Coperta: Mircia DUMITRESCU

Tehnoredactare computerizată: Mariana MÎRZEA, Mihaela TUDOR

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Dicționarul general al literaturii române / Academia Română; coord. general: Eugen Simion. - București: Univers Enciclopedic, 2004 -2009
7 vol.
ISBN 973-637-070-4
Vol. 7: Ț-Z. - 2009. - Bibliogr. ISBN 978-973-637-190-5

I. Simion, Eugen (coord.)
II. Academia Română (București)

81'374.2:821.135.1.09=135.1

Iconografia dicționarului a folosit fotografii din fototecile B.A.R., Muzeului Literaturii Române, Editurilor Humanitas și Minerva, precum și din fototeca Ion Cucu; de asemenea, fotografii trimise de scriitori.

ISBN 973-637-070-4
978-973-637-190-5

II 32.416

Academia Română

DICȚIONARUL GENERAL AL LITERATURII ROMÂNE

București

2009

Editura Univers Enciclopedic

BIBLIOTECA INSTITUTULUI DE LINGVISTICA
INVENTAR CĂRȚI Nr. 31.823

Ț/Z

COORDONATOR GENERAL

Eugen SIMION

COORDONARE ȘI REVIZIE

Magdalena BEDROSIAN, Mihai CIMPOI, Gabriela DANȚIȘ,
Crișu DASCĂLU, Iordan DATCU, Gabriela DRĂGOI, Victor DURNEA,
Florin FAIFER, Laurențiu HANGANU, Dan MĂNUCĂ,
Rodica PANDELE, Mircea POPA, Remus ZĂSTROIU

AUTORI

Manuela ANTON, Tiberiu AVRAMESCU, Șerban AXINTE,
Leon BACONSKY, Cristina Martha BALINTE, Nicolae BĂIEȘU, Nicolae BÂRNA,
Cristina BÂRSAN, Lucia BERDAN, Nicolae BILEȚCHI, Nicoleta BORCEA, Grigore BOSTAN,
Carmen BRĂGARU, Alexandru BURLACU, Hristu CÂNDROVEANU, Vlad CHIRIAC,
Lucian CHIȘU, Mihai CIMPOI, Ion CIOCANU, Vasile CIOCANU,
Alexandra CIOCÂRLIE, Ileana CIOCÂRLIE, Constantin CIOPRAGA,
Ion H. CIUBOTARU, Liliana COROBCA, Petruș COSTEA,
Stănuța CREȚU, Daniel CRISTEA-ENACHE, Constantin CUBLEȘAN,
Petre DAN, Gabriela DANȚIȘ, Crișu DASCĂLU, Iordan DATCU, Cristina DEUTSCH,
Mihail DIACONESCU, Marin DIACONU, Mihail DOLGAN,
Magda DRAGU, Gabriela DRĂGOI, Sebastian DRĂGULĂNESCU,
Livia DUMITRU, Raluca DUNĂ, Victor DURNEA, Georgeta ENE, Florin FAIFER,
Alexandru FARCAȘ, Nicolae FLORESCU, Anca GOȚIA, Dorina GRĂSOIU,
Andrei GRIGOR, Dan GRIGORESCU, Laurențiu HANGANU, Ion HANGIU,
Alec. HANȚĂ, Constantin HÂRLAV, Ofelia ICHIM, Stancu ILIN, Mariana IONESCU,
Mihai IOVĂNEL, Dana MARINESCU, Dan Horia MAZILU, Dan MĂNUCĂ,
Nicolae MECU, Dumitru MICU, Ileana MIHĂILĂ, Dan C. MIHĂILESCU,
Florin MIHĂILESCU, Andrei MILCA, Ioan MILEA, Emil MOANGĂ,
Mihai MORARU, George MUNTEAN, Tudor NEDELCEA, Andrei NESTORESCU,
OLOSZ Katalin, Gabriela OMÄT, Eugen ONU, Ion OPRIȘAN, Rodica PANDELE,
Sava PÂNZARU, Mihaela PODOCEA-CONSTANTINESCU, Mircea POPA,
Corina POPESCU, Florin Corneliu POPOVICI, Alexandra SAFTA,
Aurel SASU, Alexandru SĂNDULESCU,
Eugen SIMION, Algeria SIMOTA, Oana SOARE, Monica SPIRIDON,
Vasile SPIRIDON, Mihaela ȘCHIOPU, Valentin TAȘCU, Ioana TĂMÂIAN,
Lucia TOADER GRUZSNICZKI, Constantin TEODOROVICI, Andrei TERIAN,
Efimia ȚOPA, Cornel UNGUREANU,
Teodor VÂRGOLICI, Cătălina VELCULESCU, Stan VELEA, Dumitru VLĂDUȚ,
Amalia VOICU, Leon VOLOVICI, Magda WÄCHTER, Joachim WITTSTOCK, Remus ZĂSTROIU

NOTĂ

Dicționarul general al literaturii române (DGLR) este o lucrare complexă, care include următoarele tipuri de articole: autor (scriitor, cronicar, autor de scrieri bisericești, folclorist, publicist, traducător ș.a.), editor, scriere cultă anonimă sau cu paternitate controversată (text cu caracter religios, cronică istorică etc.), carte populară, operă folclorică, specie folclorică, publicație periodică (revistă literară sau culturală, gazetă cu rubrică sau pagină literară), curent literar, societate literară sau culturală, instituție cu specific literar (uniune de consacrare sau profesională, institut de cercetare etc.).

Fiecare articol are un caracter monografic. Dimensiunile unui articol corespund locului ocupat de autor, publicație periodică etc. în cadrul general al literaturii noastre. Articolul dedicat unui autor are următoarea structură: titlul articolului (nume și prenume; paranteză care conține eventualele schimbări de nume și datele biografice limită) urmat de trei secțiuni — biografie, comentariul operei, bibliografie. Secțiunile articolului sunt corelate în funcție de ponderea activității autorului respectiv. În general, partea biografică selectează elementele relevante pentru activitatea literară a unui autor (informații despre familie, studii, formație intelectuală, debut, participare la cenacluri, prezența în publicații periodice, pseudonime, colegi de generație, implicare socială și o prezentare de ansamblu a operei). Comentariul operei urmărește, de obicei cronologic, domeniile literare abordate de scriitor și se bazează pe o medie a receptării critice, fără a exclude punctele de vedere proprii. Secțiunea bibliografică este compusă din două capitole. Primul, intitulat **SCRIERI**, înregistrează cronologic volumele originale, antume și postume, precum și principalele ediții; tot aici sunt incluse traducerile din opera autorului în discuție și traducerile din scriitori străini și români efectuate de acesta. Nu au fost menționate lucrările fără caracter literar sau cultural (de exemplu, cărți de matematică, medicină, drept etc.). Cel de-al doilea capitol, intitulat **Repere bibliografice**, înregistrează cronologic referințe din periodice (se indică autorul, titlul articolului, denumirea periodicului — în întregime sau siglată —, anul calendaristic și numărul ori, în unele cazuri, ziua și luna) și din volume (se indică autorul, titlul cărții — în întregime sau siglat —, locul și anul de apariție — atunci când nu există siglă —, pagina sau paginile). Informațiile bibliografice se opresc la sfârșitul anului 2003. Articolele consacrate unor autori reprezentativi sunt însoțite de citate critice semnificative. În cazul marilor scriitori se adaugă un tabel cronologic al vieții și al operei. Și alte tipuri de articole, cu excepția celor dedicate publicațiilor periodice, sunt, de regulă, însoțite de un capitol bibliografic în care se menționează edițiile ori sursele și de un capitol de referințe bibliografice.

Corpul de articole al fiecărui volum este precedat de indicații pentru utilizarea dicționarului, cuprinse în **NOTĂ**, de o listă cu abrevieri și de lista autorilor de articole, întocmită în ordinea alfabetică a inițialelor cu care aceștia semnează. Urmează **BIBLIOGRAFIA**, alcătuită din două capitole: A. ENCICLOPEDII, DICȚIONARE, ISTORII LITERARE, MONOGRAFII, STUDII, EDIȚII; B. ARHIVE, PERIODICE, CULEGERI, ANTOLOGII. Volumele citate frecvent sunt menționate într-o formă abreviată transparent, iar pentru publicațiile periodice, culegeri și antologii s-au utilizat sigle formate din majuscule.

Au fost preluate și adaptate la specificul lucrării normele lexicografice redactate de Corneliu Morariu pentru *Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900*.

ABREVIERI

B. A. R. = Biblioteca Academiei Române
ed. = ediție ; ediția
edit. = editor(~ului) ; editori(~lor)
f.a. = fără an de apariție
fasc. = fascicula ; fasciculele
f.l. = fără localitate de apariție
fragm. = fragment(~e) ; fragmentar
introd. = introducerea; introducere de...
îngr. = (ediție) îngrijită de...
j. = județul
ms. = manuscris
ms. rom. = manuscris românesc
n. = născut(~ă)
pref. = prefața; prefață de...
publ. = publicat (de...)
reed. = reeditat (de...)
republ. = republicat (de...)
sec. = secolul
supl. = supliment
t. = tomul
tr. = traducere (de...); traduceri (de...)
trad. = traducător(~ului) ; traducători(~lor)
vol. = volumul ; volumele

INIȚIALELE AUTORILOR DE ARTICOLE

A. B.	Alexandru BURLACU
A. C.	Alexandra CIOCÂRLIE
A. F.	Alexandru FARCAȘ
A. G.	Andrei GRIGOR
A. Gț.	Anca GOȚIA
A. Ml.	Andrei MILCA
A. N.	Andrei NESTORESCU
A. S.	Aurel SASU
A. Sm.	Algeria SIMOTA
A. St.	Alexandra SAFTA
A. Tr.	Andrei TERIAN
A. V.	Amalia VOICU
Al. H.	Alec. HANȚĂ
Al. S.	Alexandru SĂNDULESCU
C. B.	Cristina BÂRSAN
C. Br.	Carmen BRĂGARU
C. C.	Constantin CIOPRAGA
C. D.	Crișu DASCĂLU
C. Dt.	Cristina DEUTSCH
C. H.	Constantin HÂRLAV
C. M. B.	Cristina Martha BALINTE
C. Pp.	Corina POPESCU
C. T.	Constantin TEODOROVICI
C. U.	Cornel UNGUREANU
C. V.	Cătălina VELCULESCU
Ct. C.	Constantin CUBLEȘAN
D. C. M.	Dan C. MIHĂILESCU
D. C.-E.	Daniel CRISTEA-ENACHE
D. G.	Dan GRIGORESCU
D. Gr.	Dorina GRĂSOIU
D. H. M.	Dan Horia MAZILU
D. M.	Dan MĂNUCĂ
D. Mc.	Dumitru MICU
D. Mr.	Dana MARINESCU
D. V.	Dumitru VLĂDUȚ
E. M.	Emil MOANGĂ
E. O.	Eugen ONU
E. S.	Eugen SIMION
E. Ț.	Efimia ȚOPA
F. C. P.	Florin Corneliu POPOVICI
F. F.	Florin FAIFER
F. M.	Florin MIHĂILESCU
G. B.	Grigore BOSTAN
G. D.	Gabriela DRĂGOI
G. Dn.	Gabriela DANȚIȘ
G. E.	Georgeta ENE
G. M.	George MUNTEAN
G. O.	Gabriela OMĂT
Hr. C.	Hristu CÂNDROVEANU
I. C.	Ion CIOCANU
I. D.	Iordan DATCU
I. H.	Ion HANGIU
I. H. C.	Ion H. CIUBOTARU
I. M.	Ioan MILEA
I. O.	Ion OPRIȘAN
I. T.	Ioana TĂMÂIAN
Il. C.	Ileana CIOCÂRLIE
Il. M.	Ileana MIHĂILĂ
J. W.	Joachim WITTSTOCK
L. B.	Leon BACONSKY
L. Bd.	Lucia BERDAN
L. Ch.	Lucian CHIȘU
L. Cr.	Liliana COROBCA
L. D.	Livia DUMITRU

L. H.	Laurențiu HANGANU
L. T. G.	Lucia TOADER GRUZSNICZKI
L. V.	Leon VOLOVICI
M. A.	Manuela ANTON
M. C.	Mihai CIMPOI
M. D.	Mihail DIACONESCU
M. Dg.	Mihail DOLGAN
M. Dn.	Marin DIACONU
M. Dr.	Magda DRAGU
M. I.	Mihai IOVĂNEL
M. In.	Mariana IONESCU
M. M.	Mihai MORARU
M. Pp.	Mircea POPA
M. P.-C.	Mihaela PODOCEA-CONSTANTINESCU
M. S.	Monica SPIRIDON
M. Ș.	Mihaela ȘCHIOPU
M. W.	Magda WÄCHTER
N. B.	Nicolae BĂIEȘU
N. Bc.	Nicoleta BORCEA
N. Bl.	Nicolae BILEȚCHI
N. Br.	Nicolae BÂRNA
N. Fl.	Nicolae FLORESCU
N. M.	Nicolae MECU
O. I.	Ofelia ICHIM
O. K.	OLOSZ Katalin
O. S.	Oana SOARE
P. C.	Petruș COSTEA
P. D.	Petre DAN
R. D.	Raluca DUNĂ
R. P.	Rodica PANDELE
R. Z.	Remus ZĂSTROIU
S. C.	Stănuța CREȚU
S. D.	Sebastian DRĂGULĂNESCU
S. I.	Stancu ILIN
S. P.	Sava PÂNZARU
St. V.	Stan VELEA
Ș. A.	Șerban AXINTE
T. A.	Tiberiu AVRAMESCU
T. N.	Tudor NEDELCEA
T. V.	Teodor VÂRGOLICI
V. C.	Vasile CIOCANU
V. D.	Victor DURNEA
V. S.	Vasile SPIRIDON
V. T.	Valentin TAȘCU
Vl. C.	Vlad CHIRIAC
* * *	În redacție

BIBLIOGRAFIE

A. ENCICLOPEDII, DICȚIONARE, ISTORII LITERARE, MONOGRAFII, STUDII, EDIȚII

Acterian, *Privilegiați* = Arșavir Acterian, *Privilegiați și năpăstuiți*, pref. Mircea Zaciu, Iași, 1992

Aczél, *Scriitori rom. Israel* = Emanuel Aczél, *Scriitori de limba română din Israel. Generația contemporană*, pref. Shaul Carmel, București, 2003

Adam, *Planetariu* = Ioan Adam, *Planetariu*, București, 1984

Adamek, *Trupul* = Diana Adamek, *Trupul neîndoielnic*, București, 1995

Adamescu, *Contribuțiune* = Gh. Adamescu, *Contribuțiune la bibliografia românească*, I–III, București, 1921–1928

Adamescu, *Ist. lit.* = Gh. Adamescu, *Istoria literaturii române*, București, 1913

Aderca, *Contribuții* = F. Aderca, *Contribuții critice*, I–II, îngr. și pref. Margareta Feraru, București, 1983–1988

Agârbiceanu, *Meditație* = Ion Agârbiceanu, *Meditație în septembrie. Publicistică literară*, îngr. Aurel Sasu, pref. Mircea Zaciu, Cluj, 1971

Alboiu, *Un poet* = George Alboiu, *Un poet printre critici*, București, 1979

Alexandrescu, *Confesiuni* = Matei Alexandrescu, *Confesiuni literare*, București, 1971

Alexiu, *Ideografii* = Lucian Alexiu, *Ideografii lirice contemporane*, Timișoara, 1977

Anania, *Rotonda* = Valeriu Anania, *Rotonda plopilor aprinși*, București, 1995

Andriescu, *Disocieri* = Al. Andriescu, *Disocieri*, Iași, 1973

Andriescu, *Relief* = Al. Andriescu, *Relief contemporan*, Iași, 1974

Anestin, *Schiță* = Ion Anestin, *Schiță pentru istoria teatrului românesc*, București, 1938

Anghel-Iosif, *Portrete* = D. Anghel, St. O. Iosif, *Portrete*, București, 1910

Anghelescu, *Creație* = Adrian Anghelescu, *Creație și viață*, București, 1978

Anghelescu, *Vedere* = Adrian Anghelescu, *Vedere dinspre Eyub*, București, 1986

Anghelescu, *Lectura* = Mircea Anghelescu, *Lectura operei*, București, 1986

Anghelescu, *Preromant. rom.* = Mircea Anghelescu, *Preromantismul românesc*, București, 1971

Anghelescu, *Scriitori* = Mircea Anghelescu, *Scriitori și curente*, București, 1982

Anghelescu, *Textul* = Mircea Anghelescu, *Textul și realitatea*, București, 1988

Antonescu, *Scriitori* = Nae Antonescu, *Scriitori uitați*, Cluj-Napoca, 1980

Apetroaie, *Lit. rom.* = Ion Apetroaie, *Literatura română a secolului al XX-lea*, I, Iași, 1978

Apolzan, *Aspecte* = Mioara Apolzan, *Aspecte de istorie literară*, București, 1983

Apostolescu, *Infl. romant.* = N. I. Apostolescu, *L'Influence des romantiques français sur la poésie roumaine*, pref. Émile Faguet, Paris, 1909

Apostolescu, *Ist. lit.* = N. I. Apostolescu, *Istoria literaturii române moderne*, I–II, București, 1913–1916
Ardeleanu, *„A urî"* = Virgil Ardeleanu, *„A urî"... „A iubi". Puncte de reper în proza actuală*, Cluj, 1971
Ardeleanu, *Însemnări* = Virgil Ardeleanu, *Însemnări despre proză*, București, 1966
Ardeleanu, *Mențiuni* = Virgil Ardeleanu, *Mențiuni*, Cluj-Napoca, 1978
Ardeleanu, *Opinii* = Virgil Ardeleanu, *Opinii. Prozatori și critici*, Cluj-Napoca, 1975
Ardeleanu, *Proza* = Virgil Ardeleanu, *Proza poeților*, București, 1969
Arghezi, *Scrieri* = Tudor Arghezi, *Scrieri*, vol. I–XXXIII, București, 1962–1983, vol. XXXIV–XXXVIII, îngr. Mitzura Arghezi, București, 1985–1988, vol. XXXIX–XLIV, îngr. Mitzura Arghezi și Traian Radu, București, 1994–2003
Arimia–Bobocescu–Mischie–Negulescu–Păsărin, *Personalități gorjene* = Vasile Arimia, Vasile Bobocescu, Nicolae Mischie, Dan Negulescu, Alexandru Păsărin, *Personalități gorjene de-a lungul istoriei*, Târgu Jiu, 2000
Baconsky, *Poeți* = A. E. Baconsky, *Poeți și poezie*, București, 1963
Baconsky, *Marginalii* = Leon Baconsky, *Marginalii critice și istorico-literare*, București, 1968
Balacciu-Chiriacescu, *Dicționar* = Jeana Balacciu, Rodica Chiriacescu, *Dicționar de lingviști și filologi români*, București, 1978
Balotă, *Absurdul* = Nicolae Balotă, *Lupta cu absurdul*, București, 1971
Balotă, *Arte* = Nicolae Balotă, *Arte poetice ale secolului XX*, București, 1976
Balotă, *Euphorion* = Nicolae Balotă, *Euphorion*, București, 1969
Balotă, *Ion* = Nicolae Balotă, *De la Ion la Ioanide*, București, 1974
Balotă, *Labirint* = Nicolae Balotă, *Labirint*, București, 1970
Balotă, *Scriitori maghiari* = Nicolae Balotă, *Scriitori maghiari din România. 1920–1980*, București, 1981
Balotă, *Umanități* = Nicolae Balotă, *Umanități*, București, 1973
Balotă, *Universul* = Nicolae Balotă, *Universul prozei*, București, 1976
Baltag, *Polemos* = Nicolae Baltag, *Polemos*, București, 1978
Baltazar, *Evocări* = Camil Baltazar, *Evocări și dialoguri literare*, București, 1974
Barbu, *O ist.* = Eugen Barbu, *O istorie polemică și antologică a literaturii române de la origini până în prezent*, vol. I: *Poezia contemporană*, București, 1975
Barbu, *Momente* = Nicolae Barbu, *Momente din istoria teatrului românesc*, pref. Valeriu Râpeanu, București, 1977
Barbu, *Sine ira* = Nicolae Barbu, *Sine ira...*, Iași, 1971
Bădăuță, *Note* = A. Bădăuță, *Note literare*, București, 1928
Băilești eanu, *Abside* = Fănuș Băilești eanu, *Abside*, București, 1979
Băilești eanu, *Aorist* = Fănuș Băilești eanu, *Aorist. Eseuri, proză, prozatori, proporții*, București, 1988
Băilești eanu, *Refracții* = Fănuș Băilești eanu, *Refracții. Prozatori români contemporani*, București, 1980
Bălan, *Artă* = Ion Dodu Bălan, *Artă și ideal*, București, 1975
Bălan, *Condiția* = Ion Dodu Bălan, *Condiția creației*, București, 1968
Bălan, *Ethos* = Ion Dodu Bălan, *Ethos și cultură sau Vocația tinereții*, București, 1972
Bălan, *Repere* = Ion Dodu Bălan, *Repere critice*, București, 1988
Băncilă, *Portrete* = Vasile Băncilă, *Portrete și semnificații*, îngr. Ileana Băncilă, pref. Zoe Dumitrescu-Bușulenga, București, 1987
Bărbulescu, *Comentarii* = Simion Bărbulescu, *Comentarii critice*, București, 1969
Bârlea, *Efigii* = Ovidiu Bârlea, *Efigii*, București, 1987

Bârlea, *Ist. folc.* = Ovidiu Bârlea, *Istoria folcloristicii românești*, București, 1974
Bârna, *Comentarii* = Nicolae Bârna, *Comentarii critice*, București, 2001
Bârsănescu, *Medalioane* = Ștefan Bârsănescu, *Medalioane. Pentru o pedagogie a modelelor*, Iași, 1983
Behring, *Scriit. rom. exil* = Eva Behring, *Scriitori români din exil. 1945–1989*, tr. Tatiana Petrache și Lucia Nicolau, București, 2001
Bejenaru, *Dicț. botoșănenilor* = Ionel Bejenaru, *Dicționarul botoșănenilor*, Iași, 1994
Beke, *Fără interpret* = Beke György, *Fără interpret. Convorbiri cu 56 de scriitori despre relațiile literare româno-maghiare*, București, 1972
Berca, *Dicț. scriit. bănățeni* = Olimpia Berca, *Dicționar al scriitorilor bănățeni (1940–1996)*, Timișoara, 1996
Bezviconi, *Profiluri* = Gheorghe Bezviconi, *Profiluri de ieri și de azi*, București, 1943
Biberi, *Eseuri* = Ion Biberi, *Ultime eseuri*, București, 1985
Biberi, *Études* = Ion Biberi, *Études sur la littérature roumaine contemporaine*, Paris, 1937
Biberi, *Lumea* = Ion Biberi, *Lumea de azi*, Iași, 1980
Bitte-Chiș-Sârbu, *Dicț. scriit. Caraș* = Victoria I. Bitte, Tiberiu Chiș, Nicolae Sârbu, *Dicționarul scriitorilor din Caraș-Severin*, Reșița, 1998
Bogdan, *Scrieri* = Ioan Bogdan, *Scrieri alese*, îngr. și introd. G. Mihăilă, București, 1968
Bogdan-Duică, *Ist. lit.* = Gheorghe Bogdan-Duică, *Istoria literaturii române moderne. Întâii poeți munteni*, Cluj, 1923
Bogdan-Duică, *Studii* = G. Bogdan-Duică, *Studii și articole*, îngr. și pref. D. Petrescu, București, 1975
Borbély, *Grădina* = Ștefan Borbély, *Grădina magistrului Thomas*, București, 1995
Borbély, *Xenograme* = Ștefan Borbély, *Xenograme*, Oradea, 1997
Bote, *Simbolismul* = Lidia Bote, *Simbolismul românesc*, București, 1966
Botez, *Memorii* = Demostene Botez, *Memorii*, I–II, București, 1970–1973
Botez, *Figuri* = Octav Botez, *Figuri și note istorico-literare*, București, 1944
Botez, *Pe marginea cărților* = Octav Botez, *Pe marginea cărților*, Iași, 1923
Botez, *Scrieri* = Octav Botez, *Scrieri*, îngr. Ilie Dan, pref. Zaharia Sângeorzan, Iași, 1977
Boz, *Anii* = Lucian Boz, *Anii literari '30*, Sydney, 1981
Boz, *Cartea* = Lucian Boz, *Cartea cu poeți*, București, 1935
Bradu, *Poeții* = Ioan Bradu, *Poeții și prozatorii bihoreni*, Beiuș, 1948
Braga, *Destinul* = Mircea Braga, *Destinul unor structuri literare*, Cluj-Napoca, 1979
Braga, *Ist. lit.* = Mircea Braga, *Istoria literară ca pretext*, Cluj-Napoca, 1982
Braga, *Sensul* = Mircea Braga, *Când sensul acoperă semnul*, București, 1985
Braga, *Sincronism* = Mircea Braga, *Sincronism și tradiție*, Cluj, 1972
Braga, *Tradiție* = Mircea Braga, *Recursul la tradiție. O propunere hermeneutică*, Cluj-Napoca, 1987
Brateș, *Aspecte* = Radu Brateș, *Aspecte din viața Blajului*, Blaj, 1942
Brateș, *Oameni* = Radu Brateș, *Oameni din Ardeal*, București, 1973
Bratu, *Ipoteze* = Savin Bratu, *Ipoteze și ipostaze. Pentru o teorie a istoriei literare*, București, 1973
Bratu-Dumitrescu, *Contemporanul* = Savin Bratu și Zoe Dumitrescu, *Contemporanul și vremea lui*, București, 1959
Brădățeanu, *Comedia* = Virgil Brădățeanu, *Comedia în dramaturgia românească*, București, 1970
Brădățeanu, *Drama* = Virgil Brădățeanu, *Drama istorică națională (Perioada clasică)*, București, 1966

Brădățeanu, *Istoria* = Virgil Brădățeanu, *Istoria literaturii dramatice românești și a artei spectacolului*, I–III, București, 1966–1982

Breazu, *Studii* = Ion Breazu, *Studii de literatură română și comparată*, I–II, îngr. Mircea Curticeanu, Cluj, 1970–1973

Buculei, *Prezențe* = Toader Buculei, *Prezențe brăilene în spiritualitatea românească*, Brăila, 1993

Bucur, *Istoriografia* = Marin Bucur, *Istoriografia literară românească de la origini până la G. Călinescu*, București, 1973

Bucur, *Poezie* = Marin Bucur, *Poezie. Destin, dramă*, București, 1982

Bucur, *Poeți optzeciști* = Romulus Bucur, *Poeți optzeciști (și nu numai) în anii '90*, Pitești, 2000

Bucuța, *Scrieri* = Emanoil Bucuța, *Scrieri*, I–II, îngr. Lucia Borș-Bucuța și Violeta Mihăilă, București, introd. Perpessicius, 1971–1977

Bugariu, *Incursiuni* = Voicu Bugariu, *Incursiuni în literatura de azi*, București, 1971

Bulgăr, *Cultură* = Gh. Bulgăr, *Cultură și limbaj*, București, 1986

Bulgăr, *Problemele* = Gh. Bulgăr, *Problemele limbii literare în concepția scriitorilor români*, pref. Perpessicius, București, 1966

Burada, *Ist. teatr.* = Teodor T. Burada, *Istoria teatrului în Moldova*, I–II, Iași, 1915–1922

Busuioc, *Scriitori ieșeni* = Nicolae Busuioc, *Scriitori ieșeni contemporani. Dicționar biobibliografic*, Iași, 1997; ed. 2, Iași, 2002

Busuioceanu, *Figuri* = Al. Busuioceanu, *Figuri și cărți*, București, 1922

Buteanu, *Teatrul* = [Aurel Buteanu], *Teatrul românesc în Ardeal și Banat*, Timișoara, [1944]

Caracostea, *Scrieri* = D. Caracostea, *Scrieri alese*, I–III, îngr. și pref. Mircea Anghelescu, București, 1986–1992

Caragiale, *Opere* = I. L. Caragiale, *Opere*, vol. I–III, îngr. Paul Zarifopol, București, 1930–1932, vol. IV–VII, îngr. Șerban Cioculescu, București, 1938–1942

Caraion, *Duelul* = Ion Caraion, *Duelul cu crinii*, București, 1972

Caraion, *Pălărierul* = Ion Caraion, *Pălărierul silabelor*, București, 1976

Caraion, *Tristețe* = Ion Caraion, *Tristețe și cărți*, București, 1995

Carandino, *De la o zi* = N. Carandino, *De la o zi la alta*, I, București, 1979

Carianopol, *Scriitori* = Virgil Carianopol, *Scriitori care au devenit amintiri*, vol. I, București, 1973, vol. II, Craiova, 1982

Cartojan, *Cărțile pop.* = Nicolae Cartojan, *Cărțile populare în literatura românească*, I–II, București, 1929–1938

Cartojan, *Ist. lit.* = Nicolae Cartojan, *Istoria literaturii române vechi*, I–III, București, 1940–1945; ed. îngr. Rodica Rotaru și Andrei Rusu, pref. Dan Horia Mazilu, București, 1996

Călinescu, *Biblioteci* = Al. Călinescu, *Biblioteci deschise*, București, 1986

Călinescu, *Perspective* = Al. Călinescu, *Perspective critice*, Iași, 1978

Călinescu, *Cronici* = G. Călinescu, *Cronici literare și recenzii*, I–II, îngr. Andrei Rusu și Ion Bălu, București, 1991–1992

Călinescu, *Gâlceava* = G. Călinescu, *Gâlceava înțeleptului cu lumea. Pseudojurnal de moralist*, I–II, îngr. Geo Șerban, București, 1973–1974

Călinescu, *Ist. lit.* (1941); *Ist. lit.* (1982) = G. Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, București, 1941; ed. 2, îngr. Al. Piru, București, 1982

Călinescu, *Literatura* = G. Călinescu, *Literatura nouă*, îngr. și pref. Al. Piru, Craiova, 1972

Călinescu, *Principii* = G. Călinescu, *Principii de estetică*, îngr. și postfață Al. Piru, București, 1968

Călinescu, *Scrisori* = G. Călinescu, *Scrisori și documente*, îngr. N. Scurtu, pref. Al. Piru, București, 1979
Călinescu, *Studii* = G. Călinescu, *Studii și cercetări de istorie literară*, pref. Al. Piru, București, 1966
Călinescu și contemporanii = *G. Călinescu și contemporanii săi (Corespondență primită)*, I–II, îngr. Nicolae Mecu, București, 1984–1987.
Călinescu, *Ulysse* = G. Călinescu, *Ulysse*, îngr. și pref. Geo Șerban, București, 1967
Călinescu, *Aspecte* = Matei Călinescu, *Aspecte literare*, București, 1965
Călinescu, *Eseuri* = Matei Călinescu, *Eseuri critice*, București, 1967
Călinescu, *Fragmentarium* = Matei Călinescu, *Fragmentarium*, Cluj, 1973
Căprariu, *Jurnal* = Al. Căprariu, *Jurnal literar*, București, 1967
Cărtărescu, *Postmodernismul* = Mircea Cărtărescu, *Postmodernismul românesc*, postfață Paul Cornea, București, 1999
Cărturari brașoveni = *Cărturari brașoveni (Sec. XV–XX). Ghid biobibliografic*, Brașov, 1972
Cândroveanu, *Alfabet* = Hristu Cândroveanu, *Alfabet liric*, București, 1974
Cândroveanu, *Aromânii* = Hristu Cândroveanu, *Aromânii ieri și azi*, Craiova, 1995
Cândroveanu, *Lit. rom.* = Hristu Cândroveanu, *Literatura română pentru copii*, București, 1988
Cândroveanu, *Poeți* = Hristu Cândroveanu, *Poeți și poezie*, 1980
Cândroveanu, *Printre poeți* = Hristu Cândroveanu, *Printre poeți*, Cluj-Napoca, 1983
Cesereanu, *Ipostaze* = Domițian Cesereanu, *Ipostaze*, Cluj, 1970
Cesereanu, *Permanențe* = Domițian Cesereanu, *Permanențe ale criticii*, București, 1968
Ceuca, *Teatrologia* = Justin Ceuca, *Teatrologia românească interbelică*, București, 1990
Cheie-Pantea, *Palingeneza* = Iosif Cheie-Pantea, *Palingeneza valorilor*, Timișoara, 1982
Chendi, *Foiletoane* = Ilarie Chendi, *Foiletoane*, ed. 2, București, 1925
Chendi, *Fragmente* = Ilarie Chendi, *Fragmente*, București, 1905
Chendi, *Impresii* = Ilarie Chendi, *Impresii*, ed. 2, București, 1924
Chendi, *Pagini* = Ilarie Chendi, *Pagini de critică*, îngr. și introd. Vasile Netea, București, 1969
Chendi, *Schițe* = Ilarie Chendi, *Schițe de critică literară*, București, 1924
Chendi, *Scrieri* = Ilarie Chendi, *Scrieri*, I–VI, îngr. și pref. Dumitru Bălaeț, București, 1988–2003
Chihaia, *Mărturisiri* = Pavel Chihaia, *Mărturisiri din exil*, Iași, 1994
Chinezu, *Pagini* = Ion Chinezu, *Pagini de critică*, îngr. și pref. I. Negoițescu, București, 1969
Chițimia, *Folcloriști* = I. C. Chițimia, *Folcloriști și folcloristică românească*, București, 1968
Chițimia, *Probleme* = I. C. Chițimia, *Probleme de bază ale literaturii române vechi*, București, 1972
Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia* = Mihai Cimpoi, *O istorie deschisă a literaturii române din Basarabia*, ed. 2, Chișinău, 1997
Ciobanu, *Critica* = Nicolae Ciobanu, *Critica în primă instanță*, București, 1974
Ciobanu, *Imaginar* = Nicolae Ciobanu, *Între imaginar și fantastic în proza românească*, București, 1987
Ciobanu, *Incursiuni* = Nicolae Ciobanu, *Incursiuni critice*, Timișoara, 1975
Ciobanu, *Însemne* = Nicolae Ciobanu, *Însemne ale modernității*, I–II, București, 1977–1979
Ciobanu, *Nuvela* = Nicolae Ciobanu, *Nuvela și povestirea contemporană*, București, 1967
Ciobanu, *Opera* = Nicolae Ciobanu, *Întâlnirea cu opera*, București, 1982
Ciobanu, *Panoramic* = Nicolae Ciobanu, *Panoramic*, București, 1972

Ciobanu, *Cultura* = Ștefan Ciobanu, *Cultura românească în Basarabia sub stăpânirea rusă*, Chișinău, 1923

Ciobanu, *Ist. lit.* = Ștefan Ciobanu, *Istoria literaturii române vechi*, I, București, 1947; ed. îngr. și pref. Dan Horia Mazilu, București, 1989

Ciobanu, *Poporanismul* = Valeriu Ciobanu, *Poporanismul. Geneză, evoluție, ideologie*, București, 1946

Ciocârlie, *Eseuri* = Livius Ciocârlie, *Eseuri critice*, Timișoara, 1983

Cioculescu, *Amintiri* = Șerban Cioculescu, *Amintiri*, București, 1981

Cioculescu, *Aspecte* = Șerban Cioculescu, *Aspecte literare contemporane (1932–1947)*, București, 1972

Cioculescu, *Itinerar* = Șerban Cioculescu, *Itinerar critic*, I–V, București, 1973–1989

Cioculescu, *Prozatori* = Șerban Cioculescu, *Prozatori români. De la Mihail Kogălniceanu la Mihail Sadoveanu*, București, 1977

Cioculescu, *Varietăți* = Șerban Cioculescu, *Varietăți critice*, București, 1966

Cioculescu–Streinu–Vianu, *Ist. lit.* = Șerban Cioculescu, Vladimir Streinu, Tudor Vianu, *Istoria literaturii române moderne*, ed. 2, București, 1971

Ciompec, *Motivul* = Gh. Ciompec, *Motivul creației în literatura română*, București, 1979

Ciopraga, *Amfiteatru* = Const. Ciopraga, *Amfiteatru cu poeți*, Iași, 1995

Ciopraga, *Lit. rom.* = Const. Ciopraga, *Literatura română între 1900–1918*, Iași, 1970

Ciopraga, *Personalitatea* = Const. Ciopraga, *Personalitatea literaturii române*, Iași, 1973

Ciopraga, *Portrete* = Const. Ciopraga, *Portrete și reflecții literare*, București, 1967

Ciopraga, *Propilee* = Const. Ciopraga, *Propilee. Cărți și destine*, Iași, 1984

Ciopraga, *Ulysse* = Const. Ciopraga, *Între Ulysse și Don Quijote*, Iași, 1978

Ciorănescu, *Lit. comp.* = Alexandru Ciorănescu, *Literatura comparată*, Craiova, 1944

Ciorănescu, *Teatr. rom.* = Alexandru Ciorănescu, *Teatrul românesc în versuri și izvoarele lui*, București, 1943

Cistelecan, *Poezie* = Al. Cistelecan, *Poezie și livresc*, București, 1987

Cistelecan, *Top ten* = Al. Cistelecan, *Top ten (recenzii rapide)*, Cluj-Napoca, 2000

Cocora, *Privitor* = Ion Cocora, *Privitor ca la teatru*, I–III, Cluj-Napoca, 1975–1982

Colesnic, *Basarabia* = Iurie Colesnic, *Basarabia necunoscută*, I–IV, Chișinău, 1993–2002

Comșa–Seiceanu, *Dascălii* = Nicolae Comșa, Teodor Seiceanu, *Dascălii Blajului. 1754–1948*, București, 1994

Condurache, *Portret* = Val Condurache, *Portret al criticului în tinerețe*, București, 1984

Constantin, *A doua carte* = Ilie Constantin, *A doua carte despre poeți*, București, 1973

Constantin, *Complicitatea* = Ilie Constantin, *Complicitatea fertilă (Poeți români. 1950–1973)*, tr. Liliana și Valentin Atanasiu, Cluj-Napoca, 1994

Constantin, *Despre poeți* = Ilie Constantin, *Despre poeți*, București, 1971

Constantin, *Prozatori–critici* = Ilie Constantin, *Despre prozatori și critici*, Cluj, 1973

Constantinescu, *Studii* = Emilian I. Constantinescu, *Studii literare*, îngr. și pref. Cristian Popescu, postfață Șerban Cioculescu, Cluj-Napoca, 1983

Constantinescu, *Mișcarea* = Pompiliu Constantinescu, *Mișcarea literară*, București, [1927]

Constantinescu, *Opere* = Pompiliu Constantinescu, *Opere și autori*, București, 1928

Constantinescu, *Scrieri* = Pompiliu Constantinescu, *Scrieri*, I–VI, îngr. Constanța Constantinescu, pref. Victor Felea, București, 1967–1972

Corbea, *Mărturisiri* = Dumitru Corbea, *Mărturisiri*, București, 1987

Corbea-Florescu, *Biografii* = Ileana Corbea, Nicolae Florescu, *Biografii posibile*, I-III, București, 1973-1984

Corespondență. Ramuri = *Corespondență. „Ramuri"*, îngr. și pref. Florea Firan, Craiova, 1973

Cornea, *Alecsandrescu – Eminescu* = Paul Cornea, *De la Alecsandrescu la Eminescu*, București, 1966

Cornea, *Aproapele* = Paul Cornea, *Aproapele și departele*, București, 1990

Cornea, *Itinerar* = Paul Cornea, *Itinerar printre clasici*, București, 1984

Cornea, *Oamenii* = Paul Cornea, *Oamenii începutului de drum*, București, 1974

Cornea, *Originile* = Paul Cornea, *Originile romantismului românesc*, București, 1972

Cornea, *Semnele* = Paul Cornea, *Semnele vremii*, București, 1995

Cornea, *Studii* = Paul Cornea, *Studii de literatură română modernă*, București, 1962

Cornea-Păcurariu, *Ist. lit.* = Paul Cornea și D. Păcurariu, *Curs de istoria literaturii române moderne*, București, 1962

Cornel, *Figuri* = Theodor Cornel, *Figuri contimporane din România* (în colaborare), I-III, București, 1909-1914

Cosco, *Bunica* = C. Cosco, *Când era bunica fată*, București, 1942

Cosma, *Geneza* = Anton Cosma, *Geneza romanului românesc*, București, 1985

Cosma, *Romanul* = Anton Cosma, *Romanul românesc contemporan. 1945-1985*, I, București, 1988, II, Cluj-Napoca, 1998

Cosma, *Bănățeni* = Aurel Cosma, *Bănățeni de altădată*, Timișoara, 1933

Costin, *Viața* = Lucian Costin, *Din viața scriitorilor*, I-II, București, [1937]

Coșovei, *Pornind* = Traian T. Coșovei, *Pornind de la un vers*, București, 1990

Cotruș, *Meditații* = Ovidiu Cotruș, *Meditații critice*, îngr. și introd. Ștefan Aug. Doinaș, București, 1983

Craia, *Fețele* = Sultana Craia, *Fețele orașului*, București, 1988

Craia, *Orizontul* = Sultana Craia, *Orizontul rustic în literatura română*, București, 1985

Crăciun, *Confesiuni* = Victor Crăciun, *Confesiuni sonore. O istorie a literaturii române la microfon*, București, 1980

Crețu, *Constructori* = Nicolae Crețu, *Constructori ai romanului*, București, 1982

Cristea, *Arcadia* = Dan Cristea, *Arcadia imaginară*, București, 1977

Cristea, *Faptul* = Dan Cristea, *Faptul de a scrie*, București, 1980

Cristea, *Un an* = Dan Cristea, *Un an de poezie*, București, 1974

Cristea, *Teleorman* = Stan V. Cristea, *Județul Teleorman. Dicționar biobibliografic*, Alexandria, 1996

Cristea, *Alianțe* = Valeriu Cristea, *Alianțe literare*, București, 1977

Cristea, *A scrie* = Valeriu Cristea, *A scrie, a citi*, Cluj-Napoca, 1992

Cristea, *Domeniul* = Valeriu Cristea, *Domeniul criticii*, București, 1975

Cristea, *Fereastra* = Valeriu Cristea, *Fereastra criticului*, București, 1987

Cristea, *Interpretări* = Valeriu Cristea, *Interpretări critice*, București, 1970

Cristea, *Modestie* = Valeriu Cristea, *Modestie și orgoliu*, București, 1984

Cristea-Enache, *Concert* = Daniel Cristea-Enache, *Concert de deschidere*, pref. C. Stănescu, București, 2001

Cristofor, *Țara Sfântă* = Ion Cristofor, *Scriitori din Țara Sfântă*, I-II, Cluj-Napoca, 2000-2002

Crișan, *Confesiuni* = Constantin Crișan, *Confesiuni esențiale*, București, 1977

Crișan-Crăciun, *Literatura* = Constantin Crișan, Victor Crăciun, *Literatura română în lume*, pref. Pierre de Boisdeffre, București, 1969

Crohmălniceanu, *Al doilea suflu* = Ovid S. Crohmălniceanu, *Al doilea suflu*, București, 1989

Crohmălniceanu, *Cinci prozatori* = Ovid S. Crohmălniceanu, *Cinci prozatori în cinci feluri de lectură*, București, 1984

Crohmălniceanu, *Cronici* = Ovid S. Crohmălniceanu, *Cronici literare. 1954–1956*, București, 1957

Crohmălniceanu, *Literatura* = Ovid S. Crohmălniceanu, *Literatura română între cele două războaie mondiale*, I–III, București, 1972–1975; vol. I, ed. 1, București, 1967

Crohmălniceanu, *Lit. rom. expr.* = Ovid S. Crohmălniceanu, *Literatura română și expresionismul*, București, 1971

Crohmălniceanu, *Pâinea noastră* = Ovid S. Crohmălniceanu, *Pâinea noastră cea de toate zilele*, București, 1981

Cubleșan, *Civic – etic* = Constantin Cubleșan, *Teatrul între civic și etic*, Cluj-Napoca, 1983

Cubleșan, *Miniaturi* = Constantin Cubleșan, *Miniaturi critice*, București, 1969.

Cubleșan, *Teatrul* = Constantin Cubleșan, *Teatrul. Istorie și actualitate*, Cluj-Napoca, 1979

Culcer, *Citind* = Dan Culcer, *Citind sau trăind literatura*, Cluj-Napoca, 1976

Culcer, *Serii* = Dan Culcer, *Serii și grupuri*, București, 1981

Curticăpeanu, *Orizonturile* = Doina Curticăpeanu, *Orizonturile vieții în literatura veche românească (1520–1743)*, București, 1975

Curticăpeanu, *Mișc. cult.* = Vasile Curticăpeanu, *Mișcarea culturală românească pentru Unirea din 1918*, București, 1968

Dafin, *Figuri* = Ioan Dafin, *Figuri ieșene*, I–IV, Iași, [1927]; ed. 2, Iași, 1928

Dafin, *Iașul* = Ioan Dafin, *Iașul cultural și social*, I–II, Iași, 1928–192

Damian, *Direcții* = S. Damian, *Direcții și tendințe în proza nouă*, București, 1963

Damian, *Intrarea* = S. Damian, *Intrarea în castel. Încercări de analiză a prozei*, București, 1970

Dan, *Proza* = Sergiu Pavel Dan, *Proza fantastică românească*, București, 1975

Datcu, *Dicț. etnolog.* = Iordan Datcu, *Dicționarul etnologilor români*, București, I–III, 1998–2001

Datcu, *Repere* = Iordan Datcu, *Repere în etnologia românească*, București, 2002

Davidescu, *Aspecte* = N. Davidescu, *Aspecte și direcții literare*, îngr. și pref. Margareta Feraru, București, 1975

Demetrescu, *Însemnări* = Romulus Demetrescu, *Însemnări critice*, îngr. Nae Antonescu și Dimitrie Danciu, Cluj-Napoca, 1979

Demetrescu, *Profile* = Traian Demetrescu, *Profile literare*, Craiova, 1891

Densusianu, *Lit. rom.* = Ovid Densusianu, *Literatura română modernă*, I–III, București, 1920–1933

Densusianu, *Opere* = Ovid Densusianu, *Opere*, I–VI, îngr. și pref. B. Cazacu, V. Russu, I. Șerb, Florica Șerb, București, 1968–1985

Diaconescu, *Dramaturgi* = Romulus Diaconescu, *Dramaturgi români contemporani*, Craiova, 1983

Dicț. analitic = Dicționar analitic de opere literare românești, I–IV, coordonator Ion Pop, București, Cluj-Napoca, 1998–2003

Dicț. esențial = Dicționarul esențial al scriitorilor români, coordonatori Mircea Zaciu, Marian Papahagi, Aurel Sasu, București, 2000

Dicț. lit. 1900 = Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900, coordonatori Gabriela Drăgoi, Florin Faifer, Dan Mănucă, Alexandru Teodorescu, Leon Volovici, Remus Zăstroiu, București, 1979

Dicț. scriit. rom. = *Dicționarul scriitorilor români*, I–IV, coordonatori Mircea Zaciu, Marian Papahagi, Aurel Sasu, București, 1995–2002
Dima, *Dezbateri* = Al. Dima, *Dezbateri critice*, București, 1977
Dima, *Studii* = Al. Dima, *Studii de istorie a teoriei literare românești*, București, 1962
Dima, *Viziunea* = Al. Dima, *Viziunea cosmică în poezia românească*, Iași, 1982
Dimisianu, *Lecturi* = Gabriel Dimisianu, *Lecturi libere*, București, 1983
Dimisianu, *Lumea* = Gabriel Dimisianu, *Lumea criticului*, București, 2000
Dimisianu, *Nouă prozatori* = Gabriel Dimisianu, *Nouă prozatori*, București, 1977
Dimisianu, *Opinii* = Gabriel Dimisianu, *Opinii literare*, București, 1978
Dimisianu, *Prozatori* = Gabriel Dimisianu, *Prozatori de azi*, București, 1970
Dimisianu, *Repere* = Gabriel Dimisianu, *Repere*, București, 1990
Dimisianu, *Schițe* = Gabriel Dimisianu, *Schițe de critică*, București, 1966
Dimisianu, *Subiecte* = Gabriel Dimisianu, *Subiecte*, București, 1987
Dimisianu, *Valori* = Gabriel Dimisianu, *Valori actuale*, București, 1974
Dimitriu, *Singurătatea* = Daniel Dimitriu, *Singurătatea lecturii*, București, 1980
Dobrescu, *Foiletoane* = Alexandru Dobrescu, *Foiletoane*, vol. I, București, 1979, vol. II–III, Iași, 1981–1984
Doinaș, *Diogene* = Ștefan Aug. Doinaș, *Lampa lui Diogene*, București, 1970
Doinaș, *Lectura* = Ștefan Aug. Doinaș, *Lectura poeziei, urmată de Tragic și demonic*, București, 1980
Doinaș, *Poezie* = Ștefan Aug. Doinaș, *Poezie și modă poetică*, București, 1972
Dorcescu, *Embleme* = Eugen Dorcescu, *Embleme ale realității*, București, 1978
Dorcescu, *Metafora* = Eugen Dorcescu, *Metafora poetică*, București, 1975
Dragomirescu, *Sămănătorism* = Mihail Dragomirescu, *Sămănătorism, poporanism, criticism*, București, 1934
Dragomirescu, *Scrieri* = Mihail Dragomirescu, *Scrieri critice și estetice*, îngr. Z. Ornea și Gh. Stroia, introd. Z. Ornea, București, 1969
Drăgan, *Ist. lit.* = Gabriel Drăgan, *Istoria literaturii române*, ed. 3, București, 1943
Drăgan, *Aproximații* = Mihai Drăgan, *Aproximații critice*, Iași, 1970
Drăgan, *Clasici* = Mihai Drăgan, *Clasici și moderni*, București, 1987
Drăgan, *Lecturi* = Mihai Drăgan, *Lecturi posibile*, Iași, 1978
Drăgan, *Reacții* = Mihai Drăgan, *Reacții critice*, Iași, 1973
Drăganu, *Hist. litt.* = N. Drăganu, *Histoire de la littérature roumaine de Transylvanie des origines à la fin du XVIII-e siècle*, București, 1938
Drouhet, *Studii* = Charles Drouhet, *Studii de literatură română și comparată*, București, pref. Zoe Dumitrescu-Bușulenga, 1983
Dumitrescu-Bușulenga, *Valori* = Zoe Dumitrescu-Bușulenga, *Valori și echivalențe umanistice*, București, 1973
Dunăreanu–Apostoleanu–Corcheș, *Scriit. Tomis* = Ovidiu Dunăreanu, Corina Apostoleanu, Victor Corcheș, *Scriitori de la Tomis. Catalog biobibliografic*, Constanța, 1997
Durnea, *Orizonturi* = Victor Durnea, *Orizonturi regăsite*, Iași, 1999
Duțu, *Cărțile* = Alexandru Duțu, *Cărțile de înțelepciune în cultura română*, București, 1972
Duțu, *Coordonate* = Alexandru Duțu, *Coordonate ale culturii românești în secolul al XVIII-lea*, București, 1968

Duțu, *Explorări* = Alexandru Duțu, *Explorări în istoria literaturii române*, București, 1969
Eftimiu, *Amintiri* = Victor Eftimiu, *Amintiri și polemici*, București, 1942
Eftimiu, *Portrete* = Victor Eftimiu, *Portrete și amintiri*, București, 1965
Eliade, *Împotriva* = Mircea Eliade, *Împotriva deznădejdii. Publicistica exilului*, îngr. Mircea Handoca, pref. Monica Spiridon, București, 1992
Eliade și corespondenții = *Mircea Eliade și corespondenții săi*, I-III, îngr. și pref. Mircea Handoca, București, 1993–2003
Encicl. istoriografiei rom. = *Enciclopedia istoriografiei românești*, coordonator Ștefan Ștefănescu, București, 1978
Encicl. rom. = *Enciclopedia română*, I-III, publ. C. Diaconovici, Sibiu, 1898–1904
Encycl. jud. = *Encyclopaedia judaica*, I-XVI, Ierusalim, 1972–1978
Faifer, *Dramaturgia* = Florin Faifer, *Dramaturgia între clipă și durată*, Iași, 1983
Faifer, *Faldurile* = Florin Faifer, *Faldurile Mnemosynei*, Iași, 1999
Faifer, *Pluta* = Florin Faifer, *Pluta de naufragiu*, pref. Paul Cornea, Iași, 2002
Faifer, *Semnele* = Florin Faifer, *Semnele lui Hermes. Memorialistica de călătorie (până la 1900) între real și imaginar*, București, 1993
Fanache, *Întâlniri* = V. Fanache, *Întâlniri...*, Cluj-Napoca, 1976
Fanache, *Vârstele poeziei* = V. Fanache, *Eseuri despre vârstele poeziei*, București, 1990
Felea, *Aspecte* = Victor Felea, *Aspecte ale poeziei de azi*, Cluj-Napoca, I-III, 1977–1984
Felea, *Dialoguri* = Victor Felea, *Dialoguri despre poezie*, București, 1965
Felea, *Poezie* = Victor Felea, *Poezie și critică*, Cluj, 1971
Felea, *Prezența* = Victor Felea, *Prezența criticii*, București, 1982
Felea, *Reflexii* = Victor Felea, *Reflexii critice*, București, 1968
Felea, *Secțiuni* = Victor Felea, *Secțiuni*, București, 1974
Firan, *Macedonski-Arghezi* = Florea Firan, *De la Macedonski la Arghezi*, pref. Ovidiu Papadima, Craiova, 1975
Firan, *Profiluri* = Florea Firan, *Profiluri și structuri literare*, I-II, pref. Liviu Călin, introd. Const. M. Popa, Craiova, 1986–2003
Flămând, *Intimitatea* = Dinu Flămând, *Intimitatea textului*, București, 1985
Flora, *Lit. rom. Voivodina* = Radu Flora, *Literatura română din Voivodina. Panorama unui sfert de veac (1946–1970)*, Pančevo, 1971
Florescu, *Itinerarii* = Nicolae Florescu, *Itinerarii mirabile*, București, 1991
Fundoianu, *Imagini* = B. Fundoianu, *Imagini și cărți*, îngr. Virgil Teodorescu, tr. Sorin Mărculescu, introd. Mircea Martin, București, 1980
Gafița, *Fața lunii* = Mihai Gafița, *Fața ascunsă a lunii. Studii de istorie literară. Epoca 1870–1900*, București, 1974
Gáldi, *Introducere* = Ladislau Găldi, *Introducere în istoria versului românesc*, București, 1971
Gaster, *Lit. pop.* = Moses Gaster, *Literatura populară română*, București, 1883.
Gârleanu și contemporanii = *Emil Gârleanu și contemporanii săi*, îngr. Georgeta Stoia-Mănescu, București, 1988
George, *Petreceri* = Alexandru George, *Petreceri cu gândul și inducții sentimentale*, București, 1986
George, *Reveniri* = Alexandru George, *Reveniri, restituiri, revizuiri*, București, 1999
George, *Semne* = Alexandru George, *Semne și repere*, București, 1971
George, *Sfârșitul* = Alexandru George, *La sfârșitul lecturii*, I-IV, București, 1973–1993

Georgescu, *Încercări* = Paul Georgescu, *Încercări critice*, I–II, București, 1957–1958
Georgescu, *Păreri* = Paul Georgescu, *Păreri literare*, București, 1964
Georgescu, *Polivalența* = Paul Georgescu, *Polivalența necesară. Asociații și disociații*, București, 1967
Georgescu, *Printre cărți* = Paul Georgescu, *Printre cărți*, București, 1973
Georgescu, *Volume* = Paul Georgescu, *Volume*, București, 1978
Georgescu, *Ideile politice* = Vlad Georgescu, *Ideile politice și iluminismul în Principatele Române. 1750–1831*, București, 1972
Gheorghiu, *Reflexe* = Mihai Dinu Gheorghiu, *Reflexe condiționate*, București, 1983
Ghidirmic, *Proza* = Ovidiu Ghidirmic, *Proza românească și vocația originalității*, Craiova, 1988
Ghițulescu, *Istoria* = Mircea Ghițulescu, *Istoria dramaturgiei române contemporane*, București, 2000
Ghițulescu, *O panoramă* = Mircea Ghițulescu, *O panoramă a literaturii dramatice române contemporane*, Cluj-Napoca, 1984
Giurescu, *Contribuțiuni* = Constantin Giurescu, *Contribuțiuni la studiul cronicilor muntene*, București, 1906
Giurescu, *Noi contribuțiuni* = Constantin Giurescu, *Noi contribuțiuni la studiul cronicilor moldovene*, București, 1908
Glodeanu, *Dimensiuni* = Gheorghe Glodeanu, *Dimensiuni ale romanului contemporan*, Baia Mare, 1998
Glodeanu, *Incursiuni* = Gheorghe Glodeanu, *Incursiuni în literatura diasporei și a disidenței*, București, 1999
Glodeanu, *Poetica* = Gheorghe Glodeanu, *Poetica romanului românesc interbelic*, București, 1998
Gorcea, *Nesomnul* = Petru Mihai Gorcea, *Nesomnul capodoperelor*, București, 1977
Gorcea, *Structură* = Petru Mihai Gorcea, *Structură și mit în proza contemporană. Eseu despre destinul literar al „generației șaizeci"*, București, 1982
Grigor, *Moromete* = Andrei Grigor, *Căruța lui Moromete*, București, 2001
Grigurcu, *Critici* = Gheorghe Grigurcu, *Critici români de azi*, București, 1981
Grigurcu, *Eminescu – Labiș* = Gheorghe Grigurcu, *De la Mihai Eminescu la Nicolae Labiș*, București, 1989
Grigurcu, *Existența* = Gheorghe Grigurcu, *Existența poeziei*, București, 1986
Grigurcu, *Idei* = Gheorghe Grigurcu, *Idei și forme critice*, București, 1973
Grigurcu, *Între critici* = Gheorghe Grigurcu, *Între critici*, Cluj-Napoca, 1983
Grigurcu, *Peisaj* = Gheorghe Grigurcu, *Peisaj critic*, București, I–III, 1993–1999
Grigurcu, *Poeți* = Gheorghe Grigurcu, *Poeți români de azi*, București, 1979
Grigurcu, *Poezie* = Gheorghe Grigurcu, *Poezie română contemporană*, I–II, Iași, 2000
Grigurcu, *Teritoriu* = Gheorghe Grigurcu, *Teritoriu liric*, București, 1972
Haneș, *Scriitorii* = Petre V. Haneș, *Scriitorii basarabeni*, ed. 2, București, 1942
Haneș, *Stud. cercet.* = Petre V. Haneș, *Studii și cercetări*, București, 1928
Haneș, *Studii* = Petre V. Haneș, *Studii de literatură română*, București, 1910
Haneș, *Studii ist. lit.* = Petre V. Haneș, *Studii de istorie literară*, pref. Mihai Gafița, București, 1970
Hangiu, *Dicț. presei rom.* = Ion Hangiu, *Dicționarul presei românești (1790–1990)*, ed. 2, București, 1996
Hinescu, *Oameni* = Ana Hinescu, Arcadie Hinescu, *Oamenii de ieri și de azi ai Blajului. Mic dicționar*, Blaj, 1994
Holban, *Opere* = Anton Holban, *Opere*, I–III, îngr. și introd. Elena Beram, București, 1970–1975

Holban, *Literatura* = Ioan Holban, *Literatura subiectivă*, vol. I: *Jurnalul intim. Autobiografia literară*, București, 1989

Holban, *Profiluri* = Ioan Holban, *Profiluri epice contemporane*, București, 1987

Holban, *Proza* = Ioan Holban, *Proza criticilor*, București, 1983

Hrimiuc-Toporaș, *Atelier* = Gheorghe Hrimiuc-Toporaș, *Atelier de istorie literară*, Iași, 1999

Ibrăileanu, *Opere* = G. Ibrăileanu, *Opere*, I–X, îngr. Rodica Rotaru și Al. Piru, pref. Al. Piru, București, 1974–1981

Ideologia 1848 = George Em. Marica, Iosif Hajós, Călina Mare, Constantin Rusu, *Ideologia generației române de la 1848 din Transilvania*, București, 1968

Ierunca, *Dimpotrivă* = Virgil Ierunca, *Dimpotrivă*, București, 1994

Ierunca, *Românește* = Virgil Ierunca, *Românește*, București, 1991

Ierunca, *Semnul* = Virgil Ierunca, *Semnul mirării*, București, 1995

Ierunca, *Subiect* = Virgil Ierunca, *Subiect și predicat*, București, 1993

Ilea, *Mărturisirile* = Ion Th. Ilea, *Mărturisirile unui anonim*, postfață Mihai Gafița, București, 1974

Iliescu, *Poezia* = Adriana Iliescu, *Poezia simbolistă românească*, București, 1985

Iliescu, *Rev. lit.* = Adriana Iliescu, *Reviste literare la sfârșitul secolului al XIX-lea*, București, 1972

Indrieș, *Polifonia* = Alexandra Indrieș, *Polifonia persoanei*, Timișoara, 1986

Ionescu, *Palimpseste* = Cornel Mihai Ionescu, *Palimpseste*, București, 1979

Ionescu, *Război* = Eugen Ionescu, *Război cu toată lumea. Publicistica românească*, I–II, îngr. Mariana Vartic și Aurel Sasu, București, 1992

Ionescu, *Romanul* = Gelu Ionescu, *Romanul lecturii*, București, 1976

Ionescu, *Artă* = Mariana Ionescu, *Artă și aspirație*, Cluj-Napoca, 1977

Iorga, *Ist. Bis.* = Nicolae Iorga, *Istoria Bisericii românești și a vieții religioase a românilor*, I–II, Vălenii de Munte, 1908–1909

Iorga, *Ist. lit.* = Nicolae Iorga, *Istoria literaturii românești*, I–III, ed. 2, București, 1925–1933

Iorga, *Ist. lit. cont.* = Nicolae Iorga, *Istoria literaturii românești contemporane*, I–II, București, 1934; ed. I–II, îngr. Rodica Rotaru, pref. Ion Rotaru, București, 1986

Iorga, *Ist. lit. relig.* = Nicolae Iorga, *Istoria literaturii religioase a românilor până la 1688*, București, 1904

Iorga, *Ist. lit. XVIII* = Nicolae Iorga, *Istoria literaturii române în secolul al XVIII-lea*, I–II, ed. 2, îngr. Barbu Theodorescu, București, 1969

Iorga, *Ist. lit. XIX* = Nicolae Iorga, *Istoria literaturii românești în veacul al XIX-lea — de la 1821 înainte*, I–II, București, 1907–1908, III, Vălenii de Munte, 1909

Iorga, *Ist. presei* = Nicolae Iorga, *Istoria presei românești de la primele începuturi până la 1916*, București, 1922

Iorga, *Oameni* = Nicolae Iorga, *Oameni cari au fost*, I–IV, București, 1934–1939

Iorga, *O luptă* = Nicolae Iorga, *O luptă literară*, I–II, Vălenii de Munte, 1914–1916; ed. I–II, îngr. Valeriu Râpeanu și Sanda Râpeanu, pref. Valeriu Râpeanu, București, 1979

Iorga, *Pagini* = Nicolae Iorga, *Pagini de tinerețe*, I–II, îngr. și pref. Barbu Theodorescu, București, 1968

Iorgulescu, *Al doilea rond* = Mircea Iorgulescu, *Al doilea rond*, București, 1976

Iorgulescu, *Ceara* = Mircea Iorgulescu, *Ceara și sigiliul*, București, 1982

Iorgulescu, *Critică* = Mircea Iorgulescu, *Critică și angajare*, București, 1981

Iorgulescu, *Firescul* = Mircea Iorgulescu, *Firescul ca excepție*, București, 1979

Iorgulescu, *Prezent* = Mircea Iorgulescu, *Prezent*, București, 1985

Iorgulescu, *Rondul* = Mircea Iorgulescu, *Rondul de noapte*, București, 1974

Iorgulescu, *Scriitori* = Mircea Iorgulescu, *Scriitori tineri contemporani*, București, 1978
Iosifescu, *De-a lungul* = Silvian Iosifescu, *De-a lungul unui secol*, București, 1983
Iosifescu, *Drumuri* = Silvian Iosifescu, *Drumuri literare*, București, 1957
Ist. comp. Rom. = *Istoria și teoria comparatismului în România*, îngr. Al. Dima și Ovidiu Papadima, București, 1972
Ist. filos. rom. = *Istoria filosofiei românești*, I–II, București, 1972–1980
Ist. lit. = *Istoria literaturii române*, București, vol. I, ed. 1, 1964, ed. 2, 1970, vol. II, 1968, vol. III, 1973
Ist. teatr. Rom. = *Istoria teatrului în România*, I–III, București, 1965–1973
Ivașcu, *Confruntări* = G. Ivașcu, *Confruntări literare*, I–III, București, 1966–1988
Ivașcu, *Ist. lit.* = G. Ivașcu, *Istoria literaturii române*, I, București, 1969
Kalustian, *Simple note* = L. Kalustian, *Simple note*, I–IV, București, 1980–1985
Lascu, *Clasicii* = Nicolae Lascu, *Clasicii antici în România*, Cluj-Napoca, 1974
Lația, *Cărturari* = Trandafir Lația, *Cărturari din Banat*, București, 1939
Laurențiu, *Eseuri* = Dan Laurențiu, *Eseuri asupra stării de grație*, București, 1976
Lazarovici, *Dicț. scriit. botoșăneni* = Silvia Lazarovici, *Dicționarul scriitorilor botoșăneni. 1945–2000*, [Botoșani], 2000
Lăudat, *Ist. lit.* = I. D. Lăudat, *Istoria literaturii române vechi*, I–III, București, 1962–1968
Lăzăreanu, *Glose* = Barbu Lăzăreanu, *Glose și comentarii de istoriografie literară*, îngr. Ion Crișan și George Baiculescu, București, 1958
Lăzărescu, *Prezențe* = George Lăzărescu, *Prezențe românești în Italia*, București, 1995
Lăzărescu, *Romanul* = Gheorghe Lăzărescu, *Romanul de analiză psihologică în literatura română interbelică*, București, 1983
Lefter, *Critica* = Ion Bogdan Lefter, *Anii '60–'90. Critica literară*, Pitești, 2002
Lefter, *Scriit. rom. '80–'90* = Ion Bogdan Lefter, *Scriitori români din anii '80–'90. Dicționar biobibliografic*, I–III, Pitești–Brașov–București–Cluj-Napoca, 2000–2001
Leon, *Umbre* = Aurel Leon, *Umbre*, I–VI, Iași, 1970–1991
Leonte, *Prozatori* = Liviu Leonte, *Prozatori contemporani*, I–II, Iași, 1984–1989
Literatura = *Literatura română. Dicționar cronologic*, coordonatori I. C. Chițimia, Al. Dima, București, 1979
Lit. rom. cont. = *Literatura română contemporană*, coordonator Marin Bucur, vol. I: *Poezia*, București, 1980
Livescu, *Scene* = Cristian Livescu, *Scene din viața imaginară*, București, 1982
Loghin, *Ist. lit. Bucov.* = C. Loghin, *Istoria literaturii române din Bucovina (1775–1918), în legătură cu evoluția culturală și politică*, Cernăuți, 1926
Lovinescu, *Critice* = E. Lovinescu, *Critice*, ed. definitivă, I–VII, București, 1925–1929
Lovinescu, *Ist. civ. rom.* = E. Lovinescu, *Istoria civilizației române moderne*, I–III, București, 1924–1925
Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.* = E. Lovinescu, *Istoria literaturii române contemporane*, I–VI, București,1926–1929; *Istoria literaturii române contemporane. 1900–1937*, București, 1937
Lovinescu, *Maiorescu post.* = E. Lovinescu, *T. Maiorescu și posteritatea lui critică*, București, 1943
Lovinescu, *Opere* = E. Lovinescu, *Opere*, I–IX, îngr. Maria Simionescu și Alexandru George, București, 1982–1992
Lovinescu, *Sburătorul* = E. Lovinescu, *Sburătorul. Agende literare*, I–VI, îngr. Monica Lovinescu, Gabriela Omăt, Alexandru George și, de la vol. III, Margareta Feraru, pref. Alexandru George, București, 1993–2002

Lovinescu, *Scrieri* = E. Lovinescu, *Scrieri*, I–IX, îngr. și introd. Eugen Simion, București, 1969–1982
Lovinescu, *Întrevederi* = Monica Lovinescu, *Întrevederi cu Mircea Eliade, Eugen Ionescu, Ștefan Lupașcu și Grigore Cugler*, București, 1992
Lovinescu, *Unde scurte* = Monica Lovinescu, *Unde scurte*, I–VI, București, 1990–1996
Lungu, *Școala Ardeleană* = Ion Lungu, *Școala Ardeleană*, București, 1978
Lupaș, *Cronicari* = I. Lupaș, *Cronicari și istorici români din Transilvania*, I–II, Craiova, 1941
Lupi, *Storia* = Gino Lupi, *Storia della letteratura romena*, Firenze, 1955
Lupi, *Umorismo* = Gino Lupi, *Umorismo romeno*, Milano, 1939
Macrea, *Contribuții* = Dimitrie Macrea, *Contribuții la istoria lingvisticii și filologiei românești*, București, 1978
Macrea, *Lingviști* = Dimitrie Macrea, *Lingviști și filologi români*, București, 1959
Maftei, *Personalități* = Ionel Maftei, *Personalități ieșene*, I–IX, Iași, 1972–2001
Maiorescu, *Critice* = Titu Maiorescu, *Critice*, I–III, îngr. I. Rădulescu-Pogoneanu, București, 1926–1930
Mancaș, *Teatrul* = Mircea Mancaș, *Trecut și prezent în teatrul românesc*, București, 1979
Manea, *Contur* = Norman Manea, *Pe contur*, București, 1984
Manolescu, *Enciclopedia* = Florin Manolescu, *Enciclopedia exilului literar românesc. 1945–1989*, București, 2003
Manolescu, *Literatura SF* = Florin Manolescu, *Literatura SF*, București, 1980
Manolescu, *Litere* = Florin Manolescu, *Litere în tranziție*, București, 1998
Manolescu, *Poezia* = Florin Manolescu, *Poezia criticilor*, București, 1971
Manolescu, *Arca* = Nicolae Manolescu, *Arca lui Noe*, I–III, București, 1980–1983
Manolescu, *Istoria* = Nicolae Manolescu, *Istoria critică a literaturii române*, I, București, 1990
Manolescu, *Lecturi* = Nicolae Manolescu, *Lecturi infidele*, București, 1966
Manolescu, *Lista* = Nicolae Manolescu, *Literatura română postbelică. Lista lui Manolescu*, I–III, Brașov, 2001
Manolescu, *Metamorfozele* = Nicolae Manolescu, *Metamorfozele poeziei*, București, 1968
Manolescu, *Poeți* = Nicolae Manolescu, *Poeți romantici*, București, 1999
Manolescu, *Teme* = Nicolae Manolescu, *Teme*, I–VII, București, 1971–1988
Manu, *Eseu* = Emil Manu, *Eseu despre generația războiului*, București, 1978
Manu, *Reviste* = Emil Manu, *Reviste românești de poezie*, București, 1972
Manu, *Sensuri* = Emil Manu, *Sensuri moderne și contemporane*, București, 1982
Manu, *Sinteze* = Emil Manu, *Sinteze și antisinteze literare*, Cluj-Napoca, 1975
Marcea, *Atitudini* = Pompiliu Marcea, *Atitudini critice*, București, 1985
Marcea, *Concordanțe* = Pompiliu Marcea, *Concordanțe și controverse*, București, 1983
Marcea, *„Convorbiri"* = Pompiliu Marcea, *„Convorbiri literare" și spiritul critic*, București, 1972
Marcea, *Varietăți* = Pompiliu Marcea, *Varietăți literare*, Craiova, 1982
Marino, *Biografia* = Adrian Marino, *Biografia ideii de literatură*, I–VI, Cluj-Napoca, 1991–2000
Marino, *Dicționar* = Adrian Marino, *Dicționar de idei literare*, I, București, 1973
Marino, *Hermeneutica* = Adrian Marino, *Hermeneutica ideii de literatură*, Cluj-Napoca, 1987
Marino, *Introducere* = Adrian Marino, *Introducere în critica literară*, București, 1968
Martin, *Acolade* = Aurel Martin, *Acolade*, București, 1977
Martin, *Metonimii* = Aurel Martin, *Metonimii*, București, 1974

Martin, *Paranteze* = Aurel Martin, *Paranteze*, București, 1981
Martin, *Poeți* = Aurel Martin, *Poeți contemporani*, București, I–II, 1967–1971
Martin, *Pro Patria* = Aurel Martin, *Pro Patria*, București, 1974
Martin, *Dicțiunea* = Mircea Martin, *Dicțiunea ideilor*, București, 1981
Martin, *Generație* = Mircea Martin, *Generație și creație*, București, 1969
Martin, *Identificări* = Mircea Martin, *Identificări*, București, 1977
Martin, *Singura critică* = Mircea Martin, *Singura critică*, București, 1986
Martinescu, *Cronicari* = D. Martinescu, *Cronicari și cronici din țările române*, București, 1967
Martinescu, *Umbre* = Pericle Martinescu, *Umbre pe pânza vremii*, București, 1985
Massoff, *Despre ei* = Ioan Massoff, *Despre ei și despre alții*, București, 1973
Massoff, *Teatr. rom.* = Ioan Massoff, *Teatrul românesc*, I–VIII, București, 1961–1981
Mazilu, *Lit. rom.* = Dan Horia Mazilu, *Literatura română în epoca Renașterii*, București, 1984
Mazilu, *Noi* = Dan Horia Mazilu, *Noi despre ceilalți. Fals tratat de imagologie*, Iași, 1999
Mazilu, *Proza* = Dan Horia Mazilu, *Proza oratorică în literatura română veche*, I–II, București, 1986–1987
Mazilu, *Recitind* = Dan Horia Mazilu, *Recitind literatura română veche*, I–III, București, 1994–2000
Mazilu, *Vocația* = Dan Horia Mazilu, *Vocația europeană a literaturii române vechi*, București, 1991
Măciucă, *Motive* = Constantin Măciucă, *Motive și structuri dramatice*, București, 1986
Mănucă, *Analogii* = Dan Mănucă, *Analogii. Constante ale istoriei literare românești*, Iași, 1995
Mănucă, *Lectură* = Dan Mănucă, *Lectură și interpretare. Un model epic*, București, 1988
Mănucă, *Perspective* = Dan Mănucă, *Perspective critice*, Iași, 1998
Mănucă, *Scriit. jun.* = Dan Mănucă, *Scriitori junimiști*, Iași, 1971
Mărcuș, *Thalia* = Ștefan Mărcuș, *Thalia română. Contribuții la istoricul teatrului românesc din Ardeal, Banat și părțile ungurene*, postfață Petru Comarnescu, Timișoara, 1945
Metzulescu, *Literile* = Stelian Metzulescu, *Literile în Țara Banilor*, I–II, pref. Paul I. Papadopol, Craiova, 1936
Micu, *„Gândirea"* = Dumitru Micu, *„Gândirea" și gândirismul*, București, 1975
Micu, *Ist. lit.* = Dumitru Micu, *Istoria literaturii române de la creația populară la postmodernism*, București, 2000
Micu, *În căutarea* = Dumitru Micu, *În căutarea autenticității*, I–II, București, 1992–1994
Micu, *Început* = Dumitru Micu, *Început de secol. 1900–1916*, București, 1970
Micu, *Lecturi* = Dumitru Micu, *Lecturi și păreri*, Cluj-Napoca, 1978
Micu, *Limbaje* = Dumitru Micu, *Limbaje lirice contemporane*, București, 1988
Micu, *Literatura* = Dumitru Micu, *Literatura română la începutul secolului al XX-lea. 1900–1916*, București, 1964
Micu, *Modernismul* = Dumitru Micu, *Modernismul românesc*, I–II, București, 1984–1985
Micu, *Scriitori* = Dumitru Micu, *Scriitori, cărți, reviste*, București, 1980
Micu, *Scurtă ist.* = Dumitru Micu, *Scurtă istorie a literaturii române*, I–IV, București, 1994–1997
Micu-Manolescu, *Literatura* = Dumitru Micu, Nicolae Manolescu, *Literatura română de azi. 1944–1964*, București, 1965
Mihăilă, *Contribuții* = G. Mihăilă, *Contribuții la istoria culturii și literaturii române vechi*, București, 1972
Mihăilescu, *Întrebările* = Dan C. Mihăilescu, *Întrebările poeziei*, București, 1988

Mihăilescu, *Conceptul* = Florin Mihăilescu, *Conceptul de critică literară în România*, I–II, București, 1976–1979
Milea, *Sub semnul* = Ioan Milea, *Sub semnul poeziei*, Pitești, 1999
Miller-Săndulescu, *Evoluția* = Mărgărita Miller-Verghi și Ecaterina Săndulescu, *Evoluția scrisului feminin în România*, pref. E. Lovinescu, București, 1935
Mincu, *Critice* = Marin Mincu, *Critice*, București, I–II, 1969–1971
Mincu, *Eseu* = Marin Mincu, *Eseu despre textul poetic*, București, 1986
Mincu, *Poezie* = Marin Mincu, *Poezie și generație*, București, 1975
Minea, *Letopisețele* = Ilie Minea, *Letopisețele moldovenești scrise slavonește*, Iași, 1925
Mioc, *Curs* = Simion Mioc, *Curs de istoria literaturii române. 1900–1918*, II, Timișoara, 1972
Mirodan, *Dicționar* = Al. Mirodan, *Dicționar neconvențional al scriitorilor evrei de limbă română*, I–II, Tel Aviv, 1986–1997
Mîndra, *Clasicism* = V. Mîndra, *Clasicism și romantism în dramaturgia românească (1816–1918)*, București, 1973
Mîndra, *Incursiuni* = V. Mîndra, *Incursiuni în istoria dramaturgiei române. De la Gh. Asachi la Camil Petrescu*, București, 1971
Mîndra, *Ist. lit. dram.* = V. Mîndra, *Istoria literaturii dramatice românești*, I, București, 1985
Mîndra, *Jocul* = V. Mîndra, *Jocul situațiilor dramatice*, București, 1978
Modola, *Dramaturgia* = Doina Modola, *Dramaturgia românească între 1900–1918*, Cluj-Napoca, 1983
Moraru, *Obsesia* = Cornel Moraru, *Obsesia credibilității*, București, 1996
Moraru, *Semnele* = Cornel Moraru, *Semnele realului. Secționări critice convergente*, București, 1981
Moraru, *Textul* = Cornel Moraru, *Textul și realitatea*, București, 1984
Moraru, *Ceremonia* = Cristian Moraru, *Ceremonia textului*, București, 1985
Moraru-Velculescu, *Bibliografia* = Mihai Moraru, Cătălina Velculescu, *Bibliografia analitică a literaturii române vechi*, vol. I: *Cărțile populare laice*, partea I, București, 1976, partea II, București, 1978
Munteano, *Panorama* = Basil Munteano, *Panorama de la littérature roumaine contemporaine*, Paris, 1938
Munteanu, *Opera* = Aurel Dragoș Munteanu, *Opera și destinul scriitorului*, București, 1972
Munteanu, *Aristarc* = George Munteanu, *Sub semnul lui Aristarc*, București, 1975
Munteanu, *Atitudini* = George Munteanu, *Atitudini*, București, 1966
Munteanu, *Jurnal* = Romul Munteanu, *Jurnal de cărți*, I–VII, București, 1973–1998
Murărașu, *Ist. lit.* = D. Murărașu, *Istoria literaturii române*, ed. 4, București, 1946
Muscalu, *Dicț. scriit. vrânceni* = Florin Muscalu, *Dicționarul scriitorilor și publiciștilor vrânceni. De la origini până în anul 2000*, Focșani, 1999
Muthu, *Cântecul* = Mircea Muthu, *Cântecul lui Leonardo*, Cluj-Napoca, 1995
Muthu, *Lit. rom.* = Mircea Muthu, *Literatura română și spiritul sud-est european*, București, 1976
Muthu, *Orientări* = Mircea Muthu, *Orientări critice*, Cluj, 1972
Nedelcovici-Popescu-Protopopescu, *Cartea* = Viorica Nedelcovici, Elvira Popescu, Constanța Protopopescu, *Cartea românească în lume. 1945–1972*, introd. Mihnea Gheorghiu, București, 1975
Negoițescu, *Alte însemnări* = Ion Negoițescu, *Alte însemnări critice*, București, 1980
Negoițescu, *Analize* = Ion Negoițescu, *Analize și sinteze*, București, 1976
Negoițescu, *Engrame* = Ion Negoițescu, *Engrame*, București, 1975
Negoițescu, *Ist. lit.* = Ion Negoițescu, *Istoria literaturii române*, I, București, 1991
Negoițescu, *Însemnări* = Ion Negoițescu, *Însemnări critice*, Cluj, 1970

Negoițescu, *Lampa* = Ion Negoițescu, *Lampa lui Aladin*, București, 1971
Negoițescu, *Scriitori* = Ion Negoițescu, *Scriitori moderni*, București, 1966
Negoițescu, *Scriitori contemporani* = Ion Negoițescu, *Scriitori contemporani*, îngr. Dan Damaschin, Cluj-Napoca, 1994
Negrici, *Expresivitatea* = Eugen Negrici, *Expresivitatea involuntară*, București, 1977
Negrici, *Figura* = Eugen Negrici, *Figura spiritului creator*, București, 1978
Negrici, *Imanența* = Eugen Negrici, *Imanența literaturii*, București, 1981
Negrici, *Introducere* = Eugen Negrici, *Introducere în poezia contemporană*, București, 1985
Negrici, *Lit. rom.* = Eugen Negrici, *Literatura română sub comunism. Proza*, București, 2002
Negrilă, *Dicț. scriit. arădeni* = Iulian Negrilă, *Dicționarul scriitorilor arădeni de azi*, Arad, 1997
Negrilă, *Însemnări* = Iulian Negrilă, *Însemnări despre scriitori*, Timișoara, 1987
Negrilă, *Scriitori* = Iulian Negrilă, *Scriitori tribuniști din perioada arădeană*, Timișoara, 1983
Negruzzi, *Junimea* = Iacob Negruzzi, *Amintiri din „Junimea"*, București, 1921
Nemoianu, *Utilul* = Virgil Nemoianu, *Utilul și plăcutul. Comentarii asupra literaturii și culturii*, București, 1973
Netea, *Maior–Goga* = Vasile Netea, *De la Petru Maior la Octavian Goga*, București, 1944
Nicolescu, *Șc. Ardeleană* = Aurel Nicolescu, *Școala Ardeleană și limba română*, București, 1971
Nicolescu, *Contemporanul* = G. C. Nicolescu, *Curentul literar de la „Contemporanul"*, București, 1966
Nicolescu, *Starea* = Vasile Nicolescu, *Starea lirică*, I–II, București, 1975–1984
Nițescu, *Atitudini* = M. Nițescu, *Atitudini critice*, București, 1983
Nițescu, *Poeți* = M. Nițescu, *Poeți contemporani*, București, 1978
Nițescu, *Proletcultismul* = M. Nițescu, *Sub zodia proletcultismului. Dialectica puterii*, îngr. M. Ciurdariu, București, 1995
Nițescu, *Repere* = M. Nițescu, *Repere critice*, București, 1974
Nițescu, *Scylla* = M. Nițescu, *Între Scylla și Charybda. Delimitări critice*, București, 1972
Noica, *Istoricitate* = Constantin Noica, *Istoricitate și eternitate. Repere pentru o istorie a culturii românești*, îngr. și introd. Mircea Handoca, București, 1989
Noica, *Semnele* = Constantin Noica, *Semnele Minervei*, îngr. Marin Diaconu, București, 1994
Oarcăsu, *Destine* = Ion Oarcăsu, *Destine și valori*, Cluj-Napoca, 1974
Oarcăsu, *Oglinzi* = Ion Oarcăsu, *Oglinzi paralele*, București, 1967
Oarcăsu, *Opinii* = Ion Oarcăsu, *Opinii despre poezie*, București, 1965
Odangiu, *Romanul* = Marian Odangiu, *Romanul politic*, Timișoara, 1984
Oprea, *Incidențe* = Al. Oprea, *Incidențe critice*, București, 1975
Oprea, *Mișcarea* = Al. Oprea, *Mișcarea prozei*, București, 1967
Oprea, *5 prozatori* = Al. Oprea, *5 prozatori iluștri, 5 procese literare*, București, 1971
Oprescu, *Scriitori* = Horia Oprescu, *Scriitori în lumina documentelor*, București, 1968
Opriș, *Reviste* = Tudor Opriș, *Reviste literare ale elevilor. 1834–1974. Istoria presei școlare românești*, București, 1977
Opriță, *Anticipația* = Mircea Opriță, *Anticipația românească*, ed. 2, București, 2003
Ornea, *Actualitatea* = Z. Ornea, *Actualitatea clasicilor*, București, 1985
Ornea, *Interpretări* = Z. Ornea, *Interpretări*, București, 1988
Ornea, *Înțelesuri* = Z. Ornea, *Înțelesuri. Medalioane de istorie literară*, București, 1994
Ornea, *Junimea* = Z. Ornea, *Junimea și junimismul*, București, 1975

Ornea, *Junimismul* = Z. Ornea, *Junimismul. Contribuții la studierea curentului*, București, 1966
Ornea, *Medalioane* = Z. Ornea, *Medalioane*, Iași, 1997
Ornea, *Poporanismul* = Z. Ornea, *Poporanismul*, București, 1972
Ornea, *Portrete* = Z. Ornea, *Portrete*, București, 1999
Ornea, *Sămănătorismul* = Z. Ornea, *Sămănătorismul*, București, 1970
Ornea, *Tradiționalism* = Z. Ornea, *Tradiționalism și modernitate în deceniul al treilea*, București, 1980
Paleologu, *Alchimia* = Alexandru Paleologu, *Alchimia existenței*, București, 1983
Paleologu, *Bunul simț* = Alexandru Paleologu, *Bunul simț ca paradox*, București, 1972
Paleologu, *Ipoteze* = Alexandru Paleologu, *Ipoteze de lucru*, București, 1980
Paleologu, *Simțul practic* = Alexandru Paleologu, *Simțul practic*, București, 1974
Paleologu, *Spiritul* = Alexandru Paleologu, *Spiritul și litera*, București, 1970
Pamfil, *Spațialitate* = Alina Pamfil, *Spațialitate și temporalitate. Eseuri despre romanul românesc interbelic*, Cluj-Napoca, 1993
Panaitescu, *Contribuții* = P. P. Panaitescu, *Contribuții la istoria culturii românești*, îngr. Silvia Panaitescu, pref. Dan Zamfirescu, București, 1971
Panaitescu, *Începuturile* = P. P. Panaitescu, *Începuturile și biruința scrisului în limba română*, București, 1965
Panu, *Junimea* = G. Panu, *Amintiri de la Junimea din Iași*, I–II, București, 1943; ed. I–II, îngr. și pref. Z. Ornea, București, 1971
Papadima, *Creatorii* = Ovidiu Papadima, *Creatorii și lumea lor*, București, 1943
Papadima, *Ipostaze* = Ovidiu Papadima, *Ipostaze ale iluminismului românesc*, București, 1975
Papadima, *Scriitorii* = Ovidiu Papadima, *Scriitorii și înțelesurile vieții*, București, 1971
Papahagi, *Critica* = Marian Papahagi, *Critica de atelier*, București, 1983
Papahagi, *Cumpănă* = Marian Papahagi, *Cumpănă și semn*, București, 1991
Papahagi, *Eros* = Marian Papahagi, *Eros și utopie*, București, 1980
Papahagi, *Exerciții* = Marian Papahagi, *Exerciții de lectură*, Cluj-Napoca, 1976
Papahagi, *Fragmente* = Marian Papahagi, *Fragmente despre critică*, Cluj-Napoca, 1994
Papahagi, *Interpretări* = Marian Papahagi, *Interpretări pe teme date*, Cluj-Napoca, 1995
Papu, *Apolo* = Edgar Papu, *Apolo sau Ontologia clasicismului*, București, 1985
Papu, *Clasicii* = Edgar Papu, *Din clasicii noștri. Contribuție la ideea unui protocronism românesc*, București, 1977
Papu, *Lumini* = Edgar Papu, *Lumini perene. Retrospecții asupra unor clasici români*, București, 1989
Papu, *Luminile* = Edgar Papu, *Din luminile veacului*, București, 1967
Papu, *Motive* = Edgar Papu, *Motive literare românești*, București, 1983
Păcurariu, *Clas. rom.* = D. Păcurariu, *Clasicismul românesc*, București, 1971
Păcurariu, *Scriitori* = D. Păcurariu, *Scriitori și direcții literare*, I–II, București, 1981–1984
Păcurariu, *Teme* = D. Păcurariu, *Teme, motive, mituri și metamorfoza lor*, București, 1990
Păcurariu, *Dicț. teolog.* = Mircea Păcurariu, *Dicționarul teologilor români*, București, 1996
Păcurariu, *Ist. Bis.* = Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, I–III, București, 1991–1994
Pecie, *Romancierul* = Ion Pecie, *Romancierul în fața oglinzii*, București, 1989
Perian, *Pagini* = Gheorghe Perian, *Pagini de critică și de istorie literară*, Târgu Mureș, 1998
Perian, *Scriitori* = Gheorghe Perian, *Scriitori români postmoderni*, București, 1996

Perpessicius, *Alte mențiuni* = Perpessicius, *Alte mențiuni de istoriografie literară și folclor*, I–III, București, 1961–1967

Perpessicius, *Lecturi* = Perpessicius, *Lecturi intermitente*, Cluj, 1971

Perpessicius, *Mențiuni* = Perpessicius, *Mențiuni critice*, I–V, București, 1928–1946

Perpessicius, *Mențiuni ist.* = Perpessicius, *Mențiuni de istoriografie literară și folclor (1948–1956)*, București, 1957

Perpessicius, *Opere* = Perpessicius, *Opere*, vol. I–IV, București, 1966–1971; vol. V–XII, îngr. Dumitru D. Panaitescu, București, 1972–1983

Pervain, *Studii* = Iosif Pervain, *Studii de literatură română*, Cluj, 1971

Petraș, *Lit. rom.* = Irina Petraș, *Literatura română contemporană*, București, 1994

Petraș, *Panorama* = Irina Petraș, *Panorama criticii literare românești. 1950–2000*, Cluj-Napoca, 2001

Petrașcu, *Icoane* = Nicolae Petrașcu, *Icoane de lumină*, I–IV, București, 1935–1941

Petrașcu, *Scriitori* = Nicolae Petrașcu, *Scriitori români contimporani*, București, 1898

Petrescu, *Configurații* = Ioana Em. Petrescu, *Configurații*, Cluj-Napoca, 1981

Petrescu, *Romanul* = Liviu Petrescu, *Romanul condiției umane*, București, 1979

Petrescu, *Scriitori* = Liviu Petrescu, *Scriitori români și străini*, Cluj, 1973

Petrescu, *Studii transilvane* = Liviu Petrescu, *Studii transilvane. Coduri etice și estetice la scriitorii transilvăneni*, București, 1997

Petrescu, *Vârstele* = Liviu Petrescu, *Vârstele romanului*, București, 1992

Petrescu-Paraschiva, *Dicț. lit. Dâmbovița* = Victor Petrescu, Serghie Paraschiva, *Dicționar de literatură al județului Dâmbovița. 1508–1998*, Târgoviște, 1999

Petreu, *Jocurile* = Marta Petreu, *Jocurile manierismului logic*, București, 1995

Petreu, *Teze* = Marta Petreu, *Teze neterminate*, București, 1991

Petria, *Vâlcea* = Petre Petria, *Vâlcea. Oameni de știință, cultură și artă. Dicționar*, Râmnicu Vâlcea, 1997

Petroveanu, *Pagini* = Mihail Petroveanu, *Pagini critice*, București, 1958

Petroveanu, *Profiluri* = Mihail Petroveanu, *Profiluri lirice contemporane*, București, 1963

Petroveanu, *Traiectorii* = Mihail Petroveanu, *Traiectorii lirice*, București, 1974

Philippide, *Considerații* = Alexandru Philippide, *Considerații confortabile*, I–II, București, 1970–1972

Philippide, *Scrieri* = Alexandru Philippide, *Scrieri*, I–IV, București, 1976–1978

Pillat, *Itinerarii* = Dinu Pillat, *Itinerarii istorico-literare*, îngr. și pref. George Muntean, București, 1978

Pillat, *Mozaic* = Dinu Pillat, *Mozaic istorico-literar. Secolul XX*. București, 1969

Pillat, *Tradiție* = Ion Pillat, *Tradiție și literatură*, București, 1943

Piru, *Analize* = Al. Piru, *Analize și sinteze critice*, Craiova, 1973

Piru, *Critici* = Al. Piru, *Critici și metode*, București, 1989

Piru, *Debuturi* = Al. Piru, *Debuturi*, București, 1981

Piru, *Ist. lit.* = Al. Piru, *Istoria literaturii române*, I–II, București, 1970; *Istoria literaturii române de la început până azi*, București, 1981

Piru, *Panorama* = Al. Piru, *Panorama deceniului literar românesc 1940–1950*, București, 1968

Piru, *Permanențe* = Al. Piru, *Permanențe românești*, București, 1978

Piru, *Poezia* = Al. Piru, *Poezia românească contemporană. 1950–1975*, I–II, București, 1975

Piru, *Reflexe* = Al. Piru, *Reflexe și interferențe*, Craiova, 1974

Piru, *Valori* = Al. Piru, *Valori clasice*, București, 1978

Piru, *Varia* = Al. Piru, *Varia*, I–II, București, 1972–1973

Poantă, *Dicț. poeți* = Petru Poantă, *Dicționar de poeți. Clujul contemporan*, Cluj-Napoca, 1998

Poantă, *Modalități* = Petru Poantă, *Modalități lirice contemporane*, Cluj, 1973
Poantă, *Radiografii* = Petru Poantă, *Radiografii*, I–II, Cluj-Napoca, 1978–1983
Poantă, *Scriitori* = Petru Poantă, *Scriitori contemporani. Radiografii*, Cluj-Napoca, 1994
Podoleanu, *60 scriitori* = S. Podoleanu, *60 scriitori români de origină evreească*, I–II, București, [1935–1936]
Pop, *Mărturia* = Augustin Z. N. Pop, *Mărturia documentelor de la vechile tiparnițe românești la Nicolae Labiș*, București, 1985
Pop, *Avangarda* = Ion Pop, *Avangarda în literatura română*, București, 1990
Pop, *Jocul* = Ion Pop, *Jocul poeziei*, București, 1985
Pop, *Lecturi* = Ion Pop, *Lecturi fragmentare*, București, 1983
Pop, *Pagini* = Ion Pop, *Pagini transparente. Lecturi din poezia română contemporană*, Cluj-Napoca, 1997
Pop, *Poezia* = Ion Pop, *Poezia unei generații*, Cluj, 1973
Pop, *Recapitulări* = Ion Pop, *Recapitulări*, Cluj-Napoca, 1995
Pop, *Transcrieri* = Ion Pop, *Transcrieri*, Cluj-Napoca, 1976
Pop, *Viață* = Ion Pop, *Viață și texte*, Cluj-Napoca, 2001
Pop, *Conspect* = Vasile Gr. Pop, *Conspect asupra literaturei române și literaților ei de la început și până astăzi, în ordine cronologică*, I–II, București, 1875–1876
Popa, *Clasici* = Const. M. Popa, *Clasici și contemporani*, Craiova, 1987
Popa, *Comicologia* = Marian Popa, *Comicologia*, București, 1975
Popa, *Competență* = Marian Popa, *Competență și performanță*, București, 1982
Popa, *Dicț. lit.* = Marian Popa, *Dicționar de literatură română contemporană*, București, 1971; ed. 2, București, 1977
Popa, *Forma* = Marian Popa, *Forma ca deformare*, București, 1975
Popa, *Ist. lit.* = Marian Popa, *Istoria literaturii române de azi pe mâine*, I–II, București, 2001
Popa, *Modele* = Marian Popa, *Modele și exemple*, București, 1971.
Popa, *Convergențe* = Mircea Popa, *Convergențe europene*, Oradea, 1995
Popa, *Estuar* = Mircea Popa, *Estuar*, București, 1995
Popa, *Reîntoarcerea* = Mircea Popa, *Reîntoarcerea la Ithaca*, București, 1998
Popa, *Spații* = Mircea Popa, *Spații literare*, Cluj-Napoca, 1974
Popa, *Tectonica* = Mircea Popa, *Tectonica genurilor literare*, București, 1980
Popa, *Lit. rom. Voivodina* = Ștefan N. Popa, *O istorie a literaturii române din Voivodina*, Pančevo, 1997
Popescu, *Teatrul* = Marian Popescu, *Teatrul ca literatură*, București, 1987
Popescu, *Cărți* = Titu Popescu, *Cărți cu ieșire la mare. Critica, memorialistica, literatura de călătorie*, Cluj-Napoca, 1980
Popovici, *Cercetări* = D. Popovici, *Cercetări de literatură română*, Sibiu, 1944
Popovici, *Romant. rom.* = D. Popovici, *Romantismul românesc (1829–1840)*, îngr. Ioana Em. Petrescu, cuvânt înainte Tudor Vianu, pref. Dan Simonescu, București, 1969
Popovici, *Studii* = D. Popovici, *Studii literare*, I–VI, îngr. Ioana Em. Petrescu, postfață Aurel Martin, Cluj, 1972–1989
Popovici, *Eu, personajul* = Vasile Popovici, *Eu, personajul*, București, 1988
Prangati, *Dicț. oamenilor din Neamț* = Constantin Prangati, *Dicționarul oamenilor de seamă din județul Neamț. De la Grigore Ureche până în zilele noastre*, Piatra Neamț, 1999
Predescu, *Encicl.* = Lucian Predescu, *Enciclopedia „Cugetarea"*, București, 1940
Protopopescu, *Romanul* = Al. Protopopescu, *Romanul psihologic românesc*, București, 1978

Protopopescu, *Volumul* = Al. Protopopescu, *Volumul și esența*, București, 1972.
Pușcariu, *Călare* = Sextil Pușcariu, *Călare pe două veacuri. Amintiri din tinerețe (1895–1906)*, București, 1968
Pușcariu, *Cinci ani* = Sextil Pușcariu, *Cinci ani de mișcare literară (1902–1906)*, București, 1909
Pușcariu, *Ist. lit.* = Sextil Pușcariu, *Istoria literaturii române. Epoca veche*, ed. 2, Sibiu, 1930
Rachieru, *Poeți Bucovina* = Adrian Dinu Rachieru, *Poeți din Bucovina*, Timișoara, 1996
Rachieru, *Vocația* = Adrian Dinu Rachieru, *Vocația sintezei*, Timișoara, 1985
Radian, *Portrete* = Sanda Radian, *Portrete feminine în romanul românesc interbelic*, București, 1986
Radu, *Pagini* = Olimpia Radu, *Pagini de critică*, îngr. și pref. Marian Papahagi, Cluj-Napoca, 1988
Raicu, *Descoperirea* = Al. Raicu, *Descoperirea păsării Sitela*, introd. George Macovescu, București, 1989
Raicu, *Calea de acces* = Lucian Raicu, *Calea de acces*, București, 1982
Raicu, *Contemporani* = Lucian Raicu, *Printre contemporani*, București, 1980
Raicu, *Critica* = Lucian Raicu, *Critica – formă de viață*, București, 1976
Raicu, *Fragmente* = Lucian Raicu, *Fragmente de timp*, București, 1984
Raicu, *Practica scrisului* = Lucian Raicu, *Practica scrisului și experiența lecturii*, București, 1978
Raicu, *Structuri* = Lucian Raicu, *Structuri literare*, București, 1973
Ralea, *Scrieri* = Mihai Ralea, *Scrieri*, vol. I–III, îngr. și pref. N. Tertulian, București, 1972–1981, vol. IV–VII, îngr. și pref. Florin Mihăilescu, București, 1988–1989
Rașcu, *Amintiri* = I. M. Rașcu, *Amintiri și medalioane literare*, București, 1967.
Razba, *Personalități hunedorene* = Maria Razba, *Personalități hunedorene (sec. XV–XX). Dicționar*, Deva, 2000
Răduică, *Calendare* = Georgeta Răduică, Nicolin Răduică, *Calendare și almanahuri românești. 1731–1918. Dicționar bibliografic*, București, 1981
Răduică, *Dicț. presei* = Georgeta Răduică, Nicolin Răduică, *Dicționarul presei românești 1731–1918*, București, 1995
Rău, *Eflgii* = Aurel Rău, *Efigii*, București, 1989
Râpeanu, *Cultură* = Valeriu Râpeanu, *Cultură și istorie*, I–III, București, 1979–1989
Râpeanu, *Interferențe* = Valeriu Râpeanu, *Interferențe spirituale*, București, 1970
Râpeanu, *Memoria* = Valeriu Râpeanu, *Memoria și fețele timpului*, București, 1983
Râpeanu, *Noi* = Valeriu Râpeanu, *Noi și cei dinaintea noastră*, București, 1966.
Râpeanu, *Scriitori* = Valeriu Râpeanu, *Scriitori dintre cele două războaie mondiale*, București, 1986
Rebreanu, *Opere* = Liviu Rebreanu, *Opere*, I–III, îngr. Niculae Gheran și Nicolae Liu, introd. Al. Piru, București, 1968, IV–XXII, îngr. Niculae Gheran, 1970–2003
Regman, *Cărți* = Cornel Regman, *Cărți, autori, tendințe*, București, 1967
Regman, *Colocvial* = Cornel Regman, *Colocvial*, București, 1976
Regman, *Confluențe* = Cornel Regman, *Confluențe literare*, București, 1966
Regman, *Cronicari* = Cornel Regman, *Cică niște cronicari...*, București, 1970
Regman, *De la imperfect* = Cornel Regman, *De la imperfect la mai puțin ca perfect*, București, 1987
Regman, *Dinspre Cercul Literar* = Cornel Regman, *Dinspre „Cercul Literar" spre „optzeciști"*, București, 1997
Regman, *Explorări* = Cornel Regman, *Explorări în actualitatea imediată*, București, 1978
Regman, *Noi explorări* = Cornel Regman, *Noi explorări critice*, București, 1982
Regman, *Nu numai* = Cornel Regman, *Nu numai despre critici*, București, 1990

Regman, *Ultime explorări* = Cornel Regman, *Ultime explorări critice*, București, 2000
Românii = *Românii în știința și cultura occidentală*, Davis (SUA), 1992
Rom. magy. ir. lex. = *Româniai magyar irodalmi lexikon*, I–III, îngr. Balogh Edgar, București, 1981–1994
Rosetti, *Dicț. cont.* = Dimitrie R. Rosetti, *Dicționarul contimporanilor din România (1800–1898)*, București, 1898
Rosetti–Cazacu–Onu, *Ist. lb. lit.* = Al. Rosetti, Boris Cazacu, Liviu Onu, *Istoria limbii române literare*, I, ed. 2, București, 1971
Roșu, *Dicț. lit. Iugoslavia* = Costa Roșu, *Dicționarul literaturii române din Iugoslavia*, Novi Sad, 1989
Rotaru, *O ist.* = Ion Rotaru, *O istorie a literaturii române*, I–III, București, 1971–1987; ed. I–VI, Galați, București, 1994–2001
Rotaru, *Valori* = Ion Rotaru, *Valori expresive în literatura română veche*, I–II, București, 1976–1983
Ruja, *Parte* = Alexandru Ruja, *Parte din întreg*, I–II, Timișoara, 1994–1999
Ruja, *Valori* = Alexandru Ruja, *Valori lirice actuale*, Timișoara, 1979
Rusu, *Membrii Academiei* = Dorina N. Rusu, *Membrii Academiei Române 1866–1999. Dicționar*, București, 1999
Rusu, *Utopica* = M. N. Rusu, *Utopica*, București, 1969
Sadoveanu, *Cărți* = Izabela Sadoveanu, *Cărți și idei*, I–II, îngr. și pref. Margareta Feraru, București, 2001
Sadoveanu, *Opere* = Mihail Sadoveanu, *Opere*, I–XXII, București, 1954–1973
Sanielevici, *Cercetări* = H. Sanielevici, *Cercetări critice și filosofice*, îngr. și introd. Z. Ornea, București, 1968
Sanielevici, *Încercări* = H. Sanielevici, *Încercări critice*, pref. C. Rădulescu-Motru, București, 1903
Sasu, *Dicț. scriit. SUA* = Aurel Sasu, *Dicționarul scriitorilor români din Statele Unite și Canada*, București, 2001
Sasu, *În căutarea* = Aurel Sasu, *În căutarea formei*, Cluj-Napoca, 1979
Sasu, *Progresii* = Aurel Sasu, *Progresii*, Cluj, 1972
Sasu, *Retorica* = Aurel Sasu, *Retorica literară românească*, București, 1976
Satco–Pânzar, *Dicționar* = Emil Satco, Ioan Pânzar, *Dicționar de literatură. Bucovina*, Suceava, 1993
Săndulescu, *Citind* = Al. Săndulescu, *Citind, recitind...*, București, 1973
Săndulescu, *Constelații* = Al. Săndulescu, *Constelații literare*, București, 1998
Săndulescu, *Continuități* = Al. Săndulescu, *Continuități*, București, 1976
Săndulescu, *Lit. epistolară* = Al. Săndulescu, *Literatura epistolară*, București, 1972
Săndulescu, *Memorialiști* = Al. Săndulescu, *Memorialiști români*, București, 2003
Săndulescu, *Pagini* = Al. Săndulescu, *Pagini de istorie literară*, București, 1966
Săndulescu, *Portrete* = Al. Săndulescu, *Portrete și analize literare*, București, 1982
Sângeorzan, *Anotimpurile* = Zaharia Sângeorzan, *Anotimpurile criticii*, București, 1983
Sângeorzan, *Conversații* = Zaharia Sângeorzan, *Conversații critice*, Cluj-Napoca, 1980
Scarlat, *Ist. poeziei* = Mircea Scarlat, *Istoria poeziei românești*, I–IV, București, 1982–1990
Scrisori – Camil Petrescu = *Scrisori către Camil Petrescu*, I–II, îngr. și pref. Florica Ichim, București, 1981
Scrisori – Densusianu = *Scrisori către Ovid Densusianu*, I–IV, București, 1979–1989
Scrisori – Ibrăileanu = *Scrisori către G. Ibrăileanu*, I–IV, îngr. M. Bordeianu, Gr. Botez, Viorica Botez, I. Lăzărescu, Dan Mănucă, Al. Teodorescu, pref. Al. Dima și N. I. Popa, București, 1966–1973

Sebastian, *Eseuri* = Mihail Sebastian, *Eseuri. Cronici. Memorial*, îngr. și pref. Cornelia Ștefănescu, București, 1972
Sebastian, *Jurnal* = Mihail Sebastian, *Jurnal de epocă*, îngr. și introd. Cornelia Ștefănescu, București, 2002
Seche, *Schiță* = Mircea Seche, *Schiță de istorie a lexicografiei române*, I–II, București, 1966–1969
Sevastos, *Amintiri* = Mihail Sevastos, *Amintiri de la „Viața românească"*, București, 1966
Silvestru, *Jurnal* = Valentin Silvestru, *Jurnal de drum al unui critic teatral, 1944–1984*, I, București, 1992
Silvestru, *Un deceniu* = Valentin Silvestru, *Un deceniu teatral*, București, 1984
Simion, *Dimineața* = Eugen Simion, *Dimineața poeților*, București, 1980
Simion, *Ficțiunea* = Eugen Simion, *Ficțiunea jurnalului intim*, I–III, București, 2001
Simion, *Fragmente* = Eugen Simion, *Fragmente critice*, I–II, Craiova, 1997–1998, vol III–IV, București, 1999–2000; ed. 2, vol. I, București, 1998
Simion, *Genurile* = Eugen Simion, *Genurile biograficului*, București, 2002
Simion, *Întoarcerea autorului* = Eugen Simion, *Întoarcerea autorului. Eseuri despre relația creator–operă*, București, 1981; ed. 2, București, 1993
Simion, *Mercuție* = Eugen Simion, *Moartea lui Mercuție*, București, 1993
Simion, *Orientări* = Eugen Simion, *Orientări în literatura contemporană*, București, 1965
Simion, *Scriitori* = Eugen Simion, *Scriitori români de azi*, I–IV, București, 1974–1989; vol. I, ed. 2, București, 1978
Simuț, *Critica* = Ion Simuț, *Critica de tranziție*, Cluj-Napoca, 1996
Simuț, *Diferența* = Ion Simuț, *Diferența specifică*, Cluj-Napoca, 1982
Simuț, *Incursiuni* = Ion Simuț, *Incursiuni în literatura actuală*, Oradea, 1994
Solomon, *Dialog* = Dumitru Solomon, *Dialog interior*, București, 1987
Sorescu, *Teoria sferelor* = Marin Sorescu, *Teoria sferelor de influență*, București, 1969
Sorescu, *Ușor cu pianul* = Marin Sorescu, *Ușor cu pianul pe scări*, București, 1985
Sorescu, *Interpretări* = Roxana Sorescu, *Interpretări*, București, 1979
Sorescu, *Liricul* = Roxana Sorescu, *Liricul și tragicul*, București, 1983
Sorescu, *Lumea* = Roxana Sorescu, *Lumea, repovestită*, București, 2000
Sorianu, *Contrapunct* = Vlad Sorianu, *Contrapunct critic. Valori, idei, tendințe literare actuale*, Iași, 1971
Sorianu, *Glose* = Vlad Sorianu, *Glose critice*, București, 1968
Sorohan, *Introducere* = Elvira Sorohan, *Introducere în istoria literaturii române*, Iași, 1997
Sperantia, *Figuri* = E. Sperantia, *Figuri universitare*, București, 1967
Spiridon, *Aparența* = Monica Spiridon, *Despre „aparența" și „realitatea" literaturii*, București, 1984
Spiridon, *Interpretarea* = Monica Spiridon, *Interpretarea fără frontiere*, Cluj-Napoca, 1998
Spiridon, *Melancolia* = Monica Spiridon, *Melancolia descendenței*, București, 1989
Spiridon, *Cuprinderi* = Vasile Spiridon, *Cuprinderi*, București, 1993
Stanca, *Fragmentarium* = Horia Stanca, *Fragmentarium clujean*, Cluj-Napoca, 1987
Stănescu, *Cronici* = Constantin Stănescu, *Cronici literare*, 1971
Stănescu, *Jurnal* = Constantin Stănescu, *Jurnal de lectură*, I–III, București, 1978–1988
Stănescu, *Poeți și critici* = Constantin Stănescu, *Poeți și critici*, București, 1972
Steinhardt, *Critică* = N. Steinhardt, *Critică la persoana întâi*, Cluj-Napoca, 1983
Steinhardt, *Incertitudini* = N. Steinhardt, *Incertitudini literare*, Cluj-Napoca, 1980
Steinhardt, *Între viață* = N. Steinhardt, *Între viață și cărți*, București, 1976

Steinhardt, *Monologul* = N. Steinhardt, *Monologul polifonic*, Cluj-Napoca, 1991
Stoica, *Caligrafie* = Petre Stoica, *Caligrafie și culori*, București, 1984
Stolnicu, *Printre scriitori* = Simion Stolnicu, *Printre scriitori și artiști*, îngr. și pref. Simion Bărbulescu, București, 1988
Straje, *Dicț. pseud.* = Mihail Straje, *Dicționar de pseudonime, alonime, anagrame, asteronime, criptonime ale scriitorilor și publiciștilor români*, București, 1973
Streinu, *Clasicii* = Vladimir Streinu, *Clasicii noștri*, București, 1969
Streinu, *Pagini* = Vladimir Streinu, *Pagini de critică literară*, vol. I–II, București, 1968, vol. III–V, îngr. George Muntean, București, 1974–1977
Streinu, *Versificația* = Vladimir Streinu, *Versificația modernă*, București, 1966
Suchianu, *Aspecte* = D. I. Suchianu, *Aspecte literare*, București, 1928
Suciu, *Lit. băn.* = I. D. Suciu, *Literatura bănățeană de la început până la Unire (1582–1918)*, Timișoara, 1940
Suțu, *Iașii* = Rudolf Suțu, *Iașii de odinioară*, Iași, 1923–1928
Șchiau, *Cărturari* = Octavian Șchiau, *Cărturari și cărți în spațiul românesc medieval*, Cluj-Napoca, 1978
Șerban, *Exegeze* = Geo Șerban, *Exegeze*, București, 1968
Șerban, *Ispita* = Geo Șerban, *Ispita istoriei. Investigații, precizări, demersuri metodologice*, București, 1980
Șiadbei, *Cercetări* = I. Șiadbei, *Cercetări asupra cronicelor moldovene*, Iași, 1939
Ștefănescu, *Dialog* = Alex. Ștefănescu, *Dialog în bibliotecă*, București, 1984
Ștefănescu, *Jurnal* = Alex. Ștefănescu, *Jurnal de critic*, București, 1980
Ștefănescu, *Preludiu* = Alex. Ștefănescu, *Preludiu*, București, 1977
Ștefănescu, *Prim-plan* = Alex. Ștefănescu, *Prim-plan*, București, 1987
Ștefănescu, *Momente* = Cornelia Ștefănescu, *Momente ale romanului*, București, 1973
Șuluțiu, *Scriitori* = Octav Șuluțiu, *Scriitori și cărți*, îngr. și pref. Nicolae Florescu, București, 1974
Tacciu, *Romant. rom.* = Elena Tacciu, *Romantismul românesc*, I–III, București, 1982–1987
Tanco, *Dicț. lit. Bistrița* = Teodor Tanco, *Dicționar literar (1639–1997) al județului Bistrița-Năsăud. Autori–publicații–societăți*, Cluj-Napoca, 1998
Tartler, *Melopoetica* = Grete Tartler, *Melopoetica*, București, 1984
Tașcu, *Incidențe* = Valentin Tașcu, *Incidențe*, Cluj-Napoca, 1975
Tașcu, *Poezia* = Valentin Tașcu, *Poezia poeziei de azi*, Iași, 1985
Teodorescu-Branișteș, *Presă și lit.* = T. Teodorescu-Branișteș, *Între presă și literatură*, I–II, București, 1989
Teodorescu-Sadoveanu, *Amintiri* = Ion Teodorescu, Izabela Sadoveanu, *Amintiri (Din lumea umbrelor. Sufletul altor generații)*, îngr. Aristița Avramescu și Tiberiu Avramescu, introd. Tiberiu Avramescu, București, 1980
Theodorescu, *Ist. bibl.* = Barbu Theodorescu, *Istoria bibliografiei române*, ed. 2, București, 1972
Tihan, *Apropierea* = Teodor Tihan, *Apropierea de imaginar*, Cluj-Napoca, 1988
Titel, *Cehov* = Sorin Titel, *În căutarea lui Cehov și alte eseuri*, București, 1984
Titel, *Pasiunea* = Sorin Titel, *Pasiunea lecturii*, Timișoara, 1976
Todor, *Confluențe* = Avram P. Todor, *Confluențe literare româno-maghiare*, îngr. și pref. Dávid Gyula, București, 1983
Todoran, *Secțiuni* = Eugen Todoran, *Secțiuni literare*, Timișoara, 1973
Tomescu, *Calendarele* = Mircea Tomescu, *Calendarele românești. 1733–1830*, București, 1957

Tomescu, *Ist. cărții rom.* = Mircea Tomescu, *Istoria cărții românești. De la începuturi până la 1918*, București, 1968
Tomuș, *Carnet* = Mircea Tomuș, *Carnet critic*, București, 1969
Tomuș, *Istorie* = Mircea Tomuș, *Istorie literară și poezie*, Timișoara, 1974
Tomuș, *Mișcarea* = Mircea Tomuș, *Mișcarea literară*, București, 1981
Tomuș, *Răsfrângeri* = Mircea Tomuș, *Răsfrângeri*, Cluj, 1973
Tomuș, *15 poeți* = Mircea Tomuș, *Cincisprezece poeți*, București, 1968
Trandafir, *Dinamica* = Constantin Trandafir, *Dinamica valorilor literare*, București, 1983
Trifu, *Cronica* = Constanța Trifu, *Cronica dramatică și începuturile teatrului românesc*, București, 1970
Trifu, *Presa* = Constanța Trifu, *Presa umoristică de altădată*, I–II, București, 1974–1980
Trivale, *Cronici* = Ion Trivale, *Cronici literare*, îngr. și pref. Margareta Feraru, București, 1971
Tuchilă, *Cetățile* = Costin Tuchilă, *Cetățile poeziei*, București, 1983
Tuchilă, *Privirea* = Costin Tuchilă, *Privirea și cadrul*, București, 1988
Tudor, *Pretexte* = Eugenia Tudor, *Pretexte critice*, București, 1973
Tudor, *Mișcarea* = Iorgu Tudor, *Mișcarea culturală-socială în Basarabia după Unire*, București, 1976
Tudor-Anton, *Ipostaze* = Eugenia Tudor-Anton, *Ipostaze ale prozei*, București, 1977
Tupan, *Scenarii* = Ana-Maria Tupan, *Scenarii și limbaje poetice*, București, 1989
Țârcovnicu, *Contribuții* = V. Țârcovnicu, *Contribuții la istoria învățământului românesc din Banat (1780–1918)*, București, 1970
Țepelea, *Amintiri* = Gabriel Țepelea, *Amintiri și evocări*, București, 1994
Țepelea, *Opțiuni* = Gabriel Țepelea, *Opțiuni și retrospective*, București, 1989
Țepelea, *Rememorări* = Gabriel Țepelea, *Rememorări de istorie, literatură și cultură națională*, București, 1994
Țepelea, *Studii* = Gabriel Țepelea, *Studii de istorie și limbă literară*, București, 1970
Țepelea–Bulgăr, *Momente* = G. Țepelea, Gh. Bulgăr, *Momente din evoluția limbii române literare*, București, 1973
Țeposu, *Istoria* = Radu G. Țeposu, *Istoria tragică & grotescă a întunecatului deceniu literar nouă*, București, 1993
Țeposu, *Viața* = Radu G. Țeposu, *Viața și opiniile personajelor*, București, 1983
Țirioi, *Premise* = Nicolae Țirioi, *Premise literare*, Timișoara, 1976
Ulici, *Lit. rom.* = Laurențiu Ulici, *Literatura română contemporană*, vol. I: *Promoția '70*, București, 1995
Ulici, *Prima verba* = Laurențiu Ulici, *Prima verba*, vol. I–II, București, 1975–1978, vol. III, Timișoara, 1991
Ulici, *Recurs* = Laurențiu Ulici, *Recurs*, București, 1971
Ungheanu, *Arhipelag* = Mihai Ungheanu, *Arhipelag de semne*, București, 1975
Ungheanu, *Fiii* = Mihai Ungheanu, *Fiii risipitori (Noi și secolul XIX)*, București, 1988
Ungheanu, *Lecturi* = Mihai Ungheanu, *Lecturi și rocade*, București, 1978
Ungheanu, *Pădurea* = Mihai Ungheanu, *Pădurea de simboluri*, București, 1973
Ungheanu, *Scriitorii* = Mihai Ungheanu, *Scriitorii de la miezul nopții*, Galați, 1996
Ungureanu, *Contextul* = Cornel Ungureanu, *Contextul operei*, București, 1978
Ungureanu, *Imediata* = Cornel Ungureanu, *Imediata noastră apropiere*, I–II, Timișoara, 1980–1989
Ungureanu, *La umbra cărților* = Cornel Ungureanu, *La umbra cărților în floare*, Timișoara, 1975

Ungureanu, *La vest* = Cornel Ungureanu, *La vest de Eden. O introducere în literatura exilului*, I–II, Timișoara, 1995–2000
Ungureanu, *Proza rom.* = Cornel Ungureanu, *Proza românească de azi*, I, București, 1985
Ungureanu, *Proză* = Cornel Ungureanu, *Proză și reflexivitate*, București, 1977.
Urechia, *Ist. șc.* = V. A. Urechia, *Istoria școalelor de la 1800–1864*, I–IV, București, 1892–1901
Ursu, *Memorialistica* = G. G. Ursu, *Memorialistica în opera cronicarilor*, București, 1972
Ursu, *Contribuții* = N. A. Ursu, *Contribuții la istoria culturii românești*, Iași, 2002
Vaida, *Mitologii* = Mircea Vaida, *Mitologii critice*, București, 1978
Valea, *Oameni* = Lucian Valea, *Oameni pe care i-am iubit*, Iași, 1977
Valmarin, *Studii* = Luiza Valmarin, *Studii de literatură română modernă și comparată*, București, 1987
Vartic, *Modelul* = Ion Vartic, *Modelul și oglinda*, București, 1982
Vartic, *Spectacol* = Ion Vartic, *Spectacol interior*, Cluj-Napoca, 1977
Vasile, *Poezia* = Geo Vasile, *Poezia română între milenii. Dicționar de autori*, Cluj-Napoca, 2002
Vasile, *Proza* = Geo Vasile, *Proza românească între milenii. Dicționar de autori*, București, 2001
Vasile, *Conceptul* = Marian Vasile, *Conceptul de originalitate în critica literară românească*, București, 1988
Vârgolici, *Comentarii* = Teodor Vârgolici, *Comentarii literare*, București, 1971
Vârgolici, *Începuturile* = Teodor Vârgolici, *Începuturile romanului românesc*, București, 1963
Vârgolici, *Portrete* = Teodor Vârgolici, *Portrete și analize literare*, București, 2001
Vârgolici, *Retrospective* = Teodor Vârgolici, *Retrospective literare*, București, 1970
Vârgolici, *Scriitori* = Teodor Vârgolici, *Scriitori și opere*, București, 1978
Velculescu, *Scriere* = Cătălina Velculescu, *Între scriere și oralitate*, București, 1988
Velea, *Interferențe* = Stan Velea, *Interferențe literare româno-polone*, București, 1989
Velea, *Paralelisme* = Stan Velea, *Paralelisme și retrospective literare*, București, 1974
Velea, *Plămada* = Stan Velea, *Plămada cărților*, București, 1997
Velea, *Universaliști* = Stan Velea, *Universaliști și comparatiști români contemporani*, București, 1996
Vianu, *Arta* = Tudor Vianu, *Arta prozatorilor români*, I–II, îngr. și pref. Geo Șerban, București, 1966
Vianu, *Opere* = Tudor Vianu, *Opere*, I–XIV, îngr. Sorin Alexandrescu, Matei Călinescu, Gelu Ionescu, George Gană și Vlad Alexandrescu, București, 1971–1990
Vianu, *Scriitori români* = Tudor Vianu, *Scriitori români*, I–III, îngr. Cornelia Botez, pref. Pompiliu Marcea, București, 1970
Vianu, *Studii* = Tudor Vianu, *Studii de literatură română*, București, 1965
Vintilescu, *Secvențe* = Virgil Vintilescu, *Secvențe literare. Repere literare bănățene (1880–1917)*, Timișoara, 1987
Vișan, *Semnături* = Constantin Vișan, *Semnături în contemporaneitate*, București, 1986
Vitner, *Semnele* = Ion Vitner, *Semnele romanului*, București, 1971
Vlad, *Analiză-sinteză* = Ion Vlad, *Între analiză și sinteză. Repere de metodologie literară*, Cluj, 1970
Vlad, *Convergențe* = Ion Vlad, *Convergențe. Concepte și alternative ale lecturii*, Cluj, 1972
Vlad, *Descoperirea* = Ion Vlad, *Descoperirea operei*, Cluj, 1970
Vlad, *Lect. prozei* = Ion Vlad, *Lectura prozei*, București, 1991
Vlad, *Lectura* = Ion Vlad, *Lectura — un eveniment al cunoașterii*, București, 1977
Vlad, *Lectura rom.* = Ion Vlad, *Lectura romanului*, Cluj-Napoca, 1983
Vlad, *Povestirea* = Ion Vlad, *Povestirea. Destinul unei structuri epice*, București, 1972
Vodă-Căpușan, *Accente* = Maria Vodă-Căpușan, *Accente*, Cluj-Napoca, 1991

Vodă-Căpușan, *Teatru* = Maria Vodă-Căpușan, *Teatru și actualitate*, București, 1984
Vrabie, *Folcloristica* = Gheorghe Vrabie, *Folcloristica română. Evoluție, curente, metode*, București, 1968
Vrabie, *Gândirismul* = Gh. Vrabie, *Gândirismul. Istoric, doctrină, realizări*, București, 1940
Vuia, *Studii* = Romulus Vuia, *Studii de etnografie și folclor*, I, îngr. Mihai Pop și Ioan Șerb, pref. Mihai Pop, București, 1975
Vulcan, *Panteonul* = Iosif Vulcan, *Panteonul român*, Pesta, 1869
Vulturescu, *Cultură* = George Vulturescu, *Cultură și literatură în ținuturile Sătmarului. Dicționar. 1700–2000*, Satu Mare, 2000
Zaciu, *Alte lecturi* = Mircea Zaciu, *Alte lecturi și alte zile*, București, 1978
Zaciu, *Bivuac* = Mircea Zaciu, *Bivuac*, Cluj-Napoca, 1974
Zaciu, *Clasici* = Mircea Zaciu, *Clasici și contemporani*, București, 1994
Zaciu, *Colaje* = Mircea Zaciu, *Colaje*, Cluj, 1972
Zaciu, *Cu cărțile* = Mircea Zaciu, *Cu cărțile pe masă*, București, 1981
Zaciu, *Departe* = Mircea Zaciu, *Departe / aproape*, București, 1998
Zaciu, *Glose* = Mircea Zaciu, *Glose*, Cluj, 1970
Zaciu, *Lancea* = Mircea Zaciu, *Lancea lui Ahile*, București, 1980
Zaciu, *Lecturi* = Mircea Zaciu, *Lecturi și zile*, București, 1975
Zaciu, *Masca* = Mircea Zaciu, *Masca geniului*, București, 1967
Zaciu, *Ordinea* = Mircea Zaciu, *Ordinea și aventura*, Cluj, 1973
Zaciu, *Viaticum* = Mircea Zaciu, *Viaticum*, București, 1983
Zaharia-Filipaș, *Retorică* = Elena Zaharia-Filipaș, *Retorică și semnificație*, București, 1993
Zalis, *Aspecte* = Henri Zalis, *Aspecte și structuri neoromantice*, București, 1971
Zalis, *Estetica* = Henri Zalis, *Estetica imperfecției. Contribuții la studiul naturalismului românesc*, Timișoara, 1979
Zalis, *Scriitori* = Henri Zalis, *Scriitori pelerini*, București, 1973
Zalis, *Tensiuni* = Henri Zalis, *Tensiuni lirice contemporane*, București, 1975
Zamfir, *Cealaltă față* = Mihai Zamfir, *Cealaltă față a prozei*, București, 1988
Zamfir, *Proza poetică* = Mihai Zamfir, *Proza poetică românească în secolul al XIX-lea*, București, 1971
Zamfir, *Secolul* = Mihai Zamfir, *Din secolul romantic*, București, 1989
Zamfirescu, *Istorie* = Dan Zamfirescu, *Istorie și cultură*, I–II, București, 2003
Zamfirescu, *Studii* = Dan Zamfirescu, *Studii și articole de literatură română veche*, București, 1967
Zarifopol, *Eseuri* = Paul Zarifopol, *Eseuri*, îngr. Al. Săndulescu și Radu Săndulescu, pref. Al. Săndulescu, București, 1988
Zarifopol, *Pagini* = Paul Zarifopol, *Pagini de critică*, îngr. și postfață Al. Săndulescu, București, 1984
Zarifopol, *Pentru arta lit.* = Paul Zarifopol, *Pentru arta literară*, I–II, îngr. și introd. Al. Săndulescu, București, 1971

B. ARHIVE, PERIODICE, CULEGERI, ANTOLOGII

AA = „Ardealul", București, 1941 ș. u.
AAF = „Anuarul Arhivei de Folclor", Cluj, 1932 ș. u; din 1980, „Anuarul de folclor"; din 1991, „Anuarul Arhivei de Folclor"

AAR = „Analele Societății Academice Române", București, 1867 ș. u.; din 1879, „Analele Academiei Române"

AC = „Academica", București, 1990 ș.u.

ADLTR = Arhiva *Dicționarului literaturii române. 1900–1950*, Institutul de Filologie Română „A. Philippide", Iași

ADV = „Adevărul", București, 1888 ș. u.; 1990 ș.u.

AFT = „Amfiteatru", București, 1966 ș. u.

AIN = „Anuarul Institutului de Istorie Națională", Cluj, 1921 ș. u.

AIX = „Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie «A. D. Xenopol»", Iași, 1964 ș. u.

ALA = „Adevărul literar și artistic", București, 1920 ș. u.; 1990 ș.u.

ALD = „Almanahul dicționar al presei din România și al celei românești de pretutindeni", București, 1926

ALIL = „Studii și cercetări științifice", filologie, Iași, 1950 ș.u.; din 1964, „Anuar de lingvistică și istorie literară"

ALR = Sașa Pană, *Antologia literaturii române de avangardă*, pref. Matei Călinescu, București, 1969

AMET = „Anuarul Muzeului Etnografic al Transilvaniei", Cluj, 1958 ș. u.

AMI = *Arborele memoriei. Antologia poeților de limbă română din Israel*, îngr. Radu Cârneci, pref. Roxana Sorescu, București, 1997

ANB = „Analele Banatului", Timișoara, 1928 ș. u.

ANPR = „Anuarul presei românești al lumei politice", București, 1907 ș. u.

AO = „Arhivele Olteniei", Craiova, 1922 ș. u.

APF = „Apostrof", Cluj-Napoca, 1990 ș. u.

ARG = „Argeș", Pitești, 1966 ș. u.

ASO = *Antologia scriitorilor ocazionali*, îngr. E. Lovinescu, București, 1943

AST = „Astra", Brașov, 1966 ș. u.

ATN = „Ateneu", Bacău, 1964 ș.u.

AUB = „Revista Universității «C. I. Parhon»", București, 1952 ș. u.; din 1956, „Analele Universității București"

AUC = „Analele Universității din Craiova", Craiova, 1972 ș. u.

AUI = „Analele științifice ale Universității «Al. I. Cuza» din Iași", Iași, 1955 ș. u.

AUT = „Analele Universității din Timișoara", Timișoara, 1956 ș.u.

BOR = „Biserica Ortodoxă Română", București, 1874 ș. u.

BRV = *Bibliografia românească veche. 1508–1830*, I–IV, întocmită de Ioan Bianu, Nerva Hodoș și Dan Simonescu, București, 1903–1944

BSS = „Buletinul Societății Scriitorilor Români", București, 1916 ș. u.

BUC = „Buletinul cărții", București, 1923 ș. u.

BVS = „Buna Vestire", București, 1937 ș. u.

CAP = „Capitala", București, 1936 ș. u.

CC = „Caiete critice", București, 1982 ș. u.

CEL = „Cercetări literare", București, 1934 ș. u.

CFL = „Cercetări folclorice", București, 1947.

CGM = „Cuget moldovenesc", Bălți, Iași, 1932 ș. u.

CHRM = *Chrestomație română*, I–II, îngr. M. Gaster, Leipzig–București, 1891

CI = „Cercetări istorice", Iași, 1925 ș. u.
CIL = *Contribuții de istoria limbii române literare în secolul al XIX-lea*, I–III, publ. Tudor Vianu, București, 1956–1962
CL = „Convorbiri literare", Iași, București, 1867 ș. u.; Iași, 1970 ș. u.
CLG = „Cercetări de lingvistică", Cluj, 1956 ș. u.
CLI = „Cuvântul liber", București, 1919 ș. u.; 1933 ș. u.
CLJ = „Clujul românesc", Cluj, 1923 ș. u.
CML = „Curentul magazin", București, 1939 ș. u.; din 1940, „Curentul magazin literar"; din 1941, „Curentul literar"
CN = „Contimporanul", București, 1922 ș. u.
CNP = „Contrapunct", București, 1990 ș.u.
CNT = „Contemporanul", București, 1946 ș. u.; din 1990, „Contemporanul - Ideea europeană"
CPL = *Cărțile populare în literatura românească*, I–II, îngr. și introd. I. C. Chițimia și Dan Simonescu, București, 1963
CPV = *Cronici și povestiri românești versificate (sec. XVII–XVIII)*, îngr. și introd. Dan Simonescu, București, 1967
CRC = „Cronica", Iași, 1966 ș. u.
CRE = „Curentul", București, 1928 ș. u.
CREL = „Cahiers roumains d'études littéraires", București, 1973 ș. u.
CTC = „Cele trei Crișuri", Oradea, București, 1920; Oradea, 1990 ș. u.
CU = „Cuvântul", București, 1924 ș. u.
CVC = „Convorbiri", București, 1907; din 1908, „Convorbiri critice"
CZ = „Cosinzeana", Orăștie, 1911 ș. u.
D = „Datina", Turnu Severin, 1920 ș. u.
DAA = „Dacia", București, 1941 ș. u.
DCL = *Documente literare*, I–II, îngr. Gh. Cardaș, București, 1971–1973
DCM = *Documente*, vol. I, îngr. Gh. Ungureanu, D. Ivănescu și Virginia Isac, București, 1973, vol. II: *Documente din arhive ieșene*, București, 1976
DCS = *De ce scrieți? Anchete literare din anii '30*, îngr. Gheorghe Hrimiuc-Toporaș și Victor Durnea, pref. Victor Durnea, Iași, 1999
DEP = „Dreptatea", București, 1927 ș. u.; 1944 ș. u.; 1990 ș. u.
DFC = *De la N. Filimon la G. Călinescu. Studii de sociologie a romanului românesc*, introd. Paul Cornea, București, 1982
DIF = *Din istoria filosofiei în România*, I–III, București, 1955–1960.
DIPR = *Din istoria pedagogiei românești*, I–IV, București, 1956–1969.
DL = „Dacia literară", Iași, 1840; 1990 ș.u.
DML = *Documente și manuscrise literare*, vol. I–II, publ. Paul Cornea și Elena Piru, pref. Al. Dima, București, 1967–1969, vol. III, publ. Paul Cornea, Elena Piru, Roxana Sorescu, introd. Paul Cornea, București, 1976, vol. IV–V, publ. Paul Cornea, Andrei Nestorescu, Petre Costinescu, pref. Paul Cornea, București, 1981–1986, vol. VI, publ. și pref. Andrei Nestorescu, București, 1993
DMN = „Dimineața", București, 1904 ș. u.
DR = „Dacoromania", Cluj, 1920 ș. u.
DRI = Aurel Sasu, Mariana Vartic, *Dramaturgia românească în interviuri*, I–V, București, 1995–1997
DRO = „Dacoromania", Freiburg, 1973 ș. u.

ECD = „Echidistanțe", Iași, 1991 ș. u.
ECH = „Echinox", Cluj, 1969 ș. u.
EL = „Előre", București, 1953 ș.u.
F = „Familia", Pesta, Oradea, 1865 ș. u.; Oradea, 1926 ș. u.; 1934 ș. u.; 1944 ș. u.; 1965 ș. u.
FCI = „Facla literară", București, 1923 ș. u.
FCL = „Facla", București, 1910 ș. u.
FDZ = „Foaia diecezană", Caransebeș, 1886 ș. u.
FF = „Făt-Frumos", Cernăuți, Suceava, Râmnicu Vâlcea, 1926 ș. u.
FK = „Filológiay Közlöny", Cluj, 1961 ș. u.
FLC = „Flacăra", București, 1948 ș. u.
FLR = „Flacăra", București, 1911 ș. u.
FMIL = „Foaie pentru minte, inimă și literatură", Brașov, 1838 ș. u.
FON = „Foaia noastră", Budapesta, 1957 ș. u.
FRZ = „Frize", Brașov, 1934 ș. u.
G = „Gândirea", Cluj, București, 1921 ș. u.
GBV = „Glasul Bucovinei", Cernăuți, 1918 ș. u.
GL = „Gazeta literară", București, 1954 ș. u.
GR = „Gând românesc", Cluj, 1933 ș. u.
GT = „Gazeta de Transilvania", Brașov, 1938 ș. u.
HT = „A Hét", București, 1970 ș. u.
IB = *Lui Ion Bianu. Amintire*, București, 1916.
IGZ = „Igaz Szó", Târgu Mureș, 1953–1989.
IIȘ = „Însemnări ieșene", Iași, 1936 ș. u.
IL = „Iașul literar", Iași, 1955 ș. u.
JL = „Jurnalul literar", Iași, 1939; București, 1947 ș.u.; 1990 ș. u.
KOR = „Korunk", Cluj, 1926 ș. u.; 1957 ș. u.
L = „Literatorul", București, 1880 ș. u.; 1991 ș. u.
LA = „Literatură și artă", Chișinău, 1954 ș. u.
LAI = „Litere, arte&idei", supl. al ziarului „Cotidianul", București, 1991 ș. u.
LAR = „Literatură și artă română", București, 1896 ș. u.
LCF = „Luceafărul", București, 1958 ș. u.
LL = „Limbă și literatură", București, 1955 ș. u.
LR = „Limba română", București, 1952 ș. u.
LRM = *Literatura română medievală*, coordonator și pref. Dan Horia Mazilu, București, 2003
LRV = *Literatura română veche (1402–1647)*, I–II, îngr. și introd. G. Mihăilă și Dan Zamfirescu, București, 1971
LU = „Luceafărul", Budapesta, Sibiu, București, 1902 ș. u.; Sibiu, 1941 ș.u.
LUP = „Lupta", Iași, București, 1884 ș. u.
LUT = „Lupta", București, 1921 ș. u.
MA = „Mitropolia Ardealului", Sibiu, 1956 ș. u.
MB = „Mitropolia Banatului", Timișoara, 1951 ș.u.
MCF = „Memoriile Comisiei de Folclor", București, 1987 ș. u.
ME = „Buletinul «Mihai Eminescu»", Cernăuți, Piatra Neamț, Râmnicu Vâlcea, 1930 ș. u.

MLI = „Minerva literară ilustrată", București, 1909 ș. u.
MM = „Mitropolia Moldovei", Iași, 1925 ș. u.
MMN = „Meșterul Manole", București, 1939 ș. u.
MO = „Mitropolia Olteniei", Râmnicu Vâlcea, 1950 ș.u.
MOM = „Le Moment", București, 1935 ș. u.
MOT = „Momentul", București, 1945 ș. u.
MS = „Manuscriptum", București, 1970 ș. u.
NRL = „Neamul românesc literar", Vălenii de Munte, 1908 ș.u.
NRR = „Noua revistă română", București, 1900 ș. u.
NYRK = „Nyelv-és Irodalomtudományi közlemények", Cluj, 1957 ș. u.
O = „Scrisul bănățean", Timișoara, 1949 ș. u.; din 1964, „Orizont"
OC = „Observator cultural", București, 2000 ș.u.
ORT = „Orizont", București, 1944 ș. u.; în 1947, „Revista literară"
PAU = *Poeții și prozatorii Ardealului până la Unire (1800–1918)*, îngr. și introd. Gh. Cardaș, București, 1936
PBU = *Poeții și prozatorii Basarabiei până la Unire (1812–1918)*, îngr. și introd. Gh. Cardaș, București, 1937
PE = „Presa", București, 1939 ș. u.
PIL = „Prietenii istoriei literare", București, 1931 ș. u.
PL = „Preocupări literare", București, 1936 ș. u.
PLI = „Pagini literare", Turda, 1934 ș. u.
PND = *Primii noștri dramaturgi*, îngr. Al. Niculescu, introd. Florin Tornea, București, 1960
POS = *Poeți de la „Sămănătorul"*, îngr. Petru Homoceanul, pref. Al. Piru, București, 1978
PRA = Marin Mincu, *Poezia română actuală*, I–III, Constanța, 1998–1999
PRL = „Propilee literare", 1926 ș. u.
PRP = Constantin Abăluță, *Poezia română după proletcultism*, I–II, cuvânt înainte Eugen Negrici, pref. edit., Constanța, 2000
PRR = *Pionierii romanului românesc*, îngr. și pref. Șt. Cazimir, București, 1962
PRS = „Presa", Craiova, 1930 ș. u.; din 1934, „Presa Olteniei"
PRV = „Porunca vremii", București, 1932 ș. u.
PSS = „Poesis", Satu Mare, 1990 ș.u.
R = „Ramuri", Craiova, 1905 ș. u.; 1964 ș. u.
RA = „Revista arhivelor", București, 1924 ș. u.
RAZ = „Raza literară", București, 1932 ș. u.
RC = „Revista clasică", București, 1910 ș.u.
RCM = „Revista cultului mozaic", București, 1956 ș. u.
RCR = „Revista Cercului Literar", Sibiu, 1945.
REF = „Revista de folclor", București, 1956 ș. u.; din 1964, „Revista de etnografie și folclor"
REVR = „Revue roumaine", București, 1946 ș. u.
RFR = „Revista Fundațiilor Regale", București, 1934 ș. u.
RI = „Revista istorică", Vălenii de Munte, București, Iași, 1915 ș. u.
RIAF = „Revista pentru istorie, arheologie și filologie", București, 1882 ș. u.
RIR = „Revista istorică română", București, 1931 ș. u.

RITL = „Studii și cercetări de istorie literară și folclor", București, 1952 ș. u.; din 1964, „Revista de istorie și teorie literară"
RL = „România literară", București, 1968 ș. u.
RLRO = *Reviste literare românești din ultimele decenii ale secolului al XIX-lea*, îngr. Ovidiu Papadima, București, 1974
RLSL = „Limba și literatura moldovenească", Chișinău, 1958 ș. u.; din 1989, „Revistă de lingvistică și știință literară"
RMB = „România liberă", București, 1943 ș. u.
RML = „România literară", București, 1939 ș. u.
RMZ = „Revista muzeelor", București, 1964 ș. u.
RP = „Rampa", București, 1911 ș.u.; din 1915, „Rampa nouă ilustrată"
RR = „Revista română", Iași, 1995 ș.u.
RRI = Aurel Sasu, Mariana Vartic, *Romanul românesc în interviuri*, I–IV, București, 1985–1991
RSE = „Revue des études sud-est européennes", București, 1963 ș. u.
RSL = „Romanoslavica", București, 1953 ș. u.
RVM = „Revista vremii", Galați, 1934 ș. u.
RVS = „Revista scriitoarei", București, 1926 ș. u.; din 1929, „Revista scriitoarelor și scriitorilor români"
RVTR = *Reviste literare românești din secolul al XIX-lea*, îngr. și pref. Paul Cornea, București, 1970
RVVR = „Revista vremii", București, 1921 ș. u.
SBR = „Sburătorul", București, 1919 ș. u.
SC = „Studii clasice", București, 1959 ș.u.
SCB = „Studii și cercetări de bibliologie", București, 1955 ș. u.
SCD = „Studii și cercetări de documentare și bibliologie", București, 1964 ș. u.
SCIA = „Studii și cercetări de istoria artei", București, 1954 ș. u.
SCL = „Studii și cercetări lingvistice", București, 1950 ș.u.
SDIR = *Studii și documente cu privire la istoria românilor*, I–XXV, publ. N. Iorga, București, 1901–1913
SDL = *Studii și documente literare*, vol. I, publ. I. E. Torouțiu și Gh. Cardaș, vol. II–XIII, publ. I. E. Torouțiu, București, 1931–1946
SDM = „Societatea de mâine", București, 1924 ș. u.
SE = „Seara", București, 1937 ș. u.
SI = „Studii italiene", București, 1934 ș. u.
SIL = *Studii de istorie a literaturii române. De la C. A. Rosetti la G. Călinescu*, îngr. Ovidiu Papadima, București, 1968
SILF = „Studii de istorie literară și folclor", Cluj, 1951 ș.u.
SILL = *Studii de istoria limbii române literare. Secolul XIX*, I–II, București, 1969
SL = „Studii literare", Cluj, Sibiu, 1942 ș. u.
SLAST = „Suplimentul literar-artistic al «Scânteii tineretului»", București, 1981 ș. u.
SLC = *Studii de literatură comparată*, București, 1968
SLF = *Studii de limbă literară și filologie*, I–III, București, 1969–1974
SLS = *Studii de limbă și stil*, îngr. G. I. Tohăneanu și Sergiu Drincu, Timișoara, 1968
SLU = „Studii de literatură universală", București, 1956 ș. u.
SPM = „Săptămâna culturală a Capitalei", București, 1962 ș. u.

SPS = *Studii de poetică și stilistică*, îngr. Tudor Vianu, Al. Rosetti și Mihai Pop, București, 1966
ST = „Steaua", Cluj, 1954 ș. u.
STD = „Studii. Revistă de istorie", București, 1948 ș. u.; din 1974, „Revista de istorie"
STRS = *Structuri tematice și retorico-stilistice în romantismul românesc (1830–1870)*, îngr. și introd. Paul Cornea, București, 1976
SUB = „Buletinul Universităților «V. Babeș» și «Bolyai»", Cluj, 1956 ș.u.; din 1958, „Studia Universitatis «Babeș-Bolyai»"
SXX = „Secolul 20", București, 1957 ș. u.; din 2000, „Secolul XXI"
T = „Transilvania", Brașov, Sibiu, 1868 ș. u.; Sibiu, 1972 ș. u.
TBR = „Tribuna României", București, 1972 ș. u.
TF = *Temelii folclorice și orizont european în literatura română*, îngr. Ovidiu Papadima, București, 1971
TIA = „Tribuna", Cluj, Brașov, 1937 ș. u.
TIL = „Timpul", București, 1937 ș. u.
TM = „Timpul", București, 1876 ș. u.
TMS = „Tomis", Constanța, 1966 ș. u.
TR = „Tribuna", Sibiu, 1884 ș. u.; Cluj, 1957 ș. u.
TTR = „Teatrul", București, 1956 ș. u.; din 1990, „Teatrul azi"
ȚA = „Țara noastră", Sibiu, Cluj, 1907 ș. u.
U = „Universul", București, 1884 ș. u.
UR = „Unirea", Blaj, 1891 ș. u.; Alba Iulia, 1968 ș. u.
UTK = „Utunk", Cluj, 1946 ș. u.
UVPA = *Un veac de poezie aromână*, îngr. Hristu Cândroveanu și Kira Iorgoveanu, introd. Hristu Cândroveanu, București, 1985
UVR = „Universul literar", București, 1888 ș. u.
VAA = „Viața", București, 1941 ș. u.
VAN = „Vieața nouă", București, 1905 ș. u.
VBA = „Viața Basarabiei", București, 1932 ș. u.; Chișinău, 2002 ș. u.
VL = „Viața literară", București, 1926 ș. u.
VLT = „Viața literară", București, 1906; din 1907, „Viața literară și artistică"
VR = „Viața românească", Iași, 1906 ș. u.; București, 1930 ș. u.; București, 1948 ș. u.
VRA = „Vremea", București, 1928 ș. u.
VRP = „Versuri", „Versuri și proză", Iași, 1911 ș. u.
VS = „Vestul", Timișoara, 1930 ș. u.
VSD = *De la Varlaam la Sadoveanu (Studii despre limba și stilul scriitorilor)*, București, 1958
VST = „Viața studențească", București, 1956 ș. u.
VTRA = „Vatra", Târgu Mureș, 1971 ș. u.

Ţ

Ţara noastră

Ţepeneag, Dumitru

Ţichindeal, Dimitrie

ȚAPU, Christea N. (8.IX.1874, Roșiori de Vede – 1.V.1926, Tulcea), folclorist. După cursuri gimnaziale la Giurgiu și liceale la București, urmează, tot în Capitală, Școala Normală Superioară și Facultatea de Litere și Filosofie (1894–1897), unde îl va avea profesor pe B. P. Hasdeu. Predă latina și greaca veche la Liceul „Unirea" din Focșani (1898–1905), la Gimnaziul „Mircea cel Bătrân" din Constanța (1905–1909), cu o întrerupere de un an (1906–1907), când profesează la Institutul „Anastasie Basotă" din Pomârla, județul Botoșani, apoi la Liceul „Principele Carol" din Tulcea (1909–1926). Debutează cu o culegere de versuri populare în „Apărătorul sănătății" (1894), gazetă din București. Prima carte, *Din trecutul nostru* (1903), de fapt o broșură, ca și *Din trecutul nostru. Stejarul de la Carpat* (1904), conține conferințe ținute la liceul din Focșani. **Ț.** este unul din susținătorii revistei „Ghilușul" (1912–1914), editată de Șt. St. Tuțescu în scopul „de a culege mărgăritarele poporului". Schițe, legende istorice, versuri și material folcloric i-au mai apărut în „Analele literare, politice, științifice", „Familia", „Lupta", „Foaia poporului", „Albina", „Revista noastră", „Tinerimea română", „Doina doinelor", „Aurora", „Opiniunea publică", „Ion Creangă", „Șezătoarea", „Dobrogea jună", „Epoca", „Milcovul", „Gazeta Transilvaniei", „Noua revistă română" ș.a. A mai semnat Hristian N. Țapu.

Ț. prospectează toată Muntenia (îndeosebi fostele județe Teleorman și Vlașca), Moldova și o arie din Dobrogea, acumulând un vast repertoriu folcloric: două mii două sute de piese (poezie lirică, poezia obiceiurilor, balade, proverbe ș.a.), cu care contribuie la colecția *Materialuri folkloristice* (I-II, 1900), coordonată de Gr. G. Tocilescu. Dintre textele semnificative sunt de amintit baladele *Ilinca Șandrului, Niculca, Aga Bălăceanu, Cântecul lui Păun haiducul, Cântecul lui Săcală.* Fără să îl menționeze în calitate de principal coautor, Gr. G. Tocilescu se rezumă să facă o „specială mențiune", în care îi laudă „zelul și aptitudinea desfășurate în culegerea și rânduirea materialelor". Prețioase relatări despre anchete și despre relațiile dintre ei dă **Ț.** în scrisorile adresate lui Artur Gorovei.

SCRIERI: *Din trecutul nostru,* Focșani, 1903; *Din trecutul nostru. Stejarul de la Carpat,* Focșani, 1904; *La clacă,* Craiova, 1914; *Din iesle pe cruce,* Craiova, [1916]. **Culegeri:** *Aga Bălăceanu,* Craiova, 1916; Gr. G. Tocilescu, Christea N. Țapu, *Materialuri folcloristice,* I–III, îngr. și introd. Iordan Datcu, București, 1980–1981. **Traduceri:** Homer, *Odyssea,* fasc. 1, Focșani, 1902.

Repere bibliografice: N. Iorga, *Colecția de folk-lore a Ministeriului de Instrucție,* București, 1903, *12–16; Scrisori către Artur Gorovei,* îngr. și introd. Maria Luiza Ungureanu, București, 1970, *359–362;* Gheorghe I. Neagu, *Christea N. Țapu,* REF, 1978, 2; Ovidiu Papadima, *O lucrare fundamentală,* RMB, 1981, 11 456; Traian Cantemir, *Restructurarea unei vechi ediții folcloristice,* CRC, 1981, 47; Cristea, *Teleorman, 690–691;* Datcu, *Dicț. etnolog.,* II, *258;* Datcu, *Repere, 27–59;* Dumitru Vasile Delceanu, *Doi folcloriști cu har: Christea N. Țapu și Florian Cristescu,* „Caligraf", 2003, ianuarie. *I. D.*

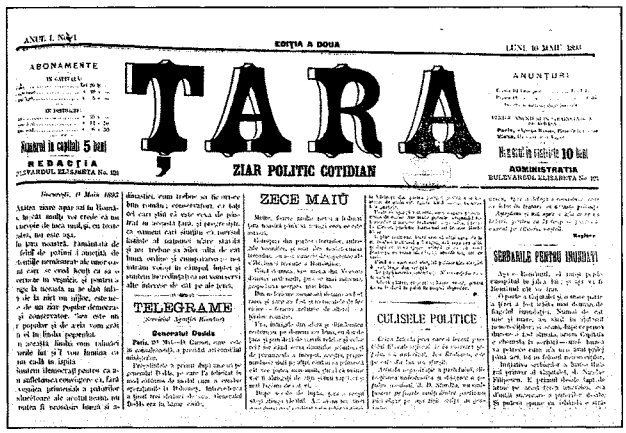
ȚARA

ZIAR POLITIC COTIDIAN

ZECE MAIU

TELEGRAME

CULISELE POLITICE

ȚARA, cotidian apărut la București de la 10 mai 1893 la 7 februarie 1896 și de la 17 octombrie la 18 noiembrie 1897; în martie și aprilie 1895, la sfârșitul săptămânii, iese ca număr ilustrat. Gazeta, pe care o conducea ziaristul P. D. Christodulo, a editat câteva suplimente cultural-literare: „Țara. Supliment de duminică", între 4 aprilie și 11 iulie 1894, și „Ilustrațiunea", de la 15 ianuarie la 19 martie 1895. Din redacție au făcut parte Panait Macri, Paul Scorțeanu, Eugen Vaian, Laura Vampa și, probabil, Cincinat Pavelescu. Deși **Ț.** apăra interesele unei grupări politice conservatoare, preferințele redactorilor, unii dintre ei simpatizanți socialiști (Paul Scorțeanu, Eugen Vaian), se îndreptau către crezurile literare profesate de „Contemporanul" și de „Evenimentul literar" sau către modernism. O rubrică permanentă a gazetei și a suplimentelor este cronica literară, susținută, între alții, de H. Streitman, Eugen Vaian, Cincinat Pavelescu. H. Streitman, cel mai des întâlnit și totodată cel mai interesant cronicar, prezintă, în articole care dovedesc o bună informație și un gust sigur, cărți ale lui Duiliu Zamfirescu, Radu D. Rosetti, I. C. Bacalbașa, Al. Vlahuță ș.a. Tot el recenzează, sub titlul *Arta pentru popor,* o lucrare a lui Emil Reich, subliniind necesitatea de a face arta accesibilă celor mulți printr-o susținută activitate de culturalizare, sau rezumă teoriile la modă referitoare la falimentul științei (*Bancruta științei și budhismul*). Sub titlul „Mișcarea literară", Eugen Vaian se ocupă periodic de aspecte ale vieții intelectuale (polemicile între scriitori, situația presei literare etc.). Tot Eugen Vaian (sub pseudonimul Șt. Scurtu), ca și Ludovic Dauș, Cincinat Pavelescu semnalează cărți recente și scriu cronici dramatice. O colaborare substanțială cu articole și cronici este aceea a lui Al. Macedonski, care răspunde în **Ț.** criticilor la piesa *Saul* (compusă împreună cu Cincinat Pavelescu), discută condiția ideală a poeziei sau polemizează cu H. Streitman în legătură cu simbolismul. Macedonski dă și versuri (*Psalmi moderni, Camee* ș.a.); tot cu versuri sunt prezenți Ludovic Dauș, Radu D. Rosetti, Cincinat Pavelescu, D. Teleor, I. N. Roman, Dem. Moldoveanu, Al. Obedenaru, Aristide și Constantin Cantilli, C. Z. Buzdugan, Al. Antemireanu. Prozatorii care publică în mod obișnuit sunt Laura Vampa și Eugen Vaian, dar apar schițe și nuvele de G. I. Lahovari sau Radu D. Rosetti. În foileton se tipăresc numeroase traduceri, aparținând lui I. S. Spartali, N. Țimiraș, Cincinat Pavelescu, Radu D. Rosetti, Laurei Vampa, din scrierile lui Boccaccio, Leopardi, D'Annunzio, Shelley, Byron, ale abatelui Prévost, din Voltaire, Hugo,

Baudelaire, Zola, Maupassant, Alphonse Daudet, Anatole France, Georges Courteline, ca și din Tolstoi, Turgheniev, Bjørnstjerne Bjørnson ș.a. *R. Z.*

ȚARA, periodic apărut la Timișoara, de trei ori pe săptămână, de la 16 mai la 15 iunie 1920 și de la 2 decembrie 1920 la 17 aprilie 1921; cu numărul 11/1920 devine cotidian. Director: Camil Petrescu. Un articol-program redacțional, scris de director, acuză obiceiul lansării unor programe răsunătoare, fie politice, fie publicistice, ulterior nerespectate. În consecință, se afirmă: „Domnilor, n-avem nici un program... Ba da, avem unul. Iată-l: voi sili pe toți ceilalți să-și țină frumoasele lor programe și promisiuni". Când **Ț.** reapare în regim cotidian, în alt articol-program se precizează: „«Țara» nu face deci nici o politică de partid". Importanța publicației rezidă în contribuția lui Camil Petrescu, prezentă nu numai în editoriale, ci în toate compartimentele. Fără a avea o rubricație anume, periodicul conține articole de atitudine, note, știri. Partea culturală este susținută mai ales de director (deseori sub pseudonimul Grămatic). De remarcat sunt cronicile de teatru și muzică. Printre colaboratori se află C. Rădulescu-Motru, V. Rădulescu, T. Morariu, Sever Bocu, Tudor Șoimaru, V. Scântee, Andrei Branișteanu (Tudor Teodorescu-Branișteanu), Gh. Vodaru, Cincinat Pavelescu, Victor Babeș. Sunt reproduse câteva poezii de Ion Pillat, Ion Minulescu, George Topîrceanu. În afară de sceneta *Moș Ion Roată în Banat*, lui Camil Petrescu îi aparțin câteva poeme. Gazeta este deseori cenzurată, fapt care obligă redacția să protesteze, păstrând ostentativ spații albe cu mențiunea „cenzurat". *V. T.*

ANUL IV. No. 779 — 5 LEI — Sâmbătă 1 Ianuarie 1944

ȚARA

DIRECTOR-PROPRIETAR: Prof. Dr. GRIGORE POPA

REDACȚIA: Sibiu, Școala Regele Mihai I. Nr. 10 TELEFON 104

ADMINISTRAȚIA: Sibiu, Școala Avram Iancu Nr. 20 TELEFON 104

ABONAMENTE: La sate anual 300 Lei; fam. cu 250 Lei. — La orașe anual 600 Lei; fam. cu 500 Lei. — Învățătorii și învățătoarele 2000 Lei

ANUL NOU: 1944

de Grigore Popa

Noul an al totalelor împliniri

de Col. Constantin Atanasiu

PLUGUȘOR '44

de I. Ch. Severeanu

ȚARA, cotidian apărut la Sibiu între 7 aprilie 1941 și 17 septembrie 1944. Director: Grigore Popa; redactor responsabil: Ion Chisăliță Severeanu, iar din ianuarie 1943 până în ianuarie 1944 Nicolae D. Găvozdea. Articolul-program, *Misiunea ziarului nostru*, precizează că se vor aborda toate problemele societății românești, cu precădere cele privind idealul unității naționale, pentru reîntregirea hotarelor firești ale României. Dar periodicul se identifică, în primul rând, cu aspirațiile ardelenilor de pretutindeni, autointitulându-se „cotidianul ardelenilor refugiați". Ziar cu bogate informații și comentarii politice, economice, sociale, **Ț.** include o pagină permanentă intitulată „Țara culturală", iar între 2 și 16 mai 1941 „Luminișuri", care în anumite perioade (10–16 octombrie 1941 și 19 februarie – 1 martie 1942) este redusă la o rubrică, iar în 1944 dispare lungi perioade. Dedicată în mare măsură fenomenului literar, pagina culturală cuprinde relativ puțină beletristică, numeroase fiind materialele de critică și istorie literară, prezentările de cărți și reviste etc., în rubrici ca „O carte pe zi", „O revistă pe zi", „Evocări", „Carnet", „Note", „Încrestări"; în foileton se publică cronică literară, muzicală, plastică ș.a. Poeziile selectate, printre care multe reproduceri, aparțin lui Aron Cotruș (*Țara, Rusie*), Octavian Goga (*Ceahlăul, Moș Crăciun, Colindă*), Nichifor Crainic (*Iisus prin grâu, Cântecul pământului*), St. O. Iosif, Panait Cerna, Alexie Mateevici, Al. O. Teodoreanu (*Scrisoare lui Stalin*), Emil Giurgiuca (*Cântați-mi, plaiuri line...*). Mai semnează Romeo Dăscălescu, Ion Potopin, George Retezeanu, Teodor Murășanu, Al. Negură, Florin Dumitrana, Valeriu Bora, Alex Tomici Severin, V. Oprescu Spineanu, Mihai Nanu, Ion Oană, Petre Bucșa, Petre Paulescu, I. U. Soricu, Ion Nicolae Marin, A. Rogneanu-Nepos, Ion Chisăliță Severeanu, Victor Felea, Lucian Valea, Teodor Bocșa, Grigore Popa ș.a. Multe versuri se referă la realități imediate – războiul și ținuturile desprinse din teritoriul țării: Ardealul de Nord, Basarabia și Bucovina. Proza, inserată în rubrica intitulată „Foișoara", este reprezentată de schițe duios-umoristice, majoritatea inspirate din viața satului, având-i ca autori pe I. Cârja-Făgădaru, Vasile Găvozdea, O. Bălănescu, Stelian Manta-Jugăreanu, H. Trandafir, Ion Nicolae Marin. Numeroase materiale evocă personalități ale literaturii și culturii române: Mihail Kogălniceanu, Nicolae Bălcescu, B. P. Hasdeu, Titu Maiorescu, Octavian Goga, Nichifor Crainic, Ion Pillat, G. Bacovia, Ion Agârbiceanu, Panait Istrati, Gala Galaction, Pavel Dan, Camil Petrescu, Mihail Dragomirescu, N. Iorga ș.a., iar într-o serie de articole din anii 1941 și 1942, sub titlul generic „Profiluri ardelene", sunt prezentați Gh. Șincai, Timotei Cipariu, August Treboniu Laurian, Ioan Maiorescu, Petru Maior, Nicolae Drăganu, Ioan Slavici, G. Coșbuc. O preocupare constantă o constituie cronica literară, completată și în cadrul rubricii „O carte pe zi"; sunt semnalate și comentate lucrări de Paul Constant, Neagu Rădulescu, Vintilă Horia,

Mihail Sadoveanu, Ion Agârbiceanu, Ben Corlaciu, Damian Stănoiu, Camil Petrescu, Anișoara Odeanu, Mircea Eliade, Victor Papilian, Ioana Postelnicu, Eusebiu Camilar, Lucian Blaga, Tudor Arghezi, Ion Pillat ș.a., printre autorii cronicilor aflându-se Radu Stanca, Vasile Netea, Mihai Beniuc, I. Negoițescu, Grigore Popa, Ștefan Aug. Doinaș, Romeo Dăscălescu, Victor Felea. De menționat cronica semnată cu pseudonimul Gelu Vifor la *Istoria literaturii române de la origini până în prezent* de G. Călinescu, calificată „perfidă manieră călinesciană de maltratare a creațiilor literare autohtone" (*În jurul unei cărți de scandal*, 414/1942). Se realizează - la rubrica „O revistă pe zi", dar și în afara ei - o panoramă a publicațiilor din toate provinciile românești: „Revista Fundațiilor Regale", „Dacia", „Dacia rediviva", „Transilvania", „Luceafărul", „Viața ilustrată", „Pagini literare", „Cele trei Crișuri", „Familia", „Claviaturi", „Ramuri", „Cetatea Moldovei", „Cuget moldovenesc", „Viața Basarabiei", „Revista Bucovinei" ș.a. O atenție deosebită se acordă revistei „Gândirea". **Ț.** publică articole și studii de istorie, teorie și critică literară, aparținând lui Ovidiu Drimba, Manole Precup, Ion Oană, Romeo Dăscălescu, Mihai Manu, Tuliu Racotă, I. Negoițescu, Grigore Popa, Damian Silvestru, Traian Blajovici ș.a.; notabile sunt articolele lui I. Negoițescu referitoare la antologia *Poeți tineri ardeleni*, alcătuită de Emil Giurgiuca, dar și *Invitație la poezie* de Grigore Popa, *Răspuns gazetei „Ardealul"* de Romeo Dăscălescu, privind „poezia refugiului", ori *O nouă explicație sociologică a vechii noastre literaturi* de Aurel Vasiliu. Este de reținut faptul că în 1941 ziarul găzduiește polemica dintre Lucian Blaga și Dan Botta cu privire la paternitatea teoriei „spațiului mioritic". *L. D.*

ȚARA, periodic apărut la Roma, lunar, între aprilie 1949 și iunie 1950, cu subtitlul „Tribuna românilor liberi". Redactor responsabil: N. Di Girolamo. Articolul-program exprimă, prin chiar titlul său, *Mai întâi unire !*, dezideratul unui mare număr de intelectuali români și al unor publicații culturale românești din afara hotarelor țării: „Gazeta aceasta, care nu e a nici unui clan, face din coloanele ei schele pentru zidirea înțelegerii în dragoste românească. Ea cheamă pe cei realiști și deciși la lucru". Pagina întâi poartă permanent semnătura lui George Racoveanu; între colaboratorii constanți se numără Rosa Del Conte, Domnica Palade, Ion Făgărășanu, Viorel Trifa, Petre Vălimăreanu, Al. Galeriu, D. Petrescu. Secțiunea literară sporește valoarea periodicului prin prezența, în fiecare număr, a lui Aron Cotruș și a lui Vintilă Horia. Alături de grupajele permanente de informații din și despre țară și exil - „Țara pe rug", „Țara în bejenie" -, trei rubrici sunt consacrate literaturii și culturii: „Cultura în pribegie", „Publicații românești", care semnalează și comentează periodicele apărute în exil, și, sporadic, „Lângă tâmpla poeților", unde se dau reproduceri din literatura română clasică: Mihai Eminescu, Nicolae Bălcescu ș.a. Numărul special de Crăciun publică pe prima pagină un text al lui Vintilă Horia, *Românii de sub Crucea Sudului* (localizat și datat Buenos Aires, noiembrie 1949), emoționantă mărturie a înstrăinării trăite de unii scriitori români: „Noi nu suntem un popor de emigranți, iar stelele străine ne umplu de groază. Tot ce e dincolo de spațiul mioritic ar trebui deci să ne împrăștie și să ne dizolve ca pe niște călăreți descălecați... Și totuși, un lucru ciudat ne salvează... Un imens simț al întoarcerii". *M. P.-C.*

ȚARA BÂRSEI, publicație apărută la Brașov, o dată la două luni, din mai 1929 până în decembrie 1938, sub conducerea lui Axente Banciu și cu sprijinul Primăriei orașului și al Astrei. Un articol redacțional, intitulat *Brazda noastră*, precizează: „Programul acestei reviste îl cuprinde, în esență, numele ei. Vasăzică o revistă regională? Da. Decât că regionalismul nostru nu va fi regionalismul zidurilor chinezești, regionalismul exclusivist, orbit de patriotism local, ci un regionalism care, prin dezgroparea, dezmorțirea, evidențierea valorilor și specificului acestui colț de țară, caută să aducă - prin contribuția sa - nota sa genuină, distinctă, în ansamblul sufletului românesc de pretutindeni, a cărui parte întregitoare și indisolubilă este". Obiectivele se referă, astfel, la valorificarea trecutului, reflectarea actualității, selecția valorilor, integrarea națională. Nu se înregistrează nici un fel de modificări de conducere, de format sau de direcție, **Ț.B.** parcurgând un

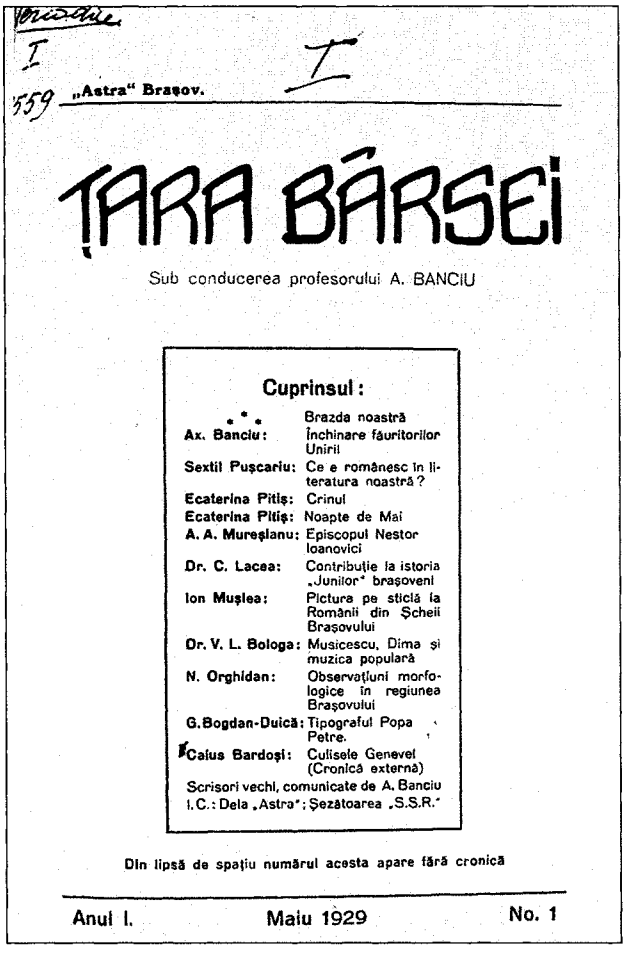

„Astra" Brașov.

ȚARA BÂRSEI

Sub conducerea profesorului A. BANCIU

Cuprinsul :

* * * Brazda noastră
Ax. Banciu: Închinare făuritorilor Unirii
Sextil Pușcariu: Ce e românesc în literatura noastră ?
Ecaterina Pitiș: Crinul
Ecaterina Pitiș: Noapte de Mai
A. A. Mureșianu: Episcopul Nestor Ioanovici
Dr. C. Lacea: Contribuție la istoria „Junilor" brașoveni
Ion Mușlea: Pictura pe sticlă la Românii din Șcheii Brașovului
Dr. V. L. Bologa: Musicescu, Dima și muzica populară
N. Orghidan: Observațiuni morfologice în regiunea Brașovului
G. Bogdan-Duică: Tipograful Popa Petre.
Caius Bardoși: Culisele Genevei (Cronică externă)
Scrisori vechi, comunicate de A. Banciu
I.C.: Dela „Astra"; Șezătoarea „S.S.R."

Din lipsă de spațiu numărul acesta apare fără cronică

Anul I. Maiu 1929 No. 1

deceniu de activitate constantă, de o seriozitate deplină. Și totuși, la sfârșitul numărului 4-6/1938, directorul-proprietar Axente Banciu publică un *Avis* care motivează încetarea apariției ca o necesară „pauză de reculegere", ceea ce indică speranța unei posibile reluări a revistei. Rubricile sunt „Cronica externă" (sporadică), „De la Astra", „Reviste", „Cronică", „Bibliografie" (un inventar al apariților editoriale românești și străine), „Dări de seamă" (numeroase recenzii), „Diverse". Solidă este partea de istorie și de științe. Între colaboratori se remarcă, la capitolul istorie: Axente Banciu, Sextil Pușcariu, Aurel A. Mureșianu, Constantin Lacea, Octavian Giurgiu, Ioan Prișcu, Augustin Maior, N. Popea, Ioan Lupaș, Ernest Bernea, Elie Dăianu, Ion Moga, Horia Teculescu, N. Iorga, Onisifor Ghibu, Candid Mușlea, Carol Göllner ș.a. Preocupările lor se îndreaptă spre momentele importante ale istoriei României și a Ardealului. Interesante sunt portretele dedicate unor înaintași: Aurel C. Popovici, Alexandru Mocioni, Aurel Ciortea, Zaharia Boiu, Amos Frâncu, Alexandru I. Lapedatu. În alte științe își aduc contribuția Alex. Ceaușianu (economie), G. Bogdan-Duică și Ion Breazu (istorie literară), D. I. Condurachi (drept), N. Orghidan (sociologie), Emil Țeposu și Emil Pop (biologie, medicină), D. D. Roșca (filosofie), Sextil Pușcariu, Sever Pop, Ștefan Pașca și Emil Petrovici (lingvistică și filologie). Cu studii de artă sau folclor sunt prezenți Ion Mușlea, Valeriu L. Bologa, Virgil Vătășianu ori se reproduc pagini aparținând lui Horia Petra-Petrescu. Critica literară este susținută de Ion Gherghel, I. Jura, C. Lacea, P. I. Teodorescu, D. Ganea. Partea de literatură propriu-zisă este mai puțin semnificativă. Sunt inserate în sumar versuri de Ecaterina Pitiș, Dumitru Olariu, Constantin Munteanu, Ion Focșeneanu, Horia Petra-Petrescu, Gheorghe Banu, Ernest Bernea, Aurel Martin, Vasile Netea, Florica Ciura, Ioan Diaconu, Marin Negrea, Ioan V. Boeriu, Sanda Opriș, Mihail Sturdza, Dimitrie Danciu, nume care își au locul lor într-o istorie a liricii transilvănene, dar de o mai restrânsă circulație națională. Se publică (sau se retipărește) proză de Gheorghe Tulbure, Axente Banciu (sub pseudonimul S. Tamba), N. Vonica, A. P. Bănuț, Al. Lascarov-Moldovanu, Ernest Bernea, Virgil Onițiu, Victor Tufescu. Deși sporadice, traducerile au în vedere nume celebre: Petőfi, Arany János, Ady Endre, Heine, Lenau, Uhland, Goethe, Rilke, Longfellow, Alfred de Musset, Horațiu. Deceniul de existență al publicației certifică substanțialele posibilități ale comunității culturale din zona Brașovului și, în general, din Transilvania după Unirea de la 1918. *V. T.*

ȚARA CRIȘURILOR, revistă apărută la Oradea, lunar, din martie 1990 până în septembrie 1991, având subtitlul „Gazetă de informare și opinie cultural-științifică". Redactor-șef: Stelian Vasilescu. Din colegiul de redacție fac parte Mihai Alexei, Nicolae Brânda, Florian Chelu, Aurel Chiriac, Ion Derșidan, Elisabeta Pop, Alexandru Steer și Petre Ștefan. Invocând realizarea în 1956 a unui număr din **Ț.C.**, continuarea apariției fiind blocată atunci de autorități, publicația

pleacă la drum cu „o oarecare nesiguranță", limitându-se la un program minimal: „Să prezentăm cititorilor Bihorul de ieri și de azi. Și să visăm la cel de mâine" (*Cuvânt înainte...*). Revista are, de regulă, contribuții documentare despre instituții culturale, presă și personalități din Bihor (date de Emanuel Enghel, Liana Cozea, Dumitru Megheșan, Elisabeta Pop), dar și poezie (Teodor Crișan, Gheorghe Vidican, Viorel Horj, Ion Davideanu), proză (Ion Derșidan), note de călătorie (Paul Magheru), articole de critică și istorie literară (Constantin Mălinaș, Coriolan Gheție, Valentin Chifor, Vasile Bologan, Radu Enescu, Stelian Vasilescu, Miron Blaga), eseuri (Camil Mureșan, George B. Bălan). Stelian Vasilescu dă și un fragment din piesa *Iancu, Domnul moților*, după cum se publică și câteva pagini din scenariul *De ce bat clopotele, Mitică* al lui Lucian Pintilie. Foarte aplicate sunt comentariile și interviurile referitoare la pulsul vieții culturale orădene: spectacole de teatru, concerte, expoziții de artă plastică etc. Nu lipsesc abordările privind democrația (Camil Mureșan, *Democrația de-a lungul secolelor*), economia de piață, managementul ș.a. Vii sunt secțiunile cu structură de magazin, unde sunt inserate informații diverse, o rubrică intitulată „Conexiuni rock" (Viorel Repciuc), umor, rebus. *A. S.*

ȚARA DE JOS, revistă apărută la București, lunar, de la 1 aprilie 1924 până în aprilie 1928, sub conducerea unui comitet. Director: N. N. Vasiliu; secretar de redacție: G. V. Botez, apoi Gh. D. Rânzescu. Într-un moment pe care îl crede de „îmbolnăvire a sufletului național", redacția își propune realizarea ideii de unitate culturală, prin educația celor mulți și prin cultivarea tradițiilor strămoșești. În sumar intră versuri de Zaharia Stancu, Radu Gyr, Petre Strihan, I. Valerian, George A. Petre, G. Tutoveanu, Vintilă Russu-Șirianu, Mircea Pavelescu, Ioan I. Ciorănescu, George Pallady, D. Iov, George Talaz, G. Boldea, Al. T. Stamatiad, F. Aderca, N. Milcu, Adrian Hurmuz, cu proză sunt prezenți Al. Lascarov-Moldovanu, Const. Rîuleț, N. Gr. Patriciu, iar cu aforisme N. Iorga, Victor Eftimiu. În numărul 10-12/1927 N. N. Tonitza publică un fragment dintr-o comedie dramatică. N. N. Vasiliu, Alice Gabrielescu și Const. Georgiade semnează cronici la volume de Hortensia Papadat-Bengescu, G. Tutoveanu și George Pallady. Alți colaboratori: I. G. Oprișan, George Nichita, I. Peltz, Lia Hârsu, A. Mândru, Barbu Solacolu, G. M. Vlădescu, Eugen Constant. *A. S.*

ȚARA DE SUS, publicație apărută la Satu Mare, lunar, din februarie până în iunie 1921. Director: Dariu Pop. Lipsită de pretenții, subintitulată „Revistă pentru toți", **Ț. de S.** intenționează să fie doar „o vetrișoară" pentru cultivarea limbii și a datinilor străbune, adresându-se deopotrivă „aceluia care ară brazda în pământ și aceluia care ară brazda pe hârtie". Se publică sau se reproduc versuri (I. Radu, V. Săiniceanu, G. Tutoveanu, St. O. Iosif) și proză (A. Davidescu, Dariu Pop), textele aparținând frecvent unor autori modești. Pot fi consemnate câteva recenzii la cărți de Liviu Rebreanu (*Ion*) și Gala Galaction (*Răboj pe bradul verde*), o cronică a revistelor, precum și un comentariu de Dariu Pop, intitulat *Cum scria Eminescu*. A. Nour figurează cu versuri traduse. Sunt popularizate și regulile ortografice ale Academiei Române. La istoria învățământului din Transilvania se referă Ambrozie Nicoară (*Școala din județul Satu Mare*), iar Ion Simionescu, Artur Gorovei, G. V. Botez, A. Davidescu, Valeriu Pușcariu, Eugen Seleș și Nicu Pop dau diverse articole cu caracter cultural. *A. S.*

ȚARA FAGILOR, publicație apărută în comuna Solonet, județul Suceava, ca lunar, de la 1 iunie până în octombrie 1931 și în mai-decembrie 1932, având subtitlul „Revistă de literatură și folklor". Director: Constantin Milici; redactor: Eusebiu Camilar. Articolul-program (*La început...*) îndeamnă la cunoașterea și înțelegerea poporului prin „simțimintele lui, cristalizate în poezia datinilor și a credințelor". Colaborează Arcadie Grigorean (*Profesorul Nicolae Iorga, Eminescu comemorativ*), Nicolae Zamfirescu, Mihail Havriș, D. Florea-Rariște, Vladimir P. Stoian, D. A. Burlacu, Vasile Sala, V. Arion ș.a. Eusebiu Camilar publică versuri (*Grădina pustie..., Mi-i sete de liniște!..*), iar directorul publicației e prezent cu poezii, proză, culegeri de literatură populară ș.a. Numărul cumulat

Anul I. 1 Iunie 1931 No. 1

ȚARA FAGILOR

REVISTĂ DE LITERATURĂ ȘI FOLKLOR
CU APARIȚIE LUNARĂ

Director: CONSTANTIN MILICI | Redactor: EUSEBIUS CAMILAR

CUPRINSUL:

La început . . . . . Redacția
Întemeierea Sucevii (legendă) . . S. Fl. Marian
Sătușul meu (poezie) . . . . . N. Zamfirescu
Grădina pustie (poezie) . . . . Eusebius Camilar
Înserare (poezie) . . . . . Dumitru Rariște
Un vechi mormânt din ținutul Sucevii Fr. Vrânceanu
Mi-e sete! (poezie) . . . . . Eusebius Camilar
Cântec de primăvară . . . . . Constantin Milici
Serenadele amintirii . . . . . Vl. P. Stoian
Solul morții (poezie) . . . . . Vl. P. Stoian
Ghicitoare . . . . . Em. Băncescu
Cântec Bătrânesc . . . . . Constantin Milici
Cronica . . . . . Fr. Vr.

Redacția și Administrația com. Soloneț of. Todirești jud. Suceava

ABONAMENTUL ANUAL 100 LEI
INSTITUȚII 120 LEI

5-12/1932 este dedicat lui Simion Florea Marian, cuprinzând articole semnate de Filaret Doboș, Constantin Milici, Gavril Ionescu, Lucian Costin. *A. S.*

ȚARA FAGILOR, almanah care apare la Cernăuți - Târgu Mureș din 1992, editat de Societatea Culturală Arboroasa din Cernăuți. Redactor: Dumitru Covalciuc. Fiecare volum se deschide, de obicei, cu un „cuvânt înainte" al unei personalități culturale (subliniindu-se caracterul publicației de „muzeu al valorilor spirituale" bucovinene) și cu reproduceri din texte referitoare la Bucovina (*Lupta de la Dumbrava Roșie* de N. Iorga, *Moldova față cu cedarea Bucovinei* de Mihai Eminescu, *Cântare Bucovinei* de Tudor Arghezi). Dacă după 1989 istoria și literatura zonei se va afla în atenția mai multor reviste, partea inedită a almanahului constă în publicarea masivă, generoasă, a mărturiilor unor oameni deportați în Siberia. Fără a fi scriitori, supraviețuitorii acestui martiriu realizează o frescă tulburătoare, plină de dramatism, a calvarului prin care au trecut. Etapele deportării, vânătoarea de oameni, tinerețea (sau viața) irosită în minele siberiene, osândirea la exterminare, folclorul deportaților, nedreptatea ce li s-a făcut la întoarcerea acasă sunt consemnate în rubrica „Golgota neamului românesc", care va concura cu „Pagini din *Cartea Neagră a*

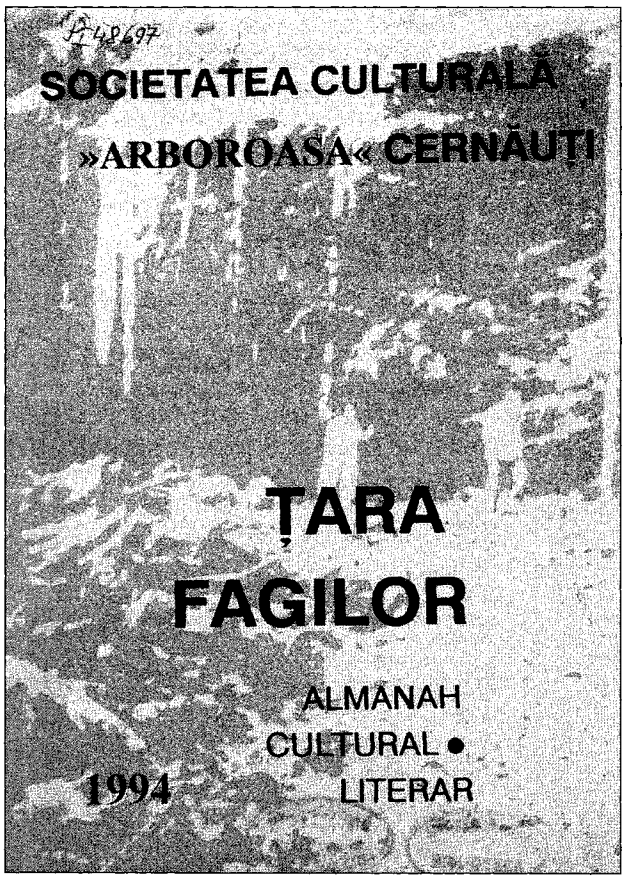

Bucovinei": *Ca un trăsnet din senin* de Ion Nandriș, *Balada copiilor deportați* de Valeriu Zmoșu, *Lupul „tovarăș"*, *Troica* de Radu Ieremiciuc, *Scrisoarea mamei către fiul refugiat* de Aurel Tudor, *A fost odată un poet* de Vasile Vorobeț ș.a. Liste cu victime ale ocupației staliniste și ale refugiaților în România, tabele cu persoane martirizate, persecutate, victime ale represiunii autorităților sovietice, tragedia unor localități sunt prezentate la rubrica „Documente bucovinene" (devenită „Documentar"), în timp ce în „Participanți la rezistența antisovietică" se includ mărturii semnate de Ștefan Motrescu, Ștefan Petriu, Simion Opaiț, Vasile Vorobeț ș.a. Sub genericul „File de istorie" sunt inserate atât informații istorice, cât și culturale: *Universitatea românească din Cernăuți, 1920–1940* (Grigore C. Bostan), *Ciprian Porumbescu la procesul Arboroasei* (Dumitru Covalciuc), *Din trecutul cultural al Molodiei* (Petre Grosu), *Impactul politicului asupra Societății pentru Cultura și Literatura Română din Bucovina în perioada interbelică* (Maria Costea), *Vasile Balș – un iosefinist bucovinean* (Mihai-Ștefan Ceaușu) etc. Sporadic apar rubricile „Istorie literară", unde se remarcă eseul lui Dumitru Covalciuc intitulat *Dimitrie Petrino, bardul Bucovinei*, și „Istorie culturală – profiluri", cuprinzând contribuțiile *Eusebiu Mandicevschi în lumina unor documente noi* de Maria Nichirsa, *Diplomatul și scriitorul Octav Vorobchievici* de Manuela Nicolae Popescu. Nume importante din diverse domenii sunt recuperate în secțiunea „Personalități bucovinene", la care colaborează Victor Dobrescu (*Dimitrie Onciulescu, animator cultural în Banat*), Dragoș Luchian (*Italienistul Claudiu Isopescu*), Emil Satco (*Mandicevschi – o familie de muzicieni*), Dumitru Covalciuc (*Zaharia Voronca, „detrunchiatul"*), Octavian Voronca (*Dimitrie Onciul, istoricul și pedagogul*), Veronica Todosciuc (*Gheorghe Hurmuzachi*), Gabriel Vasiliu (*Profesorul Octavian Nandriș*) ș.a. Literatura de la rubrica „Scriitori bucovineni contemporani" ilustrează cele mai diverse orientări, de la neosămănătorism la postmodernism, poezia fiind mai bine reprezentată decât proza. Versuri semnează Simion Gociu, Arcadie Suceveanu, Elena Marița, George Nimigeanu, Nicolae Șapcă, Ion Beldeanu, Lorin Furtună, Vasile Pânzaru, Vasile Bâcu, Constantin Hrehor, Grigore Petrescu Rotaru ș.a., cu proză sunt prezenți Ștefan Bucevschi, Dumitru Covalciuc, Grigore Crigan. Cu mențiunea „Trei poeți bucovineni din România Mare", sunt reproduse poezii de George Drumur, Vasile Posteuca, Mircea Streinul. **Ț.F.** este una din puținele publicații contemporane care acordă o deosebită atenție creației populare. Se publică îndeobște folclor bucovinean: bocete, descântece, snoave, cântece bătrânești, proverbe, alte materiale sub titlurile *Obiceiuri de familie*, *Din poezia ceremonialului de nuntă*, *Cântecul celor rămași în viață după măcelul de la Lunca din ianuarie 1941*, se reproduc texte din colecțiile lui Dragoș Tochiță, Dumitru Covalciuc și Z. A. Istrati, apare și studiul *Reminiscențe ale poeziei populare românești la ucrainieni și ruși* de Grigore C. Bostan. Probleme de lingvistică, etimologie etc. intră în secțiunea „Graiul neamului", numită ulterior „Filologie": *Descrierea situației lingvistice din actuala regiune Cernăuți la sfârșitul perioadei sovietice – până în 1992* (Ion Popescu), *Concepția lingvistică a lui Aron Pumnul* (Gheorghe Jernovei), *Limba română în Ucraina* (Klaus Brohmann și Gheorghe Jernovei) etc. Eseul *Eminescu și concepția pedagogică* de Octavian Voronca este inclus în rubrica „Orizonturi spirituale". Alte rubrici: „Credința străbună", „Oameni și locuri", „Din creația cititorilor noștri", „Cum am trăit, cum mai trăim", „Micromonografii" (despre întemeierea unor sate bucovinene), „Cărți, publicații și calendare apărute sub îndrumarea și cu sprijinul Arboroasei cernăuțene", „Odinioară și azi – din cronica presei". Alți colaboratori: Dimitrie Poptămaș, N. Monteoru, Clement Antonovici, Constantin Ungureanu, Mihai Iacobescu, Petre Ciobanu, Ilie Salahor, Ion Posteucă, Ion Grămadă, Dumitru Oprișan, Ion Cosmei, Gheorghe Florea, Romeo Toporoceanu, Nicolae Motrescu, Dumitru Ursulean, Gheorghe Calcan, Ion Agrigoroaiei. *L. Cr.*

ȚARA NOASTRĂ, revistă apărută săptămânal, la Sibiu de la 1 ianuarie 1907 până la 5 decembrie 1909 și la Cluj din 15 octombrie 1922 până la 29 mai 1938, sub egida Astrei; din 10 aprilie 1932 se transformă în cotidian. La prima serie redactor, apoi proprietar-editor este Octavian Goga, care între 26 aprilie și 7 iunie 1908 figurează ca director împreună cu Ilarie Chendi; redactori responsabili sunt, succesiv, Ovidiu Gritta, Lazăr Devan și Demetru Marcu. Tot Goga va fi și director al seriei a doua, alături de Alexandru A. Hodoș, redactor responsabil. În

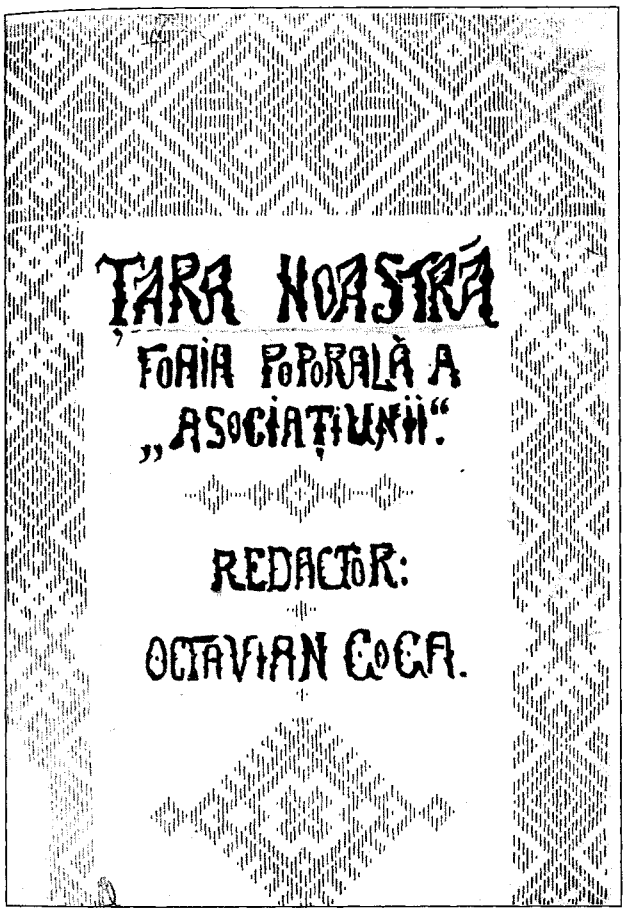

numărul inaugural, ca și în numărul 17/1908, în articolul-program *Către cărturarii noștri*, semnat de Octavian Goga, este reamintită obârșia țărănească a intelectualității române, precum și datoria cărturarilor de a retransmite cultura spre lumea rurală: „Să-i dăm carte țărănimii noastre; carte înțeleasă [...]. Să-i dăm țăranului o gazetă cuminte și cinstită". Sub acest aspect, **Ț.n.** se aliniază sămănătorismului și poporanismului epocii. În alt număr Goga completează programul: „Va fi de aici înainte o revistă culturală care va însemna și momentele de căpetenie din viața noastră politică [...]. Programul politic al celor grupați în jurul acestei reviste nu se deosebește de principiile care călăuzesc pe luptătorii cinstiți ai neamului nostru". În 1907 caracterul publicației e pedagogic, cu numeroase sfaturi economice și morale pentru săteni, culegeri pilduitoare de folclor, snoave etc. Mai sunt de semnalat portretele dedicate lui Vasile Alecsandri, Nicolae Grigorescu, George Coșbuc, Iosif Vulcan, Ioan Papiu, precum și articolele lui Ioan Slavici, Oct. C. Tăslăuanu, Ioan Lupaș, Virgil Cioflec, Axente Banciu. În 1908 sectorul cultural se diversifică, introducându-se un „Foileton", alături de rubricile „Știri", „Răspunsuri", „Chipurile noastre", „Biserica", „Economie", „Școală". Colaborează cu articole și comentarii Petru Șpan, Nicolae Pora, Victor Eftimiu (și cu pseudonimele Daniel Vodena, V. Greceanu), V. C. Osvadă, Horia Petra-Petrescu. Se publică versuri de Maria Cunțan, Ion Pop-Reteganul, D. Teleor, Alice Călugăru și proză de Victor Eftimiu (*Hanul de la Stena*, un roman în foileton despre viața aromânilor), I. Chiru-Nanov, Caton Theodorian, Emil Gârleanu (reproducere), G. C. Ionescu, Cincinat Pavelescu ș.a. Se fac traduceri din Alphonse Daudet, Leonid Andreev, Mark Twain, Maxim Gorki. Oficiul critic este îndeplinit de Ilarie Chendi la rubrica „Viața literară" (de altfel, multe articole îi aparuseră inițial în publicația „Viața literară"), apoi, în 1909, cronica dramatică este asigurată de Al. Ciura. La sfârșitul anului 1909 se anunță (*Către cetitorii noștri*) „mari greutăți materiale, provocate de multe procese" (unul intentat lui Octavian Goga, de pildă) și periodicul își încetează apariția. La reluare, în 1922, **Ț.n.** primește subtitlul „Revistă literară, politică și socială", dar își păstrează aspectul grafic. Un articol-program, *Continuăm*, scris probabil de O. Goga, reamintește noua condiție statal-politică a Ardealului. Aproape un deceniu, până când publicația devine cotidian, preocupările cultural-științifice predomină. Există și rubrici politice („Politica internă", „Politica externă"), dar cele mai multe țin de cultură: „Cronica", apoi „Gazeta rimată", „Însemnări", „Cronica teatrală", „Cronica muzicală". Din punct de vedere politic, **Ț.n.** se opune naționalismului agresiv, dar face loc platformei pe care o va susține politicianul Octavian Goga. În cultură se mobilizează o seamă de personalități (Eugen Goga, Al. A. Hodoș, G. Bogdan-Duică ș.a.), iar cercul colaboratorilor se lărgește considerabil. În sumar intră versuri de Octavian Goga, Volbură Poiană-Năsturaș, Vasile Al-George, I. U. Soricu, Zaharia Bârsan, G. Rotică, Nichifor Crainic, D. Iov, George A. Petre, D. Ciurezu, Al. O. Teodoreanu, Zaharia Stancu, Teodor Murășanu, Al. T. Stamatiad, Cincinat Pavelescu, Victor Eftimiu (și cu pseudonimul Ion Dinu), Mihail Sturdza, Ecaterina Pitiș, Iustin Ilieșiu, Aron Cotruș, proză de Ion Gorun, Octavian Prie, Septimiu Popa, Virgil Cioflec, Al. Lascarov-Moldovanu, critică de Vasile Savel, Al. A. Hodoș. Se traduce din Petőfi, Ady Endre, Madách Imre (*Tragedia omului*, în versiunea lui Octavian Goga), Mikszáth Kálmán, D. Merejkovski, A. P. Cehov. Publicistică fac Al. A. Hodoș, Ion Balint, Eugen Goga și G. Bogdan-Duică, alături de regina Maria, generalii Alexandru Averescu și Vintilă Petala, Sebastian Stanca, Moise Nicoară, Corneliu Codarcea, Petre V. Haneș, P. Nemoianu, Cezar Petrescu, Vintilă Russu-Șirianu, Mihail Manoilescu, J. Paleologu, Tudor Arghezi, Ioan Lupaș, Ion Agârbiceanu, Silviu Dragomir. Din 1932 partea culturală se diminuează treptat. Cronica dramatică e susținută de D. Ciurezu. Colaborări diverse au și Tudor Vianu, Eugen Jebeleanu, Ion Lăncrănjan, N. Carandino, Camil Petrescu, Bucur Țincu. La rubrica „Literatură, idei, comentarii" se manifestă C. Dan Pantazescu, C. N. Niculescu, Ion Molea, I. Xenofon, Ștefan Lazăr, Dan Smântânescu, I. Cocișiu ș.a. Cariera politică a lui Octavian Goga va dăuna însă ținutei culturale a gazetei. *V. T.*

ȚARA NOASTRĂ, periodic apărut la București, săptămânal, de la 14 august 1921 până la 15 ianuarie 1922. Este o foaie de „sfaturi și învățături" adresate mai ales țăranilor, care sunt îndemnați „la muncă și la iubire de țară". Se reproduc poezii de Ion Heliade-Rădulescu, Dimitrie Bolintineanu, Grigore Alexandrescu, Anton Pann, Al. Donici, Vasile Alecsandri (*Hora de le Grivița, Cântecul gintei latine*), Mihai Eminescu (*Revedere*), George Coșbuc (*Pe lângă boi*), Alexie Mateevici, proză de Costache Negruzzi, Petre Ispirescu, A. I. Odobescu, Ion Creangă (*Moș Ion Roată*) și Octavian Prie. Mihail Lungianu scrie articolul *Cultul strămoșilor*, iar N. Pora *Puterea credinței*. Se fac și succinte prezentări de scriitori: Miron Costin, Gh. Asachi, St. O. Iosif, Al. Vlahuță, Titu Maiorescu ș.a. Mai colaborează Eugen Boureanul, Marcel Romanescu. *A. S.*

ȚARA NOUĂ, publicație apărută la București, bilunar, apoi lunar, de la 1 februarie 1884 până în decembrie 1887, cu subtitlul „Revistă științifică, politică, economică și literară" și sub conducerea lui Ioan S. Nenițescu. Întrucât acesta propunea drept țel munca „pe teren intelectual și moral", un spațiu larg se acordă problemelor de economie, sociologie și educație, abordate în spiritul programului junimist. La început, ca „reacție contra publicațiilor care desconsideră România în străinătate", articolele sunt redactate și în limba franceză. Ioan S. Nenițescu semnează, în mai multe numere succesive, *Câteva cuvinte despre educația inimei*, pornind de la Montaigne și Jean-Jacques Rousseau, în timp ce Petru Th. Missir dă un studiu de moravuri, *Stăruința și hatârul*, Const. S. Popovici scrie *Izvoarele neîncrederii în sine a românului*, iar I. U. Grozescu traduce, după Frédéric Tracy, *Elemente de ideologie*. Instrucția fiind privită ca posibilă „înălțare a gradului de responsabilitate", se analizează activitatea școlilor normale pentru institutori, apar considerații despre învățământul clasic, sunt examinate opiniile lui J.-J. Rousseau despre cultivarea simțurilor, este susținut umanismul (Petru Gârboviceanu, *Humanismul și realismul*). Dacă în partea științifică revista aduce o abordare din perspectivă clasică a ideilor timpului, partea literară oscilează, în poezie, între poemul eroic, prin Ioan S. Nenițescu și George Murnu, care debutează aici în 1887 (*Către Pind*, sub pseudonimul Apindor Diselli), și intimismul elegiac, prin Eisabeta M. Z. Ionescu ori prin junimiștii Matilda Cugler-Poni, Veronica Micle și Samson Bodnărescu, nedepășindu-se un registru minor. În schimb, se tipărește consecvent literatură populară: versuri culese de Ioan S. Nenițescu, balade adunate de preoții Al. Popescu și Șt. Stoicescu, snoave și proverbe strânse de Petre Ispirescu, lirică în dialectul macedo-român, comunicată îndeosebi de Tașcu Iliescu. Pornind de la povestea fantastică despre Peter Schlemihl a lui Chamisso, Matei Costea publică o fantezie politică, *Umbra lui Petre*. N. D. Popescu e prezent cu nuvele, Ioan S. Nenițescu comentează piesa *Fântâna Blanduziei* de Vasile Alecsandri, iar Șt. Măldureanu tălmăcește poeme în proză de I. S. Turgheniev. *S. C.*

ȚARA NOUĂ, revistă apărută la București, lunar, de la 15 octombrie 1911 până la 15 iulie 1912, sub direcția lui Nicolae Xenopol și a unui comitet de redacție format din Constantin Istrati, George Murnu, Al. Davila, Mihail Antonescu, Șerban Cantacuzino, Scarlat Lahovary, Nicolae Titulescu; pe prima pagină a fiecărui număr se precizează că A. D. Xenopol „are direcțiunea părții istorice și sociologice", în timp ce Mihail Dragomirescu „are conducerea părții literare". Fără a afișa un program și fără a promova direct, vizibil, vreo ideologie, revista contează pe colaboratori prestigioși și pe specialiști afirmați în diverse domenii. Contribuția cea mai consistentă o reprezintă eseurile pe teme sociale, istorice și culturale semnate de A. D. Xenopol (*Starea românilor în cele dintâi veacuri ale stăpânirii ungurești, Postulatul psihologic*), A. Baldacci (*Românii din Imperiul Otoman*), C. R. Pascu (*Românii în Canada*), Corneliu Moldovanu (*Triumful ibsenismului - Invazia artistică străină*), N. I. Apostolescu (*Clasicism, romantism, realism, Românii în literatura franceză*), T. V. Ștefanelli (*Chestiunea bisericească în Bucovina*), Emil Nicolau (*Amintiri din teatru - Moartea artistului Grig. Manolescu*) ș.a. Articolul *Jubileul lui Caragiale* de Mihail Dragomirescu trezește reacții în presa vremii, dar replicile criticului sunt mediocre și lipsite de o argumentație convingătoare

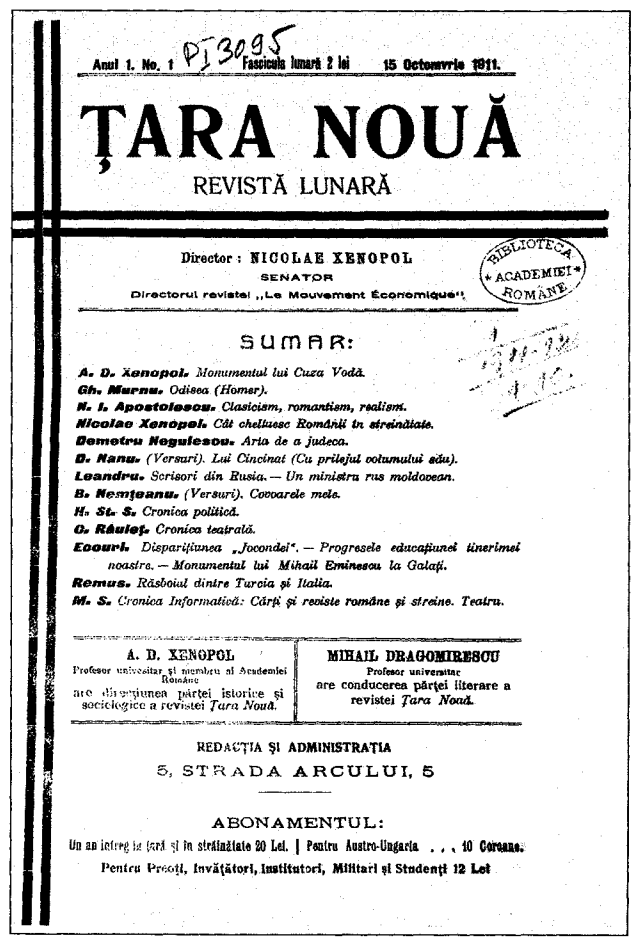

Anul I. No. 1 P I 3095 Fascicula lunară 2 lei 15 Octomvrie 1911.

ȚARA NOUĂ

REVISTĂ LUNARĂ

Director: NICOLAE XENOPOL
SENATOR
Directorul revistei „Le Mouvement Économique".

BIBLIOTECA ACADEMIEI ROMÂNE

SUMAR:

A. D. Xenopol. Monumentul lui Cuza Vodă.
Gh. Murnu. Odiseea (Homer).
N. I. Apostolescu. Clasicism, romantism, realism.
Nicolae Xenopol. Cât cheltuesc Românii în străinătate.
Demetru Negulescu. Arta de a judeca.
D. Nanu. (Versuri). Lui Cincinat (Cu prilejul volumului său).
Leandru. Scrisori din Rusia. — Un ministru rus moldovean.
B. Nemțeanu. (Versuri). Covoarele mele.
H. St. S. Cronica politică.
G. Râuleț. Cronica teatrală.
Eeouri. Dispariținea „Jocondei". — Progresele educațiunei tinerimei noastre. — Monumentul lui Mihail Eminescu la Galați.
Remus. Războiul dintre Turcia și Italia.
M. S. Cronica Informativă: Cărți și reviste române și streine. Teatru.

A. D. XENOPOL
Profesor universitar și membru al Academiei Române
are direcțiunea părței istorice și sociologice a revistei *Țara Nouă*.

MIHAIL DRAGOMIRESCU
Profesor universitar
are conducerea părței literare a revistei *Țara Nouă*.

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
5, STRADA ARCULUI, 5

ABONAMENTUL:
Un an întreg în țară și în streinătate 20 Lei. | Pentru Austro-Ungaria . . . 10 Coroane.
Pentru Preoți, Învățători, Institutori, Militari și Studenți 12 Lei

(*Un răspuns „Vieții românești", Moartea lui Caragiale, Scrisoare d-lui N. Xenopol - Cazul Lovinescu*). Sunt inserate o serie de conferințe ținute la Ateneul Român: *Bresle vechi și bresle noi* de V. N. Madgearu, *Elemente egiptene în basmele românești* de Raul Mihai Teodorescu, *Despre rolul femeii în evoluția marii proprietăți* de Gh. Ghibănescu, iar Ion Duscian comentează volumul *Elemente de metafizică* de C. Rădulescu-Motru. Deși nu are un pronunțat caracter literar, revista găzduiește în fiecare număr versuri de Cincinat Pavelescu (*Cântecele străzii*), Elena Văcărescu (*Lângă stână*), Corneliu Moldovanu (*Ovidiu la Tomis, Târziu*), Ion I. Pavelescu, Leon Feraru, George Gregorian, B. Nemțeanu, D. Nanu, A. Mândru ș.a. Proza, de obicei memorialistică sau de influență folclorică, e reprezentată de Ion G. Ionescu-Quintus, Victor Eftimiu (*În umbra dafinilor*), Ion Dragoslav (*Volintirii, La iaz, Împăratul Rogojină, Codreanu*), Em. Grigorovitza (*Dezertorul*). D. Anghel figurează în sumar cu poemele în proză *Floarea de aloes* și *Sonata lunii*. G. Murnu publică traducerea unor fragmente din *Odiseea* lui Homer, iar D. Iacobescu (sub pseudonimul I. Mituș) transpune câteva ode ale lui Horațiu. „Cronica teatrală" e semnată de Const. Rîuleț și Corneliu Moldovanu, „Cronica informativă" de Mihail Sorbul, „Cronica politică și parlamentară" îi aparține lui Victor Filotti. Alte rubrici: „Bibliografie", „Cronica zilei", „Cronica veselă". Mai colaborează Vintilă V. Paraschivescu, I. Tanoviceanu, Radu D. Rosetti, Eleonora Strătilescu, N. Cosăcescu, Jan Urban Jarník. *L. Cr.*

ȚARA NOUĂ, periodic apărut la Cluj, săptămânal, din 21 mai 1939 până la 1 septembrie 1940, cu subtitlul „Îndreptar ardelenesc de gând și faptă românească". Fondator: Victor Jinga; redactor: Victor Iancu. Articolul-program, *Pornind la drum*, semnat de Victor Jinga, exprimă aspirația de impunere a fenomenului local: „În indestructibila comunitate națională vom valorifica ceea ce are mai de preț sufletul, gândirea și energia Ardealului. Ne vom strădui ca pe vadul cuprinzător al românismului să curgă cât mai multă spiritualitate și faptă ardelenească". Un crez asemănător afirmă și editorialul numărului inaugural, *Profilul unei generații*, în care este definită și culoarea politică a publicației. **Ț.n.** duce o politică de stabilitate românească, antirevizionistă, pacifistă de stânga (fără ca tendința să fie exprimată în mod expres). Publicată până în ziua aplicării Dictatului de la Viena, gazeta atrage tot timpul atenția asupra contextului politic european nefavorabil României. Cu toate că are această principală preocupare, susține și un bogat și semnificativ sector cultural. Rubrici: „Mențiuni critice", „Cartea străină", „Cartea românească", „Cronica dramatică", „Cronica ideilor", „Fapte și comentarii", „Cronica sportivă", „Cronica feminină". Poezie semnează Mihai Beniuc, N. Caranica, Tudor Arghezi (reproduceri), George Talaz, Radu Negură, Perpessicius, Marius Ralian, Olga Caba, Petru Sfetca, Florea Crețeanu, iar proză I. D. Mușat, Valeriu Pușcariu (reportaje). Comentarii critice publică Liviu Rusu (cronică teatrală, literatură universală), Mihai Beniuc (cronică literară), Marius Ralian, Radu Stanca, Zevedei Barbu, Paul Nicu, Gh. Pavelescu, I. Didilescu (filosofie), Miron Miclea, Victor Iancu, Traian Marcu, Octavian Șireagu, Miron Radu Paraschivescu (cronică plastică), Emil Giurgiuca, Ion Vlasiu, Vasile Netea, Victor Eftimiu, I. Verbină (Iosif Pervain), Tudor Vianu, Dorin Speranția (cronică muzicală). Apar și portrete ale unor scriitori ca Émile Zola și Vladimir Maiakovski. Se traduce din Serghei Esenin, Ady Endre, Arvers, Rilke, Yeats, Baudelaire, Hölderlin. Sunt de remarcat calitatea informației și analiza fenomenului cultural. Aspectul grafic este îmbogățit cu reproduceri din A. Demian, Aurel Ciupe, Catul Bogdan, Dinu Ilea, Sabin Pop, Corneliu Medrea, Ion Vlasiu, N. N. Tonitza, N. Brana ș.a. *V. T.*

ȚARA NOUĂ DE DUMINICĂ, publicație apărută la București de la 4 aprilie până la 9 mai 1920, subintitulată „Gazetă săptămânală, culturală, politică". Nu se consemnează conducerea și nici vreun program, dar este editată ca supliment al publicației „Țara nouă", organ al Partidului Țărănesc și Muncitor. Un articol intitulat *Învierea* configurează profilul de tip umanist-creștin al acestei gazete de largă circulație, adresată muncitorilor și sătenilor. Rubrici: „Tribuna politică", „Informațiuni", „Felurite", „Gospodărești". Chiar rubricația dovedește caracterul ei preponderent educativ. Versuri scriu Const. Asiminei, Simion Căpraru, George Talaz, precum și o serie de autori rămași în anonimat, utili însă scopurilor publicației. Proză dau N. Păun și I. C. Vissarion, iar desenele sunt asigurate de V. I. Popa. Colaborarea cu articole a lui Ion Mihalache, în anii '20 învățător în comuna Topoloveni, mărturisește orientarea țărănistă, pe linia culturală a sămănătorismului. De altfel, în numărul 5/1920 se aduce un omagiu lui N. Iorga și revistei „Sămănătorul". *V. T.*

ȚARA SILVANIEI, revistă apărută la Zalău, ca trimestrial, în august 1940. Redactori: Leontin Ghergariu și Grațian Mărcuș. Publicația își propune să scoată din anonimat Sălajul și să contribuie la alcătuirea unei monografii a zonei. Cu puține excepții, colaborările au un pronunțat caracter documentar: Elie Dăianu, *Badea Gheorghe de Băsești*, Laurențiu Bran, *Începuturi de învățământ românesc la Sălaj*, Leontin Ghergariu, *O societate culturală în Zalău la sfârșitul veacului trecut, O familie de luptători naționali*, Emil Lobonțiu, *Probleme economice în legătură cu structura geologică a pământului sălăjenesc*, Laurian Someșan, *Țara Silvaniei în unitatea spațiului transilvan*, Grațian Mărcuș, *Ucenicia românească*, Ioan Danciu, *Evoluția numelor patronimice la românii sălăjeni*. *A. S.*

ȚARA VISURILOR NOASTRE, revistă apărută lunar, la Oradea din decembrie 1937 până în decembrie 1940, apoi la Timișoara din aprilie 1941 până în iunie 1945, editată de Societatea de Lectură „Vasile Alecsandri" a Liceului „Emanuil Gojdu". Responsabilitățile redacționale îi revin profesorului Augustin Cosma. Articolul-program (*Un cuvânt lămuritor*) e semnat de Teodor Neș, directorul liceului orădean. Colaborează cu versuri Nicolae Țirioi, C. Miu-Lerca, Viorica Oțelea, Nicolae Brădeanu, Eugen L. Groza, Petre Paulescu, Vladimir

Drimba, iar cu proză Ovidiu Drimba (*Liga Zumbay, A cincea Universitate*), Gh. Bulgăr (*Sub teroarea necunoscutului..., Despărțiri..., În luptă pentru lumină*), Traian Bîrăescu (*Copii am fost odată*), Gh. Cosma, Traian Blajovici. Ultimul semnează și un profil critic al poetului Ion Moldoveanu. Eugen L. Groza publică drama în patru acte *Jertfa întunericului*, Florian Potra își consemnează impresiile de călătorie (*Poveste cu peșteri, Cetatea seraiului*). Bogată e rubrica „Recenzii", susținută de Ovidiu Drimba, Traian Blajovici, Vlad Zărnescu, Dinu Tănase, Ioan Sereș și Gh. Bulgăr, unde sunt comentate volume de Cezar Petrescu, G. Tutoveanu, Ionel Teodoreanu, Peter Neagoe ș.a. Și fiindcă periodicul se adresează elevilor și e scris în cea mai mare parte de ei, Ovidiu Drimba semnează în numărul 5/1938 un articol-avertisment intitulat *Criza morală la tineretul de azi.* După mai bine de două decenii, revista reapare în două serii, din iunie 1967 până în decembrie 1980, apoi din 1990, ca publicație a noilor generații de elevi din liceul orădean. În 1977 se marchează aniversarea periodicului, printre semnatari aflându-se Ovidiu Drimba și Gh. Bulgăr. *A. S.*

ȚARA VOEVOZILOR, revistă apărută la Făgăraș, bilunar, de la 20 ianuarie 1925 până la 20 iunie 1926. Director: Petru Bănescu. Tinerii grupați în jurul publicației se desolidarizează de „materialistele preocupări ale epocii", își pun încrederea în virtuțile sufletești ale neamului și, prin scris, vor să facă „operă de regenerare". Subintitulată inițial „Revistă social-literară", de la numărul 1/1926 devine „Revistă literară, artistică, științifică". Semnează versuri Horia Furtună (*Fragment*), Const. Rîuleț, I. C. Aslan, Cezar Gr. Cristea, Traian G. Stoenescu, Ștefan Sfetescu, cu proză figurează Const. P. Niculescu (*Luminișuri. Destăinuirea*, fragmente din romanul *Religia iubirii*), Eugen Boureanul, Coriolan Bărbat, Petru Bănescu, iar Const. Rîuleț publică piesa *Urechea mahalalei*. Apar recenzii la cărți de Henriette Yvonne Stahl (*Voica*), Panait Istrati (*Chira Chiralina*), Ion Minulescu (*Roșu, galben și albastru*), Ștefan Petică (*Poeme*), Lucia Mantu (*Cucoana Olimpia*). Ion Foti traduce, probabil prin intermediar, din lirica persană. *A. S.*

ȚARĂLUNGĂ, Ecaterina (8.VIII.1947, Râmnicu Sărat), istoric și critic literar, editoare. Este fiica Stoianei (n. Panait) și a lui Radu Țarălungă, subofițer. Urmează Liceul „Ștefan cel Mare" din Râmnicu Sărat (1961-1965) și Facultatea de Limba și Literatura Română a Universității din București (1965-1970), unde își va susține și doctoratul în 1973. Va fi redactor la Editura Minerva (1970-1975), instructor la Direcția literaturii și publicațiilor literare din Consiliul Culturii și Educației Socialiste (1975-1989), șef al colecției „Biblioteca pentru toți" la Editura Minerva (1991-1995), realizator la Televiziunea Română (din 1995) în Redacția emisiunilor culturale, la România Internațional, Departamentul pentru minorități. În 1996 este desemnată expert pentru mass-media pe lângă președintele Senatului României. Înființează Editura Orion (1991) împreună cu poetul Radu Cârneci. Își face debutul la „România literară" în 1971. Este prezentă și în „Contemporanul", „Luceafărul", „Viața românească", „Secolul 20", „Manuscriptum", „Revista muzeelor și monumentelor", „Synthesis", „Adevărul literar și artistic", „Orizont", „Astra", „Familia", „Ateneu", „Argeș", „Ramuri", „Vatra", „Tomis", „Convorbiri literare", „Cronica", „Steaua", „Magazin istoric", „Tribuna", „Transilvania", „Literatura și arta". A semnat cartea SF *Întâlnire de gradul X* (1991) cu pseudonimul Koster Del Rey, iar articole în presă cu pseudonimul Alexandra Filipescu.

În volumul de debut, *Secvențe critice*, apărut în 1979, dezvoltare a tezei de doctorat, **Ț.** propune o privire unitară asupra teoriei criticii literare din intervalul 1900-1944, când consideră că discuțiile despre statutul demersului critic erau anemice. Optează pentru o metodă bazată pe o singură relație, tip - istorie, pentru remodelarea temelor, a subiectelor, a țintelor culturale, astfel încât să se reliefeze continuitatea spiritului critic românesc în secolul al XX-lea. Monografia *Tudor Vianu* (1984) se axează pe evidențierea „semnelor omului", a spiritului lui Vianu, estetician care și-a construit sistemul „din nevoia de a consolida un contur al armoniei, al cunoașterii de sine" într-o perioadă marcată de mari ruperi de ritm cultural. Examinându-i cu minuțiozitate contribuția în compartimentele esențiale, **Ț.** nu încheagă un portret interior, ci recomandă, după modelul lui Umberto Eco, deschiderea operei către orice tip de lectură. Totodată sunt aduse în discuție valorile perene ale literaturii române din veacul trecut în ceea ce constituie tipologia lor specifică. Monografia *Dimitrie Cantemir. Contribuții documentare la un portret* (1989) prezintă noi aspecte ale preocupărilor savantului, de mare utilitate fiindu-i cercetătoarei explorarea manuscriselor lui Gr. G. Tocilescu, un predecesor al studierii arhivelor cantemirene din Cabinetul lui Petru I (Moscova, Sankt Petersburg), pe urmele cărora a mers și **Ț.**, predând Bibliotecii Academiei Române documente inedite (hărți, manuscrise, desene). Cartea abordează aspectele activității lui Dimitrie Cantemir (istorie, geografie, cultură și civilizație, filosofie, religii, lingvistică, arte plastice, muzică, ezoterism, medicină și chimie, politică), fenomen unic prin amploare pentru pragul secolului al XVIII-lea european, receptat ca atare de savanții vremii. *Mic dicționar de literatură română* (2000) include, pe lângă autori, indiferent de meridianul unde s-au manifestat, publicații, curente literare și instituții. Romanul *Misiunea de investigare* (1987) aduce în prim-plan problematica formării personalității și a limitelor impuse existenței spirituale resimțite de trei generații în intervalul 1936-1976, drama marii falii culturale din veacul al XX-lea, mai ales pentru Europa de Est. Versurile din placheta *Limite* (2003) vădesc un ochi lucid, introspectiv, și o gestică sobră, dar cu deschideri pentru surprinderea bucuriilor ingenue.

SCRIERI: *Secvențe critice*, București, 1979; *Tudor Vianu*, București, 1984; *Misiunea de investigare*, București, 1987; *Dimitrie Cantemir. Contribuții documentare la un portret*, București, 1989; *Întâlnire de gradul X*, București, 1991; *Mic dicționar de literatură română*, București, 2000; *România viitoare*, București, 2001; *Limite*, Focșani, 2003. **Ediții:** Aleksandr Bantâș-Kamenski, *Jurnal persan*, tr. Grigore G. Tocilescu, București, 1988; Ivan Ilinski, *Notationes quotidianae*, tr. Grigore G. Tocilescu, București, 1988; Mihai Eminescu, *Frumoasa lumii*, București,

1992; Veronica Micle, *Dragoste și poezie*, îngr. și introd. Octav Minar, postfața edit., București, 1992; Petru Dumitriu, *Paella*, București, 2000, *Cronică de familie*, Chișinău, 2003. **Traduceri:** Stefan Zweig, *Un strigăt împotriva morții (Castellio contra Calvin)*, postfața trad., București, 1992 (în colaborare cu E. Marghita); Charles Exbrayat, *Imogène și banda de spioni*, București, 1993, *Pe viață și pe moarte*, București, 1994 (în colaborare cu Al. Răsvan).

Repere bibliografice: Nae Antonescu, *Aspecte ale criticii literare*, TR, 1979, 12; Hristu Cândroveanu, *„Secvențe critice"*, SPM, 1979, 465; Eugen Dorcescu, *„Secvențe critice"*, O, 1979, 43; Al. Th. Ionescu, *„Secvențe critice"*, F, 1979, 12; Mihai Coman, *Vox clamavi*, LCF, 1980, 6; Vasile Chifor, *Critica și metoda „relațională"*, CRC, 1980, 26; Tia Șerbănescu, *Un model cultural*, RMB, 1985, 10 ianuarie; Zaharia Sângeorzan, *Visul armoniei și al perfecțiunii*, CRC, 1985, 4; Constantin Cubleșan, *Tudor Vianu - „semnele omului"*, ST, 1985, 2; Hristu Cândroveanu, *O nouă carte despre Tudor Vianu*, RL, 1985, 10; Rodica Florea, *Tudor Vianu într-o viziune integratoare*, CNT, 1985, 25; Sultana Craia, *O monografie-eseu*, LCF, 1985, 31; Dumitru Micu, *O monografie Tudor Vianu*, VR, 1986, 1; Ioan Holban, *Montura evenimentelor sufletești*, CRC, 1988, 20; Emil Manu, *„Misiunea de investigare"*, RL, 1988, 24; Hristu Cândroveanu, *Cantemir restituit*, CNT, 1990, 9; Teodor Vârgolici, *Dimitrie Cantemir într-o nouă perspectivă*, ALA, 1990, 100; C. Asăvoaie, *„Dimitrie Cantemir. Contribuții documentare la un portret"*, AUI, istorie, t. XXXVI, 1990; Ulici, *Prima verba*, III, *273-274*; Alex. Oproescu, *Presa buzoiană și râmniceană*, Buzău, 1995, *59*; Adriana Babeți, *Bătăliile pierdute. Dimitrie Cantemir. Strategii de lectură*, Timișoara, 1998, *77-78, 134, 263-264*; Popa, *Ist. lit.*, II, *1129*. *I. D.*

ȚARINĂ, Victor (9.V.1960, Cluj), poet și prozator. Este fiul Vioricăi-Laura Țarină (n. Stan), profesoară de liceu, și al lui Marian-Virgil Țarină, profesor universitar. Urmează cursurile primare și liceale în orașul natal (1967-1979). Absolvind Facultatea de Geologie a Universității „Babeș-Bolyai" din Cluj-Napoca, secția inginerie geologică (1987), lucrează la mina Parașeni (până în 1989), apoi la Institutul de Prospecțiuni și Explorări Geologice din Cluj-Napoca. Debutează cu poezii la „Tribuna" în 1986, textele fiind însoțite de o recomandare a lui Victor Felea, iar editorial cu volumul *Nisipuri cu pelerini*, apărut în 1991. Mai e prezent în „Steaua", „Echinox", „Identitate" (Cluj-Napoca), „Rostirea românească" (Sibiu), „Cetatea culturală" (Cluj-Napoca) ș.a.

Poezia lui **Ț.** se așază în descendența neomodernismului de filiație blagiană. *Nisipuri cu pelerini* fixează deja coordonatele pe care se vor situa și următoarele două cărți de versuri, prima sub titlul *Plouă aseară* (1996), unde **Ț.** semnează doar ciclul *Plouă mărunt* (în timp ce Nicolae Dudaș dă proză sub genericul *Plouă colorat*), și *Aureole* (1997): un discurs solemn și hieratic, care celebrează epifaniile divinului, percepute fie pe calea revelației, fie prin „camuflarea" în concretul cotidian. Textele, de mici dimensiuni, juxtapun două secvențe. Prima se prezintă ca o descriere brută a stării de fapt, pe când cea de-a doua echivalează în plan retoric cu o „poantă", iar în planul imaginarului cu o fantă în real care face posibilă ecloziunea sacrului: „Copilul dezleagă șiretul / Unui pantof. Curând îi vor îngheța / Degetele și frigul / Îl va duce în cutii de ciocolată / Acolo unde moartea îl învață / Să umble.// Și are să crească iarbă sub pantof / Iarbă pe luna de pe cerul / Care se va întrupa / Ningând, într-un copil / Cu miros de ciocolată și lapte" (*Ciocolată cu lapte*). Din păcate, registrul metaforic suferă uneori de convenționalism sau de incontinență. O schimbare de regim se întrevede odată cu volumul *Statuile disperării* (1998; Premiul Asociației Scriitorilor din Cluj-Napoca) și se definitivează în *Ultimul cuvânt* (1999), *Veghe și somn* (1999), *Dialog cu hârtia* (2000) și *Sfârșit de coridă* (2001). Goana după sacru rămâne impulsul poetic dominant, însă acum divinul nu se mai oferă, ci se refuză cu obstinație. În consecință, euforia lasă loc depresiei ori măcar stării elegiace, iar eul liric investește rememorarea cu rolul de strategie compensatoare. Poemele își păstrează deopotrivă dimensiunile și caracterul bipartit, cu diferența că aici prima secvență e aceea conotată cu atributele hierofanicului, pentru ca piesa finală să marcheze o crudă sfâșiere a iluziilor: „Ar fi trebuit să adorm / Mai devreme când încă / Nu mă chinuiau câinii necurăției / Când creierul îmi era alb / Și gloatele mă împingeau / Spre un dureros sacrificiu // Atunci ar fi trebuit să adorm / În copilărie, când / M-am hotărât să schimb lumea / Nu acum, când lumea m-a schimbat" (*Nu acum*). **Ț.** este și coautor al volumului *El și Cel...?!* (1994, tot cu Nicolae Dudaș), o carte experimentală, greu clasabilă, subintitulată „film bărbătesc", în care elementele de absurd se grefează pe o parabolă cu tentă pamfletară la adresa totalitarismului.

SCRIERI: *Nisipuri cu pelerini*, postfață Victor Felea, București, 1991; *El și Cel...?!* (în colaborare cu Nicolae Dudaș), postfață Nicolae Mocanu, Cluj-Napoca, 1994; *Plouă aseară* (în colaborare cu Nicolae Dudaș), Cluj-Napoca, 1996; *Aureole*, postfață Adrian Popescu, Cluj-Napoca, 1997; *Statuile disperării*, Cluj-Napoca, 1998; *Ultimul cuvânt*, Cluj-Napoca, 1999; *Veghe și somn*, Cluj-Napoca, 1999; *Dialog cu hârtia*, Cluj-Napoca, 2000; *Sfârșit de coridă*, Cluj-Napoca, 2001; *Încercare de bust*, Cluj-Napoca, 2002.

Repere bibliografice: Alex. Ștefănescu, *„Nisipuri cu pelerini"*, RL, 1992, 6; Ion Cristofor, *Tentația grotescului*, TR, 1992, 43; Ioan Moldovan, *„Nisipuri cu pelerini"*, F, 1993, 1; Victor Cubleșan, *„El și Cel...?!"*, ST, 1995, 9; Victor Cubleșan, *„Plouă aseară"*, ECH, 1996, 10-12; Florin Lazăr, *„Plouă aseară"*, ST, 1997, 7; Adrian Popescu, *Un tânăr poet religios*, „Viața creștină", 1997, 16; Dina Dehelean, *„Aureole"*, ST, 1998, 1; Poantă, *Dicț. poeți, 201-202*; Florin Lazăr, *„Ultimul cuvânt"*, ST, 1999, 2; Mircea Petean, *Victor Țarină*, ST, 2000, 4; Ion Cristofor, *Un solitar: Victor Țarină*, ST, 2000, 7-8; Ion Roșioru, *„Dialog cu hârtia"*, CL, 2001, 7. *A. Tr.*

ȚAȚOMIR, Nicolae (2.II.1914, Hârlău - 26.I.1996, Iași), poet și prozator. Este fiul Aureliei (n. Gheorghiu) și al lui Vasile Țatomir, medic. Urmează la Hârlău școala primară și la Iași Liceul Național (1924-1932). Absolvent în 1936 al Facultății de Drept ieșene, își continuă studiile la Paris. Din 1938 este judecător în comuna Șipote, apoi la Iași. În 1947 își ia doctoratul cu teza *Criminalitatea în literatura universală*. Trece în 1948 la Universitatea din Iași, unde promovează până la gradul de profesor (1962). Ocupă funcțiile de șef al Catedrei de teoria statului și a dreptului (1948-1979) și decan al Facultății de Drept (1952-1973). A fost membru al Asociației Internaționale de Drept de la Haga. Debutează, la îndemnul lui

G. Topîrceanu, cu poezia *Decor* în 1933 la „Adevărul literar şi artistic". Încurajat de Mihail Sadoveanu, Mihai Codreanu ş.a., continuă să publice versuri şi mai rar proză în „Pagini moldovene", „Cadran", „Bloc", „Carnet literar", „Peisaj", „Însemnări ieşene", „Curentul literar", „Opinia". După război colaborează la „Tânărul scriitor"", „Pentru pace şi cultură luptăm!" , „Iaşul nou" (face parte din redacţie), „Iaşul literar", „Gazeta literară", „Scrisul bănăţean", „Contemporanul", „Ateneu", „Convorbiri literare", „Cronica", „Luceafărul", „România literară", „Tribuna", „Viaţa românească" ş.a.

Chiar de la debut, versurile lui **Ţ.** învederează propensiunea spre lirismul intelectualizat. Primul volum, *Lebede negre* (1936), adăposteşte, asemenea celor următoare, termeni ştiinţifici, toponime, denumiri din sfera culturii (istorice, mitologice, artistice), aluzii (inclusiv titulare) livreşti: *Loreley, Străzile din Bruges, Tăcut şi tainic Luvru, Elipse orfice, Paşii licornului, Tiche Fortuna, Întâlnire cu Verhaeren, Corbul lui Poe, Anabasis, Cosmograme*, sintagme livreşti, precum „romantismul lunii", „temeritatea unor perihelii", „tristeţea curbei". O poezie, *Sub lunae luce*, semnalată şi de G. Călinescu, e scrisă în întregime în latină. Prozodic şi prin atmosfera sufletească, o seamă de versuri de aici, ca şi din *Eternul spirit* (1940), emană direct din lirica lui Mihai Eminescu („Ia! Lângă lac, salcia încă suspină; / Doinele tac, inima prinde rugină"). Figuraţia şi lexicul altora se integrează în recuzita tradiţionalismului interbelic („noaptea-mbobocită la suhat", „clopotul bisericii de lemn", „talangă sfădăuşă", „boi în umblet leneş şi cu priviri blajine", „claia cu fragedă mireasmă" etc.), nu fără contrapunctări cu tentă simbolistă („Hai, toamnă, prin spitalul amurgului de-acum", „Coboară via tristă şi veştedă-n pământ") ori cu mici note argheziene, bacoviene, voiculesciene şi mai ales cu zvâcniri de sensibilitate romantică, trimiţând la poemele lui Al. A. Philippide: „Sălbaticele umbre - tăcerea de-nceput / Şi le gonea năvalnic şi-adânc prin anotimpuri, / Simţindu-se cum cerul în vastele răstimpuri / Foşneşte stins de-a lungul taifunului de lut". Invarianta elocuţiei lirice este însă hegemonia asupra afectivităţii şi a stilului. Sensibilitatea se află, cum observă Constantin Ciopraga, „sub semnul aspiraţiilor către «geometria» versurilor". Elegiace, meditative, confesive, descriptive, patetice, satirice, poeziile sunt lucrate cu scrupul artizanal. Fascinat de muzică, **Ţ.** năzuieşte, uneori narcisiac, la sonoritatea fluidă, la perfecţiunea versificaţiei, la spunere impecabilă. Des invocatul Orfeu convieţuieşte, în spiritul său, cu Dedal, fiindu-i subordonat. Conştient de acest raport, autorul microeseurilor din *Stalactite în alabastru* (1986) nu se revendică totuşi din constructorul labirintului, dar se declară sculptor: „Un sculptor geme-n mine visând să taie-un bloc / De marmoră de aer într-o Carrara pură". Fără să îşi enunţe principiul poetic în termenii lui Mihai Codreanu, este evident că şi **Ţ.** ar vrea să construiască folosind cuvinte-statui. El cizelează versuri rimate şi albe, lungi şi scurte, libere şi regulate, unele în forme fixe (de la sonet la pantum), recurge la facturi strofice variate, lansează rime rare, uneori compuse, funambuleşti: „violacee" - „ce e", „îmi" - „sfărâmi", „ca s-o" - „Picasso". Caz foarte rar în poezia noastră, cuvinte româneşti rimează cu vocabule străine: „Cântec pe Rin... / Fetele-s ca-n / Cartierul Latin. // Mais ou sont les / Neiges d' antan ? / Loreley unde e?" Multe confesiuni sunt de sursă elegiacă („Elegiac mi-e versul ca lebăda cântând"), însă afectul va fi cu perseverenţă „crucificat" în „geometria" expresiei, asemenea „duhurilor" în vitraliile de catedrală: „Vremelnica făptură de om cioplită-n om / Îşi veşniceşte visul pe-un pământesc vitraliu". Romantismul sensibilităţii se converteşte frecvent în parnasianism. Vibraţii intime, peisaje sufleteşti sunt absorbite de decoruri, fenomenalităţi obiective, nu mai puţin de reminiscenţe livreşti. Unele dintre cele mai reprezentative piese fixează privelişti culese în cursul unor călătorii, bunăoară cele din Bruges: „Lagune-adânci îşi mişcă tentaculul fluid / Lent ruginind zăvoare şi înverzind pereţii / Şi poduri gri de piatră arcadele-i închid / Sub pâcla violetă a nordicei Veneţii". Nu fără a comunica şi impresii stârnite fie de mişcarea materiei (*Plop în viscol*), fie de realizări omeneşti extraordinare, pe pământ şi în cosmos, iar intermitent nu fără a ceda conjuncturalului ideologic, mai cu seamă în anii '50. În *Tainicul arhipelag* (1964) ori în *Paşii licornului* (1989) se produce o regresiune în timpul interior, iar ca reflex o concentrare aproape gnomică a expresiei, ca în ciclul *Aventura limbajului*. Neliniştea în faţa neantului - manifestă în poza romantică din placheta *Lebede negre* - devine o stare naturală în *Lebede albe* (1983), definită emblematic de poetul aflat în pragul senectuţii: „Semnul de întrebare alb/Pe valurile-albastre pluteşte către moarte". Elegiacul rămâne tonalitatea fundamentală a liricii lui **Ţ.**, poemele alcătuind un spectacol de idei şi de imagini elaborate, atinse când şi când de artificiozitate. O ţesătură lirică, vădind tot propensiunea spre autoproiecţie şi confesiune, atestă şi romanele *Manuscrisul de la Marrakech* (1972) sau *Negru şi verde* (1980), care au ca protagonist un tânăr medic în anii petrecuţi pentru specializare la Paris, înaintea şi în timpul celei de-a doua conflagraţii mondiale.

SCRIERI: *Lebede negre*, Iaşi, 1936; *Eternul spirit*, Iaşi, 1940; *Satire*, Bucureşti, 1955; *Răscoala*, Iaşi, 1957; *Un om pe promontoriu*, Bucureşti, 1961; *Tainicul arhipelag*, Bucureşti, 1964; *Pe limba lor*, Bucureşti, 1967; *Carmen terrestre*, Bucureşti, 1968; *Melos*, Iaşi, 1970; *Cartea mea de lut*, Bucureşti, 1971; *Manuscrisul de la Marrakech*, Iaşi, 1972; *Poezii şi poeme*, pref. Constantin Ciopraga, Iaşi, 1974; *Elipse orfice*, Bucureşti, 1976; *Cosmograme*, Iaşi, 1977; *Arpegii moderne*, Iaşi, 1980; *Negru şi verde*, Iaşi, 1980; *Ţara albatroşilor*, Bucureşti, 1982; *Lebede albe*, Iaşi, 1983; *Anabasis*, Bucureşti, 1985; *Stalactite în alabastru*, Iaşi, 1986; *Paşii licornului*, Iaşi, 1989.

Repere bibliografice: G. Călinescu, *„Lebede negre"*, ALA, 1938, 907; J. L. [G. Călinescu], *Un limbaj pur*, JL, 1939, 50; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *853, Ist. lit.* (1982), *938;* Dimitrie Costea, *„Satire"*, IL, 1955, 6; Al. Săndulescu, *„Satire"*, VR, 1955, 12; Al. Dima, *Linii pentru un portret*, IL, 1964, 3; Haralambie Ţugui, *„Tainicul arhipelag"*, O, 1965, 1; Aug. Z. N. Pop, *Creaţie şi actualitate*, TR, 1967, 2; Constantin Ciopraga, *„Carmen terrestre"*, CRC, 1968, 20; Dumitru Micu, *„Carmen terrestre"*, GL, 1968, 21; Zaharia Sângeorzan, *„Melos"*, CRC, 1970, 23; Radu Cârneci, *„Melos"*, ATN, 1970, 7; Constantin Ciopraga, *Un profil de poet: Nicolae*

Țatomir, CRC, 1973, 49; Andriescu, *Disocieri*, *52–66*; Corbea - Florescu, *Biografii*, I, *253–258*; Daniel Dimitriu, *„Poezii și poeme"*, CL, 1974, 5; Petru Poantă, *„Poezii și poeme"*, O, 1974, 35; Piru, *Poezia*, I, *166–171*; Liviu Leonte, *„Sclipet sferic"*, CRC, 1977, 2; I. Sîrbu, *Însemne lirice*, CRC, 1978, 18; Al. Dima, *Nicolae Țatomir și „cosmicizarea" lirică*, CRC, 1978, 29; Ioan Holban, *Suflete viscolite*, CRC, 1980, 12; Constantin Coroiu, *Dialoguri literare*, II, București, 1980, *182–190*; *Lit. rom. cont.*, I, *195–196*; Dan Mănucă, *„Țara albatroșilor"*, „Flacăra Iașului", 1982, 11 086; N. Barbu, *Rigoare temperată de tandrețe*, RL, 1984, 7; Tașcu, *Poezia*, *289–294*; Al. I. Friduș, *Nicolae Țatomir - 75*, CRC, 1989, 5; Virgil Cuțitaru, *Farmecul și vizionarismul poeziei*, CRC, 1989, 5; Virgil Cuțitaru, *Magia cuvântului*, CRC, 1989 , 49; Nicolae Busuioc, *Oglinzile cetății*, Iași, 1993, *171–179*; Al. Dima, *Un poet al peisajelor cosmice*, CRC, 1994, 2; Al. Piru, *Ținută clasică, tumult romantic*, CRC, 1994, 2; Nicolae Turtureanu, *Un romantic în hainele clasicității*, CRC, 1994, 2; Constantin Ciopraga, *Mirajul poeziei. Nicolae Țatomir-80*, „Neamul românesc", 1994, 15; Neculai V. Baran, *In memoriam*, CRC, 1996, 5-6; Popa, *Ist. lit.*, II, *1074–1075*; *Dicț. scriit. rom.*, IV, *627–628*; Busuioc, *Scriitori ieșeni* (2002), *419–420*. *S. I., D. Mc.*

ȚĂRANU, Ion (19.IV.1940, Munteni, j. Iași), prozator și autor dramatic. Născut într-o familie de țărani, **Ț.** are o copilărie zbuciumată, din cauza pierderii ambilor părinți, Paraschiva (n. Borșa) și Grigore Țăranu, mort în război. Își începe învățătura la Buzău (1947–1949), o continuă în satul natal (1949–1951), la Belcești și Trifești (1951–1953). Frecventează cursurile Școlii Profesionale CFR Nicolina (1955–1958) și termină în 1962 Liceul „Vasile Alecsandri" din Iași. Între 1962 și 1967 urmează Facultatea de Filologie a Universității „Al. I. Cuza" din același oraș și mai târziu Academia de Studii Social-Politice „Ștefan Gheorghiu" (1984–1986). Va funcționa ca redactor la Studioul de Radio Iași, va preda estetica la Universitatea Politică din același oraș (1969–1974), ulterior fiind președinte al Comitetului Județean pentru Cultură și Educație Socialistă (1974–1979). Coordonează apoi, timp de zece ani, în calitate de redactor-șef, revista „Cronica". După 1989 intră muzeograf la Muzeul „Mihai Eminescu" din Iași, e numit secretar (1992–1996) și consilier pentru cultură și învățământ (2001–2003) la Ambasada României din Republica Moldova. Debutează în 1969 la „Iașul literar" cu povestirea *Când soarele bea din fântână*, iar editorial cu volumul *Sub zodia dragonului*, apărut în 1975. Mai colaborează cu proză și publicistică la „Convorbiri literare", „Luceafărul", „Tribuna", „Ateneu", „Contemporanul", „România literară", „Viața românească", „Literatura și arta".

Proza din *Sub zodia dragonului* va fi bine primită de critica literară, decernându-i-se și Premiul „Mihail Sadoveanu" al Asociației Scriitorilor din Iași. Volumul cuprinde trei narațiuni, cea dintâi, *Clientul*, fiind supralicitată ca „mic roman". Aici se radiografiază cu excesivă minuție confruntarea protagonistului, un bătrân croitor, cu o obsesie legată de fidelitatea soției sale, dar și cu „vremile" aflate în schimbare majoră, înlocuirea unei lumi cu alta făcând victime între cei care nu găsesc resurse de ajustare a propriilor convingeri. Bătrânul nu face față șocului și se afundă în alienare, așteptând clienți care nu vor mai veni și izolându-se complet. Prezență ușor detectabilă în economia textului, autorul îi atribuie personajului o profunzime artificială, transformându-l în vehicul al opiniilor sale. În nuvela titulară **Ț.** își construiește un alter ego în persoana ziaristului Albu. Introducerea unui personaj feminin are rolul de a realiza un contrast între un cercetător pasionat și o femeie superficială, care se acomodează rapid la orice situație. Și *Poveste pe care n-o pot scrie* capătă tușe autobiografice, figura bunicii și dispariția în război a tatălui fiind bine integrate în firele narațiunii. În întregul ei, cartea revelează un scriitor care încearcă să își aproprie tehnica prozei moderne confesive. Voind parcă să recupereze timpul, la o distanță de mai bine de două decenii, **Ț.** își propune să realizeze „romanul total" în *Numai tinereții i se iartă totul* (I–II, 2001), unde pot fi urmărite concomitent o intrigă polițistă, o radiografie istorică, o frescă socială, o țesătură romantică, agrementate cu evocarea unor scene de război și cu secvențe ce recompun o atmosferă patriarhală. Autorul glisează între etajele narative fără a miza pe „farmecul" literar, ci pe alte mijloace. Obsesia de a corecta lumea imorală din care face parte structurează viața protagonistului, Daniel Pruncuș, aflat într-o continuă confruntare cu „leii" mincinoși și atotputernici. Numele de familie e ales pentru a sugera dramul de inocență păstrat de acesta, în ciuda dezamăgirilor care tind să îl transforme într-un om dur. Din nou, o prezență feminină e încărcată cu toate defectele posibile: calculată, perversă, crudă etc. Pe un plan antagonic destul de simplist se situează figurile lui „tataki" (Mitrel Lambru) și ale sadovenianului rabi „Socrate" (Izu Vainștain), construcția secvențelor provinciale recuperând din încrâncenarea conflictului bine - rău, care antrenează aspirația auctorială de a fixa repere morale autentice. Volumul de eseuri, reportaje și tablete *Istorie vie* (1989) este scris în maniera și cu poncifele dogmatice ale anilor '70–'80. Piesele de teatru *O poveste cu povești* (1978) și *O aventură de zile mari* (1980), reprezentate pe scene din Iași și Bacău, se adresează deopotrivă copiilor și celor maturi.

SCRIERI: *Sub zodia dragonului*, Iași, 1975; *O poveste cu povești*, București, 1978; *Istorie vie*, Iași, 1989; *Numai tinereții i se iartă totul*, I–II, postfață Sorina Bălănescu, Iași, 2001.

Repere bibliografice: Liviu Leonte, *Condiția debutului*, CRC, 1976, 6; Mihai Dinu Gheorghiu, *„Sub zodia dragonului"*, CL, 1976, 3; Constantin Călin, *Versuri și proză*, ATN, 1976, 4; Alina Iacobitz, *„Sub zodia dragonului"*, „Dialog", 1976, 54; Al. Călinescu, *„Sub zodia dragonului"*, TR, 1977, 7; Ulici, *Prima verba*, II, *167–169*; Simion Bărbulescu, *Demers publicistic*, RL, 1989, 37; Artur Silvestri, *Un prezent continuu*, LCF, 1989, 40; Constantin Ciopraga, *Un roman polivalent*, DL, 2001, 3; Al. Husar, *Mesajul unui roman*, CL, 2001, 7; Popa, *Ist. lit.*, II, *943*; Nicolae Dabija, *Mereu contemporani cu tinerețea...*, LA, 2002, 4; Maria Magda Maftei, *Și trecutul are un nume...*, VR, 2002, 1–2; Busuioc, *Scriitori ieșeni* (2002), *420*; Mihai Cimpoi, *Critice*, III, Craiova, 2003, *196–200*. *N. Bc.*

ȚĂRANU RAȚIU, Mariana (19.III.1919, București), poetă. Este fiica Elenei Simionescu (n. Conduratu), funcționară, și a lui Constantin Simionescu, jurist. A absolvit în 1943 Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București. Între 1949 și

1977 a făcut parte din colectivul didactic al Liceului de Filologie-Istorie „Zoia Kosmodemianskaia" din Capitală, predând limba engleză. În paralel cu activitatea de profesoară, cu publicarea a numeroase manuale, a colaborat cu poezii la „Convorbiri literare", „România literară", „Flacăra", „Amurg sentimental", „Magasin" (New York). După 1989 a îndeplinit funcția de consilier editorial la Editura Corint.

Înainte de a se aventura în manierismul care îi caracterizează majoritatea cărților de versuri, **Ț. R.** parcurge etapa de încercare a condeiului liric în două volume aparținând literaturii pentru cei mici: *În lumea copiilor* (1963) și *De mână cu vacanța* (1969). Cu toate că nu abandonează acest nivel stilistic, interesul i se va îndrepta în direcția polizărilor formale și a selecțiilor tematice. Dacă manierismul de structură dovedește că autoarea este capabilă să își esențializeze discursul până la a fi înglobat în tipare geometrice, ornamentale, manierismul de substanță erodează din inerție locuri comune ale modernismului (jocul elementelor naturii, angoase metafizice ș.a.) ori ale tradiționalismului cu tente de religiozitate (eroism haiducesc, relația dintre națiune și apostolat). Frecvent bilingve, traducerea în engleză aparținându-i autoarei, în mai multe cărți de versuri se practică retorica oximoronică de tip *concetto*, în altele suporturile se referă la tehnica *ekphrasis*-ului (conceperea câte unui analog descriptiv - *Portretul domnișoarei Pogany, Coloană, Sărutul, Masa tăcerii* ș.a.- pentru fiecare imagine plastică, reprezentată, de exemplu, de cele mai importante sculpturi ale lui Constantin Brâncuși), fie la dispuneri textuale adecvate noilor mijloace de transmitere a mesajelor (poșta electronică, precum în *E-mail de poezie*, 2002). Fără a excela în dezvoltări de viziune, adesea redundante, cu o formă prea supravegheată în detrimentul ideii poetice, versurile scrise de **Ț. R.** se remarcă mai ales în latura lor de piese artizanale.

SCRIERI: *În lumea copiilor*, București, 1963; *De mână cu vacanța*, București, 1969; *Life's Poems*, pref. Rowena Field, București, 1974; *Văluri*, București, 1984; *Calendarul florilor*, București, 1986; *La fereastra lumii*, București, 1986; *Ilustrate pentru prietenii mei*, București, 1989; *Vederea celor nevăzute*, București, 1994; *Inimi de poeme*, București, 1995; *Corzi vibratoare - Vibratory Cords*, ed. bilingvă, București, 1997; *Cărți poștale animate*, București, 1998; *În spirală - Spirals*, ed. bilingvă, București, 1998; *Concetti*, ed. bilingvă, București, 2000; *Se luminează de poezie*, București, 2000; *Brâncuși*, ed. bilingvă, cu desene de Dumitru Roșu, București, 2001; *Poezii*, București, 2001; *E-mail de poezie*, București, 2002; *Stoluri de concetti - Concetti Flights*, ed. bilingvă, București, 2002. **Traduceri:** Erich Segal, *Doctorii*, București, 1993.

Repere bibliografice: Elena Tacciu, *„Văluri"*, RL, 1985, 51; Alex. Ștefănescu, *Curajul de a nu fi la modă*, RL, 1995, 8; Mioara Mincu, Elena Mironescu, *Dicționar mondofemina*, II, București, 1995, *103-104;* Octavian Soviany, *Poemele scrise de Mariana Țăranu Rațiu*, VR, 2001, 3-4; Octavian Soviany, *Cântecul spiritual*, LCF, 2001, 39; Octavian Soviany, *Poezia care mută munții din loc*, CNT, 2002, 7; Henri Zalis, *Poezie extrovertită cu vocația ingenuității*, CNT, 2002, 12; Henri Zalis, *Tinerețe spirituală - funcționalitate poetică*, CNT, 2002, 47; Corina Sandu, *Cloșca sau Ce rimează cu Cioran*, LCF, 2003, 21. *C. M. B.*

ȚĂRNEA, George (10.XI.1945, Șirineasa, j. Vâlcea - 2.V.2003, București), poet și publicist. Este fiul Mariei și al lui Grigore Țărnea. Urmează liceul la Râmnicu Vâlcea, Moinești și la Băbeni, județul Vâlcea. În 1964 se înscrie la Facultatea de Filosofie a Universității din București, pe care nu o va termina. Redactor la periodicul „Orizont" din Râmnicu Vâlcea, se va angaja apoi la Televiziunea Română. Își face debutul la cotidianul „Secera și ciocanul" din Pitești, în 1961. Colaborează cu versuri, reportaje, interviuri, articole pe teme sociale la „Scânteia tineretului", „Luceafărul", „Flacăra", „Viața românească", „Ramuri", „Magazin istoric", „Contemporanul", „România pitorească", „Informația zilei", „Curierul de Vâlcea", „Viața Vâlcii" ș.a. I s-au decernat, în 1980, Premiul Uniunii Scriitorilor și Premiul Asociației Scriitorilor din Craiova.

De la prima plachetă, *Testamentele înțeleptului (Descriptio Valachiae)*, apărută în 1974, **Ț.** cultivă simplitatea expresiei și tonalitatea baladescă. Registrul e variat, cuprinzând, cu egală aplicare, peisajul rustic și plictisul provincial, legendele haiduciei și pantomima de bâlci, cântecul bahic și atmosfera melancolică a hanurilor așezate la răspântii sau poezia patriotică, adesea declamatoare. Din manierismul celor dintâi volume poetul încearcă să se desprindă în *Scrisori de fiecare zi* (1980), în timp ce versurile care formează ciclul *Elegii provinciale* din *Baladă pentru vinul tânăr* (1980) marchează - după cum s-a relevat - „accesul la gravitate" și configurează profilul unui „menestrel elegiac al stărilor sublime" (Laurențiu Ulici). Lirismul devine mai reflexiv, mai sugestiv, sunt exploatate atent metafora și simbolul polisemantic, iar versul, deși descătușat de rimă și de ritmul clasic, își accentuează muzicalitatea. Prin *Cartea Clara* (1986) se revine la tonul baladesc al începuturilor, dar cu o expresie mai cizelată și cu vibrații interioare intense,

fiecare baladă fiind construită pe o idee pe cât de imprevizibilă, pe atât de adecvată sensibilității poetice a autorului: grația, călătoria de plăcere, întrebările eterne, frumusețea miresei, iubirile trecute etc. Un ciclu intitulat *Cușca prafului de pușcă* include elegii închinate vârstei, uitării, amintirilor, ploii, timpului, luminii, stelelor, cărții. În *Prețul tăcerii* (1986) **Ț.** vrea să se apropie de limbajul dramatic, evocând răscoala lui Horea, Cloșca și Crișan. *De ținut minte. Cartea necuprinsului* (1994), dedicată „copiilor de toate vârstele", mitizează existența reală, secvențele în proză tinzând spre o curgere psalmică prelungită în meditații filosofice, pe câtă vreme versul folosește ritmurile jucăușe sau absurdul, într-o continuă tentativă de „răstălmăcire" a cuvântului și a imaginii, în maniera lui Nichita Stănescu, „un copil mai nepământesc și mai necuprins decât alții", a cărui amintire străbate paginile. Nu lipsesc nici aici cadențele de baladă, pe tema *ubi sunt*. Dar poetul e mai egal cu el însuși abia în cărțile maturității. *Trilogia T.N.T. Tandră... Naivă... Tristă...*, compusă din *Era muzicii lejere* (1996), *Poeme supărate rău* (1996) și *Legiada... Ghid artistic și turistic, pentru spațiul euristic* (1998), subsumează bună parte din creația acestor ani. Tentat de dorința corijării vieții sociale și cultural-morale a României postrevoluționare, **Ț.** se transformă într-un vehement moralist. Când depășește versificarea unor percepte morale, știe să găsească în modalitățile satirei, ale absurdului și ale viziunii pseudoinfantile deschideri notabile către o afirmare surprinzătoare. Același lucru e vizibil și în volumul *Un abecedar bizar... (de purtat în buzunar)* (1997), în care, sub aparența jocului, tinde la încifrarea unor „tâlcuri" adânci. În genere, datorită acestor cărți, încadrate de critică postmodernismului, autorul a fost văzut ca un poet al „crizei de ideal", reflectând zbuciumul stării de tranziție, ori ca un poet al aspirației și al tăgadei, în descendența lui Tudor Arghezi (cu care se înrudește și prin cultivarea unui anumit tip de limbaj). Odată abandonate idealizarea vieții și transfigurarea prozaismului realității în sensul aspirațiilor romantice, în pagină sunt aduse abisul sufletesc, descurajarea în fața lipsei de țel spiritual, golirea de sensuri înalte a dragostei, creației, chiar a existenței. Versurile, senine altădată, devin „supărate rău", iar poetul se preschimbă dintr-un abstras trăind în turnul de fildeș într-un revoltat de stirpe romantică, ce nu mai crede în ieșirea din zodia răului. Nu e de mirare că **Ț.** cultivă acum, cu oarecare insistență, poezia religioasă, publicând un volum de „rugăciuni și viziuni", intitulat *Cartea iluminării* (2000), care grupează câteva texte esențiale, de mare suavitate, trădând pe alocuri înrâurirea târzie a lui Lucian Blaga („Aproape de clipă; / Aproape de nor,/ E marea risipă / Din ultimul zbor.// Și omul nu poate / Să schimbe ce-i scris, / Cu semnele toate / Din ultimul vis..." - *Cunoașterea*). Cântate în surdină de poet, divinitatea, iubirea, creația rămân ultime speranțe ale salvării și îndreptării lumii. Prea linear luminoasă, convențională la începuturi, prea întunecată spre sfârșit (cu frecvente disonanțe apoetice), lirica lui **Ț.** atinge totuși, nu o dată, echilibrul artei adevărate.

SCRIERI: *Testamentele înțeleptului (Descriptio Valachiae)*, București, 1974; *Starea de iubire*, Timișoara, 1975; *Balade*, București, 1976; *Drumul Domnului de Rouă*, București, 1977; *Înalta fidelitate*, Craiova, 1977; *Baladă pentru vinul tânăr*, București, 1980; *Scrisori de fiecare zi*, pref. Nicolae Manolescu, cu ilustrații de Sabin Bălașa, Craiova, 1980; *Cântec pentru Țara-Om*, București, 1981; *Cartea Clara*, București, 1986; *Prețul tăcerii*, București, 1986; *Anuar*, București, 1989; *De ținut minte. Cartea necuprinsului*, București, 1994; *Cartea cu iubiri secrete*, București, 1995; *Trilogia T.N.T. Tandră... Naivă... Tristă...*, vol. I: *Era muzicii lejere*, București, 1996, vol. II: *Poeme supărate rău*, Timișoara, 1996, vol. III: *Legiada... Ghid artistic și turistic, pentru spațiul euristic*, București, 1998; *Eu sunt povestea unei zile...*, București, 1997; *Un abecedar bizar... (de purtat în buzunar)*, București, 1997; *Cartea claudiană*, Râmnicu Vâlcea, 1999; *Declanșatorul de plăceri*, București, 1999; *Cartea iluminării*, Deva, 2000; *Cartea cu ele, cele din elegii...*, pref. Eugen Negrici, Râmnicu Vâlcea, 2001; *Cartea inimii albastre*, Râmnicu Vâlcea, 2001; *Călimara goală și gândacul de bucătărie sau Cartea suavă a iubirii definitive*, București, 2001; *Ritualuri de împerechere*, Râmnicu Vâlcea, 2002; *Era muzicii lejere*, Râmnicu Vâlcea, 2003; *Exerciții de iubire*, București, 2003; *Poeme supărate rău*, Râmnicu Vâlcea, 2003; *Șirul zilelor*, îngr. și pref. Petre Tănăsoaica, Sibiu, 2003. **Traduceri:** Angelo Mainardi, *Spionaj la puterea a treia*, București, 1994 (în colaborare cu Liviu Radu).

Repere bibliografice: Ulici, *Prima verba*, I, *146-149*; Barbu, *O ist.*, *154-156*; Paul Dugneanu, *Artificii și spontaneitate poetică*, LCF, 1976, 11; Mircea Moga, *„Înalta fidelitate"*, CNT, 1977, 19; Ioana Dinulescu, *Poeți și poezii*, R, 1977, 7; Popa, *Dicț lit.* (1977), *582-583*; Valentin F. Mihăescu, *Lirism și ironie*, LCF, 1978, 13; Marta Alboiu, *„Haute fidélité"*, REVR, 1978, 1; Mirela Roznoveanu, *„Drumul Domnului de Rouă"*, RL, 1978, 18; Constantin Dumitrache, *„Scrisori de fiecare zi"*, R, 1980, 6; Nicolae Pop, *Perimetru sentimental*, Craiova, 1980, *316-320*; Regman, *Noi explorări*, *40-42*; Valentin Tașcu, *„Cartea Clara"*, ST, 1987, 3; Ilie Purcaru, *Carte cu olteni*, Craiova, 1988, *146-148*; Alex. Ștefănescu, *Prezențe lirice*, RL, 1989, 45; Ulici, *Lit. rom.*, I, *239-241*; Fănuș Băileșteanu, *Sonetul... continuu*, CC, 1996, 6-7; Petria, *Vâlcea*, *398-399*; Popa, *Ist. lit.*, II, *545-546*; Alexandru Văduva, *Cele bune, frate Țărnea!*, LCF, 2003, 18; Firan, *Profiluri*, II, *310-312*. *I. O.*

ȚÂNȚARUL, săptămânal apărut la București între 28 februarie și 15 august 1859. Probabil prima gazetă satirică și umoristică românească, **Ț.** avea ca editor pe C. A. Rosetti, care de la al doilea număr figurează și ca director, alături de redactorul N. T. Orășanu, ale cărui înclinații spre satiră se făcuseră cunoscute încă de prin 1857. Cei doi semnează cu pseudonimele Constantin Trandafirescu (Rosetti) și N. T. Cetățenescu (Orășanu). O singură dată colaborează, sub pseudonimul Iernescu, Enrich Winterhalder. O anume sobrietate în alegerea mijloacelor umoristice, neîntâlnită mai târziu la Orășanu, trebuie pusă, fără îndoială, în seama lui Rosetti. De altfel, din iunie Orășanu nu mai scrie aici, deoarece scoate gazeta „Spiriduș", care după patru numere e suspendată, ieșind ulterior sub titlul „Nichipercea". În **Ț.** abundă comentariile politice cu referire la situația din Europa, la puterile vecine cu Principatele și la amestecul lor în politica noastră internă. Se publică și satire la adresa boierilor care încercau să își salveze

31.823

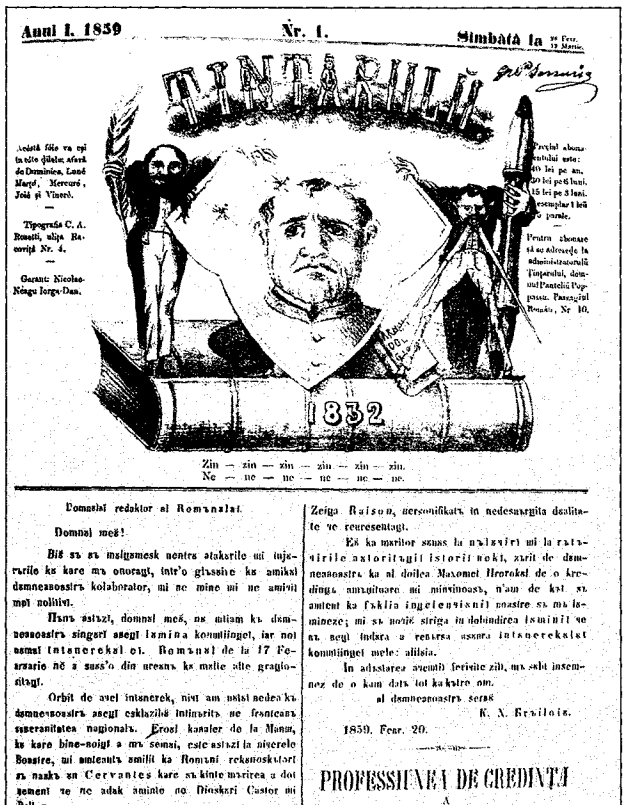

Anul I. 1859 Nr. 1. Simbătă la

TINTARULU

1859

Zin — zin — zin — zin — zin — zin.
Ne — ne — ne — ne — ne — ne.

Domnulu redaktor al Romanulu.

Domnule meș!

Bin su su insimnezesk nentru atakarile ui injuriile ku kare ma onoragi, intr'o glassine ku amikul domneasossiru kolaborator, mi ne mine mi ne amirii mei nolitivi.

Ham astazi, domnule meș, ne uitam ku domneasossiru singuri asegi lamina komitiingel, iar noi astazi intunerekul oi. Romanul de la 17 Fevruarie ne a suss'o din ureanu ku multe alte gragiositgi.

Orbit de avel intunerek, nivi am putut nedeo ku domneasossiru asegi esklazivu intinsritu ne frontiseanu suverenitatea nagionalu. Grosi kanaler de la Manu, ku kare bine-noigi a ma semsi, este astazi la niverelo Bossire, mi amiconitu amiliu ku Romani reknoskutori su nanke un Cervantes kare su kinte mxirea u dot sement ne ne adak aminte ne Dioskuri Castor mi Pollux.

Ma inkin dar Bon leveafori Romani tu kare s'a indamnezeit toatu mtiinga mi toatu sirtsiru; mi amicul siou tu kare negi putea serba ku noman, ku Hontiincle Rosespierre, snre edifikarea neamulut, ne luminagia su

Zeiga Raison, personifikata in nedesmurgita dealitate ne reuresentagi.

Eu ku martor sunt la nalguri mi la ratacirile autoritagii istorii noki, zurit de domneasossiru ku al doilea Maxomet Heroksl de o kredinga amugitoare mi mincinoasu, n'am de kat su amicul ku fakliu ingelepsisnii nostre su ma luminese; mi su nonic siriga in dolsindirea isminiii ne su negi indura a renursa usupra intunerekului komitiingel mele: aliisia.

In adastarea asemui feriviie zii, mu sulu insemnez de o kam dats tot ka kutre om.

al domneasossiru serb
K. A. Brailoiu.

1859. Fevr. 20.

PROFESSIUNEA DE CREDINTĂ
A
TINTARULUI.

De sode mai mine mi Dingarii astepta, mi mine este? Aceston, sau kam oncstea sunt, intrebarile ce nor fave astazi toi karii imi nor arunka ochii nitenerii foile

privilegiile sau a demagogilor care profitau de schimbările impuse de Unire, precum și anecdote, în aparență nevinovate, dar ascunzând sensuri politice. *R. Z.*

ȚENE, Al. Florin (13.VI.1942, Drăgășani), poet și prozator. Este fiul Ecaterinei (n. Roșianu) și al lui Ion Țene, economist; poetul Ionuț Țene este fiul său. Va absolvi liceul la Drăgășani (1960), Școala Tehnică de Tipografie „D. Marinescu" din București (1963) și Facultatea de Filologie a Institutului Pedagogic din Baia Mare (1966). Lucrează un an ca profesor în Tarna Mare, județul Satu Mare, apoi ca funcționar la Stația de Radioficare Drăgășani (1967-1972), urmând, în paralel, cursurile fără frecvență ale Facultății de Istorie la Institutul Pedagogic din Târgu Mureș. Redactor la ziarul „Lumina de pe Lotru" (1972-1973), merceolog, șef de serviciu transport la Cluj-Napoca până în 1993, va fi ulterior redactor la „Flagrant" din București (1994-1999), „Cetatea culturală" (1999-2003) și „Curierul Primăriei" (2002) din Cluj-Napoca. Debutează cu versuri în 1959 la „Tribuna". Mai e prezent în „Ateneu", „Gazeta literară", „România literară", „Ramuri", „Steaua", „Cronica", „Orizont", „Luceafărul", „Transilvania", „Cuvântul", „Cele cinci anotimpuri", „Amurg sentimental", „Radix" (Namur, Belgia), „Lettres européennes" (Bruxelles) ș.a. I s-au decernat Premiul „Jurnalist european" (1996), Premiul revistei „Poesis" (2000), Premiul Festivalului Internațional de Poezie (Uzdin, 2000) ș.a.

În versurile din volumul de debut al lui **Ț.**, *Ochi deschis* (1974), miracolul lumii și al creației își impune, cu o exuberanță ușor naivă, prezența. Cu frenezie și patos, cu sufletul ca o „locomotivă înhămată" („circulă prin mine un tren de poeme") sau discret și romantic („Rochia ta de-un galben aprins îmi acoperă inima / uimind-o ușor / o grâne, câmpuri!"), poetul va imagina o lume nostalgică, al cărei principal reper va fi „nucul din ogradă". Și *Fuga statuilor* (1979) conține stihuri compuse „sub semnul dragostei de țară" (*Noaptea în câmp, Au plecat olteni la coasă, Teascuri de struguri, Poveste cu dealuri, Somnul secerătorilor*). **Ț.** îmbracă teme bucolice în haine moderniste, insistând, cu o nestăpânită propensiune metaforică, asupra lucrurilor care trebuie păstrate: „Pe-o frunză de nuc să dansăm, lunecând spre rădăcini" (*Invitație la dans*). „Personajele" cărții, statuile, apar deseori în ipostaza lor clasică, solemnă, ca martori ai singurătății oamenilor, dar și umanizate, dansând oniric, halucinant. Următoarele volume, *Nucul dintre două veacuri* (1993), *Cerul meu de hârtie - My Paper Sky* (2001) ș.a., se vor axa pe aceleași motive, vor relua chiar unele poeme, înregistrând, pe alocuri, un patetism exagerat și platitudini grandilocvente (*Eminescu, cetatea Limbii Române, Glorie Limbii Române*). Ca romancier, **Ț.** este autorul unei trilogii ambițioase, alcătuită din *Chipul din oglindă* (1997), *Insula viscolului* (2000) și *Orbul din Muzeul Satului* (2002). Primul fir epic, abordat acid și sarcastic, înrâurit de activitatea jurnalistică a autorului, înregistrează lupta scriitorului și ziaristului Constantin Ene împotriva corupției și a nedreptății, întruchipată de mediocrul, dar bogatul și influentul Ion Netea. Acțiunea are loc după 1989 și, pe lângă personajele „cu cheie" (N. Igoițescu, Ilie Mușerean, Dana Ceteraș, H. Băescu, C. T. Pop, Valeriu Tănase ș.a.), apar nume reale ale unor personalități politice (Gh. Gheorghiu-Dej) sau culturale (Mihail Sadoveanu, Mihai Beniuc, Mircea Dinescu, Adrian Păunescu ș.a.) din timpul regimului comunist. Protagonistul, alter ego al lui **Ț.**, este interesat de dezvăluirea unor adevăruri incomode despre scriitorii care au încheiat „pactul cu diavolul", despre activitatea de azi a foștilor nomenclaturiști și despre evenimentele din 1989. Metaromanul care se desfășoară sub ochii cititorului (Constantin Ene este și cel care scrie cele trei romane) pare un epilog intercalat într-o frescă (povestea propriu-zisă) întinsă de-a lungul unui secol, prezentând momente decisive din istoria Transilvaniei (cele două războaie mondiale, anii 1918 și 1940, sovietizarea țării etc.). Al doilea plan epic urmărește soarta câtorva familii de români, maghiari și evrei (Roșu, Kadar și Goldman) din diferite categorii sociale, pe durata a trei generații. Autorul utilizează ingredientele romanului polițist, istoric sau de dragoste, pentru a construi o intrigă dramatică și complexă, care se remarcă mai ales în romanul cel mai reușit al trilogiei, *Insula viscolului*. Moartea violentă a trei femei (mamă, fiică și nepoată), în jurul cărora gravitează personajele principale masculine, constituie nucleul narațiunii. Banii și sexualitatea, falsul patriotism și naționalismul aberant, în numele căruia mor oameni nevinovați, sunt

cauze ale unor drame și determină chiar destine tragice. Întâlnirea lui Iakob Goldman cu Bela Kadar, ambii ucigași devastați sufletește de crimele comise, este una din scenele intense ale romanului, care probează talentul de prozator al lui **Ț.** Sfârșitul trilogiei, pesimist, include reflecții de genul „Doamne, câte compromisuri! Neamul acesta orb, iar țara a ajuns un muzeu de fiare vechi, un sat-muzeu în degradare" și indică drept posibilă soluție a ieșirii din criză credința în Dumnezeu, în puritatea spirituală, în forța binelui și a iubirii.

SCRIERI: *Ochi deschis*, București, 1974; *Fuga statuilor*, București, 1979; *Nucul dintre două veacuri*, Namur (Belgia), 1993; *Vă somez, domnule doctor!*, Petroșani, 1993; *Chipul din oglindă*, postfață Dumitru Velea, Petroșani, 1997; *Vitraliile mării*, pref. Vasile Val Telceanu, Namur (Belgia), 1997; *Confesiunile unui navigator de uscat*, Mannheim (Germania), 1998; *Insula viscolului*, pref. Dumitru Velea, Cluj-Napoca, 2000; *Cerul meu de hârtie - My Paper Sky*, ed. bilingvă, tr. Mariana Zavati Gardner și John Edward Gardner, pref. Ion Cristofor, Uzdin (Serbia), 2001; *Orbul din Muzeul Satului*, Cluj-Napoca, 2002.

Repere bibliografice: Dan Deșliu, *Dintre sute de catarge*, LCF, 1960, 4; Ulici, *Prima verba*, II, *129-130*; Ionel Bota, *„Fuga statuilor"*, „Făclia", 1979, 10 197; Constantin Zărnescu, *Balade din Cornul Abundenței*, R, 1982, 9; Vasile Val Telceanu, *Între religie și filosofie*, „Radix" (Namur), 1992, 23; Diana Tihu, *„Nucul dintre două veacuri"*, ST, 1993, 11; Mircea Popa, *„Chipul din oglindă"*, „Adevărul de Cluj", 1997, 1 999; Adrian Țion, *Între relatare și reflexivitate*, TR, 1997, 39-40; Dumitru Velea, *„Chipul din oglindă"*, ST, 1997, 9-10; Petria, *Vâlcea, 399-400*; Viorica Balaj, *„Chipul din oglindă"*, CNT, 1998, 5; Dumitru Velea, *„Confesiunile unui navigator de uscat"*, „Știrea", 1998, 25-26 aprilie; Poantă, *Dicț. poeți, 203*; Constantin Cubleșan, *„Insula viscolului"*, „Cetatea culturală", 2000, iunie; Petrică Birău, *Fuga de filosofie în romanul „Insula viscolului"*, „Ardealul literar și artistic", 2000, 3; Monica Strătulescu, *„Cerul meu de hârtie"*, „Milenium", 2001, 4; Popa, *Ist. lit.*, II, *657*; Marian Barbu, *Trăind printre cărți*, II, Petroșani, 2002, *94-96*; Marian Barbu, *O dinastie de scriitori*, „Lamura", 2002-2003, 14-17; Firan, *Profiluri*, II, *313-314*. *L. Cr.*

ȚENE, Ionuț (23.II.1972, Drăgășani), poet și publicist. Este fiul Titinei Țene (n. Nica), secretară la revista „Tribuna", și al scriitorului Al. Florin Țene. Urmează la Cluj-Napoca Liceul „Ady-Șincai" (1986-1990) și Facultatea de Istorie a Universității „Babeș-Bolyai" (1991-1995), unde își va continua studiile în calitate de masterand (1996) și doctorand (din 2000). Absolvent al unor cursuri de administrație publică fecventate la Cluj-Napoca (1999) și la Odense (Danemarca, 2001), lucrează ca inspector în cadrul Serviciului Învățământ, Cultură, Culte al Primăriei clujene. Din 1997 este președintele Fundației Culturale Sarmisegetuza. Debutează cu versuri în „Tribuna" (1983). E prezent și în „Magazin istoric", „Steaua", „Apostrof", „Cele trei Crișuri", „Tribuna Ardealului", „Zalmoxis" (unde e redactor), „Noesis", „Cetatea culturală" ș.a. A obținut Premiul revistei „Steaua" la Festivalul Național „Lucian Blaga" (1993).

Evoluția poetică a lui **Ț.** înregistrează două etape: una rebelă, suprarealistă, nonconformistă, avându-l ca model pe François Villon, ilustrată de plachetele *Bal ca-n iad* (1993) și *Roși de lună* (1997); alta sobră, tradiționalistă, elogiind personalități istorice, ca în volumele *De izvoare* (1999) și *Suflet dac* (2000). Exersând inițial în umbra poeziei avangardiste sau folosind un discurs frust și direct, tânărul poet deplânge moartea omului la oraș, singurătatea, pustiul citadin: „În parcul central la sute/ de volți a murit omul/ de prea mult soare întunecat/ ca deșertul" (*Hora. Vara. La oraș*). Pierderea inocenței, a legăturii cu divinitatea e percepută ca o amenințare terifiantă, oamenii sunt văzuți ca niște creaturi „fără gât" și „fără minte", în jur domnește plictiseala, nimicul, golul. Revigorând procedee mai vechi, poetul utilizează imagini tot mai eliptice, cuvinte tot mai scurte, până ajung inutile („Nimic era/ plictisit/ și-am plecat fioroși/ fără nim" - *În căutare de Enkidu*). Și versurile din *Roși de lună* se pliază pe criza ieșirii din adolescență, cu primele căutări erotice, când ludicul, absurdul și gratuitatea stăpânesc conștiința poetică (culoarea roșie, intensă, puternică, domină sub diverse forme), dar - așa cum s-a remarcat - „opacizarea nu e gratuită, iar hazardul constituie o alternativă la logica realității convenționale" (Petru Poantă). Începând cu placheta *De izvoare* se poate vorbi despre maturizarea poetului, care acum își deplânge „adolescența cu ochii roși de ne-ntâmplare" (*Adio, tinerețe*). Nucul, pom care semnifica tradiția și stabilitatea pentru poetul-tată, la fiu devine un simbol lipsit de consistență: „Nucul dintre două veacuri/ plesnește la prima atingere/ a îngerului care nu mai/ există nici în poveștile bunicilor" (*Fluturi albi*). Discursul se transformă, devenind mai transparent, mai solemn, cu accente religioase sau patriotice, tot mai frecvente fiind poemele istorice: *Ultima seară a lui Iancu, Domnu' Iuliu Maniu, Seniorul* (despre Corneliu Coposu), *Sfatul lui Bălcescu, Despre Unire, Chipul lui Tudor la Drăgășani* etc. Consonante sunt eseurile, culegerile de articole și cronici pe teme istorice, unde **Ț.** își propune „o radiografie personală asupra fenomenului istoriografic românesc", cu preocupări accentuate pentru Transilvania și personalitățile ei culturale și politice (Simion Bărnuțiu, Onisifor Ghibu, Ștefan Micle ș.a.)

SCRIERI: *Bal ca-n iad*, Cluj-Napoca, 1993; *Roși de lună*, Cluj-Napoca, 1997; *De izvoare*, Cluj-Napoca, 1999; *Manifestații studențești anticomuniste la Cluj în 1946*, Cluj-Napoca, 1999; *Suflet dac*, Cluj-Napoca, 2000; *Reflecții critice despre o teologie a istoriei*, Cluj-Napoca, 2001; *Capitala în Ardeal*, Cluj-Napoca, 2002; *Elegie omului simplu*, Cluj-Napoca, 2002; *Cronici de istorie românească*, Cluj-Napoca, 2003; *Transilvania, model României*, Cluj-Napoca, 2003.

Repere bibliografice: I. M. [Ioan Moldovan], *„Bal ca-n iad"*, F, 1994, 1; Ion Roșioru, *Teribilism, revoltă, dor*, TMS, 1994, 8; Ion Cristofor, *Ionuț Țene*, TR, 1996, 5-6; Mircea Popa, *„Roși de lună"*, „Adevărul de Cluj", 1997, 1 975; Alexandru Sfârlea, *„Roși de lună"*, „Al cincilea anotimp", 1997, 2; Petria, *Vâlcea, 400*; Poantă, *Dicț. poeți, 204-205*; Petre Scutelnicu, *„De izvoare"*, ATN, 1999, 5; Mircea Popa, *„De izvoare"*, „Adevărul de Cluj", 2000, 2 968; Ioan Marinescu, *„Suflet dac" - un univers într-un volum*, „Adevărul de Cluj", 2001, 3 194; Ion Cristofor, *Între poezie și istorie*, CL, 2002, 2; Nicoleta Milea, *„Elegie omului simplu"*, „Meandre", 2002, 2; Marian Barbu, *Trăind printre cărți*, II, Petroșani, 2002, *97-99*; Marian Barbu, *O dinastie de scriitori*, „Lamura", 2002-2003, 14-17. *L. Cr.*

ȚEPELEA, Gabriel (6.II.1916, Borod, j. Bihor), filolog, istoric literar, memorialist și poet. Este fiul Mariei (n. Venter) și al lui Florian Țepelea, țărani. Urmează școala primară în satul natal,

Liceul „Emanuil Gojdu" din Oradea (1926-1933) şi Facultatea de Litere şi Filosofie, secţia limbi romanice, a Universităţii din Cluj (1933-1937). Beneficiază de stagii de specializare în Franţa (1937-1938), ulterior fiind elev la Şcoala de Ofiţeri de Rezervă din Ploieşti (1939-1940). Îşi susţine, sub îndrumarea lui G. Călinescu, doctoratul în 1948, la Universitatea din Bucureşti, cu o teză despre literatura în grai bănăţean, titlul fiindu-i recunoscut abia în 1968. Deşi numit în 1939 preparator şi asistent la Universitatea din Cluj, va funcţiona efectiv ca profesor de liceu la Bucureşti (1945-1949). Membru al Partidului Naţional Ţărănesc din 1933, a desfăşurat o intensă activitate militantă pentru reîntregirea ţării şi rezolvarea problemelor ţărăneşti. Colaborează din studenţie la presa de partid, iar în timpul conflagraţiei mondiale va fi redactor la ziarul „Ardealul", patronat de Iuliu Maniu, precum şi corespondent de presă şi redactor la „Universul" (1943-1945). Devenit în 1945 secretar general al Organizaţiei Tineretului Ţărănist din Transilvania, va conferenţia în anii următori pe teme de doctrină politică, combătând, de pildă, noţiunea de „clasă ţărănească" şi felul în care era manipulată de noua guvernare. La alegerile din 1946 candidează pe listele partidului. Condamnat la temniţă grea şi confiscarea averii, va rămâne în închisoare din 1949 până în 1955. Eliberat din detenţie, e nevoit să lucreze un timp ca muncitor necalificat, apoi ca bibliotecar. Îşi reia cu greu colaborarea în revistele de specialitate, cu recenzii şi succinte contribuţii de istorie literară, semnând articole mai întâi în „Biserica Ortodoxă Română", „Glasul Bisericii", apoi în „Limba română", „Limbă şi literatură" ş.a. Reintegrat în învăţământul secundar (1958-1960), va funcţiona ulterior, după doi ani de şomaj, la institutele pedagogice din Timişoara (până în 1964) şi Piteşti, unde în 1969 pune bazele unei secţii de limbi străine, fiind şi decan al Facultăţii de Filologie în perioada 1971-1974. Până la pensionare, în 1981, publică manuale şi cursuri privind istoria limbii române literare, stilistica limbii franceze, literatura franceză. Imediat după evenimentele din decembrie 1989 intră în prim-planul vieţii politice: se va afla, alături de Corneliu Coposu, la reînfiinţarea Partidului Naţional Ţărănesc, în calitate de vicepreşedinte; va coordona Departamentul de studii, programe şi doctrină al partidului, fiind iniţiatorul şi realizatorul unei serii de volume dedicate câtorva personalităţi marcante. Ales deputat de Bihor în 1990, 1992 şi 1996, din 1992 devine preşedinte al Comisiei pentru cultură a Camerei Deputaţilor, iar în 1996 vicepreşedinte al Uniunii Europene Creştin-Democrate. Din 1993 e membru de onoare al Academiei Române. *Doctor honoris causa* al mai multor universităţi (Oradea, Arad, Piteşti), a fost decorat cu Ordinul Naţional Serviciul Credincios în grad de Cavaler (2000) şi cu Legiunea de Onoare în grad de Ofiţer, acordată de Republica Franceză (2001). Membru al Asociaţiei Scriitorilor Români din Ardeal (1937), va deveni, peste ani, şi membru al Uniunii Scriitorilor. Debutează în literatură cu epigrame semnate cu pseudonimul La Flèche în paginile revistei orădene „Flori de crâng" (1933), unde publicau şi colegii săi de liceu Ion Frunzetti şi Vasile Netea. De-a lungul vieţii va colabora la gazetele „România nouă", „Patria", „Naţiunea română", „Vestul", „Tribuna Transilvaniei", „Dreptatea", precum şi la publicaţiile literare „Gând românesc", „Universul literar", „Familia", „Vatra", „Astra", „Tomis", „Argeş", „Scrisul bănăţean" („Orizont"), „România literară", „Viaţa românească", „Luceafărul", „Cahiers roumains d'études littéraires" ş.a. A folosit şi pseudonimele G. T. Pop, P. Dragomir, A. Daescu, G. Tega. **Ţ.** s-a făcut cunoscut cu volumul de epigrame *Instantanee* (1937), care marchează totodată debutul editorial. Pentru nuvela *Drumul spre ţară,* a cărei acţiune se petrece în zilele Dictatului de la Viena, a fost premiat în 1941 la concursul organizat de ziarul sibian „România nouă". Antologia comentată *Plugarii condeieri din Banat* (1943) a atras atenţia prin ineditul materialului pus în circulaţie şi prin noua perspectivă sociologică asupra fenomenului literaturii vernaculare.

Ţ. a publicat numeroase contribuţii în domeniul filologic, adunate în volumele *Studii de istorie şi limbă literară* (1970), *Corelaţia limbă - literatură* (1971), *Opţiuni şi retrospective* (1989), *Pentru o nouă istorie a literaturii şi culturii române vechi* (1994), impunându-se mai ales cu cercetările privind cultura veche românească. Preferând să abordeze şi să pună în valoare zone puţin cunoscute, cum ar fi scrierile medievale transilvănene, limba cărţilor româneşti de popularizare din secolul al XVIII-lea, se opreşte, după o mărturisire proprie, „nu doar

asupra piscurilor, ci și asupra diverselor cărări ce duc spre înălțime", cât și asupra unor „scriitori uitați, dacă nu ironizați și marginalizați". Are meritul de a identifica prefețe originale și „sume" în *Noul Testament de la Bălgrad* (1648) și în *Biblia de la București* (1688), precum și de a semnala imensul corpus de documente juridice din epoca lui Matei Basarab, care atestă stadiul de dezvoltare a limbii române. Cercetările sale conduc la o nouă reconsiderare a literaturii și culturii vechi, atât prin atenția acordată scrierilor latinești, cât și traducerilor în românește a unor texte de circulație în epocă, ce au contribuit la unificarea și cursivitatea limbii literare. Sunt luate în discuție, alături de primele tentative de simplificare a ortografiei chirilice și de momente reprezentative ale influenței franceze în Transilvania, și o serie de scrieri în limba latină din secolele IV–VI, aparținând unor autori străromâni ca Ioannes Cassianus, Niceta de Remesiana, Dionysius Exiguus, potrivit uzanței de a revendica scriitorii de expresie latină originari din propriul spațiu geografic. Versurile concepute în închisoare, cuprinse în *Anii nimănui* (1992), reluate și în *Cântece de galeră* (1996), au, cum spune autorul, „semnificație individuală și documentară". Ele dau seamă de fragilitatea omului confruntat cu un destin potrivnic; supus recluziunii, insul se simte strivit de puterea vremelnică și invocă în ajutor divinitatea (*Halucinantă*). Unele poezii sunt evocări ale vieții de lagăr (*O nouă zi, Sunt numărul 890, Hai, temnicer*), altele – reflecții asupra trecerii implacabile a timpului (*Labuntur anni, Contabilitate, Nautae, Oriunde mă caut*) sau erotice (*Necunoscuta, Chemare, Sù, Departe*). Adesea alegoria și parabola sunt transparente, iar aluziile de natură livrescă. Valențele autentice ale scrisului literar al lui **Ț.** vor ieși însă la iveală când dă tiparului mai multe cărți cu caracter memorialistic. În *Amintiri și evocări* (1994) creionează atmosfera cercului „Gavriliada", frecventat de studențimea boemă din jurul poetului Valentin Strava (Gavril Pop), dar introduce și portrete ale unor magiștri precum Yves Auger, George Giuglea, D. D. Roșca sau Victor Papilian, continuând cu perioada refugiului după Dictatul de la Viena, succinte comentarii despre evenimentele din august 1944, cu „secvențe de galeră" și mărturii despre fruntașii țărăniști ori despre încercarea de reinserție socială. Martor nemijlocit, „un om în furtuna" veacului său, **Ț.** relatează în *Însemnări de taină* (1997), configurând scene de viață animate, atmosfera din redacția ziarului „Ardealul" ori reconstituie, în pagini de proză memorabilă, presărată cu reflecții, iar uneori marcate de bonomie și umor în schițarea unor personaje, lumea pestriță și dezorientată a perioadei de după armistițiu. Numeroase sunt „însemnările periodice", unele fiind notații cotidiene, relatări despre fapte culturale, simpozioane, conferințe, sesiuni sau comemorări, altele gânduri despre viață (despre plictis, relativism, certitudini, dumnezeire, fatum, absurd, moarte etc.), „melancolii solitare", cum le numește în volumul *Călătorii interioare* (1998). Câteva evocări, precum *Un personaj rabelaisian în redacția „Ardealului"*, despre fostul director Anton Ionel Mureșanu, sau *Colegul și prietenul Aladár*, vădesc vocație de prozator. Paginile datând din anii '70–'80 readuc în memorie tribulații, situații absurde, dar și aspirația de a contrabalansa nedreptatea realității imediate prin studiu și prin scris, aspirație care a ținut trează conștiința unei întregi generații, asigurând supraviețuirea multor intelectuali români. De o calitate literară superioară sunt portretele și amintirile cuprinse în jurnalul intitulat *Secvențe din purgatoriu* (1999), unde stilul alert și verva portretistică se îmbină cu luciditatea și înțelepciunea retrospectivei, evocările fiind lipsite de spirit vindicativ sau de patimă. Peste decenii întâmplările consemnate în secțiunea *Oameni și destine* se colorează altfel, iar chipurile unor oameni de litere intrați de acum în istorie, ca Șerban Cioculescu, Mihai Beniuc sau George Ivașcu, par a fi ale unor personaje de roman.

SCRIERI: *Instantanee*, Mediaș, 1937; *Bat tunurile și bate inima...*, Timișoara, 1942; *Nuvele*, București, 1944; *Noi aspecte ale problemelor țărănești*, București, 1947; *Problema omului în societatea românească*, București, 1947; *Studii de istorie și limbă literară*, București, 1970; *Corelația limbă-literatură*, București, 1971; *Momente din evoluția limbii române literare* (în colaborare cu Gheorghe Bulgăr), București, 1973; *Opțiuni și retrospective*, București, 1989; *Anii nimănui*, București, 1992; *Amintiri și evocări*, București, 1994; *Pentru o nouă istorie a literaturii și culturii române vechi*, București, 1994; *Rememorări de istorie, literatură și cultură națională*, București, 1994; *Cântece de galeră*, Timișoara, 1996; *Interpretări și restituiri*, București, 1996; *Așteptând... Pagini de jurnal*, Cluj-Napoca – Oradea, 1997; *Însemnări de taină*, București, 1997; *Călătorii interioare*, București, 1998; *Călătorie prin veac* (*Gabriel Țepelea în dialog cu Emil Șimăndan*), Arad, 1999; *Secvențe din purgatoriu*, București, 1999; *Itinerar în vremi de cumpănă*, îngr. Viola Vancea și Mihaela Proca, București, 2000. **Antologii:** *Plugarii condeieri din Banat*, București, 1943; *Ano, Ano, Logojano. Versuri în grai bănățean*, introd. edit., Timișoara, 1974.

Repere bibliografice: G. Călinescu, *Alți poeți tineri*, ALA, 1938, 893; Ion Simionescu, *Minuni etnice*, TIL, 1943, 2 222; Perpessicius, *Opere*, X, *262–267*; Florian Nicolau, *Două cărți ale d-lui Gabriel Țepelea*, RFR, 1944,10; Dumitru Micu, *„Momente din evoluția limbii române literare"*, F, 1972, 4; G. Mihăilă, *„Studii de istorie și limbă literară"*, SCL, 1972, 6; Piru, *Varia*, I, *249*; Cioculescu, *Itinerar*, I, *251–255*; Ion Arieșeanu, *Dansul săbiilor*, Timișoara, 1975, *154–155*; Balacciu-Chiriacescu, *Dicționar*, *246*; Dan Milcu, *Literatura în contextul culturii*, RL, 1989, 18; Nae Antonescu, *„Opțiuni și retrospective"*, TR, 1989, 22; Dan Simonescu, *„Opțiuni și retrospective"*, SCD, 1989, 3–4; Ion Nijloveanu, *Din poezia temnițelor roșii*, R, 1991, 9; Gheorghe Bulgăr, *Lirică discretă*, VR, 1993, 2–3; Z. Ornea, *„Amintiri și evocări"*, RL, 1994, 12; Corneliu Crăciun, *Prestanța rememorării*, F, 1995, 3; Iacob Mârza, *Încercări de a sparge zidul tăcerii*, ST, 1995, 7–8; G. Mihăilă, *Literatura română în limba latină*, CC, 1996, 1–2; Teodor Vârgolici, *„Interpretări și restituiri"*, ALA, 1996, 325; Valentin Chifor, *Caleidoscop critic*, Oradea, 1996, *244–249*; Alex. Ștefănescu, *Lumea dinaintea războiului*, RL, 1997, 14; Alexandru Niculescu, *„Scriitori străromâni" în limba latină?*, RL, 1997, 23; Nicolae Mihăescu, *Un memorialist lucid: Gabriel Țepelea*, ALA, 1997, 390; Nicoleta Sălcudeanu, *Secvențe de viață*, VTRA, 1997, 9; Aurel Pantea, *Însemnări cu spatele la lume*, VTRA, 1997, 9; Gheorghe Bulgăr, *Istorie, cultură și filologie*, VR, 1998, 7–8; Rusu, *Membrii Academiei, 536–537*; Ion Simuț, *Meandrele memoriei*, „Cuvântul", 2000, 5; Petraș, *Panorama, 617–618*; Popa, *Ist. lit.*, II, *1098*; *Dicț. scriit. rom.*, IV, *628–629*; Simion, *Genurile, 171–176*; Zamfirescu, *Istorie*, II, *568–571*. *C. Pp., G. Dn.*

ȚEPELEA, Ioan (3.VI.1949, Beznea, j. Bihor), poet și eseist. Este fiul Ioanei (n. Cacuci) și al lui Traian Țepelea, miner; se înrudește cu Gabriel Țepelea. Urmează școala generală în

localitatea natală, liceul la Vadu Crișului și la Oradea (1963–1967), apoi Școala Militară de Ofițeri „Nicolae Bălcescu" din Sibiu (1968–1971), activând după absolvire ca ofițer în garnizoanele Arad și Oradea. În perioada 1975–1980 e student la Facultatea de Istorie-Filosofie a Universității „Babeș-Bolyai" din Cluj-Napoca, unde își va susține, în 1995, doctoratul în istorie. Între 1984 și 1999, când trece în rezervă cu gradul de colonel, **Ț.** este șef al Casei Armatei din Oradea. Din 1986 lucrează și în calitate de cercetător științific la Institutul de Studii Operativ-Strategice și Istorie Militară din București (secția teritorială Oradea), iar din 1995 predă istoria culturii, a civilizației și a științei la Facultatea de Electronică și Informatică a Universității „Vasile Goldiș" din Oradea. Este fondator și președinte al Societății Oamenilor de Știință și a Scriitorilor, întemeiată la Oradea în 1992 și devenită în 2002 Academia de Științe, Literatură și Arte. Tot la Oradea înființează și conduce Editura Cogito, precum și revistele „Unu", „Aurora" și „Aletheia". Debutează în 1974 la ziarul „Crișana" cu poezii, iar editorial cu volumul de versuri *Semnul mișcării*, apărut în 1986. E prezent în „Familia", „Viața militară", „Îndrumătorul cultural", „Cele trei Crișuri", „Cetatea Bihariei", „Contemporanul", „Tomis", „Apostrof", „Poesis", „Convorbiri literare", „Tribuna" ș.a. A fost distins cu premii ale revistelor „Familia" (1995) și „Convorbiri literare" (1996).

Primul volum de poeme al lui **Ț.**, *Semnul mișcării*, reprezintă „o cântare a României din spațiul ancestral" (Al. Andrițoiu). Autorul versifică într-un discurs convențional teme ale epocii, precum vechimea, unitatea și continuitatea românilor, legăturile cu „glia" sau cultul eroilor (regii daci, voievozii, figurile prototipice ale Infanteristului sau Cercetașului etc.), proces în urma căruia cadrul imediat este redesenat în culori când feerice, când epopeice: „Aici, unde apa fântânilor / curge peste nesomnul memoriei / purtând cenușa sfântă / din biruințele voievozilor // aici, unde statornic în noapte / freamătă umbrele lui Ștefan, Iancu și Vlad, / și Mihai, având Steaua Unirii la căpătâi / aici, unde cu veșnicia / oasele străbunilor cutreieră Carpații / irizând cu stele și înnobilând / trecerea noastră [...] Aici este țara neamului meu!" (*Încrustări în vreme*). Odată cu *Miresemele fulgerului* (1988), autorul renunță la poezia circumstanțială. Apar figuri mitologice și livrești, peisajul se spiritualizează în viziuni (neo)expresioniste, tonalitatea senină, jubilatoare face adesea loc decepției și interogației, iar discursul liric devine, dacă nu neapărat mai profund, cel puțin mai opac. Poetul profesează cu voluptate – uneori excesivă – incongruența, asintaxismul și oximoronul. Rezultatul acestor operații este o lirică bazată pe bruierea sintaxei uzuale și pe metaforizarea intensă a câtorva nuclee semantice „tari" (sângele, lumina, oglinda, țărâna etc.). De altfel, poetica sublimării obiectului sau a sentimentului va constitui și baza versurilor din volumele publicate în deceniul următor – cel mai important fiind *Îndreptățit la căderea în gol* (1996; Premiul Asociației Scriitorilor din Cluj-Napoca) –, cu deosebirea că textul cunoaște aici o detensionare progresivă în sensul fluenței și al tranzitivității. În postură de eseist, **Ț.** mixează structura de curs universitar, speculația riscantă și tonul de popularizare. A scris și numeroase studii de istorie a României, care abordează cu precădere intervalul 1918–1920.

SCRIERI: *Semnul mișcării*, pref. Al. Andrițoiu, București, 1986; *Miresmele fulgerului*, București, 1988; *Naufragiu în limita bunului simț*, Oradea, 1991; *Poverile din oglindă*, Oradea, 1992; *Trup rătăcind printre părți de vorbire*, Oradea, 1994; *Oasele minții*, Oradea, 1995; *Îndreptățit la căderea în gol*, Timișoara, 1996; *Noaptea esențială - La Nuit essentielle*, ed. bilingvă, tr. Valeriu Stancu, Oradea, 1996; *Quelque part en Normandie*, tr. Paula Romanescu, Timișoara, 1997; *Discursuri în partea de însuflețire artistică*, Oradea, 1997; *Cultură și civilizație – o discuție la nivel de concepte*, Iași, 1998; *Exilat pe tăișul de sabie*, Iași, 1998; *Hölderlin izbliza - Hölderlin pe aproape*, ed. bilingvă, tr. Adam Puslojić, Belgrad, 1998; *Exerciții într-o jumătate de vis*, Timișoara, 1999; *Incursiune în istoria culturii și civilizației*, Iași, 2000; *Prolegomene înlăuntrul iluziei*, București, 2000; *Evul Mediu sub raport intelectual*, Iași, 2001; *De la preistorie la Evul Mediu*, Deva, 2002; *Ochiul din cer - The Eye Above*, ed. bilingvă, tr. Olimpia Iacob, Iași, 2003; *Spiritul lui Nicolaus Olahus*, Oradea, 2003.

Repere bibliografice: Radu Enescu, *„Semnul mișcării"*, F, 1986, 6; Aurel Martin, *„Miresmele fulgerului"*, „Viața militară", 1988, 8; Al. Andrițoiu, *Semnul și miresmele mișcării*, RL, 1989, 8; Ion Simuț, *O disperare atletică*, RL, 1991, 32; Al. Cistelecan, *Al treilea... naufragiu*, LCF, 1992, 33; Ioan Moldovan, *„Poverile din oglindă"*, F, 1993, 4; Nicoleta Ghinea, *Plăcerea versificării*, RL, 1993, 17; Anton Horvath, *„Poverile din oglindă"*, ST, 1994, 7–8; Ioan Moldovan, *Despărțirea de iluzii*, F, 1995, 1; Grigore Scarlat, *„Trup rătăcind printre părți de vorbire"*, PSS, 1995, 4; Mihaela Ursa, *Ideea fixă de viață*, APF, 1995, 9; Mircea Popa, *Asediul cuvintelor*, TR, 1995, 39–40; Viorel Mureșan, *„Trup rătăcind printre părți de vorbire"*, PSS, 1995, 12; Al. Cistelecan, *Alte reflexii melancolice*, LCF, 1996, 10; Valentin Chifor, *„1919–1920. O campanie pentru liniștea Europei"*, TR, 1996, 19; Constantin Cubleșan, *Vârste poetice*, ST, 1996, 7–8; Ioan Moldovan, *Cogito-ul lui Ioan Țepelea*, F, 1997, 2; Iulian Boldea, *„Îndreptățit la căderea în gol"*, LCF, 1997, 16; Mircea A. Diaconu, *Devitalizare și livresc*, CL, 1997, 7; Borbély, *Xenograme, 148–151*; Mircea A. Diaconu, *Biblioteca din Nord*, CL, 1998, 8; Ioan Moldovan, *Din cărțile locului*, F, 1999, 11–12; Radu Voinescu, *Indivizibilitatea visului*, LCF, 2000, 6; Ioan Moldovan, *Obstinatele iluzii*, F, 2000, 4; Grigurcu, *Poezie*, II, *513–517*; Lefter, *Scriit. rom. '80–'90*, III, *233–235*; Nicolae Oprea, *Timpul lecturii*, Cluj-Napoca, 2002, *349–352*; Vasile, *Poezia*, *313–315*. *A. Tr.*

ȚEPENEAG, Dumitru (14.II.1937, București), prozator și traducător. Este fiul Niculinei (n. Bădicioiu) și al lui Dumitru Țepeneag, contabil. În București urmează școala primară la „Iancului", își continuă învățătura la Liceul „Mihai Viteazul", apoi, exmatriculat disciplinar, se mută la Liceul „Matei Basarab", de unde se întoarce la „Mihai Viteazul", absolvind în 1954. Respins în 1955 la Facultatea de Medicină, urmează trei ani Facultatea de Drept a Universității bucureștene. Participă la manifestațiile studențești din 1956 și scapă ca prin miracol de arestare. În 1958 lucrează câteva luni într-o mină de lângă Târgu Ocna. Frecventează Institutul Pedagogic, secția română-franceză (1959–1962), ulterior fiind un an profesor la Radovanu (sat lângă Oltenița), unde predă romana și istoria. În perioada 1957–1963 scrie, pentru sertar, majoritatea prozelor scurte care aveau să formeze volumul de debut. Devine un redutabil jucător de șah, participă la concursuri, face parte din echipa de șah prin corespondență a României. Se împrietenește cu Leonid Dimov: cei doi sunt o vreme nedespărțiți, adoptă o

formulă de viață boemă, cu gesturi „absurde", de sfidare a marasmului vieții zilnice, a cenușiului orizont cotidian și, în nesfârșite colocvii informale, pun bazele teoretice ale onirismului. Din 1963 e doi ani corector la Editura Meridiane. Debutează în toamna lui 1964, cu schița *Aripi și roți*, la „Gazeta literară", continuă să publice în reviste, e prezent în mediile scriitoricești. La începutul anului 1965 devine membru al Uniunii Scriitorilor. Prima carte de proze scurte, *Exerciții*, îi apare în 1966. Pentru scurtă vreme redactor la „România literară" (1969), ulterior e lector la Editura Cartea Românească (1970-1971). Publică mai multe traduceri din limba franceză (două romane de Alain Robbe-Grillet, între altele). Se constituie „grupul oniric", în care lui Dimov și lui **Ț.** li se alătură, treptat, Vintilă Ivănceanu, Virgil Mazilescu, Daniel Turcea, Florin Gabrea, Iulian Neacșu, Emil Brumaru, Virgil Tănase, Sorin Titel. **Ț.** proclamă, explică și susține, prin scurte, dar pregnante articole teoretice, estetica noului curent literar, „onirismul estetic" sau „structural", care, prin sensul antirealist, irită autoritățile și factorii de îndrumare a culturii. Simpla idee a existenței unui grup care funcționa în afara cadrelor instituționalizate era inacceptabilă pentru optica dirijistă a forurilor culturale oficiale. Grupul oniric - încurajat la un moment dat de Miron Radu Paraschivescu - avea să își mențină coerența până prin 1971, destrămându-se lent. În ianuarie-martie 1968 **Ț.** se afla la Paris (recomandat de Zaharia Stancu pentru o bursă sau stagiu de documentare). După „primăvara de la Praga", pronunțându-se, de pe poziții tot mai radicale, pentru liberalizare estetică și culturală, dar și politică, devine un personaj incomod, indezirabil, hărțuit, fără să fie propriu-zis reprimat de autorități. În 1969 e imobilizat la pat de un accident (o încercare de zbor prin levitație, în holul Casei Scriitorilor, care se soldează cu fracturi). De la sfârșitul verii anului 1970 până în decembrie 1971 stă iarăși la Paris (beneficiind de o bursă acordată de filosoful Gabriel Marcel), de unde stabilește contacte cu personalități din lumea literară. Publică articole în presa occidentală (*A gândi în România e o crimă*, în „New York Times" ș.a.), acordă interviuri, vorbește la postul de radio Europa Liberă. În 1972 îi apare volumul de nuvele *Așteptare*, retras însă din librării după numai câteva zile. Simultan se editează la Paris *Exercices d'attente* (o selecție din cele trei cărți de până atunci), în traducerea lui Alain Paruit. **Ț.** organizează, la el acasă, un cenaclu neoficial. Nu mai are dreptul de a publica. Din toamna aceluiași an se află din nou la Paris, unde se integrează treptat vieții literare de aici și i se editează, tot în transpunerea lui Paruit, *Arpièges* (1973). Atitudinea lui față de regimul politic din România se radicalizează. Sprijină mișcarea de protest a lui Paul Goma. După lansarea revistei „Cahiers de l'Est" în ianuarie 1975, e exclus din Uniunea Scriitorilor în aprilie, iar peste câteva luni, prin decret prezidențial, i se retrage cetățenia română. Obligat astfel să rămână în Franța, **Ț.** își continuă o vreme acțiunile protestatare. Juridic, are multă vreme statutul de apatrid, cetățenia franceză acordându-i-se foarte târziu. Până în 1980 scoate „Cahiers de l'Est" (douăzeci de numere). Între 1978 și 1984, decepționat, își întrerupe în bună parte activitatea literară

și relațiile cu exilul românesc anticomunist. Supraviețuiește, moral și material, datorită competenței lui șahistice: predă șahul în școli, participă la concursuri profesioniste, traduce cărți de șah din rusește, alcătuiește el însuși o carte de teorie (*La Défense Alekhine*, 1983), devine campion al Parisului. Revine însă la literatură: în 1984 îi apare *Le Mot sablier*. Scrie în franceză două romane - *Roman de gare* (1985) și, sub pseudonimul Ed Pastenague, *Pigeon vole* (1989) -, pe care avea să le „traducă" (de fapt, să le rescrie, adaptându-le și modificându-le) în românește după 1989, în vederea tipăririi lor și în țară. Se întoarce în România la 30 decembrie 1989, însoțind un camion cu ajutoare umanitare. Din 1990 este o prezență viguroasă în presa literară românească (articole, eseuri, interviuri, texte memorialistice, intervenții polemice, fragmente de roman etc.). Îi sunt editate (sau reeditate) aproape toate cărțile, precum și file de jurnal sau alte texte vechi, inedite. Face traduceri (din Alexandre Kojève, Maurice Blanchot, Jacques Derrida). Redobândește cetățenia română și, cu toate că își păstrează domiciliul stabil în Franța, periodic vine, pentru intervale de timp destul de lungi, acasă. Nu mai poate fi perceput ca exilat, ci ca un scriitor român trăitor în străinătate, dar pe deplin reintegrat vieții literare românești. Se manifestă

și în contextul postdecembrist ca un personaj incomod. În publicistică refuză o aliniere docilă la vreuna din grupările literare sau politico-culturale ale momentului și polemizează cu personalități presupus intangibile ale arenei cultural-mediatice. Scrie din nou literatură în limba maternă: romanul *Hotel Europa*, apărut în 1996 la București și simultan, în traducerea lui Alain Paruit, în Franța. A colaborat la „Gazeta literară", „Luceafărul", „România literară", „Ramuri", „Viața românească", „Argeș", iar din 1990 și la „Contrapunct", „Contemporanul - Ideea europeană", „Caiete critice", „Cuvântul", „Literatorul" ș.a. În 1991-1992 scoate la Paris revista „Les Nouveaux Cahiers de l'Est" (patru numere). În Franța semnează Dumitru Tsepeneag și continuă să utilizeze pseudonimul Ed Pastenague (folosit în România în varianta Ed. Pastenague, ca traducător, după 1990).

Importanța lui **Ț.** pentru literatura română contemporană o depășește pe cea a operei propriu-zise, datorită caracterului de pionierat al demersurilor lui și, pe de altă parte, a rolului său de catalizator în favoarea adeziunii programatice a unui grup de scriitori la căile înnoirii radicale. Partizan al unui proces pe care îl numește „sincronizarea conștientă a literaturii noastre la evoluția literaturii moderne universale", contribuie prin propriile scrieri - publicate în momentul prielnic de la mijlocul deceniului al șaptelea - la această sincronizare. Opțiunea lui este la începuturi proza poetică, antirealistă. Formula nu poate fi redusă la modalitățile prozei fantastice, alegorice sau simbolice și nici asimilată avangardei istorice (suprarealismului, de pildă), căci, deși se raportează implicit la avangardă, relația nu este de continuitate, ci de contestare, de ruptură. E vorba de o modalitate prozastică nouă, asemănătoare și convergentă (fără să reprezinte o imitație servilă) cu orientări ale extremei modernități înregistrate pe plan mondial. Animator, alături de Leonid Dimov, al onirismului estetic sau structural, lider al grupului oniric, **Ț.** i-a conturat teoretic, cu limpezime, în intervalul 1966-1970, estetica într-o serie de articole intitulate *În căutarea unei definiții* și apărute în „Luceafărul", în alte comentarii sau mici eseuri în reviste culturale, la masa rotundă publicată de „Amfiteatru" în noiembrie 1968, unde dialoghează cu Leonid Dimov, Daniel Turcea și Laurențiu Ulici. Onirismul estetic, explica el, recurge la vis altfel decât au făcut-o romanticii și suprarealiștii. Pentru scriitorul oniric visul nu înseamnă un simplu rezervor de imagini. Nu incoerența libertară e preluată de la vis, ci anumite legi sau reguli de structurare. Acum se repudiază dicteul automat și se preconizează producerea textului în deplină luciditate. Respingând formula literară suprarealistă, onirismul românesc din anii '60 își descoperă afinitățile cu suprarealismul pictural (De Chirico, Magritte, Dalí, Victor Brauner) și cultivă stranietatea subiectului, asociată cu perfecțiunea tehnică. Atașat încă de la început, în pofida declarațiilor teoretice, recursului la alegorie, **Ț.** evoluează spre o proză poetică în sens esențial, care, ca și poezia

Livius Ciocârlie, Dumitru Țepeneag și Gabriel Dimisianu

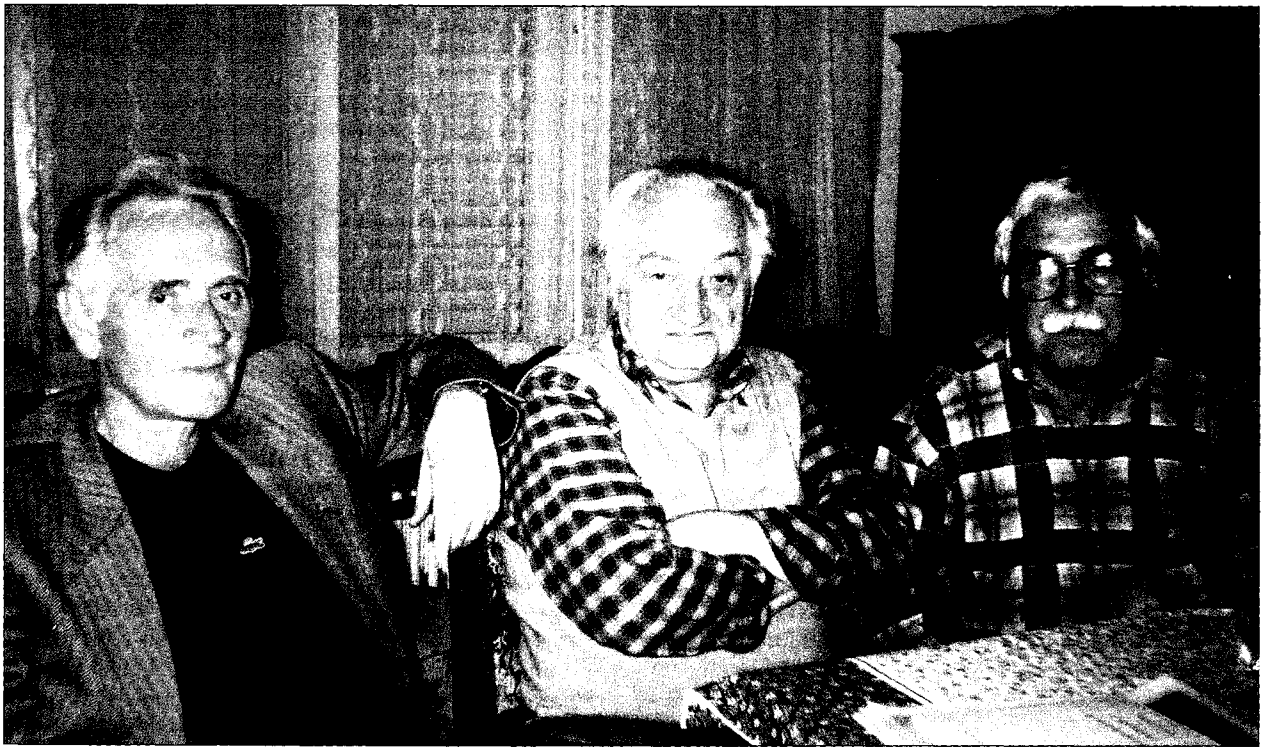

modernă, nu poate fi repovestită, parafrazată ori rezumată și reclamă o lectură literală. Pe de altă parte, recurgând la autoreferențialitate, la înscenare și la deconspirarea artificiului generator de ficțiune, scriitorul face foarte devreme operă de pionierat în materie de textualism. Culegerea *Exerciții* conține proze scurte, descifrabile ca mici alegorii difuze, dar pregnante, ordonate după un scenariu biografic ilustrând vârstele omului. Ultimele trei piese pot fi citite ca pledoarii *pro domo*, manifeste (alegorice) în favoarea asumării riscurilor experimentului artistic novator. Texte asemănătoare, onirice, cu miză metafizică, grupate în mici cicluri, vor fi adunate în *Frig* (1967). Aici naratorul, confruntat cu o lume desacralizată, în care existența e apăsătoare și absurdă (titlul trimite la frigul existențial, iar în unele pagini se vădește influența lui Franz Kafka), iscodește transcendența, încearcă să forțeze o revelație izbăvitoare. Dar transcendentul se dovedește inaccesibil: așteptată, epifania nu se produce. În prozele finale ale volumului se conturează totuși o soluție: cea a izbăvirii antropogene, prin acțiunea subiectului (autorul, creatorul de ficțiune), care, operând cu artificiul și cultivând imaginația, se substituie divinității absente și organizează „circul" existenței, pune în scenă lumea, dându-i un sens. Această nouă postură auctorială - a cărei ivire marchează trecerea de la onirism la textualism - se observă în mod deosebit în nuvela *Înscenare*, la prima vedere o parodie grotescă a mitului cristic. *Așteptare* cuprinde prozele cele mai reprezentative pentru onirismul estetic - printre ele nuvela titulară, capodopera autorului ca nuvelist. Pentru primul roman, *Zadarnică e arta fugii* (1991; Premiul Uniunii Scriitorilor), **Ț.** și-a însușit, mânuind-o cu mare virtuozitate, tehnica acreditată în epocă de Noul Roman. Cartea a fost comparată, pe bună dreptate, cu cele mai izbutite romane ale lui Claude Simon, fiind o proză a circularității temporale sau, mai bine zis, a simultaneității. Se operează cu un set de fragmente de narațiune, care corespund, fiecare, unor micromotive (un personaj, un obiect, o situație, o acțiune) și care sunt reluate, cu mici modificări, permutate și combinate ingenios, după procedee muzicale (tehnica temei cu variațiuni, „arta fugii"). Efectul de ansamblu, obținut prin măiestria combinatorie, e de vârtej încremenit. De fapt, totul devine o parodie serioasă a Noului Roman, utilizând nuclee tematice, motive recurente și obsesii ale eului auctorial depistabile în opera scriitorului. Lectura adecvată ar fi de tip poetic, deoarece segmentele componente ale textului interacționează generând metafore prozastice. Capodopera romancierului **Ț.** e, probabil, *Nunțile necesare* (1992; Premiul Academiei Române), o rescriere în cheie postmodernă a unui mit fundamental al culturii românești: *Miorița*, cu referire intertextuală și la *Ritmuri pentru nunțile necesare*, poemul lui Ion Barbu. Tratat sub semnul derizoriului, în registru familiar, chiar trivial - ciobanului mioritic i se substituie un profesor de țară, Ciobanu, căruia doi colegi răuvoitori, Pădureanu și Munteanu, îi urzesc moartea social-profesională, destituirea pentru imoralitate, pe când oaia năzdrăvană e o fetiță cu care protagonistul are relații erotice vinovate ș.a. -, mitul e revitalizat pe coordonatele actualității. Secvența finală, memorabilă, reprezintă o nuntire cosmică tulburătoare, construită în registrul carnavalescului tragic și al onirismului alegoric, replică la alegoria morții din finalul baladei folclorice. *Cuvântul nisiparniță* (1994), carte bilingvă (textul începe în limba română, treptat apar tot mai frecvent ample secvențe în franceză, astfel încât spre sfârșit curge exclusiv în limba franceză), este jurnalul textualist și autoreferențial al migrării lingvistice a lui **Ț.** În *Roman de citit în tren* (1993), propria rescriere în românește a cărții *Roman de gare*, subiectul ar fi realizarea unei ecranizări a nuvelei *Așteptare*, făcută de un regizor identificat cu autorul. Punând în abis mai multe paliere de ficțiune, subminând convențiile narațiunii realiste tradiționale, scriitorul sondează puterea, marginile iluziei referențiale și explorează totodată motive și teme predilecte, precum năzuința soteriologică, nuntirea cosmică, mitul cristic și cel mioritic. În general, în prozele scurte și în majoritatea romanelor se pot remarca micromotive recurente, aparent obscure sau opace, cu rost esențial în articularea unui edificiu metaforic personal, conferind unitate operei în pofida frecventelor primeniri ale tehnicii narative. Aceste recurențe, numite de autor „fantome tematice", pot fi clasate într-un bestiar (vultur, leu, pește, oaie, miel, pasăre fabuloasă reunind trăsături de papagal, păun, tucan și dropie etc.) și într-un inventar imagistic (om înaripat și alte întruchipări ale motivului aripii și al zborului, acrobat cu tricou vărgat, biciclist cu joben, cer cu mai mulți sori diferit colorați ș.a.) care, împreună cu evocarea repetată, mai ales în pasaje finale, a stării de așteptare înfiorată a unei iminențe misterioase și decisive, mântuire sau catastrofă finală, sunt semne de recunoaștere pentru proza lui **Ț.** *Pigeon vole*, carte alimentată de experiența exilului parizian, e destinată publicului francez (autorul a dat în 1997 o variantă în românește, însă inferioară originalului). Câteva chestiuni - identitatea (individual-biografică, cultural-etnică), limba maternă, puterile, limitele și șansele literaturii - sunt tratate sub semnul postmodernismului radical, cu un recurs masiv la felurite artificii textualiste. Sub titlul *Reîntoarcerea fiului la sânul mamei rătăcite* (1993), **Ț.** și-a adunat cea mai mare parte a publicisticii postdecembriste, alături de câteva articole mai vechi. *Un român la Paris* (1993) conține secvențe din jurnalul parizian (decembrie 1970 - decembrie 1971) și câteva pagini din țară, intitulate *Însemnări grăbite* (ianuarie-februarie 1972), care în ediția augmentată (1997; Premiul Uniunii Scriitorilor) sunt însoțite de consistente însemnări pariziene din 1973-1974 și din 1977-1978. Bestiarul și imagistica proprii perioadei onirice, preocuparea metafizică, soteriologică și escatologică, revizitarea miturilor (Miorița, Graalul), textualismul și autospecularitatea, viziunea postmodernă și recursul la intertextualitate, cărora li se adaugă, pentru prima oară în beletristica lui **Ț.**, o componentă realistă și alta ținând de meditația pe teme civice și geopolitice, se regăsesc, îmbinate complex, în *Hotel Europa*, carte distinsă cu un premiu UNESCO, considerată de critică drept primul roman important care se referă la realități de după 1989 (acțiunea e databilă: 21 decembrie 1989 - toamna lui 1991). Sub aparențe de roman picaresc (în parte parodic, polițist sau de aventuri),

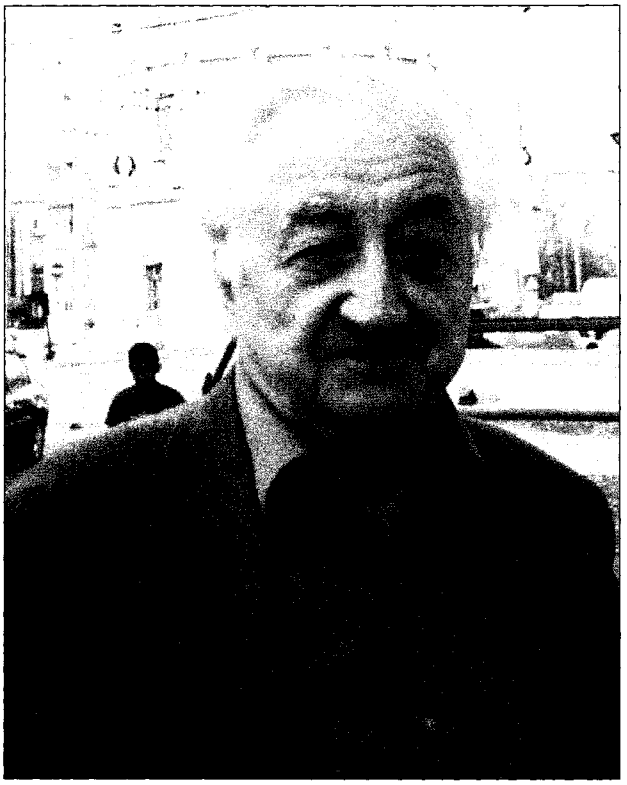

de cronică, în maniera carnavalescului tragic, a exodului spre Vest al unor tineri dezamăgiți de viața postcomunistă, *Hotel Europa* e o meditație profundă și gravă, în cheie postmodernă, asupra rostului vieții, asupra crizei societății contemporane. Cartea ilustrează și o temă metaliterară, aceea a Autorului (sau a ficțiunii), susținută de un personaj substitut al autorului real (și pe care acesta îl prezintă în mod „viclean" ca fiind aproape confundabil cu sine). Romanele *Pont des Arts* (1999) și *Maramureș* (2001; Premiul Uniunii Scriitorilor) continuă narațiunea din *Hotel Europa*, formând împreună o trilogie unitară prin temele abordate, prin personaje, recuzită și tramă narativă generală, precum și prin caracteristicile scriiturii. Critica a formulat aprecieri diferite despre componentele trilogiei; *Pont des Arts* a fost mai puțin prizat decât *Hotel Europa*, în vreme ce *Maramureș* a fost salutat cu entuziasm, ca o capodoperă. Diferențele nu sunt însă atât de valoare, cât de modulare a enunțării și de nuanțare tematică. *Maramureș*, carte într-adevăr extraordinară, dezvăluie mai pregnant forța întregii trilogii și ridică, retrospectiv, valoarea celorlalte. Primul ar fi cronica unei goane generale spre Vest, al doilea ar fi mai degrabă static, un roman al lecturii (aplicată asupra precedentului, pe care personajele l-au citit, îl comentează și interpretează), în fine, *Maramureș*, în chip simetric față de *Hotel Europa*, înfățișează goana unor personaje, în frunte cu cel numit Autorul, de data aceasta către Est, mai precis către un sat din Maramureș. Totul se încheie printr-o carnavalescă epifanie burlesc gravă, înrudită cu finalul din *Nunțile necesare*, nuntirea cosmică, grotesc mioritică, fiind reprezentată acum de moartea Autorului, de fapt de ridicarea lui în slavă la bordul unui OZN. Tipul de scriitură utilizat înainte de prozator (onirismul, alegorismul liric, tehnica Noului Roman etc.), precum și formule anterior repudiate ori evitate (scriitura așa-zis realistă, parodierea romanului polițist, recursul la arsenalul mitului modern despre extratereștri și OZN-uri ș.a.) sunt orchestrate în această trilogie flamboaiantă, care oferă o relevantă aplecare asupra unor chestiuni fundamentale ale actualității, dar și de totdeauna, înscrise sub semnul postmodernismului radical. Deși începe ca un jurnal, *Călătorie neizbutită* (1998) conține pasaje cvasipamfletare, citate din intervenții publicistice ale unor preopinenți etc., fiind o carte de reflecție morală cu referire la o polemică în care **Ț.** a fost implicat și la reacția diferitelor personaje (reale) ale vieții publice culturale. Incomodă pentru mulți, lucrarea a fost boicotată de critică. Foarte atent în ce privește „repatrierea" lui literară, scriitorul și-a adunat în volum numeroase interviuri acordate după 1989 (*Războiul literaturii încă nu s-a încheiat*, 2000) și o parte din publicistica pe teme literare, culturale, morale etc., nu lipsită de accente polemice (*Destin cu popești. Șotroane*, 2001). Sub titlul *Prin gaura cheii*, în 2001 îi sunt reeditate culegerile de proză scurtă apărute în România înainte de exil, alături de o seamă de inedite (extrase din manuscrisele anilor '50-'60) și de pagini publicate doar în reviste. Artizan marcant, în anii '60, al sincronizării cu literatura universală modernă, șef de școală literară, ulterior franctiror neobosit pe frontul înnoirii prozei, precursor al textualismului optzecist, perfect integrat într-o literatură occidentală, **Ț.** a fost ignorat aproape două decenii în spațiul cultural de origine. De aceea, scrisul său din prima perioadă nu a putut exercita influența pe care ar fi avut-o în mod firesc, iar receptarea, tardivă și survenită într-un moment neprielnic, nu a fost urmată de o fixare consensuală în locul proeminent ce i se cuvine în tabloul valorilor contemporane, proces care începe totuși să se contureze din ce în ce mai vizibil.

Substanța sacral-profană, acut ambiguă, a realității îl transformă pe D. Țepeneag într-un mare poet al transcendenței goale, dar și al justificatei așteptări eshatologice.

ION VARTIC

Parodie a călătoriei inițiatice, periplul eroului prin mai multe țări central și vest-europene e o „probă a labirintului" tratată în registru burlesc, un voiaj către inima demoniacului însuși, caracterizat prin imensa sa capacitate decreativă. Realitatea pe care o traversează personajul lui Țepeneag are aspecte spectrale, tinde să se transforme la tot pasul într-o uriașă mistificare. Recurgând la procedeele cele mai diverse, de la hiperrealism la viziunea onirică și la amestecarea deliberată a ficțiunii în realitate, ca în secvențele în care spațiul real e populat de imagini preluate din cărțile precedente ale scriitorului, Dumitru Țepeneag procedează la o permanentă deconstrucție a universului exterior, ce își dezvăluie la tot pasul în felul acesta precaritatea nu numai în plan moral, ci și ontologic.

OCTAVIAN SOVIANY

D. Țepeneag este primul „textualist" (în traducere: primul postmodernist) român apărut într-un moment (sfârșitul anilor '60)

când „optzeciștii" noștri abia se născuseră, iar „Școala de la Târgoviște" își făcea încă temele în atelier. Spun toate acestea pentru că, în vânzoleala care există azi în viața literară românească, numele lui D. Țepeneag este deseori uitat, iar meritele lui literare sunt minimalizate. Ca și altele, de altfel. Mă gândesc la „disidența" lui politică, manifestată nu în ultimele zile ale totalitarismului, ci la începutul anilor '70, atunci când dictaturile comuniste din Est păreau eterne, iar toată inteligheția apuseană jura pe valorile extremismului de stânga. D. Țepeneag mi se pare a fi, după o vorbă a lui Paul Valéry, un om de stânga printre oamenii de dreapta și un om de dreapta în mijlocul oamenilor de stânga docili și dogmatici. Un spirit, pe scurt, rebarbativ, incomod, care-și pune mereu la încercare dușmanii, ca și prietenii... Îl prețuiesc mult ca scriitor și, la ora actuală, mi se pare a fi printre cei mai importanți scriitori români. Ultimele lui romane (din ciclul deschis de Hotel Europa*) îl arată încercând o altă formulă romanescă printr-un fel de reconciliere perversă cu epica de tip realist. „Perversă" pentru că autorul substituie canonului realist mijloacele autoreferențiale și fantasmele onirice din proza lui mai veche... Am primit zilele trecute al treilea roman din acest ciclu (*Maramureș*) și sunt curios să văd ce mai născocește acest autor pe care l-am părăsit, ca cititor, în momentul în care personajele sale din Estul Europei se îndreptau, zorite, spre Paris spre a-i cere socoteală autorului pentru modul în care îi înfățișase în roman... Înspăimântat, autorul se refugiase într-o casă din Normandia... pentru a continua, evident, această saga postcomunistă.*

EUGEN SIMION

SCRIERI: *Exerciții*, București, 1966; *Frig*, București, 1967; *Așteptare*, București, 1972; *Exercices d'attente*, tr. Alain Paruit, Paris, 1972; *Arpièges*, tr. Alain Paruit, Paris, 1973; ed. (*Zadarnică e arta fugii*), București, 1991; *Les Noces nécessaires*, tr. Alain Paruit, Paris, 1977; ed. (*Nunțile necesare*), București, 1992; *Le Mot sablier*, tr. parțială Alain Paruit, Paris, 1984; ed. (*Cuvântul nisiparniță*), pref. Adrian Marino, București, 1994; *Roman de gare*, Paris, 1985; ed. (*Roman de citit în tren*), Iași, 1993; *Pigeon vole*, Paris, 1989; ed. (*Porumbelul zboară!...*), București, 1997; *Înscenare și alte texte*, postfață Nicolae Oprea, Pitești, 1992; *Reîntoarcerea fiului la sânul mamei rătăcite*, Iași, 1993; *Un român la Paris*, Cluj-Napoca, 1993; ed. București, 1997; *Hotel Europa*, București, 1996; ed. (*Hôtel Europa*), tr. Alain Paruit, Paris, 1996; *Momentul oniric* (în colaborare cu Leonid Dimov), îngr. Corin Braga, București, 1997; *Călătorie neizbutită*, București, 1998; *Pont des Arts*, tr. Alain Paruit, Paris, 1998; ed. București, 1999; *Războiul literaturii încă nu s-a încheiat*, îngr. Nicolae Bârna, București, 2000; *Au Pays du Maramureș*, tr. Alain Paruit, Paris, 2001; ed. (*Maramureș*), Cluj-Napoca, 2001; *Destin cu popești. Șotroane*, Cluj-Napoca, 2001; *Prin gaura cheii*, îngr. și pref. Nicolae Bârna, București, 2001; *Clepsidra răsturnată. Convorbiri cu Ion Simuț*, Pitești, 2003. **Traduceri:** Alain Robbe-Grillet, *Gumele*, pref. Lidia Bote, București, 1967, *În labirint*, postfața trad., București, 1968; Julio Cortázar, *Sfârșitul jocului*, București, 1969 (în colaborare cu Irina Ionescu); Albert Béguin, *Sufletul romantic și visul*, pref. trad., București, 1970; André Malraux, *Saturn. Eseu despre Goya*, București, 1970; Robert Pinget, *Graal-Pirat*, pref. trad., București, 1972; *Quinze poètes roumains*, îngr. și pref. trad., Paris, 1990 (în colaborare); Alexandre Kojève, *Introducere în lectura lui Hegel*, Cluj-Napoca, 1997; Jacques Derrida, *Scriitura și diferența*, pref. Radu Toma, București, 1998 (în colaborare cu Bogdan Ghiu); Ion Mureșan, *Le Mouvement sans cœur de l'image*, Paris, 2001 (în colaborare cu Olivier Apert).

Repere bibliografice: Nicolae Manolescu, *Ambiția prozei*, CNT, 1967, 2; Valeriu Cristea, *„Exerciții"*, GL, 1967, 8; Gheorghe Grigurcu, *„Exerciții"*, F, 1967, 2; Mihai Ungheanu, *„Exerciții"*, R, 1967, 2; Paul Georgescu, *„Exerciții"*, VR, 1967, 4; Nicolae Manolescu, *„Frig"*, CNT, 1968, 4; Al. Piru, *Literatura absurdului*, LCF, 1968, 12; Dana Dumitriu, *Realismul optic*, RL, 1969, 3; Șerban Foarță, *Discuții despre proză - Mimetismul și critica literară*, RL, 1969, 8; Laurențiu Ulici, *Un poet, un prozator*, LCF, 1969, 43; Martin, *Generație*, *141-146*; Cristea, *Interpretări*, *129-134*; Dimisianu, *Prozatori*, *147-150*; Regman, *Cronicari*, *75-81*; Ardeleanu, *„A urî"*, *95-99*; Negoițescu, *Lampa*, *248-250*; Stănescu, *Cronici*, *201-209*; Claude Bonnefoy, *L'Espace de l'imaginaire*, „La Quinzaine littéraire", 1972, 141; Camille Bourniquel, *„Exercices d'attente"*, „Esprit", 1972, 414; Jean Ricardou, *Les Recherches de Tsepeneag*, „Le Monde", 1973, 20 septembrie; Claude Bonnefoy, *Un Mécanisme savant*, „La Quinzaine littéraire", 1973, 159; Constantin, *Prozatori - critici*, *146-148*; Ilina Gregori, *Aspects de l'onirique dans la prose de Dumitru Tsepeneag*, „Cahiers de l'Est", 1980, 20; M. Nurisdany, *L'Humour fou de D. Tsepeneag*, „Le Figaro", 1984, 15 iunie; André Clavel, *Un Écrivain coupé en deux*, „Le Matin", 1984, 3 august; Michèle Bernstein, *Ed Pastenague - D. Tsepeneag: à qui appartient la langue française?*, „Libération", 1989, 5 octombrie; Patrick Kéchichian, *Le Bocal agité d'Ed Pastenague*, „Le Monde", 1989, 27 octombrie; Daniel Oster, *„Tiens, tu travailles? J'écris «Pigeon vole»"*, „La Quinzaine littéraire", 1989, 541; *Dialog Nicolae Breban - Dumitru Tsepeneag, întrerupt de Ioan Buduca și Ioan Groșan*, CNT, 1990, 3; Traian T. Coșovei, *„Quinze poètes roumains"*, CNT, 1990, 36-37; Eugen Simion, *Organizarea textului epic*, RL, 1991, 20; Adrian Marino, *Aventura limbajului*, JL, 1991, 15-16; Ruxandra Cesereanu, *Țepeneag, onirologul*, CNP, 1991, 29; *Convorbiri: Eugen Simion - D. Țepeneag*, CC, 1991, 6-7; Florin Manolescu, *Pamfile și broasca țestoasă*, LCF, 1991, 23; Nicolae Bârna, *Pamflle și broasca țestoasă*, L, 1991, 3; Ov. S. Crohmălniceanu, *O partidă de șah câștigată magistral*, CC, 1991, 8-9; Valeriu Cristea, *Când absurdul devine firesc*, ADV, 1991, 522; Corin Braga, *Halucinaria - resurecția onirismului*, RL, 1992, 6; Eugen Simion, *Mitul mioritic în variantă textualistă*, L, 1992, 7; Gabriel Dimisianu, *Onirismul subversiv*, RL, 1992, 10; *Un roman în dezbatere: „Nunțile necesare"*, CNT, 1992, 17 (semnează Ioan Groșan, Traian T. Coșovei, Florin Sicoie, Gheorghe Iova); Cornel Ungureanu, *Țepeneag și ai săi*, O, 1992, 20; Corin Braga, *Onirism estetic și onirism halucinatoriu*, RL, 1992, 21; Florin Manolescu, *Miorița în versiunea postmodernă*, LCF, 1992, 21; Ioan Urcan, *Apocalipsa mioritică*, APF, 1992, 5; Mihaela Ursa, *Exerciții de zbor și arta fugii*, APF, 1992, 5; Fevronia Novac, *Singurătatea autorului*, RL, 1992, 26; Gheorghe Iova, *La est de Țepeneag*, CNT, 1992, 50; Mihai Dragolea, *Tiparul și urmarea*, F, 1993, 2; Florin Manolescu, *La o reeditare*, LCF, 1993, 10; Dan Cristea, *Realism fantastic*, LCF, 1993, 24; Constantin Cubleșan, *„Nunțile necesare"*, ST, 1993, 7; Florin Sicoie, *Un joc strălucit de-a „normalitatea"*, CNT, 1993, 40; Octavian Soviany, *Miracolul textului*, CNT, 1993, 40; Ioana Pârvulescu, *Misterele Parisului și misterele Bucureștiului*, RL, 1993, 42; Andreea Deciu, *Scenariul și regia*, RL, 1993, 47; Simion, *Mercuțio*, *309-311*; Spiridon, *Cuprinderi*, *137-141*; Eugen Simion, *Exhibiționist și sartrian*, L, 1994, 6; Octavian Soviany, *Onirici și optzeciști*, CNT, 1994, 7; Florin Sicoie, *„Criterii bizantine"*, CNT, 1994, 7; Marta Petreu, *Un ambasador al culturii române*, APF, 1994, 1-2; Ion Pop, *„Un român la Paris"*, ST, 1994, 1-2; Nicolae Oprea, *Modelul oniric legislativ*, VR, 1994, 2; [*Dumitru Țepeneag*], VTRA, 1994, 9 (semnează Alexandru Vlad, Dora Deniforescu, Ion Mureșan, Iulian Boldea, Al. Th. Ionescu, Caius Dobrescu, Cornel Moraru, Mihai Dragolea); Farkas Jenö, *„Boala scriitorilor români: lipsa de solidaritate"* (interviu cu Dumitru Țepeneag), CNT, 1994, 40, 41; Octavian Soviany, *Dezhumarea dragonului*, CNT, 1994, 42; Negoițescu, *Scriitori contemporani*, *444-446*; Petraș, *Lit. rom.*, *113-116*; Richard Saint-Gelais,

Châteaux de pages, Lasalle (Québec), 1994, *95-107*; Mihaela Ursa, *Jurnalul relevant cultural*, APF, 1995, 8; Ungureanu, *La vest*, I, *203-219*; Micu, *Scurtă ist.*, III, *354-358*; Laurenţiu Hanganu, *Viaţa ca eşec*, LCF, 1996, 13; Ioan Petru Culianu, *Onirism şi hipnagogie*, CC, 1996, 4-5; Eugen Simion, *Personajele reale în căutarea autorului oniric*, L, 1996, 31; Octavian Soviany, *Europa ca text*, CNT, 1996, 36; Bertrand Leclair, *La Ruée vers l'Ouest*, „Les Inrockuptibles", 1996, 2 octombrie; Edgar Reichmann, *Un Hôtel sans étoiles*, „Le Monde", 1996, 4 octombrie; Claudiu Groza, *Pribeag prin Europa*, APF, 1996, 10; Ion Vartic, *„L'Extrême-contemporain" şi romanul său*, APF, 1996, 10; Antoine de Gaudemar, *La Chute de l'empire roumain*, „Libération", 1996, 7 noiembrie; Daniel Oster, *Inquiétante étrangeté („Hôtel Europa")*, „La Quinzaine littéraire", 1996, 705; Iulian Ciocan, *Metaromanul realităţii*, „Contrafort", 1997, 5-6; Octavian Soviany, *Ţepeneag & Fiii*, „Cuvântul", 1997, 7; Iulian Ciocan, *„Mioriţa" şi proza românească din secolul XX*, „Contrafort", 1997, 7-9; Dan Perşa, *„Hotel Europa"*, TMS, 1997, 11; Gheorghe Crăciun, *Cu garda deschisă*, Iaşi, 1997, *51-56*; Petre Isachi, Ioan Lazăr, *Anotimpurile romanului*, II, Bacău, 1997, *337-355*; Regman, *Dinspre Cercul Literar*, *242-248*; Victor Cubleşan, *Cărţi şi vise*, APF, 1998, 1-2; Martin Ebel, *Die Höflichkeit der Verzweiflung*, „Neue Zürcher Zeitung", 1998, 13 octombrie; Christian Ecker, *Es klappert die Mühle*, „Berliner Zeitung", 1998, 17-18 octombrie; Jürgen Verdofsky, *Heute ist Freiheit*, „Frankfurter Rundschau", 1998, 28 octombrie; Klaus Walter, *Odysseus im Rollstuhl*, „Die Welt", 1998, 31 octombrie; Mircea Anghelescu, *„Pont des Arts"*, „Curentul", 1998, 6 noiembrie; Christian Schulz, *Träume mischen sich ein*, „Südwestpresse" (Ulm), 1998, 11 decembrie; Nicolae Bârna, *Ţepeneag. Introducere într-o lume de hârtie*, Bucureşti, 1998; Marian Victor Buciu, *Ţepeneag între onirism, textualism, postmodernism*, Craiova, 1998; Cosma, *Romanul*, II, *415-417*; Gheorghe Crăciun, *În căutarea referinţei*, Piteşti, 1998, *205-210*; Glodeanu, *Dimensiuni*, *126-144*; Simion, *Fragmente*, II, *287-292*; Alex. Ştefănescu, *Comedia literaturii*, RL, 1999, 25; *Dicţ. analitic*, II, *134-136*, III, *168-170*, *394-397*, IV, *422-424*, *595-597*; Glodeanu, *Incursiuni*, *151-155*, *270-276*; Nicolae Bârna, *Demiurgul postmodern*, F, 2000, 9; S. Damian, *Aruncând mănuşa*, Bucureşti, 2000, *207-233*; *Dicţ. esenţial*, *842-844*; Dimisianu, *Lumea*, *159-185*; Ion Simuţ, *Arena actualităţii*, Iaşi, 2000, *174-181*; Tudorel Urian, *Proza românească a anilor '90*, Bucureşti, 2000, *60-64*; Ion Vartic, *Din mansarda dlui Teste pe targa lui Gracchus*, APF, 2001, 5; Octavian Soviany, *[Dumitru Ţepeneag]*, CNT, 2001, 35-37, 40, 43, 44, 46-52, 2002, 15, 36; Gheorghe Glodeanu, *Dumitru Ţepeneag în interviuri*, JL, 2001, 11-16; Nicolae Bârna, *Yoknopatamangaphawa, liniştea sufletului şi „finalul deschis" etern*, APF, 2001, 12; Nicolae Bârna, *„Iliada", „Odiseea" şi... „Mioriţa" sau Despre „poliloghia" necesară*, VR, 2001, 12; Bârna, *Comentarii*, *119-132*; Behring, *Scriit. rom. exil*, *182-199*; Marian Victor Buciu, *Promptuar. Lecturi post-totalitare*, Craiova, 2001, *73-98*; Cristea-Enache, *Concert*, *161-168*, *360-363*; Nicolae Oprea, *Opera şi autorul*, Piteşti, 2001, *81-109*; Pop, *Viaţă*, *63-74*; Popa, *Ist. lit.*, II, *859-861*; Simion, *Ficţiunea*, III, *372-383*; Vasile, *Proza*, *306-316*; Daniel Cristea-Enache, *Întoarcerea autorului*, CC, 2002, 3-4; Sanda Cordoş, *Nepotul lui Caragiale*, APF, 2002, 5; Marius Miheţ, *Magicianul sau Ce au devenit Regizorul şi Marele Dresor*, F, 2002, 9; Mircea Iorgulescu, *România* dream, „22", 2002, 654; Nicolae Oprea, *Proza onirică*, „Ziua literară", 2002, 4 noiembrie; Marian Victor Buciu, *„Maramureş", sfârşit de trilogie*, VR, 2002, 10-11; Negrici, *Lit. rom.*, *219-220*; Laura Pavel, *Între text şi imagine-spirala lumii ficţionale*, APF, 2003, 5; Manolescu, *Enciclopedia*, *680-686*; Ovidiu Morar, *Avatarurile suprarealismului românesc*, Bucureşti, 2003, *270-284*, *312-319*. *N. Br.*

ŢEPORDEI, Vasile (5.II.1908, Cârpeşti, j. Cahul - 16.V.2002, Bucureşti), gazetar, memorialist şi istoric literar. Este fiul Anastasiei (n. Partenie) şi al lui Ion-Iani Ţepordei, descendent din răzeşi dăruiţi de Ştefan cel Mare, după bătălia de la Lipnic, cu o moşie în ţinutul Soroca, de la care provine numele familiei. Îşi începe învăţătura în satul natal, în 1921 intră la Seminarul Teologic din Ismail, apoi continuă din anul următor la cel din Chişinău, pe care îl va absolvi în 1929. Urmează Facultatea de Teologie în acelaşi oraş (1929-1933), unde îi are profesori pe Gala Galaction, Nichifor Crainic, Iuliu Scriban, Ştefan Ciobanu, Vasile Radu, susţinându-şi licenţa cu o teză despre scriitorul Alexie Mateevici, pe care o va tipări în 1937. Înscris la Seminarul Pedagogic din Iaşi, îşi trece examenul de capacitate pentru învăţământul secundar (1937). Încă seminarist, în 1928 i se publică o predică în „Luminătorul" din Chişinău, la care va colabora şi ulterior, de asemenea la „Raza" şi „Cuvânt moldovenesc", în cotidianul „Calendarul" din Bucureşti (la invitaţia lui Nichifor Crainic), unde îşi va face adevărata ucenicie de gazetar, la „Ţara noastră" (redactor responsabil: Alexandru A. Hodoş), „Viaţa Basarabiei" ş.a. Din octombrie 1930 e director la revista „Studentul", iar în 1939, când reapare săptămânalul „Raza", i se încredinţează conducerea acestuia, mutându-se la Bucureşti după ultimatumul din iunie 1940, apoi din nou la Chişinău până în 1944, în această perioadă conducând şi redacţia de la Chişinău a cotidianului „Basarabia". Va semna multe articole cu pseudonim: Vasile Dascălu, Politicos, V. Ţep, Vlad Ţepeş, Ţepeluş, Vasilică Ţepeluş, Vasiliu, Rep. Hirotonit în 1939, concomitent predă la câteva licee din Chişinău (1934-1940, 1941-1944) şi Bucureşti (1940-1941, 1945-1948). În octombrie 1948 este arestat şi predat autorităţilor militare sovietice, fiind condamnat la douăzeci şi cinci de ani muncă silnică. Va rămâne în gulag (cea mai mare parte a timpului la Vorkuta) până în 1956, după amnistia dată de N. S. Hruşciov, apoi se repatriază. Va fi preot la Izlaz-Brăneşti, judeţul Ilfov (1959-1966), apoi la biserica Mărcuţa din Bucureşti până la pensionare (1983), desfăşurând o bogată activitate pastorală şi obştească.

Radiografie lucidă a realităţii, publicistica lui **Ţ.** îmbrăţişează subiecte de stringentă actualitate: situaţia României interbelice (*Sărmană ţară de vânzare*), proasta administrare a ţării (*De ce avem nevoie, Până când?*), corupţia, afacerismul, jaful în avutul public (*Săraci în ţară bogată*), politicianismul (*Ţara nesiguranţei, Naţionalism, şovinism şi politicianism*), lipsa de perspectivă a tineretului (*La o răscruce*), educaţia şi învăţământul (*Şcoala şi familia*), imoralitatea vieţii publice (*Politica şuşotelii*), cerinţa modernizării Bisericii, datoria de a cultiva limba (*Boala maimuţărelii*), situaţia intelectualilor de la ţară (*Mucenicii satelor*), soarta femeii şi a ţărăncii (*Roaba pământului!*), necesitatea ridicării satului ş.a., dovedind o înaltă conştiinţă civică. Tribun al Basarabiei, cum a fost considerat, ziaristul a militat pentru propăşirea provinciei sale, marginalizată în contextul României Mari. După cedarea teritoriului de dincolo de Prut, va scrie pagini mişcătoare, îndeosebi în gazetele „Raza" şi „Basarabia" - adunate în parte în volumul *Iubim Basarabia* (1998) -, despre drama refugiaţilor (*„Jelui-m-aş şi n-am cui"*, *„Să revăd Basarabia şi apoi să mor"*, *„Basarabia în diaspora"*), nostalgia după ţinutul natal (*Satul basarabean*, *Dor de Basarabia*,

Iubim Basarabia, Scrisoare din Basarabia, Frumusețile țării), cu ecouri din Alecu Russo, dar de un patetism reținut. Retorica este simplă, directă, lipsită de literaturizare, adesea polemică și nu rareori incendiară. Același stil îl folosește în memorialistică - *Amintiri din gulag* (1992), reluate în *Drumul Golgotei* (1995) -, unde își reconstituie întreaga viață, până la călătoriile în Statele Unite și Israel. În pofida aglomerării de amănunte faptice, accentul cade pe relatarea uneori brutală despre lagărele morții, fiind o mărturie grăitoare a trecerii omului prin lume, în confruntarea cu vicisitudinile soartei într-un veac însângerat. Altă carte, *Au murit cu gândul și dorul de Basarabia* (1997), reunește articole publicate între 1918 și 1940, precum și medalioane despre câteva personalități culturale basarabene sau care au avut legături cu această provincie, urmărindu-le contribuția și după refugierea în România. Studiul despre Alexie Mateevici documentează toate ipostazele literare în care s-a manifestat înaintașul său.

SCRIERI: *Alexie Mateevici*, pref. Ștefan Ciobanu, Chișinău, 1937; *Amintiri din gulag*, pref. Victor Crăciun, postfață Gheorghe Cunescu, București, 1992; ed. (*Drumul Golgotei*), pref. Johan Urwich, București, 1995; *Au murit cu gândul și dorul de Basarabia*, București, 1997; *Iubim Basarabia*, București, 1998.

Repere bibliografice: *Scriitori de la „Viața Basarabiei"*, îngr. Alexandru Burlacu și Alina Ciobanu, Chișinău, 1990, *308*; Victor Crăciun, *Memoriile lui Vasile Țepordei*, „Basarabia", 1991, 11; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia, 269*; Popa, *Ist. lit.*, I, *101*; Alexandru Burlacu, *Literatura română din Basarabia. Anii '20-'30*, Chișinău, 2002, *213*. *G. Dn.*

ȚEPOSU, Radu G. (19.IV.1954, Șirnea, j. Brașov - 5.XI.1999, Brașov), critic literar și jurnalist. Este fiul Mariei (n. Dudu) și al lui Gheorghe Țeposu, tehnician veterinar. Face școala generală la Șirnea, apoi Liceul „Andrei Șaguna" din Brașov (1969-1973). În 1974 devine student la Facultatea de Filologie a Universității „Babeș - Bolyai" din Cluj-Napoca, secția română-spaniolă, pe care o va absolvi în 1978, susținându-și licența cu o lucrare despre M. Blecher. Integrat grupului echinoxist, va fi secretar de redacție și cronicar al revistei - unde și debutează în 1975, cu eseul *Funcția spațiului în piesa „Zamolxe" de Lucian Blaga* -, precum și coordonator din partea studenților al cenaclului din jurul acesteia. Împreună cu Ioan Groșan, Ioan Buduca, Emil Hurezeanu, George Țâra, Lucian Perța, Horia Pop, Alexandru Țion întemeiază în 1974 grupul literar-artistic Ars Amatoria, care va da spectacole în mai multe orașe din țară. Profesor de română, latină și franceză la Școala Generală din Mârșa, județul Giurgiu (1978-1983), ulterior intră în presă, ca redactor la „Flacăra" (1983-1987), șef de secție la „Viața studențească" și „Amfiteatru" (1987-1990), iar din 1990 director-fondator al revistei „Cuvântul" și al câtorva publicații satelite („VIP", „VIP economic & financiar"), al Editurii Cuvântul, precum și al cotidianului „Clipa" (Baia Mare). Colaborează constant cu comentarii și analize politice la posturile de radio Europa Liberă și BBC. Semnează cronici și articole literare în „Steaua", „Tribuna", „Amfiteatru", „România literară", „Astra", „Viața românească", „Luceafărul", „Caiete critice", „Secolul 20" ș.a., e prezent cu luări de atitudine politică și civică în „22", „Cuvântul", „Clipa". De asemenea, a făcut parte din grupul colaboratorilor la *Dicționarul scriitorilor români*, coordonat de Mircea Zaciu, Marian Papahagi și Aurel Sasu (I-IV, 1995-2002). I s-au decernat premii ale revistelor „Amfiteatru" (1976, 1978), „Poesis" (1993), „Contemporanul" (1994) și „Cuvântul" (1999).

Prima carte a lui **Ț.**, *Viața și opiniile personajelor* (1983), se înscrie într-o suită de tentative ale criticii din decada a noua a secolului trecut de a proiecta scenariul devenirii prozei românești pornind de la jocul sofisticat de forțe din triada autor-narator-personaj și variind decupajul speculativ. În ceea ce îl privește, **Ț.** se fixează asupra relației dintre personaj și narator, urmărind emanciparea progresivă a primului în raport cu cel de-al doilea în romanul românesc, de la D. Bolintineanu (*Manoil*) până la Ștefan Bănulescu (*Cartea Milionarului*). Criticul postulează existența unui paralelism între acest joc de forțe narativ, pe de o parte, și relația dintre ființă și transcendență în discursul intelectual modern, pe de alta. Principalele etape stabilite sunt romanul tranzitiv, în care naratorul e omniscient, personajul este narat și are iluzia apartenenței la realitate; romanul reflexiv, în care personajul e și narator, dar își conservă iluzia vieții; în fine, metaromanul, în care personajul accede la conștiința auctorială, pierzându-și însă iluzia vieții în beneficiul asumării deliberate a convențiilor literaturii. Dincolo de obiecțiile care se pot aduce acestei fenomenologii, interesantă nu prin

validitate, ci prin coerență, cartea se distinge în peisajul criticii contemporane prin fuziunea fericită a infrastructurii teoretice cu discursul analitic, prin adecvarea instrumentarului la obiect și mai ales printr-o subtilă cunoaștere a romanului românesc și a circumstanțelor devenirii sale istorice. Eseul *Suferințele tânărului Blecher* (1996), versiune actualizată a lucrării de licență, publicată după un îndelung stagiu de sertar, reprezintă un clasic studiu de caz, plasat într-un orizont tipologic. În viziunea lui **Ț.**, M. Blecher este un creator modern, semnul lui distinctiv fiind conștiința marcată de boală. Suferința încetează să mai fie maladia sufletească romantică, pentru a se transforma în una pur fizică, adică „o formă dezmățată a vieții". Interpretarea rămâne interesantă prin examinarea meticuloasă a raporturilor boală – creație, suferința devenind o arhitemă a operei și selectând forme adecvate de expresie. În mare parte, programul anunțat de critic se cantonează strict în planul intențiilor, iar cartea are înainte de orice meritul de a enunța câteva întrebări, rămase până în prezent fără răspuns în studiul operei lui Blecher. După 1989 **Ț.** publică și *Istoria tragică & grotescă a întunecatului deceniu literar nouă* (1993), volum care, stopat de cenzură în anii anteriori, încearcă o panoramare completă a producției promoției optzeciste. Tratarea se face pe genuri, opțiune motivată de decalajele de vârstă literară între poezia, proza și critica grupului, iar analizele se îndreaptă deopotrivă spre genul proxim și spre diferența specifică. În sfera prozei primul este mai frapant, aici existând o omogenitate care nu poate fi regăsită în poezia generației. Textualismul, mitologia derizoriului, supralicitarea cotidianului sunt puncte comune din programul optzeciștilor. Cât privește sensul ei grav, proza încearcă o revizuire a perspectivei literare asupra socialului, opunându-se într-un mod radical viziunii asupra lumii preconizate de canonul oficial. În aceeași direcție ar merge și preferința pentru proza scurtă în detrimentul romanului. În poezie, dincolo de sentimentul apartenenței de grup, diferențele specifice copleșesc genul proxim, care se reduce la conștiința acută a succesoratului cultural – de unde și cultivarea parodică a livrescului – sau la prezența emfatică în prim-planul textului a unei instanțe personalizate. În fine, critica promoției – crede **Ț.** – reușește o sinteză între profesionistul excelând tehnic, informat la zi, și scriitorul de talent. Cartea acestui autor „afabil și caustic în același timp", ale cărui propoziții „de o obiectivitate inclementă scapă rareori fără un sâmbure de maliției zitate" (Al. Cistelecan), reprezintă deocamdată un unicat istorico-literar, dedicat unei perioade unde predominante rămân evaluările impresioniste.

SCRIERI: *Viața și opiniile personajelor*, București, 1983; *Istoria tragică & grotescă a întunecatului deceniu literar nouă*, București, 1993; ed. pref. Al. Cistelecan, București, 2002; *Suferințele tânărului Blecher*, București, 1996. **Ediții:** Ioan Slavici, *Mara*, postfața edit., București, 1979; *Horia Lovinescu interpretat de...*, pref. edit., București, 1983; Sm. M. Vizirescu, *Geapanale*, pref. edit., Cluj-Napoca, 1987; George Stanca, *Angel radios*, pref. Ion Cristoiu, București, 1994.

Repere bibliografice: Val Condurache, *Viața în cărți*, CL, 1984, 4; Mihai Dinu Gheorghiu, *Critica reflexivă*, CRC, 1984, 26; Gheorghe Grigurcu, *„Viața și opiniile personajelor"*, F, 1984, 7; Radu Călin Cristea, *Personajul a murit, trăiască personajul!*, VR, 1984, 10; Adrian Marino, *Procedee critice și literare*, TR, 1985, 21; Iorgulescu, *Prezent, 299–301;* Cornel Ungureanu, *Scriitorii întunecatului deceniu*, O, 1993, 17; Claudiu Constantinescu, *Un dicționar*, RL, 1993, 27; Dan C. Mihăilescu, *„Istoria tragică & grotescă a întunecatului deceniu literar nouă"*, LAI, 1993, 28; Al. Cistelecan, *„Istoria tragică & grotescă a întunecatului deceniu literar nouă"*, „Cuvântul", 1993, 33, 34; Octavian Soviany, *Postmodernism și melancolie*, CNT, 1993, 34; Adrian Marino, *O nouă istorie literară*, JL, 1993, 37–40; Constantin Cubleșan, *Deceniul literar nouă*, ST, 1993, 10; Irina Petraș, *Era personalizării*, TR, 1993, 46; Tania Radu, *„Istoria tragică & grotescă a întunecatului deceniu literar nouă"*, RITL, 1994, 2; Bucur Demetrian, *O istorie postmodernistă*, R, 1995, 1–2; Ioan Buduca, *Romanul persoanei*, „Cuvântul", 1996, 9; Simuț, *Critica, 185, 195–206;* Monica Spiridon, *Apărarea și ilustrarea criticii*, București, 1996, *159–164;* Ion Simuț, *Resursele istoriei literare*, F, 1997, 2; Iulian Boldea, *O poetică a suferinței*, VTRA, 1997, 3; Ruxandra Ivăncescu, *Chinuitul Max Blecher și tânărul Radu Țeposu*, VTRA, 1997, 3; Borbély, *Xenograme, 107–109;* Ion Simuț, *Lamento la moartea unui prieten*, F, 1999, 11–12; *Memento Radu G. Țeposu*, VTRA, 2000, 5; Dimisianu, *Lumea, 461–464;* Grigor, *Moromete, 59–63;* Lefter, *Scriit. rom. '80–'90*, III, *236–238;* Manolescu, *Lista*, III, *424–430;* Petraș, *Panorama, 619–622;* Popa, *Ist. lit.*, II, *1126; Dicț. scriit. rom.*, IV, *632–634;* Nicolae Oprea, *Timpul lecturii*, Cluj-Napoca, 2002, *349–352.* *M. S.*

ȚERANUL ROMÂN, publicație apărută la București, săptămânal, de la 12 noiembrie 1861 la 6 mai 1862 și de la 6 septembrie 1862 la 17 martie 1863. Pentru a continua propaganda în sprijinul efectuării reformelor sociale favorabile țărănimii, redactorul responsabil, Ion Ionescu de la Brad,

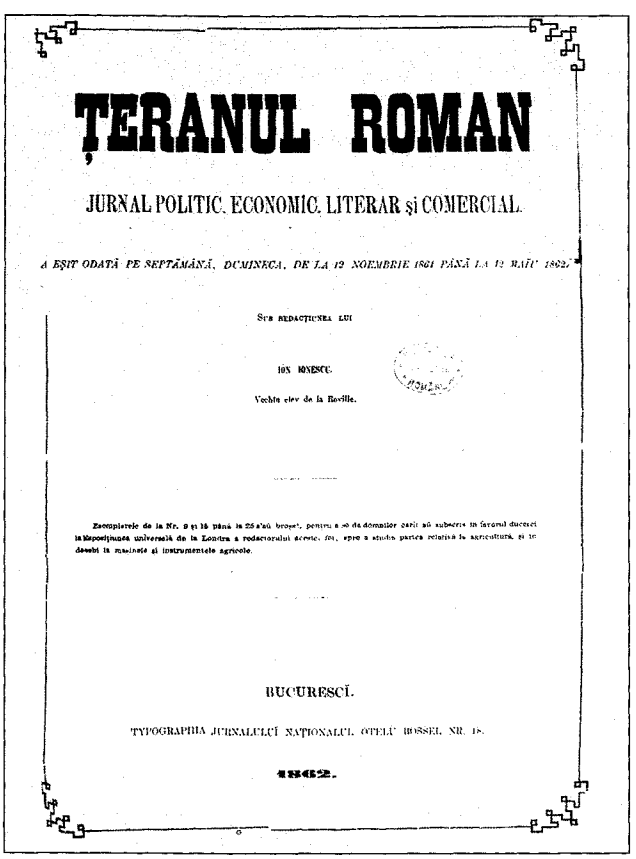

ȚERANUL ROMAN

JURNAL POLITIC, ECONOMIC, LITERAR și COMERCIAL.

A EȘIT ODATĂ PE SEPTĂMÂNĂ, DUMINECA, DE LA 12 NOIEMBRIE 1861 PÂNĂ LA 12 MAIU 1862.

SUB REDACȚIUNEA LUI

ION IONESCU.

Vechiu elev de la Roville.

Zecompletele de la Nr. 9 și 10 până la 25 s'au broșat, pentru a se da domnilor carii să subscrie în faromul ducesei la Expoziția universală de la Londra a redactorului acestei, foi, spre a studia partea relativă la agricultură, și în deosebi la mașinele și instrumentele agricole.

BUCUREȘCI.

TYPOGRAPHIA JURNALULUI NAȚIONALU, OTELU ROSSEL NR. 18.

1862.

editează, în linia altor gazete la care colaborase („Tribuna română", „Independința", „Reforma"), acest hebdomadar, susținând împroprietărirea țăranilor și o lege electorală care să dea dreptului de vot un caracter cât mai larg. În deplină consonanță, partea literară este ilustrată cu scrieri din Vasile Alecsandri, Dimitrie Bolintineanu, Ion Ghica, Gh. Sion, Nicolae Filimon, Pantazi Ghica ș.a. Sub titlul general „Poezia populară", lui Alecsandri i se republică *Cântecul răzeșilor, Călărețul, Hora vârstelor* ș.a., Bolintineanu dă *Legende noi (Ghinea Grecul, Doamna lui Neagu, Antonie Vodă)*. Lui Ion Ghica îi aparțin articolul *Misiunea românilor* și *Impozitul pe venit* - scrisoare adresată redacției. I. C. Massim (cu articole de filologie și recenzii), Gh. Sion (poezia *Imnul național)*, Radu Rosetti (proză satirică), Pantazi Ghica (cu proză și cronici dramatice) și C. Platon (versuri) sunt, de asemenea, colaboratori. Din literatura populară română, a cărei valoare artistică și documentară este afirmată în articolele lui I. Ionescu de la Brad, Nicolae Filimon și Pantazi Ghica, se tipăresc, în afara unor poezii culese de V. Alecsandri, basmele lui Petre Ispirescu (*Fata de împărat și pescarul, Povestea lui Făt-Frumos* ș.a.), precum și povești comunicate de Nicolae Filimon *(Roman Năzdrăvan, Omul de piatră)*. Tot Filimon scrie și cronici ale spectacolelor de teatru românesc sau de operă, alternativ cu Pantazi Ghica și Mihail Pascaly. *R. Z.*

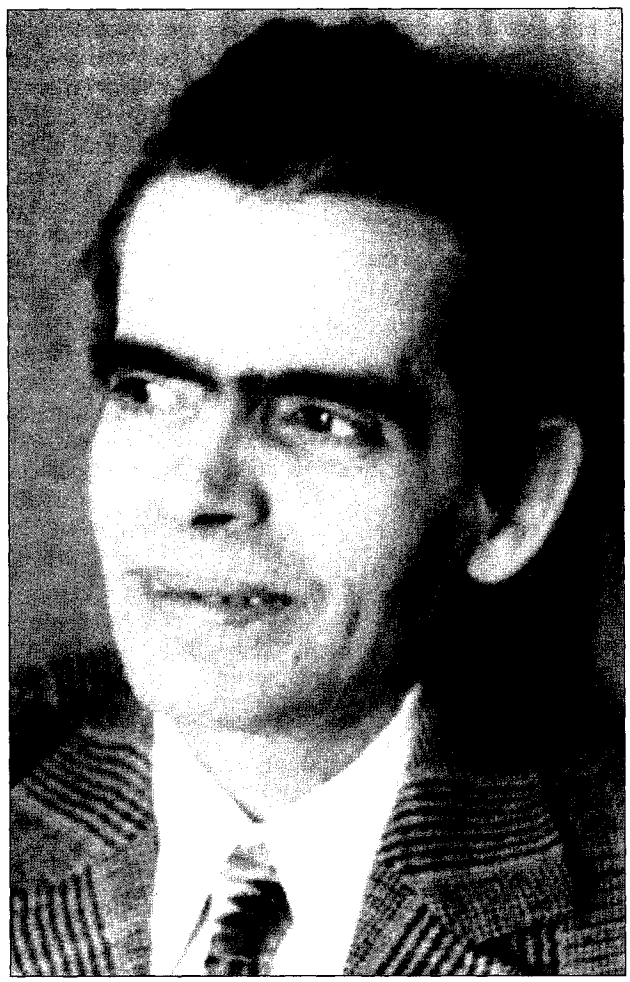

ȚIC, Nicolae (1.I.1929, Boz, j. Hunedoara - 11.III.1992, București), prozator. Este fiul Minervei (n. Cișmaș) și al lui Miron Țic, țărani. Urmează școala primară în satul natal și Liceul „Decebal" din Deva (1941-1949). Student la Facultatea de Filologie a Universității din București (1949-1953), este concomitent redactor la „Steagul roșu" din Petroșani (1949), colaborator extern la „Scânteia tineretului" (1950-1952), devenind ulterior redactor (1952-1956). Considerat, împreună cu Radu Cosașu, persoană „dușmănoasă" și „negativistă", se vede concediat. Redactor la Secția scenarii a Studioului Cinematografic București (1961-1969), va fi apoi secretar al Asociației Cineaștilor (1970-1971). Debutează cu versuri în 1949 la „Revista elevilor", iar editorial în 1957 cu nuvela *A doua moarte a lui Anton Vrabie*. Scrie multe scenarii de film, singur sau în colaborare cu Ion Băieșu, Mircea Drăgan, Gabriel Barta, Domokos Geza sau cu Eugen Mandric (*Lupeni '29, Cinci oameni la drum, Golgota, B. D. intră în acțiune, B. D. la munte și la mare, Brigada Diverse în alertă, Duminică în familie*). Povestirile, reportajele și publicistica de factură socială îi apar în „Gazeta literară", „Luceafărul", „România literară", „Viața românească", „Adevărul literar și artistic" ș.a. Pentru volumul de povestiri *Profiluri* (1959) a fost distins cu Premiul Academiei RPR.

Majoritatea scrierilor lui **Ț.** - romane, povestiri, nuvele - se conformează unei comenzi ideologice și prezintă, cu mici excepții, mediul citadin românesc dintre 1950 și 1989, ani în care uzina sau șantierul erau socotite matrice ale formării și împlinirii „noii" personalități a omului. Autorul se adresează cu predilecție unei anumite categorii de cititori, similară ca vârstă, psihologie și comportament cu personajele pe care le imaginează, mai toate oameni tineri, intenția fiind adesea vădit didacticistă. Protagoniștii din romanele *Ora șase* (1960), *Anii tineri* (1961), *Navetiștii* (1974) sau din culegerea de nuvele *Vântul de seară* (1962) ș.a. sunt concepuți ca modele de conduită. Tot în ciclul romanelor formării se poate încadra și *Jean, fiul lui Ion* (1978), unde antagonismul părinți-copii, sugerat de titlu, este numai aparent, fiind un simplu procedeu prin care **Ț.** urmărește să capteze atenția cititorului. Cartea înseamnă totuși un pas înainte, în primul rând datorită depășirii unor clișee și schematisme specifice literaturii din deceniile anterioare. Prozatorul mai investighează conștiințe (fals) torturate și destine umane ratate, ce parcurg o traiectorie regresivă. Confruntați cu realitatea, acești oameni cad victime propriilor slăbiciuni de caracter: arivismul (Geo Baldovin din *Durerile altora*, 1969), lașitatea în asumarea riscurilor pe care le implică o anumită opțiune politică (Paul Comănici din *Scamatorul*, 1969) sau lipsa de curaj într-un moment decisiv al vieții, utilizarea de paleative ce se vor dovedi tot atâtea puncte de plecare spre alte compromisuri morale (Vasile Oprina din *Drumul spinos al întoarcerii*, 1971). Cu *Roșu pe alb* (1977), un roman-document despre greva minerilor de la Lupeni din 1929, prozatorul ambiționa probabil crearea unui ciclu, din

care a şi scris alt volum, care încearcă să restituie atmosfera din România perioadei de după primul război mondial, cu trimitere la greva generală din 1920 - *Până mă întorc, visează* (1980). Maturizarea artistică se produce abia cu aceste două desfăşurări epice şi este evidentă în primul rând prin eliminarea stângăciilor de compoziţie şi stil reportericesc. Renunţând şi la formula strictă a romanului tradiţional, **Ţ.** recurge la forme moderne de scriitură, între care pulverizarea epicului şi colajul de documente sau alternarea persoanei naratorului în relatarea faptelor. Prin calitatea de personaj-martor, dezvăluită în momentele-cheie ale acţiunii, al cărei curs, văzut ca un dat istoric, nu poate fi schimbat, autorul are posibilitatea să dea o interpretare, parţial validă, din perspectiva contemporaneităţii. O ruptură mai radicală, vizibilă în abandonarea tematicii impuse de ideologia oficială şi în abordarea cu o altă înţelegere a destinelor umane, poate fi detectată în romanul *Până la ultima consecinţă* (1988). Protagonistul, Anton Majaru, de fapt un alter ego al autorului, are o biografie similară cu aceea a unor personaje din cărţile precedente, de „strașnic păzitor de legi" (bune sau rele). Abia după pensionare el află răgazul pentru a înţelege că verticalitatea sa morală şi dragostea de muncă au fost abuziv folosite de o pătură de privilegiaţi din sferele puterii comuniste. În *Bufniţa albă* (1992) un ţăran, Iosu Ascar, se opune demolării bisericii şi satului ctitorit de strămoşii săi şi al cărui staroste este considerat încă. Personaj viguros, acesta este primul erou-ţăran din romanele lui **Ţ.**, care continuă şi aprofundează schiţa caracterologică a bătrânului tată din scrierea autobiografică *Jurnal de toamnă* (1991). Conectat la spiritul vremurilor, **Ţ.** are acum „o scriitură de excelenţă, o construcţie riguroasă, «fragmentaristă», un grotesc tragic şi tandru, o ritmică punctată de tăcerile sau respiraţia fiecărui personaj" (Maria-Luiza Cristescu). Nu scapă prilejul de a trata o temă precum evenimentele din decembrie 1989. Într-o notă de pesimism profund, în romanul *Evanghelia după Satan* (1993), editat postum, evocă destinul tragic al unui tânăr revoluţionar împins la disperare şi sinucidere de profitorii şi sicofanţii care au deturnat idealurile revoluţiei.

SCRIERI: *A doua moarte a lui Anton Vrabie,* Bucureşti, 1957; *Profiluri,* Bucureşti, 1959; *Ora şase,* Bucureşti, 1960; *Anii tineri,* Bucureşti, 1961; *Vântul de seară,* Bucureşti, 1962; *Un vals pentru Maricica,* Bucureşti, 1963; *Oraşul cu o mie de blesteme,* Bucureşti, 1965; *Pe scara vagonului,* Bucureşti, 1966; *Cu uşile deschise,* Bucureşti, 1967; *Nu trageţi în caii de lemn,* Bucureşti, 1967; *Durerile altora,* Bucureşti, 1969; *Scamatorul,* Bucureşti, 1969; *Camera cu oglinzi,* Bucureşti, 1971; *Drumul spinos al întoarcerii,* Bucureşti, 1971; *Viaţă de buzunar,* Bucureşti, 1972; *Navetiştii,* Bucureşti, 1974; *Patima urşilor albi,* Bucureşti, 1975; *Arşiţa verii şi a sufletului meu,* Bucureşti, 1976; *Roşu pe alb,* Bucureşti, 1977; *Jean, fiul lui Ion,* Bucureşti, 1978; *Până mă întorc, visează,* Bucureşti, 1980; *Suplinitorii,* Bucureşti, 1982; *Lege şi anexă,* Bucureşti, 1983; *Sărindar,* Bucureşti, 1984; *Intermediarii,* Bucureşti, 1985; *Grindina,* Bucureşti, 1987; *Până la ultima consecinţă,* Bucureşti, 1988; *Jurnal de toamnă. Duioase, temperate, vesele,* Bucureşti, 1991; *Bufniţa albă,* Bucureşti, 1992; ed. Deva, 2003; *Evanghelia după Satan,* pref. Matei Albastru [Matei Gavril], Bucureşti, 1993.

Repere bibliografice: Georgescu, *Încercări,* II, *155-157;* Petroveanu, *Pagini, 205-210;* Mihai Novicov, *Chipul luptătorului comunist în proza contemporană,* Bucureşti, 1961, *102-111;* I. Vitner, *Prozatori contemporani,* II, Bucureşti, 1962, *105-141, 371-372;* Eugen Simion, *„Un vals pentru Maricica",* GL, 1963, 23; Damian, *Direcţii, 158-179;* Mihai Novicov, *Literatura şi viaţa,* Bucureşti, 1965, *50-64;* Ardeleanu, *Însemnări, 214-219;* Mircea Iorgulescu, *„Durerile altora",* AST, 1969, 6; Cristea, *Interpretări, 73-78;* Damian, *Intrarea, 103-106;* Dimisianu, *Prozatori, 93-95;* Mircea Iorgulescu, *„Drumul spinos al întoarcerii",* RL, 1971, 9; Alex. Ştefănescu, *„Drumul spinos al întoarcerii",* LCF, 1971, 23; Laurenţiu Ulici, *„Navetiştii",* REVR, 1975, 2; Cristea, *Domeniul, 238-243;* Valentin F. Mihăescu, *„Patima urşilor albi",* LCF, 1976, 22; Titel, *Pasiunea, 65-68;* Valeriu Cristea, *Romanul monografic,* RL, 1976, 24; Dimisianu, *Nouă prozatori, 152-171;* Cornel Ungureanu, *Documente de viaţă,* RL, 1979, 17; Cristea, *Faptul, 241-244;* Ştefănescu, *Jurnal, 92-93;* Radu G. Ţeposu, *„Lege şi anexă",* 1983, 36; Raicu, *Fragmente, 371-375;* Dumitru Micu, *„Sărindar",* CNT, 1985, 12; Fănuş Neagu, *A doua carte cu prieteni,* Bucureşti, 1985, *274-275;* Ungureanu, *Proza rom., 699-719;* Eugen Simion, *Temele romanului social,* RL, 1986, 47; Cosma, *Romanul,* I, *172-174;* Miruna Barbu, *Un posibil jurnal al ficţiunii,* RL, 1991, 34; Aluniţa Cofan, *Universul domestic al „diaristului",* CC, 1991, 10-12; Platon Pardău, *Plecarea lui Nicolae Ţic,* RL, 1992, 9; Petre Sălcudeanu, *Sufletul plutitor,* RL, 1992, 9; Cristea, *A scrie, 241-244;* Aurel Martin, *Romanul social,* RL, 1993,17; Sânziana Pop, *Nicolae Ţic,* LCF, 1996, 3; Cristina Corciovescu, Bujor T. Râpeanu, *1 234 cineaşti români,* Bucureşti, 1996, *372-373;* Maria-Luiza Cristescu, *Un postmodern neîngrădit,* LCF, 1999, 10; Popa, *Ist. lit.,* I, *1025-1027; Dicţ. scriit rom.,* IV, *634-635.*

* * *

ŢICHINDEAL, Dimitrie (c. 1775, Becicherecu Mic, j. Timiş - 20.I.1818, Timişoara), fabulist, traducător. Este fiul Elenei şi al preotului Zaharia. Urmează şcoala sârbească din satul natal şi la Timişoara, unde în 1802 termină Seminarul Teologic. Învăţător în Belinţ şi Beregsău, revizor şcolar, apoi învăţător şi preot în Becicherecu Mic, **Ţ.** a fost între acele fete bisericeşti ce s-au opus încercărilor autorităţilor sârbeşti, civile şi eclezias-tice, de a-i deznaţionaliza pe românii bănăţeni. Într-o petiţie din 1807 către împăratul Francisc I susţinea, cu argumentul vechimii elementului romanic, drepturile românilor. În repetate rânduri s-a pronunţat pentru ridicarea interdicţiei de folosire a limbii române în şcoală şi în biserică. Prin eforturile lui şi ale unui grup de cărturari, între care se aflau Moise Nicoară şi Constantin Diaconovici-Loga, s-a deschis în 1812, la Arad, Şcoala Preparandală; aici **Ţ.** era profesor de învăţătura legii sau „catihetă". Participând la mişcarea pentru un episcopat românesc la Arad, a fost persecutat. Sub acuzaţia de a se fi ridicat „contra constituţiei împărăţiei habsburgice", în iunie 1814 este revocat din funcţia de profesor, iar volumul *Filosoficeşti şi politiceşti prin fabule moralnice învăţături,* traducere din Esop după Dositei Obradovici, e confiscat. **Ţ.** se va retrage ca preot în satul în care se născuse.

Popularizator al ideilor iluminismului, traducător din scrierile sârbului Dositei Obradovici - *Sfaturile a înţeleajerii cei sănătoase* (1802), *Adunare de lucruri moralicești de folos şi spre veselie* (I, 1808), *Filosoficeşti şi politiceşti prin fabule moralnice învăţături* (1814) -, cu scopul de a sprijini, prin educare, ridicarea conştiinţei naţionale şi lupta românilor pentru drepturi naţionale şi sociale, **Ţ.** a elogiat cartea, a condamnat superstiţiile şi a fost cel dintâi bănăţean care s-a interesat de

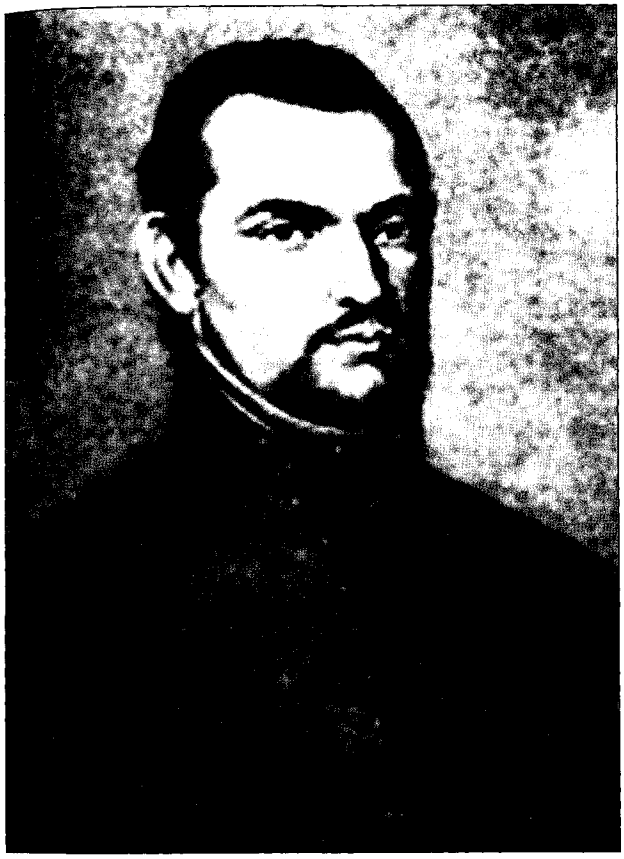

folclor, în prima traducere consemnând datini ale românilor comparate cu cele romane, pentru a demonstra latinitatea neamului. Fabulele lui Esop l-au interesat pentru că ofereau nu numai învățături morale cu valabilitate general umană, ci și posibilitatea exprimării voalate a unor idei politice. Mai mult decât la Nicolae Oțelea cu trei decenii înainte, textele dobândesc o haină adaptată realităților autohtone, ceea ce le dă aspectul unor prelucrări. **Ț.** amplifică morala, trecând în ea ecouri ale frământărilor timpului: disputele teologice sterile sunt puse față în față cu necesitatea armoniei între popoare (*Șoarecii și clopotele*), unirea provinciilor românești într-o „măreață națiie daco-română" este întrevăzută ca rezultat al luminării păturii de jos (*Muierea și găina*); portrete satirice de prelați obtuzi ori de renegați intră în *Șarpele și pila*, *Privighetoarea și vulturele*. Limba este populară, totuși fraza se mișcă greoi, discursiv, căci ținta rămâne învățătura, trezirea minții și disciplina morală. Marin Sorescu aprecia că formula „gură de aur", prin care Mihai Eminescu îl definea pe **Ț.**, ar putea fi explicată tocmai „printr-un anume dar retoric, întâlnit în morala fabulelor, întinsă și gesticulant patetică". Singura scriere originală a lui **Ț.**, un istoric al școlii din Banat, tipărită în 1813, este de strictă valoare documentară.

SCRIERI: *Arătare despre starea acestor noao introduse sholasticești instituturi ale nației românești, sârbești și grecești*, Buda, 1813. **Traduceri:** Dositei Obradovici, *Sfaturile a înțeleajerii cei sănătoase*, Buda, 1802, *Adunare de lucruri moralicești de folos și spre veselie*, partea I, Buda, 1808, *Filosoficești și politicești prin fabule moralnice învățături*, Buda, 1814; ed. 2 (*Filosofice și politice prin fabule învățături morale*), pref. I. Eliad [Ion Heliade-Rădulescu], București, 1838; ed. (*Fabulele lui Demetriu Cichindeal în traducere nouă din originalul sârbesc al lui...*), îngr. și pref. Ioan Russu, Arad, 1885; ed. (*Fabule și moralnice învățături*), îngr. și pref. Virgil Vintilescu, Timișoara, 1975; [Autor neidentificat], *Epitomul sau Scurte arătări pentru sânta beserică*, Buda, 1808.

Repere bibliografice: Ion Heliade-Rădulescu, *Scrieri literare*, îngr. George Baiculescu, Craiova, 1939, *241-246;* *Dumitru Țichindeal (cam pe la 1778-1814)*, în *Lepturariu rumânesc cules den scriptori rumâni*, publ. Aron Pumnul, t. IV, partea I, Viena, 1864, *53-55;* V. A. Urechia, *Despre fabule în genere și în speciale despre Cichindel*, București, 1866; Iosif Vulcan, *Dimitrie Cichindeal. Date nouă despre viața și activitatea lui*, București, 1893; Iorga, *Ist. lit. XVIII*, II, *340-345;* Densusianu, *Lit. rom.*, I, *89-97;* Lația, *Cărturari*, *5-7;* Suciu, *Lit. băn.*, *57-66;* Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *80*, *Ist. lit.* (1982), *74-75;* Popovici, *Studii*, I, *461-463;* Virgil Vintilescu, *Dimitrie Țichindeal*, Timișoara, 1965; Duțu, *Coordonate*, *315-324;* *Ist. lit.*, II, *112-115;* Piru, *Ist. lit.*, II, *149-150;* *Dicț. lit. 1900*, *867-868;* Sanda Radian, *Măștile fabulei*, București, 1983, *76-82;* Al. Hanță, *Idei și forme literare până la Titu Maiorescu*, București, 1985, *254-256;* Marin Sorescu, *Bibliotecă de poezie românească*, București, 1997, *239-240;* Doru Bogdan, Liviu Mărghitan, *„Țichindeal, gură de aur"*, Arad, 2000; *Dicț. esențial*, *844-845.* *S. C.*

ȚIMIRAȘ, Nicolae (15.V.1876, Fintești, j. Buzău - 14.XII.1950, Serto Fiorentino, Italia), poet, prozator și traducător. Și-a făcut studiile liceale și universitare la București, fiind absolvent al Facultății de Litere și Filosofie (1903), le-a continuat la Bruxelles, apoi a obținut și licența în drept la București (1911). După ce debutează la „Lumea ilustrată" (1892), colaborează (semnând uneori și N. Preda, N. Stroe, N. Sorin) la „Literatorul", „Țara", „Carmen Sylva", „Orientul", „Icoana vremei" (editată în 1894, împreună cu D. Th. Neculuță), „Viața nouă" (1898, unde era secretar de redacție), „Carmen", „Dimineața", „Minerva" (unde e redactor), „Minerva literară ilustrată". În 1907 își adună câteva poezii într-o primă plachetă, *Cântecul vântului*, iar o serie de articole, despre lupta națională a românilor bănățeni, despre evoluția organizării transporturilor pe teritoriul românesc sau cele intitulate *Din viața Bucureștilor*, le republică în volumul *Lucruri văzute...* (1909). În 1911 era antrenat de Constantin I. Creangă (cu care se înrudise prin căsătoria cu Laetiția Creangă, nepoata marelui prozator) într-o campanie de promovare a politicii lui Take Ionescu, care cuprindea și editarea la Piatra Neamț a ziarului „Deșteptarea", unde figura ca prim-redactor. A fost avocat la Constanța (1914-1931), apoi în Capitală. Va mai lucra sau doar colabora cu versuri și articole la „Dobrogea jună", „Voința Dobrogei", „Farul", „Marea noastră", „Adevărul", „Liberalul". Devine membru al Societății Scriitorilor Români în 1942, când deja plecase la Roma, probabil la fiul său, Nicolae Țimiraș, secretarul Legației României.

Cele câteva poeme din *Cântecul vântului* pot fi considerate ca o premisă a stărilor pe care le va revela **Ț.** în primul ciclu din *Cântecele singurătății* (1940). Scrise sub semnul tristeții apăsătoare, ele par a fi germenii din care se nasc mai târziu alte „poeme ale singurătății". Trăirile de odinioară dau viață

prezentului, îl transformă într-un spectacol vizionat parcă dintr-o peșteră interioară. Poetul are percepția senzorială a stărilor fluide, pe care le poate converti în imagini concrete: „singurătatea cristalină" sau ca o „sumbră poezie", „în haină de lumină albăstrie". Când ajunge la ultima speranță, exprimată în *Versete creștine*, se roagă să fie dezlegat „din lanțul de dureri" al unei lumi fără sens, în care adevărul „e cuvânt înșelător, deșertăciune,/ Amăgire, îndoială și mister", și să urce „în divinele tăceri", loc al certitudinii și al veșniciei. Înalță imnuri de slavă divinității, utilizând însă o retorică seacă, neinspirată, ca și în ciclul *Cântece pentru țară*, unde încearcă un elogiu adus trecutului, din care reține siluete aburoase de haiduci sau de domni viteji. Perpessicius îi aprecia concizia ce dă forță unor „imagini sugestive", precum și „sonetele perfecte", nu și compunerile pe teme religioase, „oarecum factice" și cu „parafraza psalmilor opacă". Ca ziarist, **Ț.** a cunoscut îndeaproape momentul 1907 și a scris povestirea *Judecata din urmă* (1908), dedicată „celor buni și răi, celor întunecați și mulți, țărănimii sărace și osândite". Protagonistul, un țăran fără pământ, ajunge la disperare, la beție, apoi, în iureșul răzvrătirii, se află în fruntea răsculaților. Cuminții definitiv de gloanțele stăpânirii, își ia zborul spre cer, fiind imaginat într-un periplu prin vămile văzduhului, până la scaunul judecății supreme. Sentința de condamnare la iad este contestată de țăran într-o pledoarie unde își relatează patetic viața plină de suferințe și nedreptăți, prin care își ispășise toate păcatele. Victor Anestin sublinia prezentarea plină de înțelegere a vieții de la sate și evidențiia noutatea secvenței călătoriei spre cer, iar Mihail Dragomirescu considera că ideea e „frumoasă și originală", dar narațiunea cam „fără însușiri de stil și limbă". Alte texte din periodice, situate între povestire și reportaj, păstrează aceeași atitudine de compasiune resemnată față de cei sărmani. În lucrarea *Ioan Creangă* (1933; Premiul Academiei Române) **Ț.** încearcă să reabiliteze, poate și din sentimente familiale, imaginea omului Creangă, descris de mulți ca incult, grosolan, robit pântecului, deformat de boli. Portretul lui G. Călinescu îl va revolta și mai mult, făcându-l să adauge în 1941, la ediția a doua, un capitol nou (*Figura lui Creangă*), în care se străduiește să infirme pas cu pas, pe bază de documente, mărturii și fotografii, această imagine șarjată. Însă principala intenție a biografului e să demonstreze cultura marelui povestitor, argumentele venind în urma descoperirii unei lăzi conținând cărți adnotate ce îi aparținuseră. Creangă apare interesat de mai toate ipostazele importante ale cunoașterii, dornic să învețe limbi străine, cu o ascuțime a minții ce nu s-ar fi putut manifesta fără suportul unor solide și destul de întinse cunoștințe. Numeroase alte aspecte ale biografiei (de la *Neamul lui Creangă* la *Creangă intim*), dar mai cu seamă valoarea operei, a cărei descriere o întreprinde în ultimul capitol, îl îndreptățesc pe monograf să îl așeze în rândul geniilor. Deși conține contribuții interesante, cartea e defectuos structurată, cu inserții disparate, vădind ostentația de a valorifica niște descoperiri, de a combate anumite opinii. Mai târziu, oarecum rupt de lume și îndrăgostit de poezia franceză, **Ț.** se dedică unei intense munci de traducere, preferând zonele de vârf ale liricii romantice, parnasiene și simboliste, cum se observă în antologia *Cântece de cristal* (I-III, 1937-1940), unde figurează Alfred de Vigny, Alphonse de Lamartine, Victor Hugo, Leconte de Lisle, Charles Baudelaire, Sully Prudhomme, J.-M. de Hérédia, Paul Verlaine, Henri de Régnier, Albert Samain. Deși era conștient că „transpunerea poetică" „devine o creație nouă", resursele proprii nu l-au ajutat să realizeze ce își propusese, în versiunile sale existând frecvente stângăcii, echivalări forțate, simpliste.

SCRIERI: *Cântecul vântului*, București, 1907; *Judecata din urmă*, București, 1908; *Lucruri văzute...*, pref. Victor Anestin, București, 1909; *Ioan Creangă*, București, 1933; ed. București, 1941; *Cântecele singurătății*, București, 1940. **Traduceri:** Paul Verlaine, *Poeme creștine*, București, 1937; Leconte de Lisle, Sully Prudhomme, J.-M. de Hérédia, Paul Verlaine, Henri de Régnier, Albert Samain, Alfred de Vigny, Alphonse de Lamartine, Victor Hugo, Charles Baudelaire, *Cântece de cristal*, I-III, București, 1937-1940; Milli Dondolo, *Îngerul a strigat*, București, 1943; ed. București, 1993.

Repere bibliografice: Dionis, *„Cântecul vântului"*, DMN, 1907, 1 272; M.C. [Mihai Carp], *„Cântecul vântului"*, VR, 1907, 9; Victor Anestin, *Literatura răscoalelor țărănești*, ADV, 1908, 6 671; [Victor Anestin], *Un răzvrătitor!*, ADV, 1908, 6 842; Mihail Dragomirescu, *„Judecata din urmă"*, CVC, 1909, 1; Al. Gh. Doinaru, *„Lucruri văzute..."*, „Minerva", 1909, 236; Paul I. Papadopol, *„Ioan Creangă"*, U, 1933, 34; C.G. [C. Gerota], *„Ioan Creangă"*, CL, 1933, februarie; D. Murărașu, *„Ioan Creangă"*, „Azi", 1933, 2; Ovidiu Papadima, *„Ioan Creangă"*, G, 1933, 5; Adrian Maniu, *Despre Ion Creangă*, U, 1933, 255; N. Iorga, *„Ioan Creangă"*, RI, 1933, 7-9; Dimitrie Macrea, *„Ioan Creangă"*, DR, 1931-1933; Alexandru Anestin, *„Cântece de cristal"*, „Ordinea", 1937, 1 583, 1938, 1 773; Al. Iacobescu, *„Cântece de cristal"*, CRE, 1937, 3 533; Al. Iordan, *„Chansons de cristal"*, „Ronsard", 1938, 1; I.G. Dimitriu, *„Cântece de cristal"*, CL, 1938, 6-7; Perpessicius, *Opere*, IX, *104-105*; Petru Iroaie, *„Cântecele singurătății"*, CL, 1941, 7; Alex. Oproescu, *Scriitori buzoieni. Fișier istorico-literar*, Buzău, 1980, *24-26*; Nicolae Țimiraș, *Anii tinereții*, îngr. Ion Manea, Berkeley (SUA), 1991, *passim*. *C. T.*

ȚIMIRAȘ, Nicolae (30.VII.1912, București - 1996, Berkeley, SUA), memorialist. Este fiul Laetiției (n. Creangă) și al scriitorului Nicolae Țimiraș. Urmează școala primară și Liceul „Mircea Basarab" (1923-1929) la Constanța. Va absolvi Facultatea de Drept și Facultatea de Litere și Filosofie la Universitatea din București (1933) și Școala Militară de Cavalerie din Târgoviște (1934). Este avocat în București până în 1936, când intră în Ministerul de Externe. Va fi funcționar al Legației României la Budapesta (1939-1940), la Roma, Vatican și Tirana (1940-1947). Emigrează în Canada, unde va lucra o vreme ca avocat în Montréal, apoi se va stabili în California, unde predă limba română la US Army Languages School din Monterey (1953-1956) și studiază la University of California, Berkeley (1957-1959), tot aici luându-și doctoratul în filologie italiană (1978). Profesor de limbi romanice la Contra Costa College, California (1959-1980), este unul din fondatorii Academiei Româno-Americane de Arte și Științe (1975), președinte (1978-1982) și vicepreședinte (1982-1988) al acesteia.

Anii tinereții (1991), primul volum de memorialistică publicat de **Ț.**, se referă la un interval de timp mult mai mare decât cel anunțat, 1912 (anul nașterii scriitorului) - 1933 (anul absolvirii studiilor universitare în țară). Capitolul *Los cuatro costados* este o incursiune privitoare la bunici și o pledoarie pentru cauza ramurii materne (mama scriitorului era fiica lui Constantin I. Creangă, nepoata lui Ion Creangă și sora arhitectului Horia Creangă), dar și a celei paterne, cu evoluții spectaculoase și dramatice povești de familie. *Los padres*, capitolul despre părinți, va fi dominat de figura tatălui, la a cărui evocare se adaugă, pios, comentarii despre scrierile lui, cu extrase din versuri și traduceri. Ultimele două capitole prezintă copilăria, adolescența și anii studenției bucureștene. Valoarea documentară a paginilor constă în reconstituirea atmosferei social-politice și culturale din preajma primului război mondial, accentuată prin intercalarea unor istorioare de epocă, portretizarea unor personalități politice și literare, prieteni ai tatălui, profesori ai fiului etc. Verva intelectuală, stilul ironic alert, bonomia și umorul definesc textul. *Rapsodii de vacanță. Călătorie în America de Sud* (2002) este un volum atipic de memorii, călătoria fiind mai degrabă un pretext pentru o culegere de povestiri și eseuri. În vara anului 1966 soția scriitorului, Paola, invitată la un congres internațional de farmacologie într-un oraș latino-american, merge acolo împreună cu **Ț.** și cu cei doi copii ai lor. Cartea e alcătuită din capitole care înregistrează, de regulă, etapele călătoriei și relația dintre soți („De unde se vede că Sancho Panza și Don Quijote încă mai călătoresc prin lume"), unul energic și pragmatic (Paola - Sancho Panza), celălalt visător și distrat (Nicolae, care se complace în rolul lui Don Quijote), peripețiile legate de copii, năzbâtiile micului Paolo fiind demne de un roman de aventuri. Descrierea orașelor vizitate abundă în referințe livrești, în special din poezia clasică italiană și franceză. Autorul e un povestitor înzestrat, care își presară amintirile cu tot felul de povești spuse celor mici, pe teme sud-americane sau românești. Pe de altă parte, pornind de la istoria și etnografia Braziliei, face comentarii amănunțite cu referire la ideile lui Claude Lévi-Strauss. Câteva capitole finale au o pronunțată alură eseistică: *Pentru și contra „indigenismului" artistic* (comparații între arta mexicană și cea peruviană, dar și arta românească), *Despre televiziune și cinematograf* (calitatea lor și influența asupra tineretului), *Cuvinte despre răspândirea neamului românesc la Salvador da Bahía* (imaginea românilor peste hotare) etc. Memorialistica grupată sub titlul *Rapsodii de vacanță. Călătorie în Italia* (2003), structurată în forma unor scrisori adresate unui văr din București, relatează, la fel de savuros, un lung voiaj întreprins în 1967-1968. Revederea Italiei după douăzeci de ani de la încheierea misiunii diplomatice este emoționantă, iar descripția pitorească și nostalgică a traiectoriei parcurse: Roma - Florența - Milano - Ravenna - Veneția, cu referiri la Dante, Ovidiu ș.a., întoarce adesea gândul la orașele românești. Restituită cu umor, o scenă are drept protagonistă pe soacra aristocrată și pretențioasă, criticând manierele americanizate ale familiei scriitorului.

SCRIERI: *Anii tinereții*, îngr. Ion Manea, Berkeley (SUA), 1991; *Rapsodii de vacanță. Călătorie în America de Sud*, pref. Constantin Mihăescu, București, 2002; *Rapsodii de vacanță. Călătorie în Italia*, pref. Constantin Mihăescu, București, 2003.

Repere bibliografice: Sasu, *Dict. scriit. SUA*, 292-293; Mihai Pelin, *Opisul emigrației politice*, București, 2002, 324; Manolescu, *Enciclopedia*, 686-687. *L. Cr.*

ȚINCU, Bucur (7.IX.1910, Rășinari, j. Sibiu - 15.IX.1987, București), eseist și istoric literar. Este fiul Anei (n. Barbăalbă) și al lui Bucur Țincu, agricultor, ținând și o cârciumă. Casa natală era vecină cu cea a familiei lui Emil Cioran. Acesta, cum va mărturisi la bătrânețe, copilărește cu „Țâncii", adică împreună cu Bucur și Petru (viitor director al Băncii Agricole și autor, în prima tinerețe, al unei broșuri intitulate alarmant *Moartea civilizației capitaliste*, pe care eseistul parizian dorea să o recitească). Casa lor se numără printre foarte puținele locuri și lucruri evocate nostalgic de „scepticul de serviciu", iar celor doi frați li se recunoaște neted aportul formativ: „Îmi pare rău că Bucur și-a lichidat casa de la Rășinari - îi scrie Cioran în 1976 fratelui său Aurel, rămas în țară -. În preajma ei s-a petrecut toată copilăria mea. El și Petru au avut un rol mare în «formarea» mea". După școala primară, urmată la Rășinari, **Ț.** intră la Liceul „Gheorghe Lazăr" din Sibiu (1921-1928), unde e coleg cu Emil Cioran. Apoi drumurile lor se despart, pentru studiile universitare **Ț.** alegând Clujul, unde

frecventează secția de filosofie de la Facultatea de Litere și Filosofie, pe care o va absolvi în 1932. Din această perioadă datează douăsprezece scrisori puse sub semnul „culmilor disperării", pe care Cioran i le trimite din București. Legătura lor epistolară va continua toată viața - cu întreruperi din cauza regimului totalitar instalat în țară -, ilustrând paradigmatic disjuncția operată de istoria politică în destinul a doi tineri similar dotați și formați cultural, care conturau imaginea virtuală a unui cuplu de complementarități. La Universitatea din Cluj, unde leagă o prietenie durabilă cu Horia Stanca, e studentul preferat al lui D. D. Roșca, care va dedica lucrarea *Mitul utilului* (1933) lui Ț. și lui Grigore Popa. Raționalismul și naționalismul superior proprii magistrului au o influență determinantă asupra tânărului, care se orientează de pe acum către filosofia culturii, chiar dacă, deocamdată, nu se află în posesia unor repere foarte clare. Alt model este profesorul Liviu Rusu, de la care - cum îi va mărturisi într-o scrisoare din 1972 - a învățat a fi „obiectiv, informat, esențial și la obiect" și a se păstra departe de „eseismul facil". În timpul studenției scrie în diverse periodice clujene (la unele cumulează și atribuții de redactor), pledând cauza unei culturi bazate pe filosofie și știință, ca în articolul *Generația tânără din Ardeal* (1931). Cu sprijinul lui Octavian Goga obține o bursă la Institutul Francez de Înalte Studii din Paris (1934-1935). Își începe cariera didactică funcționând, din 1938, ca profesor de filosofie și drept la licee din Tulcea, Cluj și Buzău. În 1942 e numit secretar cultural în Ministerul Propagandei și de Externe, dar în același an este detașat la serviciul de presă al Legației Române din Berlin, unde va lucra alături de Horia Stanca și Gherasim Pintea. Revenit la București în noiembrie 1944, va fi funcționar în Ministerul Informațiilor, pentru ca în 1947 să se vadă „epurat". Trăiește o vreme din expediente. În 1956 este angajat documentarist, iar din 1964 cercetător în cadrul Institutului de Cercetări Economice al Academiei RSR, de unde în 1970 trece la Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu"; se pensionează în 1975. Își începe publicistica în 1929 la „Tribuna", iar în 1931 scria în pagina culturală a ziarului „Drumul nou" din Cluj (condus de Sextil Pușcariu), extinzându-și colaborările și la alte periodice transilvănene, ca „Țara noastră", „Pagini literare" (unde susține rubricile „Însemnări", „Idei - Oameni - Fapte"), „Gând românesc", „Societatea de mâine", dar și la „Gândirea", „Dreptatea", „Linia dreaptă", „Lumea românească", „Decalog", „Porunca vremii" și „Revista Fundațiilor Regale" din București. După 1965 e prezent sporadic în „Almanahul literar", „Astra", „Atelier literar", „Comentar", „Limbă și literatură", „Luceafărul", „Orizont", „Revista de istorie și teorie literară", „Steaua", „Transilvania", „Tribuna", „Tribuna Sibiului", „Viața românească". Editorial a debutat în 1938 cu eseul *Apărarea civilizației*, pentru care i s-a decernat Premiul Scriitorilor Tineri al Editurii Fundației pentru Literatură și Artă „Regele Carol II".

Apărarea civilizației este o carte-replică. Mai întâi la lucrarea lui Henri Massis, *La Défense de l'Occident*: nu cu atacurile din afară se confruntă lumea europeană, cum crezuse autorul francez în 1926, ci cu ceea ce a produs ea însăși. Ț. respinge și modelul cultural spenglerian al evoluției organice, analiza lui pornind de la postulatul că Occidentul nu și-a epuizat potențialul creator și că, prin urmare, el se poate salva prin „trecerea de la un sistem de valori la altul". Implicit, eseul poate fi interpretat - cum remarcă Marta Petreu - și ca replică polemică la *Schimbarea la față a României* (1936), dar și, posibil, la scepticismul celorlalte scrieri ale lui Emil Cioran (de pildă, *Pe culmile disperării*, 1934). În fine, *Apărarea civilizației* apare pe fundalul mai vechilor dezbateri despre „criza culturii"; potrivit lui Ț., cultura ar sta în „ascendența politicului", acesta subordonându-și-o („anexă a politicului"). Cartea are aspectul unui rechizitoriu antitotalitar, ce vizează îndeosebi ideologia comunistă în varianta ei stalinistă. Este totodată o carte-șoc și o carte-semnal de alarmă, în linia Panait Istrati - André Gide, avertizând asupra iluziilor intelectualilor occidentali cu privire la modelul sovietic. Concluzia, aforistică, a capitolului *Rusia și civilizația occidentală* este tranșantă: „Cei ce abandonează Occidentul preferând o altă cultură sunt ca aceia care noaptea sting luminile sperând astfel că vor vedea mai bine". Depășirea „crizei culturii" autorul o crede posibilă prin prisma filosofiei personaliste a lui Emmanuel Mounier, care proclamă primatul libertății și al demnității spirituale umane. Din orizontul acestei opțiuni denunță mai întâi statul totalitar, iar corolarul său, „omul nou", e portretizat memorabil: „Are anumite certitudini simple și pozitive, anumite «false idei clare», în care crede orbește. El se afirmă printr-o puternică vitalitate și printr-o lipsă de simț critic care îi permite să vrea să creadă totul în mod absolut. Dogmatic și intolerant, el aderă la o mistică pe care o servește cu pasiune" etc. Vin la rând „dislocarea" unității spirituale a Europei prin naționalism exacerbat și imperialism, nimicirea „regionalismului" și a ceea ce azi se numește subsidiaritate, „izolarea morală a națiunilor", înregimentarea politică a intelectualilor, materializată într-un activism conformist, ancilar. La acest ultim punct Ț. se desparte și de Julien Benda, și de Hermann Keyserling (izolarea „nu e o armă de luptă pentru apărarea spiritului", ea face din intelectuali niște „birocrați ai spiritului"), de modelul platonician al guvernului de filosofi, ca și de statul „noocratic" al lui Camil Petrescu: știința și filosofia, „fruct al libertății și al atitudinii dezinteresate", nu pot deveni forme de „dictatură asupra societății", „misiunea intelectualilor este de a feri viața, de a salva spiritul de la particularitățile care-l mutilează". Demersul eseistului include și o reacție anticioraniană, chiar dacă neexplicită: misiunea intelectualilor din țările/culturile mici este de a susține și proteja „ideea de cultură", de a opta pentru „perspectiva solidarității în locul veleităților imperialiste pe care în mod nejustificat intelectualii acestor țări le afirmă astăzi". Demonstrația-pledoarie este reluată concret prin exemplul Franței, cu o fervoare în care G. Călinescu a văzut „o continuare anacronică a spiritului nostru vasal", iar Cioran, într-o scrisoare către autor din 1973, „cel mai delirant elogiu făcut vreodată Franței". Apreciată drept „cea mai reușită personalitate istorică a Europei occidentale", tărâm al revoluției spirituale permanente, Franța este definită de Ț. prin

opoziție cu „Germania militaristă". Comparația angajează mai toate nivelurile; de pildă, în vreme ce socialismul francez este „umanist, creștin și liberal", cel german, adică marxismul, se proclamă „științific", dar Karl Marx nu ar fi în esență decât un „Bismarck popular". Entuziasmul filogalic al tânărului eseist trebuie judecat în contextul istoric în care spiritul umanist pierdea teren în fața ofensivei extremelor politice totalitare. Având în vedere ceea ce a urmat (invadarea Franței de către Hitler), pledoaria primește replica de o ironie groasă a istoriei. O replică suportată de autorul însuși: sub regimul comunist preocupările lui se schimbă radical, obstaculând dramatic vocația eseisticii filosofice. Neputând să o mai practice liber, **Ț.** renunță la ea pentru istoria literară pozitivă. Cercetătorul întocmește conștiincios monografii de reviste din Transilvania (apărute în volume colective), lucrează la o biobibliografie Octavian Goga, pe care însă nu apucă să o încheie, se apleacă asupra unor goluri din istoria culturii ardelene, cu intenții recuperatoare. Ediția Ieronim G. Barițiu, publicată în 1982, intră în această categorie. Culegerea reprezintă cu adevărat o „restituire", fiul lui George Barițiu fiind azi ca și uitat, iar scrisul lui rămânând în paginile periodicelor. Solidul studiu introductiv îl definește pe publicist (colaborator la „Gazeta Transilvaniei", „Familia", „Telegraful român", „Observatoriul", „Transilvania") ca intelectual marcat de ideologia Luminilor și a revoluției franceze, precum și de opțiunea pentru forma de stat republicană. Indiferent de anvergura lor, contribuțiile de istorie literară ale lui **Ț.** prezintă încredere prin seriozitatea documentării și pertinența judecăților de valoare. Stilul dezinvolt și plastic-aforistic al eseistului de altădată se metamorfozează, textele capătând acum austeritatea și sicitatea actelor de stare civilă.

SCRIERI: *Apărarea civilizației*, București, 1938; ed. îngr. și pref. Marta Petreu, Cluj-Napoca, 2000; *Reviste literare românești din ultimele decenii ale secolului al XIX-lea* (în colaborare), coordonator Ovidiu Papadima, București, 1974; *Reviste literare românești de la începutul secolului al XX-lea* (în colaborare), coordonator Ovidiu Papadima, București, 1976. **Ediții:** Ieronim G. Barițiu, *Din zbuciumul veacului*, introd. edit., pref. Vasile Netea, Cluj-Napoca, 1982.

Repere bibliografice: Ilarion V. Felea, *„Revoluția spiritului românesc" (în „Pagini literare")*, „Viața ilustrată", 1935, 1; Septimiu Bucur, *„Apărarea civilizației"*, „România", 1938, 34; Nichifor Crainic, *„Apărarea civilizației"*, G, 1938, 8; Erasm [Petru Manoliu], *Despre politică și literatură*, „Lumea românească", 1938, 336; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *869*, *Ist. lit.* (1982), *956*; Nae Antonescu, *Ieronim G. Barițiu, „Din zbuciumul veacului"*, ST, 1982, 7; Ion Buzași, *Ieronim G. Barițiu, „Din zbuciumul veacului"*, „Unirea", 1982, 3 436; Horia Stanca, *Ieronim G. Barițiu, „Din zbuciumul veacului"*, T, 1982, 11; Nicolae Mecu, *Publicistică militantă*, VR, 1983, 2; Nicolae Scurtu, *Un cărturar*, RL, 1987, 39; Nicolae Mecu, *Bucur Țincu*, RITL, 1988, 1–2; Emil Cioran, *Scrisori către cei de-acasă*, îngr. Dan C. Mihăilescu, Gabriel Liiceanu și Theodor Enescu, tr. Tania Radu, București, 1995, *316–324*; Emil Cioran, *12 scrisori de pe culmile disperării însoțite de 12 scrisori la bătrânețe și alte texte*, îngr. și pref. Ion Vartic, Cluj-Napoca, 1995, *13–63*; Mircea Popa, *Dosar Bucur Țincu. 8 scrisori către Liviu Rusu*, APF, 1996, 3; Ion Vartic, *Cioran naiv și sentimental*, Cluj-Napoca, 2000, *9–21*, *29–46*; Al. Călinescu, *Șansa civilizației*, ATN, 2001, 2; *Dicț. scriit. rom.*, IV, *637–638*. *N. M.*

ȚINCU, Nicolae (17.IX.1846, Turnu Severin – 29.VIII.1927, București), autor dramatic și traducător. Absolvent al Liceului „Sf. Sava" din București, **Ț.** intră copist la Cancelaria Consiliului de Miniștri, mai târziu fiind subprefect și director la Prefectură, contabil la Teatrul Național din București (1899) și referendar la Curtea de Conturi.

Pentru că, în timp, s-a afiliat la mai multe grupări literare bucureștene, **Ț.** este acceptat și în publicații foarte diferite: „Columna lui Traian", „Revista contimporană", „Revista literară și științifică", „Ghimpele", „Literatorul", „Revista literară", „România literară", „Fântâna Blanduziei", „Revista nouă", „Revista Alexandri", „Generația nouă", „Lumea ilustrată", „Revista theatrelor", „Universul" și „Universul literar", „România", „Zeflemeaua", „Pleiada", „Revista literară și politică", „Ilustrațiunea națională" ș.a. Modest artizan al scrisului, începe prin a transpune din limba italiană librete de operă (Salvadore Commarano, *Lucia de Lammermoor* și *Saffo*, Antonio Ghislanzoni, *Aida* ș.a.), în 1870–1871 figurând și ca subdirector la „Eco musicale di Romania". Tot acum improvizează comedii într-un act, *1 aprilie* (1873), *1 mai* (1874), *Mărțișor* („Revista contimporană", 1875), piese facile, spumoase, cum sunt și altele, după 1900. Produce în colaborare cu Petre Grădișteanu, Mihail Zamphirescu, Ciru Oeconomu, Al. Lara și Oscar Eliot revista umoristică *Cer cuvântul!* (1874), iar cu V. A. Urechia și Th. A. Myller *Răpirea Bucovinei* („Literatorul", 1883), lucrare dramatică minoră, ocazională. Ca orice meșteșugar, în lipsa talentului, prelucrează. Astfel, nuvelele lui A. I. Odobescu devin melodramatice compuneri teatrale: *Doamna Chiajna* (1891, în colaborare cu N. G. Rădulescu-Niger) și *Mihnea cel Rău* („Lumea ilustrată", 1893). Prin 1892 încerca din nou comedia (*Iuda*). Dar **Ț.** aduce bune servicii scenei mai cu seamă ca traducător. Tălmăcește *Mincinosul* de Corneille (1895), *Vânturătorii mărilor* de Jean Richepin („Revista literară", 1896), *Hangița* de Carlo Goldoni, strânge în volumul *Comedii și monoloage* (1892) versiunile sale la câteva piese franțuzești fără strălucire. Unele transpuneri sunt făcute în colaborare (cu Sever Moschuna, în 1893 – *Aventuriera* de Émile Augier, cu Ana Ciupagea – *Muma din popor* de Ernest Legouvé). Versificând cu excesivă ușurință, **Ț.** adună în *Poeme pentru copii* (1897), *Rime vesele* (1900) și *Versuri pentru copii* istorioare romanțioase, moralizatoare, fabule, anecdote – o poezie minoră, deseori imitată sau prelucrată după autori străini. A tradus, de asemenea, mult, cu precădere din poezia italiană (Torquato Tasso, Alessandro Manzoni, Giosuè Carducci, Giovanni Pascoli, Ada Negri, volumul *Poeți italieni moderni*, apărut în 1907, adunând mai toate aceste tălmăciri), dar și din cea franceză (Alfred de Musset, Victor Hugo ș.a.). Și cu veleități de prozator, în scrierile lui, mărunte, îmbibate de sentimentalism și didacticism (*Nuvele*, 1899), cultivă portretul, tratat când grațios-banal, ca într-o litografie, când în tonuri îngroșate, întunecate. O serie de profiluri de scriitori români, publicată în „Revista nouă", reține prin informații și mai puțin prin comentarii. Antieminescian vechi, **Ț.** nu își putea schimba

ușor opiniile, statornica prietenie pentru Al. Macedonski fiind doar una din explicațiile atitudinii lui rigide.

SCRIERI: *1 aprilie*, București, 1873; *1 mai*, București, 1874; *Doamna Chiajna* (în colaborare cu N. G. Rădulescu-Niger), București, 1891; *Poeme pentru copii*, București, 1897; *Nuvele*, București, 1899; *Rime vesele*, București, 1900; *Versuri pentru copii*, București, f.a.; *Monstrul*, București, 1907; *Povestiri de război*, București, 1907; *Femeia cu ochii verzi*, București, 1922. **Traduceri:** [Alfred de Musset, Émile Augier, Louis Ratisbonne, Eugène Manuel, Paul Déroulède, Ernest Grenet-Dancourt], *Monologuri în versuri*, București, 1891; [Albin Valabrègue, Edouard Pailleron, Georges de Porto-Riche, Paul Bilhaud], *Comedii și monoloage*, București, 1892; Émile Augier, *Aventuriera*, București, 1893 (în colaborare cu Sever Moschuna); André Theuriet, *Jean-Marie*, București, 1894; Corneille, *Mincinosul*, București, 1895; Alfred de Musset, *Noaptea din decembrie*, București, 1895; Alessandro Manzoni, *Cinci mai*, în *Poeme pentru copii*, București, 1897; *Poeți italieni moderni*, București, 1907; I. M. Palmarini, *Prăvălia morții*, București, 1908; Luigi Capranica, *Amorul lui Dante*, București, 1910; Lazăr H. Lazarovici, *Popa nostru ăl bătrân*, Slatina, 1912.

Repere bibliografice: Pop, *Conspect*, II, *305-307*; Demetrescu, *Profile*, *51-57*; Iorga, *Ist. lit. cont.* (1934), II, *113*; *Ist. lit.*, III, *960-963*; *Dicț. lit. 1900, 868-869.* *G. D.*

ȚION, Al.[exandru] T.[raian] (10.IV.1922, Cluj - 17.IX.1982, Cluj-Napoca), poet. Este fiul Mariei (n. Irimieș) și al lui Alexandru Țion, maistru modelator. Își începe învățătura la Cluj, continuând liceul la Aiud și Alba Iulia (absolvit în 1941). Va urma Facultatea de Litere și Filosofie a Universității „Regele Ferdinand I" din Cluj-Sibiu (1941-1945) și Seminarul Pedagogic din Cluj (1945-1946). Va funcționa ca profesor în același oraș până la pensionare (1947-1977). În perioada studenției se atașează de Cercul Literar de la Sibiu. Debutează la „Vremea", cu versuri, în 1944, iar editorial abia în 1968 cu placheta *Restituiri*. Va colabora la „Revista Cercului Literar", „Veac nou", „Tribuna", „Steaua", „Gazeta literară" ș.a.

Lirica lui **Ț.** păstrează ecouri evidente din Lucian Blaga în poemele erotice de început, în care îndrăgostiții, departe de oraș, rătăcesc într-o natură edenică: „Trăim pe tărâmul unor poetice magii, / Ne clătinăm printre plante, printre stânci, / aici gesturile au înțelesuri adânci / și lucrurile ne-mpresoară și sunt vii. / Și toate fâpturile nopții se află pe aproape; / vin să-și ascundă teama de moarte în ape, / se culcă apoi la picioarele noastre/ la fel cu apa și cerul; tăcute, albastre..." (*Tărâmul magic*). Aventura echivalează cu o „intrare în junglă", ca în textul omonim, poetul exultă, dominat de sentimentul plenitudinii vieții și al bucuriei de a trăi, în care se infiltrează o undă de reverie, elegiacă și meditativă, dar echilibrată, calmă. În genere, **Ț.** uzează de motive livrești, de reminiscențe dintr-o bună tradiție, cizelându-le adesea în vers clasic. Îl preocupă, de pildă, figura poetului, ca suflet al naturii înzestrat cu darul cântării (*Circuit*, *Poeții sunt naivi*, *Aici a trăit poetul* ș.a.). Alteori gândul extincției e transpus într-o imagistică astrală: „Numai o dată, mineralizat, / voi atârna de stea, balast ciudat, / și ochii se vor auri pe rând / de colbul stelei ruptă din pământ..." (*Numai o dată*). Discursivitatea și tonul colocvial din prima carte se accentuează în *Ierburi și raze* (1974), unde **Ț.** conversează, ca alți confrați postbelici, pe diverse teme lirice, cu o emoție stăpânită. El își pune întrebări asupra rostului lumii, într-o frazare fluentă, uneori prozaică, nu scutită de sentimentalism: „De unde vii? / în curând mă veți întreba. / De unde vii, de te încumeți a ne vorbi? / În numele cui? Care sunt zeii tăi?" (*De unde vii?*). Motivele blagiene nu dispar cu totul (*Înrudiți cu lucrurile*, *Elogiu zilelor*, *Suntem iarăși*, *Incendiu*, *Cade noaptea* ș.a.). Versul se nuanțează, ivind uneori frânturi inefabile, însă fără a particulariza o voce pregnantă.

SCRIERI: *Restituiri*, București, 1968; *Ierburi și raze*, Cluj-Napoca, 1974.

Repere bibliografice: Dumitru Micu, *„Restituiri"*, RL, 1968, 11; Victor Felea, *Aspecte ale poeziei*, ST, 1969, 1; Adrian Popescu, *„Ierburi și raze"*, ST, 1974, 6; Eugen Dorcescu, *„Ierburi și raze"*, O, 1974, 30; Felea, *Aspecte*, II, *151-154*; Petru Poantă, *Cercul Literar de la Sibiu*, Cluj-Napoca, 1997, *21*; *Clujeni ai secolului 20. Dicționar esențial*, Cluj-Napoca, 2000, *325*; Lefter, *Scriit. rom. '80-'90*, III, *240-241*; Popa, *Ist. lit.*, II, *389*; *Dicț. scriit. rom.*, IV, *638-639.* *G. Dn.*

ȚIPLEA, Alexandru (28.VI.1885, Biserica Albă, azi în Ucraina - 12.XI.1938, Cluj), folclorist și publicist. Tatăl său, Ioan Țiplea, avocat, a fost prim-pretor al Izei, iar bunicul pe linie paternă jude la Biserica Albă. Urmează școala confesională în satul natal, apoi liceul la Beiuș (1896-1904) și Facultatea de Teologie la Budapesta (1904-1909), audiind și cursuri la Facultatea de Litere, unde era profesor Gheorghe Alexici. Aici, în 1910, își dă doctoratul în teologie cu o teză pe care o va tipări, îmbogățită, și în limba română (*Documente privitoare la Episcopia din Maramureș*, 1916). Devine profesor la Fondul Scolastic din Gherla, va preda religia la Năsăud (1910-1924), istoria bisericească și dreptul la Gherla (1924-1931) și la Cluj (1931-1938), editând, cu scopuri didactice, mai multe manuale. Debutează în 1901 la „Revista ilustrată" cu balada populară, literaturizată, *Năzdrăvânul*. Mai scrie la „Arhiva someșană", „Unirea", „Răvașul", „Cultura creștină" ș.a. A semnat și A.C. Albinus, Alexandru Ciplea, Cziple Sándor.

Deși numeroase creații populare, scoase la lumină în genere de culegători modești, au apărut îndeosebi după anii '70 ai secolului al XIX-lea în publicații ca „Gutinul", „Convorbiri literare", „Gazeta poporului" „Șezătoarea" (Budapesta), „Foaia Soțietății pentru Literatura și Cultura Română în Bucovina" ș.a., prima colecție de folclor maramureșean a fost tipărită de **Ț.**: *Poezii populare din Maramureș* (1906). Sunt reunite aici peste două sute șaptezeci de piese, dintre care doar douăzeci și cinci balade, unele constituind o noutate (*Năzdrăvânul*, *Fata fetelor*, *Hore despre cei doi frați*, *Gheorghe și Iosif*, *Roșmon crai*), numeroase doine, strigături, chiuituri, precum și colinde sau descântece. Culegerea, rezultat al cercetării unei singure localități, Biserica Albă, așezată pe malul drept al Tisei, are o dublă importanță, prin expresivitatea textelor și prin prezentarea lor cu semne diacritice, menite să redea „forma în care se aud". Comentatorii au lăudat, la apariție și mai târziu, preocuparea lui **Ț.** pentru surprinderea unor particularități dialectale, ceea ce are nu numai o semnificație folcloristică, ci și una lingvistică. Un glosar amplu dovedește buna cunoaștere a graiului popular

din Maramureș și a unor termeni împrumutați din maghiară și germană. Colecția a fost un imbold pentru culegerile ce au urmat, iar unele balade i-au servit lui George Coșbuc ca izvor de inspirație pentru *Blăstăm de mamă* și *Crăiasa Zânelor*. Deși numele nu îi este menționat în carte, din corespondența lui **Ț.** cu Ioan Bianu rezultă că maramureșeanul a îngrijit în 1908 tipărirea altei culegeri de poezii populare din zonă, realizată de Tit Bud.

SCRIERI: *Năsăudul* (în colaborare cu Virgil Șotropa), București, 1924; *Săracă Țara Maramureșului*, pref. Alexandru Rusu, Cluj, 1938. **Culegeri:** *Poezii populare din Maramureș*, București, 1906. **Ediții:** Tit Bud, *Poezii populare din Maramureș*, București, 1908.

Repere bibliografice: N. Iorga, *Cântecul poporului din Maramureș*, „Floarea darurilor", 1907, 3; Giorge Pascu, *„Poezii populare din Maramureș"*, VR, 1907, 2; Ion Agârbiceanu, *Dr. Alexandru Țiplea*, TIA, 1938, 14; Iorga, *Oameni*, IV, *285–286*; Aurel Decei, *Dr. Alexandru Ciplea (1885–1938)*, AIN, 1936–1938; Predescu, *Encicl.*, *247*; Ovidiu Bârlea, *Academia Română și cultura populară*, REF, 1966, 5–6; Dumitru Pop, *Folcloristica Maramureșului*, București, 1970, *53–84*; Bârlea, *Ist. folc.*, *422–423*; *Scrisori către Ioan Bianu*, V, îngr. Marieta Croicu și Petre Croicu, București, 1980, *325–335*; Gavril Istrate, *Un folclorist maramureșean: Alexandru Țiplea*, CRC, 1985, 27; Dumitru Pop, *Cărturarul patriot Alexandru Țiplea*, ST, 1985, 8; Liviu Petrina, *O evocare a folcloristului și istoricului Alexandru Țiplea*, FLC, 1985, 41; Ion Cuceu, *Alexandru Țiplea (1885–1938)*, AAF, 1987; Țepelea, *Rememorări*, *144–146*; Alexandru Borza, *Prietenul meu Alexandru Ciplea, folclorist*, AAF, 1994–1996; Datcu, *Dicț. etnolog.*, II, *258–259*; Otilia Marinescu, Laura Temian, Ana-Maria Brezovski, *Autori maramureșeni. Dicționar biobibliografic*, Baia Mare, 2000, *139–140*. *I. D.*

ȚIRIOI, Nicolae (4.VI.1921, Parța, j. Timiș - 24.III.1994, Timișoara), istoric literar, poet și editor. Este fiul Iulianei (n. Secoșan) și al lui Dimitrie Țirioi, funcționar. Urmează Liceul „C. Diaconovici-Loga" din Timișoara (1932–1940) și Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București (1941–1945), devine prim-redactor la „Vestul" (1943–1944, 1945), scrie la „Vrerea" ș.a., fiind unul din animatorii vieții culturale bănățene. După război va fi profesor la țară, predând ulterior la școli generale și licee din Timișoara. Țărănist, o perioadă a fost deținut politic. În 1976 îi apare prima carte, *Premise literare*. Mai e prezent în „Scrisul bănățean" („Orizont") și publică volumul de versuri *Anotimp interior* (1980), câteva antologii și ediții.

Premise literare reprezintă o încercare notabilă de reabilitare a culturii bănățene, prin care **Ț.** respinge ideea plasării Banatului în zona „provincialismului literar". În prima parte a volumului se face o incursiune în documentele ce atestă începuturile scrierilor românești din această regiune, unde tradiția cărturărească datează de la sfârșitul secolului al XVI-lea, dând ca exemplu orașele Caransebeș, de care se leagă numele unor cărturari precum Ștefan Herce, Moise Pești șel, Mihail Haliciu, George Buitul ș.a., sau Lugoj și Timișoara, unde și-au desfășurat activitatea Paul Iorgovici, Dimitrie Țichindeal, Constantin Diaconovici-Loga, Nicolae Stoica de Hațeg, Ioan Tomici ș.a. Sunt menționate și contribuțiile unor oameni de cultură din secolul al XIX-lea, precum Eftimie Murgu, Nicolae Tincu Velea, Vasile Maniu, Iuliu Vuia, Ion Sârbu, Pavel Vasici, Vicențiu Babeș, Alexandru Mocioni, Valeriu Braniște ș.a., care s-au impus îndeosebi „prin statornicia și entuziasmul lor". Un loc aparte revine medalioanelor dedicate lui Ion Popovici-Bănățeanul sau lui Victor Vlad-Delamarina. **Ț.** acordă atenția cuvenită și mișcării literare dintre cele două războaie mondiale (cu momentele ei mai importante: 1933, anul constituirii Asociației Scriitorilor din Banat, și 1934, când a avut loc mutarea Școlii de Belle-Arte de la Cluj la Timișoara), precum și majorității publicațiilor apărute în acea vreme la Timișoara, Lugoj, Oravița, Lipova, Făget sau contribuției unor scriitori ca Ioachim Miloia, Aurel Peteanu, Petru Sfetca, Pavel Bellu, Traian Russu-Șirianu, Alexandru Jebeleanu, Traian Liviu Birăescu, Virgil Birou, Ioan Stoia-Udrea, Anișoara Odeanu (despre care scrie în mod special). **Ț.** subliniază, de asemenea, rolul esențial în impulsionarea culturii bănățene jucat de Camil Petrescu, G. Călinescu, Lucian Blaga și Aron Cotruș, care au trăit o perioadă la Timișoara sau la Lugoj. Istoricul literar emite opinii legate de specificul local în poezie, de tendințele noi în lirică, iar în partea a doua a lucrării se concentrează asupra unor scrieri ale lui Mihai Eminescu (*Filosofia „Sărmanului Dionis"*), G. Bacovia, Tudor Arghezi, Ion Barbu, Camil Petrescu sau teoretizează pe marginea versificației moderne. Poemele din *Anotimp interior* țin de o atitudine neoclasică, „de limpezire a unei tensiuni lirice", după mărturisirea autorului. Poezia se definește ca un spațiu al interiorității și reflecției asupra comuniunii cu natura, al erosului răsfrânt în amintiri nostalgice sau al meditației asupra actului de creație. **Ț.** a realizat și traduceri din Charles Baudelaire și Paul Valéry, unele selectate ulterior în antologii.

SCRIERI: *Premise literare*, Timișoara, 1976; *Anotimp interior*, Timișoara, 1980. **Antologii, ediții:** *Lirica timișoreană (1944–1969)*, pref. edit., Timișoara, 1970; *O, mamă, dulce mamă...*, pref. Ana Blandiana, Timișoara, 1973; Ion Popovici-Bănățeanul, *În lume*, pref. edit., Timișoara, 1973; Cassian R. Munteanu, *Bătălia de la Mărășești*, pref. edit., Timișoara, 1977; Virgil Birou, *Oameni și locuri din Căraș*, pref. edit., Timișoara, 1982.

Repere bibliografice: G. Gheorghiță, *Critică și platitudine*, „Scânteia tineretului", 1976, 8 565; Cornel Ungureanu, *„Premise literare"*, O, 1976, 41; Ulici, *Prima verba*, II, *221–222*; Lucian Bureriu, *Cu scriitorul Nicolae Țirioi*, O, 1980, 16; Rodica Bărbat, *„Anotimp interior"*, O, 1980, 17; Petru Sfetca, *Cu scriitorul Nicolae Țirioi*, O, 1986, 26; Popa, *Ist. lit.*, II, *1128*. *F. C. P.*

ȚÎRLEA, Cătălin (30.X.1964, București), prozator și publicist. Este fiul Iulianei Țîrlea (n. Burlacu), contabilă, și al lui Gheorghe Țîrlea, tehnician. Urmează în Capitală Liceul „Matei Basarab" (1979–1983) și Facultatea de Filologie, absolvită în 1990. În anii studenției va participa la activitatea cenaclurilor Junimea și Universitas. În 1983 Geo Dumitrescu îi publică în „Flacăra", la „Poșta redacției", câteva poeme, iar primele texte de proză îi apar în revista „Amfiteatru" în 1987. Debutează editorial în 1993 cu volumul *Povestiri cu pensionari*, distins cu Premiul „Ion Creangă" al Academiei Române. Se remarcă și în calitate de realizator de emisiuni la TVR și TVR

Cultural (1990–2002), este unul din inițiatorii Târgului de Carte Gaudeamus, organizator al altor programe culturale, autor de articole și eseuri de atitudine în arena actualității, redactor-șef la „Contemporanul - Ideea europeană" (1998–2002). Ulterior lucrează în Ministerul Afacerilor Externe. A făcut parte, împreună cu Cristian Popescu și Ioan Es. Pop, din nucleul activ al promoției nouăzeciste, care editează - inițial ca supliment al „Luceafărului" - publicația „Nouăzeci" (noiembrie 1990 - octombrie 1993). Mai colaborează la „Luceafărul", „Caiete critice", „Literatorul", „România literară", „Apostrof", „Adevărul literar și artistic" ori în paginile culturale ale unor cotidiene („Viitorul românesc", „Curentul"). I s-au decernat premii ale revistelor „Luceafărul" (1993) și „Convorbiri literare" (1998), precum și Premiul Asociației Scriitorilor din București (1998). E căsătorit cu prozatoarea Ioana Drăgan.

Prozator aflat în plină evoluție, **Ț.** s-a arătat mai puțin atras decât colegii lui de generație de scenariile conspiraționiste, catastrofice ori apocaliptice, de tablourile carnavalești irigate de recursul la fabulos, la burlesc și grotesc. Nu a fost atras nici de cultivarea „exotismului social", de sondarea mediilor marginale ori interlope, de erotismul necenzurat etc. De asemenea, formulele neoexpresioniste, neonaturaliste, minimalismul decepționist, „deprimismul" și „mizerabilismul" nu se regăsesc în literatura lui. **Ț.** e un scriitor care se particularizează prin disimilare. El își asumă postura de prozator al cenușiului, căruia îi restituie conotația pozitivă, de culoare a normalității, a nuanțării, a armoniei. Dă, alături de alții, temeiuri criticii să vorbească de ivirea unui „nou realism". Narațiunile din *Povestiri cu pensionari* pun în mișcare personaje dintr-o anume categorie socială, dar nu în exclusivitate, căci pensionarii sunt evocați, prin rememorări, la diferite vârste, în jurul lor gravitează alți oameni, nu neapărat vârstnici. Definitorie rămâne oralitatea, textele fiind frecvent prezentate ca monologuri ori ca dialoguri „înregistrate" cu fidelitate, iar partitura naratorului colorată cu atributele oralității ori incluzând diferite forme ale citatului, recursul la stilul indirect liber etc. **Ț.** a fost remarcat de la început ca un scriitor care „știe [...] să-și asculte personajele și să le imagineze vorbind" (Mircea Martin). Dar acuitatea observației implică și relieful, pitorescul ori veridicitatea situațiilor și conflictelor imaginate, notabile sub raport sociologic și psihologic. Prozele din ciclul *Suburbanele Bucureștilor*, apărute împreună cu nuvela *Fratele meu geamăn* (2002), lărgesc și diversifică galeria personajelor. Aici autorul investighează perioada de tranziție a anilor '90. Din nou se poate observa că narațiunile constituie, sub mai multe raporturi simultan, un repertoar. În primul rând în ceea ce privește tematica, anecdotica, decorul și atmosfera, povestirile reconstituind mici scene și situații dintr-o lume cenușie, banală și nespectaculoasă, practic omniprezentă. E lumea Bucureștilor, alcătuită din trăitori în blocuri ori în case „la curte", mușterii ai micilor frizerii și ai cârciumilor de cartier (locante numite până mai ieri „Zorile noi", „Înfrățirea" și devenite, după privatizare, „Memfis SRL", „Texas", dar cunoscute sub denominații neoficiale și persistente, precum „Buze dulci", „La Drumețul" etc.), funcționari, muncitori, maiștri, meseriași, mărunți întreprinzători, ba chiar și manageri („manager Ștefan Ștefoi"). O demonstrație de virtuozitate se distinge în alternanța planurilor, dar și în stilul naratorului, deseori cel al povestașului mahalalei, care bârfește, relatează ori inventează mici întâmplări, spre delectarea vecinului ori a comesenilor de la cârciumă. Alteori naratorul nu se identifică total cu personajele, și atunci tonul lui este unul amuzat, ironic cu tandrețe și hâtru, prin simularea seriozității, prin adoptarea unor clișee proprii exprimării pretins îngrijite, de fapt kitsch. Prozatorul - a cărui ascendență caragialiană a fost semnalată de Mircea Martin încă de la debut - încearcă să transpună spiritul lui I. L. Caragiale în contextul vremurilor de azi. Și nuvela *Fratele meu geamăn* vădește aceeași filiație, dar modelul e dat de proza cu o desfășurare dramatică, unde se abordează un conflict (cvasi)fratricid. E mitul lui Cain și Abel în transpunere contemporană: protagoniști sunt doi tineri, frați gemeni, actori ai unei drame cu deznodământ funest. Nuvela poate fi considerată, la limită, ebosa unui roman ultraconcentrat. Și aici tonul este la prima vedere neutru, impersonal, însă întreținut cu nuanțe contextuale (identificare, compasiune, distanțare), ironia coexistând cu gravitatea în pasaje de parodiere discretă a limbajului cronicii mondene, a limbajului prozei despre „obsedantul deceniu" ș.a.m.d. Ca romancier, **Ț.** se întoarce în *Anotimpuri de trecere* (1998) la convenția reprezentării, dar cu valorificarea unor „cuceriri" ale predecesorilor imediați în materie de deconstruire și primenire a romanului „cuminte". Protagoniștii sunt Matei

Bucur, fotoreporter la un cotidian de mare tiraj, și Claudia Ioachim, ziaristă la Radio și soție a unui medic, Dinu Ioachim, ajuns demnitar într-unul din primele guverne postdecembriste. În jurul acestui triunghi gravitează câteva personaje de plan secund - unele bine reliefate, cum ar fi talentatul gazetar vârstnic Sadovski, cu vocație de rechin de presă - ori de culoare. Tipologia, diversă, e ilustrată într-un mod care confirmă înzestrarea prozatorului pentru observarea mediilor. În cele din urmă, adevăratul personaj al romanului este orașul București. Ingredientele epice sunt șantaje de presă, sinucideri, destituiri urmate de prăbușiri morale, regăsiri și despărțiri amoroase, decepții, violențe, încrâncenări ori renunțări. Cochetând cu atracțiozitatea proprie romanului popular, *Anotimpuri de trecere* poate trimite la Cezar Petrescu (*Calea Victoriei*, de pildă) ori la Petru Popescu. Publicistică de atitudine în chestiuni literare și culturale, dar vizând și moralitatea publică, pagini scrise cu aplomb eseistic adună volumele *Avântul tinerimii* (1994), *Prostia la români* (1997) și *Politica literară și viceversa* (2002).

SCRIERI: *Povestiri cu pensionari*, București, 1993; ed. 2, pref. Eugen Simion, Timișoara, 1996; *Avântul tinerimii*, București, 1994; *Prostia la români*, București, 1997; *Anotimpuri de trecere*, București, 1998; *Politica literară și viceversa*, București, 2002; *Suburbanele Bucureștilor urmate de nuvela Fratele meu geamăn*, postfață Nicolae Bârna, București, 2002.

Repere bibliografice: Nicolae Iliescu, *„Povestiri cu pensionari"*, „Arc", 1994, 1-2; Eugen Simion, *Aud enorm și văd... binișor*, L, 1994, 5; C. Stănescu, *Vocile străzii*, ALA, 1994, 204; Dan Cristea, *Pensionari mai mult răi decât buni*, LCF, 1994, 15; Răzvan Voncu, *„Povestiri cu pensionari"*, L, 1994, 11-16; Florin Sicoie, *Delicatele instrumente ale prozei*, CNT, 1994, 25-27; Alex. Ștefănescu, *Caragialismul și tîrlismul*, RL, 1994, 48; Valeriu Cristea, *Oameni sărmani*, CC, 1995, 1-2; Aluniță Cofan, *Monotonia - o scriere în palimpsest?*, CC, 1995, 3-4; Dan Silviu Boerescu, *„Prostia la români"*, CL, 1997, 7; Carmen Varfalvi-Berinde, *Fețele prostiei*, APF, 1997, 9; Aluniță Cofan, *Mantaua lui Caragiale*, CC, 1998, 1-4; Dan Silviu Boerescu, *Un ucenic prea puțin ascultător*, „artPanorama", 1998, 9; Horia Gârbea, *Tranziția la români*, „artPanorama", 1998, 9; Ion Roșioru, *„Anotimpuri de trecere"*, TMS, 1998, 12; Glodeanu, *Dimensiuni, 238-240*; Emil Iordache, *Cinismul ca formă de ascetism*, CL, 1999, 2; Marin Mincu, *„Revizuirea" criticii, de ce nu?*, CNT, 1999, 10; Aluniță Cofan, *O cronică postdecembristă*, CC, 2000, 9-12; Dimisianu, *Lumea, 488-492*; Ion Simuț, *Arena actualității*, Iași, 2000, *227-232*; Tudorel Urian, *Proza românească a anilor '90*, București, 2000, *163-167*; Simion Bărbulescu, *Câteva debuturi în roman*, CL, 2001, 4; Marian Barbu, *Trăind printre cărți*, I, Petroșani, 2001, *109-110*; Bârna, *Comentarii, 105-119*; Cristea-Enache, *Concert, 246-252*; Lefter, *Scriit. rom. '80-'90*, III, *241-243*; Vasile, *Proza, 316-321*; Oana Soare, *Fratele nostru geamăn*, CC, 2002, 11-12; Cristian Măgură, *Luciditate și „cenușiu" literar*, RL, 2003, 5; Nicolae Bârna, *De la „Moși" la „Mall", o omagiere creatoare*, CC, 2003, 1-2. *N. Br.*

ȚOIU, Constantin (19.VII.1923, Urziceni), prozator, eseist și traducător. Este fiul Eugeniei (n. Ioanis) și al lui Toma Țoiu, mic negustor aromân, ambii veniți din nordul Greciei. Urmează școala primară în localitatea natală, apoi Liceul „Dr. Ioan Meșota" din Brașov (1937-1941) și Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București (1942-1946). Lucrează ca redactor la Editura Partidului Muncitoresc Român (1948-1949, an în care își provoacă, după propriile-i declarații, „autoexclu-

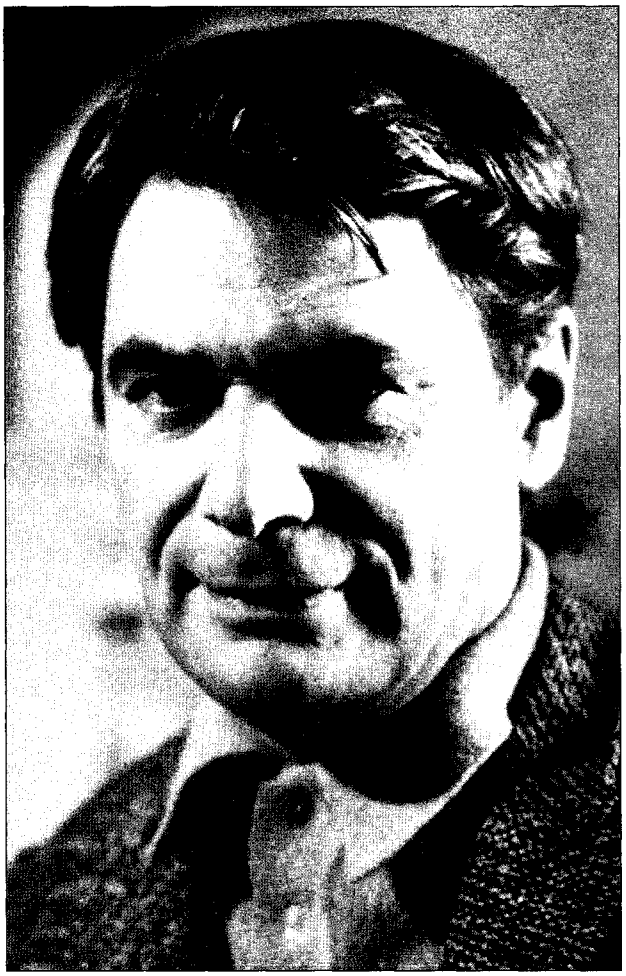

derea" din partid), la Editura de Stat (1950-1952; aici, în 1950, i se publică în broșură o literaturizare comandată: *O noapte la arie*, în colaborare cu Leonid Strașun) și la Editura de Stat pentru Literatură și Artă (1952-1956), desfășurând în paralel o intensă activitate de traducător și, mai ales, de stilizator al traducerilor altora. În deceniul următor este redactor la „Secolul 20" (1960-1961), „Gazeta literară", „România literară", „Luceafărul" și la Televiziunea Română (1965-1970). Între 1981 și 1990 va fi secretar al Asociației Scriitorilor din București. În 1982 îi moare soția, Karin Rex, tragicul eveniment fiind codificat, doi ani mai târziu, în romanul *Obligado*; de altfel, biograficul este o monedă curentă în romanele sale, unde critica a identificat, pe de o parte, experiențe personale precum excluderea din partid sau activitatea de redactor și, pe de alta, o serie de figuri literare ale epocii. **Ț.** consideră că debutul său propriu-zis, cu proză scurtă, se produce în 1958 la „Gazeta literară", iar editorial cu romanul *Moartea în pădure*, apărut în 1965. A colaborat la numeroase reviste culturale din țară, dar, ca publicist, numele său tinde să fie asociat îndeosebi cu rubrica „Prepeleac", pe care o susține de peste două decenii în „România literară".

Octavian Paler şi Constantin Ţoiu

Aparţinând biologic „generaţiei războiului", **Ţ.** nu a cunoscut consacrarea decât la mijlocul deceniului al optulea al secolului trecut. Această întârziere se datorează debutului editorial abia la vârsta de patruzeci şi doi de ani, dar se explică şi prin rămânerea în urmă a cărţii în raport cu climatul literar al epocii: relatând conflictul dintre comuniştii conduşi de Sandu Petre şi „bandele reacţionare" ascunse în munţi şi coalizate în jurul lui Mihai Zotrescu, *Moartea în pădure* e un roman realist-socialist ce se îndepărtează de prototipul deceniului precedent doar prin rafinarea tehnicilor narative, nu şi prin nuanţarea perspectivei ideologice. Abdicarea de la dogma oficială se constată abia în schiţele şi nuvelele din *Duminica muţilor* (1967), numai că acum carenţa vine din insuficienta prelucrare a materiei, care oscilează între anodin şi pitoresc. În schimb, **Ţ.** se remarcă aici prin trei aptitudini exploatate la capacitate maximă în romanele ulterioare: decupajul precis al detaliilor, fineţea analizei psihologice şi abilitatea de insinuare a ambiguităţii într-un discurs aparent inofensiv. Citabile sunt îndeosebi *Trompete după-amiaza,* unde se narează eşecurile burleşti a doi cineaşti în tentativa de a regiza un film deja „regizat" - sugestie a relaţiilor imprevizibile dintre „artă" şi „realitate", şi nuvela titulară a volumului, care, prin bovarismul personajelor, este o prefigurare a „căderii în lume". Desprinderea lui **Ţ.** din plutonul anilor '60 se va realiza prin *Galeria cu viţă sălbatică* (1976; Premiul Uniunii Scriitorilor şi Premiul Academiei RSR), unde prozatorul brevetează formula folosită de acum înainte în toate romanele sale. Alegându-şi ca temă centrală istoria, el renunţă din capul locului la iluzia că aceasta ar mai putea ipostazia vreun sens supraindividual, pentru că acest sens era, în epocă, apanajul doctrinei de partid şi de stat; deoarece, potrivit autorului, orice utopie ideologică e hărăzită, prin natura lucrurilor, „căderii în lume", adică degradării practice, fenomenale; în fine, pentru că destinele individuale nu pot fi reduse la tectonica marilor plăci sociopolitice, care le falsifică sau le mutilează iremediabil. Tocmai de aceea, romanele constituie, în opoziţie cu sensul unic şi cu mersul triumfalist al istoriei, o reabilitare a adevărurilor „personale", graţie cărora trecutul se revelează ca o sumă de istorii apocrife. E drept că textele lui **Ţ.** absorb o suită de referinţe la vremuri şi episoade mai mult sau mai puţin prohibite în epocă, de la relaţiile de „prietenie" româno-ruse din perioada primului război mondial (care se întind de la chiolhan la viol) până la abuzurile „obsedantului deceniu", din toate acestea putându-se reconstitui o veritabilă *histoire en miettes* a României moderne. De altfel, scriitorului i s-a atribuit statutul de „prim autor de proză retro din comunism" (Eugen Negrici). Numai că romancierul evită asumarea unui punct de vedere neechivoc (în sens subversiv) asupra evenimentelor, fapt atestat mai ales prin trei procedee concurente. E vorba mai întâi de marginalitatea specială a protagoniştilor: ei nu sunt exponenţi ai unor categorii marginale, care să chestioneze, din perspectiva propriului grup, legitimitatea perspectivei „oficiale" asupra istoriei, ci sunt marginali în cadrul propriilor colectivităţi marginale, sunt eterne excepţii, marcate printr-un deficit (sau excedent) în ordinea fizică, morală sau intelectuală. În al doilea rând, sintaxa narativă este grevată de un repertoriu redus de funcţii, organizate sub forma unui cuplu de roluri: erou-martor, maestru-discipol, model-copie ş.a.; rolurile sunt însă interşanjabile, ele putând fi asumate, simultan sau succesiv, de un personaj sau de altul. Altă particularitate este ambiguitatea funciară a discursului, care funcţionează ca o armă cu două tăişuri şi, prin aceasta, face greu de precizat dacă miturile, parabolele şi „şopârlele" vizează cadrul sau doar „cazul" naraţiunii; de asemenea, deplasarea sistematică a poveştii spre actul povestirii (concretizată prin multiplicarea naratorilor şi acompaniată de recursul frecvent la procedee livreşti şi autospeculare) e interpretabilă ca o aluzie la proliferarea sistematică a minciunii în perioada comunistă („Arma mea favorită a fost întotdeauna minciuna" - declară un narator) sau doar ca o mărturie a agnosticismului derivat din caracterul fatalmente fictiv a ceea ce se numeşte „realitate". În orice caz, amfibologia generalizată se plăteşte, în cazul lui **Ţ.**, prin anumite situaţii şi psihologii neverosimile, prin carenţe în planul motivaţiilor şi al economiei narative, ca şi printr-o reducţie voluntară a impactului politic al romanelor. Însă tot ea reprezintă un câştig indubitabil sub raport literar: dramatizând

funcționarea mecanismelor ideologice indiferent de aria lor de aplicație, ambiguitatea împiedică romanele să devină un simplu pamflet politic, permițându-le, grație reflecției asupra caracterului deopotrivă ciclic și haotic al istoriei, recontextualizări de durată. În *Galeria cu viță sălbatică* Chiril Merișor joacă rolul de agent dublu: erou fără voie al unui șir de întâmplări care debutează cu excluderea sa din partid și se va încheia cu întemnițarea urmată de sinucidere; martor al unui timp ieșit din țâțâni, însoțit de conotații apocaliptice, care va fi consemnat în „jurnalul de bord" - declanșatorul pierzaniei lui Chiril și, totodată, „periscopul lui, prin care se uita deasupra, el navigând în ape atât de înșelătoare". Romanul este îmbibat de simboluri ale diluviului istoric, ce pot fi reperate încă de la intrarea în scenă a personajului („Dar ce era Chiril? Păcătosul Chiril?... Nu era el eclerorul? Cercetașul? Trimisul Galeriei, arcă până la refuz de amintiri? Porumbelul ei singuratic și îndrăzneț, ce măsoară întinderea vastă, netedă în aparență, a conștiinței, ascunzând însă dedesubt atâtea prăpăstii și piscuri?..."), pentru a se vărsa în finalul ce aduce, laolaltă cu prospecțiile în „viitorul luminos" din anii '60, sugestia factice a izbăvirii: „Pe urmă, praful, murdăria se duseră. Totul redeveni curat. Totul lucea iarăși, ca după potop, când lumea trage dedesubt o linie și începe o viață nouă". În arca lui Chiril se mai află însă o puzderie de personaje - Puiu Cavadia, Praxiteea, Isac (Sache) Sumbasacu, Comandorul, anticarul Hary Brummer ș.a. -, ce navighează pe o mare grotescă, populată cu bancuri de retardați și lichele. În maniera lui Thomas Mann, atât locatarii arcei, cât și speciile submarine emit judecăți categorice cu privire la orice. Dintre acestea merită reținute reflecțiile lui Hary Brummer, de o luciditate și de un curaj rare chiar și între practicanții romanului „obsedantului deceniu": „Baza democrației este [...] sau decurge din «prezumția de inocență», tipică societăților evoluate, în care, până la proba contrarie, orice individ este considerat nevinovat [...]. Și, invers, catastrofală pentru om, pentru cultură, politică, societate, ce vrei, este cealaltă poziție posibilă [...], numită prezumția de vinovăție, tipică autocrației neîncrezătoare, în care prima reacție e de suspiciune [...] *Păcatul originar devenit politică de stat!*" Însă valoarea cărții nu se reduce la atât: ideile Galeriei sunt ele însele încarnate într-o bogată „galerie" caracterologică și expuse sub veșmintele unui discurs ceremonios în care se întâlnesc polifonia, rafinamentul stilistic, voluptatea evocării și a digresiunii în genere, enunțurile sapiențiale și poezia tandră a obiectelor - toate acestea propulsând romanul lui **Ț.** printre marile realizări postbelice ale genului. Mult mai jos se află *Însoțitorul* (1981), care, deși cuprinde numeroase scene de efect, resimte consecințele arborescenței epice și ale căutării ostentative a senzaționalului. De altfel, mutând acțiunea în cadrul rural, romanul pare o revenire la atmosfera din *Duminica muților*. Cu toate acestea, cartea rămâne în siajul *Galeriei cu viță sălbatică* mai ales prin perpetuarea relației erou-martor, ipostaziată aici prin binomul Mega(clide) Pavelescu - Rânzei, iar titlul romanului se explică prin prezența revelatoare a ultimului, în aparență un stenograf umil și modest, în realitate gestionar, dacă nu chiar creator al memoriei colective. „Însoțitorii" se multiplică în *Obligado* (1984), pentru a scoate în relief destinul lui Bartolomeu Boldei, care încearcă să se vindece de moartea Klarei, soția sa,

Constantin Țoiu, Fănuș Neagu și D.R. Popescu

prin plimbările cu aristocratul Jurj Turgea, prin consolările oferite de cele trei „ucenice" ale defunctei (Lala, Lelia și Teia) și prin confesiunile făcute psihiatrului Valer Cimpoieru. Cu toate acestea, portretul Klarei, închegat din relatările personajelor, este neconvingător prin exagerare, cum este întreaga dimensiune erotică a romanului. Mult mai reușite sunt deambulările prin spațiu și timp pe care Barto și J.T. le întreprind, reanimând un București interbelic în buna tradiție mateină. *Căderea în lume* (1987) reprezintă însă o revenire remarcabilă. Plasat de critică în imediata apropiere a *Galeriei cu viță sălbatică*, uneori chiar deasupra, romanul se distinge printr-o construcție mai strânsă, ca și prin eliminarea clișeelor ideologice. Se explorează, cu o îndrăzneală comparabilă cu aceea a lui Marin Preda în *Delirul*, istoria mișcării legionare. Pretextul îl constituie tocmai viața, faptele și moartea lui Babis Vătășescu, aderent al grupării, căruia nepotul său omonim încearcă să îi recompună biografia pentru a-și înțelege propriul rost. Altfel, cartea se află, ca și *Galeria cu viță sălbatică*, sub semnul unei metafore tutelare, desfășurată de data aceasta în povestea căderii lui Lucifer, pe care Brenner cel tânăr i-o spune lui Babis cel tânăr. Mai mult, demonicul este omniprezent în spațiul narativ fie pe raftul metafizicii, fie pe acela, mai modest, al politicii. Aici „căderea" este ilustrată prin destinele în oglindă ale lui Leo Negotei și Babis întâiul – unul, activist comunist lăsat la vatră odată cu încheierea ciclului „dogmatic" al deceniului al șaselea; celălalt, legionar trimis pe jos și desculț de la Suceava la Turnu Severin pentru a-și ispăși „vina" de a fi adăpostit o evreică. În ambele cazuri, însă, același păcat originar, pe care Babis cel mic îl explică astfel: „Cred că de vină, în toate, și în toate timpurile, este Ea, Utopia, dușmanca adevărului simplu și modest ca un funcționar conștiincios. [...] Pesemne că specia, specia omenească are sădită în ea nevoia amăgelii și că Utopia, pe scară mică sau mai mare, e însăși propaganda speciei, mereu reînnoită, și care o propulsează naiba știe unde, dar într-o direcție precisă și programată". În *Barbarius* (1999) **Ț.** nu renunță la temele și procedeele mai vechi (marota „obsedantului deceniu", dublul și martorul, pluriperspectivismul, plăcerea submersiunii în trecutele vremi ș.a.), dar nici nu depășește producția sa antedecembristă. Cezar Zdrăfculescu, protagonistul cărții, este un fost procuror din anii '50, exilat în Italia și revenit în țară pentru a-și înfrunta, la senectute, păcatele tinereților. Redempțiunea se consumă prin identificarea sa cu pretorul roman Philippus Barbarius, ca și prin sancțiunile eternului „însoțitor" Rânzei, care cenzurează orice încercare de autoiluzionare a personajului. Spre deosebire de *Căderea în lume*, asemenea trucuri lasă însă acum impresia de autopastișă. De aceea, mai importantă este dimensiunea erotică: deși marcată adesea de artificiozitate și trivialitate, aceasta se desăvârșește în scena dezvirginării tânărului Cezar, considerată, datorită amestecului rar de sexualitate, tandrețe și umor, „o capodoperă a genului" (Alex. Ștefănescu). Privite în ansamblu, numeroasele cărți de publicistică ale lui **Ț.** au caracter memorialistic, moralist și livresc, fiind o extensie a prozelor, care comportă la rândul lor, în grade variate, aceste trăsături. Unitare sub raport tematic sunt doar *Prepeleac* (1991) și *Caftane și cafteli* (*Prepeleac doi, trei...*) (1994), care repovestesc din orizontul contemporaneității scrierile lui Ion Creangă, Ion Neculce și Ion Budai-Deleanu. Li se adaugă, în celelalte volume, reflecții asupra scrisului, problematizări în cheie morală prilejuite de anumite citate sau experiențe ori comentarii ale unor fapte diverse semnalate în presă. Structura tabletelor urmează peste tot același tipic: autorul pornește de la o știre, de la o amintire, de la un loc comun sau de la o maximă, dă o dezvoltare narativă sau reflexivă a situației inițiale, textul încheindu-se cu o „morală", care reprezintă fie o contrazicere, fie o revizuire a punctului de plecare. De pildă, în *Magie la îndemâna orișicui* (din *Pre texte*, 1973), **Ț.** începe prin a se referi la credințele astrologice ale lui Albertus Magnus și continuă cu o scurtă problematizare a prejudecăților medievale, exemplificate prin opinia lui Avicenna că oamenii care iubesc sau urăsc „cu exces" au „puterea de a preschimba lucrurile"; finalul ironizează însă asemenea superstiții feudale: „După aproape două secole de astfel de minuni, magia sau mecanica fantastică a iubirii și urii nu ne mai sperie, nemaiavând pentru nici unul dintre noi nici un secret". Continuând publicistica prin fragmentarism și eterogenitate, primul volum al seriei *Memorii din când în când* (2003) este deopotrivă o pledoarie *pro domo* și o colecție de reflecții și portrete în care calitatea morală a personajelor e derivată, în chip previzibil, din raporturile acestora cu autorul.

Prin intelectualitatea sa consubstanțială, prin scrisul său elegant și maleabil, prin poezia discretă dar efectivă a ideilor și figurilor, a peisajelor lăuntrice ori exterioare ce se desfășoară în proza sa, Constantin Țoiu este fără îndoială unul dintre cei mai interesanți romancieri contemporani români.

I. NEGOIȚESCU

C. Țoiu scrie, probabil, greu și publică rar. Apropiat ca vârstă de Marin Preda, Doinaș, Geo Dumitrescu, Eugen Barbu, el face parte, literar, din altă generație. Mai multe afinități are cu proza lui Fănuș Neagu, Radu Petrescu și Ștefan Bănulescu, caligrafi împătimiți ca și el. Se desparte de aceștia prin temele pe care le dezvoltă în ultimele cărți, preocupate într-un mod acut de relația individ – istorie. În romanul politic al anilor '70 Constantin Țoiu aduce un spirit educat la școala marii proze.

EUGEN SIMION

Nu așa de complex metaliterare ca ale lui M. H. Simionescu sau Olăreanu, romanele sale recurg frecvent la încercarea puterilor povestirii și la motivele narativității conștiente de sine; mai puțin sofisticate stilistic decât ale lui Paul Georgescu, exprimă un nivel la fel de înalt și specializat al limbajului; cultivă, ca și cele ale lui Mircea Ciobanu, mitul, parabola, simbolul, deși într-o formă mai sumar-transparentă; în sfârșit, într-o manieră mai puțin demonstrativă decât la Ivasiuc, sunt romane „ideologice" și polemice.

NICOLAE MANOLESCU

SCRIERI: *O noapte la arie* (în colaborare cu Leonid Strașun), București, 1950; *Moartea în pădure. Cronica unei zile*, București, 1965; *Duminica muților*, București, 1967; *Destinul cuvintelor*, București, 1971; *Pre texte*, București, 1973; *Galeria cu viță sălbatică*, București, 1976; ed. 2, pref.

Valeriu Râpeanu, postfața autorului, București, 1979; ed. București, 1999; *Alte pre texte*, București, 1977; *L'Exclu*, tr. Georges Barthouil și Ilinca Barthouil-Ionesco, Paris, 1980; *Însoțitorul*, București, 1981; ed. 2, București, 1989; *Obligado*, București, 1984; ed. București, 1997; *Căderea în lume*, București, 1987; ed. pref. Nicolae Manolescu, București, 1994; *Prepeleac*, București, 1991; *Caftane și cafteli (Prepeleac doi, trei...)*, București, 1994; *Morbus diaboli (Prepeleac patru...)*, București, 1998; *Barbarius*, București, 1999; *Răvașe din Kamceatka (Prepeleac cinci)*, București, 2000; *Memorii din când în când*, I, București, 2003. **Traduceri:** Ilya Ehrenburg, *Furtuna*, București, 1948 (în colaborare cu I. Flavius și Elena Hariton); O'Henry, *O afacere internațională*, București, 1949 (în colaborare cu Angela Granet); Louis Aragon, *Comuniștii*, I–V, pref. Mihai Florescu, București, 1951–1955 (în colaborare cu T. Pătrunjenaru și Carmen Gavrilovici); P. Cvirka, *Taina*, București, 1953 (în colaborare cu E. Dianu); I. Valentinov, *Povestiri din Africa*, București, 1954 (în colaborare cu G. Curtoglu); S. V. Pokrovski, *Vânătorii de mamuți*, București, 1955 (în colaborare cu R. Câmpeanu); Zofia Nałkowska, *Profesorul Spanner*, București, 1956 (în colaborare cu Dan Telemac); Georges Sadoul, *Charlot*, București, 1956; F. Vigdorova, *Drumul în viață*, București, 1956 (în colaborare cu Natalia Stroe); Jorge Amado, *Subteranele libertății*, I-III, București, 1957 (în colaborare cu H. Radian); Yves Montand, *Cu inima plină de soare*, București, 1957; Danuta Bieńkowska, *Pe urmele cuiburilor de vulturi*, București, 1958 (în colaborare cu Rodica Ciocan); A. Gracev, *Tainele lacului roșu*, București, 1958 (în colaborare cu N. Bocunescu); Ivan Olbracht, *Haiducul Nikola Suhai*, pref. Constantin Măciucă, București, 1958 (în colaborare cu Ihor Lemnâi); Valentin Ovecikin, *O primăvară buclucașă*, București, 1958 (în colaborare); *Jurnalul Annei Frank*, pref. S. Damian, București, 1959; *Pagoda vieții veșnice (Culegere de povestiri ale scriitorilor chinezi)*, pref. Sanda Radian, București, 1959 (în colaborare cu N. Bocunescu); Karel Čapek, *Opere alese*, vol. I: *Război cu salamandrele. Hordubal*, pref. Ov. S. Crohmălniceanu, 1961 (în colaborare cu Mihai Pop); Jan Drda, *Orășelul de pe coline*, pref. Georgeta Horodincă, București, 1961 (în colaborare cu Ihor Lemnâi); Maxim Gorki, *Viața lui Klim Samghin*, II, București, 1961 (în colaborare cu Demostene Botez și Marcel Gafton); K. Kislov, *Comoara din Valea Cerbului*, București, 1961 (în colaborare cu E. Antonescu); Sahib Djamal, *Trandafirii negri*, București, 1962 (în colaborare cu E. Niță); Vasili Axionov, *Colegii*, București, 1963 (în colaborare cu Andrei Ivanovski); John Braine, *Drumul spre înalta societate*, București, 1963 (în colaborare cu Any Florea), *Viața în înalta societate*, București, 1965 (în colaborare cu Any Florea); Gheorghi Briantev, *Pe gheața subțire*, București, 1964 (în colaborare cu G. Sutașu); Wladisław Reymont, *Țăranii*, I–II, pref. Stan Velea, București, 1965 (în colaborare cu Theodor Holban și B. Jordan); Dhan Gopol Mukherdjee, *În junglă*, București, 1966 (în colaborare cu Mihail Cardaș); Frans Eemil Sillanpää, *Silja sau O soartă zbuciumată*, pref. Alexandru Sever, București, 1967; Antonina Vallentin, *Leonardo da Vinci*, I–II, București, 1968.

Repere bibliografice: Nicolae Manolescu, *„Moartea în pădure"*, CNT, 1966, 1; Martin, *Generație*, *147–155*; Dimisianu, *Prozatori*, *84–88*; Adrian Păunescu, *Sub semnul întrebării*, București, 1971, *510–519*; Constantin, *Prozatori – critici*, *71–79*; Dimisianu, *Valori*, *93–95*; Raicu, *Critica*, *134–139*; Dimisianu, *Nouă prozatori*, *152–171*; Ungureanu, *Proză*, *185–193*; Vlad, *Lectura*, *297–304*; Ardeleanu, *Mențiuni*, *96–108*; Dimisianu, *Opinii*, *146–150*; Manu, *Eseu*, *269–274*; Regman, *Explorări*, *85–96*; Mioara Apolzan, *Casa ficțiunii*, Cluj-Napoca, 1979, *46–80*; Fănuș Neagu, *Cartea cu prieteni*, București, 1979, *37–39*; Băileșteanu, *Refracții*, *206–214*; Constantin Coroiu, *Dialoguri literare*, II, București, 1980, *191–204*; Cristea, *Faptul*, *204–207*; Negoițescu, *Alte însemnări*, *180–187*; Popescu, *Cărți*, *105–109*; Steinhardt, *Incertitudini*, *144–149*; Ștefănescu, *Jurnal*, *118–122*; Zaciu, *Lancea*, *52–56*; Nicolae Manolescu, *Romanul intelectual*, RL, 1981, 36; Voicu Bugariu, *Analogon*, București, 1981, *168–172*; Crohmălniceanu, *Pâinea noastră*, *231–236*; Culcer, *Serii*, *142–147*; Tomuș, *Mișcarea*, *251–253*; Gorcea, *Structură*, *100–105*, *166–169*; Iorgulescu, *Ceara*, *221–225*; Munteanu, *Jurnal*, III, *211–214*; Dimisianu, *Lecturi*, *152–159*; Valentin F. Mihăescu, *Timp și mod*, București, 1983, *132–134*; Vlad, *Lectura rom.*, *247–254*; Nicolae Manolescu, *Arta conversației*, RL, 1984, 37; Dana Dumitriu, *Le Roman de l'année*, CREL, 1984, 4; Odangiu, *Romanul*, *90–104*; D. R. Popescu, *Galaxia Grama*, București, 1984, *168–170*; Raicu, *Fragmente*, *331–334*; Simion, *Scriitori*, III, *497–513*; Mariana Vartic, *Constantin Țoiu și conștiința ca însoțitor*, RITL, 1985, 4; Constantin Coroiu, *Dialog în actualitate*, Iași, 1985, *112–117*; Ungureanu, *Proza rom.*, *699–719*; Holban, *Profiluri*, *170–183*; Al. Piru, *Discursul critic*, București, 1987, *215–218*; Rotaru, *O ist.*, III, *808–817*; Regman, *De la imperfect*, *6–29*; Ștefănescu, *Prim-plan*, *128–134*; Cosma, *Romanul*, I, *153–157*; Pecie, *Romancierul*, *222–268*; *Constantin Țoiu*, RRI, IV, partea I, *335–375*; Papahagi, *Cumpănă*, *85–92*; Steinhardt, *Monologul*, *261–264*; Vlad, *Lect. prozei*, *240–244*; Mircea Braga, *Pe pragul criticii*, Cluj-Napoca, 1992, *173–179*; Marian Barbu, *Aspecte ale romanului românesc contemporan*, I, Craiova, 1993, *207–220*; Simion, *Mercuție*, *273–277*; Lovinescu, *Unde scurte*, III, *29–32*, V, *65–70*, *216–220*; Zaharia-Filipaș, *Retorică*, *5–74*; Negoițescu, *Scriitori contemporani*, *446–449*; Petraș, *Lit. rom.*, *49–54*; S. Damian, *Replici din burta lupului*, București, 1997, *270–287*; Alex. Ștefănescu, *Distins, absent, cu o pipă englezească în colțul gurii*, RL, 1998, 28; *Dicț. analitic*, I, *148–150*, II, *100–104*; Glodeanu, *Dimensiuni*, *116–124*; Perian, *Pagini*, *150–156*; Liviu Petrescu, *Poetica postmodernismului*, Pitești, 1998, *129–131*; Alex. Ștefănescu, *Constantin Țoiu povestește...*, RL, 2000, 4; Daniel Cristea-Enache, *O boală română*, ALA, 2000, 514; *Dicț. esențial*, *845–849*; Emil Manu, *Generația literară a războiului*, București, 2000, *306–310*; Micu, *Ist. lit.*, *528–532*; Regman, *Ultime explorări*, *181–183*; Tudorel Urian, *Proza românească a anilor '90*, București, 2000, *90–92*; Eugen Negrici, *Constantin Țoiu – proza de evocare*, RL, 2001, 40; Manolescu, *Lista*, II, *56–63*; Popa, *Ist. lit.*, II, *737–740*; Alex. Ștefănescu, *Constantin Țoiu*, RL, 2002, 46, 47; Sanda Cordoș, *Literatura între revoluție și reacțiune*, ed. 2, Cluj-Napoca, 2002, *247–257*; Negrici, *Lit. rom.*, *250–252*, *307–316*; Nicolae Oprea, *Timpul lecturii*, Cluj-Napoca, 2002, *163–168*; Marius Miheț, *Constantin Țoiu sau Opțiunea pentru personaj*, ALA, 2003, 679; Ioan Holban, *Istoria literaturii române. Portrete contemporane*, I, Iași, 2003, *161–163*; Cornel Ungureanu, *Geografia literaturii române, azi*, I, Pitești, 2003, *181–184*. *A. Tr.*

ȚOLESCU, Ion (26.XII.1916, Izvoarele, j. Olt – 1988, Franța), poet. Este absolvent al Liceului Militar din Chișinău. Din cauza opțiunii sale politice, după rebeliunea legionară din 1941 **Ț.** ia calea refugiului peste hotare. Studiază filologia romanică și franceză la Universitatea din Madrid, unde în 1966 obține și doctoratul cu teza *Dacoromanismo. Destino nacionalecuménico de un pueblo*, publicată în anul următor. Se stabilește la Paris și lucrează ca profesor de limba spaniolă. Până la plecarea din țară coordonează revista „Munții Apuseni", scrie la „Universul literar", „Vremea", „Gândirea", „Sfarmă-Piatră", „Iconar", „Buna Vestire" ș.a. În exil publică versuri și articole la „Înșir'te mărgărite", „Almanahul pribegilor români", „Vatra", „America", „Semne", „Carpații".

Între *Sânziana* (1940), prima carte de poezii a lui **Ț.**, semnată Ion Țolescu Văleni, și ultima, *Din nopți cu Sânziene* (1978), nu există deosebiri stilistice sau tematice, versul se construiește concentric, acumulând și dezvoltând aceleași motive. Patria eroică, aureolată de figurile lui Horea, Constantin Brâncoveanu,

Tudor Vladimirescu, sau ţara mitică, diafană, cu zâne, zmei, vârcolaci etc., vor constitui centrul de gravitaţie al inspiraţiei lirice. Ca mulţi poeţi ai exilului, **Ţ.** proiectează imaginea unei Românii simbolice, atemporale. Registrul grav, emoţia spiritualizată, solemnitatea, religiozitatea vor caracteriza de multe ori şi textele ce alcătuiesc volumul *Din crucea pădurii* (1955). În general, autorul stilizează poezia populară, versul sunând deseori arghezian: „Mohorât şi cu zâmbre la gură/ de-atâta clacă şi umblătură/ Mă-ntorceam la miezul nopţii din sat/ ca un pui de satană-nţărcat" (*Ucigă-l toaca*) sau: „Unde mi-am încropit eu culcuşul/ A venit şi-a stuchit spiriduşul/ Că de tot ce-am avut le-a fost milă/ Şi lui Flămânzilă şi lui Setilă" (*Speranţa*). Tot de sorginte folclorică e cel mai lung poem al cărţii, *Crai de Rouă*, despre iubirea neîmpărtăşită între Craiul de Rouă şi Sânziana, copila lui Chiciură Împărat. Când nu are structura unui bocet sau a unui descântec, lirica lui **Ţ.** surprinde metaforic diferite ipostaze ale spiritului (*Rugă, Singurătate, Cântec de leagăn, Mugurel* etc.). În *La icoană* (1966) apar câteva poeme dedicate conducătorilor legionari şi celor morţi în închisorile comuniste.

SCRIERI: *Sânziana*, pref. Nichifor Crainic, Bucureşti, 1940; *Din crucea pădurii*, Madrid, 1955; *Arhanghelul Mihail*, Madrid, 1959; *Iconarul*, Madrid, 1962; *La icoană*, Madrid, 1966; *Pădurea de la Tâncăbeşti*, Madrid, 1977; *Din nopţi cu Sânziene*, Madrid, 1978.

Repere bibliografice: I. G. Dimitriu, *„Din crucea pădurii"*, „America", 1956, 70; Aron Grămadă, *„Pădurea de la Tâncăbeşti"*, „Drum", 1977, 2–4; Popa, *Ist. lit.*, I, *631–632*; Manolescu, *Enciclopedia*, *687–688*. *L. Cr.*

ŢONE, Nicolae (10.V.1958, Malu, j. Giurgiu), poet şi editor. Este fiul Floarei (n. Mârzac) şi al lui Marin Ţone, ţărani. După absolvirea liceului la Giurgiu în 1977, obţine licenţa în ziaristică la Academia de Studii Social-Politice „Ştefan Gheorghiu" din Bucureşti în 1988, cu lucrarea *„Facla" interbelică (1930–1940)*. Mai întâi gazetar la cotidianul „Tineretul liber" (1989–1991), lucrează din 1994 ca muzeograf la Muzeul Judeţean „Teohari Antonescu" din Giurgiu, din 1998 fiind angajat şi la Muzeul Literaturii Române. Înfiinţează Editura Vinea în 1991 şi Institutul pentru Cercetarea Avangardei Româneşti şi Europene (ICARE), cu editură proprie, în 1998. Face stagii de documentare la Paris (1995–1996), unde cercetează arhivele Tristan Tzara, Claude Sernet şi îl întâlneşte pe Jules Perahim, apoi în Israel, unde va consulta arhivele Marcel Iancu, M. H. Maxy, Sesto Pals, Paul Păun. Organizează la Bucureşti simpozioane dedicate avangardei, cu participare naţională şi internaţională (2001, 2002, 2003). Editează revistele „Aldebaran" (din 1995, cu numere închinate lui Tristan Tzara şi lui Claude Sernet) şi „Facla literară". Debutează cu versuri în 1980, la rubrica „Atelier literar" din „Luceafărul", iar editorial cu cartea de poeme *Cred în tine ca în Dumnezeu*, apărută în 1992.

Primele două volume de versuri ale lui **Ţ.** – *Cred în tine ca în Dumnezeu* şi *Sunt fericit că te iubesc* (1996) – aparţin aceleiaşi etape şi expun o experienţă lirică singulară, care face dovada unui talent orchestrat în vederea interpretării marilor teme, fără ca poetul să se încadreze în programul confraţilor săi din „generaţia în blugi". Tema centrală este dragostea, „mai puţin

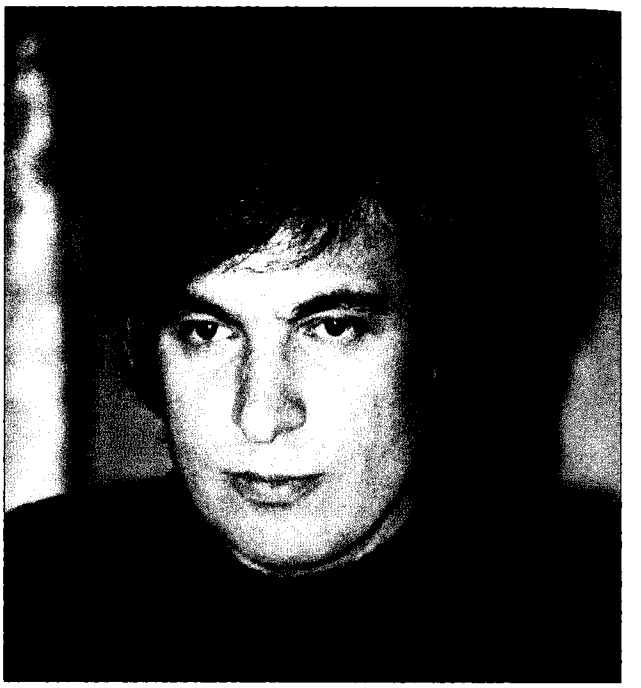

epidermică şi pronunţat idealizată; nu senzuală, carnală, ci purificată la flacăra unui rug de jertfă" (Traian T. Coşovei), mai ales fiindcă, dincolo de femeia iubită, e vizată o feminitate care nu aparţine contingentului, ci ţine de cosmic şi primordial, trăsături preluate în manieră avangardistă şi mult accentuate în personajul „dona juana" din a treia carte, *nicolae magnificul* (2000). Iniţial **Ţ.** scrie imnuri în tonalitate orfică şi, practicând „o retorică a adoraţiei şi extazului" (Constantin Sorescu), încearcă o nouă *Cântare a Cântărilor* pe fundal paradisiac, numindu-şi iubita „surioară", după modelul biblic. În nota exultantă a iubirii şi tinereţii, poetul se autodefineşte: „eu sunt o sărbătoare fără sfârşit" (*Îmi pare că visez tot timpul*, din volumul *Sunt fericit că te iubesc*). Paradisiacul provine din beatitudinea eului liric de a se regăsi într-o armonie universală, comunicându-şi neîncetat fericirea apartenenţei la marele tot: „Zilnic îmi bate în tâmple cu aripile/ o pasăre măiastră intră îi spun/ nu sunt decât un văzduh luminos/ în care se poate zbura în toate/ anotimpurile şi-n toate/ secundele/ iau şi puii mei cu mine mă-ntreabă/ cu glas mieros pasărea măiastră/ ia-i îi răspund şi învaţă-i să/ zboare prin sângele meu/ ca şi când ar fi al tău/ şi al lor" (*Poem cu pasăre măiastră*, din *Cred în tine ca în Dumnezeu*). Ambiguitatea temporală, în sensul plutirii peste timp, într-un amestec al trecutului şi al viitorului, recursul la logica proteică a basmului, laitmotivele care susţin cenzurarea carnalului (culoarea albastru, argintul etc.), trimiterea constantă la divinitate, ca personaj alături de cuplul celor doi îndrăgostiţi, sunt trăsături definitorii ale acestei lirici. Începând cu anii 1997–1998, **Ţ.** îmbrăţişează poezia suprarealistă, în care crede că îşi regăseşte timbrul propriu. În masiva carte *nicolae magnificul*, dedicată în primul rând avangardiştilor Ion Vinea, Tristan Tzara şi Gellu Naum, el practică un discurs poetic

neosuprarealist programatic, păstrându-și însă hedonismul prin natura luminoasă și stenică, omenescul euforizant, datorat echilibrului dintre joc și luciditate. Apelează la insolit și la retorica visului într-un text care, deși nonconformist, rebel, este elaborat și cultivă sentimentul. Poemele, ample, pot fi citite și separat, dar sunt gândite să alcătuiască un poem-fluviu axat pe destinul fabulos al aceluiași personaj, înșirând ipostaze ale existenței „magnificului", un alter ego: „eu nicolae magnificul scriu un tratat despre știința morții și a reînvierii / îl scriu pe coapsele donei juana cu degetele transformate în peniță de iridium / dona juana plânge de durere ca un animal înjunghiat / frazele se așternd după fraze / memoria plină de văgăuni vomită pământul putrezit..." (*amănunte din viața de zi și din vis a magnificului nicolae, V*). Majoritatea textelor proiectează relația dintre nicolae magnificul și dona juana într-un univers erotizat, carnavalesc, orgiastic, cu toată fervoarea și bizareria oniricului. Introducerea tanaticului marchează îndeosebi personajul feminin, în care s-a descifrat o „figură feminină a Poeziei", ce convertește fiorul tanatic în dorința de a genera text, astfel încât miza supremă a trăirii poetice ajunge să fie textualizarea, adică exorcizarea morții, cu procedeele „unui barochist fantast care amintește, uneori, prin luxuriança imaginilor sale, de Ilarie Voronca, un Voronca mai riguros, care știe să-și stăpânească delirurile imagisticii și a învățat o tehnică a construcției și a configurării din cărțile de după război ale lui Gellu Naum" (Octavian Soviany). Proteismul personajelor duce la o serie de identificări, împinse până la acoperirea existenței și a literaturii, motiv pentru care nicolae magnificul trăiește în fond fericirea că o iubește pe dona juana și mărturisește acest fapt solicitând metafora: „sunt o carte care se scrie și se citește singură care arde de bună voie și nesilită de nimeni până la scrum". În sfârșit, al treilea personaj important al imaginarului este, și aici, divinitatea: „voi vorbi cu dumnezeu pentru prima dată în limba română", mărturisește poetul în virtutea unei impresionante familiarități: „dumnezeu trece prin mintea mea obosită călare pe biblicul / inepuizabilul nemuritorul asin / acesta asinul adică uneori când îi e foame îmi paște versurile dintre gânduri sărate și hrănitoare" (*războinic cu ziua poeți mulți ca peștii/ pești frumoși și nebuni ca poeții*). Scriitor cu un imaginar extravagant și bogat, **Ț.** deține forța și rafinamentul pentru a împlini surprinzător formulele lirice pe care le abordează.

SCRIERI: *Cred în tine ca în Dumnezeu*, pref. Adrian Păunescu, București, 1992; *Eminescu al nostru*, București, 1994; *Sunt fericit că te iubesc*, postfață Constantin Sorescu, București, 1996; *Vianu fereastra luminată – Vianu la fenêtre éclairée – Das erleuchtete Fenster*, ed. trilingvă, pref. Vlad Alexandrescu, București, 1998; *nicolae magnificul*, cu desene și postfață de Nicolae Popa, București, 2000. **Ediții:** Ion Vinea, *Moartea de cristal*, pref. Ion Caraion, postfața edit., București, 1995; Lucian Boz, *Scrieri*, vol. I: *Masca lui Eminescu*, București, 1998; Gheorghe Pituț, *Celălalt soare*, postfață Romul Munteanu, București, 1998 (în colaborare cu Valentina Pituț); Tudor Vianu, *Arcadia*, pref. Emil Manu, postfața edit., postfață Ion Vianu, cu ilustrații de Tudor Jebeleanu, București, 1999, *Shakespeare*, București, 1999; M. Blecher, *Întâmplări în irealitatea imediată. Inimi cicatrizate. Vizuina luminată. Corp transparent. Corespondență*, pref. Radu G. Țeposu, Craiova-București, 1999 (în colaborare cu Constantin M. Popa); Ion Caraion, *Poezii arestate*, pref. edit., București, 1999; Daniel Bănulescu, *Republica Federală Daniel Bănulescu*, pref. Z. Ornea, postfața edit., București, 2000; Paul Daian, *Softwin*, pref. edit., București, 2001; Octavian Soviany, *Cartea lui Benedict*, pref. Nora Iuga, postfața edit., București, 2002; Leonid Dimov, *Pe malul Styxului*, pref. Gheorghe Grigurcu, București, 2003; Iustin Panța, *Obiecte mișcate*, I-II, cuvânt de însoțire Mircea Ivănescu, introd. Mircea Martin, București, 2003; Cristian Popescu, *Caiet de citire și de caligrafie*, postfața edit., București, 2003; Sesto Pals, *Omul ciudat*, pref. edit., București, 2003. **Traduceri:** Tristan Tzara, *Vingt cinq poèmes – Douăzeci și cinci de poeme*, ed. bilingvă, pref. trad., postfețe Serge Fauchereau, Pierre Mazars, Laurențiu Ulici, Marin Sorescu, București, 1998.

Repere bibliografice: Constantin Cubleșan, *„Eminescu al nostru"*, TR, 1995, 15; Traian T. Coșovei, *Exerciții de adorație sau Arhitectura unui sentiment*, „Aldebaran", 1996, 2–4; Aurelian Titu Dumitrescu, *Erezie, energie și recurență*, „Aldebaran", 1996, 2–4; Ioan Romeo Roșianu, *O scriitură saturată de metaforă*, TR, 1997, 30; Dan Stanca, *Nicolae Țone sau „nicolae magnificul"*, RMB, 2001, 7 august; Constantin Abăluță, *„nicolae magnificul"*, „Ziarul de duminică", 2001, 34; Șerban Axinte, *Despre cartea /moartea donei juana și a magnificului nicolae*, „Timpul", 2001, 9; Geo Vasile, *dona juana și imaginificul său cavaler*, CNT, 2001, 41; Nora Iuga, *La început a fost poetul*, RL, 2001, 41; Gheorghe Grigurcu, *Un postavangardist*, RL, 2001, 48, 49; Grigore Chiper, *Respirația ca supliciu, poezia ca viciu*, „Contrafort", 2001, 12; Ruxandra Cesereanu, *Magnificul și nordicul*, ST, 2001, 12; Traian T. Coșovei, *Pagini argintii*, CNT, 2002, 5; Ion Chichere, *Jurnalul stărilor de grație*, PSS, 2002, 1–2; Mircea A. Diaconu, *Nicolae Țone – Un tratat despre știința morții și-a reînvierii*, CL, 2002, 2; Rina de Roman [Ecaterina Mihăilă], *Magnificul*, „Universul cărții", 2002, 3; Radu Voinescu, *Neoavangarda*, LCF, 2002, 26; George Popescu, *Nicolae Țone sau Avangarda continuă*, „Cuvântul libertății" (Craiova), 2002, 3 970; Miron Kiropol, *Despre poezia lui Nicolae Țone*, CNT, 2002, 47; Octavian Soviany, *Despre viața și moartea lui nicolae magnificul*, „Ziua literară", 2002, 34; Aurelian Titu Dumitrescu, *Viața la zi. Cronologia unui amalgam*, București, 2003, *123–126*. *M. In.*

ȚOPA, Sorana (14.II.1898, Podu Turcului – 1.XI.1986, București), autoare dramatică. **Ț.** (al cărei prenume la naștere era Ana) este fiica Ioanei (n. Boghiu) și a lui Panaite Țopa, negustor. Învață la Podu Turcului, Bârlad și București (1906–1916) și urmează Conservatorul de Artă Dramatică din Iași (1918–1921), având-l profesor pe State Dragomir. Stagiară a Naționalului ieșean din 1918, va deveni societară a Teatrului Național din București (1926–1949). E prima interpretă a protagonistei din piesa *Domnișoara Nastasia* de G. M. Zamfirescu (1927) și se afirmă cu roluri ca Amalia (*Hoții* de Schiller), Hilda (*Constructorul Solness* de Henrik Ibsen), Anca (*Năpasta* de I. L. Caragiale), Tofana (*Patima roșie* de Mihail Sorbul) sau Alta (*Act venețian* de Camil Petrescu). Prezență fascinantă a generației '30, este eroina unor povești de iubire cu Mihai Codreanu, Sorin Pavel, Mircea Eliade și Emil Cioran, trezește admirația lui E. Lovinescu (participă la ședințele cenaclului Sburătorul), Nae Ionescu, Ion Vinea, Adrian Maniu, iar mai târziu îl va încânta și pe Marin Preda, care o va imortaliza în „doamna Sorana" din romanul *Intrusul*. Publică sporadic versuri, eseuri și articole în „Adevărul literar și

artistic", „Facla", „Viaţa", „Vremea", pentru ca la un moment dat să opteze pentru dramaturgie.

Piesa de debut *Călătorie-n întuneric*, publicată de **Ţ.** în 1943, distinsă cu Marele Premiu al Teatrului Naţional din Bucureşti, se joacă sub pseudonimul Nicolae Bucur şi are parte de o receptare controversată: dacă N. Carandino o respinge vehement, considerând-o vulgară şi fără valoare, Dan Petraşincu o apreciază pentru faptul că e lipsită de orice sentimentalism feminin, „virilă" chiar, creaţie a unui spirit capabil să se mişte alert în lumea ideilor. Din trilogiile dramatice proiectate - *Ciclul vieţii* (*Neguţătorul de iluzii, Omul ascuns, Călătorie-n întuneric*), *Ciclul morţii* (*Appassionata, Vila tăcerii, Adevărata moarte*) şi *Noi... urmaşii lui Iuda* - după război nu apare decât *Omul ascuns* (1947). Piesele, admirate de unii contemporani pentru inteligenţă şi energie spirituală, ilustrează principii morale. *Călătorie-n întuneric* încearcă să probeze că într-o lume deviată nu pot răzbate spre lumină nici făpturile instinctuale, stăpânite de patimi, nici cele guvernate de un raţionalism maladiv. *Omul ascuns* este o pledoarie pentru egalitatea sexelor şi pentru căsnicia întemeiată pe dragoste, pe respect şi înţelegere. Impregnate de un lirism meditativ, aceste lucrări de introspecţie centrate pe problemele cuplului şi pe drama vârstelor trădează influenţa lui Henrik Ibsen, a lui August Strindberg şi a teatrului preexistenţialist, dar şi a gândirii lui Friedrich Nietzsche sau Sigmund Freud. Protagoniştii aduşi în scenă, indivizi însetaţi de puritate şi absolut, convinşi de nevoia sincerităţii totale în relaţiile dintre oameni, sunt dispuşi să se supună unor experimente riscante pentru a-şi determina partenerii să îşi clarifice sentimentele şi să îşi exprime liber opţiunile. Mai degrabă simboluri morale decât prezenţe vii, personajele se dovedesc de multe ori schematice, fără consistenţă, puţin plauzibile. Textele, notabile când şi când prin fineţea analizei psihologice, nu par operante scenic. Construite nesigur, cu o intrigă stufoasă, încărcată de digresiuni şi episoade parazitare, ele rămân teziste, artificiale. Tensiunea dramatică riscă să se piardă în reminiscenţe livreşti, în nesfârşite discuţii cu pretenţii filosofice, fiecare piesă fiind compusă parcă pe o singură arie, în care vocea autoarei se lasă recunoscută în replicile majorităţii personajelor.

SCRIERI: *Călătorie-n întuneric*, Bucureşti, 1943; *Omul ascuns*, Bucureşti, 1947.

Repere bibliografice: *Sorana Ţopa, autoare dramatică*, RP, 1929, 3 319; [*„Neguţătorul de iluzii"*], RP, 1931, 4 012; E. Lovinescu, *Memorii*, II, Craiova, 1932, *218-221*; Ernest Verzea, *De vorbă cu d-na Sorana Ţopa*, „Duminica", 1943, 6; N. Carandino, *„Călătorie-n întuneric"*, „Bis", 1943, 26; Ion Marin Sadoveanu, *Teatrul Naţional: „Călătorie-n întuneric"*, VAA, 1943, 684; Dan Petraşincu, *Concluzii la cazul „Călătoriei-n întuneric", piesa d-nei Sorana Ţopa*, VAA, 1943, 698; [*Sorana Ţopa*], TIL, 1943, 2 180; Dan Petraşincu, *Sorana Ţopa*, „Femeia şi căminul", 1947, 116; Ov. S. Crohmălniceanu, *„Omul ascuns"*, CNT, 1947, 44; Piru, *Panorama, 442-443*; N. Carandino, *Actori de ieri şi de azi*, Cluj, 1973, *122-123*; *Ist. teatr. Rom.*, III, *211-212*; Marin Preda, *Viaţa ca o pradă*, Bucureşti, 1979, *166-176*; Massoff, *Teatr. rom.*, VIII, *132-133*; Mircea Eliade, *Memorii*, I, îngr. şi pref. Mircea Handoca, Bucureşti, 1991, *248-251, passim*; Emil Cioran, *Exerciţii de admiraţie*, tr. Emanoil Marcu, Bucureşti, 1993, *115-125*; *Dosar Sorana Ţopa*, îngr. Ion Vartic, APF, 1994, 3-4; Lovinescu, *Unde scurte*, IV, *305-308*; Lovinescu, *Sburătorul*, II-VI, *passim*; *Sorana Ţopa*, DRI, V, *259-268*; Emil Cioran, *Caiete*, III, tr. Emanoil Marcu şi Vlad Russo, Bucureşti, 2000, *202, 204-205, 210-212, 216*; Ion Vartic, *Cioran naiv şi sentimental*, Cluj-Napoca, 2000, *284-315*; Popa, *Ist. lit.*, I, *308-309*; *Dicţ. scriit. rom.*, IV, *645-646*. *A. C.*

ŢOPA, Tudor (27.V.1928, Cernăuţi - 10.VIII. 2008, Bucureşti), prozator şi traducător. Descendent pe linie paternă al unei familii de cărturari şi militanţi pentru drepturile românilor bucovineni, **Ţ.** este fiul Angelei Ţopa (n. Almăjanu), profesoară, directoare a Şcolii Normale din Cernăuţi, şi al lui Ovidiu Ţopa, profesor, doctor în istorie. Învaţă la Cernăuţi şi, în timpul celor două refugii, la Bucureşti, unde este elev la liceele „Sf. Sava" şi „Cantemir Vodă". Absolvent al Facultăţii de Psihologie-Pedagogie a Universităţii din Bucureşti (1954), lucrează ca profesor la Liceul Pedagogic din Vaslui şi la Iaşi, apoi vine la Bucureşti, unde e ghid al unor expoziţii de pictură, bibliotecar la Biblioteca Centrală de Stat şi la Biblioteca Centrală Universitară „Nicolae Bălcescu" (fostele Aşezăminte Culturale Brătianu), inspector la Direcţia Bibliotecilor din Ministerul Culturii, cercetător la Institutul de Pedagogie şi Psihologie. Debutează în 1958 la „Gazeta literară" cu o cronică plastică, iar primele schiţe îi apar în 1968 la „Luceafărul". Mai e prezent în „Arta", „România literară", „Secolul 20", „Vatra", „Viaţa românească" ş.a. Face traduceri din Stendhal, Hippolyte Taine, Henri Focillon şi stilizează transpuneri din Boris Bednâi, Serghei Krutilin, Alexandr Ceakovski. Un timp realizează emisiunea radiofonică „Săptămâna unui meloman".

Deși de origine bucovineană și stabilit în București, **Ț.** poate fi situat, ca modalitate literară, printre „târgoviștenii" Radu Petrescu, Mircea Horia Simionescu și Costache Olăreanu. Apropierea s-a făcut, după cum scriitorul a fost așezat și în tradiția lui Mircea Eliade, Mihail Sebastian sau Anton Holban. O afirmație proprie îl caracterizează: „Eu povestesc o promisiune!" *Încercarea scriitorului* (1975) și *Punte* (1985; Premiul Uniunii Scriitorilor), cuprinzând un jurnal scris între optsprezece și douăzeci și patru de ani, publicat însă, în conformitate cu o regulă instituită împreună cu confrații săi literari, abia după vârsta de patruzeci de ani, anunță și pregătesc în aparență un roman, dar devin prin ele însele pagini de roman. E vorba de formarea unui tânăr intelectual capabil să trăiască scrisul ca pe un act vital, dar agresat de o lume - aceea mizeră și absurdă a anilor 1947-1953 - pe care scriitorul o captează dispunând de un fin instrument senzorial (vizual, auditiv, olfactiv) și cu o sensibilitate acută de psiholog și moralist. Studentul Teofil A., protagonistul din *Încercarea scriitorului*, în același timp autor și personaj de roman, este un tânăr inteligent și cultivat, cu o mare poftă de cultură și dornic să se pătrundă de viață, să experimenteze limitele proprii în nesfârșite discuții cu amicii, ca și în excese bahice sau în escapade prelungite în natură. El privește lucrurile dintr-un unghi adesea pieziș, dându-le o față nouă, neașteptată, de multe ori grotescă. Pe cât de decis în judecăți livrești, pe atât de fragil în structura sa interioară, Teofil alternează gesturile intempestive cu ezitarea și deruta. Soluția narativă aleasă îi dă lui **Ț.** o mare libertate compozițională, conducându-l spre soluții moderne, stăpânite pe deplin: el face din jurnal - care nu e scris din fuga cotidianului, ci, cum ar fi spus Roland Barthes, lucrat *à mort* - o „încercare a scriitorului", dar una a cărei rațiune de a fi rămâne, în cele din urmă, tot jurnalul. Ca atare, „lucrarea" diaristului, practicând detașarea de contingent chiar atunci când îl evocă, nu pregătește altceva, ci dobândește virtuțile ficțiunii, devine un produs elaborat. În *Punte*, unde Teofil A. reapare, complexitatea crește prin suprapunerea mai multor partituri și prin subtile note de subsol. Cu o aspirație nemărturisită spre măreție și soliditate - trădată, poate, de fascinația pentru Homer, Cervantes sau Goethe -, cu ambiția atingerii totalității, personajul-autor rămâne însă închis în lumea meschină a provizoriului și a precarității, surprinsă fugitiv și fragmentar. Deși de ținută „călinesciană" și adăpostită de jurnal, opera lui **Ț.**, îngăduind cititorului să asiste nemijlocit la transformarea insului obișnuit în scriitor, o întâlnește pe aceea a prozatorilor din ultimul val al modernității, cei care fac ca romanul să nu fie predeterminat, ci să se nască pe măsură ce se scrie. Stilist fără cusur, asemenea lui Radu Petrescu, **Ț.** dovedește aceeași virtuozitate în practicarea minuțioasă a autoscopiei prin examinarea lucidă a viselor, senzațiilor fiziologice, spaimelor sau revoltelor, precum și în înregistrarea rapidă și pregnantă, cu știința detaliului revelator, a fizionomiilor și evenimentelor din lumea exterioară. Primit favorabil de critici, prozatorul nu a putut să intre imediat în conștiința unui public deprins mai degrabă cu rețeta romanelor realiste. Ca și membrii grupului de la Târgoviște, de care se distinge pentru că la el „existența prevalează, ca temă de reflecție, asupra scriiturii" (Eugen Simion), va fi prețuit la adevărata sa valoare de optzeciști.

SCRIERI: *Încercarea scriitorului*, București, 1975; ed. 2, îngr. Ruxandra Mihăilă, Pitești, 2001; *Punte*, București, 1985; ed. 2, îngr. Ruxandra Mihăilă, Pitești, 2002. **Traduceri:** Boris Bednâi, *Fetele*, București, 1963 (în colaborare cu Simion Alterescu); Serghei Krutilin, *Amintiri din Lipiaghi*, București, 1965 (în colaborare cu Maria Roth); Hippolyte Taine, *Pictura Renașterii în Italia și alte scrieri despre artă*, pref. trad., București, 1968, *Filosofia artei*, introd. Silvian Iosifescu, postfața trad., București, 1973; Alexandr Ceakovski, *Logodnica*, București, 1969 (în colaborare cu R. Vasilescu-Albu); Stendhal, *Roma, Neapole, Florența*, pref. trad., București, 1970; Henri Focillon, *Anul o mie*, București, 1971.

Repere bibliografice: Mihai Dinu Gheorghiu, *Biografie și roman*, CL, 1975, 11; Virgil Nemoianu, *Reușita încercării*, VR, 1975, 11; Ulici, *Prima verba*, II, *169-172*; Manea, *Contur*, *44-48*; Mihai Dragolea, *Gravor spontan și perpetuu*, TR, 1986, 26; Șerban Foarță, *Călimara lui Tudor Țopa*, VR, 1986, 8; Rodica Zafiu, *„Punte"*, TBR, 1986, 326; Holban, *Literatura*, *166-170*; Simion, *Scriitori*, IV, *351-360*; Mihai Dragolea, *Exercițul ficțiunii*, Cluj-Napoca, 1992, *64-73*; Matei Călinescu, Ion Vianu, *Amintiri în dialog*, București, 1994, *158-161*; Ion Buzera, *Literatura față cu postmodernismul*, Craiova, 1996, *143-146*; Ioana Pârvulescu, *Încercarea cititorului*, RL, 1997, 3; Cosma, *Romanul*, II, *250-251*; Manolescu, *Lista*, II, *132-138*; Popa, *Ist. lit.*, II, *987-988*; Marius Chivu, *Reușita scriitorului*, RL, 2002, 8; Gheorghe Crăciun, *„Încercările" lui Tudor Țopa*, OC, 2002, 144; *Dicț. scriit. rom.*, IV, *646-648*; Negrici, *Lit. rom.*, *392-393*; Ion Bogdan Lefter, *Mereu despre jurnal*, OC, 2003, 167. *A. C.*

ŢUCULESCU, Radu (1.I.1949, Târgu Mureş), prozator şi traducător. Este fiul Mariei (n. Manta) şi al medicului Dumitru Ţuculescu şi nepot al pictorului Ion Ţuculescu. Urmează cursul primar în limba germană la Reghin, apoi, la Cluj, va fi elev al Liceului de Muzică (1960-1967) şi student al Conservatorului „Gheorghe Dima", secţia vioară (1967-1972). După absolvire se angajează redactor la Studioul de Radio clujean (1972-1985), în acelaşi oraş face parte, în calitate de violonist, din Orchestra Filarmonicii (1985-1989), iar în 1990 trece la Studioul TVR, ca redactor, apoi realizator de emisiuni. Debutează cu versuri la „Steaua" în 1965, iar editorial cu volumul de proză scurtă *Portocale şi cascadori*, apărut în 1978. Mai colaborează la „Echinox", „Amfiteatru", „Tribuna", „Vatra", „Orizont", „Cinema" ş.a. Încă din studenţie conduce trupe de teatru, ulterior regizează spectacole la Teatrul „Radu Stanca" din Sibiu, secţia germană, realizând şi filme de televiziune. Între 1990 şi 2002 obţine mai multe burse de specializare la Paris, Berna, Basel şi Viena. A fost distins cu Premiul „Saeculum" (1982) şi cu Premiul Asociaţiei Scriitorilor din Cluj-Napoca (1984, 1995).

Ţ. este un spirit calofil şi un cititor subţire, privind literatura de sus, pe deasupra frontierelor care o despart de celelalte produse ale spiritului. Povestirile şi romanele sale suferă de o anume supradeterminare culturală, ceea ce le face dificile pentru neavizaţi. Există în ele o rezistenţă subterană, o inerţie moale ce se împotriveşte unei lecturi sprintene şi superficiale. Reţeta ficţiunii se modifică în mai multe etape, pe măsură ce, în naraţiune, balanţa dintre fabulaţie şi reflecţie se echilibrează într-un fel sau altul. *Vânzătorul de aripi* (1982) e un roman enigmatic, cu final deschis. Fără a lipsi cu totul, reflexivitatea este extrem de discretă, iar în final intriga se dovedeşte doar promisiunea şi materialul unui roman omonim. Construcţia epică în două planuri alternante - „prezentul prezentului" şi „prezentul trecutului", cum le numeşte prozatorul - se păstrează şi în *Degetele lui Marsias* (1985), unde interesul pentru enigme, echivoc, pentru imaginaţie şi vis este o prezenţă de fundal, fără să mineze coerenţa realului. Nu trebuie trecută cu vederea căptuşeala mitologică discretă a epicului - ca o dublură culturală suplă şi fină: istoria străveche a lui Apolo şi a flautistului Marsias. Conform adagiului din *Ecleziast*: „Tot ce a fost va mai fi...", iteraţia e dătătoare de profunzime şi ecou. Procedeul - aplicat cu parcimonie - aminteşte de evoluţia lui Gheorghe Crăciun, între fabulaţia lui Longos despre Daphnis şi Chloe şi propriul său text narativ. Alt roman, *Ora păianjenului* (1984), pare să fi avut iniţial un final deschis căruia, sub presiune, i-a fost lipit un pasaj de încheiere, deopotrivă şi încheiere a destinului protagonistului. Textul nu iese din orizontul de referinţă al celorlalte cărţi: jocul între aparenţă şi realitate. „Asta numai la prima vedere" este refrenul rostit ritual de personajul central, straniul arivist Miş Dron, a cărui identitate, marcată de o labilitate proteică, atinge schizofrenia. În rest, accidentalul, coincidenţele, întâmplarea se instituie în logică a povestirii. Evenimentele debutează simbolic la o oră incertă, când lumea îşi arată faţa ambiguă: penumbra, mediu propice nefirescului, tipic pentru prozele lui **Ţ.** Blocul de locuinţe pe care se străduieşte să îl domine Miş Dron e un univers simbolic. Imobilul - care încadrează şi pecetluieşte providenţial destinele - devine, în esenţă, protagonistul naraţiunii. Şi în volumele de proză scurtă acest tip de clădire e o întruchipare a cotidianului, aparent neproblematic şi solid, dar în care se infiltrează anomalia. Romanul *Umbra penei de gâscă* (1991) se dezvoltă ca o variaţiune liberă pe o temă din *Numele trandafirului* de Umberto Eco. Fără ca relaţia dintre cele două scrieri să fie univocă, memoria cărţii autorului italian regizează global înscenarea epică a lui **Ţ.** Textul permite atât lectura inocentă, cât şi pe cea avizată. Pentru lectura genuină frapante rămân capacitatea fabulatorie nestingherită, ştiinţa de a crea atmosferă, de a evoca pitorescul medieval al mediului ardelenesc. În schimb, pentru lectorul iniţiat în dedesubturile literaturii livrescul are rolul unui spaţiu de ecou, unde sensurile se amplifică, devenind o cutie de rezonanţă. *Cuptorul cu microunde* (*Romanul unui bloc în zece secvenţe horror*) (1995) pare să întoarcă foaia cu bruschete. Reperele celor zece povestiri de aici ar fi cu totul altele: romanul de groază şi mister, epicul de aventură, poliţist sau SF. De fapt, se desăvârşeşte o mişcare deja existentă la **Ţ.**, fie că este vorba de proza scurtă sau de romane. Substanţa din care scriitorul îşi confecţionează lumea fictivă e cotidianul sufocant, banalul, lumea din provincia abrutizantă şi din blocurile-dormitor, pensionarii resemnaţi, micii funcţionari, gospodinele bovarice. E un cotidian luat progresiv în stăpânire de neoplasmul nefirescului. Marcat de simptome ale unor maladii terifiante, realul din *Cuptorul cu microunde* se comportă ca vedenia sau visul, ca fantasmagoria, nebunia sau coşmarul, ca fantezia sau literatura: pereţi care frig, telefoane şi fotografii ce ucid, apartamente unde aerul se transformă într-o masă vie şi frigidere al căror conţinut alimentar îngurgitează realul,

suflete bântuind de la un corp la altul, vise ce asasinează etc. Chiar și atunci când istorisirea evoluează destul de aproape de tipicul literaturii cu stafii sau de fantezia onirică, paradigma rămâne neschimbată - anomalia, distorsionarea realului. Cartea se încheie cu o retrospectivă: viața devine reversibilă, la fel ca literatura. Un personaj-povestitor retrăiește sau recitește tot filmul în zece secvențe (câte etaje are blocul care îi servește drept scenă), căpătând o perspectivă distanțată asupra întregului. Căci pivnița clădirii, unde se preumblă, ca într-un coșmar lucid, protagonistul, întruchipează dedesubturile așa-numitei realități. În *Uscătoria de partid* (1997), cuprinzând tot proză scurtă, unitatea narativă minimală nu mai este secvența filmată, ci mai curând instantaneul de tip fotografic. Renunțând să se mai travestească în regizor sau în cameraman, povestitorul-reporter se plimbă prin lume înarmat cu un aparat Polaroid de ultimul tip și confecționează p(r)oze la minut. Față de scrierile precedente, **Ț.** se redimensionează. Venind către literatură din domeniul muzicii, el știe că și în narațiunea literară decupajul în sine poate deveni o sursă autonomă de sens. Teritoriul prin care circulă naratorul amator de instantanee este cel al prezentului, dar și cel al trecutului apropiat, într-o cordială devălmășie, căci, explorate în aspectele lor derizorii, cele două universuri se confundă. Lumea fictivă a cărții ascultă de aceeași regulă a jocului - simularea - și se supune principiului lui „ca și cum". În narațiunea titulară mistificarea este ridicată la puterea a doua, mimând o formă deja golită de sens. Refugiat în lumea sordidă de bloc, un grup de nostalgici comuniști debusolați imaginează un grotesc simulacru de democrație al unei lumi definitiv apuse: adunarea de partid. Maimuțărindu-i pe adulți, copiii care mișună pe maidanele promiscue din jurul locuințelor-ghetou nu se mai travestesc în hoți și în vardiști ca altădată, ci în mineri și în scutieri, semn că au prins și ei din zbor regula jocului. Diverse repere ludice ale realității apar, emblematic, la tot pasul: jocul cu mingea și cu cercul, jocul de popice, jocurile infantile. Mai mult decât în cărțile anterioare, în *Uscătoria de partid* se manifestă nestrunit instinctul ludic al prozatorului. Făcând echilibristică pe granița fină dintre normal și anormal, dintre grav și ilar, patetic și zeflemitor, real și fantastic, dintre umorul negru și cel bonom, naratorul și personajele sale se joacă de-a restaurația și de-a democrația, de-a libera inițiativă de piață și de-a călătoria de afaceri, de-a propaganda electorală și de-a calomnia, de-a viața sau de-a moartea (cum face cu viclenie baba Safta), de-a greva foamei, de-a transportul public și de-a conștiința civică. Cele zece crochiuri care îl au drept protagonist pe Popică oferă o morală sui-generis. Aparent, personajul este individul standard, de astăzi și de ieri, de aici și de oriunde. I. L. Caragiale îl numește Mitică. La o privire mai atentă, se dovedește mai curând excentric decât un oarecare. În lumea în care trăiește, mai întâi stupoarea candidă, apoi lehamitea lui cronicizată au un singur leac: internarea într-un ospiciu, unde recalcitrantul va fi redus la tiparul anonimatului. Captiv în plasa de păianjen a scenariadei, el devine un simplu popic. Ca traducător, **Ț.** a transpus în colecția „Poeți elvețieni contemporani", pe care o inițiază la „Biblioteca revistei «Familia»", cu precădere selecții, în ediții bilingve, din scriitori precum Werner Lutz, Tadeus Pfeifer, Alois Bischof, Rainer Brambach, Gerhard Meier, Rudolf Bussmann, Frank Geerk, facilitând cunoașterea lor în România. A tălmăcit și din povestirile lui Peter Bicsel, iar în 1998 a alcătuit o cuprinzătoare antologie din proza elvețiană contemporană.

SCRIERI: *Portocale și cascadori*, Cluj-Napoca, 1978; *Grădina suspendată*, București, 1981; *Vânzătorul de aripi*, Cluj-Napoca, 1982; *Ora păianjenului*, București, 1984; *Degetele lui Marsias*, Cluj-Napoca, 1985; *Portrete în mișcare*, București, 1986; *Umbra penei de gâscă*, Cluj-Napoca, 1991; *Cuptorul cu microunde (Romanul unui bloc în zece secvențe horror)*, Cluj-Napoca, 1995; *Uscătoria de partid*, pref. Petru Poantă, postfață Monica Spiridon, Oradea, 1997; *Aventuri în anticameră*, Pitești, 2001. **Traduceri:** *America nu există (Antologie de proză elvețiană contemporană de expresie germană)*, Oradea, 1998; Werner Lutz, *Gräserstille Einfachheit - Doar liniștea ierbii*, ed. bilingvă, cu grafica autorului, Oradea, 1999; Tadeus Pfeifer, *Der Dichter lacht - Poetul râde*, ed. bilingvă, Oradea, 1999; Alois Bischof, *Unterwegs - Pe drum*, ed. bilingvă, Oradea, 2000 (în colaborare cu Mirela Pop); Rainer Brambach, *Kopf oder Zahl? - Cap sau pajură?*, ed. bilingvă, Oradea, 2000; Peter Bicsel, *Povestiri*, pref. trad., Oradea, 2001; Gerhard Meier, *Die Strasse lang pfeift eine Amsel - De-a lungul străzii fluiera o mierlă*, ed. bilingvă, Oradea, 2002; Rudolf Bussmann, *Nimm die Dinge - Ia lucrurile*, ed. bilingvă, Oradea, 2003 (în colaborare cu Mirela Pop); Frank Geerk, *Circulum vitae*, ed. bilingvă, Oradea, 2003.

Repere bibliografice: Petru Poantă, *„Portocale și cascadori"*, ST, 1978, 8; Constantin Hârlav, *Povestiri ironice și sentimentale*, T, 1978, 12; Mircea Iorgulescu, *Autori de proză scurtă*, RL, 1981, 50; Piru, *Debuturi*, *135-137*; Moraru, *Semnele*, *171-174*; Poantă, *Radiografii*, II, *165-169*; Ioan Holban, *Un roman de investigație socială*, CRC, 1984, 33; Dana Dumitriu, *Un diavol meschin*, RL, 1984, 43; Moraru, *Textul*, *206-209*; Marian Papahagi, *Între povestire și roman*, TR, 1985, 42; Ion Simuț, *Concert pentru flaut și orchestră*, RL, 1986, 14; Vasile Chifor, *Biografie și destin*, VR, 1986, 12; Al. Călinescu, *Proza scurtă*, CRC, 1987, 7; Holban, *Profiluri*, *369-373*; N. Steinhardt, *Escale în timp și spațiu sau Dincoace și dincolo de texte*, București, 1987, *250-258*; Tania Radu, *„Umbra penei de gâscă"*, LAI, 1991, 4; Ioan Holban, *Scriitorul și puterea*, CRC, 1991, 32; Ioana Bot, *Seismograful*, TR, 1991, 34; Steinhardt, *Monologul*, *203-207*; Ulici, *Prima verba*, III, *211-212*; Țeposu, *Istoria*, *156-157*; Monica Spiridon, *Un prozator neliniștit*, TR, 1996, 1; Simuț, *Critica*, *168-178*; Monica Spiridon, *Jocul de-a nimicul*, R, 1998, 4; Perian, *Pagini*, *188-194*; Adrian Oțoiu, *Proza generației '80. Strategii transgresive*, I, Pitești, 2000, *221-226*; Lefter, *Scriit. rom. '80-'90*, III, *243-245*; Popa, *Ist. lit.*, II, *870*; Irina Petraș, *Un fel de „teritorii"*, CNT, 2002, 29-30; Claudiu Groza, *Hoțul de imagini*, APF, 2002, 7-8; *Dicț. scriit. rom.*, IV, *648-649*; *Dicț. analitic*, IV, *348-350*. *M. S.*

ȚUGUI, Grigore (25.I.1939, Secuieni, j. Bacău), critic și istoric literar. Este fiul Luței (n. Donosă) și al lui Gheorghe Țugui, țărani. Urmează școala elementară în comuna natală (1946-1955), Școala Medie nr. 1 din Bacău, absolvită în 1959, și Facultatea de Filologie, secția limba și literatura română, a Universității „Al. I. Cuza" din Iași, devenind licențiat în 1964. Își susține doctoratul în 1981. Va fi cadru didactic la Catedra de literatură română a Universității ieșene, cu excepția perioadei 1978-1981, când funcționează ca lector la Institut National de Langues et Civilisations Orientales din Paris. Debutează în

1966 la „Cronica", iar editorial în 1984 cu lucrarea *Ion Heliade Rădulescu, îndrumătorul cultural și scriitorul*, la origine teză de doctorat.

De la întâia sa carte, **Ț.** se dezvăluie ca un exeget informat al fenomenului literar, demersul critic parcurgând cel puțin două direcții de investigare: personalitatea lui Ion Heliade-Rădulescu și orizontul sociocultural în care se structurează activitatea acestuia. Beneficiind de modele consacrate, pe care nu le ignoră, monografia se deschide cu un capitol biografic al „heliadismului", unde e surprins spectacolul unei individualități complexe, contradictorii, care a făcut istorie, într-un efort creator de pionierat apt, în elanurile și înfrângerile sale, să capete dimensiune romanescă. „Personajul" Heliade crește, își acumulează substanța din documente variate, din contemporaneitate, din istoria culturii românești și, nu în ultimul rând, din corespondența sa, amplu citată, iar istoria omului Heliade luminează pas cu pas compartimentele operei de teoretician și critic, publicist, prozator, om de teatru. Autorul monografiei dezvoltă un discurs comprehensiv și echilibrat, sintetizează documente biografice, de istorie culturală, dar și politică. Privirea diacronică și pasajele analitice dovedesc un spirit mobil, temperat însă de luciditatea documentaristului. În cursul universitar *Scriitori români de la sfârșitul secolului al XIX-lea* (1990) **Ț.** se oprește la autori ca Alexandru Macedonski, Duiliu Zamfirescu, Barbu Delavrancea sau George Coșbuc, păstrând aceeași manieră de abordare a istoriei literare, în încercarea de a descifra impactul personalității fiecărui scriitor cu epoca. De o factură cu totul diferită, *Interpretarea textului poetic* (1997) e un ghid util privitor la istoria unor concepte și orientări literare - de la sociologie la semiotică -, precum și la o serie de repere teoretice pe care autorul încearcă să le ilustreze cu eșantioane de analiză și interpretare din scrieri reprezentative. Notabilă este valorificarea „sceptică" și critică a metodelor, cărora **Ț.** le intuiește nu numai valoarea, ci și limitele. Între istorie literară și interpretare, combinând teoria genurilor cu analiza comparată, alt studiu, *Balada romantică* (2001), are în vedere configurarea și evoluția speciei în romantismul românesc, îi surprinde specificul, întrevăzut în depășirea modernă a epicului prin lirism și urmărit în contextul literaturii europene, de la Villon la Goethe, de la Uhland la Pușkin. Istoricul literar consideră balada romantică un moment semnificativ în edificarea literaturii române moderne cu fond autohton și o consolidare a romantismului în datele sale esențiale.

SCRIERI: *Ion Heliade Rădulescu, îndrumătorul cultural și scriitorul*, București, 1984; *Scriitori români de la sfârșitul secolului al XIX-lea*, Iași, 1990; *Interpretarea textului poetic*, Iași, 1997; *Balada romantică*, Iași, 2001.

Repere bibliografice: Gabriela Drăgoi, *O nouă carte despre Heliade*, CRC, 1984, 51; Constantin Pricop, *Același Heliade*, CL, 1985, 1; Al. Piru, *Pionier al literaturii române moderne*, FLC, 1985, 4; Antoaneta Macovei, *„Ion Heliade Rădulescu, îndrumătorul cultural și scriitorul"*, AUI, literatură, t. XXXI, 1985; Daniel Dimitriu, *Un ghid al lecturii*, ATN, 1998, 3; Adrian Tudorachi, *„Interpretarea textului poetic"*, ST, 1999, 2; George Bădărău, *„Interpretarea textului poetic"*, CL, 1999, 12. *S. D.*

ȚUGUI, Haralambie (10.II.1916, Dorohoi - 12.X.1996, Iași), poet. Este fiul Nataliei (n. Turcu) și al lui Teodor Țugui, grădinar. Își începe învățătura în orașul natal (1924-1931), urmează apoi Liceul Militar la Cernăuți (1931-1934) și la Iași (1934-1936). Absolvent al Școlii de Ofițeri din București (1937) și al Academiei Militare de Infanterie din Sibiu (1939), face stagii ca ofițer în garnizoanele Cahul, Brăila și Panciu, iar din 1941 luptă pe Frontul de Răsărit; în 1943 și 1944 este instructor la Școala de Subofițeri din Radna. Trimis din nou pe front, cade prizonier în vara anului 1944 și este internat într-un lagăr militar sovietic, împreună cu Constantin Ciopraga, Laurențiu Fulga ș.a. În 1948 se întoarce în țară și lucrează pe diverse șantiere ca tehnician, normator, șef al serviciului de pază, iar din 1963 ca metodist la Biblioteca Regională Banat. Pensionat pentru invaliditate în 1968, se stabilește la Iași. Își publică primele versuri în 1933, în paginile revistei școlare „Mugurași". Placheta *Liane crude* îi apare în 1935, tot pe când era elev de liceu, fiind urmată de *Prohod pentru zi* (1939), volum bine primit de critică. După 1956 reintră în viața literară și începe să publice în „Scrisul bănățean", iar în 1966, după mai bine de două decenii și jumătate de la ultima carte, i se editează culegerea *Poezii*. Mai colaborează cu versuri, reportaje și traduceri la „Glasul singurătății" (devenită „Fulgerul", apoi „Însemnări"; face parte din gruparea acestei reviste dorohoiene), „Flamuri", „Lanuri", „Crai nou", „Familia", „Pagini basarabene", „Luceafărul", „Universul literar", „Curentul literar", „Viața românească", „Steaua", „Iașul literar", „Orizont", „Tribuna", „Convorbiri literare", „Ateneu", „Cronica" ș.a. În 1979 i s-a decernat Premiul Asociației Scriitorilor din Iași pentru volumul *Confesiunile pământului*.

Cu excepția unei singure cărți de proză, *Memoria timpului* (1977), ce cuprinde „mărturii și evocări literare", de fapt amintiri despre Otilia Cazimir, D. Popovici (profesorul său de la Iași), Ion Pillat, Magda Isanos, Eusebiu Camilar și câteva pagini de jurnal, **Ț.** publică numai versuri. Încă din placheta *Liane crude*, el se dovedește un poet delicat, imagist inspirat care, servindu-se de metrul clasic, creează, pe linia sentimentalismului minor, o atmosferă de limpiditate și echilibru. Lirica lui emană o senzație de liniște și mulțumire, rar înfiorată de întrebări sau de îndoieli. *Prohod pentru zi* relevă aceeași apetență pentru imaginile clare, luminoase, trasând contururi hieratice în decor de alb imaculat, dar accentuează latura angoasată, exprimând, în manieră bacoviană, nostalgia edenului pierdut - copilăria - sau tristețea „iubirilor ucise în toamna putredă". Ceea ce diferențiază acest volum e accentuarea situării tradiționaliste și implicit potențarea anumitor particularități de limbaj. Abundă cuvinte devenite fetișuri, ca „fruntarii", „năier" (cu sensul „cântăreț din nai"), „zodier", „tropar" ș.a., nu lipsesc vocabule stridente, inventate sau regionalisme. Tânărul poet cultivă metaforismul convențional, banalizat ori pe cel artificios, obținut prin materializarea forțată a unor abstracții sau prin utilizarea excesivă a cuvântului „alb". Sunetul liric devine mai autentic și pare mai nou atunci când, precum în *Adolescență*, rezonanțe din Blaga autohtonizează tonuri rilkeene și incantații ce amintesc de

Cântarea Cântărilor. Vidul bibliografic dintre *Prohod pentru zi* și antologia *Poezii* are în spate în primul rând o bogată producție lirică nevalorificată în acest interval, ce reflectă îndeosebi experiența traumatizantă a războiului. Ca fragmente ale unui jurnal liric de front, poemele din ciclul *Pasărea morții* devin o posibilă replică la *Ciclul morții* al lui Camil Petrescu. Eludând spectaculosul macabru, senzaționalul terifiant, poetul comunică tragicul individual, suferința înnebunitoare a cărnii, exasperarea neputincioasă și resemnarea amară a nervilor epuizați, țipătul mut al conștiinței defuncționalizate. Maxima expresivitate se realizează în *Visul negru*, poem care, având ca moto versul lui E. A. Poe: „Răspunse corbul: Nevermore", cuprinde ca refren un cuvânt german cu sonoritate asemănătoare: Hungertod („moarte prin foame"). Cu procedee tehnice analoage celor din *Erlkönig*, balada lui Goethe, se construiește un scenariu de coșmar. Imaginea structurantă e un „tren de fantome" care, ieșit din noaptea grozavă a timpurilor, străbate lumea înfiorând-o cu „dangătul" roților, „desperat, dureros, de prohod [...]: Hungertod". Dar multe versuri antologate în 1966, ca și altele din volumele ce urmează la intervale scurte, marchează efortul poetului de a-și adapta stilul la noile realități. **Ț.** dedică circumstanțial, fără exigențe estetice, stihuri tinerilor patriei, muncitorilor, eroilor neamului, invocând solidaritatea cu strămoșii etc. Piese caracteristice compun un atlas liric de priveliști precis localizate: Delta, Sulina, Cotnari, Criva, Dorna, schitul Brazi, Miorcani, Câmpulung Moldovenesc, Oituz, Mărășești, Sarmizegetusa, Țebea, Lancrăm. În năzuința de a da versurilor „sunetul bronzului", **Ț.** adoptă adesea forma fixă a sonetului. În schimb, ultimele cărți - *Confesiunile pământului*, *Pe o apă visând* (1982), *Ochii copiilor* (1984) - exprimă frecvent sentimentul curgerii ireversibile a timpului, poetul trăind din amintirile trecutului, obsedat de copilărie, de adolescența demult pierdută. Cercurile tot mai strânse pe care moartea le desenează în „sarabandă cu timpul" îi provoacă adânci neliniști și presimțiri amare.

SCRIERI: *Liane crude*, pref. Dumitru Furtună, Dorohoi, 1935; *Prohod pentru zi*, București, 1939; *Poezii*, pref. Eusebiu Camilar, București, 1966; *Contrapunct, în toamnă*, București, 1969; *Sub cerul Mioriței*, Iași, 1971; *Înalt prin stemă*, București, 1972; *Luminile zilei*, București, 1972; *Lângă vetrele sacre*, Iași, 1974; *Sunetul bronzului*, București, 1974; *Țărm de legendă*, București, 1975; *Memoria timpului*, Timișoara, 1977; *Poemele triumfului*, București, 1978; *Confesiunile pământului*, București, 1979; *Mâinile de lumină*, București, 1979; *Al soarelui și-al umbrei*, cu un portret de Dan Hatmanu, Iași, 1980; *Pe o apă visând*, București, 1982; *Ochii copiilor*, cu ilustrații de Dragoș Pătrașcu, Iași, 1984.

Repere bibliografice: George D. Rânca, *„Liane crude"*, „Însemnări" (Dorohoi), 1935, 19; Siomin Doru [Dorian Grozdan], *„Liane crude"*, „Luceafărul", 1935, 11; Erasm [Petru Manoliu], *„Liane crude"*, „Credința", 1935, 535; Paul I. Papadopol, *„Liane crude"*, PL, 1936, 3; Robert Cahuleanu [Andrei Ciurunga], *„Prohod pentru zi"*, „Bugeacul", 1939, 1-2; Mihail Chirnoagă, *Ofițeri care scriu*, CL, 1939, 10-12; Dimitrie Costea, *„Poezii"*, CRC, 1966, 44; Șerban Foarță, *„Poezii"*, O, 1966, 11; Constantin Călin, *„Poezii"*, ATN, 1967, 2; Dumitru Micu, *„Contrapunct, în toamnă"*, RL, 1969, 45; Liviu Leonte, *„Contrapunct, în toamnă"*, CRC, 1969, 52; Constantin Ciopraga, *Poezie: Haralambie Țugui*, CRC, 1971, 19; Dan Verona, *„Înalt prin stemă"*, RL, 1972, 27; Al. Raicu, *„Luminile zilei"*, RL, 1972, 42; Andriescu, *Disocieri*, *148-152*; Martin, *Pro Patria*, *98-99*; Piru, *Poezia*, I, *149-152*; Adrian Popescu, *„Țărm de legendă"*, ST, 1976, 5; Mircea Popa, *Falsă memorialistică*, VR, 1978, 4; Andrei Ciurunga, *„Memoria timpului"*, CNT, 1978, 26; Al. Jebeleanu, *„Poemele triumfului"*, O, 1978, 46; Virgil Cuțitaru, *„Poemele triumfului"*, CRC, 1978, 50; Ion Cristofor, *„Memoria timpului"*, ST, 1979, 1; Dorian Obreja, *„Poemele triumfului"*, CL, 1979, 4; Andrei Ciurunga, *„Mâinile de lumină"*, CNT, 1979, 22; Al. Călinescu, *„Confesiunile pământului"*, CL, 1980, 9; *Lit. rom. cont.*, I, *136-137*; Simion Bărbulescu, *„Al soarelui și-al umbrei"*, RL, 1981, 18; Ioana Rauschan, *Visul și trecerea*, O, 1982, 38; Aurel Martin, *„Pe o apă visând"*, CNT, 1982, 42; Virgil Cuțitaru, *„Pe o apă visând"*, CRC, 1983, 12; Tașcu, *Poezia*, *295-301*; Rotaru, *O ist.*, III (1987), *90-91*; Maftei, *Personalități*, VII, *309-312*; Popa, *Ist. lit.*, II, *282*; *Dicț. scriit. rom.*, IV, *649-651*; Busuioc, *Scriitori ieșeni* (2002), *421*. *D. Gr., D. Mc.*

ȚUGUI, Ion (24.XII.1933, Vicovu de Jos, j. Suceava - 20.II.2002, București), poet, prozator și eseist. Este fiul Domnicăi (n. Perdeică) și al lui Vasile Țugui, țărani; istoricul literar Pavel Țugui este fratele său vitreg. Urmează școala primară și gimnaziul în localitatea natală (1940-1949), Școala Tehnică de Cooperație la Rădăuți, liceul și, concomitent, Școala Medie de Muzică la București, unde va frecventa și Conservatorul „Ciprian Porumbescu", Facultatea de Instrumente și Canto

(1954–1959). Încă student, din 1957 e angajat contrabasist în orchestra Teatrului de Operă şi Balet din Bucureşti. Redactor literar la Radiodifuziunea Română (din 1967), predă, în acelaşi timp, contrabasul la Şcoala de Muzică nr. 2 din Capitală (1969–1971). Două decenii şi jumătate (1971–1995) este comentator-publicist la „România liberă". Va fi director şi purtător de cuvânt al Ministerului Culturii (1995), redactor-şef la revista „Magazin". Debutează în 1958 la „Luceafărul" şi va mai colabora la „Contemporanul", „Tribuna", „România literară", „Viaţa românească", „Ateneu", „Steaua", „Ramuri" ş.a., la emisiuni radiofonice şi de televiziune. Prima carte, *Versuri*, îi apare în 1967, urmată de alte culegeri, de două poeme ample, *Iniţiere şi elogiu* (1978), *Viaţa şi privelişti din Infern* (1993), de reportaje, nuvele, romane şi o seamă de scrieri consacrate unor fenomene paranormale, domeniu de care după 1990 scriitorul e cu deosebire atras. În 2001 înfiinţează Editura Esoteria, unde îşi va publica ultimele cărţi.

În poezie **Ţ.** a adoptat o variantă aparte faţă de cei numiţi de G. Călinescu „suprarealişti bucovineni": amalgamează figuraţia tradiţională (motive de basm şi baladă) cu onirisme bizare, intimismul cu demitizarea, confidenţa mistificată cu incoerenţa conceptuală şi artificiozitatea construcţiei frastice. Îndatorat formulelor ermetizante, autorul *Lavei intermediare* (1970) urmează mai ales principiul marinettist al „cuvintelor în libertate". Vidate de sens, cuvintele „eliberate" compun imagini „în libertate", aproape nişte monştri imagistici. Poemele sunt tot atâtea monologuri aparent ezoterice, în realitate doar gratuit logoreice. Intermitent apar reprezentări şi asocieri de o expresivitate stranie, percutantă: „luna putrezind pe scoarţe / fetele din sat o iau drept floare", „profeţiile sunt duse la fierar". Proza lui **Ţ.** are ca principală sursă viaţa din Bucovina, mai ales cea rurală, desfăşurată pe aproximativ două secole. Primul roman, al cărui titlu, *Voivodeasa* (1976), aminteşte de lumea ţărănească a lui Cezar Petrescu, se vrea fresca unui tărâm sătesc în convulsii. Notaţiile unui tânăr fixează momente din vara anului 1945, istorică prin confruntarea dintre promotorii recentelor transformări sociale şi inamicii acestora, retraşi în munţi, de unde acţionează împotriva noii ordini de stat. Romanul, conformist ideologic, e dezavantajat şi de hibriditatea formulei narative, aliaj de monografie sociografică şi epos baladesc. Discontinuitatea relatării, ambiguitatea artificială a comportamentului unor personaje, vălmăşagul de întâmplări tind să sugereze starea de provizorat, atmosfera confuză a anilor de după război. Confruntarea politică violentă din aceeaşi perioadă este o componentă esenţială şi în romanul *Solemnităţile umiliţilor* (1991), care încheie o trilogie istorică menită să reflecte destinul românilor din Bucovina de la intrarea ţinutului, în 1775, sub austrieci până prin anii '60 ai veacului trecut – primele două cărţi fiind *Solemnităţile supuşilor* (1980) şi *Solemnităţile fericiţilor* (1983). Fluxul epic nu reconstituie evenimentele istoriei, ci dezvăluie consecinţele acestora, implicaţiile în viaţa obişnuită. Venetici de pretutindeni speculează în interesul rapacităţii lor tot ce poate fi adjudecat cu rea-credinţă; viaţa provinciei se deteriorează: sărăcie, schimbarea în rău a mentalităţilor, decăderea moravurilor. Rezistenţa la rău e personificată îndeosebi de clanul ţărănesc al Vicovanilor din Vicuseni, în primul rând de Ieronim, intelectual călit în lupta naţională, înţelept venerat de ai săi. Volumul al doilea detaliază situaţii din timpul primului război mondial. Unul din Vicovani, Vasile, ajunge tocmai în Taşkent, el fiind şi protagonistul din ultimul roman al trilogiei, acum în chip de bolşevic angrenat în lupta cu „duşmanul de clasă" ascuns în munţi şi de primar comunist în Vicuseni. Şi *Solemnităţile umiliţilor* e o carte puţin structurată, constituită prin aglutinare de episoade şi situaţii eteroclite, unele artificios dramatice, altele incluzând dialoguri lungi, discuţii filosofarde sau cu un caracter mai curând parazitar: intimist, romanţios, banal sentimental, pe alocuri melodramatic şi senzaţional. Notabil e punctată, totuşi, malefica activitate a funcţionarilor de partid acţionaţi de la Moscova, unii având modele în nomenclatura de vârf din vremea guvernării dejiste. În celelalte romane – *Exerciţii de existenţă* (1982), *Inocenţii şi blidul Satanei* (1994), *Strania iubire* (1994), *Intoleranţă şi ultimul înger* (1995), *Fratele Negru – Fratele Roşu* (1998), *Păstorul de păsări. Romanul adolescenţei* (2002), *Manechini şi sentimente* (2003) – prozatorul experimentează modalităţi variate, nu întotdeauna fericite. În *Exerciţii de existenţă*, bunăoară, textul produce absurd cu mijloacele ludicului, prin intervertirea numelor şi prin schimbarea vârstei personajelor, în real inserându-se forţat anormalul, coşmarescul şi fabulosul, după cum, ostentativ, naratorul preia numele romancierului, căruia îi atribuie o identitate fictivă, menţionează „prieteni" scriitori ca Marian Popa, Platon Pardău, Adrian Păunescu, Dorel Dorian, invocă pictori şi compozitori celebri (Géricault, Berlioz), adoptă ca laitmotiv ascultarea *Simfoniei fantastice*. În *Inocenţii şi blidul Satanei* autorul romanţează fantezist ultima perioadă a existenţei unui poet, Eugen Zimbreanu, în care este identificabil A. E. Baconsky. **Ţ.** apelează uneori la ficţiune şi în cărţile de speculaţie. De pildă, prevestirile spăimoase din *Şapte ani apocaliptici* (1992), prima parte a unei „trilogii escatologice", sunt prezentate ca „dezvăluiri" ale unui aventurier al cunoaşterii, contele Incapucciato, care ar fi avut privilegiul de a trăi câteva luni în mitologica Shambala.

SCRIERI: *Versuri*, Bucureşti, 1967; *Lava intermediară*, Bucureşti, 1970; *Cânturile marelui pod*, Bucureşti, 1972; *Ochii fastului*, Cluj, 1973; *Petrol şi oameni*, Bucureşti, 1973; *Drumuri prin Ţara Moţilor* (în colaborare), Bucureşti, 1973; *Voivodeasa*, Bucureşti, 1976; *Iniţiere şi elogiu*, Bucureşti, 1978; *Călător în zările de acasă*, Bucureşti, 1979; *Solemnităţile supuşilor*, Bucureşti, 1980; *Exerciţii de existenţă*, Bucureşti, 1982; *Solemnităţile fericiţilor*, Bucureşti, 1983; *Din tot sufletul pentru fericire*, Iaşi, 1987; *Solemnităţile umiliţilor*, Bucureşti, 1991; *Şapte ani apocaliptici (Dezvăluirile contelui Incapucciato)*, Bucureşti, 1992; *Viaţa şi privelişti din Infern*, Bucureşti, 1993; *Apocalipsa de fiecare zi sau Lumea în care trăim*, Bucureşti, 1994; *Iad contra Rai sau Frontul cosmic (Confesiunile contelui Incapucciato)*, Bucureşti, 1994; *Inocenţii şi blidul Satanei*, Bucureşti, 1994; *Strania iubire*, Bucureşti, 1994; *Intoleranţă şi ultimul înger*, Bucureşti, 1995; *Invocaţiile Fericitului fără chip*, Bucureşti, 1995; *Apocalipsa şi generaţia următoare (Viziunile intergalactice ale contelui Incapucciato)*, Bucureşti, 1996; *Fratele Negru – Fratele Roşu*, Constanţa, 1998; *Inocenţa şi păcatele. Reflecţii despre lumea în care murim*, Bucureşti, 1998; *Arta fascinaţiei*, Bucureşti, 2002; *Păstorul de păsări. Romanul adolescenţei*,

București, 2002; *Simbolistica viselor. Dicționar: interpretări, semnificații, ipoteze*, București, 2002; *Manechini și sentimente*, București, 2003.

Repere bibliografice: Andrei Apolzan, *„Versuri"*, GL, 1967, 34; Zaharia Sângeorzan, *„Lava intermediară"*, CRC, 1971, 2; Nicolae Prelipceanu, *„Ochii fastului". „Cânturile marelui pod"*, TR, 1973, 18; Dinu Flămând, *„Cânturile marelui pod"*, ARG, 1973, 5; Ovidiu Ghidirmic, *Invocația orfică*, R, 1973, 5; Mihai Minculescu, *„Ochii fastului"*, RL, 1973, 29; Adrian Popescu, *„Ochii fastului"*, ST, 1973, 12; Constantin, *A doua carte, 257-259;* Aureliu Goci, *„Ochii fastului"*, CRC, 1974, 6; Piru, *Poezia*, II, *283-285;* Nicolae Ciobanu, *Proza de analiză; pastelul poetic*, LCF, 1976, 46; Dumitru Micu, *Romane de debut*, CNT, 1976, 51; Mihai Ungheanu, *„Voivodeasa"*, LCF, 1977, 6; Ulici, *Prima verba*, II, *183-185;* Alex. Ștefănescu, *Experiment și autenticitate*, LCF, 1979, 8; *Lit. rom. cont.*, I, *723-724;* Marian Popa, *O saga bucovineană*, LCF, 1981, 16, 17; George Arion, *„Solemnitățile supușilor"*, FLC, 1981, 22; Mircea Tomuș, *„Solemnitățile supușilor"*, T, 1981, 6; Alex. Ștefănescu, *Reconstituirea trecutului*, RL, 1981, 31; Emil Manu, *Exerciții de rezistență*, RMB, 1983, 11 930; Sultana Craia, *Tradiția romanului-frescă*, LCF, 1984, 20; Mihail Iordache, *„Solemnitățile fericiților"*, CL, 1984, 6; Mircea Constantinescu, *Un roman istoric*, RL, 1984, 30; Tania Radu, *Între istorie și utopie romanescă*, FLC, 1984, 43; Mihai Ungheanu, *„Din tot sufletul pentru fericire"*, LCF, 1987, 39; Alex. Ștefănescu, *De la solemnitate la dezinvoltură*, RL, 1988, 7; Eugen Istodor, *Spulberarea solemnităților*, RL, 1991, 44; Dan Perșa, *Apocalipsa domnului Țugui*, TMS, 1993, 4; Bogdan Ghiu, *Există un specific al best-seller-ului românesc?* (interviu cu Ion Țugui), „Dilema", 1993, 38; Constantin Cubleșan, *„Șapte ani apocaliptici"*, ST, 1993, 11; Popa, *Ist. lit.*, II, *875-877.* *D. Mc.*

ȚUGUI, Pavel (1.XI.1921, Vicovu de Jos, j. Suceava), istoric literar și editor. Este fiul Anei (n. Muntean) și al lui Vasile Țugui, țărani; scriitorul Ion Țugui este fratele său vitreg. Urmează școala primară și gimnaziul în localitatea natală (1928-1935), continuându-și învățătura la Școala Normală din Cernăuți și la Șendriceni (1935-1943). Ulterior este elev la Școala Militară de Ofițeri de Rezervă din Ineu, fiind trimis pe frontul din Transilvania de Nord și Ungaria. Lăsat la vatră la sfârșitul războiului, se înscrie în Frontul Plugarilor. Tot acum își susține bacalaureatul la Liceul „Eudoxiu Hurmuzachi" din Rădăuți. Se înmatriculează la Facultatea de Drept a Universității din Iași, unde frecventează cinci semestre, în paralel fiind secretar al Comitetului Județean al Partidului Comunist Român Rădăuți. În 1947 e cursant la Școala Superioară de Partid „Ștefan Gheorghiu" din București, ajungând instructor la Secția de propagandă și agitație a Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român (1948-1951), șef al sectorului de literatură și artă din aceeași secție (1951-1953), șef (locțiitor de ministru) în cadrul Ministerului Culturii, la Departamentul artelor, muzeelor, monumentelor și învățământului artistic (1953-1955), șef al Secției de știință și cultură a Comitetului Central al PMR (1955-1960), de unde va fi destituit și ulterior exclus din partid, acuzele fiind „idei naționaliste", „legături clandestine cu colegi foști legionari" etc. Intermitent, cât era în funcție, predase materialismul dialectic și istoric, apoi estetica generală la instituții bucureștene de învățământ artistic universitar. Din 1961 este profesor de limba română la o școală generală din Băneasa, concomitent urmând, la cursuri fără frecvență, Facultatea de Filologie a Universității din București, absolvită în 1965. Numit în 1966 lector suplinitor la Catedra de literatură română a Facultății de Filologie din Craiova, își susține doctoratul în 1972 cu o monografie despre Grigore H. Grandea. Este promovat conferențiar, iar în 1977 profesor, șef al Catedrei de literatură română și universală, unde funcționează până în 1984, când este obligat să se pensioneze. Debutează în 1950 la „Contemporanul", iar editorial în 1971 cu o ediție I. G. Sbiera. De-a lungul anilor e prezent în „Contemporanul", „Lupta de clasă", „Veac nou", „Cronica", „Ramuri", „Analele Universității din Craiova" (pe care le-a condus între 1971 și 1982), „Manuscriptum", „Revista de istorie și teorie literară", „Analele Universității București", „Tribuna", „Luceafărul", „Vatra", „Convorbiri literare", „România literară", „Limbă și literatură", „Arhivele Olteniei", „Ateneu", „Adevărul literar și artistic", „Glasul Bucovinei", „Caiete critice", „Literatorul", „Jurnalul literar", „Analele Bucovinei".

Spirit meticulos, **Ț.** a avut grijă să adune, în perioada cât a ocupat funcții înalte în nomenclatura comunistă, copii după scrisori, rapoarte, tot felul de documente de la cei cu care a intrat în contact, unii nume de prim rang ale culturii noastre. Acest fond documentar va constitui baza câtorva cărți de „restituiri" și de „memorii" ale „unui fost șef de secție a CC al PMR". Astfel, despre Lucian Blaga reușește să scoată o broșură la Tipografia Universității din Craiova, cu titlul *Restituiri. „Cazul Blaga"* (1983), celelalte lucrări fiind publicate abia după 1989. În *Amurgul demiurgilor. Arghezi, Blaga, Călinescu* (1998) comentează, uneori subiectiv, alteori cu „revizuirea" atitudinilor proprii, numeroase pagini de epocă, volumul având și caracter memorialistic, întrucât realizează o imagine din interiorul sistemului politic oficial asupra destinului literaturii române. Deși ține să specifice nu o dată că a „acționat ferm pentru eradicarea nedreptăților și abuzurilor comise", **Ț.** va fi avut un rol de executant în recuperarea unor mari scriitori, rămânându-i intacte mentalități și reflexe de odinioară, când se afla în preajma potentaților politici ai vremii. Din aceeași sferă a dosarelor „obsedantului deceniu" fac parte *Istoria și limba română în vremea lui Gheorghiu-Dej* (1999), *Tinerețea lui Petru Dumitriu* (2001) și *Dosarul Brâncuși* (2001). Pe de altă parte, **Ț.** își canalizează interesul spre consultarea arhivelor sau a periodicelor, încercând să completeze cu date noi biografia marilor clasici. Un volum precum *Eminescu-Creangă. Documente biografice inedite* (1996) înscrie efortul de a completa datele ascendenței lui Eminescu pe linie maternă ori de a scoate la iveală acte ale unor instituții cu care Ion Creangă a intrat în relație, ceea ce are drept rezultat completări și corecții ale unor informații. Altă carte, *Arghezi necunoscut. Zbuciumul vieții și zidirea operei* (1998), se impune tot prin minuție, cercetarea atentă a colecției „Gazeta Bucureștilor" (1916-1918) oferind elemente inedite în legătură cu o împrejurare de viață despre care Tudor Arghezi s-a dovedit extrem de parcimonios în declarații: istoricul literar găsește în paginile versiunii românești a ziarului patruzeci și șase de articole semnate de poet cu pseudonimul Sigma. **Ț.** se mai ocupă de istoria și cultura ținuturilor natale: *Contribuții la o istorie a mișcării*

cultural-ştiinţifice din ţinuturile bucovinene (1977) şi *Bucovina. Istorie şi cultură* (2002). Dintre ediţiile pe care le-a alcătuit se detaşează *Scrieri* de A. E. Baconsky (I-II, 1990) şi volumele de documente referitoare la activitatea diplomatică a lui Lucian Blaga (I-III, 1995). Alte ediţii, de folclor (I. G. Sbiera) şi din opera câtorva scriitori (Grigore H. Grandea, Alice Călugăru, D. Ciurezu, Iulian Vesper), vin să întregească acest efort.

SCRIERI: *Grigore H. Grandea. Omul şi opera*, Craiova, 1977; *Contribuţii la o istorie a mişcării cultural-ştiinţifice din ţinuturile bucovinene*, Craiova, 1977; *Restituiri. „Cazul Blaga"*, Craiova, 1983; *Eminescu-Creangă. Documente biografice inedite*, Bucureşti, 1996; *Amurgul demiurgilor. Arghezi, Blaga, Călinescu*, Bucureşti, 1998; *Arghezi necunoscut. Zbuciumul vieţii şi zidirea operei*, Bucureşti, 1998; *Istoria şi limba română în vremea lui Gheorghiu-Dej*, Bucureşti, 1999; *Dosarul Brâncuşi*, Cluj-Napoca, 2001; *Tinereţea lui Petru Dumitriu*, Cluj-Napoca, 2001; *Bucovina. Istorie şi cultură*, Bucureşti, 2002. **Ediţii:** I. G. Sbiera, *Poveşti şi poezii populare româneşti*, pref. edit., Bucureşti, 1971; Grigore H. Grandea, *Scrieri*, pref. edit., Bucureşti, 1975; Radu I. Sbiera, *Amintiri despre Eminescu*, pref. edit., Craiova, 1983; Alice Călugăru, *Scrieri*, tr. Virgil Tiberiu Spânu, pref. edit., Bucureşti, 1987; A. E. Baconsky, *Scrieri*, I-II, introd. Mircea Martin, Bucureşti, 1990, *Biserica Neagră*, Bucureşti, 1995; D. Ciurezu, *Sus la nunta stelelor*, postfaţă Al. Piru, Craiova, 1994 (în colaborare cu Matei Constantin); Lucian Blaga, *Din activitatea diplomatică (rapoarte, articole, scrisori, cereri, telegrame). Anii 1927-1938*, I-III, pref. şi postfaţa edit., Bucureşti, 1995; Teodor V. Ştefanelli, Radu I. Sbiera, Samoil I. Isopescu, *Amintiri despre Eminescu. Profesori şi colegi bucovineni ai lui Eminescu*, pref. şi postfaţa edit., Craiova, 1996; Iulian Vesper, *Memorii*, pref. edit., Bucureşti, 1999.

Repere bibliografice: George Muntean, *Ediţii critice de folclor*, RL, 1972, 5; Valentin F. Mihăescu, *Un scriitor de tranziţie*, LCF, 1975, 21; Marin Beşteliu, *„Grigore H. Grandea"*, R, 1977, 6; Piru, *Debuturi*, 24-26; Eugen Negrici, *Sentimentul autenticităţii*, R, 1987, 2; Teodor Vârgolici, *Alice Călugăru, „Scrieri"*, VR, 1987, 7; Piru, *Critici, 155-158;* Eugen Simion, *Romanul parabolic*, RL, 1990, 23; Ornea, *Înţelesuri, 158-162;* Teodor Vârgolici, *Activitatea diplomatică a lui Lucian Blaga*, ALA, 1995, 277; Ovidiu Ghidirmic, *Un mare poet oltean: Dumitru Ciurezu*, „Cuvântul libertăţii", 1996, 21-22 ianuarie; Florin Constantiniu, *Mihail Roller voia să suprime şi numele de român*, „Curierul naţional magazin", 1996, 234; Geo Şerban, *Poetul şi filosoful Lucian Blaga în slujba diplomaţiei*, LCF, 1996, 14; Constantin Cubleşan, *Eminescu în perspectivă critică*, Oradea, 1997, *66-70;* Nicolae Manolescu, *Din nou despre „cazul" Arghezi*, RL, 1998, 10; Constantin Cubleşan, *Amurgul demiurgilor ieri şi azi*, ST, 1998, 4-5; Ion Bălu, *„Amurgul demiurgilor"*, APF, 1998, 6; Z. Ornea, *Luminiţe în întuneric*, RL, 1998, 28; Mihai Ungheanu, *Din burta Leviatanului. Sociometrii literare*, L, 1999, 1; Mihai Iacobescu, *Personalităţi ale Bucovinei de astăzi - Pavel Ţugui*, „Codrul Cosminului", 1999, 5; Vladimir Tismăneanu, *Comuniştii români şi falsa destalinizare*, „22", 2000, 29; Alexandru George, *Alte întâlniri*, Bucureşti, 2000, *28-32;* Micu, *Ist. lit., 740;* Valeriu Râpeanu, *Petru Dumitriu şi câteva din paradoxurile sale de scriitor*, „Curierul naţional", 2001, 3 080; Mircea Popa, *Petru Dumitriu şi tinereţea lui Pavel Ţugui*, ST, 2001, 10-11; Popa, *Ist. lit.*, II, *1108-1109;* Mircea Popa, *Multiple inadvertenţe, nu mai puţin*, ST, 2003, 1-2; Teodor Vârgolici, *Caleidoscop literar*, I, Bucureşti, 2003, *18-21, 97-101.* *S. I.*

ŢURCANU, Andrei (1.IX.1948, Cigârleni, j. Chişinău), critic literar şi poet. Este fiul Eudochiei (n. Cvaţuc) şi al lui Afanasie Ţurcanu, ţărani. A absolvit Şcoala Medie din Hânceşti (1966) şi

Facultatea de Filologie a Universităţii de Stat din Chişinău (1971). Lucrează un an în calitate de redactor la Direcţia emisiunilor pentru copii a Televiziunii din Chişinău. În 1972 se înscrie la aspirantură la Institutul de Literatură „Maxim Gorki" din Moscova, unde în 1996 va obţine titlul de doctor în filologie cu teza *Evoluţia poeziei postbelice din Moldova.* Între 1975 şi 1990 este cercetător ştiinţific la Institutul de Limbă şi Literatură al Academiei de Ştiinţe din Chişinău. Ales în 1990 deputat în primul Parlament democrat, în 1993 va fi numit consilier prezidenţial, apoi din nou consilier şi purtător de cuvânt al preşedintelui Republicii Moldova (1997-1999). Din 2002 funcţionează ca profesor la Universitatea Pedagogică „Ion Creangă" din Chişinău. După debutul, în 1971, cu cronici literare la revista „Nistru", continuă să colaboreze la această publicaţie şi să semneze versuri, note critice, studii în „Limba şi literatura moldovenească", „Codrî", „Tinerimea Moldovei", „Literaturnaia gazeta" ş.a. Alături de cărţi de critică literară - *Martor ocular* (1983), *Regăsirea numelui* (în limba rusă, 1990) sau *Bunul simţ* (1996) -, **Ţ.** a tipărit mai multe culegeri de versuri, între care *Cămaşa lui Nessos* (1988), *Elegii pentru mintea cea de pe urmă* (2000), precum şi eseul *Sabatul sau Noaptea vrăjitoarelor politicii moldoveneşti* (2000). I s-au decernat Premiul Centrului Independent de Jurnalism (1999) şi Premiul Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova (2000).

Zgârcit în aprecieri atunci când face comentarii referitoare la scrisul din Basarabia, conștient de anacronismul unei literaturi „acefale", **Ț.** răbufnește adesea categoric și malițios. A fost, în consecință, sancționat oficial, luându-se măsuri drastice de temperare a pornirilor sale pamfletare. Acid și dur, incapabil să se iluzioneze, de o îndărătnicie învecinată cu disperarea, cu un accentuat gust de amărăciune defetistă, el ratează totuși, ca și Vasile Coroban, o vocație de polemist, găsindu-și salvarea în studii ample de analiză a fenomenelor generale, îndeosebi a celor ce țin de evoluția literaturii. Configurează cu exactitate și cu o perspectivă de sinteză corectă tendințe și orientări, tipologii tematice și simbolice, practică o interpretare fenomenologică subtilă și nuanțată, meticuloasă. Textele au un pronunțat caracter eseistic, un aer de meditație lucidă, dezabuzată, țintind să surprindă sensuri mai adânci, privitoare la transformări istorice și de conștiință, schimbări de mentalitate. Mai cu seamă eseurile publicate în revista „Contrafort" și adunate în volumul *Bunul simț* impun în primul rând o conștiință dramatică. Disocierea rece, sceptică, uneori chiar fatalistă, atroce, conjugată cu ardența nevoii de repere călăuzitoare și orizonturi deschise, individualizează și reflecțiile de aici. Spirit sagace, **Ț.** este dublat în poezie de un vizionar vibrând la pragul limită al trăirii. Versurile din *Cămașa lui Nessos* aparțin unui autor sofisticat, pesimist, care își împânzește pagina cu simboluri și aluzii mitologice sau livrești, explicate într-un *Cuvânt înainte:* Arcadia, „țară mitică a armoniei idilice, aici - expresie a spiritului bucolic frivol și calofil", Ababua, „oraș imaginar, e o sugestie a absurdului unei civilizații inumane", Lemuria „are un sens alegoric adecvat celui originar mitologic - tărâm al duhurilor rele". **Ț.** cultivă lirismul dominat de imagini apocaliptice sau proiectând nostalgia după paradisul inaccesibil, imaginat ca „o necontenită uitare de sine,/ o contopire continuă cu floarea/ de măr, cu izvorul, cu fuga/ mieilor în luncă, cu zumzetul/ dulce al țărânii fecunde..." (*Et in Arcadia fui*). Poetul dă asigurări că ar fi vorba despre un jurnal de călătorie „absolut autentic", „zămislit într-un efort de a rezista repaosului, [...] civilizației crepusculare, experienței umane bântuite de tenebrele angoasei și disperării, viziunilor escatologice, violenței anarhice a sângelui-vitriol". Cartea, o construcție labirintică, plină de capcane semantice, propune înțelesuri ce se concentrează într-un discurs fragmentar, ambiguu, provocator, intertextualist, negativist, afin cu spiritul optzecist: „Otravă rumenă mi-e fructul/ ce l-am dat luminii" (*Ars poetica*). Cele mai multe poeme au un subtitlu care îi permite autorului să se dedubleze, să intre în pielea „personajelor" inventate de el sau de alții: *Din elegiile lui Simplicissimus (Majorat, Plecarea), Din viziunile Profetului (Sara pe deal), Din „Antologia poeziei de dragoste", Din tânguirile lui Abélard, Ultima rugă a Cavalerului de la Mancha Don Quijote cel Bun (Sete), Scrisoarea lui Harap Alb către fata Împăratului Roș (Nu cerca).* Deși procedeul pare ludic, se exprimă, grav și trist, o stare aproape agonică: „Sub pașii moi e ziua o povară./ Cucuta-i verde-verde. Într-o sferă/ plină cu mercur mă scald. E frig./ E început de eră./ Sunt singurul exemplar din speță ce mai speră" (*Elegia Cavalerului Tristei Figuri*). Volumul *Elegii pentru mintea cea de pe urmă*, influențat de activitatea politică a lui **Ț.**, se caracterizează prin implicare intensă, printr-o vehemență îndurerată, ce se revarsă asupra politicienilor din stânga Prutului, unii indivizi corupți și iresponsabili. Poemele pierd din rafinament, făcând loc discursului direct, cvasiprozaic, alteori unei dezlănțuiri cu adresă prea transparentă, ca în *Ghid turistic „R.M. 2050"*: „Priviți aceste cirezi de vite sătule,/ Astăzi ele sunt aici singurele viețuitoare,/ în mersul lor legănat, în ochii lor plini de o mahnă adâncă/ se mai resimte melancolia stăpânilor de altădată".

SCRIERI: *Martor ocular*, Chișinău, 1983; *Cămașa lui Nessos*, Chișinău, 1988; ed. 2, Chișinău, 1996; *Bunul simț*, Chișinău, 1996; *Elegii pentru mintea cea de pe urmă*, Chișinău, 2000; *Sabatul sau Noaptea vrăjitoarelor politicii moldovenești*, Chișinău, 2000.

Repere bibliografice: Gheorghe Mazilu, *„Cămașa lui Nessos"*, „Tinerimea Moldovei", 1989, 26 februarie; Gheorghe Mazilu, *Riscul experimentului*, „Nistru", 1990, 2; Vladimir Beșleagă, *Mitul ca un avertisment sau Resurecția unei conștiințe critice*, LA, 1995, 36; Valeria Grosu, *Teroarea lucidității*, „Sud-Est", 1996, 2; Grigore Chiper, *Disecția calotei înghețate*, „Contrafort", 1996, 3; Emilian Galaicu-Păun, *Cămașa de transpirație*, „Basarabia", 1996, 3-4; Vitalie Ciobanu, *Întoarcerea celui risipitor*, „Contrafort", 1996, 4; Nicolae Leahu, *Poezia tragicului mesianic și apocaliptic, parabola mitico-biblică*, „Contrafort", 1996, 5; Iulian Ciocan, *„Bunul simț"*, „Basarabia", 1996, 5-6; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia, 254, 275-276;* Alexandru Burlacu, *Proza basarabeană*, Chișinău, 1999, *131-133;* Emilian Galaicu-Păun, *Poezia de după poezie. Ultimul deceniu*, Chișinău, 1999, *71-77;* Popa, *Ist. lit.*, II, *1198;* Ion Ciocanu, *Dincolo de literă*, Timișoara, 2002, *150-155;* Theodor Codreanu, *Basarabia sau Drama sfâșierii*, ed. 2, pref. Mihai Cimpoi, Galați, 2003, *256-263.* *A. B., L. Cr.*

ȚURCANU, Ianoș (26.VII.1951, Pelânia, j. Bălți), poet. Este fiul Elisavetei (n. Zaițu) și al lui Andrei Țurcanu, țărani. Urmează Colegiul de Medicină din Bălți (1968-1970) și Institutul de Medicină din Krasnodar (1972-1976). Angajat la un centru de pregătire și antrenament al piloților și cosmonauților din Soci (1976-1980), frecventează concomitent Institutul de Literatură „Maxim Gorki" din Moscova, luându-și licența în 1980. Din 1992 se întoarce la Chișinău și lucrează ca director adjunct la Departamentul Cultură al Primăriei. Debutează cu versuri în 1973 la revista „Moldova", iar prima carte, *Oglindă stranie*, îi apare în 1993. Mai scrie la „Cultura", „Literatura și arta", „Basarabia" (unde semnează și proză), precum și la „Luceafărul", „Tomis", „Tibiscus" ș.a., fiind totodată redactor la publicația „Moment poetic". I s-au decernat Premiul Bibliotecii Naționale din Chișinău (1995) și Premiul Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova (2001).

Lirica lui **Ț.** se caracterizează prin simplitate, câteodată chiar prin simplicitate, înregistrând reacții sufletești de moment, „întâmplările" naturii și pe cele ale inimii într-o perindare de imagini vizibil desuete. Versul, lucrat cu migală, beneficiază intermitent de recursul la ludic sau de propensiunea aforistică. Adesea „iubirea și tristețea sunt puse într-o ecuație, într-o cumpănă ce balansează permanent" (Mihai Cimpoi). Multe poezii ale lui **Ț.** au devenit texte pentru

melodiile unor compozitori cunoscuţi. De succes se bucură şi numeroasele sale scrieri adresate copiilor.

SCRIERI: *Oglindă stranie*, Chişinău, 1993; *În palat la Verde Împărat*, Chişinău, 1993; *Insomnii*, Chişinău, 1994; *Oră de anatomie*, Chişinău, 1995; *Doi lei*, Chişinău, 1996; *Ploaie la plus infinit*, Chişinău, 1996; *Cântec de-nceput*, Chişinău, 1997; *Contur*, Chişinău, 1997; *Fulgul fermecat*, Chişinău, 1997; *Motanul navigator*, Chişinău, 1997; *Alfabetul vesel*, Chişinău, 1998; *Insula Madagascar*, Chişinău, 1999; *Zece fraţi neastâmpăraţi*, Chişinău, 1999; *Cioburi de cristal*, Chişinău, 2000; *Desprindere inutilă*, Timişoara, 2000; *Songuri de buzunar*, Chişinău, 2000; *Animale sentimentale*, Timişoara, 2001; *Apropo*, Chişinău, 2001; *Iepuraşul Timică*, Chişinău, 2001; *Măscărici şi Măzgălici*, Chişinău, 2001; *Priviri în oglindă*, Chişinău, 2001; *Şi atât*, Chişinău, 2001; *Linişte nu va mai fi*, Chişinău, 2002; *Piţigoiul în ciubote*, Chişinău, 2002; *Cucul cu cucui*, Chişinău, 2003; *Eu + tu... sau Încă o dată despre dragoste*, Chişinău, 2003; *Tatuaje pe nisip*, Chişinău, 2003. **Antologii:** *Aduceri aminte*, I, pref. Mihai Cimpoi, Chişinău, 1996.

Repere bibliografice: Iulian Filip, *Un poet cu ieşire la mare*, „Lanterna magică", 1993, 2; Eugenia David, *Un tânăr prozator: Ianoş Ţurcanu*, „Basarabia", 1994, 7–8; Ion Ciocanu, *Cetăţile din noi*, „Patria tânără", 1995, 14 octombrie; Ion Ciocanu, *Neuitarea înaintemergătorilor*, LA, 1996, 3 octombrie; Corina Apostoleanu, *Patria noastră – limba română*, TMS, 1997, 7; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 237; Ion Roşioru, *„Ploaie la plus infinit"*, TMS, 1998, 1; Grigore Grigorescu, *Cuvintele – tunele între suflet şi între stele*, LA, 2000, 11 mai; Andrei Stratulat, *Rafinamentul aforismului*, RR, 2001, 2; Eugenia David, *Devotat fecior al baştinei*, „Moldova suverană", 2001, 28 iulie; Vasile Pruteanu, *Prizonierul copilăriei*, LA, 2001, 10 octombrie; Popa, *Ist. lit.*, II, *1194*; Tudor Palladi, *Inimetria songului sau Imposibila întoarcere a liniştii*, LA, 2002, 31 octombrie; Iulian Filip, *Elementară curiozitate, apoi cunoaştere*, LA, 2003, 6 noiembrie. *A. B.*

ŢURCANU, Nicolae (21.I.1918, Nezavertailovca- Transnistria – 17.VIII.1985, Nezavertailovca-Transnistria), poet. Învaţă la Şcoala Pedagogică din Balta şi la Institutul Pedagogic din Tiraspol, fără a-l termina. Din 1942 funcţionează ca secretar literar la Biblioteca Institutului de Statistică din Tiraspol. În iunie 1944 este arestat, fiind învinuit de naţionalism românesc, şi deportat la Norilsk, în Siberia, loc în care va rămâne până în 1952. Se întoarce în satul natal, unde va fi învăţător şi profesor de limba română. Tipăreşte plachetele *Întâiul pahar* (1940), *Cântări din tinereţe* (1941), *Rod* (1963), *Vânjosul pământ* (1968), *Poezii* (1983). În 1992 Uniunea Scriitorilor din Republica Moldova îi decernează, post-mortem, Premiul Opera Omnia. Versurile lui **Ţ.** conţin tablouri pitoreşti de natură, ţinuturile natale fiind văzute în contrast cu cele nordice, siberiene. Lirismul este descriptiv, cu accente pe culoarea locală şi pe umor.

SCRIERI: *Întâiul pahar*, Tiraspol, 1940; *Cântări din tinereţe*, Chişinău, 1941; *Rod*, Chişinău, 1963; *Vânjosul pământ*, Chişinău, 1968; *Poezii*, Chişinău, 1983.

Repere bibliografice: Nicolai Costenco, *Creaţie autentică*, „Cultura Moldovei", 1964, 6 septembrie; Grigore Ciugut, *Cu Nicolae Ţurcanu despre sine şi despre alţii*, „Basarabia", 1993, 2; Agnesa Roşca, *Cel ce semăna cu lacrimi*, „Basarabia", 1993, 3; Ion Diordiev, *Soartă vitregă*, LA, 1994, 3 februarie; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia, 218–219*; Popa, *Ist. lit.*, II, *1185*. *V. C.*

ŢURLEA, Stelian (6.I.1946, Filipeştii de Pădure, j. Prahova), jurnalist şi prozator. Este fiul Constanţei Ţurlea (n. Cioblea) şi al lui Constantin Ţurlea, muncitori. Urmează şcoala generală şi liceul la Ploieşti (1952–1963). Frecventează la Bucureşti Facultatea de Limbi Străine, secţia franceză-spaniolă (1963–1968) şi Facultatea de Filosofie (1971–1976). Din 1968 este redactor de politică externă la revista „Lumea", unde va lucra până în 1991, când va deveni redactor-şef al săptămânalului „Zig-zag". Intrat în sistemul jurnalismului privat, deţine funcţiile de redactor-şef adjunct şi redactor-şef al cotidianului „Meridian" (1992–1994), director al Departamentului de ştiri la postul de televiziune Antena 1 (1994–1996), director editorial la PRO TV (din 1996), director al Editurii Fundaţiei PRO (din 2001). Concomitent, din 2000 se numără printre jurnaliştii de la „Ziarul de duminică" (supliment cultural al „Ziarului financiar"). Debutează în 1980 cu volumul de reportaje *La nord şi la sud de Tejo*, consacrat unor „itinerarii portugheze". I s-a decernat în 2003 Premiul Uniunii Scriitorilor.

Comentator al actualităţii internaţionale, **Ţ.** dezvoltă eseistic teme generatoare de controverse şi dezbateri, precum asasinatele politice, discrepanţele economice între societatea capitalistă şi „lumea a treia", poluarea, şomajul, problematica înarmării ş.a. În *Cadmos şi clipa cea repede* (1988) acestea sunt integrate unei perspective filosofice speculative, axată pe reflectarea în paralel a conştiinţei subiective asupra lumii în raport cu realitatea dură a cotidianului. Observaţiile făcute în timpul călătoriilor prin Europa se transformă într-un text în intenţie obiectiv, întemeiat pe relativizarea euforiei culturale şi pe critică socială. Aprecierea istoriei unor popoare din Occident, a civilizaţiei şi valorii unor lucrări de artă cu statut de capodopere ale umanităţii nu poate camufla – în opinia jurnalistului – disfuncţiile contemporane, prezentate drept „calamităţi", „inechităţi", „convulsii". Notaţiile se îndepărtează totuşi de calea percepţiei rezonabile, accentuând clişee ale discursului politic antedecembrist, unde opoziţia Europa de Vest/Europa de Est devenea stricta antinomie lumea decadentă a capitalului/lumea socialistă, aceasta din urmă în ipostaza de „cea mai bună dintre lumile posibile". Romanele *Pavană în peisaj marin* (1988), *Iubire interzisă* (1995), *Fă-ţi patul şi dormi!* (1997), *Martorul* (2000) şi *Orbi în tranziţie* (2003) sunt construite ca dosare ficţionale, intriga lor lăsând impresia preluării secvenţelor esenţiale din materialul unor articole de presă. Cel mai adesea proza se referă la eşecuri sentimentale provocate de contextul istoric sau de praguri sociale. Tematic precară prin redundanţă şi banalitate, epica lui **Ţ.** se evidenţiază totuşi prin construcţia de ansamblu, cu ecouri de jocuri textualiste (personaje-călătoare dintr-o carte în alta, autoreferenţialitate, autotematizare), dar şi cu pasaje reuşite, în spiritul alert al romanelor poliţiste, dezvăluiri în *flashback* şi dozaj adecvat al suspansului. Dramele, neîmplinirile în dragoste sunt proiectate în contexte asupra cărora naratorul exercită o atitudine critică, strecurând judecăţi ori expunând mărturii în care rolul principal îl deţin evenimentele din decembrie '89, tulburările deceniului următor, meandrele unei societăţi debusolate de tranziţie. Luate în parte, romanele lui **Ţ.** au

caracterul unor scenarii de succes: doi foști iubiți se revăd la Paris la începutul anilor '90, el (căruia i se spune Popeye) este trimisul special al unui ziar din țară, ea (Anamaria) fugise peste hotare cu alt bărbat, în timpul manifestațiilor de la Timișoara (*Iubire interzisă*); un mut, batjocorit de cei din jur pentru handicapul lui, se îndrăgostește iremediabil și obsesiv de o tânără din vecini, implicată în relații cu persoane proaspăt îmbogățite după '89 (*Martorul*). Parcurse în succesiune, cărțile se leagă între ele prin personaje și referințe încrucișate: mutul apare nu doar în *Martorul*, ci și în *Pavană în peisaj marin*; Popeye recunoaște în *Iubire interzisă* că a scris romanul *Fă-ți patul și dormi!* și, în egală măsură, el este „personajul folosit de un oarecare *scriitoraș* Stelian Țurlea". Trecând în domeniul literaturii pentru copii, **Ț.** alcătuiește din 1998 o serie care poate fi numită „a lui Daniel". Ocolește capcanele îngroșat-didacticiste ale genului și promovează narațiuni ce au capacitatea de a deschide micilor cititori un spațiu unde totul se dovedește posibil, de vreme ce magia reprezintă singura lege în acțiune. Atractive sunt și piesele de teatru pentru copii *Planeta portocalie, Daniel și Dracula, Magicianul în Pădurea Uitării*, reunite în 2003 într-un singur volum.

SCRIERI: *La nord și la sud de Tejo. Itinerarii portugheze*, București, 1980; *America celor trei asasinate (Dallas, Memphis, Los Angeles)* (în colaborare cu Dumitru Constantin), Cluj-Napoca, 1982; *O lume bolnavă. Dosare nesecrete ale violenței. Realități din lumea capitalistă*, București, 1987; *Cadmos și clipa cea repede*, Timișoara, 1988; *Pavană în peisaj marin*, București, 1988; *Iubire interzisă*, București, 1995; *Fă-ți patul și dormi!*, București, 1997; *Pasărea nopții. Povești cu Daniel*, București, 1998; *Cavalerul spațial. Aventuri cu Daniel*, București, 1999; *Revoluția în oglindă*, București, 1999; *Călătorie fantastică în vreme de eclipsă*, București, 2000; *C.I.A., „compania" cu ușile deschise*, București, 2000; *Martorul*, București, 2000; *Virusul mileniului*, București, 2000; *Daniel și Dracula*, București, 2001; *Italia mea*, București, 2001; *Iubire în decembrie '89*, București, 2002; *Magicianul în Pădurea Uitării*, București, 2002; *Orbi în tranziție*, București, 2003; *Planeta portocalie*, București, 2003. **Traduceri:** *Dallas, 22 noiembrie 1963: un dosar deschis*, îngr. și introd. trad., București, 1986; *SOS ! Natura în pericol*, îngr. trad., postfață Elena Mureșan, București, 1989; *Bomba drogurilor*, îngr. trad., București, 1991; Jean Bourdier, *Comandourile deșertului*, București, 1991; Jacques de Launay, *A cincea valiză: Titulescu și Europa*, București, 1993.

Repere bibliogrfice: Nicolae Jianu, *„La nord și la sud de Tejo"*, RL, 1980, 38; Sultana Craia, *Călătoria ca labirint*, LCF, 1980, 39; Mihai Matei, *„La nord și la sud de Tejo"*, CNT, 1980, 43; Gheorghe Tomozei, *Drumul spre Mare*, LCF, 1989, 6; Ulici, *Prima verba*, III, 224-225; Alex. Ștefănescu, *„Iubire interzisă"*, RL, 1996, 6; Alex. Ștefănescu, *La al treilea roman*, RL, 1998, 16; Alex. Ștefănescu, *În vârtejul publicisticii*, RL, 1999, 46; Dan C. Mihăilescu, *O mutenie cât moartea*, „Ziarul financiar", 2000, 28; Alex. Ștefănescu, *Un profesionist al scrisului*, RL, 2001, 9; Mariana Criș, *Un martor lucid*, LCF, 2001, 20; Dan C. Mihăilescu, *Curajul simplității*, „Ziarul financiar", 2002, 11; Cristina Ionică, *Aventuri cu Popeye*, RL, 2002, 11; Tudorel Urian, *Discursul amoros al tranziției*, RL, 2003, 33; Horia Gârbea, *Vacanță în Infern*, II, București, 2003, 33-34. *C. M. B.*

ȚUȚEA, Petre (6.X.1902, Boteni, j. Argeș - 3.XII.1991, București), eseist. Este fiul Anei Țuțea și al lui Petre Bădescu, preot. Își începe studiile secundare la Gimnaziul „Dinicu Golescu" din Câmpulung, finalizându-le, din cauza războiului, la Liceul „George Barițiu" din Cluj (1920-1923). Frecventează Facultatea de Drept la Universitatea din același oraș (1923-1926) , unde își va susține și doctoratul în drept administrativ (1929). Va îndeplini diverse funcții: funcționar la judecătoria din Pui (județul Hunedoara), referent în Ministerul Comerțului și Industriei, atașat la Legația Economică Română din Berlin (1933-1934), unde audiază cursuri de politologie la Universitatea „Friedrich Wilhelm", șef de secție în Ministerul Economiei Naționale (1936-1939), șef de secție, apoi director în Ministerul Comerțului Exterior (1940-1941), șef de secție în Ministerul Apărării Naționale (1941-1944), director de studii în Ministerul Economiei Naționale (1944-1948). În 1929 debutează cu un pamflet în „Chemarea tinerimii române", organul clujean al Partidului Național Român, în care până în 1932, folosind și pseudonimul Observator, dă numeroase texte. În 1932-1933, venit la București, scrie la săptămânalul „Stânga", subintitulat „Linia generală a vremii" (unde iscălește cu pseudonimul P. Boteanu, alături de Petre Pandrea, Sorin Pavel, Mircea Grigorescu, Petru Comarnescu ș.a.), iar în 1935 publică, împreună cu Sorin Pavel, Ioan Crăciunel, Gheorghe Tite, Nicolae Tatu și Petre Ercuță, *Manifestul revoluției naționale*. În 1938 își începe colaborarea la „Cuvântul", în care va figura cu articole prolegionare. Pentru acestea, ca și pentru funcțiile avute în perioada guvernării de extremă dreapta, în 1948 va fi închis (fără proces) la Ocnele Mari, apoi la Jilava. Eliberat în 1953, este arestat din nou în 1956, sub acuzația de uneltire contra ordinii sociale. Va fi condamnat la zece ani de închisoare, însă în urma unui nou proces, din 1959, va primi sentința de optsprezece ani de muncă silnică. Iese în urma amnistiei generale din august 1964 și trăiește până la sfârșitul vieții din ajutor social. Elaborează numeroase proiecte, eseuri și dialoguri filosofice, teologice și antropologice, majoritatea rămase în manuscris, în perioada comunistă semnând sporadic texte de mici dimensiuni, cu precădere în revistele „Familia" și „Tribuna". După 1989 este „descoperit" de media și devine „vedeta" mai multor documentare, care îi vor pregăti notorietatea postumă.

Mai mult decât un autor, **Ț.** este un personaj. De altfel, în această ipostază a intrat în memoria publicului, prin intermediul interviurilor scrise sau televizate în perioada

imediat postdecembristă, acest gânditor care înainte era cunoscut doar de un cerc restrâns de admiratori. Iar condiţia de „personaj" presupunea câteva elemente. În primul rând, un rol, în cadrul căruia ambientul dezolant contrasta frapant cu spectacolul de vervă şi de inteligenţă desfăşurat de intervievat: de o parte, o cămăruţă sărăcăcioasă, dominată de cărţi, dar mai ales de patul unde, îmbrăcat în pijama, în halat sau în pulover, în orice caz cu o nelipsită tichie neagră pe cap, **Ţ.** părea condamnat la o nesfârşită agonie; de cealaltă, un spirit viu, un „geniu al oralităţii" (Mircea Eliade), care, mizând fie pe naivitatea jucată, fie pe inspiraţia profetică, însă întotdeauna pe spontaneitatea inegalabilă, lăsa impresia că are răspunsuri atât pentru problemele temporare, cât şi pentru cele atemporale. Impresia venea apoi dintr-un stil, deopotrivă al discursului şi al gândirii. Sub raportul discursului, stilul „ultimului Socrate" (cum a fost numit adesea) implică tocmai eludarea demonstraţiei în favoarea „zicerii"; opiniile nu se întemeiază pe stringenţa argumentelor, ci pe abilitatea de a plasticiza abstracţiunile, pe tonul apodictic şi pe plăcerea de a-şi contraria auditoriul: „Americanii nu mor în război. Sunt supraînarmaţi. Dau lovituri zdrobitoare. La ei cine face economie de muniţie răspunde în faţa Senatului", „I-am asemănat odată pe ruşi cu vacile care dau douăzeci şi cinci de kile de lapte pe zi şi apoi se baligă în şiştar". Sub raportul gândirii, metoda unică a lui **Ţ.** o constituie „tăierea nodului gordian"; într-o confruntare aparent insolubilă între două principii sau valori, gânditorul tranşează de fiecare dată dilema prin proclamarea superiorităţii absolute a uneia din ele: „Dumnezeu e român. Sau, dacă nu, sunt împotriva lui!", „Între un laureat al Premiului Nobel care nu s-a idiotizat complet şi a rămas religios şi un ţăran analfabet nu există nici o diferenţă", „Shakespeare, pe lângă *Biblie*, - eu demonstrez asta şi la Sorbona - e scriitor din Găeşti". De altfel, această tranşare e posibilă pentru că la **Ţ.** gândirea nu revendică un sistem „obiectiv", ci e reductibilă la o atitudine „subiectivă", pe care eseistul o rezumă astfel: „Să vă spun eu cine sunt: sunt român, naţionalist, creştin, ortodox şi militarist". E vorba, cu alte cuvinte, de o atitudine pur idiosincratică, în care „vorbele de duh" sunt amestecate cu (sau se bazează pe) numeroase prejudecăţi culturale, stereotipuri etnice sau fanatisme mărunte. Oricum, e o atitudine perfect compatibilă cu resurecţia misticismului şi a naţionalismului la începutul anilor '90, ceea ce explică popularitatea cunoscută de **Ţ.** în epocă, avertizând însă şi asupra limitelor eseisticii sale, unde ideile se susţin (când şi mai ales dacă detaşarea de obiect e posibilă) aproape exclusiv prin retorica în care sunt întreţesute.

SCRIERI: *Manifestul revoluţiei naţionale* (în colaborare cu Sorin Pavel, Ioan Crăciunel, Gheorghe Tite, Nicolae Tatu şi Petre Ercuţă), Sighişoara, 1935; ed. îngr. Marin Diaconu, Bucureşti, 1998; *Bătrâneţea şi alte texte filosofice*, postfaţă Ion Papuc, Bucureşti, 1992; *Mircea Eliade*, îngr. Ioan Moldovan, pref. Crăciun Bejan, postfaţă Dumitru Chirilă, Oradea, 1992; *Între Dumnezeu şi neamul meu*, îngr. Gabriel Klimowicz, pref. şi postfaţă Marian Munteanu, Bucureşti, 1992; *Omul (tratat de antropologie creştină)*, I-II, îngr. şi postfaţă Cassian Maria Spiridon, Iaşi, 1992–1993; *Philosophia perennis*, îngr. Horia Nicolescu, postfaţă Matei Albastru [Matei Gavril], Bucureşti, 1992; *Proiectul de tratat. Eros*, pref. Aurel Ion Brumaru, Braşov - Chişinău, 1992; *Reflecţii religioase asupra cunoaşterii*, pref. şi postfaţă Aurel Ion Brumaru, Bucureşti, 1992; *Lumea ca teatru. Teatrul seminar*, îngr. şi pref. Mircea Coloşenco, Bucureşti, 1993; *321 de vorbe memorabile ale lui Petre Ţuţea*, pref. Gabriel Liiceanu, Bucureşti, 1993; *Nelinişti metafizice*, îngr. şi pref. Petre Anghel, Bucureşti, 1994; *Filosofia nuanţelor*, îngr. Mircea Coloşenco şi Sergiu Coloşenco, pref. Mircea Coloşenco, postfaţă Sorin Pavel, Iaşi, 1995; *Ieftinirea vieţii. Medalioane de antropologie economică*, îngr. şi pref. Mircea Coloşenco, Bucureşti, 2000; *Ultimile dialoguri cu Petre Ţuţea*, îngr. şi pref. Gabriel Stănescu, cu o evocare de Ion Papuc, Norcross (SUA), 2000; *Reformă naţională şi cooperare*, îngr. şi pref. Mircea Coloşenco, postfaţă Mihai Şora, Bucureşti, 2001; *Anarhie şi disciplina forţei*, îngr. şi pref. Mircea Coloşenco, Bucureşti, 2002.

Repere bibliografice: Ştefan Aug. Doinaş, *Ultimul Socrate*, SXX, 1988, 4-6 [apărut în 1991]; Lucian Chişu, *Fluxul şi refluxul memoriei*, L, 1992, 16; Alex. Ştefănescu, *Viaţa ca operă*, RL, 1992, 23; Diana Adamek *„Mircea Eliade"*, TR, 1992, 32; Virgil Leon, *Petre Ţuţea*, APF, 1992, 12; Horia Stanca, *Petre Ţuţea între extreme*, APF, 1992, 12; Dorin Popa, *Convorbiri euharistice*, Iaşi, 1992, *11–45*; Radu Preda, *Jurnal cu Petre Ţuţea*, Bucureşti, 1992; ed. Sibiu, 2002; Dumitru Trancă, *Clubul pensionarilor. File din dosarul Petre Ţuţea...*, Bucureşti, [1992]; *Ultimul Socrate: Petre Ţuţea*, Bucureşti, 1992; Z. Ornea, *Nevroza Ţuţea*, RL, 1993, 4; Gh. Vlăduţescu, *Petre Ţuţea şi puterea de interogaţie*, VR, 1993, 2–3; Al. Surdu, *Petre Ţuţea - un maestru al discursului impresionist*, CC, 1993, 3; Tania Radu, *Un model retroactiv*, LAI, 1993, 23; Lucian Chişu, *Un proiect de antropologie creştină: Petre Ţuţea, „Reflecţii religioase asupra cunoaşterii"*, L, 1993, 29; Octavian Soviany, *„Presocraticul" Ţuţea*, CNT, 1993, 36; Simion, *Mercuţio, 316-320*; Valeriu Cristea, *„M-am fâţâit aşa, un pic, în epocă..."*, CC, 1994, 4–5; Mircea Popa, *„Clujeanul" Petre Ţuţea*, TR, 1994, 41; A. I. Brumaru, *Pariul cu legenda sau Viaţa lui Petre Ţuţea aşa cum a fost ea*, Bucureşti, 1995; Victor Stoica, *Memorii*, Iaşi, 1998, *87–92*;

Simion, *Fragmente*, III, *177-188*; Radu Sorescu, *Petre Țuțea. Viața și opera*, București, 1999; ed. Craiova, 2003; Alex. Ștefănescu, *Gândirea exclamativă*, RL, 2000, 7; Cassian Maria Spiridon, *Petre Țuțea și primirea certitudinii*, CL, 2000, 6, 7; Constantin Albuț, *Metafizica absolutului la Petre Țuțea*, Iași, 2000; Răzvan Codrescu, *De la Eminescu la Petre Țuțea*, București, 2000, *213-224*; Vasile C. Nechita, *Petre Țuțea și provocarea sa economică*, Iași, 2000; Popa, *Ist. lit.*, II, *1056-1058*; Cassian Maria Spiridon, *Petre Țuțea și stilurile culturale*, CL, 2002, 9, 10; Andrei-Iustin Hossu, *Tăinuind cu Petre Țuțea*, Norcross (SUA), 2002; Alex. Ștefănescu, *Petre Țuțea*, RL, 2003, 40; Ion I. Brătianu, *Mereu actualul Petre Țuțea*, București, 2003; Gabriel Gheorghe, *Petre Țuțea între legendă și adevăr*, București, 2003. *A. Tr.*

ȚUȚUIANU, Floarea (5.VIII.1951, Slobozia Moară, j. Dâmbovița), poetă. Este fiica Elenei (n. Grigorescu) și a lui Constantin Țuțuianu, țărani. Urmează primele clase în comuna natală, Școala de Muzică și Arte Plastice din Târgoviște (1962-1966) și Liceul de Artă din București (1966-1970), unde va absolvi și Institutul de Arte Plastice „Nicolae Grigorescu", secția pictură monumentală (1974). Va lucra la Departamentul de grafică publicitară din industria alimentară (1974-1987), apoi va fi liber profesionistă, iar din 1994 grafician la Editura Fundației Culturale Române și din 2003 la Institutul Cultural Român. Debutează în 1995 la „România literară", iar editorial în 1996 cu placheta *Femeia pește*. Mai colaborează la „Vatra", „Steaua", „Apostrof", „Contrapunct" ș.a.

Colegă de generație cu nouăzeciștii Ioan Es. Pop, Mihail Gălățanu, Simona Popescu, Daniel Bănulescu, Lucian Vasilescu, **Ț.** se apropie de biografismul și religiozitatea plină de „oroare" a lui Ioan Es. Pop, iar prin violența limbajului de Daniel Bănulescu și de mai vechea linie a liricii agresiv feminine a Angelei Marinescu. Poeta propune un joc ambiguu de-a limbajul și realitatea, uzând de procedee familiare nouăzeciștilor, precum dezarticularea limbajului cotidian, recontextualizarea metaforică, (auto)ironia cu substrat tragic: „Alb ca varul peretele se holbează la mine", „Trupul își face de cap", „La început ea era o femeie cu picioarele pe umeri // Îi lua capul în mâini îl dădea de-a dura /[...] Trupul ei îi făcea cu ochiul interior // O privea printre rânduri". Dincolo de această congeneritate se află modelele biblice: *Vechiul Testament*, *Evangheliile*, *Cântarea Cântărilor*, metafora ordonatoare a universului său poetic fiind cartea ca realitate (pre)scrisă, dar deopotrivă intens vie: „Între noi doi stă o carte / (înaintăm în ea în timp ce trăim) / Filele ei foșnesc precum pielea mea / când buzele tale învață să citească // E vie îți spun: / (toate cuvintele ei trăiesc într-o limbă ascunsă) / Dacă-ți pui urechea pe ea / Duhul apa și sângele încep să vorbească..." (*Cartea vieții*, din volumul *Arta seducției*, 2002). În această personală „carte a cărților" totul devine text: existența cotidiană, dragostea, singurătatea, corporalitatea, spiritul. Deși transcris prin intermediul unui limbaj dominat de erotism și sexualitate, poemul seduce prin metalimbajul său, prin rețeaua de trimiteri și aluzii pe care o creează. Seducția nu e a feminității nude, ci a textului feminin, frivol anamorfotic și narcisiac, multistratificat simbolic, mizând pe jocul semnificațiilor. Dacă s-a vorbit de un misticism al poemelor (Octavian Soviany), acesta nu se disociază de componenta livrescă, autoarea țesând cu bună știință, prin aluzii, răstălmăciri, citate (unele false), un spațiu al intertextualității ambigue. Scopul nu pare reluarea unei „mistici a sexului", ci mai degrabă mistificarea și demistificarea sexualității într-o cheie personal simbolică, mistic-livrescă. Cuvântul, ambiguu sacru și sexual, ocupă centrul lumii poetice, e revelația care se lasă așteptată, salvarea care se refuză ori care poate ucide. Poetica se articulează coerent în jurul ambiguității de fond viață-poezie, de unde și tema dublului ori motivul oglinzii; de aici și alte ambivalente perechi de contrarii: trup-poem, sexualitate-spiritualitate, erotism-mistică. Ostentația ludică a limbajului, modalitățile lirice aparțin textualismului nouăzecist, cu precizarea că miza rămâne existențială: autoarea nu insistă pe „acum scriu un poem", ea pare a spune că poemul pe care îl scrie e însăși viața ei. Încă din primul volum, *Femeia pește*, se dezvăluie un „criptoromantism" (Al. Cistelecan) funciar; nu este vorba doar de simbolistica livresc religioasă, ci și de un neputincios lamento, de sentimentul ratării și al singurătății, care țâșnesc din vers dincolo de jocurile frivolității și de camuflajele ironiei. În cărțile următoare melancolia dulce-amară se estompează, cedând treptat în fața etalării dramelor erotico-livrești ale existenței „textualizate", ca în *Arta seducției* din volumul *Leul Marcu* (2000). De la început, dar mai ales în *Libresse oblige* (1998) și în *Leul Marcu*, eul poetic tinde să se transforme din victimă romantică în *mantis religiosa*, răzbunându-se pe viață în fiecare carte, devorând bărbați reali-imaginari, propria existență și poezie. Schimbând, ascendent, doar registrul ostentației, poeta își inventează o biografie coerentă - cotidiană, erotică, livrescă - ori bovarică, ori jucat apocaliptică, seducătoare prin senzualitatea ei, prin jocul de-a v-ați ascunselea cu realitatea. Lectura pe care o propune rămâne însă ludică, ironică și autoironică, intertextuală, dezvăluind că „arta seducției" practicată de **Ț.** este în primul rând o artă a textului.

SCRIERI: *Femeia pește*, pref. Marta Petreu, București, 1996; *Libresse oblige*, ed. bilingvă, tr. Angela Tarantino, cu ilustrațiile autoarei, București, 1998; *Leul Marcu*, pref. Eugen Negrici, cu ilustrațiile autoarei, București, 2000; *Arta seducției*, pref. Nicolae Manolescu, cu ilustrațiile autoarei, București, 2002.

Repere bibliografice: Grigore Chiper, *Perechea lui Otto*, „Contrafort", 1997, 5-6; Dan Silviu Boerescu, *Grafică livrescă*, „artPanorama", 1997, 2; Adrian Popescu, *Dragostea în epoca internetului*, ST, 1997, 7; Al. Cistelecan, *O „mantis religiosa" criptoromantică*, VTRA, 1998, 3; Alex. Ștefănescu, *„Libresse oblige"*, RL, 1999, 2; Adrian Popescu, *Tandresse oblige*, ST, 1999, 2; Iulian Boldea, *Femeia în fața oglinzii poemului*, „Cuvântul", 2000, 1; Cistelecan, *Top ten, 148-151*; Al. Cistelecan, *Mimosa impudica*, „Cuvântul", 2001, 5; Marius Chivu, *„Sexul din inima cuvântului"*, RL, 2001, 24; Octavian Soviany, *Căpcăuna și lebăda*, LCF, 2001, 29; Lefter, *Scriit. rom. '80-'90*, III, *248-249*; Dan C. Mihăilescu, *Scriitorincul*, Cluj-Napoca, 2001, *106-110*; Gheorghe Grigurcu, *Denudări, defulări și precară sublimare livrescă*, VR, 2002, 1-2; Irina Marin, *Textualitate și sexualitate*, RL, 2002, 49; Simona Sora, *„Sexul din inima cuvântului"*, „Dilema", 2003, 521; Grigore Chiper, *Doi poeți*, „Contrafort", 2003, 5-6; Mircea Iorgulescu, *Erotografi și erotograme*, „22", 2003, 683; Irina Petraș, *Fond (erotic) secret în câteva cărți ale zilei*, „22", 2003, 702. *R. D.*

U

Universul literar

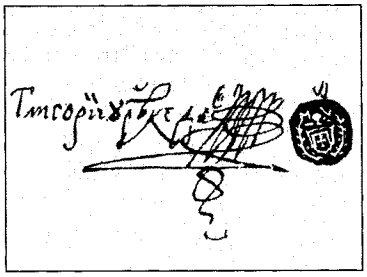

Ureche, Grigore

Urmuz

Uscătescu, George

UBA, Traian (30.V.1921, Turnu Măgurele – 5.I.1990, București), prozator și gazetar. Este fiul Clementei și al lui Anastase Uba, comerciant. Urmează școala primară și Liceul „Sf. Haralambie" din Turnu Măgurele (1931–1940), Școala de Ofițeri Activi de Infanterie (1940–1942), Facultatea de Drept (licențiat în 1948) și Academia Militară (absolvită în 1961) la București. Participă la război ca sublocotenent, în 1944 fiind rănit în luptele de pe Mureș, la Iernut. Urcă în ierarhia militară până la gradul de colonel (1961). Este director al Teatrului de Estradă al Armatei (1948), redactor la revista „Viața militară" (1950–1965) și la Televiziunea Română, redacția pentru emisiunile militare (1965–1967), trimis special al Radiodifuziunii în Cehoslovacia și Polonia. Debutează cu articole la ziarul „Drum nou" din Turnu Măgurele (1939), iar editorial în 1949 cu *O zi frumoasă*, culegere de schițe și nuvele. Participase la un concurs pentru nuvelă organizat de Ministerul Artelor și s-a numărat printre câștigători, alături de Paul Anghel, Vera Hudici și Dragoș Vicol. Colaborează cu proză scurtă, piese de teatru și articole la „Teleormanul", „România liberă", „Albina", „Tribuna" și în cadrul propriilor emisiuni la radio și televiziune („Album duminical", „Ora veselă", „Radio magazin"). În 1958 este penalizat temporar pe linie de partid, din dispoziție superioară (ca și Radu Theodoru), prin ridicarea calității de membru al Uniunii Scriitorilor. Perioada sa cea mai productivă e în anii '50–'60, când se manifestă ca un activ prozator „de serviciu", după model sovietic. Cărțile (unele traduse și în țări vecine, ca romanul *Până dincolo de pădurea vieneză* din 1957, apărut în 1963 la Moscova) îi sunt în majoritate publicate de editurile Militară și a Direcției Superioare Politice a Armatei, în colecția „Biblioteca ostașului".

În proza scurtă din *O zi frumoasă*, ca și în romane, **U.** abordează tema războiului antifascist, încercând să confere un aer de autenticitate versiunii privitoare la desfășurarea evenimentelor de pe fronturile din Transilvania și Europa Centrală. Întâmplările prin care trece o divizie alpină în ultimele zile ale războiului prevestesc apropiatele schimbări politice și sociale din România: „Era o zi frumoasă, care grăbea moartea fasciștilor și aducea înaintarea celor care vor binele și fericirea omenirii". De la fapta glorioasă a unui caporal-erou care capturează singur nouă soldați dușmani, e rănit și apoi decorat cu Ordinul sovietic Krasnaia Zvezda, și până la „bucuria oropsiților" că a fost numit un nou guvern, al „lor", concluzia nu poate fi decât aceea că „eroi sunt doar cei care mor". **U.** publică în 1951 un microroman, *Flăcăul de pe tanc*, care, având aceeași intenție de manipulare ce urmează indicațiile partidului, este, poate, cel mai semnificativ din seria sa de producții repetitive. „Flăcăul de pe tanc" este o cătană din popor, slobod la gură și voinic, în conflict cu un boier și cu fiica acestuia. Portretul bătrânului boier incestuos și cel al fiicei sale nimfomane nu sunt singurele „pete de culoare" ce stigmatizează „burghezo-moșierimea coruptă". Partidul va lua pământurile de la „netrebnicii" latifundiari și îl va da săracilor cinstiți și harnici, pentru ca ei să aleagă lupta pe front, „antrenați" de bravii soldați ai Armatei Roșii; marșul tancurilor sovietice în munții Tatra Mică se dovedește de neoprit, ofițerii nemți sunt invariabil personaje negative, iar cei români și ruși plini de calități etc. Pe aceeași linie, reprezentând cerințele ideologice ale momentului, se situează și *Ora de istorie* (1953), unde **U.** reia subiectul „eliberării" – cu misiuni și cercetări, probe de prietenie și vigilență, cu bravura „pandurilor" și mândria de a fi „elev matroz" – într-o serie de povestiri inspirate, probabil, de evenimente reale, din biografia sa de combatant. În aceste narațiuni cu personaje conturate maniheist, copiii învață de mici să urmeze exemplul taților căzuți pe câmpul de luptă, iar ofițerii români conlucrează pentru binele țării cu „tovarășii sovietici" și cu simplii soldați. *Până dincolo de pădurea vieneză* este un scurt roman compus tot pe o pânză autobiografică. *Ultima bătălie* (1964), cea mai mediatizată carte a sa, cuprinde povestiri precum *Caseta* (reluată în 1966), unde formula proletcultistă predilectă nu pare să se fi schimbat. **U.** scrie despre cei care se războiesc cu legionari transfugi sau cu ofițeri naziști, despre femei care luptă neînfricate alături de bărbați. Autorul nu își schimbă prea mult registrul nici în perioada de dezgheț a anilor '80, când revine, după un deceniu și jumătate de tăcere, cu *Primăvara victoriei* (1980) și cu *Drumul eliberării* (1981), încercând variațiuni pe aceeași aparent inepuizabilă temă. Totuși, în ciuda valorii literare scăzute, chiar și în aceste proze se pot găsi unele pagini reușite, cum este prima parte, cu iz de roman senzațional, din *Flăcăul de pe tanc*, amintind de proza lui G.M. Zamfirescu.

SCRIERI: *O zi frumoasă*, București, 1949; *Flăcăul de pe tanc*, București, 1951; *Un moș, o fată și un ostaș*, București, 1958; *Ora de istorie*, cu ilustrații de S. Vladimir, București, 1953; *Până dincolo de pădurea vieneză*, București, 1957; *Agentul*, București, 1958; *Ultima bătălie*, București, 1964; *Caseta*, București, 1966; *Primăvara victoriei*, București, 1980; *Drumul eliberării*, București, 1981; *Pe drumul victoriei*, București, 1982.

Repere bibliografice: *Traian Uba*, „Scânteia", 1949, 1501; Aurel Martin, *„Ultima bătălie"*, „Viața militară", 1965, 4; Ion Al. Stănescu, *Dicționar al oamenilor de cultură, artă și știință din județul Teleorman*, Pitești, 1993, *159–160*; Noe Smirnov, *In memoriam. Traian Uba*, „Panoramic radio-TV", 1995, 25; Cristea, *Teleorman, 500*; Popa, *Ist. lit.*, I, *821,1037–1038*. *A. Ml.*

UDREA, Cornel (27.III.1947, Gheorgheni), poet, prozator și dramaturg. Este fiul Carolinei (n. Kostandi) și al lui Ioan Udrea, subinginer la CFR. După școala generală, începută la București (1953) și terminată la Cluj (1960), urmează aici Liceul „Mihai Eminescu" (1960–1964) și Facultatea de Filologie, secția limba și literatura română, a Universității „Babeș-Bolyai" (absolvită în 1969). Face parte din redacțiile revistelor „Amfiteatru" (1965–1967) și „Echinox" (1969–1971). Redactor la Studioul de Radio Cluj din 1970, se vede obligat, în 1985, să încerce alte locuri de muncă (administrator de cinematograf, instructor la Casa Municipală de Cultură) până în decembrie 1989, când studioul teritorial de radio își reia activitatea și **U.** va reveni în redacție. Debutează în 1961 cu o poezie la ziarul clujean „Făclia", iar editorial în 1972 cu volumul de versuri *Iasomia*. Mai e prezent în „Tribuna", „Viața românească", „Steaua", „Orizont", „România literară", „Convorbiri literare", „Familia", „Cronica" ș.a. Este autor de spectacole de revistă, de teatru

pentru copii, de teatru radiofonic și de televiziune. A publicat o masivă antologie - în premieră mondială - de proză umoristică tipărită în alfabet *braille* (*Clepsidra cu minutare*, I-II, 1997).

În ciuda faptului că este cunoscut în principal ca autor de proză umoristică, **U.** a debutat cu versuri. Placheta *Iasomia* cuprinde poezii de factură sentimentală, cu accente ușor ironice și autoironice, sau cu subiecte abordate destul de convențional (patria, istoria transilvană, căutarea de sine, moartea, trecerea anotimpurilor), compensate din loc în loc de o atitudine parodică. *Portretele luminii*, *Albastrul nisip de acasă*, *Iasomia* se îndreaptă mai ales spre un lirism de tip simbolist, cu sonuri parcă împrumutate de la Ștefan Petică și Ion Minulescu. Filonul parodic e mult mai vizibil în următoarea plachetă, *Respirația ceasornicelor* (1975), cu precădere în ciclul *Vitralii*, unde lirismul este copleșit până la manierism de ludic și ironie. **U.** se va exprima și pe linia exultării patriotice, scriind versuri declamatorii, chiar agitatorice. Dar scriitorul se va consacra aproape total genului umoristic în proză, în schițe ce amintesc de Ion Băieșu. Textele adunate în opusculul intitulat *Cu alte cuvinte...* (1975) pun un accent special pe comicul de situație și pe jocul lingvistic. Odată cu această carte apare și un personaj - același în aproape toate schițele -, Ahile Bilă (uneori Ahilebilă, Ahile sau Ahile B.), cu numele decalchiat după al lui Bulă, figură populară a bancurilor citadine înainte de 1989. Acesta este un ins mucalit, iubitor de șotii și răstălmăciri ale înțelesurilor vieții, făcând totul cu nonșalanța unei naivități ce lasă impresia imbecilității. **U.** sancționează astfel moravuri, atitudini, persoane, metehne specifice societății „constructoare a socialismului". El însuși își expune „programul", neezitând să se autoridiculizeze în *Ce față (în loc de prefață)*, din *Obiceiuri de nuntă la cangurii șchiopi* (1979). În *Mersul pe jos* (1988) **U.** schimbă din nou registrul umoristic: prelucrează basme arhicunoscute și le transformă în „basme economicoase pentru părinți grăbiți" (*Capra cu trei nurori*), parodiază balade ca *Toma Alimoș*, dar și zodiacul chinezesc, alcătuiește o savuroasă *Carte de bucăți* cu rețete culinare absurde sau închipuie un „dicționar amuzant". În alte cărți, fie că este vorba despre *Duminică la iarbă verde* (1985) sau despre *Dinastiada* (1990, în colaborare cu Virgil Tomuleț), predominant este umorul de factură politică. **U.** va apela la aceleași mijloace din registrul comic, la figura lui Ahile Bilă, la tablete sau la definiții hazlii, reușind să creeze o tipologie caracteristică, ilustrată de chipuri pitorești. Teatrul lui **U.**, concretizat atât în volume, cât și în piese pentru radio și televiziune, este tot umoristic. În comediile din *Cufărul Pandorei* (1997), *Transsiberianul de Fetești* (1997) sau în cele din *Salina de cărbuni* (2002), el încearcă să confere un caracter funcțional glumei, îndepărtându-se programatic de umorul facil. Râsul însoțește dramele cotidianului, viețile banale ale unor oameni mărunți.

SCRIERI: *Iasomia*, Cluj, 1972; *Cu alte cuvinte...*, cu ilustrații de Tia Peltz, București, 1975; *Respirația ceasornicelor*, Cluj-Napoca, 1975; *Obiceiuri de nuntă la cangurii șchiopi*, cu ilustrații de Mărgărit Chelbea, Cluj-Napoca, 1979; *Duminică la iarbă verde*, Cluj-Napoca, 1985; *Mersul pe jos*, Cluj-Napoca, 1988; *Dinastiada* (în colaborare cu Virgil Tomuleț), Cluj-Napoca, 1990; *Verișorii siamezi*, Cluj-Napoca, 1994; *Marele zid chinezesc german*, Cluj-Napoca, 1995; *Cufărul Pandorei*, Cluj-Napoca, 1997; *Transsiberianul de Fetești*, Cluj-Napoca, 1997; *Reproducerea la bufnițele împăiate*, Cluj-Napoca, 1998; *De serviciu în clepsidră*, Cluj-Napoca, 1999; *La pas cu deltaplanul*, Cluj-Napoca, 1999; *Lebăda mahmură*, Cluj-Napoca, 2000; *Privighetoarea ciocușă*, Cluj-Napoca, 2000; *Duminica de luni*, Cluj-Napoca, 2001; *Intravilane*, Cluj-Napoca, 2001; *Ciroza la țânțari*, Cluj-Napoca, 2002; *C.U. 55 (autografe pe suflet)*, Cluj-Napoca, 2002; *Salina de cărbuni*, Cluj-Napoca, 2002; *Republica Valentin*, Cluj-Napoca, 2003; *Românie dragă, Elveția mea*, Cluj-Napoca, 2003; *S-a întâmplat ieri*, Cluj-Napoca, 2003; *Umflați-l pe Mozart, pianul rămâne*, Cluj-Napoca, 2003. **Antologii:** *Clepsidra cu minutare*, I-II, Cluj-Napoca, 1997; *Umorul reformei, reforma umorului*, Cluj-Napoca, 2001.

Repere bibliografice: Petru Poantă, *Două debuturi: Mircea Opriță și Cornel Udrea*, ST, 1972, 13; Victor Felea, *Debuturi poetice la Editura Dacia*, TR, 1972, 25; George Pruteanu, *„Cu alte cuvinte..."*, CRC, 1975, 36; Dana Dumitriu, *Orologii și ceasornice*, RL, 1975, 38; Nicolae Prelipceanu, *Poezie și umor*, TR, 1979, 16; Dumitru Obreja, *„Obiceiuri de nuntă la cangurii șchiopi"*, CL, 1979, 7; Valentin Tașcu, *„Obiceiuri de nuntă la cangurii șchiopi"*, *„Făclia"*, 1979, 10 213; Virgil Nistor, *„Duminică la iarbă verde"*, ST, 1986, 7; Poantă, *Dict. poeți*, *206-207*; Bogdan Ulmu, *O rara avis*, CL, 1999, 10; *Clujeni ai secolului 20. Dicționar esențial*, Cluj-Napoca, 2000, *327*; Ghițulescu, *Istoria*, *462-464*; Popa, *Ist. lit.*, II, *1009*; *Dict. scriit. rom.*, IV, *652-653*. *Ct. C., C. Dt.*

UGLIȘ-DELAPECICA, Petre (1.IX.1885, Pecica, j. Arad - 20.VII.1978, Gurahonț, j. Arad), folclorist. După studii pedagogice la Arad (1898-1904), devine învățător în satele Bodrogu Vechi, județul Arad (1904-1911), Bara, județul Timiș (1911-1919), și Gurahonț, județul Arad (1919-1941). S-a făcut cunoscut printr-o activitate publicistică întinsă pe aproximativ patru decenii, din care o parte importantă (uneori și sub semnătura Petre Uglișiu-De la Pecica sau numai De la Pecica) a rămas în paginile revistelor și ziarelor din Sibiu, Timișoara, Lugoj, Arad, Bârlad ori Budapesta, la care a colaborat: „Baba satului", „Gazeta învățătorului", „Cucu", „Drapelul", „Foaia poporului român", „Sfatul", „Tribuna", „Ion Creangă", „Poporul român", „Românul", „Țara noastră", „Zărandul", „Plugarul român", „Zorile" ș.a.

Reprezentative în activitatea lui **U.-D.** nu sunt volumele *Din literatura poporană* (I-III, 1909-1910), ce la tipărire „au suferit foarte multe modificări din partea editorilor, care, convinși că dau o versiune originală, au eliminat pasaje întregi" din textele culese, ci colecția *Poezii și basme populare din Crișana și Banat* (1968), îmbogățită simțitor prin îndelungate și răbdătoare strădanii, de unde se detașează, ca având o valoare aparte prin „coloratura eroică", balada *Trei păcurari*, o variantă a *Mioriței*. Volumul este alcătuit din colinde, orații și cântece de nuntă, cântece de înmormântare, descântece, balade, cântece de dragoste și dor, cântece de jale și înstrăinare, cântece satirice și strigături, povești, legende și snoave. Acestea au fost culese între 1906 și 1961 de prin comunele și satele bănățene și crișene pe unde folcloristul a copilărit ori și-a desfășurat activitatea, în cea mai mare parte din Bodrogu Vechi, Bara și Gurahonț și câteva din zona Aiudului. Textele sunt redate cât se poate de fidel, cu toate particularitățile de limbă, culegătorul străduindu-se „a nu adăuga nimic, dar nici a lăsa neclar ceea ce e frumos", opinie împărtășită și de critica de specialitate. Ovidiu

Bârlea observă că **U.-D.** „s-a ținut destul de aproape de oralitatea folcloristică. Se vede la tot pasul cum țâșnește formularea populară, anumite exprimări caracteristice. Fraza este în genere simplă, neîncărcată de ornamente și perioade lungi, încât se citește cu vădită plăcere".

Culegeri: *Din literatura poporană*, vol. I: *Poezii poporane*, vol. II: *Povești din popor*, Lugoj, 1909–1910, vol. III: *Glume din popor*, Timișoara, 1910; *Minciuna minciunilor. Povești culese din Banat*, București, 1968; *Poezii și basme populare din Crișana și Banat*, pref. Ovidiu Bârlea, București, 1968; *Pipăruș-Pătru. Povești populare culese din Banat*, București, 1969; *Isprăvile lui Pipăruș*, cu ilustrații de Nicolae Hilohi, Timișoara, 1975; *Feciorul Împăratului Roșu și Împărăteasa-fără-de-moarte*, București, 1977; *Basme și poezii populare*, îngr. Gavril Matei Albastru, București, 2000.

Repere bibliografice: Dumitru Lazăr, *„Poezii și basme populare din Crișana și Banat"*, O, 1968, 11; Virgiliu Florea, *„Poezii și basme populare din Crișana și Banat"*, ST, 1968, 11; I.L. Hedeșan, *Cartea unui folclorist arădean*, „Flacăra roșie" (Arad), 1968, 7 542; Bârlea, *Ist. folc.*, 425–426; Datcu, *Dicț. etnolog*, II, 261–262. *I. D.*

UIUIU, Alexandru (20.III.1962, Feldru, j. Bistrița-Năsăud), prozator, dramaturg și poet. Este fiul Mariei (n. Ileni) și al lui Grigore Uiuiu, contabil. Urmează școala generală în localitatea natală, Liceul de Chimie și Facultatea de Filosofie a Universității „Babeș-Bolyai" la Cluj-Napoca (1982–1986). După absolvire este profesor la Școala Generală din Dorolea, județul Bistrița-Năsăud (1986–1990), apoi la Liceul Agricol din Bistrița (1990–1996). Până în 1998 va fi redactor-șef adjunct al cotidianului „Actualitatea BN", iar ulterior director la Centrul Județean al Creației Populare. Debutează în 1988 la „Vatra" cu un grupaj de proze scurte, și editorial cu volumul *Felia amară* (1993). A mai colaborat la „Cadran", „Minerva", „Euphorion", „Familia", „Contrapunct", „Luceafărul", „Steaua", „Hyperion", „Convorbiri literare", „Mișcarea literară", „Discobolul", „Echinox", „artPanorama" ș.a. Este director-fondator al revistei de etnologie „Zestrea" (1998).

Principiul disoluției pare să caracterizeze toate scrierile lui **U.** Mai întâi e vorba de o disoluție a genurilor: indiferent de (sub)titlurile anunțate, autorul se complace în a topi convențiile generice într-un continuum discursiv, în care se amestecă deopotrivă fragmente dramatizate, secvențe lirice și, mai ales, numeroase reflecții aforistice. De altfel, ultimele trimit deja spre cealaltă formă de transgresiune: oricare ar fi destinația imaginară spre care se îndreaptă ficțiunea, cert este că realul apare aici doar în postura de pistă de decolare a ideii. E drept, asta nu înseamnă că volumele lui **U.** ar fi teziste sau găunos-filosofarde, doar că uneori efectul de real e spulberat înainte de a lăsa asupra cititorului amprenta unui *make-believe*. Astfel, între povestirile din volumul de debut, *Felia amară*, textul titular demarează cu o reușită evocare melancolică a mamei și sfârșește cu o scenetă parodică și parabolică, ușor facilă, în care se întâlnesc Istoria, Poporul Român, Dumnezeu, Președintele, Mătușa Măriuca, Eu și Străinul. Mult mai izbutită e proza *Așteptând-o pe Godette*, unde o intrigă erotică se inserează pe fundalul unei lumi absurde, cu diferența că de data aceasta subversiunea mimesisului e asumată de la început (când naratorul primește vizita unui necunoscut enigmatic) până la finalul ce proclamă distincția între „fapt" și „imaginație" ca „nesemnificativă și inutilă". Interesante prin potențialul lor alegoric sunt și povestirile „de deșteptat copiii", care încheie cartea și care se vor transforma, odată cu *Povești din pădurile fanteziei* (1998), în feerie pură. În schimb, o miză mult mai ambițioasă are romanul *Ridicarea în genunchi* (1999), ce se deschide cu programarea unei sinucideri și se termină cu o epifanie neprogramată; între ele se dezvoltă o amplă criză existențială, oscilând între un pol metafizic și unul social. Captivantă prin observația caracterologică și prin dialectica ideilor, cartea pierde ca urmare a tonului demonstrativ anunțat din primele rânduri: „Omul este lup pentru sine. Aceasta este condiția pentru ca într-o vreme omul să devină lup pentru om. Autodevorarea se află în conținutul fiecărei clipe și este energia care face ca timpul să pulseze, istoria să se nască și natura să dăinuie". Sub un pretext erotic, „prozo-poemele" din *Socrate poetul* (2000) configurează și ele o parabolă ironică privitoare la raportul între „natură" și „cultură", între „viață" și „idee". Temperamentul scriitorului pare a se împlini însă în formula dramatică a (post)absurdului, materializată în volumul *Așteptând-o pe Godette* (2003; Premiul Asociației Scriitorilor din Sibiu), din care se distinge în primul rând piesa omonimă, unde melanjul de mitologeme biblice, de pamflet și grotesc, de registre stilistice, de livresc și metateatru creează imaginea unei umanități în derivă.

SCRIERI: *Felia amară*, Sibiu, 1993; *Povești din pădurile fanteziei*, Deva, 1998; *Ridicarea în genunchi*, București, 1999; *Socrate poetul*, Bistrița, 2000; *Așteptând-o pe Godette*, pref. Claudiu Groza, Cluj-Napoca, 2003.

Repere bibliografice: Ileana Urcan, *Între amărăciune și candoare*, TR, 1994, 13–14; Octavian Soviany, *Între verism și parabolă*, CNT, 1994, 34; Tania Radu, *Un debutant cam sceptic*, LAI, 1994, 39; Ada D. Cruceanu, *„Felia amară"*, „Timpul", 1994, 10; Miruna Nicolae, *Între felii amare*, RL, 1994, 43; Mihaela Ursa, *„Felia amară"*, ST, 1994, 12; Eugenia Tudor-Anton, *Felia dulce și amară a debutului*, LCF, 1995, 28; Dan Silviu Boerescu, *„Felia amară"*, „Cartea", 1996, 3; Tanco, *Dicț. lit. Bistrița, 368–369*; Aura Christi, *„Ridicarea în genunchi"*, CNT, 2000, 40; Paul Ungureanu, *„Socrate poetul"*, „Hyperion", 2001, 2; Lefter, *Scriit. rom. '80–'90*, III, 250–251. *A. Tr.*

ULEA, Traian (1.I.1896, Iași – 1.XII.1987, București), prozator. Este fiul Margaretei (n. Manu) și al lui Dimitrie Ulea, moșier. A urmat, în orașul natal, doi ani Școala Militară, apoi s-a înscris la Facultatea de Drept, dar a întrerupt-o, fiind mobilizat pe frontul primului război mondial. Ulterior rămâne ofițer de cavalerie activ; totodată își încheie studiile în 1921. În 1940 intră în magistratura militară cu gradul de maior, îndeplinind funcția de șef al Cenzurii presei militare. Confundat pe peronul gării din Iași cu fratele său, generalul Octav Ulea, fost mareșal al Curții regale, în 1952 este arestat și în urma unei sentințe eronate rămâne întemnițat la Văcărești până în 1955. Este autorul unei singure cărți de beletristică, *Amintiri de vânătoare* (1969), care se înscrie în lunga tradiție a literaturii cinegetice românești. În anii '70 a intenționat să continue firul rememorării isprăvilor vânătorești, dar nu a reușit mai mult

decât publicarea, în 1971, în revista „Convorbiri literare", a povestirii *Odaia din livadă*.

U. scrie literatură ocazional, iar paginile sale se resimt de timiditatea celui care nu se socotește scriitor, își cenzurează orice efect de originalitate, intrând cu bună știință sub tutela unui model. Volumul *Amintiri de vânătoare*, aflat la granița dintre pseudomemorialistică și pseudoficțiune, face figură anacronică în peisajul literar al deceniului al șaptelea din secolul trecut. Prima secțiune, *Vânători din codri*, este excesiv îndatorată narațiunilor cu subiect cinegetic ale lui Mihail Sadoveanu (care figurează și ca personaj, istorisindu-i-se o peripeție vânătorească), cu deosebirea că **U.** are tendința de a înghesui întâmplările în calapodul prea strâmt al unei verosimilități convenționale, deși o oarecare iscusință de povestitor, care se lasă simțită, ar fi promis mai mult. Povestirile reunite aici îl au ca protagonist pe Moșu Gheorghe, replică palidă a eroului sadovenian, tip de țăran hâtru, spirit lumesc și legat prin fire imperceptibile de tainele naturii. Din secțiunea a doua, *Vânători moderni*, în care sunt înșirate aceleași povestiri terminate în poantă, reține atenția *Salmi de ciori*, unde scriitorul promite reconstituirea unei anecdote folosite și de Al. O. Teodoreanu într-o schiță omonimă: este relatată o farsă de proporții, nu tocmai benignă, în care un ins crede că e ospătat cu salmi de sitar, dar de fapt i se servește cioară gătită după faimoasa rețetă franțuzească de preparare a vânatului cu pene. Mai dezvoltată, cea de-a treia secțiune, *Evocări*, propriu-zis memorialistică, unde nu se mai simte tirania modelului, ar fi fost realmente interesantă, mai ales datorită caracterului documentar. Apropiat al grupării „Viețiii românești" din perioada ieșeană, **U.** surprinde nuanțat atmosfera boemă de la Academia liberă, adăpostită într-o încăpere din faimoasa băcănie a lui Samoilă, sau ambianța de la crâșma Bolta Rece și creionează afectuos-nostalgic câteva portrete ale membrilor și colaboratorilor revistei (Mihai Codreanu, N.N. Tonitza). Se reține în special portretul lui G. Topîrceanu (cu o bună intuiție a psihologiei „personajului") și acela al bunului său prieten Al.O. Teodoreanu, zis Păstorel. Dar mai înainte de a se încerca în literatură și parcă tot într-o descendență a scriitorilor moldoveni exersați în fața cuptorului și a grătarului, **U.** a întocmit și o „pravilă" modernă pentru pregătirea vânatului și a peștelui, chiar așa intitulată: *Cum să preparăm vânatul și peștele* (1966). După bine-cunoscute rețete bătrânești transmise de la o generație la alta prin viu grai, câteva savuroase, deși scurte, considerații de gastronomie cinegetică, unde, dovedind erudiție în domeniu, îl citează pe faimosul gastronom și bucătar francez Ali-Bab (pe numele său real Joseph Babinski), dau seamă despre vesela înfrățire între vinuri, fripturi și pești de tot felul, vânat - de baltă, cu pene, cu blană etc. -, crustacei și tocături, ce le inspiră convivilor bună dispoziție și îi transportă într-o plăcută euforie. Această „probă" teoretico-practică preludează fericit amintirile vânătorești date tiparului trei ani mai târziu.

SCRIERI: *Amintiri de vânătoare*, pref. Demostene Botez, București, 1969.

Repere bibliografice: Al.A. Philippide, *O lectură delectabilă: „Amintiri de vânătoare"*, CL, 1970, 2; Gheorghe Zane, *Memorii*, îngr. Alexandru Bârlădeanu, Daniela Poenaru, Irina G. Zane-Marcu, introd. Dan Berindei, București, 1997, *201, 206.* *O. S.*

ULICI, Laurențiu (6.V.1943, Buzău - 16.XI.2000, Părău, j. Brașov), critic literar. Este fiul Elisabetei (n. Capeti) și al lui Petru Ulici, șef de gară. După absolvirea, în 1960, a Liceului „I. L. Caragiale" din Ploiești, urmează facultățile de Limba și Literatura Română și de Filosofie la Universitatea din București, luându-și licențele în 1966 și în 1970. Își susține doctoratul (1973) cu o teză de teoria literaturii. Începând din 1959 mai multe încercări poetice i-au apărut în „Luceafărul", în vreme ce primele texte critice îi sunt găzduite din 1965 în „Contemporanul", în redacția căruia va lucra peste două decenii (1966-1989). În 1990 devine directorul seriei noi a revistei „Luceafărul". Între 1992 și 1994 e vicepreședinte și din 1994 președinte al Uniunii Scriitorilor, activitatea fiindu-i întreruptă de moartea prematură. A mai fost prezent în „Amfiteatru", Argeș", „Ateneu", „Astra", „Convorbiri literare", „Familia", „România literară", „Tomis", „Tribuna", „Transilvania", „Viața românească", „Vatra" ș.a. Unele contribuții - versuri, recenzii, articole de critică literară - le-a semnat Laurențiu Buga, Igorescu, Laborios, Mircea Moga, Al. Rona. În legislatura 1996-2000 este senator, ales pe listele Convenției Democratice Române.

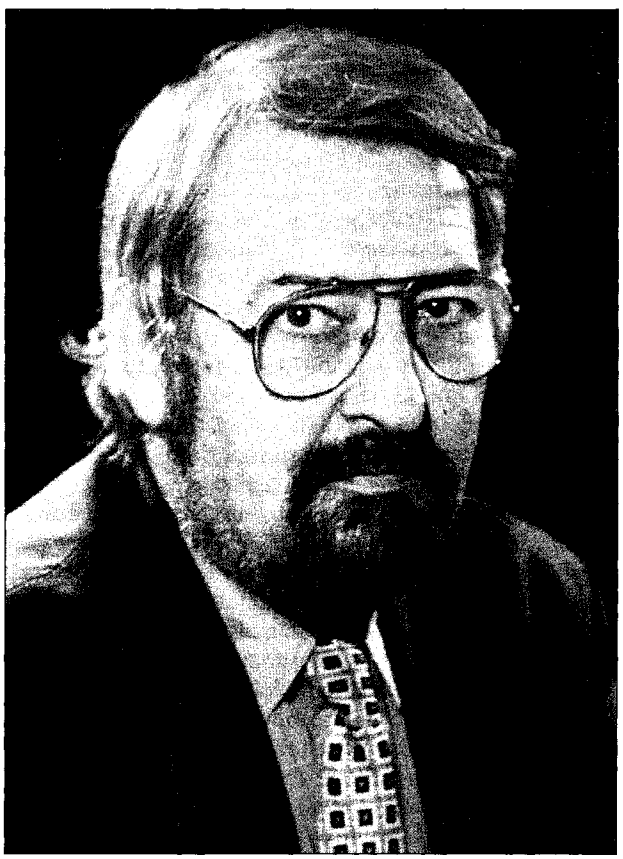

Volumul de debut al lui **U.**, *Recurs* (1971), reunește o serie de eseuri împărțite în trei secțiuni: prima e dedicată miturilor întemeietoare ale culturii române (Miorița, Meșterul Manole, Luceafărul), a doua celor mai de seamă poeți moderni autohtoni (Tudor Arghezi, Ion Barbu, Lucian Blaga, G. Bacovia, Ion Pillat, Al. A. Philippide), iar ultima analizează versuri emblematice precum „Nu credeam să-nvăț a muri vreodată" sau „Sfânt trup și hrană sieși, hagi rupea din el". În ceea ce privește teoria literară propriu-zisă, **U.** afirmă existența a două situații lirice fundamentale, implicit a două feluri de poezie: „poezia-existență", tributară îndeosebi atitudinii romantice, în cazul căreia eul liric trăiește exclusiv înăuntrul ființei poetului, și „poezia-interpretare", unde eul liric se arată preocupat cu deosebire de lumea exterioară, poezia născându-se aici din „proiecția lumii aparente în microcosmosul lăuntric". Se poate observa că împărțirea propusă se suprapune peste bine cunoscuta dihotomie psihologică introvertit/extrovertit. *Prima verba* (I-III, 1975-1991) însumează cronicile lui **U.** la cărți de debut, apărute mai ales în „România literară", unde din 1973 a fost titularul rubricii omonime. *Confort Procust* (1983; Premiul Uniunii Scriitorilor) cuprinde eseuri consacrate unora dintre cei mai importanți scriitori români contemporani - Marin Preda, Nichita Stănescu, Ana Blandiana, Augustin Buzura, Mircea Horia Simionescu ș.a. Cronica literară este un risc, spune **U.**, iar cel care o practică, departe de a fi un om fericit, trăiește într-o goană continuă, într-o stare de neliniște perpetuă: confort procustian. *Literatura română contemporană* (I, 1995; Premiul Uniunii Scriitorilor), văzută de autor ca „însumare de profiluri, biografie comentată și sinteză ideologică", se dorește a fi, asemenea cărții de debut, un volum atotcuprinzător: **U.** își propune să scrie o istorie exhaustivă a literaturii române, convins că „orbirea" unor critici de mare autoritate înaintea unor opere a căror valoare a fost recunoscută fără dificultate de posteritatea imediată are drept cauză pur și simplu necitirea scrierilor în discuție. Prin urmare, criticul este dator să citească „totul": chiar dacă demersul său nu poate avea sorți de izbândă pentru o întreagă literatură, ideea poate fi aplicată cu succes unei perioade scurte a acesteia; literatura contemporană devine, în acest context, un domeniu de aplicabilitate exemplar. Trecerea în revistă a argumentelor și criteriilor axiologice care fundamentează istoria literară îl conduce pe **U.** la o periodizare a literaturii și culturii întemeiată pe ideea de generație, categorie având ca subdiviziuni promoțiile. Astfel, promoția '70, căreia îi este dedicat primul volum - rămas singurul -, se definește, în viziunea criticului, prin creditul acordat individualității, prin mobilitatea ideatică și concepția relativistă, în cadrul acesteia esteticul fiind reconciliat cu eticul, socialul și politicul.

SCRIERI: *Recurs*, București, 1971; *Prima verba*, I-II, București, 1975-1978, III, Timișoara, 1991; *Biblioteca Babel*, București, 1978; *Confort Procust*, București, 1983; *Puțin, după exorcism...*, București, 1991; *Dubla impostură*, București, 1995; *Literatura română contemporană*, vol. I: *Promoția 70*, București, 1995; *Scriitori români din afara granițelor țării*, București, 1996; *Mitică și Hyperion*, îngr. Aurelia Ulici, pref. Doina Uricariu, București, 2000. **Antologii:** *Arghezi, Bacovia, Barbu, Blaga, Fundoianu, Maniu, Pillat, Vinea, Voiculescu*, introd. edit., București, 1974; Al. Macedonski, *Cartea de aur*, postfața edit., București, 1975; George Coșbuc, *Poezii alese*, postfața edit., București, 1979; *Nobel contra Nobel*, I-II, București, 1988; *O mie și una de poezii românești*, pref. edit., I-X, București, 1997.

Repere bibliografice: Constantin, *Prozatori-critici, 124-125*; Grigurcu, *Idei, 231-240*; Ion Lotreanu, *Critica debutului*, „Scânteia tineretului", 1976, 8 427; Cornel Ungureanu, *„Prima verba"*, O, 1976, 8; Al. Dobrescu, *„Prima verba"*, CL, 1976, 3; Cornel Moraru, *O carte despre debutanți*, VR, 1976, 4; Culcer, *Citind, 14-17*; Vasile Chifor, *Critica de întâmpinare*, T, 1978, 1; Petru Poantă, *„Prima verba", II*, ST, 1978, 10; Iorgulescu, *Scriitori, 348-350*; Ungheanu, *Lecturi, 301-306*; Costin Tuchilă, *„Prima verba", II*, „Scânteia tineretului", 1979, 9 352; Alex. Oproescu, *Scriitori buzoieni. Fișier istorico-literar*, Buzău, 1980, *110-112*; Culcer, *Serii, 104-109*; Grigurcu, *Critici, 389-399*; Tomuș, *Mișcarea, 324-326*; Valentin Tașcu, *Fuga fiului risipitor*, ST, 1983, 5; Gheorghiu, *Reflexe, 121-126*; Grigurcu, *Între critici, 226-230*; Constantin Trandafir, *„Confort Procust"*, T, 1984, 9; Iorgulescu, *Prezent, 292-295*; Tihan, *Apropierea, 175-181*; Alexandru Vlad, *Nobel vs. Nobel*, ST, 1990, 7; Toma Roman, *Opoziția - o poziție*, RL, 1992, 14; Eugen Istodor, *Ulici cel sângeros și coarnele de taur*, RL, 1992, 35; Octavian Soviany, *Debuturi în costum de epocă*, APF, 1992, 9-10; Dan Cristea, *Criticul la cincizeci de ani*, RL, 1993, 18; Mircea Mihăieș, *Bolnavii lui Ulici*, O, 1995, 7; Monica Spiridon, *Paradigmele literaturii contemporane*, LCF, 1995, 23; Geo Șerban, *Hartă în relief*, LCF, 1995, 23; Dan Silviu Boerescu, *Istorie literară en gros, critică istorică en detail*, LCF, 1995, 23; Caius Dobrescu, *Monument și sentiment*, RL, 1995, 48; George Pruteanu, *Un puzzle bine drămuit*, RL, 1995, 48; Florin Mihăilescu, *Dilemele lecturii critice*, ST, 1996, 11-12; Simuț, *Critica, 146-148*; Ioan Buduca, *La o antologie*, VTRA, 1998, 2; Romulus Diaconescu, *O lume a dialogului*, București, 1998, *87-92*; Nicolae Breban, *Laurențiu*, CNT, 2000, 45; Iosif Naghiu, *Niciodată la timpul trecut*, CNT, 2000, 45; *In memoriam. Laurențiu Ulici*, CL, 2000, 11; Cassian Maria Spiridon, *Laurențiu Ulici, de la prima până la ultima verba*, CL, 2000, 12; Sergiu Adam, *Un semn de adio, o șoaptă, o lacrimă. Cântec de leagăn*, ATN, 2000, 12; *Dict. esențial, 850-852*; Dimisianu, *Lumea, 275-279*; Micu, *Ist. lit., 716-717*; Octavian Soviany, *Testamentul lui Ulici*, LCF, 2001, 7; Paul Cernat, *Bridge peste ape tulburi*, OC, 2001, 74; Grigor, *Moromete, 74-78*; Valeriu Nicolescu, *Buzău-Râmnicu Sărat. Oameni de ieri, oameni de azi*, II, partea I, București, 2001, *535-537*; Popa, *Ist. lit.*, II, *1119*; *Portret de grup cu Laurențiu Ulici*, îngr. Gheorghe Pârja, Echim Vancea, Ioana Petreuș, Cluj-Napoca, 2002; *Laurențiu Ulici - 60 de ani de la naștere*, LCF, 2003, 17 (semnează Vasile Andru, Mariana Criș, Gheorghe Istrate, Stelian Tăbăraș, Dumitru Radu Popa); Horia Gârbea, *Vacanță în Infern*, II, București, 2003, *67-71*; Mihai Cimpoi, *Critice*, III, Craiova, 2003, *201-205*. *L. H.*

ULIERU, George (8.IX.1884, Câmpulung - 28.VIII.1943, Câmpulung), prozator și traducător. Este al doilea născut din cei șaptesprezece copii ai Elenei și ai lui Ghiță Ulieru, cojocar. După școala primară și Gimnaziul „Dinicu Golescu" urmate în orașul natal, în 1903 absolvă Liceul „I.C. Brătianu" din Pitești și se înscrie la Facultatea de Medicină din București, unde formarea sa va fi influențată de savantul Gh. Marinescu. Își încheie studiile în 1909, iar în 1913 își susține doctoratul. Primește un post la Turtucaia, de unde se va muta în scurtă vreme, trecând prin mai multe localități. Mobilizat în 1916, face războiul ca locotenent medic. Ulterior reîncepe odiseea

mutărilor din loc în loc, deseori din cauza unor sancțiuni disciplinare. Simpatizant socialist, la 1 mai 1925 i se confiscă un manifest tipărit în o mie de exemplare, este anchetat de poliție și consemnat la domiciliu. A debutat în 1914, sub pseudonimul George din Muscel, la revista „Valuri" din Iași. A editat revistele „Rândunica" (1925–1928, Alexandria), „Facla Muscelului" (1926–1927, Câmpulung) și „Piatra Craiului" (1928–1929, Dragoslavele) și a colaborat cu articole pe teme sociale, politice, de igienă și educație sanitară, precum și cu traduceri la numeroase publicații: „Analele Dobrogei", „Gazeta Alexandriei", „Muguri", „Muscelul nostru", „Curierul nostru", „Presa", „Revista noastră", „Steaua poporului", „Junimea", „Glasul țării" ș.a., cele mai multe editate în orașele prin care a peregrinat, și efemer la „Adevărul literar și artistic". Stabilit la Alexandria, spre sfârșitul anului 1927 redactează prima formă a jurnalului *Din carnetul unui medic de plasă*, intenționând să-l publice sub pseudonimul dr. Ion Cicoare, cu titlul *Din viața de apostol. Însemnările unui medic de plasă*. Abia odată cu a treia variantă, încheiată la Câmpulung, unde se retrăsese în 1938, după ieșirea la pensie, renunță la pseudonim în favoarea identității reale. Din cauza morții premature, jurnalul va apărea postum, în 1946, la insistențele fratelui său și prin grija lui Al. Rosetti, în „Revista Fundațiilor Regale", iar în 1948 în volum. Mare admirator al lui Rabindranath Tagore, a tradus, prin intermediar, din creația acestuia – *Poeme*, în „Analele Dobrogei", 1921, *Prinos de cântece (Gitanjali)*, 1923 – și s-a numărat printre intelectualii care i-au urmărit conferințele ținute în 1926, la vizita în România. A mai tradus din nuvelele lui Ivan Turgheniev (*După moarte. Clara Milici. Două zile prin codrii seculari*, 1922), o interesantă broșură de popularizare a regulilor unei vieți lungi și sănătoase de A. Guéniot, *Arta de a-ți prelungi zilele. Povețele unui medic care a depășit vârsta de o sută de ani* (1931), și *Îndrăgiți natura* (1932), o „culegere de gânduri alese asupra naturei" aparținând unor scriitori și cugetători străini (John Ruskin, Wordsworth, Emerson, Goethe, Shelley, D'Annunzio, J.-J. Rousseau, Amiel, Taine, Voltaire, Mistral ș.a.). O promisiune de orginalitate este și manuscrisul intitulat *Jurnalul sorei Olimpia*, datat 1931 și rămas necunoscut până în 1967, pagini de un umor savuros, ce întredeschid o ușă spre traiul colcșit de năravuri laice al unor tinere măicuțe și al stareței lor. A mai folosit pseudonimele N. Dumitriu, Ion Pravăț, George din Muscel, Van Ryd, Ion Retevei, Tugomir, Alma Deodor, I. Pretor, Eriantus.

Descoperite întâmplător, însemnările *Din carnetul unui medic de plasă* aparțin unui om care aproape treizeci de ani a dus o existență seminomadă, obligat de autoritățile locale, nemulțumite de dârzenia și de lipsa lui de docilitate la injoncțiunile oficialităților, să-și schimbe frecvent domiciliul. Migălite ani de zile, acestea „zugrăvesc din punct de vedere sanitar rural epoca 1918–1938", sunt interesante ca perspectivă de viață, dar mai ales ca document asupra condițiilor igienice de la sate și a stării sociale și de spirit care le explică. G. Călinescu întrevede în *Însemnări...* și o „vagă undă de mizantropie" ce se degajă din situații comice și totodată triste în sine, dar mai cu seamă din mentalitatea unei categorii sociale funciar sceptice, dacă nu chiar refractară în special la binefacerile științei medicale. Din această respingere altoită pe superstiții și prejudecăți ancestrale se trage, de pildă, moartea unui copil împachetat de părinți în balegă, după obiceiul locului, în loc să i se administreze medicamente, astfel se justifică revenirea *in corpore* la cârciumă a sătenilor abia ieșiți de la o conferință-lecție de igienă asupra ravagiilor alcoolismului. Materialul, viu și divers, cules la sursă (tematic, unele însemnări reiau subiecte din articolele și pamfletele publicate de **U.**), este transcrierea fidelă a unor experiențe, dar pe măsură ce autorul își conturează o conștiință a scrisului, el se lasă furat de plăcerea de a rotunji prin comentariu faptele și întâmplările, de a le nuanța cu portrete trasate din doar câteva linii, iscusit realizate. „Însemnările", numerotate până la 136, ca niște fișe de observație medicală, socială, politică, de viață sau doar comportamentale, capătă coerență narativă prin raportare la câteva figuri – adevărate caricaturi în acvatintă, cum sunt doctorul Barbete, agentul sanitar Nae Țăpoi, medicul primar al județului, Popescu-Căpușe. Observând că scrierea lui **U.** ridică și „problema jurnalului literar", a distincției între realitate și ficțiune, dând indicii clare despre „eventualitatea ca în perspectivă medicul de plasă să fi putut ajunge un savuros umorist", Perpessicius se oprește și asupra numelor proprii, a căror autenticitate poate fi concurată doar de realitate:

Filodorma e o copilă de țăran botezată de nevasta unui funcționar bancar, Mândricioaia e o moașă meșteră în „trasul de rânză" și datul „în zodii", Gâță e un soi de șantajist rural, doctorii Popescu-Căpușe și Cicoare schimbă între ei localitățile de reședință - Noroaiele de Sus cu Croncani și Smârcuri -, o țărancă e Silistra, alta e Safta lui Briceag. Spirit riguros, doctorul **U.** a deprins în perioada de formație calitățile de căpetenie ale profesionistului: observarea atentă a realității, gândirea rațională, dragostea de semeni, dorința de a ajuta oamenii în suferință, toate regăsibile în jurnal. Paginile lui alcătuiesc mărturia unei conștiințe etice, prin acuitatea și exactitatea observației ele având semnificația unui document social, întregit adeseori de perspectiva asupra psihologiei și a moravurilor din epocă și mai ales de notarea superstițiilor și a incuriei ce stăpâneau încă lumea satului românesc în prima jumătate a secolului al XX-lea. *Însemnările...* sunt *diarium*-ul unui om de două ori înzestrat, ca medic-apostol și ca „fin literat amator" (Alexandru Piru), din generoasa stirpe de medici-scriitori întâlnită în toate literaturile lumii. Asumată necondiționat în 1948 de oficialitățile culturale ale noii puteri prin tipărirea în colecția „Cartea poporului", scrierea lui **U.** a avut o carieră de invidiat în anii '50 ai secolului trecut: a fost tradusă într-un singur an, 1951, în maghiară și polonă, a cunoscut trei ediții girate de Al. Rosetti la intervale relativ scurte (1948, 1949, 1958) și două dramatizări, pentru scenă și pentru televiziune, ambele cu titlul *Medicul de plasă*.

SCRIERI: *Amintiri*, Constanța, 1921; *Din carnetul unui medic de plasă. Însemnări*, pref. Al. Rosetti, București, 1948; ed. I-II, București, 1949; ed. 3, București, 1958; *Scrieri*, îngr. Mihail Robea, pref. Ion Biberi, București, 1967; *Pagini de dor*, f.l., f.a. **Traduceri:** Ivan Turgheniev, *După moarte. Clara Milici. Două zile prin codrii seculari*, Pitești, 1922; *Comori sufletești*, Câmpulung, 1923; Rabindranath Tagore, *Prinos de cântece (Gitanjali)*, Pitești, 1923; *Îndrăgiți natura. Culegere de gânduri alese asupra naturei*, Câmpulung, 1932; [Henryk Sienkiewicz, Ivan Turgheniev, Francis Jammes], *Trei povestiri duioase*, Câmpulung, 1933.

Repere bibliografice: *Dr. G. Ulieru*, U, 1943, 236; Red., [*Notă bibliografică*], RFR, 1946, 7; Ieronim Șerbu, *„Din carnetul unui medic de plasă"*, „Veac nou", 1946, 40; V. Cristian, *Însemnările d-rului Ulieru*, „Apărarea", 1946, 12; Petre Bellu, *Însemnările doctorului Ulieru*, „Era nouă", 1946, 593; Cezar Petrescu, *Mărturisirile unui medic de țară*, „Semnalul", 1948, 1 866; Ov. S. Crohmălniceanu, *„Din carnetul unui medic de plasă"*, CNT, 1948, 113; Constant Ionescu, *„Din carnetul unui medic de plasă"*, RMB, 1948, 1 318; Adrian Marino, *Însemnările doctorului Ulieru*, „Națiunea", 1948, 225; Mihail Meria, *Lucrările dintâi ale doctorului Ulieru*, CNT, 1948, 116; Perpessicius, *Opere*, XI, *349-353*; Călinescu, *Gâlceava*, II, *852-855*; Mihail Robea, *15 ani de la moartea lui Ulieru*, „Secera și ciocanul", 1958, 27; Fănuș Neagu, *Pe urmele doctorului Ulieru*, LCF, 1958, 10; Paul Georgescu, *„Din însemnările unui medic de plasă"*, „Informația Bucureștiului", 1959, 1 840; Mihail Robea, *Ulieru și administrația vremii sale*, VR, 1959, 9; Mihail Robea, *Completări la un jurnal*, VR, 1961, 2; Mihail Robea, *George Ulieru scriitorul*, LL, 1962; Gheorghe Petrovici, *Medicul de țară Gheorghe Ulieru*, București, 1963; Marin Voiculescu, Mircea Anghelescu, *Medici scriitori... Scriitori medici*, pref. Tudor Vianu, București, 1964, *252-255*; Augustin Z. N. Pop, *Din istoria culturii argeșene*, Pitești, 1965, *56-57*; Eugen Barbu, *Jurnal*, București, 1966, *161*; Dumitru Micu, *Doctorul Ulieru*, GL, 1967, 15; Ștefan Marinescu, *Ulieru și noi, medicii moderni*, „Muncitorul sanitar", 1967, 28; Piru, *Panorama, 314-315*; Mircea Scarlat, *Doctorul Ulieru la Alexandria*, „Teleormanul", 1970, 687; Al. Rosetti, *Note din Grecia. Diverse. Cartea albă*, București, 1970, *135-137*; Silvestru Voinescu, *Argeșeni în spiritualitatea românească*, Pitești, 1980, *105-110*; Apolzan, *Aspecte, 359-360*; Stelian Ceampuru, *George Ulieru (1884-1943)*, „Buletinul Societății de Științe Filologice", 1984; Cristea, *Teleorman, 695-697*; Radu René Duda, *Un medic de țară: George Ulieru*, ATN, 1997, 3; Popa, *Ist. lit.*, I, *265*; *Dicț. scriit. rom.*, IV, *656-658*; Grigore Constantinescu, *Confesiuni literare*, București, 2003, 221-232. *I.M., R.P.*

ULISE, publicație apărută la București, ca lunar, între 15 mai și octombrie 1932 (trei numere) și în ianuarie 1933. Redactor: Lucian Boz; responsabil cu corespondența: Emil Ungher, care devine redactor pentru numărul din 1933. Revistă modernistă, **U.** își propune să fie expresia tinerei generații, încercând să dea o replică celor care, neîncrezători, contestau apariția „noii spiritualități" (Arșavir Acterian, *Discuții*). Poezia, destul de bine marcată ca pondere în economia fiecărui număr, este semnată de Dan Botta (*Lai* - în franceză), Eugen Jebeleanu (*Răscoala*), Simion Stolnicu (*Hebron funerar*), Barbu Brezianu (*Rondel, atribuit lui Villon*), Emil Botta, Al. Robot, Horia Stamatu, Corneliu Temensky, Emil Ungher, Horia Groza. Proza este reprezentată de fragmentul *Liuba din Los Angeles, cocotă cu zurgălăi și un pește* de Neagu Rădulescu, indicând timpuriu și neechivoc direcția inspirației pe care se va instala

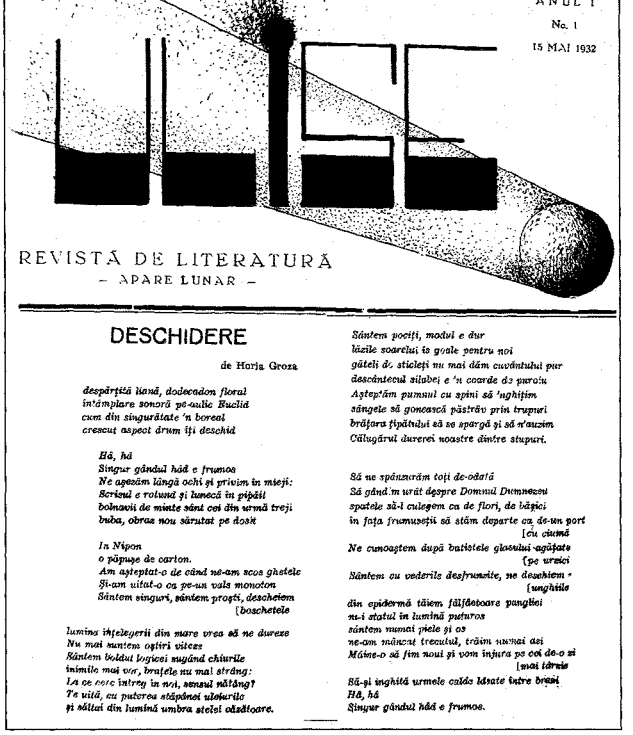
ANUL I
No. 1
15 MAI 1932

REVISTĂ DE LITERATURĂ
– APARE LUNAR –

DESCHIDERE

de Horia Groza

despărțită lună, dodecadon floral
întâmplare sonoră pe-aulic Euclid
cum din singurătate 'n boreal
crescut aspect drum își deschid

Hă, hă
Singur gândul hăd e frumos
Ne așezăm lângă ochi și privim în miezi:
Scrinul e rotund și lunecă în pripăși
bolnavii de miste sânt ochi din urmă treji
buba, obraz nou sărutat pe dosăr

In Nipon
o păpușe de carton.
Am așteptat-o de când ne-am scos ghetele
Și-am viitat-o cu pe-un vals monoton
Sântem singuri, sântem proști, deschcicom
[*boschetele*

lumina înțelegerii din mare vrea să ne dureze
Nu mai sântem oglinzi vitrez
Sântem boldul logicei sugând chiurile
inimile mai vor, brațele nu mai strâng:
La ce este întreg în noi, sonul nălânge?
Te uită, cu puterea stăpânei ulcelurile
și săltai din lumină umbra stelei căzătoare.

Sântem pociți, modul e dur
lăzile soarelui în goale pentru noi
găteli de sticleți nu mai dăm cuvântului pur
descântecul silabei e 'n coarde de pureiu
Așteptăm pumnul cu spini să 'nghițim
sângele să gonească păstrău prin trupuri
brățara țipătului să se spargă și să n'auzim
Călugărul durerei noastre dintre stupuri.

Să ne spânzurăm toți de-odată
Să gând'm urât despre Domnul Dumnezeu
spatele să-l culegem ca de flori, de băjici
în fața frumuseții să stăm departe ca de-un port
[*cu ciumă*
Ne cunoaștem după bătăile glasului agățate
[*pe urzici*
Sântem cu vederile desfrunzite, ne deschiem
[*unghiile*
din epidermă tăiem fâlfâitoare pungiței
n-i statul în lumină puțuros
sântem mumat piele și os
ne-am mâncat trecutul, trăim numai azi
Mâine-o să fim noui și vom înjura pe cei de-o zi
[*mai târzie*
Să-și înghită urmele caldă lăsate între brazi
Hă, hă
Singur gândul hăd e frumos.

foarte tânărul scriitor, precum și resursele umoristice ale scrisului său, și de scurta proză avangardistă a lui Jonathan X. Uranus (Mihail Avramescu), intitulată *Despre șapte. Mic studiu cu consecințe nebănuite*, plasată sub absurdul motou propriu „Cel mai mare număr e și cel mai vechi". Mai sunt de menționat fragmentele selectate din jurnalul lui Eugen Ionescu (*Carnet intim*) și din cel al lui Arșavir Acterian (*Din jurnalul unui pseudofilosof*). La „Cronica literară", la „Pancronica" sau în afara acestor rubrici e prezent Horia Groza, care se hazardează într-o execuție a debutului editorial al lui Mihail Sebastian, acuzând autorul, confesiunile și notațiile sale estetice adunate în volumul *Fragmente dintr-un caiet găsit* de „suficiență intelectuală", incapacitate „de investigație critică", „poză", „infantilism", „lipsă de maturizare" și indicând scrierea ca una „de trucaj romantic". Puțin mai blând este același semnatar cu versurile lui Ilarie Voronca din *Act de prezență*, admițându-i aproape concesiv talentul și placheta drept „certificat de naștere al unui nou poet". O examinare critică mult mai nuanțată se află în *Glose la poezia „Flori de mucigai"*, fiind aplicată de Lucian Boz liricii argheziene, dar mai ales esteticii poetului, totuși recunoscut fără ezitare „cel mai modern poet român", iar *Flori de mucigai* ca o etapă de clarificare a scrisului său. O abilă punere în pagină este și încercarea revistei de a situa anul 1932 sub semnul exegezei eminesciene, deoarece alături de recenzia răuvoitoare a lui Emil Ungher la *Viața lui Eminescu* de G. Călinescu – deși apreciată drept „cea dintâi carte care tradusă ar putea prezenta străinilor, în sfârșit, în pagini de înaltă tensiune chipul tragic al marelui genitor al poeziei românești actuale" – se află o analiză elogioasă și marcat partizană a cărții lui Lucian Boz, *Eminescu. Încercare critică*, semnată Liviu Teodoru, și precedată, pentru a fi pe deplin convingătoare, de un fragment din caietele intitulate *Masca lui Eminescu*. Alte cronichete și semnalări de noutăți editoriale, iscălite de Emil Ungher, Octav Șuluțiu, Lucian Boz ș.a., prezintă *Itinerar sentimental* de Perpessicius, primele trei volume din romanul *În preajma revoluției* de C. Stere, *Bizu* de E. Lovinescu, *Zbor alb* de Radu Boureanu, *Domnul Negoiță sau Individul contra statului* de Tudor Teodorescu-Branițte, *Soliloquii* de Mircea Eliade și *Omul de după ușă* de Ion Călugăru. *Sub semnul lui Urmuz* este un nuanțat portret dual, om – scriitor, făcut de Lucian Boz cu prilejul apariției volumului *Pagini bizare*, conținând cele opt proze urmuziene editate de Sașa Pană, pe care le definește „ca un fel de rimbaudian *Saison en Enfer*, adică testament". Destul de bine reprezentată este și eseistica, prin Anton Holban (*Contribuții la specificul românesc*), Emil Botta (*Stilul cinematografic*) și Horia Groza (*Scurtă geografie asupra Evului Mediu, Motive pentru o critică modernistă: I, Domnul Lovinescu și fețele sale*). Au mai colaborat Petru Comarnescu, Mircea Grigorescu, Pericle Martinescu, V. Cristian. *R. P.*

ULMEANU, Radu (25.I.1946, Ulmeni, j. Maramureș), poet. Este fiul Elenei (n. Miclăuș) și al lui Matei Ulmeanu, contabil; prenumele la naștere: Radu Florian. Urmează școala generală (1952–1959) și liceul (1959–1963) la Satu Mare, apoi Facultatea de Filologie a Universității „Babeș-Bolyai" din Cluj (1963–1965), pe care o continuă la Iași (1965–1968); revine la Cluj, unde își trece licența în 1975. Intră în jurnalistică la „Cronica sătmăreană" în 1968 și concomitent în învățământ, ca profesor în județele Cluj și Satu Mare, iar din 1975 la o școală generală din orașul Satu Mare. După 1989 este director al Studioului de Radio și Televiziune Samtel din Satu Mare, director-fondator al Casei de Editură Pleiade și al revistei culturale omonime (1990–1994), al publicațiilor „Arena" (1990–1994) și „Acolada", comentator politic în presa locală („Gazeta de Nord-Vest", „Informația zilei"). Debutează la „Luceafărul" în 1964 cu versuri, la rubrica „Poșta redacției"; abia după doi ani, în 1966, revine cu poezie în „Contemporanul"; debutul editorial, cu un grupaj de versuri prezentat de Geo Dumitrescu, îl face în antologia colectivă *Eu port această ființă* (1972), alcătuită de Nicolae Prelipceanu. Prima plachetă personală, *Patinoar* (1979), este urmată de altele, între care *Un domeniu al meu* (1982) și *Sonete din Nord* (1990). Mai colaborează la „România literară", „Amfiteatru", „Cronica", „Viața românească", „Tribuna", „Steaua", „Echinox" ș.a.

Poeziile lui **U.** definesc un cadru imaginar, caracterizat printr-o concepție clară a articulării, un rol semnificativ în structura de ansamblu avându-l recurența metaforelor și a simbolurilor. Întreg parcursul liricii sale este jalonat de predilecția pentru contraste vizuale puternice în proiecția scenelor de haos apocaliptic, însoțite de violența exprimării, de nostalgii paseiste ce acutizează dezamăgirile prezentului și crizele de identitate ale eului liric. Ca prim context de transpunere a apocalipselor personale, acordate perfect celor ce bulversează lumea, *Patinoar* trasează direcțiile pe care le va urma opera autorului, introducând în același timp poncifele ulterioare ale scriiturii: poetica „privirii" ca mecanism al miraculoasei descoperiri de sine, termenii „piatră" și „pom" trimițând la antiteza între staticul mineral și dinamica vegetației, metaforele – „climatul fulgerului", „roata care se-nvârte". Clădit pe baza opozițiilor copilărie / maturitate, trecut / prezent, angoasele existenței lipsite de sens / purificarea prin cufundare în iubire, procesul evaluării de sine se prezintă în toată spontaneitatea desfășurării sale, o atenție aparte fiind atribuită înregistrării momentelor de impas ontologic, concretizate în eșecuri și îndoieli, în conștiința inutilității. Mizând pe jocul identităților și pe numeroase trimiteri livrești, **U.** interpretează, în tablouri de o subtilitate meșteșugită, condiția poetului, voce sortită să rătăcească prin infernul unui prezent al imaginației sterile („De la o vreme începi să mori scriind epopei / te-ntrebi despre climatul fulgerului, cu gândul / la roata care se-nvârte" – *Tu, orb ca Homer*; „Din momentul când ai început să cânți ți-ai asumat / infernul / din momentul când ai început să-ndrugi primele cuvinte / rimate / cazanele cu smoală au devenit îngrozitor de banale" – *Către Orfeu*). La fel ca în cazul sonetiștilor italieni ai Evului Mediu și ai Renașterii, în versurile lui **U.** iubirea devine soluție soteriologică, numeroasele poeme construite în jurul acestui nucleu tematic venind să reducă anxietatea provocată de excesul imaginilor centrate pe reflectări ale cataclismelor (*Stele albe se-aprind, Visul de aur, Atât de suavă, Bântuiam universul*). Poezia *Unde ești, glorie*, rezultat al sintezei influențelor –

mai evidente fiind cele preluate din *Ecleziast* și din *Vita nuova* a lui Dante –, se remarcă prin acuratețea adaptării la contextul modernist, poetul găsind actualizarea optimă a substanței lirice tradiționale: „Unde ești, glorie și vanitate, / unde, iubito, ai dispărut / cu picioarele tale ce sprijineau universul / unde-ai plecat, ce drumuri ai mai bătut, / ce gropi aprinse ai sărit, / pe unde ai mai plâns cu pumnii în gură?" Obstinația de a păstra formula odată descoperită în structura plachetelor ulterioare – *Un domeniu al meu*, *Astrele negre* (1983), *Sintagmele nopții* (1987), *Ce mai e nou cu Apocalipsa* (1997) – nu diminuează valoarea operei, în majoritatea situațiilor discursul având resurse de a fi aparent același, dar în realitate diferit ca modalitate interpretativă. O variabilă semnificativă o reprezintă miza fiecărui volum, marcând nuanțele semantice ale constructului de ansamblu: în *Patinoar* este exploatată latura autobiografică, în *Un domeniu al meu* e privilegiat aspectul filosofic, *Astrele negre* inserează dimensiunea religioasă, *Ce mai e nou cu Apocalipsa* accentuează dramatismul condiției umane, determinat direct de tulburările sfârșitului de mileniu. Nu doar un scriitor creativ, vizual, ci și posesor al unei bune culturi poetice, **U.** își exersează meșteșugul artistic în diverse registre, abordând inclusiv specii consacrate prin tradiție, de tipul „apărărilor" renascentiste (*Scrisoare din intermundii* – pledoarie pentru libertatea imaginației, rezultat al desprinderii de rațional și convenționalism), al psalmilor (*Psalm*) ori al artelor poetice (*Să urc*). Rafinată și constituind o excepție față de tematica generală, căreia i se asociază poemele angoaselor de proporții apocaliptice, scrise cel mai adesea pe un ton furibund, culegerea *Sonete din Nord* închipuie o „istorie" a creațiilor cu formă fixă, ritmată la nivelul substanței poetice de zbuciumul îndrăgostitului când sfâșiat de durere, când amăgit de speranță, când extaziat de renașterea iubirii. „Umblu pe străzi ploioase și te caut", „Ce rană am acum în piept căscată", „Vreau depărtării moarte să te smulg", „Ce mângâieri îmi dai cu o privire", „Parcă-i blestem, iubita mea", „Eram turbat de ură și durere" fac să se desfășoare sub privirile „martorilor" – Dante, Baudelaire, Mallarmé, V. Voiculescu – eterna căutare a desăvârșirii spirituale, împlinirea iubirii profane fiind o primă piatră de încercare.

SCRIERI: *Patinoar*, București, 1979; *Un domeniu al meu*, București, 1982; *Astrele negre*, București, 1983; *Sintagmele nopții*, București, 1987; *Sonete din Nord*, București, 1990; *Ce mai e nou cu Apocalipsa*, Timișoara, 1997; *Climatul fulgerului*, Cluj-Napoca, 2001.

Repere bibliografice: Dan Ciachir, *Un debut remarcabil*, SPM, 1979, 470; Nicolae Ciobanu, *Un elegiac modern*, LCF, 1979, 14; Gheorghe Pituț, *„Neobosita căutare a luminii"*, LCF, 1979, 14; Ion Murgeanu, *Ceva foarte aproape de torță*, RMB, 1979, 10 864; Adrian Popescu, *Ipostaze lirice*, ST, 1979, 6; Laurențiu Ulici, *Un poet...*, RL, 1979, 25; Eugen Simion, *Tineri poeți*, RL, 1979, 33; George Vulturescu, *Radu Ulmeanu*, „Geneze", 1980, august; [Ion Bledea], *Starea de poezie*, „Cronica sătmăreană", 1982, 3 836; George Alboiu, *Un domeniu poetic*, LCF, 1982, 25; Radu Săplăcan, *„Un domeniu al meu"*, TR, 1982, 27; Nae Antonescu, *Moment literar sătmărean*, TR, 1982, 29; V. Fanache, *„Un domeniu al meu"*, ST, 1982, 7; Nae Antonescu, *„Un domeniu al meu"*, RL, 1982, 37; Constant Călinescu, *„Un domeniu al meu"*, LCF, 1983, 6; Victor Nițâ, *Trei poeți din Satu Mare*, FLC, 1984, 3; Cristian Livescu, *„Astrele negre"*, CL, 1984, 4; Ștefan Melancu, *„Astrele negre"*, ST, 1984, 7; Alexandru Zotta, *O eropoetică*, „Cronica sătmăreană", 1984, 4 489; Miron Blaga, *„Astrele negre"*, F, 1985, 1; Marian Papahagi, *O cale a poeziei*, TR, 1987, 32; Constant Călinescu, *La „cumpăna apelor"*, LCF, 1987, 40; Nicolae Manolescu, *Doi poeți*, RL, 1987, 43; Valentin F. Mihăescu, *„Sintagmele nopții"*, LCF, 1987, 46; Gheorghe Glodeanu, *„Sintagmele nopții"*, F, 1987, 11; Nae Antonescu, *„Sintagmele nopții"*, ST, 1987, 12; Radu G. Țeposu, *„Sintagmele nopții"*, TBR, 1988, 363; Alexandru Pintescu, *Diptic liric*, „Atitudinea", 1990, 2; Ulici, *Lit. rom.*, I, *158–160*; George Vulturescu, *„Ce mai e nou cu Apocalipsa"*, PSS, 1997, 7–8; Rotaru, *O ist.*, V, *523–525*; Vulturescu, *Cultură*, *243–248*; Popa, *Ist.lit.*, II, *545*; Dora Mircea-Radu, *Geometria unui „sistem" poetic?*, ST, 2002, 1; *Dicț. scriit. rom.*, IV, *658–659*.

C. M. B.

ULMU, Bogdan (pseudonim al lui Bogdan Ștefan Ghiță; 29.IV.1951, București), teatrolog, prozator și eseist. Este fiul Mariei Ghiță (n. Cataramă), funcționară, și al lui Vasile Ghiță, contabil. După absolvirea liceului în București (1970), se înscrie, dar nu imediat, la Institutul de Artă Teatrală și Cinematografică „I.L. Caragiale", pe care îl termină în 1978. Ocupând mai întâi o catedră de actorie la Școala Populară de Artă din Ploiești, din 1980 începe să facă regie de teatru, montând spectacole pe scene din Capitală și din țară (Brăila, Petroșani, Timișoara, Bârlad). În 1991–1992 e lector la Facultatea de Arte „George Enescu" din Iași, iar între 1992 și 1994 regizor-asociat la Teatrul Luceafărul din Chișinău. Din 1999 e conferențiar la Facultatea de Teatru a Universității Ecologice din București, în 2002 devenind profesor la Universitatea de Vest din Timișoara. În 1998 obține doctoratul în istoria teatrului cu teza *Caragiale, ludicul*. Debutând încă de pe băncile școlii în „Preludiu" (1968), **U.** păstrează de-a lungul anilor cadența productivității. Cu eseuri, comentarii teatrale și cinematografice, reportaje, file de jurnal, sfaturi gastronomice colaborează la numeroase publicații: „Amfiteatru", „Ateneu", „Contemporanul", „Convorbiri literare", „Cronica", „Dacia literară", „Familia", „Luceafărul", „Opinia studențească", „Orizont", „România literară", „Steaua", „Teatrul" („Teatrul azi"), „Tomis", „Tribuna", „Urzica", „Vatra", „Viața românească", „Ziarul de Iași" ș. a. A făcut parte din conducerea revistelor „Scorpion" (1990), „Rampa și ecranul" (1990), „Cetățeanul turmentat" (1991), „Timpul" (1993–1995), „Scena și lumea" (1996), „Revista română" (din 1996). În 1994 a scos foaia umoristică „Sacoșa". A alcătuit, ca „umorolog român", o antologie de umor universal din secolul al XX-lea, *Revelionul abstinenților* (1996). **U.** este, indubitabil, un artist pluriînzestrat. A produs scenarii (pentru teatre de copii, teatre de revistă, teatru radiofonic), a conceput scenografia unor mizanscene arătându-se priceput în schițele de costume și în alegerea fondului muzical, a ilustrat, ca grafician, cărți și a realizat afișe. Incidental a compus versuri de reflex parodic. Îl pasionează regia, și în această ipostază (ca de altfel și în aceea de umorist) a cucerit, la diferite festivaluri, multe premii. Ludic impenitent, cu febrilități postmoderne, **U.**, exhibând disponibilități de autor dramatic, e, ca director de scenă, un inventiv pândit întrucâtva de excesul de orgoliu.

Aproape nimic în romanul *Saltul* (1975), debutul lui **U.** cu un volum propriu, nu-l prevestește pe condeierul acid de mai

târziu. Pusee lirice, mici patetisme, ca și livrescul ingenuu împing în conformism o narațiune confesivă care tocmai își propune să torpileze „șabloanele" ce ar fi parazitând opurile de evocare a stagiului ostășesc. O carte cu farmec este cea intitulată *Povești de adormit părinții sau Carte cu copii pentru părinți* (1990). Și pentru cei mici, și pentru cei mari sunt cele cinci scenarii îngemănate în volumul *Ion Creangă, dramaturg fără voie* (2001). Fidel mai mult în spirit poveștilor marelui humulești, **U.** meșterește un montaj cu racorduri hazlii la o actualitate fistichie și bazacoană. Că (im)previzibilul autor, rămânând același, poate lua diferite înfățișări, o dovedește și romanul polițist *Ce oameni originali !* (1994). Stârnit de *polițier*-urile trăsnite ale lui San-Antonio, el însăilează cu vervă ușure o intrigă rocambolescă, într-o manieră înrâurită de dicția torențială a lui Frédéric Dard. Semnată cu apropont Freddy Dardara, narațiunea își trădează autorul nu doar prin coloritul întorsăturilor de condei, ci și prin ispititoarele liste de gustări. Nu e de mirare, un rol pe care **U.** îl interpretează cu talent fiind acela de... maestru bucătar. E, cum singur se prezintă, un „Pierrot cu bonetă", duhliu, cordial și rafinat (*Gastronomice... à la Păstorel,* 1998). În „gastronomicele" lui sfârâie conotațiile, aromesc aluziile culte presărate cu „goange", își împrăștie izul pișcător calamburul, iar comparațiile nu sunt doar de ornament, ci au feculența lor parșivă. Un recital la fel de plăcut de urmărit este *Spectacolul gastronomic sau Arta & Arta culinară* (2000), unde un „periplu" prin „bucătăriile literare ale lumii" vădește erudiție în domeniu. Și aici suveniruri, anecdote, istorioare, pilde lasă să se întrevadă darul de memorialist. E, într-adevăr, postura care îi vine „regizautorului" – *Jurnal (de) ludic* (2000), *Proze trăite... proze auzite* (2002), *File dintr-un jurnal teatral* (2003). Ochi acut și ureche așijderea, **U.** glosează succint, cu maliție și de multe ori cu miez, ghiduș sau amărui, pe marginea unor întâmplări comicoase (cărora le imprimă o tușă de caricatural), a unor fapte de senzație decupate de prin ziare și a fel de fel de pătăranii despre care „nu multă lume știe". Trezește interes curiozitatea diaristului pentru fenomenele stranii, care depășesc înțelegerea imediată. Suculente sunt secvențele din lumea teatrului, ce tind să se rotunjească încet-încet într-o istorie anecdotică și pitorească a scenei românești. Între șarjă și „autoșarjă", **U.**, pe cale de a deveni el însuși un personaj, își dezvăluie, dar rar și cu fereală, filonul de gravitate. Dacă îi plac hoinăreala și câte o prelungită zăbavă cu amicii e și din „teama de singurătate", ce poate deștepta, din întunecatul ei cotlon, „teama de ratare". Ciudate crispări la un glumeț cu limbă ascuțită, care pare să ia multe în joacă. O joacă fără pretenții, dar cu o doză de insolit este *Epistolar cu 3 proști* (2001), împricinații ce se recomandă astfel fiind Mircea Cavadia, Ananie Gagniuc și Bogdan Ulmu, „un reșițean din Brăila, un bucovinean din Constanța și un bucureștean din Iași", cum zice în prefață Cornel Udrea. Un simpatic trialog, hârjoană a unor „proști" veselindu-se nevoie mare (chiar și când pomenesc de Cumătra), tachinându-se cu buruienoase voroave, insultându-se cordial, până la urmă ajunge un epistolar cu trei deștepți. Ca eseist, dominanta explorărilor lui **U.** o reprezintă, bineînțeles, teatrul. Cronicile în care el se avântă se sprijină pe „relecturări" cu sondaje în adâncime ale unor capodopere din dramaturgia universală, Cehov și Caragiale exercitând asupra-i un magnetism aparte (*Sub semnul teatrului,* 1980, *Caiete de regie,* 1985). Cu un aer teribilist pe alocuri, se războiește cu prejudecățile, caută să evite căile bătătorite, etalând, când i se ivește prilejul, unghiuri noi de vedere. „Iluminările" sale ca analist sunt o sursă de sugestii pentru punerile în scenă pe care le plănuiește. Reprimându-și o anume pornire spre frivolitate, cronicarul nu prea se abate de la o linie a sobrietății, personalitatea lui, cu atributele unui *homo ludens,* abia prinzând contur. Sub ușurătatea pe care eseistul, ca să se distreze, o afișează, se pitește un neașteptat simț al echilibrului și, ciudat pentru un șturlubatic, un gust al rigorii. Așa, în *Mic dicționar Caragiale* (2001), la origine teza sa de doctorat. O exegeză vie, un eseu surâzător și incitant, nonșalant și ingenios, cu o seamă de replici la lecturile critice mai vechi. Hălăduind în Caragialia, scrupulosul șugubăț pus pe „detectivistică teatrală" descoperă un „land" forfotind de noime, unele încă ascunse, care cer o neuzată „cheie de citire". „Caragialeologul" practică o hermeneutică jovială, dă cu tifla unor opiniuni ruginite, dar cedează și slăbiciunii pentru extravaganțe. Cântărind semnificația obiectelor, evaluând „limbajul" costumului cu simbolistica lui, întorcând pe față și pe dos (non)sensurile, dezghiocând onomastica și, de asemenea, etimonul din cuvinte și expresii arhicunoscute, dar nelămurite, stăruind, ca un expert ce este, asupra gastronomiei, exegetul obține, în „chisnovatul" lexicon, spre surpriza celor ce îl știu doar ca publicist, o performanță de minuțiozitate analitică. Și în *Dicționar de personaje din teatru* (2002) se află aceeași jucăușă sagacitate. Iscoditorul lexicograf se angajează într-un slalom printre „dileme" și „interogații". E, poate, prea mult răsfăț, dar este și o reconfortantă prospețime în galeria aceasta de personaje românești și străine, înfăptuită cu îndemânare portretistică. Sub pana neastâmpăratului **U.**, ele își revelează, răsfrânte în oglinda modernității, noi accente ale fizionomiei.

SCRIERI: *Saltul,* București, 1975; *Sub semnul teatrului,* București, 1980; *Caiete de regie,* București, 1985; *Povești de adormit părinții sau Carte cu copii pentru părinți,* Focșani, 1990; *Ce oameni originali!,* Iași, 1994; *Gastronomice... à la Păstorel!,* Iași, 1998; *Jurnal (de) ludic,* Iași, 2000; *Spectacolul gastronomic sau Arta & Arta culinară,* Cluj-Napoca, 2000; *Epistolar cu 3 proști* (în colaborare cu Mircea Cavadia și Ananie Gagniuc), pref. Cornel Udrea, Reșița, 2001; *Ion Creangă, dramaturg fără voie (Cinci scenarii destinate teatrului),* Vaslui, 2001; *Mic dicționar Caragiale,* pref. Ileana Berlogea, Iași, 2001; *Dicționar de personaje din teatru,* Iași, 2002; *Proze trăite... proze auzite,* Iași, 2002; *File dintr-un jurnal teatral,* Iași, 2003. **Antologii:** *Revelionul abstinenților (umor universal din secolul XX),* pref. edit., Vaslui, 1996.

Repere bibliografice: Ulici, *Prima verba,* II, 172–173; Marian Popescu, *Preocupări teatrologice,* RL, 1985, 44; Iorgulescu, *Prezent, 172–173;* Teodor Pracsiu, *Clepsidrele Thaliei,* Iași, 1985, *123–126;* Romulus Diaconescu, *„Caiete de regie",* TTR, 1986, 11–12; Liviu Antonesei, *Puțină decrispare, puțin detectivism,* „Monitorul" (Iași), 1994, 176; Florin Faifer, *„Păcăleli și mucaleli" sau... D-ale Ulmului,* CRC, 1995, 6; Teodor Pracsiu, *Transparențe critice,* Vaslui, 1997, *172–175;* Ioan Holban, *Despre cultură, cu dragoste,* „Evenimentul zilei" (Iași), 1998, 2 039; Vasile Popa

Homiceanu, *Fascinația ludicului*, CL, 1998, 6; Flavia Bucov [Ioana Lupu], *Bucătăria lui Ulmu*, „Urzica", 1998, 10; Sorina Bălănescu, *„Jurnalul" lui Bogdan Ulmu*, „Timpul" (Iași), 2000, 5; Ioan Holban, *Din ludicitate, viața mi-o pierdui*, RL, 2000, 43; Valentin Ciucă, *Vernisaje elective*, Timișoara, 2000, *365–367*; Cristian Pepino, *Dicționarul teatrului de păpuși, marionete și animație din România*, Galați, 2000, *177*; Valentin Ciucă, *La masă cu Bogdan Ulmu*, CL, 2001, 1; Vasile Popa Homiceanu, *Spectacol gastronomic*, ATN, 2001, 7; Calistrat Costin, *„Ion Creangă, dramaturg fără voie"*, ATN, 2001, 12; Lefter, *Scriit. rom. '80–'90*, III, *252–254*; Mircea Morariu, *„Mic dicționar Caragiale"*, F, 2002, 6; Ștefan Oprea, *Curat... mic dicționar*, „Monitorul", 2002, 203; Florin Faifer, *Un ludic în Caragialia*, CRC, 2002, 10; Ion Truică, *Spectacolul lecturii*, CL, 2002, 12; Busuioc, *Scriitori ieșeni* (2002), *422–423*; Nicolae Turtureanu, *Ulme*, „Ziarul de Iași", 2003, 109; Carmen Mihalache, *Un suflet sterp*, ATN, 2003, 4; Vasile Popa Homiceanu, *Caractere. Despre realitate cu obstinație*, CL, 2003, 12; Ion Truică, *Arta scenografilor români*, Iași, 2003, *222–226*. *F. F.*

ULTIMA ORĂ, cotidian apărut la București între 28 decembrie 1928 și 30 iunie 1930. Girant responsabil: I. Popescu, înlocuit din 27 ianuarie 1929 de Toma Marian. „Ziar popular de informații" (subtitlu menționat de la numărul 3), **U.o.** se vrea a fi o expresie „a tuturor curentelor politice și populare, a orientărilor de gândire și de opinie publică". Pagina a doua, supraintitulată „Ultima oră. Literară. Teatrală. Artistică. Culturală", aflată sub responsabilitatea lui Petru Comarnescu, promite chiar din primul număr că va avea, „în toate diversele aspecte sub care se va înfățișa, un fir conducător, care-i va da coeziune și libertate [...]. Din această pagină vor respira adevărul și puternicul, de la informațiile critice până la articolele de idei. Poziționea noastră va fi cea criticistă. În numele spiritului și al valorilor vom lua atitudini față de toate manifestările culturii" (*Programul paginii culturale*). Ponderea principală revine criticii literare, dublată de recenziile de întâmpinare (întotdeauna cu observații la obiect, cu aprecieri de valoare nuanțat contextualizate), difuzată prin rubricile „Aspecte literare" (Ionel Jianu, *Les Thibault*), „Pe marginea cărților", „Cronica literară" (Emanoil Bucuța, *Eminescu în manuscrise și în viață*) sau prin articole mai ample, autonome în pagină (Petru Comarnescu, *Citind „La bal cu Marcel Proust"*, Al. Negură, *Poezia lui Aron Cotruș*). Tot în zona literaturii intră „Cronica revistelor", ținută de Constantin Noica alternativ cu Octav Șuluțiu, care și-o personalizează schimbându-i titlul în „Considerații pe marginea revistelor", și de Petru Comarnescu. Aici apar analize pertinente, chiar execuții fără menajamente la adresa unor confrați și a opiniilor pe care le emit, uneori completate la „Cronica literară", unde se inventariază polemic sumarele la zi ale unor publicații ca „Adevărul literar și artistic", „Kalende", „Săptămâna literară", „Gândirea", „Tiparnița literară", „Contimporanul" sau se ia poziție față de câteva „foi dubioase", adevărate instrumente de pervertire a simțului critic, a ierarhiei valorilor, calificate ca „reviste-pistol". Informații culese dintr-un spectru mai larg – cărți în pregătire sau recent apărute, știri din teatru, conferințe ținute de cercul „Gândirii", de gruparea Poesis, Liga Culturală sau de Ateneul „N. Iorga") – sunt grupate sub miscelanea „Semnele Minervei", care adăpostește, uneori sub semnăturile incisive ale lui C. Noica și Petru Comarnescu, scurte puncte de vedere pe subiecte dezbătute în epocă, de pildă despre „noua spiritualitate", sau replici în controverse iscate între redacții (Petru Comarnescu, *Un caz anormal*, C. Noica, *Când ai vedenii*). Sectorul artistic – teatru, plastică, muzică, film – este acoperit după o structură gazetărească identică: rubrici consacrate sau texte în afara rubricilor. La „Cronica teatrală", destul de întâmplătoare ca periodicitate, se remarcă aceeași atitudine critică de ansamblu, ce dă și vivacitate materialelor, care examinează în special repertoriul Teatrului Național. „Cronica plastică" (inițial „Plastica") nu are un responsabil unic, dar evenimente ca Salonul de desen și gravură, expoziția lui H. Catargi și a Margaretei Cosăceanu, expoziția de grafică și caricatură a lui Sell sunt sugestiv prezentate de Petru Comarnescu, semnatar și al eseului *Un moment culminant al plasticii românești*, despre creația și arta lui Marius Bunescu, Oscar Han, Francisc Șirato, I. Teodorescu-Sion și Theodor Pallady. Cam la același nivel de frecvență se prezintă sectorul muzical, prin semnalări de spectacole sau prin puncte de vedere pe subiecte din domeniu (C. Brăiloiu, *Debussy*, Emil Rigler Dinu, *Din fluctuațiile muzicii românești*). Alte rubrici efemere sunt „Atitudini", „Punere – sau puneri, după împrejurări – la punct", susținută exclusiv de Petru Comarnescu. Articolul *Detractorul lui Mihai Ralea*, apărut aici, este o situare netă în favoarea criticului de la „Viața românească" în fața atacului din „Cuvântul" datorat lui Mihail Sebastian, „improvizat cenzor" al personalității și activității lui Ralea, „printr-o teorie a suficienței aplicată fără cunoașterea necesară". Se adaugă, rar, o „Cronică cinematografică", „Între mici și mari", unde Mihail Polihroniade bagatelizează amabil evenimente și personaje ale zilei, „Cronica mondenă", „Lumea saloanelor", care iau pulsul *high-life*-ului bucureștean. O alternativă ingenioasă la rubricația cotidiană, de altfel destul de inventivă, o aduce inițiativa de a ocupa integral pagina culturală cu omagierea unei personalități. E vorba în special de numărul 24/1929, dedicat lui Lucian Blaga, alcătuit în apropierea apariției volumului de versuri *Lauda somnului*, unde se reunesc condeiele lui Ion Pillat (*Lucian Blaga și specificul românesc*), Ion Barbu (*Legenda și somnul în poezia lui Lucian Blaga*), Emanoil Bucuța (*Cronicarul de pe Vistula*), Petru Comarnescu (*Blaga dramaturgul*), flancate de un

Anul I No. 5 4 PAGINI C Miercuri 2 Ianuarie 1929

ULTIMA ORA

ZIAR POPULAR DE INFORMAȚII

ABONAMENTE: IN TARA ... IN STRAINATATE ... 3 LEI

TELEFON ... REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA — BUCUREȘTI — STRADA OTETELEȘANU No. 1 (ETAJ) TELEFON ... 3 LEI

ANUNȚURI COMERCIALE: ...

Situația

EXTERNA: Evitarea crizei de guvern la Franța. O nouă bombă sovietică. Frământări în stanînm.

INTERNA: Reforma administrativă. — D-l Iorga și partidele politice

PENTRU-CONTRA

Noul Calendar

PENTRU

CONTRA

NOUĂ BIRURI, - NOUĂ DATORII

desen-caricatură al lui Marcel Iancu. Numărul 54/1929 îl omagiază pe Alexandru Davila, fiind prilejuit de împlinirea a șaizeci și șapte de ani de viață și a douăzeci și șapte de ani de la premiera cu *Vlaicu Vodă*. Din interviul *De vorbă cu Alexandru Davila*, iscălit cu inițiala N., din articolul *Fiorul din ruine* al lui Petru Comarnescu - despre valoarea de recuperare istorică a dramei *Vlaicu Vodă* -, din textul omagial *Prometeu înlănțuit* de Barbu Brezianu, dar mai ales din evocarea *Viața de durere și creație a lui Al. Davila* de Arșavir Emin (Arșavir Acterian), răzbat atât mâhnirea și disperarea neascunsă a unui om bolnav irecuperabil, țintuit în cărucior, cât și a unei individualități creatoare ignorate de oficialități și de confrați. Sub genericul „De vorbă cu...", concurat de „Ancheta pregătitorilor", apar interviuri cu Eugen Goga, Lucian Grigorescu, Olga Greceanu, Constantin Baraschi, Tony Bulandra, Lucia Sturdza Bulandra, Ion Minulescu. Promisiunea de a tipări „producție originală (eseuri, schițe, poate și poezii)" s-a realizat doar prin câteva versuri de Barbu Brezianu, Radu R. Florescu, Alexe Robu și narațiuni anoste, mimetice (de Marius Nestor și același Alexe Robu, veleitar și ca prozator), dar se înviorează cu fragmentele de roman oferite de Mircea Damian (*Jurnalul unui condamnat* și *Devălmășie*), Octav Șuluțiu (*Lulu*), Ion Călugăru (*Copilăria unui netrebnic*), Paul B. Marian (*Etajul V*) și mai ales de Grigore Cugler (*Despre educație*, „din romanul *Apunache*"); Petru Comarnescu, vorbind în prezentare despre sâmburele de noutate absolută a acestei proze, adaugă despre semnatar că e un tânăr diplomat și compozitor, autor „al câtorva nuvele scrise modernist, cu o uimitoare putere de descripție paralogică". „Omul" - de asemenea avut în vedere de programul literar al cotidianului - se regăsește cu deosebire în aportul teoretic al lui C. Noica (*Agonia Helladei, Sinteza religioasă, Gândirea unui condamnat la moarte, Cine se smerește*) și în câteva discuții combative: *Noua spiritualitate* (Stelian Mateescu), *Peisajul generațiilor tinere* (Petru Comarnescu), *Caracteristicile secolului* (Octav Șuluțiu). Este de consemnat ca o contribuție prețioasă numărul 87/1929, consacrat artei moderne, cu opinii coordonate de Petru Comarnescu și aparținând lui Mattis Teutsch, Victor Brauner, Miliței Petrașcu. Interesantă e și inițiativa de a deschide un concurs pentru sonete (câștigat de Mircea Pavelescu) și altul pentru schițe (în 1930). Spre sfârșitul perioadei de apariție a gazetei, pagina literară scade în calitate, apelându-se la autori ocazionali. Totuși, și acum sunt de reținut contribuțiile tinerilor Eugen Jebeleanu, Ion Biberi, Virgil Carianopol, Nicolae Roșu. De altfel, trebuie remarcată în general ținuta materialelor, valoarea ideilor și seriozitatea subiectelor, iar din cercul colaboratorilor și dintre susținătorii reali ai colectivului redacțional, pe lângă Petru Comarnescu, e de evidențiat Ion Jianu (devenit aici Ionel; iscălește și cu pseudonimul Vivian Bel), dar mai ales C. Noica. Mai semnează Marcel Romanescu, Ioan Gh. Diamandy, Tita Bobeș, B. Jordan, Laura Vampa, Al. Sahia, A.D. Broșteanu. *V. T., R. P.*

ULTIMA ORĂ, cotidian apărut la București între 19 septembrie 1944 și 22 februarie 1948, cu subtitlul „Ziar ilustrat de informațiuni". Director: Nicolae Deleanu. Ieșit pe piața presei politice românești imediat după 23 august 1944, cotidianul are o orientare prosovietică apăsat exprimată. **U.o.** își declară în primul număr, într-un *entrefilet* programatic în chenar, „hotărârea de a sluji poporul, de a fi alături de el acum, când reintră în drepturile sale" și de a participa „la toate marile și generoasele lui jertfe pentru ziua de mâine, pentru libertate". Pagina a doua, consacrată prin tradiție literaturii în gazetele politice interbelice, debutează sub genericul „Zigzag", acoperind un conținut firav, dispersat în câteva rubrici, păstrate ca titulatură aproape fără modificări până la dispariția ziarului, dar mai ales ca semnatari, ceea ce presupune că aceștia erau angajați în redacție. Foarte multe anunțuri, știri și informații felurite - subsecvente structurii publicației - țin la curent cititorii cu ședințele și conferințele ARLUS-ului din ciclul „Literatura rusă și cea sovietică din secolul XX" (Al. A. Philippide, *Despre Cehov, Despre darul povestirii la scriitorii ruși*, Zaharia Stancu, *Despre marele poet sovietic Vladimir Maiakovski*), cu manifestările de la Societatea Scriitorilor Români (pentru comemorarea lui G.M. Zamfirescu, B. Fundoianu ș.a.), Sindicatul Artiștilor (N.D. Cocea, *Marile epoci ale teatrului*), Ateneul Român (Radu D. Rosetti, *Poetul cetățean*) sau de la Uniunea Patrioților (Mihai Ralea, *Intelectualii și problemele actuale*); se adaugă premierele teatrale și cinematografice, vernisajele, apariițiile editoriale, semnalări privind înființarea unor instituții culturale (după stagnarea impusă de anii războiului) etc. Rubricile, structurate pe direcții artistice, reiau și uneori detaliază până în marginea reportajului aceste evenimente, în majoritate orientate spre Răsărit și spre „realizările" magistrale obținute de Uniunea Sovietică, numele aduse în fața publicului fiind de cele mai multe ori ale unor obedienți ai timpului, filmele și ele exclusiv sovietice, iar cărțile îndeobște traduceri apărute la Editura Cartea Rusă. „Vitrina cărții" este dedicată cronicilor și recenziilor literare. Scriu aici Isaiia Răcăciuni (*Lucian Boz, „Franța 1938-1944", 15 ani de la moartea lui Maiakovski*), Al. Cerna-Rădulescu (*Însemnări despre literatura sovietică*), Zaharia Stancu (*N. Cobar, Homer antifascist*). Comemorări sau apariția unor volume considerate speciale prilejuiesc articole mai substanțiale în nuanțări estetice sau de evocare literară, cele mai multe semnate de Zaharia Stancu (*Bacovia, Gib I. Mihăescu, Perahim, Dumitru Drăghicescu, Bogza*), Al. Cerna-Rădulescu (*Ultimul sămănătorist: D. Tomescu, Evocarea lui Eminescu, Taina lui Cincinat*), Gr. Silvian (*Amintindu-mi de Alexandru Sahia*) și V. Cristian (*Elena Văcărescu*). Zona superioară a paginii o împart „Colțul lui Jap" - un spațiu alăturând materiale compozite, cu un singur titular: C. Ignătescu, aflat și în spatele iscăliturilor Jap (pentru cronica rimată și pentru câteva catrene-epigramistice), și Toader Gătej (pentru cronichetele de film) - și „Grădina lui Dumnezeu", pentru care Mircea Iordache dă tablete umoristice nu lipsite de vioiciune stilistică (*Mușțele, Puricii, Modă*). În 1945 C. Nani semnalează cu mare satisfacție acordarea Premiului Național de Poezie lui Tudor Arghezi (*Invincibilul Arghezi*). O rubrică încăpătoare este „Arta și cultura", unde se include o „Cronică teatrală" cu mai mulți semnatari (Rubio Liviu - director de scenă la Teatrul Gioconda -, Al. Cerna-Rădulescu), transfor-

mată în „Cronica dramatică" odată cu trecerea ca titulară a Constanței Trifu de la „Cronica cinematografică" și, în cele din urmă, când este încredințată unei Xantipa, devenită „Bazar teatral". Bine documentate sub aspectul jocului actorilor, ca și asupra valorii literare a textului dramatic sunt comentariile *Despre teatrul lui Mihai Sebastian* de C. Nani, *Camil Petrescu, „Mitică Popescu"* sau despre spectacolul cu *O noapte furtunoasă* (considerații ample asupra literaturii dramatice a lui I.L. Caragiale și chiar o alunecare pe teren polemic cu G. Călinescu) de Al. Cerna-Rădulescu. Constanța Trifu izbutește să obțină un scurt interviu de la T. Arghezi, aflat la ultimele repetiții cu *Seringa*. Cea mai consecventă e rubrica plastică, singura rezistentă până la dispariția ziarului, care semnalează fervoarea creatoare a unui număr mare de pictori, sculptori, ceramiști ș.a. și prezintă o rețea de galerii și săli de expoziții, unde figurează cu lucrări Gh. Vânătoru, Magdalena Rădulescu, Kimon Loghi, Aurel Jiquidi, W. Sigfried, Demian, Rodica Maniu, Cecilia Cuțescu-Storck, Marius Bunescu, Theodor Pallady, Oscar Han ș.a. Puțin productive sunt „Cronica muzicală", dar e de remarcat aici colaborarea compozitorului Constantin C. Nottara (în special cu o impresionantă rememorare a talentului dirijoral al lui George Enescu), și repede dispăruta „Actorii au cuvântul", sub acroșajul generic „Azi ne vorbește...", unde s-au perindat cu amintiri Constantin Maximilian, Constantin Tănase, Dina Cocea, Maria Filotti, G. Storin. Cu satisfacție orgolioasă cititorii sunt anunțați în numărul 357/1945 că ziarul „și-a asigurat colaborarea marelui scriitor și vechiului democrat Gala Galaction, distinsul fruntaș al scrisului românesc și venerabilul slujitor al altarului", care promite un ciclu de douăsprezece articole-amintiri literare, *Povestea cărților mele* (au apărut numai notații sumare despre *Bisericuța din Răzoare* și *La Mangalia*). Mai colaborează Mihai Tican-Rumano (*O după-amiază la tropice, Nuevas ideas*), foarte tânărul Horia Stancu (*Paul Valéry, Anton Cehov și noi*), George Franga (*Mărturii despre originea teatrului românesc*), Ion Pas, George Lesnea, Silvan (cu caricaturi), Paul Teodorescu, Nicolae Lazăr. După 1945 se înmulțesc reportajele având ca subiect „marea literatură sovietică", e incriminată „corupția actorilor", iar anunțul *Cenzurarea pieselor de teatru și reviste* și prezentarea comisiei înființate în acest scop nu mai lasă nici o îndoială cu privire la libertatea de creație: „Ministerul Artelor, constatând că unele piese ce se reprezintă la teatrele particulare din Capitală și provincie nu sunt cercetate în amănunt, iar cuprinsul lor nu totdeauna este în spiritul vremii prin care trecem, a instituit prin Direcțiunea generală a teatrelor o comisie compusă din domnii Alexandru Ciorănescu, inspector general al teatrelor ca președinte, Florica Șelmaru - publicistă, Mihai Beniuc, Alex. Șahighian, Dinu Negreanu, Geo Dumitrescu - membri", având atribuția „să cenzureze toate textele propuse spre reprezentare de orice teatru particular sau revistă". În 1947 rubricile culturale sunt tot mai rare și inconsistente, iar în numărul 2/1948 reproducerea integrală a conferinței lui Nicolae Moraru, neobosit activist în domeniul propagandei, al îndrumării și controlului artei și culturii, intitulată *Critica și sarcinile ei*, este dovada de necontestat a dogmatismului epocii.

ULTIMA ORA
ZIAR ILUSTRAT DE INFORMAȚIUNI
4 PAGINI 10 LEI
LA 6 Km. de
TÂRGUL-MUREȘ
La politica de vorbe
F A P T E
INVAZIA AERIANĂ IN OLANDA
Situația politică internațională
MAREȘALUL TITO
București
MANDATUL DE ARESTARE
PETAIN
REFUGIAȚII, EVACUAȚI ȘI „DISPERSAȚI"
TRUDESC DEAVALMA
PENTRU REZIDIREA PATRIEI

„Sarcinile criticului de tip nou - nu ezită să prescrie acesta - trebuie să fie situarea ideologică a fenomenelor de artă, atacarea problemelor de fond după metode științifice, mersul în pas cu vremea, de natură să transforme pe fiecare om al artei într-un exponent al luptei și aspirațiilor poporului." Expresia imediată a însușirii acestor sarcini de noii critici este o recenzie la cartea *Iosif Vissarionovici Stalin. Scurtă biografie.* *R. P.*

UMANISM. Continuator firesc în Apus al celor mai importante programe renascentiste, înlocuitor în bună măsură al Renașterii pentru spațiul est- și sud-est european, cu preluarea și exercitarea funcțiilor ei de înnoire și modernizare, revendicându-se, cel puțin la nivelul elaborării textelor literare, dintr-un scientism pertinent ce transformă adesea arta în artificiu și discursul în structuri retorice savante, barocul - singurul curent cu răspândire continentală - nu putea să ocolească exercițiile de factură umanistă. Textele compun și comentează acum o altă *imago mundi*, în termeni împrumutați din surse ce se despart de cele tradiționale, dar fără a „divorța" definitiv. În ierarhia făpturilor „zidite" de Dumnezeu, omul își află locul imediat după cele celeste („cu puțin oarece mai micșorându-l decât îngerii" - mitropolitul Theodosie Veștemeanu, 1680), dar în lumea sensibilă („simțitoare", zicea Antim Ivireanul în *Psaltirea* din 1694), calitatea lui, mereu ameliorabilă trupește și sufletește, este supremă, și statutul său

Octoih, 1574

nu poate fi decât acela de „stăpân". Antim Ivireanul (care disertase aplicat asupra dublei naturi a ființei umane: „Pentru căci iaste omul făcut de Dumnezeu, îndoit, de suflet cuvântătoriu și de trup simțitoriu și are și bunătăți îndoite: sufletești și trupești") găsește din nou o formulare potrivită: „Iar mai vârtos de toate, fericita și mai aleasa cuvântătoare zidire omul silește de aduce nu numai un feliu de roadă, ce foarte multe, câte trupești, iar mai multe sufletești, de vreme ce și el doao ori s-au zidit, adecă den suflet și den trup. Și toate pentru el s-au făcut și i s-au dat aciastă simțitoare lume cu toată frumusețea ei, ca o grădină cu multe feluri de flori, ca să-și aleagă cele de folos, să să împodobească trupește. Și i s-au dat și lumea cea de sus den suflarea dumnezeiască, den care cât va vrea să-și înfrumusețeze icoana cea sufletească și cât va putea să o asemene cu chipul icoanei ziditorului său". În perfecțiunea sa (cei vechi spuneau „desăvârșire"), temei incontestabil al superiorității, omul devine analogul terestru al organizărilor sublime universale – „cât și macrocosm să cheamă" –, o analogie fondată pe identități de structură între „lumea mică" și „lumea mare": „Ziceau la aceasta cum că sânt 4 stihii dintre carele s-au făcut omul și toată lumea, și iar întru acelea stihii va să se topească omul, până la a doao venire a Domnului Hristos, dintru carele însă va să se închiiage. Deci stihiia cea dintâi și mai de treabă iaste vântul, că fără de răsuflare nu poate trăi omul nici un ceas. A doua stihie și mai înaltă iaste focul, nu numai acest ce vedem cu ochii și ne slujim de dânsul, ce și focul cel din văzduh. A treia stihie iaste apa și a patra stihie iaste pământul. Deci într-aceste 4 stihii iaste omul făcut și, pentru căci sânt alcătuirile trupului omenesc, era cu cale să se sfințească cu pogorârea Domnului" (Antim Ivireanul). În jurul acelorași corespondențe între cele patru elemente primordiale ce au configurat universul și substanțele din care s-a constituit corpul omenesc brodează și alcătuitorul unei predoslovii din 1683 (textul este semnat de voievodul Șerban Cantacuzino). În aceste compuneri tipărite sunt distribuite în circulație informații de bun nivel, ce aparțin evident altui registru. Ele se află într-o strânsă relație cu prețul tot mai mare pus, începând din deceniile brâncovenești, pe cărțile de înțelepciune, cu nașterea spiritului laic în cultura românească (Alexandru Duțu), chiar dacă „protecția" ideologică rămâne deocamdată neschimbată. Cărturarii, din ce în ce mai informați și tot mai cutezători (unii aparținând Bisericii), dispunând de forțe variate și de capacități diverse – reprezentanți ai palierului mediu, nu performantul Dimitrie Cantemir, care aducea în românește știința unui Vitruviu și a unui Leonardo da Vinci –, simt tot mai acut nevoia împărtășirii achizițiilor unui cerc cât mai larg de receptori, aparținând unui popor decăzut acum, dar care odinioară, prin strămoși, fusese purtătorul unei strălucite civilizații. Transmiterea cunoștințelor (de orice soi) în limba vernaculară le apare cărturarilor drept capitală pentru eliminarea „neînțelegerii" (barieră creată de limba străină), inteligibilitatea (cerută de renascentiști) fiind apoi premisa eradicării „neînvățăturii". Nici un lucru nu li se arată mai „jalnic" și mai „plânguros" decât absența instrucției. Pentru acești cărturari, laici ori clerici, pregătiți în școli din țară (structurate însă după modele europene, cu programe didactice mobile, mereu cu disponibilități de adecvare, cum se întâmplă cu Academia Domnească din București în 1694 și în 1707) și din străinătate (la Stambul, la Padova, în Polonia), dispuși să filtreze informațiile prin grile filosofice tot mai puțin rigide (proprii unui raționalism ortodox în plină coagulare), înzestrați cu o acribie filologică pe care o folosesc în tălmăcirea textelor sacre și profane, eliberați în bună măsură (fie și sub forma unor îndoieli pronunțate în legătură cu unele „adevăruri" tradiționale) de presiunea unor autorități confesionale până atunci de necontestat, pentru acești cărturari se limpezesc în spirit modern și alte imagini și concepte însemnate. Spațiul etnic, de pildă, este descoperit ca loc al genezei (renascentiștii afirmaseră cu entuziasm romanitatea poporului și latinitatea limbii), al solidarității naționale, al organizărilor politice. „Moșie" întâi, *hereditas*, „moștenire" lăsată de înaintași, acest spațiu capătă curând semnificațiile din câmpul semantic al ideii de patrie și devine cu timpul un concept prioritar al dezbaterilor intelectuale și al dovedirii pe care o întreprind istoriografii (Alexandru Duțu). Trecutul acestui „loc", depozit până atunci de „pilde", de „învățături" pentru urmași, toate prilejuri de moralizare, este sondat pentru procurarea elementelor ce pot alcătui un model politic – model ale cărui suban-

sambluri sistematizau sugestiile bizantine, o „clasicitate" a zonei și izbânzile tradiției proprii –, oricând convenabile într-un model cultural capabil să preleveze exemplaritățile, ordonate de regulă într-o imagine a monarhului. Resuscitarea în forme tot mai rafinate, mai complexe și mai elocvente a tradiției, care legitima și îi înregistra în paradigmă pe candidații la statutul de personaj exemplar, instalează un soi de emblemă configurativă a marilor inițiative (îndeobște culturale) puse la cale de aura princiară. Matei Basarab, Vasile Lupu, Șerban Cantacuzino, Constantin Brâncoveanu (dar nu numai ei) pricep temeinic rosturile unei monarhii ce revendică un prestigiu asigurat de istorie. Zidirile înfăptuite de ei, demersurile literaților, programele celorlalți artiști, pentru care Curtea (*Regnum*) constituia un nucleu organizator stabil, mărturisesc aceste convingeri. Bisericile ridicate de voievozi, plănuite a fi necropole de familie (Trei Ierarhi de la Iași ori Hurez), lăcașuri menite să impresioneze prin fast și podoabă arhitectonică („răscumpărări", compensații artistice în cel mai autentic duh baroc ale unor vremuri de frământare politică și socială), repetă „planuri" consacrate (mănăstirea Cotroceni a lui Șerban Cantacuzino refăcea „desenul" impus de Neagoe Basarab și preluat de catedrala mitropolitană din București, ctitorie a voievodului Constantin Șerban) tocmai pentru a stabili legătura cu înaintașii, năzuind însă, în aceeași vreme, să devină embleme ale unor noi dinastii, cu nimic mai puțin ambițioase decât cele ale întemeietorilor. Atitudinea istoristă pronunțat umanitară, cu corespondențe semnificative în spațiile vecine (sarmatismul polon sau rădăcinile hune și scitice căutate de nobilii unguri) și chiar mai departe, în Apus, atitudine proclamată de Aulă, dar fundamentată de cărturari și artiști, răzbate decisiv în „titulușurile" pe care le compun acum hrisoavele domnești, în programele iconografice ce îi convoacă pe strămoșii cutărui prinț, strămoși autentici ori închipuiți, în somptuoase galerii voievodale (precum cea de la Hurez, „dunga cea mare și blagorodnă a rodului și neamului", unde Basarabeștii, înaintași pe linie paternă ai lui Constantin Brâncoveanu, sunt zugrăviți alături de Cantacuzinii din care cobora mama principelui și de rudele domnești ale soției aceluiași), în „mobilele" ce compun steme tot mai complicate, în textele ce etalează genealogii domnești, în versurile heraldice, în compuneri literare precum *Poemul cronologic* alcătuit de Dosoftei și completat în câteva rânduri. **U.** baroc a reușit să definitiveze o relație (ținând, de fapt, de acele programe renascentiste ce nu au putut penetra la timpul lor către Est) capitală pentru remodelările din structurile culturale românești și pentru integrarea unor seturi de idei, convingeri și atitudini propice acestor restructurări, și anume contactul de durată, sistematic și profund cu valorile adăpostite în tezaurul de gândire și sensibilitate al Antichității și, mai larg, cu tezele promovate de **u.** european. Aceste complexe de idei, receptate mai ales prin instituțiile școlare fondate într-un fel sau altul de catolicism (nici filiera reformată nu poate fi ignorată), au pătruns în spațiul românesc (și în Răsăritul ortodox slav) după ce într-o primă etapă unele suferiseră „purificări" solicitate de deciziile Conciliului de la Trento (1545–1563). Dar „curățirile", operate printr-o sită ale cărei spații libere se extindeau pe

Tâmpla mănăstirii Curtea de Argeș

măsura trecerii vremii, priveau mai cu seamă aspectele morale proprii scrierilor celor vechi. Dincolo de aceste precizări, valabile în genere pentru raporturile dintre **u.** și ideologia Contrareformei, trebuie menționat că foarte mulți cercetători admit între sarcinile pe care și le-a asumat **u.** în Europa de Est și pe aceea a continuării – în învelișuri artistice modificate și într-o altă etapă a dezvoltării europene – multora dintre procesele și tendințele inaugurate de Renaștere, promovând pe aproape întreg continentul o cultură atentă și sensibilă la valorile generoase ale **u.** Chiar purificările operate de Contrareformă (și difuzate printr-un sistem bine articulat de instituții școlare) au fost departe de a amenda fondul inventarului clasic. Bunăoară, Miron Costin, care învățase la iezuiți, a nutrit o admirație statornică pentru scriitorii Antichității; este adevărat că nu îi trece cu vederea lui Ovidiu compunerea unor „versuri necuviincioase", cauză – crede el – a exilului la Pontul Euxin, dar este departe de a face mare caz de lucrul acesta. Antichitatea pătrunde în aria culturală românească după ce fusese „implicată" cu creștinismul. Asimilarea de tip nonconflictual pe care circumstanțele o asigură lămurește conviețuirea în cultura noastră a elementelor laice cu cele religioase, sprijinite de o tradiție încă puternică. Se poate înțelege astfel de ce Udriște Năsturel, cărturar cu vădite simpatii pentru Contrareformă (a tălmăcit din latină și slavonă scrierea religioasă de mare faimă *De imitatione Christi*, discuta cu emisarii Romei posibilitatea unor „aplatizări" ale diferențelor de dogmă între catolicism și ortodoxie, și-a dat copiii să învețe la școli catolice), face ca izvoarele clasice să domine elementele ce proveneau din surse sacre în tratatul (atribuit lui) *Despre generozitate*, cu care se deschide *Triodul Penticostar* slavon din 1649. Devine limpede de ce înșiruirea de titluri pe care o realizează Miron Costin spre a da substanță apelului „Cercetați scripturile!" începe cu textele sfinte, dar face loc imediat unor opere ale Antichității elene și latine. Ideile **u.**, noua stare de sensibilitate ce se instaurează în mediile cărturarilor români (clerici sau laici, proveniți din rândurile unei aristocrații ce solicită compensații exercițiilor scriitoricești

Nicolaus Olahus

pentru frustrările pe care le acuză pe alte paliere, propulsați și din alte medii sociale, deloc înalte, în urma eforturilor de instruire făcute) au croit traseele pe care urma să le străbată literatura, cultura română în necesarul lor efort de modernizare. **U.** a marcat o deschidere spirituală reală, punând „probleme", inaugurând „dezbateri", a facilitat depășirea unor obstacole demult artificializate și a barierelor (nu lipsite încă de susținători) impuse de anacronicele deja tradiții bizantino-slave, a sprijinit consistent strădaniile (născute încă în veacul al XVI-lea sub imperiul unor impulsuri lăuntrice de europenizare) de gravitare către acea arie culturală latină și europeană căreia poporul român îi aparținea prin rădăcini etnice și așezare geografică. **U.** românesc, care la vârsta lui barocă impune printr-un civism relevabil (**u.** civic cu conceptele lui predilecte, „politiia", „fapta bună", „folosul de obște" - transformate în criterii de validare - a fost definit de Mihai Berza și apoi remarcabil descris de Virgil Cândea și de Alexandru Duțu), scoate în evidență aplecarea celor care l-au promovat și practicat spre gestul militant, către demersul angajant și de intensă ardoare patriotică. Cei ce slăbiseră primii chingile medievalității (pot fi numiți renascentiști, cu grija de a nu pierde „culoarea" răsăriteană și ortodoxă) descoperiseră patria ca istorie, scrutând începuturile ființării poporului și elaborând primele sinteze. Istoricii **u.**, ascultând aceleași comenzi de sorginte națională, extind constructul către examinarea lumii ca istorie, conferind trecutului propriului popor locul ce i se cuvenea în desfășurarea evenimentelor unei curgeri universale. Tendința spre universalism, particularitate barocă, își face loc în contribuțiile de pretenție savantă, cum sunt sinteza rămasă de la stolnicul Constantin Cantacuzino sau lucrările erudite ale lui Dimitrie Cantemir (din care se vor nutri mai târziu învățații Școlii Ardelene), ca și în lucrările apăsate cumva de o asimilare nu prea sistematică a izvoarelor și de presiunea cronografiei bizantine, cum e *Letopisețul Țării Moldovei de la zidirea lumii până la 1601* de Nicolae Costin. Fluxul de informații și sensibilitate umanistă, participant decisiv la desăvârșirea procesului de naționalizare a actului cultural început în epoca anterioară, îndemnător și inițiator al dificilului demers de laicizare a lucrărilor spirituale (la care scriitorii clerici participă din plin), a adus și acele atât de necesare deschideri prin care cultura română începe să comunice și să pretindă confirmări. Umaniștii Renașterii românești inițiaseră dialogul lăuntric cu conaționalii (șubrezind insistent temeiurile „lipsei de înțelegere" la care ducea folosirea unei limbi străine și propunând soluții), în cadrul efortului de transmitere a adevărurilor fundamentale ce țineau de ființa neamului și a limbii. Cărturarii **u.** vor continua acest dialog (proclamând statutul privilegiat al cărții și al învățăturii), dar se vor adresa și învățaților din alte țări, comunicând cu ei lipsiți de orice fel de complexe („cazul Cantemir", românul care mânuiește la fel de degajat științele Apusului și ale Răsăritului, este ilustrativ pentru calea pe care se angajase spiritualitatea noastră), dorind să le furnizeze date cât mai exacte despre istoria veche a poporului român și despre destinul său particular. Demersurile atât de felurite ca modalitate și capacitate de circumscriere întreprinse de Udriște Năsturel, Nicolae Milescu, Miron Costin, Constantin Cantacuzino ori Dimitrie Cantemir nu pot fi înțelese deplin decât abordate din această perspectivă. Descoperirile fundamentale pe care le fac în domeniul istoriei umaniștii români din secolele al XVII-lea și al XVIII-lea și pe care se grăbesc să le treacă semenilor lor și străinilor se află la originea patrimoniului vibrant, tensionat, ce animă operele istoriografice (patetismul fiind altă trăsătură a demersului cărturarilor timpului). Capătă acum un contur bine precizat, având toate caracteristicile unei atitudini (și toate consecințele în planul propulsării valorilor), preocuparea pentru tezaurul propriei culturi, pentru izbânzile culturale ale epocilor trecute. În prelungirea unor selecții ghidate de gustul și sensibilitatea literară a veacului al XVII-lea (cu indicii limpezi ale mutațiilor ce se petrec în structurile profunde ale ansamblului de idei), multe dintre operele literaturii medievale, scrise în slavonă, sunt repuse în circulație în înveliș românesc. Sunt definitiv trecute „probele" capitale ale culturii române, precum traducerea *Sfintei Scripturi*. Se consolidează convingeri care convoacă și mobilizează strădaniile de cultivare și impunere a limbii naționale, convingeri adunate într-un principiu de căpătâi al „politicii culturale" inițiate și desfășurate de **u.** secolului al XVII-lea și de mai târziu.

Repere bibliografice: Tudor Vianu, *Die Rezeption der Antike in der rumänischen Literatur*, în *Renaissance und Humanismus in Mittel- und Osteuropa*, I, București, 1962, *328–334*; Tudor Vianu, *Studii de literatură universală și comparată*, București, 1963, *559–563*; Panaitescu, *Începuturile, 202–211*; Dutu, *Coordonate, passim*; P.P. Panaitescu, *Introducere la istoria culturii românești*, introd. Dan Horia Mazilu, București, 2000, *308–328*; Zoe Dumitrescu-Bușulenga, *Renașterea. Umanismul și dialogul artelor*, București, 1971, *7–18*; Panaitescu, *Contribuții, 477–531*; Ștefan Pascu, *L'Humanisme et la culture roumaine ancienne*, Cluj, 1971; I.C. Chițimia, *Umanism occidental și umanism sud-est european*, RITL, 1972, 1; Petre Vaida, *Dimitrie Cantemir și umanismul*, București, 1972, *73, passim*; G. Lăzărescu, N. Stoicescu, *Țările Române și Italia până la 1600*, București, 1972, *passim*; Alexandru Duțu, *Sinteză și originalitate în cultura română (1650–1848)*, București, 1972, *90–168*; Alexandru Duțu, *Umaniștii români și cultura europeană*, București, 1974; Dan Horia Mazilu, *Barocul în literatura română din secolul al XVII-lea*, București, 1976; Muthu, *Lit. rom., 55–92*; Alexandru Duțu, *Cultura română în civilizația europeană modernă*, București, 1978, *passim*; Virgil Cândea, *Rațiunea dominantă. Contribuții la istoria umanismului românesc*, Cluj-Napoca, 1979; Virgil Cândea, *Humanisme, Baroque, Lumières. L'Exemple roumain*, București, 1984, *44–76*; Dan Horia Mazilu, *Literatura română în epoca Renașterii*, București, 1984; Mihai Berza, *Pentru o istorie a vechii culturi românești*, îngr. și introd. Andrei Pippidi, București, 1985, *passim*; Răzvan Theodorescu, *Civilizația românilor între medieval și modern*, I–II, București, 1987, *passim*; Mazilu, *Recitind*, I, *309–316*; Sorohan, *Introducere, 83–109*. *D. H. M.*

UMANITATEA, publicație apărută la Iași, lunar, între 1 iunie și noiembrie 1920, cu subtitlul „Revistă literară, socială și științifică". Redactor: Eugen Relgis. Colaborează cu poezie Ion Barbu (*Dezrobire, În ceață, Toiagul*), Tudor Arghezi (*Prințul*, localizată și datată Văcărești, 1919), Al. A. Philippide (*Desen murdar*), Ion Vinea (*Nocturnă, Iarnă*, subintitulată *Sat rusesc în Basarabia* și datată 1917), F. Aderca (*Remușcări, Mea culpa..., Stegarii, Ruga de seară a unui revoluționar*), Tudor Vianu (*Închinare, Lemn, Pe stânci*), Enric Furtună, A. Dominic, Marcel Romanescu, Mihail Celarianu, G. Spina, Virgiliu Moscovici (Virgiliu Monda). Se reproduc sonete din placheta *Frontul roșu* de A. Steuerman-Rodion, de la a cărui moarte se împliniseră doi ani. Proză semnează Ionel Teodoreanu (câteva miniaturi „pentru Lili" – *Corbii, Puricele, Vrăbiile, Albinele* ș.a. –, sub titlul generic *Privind iarna*), Ioan Slavici (*Pascal, săracul*, nuvelă), Ion Pas (*Răvaș...*, schiță), I. Peltz (*Fericiri*), Eugen Relgis (*Parabola omului de azi, Pe muntele vieții*, proză poematică), C.R. Ghiulea (*Oișie Haham în război*, nuvelă). Publică eseuri Ioan Slavici (*Umanitarism rațional*, în care pledează pentru găsirea obârșiei umanitarismului, a iubirii de oameni în sentimentul religios), Tudor Teodorescu-Braniște, sub pseudonimul Andrei Braniște (*Războiul în literatură*, fragment), Alexis Nour. În rubricile „Recenzii", „Glose", „Cărți noi", „Cronici" (subdivizată în „Literare", „Filosofie", „Artă" și „Sociale") se prezintă volume de I. Al. Brătescu-Voinești (*În slujba păcii*), Lucian Blaga (*Poemele luminii*), Ion Pillat (*Grădina dintre ziduri*), A. Dominic (*Revolte și răstigniri*). Sunt de semnalat ampla recenzie făcută de Ion Barbu la volumul de versuri *Darurile pământului* de Nichifor Crainic și alta, semnată de C.R. Ghiulea cu pseudonimul Renovatus, la *Amintiri universitare* de Ion Petrovici. Fără un program enunțat ca atare, dar prezentându-se drept „o revistă care corespunde noului spirit al vremii", **U.** își propune să facă „o revoluție spirituală", să se articuleze la noua intelectualitate a Europei, la Internaționala Intelectuală, aflată sub semnul pacifismului și considerată „un larg suflu de vijelie prin pulberea de lumi vechi, de strigăte de durere, de revoltă, de milă, covârșite de alte strigăte ale omului revenit la conștiința menirii sale superioare". S-ar zice că e vorba de un crez creștin, misionar, dar **U.** stă în mod evident sub influența ideilor pacifiste susținute de grupul francez Clarté, întemeiat de scriitorul Henri Barbusse după primul război mondial, pe care le comunică până și în cronicile de prezentare a revistelor aflate ideologic în zona lui. Mai colaborează C.I. Parhon, Constantin Motaș și Florin Lazăr cu articole științifice, B. Fundoianu, B. Luca, Gala Galaction. *R. P.*

UMANITATEA, publicație apărută la București, ca săptămânal, între 2 septembrie și 29 octombrie 1934 (trei numere). Fondator și conducător: Petre Gh. Meițoiu; redactor: Vasile Ol. Stere. Subtitlul „Ziar independent în slujba muncii și umanitarismului" și sloganul de deschidere „Umanitatea înseamnă descătușare" indică fără dubiu intenția redacției de a se racorda la problemele clasei muncitoare. De altfel, articolul-program *Crezul nostru*, semnat de P.Gh. Meițoiu, este o autodefinire declarată în această direcție: „Deci cine suntem și ce vrem? Noi suntem niște muncitori [...]. Doctrina de care suntem însufleți este umanitarismul și pe temeiul acestui crez n-avem nimic de ascuns. Pacea este cultul nostru, justiția și adevărul fac parte din principiile fundamentale ale credinței noastre și lupta este viața noastră". Și mai apăsat apare opțiunea sub condeiul lui Bogdan Amaru, el însuși tip de intelectual proletar, care crede că „scriitorul de azi se îndreaptă mai mult către viața oamenilor mărunți și năpăstuiți. Pentru că oamenii aceștia vor moșteni împărăția cerului și a pământului". Articolul, în esența lui un text teoretic care motivează social apariția literaturii proletare, se intitulează chiar *Artiștii proletari*. Fiind un periodic esențialmente politic, în ciuda promisiunii că „orice talent înăbușit în domeniul literaturii umanitariste poate să respire larg în coloanele sale", **U.** nu publică decât o nuvelă (sau un început de roman) în foileton, *Lelița. Povestea unui legionar din Africa*, iscălită Maxim Hoinaru și lăsată neterminată. O cronică având și nuanțe de analiză contextuală pe marginea traducerii făcute de Zaharia Stancu poeziilor lui Serghei Esenin îi aparține lui Vlaicu Bârna (sub pseudonimul Bunea Vornicu), care explică reușita „de o senzațională originalitate" a tălmăcirii printr-o oarecare înrudire spirituală între cei doi poeți (*Un poet revoluționar: Esenin*). Dar textul cel mai surprinzător în portofoliul revistei, *Pontifii culturii*, este o dezicere de modernism cu accente de manifest venind de la Gherasim Luca, scriitor recunoscut în cercurile avangardiste: „Opera de artă, poezia nouă, teatrul de avangardă și romanele de disecție interioară nu sunt scrise decât pentru minorități din ce în ce mai concentrate și mai privilegiate. Se scrie, se gândește astăzi numai pentru satisfacția câtorva subtili cunoscători, și măsura de valorificare a

unei opere de artă e numărul limitat de admiratori, de priceputi. Hermetismul poeziei, teatrul suprarealist de la Paris și romanul lui Proust sunt exemple clare ale fascismului cultural, ale îndepărtării maselor de la preocupări care nu vin în contact direct cu mașina și cu forța ei de muncă". Alți colaboratori: Miron Radu Paraschivescu, Ștefan Roll, B. Fundoianu, Petre Bellu, Silviu Cernea (Vasile Boldeanu). *R. P.*

UMBRĂ, Ada (pseudonim al Eugeniei Fl. Ionescu; 21.I.1885, Turnu Severin - 8.X.1928, Ianca, j. Brăila), poetă. Urmează cursurile Școlii Normale „Elena Doamna" din București, pe care le încheie în 1903, și devine învățătoare în comuna Ianca. În 1908 debutează cu poezia *La răscruci* în „Ramuri", și editorial în 1921 cu placheta *Sub plopi*. Colaborează, în primele decenii ale secolului al XX-lea, la „Drum drept", „Flacăra", „Luceafărul", „Năzuința", „Viața literară", „Teatrul de mâine" (Iași), „Revista noastră", iar după război la „Sburătorul", semnând un timp cu numele real, apoi cu pseudonimele Ada Umbră și - mai rar - Ada din Coștilă.

Intimistă, vag simbolistă în expresie, pe alocuri cu ecouri din D. Anghel („Se duc și tufănelele precum / S-au dus și cei din urmă trandafiri"), incluzând și consonanțe cu lirica Elenei Farago, punctată ici-colo de articulări reflexive, poezia scrisă de **U.** se păstrează în marginile unei palide cumințenii: „Coboară ușurel/ Din lună mii de stropi/ Și cad punând scântei/ Pe frunzele de plopi". Sunt versuri de vibrație scurtă, cu o tonalitate minoră, deși câteva nu lipsite, mai ales sub aspectul prozodic, de o mică notă personală, dată de cadențări dactilice și rime mai puțin obișnuite. Figurația celor cincizeci de poezioare, miniaturi sufletești brodate pe rețeaua unei fantezii metrice variate, e construită în special din elemente de recuzită a naturii (plopii înalți, grâul verde, florile de mac, anotimpurile), dorurile, visul, tristețea fiind legate de anumite stări, care nu devin întotdeauna stări poetice. Uitată azi cu desăvârșire, desconsiderată în perioada interbelică, dintre criticii importanți **U.** este menționată doar de E. Lovinescu, pentru „sonurile fluide, cele mai multe în ton popular, fără ruralism însă".

SCRIERI : *Sub plopi*, Craiova, [1921].

Repere bibliografice: T.R., *„Sub plopi"*, R, 1921, 8; V.C. *„Sub plopi"*, „Lamura", 1921, 12; I.U. Soricu, *Ada Umbră*, R, 1929, 10; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, III, *231-232*; Iorga, *Ist. lit. cont.* (1986), II, *283*; Ciopraga, *Lit. rom., 290*; Florea Firan, Marta Mitran, *„Ramuri". 1905-1947*, Craiova, 1971, *336-338*; Micu, *Ist. lit., 180*. *L. T. G.*

UMORISTUL, revistă apărută la Pesta, de trei ori pe săptămână, între 13 octombrie 1863 și 13 decembrie 1866, editată de Georgiu Ardeleanu și Iosif Vulcan; la 1 ianuarie 1865 Georgiu Ardeleanu anunțând că părăsește orașul definitiv, **U.** „va ieși numai sub redacțiunea lui Iosif Vulcan", devenit și proprietar. Alături de „Tutti frutti", **U.** este una din primele publicații satirice din Transilvania. Programul se conturează în poeziile *În loc de prevorbire* și *Programa mea*, în care Iosif Vulcan își propune să-i combată pe toți cei „vrednici de satiră", ca și

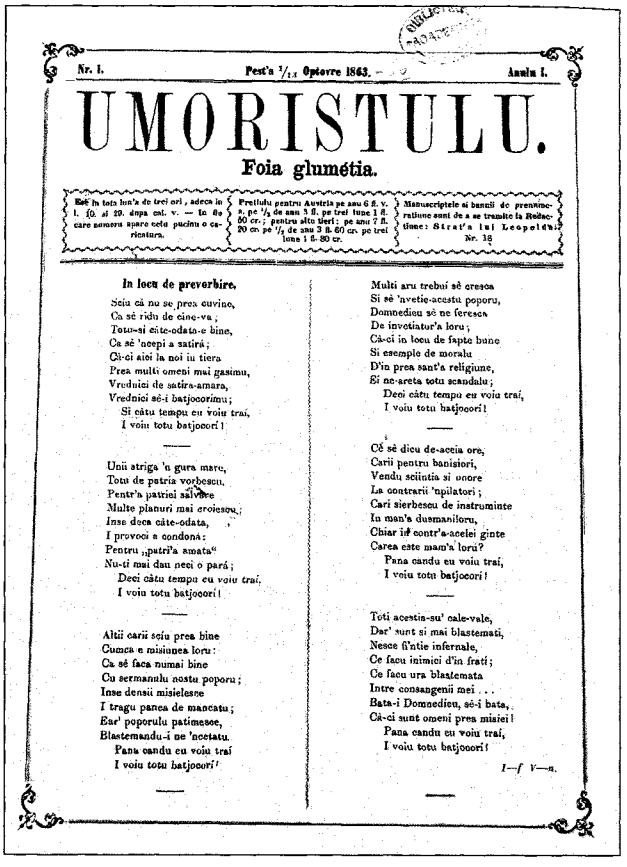

Nr. 1. Pest'a 1/13 Octovre 1863. Anulu I.

UMORISTULU.

Foia glumétia.

Esă în tota luna de trei ori, adecă în 1. 10. și 20. după cal. v. — în fie care numeru apare cete unu cu ca ricatura.

Pretiulu pentru Austria pe anu 6 fl. v. a. pe ½ de anu 3 fl. pe trei luni 1 fl. 50 cr.; pentru alte țeri: pe anu 7 fl. 20 cr. pe ½ de anu 3 fl. 60 cr. pe trei luni 1 fl. 80 cr.

Manuscriptele și banii de prenumeratiune sunt de a se trimite la Redacțiune: Strad'a lui Leopoldu Nr. 18

In loc de prevorbire.

Sciu că nu se prea cuvine,
Ca să ridu de cine-va;
Totu-și câte-odata-e bine,
Ca să 'ncepi a satiră;
Că-ci aici la noi in tiera
Prea multi omeni mai gasimu,
Vrednici de satira-amara,
Vrednici să-i batjocorimu;
Si câtu tempu eu voiu trai,
I voiu totu batjocori!

Unii striga 'n gura mare,
Totu de patria vorbescu,
Pentr'a patriei salvare
Multe planuri mai croiescu;
Inse deca câte-odata,
I provoci a condonă:
Pentru „patri'a amata"
Nu-ti mai dau nici o pară;
Deci câtu tempu eu voiu trai,
I voiu totu batjocori!

Altii carii sciu prea bine
Cumca e misiunea loru:
Ca să fâca numai bine
Cu sermanulu nostu poporu;
Inse densii misielesce
I tragu panea de mancatu;
Ear' poporulu patimesce,
Blastemandu-i ne 'ncetatu.
Pana candu eu voiu trai
I voiu totu batjocori!

Multi aru trebui să oresca
Si să 'nvetie-acestu poporu,
Domnedieu să ne feresca
De invetiatur'a loru;
Că-ci in locu de fapte bune
Si esemple de moralu
D'in prea sant'a religiune,
Si ne-areta totu scandalu;
Deci câtu tempu eu voiu trai,
I voiu totu batjocori!

Că să dicu de-acelu ore,
Carii pentru banisiori,
Vendu sciintia si onore
La contrarii 'npilatori;
Cari sierbescu de instrumente
In man'a dusmaniloru,
Chiar in contr'a-acelei gente
Carea este mam'a loru?
Pana candu eu voiu trai,
I voiu totu batjocori!

Toti acestia-su' cale-vale,
Dar' sunt si mai blastemati,
Nesce fi'ntie infernale,
Ce facu inimici d'in frati;
Ce facu ura blastemata
Intre consangenii mei ...
Bata-i Domnedieu, să-i bata,
Că-ci sunt omeni prea misiei!
Pana candu eu voiu trai,
I voiu totu batjocori!

I—f V—n.

șarlatania, bigotismul, ciocoismul și alte asemenea tare. Vulcan rămâne cel mai fervent susținător al gazetei, aproape în fiecare număr publicând câte o poezie. În paginile **U.** au apărut versuri semnate de moldoveanul Gh. Tăutu, de ardelenii P. Draga și Ion Pop-Florantin, precum și câteva prelucrări după versurile lui Andrei Mureșanu, Vasile Alecsandri și Gh. Sion. În numărul din 29 septembrie/11 octombrie 1866 lui Mihai Eminescu i se tipărește poezia *Asta vreu, dragul meu*, cel de-al șaptelea text publicat după debutul în „Familia". Scriitorului bănățean Iulian Grozescu îi aparțin scurte scrieri în proză și balada *Ioan Cotoară sau Duelul*. Genul dramatic este reprezentat doar de comedia în versuri *Un candidat pentru Dieta din Pesta în mijlocul alegătorilor săi*, iscălită cu pseudonimul Frunză Verde. Deseori articolele și versurile satirice care vizează direct anumite chestiuni sociale sau naționale sunt asumate cu pseudonime sugestive: Spiriduș, Păcală, Tiridala, Strâmbălemne, Tanda și Manda, Pișpiriciu, Cenușotcă, Teaica Ilie ș.a. Sub aceste semnături a apărut un bogat material inspirat din moravurile epocii. Nu puține sunt poeziile și caricaturile care satirizează aspecte ale societății românești de dincolo de Carpați. În același timp, colaboratorii **U.** comentează lovitura de stat dată de domnitorul Al. I. Cuza și reforma agrară. Referirile la evenimentele politice externe sunt mai rare. Gazeta dovedește însă receptivitate față de principalele inițiative

culturale ale vremii. Situația învățământului în Transilvania este analizată în articole acide. De asemenea, **U.** pledează pentru încurajarea teatrului în limba română. În ce privește controversele ortografice, se susține unificarea diverselor sisteme de scriere, introducerea alfabetului latin fiind salutată printr-o caricatură intitulată *Înmormântarea azbuchelor*. **U.** s-a opus constant exagerărilor lingvistice de orice natură. Revista se numără printre puținele publicații ale timpului care inițiază concursuri literare pentru descoperirea și încurajarea tinerelor talente. Ca modalitate de exprimare sunt folosite satira, parodia și caricatura. Sporadic apar și poezii cu referire la elemente mitologice, balade și chiar romanțe. Ironia își află locul și în povestirea scurtă, în anecdotă și în epistolă. O formă adecvată pentru afirmarea unor opinii critice îndrăznețe, des folosită de redactori, este schimbul de replici pline de subînțeles. Șarja este de multe ori rezultatul unor parafrazări după proverbe și maxime. Însoțite, de cele mai multe ori, de texte versificate, caricaturile sunt destul de reușite. Cel mai adesea acestea ilustrează alegerile de deputați pentru Dietă, divergențele politice și moravurile familiale. În 1865 și 1866 Iosif Vulcan a editat „Calendariul «Umoristului»". Tradiția inaugurată de **U.** va fi continuată, până în primii ani ai secolului al XX-lea, de „Gura satului". *I. H. C.*

UMORUL LITERAR, revistă apărută la Iași, săptămânal, între 14 mai și 9 iulie 1933. Director responsabil: George Manea Hagiu, urmat, de la numărul 5, de Victor Gr. Constant. Fără să-și precizeze programul, considerând că titlul este în sine un program, **U.l.** tipărește proză umoristică lejeră, fără pretenții stilistice, uneori la limita vulgarului, semnată de Adrian Pascu (*Gura lumii*), Al. Voitinovici (*Anigdotul lui Ghiță Porcul*), Aurel Leon, Emil Istrati (*Acces de nervi*), Costel Ioanid (*Mulaje de primăvară*). Dintre poeziile originale menționabile sunt sonetele actorului Ștefan Ciubotărașu (*Don Juan, Hrisovul, Adevăr și minciună*) și sonetul *Poveste* de Al. Pogonat. Câteva pastișe *à la manière de...* Otilia Cazimir, G. Topîrceanu, Mihai Codreanu și George Lesnea compun Adrian Pascu și Aurel Leon. Epigrame de Al. G. Doinaru și Adrian Pascu, umor, anecdote evreiești (*witz*-uri și întâmplări amuzante din viața de gazetar, evocate de B. Ceaușansky) sau din teatru (trăite de actorii Victor Handoca, I.C. Damira, Bruno și Any Braeschi) sunt completate armonios de desenele scenografului Th. Kiriakoff și de caricaturile lui Ion Sava sau ale lui Brudea. Culese din țară și din străinătate, sub rubrica „Teatru. Cinema" sau risipite printre altele, informațiile teatrale și cinematografice sunt mereu proaspete și obiective. Un „Bazar sportiv" alătură cronici sumare redactate de Emil Ronea și Mircea Manole. Diversitatea paginilor este susținută de mai multe traduceri, una din idiș (Shalom Alehem, *Cei doi Basarabeți*), aparținându-i lui C. Săteanu și celelalte din rusă (Mihail Zoșcenko, *Ziaristica* și *Suferințele tânărului Werther*), datorate lui Jean Pascal și lui George Lesnea. Singura notă tristă în cele șase numere ale **U.l.** este necrologul *Umorul îndoliat. Al. Gh. Doinaru*, scris de C. Săteanu și însoțit de reproducerea unui fragment din poemul *Smaraida* și de câteva epigrame ale celui dispărut. În scurta sa existență **U.l.** nu a reușit să câștige cititorii, unica performanță fiind interviurile cu Ionel Teodoreanu, directorul Teatrului Național din Iași, și cu regizorii aceluiași teatru, George Mihail Zamfirescu și Ion Sava. Mai colaborează Maur Săveneanu, N. Ioanid, Mircea Ioanid, N. Gr. Constantinescu. Unii colaboratori își ascund identitatea sub pseudonime: Ion Brambură, de pildă, este Constantin Argeșanu, dar altele, ca Ombra, Poznașul sau N'importe qui, sunt, astăzi, aproape imposibil de identificat. *R. P.*

UNGARIA, revistă apărută la Cluj, de zece ori pe an între octombrie 1891 și septembrie 1892 și bilunar odată cu numărul 10/1892 până în decembrie 1898. În perioadele octombrie 1894 - decembrie 1895 și ianuarie 1897 - decembrie 1898 publicația e scrisă integral în ungurește, cu subtitlul „Magyar-román szemle" și cu numele redactorului-editor, Grigoriu Moldovan, maghiarizat: Moldován Gergely; în 1896 revine la limba română, dar conținutul este de interes exclusiv maghiar. În fiecare an ultimul număr publică sumarul general al revistei, materialele fiind riguros repartizate în opt secțiuni: „Scrieri politico-sociale", „Lingvistică", „Istorie", „Beletristică", „Literatură", „D-ale poporului", „Scrieri polemice", „Bibliografii, diverse". Articolul-program *Datorințele noastre*, semnat de Grigoriu Moldovan, semnifică în esență un act de supunere și fidelitate față de statul ungar, deși declarativ se poziționează pentru susținerea culturii românești: „Ca români suntem datori a susține caracterul român, limba dulce a moșilor și strămoșilor, datinile, obiceiurile, lăsămintele noastre". Pledoaria cetățenească e circumspectă, mizând pe „tradiția bunelor relații româno-maghiare" și avertizează că orice conflict ar putea aduce neajunsuri chiar nației române. De altfel, sectorul sociopolitic al **U.** adoptă o atitudine neagresivă față de ideile Memorandumului din 1891, atacând chiar aripa radicală a tinerimii române emigrate la București. Literatura este reprezentată exclusiv de traduceri în serial din Jókai Mór, Vörösmarty Mihály, Petőfi Sándor, Arany János ș.a., textele românești rezumându-se la legenda *Îngerul și ghiocelul* a Iuliei Hasdeu, la *Viitorii miniștri*, *Chimiță* și *Duică C. Buleandră*, alese din volumul *Din goana vieții* al lui Al. Vlahuță, și la două poezii, *În seara de Crăciun* și *La Anul Nou*, semnate R...a. Mult mai bogată este secțiunea „D-ale poporului", cu lirică populară, descântece, chiuituri, ghicitori, orații (de nuntă, de înmormântare, de Paște, de Crăciun), colinde, doine, balade (*Femeia vândută*, *Ana Ardeleana*, *Fata neamțului*, *Gruia lui Novac*), culese de Vasile Rebreanu, Traian Moldovan, Alexiu Viciu ș.a. Din rețetele terapeutice, intitulate generic *Medicini populare românești*, însoțite uneori și de descântece adecvate, s-ar putea alcătui aproape un manual de leacuri tradiționale. Lungi studii, unele întinse pe mai multe numere, sunt *Monumente limbistice ale Măhaciului din comitatul Turda-Arieș* (în principal despre *Codicele Sturzan*), *Elemente ungurești în limba română* (pe baza *Lexiconului de la Buda* și a lucrării lui B.P. Hasdeu *Etymologicum Magnum Romaniae*), *Elemente române în limbile străine* și *Curentul latinist* (o analiză aprofundată pornind de la gramatica lui

Samuil Micu, *Elementa linguae daco-romanae sive valachicae*), ambele de Lazăr Șăineanu. Interesant prin amănuntele inedite comunicate despre adevăratul descoperitor al *Codicelui Voronețean*, despre tribulațiile manuscrisului intrat în cercetarea lui I.G. Sbiera până la publicare este studiul *Însemnătatea monumentelor de limbă și Codicele Voronețean* și, complementar, *Rotacismul în genere și în Codicele Voronețean* (iscălit Dan). Preocupări filologice mai ilustrează articolele *Limba română* (despre locul, modul și timpul de formare al românei, evoluția și influențele străine receptate în provinciile istorice, tendințele latiniste și rolul normativ al Academiei) și *Principiile lui Cipariu* (despre principiul etimologic aflat la baza sistemului filologic al acestuia și contribuția gazetei „Organul luminării" din Blaj la propagarea ideilor școlii etimologico-istorice) - ambele nesemnate. Se mai pot menționa necrologurile *George Sion* și *George Barițiu* și reproducerea unei conferințe a lui B.P. Hasdeu, *Noi în 1892*. Interesul pentru etnografie vine în completarea activității culegătorilor de folclor, prin articolele *Portul țăranului* de A. Bucur, *Casa, curtea și mobilierul românului* de Al. Coltor, *Schița monografică a comunei Bucium* (despre organizarea gospodăriei, familiei, obiceiuri religioase, ocupații, alimentație) de G. Lupu, *O nuntă (ospeț) românească de pe Ampoi* de Petre Micul. „Bibliografii" este obișnuita rubrică unde se semnalează publicarea unor volume recente, aparținându-le lui Titu Maiorescu, T.T. Burada, Carmen Sylva, Moses Gaster (*Chrestomație română*, I-II), A. Philippide (*Principii de istoria limbii*), Lazăr Șăineanu (*Istoria filologiei române*) ș.a.

U. găzduiește nu puține atacuri imunde și replici sub pragul polemicii de idei, până la insulte, falsuri și mistificări, îndreptate împotriva unor instituții și personalități din România. Denaturarea realității apare în articole ca *Părintele Șaguna, Basme științifice* (o ironie ridicolă la adresa *Chestionarului istoric* al lui Nicolae Densușianu), *1848. Liberalism. Reacționarism* (răstălmăcire a trei scrisori expediate de C.A. Rosetti și N. Bălcescu lui Ion Ghica, aflat în exil la Constantinopol, extrase din *Amintiri din pribegia după 1848*), dar mai ales *Țăranul nostru și țăranul mizeriei* (scoatere din context tendențioasă și falsificare grosolană a unui fragment dintr-o mai veche conferință a lui B. Delavrancea). Răspunsul indignat al scriitorului este teribil, iar degetul acuzator pus pe semnatarul ignobil - Grigoriu Moldovan - îl arată „trădător de neam". Pe aceeași linie este redactată rubrica „Lupta noastră", excelând nu doar în obediența față de autorități, cât mai ales în insanități, atacuri la persoană și răfuieli - cele mai multe ale redactorului -, vizând cu precădere instituții din București, pe Ioan Slavici și revista „Tribuna" din Sibiu, alte periodice românești din Blaj sau de aiurea. Criptonime și pseudonime își asumă secțiunea „Scrieri polemice" (Crix, Crax, A. de la Heșdate), adică minirubricile „Argumente cu bâta", „La fântână", „Verzi-uscate", „Urzici", „Prostii d-ale noastre". *V. T., R. P.*

UNGHEANU, Mihai (17.III.1939, Slobozia - 12.III.2009, București), critic și istoric literar. Este fiul Anetei (n. Ardelean) și al lui Ion Ungheanu, muncitor la CFR. A urmat școala primară și școala medie la Slobozia (1945-1955). După absolvirea Facultății de Filologie la Universitatea din București (1958-1963), lucrează ca redactor la „Viața studențească" (1963-1965), „Scânteia tineretului" (1965-1974; șef al secției culturale în 1972-1974), „Ramuri" (1966-1968), „Luceafărul" (1968-1990; secretar general de redacție și redactor-șef adjunct în 1974-1990), „Contemporanul" (1970-1972). Ulterior este redactor-șef la Editura Globus (1990-1993) și la revista „Tricolorul" (1990-1991), secretar de stat în Ministerul Culturii (1993-1996), director la „Noua revistă română" (1996), profesor de sociologia literaturii la Facultatea de Sociologie a Universității din București, profesor de culturi comparate (1993-1998) și șef de catedră (1997-1998) la Facultatea de Științele Comunicării a Institutului Național de Informații, apoi profesor la Catedra de sociologie și literatura română a Universității „Spiru Haret" din București. În 2000 este ales senator din partea Partidului România Mare și secretar al Biroului Permanent al Senatului. Debutează la „Contemporanul" în 1962 cu cronici de film, și editorial cu volumul *Campanii*, apărut în 1970. Este doctor în filologie cu teza *Posteritatea lui C. Dobrogeanu-Gherea* (1983). A colaborat cu recenzii, articole, cronici, note polemice și la „România literară", „Viața românească", „Cronica", „Astra", „Familia", „Flacăra", „Convorbiri literare" ș.a. I s-au decernat, între altele, Premiul Comitetului Central al Uniunii Tineretului Comunist (1973) și Premiul Asociației Scriitorilor din București (1973, 1978). Adept în anii '70 al ideii că integrarea culturii române în cultura universală a fost un proces firesc, realizat

fără pierderea trăsăturilor definitorii, naționale, de multe ori anticipând momente creative importante, **U.** s-a numărat - alături de Dan Zamfirescu, Paul Anghel și de grupul din jurul revistei „Săptămâna", condusă de Eugen Barbu - printre promotorii și susținătorii activi ai protocronismului autohton, transformat în teză ideologică.

U. este un critic literar care aspiră să impună demersului său alte mize decât cele convenționale. Modelele sunt G. Ibrăileanu și G. Călinescu, care au înțeles critica în sensul unei colaborări interdisciplinare - istorie, estetică, sociologie și antropologie -, fără fetișizări de metodă. De altfel, *Campanii*, primul său volum, este expresia dilemei anilor '70: a fi sau a nu fi călinescian, o carte interesată de istoria ideilor, de promovare a unei modalități istorice legate de marea tradiție a literaturii române, de distanțarea critică față de dogmatism și proletcultism. *Marin Preda. Vocație și aspirație* (1973), o monografie originală, scrisă în timpul vieții scriitorului, când opera nu își încheiase evoluția, este importantă prin analiza principalei proze a lui Preda, *Moromeții*, dar mai ales a structurii autorului și a voinței lui bovarice de a-și impune alt orizont de creație, altă traiectorie profesională. Tensiunea dintre vocație, adică ceea ce ține de structură, și aspirație, ca proiect voluntar de ascensiune profesională, este utilizată ca ax al personalității lui Marin Preda. Studiul s-a bucurat de un ecou favorabil, nuanțând optica asupra romancierului. Ediția a doua a monografiei (2002) dezvoltă această optică la proporțiile întregii literaturi a lui Preda. *Pădurea de simboluri* (1973) pornește de la o sugestie baudelairiană pentru a vorbi despre „cifrul" literaturii. Cartea propune o lectură nouă a unor critici și istorici literari de altădată, fără restricții ideologico-politice: N. Iorga, E. Lovinescu, G. Ibrăileanu ș.a. Interesant ca hermeneutică este eseul despre *Ochi de urs* de Mihail Sadoveanu, citit în paralel cu *Ursul* lui William Faulkner, pe linia raporturilor sacru-profan. *Arhipelag de semne* (1975) și *Lecturi și rocade* (1978) includ studii, cronici literare, articole care dovedesc evantaiul larg al preocupărilor criticului, mai ales atenția dată călinescianismului. Textele din *Interviuri neconvenționale* (1982) fixează starea de spirit a literaturii române prin câțiva lideri ai ei din trei generații, față în față cu mizele timpului, în vreme ce *Exactitatea admirației* (1985) evidențiază mai pregnant militantismul pentru protocronism, ca și preocupările de istoric literar ale lui **U.**, formula sa de revizuire a valorilor, reacția polemică față de tratamentul demolator aplicat de dogmatici, în epocă, lui Tudor Arghezi și G. Călinescu. Articolele privitoare la cele două cazuri (*Mărțișorul ostracizat* și *Sensul histrionismului*) sunt sinteze percutante asupra unei traume sociale și literare de lung ecou în conștiințele scriitoricești. În *Fiii risipitori. Noi și secolul XIX* (1988) sunt reunite studii și eseuri care încearcă să acrediteze ideea că imaginea asupra secolului al XIX-lea (scriitori, opere, idei, paradigme) este staționară, chiar deformată, și că e necesar un nou examen, o lectură „originară". Textele propun, urmând o opinie a lui Constantin Noica, dialectica tensiunii dintre „fiii risipitori" ai secolului al XIX-lea și „fratele fiului

Edgar Papu, Mihai Ungheanu, George Ivașcu și Nicolae Ciobanu

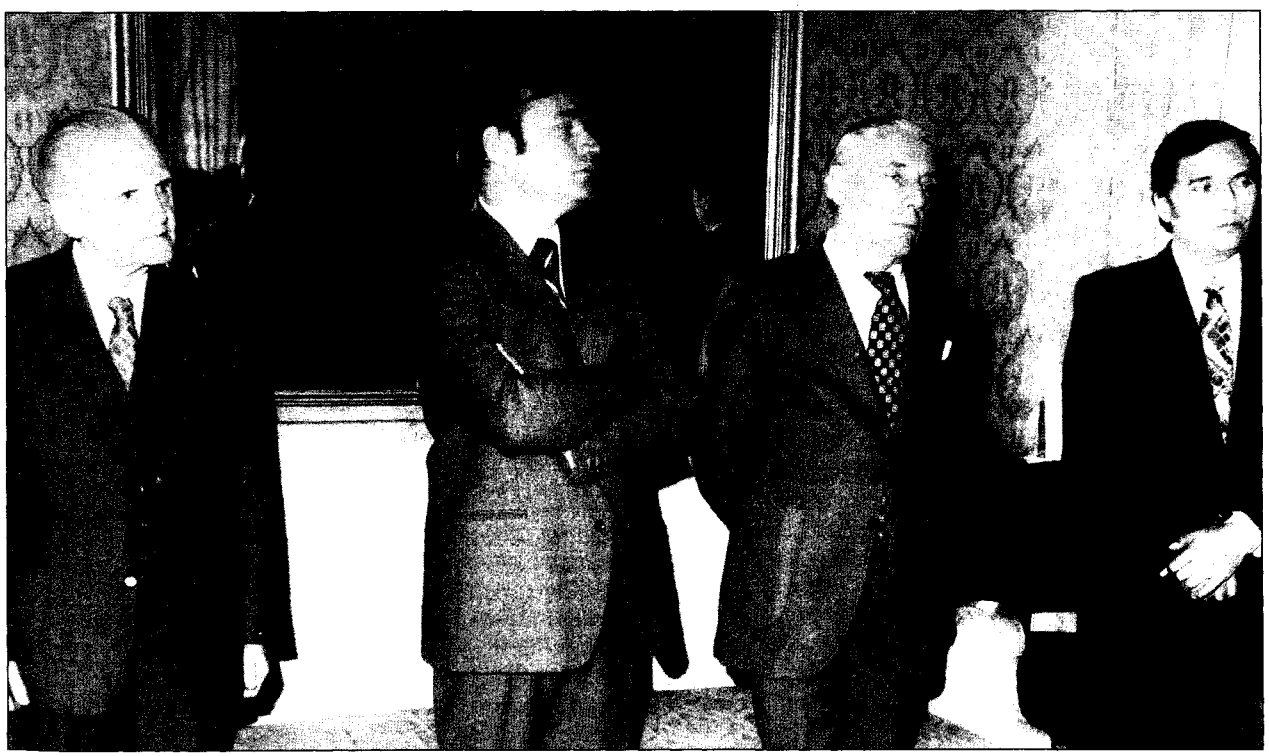

risipitor", cel din urmă fiind Titu Maiorescu ca exemplar de vârf, iar ceilalți, Densușienii, familie de literați și istorici, paradigmă fertilă prin posibilitățile de încadrare și de sugestie pe care le oferă. Eseul pune în balanță două tipuri de construcție culturală, cu rezultate diferite ca aspect, dar nu și ca importanță, și pledează pentru înțelegerea ambelor formule de creație. Relevantă este abordarea lui I. L. Caragiale din unghiul personalității și al operei, văzut ca victimă a liberalismului politic, dar și a propriului „liberalism" în viziunea literară, dovadă stând atacurile la adresa scriitorului venite de la proaspeții moderniști. O lacună de cunoaștere este eliminată prin reexaminarea polemicii dintre socialiști și Al. Vlahuță la 1894, polemică premonitorie, care anunța conflictul represiv dintre critica de partid a anilor postbelici și creația scriitoricească. Eseul *Umbra lui Tudor Vladimirescu*, o înnoire a interpretării eminescologice, se sprijină pe volumele de publicistică ale lui Eminescu apărute în ediția academică. Cu exemple elocvente se demonstrează că ochiul poetului nu era întors, cum credea Gherea, numai către 1400, ci și către etape mult mai apropiate, mai moderne, cum ar fi perioada lui Matei Basarab sau revoluția lui Tudor Vladimirescu, una din mizele sacre pentru poet. **U.** operează și o reexaminare în context cultural, istoric și social a sămănătorismului, infirmând etichetările politice cu care a fost mistificat de proletcultism și evidențiindu-i apartenența la un curent complex, sincretic și sincronic, care este cel al „noii arte", al „stilului 1900", răspândit în toată Europa. Aceste studii completează restituirea fizionomiei unor scriitori denaturați de interpretări politice, aducând o viziune mai largă, la scara întregii literaturi române, asupra unor personalități doctrinare, a unor evenimente și orientări. După 1989 **U.** e interesat să dezvolte vechi premise, dar introduce și direcții noi. Cărțile tipărite acum relevă aceeași apetență pentru discursul intelectual preocupat de precizie, disocieri, sinteză, dar și pentru construcție și orizonturi ample. Este originală viziunea filologico-istorică asupra manipulării imaginii lui Vlad Țepeș în lumea germanică – și mai târziu în tot Occidentul – prin versiunea Dracula, într-o lucrare de imagologie: *Răstălmăcirea lui Țepeș* (1992). Micromonografia *Panait Istrati și Kominternul* (1994) abordează, cu instrumentele sociologiei literare, o miză interzisă anterior: cauza „morții civile" a lui Panait Istrati, dictată de Komintern. *„Adio, domnule Maiorescu!"* (1995), la origine lucrare de doctorat, urmărește posteritatea criticii lui C. Dobrogeanu-Gherea și îmbrățișează ideea diametral opusă teoriei oficiale din anii dogmatismului, demonstrând că Dobrogeanu-Gherea nu a format o școală de critică literară și că, dimpotrivă, așa-zișii lui discipoli l-au părăsit pentru alte opțiuni critice. Cu alte cuvinte, Gherea nu a avut discipoli reali. Cercetare de istorie a ideilor, cartea apelează la metoda studiului pe generații, fixând fizionomia unei traiectorii ideologice mai nuanțat decât a voit-o istoria literară politizată. În *Scriitorii de la miezul nopții* (1996), carte mai puțin creditabilă, ca și altele, se reia o suită de articole tipărite în presa postdecembristă despre atacul la valorile culturii române după 1989, despre victoria matadorilor dogmatici din anii '50, petrecută în anii '80 și '90. *Un război civil regizat?* (1997), pornind de la volumele, studiile, articolele, știrile închinate evenimentelor din decembrie 1989, urmărește jocul imaginii spontane sau calculate în legătură cu faptele de atunci. În *Holocaustul culturii române* (1999) este analizat, cu aceeași pornire polemică aspră, tăioasă, dar puțin credibilă din cauza recursului la teoria conspirației, modul în care scriitorii și literatura română postbelică au fost loviți. O culegere de texte despre literatura din epoca dogmatică consolidează această perspectivă. Se adaugă *Enciclopedia valorilor reprimate* (I-II, 2000, în colaborare), care ilustrează printr-o serie de cazuri elocvente maniera agresivă de abordare a valorilor spirituale românești în anii postbelici, ani de ocupație și de dictatură. *Amintirea mentorilor* (2002) propune o privire inedită asupra istoriei literaturii române, și anume prin memorialistica literară care evocă familiile de spirite din cenaclurile fecunde și impulsul pe care l-au dat scrisului românesc.

Prin ținuta sa sobră, severă, rezervată, neconcesivă și nesentimentală, Mihai Ungheanu prezintă toate aparențele unei instanțe inhibitorii și interdictive la orice ridicare de glas în alt registru decât cel socotit curent. Și totuși, nu există nimeni mai puțin intimidat de opiniile „admise" (nu se știe de cine), mai disprețuitor față de inerția ideilor circulante, mai suplu în judecăți și mai deschis față de revizuirile lucide ale diferitelor metode, direcții și perspective în cultura românească. Fapt demn de relevat, lui Mihai Ungheanu nu-i place să laude, ci numai să admită ceva sau pe cineva. Dar și în admiterea cuiva el se ferește de o dogmatizare exclusivistă. Chiar dacă simte mai mult – și aceasta se întâmplă adesea –, nu vrea să spună nimic care depășește stricta informație și dispozitivele demonstrației raționale, păzite totdeauna de invazia entuziasmului logoreic. Iată rațiunea pentru care cele mai îndrăznețe deschideri ale criticului către atâtea noi vederi în cultura noastră nu înseamnă niciodată lansarea în aventură.

EDGAR PAPU

SCRIERI : *Campanii*, București, 1970; *Marin Preda. Vocație și aspirație*, București, 1973; ed. 2, București, 2002; *Pădurea de simboluri*, București, 1973; *Arhipelag de semne*, București, 1975; *Lecturi și rocade*, București, 1978; *Interviuri neconvenționale*, București, 1982; *Exactitatea admirației*, București, 1985; *Fiii risipitori. Noi și secolul XIX*, București, 1988; *Răstălmăcirea lui Țepeș. „Dracula", un roman politic?*, București, 1992; *Panait Istrati și Kominternul*, Galați, 1994; *„Adio, domnule Maiorescu!" (Evoluția criticii socialiste. 1880–1980)*, București, 1995; *Vlad Țepeș Drăculea*, București, 1995; *Despre Ion Creangă*, Craiova, 1996; *Scriitorii de la miezul nopții*, Galați, 1996; *Un război civil regizat?*, București, 1997; *Holocaustul culturii române*, București, 1999; *Enciclopedia valorilor reprimate. Război împotriva culturii române. 1944–1989* (în colaborare), I-II, București, 2000; *Amintirea mentorilor*, București, 2002; *Balansoarele istoriei literare*, București, 2003. **Ediții, antologii:** G. Ibrăileanu, *Spre roman*, postfața edit., București, 1972; *Marin Preda interpretat de...*, pref. edit., București, 1976; N. Iorga, *În luptă cu absurdul revizionism maghiar*, postfața edit., București, 1991; Ion Lăncrănjan, *Cuvânt despre Transilvania*, București, 1995; I. Negoițescu, *Scriitori moderni*, [I], pref. Emil Hurezeanu, postfața edit., București, 1996; *Teoria formelor fără fond*, pref. edit., Galați, 1996; *G. Călinescu Profesorul. In memoriam*, București, 1999.

Repere bibliografice: Nicolae Manolescu, *„Campanii"*, CNT, 1970, 35; Adrian Marino, *Cronicarul în „campanie"*, RL, 1970, 39; Eugen Simion,

„Campanii", LCF, 1970, 44; Gheorghe Grigurcu, *„Campanii"*, F, 1970, 11; Ciobanu, *Panoramic, 309–312;* Stănescu, *Poeți și critici, 214–218;* Petru Popescu, *Nevoia de opțiune*, CNT, 1973, 17; Nicolae Manolescu, *Studii despre clasici*, RL, 1973, 36; George, *Sfârșitul*, I, *743–749;* Grigurcu, *Idei, 153–158;* Raicu, *Structuri, 373–377;* Dimisianu, *Valori, 175–178;* Nițescu, *Repere, 98–109;* Paleologu, *Simțul practic, 98–101;* Simion, *Scriitori*, I, *743–749;* Ardeleanu, *Opinii, 204–208;* Ungureanu, *La umbra cărților, 45–52;* Culcer, *Citind, 76–80;* Iorgulescu, *Al doilea rond, 164–173;* Raicu, *Critica, 473–476;* Ștefănescu, *Preludiu, 293–297;* Edgar Papu, *Nota dominantă: polemismul*, VR, 1978, 11; Valeriu Cristea, *„Lecturi și rocade"*, RL, 1978, 50; Liviu Leonte, *Critica criticii*, CNT, 1978, 50; Cornel Moraru, *„Lecturi și rocade"*, O, 1978, 51; Iorgulescu, *Scriitori, 350–353;* M.N. Rusu, *„Lecturi și rocade"*, AFT, 1979, 2; Dan Zamfirescu, *Un critic*, SPM, 1979, 432; Alexandru Piru, *„Lecturi și rocade"*, LCF, 1979, 28; Dobrescu, *Foiletoane*, I, *110–118;* Florin Mugur, *Profesiunea de scriitor*, București, 1979, *252–275;* Popescu, *Cărți, 70–72;* Grigurcu, *Critici, 354–359;* Marcea, *Varietăți, 318–321;* Edgar Papu, *„Proiecte eșuate" și reveniri neobosite*, LCF, 1985, 29; Florin Faifer, *„Interviuri neconvenționale"*, ALIL, t. XXIX, 1985; Fănuș Neagu, *A doua carte cu prieteni*, București, 1985, *143–146;* Ilie Purcaru, *Literatură și națiune*, București, 1986, *59–73;* Stănescu, *Jurnal*, III, *181–183;* Nicolae Manolescu, *Revizuiri (și nu prea)*, RL, 1989, 14; Piru, *Critici, 26–29;* Henri Zalis, *Valori de referință în critica și istoria literară românească*, București, 1991, *307–310;* Cornel Radu Constantinescu, *Un mai vechi pretext al abuzurilor istorice: Dracula*, ADV, 1992, 663; Cristea, *A scrie, 114–122;* Gabriela Rusu-Păsărin, *Disidență sau rezistență prin cultură*, Timișoara, 1993, *228–267;* Ierunca, *Dimpotrivă, 167–169;* Lovinescu, *Unde scurte*, IV, *237–241;* Constantin Trandafir, *Martiriul lui Panait Istrati*, ALA, 1995, 266; C. Stănescu, *Metamorfozele criticii „gheriste"*, ALA, 1996, 302; Gheorghe Grigurcu, *Chipul postideologiei*, RL, 1997, 1; *Dicț. esențial, 852–854;* Alexandru George, *Alte întâlniri*, București, 2000, *173–183;* Micu, *Ist. lit., 491;* Marian Barbu, *Trăind printre cărți*, I, Petroșani, 2001, *296–303*, II, Petroșani, 2002, *421–423;* Popa, *Ist. lit.*, II, *1134–1135;* Gheorghe Grigurcu, *Un nou A.C. Cuza*, RL, 2002, 11–14; Zamfirescu, *Istorie*, II, *479–482.* *T. N.*

UNGHEREA, Olimpian (1.VII.1937, Jugureni, j. Prahova), gazetar și prozator. Este fiul Ștefaniei Ungherea, dactilografă. Urmează la București Facultatea de Drept și Jurnalistica. Înainte de 1989 lucrează ca ofițer operativ în Ministerul de Interne, redactor, șef de secție și redactor-șef la revista „Pentru patrie". Între 1993 și 1997 îndeplinește funcția de consilier de presă al Partidului Social Democrat Român.

Colaborator al publicațiilor „Drum nou" (Brașov), „Contemporanul", „Flacăra", „Ramuri", „Ateneu", „Tomis", „Luceafărul", „România liberă", „Scânteia tineretului", „Săptămâna", „Viața militară", „Zig-zag", **U.** livrează subiecte de senzație, desprinse din investigații și anchete, transpuse ca literatură polițistă. Debutează în 1976 cu romanul *Bătrâna domnișoară n-are alibi*, aplicând rețeta succesului întâlnită la autori precum Leonida Neamțu, Petre Luscalov, Rodica Ojog-Brașoveanu: intrigă conspirationistă, la care participă agenți străini infiltrați pe teritoriul României socialiste; aceștia sunt identificați cu profesionalism de ofițeri ai Ministerului de Interne, mai ales în mediile aparținând „lumii vechi": colecționari, avocați, foste actrițe etc. Deși ideologizate în susținerea imaginii „nesănătoase" a societății interbelice „decadente", narațiunile se fac remarcate prin clișeistica tentantă a superacțiunii: urmăriri, *quiproquouri*, cifruri elucidate, demonstrații ale căror concluzii sunt intuite, însă așteptate cu febrilitate pentru a fi confirmate. Un caz aparte în raport cu seria vastă a *policier*-urilor îl reprezintă *Clubul cocoșaților* (I–II, 2000), conglomerat de natură indecisă (fapte reale, extrase din articole publicate în cotidianul „Ziua", totuși cu „acțiune, personaje, întâmplări fictive"). De această dată rolul de „victimă" este jucat de țara întreagă, rămasă în 1989 fără conducător, în urma comploturilor de care masoneria și serviciile de securitate nu ar fi fost străine.

SCRIERI: *Bătrâna domnișoară n-are alibi*, Craiova, 1976; *Versiunea maiorului Vlad*, Iași, 1977; *Testamentul*, Craiova, 1979; *Spovedania unui spion*, Cluj-Napoca, 1982; *Prizonierul speranțelor*, Iași, 1983; *Agent secret*, Iași, 1985; *Egreta Brâncovenilor*, Craiova, 1986; *Ultima sută de metri*, București, 1987; *Statueta sfântului Leonard*, Craiova, 1990; *Pădurea cu plopi argintii*, Iași, 1991; *Capcană pentru asasin*, București, 1993; *Scară către infern*, București, 1997; *Clubul cocoșaților*, I-II, București, 2000; *Prețul tăcerii. Confesiunile criminalistului Andrei Zavera*, București, 2002; *Agonia. Confesiunile criminalistului Andrei Zavera*, București, 2003.

Repere bibliografice: Romulus Diaconescu, *„Bătrâna domnișoară n-are alibi"*, SPM, 1976, 296; M.P., *„Bătrâna domnișoară n-are alibi"*, R, 1976, 8; Doina Berchină, *Concizie și claritate*, R, 1978, 2; Cornel Sorescu, *„Testamentul"*, R, 1980, 4; Radu Vaida, *Un rechizitoriu antirăzboinic*, LCF, 1986, 21; Fănuș Băilești eanu, *„Agent secret"*, RL, 1986, 34; Eugen Teodoru, *„Egreta Brâncovenilor"*, SPM, 1987, 853; Artur Silvestri, *„Egreta Brâncovenilor"*, LCF, 1987, 7; Narcis Zărnescu, *Romanul interogativ*, LCF, 1988, 12; Sorin Roșca Stănescu, *Un roman politic de scandal*, „Ziua", 2000, 1 812; Manuela Golea, *„Clubul cocoșaților", un roman în stil jurnalistic*, „Ziua", 2000, 1 962. *C. M. B.*

UNGUREANU, Cornel (3.VIII.1943, Lugoj), critic și istoric literar, eseist. Este fiul Elenei (n. Săbăilă) și al lui Corneliu Ungureanu, notar; prenumele la naștere: Corneliu-Tiberiu. Urmează Liceul „Traian Doda" din Caransebeș (1956–1960) și Facultatea de Filologie, secția română-germană, a Universității din Timișoara (1960–1965). Obține doctoratul cu o teză despre V. Voiculescu (1984). După absolvire va fi profesor la Vălișoara (1965–1966) și Zăgujeni (1966–1968), județul Caraș-Severin, referent literar la Teatrul de Stat din Timișoara (1968–1970). Debutează la „Scrisul bănățean" în 1961, iar editorial în 1975, cu volumul *La umbra cărților în floare*, conținând o parte a foiletoanelor publicate în „Scrisul bănățean" și în „Orizont" din 1963, când începe să țină cronica literară a revistei, la care în 1970 va deveni redactor, iar în 1990 redactor-șef adjunct. A colaborat la majoritatea revistelor culturale din țară (mai frecvent la „România literară", „Tribuna", „Vatra", „Steaua", „22", „A treia Europă", „Familia" și „Luceafărul"), precum și la „Banatica" (Tübingen), „Književni reci" și „Lumina" (Pančevo). Din 1990 este secretarul Asociației Scriitorilor din Timiș, iar din 1995 profesor la Universitatea de Vest din Timișoara. Împreună cu Adriana Babeți conduce Cercul de Studii al Literaturilor Europei Centrale „A Treia Europă" și coordonează colecția omonimă a Editurii Polirom. În 2000–2001 a fost director al Teatrului Național din Timișoara. A mai semnat Anemone Popescu, Ganea și C. Tiberiu.

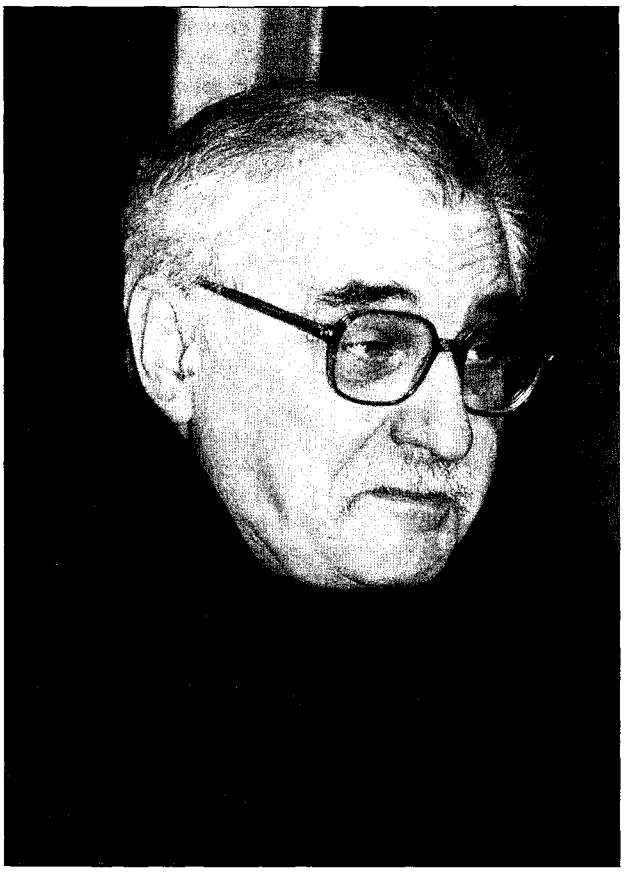

Dacă e adevărat că „fiecare foiletonist are în fața sa, pe masa de lucru, o ipotetică istorie a literaturii căreia i se supune", atunci cartea de debut al criticului (*La umbra cărților în floare*; Premiul Uniunii Scriitorilor) pare o dublă diversiune. Mai întâi pentru că, deși cartea acoperă întregul spectru al foiletonisticii vremii (de la Șerban Cioculescu și Alexandru Piru la Mihai Ungheanu și Mircea Iorgulescu), ea nu indică, deocamdată, direcția în care s-ar putea îndrepta o asemenea istorie „ipotetică", și cu atât mai puțin modalitățile ei de realizare. Pe de altă parte, pentru că ipostaza de critic al criticii afișată aici rămâne o excepție, deoarece în deceniile următoare **U.** se va avânta cu toate forțele către cartografierea prozei. Totuși, *La umbra cărților în floare* anunță una din stratagemele favorite ale criticului: cameleonismul stilistic, capacitatea de a intra în pielea „personajelor" sale fie pentru a le discredita prin pastișă, fie pentru a le prelungi obsesiile pe cont propriu. Se sugerează totodată resorturile unui asemenea *modus operandi*, căci dincolo de aparența lor seducătoare, reverberațiile proustiene ale titlului atestă un veritabil program critic, a cărui miză ar fi aceea de a căuta (și mai ales de a „regăsi") timpurile și locurile „pierdute" ale operelor. Or, în aceste condiții e previzibil că în sfera de interes a exegetului vor intra cu precădere genurile mai apăsat referențiale (îndeosebi proza, dar și memorialistica sau publicistica) și doar în subsidiar acelea caracterizate prin indeterminarea obiectului (poezia și critica). Chiar și în cazul prozei, care în următoarele decenii îi acaparează volumele, **U.** se va preocupa, sub raportul comentariului, mai mult de psihologia personajelor ori de determinările spațio-temporale ale lumii ficționale și mai puțin de compoziție sau de tehnica narativă, iar sub raportul formulei va prefera scrierilor livrești și experimentale proiecția diverselor geografii, reale sau fanteziste. De altfel, dacă există aici o „temă a criticului", aceasta nu poate fi decât persistența memoriei (individuale și colective), care va duce în cele din urmă la proiectul unei „geografii literare". Până atunci însă această intuiție originară se va extinde gradual. Astfel, în *Proză și reflexivitate* (1977), „aflată la mijlocul drumului între lectura imediată și exegeza plurală", obiectul investigației îl constituie proza contemporană, cartografiată de critic urmărind consolidarea „vârfurilor" (Marin Preda, Eugen Barbu, D.R. Popescu, Ștefan Bănulescu, Al. Ivasiuc ș.a.) în legătură cu succesiunea structurilor: „romanul frescă" din deceniul al șaselea, „mitologiile" la modă în deceniul al șaptelea și „romanul document" al deceniului al optulea. Notabil este aici faptul că, deși era în tonul epocii și avea o tradiție redutabilă, cea din urmă paradigmă (pe care **U.** tinde să o echivaleze cu evocarea „obsedantului deceniu") îi prilejuiește criticului o disociere categorică: „Dacă citim cu atenție romanul document, vom observa că nu o dată tocmai *documentul* se află în mare suferință". Compasul interpretului se lărgește în *Contextul operei* (1978; Premiul Uniunii Scriitorilor) atât pe axa temporală (favorizați sunt acum interbelicii), cât și pe aceea generică (criticul nu mai face nici o discriminare între genuri). Definitorii sunt eseurile consacrate, în prima secțiune a cărții, lui Lucian Blaga, V. Voiculescu și Ion Pillat, care asociază incursiunile în imaginarul operei cu „excursiunile" biografice și antropologice. Față de acestea, *Imediata noastră apropiere*, I (1980) marchează o aparentă regresie, cel puțin în planul tematicii, limitată, cu mici excepții, la cadrele Banatului, dar, într-un anume sens, și în planul metodei, care pactizează din plin cu biograficul și cu documentarul. În realitate, e doar o repliere strategică, dat fiind că cele trei „cartograme" care încheie cartea (ultima, dedicată lui Nicolae Breban, e în egală măsură un tur de forță și o lecție de subtilitate) prefigurează deja proiectul „geografic" al criticului. Dar efectele acestuia nu se vor observa prea clar în *Proza românească de azi*, I (1985; Premiul Uniunii Scriitorilor), poate cel mai bun volum al lui **U.** Miza cărții, care se dorește „un studiu al «profunzimilor»", e triplu polemică, iar acest fapt se vede chiar din subtitlu: *Cucerirea tradiției*. O cucerire în sens istoric, având în vedere că tradiția încearcă să integreze în fluxul contemporaneității și literatura viabilă din anii '50 (Mihail Sadoveanu, Camil Petrescu, G. Călinescu ș.a.); o cucerire în sens metodologic, de vreme ce tradiția - avertizează autorul - reprezintă cu precădere o „realitate a vieții interioare", ceea ce poate îngloba, după caz, „vârstele prozatorului", dar și „contextul operei" sau „orizontul de așteptare", și, prin aceasta, o cucerire în sens cultural mai larg, adică o deschidere spre istoria ideilor, a civilizației și a mentalităților. Numai că aceste cuceriri se vor materializa exclusiv în planul analizei operelor, devenite astfel

prilej pentru numeroase incursiuni de natură antropologică, sociologică, imagologică sau comparatistă. Cât despre angrenarea pieselor într-o structură de ansamblu, încercarea rămâne, de regulă, deficitară: operând cu un binom pur biologic (*Proza deceniului unu* vs *Generația '60*), criticul reușește rareori să traseze și să explice direcțiile de evoluție a fenomenului studiat. Scrierile lui **U.** din anii '90 se desfășoară pe trei coordonate. Mai întâi, în *Imediata noastră apropiere*, II (1990), autorul își dezvoltă, prin aceeași alternanță a comentariului cu evocarea, intuițiile din primul volum, beneficiind acum de o contextualizare mai fermă în spațiul central-european. De altfel, această reprezentare se va desăvârși prin teoria „cercurilor" culturale, pe care criticul o va expune în *Mitteleuropa periferiilor* (2002). În al doilea rând, prin volumele *Mircea Eliade și literatura exilului* (1995; Premiul Uniunii Scriitorilor) și *La vest de Eden. O introducere în literatura exilului* (I–II, 1995–2001), **U.** va întreprinde o amplă acțiune de recuperare a „exilaților", printre cei „regăsiți" numărându-se nu numai Mircea Eliade, ci și Panait Istrati, Aron Cotruș, Emil Cioran, Vintilă Horia, Petru Dumitriu, Monica Lovinescu ș.a. În fine, demersul exegetic va fi însoțit de unul memorialistic, prezent în *Fragmente despre teatru* (1998), *A muri în Tibet. Jurnal* (1998) și *Despre regi, saltimbanci și morminte* (I–II, 2001–2003). Toate direcțiile se vor reuni în *Geografia literaturii române, azi*, proiect anticipat de exercițiile preliminare din *Geografie literară* (2002) și de micromonografiile *Ioan Slavici* (2002) și *Octavian Goga* (2003). Cartea se vrea „o istorie alternativă a literaturii, în care să citim cu folos așezarea spațială a temelor, obsesiilor, proiectelor". Or, din acest punct de vedere, primul volum al ciclului, *Muntenia* (2003), e un fel de oglindă răsturnată a *Prozei românești de azi*. Căci, dacă în textele critice din 1985 punctul forte îl constituiau profilurile de autor, aici sunt reduse adesea la caracterizări sumare și arbitrare. În schimb, acum există un riguros scenariu (meta)narativ, care se articulează în jurul opozițiilor centru/periferie, rural/urban, sacru/profan. Astfel, după *Desenarea hotarelor*, cu referire la scriitorii pașoptiști, urmează *Așezarea Centrului*, capitol în care **U.** urmărește diversele imagini ale Bucureștiului, de la Nicolae Filimon la Eugen Barbu, cu staționări în romanele scrise de Cezar Petrescu și Camil Petrescu, de Hortensia Papadat-Bengescu, I. M. Sadoveanu și G. Călinescu. „Centrul" supraviețuiește (mai bine zis renaște) prin scrierile prozatorilor „târgovișteni" (Radu Petrescu, Mircea Horia Simionescu, Alexandru George). O primă tentativă de „decuplare" se produce prin „anarhismul" brăilenilor (Nae Ionescu, Panait Istrati), fiind dublată de proiecția unor teritorii imaginare, cum ar fi spațiul levantin, definit în secvențele *Arhipelagul Caragiale* (I. L. Caragiale și Mateiu I. Caragiale, Paul Georgescu, Teodor Mazilu ș.a.) și *Isarlâkul* (Anton Pann, Ion Vinea, Ion Barbu, Leonid Dimov și Șerban Foarță). O secțiune consistentă are în vedere dihotomia geografie sacră/geografie profană: sunt analizați aici V. Voiculescu, Mircea Eliade, Mihail Sebastian, Vintilă Horia, Valeriu Anania. Lui Marin Preda îi este dedicat un capitol aparte, unde se discută dezagregarea satului tradițional și dificultățile de adaptare la mediul citadin. În fine, după două excursuri consacrate literaturii Bărăganului (Constantin Țoiu, Fănuș Neagu, Ștefan Bănulescu, Mircea Dinescu) și „Olteniei arhetipale" (Marin Sorescu, D. R. Popescu, Adrian Păunescu), criticul revine în „Centru" odată cu „valul al treilea" al bucureștenilor (Petru Popescu, Mircea Ciobanu, Gabriela Adameșteanu, Mihai Zamfir și Mircea Cărtărescu). Tocmai datorită acestui potențial reducționism își propune **U.** „să recupereze imagini pierdute, abandonate, uitate, ale unui timp important pentru cultură, fără să solicite restaurările aberante ale utopiilor respective".

N-am spus încă totul despre modul de caracterizare al lui Cornel Ungureanu. El nu este deloc tehnic, formalist. Criticul nu este și poetician (ceea ce bineînțeles nu este deloc obligatoriu). Preocuparea și competența sunt doar de ordin tematic și ideologic. Poate defini foarte bine substratul socio-moral al unui scriitor sau erou literar, mai puțin (sau chiar deloc) tehnici narative ori portretistice. Deloc impresionist, deloc beletrist, criticul nu literaturizează și bine face.

ADRIAN MARINO

SCRIERI: *La umbra cărților în floare*, Timișoara, 1975; *Proză și reflexivitate*, București, 1977; *Contextul operei*, București, 1978; *Imediata noastră apropiere*, I–II, Timișoara, 1980–1990; *Proza românească de azi*, vol. I: *Cucerirea tradiției*, București, 1985; *Mircea Eliade și literatura exilului*, București, 1995; *La vest de Eden. O introducere în literatura exilului*, I–II, Timișoara, 1995–2001; *Europa Centrală. Nevroze, dileme, utopii* (în colaborare cu Adriana Babeți), Iași, 1997; *A muri în Tibet. Jurnal*, Iași, 1998; *Fragmente despre teatru*, postfață Gheorghe Jurma, Reșița, 1998; *Introducere în viața și opera lui Petru E. Oance (Tata Oancea), poet, sculptor și jurnalist*, Iași, 1999; *Despre regi, saltimbanci și morminte*, I–II, Timișoara, 2001–2003; *Geografie literară*, Timișoara, 2002; *Ioan Slavici*, Brașov, 2002; *Mitteleuropa periferiilor*, Iași, 2002; *Octavian Goga*, Brașov, 2003; *Geografia literaturii române, azi*, vol. I: *Muntenia*, Pitești, 2003. **Ediții:** Ion Pillat, *Poezii*, pref. edit., București, 1975; Dumitru Radu Popescu, *Leul albastru*, pref. edit., București, 1968; V. Voiculescu, *Ultimele sonete închipuite ale lui Shakespeare în traducere imaginară de... și alte poezii*, postfața edit., București, 1981; Anișoara Odeanu, *Într-un cămin de domnișoare. Călător în noaptea de Ajun*, pref. edit., Timișoara, 1983, *Domnișoara Lou și trandafirul galben*, pref. edit., Timișoara, 1985; I. D. Sîrbu, *Iarna bolnavă de cancer*, pref. edit., București, 1998; Ovidiu Cotruș, *Dialoguri*, pref. edit., București, 1999, *Titu Maiorescu și cultura română*, pref. edit., Pitești, 2000; *Arca bunei speranțe*, Timișoara, 2002.

Repere bibliografice: Ion Vlad, *Sub semnul lecturii*, TR, 1976, 10; Mihai Ungheanu, *„La umbra cărților în floare"*, LCF, 1976, 18; Mihai Dinu Gheorghiu, *Lecția de critică*, CL, 1976, 5; Valentin Tașcu, *Despre proză cu mijloacele prozei*, ST, 1978, 8; Iorgulescu, *Scriitori, 353–355*; Ulici, *Prima verba*, II, *32–34*; Mircea Popa, *Două fețe ale criticii*, ST, 1979, 4; Valeriu Cristea, *„Contextul operei"*, RL, 1979, 22; Lucian Alexiu, *„Imediata noastră apropiere"*, O, 1980, 50; Piru, *Debuturi, 53–56*; Grigurcu, *Între critici, 285–289*; Moraru, *Textul, 50–54*; Adrian Marino, *Distanță și obiectivitate*, TR, 1986, 23; Marian Odangiu, *Așezarea scriitorului în lume*, TMS, 1986, 6; Al. Dobrescu, *O succesiune de studii*, TMS, 1986, 6; Gabriel Rusu, *Între proză și prozator*, TMS, 1986, 6; Mircea Iorgulescu, *O pseudo-sinteză*, RL, 1986, 25; Ion Vlad, *Cronicarul literar și contextul literaturii*, TR, 1986, 29; Adrian Marino, *Mecanismul sintezei*, TR, 1986, 29; Petru Poantă, *Preliminarii*, TR, 1986, 29; Alex. Ștefănescu, *Ceea ce construia meșterul Manole nu se dărâma de la sine...*, TR, 1986, 29; Mircea Martin, *Suflul sintezei*, RL, 1987, 20; Ruja, *Parte*, I, *335–336*, II, *267–278*; Ulici, *Lit. rom.*, I, *519–521*; Grigurcu, *Peisaj*, II, *218–235*; Vasile Popovici, *Moarte, magie și eros*, O, 1998, 6; Ioan Stanomir, *Un Tibet în Banat*, LCF, 1998, 32; *Dict. esențial, 854–857*; Dimisianu, *Lumea, 353–362*;

Gheorghe Glodeanu, *Noi incursiuni în literatura exilului*, JL, 2001, 21-24; Manolescu, *Lista*, III, *351-353*; Petraș, *Panorama*, *625-628*; Popa, *Ist. lit.* II, *1 119*; Mircea Ghițulescu, *Amintiri din teatru*, CL, 2002, 3; Victor Cubleșan, *Pâine, circ, sistemul culturii și jurnal*, ST, 2002, 7; Alexandra Olivotto, *De la Mara la evrei & maghiari*, RL, 2003, 2; [*Cornel Ungureanu*], O, 2003, 8 (număr omagial); Alex. Ștefănescu, *Cornel Ungureanu*, RL, 2003, 39; Dan Mănucă, *Geografie literară II: Kakania rediviva*, CL, 2003, 11; Ioan Holban, *Istoria literaturii române. Portrete contemporane*, I, Iași, 2003, *357-360*. *A. Tr.*

UNGUREANU, Dănuț (28.X.1958, Calafat), prozator. A absolvit Facultatea de Hidroenergetică din cadrul Institutului Politehnic din București. Debutează în 1981, la „Știință și tehnică", cu povestirea SF *Vis de familie*, desfășurând o activitate susținută în fandem. Colaborează la „Almanahul Anticipația", „Orion", „Helion", „Paradox" ș.a. După 1989 intră în ziaristică. A primit în 1992 Premiul Eurocon pentru autor tânăr.

Deși optzecist, coleg de generație în SF-ul românesc cu Cristian Tudor Popescu, Alexandru Ungureanu și Dan Merișca, **U.** debutează editorial abia la începutul anilor '90. Generația și modelele se schimbaseră (William Gibson și *cyberpunk*-ul fiind fetișurile, inclusiv stilistice, ale deceniului al zecelea), totuși *Marilyn Monroe pe o curbă închisă* (1993) este, în contextul apariției, o scriere la zi și, în afara contextului, una dintre cele mai izbutite cărți din istoria genului în România. Identitatea lui **U.** e dată de încorporarea conceptului de univers SF într-o stilistică în același timp densă și elastică, eterogenă și personală. Accentul cade nu pe specularea unor idei SF (deși ea nu e carentă), ci pe explorarea pur literară a discursului care desfășoară aceste idei. Insolitul nu este cultivat ca insolit, ci luat ca punct pentru un realism reflexiv al nefamiliarului. Contururile lumilor din *Marilyn Monroe pe o curbă închisă* sunt livrate nu o dată cu multe indeterminări și ambiguități, o receptare *au ralenti*, îngreunată de structura vagă și de progresia nonlineară, focalizată pe stil și pe secvență, iar nu pe partea de divertisment/ acțiune. Nuvela amplă care dă titlul culegerii, cea mai cunoscută a autorului, speculează confuzia între realitate și proiecție mentală: un exercițiu de ontologie solipsistă cu influențe din Philip K. Dick și *Solaris* al lui Stanisław Lem, citat explicit în corpul textului. Altă piesă de mai mare întindere dezvoltă conceptul „invaziei" Pământului de către o populație fantomatică, alcătuită din făpturi de ceață, imaginând o poveste de dragoste imposibilă din rațiuni de fizică (*Ceață*). Ca și *Zbor de pe muntele liniștit*, prelucrare în termeni de comedie *hi-tech* a mitului lui Pygmalion, *Din nou acasă* apasă pedala cinismului pe ideea de creație, transformând-o într-o uvertură reprobabilă: doi astronauți întorși pe un Pământ mort ecologic eliberează din greșeală sporii mutanți dintr-un container abandonat, provocând reaprinderea vieții în forme ce trezesc oroarea. Specialitatea lui **U.** este ficționalizarea în contururile unor lumi postapocaliptice și mutante, în care noua supă cyber-umană nu mai amintește decât precar, cu distorsiuni, de vechea identitate a umanității: *Ploi târzii*, *Soare sub flanșe*, *Din nou acasă*. Aceasta e și structura care susține romanul *Așteptând în Ghermana* (1993), cu observația că e mai tranzitiv, mai direct, mai puțin modular și reflexiv decât povestirile: narațiunea e susținută la persoana întâi de polițistul Yablonsky, un dur dintr-o specie postchandleriană, care însă nu lezează calitățile stilului lui **U.**

SCRIERI: *Marilyn Monroe pe o curbă închisă*, București, 1993; *Așteptând în Ghermana*, postfață Gabriel Rusu, București, 1993.

Repere bibliografice: Mircea Opriță, *Acorduri finale la „Noul val"*, TR, 1992, 36; Dan Silviu Boerescu, *La Vie en prose. Născuți pentru a fi manipulați?*, L, 1995, 31; *Dicționar SF*, coordonator Mihai-Dan Pavelescu, București, 1999, *232*; Opriță, *Anticipația*, *336-342*. *M. I.*

UNGUREANU, Dumitru (4.III.1956, Cacova, azi Neajlovu, j. Dâmbovița), prozator. Este fiul Ioanei și al lui Andrei Ungureanu, electrician. Urmează școala generală în comuna dâmbovițeană Morteni și un liceu industrial (specialitatea energetică) la București. După absolvire își îndeplinește la cerere serviciul militar în marină (1976-1978), iar ulterior lucrează ca electrician la Găești, oraș în care se și stabilește. Îndrăgostit de literatură, autoeducat, e atras de timpuriu de ambianța și preocupările lumii scriitoricești, dar și de cunoașterea genurilor de muzică pop, rock, blues. În 1975, încă elev, „editează" împreună cu un coleg de clasă o „revistă de cultură", „Adevărul", dactilografiată în cinci exemplare, inițiativă pentru care este anchetat de autorități; tot în 1975 ia prima poziție polemică în domeniul muzicii rock, expediind prin intermediul revistei „Flacăra" o *Scrisoare deschisă către Eugen Barbu* (în care se situează în apărarea formației Phoenix, atacată de prozator într-un articol din „România liberă"). În timp, este prezent în diferite cenacluri („Ienăchiță Văcărescu", Junimea). Încurajată de poetul Florin Mugur, încercarea de a publica în 1981 un volum de proze scurte eșuează, fiind respins de cenzură. Debutează în 1983 la „Suplimentul literar-artistic al «Scânteii tineretului»" cu proza *După avioane și iepuri*, și editorial cu romanul *Cartea păcatelor* (1996). Au urmat alte romane și culegeri de nuvele ori povestiri, texte ale sale fiind incluse în antologii alcătuite de Dan Silviu Boerescu sau de Gheorghe Crăciun și Viorel Marineasa. După 1989 colaborează la „Viața românească", „Vatra", „Convorbiri literare", „Luceafărul", „Tomis", „Calende", „Contrapunct", „artPanorama", „Observator cultural", „Argeș", „Ex-Ponto", „Suplimentul de cultură" ș.a. În 2000 se alătură criticului Tudor Cristea, fondând la Găești revista „Litere". Cu pseudonimul M. V. Pop semnează nenumărate articole despre muzica rock în revistele „Vox Pop-Rock", „Rocker", „Art & Roll", „Sunete" ș.a. A publicat un volum intitulat *10 legende ale bluesului* (1997), cu biografiile unor reprezentanți ai acestui gen muzical.

Narațiunile din *Prunele electrice* (1996) întruchipează un exemplu fericit de abordare a tematicii rurale cu mijloace prozastice moderne, prezentând o combinație validă de textualism și scrupul documentar. Ruralitatea observată de **U.** este cea modernă, declinantă, amestecată și dizarmonică, perturbată de modernizarea forțată sub regimul comunist, departe de orice idilism convențional. Sub anumite raporturi, autorul se manifestă ca un succesor în formulă optzecistă al lui Ion

Iovescu sau al Georgetei Mircea Cancicov, vădind și un interes față de concretețea rostirii, a explorării puterilor semnificantului în interfața lui cu „referința". Pe de altă parte, în povestiri se regăsesc umorul și sentimentalitatea, calități tradiționale ale prozei rurale, aici manifestate într-o versiune deloc desuetă. El însuși revendicându-și o dublă descendență - din Marin Preda și din Școala de la Târgoviște -, **U.** schițează o autocaracterizare acceptabilă. Din perspectiva subiectelor, dar și a construcției și scriiturii, textele au o diversitate marcată, întruchipând un caleidoscop cu o mare varietate cromatică: piesa titulară, *Prunele electrice*, este cronica aventurilor unei formații neprofesioniste de muzică rock, confruntate cu obtuzitatea mărunților îndrumători culturali ai sistemului. *Țuică de prună* consemnează ca un ritual inițiatic participarea unui adolescent la distilarea, după rânduială, a țuicii, soldată cu o beție cumplită; în *Ispitirea* e istorisită pățania unui țăran matur care, pus - printr-un concurs de împrejurări vodevilesc - în situația de a participa la un examen pentru angajarea pe un post de muncitor, ia examenul cu ușurință, dar nici nu se gândește să se ducă la slujbă, rămânând fidel condiției sale de gospodar agricultor. Nuvela *Cine a ucis oaia națională* e de fapt un mic roman polițist burlesc, ca și *Cartea păcatelor*, acesta mai degrabă sumbru, amintind întrucâtva de minimalismul decepționist și revoltat al „tinerilor furioși" englezi din anii '50 ai secolului trecut, dar într-o versiune adaptată la circumstanțele anilor '80 ai României ceaușiste. Tot un microroman - înrudit cu prozele scurte ale scriitorului - poate fi considerat *Jertfă & Steag* (1999), cu prudență subintitulat „povestire". **U.** operează acum cu subiecte pretențioase și grave: tradiția, mitul, confruntarea între raționalism și epifanie obscură, crima ritual-sacrificială etc., totul abordat sub semnul deriziunii și al bufonadei satirice, dar și al unei productive ambiguități. O carte importantă - în epocă, probabil că și pe termen lung, deși relativ ignorată - este masivul roman *Lia Mora* (2001), chintesențiere a optzecismului după aproape trei decenii de la primele lui manifestări. Despre experimentalismul, plurisemantismul și caracterul autoreflexiv al cărții, cititorul e avertizat chiar de la pagina de titlu, unde se poate citi: *Lia Mora. Încercări narative despre Autor, Opera sa & relația lor incestuoasă*. De altfel, Lia Mora nu e un personaj obișnuit, ci mai degrabă un fel de operator simbolic; sub acest nume generic intră în scenă câteva personaje diferite și prin sex, singurul lor element comun fiind rolul de revelator/catalizator al unui *fatum* amoros destructiv. În general, autorul recurge la procedeul - extrem modernist - al temei cu variațiuni. Lizibilă fără efort, chiar captivantă în ciuda desfășurării arborescente a ficțiunii, referențial scrierea a putut fi percepută de unii critici drept „scandaloasă", în sensul că e dominată covârșitor de explorarea erotismului explicit, dezinhibat și necenzurat, urmărit ca un principiu fondator al vieții (și, prin alegorie, al artei, al literaturii). Așadar, la nivelul denotației, cartea constituie o adevărată enciclopedie erotică, un fel de „tabel al lui Mendeleev" al erotismului carnal. Oricum, viziunea și obiectivul de ansamblu al autorului par să fi fost foarte ambițioase. Regresiunea totală (a naratorului) în regnul animal, în biologicul elementar, în naturalul inanimat, ca un fel de ontogeneză răsturnată, este, probabil, cea mai radicală „fuziune în natură" (neomioritică) din ultima vreme.

SCRIERI: *Cartea păcatelor*, Timișoara, 1996; *Prunele electrice*, pref. Dan Silviu Boerescu, Timișoara, 1996; *10 legende ale bluesului*, Timișoara, 1997; *Jertfă & Steag*, Timișoara, 1999; *Lia Mora*, București, 2001; *Poetica femeilor*, Pitești, 2001.

Repere bibliografice: Horia Gârbea, *Doi ochi albaștri*, LCF, 1996, 32; Constantin Dram, *Proza scurtă de la Tulcea la Galați*, CL, 1996, 9; Emil Mladin, *Siliștea-Gumești fără Moromete*, L, 1996, 39; Carmen Neamțu, *Distileriile băscăliei*, CNT, 1996, 51-52; Rodica Draghincescu, *Traiectorii intestinale. Comunismul și bestialitatea*, CL, 1997, 4; Alexandru Șipa, *Bolnav de blues*, „Actualitatea muzicală", 1997, 11; Eugen Curta, *O carte rară*, VTRA, 1998, 7; Noemi Kosma, *Bluesul A.K.A., mod de a trăi*, VTRA, 1998, 7; Adrian Lăcătuș, *Muică, suntem neam de țuică*, VTRA, 1998, 7; Al. Th. Ionescu, *De la Găești la literatură. Fără retur*, VTRA, 1998, 7; Valentin F. Mihăescu, *Spovedania unui păcătos*, „Azi", 1998, 26 octombrie; Dan Perșa, *Jertfă și steag*, TMS, 2000, 6; Tudor Cristea, *Un roman remarcabil*, „Litere", 2001, 4; Cristina Ionică, *„Lia Mora"*, OC, 2001, 84; C. Rogozanu, *Incest și naratologie*, RL, 2001, 30; Lefter, *Scriit. rom. '80-'90*, III, 254-256; Daniel Cristea-Enache, *Doi ochi albaștri*, ALA, 2002, 605; Luca Pițu, *Temele deocheate ale timpului nostru*, Pitești, 2002, 170-176. *N. Br.*

UNGUREANU, Gheorghe (8.III.1907, Schit, j. Neamț - 29.XII.1975, Iași), arhivist și editor. Urmează școala primară în satul natal, gimnaziul la Hangu (județul Neamț), Liceul „Mihail Kogălniceanu" și Facultatea de Drept a Universității din Iași, absolvită în 1929. Se angajează ca practicant la Arhivele Statului din Iași, unde va lucra toată viața, până la pensionare (1969), urcând toate treptele: copist, copist paleograf, arhivar, arhivar principal și director; între 1969 și 1975 a fost consultant științific în domeniul cronografiei și documentaristicii. Debutează în 1928 la revista „Ion Neculce".

U. se impune prin sute de studii, articole și lucrări științifice laborioase privind teoria arhivisticii, operă care îl situează printre specialiștii proeminenți ai țării. Una din importantele sale contribuții este organizarea și valorificarea tezaurului arhivistic al Moldovei. Legat de literatură, reface traseele lui Mihai Eminescu și Ion Creangă și descoperă documente, strânge mărturii, aflând chiar despre existența unui fiu nelegitim al poetului. Descoperă în podul tribunalului din Botoșani acte despre Eminescu, iar în vara lui 1944, când Iașul era evacuat, cutreieră casele părăsite în care bănuiește că ar putea fi documente interesante și salvează ce poate. Rectifică astfel informațiile și datele din studiile călinesciene, care la acea dată treceau drept incontestabile. Istoria literară a beneficiat în egală măsură de prețioasele contribuții documentare ale lui **U.** privind scriitori și cărturari precum Gh. Asachi, Gh. Sion și Damaschin T. Bojincă.

SCRIERI: *Jurisconsultul Damaschin T. Bojincă (1802-1869). Contribuții la viața și activitatea sa*, pref. Sever Zotta, Iași, 1930; *G. Sion*, Iași, 1939; *Figuri de arhiviști români: Gheorghe Asachi. 1788-1869*, București, 1969; *Cronica Cotnarilor* (în colaborare cu Gh. Anghel și Constantin Botez),

București, 1971. **Ediții:** *Familia Sion. Studiu și documente*, Iași, 1936; *Din viața lui Ion Creangă. Documente inedite*, București, 1940; *Documente privitoare la anul revoluționar 1848 în Moldova*, București, 1960 (în colaborare); *Documente*, [vol. I], București, 1973 (în colaborare cu Dumitru Ivănescu și Virginia Isac), vol. II: *Documente din arhive ieșene*, București, 1976 (în colaborare cu Dumitru Ivănescu și Virginia Isac); *Eminescu în documente de familie*, București, 1977.

Repere bibliografice: A. Joltea, *Mărturii ale unor vremuri apuse*, „Club", 1956, 9; Veronica Porumbacu, *Bilet în circuit*, București, 1965, *44–46*; Vasile Arimia, *Profil: Gheorghe Ungureanu la 60 de ani*, RA, 1966, 2; Piru, *Varia*, I, *55–56*; I. Nichifor, *Profil contemporan – Trezorierul de la Golia*, „Pentru patrie", 1974, 8; Aurel Leon, *Gheorghe Ungureanu*, CRC, 1976, 2; Dumitru Ivănescu, *Un eminent arhivist: Gheorghe Ungureanu*, CRC, 1976, 5; Maftei, *Personalități*, III, *331–334*; Leon, *Umbre*, IV, *280–288*; Micu, *Ist. lit.*, *749*; Busuioc, *Scriitori ieșeni* (2002), *423–424*. *P. C.*

UNGUREANU, Horia (3.IX.1939, Șiria, j. Arad), prozator. Este fiul Victoriei (n. Crâsnic) și al lui Constantin Ungurean, preot; prenumele la naștere: Horea Iancu. A urmat școala generală la Drauț și la Galșa, județul Arad (1946–1953), Liceul „Moise Nicoară" din Arad (1953–1956) și Facultatea de Istorie-Geografie a Universității din Timișoara (1961–1967). Încă din 1961 lucrează ca profesor, iar o vreme deține și funcțiile de director de școală și inspector-șef la Inspectoratul de Stat pentru Handicapați al Județului Arad. La activitatea de la catedră se adaugă cea din domeniul literar, **U.** fiind un timp și redactor-asociat al revistei arădene „Arca". Debutează la „Tribuna" în 1973 cu schița *În spatele chioșcului*, iar editorial cu romanul *Ochiul zilei de ieri*, apărut în 1976. Colaborează la „Luceafărul", „Steaua", „Vatra", „România literară", „Orizont", „Aradul cultural", „Astra" ș.a.

Ochiul zilei de ieri este romanul unei colectivități rurale, accentul narațiunii căzând pe întâmplările dramatice și violente care marchează viața personajelor. Prin plasarea evenimentelor în Ridiș, **U.** dorește să realizeze o frescă a satului românesc din câmpia ardeleană, urmărind mai ales transformările pe care le suferă localitatea de-a lungul anilor. Instalarea în sat a lui Manase Șteica, viitorul fierar al locurilor, este pentru autor un prilej de a face incursiuni în destinele comunității. În același timp, drumul pe care acesta îl parcurge devine un pretext pentru observarea mediilor și a stratificărilor sociale. Scris în manieră clasică, romanul are un narator obiectiv și o singură perspectivă narativă; relatarea se face la persoana a treia, iar acțiunea, inconsistentă, câștigă totuși în profunzime prin aura de mister ce învăluie unele personaje (tipuri umane bine conturate, cu istorii zbuciumate, care le conferă credibilitate și substanță), prin notele de fantastic și ambiguitatea ce funcționează ca un liant între episoade aparent disparate. Satul Ridiș, principalul reper geografic al literaturii lui **U.**, este topos și pentru următorul roman, *Vara bunei speranțe* (1979). Maniera narativă se modifică: acum se analizează trei perspective care converg, căci toate au în centru figura și destinul lui Onuț Hara. Ființă enigmatică, sensibilă și melancolică, cu o viață interioară intensă, trăind mai mult prin raportarea continuă la existența consătenilor, el suferă în urma unei iubiri pierdute. Incertitudinile și întrebările se lămuresc pe măsura desfășurării evenimentelor, iar zbuciumul protagonistului, straniu la prima vedere, își dezvăluie treptat sensurile, suferința sa implicând chiar o dimensiune tragică. Ambiguitatea construcției este de atmosferă, dar și efect al modalității de a nara. Registrele temporale se întrepătrund, notațiile din prezent alternează cu ecourile subiective ale unor întâmplări petrecute în trecut. În *Războinare ratată. Noaptea papagalilor* (1982), carte în care sunt incluse două microromane, **U.** pune în pagină anchetele întreprinse de un căpitan de miliție pentru elucidarea unor crime și descoperirea asasinilor. Prozatorul știe să dozeze elementele ce permit aflarea adevărului, întreține abil suspansul și oferă un deznodământ într-o oarecare măsură neașteptat. Povestirile din *Firul de iarbă* (1983) sunt narațiuni scurte, țesute în jurul unor episoade aparent anodine și lipsite de intrigă. Personajele, fără nume (un el, o ea, băiatul...), cu o identitate nelămurită, conflictele virtuale, suspendate, finalul adeseori ambiguu contribuie la mutarea accentului de pe eveniment pe simbolistica lui. În aceste proze în care nu se întâmplă aproape nimic contează sugestia și arta de a o menține. Se remarcă seria *Întâmplări cu Mileaga*, având ca protagonist povestitorul cu acest nume, figură ce se regăsește în majoritatea prozelor lui **U.** Omniprezent, omniscient, Mileaga are o adevărată plăcere a taifasului și un ritual pe care îl impune interlocutorului dornic să îi asculte istorisirile. Ceremonialul relatării se bazează pe o îmbinare de ironie și viclenie, pe enervări adesea prefăcute și pe o continuă amânare a sfârșitului povestirii.

SCRIERI: *Ochiul zilei de ieri*, București, 1976; *Vara bunei speranțe*, București,1979; *Războinare ratată. Noaptea papagalilor*, București, 1982; *Firul de iarbă*, București,1983; *Fântâna. Matei și Maria*, Arad, 1999.

Repere bibliografice: Ion Dumitru Teodorescu, *Horia Ungureanu și Florin Bănescu. Debut și consacrare*, O, 1977, 7; Al. Cistelecan, *„Ochiul zilei de ieri"*, F, 1977, 5; Ulici, *Prima verba*, II, *173–174*; Lucian Alexiu, *„Vara bunei speranțe"*, O, 1979, 42; Ciobanu, *Însemne*, II, *253–254*; Sultana Craia, *În spațiul virtualității*, LCF, 1980, 16; Marcel Pop-Corniș, *Horia Ungureanu, între povestire și eposul rural*, O, 1980, 20; Marian Odangiu, *Prozatori la a doua carte*, O, 1981, 4; Marcel Pop-Corniș, *„Războinare ratată. Noaptea papagalilor"*, O, 1982, 44; Constantin Ciopraga, *Între „aventură" și „enigmă"*, CRC, 1983, 15; Sultana Craia, *„Firul de iarbă"*, LCF, 1984, 14; Brândușa Armanca, *Structuri retorice*, O, 1984, 18; Miron Blaga, *„Firul de iarbă"*, F, 1984, 12; Viorel Gheorghiță, *„Firul de iarbă"*, O, 1985, 6; Iorgulescu, *Prezent*, *173–174*; Ruja, *Parte*, I, *131–134*; Gheorghe Mocuța, *La răspântia scriiturii*, Arad, 1996, *142–144*; Gheorghe Mocuța, *Horia Ungureanu: o proză cu explozie întârziată*, „Arca" (Arad), 1999, 10–12; Cornel Marandiuc, *Enclava Ridișului și miracolul fântânii*, „Arca", 2000, 10–12; Micu, *Ist. lit.*, *491*; Popa, *Ist. lit.*, II, *889*; Gheorghe Mocuța, *Pe aceeași arcă*, Arad, 2001, *126–128*. *A. St.*

UNIREA, ziar apărut la București, de trei ori pe săptămână de la 16 februarie la 20 iunie 1861 și bisăptămânal între 24 iunie 1861 și 5 iunie 1862, etalând în vedetă motourile „Unirea face tăria" și „Unirea poate orice voiește, / Fiindcă într-însa forța domnește". S-a tipărit cu alfabet de tranziție, cu excepția titlu-

Nr 499.

Anul III. Nr. 1.

Joi 16

UNIREA

Februariu 1861.

JURNAL POLITIC, COMMERCIALE, LITTERARIU.

Redactor principiu G. D. BOSSUECEANU.

FOILETONUL UNIRII.

rilor, a reclamelor și a anunțurilor de vânzări, culese cu caractere latine. Provine din fuziunea gazetelor bucureștene „Conservatorul progresist" (1859–1861) a lui C.N. Brăiloiu și „Timpul" (1854–1861), la care prim-redactor era Grigore R. Bossueceanu. Cei doi gazetari își păstrează responsabilitățile, primul fiind director, celălalt redactor-primar. În articolul *Către publicul român* din numărul inaugural, C.N. Brăiloiu oferă toate detaliile privitoare la publicație ca organ politic și la programul urmărit. Preocupările literare sunt destul de firave și aparțin preponderent redactorului, care publică la „Foileton" proză și lungi poeme în versuri (*O scenă din viața lui Țepeș, Cântec haiducesc* ș.a.), precum și câteva sonete, datate între 1850 și 1860. La această rubrică se remarcă semnătura lui G. Baronzi sub nuveleta *Întâmplările unei măști*, tipărită la foarte scurt timp și în broșură cu titlul *Impresiuni din carnavalul 1861*, și sub o savuroasă satiră la adresa disputelor lingvistice pe marginea originilor limbii române, *O ședință a penelor limbiste*. După săptămânalul „Țeranul român" se reproduc basmele lui Petre Ispirescu *Tinerețe fără bătrânețe și viață fără de moarte* și *Cele trei mere de aur* (în volumul din 1872 cu titlul refăcut în *Prâslea cel voinic și merele de aur*), iar după „Ilustrațiunea" „un admirabil articol asupra stării de decadență a literaturei noastre", *Despre starea literaturii și instrucțiunii la români*, fără menționarea autorului. Două nuvele istorice, *Studii istorice* și *Scene din istoria României. Colomba. 1630–1635* de Ioan C. Lerescu, epuizează compartimentul dedicat literaturii originale. În ultimele numere se dă traducerea povestirii *Melchior* de George Sand. *R. Z.*

UNIREA, cotidian apărut la București între 1 februarie 1887 și 1 iulie 1888, sub conducerea politică a lui I.G. Bibicescu. Printre redactorii gazetei, care avea orientare liberală, figurează Mircea C. Demetriade (semnează și Dimitriadi), Iuliu I. Roșca, Vasile Alecsandrescu (semnează uneori Vas-al și Vasal); ei dau versuri, proză, articole de critică literară, traduceri. Schițe, istorioare și mici povestiri publică destul de consecvent, mai ales în primul an, D. Teleor (*Scrisoare din București, Amintiri*) și Mircea C. Demetriade (*Glasul, Metempsihoza* și un fel de texte de promovare turistică într-o izbutită haină literară, *De la Călimănești, De la Govora, Șoaptele muntelui*). Se mai reproduc pagini din volumul lui Ion Ghica *Scrisori către V. Alecsandri*, recent apărut, legenda populară *Ion Istețul* și povestea *Popa care știa prea multă carte*, comunicate de V.A. Urechia, precum și o lungă narațiune ce evocă episoade petrecute în războiul de la 1877. Rubricile „Felurimi" și „Întâmplările zilei" conțin informații despre evenimente mondene – balul Curții, baluri mascate, decernări de medalii –, spectacole teatrale, concerte, congresul vorbitorilor de volapük, mersul bolii lui Mihai Eminescu (buletine medicale preluate după „Curierul român" din Botoșani). „Cronica teatrală" este susținută de Mircea C. Demetriade, sub inițiale, și, cu denumirea schimbată în „Cronica dramatică", de Iuliu I. Roșca, sub iscălitura Don Remi. Acesta deschide și o amplă rubrică literar-culturală de interes local, „Din viața de București". Traducerile din Émile Zola (făcute de Mircea C. Demetriade), Carmen Sylva, Maupassant, Catulle Mendès, Anatole France și V.M. Garșin ocupă „Foița" ziarului. Câteva recenzii (la A.I. Odobescu, *Scrieri literare și istorice*, Costache Conachi, *Poezii. Alcătuiri și tâlmăciri*) și cugetări alese din scrierile lui Schopenhauer sau din revista franceză „L'Illustration" completează preocupările cultural-literare ale **U.** Alți colaboratori: Ana Ciupagea, Th. M. Stoenescu, Mihail Strajanu, Fl. Simionescu, C. Bărcănescu. *R. Z.*

UNIREA, publicație apărută la Blaj, săptămânal, de la 3 ianuarie 1891 până la 26 ianuarie 1918 și de la 20 noiembrie 1918 până la 24 martie 1945; între 2 martie 1911 și 26 ianuarie 1918 a ieșit de trei ori pe săptămână; la 20 noiembrie 1918 subtitlul este „Ziar național", iar periodicitatea devine cotidiană. **U.** a fost editată cu sprijinul financiar al Bisericii Greco-Catolice. Pentru primii ani redactor este Vasile Hossu, viitorul episcop de Lugoj. El va fi urmat la conducerea redacției, din care un timp a făcut parte și canonicul Al. Grama, de Victor Szmigelski (1892–1898), Vasile Suciu (1898–1900) și Aurel C. Domșa (1900–1912). În ianuarie 1913 redactor responsabil devine Augustin Gruiția, iar între 1914 și 1917 proprietari și editori sunt, pe rând, Vasile Moldovanu, Emil Tatar și Ioan Suciu. Din 20 noiembrie 1918 până la 14 martie 1919 va fi organul Consiliului Național Român din Blaj, pentru a trece apoi sub direcția unui comitet. Un timp își asumă responsabilitatea de director Al. Ciura (15 decembrie 1918–30 septembrie 1919), urmat de Al. Rusu și de Augustin Popa (1930–1944). Din redacție au mai făcut parte Ovidiu Hulea (1918–1919), Iuliu Maior (1919), Zenovie Pâclișanu

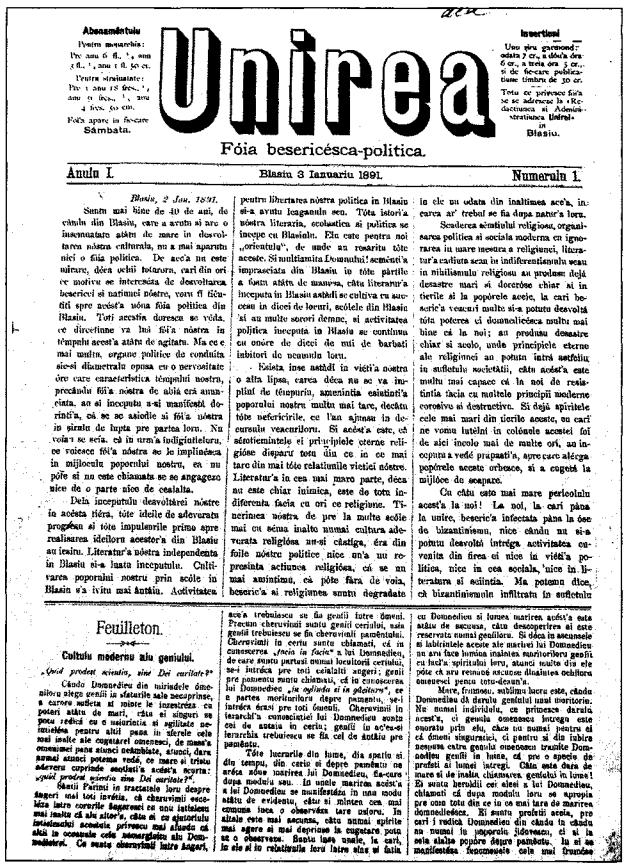

Abonamentulu
Pentru monarchia:
Pe unu 6 fl., 3 luni 1 fl. 50 cr.
Pentru străinătate:
Pe 1 anu 15 fres., 3 luni 4 fres. 50 cr.
Fóia apare in fiecare Sâmbata.

Unirea

Fóia besericésca-politica.

Inserțiuni
Unu șiru garmond: adatu 7 cr., a dou'a óra 6 cr., a trei'a óra 5 cr., si de fiecare publicare timbru de 30 cr.
Totu ce privesce fói'a se se adreseze la «Redactiunea si Administratiunea Unirei» in Blasiu.

Anulu I. Blasiu 3 Ianuariu 1891. Numerulu 1.

Blasiu, 2 Ian. 1891.

Sunt mai bine de 40 de ani, de candu din Blasiu, carte a avutu si are o insemnatate atâtu de mare in desvoltarea nóstra culturala, nu a mai aparutu nici o fói'a politica. De aceea nu este mirare, décá ochii totaruna, cari din ori ce motive se interesédia de desvoltarea bisericei si natiunei nóstre, voru fi fiindu-si spre acésta nóua fói'a politica din Blasiu. Toti acestia duresce se véda, ce directiune va lua fói'a nóstra in timpulu acesta atâtu de agitatu. Ma ce e mai multu, organe politice de conditia siesi diametrale opusa cu o pervoiuitate óre care caracteristica timpului nostru, precandu fói'a nóstra de alta cas anumitu, au si inceputu a-si manifestâ dorintî'a, cá se se asiedie si fói'a nóstra in siruiu de lupta pre partea loru. Nu voiu se scriu, cá in urm'a indigniatieloru, ce voiesce fói'a nóstra se le implinésca in midioculu poporului nostru, ea nu póte si nu este chiamata ne se angagedze nice de o parte nice de cealalta.

Dela inceputulu desvoltarei nóstre in acésta hiéra, tóte ideile de adeverata progresu si tóte impulsurile prime spre realisarea ideiloru acestor'a din Blasiu au fesitu. Literatur'a nóstra independenta in Blasiu si-a luatu inceputulu. Cultivarea poporului nostru prin scóle in Blasiu s'a fiutu mai antaiu. Activitatea pentru libertatea nóstra politica in Blasiu si-a avutu longanulu seu. Tóta istori'a nóstra literaria, scolastica si politica se incepe cu Blasiulu. Elu este pentru noi „orientulu", de unde au resaritu tóte acestea. Si multimanita Domnuthu! sementi'a impraciata din Blasiu in tóte partile a fostu atâtu de manosa, cátu literatur'a inceputa in Blasiu astâdi se cultiva cu succesu in dieci de loculi, scólele din Blasiu 'si au multe sorori demne, si activitatea politica inceputa in Blasiu se continua cu onóre de dieci de mii de barbati inbitori de unumulu loru.

Esista inse astâdi in viéti'a nostra o alta lipsa, carea déca nu se va implini de timpuriu, amenintia esistentî'a poporului nostru multu mai tare, decâtu tóte nefericirile, ce l'an ajunsu in decursulu veacuriloru. Si acésta este, cá atroficmintele si principiele eterne religióse disparu tocu din ce in ce mai tare din mai tóte relatiunile vietiei nóstre. Literatur'a in cea mai mare parte, décá nu este chiar luinica, este de totu indiferenta facia cu ori ce religiune. Tendinnea nóstra de pre la multe scóle mai cu séma inalte numai cultura adeverata religiósa au-si câstiga, éra din foile nóstre politice nice un'a nu representa actiunea religiósa, cá se au mai amintimu, cá póte fara de voia, beseric'a si religiunea sunu degradate in elu nu odata din inaltimea acé'a, in carea ar' trebui se fia dupa natur'a loru.

Scolarea acestoru religiosu, organisarea politica si sociala moderna cu ignorarea in mare mesura a religiunei, literatur'a cadiuta sean in indiferentismulu sean in nihilismulu religiosu au produsu deja desastre mari si decorose chiar si in tierile si la poporele acele, la cari beseric'a veacuri multe si-a potutu desvoltâ tóta potcrea si domnuitorésca multu mai bine cá la noi; au produsu desastre chiar si acolo, unde principiele eterne ale religiunei au potutu intrâ astfeliu in sufletulu societâtii, cátu acést'a este multu mai capace cá la noi de resistintia facia cu multele principii moderne corosivu si destructive. Si déjá spiritele cele mai mari din tierile acestе, cu cari ne vomu latelni in colonade acestei foi de aici incolo mai de multe ori, au inceputa a vedé prapastî'a, spre care alérga popórele aceste orbesce, si a cugetâ la mijlóce de scapare.

Cu cátu cato mai mare pericolulu acest'a, la noi! La noi, la cari pana la unire, beseric'a infectata pana la óse de bizantinismu, nice cándu nu si-a potutu desvoltâ intrégu activitatea cuvenita din firea ei nice in viéti'a politica, nice in cea sociala, 'nice in literatura si sciintia. Ma potemu dice, cá bizantinismulu infiltratu in sufletulu

Feuilleton.

Cultulu modernu alu geniului.

„Spiid pereunt scientiæ, sine Dei auxilio?"

Cándo Domnedieu din nemarginele óme-nilóru sfesga genitii in sfaturile sale nesceprinse, a carora sufleta si minte le inzestrédia cu poteri atâtu de mari, cátu si singuru se poca redica cu o usiurintia si agilitate necunoscuta pentru altii pana in sferele cele mai inalte ale cugetârii omenesci, de mare'a omenime pana atunci ocolnbite, atunci, dara numai atunci potema vedé, ce mare si tristu adeverca corpindé cuventi'a acést'a scurta: *„spiid pereunt scientiæ sine Dei auxilio?"*.

Santii Parinti in tractatele loru despre ángeri mai toti invetia, cá cheruvimii secolâza intre corurile ángeresci ce unu intaiu-imi mai inalte cá alte'a, cáu si ce ajutoriulu intaiumului acestuia, privitoru mai alesu cá alta in ocasiunile cele neinsemnate ale Domnedieloru. Ce sunte cheruvimii intre ángeri, acé'a trebuiescu se fia genitii intre ómeni. Precum cheruvimii sunu genitii cerialui, asia genitii trebuiescu se fin cheruvimii pamentului. Cheruvimii in certu sunte chiamati, cá in cunoscerea *„facia in facia"* a lui Domnedieu, de care sunte partasi numai locuitorii cerului, sei intrédia pre toti celalalti ángeri; genii pre pamentu sunte chiemati, cá in cunoscerea lui Domnedieu *„in oglinda si in ghiciturî"*, ce a partea muritorilorn despre pamentu, sei intrédia érasi pre toti ómenii. Cheruvimii in ierarchi'a cunoscintiei lui Dumnedieu sunte cei de antaiu in cerin; genii in acé'a-si ierarchia trebuiescu se fia cei de antaiu pre pamentu.

Tóte lucrurile din lume, dia spatiu si din tempu, din cerin si despre pamentu ne arata nóua nascerea lui Domnedieu, fa-care dupa modulu seu. In unele maritem acest'a a lui Domnedieu se manifestéza in una modu atâtu de evidentu, cátu si micsten cea mai comuna inca o observâm tare usioru. In altele este mai secretsa, cátu numai spiritele mai agere si mai deprinse la cugetare potu se o observeze. Santu inse unele, in cari, in ele si in relatiunile loru intre sine si facia cu Domnedieu si lumea marirea acést'a este atâtu de secretsa, cátu descoperirea si este reservata numai genitiloru. Si décá in secunsele si labirintele acestе ale marirei lui Domnedieu nu ara face lumina inaltelor sunitoriloru genii cu fiacl'a spiritului loru, atunci multe din ele póte ca ara remanè pentru totdeun'a ascunse si de cea mai sagaratia si de cea mai inalta cultura omenesci pentu totu-deun'a.

Mare, frumosu, sublimu lucru este, cándu Domnedieu di darulu genialul unui muritoriu. Ne nasce individulu, ce primesce darulu acest'a, ci genulu omenescu intregu este onoratu prin elu, elu este numai pentru ei cá ómeni sieguratici, ci pentru si din iubire nesmesa catra genulu omenescu trasite Domnedieu genii in lume, ei sunt o speciu de profeti ai lumei intregi. Cátu este déra de mare si de inalta chiemarea genialui in lume! Si acésta inraliti cei alesi a lui Domnedieu, chiamati cá dupa modulu loru se apropie pre cátu totu din ce in ce mai tare de marirea domnedieésca. Si sunte profeti adeverati, pre cari i redica Domnedieu din cándu in cándu sa numai in soporulu lidovescu, ci si in cele alalte popóre dégre pamentu, ca se se manifestede fecondsele cele mai frumdse

(1919–1920), Gh. Dănilă, Dumitru Neda (1930–1945) ș.a. Având caracterul unei publicații confesionale, așa cum indică și subtitlul „Foaia bisericească politică", **U.** nu și-a propus să realizeze un program literar. Până la 1900 se publică destul de rar beletristică originală, mai ales proză. Colaborează Ion Pop-Reteganul, N. T. Zorilă, G. Simu, Iosif Vulcan, Elena din Ardeal (Elena Simtion) ș.a. Cu versuri intitulate *Amintiri* debutează, în 1899, Ion Agârbiceanu, care mai dă schițe și alte poezii, semnate Alfius, iar Ion Rot și A. C. Domșa sunt autori de recenzii ori de studii închinate scriitorilor ardeleni. Al. Grama și-a tipărit mai întâi aici, în 1891, studiul obtuz, pătimaș și nedrept în care îl ataca învârșunat pe Mihai Eminescu. Cu scopul de a oferi începătorilor modele literare corespunzătoare ideilor estetice ale lui Grama, se traduce din Chateaubriand (*Atala, Aventurile ultimului Abencérage*). Alte tălmăciri din scrierile lui Fr. W. Weber (versuri în transpunerea lui Elie Dăianu), W. Schwartz (în versiunea Elenei din Ardeal) și Lewis Wallace (*Ben Hur*) se adaugă prozei ușoare, mai mult umoristică, tradusă din franceză, italiană, spaniolă și engleză aproape în fiecare număr. După 1900 la rubricile de literatură au publicat, din când în când, și G. Coșbuc, Iuliu Maior, St. O. Iosif, Aurel C. Domșa, Emil Sabo. Aspectul periodicului nu se schimbă nici mai târziu, deși între colaboratori, începând din 1918, se numără Teodor Murășanu, I.U. Soricu, I.B. Buteni, Valeriu Bora, Iustin Ilieșiu, Radu Brateș ș.a., cărora li se tipăresc versuri. Alături de I. Agârbiceanu, autor și de articole cu subiecte politice, sunt prezenți cu proză, fragmente din piese de teatru, diverse însemnări cu caracter cultural etc. Zaharia Bârsan, Mihail Sorbul, Gavril Todică, Sabin G. Truția, Marin Pamfil, Al. Lupeanu-Melin, Ioan Georgescu, Leca Morariu, Corneliu Coposu, Gh. Bulgăr, Iosif E. Naghiu. *R. Z.*

UNIREA, revistă apărută la Bălți între 15 august 1929 și 15 iunie 1931, ca „Foaie lunară a Căminului Cultural Central «N. Iorga»"; la numărul 5–6/1931 subtitlul devine „Foaie națională culturală". Publicație de filiație sămănătoristă (pusă sub motoul iorghist „Aruncă sămânța; dacă ea nu va încolți, va deveni gunoi pentru sămânța viitoare"), **U.**, în același timp organ al Asociației Învățătorilor din județul Bălți, își formulează programul în *Cuvânt înainte*: „Această foaie este glasul chemării la Unire. [...] Este foaie a căminelor culturale, fiindcă aceste instituții de cultură – operă a vredniciei învățătorilor și preoților – au menirea de a strânge la sânul lor tot ce este mai bun, mai sfânt în sufletul omului, pentru lupta înfrățitoare prin cultură. [...] Ea cheamă în jurul ei pe toți învățătorii localnici, precum și pe cei veniți de peste Prut, întovărășindu-i ca frați și colegi prin serviciul aceluiași ideal de cultură, care răscolește și înalță sufletele peste neînțelegerile mărunte". Se publică schițe și nuvele de Traian I. Cristescu, Al. Vlahuță (*Triumful așteptării*) și Mihail Sadoveanu (*Dușmanul cel mare*). „Mărunțișuri" e o rubrică miscelanee, care conține scurte recenzii de C. Ene (probabil același cu C. Enescu, semnatar al articolului *Învățătorul*, un elogiu adus oamenilor „care plămădesc minți și suflete", și cu C. Enescu-Bughea). Articole cu destinație didactică (*Muzeul școlar, Muzica*) pledează, printr-o descriere tehnică amănunțită, în favoarea organizării în școli a colecțiilor mineralogice, a insectarelor, ierbarelor, mulajelor de animale sălbatice etc., ca și pentru înființarea unor coruri la căminele culturale. Apare și material folcloric cules din Basarabia – cântece, proverbe, ghicitori, însoțite de îndemnul de a se indica „din ce sat și de la cine sunt auzite". Personalitatea tutelară a lui N. Iorga – ale cărui cugetări revista le presară printre texte – ocupă spații largi cu ocazia sărbătoririi a șaizeci de ani de viață și a patruzeci de activitate „pe terenul cultural național". Istoricul este recunoscut nu doar ca savant și profesor, ci și drept „cel mai mare apostol al neamului românesc, cea mai cuprinzătoare minte românească [...], genialul îndrumător și animator al nației sale în toate domeniile ei sufletești" (At. Necula-Vrânceanu, *Eroul Nicolae Iorga*). În numărul 4/1930 se anunță înființarea la Chișinău a Ligii pentru Apărarea Românismului în Basarabia, în fruntea ei aflându-se Ștefan Ciobanu, Nichifor Crainic și Gala Galaction, toți profesori la Facultatea de Teologie din oraș, precum și a filialei acesteia din Bălți. Ultimul număr găzduiește o recenzie entuziastă la *Cartea misionarului*, scoasă de V. Voiculescu și Gh. D. Mugur. *R. P.*

UNIREA DEMOCRATICĂ, cotidian apărut la București între 2 noiembrie 1876 și 16 august 1877. Corector al acestei gazete liberale a fost I.L. Caragiale. Unele articole politice, dar mai ales notele și anecdotele nesemnate de la rubrica „Felurimi" sunt redactate de el. Rubrica „Bibliografie" include anunțuri despre cărți recent apărute, însoțite de prezentări sumare și de condițiile sau înlesnirile acordate la cumpărare. La „Foișoara" ziarului Șt. C. Michăilescu semnează, cu pseudonimul Stemil, textele *Condeie dăscălești* și *Condeie teatrale.* Se mai remarcă articolul *Literatura. Folosul literaturii. Ce și cum trebuie citit,* iscălit cu inițiala S, o amplă analiză făcută de I.C. Drăgescu creației Dorei d'Istria, urmată de lista completă a scrierilor și picturilor ei. Într-un text critic, *Librăriile Bucureștilor,* Nicolae Densușianu observă cu destulă neplăcere predominanța traducerilor față de literatura autohtonă. *R. Z.*

UNITATEA NAȚIONALĂ, publicație apărută la București, bisăptămânal, între 6 decembrie 1884 și 11 iulie 1885. A fost înființată cu scopul de a milita pentru realizarea unei depline unități naționale între românii din Regat și cei transilvăneni, scop evident atât în subtitlul „Organ al intereselor românești", cât și în succinta explicație redacțională din primul număr, echivalentă cu un articol-program: „Dușmanii românilor de peste Carpați trebuie să fie și ai noștri, căci cine love ște într-înșii love ște și în noi. Lupta de rezistență, lupta de emancipare trebuie să ne vadă pe toți la un loc, pe toți sub același steag. Să ne pregătim de această luptă". În fiecare număr sunt publicate ample articole, comentarii și corespondențe referitoare la situația politică a românilor din Ardeal și Banat, grupate sub titlul *România subjugată.* Apar, de asemenea, note de călătorie în Transilvania, proze, amintiri și însemnări literare de B. Delavrancea (*Odinioară, Sorcova* ș.a.), semnate cu inițialele d.l.v. Cronicarul teatral al gazetei, și el iscălind doar cu inițială, R., constată cu satisfacție deschiderea stagiunii la Național bucureștean cu *Fântâna Blanduziei* de V. Alecsandri, urmată la scurt timp de drama *Ovidiu* a aceluiași autor, găsește cuvinte de laudă pentru *O scrisoare pierdută* și reliefează puterea de observație a lui I.L. Caragiale, spiritul său pătrunzător. Anecdote, cugetări, cât și informații diverse se publică frecvent: despre procesul de presă intentat „Tribunei" din Sibiu pentru mai multe articole „îndreptate contra statului maghiar", încheiat cu achitarea lui Ioan Slavici, despre activitatea Societății România Jună din Viena, despre o discuție aprinsă la Academie în jurul lui „u mut" între Gh. Sion, Al. Roman, Titu Maiorescu și B.P. Hasdeu, despre sumarele gazetelor „Observatoriul" și „Telegraful român" din Sibiu, „Gazeta Transilvaniei" din Brașov, „Luminătoriul" din Timișoara etc., despre apariția volumelor *Scrieri din junețe și exil* (I) de C.A. Rosetti și *Note critice* de Nicolae Densușianu ș.a. „Foița" ziarului este ocupată de un lung „episod din războiul ruso-româno-turc", *Cum încărunțește cineva într-o noapte,* semnat Don Ascanio (D.C. Ollănescu-Ascanio), de legenda *Domnul de rouă și craiul Traian,* de cinci documente relative la Mihai Viteazul preluate de Nicolae Densușianu din colecția Eudoxiu Hurmuzaki și de o traducere făcută după povestirea *Locotenentul Iergunoff* a lui Ivan Turgheniev. Tot aici se include un articol deosebit de critic, *Gramatica la noi,* scris de Delavrancea, referitor la carențele de discernământ, de pregătire și chiar de gust literar prezente la unii recenzenți entuziaști, de felul lui G. Ionnescu-Gion în comentariile la poeziile „lipsite de orice duh" din placheta *Coarde sparte* de G.T. Djuvara. Pentru deplina susținere a opiniei sale, la final Delavrancea atașează și o epigramă acidă. Numărul 37/1885 este consacrat împlinirii a treizeci și șapte de ani de la Marea Adunare de la Blaj: se comunică programul sărbătorilor, se tipăresc articole pe acest subiect (*3 Mai 1848*), se reproduce poezia lui Andrei Mureșanu *Deșteaptă-te, române!,* lângă poemul în cinci părți *3 Mai 1848,* semnat de N.G. Rădulescu-Niger. *D. M.*

UNIUNEA ROMÂNĂ, gazetă apărută la București, bisăptămânal, între 15 februarie și 8 aprilie 1861. Redactor răspunzător al periodicului, care continuă „Independința" lui D. Bolintineanu, este Radu Ionescu. Textele sunt culese cu alfabet de tranziție, iar titlurile, subtitlurile și numele autorilor cu litere latine. Colaborează cu articole pe subiecte politice acute Cezar Bolliac (*Care este politica guvernului nostru?*), Ion Ionescu de la Brad și D. Bolintineanu, acesta dând la „Foileton" și însemnările intitulate

UNIUNEA ROMANA.

Jurnalu Politicu, Commerciale, Litterariu.

Constantin Postelnicul (Cantacuzin), Kipruli și Grigoriu Ghica. În numărul 2 se reproduce după „Românul" din 12 februarie 1861 fabula lui Grigore Alexandrescu *Catârul cu clopoței*, o aluzie transparentă la Vasile Boerescu, redactor la ziarul „Naționalul". O cronică a spectacolului cu opereta *Maddalena* este scrisă de Nicolae Filimon, iar un anunț face cunoscut cititorilor că *Nemesis*, volumul de „satire politice contimporane" al lui D. Bolintineanu, se află de vânzare la toate librăriile. *R. Z.*

UNIUNEA ROMÂNĂ – L'UNION ROUMAINE, publicație apărută la Paris, lunar sau bimestrial, între noiembrie 1948 și februarie 1950, ca organ al Uniunii Democratice a Românilor Liberi, aflată sub președinția generalului Nicolae Rădescu. Preluând de la Georges Duhamel ideea că la „temelia eliberării stă refuzul de a accepta înfrângerea", editorialul primului număr relevă faptul că „românii din afară" au făcut acest pas convinși că „ceea ce se întâmplă acum la noi acasă nu se poate și nu poate dăinui". Se face totodată un apel către oamenii de cultură pentru realizarea imperativelor majore ale națiunii: „Cei ce au privilegiul de a putea scrie și vorbi trebuie ca, fără preget și fără osteneală, să dezvăluie lumii civilizate, precis și documentat, situația reală a țării noastre și să reclame pentru poporul românesc dreptul la viață, la libertate și la civilizație creștină". Au răspuns acestui deziderat, prompt și constant, în paginile **U.r.**, Mircea Eliade, N.I. Herescu și Grigore Gafencu. Multe coloane sunt acordate analizării situației politice din țară și din Europa, evenimentelor care priveau în mod direct sau indirect România, apelurilor către românii din străinătate, dar și din țară. Revista conține o pagină economică și una culturală. N.I. Herescu, editorialistul **U.r.**, militează permanent pentru rezistența prin cultură. Sub aceeași semnătură stau și câteva articole de analiză socială sau inspirate de subiecte istorice: *Sufletul țării, Menirea pribegilor, Sub semnul lui Bălcescu, Cea mai bună muniție.* Prestigiul paginii culturale este dat de prezența lui Mircea Eliade, cu unele din cele mai importante articole de atitudine ale sale tipărite în publicațiile exilului, printre care *Destinul culturii românești* – analiză profundă, lucidă a „condamnării la moarte" a intelectualității naționale de către autoritățile de ocupație, și *Rusificare* – despre același fenomen îngrijorător, agresiv, de „anihilare a elitelor" spirituale și a patrimoniului cultural românesc ca politică de rusificare a „insulei de latinitate într-o mare slavă", reprezentată de români. Se adaugă necrologurile *Sextil Pușcariu* și *Dragoș Protopopescu*, portretul comemorativ *Nicolae Iorga* – la opt ani de la moartea năprasnică a marelui istoric, *Eminescu* – la centenarul nașterii, *Sângele martirilor, Unitate spirituală* și acuzatorul articol *Păstori nevrednici*, despre decretul abuziv de desființare a Bisericii Greco-Catolice din România, dar mai ales despre lipsa de solidaritate a înalților ierarhi ai Bisericii Ortodoxe din țară. Prin cronica deosebit de favorabilă la romanul lui Constantin Virgil Gheorghiu *La Vingt-cinquième heure* și prin intuiția certificată de timp că „ne aflăm în fața unei cărți menite unei cariere mondiale", Mircea Eliade îi acordă girul și susținerea sa generoasă tânărului scriitor compatriot. Creația literară propriu-zisă este sporadică, ilustrată doar prin republicarea unor grupaje de versuri (C.V. Gheorghiu, *Rugăciune pentru aviatorii căzuți*). Articole, știri și informații apărute la rubricile „Însemnări", „Culturale", „Revista presei", „Diverse", nesemnate, surprind numeroasele aspecte ale degringoladei declanșate de noua orânduire de stat în viața politică, socială și culturală din România (*Noile izvoare ale creației literare, Moscova și genocidul, Despre limba română*), demersurile pentru o reformă lingvistică, ca și noutățile editoriale și publicistice românești din exil. În **U.r.** Virgil Ierunca a fost prezent, sub semnătura Alexandru Andronic, cu diverse articole (*Fără țară, Țara e în munți, Teatrul în RPR*) și cu o recenzie la volumul lui Emil Cioran *Précis de décomposition*. Alți colaboratori: Florin Zaharia, Horia Rădulescu, D.N. Ciotori, Horia Vlad, Raoul Bossy, Adriana Georgescu-Cosmovici, N.G. Caranfil. *M. P.-C.*

UNIUNEA SCRIITORILOR DIN REPUBLICA MOLDOVA. Conform prevederilor statutare de azi, **U.S. din R.M.** este „o organizație națională a literaților profesioniști, care își propune să asigure prosperarea literaturii române, afirmarea conștiinței și spiritualității naționale, sporirea continuă a culturii generale a populației republicii". Acest specific al activității este firesc, căci în Basarabia societățile, cenaclurile, uniunile de creație și revistele au avut menirea nu doar de a stimula viața literară și de a proteja interesele profesionale ale scriitorilor, ci și de a promova procesul de culturalizare a cititorilor, de susținere a românismului etnic și cultural și a integrării în contextul general românesc. În secolul al XIX-lea, în condiții istorice potrivnice, literații basarabeni au făcut parte din Societatea de Istorie și Antichități din Odessa (1839–1890), din cercurile și societățile universitare din Harkov, Kiev și Sankt Petersburg sau din „pământenii", încadrându-se totuși și în viața literară din Iași, București și Cernăuți. În 1899, la Universitatea din Iuriev-Dorpat, Ion Pelivan înființează Pământenia Basarabeană, cu o bibliotecă ce aduna cărți de autori români, reactivată, după campania de represalii din 1902, de Pan Halippa în 1905, când își va muta sediul la Chișinău. În 1905 se constituie Societatea Culturală Moldovenească (președinte Pavel Dicescu), care la 3 decembrie același an cere guvernului rus introducerea limbii române în școlile primare; la 12 iunie 1917 Societatea își reia activitatea datorită eforturilor lui Pavel Gore. În 1908 Ștefan Ciobanu, Simion Murafa, D. Ciugureanu, Alexie Mateevici, Ștefan Berechet și alți studenți basarabeni organizează la Kiev Societatea Deșteptarea. La Chișinău au mai activat Asociația Culturală Cuvânt Moldovenesc, condusă de Pan Halippa, Asociația Presei Românești din Basarabia, Astra basarabeană (președinte Onisifor Ghibu; reînființată în 1995 la inițiativa lui Octavian O. Ghibu), iar la Bălți Societatea „George Enescu". Dintre societățile culturale din secolul al XIX-lea foarte influentă a fost Românismul (București, 1869–1871), al cărei președinte și doctrinar, B. P. Hasdeu, pune o piatră de hotar între românism ca „unitate, libertate, adevăr" și cosmopolitism ca „egoism, sclavie și minciună". În 1920 se

încearcă înființarea unei societăți a scriitorilor români la Chișinău, din al cărei comitet de conducere fac parte Mihail Sadoveanu, Ștefan Ciobanu, Tudor Pamfile, Nicolae Dunăreanu, N.N. Beldiceanu, Apostol D. Culea. Datorită unei vieți literare intense, în 1939 Societatea Scriitorilor din Basarabia ia o formă instituționalizată. Necesitatea constituirii ei a fost pe larg dezbătută anterior în revistele literare și în cadrul unor întruniri publice. Primul congres îl alege președinte pe Pan Halippa. Ca prim obiectiv statutar Societatea își propune formarea unui front literar-cultural unit „pentru promovarea scrisului și culturii românești în Basarabia, pentru apărarea demnității celor ce conlucrează la această operă". După al doilea război mondial se constituie Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă Sovietică Moldovenească (primul congres se ține în 1954), ca parte componentă a Uniunii Scriitorilor din URSS și moștenitoare a Uniunii Scriitorilor Sovietici din Republica Autonomă Socialistă Sovietică Moldovenească, fondată în 1934, în urma desființării, printr-o hotărâre din 23 aprilie 1932 a CC al PC(b) (intitulată *Despre restructurarea organizațiilor literare și artistice*), a Asociației Scriitorilor Transnistreni Răsăritul, creată în 1928; organizația a fost subordonată administrativ, în 1940, Uniunii Scriitorilor din RSS Ucraineană. Uniunea din RSS Moldovenească trebuia să se conformeze direcției ideologice generale, care prevedea „participarea la construirea comunismului, la lupta pentru progresul social, pentru pace și prietenia între popoare" și slujirea metodei realismului socialist. Deși extrem de ideologizată în spiritul sovietic oficial, în timp a dat dovadă de inițiative curajoase privind normarea limbii literare, valorificarea moștenirii literare și reeditarea clasicilor români, promovarea tinerelor talente. Congresele ei, supravegheate strict de Partidul Comunist, au îndreptat totuși atenția asupra problemelor spinoase ale culturii și economiei naționale, a valorilor ocultate ale trecutului, a necesității reflectării adevărului ca normă etică fundamentală a scriitorului. Congresele au avut loc în 1954, 1958, 1965, 1971, 1976, 1981 și 1986. Începând din 1987 se convoacă adunări generale. Congresul al III-lea, care a pus în discuție revenirea la grafia latină și starea limbii române, și Adunarea generală din 1987, când s-a încercat restructurarea Uniunii, au fost considerate „turbulente" și contravenind spiritului ideologic oficial. Reuniunile din 1987 și din 1990 (Congresul al VIII-lea) au solicitat independența Uniunii și transformarea ei într-un sindicat de breaslă, care să apere interesele profesionale și materiale ale membrilor și să pledeze pentru idealurile naționale. Președinți în perioada postbelică au fost Andrei Lupan (1954–1965), Pavel Boțu (1965–1987), Ion C. Ciobanu (1987–1990), Mihai Cimpoi (din 1990). **U.S. din R.M.** are un aparat administrativ și în subordine Casa Scriitorilor, Casa de Creație „Al. Donici" din Peresecina, Muzeul Literaturii Române „Mihail Kogălniceanu", revistele „Basarabia", „Literatura și arta", „Columna" și „Codrî", „Moldova literaturnaia", un fond literar și o librărie; anual acordă premii. Mai cu seamă din deceniul al nouălea, a avut un rol important în declanșarea și desfășurarea procesului de renaștere națională, de susținere a campaniei de oficializare a limbii române, de revenire la grafia latină și la simbolurile tradiționale, de promovare a acțiunilor în vederea integrării în contextul cultural general românesc. În 1996 a luat ființă Filiala Chișinău a Uniunii Scriitorilor din România. **U.S. din R.M.** este membră a PEN-Clubului, întreținând relații cu uniuni și asociații de creatori din mai multe țări ale lumii.

Repere bibliografice: Alina Ciobanu, *Fondarea Societății Scriitorilor din Basarabia*, RLSL, 1990, 1; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 317–325. *M. C.*

UNIUNEA SCRIITORILOR DIN ROMÂNIA. Organizație profesională, **U.S. din R.** este succesoare a Societății Scriitorilor din Republica Populară Română, care a înlocuit la 9 ianuarie 1948 Societatea Scriitorilor Români, înființată în 1909. La 25 septembrie 1944 o adunare generală a scriitorilor – inclusiv a dramaturgilor, asociați până atunci în Societatea Autorilor Dramatici – alege un nou comitet în frunte cu Victor Eftimiu. Până în 1945 sunt excluși cei care activaseră în mișcarea legionară sau colaboraseră cu precedentul regim și sunt primiți noi membri, mai toți de afișată orientare politică „progresistă". Schimbarea denumirii organizației subliniază includerea în rândurile ei și a autorilor de literatură în limbile minorităților naționale, constituind preludiul declarat al angajării politice integrale. Zaharia Stancu, noul președinte, desemnat tot în 1948, anunță într-un interviu „încadrarea totală în linia Conferinței Generale a Muncii". Pe deplin explicit, sensul angajării este enunțat în statutul adoptat la conferința de întemeiere a Uniunii Scriitorilor din RPR din 25–27 martie 1949, în care se specifică, în primul articol, că „la baza activității Uniunii stă principiul participării active a scriitorilor la lupta pentru construirea socialismului" și că acest principiu include „lupta împotriva claselor exploatatoare și împotriva imperialismului". În același articol se menționează necesitatea însușirii „metodei realismului socialist". Printre reglementările din următoarele articole figurează repartizarea membrilor Uniunii în două categorii, definitivi și stagiari, modul de stabilire a organelor de conducere, apărarea drepturilor de autor, funcționarea Fondului literar, întemeierea de filiale. Se precizează că organul suprem de conducere e congresul, convocat din doi în doi ani. Între congrese, conferințe naționale ori adunări generale, conducerea e asigurată de un comitet, care își alege un birou compus din șapte membri, cu președinte și trei secretari. Alături de comitet activează comisia de revizie, comisia de validare și un juriu (colegiu) de onoare, menit să soluționeze eventualele litigii. Conferința de constituire l-a ales ca președinte de onoare al organizației pe Mihail Sadoveanu, președinte activ pe Zaharia Stancu, ca secretari pe Mihai Beniuc, Al. Șahighian și Mihai Novicov, ca membri pe Eugen Jebeleanu, Liviu Bratoloveanu și Ruxandra Palade. Ușor revizuit și de mai multe ori completat la următoarele conferințe, statutul și-a menținut principiile structurante pe toată durata orânduirii socialiste. Instituirea, bunăoară, a funcției de vicepreședinte, sporirea numărului de membri ai

comitetului și ai biroului, schimbarea denumirii „comitet" în „consiliu" și transformarea filialelor în asociații nu au modificat funcționarea diferitelor organisme. De la întemeiere până în prezent, Uniunea și unele filiale sunt organizate pe secții: poezie, proză, dramaturgie, critică și istorie literară, literatură pentru copii și tineret, traduceri. În ciuda prevederii statutare de convocare a congreselor (conferințelor sau adunărilor generale) o dată la doi ani, următoarea întrunire a scriitorilor, singura intitulată congres, s-a ținut abia în 18-23 iunie 1956 și a căpătat semnificație majoră prin reinstalarea oficială a lui Tudor Arghezi la locul cuvenit în ierarhia valorilor literare. Mihail Sadoveanu devine președinte activ (Zaharia Stancu renunțase la această funcție în octombrie 1950), organizația fiind condusă în interval de secretarii Mihai Beniuc, Mihai Novicov și Traian Șelmaru. Congresul l-a desemnat prim-secretar pe Beniuc. Cea de-a doua conferință, din 22-24 ianuarie 1962, deschisă de T. Arghezi, viitor președinte de onoare al Uniunii, avea să îl aleagă pe M. Beniuc președinte. La conferința următoare, din 22-24 februarie 1965, el e înlocuit cu Demostene Botez, care peste un an demisionează, în fruntea organizației revenind, pentru opt ani, Zaharia Stancu. Îi succedă Virgil Teodorescu (1974-1977), George Macovescu (1977-1981) și D.R. Popescu (1981-1989). În tot acest timp s-au mai ținut trei conferințe naționale (22-24 mai 1972, 26-27 mai 1977, 1-3 iulie 1981) și o adunare generală (14-16 noiembrie 1968). Din organele de conducere au mai făcut parte Victor Eftimiu (președinte de onoare), V. Em. Galan, Ion Pas, Pop Simion, Létay Lajos, Ion Brad, Ștefan Bănulescu, Laurențiu Fulga, Méliusz József, Marin Preda, Sütő András, Constantin Chiriță, Franz Storch, Alexandru Balaci, Constantin Țoiu (vicepreședinți), Aurel Mihale, Mihai Gafița, Szemlér Ferenc, Georgeta Horodincă, Szász János, Ion Hobana, Nikolaus Berwanger (secretari). Unii dintre aceștia au îndeplinit, în perioade diferite, atât funcția de vicepreședinte, cât și pe cea de secretar. Asumându-și, sub regimul socialist, ca principală sarcină îndrumarea creației literare, Uniunea a exercitat-o pe toate căile posibile. Pentru depistarea de „tinere talente", mai ales din rândurile celor angrenați în munca manuală, a împânzit țara cu cenacluri, a întemeiat o școală de literatură după modelul Institutului „Maxim Gorki" din Moscova. Aceasta s-a deschis sub denumirea Școala de Literatură și Critică Literară „Mihai Eminescu" în octombrie 1950, având-l ca director pe Mihai Novicov (urmat, în 1951, de Petre Iosif și de Iosif Moise Aldan) și a funcționat până în 1955, când a fost inclusă ca secție de critică literară în Facultatea de Filologie a Universității din București. Uniunea organiza frecvent, în plen sau în secții, dezbateri pe teme ideologice, fie privind literatura în ansamblu, fie doar un gen literar. Unele erau prilejuite de evenimente politice de la noi sau din Uniunea Sovietică, cea de la începutul anului 1953, de exemplu, având ca obiectiv „însușirea" învățămintelor ce decurgeau pentru literatură din raportul prezentat de G.M. Malenkov la cel de al XIX-lea Congres al PCUS. De fiecare dată se puneau în discuție abaterile unor scriitori de la „justa" orientare partinică, urmate de luarea unor măsuri punitive, mergând până la eliminarea din redacții și din alte locuri de muncă sau la ridicarea dreptului de semnătură. O deosebită importanță se acorda îndrumării scriitorilor tineri, demersurile în acest sens culminând cu organizarea de consfătuiri speciale. Trei la număr, acestea au avut loc la 3-5 august 1950, 20-22 martie 1956 și 26-27 martie 1961. Conducerea Uniunii, călăuzită de organul de resort al Comitetului Central al Partidului

În rândul întâi: George Macovescu, Mircea Zaciu și Eugen Simion

Sașa Pană, Edgar Papu, Nina Cassian, Nicolae Breban și Ana Blandiana

Muncitoresc Român, supraveghea și îndruma de aproape, jalona tematica publicațiilor avute în subordine: „Viața românească", preluată în 1948, când a reapărut într-o serie nouă, „Tânărul scriitor", organul special de promovare și îndrumare a debutanților, editat întâi ca buletin intern al cenaclurilor (1951), transformat în 1958 în „Luceafărul", ca și „Iașul nou" (1950, din 1954 „Iașul literar", din 1970 „Convorbiri literare"), „Almanahul literar" din Cluj (1949, reintitulat în 1954 „Steaua"), „Gazeta literară" (1954, în locul săptămânalului „Flacăra", organ al Uniunii Sindicatelor de Artiști, Scriitori și Ziariști, devenită în 1968 „România literară"), „Secolul 20" (1957), „Caiete critice" (1979, supliment al „Vieții românești", cu periodicitate aleatorie, din 1982 revistă de sine stătătoare). Mai puțin direct erau influențate și celelalte periodice literare și de cultură: „Contemporanul", „Tribuna", „Cronica", „Orizont" (anterior „Scrisul bănățean"), „Ramuri", „Familia", „Vatra", „Transilvania", „Teatrul", „Amfiteatru" ș.a. Uniunea tutelează, de asemenea, Editura Cartea Românească (întemeiată în 1970, condusă succesiv de Marin Preda, George Bălăiță, Magdalena Popescu Bedrosian). Producția literară a membrilor este valorificată și prin alte edituri: Minerva și Eminescu (rezultate din divizarea Editurii pentru Literatură, fostă Editura de Stat pentru Literatură și Artă), Albatros, Ion Creangă (provenite din Editura Tineretului), Dacia (Cluj-Napoca), Junimea (Iași), Scrisul Românesc (Craiova), Facla (Timișoara), Kriterion, Litera. O importantă atribuție este de a acorda anual premii cărților apreciate de un juriu ca având valoare deosebită. La data răsturnării dictaturii ceaușiste, 22 decembrie 1989, într-o ședință ad-hoc, președintele Uniunii, D.R. Popescu, și-a prezentat demisia, propunându-l ca succesor pe Mircea Dinescu. S-a constituit un comitet de conducere provizoriu. În zilele de 18-21 aprilie 1990 s-a desfășurat Adunarea generală care l-a confirmat pe Mircea Dinescu în funcția de președinte activ și l-a ales președinte de onoare pe Ștefan Aug. Doinaș, vicepreședinte pe Ștefan Bănulescu (ulterior va fi numit încă un vicepreședinte, Laurențiu Ulici), precum și un consiliu cu o sută douăzeci și șapte de membri, un comitet director cu douăzeci și unu de membri și o comisie de revizie. În 1993 Mircea Dinescu a demisionat, iar locul vacant a fost ocupat interimar de Laurențiu Ulici, pe care Adunarea generală din 3-4 februarie 1995 l-a confirmat în funcție, vicepreședinte devenind Florin Iaru până în 1997, când a fost ales vicepreședinte Eugen Uricaru. În urma decesului lui Laurențiu Ulici, în noiembrie 2000, Eugen Uricaru a preluat interimar președinția, care la 18 mai 2001 i-a fost încredințată statutar de Conferința Națională. După decembrie 1989 Uniunea și-a redactat un nou statut, revizuit în două rânduri. Potrivit acestuia (în formularea definitivă), **U.S. din R.** este o „asociație profesională de creație, fără scop lucrativ sau patrimonial

În rândul întâi: Ana Bladiana, Marin Sorescu, Gabriel Dimisianu, Dan Cristea, Vasile Breban și Sânziana Pop

(nonprofit), neguvernamentală, constituită în scopul sprijinirii și apărării literaturii și a intereselor profesionale, economice, sociale și morale ale scriitorilor". Uniunea aderă la principiile din *Carta fundamentală a drepturilor omului* („libertatea de creație și opinie, primatul valorii, solidaritatea profesională, eficiența și transparența"), promovează „dialogul cultural intern și internațional". Subordonările politice și îngrădirile ideologice sunt excluse. O pondere sporită dețin acum prevederile privind patrimoniul organizației, menționarea provenienței veniturilor (cotizații, contracte economice, donații, legate, timbrul literar etc.). În 2001 statutului i-a fost alăturat un regulament pentru acordarea premiilor, sponsorizate, din 1990, de Banca Comercială Română ș.a. Recunoscându-se succesoare a asociației de dinaintea evenimentelor din decembrie, noua Uniune continuă să gireze și să susțină parțial apariția unor periodice literare, fără a exercita asupra lor vreun fel de acțiune de îndrumare sau control. Din 1990 apar (ori au apărut un timp) revistele „Contrapunct", „Memoria", „Drama", „Apostrof", „Luceafărul copiilor", „Helikon" ș.a. Din 2000 **U.S. din R.** organizează, la Neptun și Mangalia, Festivalul Internațional de Literatură (care decernează Premiul „Ovidius"), acordă sprijin financiar și logistic Colocviului Național de Dramaturgie de la Sinaia, Colocviului Național de Proză și numeroaselor festivaluri de poezie. O instituție geamănă cu Uniunea e Fondul literar. Acesta are menirea de a le acorda membrilor săi împrumuturi, ajutoare suplimentare și pensii, de a le asigura familiile după decesul titularilor, într-un cuvânt, de a le procura unele facilități scriitorilor. În cursul anilor postdecembriști s-a încercat constituirea de organizații scriitoricești alternative, cum este Asociația Scriitorilor Profesioniști (ASPRO).

Repere bibliografice: Ana Selejan, *România în timpul primului război cultural (1944–1948)*, I–II, Sibiu, 1992–1993; Katherine Verdery, *Compromis și rezistență. Cultura română sub Ceaușescu*, tr. Mona Antohi și Sorin Antohi, București, 1994, *92–95, 172–174, passim*; Ana Selejan, *Literatura în totalitarism*, [I–VI], Sibiu, 1994–2000; Popa, *Ist. lit.*, I, *passim*; Ion Ianoși, *Uniunea Scriitorilor în sistemul culturii socialiste și segmentul literar în tranziția românească*, în *Instituții în tranziție*, îngr. Adrian Miroiu, București, 2002, *231–285*. *D. Mc.*

UNIVERS, revistă apărută la Bistrița, într-un singur număr, în 1982. Redactor coordonator: Nicolae Gălățeanu; responsabil de redacție: Cristian Cărăbuș; redactori: Sorin Moraru, Ovidiu Bufnilă, Virgil Rațiu, Septimiu Nicușan. Publicație cu profil de magazin consacrată literaturii de anticipație, **U.** debutează cu un text semnat de Mircea Opriță (*A scrie science-fiction azi*). Colaborează cu versuri Al. C. Miloș, Florica Ilva, Virgil Rațiu; cu proză Sorin Moraru, Al. C. Miloș, Cristian Cărăbuș, Ovidiu Bufnilă. Apar traduceri din Herbert Franke și Paul Anderson; Mircea Opriță figurează și cu un articol despre publicistica anticipativă a lui H.G. Wells, preludiu la studiul său *H.G.*

Wells. Utopia modernă. Se reproduc pagini din volumul *Respirări* de Nichita Stănescu. Alți colaboratori: Septimiu Nicușan, Adalbert Molnár. *V. T.*

UNIVERSITAS, revistă apărută la București, lunar, din 1 ianuarie 1969 până în 12 aprilie 1973, ca „Organ al Comitetului UTC și al Consiliului AS – Universitatea București"; numărul 7–8/1969 devine numărul 1–2, cu subtitlul „Lunar studențesc, politic social – organ al CUAS – Universitatea București", iar din iulie 1973 își schimbă titlul în „Universitatea comunistă"; din 1975 până în iulie 1989 periodicitatea se restrânge până la unu sau două numere pe an. Caseta redacțională este menționată sporadic, iar redactorii-șefi, adjuncții și colectivul de conducere se schimbă frecvent din cauza ciclicității studiilor universitare și a succesiunii generațiilor de studenți. Dintre aceștia: Jeana Gheorghiu, Zoe Elena Ceaușescu, Șerban Cionoff, Pavel Popescu, Doina Uricariu, Dan Nicuță, Dan Mihai Nasta, Eugen Mihăescu și mulți alții. **U.** este o publicație înființată în urma exploziei presei după 1968, când au mai apărut „Echinox" la Cluj, „Alma Mater" la Iași ș.a., ca periodice de ideologie și cultură ale organizațiilor și cenaclurilor studențești, toate inducând la început impresia de deschidere culturală. Și **U.** a funcționat ca un cadru de manifestare a creației studențești, făcând în același timp convenționale declarații de aderență la politica PCR. Neavând o rubricație fixă, macheta revistei este variabilă, deoarece se alcătuia pe măsura predării manuscriselor – articole politice, versuri, proză, comentarii critice, comentarii de artă și teatru. Poezie semnează George Țărnea, Costin Tuchilă, Dan Mutașcu, Doina Uricariu, Ioana Diaconescu, Florea Miu, Ioan Lăcustă, George Cușnarencu, Mircea Cărtărescu, Marius Oprea, Sorin Dumitrescu, Liviu Papadima, Elena Ștefoi. Cu proză sunt prezenți Petre Anghel, Dumitru Radu Popa, Eugen Mihăescu, Ioan Baciu. Critica literară este susținută de Șerban Cionoff, Marcel Petrișor, Ioan Petru Culianu, Aureliu Goci, Radu Călin Cristea, Mihai Dascal, Victor Ivanovici, Dumitru Micu, Paul Drogeanu, Constantin Sorescu, Mihai Coman, Mircea Vasilescu. Cu timpul, datorită unei colaborări consecvente și având un profil unitar, se permanentizează rubrica „Arhiva", susținută de Nicolae Scurtu cu documente literare (scrisori, acte etc.), o rubrică de interviuri la care sunt invitați Șerban Cioculescu, Al. Rosetti, Alexandru Piru, Iorgu Iordan, Marin Preda, „Revista revistelor", „Cronica plastică" și „Cronica muzicală", foarte rar „Poșta redacției" și „Jurnal de cărți". Surprinzătoare sunt, în 1978, o suită de desene ale lui Matei Vișniec, demonstrând talent și imaginație. Timide încercări de „spargere" a schemei ideologice, deosebit de pregnantă, dusă până la tipărirea unor numere și suplimente speciale cu prilejul congreselor și conferințelor naționale ale PCR, pline de telegrame de adeziune ale tineretului studios și ale dascălilor lui, sunt câteva articole de istorie literară, semnate de Dumitru Micu (*Gând la Călinescu*), Barbu Cioculescu (*Mateiu I. Caragiale. În jurul unei dispute critice*), și paginile tematice speciale (*Pentru o mai dreaptă cinstire a lui Ion Barbu, Romanul românesc contemporan, Din lirica aromână, Lumea lui Arghezi, Bacoviana*). **U.** mai conține traduceri, comentarii sportive, pagini de magazin, note de călătorie și caricaturi. După 1971 se transformă treptat într-un soi de gazetă de perete studențească, literatura, împuținată, staționând la nivel de cenaclu. *V. T.*

UNIVERSU, revistă apărută la București, săptămânal, între 8 iulie 1845 și 2 mai 1848. Editor și redactor este Ioan Genilie, profesor la Colegiul „Sf. Sava". **U.** are subtitlul „Noutăți din toată natura, cultura, literatura" și publică articole de geografie (scrise de redactor), studii de filologie și istorie (de A. T. Laurian și I. C. Massim), unele dintre ele criticând ideile lingvistice ale lui I. Heliade-Rădulescu, poezii și proză. În afară de Genilie, cu versuri au colaborat Al. Pelimon, I. Costinescu, Gh. Pețacov și mai puțin cunoscuții D. B. Chirculescu și N. Capeleanul; alte poezii erau trimise din Moldova de Gh. Sion și Neculai Istrati. Povestirile moralizatoare, probabil prelucrări din literatura franceză, îi aparțin lui C. Costiescu. O rubrică de varietăți include, între altele, știri despre scriitori străini, anecdote istorice, informații culturale. Un spațiu însemnat este dedicat comentariilor privitoare la viața și ideile filosofilor greci și latini. În **U.** au apărut și articole traduse din enciclopedii străine, despre pictură, sculptură, despre școlile și bibliotecile europene importante, precum și informații cu caracter bibliografic. În 1848 gazeta a fost imprimată cu litere latine. *R. Z.*

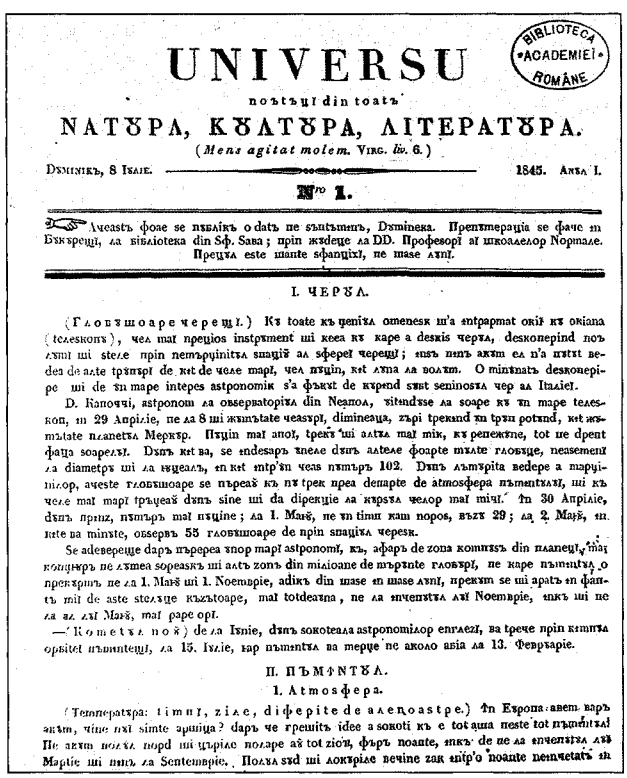

UNIVERSUL, cotidian apărut la București de la 20 august 1884 până la 5 noiembrie 1916 și de la 31 noiembrie 1918 până la 20 iulie 1953. Luigi Cazzavillan, fost corespondent de război al unor ziare din Italia pe frontul româno-ruso-turc în anii 1877 și 1878, înființează la 13 septembrie 1881 periodicul „Fraternitatea italo-română". Din mai 1882 denumirea periodicului devine „Frăția româno-italiană". Primirea favorabilă făcută de public acestui „ziar popular", cum era subintitulat, îl îndeamnă pe Cazzavillan să editeze începând cu ianuarie 1883 încă o gazetă, „Trebuinciosul", cu un conținut mai variat, în care literatura originală stă alături de foiletoane romanțioase, traduse din italiană, și de o publicitate foarte activă. Încurajat de succesul comercial obținut și de creșterea tirajului până la cinci mii de exemplare vândute prin abonament sau cu numărul, Cazzavillan se hotărăște să editeze un cotidian, pentru a oferi cititorilor „cele din urmă știri din lumea întreagă telegrafice și telefonice". **U.** apare sub direcția editorului, care era și proprietarul tipografiei. În alegerea denumirii el se inspiră, așa cum mărturisește, de la Ioan Genilie, care în 1845 scosese la București prima gazetă cu acest titlu. Noul ziar va ieși dimineața, în timp ce marile cotidiene ale epocii, „România", „Voința națională" sau „România liberă", apăreau după-amiaza. Între septembrie 1885 și ianuarie 1886 direcția gazetei este asigurată de Nicolae Procopiu, care va deveni pentru multă vreme redactor-șef. Alcătuit după modelul

ANUL I. — N-o 2. 5 bani în Capitală.—10 bani în Provincii MARȚI, 24 AUGUST, 1884

UNIVERSUL

Dreptate pentru toți

Toți pentru dreptate

Apare în tote dilele la 7 ore dimineța

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: LA TIPOGRAFIA ROMÂNO-ITALIANĂ

gazetelor italiene, independent politicește, cu un caracter popular, având menirea de a difuza în mod obiectiv informația politică și socială din țară și din străinătate, ziarul își formează un public, ceea ce îi permite editorului să mărească formatul, să înmulțească numărul de pagini, să diversifice rubricile și să atragă colaboratori de renume. După 1890 **U.** devine unul dintre cele mai importante cotidiene românești, având tirajul cel mai mare. Conținutul ziarului are un caracter enciclopedic: articole și comentarii de politică internă și externă, știri și informații din întreaga lume, reportaje parlamentare și judiciare, un foileton, cronici literare și dramatice, recenzii, note bibliografice, versuri, schițe și povestiri, umor, curiozități geografice și istorice, relatări de călătorie, articole de astronomie și medicină, rubrici de muzică, modă, jocuri distractive ș.a. Cazzavillan îi anexează numeroase suplimente - literare (începând din 1888), umoristice, ilustrate, pentru copii etc. Printre redactori se numără gazetari profesioniști reputați ai timpului: Ion Popescu, D. Teleor, I. Gh. Nicoleanu-Fix, D. Marinescu-Marion, Panait Macri, Iuliu I. Roșca, Grigore Ventura, Aurel Alexandrescu-Dorna, Cornel Scurtu, C. Cosco. O vreme secretar de redacție a fost D. Marinescu-Marion, iar din 1898 această responsabilitate și-o va asuma B. Marian. Fără importanța pe care au avut-o pentru cultura națională în a doua jumătate a secolului al XIX-lea „Românul" lui C.A. Rosetti, periodicele lui B.P. Hasdeu sau „Timpul", **U.** a publicat totuși literatură de bună calitate, printre colaboratori aflându-se I.L. Caragiale, Al. Vlahuță, St. O. Iosif, numeroase cronici literare și artistice, traduceri. Articolele literare nu erau de directivă, ci urmăreau să semnaleze și să comenteze în spirit neutru cărțile nou apărute, evenimentele mai însemnate ale vieții literare și intelectuale. În mod obișnuit, până la 1900 cronicarii literari ai gazetei sunt Iuliu I. Roșca (semnând Caros) și Ion Gorun (Al. I. Hodoș). Cu publicistică artistică și literară colaborează D. Stăncescu, Al. Vlahuță, I.L. Caragiale, G. Coșbuc, D. Teleor, Cincinat Pavelescu. Comentarii și cronici privitoare la viața teatrală sau muzicală dau George Ranetti și Grigore Ventura, iar Victor Anestin susține multă vreme o informată cronică științifică. Versurile publicate aparțin lui Gr. H. Grandea, Carol Scrob, Al. I. Șonțu, Nicolae Țincu, Panait Macri, Th. M. Stoenescu, Anei Ciupagea, Elizei Mustea, lui Virgiliu N. Cișman, George Murnu, N. Christescu, N.G. Rădulescu-Niger, Radu D. Rosseti, Cincinat Pavelescu și St. O. Iosif. Se tipăresc schițe și povestiri, unele cu caracter satiric, ilustrând viața de fiecare zi a Bucureștilor, iar în foileton intră romane de aventuri. Prozatorii de la **U.** sunt George Missail, Gr. H. Grandea, D. Stăncescu, D. Teleor, V.A. Urechia, Th. D. Speranția, Ion Gorun, Sofia Nădejde, Smara (Smaranda Gârbea) și Laura Vampa. Teleor și Marion întrețin o rubrică de umor, cu parodii, cronici rimate, schițe, anecdote, ale căror subiecte sunt alese din viața pitorească a mahalalei bucureștene. Cu nuvele a mai colaborat Al. Vlahuță. Din 27 septembrie 1899 începe să scrie la **U.** I. L. Caragiale, atras de contractul avantajos propus de Cazzavillan, și dă, de două ori pe săptămână, *Notițe critice*, în care se ocupă de cele mai variate chestiuni politice și culturale. Sub același generic include și prozele pe care în 1901 le va înmănunchea în volumul *Momente*. Luigi Cazzavillan murind în

1903, mai mulți ani gazeta nu va avea director; responsabilitățile conducerii revin soției lui, Teodora Cazzavillan, ajutată de prim-redactorul Ion Popescu, ziarist format în redacția **U.** Aspectul grafic al ziarului, precum și conținutul se îmbunătățesc continuu. În 1909 și 1910 director este N. Dumitrescu-Câmpina, iar din august 1915 până în februarie 1916 direcția politică va fi girată de generalul Ion Crăiniceanu. De la 30 martie 1916 cotidianul va avea doi directori, pe avocații Virgil N. Dărăscu și Stelian Popescu, alături de care, asigurând continuitatea orientării politice și culturale, se află prim-redactorul Ion Popescu și secretarul de redacție B. Marian. După intrarea trupelor germane în București **U.** își suspendă apariția. Clădirea în care se aflau redacția și tipografia este confiscată de ocupanți, care vor tipări aici ziarele aservite lor. După doi ani **U.** reapare sub direcția lui Stelian Popescu, dar Virgil N. Dărăscu obține sprijinul Consiliului de administrație și va conduce ziarul între decembrie 1918 și mai 1919. Stelian Popescu revine la direcție la 25 ianuarie 1922 împreună cu o echipă redacțională din care fac parte Mihail Negru (prim-redactor), B. Marian (secretar general de redacție), Romulus Seișanu (care curând va prelua conducerea redacției pentru următoarele decenii, până în august 1944), B. Cecropide ș.a. Orientarea literară a gazetei nu a fost influențată de schimbările din conducere. În 1903 și 1904, alături de vechii colaboratori vin scriitori tineri, unii aflați la începutul carierei. I.G. Duca trimite, în continuare, o cronică de politică externă foarte apreciată de cititori, pe care o va ține până în 1914. Radu D. Rosetti este, din 1902, autorul unei „Cronici de joi", George Murnu dă versuri, traduceri și articole pe teme culturale, cronica teatrală este semnată de Ion Gorun, Aurel Alexandrescu-Dorna, C. Xeni, iar după 1900 de Victor Eftimiu, Corneliu Moldovanu, Emil Nicolau. Cu articole despre Nicolae Grigorescu și despre viața artistică va colabora din nou, începând din 1908, Al. Vlahuță, autor și de nuvele (*Din oastea cea nouă* ș.a.). În februarie 1909 Caragiale își reia colaborarea cu noi povestiri și schițe (*Făcătoare de minuni..., Invitația, Sfânta Ghenoveva* ș.a.); li se adaugă schimbul epistolar cu Al. Vlahuță, din care fac parte *Politica și literatura* sau *Morală și educație*. Proză publică și Emil Gârleanu (din 1910), Ion Gorun, Iuliu Dragomirescu, Ion Ionescu-Quintus (rubrica „Săptămânale"), Al. Cazaban, C. Cosco, Vartan Mestugean, Corneliu Moldovanu, Ion Foti, Ludovic Dauș, C.D. Anghel și din când în când Al. Macedonski. În fiecare săptămână, cu începere din 1912, Mihail Sadoveanu este prezent cu nuvele, continuând în 1913, când îi apare seria de însemnări intitulată *44 de zile în Bulgaria*. În foileton se tipărește, în același an, romanul lui E. Lovinescu *Aripa morții*, iar Al. Macedonski dă multe cronici literare. Versurile le aparțin acum lui Iuliu I. Roșca, Petru Vulcan, Oreste, Alfred Moșoiu, N. Mihăescu-Nigrim, N. Vulovici; în anii următori li se alătură Victor Eftimiu, Cincinat Pavelescu, N. Davidescu, Cridim (Christea N. Dimitrescu) ș.a. Arhimandritul Iuliu Scriban este, în 1911, autorul unei serii de considerații privind religia, intitulată *Caractere creștine*. Din Paris, între 1909 și 1915, Léo Claretie susține o „Cronică pariziană"; Eugen Porn și Vico Mantegazza trimit din Italia, primul „Scrisori romane" (1911–1912), cel de-al doilea comentarii referitoare la viața socială și culturală (1913, 1920, 1921). Alte rubrici cu ecou în rândurile publicului sunt „Cronici ușoare" de George Ranetti (1909), „Vrăjile iernii" de Lazăr Iliescu și Tiberiu Constant (1909), „Filme" de Vartan Mestugean (1912–1916), „Însemnări" de Adrian Sulcină (1911–1916), „Rânduri vesele" de C. Cosco (1916). Ocazional, între 1914 și 1916, în paginile de cultură ale ziarului au semnat și A.D. Xenopol, C. Rădulescu-Motru, C. Hamangiu, G. Diamandy, Octavian Goga, Simion Mândrescu, I. Agârbiceanu, contribuțiile lor având ca obiect poziția României în perioada neutralității și în primele luni după intrarea în război. În deceniile ce au urmat primului război mondial, comitetul de redacție condus de Stelian Popescu și pentru o lungă perioadă cu Romulus Seișanu ca redactor-șef, continuă să manifeste o preocupare constantă pentru paginile și rubricile culturale sau literare. Ziarul își păstrează poziția politică de afirmare hotărâtă, în afara influențelor vreunui partid, a intereselor naționale. Colaboratorii vor fi, în linii mari, selectați în virtutea acestei orientări. Printre ei, cu diverse prilejuri se vor afla Take Ionescu (1919), N. Iorga (1922), Simion Mehedinți, Nichifor Crainic, Al. I. Lapedatu, G. Bogdan-Duică, Mihail Dragomirescu, Traian Lalescu ș.a. Tradiția rubricilor fixe, săptămânale sau zilnice, redactate de scriitori ori de gazetari dintre cei mai cunoscuți, este respectată. În 1924 G. Ranetti mai publică încă, sub titlul *Rime glumețe*, versuri umoristice, în care ironizează într-o manieră ușor desuetă moravurile bucureștene. „Însemnările mele" (1926–1929) și „În fiecare zi" (1929–1931) sunt rubricile în care B. Cecropide realizează o oglindă a actualității politice și culturale; li se adaugă „Filme", semnată Don José (Mihail Mora), și „Note", în care Mihail Negru urmărește atent meandrele vieții sociale și politice. Între 1927 și 1929 Camil Petrescu va fi autorul unor „tablete". Le urmează Sanda I. Matei, autoare a unor succinte și acide notații cu caracter social, mai ales feminist, intitulate „Crâmpeie" (1929–1931), Adrian Maniu, care în 1932 preia rubrica „În fiecare zi" a lui Cecropide, transformând-o în punct de atracție al ziarului, și Keops (pseudonim care îl ascunde pe umoristul și omul de teatru Nicolae Vlădoianu), ale cărui schițe zilnice (din 1929) poartă genericul „De azi pe mâine". O atenție deosebită se acordă paginilor „vesele", unde se întâlnesc umorul absurd, satira socială și gluma cu două înțelesuri, accesibilă unui cititor cu mai puține pretenții. La aceste pagini, foarte atractive, scriu în mod obișnuit câțiva umoriști în vogă ai timpului: Al. Cazaban, C. Cosco, C. Gongopol, G. Rădulescu-Archibald, epigramiștii Toma Florescu și N. Georgescu-Cocoș, I.C. Aslan, Victor Anestin, Keops, N. Batzaria (din 1935) ș.a. Deși grupul de presă titular editează începând din 1919 suplimentul „Universul literar", paginile dedicate actualității culturale și literare vor fi păstrate și în **U.** Nivelul lor va fi adaptat specificului unui cotidian care se adresează unui public cu o componență variată, inegală. Nu vor lipsi însă nume însemnate ale vieții literare. Comentariile privind evenimentele culturale îi vor avea ca autori pe Romulus Seișanu, Dan Bălteanu, Leontin Iliescu, N. Batzaria ș.a. Din 1925 Șt. Brăiloiu îngrijește o „Pagină culturală" la care scriu Camil Petrescu, Liviu Rebreanu, I. Al. Brătescu-Voinești, Nichifor Crainic, Ion Pillat, I.U. Soricu, Radu D. Rosetti, Ion Sân-Giorgiu,

Victor Eftimiu, Emil Isac, George Vâlsan, George Gregorian, Alfred Moșoiu, I.M. Sadoveanu, Cezar Petrescu, V. Voiculescu ș.a. Din Franța, Pompiliu Păltănea trimite „Scrisori pariziene", iar André Tardieu glosează pe marginea mișcării politice din Europa (1926). Tot acum Marcu Beza (uneori sub iscălitura Augur) inaugurează o trecere în revistă periodică a stărilor de lucru din Anglia la rubrica „Cronici engleze". Începând din 1928 Șt. Brăiloiu reorganizează pagina, schimbându-i denumirea în „Din duminică în duminică" și sporind spațiul acordat evenimentelor literare. La colaboratorii de până atunci se adaugă Ovid Densusianu-fiul, Horia Furtună, Z. Sandu (Nicolae Regman), Alice Gabrielescu, Nestor Urechia, Ion Foti, I.C. Vissarion, Mihail Lungianu, Al. T. Stamatiad, Radu Gyr, Gh. Brăescu, Nichita Macedonski, Lucia Borș, Nicolae Milcu, Eufrosina Pallă-Arion, I. Suchianu ș.a. Mulți vor continua să publice și după 1930 fie în secțiunea îngrijită de Brăiloiu, fie în alte pagini. Li se vor alătura Sărmanul Klopștock, colonelul Ion Popescu-Lumină (rubrica „Din alte vremuri"), Vasile Militaru, George Voevidca, George Nutzescu, Volbură Poiană-Năsturaș, Th. Rosen ș.a. Cronica literară va fi susținută până în 1944 de M. Gh. Constantinescu, Aida Vrioni, Paul I. Papadopol, Mihai Niculescu; George Oprescu scrie articole și cronici plastice; o cronică a limbii, adesea contestată, dar urmărită cu interes, dă, uneori săptămânal, alteori la intervale mari, Timoleon Pisani. Ca și înainte de 1918, orientarea în materie de cultură și literatură se menține între coordonatele direcției generale a gazetei. După 1935, când se poate vorbi la **U.** de o radicalizare a ideilor politice în sensul abordării problemei naționale prin situarea tot mai clară la dreapta (în primul rând prin articolele lui Silviu Dragomir, Romulus Seișanu, N. Batzaria ș.a.), comentariile literare se vor păstra, în linii mari, în limitele tradiționale, fără excesele din alte ziare („Cuvântul", „Curentul", „Porunca vremii" etc.) și reviste. În anii premergători și în timpul celui de-al doilea război mondial colaborează George Gregorian, D. Iov, V. Demetrius, Al. Iacobescu, Aron Cotruș, N. Davidescu, Mircea Dem. Rădulescu, Al. Sabaru, Olga Greceanu (cu însemnări de călătorie), Damian Stănoiu, Cluceru Dinu (Constantin Dona), Vintilă Horia, Pan M. Vizirescu ș.a. Alături de Adrian Maniu, care asigură fără întrerupere rubrica „În fiecare zi", alți titulari de rubrici culturale sunt Dan Bălteanu („Cărți noi"), Marcu Beza („Scrisori din Londra"), Mihail Negru („Răutăți"). Începând din toamna anului 1944, **U.**, ca și alte gazete, își restructurează redacția și își schimbă colaboratorii. Directorul Stelian Popescu se stabilise în 1943 în Elveția, mulți dintre cei mai importanți redactori și colaboratori, între care Romulus Seișanu, N. Batzaria și Silviu Dragomir, vor avea de suferit pentru convingerile exprimate în publicistica lor politică. Continuă să semneze literatură și articole dedicate evenimentelor culturale Leontin Iliescu și Al. Agnese (vechi redactori ai gazetei), Constantin Salcia, N. Vătămanu (rubrica „Sfatul medicului"), Mihail Sevastos, Vasile Netea, Al. Dimitriu-Păușești, Victor Eftimiu, G. Oprescu ș.a. Dar **U.** nu mai are nici autoritatea sau difuzarea unui cotidian național, nici - în ceea ce privește informația propriu-zisă, influența politică și cuprinderea vieții culturale și literare - anvergura cu adevărat europeană din perioada interbelică. *R. Z.*

UNIVERSUL CĂRȚII, buletin editorial care apare la București, lunar, din ianuarie-februarie 1991, sub egida Ministerului Culturii, în continuarea revistei „Cărți noi", întreruptă în 1974. Redactor-șef: Paul Dugneanu (1991-1995), Sultana Craia (1996-1997), Florin Grigoraș (1997-1999), Rozalia Niculescu (1999-2001), Mariana Ionescu (din 2003). Din colectivul de redacție mai fac parte Costin Tuchilă și Marian Bălătică, iar redactori sunt Ecaterina Costache, Camil Marius Dădârlat, Gheorghe Marin, Octavian Soviany, Mariana Trifan, Miruna Mureșan ș.a. Publicația este recomandată în articolul-program, *Lansarea la apă*, semnat de Ion Vartic, ca fiind destinată „să reprezinte un ferment pentru viața editorială, pentru lectură, pentru cultura cărții în genere". Așadar, **U.c.** are menirea de a informa pe larg publicul cititor, dar mai cu seamă specialiștii care urmăresc activitatea editorială (bibliotecari, difuzori, librari etc.) asupra programelor de editură sau asupra apariițiilor curente. În primele numere sunt oferite date despre edituri noi și vechi: Humanitas, Dacia, Clusium, Albatros, în continuare fiind incluse fișe analitice despre majoritatea celor cu activitate notabilă. Scurtele prezentări de cărți aparțin adesea chiar editorilor, ceea ce uneori pune sub semnul întrebării rigoarea aprecierilor. **U.c.** a trăit prin rubricile ei bine structurate - de la cele anunțând noutățile editoriale la cele cu pronunțat caracter de critică literară („Cronica edițiilor", „Cronica literară"), unde s-au subsumat și portrete-necrolog (*Cella Delavrancea, Tudor George, La moartea unui cărturar: Al. Piru, In memoriam. Amita Bhose*), articole aniversare (*Dimitrie Stelaru - 75 de ani de la naștere, Centenar Mihai Ralea, Tristan Tzara*) și memorialistică (Dragoș Morărescu, *V. Voiculescu la el acasă*, Arșavir Acterian, *Emil Botta - straniu poet și actor, Despre un roman al lui Eugen Ionescu: „Solitarul"*). Menționabile sunt și articolele teoretice pe marginea fenomenului editorial, iar prezentările de târguri de carte interne și internaționale au utilitatea lor. Cronici și recenzii semnează Paul Dugneanu, Costin Tuchilă, George Pruteanu, Smaranda Cosmin, Octavian Soviany, Florin Grigoraș, Camil Marius Dădârlat, Valentin F. Mihăescu, Constantin Schifirnet, Traian Podgoreanu ș.a. În primele două numere apar poezii de Leonida Lari și Ioanid Romanescu, dar ulterior se renunță la textele beletristice. Interesante sunt interviurile de la rubrica „Editorii față în față", realizate cu unii conducători de edituri, ei înșiși scriitori: Gabriel Liiceanu (Humanitas), Daniela Crăsnaru (Ion Creangă), Vasile Igna (Dacia), Valentin Tașcu (Clusium), Mihai Sin (Albatros), Dinu Grama (Editura Științifică) ș.a. Demnă de atenție este și altă categorie de interviuri, ce reia tradiția rubricilor „Acasă la..." și „De vorbă cu..." din revistele literare interbelice „Rampa", „Vremea" etc., în atenție aflându-se autori din diverse generații: Emil Cioran, Cella Serghi, Ioan Alexandru, Teohar Mihadaș, Ioanid Romanescu, Ion Cristoiu, Edgar Papu, Radu Tudoran, Dumitru Stăniloae, Valeriu Anania, Arșavir Acterian, Mihai Șora, Ovidiu Drimba, Marin Sorescu, Florin Constantiniu, Irina Mavrodin, Ileana

Mălăncioiu, Doina Jela, Rodica Ojog-Brașoveanu, Romul Munteanu, Valentin Silvestru, Dinu Săraru, Alexandru Balaci, Dan Horia Mazilu. Sporadic se publică „fișe de dicționar" ale unor scriitori contemporani: Ioan Alexandru, Ana Blandiana, Eugen Uricaru ș.a. **U.c.** are și preocupări legate de producția editorială de peste hotare, la rubricile „Cronica traducerilor", „Cartea străină" și „Mapamond", recenzând sau prezentând volume de Arthur Rimbaud, Ismail Kadare, Václav Havel, Mihail Bulgakov, Aleksandr Soljenițân, Umberto Eco. O rubrică inedită și de reală utilitate, dar efemeră, a fost „Cărți de dincolo de Prut", ce a reprezentat deschiderea către literatura și breasla scriitoricească din Republica Moldova. În 2000 se remarcă interesul special pentru popularizarea programului național consacrat lui Mihai Eminescu, consemnându-se detaliat sesiunile științifice, volumele omagiale, festivitățile desfășurate în „Zilele Eminescu" de la Ipotești și Botoșani, emisiunile filatelice și numismatice etc. Binevenită este și inițiativa de a se tipări lista anuală a lucrărilor sponsorizate de stat. Alți colaboratori: Dan Simonescu, Marina Preutu, Ileana Băncilă, Ion Scurtu, Radu G. Țeposu, Gheorghe Lăzărescu, Virgiliu Ene. *V.T.*

UNIVERSUL COPIILOR, supliment al ziarului „Universul" apărut la București, săptămânal, între 3 iunie 1925 și 20 decembrie 1930; continuă până în 1948. Inițial nu este menționată nici conducerea, nici colectivul redacțional. Dintr-un anunț de familie din numărul 7/1929 reiese că prim-redactor este Teodor Castrișanu. Articolul-program, intitulat *Către părinți și copii*, aparține lui Stelian Popescu, patronul trustului de presă: „Alături de ziarul pentru cei mari am hotărât să tipăresc pentru copiii lor ziarul care să răspundă nevoii adânc simțite a unei asemenea publicații". Revista conține versuri, schițe, snoave, povești, chiar și romane pentru cei mici, semnate unele cu pseudonime, altele având ca autori pe Th. D. Speranția, Radu Boureanu, Ion Pas (*Găina cea moțată*), Al. Lascarov-Moldovanu, Radu Gyr (*Măgarul și cocostârcul, Mânzul și râul*), Grigore Popescu-Bâjenaru, V. Demetrius, Vasile Militaru, Natalia Negru, Teodor Castrișanu (*Sandu ucenicu*), George Silviu (teatru pentru copii), Constanța Hodoș, Ioan I. Ciorănescu, Orest Tafrali, Artur Enășescu (*Cenușăreasa, Privighetorile*), I.V. Tassu, Victor Eftimiu, Horia Furtună (*Păcală* - snoavă în două acte, *Spovedania lui Aghiuță*), George Mihail Zamfirescu, I.A. Bassarabescu, Al. Bilciurescu, Radu D. Rosetti, George Acsinteanu, Mihail Lungianu, Alecu Popovici. Se reproduc texte de V. Alecsandri, Petre Ispirescu, Petre Dulfu (basmul în versuri *Zâna florilor*), Nichita Macedonski. Există și un sector de traduceri, adaptări și localizări după Esop, La Fontaine, Charles Perrault, H.Chr. Andersen, François Coppée, Al. Dumas-fiul, Jules Lemaître, Jack London ș.a. Unele numere au un supratitlu inspirat de evenimente calendaristice: „Cu sorcova", „La Moși", „Bună dimineața la Moș Ajun", „Buna-vestire" sau din preocupările copilăriei: „Alergările pe jos", „La patinaj", „La băi", „Începe școala", „La circ", „La mare". Apar multe informații culturale, sumare fișe de dicționar instructive pentru elevii mai mari, note de istorie națională, aforisme. Sunt de consemnat numeroasele ilustrații care înviorează paginile, unele de Jiquidi, benzile desenate, jocurile de inteligență, rebusuri, concursuri etc. *V. T.*

UNIVERSUL COPIILOR

ANUL I Nº 2

4 LEI

FERICIREA LENUȚEI

— „De ce ești supărată iubita mea Lenuță?" — „Bunicu, sunt mâhnită, că mie nu mi-ai dat Mărioara UNIVERSUL COPIILOR!"—Drăguță

— Răspunse-atunci bunica,—chiar azi am cumpărat Revista care 'ți place!"—„Ah scumpă bunicuță Îți mulțumesc din suflet și 'ți dau un sărutaci!"

UNIVERSUL ILUSTRAT, supliment al ziarului „Universul" apărut la București, săptămânal (de la numărul 2), între 18 septembrie 1892 și 19 septembrie 1897. În acest jurnal, care cuprinde descrieri de călătorii, cronici politice și mondene, știri din Paris și din alte mari orașe europene privitoare la viața culturală, sfaturi practice, anecdote, curiozități, umor și jocuri distractive, s-a publicat și beletristică. Spre deosebire de „Universul literar", care făcea loc în paginile sale mai ales unor scrieri ce ilustrau actualitatea literară, în **U.i.** s-a reprodus și literatura unor scriitori din epocile anterioare: C. Negruzzi, V. Alecsandri (fragmente din *Călătorie în Africa* și versuri), Gr. Alexandrescu (fabula *Câinele și cățelul*), Ion Ghica (*Tunsu și Jianu*), D. Bolintineanu, Titu Maiorescu, B. Delavrancea, Al. Depărățeanu, Al. Sihleanu, D. Petrino, Andrei Mureșanu, N. Nicoleanu, Mihail Zamphirescu, A.I. Odobescu, Petre Ispirescu ș.a. O prezentare biografică însoțește de fiecare dată aceste sumare antologii. S-au reluat, de asemenea, din alte periodice ale vremii, basmele și poveștile lui Ion Creangă, nuvelele lui Ioan Slavici, Iacob Negruzzi și Nicolae Gane, satirele lui Mihai Eminescu, scrieri în proză ale lui V. A.

Universul Ilustrat

APARE DE DOUĂ ORI PE LUNĂ

Prințul Ferdinand al României și prințesa de Edimburg.

Urechia. Periodicul a avut și un cerc de colaboratori, aceiași ca la „Universul literar", care figurează și aici cu versuri și proză: George Coșbuc, Carol Scrob, Radu D. Rosetti, I.A. Bassarabescu, D. Stăncescu, Șt. Basarabeanu (Victor Crăsescu), D. Teleor, Carmen Sylva, Ilarie Chendi, Elena Sevastos, Ludovic Dauș, Caton Theodorian, Al. Antemireanu, Nicolae Țincu. Câteva traduceri din Turgheniev, Maupassant, Alfred de Musset, Catulle Mendès, Alphonse Allaïs sunt făcute de I. S. Spartali, Carol Scrob și B. Marian. **U.i.** a contribuit, prin consecventa popularizare a scriitorilor autohtoni, la o mai bună cunoaștere a literaturii originale. *R. Z.*

UNIVERSUL LIBER, publicație apărută la New York din 1985 până în 1997, inițial bilunar, apoi sporadic. Subtitlul „Informații, politică, literatură, artă, modă, sport, umor" devine de la numărul 52/1987 „Revista românilor de pretutindeni". Director: Aristide Buhoiu. Un editorial, *Către cititori*, informează asupra deziderateleor (întreținerea sentimentului de „dragoste statornică pentru Patria, cuvântul, cugetul și trecutul neamului românesc" și de „admirație pentru libertatea și democrația americană"), asupra scopului („să fie de folos vorbitorilor de limba română indiferent de nuanța lor politică") și caracterului independent al jurnalului, care „nu servește interese de grup, nu e subordonat vreunui partid și nici nu e dirijat de guvern". Principalele rubrici sunt în primii doi ani: „Universul românesc", „Colaboratorii noștri consemnează" (comentarii asupra emisiunilor radio pentru români și ale televiziunii române, susținute de Radu Toma), „Universul american", „Incredibil, dar adevărat", „Universul feminin", „Universul publicitar", „Actualitatea" (scurte mențiuni asupra publicațiilor românești din exil, redactate de Andrei Bardescu), „Universul sportiv", „Basarabia, dragostea mea" (asigurată de Demetrius Kricopol), „Universul literar-critic". În 1987, odată cu modificarea formatului, se schimbă și titlurile rubricilor, fără a se aduce modificări de structură: „Țara de aici, țara de acasă", „Carnetul zilei", „Relatări, note, informații", „Ultima oră", „Zigzag pe meridian", „Propilee literare și artistice", „Propilee literare", „Însemnări și polemici" (semnată de Sorin Popa), „Bilete de papagal" (tablete de Virgil Stan), „Realitatea românească" (texte de George Carpat Vocke) ș.a. Agravarea situației din țară în ultimii ani ai dictaturii comuniste, aplicarea tot mai numeroaselor „măsuri" ceaușiste (demolarea Bucureștiului, distrugerea satelor), manifestările de protest și disidență dau substanță rubricilor de informații. Cele două pagini consacrate literaturii și artei între 1985 și 1987 cuprind, în cea mai mare măsură, informații despre interpreți de muzică ușoară și populară, actori și regizori stabiliți în Occident, interviuri (Horia Pușcașu, *Nicolae Breban și destinul unei generații*), comentarii despre scriitori (Georgeta Postolea, *Scriitorii români în Occident: George Astaloș, La confluența generațiilor, Un poet român în Texas* - despre poezia lui Mihai Ursachi), recenzii și prezentări de cărți (Victor Frunză, *Istoria partidului comunist român*, cu reproducerea unui fragment din lucrare, *Asasinarea lui Lucrețiu Pătrășcanu*, Nicolae Baciu, *Agonia României. 1944-1947*). Fără să beneficieze de colaborarea scriitorilor români de prestigiu stabiliți în Occident, **U.l.** publică sau republică sporadic versuri și proză scurtă de Rodica Culianu, J.N. Manzatti, Silvia Cinca, Luciana Stoicescu, Teofil Sporea, Cristian Bălan, Gabriel Diradurian sau articole, de cele mai multe ori nesemnate, despre Emil Cioran (*Confesiunea sfinxului*, Mircea Tudoran, *Ce mai faci, domnule Cioran?*), Mircea Eliade (*Mircea Eliade și eternitatea*), Eugen Ionescu (Petru Comarnescu, *„Cântăreața cheală"*, Gheorghe Dinu, *Eugen Ionescu, un mit în viață, Sub cupola Academiei Franceze*), Aron Cotruș, Constantin Virgil Gheorghiu, Vintilă Horia, Bujor Nedelcovici. Din 1987 spațiul acordat literaturii și artei se reduce la „Propilee literare și artistice", devenită „Propilee literare", dar rubrica își pierde caracterul permanent. Ca supliment literar sunt reproduse, în serial, romane de succes din perioada interbelică, precum *Apărarea are cuvântul* de Petre Bellu și *Elevul Dima dintr-a VII-a* de Mihail Drumeș, *Maitreyi* de Mircea Eliade, *Gog* de Giovanni Papini ș.a. Actualitatea literară este abordată din perspectiva „cazurilor" create în jurul scriitorilor protestatari din țară - Ana Blandiana, Dorin Tudoran, Dan Petrescu, Dan Deșliu ș.a. - și sunt reluate, după ziarul „Libération", scrisori deschise, interviuri, proteste (*Ce se petrece în România, Un interviu senzațional dat la Iași de scriitorul Dan Petrescu, Poetul Mircea Dinescu atacă din nou*). Se semnalează

câteva luări de atitudine ale scriitorilor din exil față de realitatea românească. După 1989 publicația își informează cititorii asupra evoluției evenimentelor din țară, uneori apelând la textele lui Ion Cristoiu din „Evenimentul zilei". Desene și caricaturi de Eugen Mihăescu ilustrează, începând din 1988, paginile **U.I.** Alți colaboratori: Mihai Ursachi, Mircea Ionnițiu, I. Negoițescu. *M.P.-C.*

UNIVERSUL LITERAR, supliment al ziarului „Universul" apărut la București, săptămânal, de la 19 septembrie 1888 până la 28 ianuarie 1891 și de la 6 ianuarie 1892 până la 20 noiembrie 1916. Redactat, ca și paginile literare din „Universul", de Iuliu I. Roșca, D. Marinescu-Marion, B. Marian și C. Cosco, **U.I.**, dacă nu s-a remarcat drept una din revistele importante ale anilor 1890–1916, a fost, oricum, una dintre cele mai stabile atât în ceea ce privește cercul de colaboratori, cât și programul asumat: un periodic popular, ce oferă cititorilor literatură accesibilă. Revista a preluat constant și foiletonul cotidianului, continuându-l în zilele când ziarul nu apărea, publicând, de asemenea, alternativ cu gazeta tutelară, cronica teatrală, cronica judiciară, populara rubrică „Viața la mahala" a lui Marion. Acestor rubrici li se adaugă altele, nu mai puțin atractive, precum aceea intitulată „De la Secție", redactată tot de Marion, alta dedicată „oamenilor iluștri", o selecție săptămânală de aforisme ș.a. În fiecare număr se tipărește portretul unui scriitor român (Ienăchiță Văcărescu, C.A. Rosetti, Mihail Kogălniceanu, D. Bolintineanu, Mihai Eminescu, I.L. Caragiale, Ion Creangă). **U.I.** reproduce multe poezii de Eminescu. Cu versuri au colaborat Victor Bilciurescu, Carol Scrob, Al. I. Șonțu, Gheorghe din Moldova, George Coșbuc, Lucreția Suciu-Rudow, Eliza Mustea, N. Beldiceanu, Duiliu Zamfirescu, Ana Conta-Kernbach, Theodor Șerbănescu, Virgil Tempeanu, Al. Macedonski. Prozatorii revistei sunt Gr. H. Grandea, D. Marinescu-Marion (inepuizabil autor de scrieri umoristice), Traian Demetrescu, D. Teleor, D. Stăncescu, I.S. Spartali, Corneliu Scurtu. Alături de romanele-foileton care se tipăresc alternativ și în „Universul" (Fr. Mastriani, *Oarba din Sorento* și *Contesa de Montès*, J.-E. Richebourg, *Coroana de spini* ș.a.), se traduce din Ivan Turgheniev (traducători: H.St. Streitman, sub pseudonimul H. Certăneanu, și I. S. Spartali), Goethe și Robert Reinick (versuri tălmăcite de Carol Scrob), Catulle Mendès (versiuni de Traian Demetrescu și D. Stăncescu), Villiers de L'Isle-Adam, Al. Dumas, Paul Déroulède, Lessing, Petőfi ș.a. Cele mai multe transpuneri sunt făcute de I. S. Spartali. S-a publicat și literatură populară culeasă de V. Alexi (Alexiu Viciu), I. Bidie și D. Stăncescu. *R. Z.*

UNIVERSUL LITERAR, supliment al ziarului „Universul" apărut la București, săptămânal, de la 31 martie 1919 până la 13 iulie 1930 și de la 19 februarie 1938 până la 3 iunie 1945. Continuă suplimentul cu același titlu, inițiat la 19 septembrie 1888. Între 1 ianuarie și 28 iunie 1931 a fost înlocuit de „Duminica Universului". În frontispiciu sunt menționați inițial numai directorii trustului „Universul": Virgil N. Dărăscu (până în mai 1919) și Stelian Popescu. Abia în vara anului 1923 este indicat ca redactor (probabil „responsabil") C.A. Or., sub inițiale fiind C. A. Orășianu. Nu acesta a avut rolul cel mai important, ci mai curând Nichita Macedonski, alături de câțiva vechi gazetari ai „Universului" – Leontin Iliescu, Victor Bilciurescu, Romulus Seișanu, B. Cecropide. În prima fază – până în mai 1925 – și formula este în mare măsură cea veche, de magazin literar „popular". În fapt, politica directorului-proprietar se traduce prin concesii făcute senzaționalului și divertismentului nepretențios. Structura e destul de laxă: dacă fiecare număr prezintă un comentariu pe teme culturale de actualitate, în schimb cronicile (literare, dramatice, plastice, muzicale) nu au nici continuitate, nici substanță. Articole de estetică ori consacrate unor opere aparținând literaturii, artelor plastice și muzicii, îndeosebi străine, scriu frecvent profesorii Petru V. Gâdei și Matei Fotino (cu preferințe pentru literatura americană) și doctorul I. Duscian, ce iscălește uneori și Leandru, lor alăturându-li-se, din octombrie 1923, elevul Mircea Eliade, care folosește și pseudonimele Silviu Nicoară și M. Gheorghe. Elev este și Al. Dima, prezent aici în 1922, cu un articol despre simbolism. De consemnat, în 1923, și *Glosă pentru „Lumea bine crescută" de N. Iorga*, iscălită Petru Balș (viitorul Petre Pandrea). Pe marginea unor motive lirice sunt eseurile lui Gabriel Donna (*Din literatura cerului*, *Poezia nopții*), precum și „corespondențele" din Paris ale lui N. Vaschide. Mult mai bogat este sectorul propriu-zis literar. Aici intră mai întâi producțiile redactorilor și ale celor apropiați redacției: Nichita Macedonski oferă (iscălind și Nik, Niki, Nikita, Pavel M. Florentin ori Paul Florentin) versuri, poeme în proză și schițe; Leontin Iliescu dă „peisaje", lirică erotică, precum și multe sonete; Victor Bilciurescu e autorul unor amintiri despre literați cunoscuți; Nicolae Țincu e prezent cu poezii originale și traduceri (*Ierusalimul liberat* al lui Torquato Tasso), dar și cu piese de teatru (*Bacalaureata*, *Femeia cu ochii verzi*); Constantin A. I. Ghica și Mihail Negru figurează cu numeroase tălmăciri, ultimul manifestând preferință pentru Oscar Wilde. Unora dintre aceștia le vor fi aparținând și traducerile romanelor publicate în foileton: *Barbarossa* de Paul Heyse, *Nopțile albe* de F.M. Dostoievski (1922), *Mamă și amantă* de Louis Ulbach (1923–1924). Mai rar sunt inserate scrieri ale unor autori consacrați, precum Al. Macedonski, Al. T. Stamatiad, Iuliu I. Roșca, Al. Obedenaru, Th. D. Speranția, Petre Dulfu, Maria Cunțan, N. Pora, V. Demetrius, Christea N. Dimitrescu (Cridim), Al. Cazaban, Ion I. Greculescu (fragmente din romanul *Domnișoara Celina*, semnate cu pseudonimul Popic), Radu Cosmin, Ion Dragoslav, Const. Rîuleț, Victor Eftimiu, D. Nanu, Cincinat Pavelescu, Corneliu Moldovanu, G. Bacovia, Mihail Cruceanu, N. Davidescu, Leon Feraru, George Gregorian, Ion Pillat, V. Voiculescu, Liviu Rebreanu, Mihail Celarianu, Vladimir Corbasca, Ion I. Pavelescu, Horia Furtună, Ion Barbu ș.a. Un spațiu generos e destinat condeielor în căutarea afirmării. Un debut precoce (la vârsta de treisprezece ani) e cel al Luciei Demetrius, în 1923. Lui Zaharia Stancu i se publică o poezie în 1920, urmată de altele, iar Cristian Sârbu e inclus cu o primă poezie în 1924. Sunt prezenți și alți tineri ce își făcuseră intrarea în literatură, precum Mihai Moșandrei,

ANUL XXXV. — No. 1

25 ani în toată țara

Duminică

Universul Literar

Director: VIRGIL N. DĂRĂSCU și STELLA

REDACȚIA: No. 11, Str. Brezoianu, No. 11 | ABONAMENTE: Lei 10 Anul | ADMINISTRAȚIA: No. 11, Str. Brezoianu

DELAVRANCEA

SCRIITORII NOȘTRI dispăruți în timpul războiului

Sunt mai bine de 43 de ani [illegible]

† BARBU ȘTEFĂNESCU-DELAVRANCEA

Cu prilejul [illegible]

Cleșa cu Mihail Ghimpu, cu frații Golești, cu Radu Negru, cu mucalozonul Ștefan Vlădăianu, Dagaf, Barbu Ștefănescu de pe atunci elevi de Lanfrin în biserica Sf. Gheorghe a improvizat o cuvântare focoasă în fața catedralei pe care stă Iuliu Roșu, pe lui profesor Mexim, cu aprobarea lui dar de o cuvântare atât de repetat mai târziu, că a împământenit amintirea și stăruit admirația colegilor lui și a scholarilor [illegible]

Reparăm astăzi după mai bine de [illegible] cauza pe care bine le știu cititorii noștri. „Universul Literar" își urmează deci aparițiile [illegible]

T. Păunescu-Ulmu, Stelian Constantin-Stelian (care semnează Stelian de la Câmpina), G. M. Zamfirescu, Al. Teodorescu-Miu (Al. Tudor-Miu), George Nichita, Ioan I. Ciorănescu, Ion Gane, Constantin Goran ș.a. O colaborare asiduă au mai mulți autori ale căror urme se pierd ulterior, precum Petre Antonescu (mort prematur), George Nutzescu, N. Thomescu-Baciu, Sebastian Hortopan, George Gruia, Ion Th. Ion Hotarele, Simion Udrescu (cu versuri) sau Dem. Calafeteanu, Corneliu Mihăilescu, C. Maxim, Eufrosina Pallă (cu proză). Preluând la 17 mai 1925 direcția **U.I.**, N. Iorga își expune, sub titlul *Menirea noastră*, programul, pe care, în esență, îl promovase anterior în alte publicații. Larga circulație a săptămânalului îi impune „continua silință de a fi statornic în linia opiniei publice culturale, ridicând-o [...] cu concursul ei tot mai sus"; „miruirea" nou-veniților e lăsată în seama altora, iar „poezia pe care n-o înțelege nici cine a scris-o" și „romanul cu cheie [...] culegând [...] lucrurile scabroase cu privire la oamenii zilei" sunt respinse net. În schimb - se spune mai departe - „trebuie să prezentăm [...] literatura sufletului național", cea care „există", dincolo de negările unora, ca și de „exagerările bufone" ale altora. Se îmbunătățește prezentarea grafică, precum și structura revistei, cresc ponderea și calitatea părții metaartistice. Astfel, Ion Sân-Giorgiu, care îl secondează pe marele istoric, iscălește studii pe teme generale și sinteze critice (*Literatura și viața, Literatură și public, Teatrul și literatura, Poezia lui Corneliu Moldovanu, Un miniaturist* - despre Ion Pillat, *Exotismul d-lui Liviu Rebreanu, Dl Sadoveanu romancier, Alecsandri și modelele sale, St. O. Iosif*), Al. Marcu recomandă scriitori italieni recenți, din care și traduce, D. Caracostea urmărește motivul eminescian „Miron și frumoasa fără corp", Barbu Solacolu analizează raporturile dintre literatură și societate și îl prezintă pe „reformatorul social Saint-Simon", Gh. Cardaș examinează studierea literaturii în universitate și cărți mai vechi ori mai noi, Emanoil Ciomac dă un studiu despre „miturile wagneriene", Ioan I. Cantacuzino se ocupă de pictura modernă, arhitectul G. Balș se oprește asupra artei vechi românești, Liviu Marian schițează o biografie a lui Ciprian Porumbescu ș.a.m.d. Spațiul acordat prozei și poeziei e mai redus. Alături de câțiva colaboratori vechi se ivesc alții, printre care Ion Agârbiceanu, Eugen Boureanul, Sandu Teleajen, Sărmanul Klopștock, G.M. Vlădescu (cu proză), Volbură Poiană-Năsturaș, A. Pop-Marțian, Ion Buzdugan, Artur Enășescu, Al. Iacobescu, G. Tutoveanu, Elena Farago (cu versuri). În numărul 34 debutează cu o poezie Radu Boureanu. De notat sunt și numeroasele tălmăciri în românește ale lui Giuseppe Cifarelli. În mai multe numere românista slovacă Jindra Hušková-Flajšhansová face cunoscută cititorilor cultura și literatura țării sale. Pe linia programului inițial se întocmesc numere speciale consacrate culturii armene și literaturii sașilor, „poetelor de sânge românesc din Franța" Elena Văcărescu și Anna de Noailles, reginei Maria. După retragerea, la 15 noiembrie 1925, a lui N. Iorga, conducerea săptămânalului îi este încredințată, la 20 decembrie 1925, lui Perpessicius, menționat ca unic redactor. În *Schiță de program*, sub care figurează titlul săptămânalului, criticul fixează formula unei reviste nu „de curent" ori „de laborator", ci „de concentrare", în care „să-și dea întâlnire cei mai încercați dintre luptătorii culturii", o publicație „de un eclectism superior, de o informație bogată și variată, de o egală atenție pentru toate manifestările intelectuale din cuprinsul țării", care „să îmbrățișeze deopotrivă pe scriitorul consacrat, ca și pe tânărul ale cărui aripi au nevoie [...] de un neapărat concurs", țelul ultim fiind „unitatea spirituală". E asigurată o echipă solidă, rubricile având semnatari de prestigiu: cronica literară, intitulată „Mențiuni critice", și-o asumă Perpessicius, cea teatrală îi revine lui B. Cecropide, cea de film lui Petre Igirosianu, cea plastică e ținută de N. N. Tonitza, cea muzicală de G. Breazul (care iscălește și George Diacu sau G. Diac). Se adaugă un buletin bibliografic alcătuit cu profesionalism de Al.-Sadi Ionescu, un „calendar literar" întocmit de Gh. Cardaș, prezentări ale lui Paul I. Papadopol sub titlul „Ce a scris...?", adresate în special elevilor, completate intermitent cu selecții de texte („Pagini uitate"), rubricile informative „O seamă de cuvinte" și „Ecouri", cât și, doar în prima parte a anului 1926, dări de seamă asupra ședințelor organizate de Societatea Scriitorilor Români, redactate mai ales de Perpessicius (care semnează și Pentapolin). Rezultatele sunt remarcabile și în domeniul esteticii, al științelor socioumane proxime, al istoriei literaturii și al celorlalte arte, în paginile revistei întâlnindu-se Mihail Dragomirescu (cu secvențe din *Știința literaturii* ori cu „dialoguri"), Tudor Vianu (*Psihanaliza și morala*), Lucian Blaga (*Polivalența estetică a naturii, Weltliteratur* și *Daimonion*), Scarlat Struțeanu (*Arta nouă, Clasicism și romantism, Hedonismul estetic, Este arta un joc?*), F. Aderca (*Mic tratat de estetică literară*

și o suită de interviuri care vor intra în *Mărturia unei generații*), N.N. Matheescu (*Instinctul artistic, Conceptul estetic al lui Auguste Comte, Considerațiuni asupra catharsisului aristotelic, Despre mituri, De la Platon la Durkheim*), Ramiro Ortiz (studii referitoare la capodoperele literaturii italiene), Camil Petrescu (*Tehnica teatrală, Arta cinematografului, Revistele provinciale, Jean Cocteau are oroare de școlile literare, Un june critic bătrân* - despre Pompiliu Constantinescu), Ion Pillat. Recenzii, articole, comentarii, însemnări, eseuri mai dau Al. Marcu, Anton Holban, Horia Bottea („portrete străine" și „românești", sub pseudonimul Elena Protopopescu), Ștefan Nenițescu, Dragoș Protopopescu, Mircea Eliade (*Martin Eden*, un interviu cu Giovanni Papini, *Arturo Farinelli sau De eruditia*), Petru Comarnescu ș.a. O veritabilă istorie a mișcării cultural-politice românești din Transilvania schițează Ion Băilă în „Cronici ardelene", în timp ce Leon Baidaf readuce la lumină întâmplări și personaje interesante îndeosebi din epoca fanariotă. Principiul „concentrării" e urmărit și în ce privește literatura propriu-zisă. Cu versuri colaborează relativ frecvent Ion Pillat, Aron Cotruș, Artur Enășescu, Mihail Celarianu, Nicolae Milcu, Radu Gyr, N.I. Herescu, George Nichita, Dragoș Protopopescu, Marcel Romanescu, T. Păunescu-Ulmu, A. Pop-Marțian, Stelian Constantin-Stelian, G. Talaz, Radu Boureanu, C. I. Șiclovanu, Cicerone Theodorescu, Eugeniu Sperantia, Sergiu Dan, G. Călinescu ș.a. G. Bacovia e prezent doar cu două poezii. Începătorii sunt numeroși: Matei Alexandrescu, Mihail I. Băișoiu, Ovidiu Papadima, Mihai Beniuc, George Buznea. În același interval dau fragmente de roman, nuvele, povestiri și schițe Hortensia Papadat-Bengescu, Liviu Rebreanu, Gib I. Mihăescu, Cezar Petrescu, Carol Ardeleanu, N. Davidescu, Victor Papilian (la început cu pseudonimul Sylvius Rolando), Sanda Movilă, Sandu Teleajen, Mihail Celarianu, Sărmanul Klopștock, Anton Holban, Mircea Eliade (fragmente din *Romanul adolescentului miop*), George Dorul Dumitrescu, Sarina Cassvan-Pas, Ion Călugăru ș.a. Nu e neglijat nici teatrul, N. Milcu și Radu Gyr semnând piesa în versuri *Floarea lui Sânzien*, Horia Furtună figurând cu un fragment din *Păcală*, Camil Petrescu cu scene din *Danton* și din *Mioara*, Liviu Rebreanu din *Apostolii*, iar G. M. Zamfirescu cu fragmente din *Domnișoara Nastasia* și din *Primăvara ce s-a dus*. Traducerile sunt acum puține, dar bine selectate. Odată cu retragerea lui Perpessicius, **U.I.** își suspendă apariția la 16 octombrie 1927, reluând-o la 25 decembrie 1927, sub direcția lui Camil Petrescu. La sfârșitul anului următor câteva desene înfățișau redacția (în sens larg): F. Aderca, Camil Petrescu, B. Cecropide, Mihail Sebastian, George Scrioșteanu, Andrei Tudor, C.I. Șiclovanu, Mircea Damian, Const. Pâcle, Ioan Georgescu, Emil Gulian și graficienii Ion Sava și Sell. Linia directoare este formulată în articolul *Sufletul românesc*, al cărui titlu trimite la opinii exprimate anterior de Camil Petrescu. Întruchipat de „principalele personalități ale culturii", „sufletul românesc" va fi înfățișat printr-o „galerie" (devenită mai târziu a „ctitorilor") inaugurată chiar în primul număr cu *Delegatul*, articol monografic consacrat lui N. Titulescu. În esență, **U.I.** trebuia să reprezinte „un vehicul între cultura românească și masele de cititori", fiind o „absurditate" ideea de „a face revistă de mare tiraj pentru debutanți". Noua conducere nu a izbutit totuși să încredințeze rubricile principale unor titulari de valoare. Astfel, cronica literară apare cu intermitențe, iar cea teatrală, susținută în continuare de B. Cecropide, din când în când este alimentată și de Camil Petrescu ori de Mișu Fotino. De artele plastice se ocupă, alternativ, Tache Soroceanu, Aurel Broșteanu, Ion Sava, C. Vlad, iar de muzică, ocazional, Petru Comarnescu și Alfred Alessandrescu. Se introduc rubrici noi, precum „Gazetăria literară" (inițial iscălind aici un Ariel), „Așa și așa" (N. Crevedia), „Cărți redate în extrase" (sunt propuse îndeosebi memorii, biografii ale unor celebrități etc.). Destul de sărac este compartimentul articolelor pe teme de estetică ori de istoria literaturii. Mai frecvent sunt prezenți Mihail Sebastian (ocupându-se de Jacques Rivière, Marcel Proust, Jean Law sau de volumul *Evoluția poeziei lirice* al lui E. Lovinescu, de I. L. Caragiale și Gh. Brăescu), Emil Gulian, C. Nestor. Cu totul sporadic colaborează F. Aderca, G. Călinescu, Al. Dima, Ion Biberi; mai multe recenzii au ca autor pe C. Pâcle. Notabile, în alt plan, sunt intervenția fulminantă a lui Camil Petrescu în chestiunea „generației de azi" și ripostele la replicile primite, două (*Un frazeolog frenetic și mistic* și *Un document fotografic*) adresate lui Mircea Eliade, cea de-a treia (*Noi exerciții de logică*) lui Petru Comarnescu. Și partea literară e în 1928 mai puțin variată decât anterior. Cu versuri figurează C.I. Șiclovanu, Ioan C. Georgescu, Mihail Sebastian, Andrei Tudor și Emil Gulian (mai rar), iar din afara redacției Ștefania Zottoviceanu Rusu, George Gregorian, Radu Boureanu, Artur Enășescu, Matei Alexandrescu, Cicerone Theodorescu, Petre Strihan ș.a. Săptămânalul mai găzduiește în întregime romanul *Viața minunată a lui Anton Pann* de Sergiu Dan și Romulus Dianu, nuvele, povestiri, însemnări de călătorie trimise de Sărmanul Klopștock, Lucreția Petrescu, Mircea Damian, F. Aderca, Anton Holban, Tudor Mușatescu, Aureliu Cornea, George Scrioșteanu. Mai apar fragmente din piesele *Omul cu mârțoaga* de G. Ciprian, *Sminteala cuconului* de Mihail Sorbul, *Mitică Popescu* de Camil Petrescu, *Acord* de Vintilă Russu-Șirianu, *Greva încornoraților* de Mircea Ștefănescu, *Papagalii* de Const. Rîuleț, o scenetă de Valeriu Mardare. După ce, la începutul lunii februarie 1929, Camil Petrescu și apropiații săi părăsesc **U.I.**, conducerea o va prelua - cum se menționează abia peste un an - Șt. Brăiloiu, care păstrează în mare aceeași structură până la 13 iulie 1930, când săptămânalul își încetează, pentru timp îndelungat, apariția. Se remarcă o atenție sporită acordată „ctitorilor" literaturii, cele mai multe articole fiind scrise de Paul I. Papodopol și de I. Foti. Cei doi dau și alte articole de istorie literară, precum și recenzii și, probabil, tot lor li se datorează și selectarea „paginilor uitate". De teatru se ocupă același B. Cecropide și, din când în când, Ion Floroiu și George Scrioșteanu. Cronica plastică e susținută de Lucia Dracopol-Negulescu, Mihail Gh. Constantinescu și D. Caselli. Fără dinamismul de altădată sunt vechile rubrici „Gazetăria literară", „O samă de cuvinte", „Bazar", „Așa și așa". Un efort în direcția conectării la actualitate se vădește însă în 1930, când se realizează o anchetă - *Săptămâna poeziei* - și un ciclu de

interviuri luate de N. Crevedia. Menționabile sunt „cărțile redate în extrase", alese de Numa Cartianu și de un enigmatic Dimitry, care mai trimite câteva corespondențe din Paris. Pe de altă parte, sunt reuniți vechi colaboratori și câțiva noi, reale promisiuni. Cu poezii vin, în ordinea frecvenței, Artur Enășescu, G. Talaz, Mircea Dem. Rădulescu, I.U. Soricu, Victor Eftimiu, George Gregorian, Al. T. Stamatiad, Radu Gyr, Numa Cartianu, Gabriel Drăgan, Pavel Nedelcu, iar cu proză Mihail Lungianu, Lucreția Petrescu, Ion Agârbiceanu, Al. Văitoianu, I.C. Vissarion, Sărmanul Klopștock, Al. Cazaban, Ion Munteanu, Gala Galaction, Const. Cehan-Racoviță, N. Crevedia, D. Iov, Eugen Liteanu, V. Damaschin, Cezar Pruteanu ș.a. Un număr restrâns de tălmăciri completează sumarele. În marginile prescrise de statutul său, de-a lungul intervalului 1919-1930 **U.I.** cunoaște inevitabile creșteri și descreșteri, legate de optica și îndeosebi de autoritatea celor care îl conduc. Reapărut la 19 februarie 1938, săptămânalul are format mare, specific cotidienelor, și opt pagini. (Mai târziu, în plin război, numărul paginilor se va reduce, iar periodicitatea va fi de trei ori pe lună.) Inițial pe frontispiciu e menționat numele lui Stelian Popescu și al redactorului responsabil - Mihai Niculescu. Rolul principal în conducerea revistei pare să îl fi avut însă fiul directorului, Victor Popescu, și Constantin Fântâneru. Cel dintâi semnează editorialul *Reapare „Universul literar"*, conținând precizări programatice, dar liniile de forță sunt, în general, cele trasate la mijlocul deceniului al treilea. Date fiind „năzuințele adevăratului gând românesc de a se oglindi în artă", publicația se va pune „în slujba lor" prezentând „pilda bunei literaturi și prin cuprinsul pe care-l vor aduce paginile sale, și prin recomandarea operelor valoroase", „călăuzindu-se" în această întreprindere „pe vadul de echilibru clasic al gândirii și simțirii românești". Redacția își manifestă dorința „de a face solidare toate talentele" și „de a sprijini orice dovadă de muncă sinceră și serioasă". Acest program este completat de articolul *Punct de plecare*, nesemnat, în care se afirmă că „primul lucru care se uită este împrejurarea că scrisul literar constituie totdeauna o activitate de diferențiere, de intimitate și de vocație"; în consecință, revista „va revendica întâietatea și libertatea oricărei activități creatoare". Sensul și marginile acestei libertăți par a fi sugerate prin republicarea conferinței lui Ion Pillat *Tradiția și evoluția literaturii*. Alte lămuriri cuprinde articolul *Program și polemică* al lui Constantin Fântâneru, unde, respingându-se obiecțiile cu care fusese întâmpinat **U.I.**, anume „lipsa de preocupare ofensivă", evitarea „caracterului militant al unei echipe" și, la urma urmei, a polemicii, se subliniază că redacția a „pornit la drum știind ce însemnează la o revistă și atitudinea programatică, și cea polemică", dar că „programul este o problemă de creație"; ar trebui adus „exemplul literaturii de matură chibzuință", știut fiind că „zbaterea îndelungă a problemelor duce la sterilitate". Intenția este, neîndoielnic, de a reliefa deschiderea față de operele „diferențiate", nu de a justifica mărginirea la ele, cu excluderea textelor neliterare. Afirmația abia lasă să se întrevadă atitudinea programatică principală, anume aceea legată de disputa „generaționistă". Publicația se vrea a fi a

P. ADERCA, CAMIL PETRESCU, B. CEROPIDE, MIHAIL SEBASTIAN, GEORGE SCRIOȘTEANU, ANDREI TUDOR, SELL, G. I. ȘICLOVANU, MIRCEA DAMIAN, CONST. PAȘCU, I. SAVA, ION GEORGESCU, EMIL GULIAN

tinerilor (în acest sens dovezile abundă), dar a acelora care se definesc prin operă „diferențiată", nu prin preocuparea exclusivă de a-i nega pe vârstnici ori pe unii congeneri. Se subînțelege și ideea deschiderii către atitudinile proxime celei proprii, care, în fond, e un echivalent, în spațiul cultural, al poziției promovate de trustul „Universul", de centru-dreapta, altfel spus caracterizată printr-un naționalism moderat. Dimensiunile deschiderii vor varia însă în funcție de circumstanțele politice: relativ mare până la instaurarea dictaturii legionare, nulă pe durata acesteia și mult redusă în perioada următoare, până la evenimentele din august 1944. Situația a rezultat, mai întâi, din componența redacției. În afară de Victor Popescu - el scrie și câteva eseuri despre literatură (serialul *Romanul românesc*), despre teatru și pictură clasică, precum și o suită de nuvele - și de Constantin Fântâneru - ce dă număr de număr, până în decembrie 1941, cronici literare, studii întinse (*Cercetare asupra poeziei noi, Clasicism și creștinism*), dar și un articol prolegionar circumstanțial -, Mihai Niculescu este titular al rubricii „Cartea franceză", iar din 1942 al cronicii literare (are în primul an și câteva poezii), C. Postelnicu (secretar de redacție) are articole și „note românești", Radu A. Sterescu figurează cu „note de istoria literaturii române", cronici teatrale, interviuri, reportaje. Mai sunt prezenți cronicarul muzical Romeo Alexandrescu, cronicarii artelor plastice Paul

Miracovici, ulterior Paul Lahovari (iscălește și Menip o suită de controverse cu Mihai Niculescu, acesta cu pseudonimul Menalc), graficianul George Voinescu și polivalenții Traian Lalescu și Ștefan Baciu. Pe lângă versuri, proză și o piesă de teatru (*Muschetarii s-au întors*), Traian Lalescu vine cu articole și eseuri iscălite Ion Ștefan, reportaje, cronica filmului, iar celălalt publică poezii, câteva „cronici germane", dări de seamă, reportaje și, din 1941, își asumă dialogul cu începătorii („Corespondența noastră" și „Cântece noi"). Echipei i se alătură la sfârșitul anului 1940 Traian Chelariu, care contribuie cu „note italiene și germane", apoi cu „note românești" semnate V. Jeleru, după plecarea lui Mihai Niculescu la Paris, în 1943, devenind cronicar literar și redactor responsabil până în 1944. Ceva mai înainte apăruse aici și Mircea Streinul, care furnizează recenzii la cărți germane, note, versuri, reportaje, nuvele și fragmente de roman. Ion Frunzetti e redactor în 1940, intrând în sumar cu articole de estetică, istorie a artei, cronici și eseuri, „note italiene", sub care figurează pseudonimul Socrates, mai rar cu versuri. Au mai făcut cronică teatrală I. Constantinescu, Cicerone Theodorescu, I. Mincu-Lehliu, Adriana Nicoară și Al. Drăghici, cronică plastică Ion Zurăscu, Lucia Dem. Bălăcescu, Olga Greceanu ș.a., „Cronica ideilor" fiind susținută în intervalul 1938–1941 de Mircea Mateescu. Cronica filmului o asigură din 1944 Liviu Bratoloveanu, care mai inserează note și comentarii pe marginea actualității culturale, dar și nuvele (una sub numele Adina Stolnicu), fragmente din romanul *Oameni la pândă* și dintr-o piesă de teatru. Mai relevantă pentru deschiderea manifestată de **U.I.** este contribuția colaboratorilor. Între aceștia primul loc revine „gândiriștilor" Nichifor Crainic (care publică, până în 1939, eseurile *Închinare lui Eminescu, Grigorescu, interpret ideal al frumosului românesc, Fr. Jammes și poezia catolică, Genialitate și sfințenie, Arta în artist*), Ovidiu Papadima (*Poezia sentimentelor mari, Folclor și clasicism, Între povestire și roman, O ordine creștină a noastră: rânduiala* etc.), N. Roșu, Toma Vlădescu, Radu Gyr (*Adevăruri simple despre poezie, D'Annunzio artistul, Fericirile stalactitare*, o suită de medalioane memorialistice, *Privighetoarea oarbă*), Ernest Bernea ș.a. Urmează „trăiriștii" Mircea Vulcănescu (*Despre „experiență"*), Mircea Eliade (în intervalul iulie 1939 - iulie 1940, cu numeroase studii de mitologie, interviuri, câteva proze și un fragment din drama *Iphigenia*), Constantin Noica (o suită de eseuri în 1940), Vasile Băncilă (*Pentru cunoașterea provinciilor, Orașe dunărene, Pentru cunoașterea națiunii*), Eugen Ionescu (*Jurnal, Note despre om și poezie*), Vintilă Horia, Haig Acterian (*Note despre tragicii greci*), Mihail Polihroniade ș.a. Alături stau „clasiciștii": N. Davidescu, N.I. Herescu (*Elogiul prieteniei, Arta și arta nouă, Eterna coloare a vieții, Pro Murnu, Destinul imperial al poetului, Amurgul poeziei, Milliarium, Poetul Ion Pillat*), Dan Botta (*Teatru pentru 10 000, Templele graiului, Horia și geniul suferinței*), George Murnu, ca și „raționaliștii": Șerban Cioculescu (*Caragiale în ediție completă, Caragiale și ardelenii, Între actualitate și permanență, Critica de directivă*), Vladimir Streinu (*Poetic și oniric, Romane în două volume, Începuturile criticii literare*, serialul *Tipologii literare*), Tudor Vianu (*Ce s-a schimbat în literatura română în ultimii 25 de ani, Ștefan Dimitrescu*), Al. Rosetti (serialul *Diverse*), D. Caracostea (*Mai presus de generații*), Emil Gulian. Lor li se adaugă alții, fără coloratură ideologică, între care G. C. Nicolescu, Al. Dima, Al. Ciorănescu, Al. Busuioceanu, Dan Smântânescu, Vasile Netea, eseistul Vladimir Dogaru, Rainer Biemel și Walter Biemel. În această categorie intră și câțiva tineri cărora li se publică primele ori printre primele texte: Alexandru Paleologu, Ștefan Cuciureanu, Ovidiu Drimba, Al. Bojin, Al. Husar, Alexandru Balaci, Eugen Todoran, Augustin Z.N. Pop ș.a. Ocazional figurează cu texte eseistice și scriitori de seamă: Gala Galaction, Camil Petrescu (despre teatru) Liviu Rebreanu (*Literatură și iubire*), Ionel Teodoreanu (*Noul Adam*, anticălinescianul *Jim Fecundatorul și „Noul junimism"*), Victor Papilian, Simion Stolnicu ș.a. Doar ultimii trei semnează și literatură propriu-zisă. Scriu aici și câțiva care își câștigaseră un loc important în epocă, precum Ion Pillat, V. Voiculescu, Radu Gyr, Emil Botta (cu cicluri reunite apoi în volumul *Pe-o gură de rai*), Dan Botta (fragmente din *Comedia fantasmelor* și din *Alkestis*), George Murnu, George Gregorian, Hortensia Papadat-Bengescu (cu un fragment din romanul *Rădăcini*), Ion Agârbiceanu, Victor Papilian, Ionel Teodoreanu, Sărmanul Klopștock, George Banea, Dan Petrașincu, Theodor Râșcanu, N. Pora, Georgeta Mircea Cancicov. Cu versuri mai colaborează asiduu Ștefan Stănescu, Teodor Al. Munteanu, Virgil Carianopol, Simion Stolnicu, Teodor Scarlat, Al. Raicu, Iulian Vesper, Vlaicu Bârna, Constantin Salcia, George Drumur, Ovid Caledoniu, Dan Bălteanu, N. D. Mirea (iscălea inițial Niculai Streiu), Const. Ene, Nichita Tomescu, Const. Cojan, Ion Bălan, Ion Calboreanu, Ion Țolescu ș.a., iar cu proză sunt prezenți Neagu Rădulescu, Gabriel Bălănescu, Gabriel Drăgan, Laurențiu Fulga, Mihail Șerban, Mihail Drumeș, K.H. Zambaccian, Octav Șuluțiu, Ion Biberi, Paul Constant, Eusebiu Camilar, Pericle Martinescu, V. Copilu-Cheatră, Const. Ene, George Acsinteanu, N. Ladmiss-Andreescu, Gabriel Țepelea, Liviu Bratoloveanu ș.a. Consemnabile sunt și câteva începuturi: Dinu Pillat (cu un articol despre proza lui Ionel Teodoreanu), Ion Oană, Theodor Cazaban, Marin Sârbulescu, Teohar Mihadaș, Alexandru Jebeleanu, Remus Luca, Ioanichie Olteanu, Dinu Ianculescu, Vlad Mușatescu ș.a. În cadrul rubricilor „Corespondența noastră" și „Cântece noi" sunt găzduiți zeci de tineri, dintre care unii își făcuseră ucenicia la reviste școlare sau la alte periodice, precum Robert Cahuleanu (viitorul Andrei Ciurunga), Octav Sargețiu, G. Uscătescu-Șoimu (George Uscătescu), Vasile Posteuca, Dimitrie Stelaru, Stelian Diaconescu (Ion Caraion), M. I. Cosma, Ștefan Aug. Doinaș, Radu Stanca, Ion Potopin, D. Corbea, Lucian Valea, Dragoș Vicol, Ion Apostol Popescu, Ion Sofia Manolescu, Petru Homoceanul, Florin Dumitrana ș.a. Câțiva sunt încurajați, publicându-li-se scrierile în spațiul rezervat colaboratorilor propriu-ziși. La prestigiul săptămânalului a contribuit, între 1938 și 1940, un șir de șezători („ale scriitorilor tineri") organizate în Capitală și în țară, în special în Transilvania, precum și „Colecția «Universului literar»", în care au fost editate numeroase cărți ale redactorilor ori ale colaboratorilor apropiați. După evenimentele din august 1944 **U.I.** continuă să

apară, sub direcția lui Al. Ciorănescu, cu texte ale celor „necompromiși" în timpul războiului - Traian Lalescu, Al. Drăghici, Dorothea Cristescu, Liviu Bratoloveanu, Melania Hayek (Melania Livadă), Theodor Al. Munteanu, Ileana Busuioceanu, Dorin Iliescu -, precum și ale unora noi - I. A. Terebești (Nae Antonescu), Valeriu Popovici (cu „scrisori din America"), Marian Zbaski (cu însemnări despre literatura poloneză), Mihnea Gheorghiu ș.a. O reorganizare din temelii are loc la începutul anului 1945. Cronica literară e preluată de Perpessicius, cea dramatică de Ruxandra Oteteleșanu, cea muzicală de Emanoil Ciomac, cea plastică de Petru Comarnescu, în timp ce Liviu Bratoloveanu asigură tot cronica filmului, iar lui Camil Baltazar îi aparțin „Carnetul literar", articole (despre G. Ibrăileanu, Mateiu I. Caragiale, E. Lovinescu, St. O. Iosif, G.M. Zamfirescu, M. Blecher) și o serie de interviuri (cu Tudor Vianu, Perpessicius, Mihail Sadoveanu). Colaborează Camil Petrescu (*Momente dintr-un directorat*), Al. Rosetti (note despre Paul Zarifopol, Victor Hugo, Lev Tolstoi ș.a.), Șerban Cioculescu (*În amintirea lui E. Lovinescu, Un neoumanist: Tudor Vianu, Un mare critic impresionist: G. Călinescu*, fragmente din teza de doctorat privitoare la poezia lui D. Anghel), N. Steinhardt și Adrian Marino. Alte articole, cronici și comentarii au ca autori pe Al. Ciorănescu, Ion Frunzetti, G. C. Nicolescu, Basil Munteanu, N. N. Condeescu, Al. Piru, Tatiana Slama, Gr. T. Popa, Ovidiu Constantinescu ș.a. Cu versuri, originale sau traduse, intră în sumar Al. Ciorănescu, Al. T. Stamatiad, Ben Corlaciu, Margareta Sterian, Const. Tonegaru, Mihu Dragomir, Ion Th. Ilea, Emil Manu, Teohar Mihadaș, iar cu proză Mihail Șerban, Sărmanul Klopștock, Ion Vinea, Ben Corlaciu, Ovidiu Constantinescu, Pavel Chihaia, N. Papatanasiu, Petru Dumitriu. Dincolo de moderația crispată impusă de vremuri, în noua sa formulă **U.I.** este una din cele mai bune reviste de cultură ale momentului imediat postbelic. *V. D.*

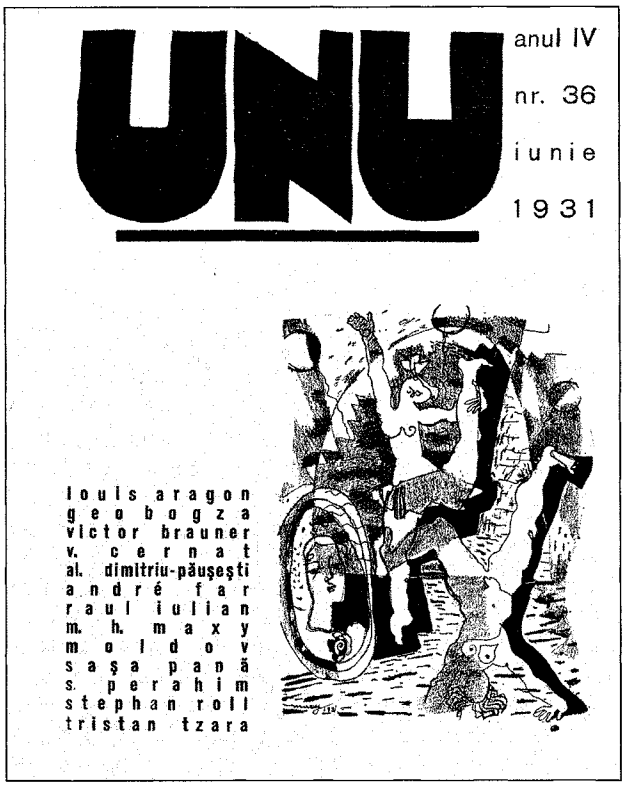

unu, revistă apărută lunar, la Dorohoi din 4 aprilie până în noiembrie 1928 și la București din iulie 1929 până în decembrie 1932, cu subtitlul „Avantgardă literară"; la 1 septembrie 1935 se mai imprimă un număr („afară din comerț"), cu ocazia „nunții lui M. Taingiu-Moldov". Redactori: Sașa Pană și Moldov (până la numărul 34/1931), când în caseta redacțională se specifică: „Apare sub conducerea unui comitet [...]. Girant responsabil: semnatarul fiecărui articol". Pentru ultimele numere, alături de Sașa Pană s-a aflat Mihail Dan. Numere anunțate cu titlu special sunt „unu noaptea" (1928), „unu estival" (1929), „unu alb" (1930), „unu consacrat lui Urmuz" (1930), „unu - Moși" (imprimat pe hârtie colorată), „unu poem", „unu ediție specială - număr matrimonial. Scris în întregime de Geo Bogza" (38/1931) și „unu ultim" (50/1932). Publicația manifestă, în contextul avangardismului interbelic, un dinamism creator absolut, libertate de spirit și expresie, ducând o luptă fără concesii împotriva oricărei forme de instituționalizare a literaturii. În acest sens, *Manifestul* semnat de Sașa Pană în primul număr e categoric: „Cetitor, deparazitează-ți creierul". În numerele ulterioare direcțiile programatice vor fi mai ferm subliniate, uneori prin raportare la alte reviste de avangardă: „Chiar dacă n-ar fi dubioasa flagrantă atitudine a «Contimporanului», mișcarea pe care ar voi s-o reprezinte «constructivismul» și în care s-a fixat de la apariția lui e cu totul străină de vederile actuale ale lui «unu», care își revendică o conduită cu totul ruptă de realitate, cu totul în afara utilitarismului constructivist, rezolvit în arhitectură, și care clatină în havuzele visurilor apele unor viziuni desfăcute de orice probleme și continuități situate dincolo de poem și de semitrezie" (*Coliva lui Moș Vinea*); „Pentru spiritul nostru agitat, literatura de confort care se face în România nu poate fi decât o ultragiere și o insultă. E un cer prea aspru și prea răvășit în noi pentru a-l mai putea satisface acele opere ale căror merite ar fi contribuția adusă unor valori existente, din contră, acestea le anihilează principial; posedăm cu îndârjire o puternică dorință de altceva, de o apariție care să nu fie contribuție, ci răsturnare" (Geo Bogza, *Profesie de credință pentru grupul alge*). Alte enunțuri vor păstra aparența unor simple mesaje informative ori injonctive: „unu și cu unu fac unu", „unu trebuie să rămână o continuă nedumerire, ca noi înșine, ca tot ce ne înconjoară" (Ilarie Voronca); „citiți numai unu", „unudonal vă ferește de artrită, gută, sciatică, acid uric etc."; „nu vă jucați cu unu". În ultimul număr Sașa Pană anunță încetarea apariției revistei: „«unu» e la ușa anului șase. Și pentru ca să rămâie tânăr, îl asasinăm azi, înainte de a începe școala primară" (*Denunț*). În planul relațiilor de viață literară, gruparea este în conflict cu F. Aderca, susține apartenența lui Adrian Maniu din perioada poemului *Salomeea* la

avangardism, este de partea lui Ilarie Voronca împotriva lui G. Călinescu, se distanțează ferm de „Contimporanul" ca reacție la concesiile făcute de Ion Vinea oficialităților literare, întreține o campanie împotriva lui Ilarie Voronca, exclus din cercul revistei pentru că publicase la o revistă oficială, se plasează în apărarea lui Geo Bogza, acuzat de atentat la bunele moravuri (*Trei fragmente în jurul unui articol din codul penal. Monstruozitatea acestui proces*). Cei de la **u.** se interesează de poem, desen, literatură, de reportajul pur, toate împrospătate de „neliniștea și problemele care agită actualitatea". La „Linii frânte", rubrică permanentă semnată de Moldov, se construiesc exerciții avangardiste de relaționare a ficțiunii cu realitatea. „Scurt circuit", rubrica lui Gheorghe Dinu (Stephan Roll), de reflecții asupra fenomenului avangardist, este consacrată lui B. Fondane (Fundoianu), Filip Corsa, Mihail Cosma (Claude Sernet), Urmuz, Geo Bogza, Saşa Pană, Ilarie Voronca, expoziției de arte aplicate a lui M.H. Maxy și este completată de textele alese pentru „Antologie". Secțiunea „Cămașa de forță" cuprinde „cronici, note, invective, caracterizări, bibliografii" și răspunde unor publicații ce profesează o receptare alterată a fenomenului avangardist. „Vestiar" și, în continuare, „Acvarium" sunt rubrici-mozaic, alcătuite din prezentări de cărți, reviste, imagini, vernisaje, comentarii, reacții ale presei franceze la artiștii avangardei de la **u.**, dialoguri cu „Contimporanul", traduceri, recomandări de lectură etc. Textele publicate sunt la granița dintre manifest, eseu critic și proză/poem. Versuri semnează Geo Bogza (uneori cu pseudonimul André Far), Filip Corsa, Vasile Cernat (Lucian Boz), Ilarie Voronca, Stephan Roll, Claude Sernet, Al. Marius, Virgil Gheorghiu, Benjamin Fondane, Raul Iulian, Tristan Tzara, Aureliu Baranga, Miron Radu (Miron Radu Paraschivescu), Gherasim Luca, Paul Păun, I. Wittner (Ion Vitner) ș.a. Proză dau Stephan Roll (și sub identitățile Teodor Cristea, Saşa Tanevicin), Saşa Pană, Sesto Pals, Ilarie Voronca, Ion Călugăru, Aurel Zaremba, Dan Faur, Al. Dimitriu-Păușești ș.a. Se publică texte de Urmuz și pagini (cele mai multe traduse) din André Breton, Arthur Adamov, Louis Aragon, Pierre Audard, Pierre Reverdy, G. Ribemont-Dessaignes, Paul Éluard, Vladimir Maiakovski, Ramon Gómez de la Serna, Vicente Huidobro ș.a. Fenomenul avangardist e promovat la **u.** și prin aspectul grafic. Textele au diferite corpuri de literă, grafia, liberă de orice constrângere, alternează majuscula cu minuscula în favoarea celei din urmă și nu de puține ori echilibrul vizual al paginii se bazează pe o dispunere inedită a materialelor. Revista este ilustrată cu desene, reproduceri, fotografii, gravuri, facsimile de Victor Brauner, Constantin Brâncuși, F. Brunea (Brunea-Fox), Marc Chagall, Jacques G. Costin, B. Herold, Marcel Iancu, Malkine, M.H. Maxy, Michonze, Corneliu Michăilescu, Armand Pascal, S. Perahim, Milița Petrașcu, Claude Sernet, Paul Sterian, Man Ray, José Robles, Yves Tanguy ș.a. Într-un tablou al avangardei românești **u.** rămâne valoroasă datorită orientării care se declară alimentată de spiritul lui Urmuz, dar și prin tipărirea unor texte devenite fundamentale pentru înțelegerea direcțiilor avangardei literare, precum *A doua lumină* de Ilarie Voronca, *Jurnal de sex, Crez, Reabilitarea visului, Poemul invectivă* de Geo Bogza, *L'Homme approximatif* de Tristan Tzara, *Contribuții sumare la cunoașterea mișcării moderne la noi* de Ion Călugăru. *Il. C.*

UNU, publicație care apare la Oradea, lunar, de la 1 martie 1990. Caseta redacțională indică cinci membri fondatori: Ioan Țepelea (redactor-șef de la numărul 5/1990 și director de la numărul 28/1992), Constantin Butișcă, Liviu Borcea, Ioan Sarcă și Petru Mihancea; în timp colectivul redacțional suferă numeroase schimbări, iar în 1994 este menționat ca director onorific Gheorghe Astaloș. Atent cu profilul în care se va încadra, **U.** se definește ca o „publicație de opinie, informare culturală și divertisment" și respinge orice „legătură de program și conținut cu omonima interbelică apărută la Dorohoi în aprilie 1928". Deziderateле programului, esențializate și prin titluri, se păstrează doar în primele luni, când configurația de ziar este pregnantă. Se remarcă o rubricație promițătoare și sugestivă, titrând recenzii („Viața cărților"), recuperări literare („Restituiri"), informații variate de interes cultural, privind saloane de carte, noutăți editoriale, emisiuni radio, evenimente artistice, simpozioane, întâlniri cu cititorii („Secvențe", „Revista presei"), opinii despre viață și sensurile ei („Cogito ergo sum"), extrase din scrisorile lui Emil Cioran, Constantin Noica, Mircea Eliade. Ultima pagină, dedicată în întregime divertismentului (jocuri enigmistice, anecdote, benzi desenate, epigrame), se va reduce treptat la jumătate și în cele din urmă va dispărea, lăsând locul studiilor și articolelor de istorie națională, rememorării unor momente importante din trecutul Transilvaniei, literaturii. **U.** publică poeziile unor scriitori din prim-planul liricii contemporane (Ileana Mălăncioiu, Ion Gheorghe, Ana Blandiana, Mircea Dinescu, Emil Brumaru), dar face loc cu generozitate și altora, din generații mai tinere (Virgil Bulat, Cassian Maria Spiridon, Valentin Tașcu, Lucian Vasiliu, Liviu Ioan Stoiciu, Simona-Grazia Dima) și chiar debutanților locali (la rubrica „Poeți bihoreni"). În 1999 un colaborator constant este Miron Kiropol, cu versuri originale, dar mai ales cu *Prolog la un dicționar al poeziei române*, adunând poeți români din toate timpurile, „de la A la Z", tălmăciți de el însuși în franțuzește. Proza este reprezentată de un roman-foileton și de un fragment din însemnările diaristice *Un român la Paris* de D. Țepeneag. De atenția redacției se bucură și traducerile din literaturile franceză, engleză și italiană sau paginile inedite provenite de la D. Ciurezu, Nichita Stănescu și Mihai Ursachi. „Personalia" este un fel de dicționar de reală utilitate, unde sunt prezentate personalități bihorene, modele sociale, culturale, morale, științifice, teologice: Ion Brudu, Alexandru Roman, Moise Dragoș, Aurel Lazăr, Emanuil Gojdu ș.a. Contribuții de istorie literară, care se înscriu în același perimetru prin scopul recuperator, aparțin lui Mircea Popa: *Vasile Sala și interesul său pentru folclor* (cu opt scrisori inedite către Nicolae Densușianu), *Ion Codru Drăgușanu în corespondență cu Al. Roman, Poeți din Bihor: Isaia B. Bosco.* Constantin Cubleșan dă o serie de articole sub genericul „Eminesciana". Pagini omagiale, la împlinirea unor vârste

rotunde, sunt dedicate lui Gabriel Țepelea, Ovidiu Drimba, Adrian Marino, Emil Manu și lui Constantin Cubleșan. Interviul a fost cultivat asiduu de redacție (cu Sergiu Nicolaescu, Al. Zub, Alexandru Lungu), dar se detașează cel luat lui Mircea Dinescu în 17 martie 1980, reprodus după ziarul „Libération". Alte rubrici: „Fapte și idei", „Cărți noi", „Lecturi" (cu recenzii și cronici de Virgil Bulat, Valentin Chifor, Radu Voinescu, George Mirea, Al. Pintescu, Miron Blaga, Ioana Felicia Onu, Rodica Bogdan ș.a.). Paginile sunt înviorate de o iconografie bogată: portrete, fotografii de grup, reproduceri de coperte, facsimile. Înființat în entuziasmul unei perspective culturale, politice și sociale noi, **U.** și-a clarificat opțiunile și s-a adaptat vremurilor, devenind un autentic punct de întâlnire al talentelor literare și al inițiativelor culturale din Vestul țării. Inițiatorul și susținătorul revistei este scriitorul Ioan Țepelea, prezent număr de număr cu un editorial, cu poezii sau recenzii. Alți colaboratori: Maria Vulișici, I. Negoițescu, Nae Antonescu, Carolina Ilica, Vasile Tărâțeanu. *R. P.*

„U". PREOCUPĂRI UNIVERSITARE, revistă apărută la București la 1 decembrie 1943 și în februarie 1944. Deși este anunțată cu o periodicitate de nouă numere pe an, dispare după al doilea, din cauza „dificultăților pe care orice publicație le are în aceste vremuri grele". Comitetul de redacție: Alexandru Borza, Petre Hossu, Al. Manuila, George Mărgărit, Adrian Marino, Ion Oană, Grigore Gr. Popa, Al. P. Stănescu, Mircea Vlad; directori: Al. Borza și Mircea Vlad; redactor: Al. Manuila. **„U. P.u."** este expresia unei grupări de intelectuali tineri din marile orașe și centre culturale ale țării: Corneliu Belciugățeanu, Al. Borza, Al. Manuilă, Ion Otescu, Dan Patrulis, Gr. Gr. Popa (din București), Ilie Balea, Romeo Dăscălescu, Ștefan Aug. Doinaș, Ovidiu Drimba, Petre Hossu, Ion Oană, Ion D. Sârbu (Sîrbu), Radu Stanca, Ioanichie Olteanu, Eugeniu Todoran - majoritatea membri ai Cercului Literar din Sibiu, Adrian Marino, George Mărgărit (din Iași) ș.a. Pentru a susține și completa articolul de deschidere, *Închinăm*, în care aduc un omagiu „acelora care, înainte cu douăzeci și cinci de ani, în calitate de reprezentanți legali ai națiunii române din Transilvania, s-au întrunit în Marea Adunare de la Alba Iulia și au luat istorica hotărâre a unirii Ardealului cu patria-mumă", aceștia semnează și un *Cuvânt înainte* cu valoare de articol-program, unde menționează că „pe lângă grija de a menține o legătură cât mai strânsă între preocupările diferitelor facultăți, revista își propune să ridice în coloanele sale marile probleme ale vieții moderne, sub toate aspectele sale. Ea nu este specializată în nici o direcție, iar în paginile sale se găsește ceva din viața, arta, știința, sufletul, ideologia sau credința acelora ce înțeleg că în curând lumea așteaptă roadele unei pregătiri de optsprezece ani". Rubricile, bine orientate sub raportul deschiderilor instructiv-culturale și ca puncte de interes, sunt asociate cu o grafică sugestivă: „U.Ideea", despărțită de „U.Arta" prin paginarea originală a unui editorial, „U.Viața", „U.Materia", „U.Însemnări", „Actualități", „Răvășind revistele", „Sport", „Note" etc. Sumarul general al fiecărui număr este dat în două părți, pe prima copertă și pe a patra. Cea mai firavă rubrică este „U.Arta". Aici publică poezii Ioanichie Olteanu (*Balada înecaților, Imn sublunar, Nocturnă*), Ștefan Aug. Doinaș (*Poem, Sub stea de aur, Terminus, Oră târzie*), Ilie Balea și traduceri Ion Oană (*Le Sylphe, La Ceinture* de Paul Valéry, *Tête de faune, Sensation* de Arthur Rimbaud). Mult mai extinsă și diversă este „U.Ideea", care subordonează materialele în trei secvențe: „Universitatea de ieri", „Universitatea străină" și „Universitatea de mâine". Se remarcă eseurile pe teme politice (Ion D. Sîrbu, *Despre o dialectică a luciditații*), istorice (N.Al. Rădulescu, *Românii și Dunărea*, Al. Manuila, *Originea neamului românesc în interpretarea sa biologică*) și literare (Radu Stoichiță, *Note despre intelectual*, Alice Voinescu, *Umanismul femenin*, Adrian Marino, *Despre cultura literară*). Cronica literară este susținută, printre alții, de Alexandru Piru (*Eusebiu Camilar, „Prăpădul Solobodei"*) și George Mărgărit (*G. Călinescu, „Șun sau Calea neturburată"*). La cronica teatrală Dan Nasta face o critică ascuțită regizorilor Ion Șahighian și Victor Bumbești pentru regia spectacolului cu *Horațiu* de Corneille, opinie contrabalansată de Petre Constantinescu, care apreciază *Mioara* lui Camil Petrescu drept „un moment interesant al stagiunii". Foarte tânărului muzician Mihai Rădulescu îi aparține seria *Note despre virtuozitate*, privind turneele la București ale pianiștilor germani Wilhelm Kempff și Walter Gieseking. Revista mai conține articole de tehnică, știință medicală, observații pe marginea vieții studențești, scurte polemici. Alți colaboratori: Emanoil Bucuța, Horia Hulubei, Gheorghe Tașcă, C. Rădulescu-Motru, Nicolae Ciorănescu. *R. P.*

URBANOVICI, Maria (17.IX.1948, Vlad Țepeș, j. Călărași), poetă. Este fiica Floricăi (n. Djaman) și a lui Grigore Urbanovici, învățător. A urmat primele opt clase în comuna natală (1954-1962), liceul la Călărași (1962-1966) și Facultatea de Limbi și Literaturi Străine, secția polonă-română, a Universității din București, absolvită în 1972. Mai întâi cercetătoare la Institutul de Lingvistică al Academiei Române (1972-1974), apoi va fi referentă la Metarom (1974-1978), bibliotecară la Institutul de Educație Fizică și Sport (1978-1990), realizator în cadrul Redacției literatură-arte a Societății Române de Radiodifuziune (din 1990). A debutat în 1970, sub pseudonimul Ana Maria Condor, în „România literară", la rubrica „Poșta redacției", deținută de Geo Dumitrescu, și editorial în 1976 cu placheta *În prelungirea luminii*. Mai colaborează la „Amfiteatru", „Luceafărul", „Poesis", „Ramuri", „Contrapunct" ș.a., cu versuri, proză și traduceri din literatura polonă, uneori semnând Mariana Urbanovici.

Cu o bună cunoaștere de sine, **U.** se autodefinește în poezia *Lut ars* din volumul omonim, apărut în 1984: „Sunt un ciob dintr-un vas, / imposibil de reconstituit". Dacă s-ar avea în vedere doar titlurile majorității plachetelor sale, *În prelungirea luminii, Cratere* (1981), *Lut ars, Heliante* (1987), *Febra esențială* (1997), ori ale unor poeme (*Lumină sonoră*), s-ar putea conchide că poeta scrie o lirică vitalistă, solară, tentată doar de aspectul diurn al existenței. Însă cu trecerea timpului ea se dovedește mai degrabă o structură lirică anxioasă, bântuită de spaime și viziuni tanatice, încercarea de a prelungi lumina

revelației, proprie debutului, continuându-se într-un dureros periplu în bolgiile infernului terestru. Obsesiva căutare a tăcerii grăitoare din toposul inițial se sublimează treptat, iar poemele propun tentative succesive de geneză a eului. Căderea în real, în capcanele cotidianului se realizează printr-o privire autoscopică, într-un dialog neîntrerupt între imaginar și concretețe. Într-o manieră sobră, austeră, **U.** își exprimă incertitudinile privitoare la destinul său omenesc și la vocația de scriitor: „Personajele cele mai importante/ale fiecărei zile/sunt oamenii și cărțile./Primii mă îmbrâncesc,/fac haz, mă plâng./Cărțile mă obligă/să-mi semnez sentința/cu propria mână" (*Punct de sprijin*). Discursul poetic se structurează într-un balans nesfârșit între viziunea expresionistă tragică și fiorul elegiac, aproape imnic. Livrești ca sursă de inspirație (*Biblia*, doctrinele mistice, poetul Odysseas Elytis), empatice din perspectiva efectului scontat, poemele din volumul *Ce-ar fi să-i dezbrăcăm sufletul?*, subintitulat *Fabula rasa II* (2003), aduc în prim-plan oscilațiile eului liric aflat în căutarea disperată a unei identități. Polifonie, schimbări de registru stilistic, abundență de simboluri (porumbelul, statuia, oglinda etc.), teatralitate, toate acestea atestă disponibilitățile poetei pentru îmbinarea tehnicii cu emoția și viziunea. În ordinea apariției lor, cărțile par a se înscrie într-un fel de proiect al cărui mesaj vizează *ab initio* transcendența, întorcându-se în final în același spațiu generos, de semnificații proteice: prelungirea luminii, craterul, lutul ars, floarea soarelui, lumina nemuritoare. Pentru **U.**, poezia se definește ca o „febră esențială", „o lege care te îngroapă de viu/în splendorile lucidității".

SCRIERI: *În prelungirea luminii*, București, 1976; *Cratere*, București, 1981; *Lut ars*, București, 1984; *Heliante*, București, 1987; *Febra esențială*, Timișoara, 1997; *Ce-ar fi să-i dezbrăcăm sufletul? Fabula rasa II*, București, 2003.

Repere bibliografice: Nicolae Ciobanu, *Tonalitatea imnică*, LCF, 1977, 2; Nicolae Manolescu, *„În prelungirea luminii"*, RL, 1977, 13; Ulici, *Prima verba*, II, *131–132*; Iorgulescu, *Prezent*, *130–131*; Paul Dugneanu, *Forme literare*, București, 1993, *192–195*; Ulici, *Lit. rom.*, I, *320–321*; Roxana Sorescu, *Ca floarea soarelui, sub cerul înnorat*, LCF, 1997, 3; Maria-Ana Tupan, *„Acesta este trupul tău"*, APF, 1997, 11; Mariana Filimon, *Un exil benevol*, VR, 1998, 5; Popa, *Ist. lit.*, II, *569*; Raluca Dună, *Enigme mici, transparențe, amestecuri*, LCF, 2003, 43; Ioan Adam, *Parole în Balcani*, București, 2003, *125–127*. *D. Gr.*

URDEA, Silvia (16.X.1942, București), istoric literar. Urmează școala primară și gimnaziul la Șercaia (județul Brașov), Liceul „Radu Negru" din Făgăraș (1956–1960) și Facultatea de Filologie, secția limba și literatura română, a Universității „Babeș-Bolyai" din Cluj, pe care o va absolvi în 1965. Până în 1976, când își susține doctoratul cu teza intitulată *Opera lui Anton Holban*, lucrează ca preparator (1965–1970), apoi ca asistentă la Institutul Pedagogic din Târgu Mureș, iar până în 1990, când pleacă definitiv în Statele Unite ale Americii este cercetătoare la Institutul de Studii Socio-Umane din același oraș. Debutează în 1969 la ziarul „Steaua roșie" cu articolul-medalion *Camil Petrescu: „Eu am văzut idei"*. Va fi prezentă în „Vatra" (unde în 1975 și 1976 deține rubrica „Filtre", profilată pe cronica poeziei) și în „Tribuna".

În studiul *Anton Holban sau Interogația ca destin* (1983) **U.** reia și dezvoltă subiectul tezei de doctorat. De-a lungul celor șase capitole (*Anton Holban față cu critica și istoria literară*, *Confesiuni estetice travestite*, *Aspecte ale „medierii"*. *Deromantizarea romanului*, *Motive existențialiste*. *De la eu la non-eu*, *„Permanențe romantice"*, *În căutarea unui profil*. *Tehnici expresive*) autoarea se străduiește să identifice în textul romanelor argumente plauzibile (riguroasa autoscopie a personajului-narator, cinismul percepțiilor, suferința de a trăi, tentația înstrăinării) pentru susținerea ideii conform căreia Anton Holban trebuie privit ca un scriitor „existențialist *avant la lettre*". Remarcând schema de concepție axată pe „concentrarea analitică disproporționat de mare spre interior în raport cu exteriorul", **U.** sesizează totodată punctul de inserție a categoriei absurdului, acesta manifestându-se odată cu pătrunderea personajului-narator în „cercul vicios al interogațiilor și confruntărilor insolubile".

SCRIERI: *Anton Holban sau Interogația ca destin*, București, 1983. **Ediții:** Octavian Goga, *Pagini publicistice*, Cluj-Napoca, 1981.

Repere bibliografice: Dan C. Mihăilescu, *De patru ori Anton Holban*, ST, 1984, 2; Anton Cosma, *O sinteză necesară*, VTRA, 1984, 2; Nicolae Manolescu, *Holbaniana*, RL, 1984, 12; Ion Apetroaie, *Interogația romancierului*, CRC, 1984, 17; Călinescu, *Biblioteci*, *198–199*. *C. M. B.*

URECHE, Damian (2.IX.1935, Fometești, azi Rugetu, j. Vâlcea – 19.IX.1994, Timișoara), poet, prozator și publicist. Este fiul Anei (n. Comănac) și al lui Damian Ureche, muncitor forestier. A urmat cursul seral la liceele „Moise Nicoară" din Arad și „Constantin Diaconovici-Loga" din Timișoara, Facultatea de Filologie a Universității din același oraș (1966–1974) și cursuri de ziaristică la București. După o perioadă în care a lucrat ca tăietor de lemne la pădure și muncitor în întreprinderi forestiere și miniere, intră corector la ziarul „Flacăra roșie" din Arad (1957–1961), de unde trece tot corector, ulterior redactor, la revista „Scrisul bănățean" (devenită „Orizont") până în 1982, când este scos din funcție din cauza unor tentative de trecere clandestină a frontierei, pentru care suferă și o condamnare. Debutează în 1958 cu versuri la „Scrisul bănățean", și editorial în 1964 cu placheta *Temperamentul primăverii*. A colaborat la „Luceafărul", „Amfiteatru", „Ramuri", „România literară", „Tribuna", „Familia", „Ateneu", „Contemporanul", „Viața românească", „Tomis" ș.a. A scris și la publicații din Iugoslavia („Libertatea", „Lumina", „Polja"), Bulgaria („Literaturen front") și Ungaria („Népsabadszág"). A mai semnat Daniel Jaleș, Dan Udrea. Începând din 1991 a ținut în cotidianul „Renașterea bănățeană" rubricile „Nod în papură" (zilnic) și „La Boema" (săptămânal). În 1992, împreună cu Petru Regep și Constantin Cazmiuc, a editat revista „Timișoara, mon amour" (două numere). A fost distins cu Premiul Asociației Scriitorilor din Timișoara (1971, 1979).

Deficiențele primei cărți a lui **U.**, *Temperamentul primăverii* – tonul patetic și declarativ, gesturile largi și aplecarea

grandilocventă spre autobiografic –, sunt depășite în *Invitație la vis* (1967), unde spectacolul lumii privit din interior este transmis cu uimire și cu glas șoptit. Versurile din *Viori fără amurg* (1969) aduc în plus ironia și umorul, în maniera romanțelor minulesciene. În *Elegie cu Francesca da Rimini* (1971) **U.** atinge o maturitate poetică evidențiată de timbrul pur, de muzicalitatea de cantilenă, ca și de ideea originală a cărții. Fiecare piesă este gândită ca o confesiune a unuia dintre personajele feminine celebre create de literatura universală: Emma Bovary, Kira Kiralina, Ofelia, Anna Karenina, Penelopa, Euridice, Beatrice ș.a., poetul surprinzându-le cu finețe destinul și particularitatea. Volumele ulterioare sporesc aria liricii de dragoste, convertită în reverie. Aceasta se îmbogățește cu simboluri ale glacialului și penumbrei, iar distanțarea și indiferența devin semnul de atenuare a exaltării. **U.** scrie și o lirică a participării frenetice la ritmurile universului, evocând viața elementară, fabulosul domestic și universul infantil, totul într-o tonalitate de exultanță și bucurie. Când se autodefinește, el își afirmă obârșia în autorii *Mioriței*, mod de a cinsti geniul popular creator. Balada Meșterului Manole devine de asemenea motiv poetic. În amplul poem *Eminescu* (1979) se apelează la o profuzie de imagini crescute din trunchiul liricii eminesciene; modelul capătă o identitate nouă în parafrazarea unor imagini ample, a romanței sau a unor tablouri: „În cearceafurile apei doarme luna, valuri-pernă/ Peste care bate-azurul cu neliniștea eternă,/ Stropi de fagure așează lucrurile-n sunet dulce,/ Visele în aparență strâng aripa să se culce,/ Parcă azi răsare pacea stinsă la-nceput de lume/ Când amurgul viscolește jar în pulberea de spume;/ Un plămân tăcut bea stele prin fisurile de iască,/ E o liniște-a durerii parcă lutul vrea să nască,/ Niciodată n-a fost iarba mai gătită pentru nuntă,/ Când lumina-n degradeuri cu nălucile se-nfruntă". Unele cărți de versuri publicate după 1989, îndeosebi *Orașul martir Timișoara* (1990), ca și alte poeme apărute postum sunt documente lirice despre destinul tragic al țării și al poetului trăitor în ultimul deceniu al dictaturii. **U.** este și autorul a două romane. *Prințul marelui puțin* (1971) are un caracter marcat confesiv, evocare sentimentală a iubirii ingenue, patetice a protagonistului, melancolic, neînțeles de femeia matură, capabilă de a trăi aventura, nu însă și de a realiza marea dragoste. Cu vădite inserții autobiografice, textul include amintiri despre întâmplări extraordinare din tinerețea personajului, petrecută la țară, în munte, despre țărani și mineri care dau senzația purității, a vitalității și a setei de a trăi. Intervin, de asemenea, descrieri dezabuzate privind viața literară dintr-un oraș provincial, munca de redacție, precum și meditații asupra artei și scrisului. Cartea nu este construită riguros epic, ci în versete numerotate, de treizeci – patruzeci de rânduri, așezate în ordinea cronologică a desfășurării conținutului. Celălalt roman, tot cu un caracter autobiografic, *Nunta utopică* (1993), este reconstituirea unei farse făcute de autor sub dictatură, acțiunea desfășurându-se pe două planuri. Primul „relatează" o nuntă fictivă, la care sunt invitați potentații zilei din Timișoara, iar cel secund evocă existența dramatică a autorului în lagărele de refugiați prin care a trecut în Germania și Italia, în fuga sa spre Occident. **U.** a mai publicat volumele de versuri pentru copii *Balada neatârnării* (1977), *Pescarii de pe apa de argint* (1989) și o culegere de epigrame, *Mofturi de privighetoare* (1992). Postum a apărut *Nod în papură* (2001), unde editorul a reunit poeziile tipărite după 1991 în „Renașterea bănățeană", la rubrica aleasă a da și numele cărții. Sunt aici texte concise, alcătuite mai ales din câte două catrene, care surprind cu vervă aspecte cotidiene ale perioadei de tranziție.

SCRIERI: *Temperamentul primăverii*, pref. Ion Dodu Bălan, București, 1964; *Invitație la vis*, București, 1967; *Viori fără amurg*, București, 1969; *Elegie cu Francesca da Rimini*, București, 1971; *Prințul marelui puțin*, București, 1971; *Tot ce mă doare*, Timișoara, 1972; *Noapte de zile mari*, București, 1976; *Spectacolul privirii*, Timișoara, 1976; *Balada neatârnării*, cu ilustrații de Doina Micu, Timișoara, 1977; *Eminescu*, Timișoara, 1979; *Ulcioare de Horezu*, Timișoara, 1982; *Toamna poetului*, Timișoara, 1986; *Pescarii de pe apa de argint*, Timișoara, 1989; *Orașul martir Timișoara*, Timișoara, 1990; *Premiul Nobel pentru singurătate*, Timișoara, 1991; *Mofturi de privighetoare*, Timișoara, 1992; *Nunta utopică*, Timișoara, 1993; *Poezii alese*, pref. Eugen Dorcescu, Timișoara, 1998; *Nod în papură*, îngr. și pref. Mugurel Jula, Timișoara, 2001.

Repere bibliografice: Micu-Manolescu, *Literatura, 148;* M.N. Rusu, *Damian Ureche*, LCF, 1966, 6; Ion Cocora, *„Invitație la vis"*, ST, 1967, 10; Dumitru Micu, *„Viori fără amurg"*, RL, 1969, 32; Anghel Dumbrăveanu, *„Viori fără amurg"*, O, 1969, 8; Haralambie Țugui, *„Viori fără amurg"*, IL, 1969, 12; Geo Gâletaru, *Nuanțe elegiace ale lirismului în poezia lui Damian Ureche*, O, 1970, 5; Cornel Ungureanu, *„Prințul marelui puțin"*, O, 1971, 4; Alex. Ștefănescu, *„Prințul marelui puțin"*, LCF, 1971, 19; Mircea Constantinescu, *„Prințul marelui puțin"*, VR, 1971, 8; Dan Cristea, *„Elegie cu Francesca da Rimini"*, RL, 1972, 7; Dan Mutașcu, *„Elegie cu Francesca da Rimini"*, CRC, 1972, 10; Liviu Grăsoiu, *Profil: Damian Ureche*, O, 1973, 13; Victor Atanasiu, *„Tot ce mă doare"*, VR, 1973, 6; Cornel Ungureanu, *„Tot ce mă doare"*, O, 1973, 30; Eugen Dorcescu, *Damian Ureche*, O, 1975, 17; Piru, *Poezia*, II, *208–211;* Eugen Dorcescu, *„Spectacolul privirii"*, O, 1976, 22; Cornel Ungureanu, *„Noapte de zile mari"*, O, 1977, 7; Alexiu, *Ideografii, 183–186;* Marian Odangiu, *„Balada neatârnării"*, O, 1978, 22; Lucian Alexiu, *„Eminescu"*, O, 1979, 25; Ion Arieșanu, *Portrete sentimentale*, O, 1980, 16; *Lit. rom. cont.*, I, *667–669;* Nicolae Pop, *Perimetru sentimental*, Craiova, 1980, *321–326;* Ruja, *Parte*, I, *285–291;* Nicolae Danciu-Petniceanu, *Adio în septembrie. Mărturisiri*, Timișoara, 1995, *83–92;* Petria, *Vâlcea, 402–404;* Mariana Sperlea, *Ultima toamnă a poetului. In memoriam Damian Ureche*, Timișoara, 1999; Micu, *Ist. lit., 367; Dicț. scriit. rom*, IV, *665–667;* Firan, *Profiluri*, II, *314–315.* *D.V.*

URECHE, Grigore (c. 1590 – 1647), cronicar. Fiu al marelui vornic Nestor Ureche, „Gligorii" s-a născut probabil în Goești (nu departe de Iași), dar peste puțin timp familia sa va fi silită să se exileze în Polonia. Aici el are prilejul să studieze la o școală cu profil umanistic din Lvov, în a cărei programă figurau limba și literatura latină, elina și polona, istoria Poloniei. Revenit în țară, este posibil să fi ocupat unele dregătorii mărunte, dar prima atestare (1628) îl indică logofăt al treilea la Curtea lui Miron Barnovschi. O experiență specială a trăit în 1631, când a făcut parte dintr-o delegație de boieri care a mers la Constantinopol pentru a împiedica numirea ca domn a lui Alexandru Iliaș, fapt pentru care acesta a vrut să-l

omoare doi ani mai târziu. În timpul domniei lui Vasile Lupu, din 1634 până la moarte, **U.** a fost mare spătar, apoi mare vornic al Țării de Jos, impunându-se ca unul dintre cei mai influenți dregători din Divan. Cele câteva referințe aproape contemporane despre el, concluziile ce se pot trage din documentele oficiale unde îi apare numele, imaginea indirectă dedusă din substanța cronicii pe care a scris-o, din atitudinile, judecățile și formulările sale converg în a constitui portretul unui om superior, cu o conștiință lucidă și echilibrată, animat de sentimente și preocupări nobile, cu un spirit subțire, cultivat, care a înțeles complexitatea firii omenești.

Originalul cronicii lui **U.**, ca și al primei copii (ori prelucrări) realizate de Simion Dascălul s-au pierdut, așa încât nu se știe cu certitudine ce cuprindeau. S-au păstrat doar copii indirecte, interpolate (sau care au integrat textul lui **U.**), ceea ce a generat ample controverse privitoare la paternitatea scrierii. Astfel, au fost considerați autori sau coautori Nestor Ureche ori Simion Dascălul. Cercetări complexe l-au stabilit ca principal autor pe **U.**, delimitându-i textul de interpolări, dar o minuțioasă analiză lingvistico-stilistică l-a condus pe N. A. Ursu la concluzia că întregul text a fost redactat de Simion Dascălul (care a folosit mai multe izvoare), pe scheletul cronicii în limba slavonă a lui **U.**, acestuia infirmându-i-se astfel rolul de întemeietor al istoriografiei în limba română. Pentru a valida afirmația, sunt necesare însă și argumente de altă natură, care să poată anula o tradiție începută cu mărturiile unor contemporani ai cronicarului și toate celelalte concluzii trase din conținutul cronicii. În predoslovia sa, prima „voce" românească prin care spiritul pe deplin format al identității naționale se adresează posterității, **U.** își justifică demersul prin necesitatea de a lăsa mărturie despre vremurile trecute și prezente, de a face cunoscut adevărul istoric pe care s-a străduit să îl stabilească prin compararea și combinarea „letopisețului moldovenesc", prea sărac în date, cu „scrisorile striinilor", mult mai bogate în informații și relatări referitoare la Moldova. În general, s-a convenit că izvoarele interne folosite au fost cronicile de Curte, analele slavone, precum și relatările orale ale unor martori ai evenimentelor mai apropiate de timpul său. În privința surselor externe, cercetări laborioase au confirmat relațiile cu unele lucrări de istorie poloneză (Ioachim Bielski, *Kronika polska*, Matei Miechowita, *Chronika Polonorum*, Martin Kromer, *De origine et rebus gestis Polonorum* ș.a.) sau privitoare la configurația statală, etnică și geografică a Europei (alcătuite de Martin Kromer, Matei Miechowita, Gerhard Mercator, Ioannis Pistorius ș.a.). Sinteza lui **U.** s-a păstrat, mai mult sau mai puțin modificată, în *Cartea ce să chiamă letopiseț, ce într-însa spune cursul anilor și descălecarea Țărei Moldovei și viiața domnilor*, publicată pentru prima oară de Mihail Kogălniceanu în 1852, sub titlul *Domnii Țării Moldovei și vieața lor*. Ediția de bază este însă cea realizată de P. P. Panaitescu în 1958. În forma în care a fost transmisă, scrierea cuprinde istoria Moldovei de la întemeiere (1359) până la anul 1594, când se întrerupe brusc. În primele capitole este demonstrată cu argumente istorice și lingvistice originea latină a populației maramureșene din care s-a desprins grupul condus de Dragoș Vodă, întemeietorul legendar al Moldovei. Urmează enumerarea succintă a domniilor până la Ștefan cel Mare, a cărui domnie ocupă un spațiu mai extins, dar numai prin relatarea principalelor bătălii, puse pe seama temperamentului războinic al voievodului. Însă în cazurile în care este evidentă necesitatea apărării țării de tendințele expansioniste ale turcilor și ale unor state vecine, **U.** relatează cu nereținută satisfacție luptele, mereu atent la modul cum au fost obținute victoriile, subliniind „meșterșugul" și eroismul marelui voievod, abnegația cu care se băteau moldovenii. Cronicarul insistă cu mândrie asupra constatării că în vremea lui Ștefan țara a atins punctul culminant al dezvoltării și puterii, fiind nu numai independentă, ci și capabilă să impună altora voința sa. Poate pentru a marca frângerea istoriei odată cu sfârșitul domniei lui Ștefan, dar și pentru a clarifica noțiuni și referințe probabil necunoscute, autorul face o digresiune, prezentând succint țările și populațiile menționate, aducând informații culese din lucrări de specialitate, însoțite de considerații personale. Urmează înregistrarea pas cu pas a declinului Moldovei începând chiar cu urmașii direcți ai lui Ștefan, care i-au moștenit mai degrabă defectele. Excepție face Petru Rareș, domn exemplar prin înțelepciunea, eroismul și patriotismul său, datorită căruia țara cunoaște un ultim moment de grație. După el declinul se agravează, atingând cote dramatice în

Predoslovie la Letopisețul Țării Moldovei

vremurile de restriște ale lui Alexandru Lăpușneanu, Despot Vodă, Ion Vodă Armeanul (cel Cumplit) și Aron Vodă, domni trecuți în cartea neagră a istoriei Moldovei din cauza cruzimii faptelor și a fărădelegilor săvârșite, a prăpădului abătut asupra țării din vina lor. Conștient de necesitatea și importanța misiunii pe care și-a asumat-o, **U.** consideră că istoria este actul de identitate și cartea de învățătură ale unui neam, ceea ce obligă la consemnarea adevărului, dar și la evaluarea faptelor din punct de vedere moral. Cronicarul crede că decăderea Moldovei a fost determinată de nesocotirea legilor și a vechilor obiceiuri, de abuzurile și nedreptățile conducătorilor, ca principali agenți ai istoriei. În scurte secvențe intitulate *Nacazanie silnim* (*Certare celor puternici*), el evidențiază cauzele răului și condamnă energic despotismul, samavolnicia, încălcarea „legii", violența, trufia, în care vede principalele motive ale degradării vieții sociale. Principiile morale provin din învățătura creștină, din tradiția boierească (și populară) autohtonă, iar pe cale livrescă din umanitarismul istoriografiei latine și polone, modelul său de atitudine față de trecut, ce trebuie eternizat pentru a instrui generațiile viitoare. Scrierea istoriei se năștea și ca o necesitate de a demonstra cum orice abatere de la calea creștină era aspru pedepsită de justiția divină, a cărei acțiune implacabilă este ilustrată substanțial.

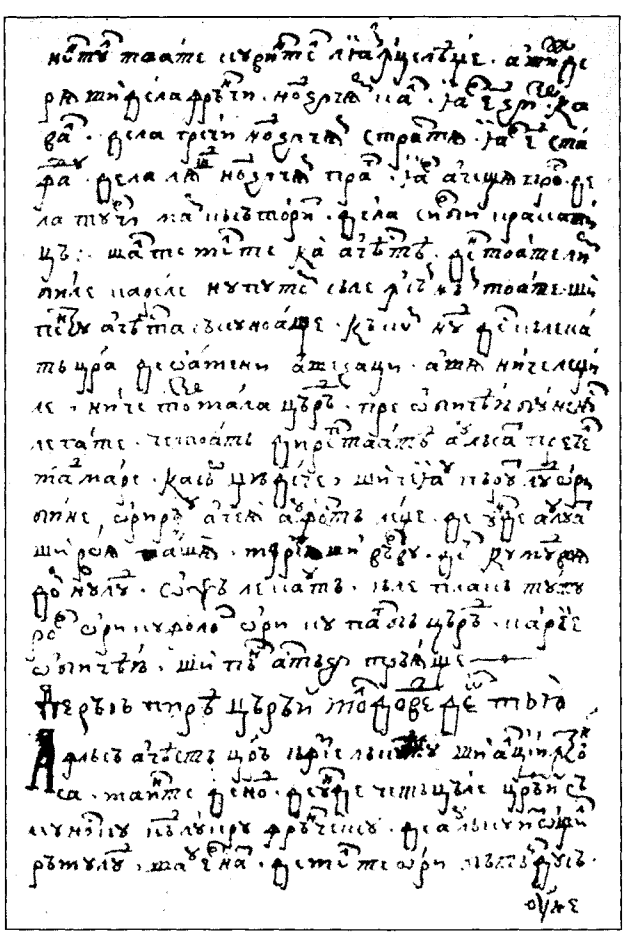

Sintetizând coerent toate principiile, sistemul etic al lui **U.** este dominat de demnitatea apartenenței etnice, de dragoste de țară, de dorința afirmării adevărului, a dreptății și binelui. Ca și în cazul altor culturi, proza cronicarilor români este primul stadiu al literaturii culte. Narațiunea lui **U.** este simplă, lapidară, densă, fiecare propoziție fixează o informație, un adevăr istoric, devenind parcă un material cu care se construiește edificiul imaginar al istoriei neamului. Probabil influențat de sobrietatea și concizia scriitorilor latini, dar lăsându-se și în voia spontaneității orale, naturale, similară cu cea a epicii folclorice (singurul model de limbaj și tehnică narativă românească la acea dată), cronicarul relatează laconic evenimente, acțiuni, întâmplări, într-o succesiune rapidă, generând o anume tensiune epică. În măsura în care senzaționalul, dramatismul dau uneori însăși substanța literaturii, mai multe pasaje despre momente ale domniilor lui Petru Rareș, Despot, Alexandru Lăpușneanu, Ion Vodă Armeanul au un caracter literar. În autor se trezește instinctul de scriitor, povestirea se însuflețește, apar accente, sublinieri, priviri în sinea eroilor și chiar construcția în ficțiune. Astfel, unele personalități prind viață prin text, devin personaje, se manifestă cu un comportament de simpli oameni, cu gesturi, reacții psihice, depășind sfera semnificației istorice. Ca urmare a privirii de aproape, a unor intuiții de finețe, portretele celor mai importanți domnitori sunt realiste, în dimensiuni normale, cu lumini și umbre, alcătuite prin acumularea de trăsături esențiale deduse din faptele și atitudinile lor sau relevate direct de autor, totul fiind ordonat în funcție de o dominantă a caracterului celui portretizat. Criteriul principal de apreciere este patriotismul, eficiența faptelor în favoarea țării. Cu toate că **U.** detestă și condamnă cruzimea, violența, samavolnicia, în cazul când cei vinovați de asemenea păcate întreprind acțiuni benefice pentru Moldova, defectele lor sunt privite cu mai puțină asprime. Astfel, lui Ștefan cel Mare, deși i se reproșează înclinația de a vărsa sânge („nevinovat"), excesul de spirit războinic și de autoritarism, îi sunt proslăvite marile calități care au adus mult bine, faimă și grandoare Moldovei. Portretul său este reprezentativ pentru capacitatea și modul de caracterizare specifice cronicarului și a ajuns celebru datorită conciziei și forței expresive. Limbajul direct, topica specială imprimă imaginilor o deosebită energie și creează impresia vizionării rapide a unei existențe vertiginoase, de o neobișnuită măreție. Construit ascendent, portretul crește spre apoteoză, căpătând dimensiuni uriașe în final („să rădica de-asupra biruitorilor"). Percepția covârșitoarei personalități a domnitorului este augmentată de proiectarea sfârșitului său pe fundalul unor tulburări sociale sau naturale, ca semne și efecte ale acestui eveniment. Având simțul excepționalului, **U.** reproduce unele secvențe „vorbite" memorabile, care înviorează narațiunea, apropiind planul acțiunii de timpul prezent, și exploatează cu artă momentele de mare tensiune psihică. Participând afectiv la povestire, el învăluie oamenii și întâmplările într-un umor fin, superior, venit din sesizarea aspectului oarecum comic al comportamentului și zbaterii omenești, sau intervine direct în text cu interogații, exclamații, ironii, diatribe, incriminări, atunci când sunt încălcate brutal, cu

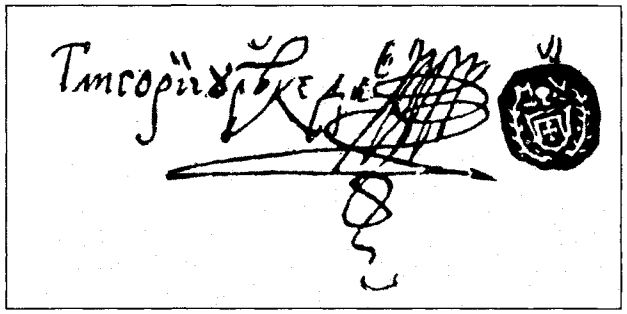

Autograful lui Grigore Ureche

cruzime, normele firești ale dreptății și moralei. Depărtându-se de recuzita proprie scrierilor de Curte, de retorica bizantină, cronica are un aer natural, frust și realist. Dimensiunea orală este dată în special de stereotipia narațiunii (în genul basmului), evidentă în folosirea unor clișee expozitive și formule fixe, precum și în modalitatea populară de a lega sau explica faptele. Frazarea și topica generează o anume ritmicitate și armonie, iar simplitatea, proprietatea stilului reduc comunicarea la strictul necesar. O deosebită importanță și în ordine estetică o are lexicul, de o expresivitate genuină, inefabilă, insolită pentru percepția modernă, ca și modul de asamblare a cuvintelor, a formelor flexionare, fonetica textului, toate purtătoare intrinseci de valențe artistice. Aceste elemente asigură fluiditatea și savoarea limbii, dau o cadență poematică expunerii, creând o atmosferă arhaică, specială, capabilă să restituie o lume revolută, prefăcând-o într-o prezență animată și colorată, perceptibilă senzorial. Astfel, *Letopisețul Țării Moldovei* rămâne nu numai scrierea care marchează începutul istoriografiei în limba română, dar și cea dintâi operă originală cu caracter literar. Textul are valoarea lucrului vechi, originar, care crește cu vremea, și a devenit un tezaur de limbă, istorie, spirit și simțire românească, model și ferment al unei secțiuni fundamentale a culturii naționale, reprezentată în primul val după **U.** de Miron și Nicolae Costin, Ion Neculce, Dimitrie Cantemir, stolnicul Constantin Cantacuzino. Răspândită prin numeroase copii și prelucrări, inclusă în alte scrieri de gen, cronica a creat o puternică tradiție, continuată și în literatura modernă prin preluarea unor motive epice, a unor modalități narative și expresive în operele unor scriitori precum Costache Negruzzi, Vasile Alecsandri, B.P. Hasdeu, Barbu Delavrancea, Mihail Sadoveanu.

În ultima analiză toată mierea cronicii lui Ureche se reduce la cuvânt, la acel dar fonetic de a sugera faptele prin foșnitura și armonia graiului. [...] *Adauge-se harul de a gândi prin simțuri, de a imita prin sunete foșnitoare, horăitoare, clinchetitoare lovirea, învălmășirea, vechimea chiar a faptelor.* [...] *Vorbirea cronicarului e dulce și cruntă, cuminte și plină de ascuțișuri ironice. Invenție epică Ureche nu are și să povestească propriu-zis nu știe. Dar limba ridică pe spații mici scene epice, repezi ca niște nouri care se desfac.*

G. CĂLINESCU

Ca operă literară, cronica lui Grigore Ureche este cea dintâi operă scrisă sub influența literaturii Apusului. Autorul împrumută forma genului istoric, răspândit în țările apusene, mai mult, cugetarea autorului, ideile lui, concepția istorică a lui sunt cele apusene. Autorul este vădit influențat de ideile umanismului apusean, care se manifestă în atitudinea lui critică față de izvoare, în ura lui în contra formelor de ocârmuire despotică orientală și [în] *simpatiile lui față de formele de organizație politică și socială ale Apusului. Aceeași cultură umanistă îl face pe Grigore Ureche să afirme cu convingere romanitatea poporului românesc.*

ȘTEFAN CIOBANU

În istoriografia română este cel ce descoperă perspectiva. *Vechii analiști medievali n-aveau distanță. Ei consemnau faptele imediat, ca în miniaturile medievale, fără simțul proporțiilor și fără profilul personajelor. Figuri minore deveneau, prin encomiu, uriașe. Ureche selectează piscurile, ierarhizează figurile, simte nevoia de a le da contur propriu, și de aici celebrele sale „portrete", care nu sunt fizice sau anecdotice, ci țin de* caracterologia *istorică.*

GEORGE IVAȘCU

Extraordinar [...] *este că Ureche a putut să pară de la început un clasic. Selectarea lui uimitoare arată că nu s-au simțit nici efortul, nici ambiguitatea expresiei. Ureche s-a impus ca un maestru al artei primitive, deși deloc rudimentare, eroice și monumentale, dar fără emfază, cu care a știut să învie trecutul. Clasicitatea lui constă, în fond, în măreția naturală și aproape impersonală cu care spune totul, în stilul solemn și concis de pisanie.*

NICOLAE MANOLESCU

SCRIERI: *Domnii Țării Moldovei și viața lor*, în *Letopisițile Țării Moldovii*, I, publ. Mihail Kogălniceanu, Iași, 1852, *93–209*; *Chronique de Moldavie depuis le milieu du XIV-e siècle jusqu'à l'an 1594*, tr. și îngr. Émile Picot, Paris, 1878; *Letopisețul Țării Moldovei până la Aron Vodă (1359–1595), întocmit după Grigore Ureche Vornicul, Istratie Logofătul și alții de Simion Dascălul*, îngr. Constantin Giurescu, pref. Ioan Bogdan, București, 1916; *Letopisețul Țării Moldovei*, îngr. și introd. P.P. Panaitescu, București, 1955; ed. 2, București, 1958; ed. îngr. și introd. Liviu Onu, București, 1967.

Repere bibliografice: Ion Sbiera, *Grigoriu Urechie. Contribuiri pentru o biografie a lui*, București, 1884; Ioan Bogdan, *Vechile cronici moldovenești până la Ureche*, București, 1891, *104–139*; I. Tanoviceanu, *Contribuțiuni la biografiile unora din cronicarii Moldovei*, AAR, memoriile secțiunii istorice, t. XXVII, 1905; Iorga, *Ist. lit.*, I, *285–309*; P. P. Panaitescu, *Influența polonă în opera și personalitatea cronicarilor Grigore Ureche și Miron Costin*, București, 1925, *7–83*; Pușcariu, *Ist. lit.*, *118–122, 232–233*; Densusianu, *Opere*, III, *63–86, 268–279, passim*; I. Șiadbei, *Cercetări asupra cronicelor moldovene*, I, Iași, 1939, *23–35, passim*; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *20–22*, *Ist. lit.* (1982), *15–17*; Cartojan, *Ist. lit.*, II (1942), *144–153*; Constantinescu, *Scrieri*, VI, *498–505*; Ciobanu, *Ist. lit.* (1989), *253–286*; Al. Andriescu, *Contribuția marilor cronicari moldoveni și munteni la dezvoltarea limbii literare*, AUI, științe sociale, t. III, 1957, fasc. 1–2; Al. Rosetti, B. Cazacu, *Istoria limbii române literare*, București, 1961, *216–232*; Lăudat, *Ist. lit.*, I, *214–237*; Ștefan Pascu, *Sur la version latine de la chronique d'Ureche*, „Revue roumaine d'histoire", 1963, 3; *Ist. lit.*, I (1964), *353–364, 384*; Panaitescu, *Începuturile*, *202–211*; Ivașcu, *Ist. lit.*, *147–152*; Gh. Cardaș, *Odiseea celui mai vechi manuscris inedit al cronicii lui Gr. Ureche*, MO, 1970, 5–6; Ion Trăistaru, *Portretul în cronica lui*

Grigore Ureche, R, 1970, 8; I.D. Lăudat, *Grigore Ureche*, Iași, 1971; Panaitescu, *Contribuții, 477-503*; Chițimia, *Probleme, 197-271*; Eugen Negrici, *Narațiunea în cronicile lui Grigore Ureche și Miron Costin*, București, 1972, *9-147*; Liviu Onu, *Critica textuală și editarea literaturii române vechi*, București, 1973, *47-197, 313-341, 401-434*; Curticăpeanu, *Orizonturile, 34-42, passim*; Rotaru, *Valori*, I, *57-146, 275-304*; Al. Andriescu, *Stil și limbaj*, Iași, 1977, *9-69*; *Dicț. lit. 1900, 873-876*; Dumitru Velciu, *Grigore Ureche*, București, 1979; Petrescu, *Configurații, 46-54*; Simuț, *Diferența, 6-11*; Mihai Berza, *Pentru o istorie a vechii culturi românești*, îngr. și introd. Andrei Pippidi, București, 1985, *70-71, 90-98, passim*; Manolescu, *Istoria*, I, *43-50*; Gheorghe Bobină, *Grigore Ureche*, Chișinău, 1991; *Grigore Ureche*, în *Cronicarii moldoveni*, îngr. și introd. Dan Horia Mazilu, București, 1997, *21-116*; Sorohan, *Introducere, 156-180*; N. A. Ursu, *Contribuții la istoria literaturii române*, Iași, 1997, *22-93*; *Dicț. analitic*, II, *363-365*; *Dicț. esențial, 857-860*. *C.T.*

URECHIA, Alceu (11.X.1860, Iași - 21.V.1941, București), publicist. Este fiul Luizei (n. Wirth-Pester) și al scriitorului V.A. Urechia, și frate cu prozatorul Nestor Urechia. Cu studii în țară și peste hotare, **U.** și-a luat doctoratul în medicină la Paris, cu o teză publicată în 1885. Este medic în București și profesor de igienă la câteva mari licee. La bătrânețe se retrage la Sinaia, loc unde ani în șir familia sa își petrecuse vacanțele împreună cu cea a lui I.L. Caragiale, acesta trimițându-i apoi, după plecarea în Germania, scrisori afectuoase, pline de umor. **U.** avea faima unui personaj original, biciclist pasionat, excursionist, alpinist, dar și om de spirit scăpărător, cunoscut și apreciat pentru foiletonistica lui umoristică din „Moftul român", „Viața" (e, până în martie 1895, unul din directorii publicației), „Naționalul", „Lumea veche" (revistă literară și umoristică pe care o editează în 1896 și la care colaborează și bunul său prieten I.L. Caragiale), „Adevărul de joi", „Pagini literare", „România jună", „Noua revistă română", „Minerva", „DiGranda" ș.a. Bună parte din foiletoane intră în volumele *Ghiveci* (1894), *Cronicele Doctorului* (1898), *Verzi și uscate* (1900), *Factor răspunzător. Decorat! Mica publicitate!* (1915), *Cu ou și cu oțet* (1920), semnate Dr. Urechiă sau Iodoform, alături de care mai utiliza și iscăliturile Aur, Iod, Rigomeț. Popularizând într-un stil agreabil, glumeț, noțiuni de medicină, găsește cu cale să adune în câteva broșuri și mai multe conferințe, rostite îndeosebi la Ateneul Român, după cum ține să publice nu numai în periodice atacuri violente, nedrepte, la adresa lui Lazăr Șăineanu, care își au sursa nu atât în competența lexicografică a lui **U.**, autor al unui dicționar francez-român (1897), cât în porniri șovine.

Într-o suită de cronici, notițe umoristice, portrete caricaturale și parodii, **U.** se arată un observator care, într-un crochiu vioi, dezinhibat, surprinde ridicolul unor personaje și situații ale zilei. Anomalii de tot felul, puzderie de subiecte îi sunt oferite de experiența omului de lume și a medicului. Sancțiunea vine de obicei prin intermediul parodiei. Umoristul înscenează simulând seriozitatea, exploatează cu fantezie asociativă, dar nu o dată excesiv, calamburul, efectul burlesc, împins până la absurd. Astfel ridiculizează reclamele năstrușnice (*Pilulele Pink*), stilul gazetăresc, maniera exaltată a reportajelor de senzație (*O crimă oribilă*) etc. **U.** scrie în cheie parodică interviuri, reportaje, impresii de călătorie, scenete, monologuri, cugetări etc., semn că orice, dar mai cu seamă condeiul confraților poate fi persiflat, bagatelizat. Multe „pilule" datează, aparținând efemerei publicistici umoristice, adesea critica este facilă, agresivă, supralicitând comicul de limbaj, echivocurile, nu o dată licențioase. În aceeași categorie intră și foiletoanele de la rubrica „Ghiveci săptămânal" din „Viața", unde **U.** susține polemica revistei cu unii colaboratori și simpatizanți ai publicațiilor socialiste. Doar când și când umorul rezistă, e viu, ca în fiziologiile *Cataplasmele, Reclamagiul, D-l care s-a lăsat de tutun* sau în monologul *Factor răspunzător*, unde se simte înrudirea cu scrisul lui I.L.Caragiale.

SCRIERI: *Anatomia și fiziologia unei conferințe*, București, 1893; *Ghiveci*, pref. Al. Vlahuță, București, 1894; *Cronicele Doctorului*, București, 1898; *Șăinizme*, București, 1898; *Verzi și uscate*, București, 1900; *Cinstea și știința d-lui Șăineanu*, București, 1901; *O, scumpe Lăzărică...*, București, 1901; *Factor răspunzător. Decorat! Mica publicitate!*, București, 1915; *Cu ou și cu oțet*, București, 1920; *La Radio*, București, 1937; *O crimă oribilă, Reclamagiul, Factor răspunzător*, în *Umoriști de altădată*, îngr. și pref. Ion Roman, București, 1969, *123-146*.

Repere bibliografice: Rosetti, *Dicț. cont., 185*; Caragiale, *Opere*, VII, *437-466*; Ibrăileanu, *Opere*, IV, *475-477*; Gala Galaction, *Opere alese*, II, îngr. Teodor Vârgolici, introd. Dumitru Micu, București, 1961, *39-41*; Radu D. Rosetti, *Spicuiri*, București, 1923, *107-110*; *Număr consacrat marelui umorist dr. Urechia*, „Veselia", 1940, 33; Cosco, *Bunica, 287-292*; V.[asile] A.[lceu] Urechia, *Schițe memorialistice*, București, 1969, *passim*; *Dicț. lit. 1900, 876*; Șt. Cazimir, *Nu numai Caragiale*, București, 1984, *140-148*; Faifer, *Semnele, 261*. *G.D.*

URECHIA, Nestor (1.V.1866, București - 9.IV.1931, București), prozator și publicist. Este fiul Luizei (n. Wirth-Pester) și al lui V.A. Urechia, scriitor, și frate cu publicistul Alceu Urechia. După școala primară și liceul urmate în București, la un institut particular „instalat în vila lui Vulpache Filipescu" de pe șoseaua Bonaparte, în apropiere de Capul Podului (1874-1885), „grație unui concurs de împrejurări favorabile" își continuă studiile la Paris (1886-1897), absolvind École Polytechnique și École des Ponts et des Chaussées. Revenit acasă în 1897, este numit profesor de geometrie descriptivă la Școala de Poduri și Șosele, iar din 1898, timp de optsprezece ani conduce, ca inginer, lucrările de amenajare a șoselei naționale Câmpina - Predeal, reușind să facă din ea cea mai bună cale de comunicație din țară. După primul război mondial trece director în Ministerul Lucrărilor Publice (1917-1920), inspector și organizator al învățământului mediu tehnic în domeniu, director al Școlii de Conductori de Lucrări Publice (1920-1929). A debutat, licean fiind, în 1882, cu povestirea *Moartea lui P*, la „Literatorul" lui Al. Macedonski. Continuă să scrie în revistele conduse de acesta, dar și în „Revista nouă", însemnări de călătorie și poeme în proză, schițe, uneori versuri, traduceri, chiar și în perioada când s-a aflat la studii în Franța. Între 1907 și 1915 colaborează cu oarecare consecvență la „România viitoare", „Viața literară și artistică", „La Roumanie", „La Politique", „Printre hotare", „Trăiască Franța!" atât cu notații de voiaj, cât și cu articole despre călători străini în România. La

revista „Lamura" i-a apărut în 1926 povestea-feerie *Salamandra măeastră*, dar cea mai fidelă și variată contribuție o are la „Propilee literare", pe care a slujit-o cu devotament ca secretar general de redacție în toți cei cinci ani de apariție (1926–1930). A publicat aici nuvele, povestiri, legende, impresii de călătorie, prelucrări și traduceri, articole pe chestiuni de cultivarea limbii, amintiri de pe frontul francez al primului război mondial, anecdote istorice, a ținut „Cronica fantezistă", „Cronica culturală", o „Cronică a Bucegilor" (cu sfaturi pentru montaniarzi) și alta dedicată Bucureștiului („Ieri și azi"). A folosit un număr impresionant de pseudonime: de la anagrama N. Aihceru la Inginerul din Bucegi (iscălitură pentru volumul *Sinaia, Bușteni, Azuga, Predeal*, 1911), Bucegicus, Ortens, Arineanu, Simeon Rufu, N. Pan, N. Jnepeanu (împrumutat ca nume și personajului principal din *În Bucegi*, 1907), Stroe Miclescu, Spiriduș, Fantasio ș.a. A conferențiat la Ateneul Român, la Fundația Regală, la Societatea Geografică Română, la Societatea Naturaliștilor și a fost un fervent susținător al Turing Clubului României. Împreună cu D.R. Rosetti-Max a scris și o piesă pentru revistă, cam frivolă, *Șahăr-Mahăr*, publicată în 1884 în „Convorbiri literare". O prietenie superior intelectuală l-a legat de Al. Vlahuță, B. Delavrancea, I.L. Caragiale, cu timpul și de Mihail Dragomirescu, Ion Foti, Ary și George Murnu, cu unii întreținând o corespondență bogată. A tradus din René Bazin (*Povestiri duioase*, 1909).

Cartea de debut a lui **U.**, *Zânele din Valea Cerbului. Povești pentru copii* (1904), având ca scenă Valea Prahovei și drept cadru Munții Bucegi, s-a tipărit în peste cincisprezece ediții, ceea ce arată că tonul confesiv și umorul reținut al autorului, ca și dorința sa constantă de a transmite „cunoștințe folositoare" își găseau un public destul de variat și de fidel. O notă mizericordioasă, moștenită probabil de la tatăl său, ca și unele convenții literare facile sau romantioase nu reușesc să tulbure fluxul simpatetic între sinceritatea scriitorului și cititorii săi din epocă sau de mai târziu. Volumul *Dans les Carpathes roumaines (Les Bucégi)*, publicat la Paris în 1906, uzând de motivul „jurnalului găsit" și de „ficțiunea străinului", a avut la apariție o bună primire și ulterior mai multe suplimente de tiraj. Tradus în anul următor la București cu titlul *În Bucegi*, se citește până azi cu încântare, în ciuda unor dialoguri nefirești și pe alocuri a unor stângăcii de construcție cauzate, poate, și de faptul că fusese redactat în franceză. Dedicată lui André Theuriet, poet și romancier din operele căruia **U.** afirmă că deprinsese cultul naturii (probabil se referă în special la volumul *Reine des bois* din 1890), versiunea franceză utilizează, ca și cea românească, figura unui mentor – Andrei Jnepeanu (alias Genépin) – care inițiază un discipol (Mircea Trestianu) în tainele naturii. Acest traiect inițiatic nu ajunge să se transforme în mistică teozofică a naturii, precum în *Cartea munților* a Bucurei Dumbravă, unde **U.** apare ca personaj – Marele Urs –, nici nu contrapune figura întreprinzătorului (tot inginer francez, Bernard) imaginii unui arhaic templu al naturii (codrul Borzei), precum în *Nopțile de Sânziene* de Mihail Sadoveanu. Modelul pare să fi fost mai degrabă profesorul francez J.-A. Vaillant de la „Sf. Sava", pe care de altfel prozatorul îl și numea „primul bucegist român". Cu *Robinsonii Bucegilor. Întâmplările a trei cercetași* (1916), volum premiat de Academia Română, și continuarea acestuia, *Vraja Bucegilor* (1926), intriga romanescă se simplifică în favoarea notelor de drum și a descrierilor de peisaje, iar dialogurile capătă naturalețe. În 1925 **U.** iese din tiparele preocupărilor anterioare odată cu comedia într-un act *Carte de bun trai, „o bluette*, cum ar zice franțuzul", dedicată în semn de prietenie și admirație lui Valjan. Din lămurirea preliminară reiese că nodul dramatic i-a fost sugerat de o schiță a tatălui său din *Legende române* (o indicație de regie situează acțiunea în iatacul boierului Costache, prefect de poliție pe vremea Regulamentului Organic), iar ideea de a publica piesa vine să compenseze faptul că, prezentată Comitetului de lectură al Teatrului Național din București, ea a rămas uitată pe un raft al bibliotecii Teatrului. Un fel de fiziologie, *Pseudoturistul român* (1929) se vădește încă actuală atât prin temă, cât și prin stil. Literatura lui **U.**, autentic povestitor, se caracterizează printr-o mare putere de evocare a tot ceea ce este frumusețe a Bucegilor, iar legendele și poveștile munților se însuflețesc prin armonia stilului, eleganța limbii și firescul hazului. Fixându-l ca autor de literatură ușoară, adică „pentru tineri", Ilarie Chendi îl aprecia pe **U.** ca „dibaci mânuitor al limbii române".

SCRIERI: *Conferințe ținute la Societatea Geografică și la Ateneu*, București, 1901; *Zânele din Valea Cerbului. Povești pentru copii*, București, 1904; ed. București, 1920; ed. cu desene de A. Murnu, București, 1929; ed. îngr. Mădălina Nicolau, București, 1992; ed. îngr. Daniel Menrath, București, 1997; *Dans les Carpathes roumaines (Les Bucégi)*, Paris, 1906; ed. (*În Bucegi*), București, [1907]; ed. I, pref. Nicolae Șerban, București, 1928; *Căruța poștei (Cum călătoreau strămoșii noștri)*, București, 1907; *Gâze*, București, 1908; ed. (*Gâze. Din lumea insectelor*), București, 1908; *Sinaia, Bușteni, Azuga, Predeal*, București, 1911; *Robinsonii Bucegilor. Întâmplările a trei cercetași*, București, [1916]; *Umbletul pe jos*, București, 1916; *Săculețul de povețe al cercetașului*, București, 1919; *Prietenele noastre păsările*, București, 1923; *Zâmbetele pământului (povești din lumea florilor)*, București, 1924; *Fermecătoarea natură*, pref. Nicolae Șerban, București, 1924; *Carte de bun trai*, București, 1925; *Salamandra măeastră*, București, 1926; *Vraja Bucegilor*, București, 1926; *În împărăția munților. Bucegii duioși*, București, 1928; *Pseudoturistul român*, București, 1929; *Zile trăite*, București, 1930; *Vraja Bucegilor*, îngr. Mircea Handoca, București, 1979. **Antologii:** *Dragi să ne fie munții*, București, 1916. **Traduceri:** René Bazin, *Povestiri duioase*, București, 1909.

Repere bibliografice: Chendi, *Scrieri*, VI, *81–83*; Apostol D. Culea, *„Vraja Bucegilor"*, „Lamura", 1927, 1; Iorga, *Oameni*, III, *360*; Predescu, *Enciel.*, *837*; Viniciu Gafița, *Nestor Urechia*, „Luminița", 1979, 11; Cioculescu, *Itinerar*, IV, *182–187*; Faifer, *Semnele*, *161–162*, *255*, *260–261*, *274–275*. *M. M.*

URECHIA, V.[asile] A. (15.II.1834, Piatra Neamț – 22. XI. 1901, București), publicist, prozator și autor dramatic. Fiu al Eufrosinei (n. Manoliu) și al clucerului Alexandru Popovici, **U.** rămâne orfan de tată la șase ani. Învață în casa unor rude bogate, intră apoi, în Iași, la școala normală de la Trei Ierarhi, iar din 1844 la Academia Mihăileană. Fusese înmatriculat Vasile Alesandrescu, după prenumele tatălui, mult mai târziu

adăugându-și patronimul Urechia (Urechiă, Ureche), când își va atribui o descendență din familia cronicarului Grigore Ureche. Bursier la Paris, își ia bacalaureatul în 1856 și se înscrie la Sorbona pentru a obține licența în litere. Ca militant unionist, este director al gazetei „Opiniunea" (Paris), susținând aici, ca și în alte publicații de limba franceză, legitimitatea emancipării sociale și politice a românilor. Se căsătorește în 1857 cu Françoise Joséphine Dominique de Plano, fiica unui medic spaniol (aceasta va muri peste un an), și călătorește mult, colectând, mai cu seamă din Spania, informații culturale, istorice. Întors la Iași în 1858, își începe cariera ca profesor la Gimnaziul Central. Ulterior va funcționa ca profesor la Universitatea din Iași, și din 1864 la cea din București, unde o vreme va fi și decan al Facultății de Litere și Filosofie. Din 1859 are și multe demnități în ministerul ce se ocupa de învățământ: director, ministru ad-interim în guvernul lui Mihail Kogălniceanu, iar în 1881-1882 ministru în guvernul condus de I.C. Brătianu; în câteva rânduri este și senator sau deputat de Covurlui. Perseverent partizan al propășirii prin cultură, ubicuu, neobosit, **U.** își leagă numele de întemeierea și activitatea a numeroase instituții: societatea și revista „Ateneul român" (Iași, 1860-1861), Ateneul Român (figurează între fondatori în 1865, devine, în timp, vicepreședinte și președinte, e în redacția „Atheneului român", 1866-1869), Academia Română (contribuie la înființarea forului în 1866, va fi ales mai târziu vicepreședinte și președinte al secțiunii istorice, președinte al celei literare și vicepreședinte al instituției). Are rolul lui în acțiunile Societății pentru Învățătura Poporului Român, este președinte al Societății Macedo-Române (și director al „Albumului macedo-român",1880), președinte al Ligii pentru Unitatea Culturală a Tuturor Românilor etc., înființează școli, așezăminte culturale, face importante donații. Astfel, în 1890 dona liceului din Galați biblioteca și colecția sa de documente și piese muzeistice. E drept, distincțiile, titlurile, onorurile exercitau asupra lui o atracție exagerată, ceea ce stârnește, nu o dată, ironia contemporanilor și a posterității. Alceu Urechia și Nestor Urechia sunt fiii săi dintr-o a doua căsătorie, cu Luiza Wirth-Pester.

Scrierile lui **U.**, prodigioase, gândite cu emfază ca pietre într-o construcție monumentală - opera completă în treizeci și cinci de tomuri -, mărturisesc o excesivă încredere în rostul propriei participări la îmbogățirea culturii românești. În *Istoria românilor* (I-XIII, 1891-1901), sârgul documentar impresionează, nu și rigoarea, discernământul critic sau posibilitățile de sinteză. Informații de valoare, adiționate în urma unei cercetări extinse în arhive și biblioteci, apar și în *Istoria școalelor de la 1800-1864* (I-IV, 1892-1901; Premiul Academiei Române). Ca literat, **U.**, vădește aceeași disponibilitate. Produce versuri, proză, teatru, încearcă tărâmul istoriei și al criticii literare. Debutează timpuriu, în 1850, când publică o fabulă în „Zimbrul" (unde mai târziu va figura în redacție), în anul următor îi apare în broșură nuveleta *Grinda de aur sau Previderea unui părinte bun*, iar în 1854 *Mozaic de novele, cugetări, piese și poezii*. Mai colaborează la „România literară", redactează cu Iancu Codrescu ziarul unionist „Zimbrul și

Vulturul" (1858), scrie la „Steaua Dunării", „Bondarul", „Din Moldova", „Românul", „Albina Pindului", „Familia", scoate în 1861 la Iași, cu G. Petrescu, gazeta „Dacia", este director al periodicelor „Adunarea națională" (1869), „Informațiunile bucureștene", redactor la „Revista contimporană", „Revista literară și științifică", publică în „Literatorul", „Revista literară", „Convorbiri literare", „Revista nouă", „Viața", „Universul", „Universul literar", „Apărarea națională", „Secolul XX" ș.a. Integrat la începuturile sale literare în orientarea animată de spiritul pașoptist, **U.** crede în menirea civică, educativă a literaturii. Va păstra perseverent această idee și va teoretiza, în formule emoționale, datoria participării la crearea unei literaturi originale. De privirea acuzat moralizatoare se leagă însă opinia pe care o va exprima despre nuvela *Duduca Mamuca* de B.P. Hasdeu. În *Schițări de literatură română* (1859) ori în *Schițe de istoria literaturei române* (1885), în articole, ca și în conferințele de la Ateneul Român, **U.** se manifestă ca un popularizator entuziast al mișcării literelor autohtone, al perioadei vechi cu deosebire, opinii teoretice mai largi, dar de un eclectism dezarmant, aflându-se în *De clasicism, romantism și realism* (1865). Afirmațiile exagerate, bombastice privind valoarea unor scriitori români, inflamația retorică, confuziile, inadvertențele i-au adus multe ponoase, printre care și critica lui Titu Maiorescu într-o serie de articole (*Observări polemice, Beția de cuvinte, Răspunsurile „Revistei contimporane"*). E aici o „execuție magistrală" (G. Călinescu), unde criticul junimist procedează metodic, minuțios, cu o fervoare rece, necruțătoare, extrem de eficientă, în vreme ce

replica lui **U.** (*Noua direcțiune din Iași*), în pofida justeții unor puncte de vedere, rămâne inconsistentă, neputincioasă. Ca scriitor, **U.** este un meșteșugar. Nu se poate vorbi despre primul deceniu de roman românesc fără a consemna scrieri precum *Logofătul Baptiste Veleli* și *Coliba Măriucăi*, ambele publicate în 1855. Prima, inserată în „România literară" a lui V. Alecsandri împreună cu *Serile de toamnă la țară* de Al. Cantacuzino și cu *Manoil* de D. Bolintineanu, este o schiță de roman având ca model nuvela *Alexandru Lăpușneanul* de C. Negruzzi. Autorul desprinde din letopisețul lui Miron Costin (cronicarul pe care l-a studiat și l-a editat mai târziu) un episod cu rezonanțe dramatice, exploatat în sensul ideologiei pașoptiste, meritorie dovedindu-se știința resuscitării romantice a atmosferei printr-un mozaic pitoresc. Acuratețea detaliilor, din nou concomitentă cu retorismul tendinței - umanitaristă, protestatară -, distinge, de asemenea, romanul *Coliba Măriucăi* („Foiletonul Zimbrului"), o replică românească la *Coliba unchiului Tom* de Harriet Beecher-Stowe, scriere tradusă în limba română cu câțiva ani înainte. Ca și la alți confrați, reușitele se manifestă fragmentar și pot fi câteodată neobișnuite. Astfel, în alt roman, *Omul muntelui* (tipărit în foileton la „Românul", în 1857, apoi în volum sub semnătura Doamna L.), rod al colaborării cu scriitoarea Marie Boucher, poate fi descoperită o anume finețe a notației psihologice, anticipând - cum apreciază Nicolae Manolescu - stilul analitic prezent în scrierile de gen românești abia la sfârșit de secol. Cu Marie Boucher a mai scris nuvela *Amelie Stefanesco* („Zimbrul și Vulturul", 1858) și microromanul *Les Sept montagnes* (*histoire moldave*), imprimat la Paris în 1863, sub semnătura Marie Movila. Virtuți de romancier **U.** avea totuși puține, neștiind să depășească spațiul de tranziție de la povestire la roman. De aceea, după decenii, va reveni la înzestrarea adevărată, aceea de povestitor, în *Legende române* (1891), corpus de proză scurtă, reluat și completat în câteva ediții. Povești, legende, snoave, anecdote transpuse într-o expresie inspirată, alertă, plastică, ca într-un joc, autorul lăsând impresia că „povestește de dragul poveștii" (I.L. Caragiale). *Țară fără bătrâni*, bunăoară, o prelucrare ingenioasă cu modelul în romanul popular *Archirie și Anadam*, a avut o mare circulație, intrând și în manuale. Atractive, alte povestiri dezvoltă legende populare, cumva în spiritul lui Ion Neculce din *O samă de cuvinte*, ori își au izvorul în documente istorice puțin cunoscute. Mai cu seamă pe canavaua epocii fanariote naratorul imaginează în câteva stampe, cu umor sau în manieră romanțioasă, întâmplări și personaje dintr-un București al începutului de veac XIX (*Scandalul din 1800, Jupân Vântură-veștí, Acum 74 de ani, Prima baie în București, Primul „haine vechi" din București* ș.a.). În ciclul *Reminiscențe*, cuprinzând episoade de factură memorialistică (*Cum am făcut cunoștință cu M. Kogălniceanu, Cum am cunoscut pe Alecsandri, Șuba lui V. Alecsandri* ș.a.), ca și în alte scrieri apărute în „Apărarea națională" și în „Secolul XX" (*Din tainele vieței, Amintiri contimporane*), își privește cu seninătate viața, relatează fără patimă, ba chiar cu un surâs pornit din înțelepție, ciocnirile cu semenii. În sfârșit, când compune și improvizează piese de teatru, lui **U.** (membru în Comitetul Teatrului Național din Iași și apoi în cel al Naționalului din București) nu i se poate tăgădui meșteșugul, dar nici ignora desincronizarea. Jucate începând de prin 1860, scenetele comice, farsele (*Sacagiul, Odă la Elisa, Balul mortului sau Mortul și danțul, Avocat sau paiață, Anghina diftérică, Sticla de Cotnari* ș.a.) prelungesc maniera comediografică a lui Vasile Alecsandri. I-au fost reprezentate, de asemenea, numeroase prelucrări: *Cine este ea?* după Bretón de Los Herreros, *Porcarul și Măria Sa sau Dreptatea domnească* după Lope de Vega, *Fata de bancher* după Jean-Louis Laya, *Soare de toamnă* după Marivaux ș.a. Oarecum mai pretențioase, *Alecsandri la Mircești* (1894) și drama *Martial* nu sunt departe de *Fidanțata imperatorului* (1870) sau de *Răpirea Bucovinei* („Literatorul", 1883, în colaborare cu Nicolae Țincu și Th. A. Myller), piese ocazionale. Notabile în evoluția dramei istorice românești rămân piesele *Vornicul Bucioc* (jucată în 1867), *Banul Mărăcine* (reprezentată în 1872) și *Curtea lui Neagoe Vodă* (pusă în scenă în 1875), caracterizate prin stilul romantic avântat, propriu teatrului istoric românesc până după Barbu Delavrancea.

SCRIERI: *Grinda de aur sau Previderea unui părinte bun*, Iași, 1851; *Mozaic de novele, cugetări, piese și poezii*, Iași, 1854; *Omul muntelui* (în colaborare cu Marie Boucher), București, 1858; *Schițări de literatură română*, Iași, 1859; *O vorbă despre literatura desfrânată ce se încearcă a se introduce în societatea română*, Iași, 1863; *Les Sept montagnes* (*histoire moldave*) (în colaborare cu Marie Boucher), Paris, 1863; *Balul mortului sau Mortul și danțul*, București, 1865; *Cronicele noastre*, București, [1865]; *De clasicism, romantism și realism*, București, 1865; *Femeia română dupre istorie și poezie*, București, 1865; *Despre fabule în genere și în speciale despre Cichindel*, București, 1866; *Despre elocința română*, București, 1867; *Poezia în fața politicei*, București, 1867; *Carol I, domnitoriul românilor*, București, 1868; *Patria română*, București, 1868; *Odă la Elisa*, București, 1869; *Fidanțata imperatorului*, București, 1870; *Opere complete*, seria A, t. I: *Comedii, scenete*, București, 1878, [t. II]: *Teatru. Drame*, București, 1878, seria B, t. I: *Conferințe și discursuri*, București, 1878, t.II: *Discursuri academice*, București, 1882, seria D, t. I: *Didactica*, București, 1883, seria E, t. I: *Novele, cugetări, foiletoane, bibliografii, varia*, București, 1883, seria B, t. II: *Memorii prezentate Academiei Române în 1887-1888*, București, 1889, t. III: *Memorii prezentate Academiei Române în 1888-1889*, București, 1890; *Schițe de istoria literaturei române*, București, 1885; *Arhimandritul Vartolomei Măzăreanul (1720-1780)*, București, 1889; *Autografele lui Varlaam mitropolitul*, București, 1889; *George Asaki*, București, 1890; *Legende române*, București 1891; ed. 3, cu ilustrații de Jiquide, București 1896; ed. 4, vol. I-II, București, 1904; ed. îngr. Ion Horia Rădulescu, București, [1934]; *Miron Costin*, Craiova, 1891; *Istoria școalelor de la 1800-1864*, I-IV, București, 1892-1901; *Alecsandri la Mircești*, București, 1894; *Cum am cunoscut pe Alecsandri*, București, 1894; *Codex Bandinus*, București, 1895; *Cum era odinioară*, București, 1901; *Scrieri literare*, îngr. și pref. Alexandru George, București, 1976. **Ediții, antologii:** Miron Costin, *Opere complete*, I-II, pref. edit., cu un glosar de Lazăr Șăineanu, București, 1886-1888; *Voci latine. De la frați la frați!*, București, 1894; ed. îngr. și pref. Oprea Nedelcu, Galați, 1993.

Repere bibliografice: Vulcan, *Panteonul, 155-160*; Maiorescu, *Critice*, I, *133-134, 244-247, 253-255, 257-278, 285-289*; Pop, *Conspect*, I, *223-227*; A. I. Odobescu, *Raport asupra celor două volume de „Teatru" ale d-lui V.A. Urechia*, AAR, partea administrativă și dezbaterile, t. XI, 1878; Caragiale, *Opere*, IV, *95-98*; Anghel Demetriescu, *Opere*, îngr. și pref. Ovidiu Papadima, București, 1937, *395-401*; B.P. Hasdeu, *V.A. Urechia*, AAR, partea administrativă și dezbaterile, t. XXIV, 1901-1902;

Pușcariu, *Ist. lit.* (1930), *235-236, 244-246;* Panu, *Junimea* (1943), II, *53-61, 73-77;* Iorga, *Ist. lit. cont.* (1934), I, *22-23;* Lăzăreanu, *Glose, 257-269;* E. Lovinescu, *T. Maiorescu,* I, București, 1940, *334-336, 381;* Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *362, 468, Ist. lit.* (1982), *529;* Alexandru Iordan, *Bibliografia scrierilor lui V. A. Urechia,* pref. Aurelian Sacerdoțeanu, București, 1942; Vârgolici, *Începuturile, 54-63, 71-73;* Brădățeanu, *Drama, 113-118;* V.[asile] A.[lceu] Urechia, *Schițe memorialistice,* București, 1969, *passim;* Brădățeanu, *Comedia, 145-147;* Nicolae Manolescu, *Contradicția lui Maiorescu,* București, 1970, *71-83;* George, *Sfârșitul,* I, *45-50, 61-67,* II, *39-56,* III, *36-39, 271;* Bucur, *Istoriografia, 45-48;* Drăgan, *Reacții, 231-237;* Gabriela Drăgoi, *Literatul V. A. Urechia,* ALIL, t. XXV, 1976; Cioculescu, *Itinerar,* II, *226-232; Dicț. lit. 1900, 877-879;* Vistian Goia, *V. A. Urechia,* București, 1979; Piru, *Ist. lit., 166;* Șt. Cazimir, *Nu numai Caragiale,* București, 1984, *140-148, 195-196, 198, 204-205, 208-218;* Mănucă, *Lectură, passim;* Manolescu, *Istoria,* I, *315-316;* Marian Barbu, *Romanul de mistere în literatura română,* Craiova, 1981, *195-196; Dicț. scriit. rom.,* I, *46-48;* Rusu, *Membrii Academiei, 542-543.* *G.D.*

URIAN, Tudorel (19.III.1960, Timișoara), critic literar. Este fiul Constanței Urian (n. Koller), muncitoare, și al lui Gheorghe Urian, funcționar. Urmează la Timișoara liceul (absolvit în 1979) și Facultatea de Filologie, secția română-franceză (1980-1984). Până în 1989 funcționează ca profesor în comuna Zetea (județul Harghita), după care începe o susținută activitate publicistică: este redactor, șef de secție, publicist-comentator (1990-1995), redactor-șef și director editorial (1995-2000) la „Cuvântul", iar ulterior redactor-șef adjunct la „Curierul românesc" și în redacție la „România literară", unde deține și o rubrică permanentă. Debutează în 1981 cu un reportaj la „Viața studențească", și editorial în 2000 cu volumul *Proza românească a anilor '90* (Premiul Uniunii Scriitorilor și Premiul ASPRO). Mai e prezent în „Orizont", „Amfiteatru", „Vatra", „Familia", „Timpul", „22", „Observator cultural", „Luceafărul", „East-European Reporter" (New York) ș.a.

Cronicile și articolele lui **U.** anterioare anului 2000 vor fi strânse în *Platon pe Internet* (2003), carte ce reunește într-o secțiune și primele recenzii. Criticul, care în timp va opta pentru tonul neutru și ca metodă pentru descriptivism, semnează acum texte vii, colorate stilistic, în care inflexiunea ludică se combină uneori cu insertul biografic. În cele mai bune analize opera este întoarsă pe toate fețele pentru a i se depista mecanismele și resorturile proprii de funcționare, ca în articolul *Călcâiul lui Ahile,* unde se radiografiază poezia lui Mircea Ivănescu, sau în tripticul dedicat romanelor lui Paul Georgescu. Alteori, din volutele comentariului se conturează portrete reușite: Cornel Regman este „mușchetarul bine temperat", în *Bogza precursorul* pare că defilează impetuosul poet avangardist care tocmai publicase versurile ce aveau să îl ducă la un proces de atentat la moravuri. Textele critice se ordonează în funcție de apariția scrierilor selectate (poezia Danielei Crăsnaru, un roman al lui Florin Șlapac ș.a.). Ulterior criticul își va organiza lecturile, aspirând spre realizarea de sinteze sau de tablouri largi ale literaturii unei perioade, așa cum se întâmplă în *Proza românească a anilor '90,* unde urmărește câteva sectoare cheie: scrierile interzise după 1948 și reeditate în anii '90 (secțiunea *Întoarcerea acasă,* în care sunt analizate romanele lui Mircea Streinul, Mihail Villara, Ion D. Sîrbu), ultimele producții ale „seniorilor epicului" din perioada postbelică (Nicolae Breban, Augustin Buzura ș.a.). Nu sunt omise nici scrierile optzeciștilor (generația ar fi, judecând după titlul capitolului, într-o dilemă de creație, acesteia rezistându-i doar Mircea Cărtărescu), nici ale autorilor care debutează în această perioadă (*Generația P.C.,* unde sunt incluși Dan Perșa, Cătălin Țîrlea, Alex. Mihai Stoenescu). Totuși, din dorința de a pune în valoare fiecare roman supus analizei, criticul nu surprinde adevăratele vârfuri valorice, volumul funcționând mai degrabă ca un ghid de prezentare a prozei anilor '90, și nu ca un îndreptar critic.

SCRIERI: *Proza românească a anilor '90,* București, 2000; *Platon pe Internet,* Cluj-Napoca, 2003. **Antologii:** *Nostalgia Europei. Volum în onoarea lui Alexandru Paleologu,* Iași, 2003 (în colaborare cu Cristian Bădiliță).

Repere bibliografice: Alex. Ștefănescu, *Un critic care trece direct la subiect,* RL, 2000, 50; Cornel Ungureanu, *Literatura română a ultimului deceniu, între G. Dimisianu și Tudorel Urian,* O, 2001, 1; Adrian Marino, *Neînvinsa libertate,* OC, 2001, 48; Nicoleta Sălcudeanu, *Cronici cu formă fixă,* „Cuvântul", 2001, 4; Iulian Boldea, *O criză a prozei?,* „Cuvântul", 2001, 5; Paul Cernat, *Standardele actualității și obsesia receptării,* OC, 2001, 68; Daniel Cristea-Enache, *Radiografii și superlative,* ALA, 2002, 641; Dan Perșa, *„Proza românească a anilor '90",* TMS, 2001, 11; Dan C. Mihăilescu, *Nostalgia României,* „Ziarul de duminică", 2003, 9 mai; Constantin Coroiu, *Ficțiuni și vorbe memorabile,* ALA, 2003, 668. *O. S.*

URIC, Gavriil (prima jumătate a sec. XV), caligraf și miniaturist. Fiu al unui boier moldovean călugărit la mănăstirea Neamț și numit Paisie, **U.** se consacră și el vieții monahale, fiind cunoscut și sub numele Gavriil de la Neamț (sau Gavriil monahul). Copist înzestrat cu un mare talent, el a realizat o serie de manuscrise, întocmind mai multe cărți care puneau în circulație texte religioase slavone și grecești de primă necesitate: evanghelii, scrieri patristice și hagiografice. Importanța particulară a acestor lucrări constă în acuratețea și eleganța caligrafiei, în măiestria cu care sunt executate ornamentațiile și miniaturile, de o armonioasă policromie. Sunt evidente modelele bizantine, dar miniaturistica sa conține numeroase elemente personale sau inspirate din surse folclorice autohtone care, tratate cu o tehnică perfectă, într-o viziune proprie, indică în **U.** un original artist plastic, primul cunoscut în cultura română. Capodopera lui este un *Tetraevangheliar* slavon din 1429 (păstrat la Biblioteca Bodleiană din Oxford) cu o grafie impecabilă, cu ornamente și miniaturi desăvârșite, cu tartaje de argint ciocănit și frumos legate. Alte șaisprezece manuscrise din perioada 1413-1449, semnate de el sau atribuite lui, se află în diferite locuri din țară (un *Tetraevangheliar* la Muzeul Național de Artă al României, un *Sbornic, Mărgăritarele Sf. Ioan Hrisostom, Leastvița lui Ioan Scărariul,* câteva minee la Biblioteca Academiei Române) sau din străinătate. Prin contribuția la realizarea și răspândirea cărților de cult, prin harul artistic, **U.** a fost un adevărat ctitor de cultură. Arta sa

caligrafică și miniaturistică a devenit model și temei pentru școala moldovenească de copiști și miniaturiști, cu apogeul în epoca de înflorire culturală a domniei lui Ștefan cel Mare. Manuscrisele artiștilor din Moldova au influențat întreaga arie slavonă, iar unele elemente grafice au fost perpetuate prin preluarea lor de către primii meșteri tipografi.

SCRIERI: *Evanghelia slavo-greacă (1429)*, în *Documente de artă românească din manuscripte vechi*, I, îngr. Ioan Bianu, București, 1922.

Repere bibliografice: Emil Turdeanu, *Les Lettres slaves en Moldavie: le moine Gabriel du monastère de Neamțu (1424–1449)*, „Revue des études slaves" (Paris), 1951; Sorin Ulea, *Gavril Uric, primul artist român cunoscut*, SCIA, artă plastică, 1964, 2; Ion-Radu Mircea, *Contribution à la vie et à l'oeuvre de Gavrile Uric*, RSE, 1968, 4; Mircea Tomescu, *Istoria cărții românești*, București, 1968, 22–23; Radu Constantinescu, *Texte românești în arhivele străine*, București, 1977, 17–23; *Dicț. lit. 1900, 879–880*; Sorin Ulea, *Gavril Uric*, SCIA, artă plastică, 1981; G. Popescu-Vâlcea, *Miniatura românească*, București, 1982, 11–17; Nestor Vornicescu, *Primele scrieri patristice în literatura noastră (sec. IV-XVI)*, ed. 2, Craiova, 1992, 193–201; Păcurariu, *Dicț. teolog.*, 467. *C. T.*

URICARIU, Doina (5.X.1950, București), poetă, eseistă și editoare. Este fiica Elenei (n. Melnic) și a lui Gheorghe Uricariu, ofițer; prenumele la naștere: Smaranda Elena Doina. Urmează

la București liceul (1961–1969) și Facultatea de Limbi Romanice, secția română-franceză (1969–1973). După câțiva ani ca liber-profesionistă, între 1979 și 1981 va fi secretar literar la Teatrul „Ion Vasilescu" din București, apoi redactor la Editura Eminescu. Va funcționa aici până în 1992. După 1989 devine și directoarea editurilor Olimp, Universalia și DU Style. Debutează cu versuri în 1966 la „Contemporanul", iar editorial cu placheta *Vindecările*, în 1976. Mai colaborează cu poezii, studii, eseuri, articole și cronici la „România literară", „Viața românească", „Scânteia tineretului", „Amfiteatru", „Neue Literatur", „Luceafărul" (episodic va deține o rubrică de recenzii), „Criterion", „Dreptatea", „Lumea nouă" (membră în comitetul de redacție), „Steaua", „Cronica", „Vatra", „Convorbiri literare", „Tomis", „Secolul 20", „Cahiers roumains d'études littéraires", „Poesis", „22", „Dilema", „Lumina" ș.a. Publică mai multe volume de versuri: *Jugastru sfiala* (1977), *Vietăți fericite* (1980), *Natură moartă cu suflet* (1982) ș.a., de eseuri: *Ecorșeuri. Structuri și valori ale poeziei românești moderne* (1989), precum și un studiu, la origine teză de doctorat, *Nichita Stănescu. Lirismul paradoxal* (1998). Este membră a Societății Culturale Europene și a PEN-Clubului român. I s-au decernat Premiul Uniunii Scriitorilor (1984) și Premiul revistei „Manuscriptum" pentru ediția Emil Botta, *Scrieri*, III (1987).

Un spațiu poetic delimitat de favorurile uimirii de sine și populat cu elemente ce susțin încordarea fizică, transferând-o adesea în spiritual. Un spațiu saturat de acvatic și lumini, unde ochiul devine pelerin însetat de propria-i icoană, iar laptele se face glas și umbră. Un spațiu narcisiac, în care sămânța leagă pământul de gurile cerului, privirea devine cordon ombilical ce leagă materia de semințele ei și unde fructul, miezul, măduva, lacrima roditoare, sfiala agresivă, suavitatea egofilă ori maternă, tremurul, energia domolită în peisaje mentale și senzualismul surdinizat cu voluptate reprezintă treptele vindecării de sine prin nevindecarea lucrurilor. Cam așa s-ar exprima critica tematistă, „richardiană" despre debutul lui **U.** *Vindecările* indicau preferința pentru microcălătoria în lucruri, în miezul strâmt și tainic al seminței, către o „margine a cărnii împrejur înflorită" ori în ochiul fecundat de lacrimă: „Ochiul rugatul de var/ sub nufăr orbește cândva/ inorog de petale/ lacrima". Pretutindeni e o lume filtrată, ca la Blaga, în care stările și imaginile ating eul doar vămuite de șoapte, stropi, semințe, frunze, „aschii de sânge", pleoape ș.a. Ceea ce conferă soliditate acestei lumi de senzații întretăiate de cugetare este poetizarea sistematică, încrengarea în plase metaforice, de unde și o oarecare monotonie. Ipostaza iubirii e de aflat în *Jugastru sfiala*, în care versurile conotează ideea maternității. Obsesia semințelor cedează locul dendrolatriei, imaginii poemului ca trunchi și spirit deopotrivă: „Sufletul, forfota ochiului/ nici o tainică zvârcolire/ fereastra: de o parte a ei poemul,/ de alta pomii de sânge ai lumii/ și sfoara întinsă până la împotrivire". Cu *Vietăți fericite* se trece de la profunzimea trăirilor către intensivitatea contemplativului. Meditația și nostalgia sunt învecinate, centrând energia eului în sfera unei alterități pierdute: „Eu stau în istovitul leagăn al privirii/ ca într-un jilț străin/ pe care-l afli cald/ de trupul celui ce l-a

locuit o clipă înainte// Și-ncet căldura lui mă cotropește/ aproape cred că l-am iubit cândva". Forța radiografică a privirii dictează acestei poezii cantonarea în universuri închise, cvasimaterne. Nu atât o apetență la minuscul, cum se observa în *Vindecările* și cum se va observa în *Natură moartă cu suflet* - sugestie și diafanitate -, cât o deschidere întru închidere, o energie risipită în mulțimi de elemente, refăcându-se tocmai prin alterare. Cu *Mâna pe față* (1984) și mai ales cu *Ochiul atroce* (1985) aproape nimic nu mai este „odihnitor" în poezia scrisă de **U.** Nu numai apariția generației '80 dictează adaptarea la poetica durității citadin-nevrotic-ludic-subversive, dar însăși trecerea poetei înspre altă vârstă prevestea regresiunea egocentrică și inaugurarea unui soi de anatomie a singurătății: „Retrage-te în tine, sărbătoare,/ singurătate, ține-mi ochii goi,/ văd ceea ce visez că văd, e bine,/ un râu de miere curge în noroi.// Simt lanțul moale, sunt verigi de cârpă/ și gesturi lenese ne irosesc,/ chiar mugurii ce vor țâșni din teaca/ acestor buruieni care tot cresc". Exhibarea unui limbaj anatomizant este însă doar o capcană: dominantă rămâne întemeierea culturală a imaginii. Moartea ca dulce momeală, „năpârlirea sensului", „cenușa moale" a pustiului și a trăirilor, oasele ca faguri ce adună mierea morții, plânsul „fluturând veșted în mine", calmul contemplativ („În toate o măsură potrivită/ loc împuținat vederea/ te amăgește și vezi"), obsesia devenirii și a limitei indică maturitatea în tipare reflexive, închiderea senzorialului în favoarea etalării culturale. De aici și impasul poeticii propriu-zise: **U.** se dedică eseisticii de tip simpatetic și baroc (*Apocrife despre Emil Botta*, I, 1983) și își reunește în volum articolele despre poezia mai mult sau mai puțin confină (*Ecorșeuri. Structuri și valori ale poeziei românești moderne*). Munca redactorului de editură, culisele politicii literare, concurența politică și profesională, ambiția de a păstori debuturi, pasiunea pentru istoria literară (**U.** a alcătuit ediții ale liricii lui Emil Botta, o antologie Dominic Stanca, după cum a îngrijit și postfațat *Jurnalul unei ființe greu de mulțumit* de Jeni Acterian, 1991) au trecut poezia în planul secund. Cartea despre Emil Botta era una spectaculoasă, într-un stil inflamat, participativ, artist, mai rar întâlnit în critica anilor '80, unde dominau rigorile, tirania verdictului și teoriile scientiste, în dauna esteticii calofil-emoționale. Ce e drept, însăși poezia lui Emil Botta era o suculentă invitație la baroc, la ambiguitate, la extaze, ratări, alcooluri ludic folclorizante, la histrionism, bufonade tragice, lirică a rolurilor și ipostazierilor, la grotesc, parodie, degradare, la ecorșeuri (termen drag autoarei) de tot felul și la „stadiul estetic" kierkegaardian. Formele teatralității și analiza bahtiană a sărbătorescului se contrapun cu folos tragicului carnavalesc și morbideții consumate cu grație de funambul, iar Emil Botta iese mult sporit prin înserierea la „corabia cu ratați" a generației '27.

SCRIERI: *Vindecările*, București, 1976; *Jugastru sfiala*, București, 1977; *Vietăți fericite*, București, 1980; *Natură moartă cu suflet*, București, 1982; *Apocrife despre Emil Botta*, I, București, 1983; *Mâna pe față*, București, 1984; *Ochiul atroce*, București, 1985; *Ecorșeuri. Structuri și valori ale poeziei românești moderne*, București, 1989; *Institutul inimii*, București, 1995; *Puterea Leviatanului*, București, 1995; *Nichita Stănescu. Lirismul paradoxal*, București, 1998; *Vindecările*, București, 1998; *Inima axonometrică*, pref. Al. Paleologu, București, 2002. **Ediții:** Dominic Stanca, *Un ceas de hârtie*, pref. edit., București, 1984 (în colaborare cu Sorana Coroamă-Stanca); *Emil Botta interpretat de ...*, pref. edit., București,1986 (în colaborare cu Paul P. Drogeanu); Emil Botta, *Scrieri*, III, pref. edit., București, 1987, *Un dor fără sațiu*, postfața edit., București, 1991; Jeni Acterian, *Jurnalul unei ființe greu de mulțumit*, postfața edit., București, 1991 (în colaborare cu Arșavir Acterian); *Filocalia*, I-II, introd. Virgil Cândea, postfața edit., București, 2001. **Traduceri:** Jean Chevalier, Alain Gheerbrant, *Dicționar de simboluri*, I-III, București, 1995 (în colaborare); Julia Kristeva, *Invazia lupilor*, București, 1996.

Repere bibliografice: Petru Romoșan, *„Vindecările", debut de excepție*, TR, 1976, 42; Nicolae Manolescu, *Tineri poeți*, RL, 1976, 50; Mihai Dinu Gheorghiu, *Vocația taumaturgică a poeziei*, CL, 1977, 1; Eugen Simion, *Poezia feminină*, LCF, 1978, 11; Rodica Șuiu, *„Jugastru sfiala"*, CL, 1978, 10; Ulici, *Prima verba*, II, *133-134*; Ciobanu, *Însemne*, II, *221-224*; Dan Laurențiu, *Drumul spre clarificare. Profil*, LCF, 1980, 10; Dan C. Mihăilescu, *Vocația sfielii*, T, 1982, 8; Ciobanu, *Opera*, *200-203*; Cândroveanu, *Printre poeți*, *178-182*; Poantă, *Radiografii*, II, *114-117*; Cornel Ungureanu, *„Apocrife despre Emil Botta"*, O, 1984, 12; Zaharia Sângeorzan, *Opera lui Emil Botta în oglinzile criticii*, CRC, 1984, 20; Dan C. Mihăilescu, *Emil Botta și critica totală*, ST, 1984, 5; Dan Ion Nasta, *„Apocrife despre Emil Botta"*, RITL, 1984, 3; Iorgulescu, *Prezent*, *295-299*; Ovidiu Nimigean, *„Ochiul atroce"*, „Dialog", 1986, 112-113; Călinescu, *Biblioteci*, *224-227*; Cistelecan, *Poezie*, *133-138*; Popa, *Clasici*, *160-162*; Laurențiu Ulici, *Vocația „critică" și aspirația „lirică"*, RL, 1989, 17; Piru, *Critici*, *209-212*; Mircea Vasilescu, *Lectura unui climat spiritual*, CNP, 1990, 19; Monica Spiridon, *„Ecorșeuri"*, F, 1990, 7; Papahagi, *Cumpănă*, *240-252*, *261-266*; Steinhardt, *Monologul*, *50-55*; Mircea Braga, *Pe pragul criticii*, Cluj-Napoca, 1992, *180-184*; Doina Curticăpeanu, *Sub semnul lui Hermes*, F, 1995, 6; Mihaela Ursa, *„Institutul inimii"*, APF, 1995, 10; Ulici, *Lit. rom.*, I, *160-162*; Simuț, *Critica*, *154-158*; Georgeta Drăghici, *Antologie de autor*, RL, 1999, 38; Popa, *Ist. lit.*, II, *568-569*; *Dicț. scriit. rom.*, IV, *673-674*; Horia Gârbea, *Inima 3 D a poetei*, LCF, 2003, 12; Amelia Pavel, *„Ecorșeuri"*, VR, 2003, 3-4. *D.C.M.*

URICARU, Eugen (1.XI.1946, Buhuși), prozator și traducător. Este fiul Mariei Uricaru (n. Movileanu) și al lui Eugen Uricaru, muncitori. Urmează școala generală la Bacău (1953-1962), Liceul Militar „Ștefan cel Mare" din Câmpulung Moldovenesc (1962-1964) și Facultatea de Filologie, secția română-italiană, a Universității „Babeș-Bolyai" din Cluj (1966-1971). În studenție se află între inițiatorii cenaclului Echinox, iar în 1968, la apariția revistei cu același nume, **U.** este redactor-șef doar al primului număr, fiind înlocuit la cererea autorităților, din cauza sumarului în care figurau texte de Emil Cioran, Martin Heidegger și Mircea Eliade; va deveni redactor-șef adjunct ulterior (1969-1971). Debutează în 1966 la „Ateneu" cu proză, și editorial în 1974 cu volumul *Despre purpură*. Publică intermitent poezie în „Tribuna" și în „Steaua", fiind redactor al acesteia din 1971 până în 1990. În decembrie 1989 întemeiază la Cluj-Napoca cotidianul „Adevărul în libertate", pe care îl va conduce numai câteva zile. Între 1990 și 1993 este redactor-șef adjunct al seriei noi a revistei „Luceafărul". Detașat la Ministerul Afacerilor Externe în 1991, un an mai târziu este numit atașat cultural în Grecia. Aici va scoate o revistă a comunității românești din Atena. Demisionează și trece director adjunct la Accademia di Romania din Roma

(1993–1995). Secretar al Uniunii Scriitorilor (1995–1997), va fi ales vicepreședinte (1997–2000) și președinte (din 2001). În 2003 este desemnat director al postului Radio România Cultural și secretar de stat în Ministerului Afacerilor Externe. A primit Premiul Uniunii Scriitorilor pentru *Mierea* (1978) și pentru *1784. Vreme în schimbare* (1984), roman recompensat și cu Premiul Academiei Române.

Despre purpură și *Antonia. O poveste de dragoste* (1978) sunt singurele cărți de povestiri scurte și nuvele ale lui **U.**, celelalte fiind romane. *Despre purpură* adună șase proze fantastice, mitice și parabolice, din care se conturează un univers specific creației sale viitoare, cu un reper – tărâmul imaginar Vladia – articulat mai târziu din aceste „bucăți de puzzle" în romanul cu titlul omonim (1982). În volumul de debut scriitorul explică misterul acestui ținut ficțional (modele putând fi Gabriel García Márquez cu *Un veac de singurătate* ori Samuel Butler cu *Erewhon*): „Vladia și oamenii săi nu există și de aceea cred că nu e prea greu de inventat". „Nevoia" de Vladia a personajului principal, Vicol Antim, se cristalizează în obsesie, o necesitate ludică de a (re)inventa un loc deja cunoscut. Vladia apare în trei imagini – vila misterelor Katerina, un „transport" iluzoriu și Vanessa Ligata, fluturele care semnalează fericirea. Autorul face de pe acum distincția între cei „proști" (neinițiații), care nu înțeleg sau nu sunt pregătiți pentru taine, și „ceilalți", puțini, „aleșii", iar prozele sunt doar intrări și ieșiri dintr-un spațiu profan într-unul sacru. Personajele încep să cunoască și reversul nemuririi, al ieșirii din temporal, al opririi timpului în loc: plictisul. „Ne plictisim de prea multă voie" – recunoaște cineva, de unde și drama: poți să faci orice din ceea ce se poate face, și din această cauză eroii ating un prag de suficiență, își doresc să nu mai facă nimic. Mircea Zaciu numește Vladia „un paradis derizoriu", iar proza lui **U.**, ce elimină convențiile și mizează pe adevărul utopiei, o „luptă cu fantasmele". Titlul ironic al nuvelei *Totul e în ordine* sugerează exact contrariul și totodată paradoxul unui spațiu livresc unde există totuși cineva care vrea să impună „ordine". În *Antonia* sau în *Târziul octombrie*, din a doua culegere de proze, **U.** continuă să dea semnificații simbolice textelor sale de sorginte baladescă și mitografică (Mircea Iorgulescu vede aici o „proiecție" a eroilor pe orizontul „întemeierii"), creând în același timp o lume „nouă". Vladia se reface acum din alte imagini enigmatice, ale oniricului, angoasei, halucinațiilor, din teamă și din coșmar kafkian, cu o „vânătoare" rituală, o construcție parodiind mitul întemeierii, cu un „castel" unde bărbații o fac pe „nebunii". Personajele masculine sunt de multe ori „slabe", „caraghioase", niște bufoni cu rol de purificare prin carnavalesc, în vreme ce femeile apar puternice, misterioase, sugerând forțe oculte, ca memorabilul personaj Tania, din povestirea *„La anii treizeci..."*. Antuza, de care se îndrăgostește Vicol, e „prezentă" constant, spunându-i bărbatului care nu o percepe la adevărata ei dimensiune de inițiatoare: „Când ai nevoie de mine o să vin". În aceste proze rituale stau germenii creației romanești de mai târziu, următoarele volume fiind ample, cu interlegături și destine menite nefericirii, ce se mută dintr-o carte și dintr-o lume în alta, având „probleme" și în cotidian, și în imaginar, cu personaje care nu mor pur și simplu, ci dispar de cele mai multe ori. *Rug și flacără* (1977), într-o oarecare măsură singura excepție de la genul mitic-parabolic anticipat în nuvele și povestiri, este cel mai apropiat de romanul realist-istoric, dar permițându-și evadări utopice. Interpretând liber biografia revoluționarului pașoptist Alexandru Bujor (devenit aici Alexandru Bota), autorul urmărește cronologic evenimente cunoscute, fantazând însă pe marginea lor, ca în pasajul cel mai insolit al cărții, dedicat inițierii masonice. Patriot ardelean, plecat să se înroleze în legiunile lui Garibaldi, protagonistul este convins de superiorul său să devină membru al societății secrete Rosa Rosarum. Organizația francmasonică îl va trimite cu o misiune specială în Principatele Române încă neunite, unde va fi manipulat în diverse scopuri și va eșua, practic autosacrificându-se. **U.** surprinde adevărul istoric, conectându-l cu ezotericul („Cutremură-te pentru misterele ce le porți fără să știi și fii puternic pentru a le putea desluși"). *Mierea* e o parodie a literaturii șablon, roman politic la limita dintre vis și realitate, construit pe schema ficțiune – nonficțiune, folosită și în următoarele cărți inspirate din contemporaneitate. Nichifor Goreac se întoarce în orașul său, unde totul e „nou" și mereu poate interveni „ceva". El vrea să scrie o carte despre instaurarea comunismului la douăzeci de ani după acest moment de răscruce, urmărind o perioadă tulbure: anii '50–'70. Roman al absenței și al întoarcerii fiului risipitor (de altfel, motivul

predilect al lui **U.**), stând sub un polemic moto deconstructivist la adresa normelor - „Se spune că în paradis curg râuri de miere" -, povestea lui Goreac este cea a unui idealist care suferă de pe urma unui grup de „acuzatori" într-un pseudoproces și vrea să își ia revanșa trezindu-i la „viață" pe cei care, asemenea lui Hăngănuș, l-au făcut încă din 1959 „să nu mai existe". Până la urmă va renunța la răzbunare, revenind doar la dragostea pentru Uliana, desfășurată într-un spațiu în care oamenii fug din calea torentelor Marelui Val (o aluzie la inundațiile de la începutul anilor '70). Interesantă e ideea autorului despre cultură ca formă perfidă a înfruntării omului cu natura. Și în *Așteptându-i pe învingători* (1981) principala luptă se dă cu inerția, **U.** analizând un univers închis, cu puține personaje, în interdependențe aproape maladive. Primul război mondial este urmărit din diferite perspective, cu spaima personajelor că nu înțeleg ce se întâmplă de fapt. Dezorientate, disperate, descumpănite, ele joacă mereu roluri, ceea ce le caracterizează fiind *black hole*-urile memoriei. Explicația disoluției conștiinței lor stă - crede romancierul - în renunțare: „Asta se întâmplă dacă oamenii *pleacă*". Tragismul acestor indivizi mereu călători vine chiar din permanența dorului de ducă și din negarea rădăcinilor în vechea lume, pe care au abandonat-o, cea nouă, pe care o descoperă sau o inventează, respingându-i ori neputându-i-se adapta. În *Vladia*, roman legat indisolubil de *Stăpânirea de sine* (1986), **U.** revine la realismul magic din proza scurtă, alternând normalul cotidian cu fantasticul parabolic. Într-un ținut al somniei, în care poți face absolut ce dorești, treptat se naște plictiseala pe care o dă libertatea fără limite și sens, lumea de aici fiind apăsată de „singurătatea neomenească, lipsită de suferință și tristețe". Lui Vicol Antim i se va revela că nu e de ajuns să fii fericit (ceea ce se spune în basmul *Tinerețe fără bătrânețe...*, pe care **U.** pare a-l relua cu infinite conotații), mai trebuie să vrei și să pleci, ajungând, inevitabil, într-o Vale a Plângerii. Romanul este punctul cheie al creației scriitorului, care preia situații și personaje în *Stăpânirea de sine* și în *Complotul sau Leonard Bâlbâie contra banditului Cocoș* (1990), cu aceleași schizoide evadări în lumi imaginare și cu aceeași iluzie a (re)devenirii. În *„La anii treizeci..."* (1989) Alexandru Martin desăvârșește ideea din basm: revenind la Comana, loc echivalent cu trecutul de care se rupsese, în goana după „viață fără moarte" îmbătrânește brusc și devine cenușă. Prins în jocul ielelor, el fusese avertizat de drăgaica Tania Mitrofan, cea care îi desăvârșise transformarea: „Dacă te *întorci*, o să suferi cumplit". În metamorfoza sa ireversibilă, dinspre ieri către azi - nu invers -, protagonistul repetă parcă istoria lui Gavrilescu din *La țigănci* sau a lui Viziru din *Noaptea de Sânziene*, prozele lui Mircea Eliade. Din nou există o teamă de propria viață și de schimbare, o dependență de un trecut de care nu te poți rupe, având loc iarăși o subminare a autorității sacrului printr-o „renaștere": Martin este reinventat auctorial de Tania, e creația ei, detașându-l de lumea lui inițială. Părăsit, personajul va încerca să revină la convențiile firești, dar nu va mai găsi pe nimeni și nu va recunoaște nimic, ca într-un fel de amnezie. *„La anii treizeci..."* este cel mai interesant roman erotic al lui **U.**, după cum *Glorie* (1987) este unul al vanității omului de a-și închipui că e divin. Ca într-un *déjà vu* al realităților paralele, unde indivizi banali se confruntă cu eroi generici „așteptați", scriitorul provoacă iar, prin arsenalul schimbărilor, într-o poveste despre soartă; reapare Goreac ca *persona* (iluminat) și se încearcă o falsă intrigă de *policier:* descifrarea enigmei legate de caseta portocalie a Micului Nogai, între plictiseala de a găsi piatra filosofală, de a fi nemuritor și îndrăzneala celui ce se amăgește absurd cu „tentația unei clipe de glorie". Și *Memoria* (1983), ca temă în conexiune cu *„La anii treizeci..."*, este o carte care îl reprezintă pregnant pe **U.** și pendulările lui între revelație și taină.

Dumitru Radu Popescu, Augustin Buzura, Eugen Uricaru și Ștefan Agopian

Autorul reconstituie afectiv evenimente de după primul război mondial, „încredințând" unor personaje din *Așteptându-i pe învingători* povara „desprinderii faptelor din real pentru a le trece în imaginar". Vorbind despre semne și memorie ca bombă cu explozie neprevăzută, prozatorul închipuie un roman precum o „chestie de imaginație" prin care oricine poate „minți" că a murit ori a trăit, ceea ce contează fiind doar cum (ar fi putut fi). **U.** demonstrează încă o dată că modelul său livresc este Mircea Eliade, din literatura română, și Borges, din cea universală. Singurii care pot fi fericiți sunt cei din categoria superioară, cum e Pangratty, cel care trăiește în viitor, anulându-și trecutul și prezentul. Omul poate deveni o simplă invenție, o născocire a minții noastre febrile. În Vladia - sau în oricare alt topos similar, creionat de memorie, încremenirea personajului, recrearea imaginii etc. - individul ajunge o proprietate a locului, iar fericirea adevărată e doar starea „deplinei conștiințe de sine". *Complotul...* este alt exercițiu de imaginație, o farsă unde motivul Vladiei e reactualizat sub pretextul senzațional al unei afaceri. Aici autorul brodează pornind de la un fapt real, cu un personaj ilar, care, scăpând de sub „controlul" guvernului (și al ficțiunii), poate produce haos și de aceea trebuie suprimat. E o lume de automate, de marionete cu creierul spălat, unde „cineva", Păpușarul, Sforarul-Șef, pune mereu în scenă, voit redundant, aceeași piesă, cu alte măști. Dacă personajele sunt vizionare și acțiunile lor epifanii, **U.**, obsedat de trecut, nu poate evada decât prin mitul eternei reîntoarceri și prin mister. Scriitorul adoptă stilul personajului său predilect, Antim Vicol: dintr-o nevoie interioară de sacru „revine, după un ritm imprevizibil, în teritoriul imaginar pe care l-a inventat [...] și adaugă o nouă imagine la cele deja existente - în felul acesta utopia lui livrescă poate să crească la infinit" (Eugen Simion).

Eugen Uricariu construiește de fapt parabole posibile, unde respectul pentru informația documentară e cea mai abilă dintre strategii: scoase din contextul istoriei în interiorul căreia au loc, „conspirațiile" sale ar putea deveni niște simboluri ale absurdului, în rețeaua cărora o existență poate cădea cu ușurință. Particularizarea lor istorică (într-un halou de ambiguitate ce le sporește valența de metafore narative ale destinului) le dă, în mod paradoxal, nu valoare „documentară" (fie și în sensul romanțării faptelor), ci concretețe ficțională.

MARIAN PAPAHAGI

SCRIERI: *Despre purpură*, Cluj-Napoca, 1974; *Rug și flacără*, Cluj-Napoca, 1977; ed. (*Stele călătoare*), București, 1998; *Antonia. O poveste de dragoste*, București, 1978; *Mierea*, București, 1978; *Așteptându-i pe învingători*, București, 1981; ed. (*Așteptându-i pe barbari*), București, 1999; *Vladia*, București, 1982; ed. pref. Dan Silviu Boerescu, București, 1997; *Memoria*, Cluj-Napoca, 1983; ed. Constanța, 2002; *1784. Vreme în schimbare*, București, 1984; ed. pref. Alex. Ștefănescu, Iași, 1999; *Stăpânirea de sine*, București, 1986; ed. pref. Dan Silviu Boerescu, București, 1999; *Glorie*, București, 1987; ed. pref. Ion Simuț, Pitești, 2002; *„La anii treizeci..."*, București, 1989; ed. (*Pentimento*), București, 2000; *Complotul sau Leonard Bâlbâie contra banditului Cocoș*, București, 1990; ed. București, 2003; *Navigare*, București, 1998. **Traduceri:** Ettore Capuano, *Poema d'amore. Opt sigilii de dragoste*, pref. Vasile Igna, Cluj-Napoca, 1982 (în colaborare cu Mariana Costescu); Enrico Calamai, *Himere și bani*, București, 1996; Aleksandr Soljenițân, *Pavilionul canceroșilor*, București, 1997 (în colaborare cu Maria Dinescu); Curzio Malaparte, *Kaputt*, pref. trad., București, 1999, *Pielea*, postfața trad., București, 2000; Carlo Collodi, *Pinocchio*, București, 2003; Italo Calvino, *Castelul destinelor încrucișate*, postfața trad., Iași, 2003.

Repere bibliografice: Ion Pop, *Eugen Uricaru*, ECH, 1971, 5; Nicolae Manolescu, *„Despre purpură"*, RL, 1975, 2; Ion Vartic, *Vladia. Trei comentarii*, ST, 1975, 7; Ulici, *Prima verba*, I, *37-40*; Mihai Ungheanu, *„Rug și flacără"*, LCF, 1977, 17; Nicolae Manolescu, *Romane istorice*, RL, 1977, 18; Mircea Zaciu, *Un roman antipatetic*, ST, 1977, 7; Dan Cristea, *Ficțiune și istorie*, LCF, 1977, 30; Dumitru Micu, *„Rug și flacără"*, CNT, 1977, 31; Dana Dumitriu, *Realitate și iluzie*, RL, 1978, 24; Iorgulescu, *Scriitori, 257-262;* Poantă, *Radiografii*, I, *55-58*, II, *144-147*; Stănescu, *Jurnal*, I, *117-126*; Zaciu, *Alte lecturi, 33-44*; Laurențiu Ulici, *O perspectivă nouă*, CNT, 1979, 2; Valentin F. Mihăescu, *Imaginar și realitate*, LCF, 1979, 11; Liviu Petrescu, *Valențe ale fantasticului*, TR, 1979, 17; Sasu, *În căutarea, 170-172*; Laurențiu Ulici, *Istorie și utopie*, RL, 1980, 42-43; Maria-Luiza Cristescu, *Impactul cu istoria*, RL, 1980, 50; Cristea, *Faptul, 278-282*; Zaciu, *Lancea, 101-107*; Costin Tuchilă, *Adaptarea la realitate*, LCF, 1981, 36; Valentin F. Mihăescu, *„Așteptându-i pe învingători"*, LCF, 1981, 42; Tomuș, *Mișcarea, 273-276*; Petru Poantă, *„Vladia"*, ST, 1982, 3; Livescu, *Scene, 194-195*; Valentin F. Mihăescu, *„Vladia"*, LCF, 1983, 47; Mircea Iorgulescu, *În captivitatea ficțiunii*, RL, 1983, 49; Vlad, *Lectura rom., 255-259*; Valentin Tașcu, *Memoria viitoare*, ST, 1984, 2; Ion Simuț, *„Memoria"*, ST, 1984, 2; Ion Pecie, *„Memoria"*, R, 1984, 9; Laurențiu Ulici, *„1784. Vreme în schimbare"*, CNT, 1984, 44; Valentin F. Mihăescu, *„1784. Vreme în schimbare"*, LCF, 1984, 48; Marian Papahagi, *Document și anamorfoză*, ST, 1984, 12; Condurache, *Portret, 204-207*; Moraru, *Textul, 190-193*; Alex. Ștefănescu, *Călătorie în timp*, RL, 1985, 28; Ioan Adam, *Istorie, transfigurare și continuitate umană*, RL, 1985, 35; Iorgulescu, *Prezent, 227-230*; Petru Poantă, *„Stăpânirea de sine"*, TR, 1986, 31; Valentin F. Mihăescu, *„Stăpânirea de sine"*, LCF, 1986, 42; Romul Munteanu, *Poezia și proza*, FLC, 1986, 52; Liviu Petrescu, *Povestea magului*, ST, 1987, 8; Marian Papahagi, *Întoarcerea zeilor*, TR, 1987, 33; Holban, *Profiluri, 345-356*; Constantin M. Popa, *Istoricitate și mitologie*, LCF, 1988, 30; Tuchilă, *Privirea, 52-66*; Valentin F. Mihăescu, *Le Modèle et l'image*, REVR, 1989, 2; Simion, *Scriitori*, IV, *414-435*; Nicolae Baltă, *Mitul actualizat*, CC, 1990, 1; Ioan Holban, *Emisferele de Magdeburg*, CRC, 1990, 15; Ion Buzera, *Bărbatul la treizeci de ani*, R, 1990, 4; Ovid S. Crohmălniceanu, *O parabolă de actualitate*, VR, 1990, 4; Vasile Spiridon, *„Complotul"*, ATN, 1991, 5; Nicolae Baltă, *Fictivul și realul*, VR, 1991, 8; Papahagi, *Cumpănă, 240-252*; *Eugen Uricaru*, RRI, IV, partea I, *381-401*; Vlad, *Lect. prozei, 301-306*; Nicolae Oprea, *Provinciile imaginare*, Pitești, 1993, *36-45*; Simuț, *Incursiuni, 221-231*; Ulici, *Lit. rom.*, I, *352-359*; Simuț, *Critica, 119-126*; Petrescu, *Studii transilvane, 194-200*; Cosma, *Romanul*, II, *149-153*; Romulus Diaconescu, *O lume a dialogului*, București, 1998, *113-124*; Alex. Ștefănescu, *Amurgul romanului istoric*, RL, 1999, 19; Ion Simuț, *Accesul spre mister*, RL, 1999, 19; Daniel Ștefan Pocovnicu, *Cartea eșecurilor memorabile*, CL, 2000, 10; *Clujeni ai secolului 20. Dicționar esențial*, Cluj-Napoca, 2000, *327*; *Dict. esențial, 860-862*; Micu, *Ist. lit., 360*; Popa, *Ist. lit.*, II, *681-682*; Negrici, *Lit. rom., 317-319*; Ioan Adam, *Parole în Balcania*, București, 2003, *140-145*; *Dict. analitic*, IV, *58-60, 410-413, 495-496*; Ioan Holban, *Istoria literaturii române. Portrete contemporane*, I, Iași, 2003, *183-189*. *A. Ml.*

URLĂTOAREA, revistă apărută la București, lunar, între 1 aprilie și 1 iulie 1923. Director: Valjan. Comitetul de direcție

(menționat la numărul 2): D.R. Ioanițescu, Dem. Micescu, G. Neter, I. Gr. Perieteanu, C. Stravolca, Țicu Ștefănescu; prim-redactor: V. Zamfirescu. Editată și scrisă de magistrați și avocați, mulți dintre ei mari nume ale baroului românesc, și preluând ca titulatură denumirea populară a „sălii pașilor pierduți" din Palatul de Justiție, **U.**, publicație de satiră care mărturisește a fi avut ca model revista pariziană „Quinzaine", se prezintă fără echivoc într-un *Cuvânt înainte* semnat de director: „A cui este această revistă? A tuturor...! A tuturor celor ce iubesc Baroul și Magistratura țării și ar vrea să le vază moralmente la rangul de prime instituții ale unui popor mare și civilizat. A tuturor care iubind frumosul și știința își dau seama că pentru a înălța patria trebuie să închine inteligența lor culturii românești". De altfel, cu mândrie neascunsă articolul *Juriștii în teatru* menționează nume de prestigiu ale lumii literare care provin din breasla profesioniștilor dreptății, începând cu B. Delavrancea și încheind cu contemporanii Valjan, I. Peretz ș.a. și cu reușitele lor scenice. Revista satirizează politicianismul corupt și veros (parabola *Mefisto*) și pe câțiva dintre mai marii zilei, cu predilecție în cadrul rubricilor „Cronica rimată", „Figurine" și „Reflexii". Printre poeziile lui Alexandru Bilciurescu, dedicate unor chipuri din mahalaua bucureșteană sub genericele „Miniaturi" (*Madrigal*) și „Mahalaua sentimentală" (*Lenuța, fată de bărbier, Preludiu, Tablou*), sunt risipite multe caricaturi și desene de P.A. Constantinescu, epigrame, catrene umoristice, amabile săgeți colegiale, cancanuri, glume, întâmplări hazlii din teatru și din justiție, scenete, cele mai multe iscălite C.T. Râzi, Ciacontas, Pipper, XYZ, Ticu, Pan, ce îi ascund, probabil, pe colaboratorii menționați la ultima pagină: Istrate Micescu, Ella Negruți, I. Gr. Perieteanu, Constantin Xeni ș.a. Proza autentică este reprezentată de I.C. Vissarion, cu *Le e amorțită limba* și *Probe prezumtive*, și de Artur Gorovei, cu o amintire de la începuturile sale ca magistrat, *Moș Coroiu, cinci sute*, unde apare ca personaj și avocatul Alexandru Sadoveanu, tatăl prozatorului. Parodia *La ministrul...*, după *La steaua...* lui Mihai Eminescu, dedicată împreună cu o epigramă lui Istrate Micescu, și articolul *Rezolvarea chestiunii feminine și a funcționarismului*, de susținere a drepturilor femeilor, epuizează materialul citabil din cele patru numere apărute. Alți colaboratori: Șt. Marinescu-Bolintin, Victor Mălin (Lucrețiu Pătrășcanu). *R. P.*

URMUZ (pseudonim al lui Dimitrie Dim. Ionescu-Buzău; 17.III.1883, Curtea de Argeș - 23.XI.1923, București), prozator. Este fiul Elizei (n. Pașcani) și al lui Dimitrie Ionescu-Buzău, medic. La maturitate va semna Demetru Dem. Demetrescu-Buzău. Urmează Școala primară „Antim" și Liceul „Gh. Lazăr" la București, unde familia se stabilise în 1889. Înscris, din voința tatălui său, la Facultatea de Medicină, o părăsește după un an, trecând la Drept. În 1904 efectuează serviciul militar, încheindu-l cu gradul de sublocotenent. Este judecător stagiar la Răchițele (județul Argeș), Casimcea (județul Tulcea), Ghergani (județul Dâmbovița), Târgoviște. În 1913 ajunge ajutor de grefier la Înalta Curte de Casație. Mobilizat, participă la campania din Bulgaria. În anul următor este concentrat pentru manevre. În timpul primului război mondial lucrează în administrație la Bârlad și Iași. Fire deosebit de liniștită, interiorizat, dar sociabil, **U.** citea cu pasiune de mic și era irezistibil atras de muzică. Se dorea compozitor, și chiar avea să încerce compoziția. După întoarcerea în Capitală frecventează concertele de la Ateneul Român, ia lecții de contrapunct, exersează la pian, vizitează muzee, expoziții. Începuse să scrie din adolescență. Prozele și le-a alcătuit (după spusele surorii sale, Eliza V. Vorvoreanu) în 1907-1908, căci în 1909 le citea familiei și prietenilor și „încă de pe vremea când era judecător exilat la Ghergani, adică înainte de 1912 [...], le trimetea prietenilor, artiștii Gr. Mărculescu și Ciprian, cari le citeau la cafeneaua Capșa, unde se făcea mult haz" (Sașa Pană). Nu au fost însă tipărite decât în 1922, când Tudor Arghezi publică în „Cugetul românesc" *Pâlnia și Stamate* și *Ismail și Turnavitu*. Altele aveau să apară după moartea sa, în 1925 în „Punct" (*Emil Gayk, Plecarea în străinătate, Cotadi și Dragomir*), în 1928 în „Bilete de papagal" (*Algazi & Grummer*) și în

Desen de Marcel Iancu

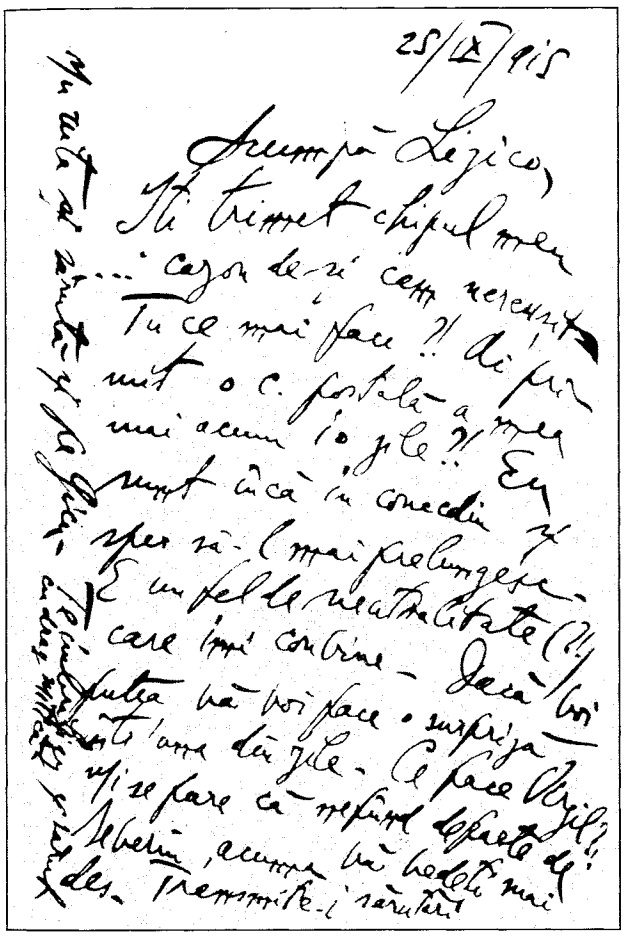

Scrisoare către Eliza V. Vorvoreanu

„Contimporanul" (*După furtună*), iar în 1929-1930 în „unu" (*Fragmente antologice, Cronicarii*). În 1928 numele scriitorului devenise titlul unei publicații de avangardă scoase de Geo Bogza la Câmpina. Revista „unu" îi consacră în întregime numărul 31/1930. La editura acesteia, Saşa Pană tipărește în 1930 primul volum de scrieri urmuziene. Tot el va întocmi culegerea *Pagini bizare* (1970). Purtătorul numelui literar Urmuz (dat de Tudor Arghezi) a murit într-o noapte, sinucigându-se cu un foc de revolver, într-un chioșc din apropierea Bufetului de la Șosea.

Premergător, potrivit caracterizării lui Eugen Ionescu, al „revoltei literare universale", „unul din profeții dislocării formelor sociale, ale gândirii și ale limbajului", creator care, după Geo Bogza, „cel dintâi de aici și de aiurea [...] a făcut [...] din vârful peniței, ca de pe o trambulină [...], primul salt pe o planetă nouă, cu o altă atmosferă și o altă geografie a sensibilității", **U.** a scris în opoziție nu doar cu literatura contemporană lui, ci cu literatura română din toate timpurile și, mai mult decât atât, cu producția scriptică a umanității. E cel mai straniu dintre autorii români, precursor pe plan mondial al (anti)literaturii structurate de principiul absurdului. La un prim strat de semnificație, proza urmuziană e o parodie radicală a ceea ce azi se numește „limbaj de lemn". Fraze impecabil construite, în conformitate cu normele gramaticii și ale limbii literare, coerente și logice în aspectul strict denotativ, sunt lipsite de orice sens și de orice conținut imediat accesibil. Ele constituie un mod de a vorbi fără să spună ceva. „Cea mai mare parte din an Ismaïl nu se știe unde locuiește. Se crede că stă conservat într-un borcan situat în podul locuinței iubitului său tată, un bătrân simpatic cu nasul tras la presă și împrejmuit cu un mic gard de nuiele. Acesta, din prea multă dragoste părintească, se zice că îl ține astfel sechestrat pentru a-l feri de pișcăturile albinelor și de corupția moravurilor noastre electorale." Efectul asupra cititorului neavizat al unor formulări ca acestea, ieșite parcă dintr-o mașină dereglată, nu e de altă natură decât cel produs de parcurgerea unor enunțuri într-un limbaj tehnic al căror cod nu l-ar poseda, precum cel juridic, de exemplu. Dar asemenea paralogisme apar în viață pretutindeni: în discursurile de orice fel, mai cu seamă în cel politic, în presă, în biserică, în literatură. Vidul de gândire și incoerența semantică se pot instala în orice domeniu, în orice stil. Odată cu vorbirea, prozele lui **U.** parodiază (cum s-a remarcat) și literatura: însemnările de călătorie bunăoară (*Plecarea în străinătate*), epica aventurilor romanțioase (*După furtună*), romanul de dragoste (*Pâlnia și Stamate*), bildungsromanul cu desfășurarea în sfera artei (*Fuchsiada*). Ducând la ultima expresie posibilă antiliteratura, aceste proze conțin totuși literatură, în schiță extrem caricaturală, evident, Pompiliu Constantinescu crezând că poate identifica în ele embrioni de teme și tipuri. Decodările criticului sunt discutabile, dar nu se poate nega că aventurosul Stamate, lansat în escapade extraconjugale, e un „burghez" (poate nu chiar cu totul „fără imaginație"), că Ismaïl, cocotă masculină (cu „favoriți și rochie"), ascunde „schema sufletească a politicianului", că Algazy și Grummer, Cotadi și Dragomir travestesc rudimente ale unor psihologii de comercianți. Preluând sugestia de interpretare în această direcție, voiajorul în străinătate, cap al unei familii rătești, ar fi un virtual filistin plat, iar Emil Gayk, ciugulitorul de grăunțe, o pasăre de pradă cu vocație de birocrat („ascuțit bine la ambele capete") și de huligan naționalist (el „poartă pe umărul drept un susținător de armă" și vrea „transilvăneni fără Transilvania"). O chestiune finală ar fi aceea dacă totul în *Pagini bizare* e numai parodie, dacă nu cumva sensul e mai adânc. Existând „comedie tragică", tragicul se poate disimula sub învelișul parodicului și al absurdului. Parodiind vorbirea în formule, **U.** semnalează implicit tragedia limbajului. Nu se poate vorbi eludând orice convenții, iar convenția devine, inevitabil, clișeu. Și cum gândirea comunică doar prin limbaj, ea riscă în orice moment să eșueze în stereotipii. Cât privește totalitatea existenței umane, inclusiv infinitatea inefabilelor sufletești, funcționările ei sunt determinate evident de mobiluri primare, instinctuale, de resorturi tot atât de simple, în ultimă expresie, ca ale oricărui mecanism. Oamenii sunt adesea personaje urmuziene. Singuratic și bizar sub înfățișarea lui de funcționar hipercorect, de burghez desăvârșit, **U.**

a făcut, postum, școală. Mimat de o seamă de avangardiști - Jacques G. Costin (*Exerciții pentru mâna dreaptă*, 1931), Moldov (*Repertoriu*, 1935), Mihail Avramescu, sub pseudonimul Ionathan X. Uranus (texte în „Bilete de papagal", 1928-1929, „Radical" etc.), Madda Holda (*Cărți de vizită*, 1931), Grigore Cugler (*Apunake și alte fenomene*, 1934), Sașa Pană, Vasile Dobrian –, el e continuat, în alt stil, de Eugen Ionescu, care îi și transpune „paginile bizare" în franțuzește, introducându-l în sfera de rezonanță a literaturii universale.

Astfel, dintr-o meditație care-l va fi dus cine știe până peste câte granițe ale realității și din violența necesității de a fi prezent într-un concret pe care-l disprețuia și din care s-ar fi vrut evadat s-a născut arta acestui straniu Urmuz care, alături de Eminescu, prin zbuciumul și sfârșitul lor tragic, prin încăpățânarea de a nu găsi în viață vreun confort oarecare, sunt singurii la noi care au ridicat pulsațiile literaturii până acolo unde peste ocean le-a dus Edgar Poe, și în Franța galeria ciudată, de panopticum, a „poeților blestemați".

GEO BOGZA

Urmuz (1883-1923) invență - poate prin 1907-1908, dată când compunea primele sale „pagini bizare" - un adevărat limbaj suprarealist. Era un magistrat conștiincios, cu înfățișare de burghez politicos, nemanifestând, aparent, nici o ciudățenie, nici o revoltă. Era un coleg bun, un fiu bun, un celibatar bun. Proza pe care o scria era destinată să fie citită doar fraților mai mici și surorilor ca să-i desfete. Abia prin 1919 câțiva scriitori temerari, aflând aceste pagini manuscrise, înțeleseră că onestul magistrat era purtătorul unui mesaj foarte deosebit. Ei îl publicară, sub numele Urmuz, care ascundea identitatea prozaică a judecătorului Demetrescu. [...] *Este Urmuz un suprarealist autentic? Poate că, deoarece nu părăsește niciodată luciditatea sa ironică, e numai un caraghios, un frate spiritual al lui Jarry? Sau încă, dacă vrem să descoperim oarecare implicații, poate fi considerat un fel de Kafka mai mecanic și mai grotesc? Suprarealiștii din România îl revendică șef de coloană. În orice caz, Urmuz este într-adevăr unul din premergătorii revoltei literare universale, unul din profeții dislocării formelor sociale, ale gândirii și ale limbajului din lumea asta, care, astăzi, sub ochii noștri, se dezagregă, absurdă ca și eroii autorului nostru.*

EUGEN IONESCU

SCRIERI: *Urmuz*, îngr. Sașa Pană, București, 1930; *Addenda*, în G. Ciprian, *Scrieri*, II, pref. Petre Pintilie, București, 1965, *295-317*; *Pagini bizare*, îngr. Sașa Pană, București, 1970; ed. bilingvă (*Pagini bizare - Weird Pages*), tr. Stavros Deligiorgios, București, 1985; ed. îngr. și pref. Gheorghe Glodeanu, Piatra Neamț, 1996; ed. plurilingvă (*Pagini bizare - Pages bizarres - Weird Pages - Pagine bizarre*), tr. Carmen D. Blaga, Timișoara, 1999; ed. îngr. Ion Pop, postfață Corin Braga, Cluj-Napoca, 1999; ed. pref. Nicolae Manolescu, București, 2003.

Repere bibliografice: G. Ciprian, *Hurmuz*, CN, 1925, 45; Arghezi, *Scrieri*, XXVII, *182-185*; al. bd.[Alexandru Bădăuță], *Al doilea Vlaicu Vodă?*, VL, 1928, 75; Geo Bogza, *Urmuz*, „Urmuz", 1928, 1; Ștefan Roll, *Scurt-circuit Urmuz* , „unu", 1929, 9; Geo Bogza, *Candelă-stea. La mormântul lui Urmuz*, „unu", 1929, 9; Geo Bogza, *Urmuz premergătorul*, „unu", 1930, 31; G. B. [Geo Bogza], *Fuchsiada*, „unu", 1930, 31; Ilarie Voronca, *Ascultați-vă așadar foamea*, „unu", 1930, 31; Călinescu, *Cronici*, I, *260-261*; Perpessicius, *Opere*, V, *55-58*; Constantinescu, *Scrieri*, V, *148-149*; Aderca, *Contribuții*, II, *444*; Boz, *Cartea*, *215-222*; Sașa Pană, *Sadismul adevărului*, București, 1936, *45-53*, *245-246*; Biberi, *Études*, *150-151*; Călinescu, *Principii*, *28-34*; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *804-805*, *Ist. lit.* (1982), *888*; Vianu, *Opere*, IV, *445-446*; G. Călinescu, *Anti-piesa*, CNT, 1958, 37; Eugen Ionescu, *Précurseurs roumains du surréalisme*, „Les Lettres nouvelles", 1965, ianuarie-februarie; Barbu Brezianu, *Câteva date noi (despre Urmuz)*, ARG, 1966, 1; Sașa Pană, *Urmuz (simple note și rememorări)*, ATN, 1966, 11; Eliza V. Vorvoreanu, *Amintiri inedite despre Urmuz*, ARG, 1967, 3; Philippide, *Scrieri*, IV, *250*; Călinescu, *Eseuri*, *66-85*; Eugen Ionescu, *Acesta a fost Urmuz*, VR, 1968, 4; G. Brătescu, C. Bercuș, *Urmuziana. Documente*, LCF, 1968, 47; *Urmuz*, ALR, *484-493*; Ion Pop, *Avangardismul poetic românesc*, București, 1969, *137-148*; Sorescu, *Teoria sferelor*, *107-129*; Petru Vintilă, *Urmuz. Fals tratat de istorie literară*, LCF, 1970, 8; Damian Necula, *Straniul cotidian sau Caricatura lui Urmuz*, VR, 1970, 2; Antoaneta Tănăsescu, *„Măștile" lui Urmuz*, CNT, 1970, 17; George Pruteanu, *Despre Urmuz*, RL, 1970, 21; Maria Vodă Căpușan, *Ionescu și Urmuz*, TR, 1970, 31; Nicolae Balotă, *Urmuz*, Cluj, 1970; Matei Călinescu, *Eseuri despre literatura modernă*, București, 1970, *73-92*; Cristea, *Interpretări*, *224-229*; M. Nițescu, *Din nou despre Urmuz*, RL, 1971, 2; Florin Mihăilescu, *Urmuz între supralicitare și negație*, VR, 1971, 3; George, *Semne*, *305-312*; Manolescu, *Teme*, I, *79-83*; Crohmălniceanu, *Literatura*, I (1972), *570-576*; Piru, *Varia*, I, *315-317*; Sașa Pană, *V. Voiculescu și Urmuz. Din laboratorul paginilor bizare*, MS, 1973, 3; Piru, *Analize*, *287*; Balotă, *Ion*, *379-403*; George Muntean, *Urmuz*, MS, 1975, 3; Dan, *Proza*, *300-303*; Ionescu, *Romanul*, *69-73*; Negoițescu, *Analize*, *233-237*; Raicu, *Critica*, *13-19*; Cristea, *Arcadia*, *116-121*; Mădălina Nicolaescu, *Urmuz în limba germană*, SXX, 1978, 7-9; Ion Cruceană, *Câteva date biografice despre Urmuz*, RITL, 1978, 3; Mihail Cruceanu, *De vorbă cu trecutul...*, București, 1978, *88-94*; Negrici, *Figura*, *106-110*; Marin Mincu, *Avanguardia romena e avanguardia europea*, în *Poesia romena d'avanguardia. Testi e manifesti da Urmuz a Ion Caraion*, îngr. Marco Cugno și Marin Mincu, Milano, 1980, *25-47*; Ion Pop, *Jocul în mișcarea de avangardă*, ST, 1981, 12; Piru, *Ist. lit.*, *405-406*; Mircea Iorgulescu, *Un artist numit Urmuz*, RMB, 1983, 11 934; *Centenar Urmuz*, LCF, 1983, 11; Ion Pop, *Urmuz. Schiță de portret*, RL, 1983, 11; Mircea Scarlat, *Morala unor (pseudo) morale*, RL, 1983, 11; Geo Bogza, *Urmuz*, RL, 1983, 11; Cezar Baltag, *Urmuz și lumea pozitivă*, ARG, 1983, 3; Constantin Pricop, *Urmuz*, CL, 1983, 3; Ion Pop, *Urmuz al posterității*, ST, 1983, 3; M.N. Rusu, *Urmuz (100 de ani de la naștere)*, VST, 1983, 15; Nicolae Mecu, *La început a fost literatura. Urmuz*, ARG, 1983, 4; Ion Coja, *Urmuziana*, ARG, 1983, 4; George Munteanu, *Un prevestitor de drumuri noi*, ARG, 1983, 4; Gheorghe Tomozei, *Amintiri despre Urmuz*, „Urzica", 1983, 4; Ion Biberi, *Urmuz și Morgenstern*, RL, 1983, 32; Szász János, *Urmuz și Kafka*, RL, 1983, 32; Marin Mincu, *Urmuz - Un caz limită*, MS, 1983, 3; M.N. Rusu, *Date inedite despre Urmuz*, AFT, 1983, 9; M.N. Rusu, *Urmuz și istoria arhitecturii românești*, AFT, 1983, 11; Manolescu, *Arca*, III, *9-35*, *passim*; [*Urmuz*], în *Avangarda literară românească*, îngr. și introd. Marin Mincu, București, 1983, *18-25*, *59-85*, *682*; Nițescu, *Atitudini*, *202-205*; Mira Simian, *Urmuz il precursore*, tr. Gaspare Mancuso, Torino, f.a.; Silviu Angelescu, *Portretul literar*, București, 1985, *124-126*; Sorescu, *Ușor cu pianul*, *299-300*; George Macovescu, *Urmuz*, MS, 1986, 3; Mincu, *Eseu*, *260-269*; Scarlat, *Ist. poeziei*, III, *14-17*; Șerban Cioculescu, *Dialoguri literare*, București, 1987, *115-116*; Mircea Vasilescu, *Urmuz: avers și revers*, RITL, 1988, 1-2; Sașa Pană, *Despre Tristan Tzara și Urmuz*, MS, 1990, 3-4; Paul F. Silvan, *Antologia personajului urmuzian*, F, 1990, 12; Pop, *Avangarda*, *40-61*, *passim*; Daniela Todorova, *Limbajul creator de universuri autonome la Urmuz*, LL, 1991; Nicolae Manolescu, *Urmuz abstracționist*, ST, 1991, 12; Negoițescu, *Ist. lit.*, I, *237-239*; Marian Popescu, *O lecție cu Urmuz*, TTR,

1992, 4; Nicolae Manolescu, *Urmuz*, RL, 1993, 10; V. Fanache, *De ce s-a sinucis Urmuz?*, APF, 1993, 3–4; Corin Braga, *În lumea oglinzii*, APF, 1993, 3–4; Sorin Vieru, *Șapte motive pentru care s-a sinucis Urmuz*, APF, 1993, 3–4; Constantin Cubleșan, *Fantasticul absurd*, ST, 1993, 3–4; Elvira Sorohan, *Urmuz, ironia iconoclastă*, RL, 1993, 45; Christian Bolog, *Urmuz și labirintul*, JL, 1995, 43–48; Cornel Munteanu, *„Pagini bizare"*, ST, 1996, 4–5; Elvira Sorohan, *Urmuz și suprarealismul*, JL, 1996, 49–52; Geo Vasile, *Urmuz sau Estetica vidului*, LCF, 1997, 24; Pop, *Pagini*, *9–16;* Anca-Maria Rusu, *Antecedente românești ale teatrului absurdului*, DL, 1998, 36; Glodeanu, *Poetica*, *338–351;* Cărtărescu, *Postmodernismul*, *299, 351, 360–361; Dicț. esențial*, *862–864;* Nicolae Crețu, *„Jocurile" lui Urmuz*, CL, 2001, 6; *Dicț. analitic*, III, *260–263;* Adrian Lăcătuș, *Urmuz*, Brașov, 2002; Irina Marin, *Urmuz, eternul precursor*, RL, 2003, 25; Paul Cernat, *Urmuz: un conservator eretic?*, OC, 2003, 193; Cecilia Burtică, *Urmuz avant Dada (Urmuz sau Originile suprarealiste)*, pref. Dumitru Gherghina, Craiova, 2003; Ovidiu Morar, *Avatarurile suprarealismului românesc*, București, 2003, *63–69, passim.* *D. Mc.*

URMUZ, publicație apărută la Câmpina, lunar, între ianuarie și iulie 1928. Subtitlul inițial, „Revistă de avantgardă", se schimbă odată cu numărul 3 în „Vitrina de artă nouă îngrijită de George Bogza", acesta asigurând și directoratul. Dacă la început, după cum precizează numărul de deschidere, se vor publica colaborări ale grupării de la „Integral" din București, în primele numere semnând Ilarie Voronca, Gheorghe Dinu (Stephan Roll), Al. Tudor-Miu și, în limba franceză, Tristan Tzara, Pierre Reverdy, Paul Éluard, F. T. Marinetti, începând

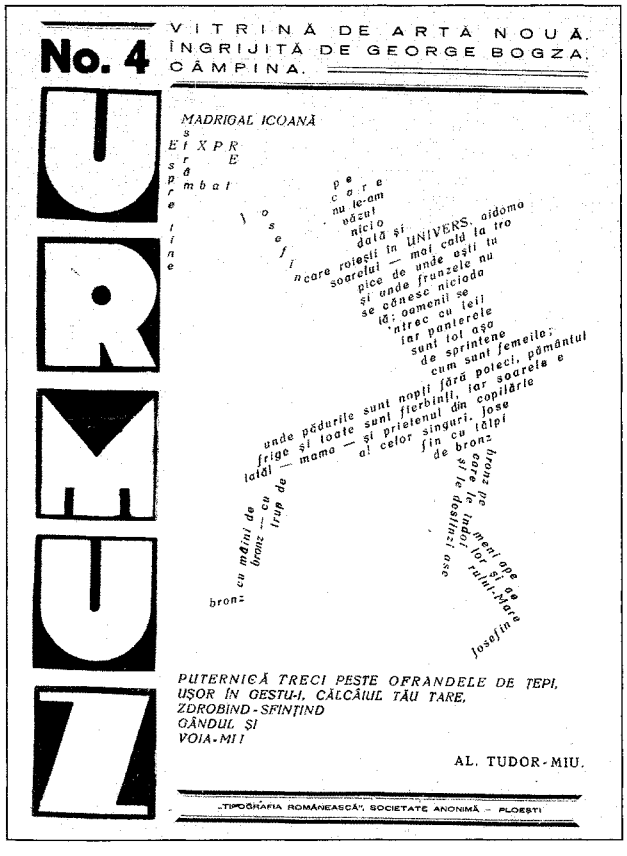
URMUZ

No. 4

VITRINĂ DE ARTĂ NOUĂ. ÎNGRIJITĂ DE GEORGE BOGZA. CÂMPINA.

MADRIGAL ICOANĂ

PUTERNICĂ TRECI PESTE OFRANDELE DE TEPI,
UȘOR ÎN GESTU-I, CĂLCÂIUL TĂU TARE,
ZDROBIND - SFINȚIND
GÂNDUL ȘI
VOIA - MI !

AL. TUDOR - MIU.

„TIPOGRAFIA ROMÂNEASCĂ", SOCIETATE ANONIMĂ — PLOIEȘTI

cu numărul al treilea revista va fi scrisă „în întregime de câmpinenii George Bogza și Al. Tudor-Miu". Beneficiind de experiența publicațiilor avangardiste care au precedat-o (între care „75 HP"), **U.** se lansează cu fervoare negativistă și intransigență, trezind ecou în presa vremii. Fără opțiunea unei orientări explicite în peisajul experimentalist al avangardei, revendicându-se doar din izolarea orgolioasă și originalitatea șocantă a patronului spiritual al cărui nume îl poartă, **U.** adoptă maniera suprarealismului, curent care din anul 1928 atrage cam toate grupările avangardei românești, deși termenul ca atare nu apare în articole, înlocuit prin noțiunea mai generală modernism. Editorialul din primul număr (*Urmuz*), semnat de Bogza, mai degrabă manifest decât program estetic, respinge prejudecățile și convențiile moralei burgheze, precum și clișeele prin care acestea pătrunseseră în artă. Pe un ton exaltat, în exprimări metaforice, este elogiat aportul lui Urmuz, care „lucrând în colțul obscur [...] a deschis robinetele frigului care acum cuprinde pe toți". Scriitorilor li se recomandă opoziția neconcesivă la vechi, mobilitate în afirmarea opțiunilor, dinamism în exprimare, pledoaria încheindu-se vibrant cu îndemnul adresat confraților de a se ralia direcțiilor noii publicații. Într-un articol despre condiția poetului se afirmă tranșant că „acest animal de o proveniență cu totul dubioasă a făcut revoluție. Îi știați locul pe o panoramă [...] în fața mulțimii imense și devoratoare de poezie, o paiață trasă de diverse sfori sentimentaliste se agita, mieunând patetic". Dar revoltat, creatorul „retează sforile sentimentaliste, începe să-și poarte gândul prin stele" și sfidător, „mulțimii care îi cerea versuri, îi trimite scuipat". Programatic este și articolul omagial însoțit de o ilustrație a lui Marc Chagall, pe care Geo Bogza i-l dedică lui Ilarie Voronca cu ocazia apariției volumului *Ulise*. Cu același ton insurgent și în imagini violente se precizează că Voronca, „inventatorul pictopoeziei", este semnatarul *Aviogramei* - manifestul revistei „75 HP" –, „eroica bombă [...] care a transformat capul tuturor stârpiturilor într-o imensă pădure de bidinele". Pentru a sublinia impactul înnoitor al demersului său, evoluția literară a scriitorului e văzută în termenii unei bătălii: trimisă din primele linii ale avangardei, unde se dădea lupta împotriva unor „stări false care se cuibăriseră într-un suflet prăfuit", bomba „a izbit în plin", iar Voronca „s-a afirmat precis ca un proiectil. Ardeau atunci violent toate buruienile ce înțeleniseră din timpuri poezia: anecdota, morala, luna, lacul, ochii albaștri", în vreme ce tinerii distrugeau trecutul „cu frenezia devastării unui oraș invadat de dușmani". Direcționată de aceste principii, în spirit de frondă, arta devine „dreptul suprem de a-ți bate joc de toți, de toate, după ce în prealabil îți bătuseși joc de tine însuți". Două numere mai târziu alt text al lui Geo Bogza, *Piedestal lui Ilarie Voronca*, completează elogiul adus poetului: „te simt în sufletul meu pe un jilț cu ulise/ bătrânul cel viu din veacurile moarte/ care a luptat în fața cetăților cu porțile închise/ și a știut să citească viața întocmai ca pe o carte". Revolta existențială își află locul în versuri ce transmit o exasperare profundă, iar scrisul, deopotrivă catharsis și asumare dinamică a vieții, înseamnă repudierea sfidătoare a conceptului tradiționalist

despre creație. Poeziile din paginile revistei explorează zone ascunse ale psihicului, sentimente eliberate de tabuuri, bazate, ca și arta autentică, pe dorința descătușată. Imagistica se remarcă prin tendința de a epata: viziuni insolite, asocieri încifrate, exprimări abrupte, ton exaltat sau, folosind cuvintele lui Geo Bogza, „lucruri care nu au mai fost spuse niciodată [...] înzestrează generos poezia". Rubrica de comentarii critice „Haut-parleur" elogiază creația novatoare și atitudinile favorabile modernismului. Astfel, în creația lui Ion Barbu se găsește „un rafinament al cuvântului în așezarea lui care te supără când nu ești viciat de poezie", Tudor Arghezi este „cioplitor solitar de cuvinte vechi cu înțelesuri noi", iar cu prilejul apariției volumului al treilea din *Istoria literaturii române contemporane* se apreciază „atitudinea de înalt stilist" a lui E. Lovinescu și „discernământul obiectiv" cu care acesta „citează și discută pe Tristan Tzara, Ion Vinea, B. Fundoianu, Ilarie Voronca, Mihail Cosma, Stephan Roll, Romulus Dianu, Sergiu Dan". Un articol mai substanțial este dedicat „Biletelor de papagal", care, „în rarefiata noastră publicistică, cu reviste apărând la mari intervale, asemeni ghiulelelor dintr-un tun răpciugos care se strică după fiecare tragere [...], sunt tirul rapid al unei mitraliere perfecte". Numele noi lansate de publicația condusă de Arghezi „sunt îndrăznețe și dinamice, ca mugurii care au supt din seva unui pământ curățat de otrăvuri", în vreme ce contribuțiile lui Mihail Sadoveanu și ale Otiliei Cazimir sunt criticate cu inclemența obișnuită a redactorilor de la **U.** Remarci acide despre revistele tradiționaliste și atacuri cu ton de pamflet la adresa unor personalități ale vieții culturale sunt grupate la minirubrica „Gonococi". Paginile sunt presărate cu ilustrații de Angelo Maino, Victor Brauner, Geo Bogza, cu semnale editoriale și numeroase anunțuri de popularizare în manieră avangardistă a unor tipărituri înrudite ca spirit. *Il. C.*

URSA, Mihaela (25.IX.1971, Sângeorz-Băi), eseistă, critic literar. Este fiica Mariei Ursa (n. Artene), profesoară, și a lui Iacob Ursa, instructor feroviar. Urmează Liceul „George Coșbuc" din Năsăud (1986-1990) și Facultatea de Litere, secția română-engleză, a Universității „Babeș-Bolyai" din Cluj-Napoca (1990-1995). După absolvire este asistent-cercetător la Institutul de Lingvistică și Istorie Literară „Sextil Pușcariu" (1996-1998), apoi cadru didactic la Facultatea de Litere din Cluj-Napoca, unde predă literatura comparată. Debutează la „Tribuna" în 1990, iar editorial cu eseul *Optzecismul și promisiunile postmodernismului* în 1999 (Premiul Uniunii Scriitorilor). Mai colaborează la „Apostrof", „Steaua", „Vatra", „Observator cultural", „Echinox", „Orizont", „Poesis" ș.a. A făcut parte dintre autorii *Dicționarului analitic de opere literare* (I-IV, 1998-2003).

U. e interesată cu precădere de fenomenul optzecist, pe care urmărește să-l supună unei contemplări de „a doua zi". Cu toate acestea, evită conceptualizările autosuficiente, după cum rămâne imună la tentația impresionismului liricoid sau militant. Dimpotrivă, buna așezare teoretică și deschiderea comparatistă îi permit să demareze, dintr-o perspectivă holistă, situată dincolo de partizanatele generaționiste, o dezbatere privitoare la perspectivele pe termen mediu ale literaturii române actuale. Astfel, *Optzecismul și promisiunile postmodernismului* se impune nu atât prin disocierea celor două concepte, cât prin discutarea cauzelor și a consecințelor acestora. După o succintă radiografiere a teoriilor românești și străine asupra postmodernismului, **U.** punctează cele două antinomii din cadrul optzecismului: cea dintre dominanta textualistă (de sorginte franceză) și cea propriu-zis postmodernă (venită pe filieră americană), dar și cea dintre estetica preponderent postmodernă a generației și contextul politic premodern al comunismului românesc. Mai importantă este însă altă contradicție - între asumarea livrescului, a intertextualității și a unui epigonism alexandrin, pe de o parte, și căutarea unui limbaj inaugural, inspirat, capabil să înființeze lumi, pe de altă parte -, în care **U.** vede nu numai un simptom al retardării noastre culturale, ci și o promisiune de depășire a crizei postmodernismului, care va fi explorată în a doua parte a volumului prin analiza a patru cazuri ilustrative: Mircea Cărtărescu, Ștefan Agopian, Ioan Groșan și Gheorghe Crăciun. Dintre aceștia, ultimul, considerat „cel mai reprezentativ pentru posibilitățile optzecismului de a fundamenta, cel puțin în proză, o poetică viabilă", va deveni în 2000 obiectul unei monografii. De altfel, pentru **U.** nota distinctivă a prozei lui Gheorghe Crăciun este tocmai „reontologizarea" ficțiunii, manifestată prin „întoarcerea în text a unei anumite forme de transcendent, a unei anumite forme de credință în revenirea la sens și semnificație".

SCRIERI: *Optzecismul și promisiunile postmodernismului*, Pitești, 1999; *Gheorghe Crăciun*, Brașov, 2000.

Repere bibliografice: Horea Poenar, *Un punct nodal în critica optzecismului*, ST, 2000, 4; Maria Irod, *Din nou despre optzecism*, LCF, 2000, 23; Ovidiu Mircean, *„Optzecismul și promisiunile postmodernismului"*, ECH, 2000, 7-9; Petraș, *Panorama, 628-630*; Horea Poenar, *Trei pentru un canon*, ST, 2001, 4; Iulian Boldea, *Promisiunile postmodernismului*, VTRA, 2001, 4-5; Doina Curticăpeanu, *Drogul bibliotecii*, F, 2001, 7; Lefter, *Scriit. rom. '80-'90*, III, 259-260; Dan C. Mihăilescu, *Noile forțe ale criticii de întâmpinare*, LAI, 2002, 26, 27. *A. Tr.*

URSACHE, Magda (21.XII.1943, București), critic literar, prozatoare și editoare. Este fiica Emiliei (n. Pungulescu) și a lui Alexandru Marinescu, avocat, și soția etnologului Petru Ursache. După absolvirea Liceului „B.P. Hasdeu" din Buzău (1961), urmează Facultatea de Filologie a Universității „Al. I. Cuza" din Iași (1962-1967). Până în 1975 e secretar de redacție, apoi redactor pentru pagina de poezie la revista „Cronica", unde și debutează în 1968. Această activitate s-a concretizat în volumul de debut, *A patra dimensiune* (1973), consacrat unor poeți de marcă, printre care și A.E. Baconsky, Ioan Alexandru, Marin Sorescu, Adrian Păunescu ș.a. În 1975 i s-a înscenat o „greșeală de tipar", în urma căreia a fost eliminată din redacția publicației și i s-a retras dreptul la semnătură în presă până în decembrie 1989. În acest răstimp a fost opt ani asistentă de limba română pentru studenții străini la Universitatea ieșeană, fiind apoi transferată, scurtă vreme, la Centrul de Lingvistică, Istorie

Literară și Folclor. Colaborează la „Convorbiri literare", „Dacia literară", „Ateneu", „Saeculum", „Limbă și literatură" ș.a.

După 1989 **U.** începe să scrie proză. Romanele sale, în manieră postmodernistă, se încadrează în tipologia campusului universitar, între formula romanului cu cheie, gen *Bietul Ioanide* de G. Călinescu, și formula umoristico-intelectualistă a englezului David Lodge. Prima experiență în acest sens este romanul (eseu, narațiune, comentariu psihologic, estetic, politic etc.) *Universitatea care ucide* (1995), dedicat „ultimului eminescolog al Universității «Al.I. Cuza», profesorului Mihai Drăgan". Soarta acestuia în anii postdecembriști e considerată paradigmatică. Invidiat de multă vreme de câțiva colegi, i se inventează culpe, i se aduc acuze lipsite de temei. Hărțuit, chemat zilnic pentru a-și prezenta demisia, boicotat de studenții instigați, atacat în presă, se vede în curând doborât de o boală necruțătoare. Autoarea mizează pe „cazuri de conștiință", morale și imorale, a căror rezolvare rămâne să și-o asume cititorul. Alt roman poartă titlul *Astă vară n-a fost vară...* (1996), continuat în stil intertextual pe o pagină interioară: „Numai un potop și-o pară", cu precizarea că se citează dintr-un cântec popular basarabean. Este povestea asasinatului moral săvârșit de mareea roșie asupra individului, în esență a intelectualului, decis să-și apere cu eforturi suprafirești identitatea. Pentru a-și intitula romanul următor, editat în 2000, **U.** reia propriul model: sintagma de pe copertă, *Strigă acum...*, aleasă din cartea biblică *Iov*, se continuă în interior: „Dacă este cineva să te audă". Cu cel de-al patrulea roman, *Conversație pe Titanic* (2001), genul predilect de proză, o combinație de epică propriu-zisă, eseu și publicistică, se conturează mai mult. Acțiunea cărții durează o singură zi (5 noiembrie 1998), și substanța ei o constituie, pe de o parte, observațiile făcute de un personaj, Aurel, la o evocare a lui Mihail Sadoveanu ținută la Pașcani și la mănăstirea Neamț și, pe de alta, remarcile Caterinei, la studioul de televiziune unde lucrează. Se adaugă multe rememorări, paranteze, incizii în timp. Ironia, sarcasmul ating cote înalte, obiectul lor fiind figuri universitare compromise, scriitori, gazetari, editori care după 1989 își alcătuiesc altă biografie. Oportuniști, colaboratori ai Securității, rapsozi ai realismului socialist, disidenți cu sprijin oficial, proletcultiști notorii, comuniști care s-au transformat în „comunitari", o faună pe care **U.** o înșiruie cu migală de entomolog, în acest bestiar intrând și securiștii renovați: ecologiști-securiști, liberali-securiști, puriști-securiști, socialiști-securiști, liber schimbiști-securiști, moldoveni-securiști.

SCRIERI: *A patra dimensiune*, Iași, 1973; *Universitatea care ucide*, Iași, 1995; *Astă vară n-a fost vară...*, Iași, 1996; *Strigă acum...*, Iași, 2000; *Conversație pe Titanic*, Iași, 2001; *Rău de România*, Iași, 2003. **Ediții, antologii:** Magda Isanos, *Poezii*, postfața edit., București, 1974; Mircea Eliade, *Meșterul Manole. Studii de etnologie și mitologie*, introd. Petru Ursache, Iași, 1992 (în colaborare cu Petru Ursache), *Arta de a muri*, pref. Petru Ursache, Iași, 1993 (în colaborare cu Petru Ursache); Nichifor Crainic, *Nostalgia Paradisului*, pref. Dumitru Stăniloae, postfață Petru Ursache, Iași, 1994 (în colaborare cu Petru Ursache), *Puncte cardinale în haos*, pref. Petru Ursache, Iași, 1996 (în colaborare cu Petru Ursache); *Poezia creștină românească*, postfață Petru Ursache, Iași, 1996 (în colaborare cu Petru Ursache); Mihai Eminescu, *Doina*, introd. Petru Ursache, Iași, 2000 (în colaborare cu Petru Ursache), *Luceafărul*, introd. Petru Ursache, Iași, 2001 (în colaborare cu Petru Ursache).

Repere bibliografice: Liviu Leonte, *„A patra dimensiune"*, CRC, 1973, 18; Olimpia Șerbănescu, *„A patra dimensiune"*, O, 1973, 52; Ulici, *Prima verba*, I, *249–250*; Alex. Oproescu, *Scriitori buzoieni. Fișier istorico-literar*, Buzău, 1980, *114*; Luca Pițu, *La cafeneaua hermeneutică*, București, 1992, *24–31*; Geo Vasile, *Romanul disidenței bovarice*, LCF, 1997, 20; Z. Ornea, *O ediție contrafăcută*, RL, 1997, 30; Corneliu Ștefanache, *Un scriitor „strigă acum"*, „Evenimentul" (Iași), 2000, 2 aprilie; Nicolae Turtureanu, *Bătrânul și Magda*, „Monitorul" (Iași), 2000, 24 aprilie; Adrian Alui Gheorghe, *Magda Ursache strigă acum*, „Antiteze", 2000, 8–10; Gh. Buzatu, *Un eveniment editorial*, „România Mare", 2000, 12 mai; Liviu Papuc, *„Doina" lui Eminescu*, CL, 2000, 6; Constantin Coroiu, *Eminescu și cominterniștii de ieri și de azi*, ALA, 2000, 527; Florin Costinescu, *Un volum dedicat „Doinei" eminesciene*, „Cronica română", 2001, 28 martie; Stelian Baboi, *Presiunea prezentului*, DL, 2001, 4; Constantin Coroiu, *Dosarul „Luceafărul"*, ALA, 2001, 588; Nichita Danilov, *O conversație la mică adâncime*, „Obiectiv", 2001, 28 decembrie; Vasile, *Proza*, *322–323*; Constantin Călin, *„Conversație pe Titanic"*, „Monitorul de Bacău", 2002, 4 februarie; Gheorghe Lupu, *Surâsul romancierei*, „Crai nou", 2002, 6 iulie; Gheorghe Lupu, *Spaima de tăcere*, „Bucovina literară", 2002, 7–8; Busuioc, *Scriitori ieșeni* (2002), *424–425*; Al. Florin Țene, *„Conversație pe Titanic"*, CL, 2003, 6; Alexandra Hasan, *Memoria – preț al libertății*, CL, 2003, 12; Paul Silvestru, *Carte de citire*, București, 2003, *202–204*. *I. D.*

URSACHE, Petru (15.V.1931, Hărpășești, j. Iași), etnolog, folclorist și editor. Este fiul Mariei (n. Pricop) și al lui Gheorghe Ursache, țărani; scriitoarea Magda Ursache este soția sa. Urmează școala generală în satul natal (1938–1943), iar la Iași Liceul Național

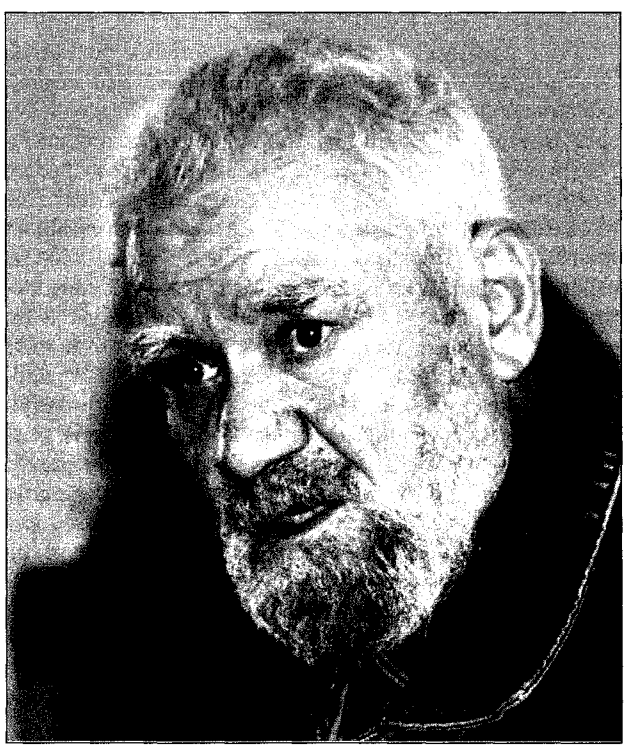

(1943–1951) și Facultatea de Filologie (1951–1956). După absolvire devine bibliotecar la Biblioteca „Gh. Asachi" (1956–1958), apoi preparator în cadrul Facultății de Filologie ieșene, la Catedra de literatură română și comparată, pentru disciplinele folclor literar, etnologie și estetică, construindu-și o carieră didactică până la gradul de profesor (din 1992). Obține doctoratul cu teza *Revista „Șezătoarea"* (1971). A debutat cu o recenzie la „Scrisul bănățean" (1961) și editorial cu volumul *„Șezătoarea" în contextul folcloristicii* (1972). Colaborează la „Analele științifice ale Universității «Al.I. Cuza» din Iași", „Anuar de lingvistică și istorie literară", „Studii de slavistică", „Anuarul de etnografie al Moldovei", „Studii și comunicări de etnologie", „Anuarul Muzeului Etnografic al Bucovinei", „Poezia", „Iașul literar", „Limbă și literatură", „Revista de istorie și teorie literară", „Luceafărul", „Convorbiri literare", „Cronica", „Poesis", „Dacia literară", „Neamul românesc literar", „Semn" (Bălți), „Datina", „Porto-Franco", „Oglinda literară", „Ateneu", „Bucovina literară", „Saeculum". În 2001, la împlinirea vârstei de șaptezeci de ani, Universitatea ieșeană îi acordă titlul *professor emeritus*, Asociația Scriitorilor din Iași îi decernează Premiul de Excelență, iar revista „Convorbiri literare" Premiul Opera Omnia.

După *„Șezătoarea" în contextul folcloristicii*, amplă cercetare asupra personalității și operei lui Artur Gorovei, asupra programului și ideilor pe care revista editată de acesta la Fălticeni le-a promovat, **U.** optează pentru un demers estetic preponderent teoretic, realizat în lucrările *Poetică folclorică* (1976), *Prolegomene la o estetică a folclorului* (1980), *Eseuri etnologice* (1986), *Etnoestetica* (1998), *Cazul Mărie sau Despre frumos în cultura orală* (2001). Sunt programatice pentru el reformularea definițiilor culturii tradiționale, detașarea netă de practicile studiilor tematiste, conținutiste, de abordarea cantitativă, descriptivistă, de tehnicismul mărunt, cercetătorul alegând examinarea calitativă, axiologică a creației populare, convins, spre deosebire de teoreticienii utilitarismului creației folclorice, că în spațiul oralității frumosul este evident, că în mediile tradiționale au existat inși înzestrați, care și-au performat creațiile pentru delectarea artistică, că aceștia au avut o conștiință estetică explicită. **U.** refuză termenul „folclor", preferându-l pe cel de „literatură orală", care include și ideea de calitate. Refuză, de asemenea, să ia în studiu totalitatea documentelor, oprindu-se la creația majoră, la capodopere. El găsește că în aprecierea creației populare sunt neadecvați termeni ca primitivitate, forme rudimentare de gândire și propune alte criterii de valorizare, iar folcloriștilor le reproșează neabordarea creației orale de pe pozițiile etnoesteticii, ceeea ce ar presupune o bună cunoaștere a esteticii savante. Dacă în *Poetică folclorică* aplică teoria artei la literatura orală, iar în *Prolegomene la o estetică a folclorului* schițează o teorie a valorilor și a frumosului, în *Etnoestetica* încearcă apropierea problematicii esteticii literaturii orale de „modelul unei discipline de-sine-stătătoare". Secțiunile cărții tratează despre cadre axiologice, capodopera folclorică, categorii ale etnoesteticii, poetica folclorului, forme ale imaginarului și ale creației. *Miorița*, scrie **U.**, trebuie examinată nu de pe pozițiile direcției etnografice, nu insistându-se asupra credințelor superstițioase (obiceiuri la înmormântare), ci ca text, analizat cu tehnici elaborate; de asemenea, nici ca baladă, ci ca poemă, pentru că în cazul ei a avut loc o „imposibilă îmbinare de genuri" (Mihail Sadoveanu). *Miorița* realizează „o viziune epopeică" și reprezintă o „metafizică a morții", comportamentul protagonistului raportându-se la un „comportament mitic", iar sacrificiul său având semnificația unei „reconstrucții în spirit". Observații subtile face **U.** și despre tragic, așa cum se relevă acesta, între altele, în balada *Meșterul Manole*. O abordare nouă aduce capitolul *Categorii ale etnoesteticii*, unde sunt examinate frumosul, sublimul, sărbătorescul, tragicul, comicul și absurdul. În definirea frumosului autorul nu-și cantonează interpretarea la perfecțiunea formală, nu împărtășește opinia lui Lucian Blaga potrivit căreia conceptul de frumos constă în fenomenul nuanțării, ci se oprește la o serie de sentințe „acceptate ca dogme de colectivitatea întreagă", ele vădind însă că „nu există un model general al conceptului". Frumosul natural are o importanță secundară pentru artistul anonim, iar portretul uman este prezentat în datele lui anatomice generale. În lirica populară, pentru definirea frumosului este folosită o serie de substitute. În sfera sublimului intră colindele și sărbătorescul. În ansamblul ei, *Etnoestetica* propune o strategie sugestivă a receptării literaturii orale. *Cazul Mărie sau Despre frumos în cultura orală*, structurată pe analiza unor descântece, colinde, paremii și basme, este o carte despre apariția frumuseții (nașterea Afroditei), despre mituri (mitul apei, legenda focului), estetica elementelor (frumusețea naturii, frumosul uman), peisaje celeste, peisaje terestre, modele de frumusețe și portrete eroice, geografia imaginară a iadului, geografia raiului, aceasta – aparent mai săracă – confirmând constatarea esteticii generale „cum că frumosul este mai uniform decât urâtul". Alte considerații privesc râsul și obiectul comic, tipologia obiectului comic, în care, împotriva unei opinii exprimate de Mihai Ralea, se propune ideea că omul societăților arhaice nu avea capacitatea de a recepta situațiile comice, dar s-a distins „prin observații ascuțite, prin finețea disocierilor, iar după caz, a asociațiilor, prin mult curaj", multe sentințe populare fiind apte să constituie „reper în fundamentarea unei teorii a comicului și a râsului".

SCRIERI: *„Șezătoarea" în contextul folcloristicii*, București, 1972; *Poetică folclorică*, Iași, 1976; *Prolegomene la o estetică a folclorului*, București, 1980; *Eseuri etnologice*, București, 1986; *T. Maiorescu esteticianul*, București, 1987; *Camera Sambô. Introducere în opera lui Mircea Eliade*, Iași, 1993; *Sadovenizând, sadovenizând...*, Iași, 1994; *Etnoestetica*, Iași, 1998; *Mic tratat de estetică teologică*, Iași, 1999; *Cazul Mărie sau Despre frumos în cultura orală*, Iași, 2001. **Ediții, antologii:** *De-ale lui Păcală. Snoave populare*, București, 1964 (în colaborare cu Vasile Adăscăliței); *Pe plaiuri moldovene*, Iași, 1964; Mihai Lupescu, *Tei-legănat*, pref. edit., Iași, 1975; Mihail Sadoveanu, *Poezia populară*, pref. edit., Iași, 1981, *Spre Emaus*, pref. edit., cu o *Predoslovie* de Bartolomeu V. Anania, Iași, 1993; Alexandru Vasiliu-Tătăruș, *Literatură populară din Moldova*, introd. edit., București, 1984; Mircea Eliade, *Meșterul Manole. Studii de etnologie și mitologie*, introd. edit., Iași, 1992 (în colaborare cu Magda Ursache), *Arta de a muri*, pref. edit., Iași, 1993 (în colaborare cu Magda Ursache); Nichifor Crainic, *Nostalgia Paradisului*, pref. Dumitru Stăniloae, postfața edit., Iași, 1994 (în colaborare cu Magda Ursache), *Puncte*

cardinale în haos, pref. edit., Iași, 1996 (în colaborare cu Magda Ursache); Titu Maiorescu, *O cercetare critică*, Iași, 1996; *Poezia creștină românească*, postfața edit., Iași, 1996 (în colaborare cu Magda Ursache); Al. Dima, *Domeniul esteticii*, introd. edit., Iași, 1998; Mihai Eminescu, *Doina*, introd. edit., Iași, 2000 (în colaborare cu Magda Ursache), *Luceafărul*, introd. edit., Iași, 2001 (în colaborare cu Magda Ursache).

Repere bibliografice: Liviu Leonte, *„«Șezătoarea» în contextul folcloristicii"*, CRC, 1972, 31; Constantin Ciopraga, *Perspectiva folclorică*, CRC, 1972, 45; Grigore Smeu, *Estetica folclorului*, CL, 1981, 7; Z. Cârlugea, *„Eseuri etnologice"*, LCF, 1987, 30; Octav Păun, *Semnificația folcloristicii*, LCF, 1988, 5; Marian Vasile, *Teorii folclorice românești în ultimele decenii*, REF, 1990, 3-4; Ofelia Ichim, *„Camera Sambô"*, AUI, literatură, t. XXXIX-XLI, 1993-1994; Datcu, *Dicț. etnolog.*, II, *262-264*; Iordan Datcu, *O carte de etnoestetică*, RL, 1999, 20; Nicolae Turtureanu, *Manualul bunului cititor*, „Monitorul" (Iași), 1999, 30 noiembrie; I. Constantinescu, *Petru Ursache sau Despre biruința interdisciplinarității*, DL, 2000, 3; Liviu Papuc, *„Doina" lui Eminescu*, CL, 2000, 6; Dan Mănucă, *Privilegiile interdisciplinarității*, CL, 2000, 6; Interim, *Un interviu cu Petru Ursache*, ALA, 2001, 566; Adrian C. Romila, *O carte mică cu miză mare*, „Antiteze", 2001, 1-3; Leonida Maniu, *Etnoestetica sau Drumul către sinele ființei naționale*, CRC, 2001, 6; Camelia Burghele, *Despre frumusețea cazului Mărie*, CL, 2001, 8; Ion Buzași, *„Doina"*, ALA, 2001, 585; Constantin Coroiu, *Dosarul „Luceafărul"*, ALA, 2001, 588; Ilie Moise, *Profesorul Petru Ursache la 70 de ani*, „Studii și comunicări de etnologie", 2001; Maria Andrei, *„Etnoestetica"*, „Revista de etnologie" (Timișoara), 2001; Cornel Ducan, *„Cazul Mărie" sau Despre o cazuistică a frumuseții tradiționale românești*, „Suflet oltenesc", 2002, 2; Gheorghe Lupu, *Porni Luceafărul*, „Crai nou", 2002, 20 aprilie; Busuioc, *Scriitori ieșeni* (2002), *425-426*; Constantin Cubleșan, *Doina, expresie a mentalului românesc*, „Cetatea culturală", 2003, 1. *I. D.*

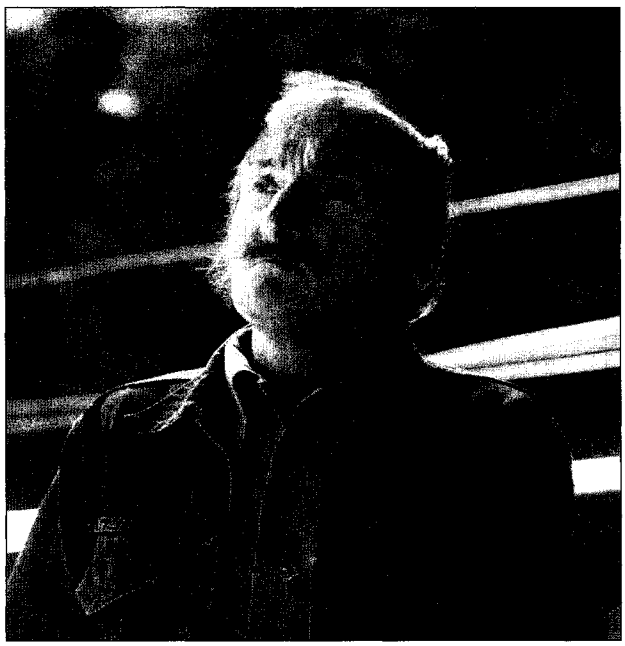

URSACHI, Mihai (17.II.1941, Strunga, j. Iași - 10.III.2004, Iași), poet, prozator și traducător. Este fiul Virginiei (n. Lozneanu) și al lui Mihai Gh. Ursachi, ofițer. După absolvirea Liceului „August Treboniu Laurian" din Botoșani, urmează din 1957, fără a susține licența, Facultatea de Filosofie a Universității din Iași. În 1961 este arestat pentru încercarea de a pleca ilegal din țară, fiind închis până în 1964. Student în 1965 la Facultatea de Medicină Generală și concomitent la cea de Filologie, secția limba și literatura germană, a Universității „Al. I. Cuza" din Iași, abandonează după un an studiile medicale și le termină în 1970 pe cele filologice. În 1981 emigrează în Statele Unite, unde lucrează ca salvamar, apoi ca asistent și lector de germanistică la University of Texas, Fort Worth (1982-1986) și la University of California, San Diego (1986-1990). Își dă doctoratul la University of Texas cu teza *Poetry of the Being. From Hölderlin to Paul Celan* (1986). Întors în țară după evenimentele din decembrie 1989, devine membru fondator al Alianței Civice, este, între 1990 și 1992, director al Teatrului Național „Vasile Alecsandri" din Iași, iar începând din 1996 profesor asociat la Facultatea de Litere a Universității „Al. I. Cuza". A debutat în 1968 la „Cronica", și editorial în 1970 cu placheta *Inel cu enigmă*. Versuri, articole, studii i-au mai fost publicate în „Ateneu", „Convorbiri literare", „Luceafărul", „România literară", „Poesis", „Agora" (Philadelphia), „Limite" (Paris), „Mele" (Honolulu), „Observator" (München) ș.a. I s-au decernat Premiul „Mihai Eminescu" (1970), Premiul Asociației Scriitorilor din Iași (1971), Premiul Uniunii Scriitorilor (1977), Premiul Academiei Române (1979), Premiul Național de Poezie „Mihai Eminescu" (1992) ș.a. Imaginea pe care a lăsat-o e a unui inconformist excentric și boem.

Prin data debutului, **U.** a fost asimilat de critică valului poetic șaptezecist, creatorul unei mișcări duble: pe de o parte, o elaborare mai sofisticată, mai livrescă și mai diversă, care părăsește filierele neomodernismului autohton pentru a cultiva mai decis referințe externe; pe de altă parte, temperarea, închiderea retoricii slobode, tumultuoase a anilor '60. Deși una sau două trăsături apar la el (în special ponderea borgesiană a livresculuiu, cu baza în lirica germană), poetul e prin excelență contraexemplul de autor care participă la istoricitatea unui moment literar. Singular și egal cu sine, asemenea lui Leonid Dimov sau lui Mircea Ivănescu (fără a avea însă influența acestuia din urmă), Magistrul - cum a fost supranumit - are un vag aer de familie cu poezia unor cerchiști precum I. Negoițescu sau Ștefan Aug. Doinaș, baladistul. Asemănările nu pot fi împinse prea departe: **U.** nu are manierismul de tip pastișă, lipsit de ironie, al primului, nici vocația epico-didactică a celui de-al doilea. El e un neoexpresionist ironist, al cărui imaginar, cu planul de referință în goticul romantismului german sau de aiurea (poemul *Doar dinții* speculează o temă a lui Edgar Allan Poe), se pune în scenă, cu redundanțe, controlul histrionic al actului fiind activ și vizibil în regie (*Odaia gingașei iubiri*, *Vedenie în burgul gotic*). Un poem caracteristic și în același timp unul dintre cele mai frumoase ale sale este *Spre steaua carnagiului*: „Treceam - câtă vreme - pe lângă limanuri,/ prin intermundii, tărâmuri inferne,/ fără opriri la cerești hanuri,/ căci, vai, călăream pe un vierme.// «De ce, întrebai albiciosul meu cal,/ a trebuit să mă nasc pentru tine iar tu/ pentru ce m'ai ales?» Infernal/

ondulându'și spinarea, tăcu.// «Pentru ce ești atât de molâu, de docil,/ pentru ce nu nechezi?» Și simțindu-l că plânge,/ cu pinteni adânci răscoleam în țesutul fragil./ [...] Picioarele mele sunt roșii de sânge[...]// «O, zisei atunci, umoarea aceasta eu o cunosc,/ curge'n vinele mele, tu n'o poți avea.»/ și plin de mânie, lovii cu cravașa mea, pleosc!/ în ochii ființei aceleia, care tăcea.// Lumina miloasă a Căii Lactee/ ne'nvălui... Din rana deschisă/ căta către mine un ochi de femeie/ nespus de iubit - amintire ori vise.// Iar mâinile mele sunt roșii, sunt roșii,/ întocmai ca steaua carnagiului, Marte,/ spre care pluteam amândoi, ticăloșii,/ pe care nimic nu ne poate desparte". Ideea de enigmă, foarte prezentă, e simultan o cochetărie cu o ambianță și o recuzită enigmatice (onomastici, operații și aluzii alchimice ori alte aparențe de cifru; simbolurile nu păstrează din valoarea curentă de circulație decât virtuți formal-eufonice), dar și un mod coerent de a menține aproape tot timpul un rest de impermeabilitate semantică. În măsura în care în conținutul unui poem se mai poate citi o artă poetică, atunci *A treia scrisoare. Balada lui Menestrel, care bătu pân'acolo drum de multe vieți, ci n'a fost vrednic să treacă de poartă și să aducă solia* ar putea fi una a falsei fandări în semnificație a textului: „Era un castel înecat în verdeață,/ pe porțile negre sculptat un dragon/ părând că de întotdeauna veghează/ să nu intre lume străină'n donjon.// Veneam de departe, albastru derviș,/ și ostenit după șirul de ani/ purtam pe veșmânt și pe frunte înscrișI/ versete din Palii și psalmi din Coran.// Eu nu căutam nicăierea nimic,/ Se auzea de prin crânguri de roze/ cântarea ciudată a lui Laostic,/ pierdut în adâncă și blândă hipnoză.// Desculț și purtând o cunună de pai/ de rogoz m-au chemat musafir/ (era chiar în ziua de Sfântu' Mihai)/ la prânzul cel mare de după turnir.// dar eu am tăcut și-am plecat mai departe,/ și fără să trec pe sub porțile vechi,/ eu însumi, pe vechi încifrata mea carte,/ un cântec de vis îmi suna în urechi". Acest agnosticism sau joc la două capete între persiflarea unei retorici și consolidarea ei e, de altfel, unul din trucurile și farmecele constante ale autorului. Egale între ele atât ca mecanism poetic, cât și ca valoare, versurile din volumele lui **U.** păstrează maniera fără a o sărăci prin autopastișă sau epuizare: manierism, atemporalitate, repertoriu retro, neoexpresionism relativizat prin punerea în perspectivă, bonomie, ironism, predispoziție către retorizare, obscuritate semantică. Unul din punctele de maxim, *Poemul de purpură*, ilustrare în zece pași neconsecutivi narativ, decupați după o indeterminare variabilă, a temei sângelui, poate fi privit ca o replică (în sensul dramatic al cuvântului, și nu neapărat intenționată) la elegiile lui Nichita Stănescu, inclusiv prin deschiderea către o retorică a metafiziculuI: „Tot ce există există. Tot ce există există de-a pururi./ Moartea nu are viață. Nălucă și vis e istoria/ mării e sânge, coșmarului roșu, totul s'a săvârșit/ întru deplina înstăpânire-a deșertului. Deșertului. Nu asculta ce deliră strigoiul. Aceștia/ suntem noi înșine". Prozele din *Zidirea și alte povestiri* (1978) au rămas un aspect periferic al literaturii lui **U.**, dat fiind caracterul lor minor, divagant, schematic, de pastișă. *Zidirea* e un text care nu mai ajunge să înceapă, o derivă controlată, un șir de preparațiuni nefinalizate, o prefață limbută după care nu mai urmează nimic. Rescriere a paradoxului eleat care neagă posibilitatea deplasării, naratorul conchide răsfățându-se kafkian: „Întocmai ca agrimensorul dintr-un roman celebru, autorul n-a avansat cu nici un pas în lucrarea sa. El sfârșește fără a fi început, cu un simțământ de epuizare". Acesta fiind debutul cărții, scrierile care urmează o confirmă chiar când o infirmă printr-o oarecare elaborare narativă. *Povestire* are o rază cvasinulă, ca la Daniil Harms („Ce rost mai are să povestim ceva?"), *Scara* tematizează delirul fugii dintr-o scenă în alta, *Dispariția lui Flory* este o rescriere punctuală (și punctual-distorsionată) a lui E.A. Poe din *Balerca de Amontillado*. Finalizarea corupe sursa prin șarja pastișei: infamul ins pe care se răzbună vindicativul narator nu mai este zidit, ci închis (pentru totdeauna) în closet. Tot așa, în *Augusta* se prelucrează H.P. Lovecraft ș.a. Poetul continuă să fie prezent în text nu doar prin stil sau inaplicare la „barbaria" prozei, ci și prin mai multe poeme care joacă roluri variate, inclusiv acela de climax.

Mihai Ursachi și Ioan Alexandru

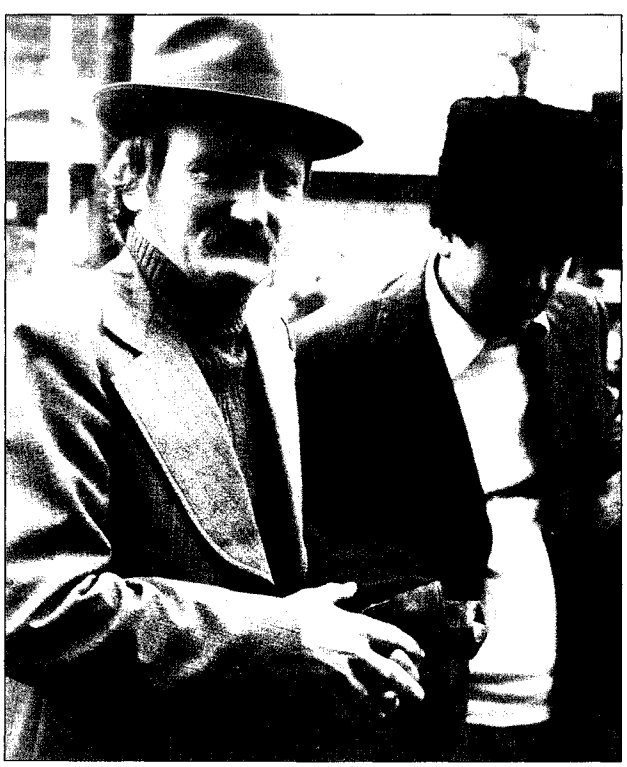

Toate parabolele lirice ale lui Mihai Ursachi au ceva din fantastica și pasionanta îndeletnicire alchimistă; toate îmbracă aparența unui proces complicat, ezoteric, la capătul căruia alambicul verbal ne promite un rezultat fabulos. Dar aparențele sunt înșelătoare: nici o „piatră filosofală" nu satisface setea noastră de adevăr, nici o transmutație miraculoasă nu ne este livrată la capătul acestor relatări, când grandilocvente,

când naive, când hermetice, când pur narative: adevăratul Opus Magnum, *marea operă de alchimie constă, aici, în rostirea poetică însăși. Actul de a poematiza și parcurgerea poemului n-au nevoie de nici o concluzie teoretică, de nici un „extract" ideativ al poeziei, spunerea poetică nu are altă spusă decât pe sine însăși, în deplina integritate a structurii sale material-verbale. Dacă-l numesc pe Mihai Ursachi – poet dotat cu o imaginație capabilă, într-adevăr, să dubleze realul – „preot al lui Hermes" e pentru că nici un alt poet român de azi nu izbutește, ca el, să dea un corp atât de concret, de plastic enigmei, să ne pună „în situația" ei, să ne facă să-i pipăim parcă încheieturile fizice, să ne inculce – măcar pentru o clipă – încrederea că am putea să ajungem „la zidul complet străveziu al nimicului".*

ȘTEFAN AUG. DOINAȘ

SCRIERI: *Inel cu enigmă*, Iași, 1970; *Missa Solemnis*, București, 1971; *Poezii*, Iași, 1972; *Poemul de purpură și alte poeme*, Cluj-Napoca, 1974; *Diotima*, Iași, 1975; *Marea înfățișare*, Iași, 1977; *Zidirea și alte povestiri*, București, 1978; ed. 2, îngr. și postfață Luca Pițu, Iași, 1990; *Arca*, pref. Ștefan Aug. Doinaș, Iași, 1979; *Poeme – Poems*, ed. bilingvă, tr. Donald Eulert și Cornelia Hâncu, introd. Donald Eulert, Iași, 1980; *Inel cu enigmă*, postfață Laurențiu Ulici, București, 1981; *Poezii*, București, 1996; *Descoperirea României – The Discovery of Romania*, ed. bilingvă, Oradea, 1997; *Nebunie și lumină*, București, 1998; *Cetatea Putreziciune – La Cité Pourriture*, ed. bilingvă, tr. Emanoil Marcu, Botoșani, 2000; *Benedictus*, pref. C. Rogozanu, București, 2002; *Inel cu enigmă*, Chișinău, 2002; *Suflet de seară*, pref. Dan Mănucă, Iași, 2003. **Traduceri:** *Povestea marmotei. Basme romantice germane*, postfață Hertha Perez, Iași, 1970 (în colaborare cu Hertha Perez); Joseph Roth, *Cripta Habsburgilor*, București, 1973 (în colaborare cu Hertha Perez).

Repere bibliografice: Zaharia Sângeorzan, *„Inel cu enigmă"*, CRC, 1970, 25; Dan Laurențiu, *„Inel cu enigmă"*, LCF, 1970, 27; Constantin, *Despre poeți, 229–230*; Nicolae Ciobanu, *„Missa Solemnis"*, RL, 1972, 8; Liviu Leonte, *„Missa Solemnis"*, CRC, 1972, 10; Daniel Dimitriu, *„Missa Solemnis"*, CL, 1972, 4; Ion Pop, *„Missa Solemnis"*, ATN, 1972, 4; Nicolae Manolescu, *Critici și poeți*, RL, 1973, 12; Mihai Dinu Gheorghiu, *Alchimia versului: între real și ficțiune*, „Alma Mater", 1973, 7–8; Andriescu, *Relief, 120–127*; Ciobanu, *Incursiuni, 101–106*; Piru, *Poezia*, II, *473–477*; Ungheanu, *Arhipelag, 233–236*; M. Nițescu, *Un romantic deghizat*, VR, 1976, 6; Constantin Coroiu, *Dialoguri literare*, I, Iași, 1976, *146–156*; Laurențiu, *Eseuri, 236–242*; Raicu, *Critica, 380–382*; Ioan Petru Culianu, *Doi poeți români*, „Limite" (Paris), 1977, 23; Gabriel Stănescu, *Ironie și baladesc*, VR, 1977, 11; Alexiu, *Ideografii, 83–87*; Const. Ciopraga, *Un romantic ironic*, CRC, 1978, 42; Daniel Dimitriu, *Între Ares și Eros*, Iași, 1978, *195–203*; Iorgulescu, *Scriitori, 165–167*; Poantă, *Radiografii*, I, *248–249*; Raicu, *Practica scrisului, 352–354*; Simion, *Scriitori*, I, *328–330*; Maria Mailat, *„Atitudinea socială a poetului e poezia lui"* (interviu cu Mihai Ursachi), VTRA, 1979, 4; Constantin Pricop, *„Arca"*, CL, 1979, 9; Alboiu, *Un poet, 166–168*; Ciobanu, *Însemne*, II, *341–345*; Grigurcu, *Poeți, 354–358*; Ruja, *Valori, 176–178*; Cristea, *Faptul, 136–140*; Doinaș, *Lectura, 214–218*; *Lit. rom. cont.*, I, *610–614*; Raicu, *Contemporani, 160–161*; Ion Maxim, *Poezia lui Mihai Ursachi*, CRC, 1990, 3; Laurențiu Ulici, *Călătoria „povestitorului"*, RL, 1990, 14, 15; Nicolae Crețu, *„Ieșirea" din cercul vrăjit*, RL, 1990, 20; Traian T. Coșovei, *Tigrul de aur al melancoliei*, CNT, 1991, 7; Ierunca, *Subiect, 126–131*; Negoițescu, *Scriitori contemporani, 451–454*; Lucian Alexiu, *Lirism și ironie*, O, 1995, 12; Ulici, *Lit. rom.*, I, *121–126*; Nicolae Busuioc, *Oglinzile cetății*, III, Iași-Chișinău, 1996, *167–174*; Adrian Popescu, *Mihai Ursachi în antologie*, ST, 1997, 4–6; Dumitru Chioaru, *Mihai Ursachi*, APF, 1997, 10; Alex. Ștefănescu, *Mihai* Ursachi, RL, 1998, 17; *Dicț. analitic*, II, *160–161*; Mircea A. Diaconu, *Fețele poeziei*, Iași, 1999, *84–90*; Marin Mincu, *Mihai Ursachi – anticipația textualismului*, CNT, 2000, 3; *Dicț. esențial, 864–867*; Grigurcu, *Poezie*, II, *518–530*; Micu, *Ist. lit., 362–363*; Marin Mincu, *Poeticitate românească postbelică*, Constanța, 2000, *299–302*; Liviu Antonesei, *Mihai Ursachi-60*, „Timpul", 2001, 2; Manolescu, *Lista*, I, *231–234*; Popa, *Ist. lit.*, II, *519–521*; Radu Marin Mocanu, *Cenzura comunistă. Secret. Strict secret*, București, 2001, *335*; Luminița Marcu, *Poezia perenă a lui Mihai Ursachi*, RL, 2002, 38; Busuioc, *Scriitori ieșeni* (2002), *426–427*; Nichita Danilov, *Prinț Senior al Poeziei*, VR, 2003, 3–4; Ilie Constantin, *Enigmele Magistrului*, RL, 2003, 49; Ioan Holban, *Istoria literaturii române. Portrete contemporane*, I, Iași, 2003, *18–22*; Manolescu, *Enciclopedia, 692–694*. *M. I.*

URSCHI, Gheorghe (18.I.1948, Cotiujenii Mari, j. Soroca), prozator și dramaturg. Este fiul Zinaidei (n. Caraman) și al lui Ion Urschi, țăran și „lucrător emerit al culturii". După Școala Medie, absolvită în comuna natală (1965), urmează Școala Superioară Teatrală „B. Sciukin" din Moscova (1965–1971). Devine actor la Teatrul Luceafărul din Chișinău, dar din 1980 optează pentru ipostaza de liber-profesionist. Colaborează ca autor, regizor și realizator de emisiuni de televiziune (*Teatrul de miniaturi, La hanul moftangiilor, Mai în glumă, mai în serios*); la radio este autorul unor emisiuni literare și al unor spectacole.

Prima carte de nuvele a lui **U.**, *Dealul fetelor* (1977), va fi urmată de *Insula adolescenței* (1980) și de *Băiatul cu ghitara* (1981), consacrate vieții tinerilor în formare. Deși pe alocuri se simte amprenta ideologiei oficiale, narațiunile dezvăluie un prozator cu reale aptitudini: subiecte și caractere bine conturate, expresivitate și oralitate stilistică. Povestirile și scheciurile intitulate *Cazuri și necazuri* (1986) și *Eu sar de pe fix* (1995) par să fie transpunerea epică a scenetelor vesele interpretate în fața publicului de actorul **U.**, văduvite însă de efectele umoristice specifice reprezentării scenice. Piesele lui de teatru, peste cincisprezece, au fost reprezentate, multe în propria viziune regizorală, la Chișinău și Bălți (Teatrul Luceafărul, Teatrul de Păpuși Licurici, Teatrul Satiricus ș.a.). Ca scenarist și regizor, **U.** a realizat filmul artistic *Văleu, văleu, nu turna* (1991).

SCRIERI: *Dealul fetelor*, pref. Ariadna Șalari, Chișinău, 1977; *Insula adolescenței*, Chișinău, 1980; *Băiatul cu ghitara*, Chișinău 1981; *Cazuri și necazuri*, Chișinău, 1986; *Eu sar de pe fix*, Chișinău, 1995.

Repere bibliografice: Mihai Cimpoi, *Basarabia sub steaua exilului*, București, 1994, *123*; A. Trifan, *O seară de neuitat*, „Pro-Vatra" 1996, 1; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia, 221*. *N. B.*

U.R.S.S. AZI, publicație apărută la București, lunar, între 1 noiembrie 1951 și martie 1958, sub egida Asociației Române pentru Legăturile de Prietenie cu Uniunea Sovietică (ARLUS). Este una dintre revistele celui mai politizat organ de propagandă sovietică stalinistă și poststalinistă. Pe lângă articole ditirambice închinate lui Stalin și lui Lenin, aici s-au publicat numeroase traduceri din operele lui N. V. Gogol, A. S. Pușkin,

Vladimir Maiakovski, N. Gribaciov, Maxim Gorki, A. N. Ostrovski, Vladimir Kataev, Boris Gorbatov, Ilya Ehrenburg, Mihail Șolohov, A.P. Gaidar, Vanda Vasilevskaia. Printre traducători figurează Victor Kernbach, Ioanichie Olteanu, A.Toma, Nina Cassian, Cicerone Theodorescu, Vladimir Colin, Virgil Teodorescu, Demostene Botez, Victor Tulbure, Romulus Vulpescu, Adrian Beldeanu. În 1954 Tudor Arghezi traduce două fabule din Krâlov, iar Maria Banuș versuri de Pușkin. Mai colaborează Petre Constantinescu-Iași, Nicolae Tăutu, Mihail Cosma, Niculae Stoian ș.a. *M. Pp.*

URSU, Gheorghe (1.VII.1926, Soroca - 17.XI.1985, București), poet și eseist. Este fiul Margaretei Ursu și al lui Vasile Ursu, medici. Urmează la Soroca școala elementară (1932–1936) și primele clase de liceu (1936–1941), pe care le va continua după o întrerupere de un an, din cauza războiului, la Galați (1942–1945), unde familia se refugiase. Între 1945 și 1950 este student la Institutul de Construcții din București. După absolvire lucrează neîntrerupt ca inginer la Institutul de Proiectări în Construcții din Capitală. În 1944 debutează cu un eseu în pagina literară a cotidianului „Ecoul", iar în 1971 publică placheta *Mereu doi*. Din 1943 începe să țină un jurnal ce se va întinde până în 1983 și va însuma peste șase mii de pagini, în care notează zilnic observații despre sine și despre familie, despre diverse aspecte politice și culturale ale epocii. Manuscrisul, cu „însemnări dușmănoase și compromițătoare politic", confiscat de Securitate, devine în 1984 motivul arestării, iar în 1985 al torturării și morții sale violente în arestul din Calea Rahovei, în București. După 1989 câteva reviste culturale vor publica fragmente din acest jurnal, considerat mărturia unui scriitor martir al comunismului.

Prin formula poetică, placheta de debut, *Mereu doi*, se înscrie în lirica modernă cu aderențe suprarealiste. Tema esențială, iubirea, o iubire explozivă, totală, devine pretext al unui discurs polifonic, intertextual, generat de un eu liric disimulat. În poeziile coagulate în ciclurile *În Litere, În Melodramă, În Lucruri, În Sonete,* **U.** animă mituri, resemnifică elemente vegetale, minerale și animale, improvizează, iar spiritul său ludic se înrudește cu cel barbian ori stănescian: „Undeva plânge o broască/ mă plânge pe mine/ Undeva moare un rilke/ mă moare pe mine/ Undeva soare în noapte/ mă sare pe mine" (*Semnalul nopții fără dragoste*). Mai apropiat de forma tradițională este **U.** în poezia apărută ulterior, prin izbânda apolinicului la nivelul expresiei lirice și printr-o vădită preferință pentru construcția fixă: sonetul. Volumul de versuri *Presentimente. Postsentimente* (1993) cuprinde piese antume și postume, prima parte incluzând ciclurile *Așteptam secunda, Căderi în golul inimii, Vino, tâmplă lângă tâmplă, Un cer fără coloane, În ceas dens,* câteva poeme din jurnalul parțial recuperat, partea a doua fiind o reeditare a cărții de debut. Excepție de la gama liricii sale sunt versurile ironice la adresa regimului politic: „Într-un singur glas, într-un consens unanim/ emit pe aceeași lungime de undă/ Ovații, urale, osanale/ Către cei mai mari și mai tari/ prezenți acum și aici tiribombari/ foști și viitori, acum și pururea/ și-n vecii vecilor. Amin" (*La cel de-al XII-lea Congres*). Trei texte afective (*In memoriam*) semnate de Geo Bogza, Dan Deșliu și Sorin Vieru, plasate în ultimele pagini, fac un pandant pios de prietenie pentru Babu (cum îi spuneau apropiații) cuvintelor scrise de Ștefan Aug. Doinaș și Nina Cassian. În 1980, în urma unei călătorii, **U.** încearcă să tipărească volumul *Europa mea*, cu impresii de voiajor intelectual în secolul al XX-lea. Tergiversată și în cele din urmă respinsă de editură, cartea va fi publicată abia în 1991. Ironia și umorul, complementare unei structuri vitale, răzbat din paginile în care lejeritatea părerilor iubitorului de artă este dominată de bucuria întâlnirii cu o Europă surprinsă la persoana întâi singular. Prezente în descrieri și digresiuni, Viena, Veneția, Zürich, Paris, Barcelona, Madrid, Granada, Cordoba, Londra etc. sunt orașele muzeelor, piețelor, străzilor, parcurilor, ale artiștilor ce le reprezintă și cărora peregrinul le dedică rânduri scrise cu tandrețe și cu un sentiment al familiarității, **U.** fiind în fond un „sentimental generos, pe care cultura și gustul îl ocrotesc de banalitatea expresiei" (Ștefan Aug. Doinaș). În ciuda faptului că a fost „prins într-un mare bloc de timp care-a înghețat" (*Traiectorii*), **U.** rămâne o conștiință a cărei consecvență, manifestată în căutările sale literare - cele peste șaizeci de caiete ale jurnalului sunt o dovadă –, dar și în atitudinea morală nealterată de-a lungul unei existențe pecetluite de totalitarism, recheamă la considerație.

SCRIERI: *Mereu doi,* pref. Nina Cassian, cu desene de Constantin Piliuță, București, 1971; *Europa mea,* Cluj-Napoca, 1991; *Presentimente. Postsentimente,* pref. Ștefan Aug. Doinaș, Nina Cassian, *In memoriam* (semnează Geo Bogza, Dan Deșliu, Sorin Vieru), București, 1993.

Repere bibliografice: Dan Cristea, *„Mereu doi"*, RL, 1971, 28; *Dosarele Securității*, „22", 1990, 14 (semnează Radu Filipescu, Gabriela Adameșteanu, Dan Pavel, Sorin Vieru); Tania Radu, *„Europa mea"*, LAI, 1991, 7; Eugen Istodor, *Călătoria ca act de cultură*, RL, 1991, 51; C. B. [Constanța Buzea], *Gheorghe Ursu–Babu*, RL, 1992, 37; Romanița Constantinescu, *Pagini arestate*, RL, 1993, 42; Roxana Iordache, *Albastre flăcări în noaptea grea legiferată*, RMB, 1993, 1 076; Radu Cosașu, *„Ancheta liberă" ca vis al morții eterne*, „Dilema", 1993, 43; Florin Antonescu, *Poezia unei victime a Securității*, „Tineretul liber", 1993, 1 080; Cornelia Ștefănescu, *„Mă otrăvesc de poezie"*, JL, 1993, 45–48; Lovinescu, *Unde scurte*, V, *7–8, 84*; Gheorghe Mocuța, *La răspântia scriiturii*, Arad, 1996, *145–148*; Popa, *Ist. lit.*, II, *1053*. *L.T.G.*

URSU, G.[heorghe] G. (25.I.1911, Bârlad - 25.VI.1980, București), istoric literar și poet. Urmează Liceul „Gh. Roșca Codreanu" din orașul natal (1925–1929) și Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din Iași (1929–1933), unde este puternic influențat de personalitatea lui G. Ibrăileanu. După promovarea examenului de capacitate este profesor la Tecuci, Bârlad, Fălticeni și Galați (1935–1947), inspector școlar al regiunii Galați (1947), inspector de limba română în Ministerul Educației Naționale (1947–1948), inspector general în Ministerul Învățământului (1948–1952) și profesor la Liceul „Aurel Vlaicu" din București (1952–1961). Ulterior devine lector, apoi conferențiar la Institutul Pedagogic din Capitală, unde va preda până la pensionare (1976), fiind și șef al Catedrei de literatură,

prodecan și decan al Facultății de Filologie. În 1969 își ia doctoratul în filologie cu teza *Memorialistica în opera cronicarilor*, publicată în 1972. Debutează încă din perioada liceului, în 1925, la „Dimineața copiilor" cu versuri, și editorial cu monografia *Poetul G. Tutoveanu* în 1928. Colaborează cu versuri la „Convorbiri literare", „Revista Fundațiilor Regale", „Vremea", „Adevărul literar și artistic", „Cuget clar", „Neamul românesc" ș.a., precum și la revistele bârlădene „Graiul nostru", „Scrisul nostru" (unde e secretar de redacție), „Lumina", „Păreri literare", „Păstorul Tutovei", „Școala bârlădeană" ș.a., iar cu studii de istorie literară la „Limbă și literatură" (e membru în comitetul de redacție), „Contemporanul", „Ateneu", „Tomis", „România literară". A mai semnat cu pseudonimele G. Roman, Ion Trestianu, G. Veroni.

U. a fost un important animator cultural al Moldovei de Sud interbelice și, totodată, ultimul secretar al societății literare Academia Bârlădeană (1933–1943). De altfel, scrierile sale de tinerețe simt din plin pecetea „academică" a zonei. Primele cercetări cu caracter critic și istoric – *Poetul G. Tutoveanu*, *Istoria literară a Bârladului* (1936), *G. Ibrăileanu și Bârladul* (1939), *Tecuciul literar* (1943) – au o valoare exclusiv documentară atât în sens obiectiv (ca baze de date), cât și subiectiv (ca expresie a unei mentalități). În ceea ce privește ultimul aspect, textele indică, pe de o parte, persistența ideologiilor sămănătoriste și poporaniste în Moldova deceniului al patrulea din secolul trecut și rezistența îndârjită față de modernismul de sorginte lovinesciană, care constituie ținta favorită a ironiilor autorului; pe de altă parte, *parti-pris*-urile regionaliste se observă în numărul redus al paginilor de critică propriu-zisă, care cedează spațiul fie pitorescului și anecdoticului, fie exaltării gratuite a spiritului și spiritelor locului. După război percepția istoricului literar va cunoaște o anume deschidere, vizibilă mai degrabă sub raportul teritoriilor literare explorate decât în planul comprehensiunii critice. Astfel, monografia *N. Beldiceanu* (1961) reprezintă o evocare empatică a figurii neglijatului poet, în pagini uneori colorate, dar tributare fără excepție sociologismului vremii. Cea mai ambițioasă cercetare a lui **U.**, *Memorialistica în opera cronicarilor*, interesează doar prin punerea problemei, pe care nici măcar nu încearcă să o rezolve. Căci delimitând memoria de istorie, el nu urmărește mai departe dialectica celor două categorii, ci se mulțumește să facă un inventar al „galeriei de portrete și [...] de episoade dramatice" din cronici, pentru a încheia cu tradiționalele observații privitoare la limbă și stil. De aceea, comentarii mai reușite sunt cele consacrate, în *Analize și interpretări literare* (1975), lui Mihai Eminescu, Al. Macedonski, Calistrat Hogaș, Mihail Sadoveanu, G. Bacovia, Liviu Rebreanu ș.a.; cu toate că interpretul se mulțumește prea adesea cu simplul montaj de citate critice, câteva interstiții din acest covor livresc dau la iveală un lirism reținut și o bună intuiție exegetică. Un parcurs similar îl va avea și poezia lui **U.** Inițial sub influența lui G. Tutoveanu și a lui Mihai Codreanu, ea se va îndrepta treptat către modernismul interbelic, arătându-se permeabilă la ecouri din G. Bacovia, Tudor Arghezi, Ion Pillat și Lucian Blaga, după cum o dovedește antologia *Salcâm uituc* (1973), care sintetizează aproape o jumătate de veac de experiențe lirice. Cu toate acestea, nici chiar piesele cele mai reușite nu îl scot pe **U.** din sfera unui romantism elegiac minor, care i-a atras calificativul de „poet întârziat, chiar vetust, al caducității lucrurilor omenești" (Al. Piru): „Frunzele de aur peste noi, de ploaie,/ Vor rodi pământul vechilor dureri./ Cum să plec aiurea, către nicăieri,/ Când mai am o floare de cules din rouă?" (*Rondelul unui epicureu*). În următoarele plachete, *Dealul brânduşelor* (1974), *Fulg și zăpadă* (1978), autorul își asumă mai decis postura livrescă, artizanală sau doar ocazională, dar își diminuează astfel simțitor palpitul poetic.

SCRIERI: *Poetul G. Tutoveanu*, Bârlad, 1928; *Istoria literară a Bârladului*, București, 1936; *G. Ibrăileanu și Bârladul*, Fălticeni, 1939; *Tecuciul literar*, Bârlad, 1943; *N. Beldiceanu*, București, 1961; *Memorialistica în opera cronicarilor*, București, 1972; *Salcâm uituc*, introd. Al. Piru, pref. Dumitru Petrescu, București, 1973; *Dealul brânduşelor*, București, 1974; *Analize și interpretări literare* (în colaborare cu Florin Mihăilescu), București, 1975; *Fulg și zăpadă*, București, 1978. **Antologii:** *Antologia scriitorilor bârlădeni*, Bârlad, 1937 (în colaborare cu George Nedelea); *Cele mai frumoase poezii românești*, I–II, București, 1937 (în colaborare cu Constantin Solomon).

Repere bibliografice: Olimpiu Boitoș, *„Istoria literară a Bârladului"* GR, 1936, 3–4; Romulus Demetrescu, *„Istoria literară a Bârladului"*, PLI, 1937, 1; Pamfil Șeicaru, *„G. Ibrăileanu și Bârladul"*, CML, 1939, 2; Vasile Damaschin, *„G. Ibrăileanu și Bârladul"*, SE, 1939, 412; Artur Gorovei, *Trei tineri scriitori*, FF, 1941, 3; Aurel George Stino, *„Tecuciul literar"*, „Acțiunea", 1943, 947; G. Bezviconi, *„Tecuciul literar"*, VBA, 1943, 11–12; Piru, *Varia*, I, *278*, II, *43–45*; Roxana Paicu, *„Salcâm uituc"*, RL, 1974, 4; Constantin Parfene, *„Dealul brânduşelor"*, CRC, 1975, 9; Piru, *Poezia*, I, *152–153*; C. D. Zeletin, *G. G. Ursu*, RL, 1980, 28; *Lit. rom. cont.*, I, *503*; Rotaru, *O ist.*, III, *91–92*; *Dicț. scriit. rom.*, IV, *682–683*. *A.Tr.*

URSU, Horia (1.VIII.1948, Măhăceni, j. Alba), prozator. Este fiul Victoriei Ursu (n. Popa), educatoare, și al lui Iulian Ursu, profesor. Urmează școala generală și liceul la Ocna Mureș și Facultatea de Filologie, secția franceză–română, a Universității „Babeș-Bolyai" din Cluj. După absolvire este scurt timp profesor de liceu la Timișoara, apoi asistent la Institutul Pedagogic din Baia Mare (1971–1986) și din nou profesor de liceu în același oraș (1986–1989); în 1990 devine cadru didactic la Universitatea din Cluj-Napoca. Se formează în atmosfera revistei „Echinox", una din pepinierele eficiente de prozatori optzeciști, și debutează aici în 1980. Editorial se numără printre debutanții „la grămadă", conform recomandărilor ideologice, în volumul colectiv *Debut 86*, publicat de Cartea Românească. Îi reușește însă performanța rară de a redebuta, prin concurs, la aceeași editură, cu volumul personal de proză scurtă, *Anotimpurile după Zenovie* (1988).

Cartea lui **U.** reunește în jurul nuvelei titulare un sistem de texte satelit, diferite ca valoare și dimensiuni. Considerate în ansamblu, ele proiectează o lume fictivă, un mediu social și o tipologie care îl plasează pe autor alături de Tudor Vlad și de Alexandru Vlad sau de Viorel Marineasa și Daniel Vighi, printre cronicarii optzeciști ai satului ardelenesc. Un sat care în prozele lui se numește Apud și are o serie de semnalmente ieșite din comun, fiindcă – explică, precaut și prevenitor, un-

deva naratorul - „pe aici așa-i realitatea". De fapt, trădând un gen proxim comun, universul transilvan al tinerilor prozatori din decada a noua a secolului trecut este de fiecare dată altul, în funcție de ochiul care îl privește și mai ales de vocea care îl povestește. În plus, Apudul nu este un mediu etanș, aflându-se în regim de vase comunicante cu literatura: Tolstoi, Flaubert și alți scriitori reputat realiști, ale căror romane le citesc și le imită, voluntar sau nu, creaturile fictive ale lui **U.** Nuvela centrală s-ar putea numi foarte bine *Viața și opiniile lui Zenovie*. Ea construiește cronica familiei al cărei ultim descendent este Zenovie, amalgamând mărturii, amintiri, opinii și adagii sapiențiale provenind din trei surse principale, cu o serie de afluenți. În același plan cu Zenovie se mai află doi martori și povestitori: tatăl său vitreg, tâmplarul de sicrie Semproniu, și negustorul de antichități Petru Cain, *raisonneur*-ul istorisirii. În jurul acestui fir epic se țese o plasă de depoziții, relatări, confesiuni, bârfe, impresii, schițând traseul unor destine colaterale - unele memorabile, altele nu - și evocând mediul abrutizant de provincie, nivelator și refractar la dramele morale. Cartea lui **U.** a avut un răsunet critic binemeritat, autorul ieșind în lume în compania lui Florin Sicoie și a Rodicăi Palade, într-o formație care a atras, la timpul potrivit, atenția asupra ei.

SCRIERI: *Anotimpurile după Zenovie*, București, 1988; ed. 2, Pitești, 2001.

Repere bibliografice : Val Condurache, *Farmecul narațiunii*, CL, 1988, 6; Diana Adamek, *„Anotimpurile după Zenovie"*, ST, 1988, 7; Radu Săplăcan, *Secvențe critice*, AST, 1988, 7; Al. Dobrescu, *Un tânăr prozator*, VTRA, 1988, 12; Simion, *Scriitori*, IV, *714-719*; Papahagi, *Interpretări*, *171-174*; Glodeanu, *Dimensiuni*, *205-207*; Lefter, *Scriit. rom. '80-'90*, *261-262*; Monica Gheț, *Zenovie și anotimpurile din Mitteleuropa*, OC, 2002, 111; *Dicț. scriit. rom.*, IV, *683-685*. *M. S.*

URSU, Liliana (11.VII.1949, Sibiu), poetă, prozatoare și traducătoare. Este fiica Elenei (n. Veștemean) și a lui Ioan Ursu, inginer. Urmează la București Liceul „Gheoghe Lazăr" (1963-1967) și Facultatea de Limbi și Literaturi Străine, secția engleză (1967-1972). După absolvire devine redactor la emisiunile culturale în cadrul Televiziunii Române, iar din 1981 la secțiunile omoloage de la Radiodifuziune. Între 1972 și 1979 funcționează și ca asistent-colaborator la Universitatea din București, secția limba și literatura engleză. De două ori bursieră Fulbright (1992-1993, 1997-1998), a mai beneficiat de specializări în audiovizual la BBC (Londra) în 1997 și în management cultural în 1998 la Amsterdam, iar în 2000 a predat, ca profesor asociat, la Universitatea din Louisville, Kentucky. Debutează în 1974 la „Luceafărul", iar editorial în 1977 cu placheta *Viața deasupra orașului*. I s-au decernat Premiul Asociației Scriitorilor din Sibiu (1980) și un premiu al Societății Poeților Britanici (1986).

Lirica publicată de **U.** este extrem de unitară, poeta descoperindu-și încă de la volumul *Viața deasupra orașului* temele și motivele predilecte - solitudinea, melancolia intelectualizată, orașul tentacular, dar și propria modalitate stilistică - mixaj de limbaj prozaic și metafore neașteptate, care dilată suprarealist coaja lucrurilor sau a imaginilor. Totuși, în această primă scriere figurația rămâne una previzibilă: **U.** inventează un spațiu urban cosmaresc, artificial, cu „râuri de benzină" sau de neon, cu „ceruri de ciment", în care „dorm pustiurile de beton sub stelele de fum", iar insul este și el depersonalizat, redus la statutul de arlechin (*Portrete de arlechin*, *Din jurnalul unui arlechin*). În cele mai reușite poeme metaforele funcționează ca „o lupă/ Mărind la infinit realitatea", iar peisajul capătă dimensiuni halucinante. Din următoarea plachetă, *Ordinea clipelor* (1978), se reține câteva poezii ale solitudinii, percepută ca menghină temporală: „Ceasul meu s-a oprit./ De aseară până azi minutare au dispărut cu totul./ Apoi orele./ Un cerc ca un lat/ în care mi-am vârât de mult capul/ Și el se strânge tot mai tare..." (*S.O.S.*). Începând cu *Piața aurarilor* (1980), trecând prin *Corali* (1987) și până la *Înger călare pe fiară* (1996), **U.** conștientizează modelul de creație, autoreflectându-l permanent. Livrescul se confundă cu realul, ambele îmbibate și deformate de fantasmele viziunilor sau ale memoriei, de selectarea și amestecarea haotică, fără vreo intenție de structură, a frânturilor de cotidian în chip deliberat banale. Experiența de traducătoare din lirica anglo-saxonă și americană se manifestă la **U.** ca un catalizator: în cele mai bune fragmente de poeme ale sale apar *flash*-uri ale existenței obișnuite, juxtapuneri imprevizile, gesturi, reverii, confesiuni, notații dintr-un „proces verbal de existență" (Eugen Simion)

sau dintr-un „jurnal al trăirilor interioare punctat de câteva rememorări" (Alexandru Piru). Totul vrea să fie un „streaptease" dezvăluind gânduri, stări, produs al unui ochi care nu se fixează pe nici un obiect până la capăt și al unei emoții uneori excesiv sentimentalizate. Un posibil preludiu al chinului creator apare în *Zonă de protecție* din cartea cu același titlu (1983). Arta poetică a unui eu liric asemănător clovnului, prins între „ficțiune și realitate", capătă un accent parodic: „Iar mă vizitează zeul/ Îi fac o cafea tare, îi ofer cea mai productivă insomnie a mea/ Ne privim ochi în ochi și nici unul nu clipește/ Când din ceruri se desface o panglică/ E chiar panglica acestei mașini de scris/ Și o fată blondă o înghite, el se ridică grăbit, își uită chiar pălăria/ de sub ea iese un măr ionathan/ din care mușc cu poftă/ când și când". O sensibilitate mai accentuată, care i-ar fi permis să scurtcircuiteze distanțele dintre imaginile și viziunile poetice, ar fi apropiat-o și mai mult pe **U.** de Diane Wakoski, din a cărei lirică a tradus și cu care are certe afinități. Totuși, principalul dușman al poemelor sale se dovedește tendința lor centrifugală, refuzul coagulării în întreg, o notație suprinzătoare putând rupe coerența unui text care începe bine: „O mare imprevizibilă mi-atinge mâinile/ norii atârnă zdrențuiți, cheltuială de prisos/ a unei dimineți în care singurătatea cărnii umple/ toate alveolele memoriei. Un perete de iarbă. Vălul lui Hokusai/ înecă păsările" (*Mic accident*). Caz fericit, pentru că de obicei se pot fie selecta frânturi de vers, fie se poate reconstitui, la modul diaristic, „aventura" interioară a unei porțiuni de existență. Din proza semnată de **U.** – *La jumătatea drumului* (1986), *Visul* (1995) –, surprinzător de desuetă pentru o scriitoare influențată evident de literatura americană, rezistă doar narațiuni ca *Haosul și diamantul*, în care modalitățile poetice sunt transplantate în alt gen.

SCRIERI: *Viața deasupra orașului*, București, 1977; *Ordinea clipelor*, București, 1978; *Piața aurarilor*, București, 1980; *Zonă de protecție*, București, 1983; *La jumătatea drumului*, București, 1986; *Corali*, București, 1987; *Visul*, București, 1995; *Înger călare pe fiară*, București, 1996; *The Sky Behind the Forest*, tr. în colaborare cu Adam J. Sorkin și Tess Gallagher, pref. Brenda Hillman, Londra, 1997; *Angel Riding a Best*, tr. Bruce Weigl, Chicago, 1998; *Sus să avem inimile*, București, 2001; *Cartea farurilor – Book of Light Houses*, ed. bilingvă, tr. Bruce Weigl, Constanța, 2003; *Goldsmith Market – Piața aurarilor*, ed. bilingvă, tr. Sean Cotter, Boston, 2003; *Im Spiegel der Schmetterlinge – În oglinda fluturilor*, ed. bilingvă, tr. și pref. Adrian Wanner, Zürich, 2003. **Traduceri:** Martin Booth, *Polenul insidios*, pref. Dinu Flămând, București, 1977 (în colaborare cu Dinu Flămând); Diane Wakoski, *Norii magelanici*, pref. trad., București, 1981; *15 Young Romanian Poets*, îngr. și pref. trad., București, 1982; *Trei poeți englezi contemporani (Fleur Adcock, Alan Brownjohn, Jon Silkin)*, introd. Mircea Ivănescu, București, 1989 (în colaborare cu Denisa Comănescu și Mircea Ivănescu); Erich van Ruysbeek, *O fărâmă de Nirvana*, pref. Eugène van Itterbeek, București, 1992; *Focuri pe apă. 7 poeți din Sibiu – Fires on Water. 7 Poets from Sibiu*, ed. bilingvă, pref. trad., București-Sibiu, 1992 (în colaborare cu Adam J. Sorkin); Hannie Rouveler, *Reiziger naar het woord–Călător către cuvânt*, ed. bilingvă, pref. trad., Sibiu, 1995; Anton van Wilderode, *Tărâmul memoriei mele*, București, 1995; *La Masa Tăcerii. Scriitori din Gorj–Dinner at the Table of Silence. Writers from Gorj*, ed. bilingvă, pref. Sean Cotter, Cluj-Napoca, 2002 (în colaborare cu Sean Cotter).

Repere bibliografice: Laurențiu Ulici, *Viziune și exercițiu*, RL, 1977, 32; Victor Atanasiu, *Sinceritate și problematizare*, VR, 1977, 12; Doina Uricariu, *Confesiuni moderne*, LCF, 1978, 51; Ciobanu, *Însemne*, II, *229–231*; Dan C. Mihăilescu, *Poezia fals citadină*, TR, 1980, 42; Mirela Roznoveanu, *Viața în clar-obscur*, RL, 1981, 28; Piru, *Debuturi*, *170–172*; Alex. Ștefănescu, *O poezie pentru un cititor cu inițiativă*, RL, 1983, 44; Tartler, *Melopoetica*, *115–118*; Valentin Tașcu, *Feminitate apăsată*, ST, 1985, 3; Eugen Simion, *„Veneră alergând desculță..."*, RL, 1988, 22; Constantin M. Popa, *„Corali"*, LCF, 1988, 41; Alex. Ștefănescu, *Amintiri despre literatura de azi*, TMS, 1990, 7; Ulici, *Prima verba*, III, *151–153*; *Dicț. scriit. rom.*, IV, *685–687*; Liviu Grăsoiu, *Moment de vârf*, VR, 2003, 3–4. *O. S.*

URSU, N.[eculai] A.[lexandru] (3.VIII.1926, Borosești, j. Iași), filolog, istoric literar și editor. Este fiul Zavastiei Ursu (n. Vasiliu), moașă, și al lui Alexandru Ursu, țăran. A urmat școala primară în satul natal, cursul secundar la Seminarul „Veniamin Costache" din Iași și Facultatea de Filologie a Universității din același oraș (1946–1950). Este asistent (1950–1953) și lector (1956–1957) la Catedra de limba română a Facultății de Filologie, apoi cercetător științific la Centrul de Lingvistică, Istorie Literară și Folclor din Iași al Academiei Române din 1953 până în 1989, când s-a pensionat; director al instituției între 1967 și 1970, a inițiat *Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900*. A obținut doctoratul în 1967 cu teza *Formarea terminologiei științifice românești*, un studiu despre introducerea și asimilarea în limba română a împrumuturilor recente. Debutează în revista „Cum vorbim" (1950) și e prezent în „Limba română", „Anuar de lingvistică și istorie literară", „Studii și cercetări lingvistice", „Cronica", „Iașul literar", „Revista de istorie și teorie literară", „Revue roumaine de linguistique", „Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie «A. D. Xenopol»", „Teologie și viață" ș.a. A fost distins cu Premiul „B. P. Hasdeu" al Academiei Române (1962) și cu Premiul „Perpessicius" al revistei „Manuscriptum", pentru ediția critică Dosoftei, *Opere*, I (1978).

Ca istoric al culturii române vechi și premoderne, **U.** a început prin a cerceta texte de la sfârșitul secolului al XVIII-lea și din prima jumătate a secolului al XIX-lea, privite îndeosebi din unghi lingvistic și stilistic, elucidând numeroase probleme de filologie ale acestei perioade. Cu timpul și-a extins cercetările și asupra unor texte mai vechi, din secolul al XVII-lea și din prima jumătate al secolului al XVIII-lea. Studiul limbii literare a epocii vechi a culturii naționale l-a condus la reconsiderarea paternității mai multor texte anonime și la determinarea izvoarelor unor lucrări controversate. Astfel, a stabilit că mai multe cărți de popularizare a științei, apărute anonim la Buda între 1812 și 1816, sunt traduceri ale lui Petru Maior; a identificat modelul latin al gramaticii lui Dimitrie Eustatievici Brașoveanul, prima gramatică a limbii române (pe care a și editat-o în 1969), modelul francez al gramaticii lui Ion Heliade-Rădulescu, modelul gramaticii lui Samuil Micu și Gh. Șincai; a reconstituit cursul de gramatică a limbii române ținut de Ion Alboteanu la Seminarul de la Socola în 1805; a descoperit o scriere necunoscută a lui Paul Iorgovici și un scriitor român din secolul al XVIII-lea ignorat, autorul controversatului *Cuvânt de îngropare a vechiului Ștefan Voievod*; i-a atribuit lui Daniil Panoneanul

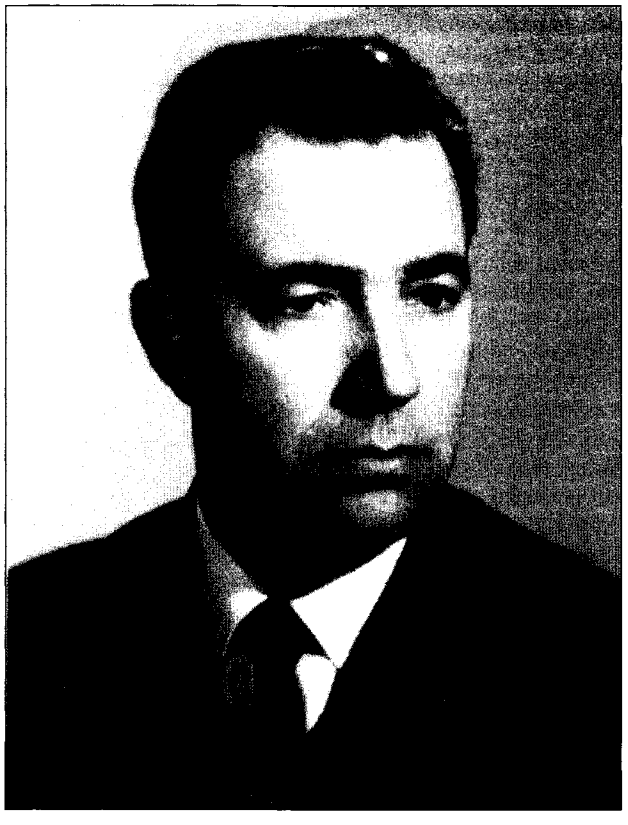

(traducătorul lucrării *Îndreptarea legii* de la 1652) cea de-a doua traducere integrală a *Vechiului Testament* efectuată în secolul al XVII-lea și alte traduceri românești de pe la 1650; a argumentat că *Istoria Țării Rumânești*, atribuită stolnicului Constantin Cantacuzino, aparține în realitate mitropolitului Teodosie Veștemeanul; a susținut ideea că *Letopisețul Țării Moldovei până la Aron Vodă (1359–1595)* în forma în care s-a transmis a fost întocmit de Simion Dascălul, nu de Grigore Ureche; a soluționat problema paternității unor cronici și povestiri versificate din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea și i-a atribuit dascălului brașovean Ioan Duma cronica în versuri *Plângerea sfintei mănăstiri a Silvașului*; a identificat autorul primei piese de teatru românești, *Occisio Gregorii in Moldavia Vodae tragedice expressa*, în persoana lui Samuil Vulcan; a adunat numeroase probe noi în sprijinul paternității lui Nicolae Bălcescu asupra *Cântării României*, atribuire considerată de **U.** indubitabilă; a adus contribuții prețioase, nu rareori incitante, provocând polemici, cu privire la cărturari și scriitori precum Nicolae Milescu, Dosoftei, Nicolae Costin, Axinte Uricariul, Zilot Românul, Ioan Budai-Deleanu, Ioan Cantacuzino (pe care practic l-a descoperit și l-a impus ca scriitor important al vremii sale), Ienache Gane, pitarul Hristache, Ienache Cogălniceanu, Gheorghe Pețacov, Costache Conachi, Alecu Beldiman, Manolache Cârjă, Barbu Paris Mumuleanu, Iancu Văcărescu, Anton Pann, Ion Heliade-Rădulescu, Grigore Alexandrescu ș.a. Mulțimea textelor anonime sau cu paternitate litigioasă l-a determinat pe **U.** să persevereze în cercetări de acest fel, devenite preocupare principală din convingerea că, pentru a se putea realiza adevăratele studii de sinteză, în istoria culturii noastre vechi este încă necesar să se desfășoare temeinice investigații pozitiviste, de analiză, de adâncire a cunoașterii până la detalii, de revizuire a datelor și informațiilor mai vechi, într-o perspectivă interdisciplinară. În calitate de editor, **U.** s-a ocupat îndeosebi de operele mitropolitului Dosoftei și de ale lui Gheorghe Asachi, cărora le-a consacrat ediții critice, adevărate modele ale genului. Pe lângă acuratețea stabilirii filologice a textului, acestea se remarcă prin ample studii introductive, exemplare sub raport documentar și analitic, precum și prin erudite note filologice și comentarii istorico-literare, reprezentând nu o dată noi și originale puncte de vedere în probleme pe care istoria literaturii le considera definitiv soluționate.

SCRIERI: *Formarea terminologiei științifice românești*, București, 1962; *Contribuții la istoria literaturii române*, Iași, 1997; *Contribuții la istoria culturii românești*, Iași, 2002; *Contribuții la istoria culturii românești în secolul al XVII-lea*, Iași, 2003; *Mărturii documentare privitoare la viața și activitatea mitropolitului Dosoftei* (în colaborare cu Nicolae Dascălu), Iași, 2003. **Ediții:** Gheorghe Asachi, *Scrieri literare*, I–II, pref. edit., București, 1957, *Opere*, I–II, introd. edit., București, 1973–1981; Vasile Alecsandri, *Mărgăritărele*, pref. edit., București, 1962; Dimitrie Eustatievici Brașoveanul, *Gramatica rumânească. 1757. Prima gramatică a limbii române*, introd. edit., București, 1969; Dosoftei, *Psaltirea în versuri (1673)*, pref. I.P.S. Iustin Moisescu, Iași, 1974, *Opere*, vol. I: *Versuri*, introd. Al. Andriescu, București, 1978, *Dumnezăiasca liturghie. 1679*, introd. I.P.S. Teoctist, Iași, 1980, *Versuri alese*, pref. edit., Iași, 1994, *Selecțiuni din opera poetică a mitropolitului...*, Iași, 2003.

Repere bibliografice: Boris Cazacu, *„Formarea terminologiei științifice românești"*, SCL, 1963, 2; Ion Gheție, *„Formarea terminologiei științifice românești"*, LR, 1963, 4; I. Pervain, *Dimitrie Eustatievici Brașoveanul, „Gramatica rumânească. 1757"*, ST, 1969, 11; Mariana Combiescu, *Dimitrie Eustatievici Brașoveanul, „Gramatica rumânească. 1757"*, LR, 1970, 5; Al. Graur, *„Gramatica rumânească"*, RL, 1970, 50; Gavril Istrate, *Gheorghe Asachi, un mare necunoscut*, CRC, 1973, 24; Al. Andriescu, *Reeditarea lui Gheorghe Asachi*, CRC, 1974, 17; Al. Andriescu, *Dosoftei într-o nouă ediție critică*, CRC, 1975, 28; Al. Graur, *Texte vechi*, RL, 1975, 39; B. Kelemen, *Dosoftei, „Psaltirea în versuri"*, CLG, 1976, 1; Balacciu-Chiriacescu, *Dicționar*, 247; Dan Mănucă, *Dosoftei, „Opere"*, *I*, CL, 1979, 9; Virgil Cândea, *Rațiunea dominantă*, Cluj-Napoca, 1979, *165–171*; Aurora Ilieș, *Dosoftei, „Opere"*, *I*, „Revista de istorie", 1980, 2; Alexandru Piru, *Dosoftei „Opere"*, *I*, MS, 1981, 1; Mihai Gherman, *Dosoftei, „Dumnezăiasca liturghie. 1679"*, CLG, 1983, 1; Liviu Onu, în Herodot, *Istorii*, București, 1984, *495–504, 570–573, 645–653*; Ștefan S. Gorovei, *Argumentele paternității*, LCF, 1988, 52; Al. Andriescu, *Studii de filologie și istorie literară*, Iași, 1997, *105–149*; Eugenia Dima, *Cercetarea filologică, temelia adevăratei istorii literare*, CRC, 1998, 7; Floarea Vârban, *„Contribuții la istoria literaturii române"*, LR, 1998, 1–2; Marius Sala, *N.A. Ursu la o aniversare*, LR, 2001, 1–2; Busuioc, *Scriitori* (2002), *427–429*; Mircea Anghelescu, *Aniversarea unui filolog*, ALA, 2003, 690. *A. N.*

URZICA, revistă care apare la București, bilunar din februarie 1949 până în decembrie 1974, lunar între ianuarie 1975 și decembrie 1980, bimestrial între ianuarie 1981 și decembrie 1989 și din nou lunar din aprilie 1991, când iese ca serie nouă, afiliată la Asociația Umoriștilor. Colectivul redacțional: Aurel Baranga (redactor-șef, 1949–1979), Manole Auneanu (redactor-șef

adjunct), Niculae Stoian (redactor-șef, 1983–1986), Mihai Ispirescu (redactor-șef adjunct, 1986–1989), Tudor Popescu (redactor-șef adjunct, 1989), Ion Tipsie (director, 1991–1999), Rodica Tott (redactor-șef, 1991–1996). În acord cu programul implicit în titlu, care o și situează în descendența unei pleiade de publicații satirico-umoristice ce debutează în secolul al XIX-lea, revista îi va „urzica" pe cei „leneși, mincinoși, îngâmfați, birocrați, lăudăroși, parveniți, panicarzi, timorați, zvoniști, plesçari, servili și alții de aceeași teapă", precum și diferite aspecte din viața socială și culturală atât în perioada comunistă, cât și după 1989, când specificul și, în parte, structura se păstrează. **U.** oscilează între umorul gros propagandistic, tipic ideologiei din anii '50–'60 (deprins de la publicația moscovită „Krokodil", despre care se spune că „a introdus un nou spirit în satiră", în general de la umorul sovietic), și umorul fin, savuros, al unor reprezentanți de marcă ai genului. Se editează periodic și un supliment în corpul revistei („Satiră și umor de la canalul Dunăre–Marea Neagră") sau autonom („Claxonul", sub îngrijirea lui I. Avian). Rubrici: „În țepii Urzicii", „Sport", „Urzica ajută", „Din zona dolarului", „Penultima oră", „Răbojul Urzicii", „Epigrame și epitafuri", „Lampa lui Aladin", „Cronica rimată". Se publică versuri satirice, fabule, cronici rimate, epigrame, monologuri, poezii pe rimă dată, semnate de Aurel Baranga (minifabule și alte stihuri), Camil Baltazar, Mircea Micu (parodii), Nichita Stănescu (*Venus, Cu pământu-n jurul soarelui, Cu Topîrceanu în iarnă*), Sașa Pană, Al. Andrițoiu, Cicerone Theodorescu, Veronica Porumbacu, Zaharia Stancu, Nina Cassian, Demostene Botez, Mioara Cremene, Virgil Carianopol, Aurel Felea, Negoiță Irimie, Mircea Pavelescu, Nicolae Țațomir, Ștefan Tita ș.a. Colaborează cu proză scurtă, texte umoristice și reportaje Valentin Silvestru, Constantin Chiriță, Nicuță Tănase, Ioachim Botez, Cezar Petrescu, Mihu Dragomir, Sidonia Drăgușanu, Tudor Mușatescu, Ion Băieșu, Geo Dumitrescu, Teodor Mazilu, Romulus Vulpescu, Mircea Horia Simionescu, Eugen Frunză, Vasile Băran, Mircea Sântimbreanu ș.a. Frecvent apar scenete, scenarii și cuplete revuistice, avându-i ca autori pe Tudor Mușatescu, Sadi Rudeanu, I. Avian, Mircea Crișan, Marius Mircu, Ion Băieșu ș.a. Periodic, mai ales cu ocazia unor aniversări – centenare etc. –, sunt reluate versuri comice, parodii, schițe, satire, fragmente în proză din literatura lui I.L. Caragiale, V. Alecsandri, N.T. Orășanu, G. Topîrceanu, N.D. Cocea. Pentru a-și diversifica aria colaboratorilor și a subiectelor, **U.** deschide concursuri în colaborare cu Secția de satiră și umor a Uniunii Scriitorilor, la care sunt chemați să participe scriitori și desenatori neprofesioniști, sau pe anumite teme, ca, de pildă, „Luptăm pentru pace! Să demascăm pe imperialiștii americano-englezi, aţâţători de război!" De altfel, războiul rece a fost mulți ani calul de bătaie al rubricii „Din zona dolarului", în care sunt prezentate dintr-o perspectivă alterată de ideologie aspecte ale vieții de dincolo de Cortina de Fier, pentru a servi teza de demonstrat: „zbaterea furibundă a imperialismului" și „valoarea de armă de luptă a râsului" (*Cuvânt înainte*). Mircea Micu e prezent cu seria *Întâmplări cu scriitori* (1977–1979), iar Ov. S. Crohmălniceanu dă în 1981 câteva eseuri. La interviurile din 1962 și 1963, când revista câștigă în consistență, răspund și scriitori care își expun opiniile despre satiră și umor sau își prezintă proiectele editoriale: Zaharia Stancu, Teodor Mazilu, Al. Graur, Nina Cassian, Tudor Mușatescu, Otilia Cazimir. **U.** mai cuprinde reflecții umoristice de Tudor Mușatescu sub titlul *Oameni, plante și animale* și *Din dicționarul limbii române, Din însemnările unui indiscret* de Victor Eftimiu (1966–1970), *Maxime și minime*, inedite de F. Aderca (4/1979), glume repovestite de Nichita Stănescu (10/1980), pseudoreportaje, caricaturi, „microcomentarii umoristice" pe marginea unor informații din actualitatea internațională, scrisori primite la redacție. Textele sunt susținute copios de ilustrații – grafică, desene și caricaturi – datorate unor maeștri ai desenului din generații mai vechi sau mai tineri: Aurel Jiquidi, Ligia Macovei, Perahim, Florica Cordescu, Ross, George Voinescu, Tia Peltz, I. Popescu-Gopo, Benedict Gănescu, Adrian Lucaci, Nell Cobar, Eugen Taru, Denis Grebu, Al. Clenciu, Val Munteanu ș.a. În 1977 se introduce rubrica „Scriitorii se prezintă", alcătuită dintr-o suită de însemnări aparținând lui Marin Sorescu, Radu Cosașu, Ninei Cassian, lui Romulus Vulpescu și Dan Deșliu. În numărul 6/1979, la moartea lui Aurel Baranga, Manole Auneanu îi consacră articolul *La revedere, meștere!* Colaborează cu publicis-

tică Dumitru Solomon, Rodica Tott, C. Cristobald, Mircea Nedelciu, Marius Tupan, Barbu Brezianu, Ion Călimară (Geo Dumitrescu), Cornel Udrea ș.a. **U.** reproduce și numeroase pagini din literatura satirică universală (Mark Twain, Stephen Leacock, A.P. Cehov, Damian Bednâi, Ilf și Petrov, I.A. Krâlov, N.V. Gogol), scurte fragmente în proză și anecdote din umorul altor popoare, versuri de Vladimir Maiakovski, Victor Sivetidis, Arthur Morrison, în traducerea lui Tudor Arghezi, Valentin Deșliu, Miron Radu Paraschivescu, Tașcu Gheorghiu, Petre Solomon, Andrei Bantaș, Mircea Pavelescu, I. Ludo, Theodor Holban, Cicerone Theodorescu, a Rodicăi Tulbure. Începând din 1986, Laurențiu Ulici, Radu Călin Cristea și Radu G. Țeposu comentează textele primite cu poșta redacției, la rubrica „Doi critici vă așteaptă". Printre criticii literari care colaborează la **U.** se mai numără Șerban Cioculescu, Alexandru Piru, Dumitru Micu, Marian Popa, Rodica T. Florea, Alex. Ștefănescu. Un interes deosebit îl prezintă amintirile incluse în sumar, dintre care sunt de menționat cele semnate de Victor Eftimiu, Profira Sadoveanu, Tudor Mușatescu, Gheorghe Tomozei, Romulus Vulpescu, Sașa Pană, I. Peltz. După 1989 revista, de o relevanță literară mult redusă și cu un număr restrâns de colaboratori, continuă să publice povestiri și schițe vesele (Bogdan Ulmu, Viorel Cacoveanu, Ananie Gagniuc, Mircea Horia Simionescu, Valentin Silvestru, Iosif Naghiu, Dumitru Solomon, Viorel Cacoveanu), parodii și anecdote, epigrame (N. Crevedia), versuri hazlii (Andrei Ciurunga, Varujan Vosganian), catrene satirice (Al. Clenciu), caricaturi și desene (Ciosu, Adrian Andronic, A. Poch, Silvan), articole acide, inspirate din actualitatea politică (Florin Mihai Ionescu), umor străin. Alți colaboratori: Marcel Breslașu, Stelian Filip, Tudor George, Mihail Joldea, Paul Constant, Ștefan Cazimir, Neagu Rădulescu, Vlad Mușatescu, Nicolae Tăutu, Alecu Popovici, Dan Mutașcu, Eugen B. Marian, I. Berg, Artur Maria Arsene, Barbu Lăzăreanu, Theodor Pâcă. *M. W.*

USCĂTESCU, George (5.V.1919, Curteana, j. Gorj – 11.VI.1995, Madrid), eseist, poet și estetician. Este al treilea dintre cei opt copii ai Corneliei Uscătescu (n. Rădăcineanu) și ai lui Vasile Uscătescu, învățători. A urmat școala primară în comuna natală, Liceul „Tudor Vladimirescu" din Târgu Jiu (1929–1937), trecându-și bacalaureatul la Liceul „Carol I" din Craiova, Facultatea de Litere și Filosofie și cea de Drept la Universitatea din București (1937–1940). Atracția spre științele umaniste s-a născut, după propriile mărturisiri, în anii liceului, sub îndrumarea unor profesori „extraordinari", „maeștri din anii decisivi". În perioada studenției face parte din Societatea Prietenii Istoriei Literare, alături de P. V. Haneș, Vladimir Streinu, Șerban Cioculescu. A debutat ca elev de liceu, în 1936, la ziarul „Gorjanul" (Târgu Jiu), cu articolul *La moartea lui Maxim Gorki*. În 1940, la recomandarea lui Alexandru Marcu, obține o bursă de studii în Italia. La Roma își ia doctoratul în litere și filosofie (1941) și în drept (1943). Ulterior pleacă în Spania, la Madrid, unde se căsătorește în 1950 cu Consuelo Rubio, interpretă de operă, și unde va fi naturalizat în 1955.

Gazetar în primii ani de ședere aici, în 1947 intră în învățământ, la Facultatea de Științe Politice, predând un curs despre statele europene, pe care îl consacră în bună măsură României. Un timp profesor de filologie romanică la Universitatea din Barcelona, în 1953 devine titularul Catedrei de filosofia culturii și estetică la Universitatea Complutense din Madrid și în 1971 titularul Departamentului de filosofia culturii, estetică și artă. Predă, de asemenea, ca *visiting professor*, la universități din Roma, Milano, Florența, Modena, Paris, Strasbourg, Buenos Aires. Remarcabil profesor și om de cultură, autor al unui impresionant număr de cărți și studii de filosofie și teorie a culturii, sociologie, politologie, istoria și critica artelor, estetică, scrise în majoritate în limbile spaniolă și italiană, **U.** a fost totodată un veritabil „ambasador al spiritului românesc în Spania" (Horia Stamatu). În 1951 inițiază la Madrid revista „Destin". Determinat de ideea, exprimată în numărul inaugural, că oamenii de valoare ai culturii române din exil constituie, „pe măsura autenticității lor, nu simple mănunchiuri de individualități deplasate din spațiul lor normal de creație în spirit, ci adevărate frânturi de țară, reprezentând întreg universul românesc, am putea spune adevărate monade de viață și cultură românească", **U.** a stăruit să reunească în paginile revistei aproape toate personalitățile din afara țării, realizând în exil una dintre cele mai importante publicații românești, el însuși dând aici cea mai mare parte a studiilor și

articolelor scrise în limba română. În colecția omonimă, aflată tot sub coordonarea sa, s-au tipărit opere importante ale literaturii române: Mircea Eliade, *Nuvele, Amintiri*, Horia Stamatu, *Recitativ*, Ștefan Baciu, *Ukulele*, Nicu Caranica, *Nașterea tragediei, Povestea foamei*, Horia Stamatu, *Punta Europa*. A mai colaborat cu studii, articole, eseuri și poezii la „Revista scriitorilor români" (München), „Buletinul Bibliotecii Române" (Freiburg), „Orizonturi" (Stuttgart), „Caete de dor", „Ființa românească" (Paris), „Cuvântul în exil" (Freising–München) ș.a., de-a lungul vieții desfășurând, de altfel, o intensă activitate publicistică și în Italia, Franța, Portugalia, Argentina, Grecia, Brazilia ș.a. Primele versuri îi apar în studenție la revista „Tinerețea" (1939), tot atunci (1940) și un studiu asupra poemului *Canto notturno di un pastore errante dell'Asia* de Leopardi, inclus în lucrarea colectivă *Leopardi văzut de noi*, editată de Facultatea de Litere din București. Primul volum, *El problema de Europa*, l-a tipărit la Madrid în 1949. A fost distins cu numeroase premii, printre care Premiul Uniunii Latine (Paris, 1957), Premiul Unității Europene (Roma, 1964), Premiul Național de Literatură al Spaniei (1970, pentru *Erasmo*). Profesor emerit al Universității Complutense, **U.** a fost și președinte al Societății Iberoamericane de Filosofie, președinte al Societății Internaționale de Studii Umaniste „Giovanni Gentile", *doctor honoris causa* al universităților din Genova, Atena, Cluj-Napoca și Iași. În 1991 devine membru de onoare al Academiei Române.

Cultura filosofică și sfera de preocupări de o mare densitate a lui **U.**, umanist receptiv la orice exprimare a spiritului – teatru, artă plastică, poezie –, se dezvăluie de la o carte la alta. Tema surghiunului domină *El tiempo de Ulises* (1963), iar *Utopía y plenitud histórica* (1963) relevă preocuparea pentru sensul istoriei. Abordată original, de la ultima ei manifestare – utopia științelor biologice –, vârsta utopiei este cercetată de la Platon până în zilele noastre. Puterea de sinteză, marea capacitate de investigare a fenomenelor în esența lor caracterizează această analiză al cărei țel este instructiv totodată, căci, după **U.**, „criza noastră filosofică și spirituală e la temelia crizei noastre politice și sociale. Niciodată mai mult ca acum lumea noastră nu a avut nevoie, pentru ca să-și explice crizele, de o reîntoarcere la origini, parcurgându-și curentele agitate ale metafizicii". Capitolul consacrat nihilismului și cel despre „esența utopiei" au prilejuit considerații „care explică multe din anomaliile istorice pe care le străbatem" (Virgil Ierunca). *Aventura de la libertad* (1966) dezvoltă ideea libertății ca aventură și „soarta" libertății în perioada contemporană. S-a remarcat că, „deși exprimată aici în limba spaniolă, gândirea lui Uscătescu se vădește a fi o gândire românească, și ca atare occidentală, binevenită într-un moment în care românii încep să-și dea seama cât de grea este alienarea prin adeziune [...] la o falsă universalitate" (Horia Stamatu). *Teatro occidental contemporáneo* (1968) este o panoramă a dramaturgiei secolului al XX-lea, în care nu e trecut cu vederea nimic din teatrul contemporan, până la cel experimental. **U.** utilizează aceeași manieră de investigare a fenomenului, dinspre actualitate spre trecut. Pagini pătrunzătoare sunt închinate lui Luigi Pirandello, lui Samuel Beckett – a cărui creație este considerată „cea mai importantă a teatrului timpului nostru", lui Bertolt Brecht, Peter Weiss, Jean Genet, Antonin Artaud, Henri de Montherlant, Vladimir Maiakovski și futurismului rus, lui Eugen Ionescu, raportați la cele mai îndepărtate tradiții ale teatrului european: tragediile lui Seneca (căruia în 1965 i-a dedicat volumul *Séneca, nuestro contemporáneo*), Shakespeare, Racine, Schiller ș.a. Autorul piesei *Rinocerii* este comentat în capitolul *Încă o dată limbajul*, unde se relevă descendența sa caragialiană și filiațiile cu Urmuz. Memorabile sunt paginile de analiză a scenelor finale, ca și semnalarea erorilor de interpretare a pieselor ionesciene: „S-a comis eroarea vulgară, după felul nostru de a vedea, de a considera ultimele trei opere ale lui Ionescu drept opere ideologice. Asta ar însemna să le reduci la dimensiunile operei lui Bertolt Brecht, ceea ce nu le-ar aduce nici un fel de omagiu". Interesul pentru problematica românească, resort al câtorva dintre primele lucrări (*Relaciones culturales hispano-rumanas*, 1950, *Rumania. Pueblo. Historia. Cultura*, 1951, *Constantin Brâncuși*, 1958), se regăsește și ulterior în opera lui **U.** Fenomenul cultural românesc, prezentat cititorului spaniol fără prejudecăți și „fără partizanism", cum remarca Vintilă Horia, în manifestări curente – articole, conferințe despre tipărituri românești, expoziții, concerte, spectacole – este „catalogat" la nivelul lui adevărat într-o carte precum *Fronteras del silencio* (1967). Eseul *Proceso al humanismo* a apărut în 1968, an marcat de invadarea Cehoslovaciei de trupele sovietice, ca și de frământările sociale și spirituale ale tineretului universitar din Europa Occidentală. Îngrijorarea profundă față de „destinul omului în cadrul unui inexorabil proces al umanismului aflat la răscruce" a determinat elaborarea cărții, care examinează toate aspectele gândirii contemporane și curentele corespunzătoare fiecăreia. Este – notează **U.** în prefața la antologia *Proces umanismului* (1987), în care sunt reluate câteva capitole din ediția spaniolă – un „«proces» pe care autorul îl «intentează» unui umanism deschis conflictelor și crizelor, dar nu mai puțin un dialog cu vaste consecințe", care „nu poate să lase în umbră o îngrijorare profundă față de una din scăderile precumpănitoare ale timpului nostru". În capitolul *Structurologie*, examenul critic vizează și doi gânditori români: Ștefan Lupașcu și Constantin Noica. *Nou itinerar* (1968), intitulat inițial *Pentru o ontologie a culturii românești*, este primul volum de eseuri, studii și articole scrise și publicate în limba română. Cartea – „o adevărată împlinire pentru cultura noastră în exil" (Mihai Cismărescu) – cuprinde texte apărute în cea mai mare parte în paginile revistei „Destin": *Actualitatea lui Eminescu, Caracterele culturii românești, Fenomenul naționalist, Perspectiva Unirii, Problema statului românesc, Pentru o teorie a revoluției, Nemesis și libertate în cultura românească*, unde, invocând individualitatea lui Vasile Pârvan, a lui Dan Botta și Lucian Blaga, **U.** „a reușit câteva pagini de vibrantă inspirație, pagini care nu vor putea lipsi cândva dintr-o antologie a fenomenului cultural românesc" (Mihai Cismărescu). O suită de eseuri și studii asupra culturii române cuprinde și *Nemesis y libertad*, publicată în același an. Sunt înfățișate lumii occidentale momente importante din istoria culturii naționale și câteva personalități care i-au marcat devenirea: Mihai

Eminescu, Mircea Eliade, Constantin Brâncuși, George Enescu, Ștefan Lupașcu, Constantin Noica, între alții. Șase volume de versuri în limba română - *Thanatos* (1970), *Dărâmat Ilion* (1972), *Melc sideral* (1974), *Memoria pădurii* (1977), *Millenarium* (1980), *Autobiografie* (1985) - cuprind creația sa lirică, certificându-i vocația poetică. Siguranța expresiei, autenticitatea și distanțarea față de clișee sunt remarcate de la primul volum, la apariția căruia s-a recunoscut în **U.** „o voce majoră a poeziei românești" (Nicu Caranica). Reunind motive poetice ce se vor regăsi în permanență, *Thanatos* e organizat în trei secvențe: o largă meditație-elegie care dă și titlul plachetei, un ciclu poematic, *Poemele tăcerii*, și câteva poezii independente. Elegia omonimă se naște sub „lumina în amurg, în crepusculul de ape" la Cordoba „îmbibată de miresme", dar încărcătura emoțională orientează meditația spre spațiul românesc, tărâm „Cu munți, cu caișii înfloriți, cu fântâni,/ Cu zone de dealuri, în zvon de seară/ În eterna noastră seară pe deal care-i dor/ Moarte, te înalți nemuritoare fântână lină". Dorul de patria pierdută fiind coarda cea mai sensibilă pe care vibrează lira autorului, tema revine în *Poemele tăcerii* („Dar Patria rămâne în mii de limpezi izvoare/ Un vers, un acord, o șoaptă coboară în adânc/ Și ca mii de oglinzi scânteind în splendoare/ Retrezesc în mine Patria în mii de ipostaze") și în numeroase alte versuri. Moartea, prietenia, iubirea, agonia sunt și ele prilej de meditație, care în unele formulări lirice capătă valoare aforistică: „Moartea Veacului e una cu Moartea Prietenilor". Cu tema morții **U.** se întoarce tot spre lumea de acasă: „Și ca păstorul nedezlegat al Patriei mele/ Te-am așezat departe, între stele, măreață stihie,/ Și te-am privit acolo îndelung în noapte/ Când m-am ospătat la ospățul brazilor/ Al izvoarelor și al luncii de argint în lună". Poet modern, utilizând în cele mai variate maniere versul liber, de la fraza amplă, cu cadențe clasice, până la versul scurt, de un singur cuvânt („Un pom, un drum/ O scară-n cer, de aur,/ Săgeată sângerândă,/ Fulgerare aspră a unui suflet/ Mort demult,/ Înfometat/ De dragoste,/ De spațiu,/ De pajiști verzi,/ De drumuri,/ Și de cer,/ De aurite/ scări,/ De tei înalți" - *Aur*), fără a refuza rima și chiar metrul popular, **U.** este un scrupulos șlefuitor al cuvântului: „Sunt în a Cuvântului cântare/ Îndelungă, migăloasă căutare".

Diverși specialiști ar găsi de fiecare dată ceva nou de spus în fața operelor atât de variate ale lui Uscătescu. Există însă unii scriitori care trebuie citiți în întregime, în timp ce operele lor separate ne lasă nesatisfăcuți. Îndrăznesc deci să spun, păstrând proporțiile: nu citiți numai o carte a lui Uscătescu, citiți-le pe toate. Veți vedea în ele contururile unui continent care nu mai este cel al raselor și culorilor (albi, galbeni, negri, roșii), care nu mai este cel al politicienilor, și care de fapt nu este găsit pe hărțile geografice; ci, asemeni unei Atlantide a viitorului, există deja undeva. Să admitem atunci - și autorul va fi primul care să ne-o spună - că este vorba în cazul lui Uscătescu de un simplu aventurier al spiritului. Dar este unul care se află pe corabia ce ne duce spre singurul continent locuibil, Atlantida spiritului.

CONSTANTIN NOICA

SCRIERI: *El problema de Europa*, Madrid, 1949; *Relaciones culturales hispano-rumanas*, Madrid, 1950; *De Maquiavelo a la razón de Estado*, Madrid, 1951; *Rumania. Pueblo. Historia. Cultura*, Madrid, 1951; *Europa ausente*, Madrid, 1953; *Juan Bautista Vico y el mundo histórico*, Madrid, 1956; *Constantin Brâncuși*, Madrid, 1958; *Escatología e historia*, Madrid, 1959; *Nuevos retratos contemporáneos*, Madrid, 1959; *Hombres y realidades de nuestro tiempo*, pref. Vintilă Horia, Madrid, 1961; *Profetas de Europa*, Madrid, 1962; *Vico ed altre guide*, îngr. Mircea Popescu și Vittorio Vettori, Pisa, 1962; *El tiempo de Ulises*, Madrid, 1963; *Utopía y plenitud histórica*, Madrid, 1963; *Séneca, nuestro contemporáneo*, Madrid, 1965; *Aventura de la libertad*, Madrid, 1966; *Fronteras del silencio*, Madrid, 1967; *Tempo di utopia*, Pisa, 1967; *Némesis y libertad*, Madrid, 1968; *Nou itinerar*, Madrid, 1968; *Proceso al humanismo*, Madrid, 1968; *Il teatro e le sue ombre. Intorno al teatro occidentale contemporaneo*, pref. Ettore Paratore, Bari, 1968; *Teatro occidental contemporáneo*, Madrid, 1968; *Erasmo*, Madrid, 1969; ed. (*Erasmus*), tr. Darie Novăceanu, pref. Zoe Dumitrescu-Bușulenga, București, 1982; *¿Existe aún una cultura europea?*, Madrid, 1969; *Maquiavelo y la pasión del poder*, Madrid, 1969; *Antinomie della libertà*, Florența, 1970; *Thanatos*, Madrid, 1970; *Aporías del estructuralismo*, Madrid, 1971; *Conversaciones actuales (Politica, cultura, arte)*, Madrid, 1971; *Dărâmat Ilion*, Madrid, 1972; *Genesi e vicende dello strutturalismo*, Pisa, 1972; *Mis ventanas abiertas*, Madrid, 1972; *Supervivencia de la literatura y del arte*, Madrid, 1972; *Breve teoría e historia de la cultura*, Madrid, 1973; *Cultura y vanguardia*, Madrid, 1974; *Melc sideral*, Madrid, 1974; *Idea del arte*, Madrid, 1975; *Saber y universidad*, Madrid, 1975; *Brancusi y el arte del siglo*, Madrid, 1976; ed. (*Brâncuși și arta secolului*), tr. Dorel Lucian Filipescu, București, 1985; *Estructuras de la imaginación*, Madrid, 1976; *Memoria pădurii*, Madrid, 1977; *Filosofia*, Zaragoza, 1978; *Fundamentos de estética y estética de la imagen*, Madrid, 1979; *Millenarium*, Madrid, 1980; *Tragedia y politica*, Madrid, 1980; *Lenguaje y creatividad*, Madrid, 1981; *Poezii*, București, 1981; *Saggi di cultura e filosofia*, Genova, 1981; *La confesión de las ideas en el mundo de la comunicación*, Barcelona, 1982; *Introducción a la ontología de la cultura*, Madrid, 1983; *Autobiografie*, Madrid, 1985; *Breviario de cultura*, Madrid, 1985; *La otra cara de la libertad*, Madrid, 1985; *Anabasis*, Cuenca, 1987; *Ontologia culturii*, îngr. și postfață Dumitru Matei, tr. Sarmiza Leahu și Gruia Novac, București, 1987; *Proces umanismului*, îngr. Adela Becleanu Iancu, tr. Alexandru Ciolan, pref. Zoe Dumitrescu-Bușulenga, postfață Alexandru Tănase, București, 1987; *De Lorca a Ezra Pound*, Madrid, 1988; *Estetica e cultura planetaria di Ugo Spirito*, Florența, 1989; *Luceafărul, la un centenar*, Madrid, 1989; *Per la scomparsa di Constantin Noica*, Milano, 1989; *L'universo della comunicazione*, Florența, 1991; *Poemas de la Tierra Perdida*, Madrid, 1991; *Avanguardia e libertà*, Genova, 1992; *Estética y crítica de Benedetto Croce: el 90 aniversario de la „Estética" de Benedetto Croce*, Barcelona, 1992; *Timp și destin*, Madrid, 1993; *Idei fundamentale ale culturii spaniole*, tr. Domnița Ilinca Țăranu, Iași, 1995.

Repere bibliografice: C. I. Popovici, *„Problema Europei"*, „Destin", 1951, 1; I. D. Coterlan, *Poziția ultimei interpretări sintetice a istoriei românilor*, „Destin", 1951, 2; V.I. [Virgil Ierunca], *„Utopía y plenitud histórica"*, „Ființa românească", 1964, 2; V.H. [Vintilă Horia], *Carte la o aniversare*, „Ființa românească", 1966, 4; F.R., *O activitate prodigioasă*, „Ființa românească", 1968, 7; Nicu Caranica, *„Vârsta utopiei"*, „Destin", 1968, 16; Horia Stamatu, *Soarta libertății în veacul necesității*, „Destin", 1968, 16; Vintilă Horia, *„Fronteras del silencio"*, „Destin", 1968, 16; Mihai Cismărescu, *„Nou itinerar"*, „Destin", 1968, 17-18; Horia Stamatu, *Chestiunea „umanismului" în actualitate*, „Destin", 1968, 17-18; Nicu Caranica, *„Nemesis și libertate"*, „Destin", 1968, 17-18; Nicu Caranica, *„Teatro occidental contemporáneo"*, „Destin", 1968, 17-18; Mihai Niculescu, *George Uscătescu*, „Destin", 1969, 19-20;

Nicu Caranica, *„Thanatos"*, „Destin", 1971, 21-23; Octavian Vuia, *„Antinomie della libertà"*, „Destin", 1971, 21-23; Radu Enescu, *„Maquiavelo y la pasión del poder"*, „Destin", 1971, 21-23; Mihai Cismărescu, *„Erasmo"*, „Destin", 1971, 21-23; D.N. [Darie Novăceanu], *George Uscătescu*, RL, 1979, 20; Ion Bălu, *Poemele lui George Uscătescu*, RL, 1981, 39; Neagu Udroiu, *„Mă consider român, mă exprim ca atare și sunt luat ca atare"* (interviu cu George Uscătescu), LCF, 1982, 8; Constantin Noica, *Spre un nou model de universalitate. În legătură cu opera lui George Uscătescu*, R, 1982, 2; Horia Stamatu, *George Uscătescu, embajador del espíritu rumano en España*, „Folia humanistica", 1983, 241; Zoe Dumitrescu-Bușulenga, *Brâncuși în viziunea lui Uscătescu*, RITL, 1983, 1; Ioana Mustață, *George Uscătescu, dimensiunea orfică*, SPM, 1983, 30; Mihnea Gheorghiu, *Un spirit european*, RL, 1984, 21; Corbea-Florescu, *Biografii*, III, *203-216; Cultura y existencia humana. Homenaje al profesor Jorge Uscatescu. Bibliografía de Jorge Uscatescu*, Madrid, 1985; Gheorghe Vlăduțescu, *Confesiunea unui umanist. George Uscătescu*, TBR, 1988, 358; Constantin Noica, *Continentul mental trasat de George Uscătescu*, ST, 1990, 7; Liliana Mihuț, *George Uscătescu, un român european*, ST, 1990, 7; Darie Novăceanu, *Poezia spațiului natal*, ST, 1990, 7; Ioana Mustață, *George Uscătescu: pledoarie pentru Europa*, București, 1990; *Românii, 364-365;* Horia Bădescu, *Convorbiri: George Uscătescu*, CC, 1993, 1-2; Ion Albulescu, *Cu George Uscătescu despre destinul românesc*, ST, 1994, 6; Ion Cristofor, *„Duc pretutindeni cu mine imaginea spațiului românesc"* (interviu cu George Uscătescu), TR, 1994, 41; Traian Diaconescu, *George Uscătescu sau Destinul european al culturii române*, AUI, literatură, t. XXXIX-XLI, 1993-1994; Marin Aiftene, *George Uscătescu*, „Revista de filosofie", 1995, 5-6; *George Uscătescu în dialog cu Viorel Vizureanu*, „Revista de filosofie", 1996, 1-2; Eugen Budău, *Corespondență Mihai Drăgan - George Uscătescu*, ATN, 1998, 11; Popa, *Reîntoarcerea, 178-186; De vorbă cu George Uscătescu*, îngr. Constantin Mustață, București, 1998; Rusu, *Membrii Academiei, 544;* Nicolae Andrei, *Voievozi ai spiritului românesc*, Craiova, 2000, *383-388*; Behring, *Scriit. rom. exil, 28-29, 56-58, 88-90*; Popa, *Ist. lit.*, I, *1107;* Mihai Pelin, *Opisul emigrației politice*, București, 2002, *339-340;* Manolescu, *Enciclopedia, 694-698*; Firan, *Profiluri*, II, *315-320.* *M.P-C.*

UTAN, Sever Iuliu (7.IV.1934, Vadu Izei, j. Maramureș - 3.VI.2002, București), gazetar și prozator. Este fiul Mariei Utan (n. Gherghel) și al lui Teodor Utan, învățători, și frate cu poetul Tiberiu Utan. Urmează școala primară în satul natal, Școala Medie Metalurgică din Cluj (terminată în 1952) și Facultatea de Filosofie, secția ziaristică, a Universității „C.I. Parhon" din București (1954-1959). În 1953-1954 este încadrat la ziarul „Drumul socialismului" din Deva, unde va debuta cu versuri. După absolvirea facultății este corespondent în județele Maramureș și Satu Mare, apoi redactor la „Scânteia" (1959-1990) și la „Adevărul" (1990-2002). A colaborat cu versuri, povestiri și reportaje la „Gazeta literară", Contemporanul", „Luceafărul", „Albina", „Maramureș", „Cutezătorii", „Luminița", „Orizont" ș.a.

Povestirile din primul volum al lui **U.**, *Un pumn de lumină* (1973), sunt dominate fie de imaginea satului, așa cum se întâmplă în *Ghelia*, unde se conturează o descriere plastică a Văii Someșului apropiindu-se mai mult de reportaj, sau în *Răchita*, exemplu de proză convențională, ce abordează simplist tema conflictului dintre vechi și nou, plasat în mediul rural al anilor '50 ori în mediul muncitoresc, ca în *Întoarcerea fiului pierdut*, *Noaptea fraților*. Altă culegere de povestiri, *Calul alb de la miazănoapte* (1977), se caracterizează tot prin filonul de origine țărănească, alterat de o atitudine moralizatoare și tezistă, în matca prozei pentru tineret a epocii. Natura, lumea satului, impactul politic comunist asupra generației tinere de după cel de-al doilea război mondial, preluate sentimental, cu o implicare factice, transpusă într-o manieră retorică, liricizantă, sunt câteva teme predilecte ale autorului, care îmbină adesea ficțiunea cu fapte de viață reale. Cartea *La nord-vestul inimii. Legendă și realitate* (1977) conține exclusiv reportaje. Minele din Borșa, Vișeu de Sus, viața lui Vida Gheza, „artist al poporului" (*Lemnul, sculptorul și Maramureșul*), felul în care țăranul român trăiește în contemporaneitate, atmosfera șezătorilor (*Consultație sentimentală*), locuitorii orașului Sighet și existența lor cotidiană (*Suflete mari în Țara Bogdanului*), un mare șantier de construcții industriale (*Meserie fainâ învață motul*) sunt subiecte în care scriitorul utilizează ficțiunea într-un tip de reportaj romanțat. **U.** continuă să scrie literatură pentru tineret, *Legitimația de om* (1986) cuprinzând povestiri cu țintă educativă, a căror acțiune este situată pe valea Izei și care au ca protagoniști elevi, pionieri sau uteciști. Întâmplări din viața eroilor locali petrecute în timpul războiului (*Flori proaspete*), transformarea unui loc distrus de inundațiile din 1970 într-o livadă cu meri de către un profesor și de elevii săi (*Acțiunea Cotul Dâmbului*), munca minerilor de la exploatarea Rodna (*De două veacuri se sprijină munții pe umerii lor*) sau viața medicilor (*Un om zâmbește dimineții*) devin puncte de plecare pentru texte cu finalitate apăsat moralizatoare.

SCRIERI: *Un pumn de lumină*, București, 1973; *Calul alb de la miazănoapte*, București, 1977; *La nord-vestul inimii. Legendă și realitate*, București, 1977; *Legitimația de om*, București, 1986.

Repere bibliografice: Ulici, *Prima verba*, I, *209-210*; Mircea Moga, *„La nord-vestul inimii"*, CNT, 1977, 30; Victor Bârlădeanu, *„Calul alb de la miazănoapte"*, „Presa noastră", 1977, 9-10; Mihai Coman, *„La nord-vestul inimii"*, LCF, 1977, 46; Dumitru Micu, *„Calul alb de la miazănoapte"*, CNT, 1978, 5; Otilia Marinescu, Laura Temian, Ana-Maria Brezovski, *Autori maramureșeni. Dicționar biobibliografic*, Baia Mare, 2000, *545-547*; Popa, *Ist. lit.*, II, *1012.* *C. Dt.*

UTAN, Tiberiu (21.III.1930, Sighetu Marmației - 26.V.1994, București), poet și traducător. Este fiul Mariei Utan (n. Gherghel) și al lui Teodor Utan, învățători, și frate cu gazetarul Sever Iuliu Utan. Urmează clasele primare la școala din Vadu Izei (1936-1940), continuă la Liceul „Dragoș Vodă" din Sighetu Marmației, dar după ocuparea Transilvaniei de Nord familia refugiindu-se la Vinerea (județul Alba), învață la Liceul „Aurel Vlaicu" din Orăștie (1940-1948). După absolvire se înscrie la Facultatea de Litere a Universității „Victor Babeș" din Cluj și începe să frecventeze cenaclul literar condus de Ioanichie Olteanu și A. E. Baconsky. Debutează în 1948, cu poezii, în suplimentul literar al ziarului „Lupta Ardealului" (unde lucrează și ca redactor în 1948-1949), iar editorial în 1955 cu placheta *Chemări*, urmată în 1961 de *Versuri* (Premiul „G. Coșbuc" al Academiei RPR). În 1949 este trimis la Institutul de Literatură „Maxim Gorki" din Moscova, pe care îl va termina în 1954. Revenit în țară, e repartizat la Secția de cultură și artă a Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român.

Este redactor la „Luceafărul" (1958–1961), redactor-șef la „Gazeta literară" (1962–1967), unde are un rol important în deschiderea revistei către valorile moderne ale literaturii universale și în reînnodarea tradiției românești interbelice, precum și în promovarea noilor talente. Ulterior îndeplinește funcția de redactor-șef la Editura Tineretului, iar în 1969 e numit director al Editurii „Ion Creangă", atunci înființată. Din inițiativa lui se alcătuiesc colecțiile „Biblioteca pentru toți copiii" (de care se îngrijește și unde apar cele mai cunoscute cărți din patrimoniul clasic și contemporan, român și universal) și „Biblioteca «Jules Verne»" (dedicată literaturii de anticipație). În 1986 este eliminat de la conducerea editurii. A colaborat cu versuri proprii și cu traduceri din Kössi Kaatra, Raul G. Tuñon, Gabriela Mistral, Ryszard Danecki, Bertolt Brecht, Florian Miroslav, Vladimir Solouhin, Rasul Gamzatov, Elisaveta Bagreana la „Tribuna", „Steaua", „România literară", „Familia", „Viața românească", „Contemporanul", „Argeș", „Flacăra" ș.a.

U. debutează în momentul postbelic cel mai potrivnic lirismului, astfel încât *Chemări* este o carte din care mai târziu nu se va reține nimic. Platitudinea, artificialitatea, șabloanele realismului socialist sufocă valențele reale: tentația expresiei eliptice și a unei simplități rafinate, iar la nivel tematic, dialogul nostalgic cu obârșia. Sunetul personal al poetului începe să se elibereze de clișee spre finalul deceniului al șaselea și el se impune la începutul deceniului următor ca o voce distinctă în concertul unui „prim val de poezie nouă" (Marin Bucur), care redescoperă teritoriile lirismului, ale confesiunii: A. E. Baconsky, Ion Horea, Alexandru Andrițoiu, Aurel Rău, Petre Stoica ș.a. Noutatea acestei voci constă în solidarizarea gestului hieratic cu cel grațios și suav, a concreteței materiale cu inefabilul, a obișnuitului existenței cu partea ei, ascunsă, de miracol. Pe măsură ce se maturizează, lirismul lui **U.** câștigă în substanță și se decantează. Acest fenomen se produce chiar și în poezia patriotică sau în aceea care tematizează revoluția, militantismul (există, în acești primi ani ai „dezghețului ideologic", o încercare mai generală, în literatură ca și în artele plastice, de a da o față estetică subiectelor cerute oficial). Poeme cu titulatură reprezentativă coagulează tradiția locului – Maramureșul istoric, care e „Sicilia" poetului, cu gorunul mitic al copilăriei, cioplitorii de porți, curtea cu gard de nuiele, dar și cu istoricele figuri Pintea, Horea, Iancu – și, într-o manieră lipsită de patetism strident, dezrădăcinarea: *Baladă veche, Tăietorii de lemne, Gorunul lui Horea, Cimpoiul, Doina*. Parafrazând titlul unui volum, se poate spune că punctul fix după care se orientează mișcările sufletești ale poetului este Steaua Nordului: „Pe-aici pe undeva se cuvenea/ și casa mea să răsară / Ca floarea-soarelui îmi rotesc / fruntea-ntr-acolo spre seară". Transilvania, și mai ales ținutul Maramureșului revin intens în poezia de maturitate. Nostalgie a locurilor și a oamenilor, nostalgie a condiției de *homo faber*, sentimentul că toate acestea îl repudiază sau că el, poetul ajuns „domn", nu mai găsește căile de comunicare de altădată: „Încep să uit cântecele de-acasă / neagra lor cânepă de fum[...]. La ce folos dalta, nu mai cioplești porți, / – destin de Ahașver rătăcitor/ Au mileniile lor de morți, / dreptatea-i numai de partea lor, / nu te mai vor, nu te mai vor". Paralel se intensifică motivul morții, al presiunii devastatoare a timpului. Într-un poem despre „moartea Pintii", în sfârșitul legendarului haiduc se proiectează propriul sfârșit, balada și bocetul devenind pretexte pentru istoria personală, măști lirice: „Tot singur mori tot singur și numai singur mori". Solitudinea este, așadar, altă temă asociată cu dramatismul trecerii. Ciclul de inedite *Drumul ierburilor* din volumul omonim (1995) acutizează obsesia tanatică, a „cărării albastre" spre „cunoscutul plai / unde-s de toate: și nimic, și rai". Poezia întrebărilor ultime conjugă, cum observă Dumitru Micu, tragismul răspunsurilor cu un „umor lugubru", ca în aceste vesuri în care cioplitorul de sicrie este îndemnat să „ia bine măsura": „La umeri vezi haina să nu strângă, / simtă-se bine mâna dreaptă, stângă, / Dă-mi o înfățișare cât mai protocolară, / să nu mai zică lumea: și ăsta-i de la țară...". Contrapunctic sunt celebrate universul vegetal, anotimpurile, momentele zilei – toate având conotații de auroral. **U.** este un sensibil poet al mirărilor și al gesturilor suave, aproape inextricabile; de aceea el și evită să le gloseze, limitându-se la momentul prim, de luare la cunoștință și de încântare. E o poezie exclamativă, nu și retorică, ci discretă: o lirică a confesiunii șoptite. Poetul e cel ce comunică semenilor apariția miracolului, epifania: „Auziți, se desfac / frunzele merilor, prunilor, / caisul își aprinde florile. / Oameni, e ceasul

minunilor" sau: „Ascultați: își scoate colțul un mugur dintr-o ghindă". Deși nu are mari afinități cu simboliștii, **U.** cultivă uneori estompa, începețosarea contururilor, umbratilul: „În astă-seară / umbrele altfel coboară. // Pasul lor moale. // Când răsare luna / sosesc câte una. // Nu le auzi, parcă e toată / lumea de câlți sau de vată". După definiția lui Eugen Simion, poetul, „bolnav de suavități" și aflat în perpetuă transă, descoperă minunea mai ales acolo unde semenii săi nepoeți nu văd nimic ieșit din comun. De altfel, a revela miracolul cotidianului și al obișnuitului, a „insolita" banalul este o veche misiune a poeților. **U.** o preia cu uneltele sale în versuri simple și muzicale, în care se aude și vocea altora, de pildă a lui Octavian Goga din *Cântece*. Pretextul pentru o asemenea revelație cu vibrări elegiace i-l oferă, bunăoară, neînsemnata floare de păpădie: „Risipite-n ierburi / flori de păpădie / despre voi un cântec / nimenea nu scrie [...]. / Prea vă treceți iute / triste flori de scamă / oamenii vă calcă / vântul vă destramă. / Nimenea pe lume / nu vă ia în seamă". Cel mai frecvent, lirica lui **U.** se constituie în notații fulgurante, rezultat al renunțării la anecdotic, dar și la compunerea amplă, cu substrat „filosofic". Atâta câtă există, această filosofie a miracolului se stinge în exclamația șoptită, care se vrea însă cât mai cuprinzătoare și mai esențială.

*Tiberiu Utan își are locul și nota lui originală, provenită dintr-o sensibilitate aparte pentru universul mic, plin de transparențe și suavități. Tonul elegiac al versurilor și atitudinea delicată ce se poate ghici în spatele lor au fost puse în legătură de comentatorii primei sale culegeri (*Chemări, *1955) cu lirismul lui St. O. Iosif.* [...] *T. Utan este un timid și poezia este pentru el un joc cu porțelanuri fragile, o trecere printr-un câmp de flori, cu spaima enormă de a nu le strivi. Extazul este frânat cu infinite precauții, confesiunea capătă un limbaj mai obiectiv din aceeași frică de expunere totală, din teama poetului de a vorbi în tonuri prea înalte despre lucruri atât de delicate.*

EUGEN SIMION

SCRIERI: *Chemări*, București, 1955; *Versuri*, București, 1961; *Ciopârțilă*, cu ilustrații de Clelia Ottone, București, 1962; *Carte de vise*, cu ilustrații de Mihu Vulcănescu, București, 1965; *Isprăvile lui Ciopârțilă*, cu ilustrații de Clelia Ottone, București, 1966; *Clipe*, București, 1968; *Steaua singurătății*, București, 1968; *Ciopârțilă cascador*, cu ilustrații de Clelia Ottone, București, 1973; *Goana după vânt*, București, 1973; *Versuri*, pref. Eugen Simion, București, 1975; *Zoo-Ciopârțilă și alte întâmplări*, cu ilustrații de Ana Pușchilă, București, 1978; *Cartea jucăriilor*, cu ilustrații de Ana Pușchilă, 1979; *Trei legende române*, cu ilustrații de Marcela Cordescu, București, 1980; *Cărțile cu Ciopârțilă*, București, 1984; *Legende române*, cu ilustrații de Genoveva Georgescu și Mihai Gheorghe, București, 1985; *Drumul ierburilor*, pref. Dumitru Micu, postfață Lucia Olteanu Utan, București, 1995. **Traduceri:** Jesús López Pacheco, *Dragoste interzisă*, pref. trad., București, 1964.

Repere bibliografice: Dumitru Micu, *„Chemări"*, GL, 1955, 10; Liviu Leonte, *„Chemări"*, IL, 1955, 4; Boris Buzilă, *„Chemări"*, ST, 1955, 5; Aurel Martin, *Nimic din ce e omenesc nu mi-e străin*, „Tânărul scriitor", 1955, 8; I.D. Bălan, *Impresii despre chemările unui poet*, VR, 1955, 9; S. Damian, *Tiberiu Utan*, GL, 1960, 52; Al. A. Philippide, *Studii și portrete literare*, București, 1963, *30–39*; Georgescu, *Păreri*, *201–206*; Micu-Manolescu, *Literatura*, *134–135*; Simion, *Orientări*, *125–130*; Nicolae Manolescu, *„Carte de vise"*, CNT, 1966, 6; M.N. Rusu, *Tiberiu Utan*, LCF, 1966, 6; Nicolae Ciobanu, *„Carte de vise"* O, 1966, 7; Ivașcu, *Confruntări*, I, *476*; Căprariu, *Jurnal*, *177–181*; Valeriu Cristea, *„Clipe"*, GL, 1968, 20; Lucian Raicu, *„Clipe"*, FLC, 1968, 28; Constantin, *Despre poeți*, *70–74*; Martin, *Poeți*, II, *167–171*; Perpessicius, *Lecturi*, *397–401*; Caraion, *Duelul*, *167–169*; Petru Poantă, *„Goana după vânt"*, ST, 1974, 1; Ion Caraion, *Enigmatica noblețe*, București, 1974, *147–153*; Cândroveanu, *Alfabet*, *235–241*; Dumitru Micu, *Periplu*, București, 1974, *282–286*; Petroveanu, *Traiectorii*, *232–234*; Streinu, *Pagini*, III, *52–57*; Mihai Ungheanu, *Fragilități poetice*, LCF, 1975, 51; Cristea, *Domeniul*, *101–104*; Piru, *Poezia*, II, *53–56*; Valentin Tașcu, *Antologie de autor*, ST, 1976, 1; Cornel Moraru, *„Versuri"*, FLC, 1976, 6; Raicu, *Critica*, *225–227*; Dragoș Vrânceanu, *Materia literară și idealurile ei*, București, 1976, *98–100*; Poantă, *Radiografii*, I, *158–161*; Raicu, *Practica scrisului*, *306–310*; Ruja, *Valori*, *90–92*; *Lit. rom. cont.*, I, *441–443*; Sângeorzan, *Conversații*, *59–63*; Piru, *Ist. lit.*, *501*; Simion, *Scriitori*, III, *204–210*; Rotaru, *O ist.*, III, *232*; Micu, *Limbaje*, *277–283*; Gabriel Dimisianu, *Tiberiu Utan*, RL, 1994, 22; Aurel Rău, *Tiberiu*, ST, 1994, 7-8; Simion, *Fragmente*, I, *173–174*; Dimisianu, *Lumea*, *581–582*; Otilia Marinescu, Laura Temian, Ana-Maria Brezovski, *Autori maramureșeni. Dicționar biobibliografic*, Baia Mare, 2000, *547–556*; Popa, *Ist. lit.*, I, *935*; Daniel Cristea-Enache, *Odă soarelui*, ALA, 2002, 607; *Dicț. scriit. rom.*, IV, *687–688*; Lucia Olteanu, *Declarație de avere - Neștiuți sau celebri*, București, 2002, *195–199*, *passim*. *N. M.*

UTOPIA, publicație apărută la Cluj, lunar, între martie 1929 și noiembrie 1930 și în ianuarie-februarie 1931. Redactor: I. Hașegan. „Revistă de cultură generală", așa cum indică subtitlul,

U. se ocupă mai ales de probleme social-politice, de educație și de cultură, de pedagogie socială și ameliorarea condițiilor de viață. De altfel, aceste idei au inspirat și constituirea unui cerc de reflecție motivat de necesitatea de a expune, analiza și discuta fără patimă „problemele zilei, îndeosebi acelea care converg spre studiul societății". Nota dominantă este cea sociologică, deși nu lipsesc versuri de Cornelia Buzdugan (*Bufnița*), G. Șt. Cazacu (*Zbucium*) și Traian Ieremici (*Cuvinte pentru o „fată de stradă"*, *Eva*) sau prezentarea unor cărți precum *Spovedania unui învins* de Panait Istrati. Câteva aforisme preluate din volumul *Privind viața* de G. Ibrăileanu, recent apărut, și un foarte scurt fragment din *Divina Commedia* a lui Dante în traducerea lui Const. Z. Buzdugan epuizează beletristica tipărită în **U.** Dintre textele teoretice, care ocupă preponderent fiecare număr, se remarcă *Legitim-național-internațional* și *„Prerevoluționar"* de Petre Pandrea și *Femeia intelectuală în societatea modernă*, un eseu feminist de Cornelia Buzdugan. Probleme de istoria culturii abordează G. Bogdan-Duică (*Tablouri culturale*), V. Vlad, V.L. Rogacevschi sau Corneliu Albu. Sunt reluate și texte de Edmond Séchèlle, Karl Kautsky, Edouard Schuré. Alți colaboratori: Oscar Jianu, Al. Roșca, Vl. Ghidionescu, Ștefan Zeletin, Simion Mândrescu. *M. Pp.*

V

Văcărescu, Ienăchiță

Vianu, Tudor

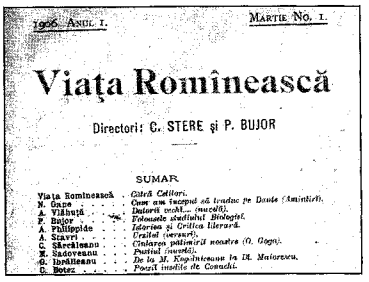

1906. Anul I. Martie No. 1.

Viaţa Romînească

Directori: C. STERE şi P. BUJOR

SUMAR

Viaţa Romînească	*Cătră Cetitori.*
N. Gape	*Cum am început să traduc pe Dante (Amintiri).*
A. Vlăhuţă	*Datorii vechi... (nuvelă).*
P. Bujor	*Folosele studiului Biologiei.*
A. Philippide	*Istorica şi Critica literară.*
A. Stavri	*Urzitul (versuri).*
C. Sărcăleanu	*Cîntarea pătimirii noastre (O. Goga).*
M. Sadoveanu	*Pustiul (nuvelă).*
G. Ibrăileanu	*De la M. Kogălniceanu la Dl. Maiorescu.*
C. Botez	*Poezii inedite de Conachi.*

Viaţa românească

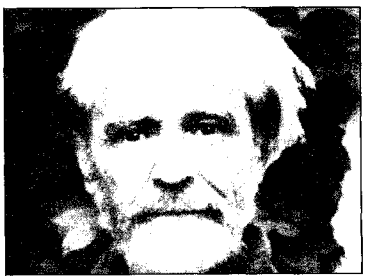

Voiculescu, V.

VACARIU, Dumitru (21.IX.1931, Boboiești, j. Neamț), prozator, autor dramatic și editor. Este fiul Mariei (n. Gheorghiță), înrudită pe linie maternă cu David Creangă (bunicul scriitorului Ion Creangă), și al lui Dumitru Vacariu, țărani. Urmează școala primară în satul natal (1938–1943), Seminarul Teologic „Veniamin Costache" din Iași (1943–1944), Școala Normală din Piatra Neamț (1946–1952) și Facultatea de Filologie–Istorie a Universității ieșene (1953–1957). Numit profesor la Liceul nr. 2 din Vaslui și director al Casei Raionale de Cultură, în 1958 va fi anchetat și întemnițat sub învinuirea „delict împotriva ordinii sociale", pentru că organizase, împreună cu alți colegi de facultate, sărbătorirea a cinci sute de ani de la urcarea pe tron a lui Ștefan cel Mare. Eliberat din detenție în 1964, este angajat scurt timp la Stațiunea de Mașini și Tractoare din Vaslui, de unde în 1965 se mută ca funcționar la Centrul de Librării și Difuzarea Cărții din Iași; trece în 1969 la Muzeul Literaturii Române, rămânând aici ca șef al Secției literatură până la pensionare, în 1992. Debutează cu versuri în 1957 la „Viața studențească", și editorial în 1979 cu volumul de proză scurtă *Dincolo de poveste*. Va colabora și la „Convorbiri literare", „Cronica", „Ateneu", „Manuscriptum", „România literară", „Iașul literar", „Flacăra Iașului", „Opinia", „Dacia literară", „Symposion", „Monitorul" (Iași), „Contemporanul", uneori sub pseudonimele Mitru Dolia, Mitru Vaduri, Mitru Elian.

Schițele din *Dincolo de poveste*, ca și romanele *Bărzăunul și restul lumii* (1981), *Aventură dincolo de timp* (1990) sunt narațiuni agreabile, având în centru peripețiile unui grup de copii. Personajul central, Bărzăunul, regăsibil în majoritatea cărților lui **V.**, întruchipează adolescentul dornic de a întreprinde noi explorări, fascinat de istorie și de peisajul ținuturilor în care trăiește. În *Aventură dincolo de timp* autorul pornește de la universul copilăriei și al adolescenței pentru a face trecerea către literatura fantastică. Îmbinarea realului cu fantasticul este realizată cu naturalețe, demonstrația urmărită fiind ruptura dintre vis și decepția pe care o aduce realitatea. Într-o peșteră, simbol al unui paradis atemporal, adolescentul descoperă un bătrân pustnic, din istorisirile căruia reiese că acțiunea se petrece în vremea lui Dragoș-Vodă. Accentul se mută de pe întâmplări pe fondul psihologic, **V.** dovedindu-se un subtil observator de caractere. Reînvierea timpurilor trecute are prioritate în *Vornicul Țării de Sus* (1984) și în *Poteci fără întoarcere* (1987). Primul e un roman-parabolă având amprentă istorică mai mult prin scriitură. Evenimentele trec în plan secund, din narațiune distingându-se figura aproape legendară a unui vornic capabil de mari sacrificii. În *Poteci fără întoarcere* destinul personajului central este trasat de ereditate. Fiu al unui haiduc, argat la curtea boierului care i-a deștrămat familia, acesta devine conștient de influența nefastă a stăpânului asupra existenței sale, ceea ce îl face să se revolte și să lupte pentru restabilirea dreptății. După 1989 **V.** își schimbă registrul, trecând la reconstituiri documentare. Memorii din perioada propriei detenții alcătuiesc sursa faptelor în *Ochii viperei* (1995), *Praznicul orbilor* (2001) și *Porumbeii albaștri* (2003). Primează în aceste cărți sinceritatea și autenticitatea rememorării unor întâmplări de zi cu zi: coșmarul anchetelor, munca istovitoare din Balta Brăilei, lagărul de la Stoenești, boala contractată în celulă se întrețes cu imagini venite din copilărie. Volumele *Junimea și junimiștii* (1973) și *Din cronica unui veac* (1978), editate în colaborare cu Ion Arhip, reunesc manuscrise și documente literare. Primul conține un număr mare de scrisori transcrise după originalele aflate la Muzeul Literaturii Române din Iași, relevante și pentru alcătuirea unui portret al lui Titu Maiorescu, mentorul cenaclului Junimea. **V.** s-a remarcat și ca autor de piese de teatru pentru copii și tineret (*Bing-bang-bing*, *Comoara*, *Cele trei domnițe*, *Dincolo de singurătate*), puse în scenă între 1972 și 1983 la Iași, Constanța, Sibiu, Oradea etc.

SCRIERI: *Dincolo de poveste*, Iași, 1979; *Bărzăunul și restul lumii*, Iași, 1981; *Vornicul Țării de Sus*, Iași, 1984; *Poteci fără întoarcere*, București, 1987; *Comoara*, Iași, 1988; *Aventură dincolo de timp*, Iași, 1990; *Ochii viperei*, Iași, 1995; *Cronica regatului blestemat*, Iași, 1996; *Planeta lui Orim*, Iași, 1999; *Casa cu iederă*, pref. Ioan Holban, Iași, 2000; *Templul amăgirii*, Iași, 2000; *Cerbul de lumină*, Iași, 2001; *Praznicul orbilor*, Iași, 2001; *Porumbeii albaștri*, Iași, 2003. **Ediții:** *Junimea și junimiștii. Scrisori și documente inedite*, introd. edit., Iași, 1973 (în colaborare cu Ion Arhip); *Din cronica unui veac. Documente inedite (1850–1950)*, Iași, 1978 (în colaborare cu Ion Arhip); Alexandru Vasiliu-Tătărași, *Focul cel mare. Amintiri din primul război mondial (1916–1918)*, pref. Petru Ursache, Iași, 1978 (în colaborare cu Ion Arhip), *Lunga și amara pribegie*, Iași, 2001 (în colaborare cu Lucian Vasiliu); Ionel Teodoreanu, *Cina cea de taină*, pref. edit., Timișoara, 1992; *Otilia Cazimir. Viața și opera în imagini*, pref. edit., Iași, 1995; *Delavrancea și copiii*, pref. edit., Iași, 1996; *G. Topîrceanu. Viața și opera în imagini*, pref.edit., Iași, 1996; *Emil Gârleanu. Viața și opera în imagini*, pref. edit., Iași, 1997; *Ionel Teodoreanu. Viața și opera în imagini*, pref. edit., Iași, 1998; Cezar Petrescu, *Georgetta (epistolar inedit)*, Iași, 1998 (în colaborare cu Lucian Vasiliu); Petre Ispirescu, *Basme*, pref. edit., Iași, 1998. **Antologii:** *Imn femeii*, pref. Zoe Dumitrescu-Bușulenga, postfață Gheorghe T. Zaharia, București, 1984 (în colaborare cu Gheorghe T. Zaharia și Liviu Moscovici); *Prinos de frumusețe și iubire. Antologie de lirică românească dedicată femeii*, pref. Constantin Ciopraga, București, 1989 (în colaborare cu Gheorghe T. Zaharia); *Iubire, tainică lumină*, pref. Constantin Ciopraga, Iași, 1999 (în colaborare cu Gheorghe T. Zaharia și Liviu Moscovici); *Psalmi ai marilor iubiri. Lirică universală închinată femeii*, pref. Ioan Holban, Iași, 1999 (în colaborare cu Gheorghe T. Zaharia și Liviu Moscovici).

Repere bibliografice: Marius Robescu, *Teatrul ieșean pentru copii și tineret la București*, RL, 1973, 43; Dan Mănucă, *„Junimea și junimiștii"*, CRC, 1973, 51; Virgil Vintilescu, *„Junimea și junimiștii"*, O, 1974, 14; Constantin Radu Maria, *„Bing – bang – bing"*, TTR, 1975, 7; Ioana Angelescu, *„Junimea și junimiștii"*, AIX, t. XIII, 1976; Viorel Horj, *„Cele trei domnițe"*, F, 1978, 2; Ioan Holban, *Un roman istoric*, „Flacăra Iașului", 1984, 11 752; Ion Apetroaie, *„Vornicul Țării de Sus"*, CRC, 1984, 27; Tudorel Urian, *„Vornicul Țării de Sus"*, O, 1984, 48; Nicolae Ioan Pintilie, *Un roman parabolă*, CL, 1985, 4; Nicolae Turtureanu, *7 ani pentru 7 strofe*, CRC, 1990, 27; Val Condurache, *Arta povestirii*, RL, 1990, 45; Nicolae Turtureanu, *Un roman al deriziunii*, CRC, 1996, 19–20; Nicolae Busuioc, *Oglinzile cetății*, III, Iași-Chișinău, 1996, *175–186*; Nicolae Turtureanu, *Eternul parteneriat*, „Monitorul" (Iași), 1999, 185; Ioan Holban, *Sevele vieții și albia râului secat*, VR, 2001, 3–4; Ioan Holban, *Parabola orbilor*, „Evenimentul" (Iași), 2002, 25 august; Busuioc, *Scriitori ieșeni* (2002), *430–431*. *A. St., C. Dt.*

VAIAN, Eugen (2.XI.1870, Bacău - 25.VIII.1897, Compertrix, Franța), ziarist, prozator și traducător. Este fiul Zoei (n. Mustea) și al lui Enacachi Văian, funcționar. Prin mamă se înrudea cu cronicarul Nicolae Mustea, cu publicistul și profesorul de pedagogie Grigore Tăbăcaru și cu poetul G. Bacovia. A urmat la Bacău școala primară și două clase gimnaziale, continuând la Buzău. La șaisprezece ani fuge de acasă cu o trupă de teatru. În 1888 se afla la Brăila, conducând ziarul „Unirea muncitorilor", iar în 1889 la Roman, împreună cu G. Ibrăileanu, Raicu Ionescu-Rion și Panait Mușoiu ș.a., scoate revista „Școala nouă". În aceeași perioadă, din nou la Brăila și tot alături de Ibrăileanu și Mușoiu, susține „România viitoare", săptămânalul socialiștilor Zamfir Filotti și Th. C. Mănescu. În 1889-1890 mai colaborează la publicațiile liberale „Voacea Romanului" și „Moldova". Când, la sfârșitul lui 1890, „Moldova" își încetează apariția, se stabilește la București, unde colaborează sau lucrează în redacția gazetelor „Adevărul", „Ilustrațiunea română", „Românul", „Țara", „Liga ortodoxă" și „Bucarest", întreținându-se din scris. În 1896-1897 editează cotidianul politic și literar „Pressa", după ce în 1893, vreme de câteva luni, scosese alături de soția sa, scriitoarea Laura Vampa, revista „Săptămâna ilustrată". A mai iscălit cu inițialele numelui și cu pseudonimul Șt. Scurtu. Bun cunoscător al limbii franceze, convins că la Paris va găsi climatul necesar pentru a face să apară un ziar așa cum își dorea și visând să-l întâlnească pe romancierul Émile Zola, pleacă spre Franța împreună cu soția sa. După o ședere în Elveția (trece prin Zürich, Lausanne, face un popas la Geneva; aici, pentru a-și câștiga existența, găsește o slujbă în librăria unui francez), își continuă singur călătoria, ajungând pe jos la Paris. Scurt timp este contabil, dar tuberculoza de care suferea se agravează și, deprimat, se sinucide, aruncându-se sub roțile unui tren pe linia Paris-Lyon.

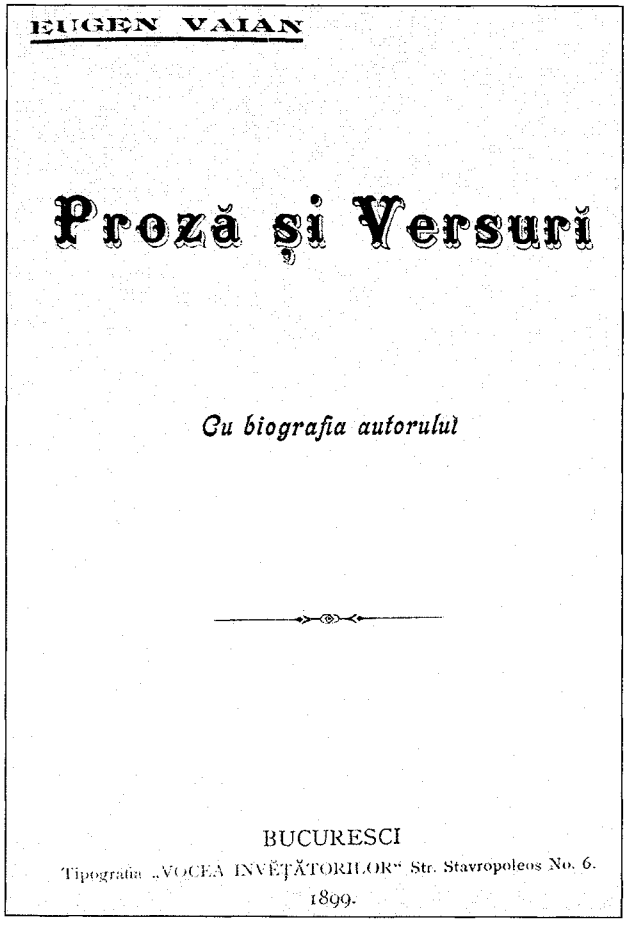
EUGEN VAIAN

Proză și Versuri

Cu biografia autorului

BUCURESCI

Tipografia „VOCEA INVĂȚĂTORILOR" Str. Stavropoleos No. 6.

1899.

Fire evazionistă și temperament hipersensibil, cititor pasionat de literatură senzațională, dar și admirator fanatic al lui Mihai Eminescu, **V.** nu a reușit să depășească nici condiția de „proletar intelectual", nici să-și cristalizeze talentul în creația literară. S-a risipit în articole pătimașe, fără idei originale, cum sunt *Pornografie și naturalism*, *Artiștii cetățeni* sau *Teatrul modern*. A lăsat versuri epigonice, de evident timbru eminescian, strânse postum în volumul *Proză și versuri* (1899), epigrame, unele cam obscene (*Fin de siècle*, 1892), instantanee din viața celor umili (*Spectacole în stradă*, *Cronici triste*, *Mizerie*, *Nebunul*). Un roman, *După natură. Artiștii*, i-a apărut în 1890, altul, *Măritată*, neîncheiat, s-a tipărit fragmentar în „Săptămâna ilustrată". Scrierile lui **V.** pot interesa ca document social și psihologic. În 1891 era imprimată traducerea sa după o versiune franceză a romanului *Întâia dragoste* de Ivan Turgheniev. Numeroase alte transpuneri, îndeosebi din literatura franceză (Guy de Maupassant, Alphonse Daudet, Émile Zola, Alphonse Allais, Gustave Flaubert ș.a.), dar și din Giacomo Leopardi ș.a., intră în paginile ziarului „Adevărul" (1891-1893).

SCRIERI: *După natură. Artiștii*, Roman, 1890; *Fin de siècle*, București, 1892; *Proză și versuri*, pref. Socrate Georgescu, București, 1899; **Traduceri:** Ivan Turgheniev, *Întâia dragoste*, Roman, 1891.

Repere bibliografice: Theodor Cornel, *O amintire*, „Evenimentul", 1898, 1615; *„Proză și versuri"*, NRR, 1900, 7; Alexandru Piru, *G. Ibrăileanu. Viața și opera*, București, 1967, 30-31, 43-49; N. Gr. Stețcu, *Eugen I. Vaian*, ATN, 1969, 8; Ion Munteanu, *Trei tineri socialiști*, CNT, 1976, 5; *Dicț. lit. 1900*, *881*; Ioan Dănilă, *Condamnat la uitare?*, „Deșteptarea", 1997, 2 204; Tiberiu Lovin, *Centenarul unui scriitor băcăuan care s-a sinucis la Paris*, „Monitorul de Bacău", 1997, 199; Ioan Dănilă, *Un înstrăinat. Eugen Vaian*, ATN, 1997, 9. *S. C.*

VAIDA, A.G. (pseudonim al lui Avram Goldenberg; 30. I. 1910, Iași - 17.XII.1965, București), prozator. Cu o biografie neclară, neputându-se stabili cu exactitate nici măcar ce studii a urmat (sau dacă a urmat, după unele surse fiind practic semianalfabet), **V.** are o activitate de comunist în ilegalitate aparent bogată, ocupând ulterior - aproximativ între 1948 și 1956 - diverse funcții culturale, administrative și politice importante (un timp a lucrat și în Institutul de Istorie a Partidului). Un moment decisiv în cariera sa va fi participarea, în 1955, la excluderea lui Alexandru Jar din Partidul Muncitoresc Român și la sancționarea altor scriitori, împrejurări ce vor anticipa propria prăbușire: la Congresul Scriitorilor din iunie 1956 va cădea în dizgrație, fiind considerat nu doar un autor fără talent, ci și, mult mai grav, vinovat de absența totală de veridi-

citate a mediilor evocate, de sabotarea criteriilor realismului socialist. Debutează în 1949 la „Flacăra" (continuând să publice aici până în 1953), iar editorial în 1946 cu romanul *Ioan din Marghita*, ficțiune lipsită de orice valoare literară. Mai e prezent în „Contemporanul", „Scânteia", „Albina", „Opinia", „Revue roumaine", „Steaua", „Viața românească", „Utunk", „Veac nou", „Călăuza bibliotecarului", „Gazeta literară".

Paternitatea unora din scrierile lui **V.**, personaj extrem de controversat, stă sub semnul întrebării. De exemplu, romanul *Scântei în beznă* (1950) s-a presupus că ar fi produsul unui grup redacțional. Cartea, promovată intens în anii 1950–1953, a suportat în scurt timp o avalanșă de critici dure. Subiectul îl constituie viața deținuților comuniști în închisorile perioadei interbelice. Scris în spiritul realismului socialist, romanul compune tezist chipuri, destine, atmosfera din temniță etc. Prolific, **V.** a mai produs texte în care evenimentul istoric apare falsificat și mai evident (*Ioan din Marghita*) sau a căror importanță literară este nulă. De observat ar fi doar aria tematică diversă: viața evreiască în romanul *Aviva, fiica ghetoului* (1947), copilăria în *Școlarul roșu* (1950) și în *Micul patriot* (1950), memorialistica în *Prăbușirea Doftanei* (1947), *Soarele din anii grei* (1951), *Clocote* (1954), istoria în *Scântei în beznă*, șabloanele ideologice fiind atotstăpânitoare.

SCRIERI: *Ioan din Marghita*, București, 1946; *Aviva, fiica ghetoului*, București, 1947; *Prăbușirea Doftanei*, pref. Teodor Rudenco, București, 1947; *Herbac din Mărghita*, București, 1949; *Ocsko Tereza a fost ucisă!*, București, 1949; *Micul patriot*, București, 1950; *Scântei în beznă*, București, 1950; *Școlarul roșu*, București, 1950; *Procesul*, București, 1951; *Soarele din anii grei*, București, 1951; *În țara constructorilor comunismului*, cu ilustrații, București, 1953; *Clocote*, București, 1954; *Povestiri din anii grei*, București, 1954; *Anii mâniei*, București, 1956; *Eșecul bandei V5*, București, 1957; *Povestea unei mame*, București, 1957; *Pavilionul revoluționar la catarg* (în colaborare cu N. Bârdeanu), București, 1959; *Tinerețe* (în colaborare), București, 1962.

Repere bibliografice: Eugen Luca, *„Scântei în beznă"*, CNT, 1950, 207; Mihai Novicov, *O carte care trebuie citită de cât mai mulți*, FLC, 1950, 34–35; Ștefania Popovici, *Romanul „Clocote"*, IL, 1954, 4; Valeriu Râpeanu, *Un grăitor document de viață*, GL, 1955, 20; Leonard Gavriliu, *„Eșecul bandei V5"*, O, 1958, 1; Aurel Butnaru, *„Povestea unei mame"*, IL, 1958, 2; Elena Stan, *Lupta partidului în ilegalitate reflectată în romanul actual*, TR, 1961, 19; Popa, *Dicț. lit.* (1977), *593*; Ana Selejan, *Literatura în totalitarism*, I–VI, Sibiu, 1994–2000, *passim*; Maftei, *Personalități*, III, *337–338*; Popa, *Ist. lit.*, I, *157, passim*; Busuioc, *Scriitori ieșeni* (2002), *431*. *C. Dt.*

VAIDA, Mircea (9.XII.1941, Timișoara), poet, prozator, critic și istoric literar. Este fiul Dorei Veturia (n. Rudnean) și al lui Mircea Vaida, inginer; nepot al omului politic Alexandru Vaida Voevod, după 1990 își va asuma numele bunicului patern și va semna Mircea Vaida Voevod. Urmează gimnaziul și Liceul „Avram Iancu" la Brad (absolvit în 1959) și Facultatea de Filologie a Universității „Babeș-Bolyai" din Cluj (1960–1965). Lucrează tot aici ca bibliograf la Biblioteca Centrală Universitară (1965–1968), funcționar la Casa Universitarilor (1968–1969) și redactor la „Tribuna" (1969–1990). Este doctor în filologie cu teza *Influențe străine în opera literară a lui Lucian Blaga* (1971), bursier DAAD la Seminarul de romanistică de la Tübingen (1970 și 1987). După 1989 înființează și conduce agenția de presă și editura V–V Press General Consulting, iar după 2001 este profesor asociat la Facultatea de Studii Europene a Universității „Babeș-Bolyai" și la cea de Filosofie-Sociologie a Universității „Avram Iancu". Debutează cu poezii la „Steaua" în 1963, iar editorial în 1969 cu placheta *Cenușa verde*, urmată de un lung șir de alte culegeri de poezii și poeme: *Marginea lacrimei* (1974; Premiul Asociației Scriitorilor din Cluj), *Cetăți și călătorii* (1977), *Templul de sticlă* (1979), *Extaze* (1983), *Brocarturi și pănură* (1988), *Pod în Balcani* (1999), *Ca o rană cunoașterea* (2001). Proza sa e reprezentată de romanele *Soarele la miezul nopții* (1978; Premiul Asociației Scriitorilor din Cluj), *Zile în cuibul păsării* (1980), *Vânătoare de vrăjitori* (1986) și *Corinda* (1988). Incidental a cochetat cu teatrul, una dintre piesele sale închinată lui Horea, *Execuția se repetă*, fiind jucată în 1984 pe scena Naționalului clujean, iar un volum de piese pentru copii, *Poveste despre pământul țării*, apărând în 1979. În calitate de critic și cronicar literar, publică *Ospățul lui Trimalchio* (1970), *Sextil Pușcariu, critic și istoric literar* (1972), *Lucian Blaga. Afinități și izvoare* (1975), *Introducere în opera lui St. O. Iosif* (1977), *Ion Budai-Deleanu* (1977), *Mitologii critice* (1978), *Pe urmele lui Lucian Blaga* (1982; Premiul Asociației Scriitorilor din Cluj), *Turnul de fildeș* (2003). A alcătuit antologii și a tălmăcit din scriitori germani contemporani, a îngrijit ediții din scrierile lui Ion Agârbiceanu, Mateiu I. Caragiale, Panait Istrati, N. Iorga și Ion Vinea. Este și autor al unui volum de comentarii despre conflictul din Iugoslavia (*Conjurația împotriva Iugoslaviei*, 2001).

Ospățul lui Trimalchio, debutul critic al lui **V.**, ilustrează preferința pentru eseul de tip livresc, pentru comentariul literar ca pretext, divagație erudită și gurmanderie culturală (în genul lui A.I. Odobescu), în care observația și disociația se comunică printr-o retorică barocă, aparent desuetă, dar bine studiată sub raportul efectului de remanență. Aceste calități (și defecte în același timp) pot fi observate în volumele *Sextil Pușcariu, critic și istoric literar*, *Mitologii critice*, în micromonografiile despre Ion Budai-Deleanu și St. O. Iosif, în studiul despre Lucian Blaga, scriitorul fiind văzut prin prisma „afinităților și izvoarelor" ori prin aceea a unei biografii interioare. **V.** se numără printre exegeții care au apropiat opera lui Blaga de realitatea intimă a straturilor de adâncime, indicând și câteva trasee comparatiste cu efecte generoase. Volumul de poezie *Cenușa verde* este construit în jurul metaforei enunțate în titlu, ce simbolizează urmele străbunilor din Munții Apuseni, loc de legendă și istorie sângeroasă. Numeroase alte imagini sunt purtătoare de sens simbolic, metafora esențială fiind cea a muntelui, a urcușului sacru: „Biserici îngropate băteau toaca în munți"; „Într-o poiană frumoasă ca o pânză de in/Dorul meu moare lin/ca iarba de coasă" (*Coasa de argint*). Caracteristică e delicata cizelare a frazei, combinația vocabulelor ce sugerează palpitul, prospețimea tărâmului originar, cu un ușor aer hieratic. Următoarele cărți, *Marginea lacrimei*, *Cetăți și călătorii*, *Templul de sticlă*, dar și *Extaze*, *Brocarturi și pănură*, *Pod în Balcani*, vorbesc despre această umanitate voievodală care trăiește prin mituri, ca formă de manifestare a destinului. Nici

romanele lui **V.** nu sunt altceva decât dialoguri cu oameni și împrejurări istorice care au marcat adânc sufletul românilor din Transilvania, rostuindu-l între doi poli: suferință și rezistență activă. Exponențială pentru acest destin este soarta familiei Corinda, a cărei istorie autorul o reia din mai multe unghiuri de vedere, ca într-un fel de saga: *Soarele la miezul nopții, Zile în cuibul păsării, Vânătoare de vrăjitori* și, în fine, *Corinda*, care adună toate demersurile într-un edificiu narativ fastuos și solid. Se contopește aici materia a cinci confesiuni diferite privind soarta unei vechi familii, aflată de multe veacuri la fruntariile unor încercări dramatice. Povestea familiei Corinda e lungă și complicată, poate fi citită și ca un roman al clanului, dar și ca o formă de sfidare a istoriei, de întoarcere la ritmurile ascunse ale ființei. Personaje ca Ezechil, Dionis, Inocențiu, Ioan, Amos și Alexandru reprezintă tot atâtea trepte și momente din istoria Transilvaniei, a raporturilor românilor cu ungurii, cu Casa de Austria, dar mai ales cu Parlamentul de la Budapesta, unde puteau fi pledate drepturile naționale. Această etapă e reprezentată de Inocențiu Corinda, deputat și apărător al cauzei românești, apoi unul din făuritorii României Mari, fost prim-ministru, senator și conte palatin, văzut într-un moment de crepuscul, când noua putere îl împinge în conul de umbră al uitării, ajuns în situația unui „fost" și, în consecință, ridiculizat de o clasă socială pentru care valorile trecutului nu mai înseamnă nimic. Fiii săi se sting încet-încet în suferință și anonimat: unul la închisoare, celălalt, cu plămânii epuizați, într-un spital, iar ultimul strivit de o roată de moară. Oameni ai „lumii noi" își fac apariția, confruntarea între vechi și nou, procesul dificil al „nașterii" orânduirii sociale aduse de comunism fiind urmărite în dramatismul și complexitatea lor.

SCRIERI: *Cenușa verde*, București, 1969; *Ospățul lui Trimalchio*, Cluj, 1970; *Sextil Pușcariu, critic și istoric literar*, Cluj, 1972; *Marginea lacrimei*, Cluj-Napoca, 1974; *Lucian Blaga. Afinități și izvoare*, București, 1975; *Cetăți și călătorii*, Cluj-Napoca, 1977; *Introducere în opera lui St. O. Iosif*, București, 1977; *Ion Budai-Deleanu*, București, 1977; *Mitologii critice*, București, 1978; *Soarele la miezul nopții*, București, 1978; *Poveste despre pământul țării*, Cluj-Napoca, 1979; *Templul de sticlă*, Cluj-Napoca, 1979; *Zile în cuibul păsării*, București, 1980; *Pe urmele lui Lucian Blaga*, București, 1982; *Extaze*, București, 1983; *Vânătoare de vrăjitori*, București, 1986; *Brocarturi și pânură*, Cluj-Napoca, 1988; *Corinda*, București, 1988; *Das Testament des lezten Grafen*, Hildesheim-Zürich-New York, 1988; *Pod în Balcani*, Chișinău, 1999; *Ca o rană cunoașterea*, pref. Dumitru Micu, Cluj-Napoca, 2001; *Turnul de fildeș*, București, 2003. **Ediții, antologii:** Ion Agârbiceanu, *Fefeleaga*, postfața edit., București, 1971; Ion Vinea, *Opere*, I-V, introd. edit., Cluj, 1971-1978 (în colaborare cu Gheorghe Sprințeroiu); Mateiu I. Caragiale, *Craii de Curtea Veche*, postfața edit., București, 1972. **Traduceri:** *Cântece de la izvorul Dunării. 51 de autori germani contemporani*, introd. trad., Cluj-Napoca, 1991; Markus Manfred Jung, *Durch lange Schatten - Prin umbre lungi*, ed. bilingvă, pref. trad., Cluj-Napoca, 2002.

Repere bibliografice: Dumitru Micu, *„Cenușa verde"*, RL, 1969, 31; Ion Oarcăsu, *Patru cărți de poezie*, TR, 1969, 38; Petru Poantă, *„Cenușa verde"*, ST, 1969, 10; Nicolae Manolescu, *„Cenușa verde"*, CNT, 1970, 10; Ov.S. Crohmălniceanu, *„Ospățul lui Trimalchio"*, RL, 1970, 23; Nicolae Manolescu, *„Ospățul lui Trimalchio"*, RL, 1970, 23; Valentin Tașcu, *„Ospățul lui Trimalchio"* , TR, 1970, 24; Adrian Marino, *Parodia eseului*, RL, 1970, 25; Mircea Iorgulescu, *„Sextil Pușcariu, critic și istoric literar"*, LCF, 1972, 44; Dorin Tudoran, *„Marginea lacrimei"*, LCF, 1974, 23; Dumitru Micu, *Periplu*, București, 1974, *343-347*; Paul Dugneanu, *Blaga în perspectivă comparatistă*, LCF, 1975, 21; Cornel Moraru, *Blaga în interpretare comparatistă*, VR, 1975, 7; Barbu, *O ist.*, I, *221-223*; Mircea Popa, *Un nou Budai-Deleanu*, TR, 1977, 21; Felea, *Aspecte*, I, *96-101*; Radu G. Țeposu, *Mediocritate*, AFT, 1978, 2; N. Barbu, *„Cetăți și călătorii"*, CRC, 1978, 15; Marian Papahagi, *„Introducere în opera lui St. O. Iosif"*, O, 1978, 16; Victor Felea, *„Cetăți și călătorii"*, TR, 1978, 21; Iorgulescu, *Scriitori*, *355-358*; Domițian Cesereanu, *Prozator și critic*, TR, 1979, 27; Valentin Tașcu, *Confesiunea rememorativă*, ST, 1979, 7; Ioan Holban, *„Soarele la miezul nopții"*, CL, 1979, 10; Ion Maxim, *De la „poveste" la „povestiri" critice*, VR, 1979, 11; Ion Oarcăsu, *Portret în mișcare - Mircea Vaida*, TR, 1980, 8; *Lit. rom. cont.*, I, *479*; Ecaterina Țarălungă, *„Zile în cuibul păsării"*, RL, 1981, 10; Vasile Sălăjan, *Istorie și roman*, TR, 1981, 39; Adrian Marino, *Retrospectivă ardeleană*, TR, 1981, 48; Domițian Cesereanu, *„Pe urmele lui Lucian Blaga"*, TR, 1982, 34; Constantin Cubleșan, *„Extaze"*, TR, 1984, 28; Tașcu, *Poezia*, *223-227*; Valentin Tașcu, *Mărturia istoriei recente*,TR, 1986, 18; Ion Lungu, *Un ciclu romanesc*, RL, 1986, 27; Mihai Ungheanu, *„Vânătoare de vrăjitori"*, LCF, 1986, 29; Val Condurache, *Alte glasuri, alte încăperi*, CL, 1986, 7; Ion Pop, *Regula jocului*, ST, 1986, 7; Ioan Holban, *Spre ficțiune, fereastra realității*, CRC, 1986, 31; Mircea Ghițulescu, *O nouă piesă despre Horea*, TR, 1986, 49; Marian Vasile, *Un conflict deschis*, LCF, 1986, 51; Romul Munteanu, *Poezia și proza*, FLC, 1986, 52; Cornel Moraru, *Modelul și replica*, VTRA, 1987, 2; Popa, *Clasici*, *83-86*; Gheorghe Glodeanu, *Istorie și ficțiune*, TR, 1988, 15; Mircea Popa, *Nevoia de istorie*, SLAST, 1988, 25; Mihai Ungheanu, *„Corinda"*, LCF, 1988, 32; Zaharia Sângeorzan, *Istorie și destin*, CRC, 1988, 35; Ion Lungu, *Istorie și roman*, RL, 1988, 37; Petru Poantă, *Prezența poetului*, TR, 1988, 42; Constantin M. Popa, *Moștenirea istoriei*, LCF, 1988, 47; Valentin F. Mihăescu, *Inventar incomplet*, LCF, 1988, 53; Anton Cosma, *Le „Roman de famille" - traditions et actualité*, REVR, 1989, 2; Irina Petraș, *O frescă vie*, ST, 1989, 4; Simion, *Scriitori*, IV, *419-421*; Virgil Mihaiu, *Blaga în Germania*, ST, 1993, 8-9; Micu, *Scurtă ist.*, IV, *151*; Cosma, *Romanul*, II, *159-160*; *Clujeni ai secolului 20. Dicționar esențial*, Cluj-Napoca, 2000, *329*; Tudor Dumitru Savu, *„Pod în Balcani"*, „Cetatea culturală" (Cluj-Napoca), 2001, 1; V. Fanache, *„Ca o rană cunoașterea"*, „Cetatea culturală", 2001, 11; Gelu Neamțu, *„Conjurația împotriva Iugoslaviei"*, „Cetatea culturală", 2001, 11; *Dicț. scriit. rom.*, IV, *689-692*. *M. Pp.*

VAIDA, Petru (18.I.1930, Brașov), eseist. Este fiul Elisabetei (n. Stamler) și al lui Samoil Kahana, funcționar; numele la naștere Peter Kahana; și-a oficializat pseudonimul în 1957. Urmează la București școala primară (1936-1940), liceul (1940-1948) și Facultatea de Filosofie (1950-1954), unde după licență rămâne preparator la Catedra de istoria filosofiei. Își ia doctoratul în filosofie cu o teză despre Dimitrie Cantemir (1968). Un deceniu (1959-1969) lucrează în redacția *Dicționarului enciclopedic român* din cadrul Editurii Politice, cu o scurtă trecere la Editura Enciclopedică Română. Ulterior intră în cercetare, la Institutul de Filosofie al Academiei Române, până în 1988, cu o perioadă de asemenea scurtă la Institutul de Lingvistică. Debutează în 1958 la revista „Cercetări filozofice" cu o recenzie, și editorial în 1972 cu studiul *Dimitrie Cantemir și umanismul* (Premiul Asociației Scriitorilor din București), o dezvoltare a lucrării de

doctorat. A colaborat statornic la „Revista de filozofie" și sporadic la „Limba română" și „Apostrof".

După câteva studii parțiale asupra lui Dimitrie Cantemir, publicate între 1964 și 1966 (*Dimitrie Cantemir și Andrei Wissowatius. Contribuții la problema izvoarelor umanismului lui Cantemir, Cantemir și Antichitatea*), **V.** tipărește o încercare de sinteză asupra cărturarului, intitulată *Dimitrie Cantemir și umanismul*. Scopul principal al lucrării, structurată riguros în cinci capitole (*Problema umanismului românesc, Umanism european, umanism românesc, Motive umaniste în opera lui Cantemir - umanismul civic, De fortuna - Humanitas, Cantemir și Antichitatea, Geneza socială a umanismului lui Cantemir*) și încheiată cu o bibliografie amplă (izvoare, ediții, studii, sinteze, articole), este de a argumenta mai complet decât o făcuseră anterior N. Iorga, Dan Bădărău și P.P. Panaitescu definirea lui Cantemir drept cel mai mare umanist român și situarea lui în contextul epocii. În consecință, **V.** abordează opera cărturarului - scrierile filosofice, cele literare și istorice - din punctul de vedere al temelor și motivelor caracteristice acestui curent: afirmarea demnității omului ca ființă rațională și liberă; natura sa bună - ca la Rabelais și Erasmus; capacitatea de a-și făuri propria soartă prin adaptarea la întorsăturile norocului („norocul nestatornic") - ca la Machiavelli -, cu care, spune Cantemir, omul trebuie să lupte folosind inteligent „vremea" și „prilejul"; simțul civic; concepția despre cultură dezvoltată în jurul noțiunii *humanitas*; elogiul culturii; cultul civilizației antice și al limbilor clasice. Cercetând relația gândirii lui Cantemir cu Antichitatea, autorul identifică în umanismul învățatului moldovean un aspect inedit, determinat de contactele lui livrești cu stoicismul și mai ales cu neoaristotelismul renascentist, pe care îl susține cu analize nuanțate ale textelor cantemirene. Cultul civilizației antice greco-romane - observă **V.** - se leagă la Cantemir de problema originii latine a românilor și de cea a romanității limbii, problemă nodală în întregul umanism românesc. Un merit aparte al lucrării este examinarea încercării programatice a lui Cantemir de a alcătui o terminologie științifică autohtonă prin calc semantic după limba latină și prin introducerea unor neologisme în domeniul filosofiei, nu doar latinești, ci și din alte limbi, în special din greacă, ca și identificarea părții a treia din *Divanul sau Gâlceava Înțeleptului cu Lumea sau Giudețul Sufletului cu Trupul* ca fiind de fapt traducerea cărții lui Andrei Wissowatius, *Stimuli virtutum fraena peccatorum*.

SCRIERI: *Dimitrie Cantemir și umanismul*, București, 1972. **Ediții:** Georg Lukács, *Estetica*, I, tr. Eugen Filotti și Aurora M. Nasta, introd. N. Tertulian, București, 1972.

Repere bibliografice: Matei Cazacu, *Misiunea culturală a poporului român în viziunea lui D. Cantemir. Reflecții pe marginea lucrării „Dimitrie Cantemir și umanismul"*, O, 1972, 12; Nicolae Manolescu, *Dimitrie Cantemir renascentist*, RL, 1972, 25; Dumitru Micu, *Studii de literatură română veche*, CNT, 1972, 35; Dan Bândilă, *„Dimitrie Cantemir și umanismul"*, TR, 1972, 46; Virgil Cândea, *În ajunul anului Cantemir*, LCF, 1972, 49; Alexandru Duțu, *O nouă investigare a umanismului românesc*, „Revista de filozofie", 1973, 6; Mihai Marta, *„Dimitrie Cantemir și umanismul"*, RITL, 1973, 2; Manuela Tănăsescu, *„Dimitrie Cantemir și umanismul"*, VST, 1973, 27-28; Marian Stroia, *„Dimitrie Cantemir și umanismul"*, STD, 1973, 5; Florin Mihăilescu, *Două moduri de a celebra sau Exigențele istoriei literare*, VR, 1973, 9; Piru, *Varia*, II, *31-34;* Adriana Babeți, *Bătăliile pierdute. Dimitrie Cantemir. Strategii de lectură*, Timișoara, 1998, *105-107*. *R. P.*

VAJDOVÁ, Libuša (10.V.1947, Komárno, Slovacia), românistă slovacă. După absolvirea Universității „Comenius" din Bratislava (1967-1971), unde se specializează în limbi și literaturi romanice, urmează studii postuniversitare la aceeași universitate (1971-1972) și ulterior face un stagiu la Institutul de Literaturi și Limbi Străine de pe lângă Academia Slovacă de Științe, devenind cercetătoare la acest institut. Obține titlul de doctor în 1977 cu teza *Dinamica poeziei românești dintre cele două războaie mondiale*. În 1994-1995 beneficiază de un stagiu de cercetări la Budapesta, iar în 1996 la École des Hautes Études en Sciences Sociales din Paris.

Alături de alți compatrioți (Jindra Hušková-Flajšhansová, Peter Kopecký ș.a.), **V.** contribuie la traducerea și promovarea literaturii române în Slovacia. În amplul studiu *Rumunská literatúra v slovenskej kultúre (1890-1990)*, apărut în anul 2000, examinează relațiile culturale și literare slovaco-române începând cu umanistul Nicolaus Olahus - care, ca arhiepiscop al Ungariei, a contribuit la ridicarea culturală și religioasă a orașului Trnava -, continuând cu perioada 1910-1918, cu cea interbelică (1918-1939) și prima jumătate a anilor '40, cu stăruință asupra receptării literaturii române după 1949 și încheind cu deceniile 1970-1990. Pentru fiecare perioadă **V.** definește modul cum au fost întâmpinate scrierile românești, cum au fost traduse și comentate în presa de specialitate, evidențiază rolul unor traducători, al unor medii de intelectuali și al unor reviste de profil. Observații pertinente privesc opțiunea pentru un anume autor sau operă într-un moment determinat, tălmăcirile lui Ivan Krasko din Octavian Goga, spre exemplu, explicându-se prin caracterul social și patriotic al liricii acestuia. Atracția exercitată de literatura română la începutul secolului al XX-lea asupra traducătorilor slovaci a fost favorizată - scrie **V.** - de „tradiția luptelor comune românești și slovace dinaintea anului 1918". O bogată bibliografie, însumând peste șaizeci de pagini, prezintă, pe genuri, transpunerile din literatura română tipărite în volume și în presa literară slovacă. **V.** își aduce contribuția la cunoașterea literaturii române în spațiul lingvistic slovac și prin traducerile din opera lui Mihail Sadoveanu (*Hanu Ancuței, Zodia Cancerului, Ostrovul lupilor*), Marin Sorescu (*Matca, Setea muntelui de sare*), Marin Preda (*Intrusul*), Fănuș Neagu (*Îngerul a strigat*), Leonida Teodorescu (*Cine a fost Adam?*), ca și prin antologia de nuvele *Strateni v Balkanií* (1989, în colaborare). A mai publicat în traducere proprie grupaje de poezii sau de proză scurtă de Ana Blandiana, Mihai Giugariu, Pompiliu Marcea, Fănuș Neagu, D.R. Popescu, Sânziana Pop, Marin Preda, Marin Sorescu, Nichita Stănescu, Sorin Titel, Virgil Teodorescu, Gabriel Chifu, Liliana Ursu, Dinu Flămând, Ileana Mălăncioiu, Adrian Popescu, Nicolae Prelipceanu, Mircea Eliade, incluse în sumarul unor reviste literare slovace. În 1991

a editat la București un amplu epistolar al compatrioatei sale, românista Jindra Hušková-Flajšhansová, în care reunește scrisori primite de aceasta de la scriitori și oameni de cultură români dintre cele două războaie mondiale (Lucian Blaga, Iorgu Iordan, Emil Isac, Ion Minulescu, E. Lovinescu, Gib I. Mihăescu, Mihail Sadoveanu, G. M. Zamfirescu, N. Iorga), selectate din Arhiva Națională de Literatură a orașului slovac Martin și de la Muzeul Literaturii Române din București.

SCRIERI: *Bibliografia prekladov a publicátií o rumunskej literatúre (1890–1990)*, Bratislava, 2000; *Rumunská literatúra v slovenskej kultúre (1890–1990)*, Bratislava, 2000. **Ediții:** *Jindra Hušková-Flajšhansová și corespondenții săi români*, tr. și introd. edit., pref. Iordan Datcu, București, 1991. **Traduceri:** Fănuș Neagu, *Anjel vykríkol* [*Îngerul a strigat*], Bratislava, 1974; Marin Preda, *Votrelec* [*Intrusul*], Bratislava, 1978; Marin Sorescu, *Matka voda* [*Matca. Setea muntelui de sare*], Bratislava, 1980; Leonida Teodorescu, *Kto bol Adam?* [*Cine a fost Adam?*], Bratislava, 1980; Nelu Ionescu, *Ako ostala Katinka starou dievkou* [*Cum s-a făcut de a rămas Catinca fată bătrână*], Bratislava, 1982; *Strateni v Balkanii. Antológia rumunskej poviedky* [*Pierduți în Balkania. Antologia nuvelei românești*], pref. trad., Bratislava, 1989 (în colaborare); Mihail Sadoveanu, *Vlči ostrov* [*Hanu Ancuței. Zodia Cancerului sau Vremea Ducăi-Vodă. Ostrovul lupilor*], pref. trad., Bratislava, 1993 (în colaborare cu Jindra Hušková și Peter Kopecký). *I. D.*

VAKULOVSKI, Mihai (10.VIII.1972, Antonești, j. Tighina), poet, critic literar și traducător. Este fiul Sofiei Vakulovski și al lui Alexei Vakulovski, profesori. Urmează școala medie în satul natal și la Chișinău Facultatea de Filologie a Universității de Stat din Republica Moldova (absolvită în 1994). Lector la Universitatea Pedagogică „Ion Creangă" (1994–1997), concomitent e cercetător la Institutul de Istorie Literară al Academiei de Științe din Republica Moldova. Își susține doctoratul la Universitatea din București (2002) cu o teză despre poezia română contemporană. Lucrează ca redactor asociat la revista „Contrafort" (din 1997), redactor la Editura Aula din Brașov (2001–2002), cercetător la Institutul Român de Istorie Recentă din București (din 2002). Este fondator și realizator al publicației web „Tiuk!", împreună cu fratele său, Alexandru Vakulovski, cu graficianul Dan Perjovschi și cu Viorel Ciama. Debutează în 1995 la revista „Știința" din Chișinău, și editorial în 1997 cu placheta *Nemuritor în păpușoi* (Premiul Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova). Este prezent cu eseuri, proză, poezie, interviuri, critică literară și traduceri în „Contrafort", „Vatra", „România literară", „Viața românească", „Interval" (Brașov), „Familia", „Apostrof", „Echinox", „Timpul", „Argeș", „Tomis", „Fracturi", „Arca" (Arad), „Bucovina literară" (Suceava) ș.a. A tradus, în presă, din Vladimir Vâsoțki, Bulat Okudjava, Daniil Harms, Marina Vlady, Victor Erofeev, Vladimir Sorokin ș.a.

Minimalismul, biografismul și textualismul primelor volume îl apropie pe **V.** de poeții optzeciști, de care ulterior încearcă să se distanțeze. În *Nemuritor în păpușoi* el pendulează între livresc, trimiteri culturale, vers intelectual, pe de-o parte, și spontaneitate, prospețime și tandrețe, pe de alta. Nu e însă deloc un sentimental, afecțiunea fiind însoțită de ironie și chiar de duritate. Iubita trebuie să vadă miracolul poetic și să accepte să facă parte din el: „nu te împotrivi/ lasă-te absorbită/ de visul în care trăiesc/ aici e o liniște simplă/ e o carte nescrisă/ un spațiu limpede/ o viață clară" (*iubito îmi sperii visul*). Preocupările din volumul *Tatuaje* (2003) legate de scrierea poemului („textul scrie *poemul* pe foaia pe care-o înghite/ și plânge cu litere negre" - *autobiografie*) se îmbină cu teme noi în peisajul liricii românești actuale: copilăria și adolescența petrecute în URSS, primele impresii ale unui basarabean în România: „iar pe cer pletele tale/ aduceau Piața Roșie din Moscova/ pe Piața Victoriei din București" (*poem cu licurici*). Stilul adoptat în monografia despre Nicolae Manolescu (2000), compusă din cinci secțiuni (*Nicolae Manolescu sau Despre hedonismul critic, Date biobibliografice, Antologie de texte critice, Antologie de texte literare* și *Dosar de receptare critică*), e departe de a fi unul savant și pedant. Scrisă alert, cu entuziasm, cartea poate fi considerată și un omagiu, expresia unei prețuiri necondiționate pentru mentorul său. Observațiile judicioase și analiza atentă a operei lui Nicolae Manolescu sunt însoțite de afirmații neașteptate și de comparații originale.

SCRIERI: *Nemuritor în păpușoi*, pref. Alexandru Mușina, Chișinău, 1997; *Literatura română postbelică. Integrări, valorificări, reconsiderări* (în colaborare), Chișinău, 1997; *Nicolae Manolescu*, Brașov, 2000; *Caiet cu zmei de care n-am mai ridicat niciodată nici măcar în copilărie*, cu ilustrații de Dan Perjovschi, București, 2002; *TU* (în colaborare cu Alexandru Vakulovski), București, 2002; *Tatuaje*, București, 2003.

Repere bibliografice: Grigore Cantâru, *Un poet în gâlceavă cu spiritul de grup*, „Contrafort", 1997, 12; Z. Ornea, *Eveniment*, „Contrafort", 1998, 4–5; Paul Cernat, *Păpușoiul și est-etica brașoveană*, „Litere nouă", 1998, 7; Emilian Galaicu-Păun, *Poezia de după poezie*, Chișinău, 1999, 247–252; Cărtărescu, *Postmodernismul*, 472–473; Adina Dinițoiu, *„Nemuritor în păpușoi"*, „Litere nouă", 2000, 10–11; Bucur, *Poeții optzeciști*, 219–222; Codruța Cuc, *„Nemuritor în păpușoi"*, ECH, 2001, 3–4; Dumitru Crudu, *Un critic în ascensiune despre un critic consacrat*, „Contrafort", 2001, 12; Codruța Cuc, *O interpretare a Criticului*, ECH, 2001, 10–12; Lefter, *Scriit. rom. '80–'90*, III, 263–265; Dumitru-Mircea Buda, *E.K.G. șaizecist pe trei linii*, VTRA, 2002, 8–9; Xenia Karo, *Vakulovski: poezia din realitate*, „Paradigma" (Constanța), 2003, 3–4; Ilinca Domșa, *„Tatuaje"*, ECH, 2003, 7–12; Dumitru Crudu, *Mihai Vakulovski – un important poet vitalist*, VTRA, 2003, 11–12. *L. Cr.*

VALACHICA, publicație care apare la Târgoviște, anual, din 1969; a mai avut titlurile „Studia Valachica" (1970), „Acta Valachica" (1971), „Scripta Valachica" (1972), „Cronica Valachica", (1973), „Documenta Valachica" (1974), „Biblioteca Valachica" (1975), „Archiva Valachica" (1976). Este editată de Muzeul Județean Dâmbovița (ulterior Complexul Național Muzeal Curtea Domnească). Redactori responsabili: Gabriel Mihăescu (1969–1972), Cleopatra Ionescu (1973), Radu Gioglovan (1974–1976), Mihai Oproiu (1977–1981), Ovidiu Costina (1997), Alexandrina Andronescu (1998); redactor-șef: Gheorghe Bulei (1994, 2002). Așa cum indică și subtitlul „Studii și materiale de istorie și istorie a culturii", **V.** valorifică cercetările de istorie, arheologie și cultură locale, comunică texte și date inedite sau care corectează unele informații despre viața și activitatea unor scriitori, oameni de cultură, căr-

turari care s-au născut sau sunt legați de ținuturile dâmbovițene, mai ales în volume tematice, cum sunt cele cu privire la stolnicul Constantin Cantacuzino, poeții Văcărești, I. C. Vissarion, Ion Ghica, Udriște Năsturel, I. Al. Brătescu-Voinești, Ion I. Heliade-Rădulescu, Raicu Ionescu-Rion, Ioan I. Ciorănescu, Elena Văcărescu ș.a. Contribuțiile sunt semnate de Constantin Manolescu, Gabriela Nițulescu, Dumitru Angelescu, Radu Gioglovan, Victor Petrescu ș.a. *R. P.*

VALEA, Lucian (4.III.1924, Șanț, j. Bistrița-Năsăud - 4.IV.1992, Bistrița), poet și istoric literar. Este fiul Ioanei (n. Siminic) și al lui Alexandru Astălușiu, învățător; prenumele la naștere: Alexandru; și-a oficializat pseudonimul în 1957. Urmează școala primară la Sângeorz-Băi (1931-1935), liceul la Bistrița (1935-1938), Cluj (1938-1940) și la Brașov (1940-1943), unde își trece bacalaureatul. În 1939 debutează la ziarul „Tribuna" cu un poem dedicat poetului Ion Moldoveanu, iar editorial în 1941 cu placheta *Mătănii pentru fata ardeleană*. În 1942-1944 lucrează ca redactor la „Gazeta Transilvaniei" și în 1945-1946 ca profesor la Năsăud. În 1943 se înscrie la Facultatea de Drept din București, dar e încorporat și trimis la Școala de Ofițeri de Rezervă din Câmpulung. Între 1945 și 1949 urmează Facultatea de Litere și Filosofie. În 1950 este arestat pe motive politice și condamnat la muncă silnică pe viață, dar execută numai cinci ani, pe șantierul-penitenciar Onești-Baraj. După eliberare lucrează ca muncitor necalificat, metodist, profesor secundar la Timișoara, lector universitar la Bacău (1962-1963), din nou profesor secundar, la Darabani (1963-1966), muzeograf la Muzeul Regional Suceava (1966), revenind ca profesor la Darabani (1967-1969). Numit, la Botoșani, director al Casei Județene a Creației Populare, apoi al Școlii Populare de Artă, funcționează aici până în 1971, interval în care inițiază și organizează, la Botoșani și Miorcani, Colocviile „Ion Pillat". Mai e prezent de-a lungul timpului în „Ardealul", „Claviaturi", „Dacia rediviva", „Plaiuri năsăudene", „Tribuna literară" (București), „Vremea nouă literară" (Buzău), „Gândirea", „Revista Fundațiilor Regale", „Zarathustra", „Universul literar", „Cuvântul literar", „Luceafărul" (Sibiu) ș.a. Din 1955 își publică versurile și articolele în „Scrisul bănățean", semnând Marian Virgil, în „România literară", „Luceafărul", „Iașul literar", „Clopotul" (Botoșani), unde iscălește și Valeriu Leonte, ș.a.

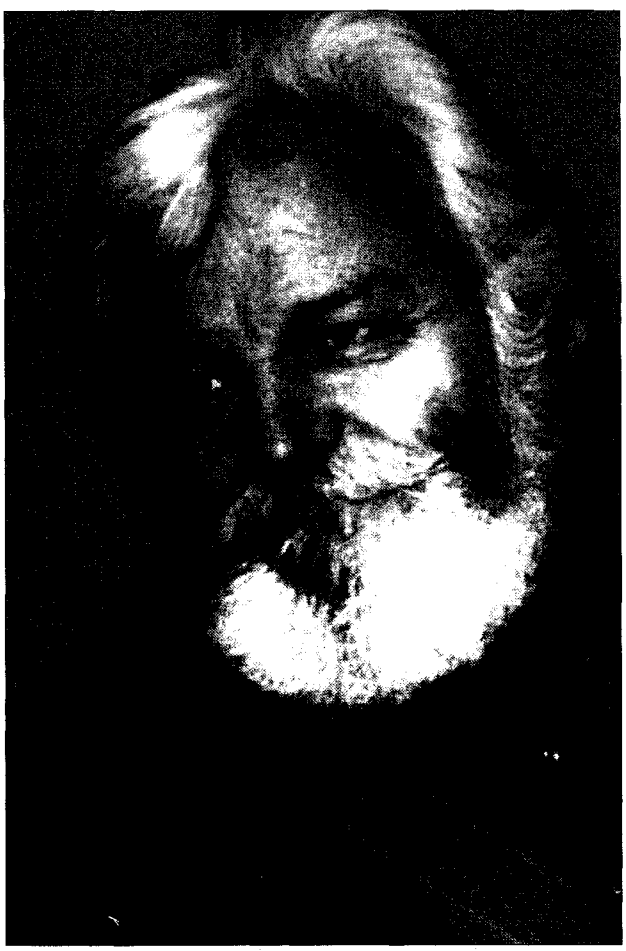

Primele volume de versuri ale lui **V.**, *Mătănii pentru fata ardeleană* și *Întoarcerea lângă pământ* (1942), marcate de nostalgia Transilvaniei, sunt înrâurite de stilul incendiar și vindicativ al lui Aron Cotruș. Eliberată de această influență, poezia de după 1970, când scriitorul reintră în circuitul literar, va păstra totuși până la sfârșit o notă mesianică: „Nimic de la dânsul nu spune poetul, ci toate/ îi vin de la lume", prin el exprimându-se „vocile" tuturor făpturilor de sub soare. Aspirând la captarea „euritmiei", **V.** scrie, cu începere de la *Întoarcerea lui Don Quijote* (1972), o poezie a bucuriilor vieții trăite sub raza luminii astrale („stea", „ghețar", „goelanzi" sunt vocabule esențiale). Fără a face concesii versificației „angajate" și „militante" cerute de ideologia comunistă, el exaltă figura artistului fantast, donquijotesc, „târând în zare cerul pe pământ", aducând la sol „azurul fântânilor cerești" și palpând stările germinale inefabile („Închinător la morile de vânt,/ am privit ceea ce nu avea întrerupere, / am căutat ceea ce încă nu devenise făptură"). O permanență rămâne evocarea Nordului natal și a larilor țărănești, în strofe ce se constituie într-o arheologie a eului liric, dar și într-un panteon al „Ion"-ilor cântați cotrușian de debutant. Amintirea năvălește din tot ce atinge poetul, ea se sedimentează în lucruri ce se retrag în cuvinte. Artistul e un Homer care orbește spre a percepe lumea distilată în expresie. Tema poetului se întâlnește astfel cu cea a cuvântului. Universul liric se îmbogățește cu poezia căminului, a iubirii conjugale și paterne (e multă biografie filtrată aici), dar și cu emoția senectuții și a fatalei singurătăți, a clipei finale, în urma căreia autorul va deveni „străbunul care încă mai promite". Mascată în scenarii cu poantă, în surâsul blajin autoironic al înțeleptului pătruns de relativitatea celor omenești, în dispoziția colocvială și ludică, postura lirică a lui **V.** e, de fapt, proiecția unui spirit grav, vizitat de umbra corbului poesc și de implacabilul „Eheu, fugaces..." al lui Horațiu. Ca istoric literar, caută să restituie polemic în *Coșbuc în căutarea universului liric* (1980) chipul originar al lui Coșbuc, care, în termeni jungieni, ar fi un liric *in anima*, „blocat" de

poetul epic *in animus*. Docta cercetare a „urmelor" scriitorului năsăudean (1986) trebuia să fie prefața unei minuțioase „vieți", rămasă în sertar. Volumul memorialistic *Oameni pe care i-am iubit* (1977) evocă simpatetic chipuri de scriitori pe care i-a cunoscut (de la Liviu Rebreanu și Lucian Blaga la Octav Șuluțiu și Dinu Pillat), pe fundalul familiarizării cu opera acestora și al devoțiunii pentru frumos. Apărută postum și după toate semnele nedefinitivată, *Generația amânată* (2002) este, cum o caracterizează autorul în prefață, „biografia unei generații și istoria literară a unei epoci". Este vorba de generația războiului sau „generația pierdută", evaluată îndeobște cu „jumătăți de adevăruri, cu grețoasă, și poltronă totuși aroganță", așa încât „din sentiment de revoltă și de rușine, și nu din orgoliul de a corecta niște erori, mai mari ori mai mărunte, de istorie literară s-a născut această carte". „Generația amânată" (numele i-a fost dat de Constantin Țoiu, specifică **V.**), cuprinzând scriitori născuți între 1918 și 1925, s-a afirmat între 1938 și 1948 și s-a definit în raport cu „trei momente istorice cruciale": Dictatul de la Viena, guvernarea legionară și războiul început în 1941, evenimente având ca reacție literară antifascismul, „transilvanismul" și opoziția față de cultura oficială. Sunt analizate orientările literare și creația scriitorilor de la „Universul literar", „Curentul literar", „Curțile dorului", „Albatros" (surprins „între adevăr și legendă"), „Revista Cercului Literar", „Dacia", „Dacia redivivă", „Ardealul" și de la alte reviste ardelene de după 1940. Poezia refugiului, cafeneaua literară (se reține un portret amplu și deliberat „sentimental" al lui D. Stelaru), „risipirea generației" după 1944 și „pierderea iluziilor", instaurarea dogmatismului stalinist și „contribuțiile proletcultiste ale generației", în fine, cauzele care au făcut ca generația să se destrame, dar și cele care au dus la supraviețuirea spiritului ei ca „stare de suflet" - toate acestea completează portretul generației cu cel mai dramatic destin. Lucrarea se bazează pe documente, completate și susținute de interviuri, evocări, mărturisiri, rememorări ale altor scriitori sau ale lui **V.** însuși, demersul fiind animat de dorința găsirii adevărului și de afirmarea lui neconcesivă, frecvent polemică.

SCRIERI: *Mătănii pentru fata ardeleană*, Buzău, 1941; *Întoarcerea lângă pământ*, Brașov, 1942; *Întoarcerea lui Don Quijote*, București, 1972; *Vocile*, Iași, 1975; *Oameni pe care i-am iubit*, Iași, 1977; *Singurătate în Ithaca*, Iași, 1978; *Groapa cu lei*, Cluj-Napoca, 1979; *Coșbuc în căutarea universului liric*, București, 1980; *Un lungan c-un geamantan*, cu ilustrații de Teodor Bogoi, București, 1981; *Autoportret în timp*, Iași, 1983; *Pe urmele lui George Coșbuc*, București, 1986; *Generația amânată*, îngr. Oana Valea și Mircea Măluț, Cluj-Napoca, 2002.

Repere bibliografice: Octavian Șuluțiu, *O nouă poezie românească*, „Tribuna literară" (Brașov), 1941, 2; Nichifor Crainic, [*„Întoarcerea lângă pământ"*], G, 1942, 9; Ion Șiugariu, *„Întoarcerea lângă pământ"*, RFR, 1943, 2; Ion Apostol Popescu, *Literatura ardeleană nouă*, București, 1945, *125–132*; Mihai Neagu, *„Întoarcerea lui Don Quijote"*, ST, 1972, 10; Mircea Iorgulescu, *„Întoarcerea lui Don Quijote"*, LCF, 1973, 3; George Muntean, *„Întoarcerea lui Don Quijote"*, CNT, 1973, 20; Virgil Mazilescu, *„Vocile"*, RL, 1975, 18; Micu, *„Gândirea"*, *634–635*; Popa, *Dicț. lit.* (1977), *594*; Eugen Pleșca, *Biografie și istorie*, TR, 1978, 10; Nae Antonescu, *„Oameni pe care i-am iubit"*, T, 1978, 3; Ilie Măduța, *„Oameni pe care i-am iubit"*, O, 1978, 15; Cornel Regman, *Portretistică și... umplutură*, VR, 1978, 5; Miron Blaga, *„Oameni pe care i-am iubit"*, F, 1978, 8; Alexandru Pascu, *„Singurătate în Ithaca"*, CRC, 1978, 43; Virgil Nistor, *„Singurătate în Ithaca"*, ST, 1978, 11; Mircea Vaida, *„Singurătate în Ithaca"*, TR, 1979, 8; Mihai Dinu Gheorghiu, *„Groapa cu lei"*, CRC, 1979, 26; Radu Ciobanu, *Poezia unei vârste*, T, 1979, 8; George Muntean, *„Groapa cu lei"*, RL, 1979, 35; Lucian Vasiliu, *Lirism și atitudine*, CL, 1979, 9; Virgil Nistor, *„Groapa cu lei"*, ST, 1979, 10; Florin Faifer, *Memorialistica între euforie și luciditate*, CRC, 1980, 5; Nae Antonescu, *„Groapa cu lei"*, T, 1980, 3; *Lit. rom. cont.*, I, *383–384*; Nae Antonescu, *Cu Lucian Valea despre reviste transilvane, șezători literare, scriitori*, ST, 1981, 8; Dobrescu, *Foiletoane*, II, *150–155*; Regman, *Noi explorări*, *29–33*; Șerban Cioculescu, *Poeți români*, București, 1983, *151–162*; Gellu Dorian, *„Autoportret în timp"* (interviu cu Lucian Valea), ATN, 1984, 1; Ion Oarcăsu, *„Autoportret în timp"*, TR, 1984, 11; Laurențiu Ulici, *„Pe urmele lui George Coșbuc"*, CNT, 1987, 8; Șerban Cioculescu, *O nouă biografie a lui George Coșbuc*, RL, 1987, 14; Laurențiu Ulici, *La gura sobei*, LCF, 1990, 3; Gheorghe Luca, *Poet al unui echilibru existențial*, AST, 1990, 6; Nae Antonescu, *Cu Lucian Valea*, ST, 1991, 8; Nicolae Turtureanu, *Un pierdut din „generația amânată"*, CRC, 1992, 8; Victor Teișanu, *Un om pe care l-am iubit*, CRC, 1992, 9; Horia Stanca, *Așa a fost să fie...*, Cluj-Napoca, 1994, *232–233*; Țepelea, *Rememorări*, *140–143*; Tanco, *Dicț. lit. Bistrița*, *372–374*; *Clujeni ai secolului 20. Dicționar esențial*, Cluj-Napoca, 2000, *329*; Emil Manu, *Generația literară a războiului*, București, 2000, *153–155*; Popa, *Ist. lit.*, II, *392–393*; Mircea Popa, *Lucian Valea și „generația amânată"*, ALA, 2002, 636; Ștefan Borbély, *Un martor important*, APF, 2002, 11; *Dicț. scriit. rom.*, IV, *692–693*. *N. M.*

VALENTINEANU, I.[oan] G. (5.VII.1834, Pitești - 23.XI.1898, București), ziarist și traducător. Elev la Colegiul „Sf. Sava" din București, implicat ca simpatizant al revoluției de la 1848 și oponent al protectoratului rusesc, se vede arestat și trimis la Kiev, apoi la Saratov, pe Volga, trăind mereu cu spectrul exilului în Siberia. După întoarcerea în țară, în 1856, se va angaja într-o zbuciumată carieră de gazetar politic. Colaborează la „Timpul", „Secolul", „Naționalul", „Românul", „Dâmbovița", „Concordia" ș.a. Va conduce din 1859 gazeta „Reforma", apărută cu intermitențe până în 1888. Se manifestă ca un ziarist liberal îndrăzneț, cu opinii proprii, având de suferit de pe urma mai multor arestări și procese de presă.

În 1859 **V.** publică *Biografia oamenilor mari scrisă de un om mic*, al cărei caracter, în subsidiar, era de pamflet politic îndreptat împotriva reprezentanților „reacțiunii". Sunt portretizați însă favorabil militanții pentru democrație și Unire, printre care și scriitorii Cezar Bolliac, Dimitrie Bolintineanu, Ion Heliade-Rădulescu. Va scoate și mai târziu broșuri care se refereau la anumite evenimente, încercând să le grupeze într-o serie de „memorii": *Esiliul românilor în Rusia și Testamentul lui Petru cel Mare* (1896), *Adevărul asupra uciderii lui Barbu Catargiu* (1896), *Alegerea, detronarea și înmormântarea lui Cuza Vodă, 1859, 1866, 1873* (1898). Un episod important din viața lui, evocat cu mândrie, a fost cel al participării ca voluntar garibaldian la războiul franco-prusian din 1870-1871. În tinerețe **V.** se afirmă ca un traducător fecund, specializat mai ales în transpunerea libretelor de operă. Tălmăcește mai multe texte împreună cu M.A. Canini, printre care *Norma* de Felice Romani, *Lucia de*

Lammermoor și *Trubadurul* de Salvatore Cammarano ori libretul lui F.M. Piave după *Macbeth* de Shakespeare. Cu Nicolae Filimon transpune în românește libretul lui Temistocle Solera la opera *Nabucodonosor* de Giuseppe Verdi. A mai tradus din Alphonse Karr (*Amorul unei femei*), din Paul Féval (*Misterele Londrei*, I-III, 1857-1858) și din Al. Dumas (*Istoria unui mort narată de el însuși*, „Naționalul", 1858), precum și o melodramă a lui Auguste Anicet-Bourgeois și Philippe Dumanoir (*Doctorul negru*, 1858). În 1890 alcătuiește culegerea *Cugetări, maxime și proverbe. Cânturi naționale și politice din toate provinciile române*, în care sunt antologate piese populare și culte, precum și câteva producții proprii, cugetări, versuri, completate de scrisori și documente.

SCRIERI: *Biografia oamenilor mari scrisă de un om mic*, București, 1859; ed. Paris, 1859; *Esiliul românilor în Rusia și Testamentul lui Petru cel Mare*, București, 1896; *Adevărul asupra uciderii lui Barbu Catargiu*, București, 1896; *Alegerea, detronarea și înmormântarea lui Cuza-Vodă, 1859, 1866, 1873*, București, 1898. **Antologii:** *Cugetări, maxime și proverbe. Cânturi naționale și politice din toate provinciile române*, București, 1890. **Traduceri:** Paul Féval, *Misterele Londrei*, I-III, București, 1857-1858; Auguste Anicet-Bourgeois și Philippe Dumanoir, *Doctorul negru*, București, 1858.

Repere bibliografice: Rosetti, *Dicț. cont., 189*; Iorga, *Ist. presei, 120*; Predescu, *Enciclop., 881*; *Dicț. lit. 1900, 881-882.* *G. D.*

VALENTOVÁ, Libuše (8.VIII.1945, Knínice, Cehia), românistă cehă. După studii de filologie franceză și română la Universitatea din Praga (1963-1968), o bursă de șase luni la Universitatea din București (1967-1968) și specializarea complementară în filologia italiană, devine traducătoare la Secția de documentare a Institutului de Studii Sud-Est Europene din Praga (1968-1969). Face un stagiu la Institutul de Limbi și Literaturi Străine (1969-1972), iar în 1982 devine lector la Catedra de limbi romanice a Universității pragheze. Atât lucrarea sa de diplomă, cât și teza de candidat în științe au avut ca subiecte literatura română: *Viața și opera lui B. Fundoianu-Fondane* și *Romanele lui G. Călinescu*. În 1991 contribuie la înființarea Asociației Cehoslovacia-România (azi Asociația Cehia-România), ulterior îndeplinind și funcția de secretar. Pentru meritele de promovare în Cehia a literaturii și culturii române, în 1991 i se decernează Premiul Uniunii Scriitorilor din România, iar în 2002 este decorată cu Ordinul Serviciul Credincios în grad de Mare Ofițer. Colaborează la „Philologica Pragensia", „Romanistica Pragensia", „Europa Annales", „Litteraria Pragensia", „Il Bianco e il Nero" (Udine), „Studia Universitatis «Babeș-Bolyai»", „Orizont", „Literární noviny", „Tvar", „Slavia", „Svět literatury", „Mosty", „22", „România literară" ș.a.

Elevă a Mariei Kavková, cunoscută traducătoare din română în cehă, **V.** desfășoară o consecventă activitate de românistă, ca profesoară, traducătoare, autoare de lucrări și studii despre literatura română și ca organizatoare a unor acțiuni în aceeași direcție: cursuri de învățare a românei, comunicări la simpozioane de românistică sau de limbi neolatine la universități din Padova, Udine și Cluj-Napoca, participarea la schimburi academice sau între instituții culturale din Praga, Cluj-Napoca, Cracovia și Bratislava. În lucrarea colectivă *Slovník spisovatelů rumunsko* (1984) semnează aproximativ o sută de articole privind literatura interbelică și critica literară din România. La aproape două decenii, în 2001, realizează împreună cu Jiří Našinec, Vitalie Ciobanu și Vasile Gârneț o nouă lucrare lexicografică dedicată literaturii române. Dacă în primul lexicon cenzura comunistă a împiedicat includerea unor scriitori ca Sorin Alexandrescu, Ion Caraion, Paul Goma, Virgil Ierunca, Monica Lovinescu, Petru Popescu, Dumitru Țepeneag, Mihai Ursachi, celălalt este mai cuprinzător, aici figurând deopotrivă - datorită contribuției lui Vitalie Ciobanu și a lui Vasile Gârneț - și scriitori reprezentativi din stânga Prutului. Articolele, în mare măsură alcătuite după principiul biobibliografic, conțin și citate succinte, pertinente caracterizări ale operelor avute în vedere, cât și informații privind traducerile acestora în limba cehă. O amplă introducere semnată de **V.** prezintă evoluția literaturii române de la *Analele de la Bistrița* și *Analele de la Putna* până la nouăzeciști, de la personalitățile epocilor veche, clasică și modernă până la perioada contemporană. Dicționarul, prin bogata cantitate de informații expuse sistematic, este o lucrare fundamentală pentru cititorul ceh interesat de fizionomia literaturii noastre. **V.** a contribuit și prin traduceri la cunoașterea literaturii române în Cehia, sub semnătura sa apărând în diverse reviste poezii sau fragmente din scrierile lui G. Călinescu, Marin Sorescu, ale Anei Blandiana, ale lui Mircea Dinescu, Gabriel Liiceanu, Liviu Antonesei, Horia-Roman Patapievici ș.a.

SCRIERI: *Bibliografie prekladu z rumunské krásné literatury do češtiny 1900-1975* [*Bibliografia traducerilor în cehă din beletristica românească. 1900-1975*], Praga, 1976; *Slovník spisovatelů rumunsko* [*Dicționar de scriitori români*] (în colaborare cu Marie Kavková, Jiří Našinec și Jitka Lukešová), Praga, 1984; *Mihai Eminescu v české kultuře* [*Mihai Eminescu în cultura cehă*] (în colaborare cu Jiří Našinec), Praga, 2000; *Slovník rumunských spisovatelů* [*Dicționarul scriitorilor români*] (în colaborare cu Jiří Našinec, Vitalie Ciobanu și Vasile Gârneț), Praga, 2001.

Repere bibliografice: Corneliu Barborică, *Un dicționar al scriitorilor români*, ALA, 2003, 652. *I. D.*

VALERIAN, I. (pseudonim al lui Valerian Ionescu; 1.VIII.1895, Ivești, j. Galați - 21.XI.1980, București), poet, prozator și gazetar. Este unul din cei șapte copii ai Amaliei și ai lui Constantin Fotache Ionescu, ajutor de grefier. Urmează școala primară (1903-1907) și Gimnaziul „D.A. Sturdza" (1907-1911) la Tecuci, Liceul „V. Alecsandri" (1911-1915) la Galați și Școala de Ofițeri de Rezervă din București. La absolvire, în 1916, este repartizat la Direcția Liceelor Militare. Pleacă pe front și în august 1917 este rănit în luptele de la Mărășești, o schijă de obuz pătrunzându-i în mână și în piciorul drept, dar scapă de un glonț care ricoșează de iconița purtată în buzunarul de la veston. Este decorat cu Virtutea Militară, avansat locotenent și evacuat în spitalul din Bârlad. Aici se află în îngrijirea medicului-scriitor V. Voiculescu, care îi stimulează interesul de a-l cunoaște pe Al. Vlahuță, refugiat în oraș. Începe să frecventeze ședințele de joi ale cenaclului literar ținut de

poetul George Tutoveanu și de soția acestuia, poeta Zoe Frasin, la Academia Bârlădeană întâlnindu-i și pe Nichifor Crainic, și pe Victor Ion Popa. În 1919 începe să publice versuri în revista locală „Florile dalbe" sub numele I.Valerieanu și I.Valereanu, debutând cu pastelul *În albastru...*, urmat până la sfârșitul anului de *Luntrașul*, *Blestemele* și *Un templu*. Revine la București după un răstimp petrecut la Tecuci și se înscrie la Facultatea de Litere și Filosofie (1921–1925), absolvită *magna cum laude*. Ofițer de carieră (profesor și inspector școlar în cadrul armatei), **V.** este secretar general al Societății Scriitorilor Români, presa și scrisul rămânând preocuparea sa predilectă: va edita publicațiile „Viața literară" (1926–1941), dedicată „recunoașterii valorilor de artă" și „încurajării talentelor", și „Santinela" (1939–1944), gazetă „pentru soldați", va colabora de-a lungul timpului la „Adevărul literar și artistic", „Almanahul literar", „Azi", „Brașovul literar și artistic", „Cugetul românesc", „Graiul nostru" (Bârlad), „Muguri" (Câmpulung), „Revista Fundațiilor Regale", „Sburătorul", „Țara de Jos", „Universul literar", „Viața românească" ș.a. A mai semnat O. K., Okeanos, i. val., I. Val.

V. se afirmă ca poet în cenaclul Sburătorul, pe care l-a frecventat cu asiduitate. Însemnările lui E. Lovinescu îi menționează prezența la ședințele literare numai pe anii 1923 și 1924 de peste treizeci de ori. De altfel, în *Istoria literaturii române contemporane*, comentând meritele revistei „Viața literară" de a descoperi talente noi, de a trezi „energii noi", criticul îl trece printre scriitorii pe care Sburătorul i-a consacrat. Placheta de debut, *Caravanele tăcerii* (1923; Premiul Academiei Române), în care poemele, orânduite în cicluri coagulate în jurul unei imagini generice (*Miragii exotice*, *Hohotele licuriciului*, *Pagodele nopții* etc.), relevă un poet cu vocație de peisagist și cu o înclinație evidentă către detaliul pitoresc. A doua carte de versuri, *Stampe* (1927), marchează trecerea la „o cale nouă", între „simbolismul abstract" și „materialismul poetic" (G. Călinescu). Deși sunt sesizabile ecouri din lirica lui Al. A. Philippide, Camil Petrescu, Tudor Arghezi, Ion Minulescu, G. Bacovia, această poezie eclectică are, după cum scrie tot Călinescu, „un mic aer personal, și unele tablouri, chiar socotite ca dezvoltări din alți poeți, sunt de o învederată imaginație". Mult din farmecul stampelor dobrogene a trecut în *Cara-Su* (1935), singurul roman al lui **V.**, povestea de dragoste a unui inginer, Tudor Mantu, cu tătăroaica Menaru, o altă Maitreyi, din Medgidia. Pe lângă valorile plastice și etnografice, prozatorul aduce o notă pe care Vladimir Streinu o aprecia ca principala calitate a scrierii, anume aceea de a sugera într-un moment când „literatura epică românească pare a-și fi găsit menirea cu prefacerea erotismului în rut". Cartea a fost socotită „primul roman al islamismului nostru pontic" (G. Călinescu). **V.** și-a strâns târziu, în volumele *Cu scriitorii prin veac* (1967) și *Chipuri din viața literară* (1970), o parte din memorialistică (*Episoade din lumea literară*, *Momente din activitatea revistei „Viața literară"*, *File de jurnal* etc.) și din interesantele interviuri luate în paginile „Vieții literare", sub genericul „De vorbă cu...", unora dintre importanții scriitori și critici de direcție ai momentului (T. Arghezi, Ion Barbu,

Lucian Blaga, G. Călinescu, E. Lovinescu, Mihail Sadoveanu, Liviu Rebreanu, Tudor Vianu ș.a.). În anul 1927 anunța ca având „în curs de apariție" la editura revistei „Viața literară" un *Caiet contemporan* cu „siluete polemice" și trei volume intitulate *De vorbă cu scriitorii noștri*, din care, cu o întârziere de patru decenii, pare-se că s-au articulat cele două cărți ce adună o parte din prodigioasa activitate a gazetarului literar.

SCRIERI: *Caravanele tăcerii*, cu ilustrații de Victor Feodorov, București, 1923; *Stampe*, cu desene de Victor Feodorov, București, 1927; *Cara-Su*, București, 1935; ed. București, 1969; *Cu scriitorii prin veac*, postfață G. Călinescu, București, 1967; *Chipuri din viața literară*, București, 1970.

Repere bibliografice: Perpessicius, *Opere*, III, *88–90*, VII, *221–222*, XII, *537*; Călinescu, *Cronici*, I, *124–128*; Constantinescu, *Scrieri*, V, *150–155*; G. Călinescu, *Generația bombastică*, VL, 1928, 91; G. Călinescu, *Cum se numesc scriitorii*, „Capricorn", 1930, 2; G. Călinescu, *Rânduri pentru „Viața literară"*, VL, 1932, 136; Lovinescu, *Scrieri*, II, *358–359*, VI, *123*; Octav Șuluțiu, *„Cara-Su"*, F, 1936, 1; Pericle Martinescu, *„Cara-Su"*, „Societatea de mâine", 1936, 1; Lucian Boz, *„Cara-Su"*, VR, 1936, 1; Mihail Sebastian, *„Cara-Su"*, RP, 1936, 5 408; Streinu, *Pagini*, V, *213–215*; Ionescu, *Război*, I, *263–269*; Șerban Cioculescu, *„Cara-Su"*, RFR, 1936, 4; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *758–759*, *Ist. lit.* (1982), *842–843*; Neagu Rădulescu, *Turnul Babel*, București, 1941, *42–50*; G.G. Ursu, *Tecuciul literar*, Bârlad, 1943, *126–127*; Ion Buzași, *„Cu scriitorii prin veac"*, AST, 1967, 1; Ion Oarcăsu, *Atitudini literare*, TR, 1967, 17; Ilie Constantin, *„Cu scriitorii prin veac"*, GL, 1967, 26; Dumitru Micu, *Convorbiri*, GL, 1967, 31; Marian Popa, *„Cu scriitorii prin veac"*, LCF, 1967, 49; Ion Bălu, *„Cu scriitorii prin veac"*, VR, 1968, 4; Vlaicu Bârna, *„Cara-Su"*, VR, 1969, 7; Valeriu Cristea, *„Cara-Su"*, FLC, 1970, 4; Mircea Tomuș, *„Chipuri din viața literară"*, VR, 1971, 4; Boris Buzilă, *Mărturii în*

amurg, Cluj-Napoca, 1974, *203–205*; Crohmălniceanu, *Literatura*, II, *190–191*; Alexandru Raicu, *„Scoteam câte un număr întreg închinat tinerelor talente". De vorbă cu întemeietorul „Vieții literare", poetul, prozatorul și memorialistul I. Valerian*, LCF, 1977, 36; Vl. B. [Vlaicu Bârna], *I. Valerian*, RL, 1980, 48; Nicolae Scurtu, *O durabilă prietenie*, MS, 1984, 4; Micu, *Modernismul*, I, *258*; Stolnicu, *Printre scriitori*, *92*; *I. Valerian*, RRI, IV, partea I, *402–409*; Lovinescu, *Sburătorul*, I–IV, *passim*; Popa, *Ist. lit.*, II, *1099*; *Dicț scriit. rom.*, IV, *693–695*. *I. D.*

VALJAN (pseudonim al lui Ioan Al. Vasilescu; 16.XII.1881, Turnu Măgurele – 29.IV.1960, București), dramaturg, memorialist și publicist. Este fiul Elizei Alexandrina (n. Bătășanu) și al lui Alexandru Vasilescu, funcționar vamal. A urmat cursul primar la Giurgiu și Ploiești, cel secundar (absolvit în 1900) la Călărași și la liceele „Traian" din Turnu Severin și „N. Bălcescu" din Brăila (unde în ultima clasă a fost coleg de bancă și prieten cu Panait Cerna), Facultatea de Drept și Conservatorul de Artă Dramatică la Iași. Începe să scrie teatru în 1902, iar cu sprijinul lui G. Ibrăileanu, aflat la direcția Teatrului Național, în stagiunea 1903–1904 i se reprezintă comedia într-un act *Un manifest studențesc*, care repurtează un succes ieșit din comun, și *Deputatul țărănimii*, piesă ce aborda problema țărănească într-un spirit atât de critic, încât după primul spectacol e scoasă de pe afiș la intervenția poliției și autorul nevoit să plece temporar din oraș, întrerupându-și și studiile. Venit, după obținerea licenței în drept, în 1904 la București, este angajat avocat la Creditul Rural. În același an se duce la Paris pentru pregătirea doctoratului, pe care îl trece *magna cum laude* în 1906. Funcționează ca ajutor de judecător în București, substitut de procuror și procuror la Tribunalul Argeș, judecător de instrucție la Tribunalul Ilfov. În 1912 e numit avocat al statului clasa I. În 1916, rămas în Capitală sub ocupația germană, e internat pentru câteva luni în lagărul de la Săveni. După război frecventează consecvent cenaclul Sburătorul și se implică în politică, activând până în 1930 în Partidul Național Liberal (e deputat în 1921–1928, 1930–1932 și vicepreședinte al Camerei în 1927), apoi trece succesiv în partidele lui Gh. Brătianu, C. Argetoianu și O. Goga, pentru ca în cele din urmă în 1937 să întemeieze Partidul Național Agrar. Între 1923 și 1925 este director general delegat al teatrelor și implicit director al Naționalului bucureștean, vicepreședinte al Societății Autorilor Dramatici Români. În 1923 a editat revista umoristico-satirică „Urlătoarea", iar în 1928 a figurat efemer ca director literar al săptămânalului „Vremea". A colaborat la „Sburătorul", „Capitala", „Popularul", „Rampa", „Clipa", „Arta liberă", „Sinteza", „Zeflemeaua", „Bis", „Secolul" ș.a. A mai semnat Val, i, Jean Valjan, V. Al. Jean, I. Valjan, Ioan Al. Valjan avocat. Ca dramaturg, s-a făcut cunoscut cu *Ce știa satul...*, comedie într-un act pusă în scenă de compania teatrală Comedia în 1912, când, la sugestia lui Al. Davila, directorul trupei, adoptă și criptonimul Valjan. În perioada interbelică i s-au jucat pe prima scenă a țării *Nodul gordian* (1920), *Lacrima* (1921), *Vedenia* (1932), *Fata Morgana* (1936), acestea două din urmă pierdute, și *Generația de sacrificiu* (1933); urmează în 1945, după încheierea războiului, *Norocul*, o comedie fantastică cu spectacole suspendate destul de repede, fără motive explicite. Unele piese au fost și editate, peste decenii fiind incluse, împreună cu ineditele *Cuceritorii* și *Când soarele se uită înapoi...* (citită în cenaclul Sburătorul), în volumul *Generația de sacrificiu* (1985). În periodice au rămas *O inspecție* („Familia", 1942) și fragmente din *Fata și zestrea*. La încheierea stagiunii 1921–1922 e recompensat – alături de Camil Petrescu, Victor Eftimiu ș.a. – cu Premiul Teatrului Național (instituit de Alexandru Mavrodi pentru cele mai valoroase lucrări originale românești), care i se acordă din nou în 1936 (pentru *Generația de sacrificiu*). În urma unei înscenări judiciare este arestat în 1949 și condamnat în 1951 pe motive politice; mort în închisoarea Văcărești, a fost reînhumat în cimitirul Bellu.

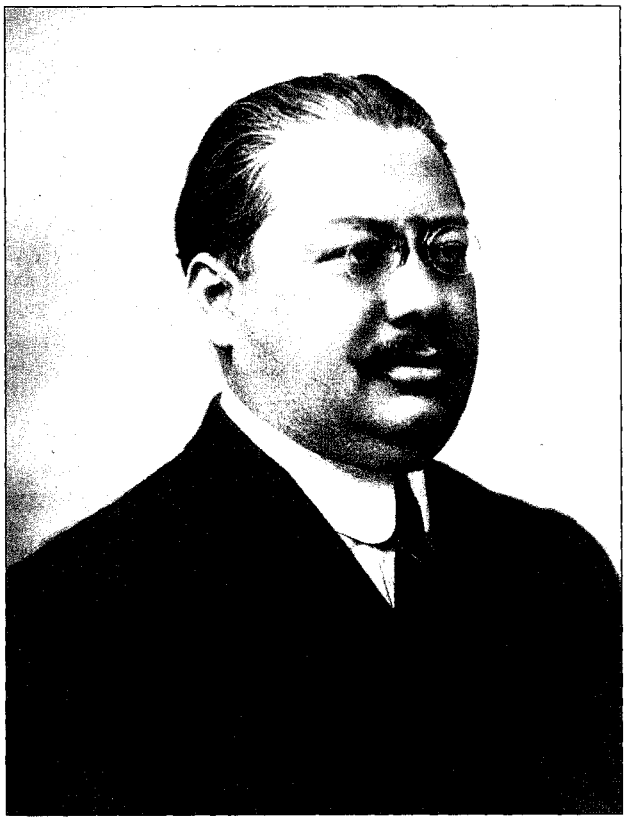

Opera de maturitate a lui **V.** cuprinde patru piese într-un act și alte patru în trei acte. Sursa lor tematică e lumea autohtonă, îndeosebi o componentă a ei, cea funcționărească. Prima comedie de succes, *Ce știa satul...*, despre care E. Lovinescu spunea că este „poate cea mai bună piesă într-un act din literatura noastră", tratează un conflict conjugal în manieră facilă, iar celelalte semnalează, cu mijloace fie de comedie ușoară, fie de dramă (sau mai curând de melodramă), neajunsuri și racile sociale. Despărțit de soția suspectată de infidelitate, Grigore Marineanu e implorat de aceasta, care jură că e nevinovată, să nu transcrie actul de divorț. Trimițându-i-se adeverința de transcriere, consoarta, drept răzbunare, confirmă tot „ce știa satul", anume că își înșelase soțul cu prisosință. Dar adeverința primită nu era decât o mistificație.

În *Nodul gordian* un negustor de lemne necinstit, arestat pentru escrocherie, îi dă comisarului de poliție, într-un plic, trei mii de lei. Comisarul i-ar primi cu bucurie de nu i-ar fi teamă de adjunctul său. Îl scoate din încurcătură actrița Lolo, amica lui, care taie „nodul gordian", învățându-l pe comisar să raporteze Prefecturii încercarea de mituire, dar numai după ce își va fi însușit jumătate din suma, doar de el știută, ce i s-a oferit. *O inspecție* înfățișează păcăleala trasă de un inspector de la centru funcționarilor unei preturi și altor slujbași, care, derutați de amabilitatea lui simulată, improvizează un ospăț de pomină. Inspectorul intră în rol doar după ce indivizii, potlogari și cheflii, își dau arama pe față. Definită drept „comedie într-un act", *Lacrima* e mai curând o dramoletă superficială. Frivola Lelia Mihăilescu îl reîntâlnește pe procurorul Teodor Enescu, ce determinase, în urmă cu zece ani, întemnițarea unui nevinovat, mort între timp. Aflând acum că dăduse o sentință greșită, procurorul se tulbură, varsă o lacrimă, dar nu refuză compania Leliei. În piesele în trei acte sensurile critice se amplifică și se accentuează. Dinu Rareș, protagonistul dramei *Când soarele se uită înapoi...*, un mare avocat, ridicat de jos prin propriile capacități și prin muncă, e căsătorit cu aroganta fiică a unui fost prim-ministru, care își disprețuiește soțul și se consideră „divorțată moralmente" de el, dar în fapt nu vrea în ruptul capului să se despartă, considerând sub demnitatea ei să apară într-o sală de tribunal. Îmbolnăvindu-se subit de inimă și aflat în sanatoriu, avocatul e îngrijit de doctorița Sanda Valeriu, iubita lui din tinerețe. Ar dori să se căsătorească după însănătoșire cu ea, dar ca urmare a externării premature, traumatizat și decăzut după pierderea fiului, Dinu Rareș moare la moșia sa. De la semnalări de situații detestabile, teatrul lui **V.** ajunge la viziuni critice, cu sens social precis. Reușind să fie angajat *garçon* în familia magnatului Iorgu Bănescu, un tânăr profesor de geografie, George Vâlcu, șomer, își practică serviciul cu o asemenea măiestrie, încât obține grațiile stăpânei. Poziția dobândită nu-l împiedică să vadă mașinațiunile politice prin care industriașul își sporește averea și își menține puterea, nici turpitudinea morală a ambianței feminine din casa Bănescu. De îndată ce i se oferă posibilitatea de a-și exercita iarăși profesia de dascăl, Georges, redevenit George, pleacă, luând-o cu el și pe singura ființă nepervertită întâlnită aici, servanta Anica (*Generația de sacrificiu*). „Cuceritorii" din piesa cu acest titlu sunt doi întreprinzători, belgianul Chantal, director al unei societăți forestiere, și germanul Hans Rieber, fostul director, doritor să-și reia funcția ca asociat al celui actual. Spre a-l constrânge pe Chantal să-i accepte propunerea, Rieber sare în ajutorul unui muncitor invalid acuzat că ar fi incendiat un depozit de lemne, când, în realitate, tocmai directorul provocase arderea unei părți din materialul lemnos spre a putea vinde restul pe ascuns, în folos propriu. Strâns cu ușa, Chantal îl numește director, iar la judecătorie proaspătul înscăunat își schimbă depoziția, transformându-se din acuzator în apărător. În *Norocul* comedia socială ia formă de basm. Vizitat de noroc sub înfățișarea unui pacient ciudat, un medic fără clientelă, muritor de foame se îmbogățește miraculos prin jocuri la loterie. Ruinându-l astfel pe contrajucătorul Cresus, preia automat firea lui abominabilă. Intră apoi într-o competiție și cu Regele varului, și îl biruie, provocându-i moartea. Dar nici puterea, nici mărirea lui nu durează. Când se crede invincibil și, în consecință, se întrece pe sine în aroganță, norocul îl părăsește, doctorul ajungând din nou calic. Nu numai teatrul lui **V.** va reveni în actualitatea literară postum, ci și memorialistica, din care fragmente răzlețe apăruseră în „Sburătorul", „Curentul familiei", „Rampa" și ultimul mult mai încoace, în 1979 (în „Manuscriptum"). Șerban Cioculescu își amintește a-l fi auzit citind un capitol în cenaclul lui Lovinescu: „Voinic, în puterea vârstei, cu un cap mărișor, compus din rotunjimi, cu umerii obrajilor proeminenți, de mongoloid sau mai exact de mandarin, cu un larg surâs, ușor dezlănțuit în râs jovial. Era un bărbat plin de farmec prin naturalețe și vioiciune intelectuală, un autentic om de spirit. Auditoriul în unanimitate sublinia lectura meșteșugită a autorului cu râsete nestăpânite, iar la sfârșit cu toată gama elogiilor". Amintirile acestui maestru al barei și al cuvântului sunt muiate în seninătatea unui caracter solar, spirit deschis asupra lumii, a oamenilor și evenimentelor. Narator volubil, **V.** mânuiește magistral dialogul recuperat din cutele memoriei, evocând anii de școală, ai formării profesionale (cu episodul parizian al doctoratului) și ai unei cariere care i-a adus mari satisfacții, recunoaștere în breaslă și în clientela tribunalelor. Sunt pagini agreabile, care conservă mai ales partea frumoasă a vieții, până și într-un moment „tragic, sinistru, fioros și plin de groaznice consecințe" cum a fost războiul din 1916–1918, cu episodul internării sale în lagărul de la Săveni, lângă Țăndărei, ca „cel mai mare dușman al Germaniei", pentru că nu aprecia „armonia și universalitatea limbii germane".

SCRIERI: *Ce știa satul...*, București, 1912; *Ce știa satul... Lacrima. Nodul gordian*, București, 1923; *Teatru*, pref. Horia Furtună, vol. I: *Ce știa satul... Nodul gordian. Lacrima*, vol. II: *Generația de sacrificiu*, București, [1933–1936]; *Două pledoarii*, pref. Horia Furtună, București, 1935; *Cu glasul timpului. Amintiri*, îngr. Despina Vasilescu-Valjan și Ion Potopin, pref. Șerban Cioculescu, București, 1974; ed. introd. Valeriu Râpeanu, București, 1996; *Generația de sacrificiu*, îngr. Despina Valjan și Ion Potopin, pref. Ion Potopin, București, 1985; *Trei crime celebre*, pref. Valeriu Râpeanu, București, 1994.

Repere bibliografice: Corneliu Moldovanu, *Autori și actori*, București, 1944, 271–272; Arghezi, *Scrieri*, XXVIII, 35–37; M.[Mihail Mora], *„Lacrima"*, U, 1921, 109; Mihail Iorgulescu, *„Ce știa satul... Lacrima. Nodul gordian"*, „Ideea europeană", 1923, 49; Scarlat Froda, *„Ce știa satul..."*, RP, 1924, 1 889; Rebreanu, *Opere*, XIV, *156–157, 166–176*; Paul Prodan, *„Fata Morgana"*, „Viitorul", 1927, 5 866; Al. Robot, *Față în față cu eroul meu*, RP, 1932, 4 485; I. M. [Ioan Massoff], *D. Valjan despre „Vedenia", trecutele și viitoarele sale piese*, RP, 1933, 4 501; Vasile Timuș, *„Vedenia"*, RP, 1933, 4 509; I. Val.[I. Valerian], *„Vedenia"*, VRA, 1933, 273; Adrian Verea, *„Generația de sacrificiu"*, LUT, 1933, 3 431; Vasile Timuș, *„Generația de sacrificiu"*, RP, 1933, 4 568; Petre Pandrea, *„Generația de sacrificiu"*, DEP, 1933, 1 661; Sergiu Dan, *Într-o dimineață de toamnă cu d. Valjan*, RP, 1935, 5 350; Romicus [Romulus Seișanu], *„Generația de sacrificiu"*, U, 1936, 93; Mircea Ștefănescu, *„Generația de sacrificiu"*, „Ordinea", 1936, 1 214; Tudor Arghezi, *Valjan*, VRA, 1936, 432; Ion Anestin, *„Generația de sacrificiu"*, VRA, 1936, 433; Dan Petrașincu, *D. Valjan între artă, politică și literatură*, RP, 1936, 5 490; Pan

[Paul I. Prodan], *Cu maestrul Valjan despre „Generația de sacrificiu"*, FCL, 1936, 1 545; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont., 359-360*; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *640*, *Ist.lit.* (1982), *721*; Vasile Timuș, *„Norocul"*, „Jurnalul de dimineață", 1945, 123; Neagu Rădulescu, *„Norocul"*, „Revista familiei", 1945, 28; Silvian Iosifescu, *Câteva piese originale*, VR, 1945, 5-6; George Radovan, *Maestrul Valjan. O pledoarie în contradictoriu. Despre moravurile teatrului românesc* (interviu cu Valjan), „Scena", 1946, 31 mai; Valentin Silvestru, *„Generația de sacrificiu"*, RP, 1947, 74; Dumitru Solomon, *„Caré de valeți"*, „Scânteia", 1970, 8 382; Brădățeanu, *Comedia, 291-296*; Ciopraga, *Lit. rom., 645*; *Ist. teatr. Rom.*, III, *200-201*; Crohmălniceanu, *Literatura*, III, *49-54*; Cioculescu, *Amintiri, 323-327*; Massoff, *Teatr. rom.*, VII, *611*, VIII, *89, 114, 254*; Ioana Mălin, *O emoționantă aniversare*, RL, 1979, 8; Ion Potopin, *Valjan. Un om în epocă*, MS, 1979, 2; Brădățeanu, *Istoria*, II, *322-324*; Aureliu Goci, *„Generația de sacrificiu"*, RL, 1986, 14; Al. Dobrescu, *Amintiri, amintiri*, CL, 1987, 4; N. Carandino, *Nopți albe și zile negre*, București, 1992, *261*; Ion Ioanid, *Închisoarea noastră cea de toate zilele*, III, București, 1992, *234, 259-268*; Lovinescu, *Sburătorul*, I, *4, passim* - VI, *318, 380-381*; Ion Al. Stănescu, *Dicționar al oamenilor de cultură, artă și știință din județul Teleorman*, Pitești, 1993, *163-164*; *Valjan*, DRI, V, *269-308*; Cristea, *Teleorman, 709-710*; Iulia Popovici, *Comediile lui I. Valjan*, RL, 2000, 31; Ghițulescu, *Istoria, 178-179*; Micu, *Ist. lit., 314*; Gabriela Duda, *Actualitatea dramaturgiei lui I. Valjan*, RL, 2002, 15; *Dicț. scriit. rom.*, IV, *695-697*; Pamfil Șeicaru, *Scrieri din exil*, I, îngr. și pref. I. Oprișan, București, 2003, *292-294*. *D. Mc.*

VALURI, revistă apărută la Iași, bilunar, între 1 aprilie și 15 mai 1914, sub conducerea unui comitet. Redactorii, câțiva tineri entuziaști, recunosc în articolul-program „scopul modest" al publicației, „doritoare de a răspândi în pătura noastră socială [...] sentimente înălțătoare, imagini frumoase". În numărul 3 debutează cu sonetul *Dorm florile* B. Fundoianu, care publică în numărul următor și poezia *Idilă*. Cu versuri mai colaborează Petru Vulcan, iar cu poezie și proză, sub pseudonimul Delamare, Aurel Negulescu, precum și D. Costăchescu, A. Hristea-Petrișor ș.a. O traducere din Horațiu este semnată A.D. *P. C.*

VALURI DUNĂRENE, revistă apărută la Silistra, lunar, între martie și iulie 1936, sub conducerea unui comitet, cu subtitlul „Literară-Artistică-Critică". Articolul-program, *Gândul nostru*, semnat de T. Popescu-Berca, anunță că noua publicație își propune să promoveze „elemente tinere capabile de fapte mari". Scriu aici câțiva autori care făceau parte din diverse cercuri moderniste. Figurează cu poezie Teodor Brudiu, T. Popescu-Berca, E.Ar. Zaharia, Roman Boca, Sandy Popescu, George Dan (sub pseudonimul George Danubia), Veniamin Tomasiu, N. Ivașcu, iar cu proză M.C. Dragomirescu. La rubrica „Cronica literară" sunt prezentate, printre altele, cartea lui N. Gherculescu *Când crâșmărița e vădană* și volumul lui Mircea Streinul *Tarot sau Călătoria omului*. În afara unui eseu dedicat operei lui Calistrat Hogaș și a unui articol intitulat *Unitatea națională în literatura noastră* și iscălit M. Stănescu, **V.d.** se ocupă în mod constant de culegerea folclorului dobrogean. *M. Pp.*

VAMPA, Laura (pseudonim al Libertății Bruteanu; 13.VI.1873, Moinești - 10.IV.1969, București), publicistă și prozatoare. Este fiica Smarandei (n. Mustea) și a lui Ioan Bruteanu, medic, și soția ziaristului Eugen Vaian. A urmat la București Școala Normală a Azilului „Elena Doamna" (1888) și Institutul de Fete (1889). După absolvire se angajează învățătoare suplinitoare la Isaccea (1903-1904), Târgu Ocna (1904), Monastir, în Macedonia (1905-1906), Giurgiu (1907-1908), din nou la Târgu Ocna, ca învățătoare provizorie (1908); mai târziu, în 1933, era institutoare în București. Debutează cu schițe în 1892 la „Adevărul", iar editorial în 1895 cu opusculul *Nou!*. A mai colaborat cu proză scurtă, articole feministe, cronici, recenzii și traduceri din literatura franceză la „Liga ortodoxă", „Lumea ilustrată", „Pressa", cu schițe (*Inconștienții*, *Itic sacagiul*) și nuvele (*În așteptare*, *Dincolo de mormânt*), indicate ca fragmente din romanul inedit *Să mai iubim?*, și cronici ale vieții locale (*Învierea din Macedonia*, *Învățământul din Macedonia*, *Note din Macedonia*) la „Revista noastră". Mai e prezentă în „Vocea Alexandriei", „Reclama", „Foaia nouă", „Universul", „Noutatea", „Sămănătorul", „Vestea", „Astra", „Lamura", „Revista Buzăului", la suplimentul duminical al cotidianului „Țara" ș.a. A condus ca directoare, alături de Eugen Vaian în calitate de redactor-șef, revista literară „Săptămâna ilustrată" (1893), în paginile căreia a și publicat proze scurte (*O pereche*, *Doctorul*, *Decepție*) și a ținut, alternativ cu Eugen Vaian, rubrica „Convorbire săptămânală". S-a implicat în dirijarea ziarului politic conservator „Țara" (1893-1897) și a lucrat în redacția săptămânalului bucureștean „Teatru, muzică, modă" (1897-1898), tipărind aici schițe și povestioare morale (*De măritat*, *Jertfa supremă*, *Ispita*, *Două surori*, *Poveste tristă* ș.a.), texte de un patetism echilibrat, tocmai cât să atingă sensibilitatea cititoarelor, unele semnate L.V., „p. conf.", Libertas și Vântură Lume. Este de crezut că și pseudonimele Rosalia, Eleonora, Bunicuța sau Marioara, aflate sub câteva „sfaturi de bune maniere" sau „regule de bună creștere", îi aparțin, stilul putând fi lesne recunoscut. A mai iscălit Libertatea și Laura Vaian. A făcut parte din Societatea Scriitorilor Români (din 1914) și din comitetul de conducere al Asociației Scriitoarelor din România.

Fire întreprinzătoare și deosebit de activă, **V.** și-a gestionat cu inteligență activitatea gazetărească, împletind-o cu profesiunea de dascăl și cu plăcerea scrisului literar. Volumașul de „schițe, cronici și nuvelete" *Nou!*, aflat după numai un an de la apariție la ediția a doua și prezentat de autoare Academiei Române pentru Premiul „Năsturel-Herescu", fusese întâmpinat cu multă bunăvoință de H. Sanielevici într-o recenzie din „Adevărul ilustrat". Criticul vedea în scrisul tinerei femei calități rare, „în germene" un talent „care dacă se va dezvolta după cum făgăduiește... va fi una din podoabele cele mai frumoase ale literaturii noastre setoase de asemenea talente". O parte din istorioarele de aici (*La băi*, *Ziua tatei*, *Răsplata* - o anecdotă plină de umor despre filotimia boierului Costache Negri) va acoperi parțial și sumarul cărții *Din lumea celor mici*. Încă din 1897 ziarul „Universul" îi încredințase rubrica specializată „Cronici feminine", la care - mărturisește **V.** - în urma constatării că educația fetelor „prezintă o lipsă bine simțită în ce privește chemarea lor în viață ca soții, mume și membre ale

societății", se decide să scrie scurte texte având ca scop principal educația în familie (*Clevetirea, Creșterea copiilor, Sclavia femeii*). Destul de firave, dar pline de miez și mai ales bine țintite sub raport pedagogic, micile compuneri și-au câștigat cititori fideli, care, aflând despre intenția jurnalistei de a pleca la Paris ca să-și urmeze soțul și în consecință de a întrerupe seria atât de așteptatelor articole, îi cer să le strângă între coperte, ba chiar îi oferă sprijin material prin deschiderea unei liste de „subscriitori". Așa a apărut volumul *Cronici feminine* (1905), scris într-un stil simplu, pentru a putea fi citit „fără oboseală, de la început până la sfârșit". Cum prin vocație și prin profesiune și-a dedicat viața copiilor, și alte tipărituri se fixează în acest perimetru: *La noi în sat! Teatru de copii cu cântece și dănțuri naționale* (1916), *Răducu și Nușa la țară* (1933). În 1924 are chiar inițiativa înființării unei colecții destinate scrierilor pentru copii și tineret, „Biblioteca «Laura Vampa»", eșuată însă după numărul inaugural, *Ce mai învățăm la școală? Oropsiții*, asigurat tot prin strădania proprie. Numărul al doilea, anunțat ca „teatru școlar" cu titlul *Reîntoarcerea*, dar fără indicarea autorului, ar fi putut de asemenea să-i aparțină.

SCRIERI: *Nou!*, pref. autoarei, București, 1895; ed. 2, București, 1896; *Cronici feminine*, București, 1905; *La noi în sat! Teatru de copii cu cântece și dănțuri naționale*, București, 1916; *Ce mai învățăm la școală? Oropsiții*, București, 1924; *Din lumea celor mici*, București, f.a.; *Răducu și Nușa la țară*, București, [1933].

Repere bibliografice: H. [H. Sanielevici], *„Nou!"*, „Adevărul ilustrat", 1895, 14; D. A. Sturdza, *Concursul premielor*, T, 1896, 4–5; Gr. Al. T. [Grigore Tăușan], *„Cronici feminine"*, „Cultura română", 1905, 9; Iorga, *O luptă*, II, *238, 319*; Atanasie M. Marienescu, *„Cronici feminine"*, AAR, partea administrativă și dezbaterile, t. XXVIII, 1905–1906; I. Brădeanu, *„Răducu și Nușa la țară"*, „Cuvântul învățătorilor", 1935, 3; Agatha Grigorescu-Bacovia, *Poezie sau destin. Viața poetului*, București, 1971, *227*; Cristea, *Teleorman, 704–705*. *R. P.*

VANCEA, Echim (19.X.1951, Nănești, j. Maramureș), poet. Este fiul Mariei (n. Vancea) și al lui Mihai Vancea, muncitor. Urmează cursul primar și școala generală în localitatea natală (1958–1966), apoi liceul la Sighetu Marmației, absolvit în 1970. A lucrat ca profesor suplinitor în satul natal (1970–1972), muncitor geolog (1972–1973), pedagog la un liceu din Sighetu Marmației, oraș în care în următoarele trei decenii activează ca instructor-metodist la Casa de Cultură Municipală, iar din 1995 ca bibliotecar la Biblioteca Municipală, fiind, în urma unor cursuri de specialitate (1996 și 1997), și director al instituției (1998–2001). Debutează la revista „Cronica" în 1973 cu poezia *Poem*, iar editorial cu placheta *Fotografie după un original pierdut*, apărută în 1990. A mai colaborat cu versuri, articole, reportaje, interviuri, eseuri, recenzii la „Convorbiri literare", „Tribuna", „Steaua", „Astra", „Familia", „Argeș", „Luceafărul", „Contemporanul", „Viața românească", „Orizont", „Hyperion", „Poesis", „Transilvania", „Poezia", „Dacia literară", „Biblioteca Bucureștilor", „Bibliotheca septentrionalis", „Naș Holos", „Cafeneaua literară", „Balada" și „Agora" (Germania), precum și la ziarele și revistele județene „Pentru socialism", „Maramureș", „Graiul Maramureșului", „Graiul de Duminică", „Clipa", „Clipa zilei", „Glasul Maramureșului", „Jurnalul de Sighet", „Archeus", „Pro Unione", „România kilometrul 0", „Nord literar". Deosebit de activ ca animator cultural și publicist, și-a legat numele de organizarea Festivalului Internațional de Poezie „Europa km 0", ținut între 1978 și 1995 la Sighetu Marmației, și a Serilor de Poezie „Nichita Stănescu" de la Desești (din 1979), a inițiat ziarele „Tribuna Marmației" (1989–1991), „Crainicul Maramureșului" (1992–1993), revista „Almar" (1994), Editura Echim (1995), Centrul de Studii Maramureșene „Dr. Alexandru Filipașcu" (1997) ș.a. Este prezent în mai multe antologii, iar versurile i-au fost traduse și publicate în limbile maghiară, engleză și ucraineană.

S-a vorbit cu temei de prezența unor accente sau a unui „duh" expresionist în lirica lui **V.**, însă trebuie observat că atributele care o definesc nu sunt vigoarea ori energetismul expresiei, nici capacitatea de a exalta, ci, dimpotrivă, contemplația, reflecția ori reveria potolită, detașarea afectat resemnată și chiar ironia hâtră, drapată înșelător sub semnalele morozității. Versurile par cuprinse de o atmosferă de tânjire difuză și de apăsarea unui regret neexplicitat, referitor, probabil, la intense combustii dejucate sau amânate de adversitățile contingentului. În relație cu lirica anterioară, la **V.** viziunea sămănătoristă sau neosămănătoristă și inventarul aferent sunt revizitate cu amendări polemice, iar universul sufocant al orașului de provincie nu este cel înregistrat de poeții de la începutul veacului trecut ori de avangardiștii interbelicului, ci acela din vremea noastră. La fel, nostalgiile ruraliste și resentimentele, frustrările cu întemeiere istorică nu sunt tratate în maniera specifică unei ramuri a modernismului șaptezecist, patriotic-ardelenească și nedeslușit oraculară, ci desolemnizate. Colorat de un pitoresc administrat cu reticență, tensionat de neliniști inimos-elegiace, lirismul lui **V.** se recomandă prin distincția unei simplități elegante, ocazional cu accente de sentențiozitate, de gravitate patetică: „Sângele rămas zălog eșafodului/a fost împrumutat/jocului pentru totdeauna/tribunalele au fața limpede/și legile i se contemplă în ochii/unui animal de argint/dintr-o toamnă a așteptării/din mâna copilului începe plânsul de fiară/și vacarmul ce se alcătuiește să mă vândă.../apropie-te/fierul securii/nu înnoptează-n butuc/câmpia bate cu pumnii în/șinele căii ferate/și clopotele zâmbesc pe ascuns/pustiul după fiecare descăpățânare/înlocuind adevărata ureche-a schitului de peste vale/la marginea orașului eșafodul/cu strălucirea lui/ademenește trupurile cronicarilor". Un gen particular de experiment, de creație poetică „în tandem", este de observat în volumul *Mâța pe spini* (2001), unde o serie de poeme închipuie un fel de dialog liric cu poetul de limbă maghiară Fábri Sándor: poemul lui **V.** include câte o strofă a coechipierului său de circumstanță, care consună sau comunică în chip contrapunctic cu textul-gazdă (textele lui Fábri sunt inserate în versiune originală, iar traducerea în română, semnată de **V.**, e anexată în subsolul paginii).

SCRIERI: *Fotografie după un original pierdut*, București, 1990; *Abatere de la dialog*, Sighetu Marmației, 1997; *Doctor fără arginți*, Cluj-Napoca,

1997; *Mâța pe spini*, Cluj-Napoca, 2001; *Cititorul de drept comun*, Iași, 2002. **Antologii:** *Portret de grup cu Laurențiu Ulici*, Cluj-Napoca, 2002 (în colaborare cu Gheorghe Pârja și Ioana Petreuș); *Umbra noastră cuvântul. Serile de Poezie „Nichita Stănescu". Desești, 1979-2003*, Sighetu Marmației, 2003 (în colaborare cu Gheorghe Pârja).

Repere bibliografice: George Vulturescu, *„Fotografie după un original pierdut"*, PSS, 1990, 11-12; Horia Gârbea, *„Fotografie după un original pierdut"*, LCF, 1991, 4; Mircea Petean, *Știri de pe frontul cuvintelor*, APF, 1991, 5; L. V. Delapogor [Lucian Vasiliu], *Adnotări fulgurante* , DL, 1997, 4; Geo Vasile, *Convalescență, iluminare, rafinament*, LCF, 1997, 22; Gelu Dorian, *Echim Vancea*, CL, 1997, 9; Adrian Alui Gheorghe, *Spre o asociație a cititorilor de poezie*, CL, 1998, 1; Dina Dehelean, *„Doctor fără arginți"*, ST, 1998, 1; Carmelia Leonte, *Glanda pineală a poetului*, CRC, 1998, 3; Horia Gârbea, *Sărac cu arginți, bogat cu duhul*, „artPanorama", 1998, 5; Ionel Savitescu, *„Doctor fără arginți"*, ATN, 1998, 6; Nicolae Panaite, *De ieri sunt mai puține nopțile*, CL, 1998, 9; Carmelia Leonte, *O poetică a timidității*, CRC, 1998, 10; Otilia Marinescu, Laura Temian, Ana-Maria Brezovski, *Autori maramureșeni. Dicționar biobibliografic*, Baia Mare, 2000, 558-560, Aida Pulpan, *„Mâța pe spini"*, ATN, 2002, 5; Vasile, *Poezia*, 286-289; A. I. Brumaru, *Netemătorul la manierism* , „Gazeta de Transilvania", 2003, 3 806; Amalia Voicu, *Universurile concentraționare ale poemului*, „Poezia", 2003, 3; Carla Bratu, *„Cititorul de drept comun"*, ATN, 2003, 4; Ruxandra Cesereanu, *Flash*, ST, 2003, 6; Valentin Tașcu, *„Portret de grup cu Laurențiu Ulici"*, TR, 2003, 27. *N. Br.*

VANCEA, Petre (27.I.1902, Rudari, azi Izvoare, j. Dolj - 12.XII.1986, București), memorialist. Este al doilea din cei opt copii ai lui Stancu Vancea, negustor cerealist. Urmează școala primară și parte din gimnaziu în satul natal (1909-1914), Liceul „Carol I" din Craiova, iar în 1918 se înscrie la Liceul Militar „Dimitrie Sturza" din același oraș. Începe studiile universitare (1920) la Institutul Medical din București și le continuă la Cluj, unde în 1925 obține licența. Funcționează ca preparator (1923-1927), asistent (1927-1929), șef de lucrări (1929-1938) și conferențiar (1938-1940) la Clinica Oftalmologică din Cluj, ca profesor la Institutul de Medicină și Farmacie din Iași (1940-1963) și la Institutul de Medicină și Farmacie din București (1963-1969). Este membru corespondent al Academiei Române (1963) și al Academiei de Științe Medicale (1969), al Academiei Leopoldina din Halle, membru în alte societăți științifice internaționale. În afara numeroaselor lucrări științifice, a studiilor, articolelor și conferințelor pe teme medicale, este autorul câtorva cărți situate la frontiera literaturii: evocări și memorii adunate sub titlul *Din nou lumină* (1979), însemnări, reflecții și comentarii privind cercetarea medicală, texte de popularizare a științei, conținute în volumul *Permanențe* (1983), amintiri de călătorie și totodată jurnal științific intitulate *Călătorii în clarobscur* (1984). Ultima carte de memorii și reflecții, *Permanenta reîntoarcere* (1987), apare postum.

Amintirile și evocările ordonate de **V.** în volumul *Din nou lumină*, mai cu seamă în prima parte, rememorând copilăria și adolescența, au un timbru special, poate datorită figurilor și locurilor descrise, cât și distanței temporale ce îl separă pe autor de satul Rudari, topos al vârstei aurorale, centru spațio-temporal în care se conjugă energiile stirpei oltenești arhaice cu zguduirile teribile ale civilizației și ale istoriei: răscoala țărănească din 1907, motorul cu aburi și petromaxul luminând la mari distanțe, cocoțat pe un stâlp în curtea casei părintești, prăvălia orientală și invazia mașinilor agricole germane, știrile despre campania din Bulgaria citite de copil în „Universul", șocul scufundării Titanicului și vestea morții lui Aurel Vlaicu, apoi izbucnirea marelui război, plecarea tatălui pe front și a copilului la liceul din Craiova, umilința ocupației germane, lecțiile ținute în tinda bisericii „Madona Dudu" - o generație care crește în mijlocul unor transformări și conflicte dramatice. Este aici o proză austeră și disciplinată, armele ei nu sunt nici podoaba stilistică, nici exactitatea adevărului, ci o sinceritate spontană, care în exercițiul scrisului se convertește în prospețime, expresivitate, căldură umană. Când evocă personaje, **V.** nu face analiză psihologică, dar descrie minuțios comportamentul și notează fraze-cheie, menite să definească un caracter, o psihologie. Se detașează astfel un portret al tatălui, parcă la antipodul lui Moromete. De altfel, apropierea de proza lui Marin Preda nu este întâmplătoare, o geografie umană similară e prezentă la memorialist, chiar și asperitatea stilului trădează descendența și „fibra" comună. Pe măsură ce întâmplările relatate se apropie de vârsta maturității autorului, cartea își pierde savoarea, transcriind parcă un jurnal intelectual, istoria unei mari cariere științifice în lumea medicală, plină de ostilități neașteptate, dar și de nesperate recunoașteri și onoruri. Scrierile următoare nu sunt decât amplificarea, ramificațiile acesteia, descriind traseele, tot mai întinse, parcurse în întreaga Europă și în lume, de la Montréal la Tokio. Omul de știință, aflat la congrese medicale în mari capitale culturale, cutreieră muzeele și cercetează cu interes istoria locurilor, găsește timp să îl citească pe Miguel de Unamuno spre a înțelege mai bine Spania, privește operele de artă cu ochii omului de gust, dar și cu o curiozitate de savant. Proza de călătorie, condensată și grea de impresii, se intersectează cu note de lectură și cu idei filosofice, detalii erudite din istoria cutărui sau cutărui loc, din viața personalităților al căror duh plutește încă în memoria subiectivă a orașelor.

SCRIERI: *Din nou lumină*, București, 1979; *Permanențe*, pref. Petru Pânzaru, Iași, 1983; *Călătorii în clarobscur*, București, 1984; *Permanenta reîntoarcere*, postfață Petru Pânzaru, București, 1987.

Repere bibliografice: Simion Ghinea, *Fotografii mișcate. De vorbă cu profesorul Petre Vancea*, Craiova, 1979; *Dicționarul personalităților doljene*, Craiova, 1999, 221. *S. D.*

VANCEA, Viola (23.VI.1943, Rădăuți), poetă, critic literar și editoare. Este fiica Elenei Vancea (n. Moraritis-Dumitrescu), funcționară, și a lui Gheorghe Vancea, economist. A urmat la București școala generală (1950-1957), Liceul „Dimitrie Bolintineanu", absolvit în 1961, și Facultatea de Limba și Literatura Română (1962-1967). După licență, în 1970 a colaborat ca redactor extern la „Almanahul literar", în 1972 devenind redactor la Editura Eminescu, unde până în 1994 s-a ocupat îndeosebi de colecțiile „Rampa", „Masca" și „Teatru comentat"; în 1994 a lucrat șase luni ca secretar general de redacție la revista „22", de unde în 1997, după trei ani de șomaj, trece redactor la Editura Fundației Culturale Române.

Debutează în 1968 cu critică literară la „Amfiteatru" și cu poezie la „Luceafărul". A mai colaborat la „Gazeta literară", „România literară", „Suplimentul literar-artistic al «Scânteii tineretului»", „Argeș", „Cronica", „Munca", „Revue roumaine" ș.a. Prima carte de autor, placheta *Fiord imaginar* (1978), e urmată de studiul *Hortensia Papadat-Bengescu. Universul citadin, repere și interpretări* (1980), după care **V.** revine susținut și precumpănitor la poezie, cu *Gardienii luminii* (1982), *Amintiri dintr-o popicărie* (1983), *Ucide-mă, fericire* (1984), *Haltă în paradis* (1987), *Vară de noiembrie* (1990). A editat, însoțindu-le de prefețe sau postfețe, volume de Tudor Vianu, Petre Ispirescu, Alexandru Macedonski, I. L. Caragiale.

Fiord imaginar lansa, cu o emisie impetuoasă și sufocată, austeră și barochizantă, modulată ceremonios în versete opulente, de o „calmă disperare", tema care generează întreaga poezie scrisă de **V.**: un lamento pentru candoarea agonizantă („cum să scap de inorogul sfios ce-mi paște părul cărunt?"), cu o rețea largă de metafore izotope. Suveran e un imagism originar al naufragiului („izbânda apelor materne ce-și trag trufașe victima-n adânc") și senzoriumul înecului („clopote la gâtul meu însângerat"). Făptura e un „delfin fulgerat", o epavă în derivă ori eșuată pe „faleze de sare, arse, văruite" sau în „fiorduri imaginare", terase, țărmuri virgine, plaje, dune de nisipuri fluide – clepsidre gigantice în care „generații caste" de oșteni anonimi ai idealului s-au stratificat în osuare marmoreene. Poemele sunt construite muzical, demarcând obsesiile prin refrene și laitmotive, în crescendouri dramatice, cu extincții finale. Proba devoțiunii totale pentru poezie o constituie tema recurentă a abandonului în slujba ei, fie și ca figurantă, fie și în travesti; personajul liric devine poezia însăși. Ipostaze predilecte sunt vestala sau preoteasa, chipuri statuare ale abnegării supuse, dar mai ales jertfa rituală. Prefațând *Fiord imaginar*, Nicolae Balotă elogia apariția unei poete „din cea mai autentică, din cea mai nobilă stirpe a liricilor" și îi semnala „geniile tutelare" începând cu Lautréamont și, trecând prin Rimbaud ori prin Saint-John Perse, până la Bacovia. Seria reperelor folosite în motouri sau infratextual poate continua cu Nerval, Montale, Quasimodo, Esenin, René Char, Emil Botta, Constant Tonegaru, Nichita Stănescu („hiperboreeanul"), mai târziu Ileana Mălăncioiu (maestra parabolei tragice cu tăișuri atroce). Alte „faruri" vin din pictură – Bosch – și mai ales din cinematografie – Federico Fellini. Începând cu *Gardienii luminii*, alături de o (discretă) partitură amar erotică, nou și îndrăzneț este zvâcnetul revoltei sub „palpitul grețos al disperării", al dezgustului de „lepra cuvintelor" și de condiția existenței într-o „provincie bolnavă". Sub cupola „Marelui Circ" terorizat de „statuia de pluș a Comandorului", ființa poetului se sufocă „infectată de logos", sub „niagare de falși martiri și poeți mesianici", „delirând buimac ca o fântână somnambulă" (temerară săgeată *ad personam*). „Crin otrăvit" de „mâlul din jur, drămuit în porții egale", el năzuiește în zadar să „taie nodul gordian al umilințelor", să incizeze „*in vitro* cangrena grețoasă a minciunii, termitiera celor lași și slugarnici", să scrie „ca și cum te-ai întoarce printre vii". Îi rămâne numai „transfuzia cu ploi și ninsori", „sarcasmul ca un limb lunar", curajul de a desfide pendularea între „tirade eroice și tumbe scabroase", condiția de „luptător în genunchi" și „demnitatea de a-ți lăsa creierul sfărâmat bucată cu bucată de ferocii canini ai slăviților regi". Consecința „automistificării după legile ieftine ale artei" e, în realitate, „hemoragia continuă a poetului captiv ca un bufon din secolul cincisprezece". După *Amintiri dintr-o popicărie*, *Ucide-mă, fericire* și *Haltă în paradis*, toate demne de interes în ciuda inegalităților, nimic din viața fizică și sufletească sub comunismul opresiv nu lipsește din poezia scrisă de **V.**, *Vară de noiembrie* fiind doar o recapitulare: sordidul cotidian, rigole murdare, magazine pustii, mulțimi larvare în stațiile autobuzelor, frigul, foamea, „porția/ gramajul dresajului", întunericul, frica, pânda „gardienilor", „servitutea continuă a uralelor și aplauzelor", „eczema abdicărilor fără număr", căderea în subdemnitate, ca a popicelor mecanice, ca a saltimbancilor ratați, duplicitatea, lipsa solidarității, așteptarea colectivă adulmecând „o furtună, un trăsnet", protestatarul solitar care se autoincendiază pe o pârtie, „aparteul" sugrumat al poemului însuși. Într-o antologie a expresiilor revoltei care au putut fi tipărite sub dictatură, destule texte semnate de **V.** și trecute fatal sub tăcere de critică în anii cenzurii s-ar vădi reale piese de rezistență. Critica literară a părut o vreme să constituie principalul palier al activității autoarei. *Hortensia Papadat-Bengescu. Universul citadin, repere și interpretări*, cartea ei cea mai cunoscută, realiza – după bine primita antologare a receptării scriitoarei într-o colecție de profil (*Hortensia Papadat-Bengescu interpretată de...*, 1976) – o critică a criticii oportună (chiar dacă mascată de timidități și dependențe). Materia e structurată în șase secțiuni, ierarhizând temele cele mai preocupante pentru exegeți: *Structura artistică*, *O creatoare de tip vizionar, o creatoare din familia artiștilor plăsmuitori*, *Creație și analiză*, *O „poetică" a romanului citadin*, *Elemente ale unei genealogii caragialeene în romanul bengescian*, *Existențe stilizate*. Secțiunea penultimă, constituind contribuția cea mai consistentă a cărții la dosarul critic al operei, mai ales prin radiografierea snobismului drept „treapta cea mai înaltă a mimetismului lumii caragialești", s-a dovedit o teză provocatoare pentru comentatorii ulteriori.

SCRIERI: *Fiord imaginar*, pref. Nicolae Balotă, Iași, 1978; *Hortensia Papadat-Bengescu. Universul citadin, repere și interpretări*, București, 1980; *Gardienii luminii*, București, 1982; *Amintiri dintr-o popicărie*, București, 1983; *Ucide-mă, fericire*, București, 1984; *Haltă în paradis*, București, 1987; *Vară de noiembrie*, București, 1990. **Ediții, antologii:** *Hortensia Papadat-Bengescu interpretată de...*, pref., edit., București, 1976; Tudor Vianu, *Scrieri despre teatru*, pref. edit., București, 1977; Petre Ispirescu, *Basmele românilor*, postfața edit., București, 1986; Alexandru Macedonski, *Excelsior*, pref. edit., București, 2000; I. L. Caragiale, *Publicistică. Politică și... delicatese*, pref. edit., București, 2003.

Repere bibliografice: Emil Manu, *„Hortensia Papadat-Bengescu interpretată de ..."*, SPM, 1976, 366; Aurel Baranga, *Lecturi confruntate*, FLC, 1977, 1; Valeriu Cristea, *O voce lirică nouă*, RL, 1979, 6; Carmen Drumaru, *„Fiord imaginar"*, CL, 1979, 5; Valeriu Cristea, *„Firele acestei uriașe catedrale"*, RL, 1980, 51; Piru, *Debuturi*, *174–175*; Sultana Craia, *Recurs la luciditate*, LCF, 1983, 39; Tudor Cristea, *Fețele poeziei*, ARG, 1984, 1; Cristea, *Modestie*, *84–88*; Raicu, *Fragmente*, *299–303*; Roxana Sorescu, *O poetă modernă*, RL, 1985, 23; Eugen Simion, *O zebră dimineața*

cu gleznele frânte, RL, 1987, 47; N. Steinhardt, *Escale în timp și spațiu*, București, 1987, *259-261*; Alexandru Piru, *Lumini și umbre*, SLAST, 1988, 5; Traian T. Coșovei, *În lumina severă a unei dimineți*, LCF, 1988, 15; Calistrat Costin, *„Mi-e dor tot timpul de tine, lumină"*, ATN, 1989, 8; Mircea Mihăieș, *Ochiul hipnotic*, O, 1989, 10; Alex. Ștefănescu, *O plută improvizată*, RL, 1991, 19; Steinhardt, *Monologul*, *244-247*; Poantă, *Scriitori*, *121-122*; Rachieru, *Poeți Bucovina*, *482-489*; Popa, *Ist. lit.*, II, *576*. *G. O.*

VANGHELI, Spiridon (14.VI.1932, Grinăuți, j. Bălți), prozator, poet și traducător. Începe învățătura în comuna natală, de unde trece la Bălți și apoi în Pelânia pentru a urma școala medie (terminată în 1950). După absolvirea Facultății de Filologie a Institutului Pedagogic „Ion Creangă" din Chișinău (1955) și efectuarea serviciului militar, între 1958 și 1960 este învățător la Năpădeni-Ungheni. Stabilindu-se la Chișinău, se angajează redactor la editurile Cartea Moldovenească (1960) și Lumina (1966), devenind și consultant literar la Uniunea Scriitorilor din RSS Moldovenească (1968-1984). Ulterior va fi președinte al PEN-Clubului din Republica Moldova (1991-1995). Debutează cu versuri în 1955, fiind încă student, la revista „Glasuri tinere". Scrie literatură pentru copii, cu o rezonanță deosebită la cei cărora le este destinată, tradusă în engleză, rusă, japoneză, franceză, bulgară, slovacă, italiană, finlandeză, arabă, hindi etc. și distinsă cu Diploma de Onoare Internațională „Hans Christian Andersen" (1974). A mai fost recompensat cu Premiul de Stat al RSS Moldovenești (1980), Premiul de Stat al URSS (1988), Premiul „Ion Creangă" al Academiei Române (1996) și cu Premiul Special al Uniunii Scriitorilor din România (2002).

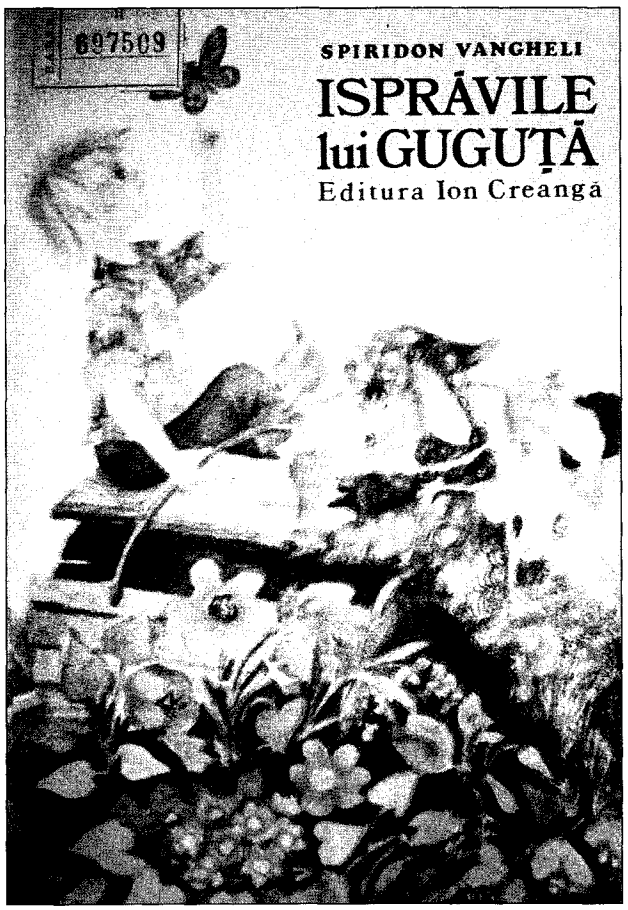

V. debutează în 1962 cu placheta de miniaturi *În țara fluturilor*, urmată de culegerile de povestiri *Soarele* (1963), *Băiețelul din Coliba Albastră* (1964), *Pe lume* (1964) și de volumul *Balade* (1966), în care configurează o lume aparte: Coliba Albastră sau Țara Fluturilor este universul și, în particular, natura din jur; satul de sub zăpadă simbolizează satul moldovenesc, un spațiu originar încărcat de istorie (în *Balade* sunt evocați Ștefan cel Mare, Eminescu, Barbu Lăutaru, Ileana Cosânzeana, Făt-Frumos). Prozatorul propune o viziune animistă, antropocentrică și egocentrică. Dacă în *Balade* cel care inițiază dialogul cu micul cititor este însuși autorul, în celelalte culegeri de miniaturi și nuvele eul-narator devine copilul. Felul de a metaforiza (de a personifica, hiperboliza și diminutiva) este specific artei sale literare. Surprizele metaforice ale personajului Radu anunță isprăvile pronunțat epice ale lui Guguță, istorisite într-o serie amplă, deschisă în 1967 și întinsă pe mai bine de trei decenii. Lui Guguță i se acordă rolul de creator de situații sau de modelator al lor. Întâmplările se produc după un tipar insolit, dictat de logica celor mici. Adevărata esență a personajului o dă diferența dintre aventură și ispravă, prima presupunând risc, îndrăzneală și o ruptură în ordinea firească a lumii, cea de-a doua cu un sens pozitiv și cu semnificația unui eveniment dus la bun sfârșit. Pentru a satisface nevoia de epic și de fantastic, naratorul recurge la câteva întâmplări banale. El procedează la o personalizare accentuată a eroului central, acesta devenind - prin rolul exagerat pe care i-l acordă adulții - „Măria Sa Guguță". Personajul este scos în prim-plan fie prin concentrarea atenției asupra isprăvilor lui, fie prin investirea cu trăsături excepționale, fie prin „uriețizarea" proprie gândirii infantile. Conceput ca un model al omului frumos sufletește și moral, protagonistul se naște la intersecția realului cu visul (fantasticul), a universului copilăriei cu universul maturilor, a logicii necesarului cu logica imprevizibilului, a percepției ingenue cu percepția automatizată. În volumele *Calul cu ochi albaștri* (1981) și *Steaua lui Ciuboțel* (1981) strategiile narative nu se schimbă, dar intervine o nuanțare psihologică și morală a lumii copilului. În *Pantalonia - țara piticilor* (1989), compusă cu o fantezie sclipitoare, cu lirism și cu o desfășurare epică rapidă și plină de surprize, dimensiunile spațiului „real" sunt micșorate de două ori, acesta fiind populat cu pitici și cu pui de pitici. Din punctul lor de vedere sunt prezentate dragostea, prietenia, viața, moartea, valorile spirituale și morale. Împreună cu Grigore Vieru, **V.** este autor al primului *Abecedar* cu litere latine (1970), după zeci de ani de scriere cu slove chirilice în Basarabia, realizator, tot cu acesta, al unor culegeri de texte pentru copii selectate din autori clasici și contemporani, români și străini (*Carte pentru toți*, *Șezătoare în codru*, *Cercelul de argint*, *Copiii planetei*). În volumele *O scrisoare*

către copiii lumii și *Iepurașul albastru* (1968), traduce din literatura universală pentru cei mici (Astrid Lindgren, Julian Tuwim, Ianis Ritsos, Simion Marșak, Nicolás Guillen ș.a.). Alte două cărți, *Ineluș-învârtecuș* (1969, în colaborare cu Nicolae Băiești) și *Auraș-păcuraș*, ajunsă în 1990 la ediția a treia, sunt antologii de folclor al copiilor.

SCRIERI: *În țara fluturilor*, Chișinău, 1962; *Soarele*, Chișinău, 1963; *Băiețelul din Coliba Albastră*, Chișinău, 1964; *Pe lume*, Chișinău, 1964; *Balade*, pref. George Meniuc, cu ilustrații de Igor Vieru, Chișinău, 1966; *Isprăvile lui Guguță*, Chișinău, 1967; *Codrule, codruțule* (în colaborare cu Grigore Vieru), Chișinău, 1970; *Ministrul bunelului. Alte isprăvi de-ale lui Guguță*, Chișinău, 1971; *Columb în Australia*, Chișinău, 1972; *Moș Gerilii*, Chișinău, 1974; *Primiți urătorii?*, pref. Stanislav Rassadin, Chișinău, 1975; *Guguță - căpitan de corabie*, Chișinău, 1979; *Calul cu ochi albaștri*, Chișinău, 1981; *Steaua lui Ciubotel*, Chișinău, 1981; *Guguță și prietenii săi*, Chișinău, 1983; *Isprăvile lui Guguță*, București, 1985; *Privighetoarea*, Chișinău, 1985; *Scrieri alese*, postfață Mihai Cimpoi, Chișinău, 1985; *Măria Sa Guguță*, Chișinău, 1989; *Pantalonia - țara piticilor*, Chișinău, 1989; *Moara veselă*, București, 1990; *Ghiocica*, Chișinău, 1991; *Guguță și prietenii săi*, I–II, Chișinău, 1994–1996; *Tatăl lui Guguță când era mic*, Chișinău, 1999; *Copii în cătușele Siberiei*, Chișinău, 2001. **Antologii:** *Ineluș-învârtecuș*, Chișinău, 1969 (în colaborare cu Nicolae Băiești); *Auraș-păcuraș*, ed. 3, Chișinău, 1990. **Traduceri:** *Iepurașul albastru*, Chișinău, 1968; *O scrisoare către copiii lumii*, Chișinău, 1968; Astrid Lindgren, *Pepi Cioraplung*, Chișinău, 1973; James Barrie, *Peter Pan și Wendy*, Chișinău, 1975.

Repere bibliografice: *„Balade"*, „Cultura", 1966, 19 martie; Ion Ciocanu, *Spirit poetic autentic*, „Cultura", 1966, 7 mai; Raisa Suveică, *Miracolul cotidianului*, Chișinău, 1968; Mihai Ciompoi, *Alte disocieri*, Chișinău, 1971, *148–152*; Valeriu Senic, *Un prieten fidel al copiilor: Spiridon Vangheli*, LA, 1980, 20 august; Angela Vizitiu, *Guguță - mit al copilăriei*, „Nistru", 1980, 9; Eliza Botezatu, *Prietenii noștri - Guguță, Ciubotel și Vangheli*, LA, 1982, 10 iunie; Mihai Cimpoi, *Două eseuri despre Spiridon Vangheli*, „Nistru", 1989, 4; Mihai Cimpoi, *Creația lui S. Vangheli în școală*, Chișinău, 1989; Vladimir Korkin, *Otkuda prișiol Guguță*, Chișinău, 1990; Nicolae Dabija, *Un ostaș al culturii noastre: Spiridon Vangheli*, LA, 1992, 11 ianuarie; Grigore Vieru, *Un univers numit Guguță*, „Glasul națiunii", 1992, 5 iunie; *Spiridon Vangheli*, „Moldova socialistă", 1992, 13 iunie; *Spiridon Vangheli*, LA, 1992, 11 iulie; N. Cheradi, *Spiridon Vangheli. Biobibliografie*, Chișinău, 1993; V. Ciubucciu, *Strămoșii lui Guguță cel Bun: arbore genealogic*, LA, 1994, 20 ianuarie; Nicolae Busuioc, *Oglinzile cetății*, IV, Iași-Chișinău, 1996, *113–121*; Olguța Caia, *De la Bădița din Humulești la Bădița din Chișinău*, LA, 1997, 19 iunie; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, *212*; Ion Ciocanu, *Literatura română contemporană din Republica Moldova*, Chișinău, 1998, *341–346*; Popa, *Ist. lit.*, II, *1197*; Dumitru Micu, *Stimate domnule Spiridon Vangheli*, LA, 2002, 13 iunie; Mihai Cimpoi, *Critice*, II, Craiova, 2003, *188–191*. *M. C.*

VARGA, Viorel (14.IV.1950, Prodănești, j. Sălaj), poet. Este fiul Vioricăi și al lui Ilie Varga, ajutor mecanic la CFR. Urmează primele opt clase în satul natal, apoi liceul la Jibou, absolvindu-l în 1969. Se înscrie în 1971 la Facultatea de Limba și Literatura Română a Universității „Babeș-Bolyai" din Cluj, dar în 1973 se transferă la aceeași facultate în București. Ulterior studiază aici și doi ani la Institutul Politehnic. Debutează cu poezii în 1969 la ziarul „Năzuința" din Sălaj, iar editorial în 1971 cu placheta *Trecere*. Colaborează la „Flacăra", „România literară", „Steaua" ș.a.

Trecere are toate caracteristicile unei cărți de debut, dezvăluind în **V.** un poet în căutarea stilului personal. În acest sens ea poate reprezenta o „trecere", caracterizată de prezența unor teme și motive specifice începutului. Dragostea pentru plaiurile natale, sentimentul puternic de apartenență la spațiul de formare, cu miturile și datinile sale, întreține o stare euforică, transmisă parcă prin toate simțurile. Toposul poate fi considerat eternul spațiu mioritic, iar versurile se înscriu pe linia liricii lui Lucian Blaga sau a lui Ioan Alexandru, influențe ce se vor menține și ulterior. Erosul, adesea prezent, are însemnele unei iubiri diafane. Uneori se întrevede freamătul adolescentin al ruperii de trecut, de lumea copilăriei și maturizarea prin căutarea de sine. Această contradicție lăuntrică este sugerată și de opoziția dintre satul luminos și orașul sumbru, întunericul provocându-i poetului înfiorare, neliniște. *Niciodată departe* (1976) se caracterizează printr-o monotonie care se manifestă atât în plan tematic, cât și la nivelul limbajului (spațiul poemului este asaltat de „taine", „stele", „munți" etc). În centrul cărții se află tot dragostea pentru ținuturile natale, versurile celebrând sentimente precum nostalgia și iubirea de țară. Figura mamei este omniprezentă în versurile lui **V.**, fiind cea care își poate ajuta fiul, „vechi nomad", să se purifice: „Mamă, spală-mi sufletul [...] / Și cântarea-mi rogu-te s-o speli" (*Motiv de baladă*). Altă temă o reprezintă creația (*O strângere de suflet și instrumentul său*), a cărei forță este dată de logos. Placheta *Fericit cel care* (1978) are un moto preluat din *Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie*: „Iar acum, fătul mieu, eu te las să fii gard grădinii mele și să o păzești cum am păzitu și eu", iar „personajul" este „fiul rătăcitor"; pentru el satul rămâne un eden spre care i se îndreaptă mereu gândurile: „Eu voi veni/ Eu cel de vârsta prorelor oarbe/ și toți mă vor pofti/ La tăierea vițelului gras" (*Cântec pentru întoarcere*). Focul, omniprezent, este simbolul „eternei reîntoarceri", al legăturii afective dintre oameni. În *Aproape destin* (1987) semnele trecerii sunt mai intense. Sentimentul timpului este pus în legătură cu durata existenței, dar și cu actul creator. În același timp, imaginea poemului care își devorează creatorul stârnește angoasă: „Și acest umil poem/ Devenind carnivor/ se va hrăni zilnic cu imaginea / Ta" (*Neînțeles*). Comentatorii au relevat capacitatea lui **V.** de a oferi versuri de o oarecare frumusețe, relativa autenticitate a structurii elegiace și sentimentale, a expresiei învăluite de „o melodie simplă" (Virgil Mazilescu), dar au semnalat totodată lipsa de curaj la nivelul exercițiului efectiv, angajarea pe căi bătătorite, cultivarea unor formule prin care se „merge la sigur". I-a fost, așadar, reproșat faptul că optează pentru limpezime cu riscul monotoniei, precum și carența fiorului liric, dar a fost remarcată noblețea sentimentelor exprimate prin temele sale predilecte: dezrădăcinarea, nostalgia locului natal, regretul dragostei pierdute, tema „întoarcerii fiului risipitor", simțământul patriotic. Se pot depista, în producția acestui autor în general previzibil și pândit de primejdia banalității, nu puține secvențe izbutite de atmosferă și de expresivitate poetică austeră: „S-au copt stelele pe tălpile tatălui meu, s-au copt / Și pline sunt ca de acorduri o vioară/ În fața oglinzii toți

ai casei / Își piaptănă viețile de odinioară. / Trec atâtea cristale înghețate / Peste frunți prin odaia mânjită de stele / Numai întunericul vrăjește mireasma din răni - Blândețe și tihnă curgând pe podele" etc.

SCRIERI: *Trecere*, București, 1971; *Niciodată departe*, București, 1976; *Fericit cel care*, București, 1978; *Aproape destin*, București, 1987; *O vârstă a florilor*, București, 1987.

Repere bibliografice: Dan Cristea, *„Trecere"*, RL, 1971, 49; Florența Albu, *„Trecere"* , VR, 1972, 3; Lector, *„Trecere"*, CRC, 1972, 16; Dan Culcer, *Câte volume? Câți poeți?*, VTRA, 1972, 5; Mihai Cernat, *„Trecere"*, „Munca", 1972, 7 730; Virgil Mazilescu, *„Niciodată departe"*, RL, 1976, 31; Dorin Tudoran, *„Niciodată departe"*, LCF, 1976, 32; Andrei Roman, *„Fericit cel care"*, RL, 1979, 16; Constantin Trandafir, *„Fericit cel care"*, ST, 1979, 4; Doina Diaconu, *Către o sumă poetică*, SLAST, 1988, 11. *A. St., N. Br.*

VARLAAM, mitropolitul (c. 1580, Bolotești, j. Vrancea - 1657, mănăstirea Secu, j. Neamț), cărturar, traducător. Vasile Moțoc, după numele de mirean, se trăgea dintr-o familie de răzeși înstăriți, cu cinci copii. Cultura teologică dobândită și cunoașterea limbilor slavonă, greacă, latină îl asimilează curentului de spiritualitate ortodoxă creat în jurul lui Anastasie Crimca. A fost preot și egumen (1608–1613) la mănăstirea Secu, unde a făcut câteva traduceri religioase. Personalitate în ascensiune, **V.** este adus în 1629 la Suceava, ca arhimandrit și duhovnic al domnitorului Miron Barnovschi. Este trimis cu o

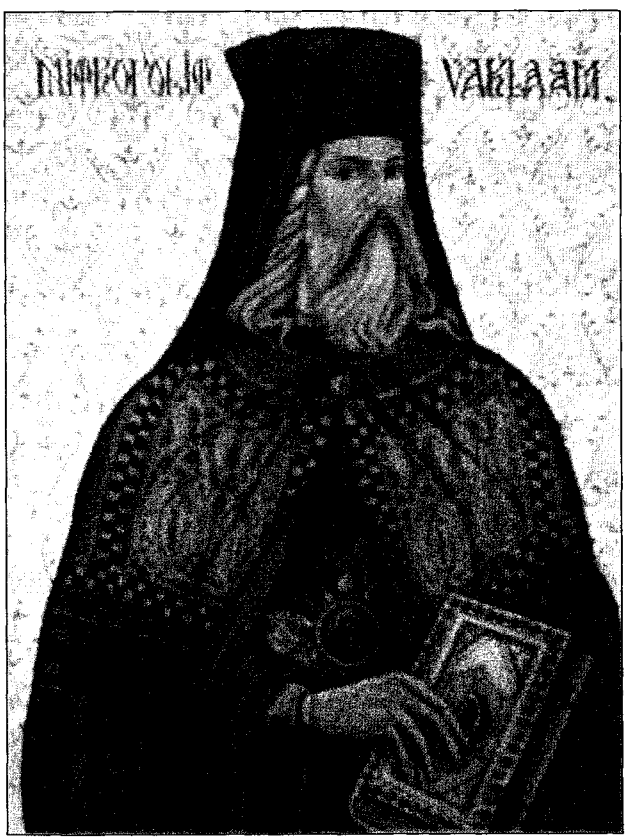

solie numeroasă în Rusia, făcând un popas la Kiev, la 3 august 1629, cum nota Petru Movilă, arhimandritul român de la Lavra Pecerska și protectorul de durată al lui **V.**, pe care îl întărea cu scrisori de recomandare către țar și către patriarhul moscovit. În răstimpul petrecut la Moscova (martie–decembrie 1629) face schimburi de daruri, pelerinaje religioase, copiază manuscrise și așteaptă, în van, icoanele comandate de Miron Barnovschi pentru mănăstirea Dragomirna. Acesta nu se mai afla în scaunul Moldovei la reîntoarcerea lui **V.**, care, prevăzător, se retrage la Secu. Nu rămâne mult timp departe de treburile țării, căci va interveni în împăcarea domnitorului Alexandru Iliaș cu boierimea moldavă. Pentru asemenea servicii și pentru deosebitele sale calități duhovnicești și de cărturar, recomandat fiind de Petru Movilă și de patriarhul rus Filaret Nikitici, la 23 septembrie 1632 este ales mitropolit, fără a mai trece prin rangul de episcop. Predica de înscăunare o rostește, la Iași, celebrul teolog Meletie Sirigul. În aprilie 1633 se pare că asistă, la Lvov, la sfințirea ca mitropolit a lui Petru Movilă. Mitropolit al Moldovei peste două decenii (1632–1653), **V.** a reprezentat puterea bisericească ce s-a implicat în istoria politică și culturală a țării sub domniile vremelnice ale lui Alexandru Iliaș, Miron Barnovschi, Moise Movilă și în cea importantă, a „bazileului" Vasile Lupu (1634–1653), al cărui program constructiv, în spirit umanist, l-a împărtășit. Reputația sa crește, devenind „exarh al Plaginelor", demnitate superioară celei de mitropolit, ce îi conferea dreptul de a controla ordinea ecleziastică în provinciile limitrofe: Podolia, Galiția, Transilvania. Fapt unic pentru o personalitate a Bisericii românești, în 1639 va fi desemnat printre cei trei candidați la scaunul Patriarhiei din Constantinopol. În 1640 reușește înființarea la Iași a unui colegiu și a unei tipografii pe lângă mănăstirea Trei Ierarhi, cu ajutoarele - profesori, meșteri și materiale tipografice - venite de la Petru Movilă. Colegiul ieșean a fost condus un timp de rectorul Academiei movilene, Sofronie Poceapski. **V.** creează în capitala Moldovei un curent puternic de tipărire și răspândire a cărții românești, acțiune reluată mai târziu de mitropolitul Dosoftei. În 1643 scoate *Carte românească de învățătură, dumenecele preste an și la praznice împărătești și la svânți mari*, un monument al limbii și culturii naționale și operă de artă tipografică. În 1642 ia parte, alături de cei trei episcopi ai Moldovei și de egumenul de la Trei Ierarhi, la un important eveniment al Bisericii Răsăritene–sinodul ecumenic ținut la Iași, unde se dorea o limpezire doctrinară a ortodoxiei, tulburată de luptele confesionale din epocă. Prezența teologilor români a însemnat o mediere între lumea greacă și cea slavo-răsăriteană și o temperare a presiunilor făcute de Patriarhia Constantinopolului pentru anatemizarea fostului patriarh, Chiril Lucaris. Sinodul condamna doar lucrarea atribuită acestuia - o confesiune de credință ortodoxă cu tente calvinizante, tipărită la Geneva în 1629. În replică este aprobată *Mărturisirea ortodoxă* a lui Petru Movilă, ca operă dogmatică normativă a Bisericii Orientale. Aflat la Târgoviște în 1644 sau 1645, într-o misiune de conciliere între Vasile Lupu și Matei Basarab, **V.** a cunoscut la Udriște Năsturel, deloc întâmplător, catehismul calvin apărut

în 1640 la Prisac, lângă Alba Iulia. În apărarea ortodoxiei românești, amenințată de ofensiva Reformei în special în Transilvania, **V.** convoacă la Iași, în 1645, un sinod cu ierarhi din Moldova și Țara Românească. Dă o ripostă propagandei calvine prin lucrarea originală de polemică religioasă *Cartea carea să chiamă Răspunsul împotriva Catihismusului calvinesc.* Sfârșitul domniei lui Vasile Lupu a marcat retragerea lui **V.**, pentru tot restul vieții, la Secu.

Principala operă a lui **V.**, *Cazania* sau *Carte românească de învățătură, dumenecele preste an și la praznice împărătești și la svănți mari*, a înscris o dată importantă în istoria culturii religioase și în dezvoltarea limbii române literare. Lucrare specifică oratoriei de amvon, cultivată în epocă în scopul instruirii religios-dogmatice și moralizator-didactice, ea oferă, în cele șaptezeci și cinci de predici, un conținut omiletic, liturgic, hagiografic și literar-artistic. Cazaniile pleacă de la pericopele evanghelice ale slujbelor anului bisericesc pentru a dezvolta „învățături", comentarii în spiritul textelor patristice, urmând sensul literal și mai ales pe cel parabolic - ce suscită creativitatea lui **V.** - al *Scripturii*. Partea a doua a *Cărții românești de învățătură...* are un conținut hagiografic și panegiric destinat sărbătorilor sfinților Bisericii Ortodoxe, fiind un adaos independent al mitropolitului, prin care se va reînnoda tradiția vechilor sinaxare și mineie cu viitoarea operă a lui Dosoftei, *Viața și petrecerea svinților* (1682–1686). Textul *Cazaniei* evidențiază aportul filologului umanist capabil a prelucra izvoare și modele multiple: manuscrise și opere tipărite, autohtone și străine (bizantine, neogrecești, sud-slave sau ucrainene), unele greu de identificat astăzi. Sunt folosite o colecție de omilii bizantine datând din secolul al XIV-lea și, atribuită mai multor patriarhi („omiliarul patriarhal"), cunoscută însă într-o variantă slavonă amplificată, „cazania" ucraineanului Kiril Trankvilion Starovețki - *Evanghelia învățătoare*, tipărită în 1619 la Rohmanov. Pentru hagiografia locală e prelucrată „măcenia" Sfântului Ioan cel Nou de la Suceava, după textul compus la începutul secolului al XV-lea de un Grigorie, monah și prezbiter din Biserica „Moldovlahiei", și scrierea patriarhului Eftimie de Târnovo despre viața Cuvioasei Parascheva (într-o versiune prescurtată a originalului). **V.** a apelat la literatura neogreacă de factură renascentistă, larg răspândită în secolul al XVI-lea. În douăzeci de predici prelucrează selectiv și cu intervertirea textelor cartea scriitorului neogrec Damaschin Studitul, *Tezaurul* sau *Comoara* (după un intermediar est-slav). Dă și un palimpsest al traducerilor anterioare, și o antologie creștină, cu deosebite virtuți literare. Știe să depășească structura și normele compoziționale, destul de simple, ale vechilor modele, supunându-le unor transformări artistice sub influența literaturii omiletice ucrainene, ruse sau polone, tot mai complexă în epoca barocă. O serie de componente ale *Cazaniei* - dramatismul și retorismul, proza ritmată, narațiunea istorică, elogiul naturii și al omului, lauda patriei și a limbii naționale - pot fi interpretate ca influențe ale barocului. Prin intuiția și talentul său, **V.** a reușit să deceleze acele structuri poetice ale textelor religioase înăbușite de un anume didacticism dogmatic sau de un simbolism nebulos. În *Cazanie* erudiția teologală și subtilitățile hermeneutice rămân în plan secund, preeminență au calitățile prozei artistice: claritatea narațiunii, bogăția imaginilor plastice și a ornamentelor stilistice (comparații, metafore), oralitatea și vigoarea frazei, elanul retoric, lirismul pasajelor poematice. Multe predici pun în circulație elemente legendare, hagiografice, apocrife, folclorice, provenind frecvent din *Biblie* sau din fondul popular balcanic. Teme universale - moartea ca „trecere", călătoria în „lumea de dincolo" - sunt preluate de omiliile la înmormântarea, învierea, înălțarea și coborârea lui Iisus în iad. Iadul personificat se tânguie într-un discurs ce cuprinde repetiții anaforice, proprii retoricii bizantine. Rituri funerare și elemente de bocet popular stau alături în „plânsul Maicii Domnului"; durerea Mariei capătă proporții cosmice și rezonanțe mioritice. Filoane populare conțin și predicile la *Învierea lui Lazăr* sau la *Duminica Floriilor*; motivul „amărâtă turturea" se întâlnește în cuvântarea la *Întâmpinarea Domnului*. **V.** știe să umanizeze lumea divină, apropiind-o de înțelegerea populară. În partea a doua a *Cazaniei* miraculosul hagiografic și extazul religios nimbează protagoniștii „jitiilor" - sfinții, ca instrumente pământene de luptă și jertfă în revelarea adevărului creștin. Biografii legendare și date istorice se îmbină în predicile ce povestesc viața lui Simion Stâlpnicul, faptele împăratului Constantin în apărarea creștinilor, prezența apostolilor Petru și Pavel în timpul lui Nero, caznele Sfântului Gheorghe sub împăratul Dioclețian ș.a. Legenda sfântului mucenic Teodor Tiron se impregnează de supranaturalul epicii baladești; uciderea balaurului antropofag (atribuită de obicei Sfântului Gheorghe) este o probă a vitejiei lui Teodor, amintind și de eroul popular Iovan Iorgovan. Jertfa în pustie a Cuvioasei Parascheva și martiriul Sfântului Ioan cel Nou de la Suceava sunt episoade legate de sfinți autohtonizați, ce au dobândit semnificația unor protectori spirituali și „apărători ai neamului" în lupta antiotomană. În *Cazanie* **V.** apără constant conștiința ortodoxă și tradiția Bisericii române în fața devierilor introduse de reformați, ce contestă cultul sfinților și al icoanelor (apărat în omilia la *Duminica Ortodoxiei*) sau importanța postului. *Cazania* face operă de edificare ortodoxă și de normă morală, reglementând o conduită echilibrată, între rigorile vieții creștine și ispitele pământești. „Învățăturile" oferă sfaturi de înfrânare ascetică, de îndreptare a viciilor și patimilor (lăcomia, zavistia, egoismul, lipsa credinței), de stimulare a valorilor sufletești (cinstea, milostenia, ospitalitatea) sau îndemnuri de întărire a vieții comunitare, prin apărarea celor umili contra abuzurilor celor bogați. Latura didactică a cărții, ca și dorința de a face cunoscute adevărurile Bisericii în limba națională sunt obiectivele semnalate de **V.** în cele două predoslovii. Conștient de importanța acțiunii sale, el consideră *Cazania* un „dar limbii românești", cu o destinație extinsă la „toată semința românească". „Stihurile la stemă", închinate lui Vasile Lupu, și cele două imnuri religioase din fruntea cărții sunt printre primele poezii românești tipărite. Principala calitate a lui **V.** rămâne aceea de mare artist al limbii. Dotat cu un deosebit simț lingvistic, el a valorificat întreaga bogăție a românei literare din prima jumătate a secolului al

Foaia de titlu la Carte românească de învățătură

XVII-lea, urmând forma ei cea mai îngrijită și unitară, apropiată de naturalețea graiului popular. Vocabularul amplu atestă o sinonimie variată, trăsături arhaice în forme și expresii azi dispărute, elemente regionale și influența, filtrată, a slavonei medievale. *Cazania* tipărită în 1643 la Trei Ierarhi a cunoscut o largă răspândire în toate provinciile românești, îndeosebi în Transilvania, contribuind la dezvoltarea și unificarea limbii literare. Ecoul ei în timp a fost asigurat de numeroasele reeditări ale predicilor, începând cu *Evanghelie învățătoare* (Mănăstirea Dealu, 1644), urmată de *Chiriacodromion* (Alba Iulia, 1699). În secolele următoare s-au adăugat multe alte ediții pentru uzul bisericesc, imprimate la Râmnic, Buzău, Sibiu, București ș.a. Condițiile grafice, ornamentația bogată - inițiale, ilustrații și compoziții de artă miniaturală, multe datorate meșterului Ilia (identificat la un moment dat cu xilogravorul român Ilie Anagnoste) - au făcut din *Cazania* lui **V.** o valoare în sine a tiparului românesc din secolul al XVII-lea. Din perioada de egumenie a lui **V.** la Secu datează primele sale traduceri ale cărților de cult necesare Bisericii autohtone: un evangheliar, un apostol și o psaltire, rămase în manuscris. Cea mai importantă lucrare tradusă din slavonă la Secu, în intervalul 1602-1613 și păstrată doar în copii manuscrise, este *Leastvița* lui Ioan Climax, sihastrul din secolul al VII-lea de la muntele Sinai. *Scara raiului...* este un îndreptar ascetic pentru perfecționarea în treizeci de trepte a vieții spirituale monahale. **V.** depășește dificultățile teologale ale textului prin glose explicative, inspirate și de versiunea amplificată a lui Maximos Margunios, *Scara paradisului*. Printre tipăriturile scoase de **V.** la Iași se află, în 1644, *Șeapte taine a besearecii*, traducere din slavonă de Eustratie Logofătul, la care a colaborat și mitropolitul, ce o îngrijește și o prefațează. Cartea, răspândită și în Transilvania, limpezea chestiuni canonice ale Bisericii Ortodoxe, nesocotite de reformați. O replică propriu-zisă dată doctrinei calvine - în chestiunile exemplificate în catehismul de la Prisac, „cărțulia" cea „plină de otravă și moarte sufletească", cum afirma mitropolitul - este *Cartea carea să cheamă Răspunsul împotriva Catihismusului calvinesc*, tipărită în 1645, se pare la Mănăstirea Dealu. Scrierea oferă o argumentație logică și documentată, bazată pe citate biblice, în apărarea ideilor dogmatice ale ortodoxismului, infirmând principiile protestante. *Răspunsul...*, cea mai importantă lucrare originală de polemică religioasă din literatura română veche, cunoscută, de altfel, de Samuil Micu și Gh. Șincai, rămâne și o pledoarie pentru unitatea spirituală și de credință a românilor. Întreaga activitate culturală desfășurată de **V.** prin tipărirea și răspândirea cărții românești, calitățile lui de misionar militant și de apologet al tradiției ortodoxe ca expresie a însești ființei naționale, simțul limbii și talentul de cărturar artist îl înscriu printre figurile reprezentative ale umanismului românesc din secolul al XVII-lea.

Varlaam [...] *e cunoscut mai ales prin* Cazania *sau* Carte românească de învățătură, *tipărită la Iași, în 1643. Este un însemnat monument de limbă. Deși cartea e traducere și, prin forța lucrurilor, inițiativa scriitorului este redusă, totuși Varlaam reușește, în unele locuri, să fie orginal. Varlaam e influențat de limba cărților bisericești din secolul al XVI-lea, tipărite în Țara Românească. Dar Varlaam a fost un mânuitor iscusit al condeiului și a dat un accent personal limbii greoaie a modelelor sale. El a turnat în tiparele tradiționale limba sa maternă de prin părțile Putnei: de aceea limba* Cazaniei, *deși artificială, redă totuși în oarecare măsură limba moldovenească vorbită în prima jumătate a secolului al XVII-lea, și acesta constituie caracterul cel mai de preț al cărții.* [...] *Varlaam scrie limba vorbită, influențată de limba scrierilor bisericești din secolul al XVI-lea. Răsfoind* Cazania, *ne convingem de faptul că Varlaam a fost un scriitor însemnat, care a dat un nou avânt limbii literare românești.*

AL. ROSETTI

Cazania *lui Varlaam a fost încă din perioada scrierii ei o carte de vocație nu numai națională, ci și universală, și este curios că nici un cărturar român n-a aflat până azi răgazul trebuitor tălmăcirii ei într-o limbă de circulație internațională. Legată de cea mai bună literatură teologică răsăriteană prin izvoarele ei bizantine și neogrecești și de literatura românească populară prin atâtea motive menite să facă*

lectura plăcută cititorilor de la noi, opera mitropolitului Varlaam este originală prin arhitectura și economia sa lăuntrică, datorate marelui cărturar. [...] Dincolo de mesajul spiritual al cărții, străbate încă de la foaia de titlu mesajul ei național: este o operă adresată întregului neam românesc, dincolo de frontierele nedrepte și provizorii ale timpului, și de aceea cărturarul o alcătuiește cu preocuparea lesnicioasei ei înțelegeri de către cititorii români de pretutindeni.

VIRGIL CÂNDEA

SCRIERI: *Carte românească de învățătură, dumenecele preste an și la praznice împărătești și la svânți mari*, Iași, 1643; ed. (*Cazania 1643*), îngr. J. Byck, București, 1943; ed. 2, București, 1966; *Cartea carea să cheamă Răspunsul împotriva Catihismusului calvinesc*, [Mănăstirea Dealu], 1645; *Opere*, I, îngr. Manole Neagu, Chișinău, 1981; *Opere. Răspunsul împotriva Catihismusului calvinesc*, îngr. și introd. Mirela Teodorescu, București, 1984. **Traduceri:** *Leastvița sau Scara Raiului de Ioan Scărarul*, îngr. Oana Panaite, pref. Eugen Munteanu, Iași, 2002.

Repere bibliografice: Ștefan Dinulescu, *Notițe despre viața și activitatea mitropolitului Moldovei Varlaam (1632–1653)*, Cernăuți, 1886; V. A. Urechia, *Autografele lui Varlaam mitropolitul*, București, 1889; Melchisedec, *Biserica Ortodoxă în luptă cu protestantismul în special cu calvinismul în veacul XVII și cele două sinoade din Moldova contra calvinilor*, AAR, memoriile secțiunii istorice, t. XII, 1889–1890; Vasilie Mangra, *„Cartea carea să cheamă Răspunsul împotriva catihismusului calvinesc"*, „Biserica și școala", 1903, 21, 22; Iorga, *Ist. lit. relig., 145–153, 157–165*; Iorga, *Ist. Bis.*, I, *303–309*; Ioan Bălan, *Limba cărților bisericești*, Blaj, 1914, *127–135*; Gh. Ghibănescu, *„Leastvița" lui Ioan Scărariul, traducere de Varlaam, mitropolitul Moldovei către 1618*, Iași, 1915; Iorga, *Ist. lit.*, I, *252–259*; P. P. Panaitescu, *L'Influence de l'oeuvre de Pierre Mogila, archevêque de Kiev, dans les Principautés Roumaines*, Paris, 1926, *49–81*; Petre V. Haneș, *Vechile noastre cazanii: Coresi, Varlaam, Mănăstirea Dealu*, PIL, 1931; Gr. Scorpan, *Locul Cazaniei lui Varlaam în vechea noastră literatură omiletică din sec. XVI și XVII*, CI, 1937–1940, 1–2, 1943, *89–120*; Demostene Russo, *Studii istorice greco-române*, I, București, 1939, *229–236*; Augustin Z. N. Pop, *Biografia mitropolitului Varlaam al Moldovei*, București, 1940; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *15*, *Ist. lit.* (1982), *13*; Cartojan, *Ist. lit.* (1996), *191–201*; Florea Mureșanu, *Cazania lui Varlaam (1643–1943). Prezentare în imagini*, Cluj, 1944; N. I. Chițescu, *Trei sute de ani de la Răspunsul lui Varlaam la catehismul calvinesc. 1645–1945*, BOR, 1945, 11–12; Ciobanu, *Ist. lit.* (1989), *173–179*; Leca Morariu, *Cazania lui Varlaam*, Râmnicu Vâlcea, 1945; Al. Rosetti, *Varlaam*, „Cum vorbim", 1949, 8; Victor Vlăduceanu, *Mitropolitul Varlaam al Moldovei*, MB, 1957, 10–12; *300 de ani de la moartea mitropolitului Varlaam*, MM, 1957, 10–12 (semnează Augustin Z. N. Pop, Teodor Bodogae, Ioan Lupaș, Constantin Nonea, Paul Mihail, Emil Diaconescu, C. A. Stoide, Scarlat Porcescu); Liviu Onu, *Observații cu privire la contribuția lui Varlaam la dezvoltarea limbii române literare*, VSD, *35–60*; Nestor Vornicescu, *Cazaniile noastre*, MM, 1961, 3–4; Lăudat, *Ist. lit.*, I, *125–137*; Pandele Olteanu, *Les Originaux slavo-russes des plus anciennes collectionnes d'homélies roumaines*, RSL, 1963; *Ist. lit.*, I, *337–346*; Atanasie Popa, *Texte vechi în Cazania lui Varlaam*, MA, 1965, 1–3; Gavril Istrate, *Varlaam*, CRC, 1969, 1; Ivașcu, *Ist. lit.*, I, *140–144*; Pandele Olteanu, *Elemente de folclor și de literatură populară din „Cazania" mitropolitului Varlaam în lumina izvorului neogrec „Cuvântările lui Damaschin Studitul"*, București, 1969; Pandele Olteanu, *Izvoare, originale și modele bizantino-slave în operele mitropolitului Varlaam*, BOR, 1970, 1–2; Piru, *Ist. lit.*, I, *96–104*; Rosetti – Cazacu – Onu, *Ist. lb. lit.*, I, *114–132*; Atanasie Popa, *Care este contribuția lui Varlaam la Cazania sa din 1643*, MM, 1972, 3–4; Pandele Olteanu, *Unul din izvoarele neogrecești ale „Cazaniei" mitropolitului Varlaam (1643): „Comoara" lui Damaschin Studitul*, RSL, 1972; Florentina Zgraon, *Considerații filologice asupra primei traduceri manuscrise a „Scării" lui Ioan Sinaitul*, LR, 1976, 3; Pandele Olteanu, *Damaschin Studitul și mitropolitul Varlaam al Moldovei*, MM, 1976, 3–4; Dan Horia Mazilu, *Barocul în literatura română din secolul al XVII-lea*, București, 1976, *157–189*; Șchiau, *Cărturari, 104–120*; *Dicț. lit. 1900, 882–885*; Florian Dudaș, *Cazania lui Varlaam în Transilvania*, pref. Virgil Cândea, Cluj-Napoca, 1983; Mazilu, *Proza*, II, *42–91*; *Cărți românești de artă oratorică*, pref. Mircea Frânculescu, București, 1990, *XXIV-XXVIII*; Manolescu, *Istoria*, I, *33–36*; Păcurariu, *Ist. Bis.*, II, *15–30*; Mazilu, *Recitind*, I, *115–116, 331–338, 470–471, passim*, II, *14–15, 66–67, 341–355, 474–475, passim*; Sorohan, *Introducere, 117–121*; Mazilu, *Noi, 18, 73–75, 101–102, 107–108, 121–125*; *Dicț. esențial, 868–869*; Ovidiu Moceanu, *Literatura română veche*, Brașov, 2002, *88–93*; Stela Toma, *Filologie și literatură*, București, 2002, *28–64*.

A. Sm.

VARLAAM ȘI IOASAF, carte populară tradusă în românește de Udriște Năsturel în anul 1649. În veacurile ce vor veni se vor face noi tălmăciri: Vlad Boțulescu (în 1764) și Samuil Micu (înainte de 1782) din italiană, iar alcătuitorii masivei culegeri *Viețile sfinților* (Iași, mănăstirea Neamț, 1807–1815) din rusește. Se adaugă prelucrările la care cartea a fost supusă și difuzarea în manuscrise și prin oralitate a feluritelor ei secvențe, rezultând o „carieră" literară remarcabilă. Cea mai veche copie după versiunea mediobulgară (realizată prin utilizarea unei surse grecești probabil în a doua jumătate a secolului al XII-lea) atestată în spațiul românesc a fost găsită la mănăstirea

Ilustrație din Varlaam și Ioasaf *(BAR, ms. rom. 1398)*

Neamț și aparține, după cât se pare, secolului al XV-lea (deși A.I. Iațimirski, cunoscător avizat al manuscriselor slavo-române, o socotea mai veche cu un secol). Tot la Neamț și, verosimil, în același veac XV s-au prescris și alte versiuni, unele sârbești (cu vădite particularități), conservate în codicele care a ajuns la mănăstirea Noul Neamț din Basarabia. Moldova a produs, în secolul al XVI-lea, și copia descoperită la mănăstirea Agapia, cuprinzând o versiune completă a cărții (cu trăsături ale redacției ruso-ucrainene) și textul întocmit într-una din mănăstirile bucovinene și semnalat de Ioan Iuffu în 1963. *Varlaam și Ioasaf* se afla între textele citite și în Țara Românească, de vreme ce autorul *Învățăturilor lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie* preia în scrierea sa cele mai semnificative parabole din „romanul" ascetic. Ca și în alte rânduri, versiunea românească, înfăptuită de Udriște Năsturel și rămasă multă vreme în copii manuscrise, închipuia capătul unui drum de-a dreptul excepțional, egalat, se pare, doar de mersul prin timp al *Sfintei Scripturi*. Călătoria cărții, care reinterpretează biografia lui Buddha, pare să fi început în India, așa cum au crezut cei mai mulți cercetători ce s-au aplecat asupra acestei chestiuni, sau începutul ei ar trebui așezat în Asia Mică, potrivit unor opinii recente, care propun un loc mai apropiat de Europa și evocă, pentru limpezirea numeroaselor similitudini cu viața celui ce propovăduia calea marcată de cumpătare spre *nirvana*, posibilitatea construcției epice în jurul unor motive din India sau coagulate, într-o probabilă autonomie, pe niște tipare ce țin de o matrice universală. Între legenda vieții lui Buddha și popularul roman medieval european există o relație incontestabilă, complicată de cele câteva plăci turnante și popasuri ce au condiționat restructurări, între care și semnificativa drapare în veșmânt creștin. „Istoria" vieții lui Ioasaf („intrusul straniu" care îl irita pe Gaston Paris, căci era singurul sfânt - sau printre puținii - impus de un text literar pe un traseu ce inversa tipul de relație obișnuit) urmează etapele fixate de legenda indiană pe calea la sfârșitul căreia un bun Boddisattva se transformă, prin încercări, stăruință și înțelepciune, în Buddha, atinge starea sacră. Corespondentul regelui indian Suddhodanah din Kapilavatsu va fi Avenir, iar pe fiul aceluia îl va chema, în loc de Siddhārta, Ioasaf. Narațiunea este declanșată de misterul nașterii prințului (fiul unic ce apare după o așteptare prelungită), precedată de un vis al mamei, în care viitorul copil se înfățișa într-un chip încifrat. Brahmanii, convocați de Suddhodanah spre tâlcuire, anunță că viitorul moștenitor este destinat să stăpânească lumea, dar, dacă va renunța la puterea lumească, va deveni Buddha, aducătorul salvării întregii omeniri. Deși în înregistrarea prezicerilor făcute după naștere versiunile sanscrite se despart, încheierea secvenței este unică: regele nu intenționează ca fiul său să renunțe la domnie - în perspectiva stăpânirii întregii lumi - și va depune toate stăruințele spre a-l feri pe tânăr de cunoașterea fețelor neplăcute ale existenței. Va zidi deci palatul miraculos (în textele indice, patru astfel de clădiri), construcția izolatoare (în basme fiind o cetate, un turn ori un loc al solitudinii desăvârșite), menită să-i alcătuiască prințului o lume a plăcerii netulburate,

Pagină din Varlaam și Ioasaf

o viață ce stagnează într-o beatitudine neîntreruptă. Măsurile se vor dovedi de prisos, căci (iarăși ca în epica populară) interdicția este ignorată, și revelațiile se produc cu ocazia unor plimbări (călătorii, contacte cu pericolele) în timpul cărora tânărul vede un individ malformat și pricepe că ființa umană este neputincioasă în fața suferințelor fizice; întâlnește o persoană împovărată de vârstă și înțelege că anii tineri, propuși lui drept eterni, se duc cu repeziciune; în fine, are prilejul să constate că existența umană este implacabil datată. Plimbările, splendid descrise în *Mahapadanasuttam*, patru la număr în mai toate versiunile, cu rostul lor evident de a împinge la meditație, vor fi fost suficiente pentru convertire într-o lume dispusă să acorde preponderență unor dezbateri lăuntrice. Însă în lumea supusă reflecției creștine, meditația ca act de pătrundere și de achiziționare nu mai este suficientă. Sunt necesare acum și niște însemne ale inițierii, printre altele botezul și cuminecătura, realizate de un agent abilitat. Acesta este Varlaam, un ascet de marcă preschimbat în negustător, care reușește să înșele străjile puse de regescul tată și să pătrundă la prinț *sub pretextul înfățișării* unei nestemate nemaivăzute. Transferul este străveziu, dar metafora aparține inventarului agreat de cititori. Pustnicul aducea mărgăritarul supremei sapiențe, al doctrinei salvatoare. Învățătura este translată prin parabole (unele, precum „omul urmărit de inorog", „cei trei prieteni", „cele patru racle", „orașul care-și schimba conducătorul în fiecare an", vor deveni faimoase) și istorisiri exemplare (acele pilde care în literatura română se vor desprinde din roman și vor evolua independent în mici antologii), și convertirea se produce. Dar intră în scenă consilierii împăratului. Varahia („vizirul") pune la cale o falsă dezbatere, în care un „vrăjitor", Nahor (un simili Varlaam), va discuta cu înțelepții împărătești și concluzia va fi că religia creștină, „apărată" de Nahor, este inferioară dogmelor protejate de oficialități. Ioasaf, spectator inocent la dispută, îi solicită însă lui Varlaam–Nahor consecvență și fermitate. Întrucât cererea este însoțită și de niște amenințări deloc voalate, demolatorul se transformă în apărător fervent și dibaci. Câștigă disputa și se convertește. Este rândul lui Thevda, alt „vrăjitor", să propună o rezolvare.

Acesta redă, în fapt, ultima întâmplare pe care o parcurge Boddisattva pe drumul ales. Încercarea, prezentată ca infailibilă, este ispitirea prin femei frumoase. Reușita adversarilor creștinismului pare aproape, când, în vis, Ioasaf are viziunea iadului și a raiului (un extramundan semnificativ) și se deșteaptă convins de necesitatea câștigării, prin viață cumpătată, rugăciuni și asceză, a dreptului la existență veșnică. Thevda însuși, dezamăgit de insucces și presat de superioritatea incontestabilă a adversarului, își arde „cărțile" și primește botezul. De aici încolo evoluția va fi cvasilineară, drumul lui Ioasaf duce spre „pustie", și Răsăritul european va compune un cântec special care să celebreze momentul: în literatura noastră *Cântecul lui Sveti Ioasaf când au intrat în pustie* se va autonomiza și va avansa către o circulație aproape folclorică, cu versiuni în proză și în stihuri. Ipotezele cu privire la geneza versiunii românești au fost numeroase și au trecut de la un cercetător la altul, de cele mai multe ori în absența oricărei verificări. Izvorului slav, neprecizat, evocat de M. Gaster încă din 1883, i s-a adăugat, stârnind o puternică adeziune (N. Iorga, Emil Turdeanu, Jan Janów, P.P. Panaitescu - cu observația că ultimii doi nu exclud amestecul versiunii mediobulgare -, Nicolae Cartojan, autorii tratatului academic, George Ivașcu), versiunea slavo-ucraineană tipărită în 1637 la mănăstirea Kutein, în Bielorusia (pe care N. Cartojan o credea a proveni dintr-un izvod românesc procurat de Petru Movilă din Moldova), iar spațiul ipotezelor neslave a fost ocupat de opinia generalului Petre Vasiliu Năsturel, care socotea că Udriște Năsturel ar fi tălmăcit din grecește, și de părerea lui Alexandru Piru, ce înclina spre aceeași sursă, atribuindu-i în plus lui Udriște Năsturel tălmăcirea în slavonă. Dar acesta nu avea de ce să se apuce de realizarea unei noi tălmăciri în slavonă, din moment ce manuscrisele slave conținând legenda vieților lui Varlaam și Ioasaf circulau în spațiul românesc din secolele al XIV-lea și al XV-lea; el nu a tradus nici din grecește în românește (de altfel nu se cunosc prea multe despre cunoștințele de greacă ale vtori-logofătului), ci numai din slavonă. Titlul izvodului care i-a plasat pe cercetători pe calea originalului elin este o prelucrare, destul de liberă, dar motivată, a formulării de început a versiunii tipărite la mănăstirea Kutein, sub patronajul lui Petru Movilă: *Istoria sau descrierea adevărată* [...] *despre viața sfinților prea cuvioșilor părinți Varlaam și Ioasaf* [...] *din nou din grecește și slavonește în limba rusă tradusă.* Nici călugării de la Kutein nu au tradus romanul „din grecește și slavonește", cum pretind, ci direct din latinește, folosindu-se de ediția pariziană a lui Jacob Billius și apelând doar pentru anumite pasaje la redacții slavone și grecești. Formularea din titlu se datorește năzuinței exprese a tălmăcitorilor de a fi bine acoperiți în raport cu norma ortodoxă. Același a fost motivul pentru care Fota grămăticul a prelucrat titlul versiunii Kutein în copia ce cuprinde doar textul românesc. Toate sau aproape toate manuscrisele ulterioare specifică într-un fel sau altul că traducerea a fost făcută din slavonă. Năsturel a tradus, fără îndoială, de pe un original slavon, dar nu textul copiat în paralel cu tălmăcirea sa reprezintă izvorul principal. Textul slavon pare să fi fost transcris ulterior și „potrivit" după versiunea românească de cineva care știa slavonește destul de bine, operație dovedită de unele neconcordanțe, de spațiile libere, de glosele marginale și de feluritele „ajustări" datorate presiunii textului românesc. Se pare că versiunea slavonă pe care a lucrat Udriște Năsturel aparține familiei redacțiilor răsăritene, fiind mai scurtă decât redacția slavă completă. Acesta a pus la contribuție și alte izvoare, cum ar fi ediția Kutein, care rămâne un text ajutător, nici într-un caz izvodul de bază. *Varlaam și Ioasaf* în versiunea din 1675 a lui Udriște Năsturel s-a tipărit în 1904. Romanul a cunoscut câteva prelucrări, cea aparținând lui Mihail Sadoveanu și lui D.D. Patrașcanu având o intensă circulație.

Ediții: *Viața sfinților Varlaam și Ioasaf,* tr. Udriște Năsturel, îngr. și pref. Petre V. Năsturel, București, 1904; [*Viața lui Varlaam și Ioasaf*], CPL, II, *293–302;* Moraru-Velculescu, *Bibliografia,* I, partea II, *437–495;* Sf. Ioan Damaschin, *Varlaam și Ioasaf,* pref. Virgil Cândea, București, 1999.

Repere bibliografice: Ioan Bianu, *Note dintr-o excursiune în Moldova,* „Columna lui Traian", 1882, 2; Gaster, *Lit. pop., 32–53;* Ioan Bogdan, *Câteva manuscripte slavo-române din Biblioteca Imperială din Viena,* AAR, memoriile secțiunii istorice, t. XI, 1888–1889; Ivan Franko, *Varlaam i Ioasaf, starochrystyjanskyj duchovnyj roman,* „Zapisky Naukovo Tovarystva imeni Ševčenka", 1895, 4; N. Iorga, *Studii de istorie și istorie literară,* LAR, 1899, 2–7; P.P. Panaitescu, *L'Influence de l'oeuvre de Pierre Mogila, archêveque de Kiev, dans les Principautés Roumaines,* Paris, 1926, *41–45;* Dan Simonescu, *Încercări istorico-literare,* Câmpulung, 1926, *27–56;* N. Iorga, *Livres populaires dans le sud-est de l'Europe et surtout chez les Roumains,* „Bulletin de la Section Historique de l'Académie Roumaine", t. XIV, 1928; Cartojan, *Cărțile pop.,* I, *232–250;* I.D. Ștefănescu, *Le Roman de Barlaam et Ioasaph ilustré en peinture,* „Byzantion",1932, 2; Emil Turdeanu, *Un manuscris miscelaneu necunoscut,* „Arhiva pentru știință și reformă socială", 1932, 1–4; Emil Turdeanu, *„Varlaam și Ioasaf". Istoricul și filiațiunea redacțiunilor românești,* CEL, 1934, *1–46;* Emil Turdeanu, *„Varlaam și Ioasaf". Versiunile traducerii lui Udriște Năsturel,* BOR, 1934, 7–8; Cartojan, *Ist. lit.,* I (1940), *78–80,* II (1942), *98;* Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *51, Ist. lit.* (1982), *45;* Ciobanu, *Ist. lit.* (1989), *182–185;* Lucian Predescu, *Udriște Năsturel și răspândirea romanului religios „Varlaam și Ioasaf",* BOR, 1965, 1–2; Lucian Predescu, *Influența romanului „Varlaam și Ioasaf" în folclorul românesc,* BOR, 1966, 1–3; Piru, *Ist. lit.,* I, *106–110; Ist. lit.,* I (1970), *451–453;* Dan Horia Mazilu, *Udriște Năsturel,* București, 1974, *204–269;* Pavel Chihaia, *Sfârșit și început de ev,* București, 1977, *37–69; Dicț. lit. 1900, 885–886;* Dan Horia Mazilu, *Varlaam și Ioasaf. Istoria unei cărți,* București, 1981; Mazilu, *Recitind,* I, *203–209.*

D. H. M.

VARTIC, Ion (4.X.1944, Sibiu), eseist, critic și istoric literar, teatrolog. Este fiul Victoriei (n. Timariu) și al lui Petru Vartic, inginer constructor. Urmează la Cluj Liceul „Emil Racoviță" (1958–1962) și Facultatea de Filologie a Universității „Babeș-Bolyai" (1962–1967). După absolvire devine asistent la Catedra de literatură comparată a aceleiași facultăți, între 1975 și 1990 e lector, iar din 1991 profesor; din 1992 coordonează Departamentul de Teatru al Facultății de Litere, pe care l-a înființat. Trei ani (1973–1975) a fost lector de limba și literatura română la Departamentul de Romanistică al Universității din Leipzig. Și-a luat doctoratul în 1988 cu teza *Ibsen și teatrul modern.* În intervalul 1990–1992 a îndeplinit funcția de subsecretar de stat în Ministerul Culturii, iar din stagiunea 1999–2000 pe aceea de

director general al Teatrului Național din Cluj-Napoca. Debutează la „Tribuna" în 1968 cu un eseu despre Radu Stanca, iar editorial cu volumul *Spectacol interior* (1977; Premiul Uniunii Scriitorilor). Mai colaborează la „Steaua", „Familia", „Transilvania", „România literară", „Viața românească", „Vatra" ș.a., însă numele său se leagă mai ales de revista „Echinox", la conducerea căreia s-a aflat (alături de Ion Pop și Marian Papahagi) în perioada 1972–1983, ca redactor-șef adjunct, și de „Apostrof", unde îngrijește rubrica „Dosar" chiar de la apariție, din 1990. A participat la realizarea lucrărilor *Dicționarul scriitorilor români* (I–IV, 1995–2002), *Dicționar analitic de opere literare românești* (I–IV, 1998–2003) și *Dicționarul esențial al scriitorilor români* (2000). A alcătuit ediții din operele lui I. L. Caragiale, Vasile Pârvan, Emanoil Bucuța, Emil Cioran, Radu Stanca, N. Steinhardt, I. D. Sîrbu, Petru Dumitriu ș.a. A fost căsătorit cu Mariana Vartic, iar în prezent este soțul Martei Petreu.

Nucleul generator al criticii lui **V.** îl constituie spectacularul. Nu e vorba însă de gustul pentru patetism și melodramă, pentru declamație și verbozitate, cu care se asociază teatrul în percepția comună. Dimpotrivă, încă de la debutul cu *Spectacol interior* criticul se grăbește să opereze, pornind de la Luigi Pirandello, o disjuncție esențială: „Dramă și teatru nu coincid. [...] Am putea spune că drama e un fel de *spectacol interior*, unic, din care iese șirul neîntrerupt de spectacole teatrale exterioare, ipostaze concrete, inferioare celei pe care o reflectă. Textul dramatic este *posibilitățile*, transpunerea scenică este *una* din posibilități". Prin urmare, **V.** nu va fi atât un critic de teatru, cât un critic al dramatismului inerent oricărui text literar, fie el dramatic sau nu. De altfel, pe lângă afinitatea cu genul în cauză, definitorie pentru criticul clujean apare tratarea oricărui text ca o psihodramă pirandelliană, în care autorii devin personaje, iar personajele se comportă, măcar din când în când, ca niște autori. De aici, o firească privilegiere a indivizilor (reali sau imaginari) în detrimentul structurilor și substituirea fixării în concept prin încadrarea în contextul unei familii de spirite care poate fi uneori un adevărat „clan". Câteva (sub)titluri – *Un Büchner român* (Mihail Săulescu), *Un Peer Gynt al poeziei* (C. Tonegaru), *Un pirandellian timid* (Henrik Ibsen) și *Adrian Leverkühn, urmașul constructorului Solness* – sunt sugestive pentru această manieră exegetică. Însă o atare metalepsă critică nu se reduce la un psihologism brut, ci se dezvoltă ca o hermeneutică redutabilă, fascinată cu precădere de „punerile în abis" ale operelor și construită pe principiul „loviturilor de teatru", prin care aparența devine esență, minciuna devine adevăr, „josul" devine „sus", minorul devine major și insignifiantul devine semnificativ. Sau „viceversa" (cuvânt care îi oferă autorului prilejul unui pătrunzător eseu asupra ironiei caragialiene). În fond, **V.** însuși atrage atenția asupra acestui tertip atunci când, juxtapunând două portrete contradictorii ale lui Ibsen realizate de Georg Brandes, îl identifică alternativ pe dramaturg cu Brand și cu Peer Gynt, pentru a mima apoi, cu ingenuitate, nedumerirea: „E firesc să ne întrebăm care e adevăratul Ibsen, care e masca și care obrazul? Oricum, iată un foarte interesant caz de răsfrângere a personajelor în chipul autorului, care ne apare astfel confuz, ca într-o fotografie mișcată". De altfel, mai mult chiar decât Pirandello, dramaturgul norvegian constituie adevărata pasiune a lui **V.**; acestuia i-a consacrat ulterior teza de doctorat, urmată de volumul *Ibsen și „teatrul invizibil"* (1995; Premiul Secției Române a Asociației Internaționale a Criticilor de Teatru.) Inconvenientul procedurii se relevă îndeosebi în absența perspectivei istorice, nu în sensul documentării eronate (din contra, criticul se arată foarte scrupulos în această privință), ci în impulsul de a-și supralicita obiectul exegezei. De pildă, e discutabil că – așa cum afirmă eseistul pe urmele lui Perpessicius – erotica lui Ion Minulescu ar fi „cea mai personală de la aceea a lui Eminescu încoace" sau că *Remember* de Mateiu I. Caragiale ar fi „cea mai pură expresie din întreg estetismul european" a confesiunii prin intermediul măștii. Efectele acestei receptări hiperempatice persistă și în eseul monografic *Radu Stanca. Poezie și teatru* (1978), cu toate că și aici ele sunt parțial compensate de finețea interpretării și de aria largă a contextualizărilor. **V.** identifică specificul operei lui Radu Stanca în „tensiunea barocă" dintre iluzie și deziluzie, în urma căreia „creatorul joacă rolul pe care îl are și în viață, altfel spus, își regizează destinul", adeverind astfel faptul că „viața este teatru, după cum teatrul devine viață". Această „tensiune barocă" e asumată în *Modelul și oglinda* (1982; Premiul „G. Călinescu" al Uniunii Scriitorilor) sub forma unei veritabile metode critice, pe care autorul și-o explicitează pornind tocmai

de la „romanul epistolar" I. Negoițescu - Radu Stanca, care scoate cel mai bine în relief „mecanismul manierist de identificare/deformare": „I. Negoițescu [...] mărturisește nevoia imperioasă de a se confrunta cu un model, de a se regăsi în acesta ca virtualitatea sa ideală; răsfrângându-se în model, manieristul pare a se privi într-o magică oglindă care-i retușează trăsăturile [...]. Dar ca efect al acestei răsfrângeri, oglinda ne trimite înapoi un model desfigurat". Eficiența metodei se observă mai ales în eseurile din prima parte a volumului (*Vieți paralele*), dintre care cel mai subtil este cel consacrat schiței *Inspecțiune* a lui I. L. Caragiale, unde motivele sinuciderii lui Anghelache sunt explicate ingenios printr-o comparație cu Belikov, cehovianul „om în carapace", iar cel mai ambițios este cel despre romanul *Adela* de G. Ibrăileanu, unde Emil Codrescu apare drept prizonierul unui *amour tristanien*, a cărui intensitate e direct proporțională cu rezistența obstacolelor întâlnite în cale și pe care **V.** îl aproximează prin „complexul lui Nabokov". Însă în ambele cazuri apare același procedeu al oglindirii reciproce, în care eseistul tinde să vadă o definiție a criticii înseși: „Datorită criticului, iar în particular comparatistului - care, asemenea chimistului din goetheenele *Afinități elective*, e un fel de «artist al îmbinării», un *Einungskünstler* - operele, descojite de belferești considerente istorice, se caută și se întâlnesc într-o viață paralelă, care le dă o formă comună, nouă, neașteptată și paradoxală". „Manierismul" eseistului atinge apogeul în *Cioran naiv și sentimental* (2000; Premiul Uniunii Scriitorilor, Premiul Asociației Scriitorilor din Cluj). Mai întâi, prin larga deschidere metodologică și documentară care, pe lângă bogata corespondență cu Bucur Țincu, înglobează însemnările făcute de Emil Cioran pe un exemplar din *Scriitori ruși* de D. Merejkovski, autocaracterizarea oblică prin intermediul romanului *Cazul Maurizius* de Jakob Wassermann, cinci cărți poștale adresate lui Simion Timariu (prietenul din copilărie al lui Cioran și unchiul lui **V.**), amintiri și evocări, vise și fotografii. Apoi, prin jocul alianțelor tematice care coagulează în jurul opoziției schilleriene anunțate în titlu un întreg „sistem cioranian de ficțiuni compensatoare": transfigurarea, ratarea, spațiul mitteleuropean, relația între culturile minore și culturile majore, Spania, românitatea, crepusculul, dandismul, donjuanismul, regresiunea, romantismul, sinuciderea, fragmentar(ism)ul, statutul de *Privatdenker*, mansarda ș.a. În fine, prin multitudinea și îndrăzneala paralelismelor, fie și numai „complexul lui Fiesco" („arhetipul impetuos al tânărului genial care se sufocă în cadrele meschine ale unui spațiu mărginit") îl incită pe autor la excursuri temerare prin scrierile lui Eugen Ionescu, Witold Gombrowicz, Max Frisch, Petru Dumitriu, I. L. Caragiale, Milan Kundera și Ernesto Sábato. Procedeul rămâne neschimbat în *Clanul Caragiale* (2002), care se articulează în baza acelorași (dis)analogii între membrii unei „familii de spirite" sau, în cazul de față, biologice. Cadrul comparatist transpare mai ales spre finalul studiului, atunci când autorul constată că „Mateiu, Luca Ion și Tușki sunt, fiecare în felul lui, excentrici", despărțindu-se de figura tatălui prin „ruptură violentă" (Mateiu), „făcând abuz de autoritatea lui" (Luca Ion) ori, dimpotrivă, prin „formarea [...] unui supraeu indulgent și lejer" (Tușki). Însă centrul de greutate îl reprezintă analiza *Momentelor*, unde eseistul polemizează cu trei prejudecăți adânc înrădăcinate în exegeza caragialiană: valoarea strict contingentă a operei, unde, dimpotrivă, **V.** descoperă, urmare a unei lecturi existențialiste în linia Kierkegaard-Heidegger-Jaspers, „multe dintre elementele de bază ale unei posibile ontologii a cotidianității"; lipsa de organizare a volumului *Momente* din 1901, în fapt construit, potrivit comentatorului, conform „tehnicii muzicale" a temei cu variațiuni; incultura prozatorului, acesta - demonstrează convingător **V.** - fiind destul de familiarizat cu filosofia antică greacă. Cartea se încheie cu un eseu pe cât de ambițios, pe atât de riscant: *Sărmanul Dionis, Ivan Turbincă și Lefter Popescu față cu transcendența*, unde dacă tema e previzibilă încă din titlu, concluzia neașteptată - „în trinomul Eminescu-Creangă-Caragiale, ultimul este cel ce revelă, de fapt, fiorul religios cel mai profund și înfiorat" - arată încă o dată disponibilitățile imaginative ale autorului, comparabile doar cu acelea din studiul călinescian *Domina bona*, „model" în care **V.** pare să se „oglindească" adesea.

SCRIERI: *Spectacol interior*, Cluj-Napoca, 1977; *Radu Stanca. Poezie și teatru*, București, 1978; *Modelul și oglinda*, București, 1982; *Adolfo Bioy Casares*, Madrid, 1990; *Ibsen și „teatrul invizibil"*, București, 1995; *Cioran naiv și sentimental*, Cluj-Napoca, 2000; *Clanul Caragiale*, Cluj-Napoca, 2002. **Ediții:** Vasile Pârvan, *Memoriale*, pref. edit., Cluj, 1973; Emanoil Bucuța, *Capra neagră*, pref. edit., Cluj-Napoca, 1977; I. L. Caragiale, *Temă și variațiuni. Momente, schițe, amintiri*, pref. edit., Cluj-Napoca, 1988, *Momente*, introd. edit., Cluj-Napoca, 1997; I. Negoițescu, *Straja dragonilor*, pref. edit., Cluj-Napoca, 1994; Emil Cioran, *12 scrisori de pe culmile disperării însoțite de 12 scrisori de bătrânețe și alte texte*, pref. edit., Cluj-Napoca, 1995; N. Steinhardt, *Cartea împărtășirii*, Cluj-Napoca, 1995; Alexandru Vona, Ovidiu Constantinescu, *Ferestre întredeschise*, pref. edit., Cluj-Napoca, 1997 (în colaborare cu Marta Petreu); I. D. Sîrbu, *Scrisori către bunul Dumnezeu*, Cluj-Napoca, 1998; *Procesul „tovarășului Camil". Teatru documentar în stare naturală*, pref. Mircea Zaciu, Cluj-Napoca, 1998; Petru Dumitriu, *Vârsta de aur sau Dulceața vieții (Memoriile lui Toto Istrati)*, pref. edit., Cluj-Napoca, 1999; Radu Stanca, *Aquarium*, pref. edit. Cluj-Napoca, 2000 (în colaborare cu Marta Petreu); Vlad Mugur, *Spectacolul morții*, pref. Marta Petreu, Cluj-Napoca, 2001 (în colaborare cu Marta Petreu).

Repere bibliografice: Nicolae Manolescu, *Spectacol critic*, RL, 1978, 5; Zaciu, *Alte lecturi, 202-207*; Liviu Petrescu, *„Radu Stanca. Poezie și teatru"*, ST, 1979, 5; Dan C. Mihăilescu, *Critica - spectacol interior*, TR, 1980, 24; Culcer, *Serii, 86-88*; Grigurcu, *Critici, 514-517*; Vasile Popovici, *„Modelul și oglinda"*, O, 1982, 45; Grigurcu, *Între critici, 306-310*; Cristea, *Modestie, 92-95, 105*; Manea, *Contur, 146-153*; Dan C. Mihăilescu, *„Mantaua" lui Don Quijote*, RL, 1988, 8; Ilie Guțan, *Critica și actul lecturii*, Sibiu, 1988, *94-97*; George, *Sfârșitul*, IV, *48-59*; Negoițescu, *Scriitori contemporani, 454-456*; Dan C. Mihăilescu, *„Ibsen și «teatrul» invizibil"*, LAI, 1995, 28; Alex. Ștefănescu, *Despre Ibsen în stilul lui Ibsen*, RL, 1995, 38; Mircea Morariu, *Punctul liminar al teatrului modern*, F, 1995, 9; Iulian Boldea, *Despre Ibsen și „teatrul invizibil"*, VTRA, 1995, 9; Diana Adamek, *O redefinire a teatrului occidental*, TR, 1995, 50; Ulici, *Lit. rom.*, I, *497-500*; Valeriu Cristea, *„Am rămas curat"*, ALA, 1997, 367; Ion Buzera, *Eseistica universitară*, R, 1997, 3-4; *Dict. esențial, 869-870*; Ruxandra Cesereanu, *Cioran ca Rastignac, Ciadaev,*

Oblomov și epigon al lui Iov, ST, 2001, 1; Al. Călinescu, *Un portret al lui Cioran*, ATN, 2001, 3; Irina Petraș, *Două cărți despre Emil Cioran*, APF, 2001, 10; Ștefan Borbély, *Nonșalanța regresivă*, „22", 2001, 572; Manolescu, *Lista*, III, 364–370; Nicolae Oprea, *Timpul lecturii*, Cluj-Napoca, 2002, 200–202; Anca Hațiegan, *Carte de familie*, ST, 2003, 4–5; Tudorel Urian, *Nenea Iancu & sons*, RL, 2003, 32. *A. Tr.*

VARTIC, Mariana (6.VI.1944, Abrud), critic și istoric literar, prozatoare, autoare dramatică, traducătoare și editoare. Este fiica Claudiei (n. Melian) și a lui Victor Lungu, preot. Urmează Liceul „Ana Ipătescu" din Gherla (1958–1962) și Facultatea de Filologie a Universității „Babeș-Bolyai" din Cluj (1962–1967). După absolvire este profesoară suplinitoare, iar din 1969 până în 1997 cercetătoare la Institutul de Lingvistică și Istorie Literară „Sextil Pușcariu" din Cluj-Napoca. Debutează la „Studii și cercetări lingvistice" în 1970, iar editorial în volumul colectiv *De la N. Filimon la G. Călinescu. Studii de sociologie a romanului românesc*, apărut în 1982. Publică studii și articole în „Echinox", „Tribuna", „Familia", „Revista de istorie și teorie literară", „Apostrof" ș.a. A făcut parte din colectivele care au alcătuit *Dicționarul limbii române* (1975, 1990), *Dicționarul scriitorilor români* (I–IV, 1995–2002) și *Dicționarul esențial al scriitorilor români* (2000). A tradus din literaturile hispanice (Adolfo Bioy Casares și Ramiro de Maetzu), a realizat, singură sau în colaborare, câteva ediții ale unor autori români de prim raft (Eugen Ionescu, Emil Cioran) sau secund (Dominic Stanca, Sandra Cotovu) și împreună cu Aurel Sasu a alcătuit antologiile *Romanul românesc în interviuri* (I–IV, 1985–1991), *Dramaturgia românească în interviuri* (I–V, 1995–1997) și *Bătălia pentru roman* (1997). A mai scris libretul operei *Lorelei* (muzica de Valentin Timaru), reprezentată pe scena Operei Române din Cluj-Napoca în stagiunea 1993–1994, și piesa *Recviem la ghișeu*, jucată la Teatrul Tineretului din Piatra Neamț în stagiunea 1996–1997 și tipărită în 1999. A fost căsătorită cu criticul Ion Vartic.

Cele două studii cu care **V.** debutează în volumul colectiv *De la N. Filimon la G. Călinescu* sunt orientate în sensuri divergente. Primul, care tratează raportul dintre individual și social în ciclul Hallipa al Hortensiei Papadat-Bengescu, rămâne fidel unghiului sociologic impus de miza comună a cărții, dar păcătuiește prin eludarea punctului de vedere literar. Pornind de la premisa că literatura „nu face decât să ilustreze" o realitate și ajungând la încheierea că interacțiunea individualului cu socialul sfârșește printr-o acomodare reciprocă, autoarea descrie un proces evident în ordinea vieții cotidiene, dar irelevant sub raportul comentariului critic. În schimb, deși are minime tangențe cu sociologia literaturii, celălalt studiu desfășoară o polemică ingenioasă cu Ovidiu Cotruș: luând act de „numeroasele contradicții" înregistrate de critic în *Craii de Curtea-Veche* de Mateiu I. Caragiale, **V.** demonstrează că aspectele semnalate alcătuiesc un „sistem al contradicțiilor consecvente", în care viziunea mateină asupra lumii („viața care se viețuiește") e subminată programatic de mitologia sa („viața care se visează"). Dar dacă aceste analize erau rezultatul unor obligații profesionale, eseul *Anton Holban și personajul ca actor* (1983) constituie rodul unei pasiuni. De altfel, autoarea recunoaște că speculația ei reprezintă o lectură *en simpatía* (după formula lui Ramiro de Maetzu), care își revendică drept metodă unică „maxima fidelitate identificativă față de textul analizat". O asemenea „identificare" declarativă nu exclude însă metoda, concretizată într-o laborioasă străbatere de aproape a textului, atentă mai cu seamă la fluctuațiile psihologice ale protagonistului și mai puțin la sintaxa acțiunilor sau la asamblarea discursului, după cum nu exclude nici „infidelitatea". Căci, în realitate, interpreta regizează ea însăși comportamentul bărbatului la care „mărturisirea propriilor trăiri" se combină cu „reprezentarea lor" (prin prelungirea în ficțiune a ipotezelor, dedublare, patetism, montaj ș.a.), personaj care urmărește astfel „nu numai să fie cât mai autentic, ci și să arate că este", devenind „un actor în accepțiunea cea mai strictă a termenului". Cât de profund a fost contactul cu proza lui Anton Holban (și cu psihologismul interbelic) o dovedesc și cele două romane ale autoarei, *O lume fără mine* (1991) și *Prăpastia de hârtie* (2003), în care se regăsește același balans între implicare și teatralizare, între introspecția lucidă și (auto)mistificarea perfidă, între descompunerea sistematică a senzațiilor și reproiectarea lor pe o scenă imaginară.

SCRIERI: *De la N. Filimon la G. Călinescu. Studii de sociologie a romanului românesc* (în colaborare), București, 1982; *Anton Holban și personajul ca actor*, București, 1983; *Dacoromania. Indice bibliografic comentat* (în colaborare), București, 1983; *O lume fără mine*, București, 1991; *Recviem la ghișeu*, București, 1999; *Prăpastia de hârtie*, Cluj-Napoca, 2003. **Ediții:** Dominic Stanca, *Timp scufundat*, pref. Ion Vartic, București, 1981 (în colaborare cu Sorana Coroamă-Stanca); Sandra Cotovu, *Vijelie*, pref. edit., București, 1985; Emil Cioran, *Revelațiile durerii*, pref. Dan C. Mihăilescu, Cluj-Napoca, 1990 (în colaborare cu Aurel Sasu); Eugen Ionescu, *Eu*, Cluj-Napoca, 1990, *Război cu toată lumea*, I–II, București, 1992 (în colaborare cu Aurel Sasu). **Antologii:** *Romanul românesc în interviuri*, I–IV, București, 1985–1991 (în colaborare cu Aurel Sasu); *Dramaturgia românească în interviuri*, I–V, București, 1995–1997 (în colaborare cu Aurel Sasu); *Bătălia pentru roman*, București, 1997 (în colaborare cu Aurel Sasu). **Traduceri:** Adolfo Bioy Casares, *Celălalt labirint*, București, 1987, *Jurnal din „Războiul porcului". Visând la eroi*, București, 1991, *Aventura unui fotograf în La Plata*, Cluj-Napoca, 1997; Ramiro de Maetzu, *Don Quijote, Don Juan și Celestina*, Cluj-Napoca, 1999.

Repere bibliografice: Nicolae Manolescu, *Sociologia romanului*, RL, 1982, 47; Laurențiu Ulici, *5...*, RL, 1983, 39; Nicolae Manolescu, *Holbaniana*, RL, 1984, 12; Șerban Cioculescu, *„Explozia" romanului*, RL, 1985, 34; Ion Vlad, *Romancierii despre roman...*, TR, 1985, 34; Marian Papahagi, *„Romanul românesc în interviuri"*, ST, 1985, 9; Nicolae Manolescu, *Romancierii despre roman*, RL, 1986, 36; Călinescu, *Biblioteci*, *199–201*; Nicolae Manolescu, *Romancierii despre roman și despre realitate*, RL, 1988, 30; Mircea Anghelescu, *Romanul și romancierii*, T, 1989, 8; Gheorghe Grigurcu, *Autobiografia romanului românesc*, VR, 1989, 8; Z. Ornea, *„Romanul românesc în interviuri"*, RL, 1992, 12; Z. Ornea, *„Dramaturgia românească în interviuri"*, RL, 1995, 41; Doina Modola, *Dramaturgia în interviuri*, APF, 1996, 6; Constantin Coroiu, *„Nu poți fi neimplicat și în același timp moral"*, ALA, 1996, 303; Corina Popescu, *„Dramaturgia românească în interviuri"*, RITL, 1997, 1–2; Ion Bălu, *„Bătălia pentru roman"*, APF, 1998, 5; Mihai Dragolea, *Râsu'-plânsu' iberic*, OC, 2000, 14; *Dicț. scriit. rom.*, IV, *703–705*; Irina Petraș, *Cărțile deceniului 10*, Cluj-Napoca, 2003, *194–196*. *A. Tr.*

VARVARI, Valeriu (8.III.1934, Rebrișoara, j. Bistrița-Năsăud), prozator și poet. Este fiul Anei (n. Mâti) și al lui Petru Varvari, morar. Urmează școala primară în comuna natală (1940-1944), Liceul „George Coșbuc" din Năsăud (1944-1952) și Facultatea de Filologie a Universității „Victor Babeș" din Cluj (1953-1957). După licență intră în redacția revistei „Tribuna". Între 1960 și 1962 este inspector la Secția de învățământ și cultură a regiunii Cluj, iar apoi trece în învățământ, ca profesor și director al unei școli generale clujene, predând ulterior și la liceu, până la pensionare (1996). Debutează cu nuvela *Țigăncușa* în „Tribuna" (1958), iar editorial cu volumul de povestiri *1100 de zile risipite* (1975). Mai e prezent cu proză, reportaje, profiluri de scriitori români și străini în „Steaua", „Tribuna școlii", „Contemporanul", „Adevărul de Cluj", Timpul lectuturală", în diverse almanahuri și volume colective. A susținut două decenii emisiuni la Radio Cluj.

V. și-a propus să urmeze „tradiția prozatorilor realiști". În consecință, nuvelele și povestirile lui pornesc de la fapte reale, uneori frizând senzaționalul. În *Colina zorilor* (1987), poate cel mai reprezentativ volum al său, se pot identifica elemente ale fantasticului (povestirea *Vânătoarea*), în alte proze realitatea (adormită sau poate visată) e provocată prin întrebări cărora nu li se sugerează un răspuns. Chiar de la prima carte, *1100 de zile risipite*, autorul dovedea calități stilistice, precum și o anume eleganță a frazei. Acestea însă nu reapar și în construcția romanului *Soarele de pe Ararat* (1981), realizare modestă, care a trecut aproape neobservată de critică. Ca mulți confrați de generație, **V.** a parcurs o lungă pauză a dezmeticirii după decembrie 1989. Revenirea sa - după mai bine de un deceniu și jumătate - nu s-a putut realiza decât prin renunțarea la vechile unelte de prozator. Apariția unei plachete cu șaptezeci și șapte de sonete intitulate livresc *La steaua singurătății* (2003) se vrea o declarație nerostită de reîntoarcere la literatură. Poeziile, datate între 1998 și 2003, sunt frumoase, corecte formal și aduc în schema lor clasică sentimente, meditații, contemplații vechi și mai noi. Autorul lasă impresia că intră în concurs cu alți sonetiști, iubind, cam ca Shakespeare, sau exhibând dragostea, cu ochii la Emil Brumaru, însă cu mai multă pudibonderie.

SCRIERI: *1100 de zile risipite*, Cluj-Napoca, 1975; *Soarele de pe Ararat*, Cluj-Napoca, 1981; *Colina zorilor*, Cluj-Napoca, 1987; *La steaua singurătății*, Cluj-Napoca, 2003.

Repere bibliografice: Magda Ursache, *„1100 de zile risipite"*, CRC, 1975, 5; Voicu Bugariu, *Notație și semnificație*, LCF, 1975, 16; Laurențiu Ulici, *Sentimentul cuvintelor*, RL, 1975, 17; Mihai Dinu Gheorghiu, *Psihologie și compoziție*, CL, 1975, 6; Valentin Tașcu, *„1100 de zile risipite"*, ST, 1975, 6; Ulici, *Prima verba*, II, *174-176*; Ion Lungu, *„Soarele de pe Ararat"*, TR, 1983, 4; Iorgulescu, *Prezent, 174-176*; Ion Lungu, *„Colina zorilor"*, TR, 1987, 39; Irina Petraș, *„Colina zorilor"*, ST, 1988, 1; Constantin Zărnescu, *„Colina zorilor"*, TR, 1988, 9; Tanco, *Dicț. lit. Bistrița, 374-375*; *Clujeni ai secolului 20. Dicționar esențial*, Cluj-Napoca, 2000, *331*. *V. T.*

VASCHIDE, Nicolae (7.XII.1873, Buzău - 13.X.1907, Paris), critic literar și publicist. Este fiul Ecaterinei și al lui State Vaschide, mic proprietar și comerciant. Se afirmă ca un elev deosebit de înzestrat, clasându-se, cât urmează la Buzău cursurile primare și gimnaziale, pe primul loc. Mutarea la București înseamnă obținerea unei burse la Liceul „Sf. Sava". Se înscrie apoi la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității bucureștene, pe care o va absolvi *magna cum laude*, distincție acordată lucrării de licență *Senzațiile vizuale*, susținută în 1895. Întâlnirea cu savantul francez Alfred Binet, venit în România pentru o sesiune de conferințe și care îl îndeamnă să aleagă Parisul pentru doctorat, este hotărâtoare pentru cariera științifică a proaspătului absolvent, considerat ulterior unul din întemeietorii psihologiei experimentale europene și inițiator al „aplicării psihanalizei". Câștigă o bursă Hillel, ce îi permite stabilirea la Paris ca cercetător stagiar în laboratorul de psihologie fiziologică al profesorului Binet, iar în 1896 obține o diplomă la École des Hautes Études, secția Sciences, unde va fi *chef de travaux*, șef al Laboratorului de psihologie experimentală și director adjunct al Laboratorului de psihologie patologică. Pentru o mai bună cunoaștere a laturii clinice a domeniului său, se înscrie la Facultatea de Medicină și desfășoară, în paralel, o activitate practică în spitalele Salpêtrière și Bicêtre. Își continuă studiile medicale, dar nu va apuca să-și susțină teza de doctorat. Odată cu prezența în periodicele științifice ale vremii vine și recunoașterea internațională, numele său regăsindu-se și în programul congreselor de psihologie din Dresda, München, Roma, Torino, Milano, Cambridge. Deși este invitat de miliardarul Andrew Carnegie să predea la Chicago în schimbul unei remunerații de invidiat, refuză, motivul fiind, probabil, acela că nădăjduia să înființeze la București o catedră universitară de psihologie fiziologică. Din păcate, în preajma numirii sale ca profesor la Collège de France, o pneumonie pune capăt unei activități științifice prodigioase. În afara a numeroase lucrări științifice - *De la Audiométrie* (1901), *La Pathologie de l'attention* (1908), *La Psychologie de l'attention* (1910), *Le Sommeil et les rêves* (1911) ș.a. -, **V.** nu rămâne străin de fenomenul literar european și românesc, fiind și o prezență constantă în cercurile mondene. Debutează cu epigrame la „Țara" în 1894. Literatura constituie pentru el o preocupare permanentă, cu cea din țară luând contact prin corespondența pe care o întreținea cu prietenii, cât și prin funcția de prim-redactor al „Revistei idealiste", pe care a deținut-o între 1903 și 1907. A mai colaborat la „Doina", „Ilustrațiunea", „Adevărul", „România jună", „Literatură și artă", „Noua revistă română", „L'Indépendance roumaine", „La Roumanie", „La Renaissance latine", „Le Temps", „Journal des débats", „Indépendance belge" ș.a. A fost înmormântat în cimitirul Montparnasse.

Studiul lui **V.** intitulat *Le Mouvement littéraire en Roumanie* (1899) conturează o judecată generală și obiectivă asupra creației scriitorilor români. I se va reproșa însă comentatorului incapacitatea receptării unor autori de valoare ca, de exemplu, Ioan Slavici, contactul indirect cu literatura din țară contribuind, probabil în mare măsură, la nerecuperarea acestora. Scrie în schimb elogios despre Elena Văcărescu. În paralel își

încearcă el însuși condeiul, încredințând tiparului câteva epigrame corecte, dar banale. Ciclul de reportaje și cronici culturale *Scrisori din Paris* („Revista idealistă", 1903) este apreciat în epocă de cititori. Mai închegate, notele de călătorie și în bună parte cronicile plastice (semnate Ion Măgură, Kean și Lorelino) relevă spirit de observație, o cultură deosebită, stăpânirea mijloacelor expresive. Memorialistica de călătorie se bazează în principal pe analiza pertinentă a datelor sociale și politice caracteristice unor țări ca Austria și Elveția, văzute în comparație cu România, textul conservând o valoare mai mult socioculturală decât literară.

SCRIERI: *Le Mouvement littéraire en Roumanie*, Paris, 1899.

Repere bibliografice: Virgil Cioflec, *Atmosfera din plămânii d-lui Vaschide*, „Sămănătorul", 1903, 42; Chendi, *Scrieri*, III, *227–230*; Radu R. Rosetti, *Nicolae Vaschide*, ADV, 1907, 6 517; I. Duscian, *Un psiholog român – Nicolae Vaschide*, „Opinia", 1907, 262; Stelian I. Constantinescu, *Nicolae Vaschide*, „Revista științifică «V. Adamachi»", 1914, 1; Paul I. Papadopol, *Din istoricul epigramei românești*, ALA, 1924, 165; Daniel Cluzel, *Nicolas Vaschide. La personnalité et son oeuvre*, Buzău, 1932; Predescu, *Enciclopedia*, *885*; Amelia Pavel, *Idei estetice în Europa*, Cluj, 1972, *43*; Traian Herseni, *Psihologia lui N. Vaschide*, București, 1973; Mihail Sadoveanu, *Corespondența debutului*, București, 1977, *146–147*; Valeriu Nicolescu, Gheorghe Petcu, *Buzău-Râmnicu Sărat. Oameni de ieri, oameni de azi*, I, Buzău, 1999, *420–422*. *N. Bc.*

VASICI, Pavel (18.IV.1806, Timișoara – 20.VI.1881, Timișoara), publicist și prozator. Este fiul lui Vasile Ungurean. A urmat primele cicluri școlare la Timișoara, Seghedin și Oradea, apoi Facultatea de Medicină la Pesta (1827–1832). A fost unul dintre primii români din Ardeal doctor în medicină. Încă în timpul studenției publică lucrări de răspândire a cunoștințelor medicale – *Antropologhia sau Scurtă cunoștință despre om și despre însușirile sale* (1830), *Dietetica sau Învățătura de a păstra întreaga sănătate* (1831) ș.a. –, iar mai târziu câteva cărți de medicină, între care și una pentru vegetarieni, precum și *Catechismul antropologic întocmit pentru poporul român* (1870). Din 1834 până în 1836 este medicul carantinei de la Râșava, lângă Orșova, iar între 1836 și 1850 al lazaretului de la Timiș, funcție care i-a înlesnit sprijinirea revoluționarilor munteni și moldoveni ce se refugiau în Transilvania. Prieten cu G. Barițiu și cu Timotei Cipariu, a împărtășit ideile lor reformatoare, naționale și social-culturale, susținându-le printr-o îndelungată și variată colaborare la publicațiile românești din Ardeal. Este membru al Societății Literare, iar din 1843 membru corespondent al Societății de Medici și Naturaliști din Iași. O traducere, *Macroviotica sau Măiestria de a lungi viața* (I–II, 1844–1845), după Christoph W. Hufeland, foarte răspândită, se remarcă prin încercarea de a îmbogăți vocabularul științific românesc cu termeni din vorbirea populară. Ales deputat în Dietă, se stabilește la Sibiu, apoi la Cluj până în 1869, când se retrage la Timișoara. Meritele științifice îi sunt recunoscute spre sfârșitul vieții, în 1871 fiind ales membru corespondent, iar în 1879 membru titular al Academiei Române. **V.** a desfășurat și o întinsă activitate pedagogică, contribuind, în calitate de referent școlar și sanitar sau de consilier al școlilor ortodoxe, la ridicarea nivelului de predare în școlile românești din Ardeal. În sprijinul învățământului a publicat numeroase articole în „Amicul școalei" și a editat foaia săptămânală „pentru sănătate, educațiune și instrucțiune" „Higiena și școala" (1876–1880). A colaborat asiduu la „Foaie literară", „Foaie pentru minte, inimă și literatură" și la gazeta „Telegraful român", al cărei redactor a fost între 1853 și 1856. A semnat și Pavel Vasici-Ungureanu.

Pe lângă articolele în care urmărește popularizarea științelor naturale, **V.** a propagat ideile unei filosofii luministe, raționaliste, totuși nu departe de spiritul religios. A scris despre armonia și legile universului, despre viață și moarte, despre dreptul tuturor oamenilor la instrucție și cultură. O atenție deosebită acordă moralei atât în articole, cât și în istorioarele pe care le traduce sau le prelucrează. Înclinațiile de moralist se observă și în aforismele, alcătuite de el sau culese, despre viață, dragoste și firea oamenilor. În tradiția Școlii Ardelene, s-a ocupat și de problemele limbii literare, dar a adoptat o poziție mai realistă decât ceilalți cărturari ardeleni, aderând la ideile din prefața *Gramaticii românești* a lui Ion Heliade-Rădulescu și, mai târziu, la critica lui Alecu Russo la adresa exagerărilor latiniste. **V.** a fost, până la revoluția de la 1848, unul din cei mai activi prozatori români din Transilvania, însă meritele sale sunt mai mult ale unui precursor. A scris meditații și poeme în proză, schițe și povestiri moralizatoare și satirice, alegorii și apologuri. Poemele în proză pe tema morții, compuse după pierderea soției și a fiicei sale, îmbină accente elegiace preromantice cu meditația retorică religioasă. Alte meditații și alegorii, scrise într-o limbă firească, dar fără relief, sunt închinate frumuseților naturii și iubirii de oameni. O „novelă bănățeană", *Ruja*, publicată în „Foaie pentru minte, inimă și literatură" (1845), este prima scriere în proză cu subiect țărănesc din literatura Ardealului. Doi tineri, Ruja și Pătru, care nu se pot căsători din cauza sărăciei, îl ucid pe bogatul Trăilă, preferat de părinții Rujei. Prin natura conflictului, prin culoare locală și observație socială, nuvela anunță scrierile lui Ioan Slavici și Liviu Rebreanu.

Traduceri: Bernardin de Saint-Pierre, *Bordeiul indienesc*, Buda, 1831.

Repere bibliografice: Pop, *Conspect*, II, *137–138*; G. Barițiu, *Biografia dlui dr. Paul Vasici*, „Observatoriul", 1881, 77–80; Iorga, *Ist. lit. XIX*, I, *214–215*, II, *238*; Emil Pop, *Doctorul Pavel Vasici*, în *Contribuții la istoria medicinii în RPR*, București, 1955, *327–354*; *Ideologia generației române de la 1848 din Transilvania*, București, 1968, *59–61*, *79–83*; George Em. Marica, *Foaie pentru minte, inimă și literatură*, București, 1969, *82*, *109–111*; Breazu, *Studii*, I, *367–424*; Grigore Ploeșteanu, *Un iluminist român în secolul al XIX-lea – Paul Vasici*, STD, 1971, 1; Cornea, *Originile*, *599–600*; Grigore Ploeșteanu, *Paul Vasici și Academia Română*, VTRA, 1974, 10; *George Barițiu și contemporanii săi*, II, îngr. Ștefan Pascu, Iosif Pervain, Ioan Chindriș, Gelu Neamțu, Grigore Ploeșteanu, Mircea Popa, București, 1975, *1–200*; *Dicț. lit. 1900*, *886–887*; Rusu, *Membrii Academiei*, *546*. *L. V.*

VASILACHE, Theodor (25.II.1942, Ploiești), poet. Este fiul Elenei (n. Barbul) și a lui Nicolae Vasilache, inginer petrolist.

Urmează primele opt clase la Câmpina și la Ploiești, unde în 1960 va absolvi și Liceul „I.L. Caragiale". În 1963 devine student la Institutul Pedagogic din Cluj, de unde se transferă la Facultatea de Limbi Străine a Universității din București, absolvită în 1968. E profesor de limba engleză la Ploiești până în 1978, când emigrează în Germania. După un periplu în Statele Unite ale Americii, revine în Germania, stabilindu-se în orașul Hanau am Main, unde la început lucrează ca programator, apoi, până la pensionare (2002), ca profesor de franceză și engleză. Călătorește mult în Europa și frecventează diverse cercuri literare, îndeosebi pe cele ale scriitorilor germani emigrați din România (Herta Müller, Horst Samson, Johannes Lippet ș.a.). Face parte din PEN-Clubul german. Primele poezii îi apar în 1963 în „Luceafărul", la rubrica „Poșta redacției", asigurată de Mihu Dragomir, ulterior în „Gazeta literară" și în „România literară", cu prezentări de Geo Dumitrescu. Tot acum începe o corespondență desfășurată peste două decenii cu autorul *Libertății de a trage cu pușca*. Mai scrie la „Tribuna", „Steaua", „Axioma". Debutează editorial cu placheta *Fiul rispitor* (1994) și e inclus în culegeri literare editate la Ploiești. A mai semnat T.N. Vasile.

Trei decenii despart debutul lui **V.** în presa literară de cel editorial. Întârzierea se explică în primul rând prin biografia accidentată a poetului, obligat de împrejurări să-și amâne *sine die* debutul. Câteva poeme (*Fii risipitori*, *Hamlet* ș.a.), publicate în anii care precedă plecarea în Germania, prefigurează însă linii tematice developate în cărțile tipărite după revenirea în viața literară românească. Volumele lui de versuri alcătuiesc un „jurnal de aventuri cotidiene ale emigrantului" (Barbu Cioculescu), iar „personajul" liricii se declară „produsul steril al mai multor limbi și culturi", care „a pierdut totul afară de accent" și care, „născut la răscruce de drumuri", încearcă să transmită starea de încordare și deziluzie ce însoțește o existență aflată într-un veșnic provizorat. *Fiul risipitor* și *Turnul Babel pe Main* (1995) prezintă trăsături ce vor deveni o constantă a poeziei sale. Retorica poemelor este colocvială, discursivitatea lor favorizând receptarea, fără a exclude tensiunea mesajului. Texte ample din *Fiul risipitor* dezvăluie gravitatea rostirii și o înclinație spre filosofare, fiind totodată semnul „ieșirii" din spațiul natal și al migrării către alte meleaguri. *Turnul Babel pe Main* sintetizează poetic dificultățile de adaptare pe care le resimte exilatul. Tragismul trăirii este însă camuflat de o ironie amară, adesea mușcătoare. Registrul ironic și alegoria încearcă să traducă stări sufletești de o tristețe profundă, în care își fac loc crize existențiale. Occidentul, superficial și banal, nu oferă nici o compensație celui plecat de la „gurile Dunării". Conflictul dintre două mentalități ireconciliabile e resimțit dureros: „Noi, care din capul locului nu.../ Voi, care, din păcate, bineînțeles.../ Noi, care-am găsit de cuviință.../ Voi, care n-ați avut de ales...// Noi, care vorbim aceeași limbă vara.../ Voi, care tăceți cu alte cuvinte.../ Voi, care nu vă vindeți țara.../ Noi, care n-avem ce vinde...". Și în *Gegenschauspiel - Spectacol împotrivă* (1996) vocea este a unui sceptic deziluzionat: „Nimic nu e prea nou sub soare,/ poate doar ochii cu care contemplăm dezastrul/ și, poate,/ nici chiar ei" (*Prăbușirea în timp*). Poemele incriminează servitutea, „frica de-un rău și mai mare" (*Bilingv*), simulacrul existenței unor oameni care, „maeștri în arta travestiului", adoptă mereu „sfânta cale de mijloc" (*Scrisoare de acasă*). Următoarele plachete, cu titluri la fel de sugestive ca primele, pun în antiteză realitățile și „fantasmele" din țara de proveniență cu cele din „lumea cealaltă", a exilului. *Carnaval la gurile Dunării și alte fantasme* (1997) aduce în prim-plan un moralist contrariat de stereotipurile în circulație cu privire la tradițiile și realitățile românești. Sarcasmul și umorul se îmbină pentru a evidenția lipsa, la noi, a sentimentului tragic: „La gurile Dunării, chiar tragedia națională/ Virează, când te aștepți mai puțin,/ în veselă serbare câmpenească" (*La iarbă verde*). Poetul acuză etica românilor, bazată pe resemnare și duplicitate, care pot lua forme carnavalești (ghinionul umblă îmbrăcat în noroc, moartea este îmbrăcată în rochie de mireasă). Moralistul ascuns în versurile lui **V.** este un ins incomod, greu de amăgit, al cărui discurs tranșant ia forma unui monolog obsesiv, cu tente de fabulă. În *Fantasme din lumea cealaltă* (2002) același spirit hipercritic se manifestă într-o poezie care vizează din nou tarele lumii occidentale. „Nicăieri și peste tot acasă" (*Ubi bene*), emigrantul constată că „nicăieri nu se înțelege mai bine călăul cu victima/ Ca în străinătate" (*Scrisoare din Offenbach*), peisajul țării adoptive reprezentând „tot un deal și o vale a plângerii..." (*Peisaj căpcăun*).

SCRIERI: *Fiul risipitor*, București, 1994; *Turnul Babel pe Main*, București, 1995; *Gegenschauspiel - Spectacol împotrivă*, ed. bilingvă, tr. Horst Samson, București, 1996; *Carnaval la gurile Dunării și alte fantasme*, postfață Romul Munteanu, București, 1997; *Primul milion și alte fantasme*, București, 2000; *Fantasme din lumea cealaltă*, București, 2002; *Fantasme la gurile Dunării*, București, 2003.

Repere bibliografice: Alex. Ștefănescu, *Un ploieștean grav*, RL, 1995, 7; Roxana Sorescu, *„Turnul Babel pe Main"*, LCF, 1995, 31; Alex. Ștefănescu, *„Carnaval la gurile Dunării și alte fantasme"*, RL, 1998, 16; Barbu Cioculescu, *Un cântăreț al depărtărilor lăuntrice*, LCF, 2001, 4; Ion Roșioru, *Poezia miturilor fundamentale*, CL, 2001, 5; Romul Munteanu, *O viață trăită, o viață visată. Memorii - Jurnale. 1993-2001*, București, 2001, *314-315*; Barbu Cioculescu, *Un liric furios*, RL, 2002, 46; Mihai Cimpoi, *Critice*, II, Craiova, 2002, *133-135*; Vasile, *Poezia*, *289-293*; Irina Petraș, *Cărțile deceniului 10*, Cluj-Napoca, 2003, *103-105*. *A. St., C. H.*

VASILACHE, Vasile (1.VII.1926, Cetireni, j. Ungheni - 7.VII.2008, Chișinău), prozator, eseist și traducător. Este fiul Elisavetei (n. Darie) și al lui Ion Vasilache, țărani. Începe învățătura în satul natal (1932-1938), urmează la Iași Liceul de Aplicație (1938-1944) și, după o perioadă în care funcționează ca învățător la Untești, din 1949 își continuă studiile la Facultatea de Filologie a Institutului Pedagogic „Ion Creangă" din Chișinău, luându-și licența în 1958. Frecventează și cursuri pentru scenariști la Moscova (1962-1964). Profesor la Cetireni, din 1958 e redactor la „Cultura Moldovei", apoi la „Nistru", membru al colegiului și redactor la Studioul Moldova-film (1965-1971), redactor-șef la „Columna" (1993-1995). Colaborează cu articole pe teme didactice la „Moldova socialistă", „Învățătorul Moldovei", „Scânteia leninistă". Debutează

editorial în 1961 cu volumul de proză pentru copii *Trișca* și cu o culegere de publicistică, *Răsărise un soare în vie*. **V.** se va afirma însă ca scriitor cu nuvelele din *Două mere țigance* (1964) și cu romanul-parabolă *Povestea cu cocoșul roșu* (1966), care va avea mai multe ediții. A tradus din Aleksandr Pușkin, romane de Vasili Șukșin și Valentin Rasputin, *Peripețiile bravului soldat Švejk* de Jaroslav Hašek și *Bai Ganiu* al bulgarului Aleko Konstantinov. În 1994 a primit Premiul Național în domeniul literaturii, artei și arhitecturii din Republica Moldova, iar în 2002 Premiul Opera Omnia al Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova.

În cărțile sale **V.** se dovedește un povestitor atent la cele mai subtile nuanțe ale vorbirii și comportamentului unor personaje, născute din buna cunoaștere a psihologiei și mentalității omului simplu. Dincolo de spectacolul banalității zilnice și al limbajului neaoș, se pot citi adevăruri esențiale despre om și despre viață. Exemplul cel mai concludent îl oferă nuvela *Tăcere*, cu un personaj remarcabil, moș Călinaș, cu nenumărate amănunte referitoare la existența omului de la țară în anii războiului și, în final, cu puternica sugestie a îngemănării vieții cu moartea. Această formulă a nuvelisticii lui **V.** s-a consolidat și s-a îmbogățit substanțial în cărțile *Tăcerile casei aceleia* (1970), *Elegie pentru Ana-Maria* (1983; Premiul Uniunii Scriitorilor din RSS Moldovenească), *Mama-mare - profesoară de istorie* (1988). Nuvele ca *Priveghiul mărginașului* și *Negara*, din aceeași familie cu *Tăcere*, au fost ulterior extinse și nuanțate. Proze de amploare epică și de vizibilă adâncime psihologică și socială, precum *Izvodul zilei a patra* și *Elegie pentru Ana-Maria*, dau viață unor scene ingenue din viața satului basarabean, însă purtătoare de semnificații etice, sociale și filosofice. Scrierea cea mai izbutită a lui **V.**, analizată de multe ori în maniere divergente, dar care s-a impus în cele din urmă ca o piesă de rezistență a literaturii basarabene din anii '60, este romanul parabolic *Povestea cu cocoșul roșu*. Scriere semifolclorică, apropiată de tehnica basmului, de o savoare aparte, în care autorul se dovedește un maestru al vorbei în pilde, cu variate și surprinzătoare subînțelesuri, un mânuitor iscusit al carnavalescului, cartea are drept miză apărarea valorilor etice perene. Epica se axează pe o antrenantă dispută în problema frumosului și a utilului, dusă de două personaje - Serafim Ponoară și Anghel Farfurel - aparent diferite, totuși asemănătoare, până la un punct chiar identice, mai întâi prin nume. Istoria cumpărării de către Serafim Ponoară a unui „bou-bouleț", apoi a peripețiilor acestora devine curând un spectacol fabulos, aluziv în mare măsură, om și animal prelungindu-se și consonând într-o paralelă pe care scriitorul nu o deconspiră direct și definitiv. Și între cele două personaje centrale e sugerată o anume consubstanțialitate. Cu toată simpatia manifestată pentru Serafim ca exponent al naivității, **V.** îi prezintă și limitele, după cum cu toată repulsia față de Anghel, exponent al pragmatismului, nu îi ignoră măndria, spiritul de autoapărare. Textul e de un simbolism puternic nu numai prin analogia între destinul animalului și cel al lui Serafim Ponoară, dar și prin sugestia involuției de la zimbrul măreț, mit și simbol în stema țării, până la dobitocul târât de funie de ultimul prost nimerit pe pământul strămbunilor. Parabolă literară în care **V.** exprimă ingenios probleme și adevăruri ale satului basarabean postbelic, romanul exploatează „gama întreagă a comicului: voioșia generală alternează cu intonația discretă a vocii autorului, solemnitatea verbului scade brusc și cade chiar în neutralitate epică, condensarea aforistică își are la polul opus un retorism despletit, farsa înlocuiește dezvăluirea dezacordului adânc dintre esență și aparență" (Mihai Cimpoi). Mulțimea de alegorii și simboluri, limbajul aluziv al protagoniștilor duc, dincolo de intriga construită în esență pe viața într-o gospodărie colectivă, la amplificarea ambiguității. Proza lui **V.**, dominată de o viziune pitoresc carnavalescă, este modernă, conținând semnificații adânci.

SCRIERI: *Trișca*, Chișinău, 1961; *Răsărise un soare în vie*, Chișinău, 1961; *Ale tale două mâni*, Chișinău, 1964; ed. Chișinău, 1993; *Două mere țigance*, Chișinău, 1964; *Povestea cu cocoșul roșu*, Chișinău, 1966; ed. București, 2002; *Tăcerile casei aceleia*, Chișinău, 1970; *Pățaniile celor doi verișori*, Chișinău, 1981; *Elegie pentru Ana-Maria*, pref. Aureliu Busuioc, Chișinău, 1983; *Scrieri alese*, pref. Mihai Cimpoi, Chișinău, 1986; *Mama-mare - profesoară de istorie*, Chișinău, 1988; *Navetista și pădurea*, Chișinău, 1989; *Surâsul lui Vișnu*, Chișinău, 1993. **Traduceri:** M. E. Saltâkov-Șcedrin, *Basme*, pref. trad., Chișinău, 1972; Vasili Șukșin *Pământenii*, Chișinău, 1976; Valentin Rasputin, *Pururea adu-ți aminte. Adio petru Matiora*, Chișinău, 1979.

Repere bibliografice: Haralambie Corbu, *Tact și simț artistic*, „Cultura Moldovei", 1964, 13 august; Mihai Cimpoi, *Disocieri*, Chișinău, 1969, *106-115*; Ion Ciocanu, *Articole și cronici literare*, Chișinău, 1969, *78-90*; Mihail Dolgan, *Marginalii critice*, Chișinău, 1973, *186*; Vasile Coroban, *Romanul moldovenesc contemporan*, Chișinău, 1974, *249-255, 287-288, 304-305, 314-317*; Ion Ciocanu, *Cu fața spre carte*, Chișinău, 1989, *201-206*; Ion Ciocanu, *Dreptul la critică*, Chișinău, 1990, *280-294*; Eliza Botezatu, *„Elegie pentru Ana-Maria"*, „Făclia", 1991, 7 iunie; Ion Mușlea, *Vasile Vasilache sau Râsul carnavalesc*, TR, 1991, 41; Ion Ciocanu, *„Elegie pentru Ana-Maria"*, „Limba română" (Chișinău), 1992, 1; Petru Creția, *O contribuție importantă a prozei moldovenești la cultura națională*, LA, 1992, 26 noiembrie; Bogdan Popescu, *Moș Chirpidin și... Vișnu*, CC, 1994, 1-3; Ion Ciocanu, *Geneza scriitorului* (dialog cu Vasile Vasilache), „Basarabia", 1994, 2-3; Andrei Hropotinschi, *Pastorală cu lebădă*, „Basarabia", 1994, 7-8; Emilian Galaicu-Păun, *„Povestea cu cocoșul roșu" sau Gâlceava lumii cu înțeleptul*, „Basarabia", 1994, 9-10; Ion Ciocanu, *Harul căutării și găsirii de sine*, LA, 1996, 4 iulie; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia, 182-183, passim*; Alexandru Burlacu, *Critica în labirint*, Chișinău, 1997, *81-83*; Mihai Hanganu, *Motivul spectacolului în creația lu Vasile Vasilache*, „Limba română", 1998, 3; Ion Ciocanu, *Literatura română contemporană din Republica Moldova*, Chișinău, 1998, *299-308*; Felicia Cenușă, *Modalități de desconvenționalizare a romanului tradițional în „Povestea cu cocoșul roșu"*, LA, 1999, 4 noiembrie; Ion Ciocanu, *Rigorile și splendorile prozei „rurale". Studiu asupra creației literare a lui Vasile Vasilache*, Chișinău, 2000; Popa, *Ist. lit.*, II, *1195*. *I. C.*

VASILE, protopopul (popa) (1577, Brașov - 25.II.1659, Brașov), cronicar. Fiu al protopopului Mihai, unul din traducătorii *Cărții ce se cheamă Evanghelie cu învățătură*, tipărită de Coresi în 1581, **V.** aparține unei vechi familii de clerici, cărturari și patrioți, traducători, organizatori ai școlii românești, în relații directe cu domnii Țărilor Române. Ultim vlăstar important al

acestei familii, **V.**, preoțit de tânăr, este din 1628 protopop al bisericii „Sf. Nicolae" din Șcheii Brașovului și totodată conducătorul comunității locale. Călătorește la Curtea lui Matei Basarab și a lui Vasile Lupu și veghează neobosit la păstrarea vechii „legi" ortodoxe, care conferea autonomie românilor șcheieni. Ca dascăl și grămătic la școala din Șchei, unde învățase și el, copiază texte religioase, printre care și un manuscris din 1616, păstrat într-un codice brașovean. Între 1628 și 1633 alcătuiește o scurtă cronică a evenimentelor petrecute în Șchei, pornind de la înșiruirea preoților bisericii „Sf. Nicolae", de fapt o cronică a propriei familii. Deși în stil analistic, scrierea are o concepție unitară: lupta pentru păstrarea identității etnice și spirituale a românilor, dezvoltarea Bisericii Ortodoxe ca expresie a puterii și individualității lor. Cronica începe cu anul 1392 (socotit anul de început al istoriei șcheienilor), după care urmează enumerarea preoților și menționarea faptelor importante. Mai amănunțit sunt prezentate perioadele protopopilor Mihai (tatăl lui **V.**) și Constantin (fratele și predecesorul său). Cronica, printre primele redactate în limba română, a fost tradusă în germană în secolul al XVIII-lea, originalul pierzându-se. Retradusă din germană, ea a fost integrată în prima parte din *Istoriia sfintei besereci a Șcheilor Brașovului* a lui Radu Tempea.

SCRIERI: [*Cronica protopopului Vasile*], în Nicolae Sulică, *Înștiințări*, Brașov, 1906, *71–81*; *Cronica protopopului Vasilie din Brașov*, în Lupaș, *Cronicari*, I, *16–22*; *Cronică de popa Vasile. 1392–1633*, ed. bilingvă, în Radu Tempea, *Istoriia sfintei besereci a Șcheilor Brașovului*, îngr. Octavian Șchiau și Livia Bot, introd. Octavian Șchiau, București, 1969, *186–198*.

Repere bibliografice: Ștefan Meteș, *Cronica popei Vasile din Șcheii Brașovului*, „Drum drept", 1913, 3; Nicolae Sulică, *Cronica protopopului Vasile din Brașov*, Cluj, 1943; Vasile Oltean, *Descoperirea unui codice-miscelaneu în limba română*, RL, 1975, 5; Ion-Radu Mircea, *Îndreptări și adăugiri la „descoperirea unui codice-miscelaneu în limba română"*, RL, 1975, 7; *Dicț. lit. 1900, 887*. *C. T.*

VASILE, starețul (1692 - 25.IV.1767, Bisoca, j. Buzău), scriitor religios. Copist de manuscrise slave, organizator al unui *scriptorium*, profund cunoscător al literaturii ascetice și mistice bizantine traduse în limba slavă până în vremea sa, **V.**, originar din „Țara Rusească", este autorul unor scrieri dedicate temei „rugăciunea lui Iisus", alcătuite ca predoslovii la patru autori duhovnicești: Grigorie Sinaitul, Filotei Sinaitul, Isihie Sinaitul și Nil Sorski. În 1715 devine ieromonah la schitul din Dălhăuți, în ținutul Vrancea, apoi egumen. Prin 1730–1733 întemeiază în localitatea buzoiană Bisoca schitul Poiana Mărului, al cărui stareț va fi până la moarte. **V.** este în același timp conducătorul duhovnicesc a încă unsprezece schituri. Personalitatea sa are o însemnătate fundamentală pentru formarea lui Paisie (pe atunci Platon) Velicikovski, pe care îl va îmbrăca în „schima mică" la Sfântul Munte Athos. În 1749, chemat de domnitorul Constantin Mavrocordat la București, **V.** a demonstrat corectitudinea învățăturilor sale despre rugăciunea lui Iisus în fața a trei patriarhi: al Antiohiei, al Alexandriei și al Ierusalimului. Predosloviile în care a vorbit despre această rugăciune au fost redactate în slavonă, dar imediat traduse în română și ulterior recopiate (aproximativ cincizeci și opt de manuscrise). Textul include pasaje cu imagini tipice scrierilor ascetice, păstrându-și încă puterea de convingere: „Când [monahul] sângur de sine, fără socoteală să nădăjduiaște, atunce ca lăstunul să sfăramă și cade cu cădere de mirare"; „Precum sabia cea cu doao ascuțituri ori încotro o vei întoarce taie cu ascuțitul său cele ce să întâmplă, așa lucrează și rugăciunea lui Iisus Hristos"; „Nu [te lua] după basne proaste, adecă temându-te de lupi să nu mergi în pădure". Într-unul din miscelaneele cu texte ascetice în slavonă copiate de **V.**, pagini ce au nu doar o mare valoare spirituală, ci și una literară, a fost inclus și romanul alegoric *Desiderie*, de origine spaniolă, tradus în slavona rusă prin intermediar polon.

Repere bibliografice: Paul Mihail, *Schitul Poiana Mărului. Un centru ortodox cărturăresc*, în *Spiritualitate și istorie la Întorsura Carpaților*, I, coordonator Antonie Plămădeală, Buzău, 1983, *355–384*; Mitropolitul Serafim [Romul Joantă], *Isihasmul. Tradiție și cultură românească*, tr. Iuliana Iordăchescu, București, 1994, *114–128*; Păcurariu, *Dicț. teolog.*, *473–474*; Dario Raccanello, *Rugăciunea lui Iisus în scrierile lui Vasile de la Poiana Mărului*, tr. Maria-Cornelia Oros și Ioan I. Ică jr., Sibiu, 1996; Zamfira Mihail, *Postfață*, în *Desiderie sau Cărare către dragostea lui Dumnezeu*, îngr. Paul Mihail și Zamfira Mihail, pref. Virgil Cândea, București, 2000, *233–271*. *C. V.*

VASILE, Geo (21.VI.1942, București), critic literar și traducător. Este fiul Anei și al lui Gheorghe Vasile, lăcătuș mecanic; prenumele la naștere: Gheorghe. Urmează la București școala generală (1950–1957), Liceul „Nicolae Bălcescu" (1957–1961) și Facultatea de Filologie, secția italiană–română (1961–1967). Lucrează ca profesor la Rovine, Fierbinți, Frăsinet (1967–1971), bibliotecar la Serviciul de schimburi internaționale de la Biblioteca Centrală de Stat din București (1971–1990), redactor la secția culturală a ziarului „Dimineața" (1991), publicist comentator și realizator al paginii culturale la revista „Baricada" (1992–1996). Debutează la „Luceafărul" în 1972, scriind despre poezia și proza lui Cesare Pavese, iar editorial în 1987 cu o traducere din versurile scriitorului italian Mimmo Morina, *Insula regăsită*. E prezent cu traduceri din poezia universală în „Tribuna", „Steaua", „Convorbiri literare", „Tomis" ș.a., iar cu texte de critică, după 1989, în special la „Luceafărul", „Contemporanul" și „România literară". I-au apărut, începând din 2001, mai multe culegeri de critică literară, teatrală sau de artă. În 2000 i se acordă Premiul pentru traduceri al Asociației Scriitorilor din București pentru ediția bilingvă, româno - italiană, Mihai Eminescu, *Luceafărul – Espero*.

Volumul *Pluralul românesc. Cartea cu prețul vieții* (2001), dedicat de **V.** „tuturor celor care au pus mai presus de orice cărți cartea vieții", pleacă de la opere fundamentale ale culturii române și nu numai, creionând personalitatea fiecărui autor. În atenție intră mai ales scriitori, dar și oameni de știință. Emil Cioran, Mircea Eliade, I. D. Sîrbu, Octavian Paler, Dumitru Stăniloae, Ion Barbu, Lucian Blaga, Ion Vinea ș.a. sunt portretizați în funcție de ceea ce comentatorul a intenționat formulând dedicația-moto. În *Pluralul românesc. Premiere de*

teatru și vernisaje în anii '90 (2001), o antologie de publicistică, materialul se organizează în două mari secțiuni: *Spectacole, actori, regizori* și *Artiști, expoziții, traiectorii*. În prima este discutată, de exemplu, viziunea regizorală „elaborată și modernă" a lui Mircea Cornișteanu la spectacolele cu *Avarul* de Molière și *Revizorul* de Gogol ș.a., intrându-se mai mult în detaliile tehnice și de atmosferă decât în analiza pieselor puse în scenă. Tot articole și cronici sunt reunite în volumul *Proza românească între milenii* (2001), un „dicționar de autori" contemporani doar prin ordonarea alfabetică, altfel constituit din comentarii ce beneficiază, așa cum **V.** însuși afirmă, de o „puternică lumină subiectivă, nescutită de penumbra hazardului lecturilor". Articolele pun accentul pe autori de multe ori trecuți cu vederea: Jean Băilești eanu, Petru Maier-Bianu, Irina Egli, Mirela Roznoveanu, Ovidiu Verdeș, Luminița Varlam, Sorin Comorosan, Elena Buznă ș.a. Criticul este interesat mai ales de elementele particulare care pot contribui la întregirea imaginii unui scriitor, nu de prezentarea operei acestuia în ansamblu. Și *Poezia română între milenii* (2002) pleacă de la aceleași principii, în postfața *Autori, direcții și sensuri în poezia de azi* **V.** încercând să explice „cine este și mai ales cine a rămas în poezia de după fundamentala ruptură din anii '80 - '90". Structurate în aceeași manieră ca și în cartea dedicată prozei, articolele cuprinse aici se intitulează *Antologia poeziei române în secolul XX în viziunea și traducerea lui Marco Cugno, Antologia critică a lirismului bucovinean, Antologia poeților bănățeni*, dar au în vedere și pe Constantin Abăluță, Ruxandra Cesereanu, Aura Christi, Ștefan Aug. Doinaș, Marius Ianuș, Dan Laurențiu, Grete Tartler, Matei Vișniec ș.a. Autorul își concentrează atenția asupra scriitorilor pe care îi percepe ca apropiați spiritului său, iar prezentările se axează pe câte un element definitoriu din opera fiecăruia, prin care consideră că poate realiza un „medalion" literar. *Lumea în 80 de cărți* (2003), de data aceasta un „dicționar de literatură străină", cuprinde în fapt cronici despre cărți traduse în românește, fișe de lectură „intenționând să ofere un fel de roman al lumii, așa cum se conturează el în oglinda unor mari prozatori și poeți, de la Dante la Thomas Pynchon, de la Malaparte la Pasolini, la Verissimo, Mishima și Mario Luzi".

SCRIERI: *Pluralul românesc. Cartea cu prețul vieții*, București, 2001; *Pluralul românesc. Premiere de teatru și vernisaje în anii '90*, București, 2001; *Proza românească între milenii. Dicționar de autori*, București, 2001; *Poezia română între milenii. Dicționar de autori*, Cluj-Napoca, 2002; *Lumea în 80 de cărți. Dicționar de literatură străină*, București, 2003. **Traduceri:** Mimmo Morina, *Insula regăsită*, pref. Marin Sorescu, București, 1987, *Argonauții din Strada Telegrafului*, București, 2002; Mihai Eminescu, *Fiore azzurro*, pref. Zoe Dumitrescu-Bușulenga, București, 1989, *Luceafărul - Espero*, postfață Fulvio del Fabbio, București, 2000, *Venere și Madonă - Venere e Madonna*, postfață Fulvio del Fabbio, București, 2003; Ezio Franceschini, *Povești din valea copilăriei*, pref. trad., București, 1993; Luigi Paniccio, *Crucea de aur*, București, 1993; George Bocșa, *În aplauzele uitării - Negli applausi dell'oblìo*, ed. bilingvă, pref. trad., București, 1997; George Bacovia, *Poeme alese - Poemi scelti*, ed. bilingvă, postfața trad., București, 2002; Italo Calvino, *Iubiri dificile*, Iași, 2003, *Palomar*, postfața trad., Iași, 2003.

Repere bibliografice: Cornel Mihai Ionescu, *Lumina ecumenică*, LCF, 1998, 24; Alexandru Balaci, *Soarta (La Fortuna) literară a lui Eminescu în limba italiană*, CNT, 2001, 43; Costi Rogozanu, *Critica insuficientă*, RL, 2002, 2; Maria-Ana Tupan, *Alfabetul postmodernității noastre*, LCF, 2002, 6; Magdalena Leca, *Limbajul eminescian în traduceri germane și italiene*, Iași, 2002, *74-77, 96-104, 108-110, 115-117*; Bogdan Alexandru Stănescu, *Jurnal de lectură-reverența benedictinului*, LCF, 2003, 28. *C. Dt.*

VASILE, Gh.[eorghe] D. (29.V.1930, Lișteava, j. Dolj - 29.VII.1997, București), poet și prozator. Este fiul Mariei (n. Lazăr) și al lui Dumitru Vasile, țărani, și frate cu istoricul literar Marian Vasile. Urmează primele cinci clase în satul natal (1937-1942), Colegiul Militar „Nicolae Filipescu" de la Mănăstirea Dealu (1942-1948), transferându-se pentru ultimii doi ani la Colegiul „Nicolae Bălcescu" din Craiova, unde își va lua bacalaureatul în 1950. Este student, până în 1952, la Facultatea de Filologie a Universității din București, pe care o părăsește pentru Școala de Literatură „M. Eminescu", absolvită în 1954. Revenit la Universitate, obține diploma de licență în 1959. Debutează ca licean în 1949 cu poezii la ziarul craiovean „Înainte", iar editorial în 1967 cu *Ceasul privighetorii*. Colaborează încă din perioada studiilor la publicațiile pentru copii „Luminița", „Cravata roșie", „Scânteia pionierului" - la ultimele două fiind și angajat în redacție (1954-1959, 1959-1961) - și la revista „Tânărul scriitor", care în 1952 îl premiase de două ori ca poet. Ulterior este redactor la editurile Meridiane (1961-1962), Tineretului (1962-1969) și Ion Creangă (1969-1988).

Poetul **V.** a fost urmărit întreaga viață de etichetările din tinerețe: „baladist" și „rapsod". Din această cauză critica a trecut ușor peste lirica de dragoste din volumele de maturitate, *Ochiul fără timp* (1969) și *Teiul fără somn* (1976), relevante pentru fizionomia sa artistică. Într-un ciclu precum *Zbor de solstițiu*, ce pare a fi efigia vocației sale poetice, sentimentul dragostei este înțeles ca „inevitabila dramă a trecerii noastre cosmice" (*A vedea*). Se imaginează rostogoliri de pe stâncile munților în „țipete de vulturi spăimântați", „după un chip oval și-un trup subțire" (*Gol*). Alteori iubirea e pustiitoare, metafora însăși fiind parcă mistuită într-o rotire cosmică. Poetul invocă stelele, dă foc cerului într-o „tragică seară", provocând „un ultim potop și prăpăd" (*Baladă la Steaua Polară*). El are în sânge ritmurile agreste ale baladelor dunărene, iubirile dezlănțuite ale haiducilor și hoților de codru (*Rit*). Formarea lui **V.** în atmosfera Școlii de Literatură și a revistei „Tânărul scriitor" și-a pus însă amprenta asupra talentului său autentic. Tributul plătit a constat atât în poezii comandate de regimul comunist (*Rapsodii pentru Republică*, 1972), cât și în redundanța facilă a versului, mai ales când tonul grav al baladei este înlocuit cu romanța lacrimogenă (*Rapsodie albă, Nelimitare*). Versurile din *Piatră de hotar* (1977) cultivă tot registrul patriotic, susținut de clișeele ideologice ale epocii, transpuse în motive poetice: Carpații, ilegalistul, pacea, trecutul glorios, ostașii, cât și poeții „santinele". Dar **V.** ține să își identifice ascendența în lirica ardeleană („Poeții ardeleni sunt dascălii mei/ [...] Cântecele lor îmi țin, adesea, dor de-acasă"), câteodată sonurile

livrești adăugându-se fibrei sale oltenești. De aici își trag seva și izbutitele versuri pentru cei mici (*Ceasul privighetorii*), unele traduse în 1984 în limba cehă. În 1975 **V.** debutează și ca prozator pentru copii, cu un fel de „amintiri din copilărie", *Pană-Albastră în expediția neterminată*, o carte despre un puști-erou contemporan și viața ca o expediție fără sfârșit, cu vacanțe și peripeții, descoperiri și enigme dezlegate, urmată de *Hărnicel și Lenevici* (1981). Incluse în volumul *Oglinzile apelor și ale nisipurilor* (1985), câteva scurte povestiri despre legendele Jiului și ale Dunării și despre „tainele" acestor ape „potopitoare" îmbină repetitiv spiritul civic în formula simplistă a antinomiilor cu amuzamentul „istoriilor cutezătoare".

SCRIERI: *Ceasul privighetorii*, București, 1967; *Ochiul fără timp*, București, 1969; *Fântâna Goleștilor*, București, 1971; *Rapsodii pentru Republică*, București, 1972; *Licurici pentru pitici*, București, 1975; *Pană-Albastră în expediția neterminată*, Craiova, 1975; *Teiul fără somn*, București, 1976; *Piatră de hotar*, București, 1977; *Hărnicel și Lenevici*, București, 1981; *Oglinzile apelor și ale nisipurilor*, București, 1985. **Traduceri:** *Haiavata, căpetenia Pieilor-Roșii (După legendele Pieilor-Roșii culese de H. W. Longfellow)*, București, 1971.

Repere bibliografice: Nicolae Tăutu, *„Ceasul privighetorii"*, TMS, 1967, 12; Mircea Constantinescu, *„Pană-Albastră în expediția neterminată"*, RL, 1976, 16; *Lit. rom. cont.*, I, 526–527; Cândroveanu, *Lit. rom.*, 220–222; Firan, *Portrete*, II, 321–322. *S. I., A. Ml.*

VASILE, Marian (19.IV.1938, Lișteava, j. Dolj – 17.II.2006, București), teoretician și istoric literar. Este fiul Mariei (n. Lazăr) și al lui Dumitru Vasile, țărani, și frate cu poetul Gh. D. Vasile. Urmează școala generală în comuna natală (1945–1952), Școala Medie nr. 2 din Craiova (1952–1955) și Facultatea de Filologie, secția limba rusă, a Universității din București (1956–1961). După absolvire devine preparator la Catedra de limba și literatura rusă din cadrul Institutului de Limbi Străine, până în 1968. Ulterior, până în 1999 este cercetător la Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu", iar din 2000 conferențiar la Universitatea „Spiru Haret" din București. Obține titlul de doctor în 1999 cu o teză despre Mihail Bahtin, reluată și publicată în 2001 cu titlul *M. Bahtin. Discursul dialogic*. Debutează în 1965 la revista „Ramuri" cu o recenzie și mai scrie la „Contemporanul", „Revue roumaine", „Scânteia tineretului", „Luceafărul", „Revista de istorie și teorie literară", „Jurnalul literar". Totodată participă la realizarea unor volume colective: *Metodologia istoriei și criticii literare* (1969), *Poetică și stilistică* (1973, *Dicționar de termeni literari* (1976), *Etic și estetic* (1979), *Literatura română contemporană* (I, 1980), *Evoluția artei și exigențele receptării* (1985) ș.a.

În studiile sale, multe apărute în periodice de specialitate, **V.** privește sistemul critic ca pe modalitatea cea mai adecvată și expresivă pentru raportul real dintre critică și operă, precum și pentru cel general, dintre subiect și obiect. Discutând relația dintre etic și estetic în opera lui Tudor Vianu, încearcă – în analiza contribuției esteticianului – să clarifice câteva contradicții și să stabilească unele coordonate de înțelegere în epocă a „cazului Vianu". Se afirmă că, de fapt, Tudor Vianu face, prin procesul etic al artei suprarealiste, un rechizitoriu la adresa culturii moderne aflate în „disoluție"; arta modernă îi apare „deficitară" din perspectiva imperativului etic, de unde și întoarcerea sa la clasicism. În studiul *Avangarda literară. Termeni și semnificații* (1972) **V.** precizează specificul termenilor privind „libertatea" ca opusă chiar ideii de rațional, de normalitate (creația în clasicism), anarhia fenomenului avangardist fiind nu doar o lovitură antiburgheză, ci, prin ricoșeu, o negare a oricăror principii și a moralei în artă. Sunt aduse în sprijin teoriile lui Kant sau ale lui Marcel Raymond, sunt folosite manifestele dada și poemele de tinerețe ale lui Tristan Tzara, dar se trece și prin poezia franceză de la Victor Hugo încoace, pentru a se descoperi un perigeu negativ al subiectului abordat. Aceste studii vor fi adunate în volumul *Disocieri în teoria culturii și artei moderne* (1975), în care teoreticianul ambiționează să construiască un sistem moral al valorilor culturale, fără a oferi însă repere convingătoare sub raportul informației, ca și al argumentației, mergând pe aceeași idee uzitată: omul trebuie să aibă ca mod specific de existență individualitatea morală, garantată doar de raționalul etic, până la relevarea eului rațional creator. O carte de maturitate este *Conceptul de originalitate în critica literară românească* (1988), care acoperă o perioadă vastă, de la 1800 și *Țiganiada* lui Ion Budai-Deleanu până după al doilea război mondial. Abordând contribuții și destine controversate (Lucian Blaga, C. Rădulescu-Motru, Mircea Eliade, Mihail Sebastian, V. Voiculescu ș.a.), cercetătorul propune o microistorie a esteticii, filosofiei și criticii literare românești dintr-o perspectivă în care apar, după propria expresie, „viziuni complexe și interpretări nuanțate". Lucrarea este în același timp o încercare de teorie a culturii române moderne și se vrea o replică la lucrările clasice similare, *Spiritul critic în cultura românească* de G. Ibrăileanu și *Istoria civilizației române moderne* de E. Lovinescu. Ca autor al unui roman istoric, *Olteni în cetatea de scaun* (1982), **V.** se oprește la domnia lui Matei Basarab, insistând și asupra personalității lui Udriște Năsturel, și se bazează, în reconstituirea epocii, pe documente, scrisori, cronici etc. A lăsat în manuscris alte două microromane, *O iubire soră cu moartea* (în centru se află dragostea, încheiată tragic, a unui bătrân filosof pentru o tânără femeie) și *La fabrica de nisip*.

SCRIERI: *Avangarda literară. Termeni și semnificații*, București, 1972; *Disocieri în teoria culturii și artei moderne*, București, 1975; *Olteni în cetatea de scaun*, Craiova, 1982; *Conceptul de originalitate în critica literară românească*, București, 1988; *Teoria literaturii*, București, 1995; *Introducere în teoria genurilor literare*, București, 2000; *M. Bahtin. Discursul dialogic*, București, 2001.

Repere bibliografice: Râpeanu, *Interferențe*, 243–245; Ulici, *Prima verba*, II, 222–224; Voicu Bugariu, *Un roman istoric*, LCF, 1982, 16; George Alboiu, *„Conceptul de originalitate în critica literară românească"*, LCF, 1989, 32; Mihai Zamfir, *„Conceptul de originalitate în critica literară românească"*, RL, 1989, 41; Mihai Ungheanu, *„Conceptul de originalitate în critica literară românească"*, LCF, 1989, 44; Liviu Papadima, *„Conceptul de originalitate în critica literară românească"*, LL, 1991; Marian Barbu, *Trăind printre cărți*, I, Petroșani, 2001, 304–306. *A. Ml.*

VASILENCO, Ion (20.I.1926, Pașcani - 13.III.1977, Chișinău), istoric literar și filolog. Este fiul lui Serghei Vasilenco, muncitor. A urmat clasele primare și Gimnaziul CFR la Pașcani (1933-1940), terminat la Chilia, la o școală în limba rusă, și liceul din Ismail (1941-1944). În 1951 a absolvit Facultatea de Istorie și Filologie a Universității de Stat „V. I. Lenin" din Chișinău, continuând cu aspirantura la Institutul de Literatură „Maxim Gorki" al Academiei de Științe din Moscova. Obține titlul de doctor în filologie în 1956 cu lucrarea *Viața și activitatea literară a lui Alecu Russo*. Lucrează în calitate de cercetător la Institutul de Limbă și Literatură al Academiei de Științe din Chișinău. A debutat precoce, în 1936, cu versuri la „Cuvântul liber". În 1943 își încheiase chiar o plachetă, dar cenzura i-a interzis editarea. A mai colaborat la ziarele „Moldova socialistă" și „Țăranul sovietic", la „Cultura Moldovei" ș.a., cicluri de versuri fiindu-i incluse în antologiile colective *Glasuri tinere* și *Moldova tânără*.

Preocupările lui **V.**, îndreptate mai ales către cercetarea scrierilor lui Alecu Russo, s-au concretizat într-o monografie publicată în limba rusă (1967), în studii și articole apărute în presa literară sau în culegeri tematice colective - *Istoria literaturii moldovenești* (I, 1958), *Schiță asupra istoriei literaturii sovietice moldovenești* (1963, în limba rusă), *Din trecutul cultural și literar al poporului moldovenesc* (1969) ș.a. -, dar mai ales în alcătuirea, prima dată la stânga Prutului, a unei ediții consacrate acestuia (*Opere alese*, 1955). A semnat articole referitoare la scriitori basarabeni (Alexie Mateevici, Andrei Lupan, Emilian Bucov, George Meniuc), a scris și despre Costache Conachi, Costache Negruzzi, Mihai Eminescu, Ioan Slavici, Barbu Delavrancea ș.a. Încă din deceniul al șaselea **V.** s-a pronunțat răspicat și constant, dând dovadă de curaj civic și intelectual, în favoarea restabilirii ortografiei tradiționale a limbii române și a reintroducerii alfabetului latin, întemeindu-se pe argumente lingvistice și istorice de necontestat. Articolul *Criza ortografică și căile de lichidare a ei* a fost în mod repetat refuzat de presa din Chișinău, fiind publicat, după o tergiversare de doi ani, în 1957, în revista „Nistru", într-o formă modificată și cu un titlu atenuat, *Să restabilim principiile ortografiei noastre clasice tradiționale*. Represaliile care au urmat i-au ruinat sănătatea, afectată, după tipărirea în 1963, în „Cultura Moldovei", a unei încercări de recuperare a lui C. Stere, și de acuzele vehemente de „naționalism burghez" și „indisciplină". Drept pedeapsă i s-a retras numele de pe pagina de titlu a *Dicționarului rus-moldovenesc*, sub pretextul că este „prea tânăr" ca să figureze ca redactor-responsabil al unei lucrări de asemenea anvergură.

SCRIERI: *Alecu Russo. Jizni i tvorcestvo*, Chișinău, 1967. **Ediții:** Alecu Russo, *Opere alese*, pref. edit., Chișinău, 1955.

Repere bibliografice: P. A. Kovcegov, *O carte despre opera lui Alecu Russo*, „Comunistul Moldovei", 1967, 12; Pavel Zavulan, *„Alecu Russo. Jizni i tvorcestvo"*, RLSL, 1969, 1; Mihai Papuc, *Din arhiva Ion Vasilenco*, LA, 1989, 25 mai; Iulia Mihăileanu, *Un om în vremuri de neomenie*, „Basarabia", 1991, 10; L. Brad, *Ion Vasilenco: 70 de ani de la naștere*, „Mesagerul", 1996, 15 martie; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 274. *V. C.*

VASILESCU, Emil (24.VIII.1938, Ludești, j. Dâmbovița), istoric literar, publicist. Este fiul Nastasiei (n. Diaconescu) și al lui Marin Vasilescu, învățător. Urmează liceul la Găești, absolvit în 1957, și Facultatea de Limba și Literatura Română a Universității din București (1962-1967). Până în 1989 e redactor la „Scânteia", în 1990 trece scurt timp prin redacția ziarului „Adevărul", în același an devenind redactor-șef al revistei „Biblioteca". A debutat în 1963 la „Viața studențească" și a mai colaborat la „Viața românească", „Familia", „Luceafărul", „Ramuri", „Argeș" ș.a.

V. ilustrează cazul istoricului literar acribios, preocupat de realizarea unor monografii temeinice: *Al. Sahia. Dimensiuni și repere* (1979), *Vladimir Streinu* (2002), *Anton Holban* (2002), ca și a unor antologii ale receptării critice, referitoare la Al. Sahia (1976), Lucian Blaga (1981) și Vladimir Streinu (1984). Metoda studiului monografic este cea standard: prezentarea biografiei urmată de analiza operei, ordonată în funcție de nucleele tematice, dar și prin inventarierea genurilor abordate de scriitor. Cartea despre Al. Sahia aspiră să fie un studiu obiectiv, un instrument de lucru util mai ales datorită secțiunii biografice, oferind date mai puțin cunoscute. În analiza operei **V.** lumineză aspecte îndeobște ignorate, selecționând „nucleele constitutive": „realismul vizionar", „grotescul tragic" - tratat în secțiunea cea mai reușită a studiului, unde proza de război este anexată literaturii de tip expresionist - și realismul rural. În altă monografie, *Vladimir Streinu*, demersul interpretativ vizează tot exhaustivitatea. **V.** e atent la prezentarea aspectelor activității criticului (comentator de poezie, proză, critică, polemist, istoric literar etc.), oferă un minuțios inventar descriptiv al aproape tuturor articolelor și volumelor. Comentariul devine pe alocuri redundant, ca în paginile despre publicistică, unde se reiau informații din capitolul dedicat polemistului. În afară de documentarea minuțioasă asupra operei, dar și de ordin biografic, unde sunt consemnate elemente eludate anterior, cum ar fi tinerețea dedicată politicii ca membru al Partidului Național Țărănesc sau episodul detenției, meritul monografiei constă în scoaterea în evidență a profilului critic al autorului. **V.** analizează corect metoda acestuia, insistă asupra „stilului critic" și a poziției lui Vladimir Streinu în disputa tradiție *vs* modernitate. Spre deosebire de mentorul E. Lovinescu, spirit care înclină eminamente spre modernitate, Vladimir Streinu ar fi un modern temperat sau un modern „antimodern". O bună reconstituire a publicisticii perioadei și mai ales a contribuției revistei „Kalende" o reprezintă capitolul unde se analizează polemicile purtate de critic în anii '30.

SCRIERI: *Al. Sahia. Dimensiuni și repere*, București, 1979; *Revista „Biblioteca"*, București, 1998; *Vladimir Streinu*, Târgoviște, 2002; *Anton Holban*, București, 2002. **Antologii:** *Alexandru Sahia interpretat de...*, introd. edit., București, 1976; *Lucian Blaga interpretat de...*, introd. edit., București, 1981; *Vladimir Streinu interpretat de...*, introd. edit., București, 1984.

Repere bibliografice: Ion Dodu Bălan, *O monografie despre un scriitor militant*, RMB, 1979, 10 819; Ioan Adam, *O monografie Alexandru Sahia*, RL, 1979, 35; Mihai Coman, *Hotarele operei*, LCF, 1979, 38; Ioan

Grigorescu, *Alexandru Sahia sau Simfonia neterminată*, CNT, 1979, 49; Voicu Bugariu, *„Al. Sahia"*, „Scânteia", 1980, 30 ianuarie; Dumitru Anghel, *„Vladimir Streinu interpretat de..."*, ARG, 1984, 10; Ștefan Ion Ghilimescu, *O monografie Vladimir Streinu*, „Litere", 2002, 6; C. Stănculescu, *Vladimir Streinu omagiat la centenar de Emil Vasilescu*, RMB, 2002, 3 824; Nicolae Busuioc, *Două remarcabile monografii*, CRC, 2002, 10; Emilian Marcu, *„Vladimir Streinu"*, CL, 2003, 9. *O. S.*

VASILESCU, George (14.XII.1902, Huși - 21.IV.1976, Iași), dramaturg. Este fiul Mariei (n. Cireș) și al lui Grigore Vasilescu, felcer. Urmează cursurile primare și secundare în localitatea natală, absolvind în 1921. Înscris la Școala Militară din Sibiu, o termină în 1924, ca sublocotenent de infanterie, ulterior făcând carieră militară. Mai târziu, în perioada 1933–1937, frecventează Facultatea de Drept a Universității din Iași. În 1941 este rănit pe Frontul de Răsărit, după care va lupta pe Frontul de Vest. Avansat la gradul de maior, primește Ordinul Steaua României cu Spade în grad de Cavaler și Ordinul Coroana României cu Spade în grad de Cavaler cu panglică de Virtutea Militară. După război profesează avocatura la Iași. Debutul literar se produce în 1934 la „Realitatea ilustrată", cu poezii traduse din limba franceză. Colaborează sporadic cu versuri la „Convorbiri literare", „Gluma" ș.a., folosind și pseudonimul Ragastens, însă, încurajat de prietenii din boema literară ieșeană (Sandu Teleajen, Aurel Leon, George Lesnea, George Mărgărit ș.a.), dar mai cu seamă de Mihai Codreanu, mentorul său, dă curs talentului de dramaturg, realizând adaptări pline de har, în special după poveștile lui Ion Creangă.

În 1953 are loc la Teatrul Național din Iași premiera piesei *Ochiul babei*, comedie în versuri realizată după *Soacra cu trei nurori* de Ion Creangă. **V.** nu s-a rezumat la o simplă prelucrare a poveștii, ci a reușit să dea consistență dramatică textului, utilizând și experiența sa de viață, copil și adolescent provenit dintr-un mediu rural situat în împrejurimile orașului Huși, comparabil cu acela humulești. Piesa se remarcă prin ritmul alert al replicilor, prin umor și prin limbajul colorat cu regionalisme, care conferă savoare întregii desfășurări dramatice. Nota „locală" prezentă în dialogul personajelor nu a constituit un impediment în receptarea de către actori și spectatori a farmecului și vitalității textului, acesta fiind montat pe scenele mai multor teatre din țară, la București, Arad, Pitești, Brăila, Reșița, Cluj, Oradea ș.a. **V.** mai compune dramatizări după alte scrieri ale lui Creangă: *Harap Alb* („Iașul literar", 1954), *Stan Pățitul* (jucată în anii '60) ș.a., după cum prelucrează pentru scenă și *Neamul Șoimăreștilor* de Mihail Sadoveanu.

SCRIERI: *Ochiul babei*, București, 1954; *Stan Pățitul*, în *Dramaturgi ieșeni contemporani*, îngr. și pref. Ion Nuță, Iași, 1970, 3–63.

Repere bibliografice: George Mărgărit, *„Ochiul babei" pe scena Teatrului Național din Iași*, „Iașul nou", 1953, 2; N. Barbu, *Dramatizări după Ion Creangă*, CRC, 1966, 36; N. Barbu, *Condiția dramatizărilor („Stan Pățitul" de George Vasilescu după Ion Creangă)*, TR, 1967, 52; Leon, *Umbre*, IV, 272–279; Sorina Bălănescu, *Un dramaturg uitat: George Vasilescu*, „Timpul", 1992, aprilie; Maftei, *Personalități*, VII, 319–321; Busuioc, *Scriitori ieșeni* (2002), 431–432. *O. I.*

VASILESCU, Horia (6.VII.1940, Caransebeș), prozator și traducător. Este fiul Elenei și al lui Constantin Vasilescu, avocat. După studii de drept, încheiate la Universitatea din Cluj în 1967, urmează un stagiu postuniversitar la Torino (1967–1968). Cercetător la filiala din Cluj a Academiei Române, este apoi redactor la „Jurnal" (1978–1981), o publicație din Caransebeș. A debutat în 1961 la „Luceafărul" cu nuvela *O picătură de soare*, iar editorial în 1967 cu volumul de proză *Zidul*. Mai e prezent în „Scrisul bănățean", „Orizont", „Tribuna", în presa locală din Caransebeș și Cluj.

În povestirile din *Zidul* **V.** adaptează tipologia „sucitului" la mediul muncitoresc, îmbinând proza cu tematică industrială cu una vag psihologizantă. Situația epică repetată în majoritatea scrierilor este următoarea: „sucitul" (aici un muncitor atipic) are o primă tresărire a conștiinței, o primă intuiție a unor emoții puternice, dar independente într-o oarecare măsură de sine, în momentul îndrăgostirii (*O picătură de soare*). De regulă, personajele par somnolente, blocate într-o stare de inerție în care sentimentele, trăirile se dezvoltă ca un *underground* psihic luat în stăpânire treptat, iar emoțiile se repercutează treptat și sunt trăite cu încetinitorul. Vocația „anonimatului", pe care Marian Popa o considera caracteristică pentru situațiile din prozele lui **V.**, se află în legătură cu această predilecție pentru abulia psihică, definitorie pentru personaje și care impune narațiunii un ritm lent de evoluție. Izbutită este proza titulară, ce urmărește etapele destrămării unei căsnicii și consecințele asupra protagonistului. Povestirea *Piatra lui Pan*, lipsită de coagulare epică (finalul sugrumă dezvoltarea intrigii și o reduce la un posibil fragment de nuvelă), se detașează totuși printr-o ingenioasă surprindere a atmosferei tensionate din timpul războiului. *Verigile* (1971), roman ratat, pare că îi ghilotinează lui **V.** cariera de prozator și îl îndreaptă exclusiv spre traduceri. Deși nivelul construcției epice este destul de atent strunit, deficitul scrierii, care își propune să valorifice banalitatea faptului cotidian, constă în tratarea plată a unui subiect generos, acela al devenirii unor tineri. Aceștia pendulează unii în jurul altora, cuplurile se fac și se desfac, cineva dorește să devină scriitor (autoreferențialitate folosită cu stângăcie), o tânără e actriță etc. Deși autorul nu a mizat pe această încadrare a scrierii sale, *Verigile* nu s-ar defini nici ca roman *de gare*, lipsindu-i antrenul epic și abilitatea livrării elementului senzațional.

SCRIERI: *Zidul*, București, 1967; *Verigile*, București, 1971. **Traduceri:** Claude Bernard, *Caiet de note (1850–1860)*, îngr. Mirko Drazen Grmek, prefață Robert Courrier, introd. Gheorghe Brătescu, București, 1969; Henry Mauclair, *Secretul lui Watteau*, București, 1970; Alexandre Dumas, *Războiul femeilor*, Cluj, 1972, *Robin Hood*, București, 1974, *Cezar*, Cluj-Napoca, 1975; René Floriot, *Adevărul se ține-ntr-un fir*, București, 1973; Robert Genaille, *Enciclopedia picturii flamande și olandeze*, București, 1975 (în colaborare cu Caius Frențescu); Jules Verne, *Țara blănurilor*, Iași, 1975.

Repere bibliografice: Marian Popa, *À propos de...*, LCF, 1967, 43; George Suru, *„Zidul"*, O, 1968, 2; Dorin Tudoran, *„Zidul"*, AFT, 1968, 26; Sorin Titel, *„Verigile"*, RL, 1971, 40; Cornel Ungureanu, *„Verigile"*,

O, 1971, 11; Popa, *Dicț. lit.* (1977), *595;* Aquilina Birăescu, Diana Zărie, *Scriitori și lingviști timișoreni (1945–1999)*, Timișoara, 2000, *232.* *O. S.*

VASILESCU, Lucian (23.X.1958, Ploiești), poet și gazetar. Este fiul Emiliei (n. Tacu) și al lui Vasile Vasilescu, economist. În orașul natal a absolvit Liceul „Mihai Viteazul" (1977) și Facultatea de Tehnologia Chimizării Țițeiului și Petrochimiei din cadrul Institutului de Petrol și Gaze (1983). Lucrează ca inginer la Borzești și Ploiești, apoi ca inspector pentru Prahova în Ministerul Aprovizionării Tehnico-Materiale și Controlul Gestiunilor Fixe, până în 1989. După această dată este secretar de redacție la „Luceafărul", ziarist la „Cotidianul", „Evenimentul zilei", „Ziua", expert în relații publice la Consiliul Național al Audiovizualului, secretar general de redacție la revista „Cartea", editată de Fundația Nemira, din 1997 muzeograf la Muzeul Literaturii Române din București, redactor-șef la revistele „Câinele meu" (1998–2001) și „Descoperă" (2003). Ca poet, a debutat în 1988 la „Amfiteatru", iar editorial cu placheta *Evenimentul zilei - un poem văzut de Lucian Vasilescu*, apărută în 1995 și distinsă cu Premiul Asociației Scriitorilor din București. A mai publicat în „Luceafărul", „Suplimentul literar-artistic al «Tineretului liber»", „Dreptatea literară", „Contrapunct", „Arc", „Nouăzeci", „Contemporanul - Ideea europeană", „Literatorul", „Poesis", „artPanorama", „Vatra", „Playboy".

În *Evenimentul zilei*, carte care parazitează și recontextualizează poetic materia „trivială" din ziarul cu același nume, poate fi văzut un gest de marketing și frondă tipic pentru generația '90, dar și o formă de dezafectare a unui real agresiv, prin preluarea și depășirea lui în poezie. Volumele ulterioare ale lui **V.**, *Ingineria poemului de dragoste* (1996) și *Sanatoriul de boli discrete* (1996), păstrează din real doar un ecou înfundat: „ce-ai să te faci atunci cu realitatea asta imediată" sună un vers. Zona de manevră e acum eul psihic, care efectuează diverse exerciții de gimnastică deviantă sau delirantă: „ah sufereau pentru mine până ce mă umpleau de o mireasmă vâscoasă / infirmiere albe severe mă goleau în chiuvetă plecau să se schimbe / să-mi joace un vis uneori de amor dimineața mașiniștii puneau / alt decor cu un soare proaspăt vopsit cu intrarea noastră în mare / ca o catastrofă ecologică pe un fond muzical adecvat până la / primul post de control unde eram lăsat să trec după o sumară / criză după ce voi fi lins tot nisipul de pe statuia / găsită în zori" (*Vacanța unui acrobat*). Maniera poate fi aproximată imaginând un Ion Minulescu încetinit și dezarticulat psihic prin G. Bacovia. Vivacitatea care se trezește la răstimpuri, inclusiv cu incisivități ironice, coexistă cu o dispoziție apatică, în scenarii care pot fi complexe și elaborate. În *Sanatoriul de boli discrete* dispunerea grafică a poemelor optează pe pagini întregi pentru proză; coșmarurile, recuzita sistematică de spital psihiatric și atmosfera opresivă capătă astfel un aer epic, în contrast cu disfuncția lor narativă. *Spirt. Muzeul întâmplărilor de ceară* (2000) e cartea cea mai bună a lui **V.** Aici timbrul devine nu atât grav, cât insidios, iar retorica e perorativă și metafizică cu iz familiar și bisericesc, ca la Tudor Arghezi. Emoția e mai directă, mai simplă și mai eficientă decât anterior. Formula poate fi descrisă ca un baladesc vizionar care atinge temele mari parcă din greșeală, dar o face personal și focalizat: „M-a așezat acum o mulțime de vreme în trupul ăsta / și mi-a spus să stau liniștit. Că-i ceva trecător. C-o să fie / mai bine. Am crezut și-am rămas. Ca să nu-l supăr,/ te-am alungat și pe tine. Vreme trece, vreme vine. / Privesc împrejur cu luare-aminte: mucava. / Doar ici-colo, cuvinte. Dar și lor le-a spus tot la fel: / să stea așa liniștite, c-o să vină cineva să le ia. / Vreme trece, vreme vine. Le-a uitat și pe ele laolaltă / cu mine. Așteptăm în tăcere. Literă lângă literă și carne / pe os. Fără speranță, frumos" (*Spirt. Patologia speranței*). Aerul depresiv a devenit reflexiv și cercul lui, acum mai larg, include ceva care seamănă cu condiția umană.

SCRIERI: *Sisteme de supraviețuire* (în colaborare cu Florin Toma), București, 1992; *Evenimentul zilei - un poem văzut de Lucian Vasilescu*, București, 1995; *Ingineria poemului de dragoste*, București, 1996; *Sanatoriul de boli discrete*, București, 1996; *Spirt. Muzeul întâmplărilor de ceară*, București, 2000.

Repere bibliografice: Alexandru Condeescu, *Textul și sexul*, ALA, 1996, 306; Dan Silviu Boerescu, *Cântecul de dragoste al politehnocantropului*, LCF, 1996, 31; Munteanu, *Jurnal*, VII, *257–262;* Cistelecan, *Top ten, 79–81;* Octavian Soviany, *Textualism, postmodernism, apocaliptic*, Constanța, 2000, *176-182;* Lefter, *Scriit. rom. '80–'90*, III, *265–267;* Vasile, *Poezia, 293–296.* *M. I.*

VASILESCU, Mircea (19.VII.1960, Ploiești), critic și istoric literar, gazetar. Este fiul Ecaterinei (n. Mucenic) și al lui Zamfir Vasilescu, fotograf. A urmat la Ploiești Liceul de Filologie-Istorie „C. Dobrogeanu-Gherea", absolvit în 1979, apoi Facultatea de Limba și Literatura Română a Universității din București (1979–1984). Obține titlul de doctor în litere cu teza *Formarea sistemului de receptare în literatura română veche* (1999), tipărită cu titlul *„Iubite cetitoriule...". Lectură, public și comunicare în cultura română veche* (2001). Profesor la Breaza (1984–1987), cercetător la Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu" din București (1988–1991), ulterior intră în învățământul universitar ca asistent la Facultatea de Litere. Funcționează și ca lector de limba română la Universitatea „La Sapienza" din Roma (1994–1997), e bursier și lector la Universitatea din Antwerpen (2000), bursier al New Europe College (2000–2001). Redactor-șef adjunct (1993–1994), redactor-șef (din 1998) la revista „Dilema", este între timp redactor-șef al Editurii Fundației Culturale Române (1997–1998). A debutat în 1982 la „Revista de istorie și teorie literară" și editorial în 1987 cu o antologie a receptării critice referitoare la Șerban Cioculescu. Mai colaborează la „Limbă și literatură", „Caiete critice", „România literară", „Memoriile secției de filologie și literatură", „Synthesis", „Transilvania", „Lettre internationale", „Contrapunct", „Arc", „Orizont", „Familia", „Cronica", „22", „Romania orientale" (Roma), la revista online „Respiro", la Radio România Cultural și la Europa Liberă.

În *„Iubitule cetitoriule...". Lectură, public și comunicare în cultura română veche*, lucrare înscrisă în deschiderea operată de estetica receptării și de recuperarea de tip mentalist, **V.** propune o analiză a practicilor de lectură din cultura veche

(sprijinindu-se ca sursă documentară principală pe ceea ce Paul Cornea numește „texte de escortă" - predoslovii, dedicații, notele de la finalul manuscriselor etc.), precum și o investigare a felului în care „Autorul își proiectează și își formează o idee de Cititor". În fapt, analiza practicilor de lectură și a relației autor-cititor este stratificată, pe **V.** interesându-l nu numai circumscrierea celor doi termeni în contextul sociocultural al perioadei, ci și o metaestetică a receptării, ca în capitolul unde inventariază bibliografia critică românească despre subiect. Ideea de bază a studiului ar fi aceea că în cultura română veche cei doi protagoniști - al scrisului și al lecturii - au echivalări atipice. Spre exemplu, în ipostaza „scriitorului" este descoperit fie un derutant „nimeni", fie un discret „copist" (cu un rol polivalent), fie un „autor"-pedagog, ce își aproximează, iar în cele din urmă își recunoaște „iubitul cetitoriu", dar la care se raportează cu un soi de stăruință didactică, livrându-i un „decalog al lecturii" și „condiționându-i" libertatea. Interesant este și capitolul consacrat unuia din codurile culturale ale literaturii vechi, și anume cvasiobligativitatea intermedierii orale a „practicilor scrisului și a experimentelor de lectură". Pentru traseul lui **V.**, cartea *„Iubite cetitoriule..."* funcționează și ca linie de demarcație între domenii - critică și istorie literară/publicistică. Anterior alcătuise și prefațase antologia *Șerban Cioculescu*, însoțită de un bogat aparat critic (cronologia vieții și a operei, bibliografia selectivă a scrierilor proprii și a referințelor critice) și editase împreună cu Dorli Blaga romanul postum al lui Lucian Blaga, *Luntrea lui Caron* (1990). Merită menționat și un articol al său despre Urmuz („Revista de istorie și teorie literară", 1988), cu o abordare mai puțin obișnuită a *Paginilor bizare*, relevând în spatele prozatorului avangardist un creator realist sau un neoromantic. Odată cu *Mass-comedia. Situații și moravuri ale presei de tranziție* (2001) prinde contur jurnalistica lui **V.** Nucleul volumului poate fi socotit articolul *„Noi" și „ei", cu presa la mijloc*, care exploatează o temă predilectă: analiza formelor de camuflare a contextului identitar specific românității. Din aceste texte se poate observa - și în acest punct apar și liniile de legătură cu primul segment al activității lui **V.** - că publicistica este mediată de două grile livrești, dintre care cea caragialeană (concretizată și în titlurile secțiunilor volumului) este evidentă. A doua ar putea fi presa interbelică, preocupată de mulajul propriei identități, entuziast apreciată de comentator.

SCRIERI: *„Iubite cetitoriule...". Lectură, public și comunicare în cultura română veche*, București, 2001; *Mass-comedia. Situații și moravuri ale presei de tranziție*, București, 2001; *Intelectualul român față cu inacțiunea. În jurul unei scrisori de G. M. Tamaș*, București, 2002. **Ediții, antologii:** *Șerban Cioculescu*, introd. edit., București, 1987; Lucian Blaga, *Luntrea lui Caron*, postfața edit., București, 1990 (în colaborare cu Dorli Blaga); *Cercetarea literară azi. Studii în onoarea profesorului Paul Cornea*, București, 2000 (coordonator, în colaborare cu Liviu Papadima).

Repere bibliografice: Eugen Simion, *Stilul obiectivității*, RL, 1987, 32; Val Condurache, *Cartea de debut. Biblioteca critică*, CL, 1988, 4; Cornel Moraru, *Lucian Blaga romancier*, F, 1991, 3; Lefter, *Scriit. rom. '80-'90*, III, *267-269*; Catrinel Popa, *Cititori și cititoare*, RL, 2002, 5; Svetlana Cârstean, *O societate și o cultură pe măsura ei*, OC, 2002, 113; Ion Bogdan Lefter, *Dubla (sau multipla) specializare a lui Mircea Vasilescu*, OC, 2002, 126; Al. Călinescu, *Gazetărie superioară*, ATN, 2002, 3; Cătălina Constantin, *Chipul țării în tranziție*, RL, 2003, 35. *O. S.*

VASILESCU, Stelian (18.XII.1927, Alexandria - 25.XII.2003, Oradea), publicist, dramaturg și folclorist. Este fiul Elenei (n. Banu) și al lui Mihai Vasilescu, funcționar. Începe clasele primare la Alexandria (1933-1934), apoi, familia mutându-se frecvent, își continuă învățătura la Lunca Mureșului, Turda, Caracal, Buftea, Beiuș, Șimleu Silvaniei și Salonta, obținând bacalaureatul în 1947 la Oradea. Urmează un an (1948-1949) Facultatea de Drept din Cluj, după care trece la Facultatea de Filologie, secția română-istorie, a Universității din București. Se stabilește la Oradea, unde este redactor la ziarul „Crișana" (1949-1953), instructor cultural (1953-1956), secretar literar la Teatrul de Stat (1956-1965), secretar general de redacție (1965-1973) și responsabil de rubrică (1973-1988) la revista „Familia". Este inițiator și redactor-șef la săptămânalul „Bihorul" (1990-1994) și la „Țara Crișurilor" (1990-1991), membru fondator și secretar general de redacție al lunarului „Cetatea Bihariei" (din 1992), membru fondator și redactor la ziarul „Vestul românesc" (din 1995) și la Editura „Iosif Vulcan" (din 1995). Un timp a fost în conducerea secției de critică a Asociației Oamenilor de Teatru și Muzică și secretar al filialei Bihor a aceleiași asociații. Debutează în 1948 la ziarul „Lupta Ardealului" din Cluj cu o cronică de film, iar editorial în 1970 cu monografia etnofolclorică *Nunta în Bihor*. Mai e prezent în „Tribuna", „Ateneu", „Contemporanul", „Cronica sătmăreană", „Orizont", „Ramuri", „România literară", uneori iscălind cu pseudonimele Cactus, Cornel Banu, Stelian Banu, Cristian Oană, Ion Păduraru, V. Stelian și Cornel Barbăneagră. I s-a decernat Premiul de publicistică „Alexandru Andrițoiu" (1998).

Considerându-se în primul rând publicist, **V.** s-a aplecat asupra istoriei și tradițiilor culturii bihorene în lucrări precum *Calvarul Bihorului (noiembrie 1918-aprilie 1919)* (1994), *50 de ani printre scriitori și artiști* (I, 2000) - contribuție la „o posibilă istorie a culturii bihorene" - și *Oameni din Bihor. 1940-2000. Dicționar sentimental* (I, 2002). Proiectat în două sau trei volume, dicționarul își împarte materia în șase capitole (*Academicieni, Biserica română din Bihor, Bihoreni, membri ai unor academii de profil, Literatură - filologie - lingvistică, Publicistica, Cultura populară*), înlocuind astfel tiparul alfabetic de organizare a materiei într-o lucrare lexicografică cu cel pe domenii. Modalitatea de tratare a personalităților incluse în sumar suferă totuși de lipsă de măsură, de spirit partizan și de inegalități de abordare. Așa se explică de ce articolul consacrat sieși se dezvoltă pe un număr de coloane în exces, luând un aspect pronunțat autobiografic și de răfuială cu unii contestatari ai săi, iar altul, de pildă cel despre Gheorghe Grigurcu, conține numai date biografice sumare, nu menționează nici o lucrare, examinarea propriu-zisă a magistraturii critice exercitate de acesta peste trei decenii reducându-se la concluzia că „va rămâne ca demolatorul nr. 1 al marilor scriitori din perioada 1960-2000". Volumul *Publiciști precursori ai Marii Uniri* (1988) însumează studii și documente despre George Barițiu, Vincențiu Babeș, Valeriu Branișteu, Ioan

Bechnitz, Iulian Grozescu, Pavel Rotariu, Octavian Goga, Onisifor Ghibu, Sever Bocu și Gh. Tulbure. *Bălcescu, sol de pace* (1978), *Iancu, moțul din Apuseni* (1998) și *Eminescu, student la Viena* (2000) sunt piese de teatru-document. În ultima, unde apar ca personaje Mihai Eminescu, Ioniță Bumbac, Chibici Râvneanu, Ioan Bechnitz, Ioan Slavici, Alexandru Ioan Cuza, Veronica Micle și autorul însuși în rol de comentator, protagonistul apare ca luptător pentru unitatea culturală a românilor. *Cred în teatru* (1975) reunește douăsprezece convorbiri cu dramaturgi (D. R. Popescu, Al. Mirodan), regizori (Marietta Sadova, Ion Olteanu, Valeriu Moisescu, Mihai Dimiu), actori (Ion Lucian, Fory Etterle, Ion Marinescu, Dorel Urlățeanu) și teatrologi (Valentin Silvestru, Horia Deleanu). *Nunta în Bihor* este o monografie clădită pe documente autentice, surprinzând cu pregnanță tipul de manifestări din subzonele folclorice Vașcău și Beiuș.

SCRIERI: *Nunta în Bihor*, Oradea, 1970; *„Familia". Indice bibliografic* (în colaborare cu Fl. Curteanu și Al. Magereanu), Oradea, 1971; *Cred în teatru*, Timișoara, 1975; *Bălcescu, sol de pace*, București, 1978; *Publiciști precursori ai Marii Uniri*, Timișoara, 1988; *Calvarul Bihorului (noiembrie 1918 - aprilie 1919)*, Oradea, 1994; *Iancu, moțul din Apuseni*, Oradea, 1998; *50 de ani printre scriitori și artiști*, I, Oradea, 2000; *Eminescu, student la Viena*, Oradea, 2000; *Oameni din Bihor. 1940–2000. Dicționar sentimental*, I, Oradea, 2002. **Ediții:** *„Familia". Corespondențe de la Plevna*, introd. Viorel Faur, Timișoara, 1977; Teodor Neș, *A doua carte despre oameni din Bihor*, pref. edit., introd. Ioan Chira, Oradea, 1979; Iosif Vulcan, *Publicistica*, pref. edit., Timișoara, 1983; Onisifor Ghibu, *Un plan secret al guvernului unguresc din 1907 privitor la maghiarizarea românilor din Transilvania (Cartea neagră de la Budapesta)*, pref. Teodor Maghiar, Oradea, 2000.

Repere bibliografice: Ionuț Niculescu, *„Eminescu, student la Viena"*, TTR, 1975, 3; Cocora, *Privitor*, II, *194–195;* Ionuț Niculescu, *„Iancu, Domnul moților"*, TTR, 1978, 10; Miron Blaga, *„În panteonul celor mai vrednici bărbați ai neamului"*, F, 1983, 19; Traian Ștef, *Iosif Vulcan, „Publicistica"*, ATN, 1985, 9; Costin Tuchilă, *Portretul unui umanist*, LCF, 1986, 51; Nae Antonescu, *„Publiciști precursori ai Marii Uniri"*, F, 1989, 1; Aurel Turcuș, *În slujba idealului național*, O, 1989, 16; Ion Bulei, *Împotriva uitării*, VST, 1989, 23; Nicolae Georgescu, *Presa în slujba Unirii*, LCF, 1989, 50; Ion Al. Stănescu, *Dicționar al oamenilor de cultură, artă și știință din județul Teleorman*, Pitești, 1993, *165–166;* Cristea, *Teleorman, 707–709;* Datcu, *Dict. etnolog*, II, *268.* *I. D.*

VASILIU, Adrian (31.III.1952, București), poet. Este fiul Elenei (n. Păltineanu) și al lui Teodor Vasiliu, jurist. Va absolvi la București Liceul „Mihai Viteazul" (1971) și tot aici va urma în paralel Facultatea de Drept și pe cea de Matematică, luându-și licențele în 1975 și în 1976. Face carieră juridică în calitate de judecător (1975–1980) și avocat (din 1980), prodecan al Baroului București (1993–1995). Colaborează la revista „Tribuna".

Volumul de debut al lui **V.**, *Drumul și timpul* (1979), e conceput ca o inițiere poetică inversă, pornind de la lirica sofisticată, abstractă, modernistă, spre a ajunge la simplitatea versului în ritm popular. Cele patru secvențe ale cărții (*Însemnele, Sonetele, Sentimentele, Baladele*) se caracterizează prin luciditate și rigoare, cu trimiteri transparente la Ion Barbu: „Aleph vibrând, / Pol criptic, în fapt inexistând/ Îl afli teoretic, postulând" (*Modul barbian*), dublate de muzicalitatea preluată direct din cântecul folcloric: „Auzit-ați de un Vlad/ Dus de mic la Țarigrad/ Să deprindă din Coran/ Suflet rău de otoman?" (*Balada Vladului*). Tonul și tematica se diversifică în următoarele plachete, *În punctul de criză* (1981) și *Sonete euclidiene* (1983), sobrietatea fiind nuanțată de lirism și melancolie. Deși se consideră „robul rațiunii", **V.** practică și un discurs în care sensibilitatea pesimistă (bacoviană) străpunge abstractul haos barbian (*Remușcare, Debusolare, Chemări de toamnă, Melancolie*). Țintind să fie poet al „adevărului crud" și al „ultimei crize", pentru care întregul univers e o idee, el se simte atins de morbul îndoielii, al zădărniciei și, ca un „zeu frustrat", se retrage din „orașul atomic"; îndrăgostit de „semn" și de „ore", nu va putea niciodată defini limita iubirii, între realitate și vis. „Personaje" ca Pitagora, Euclid, Socrate, Homer, Borges, Kant, prezente în versuri, accentuează livrescul textelor. Departe de formulele poetice la modă, **V.** cultivă un discurs sobru și un limbaj rafinat, rămânând fidel maeștrilor interbelici.

SCRIERI: *Drumul și timpul*, București, 1979; *În punctul de criză*, București, 1981; *Sonete euclidiene*, București, 1983.

Repere bibliografice: Laurențiu Ulici, *Efortul poetic*, RL, 1979, 22; Mircea Mihăieș *„În punctul de criză"*, O, 1982, 2; Toma Grigore, *„Sonete euclidiene"*, R, 1984, 7; Iulian Costandache, *„Sonete euclidiene"*, ST, 1984, 10; Z. Dinulescu, *„Sonete euclidiene"*, TMS, 1984, 10. *L.Cr.*

VASILIU, Aurel (19.VI.1899, Huși- 27.IV.1976, Cluj-Napoca), poet, prozator și istoric literar. Este fiul Ruxandrei și al lui Constantin Vasiliu, preot. Urmează cursurile primare și secundare la Huși, apoi Facultatea de Litere din Iași. Își va construi o solidă carieră pedagogică prin ocuparea unor catedre de limba și literatura română la Liceul „Aron Pumnul", Liceul Militar „Marele Voievod Mihai" și Liceul nr. 4 din Cernăuți, unde va fi și director. Între 1945 și 1949 predă la Liceul „Gh. Lazăr" din Sibiu și i se încredințează, din nou, funcția de director, iar între 1953 și 1958 își continuă activitatea la Liceul nr. 3 în același oraș. A fost membru al Societății Scriitorilor Bucovineni, al Institutului de Literatură de pe lângă Universitatea din Cernăuți și al Societății de Științe Istorice, Filologice și Folclor, filiala Sibiu. A colaborat la „Liberalul" (Buzău), „Limba română", „Junimea literară", „Glasul Bucovinei", „Cuget clar", „Făt-Frumos", „Jurnalul" (Craiova), „Revista Societății «Tinerimea Română»", „Sfarmă-Piatră", „Bucovina literară", „Revista Bucovinei", „Preocupări literare", „Țara" (Sibiu), „Cronicar" (Cernăuți), „Transilvania", „Foaia poporului" (Sibiu) ș.a.

Peisajul literar al anului 1937 înregistrează și *Cartea sonetelor*, plachetă lui **V.** Alegerea poeziei cu formă fixă și a unui pseudonim, Aurel V. Sânger, denotă timiditatea autorului, care, ținând seama de reacțiile critice condescendente, lasă să treacă ceva timp până la apariția cărții următoare, *Melopei* (1943), însă voința de originalitate care îl animă nu duce la un salt valoric. Invocând „nufărul încărcat de stele și vis-Eminescu" (poet pentru care nutrește o necon-

diționată venerație), „condurii albi ai primăverii", „zalele de azur", „vasta veșnicie" și alte asemenea imagini deloc percutante, autorului îi lipsește cu desăvârșire emoția, astfel că admirația pentru natură nu trezește în sufletul cititorului nici un fior. Măsuratul **V.** trece lin la următoarea experiență literară, acum în spațiul prozei, sursele de inspirație ale povestirilor din volumul *Dragoste și moarte* (1944) fiind recuperate biografic, vag sadovenian, din mediul provincial (*Dragoste și moarte, Idol năruit*), din universul rural, cu dramele feciorilor-victime ale războiului (*Măriuța*), sau din vremea copilăriei „amenințate" de prima zi de școală (*Robinson*). Inedită ca tematică, povestirea *Pan Lazăr* creionează portretul unui Quasimodo român, lipsit de prezența luminoasă a vreunei Esmeralde, cu existența înecată în aburii alcoolului. Autorul știe să dea viață personajelor, deține mecanismul construirii unei proze de mai mare întindere, dar nu adâncește investigația psihologică. Decorul, redus la minimum, joacă un rol secundar, textele trădând mai mult apetență pentru narațiunea în sine, pentru spectaculos, și mai puțin pentru descripție și analiză. Un istoric literar preocupat îndeosebi de aportul documentar se arată a fi **V.** în studiile publicate în perioada antebelică, printre care *Bucovina în viața și opera lui Mihai Eminescu* (1943), iar ulterior în „Limbă și literatură", „Studii și cercetări științifice" sau în lucrări colective (*Romantismul românesc și romantismul european*). Majoritatea articolelor sunt centrate pe aspecte inedite din viața și opera lui Mihai Eminescu: *Eminescu și folclorul, Mihai Eminescu și „biblioteca gimnaziștilor" din Cernăuți, Anii de formare ai lui M. Eminescu,* dar se referă și la I. L. Caragiale (*Însemnările unui sibian despre I. L. Caragiale*), Alecu Russo (*Știri noi despre Alecu Russo,* în colaborare cu Const. C. Angelescu și I. Lăzărescu), Nicolae Bălcescu (*Bălcescu și poporul*), Octavian Goga (*Octavian Goga și revista „Luceafărul"*), Ioan Slavici (*Câteva scrisori inedite de la I. Slavici*).

SCRIERI: *Cartea sonetelor,* Cernăuți, 1937; *Eminescu, un mare neînțeles,* Cernăuți, 1940; *Bucovina în viața și opera lui Mihai Eminescu,* Cernăuți, 1943. *Eminescu și Bucovina* (în colaborare), Cernăuți, 1943; *Melopei,* Cernăuți, 1943; *Românii în două geografii de Amfilohie Hotiniul și Nicolae Nicolau,* Cernăuți, 1943; *Două studii literare,* Cernăuți, 1944; *Dragoste și moarte,* Cernăuți, 1944; *Intelectualismul lui Eminescu,* Cernăuți, 1944.
Ediții: Vasile Alecsandri, *Pasteluri,* București, 1933.

Repere bibliografice: G. Călinescu, *„Cartea sonetelor"*, ALA, 1937, 850; Octav Rusu, *„Cartea sonetelor"*, „Gazeta bucovinenilor", 1937, 52–53; G. Călinescu, *Anul literar 1937,* ALA, 1938, 891; D. Missir, *„Cartea sonetelor"*, „Revista Societății «Tinerimea Română»", 1940, 6; Traian Chelariu, *Note românești,* UVR, 1943, 24; Traian Chelariu, *„Melopei"*, UVR, 1943, 29; Traian Chelariu, *Anul literar bucovinean,* „Almanahul ziarelor «Basarabia» și «Bucovina»", București, 1944; *Scrisori de la Mircea Avram. 1984, 1988,* ADLTR, A-99, A-144; Satco-Pânzar, *Dicționar, 239.* *N. Bc.*

VASILIU, Florin (11.III.1929, Botoșani – 23.IX.2001, Piatra Neamț), poet, traducător, critic și teoretician literar. Este fiul Profirei (n. Luca) și al lui Leon Vasiliu, ofițer. Urmează școala primară și liceul în orașul natal (1936–1948) și Facultatea de Chimie Industrială din cadrul Institutului Politehnic Iași, absolvită în 1952. După licență lucrează ca inginer în ministerele Apărării Naționale și al Industriei Chimice, la Institutul de Cercetare și Proiectare în Industria Celulozei și Hârtiei și la Oficiul de Control al Mărfurilor. Membru în colegiul de redacție al unor reviste de specialitate, publică singur sau în colaborare lucrări tehnico-științifice, îndeosebi din domeniul calității produselor. Pensionat în 1989, își reia activitatea ca expert și lector în ingineria calității la Asociația Română pentru Calitate, fiind și lector la Universitatea Pro Humanitas din București (din 1999). Debutează cu versuri în 1974 la „Ramuri", iar cu un volum personal, *Pe meridianul Yamato,* în 1982. Fondează în 1990, alături de Marin Sorescu, revista de interferențe culturale româno-japoneze „Haiku", al cărei redactor-șef va fi, și primul cenaclu al autorilor de haiku din țară. În 1991, împreună cu alți scriitori și ziariști, pune bazele Societății Române de Haiku, pe care o conduce, ulterior afiliată la Asociația Internațională de Haiku din Tokyo. E membru în consiliul director al Fundației Nipponica și al Asociației Chanoyu din România, profesor asociat la Catedra de istoria literaturii japoneze a Facultății de Limbi și Literaturi Străine de la Universitatea „Spiru Haret" (1997–1999), predă cursul de paradox în literatură la Facultatea de Litere a Universității „Vasile Goldiș" din Oradea. Primește în 1992 Premiul revistei „Poesis", în 1994 Mențiunea de Onoare a Asociației Internaționale de Haiku, iar în 1995 Premiul Orion, acordat de Centrul Cultural „Ionel Perlea" din Slobozia.

Peregrin prin suflete (1995) este o colecție de parodii în care **V.** nu doar glumește amabil pe seama creației lirice a unor confrați, ci încearcă să o reinterpreteze. Dar adevărata sa vocație este dificilul gen al haiku-ului, ca și toate celelalte subspecii ale poeziei japoneze tradiționale, pe care le transformă și le utilizează cu scopul de a da o nouă dimensiune liricii românești. În *Cenușa unui zbor* (1997) poemele într-un vers se construiesc parcă de la sine, dând naștere unor mici bijuterii de o mare muzicalitate și delicatețe („Flori, slovele pe-o creangă, din muguri de nesomn"), în timp ce propriul lirism și-l definește ca „un mugur ce dă fluturi, și-o crisalidă floarea". El poate fi astfel apropiat de Ion Pillat, a cărui artă poetică o va analiza într-un studiu din volumul *Poemul într-un vers* (2001, în colaborare cu Vasile Moldovan). În acest text de mici dimensiuni, dar bine documentat bibliografic și interesant prin schița de comparatism nuanțat argumentată, va încerca explicarea manierei în care Pillat a reușit să concentreze ideea până la desenul unei singure imagini vizuale. *Să muți pe cer o stea* (2000) este una dintre cele mai rafinate cărți ale lui **V.**, împărțirea în cicluri (*Inscripții într-un vers, Axiome într-un vers, Ispite într-un vers* și *Aforisme într-un vers*) având rolul de a delimita rostul versului ca mesaj ce conține potențial un adevăr absolut. Multe „inscripții" se dezvoltă în jurul unui motiv autohton, originalitatea provenind tocmai din capacitatea de adaptare a unei structuri străine la imagini culturale românești. Astfel, Mihail Sadoveanu apare „de dincolo de neguri, sub creanga lui de aur", în timp ce Voronețul e figurat prin simplitatea arhitectonică, provo-

cându-l pe cititor să vadă aievea „pereții ca și cerul de o singură credință". Ciclul „axiomelor" cuprinde sentințe construite în jurul unor concepte, noțiuni abstracte și principii științifice, prin intermediul cărora omul poate să se autodefinească în raport cu propriul eu și cu lumea. „Ispitele" au ca punct de reper interioritatea, chintesența sufletească a poetului („tâlhar de visuri blonde-n azururi veșnic bete"), în timp ce „aforismele" îl definesc ca pe un personaj straniu, „sclavul fanteziei și demiurgul slovei". Studiile *Sfidarea paradoxului* (1998) și *Universul paradoxurilor* (1999) sunt o introducere în paradoxism, în ceea ce **V.** consideră a fi „singura mare șansă a scriitorului": „diversitatea și frecvența cu care paradoxul se face prezent în viața cea de toate zilele, în oferta sa generoasă de a fi permanent alături de el și de a se oferi ca materie primă producției sale". În *Sfidarea paradoxului* **V.** pleacă de la o cercetare de logică privind conceptul în sine, în continuare dedicând capitole separate examinării modului în care paradoxul poate fi identificat și analizat de-a lungul timpului, de la Antichitatea europeană, trecând prin India și China antică și ajungând la Evul Mediu, până la ceea ce înseamnă paradoxul în știință, în matematică și logică, în limbaj și în literatură. Autorul aduce laolaltă numeroase exemple de paradoxuri din cele mai neașteptate domenii, comentându-le și invocând ca argumente părerile unor oameni de știință și literați. *Universul paradoxurilor* abordează direct teoria paradoxologiei, în principal pătrunderea paradoxului în viața cotidiană. Interesează, pe lângă definirea paradoxului ca atare, evoluția istorică și paradigmele acestei forme de contradicție, relația cu limbajul, cu individul, autorul oprindu-se la diverse cazuri particulare de utilizare, cum ar fi paradoxul în basme, în poezia populară și în proverbe, în poezia și proza cultă românească (cu referiri la Mihai Eminescu, Mihail Sadoveanu, Camil Petrescu, G. Călinescu, Mircea Eliade, Emil Cioran), în literatura universală (lirica Extremului Orient, romanul clasic arab, Dostoievski, Thomas Mann).

SCRIERI: *Dintr-o pălită două lovituri* (în colaborare cu Tudorel Popa), București, 1963; *Pe meridianul Yamato*, București, 1982; *De la Pearl Harbor la Hiroshima*, Cluj-Napoca, 1986; *Matsuo Basho - sfântul haiku-ului*, București, 1994; *Paradoxism's Main Roots*, tr. Ștefan Benea, Phoenix (SUA), 1994; *Tolba cu licurici - Le Sac à lucioles - The Bag with Glow Worms*, ed. trilingvă, tr. Constantin Frosin, Rodica Ștefănescu și Ștefan Benea, pref. Aurel Rău, București, 1994; *Peregrin prin suflete*, Cluj-Napoca, 1995; *Inscripții într-un vers*, București, 1996; *Cenușa unui zbor - Les Cendres d'un vol*, ed. bilingvă, tr. Paula Romanescu, București, 1997; *Japonia necunoscută*, București, 1998; *Sfidarea paradoxului*, București, 1998; *Cornetul cu scaieți*, București, 1999; *Istoria literaturii japoneze*, I, București, 1999; *Universul paradoxurilor*, București, 1999; *Poezia lirică japoneză. Valori estetice* (în colaborare cu Cornelia Bașta), București, 2000; *Să muți pe cer o stea. Ispite într-un vers*, pref. Radu Cârneci, București, 2000; *Introducere în poezia japoneză haiku*, București, 2001; *Japonia. Pagini de istorie, civilizație, cultură*, București, 2001; *Poemul într-un vers* (în colaborare cu Vasile Moldovan), București, 2001. **Antologii:** *Interferențe lirice. Constelația haiku*, Cluj-Napoca, 1989 (în colaborare cu Brândușa Steiciuc); *Umbra libelulei. Antologie a haiku-ului din România*, pref. edit., București, 1993; *O sută de catarge. Microantologie a haiku-ului românesc - One Hundred Masts. Micro-Anthology of Romanian Haiku*, ed. bilingvă, tr. Dana Dima, București, 1997 (în colaborare cu Șerban Codrin); *Caligrafiile clipei*, pref. edit., București, 1999 (în colaborare cu Mioara Gheorghe); *Scriitori români călători în Japonia*, introd. edit., București, 1999 (în colaborare cu Lucia Vasiliu); *Luna în țăndări*, București, 2000 (în colaborare cu Mioara Gheorghe). **Traduceri:** Matsuo Basho, *Pinul din Karasaki*, București, 1993; Sono Uchida, *Pe ruinele Romei*, București, 1995.

Repere bibliografice: Brândușa Sumănaru Steiciuc, *Lumea de la Soare-Răsare*, LCF, 1985, 38; Alexandru Tănase, *Călătoria ca act de cultură*, RL, 1985, 39; Alexandru Tănase, *Civilizația japoneză*, RL, 1985, 43; Virgil Bulat, *„De la Pearl Harbor la Hiroshima"*, ST, 1986, 10; Valentin Tașcu, *O pledoarie pentru pace*, TR, 1987, 37; Mihail Diaconescu, *O sinteză utilă*, ARG, 1987, 12; Nicolae Rotund, *Interferențe lirice*, TMS, 1989, 10; Constantin M. Popa, *Shogun - formula 5 -7- 5*, R, 1990, 4; Editor, *Paradoxist Literary Movement*, „Small review" (SUA), 1991, 11; Paul Courget, *Nonpoems*, „Norea" (Caen, Franța), 1991, 83; Ion Pachia Tatomirescu, Constantin M. Popa, *Mișcarea literară paradoxistă*, „Renașterea bănățeană", 1992, 717; Lucian Suciu, *„Umbra libelulei"*, „Arca", 1993, 7-9; Alexandru Pintescu, *„Umbra libelulei"*, PSS, 1994, 2; Geo Vasile, *Paradoxul sau Autodistrugerea semiotică*, „Baricada", 1994, 29 martie; Cristian Bădiliță, *Umbra zdrențuită a libelulei*, RL, 1994, 29; Vasile Moldovan, *Un paradoxist peregrin prin sufletele poeților*, DL, 1996, 2; Ion Mureșan, *Secta haiku*, TR, 1996, 9; Constantin Cubleșan, *„Peregrin prin suflete"*, „Curierul Primăriei" (Cluj-Napoca), 1996, 11 noiembrie; George Bădărău, *Basho sau Numele haiku-ului*, CL, 1996, 12; Eugen Evu, *Samurai al florii de cireș*, „Vitraliu hunedorean", 1997, 3; Dumitru Ichim, *„Paradoxism's Main Roots"*, „Cuvântul românesc" (Canada), 1997, 25-26; Rotaru, *O ist.*, V, *547-549*; Mihai Epure, *Din Carpați până la Fuji*, București, 2000, *225-226, passim*. *C. Dt.*

VASILIU, Lucian (8.I.1954, Ruși, j. Vaslui), poet și prozator. Este fiul Elisabetei (n. Prisecaru) și al lui Ștefan Vasiliu, preot. Urmează școala primară în satul natal (1960-1964), apoi trece la Bârlad, unde continuă clasele V-VIII și Liceul „M. Eminescu" (1964-1972); respins la examenul de admitere la Facultatea de Drept, între 1972 și 1974 face o școală postliceală de biblioteconomie la București. În 1981 își ia licența în română-franceză la Facultatea de Filologie a Universității „Al.I. Cuza" din Iași. Lucrează aici ca bibliotecar la Biblioteca Institutului Politehnic „Gh. Asachi" (1976-1980), muzeograf (1980-1989), iar din 1990 ca director la Muzeul Literaturii Române și redactor la revista „Dacia literară". Debutează cu versuri în 1973 la „Convorbiri literare", iar editorial în 1981 cu placheta *Mona-Monada* (Premiul Uniunii Scriitorilor). Mai colaborează la „Apostrof", „Dialog", „Echinox", „Euphorion", „Opinia studențească", „Steaua" „Unu" (Oradea), „Viața românească" ș.a., uneori cu pseudonimele L.V. Delapogor, Luca Vasile, Lucian Bârlădeanu, Junimist.

Chiar de la debutul cu versurile adunate în *Mona-Monada*, **V.** își manifestă preocuparea textualistă pentru actul scriiturii, dar și interesul pentru sens. Autorul îmbină teribilismul adolescentin al poeziei de avangardă, ostilă față de convenții, și gravitatea meditației asupra existenței într-un univers potrivnic, bântuit de fantasme, pentru a trasa jurnalul parțial ludic, dens metaforic al unei fragilități interioare. Mai puțin metaforică, însă mai accentuat narativă, lirica din volumul *Despre felul cum înaintez* (1983) mărturisește suferința unei

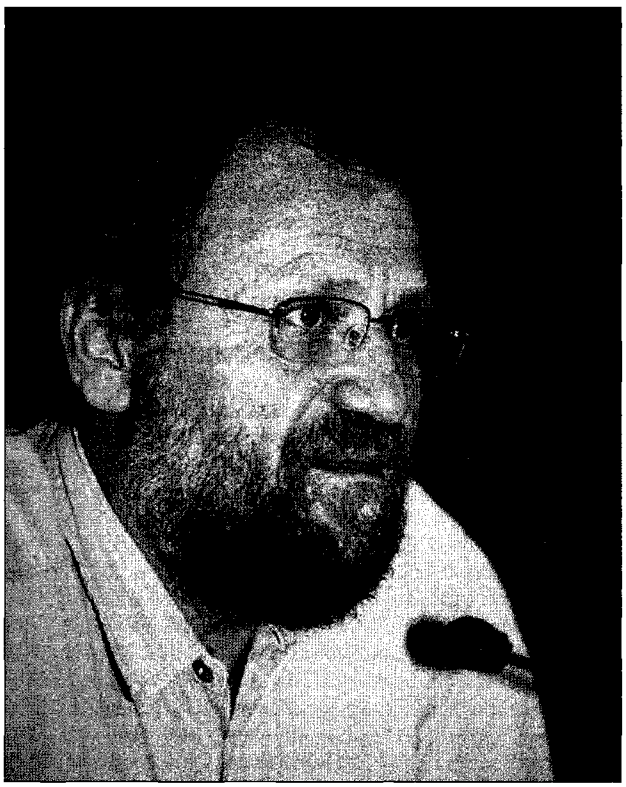

lupte pierdute cu îngerul, în urma căreia poetul se simte pustiit și îl evocă pe Bacovia când își sondează golul lăuntric. Pentru a se naște din nou, el se retrage în întunericul sângelui cald, regresează spre pântecele mamei, care se dovedește a fi înghețat, dar, paradoxal, efectul acestei noi înfrângeri este sentimentul de eliberare și de împăcare al celui ce poate dispărea liniștit. Cariera literară a lui **V.** evoluează într-o direcție nouă odată cu *Să alergăm împreună* (1985), bildungsroman cu implicații simbolice, urmărind devenirea spirituală a personajului central, însinguratul bibliofil Abel, care caută să-și schimbe modul de a trăi. Dornic să intre în contact cu ceilalți și să cunoască direct lumea, iar nu prin medierea cărților, el iese din claustrare, dar nu reușește să experimenteze prietenia sau dragostea altfel decât la nivelul simplei aspirații. Preocupat de analiza psihologică mai mult decât de trasarea unei intrigi, autorul realizează o scriere în care imaginația poetică precumpănește asupra calităților epice. Dar **V.** revine la modalitățile de expresie ale poeziei, precum și la unele dintre temele sale favorite cu *Fiul omului* (1986), care reia obsesia vieții prenatale, dezvoltată cu vigoare într-o arborescență de imagini și întregită cu fața nocturnă a vieții, pentru a putea fi împinsă spre obsesia complementară a morții. Lirica abandonează însă zona experiențelor abisale și redevine ludică în *Verile după Conachi* (1990; Premiul Asociației Scriitorilor din Iași). Multiplicând exercițiile de stil pe marginea încercării de a circumscrie o nouă viziune asupra Evului Mediu românesc, versurile exprimă acum o stare de spirit senzual euforică. După realizarea unor retrospective în *Mierla de la Casa Pogor* (1994; Premiul Asociației Scriitorilor din Iași) și *Dincolo de disperare* (1995), **V.** selectează „80 de poeme inedite" în *Lucianograme* (1999; Premiul Asociației Scriitorilor din Iași), îmbinând într-o notă specifică melancolia generată de contemplarea curgerii timpului în spațiul crepuscular ieșean și ironia blajină ce subminează gravitatea afișată de artist. *Cambei în China. Carte de turism și masaj oriental* (2000) consemnează experiența culturală prilejuită de o călătorie în China: prea puțin înclinat spre entuziasmul facil, vizitatorul surprinde peisajele și fizionomiile cu acuitate și cu certă înzestrare de portretist și reflectează asupra deosebirilor de mentalitate dintre lumea românească și cea extrem-orientală. Reluând unele teme anunțate în romanul *Să alergăm împreună* – cuplul, refugiul în bibliotecă –, „prozele cezariene" din *Grenade și îngeri* (2001) explorează universul de hârtie alcătuit din fragmente de jurnale, scrisori, bilete sau adnotări compuse de indivizi marcați de experiența lecturii, personaje ce reprezintă variate ipostaze ale autorului, convins că redactarea la persoana întâi este singura demnă de atenție și încredere. Periodic, **V.** pare să simtă nevoia să-și reconsidere activitatea poetică, fie ea ludic-ironică sau vizionară: antologia *Atelier de potcovit inorogi* (2003), cu versuri selectate din cinci volume anterioare, oferă încă o imagine de ansamblu asupra liricii sale, trasând evoluția în cele aproape două decenii scurse de la *Mona-Monada* la *Lucianograme*.

SCRIERI: *Mona-Monada*, Iași, 1981; *Despre felul cum înaintez*, București, 1983; *Să alergăm împreună*, Iași, 1985; *Fiul omului*, București, 1986; *Verile după Conachi*, Iași, 1990; *Albumul Iași* (în colaborare), Iași, 1994; *Mierla de la Casa Pogor*, introd. Eugen Simion, Iași, 1994; *Dincolo de disperare*, Timișoara, 1995; *Monografia cimitirului Eternitatea* (în colaborare), Iași, 1996; *Prin Iașii de odinioară* (în colaborare), Iași, 1996; *Iașii între legendă și istorie* (în colaborare), Iași, 1997; *Lucianograme*, Botoșani, 1999; *Poeme-Poèmes*, ed. bilingvă, Oradea, 1999; *Cambei în China. Carte de turism și masaj oriental*, București, 2000; *Grenade și îngeri. Proze cezariene*, Iași, 2001; *Atelier de potcovit inorogi*, pref. Ioan Holban, Iași, 2003; *Iași – citadelă europeană* (în colaborare), Iași, 2003. **Ediții, antologii:** *Parlamentari, prefecți, primari de odinioară – Vasile Pogor și Nicolae Gane*, Iași, 1993; Mihai Codreanu, *Blestemat la neuitare*, Timișoara, 1996; Ștefan Vasiliu, *Darul duhovniciei*, Iași, 1997; *Iași, orașul din inimă*, pref. Al. Zub, Iași, 1999 (în colaborare cu Iolanda Vasiliu, Liviu Constantin Rusu și Olga Rusu); Cezar Petrescu, *Georgetta (epistolar inedit)*, Iași, 1998 (în colaborare cu Dumitru Vacariu); Costache Conachi, *Visul amoriului*, pref. Emil Iordache, Iași, 2000; Alexandru Vasiliu-Tătărași, *Lunga și amara pribegie*, Iași, 2001 (în colaborare cu Dumitru Vacariu).

Repere bibliografice: Cezar Ivănescu, *Lucian Vasiliu*, LCF, 1981, 10; Al. Andriescu, *„Eu sunt tot ce voi vedea"*, CRC, 1981, 49; Constanța Buzea, *„Mona-Monada"*, AFT, 1981, 12; Ion Cristofor, *„Mona-Monada"*, ST, 1982, 2; Mircea Mihăieș, *„Mona-Monada"*, O, 1982, 14; Nițescu, *Atitudini, 163–166*; M. Nițescu, *„Despre felul cum înaintez"*, VR, 1984, 3; Val Condurache, *Manuscrise și cărți*, CL, 1986, 1; Ioan Holban, *Cartea bibliotecarului*, CRC, 1986, 8; Lucian Chișu, *Jurnalul unei gratuități*, LCF, 1986, 24; Mincu, *Eseu, 83–87*; Al. Călinescu, *Confesiuni și viziuni*, CRC, 1987, 5; Val Condurache, *Poeți din două generații*, CL, 1987, 3; Ioana Bot, *Noime și monade*, TR, 1987, 15; Nicolae Manolescu, *Doi poeți și un grădinar*, RL, 1987, 24; Al. Cistelecan, *„Fiul omului"*, F, 1987, 6; Dumitru Chioaru, *Poetica monadelor*, T, 1987, 6; Simion, *Scriitori*, IV, *519–525*; Ioan Milea, *Lucianograme*, APF, 1990, 2; Val Condurache, *„Mă'ntrup din*

nou în versul desuet", RL, 1990, 17; Lucian Alexiu, *Linia maritimă Vasiliu*, O, 1990, 21; Ioan Holban, *Lihtisul și melanholia*, CRC, 1990, 25; Virgil Mihaiu, *Ecouri din Conachi la Casa Pogor*, ST, 1990, 8; Coșovei, *Pornind, 181–185*; Luminița Urs, *Între două lumi...*, ECH, 1992, 1–2; Traian T. Coșovei, *Lucian Vasiliu – După 20 de ani*, CNT, 1993, 18; Nichita Danilov, *Apocalipsa de carton*, Iași, 1993, *88–92*; Țeposu, *Istoria, 64–65*; Alex. Ștefănescu, *Născut la minus douăzeci și patru de grade*, RL, 1994, 48; Alexandru Pintescu, *„Mierla de la Casa Pogor"*, PSS, 1994, 10–12; Dan Stanca, *Poezie fără frontiere*, VR, 1995, 3–4; Cornel Moraru, *Lucianograme*, VTRA, 1995, 7; Dumitru Mureșan, *Gâlceava trupului cu spiritul*, VTRA, 1995, 7; Ștefan Ion Ghilimescu, *Pince-nez-ul poesco-teatral al lui Lucian Vasiliu*, LCF, 1995, 36; Ioan Holban, *Salonul refuzaților*, Iași, 1995, *187–189*; Nicolae Busuioc, *Oglinzile cetății*, III, Iași–Chișinău, 1996, *187–198*; Perian, *Scriitori, 148–152*; Sergiu Adam, *„Fără scriitori lumea de mâine nu va exista"* (interviu cu Lucian Vasiliu), ATN, 1997, 3; Mircea A. Diaconu, *Instantanee critice*, Iași, 1998, *219–224*; Adrian Popescu, *Portretul artistului matur*, ST, 1999, 3–4; Ion Moldovan, *Noi misive po(d)gorene*, F, 1999, 9; Daniel Ștefan Pocovnicu, *Pe nerăsuflate*, ATN, 2000, 12; Cistelecan, *Top ten, 189–192*; Daniel Corbu, *Generația poetică '80*, Iași, 2000, *94–98*; Grigurcu, *Poezie*, II, *531–536*; Marin Mincu, *Poeticitate românească postbelică*, Constanța, 2000, *380–385*; Lefter, *Scriit. rom. '80–'90*, III, *269–271*; Popa, *Ist. lit.*, II, *626*; Busuioc, *Scriitori ieșeni* (2002), *432–433*; *Dicț. scriit. rom.*, IV, *705–707*; Ioan Holban, *Istoria literaturii române. Portrete contemporane*, I, Iași, 2003, *69–77*. *A. C.*

VASILIU, Mihai (1.VIII.1928, Dorohoi – 20.IV.1997, București), teatrolog și dramaturg. Este fiul Clarei (n. Mihailiuc) și al lui Theodor-Arthur Vasiliu, ofițer. A urmat la București, unde familia se mutase în 1933, Școala „Clemența" (1935–1939), Liceul „Cantemir Vodă" (1939–1947) și Facultatea de Istorie, absolvită în 1951. Obține titlul de doctor în filologie cu teza *Al. Davila – dramaturg și înnoitor al artei scenice naționale* (1979). Lucrează la Radiodifuziunea Română ca reporter și redactor pentru emisiunile culturale (1948–1955), la Editura de Stat pentru Literatură și Artă (1955–1961) și la Editura pentru Literatură Universală (1961–1967), unde conduce redacția de critică și istorie literară; ulterior, până la pensionare (1989), este cadru didactic și o vreme prodecan (1968–1972) la Facultatea de Teatru a Institutului de Artă Teatrală și Cinemato-grafică „I. L. Caragiale" și, în paralel, inspector general al teatrelor (1973–1980) în cadrul Consiliului Culturii și Educației Socialiste. Colaborează cu articole și cronici dramatice la „Gazeta literară", „Teatrul", „Scânteia", „Familia" ș.a.

Cercetător specializat în istoria teatrului românesc, **V.** a prefațat ediții din scrierile lui Victor Eftimiu, Ioan I. Livescu, Tudor Mușatescu și a îngrijit volume de memorialistică ale unor personalități din lumea teatrală (Lucia Sturdza Bulandra, C. I. Nottara, Aristizza Romanescu). În 1959 începe să publice o serie de micromonografii consacrate unor actori ai scenei românești, lucrări destinate publicului larg. O documentare minuțioasă stă la baza cărților *Ion Brezeanu* (1959), *Tony Bulandra* (1961), *Lucia Sturdza Bulandra* (1962), *Alexandru Davila* (1965) și *Matei Millo* (1967). Scrupulul exactității îl face pe **V.** să filtreze atent noianul de „mărturii" și de „indicii", fără să rămână strict dependent de sursele de care dispune. Sub condeiul său analitic se încheagă treptat un portret convingător al celor evocați. „Eroul" căruia teatrologul i se devotează este artistul (actorul, în speță) genial, nedreptățit de societatea în care i-a fost dat să trăiască. Din păcate, expunerea suferă de pe urma unei viziuni și a unui limbaj care se supun canonului constrângător și deformat al vremii. Un canon ideologic dominat de maniheism, contrapunând artei burgheze, plină de păcate, arta îndrumată de „metoda realismului socialist", care oferă „calea cea dreaptă". Un artist adevărat are de pătimit într-o orânduire marcată de „lupta dintre cele două culturi". De aceea – stăruie dogmatic **V.** – se cuvine ca el să ia atitudine împotriva „oficialității reacționare" (care inspiră „mânie" și „ură"), oferind viitorimii un „profil pilduitor de artist-cetățean". Încercarea de sinteză intitulată *Istoria teatrului românesc*, apărută în 1972 într-o colecție de uz școlar, va cunoaște o reeditare revizuită și amplificată în 1995. Elaborată mult mai târziu, se vrea a fi o „privire sintetică" curățată de clișee, urmărind să schițeze liniile de evoluție ale fenomenului teatral autohton. Lucrarea, utilă, contează mult pe elocvența cifrelor („indicatorii cantitativi"), a înșiruirilor de nume și de titluri care pot da seama despre „avatarurile" creației dramaturgice și scenice la noi. „Povestea", astfel condensată, este plasată în contextul unei spiritualități specifice, în care, etapă de etapă, pulsează spiritul timpului. Comentariul, cuminte, succint, clar, se însuflețește pierzând oarecum măsura atunci când, iar și iar, vorbește de momentele de „efervescență", de continuă „înnoire" („vocația de înnoire a fenomenului teatral românesc"), care ar îndreptăți teatrul de pe meleagurile noastre să aspire spre „universalitate". Rezervele sunt rare și discret formulate, „istoria" lui **V.** înscriindu-se într-o perspectivă optimistă. Substanțiale prin interpretarea analitică și sub raportul întinderii informației sunt studiile *Evoluția dramaturgiei române contemporane – dimensiuni și semnificații* și *Specificul receptării în teatru*, incluse în lucrările colective *Evoluția artei și exigențele receptării* (1985) și *Arta modernă și problemele percepției estetice* (1986). Ca dramaturg, **V.** își face debutul în 1977 cu piesa istorică *Se adună vremile* (*Vlad Țepeș*), scrisă în colaborare cu Remus Nastu și jucată la teatrele din Brăila și Reșița. Vor urma, în 1980, două încercări de comedie, tributare poncifelor epocii: *Serenadă pentru Eva* (satiră a birocratismului, reprezentată la Teatrul de Stat din Arad) și *Eclipsa*. Marcat de servitutile conjuncturii politice este și *Izvorul*, „episod dramatic în 44 de scene" (1984; Premiul Asociației Scriitorilor din București), al cărui subiect este plasat în vara anului 1944. Două fresce dramatice de inspirație istorică din 1985, *Triunghiul*, în centrul căreia stă acțiunea de unificare a țărilor române sub sceptrul lui Mihai Viteazul, și *Pragul furtunilor*, scrisă în colaborare cu fiul său, Dan Vasiliu, și care avea inițial titlul *Mircea cel Mare*, relevă maniera de instrumentare a istoriei naționale caracteristică momentului.

SCRIERI: *Ion Brezeanu*, București, 1959; *Tony Bulandra* (în colaborare cu Lucia Sturdza Bulandra), București, 1961; *Lucia Sturdza Bulandra*, București, 1962; *Alexandru Davila*, București, 1965; *Matei Millo*, București, 1967; *Istoria teatrului românesc*, București, 1972; ed. București, 1995; *Teatrul românesc contemporan*, București, 1975; *Pași în timp*, București, 1988. **Ediții:** C. I. Nottara, *Amintiri*, pref. edit.,

București, 1960; Aristizza Romanescu, *30 de ani. Amintiri*, pref. Mircea Mancaș, București, 1960; Victor Eftimiu, *Cocoșul negru*, pref. edit., București, 1966.

Repere bibliografice: Teodor Vârgolici, *„Alexandru Davila"*, GL, 1965, 26; Tiberiu Avramescu, *„Alexandru Davila"*, „Scânteia", 1965, 6 699; Paul Tutungiu, *„Pași în timp"*, TTR, 1989, 6. *C. Pp., F. F.*

VASILIU, Tudor (5.II.1950, Botoșani), prozator și poet. Este fiul Lucreției Vasiliu (n. Clocotici), funcționară, și al lui Ioan Vasiliu, profesor. A urmat la București școala generală și Liceul „Mihail Sadoveanu", absolvit în 1969. Înscris la Facultatea de Filologie, secția limba și literatura română (fără frecvență), a Universității bucureștene, este exmatriculat în anul al doilea. Va avea diferite ocupații, în general evitând condiția de salariat; apicultor până în 1989, ulterior a intrat în presă, iar după 1993 s-a ocupat de tranzacții bursiere și de agricultură. A debutat la paisprezece ani în „Urzica" cu epigrame și epitafuri, iar editorial cu placheta *În general, triumful pădurilor* (1969). Publică numeroase volume de proză scurtă, aforisme, „definiții umoristice", romane (unele aparținând genurilor *policier* umoristic ori SF), literatură pentru copii (inclusiv o piesă de teatru, *Vitejii cetății Bade-Bade*, reprezentată scenic în 1987), fiind remarcat de la început ca un talentat umorist. A înființat și conduce Editura Vasiliu, la care și-a publicat toate cărțile, începând cu *Pe scurt – Bref* (1992). Volumul de proză pentru copii *Cartea numai ochi și urechi* (1982) a fost distins cu Premiul Uniunii Scriitorilor.

V. a început cvasisimultan cu poezie (*În general, triumful pădurilor*) și cu proză (*Proiect de câine*) în 1969, iar acest dublu debut (remarcabil, între altele, și prin precocitate: autorul avea nouăsprezece ani) nu a trecut neobservat. El anunța un scriitor înzestrat, frondeur și novator, de o originalitate căutată, dar cu aparențele spontaneității, și în mod cert posesor al unei formule proprii. Poetul a fost înregistrat ca aparținând familiei de spirite a lui Marin Sorescu, cu descendență indirectă din Urmuz, și i s-au evidențiat în special intransigența juvenilă, nonconformismul agresiv, spiritul ludic, dar și relativa insuficiență a suflului liric, caracterul de „exercițiu" (Florin Manolescu opina că poezia lui ar fi „nu un mod de existență, ci un mijloc de a experimenta un protest"). Și ca prozator – s-a observat în epocă – **V.** pare să fi ieșit în bună parte „de sub mantaua lui Urmuz", căci se arăta a fi un fantezist burlesc, practicând o literatură umoristică „serioasă". Savuros și pregnant în textele scurte, nu la fel de înzestrat pentru construcția amplă, oarecum depășit de evoluțiile din peisajul literar („revoluția" optzecistă), și-a amenajat o nișă distinctă, de (pseudo-)marginal respectabil, părăsind prim-planul actualității, dar fără să se piardă în anonimatul umoristicii industrioase. În *Proiect de câine*, volum de povestiri antirealiste, superior burlești, **V.** impresionează prin combinația de umor lexical, lexical-conceptual și sintactico-silogistic și admirabila risipă de imaginație aplicată unor lucruri mici, din sfera derizoriului. Prozatorul se înfățișează mai ales ca un experimentalist, operează cu parabola modernistă, cu bufonada absurdă și inventează cu dezinvoltură cuvinte, manipulate în manieră ironică. Scriitura lui se caracterizează prin oralitate convingător construită, prin ironie și umor necomplezent, prin fantezism uneori debordant, salvat tocmai de excesul asumat fățiș, dar și prin lirism escamotat din delicatețe sub insurgență și neconformism. Proze ceva mai viguroase sub raport epic, deși provenind din același filon (și cu unele surprinzătoare afinități simultane cu textele onirismului estetic ori cu literatura lui Friedrich Dürrenmatt), sunt cele din volumul *Moscuna* (1975). Piesa titulară e o narațiune pseudopolițistă, un fel de replică parodic-fantastă la *Emil și detectivii* de Erich Kästner, cu accente inteligent satirice. Și celelalte povestiri (*Mario Martin*, *Un sandviș cu șuncă*, *Gloria doctorului Odel* ș.a.) combină ingrediente bine administrate: umorul negru, observația moravurilor dublată de satira caustică, recursul la fantastic, miraculos, la panoplia literaturii SF etc. Cu *Pegasul troian* (1976) **V.** inițiază exploatarea unei zone care avea să îi aducă un oarecare succes: aforistica, prezentă în volumele *Îndreptar de greșelile altora* (1978), subintitulat „afurisisme", parțial în *Cele mai frumoase nerozii* (1981), în *Școala tăcerii* (1991), precum și în *Pe scurt – Bref*, volum bilingv. Aforismele sunt ghidușe, istețe, deloc marcate de pedanterie, combinând fericit rigorile tonului gnomic cu dexteritatea manipulărilor lexicale, semantice și sintactice, neprevăzute și pilduitor hazlii („A greși e omenesc, a persevera în omenesc e diabolic", „Peștele de la cap se parfumează", „Cine sapă groapa altuia riscă să dezgroape pe altcineva"). *Dicționarul falitului* (1993) și *Dicționar romîn-român* (1995) cuprind „definiții umoristice", texte scurte de pseudolexicografie, înrudite deopotrivă cu aforismul și cu anecdota. Scriitorul a dat, pe lângă alte cărți de proză scurtă: *Vânătoare de perne* (1985), *Canibala* (1993), *Povești de dragoste* (1994), *Politicianul român* (1995), *Alandalu – țară experimentală pentru adulți fără capitală* (1997), și literatură pentru copii: *Pluș Plumb* (1981), *Cartea numai ochi și urechi*, *Carte de zumzăit* (1987), *Pământ via Univers* (1992), romane umoristice, unele polițist-umoristice ori pseudo-SF: *Note de căsătorie* (1978), *Trabantul negru* (1993), *Detectivi de București* (1995) ș.a.

SCRIERI: *În general, triumful pădurilor*, București, 1969; *Proiect de câine*, București, 1969; *Moscuna*, București, 1975; *Pegasul troian*, București, 1976; *Îndreptar de greșelile altora*, București, 1978; *Note de căsătorie*, București, 1978; *Cele mai frumoase nerozii*, București, 1981; *Pluș Plumb*, cu ilustrațiile autorului, Timișoara, 1981; *Cartea numai ochi și urechi*, cu ilustrațiile autorului, București, 1982; *Vânătoare de perne*, București, 1985; *Carte de zumzăit*, București, 1987; *Școala tăcerii*, Galați-București, 1991; *Pământ via Univers*, București, 1992; *Pe scurt – Bref*, ed. bilingvă, tr. Dana Vasiliu, București, 1992; *Canibala*, București, 1993; *Dicționarul falitului*, București, 1993; *Trabantul negru*, București, 1993; *Povești de dragoste*, București, 1994; *Detectivi de București*, București, 1995; *Dicționar romîn–român*, București, 1995; *Politicianul român*, București, 1995; *Ivronia*, București, 1996; *Alandalu – țară experimentală pentru adulți fără capitală*, București, 1997.

Repere bibliografice: Marin Tarangul, *„În general, triumful pădurilor"*, AFT, 1969, 11; Florin Manolescu, *„În general, triumful pădurilor"*, RL, 1969, 46; Victor Felea, *Fantezie și umor*, TR, 1970, 15; I. Negoițescu, *„Proiect de câine"*, TMS, 1970, 7; Vladimir S.[Vladimir Simon], *Teribilism și seriozitate*, VR, 1970, 7; Mircea Iorgulescu, *„Proiect de câine"*, RL, 1970, 31; Adriana Iliescu, *„Proiect de câine"*, VR, 1970, 11; Ion Angheluș, *„Proiect de câine"*, CL, 1971, 1; Ermil Rădulescu, *„Moscuna"*,

AST, 1976, 1; Corneliu Popel, *„Moscuna"*, CRC, 1976, 12; Silvia Urdea, *„Moscuna"*, VTRA, 1976, 6; N. Steinhardt, *Aforisme românești*, VR, 1976, 7; Petru Romoșan, *„Pegasul troian"*, TR, 1976, 49; Popa, *Dicț. lit.* (1977), *595;* Iorgulescu, *Scriitori, 262–263;* Dumitru Dinulescu, *Proza lui Tudor Vasiliu*, LCF, 1979, 9; Tudor Rotaru, *„Note de căsătorie"*, RL, 1979, 17; Artur Silvestri, *„Cele mai frumoase nerozii"*, LCF, 1981, 39; George Pruteanu, *Monstrul delicat*, CL, 1986, 2; Tania Radu, *Nostalgii psihedelice*, FLC, 1986, 10; Popa, *Ist. lit.*, II, *1009.* *N. Br.*

VATAMANIUC, Dimitrie (25.IX.1920, Sucevița, j. Suceava), istoric literar și editor. Este fiul Iustinei (n. Cazacu) și al lui Ioan Vatamaniuc, muncitor forestier. A urmat clasele I–VIII în comuna natală (1927–1935), Școala Normală (1935–1940) și Liceul „Eudoxiu Hurmuzachi" (1940–1943) la Cernăuți și Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din Cluj, în 1947 trecându-și licența în litere și istorie. În timpul studiilor universitare a fost membru în comitetul de conducere al societății studențești bucovinene Junimea. Funcționează ca profesor la Liceul „Andrei Mureșanu" din Dej (1947–1953), în vara anului 1952 lucrează ca redactor la „Almanahul literar" din Cluj, iar în 1956 este angajat cercetător la Institutul de Istorie Literară și Folclor din București. Își susține doctoratul în 1957 cu o teză despre I. Popovici-Bănățeanul. Din 1957 este lector la Facultatea de Filologie a Universității bucureștene, dar cariera îi este curmată brutal din motive politice. Se vede nevoit să lucreze ca bibliotecar la Biblioteca Centrală Universitară (1961–1964) și ca redactor la Centrul de Informare și Documentare Științifică (1964–1974). Revine ca filolog la Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu", dar, epurat din nou în 1975, odată cu integrarea învățământului cu cercetarea, ajunge la Muzeul Literaturii Române din București (până în 2001). Resemnat, se va retrage în arhive și biblioteci, rezultatul fiind o valoroasă activitate de istoric literar și de editor. Participă la editarea integrală a operei lui Mihai Eminescu, finalizând șantierul deschis de Perpessicius în perioada interbelică. Din 1992 este director al Centrului de Studii Bucovina al Academiei Române, de la Rădăuți, redactor-șef la „Analele Bucovinei" și fondator al programului *Enciclopedia Bucovinei în studii și monografii.* Face parte din colegiile de redacție ale revistelor „Septentrion" (director din 1995), organ al Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina (Rădăuți), și „Glasul Bucovinei" (Cernăuți). În 2001 a fost ales membru de onoare al Academiei Române. A debutat ca licean, în 1943, la ziarul „Bucovina" cu nuvela *Între primari*, iar editorial în 1952 cu volumul de proză scurtă *Schimb de experiență.* A mai colaborat la „Bucovina literară", „Caietele Mihai Eminescu", „Contemporanul", „Convorbiri literare", „Gazeta literară", „Limbă și literatură", „Literatorul", „Luceafărul", „Manuscriptum", „Revista de istorie și teorie literară", „Steaua", „Studii și cercetări de istorie literară și folclor", „Transilvania", „Tribuna", „Viața românească", „Viața universitară" ș.a. A mai semnat D. Vatamanu și Dumitru Drumaru.

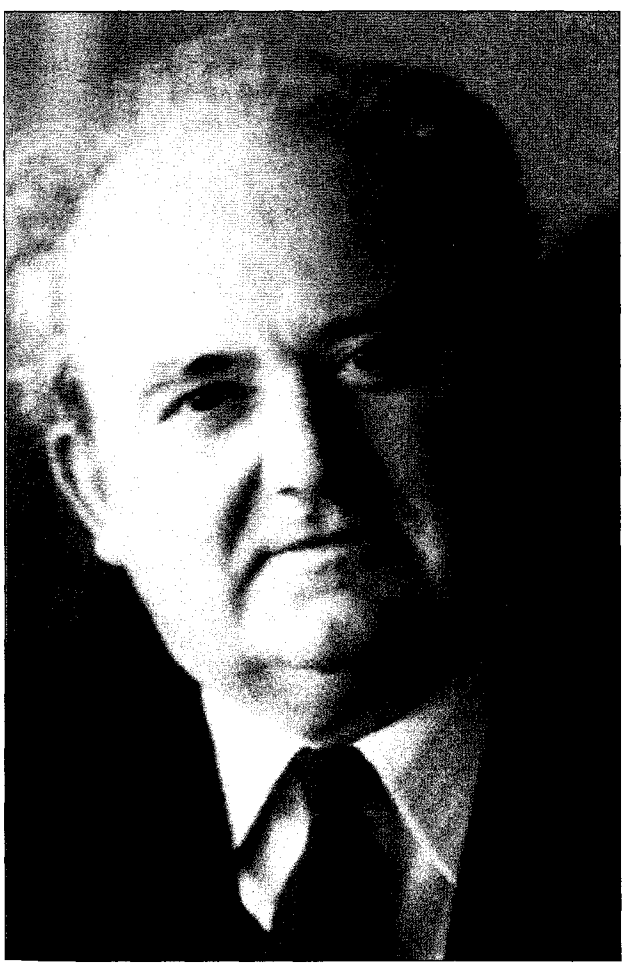

Primele cărți ale lui **V.**, alcătuite din nuvele și povestiri, se înscriu în tematica „nouă" a momentului. În *Schimb de experiență* este „oglindită" lumea minerilor, în *Moară fără stăpân* (1953) lumea de la țară, iar în *Subiect de nuvelă* (1956), de inspirație autobiografică, printr-o ingenioasă tehnică a povestirii, este înfățișată o anchetă într-un liceu de provincie. În 1959 îi apare prima lucrare de istorie literară, *I. Popovici-Bănățeanul*, pe care G. Călinescu o găsea „o operă solidă", „remarcabilă" prin „demonstrarea unei metode de lucru clare și pozitive". **V.** va începe să cerceteze cu acribie publicațiile culturale, de unde scoate date și informații inedite despre viața, activitatea și scrierile marilor clasici români. După studiul *G. Coșbuc. O privire asupra operei literare* (1967), un an mai târziu realizează prima parte a unei ample monografii, *Ioan Slavici și lumea prin care a trecut*, desăvârșită în 1970 de volumul *Ioan Slavici. Opera literară.* Cercetare de întinsă erudiție, începută în 1947 ca prim subiect al unei teze de doctorat cu D. Popovici, lucrarea din urmă a fost concepută ca o panoramă de sociologie literară a celei de-a doua jumătăți a secolului al XIX-lea și a primelor decenii ale celui de-al XX-lea. Este cea mai solidă contribuție la studiul vieții și operei scriitorului transilvănean, cu multe date documentare noi, dar și cu o interpretare valorizantă în contextul mișcării literare europene. Și ediția critică Ioan Slavici (II-V, VII-XIV), apărută între 1967 și 1987, a beneficiat din plin de vasta informație

istorico-literară adunată acum. Vocația de istoric literar și editor a lui **V.** capătă noi valențe prin specializarea ca eminescolog, în vederea continuării ediției Eminescu, inițiată de Perpessicius în 1939. Astfel, între 1977 și 1993 se desfășoară una dintre cele mai îndrăznețe inițiative editoriale românești, **V.** având responsabilitatea - cum el însuși mărturisește - „de a conduce această ambarcațiune mulți ani, în vremuri nu tocmai favorabile întreprinderilor de această anvergură". Au fost depășite cu demnitate dificultățile muncii pe manuscrise și periodice, disputele de breaslă, opreliștile de ordin politic, apărute în urma unor proteste interne și internaționale împotriva publicării integrale a publicisticii marelui scriitor, interzicerea difuzării unor tiraje, în final izbutindu-se realizarea tomurilor VII-XVI. **V.** și-a sintetizat viziunea istorico-literară izvorâtă din această experiență în volumele *Publicistica lui Eminescu* ([I-II], 1985-1996), *Eminescu. Manuscrisele* (1988), *Eminescu și Transilvania* (1995). El privește creația eminesciană ca un întreg, indiferent de genul de manifestare: poezie, proză, dramaturgie sau gazetărie. Manuscrisele sunt considerate în primul rând un „jurnal al formării intelectuale și al lărgirii orizontului științific", apoi ca un „laborator de creație" (opus noțiunii de „jurnal de creație") și ca un „instrument de lucru". Un sector aparte al activității cercetătorului îl constituie biobibliografiile comentate: *Ioan Slavici* (1973, în colaborare), *Ion Agârbiceanu* (1974) și *Lucian Blaga* (1977), considerată de Mircea Zaciu „un cutremurător bildungsroman, care face lumină în multe privințe și spulberă definitiv multe legende". Audient al cursurilor marelui poet și filosof, istoricul literar îi va consacra lucrarea *Lucian Blaga. Contribuții documentare la biografia sa și a operei* (1998). **V.** și-a dedicat activitatea unor nume de primă mărime ale literaturii române, mânat de pasiune, consecvență și probitate științifică.

SCRIERI: *Schimb de experiență*, București, 1952; *Moară fără stăpân*, București, 1953; *Subiect de nuvelă*, București, 1956; *I. Popovici-Bănățeanul*, București, 1959; *G. Coșbuc. O privire asupra operei literare*, București, 1967; *Ioan Slavici și lumea prin care a trecut*, București, 1968; *Ioan Slavici. Opera literară*, București, 1970; *Ion Agârbiceanu*, București, 1970; *Ioan Slavici (1848-1925). Biobibliografie* (în colaborare cu Teofil Bugnariu și Ioan Domșa), București, 1973; *Ion Agârbiceanu. Biobibliografie*, București, 1974; *Lucian Blaga. Biobibliografie*, București, 1977; *Publicistica lui Eminescu*, [I-II], Iași, București, 1985-1996; *Eminescu. Manuscrisele - jurnal al formării intelectuale și al lărgirii orizontului științific, laborator de creație, instrument de lucru*, București, 1988; *Eminescu. Contribuții documentare*, Galați, 1993; *Eminescu și Transilvania*, Cluj-Napoca, 1995; *Lucian Blaga. Contribuții documentare la biografia sa și a operei*, București, 1998; *Caietele lui Eminescu. Mitologie și document*, București, 1998. **Ediții, antologii:** Ioan Slavici, *Opere*, vol. II-V, București, 1967-1971 (în colaborare cu Teofil Teaha), vol. VII-XIV, București, 1973-1987 (în colaborare cu Constantin Mohanu), *Opere*, I-VII, introd. edit., București, 2001; *Nuvela istorică românească în secolul al XIX-lea*, pref. edit., București, 1972; Ioan Al. Lapedatu, *Încercări în literatură*, pref. edit., Cluj-Napoca, 1976; Mihai Eminescu, *Opere*, VII-XVI, București, 1977-1993 (în colaborare), *Iubirea de patrie*, București, 1989, *Basarabia, pământ românesc*, pref. edit., București, 1997, *Sfântul pământ al Transilvaniei*, pref. edit., București, 1997, *Românii din afara granițelor*, pref. edit., București, 1998, *Opere*, I-VII, introd. Eugen Simion, București, 1999-2003; G. Călinescu, *Avatarii faraonului Tlà*, pref. edit., Iași, 1979.

Repere bibliografice: Teofil Tihan, *„G. Coșbuc. O privire asupra operei literare"*, ST, 1967, 9; Nae Antonescu, *„G. Coșbuc. O privire asupra operei literare"*, O, 1967, 11; Stan Velea, *„G. Coșbuc. O privire asupra operei literare"*, RITL, 1967, 4; Marin Bucur, *„Ioan Slavici și lumea prin care a trecut"*, RITL, 1969, 3; Mihai Ungheanu, *„Ioan Slavici. Opera literară"*, RL, 1970, 34; Ion Buzași, *O nouă monografie Agârbiceanu*, TR, 1970, 48; Piru, *Varia*, I, *238-240*; Sasu, *Progresii*, *62-67*; Oarcăsu, *Destine*, *50-56*; Mircea Popa, *Lucian Blaga între cronologie și bibliografie*, ST, 1977, 12; Zaciu, *Alte lecturi*, *167-179*; Călinescu, *Scrisori*, *229-231*; Marcea, *Concordanțe*, *189-200*; Mihai Ungheanu, *„Publicistica lui Eminescu"*, LCF, 1986, 25; Ioana Bot, *Manuscrisele eminesciene*, TR, 1989, 2; Alexandru Ruja, *Eminescu*, O, 1989, 4; Mihai Cimpoi, *Spre un nou Eminescu*, Chișinău, 1993, *82-87*; Gabriela Păsărin, *Disidență sau rezistență prin cultură*, Timișoara, 1993, *65-77*; Constantin Cubleșan, *Eminescu în conștiința critică*, Cluj-Napoca, 1994, *13-21*; Constantin Cubleșan, *D. Vatamaniuc la trei pătrimi de veac*, ST, 1995, 9; Ion Buzași, *„Eminescu și Transilvania"*, ST, 1995, 12; Ion Bălu, *„Lucian Blaga. Contribuții documentare la biografia sa și a operei"*, APF, 1999, 7-8; Popa, *Ist. lit.*, II, *1101*; Teodor Vârgolici, *„Traducerile" lui Eminescu*, ALA, 2002, 626; *Dicț. scriit. rom.*, IV, *707-708*; Teodor Vârgolici, *Caleidoscop literar*, I, București, 2003, *15-18*, *21-29*. *S. I.*

VATAMANU, Ion (1.V.1937, Costiceni, j. Hotin - 9.VIII.1993, Chișinău), poet, eseist și traducător. Este fiul lui Ion Vatamanu, țăran. După terminarea școlii medii din satul natal în 1954,

lucrează ca învățător, iar în 1955 se înscrie la Facultatea de Chimie a Universității de Stat „V. I. Lenin" din Chișinău, absolvită în 1960. Doctor în chimie, a fost cercetător, șef de laborator la Institutul de Chimie al Academiei de Științe din RSS Moldovenească din 1973 până la sfârșitul vieții. Ales deputat în 1990, e desemnat și președinte al Comisiei pentru cultură și culte în Parlamentul Republicii Moldova. În 1989 s-a numărat, alături de Leonida Lari, printre fondatorii revistei „Glasul" („Glasul națiunii"), primul periodic tipărit cu alfabet latin la Chișinău după o întrerupere de aproape o jumătate de secol, și din 1991 a fost redactor-șef al revistei „Columna". Debutează cu versuri în timpul studiilor universitare, iar editorial cu placheta *Primii fulgi* (1962). Publică mai multe volume de poezie: *Monologuri* (1964), *Liniștea cuvintelor* (1971) ș.a., culegeri de publicistică și eseuri: *Viața cuvântului* (1980), *A vedea cu inima* (1984), cărți pentru copii: *Aventurile lui Atomică* (1966), *Teiul* (1980) ș.a. A tradus din lirica universală (Walt Whitman, Robert Frost, o antologie a poeziei eline, alta a liricii americane), din A.S. Pușkin, din scrierile unor poeți letoni și lituanieni. Post-mortem i s-a decernat Medalia guvernamentală „Mihai Eminescu".

În 1944 **V.** a fost martorul unui act politic și administrativ șocant: trasarea frontierei cu România chiar prin grădina casei părintești. Fisura produsă în sufletul copilului devine o fisură ontologică, întreaga lui creație exprimând un refuz al limitelor. Poemul de mari proporții *Pasăre Eu* aduce în prim-plan sugestia unei amare rupturi sufletești, în care coexistă „pasărea venirii" și „pasărea plecării", un fel de a spune că viața și moartea își dau mâna, polarizând ființa poetului. Motivul mioritic al predestinării devine un topos al liricii sale. Debutul cu *Primii fulgi* se află sub semnul temerității: poetul sfidează canoanele încetățenite recurgând la versul liber, care la acea oră stârnea rezerve. Omul își reazemă „fruntea de umărul soarelui" (figură de stil frecventată în epocă), iar ființa lui își resensibilizează raporturile cu cosmosul. **V.** promovează chiar de la început o poetică novatoare, dinamică, bazată pe potențarea expresivă a verbului: „Sunt crescut din mămăligă / și, îmbrăcat / în pantaloni și pantofi, / Ca pe o jumară / înting în tigaia vremii / Câte-o poezie./ Îi port în buzunar pe Whitman, pe Maiakovski". De la o carte la alta poetul schimbă formula lirică, recurgând alternant la reacția imediată, publicistică, la elogiul imnic al valorilor vieții (*Dimineața mărului,* 1986), la reflecția meditativă și sentimentală (*Monologuri, Liniștea cuvintelor, Ora păsării,* 1974), la iluminații spirituale (ciclurile *Cuvinte de cretă* și *Secunde cu munți*), la formula baladescă, epică și lirică (*Măslinul oglindit,* 1983), la dialogurile în care apar personaje negative din „perioada administrării" (*Dialoguri banale sau Trist și vesel despre oameni,* 1988), la strigătele existențiale și la atitudinile patetice de susținere a idealurilor naționale (*Atât de mult al pământului,* 1990), în care poetul se vrea un tribun, un purtător de voce al renașterii basarabenilor, al revenirii la matca tradiției, la limba și la valorile clasice; *Unire, moldoveni!, Ce vor scriitorii?, Matern la Bucovina* sunt poezii cu o puternică amprentă retorică, care în anii de cotitură dintre 1987 și 1991 au înfiorat mulțimile. Lirica lui **V.**, având ca moment de realizare estetică deplină *Pasăre Eu,* topește în cântec „antitezele sufletului" aruncat în realitatea vie și cunoscând visul, rezistența la „rugina cercurilor", identificarea cu seninul cântec al păsării, biruințele zilnice ale spiritului, conștiința împletirii vieții cu moartea și, în cele din urmă, nevoia de împlinire prin depășirea suferinței. Din fragmente, din momente mozaicale încearcă să compună un „portret al trăirilor", unic și complex. Discursul poetic este discontinuu, urmând legile formării cascadei: stropii de pe piscurile reci sunt doar potențialitatea șuvoiului înspumat, după cum cuvintele încep a construi o idee posibilă, care se va realiza doar în interrelațiile lor. Aceste postulate teoretice (eseul *Momentul inimii*) revin și în lirica propriu-zisă, al cărei ax e poetica aplicată: „Dacă tu ești chipul unei lumi.../ Dacă aș mai avea de cunoscut încă ceva, / Ți-aș spune că ești chipul / A ceea ce am a cunoaște" (*Secunde cu munți*). Este o poezie alcătuită din segmente de viață structurate ciclic: ciclicitatea ca principiu general se exercită fie în interiorul unui poem (*Basmaua, Pasăre Eu*), fie contrapunctic, fie ca organizare tematică: *De ziua frunzei* (1977), unde destinul frunzei sugerează destinul omului; *Secunde cu munți* (1998), în care se desfășoară un dialog între contingent și transcendent. O valoare poetică deosebită o au proiecțiile baladești, care evocă existențe umane înșiruite pe firul memorialistic, fragmente părtașe la o trăire în care eul narativ (povestitorul) s-a obiectivat cu desăvârșire, contopindu-se cu soarta colectivității. Răzbate din *Balade* un suflu aspru, epopeic, o neîndurătoare răvășire sub legile destinului și se conturează o galerie de tipuri croite după tipare general-umane: avari și vrăjitoare, firi aprinse și semețe, muncitori ai pământului (Dăruța - model de bunătate, Gheorghe - întruchipare a mândriei, badea Iacob - adevărat cavaler al speranței). Lirica lui **V.** s-a sincronizat cu momente de vârf ale poeziei românești postbelice. Eseistica, adunată în volumele *Viața cuvântului* și *A vedea cu inima,* ia forma unor instantanee despre problemele sociale, etice și politice ale timpului, de meditații lirico-filosofice asupra actului artistic (modernitate, logică poetică, viziunea scriitorului asupra realității obiective și interpretarea subiectivă a faptelor de viață) sau se întrețese în cronici la cărțile unor confrați.

Întreaga poezie a lui este o înlănțuire de idei fanteziste, gratuite în planul din față, dar purtătoare de sens, adeveritoare gândului și atitudinii autorului față de politica regimului comunist de a ne face „popor sovietic" cu o patrie „de necuprins", cu o limbă de împrumut etc. Verbul lui Ion Vatamanu este energic, impetuos, autorul parcă s-ar teme că cineva i-ar putea închide gura și n-o să poată spune tot ce-l doare de la 1812 încoace.

ION CIOCANU

SCRIERI: *Primii fulgi,* pref. Nicolai Costenco, Chișinău, 1962; *Monologuri,* Chișinău, 1964; *Aventurile lui Atomică,* Chișinău, 1966; *La mijlocul ierbii,* pref. George Meniuc, Chișinău, 1967; *Liniștea cuvintelor,* Chișinău, 1971; *Ora păsării,* Chișinău, 1974; *De ziua frunzei,* pref. Grigore Vieru, Chișinău, 1977; *Teiul,* Chișinău, 1980; *Viața cuvântului,* pref. Pavel Boțu, Chișinău, 1980; *Iubire de tine,* Chișinău, 1981; *Măslinul oglindit,* pref. Pavel Boțu, Chișinău, 1983; *A vedea cu inima,* Chișinău, 1984;

Izvoraș cu ochii verzi, Chișinău, 1985; *Dimineața mărului*, Chișinău, 1986; *Nimic nu-i zero*, pref. Mihai Cimpoi, Chișinău, 1987; ed. Chișinău, 2003; *Dialoguri banale sau Trist și vesel despre oameni*, Chișinău, 1988; *Atât de mult al pământului*, Chișinău, 1990; *Unde-i urma mea?*, Chișinău, 1996; *Secunde cu munți*, București, 1998; *Să mă chemați să vă cânt*, Timișoara, 2000; *Altă iubire nu este*, I–II, București, 2001; *Poeme*, I–II, pref. Mihai Cimpoi, București, 2002. **Traduceri:** Walt Whitman, *Cântec despre mine însumi*, Chișinău, 1969; Robert Frost, *Între creste de munți*, Chișinău, 1970; *Umbra lui Homer*, Chișinău, 1972; *Poezia negrilor americani*, Chișinău, 1973; Ianis Rainis, *Adie vânt*, Chișinău, 1975; *Poezie americană*, îngr. și pref. trad., Chișinău, 1977; Imant Ziedonis, *Basme în culori*, Chișinău, 1982 (în colaborare cu Elena Curicheru-Vatamanu).

Repere bibliografice: Vitalie Manolescu-Tulnic, *Monolog la o afirmare poetică*, „Nistru", 1965, 4; Aurel Ciocanu, *Ion Vatamanu. Profil literar*, „Cultura", 1965, 19 iunie; Ion Ciocanu, *Transfigurare*, „Moldova socialistă", 1965, 11 august; Gheorghe Chira, *Călătoria lui Atomică*, „Cultura", 1966, 26 martie; Ion Ciocanu, *Ion Vatamanu. Profil liric*, „Tinerimea Moldovei", 1966, 23 septembrie; Elena Țau, *„Ora păsării"*, „Cultura", 1975, 22 februarie; Nicolae Dabija, *Cuvântul pulsând ca o inimă*, „Moldova socialistă", 1981, 14 aprilie; Tudor Palladi, *Vâltoarea sau Adevărul iubirii*, „Nistru", 1982, 6; Mihail Ion Ciubotaru, *Notă la „poemul cel mai de azi"*, „Nistru", 1983, 2; Timofei Roșca, *Cărțile lui Ion Vatamanu*, „Basarabia", 1992, 1, 1993, 6; Mihai Cimpoi, *Refuzul frontierei*, RL, 1992, 32; Mihai Cimpoi, *Cunoscătorul de toate, poetul*, „Basarabia", 1993, 8; Ion Ciocanu, *Neuitarea înaintemergătorilor*, LA, 1996, 3 octombrie; Rachieru, *Poeți Bucovina, 490–494*; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia, 201–202, passim*; Chiril Tricolici, *Ion Vatamanu. Bibliografie*, Chișinău, 1997; Ion Ciocanu, *Literatura română contemporană în Republica Moldova*, Chișinău, 1998, *191–200*; Grigore C. Bostan, Lora Bostan, *Pagini de literatură română. Bucovina, regiunea Cernăuți (1775–2000)*, Cernăuți, 2000, *404–409*; D. Batâr, *Ion Vatamanu sau Despre adevărul și lumina neîntinată a unui Călător în Stele*, LA, 2001, 26 aprilie; Popa, *Ist. lit., 1 189*; Ion Ciocanu, *Deopotrivă al Basarabiei și al Bucovinei*, LA, 2002, 2 mai; Theodor Codreanu, *Basarabia sau Drama sfâșierii*, ed. 2, pref. Mihai Cimpoi, Galați, 2003, *229–233*. *M. C.*

VATRA, revistă apărută la București, bilunar, de la 1 ianuarie 1894 până în august 1896, cu subtitlul „Foaie ilustrată pentru familie"; în primul an a avut o apariție regulată, în 1895 au apărut doar cincisprezece numere, iar în 1896 patru. Din ianuarie 1895 s-a publicat un supliment umoristic intitulat „Hazul", suspendat după patru numere. La conducerea **V.** s-au aflat I. L. Caragiale, Ioan Slavici și George Coșbuc. Inițiativa i-a aparținut lui Caragiale, deși ulterior prezența sa în paginile revistei nu a fost prea susținută. Slavici a imprimat, prin fervoarea sa de scriitor angajat, o direcție fermă publicației și a asigurat coeziunea grupului de colaboratori, iar Coșbuc a răspuns de aproape întreaga muncă redacțională. Scriu aici și V. D. Păun, Ion Russu-Șirianu, Virgil Onițiu, Gr. Sima al lui Ion, Sextil Pușcariu, clericul I. Moța, Maria Cunțan, toți ardeleni de origine, dar și bucovinenii Simion Florea Marian, Constantin Berariu, debutant în poezie, alături de mulți alții: Th. D. Speranția, Dumitru Stăncescu, N. D. Popescu, Ioan Adam, Jean Boniface Hétrat, H. G. Lecca, George Murnu, Petre Dulfu, C. Xeni, N. Iorga, C. Spiru-Hasnaș, Ion Păun-Pincio, Panaite Zosîn, Virgiliu N. Cișman, T. Dușescu-Duțu. **V.** apare într-o epocă de încordare politică și socială dominată, după răscoalele din 1888 și 1894, de problema țărănească și, în contextul frământărilor din Ardeal, al procesului intentat de stăpânirea austro-ungară memorandiștilor, de problema națională. De aceea, revista, preocupată de eficiența socială a literaturii, își centrează programul în jurul ideilor de tradiție și de naționalitate, simpatia pentru țăran răspunzând, de asemenea, tendințelor momentului. *Vorba de acasă*, articolul-program scris de Slavici, dar semnat și de Caragiale și Coșbuc, observa îndepărtarea de tradiție și primejdia avalanșei de „literatură-marfă", precum și lipsa de interes pentru educarea gustului poporului. Se indica totodată singura cale pentru crearea unei literaturi viabile: întoarcerea la „obârșia culturală", la tradiție. Autorii programului identificau specificul național cu cel țărănesc, în viziunea lor „românimea cea adevărată care tot mai păstrează firea ei din bătrâni" oferind garanția autenticității. De aici, și idealul unei literaturi pe înțelesul tuturor, pentru țăranul de la vatră, servind implicit idealul unității culturale. Credința în rostul propagandei culturale era reflexul unui iluminism întârziat, încă persistent în gândirea ardelenilor (Coșbuc, Slavici), adaptat însă timpurilor. Cu recomandarea de a fi alese potrivit „cu gustul poporului român", programul nu exclude traducerile, întrucât considera operele de valoare ca sinteze ale culturilor naționale. **V.** se voia pe plan literar ceea ce era „Tribuna" pe plan politic. Cel puțin aparent, a avut caracter de magazin, cu o parte, foarte întinsă, destinată literaturii, folclorului, criticii literare,

traducerilor, în timp ce alte rubrici, cu specific enciclopedic, erau menite să răspundă interesului unei categorii mai largi de cititori. S-a impus însă în primul rând ca o revistă de literatură. Aici apar romanul *Mara* al lui I. Slavici, unele din cele mai semnificative poezii ale lui Coșbuc (*Noi vrem pământ!, Doina, Iarna pe uliță, Mama, In opressores*). I. L. Caragiale are o contribuție mai redusă: câteva scurte scrieri în proză - *Reformă..., Poveste* și *Cum se înțeleg țăranii*. Dar la **V.** simpatia pentru țărani nu a însemnat exclusivism. Imaginea altor „lumi" decât aceea a satului intră chiar în proza lui Slavici, care își îndreaptă atenția și spre mediul pestriț al mahalalei bucureștene, cu meseriași, țigani, copii nefericiți, deși povestirile *Ceas rău, Mitocanul, Gogu și Gogușor, Hanul ciorilor* sunt mai șterse, aproape convenționale, fără vigoarea narațiunilor care își trag seva din viața satului ardelean. Șt. Basarabeanu (Victor Crăsescu) pătrunde în lumea pescarilor și a cherhanalelor ori în mediul declasaților (*Rogof, Pescarii, Hoțul de cai*), teritorii încă neexplorate în literatura noastră. Totuși, cea mai mare parte a prozei evocă, fără relief, instantanee și scene țărănești: I. Adam, *Pândarul*, Maria Baiulescu, *De la țară*, M. Demetrescu, *Boier Mlădiță* ș.a. Aflat la începutul carierei literare, Sextil Pușcariu este prezent cu o proză naivă (*Cea dintâi polcă*), I. Russu-Șirianu dă istorioare sentimentale (*Letiția, Cavalerul, Două surori*), iar N. Iorga are câteva note de călătorie în Tirol. Mai importantă pentru Iorga va fi însă atmosfera revistei, ucenicia la **V.** înrâurindu-i orientarea de mai târziu, la „Sămănătorul". Cât privește poezia, contează în special aportul lui G. Coșbuc. Ceea ce scrie acum poetul dobândește o nouă dimensiune, aceea de act angajat, expresie a atitudinii în fața unor acute probleme sociale și politice. Alături de idile (*Scara, Dragoste învrăjbită*), de rememorări și evocări lirice ale satului transilvan (*Mama, Iarna pe uliță, Paștele*), apar aici incendiarele *Noi vrem pământ!, In opressores, Decebal către popor* și *Doina*. Pe de altă parte, o lirică epigonică, alcătuită mai ales din pasteluri, fie peisaje, fie tablouri ale obiceiurilor câmpenești (Maria Baiulescu, *Sânziene*, Maria Cunțan, *Pastel, De la sat*, Sergiu Cujbă, *Serenadă*), prevestind patriarhalismul sămănătorist, își are modelul în Coșbuc. Țăranul e și în atenția lui J. B. Hétrat, poet al existențelor umile, surprinse în alegorii morale. Sentimentalismul posteminescian, comun în epocă, trece în versurile elegiace ale lui George Murnu, la Elisabeta M. Z. Ionescu sau în lamentațiile lui H. G. Lecca. În schimb, o încercare de ieșire din această atmosferă de jale confecționată schițează debutantul I. Păun-Pincio în *Te-afunzi mereu*, poezie programatic antidecepționistă. Panaite Zosîn, colaborator la publicațiile socialiste, față de care **V.** a manifestat o simpatie deschisă, introduce tematica muncitorească (*Minerii*). Istoria și critica literară ocupă un spațiu restrâns. V. D. Păun semnează studii de estetică (*Despre urât, Despre ridicol și comic*), Em. Florescu definește polemic arta decadentă prin idealism și obscuritate, artificialitate și monstruozități (*Literatura de astăzi*). Singurele contribuții notabile sunt studiul lui N. Iorga asupra lui Grigore Alexandrescu și recenziile sale la volume de Artur Stavri, D. Stăncescu, I. Russu-Șirianu, Z. C. Arbore, Gheorghe din Moldova. Interesul pentru literatura populară este evident în **V.**, care include în sumar materiale culese din toate ținuturile românești: *Milius* (poveste din Năsăud), basme prelucrate de Gr. Sima al lui Ion, snoave și anecdote adunate de D. Stăncescu și de N. D. Popescu, folclor bucovinean strâns de S. Fl. Marian. Studii asupra folclorului publică Virgil Onițiu (*Straturi în poezia noastră populară*) și Mihail Strajanu (*Descântecele*). O preocupare constantă a fost mai buna cunoaștere a istoriei țării, ilustrată în evocări sau în studii aparținând lui I. Slavici, N. Iorga și Emanuil Grigorovitza. Se insistă, de asemenea, prin prezentarea ținuturilor de peste munți (*Licee românești și biserici din Năsăud*), asupra ideii de unitate națională. În **V.** figurează numeroase traduceri, selecția oprindu-se asupra marilor scriitori ai lumii, chiar dacă nu totdeauna asupra celor mai reprezentative opere: Honoré de Balzac, Guy de Maupassant, E. A. Poe, Mark Twain, N.V. Gogol, E.T.A. Hoffmann, W. M. Thackeray, W. Hauff, V. G. Korolenko, A. P. Cehov, F. M. Dostoievski, H. W. Longfellow, A. Tennyson. O versiune conștiincioasă a *Norei* de Henrik Ibsen dă B. Marian, iar Coșbuc tălmăcește fragmente din *Rig Veda* și proverbe indice. Caracterul instructiv și accesibilitatea erau asigurate de rubricile „Fel de fel", „Varietăți", „Bibliografie", care cuprind știință popularizată, curiozități, informații culturale, întâmplări din viața oamenilor iluștri, anecdote, sfaturi practice. Rubrica „Fel de fel" era redactată de Coșbuc. Tot el ținea în 1895 rubrica intitulată „Vorba ăluia", unde încerca să explice originea unor zicători și expresii idiomatice. Revista a publicat și note politice referitoare la situația din Transilvania, trezind un interes viu aici și în Bucovina. Simpatiile socialiste ale revistei (se recomandă „Literatură și știință", se anunță „Almanahul social-democrat") nu erau pe placul Junimii și nici nu erau apreciate de „Viața", condusă de Al. Vlahuță, unde sunt criticați Slavici, căruia i se reproduce, cu intenții polemice, un articol (sub titlul *Din filosofia „Vetrei"*), și I. L. Caragiale, acuzat de „dispreț ciocoiesc" față de țăran (cu referire la *Cum se înțeleg țăranii*). Dar Caragiale nu lasă provocarea fără răspuns, demonstrând lipsa oricărei ironii în proza vizată. **V.** a deschis drumul sămănătorismului și poporanismului în literatura noastră: „Povestea vorbei", „Floare-albastră", „Curierul literar", „Sămănătorul", toate pornesc de la programul acestei publicații. *S. C.*

VATRA, publicație apărută la Craiova, lunar din martie 1929 până în februarie 1930, în octombrie-decembrie 1930 și cu intermitențe din octombrie 1937 până în august 1940, în septembrie-octombrie 1943, din septembrie 1945 până în martie 1947. De-a lungul timpului a avut subtitlurile „Tipăritură pentru popor", „Revistă lunară pentru popor" și „Cuvânt oltenesc pentru neamul nostru". Directori: C. Ș. Făgețel, Ion Dongorozi, Al. C. Calotescu-Neicu (1929-1930), apoi din nou C. Ș. Făgețel (din 1937), căruia în 1939 i se alătură D. Tomescu. Apare cu sprijinul Direcției Educației Poporului, iar din 1939 cu cel al Fundației Culturale Regale „Principele Carol" și al căminelor culturale din Oltenia. În editorialul primului număr, *Foi pentru popor*, Simion Mehedinți susține că o revistă se scrie „cu gândul la interesele poporului" și trebuie să devină „o jertfă de fiecare zi din partea celui care o scrie". Se

publică sau se reproduc poezii de Aron Cotruș (*Cuvinte către țărani*), G. Tutoveanu (*Florile dalbe*), V. Voiculescu (*Colindul ninsorii, Spinii, Când a fost să moară Neculuț*), Ilariu Dobridor, Ștefan Bălcești (*Îndurare..., îndurare...*), Sabina Paulian ș.a. O miniantologie lirică sub genericul „Iarna în poezia oltenească" reunește versuri de Traian Demetrescu, Al. Macedonski, Tudor Arghezi, D. Ciurezu, Nicolae Milcu, Elena Farago (*O țărancă tânără își boicește copilul mort*), Radu Gyr, C. D. Papastate. Secțiunea de proză - mai extinsă - este alcătuită din schițe și nuvele de Jean Bart (*Mărgărint bețivul*), I. C. Vissarion (*Învietorul de morți, Gura lumii, Baba Maria descântătoarea*), Al. C. Calotescu-Neicu (*Stejarul lui Maxim Rusul, Rândunel*), C. S. Nicolăescu-Plopșor (*Cum m-am lăsat de popie*), Izabela Sadoveanu (*De vorbă cu nașa Smaranda*), Gala Galaction, Ion Dongorozi, Tiberiu Crudu, Mihail Lungianu, G. Perticari și din fragmente de jurnal aparținând lui Ioan Slavici. Eseuri și articole mai ample semnează Ion Agârbiceanu (*Muzica românească și muzica populară*), Adrian Maniu (*Covorul oltenesc*), V. G. Paleolog (*Opera picturală de la biserica „Sf. Gheorghe Nou"*), T. Păunescu-Ulmu (*Urme populare în poezia lui Eminescu*), I. D. Lăudat (*Mihail Kogălniceanu*) ș.a. La rubrica „Scriitori olteni", concurată de „Poeți olteni" și „Figuri ale Olteniei", sunt incluse câteva portrete consacrate scriitorilor legați de sau din această parte a țării: *N. Vulovici* și *Traian Demetrescu* de C. Ș. Făgețel, *Vasile Cârlova, Al. Macedonski* și din nou *Traian Demetrescu* de C. D. Fortunescu, unele însoțite de versuri ale acestora. La „Cronica literară" Perpessicius recenzează romanul *Baltagul* de Mihail Sadoveanu, tot aici se mai comentează *Pustnicul și ucenicul său* și *Minunea* de Ion Agârbiceanu. Preocuparea pentru problemele culturale ale regiunii, tranșant declarată odată cu seria din 1937, se concretizează în articole ce urmăresc aspecte din viața satului (obiceiuri, credințe, învățământ, Biserică, așezăminte, personalități istorice, viață spirituală), autori fiind Romulus Vulcănescu, Al. Lascarov-Moldovanu, Ion Simionescu, Const. D. Ionescu. În sumar intră și câteva scurte grupaje de poezii populare (colinde) culese de Gh. D. Mugur și V. Voiculescu din diferite zone ale Olteniei sau de C. S. Nicolăescu-Plopșor, care figurează și cu succinte comentarii privind folclorul. Alți colaboratori: D. Ioanid, I. U. Soricu, G. Roiban, George Fonea. *A. St.*

VATRA, publicație apărută la Roma, Paris, Freiburg și în alte orașe europene, neregulat, din ianuarie 1951 până în decembrie 1994, cu subtitlul „Foaie românească de opinie și informare". Editor: Petre Vălimăreanu. De orientare legionară, dar reprezentând o grupare oponentă lui Horia Sima, **V.** este una dintre cele mai longevive reviste ale exilului românesc. Articolele de fond sunt semnate în mod obișnuit de Petre Vălimăreanu, Mihai Fotin Enescu, Andrei Pandrea. Gazeta abundă în informații despre românii din exil, înregistrează și comentează cele mai importante evenimente politice, culturale, economice din țară, polemizează cu diverse publicații. Fiecare număr conține literatură originală și multe reproduceri din clasici români. Se observă o preferință pentru poezia închisorilor, paginile **V.** însumând în timp o adevărată antologie alcătuită din versurile lui Radu Gyr (*Ne vom întoarce într-o zi, Imn morților*), V. Voiculescu (*Sub zodia cu ochii verzi*), Nichifor Crainic (*Rugăciune, Sus inima!*), Dumitru Bacu (*În loc de plugușor, Iarna la Aiud*), D. Iov (*Chemare*), Andrei Ciurunga (*Țara mea de dincolo de țară*), Pan Hallipa, Ion Zeana. Sunt prezenți și câțiva poeți ai exilului, printre care Aron Cotruș (*Patria*), Zahu Pană (*Colind de exilat*), Ovidiu Vuia (*Pentru neamul de-acasă*), Eugen Coșeriu (*Puncte cardinale*), N. S. Govora, Ion Țolescu ș.a. După 1989 vor figura și scriitori din țară (Ana Blandiana, Grigore Vieru, Ileana Mălăncioiu, Leonida Lari), fiind selectate îndeosebi versuri patriotice, cu accente tradiționaliste. Se republică poezii de Vasile Alecsandri, Mihai Eminescu (*La Bucovina*), Dimitrie Bolintineanu, Alecu Donici, B.P. Hasdeu, Panait Cerna, Octavian Goga, George Coșbuc, Lucian Blaga, Adrian Maniu, Ion Minulescu, Ion Barbu, Tudor Arghezi, G. Topîrceanu, George Lesnea, Vasile Militaru, Vasile Bumbac, I. Valerian, I.U. Soricu, Mircea Dem. Rădulescu. Versuri mai semnează Athanasie A. Sarmanioti și G. Perdix (în aromână), Dimitrie Rachici, Gh. Delavrani. Dureroasa experiență a închisorii sau a exilului și dorul de țară constituie laitmotivul multor povestiri tipărite în **V.**: Sterie Diamandi, *Jertfa de sânge,* Neculai Totu, *Majadahonda,* N. Batzaria ș.a. Se reproduc texte din patrimoniul clasic, autorii aleși fiind stolnicul Constantin Cantacuzino (*Limba românilor tot stă și se ține*), Ion Ghica (*Generalul Coletti în 1835*), B.P. Hasdeu (*Ioan Vodă cel Cumplit,* fragment), Vasile Conta (*Un discurs în Camera română*), N. Iorga (*Din trecutul nostru, Badea Cârțan*), Liviu Rebreanu (*Țăranul și coasa*). În 1990 se tipărește o scrisoare a lui N. Steinhardt (expediată de la mănăstirea Rohia la 28 februarie 1989, cu exact o lună înainte de a muri) către Victor Russu. *O simplă amintire despre Petre Pandrea* e un text iscălit de Andrei Pandrea, iar Mihai Neagu dă o evocare intitulată *Amurgul lui Petre Țuțea.* În câteva numere din 1960-1961 sunt comentate „cazurile" Vintilă Horia, Petru Dumitriu, Șerban Cioculescu. Rubricile se intitulează „Cronica pesimistului", „Note și comentarii", „Din lumea exilului", „Despre frații înstrăinați" (cu referire la românii din fosta Iugoslavie), „Semnalări", „Din ziare, cărți, reviste", „Doruri și necazuri", „Calendar național", „Varia", „Puncte și contrapuncte", „Tribuna liberă", unele fiind miscelanee de actualități culturale, politice și de opinie. Multe contribuții sunt semnate cu pseudonim. Au mai colaborat Gheorghe Calciu-Dumitreasa, Andrei Iustin Hossu, Horațiu Comăniciu, Cicerone Ionițoiu, Radu Cornățeanu, Șerban Milcoveanu, Remus Radina, Paul Miron, Octavian Bârlea, Theodor Capidan, Leontin Jean Constantinescu, Nicolae Lupan, Teodor Onciulescu, Dumitru Nimigean. *L. Cr.*

VATRA, revistă care apare la Târgu Mureș, lunar, din aprilie 1971, inițial sub egida Uniunii Scriitorilor din R.S. România și a Comitetului de Cultură și Educație Socialistă al Județului Mureș, ca serie nouă a revistei cu același titlu, fondată în 1894 de I. L. Caragiale, Ioan Slavici și George Coșbuc. Redactori-șefi: Romulus Guga (1971-1984) și Cornel Moraru (din 1984). Din primul colectiv redacțional au făcut parte Atanasie Popa, Dan

Culcer, Mihai Sin, Dumitru Mureșan, Iuliu Moldovan, Ioan Radin. În spiritul revistei din secolul al XIX-lea, **V.** afirmă că vrea să însemne „continuitate și prezență", „iubire de adevăr, spirit critic lucid", apartenență la timpul prezent și la „vârsta spirituală a tinereții"; „stimulând și punând în valoare creația spirituală a mureșenilor", redactorii își propun, de asemenea, să deschidă paginile „tinerei generații de pe tot cuprinsul țării" (*Cuvinte de început*). În consens cu programul, se publică îndeosebi literatură contemporană, aprecieri critice referitoare la fenomenul literar din țară și de peste hotare, informații din actualitatea culturală, iar după 1989 se acordă o atenție deosebită „literaturii de sertar", textelor venite din exil și interviurilor. Rubrici: „Semne", „Panoramic", „Cronica literară", „Cronica ideilor", „Restituiri", „Arte", „Biblioteca Babel", „Filtre", „Revista revistelor", „Documentele continuității". Colaborează cu versuri Dimitrie Stelaru, Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Ștefan Aug. Doinaș, Ana Blandiana, Constanța Buzea, Ileana Mălăncioiu, Aurel Gurghianu, Victor Felea, Radu Cârneci, Nina Cassian, Florența Albu, Zeno Ghițulescu, Ion Mureșan, Mara Nicoară, Tudor Balteș, Dan Mutașcu, Constantin Abăluță ș.a. La rubrica „Excelsior" redacția promovează talente din cenaclurile literare, dar reproduce și poezii - uneori inedite - din clasici: Mihai Eminescu, George Coșbuc, Octavian Goga. **V.** se remarcă printr-o preocupare specială pentru proză și mai ales pentru proza scurtă. Se tipăresc numeroase fragmente de romane și povestiri - uneori însoțite de o succintă prezentare a autorului - aparținând lui Mircea Eliade (*Incognito la Buchenwald*), Augustin Buzura, Nicolae Breban, Norman Manea, I. D. Sîrbu, Eugen Barbu, Mihai Sin, Sorin Titel, Radu Petrescu, Romulus Guga (pagini din romane inedite), Radu Cosașu, Alexandru Ivasiuc, Bujor Nedelcovici, Gabriela Adameșteanu, Alexandru George, Ion Vlasiu, Nicolae Manolescu, Ion Lăncrănjan, Mircea Horia Simionescu, Dana Dumitriu, Valentin Șerbu ș.a. În cadrul „Antologiei science-fiction", alături de numeroase texte ale unor scriitori străini, apar povestiri semnate de Ov. S. Crohmălniceanu, Constantin Abăluță, Vasile Andru, Constantin Cubleșan. Literatura memorialistică este amplu reprezentată prin numeroase pagini de jurnal, autori fiind Liviu Rebreanu, Veturia Goga, Mircea Eliade, Radu Petrescu, Adrian Marino. Cu dramaturgie figurează Radu Stanca (*Madona cu zâmbetul*), Horia Lovinescu, Marin Sorescu, Ileana Vulpescu, D. R. Popescu, Iosif Naghiu. O secțiune permanentă revine criticii literare, axată pe fenomenul literar actual și ilustrată de Mircea Zaciu, Silvia Urdea, Mihai Sin, Dan Culcer, Serafim Duicu, Anton Cosma, Dumitru Mureșan, Cornel Moraru, Al. Cistelecan, cărora li se alătură alți critici și scriitori. Dintre aceștia, de menționat sunt Gheorghe Grigurcu, care publică între 1977 și 1980 un amplu studiu despre critica literară contemporană și alte articole, Șerban Cioculescu (*Poezia documentelor*), Adrian Marino, Ștefan Aug. Doinaș (*Lucian Blaga și ontologia poetică a sacrului*), Mircea Popa (*George Coșbuc și idealul clasicității*), Dumitru Micu, Ion Pop (*Eminescu în universul liric al lui Lucian Blaga*), Marian Papahagi, Mircea Martin, Mircea Muthu, Georgeta Horodincă, Fănuș Băileșteanu, Alex. Ștefănescu, Ștefan Borbély, Gheorghe Perian, Maria Luiza-Cristescu, Doru Burlacu, Iulian Boldea. Rubrica referitoare la cartea străină este susținută de Mihai Sin. După 1989 I. Negoițescu trimite din exil numeroase texte despre scriitori și critici literari ai timpului, sunt inserate articole de Monica Lovinescu, Virgil Ierunca, Virgil Nemoianu, Radu G. Țeposu, Petru Poantă. De-a lungul anilor, cu eseuri sunt prezenți Nicolae Manolescu (în 1972, la rubrica „Efemeride"), Radu Popescu, Alexandru Paleologu, Cornel Moraru, Ion Apostol Popescu, Alexandru Vlad, Ion Simuț, Ion Ilie Mileșan, Anton Cosma, Eugen Uricaru, Ovidiu Pecican. În sumarul **V.** mai intră eseuri inedite de Ioan Slavici, Lucian Blaga, Mircea Eliade (un fragment din *Mit și realitate,* în traducerea lui Gheorghe Rotaru), Eugen Ionescu (*Discurs despre avangardă,* în transpunerea lui Ion Pop), Emil Cioran, Constantin Noica, N. Steinhardt. Numeroase sunt și versurile din lirica universală, traduse de Petre Stoica, A.E. Baconsky, Aurel Rău, Constantin Abăluță, Eugen Uricaru, Marian Papahagi, Dinu Flămând, Mircea Ivănescu, Augustin Pop ș.a. De remarcat că Ștefan Aug. Doinaș transpune scene din *Faust* de Goethe și poezii de Hölderlin, Nina Cassian din Paul Verlaine, Dan Duțescu din Chaucer și W. Faulkner. Alte tălmăciri se opresc la proza lui Gabriel García Márquez, Hemingway, Dino Buzzati și J.L. Borges, dar și la literatura science-fiction. Rubricile „Punct. Contrapunct" și „Colocviile «Vetrei»" găzduiesc anchete despre cultura și literatura contemporană și interviuri cu personalități ale vieții culturale și literare românești, cu scriitori străini, consemnate de Mihai Sin, Nicolae Băciuț, Valentin Borda, Maria Mailat și mai cu seamă de Al. Cistelecan, care realizează interviuri cu Marin Preda (despre romanul *Cel mai iubit dintre pământeni*), Zoe Dumitrescu-Bușulenga (despre opera lui Mircea Eliade), N. Steinhardt, Paul Goma, Ana Blandiana, Marin Sorescu, Aurel Rău, Al. Ivasiuc, Radu Petrescu, Geo Dumitrescu. În numărul 4/1986 se publică un text din arhiva lui Liviu Rebreanu, care cuprinde câteva considerații ale scriitorului despre proză și îndeosebi despre romanul din epoca lui, însoțite de o scurtă istorie a romanului românesc până la primul război mondial. Se tipăresc, de asemenea, în cadrul rubricilor „Arhiva" și „Restituiri", documente și fragmente din scrieri inedite provenite din fondurile documentare Liviu Rebreanu, Lucian Blaga, Titu Maiorescu, Ilarie Chendi (corespondență cu Octavian Goga), Emil Isac. Reține atenția și paginile de memorialistică ale lui Vasile Netea, o autobiografie Ion Chinezu (1982), articolele ocazionate de centenarul Liviu Rebreanu (1985), un dialog epistolar Lucian Blaga - D. D. Roșca, cu o prezentare de Mircea Cenușă (1986), o antologie lirică Nichita Stănescu (1984). **V.** mai include o cronică a revistelor literare din țară și străinătate, o rubrică de noutăți culturale și informații din actualitatea literară, concursuri literare, reportaje, studii de filosofie a limbii, de istorie (la rubrica „Documentele continuității"), sociologie, politologie, etnografie, arheologie, geografie, cronică dramatică, plastică, științifică, muzicală, scrisori primite la redacție.

În ultimii ani ai secolului al XX-lea și în primii ani ai celui următor, **V.** își sporește lent, dar sensibil, calitatea și prestigiul.

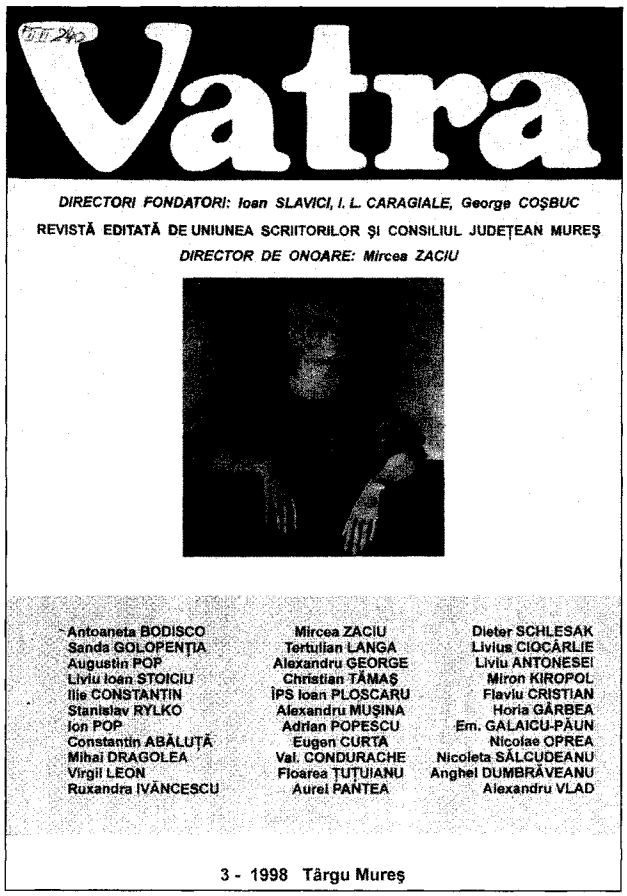

Chiar dacă păstrează, în chip explicabil, o sensibilitate marcată față de problemele din zonă, devine o tribună echilibrată a unor personalități ale literaturii și ale științelor umaniste din întreaga țară și din toate generațiile. Se arată deschisă colaborărilor cu apartenențe sau afilieri diferite sub raportul opțiunilor estetice sau moral-politice (totuși evitând reprezentanții direcțiilor intolerante, antimoderne, neoceaușiste, șovin-naționaliste), prilejuind astfel un dialog fertil pe tărâmul artelor și al ideilor. Ca director de onoare figurează o vreme (inclusiv câțiva ani după moartea sa) Mircea Zaciu; redactor-șef rămâne în continuare Cornel Moraru, iar ca redactor-șef adjunct e desemnat Al. Cistelecan. Din colectivul redacțional fac parte Nicolae Băciuț, Virgil Podoabă, Aurel Pantea, Alexandru Vlad, Angela Marinescu (un timp), Dumitru Mureșan, iar Emilian Galaicu-Păun, Maria Campatelli, Dieter Schlesak, Dan Culcer, Andrei Zanca sunt menționați ca redactori pentru Basarabia, Italia, Franța, Germania. Sistemul de rubrici este bogat, caracterizat prin suplețe și adaptabilitate, în condițiile unei oportune stabilități: unele rubrici apar număr de număr, altele sunt create ad-hoc ori sunt reactivate cu intermitențe, în funcție de necesități. Covârșitoarea majoritate a colaborărilor sunt de calitate și de mare interes. Sumarele alătură întotdeauna beletristica și textele publicistice, critice și eseistice. Sectorul criticii literare este viguros, reunind, în funcție de rubricație și de tematica fiecărui număr, cronici (de regulă în cadrul rubricii „Cu cărțile pe masă", dar și în alte secțiuni, unele ocazionale), recenzii, articole, eseuri, demersuri analitice sau hermeneutice, studii cu tentă academică, note de lectură pronunțat neconvențională, cercetări de istorie literară etc. Despre actualitatea literară curentă, ca și despre alte subiecte la ordinea zilei, scriu Nicoleta Sălcudeanu, Al. Cistelecan, Cornel Moraru, Ruxandra Cesereanu, Iulian Boldea, Ruxandra Ivăncescu, Nicoleta Cliveț, Mihaela Ursa, Sanda Cordoș, Dumitru Mureșan, Virgil Podoabă, Dumitru Crudu, Ion Pop, Mihai Vakulovski, dar și autori care, chiar dacă nu fac parte din cercul propriu-zis revistei, sunt prezenți în paginile ei cu oarecare regularitate. Alături de nume de prestigiu și de profesioniști ai comentariului literar, în **V.** figurează critici în devenire, jurnaliști culturali ori scriitori care încă nu au dobândit notorietatea: Marius Chivu, Aura Christi, Radu Mareș, C. Rogozanu, Anca Hațiegan, Andrei Terian, Horea Poenar, Mircea A. Diaconu, Tudor Crețu, Ciprian Șiulea, Caius Dobrescu, Radu Voinescu, Alexandru Matei, Daiana Felecan, Ioan Buduca, Ion Manolescu, Nicolae Coande, Elena Vlădăreanu, Oana Soare, Tudorel Urian, Andrei Bodiu, Dan Perșa, Mircea Petean, Daniel Pișcu, Traian Ștef, Ioan Groșan, Gheorghe Perian, Dan Bogdan Hanu, Daniel Cristea-Enache, Marius Ianuș. Figurează regulat în revistă, pentru diverse perioade, cu rubrici proprii, de (cvasi)memorialistică, diaristică, eseistică ori confesiuni, Livius Ciocârlie (cu „Jurnal de lăsare la...vatră"), Victor Felea („Pagini de jurnal"), Alexandru George („În continuarea unor mărturisiri"), Lucian Raicu („Scrisori din Paris"), Liviu Ioan Stoiciu („Crispări"), Alexandru Mușina („Epistolarul de la Olănești"), Gheorghe Grigurcu („Scrisori de peste drum", cu titlul recurent „Fișele unui memorialist"). O cronică a lucrărilor de religie și teologie a ținut Robert Lazu. Poeme sau fragmente de proză dau, în cadrul rubricilor „Tolle lege" (versuri de inspirație religioasă), „Carmen seculare", „Epica magna" ș.a., Ion Mureșan, Ionel Ciupureanu, Simona-Grazia Dima, Gellu Dorian, Ion Horea, Dan Bogdan Hanu, Radu Mareș, Dumitru Ungureanu, Paul Daian, Silviu Lupașcu, Sergiu Radu Ruba, Sorin Stoica, Paul Tumanian, Mihai Vieru, Gheorghe Izbășescu, Emilian Galaicu-Păun, Nicolae Ioana, Gheorghe Grigurcu, Horia-Roman Patapievici, Constanța Buzea, Teodor Dună, Florina Ilis, Rodica Draghincescu, Elena Pasima, Ioan Es. Pop, Horia Gârbea, Dan Lungu și mulți alții. Redacția concepe sumarele în chip minuțios, recurge la diferite formule publicistice, unele mai puțin obișnuite. La rubrica „Dialog" se inserează convorbiri cu scriitori sau oameni de cultură, de știință, artiști. Un fel de tandem de rubrici ori un „dosar" cu două secțiuni - „Față-n față" și „Transfocator" - constituie o inițiativă ingenioasă: sunt invitați câte doi scriitori (de pildă, Gheorghe Grigurcu și Constantin Abăluță, Luiza Carol și Andrei Fischof, Ion Zubașcu și Dan Stanca, Sanda Cordoș și Ruxandra Ivăncescu), care se prezintă reciproc prin câte un portret eseistic, fiecare dispus tipografic pe o coloană a paginii, iar la „Transfocator" mai mulți critici scriu despre cărțile celor invitați. Încă de la sfârșitul anilor '90 revista alcătuiește

consistente „dosare" tematice, precum *Parisul nostru de la A la Z* (11/1997), unde scriu Gheorghe Crăciun, Simona-Grazia Dima, Dumitru Micu, Cornel Regman, Constantin Abăluță, Horia Ursu, Mihai Dragolea. Această modalitate devine în scurtă vreme curentă, în anii 2000 fiecare număr găzduind, în majoritatea paginilor, dacă nu în exclusivitate, un bine alcătuit și foarte interesant dosar tematic. De la numărul 4/2000 **V.** se prezintă într-o formă grafică modernizată, cu coperta ilustrată cu opere de artă grafică de ținută. Temele sunt *Memento Radu G. Țeposu* (5/2000), *Mircea Eliade* (6-7/2000, cu texte de Mircea Handoca, Gilbert Durand, Edgar Morin, Moshe Ydel, Alain Paruit, Emil Cioran, Eugen Ionescu, Vintilă Horia, Monica Lovinescu, Virgil Ierunca, Ioan Petru Culianu, N. Caranica, Basarab Nicolescu, Al. Paleologu, Cezar Baltag, Liviu Petrescu, Marian Papahagi, N. Steinhardt, Dumitru Micu ș.a.), *Iată* ce, despre ce și cum *scriu ungurii, Cum poate fi cineva scriitor român evreu, Amantul-amanta anului 2000, Eminescologia anului 2000, Clubul cronicarilor literari despre moartea unei specii critice: cronica literară, Ultimii debutanți ai mileniului III* (cu texte critice despre scrierile începătorilor din ultimii ani ai secolului trecut și cu texte literare ale unor autori din cele mai noi promoții, încă fără volum, din ambele categorii fiind reprezentați zeci de scriitori), *Remember: Tezele din iulie, Nicolae Manolescu - cronicarul și rapsozii, O privire asupra modernității, Cartea de referință, România virtuală, Monografia în vremuri postmoderniste, Scriitorul român ca publicist, Cazul Patapievici* ș.a. Pe coperta a patra e inserată de la un moment dat o listă de „teme de viitor": *Starea studiilor clasice la români, Cărțile miniștrilor noștri, Cartea vorbită la români, Poetul* for ever: *Ion Mureșan, Cioran - cu documentele pe masă, Gheorghe Iova - un* guru *al optzecismului, Instituția premiului literar, Postmodernul pe înțelesul românilor*, îmbogățită treptat. Organizarea numerelor ca dosare tematice nu se soldează cu eliminarea altor materiale ori secțiuni: persistă rubricile „de autor", rubrici precum „Față-n față", „Țintă fixă" (grupaje monografice consacrate câte unui scriitor contemporan) ș.a. Revista publică, cu diferite prilejuri, importante texte programatice, teoretice, de atitudine, superior polemice, manifeste etc., între care Petru Cimpoeșu, *„Postmodernismul românesc" ca instituție a exprimării și un important studiu de caz: romanul „generației '80"* (1/2001) sau Dumitru Crudu și Marius Ianuș, *Manifestul fracturist* (2-3/2001). *M. W., N. Br.*

VATRA LUMINOASĂ, publicație apărută la București, săptămânal, între 15 iunie 1908 și 22 noiembrie 1909, sub patronajul reginei Elisabeta. Director: Virgiliu N. Dărăscu, apoi R. Monske. Revista urmărește în mod special interesele nevăzătorilor - pentru ajutorarea cărora se întemeiază la un moment dat o colonie-așezământ -, în același timp propunându-și să popularizeze opera literară a reginei, compusă sub pseudonimul Carmen Sylva, prin tipărirea aproape număr de număr a scrierilor ei în versiuni românești: cugetări, nuvele (*În luncă, Visul poetului* - transpunere de Lia Hârsu, *Vârful cu dor, Din povestirile Peleșului*) și pagini din romanul *Însurat*. Lia Hârsu este prezentă și cu proză scurtă (*Cum văd ochii, Spune-mi* ș.a.), ca și A. I. Ivela și Aurel Alexandrescu-Dorna (*Povestea banilor de aur*). Se mai publică, în traducere, fragmente din romanul *Muzicantul orb* de V. G. Korolenko și poezii semnate de Al. I. Șonțu și D. Nichifor. *I. C.*

VATRA ROMÂNEASCĂ, publicație apărută la Turnu Măgurele, neregulat, din iunie 1930 până în decembrie 1933. Director: Nichifor Ionescu-Calafeteanu; comitetul de redacție: Ioan I. Popescu, D. Enescu, Costache Dăniță, I. M. Voicheci. Revista își propune „să-i lumineze pe cei de jos, țintind în primul rând la formarea unei curate conștiințe naționale, trezind în sufletul tuturor respectul pentru credință și tot trecutul românesc". Folclorul se bucură de o atenție deosebită, fiind prezentate cântece populare și povestea *Păpușoiul și grâul* (culese de I.M. Voicheci), proverbe și zicători, chiuituri. Al. Lascarov-Moldovanu e prezent cu *Obiceiuri de la țară, Vătăjelul Boacă* și, în cadrul rubricii „Pe drumuri de țară...", cu articolele *Două școli, Ce poate face administrația*. N. Popa comentează volumul *Jocuri românești necunoscute* al lui G.T. Niculescu-Varone. Teme istorice sunt abordate în *Tradiția noastră* de Victor Banu și în *Revoluția lui Gandhi* de C. Dan. Sub pseudonimul Pandurul, George Acsinteanu colaborează cu însemnările intitulate *Grâul bolșevic* și *Să nu mâniem pe Dumnezeu*. Câteva poezii sunt iscălite V. Faur și Simion Cezara. Se reproduc fragmente din *Memorialele* lui Vasile Pârvan și, sub titlul *Din viața familiei Ion C. Brătianu (1821-1891)*, din amintirile și notele zilnice ale Sabinei Cantacuzino. În afară de literatură tradiționalistă, analize ca *Situația agricolă din țară, Plugăria în criză* și *Medicina la sate* completează rubricile „Știri felurite", „Pagina juridică", „Recenzii", „Serbări culturale". *L. Cr.*

VAUM, Ecaterina (8.XI.1955, Baia Mare), editoare. Este fiica Esterei (n. Crăciun) și a lui Eugen Vaum, cărăuș, și soția istoricului literar Nicolae Scurtu. A urmat primele opt clase (1962-1970) și Liceul „Gheorghe Șincai" (1970-1974) la Baia Mare și Facultatea de Limba și Literatura Română, secția română-latină, a Universității din București (1974-1978). Mai întâi profesoară de română și latină la Giurgiu, își dă demisia, după trei ani de șomaj revenind în 1985 în învățământ la București, ca suplinitoare, iar din 1990 ca profesoară titulară. Obține titlul de doctor în filologie în 1999 cu teza *Nicolae Iorga - critic și istoric literar*. Debutează în 1976 la revista studențească „Convingeri comuniste". Va mai colabora la „Suplimentul literar-artistic al «Scânteii tineretului»", „Viața românească", „Manuscriptum".

Antologia *Mihai Eminescu. Studii și articole* (1981) surprinde evoluția concepției lui G. Bogdan-Duică privind creația eminesciană. Materialul selectat de **V.** ilustrează, pe de o parte, profilul unui cercetător care, pornind de la metoda istorică, se lasă influențat de psihanaliza freudiană ca să ajungă la metoda comparatistă, ce îi va permite să formuleze opinii pertinente noi, chiar suprinzătoare pentru epoca în care a trăit. Pe de altă parte, prinde contur o viziune generală asupra operei lui Eminescu, editoarea incluzând și articole ce se referă la proză, mai puțin studiată și gustată de contemporani, precum și introducerea la volumul *Poeziile lui Eminescu*, apărut în 1924. Cele trei volume ale ediției N. Iorga, *Corespondență* (1984-1990)

nu cuprind decât o mică parte din scrisorile savantului (în totalitate ar alcătui aproximativ o sută de volume, după cum afirmă **V.**). Numeroasele note ce însoțesc epistolarul prezintă date concise despre persoanele cu care Iorga a comunicat în scris (oameni de cultură, politicieni, primari, mitropoliți ș.a.), lămuresc sensul unor pasaje, acolo unde cititorul de astăzi s-ar orienta cu dificultate. Ediția se impune prin relevarea unui Iorga inedit, scrisorile evidențiind totodată cele mai importante evenimente ale timpului. Pentru o lectură „cât mai operativă", **V.** a întocmit indici de asociații, cluburi, instituții, întruniri, ligi, organizații, partide și societăți, un indice de localități și altul de lucrări ale lui N. Iorga menționate în scrisori, indici de nume și de periodice.

Ediții: G. Bogdan-Duică, *Mihai Eminescu. Studii și articole*, pref. edit., Iași, 1981; N. Iorga, *Corespondență*, I–III, București, 1984–1990.

Repere bibliografice: Șerban Cioculescu, *Eminesciana–24*, RL, 1981, 15; Valeriu Râpeanu, *„O nouă generație se ivi"*, RL, 1984, 52; Z. Ornea, *Editarea clasicilor*, CNT, 1985, 2; Șerban Cioculescu, *N. Iorga, „Corespondență"*, RL, 1985, 6, 7; Ștefan S. Gorovei, *Pagini controversate din istoria culturii. Pe marginea unor corespondențe*, CRC, 1985, 12; Fănuș Băilești eanu, *Iorga în corespondență*, LCF, 1985, 50; Șerban Cioculescu, *N. Iorga*, RL, 1987, 9; George Gană, *Uriașa corespondență*, MS, 1987, 3; Z. Ornea, *Corespondența lui Iorga*, RL, 1991, 43. *L. Cr.*

VĂCĂRESCU, Alecu (c. 1769–19.XI.1799, Tulcea), poet. Este primul fiu al Eleniței, fata tergimanului Iacovache Rizu (care

îndrăgea și el meșteșugul versurilor), și al poetului Ienăchiță Văcărescu. A primit acasă învățătura ce se dădea fiilor de boieri, însușindu-și cunoștințe de limbă și cultură greacă (unul din dascălii săi a fost serdarul Antonie Manuil, care la 1791 publica în greacă, la Viena, *Triumful credinței ortodoxe*), franceză (de vreme ce traducea mai târziu un epigraf al lui Voltaire la „statua Amorului") și turcă. După moartea mamei rămâne în grija tatălui, pe care îl însoțește în exil la Nicopole și în insula Rhodos. În 1791, la douăzeci și doi de ani, se căsătorește cu Elena Dudescu. Ea avea cincisprezece ani, era bogată, cultă și se înrudea cu Ion Ghica și cu boierii Câmpineni. În anul următor li s-a născut cel dintâi copil, Iancu Văcărescu, viitorul poet. Au mai avut două fete, Maria și Eliza. În 1797 **V.** se desparte de soție, copiii fiind încredințați mamei. Din puținele informații rămase se pare că nu a fost ispitit să joace un rol în viața publică și politică. Totuși, în 1786 era vel stolnic în Divan, în 1791 era citat între boierii epitropi care făceau „nartul îmbrăcămintelor celor proaste", în 1792 era ispravnic de Dâmbovița, iscălea „fost mare clucer" în 1797, iar în 1798 se ocupa de aprovizionarea trupelor trimise împotriva lui Osman Pasvantoglu. Din anul 1798 datează o jalbă a lui către domnitorul Constantin Hangerli: el se plânge de calomniile răspândite de vistierul Scarlat Câmpineanu, care insinuase că este vinovat de crimă, punându-i în seamă moartea mătușii sale, Venețiana Văcărescu, asasinată la moșia Jilavele din Ialomița. **V.** cere domnitorului cercetarea cazului și pedepsirea calomniatorului. Îndrăgostit de fiica Venețianei și acuzat de omor în scopuri „necuviincioase", se dezvinovățește cu tărie: pledoaria sa aduce argumente de logică și de bun-simț, dar cuprinde și izbucniri pătimașe la adresa adversarului, precum și accente de un patetism sincer, expresii ale unui suflet chinuit. Rezultatul procesului nu se cunoaște; în anul următor, 1799, **V.** e ridicat de oamenii domnitorului Alexandru Moruzi, exilat și închis la Tulcea. Sfârșitul îi este învăluit în mister. Potrivit tradiției păstrate în familie, ar fi fost ucis și aruncat în Dunăre. O ipoteză (emisă de Nestor Camariano), ce se sprijină pe scrisori, este că s-a stins (sau a fost asasinat) în închisoare.

V. era cunoscut pentru îndemânarea cu care improviza, pentru fantezia și trăirile sale repezi și aprinse. Gheorghe Pașacov, admiratorul său, susține că **V.** scria versuri „amestecate cu felurimi de limbi carii le știa, cu grecește, cu turcește, cu franțuzește și altele, pre carii le-am văzut în diferite locuri de persoane mari cetindu-se, cinstindu-se și ținându-se ca la niște monumenturi foarte scumpe și rarnice". Mare parte din poezii s-a pierdut. O „condicuță" cuprinde numai stihuri din 1795, cu o prefață în care autorul lor recunoaște că nu a fost „stihurgos pentru gustul lumii", ci a scris dintr-un impuls intim. Câte din trudirile sale au mai rămas au fost strânse într-o culegere de fratele poetului, Nicolae. Se cunosc nouă compuneri ale lui **V.** în limba greacă (dintre care două au apărut în *Noul Erotocrit* din 1818 al lui Dionisie Fotino) și două compuneri greco-românești. Tot el (crede Eugenia Dima) ar fi transpus din greacă, în proză, parțial și în versuri, *Erotocritul*, după Vincenzo Cornaros. Lirica sa este în întregime erotică, omagială, conturând în stihuri învăpăiate și totuși conceptuale

portretul „stăpânei", destăinuind ceva din „cazna nespusă" și plăcerea chinului, transmițând mesaje, jurăminte de statornicie și de „robie" veșnică. Motivele se trag de la poezia universală a iubirii (Anacreon, Sappho, Petrarca, Ronsard, din „mica poezie" franceză a secolului al XVIII-lea, din barocul italian sau din lirica neoanacreontică greacă) și se contopesc, prin intermediul cântecului de lume, cu influențe populare. Petrarchiste, dar receptate prin poezia neoclasică grecească și prin *Erotocrit,* sunt „cumplitele" contraste ale iubirii ce înflăcărează și îngheață sau dorința îndrăgostitului de a se substitui unuia din obiectele de podoabă - turban, colan („Mă mulțumesc dar să fiu cerc și să am de centru nu pământul, ci sfera grațiilor și izvorul amorului"), saric - ale iubitei, adevărat topos al jocurilor senzualității în lirica vremii, ca și metafora „pervanelei", fluturele atras și distrus de flacără. Motivul trandafirului (cu o veche tradiție, de la anticul *carpe rosam* la cântecele trubadurilor medievali și la roza mistică a lui Petrarca) sau motivul oglinzii, cel al nurilor sunt, în stihurile lui **V.**, de origine cultă. Se pare că poetul avea o întinsă cunoaștere a liricii europene. Ecouri din lirica populară, prezente, nu capătă o deosebită expresivitate. Versurile se mișcă în abstracții și verbalism complicat, uneori ajungând însă și la gingășie, precum în comparația iubirii cu floarea ce se întoarce după soare ori în metafora ochilor îndrăgostiți, care singuri pot oglindi întreaga frumusețe a celei fără seamăn: „Nici într-un fel nu te-apuc,/Că ești chiar ca un năluc,/Și aidoma ca luna/Ce să schimbă totdeauna". Imaginile venite din lirica petrarchistă sugerează încercarea de sublimare a iubirii. Poetul pare a prețui pe lângă frumusețe, înțelepciune, duh, „isteciune" (daruri care intrau în tiparul clasic al „muzei") și „un nu știu ce prea dulce", trimițând parcă la inefabilul frumuseții romantice. Există și alte elemente care trec dincolo de schemele poeziei galante: accente de disperare, o mai mare sinceritate, chiar încercarea de eliberare a confesiunii de opreliști. Tonul pasional ce răzbate de sub formele stângace este expresia unui temperament pătimaș. În satire, viziunea megaloscopică a defectelor omului și a tarelor sociale implică mizantropia unită cu presentimentul unui *mal du siècle* („Oriunde ai porni/În plină zi/Ca noaptea întuneric vei găsi"), dar ele vorbesc mai ales despre un suflet sensibil, grav lovit de soartă, înclinat să dramatizeze. Strigătul „și mă îngrozesc de dânsa [de viață] mai mult decât de numele iadului", de un patetism intens, este singular în epocă. Semnele unui nou gust literar se întrevăd în prețuirea singurătății, în nuanța sentimentală din „glasul meu cel întristat". Manierismul clasicizant este depășit și în încercarea poetului de a construi o perifrază lucrată, „artificiu" prețios și complicat, incizat cu ingeniozitate și virtuozitate, destinat să trezească uimire și surpriză; poate fi aici un gust baroc format sub influența liricii italiene de *concetti,* receptată prin intermediul poeziei neogrecești, ceea ce nu se confundă totuși cu încercarea de artă barocă, străină lui. Imaginea măștii, în *Satiră,* specifică barocului, are la **V.** numai un sens demascator, ce l-ar apropia de J.-J. Rousseau și de preromantism. Parodia (*Tatăl nostru parodiat*), gen foarte răspândit în iluminism, și acrostihurile grecești sunt nu numai virtuozitate, ci și plăcere de a construi și de a decora. Jalba către vodă Hangerli arată, și ea, o frază bine stăpânită, cu perioade echilibrate, deși închide un zbucium sufletesc puternic; grija pentru construcție se menține chiar în împrejurări tragice. Deși lirica a rămas la stadiul de schiță a posibilităților, temperamentul lui **V.** vădește, sub formele învechite ale poeziei neoclasice și manieriste, un tumult romantic, necuprins însă deplin în stihuri.

SCRIERI: *Poeziile Văcărești,* îngr. Mihail Dragomirescu și Emil Gârleanu, pref. A. I. Odobescu, București, 1908; Văcărești, *Poezii,* îngr. P. V. Haneș, București, 1924; *Corespondența literară dintre Nicolae și Iancu Văcărescu,* îngr. și pref. I. Vârtosu, București, 1938; [*Versuri*], în *Poeții Văcărești. Viața și opera lor poetică,* îngr. și pref. Paul I. Papadopol, București, 1940, *101–137;* Poeții Văcărești, C. Conachi, *Poezii,* îngr. și pref. Ion Pillat, București, [1942]; Poeții Văcărești, *Scrieri alese,* îngr. Elena Piru, introd. Al. Piru, București, 1961; Poeții Văcărești, *Opere,* îngr. și introd. Cornel Cârstoiu, București, 1982.

Repere bibliografice: Alexandru Odobescu, *Opere,* II, îngr. Marta Anineanu și Virgil Cândea, București, 1967, *42–83;* Constantin Erbiceanu, *Două poezii ale lui Alexandru Văcărescu, fiul lui Ienăchiță Văcărescu,* BOR, 1897, 8; Iorga, *Ist. lit. XVIII,* II, *394–397;* Densusianu, *Opere,* III, *321–323;* Ariadna Camariano, *Influența poeziei lirice neogrecești asupra celei românești. Ienăchiță, Alecu, Iancu Văcărescu, Anton Pann și modelele lor grecești,* București, 1935; I.C. Filitti, *O jalbă a lui Alecu Văcărescu către vodă Hangerli,* PL, 1936, 1; I. Vârtosu, *Destinul tragic al poetului Alecu Văcărescu,* ADV, 1936, 14 ianuarie; Paul I. Papadopol, *Poeții Văcărești. Viața și opera lor poetică,* București, 1940, *9–24, 89–100;* Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *74–75, Ist. lit.* (1982), *68–69;* Cornea-Păcurariu, *Ist. lit., 60–69;* Al. Piru, *Poeții Văcărești,* București, 1967, *47–63; Ist. lit.,* II, *173–175;* Piru, *Ist. lit.,* II, *333–342;* Ovidiu Papadima, *Începuturile liricii moderne (cântecul popular, cântecul de lume, Văcărești și Conachi),* RITL, 1971, 1; Anghelescu, *Preromant. rom., 69–89;* Gáldi, *Introducere, 130–132;* Păcurariu, *Clas. rom., 41–42;* Cornea, *Originile, 134–143;* George Sorescu, *„Nescio quid" în poezia lui Alecu Văcărescu,* R, 1975, 4; Mihail Caratașu, *Documentele Văcăreștilor,* pref. Șerban Cioculescu, București, 1975; *Dicț. lit. 1900, 889–891;* Nestor Camariano, *Alecu Văcărescu și sfârșitul său tragic,* MS, 1980, 3; Simion, *Dimineața, 25–38;* Nestor Camariano, *O biografie sub semnul întrebării,* MS, 1981, 3; Scarlat, *Ist. poeziei,* I, *176–178;* Șerban Cioculescu, *Poeții Văcărești,* RL, 1983, 7; Eugenia Dima, *Alecu Văcărescu, traducător al Erotocritului,* LR, 1984, 6; Manolescu, *Istoria,* I, *99–102;* Rotaru, *O ist.,* II (1994), *91–95; Dicț. esențial, 870–871;* Victor Petrescu, *Poeții Văcărești,* Târgoviște, 2002; Victor Petrescu, *Văcărești - o dinastie poetică,* Târgoviște, 2003. *S. C.*

VĂCĂRESCU, Elena (21.IX.1864, București - 17.II.1947, Paris), poetă, prozatoare, autoare dramatică și memorialistă. Este fiica cea mai mare a Eufrosinei (n. Fălcoianu) și a lui Ioan Văcărescu, diplomat, și ultima reprezentantă a ilustrei familii ce a dat literaturii române primii poeți moderni (Ienăchiță era străbunicul, iar Iancu Văcărescu, bunicul scriitoarei). Se instruiește acasă cu profesori particulari și prin lecturi. Manifestă un talent poetic precoce, lăudat și încurajat de Titu Maiorescu și de Vasile Alecsandri, care îi îndeamnă pe părinți să-i ofere posibilitatea unei educații serioase în această direcție. Din 1879 își desăvârșește studiile la Paris, audiind, la Sorbona, cursuri de literatură, filosofie, estetică, istorie, ținute de Gaston

Paris, Ernest Renan, Paul Janet, Gaston Boissier ș.a., iar în arta prozodiei îi are ca maeștri pe poeții parnasieni Sully Prudhomme, Leconte de Lisle și José-Maria de Hérédia. Debutează în 1886 cu volumul *Chants d'Aurore,* apărut la Paris, unde este primit cu elogii și, la recomandarea lui Leconte de Lisle, încununat cu Premiul „Archon Despérouses" al Academiei Franceze. Același for îi răsplătește și a doua carte, culegerea de cântece folclorice *Le Rhapsode de la Dimbovitza* (1892; Premiul „Jules Fabre", 1900), operă originală în mare parte. Între 1888 și 1891 era în suita reginei Elisabeta (Carmen Sylva), admiratoare a talentului tinerei literate. Logodna tainică cu prințul moștenitor Ferdinand, ocrotită și încurajată de regina-mamă, dar respinsă categoric de oamenii politici reprezentând rațiunea de stat, nemulțumește deopotrivă marile familii boierești pământene și cercurile Palatului. Printr-o campanie de scandal și intrigi, în 1891, la capătul unui voiaj de penitență în străinătate, unde o însoțea pe regină, e silită să accepte, odată ajunsă la Veneția, soluția exilului. Se stabilește la Paris, unde până la sfârșitul vieții va desfășura o intensă activitate literară și diplomatică în favoarea României. Este o perioada fecundă, când îi apar cele mai multe cărți de versuri, romane și piese de teatru, antologia de folclor *Nuits d'Orient* (1907) și libretul operei *Le Cobzar*, de fapt o prelungire a culegerii de poeme *Le Rhapsode de la Dimbovitza*, care, pe muzică de Gabrielle Ferrari, s-a jucat pe scenele din Monte Carlo (1909) și Paris (1912). Se impune în lumea literelor franceze, trezind un binemeritat ecou și în presa din țară. În anii primului război mondial **V.** este o susținătoare neobosită a independenței României, în 1919 e numită membră în delegația pentru Conferința de Pace

de la Paris, iar în 1920 i se încredințează reprezentarea țării în delegația la Societatea Națiunilor, unde două decenii se dedică unor misiuni culturale și unor acțiuni diplomatice de primă importanță, străduindu-se totodată ca prin discursuri și conferințe să aducă România și creația ei spirituală în atenția Europei. În același scop traduce și publică în diverse reviste poezii de Vasile Alecsandri, Mihai Eminescu, Octavian Goga, Lucian Blaga, Adrian Maniu, Ion Minulescu, alcătuiește și prefațează antologii de poezie românească, ceea ce îi aduce un important capital de admirație printre conaționali. Astfel, în 1928 „Universul literar" îi consacră mai multe pagini, iar în articolul care deschide numărul Camil Petrescu spune: „Avem, acolo, în capitala Franței, o româncă din cel mai adevărat sânge românesc, care [...] își afirmă cu orgoliu și originea, și sufletul românesc [...]. O asemenea personalitate onorează două literaturi". Recunoașterea venise și din partea Academiei Române, care în 1925 a primit-o între membrii de onoare în aceeași ședință în care e primită și Anna de Noailles, în 1927 patria adoptivă o recompensează cu Legiunea de Onoare, iar în 1933 e distinsă cu Ordinul Coroana României în grad de Mare Ofițer. Neobosită militantă pe tărâm cultural, **V.** a deschis în 1898 un salon literar în apartamentul său din Paris, în 1912 a fondat împreună cu N. Iorga, Dimitrie Gusti, O. Goga ș.a. Cercul Analelor din București - importantă instituție a Conferințelor franco-române, afiliată la Cercul Analelor din Paris - și a participat, alături de N. Iorga, la întemeierea Ligii Culturale; în 1927 a înființat cu diplomatul Nicolae Pillat „Biblioteca universală pentru sprijinirea traducerilor". Din 1922 a făcut parte din comitetul de conducere al Comisiei de Cooperare Intelectuală de la Geneva (de pe lângă Societatea Națiunilor) și din 1930 e în Comitetul Internațional pentru Difuzarea Artelor prin Cinematograf. Fondatoare, alături de Paul Valéry, a Institutului Internațional de Cooperare Intelectuală (1924, Paris), va fi președintă de onoare a Academiei Feminine de Litere din Paris și inițiatoare a Premiului Femina pentru roman. A colaborat la „Les Annales", „Conferencia" (Paris), „Echos de France", „Revue des deux mondes", „Revue de Paris", „L'Illustration", „Le Figaro", „The Contemporary review", „Lumea nouă literară", „Revista literară", „Făt-Frumos", „Convorbiri literare", „Luceafărul", „Noua revistă română", „Flacăra", „Rampa", „Dimineața", „Năzuința", „Gândirea", „Viața românească", „Boabe de grâu", „Adevărul literar și artistic", „Universul literar" ș.a. În 1934 se află între fondatorii Casei Românești din Paris, iar în 1937 inaugurează la Nisa Catedra „Mihai Eminescu", în cadrul Centrului Mediteranean de sub directoratul lui Paul Valéry; ține nenumărate conferințe la Madrid, San Remo, Nisa, Bruxelles etc., dovedind o anvergură puțin obișnuită a preocupărilor intelectuale. În vara anului 1940, când armatele hitleriste ocupă Parisul, se refugiază în zona liberă din sudul Franței, de unde, deși aproape octogenară, continuă să protesteze împotriva cotropitorilor „celor două patrii" ale sale. După întoarcerea în Parisul eliberat i se încredințează noi misiuni: în 1945 este numită consilier cultural pe lângă Ambasada României, iar în august 1946 face

parte din delegația română la Conferința de Pace. În plină putere creatoare încă, după o scurtă și aparent neînsemnată boală, ultima descendentă a Văcărești lor încetează din viață. Testamentul exprimă devotamentul față de țara natală: „Toată activitatea mea de aproape o jumătate de veac a fost consacrată intereselor neamului nostru, căutând să strâng raporturile dintre Franța și România. Franța, care a fost pentru mine a doua patrie și unde din fericire numele meu este și va rămâne simbolul celor două popoare pe care le slăvesc". Va fi reînhumată în 1959 în cimitirul Bellu din București, alături de ceilalți Văcărești.

Creația poetică, deosebit de bogată, reprezintă la **V.** partea cea mai importantă (poate nu și cea mai rezistentă) a operei. Ca în cazul celor mai mulți poeți de la cumpăna veacurilor al XIX-lea și al XX-lea, nu poate fi încadrată în limitele unei școli, deoarece în decursul timpului a receptat numeroase și variate influențe. Dar, chiar și atunci când modelul este evident, lirica sa impune prin sinceritate și trăire autentică, păstrând predominant un caracter romantic, adesea cu puternice accente de factură tradiționalistă ori simbolistă. Versurile din *Chants d'Aurore*, la care se adaugă cele apărute până la primul război mondial: *L'Âme sereine* (1896), *Lueurs et flammes* (1903), *Le Jardin passionné* (1908), *La Dormeuse éveillée* (1914), cât și antologia *Dans l'or du soir* (1927), ce reunește poeziile scrise începând din 1917, reflectă un larg repertoriu: lirică de dragoste, meditații asupra sensurilor grave ale vieții și morții, înflăcărate declarații patriotice și evocări ale eroilor și trecutului glorios, cântece închinate codrilor și câmpiilor natale, **V.** manifestând o accentuată predilecție pentru valorizarea filonului folcloric. Proza, mai puțin semnificativă, se reduce la romanele *Amor vincit* (1909), scris sub formă epistolară, dezvăluind cu sensibilitate profunzimile sufletului feminin, și *Le Sortilège* (1911), incursiune romantică și cu o apăsată tentă etnografică în lumea satului românesc, cu credințele și miturile lui ancestrale. Modeste din punct de vedere literar, scrierile dramatice sunt reprezentate de două scurte piese: *Stana* (dramă în versuri, tradusă din franceză de poetul D. Nanu și publicată în „Convorbiri literare" în 1904) și *Pe urma dragostei* („dramă țărănească" scrisă în limba română în 1905), precum și de libretul de operă *Le Cobzar*, compus împreună cu Paul Milliet. Singurele lor calități constau în încercarea de relevare a universului spiritual al țăranului român, cât și în lirismul unor episoade, ce atestă încă o dată vocația romantică a autoarei. Un interes deosebit prezintă însă paginile memorialistice, unde sunt consemnate evenimente și evocate personalități - scriitori, artiști, politicieni, diplomați - pe care **V.** le-a cunoscut. Câteva sunt adunate în *Mémorial sur le mode mineur* (1946), proiect al unei vaste lucrări, *Le Roman de ma vie*, începută în 1942, tipărită parțial de publicistul André Gavotti în „Revue des deux mondes" (1953-1954) și editată în 1997 în traducere. Alte amintiri apărute postum, conform dorinței sale exprese, în aceeași publicație pariziană prin grija Alexandrei Fălcoianu, verișoara și legatara sa testamentară, au fost editate integral în 2000, sub titlul *Din amintirile Elencuței Văcărescu*.

Dincolo de sinceritatea cuceritoare a însemnărilor, care se întind de la 1877 la 1920, de evocarea atmosferei din familia regală, de portretul regelui Carol I și al soției sale, Carmen Sylva, sau de rememorarea durerii intense provocate de eșecul căsătoriei cu prințul Ferdinand, răzbate o atitudine morală fără fisură și se conturează o inteligență sufletească exemplară. De altfel, talentul memorialistei este superior chiar aceluia de poetă, care în decursul timpului a suferit o oarecare temperare.

Era o natură sociabilă, veselă, optimistă. Cucerea îndată simpatia oamenilor prin felul ei deschis, prin scânteierea spiritului ei ingenios, dar toate devotamentele pe care le câștiga pentru sine le îndrepta îndată către țara ei de obârșie, niciodată uitată, mereu prezentă în inima ei caldă și credincioasă. A fost timp de cincizeci de ani și mai bine un glas al României peste hotare și o parte a binelui care a putut fl gândit despre noi, a interesului arătat străduințelor pornite din partea bună a țării vechi, datorită și farmecului personal, tactului, cumințeniei și activității depuse de Elena Văcărescu. Franța a devenit pentru ea o a doua patrie, primitoare, binevoitoare, dar în mijlocul Franței Elena Văcărescu a rămas româncă.

TUDOR VIANU

SCRIERI: *Chants d'Aurore*, Paris, 1886; *L'Âme sereine*, Paris, 1896; *Lueurs et flammes*, Paris, 1903; *Kings and Queens I Have Known*, Londra-New York, 1904; ed. (*Rois et Reines que j'ai connus*), tr. Gastone Jeffry, Paris, 1908; ed. (*Regi și regine pe care i-am conoscut*), tr. Ileana Carmen Moldovan, București, 2003; *Pe urma dragostei*, introd. A. P. Vojen, București, 1905; *The Queen's Friend*, Londra, 1907; *Le Jardin*

passionné, Paris, 1908; *Amor vincit*, Paris, 1909; *Le Sortilège*, Paris, 1911; ed. (*Vraja*), tr. Bucur Velințaru, București, 1922; *Le Cobzar* (în colaborare cu Paul Milliet), Paris, 1912; *La Dormeuse éveillée*, Paris, 1914; *Dans l'or du soir*, Paris, 1927; Elena Văcărescu, Anna de Noailles, *Miresme de departe*, tr. A. Pop-Marțian și Ștefan Bălcești, Câmpulung, 1927; *Projections colorées*, Paris, [1928]; *Mémorial sur le mode mineur*, Paris, 1946; ed. (*Memorial în mod minor*), tr. Anca-Maria Christodorescu, pref. Ion Bulei, București, 2001; Elena Văcărescu, Anna de Noailles, *Versuri*, tr. Demostene Botez și Lazăr Iliescu, introd. Zoe Dumitrescu-Bușulenga, București, 1971; *Scrieri alese*, îngr. și pref. Ion Stăvăruș, București, 1975; *Țara mea*, îngr. și pref. Sevastia Bălășescu, București, 1977; *Cântec românesc*, ed. bilingvă, pref. Sanda Anghelescu, tr. Monica Pillat, Ion Stăvăruș, Demostene Botez, A. Pop-Marțian, Ștefan Bălcești, V. [Basil] Munteanu, Elisabeta Isanos, Victoria-Ana Tăușan, cu ilustrații de Teodor Bogoi, București, 1987; *Memorii*, îngr. și tr. Aneta și Ion Stăvăruș, pref. Ion Stăvăruș, Cluj-Napoca, 1989; *Hoinari în țara zânelor*, I-II, tr., îngr. și pref. Ileana Scipione, București, 1991; *Mi-am pus iubirea*, tr. Demostene Botez, Timișoara, 1995; *Hélène Vacaresco, une grande Européenne*, îngr. și pref. Constantin I. Turcu, București, 1996; *Romanul vieții mele*, îngr. și pref. Maria Platon, Iași, 1997; *Elena Văcărescu și Franța. Memorii, oameni și idei*, îngr. și pref. Maria Platon, Iași, 1998; *Femei celebre*, tr. Ileana Scipione, București,1998; *Din amintirile Elencuței Văcărescu*, tr. Măriuca Vulcănescu și Ioana Fălcoianu, București, 2000. **Culegeri:** *Lieder aus dem Dimbovitzathal*, tr. Carmen Sylva, Bonn, 1889; ed. (*Canti della valle del Dimbovitza*), tr. Anna Millani Vallemani, Cità di Castello, 1891; ed. (*Le Rhapsode de la Dimbovitza*), București, 1892; ed. Paris, 1899; ed. (*The Bard of the Dimbovitza*), tr. Carmen Sylva și Alma Strettell, pref. Carmen Sylva, Londra, 1892; *Chants du Cobzar*, Paris, 1905; *Songs of the Valiant Voivode and Other Strange Folk-lore*, Londra-New York, 1905; *Nuits d'Orient. Folk-lore roumain*, Paris, 1907. **Traduceri:** Carmen Sylva, *Jéhovah*, Paris, 1887, *Die Sphynx gesichtet*, Berlin, 1890.

Repere bibliografice: G. I. Ionnescu-Gion, *„Chants d'Aurore"*, „Românul", 1886, 31 august; B. P. Hasdeu, *Der Rapsode der Dimbowitza*, „Revista nouă", 1889, 5; C. Mille, *O fală românească*, ADV, 1901, 4 275; Iorga, *O luptă*, I, *35–38*, II, *71–72*; Ștefan Fălcoianu, *O româncă celebră* (interviu cu Elena Văcărescu), ADV, 1904, 27 ianuarie; A. D. Xenopol, *Elena Văcărescu*, „Românul literar", 1905, 40; Chendi, *Scrieri*, IV, *282–283*; *Elena Văcărescu și literatura română*, ADV, 1908, 6 708; Marguerite Berthet, *La Poésie feminine française à l'étranger*, vol. I: *Roumanie*, Paris, 1908, *7–56*; [Petre Locusteanu], *Poeta cu două patrii...*, FLR, 1912, 39; Corneliu Moldovanu, *Autori și actori*, București, 1944, *266–267*; Léo Claretie, *Feuilles de route en Roumanie*, I, Paris, 1912, *33–48*; Virgiliu Șt. Serdaru, *Interviu cu marea poetă Elena Văcărescu*, „România nouă", 1921, 7 aprilie; N. Iorga, *Două poete de sânge românesc în Franța: Elena Văcărescu și Anna de Noailles*, UVR, 1925, 26; Davidescu, *Aspecte*, *530–531*; N. Iorga, *Elena Văcărescu*, R, 1925, 7–8; Basil Munteanu, *Elena Văcărescu*, G, 1926, 6–8; Cezar Petrescu, *Elena Văcărescu și principele consort*, CU, 1927, 13 mai; Aida Vrioni, *Elena Văcărescu*, RVS, 1927, 5; Paul Valéry, *Souvenirs littéraires*, „Conferencia" (Paris), 1928, 7; Camil Petrescu, *Ambasadoarea*, UVR, 1928, 10; Basil Munteanu, *Elena Văcărescu*, UVR, 1928, 10; Eugène Pohonțu, *L'Activité patriote d'Hélène Vacaresco. Contribution au folklore roumain en France*, Paris, 1929; Alexandru Kirițescu, *Cele două rivale*, „Gazeta", 1934, 12 mai; Miller-Săndulescu, *Evoluția*, *45–52*; *Hommage à Hélène Vacaresco*, Paris, 1937; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *883*, *Ist. lit.* (1982), *969*; Emanoil Bucuța, *Pietre de vad*, IV, București, 1944, *22–25*; P.Com. [Petru Comarnescu], *Elena Văcărescu*, RFR, 1947, 4; Michaela Catargi, *Paris astăzi și mâine*, București, 1947, *23–24*, *67–68*, *206–223*; P.Ș. [Pamfil Șeicaru], *O carte puțin cunoscută*, „Carpații", 1958, 26–27; La Duchesse de La Rochefoucauld, *Rencontres avec Hélène Vacaresco (1864–1947) et Anna de Noailles (1876–1933)*, „Revue des études roumaines", 1961; E. Voiculescu, *Elena Văcărescu și cinematograful*, SCIA, teatru-muzică-cinematografie, 1966, 2; George Cuibuș, *Colocvii pariziene: cu Jules Romains și Edmée de La Rochefoucauld... despre Elena Văcărescu și Anna de Noailles*, F, 1966, 12; Andrei Radu, *Aspecte românești în opera Elenei Văcărescu*, SUB, Philologia, t. XI, 1966, fasc. 2; Augustin Z.N. Pop, *Testamentul literar al Elenei Văcărescu*, RL, 1968, 44; George Oprescu, *Domnișoara Elena Văcărescu*, SXX, 1969, 9; Sarina Cassvan, *Un gând pentru Elena Văcărescu*, VR, 1972, 2; Romulus Dianu, *Elena Văcărescu*, TBR, 1973, 7; Al. Duiliu Zamfirescu [*Evocare*], MS, 1973, 4; Ion Stăvăruș, *Elena Văcărescu*, București, 1974; I. M. Ștefan, V. Firoiu, *Sub semnul Minervei*, București, 1975, *122–135*; Zaciu, *Lecturi*, *212–216*; Maria Brăescu, *„Scrieri alese"*, LL, 1976, 1; Alexandrina Andronescu, *Elena Văcărescu, poetă a sufletului românesc în limba franceză*, „Archiva Valachica" (Târgoviște), 1976; Nicolae Scurtu, *Câteva documente inedite*, LCF, 1977, 8; Ecaterina Vaum, *Poeta unei mari nostalgii*, LCF, 1977, 8; Șerban Cioculescu, *Elena Văcărescu, memorialistă*, RL, 1977, 11, 12; C. Popescu-Cadem, *Din tainele de familie ale Văcăreștilor*, MS, 1978, 2; N. Vasilescu-Capsali, *Genealogie și ceremonial*, LCF, 1980, 35; Cioculescu, *Itinerar*, IV, *188–192*; Gh. Bulgăr, *Din poemele Elenei Văcărescu*, ST, 1987, 6; Cella Delavrancea, *Dintr-un secol de viață*, București 1987, *473–476*; *Românii*, *369–372*; Manuela Cernat, *Elena Văcărescu și filmul*, LCF, 1995, 15; Alexandru Ciorănescu, *Domnișoara Văcărescu*, ALA, 1995, 299; Popa, *Convergențe*, *18–30*; Maria Platon, *Elena Văcărescu–ambasadoare a sufletului românesc*, CRC, 1997, 1–2; Ion Buzași, *„Patria în suflet mi-e singura comoară"*, ST, 1997, 4–6; Tudor Vianu, *La mormântul Elenei Văcărescu*, MS, 1997, 2–4; Robert Scheffer, *Orient regal. Cinci ani la Curtea României*, tr. Rodica Pânzaru, pref. Pamfil Șeicaru, București, 1997, *37–39*, *65–66*, *93–95*, *114–115*, *117–124*, *134–136*, *139–166*, *186–188*; Elisa Brătianu, I. C. Brătianu, *Memorii involuntare*, București, 1999, *60–63*; Cristina Ionică, *Niezsche fără „t" și alte amintiri*, OC, 2002, 126; *Dicț. scriit. rom.*, IV, *710–712*; Manolescu, *Enciclopedia*, *703–709*; Ștefania Viorica Rujan, *Trois cas d'intégration dans l'espace culturel français: Anna de Noailles, Marthe Bibesco, Hélène Vacaresco*, Iași, 2003, *371–504*. *L. D.*

VĂCĂRESCU, Iancu (1792, București – 3.III.1863, București), poet și traducător. Vlăstar din vechea familie a Văcăreștilor, **V.** este fiul lui Alecu Văcărescu și al Elenei Dudescu, fiică a marelui ban Nicolae, care – mândră de evghenia neamului ei – pretindea că s-ar fi înrudit cu Maria Tereza. Copilul a fost crescut de mamă, căci în 1797 Elena Dudescu se despărțise de soțul ei. În 1799 Alecu Văcărescu este răpit de arnăuții domnitorului Alexandru Moruzi și aruncat în închisoarea din Tulcea, unde a și murit. Emigrantul francez Félix Colson a fost primul dascăl al lui **V.** În 1804, însoțit de un dascăl-epitrop grec, Zaharia, era trimis la Viena pentru învățătură. Aici deprinde germana, dar și italiana, limbă la modă la Curtea vieneză, unde atunci trăia și scriitorul Pietro Metastasio. Ar fi trecut și prin Italia, ajungând la Pisa. O listă de cărți cumpărate în perioada studiilor la Viena (Aristofan și Aristotel, Cicero, Condillac, La Fontaine, un *Chansonnier français*, *La Guerre des dieux* de Évariste Parny, opera abatelui Jacques Delille, scrieri moraliste și didactice din La Bruyère și M-me de Genlis) arată interesul pentru clasici și îi atestă cultura bogată. În 1810 se afla în țară, exilat la Buzău de generalul M.I. Kutuzov, „pentru oareșicare pricină a tinereților". Iertat în 1812, este numit vel comis, apoi ispravnic în județul Dâmbovița, cu reședința la

Văcărești și Târgoviște. Cum treburile isprăvniciei erau lăsate cam la voia întâmplării, amânându-se rezolvarea pricinilor și a jalbelor, era nevoie ca unchiul său, Nicolae Văcărescu, să îl mustre în scrisori, amintindu-i datoria față de țară. Este scos din slujbă în 1817, se pare pentru că intervenise, apărându-i pe țărani, în conflictul dintre moșnenii deposedați de pământ și un logofăt. Boier luminat, receptiv la nou și gata să sprijine inițiativele culturale importante din epocă, obține prin cumnatul său Constantin Bălăceanu, efor al școlilor, sprijin pentru Gh.Lazăr, care deschidea, în 1818, școala de la „Sf. Sava". Dacă pentru elevii de la Schitu Măgureanu va traduce din franceză în neogreacă *Moartea lui Cezar* de Voltaire, ideea unui teatru românesc găsește în el un înflăcărat susținător. Cu prilejul primei reprezentații în limba română, în 1819, la teatrul de la Cișmeaua Roșie (*Hecuba* de Euripide, în versiunea lui A. Nănescu), **V.** compune tabloul simbolic *Saturn*. Trecut în funcția de „logofăt pentru străini", va sprijini prin traduceri teatrul, în care vedea un instrument al progresului, fiind unul din ctitorii instituției și un pasionat al artei scenice. La 19 aprilie 1818 celebrează inaugurarea primei tipografii bucureștene în versuri pline de entuziasm, izvorâte din patosul cărturarului care visează la emanciparea prin cultură a neamului său. În 1821 se refugiază cu alți boieri la Brașov. Atitudinea favorabilă mișcării lui Tudor Vladimirescu este evidentă în versurile *Bunavestire, Cântec românesc, Glasul poporului subt despotism, Sfătuire și rugăciune*, scrise atunci și puse sub titlul *Sfătuiri patriotice*. **V.** este cel care a păstrat cu pietate sabia lui Tudor Vladimirescu, încredințată mai târziu lui Ion Heliade-Rădulescu. La Brașov a făcut parte din Asociația Literară, continuată de la 1827, la București, de Societatea Literară, în care de asemenea era membru. În 1827 traducea *Britannicus* de Racine, piesă jucată în casele boierești, căci teatrul de la Cișmeaua Roșie nu a putut să se mențină. În 1831 face opoziție Regulamentului Organic, susținând în Obștească Adunare dreptul românilor de a-și alcătui singuri legile, ceea ce îi va atrage surghiunirea timp de șase luni la Mățăieni, unde avea moșie. În 1829, în „Curierul românesc", Heliade îi publică sonetul *Pacea*. În același an **V.** trimite *Ceasornicul îndreptat* și o traducere din Metastasio. Sunt primele lui versuri tipărite; „arhipoetul" (cum îi spunea Heliade) era însă cunoscut datorită circulației orale a multora din versurile lui. Din acest „Anacreon românesc" Heliade cita, în introducerea gramaticii de la 1828, *Primăvara Amorului*, iar Vasilie Popp, în prefața la *Psaltirea* lui Ion Prale, vorbea „de mulțime și felurimi de poeme ale sale vrednice de a vedea lumina". La acea dată **V.** era considerat sufletul vieții literare din epocă. Un volum, *Poezii alese*, îi apare în 1830. Când în 1833 se întemeiază Societatea Filarmonică, propunându-și înființarea unui teatru național, el colaborează cu Heliade și susține materialicește inițiativa. În 1834 era numit președinte al Divanului Judecătoresc din București, funcție din care demisionează după doi ani. În 1840 era ales deputat, iar în 1842 candidează chiar la domnie. În 1845 este între fruntașii Asociației Literare a României. Ioan Voinescu II face să apară în 1848 o colecție din poeziile lui, omagiu al noilor generații pentru poetul înaintaș. În timpul revoluției **V.**, membru al Înaltei Curți și rudă cu domnitorul Gheorghe Bibescu, se va păstra într-o rezervă prudentă, nu și ostilă; va fi însă partizanul

Litografie de G. Wonneberg (după Anton Chladek)

entuziast al ideii de Unire. După revoluție, într-o lume care evolua rapid, omul nu și-a mai găsit locul, supraviețuind propriei legende de fondator cultural.

Poezia lui **V.** poartă, adânc încrustată, pecetea unui gust de epocă. Vizibile mai mult decât oriunde în erotică, influențele vin dinspre lirica neoanacreontică, dinspre clasicismul epigonic italian și „mica poezie" franceză de sfârșit de secol XVIII. Astfel, Anacreon, Athanasios Hristopoulos, Metastasio (din care traduce cantoneta *La partenza*), Giambattista Marino (ale cărui *Canzone dei baci* le imită în *Baciurile* sale), Gabriello Chiabrera, Claude-Joseph Dorat, Évariste Parny, Jacques Delille, Gentil-Bernard au ecouri numeroase în lirica lui galantă, manieristă ca și modelele sale, dispusă să sacrifice adevărul sentimentului sau vigoarea senzațiilor convenției idilice, pastorale, grației minore, tonalității tânjitoare, jocurilor de artificii ale unor *concetti*. E o poezie plină de „suspin", dar și de voluptate a „chinului", de laudă a plăcerilor, întemeiată pe morala lui *carpe diem*, în care „jurări, nădejdi, dulci sărutări, uimeală" sunt „mărturisiri că inimi n-avem reci!" Arta însăși, „zbor" al „duhului", stă sub puterea lui Amor. În mod fericit, tiparele nu reușesc să înăbușe întotdeauna accentele mai personale ale expresiei sentimentului: jocul de impulsuri contradictorii ale sufletului îndrăgostit, surprins cu naturalețe în *Adevărata iubire*, timbrul aproape folcloric al laudei iubirii în

Călătoria sau în *Despărțirea* (*Cântec românesc*), gingășia unor imagini din *Zâna de plăcut*, *La espresia fisionomiei unei fetițe*, *Măsura gurei*. Față de discursivitatea din *La Amor* sau din *Iubirea-n veci*, pline de generalități plate, invocarea gesturilor, notația neatenuată a senzației aduc o sevă lirică mai bogată în *Minutul îndumnezeit*: „Acum suflet iau/Acum al vieții beau/Nespus ceresc nectar;/Când rodii c-un miros/Sfânt, dulce, prea frumos/În buze mi-l dau dar". În *Hartomandia* ghicitul în cărți devine pretextul, de o anume originalitate, al evocării iubitei. Dominantele eroticii lui **V.** se recunosc în *Primăvara Amorului*, cea mai cunoscută piesă lirică a sa, lungă și heteroclită poemă în care fiorul trăirii directe, senine, a iubirii, cum și percepția sentimentului și a naturii fruste ca măsură a universalului dau preț multor pasaje. Maniera alegorică și mitologizantă duce la o amplă și retorică paradă de nume sau de epitete mitologice, menite să plasticizeze, prin personificare, atotputernicia erosului. Înfrângerea lui Amor de către o „tânără copilă", răsărită din români, oferă prilejul dezvoltării poemului pe linia motivului „Amor cu aripile muiate de ploaie", care, pornind de la o odă a lui Anacreon, a cunoscut o largă circulație. Pe fundalul de pastel evocând ținutul Târgoviștei („Se întinde o câmpie/De sub poale de Carpați/Câmp deschis de vitejie/La românii lăudați") este proiectată imaginea unui trai sănătos, vergilian, a cărui robustețe se răsfrânge deopotrivă în viața echilibrată a trupului și în dialogul, fără neliniști, al spiritului cu tainele universului. Atmosfera de împăcare este tulburată de „copilașul" cu aripi sfâșiate, în al cărui farmec viclean se întrezăresc parcă semnele eminescianului paj Cupidon. Jeluirea lui Amor învins nu este decât o laudă hiperbolică adusă puterii dragostei, care îi surprinde și dezarmează până și pe zei. Se realizează o stampă câmpenească în care elementarul și murmurul armonic al pământului (câmpul scăldat în „zmalțuri" de rouă, truda „arătorului" și aleanul lui spus în cântec, „plăcutele zbierări de turme", „balsamul" miroaselor) sunt chemate să mărturisească tot supremația erosului. Poema îl anunță pe Heliade din *Zburătorul* prin momentele ei de pastel însuflețit de acordul „unsunător" al cerești mișcări: „Toate se deștept, simt, cere/Magnetul însuflețit/Ce va prin împărechere/Sufletul a fi-nnoit". **V.** încearcă și struna liricii de idei. *Prietesugul, Imaginația, Simpatia* trădează, chiar din titlu, artificiul, caracterul de disertație versificată pe teme morale, dar și strădania de înviorare a abstracțiilor prin personificare. În *Ceasornicul îndreptat* i se cere timpului să întârzie când înfloresc valorile morale (frăția, dreptatea, iubirea) și, dimpotrivă, să alerge fără oprire când relele (nelegiuirea, discordia) îl copleșesc pe om. Însemnată, pentru că aliind pastelul, ruga, meditația și satira formulează metaforic filosofia practică a lui **V.**, este poema *Adevărul*. Aici ideea unității, laitmotiv al viziunii sale lirice, este reprezentată de idealul „inelului de inele", simbol al tăriei neamului, realizată prin coeziunea lui, dincolo de deosebirile de rang, odată cu perfecționarea omului prin adevăr, oglinda lui Dumnezeu, și prin iubire, forța care „arde" materia revelând veșnicia: „Când învăluit de Adevăr/Va străluci ca soare,/Pe Dumnezeu în sine va simți!/Și lutul său, ușor/Va ști să-l poarte;/Va fi în viață viu/De moarte nu s-o teme!" **V.**, care se știe vrednic de a-și purta neamul spre bine, îl vede pe poet ca pe un taumaturg: „Eu cuget am de înger;/Și îngeri se vor simte/Când vindecare vor afla/Acei atinși de mine". „Moralnic lucrător", el opune imaginii decăderii statului prin ipocrizia și viclenia „guvernurilor" de „demagoghi" organizarea perfectă existentă în natură, la albine, la castori. În ciuda pasajelor aride, textul are intensitate atât prin crezul iluminist, de negare a tiraniei și de aspirații melioriste, cât mai ales prin viziunea participării omului la eternitatea spiritului. Tonul liturgic, versul gnomic imprimă versurilor solemnitate. Un capitol important îl reprezintă și poezia cetățenească. În *Sfătuire și rugăciune* **V.** deplânge decăderea românilor, „fii de ai lumii stăpâni", urmărind a redeștepta mândria și curajul contemporanilor. Frăția între cei de aceeași limbă, cinstirea prin fapte a numelui de român, conlucrarea rodnică între „plugar" și „învățat" sunt „tablele de aur" din *Bunavestire*, iar *Cântec românesc* îi îndeamnă pe români să se facă cunoscuți în lume „cu fapte tot mărețe". Din *Sfătuirile patriotice*, scrise în 1821, cea mai cunoscută rămâne *Glasul poporului subt despotism*, străbătută de un grandios patos justițiar îndreptat împotriva „cumplitei tiranii" și de visul libertății robilor care „își rup fiarele": „Răscoală-te, inima mea, din a răbdării boală!/Grozav! Grozav ai suferit! Grozavă te răscoală!/Să tremure! Să tremure cumplita tiranie./Zdrobită azi în pulbere, pe loc să nu mai fie!" La unire („Uniți în dragoste aveți/Voi, orice biruință") îndeamnă *Marșul românesc*, compus la reînființarea miliției naționale. Baladele lui **V.** închipuie, pe tipare folclorice și prin reminiscențe din Bürger ori din Goethe, scenarii puse la cale de forțe oculte: *Peaza rea, Peaza bună*. Călătoria unui boier este întreruptă de tot felul de semne potrivnice, până când îi iese în drum chiar vrăjitoarea, „peaza rea", în chip de cerșetoare ce îl îndeamnă la răbdare și la supunere în fața loviturilor sorții. Portretul vrăjitoarei, cu salturile ei nebunești, în acompaniamentul stihiilor dezlănțuite, este remarcabil: „Fermecă lună, fermecă soare:/La mormânt urlă, cu scrâșniri plânge,/De morți când seul, fălci, oase strânge./Aici făclia neadormită/Dospește, arde, cade uimită;/Apoi se scoală, fuge nebună,/În vas de nouă frați sânge-adună". *Peaza bună* reînvie credința magică în „iarba fiarelor", aducătoarea de comori. Reușită este, în *Ielele*, atmosfera de noapte valpurgică și răsfrângerea ei onomatopeică. Deși în limite modeste, se inaugurează aici poezia de specific etnic și sugestie folclorică. Cu ironie, se folosesc motivele fantastice și în satiră, când poetul imaginează că „ascunsa știință" a ielelor și-a pus pecetea pe răul care a acaparat țara și pe literații ei: „Mulți limbi-n loc a-i da folos,/ Dau șchioapă Românie". Figură emblematică a vieții culturale din epocă, la ale cărei principale evenimente a avut o participare hotărâtoare, **V.**, autor al primelor încercări în lirica de concepție și în cea militantă, rămâne în istoria poeziei românești datorită efortului de a aduce, fie și sub forma juxtapunerii cumulative ori a căutării repetate, intensitate spirituală în meditație și vibrație în versul patriotic. Meritele lui sunt legate și de expresia mai nuanțată a

sentimentului în erotică, de orientarea baladei spre sursa unui fantastic folcloric, de contribuția însemnată la rafinarea progresivă a limbii poetice (fluența versului, tiparele metrice). **V.** a tradus, pentru nevoile teatrului, din autorii dramatici mai cunoscuți ai vremii: August von Kotzebue (*Grădinarul orb sau Aloiul înflorit, Ceasul de seară*), Fr. W. Ziegler (tragedia *Ermiona sau Mireasa lumii celeilalte*), Heinrich von Collin (*Regulu*), Eugène Scribe, ca și din clasici (Racine, *Britanicu*). O comedie din 1839, intitulată *Voiaj din Podu Mogoșoaii pân-în Țigănia Vlădicăi, călătorie pe uscat și pe mare* îi este atribuită.

Adevăratul poet de tranziție între neoclasicismul de secol XVIII și romantismul pașoptist este Iancu, din cea de-a treia generație a Văcărești lor. Nu are talentul lui Alecu, tatăl, e aproape searbăd în lirica lui erotică, dar coarda instrumentului său e mai întinsă decât a oricărui contemporan. [...] O parte din lirica lui Iancu Văcărescu este, desigur, în maniera Alecu-Conachi. El a citit pe Gentil-Bernard (îi prelucrează un „bacchic"), Lebrun Pindare, pe Delille, pe Millevoye, dar și pe Cârlova (și lui îi închină o poezie), legând pe Sappho, pe Ovidiu și pe Catul de romantici, după ce a trecut prin lirica secolului XVIII, cam în felul în care o făcuse Lamartine.

NICOLAE MANOLESCU

SCRIERI: *Poezii alese*, București, 1830; *Adevărul*, [Paris], 1843; *Colecție din poeziile d-lui marelui logofăt...*, pref. Ioan Voinescu II, București, 1848; *Poeziile Văcărești lor*, îngr. Mihail Dragomirescu și Emil Gârleanu, pref. A. I. Odobescu, București, 1908; Văcărești i, *Poezii*, îngr. P. V. Haneș, București, 1924; *Corespondența literară dintre Nicolae și Iancu Văcărescu*, îngr. și pref. I. Vârtosu, București, 1938; [Versuri], în *Poeții Văcărești. Viața și opera lor poetică*, îngr. și pref. Paul I. Papadopol, București, 1940, *195–334*; Poeții Văcărești, C. Conachi, *Poezii*, îngr. și pref. Ion Pillat, București, [1942]; Poeții Văcărești, *Scrieri alese*, îngr. Elena Piru, introd. Al. Piru, București, 1961; Poeții Văcărești, *Opere*, îngr. și pref. Cornel Cârstoiu, București, 1985. **Traduceri:** Heinrich von Collin, *Regulu*, București, 1834; Fr. W. Ziegler, *Ermiona sau Mireasa lumii celeilalte*, București, 1834; August von Kotzebue, *Grădinarul orb sau Aloiul înflorit*, București, 1836, *Ceasul de seară*, București, 1839; Eugène Scribe, *Bertrand și Raton sau Meșteșugul de a conspira*, București, 1846; [Autor neidentificat], *Dragoste din copilărie*, București, 1846; M. Régnier și Ch. Dupenty, *Napoleon la Șoen-Brun și Sfânta Elena*, București, 1847; Racine, *Britannicu*, București, 1861; [Goethe, Lamartine, Metastasio, Gentil-Bernard, Ponce-Denis Ecouchard Lebrun, Eugène Scribe, Casimir Delavigne], în Poeții Văcărești, *Scrieri alese*, București, 1961.

Repere bibliografice: Alexandru Odobescu, *Opere*, II, îngr. Marta Anineanu și Virgil Cândea, București, 1967, *42–83*; Ion Heliade-Rădulescu, *La înmormântarea reposatului Ioan Văcărescul*, București, 1863; Nicolae Predescu, *Poeți și artiști*, București, 1900, *382–423*; Iorga, *Ist. lit. XIX*, I, *30–40, 147, 154–157*; Ramiro Ortiz, *Pietro Metastasio e i poeti Vacaresti*, Torino, 1914; Bogdan-Duică, *Ist. lit., 1–38*; Densusianu, *Lit. rom.*, II, *57–76*; Ariadna Camariano, *Influența poeziei lirice neogrecești asupra celei românești. Ienăchiță, Alecu, Iancu Văcărescu, Anton Pann și modelele lor grecești*, București, 1935; Zarifopol, *Pentru arta lit.*, II, *78–88*; Perpessicius, *Opere*, VIII, *101–106*; Popovici, *Romant. rom., 147–154*; Paul I. Papadopol, *Poeții Văcărești. Viața și opera lor poetică*, București, 1940, *9–24, 165–194*; Paul I. Papadopol, *Un fericit înaintaș: Iancu Văcărescu*, București, 1940; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *112–118*, *Ist. lit.* (1982), *111–117*; Cornea – Păcurariu, *Ist. lit., 111–129*; Al. Piru, *Poeții Văcărești*, București, 1967, *73–128*; *Ist. lit.*, II, *192–206*; Al. Piru, *O controversă: Eliade-Iancu Văcărescu*, RL, 1969, 44; Piru, *Ist. lit.*, II, *347–386*; Ovidiu Papadima, *Începuturile liricii moderne (cântecul popular, cântecul de lume, Văcărești i și Conachi)*, RITL, 1971, 1; Anghelescu, *Preromant. rom., passim*; Găldi, *Introducere, 132–143*; Păcurariu, *Clas. rom., 54–58*; Cornea, *Originile, 152–156, 343–364*; Mihail Caratașu, *Documentele Văcărești lor*, pref. Șerban Cioculescu, București, 1975; *Dicț. lit. 1900, 891–893*; Simion, *Dimineața, 45–54*; Scarlat, *Ist. poeziei*, I, *234–236*; Anghelescu, *Textul, 40–46*; Cioculescu, *Itinerar*, V, *54–59*; Manolescu, *Istoria*, I, *119–121*; N. A. Ursu, *Contribuții la istoria literaturii române*, Iași, 1997, *389–394*; *Dicț. esențial, 871–873*; Victor Petrescu, *Iancu Văcărescu*, București, 2002; Victor Petrescu, *Poeții Văcărești*, Târgoviște, 2002; Victor Petrescu, *Văcărești i – o dinastie poetică*, Târgoviște, 2003. *S. C.*

VĂCĂRESCU, Ienăchiță (Ianache) (c. 1740 - 11.VII.1797, București), cărturar și poet. Era descendentul uneia dintre cele mai vechi și mai puternice familii boierești din Țara Românească. După o tradiție, între nobilii transilvăneni ce l-au urmat pe Radu Negru retras din calea ungurilor catolici „în lunca înverzită ce-i zice Câmpulung" (A.I. Odobescu), se afla și un nepot, Neagoe Văcărescu, fiul lui Dan, voievodul Făgărașului; acesta, stabilindu-se pe malul Dâmboviței, a întemeiat sate și biserici; un urmaș, Pătrașcu, agă și ban al Craiovei, l-a însoțit pe Mihai Viteazul în toate bătăliile; bunicul, Ianache Văcărescu, cumnat și vistier al lui Constantin Brâncoveanu, a fost decapitat în 1714 la Constantinopol, odată cu domnitorul. Tatăl, Ștefan Văcărescu, logofăt, vistier și mare ban, avea talent, dedica versuri domnitorului Scarlat Ghica,

Litografie de G. Wonneberg (după Anton Chladek)

fiind apreciat pentru orațiile de sărbători pe care le compunea; mama, Ecaterina (Catinca) Done, îi era nepoată de soră cronicarului Ion Neculce. Învățătura primită de **V.** a fost dintre cele mai alese: în casă a studiat greaca (dascăl era Neofit Kavsocalivitul), franceza (cu Linchou), latina și germana (cu Weber); un hoge l-a inițiat în limba turcă; se poate, de asemenea, să fi fost trimis la o școală în Veneția, pentru că știa foarte bine italiana și, la îndemnul lui, serdarul Antonie Manuil a tradus, din Geminiano Gaeti, *Il giovine istruito*, scriere care, cu un titlu în greceşte însemnând *Triumful credinței ortodoxe*, a apărut în 1791 și i-a fost dedicată. După moartea tatălui, otrăvit din porunca domnitorului Constantin Cehan Racoviță, **V.**, care din 1760 făcea parte din Divanul domnesc (vel comis, vel căminar), se refugiază la Constantinopol și aici, cu învățatul Halil Hamid din secretariatul împărătesc, aprofundează gramatica limbii turce, studiază araba și persana. Prin tergimanul Porții, Iacovache Rizu, cu a cărui fiică, Elenița, era căsătorit, intră în cercul relațiilor diplomatice. E mare clucer și, sub Grigore Alexandru Ghica, cumnatul său, mare vistier. În anii războiului ruso-turc (1768–1774), sub ocupația rusească, împotriva curentului („unii păntru râvna legii, alții păntru pohta slavei și alții păntru iubirea hrăpirii să făcură ostași ruși", scria el), se află împreună cu familia în pribegie la Brașov. Îi scrie feldmareșalului Rumiantev și obține eliberarea când, cu pașaportul în neregulă, e oprit de autorități de a participa, ca dragoman al delegatului otoman, la conferința de pace de la Focșani. În 1773 îl cunoaște pe împăratul Iosif al II-lea; acesta, în trecere prin Brașov, le acordă boierilor „înstrăinați" audiențe; **V.**, servindu-le de translator prin intermediul limbii italiene, se vede prețuit de înaltul suveran. După pacea de la Kuciuk-Kainargi (1774), fiind numit domn Alexandru Ipsilanti, este chemat la Țarigrad spre a-l însoți în țară. E pentru a treia oară vistier, apoi spătar. Colaborează, în baza unor temeinice cunoștințe juridice, la întocmirea primei condici de legi a Țării Românești, tipărită în 1780 (*Pravilniceasca condică*), și sprijină inițiativele „înțeleptului" Ipsilanti de a statornici învățământul. Hrisovul de organizare a școlii, redactat în 1775 de **V.** (argumentează Cornel Cârstoiu), este un elogiu luminist adus învățăturii, „podoabă" prin care se câștigă „cunoștința lucrurilor și ființelor" și traiul „după rațiune", „prin niște regule foarte exacte". Ca om de încredere și diplomat, e trimis în 1781 să îi aducă acasă pe cei doi fii ai domnului, fugari în Transilvania. Ajunge la Curtea de la Viena, are întrevederi cu prințul Kaunitz, cancelarul aulic, este primit de împăratul Iosif al II-lea și, impresionând prin elocință, tact și demnitate, își duce la bun sfârșit misiunea, căci beizadelelor li se retrage azilul politic. Între timp Alexandru Ipsilanti fusese mazilit, iar el era numit locțiitor al domnului (caimacam). Căsătorit, după moartea Eleniței Rizu (mama poetului Alecu Văcărescu), cu Elena Caragea, apoi, la pierderea acesteia, cu sora ei, Ecaterina (cu ea având un al doilea fiu, Nicolae, ce va dovedi și el înclinații pentru poezie), **V.** este scurt timp ginerele domnitorului Nicolae Caragea. Spătar în timpul acestuia și sub Mihail Suțu, succesorul lui, din nou vistier, **V.** a construit, la Brăila și Silistra, poduri pentru armata otomană aflată în pregătiri de război cu Austria. Îl sprijină pe Nicolae Mavrogheni, care i-a urmat lui Mihail Suțu (deși îl disprețuia, considerându-l „om prost și la hire, și la gândire"), ca să înființeze la Țarigrad o școală destinată aprofundării limbii turcești de către tinerii din principat. Acesta, la rândul său, îl ajută să-și tipărească în 1787, în două ediții, la Râmnic și la Viena, cartea *Observații sau Băgări dă seamă asupra regulelor și orânduelelor gramaticii rumânești*. În același an, „din poruncă domnească", alcătuia, ajutat de un pictor, o lucrare cartografică pentru însemnarea localităților și a drumurilor de la Dunăre la Adrianopol (e posibil, crede istoricul Andrei Pippidi, ca harta *La Bulgaria e Romania*, editată la Siena în 1791, să fie întocmită tot de **V.**). Mavrogheni, sporind obligațiile financiare ale boierilor către Poartă și știindu-l ostil (**V.** chiar a fost, la 1786, autorul unui memoriu, un „arz", ce denunța autorității otomane abuzurile domnitorului, iar în anul următor s-a aflat printre demnitarii care au propus Guvernului imperial de la Viena – ca soluție-limită în fața nedreptății – anexarea Țării Românești), refuzase cererea acestuia de a se „strămuta", odată cu izbucnirea conflictului armat austro-turc din 1787, la Constantinopol; îi permite ca, alături de alți boieri suspecți de a fi în corespondență „cu nemții și cu muscalii", să se retragă la Nicopole și apoi, separat de soție, în insula Rhodos. Pentru a face față „valurilor întristărilor" în fața „lumeștilor furtuni ale întâmplărilor", în surghiun va lucra la o *Istorie a prea puternicilor înpărați othomani*, încercând, pe baza analelor turcești, a informațiilor culese de la istorici greci, latini, francezi și italieni și după modelul lui Dimitrie Cantemir, să prindă „începerea[...], creșterea, starea și urmările" acestei „stăpâniri". Își regăsește familia în 1790; după pacea de la Șistov se întoarce în București și la „trecerile de vreme cele veselitoare de suflet", către care, rafinat și epicureu, nu era mai puțin înclinat. Venirea în scaunul Țării Românești a lui Alexandru Moruzi (1793) îl pune într-o înfruntare deschisă, acutizată și de dragostea ce îl lega de soția domnitorului, cu superbia și superficialitatea fanariotului, dar nu îl lipsește de dregătorii: este mare spătar și, iarăși, vistier. Retrăgându-se prudent un timp din viața Curții, dar chemat de urgență pentru a găsi o soluție ravagiilor foametei și ciumei, el impune – gest fără precedent – să se prezinte în fața înaltei adunări cu işlicul pe cap, motivând că se afla bolnav. Susține să fie cerută de la sultan și împărțită populației zahereaua (proviziile strânse pentru turci în serhaturile de pe Dunăre), soluție care, acceptată, scapă țara de foamete. Numele i se leagă de înființarea unei flote pe fluviu, de primele legi în organizarea armatei terestre și, mai ales, de instituirea Logofeției de Obiceiuri, instituție politică și culturală care se ocupa de protocol: era menită a păzi „cu cuviință și statornicie" – în baza unor norme extrase din condicile împărătești ale Țarigradului sau din hrisoave interne și a informațiilor furnizate de ele privind istoria, geografia, viața bisericească și politică a țării – regulile diverselor ceremonii, fixarea dregătoriilor etc. Se știe că **V.** obținuse și copiase prin strădania sa prețioase documente și că le păstra în „arhiviile" casei de pe Podul Mogoșoaiei (A.I.

Odobescu). Astfel, *Condica divanului Valahiei* (*Condica Văcărescului*), o copie de 214 file în chirilică îi este atribuită (Dan Simonescu), el fiind traducătorul semnat al hatișerifului acordat de sultanul Selim al III-lea raialelor românești la 1791. Tot el ar fi fost traducătorul hatișerifului „împăratului Hamid", emis de cancelaria Porții în timpul lui Alexandru Ipsilanti (1774), care s-a păstrat într-o broșură nepublicată (Eugenia Dima). Logofeția de Obiceiuri funcționa deja din martie 1797 sub conducerea lui Isac Ralet, dar hrisovul de înființare întocmit de **V.** (Dan Simonescu) este făcut public în 20 iulie 1797, la câteva zile după moartea sa - un sfârșit suspect, probabil prin otrăvire, datorat uneltirilor lui Alexandru Moruzi, care amenințase că îl va pune în streang ori îl va sugruma chiar cu pletele doamnei.

V. a fost o personalitate suprinzătoare, unind cărturarul subțire, poliglot și erudit cu dregătorul activ și abil. Legiuitor, diplomat, istoric, orientalist, el a înțeles să fie, în numele iubirii de patrie, într-o vreme de înstrăinare culturală, și un deschizător de drum în cultivarea limbii române prin gramatică, poetică și lirică. Cultura sa, întinsă, era clasică („lăudații" Aristofan, „Isiod", „Euripidu", „vestitu Omir", Aristotel, Salustiu, „Ovidie" și „Verghilie", „Tasu", „Ariostu", „Petrarha", filosoful „Volter" sunt deseori citați) și îi impunea respectul normei și al modelului. De aceea, drept „începere de învățătură, iar nu priveliște de trecere de vreme", el alcătuiește una din primele gramatici ale limbii române, având ca izvoare pe Girolamo Gigli cu *Lezioni di lingua toscana*, *Gramatica geografică* a lui Gheorghios Fatseas, *Gramatica greacă completă* a lui Antonio Catiforos, apărută la Veneția în 1734. În fața îndrăznelii de a aduce, după pilda marilor culturi, „și această limbă a noastră în sistemă gramaticească", **V.**, care și-a recunoscut „nedăstoinicia" („om plin de amatie și neștiință"), își intitulează cartea *Observații sau Băgări dă seamă asupra regulelor și orânduelelor gramaticii rumânești*. Necesitatea scrierii acesteia este pentru el de neocolit, căci ține de datoria morală față de „limba patriei noastre prin care cuvântăm, limba cu care ne închinăm marelui Dumnezeu proslăvindu-l întru închinăciunea Troiții cei de o ființă, limba cu care cuvântând petrecem viețuirea aceasta vremelnică și nădăjduind dobândirea acei statornice ne străduim a o câștiga"; fără gramatică, limba e amenințată de „strămutare" și „dejghinare". Romanitatea limbii române este ideea care îl conduce, și în acest cadru el încearcă să rezolve lipsa „termenilor științei" și a neologismelor de care leagă dificultatea tălmăcirii lucrărilor cu conținut științific și filosofic, cât și puținătatea cunoștințelor din domeniul retoricii și al poeticii. Încât, după ce clasifică și definește, în cartea întâi, părțile cuvântului, iar în cea de-a doua prezintă regulile pronunției, ortografiei și sintaxei, adaugă și o parte dedicată poeticii sau artei versului. Aici definește stihurile „iambicești, dactilicești, troheos" (și le ilustrează cu versuri alcătuite de el), apoi figurile „gramaticești" (elipsa, hiperbatul, silepsa, anacolutul), încheind cu alegoria și metafora, văzute ca fundamentale în retorică. Terminologia lui **V.**, în cea mai mare parte calchiată după italiană, se întrebuințează și astăzi, iar autorul, deși era orientalist și întocmise un dicționar român-turc, a contribuit la

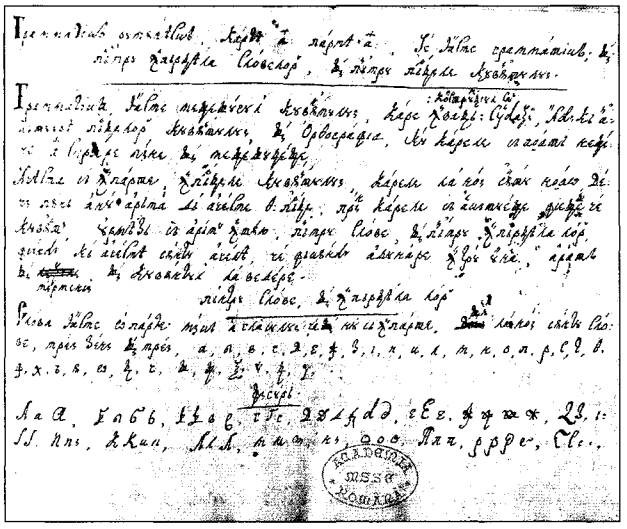

Pagină din Observații sau băgări dă seamă asupra regulelor și orânduelelor gramaticii rumânești *(Râmnic, 1787)*

îmbogățirea limbii literare cu numeroase neologisme romanice. Curiozitatea neobosită în problemele de limbă l-a dus și la alcătuirea unui dicționar român-german/german-român, acesta, ca și celălalt, rămas, în vitregia vremurilor, netipărit, precum și la o încercare de traducere din grecește a unei *Prescurtări de logică după Aristotel*. Neterminată, întreruptă chiar în mijlocul unei fraze, și publicată abia în 1864, când Al. Papiu-Ilarian o include în *Tezaur de monumente istorice pentru România*, a fost și *Istorie a prea puternicilor înpărați othomani*, la care a lucrat ani în șir. Este o prezentare pe scurt a domniilor otomane, începând de la 1300, cu Osman I, fondatorul imperiului, până la sultanul Selim al III-lea, precedată de biografia profetului Mahomed. Izvoarelor mărturisite în note - „Nichifor, Zanora, Laonic, Leungravie, Lodvocat, Cantemir, Volter, Busing și alții" - li s-au adăugat, pentru ultima parte, amintirile autorului (care, în paralel, va pomeni și domniile din Principate). Lucrarea, văzută fie ca „o operă de istorie universală" (N. Iorga), fie ca o scriere encomiastică, mărturie a atașamentului față de Poartă al lui **V.**, furnizează însă prețioase informații de sursă biografică asupra epocii. Urmărind „folosirile cele ce să nascu dân istorii" și neocolind pilda morală, cărturarul încearcă o schiță a mentalității turco-osmane pornind de la învățăturile *Coranului*, substituie un caracter printr-o imagine mitologică, rezumă situații complexe prin fraze de concizie și înțeles paremiologic ori prin câteva stihuri. Paginile în care el devine eroul întâmplării consemnate vădesc talentul unui povestitor ce își pune în joc imaginea cu subtilă ironie sau cu simulată candoare. În istorisirea căutării fiilor fugari ai lui Ipsilanti, situație prezentată cu savoare în ascunsele ei motivații psihologice, **V.** stăruie asupra succesului său la Curtea din Viena, unde îi sunt admirate blănurile de samur („pă mine la această asamblée mă dăscinsese damele și dă brâu, păntru ca să-mi vază șalul") și vorba meșteșugită, care l-a impresionat pe ambasadorul Franței („și-m făcea mai multe țirimonii decât toți"), pe principele Kaunitz, nu mai

puțin pe împărat. Dilatarea hiperbolică, dialogul dau povestirii o notă de vivacitate. Ca să îi atragă atenția împăratului, ezitant din pricina hățișului legilor, **V.** își exprimă întâi îngrijorarea de a nu fi avut el destulă elocință și putere de convingere pentru a dobândi dreptatea, apoi furnizează argumentul hotărâtor: „Azilul să cuvine[...] la un mare rău și pieire și primejdie", obținând astfel ajutorul scontat. La fel, în scena reținerii solilor, care ar fi trebuit să ajungă la conferința de pace de la Focșani, de către straja rusească, când roagă să fie mutat la un loc cu prizonierii de război întrucât „arderea soarelui îmi prilejuiește multă tirănie, aflându-mă într-un câmp", **V.** dovedește, pe lângă fina cunoaștere a sufletului omenesc, și un instinct sigur al stilului tratativelor, știința efectului literar, lăsând să se infiltreze, în spatele statornicitelor formule oficiale, unda ironică subminatoare: „Ecelența, domnule și patronul mieu, de vreme ce norocul și întâmplarea au binevoit ca să mă facă prigionier pă mine, un om fără dă arme, și în vreme dă armistițiu...". Față de primul tom al istoriei, relatare seacă, necentrată, cel de-al doilea se arată unitar prin însuflețirea paginilor memorialistice de către un povestitor nu o dată interesant în utilizarea dialogului, a hiperbolei și contrastelor, în condensarea paremiologică, în notele de satiră și de ironie. **V.** dezvăluie calități de pamfletar în portretul antitetic pe care, „cutremurat și înfricoșat", îl face în memoriul din 1786 - semnat „Toată obștească raia a Țării Românești", dar redactat de el (Andrei Pippidi) - domnitorului Nicolae Mavrocordat, văzut aproape shakespearian, ca smintit și „poznă a firii": „Jecmănindu-i pe săraci, totuși nu contenește a se lăuda că e sfânt și că stă de vorbă cu Sfântul Duh, care i se înfățișează prin vedenii și apocalipse, că e ajutat de îngeri în tot ce întreprinde și că de dragul lui a îngăduit Dumnezeu să dăinuie acest pământ...". Bogată, efervescentă și, prin nestatornicia acelor ani și slăbiciunile firii lui **V.**, inevitabil fragmentară, contribuția cărturarului rămâne într-un con de umbră. Gramatica sa, deși a fost între primele gramatici ale limbii noastre și a răspuns atât cerințelor de organizare a școlii, cât și nevoii de constituire a unei limbi literare, a fost pusă în umbră de apariția în 1828 a gramaticii lui Ion Heliade-Rădulescu; lucrările lexicografice sunt manuscrise, istoria, scrisă pentru „a birui și firească înlenevire cea spre citanie a celoru mai mulți", a rămas netipărită, proza politică și juridică nu a fost cunoscută decât în cercurile boierești, iar mai târziu doar de specialiști. În schimb, prin câteva scurte poeme **V.** a fost recunoscut în chip de netăgăduit drept primul poet al nostru, performanță cu atât mai interesantă, cu cât unele poezii trec drept prelucrări (însă necunoscându-se data la care au fost compuse, nu se poate ști cine pe cine a prelucrat). El însuși a încercat orgoliul deschizătorilor de drum și, în mod fericit, a fixat pentru viitorime principiile unui legat simbolic transmis poeților neamului: „creșterea limbii" și „a patriei cinstire". Îndoindu-se de puterea lui de a se apropia de un mare ideal și în expresie („Musă, putere dă, mă rogu, la graiurile mele./Zi-m cumu să-ncepu?"), experimentează: umple gramatica sa de „chipuri" sau eșantioane metrice, creionează caractere rimate în *Istorie...*, alcătuiește stihuri în grecește - dintre acestea, un cântec a fost tradus în franceză și în germană și publicat la 1771 de P.-A. Guys în *Voyage littéraire de la Grèce*, iar la 1825 în *Chants héroïques des montagnards et matelots grecs* –, scrie laude „la stemă", la „ceșmeaua cea din drum" și, pentru a birui „împotrivnica armadă dă patimi", adresează molitve în versuri Sfintei Fecioare. Toate sunt încă greoaie, forțate. În mod neașteptat, într-o vreme când lirica era ținută drept delectare minoră (iar „poeticile faceri" anonime intrau din „mișmaiale" sau culegeri comune în zestrea lăutarilor), **V.**, care exprimă odată cu simțirile intime deșteptate de iubire supunerea la „legea" trăirii general-omenești, a acceptat, intuind în simplitatea ei prezența principiului etern, poezia populară ca mare model. Alegere de preț, întrucât lirica epocii era dominată de sentimentalismul galant și de pastoralismul artificial neoanacreontic. Totuși, el nu este un folclorizant sau un imitator, ci un autor care selectează după un criteriu adânc personal elemente ce se înscriu într-o convenție, într-un scenariu; sentimentul este intermediat de fabulă. Motivul poeziei *Amărâtă turturea* poate fi găsit în *Fiziolog*, de aici a trecut în *Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie*, dar și în folclorul nostru și al altor popoare. La greci prototipul devine bocet; jalea turturelei fără soț, într-o versiune atât de apropiată, încât textul lui **V.** a fost considerat o traducere (Ariadna Camariano), este descrisă de Athanasios Psalidas și inclusă în volumul său din 1792, *Efectele amorului*. În *Histoire des langues romanes* (1841) B.Whyte dădea ca model de limbă română poema lui **V.**, precizând că a fost culeasă de la lăutari. Cum nu se știe când a fost compusă, iar circulația ei lăutărească este un fapt cert, greu se poate clarifica problema interferențelor. La noi, *Amărâtă turturea* a fost publicată cu mici schimbări de Anton Pann în ediția din 1837 a culegerii *Poezii deosebite sau Cântece de lume*, apoi, amplificată cu cincisprezece strofe, în *Spitalul Amorului* (1850). La **V.** impresionează siguranța cu care paralelismul dintre om și natură, tradus în plastica imaginilor repetitive și în ritmul popular, este integrat unei alegorii a pierderii sufletului în melancolie și doliu: „Trece prin flori, prin livede,/Nu să uită, nici nu vede.//Trece prin pădurea verde/Și să duce de se perde.[...]// Și când șade câteodată,/Tot pre ramură uscată./Umblă prin dumbrav-adâncă,/Nici nu bea, nici nu mănâncă.[...]// Dar eu om de naltă fire,/Decât ea mai cu simțire,/Cum poate să-mi fie bine?!/ Oh, amar și vai de mine!" Jertfa, jalea, oftatul, suspinul, lacrimile sunt locuri comune în lirica inimii, **V.** le cunoaște și le folosește în modul cel mai natural. Însă ceea ce reușește el să transmită e uimirea, chiar perplexitatea în fața unei forțe mai mari decât puterea cuvântului. Încât marea frumusețe a poeziei *Într-o grădină* (care a fost pusă în legătură cu *Gefunden* de Goethe, ulterioară textului lui **V.**) vine din indecizia legată de ce poate întruchipa sfioasa floare din grădină. Precum în „marile simboluri medievale" (Eugen Simion), dar cu o stângăcie naivă, dincolo de femeie și de dragoste se întrevede, „ca o lumină", o prezență universală, abstractă și misterioasă, pe care poezia, în puritatea ei, o sugerează cu grație firească: „Într-o grădină, lâng-o tulpină/Zării o floare ca o lumină./S-o tai, să strică!/S-o las mi-e frică/Că vine altul și mi-o ridică". Senzualitatea și moliciunea diminutivală (condamnată de Titu Maiorescu),

semne de orientalism, dar și de manieră literară galantă, trec în plan secund în fața unității pe care o dă unei „rare poezii" (Nichita Stănescu) ca *Într-un copaci zarifior* (*zarif* înseamnă „frumos" în turcă) înscenarea zbaterii sufletești și contemplarea ei dinafară, „ca la un teatru": „Într-un copaci zarifior,/Un șoim prins în lățișor/Strigă amar ciripind,/Norocul său blăstămând./Multe păsări am vânat,/Și-mi zicea șoim minunat;/Iar aici lat fiind întins,/Cum am dat, pe loc m-am prins!/De inimă, nu de cap!/N-am nădejde să mai scap". Și dacă alte strofe (*Spune, inimioară spune!, Tu ești puișor canar, Zilele ce oi fi viu)* îl arată madrigalist tributar sentimentalismului neoanacreotic, cu un singur catren, „miraculosul testament" (Nicolae Manolescu), prin sinceritate, esențialitate și înălțime morală, **V.** rămâne o voce profetică pentru poezie: „Urmașilor mei Văcărești!/ Las vouă moștenire:/ Creșterea limbei românești/ Ș-a patriei cinstire". Neîncheiată, inegală, dar și cu sclipirea unor rezultate alese, contribuția lui culturală cu direcția ei luministă, e de neocolit: este între primii gramaticieni prețuitor al poeticii și cel dintâi poet care leagă simțământul de spiritul limbii și de o convenție ce ține de viziune („arătarea cea însuflețită a istoriei"), ca și de etic.

O față prelungă și cam palidă, cu fruntea lată, un nas drept și regulat, cu nările foarte largi, o gură zâmbitoare, pe ale cărei buze voluptoase abia le ascunde o mustață subțire, ochi căprui cu o căutătură plină de dulceață și de fineță, în sfârșit o barbă castanie rară și transparentă, ce-i fâlfâie ușor pe piept: iată trăsurile acelei figuri ce-nsuflă îndată un simpatic respect și pe care o susține cu oareșice mândrie portul drept al trupului și gugiumanul *de samur, așezat cu semeție pe cap. Costumul lui, imitat de pe hainele sale favorite, e compus într-acel portret de un* anteriu de sevai *roz-gălbui sau* chamoix *și încins la brâu cu un* giar, *din care iese* hangerul *cu mâner de smalt albastru și de pietre scumpe; pe d-asupra poartă un contoș de coloarea verde-deschisă a* iezmului *(iasp alb), îmblănit cu samuri.*

A.I. Odobescu

Os de domn, Ienăchiță Văcărescu și-a purtat domnia adânc, până în rărunchii vorbelor pe care astăzi cu fală le rostim ca să subliniem ideile noi și vitale ale națiunii noastre. Din melancolie mă gândeam odată că cel care are sisteme e sortit pierderii, cel care are idei - armistițiilor, iar cel care poate gândi un singur postulat - victoriei. Mai mare peste inimile noastre de poeți, Ienăchiță Văcărescu a știut să rostească două postulate ale zonei estetice:

1) creșterea limbii românești

2) și-a patriei cinstire.

Nichita Stănescu

SCRIERI: *Observații sau Băgări dă seamă asupra regulelor și orânduelelor gramaticii rumânești*, Râmnic, 1787; ed. Viena, 1787; *Istorie a preaputernicilor înpărați othomani*, în *Tezaur de monumente istorice pentru România*, II, îngr. și pref. Al. Papiu-Ilărian, București, [1864], *245–302*; ed. (*Istoria othomanicească*), îngr. și pref. Gabriel Strempel, București, 2001; *Poeme lirice*, pref. Ioan Voinescu II, București, f.a.; *Poeziile Văcărești*lor, îngr. Mihail Dragomirescu și Emil Gârleanu, pref. A.I. Odobescu, București, 1908; Văcărești, *Poezii*, îngr. P. V. Haneș, București, 1924; [*Versuri*], în *Poeții Văcărești. Viața și opera lor poetică*, îngr. și pref. Paul I. Papadopol, București, 1940, *39–88*; Poeții Văcărești, C. Conachi, *Poezii*, îngr. și pref. Ion Pillat, București, [1942]; Poeții Văcărești, *Versuri alese*, îngr. Elena Piru, introd. Al. Piru, București, 1961; Poeții Văcărești, *Opere*, îngr. și introd. Cornel Cârstoiu, București, 1982.

Repere bibliografice: Alexandru Odobescu, *Opere*, II, îngr. Marta Anineanu și Virgil Cândea, București, 1967, *42–83*; Maiorescu, *Critice*, I, *132–133*; Th. D. Speranția, *Ienăchiță Văcărescu*, „Revista nouă", 1889, 4; Lazăr Șăineanu, *Istoria filologiei române*, București, 1895, *85–116*; Nicolae Predescu, *Poeți și artiști*, București, 1900, *299–301*; Iorga, *Ist. lit. XVIII*, II, *120–122*; N. Iorga, *Versuri nouă ale lui Ienăchiță Văcărescu*, București, 1913; Romulus Ionașcu, *Gramaticii români*, Iași, 1914, *25–43*; Ibrăileanu, *Opere*, VII, *287–296*; Densusianu, *Lit. rom.*, I, *101–111*; Giorge Pascu, *Istoria literaturii române din secolul al XVIII-lea*, București, 1927, *96–132*; I. E. Torouțiu, *„Hermann și Dorothea". Ienăchiță Văcărescu și Goethe*, București, 1931; Iorga, *Ist. lit.*, III, *136–149, 280–282*; Ariadna Camariano, *Influența poeziei lirice neogrecești asupra celei românești. Ienăchiță, Alecu, Iancu Văcărescu, Anton Pann și modelele lor grecești*, București, 1935; Nestor Camariano, *Modelele gramaticii lui Văcărescu*, SI, 1936; Paul I. Papadopol, *Poeții Văcărești, Viața și opera lor poetică*, București, 1940, *9–38*; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *71–74*, *Ist. lit.* (1982), *65–68*; N. Tcaciuc-Albu, *Ienăchiță Văcărescu (Viața-opera-influențele străine)*, Cernăuți, 1943; Popovici, *Studii*, I, *165–168, 382–387, 431–434*; Diomid Strugaru, *Gramatica lui Smotrițki și prima gramatică românească*, RSL, 1960; Cornea-Păcurariu, *Ist. lit., 46–59*; Cornea, *Alecsandrescu-Eminescu, 737*; George Florescu, Dan Pleșia, *Condica Văcăreștilor, copii de documente, regeste și mențiuni*, STD, 1966, 5; Al. Piru, *Poeții Văcărești*, București, 1967, *9–45*; *Ist. lit.*, II, *170–173*; Andrei Nestorescu, *Dicționarele lui Ienăchiță Văcărescu și limba română literară la sfârșitul secolului al XVIII-lea*, SLF, I, *51–63*; Piru, *Ist. lit.*, II, *310–333*; Ovidiu Papadima, *Începuturile liricii moderne (cântecul popular, cântecul de lume, Văcărești și Conachi)*, RITL, 1971, 1; Gâldi, *Introducere, 122–127*; Rosetti-Cazacu-Onu, *Ist. lb. lit.*, I, *505–518*; Cornea, *Originile, 125–126*; Țepelea-Bulgăr, *Momente, 141–143*; Cornel Cârstoiu, *Ianache Văcărescu. Viața și opera*, București, 1974; Mihail Caratașu, *Documentele Văcăreștilor*, pref. Șerban Cioculescu, București, 1975; Papadima, *Ipostaze, passim*; Nedret Mamut, *Câteva modele și motive literare în opera lui Dimitrie Cantemir și Ienăchiță Văcărescu*, RITL, 1978, 3; Dan Simonescu, N. Vasilescu- Capsali, *Restituiri: Ienăchiță Văcărescu. O condică de ceremonial*, MS, 1979, 1; Tudor Mateescu, *Prețuitori ai arhivelor: Ienăchiță Văcărescu*, RA, 1979, 2; *Dicț. lit. 1900, 893–895*; Simion, *Dimineața, 15–24*; Piru, *Ist. lit., 33–34*; Scarlat, *Ist. poeziei*, I, *105–107, 173–176, 189–191*; Marin Sorescu, *O dinastie lirică: Văcărești*, RITL, 1984, 1; Mihai Berza, *Pentru o istorie a vechii culturi românești*, îngr. Andrei Pippidi, București, 1985, *189–191*; Andrei Pippidi, *Despre Ienăchiță Văcărescu*, RITL, 1987, 3–4; Eugenia Dima, *Limba traducerilor laice din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea din Muntenia*, Iași, 1988, *40–49*; Tudor Mateescu, *Ienăchiță Văcărescu, turcolog*, MS, 1989, 3; Nichita Stănescu, *Fiziologia poeziei*, îngr. Alexandru Condeescu, București, 1990, *209–212*; Micu, *Scurtă ist.*, I, *121–123*; Manolescu, *Istoria*, I, *93–96, 99*; Rotaru, *O ist.*, II (1994), *86–91*; *Dicț. analitic*, II, *264–266*; *Dicț. esențial, 873–875*; Marcel Crihană, *Lingviști și filologi*, București, 2001, *21–33*; Victor Petrescu, *Poeții Văcărești*, Târgoviște, 2002; Victor Petrescu, *Văcăreștii - o dinastie poetică*, Târgoviște, 2003; Teodor Vârgolici, *Caleidoscop literar*, București, 2003, *213–217*. *S. C.*

VĂCĂRESCU, Ioan Radu (pseudonim al lui Ioan Radu; 18.XII.1958, Sibiu), poet și prozator. Este fiul Mariei Radu (n. Albu), contabilă, și al lui Petre Radu, dulgher. Urmează Liceul „Octavian Goga" din Sibiu (absolvit în 1979) și Facultatea de

Biologie, Geografie și Geologie, secția geografie-engleză, a Universității „Babeș-Bolyai" din Cluj-Napoca (1980–1984). După absolvire este profesor la diverse școli generale și licee din Deva și din Sibiu, unde în 1990 începe să predea la Colegiul Național Pedagogic „Andrei Șaguna". Din 1991 este redactor la revista „Euphorion", iar din 2003 secretar al Asociației Scriitorilor din Sibiu. Debutează cu versuri în 1978 la „Luceafărul", iar editorial cu volumul *Exil în orașul imperial*, apărut în 1992. Mai e prezent în „Vatra", „Calende", „Dacia literară", „Discobolul", „Astra", „Tomis", „Echinox", „Steaua", „Observator cultural", „Transilvania" ș.a. A semnat și cu numele real sau cu pseudonimele Peter Quince și Cydonius. I s-au acordat Premiul Uniunii Scriitorilor (1998), Premiul Asociației Scriitorilor din Sibiu (2002, 2003) ș. a.

Congener prin formație cu optzeciștii, iar prin manifestare cu nouăzeciștii, **V.** sfidează atât livrescul programatic al primilor, cât și directețea brutală a celorlalți. Fără a cunoaște rupturi sau metamorfoze majore, formula sa lirică - dezvoltată în *Exil în orașul imperial*, *Melancolii retorice* (1994) și în ciclurile *Grădina gutuiului singur* și *Jelna* din antologia *Ritualul melancoliei* (2002) - pare a avea mai multe afinități cu cea de-a treia direcție dominantă a epocii, subsumabilă neoexpresionismului ardelean. De altfel, experiența originară a poeziei lui o constituie exilul, resimțit deopotrivă în plan poetic și existențial, iar modalitatea de surmontare a crizei constă în proiecția de universuri alternative prin exploatarea resurselor imaginarului. Notele distinctive nu sunt mai puțin relevante, căci, pe de o parte, cadrul poemului nu mai este unul rural sau indeterminat, ci un oraș halucinant, supus adesea stilizărilor baroce sau chiar suprarealiste, iar pe de altă parte, alienarea nu mai este asumată la nivel metafizic sau visceral, ci exclusiv în planul conștiinței și, prin urmare, compensată printr-o exacerbare a sensibilității și a senzorialității. În consecință, temele cardinale sunt erosul și melancolia, iar modelele se află în erotica postumelor lui Lucian Blaga și în baladescul lui Radu Stanca, toate acestea plasând lirismul lui **V.** sub zodia unui romantism trecut prin filtrul reflexivității ori chiar al autoironiei. Sub aspect retoric, poemele cunosc două tipuri de construcție. Primul urmează clasica structură elegiacă, în care prezentul dezagregat e pus în oglinda unui trecut real sau doar prezumat: „Au dispărut leii de piatră/ încă un prieten a plecat în exil/ o poartă mai puțin/ o iubire mai puțin /[...] / Astăzi s-a întors/ anotimpul în care ar fi trebuit/ iarăși să intrăm/ prin portalul de piatră și lumină/ blândă privirea ne-ar fi fost/ tandră mângâierea răcoroaselor coame/ astăzi toate orologiile orașului/ s-au prăbușit în infern" (*Exiluri paralele*). Celălalt tip cunoaște o dezvoltare centrifugă în spirală, adunând în jurul unui pivot semantic o cohortă de imagini: „Iată de ce/ Pentru că eu stau aici/ Pentru că stau aici nemișcat/ Pentru că stau înlemnit în acest loc golit de suflet/ Pentru că stau înlemnit cu o lumânare înaltă în mâini [...] Pentru că stau aici nemișcat lumânare înaltă înlemnită în acest loc golit de suflet și creștetul meu arde cu flacără subțire și albastră" (*Răspuns*). Fără a dubla într-o manieră redundantă viziunea poemelor, schițele și povestirile din volumul *Un sat numit România* (2003) provin din aceeași melancolie constitutivă: văzând în personaje sau în evenimente aparent banale semnele unei mentalități sau chiar ale unei epoci, naratorul înregistrează mutațiile survenite în lumea „satului" românesc de-a lungul „tranziției". Totuși punctul forte al prozatorului nu e atât observația, cât evocarea ce conferă faptelor și oamenilor o alură enigmatică.

SCRIERI: *Exil în orașul imperial*, Sibiu, 1992; *Melancolii retorice*, Sibiu, 1994; *Ritualul melancoliei*, postfață Dumitru Chioaru, Pitești, 2002; *Un sat numit România*, Botoșani, 2003. **Antologii:** *Antologia poeziei românești de la origini până azi*, I–II, Pitești, 1998 (în colaborare cu Dumitru Chioaru).

Repere bibliografice: Ion Cristofor, *Citadinism și confesiune*, TR, 1993, 11; Nicolae Oprea, *„Exil în orașul imperial"*, „Calende", 1993, 3; Ștefan Melancu, *Cartea de nisip*, APF, 1993, 7–8; Alexandru Pintescu, *Sub semnul lui Euphorion*, PSS, 1993, 9; Mircea Ivănescu, *Un pariu cu literatura contemporană*, „Rondul de Sibiu", 1994, 2 decembrie; George Bădărău, *Un pelerin în orașul imperial*, DL, 1994, 12; Horea Poenar, *„Melancolii retorice"*, ST, 1995, 1–2; Mircea Doreanu, *Melancoliile ultimului Văcărescu*, AST, 1995, 2–3; Mihaela Ursa, *„Melancolii retorice"*, APF, 1995, 8; Sanda Cordoș, *Dicționar de cărți*, ECH, 1995, 6–9; Dan Silviu Boerescu, *Dicționarul debutanților 1990–1995*, „Cartea", 1996, mai; Iulian Boldea, *Melancolia exilului interior*, „Cuvântul", 2000, 12; Gheorghe Azap, *Între vot și dezbatere*, VTRA, 2001, 6–7; Lefter, *Scriit. rom. '80–'90*, III, *271–273*; Andrei Bodiu, *Un estet singuratic*, OC, 2003, 157; Nicolae Oprea, *Un poet al orașului*, „Ziua literară", 2003, 57; Paul Aretzu, *Doi utopici*, R, 2003, 3–4; Dan Perșa, *„Ritualul melancoliei"*, TMS, 2003, 7; Bogdan-Alexandru Stănescu, *„Un sat numit România"*, „Ziua literară", 2003, 69; Dan Bogdan Hanu, *Soft și hard melancolia*, CL, 2003, 10; Andrei Terian, *Resursele imaginarului*, PSS, 2003, 10–12. *A.Tr.*

VĂCĂRESCU, Nicolae (1785 - 12.X.1825, Brașov), poet. Este fiul poetului Ienăchiță Văcărescu din cea de-a treia căsătorie a sa, cu domnița Ecaterina Caragea, și frate, după tată, al lui Alecu Văcărescu. A primit în casă o educație îngrijită, grecească (avându-l profesor pe Lambros Fotiadis, mulți ani directorul Academiei Domnești din București) și franțuzească. Viața acestui vlăstar vitregit de natură al familiei (**V.** era cocoșat) este puțin cunoscută. A fost căsătorit cu Ruxandra (Lucsandra), fata logofătului Grigore Băleanu, și a aderat la politica și eforturile socrului său de sprijinire a Eteriei; a ajuns la rangul de mare vornic. În 1821 boierii, înfricoșați de amploarea revoluției lui Tudor Vladimirescu, îl însărcinează să organizeze un corp de armată și să stăvilească mișcarea, dar el încearcă o înțelegere pașnică, mai mult, îl sprijină pe Tudor cu oameni și bani. Împreună cu alți boieri, a fost printre semnatarii unei scrisori către țarul Rusiei, cerând ajutor împotriva invaziei turcești care, în urma mișcării pandurilor, amenința țara. Aflând că țarul nu îi era favorabil lui Tudor Vladimirescu, se refugiază la Brașov. Aici, în 1821, alături de Grigore Băleanu, Constantin Câmpineanu și Dinicu Golescu, el contribuie la înființarea unei societăți care, pe lângă țeluri politice (ascunse), avea și obiective culturale: traduceri în limba română, elaborarea unui dicționar și a unei gramatici. Prin 1823 i s-ar fi încredințat o misiune politică în Italia, la Pisa.

V. a fost și el poet, dar, cu deosebită modestie, considerându-se „slab în condei și în idei", a vegheat asupra nepotului

Litografie de G. Wonneberg (după Anton Chladek)

său, Iancu Văcărescu, a strâns și a transcris cu pietate manuscrisele Văcărești lor. Urmând menirea neamului său, este permanent preocupat să țină trează pasiunea nepotului pentru literatură. Cu Iancu întreține un schimb de scrisori care constituie prima corespondență literară, păstrată, în limba română. Epistolele lui dezvăluie sensibilitatea rafinată a unui izolat, reflexiv, bun cunoscător al literaturii clasice (Horațiu, Vergiliu, Sappho, dar și Metastasio). Introspecția, complicarea senzațiilor, artificializarea stilului, tonul exaltat sau tânguitor dau paginilor sale de poezie amprenta epocii de apus a fanariotismului. Dar lipsa de inventivitate (**V.** mărturisește că pe alocuri a transcris versurile fratelui său, Alecu), platitudinea și abstracția expresiei mențin versurile la nivelul comun al liricii neoanacreontice din epocă, însă cu două excepții: o meditație spusă într-o curgere muzicală, cvasieminesciană [*Un pic dă nădejde d-aș ști c-o să-mi vie*] și *Durda*, de inspirație folclorică. Surprinde, în prima, substanța gravă și discreția tonului: „Un pic dă nădejde d-aș ști c-o să-mi vie,/Și traiul mai dulce că poate să-mi fie,/ Atuncea și viața mi-ar fi doar mai scumpă,/ Și ața ce-o trage n-aș vrea să se rumpă". **V.** invocă, la dispariția totală a speranței, stingerea simțirii și trecerea în marea liniște a neantului, deși se simte încolțit de „rea soartă" până și în imperiul morții. *Durda* figura în manuscrisele Văcăreștilor printre pagini aparținând lui Ienăchiță și Alecu. În alt manuscris era trecut ca autor Nicolae, încât paternitatea textului a fost pusă la îndoială. Inspirația haiducească a cântecului poate uimi în contextul liricii sale, de obicei erotică. Este evident însă un ecou al evenimentelor de la 1821 în această prelucrare a unui motiv de doină haiducească. Expresia comuniunii între om și natură, asocierea codrului cu libertatea, vitalitatea primăverii, unele imagini viguroase, notațiile sacadate, ca și cum peisajul ar fi văzut din goana roibului, ritmul susținut care sugerează elanul unei „inimi viteze" au ca sursă, în bună parte, modelul popular. Două satire, scrise cu stângăcie, vădesc intenția de a îndrepta moravurile vremii.

SCRIERI: *Poeziile Văcăreștilor*, îngr. Mihail Dragomirescu și Emil Gârleanu, pref. A. I. Odobescu, București, 1908; Văcărești, *Poezii*, îngr. P.V. Haneș, București, 1924; *Corespondența literarară dintre Nicolae și Iancu Văcărescu*, îngr. și pref. I. Vârtosu, București, 1938; [*Versuri*], în *Poeții Văcărești. Viața și opera lor poetică*, îngr. și pref. Paul I. Papadopol, București, 1940, *153–163*; Poeții Văcărești, C. Conachi, *Poezii*, îngr. și pref. Ion Pillat, București, [1942]; Poeții Văcărești, *Scrieri alese*, îngr. Elena Piru, introd. Al. Piru, București, 1961; Poeții Văcărești, *Opere*, îngr. și introd. Cornel Cârstoiu, București, 1982.

Repere bibliografice: [Ion Heliade-Rădulescu], *Nicolae Văcărescu*, „Curierul românesc", 1839, 99; Alexandru Odobescu, *Opere*, II, îngr. Virgil Cândea și Marta Anineanu, București, 1967, *42–83*; Iorga, *Ist. lit. XVIII*, *397–399*; Densusianu, *Lit. rom.*, I, *116–118*; Perpessicius, *Opere*, VIII, *101–106*; Paul I. Papadopol, *Poeții Văcărești. Viața și opera lor poetică*, București, 1940, *9–24, 139–152*; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *75*, *Ist. lit.* (1982), *69–70*; Cornea-Păcurariu, *Ist. lit.*, *70–75*; Al. Piru, *Poeții Văcărești*, București, 1967, *65–72*; *Ist. lit.*, II, *175–177*; Păcurariu, *Clas. rom.*, *42–43*; Cornea, *Originile*, *146–148*, *152–156*; Săndulescu, *Lit. epistolară*, *73–76*; Șerban Cioculescu, *Nicolae Văcărescu*, RL, 1975, 41; Mihail Caratașu, *Documentele Văcăreștilor*, pref. Șerban Cioculescu, București, 1975; M. N. Rusu, *Date noi despre Nicolae Văcărescu*, AFT, 1977, 6; *Dicț. lit. 1900*, *895–896*; Simion, *Dimineața*, *39–44*; Scarlat, *Ist. poeziei*, I, *179–180*; Șerban Cioculescu, *Poeții Văcărești*, RL, 1983, 7; Manolescu, *Istoria*, I, *101–102*; *Dicț. esențial*, *875*; Victor Petrescu, *Poeții Văcărești*, Târgoviște, 2002; Victor Petrescu, *Văcărești – o dinastie poetică*, Târgoviște, 2003. *S. C.*

VĂDUVA, Alecsandru (2.VIII.1948, București – 22.V.2006, București), prozator. După absolvirea liceului și a unor cursuri de stenografie (1969), urmează Facultatea de Limba și Literatura Română a Universității din București (1969–1974). Debutează la „Scânteia pionierului" în 1962, iar editorial cu romanul *La indicativul prezent*, apărut în 1971.

Narațiunile lui **V.** sunt însăilări confuze pe tema dramei provincialului inadaptat la oraș. Gafeur în dragoste, acesta își revigorează filosofia vieții prin apropierea de natură, recurent fiind cadrul marin. Intriga, axată pe construiri și destrămări de relații sentimentale, se desfășoară fie în mediul cartierelor bucureștene vechi (*La indicativul prezent*, *Noapte peltică*, 1980), fie în cel al zonelor de blocuri (*În vara fierbinte*, 1972). Printre banalități, patetisme, romantisme facile (dezvoltate, de pildă, în imaginarul cavaleresc al microromanului *Spre somn*, din volumul *Noapte peltică*), **V.** strecoară câteva descrieri cu valoare documentară asupra fizionomiei epocii: demolările și evacuările din locuințe, concediile de odihnă ale salariaților la

Mamaia ș.a. Stilistic, obține o singură izbândă, tot de ordin descriptiv: prezentarea minuțioasă a interioarelor din imobilele de mahala. La polul negativ, comparațiile stârnesc hazul și destabilizează tonul dramatic, iar filosofia de viață intră în picajul monologului antirăzboinic („Planeta noastră rotundă nu este o nucă al cărei miez s-a uscat; iar noi, miliarde, nu sugem din pământ mucegai. Suntem mulți, dar când privim apusul soarelui suntem unul. Minciună și ură, închisori și războaie, prostie și frică, le vom fărâmița între degete ca pe un lemn putrezit"). Minor ca tematică, dezvoltare epică și realizare stilistică, lui **V.** i se recunoaște statutul de scriitor în măsura în care din munca lui au rezultat niște cărți.

SCRIERI: *La indicativul prezent*, București, 1971; *În vara fierbinte*, București, 1972; *Isaiia dănțuiește și alte povestiri*, București, 1976; *Noapte peltică*, București, 1980; *Gândește-te la altceva...*, București, 1993.

Repere bibliografice: Alex. Ștefănescu, *„La indicativul prezent"*, LCF, 1971, 21; Nicolae Balotă, *„La indicativul prezent"*, RL, 1971, 22; Silviu Guga, *„La indicativul prezent"*, O, 1971, 6; Aureliu Goci, *„La indicativul prezent"*, AFT, 1971, 7; Dana Dumitriu, *„La indicativul prezent"*, ARG, 1971, 8; Aureliu Goci, *„În vara fierbinte"*, RL, 1972, 23; George Pruteanu, *„În vara fierbinte"*, CL, 1972, 11; C. Boureanu, *„În vara fierbinte"*, AST, 1974, 1; Popa, *Ist. lit.*, II, *895*. *C. M. B.*

VĂDUVA-POENARU, Ion (15.XI.1934, Poienarii de Muscel, j. Argeș), poet, prozator și eseist. Este fiul Mariei (n. Butură) și al lui Bucur Văduva, maistru miner. Urmează școala primară în comuna natală (1940–1944), Liceul „Dinicu Golescu" din Câmpulung (cu intermitențe), în 1949 trecând la Școala Medie de Marină Comercială din Constanța. După doi ani, din motive politice, se vede obligat să revină la Câmpulung, unde își susține bacalaureatul. În 1953 încearcă să devină cursant la Școala de Literatură „M. Eminescu" din București. Respins din cauza dosarului, se înscrie la Facultatea de Filosofie a Universității bucureștene, pe care o va absolvi în 1959. Intră în gazetărie, mai întâi la „Scânteia tineretului", de unde în 1960 se transferă la „Viața studențească", iar în 1962 la revista „Știință și tehnică". Aici face parte și din colectivul care editează una din cele mai populare tipărituri pentru tineret din anii '60-'70, „Colecția de povestiri științifico-fantastice". Spirit refractar și nonconformist, în 1975 e mutat la revista „Magazin", anul 1989 îl găsește la ziarul „Munca". În 1991 înființează Editura Geneze și revista cu același titlu. Director general al Regiei de Difuzare a Cărții Arcadia (1990–1992), al Societății Cultura Națională (1992–1993), lucrează în Ministerul Culturii (1993–1994) și ulterior ca secretar adjunct al Societății Oamenilor de Știință din România (devenită Academia Oamenilor de Știință). Debutează în 1952, ca licean, la ziarul „Secera și ciocanul" din Pitești, iar editorial cu volumul *Steaua lui Horn*, apărut în 1966. Mai e prezent în „Ramuri", „Convorbiri literare", „Luceafărul", „România literară", „Viața militară", „Cronica" ș.a.

Debutant spre sfârșitul deceniului al șaptelea, când poezia românească își reapropria spiritul modern prohibit din 1948, **V.-P.** operează totuși cu mijloace aproape exclusiv tradiționale. Compune în vers regulat, adoptându-l doar incidental pe cel liber, formulează clar, scrie poezie „de concepție", „de cugetare", precum și poezie explicit patriotică și partinică, militantă. Mai mult, este unul dintre rarisimii autori prin care își prelungește existența „poezia nouă", impusă prin mijloace administrative odată cu socialismul. Tipărindu-și în cărți apărute până după 1980 ovațiile meditative „optimiste", precum stihurile (nu tocmai coerent semantic) intitulate *Călcâiul lui Ahile*, autorul culegerii *Scrisori din infinit* (1981) se recomandă drept un nou Meșter Manole, comunist: „Manole sunt, Manole din vremea de demult, / Care-a purces pe drumul umanului partid". Considerând că „geneza lumii-ncape în comunistul verb", poetul evocă patetic ziua de 23 august, văzută prin apologetica de partid, slăvește „congresele lumii comuniste", cu specială subliniere a însemnătății celui de-al IX-lea, citește și recitește istoria națională cu optica „omului nou": „Istoria română o recitesc, să știu / De unde vin și unde voi curge mai departe, / Să înțeleg partidul scriind a vieții carte, / Mereu pe soclul clipei în cartea lui să fiu". Când nu e direct „militantă", producția versificată a lui **V.-P.** exprimă bombastic elanuri sufletești nutrite de admirația pentru puterile infinite ale omului și de credința că acesta va cuceri întregul univers, ca în *Steaua lui Horn* sau în *Vis cosmic* (1968). Certitudinile de această natură sunt comunicate uneori și în versuri libere, nerimate. Accente realmente lirice apar doar în câteva poezii răzlețe dedicate celor apropiați: bunicii, părinții, soția. **V.-P.** a mai publicat un dialog cu regizorul de operă Bob Massini (*Epopeea blestemată...*, 2000), o culegere de epigrame (*Amvonul politic*, 2001, în colaborare cu Petru Demetru Popescu), a coordonat *Enciclopedia marilor personalități* (I–V, 1999–2003) și *Enciclopedia marilor descoperiri, invenții, teorii, modele și sisteme* (2000). A editat (singur sau în colaborare) scrieri de Honoré de Balzac, Émile Zola, Anita Loos ș.a.

SCRIERI: *Steaua lui Horn*, București, 1966; *Vis cosmic*, București, 1968; *Eroi de epopee*, București, 1977; *Zări străbune*, București, 1978; *Secundele clepsidrei*, cu ilustrații de Vasile Socoliuc, București, 1979; *Cântece pentru tata*, București, 1980; *Metopele neamului*, postfață Radu Vulpe, București, 1980; *Scrisori din infinit*, cu ilustrații de Done Stan, București, 1981; *La poarta necunoscutului*, București, 1983; *Moștenire pentru fiica mea*, București, 1983; *Printre străbuni*, București, 1983; *Geneza luminii*, București, 1984; *Elegii din infinit*, București, 1985; *Aripă nemărginită*, București, 1987; *Cvadratura sonetgloselor*, București, 1991; *Elegii pentru mama*, București, 1992; *Elegii fundamentale*, București, 1995; *Elegiile Dumnezeirii*, București, 1997; *Elegiile morții*, București, 1997; *Epopeea blestemată... În dialog cu regizorul român de operă Bob Massini*, București, 2000; *Enciclopedia marilor personalități* (coordonator), I–V, București, 1999–2003; *Enciclopedia marilor descoperiri, invenții, teorii, modele și sisteme* (coordonator), București, 2000; *Amvonul politic* (în colaborare cu Petru Demetru Popescu), cu grafică de Adelaida Mateescu, București, 2001.

Repere bibliografice: Ion Țugui, *„Eroi de epopee"*, RMB, 1978, 10 384; Dan C. Mihăilescu, *Grandilocvența lirismului*, LCF, 1978, 8; Laurențiu Ulici, *Revizuiri și adăugiri*, CNT, 1978, 13; Alexandru Bogdan, *„Eroi de epopee"*, CNT, 1978, 14; Laurențiu Ulici, *Voci din public*, RL, 1978, 17; Șerban Cionof, *Patria poetului*, „Scânteia tineretului", 1978, 8 962; Șerban Cionof, *Celebrarea istoriei*, „Scânteia tineretului", 1979, 9 237; Voicu Bugariu, *Fluență notabilă*, LCF, 1979, 6; Ion Dodu Bălan, *Vibrația istorică*, CNT, 1979, 18; Adriana Iliescu, *Timp și eternitate*, RMB, 1980,

10 947; Adriana Iliescu, *„Moștenire pentru fiica mea"*, RL, 1983, 32; Ion Dodu Bălan, *Ștafeta responsabilității umane*, CNT, 1983, 34; Artur Silvestri, *„Geneza luminii"*, LCF, 1984, 35; Artur Silvestri, *„Elegii din infinit"*, CNT, 1986, 51; Simion Bărbulescu, *„Aripă nemărginită"*, RL, 1987, 1; Aureliu Goci, *Trilogia elegiacă*, „Dimineața", 1996, 23 decembrie; Popa, *Ist. lit.*, II, *301-302*; Opriță, *Anticipația*, *443*. *D. Mc.*

VÂLSAN, George (21.I.1885, București - 6.VIII.1935, Carmen Sylva, azi Eforie), poet, prozator și etnograf. Este fiul unui funcționar la CFR. Urmează școala primară la Iași (1892-1896), gimnaziul la Craiova și Pitești, trecând bacalaureatul la Liceul „Gh. Lazăr" din București (1904). Își continuă studiile la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității bucureștene, unde în 1908 își ia licența în filosofie *magna cum laude*. În urma obținerii Premiului Hillel pentru pedagogie, i se încredințează suplinirea Catedrei de geografie la Seminarul Pedagogic Universitar. În 1910 este numit profesor titular la Târgu Jiu. Concomitent funcționează ca asistent la Catedra de geografie a Universității din București. La îndemnul lui Titu Maiorescu și al lui Simion Mehedinți face studii de specializare în geografie fizică și etnografie la Universitatea din Berlin (1911-1912) și la Paris (1913-1914), unde, la Sorbona, frecventează cursurile și seminariile lui Emmanuel de Martonne. În 1916 devine primul doctor în geografie din România, cu mențiunea *magna cum laude*. Va fi profesor la universitățile din Iași (1916-1918), Cluj (1919-1929) și București (1930-1935). Perioada petrecută la Iași a fost mai puțin rodnică, deoarece din cauza stării de război nu și-a putut ține prelegerile, dar mai ales fiindcă fusese accidentat grav în 1917, în dezastrul de cale ferată de la Ciurea, lângă Iași, care l-a lăsat infirm. La Cluj a întemeiat Societatea Etnografică Română, al cărei președinte a fost (1923-1927), și revista „Lucrările Institutului de Geografie din Cluj", iar împreună cu Romulus Vuia și Emmanuel de Martonne, Muzeul Etnografic al Transilvaniei. La doar treizeci și trei de ani, în 1918, este ales membru corespondent al Academiei Române, devenind membru activ în 1920. Pe urma unei sugestii a lui V.A. Urechia, primul care a intuit că Dimitrie Cantemir a lăsat altă hartă decât cea publicată în 1737 în Olanda, în 1923 descoperă la Paris, în Biblioteca Națională, harta originală desenată de acesta, ce însoțea *Descrierea Moldovei*. Ales președinte al Secției geografico-etnografice a Astrei, inițiază o colecție specială, publică, printre altele, conferințele *Menirea etnografiei în România* (1924) și *O știință nouă: etnografia* (1927). Susține o intensă activitate științifică, materializată în studii tipărite în periodice românești și străine, precum și într-o seamă de volume, unele în colaborare (cu Simion Mehedinți, căruia i-a fost asistent, și cu George Giuglea), numeroase lucrări de popularizare și manuale. Geograf cu suflet de poet, având darul scrisului, și-a redactat lucrările într-un stil atractiv, chiar încântător. S-a încercat, de altfel, și în literatură, și nu fără succes. Debutează la „Ziarul călătoriilor" în 1900 și e prezent cu poezii, nuvele și articole literare la „Sămănătorul", „Convorbiri literare", „Convorbiri critice", „Arhivele Olteniei", „Cultura", „Neamul românesc", „Graiul românesc", „Comoara satelor", „Universul", „Luceafărul",

„Ramuri", „Dreptatea", „Făt-Frumos", „Transilvania", „Societatea de mâine". A semnat o culegere de proză scurtă, *Povestea unei tinereți* (1924), una de poezii, *Grădina părăsită* (1925), piesa într-un act în versuri *Când un om și-a dat cuvântul* (1926) și o biografie a lui V. Alecsandri (1926). Ca veritabile scrieri literare se citesc câteva cărți pe teme geografice: *Cetatea de munți*, ce descrie Transilvania, și culegerea *Pământul românesc și frumusețile lui* (1940), alcătuită de Emanoil Bucuța din studii, articole și conferințe citite de **V.** la radio sau adunate din reviste. A mai iscălit G. Iederă și G. Vineș.

Tipic sămănătoristă, poezia lui **V.** a obținut totuși o mențiune favorabilă din partea lui E. Lovinescu, dispus a recunoaște că, „în banalitatea uniformă a epocii", „pare" să conțină câteodată „o frăgezime delicată de notație, un psihologism interesant, o poliritmie savuroasă [...] și o familiaritate nu lipsită de farmec". Placheta *Grădina părăsită*, ce reunește versuri apărute în presă cu peste două decenii înainte, a fost recenzată cu bunăvoință de Perpessicius, care vedea în autor „un adevărat temperament poetic". Amabilitatea criticilor e de înțeles. În pofida tradiționalismului desuet, clișeizat, a reminiscențelor uneori stridente din George Coșbuc, Panait Cerna, St. O. Iosif, versurile poetului amator, mai ales cele albe, majoritare, nu sunt lipsite de o anume putere comunicativă, de un accent personal. Un pastel estival surprinde cu vivacitate priveliști caracteristice, transmițând îndeosebi senzații olfactive:

„Arome de izmă și cimbru te-mbată, / Și ochii aproape te dor de lumină; / În minte îți vin tot mai lenește gânduri, / Ca bulgăr de ceară se-nmoaie și trupul, / Iar pleoapele alunecă-ncet..." (*Zi de vară*). O secvență a poemei *Podul înalt* evocă plastic momentul decisiv al bătăliei, cel în care Ștefan cel Mare a prăvălit copaci peste invadatori: „Dar crunți copacii se mișcară-n trunchiuri / Și ca o furioasă vijelie / Se prăbușiră... În zadar cu săbii / Se apărau cu spaimă ienicerii, / Căci ramuri groase li zdrobeau puterea, / Stropșindu-le spinările cu trosnet, / Iar caii, cu nechezat dureros, / Se zvârcoleau în chinurile morții, / Spinoase crăci li se-nfigeau în vintre / Și spuma roșă tremura-n zăbale". Total se integrează în sămănătorism și proza lui **V.** În cea mai amplă povestire, *Tinerețe* (N. Iorga o considera roman și o apropia prin „atmosferă" de scrierile lui Bjørstjerne Bjørnson), din volumul *Povestea unei tinereți*, un proaspăt bacalaureat, Alexandru, vine de la București într-un sat de munte pentru a-și petrece vara la preotul paroh, cu care se înrudește de departe, prilej pentru narator de a descrie admirabil peisajele străbătute. Treptat, tânărul începe să cunoască satul, de la priveliștile naturii la datini și obiceiuri. Fascinat de istoria locurilor și încins de iubire pentru fiica gazdelor, el se hotărăște să rămână acolo ca învățător. Celelalte narațiuni conțin idile patriarhale înfiripate la țară sau la oraș, momente emoționale din viața unor foarte tineri intelectuali (apariția primei poezii, șansa de a audia un concert) și mai ales descripții pline de poezie: un loc pitoresc din Bucegi (*Malul Ursului*), un câmp traversat de tren, Insula Șerpilor, un cules de vie. Piesa *Când un om și-a dat cuvântul*, jucată la Techirghiol de elevi ai Sanatoriului de Copii, e o scenetă cu acțiunea plasată în timpul dominației maure în Spania.

SCRIERI: *Menirea etnografiei în România*, Cluj, 1924; *Povestea unei tinereți*, București, 1924; *Grădina părăsită*, Cluj, 1925; *Când un om și-a dat cuvântul*, Sibiu, 1926; *Povestea vieții lui Vasile Alecsandri*, Sibiu, 1926; *O știință nouă: etnografia*, Cluj, 1927; *Pământul românesc și frumusețile lui*, pref. Emanoil Bucuța, București, 1940: *Sfaturi pentru studenți*, pref. Emanoil Bucuța, București, 1942; *Cetatea de munți*, București, f.a.; *Lecturi geografice*, pref. Victor Tufescu, București, 1963; *Descrieri geografice*, îngr. Vintilă Mihăilescu și Tiberiu Morariu, București, 1964; *Lecturi geografice* (în colaborare cu Simion Mehedinți), îngr. Călin Dimitriu, pref. Victor Tufescu, București, 1973; [*Scrisori*], în G.T. Kirileanu, *Corespondență*, îngr. și pref. Mircea Handoca, București, 1977, 629–681. **Antologii:** *De la românii din Serbia*, București, 1913 (în colaborare cu George Giuglea).

Repere bibliografice: N. Iorga, *Cântecele românilor din Serbia*, „Ilustrațiunea română", 1913, martie; Perpessicius, *Opere*, II, *181–183*, X, *29–34*; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, III, *60–62*; Dragomirescu, *Scrieri*, *262–263*; Iorga, *Ist. lit. cont.* (1986), II, *139–142*; M.N. Popp, *George Vâlsan*, „Rânduiala", 1935, 3; Simion Mehedinți, *Profesorul George Vâlsan*, U, 1935, 217; Adrian Maniu, *Poetul geograf*, U, 1935, 218; T. Păunescu-Ulmu, *Tristeți de prin Ardeal*, R, 1935, 7–9; Dimitrie I. Balaur, *Profesorul Gheorghe Vâlsan. Un savant religios*, BOR, 1935, 9–10; Iorga, *Oameni*, III, *459–460*; Tiberiu Morariu, Vintilă Mihăilescu, *Biobibliografia lui George Vâlsan. 1885–1935*, Cluj, 1937; Elena Costache Găinaru, *George Vâlsan ca literat*, București, 1941; N.I. Dumitrașcu, *George Vâlsan în scrisori. O linie de folklor și etnografie*, Craiova [1942]; Emanoil Bucuța, *George Vâlsan după zece ani*, AAR, memoriile secțiunii literare, t. XIV, 1945; Teodor Onișor, *Din activitatea lui George Vâlsan la Cluj (1919–1929)*, SUB, t. IX, Geologia–Geographia, 1964, fasc. 1; N. Al. Mironescu, *Etnograful G. Vâlsan*, REF, 1966, 5–6; Constantin Ciopraga, *Un geograf poet: George Vâlsan*, CRC, 1970, 9; Ciopraga, *Lit. rom.*, *205–207*; Leon Baconsky, *George Vâlsan*, ST, 1971, 10; L. Kalustian, *Facsimile*, București, 1975, *162–172*; *George Vâlsan*, în *Poeți de la „Sămănătorul"*, îngr. Petru Homoceanul, pref. Al. Piru, București, 1978, *396–410*; Negrici, *Imanența*, *160–164*; Eugen Marinescu, *George Vâlsan – resursele nebănuite ale unui mare cărturar*, REF, 1995, 3; Datcu, *Dicț. etnolog.*, II, *273–274*; *Clujeni ai secolului 20. Dicționar esențial*, Cluj-Napoca, 2000, *332*; Nicolae Andrei, *Voievozi ai spiritului românesc*, Craiova, 2000, *405–409*. *D.Mc.*

VÂNTU, Victor (9.V.1931, Chișinău – 2006), prozator și gazetar. Este fiul Anei (n. Bogaciov) și al lui Vasile Vântu, funcționar la CFR. A urmat Liceul „Gh. Lazăr" și Colegiul „Sf. Sava" din București (absolvit în 1949), Facultatea de Filologie a Universității din București (1949–1952) și Școala de Literatură „M. Eminescu" (1951–1952). Va lucra ca reporter, redactor și publicist-comentator la „Revista elevilor", „Scânteia tineretului", „Contemporanul", „Scânteia" și ca redactor-coordonator la „Almanahul Scânteia" (zece ediții). Din 1990 este redactor la „Adevărul literar și artistic", de unde se pensionează. A mai fost prezent cu reportaje, schițe, însemnări, articole, recenzii, comentarii sportive ș.a. în „Tânărul scriitor", „Veac nou", „Gazeta literară", „Luceafărul", „Presa noastră", „Steaua", „Teatrul", „Viața românească". S-a distins, între altele, în abordarea tematicii turismului, ocupând și funcții în cadrul unor asociații de profil: președinte al Asociației Ziariștilor și Scriitorilor de Turism din România, vicepreședinte al Federației Internaționale a Ziariștilor și Scriitorilor de Turism. Debutează cu epigrame în 1948 la „Revista elevilor", iar editorial în 1951 cu nuvela *Rotița lui Costan*, publicată în același volum cu povestirea *Recordul* a lui Tudor Vornicu. Ulterior semnează tot în volume colective: culegerea de schițe pentru școlari *Cei dintr-a V-a A* (1952, împreună cu Sonia Larian) și cea de reportaje intitulată *Șantierele luminii* (1953, cuprinzând și texte de Alecu Ivan Ghilia, Geo Dumitrescu și Eusebiu Camilar). Prima carte personală este *Bătând drumurile țării* (1954).

Prezența lui **V.** pe tărâmul beletristicii propriu-zise e mai puțin caracteristică, putând fi semnalată mai ales la început, cu schițe și povestiri despre și pentru copii, și, mult mai târziu, cu eseul-pamflet *Scapă cine poate* (2000) sau cu versificații satirice și agreabil nostalgice adunate în *Șprițul minim garantat* (2003). Deschideri către spațiul literarului se remarcă în reportaje, distingându-se cele din *Zece porți chinezești* (1987), și în volumele de convorbiri cu scriitori ori de antologare tematică a unor pagini memorialistice. Abandonând destul de repede literatura pentru copii – în practicarea căreia se angajase timpuriu și nu fără un oarecare succes –, **V.** s-a consacrat în special reportajului, unde are realizări notabile, chiar dacă, recitite azi, multe pagini apar puternic marcate de imperativele ideologice din epocă. Asumându-și convențiile genului, impuse sau agreate de oficialitate, el a izbutit să dea texte ferite

de derapajele grotești ale unei propagande grosolane. Tehnicile utilizate sunt cele de rigoare în reportajul literar: descrieri de natură sau consemnări „meteorologice" care fie corespund, fie contrastează cu înfăptuirile oamenilor, un comentariu auctorial subiectiv, uneori digresiv-eseistic, mici excursuri istorice sau documentare, recursul la dialog, secvențe epice și de observație comportamentală și caracterologică ș.a. E cultivat un anumit senzaționalism al antinomiilor, consemnându-se situații neașteptate, surprinzătoare. Sunt, în fond, procedee proprii beletristicii nonficționale. *Ce lăsăm în urma noastră* (1973), de pildă, include reportaje despre oameni ce muncesc în locuri izolate, fără confortul marilor așezări urbane și relevă apelul la instrumentarul unei anumite „mistici" a devotamentului profesional, al „cultului muncii" recomandat în perioada comunistă. Anumite procedee ziaristice devenite clișee și demonetizate de utilizări schematice, neinspirate, sunt preluate cu moderație. În masivul memorial intitulat *Zece porți chinezești* (reeditat într-o versiune adăugită în 2001), autorul adună textele ce cuprind impresii prilejuite de o călătorie în China - susținute de o documentare livrescă și impregnate de sensibilitate -, articulând un lung reportaj, pe alocuri cvasieseistic. Impresionează bogăția de aspecte observate, puse în pagină cu o tehnică sigură, comentate consistent și deseori entuziast, valorificate într-un registru liric fără excese. Sub titlul *La masa de lucru. Dialoguri despre literatură* (1958), **V.** a reunit o suită de convorbiri realizate cu scriitorii sovietici Ilya Ehrenburg, Mihail Isakovski, Nikolai Pogodin, Valentin Kataev, Konstantin Fedin, Leonid Leonov, Muhtar Auezov și cu regizorul-actor Nikolai Ohlopkov. Un proiect similar, realizat în 1976, se soldează cu rezultate care încă își păstrează valabilitatea: este vorba de antologia *Scrisori din țara copilăriei*, care grupează însemnări referitoare la locurile în care și-au trăit copilăria sau tinerețea, provenite de la peste cincizeci de scriitori contemporani, între ei fiind Alexandru Andrițoiu, Paul Anghel, Alexandru Balaci, Maria Banuș, Eugen Barbu, Nicolae Velea, Petru Vintilă, Dragoș Vrânceanu, Haralamb Zincă. Foarte diferite ca stil, viziune etc., textele alcătuiesc un original atlas de „geografie afectivă", oferind totodată numeroase date și detalii biografice ce interesează istoria literară.

SCRIERI: *Rotița lui Costan*, București, 1951; *Cei dintr-a V-a A* (în colaborare cu Sonia Larian), cu ilustrații de A. Sirin, București, 1952; *Șantierele luminii* (în colaborare cu Alecu Ivan Ghilia, Geo Dumitrescu, Eusebiu Camilar), București, 1953; *Bătând drumurile țării*, București, 1954; *Cine-i Niță Peniță?*, cu ilustrații de Mihail Gion, București, 1958; *Bicazul și împrejurimile*, București, 1962; *Ce lăsăm în urma noastră*, București, 1973; *Zece porți chinezești*, București, 1987; ed. București, 2001; *Scapă cine poate*, București, 2000; *Sprițul minim garantat*, București, 2003. **Antologii:** *La masa de lucru. Dialoguri despre literatură*, București, 1958; *Scrisori din țara copilăriei*, pref. edit., București, 1976.

Repere bibliografice: Cezar Baltag, *„La masa de lucru"*, GL, 1958, 47; Pericle Martinescu, *Acasă la scriitorii sovietici*, „Veac nou", 1958, 710; Ioan Grigorescu, *„Ce lăsăm în urma noastră"*, CNT, 1973, 14; Eugenia Tudor-Anton, *„Ce lăsăm în urma noastră"*, VR, 1973, 6; Nicolae Ulieru, *„Ce lăsăm în urma noastră"*, RL, 1973, 26; Cristian Livescu, *„Scrisori din țara copilăriei"*, ATN, 1976, 4; Traian Filip, *Candoare de reporter*, SPM, 1976, 292; Dumitru Micu, *Țara înfățișată direct*, CNT, 1976, 29; Paul Dugneanu, *O hartă semnificativă a țării*, LCF, 1976, 34; Vasile Băran, *„Scrisori din țara copilăriei"*, RL, 1976, 36; Valentin Hossu Longin, *„Scrisori din țara copilăriei"*, „România pitorească", 1977, 1; Stănescu, *Jurnal*, I, *276–281*, II, *136–140*; Vasile Băran, *Replica maturității*, RL, 1981, 20; Lector, *„Zece porți chinezești"*, RL, 1987, 16; George Pruteanu, *Tot pe drum...*, CL, 1987, 5; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, *309*. *N. Br.*

VÂNTUL, Alexandru (23.III.1858, Iași - ?), poet, publicist și traducător. Bacalaureat în 1877, **V.** urmează Facultatea de Litere la Universitatea din Iași, luându-și licența în 1884, cu teza *Viața și scrierile lui Q. Valeriu Catul*, publicată în același an. E profesor suplinitor la Gimnaziul „Alexandru cel Bun" din orașul natal până în 1879, apoi provizoriu la Gimnaziul „Ștefan cel Mare" până în 1884, devenind profesor definitiv în 1890; se transferă la București ca profesor de limba greacă la liceele „Sf. Sava" (până în 1893) și „Matei Basarab", iar din 1899 funcționează ca profesor de elină și germană la Seminarul Central. Se manifestă activ în publicistică, axându-se pe cultura elenistică. A colaborat cu articole de popularizare a culturii greco-latine, cu versuri și proză la „Universul literar", „Epoca", „Revista poporului", „Apărarea națională", „Revista idealistă", „Cronica", „Secolul", „Unirea" (Focșani), „Axa", „Peleșul", „Albina", „Școala și Biserica", „Tribuna liberală", „Observatorul", „Dreptatea". În 1886 îi apare traducerea *Dialogul morților* de Lucian din Samosata, urmată în 1890 de *Un studiu asupra vieții și a principalelor scrieri ale celor doi poeți germani: Goethe și Schiller*. În două volume consistente, *Poesii* (1908–1910), își adună numeroasele încercări poetice din periodice, întâmpinate de Tudor Arghezi, fostul său elev, cu un text de o bunăvoință ironică, în care portretul pitoresc nu atenuează accentele demolatoare ale criticii.

Îndrăgostit de cultura Antichității, **V.** face din aceasta aproape unica sursă a inspirației sale poetice. Dotat cu o memorie prodigioasă, dascălul de elină și germană notează cu acribie până și sursa informațiilor, făcând din pagină un fel de muzeu itinerant, în care figurile mitologiei grecești, legende, rituri și obiceiuri domestice ajung sub ochii cititorului neînsufletite de vreo trăire lirică: „La Orope în Hellada/ I s-a ridicat un templu,/ Strălucit, măreț și falnic,/ C-un aspect frumos, divin,/ Pausanias ne spune:/ «De câte ori îl contemplu/ Înainte-mi se ivește/ Un tânăr cu chip senin»". În acest fel **V.** își prelungește articolele de popularizare, altfel bogate în informație, sub haină versificată, urmând epigonic maniera didactică a lui Hesiod din *Munci și zile*. Precizia „științifică" este frapantă: „O corolă strălucită/ Ai, într-Amaryllidee/ Perianth ca din poveste,/ În formă de șease foi,/ Petale încântătoare,/ Stamine, șease frumoase,/ Dispuse cu măestrie/ Și cu frunze foarte moi" (*Legenda Narcisului*). Surprinde inadecvarea majoră între curiozitatea pasionată, plină de fervoare, îndreptată către elementul cultural și sensibilitatea minoră, efeminată, repartizată egal - „la tot ce suferă sau de-abia mai mișcă" -, indiferent de obiectul ei, trăsătură remarcată și de Tudor Arghezi. Prin componenta livrescă excesivă, în care simbolul

vizează întotdeauna cultura, și prin forma naivă a versificației, poezia lui **V.** este de un marcat anacronism.

SCRIERI: *Viața și scrierile lui Q. Valeriu Catul*, Iași, 1884; *Un studiu asupra vieței și a principalelor scrieri ale celor doi poeți germani: Goethe și Schiller*, Iași, 1891; *Poesii*, [I-]II, București, 1908-1910. **Traduceri:** Lucian din Samosata, *Dialogul morților*, Iași, 1886.

Repere bibliografice: Petronius [Grigore Tăușan], *Un nou poet: A. Vântul*, „Secolul", 1910, 3 304; Arghezi, *Scrieri*, XXIII, *302-303*; Gala Galaction, *Chipuri și popasuri*, îngr. și pref. Teodor Vârgolici, București, 1969, *158-161*; Ion Gherghel, *Goethe în literatura română*, București, 1931, *98-99*. *S. D.*

VÂRCIOROVEANU, Maria (1.XI.1930, Ploiești), polonistă, traducătoare. Este fiica Teodorei (n. Stănescu) și a lui Teodor Vârcioroveanu, tâmplar. A urmat școala primară la Ploiești (1937-1941), Liceul „Elena Doamna" din București (1941-1946) și din nou la Ploiești, Liceul „Despina Doamna" (1946-1950). În 1954 a absolvit Facultatea de Filologie a Universității din București, secția limbi slave, specialitatea limba și literatura polonă. Obține titlul de doctor în 1978 cu teza *Romanul istoric al lui Henryk Sienkiewicz în context european*. După licență a lucrat scurt timp în redacția de literatură universală contemporană a Editurii de Stat pentru Literatură și Artă (1955-1956), apoi începe o carieră didactică la Catedra de limba și literatura polonă a Facultății de Limbi Slave (1956-1973), ulterior fiind transferată la Catedra de limba română, unde predă până la pensionare, în 1989. Debutează la revista „Romanoslavica" în 1965.

Interesul față de personalitatea lui Henryk Sienkiewcz, vizibil încă din 1957, într-o prefață la traducerea romanului *Cavalerii teutoni*, se va manifesta și în continuare, concretizându-se într-o amplă și minuțioasă cercetare consacrată de **V.** circulației operei acestuia în România, inclusă în volumul colectiv *Recepcja swiatowa Henryka Sienkiewicza*, tipărit la Varșovia în 1968. Preocupările sale se vor orienta pe aceleași coordonate, în studii precumpănitor comparatiste, privind receptarea unor clasici polonezi în România și a unor scriitori români în Polonia (Marin Preda, de exemplu), unele apărute în „Viața românească", „Revista de istorie și teorie literară", „Romanoslavica" sau în publicații ale Bisericii Ortodoxe Române. Traducerile din scrierile Mariei Kuncewiczowa, ale Elizei Orzeszkowa sau ale lui Wiktor Ostrovski se disting prin bogăția lexicului, prin ritmul poematic al frazei și prin claritate. **V.** este și autoarea câtorva cercetări referitoare la aspecte mai puțin cunoscute ale relațiilor culturale româno-polone, publicate separat sau în culegeri colective la București și la Varșovia. Legătura profesională și de suflet cu poeta Kazimiera Iłłakowiczówna, una dintre cele mai harnice interprete ale liricii românești peste hotare, i-a prilejuit un amplu, dar mai ales dens și nuanțat eseu, completat de un epistolar întins între 1965 și 1981, interesant și sub raport documentar.

SCRIERI: *Relații culturale româno-polone* (în colaborare), București, 1981; *O poloneză care a iubit România - Kazimiera Iłłakowiczówna*, pref. Ioan Grigorescu, București, 2003. **Traduceri:** Maria Kuncewiczowa, *Tristan 1946*, București, 1973; Wiktor Ostrowski, *Viața marelui fluviu*, București, 1975; Eliza Orzeskowa, *Pe malurile Niemenului*, pref. trad., București, 1986.

Repere bibliografice: Velea, *Interferențe, 180-182*; Stan Velea, *Literatura polonă în România. Receptarea unei mari literaturi*, București, 2001, *passim*. *St. V.*

VÂRGOLICI, Ștefan G. (13.X.1843, Borlești, j. Neamț - 29.VII.1897, Iași), poet, critic literar și traducător. Este fiul lui Gheorghe Vârgolici, țăran. Urmează la Iași cursurile secundare la Academia Mihăileană și Facultatea de Litere și Filosofie, pe care o termină în 1864. Cu o bursă obținută cu sprijinul lui Titu Maiorescu, studiază limbile și literaturile spaniolă, franceză și germană la Universitatea din Madrid, la École Normale Supérieure din Paris și la Universitatea din Berlin. Întors în țară, e profesor de liceu la Bârlad și Iași, iar în 1875 devine titularul Catedrei de limba și literatura franceză la facultatea pe care o absolvise, catedră pe care o va transforma în una de istorie a literaturilor moderne. Un timp a funcționat ca inspector general al învățământului secundar. Primele versuri le publică în 1862 în revista „Din Moldova", în timp ce articolele critice și traducerile îi apar în „Convorbiri literare". A alcătuit și o gramatică a limbii latine, foarte răspândită, bazată pe metoda comparativ-istorică. În 1871 intră în Junimea, iar în 1887 e ales membru corespondent al Academiei Române.

Poeziile lui **V.** stau sub semnul liricii lui V. Alecsandri și a lui D. Bolintineanu, pe care îi imită mai ales ca limbaj și

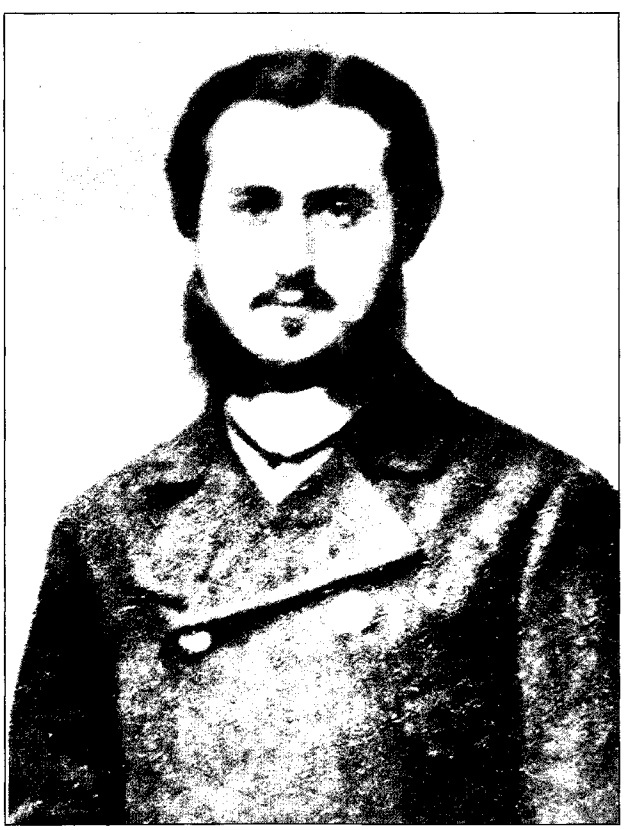

prozodie. În ce privește compoziția, versurile se apropie de idilă, autorul lor fiind în epocă printre puținii care cultivă această specie. Ca membru al Junimii, a ținut numeroase „prelecțiuni populare", pe teme diverse, a îndreptat prozodia defectuoasă a multor versuri ce urmau să apară în „Convorbiri literare", a dat revistei, timp de un sfert de veac, articole de critică, poezii și traduceri, a susținut gazeta junimistă „Curierul de Iași", fiind unul din coproprietari. În calitate de critic literar, a participat la campaniile polemice ale Junimii, de ale cărei precepte ideologice nu s-a îndepărtat. După el, considerentele naționale nu-și au locul în aprecierea estetică a operei de artă, deoarece nu tot ce e autohton trebuie să fie și frumos; opera nu trebuie judecată numai din perspectiva cititorului, ci și din aceea a epocii în care a fost scrisă. Prin studiile sale despre Cervantes, Lope de Vega și Calderón de la Barca a încercat să reconstituie ansamblul vieții spirituale spaniole din secolele al XVI-lea și al XVII-lea. Punctul de plecare era convingerea că numai fidelitatea oglindirii poate conferi unei literaturi caracter național (poezia ar face oarecare excepție, pentru că aici adevărul istoric nu constituie o lege, ci, adesea, doar o premisă abandonată ulterior). În virtutea acestui principiu, **V.** a combătut, tot de pe poziții junimiste, ignorarea specificului național în literatura română a anilor 1860–1870. El crede că durabilitatea artei rezidă în studierea profunzimilor sufletului omenesc, pe care câteodată arta îl îndepărtează de realitate, pentru a-l ridica la altitudini superioare. Susținând că literatura, ca orice alt domeniu al vieții spirituale, nu ajunge la progres decât în urma unei dezvoltări naturale și evitând accelerările forțate, a pledat pentru păstrarea unui permanent spirit autocritic. O foarte bogată activitate a desfășurat ca traducător, transpunând cu fidelitate în românește numeroase capodopere ale literaturilor franceză (Molière, André Chénier, Lamartine, Musset ș.a.) germană (Schiller) și engleză (Byron). Educației clasice și temperamentului său echilibrat li se datoresc elegantele traduceri din literatura Antichității (Anacreon, Vergiliu, Properțiu, Tibul, Fedru, Ovidiu). Un merit deosebit îi revine ca traducător din literatura spaniolă. Este printre cei dintâi care a făcut cunoscut românilor folclorul iberic și a tălmăcit prima parte din *Don Quijote de la Mancha* de Cervantes, într-o versiune care, fără să strălucească prin calități stilistice deosebite, s-a impus prin cursivitatea și sfătoșenia frazei.

Traduceri: Friedrich von Schiller, *Cântecul clopotului*, Iași, 1872; Hendrik Conscience, *Flori de câmp. Recrutul*, București, 1873; Fedru, *Fabule...*, Iași, 1875.

Repere bibliografice: Dimitrie Petrino, *Părere critică*, „Foaia Societății pentru Literatura și Cultura Română în Bucovina", 1866, 12; Negruzzi, *Junimea, 176, 201–203*; Panu, *Junimea*, I, *75–76*, II, *163–165*; N. Iorga, *O amintire. Ștefan G. Vârgolici*, R, 1923, 19; C. Săteanu, *Figuri din Junimea*, București, [1936], *305–312*; Al. Popescu-Telega, *Încercări de traduceri ale lui Don Quijote în românește*, RFR, 1942, 1; G. Călinescu, *Material documentar*, RITL, 1952, 1–4; Maftei, *Personalități*, III, 1978, *342–343*; *Dicț. lit. 1900, 897–898*; Rusu, *Membrii Academiei, 551*; *Dicț. scriit. rom.*, IV, *718–719*. *D. M.*

VÂRGOLICI, Teodor (12.II.1930, Valea Cânepii, j. Brăila), critic și istoric literar, editor. Este fiul Zenobiei Vârgolici (n. Vasilescu), învățătoare, și al lui Constantin Vârgolici, preot. A urmat școala primară în comuna natală (1937–1941), Liceul „Nicolae Bălcescu" din Brăila (1941–1949) și Facultatea de Filologie, secția limba și literatura română, a Universității din București (1949–1953). Preparator încă din studenție (1952) la Institutul de Istorie Literară și Folclor al Academiei Române, după absolvire va rămâne aici cercetător până în 1966 (și din nou în 1968–1969); între 1954 și 1965 a îndeplinit și funcția de secretar al comitetului de redacție la revista „Studii și cercetări de istorie literară și folclor". După un interludiu de doi ani (1966–1968), petrecut ca director adjunct al Muzeului Literaturii Române și o bursă de studii de trei luni în Franța, în vederea pregătirii tezei de doctorat *Dimitrie Bolintineanu și epoca sa*, pe care o va susține în 1971, este numit în 1969 redactor-șef al Editurii Minerva, de unde se pensionează în 1992. A debutat ca elev în 1946, cu poezii, în gazeta „Facla" din Brăila, și editorial în 1956 cu studiul *Începuturile romanului românesc*. A colaborat la „Națiunea", „Flacăra", „Revista elevilor", „Tânărul scriitor", „Gazeta literară", „Luceafărul", „Viața românească", „România literară", „România liberă", „Tribuna", „Steaua", „Revista de istorie și teorie literară", „Adevărul" ș.a. Începând din 1991 ține cu regularitate cronica literară la săptămânalul „Adevărul literar și artistic". I s-au acordat mai multe premii: în 1981 Premiul Uniunii Scriitorilor

pentru primul volum din ediția critică *Opere* de Dimitrie Bolintineanu, în 1985 Premiul Academiei Române pentru *Aspecte ale romanului românesc din secolul al XIX-lea*, în 1988 Premiul „Panait Istrati" al Uniunii Scriitorilor pentru contribuția adusă la cunoașterea și editarea acestui scriitor, în 1998 Premiul Uniunii Scriitorilor pentru restituirea caietelor conținând *Jurnalul* lui Gala Galaction (I-II, 1996-1997).

Ca istoric literar, **V.** a abordat în egală măsură studiul de sinteză consacrat unor etape sau aspecte ale fenomenului literar și exegeza monografică asupra unor scriitori reprezentativi din secolele al XIX-lea și al XX-lea. Interpretările, bazate pe o întinsă și minuțioasă documentare, aduc date noi, completează, nuanțează și rectifică multe cercetări anterioare, explorând zone mai puțin sau deloc frecventate până atunci. Operele sunt analizate cu o percepție critică atentă, ce distinge nota specifică a fiecărui autor, originalitatea mijloacelor de expresie. Edificatoare sunt lucrările *Începuturile romanului românesc*, *Ecourile literare ale cuceririi independenței naționale* (1976), *Interferențe literare româno-franceze* (1977), *Epopeea națională în literatura romînă* (1980), *Aspecte ale romanului românesc din secolul al XIX-lea*, *Scriitorii români și unitatea națională* (1988). Contribuții importante la data elaborării lor sunt monografiile și micromonografiile *Alecu Russo* (1964), *Doi nuveliști: Emil Gârleanu și I.A. Bassarabescu* (1965), *Dimitrie Anghel* (1966), *Gala Galaction* (1967), *Mateiu I. Caragiale* (1970), *Dimitrie Bolintineanu și epoca sa* (1971), *Introducere în opera lui Dimitrie Bolintineanu* (1972) și *Perpessicius* (1974). Bunăoară, pentru prima dată Dimitrie Bolintineanu este prezentat în contextul epocii sale, ca participant activ la revoluția de la 1848, redactor responsabil al gazetei „Popolul suveran" și ministru în timpul domniei lui Al. I. Cuza, un ctitor - alături de Mihail Kogălniceanu - al României moderne. Cercetările efectuate la Biblioteca Națională din Paris l-au condus pe **V.** la descoperirea unor informații necunoscute referitoare la studiile lui Dimitrie Bolintineanu la Collège de France, la activitatea lui în cadrul Societății Studenților Români din Paris și al grupului de revoluționari români exilați în capitala Franței după 1848, ca și la înregistrarea ecourilor pe care volumul de poezii *Brises d'Orient* (1866) le-a avut în presa franceză. De asemenea, monografia consacrată lui Gala Galaction conturează distinct personalitatea insolită a scriitorului-preot, relevând simbioza operei cu principiile moralei creștine și intensitatea trăirilor umane. Paralel **V.** a depus o amplă activitate de readucere în circulație a operelor unor scriitori clasici prin numeroase ediții îngrijite, prefațate, însoțite de note și comentarii: Dimitrie Bolintineanu, *Opere* (I-XII, 1981-1992) și Gala Galaction, *Opere* (I-VII, 1994-2002), Emil Gârleanu, *Scrieri alese* (I-II, 1963), cât și Gala Galaction, *Jurnal* (I-III, 1973-1980), asupra căreia revine după 1989 cu o versiune a textului original, mutilată de cenzura din anii '70, ș.a. În domeniul literaturii comparate, volumul *Interferențe literare româno-franceze* reprezintă o lucrare de pionierat, ce evidențiază îndeosebi ecourile metodei lui Sainte-Beuve în critica românească.

SCRIERI: *Începuturile romanului românesc*, București, 1956; ed. București, 1963; *Alecu Russo*, București, 1964; *Doi nuveliști: Emil Gârleanu și I.A. Bassarabescu*, București, 1965; *Dimitrie Anghel*, București, 1966; *Gala Galaction*, București, 1967; *Mateiu I. Caragiale*, București, 1970; *Retrospective literare*, București, 1970; *Comentarii literare*, București, 1971; *Dimitrie Bolintineanu și epoca sa*, București, 1971; *Introducere în opera lui Dimitrie Bolintineanu*, București, 1972; *Aspecte istorico-literare*, București, 1973; *Perpessicius*, București, 1974; *Prietenia literară*, București, 1975; *Ecourile literare ale cuceririi independenței naționale*, București, 1976; *Interferențe literare româno-franceze*, București, 1977; *Scriitori și opere*, București, 1978; *Epopeea națională în literatura română*, București, 1980; *Clasici și contemporani*, București, 1982; *Aspecte ale romanului românesc din secolul al XIX-lea*, București, 1985; *Scriitorii clasici și armata română*, București, 1986; *Idei și idealuri literare*, București, 1987; *Scriitorii români și unitatea națională*, București, 1988; *Eminescu și marii săi prieteni*, București, 1989; *Mari scriitori români*, București, 1998; *Portrete și analize literare*, București, 2001; *Istoricul Societății Scriitorilor Români (1908-1948)*, București, 2002; *Caleidoscop literar*, I, București, 2003. **Antologii:** *Primii noștri poeți*, București, 1954; *Gala Galaction interpretat de...*, introd. edit., București, 1978; *Epopei naționale*, pref. edit., București, 1979; *Pagini de epopee*, introd. edit., București, 1987; *Corpusul receptării critice a operei lui M. Eminescu. Sec. XIX*, I-III, București, 2002 (în colaborare cu I. Oprișan). **Ediții:** Nicolae Xenopol, *Brazi și putregai*, pref. edit., București, 1955; Alexandru Vlahuță, *Poezii*, București, 1956; Nicolae Gane, *Nuvele*, pref. Șt. Cazimir, București, 1959; Gala Galaction, *Opere alese*, I-IV, introd. Dumitru Micu, București, 1959-1965, *Chipuri și popasuri*, pref. edit., București, 1969, *Jurnal*, I, pref. edit., București, 1973 (în colaborare cu Mara Galaction Țuculescu), II-III, pref. edit., București, 1977-1980; ed. I-V, București, 1996-2003, *Opere*, I-VII, pref. edit., București, 1994-2002; Emil Gârleanu, *Scrieri alese*, I-II, pref. edit., București, 1963, *Nucul lui Odobac*, pref. edit., București, 1964; I. A. Bassarabescu, *Scrieri alese*, pref. edit., București, 1966, *Pe drezină*, București, 1976, *Nuvele și schițe*, postfața edit., București, 1985, *Un om în toată firea*, pref. edit., București, 1988; G. M. Vlădescu, *Moartea fratelui meu*, pref. edit., București, 1965; Eugen Boureanul, *Oameni de demult*, pref. edit., București, 1966; Vasile Alecsandri, *Călătorii*, postfața edit., București, 1975, *Istoria misiilor mele politice*, postfața edit., București, 2001; Dimitrie Bolintineanu, *Opere*, I-XII, introd. Paul Cornea, București, 1981-1992, *Călătorii*, postfața edit., București, 1987, *Manoil. Elena*, postfața edit., București, 1988, *Legende istorice*, pref. edit., București, 1993; George Coșbuc, *Povestea unei coroane de oțel*, pref. edit., București, 1992; Octavian Goga, *Mustul care fierbe*, pref. edit., București, 1992; I. A. Brătescu-Voinești, *Opere*, I, pref. Al. Piru, București, 1994; Mateiu I. Caragiale, *Craii de Curtea-Veche*, pref. edit., București, 1994; Petre Ispirescu, *Legende sau Basmele românilor*, pref. edit., București, 1994; Cezar Petrescu, *Carlton*, pref. edit., București, 1994; E. Lovinescu, *Mite. Bălăuca*, pref. edit., București, 1995; Jean Bart, *Jurnal de bord*, pref. edit., București, 2000; Liviu Rebreanu, *Răscoala*, pref. edit., București, 2000; Mihail Kogălniceanu, *Scrieri literare. Discursuri*, postfața edit., București, 2001; Marin Preda, *Întâlnirea din pământuri*, postfața edit., București, 2001; Arthur Schopenhauer, *Aforisme asupra înțelepciunii în viață*, tr. Titu Maiorescu, București, 2001; Grigore Alexandrescu, *Poezii. Memorial de călătorie*, postfața edit., București, 2002; Ion Heliade-Rădulescu, *Zburătorul*, postfața edit., București, 2002; Perpessicius, *Mențiuni critice*, postfața edit., București, 2002; Panait Istrati, *Opere*, I-II, tr. Alexandru Talex, introd. Eugen Simion, București, 2003; Gib I. Mihăescu, *La „Grandiflora"*, postfața edit., București, 2003.

Repere bibliografice: Nae Antonescu, *„Începuturile romanului românesc"*, ST, 1963, 8; George Muntean, *„Începuturile romanului românesc"*, CNT, 1963, 41; Ov. S. Crohmălniceanu, *„Retrospective literare"*, RL, 1970, 11; Șerban Cioculescu, *Un om de o mare candoare sufletească: Mateiu I. Caragiale*, RL, 1970, 35; Boris Buzilă, *„Retrospective literare"*, RMB, 1970, 7 883; Ovidiu Papadima, *Monografia unui mare poet-patriot*, RMB, 1971, 8 353; Liviu Leonte, *„Mateiu I. Caragiale"*, CRC, 1971, 4; Perpessicius, *Lecturi, 83–91, 261–268*; Dumitru Micu, *O nouă monografie Bolintineanu*, RL, 1972, 8; Piru, *Varia*, I, *390–392, 502–504*; Grigore Țugui, *Opera lui Dimitrie Bolintineanu*, CRC, 1973, 16; Bucur Țincu, *„Dimitrie Bolintineanu și epoca sa"*, „Revue roumaine d'histoire", 1973, 6; Adriana Iliescu, *„Aspecte istorico-literare"*, LCF, 1973, 35; Gabriel Dimisianu, *Între critică și hagiografie*, RL, 1975, 20; Valeriu Cristea, *Eveniment și literatură*, RL, 1976, 45; Dumitru Micu, *Literatura independenței naționale*, CNT, 1976, 50; Ion Buzași, *„Ecourile literare ale cuceririi independenței naționale"*, ST, 1977, 5; Valeriu Cristea, *„Interferențe literare româno-franceze"*, RL, 1977, 42; Florin Mihăilescu, *„Interferențe literare româno-franceze"*, RITL, 1978, 2; Dimisianu, *Opinii, 291–298*; Mircea Braga, *„Scriitori și opere"*, T, 1979, 4; Mihai Coman, *Critică și istorie literară*, LCF, 1979, 26; Pompiliu Marcea, *„Scriitori și opere"*, RMB, 1979, 10 869; Valentin Tașcu, *„Scriitori și opere"*, ST, 1979, 10; Mircea Iorgulescu, *Dimineața romanului*, RL, 1985, 38; Fănuș Neagu, *A doua carte cu prieteni*, București, 1985, *92–96*; Ornea, *Actualitatea, 36–42*; Mihai Ungheanu, *Exactitatea admirației*, București, 1985, *55–59*; George Munteanu, *„Scriitorii clasici și armata română"*, RL, 1986, 19; Mircea Popa, *„Idei și idealuri literare"*, ST, 1988, 4; Mircea Valeriu Deac, *Tema prieteniei*, RL, 1989, 39; Bălan, *Repere, 246–248*; Ornea, *Interpretări, 184–187*; Mircea Braga, *Pe pragul criticii*, Cluj-Napoca, 1992, *185–189*; Ilie Guțan, *Critica și actul lecturii*, Sibiu, 1999, *169–173*; Iordan Datcu, *Teodor Vârgolici 70*, ST, 2000, 2–3; Popa, *Ist. lit.*, II, *1103*; *Dict. scriit. rom.*, IV, *719–722*. *A. H.*

VÂRLAN, Petre (n. 4.II.1934, Lunca Pașcani, j. Iași – 21.IX.1986, București), prozator. Este fiul Ruxandrei (n. Iftimie) și al lui Petrache Vârlan, muncitor la CFR. Urmează școala primară în satul natal, apoi, la Pașcani, o școală profesională (1945–1948) și liceul la seral (1948–1952). După ce face armata (1954–1956) intră la Școala de Ofițeri a Ministerului de Interne de la Băneasa. Ca ofițer de securitate, parcurge ierarhia militară până la gradul de colonel. Și-a luat doctoratul în filosofie în 1979 cu teza intitulată *Specificul negației în cultură*. A fost, o perioadă, redactor la revista militară „Pentru patrie".

Volumul de debut, *Drum spre liniște* (1965), apărut în colecția „Pentru patrie", se încadrează, ca majoritatea scrierilor lui **V.**, în categoria romanului polițist. Și în *Ultima declarație* (1967) intriga pornește de la un fapt ce ține de mediul polițienesc și al sălilor de tribunal. Subiecte similare au și următoarele cărți: *Nopți albe la judiciar* (1972), subintitulată „nuvelă inspirată dintr-un caz rezolvat de lucrătorii de la Miliția orașului Câmpina", romanul *Zborul harpiilor* (1972), mai bine realizat sub raportul coagulării faptelor decât cele precedente, dar tezist, cu antiteze marcate ideologic (comuniști și legionari, eroism și ticăloșie etc.), așa cum vor fi și *Baladă pentru locotenent* (1975), *Înfrângerea lui Thanatos* (1977), *Paloma și taifunul* (1979) și *Sărutul meu pentru întreaga lume* (1982). Povestirile și nuvelele din *Noaptea despărțirilor* (1980) sunt, în mare parte, localizate în lumea satului sau a periferiei orașului: muncitori la căile ferate, lucrători cu ziua la câmp, tineri fără căpătâi, dar inimoși, proveniți din orfelinate. Un ciclu alcătuit din volumul *Titus Bostan și ziditorii lumii* (1981), urmat de *Titus Bostan și stupina cu viespi* (1984) intră în categoria romanului umoristic cu influențe din science-fiction. Bostan e „luminatul și înțeleptul" care, convins că rostul său e să schimbe lumea, pleacă, pe motoretă, să facă minuni în satul Lunca Pașcani, dar se trezește pe o insulă, Republica Selenă. Aici întâlnește o lume ciudată și e perceput de preoții locali ca un trimis al dezmățului. În consecință, el și Antinoghen, „fost știutor de pomelnice și acatiste", personaj picaresc ce completează și dă sens aventurilor lui Bostan, sunt transformați în măgari. Spațiul rural este reinterpretat într-o manieră amuzantă, populat de personaje cu nume ce se vor comice (Blându, Multea, Ochiosu, Guguștiuc, Gușică, Vasile Părosu Înrăitu) sau de sfinți și zei greci. Textul oferă un amestec reușit de realitate și ficțiune, de călătorii în timp și în spațiu, căruia i se adaugă interferența cu absurdul și umorul negru.

SCRIERI: *Drum spre liniște*, București, 1965; *Ultima declarație*, București, 1967; *Nopți albe la judiciar*, București, 1972; *Zborul harpiilor*, București, 1972; *Baladă pentru locotenent*, București, 1975; *Înfrângerea lui Thanatos*, București, 1977; *Paloma și taifunul*, București, 1979; *Noaptea despărțirilor*, cu o prezentare de Fănuș Neagu, București, 1980; *Titus Bostan și ziditorii lumii*, București, 1981; *Sărutul meu pentru întreaga lume*, București, 1982; *Titus Bostan și stupina cu viespi*, București, 1984.

Repere bibliografice: Anton Bălan, *Întrebare fără răspuns. Căderea lui Thanatos*, „Pentru patrie", 1977, 5; *Petre Vârlan și George Preda – Din acest izvor de apă vie*, „Pentru patrie", 1977, 7; Emil Manu, *„Înfrângerea lui Thanatos"*, „Pentru patrie", 1977, 11; Marius Tupan, *„Înfrângerea lui Thanatos"*, „Scânteia tineretului", 1978, 9 025; Mircea Iorgulescu, *Un roman liric*, „Viața militară", 1979, 11; Emil Manu, *„Sărutul meu pentru întreaga lume"*, CNT, 1983, 14; Radu Cârneci, *„Titus Bostan și ziditorii lumii"*, RMB, 1983, 11 958; Nicolae Georgescu, *„Sărutul meu pentru întreaga lume"*, LCF, 1983, 29; Radu Vaida, *„Sărutul meu pentru întreaga lume"*, „Viața militară", 1984, 1; Eugen Teodoru, *„Titus Bostan și stupina cu viespi"*, SPM, 1985, 5; Artur Silvestri, *„Titus Bostan și stupina cu viespi"*, LCF, 1985, 23; Paul Dugneanu, *Utopie și umor*, SLAST, 1985, 24. *C. Dt.*

VÂRNAV, Teodor (1.III.1801, Florești, j. Vaslui – 25.II.1868, Pociumbeni, j. Bălți), memorialist. Mama, Mărioara, era fiica boierului Dumitrache Chiruș din Soroca, iar tatăl, Costachi, era fiul jitnicerului Sandu Vârnav și nepot al stolnicului Toader Vârnav, astfel încât **V.** se mândrea a fi „adevărat cugetător dintr-același neam de boieri". A învățat carte cu preotul din Florești, apoi cu dascălul Iftimie, în satul Hreațca. Cum familia scăpătase, a avut o copilărie grea: de la șapte ani a fost crescut, fără afecțiune, de moșul său, Fotache, și de alte rude ale mamei, la Lămășeni, apoi de un cumnat din prima căsătorie a Mărioarei, Constantin Ladà, negustor bogat în București, care îl dă în grija unui dascăl grec („nu era de cuviință a se numi dascăl, ci călău"), Panaioti Corfioti, ce deschisese o școală la hanul lui Filaret. După moartea lui Ladà, în 1816, **V.** intră slujbaș la Nazlâm, un negustor lipscan, iar mai târziu se stabilește în ținutul Hotinului. Capătă o slujbă de funcționar:

„scriitor de limba moldovenească" la judecătoria din Hotin. După trei ani demisionează și, cu partea lăsată prin testament de Ladà, cu economii și cu zestrea soției (Zoița, fata paharnicului Mihalache Ghițăscu), cumpără moșii în ținuturile Hotin și Iași. Se statornicește în 1839 la Pociumbeni, unde, „ajuns la liman liniștit", obținând și titlul de nobil în 1856, se va ocupa tot restul vieții cu agricultura.

V. a scris, pe la 1845, o autobiografie rămasă în manuscris, intitulată *Istoria vieții mele*; avea, tot în manuscris, și un volum de satire și poezii lirice, care s-a pierdut. Artur Gorovei, ajungând în posesia memoriilor lui, le-a publicat în „Gazeta săteanului" (1892–1893) și separat în 1893, retipărind volumul în 1908. *Istoria vieții mele* este „prima carte de amintiri din literatura noastră" (Laurențiu Faifer). Dincolo de istoria intimă, paginile interesează sub raport documentar, schițând imagini pregnante ale diferitelor medii ale timpului: boiernași din Moldova și Basarabia, influenți negustori bucureșteni, dascăli greci, țigani robi de pe moșii – o lume cufundată încă în feudalism. Evocarea este făcută cu umor și talent, într-o limbă viguroasă, ușor arhaică, iar portretele oamenilor sunt expresive, pline de culoare. Această autobiografie fără pretenții literare cucerește prin stilul simplu, nelucrat și fără modele, prin sfătoșenie și prin simțul sănătos al realității, caracteristic povestitorului.

SCRIERI: *Istoria vieții mele (Autobiografie din 1845)*, îngr. și pref. Artur Gorovei, Râmnicu Sărat, 1893; ed. București, 1908; ed. Chișinău, 1944.

Repere bibliografice: A., *„Istoria vieții mele"*, CL, 1908, 11; Ciobanu, *Cultura, 194–200*; N. Iorga, *Neamul românesc în Basarabia*, II, îngr. Iordan Datcu, București, 1997, *194–197*; Aurel V. Sava, *Crâmpeie din viața Basarabiei sub ruși*, VBA, 1934, 7–8; Gheorghe Cardaș, *Teodor Vârnav*, PBU, *77–78*; Haneș, *Scriitorii*, *5–7*; G. Bezviconi, *Costache Stamate. Familia și contemporanii săi*, Iași, 1942, *72–75*; G.G. Ursu, *Tecuciul literar*, Bârlad, 1943, *29–31*; Laurențiu Faifer, *Primele amintiri din literatura română: Teodor Vârnav, „Istoria vieții mele" (1845)*, ALIL, t. XXIV, 1973; Șerban Cioculescu, *Viața și opera lui Teodor Vârnav* (discurs de recepție), București, 1975; *Dict. lit.1900, 907–908*; Pavel Zavulan, *Istorismul scrierii autobiografice a lui Teodor Vârnav*, RLSL, 1985, 1; Holban, *Literatura*, I, *183–185*; Mihai Cimpoi, *Un moralist: Teodor Vârnav*, L, 1995, 15; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia, 40–41*; Vasile Ciocanu, *Contribuții istorico-literare*, București, 2001, *195–207*. *S.C.*

VÂRNAV, Vasile (sfârșitul sec. XVIII – după 25.IX.1827), traducător. Fiu al marelui clucer, apoi sluger Dumitrachi Vârnav, a cărui familie era atestată din vremea lui Petru Șchiopul, **V.** a urmat cursurile Academiei Domnești din Iași. Doi frați ai săi, Constantin și Gheorghe, sunt de asemenea cunoscuți: primul este traducător din greacă, al doilea copist. **V.** obține rangul de serdar și mai târziu pe cel de ban. A trăit retras la moșia sa din Popeni, în zona Botoșani, dedicat preocupărilor culturale și punându-și în valoare cunoștințele de greacă, franceză, probabil și de alte limbi.

Prima scriere a lui **V.** e o prelucrare după *Istoria lui Erotocrit*, tradusă în proză din grecește, pe la 1770–1780, de Hristodor Ioan Trapezont. În redactare se adaugă câteva aspecte specifice mediului românesc de la sfârșitul secolului al XVIII-lea. Ulterior atenția cărturarului se îndreaptă spre lucrări de istorie românească, romană și universală – acestea din urmă cu un caracter de popularizare –, precum și de logică, filosofie, drept penal și chiar de aritmetică, geometrie și astronomie. Primului domeniu îi aparțin scrierea lui Dimitrie Cantemir *Întâmplările Cantacuzineștilor și Brâncovenilor în Valahia*, tălmăcită „la anul 1811, iunie 19" după prelucrarea grecească a lui Gheorghios Ioannes Zaviras (Viena, 1795), tipărită în 1845, în „Arhiva românească", de Mihail Kogălniceanu, și *Istoria obștească a vechii Dachiei, a Transilvaniei de acum, a Valahiei și a Moldaviei*, transpusă după originalul grecesc al lui Dionisie Fotino (Viena, 1818–1819), rămasă în manuscris. O situație aparte o reprezintă *Descrierea Moldovei* a lui Dimitrie Cantemir, menționată de Mihail Kogălniceanu în fruntea traducerilor lui **V.**, cu observația că „pe urmă s-au tipărit la mănăstirea Neamțu, însă fără numele lui", informație preluată de mai mulți bibliografi și exegeți, dar pusă la îndoială de N. A. Ursu (1979), care o atribuie lui Ioan Nemișescu, pârcălab la Hotin între 1817 și 1819. Este vorba despre prima ediție românească, sub titlul *Scrisoarea Moldovei*, realizată în 1806 (după cea germană, Frankfurt–Leipzig, 1771), dar imprimată abia în 1825 tot la mănăstirea Neamț, prin grija mitropolitului Veniamin Costache și cu o prefață a ieromonahului Gherontie, care explică întârzierea prin „știutele întâmplări ale vremilor" (manuscrisul a fost păstrat cu grijă de fostul ucenic nemțean Grigorie Dascălul, devenit în 1823 mitropolit al Țării Românești). Pentru istoria Imperiului Roman cărturarul s-a adresat unor sinteze franțuzești: Jean Philibert, *Beautés de l'histoire romaine* (Paris, 1813), dând în 1823 *Frumsețile a istoriei românești...*, și Nicolas Théru, *Abrégé des antiquités romaines* (Paris, 1810), în tălmăcire *Scurtare vechimilor românești...* (1827), iar pentru cea universală a recurs la prelucrarea lui „Athanasie Steghiritul" după sinteza lui Louis Domairon, *Les Rudiments de l'histoire ou Idée générale et précise des peuples les plus célèbres...* (I–III, Paris, 1804), intitulată în traducere *Scurtare istoriei obștești* (1826–1827), și la *Histoire de Charles XII* de Voltaire, a cărei tălmăcire, semnalată de Kogălniceanu, s-a pierdut. Celelalte domenii sunt ilustrate de *Loghica* lui Condillac, tradusă în 1825 după manualul Academiei Domnești din Iași, prelucrat la 1801 de Daniil Philippide, de *Filosofia moralicească* de Lodovico Antonio Muratori, versiune tot din 1825 după transpunerea grecească a lui Iosif Moesiodax (I–II, Veneția, 1761–1762), de „faimoasa carte de drept, revoluționară în idei" (N. Iorga) a lui Cesare Beccaria, *Dei delitti e delle pene* (Livorno, 1764), căreia îi dă titlul *Pentru greșale și pedepsi politicește prăvite*, traducând-o în 1824 după versiunea grecească a lui Adamantios Korais (Paris, 1802), toate rămase în manuscris. În adaosul la prefața „tălmăcitorului" grec al *Logicii* lui Condillac, **V.** găsea prilejul ca, asemenea reprezentanților Școlii Ardelene, a lui Ion Heliade-Rădulescu și a celorlalți reformatori, să pledeze pentru renunțarea la unii termeni învechiți în favoarea neologismelor latino-romanice: „Câte se arată mai sus pentru limba grecească să pot zice pe drept cuvânt și pentru a noastră cea moldovenească, că de s-ar lăsa scriitorii noștri de cuvintele grecești, sârbești și turcești, și de ar împrumuta neagiunsul de

la latini și italieni, s-ar face și aceasta a noastră limbă romano-moldovenească o limbă pre aleasă și pre frumoasă, după cum este și soră-sa, limba italienească".

Traduceri: Dimitrie Cantemir, *Scrisoarea Moldovei*, Mănăstirea Neamț, 1825; ed. (*Descrierea Moldovei*), pref. C. Negruzzi, Iași, 1851; ed. îngr. T. Boldur-Lățescu, Iași, 1868; ed. pref. Miron Nicolescu, București,1909.

Repere bibliografice: Iorga, *Ist. lit. XVIII*, II, *354*; Iorga, *Ist. lit. XIX*, I, *124-125*; N. Iorga, *O foaie de popularizare igienică și economică la 1844-1845. Rolul fraților Vârnav în renașterea românească*, RI, 1919, 8-10; Vasile Grecu, *„Erotocritul" lui Cornaros în literatura românească*, DR, 1920-1921; N. Cartojan, *Poema cretană „Erotocrit" în literatura românească și izvorul ei necunoscut*, AAR, memoriile secțiunii literare, t. VII, 1936; Cartojan, *Cărțile pop.*, II, *353-354*; Popovici, *Studii, 104, 105-106*; Ariadna Camariano-Cioran, *L'Oeuvre de Beccaria „Dei delitti e delle pene" et ses traductions en langue grecque et roumaine*, RSE, 1967, 1-2; I. Nicola, *Un manuscris românesc al „Descrierii Moldovei" de Dimitrie Cantemir*, LL, 1970; Piru, *Ist. lit.*, II, *29-30*; Ariadna Camariano-Cioran, *Academiile domnești din București și Iași*, București, 1971, *241-242*; Cornea, *Originile, 103, 237*; Moraru-Velculescu, *Bibliografia*, vol. I, partea I, *197-210*; Gabriel Ștrempel, *Catalogul manuscriselor românești*, I, București, 1978, *45, 54-57, 108, 256-257, 260, 342*; N.A. Ursu, *Cine a făcut prima traducere românească a operei lui Dimitrie Cantemir „Descriptio Moldaviae"*, CRC, 1979, 5; *Dicț. lit. 1900, 908*; A.I. Eșanu, *Dimitrie Cantemir, „Descrierea Moldovei". Manuscrise și ediții*, Chișinău, 1987; Paul Cernovodeanu, *Studiu introductiv*, în Dimitrie Cantemir, *Opere complete*, VI, t. II, București, 1996, *55-60*. *Il. M.*

VÂRNAV-LITEANU, George (Iorgu) (30.VIII.1840, Liteni, j. Suceava - 24.III.1905, Iași), critic literar. Urmaș al unui mare boier, aprig luptător pentru Unire, **V.-L.** a învățat la Iași, plecând apoi la Paris pentru studii juridice. Înrudit cu Mihail Kogălniceanu, după întoarcerea în țară se bucură de sprijinul acestuia; este numit procuror la Tribunalul Ilfov (1866), iar peste trei ani prefect al județului Putna. De la începutul lui 1878, câțiva ani a fost agent diplomatic al României la Berlin, sprijinind activ politica externă a lui Kogălniceanu într-o perioadă foarte dificilă pentru tânărul stat român. Devine membru al Junimii în 1870.

Orientarea către cultura franceză îl deosebea pe **V.-L.** de alți junimiști. În articolele publicate în „Convorbiri literare" (1873-1893) critica sa literară s-a sprijinit cu deosebire pe gustul propriu și mai puțin pe principii estetice. Pentru el istoria literară, care înglobează și critica, trebuie să ofere date despre cadrul și circumstanțele creației, precum și despre impresia produsă de operă asupra cititorilor. Biografia ar fi capabilă să ofere criterii de apreciere estetică și el însuși a căutat să cunoască scriitorul și viața lui pentru a putea formula o judecată asupra literaturii acestuia. Nu este exclus ca opinia să și-o fi format în vremea studiilor în Franța, sub influența lui Sainte-Beuve sau a lui H. Taine. A urmărit să reconstituie cât mai fidel atmosfera socială a epocii în care a apărut scrierea discutată, creând tablouri vii și pitorești. **V.-L.** judecă opera și în funcție de concordanța între idealul ei și idealul vremii. O importanță deosebită acordă cititorului și opiniei publice, pe care îi consideră factori esențiali în succesul unei opere de artă. Investigarea lor l-a preocupat, de asemenea, insistent. De pildă, faima poemului *Dumbrava roșie* de V. Alecsandri s-ar fi datorat faptului că publicul, dezabuzat de imitații, a primit cu încântare un poem de profundă inspirație națională. Ca la toți junimiștii, preferințele se îndreptau către echilibrul și armonia clasică, către acele scrieri care înfățișează caracterul general-uman sub haina unei epoci determinate. Articolele lui **V.-L.** au susținut cu fermitate teoria junimistă a „formelor fără fond": în loc să se dezvolte organic, în strânsă legătură cu civilizația propriului popor, susține el, literatura română de după 1850 ar fi evoluat prea repede, prin imitarea formelor străine, pe care le-a adoptat fără să le asimileze; clișeul a covârșit astfel deceniul 1860-1870, dăunând originalității. Atenția lui s-a îndreptat și spre probleme de limbă, constatând aceeași ruptură de tradiție, agravată de invazia neologismelor; limba veche și cea populară, vie, au fost neglijate, iar limba literară era coruptă. Singura ieșire i se părea a fi echilibrul între cultivarea spiritului național și asimilarea influențelor străine. Ca model de scriitor îl consideră pe Vasile Alecsandri, căruia i-a consacrat cele mai numeroase pagini din contribuțiile sale critice.

Repere bibliografice: Pop, *Conspect*, II, *101-102*; *Albumul societății „Junimea"*, SDL, IV, *314*; Artur Gorovei, *Monografia orașului Botoșani*, Botoșani, 1926, *147*; Predescu, *Encicl.*, *492*; *Dicț. lit. 1900, 908-909*; Dan Mănucă, *Principiile criticii literare junimiste*, Iași, 2000, *8, passim*. *D. M.*

VEAC NOU, publicație apărută la București, săptămânal, între 3 și 22 aprilie 1932. Având un profil politic și social, **V.n.** se consideră „singurul ziar care trăiește prin și pentru cititorii săi", redacția fiind asigurată de un colectiv condus de Al. Sahia. Principalele rubrici vizează probleme caracteristice ideologiei comuniste („Fabrici-Uzine-Ogoare", „Situația muncitorimii ceferiste", „Din bezna închisorilor" etc.). În aceeași direcție, Petru Comarnescu semnează articolul *Rațiunea ca soluție creatoare*, unde combate curentele filosofice antiraționaliste, iar Al. Sahia publică nuvela *Revoltă în port*. Publicația cuprinde și rubrici consacrate domeniului literar: „Revista presei" și „Curier literar". În aceeași zonă se înscriu și traducerile (poezia *Piatra* de Johannes Becher), precum și articolele *Teatrul sintetic* de Haig Acterian și *Goethe și revoluția*, unde autorul, K.A. Wittfogel, critică „ceea ce e slab, mic și meschin în viața și opera" scriitorului german, a cărui activitate este privită din perspectiva doctrinei lui Karl Marx și Friedrich Engels vizând lupta de clasă. *A.St.*

VEAC NOU, revistă apărută la Ploiești, lunar, în aprilie și în mai 1934, cu subtitlul „Opinii, literatură, artă", fiind condusă de Ștefan Alexiu și H. A. Mărgineanu. Publicația își exprimă solidaritatea cu acțiunile revendicative ale profesorilor, consemnează dispariția eseistului și criticului literar Paul Zarifopol, face o trecere în revistă a apariițiilor editoriale recente, semnalează traducerea în bulgară a unor poezii de Mihai Eminescu. Versuri scrie F. Voican, proză semnează Ștefan Alexiu (un fragment din romanul *Copiii pământului*), iar

Maria Gradin se ocupă de primii traducători români ai lui August von Kotzebue. *M. Pp.*

VEAC NOU, publicație apărută la București, lunar, între 27 februarie și 31 martie 1938. Director: D. Vasiliu-Bereanu; redactor: George Dorul Dumitrescu. Articolul *Cuvânt înainte,* semnat de director, menționează că revista, deși indică în subtitlu că va avea preocupări de „literatură, artă și critică", va adopta o orientare „eclectică", cu materiale mai mult informative. Propunându-și să încurajeze tinerele talente, **V.n.** promovează nume recent afirmate în poezie (Ștefan Baciu, Virgil Carianopol, Ovidiu Caledoniu, Simion Stolnicu, Ion Th. Ilea), alături de altele, care ilustrează direcțiile lirice ale momentului (Radu Gyr, Octav Sargețiu, Cicerone Theodorescu). Apar și două interviuri, cu Mircea Eliade (dezbatere despre literatură, politică și gazetărie și despre admirația sa pentru geniul creator transilvănean ilustrat de Liviu Rebreanu, Aron Coruș, Lucian Blaga, Emil Cioran) și cu Petre Georgescu-Delafras, directorul Editurii Cugetarea. Sectorul de critică literară e susținut de Arșavir Acterian (*Visul lui Descartes*), Ion Șiugariu (*Ardealul revuistic*), Pericle Martinescu (*Misiunea artistului*), N. Crevedia, fiind completat de rubrica „Vitrina literară", asigurată de Mihail Straje, care obține încă un interviu de la Mircea Eliade. Mai semnează Perpessicius - eseul *Hasdeu academician,* Anton Balotă - textul memorialistic *Am cunoscut pe Iovan Ducici,* N. Crudu - un medalion Aron Cotruș. Proza este reprezentată doar prin Mihail Drumeș (un fragment din romanul *Elevul Șoimaru dintr-a șaptea*) și George Dorul Dumitrescu (*Dragoste*). Cronica dramatică o ține Radu Boureanu, N. Rădulescu pe cea cinematografică, iar cronica plastică îi revine lui St. Const. Câmpeanu. Două anchete au ca subiect cartea cea mai frumoasă a anului 1937 și cea mai îndrăgită eroină de roman românesc. Alți colaboratori: N. M. Condiescu, Coca Farago, Isaia Tolan, Ion Pogan, Stelian Constantin-Stelian, Ion Calboreanu, D. Karnabatt. *Il. C.*

VEAC NOU

Nr. 1
ANUL III
Sâmbătă 7 Dec. 1946

1946
1947
1

ADMINISTRAȚIA:

Prețul 1000 lei

revistă de cultură

Legi fundamentale pe hârtie și o constituție realistă

de CEZAR PETRESCU

P. N. Storonaov „Revoluție din Octombrie"

Vizita la președintele nostru bolnav

de N. POPESCU-DOREANU

VEAC NOU, publicație apărută la București, săptămânal între 10 decembrie 1944 și 30 decembrie 1973, ca organ al Asociației Române pentru Strângerea Legăturilor cu Uniunea Sovietică (ARLUS), și lunar între ianuarie 1974 și decembrie 1989. Din primele comitete de redacție au făcut parte Mihail Sadoveanu, Gala Galaction, N. D. Cocea, Ion Pas, Octav Livezeanu. Revista este unul din primele organe de presă prin care s-a încercat atragerea intelectualității de partea noii ideologii, acțiune vizibilă mai ales în faza incipientă de apariție, cea de sovietizare declarată. *Cuvânt înainte pentru un veac nou,* nesemnat, cu valoare de articol-program, informează cititorii că **V.n.** „va fi periodicul de luptă a culturii și problemelor democratice". Printre colaboratori se numără Petre Constantinescu-Iași, I. Bernstein, Eugen Jebeleanu, A. Toma, V.V. Stanciu, Petre Pandrea, Gheorghe Dinu (Ștefan Roll), George Ivașcu, Athanase Joja, Lucrețiu Pătrășcanu, S. Oeriu, Ștefan Tita, I. Vitner, Nicolae Moraru, Geo Dumitrescu, Mihnea Gheorghiu, Aurel Baranga, Florica Șelmaru, Horia Liman, Radu Boureanu, Mihai Beniuc, Igor Grinevici, Laurențiu Fulga, Tudor Vianu, Ștefan Voitec, Traian Săvulescu, Ștefan Tita, Eugen Relgis, M. Gh. Bujor, Perpessicius, Ion Frunzetti, Al. A. Philippide, Ion Biberi, Ion Caraion, Horia Deleanu, Ieronim Șerbu, Scarlat Callimachi, Emil Isac, Ben Corlaciu, Ion Călugăru ș.a. Materialele primei perioade sunt repartizate în rubrici riguros structurate: „Revista revistelor" (Eugen Schileru), „Cronica plastică" (Ion Sava), „Cronica dramatică" (M. Roșca), „Cronica muzicală" (Andrei Tudor), „Cronica cinematografică" (Silvian Iosifescu). La pagina intitulată „Poezie românească" colaborează Nicolae Tăutu, Ion Sofia Manolescu, Coca Farago, Al. Jar, Magda Isanos, Dumitru Corbea, Nina Cassian, Victor Kernbach, Victor Torynopol, Ion Potopin, Sașa Pană, Emil Manu. La capitolul proză trebuie remarcată o nuvelă a lui Marin Preda, *Măritișul.* Publicistica, îndeosebi politică, este ilustrată de Zevedei Barbu, Gh. Dinu, Mihail Cruceanu, Mihail Roller, Silviu Brucan, C. Ionescu-Gulian, Ion Popescu-Puțuri, Cezar Petrescu (*Omul în literatura rusă de ieri și de azi*), Al. Rosetti (*Leningrad*), Mihail Sadoveanu (*Lumina de la răsărit*), Victor Eftimiu (*Aspecte din lumea nouă*) ș.a. I. Vitner scrie articolul *Profilul omului sovietic.* Un rol important se acordă traducerilor din literatura rusă și sovietică: F.M. Dostoievski, Alexei Tolstoi, A. P. Cehov, Serghei Esenin, Valeri Briusov, Boris Pasternak, Leonid Leonov, Ilya Ehrenburg, N. Tihonov, Mihail Saltâkov-Șcedrin, Konstantin Paustovski, Konstantin Simonov, Lev Kasil ș.a. O serie de scriitori se specializează în acest domeniu: Mihai Beniuc îl prezintă pe Vladimir Maiakovski, Radu Boureanu pe A. P. Cehov, Ion Biberi pe I. S.

Turgheniev. Se traduce și din literaturile franceză (Paul Éluard, Louis Aragon, Jules Supervielle, Elsa Triolet, Henri Barbusse), americană (Theodore Dreiser) sau maghiară (Petőfi, Ady Endre). Etapa de revenire la o oarecare normalitate include și tendința de reactualizare a unor scriitori ca Ion Păun-Pincio, G. Ibrăileanu, Tudor Arghezi (Geo Dumitrescu, *Tudor Arghezi. Premiul Național al României democratice*). Alți colaboratori: Camil Baltazar, Mircea Mancaș, George Lesnea, Petru Vintilă, Lucia Demetrius, Camil Petrescu, Eusebiu Camilar, N. Argintescu-Amza, Isaiia Răcăciuni, Paul B. Marian, Constantin Balmuș, N. Popescu-Doreanu, Dan Petrașincu. *M. Pp.*

VEDINAȘ, Traian (15.IX.1947, Lazuri, j. Sălaj), istoric literar și publicist. Este fiul Floarei Vedinaș, țărancă. Urmează școala generală în satul natal și în comuna Valcău de Jos, o școală profesională (1961-1964) și Liceul „Ioan Slavici" (1964-1968) la Arad, Facultatea de Filologie, secția română-germană (1968-1972), și Facultatea de Istorie-Filosofie, secția filosofie (1975-1981), la Universitatea „Babeș-Bolyai" din Cluj-Napoca. Își susține doctoratul în filosofie în 1996 cu teza *Structuri arhaice în cultura populară română din Transilvania.* Angajat în 1972 instructor la Comitetul Județean pentru Cultură și Educație Socialistă Cluj, este transferat în 1975 la Casa Municipală de Cultură. În 1990-1992 ocupă un post de sociolog la Centrul Județean al Creației Populare Cluj; este și corespondent local pentru publicațiile bucureștene „Expres magazin" și „Evenimentul zilei" (1991-1992), redactor și redactor-șef adjunct la cotidianul „Tribuna Ardealului" (1993-1994). Ulterior intră în Catedra de sociologie a Facultății de Sociologie și Asistență Socială a Universității „Babeș-Bolyai", avansând până la gradul de profesor. Debutează la „Tribuna" în 1971, iar editorial cu lucrarea *Onisifor Ghibu, educator și memorialist,* apărută în 1983. Mai colaborează la „Steaua", „Familia", „Telegraful român", „Cercetări de lingvistică", „Studia Universitatis «Babeș-Bolyai»" (e secretar de redacție din 2000), „Cercetări sociale", „Sociologie românească", „Caiete silvane" (Zalău), „Românía literară", „Făclia" (Cluj-Napoca), „Sălajul", „Piața literară", „Datina" (Constanța) ș.a.

În stil eseistic, chiar de popularizare, folosind însă cu rigoare izvoarele, **V.** alcătuiește câteva biografii ale unor personalități. Începutul îl face cu o contribuție privitoare la rolul lui Onisifor Ghibu în reorganizarea învățământului românesc din prima jumătate a secolului al XX-lea. Demersurilor acestuia în domeniul educației și al instrucției le atribuie o substanță iluministă, în programul de reformă pedagogică al lui Ghibu fiind accentuată dimensiunea formatoare a învățământului. În acest context este pusă în valoare contribuția lui la istoria cărților de școală. Incursiunile în viața culturală ardeleană **V.** le va continua prin încercarea de a reconsidera tipăriturile coresiene în totalitatea lor, dar mai ales din perspectiva semnificațiilor culturale (*Coresi*, 1985). Miza interpretării este de a demonstra că diaconul Coresi este un umanist: tipograf (ca Johannes Honterus și Heltai Gáspar), cărturar ca toți marii umaniștii europeni, receptiv la ideile noi, în special la cele ale Reformei, pe care le-a adaptat realităților autohtone, realizând astfel prima sinteză în cuvânt românesc între tradiția creștină bizantină și înnoirile din gândirea creștină apuseană din secolul al XVI-lea. Următoarea monografie, elaborată împreună cu Valeriu Nițu, are ca obiectiv valorificarea operei lui Timotei Cipariu, cărturar oarecum ignorat de istoriografia literară - *Timotei Cipariu. Arhetipuri ale permanenței românești* (1988). În viziunea autorilor, și Cipariu reprezintă în cultura românească tipul cărturarului de erudiție umanistă. Totodată, se identifică la el o linie de gândire care continuă programul Școlii Ardelene, intersectându-se și, la un moment dat, chiar suprapunându-se cu direcția maioresciană în lupta pentru unitatea culturii românești. Dimensiunile operei lui Cipariu sunt examinate în perspectivă interdisciplinară, evidențiindu-se modernitatea metodelor de cercetare folosite în lucrările istorice, vocația filosofică, sesizabilă în textele proprii și în tălmăciri; poezia și proza lui memorialistică sunt valorizate, de asemenea. În anii '90 **V.** se orientează către cercetarea sociologică, precum în studiul intitulat *Sistemul culturii țărănești* (2000). În baza unui dosar de „fapte" etnografice și folclorice care conservă oralitatea (colinde, strigături, orații de nuntă, descântece, hore etc., dar și relatări ale informatorilor despre diverse obiceiuri și practici arhaice), dosar alcătuit cu ajutorul unui chestionar aplicat în județul Cluj, se argumentează coerența spirituală a universului arhaic.

SCRIERI: *Onisifor Ghibu, educator și memorialist,* Cluj-Napoca, 1983; *Coresi,* București, 1985; *Timotei Cipariu. Arhetipuri ale permanenței românești* (în colaborare cu Valeriu Nițu), Cluj-Napoca, 1988; *Sistemul culturii țărănești,* pref. Petru Poantă, Cluj-Napoca, 2000; *Introducere în sociologia rurală,* Iași, 2001. **Ediții:** I.L. Caragiale, *Politice,* introd. V. Fanache, Cluj-Napoca, 2000.

Repere bibliografice: Eugen Evu, *„Onisifor Ghibu, educator și memorialist"*, „Drumul socialismului", 1984, 8 142; Nae Antonescu, *„Coresi"*, „Pagini sătmărene", 1986, 2; Aureliu Goci, *„Coresi"*, RL, 1986, 23; Petru Poantă, *„Coresi"*, ST, 1986, 6; Gheorghe Buluță, *Filolog și istoric,* LCF, 1988, 52; *Clujeni ai secolului 20. Dicționar esențial,* Cluj-Napoca, 2000, *333*; Petraș, *Panorama, 638-639.* *M. A.*

VELCIU, Dumitru (11.XI.1923, București-20.X.1994, București), istoric literar. A absolvit în 1947 Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București, iar în 1962 Academia de Studii Economice. A lucrat ca economist la Centrocoop până la pensionare, în 1988. Debutează cu *Bibliografia lui Ion Neculce* în „Limbă și literatură" (1964), contribuție urmată de monografia dedicată cronicarului (1968), carte căreia i se vor alătura altele, despre Miron Costin (1973, 1995), Grigore Ureche (1979) și Radu Popescu (1987).

Pe **V.** l-au atras cu precădere textele cronicarilor moldoveni, „hățișul" versiunilor și al redacțiilor, descurajant de controversate. A început cu Ion Neculce, căruia cei mai mulți exegeți i-au recunoscut doar harul de povestitor, punându-i la îndoială pregătirea cărturărească. „Subiectul" este cercetat cu o minuție caracteristică tuturor lucrărilor sale. Monografia *Ion Neculce* era anunțată de câteva studii parțiale care îngăduie o privire în laboratorul dominat de rigoare al unui cercetător atent la toate detaliile: *Bibliografia lui Ion Neculce, Neculce*

vistierul, tatăl cronicarului Ion Neculce, Un diac din secolul al XVII-lea: Enache grămăticul. Acest grup de contribuții reface cu migală lumea în care a trăit Neculce (exemplară e cercetarea despre „Iordăchioaia vistierniceasa", adică despre Alexandrina Gavrilaș Mateaș, soția lui Iordache Cantacuzino, bunica dinspre mamă a cronicarului), posibilele ei prelungiri în text și mai cu seamă felul în care participă la configurarea unor personaje. O serie de „judecăți" - ce au trecut netulburate dintr-o cercetare în alta - din care creștea un Neculce artificial a fost serios șubrezită de **V.** pe baza folosirii unui mare număr de documente. Următoarea etapă a fost reprezentată de studierea scrierilor lui Miron Costin, magistrul tuturor cronicarilor moldoveni după veacul al XVII-lea. Lângă *Miron Costin. Interpretări și comentarii* trebuie așezat - în afara altora risipite prin reviste - un studiu din 1978, *Raporturile lui Miron Costin cu domnitorul Ștefan Petriceicu.* Au urmat cartea consacrată lui Grigore Ureche, investigație masivă cu multe încheieri greu de ignorat și cu sugestii pentru viitoare examinări, și lucrarea despre Radu Popescu, care semnalează concomitent extinderea curiozității cercetătorului dincoace de Milcov și modificarea principalelor unghiuri de abordare. Dedicată ultimului dintre „cronicarii munteni", lui Radu Popescu - cel aspru judecat de G. Călinescu -, scriitor savant și profesionist al opoziției, pe cât de aprig în inimicități, în protejarea intereselor „clanului" și a propriei imagini, pe atât de labil în convingeri, monografia nu ocolește nici alte chestiuni nesatisfăcător soluționate, cum ar fi cea a paternității cronicii. Cu totul demnă de relevat este tentativa lui **V.** de a identifica în postelnicul Constantin Strâmbeanu pe autorul *Istoriei Țării Românești de la octombrie 1688 până la martie 1717.* O cercetare din 1989, prin care cercetătorul se întoarce la cronicarii moldoveni, *Cronica anonimă a Moldovei (1661-1709). Pseudo-Nicolae Costin,* încearcă să lumineze starea unui text asupra căruia s-au aplecat mulți. Din nou o foarte atentă prefirare a tuturor datelor, o izbutită așezare în sistem și strădania de găsire - în persoana lui Sava Ieromonahul - a unui autor pentru această scriere, pe care tradiția o pune fără temei pe seama școlitului fiu al lui Miron Costin. În ultima carte, *Miron Costin. Raporturile literare cu contemporanii și posteritatea sa istoriografică,* apărută postum, spiritul cel mai însemnat pe care l-a dat românitatea în secolul al XVII-lea se înalță, prin comentariul pertinent și argumentat al lui **V.**, către piedestalul de mentor ascultat în literele românești.

SCRIERI: *Ion Neculce,* București, 1968; *Miron Costin. Interpretări și comentarii,* București, 1973; *Grigore Ureche,* București, 1979; *Cronicarul Radu Popescu,* București, 1987; *Cronica anonimă a Moldovei (1661-1709). Pseudo-Nicolae Costin,* București, 1989; *Miron Costin. Raporturile literare cu contemporanii și posteritatea sa istoriografică,* postfață Dan Horia Mazilu, București, 1995.

Repere bibliografice: I.D. Lăudat, *„Ion Neculce"*, CRC, 1969, 3; Ion Caproșu, *„Ion Neculce"*, AIX, t. VII, 1970; Piru, *Varia,* I, *19-21*; Șerban Cioculescu, *Marginalii despre Grigore Ureche,* RL, 1979, 14; Mircea Anghelescu, *Din nou cronicarii...,* VR, 1979, 6; Mircea Anghelescu, *„Cronicarul Radu Popescu"*, RL, 1987, 39; Nicolae Manolescu, *O monografie documentară,* RL, 1988, 5; Andrei Pippidi, *Pornind de la o carte nouă despre Radu Popescu,* AIX, t. XXV, 1988; Cătălina Velculescu, *„Cronicarul Radu Popescu"*, LL, 1989, 2; Ion Toderașcu, *„Cronica anonimă a Moldovei (1661-1709). Pseudo-Nicolae Costin"*, AUI, istorie, t. XXXVI, 1990; *Dicț. scriit. rom.,* IV, *723-724.* *D. H. M.*

VELCULESCU, Cătălina (19.XII.1941, București), istoric literar și editoare. Este fiica Speranței Brezuleanu (n. Trașcă) și a lui Petru Brezuleanu, economiști. După absolvirea Liceului „Zoia Kosmodemianskaia" din București, urmează tot aici Facultatea de Limba și Literatura Română (1960-1965). Lucrează în calitate de cercetător la Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu" al Academiei Române, iar din 1991 devine și cadru didactic universitar. Își susține doctoratul în 1982 cu lucrarea *Cărți populare și cultură românească,* tipărită în 1984. Publică studii, articole și recenzii de specialitate în „Revista de istorie și teorie literară", „Manuscriptum", „Revue des études sud-est européennes", „Cahiers roumains d'études littéraires", „Litere, arte & idei", „Arbitrium" (München), „Das Münster" (Regensburg). La revista de literatură comparată „Synthesis" asigură secretariatul (1984-1997), apoi face parte din comitetul de redacție (din 1998). Este coautor al unor importante instrumente de lucru: *Bibliografia analitică a literaturii române vechi. Cărțile populare laice* (I-II, 1976-1978, în colaborare cu Mihai Moraru), *Crestomație de literatură română veche* (I-II, 1984-1989). Figurează în colectivul de retipărire a *Bibliei de la București* (1688), ediție distinsă cu Premiul „Timotei Cipariu" al Academiei Române (1988), și este inițiatoarea seriei de restituiri *Texte uitate - texte regăsite* (I-II, 2000-2003). A colaborat la *Enzyklopädie des Märchens* (Göttingen).

Prin cercetările de ansamblu, dar și de amănunt, în domenii aparent disparate (cultură scrisă, arte plastice, cultură orală) din perioada medievală a istoriei noastre, **V.** aduce dovezi de netăgăduit despre legăturile neîntrerupte cu celelalte culturi europene, precum și despre ceea ce constituie specificul local al diferitelor provincii românești. Familiare fiindu-i mai toate aspectele importante ale spiritualității medievale, cercetătoarea investighează deopotrivă mărturiile istoriografiei naționale și sud-est europene, cărțile populare, cosmografiile, *Proloagele, Fiziologul, Viețile de sfinți saloi* („nebuni întru Hristos"), alte texte religioase, diverse indicii relevante despre cititori (răvașe, însemnări, liste de prenumeranți). În studiile sale, multe publicate în limbi de circulație europeană, **V.** pune un accent deosebit asupra valorii simbolice a vechilor scrieri laice și religioase, ca și asupra legăturii subtile între imaginea pictată, cuvântul scris și cel rostit. Cunoașterea literaturii patristice, a implicațiilor teologice ale textelor literare o ajută să înțeleagă scrierile medievale în profunzimea problematicii lor, dincolo de suprafața analizei filologice. Nu o dată încearcă să reconstituie din fragmente întregul pe care trecerea vremii l-a sfărâmat, urmărind în paralel clarificarea unor scheme de gândire uitate, cu pasiunea documentării bibliografice cât mai întinse, ca parte pregătitoare a oricărei cercetări menite să depășească semnificativ stadiul în care aceasta se află. **V.** se exprimă de obicei laconic, sentențios chiar, căutând permanent să găsească echilibrul corect între cuvântul venit din tradiție și neologism.

SCRIERI: *Bibliografia analitică a literaturii române vechi* (în colaborare cu Mihai Moraru), vol. I: *Cărțile populare laice*, partea I-II, București, 1976-1978; *Cărți populare și cultură românească*, București, 1984; *Între scriere și oralitate*, București, 1988. **Ediții:** *Crestomație de literatură română veche*, I-II, coordonatori I.C. Chițimia și Stela Toma, pref. Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Cluj-Napoca, 1984-1989 (în colaborare); *Biblia adecă Dumnezeiasca Scriptură a Vechiului și Noului Testament*, coordonator I.C. Chițimia, București, 1988 (în colaborare); *Povestea țărilor Asiei. Cosmografie românească veche*, pref. edit., cu ilustrații după desene de epocă de Mihaela Dumitru, București, 1997 (în colaborare cu V. Guruianu); *Fiziolog - Bestiar*, introd. edit., cu un excurs de Mihaela Anton, cu ilustrații după desene de epocă de Mihaela Dumitru, București, 2001 (în colaborare cu V. Guruianu); *Texte uitate - texte regăsite*, I-II, București, 2002-2003 (în colaborare).

Repere bibliografice: Mircea Popa, *Bibliografia analitică a cărților populare laice*, „Synthesis", 1977, 4; Irmgard Lackner, *„Bibliografia analitică a literaturii române vechi. Cărțile populare laice"*, „Berichte im Auftrag der internationalen Arbeitsgemeinschaft für Forschung zum romanischen Volksbuch", 1977; Mircea Popa, *Cărți de literatură veche*, TR, 1986, 39; Alexandru Ligor, *Cercetători bucureșteni de azi ai cărților vechi*, Cluj-Napoca, 2002, *111-113*; Teodor Vârgolici, *„Texte uitate - texte regăsite"*, ALA, 2003, 658; Cornelia Ștefănescu, *Vitalitatea textelor vechi*, RL, 2003, 45. *A. N.*

VELEA, Nicolae (13.IV.1936, Cepari, j. Argeș - 31.I.1987, București), prozator. Este fiul Dumitrei Velea (n. Popescu) și al lui Gheorghe Velea, învățători. A urmat școala primară în comuna natală și liceul din Curtea de Argeș, absolvit în 1953. Înscris - din voința părinților - la Facultatea de Silvicultură din Brașov, nu se prezintă la cursuri și, prin stăruințe depuse cu o tenacitate impresionantă, obține în 1954 transferul la Facultatea de Filologie a Universității din București, la secția limba rusă, apoi, după alte demersuri, la aceea de limba și literatura română, absolvită în 1958. Lucrează ca redactor la „Gazeta literară" (1958-1964), la Studioul Cinematografic București, Secția scenarii (1964-1966) și în redacția „Luceafărului" (1966-1987). Debutează în 1957 cu un reportaj în „Viața studențească", iar prima scriere în proză, schița *Poarta*, îi apare în 1958 în „Gazeta literară"; volumul omonim, ce reunește schițele și nuvelele semnate în răstimp în reviste literare, se tipărește în 1960, în colecția „Luceafărul". Publică în cincisprezece ani nouă cărți (câteva pentru copii), fără să ajungă a fi considerat un scriitor prolific; acestea nu sunt masive, multe povestiri trecând dintr-un volum în altul. Antologia *Întâlnire târzie* (1981) va regrupa în nici trei sute cincizeci de pagini esențialul prozei sale. Memoria contemporanilor păstrează despre **V.** imaginea unui om de o inteligență sclipitoare, de o mare delicatețe sufletească și de o bună dispoziție contagioasă; prezența lui (alături de Fănuș Neagu, Tudor George, Florin Pucă, Teodor Pâcă ș.a.) în rândurile boemei bucureștene a anilor '60-'70 a alimentat un întreg „folclor", în care, fără îndoială, anecdotica reală va fi fost împănată de completări fanteziste. Se poate spune însă că existența dezordonată i-a grăbit sfârșitul: scriitorul s-a stins în condiții absurd-tragice, înghețând în zăpadă, la fel ca (tulburătoare coincidență) personajul Șomerul, al uneia dintre cele mai cunoscute nuvele ale sale, *Groapa de fumat*. A fost distins în 1960 cu Premiul „Ion Creangă" al Academiei Române pentru *Poarta* și cu Premiul Uniunii Scriitorilor pentru *Vorbă-n colțuri și rotundă* (1973) și apoi pentru *Întâlnire târzie*. Culegeri din povestirile sale au apărut în limbile maghiară, rusă și germană.

Încă de la primele povestiri publicate în presă, **V.** a fost remarcat ca unul din cei mai originali prozatori ai momentului. I s-a reproșat totuși predilecția pentru personajele „sucite", „bizare", cu alte cuvinte refuzul dogmei „tipicului", impusă de realismul socialist preconizat oficial. Mai târziu temeiurile acestor reproșuri se vor transforma în prilej de elogii, iar prozatorul va fi recunoscut cvasiunanim ca un maestru al genului scurt. Și tocmai de aceea, probabil, într-o etapă ulterioară va fi oarecum, „uitat", relativ „marginalizat" de „explozia" romanului, care acaparează atenția criticii și a publicului cititor. Proza lui **V.** se individualizează deopotrivă prin tematică și prin viziune, prin procedee și tehnică a scriiturii. Tematic, este ceea ce se numește o „proză rurală", iar prin viziune și tehnică i-a adus scriitorului renumele de ironist fin, de umorist de calitate, de creator înzestrat cu o „remarcabilă capacitate de invenție verbală", atent la „plăcerea spectacolului verbal" (Eugen Simion). Tematica e „rurală", dar spațiul din care se alimentează nu e unul tradițional, imuabil, ci unul în plină

schimbare, din primii ani de după al doilea război mondial, marcat de răsturnări sociale, distorsiuni și ciudățenii aduse deopotrivă de modernizarea vieții satului și de totalitarism. Adeseori personajele nu sunt pur și simplu țărani, ci țărani ori fii de țărani deveniți șoferi, tehnicieni, paznici, funcționari sătești, tractoriști, învățători, bufetieri, electricieni, sanitari, mărunți „activiști" culturali, „cadre" la CAP, „responsabili" de unități comerciale etc. Mulți au urmat ori se duc să urmeze cursuri de calificare, școli agricole ș.a.m.d. Toate aceste identități „moderne" se adaugă celei fundamentale, țărănești, fără să o elimine, tabloul social corespunzând situației din realitatea rurală a primelor două decenii postbelice. Se ilustrează aici „alienarea și dezalienarea țăranului" (Eugen Simion), o sensibilă transformare a umanității rurale, care, chiar dacă nu se desfășura în sensul idilic proclamat propagandistic de autoritățile vremii, are loc în mod vădit și își găsește în **V.** un observator perspicace și neconvențional. Scriitorul a putut fi acuzat de exegeza anilor '70 și '80 de o oarecare „cedare" în fața rețetarului ideologic impus, până prin anii '60, literaturii de gen. Acuzația e mult prea aspră: o anumită idealizare a contextului social e de pus mai degrabă pe seama structurii sufletești a prozatorului, interesat mai mult de stările mijlocii ale psihicului și ale afectului ori de euforia potolită, decât de aspectele sumbre sau de încleștările dramatice. De altfel, chiar „acuzatorii" vor recunoaște că talentul salvează proza lui de orice tezism dizgrațios. Devotat până la capăt genului scurt, nu o dată a fost comparat cu mai vechii noștri nuveliști care au manifestat o atenție similară pentru psihologia „omului mărunt" și pentru automatismele de comportament. I s-a remarcat însă specificitatea, datorată identității particulare a personajelor. „Suciții" din proza lui **V.** se înscriu într-o dublă nonconformitate: sunt deopotrivă diferite și față de clișeele mai vechi, proprii unui realism sentimental mărunt, și față de clișeele realismului socialist. Psihologia lor pare ciudată nu pentru că nu ar corespunde realității, ci pentru că se află în răspăr cu psihologiile convenționale, prefabricate, simplist previzibile, acreditate de modalități literare artificioase sau desuete. În subtext, suceala afirmă polemic ostilitatea prozatorului față de credința că viața poate fi investigată literar după șabloane și de aceea aceste personaje, care „își confecționează o mască de excentricitate și regizează în fiecare moment spectacole pitorești" (Gabriel Dimisianu), sunt vii, autentice, plăsmuiri ale unui realism superior. De fapt, **V.** nu dezvoltă investigații psihologice analitice, el decupează instantanee, surprinde scene, trasează schițe într-un sens cât se poate de propriu. Textele lui ceva mai ample au fost percepute ca niște montaje de situații – e cazul prozei *În război un pogon cu flori* (1972), considerată pseudomicroroman – și s-a vorbit chiar de o „tehnică muzicală" (Eugen Simion). Formula e, întrucâtva, cea a unui behaviorism selectiv, întemeiată pe ocultarea antecedentelor explicative și focalizarea deliberată pe bizarerie. Paradoxal, aceasta e un nou avatar, mai

Eugen Simion, Nicolae Breban, Nicolae Velea, Cezar Baltag, Nichita Stănescu, Marin Preda și Ilie Constantin

rafinat, al tipicului (al „exponențialului", după Gabriel Dimisianu), în ultimă analiză recuperabil, între limitele firescului, printr-o explicație subiacentă de o mare finețe sociologică și psihologică, a cărei descifrare de către cititor (pentru că autorul nu o expune niciodată discursiv) face deliciul lecturii. „Bizarii" și „suciții" lui **V.** au făcut vâlvă la începutul anilor '60, fiind entități literare insolite în contextul constituit de proza preponderent schematică publicată atunci; reconsiderate fără prejudecăți la câteva decenii de la ivirea lor, aceste personaje nici nu par atât de bizare. În fond, lumea ficțională e singularizată prin poziția autorului - un anumit neosentimentalism ne-duios și ne-dulceag, de grad secund, manifest în contemplarea binevoitor ironică, simpatetică, a delicateței sufletești „handicapate" de sfieli și de frustețea ori obscuritatea comunicării. Nici chiar „răii", atâția câți sunt, nu sunt scelerați de anvergură, vădiți în tonuri frapante, ci complexați mărunți, pizmași fără cruzime, malefici minori - păcatele lor fiind de ordinul unui „arivism meschin" (Valeriu Cristea) - și naivi totodată. Scriitorul construiește în general naturi delicate, deseori infantile nu prin naivitate propriu-zisă - pentru că personajele sunt mai degrabă istețe, nu lipsite de viclenii benigne, posibil păguboase -, ci prin candoare. Câteva proze au ca protagoniști chiar copii, scrutați sub aspectul interiorității, al reflexivității, al bogăției lăuntrice, ceea ce i-a adus lui **V.** renumele de remarcabil investigator al vârstei copilăriei. Laconic și eliptic, el este un „minimalist". „Minimalismul" său e dublat însă de o savoare particulară a limbii, care nu vine nici din folclorizare, nici din sfătoșenie diluată. Pregnanța, concentrarea sunt atributele de căpetenie ale unei exprimări originale, care mizează pe efecte de ricoșeu, de acces piezișe la ținta vizată, de întortochere revelatoare. Chintesența interesului pentru valențele artisticește productive ale exprimării migălos calculate e reprezentată de *Vorbă-n colțuri și rotundă*, după opinia mai multor critici capodopera lui **V.** și un fel de a doua *Poveste a vorbii*. Textele marchează mai mult decât o nouă manieră, s-a vorbit chiar de un nou gen, de un nou fel de literatură, inclasabil. Desigur, pot fi identificate afinități incontestabile cu unele pagini ale lui Ion Creangă - *Dănilă Prepeleac*, *Poveste (prostia omenească)*, *Povestea unui om leneș* -, cu observația că originalitatea lui **V.** rezidă nu numai în tonalitatea stilistică specifică, ci și în pragmatica internă a spațiului ficțional: personajele acționează nu atât ca răspuns la somațiile realului (care reconstituie cotidianul cel mai banal al existenței sătești), ci în bună parte prin reacție, de regulă polemică, la tezaurul paremiologic obștesc. Ele caută fie să-și potrivească experiența individuală după proverbele în circulație, fie, dimpotrivă, să contrazică proverbele prin dovada vizibilă a experienței neconforme cu sentințele populare. E vorba aici de mai mult decât „comedia limbajului", demersul prozatorului fiind, cu tot umorul, unul filosofic: „Sub ocrotirea (cuvânt des folosit de Velea) perfidă a autorului, abstracțiunile capătă fulgi și pene și cresc, cresc până la proporții de poveste" (Cornel Regman). Personajele (și autorul) se manifestă ca niște nominaliști hâtri, care subminează generalizările (prin infirmare ostentativă și ridiculizare) și se încred doar în experiența lor, mereu particulară. Aparent fantoșe fără profunzime, deliberat schematice, asemănătoare în această privință cu Dănilă Prepeleac ori cu Păcală (cel al lui Petre Dulfu, de pildă), ele sunt totuși ființe vii, nu foarte deosebite de cele din proza mai veche a scriitorului. Există - dovedită de recurența discretă a unor personaje, toponime, anecdote și situații - o continuitate între texte din diferite etape, scriitorul trasând, fără să insiste, schița unei microlumi ficționale specifice, dublând-o pe cea reală, a regiunii natale, de la care a plecat. În *Vorbă-n colțuri și rotundă* se coagulează, de altfel, câteva nuclee epice dezvoltate în secvențe de povestiri și nu e absentă referirea la momente și contexte cu determinare social-istorică precisă. Frapant e însă caracterul ludic și buf, nu o dată absurd - termeni de referință ar fi Urmuz și Eugen Ionescu, cel din *Englezește fără profesor* și *Cântăreața cheală* - al acestei originale scrieri metaparemiologice, trăsătură care nu face decât să îi întărească tâlcurile, deloc convenționale.

Încă de la început proza lui Nicolae Velea a fost pusă în legătură cu Întâlnirea din pământuri *(1948) a lui Marin Preda, ignorându-se însă faptul că amândouă descind din foarte prețuitul (de E. Lovinescu) povestitor popular I. C. Vissarion. Toate însușirile lumii rurale a acestuia, volubilitatea împinsă până la limbuție, o anume ingeniozitate, viclenia sau numai șiretenia, bufoneria, se regăsesc atât la Marin Preda, cât și la Nicolae Velea, care împreună ar putea fi*

subsumați unui anumit spirit al literaturii muntene foarte apropiat de ceea ce francuzii înțeleg prin gasconism, o predispoziție continuă pentru fanfaronadă, laudă exagerată, enormitate naivă, savuroasă.

ALEXANDRU PIRU

Nicolae Velea s-a menținut întreaga viață în teritoriul prozei scurte, scriind doar nuvele, povestiri și, mai ales, schițe. Această opțiune corespunde vădit naturii vocației sale specifice, autorul Porții *fiind un descifrator al psihologiilor elementare.* [...] *Structural, personajele aparțin familiei de spirite a oamenilor mărunți din nuvelistica românească de la începutul secolului al XX-lea, însă manifestările psihice ale unora se explică doar în lumina descoperirilor psihologiei moderne. Prozatorul semnalează fenomenalități de natură lăuntrică bizare, ignorate sau trecute cu vederea de scriitori ai timpurilor revolute. Esențial, umanitatea literaturii lui Velea nu-i alta decât cea descrisă de Gârleanu, Brătescu-Voinești, Demetrius, Bassarabescu, Dunăreanu, Cazaban, dar, în loc să-i fie surprinse comportamentele tipice, îi sunt pândite cele ieșite din obișnuit, acelea ce contrariază simțul normalității. Diferă de altminteri și condițiile obiective configurative ale psihicului, factorii modelatori ai vieții sufletești.*

DUMITRU MICU

SCRIERI: *Poarta*, pref. Mihail Petroveanu, București, 1960; *Opt povestiri*, București, 1963; *Paznic la armonii*, București, 1965; *Zbor jos*, București, 1968; *Cutia cu greieri*, București, 1970; *În război un pogon cu flori*, cu ilustrații de Teodor Bogoi, București, 1972; *Vorbă-n colțuri și rotundă*, cu ilustrații de Constantin Baciu, București, 1973; *Dumitraș și cele două zile*, București, 1974; *Călător printre înțelepciuni*, cu ilustrații de Constantin Baciu, București, 1975; *Întâlnire târzie*, postfață Eugen Simion, București, 1981; *Olina*, pref. Matei Albastru [Gavril Matei], București, 1992; *Povestiri*, îngr. și postfață Gabriel Dimisianu, București, 1997. **Traduceri:** Bernardo Kordon, *Hoinar prin Tombuctú*, pref. Darie Novăceanu, București, 1964 (în colaborare cu Alexandru Samharadze); Žemajtė [Julia Beniuseviciute], *Diavolul captiv*, București, 1965 (în colaborare cu Xenia Stroe); Karel Ptáčník, *Contingentul 21*, București, 1968 (în colaborare cu Traian Ionescu-Nișcov).

Repere bibliografice: Al. I. Ștefănescu, *Limba noastră*, LCF, 1960, 24; Mihail Petroveanu, *Nicolae Velea*, GL, 1960, 33; Modest Morariu, *Două cărți de proză în colecția „Luceafărul"*, ST, 1961, 2; Ion Roman, *Debuturi*, CNT, 1962, 47; I. Vitner, *Prozatori contemporani*, București, 1962, 334-344; Nicolae Manolescu, *„Poarta"*, CNT, 1963, 14; Mihail Petroveanu, *Nicolae Velea*, „Scânteia tineretului", 1963, 4 324; Nicolae Manolescu, *Natură, univers moral, modalități*, CNT, 1963, 27; *Scriitorul și realitatea* (interviu cu Nicolae Velea), RMB, 1963, 5 882; Damian, *Direcții, 180-198*; Mihail Petroveanu, *„Opt povestiri"*, VR, 1964, 6; Georgescu, *Păreri, 340-345*; Simion, *Orientări, 288-289*; Mircea Anghelescu, *Nicolae Velea*, LCF, 1966, 7; Ardeleanu, *Însemnări, 187-193*; Oprea, *Mișcarea, 151-169*; Alexandru Piru, *Un prozator umorist*, LCF, 1968, 16; Nicolae Manolescu, *„Zbor jos"*, CNT, 1968, 16; Ion Bălu, *Proza lui Nicolae Velea*, VR, 1968, 10; Paul Georgescu, *„Zbor jos"*, RMB, 1968, 7 403; Cristea, *Interpretări, 100-102*; Dimisianu, *Prozatori, 88-93*; Regman, *Cronicari, 141-149*; Ardeleanu, *„A urî"*, *105-112*; Stănescu, *Cronici, 210-218*; Cornel Regman, *Selecție din selecție*, București, 1972, *317-325*; Vlad, *Povestirea, 110-111*; Constantin, *Prozatori - critici, 105-108*; Ciobanu, *Critica, 144-149*; Ardeleanu, *Opinii, 72-76*; Ciobanu, *Incursiuni, 166-170*; Cristea, *Domeniul, 244-248*; Regman, *Colocvial, 72-74*; Titel, *Pasiunea, 115-117*; Dimisianu, *Nouă prozatori, 172-186*; Regman, *Explorări, 309-325*; Simion, *Scriitori*, I (1978), *647-661*; Cornel Ungureanu, *Înainte și după apariția șarpelui*, TR, 1979, 30; Gh. Catană, *Nicolae Velea*, ARG, 1979, 12; Fănuș Neagu, *Cartea cu prieteni*, București, 1979, *81-83*; Adrian Păunescu, *Sub semnul întrebării*, București, 1979, *578-585*; Valentin F. Mihăescu, *„Întâlnire târzie"*, LCF, 1981, 16; Ioan Holban, *În satul lui Paremie*, CRC, 1981, 27; Marcea, *Concordanțe, 297-300*; Leonte, *Prozatori*, I, *161-166*, II, *101-106*; Ungureanu, *Proza rom.*, I, *452-466*; Lucian Raicu, *Ideea de scriitor*, RL, 1986, 15; Holban, *Profiluri, 97-100*; Valentin F. Mihăescu, *Omul și opera*, LCF, 1988, 6; Alexandru Vlad, *Manierismul neputinței*, APF, 1990, 3-4; Doina Tudorovici, *O genială intuire a morții*, CNT, 1993, 32-33; Mihai Bărbulescu, *Moartea în troian*, CNT, 1993, 34; Simion, *Mercuție, 297-298*; Negoițescu, *Scriitori contemporani, 457-459*; Petraș, *Lit. rom., 151-153*; Micu, *Scurtă ist.*, III, *174-179*; Ion Bălu, *Un analist al psihologiilor elementare*, APF, 1998, 1-2; Corina Ciocârlie, *Vârstele ființei*, APF, 1998, 1-2; Ion Bălu, *Nicolae Velea romancier*, APF, 1998, 4; Alex. Ștefănescu, *Nicolae Velea*, RL, 1998, 18; Ilie Constantin, *Lecturi împreună*, București, 1998, *172-174*; Ștefan Bănulescu, *Elegii la sfârșit de secol*, București, 1999, *53-67*; *Dicț. esențial, 876-878*; Dimisianu, *Lumea, 562-568*; Micu, *Ist. lit., 519-522*; Manolescu, *Lista*, II, *238-241*; Popa, *Ist. lit.*, II, *745-749*; Alex. Ștefănescu, *Nicolae Velea*, RL, 2002, 41; *Dicț. scriit. rom.*, IV, *724-726*; Negrici, *Lit. rom., 205-207*; Gabriel Dimisianu, *Amintiri și portrete literare*, București, 2003, *135-147*; *Dicț. analitic*, IV, *650-653*.

N. Br.

VELEA, Stan (29.V.1933, Poiana Mare, j. Dolj - 30.VI.2007, București), polonist, comparatist și traducător. Este fiul Elenei

(n. Jienescu) și al lui Marin Velea, țărani. A urmat școala primară în comuna natală (1940-1944), Liceul „Independența" la Calafat (1944-1952) și Facultatea de Filologie a Universității din București, secția slavistică, specialitatea limba și literatura polonă (1952-1957). Și-a susținut doctoratul în 1968 cu o teză despre Władisław Reymont. După licență e cercetător la Institutul de Istorie Literară și Folclor al Academiei Române (Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu"), unde rămâne până la pensie. Debutează în 1958 cu un studiu în revista „Romanoslavica", iar prima carte, monografia *Reymont*, îi apare în 1966. A colaborat cu studii, cronici, recenzii la „Gazeta literară", „Luceafărul", „România literară", „Cronica", „Revista de istorie și teorie literară" (din al cărei comitet de redacție a făcut parte din 1991), „Studii de literatură universală" ș.a. Între scriitorii polonezi din care a tradus se numără Henryk Sienkiewicz, Bolesław Prus, Władisław Reymont, Jarosław Iwaszkiewicz, Sławomir Mrożek ș.a. Pentru îndelungata sa activitate dedicată promovării literaturii polone în străinătate a fost răsplătit cu importante distincții culturale și de stat ale Poloniei: Ordinul Meritul Cultural (1970), insigna Amicus Poloniae (1985), Crucea de Cavaler a Ordinului Meritul Polonez (1997) ș.a. Academia Română i-a decernat în 1995 Premiul „Titu Maiorescu" pentru volumul al III-lea din *Istoria literaturii polone*.

Format ca student la școala lui I.C. Chițimia, **V.** s-a impus ca unul din poloniștii noștri de seamă, aducând o contribuție importantă la cunoașterea valorilor acestei literaturi atât prin traduceri, cât și prin studii de sinteză, monografii și exegeze comparatiste privind literaturile română și polonă. În prima secțiune, monografia *Reymont* supune unei analize atente scrierile clasicului polonez, în corelație cu problematica social-umană și curentele estetice ale epocii, insistând asupra tetralogiei *Țăranii* și relevând filonul ei predominant realist. A doua secțiune este consacrată analizei comparatiste cu literatura română. Se demonstrează că opinia potrivit căreia Liviu Rebreanu și Pavel Dan au fost influențați de Reymont este gratuită. Studiul relațiilor între cele două literaturi constituie substanța volumului *Paralelisme și retrospective literare* (1974), în care sunt puse față în față romantismul românesc și cel polon, receptarea unor prozatori români în Polonia (Ion Creangă, Mateiu I. Caragiale, G. Călinescu, Zaharia Stancu, Eugen Barbu ș.a.) și a unor scriitori polonezi în România, precum și circulația unor motive. Tot în perspectivă comparatistă se înscrie excursul *Interferențe literare româno-polone* (1989), construit pe două dimensiuni: imaginea globală a răspândirii literaturii române în spațiul polon și viziunea caleidoscopică asupra circulației literaturii polone în țara noastră prin creatorii ei reprezentativi. Scopul fundamental al lui **V.** a fost de a elabora o istorie a literaturii polone din perspectiva unui exeget român, analizele și studiile anterioare, incluse în volumele *Scriitori polonezi* (1972) și *Ipostaze europene ale romanului contemporan. Romanul polonez* (1984), constituind etape pregătitoare. Construit din medalioane ale unor individualități care au marcat momente majore în evoluția acestei literaturi, demersul analitic din *Istoria literaturii polone* (I-III, 1986-1995) este precedat, în cazul fiecărei epoci, de prezentarea fundalului social-istoric și cultural. Având o documentare temeinică, lucrarea începe cu Renașterea, continuă cu barocul, cu secolul Luminilor și se încheie cu romantismul, volumul următor circumscrie realismul critic, naturalismul, mișcarea Tânăra Polonie și perioada interbelică, ultimul fiind consacrat în întregime contemporaneității. **V.** nu se hazardează în judecăți apodictice, ci se rezumă la formulări constatative, pornind de la ideea că numai judecata timpului poate să-și spună cuvântul în decantarea orientărilor estetice și în statornicirea valorilor într-o ierarhie. Monografia *Adam Mickiewicz. Vârstele romanticului patriot* (1995) are ca punct de plecare capitolul omonim din primul volum al *Istoriei...*, amplificat printr-o reconstituire biografică mai bogată și prin aprofundarea demersului interpretativ. Meritul esențial este de a-l situa pe poetul național al Poloniei în contextul romantismului european și de a-l racorda la valorile acestui curent literar. Între istorie literară și comparatism se plasează monografia *Sienkiewicz* (1998), și ea dezvoltată din capitolul existent în *Istoria literaturii polone*. Prezentarea aportului la dezvoltarea romanului istoric universal este completată de studiul răspândirii prozei lui Sienkiewicz și de rolul ei în spațiul literaturii române. Se lămuresc și unele divergențe de opinii cu privire la eventualele influențe asupra unor scriitori români. Familiarizat cu metodologia studiilor de literatură comparată, **V.** și-a extins preocupările în domeniu, investigând și aria contribuțiilor românești la cunoașterea literaturii universale și a filiațiilor dintre aceasta și literatura română. În *Universaliști și comparatiști români contemporani* (1996) sunt configurate „profiluri" reprezentative: G. Călinescu, Tudor Vianu, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Dan Grigorescu, Alexandru Balaci, Romul Munteanu, Edgar Papu, Al. Dima, I.C. Chițimia, G. Mihăilă ș.a. *Plămada cărților* (1997), volum alcătuit din articole și studii de teorie, critică, istorie literară și comparatism, își propune să sugereze câmpul din care se adună informațiile „plămădite" în infrastructura unor opusuri. În perimetrul acelorași discipline interferente care au dominat activitatea lui **V.** intră lucrarea *Literatura polonă în România. Receptarea unei mari literaturi* (2001), care înregistrează cronologic traducerile din literatura polonă în limba română, precum și ecourile lor, fiind însă mai mult decât o bibliografie comentată critic.

SCRIERI: *Reymont*, București, 1966; *Scriitori polonezi*, București, 1972; *Paralelisme și retrospective literare*, București, 1974; *Ipostaze europene ale romanului contemporan. Romanul polonez*, București, 1984; *Istoria literaturii polone*, București, I-III, 1986-1995; *Interferențe literare româno-polone*, București, 1989; *Adam Mickiewicz. Vârstele romanticului patriot*, București, 1995; *Universaliști și comparatiști români contemporani*, București, 1996; *Plămada cărților*, București, 1997; *Sienkiewicz*, București, 1998. *Literatura polonă în România. Receptarea unei mari literaturi*, București, 2001. **Traduceri:** Igor Newerly, *Băiatul din Stepele Salice*, București, 1962 (în colaborare cu Al. Ștefănescu-Medeleni); Władisław Reymont, *Fiu de nobili*, pref. trad., București, 1967, *Comedianta. Frământări*, pref. trad., București, 1984, *Vampirul*, pref. trad., București, 1995; Jarosław Iwaszkiewicz, *Dumbrava de mesteacăn*, în *Maica Ioana a îngerilor*, I, București, 1971, [*Proză*], în *Îndrăgostiții din Marona*, București, 1972; Bolesław Prus, *Anielka*, pref. trad., București,

1973, *Avanpostul*, pref. trad., București, 1992; Henryk Sienkiewicz, *Prin foc și sabie*, I-II, postfața trad., București, 1973, *Pan Wołodyjowski*, pref. trad., București, 1974, *Potopul*, I-III, pref. trad., București, 1977, *Hania*, București, 1986, *Paznicul farului*, îngr. și pref. trad., București, 1987 (în colaborare cu Teodor Holban), *Familia Połaniecki*, pref. trad., București, 1987, *Pe câmp de glorie*, pref. trad., București, 1992, *Prin pustiu și junglă*, pref. trad., București, 1992, *Quo vadis*, pref. trad., București, 1993; Sławomir Mrożek, *Teatru*, pref. trad., București, 1986, *Dragoste în Crimeea*, București, 1998, *Croitorul și alte piese*, pref. trad., Iași, 2002; Zygmunt Krasiński, *Regele Władysław Herman*, București, 1994; Stefan Żeromski, *Fascinația păcatului*, pref. trad., București, 1998; Czesław Miłosz, *Valea Issei*, pref. Marius Lazurca, postfața trad., București, 2000 (în colaborare cu Olga Zaicik); Wiesław Myśliwski, *Orizont*, București, 2000.

Repere bibliografice: Ion Tiba, *„Reymont"*, IL, 1966, 10; Cornelia Ștefănescu, *Monografia „Reymont"*, VR, 1967, 2; Ion Tiba, *„Scriitori polonezi"*, „Helikon" (Budapesta), 1972, 3-4; Olga Zaicik, *„Scriitori polonezi"*, CREL, 1974, 4; Ion Tiba, *„Paralelisme și retrospective literare"*, CRC, 1975, 3; Constantin Geambașu, *„Paralelisme și retrospective literare"*, „Synthesis", 1976; Danuta Bienkowska, *Ein rumänischer Buch über den polnischen Gegenwartsroman*, „Polen" (Varșovia), 1985, 2; Nicolae Mareș, *Romanul polonez*, RL, 1985, 12; I. C. Chițimia, *Romanul polonez contemporan*, CREL, 1985, 3; Kazimierz Jurczak, *„Ipostaze europene ale romanului contemporan. Romanul polonez"*, CREL, 1986, 2; Marian Vasile, *Romanul polonez contemporan*, R, 1986, 9; Nicolae Mareș, *Un prețios compendiu de literatură polonă*, RL, 1986, 44; Danuta Bienkowska, *L'Histoire de la littérature polonaise par un historien de la littérature roumaine*, „La Pologne" (Varșovia), 1986, 4; Maria Vârcioroveanu, *„Istoria literaturii polone"*, AUB, științe sociale, t. XXXII, 1986; Mihai Mitu, *„Ipostaze europene ale romanului contemporan. Romanul polonez"*, „Synthesis", 1986; Rodica Florea, *O sinteză revelatoare*, T, 1987, 3; Cornelia Ștefănescu, *Diversificare necesară*, RL, 1987, 25; Kazimierz Jurczak, *O privire sintetică asupra literaturii polone*, RITL, 1987, 3-4; Rodica Florea, *„Istoria literaturii polone"*, „Synthesis", 1987; Nicolae Mareș, *Panorama polskiej powiesci*, „Literatura na świecie" (Varșovia), 1989, 1; Mihaela Dorobanțu, *Consonanțe europene româno-polone*, JL, 1990, 13; I. C. Chițimia, *„Istoria literaturii polone"*, „Synthesis", 1992; Alex. Ștefănescu, *Lucrare vastă dusă la bun sfârșit*, RL, 1995, 35; Teodor Vârgolici, *Avem o istorie a literaturii polone*, ALA, 1995, 279; Mihai Mitu, *Finis coronat opus?*, JL, 1995, 37-40; Cornelia Ștefănescu, *Cartea unei vieți*, JL, 1995, 37-40; Teodor Vârgolici, *Universalism și comparatism literar*, ALA, 1996, 307; Teodor Vârgolici, *Retrospective literare*, ALA, 1997, 379; Constantin Cubleșan, *„Universaliști și comparatiști români contemporani"*, ST, 1997, 2-3; Marian Vasile, *„Adam Mickiewicz. Vârstele romanticului patriot"*, RITL, 1997, 3-4; Constantin Cubleșan, *„Plămada cărților"*, ST, 1998, 6; Teodor Vârgolici, *„Literatura polonă în România"*, ALA, 2001, 594; Marian Barbu, *Trăind printre cărți*, I, Petroșani, 2001, *307-312*, II, Petroșani, 2002, *472-474*; Constantin Geambașu, *„Literatura polonă în România. Receptarea unei mari literaturi"*, JL, 2002, 1-4; *Dicț. scriit. rom.*, IV, *726-728*; Constantin Geambașu, *O recepcji i nie tyeko*, „Decada literacka" (Cracovia), 2003, 7-8; Firan, *Profiluri*, II, *324-326*. *T. V.*

VELESCU, Cristian (13.VII.1952, Timișoara), prozator, poet și eseist. Este fiul Barbarei (n. Iancu) și al lui Nicolae Velescu, comerciant. Urmează Liceul de Artă din Timișoara (1967-1971) și Institutul de Arte Plastice „Nicolae Grigorescu" din București (1973-1977). O specializare postuniversitară (1986) la același institut precedă susținerea doctoratului în istoria artei (1992). Obține în 2001 și licența la Facultatea de Teologie Ortodoxă a Universității din București. Muzeograf la Muzeul Național de Artă din București (1977-1990, 1997-1998), cercetător la Institutul de Istoria Artei „George Oprescu" al Academiei Române (1990-1997), ulterior intră în învățământul superior (conferențiar în 1998 și din 2000 profesor), la Facultatea de Arte a Universității de Vest din Timișoara. Colaborează la „Convorbiri literare", „Revista muzeelor", „Vatra", „Arta" ș.a. A debutat editorial cu volumul de proză scurtă *Călătorii neobișnuite*, apărut în 1981. A mai semnat Cristian Robert Velescu.

Prima carte a lui **V.** cuprinde nouă texte, în care prozatorul își fixează formula narativă: fantasticul impregnat de simboluri și recursul la procedeele realismului, între acestea descrierea detaliului și efectele de atmosferă pentru susținerea credibilului. Dintre povestiri, *Neobișnuita călătorie a unui om însemnat*, *Portretul tinerei fete* și *Zile din viața unui „virtuoz"* interesează îndeosebi prin relaționarea simbolurilor în configurarea unui protagonist care anticipează personajul central din romanul *În căutarea miresei pierdute* (1995), în vreme ce *După-amiază dansantă* sau *La capătâiul copilei bolnave* sunt exerciții de realizare a atmosferei. Provenind din redimensionarea epicii desfășurate în *Zile din viața unui „virtuoz"*, microromanul *Strania pățanie a unui virtuoz* (1984) relatează aventura unui modest corepetitor la filarmonică: odată cu mutarea în casa unei bătrâne ciudate, acesta face experiența unui succes răsunător, dar pasager, care însă îi schimbă orizontul existenței, consumată într-un București fantastic, datorită comprimării spectaculoase a timpului, în maniera nuvelei *La țigănci* de Mircea Eliade. Placheta *Poeme* (1989) este un experiment exercitat asupra ideii de text: autorul conservă specificul narativ al discursului în paralel cu încercarea de dizolvare a caracterului denotativ al comunicării. Imaginile converg în conturarea personajului Mozart (compozitorul), lăsând impresia unui film mental, în care sunt incluse fragmente de pastel. Performanța prozatorului o constituie romanul *În căutarea miresei pierdute*, comparabil în parte cu *Maestrul și Margareta* de Mihail Bulgakov. **V.** cultivă și aici absurdul oniric, ficțiunea realizând relativizarea aspectelor antinomice, pentru a dovedi precaritatea convenției realului. Realitatea pare traversată continuu de o mișcare destinată să proiecteze o punte între contrarii. Se creează un senzațional absurd, care în ultimă instanță aduce destrămarea iluziei prin transformarea elementelor ficțiunii (personaje, evenimente, obiecte etc.) în opusul lor. Protagonistul-narator are o existență ce adună simboluri cu valoare alegorică, privind, dincolo de umorul imediat, dramatismul condiției umane. Un bărbat care își amintește că este căsătorit și are șapte copii poposește într-o seară în fosta casă a părinților săi, ce va fi reconstituită cu ajutorul unei vecine, Sibi (posibil avatar al sibilei), și a doi cerșetori. Fie bătrână și urâtă, fie tânără și frumoasă, fie mireasă, fie moartă, aceasta reflectă ipostazele „aproapelui" iubit: amantă, soră, fiică, mamă etc. Chiar mama protagonistului ilustrează același proteism: este bătrână sau tânără, bună sau rea, frumoasă sau urâtă, cârnățăreasă, farmacistă,

cântăreață etc. Obsesie mai veche a autorului, motivul „viața este vis" se răstoarnă și el în „visul este viața", favorizând valențele alegorice ale narațiunii. Secvențele dau impresia unei curgeri cinematografice a faptelor, ca într-un film de factură onirică. Orizontul preocupărilor lui **V.** e completat, prin orientarea tematică și organizarea ideilor, de interpretările asupra operei și gândirii lui Constantin Brâncuși, întreprinse constant după 1989. *Brâncuși inițiatul* (1994) este o analiză a creației sculptorului din perspectiva lecturilor acestuia, iar *Brâncuși alchimist* (1996) încearcă o reconstituire a templului din Indore, India, printr-o interpretare alchimică, justificată de prietenia lui Brâncuși cu Marcel Duchamp, un cunoscător al doctrinei alchimice. Altă carte, *Concepte ale poeticii lui Constantin Brâncuși* (1999), aduce încă o contribuție, pornind de la mărturiile orale și scrise pe care sculptorul le-a lăsat.

SCRIERI: *Călătorii neobișnuite*, Timișoara, 1981; *Strania pățanie a unui virtuoz*, București, 1984; *Poeme*, București, 1989; *Brâncuși inițiatul*, București, 1994; *În căutarea miresei pierdute*, București, 1995; *Brâncuși alchimist*, București, 1996; *Concepte ale poeticii lui Constantin Brâncuși*, București, 1999; *Formă și semnificație în arta românească modernă – exemplul lui Brâncuși*, București, 2002.

Repere bibliografice: Eugen Dorcescu, *„Călătorii neobișnuite"*, O, 1981, 41; Nicolae Țirioi, *Un virtuoz al povestirii*, O, 1984, 35; Mircea Constantinescu, *Virtuțile fantasticului*, RL, 1984, 52; Anton Cosma, *„Strania pățanie a unui virtuoz"*, VTRA, 1985, 12; Olimpia Berca, *„Poeme"*, O, 1989, 25. *M. In.*

VELICAN, Sabin (pseudonim al lui Sabin Popescu-Lupu; 4.II.1909, Celei, j. Gorj – 25.II.1999, Târgu Jiu), prozator și poet. Absolvent în 1928 al Școlii Normale din Târgu Jiu, **V.** profesează ca învățător la Mereni, județul Lăpușna. Scurt timp (1929–1930) editează pe cont propriu bilunarul „Opinia Chișinăului". Ia parte la al doilea război mondial ca reporter. Între 1944 și 1948 este director la o școală generală din Târgu Jiu. A debutat în 1927 la revista bucureșteană „Tinerimea română" cu eseul *Valoarea simbolică a luptei de la Călugăreni*, iar editorial în 1938 cu romanul *Pământ viu*, premiat de Uniunea Intelectuală Română. Colaborează la „Curentul", „Cuvânt moldovenesc", „Raza", „Curierul", „Școala basarabeană", „Viața Basarabiei", „Gorjanul", „România literară", „Basarabia" (unde susține câteva rubrici), „Basarabia literară" ș.a. Acuzat de activitate publicistică antisovietică, în 1952 este condamnat la cinci ani de închisoare. După executarea detenției în penitenciarele din Craiova, Gherla și Caransebeș, se angajează zilier, apoi învățător în comunele Tismana, Bălești, Bărbătești și în Târgu Jiu. În 1962 se pensionează.

Acțiunea din romanul *Pământ viu* se desfășoară într-un sat basarabean, unde după 1918 protagonistul, Stiopa Capmare, țăran sărac, încearcă să obțină avere și prestigiu în comunitate. Lupta pentru pământ, în varianta realist-rebreniană, însoțită de erotism și mai ales de patologie psihologică, este abordată fără nuanțe substanțiale de originalitate. De altfel, **V.** a fost văzut ca un „exponent al naturalismului zolist potențat cu simbolistica «romantică» a vânturilor, crivățului și apelor dezlănțuite" (Mihai Cimpoi). Singurele scene care fac diferența se referă la retrospectivele despre participarea lui Stiopa Capmare la luptele primului război mondial și la năvălirile „moscalilor" prin satele românești de dincolo de Prut. În prozele *Savan*, *Greșeala lui Dumnezeu* și *Insula fericirii*, ce compun în 1943 volumul *Frumoasele*, autorul se cantonează în registrul tradiționalismului romantic, părăsind latura ideologică. Spațiul rămâne aceeași provincie săracă a Basarabiei, unde credințe și superstiții ancestrale schimbă cursul vieții personajelor, oameni simpli, însă pătimași în sentimente și la băutură. Roman al dragostei materne, *Drumul Sevastopolului* (1943) se înscrie în linia beletristicii de propagandă. Se constată din nou predispoziția scriitorului de a se cantona în locuri comune, de această dată într-o tradiție a sfârșitului de secol XIX, patriotică, mistic-eroică, compasivă. După 1989, când revine la literatură după aproape jumătate de secol, **V.** publică *Încântare* (1994) și *Răzvrătitul* (1995), alcătuind ciclul romanesc *Marea călătorie*, romanul istoric *Docan* (I–II, 1995–1997) și *Robii destinului* (1998), basmele adunate în *Împărăția luminii* (1994) și placheta *Poezii* (1997), dar nu depășește stadiul vechilor preocupări, reușind doar să atragă din nou atenția prin efortul de a însufleți prin scrisul său viața culturală a unei zone de provincie.

SCRIERI: *Pământ viu*, București, 1938; *Drumul Sevastopolului*, Chișinău, 1943; *Frumoasele*, Chișinău, 1943; *Rusalin, viteazul munților*, Târgu Jiu, 1945; *Împărăția luminii*, Târgu Jiu, 1994; *Marea călătorie*, vol I: *Încântare*, Târgu Jiu, 1994, vol. II: *Răzvrătitul*, Târgu Jiu, 1995; *Docan*, I–II, Târgu Jiu, 1995–1997; *Greșeala lui Dumnezeu*, pref. Ion Mocioi, Târgu Jiu, 1997; *Poezii*, Târgu Jiu, 1997; *Robii destinului*, Târgu Jiu, 1998.

Repere bibliografice: Dan Petrașincu, *Printre autori și volume*, RML, 1939, 6; Mihai Curicheru, *„Pământ viu"*, „Școala basarabeană", 1939, 7–8; Teodor Iordache, *„Pământ viu"*, CL, 1941, 11–12; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *843*, *Ist. lit.* (1982), *938*; Traian Chelariu, *„Frumoasele"*, UVR, 1943, 32; Doru Al. Șerban, *Primul roman postdecembrist scris de un gorjean*, „Almanahul «Gorjeanul»", 1991; Sava Pânzaru, *Un scriitor, un destin: Sabin Velican*, LA, 1994, 29; Constantin Banța, *„Încântare"*, „Gorjeanul", 1994, 1 392; Olivia Diaconescu, *Sabin Velican, învățătorul și gazetarul*, „Gorjeanul", 1994, 1 400; Ion Tarbac, *Istoria presei gorjene*, Târgu Jiu, 1994, *228–232*; Ion Brădiceanu, *Eveniment editorial: „Împărăția luminii"*, „Gorjeanul", 1995, 1 555; Ion Popescu, *„Docan" – un roman de excepție*, „Gorjeanul", 1996, 1 796; Ion Tarbac, *„Greșeala lui Dumnezeu" – nuvele despre puritatea și tandrețea feminină*, „Ager", 1997, 62; Ion Tarbac, *Cel mai valoros și longeviv scriitor gorjean, nonagenarul Sabin Velican, debutează ca poet*, „Ager", 1997, 63; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, *101–102*; Alexandru Burlacu, *Literatura română din Basarabia. Anii '20–'30*, Chișinău, 2002, *184*; Firan, *Profiluri*, II, *327*. *C. M. B.*

VELISAR TEODOREANU, Ștefana (17.X.1897, Remiremont, Franța – 30.V.1995, București), prozatoare, poetă și traducătoare. Este fiica Mariei (n. Mazurier), de origine franceză, și a lui Ștefan Lupașcu, jurist și diplomat. Învață, cu dese întreruperi, la școala particulară a Mariei Delavrancea, sora tatălui ei și soția lui Barbu Delavrancea, apoi, până în 1916, la Școala Centrală de Fete din București, aflată tot sub direcția acesteia. În 1918, la Iași, prin intermediul fiicelor lui Delavrancea, îl cunoaște pe Ionel Teodoreanu, cu care se căsătorește în 1920. A început să publice târziu, în 1929, la „Bilete de papagal", mici poeme și schițe, semnate Ștefana Velisar. Sub același

pseudonim debutează și editorial cu romanul *Calendar vechi*, în 1939 (Premiul Societății Intelectualilor Români). A mai colaborat la „Adevărul literar și artistic", „Universul literar", „Acțiunea", „Revista Fundațiilor Regale", „Familia" ș.a. A fost o traducătoare neobosită din literatura rusă (F.M. Dostoievski, Maxim Gorki, Lev Tolstoi, I.S. Turgheniev ș.a.).

Calendar vechi, căruia Vladimir Streinu îi reproșa „lipsa de ficțiune epică" și „naivitatea cam artificială a faptelor consemnate", este un roman analitic, având ca temă centrală adolescența și nașterea primilor fiori de iubire. Caracterizată de un lirism exagerat, scrierea încearcă să recreeze și un tip de univers patriarhal rupt complet de lumea reală și de istorie. Folosind ficțiunea jurnalului, distanța dintre lumi sporește și prin decalajul între timpul acțiunii, în intenție o cronică a anilor 1913 și 1914 într-o Moldovă idilizată, feeric-convențională, impregnată de poezie, și momentul publicării. Erotismul incipient, plin de candoare al unor personaje creionate din tușe delicate, este surprins prin înregistrarea schimbărilor aproape imperceptibile ce se petrec în sufletul acestora odată cu trecerea de la copilărie la adolescență. Cu următorul roman, *Viața cea de toate zilele* (1940; Premiul Academiei Române), atenția scriitoarei se va îndrepta spre viața de familie în provincie. Spațiul în care se petrece acțiunea pare atemporal, iar firul epic evoluează lent, adeseori chiar stagnând. Singurătatea, traiul retras, melancolia, reveria, regretele, iluziile pierdute, sentimentul inutilității vieții sunt piesele unui mozaic sufletesc ce marchează destinul protagonistei, Elisabeta Scutaru. Sondarea existenței casnice, a intimității căminului – însingurarea provocată de îndepărtarea de soț și de maturizarea copiilor – implică și o întoarcere către sine, o autoanaliză; sacrificiul, renunțarea la propria persoană și la împlinire sunt puse în balanță cu echilibrul familial, în favoarea acestuia. În reacțiile personajelor primează intensitatea sentimentelor, mai cu seamă a iubirii, trăirile sufletești în general. Micile drame consumate în lumea provincială constituie substanța acestei proze; Elisabeta, Nora, Maia, caractere abia conturate, sunt tipuri emblematice pentru genul de proză practicat de **V.T.** Schițele cuprinse în volumul *Cloșca cu pui* (1941), publicate întâi în „Bilete de papagal", cultivă în special pitorescul, intrând de-a dreptul în categoria etnograficului, și portretistica, element stilistic ce va reapărea în cărțile următoare, prozatoarea captând atenția cititorului în principal printr-un anumit tip de memorialistică. Deși uneori literaturizează excesiv, mediul și atmosfera epocii, figurile literare și culturale ale vremii sunt prezentate adesea în posturi interesante, în medalioane ce reînvie, cu vioiciune și prospețime, o lume aparte. Reprezentativ pentru **V.T.** este romanul *Acasă* (1947), construcție mult mai riguroasă în ce privește epicul și modul de realizare a personajelor. Interesul merge tot spre lumea copilăriei, vădind încă o dată influența lui Ionel Teodoreanu. Trecerea la adolescență este urmărită în cele mai mici amănunte, iar subiectul observației este Pia, o copilă în vârstă de doisprezece ani, care începe să perceapă și să înțeleagă universul domestic, casa ca spațiu protector fiind recurent în proza autoarei. Analiza psihologică operează prin

prisma schimbărilor sufletești traversate de Pia ca urmare a destrămării ambianței copilăriei și a familiei. Copilul încearcă să descifreze sensurile profunde ale vieții și semnificația relațiilor dintre oameni. „Picnelandii" (Pia și verii ei, Nonel și Andi) descoperă lumea prin intermediul jocului și al interpretărilor metaforice ale realității, miraculosul, magicul făcând parte din viața lor cotidiană. Așteptarea cometei Halley, lumea de basm de la moșia Câmpurile, vacanța ca expresie a libertății totale, curiozitatea stârnită de legende și superstiții, focul ireal de la Poiana Sărată jalonează evoluția spre maturitate și, implicit, accesul în lumea adulților. Importanța amintirii, a conservării micilor experiențe și senzații dă un caracter particular narațiunii, care atinge pe alocuri un dramatism spectaculos, așa cum se întâmplă în descrierea unei furtuni ce pare un „sfârșit de lume". Visul, halucinația datorată bolii (Pia și verii ei se îmbolnăvesc de anghină diftrică), oglinda ca simbol al deformării, dar și al autodescoperirii și al investigării propriului eu sunt exploatate cu finețe de autoare spre a-și portretiza personajele și metamorfoza lor. Nu numai capacitatea de a creiona psihologic structura intimă a copilului în momentul inițierii în viață prin intermediul prietenilor, al școlii, al lumii adulților e caracteristică la **V.T.**, ci și posibilitatea de a folosi valențele pe care le oferă evocarea, îmbinând

realismul cu acea încărcătură lirică plină de nostalgie, nelipsită din opera sa. Darul de a însufeți spațiul ficțiunii cu o serie de chipuri secundare, ce au rolul de a da veridicitate ambianței casnice în care se petrece acțiunea - pitorescul Gello, servitorul Nae Petrescu, Matei, tatăl Piei, mătușa Tilda (Tan' Tilda) -, se va regăsi în următor roman, *Ursitul* (1970). Scriere ce oscilează între ficțiune și memorialistică, cartea prezintă un interes deosebit datorită amintirilor din viața literară interbelică, familia Delavrancea, Ionel Teodoreanu, G. Ibrăileanu, Tudor Arghezi, Mihail Sadoveanu fiind personaje vii, ce populează o narațiune învăluită de discreție și respirând prospețime, mai mult proză autobiografică de atmosferă, cu subtitluri ce evocă romanele englezești ale secolului al XVIII-lea, rezumative și explicative. *Ursitul* acoperă o perioadă ce începe cu imaginea Iașului în Ajunul Crăciunului 1918 și continuă cu schița lumii interbelice. Aerul de autenticitate (dat și de utilizarea multor regionalisme), atmosfera, contactele intelectuale, entuziasmul, portretele, totul se află în armonie. Sinceritatea trăirii, stilul poetic grefat pe „importanța amintirii" participă la așezarea lui Ionel Teodoreanu, Tudor Arghezi, Mateiu I. Caragiale sau a lui Sadoveanu (Conu' Mihai) într-o lumină inedită. „Ursitul" - Ionel Teodoreanu - „vorbea ca și cum ar fi avut șaizeci de ani și un trecut furtunos, plin de experiențe amoroase... nimic să-i umple viața și sufletul, că este trist și neînchipuit de singur, da, da, singur sufletește". Prozatoarea va încerca să surprindă și unele trăsături ale operei acestuia, cum ar fi metaforele predilecte și legătura lor cu „realitatea"; poemele *Începutul*, *Ursitul* și *Poveste*, inserate în corpul romanului, par în egală măsură a fi ale autoarei sau inedite ale lui Ionel Teodoreanu. Arta rememorării, amănuntele ce dau substanță tabloului de epocă, dar și unei frumoase povești de dragoste transformă romanul într-un inedit document, prin care se recuperează chipurile unor nume de prim rang ale vieții culturale românești.

SCRIERI: *Calendar vechi*, București, [1939]; *Viața cea de toate zilele*, București, [1940]; ed. pref. Aurel Martin, București, 1969; *Cloșca cu pui*, București, [1941]; *Acasă*, București, [1947]; ed. pref. George Gibescu, București, 1972; *Ursitul*, București, 1970; *Căminul*, București, 1971; *Poveste cu „ocei"*, cu ilustrații de Marcela Cordescu, București, 1975; *Șoapte întru asfințit*, București, 1981. **Traduceri:** Feodor Knorre, *Mama*, București, 1952 (în colaborare cu Ioana Irimescu); S.P. Podiacev, *Scrisoarea*, București, 1952 (în colaborare cu Irina Andreescu), *Nuvele și povestiri*, I-II, București, 1957 (în colaborare cu Sergiu Dan și Irina Andreescu); A. S. Serafimovici, *Opere alese*, București, 1952 (în colaborare cu Ada Steinberg); *Basme populare rusești*, București, 1953 (în colaborare cu Xenia Stroe); Petro Kozlaniuk, *Povestirea lui Ivan Clion*, București, 1954 (în colaborare cu Nina Olaru); A. Malinina, *Marina și drumul vieții ei*, București, 1954 (în colaborare cu M. Todicescu); A. Morozov, *Oameni în junglă*, București, 1954 (în colaborare cu Domnica Curtoglu); I.A. Goncearov, *Oblomov*, București, 1955 (în colaborare cu Tatiana Berindei); ed. I-II, pref. Mihai Novicov, București, 1964, *Luna mai la Petersburg*, București, 1963 (în colaborare cu Maria Roth), *Opere*, VIII, București, 1967 (în colaborare cu Iuri Ionescu); D.N. Mamin-Sibiriak, *Povești și povestiri*, București, 1955 (în colaborare cu Maria Roth), *Emelia vânătorul*, București, 1963 (în colaborare cu Maria Roth); L.N. Tolstoi, *Hagi-Murad*, București, 1955 (în colaborare cu Mihai Calmâcu), *Opere*, vol. VIII-IX: *Ana Karenina*, București, 1957 (în colaborare cu Mihail Sevastos și Ion Popovici); ed. (*Anna Karenina*), I-II, București, 1959; ed. I-II, București, 1964 (în colaborare cu Mihail Sevastos și Rostislav Donici); ed. I-IV, București, 1972, *Opere*, vol. XIII: *Învierea*, București, 1959 (în colaborare cu Ludmila Vidrașcu); ed. (*Învierea*), București, 1960; ed. 4, București, 1971; *Sonata Kreutzer și alte povestiri*, pref. Ion Vasile Șerban, București, 1971 (în colaborare cu Cezar Petrescu, Mihail Calmâcu și S. Recevski); ed. București, 2001 (în colaborare cu Al. A. Philippide și Cezar Petrescu); I.S. Turgheniev, *Părinți și copii*, în *Opere*, III, București, 1955 (în colaborare cu Magda Roșca), *Nuvele și povestiri*, în *Opere*, V, București, 1956 (în colaborare cu Dumitru B. Dumitru și S. Sanielevici), *Prima iubire. Fum*, București, 1971 (în colaborare cu Mihail Cosma și Mihai Sevastos); I.A. Bunin, *Domnul de la San Francisco*, pref. Tatiana Nicolescu, București, 1956 (în colaborare cu Lidia Bimbulov); Maxim Gorki, *Un caz excepțional*, București, 1956 (în colaborare cu Ada Steinberg); F.M. Dostoievski, *Crimă și pedeapsă*, postfață B. Riurikov, București, 1957 (în colaborare cu Isabella Dumbravă); ed. I-II, pref. Mihai Novicov, București, 1962; *Basme populare armene*, îngr. A. Hanalanian, București, 1958 (în colaborare cu Șirag Cașcanian); V.M. Garșin, *Patru zile*, București, 1962 (în colaborare cu Xenia Stroe); Leonid Andreev, *Nuvele și povestiri*, pref. Tamara Gane, București, 1963 (în colaborare cu Isabella Dumbravă); Și-Nai-an, *Pe malul apei*, București, 1963 (în colaborare cu Andrei Bantaș); Galina Nikolaeva, *Povestiri*, București, 1965 (în colaborare cu Mihai Cardaș); Rómulo Gallegos, *Canaima*, București, 1966 (în colaborare cu Constantin Duhăneanu); M. Korșunov, *Când îngheață ploile*, București, 1966 (în colaborare cu Nicolae Iliescu); V. P. Axionov, *La jumătatea drumului spre lună*, București, 1967 (în colaborare cu Radu Albala și Eleonora Mircea); Sigrid Undset, *Kristin Lavransdatter*, I-III, pref. Aurel Martin, București, 1967 (în colaborare cu Alexandru Budișteanu).

Repere bibliografice: C. Fântâneru, *„Calendar vechi"*, UVR, 1939, 14; Dan Petrașincu, *Printre autori și volume de „Luna cărții"*, RML, 1939, 8; Streinu, *Pagini*, V, *218-220*; Vasile Damaschin, *De vorbă cu Ștefana Velisar Teodoreanu*, „Acțiunea", 1940, 30; Alice Botez, *„Viața cea de toate zilele"*, VRA, 1940, 578; Petru Comarnescu, *„Viața cea de toate zilele"*, RFR, 1941, 1; Al. A. Philippide, *„Acasă"*, „Semnalul", 1947, 1 555; Marilena Vulpe, *„Viața cea de toate zilele"*, „Albina", 1969, 48; Magda Ursache, *„Ursitul"*, CRC, 1970, 26; Nae Antonescu, *„Ursitul"*, TR, 1970, 37; Constantin Ciopraga, *„Căminul"*, CRC, 1971, 32; Eugenia Anton, *„Căminul"*, VR, 1971, 8; Alexandrescu, *Confesiuni, 320-328*; George Gibescu, *Ștefana Velisar Teodoreanu*, R, 1972, 4; Mihail Straje, *Interviu cu Ștefana Velisar Teodoreanu*, CRC, 1972, 36; Victor Atanasiu, *„Acasă"*, RL, 1972, 50; Constantin Mateescu, *Memorial de lectură*, București, 1972, *51-56*; Piru, *Varia*, I, *422-425*; Al. Andriescu, *Ștefana Velisar Teodoreanu*, CL, 1973, 11; Al. Ivasiuc, *Doamna Lily-Lily Teodoreanu, pseudonim de scriitoare Ștefana Velisar*, RL, 1974, 5; Boris Buzilă, *Mărturii în amurg*, Cluj-Napoca, 1974, *206-209*; Ana Blandiana, *Cu Ștefana Velisar Teodoreanu. În visul unei librării* (interviu), RL, 1977, 42; Grigore Ilisei, *80 de toamne*, CRC, 1977, 42; Grigore Ilisei, *Fericita durere*, CRC, 1979, 7; Grigore Ilisei, *Vraja evocării*, CRC, 1980, 11; Sânziana Pop, *„Un prieten pentru eternitate". De vorbă cu Ștefana Velisar Teodoreanu*, LCF, 1980, 44; Ileana Berlogea, *„Șoapte întru asfințit"*, RL, 1981, 4; Zaharia Sângeorzan, *„Șoapte întru asfințit"*, CRC, 1981, 50; Ileana Berlogea, *Ștefana Velisar Teodoreanu la 85 de ani*, CNT, 1982, 43; Profira Sadoveanu, *Ștefana Velisar Teodoreanu - 85 de ani*, RL, 1982, 43; Fănuș Băileșteanu, *Șoapte pentru șoapte*, ST, 1984, 3; Fănuș Neagu, *A doua carte cu prieteni*, București, 1985, *50-53*; Al. Raicu, *Ar fi împlinit 90 de ani* (interviu cu Ștefana Velisar Teodoreanu), LCF, 1987, 9; Grigore Ilisei, *Ceas aniversar. Ștefana Velisar Teodoreanu*, CL, 1987, 10; Zoe Dumitrescu-Bușulenga, *Floarea rară (Ștefana Velisar Teodoreanu la 90 de ani)*, RL, 1987, 42; *Ștefana*

Velisar Teodoreanu, RRI, IV, partea I, *410–421;* Constantin Ciopraga, *Elegiile Ștefanei Velisar Teodoreanu*, CRC, 1994, 29; Popa, *Ist. lit.*, II, *936; Dicț. scriit. rom.*, IV, *728–730.* *C. Dt.*

VELLESCU, Ștefan (26.XII.1838, Craiova – 2.X.1899, București), publicist, prozator și traducător. Fiu de avocat, **V.** nu terminase încă școala când, atras de teatru, fuge cu trupa craioveană a lui C. Mihăileanu. Aventura ia sfârșit destul de repede, fugarul fiind adus înapoi de familie și trimis la București, unde este încredințat unui pension. **V.** însă, cucerit de măiestria actoricească a lui Costache Caragiali sau a lui Matei Millo, recidivează. El reușește chiar să obțină câteva mici roluri, fiind angajat curând în ansamblul lui Millo. Peste patru ani se întoarce în orașul de baștină, de astă dată interpret în trupa lui Theodor Theodorini. După alt interludiu bucureștean, se angajează la teatrul din Iași, din această perioadă (1861–1865) datând însemnările cuprinse în caietele lui de memorii. Revenit la București, în trupa lui Constantin Dimitriade, creează personajul titular din piesa *Vornicul Bucioc* a lui V.A. Urechia. Obținând o bursă în capitala Franței, **V.**, ucenic la Conservator al lui Fr. Régnier, va fi impresionat de stilul clasic al societarilor Comediei Franceze. După trei ani, din nou în țară, reapare pe scenă, distingându-se prin maniera sobră, de austeritate clasică, a interpretării. În urma unui concurs este numit profesor la Catedra de declamație a Conservatorului bucureștean (1873). **V.** a fost un adept al realismului segregat de naturalism, pe care îl repudiază, și degajat de orice emfază și retorism (*Despre declamațiune*), totodată un profesor cu merite deosebite, prin clasa lui perindându-se o pleiadă de viitori mari actori, printre care Grigore Manolescu, C.I. Nottara, Mihail Mateescu, Iancu Brezeanu, Vasile Toneanu, Ioan I. Livescu. În stagiunea 1883–1884 i s-a încredințat direcția de scenă la Teatrul Național din București. Figurează printre membrii fondatori ai Ateneului Român. În 1871 deschide un institut particular, denumit mai întâi Institutul „Heliade", apoi Liceul „V. Alecsandri". Deși retras din teatru, în 1899 este numit subdirector al Teatrului Național, dar nu mult după deschiderea stagiunii contractează o pneumonie care îi este fatală.

V. a fost un publicist înzestrat, însă un scriitor incert. A scris cronici dramatice (în „Țara", „Timpul" ș.a.), uneori semnate cu pseudonime: Kent (la „Revista românească"), De la Craiova („Revista literară"), Eu („Românul"), a compus câteva piese, mai ales comedii, a elaborat studii și articole de istoria și teoria teatrului. Prin revistele și ziarele vremii („Satyrul", „Columna lui Traian", „Literatorul", „Revista literară", „Ateneul român", „Românul" ș.a.) a mai publicat schițe și nuvele, monologuri satirice, poezii și cronici literare. Timp de aproape un an (1885) a dirijat „Revista literară", în 1889 conduce „Revista românească", iar în 1893–1894 este proprietar și redactor al publicației „Albine și viespi". **V.** respinge critica arogantă, judecătorească, la fel ca și pe aceea pedantă. După el, critica este o artă. Inspirată de frumosul dintr-o operă, ea nu se mărginește să judece și să dea verdicte, ci devine, la rându-i, creatoare. Despre teatru, atât în „Albine și viespi" (*Teatru național*), cât și în „Literatorul" (*Despre declamațiune*), „Ateneul român" (*Despre teatru*) sau în conferințele de la Ateneu, **V.** are o concepție limpede și consecventă. Teatrul fiind antrenat într-un proces de decadență, regenerarea lui ar trebui să înceapă cu primenirea repertoriului. În locul dramaturgiei frivole, a piesei comerciale, de ieftin divertisment, el propune o dramaturgie realistă, subordonată unor scopuri morale și unor interese sociale. Arta fiind chemată să înfrumusețeze natura, iar nu să o denatureze, trebuie să se ferească „de a poetiza viciul", de a exploata fapte nesemnificative, născocite de o „imaginațiune bolnavă". Opțiunea este în favoarea scrierilor din patrimoniul clasicismului, a tragediei îndeosebi, considerată o culme a artei dramatice. În artă **V.** avea nostalgia clasicismului. Multe idei despre teatru se regăsesc în caietele intitulate *Memorii*, cele dintâi ale unui actor român, consemnate în intervalul dintre 1861 și 1865. Prețioase sub raport documentar, chiar dacă adesea furate de subiectivism, însemnările conțin interesante mărturii despre teatrul vremii, reflecții cu privire la meșteșugul actoricesc, precum și considerații despre rosturile morale și sociale ale artei pe care

Ștefan Vellescu în rolul titular din Vornicul Bucioc *de V.A. Urechia*

autorul o slujește. O înclinație pentru memorialistică e sesizabilă la **V.** În coloanele „Revistei literare" (1896–1899) el publică un lung ciclu de articole sub formă de scrisori adresate lui Th. M. Stoenescu, cu titlul *Pagini pentru istoria teatrului român*. E un fel de compendiu al mișcării teatrale românești, de la cele dintâi manifestări (incluzând și formele de teatru popular), urmărindu-se îndeosebi apariția și afirmarea ideii de teatru național. Expunerea, vădind un anume talent epistolar, trece treptat în pură factologie, comentariul, din ce în ce mai discret, fiind înviorat de unele digresiuni mai spirituale. În critică, **V.**, autor și al unei istorii a artei dramatice, lucrare de compilație (*O privire asupra istoriei generale a artei teatrale*, „Pelișul", 1887–1888), se străduiește să dea aserțiunilor sale un suport teoretic. Luând apărarea „poemei biblice" *Saul* de Al. Macedonski și Cincinat Pavelescu, aduce în discuție chestiunea libertății de invenție în raport cu canoanele clasice care, după credința sa, nu sunt imuabile. Cu toată ostilitatea teoretică față de localizări, **V.** a cochetat cu acest gen de scrieri. *Ludovic al XI-lea* de Casimir Delavigne devine în prelucrarea lui *Moartea lui Lăpușneanu*. A tradus piese ca *Onoarea casei* de Léon Battu și Maurice Devignes, *Supliciul unei femei* de Al. Dumas-fiul și E. de Girardin, *Lumea în care ți-e urât* de Edouard Pailleron, *Un amor fatal* de Marc Fournier; *Deputatul invalidat* e o imitație după Eugène Morand. În „Societatea pentru învățătura poporului român" (1871) publică prima scenă din *Mizantropul* de Molière. O „dramă națională" este *Radu Basarab sau Banul Olteniei*, jucată în 1874. *Prea târziu*, semnată împreună cu Duiliu Zamfirescu, dezvoltă tema clasică a conflictului dintre dragoste și datorie. Amuzantă, dar facilă, *Mincinosul sau O căsătorie la Grand Hotel* e o „comedie locală", adică localizată după Eugène Scribe. Hazul provine în bună parte din limbajul scâlciat, de altfel o specialitate a autorului, care exploatează același procedeu în sceneta *Blond sau brun*, de un comic absurd. Ceva din verva comediilor lui I. L. Caragiale se găsește aici. *O spaimă* este o comedie de salon, o farsă frivolă, în care doi soți își pun la încercare fidelitatea. În proză înclinația de moralist a lui **V.**, interesat de caractere, se dă de îndată în vileag. Titlurile, chiar, sunt elocvente: *Cămătarul (Un profil din trecut)*, *Profiluri*, *Tipuri de acum 20 de ani*. Sunt fiziologii (*Schițe din viața contimporană*) comprimate, surprinzând șarjat tipuri ale epocii, năravuri și patimi. Șarja nu este foarte intensă, dar incisivă și cu pregnanță. O siluetă grotescă, aceea a cămătarului evreu, e conturată cu oarecare finețe. Un „filosof", aspirant la deputație, ține un logos incoerent, inept, nu departe de caragialescul Marius Chicoș Rostogan. Maniera nu este analitică, ci mai mult pitorească și spectaculară. Schița *Bucureștenii la masă* ar fi un soi de cronică satirică, vădind un bun spirit de observație, dar umor mai puțin. Asemenea tipuri și schițe, croite într-o modalitate predominant gazetărească, mai apar, sub pseudonimul Iao-Tsen-ki, în „Satyrul". Pentru proză **V.** nu prea are condei. *Nicolae și Spirea din Florești*, compunere tezistă cu iz presămănătorist, contrapune, într-o tranșantă antinomie morală, satul orașului, propovăduind, ca sursă a fericirii, munca. *Moș Tudor*, cu o ușoară patină de vechime, narează un episod din timpul domniei lui Matei Basarab. O nuvelă istorică este și *Feciorul banului Udrea*, cu o intrigă romanțioasă și dulceagă. **V.** a mai scris poezii, unele în franțuzește, precum și fabule în versuri. Dar contribuția sa este legată în special de teatru.

SCRIERI: *Coconu Jenică*, București, 1867; *Teatrul și școala*, București, 1870; *Carmen Sylva. Meșterul Manole*, București, 1891.

Repere bibliografice: Sphinx [D.D. Racoviță], *„Prea târziu"* „România liberă", 1884, 1 965–1 967; Th. M. Stoenescu, *Ștefan Vellescu*, „Biblioteca familiei", 1892, 11; *Ștefan Vellescu*, „Revista literară", 1899, 27; I.L. Caragiale, *Despre teatru*, îngr. și pref. Simion Alterescu, București, 1957, *278–279*; Ioan I. Livescu, *Amintiri și scrieri despre teatru*, postfață Mihai Vasiliu, București, 1967, *13–15*; Anca Costa-Foru, *Ștefan Vellescu*, SCIA, teatru - muzică - cinematografie, 1957, 3–4; Massoff, *Teatr. rom.*, II, *54–55, 109–110, 203–204, 483–484*, III, *passim*; George Franga, *Memoriile actorului Ștefan Vellescu–manuscris original*, SCIA, teatru–muzică–cinematografie, 1966, 1; Brădățeanu, *Istoria*, I, *333–334*; Brădățeanu, *Comedia*, *153–154*; *Ist. teatr. Rom.*, II, *passim*; Florin Faifer, *Ștefan Vellescu sau Nostalgia clasicismului*, ALIL, t. XXIV, 1973; *Dict.lit. 1900, 898–899*; Firan, *Profiluri*, II, *328–329*. *F. F.*

VELO, Nicolae C. (1882, Mulóviște, azi în Republica Macedonia - 1924, București), poet și prozator. Începe să învețe carte în comuna natală, apoi trece la liceul românesc din Bitolia, adevărată pepinieră de scriitori și cărturari aromâni. Tot aici debutează în 1906 în paginile revistei „Lumina" cu poezia *Fântâna Vrearelei*. Redacția îl menționează și într-o listă a colaboratorilor tipărită în 1907, deși nu mai publicase altceva. Mai figurează în calendarul aromânesc „Grai bun", la „Frățil'ia" și „Lilicea Pindului". Urmează la București Școala Științelor de Stat, care pregătea personal diplomatic. De altfel, a ocupat posturi în consulatele României din Sofia (interpret), Rusciuc (cancelar, 1907–1916; consul), Odessa și Moscova (viceconsul, 1918–1919).

Sub titlul *Di-t bana armânului*, carte semnată Nicolae C. Velo Molovișteanu și dedicată tatălui său „ca semn de recunoștință și deosebită vrere", **V.** publică în 1903 o culegere de proze scurte, urmată în 1905 de *Cântițe junești*, un fel de „cântece de vitejie" care l-au făcut faimos printre aromâni. Aici și-a strâns cele mai importante balade, care se aflau deja pe buzele oricărui aromân trecut prin școală, multe recitate cu diferite ocazii. Dintre acestea, cea mai cunoscută este *Șana și ardirea-a Gramostil'ei*, evocare a marelui centru aromânesc aflat în masivul muntos Gramos din Grecia. Clădită pe ideea că onoarea primează în orice împrejurare și în fața oricăror interese, balada deplânge distrugerea așezării de bandele musulmane ale lui Ali Pașa către sfârșitul secolului al XVIII-lea, după ce năruiseră și înfloritoarea cetate culturală a Moscopolei, cântată și ea de **V.** într-o altă baladă (cu două sute de versuri). Dedicată „trubadurului nostru național Constantin Belimace", *Șana...* excelează nu atât prin suflul ciocnirii celor două tabere vrăjmașe, cât prin tensiunea confruntării între simțul onoarei și dragostea de viață: tânăra Șana se sinucide ca să evite rușinea sclaviei în haremul păgânilor, iar tatăl ei, celnicul Hagi Steriu, împreună cu oamenii săi, nu ezită și nu se întreabă ce șanse de izbândă au împotrivindu-se lui Ali Pașa, tiran ce dispunea de

o adevărată armată. Baladele, „cântări de vitejie, povestiri care preamăresc faptele eroice ale neamului român din Macedonia" (George Coșbuc), sunt scrise fluent, chiar frumos, într-o sinteză a graiurilor aromâne pe care poetul le-a cunoscut bine și pe care știe să le facă expresive în literatura sa epico-lirică. Dar la un moment dat, **V.**, îmbătat de succes, ajunge să producă versuri în serie, ca un manufacturier.

SCRIERI: *Di-t bana armânului*, pref. Nuși Tulliu, București, 1903; *Cântițe junești*, pref. George Coșbuc, București, 1905; [*Poezii*], în *Antologie aromânească*, îngr. Tache Papahagi, București, 1922, *317–329*, în *Antologie lirică aromână*, îngr. și pref. Hristu Cândroveanu, București, 1975, *193–201*, în UVPA, *227–235*; *Shana shi ardirea-a Gramostil'ei*, îngr. Tiberius Cunia, New York, 1991; ed. (*Șana și arderea-a Gramostilei*), pref. Hristu Cândroveau, Constanța, 1991.

Repere bibliografice: Șerban Cioculescu, *O nouă „Antologie lirică aromână"*, RL, 1975, 42; Scarlat, *Ist. poeziei*, II, *201*; Cândroveanu, *Aromânii*, *80–82*. *Hr. C.*

VENTURA, Grigore (1840, Galați - 9.VII.1909, București), gazetar, critic și autor dramatic. Dintr-o familie înstărită, fiul Sultanei și al lui Constantin Ventura își face studiile universitare în Germania, luându-și licența în drept la Berlin. Întors în țară în 1871, este ales deputat de Galați în Camerele conservatoare. Era un om cu oarecare ciudățenii, personaj distinct în boema bucureșteană a vremii. Ar fi putut să aibă o viață fără griji, întrucât moștenise o avere însemnată. Dar averea o va irosi curând. **V.**, care scosese la Galați un ziar în limba franceză, odată strămutat la București, unde profesează avocatura, se consacră cu toată convingerea jurnalisticii. Scrie la gazete redactate în franțuzește, între care „L'Orient" (devenită „L'Indépendance roumaine", unde e director politic girant), și la alte publicații, cum sunt „Românul", „Epoca", „Adevărul", „Timpul", „Națiunea", „Conservatorul", „Universul". Cu aptitudini muzicale, era și profesor la Conservatorul de Muzică și Artă Dramatică. Acest boier extravagant, generos și risipitor sfârșește aproape sărac. Din căsătoria cu actrița Lea Ventura (Fanchette Vermont), sora pictorului Nicolae Vermont și a traducătorului B.V. Vermont, a avut o fiică, Maria Ventura, care va face o strălucită carieră actoricească, devenind societară a Comediei Franceze.

Ca jurnalist, **V.** e un temperament eminamente polemic. Tonul articolelor sale este categoric, dur, adeseori brutal. Sub pseudonimele Dunăreanul și Un gălățean ori numai sub inițialele numelui, el desfășoară vreme îndelungată o tenace campanie antidinastică. Intervențiile lui sunt inserate fie în periodice ca „Epoca" și „Adevărul" (din ale căror redacții a făcut parte), fie în broșuri precum *Cestiunea dinastică în România* (1888), cu o versiune în franceză (*La Question dynastique en Roumanie*), și, reunind o serie de articole din „Adevărul", în *La Fin d'une monarchie* (1890). Cu o intransigență spectaculoasă, **V.** denunță corupția partidelor politice, condițiile mizere din armată, erorile justiției, exploatarea țărănimii. El își propune să dezmintă ideea propășirii (economice, culturale etc.) sub domnia regelui Carol I, la adresa căruia alcătuiește adevărate diatribe, cu vervă și cruzime de pamfletar. Admirator al lui

Caricatură de N. Petrescu-Găină

C.A. Rosetti, deplânge declinul și pervertirea idealurilor pașoptiste și sancționează ceea ce el, la fel ca alții, numește jalnica parodiere a instituțiilor politice apusene. Un cronicar monden, preocupat de vânători și baluri, se înfățișează însă **V.** în „L'Indépendance roumaine". Tonul, surprinzător, e mult mai ponderat, aproape reverențios, raporturile cu Palatul părând acum a fi din cele mai armonioase. Redacta din când în când și o bine informată cronică externă. Stilul său gazetăresc e ațâțat, nervos, de regulă tranșant și caustic. Sub pseudonimul Arutnev (anagrama numelui său), **V.** face o judicioasă, pătrunzătoare critică dramatică. Era cunoscut ca un spirit maliții și slobod în expresii, dar în cronici întreprinde o analiză atentă, mai detașată, de obicei în limitele urbanității. În epocă a fost un critic de autoritate. S-a pronunțat și despre *Năpasta* lui I. L. Caragiale, recunoscându-i virtuțile literare, dar socotind-o neverosimilă mai ales sub raport psihologic. Susținea și o cronică muzicală, dovedind pricepere și gust. Era, de altfel, un pianist cu manifestări concertistice la Ateneul

Român și un compozitor ale cărui melodii s-au bucurat de popularitate. A compus și muzică de scenă, între altele pentru *Fântâna Blanduziei* de V. Alecsandri. O istorie a muzicii, pe care o preda și la Conservatorul din București, este o traducere din germană (Franz Brendel, *Istoria muzicei în Italia, Germania și Franța de la începutul creștinismului până în zilele noastre*, 1900). În conferința *Despre originea muzicei naționale*, muzica noastră populară e dedusă din cea orientală. **V.** a scris și versuri, în românește (în „Revista contimporană") și în franceză („Revista orientală", „L'Indépendance roumaine"). Poliglot, traduce din germană, franceză, italiană piese ca *Sappho* de Franz Grillparzer (împreună cu Vasile Leonescu), *Cinstea țărănească* de Giovanni Verga, *Alexandra* de Richard Voss, *Greva* de Ludwig Fulda ș.a. Minate de un strident convenționalism, cu o compoziție dezlânată, piesele sale, în care se practică o conversație așa-numită de salon, sunt produse livrești (nu tocmai străine de repertoriul franțuzesc), cu un limbaj prețios și afectat, vădind o mare slăbiciune pentru paradoxuri și butade. De năravul digresiunii, al divagației nu scapă nici una din comediile de moravuri ale lui **V.** Intenția critică, uneori satirică, este evidentă în aceste scrieri care iau în discuție, nu o dată otios, aspecte ale vieții sociale și familiale, moravurile politice ale vremii, chestiunea națională. Dar rezolvarea artistică e de multe ori facilă, de duioasă melodramă. Așa sunt *Cămătarul* („Literatorul", 1881), adaptare după Émile Augier - cu varianta mai veche *O căsătorie în lumea mare* (1871) -, *Copila din flori* („Revista literară", 1885), *Prejudecăți* („Revista idealistă", 1905), unde autorul ia apărarea unor victime ale prejudecăților obștești, incriminând pe un ton retoric societatea. A scris și piese istorice. Inspirată din trecutul Franței, *Marcela* evocă masacrul din noaptea Sfântului Bartolomeu. *Traian și Andrada* (1893), alcătuită în colaborare cu Vasile Leonescu, e, în fond, o melodramă deghizată, pe un pretext furnizat de istoria și de legendele luptelor dintre daci și romani. *Peste Dunăre* (1879) - cu o acțiune bizară și incoerentă - se desfășoară pe fundalul războiului din 1877, ca și *Curcanii* (1878), piesa cea mai reușită a lui **V.** Compusă sub impresia directă a bătăliei, în parte chiar pe front, drama surprinde starea de spirit a momentului, reușind să sugereze întrucâtva febrilitatea încleștării, eroismul firesc al jertfei; a avut un mare succes, și încă unul de durată, meritul ei nefiind însă în primul rând literar. La opera dramatică a lui **V.**, Arutnev ar fi putut să formuleze câteva obiecții esențiale.

SCRIERI: *O căsătorie în lumea mare*, București, 1871; *Cestiunea dinastică în România*, București, 1888; *La Fin d'une monarchie*, București, 1890; *Teatru*, București, 1893; *Traian și Andrada* (în colaborare cu Vasile Leonescu), București, 1893; *Curcanii*, Galați, 1878; ed. București, 1908; *Copila din flori*, București, 1908. **Traduceri:** Franz Brendel, *Istoria muzicei în Italia, Germania și Franța de la începutul creștinismului până în zilele noastre*, București, 1900.

Repere bibliografice: Laerțiu [Al. Lăzărescu], *„O căsătorie în lumea mare"*, „Românul", 1872, 6, 9 februarie; Ascanio [D.C. Ollănescu-Ascanio], *„Curcanii"*, „România liberă", 1878, 244; Fr.D.[Frédéric Damé], *„Curcanii"*, „Românul", 1878, 13, 14 martie; Frédéric Damé, *„Peste Dunăre"*, „Românul", 1880, 27 februarie; Frédéric Damé, *„Cămătarul"*, „Românul", 1881, 3 decembrie; Ascanio [D.C. Ollănescu-Ascanio], *„Copila din flori"*, „Voința națională", 1884, 85, 88, 93; Sphinx [D.D. Racoviță] *„Copila din flori"*, „România liberă", 1884, 2 186; Tel. [D.Teleor], *„Marcela"*, LUP, 1889, 957; Ion Gorun, *„Traian și Andrada"*, U, 1899, 345; Ion C. Bacalbașa, *„Prejudecăți"*, „Revista idealistă", 1904, 10; Al. Davila, *Anecdote*, RP, 1923, 1 626; B. Brănișteanu, *Grigore Ventura*, DMN, 1935, 1 025; I. Massoff, *Istoria Teatrului Național din București. 1877–1937*, București, 1937, *133–138*; Cosco, *Bunica*, *237–239*; G. Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *530*, *Ist. lit.* (1982), *549*; Grigore Tăușan, *Aspecte literare. Filosofi-scriitori*, București, 1943, *133–138*; Ioan I. Livescu, *Amintiri și scrieri despre teatru*, postfață Mihai Vasiliu, București, 1967, *59–61*; Brădățeanu, *Comedia*, *148–149*; *Ist. teatr. Rom.*, II, *464–465*, *passim*; Ionuț Niculescu, *Grigore Ventura*, TTR, 1975, 5; [*Comentarii despre spectacolul cu piesa „Curcanii" de Grigore Ventura*], TTR, 1977, 5; Brădățeanu, *Istoria*, II, *28–30*; *Dicț. lit.1900*, *899–900*; Modola, *Dramaturgia*, *329–330*. *F. F.*

VERBICEANU, Zoe (18.IX.1893, București - 30.XII.1975, Calafat), autoare dramatică și traducătoare. Este fiica Elisabetei (n. Drăgulescu) și a lui Nicolae Verbiceanu, ofițer. Urmașă a unei familii de vechi boieri olteni scăpătați, face clasele primare la București, trece la Școala Centrală din Craiova și din nou la București, la „Sf. Sava", unde încheie ciclul secundar la fără frecvență. Licențiată în română și franceză a Facultății de Litere și Filosofie a Universității bucureștene, predă aceste discipline în învățământul liceal și la Academia Comercială din Capitală. A încercat să obțină un doctorat la Paris, dar din cauza sănătății șubrede s-a văzut nevoită să renunțe. Din 1954 se stabilește la Calafat. Debutează cu satire încă din primele clase de liceu, imitându-i pe Grigore Alexandrescu și pe Mihai Eminescu, iar prima carte, comedia *Rikki-Tikki-Tavi*, îi apare în 1921. A colaborat cu versuri, cronici teatrale și cinematografice, articole feministe sau referitoare la situația școlii, cu traduceri din François Villon și Selma Lagerlöf la „Licăriri" (Galați), „Viața românească", „Adevărul literar și artistic" „Tribuna Sibiului", „Sfarmă-Piatră", „Gândirea", „Înălțarea" (Sibiu), „Ziarul nostru", „Zorile" ș.a.

Apreciată de Liviu Rebreanu ca fiind „cea dintâi noutate adevărată" din stagiunea 1923–1924 a Teatrului Național din București, aflat sub directoratul lui Valjan, comedia „modernă" *Rikki-Tikki-Tavi* a fost însă întâmpinată cu severitate de critică. Mai concesiv, cronicarul dramatic avizat care era Rebreanu îi găsise unele calități în pitoresc, dar mai ales în conturarea personajului principal, înfățișat „cu o gingășie sălbatecă, în care parcă vibrează ceva din mangusta lui Kipling" (o nuvelă a scriitorului englez fusese, de altfel, sursa de inspirație a piesei), iar Perpessicius o aprecia și el pentru nota originală. Autoarea și-a tradus piesa în limba franceză, dar fără a o tipări. Netipărite și nereprezentate au rămas și dramele *Logodnica lui Don Juan*, compusă în 1920 (revăzută și amplificată în 1960), și *Anacronicii*, scrisă în 1921. **V.** colaborează și cu Societatea Română de Radiodifuziune, pregătind în 1931 piesa *Da capo al fine*. Revine în 1939 cu *Pălăria cu clopoței* (trei acte și un prolog în versuri), comedie de succes, ce s-a jucat cu casa închisă, dar scoasă de pe afiș de o cabală a actorilor. Preocupată de rolul educativ al teatrului, publică în 1944

volumul *Teatru școlar*, cuprinzând scenete și piese scurte (*Din vremea cronicarilor, Haiducii, Grigore Alexandrescu, Capra cu trei iezi, Doina*). Un an mai târziu scrie comedia *Nastratin Hogea* (trei acte în versuri populare), mai mult o povestire dialogată lipsită de orice valoare dramatică, deschizând stagiunea 1946–1947 a Naționalului bucureștean; premiera e un eșec. Bună cunoscătoare a literaturii franceze, în 1953 **V.** dedică poetului François Villon scenariul în cinci acte *Balada soartei*, ce reconstituie episoade din viața faimosului poet medieval. Textul, urmat de drama în proză *Suprema iertare* (alcătuită în 1958, cu un prolog și un epilog în versuri), a rămas în manuscris. Vivacitatea imaginativă a scriitoarei se vădește și în *Casa cu minuni*, roman de o profundă sensibilitate în rememorarea copilăriei, apărut parțial în „Viața românească" în 1930–1931. Traducerile din literatura universală constituie altă componentă a preocupărilor lui **V.** În stagiunea 1931–1932 a Teatrului Național bucureștean i se pune în scenă o versiune după *Comedia încurcăturilor* de Shakespeare. S-au păstrat în manuscris transpuneri din Selma Lagerlöf, Iulia Hasdeu, Goethe, ca și tălmăcirea unei serii de cincisprezece basme din folclorul universal. Notabile sunt anecdotele din ciclul *De-ale lui Nastratin* (1974): **V.** a prelucrat liber, bizuindu-se pe „tenacitatea memoriei", aproape două sute din cele peste cinci sute de anecdote despre renumitul hoge, consultate în anii 1944–1946 în colecția scriitorului polonez Albert Wesselski. Valoarea inițiativei rezidă nu numai în selecție și în identificarea prototipului printre numeroasele variante în circulație, ci și în limbajul adecvat, accesibil și atrăgător al repovestirii. **V.** realizează și o tălmăcire a *Baladelor* lui Villon (1940), căreia i se adaugă monografia *Viața și opera lui François Villon* (netipărită), cuprinzând un studiu (din care au apărut fragmente în „Adevărul literar și artistic"), precum și traducerea integrală a operei poetice.

SCRIERI: *Rikki-Tikki-Tavi*, București, 1921; *Teatru școlar*, București, [1944]; *De-ale lui Nastratin*, Craiova, 1974; ed. și pref. Victor Olaru, Craiova, 1995. **Traduceri:** François Villon, *Baladele lui....*, introd. trad., București, 1940.

Repere bibliografice: Romicus [Romulus Seișanu], *„Rikki-Tikki-Tavi"*, U, 1923, 245; Dim. Șerban, *„Rikki-Tikki-Tavi"*, ALA, 1923, 147; Rebreanu, *Opere*, XIV, *168–169*; Aderca, *Contribuții*, I, *49*; Șerban Cioculescu, *Baladele lui François Villon*, VAA, 1941, 38; Octav Șuluțiu, *Baladele lui François Villon*, G, 1941, 3–4; Ștefan Baciu, *„Nastratin Hogea"*, „Libertatea", 1946, 627; Lascăr Sebastian, *„Nastratin Hogea"*, „Gazeta familiei", 1946, 2; Alexandru Olaru, *Câteva date despre scriitoarea Zoe Verbiceanu*, în *Contribuții filologice*, I, Craiova, 1972, *221–226*; Firan, *Macedonski–Arghezi*, *442–443*; Alexandru Olaru, *Zoe Verbiceanu. Memento*, R, 1976, 1; Massoff, *Teatr. rom.*, VIII, *370–371*; Lovinescu, *Sburătorul*, IV, *34, passim*; *Dicț. scriit. rom.*, IV, *730–731*; Firan, *Profiluri*, II, *330–331*. *A. Gț.*

VERDEȘ, Ovidiu (13.IV.1963, București), prozator și critic literar. Este fiul Floricăi Verdeș (n.Verdeș) și al lui Constantin-Andrei Verdeș, medici. Urmează la București Liceul „Zoia Kosmodemianskaia" și Facultatea de Limba și Literatura Română, secția română – engleză (1981–1985). Până în 1989 e profesor în comuna Brețcu, județul Covasna, apoi la Sfântu Gheorghe. Un scurt stagiu la Editura Academiei Române (1989–1991) precedă cariera universitară la Catedra de teoria literaturii a Facultății de Litere bucureștene. Obține doctoratul în 2002 cu teza *Metafora: teorii și interpretări contemporane*. Debutează la „Luceafărul" în 1990 cu poeme adnotate de Cristian Popescu, iar editorial în 2000 cu romanul *Muzici și faze* (Premiul Uniunii Scriitorilor și Premiul ASPRO). E prezent cu eseuri critice și cronici la „Contrapunct", „România literară", „Viața românească", „Dilema" și „Cuvântul".

Muzici și faze este un roman al adolescenței plasat spre finalul anilor '70 ai secolului trecut și rezultă din multe suprapuneri, interferențe și coincidențe cu biografia lui **V.**, care avea, în momentul acțiunii romanești, vârsta și statutul personajului ales să preia sarcina naratorului. Tinuț este elev în clasa a IX-a, îi place muzica rock, îi place Hari, colega sa, și trăiește toate „fazele" vieții de liceu în atmosfera specifică epocii, dar și ale acestei vârste în general. Autorul are inspirația de a nu trece prin grila reflexiv-critică a adultului nici elementele contextuale ale universului adolescentin configurat epic (PTAP: „pregătirea tineretului pentru apărarea patriei", „acțiunile" pionierești etc.), nici imaginarul existențial al protagonistului. Timpul exterior furnizează mai mult elemente cu funcție scenografică, lăsând culoar timpului interior, al primei juneți, cu toate accelerările, expectativele și elanurile sale. Cu un limbaj constituit, până în pragul excesivității, din argotisme liceale (și nu numai), **V.** își identifică personajele și concomitent își portretizează cititorul-țintă.

SCRIERI: *Muzici și faze*, București, 2000.

Repere bibliografice: Mihai Iovănel, *Faze și doar atât*, ALA, 2001, 595; Vasile, *Proza*, *327–329*; Răzvan Voncu, *Romanul unei generații*, „Cronica română", 2002, 2 873; Daniel Cristea-Enache, *Ani de liceu*, ALA, 2003, 658. *A.G.*

VEREA, Adrian (pseudonim al lui Adolf Wechsler; 27.XI.1876, Botoșani – 7.V.1944, București), poet și autor dramatic. Este nepot al poetului Twi Herș Gutman. După absolvirea școlii primare intră la Gimnaziul „Alexandru cel Bun" din Iași, unde este coleg cu Mihai Codreanu, și paralel frecventează Școala de Belle-Arte. Admirator al lui C. Dobrogeanu-Gherea, s-a atașat mișcării socialiste și, drept urmare, este eliminat din liceu. Își încheie studiile secundare la Liceul „Mihai Viteazul" din București (1897). Având vocație de pictor, îl secondează pe Nicolae Vermont la zugrăvirea unor biserici. Se înscrie la Facultatea de Medicină din București, pe care o va absolvi în 1902. Își ia doctoratul în 1905, un al doilea doctorat obținându-l în 1909, la Paris, unde se specializează în otorinolaringologie. Cu un an înainte întemeiase împreună cu alți medici, la București, Societatea de Otorinolaringologie. Concomitent cu medicina – a fost și medic al Teatrului Național și al Operei din București –, a practicat ziaristica și a scris literatură. Debutează cu versuri în 1895 la săptămânalul „Lumea nouă literară și științifică"; Mihai Codreanu și Moni Ghelerter își amintesc că începuse să scrie poezii aproape de copil. Publică articole pe subiecte diverse, mai cu seamă cronici dramatice, în „Curentul

nou", „Gazeta evreească", „Lumea nouă", „Lupta", „Cronicarul", „Lumea israelită", „Facla", „Adevărul literar și artistic", „Puntea de fildeș", „Mișcarea", „Rampa", „Vremea", „Propilee literare", „Noua revistă română", „Adevărul ilustrat", „Adam" ș.a. În 1910, în „Facla" îi apar fragmente din poemul dramatic în versuri *„Să nu-ți faci idoli!..."* (dedicat actriței Elvira Popescu), editat în 1914 și pus în scenă în 1920 de Compania Excelsior (cu Elvira Popescu, Ion Manolescu și Geoge Storin), mai târziu și ecranizat. Alt poem, tragicomic, tot în versuri, *Apollonius din Tyane*, s-a reprezentat și tipărit în 1932. În anul următor i-a apărut piesa *Delfinii din Vaikiki*, purtând supratitlul *Teatru de cetit*. Sub pseudonimul I. Pârvu (Ciuin) compune în 1915 o continuare a dramei *Manasse* de Ronetti-Roman, intitulată *După moartea lui Manasse*. A scos și un volum de poezii, *Iașii. Icoanele. Visătorii* (1917), ilustrat cu desene proprii, inspirate după monografia *Orașul Iași* a lui N.A. Bogdan. Mai figurează ca ilustrator la cartea lui Alexandru Nora *Fâșii din viața noastră* (1903) - alături de Nicolae Vermont - și, cu schițe și desene, la propria lucrare de educație sanitară și medicină populară, *Din suferințele copiilor noștri* (1922). E. Lovinescu îl menționează între 1925 și 1929, chiar până prin 1934, ca prezență relativ consecventă la ședințele Sburătorului, citind - uneori în aprobarea asistenței („succes de ilaritate, umor") - din textele sale dramatice.

În volumul *Iașii. Icoanele. Visătorii*, de sursă autobiografică, **V.** adună „stihurile publicate răzleț în urmă cu douăzeci de ani". Primul ciclu din cele patru care structurează sumarul, *Iașii*, evocă peisaje, monumente și locuri din capitala Moldovei și din împrejurimi (Copoul, Mitropolia, Cetățuia, Socola, Galata, grădinile Perjoaia și Trei Sarmale, cimitirul, Tătărașii, „bătrânul Arc distrus"), și mai ales liceul, colegii de școală, elanurile, iluziile adolescentine. Starea sufletească ce se degajă din versuri e duioșia, iar expresia poetică amintește de Mihai Eminescu, George Coșbuc și Al. Vlahuță, uneori și de G. Topîrceanu. Cât despre teatru, o autentică realizare a lui **V.**, pe nedrept ignorată, este drama *După moartea lui Manasse*, care preia din piesa lui Ronetti-Roman personajele principale, cu excepția celui titular. În locul lui este imaginat altul, care vădește o mentalitate etnico-religioasă diametral opusă. Este vorba despre Tănase Frunză, un antisemit scelerat. La zece ani de la căsătoria cu Lelia, Matei Frunză e pe punctul de a ajunge ministru. Vărul său, Tănase Frunză, membru al guvernului, se opune însă din răsputeri includerii în cabinet a soțului unei evreice. Condiția pentru a-l accepta drept coleg e despărțirea de cea pe care acesta continuă să o iubească. Conflictul se acutizează până la limitele verosimilului. Văzând că amândoi se mențin pe poziții, Lelia ia hotărârea de a se jerfi pentru cariera soțului, dar fără a reuși să-l convingă că e sinceră. Umilită, ea se înapoiază la părinți, care nu înțeleg totuși de ce fiica lor renunță la avantajele situației sociale ce se prefigurează. Între Lelia și Matei urmează discuții cu implicații de cazuistică psihologică frizând patologicul. În final, prin intervenția unei rude, Lelia își părăsește soțul, iar Matei acceptă să fie desemnat ministru. Mai puțin convingătoare, deși au văzut luminile rampei, sunt poemele dramatice *„Să nu-ți faci idoli!..."* și *Apollonius din Tyane*, vetuste chiar la apariție și prin subiect, și prin maniera teatrului în versuri. Protagonistul celei de-a doua piese este un ascet intransigent și un misogin feroce, care clamează împotriva desfrânatei dansatoare Chimena ca Ioan Botezătorul împotriva Herodiadei, dar îi cade victimă. Cuprins de remușcări, indignat, Apollonius blestemă lumea decăzută și, drept urmare, cetățenii Alexandriei încep subit să moară. Îngroziți, cei rămași în viață încearcă și prin implorări, și prin violență să-l determine să ridice afurisenia. Făcătorul de minuni rezistă, însă în cele din urmă se lasă înduplecat de Chimena, care îi declară public iubire, apoi dansează frenetic, înnebunind mulțimea. Totuși, Apollonius o lasă pe Chimena să plece cu ultimul ei iubit. „Farsă în veșmânt antic", *Apollonius din Tyane*, pusă în scenă la Teatrul Național din București de Paul Gusty, a fost interpretată de Ion Manolescu, Marietta Anca, I. Pop-Marțian, Ion Fintești eanu, N. Bălțăteanu, Maria Ventura ș.a. Ultima piesă a lui **V.**, comedia *Delfinii din Vaikiki*, a cărei acțiune se petrece în Honolulu, se caracterizează printr-o culoare locală de-a dreptul orgiastică; „delfinii" sunt vilegiaturiști din întreaga lume, dar și localnici de toate rasele, care se coc toată ziua la soare. Conținutul situațiilor e însă de domeniul erotomaniei și al patologicului. Dacă se face abstracție de exotism, interesul comediei rămâne mai mult medical decât literar. Între cele vreo douăzeci de piese pe care le-ar fi avut gata, **V.** menționează într-un interviu comediile *Duduia din Frunzeni* și *Răpirea doamnei Malac*, alături de dramele *Yoshivara*, *Disciplina* și *Delir* (un fragment fusese tipărit în 1925 în „Puntea de fildeș"). Din păcate, toate aceste texte dramatice anunțate cu panaș, dar și alte manuscrise au dispărut în bombardamentul aviatic din 7 mai 1944, eveniment tragic căruia și **V.** avea să-i cadă victimă.

SCRIERI: *„Să nu-ți faci idoli!..."*, București, [1914]; *După moartea lui Manasse. O urmare la drama „Manasse" a lui Ronetti-Roman*, București, 1915; *Iașii. Icoanele. Visătorii*, cu desenele autorului, București, 1917; *Apollonius din Tyane*, București, [1932]; *Teatru de cetit*, vol. I: *Delfinii din Vaikiki*, București, 1933.

Repere bibliografice: S. G. Tăutu, *„Iașii. Icoanele. Visătorii"*, „Gazeta Bucureștilor", 1918, 385; I. B. [I. Brucăr], *„Iașii. Icoanele. Visătorii"*, „Lumea evree", 1919, 5; Emil D. Fagure, *„Să nu-ți faci idoli!..."*, ADV, 1920, 11 046; Carol Drimer, *Studii critice*, III, Iași, 1928, *105-132*; V. Timuș, *„Apollonius din Tyane"*, RP, 1932, 4 273; E. Lovinescu, *Memorii*, II, Craiova, 1932, *248-249*; Podoleanu, *60 scriitori*, II, *353-356*; Eugen Herovanu, *Orașul amintirilor*, București, îngr. și introd. Ion Ardeleanu, 1975, *204*; R. Marent, *Scriitorul doctor Adrian Verea*, „Era nouă", 1946, *477*; Ion Manolescu, *Amintiri*, București, 1962, *178*; *Encycl. jud.*, XIV, *420, 428*; Corneliu Ionescu, *Un medic scriitor aproape necunoscut*, „Viața medicală", 1989, 1; Bejenaru, *Dicț. botoșănenilor, 267*; Lovinescu, *Sburătorul*, II-III, *passim*; *Adrian Verea*, DRI, V, *311-313*. *D. Mc.*

VEREJANU, Renata (pseudonim al Renatei Tcaci; 22.X.1949, Verejeni-Soroca), poetă. Este fiica Anei (n. Cotruță) și a lui Gheorghe Tcaci, țărani. A urmat Facultatea de Ingineri-Economiști la Institutul Politehnic din Chișinău (1966-1971) și Institutul de Literatură „Maxim Gorki" din Moscova (1974-1980), cursuri fără frecvență. La Chișinău va fi colaborator

științific la Centrul Național de Studii Literare și Muzeografie „Mihail Kogălniceanu" (din 1982), redactor-șef la Teatrul „Ion Creangă" (din 1989). Fondatoare a cenaclului Grai Matern (1988), va iniția Agenția de Presă Micul Prinț (1991), revista „Micul prinț" (1992) și ziarul „Copiii Europei". A debutat la „Tinerimea Moldovei" în 1969, și editorial cu placheta *Până la dragoste*, apărută în 1979. Publică versuri și articole în „Femeia Moldovei", „Nistru", „Columna", „Literatura și arta".

V. scrie o lirică de factură erotică – *Până la dragoste, Ofrandă omeniei* (1989), *Steaua destinului* (1993), *Poeme* (1996) –, dragostea fiind înțeleasă ca o stare existențială totală, sursă de meditație etică sau de inspirație social-politică. Stilul este îndeobște confesiv sentimental, adesea retoric, dar versul trece nu o dată într-un registru „înversunat, fără edulcorări cantabile, cu fulgerări de imprecație" (Mihai Cimpoi). În 1997 a publicat un volum de publicistică intitulat *A trăi, a munci, a iubi.* I s-a decernat Premiul „Ostrovski" al URSS și Premiul Internațional „Maxim Gorki".

SCRIERI: *Până la dragoste,* pref. Emilian Bucov, Chișinău, 1979; *Ofrandă omeniei,* Chișinău, 1989; *Steaua destinului,* Chișinău, 1993; *Orașul de pe orbita ABC,* Chișinău, 1996; *Poeme,* Chișinău, 1996; *A trăi, a munci, a iubi,* Chișinău, 1997.

Repere bibliografice: Ion Ciocanu, *Cartea Renatei Verejanu,* LA, 1990, 3 mai; Dan Coste, *Și viața lor era ca viața noastră,* DEP, 1991, 1 mai; Dan Coste, *Lacrima neamului meu,* DEP, 1991, 12 mai; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia, 231–232; Femei din Moldova,* îngr. Iurie Colesnic, Chișinău, 2000, *299;* Popa, *Ist. lit.,* II, *1192.* *Vl. C.*

VERESS Zoltán (25.II.1936, Cluj), traducător. Frecventează cursul secundar în orașul natal, întrerupt între 1952 și 1954, în urma arestării și a condamnării sale la închisoare. Bacalaureat în 1955 și cu un an la Teologie, în 1956 se înscrie la Facultatea de Filologie a Universității din Cluj, de unde va fi exmatriculat peste doi ani. Termină studiile universitare în 1974, la secția fără frecvență. În perioada 1962–1970 lucrează în redacția revistei „Utunk", fiind mai întâi corector, apoi redactor, iar în 1970 este redactor al săptămânalului „A hét"; între 1971 și 1985 conduce rubrica științifică a revistei „Korunk" din Cluj. În 1986 se stabilește în Suedia, unde coordonează revista „Uj kéve" din Stockholm. A debutat cu versuri la „Utunk" în 1956.

V. traduce în limba maghiară, cu pricepere și sensibilitate, din proza și poezia românească. Îl preocupă îndeosebi literatura contemporană, dar semnează tălmăciri reușite și din scriitorii clasici: din teatrul lui Vasile Alecsandri (*Fântâna Blanduziei*), din lirica lui Mihai Eminescu și a lui George Coșbuc. Dintre poeții contemporani selectează nume ca Marcel Breslașu, Nina Cassian, Vlaicu Bârna, Ion Noja. Preferințele – după cum mărturisește într-un interviu – se îndreaptă totuși către proză, în transpunerea sa ajungând la cititorii maghiari nuvelele lui V. Voiculescu și ale lui D. R. Popescu. Pentru traducerea nuvelelor lui V. Voiculescu i se acordă Premiul Uniunii Scriitorilor în 1969, iar pentru tălmăcirea romanului *Princepele* de Eugen Barbu este distins în în 1975 cu Premiul Asociației Scriitorilor din Cluj-Napoca.

Traduceri: Victor Eftimiu, *Kínai gyermekek* [*Copiii din China*], București, 1959, *Prométheusz* [*Prometeu*], București, 1971, *121 szonett* [*121 sonete*], București, 1977; Vasile Alecsandri, *Színművek* [*Teatru*], București, 1961 (în colaborare cu Köllő Károly și Sz. Nagy Géza); Vlaicu Bârna, *Varga Katalin regénye* [*Romanul Ecaterinei Varga*], București, 1963; Marcel Breslașu, *Mese a szóról* [*O nouă poveste a vorbei*], București, 1963; Nina Cassian, *Tarka album* [*Curcubeul*], București, 1963 (în colaborare cu Jancsik Pál); George Coșbuc, *Költemények* [*Poezii*], București, 1964 (în colaborare); Mihai Eminescu, *Költemények* [*Poezii*], București, 1966 (în colaborare); D. R. Popescu, *Fehér eső* [*Ploaia albă*], București, 1969; V. Voiculescu, *Az álombeli őz* [*Căprioara din vis*], București, 1969, *Zahei, a vak* [*Zahei orbul*], Cluj, 1972; Irimie Străuț, *Puszi-pusz,* București, 1970; Eugen Barbu, *A Fejedelem* [*Princepele*], București, 1975; Mihnea Gheorghiu, *Pathetica '77,* București, 1977; Ecaterina Oproiu, *3x8 meg a végtelen* [*3x8 plus infinitul*], București, 1977; Alexandru Mitru, *Mesék* [*Povești*], București, 1978; Ion Agârbiceanu, *Dura lex. Elbeszélésk* [*Dura lex. Povestiri*], pref. Mircea Zaciu, București, 1979 (în colaborare cu Telegdy Magda); Ion Noja, *Függőhidak* [*Poduri suspendate*], București, 1983.

Repere bibliografice: Szász János, *Marcel Breslașu a lirikus,* „Igaz szó", 1964, 2; Dávid Gyula, *Vasile Voiculescu-az utolsó varázsló,* „Utunk", 1970, 12; Metz Katalin, *Vasile Voiculescu, „Az álombeli őz",* „Igaz szó", 1970, 4; Marosi Péter, *Un premiu binemeritat,* TR, 1970, 8; Beke, *Fără interpret, 616–623.* *O. K.*

VEREȘ, Grigore (25.II.1934, Bidiu, j. Bistrița-Năsăud – 16.IV.1998, Iași), anglist. Este fiul Ludovicăi și al lui Ioan Vereș, țărani. Urmează școala generală la Lechința, Liceul „George Coșbuc" din Năsăud și Facultatea de Filologie, secția engleză-română, a Universității din București (1953–1957). Angajat în ultimul an de studii ca asistent de limba engleză la Institutul de Științe Sociale de pe lângă CC al PMR, în 1958 este condamnat la închisoare corecțională pentru „uneltire împotriva ordinii sociale". După eliberare (în 1959) lucrează ca electrician la Brăila și Iași, economist la Câmpulung Moldovenesc, interpret-traducător la Suceava, șef de birou la Serviciul de protocol al unei întreprinderi ieșene. În 1964 intră în învățământ, la Suceava, ca asistent la Catedra de limba și literatura română a Institutului Pedagogic, apoi ca lector la Universitatea Populară. Din 1966 este membru (din 1982 șef) al Catedrei de limbi și literaturi germanice la Facultatea de Filologie din cadrul Universității „Al. I. Cuza" din Iași, în 1992 devenind profesor; deține un timp și funcția de prorector. Își susține doctoratul în 1975 cu teza *Receptarea operei lui Charles Dickens în România.* A beneficiat de stagii de specializare în Statele Unite ale Americii (1974), Marea Britanie (Cambridge) și Germania (Freiburg, 1984, 1991). Debutează în 1968 la „Iașul literar" și mai publică în „Analele științifice ale Universității «Al. I. Cuza»", „Synthesis", „Cronica" ș.a. A coordonat la Editura Polirom din Iași seria „Student's Companion to English Grammar".

Preocupat cu precădere de epoca literaturii victoriene, **V.** este autorul a două cărți, *Opera lui Charles Dickens în România* (1982) și monografia *Charles Dickens* (1984), mult mai personală fiind prima. Aici se examinează minuțios receptarea operei marelui prozator englez, de la prima ei semnalare în presa românească („Gazeta de Transilvania", 1842) la consemnarea

interesului manifestat de mulți intelectuali români (în 1856 Titu Maiorescu își nota în jurnal că a început să-l citească pe Dickens), de la cele dintâi schițe și nuvele traduse în reviste până la tipărirea primului volum de proză scurtă, *O noapte de Crăciun* (1897), și până la versiunea integrală în românește a unui roman, *David Copperfield* (1929). Tălmăcirile sistematice de după 1944 sunt, de asemenea, menționate și analizate atent. Cel mai substanțial capitol al cărții este consacrat romanelor *David Copperfield* (tradus de Ioan Comșa), *Martin Chuzzlewit* (transpus de Mihnea Gheorghiu), *Misterul lui Edwin Drood* (tălmăcit de Neculai Popescu), *Poveste despre două orașe* (versiune de Antoaneta Ralian), *Marile speranțe* (tradus de I. Călin), *Documentele postume ale clubului Pickwick* (transpus de Ion Pas și Neculai Popescu), *Casa umbrelor* (traducere de Costache Popa). Din monografia despre Charles Dickens se desprinde atât imaginea timpului în care a trăit acesta, cât și profilul unui autor complex, sintetizând orientări contradictorii, dar adesea receptat pe o unică dimensiune.

SCRIERI: *Opera lui Charles Dickens în România*, București, 1982; *Charles Dickens*, București, 1984; *A Course in Nineteenth Century and Early Twentieth Century English Literature and Civilization*, partea I: *The Novel*, partea II: *Poetry*, Iași, 1980–1983. **Traduceri:** Christian Barnard, *Inima nu trebuie să moară*, Iași, 1988.

Repere bibliografice: Alexandru Zub, *Receptarea literară în orizontul istoriei*, ATN, 1983, 2; Rodica Albu, *„Opera lui Charles Dickens în România"*, AUI, literatură, t. XXIX, 1983; Ștefan Avădanei, *„Charles Dickens"*, AUI, literatură, t. XXXII, 1986; Emilia Chiscop, *A murit prof. dr. Grigore Vereș*, „Monitorul" (Iași), 1998, 17 aprilie; Mihai Avădanei, *Un adevărat lord – Grigore Vereș*, „Monitorul", 1998, 16 octombrie; Titus Raveica, *Memoria amfiteatrelor*, III, Iași, 2001, *157–162*. *I. D.*

VEREȘ, Nicolae (30.VII.1937, București), prozator și gazetar. Este fiul Anei (n. Florian) și al lui Petru Vereș, muncitor. Își începe învățătura la București și o continuă în satele Fundătura și Iclod, județul Someș. În 1954 a absolvit la Cluj Școala Profesională Metalurgică, în 1958 cursul de ziariști din cadrul Institutului de Științe Sociale din București, iar în 1963 Școala Medie „Gheorghe Barițiu" din Cluj. Ulterior, în 1974, își ia licența la Academia de Științe Social-Politice „Ștefan Gheorghiu". După o scurtă perioadă petrecută ca librar la Centrul de Librării și Difuzarea Cărții din Cluj (1954–1955), intră în gazetărie: redactor la ziarul „Viața nouă" din Câmpeni, județul Alba, redactor, apoi secretar de redacție la „Făclia" din Cluj (1960–1968), redactor-șef adjunct la ziarul „Năzuința" din Zalău (1968–1974), corespondent special al Agerpres pentru județele Cluj, Bistrița-Năsăud și Sălaj (1974–1993), secretar general de redacție la „Adevărul de Cluj" (1993–1997). Debutează în 1969 la „Tribuna" cu *Poemul ucenicului*, și mai e prezent în „Luceafărul", „Clujul literar și artistic", „Actualités roumaines" ș.a.

Romanul *Zebrele pasc în cocotieri* (1979), cartea de debut a lui **V.**, ilustrează o specie satirică specifică paginilor din presă. Se mizează pe caricatură groasă, cu patronime străvezii, pretins caracterologice: Țănel Obraz-de-mătase, traficant de alcool, Filion Pițigoi, un soi de responsabil al întreprinderilor meșteșugărești, economistul Bișitaru. Următorul roman, *Locuri vacante în Pantheon* (1985), continuă tribulațiile lui Țănel, „achizitor de versuri în sprijinul sarcinilor de plan concrete", procedeu de a stabili o similitudine între infracțiune și „cântarea patriei" socialiste. În același plan al caricaturii apar personaje ca Ida Ghivental, consultantul juridic Honoriu Spudercă, având datoria să îndeplinească norma de angajări din rândul celor veniți din pușcărie, Bubu Leață, devenit din „reporter-infractor" un „reporter în travesti", cu sarcina de „a demasca", ș.a., în general trepăduși care asigură funcționarea nivelurilor administrative inferioare. Burlescă pe alocuri, persiflatoare până la exces, proza lui **V.** ia în derâdere mai tot, cu un comic de limbaj greoi, prolix. În povestirile din *Oameni și ape* (1989) renunță la caricatură pentru un ton sumbru, dar lumea de aici rămâne tot grotescă. Romanul *Pescarii* (2003) prezintă istoria unor oameni năpăstuiți dintr-un sat din Delta Dunării și, sub forma unui metaroman indirect, prietenia ciudată între porcarul Obrete, fost ziarist, și Ardiles, vag scriitor în căutare de subiecte, poreclit „Balzac al doilea" sau „cumpărătorul de iluzii". Dezgustat de lume și în special de colegii ariviști și semidocți, Obrete se retrage din vârtejul evenimentelor („decât să mă las morfolit de porci-vidanjori, mai bine mă fac porcar"), bucurându-se de compania tânărului scriitor pe care încearcă să-l apropie cu mici povești inventate sau adevărate, „mirosind a pământ înecat și a pește putred". Limbajul acestui porcar, pitoresc, cinic, ironic, pare a fi al unui Gore Pirgu din epoca postcomunistă. Scenele demitizante, precum evenimentele din 1989 așa cum și le amintește Obrete sau vizita unor tineri „golani" veniți să desființeze comunismul în sat etc., ca și satira moravurilor zilei alternează cu pasaje poetice (frumusețea Deltei, căutarea femeii iubite), secvențe fantastice (prinderea „monstrului", peștele uriaș, mitologic, pe care orice pescar visează măcar să-l vadă).

SCRIERI: *Zebrele pasc în cocotieri*, Cluj-Napoca, 1979; *Locuri vacante în Pantheon*, Cluj-Napoca, 1985; *Oameni și ape*, Cluj-Napoca, 1989; *Pescarii*, Sfântu Gheorghe, 2003.

Repere bibliografice: Constantin Cubleșan, *Nicolae Vereș*, TR, 1969, 9; Eugen Teglas, *„Zebrele pasc în cocotieri"*, „Năzuința" (Zalău), 1979, 12 septembrie; Nicolae Cobadin, *„Locuri vacante în Pantheon"*, CL, 1986, 6; Aureliu Goci, *Un roman satiric*, VR, 1986, 11; Ilie Călian, *„Oameni și ape"*, „Făclia", 1989, 5 august; Marin Oprea, *„Pescarii" – romanul unui colț de țară*, „Tribuna afacerilor" (Cluj-Napoca), 2003, 18. *E. M., L. Cr.*

VERITAS, revistă apărută la București între 24 iunie și 15 octombrie 1939 (trei numere), având subtitlul „Săptămânal de literatură, teatru și cinematograf". Directori: Mihail Șerban și Gheorghe Șoimu. Cei doi tineri directori, unul scriitor și celălalt gazetar, își declară intențiile într-un mod insolit, semnând fiecare câte un text ce poate fi considerat articol-program: Mihail Șerban – *Mai departe prin tranziție* și George Șoimu – *Preludiu*, acesta încercând să precizeze aspirația publicației: „a ne apropia de fiecare cititor cu bunăvoință" și să promită că vor consacra numere speciale „scriitorilor și actorilor morți, peste care colbul uitării și-a țesut păienjenișul ingratitudinii umane". Dar **V.**, dispărută repede, oferă sumare

eclectice, fără o structură conturată. Poezie semnează Virgil Carianopol (*Autobiografie*), Matei Alexandrescu (*Ursitoare*), Radu Gyr (*Sângele meu fumegând*), proza e reprezentată de Coca Farago (*„Mi-e drag orașul în care m-am născut": Craiova*, o evocare a orașului natal prin personalități, străzi, parcuri, lăcașe de cultură), Lucrezzia Karrnabat (*Capri: insulă de aur*), Mihail Șerban (*Vis*). Sub pseudonimul George Lotru, George Lesnea traduce din Serghei Esenin și din poetul polonez Titus Czyzenski. În primul număr Ionel Teodoreanu creionează un portret sentimental al lui Mihail Sadoveanu, în care este rememorată cunoștința cu marele prozator, dar și cu G. Ibrăileanu și cu G. Topîrceanu, petrecută la îndemnul și în casa lui Demostene Botez, unde revista „Însemnări literare" își stabilise efemer redacția; numărul 3 inserează un fragment din *Prăvale-Baba*, romanul lui Ionel Teodoreanu. Mircea Eliade dă comentariul intitulat *Teama de necunoscut*, Ion Frunzetti figurează cu textul polemic *Pictura românească*, replică la un articol al Olgăi Greceanu despre începuturile picturii naționale, iar Virgil Carianopol cu *Popas în literatură*, unde dezaprobă invidia, egoismul ce caracterizează tagma scriitoricească și aduce un elogiu modestiei unor poeți ca George Gregorian, I. Gr. Perieteanu și Iovan Dučić. O recenzie necruțătoare la traducerea lui N. Bogdan din Plutarh, *Viețile paralele ale oamenilor iluștri: Alexandru cel Mare și G. Iulius Caesar*, îi aparține lui N.I. Barbu. Din când în când se includ și epigrame iscălite G. L. (George Lesnea) sau Marin Găiseanu. Pentru a stimula interesul cititorilor, câteva inserturi anunță colaborarea viitoare a scriitorilor Al. O. Teodoreanu și George Dorul Dumitrescu și a lui Mihail Boerescu, „fost ministru". La „Cronica literară" C. Pârlea recenzează placheta *Cetatea cu duhuri* a lui Vintilă Horia, iar pagina miscelanee „Actualitatea în alb și negru" reunește, pe lângă informații despre cărți recent apărute și examinarea sumarelor unor numere de reviste, necrologul *N. M. Condiescu*, un omagiu adus geniului eminescian (*Eminescu cel etern și necuprins*) și o poștă a redacției („De vorbă cu cititorii"). Preocuparea revistei pentru informația la zi din domeniul teatral și cinematografic este preponderentă, susținută și de o iconografie bogată (fotografii, caricaturi, reclame). Dar **V.** are merite mai cu seamă prin atragerea unor scriitori cu succes la public și cu bune contribuții în plan literar. Alți colaboratori: Constantin Virgil Gheorghiu, Traian Lalescu, Mihail Ilovici. *M. Pp.*

VERMONT, B.[ernard] V.[arnava] (1849, Moinești - 26.III.1907, București), traducător. Este fiul lui Iosef Grünberg, profesor, și frate cu pictorul Nicolae Vermont și cu actrița Lea Ventura (Fanchette Vermont), soția lui Grigore Ventura, critic și autor dramatic. A urmat școala elementară în orașul natal. Din 1870 a făcut parte din administrația ziarului „Pressa", înlocuindu-l pe C. D. Aricescu, iar în 1877-1878 a figurat ca administrator al săptămânalului „Globul". Pasionat de astronomie și de observațiile meteorologice, după 1900 este, un timp, șeful Stațiunii Meteorologice București-Oraș. De altfel, douăzeci de ani fără întrerupere, între 1888 și 1907, a publicat în „Analele Institutului de Meteorologie al României" seria intitulată *Efemeridă astronomică pentru București*.

V. a fost unul din cei mai activi traducători în deceniul 1870-1880. S-a îndreptat în special către literatura germană, tălmăcind o parte din piesa *Don Carlos* de Schiller („Albina Pindului", 1869 și „Liceul român", 1870), dar și câteva opinii ale acestuia despre teatru, două capodopere ale lui Goethe, sub titlurile *Patimele junelui Werther* (1875) și *Afinitățile* („Pressa", 1879-1880), fragmente din Schopenhauer (*Despre religiune*, „Convorbiri literare", 1898) și proză de Adolf Mützelburg (*Stăpânul lumei*, „Pressa", 1870-1871). A mai tradus din Heinrich Zschokke (*Blondinul din Namur. Pașa de la Buda*, 1873), Edmond Hahn (*Contesa falsă*, 1873), Friedrich Gerstäcker (*Plutașul*, 1874), Wilhelm Hauff (*Othelo*, 1875). Din franceză a transpus romanul lui F. Le Prince, *Mâna de mort* (I-IV, 1869), urmare la *Contele de Monte-Cristo* de Al. Dumas. Cu rare excepții, când apar improprietăți lexicale și construcții sintactice greșite, limba în care **V.** și-a făcut traducerile este cursivă și câteodată chiar elegantă.

Traduceri: F. Le Prince, *Mâna de mort*, I-IV, București, 1869; [Autor neidentificat], *Misterele unui harem. Istorie criminală turcească*, București, 1873; Edmond Hahn, *Contesa falsă*, pref. trad., București, 1873; Heinrich Zschokke, *Blondinul din Namur. Pașa de la Buda*, București, 1873; Friedrich Gerstäcker, *Plutașul*, pref. trad., București, 1874; Goethe, *Patimele junelui Werther*, pref. Gr. H. Grandea, București, 1875; Wilhelm Hauff, *Othelo*, București, 1875.

Repere bibliografice: A. D. Xenopol, *„Patimile junelui Werther", traducere din limba germană*, CL, 1875, 10; Ion Gherghel, *Goethe în literatura română*, București, 1931, *74*; Ion Gherghel, *Schiller în literatura română*, București, 1935, *69, 74*; Amelia Pavel, Radu Ionescu, *Nicolae Vermont*, București, 1958, *9, 38*; *Dicț. lit. 1900, 900-901.* *D. M.*

VERNESCU, Alex.[andru] St. (c. 1875 -?), poet și publicist. Este fiul Constanței și al lui Ștefan Vernescu. Descendent al unei familii aristocrate, de intelectuali influenți în politica vremii, dar numărând și oameni de artă, **V.** s-a format ca autodidact. A debutat editorial cu placheta *Romanițe* (1899), incluzând versuri scrise în 1897-1899, urmată de *Boheme* (1906) și *Suave flori...* (1912). Atras de gazetărie, colaborează la „Revista poporului", „Povestea vieții", în 1905 este director al publicației ploieștene „Munții noștri", în 1909 ziarist la „Adevărul", iar între 1914 și 1916 director la săptămânalul politico-economic „Contemporanul". Cu simpatii de stânga, publică versuri și articole în revista „Avântul", fondată de socialistul I. Apostolescu, în „Pagini literare", „Familia", „Ovidiu" (Constanța), „Ploieștii", „Biruința" (Ploiești), „Ordinea", „Vocea Buzăului", „Revista ilustrată", „Românul", „Dimineața", „Vocea poporului" (Ploiești), „Viitorul țării", „Acțiunea română", „Universul literar", „Convorbiri literare". **V.** ar fi avut pregătit pentru publicare „romanul psihologic" *Femei*.

Firava voce lirică a lui **V.** se face auzită odată cu *Boheme*, volum remarcat de N. Iorga. Disciplinat, echilibrat, versul pare că umple cu ușurință forma fixă, cultivată în epocă de simboliști, de care pe autor îl apropie tematica obsesiv-sentimentală. Accente de menuet susțin stângaci atmosfera simbolistă,

estetizantă: „Aud la streașină aceeași/Melancolie, pic, pic, pic.../Și mai rămân uitat de-aseară/În farmecul unui nimic.//Îmi prinde luna prin fereastră/O acuarelă pe perete./Din depărtări s-aud crâmpeie/De hăuriri întârziete.//Cu capul rezemat de-o mână/Pe-un colț de masă îmi caut loc,/Ca să rămâi gândind la tine -/fără noroc" (*În noapte*). La fel ca la Ion Minulescu, rezonanțele versului se pierd în inflexiuni de romanță: „Și-ți cad în părul galben/pe-obrajii tăi cei dragi/Și-ți cad în părul galben,/Și toată ești acuma/Muietă în miragi" (*Singuri*). Cele mai personale reflexe sunt legate de sentimentul golului, al suspendării: „Îi gol, îi larg, nu simt nimic - / Ceasornicul a stat" (*Singurătate*). În poeziile din *Suave flori* **V.** se eliberează de artificiile simboliste, ajungând la simplitate; prin echilibrul reținut și tandru, unele secvențe amintesc vag de sonetele eminesciene („Și mai mult acum îți placi tu ție/Și te întreci pe tine-n toate cele;/Ai prins în ochi lucirile de stele/Și toată-ai prins o dulce sprintenie"). În fond, lirica lui **V.** indică o sensibilitate clasică.

SCRIERI: *Romanițe*, București, [1899]; *Boheme*, Ploiești 1906; *Suave flori...*, București, 1912.

Repere bibliografice: Al. Antemireanu, *„Romanițe"*, „Apărarea națională", 1900, 23; N. Iorga, *„Boheme"*, „Sămănătorul", 1906, 8 129; Mihail Sevastos, *Monografia orașului Ploiești*, Ploiești, 1938, *787*; Valeriu Nicolescu, Gheorghe Petcu, *Buzău - Râmnicu Sărat. Oameni de ieri, oameni de azi*, Buzău, I, 1999, *16-17*. *S. D.*

VERONA, Dan (1.VII.1947, Bacău), poet, prozator și traducător. Este fiul Catincăi (n. Crețu) și al lui Constantin Dan, învățător. Rămas de foarte mic în familia bunicilor materni (Ana și Nicolae Crețu) din cauza pierderii ambilor părinți, va locui în comuna Luncani, județul Bacău, și va fi înscris în clasa întâi cu numele Neculai Crețu. Urmează primele șase clase, dar va termina școala generală la Piatra Neamț, unde trecuse în grija unei case de copii. Face tot aici liceul (1961-1965) și în 1972 absolvă Facultatea de Filologie, secția română-franceză, a Universității din București. În 1984 frecventează cursurile de vară ale Universității de la Marly-le-Roi (Franța), iar în 2003 își susține licența la Facultatea de Teologie Ortodoxă din București. Din 1972, cu o întrerupere între 1988 și 1990, e redactor, apoi șef al secției de poezie la Radiodifuziunea Română. A debutat cu versuri în 1964 la ziarul „Flacăra" din Piatra Neamț. Prima carte, *Nopțile migratoare*, i-a apărut în 1972 (Premiul Uniunii Scriitorilor). Publică în „Amfiteatru", „Contemporanul", „Luceafărul", „România literară", „Ateneu", „Viața românească", „Cronica", „Familia", „Contrapunct", „Convorbiri literare" ș.a. A compus texte pentru interpreți de muzică folk (Ștefan Hrușcă, Vasile Șeicaru, Victor Socaciu, Mircea Baniciu), care i-au adus o popularitate ce a depășit-o un timp pe cea a poeziei sale tipărite. Odată cu 1990 tipărește numai în presa literară și înregistrează pentru radio și televiziune poeme dintr-o proiectată *Trilogie răsăriteană* și traduceri din lirica religioasă a lumii. A semnat Nicolae Crețu până în 1971, când își oficializează semnătura Dan Verona, după numele unui străbunic italian stabilit în România la sfârșitul secolului al XIX-lea, ca antreprenor de căi ferate.

Poet de substanță romantică și prerafaelită, **V.** se înscrie la început în linia unui lirism imnic, de viziune serafică, retoric și manierist, pentru ca în ultimele plachete contactul cu realitățile civilizației moderne să devină prilej de satiră și revoltă, dar și refugiu în spațiile înalte ale poeziei și purității. *Nopțile migratoare*, cea dintâi și cea mai izbutită carte, este prefațată elogios de Alexandru Paleologu, care îl raportează pe autor la Hölderlin, pe temeiul imaginării similare a unei Grecii ideale și subliniază câteva dominante ale acestei lirici: orfismul, incantația centrată asupra principiului feminin ca factor cosmogonic. Figura mamei, nostalgia apelor amniotice sunt constante ale imaginarului lui **V.**, care îmbracă o formă imnică, de unde și situarea în apropierea *Imnelor* lui Ioan Alexandru. Lirismul se hrănește din viziuni extatice, din recurența motivelor cu aură sacralizantă (fluturi, îngeri, fecioare, liră, crini), din hieratismul gestual, muzica interioară a versurilor accentuând inefabilul. Dacă în *Nopțile migratoare* mitul central era cel al nașterii, în *Zodia măslinului* (1974) mitizată este epoca de aur a poeților, având ca simbol măslinul. Versul izvorăște din neliniște, din suferință, din așteptarea cântecului, fiind totodată o luptă cu timpul: „Împotriva Absenței / și a Uitării cumplite / fiecare poem al meu / este o aurora / pururi din cenușa mea înălțându-se" (*În umbra Paradisului*). În *Cartea runelor (Adaos la Parnasul dacic)* (1976) se păstrează caracterul imnic, hieratismul, mistica, dar se îngustează sfera de referință la poeții români. Astfel, Eminescu „de tânăr a învățat limba Melancoliei", el arată „calea spre Miradoniz, Castelul enigmă", Arghezi „a tras veacul neostenit după dânsul / Ca un pescar năvodul prea plin înspre mal / Când se anunță prin clopote tainice cina", iar Bacovia „a suferit de boli pe care doctorii / nu le pot lecui. / Sărutul Poeziei / i-a strălucit totdeauna pe frunte". Dicțiunea suferă o modificare importantă în *Dați ordin să înflorească magnolia* (1977), prin întoarcerea spre fețele actualității, în primul rând spre efectele civilizației mașiniste asupra umanității. Atitudinea devine polemică, demitizantă, iar modelele sunt acum versurile lui Geo Dumitrescu și ale lui Adrian Păunescu. Civilizația modernă aduce cu sine și o sciziune a sinelui, înstrăinarea, o ruptură a unității eu-lume, de aceea starea încercată este de neputință sau de regret după puritatea pierdută. Uneori poemele adoptă maniera dialogului filosofic și euristic (*Un bătrân student cercetător de astre către magistrul său*) ori a reportajului ironic (*Dați ordin să înflorească magnolia*). Odată cu *Viața la treizeci și trei de ani* (1981) se înstăpânește tematica desacralizării, care duce la o lirică născută nu din beatitudine, ci din sentimentul spaimei existențiale: „Scriu poezie dintr-o frică grozavă" (*La mormântul lui Mihai Eminescu II*). În volumul *Balada vestitorului și alte poeme* (1986) recursul la prozodia clasică și priza la real lasă impresia unei întoarceri la tradiționalism. Dar elementele realității nu sunt decât semne pentru sensuri alegorice, parabole și reprezentări onirice. Dragostea, chiar într-un mediu dur, își păstrează caracterul ideal, angelic: „Mă gândesc la un poem pentru tine / ușor și serafic / deși sângerez în bocanci / În această noapte am disponibilitatea / să confund realitatea cu visul / și să te recreez așa cum îmi dictează / absența ta" (*Un*

cântec de dragoste al pifanului). Autobiografic, *Îngerii chilugi* (1982; Premiul Uniunii Scriitorilor), un bildungsroman inspirat din etapa dureroasă a primei copilării, este conceput ca o lungă confesiune adresată unui alter ego, întâlnit în final în apele oglinzii. Din poezie se transferă aici nostalgia purității, idealitatea, serafismul, tocmai de aceea poate surprinde limbajul argotic. Orfelinatul, „Paradisul", este o lume în miniatură, ce rezumă societatea și legile care o conduc, iar locatarii lui, „solarienii", „îngerii chilugi", sunt un amestec de candoare și brutalitate. Evadarea din acest univers ostracizant se face în visare, în literatură, în argou, adoptat ca scut. Tonul rămâne sentimental, melancolic, specific unei evocări a despărțirii de copilărie și adolescență.

SCRIERI: *Nopțile migratoare*, pref. Alexandru Paleologu, București, 1972; *Zodia măslinului*, București, 1974; *Cartea runelor (Adaos la Parnasul dacic)*, București, 1976; *Dați ordin să înflorească magnolia*, București, 1977; *Viața la treizeci și trei de ani*, București, 1981; *Îngerii chilugi*, București, 1982; *Balada vestitorului și alte poeme*, București, 1986. **Traduceri:** Forugh-e Farrokhzad, *Întâlnire în noapte*, București, 1988 (în colaborare cu Vasile Sofineti); Simon Vestdijk, *Chelnerul și supraviețuitorii*, București, 1989.

Repere bibliografice: Dan Laurențiu, *Tineri poeți*, LCF, 1971, 21; *Ana Blandiana vă prezintă unsprezece poeți*, AFT, 1971, 12; Ilie Constantin, *„Nopțile migratoare"*, LCF, 1973, 8; Lucian Raicu, *„Nopțile migratoare"*, RL, 1973, 10; Dinu Flămând, *„Nopțile migratoare"*, ARG, 1973, 3; Victor Felea, *„Nopțile migratoare"*, TR, 1973, 15; Laurențiu Ulici, *Vămile cântecului*, RL, 1973, 18; Andrei Petrescu, *O carte care se citește cu bucurie*, AFT, 1973, 6; Daniel Dimitriu, *„Nopțile migratoare"*, CL, 1973, 8; Mihai Neagu, *„Nopțile migratoare"*, ST, 1973, 8; Eugen Dorcescu, *„Nopțile migratoare"*, O, 1973, 12; Lucian Raicu, *„Zodia măslinului"*, RL, 1974, 41; Eugen Barbu, *„Zodia măslinului"*, LCF, 1974, 44; Dinu Flămând, *„Zodia măslinului"*, CNT, 1974, 44; Al. Andriescu, *Doi poeți tineri: Dan Verona, Paul Balahur*, CRC, 1974, 45; Dana Dumitriu, *„Zodia măslinului"*, CL, 1974, 12; Dan Mutașcu, *„Zodia măslinului" sau Limitele creșterii*, SPM, 1974, 206; Paleologu, *Simțul practic, 133–134*; Mincu, *Poezie, 228–230*; Piru, *Poezia*, II, *503–505*; Paul Dugneanu, *„Cartea runelor" – Literele de aur*, LCF, 1976, 16; Dana Dumitriu, *„Cartea runelor"*, RL, 1976, 19; Laurențiu Ulici, *„Cartea runelor"*, CNT, 1976, 21; Nicolae Oprea, *„Cartea runelor"*, VR, 1976, 6; Victor Felea, *„Cartea runelor". Formule poetice*, TR, 1976, 26; Dumitru Mureșan, *Poezia culturii*, VTRA, 1976, 7; Dinu Flămând, *Un ordin pentru înflorire*, AFT, 1977, 4; Nicolae Manolescu, *Tineri poeți*, RL, 1977, 17; Dan C. Mihăilescu, *Neprețuita simplitate*, LCF, 1977, 18; George Alboiu, *Doi poeți*, LCF, 1977, 23; Zaharia Sângeorzan, *Poezia cetății*, RL, 1977, 41; Alexiu, *Ideografii, 57–60*; Iorgulescu, *Scriitori, 167–170*; Regman, *Explorări, 229–233*; Grigurcu, *Poeți, 504–507*; Ruja, *Valori, 161–164*; *Lit. rom. cont.*, I, *745–747*; Dimitriu, *Singurătatea, 176–180*; Eugen Simion, *Poezia la treizeci și trei de ani*, RL, 1981, 23; Laurențiu Ulici, *Momentul regăsirii: „Viața la treizeci și trei de ani"*, CNT, 1981, 25; Mircea Martin, *Temperatura sentimentelor*, RMB, 1981, 11 427; Dana Dumitriu, *Locuitorii „Paradisului"*, RL, 1983, 8; Daniel Dimitriu, *„Îngerii chilugi"*, RL, 1983, 8; Valeriu Bârgău, *Între kitsch și proza modernă*, AST, 1983, 2; Al. Cistelecan, *Despre Dan Verona*, O, 1983, 36; Lucian Alexiu, *„Balada vestitorului și alte poeme"*, O, 1987, 19; Romul Munteanu, *Vestirile poetului*, FLC, 1987, 23; Alex. Ștefănescu, *O experiență poetică insolită*, RL, 1987, 24; Laurențiu Ulici, *Efectele absenței*, RL, 1987, 29; Petru Poantă, *Un poet patetic*, ST, 1988, 6; Tuchilă, *Privirea, 52–66, 200–204*; Ulici, *Lit. rom.*, I, *162–165*; Cosma, *Romanul*, II, *200–201*; Popa, *Ist. lit.*, II, *465*; *Dicț. scriit. rom.*, IV, *731–735*. *D. Mr.*

VERONA, Lucia (pseudonim al Luciei Veronica Lerner; 4.III.1949, Arad), autoare dramatică, prozatoare și traducătoare. Este fiica Evei (n. Hertz) și a lui Paul Lerner, muncitori; a fost căsătorită cu umoristul H. Salem. După absolvirea Liceului „Ioan Slavici" din Arad (1967), urmează Conservatorul „Ciprian Porumbescu" la București, luându-și licența în 1972. Lucrează sporadic în presă (revista „Lumea", 1978–1982), e redactor la cotidianul „Azi" (1990–1991), redactor-șef al revistei „Front Press" (1991–1992), realizator la televiziune (din 1993), directoare a Editurii Carte de Suflet (2002). În 2002–2003 este și consilier la Guvernul României. Debutează în 1974 cu povestirea *Vreau să cânt și eu* la revista pentru copii „Luminița", iar editorial în 1985 cu volumul de teatru *Luna de pe cer*, scris în colaborare cu H. Salem. Colaborează la emisiuni radiofonice și de televiziune, la „Luceafărul", „Almanahul literar", scos de Asociația Scriitorilor din București, „Steaua", „Asalt" (Constanța), „Steagul roșu" (București), „Femeia", „Flacăra roșie" (Arad), „Ora" (București), „Agora online", „Côte des Arts" (Paris). A tradus un roman de Jókai Mór (1984), o piesă de Bujor Nedelcovici (1999), iar pentru repertoriile teatrale *Dimineața de mâine* de Karinthy Frigyes (1997, în colaborare cu Bori Varga), *Juriul deliberează* de Pierre Belfond (1999) și *Medeea* de Árpád Göncz (1999, în colaborare cu Iosif Naghiu).

Genul predilect abordat de **V.** este comedia de moravuri și de situație, acțiunea pieselor fiind plasată în ambientul lumii cotidiene. *Logodnicul* (din volumul *Luna de pe cer*) aduce în scenă personaje din zilele noastre, identificate cu nume ce le dezvăluie cu ușurință trăsăturile: Dulcineea Mentosan, Micu Dodolici, Ticu Tabacu etc. și implicate în mici „drame" de familie. *Dragoste la prima vedere* este o comedie având în atenție diferența dintre dragostea adevărată și așa-zisa „dragoste la prima vedere", bazată pe interes – în acest caz dorința unei funcționare de a deveni cu orice preț actriță. Comedia titulară, *Luna de pe cer*, pe o temă frecventată și în proza scurtă a lui H. Salem, este o șarjă de ironie și umor negru la adresa birocrației. Cu următoarea carte, romanul *Don Juan și ceilalți* (1997), autoarea intră pe terenul prozei. Recurge la fantastic, combină în manieră postmodernă planurile narative și alternează metode variate de aranjare a textului, impregnat tot de ironie și umor negru. „Se joacă" amestecând palierele temporale – reale și ficționale –, face un „curs scurt de istorie a clonării", discută „viața lui Don Juan", sfârșind cu o „pledoarie" în favoarea acestuia. Dar Don Juan nu e un simplu personaj, ci un laitmotiv prezent și în *Labirint obligatoriu* (2001), roman în care se trece de la lumea calculatorului la atmosfera romanului englez de secol XIX ori la cea science-fiction. **V.** vrea să scrie un roman experimental, a cărui atmosferă trebuie să fie „informală", deși, o spune singură, „romanul ăsta trebuie să aibă un subiect, niște personaje, eventual un conflict". Îmbinare de viață reală și ficțiune, romanul, „scris numai din paranteze", tratează lejer planurile narative și pe cele temporale, adesea într-o manieră neașteptată. Stilul este uneori

alert, alteori digresiv, așa cum sugerează și jocul pe computer *The Maze*, încâlcit, halucinant, concluzia fiind că „nimeni nu scapă de blestemul labirintului din care a îndrăznit să iasă". Mai mult temă recurentă decât personaj, Don Juan rămâne egal cu sine însuși: nu evoluează, nu are conflicte. Cu multe elemente din *Don Juan și ceilalți*, cartea preia și formula compozițională din textele teatrale reunite în *Grand Hotel Europa* (2000; Premiul Asociației Scriitorilor din București): modalitatea labirintică de construcție, umorul negru, ironia, parodia socială și politică, împletirea teatrului cu proza. Aceste procedee sunt prezente în piesa care dă titlul volumului, subintitulată „eurocomedie", dar și în *Secretul atomic, Noaptea. O comedie albastră* sau în *Povești cu zâne și amanți*.

SCRIERI: *Luna de pe cer* (în colaborare cu H. Salem), București, 1985; *Don Juan și ceilalți*, București, 1997; *Grand Hotel Europa*, București, 2000; *Labirint obligatoriu*, București, 2001; *Crăciunița*, București, 2002. **Traduceri:** Jókai Mór, *Eppur si muove*, București, 1984; Bujor Nedelcovici, *Noaptea solstițiului*, în Bujor Nedelcovici, *2+1 (două scenarii + o piesă de teatru)*, București, 1999.

Repere bibliografice: Aurel Dragoș Munteanu, *Un roman de Jókai Mór*, LCF, 1984, 40; Grete Tartler, *Jókai Mór, „Eppur si muove"*, RL, 1984, 40; Szász János, *Tél eleji napló, „A hét"*, 1984, 51; Marian Popescu, *„Luna de pe cer"*, RL, 1985, 33; Mircea Ghițulescu, *„Luna de pe cer"*, ST, 1986, 8; Tuchilă, *Privirea, 197–203*; H. Zalis, *Din perspectivă veleitară romanul e un moft*, CNT, 2002, 16; Geo Vasile, *Interfața virtualului cu mitul*, CNT, 2002, 20. *C. Dt.*

VERS, revistă apărută la Rastatt (Republica Federală Germania) în martie și în aprilie 1951, apoi la New York și Chicago, cu întreruperi, din iulie 1951 până în decembrie 1957, prin multiplicarea fotomecanică a unui dactiloscript. Redactor: Nicolae Novac. În *Cuvânt de început* se afirmă: „Niciodată în șase ani de la terminarea celui de-al doilea război mondial, setea de slovă românească nu a fost mai intensă ca în aceste zile de babilonie mondială. Niciodată emigrația noastră nu și-a manifestat dorul de a lua parte activă la zbuciumul universal, la lupta uriașă dintre bine și rău, dintre întuneric și lumină, dintre libertate și sclavie". În această publicație cu caracter de antologie, pe lângă rubricile „Carnet literar", „Carnet cultural" (cu note despre activitatea scriitorilor români din exil), „Cărți, reviste, ziare", „Note și comentarii", semnează versuri și articole Nicolae Novac, tot el dă proză iscălită Nicolae Novakovski, iar cu versuri, proză și recenzii figurează Vasile Posteuca, cu poezie, traduceri și prezentări de poeți din literatura latino-americană Ștefan Baciu, cu versuri și proză Vintilă Horia. Mai colaborează Aron Cotruș, Eugen Relgis, Victor Buescu, Nello Manzatti, Ion Țolescu. Se reproduc poezii de V. Alecsandri, Mihai Eminescu, St. O. Iosif, Octavian Goga, Tudor Arghezi, Ion Pillat, Mihai Codreanu, Ion Minulescu, Adrian Maniu, G. Bacovia ș.a. *I. H.*

VERSURI PENTRU MOARTEA DOMNULUI GRIGORIE GHICA, ÎNTÂMPLATĂ LA ANUL 1777, OCTOMBRIE 1. Povestire în versuri compusă în ultimul sfert al veacului al XVIII-lea, textul deplânge uciderea, prin înșelăciune, de către turci a voievodului moldovean Grigore al III-lea Ghica, pentru opoziția sa față de anexarea Bucovinei, făcută „cadou" Habsburgilor în 1775 de Stambul. Este, în chip semnificativ, o temă generală a literaturii române din acel timp, pentru că pieirea tragică a voievodului (un domn creștin ce înclina către puterile creștine) aflat în culmea puterii a suscitat imediat atenția autorilor de cronici rimate; un condeier necunoscut (Mihail Kogălniceanu a crezut că este vorba de Enache, un străbun al său) surprinde într-o povestire în versuri (care mai circulă și sub titlul *Stihuri asupra domnului Grigorie Ghica, voievod al Țării Moldovei*) uciderea mișelească a domnitorului. Pe imbrohorul turc venit la Iași Ghica îl prezintă ca fiind animat de cele mai bune gânduri, când, de fapt, țelul lui era criminal, pe care îl și înfăptuiește cu prilejul vizitei domnitorului (o vizită protocolară) la reședința solului. Textul a avut o descendență remarcabilă: s-au descoperit nu mai puțin de paisprezece variante, dintre care două în Țara Românească. Trecând munții, povestirea a servit, între 1778 și 1780, și la compunerea piesei - text mixt în versuri și proză - *Occisio Gregorii in Moldavia Vodae tragedice expressa*, intrată curând în repertoriul pentru carnaval al școlarilor de la Blaj. Ca în mai toate ilustrările acestei specii, autorul utilizează toposul exordial al lipsei de contingență între „măreția" teribilă a subiectului ales și slabele puteri ale cronicarului. Poate fi remarcată, pe lângă această secvență a „captării bunăvoinței", și utilizarea temei „lumea înșelătoare", acompaniată de mai toate motivele adiacente. Ar fi de observat că, deși adept al atitudinii (și al examinării faptelor prin prisma ei) cuprinse în celebra formulă, autorul pare mai puțin înclinat (sau mai puțin capabil) să filosofeze pe marginea subiectului, să genereze contemplarea lumii din perspectiva deșertăciunii. Preocuparea lui pare a fi mai mult istorisirea faptului înspăimântător și înconjurarea lui în lamentații aducătoare de expresivitate. Cel ce a scris stihurile despre uciderea lui Grigore Ghica - text care lui N. Iorga îi provoca o iritare maximă: „banală plângere versificată", „narațiune difuză și palidă, fără nici un element adevărat dramatic într-însa, fără un cuvânt energic și o comparație justă" - expediază rapid contextul filosofic (refuzându-și micile orgolii „epopeice") unde urmează a-și instala povestirea: „O limbă ritoricească/Ar trebui să vorbească,/ Și să spuie acea-ntâmplare/ Jalnică și de mirare,/ Care s-au cunoscut foarte/ În halul lumei deșarte,/ Cum că n-are nici un bine/ Lumea statornic în sine...".

Ediții: *Versuri pentru moartea domnului Grigorie Ghica, întâmplată la anul 1777, octombrie 1*, CPV, *179–196*.

Repere bibliografice: Iacob Negruzzi, *Stihuirea domnului Ghica voievod*, CL, 1875, 12; Iorga, *Ist. lit. XVIII*, II, *72–75*; Iacob Negruzzi, *Cântecul sau „stihuirea" lui Grigorie Ghica vodă*, AAR, memoriile secțiunii literare, t. XXXII, 1909–1910; N. Drăganu, *Pagini de veche literatură*, DR, 1923–1924; Pușcariu, *Ist. lit., 208–209*; Emil Turdeanu, *Contribuțiuni la studiul cronicelor rimate*, CEL, 1936; Alexandru Ciorănescu, *„Occisio Gregorii Vodae" - cea mai veche piesă de teatru în românește*, RFR, 1937, 8; Ion Breazu, *Versuri populare în manuscrise ardelene vechi*, București, 1939, *87–88*; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *57*, *Ist. lit.* (1982), *50–51*; Piru, *Ist. lit.*, I, *423–424*; N. A. Ursu, *Contribuții la*

stabilirea paternității unor povestiri istorice în versuri. Anonimul B., LR, 1966, 1, 2; Dan Simonescu, *Uciderea lui Grigore Ghica (1 octombrie 1777)*, CPV, *165–179*; Mircea Anghelescu, *Contribuții la stabilirea unor premise ale literaturii românești moderne (1750–1780)*, LL, 1968; Gáldi, *Introducere, 102*; Dan Horia Mazilu, *Barocul în literatura română din secolul al XVII-lea*, București, 1976, *310–311*; Mihai Bordeianu, *O cronică rimată referitoare la uciderea lui Grigore Alexandru Ghica vodă*, CRC, 1977, 26; *Dicț. lit. 1900, 901*; Dan Horia Mazilu, *Literatura română barocă în context european*, București, 1996, *266–275*; Eugen Negrici, *Poezia medievală în limba română*, Craiova, 1996, *169*; Mihai Moraru, *De nuptiis Mercurii et Philologiae*, București, 1997, *109*; Mazilu, *Recitind*, II, *174–177*. *D. H. M.*

VERSURI ȘI PROZĂ, revistă apărută la Iași, un timp ca bilunar, în fapt cu intermitențe, între 15 septembrie 1911 și 23 iulie 1916; are la început titlul „Versuri", schimbat la 15 decembrie 1911 în „Versuri și proză"; la 5 septembrie 1915 adaugă subtitlul „Revistă literară și socială"; numărul 2–3/1915 anunță că va ieși doar o dată pe lună „cât timp vor ține împrejurările actuale", dar în septembrie se tipăresc cinci numere, iar din octombrie devine săptămânală. Inițial este condusă de I. M. Rașcu. Directorul-proprietar al publicației, Hidalgo (Alfred Hefter), este menționat la nr. 1/1914; în numărul 5/1916 apare pentru prima dată semnătura lui Pamfil Șeicaru, devenit redactor, iar în numărul 6 din același an se consemnează că „dl I.M. Rașcu nu mai face parte din redacție". **V.** este o prelungire în spirit a revistei moderniste „Viața nouă", editată de Ovid Densusianu, și își explică succint scopul încă din numărul inaugural, cu o declarație inclusă la rubrica „Ecouri": „Plini de avânt, ne îndreptăm către aceia care, ca și noi, cu toate necazurile, mai au încă naivitatea să admire o rază de soare și să se înfioare la auzul unei melodii". Afirmația netă că „va cuprinde numai producțiuni în versuri" (2/1911) nu ar fi asigurat un public plătitor suficient pentru a putea rezista economic, încât redacția precizează că odată cu numărul 7 „a hotărât să consacre un număr de pagini studiilor de literatură, precum și prozei beletristice". În consecință, își va modifica și denumirea potrivit noii orientări. Cele mai multe versuri sunt influențate de simbolism și aparțin lui Al. Macedonski (*Năluca unei nopți*), Ion Minulescu (*Romanța ultimei seri, Cânta un matelot, Romanță apocrifă*), G. Bacovia (*Gris, Finis, Plumb, Amurg de iarnă*, semnate G. Andoni), Ion Pillat (*Visai o cetate...*), Perpessicius (*Miriapodul*), B. Fundoianu (*Poem profan, Arșița, Corespondențe*), F. Aderca (*Pământ și om, Tragedie*), Adrian Maniu (*Tisană sufletească*), Al. Colorian (*Sonată*), Eugeniu Sperantia (*Cântec negru*), I. M. Rașcu (*Într-un castel, Sunt trei fecioare*), Claudiei Millian, lui Enric Furtună, Mihail Cruceanu, Theodor Solacolu, Al. T. Stamatiad, Cezar T. Stoika, Constantin T. Stoika, Al. Vițianu, B. Luca, P. Dragoș (Dragoș Protopopescu), V. Demetrius, G. Diamandy. Aici Tristan Tzara (Țara) publică un ciclu de versuri din *Song of Myself*. Colaborările cu proză, mai puțin frecvente, vin de la Hortensia Papadat-Bengescu (*O pasăre*), F. Aderca (*Însemnările unui barbar, Scrisoare pentru Rabi Hasmonei*), Cezar Petrescu (*Paianjenul negru, Sonata lunei*), Emil Isac (*Scrisoare către o femeie*), Eugeniu Sperantia (*Plâns... dans... alunecare*), Ion Dragu. Se traduce un fragment din „ultima operă a lui Oscar Wilde înainte de a fi întemnițat", *La Sainte courtisane sau Femeia cu pietre scumpe* (Alfred Hefter, sub iscălitura N. Vondra), actul al III-lea din tragedia lui Josephin Péladan *Oedip și Sfinxul* (Constantin T. Stoika), *Cleopatra* de Albert Samain (I. Peltz, sub inițialele numelui), *Poeme și proză* (Al. T. Stamatiad) și *Don Juan în infern* de Charles Baudelaire (B. Fundoianu), piesa *Coram populo* de August Strindberg (Alfred Hefter, semnat Vondra), versuri de Ch. N. Bialik (Enric Furtună) și Marcel Schwob (I. M. Rașcu, sub pseudonimul Evandru); Tudor Arghezi adaptează poemul *Dumnezeii* de Walt Whitman. Cu piese de teatru colaborează Pompiliu Păltănea (*Fugind de Charibdis, Jocul zeilor*), Alfred Hefter (*Miros de iarbă*, sub pseudonimul Hidalgo) și Dan Bădărău (*Spre altă viață*). Pe prima pagină, realizată de Alfred Hefter sub iscălitura Ciric, sunt prezentați Octav Băncilă, Hortensia Papadat-Bengescu, Mihail Sadoveanu, G. Ibrăileanu, Radu Demetrescu, A. C. Cuza, C. Stere, Mihai Codreanu, A. A. Bădărău. Câteva eseuri aparțin lui Mihail Dragomirescu (*Don Quijote*), A. Cantemir (*Neo-Biblia unui european*), N. Davidescu (*Variații împrejurul clasicismului de mâine*), Ovid Densusianu (*La santa belleza*), A. D. Xenopol (*Franța și Germania*), G. Diamandy (*Închinare Franței*). În cadrul rubricii „Aspecte" scriu Tudor Arghezi (*Moralități.*

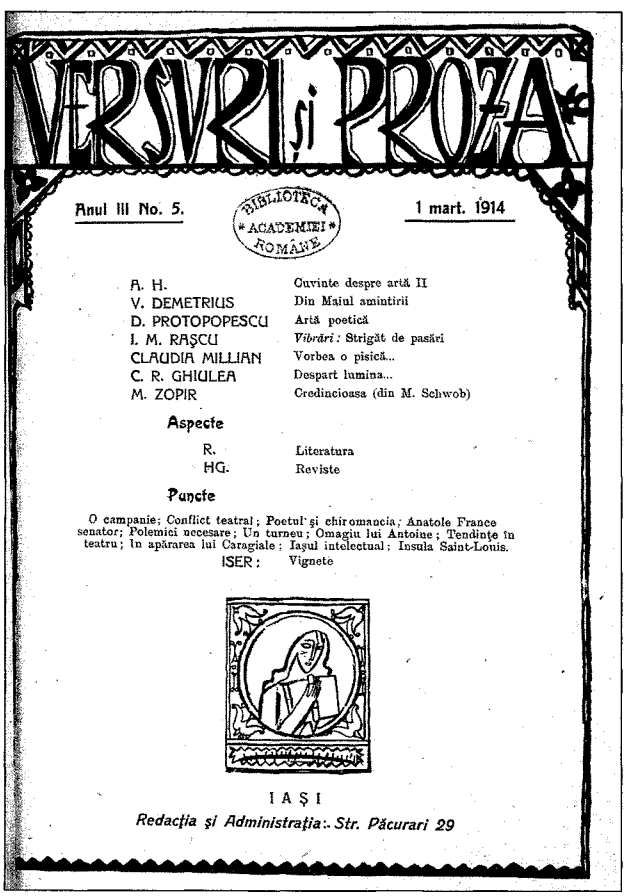

VERSURI ȘI PROZA

Anul III No. 5. 1 mart. 1914

BIBLIOTECA ACADEMIEI ROMÂNE

A. H.	Cuvinte despre artă II
V. DEMETRIUS	Din Maiul amintirii
D. PROTOPOPESCU	Artă poetică
I. M. RAȘCU	*Vibrări:* Strigăt de pasări
CLAUDIA MILLIAN	Vorbea o pisică...
C. R. GHIULEA	Despart lumina...
M. ZOPIR	Credincioasa (din M. Schwob)

Aspecte

R.	Literatura
HG.	Reviste

Puncte

O campanie; Conflict teatral; Poetul și chiromancia; Anatole France senator; Polemici necesare; Un turneu; Omagiu lui Antoine; Tendințe în teatru; În apărarea lui Caragiale; Iașul intelectual; Insula Saint-Louis.

ISER: Vignete

IAȘI

Redacția și Administrația: Str. Păcurari 29

Despre psihologia școlarului, lacunele educației) și Pamfil Șeicaru, autor al unor articole critice și cronici de obicei ironice (*Nichifor Crainic, „Șesuri natale", Rânduri pentru cei nedumeriți, Ion Pillat - Citind „Amăgiri", Literatura războiului. Mircea Rădulescu, Eliminarea ideilor din viață* ș.a.). Pompiliu Constantinescu va colabora cu cronici literare (*Claudia Millian, „Garoafe roșii"* ș.a.), alături de Alfred Hefter, acum iscălind Ben Amura și V.P. Rubricile „Cronica teatrală", „Cărți", „Reviste" sunt susținute, sub pseudonimul Evandru, de I. M. Rașcu. Ultima pagină conține „măștile" unor colaboratori: Ion Minulescu („caricatură pentru mai târziu") de Adonis Popov, Claudia Millian („autoschiță"), Mihail Cruceanu și Hidalgo (de Iser). Au mai colaborat Const. Rîuleț, B. Nemțeanu, D. Karnabatt, I. Ludo, Leon Feraru, C. R. Ghiulea, Rodion (A. Steuerman-Rodion), Gerry Spina, Barbu Solacolu. Revista este ilustrată de Iser, Ross și Victor Ion Popa. *L. Cr.*

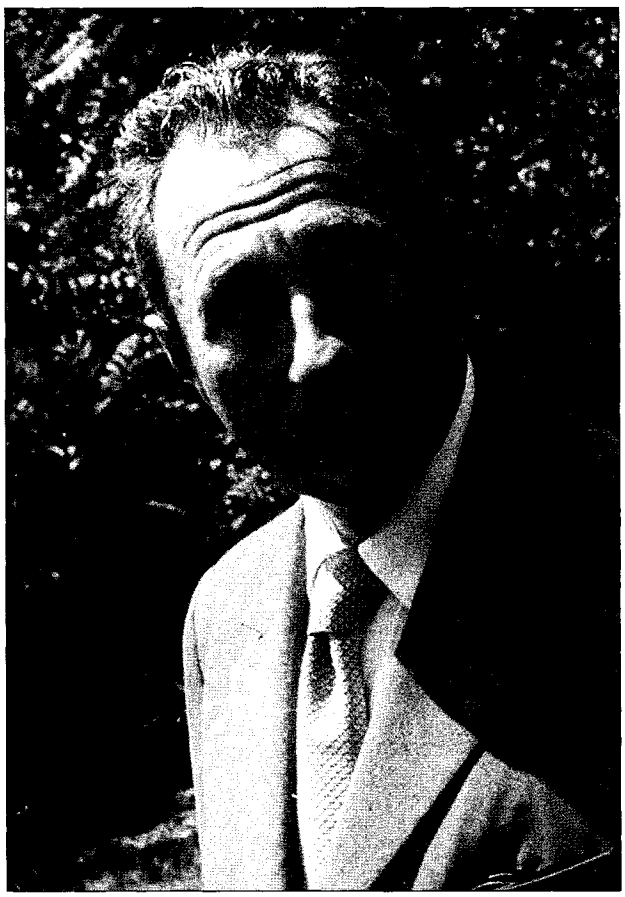

VERZEA, Ernest (5.X.1917, București - 29.IX.2003, București), poet și publicist. Este fiul Ecaterinei (n. Cristian) și al lui Ioan G. Verzea, subdirector în Ministerul Industriei și Comerțului. Urmează la București școala primară și trei clase la Liceul „M. Eminescu", încheindu-le în 1933 la Liceul „Știrbei Vodă" din Călărași. În 1934 intră ucenic la Atelierele CFR Grivița și este, pe rând, lucrător, ajutor-mecanic, desenator tehnic și chiar funcționar, ajungând în 1938 secretar la secția sculărie. Paralel își continuă liceul în particular, iar între 1938 și 1941 e audient la Academia de Arte Frumoase din București, în atelierul lui Jean Al. Steriadi. În 1948 va absolvi Facultatea de Litere și Filosofie, iar în 1950 pe cea de Drept. Înzestrarea specială pentru desen și pictură și-o va desăvârși la cursurile de pictură monumentală bizantină ale Patriarhiei Bisericii Ortodoxe Române (1959). Angajat de Liviu Rebreanu la cotidianul „Viața", lucrează aici între 1941 și 1944 ca secretar de redacție, apoi ca redactor cultural pentru pagina a doua. În 1944, după ce publică în „România viitoare" poezia pacifistă *Cântecul unui luptător* (tradusă din „vechea lirică populară chineză", dar atribuită lui Li-Tai-Pe ca să fie mai convingătoare), care incita la refuzul de a mai lupta pe front, este arestat și ținut câteva luni în lagărul de la Târgu Jiu. I se fixează domiciliu forțat în comuna Nana din județul Ilfov. După război lucrează ca șef de cabinet la Ministerul Educației Naționale (1945-1948) și concomitent este redactor cultural la ziarul „Poporul" (1946-1948). Ulterior optează pentru postul de secretar particular al ministrului Ștefan Voitec. În 1950 este exclus din Partidul Muncitoresc Român împreună cu alți cincisprezece scriitori, sub acuzația că scrierile lor nu ar reflecta îndeajuns „cuceririle regimului de democrație populară" și că ar conține „formule care evită orientarea ideologică". Pentru că fuseseră vizitați de un unchi, fost deputat PNȚ, soții **V.** sunt deținuți un an și jumătate la Jilava, iar la sfârșitul lui 1951 condamnați, **V.** la cinci, iar soția sa la trei ani temniță grea. Eliberat în 1955, trăiește din îndeletniciri modeste: paznic la o grădină, pontator pe șantier, muncitor la o cooperativă, șef al Salvamarului de pe lacurile de agrement și la ștrandurile din București (doisprezece ani), pictor zugrav. Reintră în presă târziu, ca redactor la publicația „Forum" (1968-1977), de unde se și pensionează. De-a lungul timpului a frecventat cenaclurile Sburătorul și Preocupări literare și a mai colaborat cu desene, cronici teatrale, plastice și cinematografice, cu reportaje, interviuri, anchete etc. la „Revista muncii", „Revista Fundațiilor Regale", „Dumineca", „Revista scriitoarelor și scriitorilor români", „Universul literar", „Viața", „Kalende", „Flacăra", „Basarabia literară", „Vremea", „Libertatea", Curentul literar", „Albina", „Orizont", „România literară", „Argeș" ș.a., uneori sub semnăturile Everest Gerzan, Iosif Ladera, G. Veste-n Zare, Ernest Gheorghe Verzea.

Puțin cunoscut a fost și a rămas poetul **V.** Deși până în 1942 publicase trei volume de versuri - *Îngeri de lut* (1933), *Fugarnice* (1935) și „cântece mecanice" în *Uzina umbrelor tangente* (1937) -, toate în tiraje reduse, abia *Alter ego!* (1942) s-a bucurat de semnalări în presă. Cartea propunea o poezie intimistă, sobră, calmă, „un lirism liniștit, discret, un vers palid, alb, care-și poartă grațiile în vârful picioarelor, un sunet pur, cristalin, cu ecouri clare, dar șoptite" (Geo Dumitrescu). Versurile aminteau, în opinia unor comentatori, factura lirică a lui E.A. Poe și Stéphane Mallarmé, iar dintre români, pe aceea a lui Adrian Maniu. *Filigran* definește metaforic această formulă: „În zâmbetul din carte, în care mor închise / Nopți palide purtate prin versuri de demult, / Se ofilesc lunateci ani mici cu

mâini deschise / Spre cântecele albe și straniul lor tumult./ O pace somnoroasă scoboară grea pe ape / Sufletu-și pleacă ochii sub iz de ierni bolnave / Și cărți îmbătrânite în praf, simt că peaproape / Se scutură din aer neliniști vechi și grave". Alte plachete - *Sub sulițele stelelor* (1950), *Litoral sintetic* (1968), *Pasărea inimii* (1979) și *Combustii* (1980) - au apărut în tiraje confidențiale, *hors commerce*, pentru bibliofili, rămânând fără vreun ecou din partea criticii. Abia *Crepuscularia* (1992) are parte de câteva consemnări. Sunt reunite aici în trei „cărți": *Accidente cantabile* (1949), *Incizii în inima vremii* (1950) și *Galerele crepusculare* (1955), „versuri noi și poeme revăzute", ce se fac ecoul periplului dramatic al lui **V.**: „Cum aș putea peste ani, să uit oare / inima temniței, ciocănitoare / cu zvâcnetul sub perdeaua de fum / a timpului? Dar mai cu seamă acum / bătând din aripe pe veac o aud: Jilava-Aiud... Jilava-Aiud". În bezna temniței, o singură speranță, un singur reazem: „Slăviții tăi pași, Preasfântă Fecioară, / îi auzim ca prin vis cum coboară / în hăul Jilavei, pe treptele care duc către aspra neîndurare". Volumul larg cuprinzător *Îmblânzitorul mușcătoarelor neliniști* (2002), însoțit de repere biografice, un indice al referințelor critice înregistrând și cele mai mărunte mențiuni în presă și de o selecție de recenzii, favorizează cunoașterea evoluției autorului de la poezia de atmosferă a începutului, în care au fost recunoscute reflexe din Ion Minulescu, G. Bacovia și Adrian Maniu, la aceea a deplinei maturități, cu dramele și suferințele ei exprimate cu sobrietate.

SCRIERI: *Îngeri de lut*, București, 1933; *Fugarnice*, București, 1935; *Uzina umbrelor tangente. Cântece mecanice*, București, 1937; *Alter ego!*, București, [1942]; *Grădina cu portocali din norul 43*, cu un portret de Eugen Drăguțescu, București, 1943; *Portative pe sol, în văzduh și pe ape*, cu un portret de Silvan, București, 1944; *Experiențe*, București, 1949; *Sub sulițele stelelor*, București, 1950; *Litoral sintetic*, cu cromaje, coperta și 14 grafointuitive ale autorului, București, 1968; *Pasărea inimii*, cu ilustrații de Vasile Dobrian, București, 1979; *10 poeme*, București, 1979; *Combustii*, cu un portret și desene de Alexandru Țipoia, București, 1980; *Crepuscularia*, pref. Gh. Bulgăr, cu un portret de George Tomaziu, București, 1992; *Itinerarii oxidate*, pref. Emil Manu, București, 1999; *Îmblânzitorul mușcătoarelor neliniști*, pref. Valeriu Râpeanu, postfață George Anca, cu un portret de Dragoș Morărescu, București, 2002. **Antologii:** *Creația în artă văzută de Tudor Arghezi, E. Lovinescu, Lucian Blaga...*, București, 1994. **Traduceri:** John R. W. Scott, *Galateni. O singură cale*, Cluj-Napoca, 1993.

Repere bibliografice: Ștefan Baciu, *„Alter ego!"*, UVR, 1943, 4; Traian Chelaru, *„Alter ego!"*, UVR, 1943, 4; Lucian Valea, *„Alter ego!"*, GT, 1943, 14; Geo Dumitrescu, *Catalog*, TIL, 1943, 2 067; Mihai Niculescu, *„Alter ego!"*, U, 1943, 40; Ion Șiugariu, *„Alter ego!"*, „Basarabia literară", 1943, 44; Doina Peteanu [Anișoara Odeanu], *Un volum de autentică poezie: „Alter ego!"*, VAA, 1943, 622; Petru Comarnescu, *Cântări de flaut sfios*, TIL, 1943, 2 124; Tudor Arghezi, *Spectacolul continuă neîntrerupt*, „Bilete de papagal", 1945, 33; Ion Apostol Popescu, *Literatura ardeleană nouă*, 1945, *181-182*; Constantin Vârtej, *Probleme de stilistică literară*, București, 1948, *56-57*; Al. Cerna-Rădulescu, *Arbori din țara promisă*, București, 1972, *19-20, 224-227*; Mihai Bujeniță, *Jurnalul liric al lui Ernest Verzea*, „Baricada", 1994, 4; Vlaicu Bârna, *„Crepuscularia"*, ST, 1994, 7-9; Teodor Vârgolici, *Creația artistică și viața*, ALA, 1995, 285; Gabriel Țepelea, *Așteptând...*, Cluj-Napoca, 1997, *26-38*; Ion Caraion, *Jurnal*, II, îngr. Emil Manu, București, 1998, *348-351, 421-424*; Emil Manu, *Retrospectivă lirică*, ALA, 2002, 630. *I. D.*

VERZEA, Ileana (7.IV.1942, Brăila), comparatistă și traducătoare. Este fiica Elvirei Robitu (n. Dumitrescu), avocată, și a lui Nicolae Robitu, medic. Urmează școala elementară la Brăila (1949-1953), iar la București Liceul „Zoia Kosmodemianskaia" (1953-1961) și Facultatea de Limbi și Literaturi Germanice, secția engleză (1961-1966). După absolvire devine cercetătoare la Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu", în colectivul de literatură universală și comparată. Va beneficia de câteva specializări postuniversitare având drept obiect de studiu literatura americană și literatura afro-americană (Salzburg, 1973), literatura comparată și tehnica traducerii (Cambridge, 1979), cercetarea bibliografică și de arhivă (Bloomington, SUA, 1982). Debutează la „Revista de istorie și teorie literară" în 1970 cu studiul *E. Young în cultura română*. Participă la elaborarea unor volume colective: *Reviste progresiste românești interbelice* (1972), *Literatura română contemporană* (I, 1980) *Dicționar de termeni literari* (1976), *Bibliografia relațiilor literaturii române cu literaturile străine în periodice (1859-1918)* (I-III, 1980-1985). Colaborează la „Cahiers roumains d'études littéraires", „Synthesis" (între 1974 și 1982 e secretar de redacție), „Secolul 20", „Studii de literatură universală", la „Lupta", revistă a exilului românesc. În 1978 își ia doctoratul cu teza *Byron și byronismul în literatura română*. A tradus lucrări de Matthew Arnold, William Empson ș.a. În 1982 se stabilește la Paris, unde în 1984 ia diploma de studii aprofundate la Universitatea Paris III, cu lucrarea *La Littérature des Lumières et son rôle dans l'ouverture culturelle des Principautés Roumaines*. Ocupă diferite funcții: documentaristă, traducătoare, profesoară, interpretă la firme multinaționale și organizații internaționale, printre care și Consiliul Europei.

Studiile publicate de **V.** în periodice de specialitate (*Ion Creangă în versiune engleză, Alexander Pope în literatura română, Oameni și locuri românești în romanele lui Peter Neagoe* ș.a.) sunt bazate atât pe cunoașterea unei largi bibliografii, cât și pe o interpretare personală a textului literar, ilustrând pregnant preocuparea pentru o exegeză în spiritul comparatismului modern. Cartea *Byron și byronismul în literatura română* (1977) pornește de la definirea lui Byron - poet cu apartenență dublă, la tradiția neoclasică și la romantism - și a byronismului ca fenomen european „între modă și necesitate". În situația în care omul și opera au exercitat fascinație în epocă, poetul și mitul creat în jurul său sunt încadrate din punct de vedere istoric, ca și într-un plan larg cultural. **V.** analizează felul în care, străbătând continentul, spiritul epocii permeabilizează și mentalitatea intelectualilor români, aceștia selectând componenta revoluționară a byronismului, ca stimul pentru afirmarea națiunii moderne și a literaturii naționale. Cercetarea scoate în evidență însemnătatea factorului receptor și a concordanțelor, cu precădere cele de mentalitate, care facilitează preluarea influențelor. De la comentarea cronologică a traducerilor și a studiilor critice - „succesul" - la interpretarea „influenței" sunt urmărite modificările survenite

în receptarea românească, precum și cauzele lor. Studiul se remarcă prin deschiderea informației și folosirea ei nefragmentată. Astfel, în abordarea traducerilor datele statistice reieșite din cercetarea arhivelor și a periodicelor sunt corelate cu liniile generale ale politicilor de educare, cu impactul bibliotecilor literare și al colecțiilor de autor, prin care îndrumătorii de opinie țineau nu doar formarea gustului cititorilor, ci mai ales propagarea de modele sociale, etice și estetice. Cât privește exegeza românească, **V.** examinează și presa literară, memoriile, însemnările, corespondența celor care au venit în contact cu literatura engleză, sesizând că receptarea critică are un vârf în secolul al XX-lea, când influența lui Byron este în evident declin. Autoarea definește particularitățile și etapele de manifestare ale unui „comprehensiv byronism românesc, cu o pluralitate de nuanțe", începând de la Gh. Asachi și Barbu Paris Mumuleanu, constatând că în perioada pașoptistă, când trăsăturile naționale modelează atitudinea estetică, acesta se conturează ca un romantism civic, pentru a deveni apoi „genul proxim al poeziei românești postpașoptiste" prin autori care au vibrat la tipul de sensibilitate ilustrat de Byron, dar și la poza și deprimarea lui elegiacă. Este reliefat faptul că prin „coincidența idealului la model și adepți", dar și datorită afinităților elective ale unor scriitori români, byronismul a jucat un rol important, „deschizând romantismului românesc orizonturi europene". În acest context, Mihai Eminescu și Al. Macedonski sunt considerați cazuri particulare de „echivalență valorică" în relație cu poetul englez, conferind byronismului de la noi „un punct de rezistență și de glorie". În ecuația Eminescu - Byron, cercetătoarea urmărește căile prin care poetul român l-a cunoscut (prin înaintași sau prin romanticii altor literaturi, apoi în contact cu opera), stabilește coordonatele comune în gândire și imaginație, descriind o „familie spirituală romantică".

SCRIERI: *Byron și byronismul în literatura română*, București, 1977. **Traduceri:** James Barlow, *Transatlanticul*, București, 1976; Matthew Arnold, *Eseuri*, pref. trad., București, 1979; William Empson, *Șapte tipuri de ambiguitate*, pref. trad., București,1981; Bram Stoker, *Dracula*, București, 1990 (în colaborare cu Barbu Cioculescu).

Repere bibliografice: Alexandru Piru, *„Byron și byronismul în literatura română"*, LCF, 1977, 44; Sorin Pârvu, *„Byron și byronismul în literatura română"*, CRC, 1977, 48; Narcis Zărnescu, *Byron și literatura română*, VR, 1977, 12; Roxana Sorescu, *„Byron și byronismul în literatura română"*, LL, 1978, 2; Nicolae Mecu, *„Byron și byronismul în literatura română"*, CREL, 1978, 2; Alexandru Duțu, *„Byron și byronismul în literatura română"*, „Synthesis", 1980; Mihai Zamfir, *Byron la Dunăre*, SXX, 1981; Ulici, *Lit. rom.*, I, *539-541*; Manolescu, *Enciclopedia*, *711-712*. *Il. C.*

VESPER, Iulian (pseudonim al lui Teodor C. Grosu; 22.XI.1908, Horodnic de Sus, j. Suceava - 11.II.1986, București), poet, prozator și traducător. Este fiul Teodosiei (n. Prelipcean) și al lui Constantin Grosu, țărani. Începe școala în 1915, în comuna natală, dar din cauza războiului o întrerupe până în 1919, când trece la Liceul „Eudoxiu Hurmuzachi" din Rădăuți, absolvit în 1927. În același an intră ca bursier la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din Cernăuți, iar în 1929 se transferă la București. După ce în 1931-1932, ca să evite încorporarea, făcuse la Bacău Școala de Ofițeri de Rezervă la infanterie, își ia licența în litere în 1933. Întemeiază la Cernăuți, în 1933, împreună cu Mircea Streinul, colecția Iconar, devenită editura cu același nume. Remarcat în timpul studenției de profesorul Ion I. Nistor, acesta îi oferă postul de secretar de redacție la „Glasul Bucovinei" (1933-1937) și tot el îl va numi în 1934 șef de cabinet în Ministerul Muncii și Ocrotirii Sociale. Urmează ani în care, din cauza instabilității politice și economice, este obligat să schimbe mereu slujbele: funcționar la Casa Centrală a Asigurărilor Sociale (1938-1942), redactor la Editura Dacia Traiană (1942-1944), prim-secretar de presă la Direcția Presei (1945-1948), redactor la Agenția Română de Presă (1949-1950), corector la Editura de Stat pentru Literatură și Artă (1950-1952) și la Întreprinderea Poligrafică nr. 3 (1952-1956). Debutează ca licean, în 1924, la revista școlară „Muguri", cu poezia *Floare albastră* (el însuși își consideră adevăratul debut abia în 1928 la „Junimea literară"), și editorial cu placheta *Echinox în odăjdii*, în 1933. A mai colaborat la „Basarabia literară", „Frize", „Rânduiala", „Dacia rediviva", „Dreapta", „Carnet literar" (Buzău), „Viața", „Gazeta literară", „Munca", „Vremea", „Curentul literar", „Societatea de mâine", „Orion", „Plai",

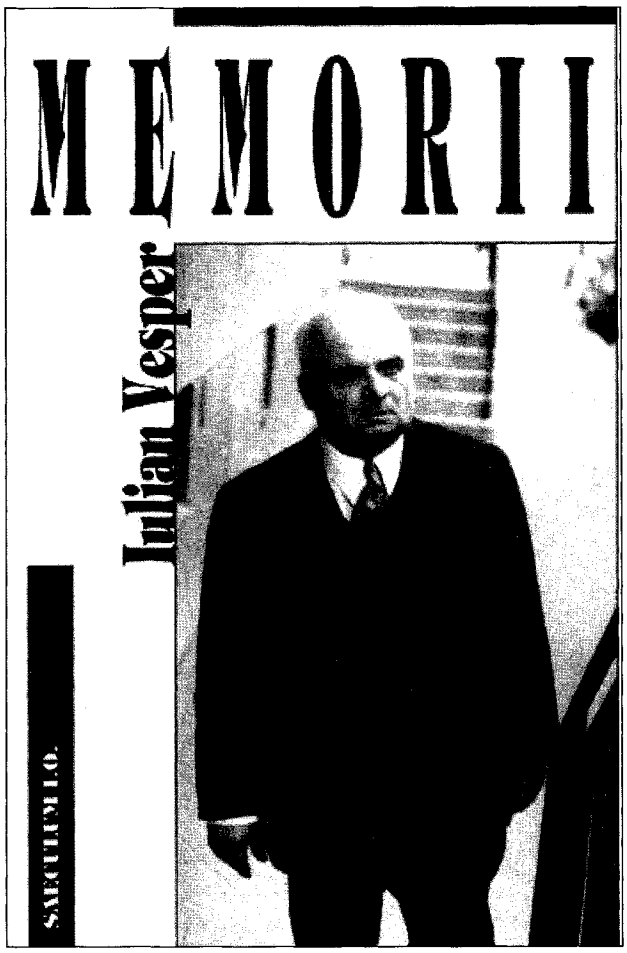

„Azi", „Îndrumarea", „Dacia", „Gândirea", „Universul literar", „Revista Fundațiilor Regale", „Viața românească". A semnat și Almir, Nicu, Nicu Rândunel, Nestor Deleanu, Oreste, t.c.g.

Apreciat ca unul din poeții valoroși pe care i-a dat Bucovina în perioada interbelică, **V.** își centrează opera, cu precădere cea poetică, în jurul ideilor promovate de mișcarea Iconar: obsesia pentru valorile pământului, potențate de misterul germinației și al fecundității, demarcația abia perceptibilă între viață și moarte, relația între individual și universal, microcosmos și macrocosmos. Influențat în special de Georg Trakl, Rainer Maria Rilke și Stefan George și văzut adesea ca un poet afin prin tonalitate cu Ion Barbu, el se face remarcat încă de la publicarea primei cărți, *Echinox în odăjdii*, pentru concentrarea imagistică și tendința spre ermetism. Dar lirica lui se va apropia, așa cum sugerează chiar titlul, „și de imnurile liturgice, și de rostirea oraculară și ritualică, îmbibată de gravitate și solemnitate sacră" (Eugen Simion). Trăirea filosofică și religioasă începe să se întemeieze în versuri precum cele din *Certitudine*: „Cu siguranță lumea-i prea mare / Pentru durerea mică din noi, / Pentru ce-am durat nevârstnici și goi, / Catapetesme de vise / Din lut și noroi", modul de abordare înrudindu-se mai mult cu cel arghezian. Deși stilul este excesiv intelectualizat, tematica aduce în primplan neliniștile existențiale, care vor constitui „sursa de analiză" și mai târziu. Fragilitatea graniței dintre ființă și neființă, invocată obsesiv în cele mai multe poeme, relația om–divinitate, permanență–efemeritate, dorința de a nu se desprinde de concret pentru a înțelege mai bine transcendentul sunt doar câteva din constantele poeziei. Cu următorul volum, *Constelații* (1935), purificarea prin moarte, chiar apologia morții, îndemnul la un nou „răsărit teluric" sunt dominante. Totuși, întoarcerea spre o existență simplă, arhaică, în universul rural, văzută prin contrast cu lumea citadină, generează un sentiment intens, ce răzbate din mai toate poemele. Neologismele și metaforele complicate, într-un fel chiar greoaie, din versurile începătoare au dispărut aproape complet, înlocuite de tendința spre esențializare. Bogăția imagistică devine mai consistentă, ca, de exemplu, în poemul *Veghe*: „Mai aproape, în lut, / Clipele sună veacuri de ger și promoroacă; / Praguri puține-ai trecut / Și ceașca de soare e seacă". În *Poeme de Nord* (1937; Premiul Societății Scriitorilor Români) **V.** tinde spre o „recucerire a teluricului" pornind de la ideea – care îl leagă mai mult de Lucian Blaga – că existența „dumnezeirii", atingerea stării de grație sunt dependente de omenesc, tot așa cum microcosmosul este dependent de macrocosmos. Efemerul e mediator între om și divinitate, **V.** găsindu-și substanța credinței în „zâmbetul nestatornic al zilelor și al anilor". Încercarea de a accede la o treaptă mai înaltă, dorința de a descoperi sensuri noi, de a se sublima sunt elemente permanente în poezia lui. Ciclul este perpetuu: ruperea de teluric, „nașterea cuvintelor", reîntoarcerea spre pământesc, apoi aspirația către înălțare, de eliberare din material. Totul va fi deplin închegat în *Izvoare* (1942) nu numai ca imagistică, simboluri și metafore, ci mai ales din punctul de vedere al construcției tehnice. Rima și ritmul sunt elemente dătătoare de armonie, poetul fiind preocupat de obținerea unor proporții cumpănite, care să dea senzația de calm și stabilitate: „Ascult cum pașii-n cer mi-i rătăcești / Și cum dezlegi grăbite aurore / Purtând pe mări întunecate prore. / Cad frunze noi din pomii pământești, / Un drum se-ngroapă, altul se desprinde, / Mă uit cum alte orizonturi crești, / Ca-ntr-un amurg uitarea mă cuprinde, / Ridic un braț, dar nicăieri nu ești" (*Poem*). Pe de altă parte, se observă orientarea spre baladesc, motivele mitologice ori cele din istoria veche românească, toponimele cu înțelesuri apăsat expresive sau evocatoare fiind frecvente. În cărțile postbelice – *Poezii* (1968), *Ascultând nopțile* (1972), *Al treilea orizont* (1979), *Peisaj la marginea cerului* (1984) –, toate aceste perspective și idei poetice se reiau, aprofundate într-o viziune mai senină. Interesul pentru modelarea „ochiului primordial al artistului", pentru definirea drumului inițiatic ce duce de la lumea exterioară la cea interioară, aspirația de a capta misterul genezei și de a-l provoca ori de câte ori eul interior i-o cere, strădania de a armoniza extremele (nordul și sudul, solarul și lunarul, diurnul și nocturnul, teluricul și celestul etc.) sunt tensiunile din care versurile își extrag acum substanța. **V.** a scris și proză: romanele *Primăvara în țara fagilor* (1938) și *Glasul* (1957), câteva

narațiuni având ca personaje centrale figurile semilegendare ale lui Mihai Viteazul (*Viața lui Mihai Viteazul*, 1939), Decebal, Aron Vodă, Vlad Țepeș, Alexandru cel Bun (*Chipuri domnești*, 1944). Romanele de inspirație rurală interesează în principal prin ambiția autorului de a realiza o „frescă a satului bucovinean", *Glasul* fiind și o autoficțiune excepțională. Volumul *Memorii* (1999), cuprinzând un text încheiat ca redactare în 1981, acoperă mai mult de o jumătate de secol. Accentul cade pe ținutul Bucovinei natale, dar nu puține sunt referirile la viața intelectualității interbelice, mai ales la cea bucureșteană, cât și medalioanele, consacrate lui E. Lovinescu, G. Călinescu, Perpessicius, Camil Petrescu și Mihail Sadoveanu. **V.** rămâne în conștiința cititorului și prin traducerea epopeii finlandeze *Kalevala*, publicată în 1959 (peste douăzeci și cinci de mii de versuri, cu aproape două mii mai mult decât originalul, creștere impusă de necesități prozodice), o izbutită echivalare artistică.

Primăvara în țara fagilor *e una din cărțile, cum am întâlnit atâtea, dense, și cari în ciuda micilor lor proporții spun atât de mult. Trăiesc, în planuri distincte, și cu toată frăgezimea sau gravitatea temperamentelor, atâtea fâpturi ale lui Dumnezeu, o familie, un sat, un peisagiu înalt și adânc, cu perspectivele aruncate departe în zare, încât n-am greși dacă am vedea în acest mic roman breviarul idilic al întregii Bucovine, din primele zile ale stăpânirii românești.* [...] *Carte de intens pitoresc bucovinean, cu atât mai intens cu cât e mai distilat,* Primăvara în țara fagilor, *în care se abat înruditele reflexe mistraliene din marile romane ale ardeleanului Peter Neagoe, constituie pentru autor debutul cel mai categoric, în proză, iar pentru tânăra proză bucovineană una din cele mai temeinice afirmări.*

PERPESSICIUS

Romanul lui Iulian Vesper împinge până în punctul său maxim formula „lumii văzute de...", practicată la noi cu strălucire de Camil Petrescu, Anton Holban, iar în literatura mondială de Proust, Faulkner, Virginia Woolf. Pentru că, dacă la Camil Petrescu și Anton Holban, doi dintre reprezentanții de seamă ai perspectivei subiective, eul narator se confundă până la un punct, cu scriitorul Iulian Vesper deosebirea dintre cei doi termeni e totală. Autorul Glasului *reușește performanța de a descrie lumea prin ochii nu ai unui intelectual, ai unui narator cât de cât apropiat de condiția scriitorului, ci prin ai unei țărănci semianalfabete.* [...] *În* Glasul *vocabularul, preocupările, viziunea sunt ale țărăncii Aspazia Ciobanu. Notarea reacțiilor sufletești apelează la un vocabular sărac, fără nuanțe intelectuale și, surprinzător pentru poetul Iulian Vesper, lipsit de lirism.* [...] *Relatarea stă sub semnul unui orizont îngust, care nu depășește hotarele satului și ale muncilor agricole. Tot ce se află dincolo de acest teritoriu e văzut în contururi nedeslușite. Ca și în proza lui Sadoveanu, marile evenimente istorice sunt citite în linii candide, nu lipsite de farmec în simplitatea lor elementară.*

ION CRISTOIU

SCRIERI: *Echinox în odăjdii*, Cernăuți, 1933; *Constelații*, București, 1935; *Poeme de Nord*, București, 1937; *Primăvara în țara fagilor*, București, 1938; [*Poezii*], în *Poeți tineri bucovineni*, îngr. și pref. Mircea Streinul, cu portrete de Rudolf Rybiczka, București, 1938, *140–155*; *Viața lui Mihai Viteazul*, București, 1939; *Izvoare*, București, 1942; *Chipuri domnești*, București, 1944; *Glasul*, București, 1957; ed. îngr. și pref. Mircea A. Diaconu, Iași, 2001; *Poezii*, pref. I. Negoițescu, București, 1968; *Ascultând nopțile*, București, 1972; *Al treilea orizont*, București, 1979; *Peisaj la marginea cerului*, București, 1984; *Memorii*, îngr. și pref. Pavel Țugui, București, 1999. **Traduceri:** D.H. Lawrence, *Șarpele cu pene*, București, 1943; Sylvain Roche, *Rețeaua galbenă*, București, 1948 (în colaborare cu Alexandru Struțeanu); V.V. Stasov, *Liszt, Schumann și Berlioz în Rusia*, București, 1956 (în colaborare cu Gheorghe Ciocler); Elias Lönnrot, *Kalevala*, introd. O. Kuusinen, București, 1959; ed. I–II, pref. trad., București, 1968; Ilmari Kianto, *Linia roșie*, București, 1960 (în colaborare cu Toivo Närhi); Louis Hémon, *Maria Chapdelaine. Povestire din Canada franceză*, pref. trad., București, 1968; Cinghiz Aitmatov, *Adio, floare galbenă*, București, 1968 (în colaborare cu Nicolae Stoian); Boris Mojaev, *Din viața lui Feodor Kuzkin*, București, 1969 (în colaborare cu Maria Roth); Andrei Bitov, *O copilărie atât de lungă*, București, 1971 (în colaborare cu Nicolae Vrublevschi); Jarosław Iwaszkiewicz, *Maica Ioana a îngerilor*, I, București, 1971 (în colaborare), *Îndrăgostiții din Marona*, București, 1972 (în colaborare); *Basme rusești*, București, 1973 (în colaborare cu Andrei Ivanovschi); Vasili Belov, *Povestirile dulgherului*, București, 1973 (în colaborare cu Mihail Chițiș); *Supa de broască țestoasă. Povestiri coreene din secolele XV–XVII*, București, 1974 (în colaborare cu Gabriela Lebiti); *Ernazar și Kimonazar. Basme populare uzbece*, pref. trad., București, 1977 (în colaborare cu Andrei Ivanovschi); *Secretul tinereții. Basme avare*, București, pref. trad., 1977 (în colaborare cu Natalia Stroe); *Viteazul Împărăției Soarelui. Basme populare uzbece*, pref. trad., București, 1980 (în colaborare cu Andrei Ivanovschi); M.A. Șolohov, *Cazacii de la Don*, București, f.a.

Repere bibliografice: Pompiliu Constantinescu, *„Echinox în odăjdii"*, VRA, 1933, 310; G. Călinescu, *Breviar de poezie bucovineană contemporană*, ALA, 1934, 691; Dragoș Vrânceanu, *„Constelații"*, CRE, 1935, 2 783; Ovidiu Papadima, *„Constelații"*, G, 1935, 6; Constantinescu, *Scrieri*, VI, *108–109*; Ernest Bernea, *Poetul Iulian Vesper*, „Rânduiala", vol. II, caietul IV, [1935]; Papadima, *Creatorii*, *512–516*; G. Călinescu, *Poeți tineri bucovineni*, VR, 1938, 5; Perpessicius, *Opere*, VIII, *7*, *164–168*; Constantin Fântâneru, *„Primăvara în țara fagilor"*, UVR, 1939, 1; Vintilă Horia, *„Primăvara în țara fagilor"*, G, 1939, 1; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *822*, *Ist. lit.* (1982), *906*; Ion Șiugariu, *„Izvoare"*, RFR, 1943, 1; *Iulian Vesper*, în *Antologie rădăuțeană*, îngr. și pref. E. Ar. Zaharia, Cernăuți, 1943, *134–135*; Radu Enescu, *Destinul Aspaziei Ciobanu*, TR, 1957, 22; I. Vitner, *Creație și sinteză*, GL, 1957, 26; Cornel Regman, *Al cincilea mit*, VR, 1957, 7; Radu Popescu, *„Glasul"*, CNT, 1957, 30; Mihail Petroveanu, *„Glasul"*, GL, 1957, 38; Regman, *Confluențe*, *67–77*; Negoițescu, *Însemnări*, *175–186*, *265–267*; Mihai Dascal, *„Ascultând nopțile"*, RL, 1972, 23; Daniel Dimitriu, *„Ascultând nopțile"*, CL, 1972, 10; George Muntean, *„Ascultând nopțile"*, CNT, 1972, 43; Caraion, *Duelul*, *173–177*; Corbea-Florescu, *Biografii*, I, *259–262*; Crohmălniceanu, *Literatura*, II, *182–185*; Boris Buzilă, *Mărturii în amurg*, Cluj-Napoca, 1974, *210–212*; Micu, *„Gândirea"*, *636–637*; Dragoș Vrânceanu, *Materia literară și idealurile ei*, București, 1976, *66–68*; Titel, *Pasiunea*, *109–111*; *Lit. rom. cont.*, I, *130*; George Muntean, *Iulian Vesper – 75*, RL, 1983, 49; George Muntean, *Iulian Vesper*, RL, 1986, 8; Eugenia Tudor-Anton, *Glasul poetului*, T, 1986, 8; Ion Cristoiu, *Un roman de referință*, RL, 1989, 21; Raicu, *Descoperirea*, *100–113*; Simion, *Scriitori*, IV, *86–94*; *Iulian Vesper*, RRI, IV, partea I, *422–426*; Negoițescu, *Ist. lit.*, I, *321–322*; Mircea A. Diaconu, *Iulian Vesper. Poetica explicită*, „Forum", 1993, 11–12; Mircea A. Diaconu, *Iulian Vesper. Destin și poetică*, RL, 1994, 5; Aurel Petrescu, *Iulian Vesper*, L, 1994, 48; Grigore C. Bostan, Lora Bostan, *Literatura română din Bucovina*, Cernăuți, 1995, *92–94*;

M.N. Rusu, *Iulian Vesper*, LCF, 1996, 13; Rachieru, *Poeți Bucovina, 495–504;* Pavel Țugui, *Iulian Vesper și „Memoriile" sale*, „Analele Bucovinei", 1997, 1; Cosma, *Romanul*, II, *124–125;* Mircea A. Diaconu, *Instantanee critice*, Iași, 1998, *121–136;* Mircea A. Diaconu, *Mircea Streinul. Viața și opera*, pref. Const. Ciopraga, Rădăuți, 1998, *32–39;* Mircea A. Diaconu, *Mișcarea „Iconar". Literatură și politică în Bucovina anilor '30*, Iași, 1999, *137–148, passim; Dicț. analitic*, II, *108–110;* Micu, *Ist. lit., 470–471;* Pavel Țugui, *Proiecte literare ale lui Iulian Vesper (1948)*, „Țara Fagilor", 2001, 2–4; Popa, *Ist. lit.*, I, *1189–1190;* Traian Chelariu, *Strada Lebedei nr. 8. Pagini de jurnal*, București, 2002, *310, 317; Dicț. scriit. rom.*, IV, *736–738.* *C. Dt.*

VESTALA, publicație apărută la Râmnicu Sărat, lunar, între 8 noiembrie 1915 și mai 1916, cu subtitlul „Literatură, sociologie, știință, artă", modificat la numărul 4–5 în „Revistă literară, artistică, științifică, socială" și din nou, odată cu numărul 6, în „Literatură, artă, știință, sociologie". Director: Octavian Moșescu. În sumar figurează versuri de Haralamb G. Lecca, Matei Elian (Al. I. Zamfirescu), Ion Pavlov, Adonis Gr. Popov, Octavian Moșescu, Victor Ion Popa, Zaharia Bârsan, G. Rotică, G.Tutoveanu, Mihail Săulescu, Volbură Poiană-Năsturaș, D. Iov, Theodor Solacolu, Radu D. Rosetti, I. U. Soricu. Prozatorii selectați sunt Gala Galaction, cu „fragmentul" *Din comoara inginerului Octav* – considerații despre „degenerarea sufletului contemporan prin depărtarea de credință", I. Chiru-Nanov, Al. I. Zamfirescu, D. D. Patrașcanu, D. Iov, Eugen Boureanul. Dramaturgia e ilustrată de Scarlat Froda și de N. Porsenna (un fragment din „viziunea eroică în versuri" *Vulturul*). Eseu și istorie literară semnează C. Alexandrescu (*Iașul și Caragiale*, cu ocazia comemorării dramaturgului la Teatrul Național din Iași), neobositul Octavian Moșescu, sub identitatea C. Viroagă (*Un poet tânăr: Al. Sihleanu, Ion Păun-Pincio*). De menționat comentariul lui Stelian I. Constantinescu (directorul revistei „Farul" din Dorohoi) la ideile despre artă ale lui Marie-Jean Guyau, ca și debutul cu versuri al tinerei Olimpia Teodoru, sub pseudonimul Olteo. Se mai publică versuri inedite de B. P. Hasdeu (*Renaștere*), epigrame de Const. C. Braiesku, parabole de C. Costăchescu și câteva traduceri din Lamartine (realizate de Traian Antohi), Carmen Sylva (de G. Coșbuc) și Mounet-Sully (aparținând lui Octavian Moșescu). Ilustrațiile sunt asigurate de Victor Ion Popa. *M. Pp.*

VESTEA, cotidian apărut la București de la începutul lunii aprilie 1877 până în martie 1878. În numărul 22, din 27 aprilie, își începe colaborarea Al. Macedonski, sub semnătura Leandru, cu povestea orientală *Așa să fac banii*. Este posibil ca Macedonski să fi scris articole politice și mai înainte, nu însă în primele numere, ci doar după 12 aprilie, când, într-o notă, era criticat pentru o poezie din „Telegraful". De altfel, cu numărul 8 aspectul gazetei se îmbunătățește sub raport stilistic și, într-o măsură, chiar structura se modifică, preocupările culturale și literare căpătând un loc din ce în ce mai mare. După câteva luni, la 20 iulie, poetul afirmă într-un articol că este unul din directori, iar în septembrie anunță că a devenit singurul proprietar și director al ziarului. Macedonski a publicat în **V.** articole de atitudine, în care își delimita poziția politică în raport cu liberalii, dezamăgit nu atât principial, cât în ceea ce privește recunoașterea și răsplătirea meritelor sale. Combătând-i din ce în ce mai violent pe „roșii", își atrage fulgerele presei liberale oficioase, fiind atacat chiar de „Telegraful", la care colabora. Macedonski dă pentru partea literară a ziarului tălmăciri din Gottfried August Bürger și Fr. Wey, adaptează versiunea franceză a *Romanței spaniole* de Pușkin, traduce din La Fontaine, Chateaubriand, Lamartine, Nicolas Gilbert, Al. Dumas, E. Guinot, transpune în românește basmul sârbesc *Lâna de aur*. Publică, de asemenea, versuri, povestiri și nuvele, unele apărute și în alte periodice, însemnări de călătorie, cronici literare, recenzii, note polemice. Au mai colaborat Grigore Bengescu, Iuliu I. Roșca, D. Teleor, N. B. Locusteanu, V. Rusănescu. *R. Z.*

VESTEA, gazetă apărută la Alba Iulia bisăptămânal de la 23 septembrie 1922 și săptămânal de la 21 octombrie 1922 până în 1926. Redactor responsabil: Cornel T. Russu. Publicație cu caracter preponderent informativ, **V.** conține îndeosebi știri de interes local, dar abordează și probleme de politică internă și internațională, de economie, cultură ș.a. Partea literară, cuprinsă în cea mai mare parte în foileton, este ilustrată de scrieri în proză și poezii. Astfel, în proză, pe lângă retipărirea unor autori consacrați – Vasile Alecsandri (*Dridri*), Ion Ghica (*Scrisori către V. Alecsandri*), I. L. Caragiale (*În vreme de război, Luna de miere*), Ioan Slavici (*Popa Tanda*) –, apar alții, mulți semnând mai ales cu pseudonime: Coriolan Bărbat, Pietran, Niculaie Livadă, Alpinus (Traian Achim), Toma Urzicosu, Irimie Zăpadă, Egon Lhery, care intră în sumar cu povestiri duioase, moralizatoare, amintiri, schițe umoristice, proze patetice sau istorii romanțate, toate submediocre. Nici lirica nu aduce, cu excepția unor poezii de Octavian Goga, vreun nume de prestigiu, versurile, cele mai multe de dragoste sau meditații, dezvăluind o filiație eminesciană încă de la motourile folosite. Se remarcă o preocupare firavă pentru folclor: suita de articole *Figuri din mitologia română* de Traian Achim (acesta transcriind și compunerile *Vers frumos* și *Bucurie*, datând de pe la 1820–1830, ale poetului țăran Simeon Pop din Abrud), completată de o legendă populară comunicată de Ștefan Cacoveanu și câteva colinde (în numărul de Anul Nou 1923). Redacția dă o atenție deosebită literaturii aforistice: se reproduce din volumul *Pietre pentru templul meu* al lui Lucian Blaga și din *Dicționarul de citate* al lui B. Marian etc. De menționat și două articole, singurele compuse ca atare, unul al lui Octavian Goga, *Au ieșit în larg*, cu caracter politic, și *Cartea de artă*, al lui Ștefan I. Nenițescu, note succinte despre evoluția tiparului artistic, de la edițiile venețianului Aldo Manuzio la cărțile de lux românești, cum sunt *Tulburarea apelor* de Lucian Blaga, cu desene de A. Demian, și *Satul meu* de Ion Pillat, cu xilogravuri de Ioan Theodorescu-Sion. Actualitatea culturală e surprinsă la rubricile „Teatrale", „Revista cărților noi", „Cronica revistelor". Multe texte rămân nesemnate: traducerea nuvelei *Floarea de lotus* a lui Henryk Sienkiewicz, parodiile, epigramele și catrenele vesele. *L. D.*

VESTEA NOUĂ, publicație apărută la București între 25 februarie 1945 și 21 ianuarie 1948, întâi săptămânal (numerele 1-100), apoi bilunar (101-102) și în cele din urmă de trei ori pe lună (103-125), ca „organ al Secției Militare ARLUS". Nu se face nici o mențiune în ce privește colectivul redacțional. Dintr-un articol de bilanț datorat lui Octavian Linaru (probabil secretar de redacție) la împlinirea unui an de la apariție, rezultă că până la acea dată „au scris pagini de literatură gazetarii Ion Caraion, Geo Dumitrescu, George Lesnea, Monica Dan, Laurențiu Fulga, Mihnea Gheorghiu, Mihail Cosma, Marin Sârbulescu, Marin Preda, Eugen Schileru și alții". Editorialul primului număr, *Către ostași*, cuprinde reflecții și aprecieri politice privind semnificația actului de la 23 august 1944, sfârșitul iminent al războiului, „apropierea de marii noștri vecini" din Răsărit și necesitatea popularizării vieții și realizărilor acestora în rândul „ostașilor de pe front, din cazărmi și de la vetre" etc. Semnează frecvent texte socio-politice Al. C. Constantinescu, Ion Focșăneanu, S. Tătaru, Corneliu Mănescu, N. Dobre, Stelian Tecuceanu, Șt. Măgureanu (ultimii doi au și contribuții literare), mai târziu Horia Liman ș.a. Începând cu numărul 23 are loc o reorganizare a activității redacționale, grupului de „ofițeri capabili și culți", numiți de Marele Stat Major, asociindu-i-se „o redacție civilă", alcătuită din „colaboratori tineri, de talent și cu prestigiul unei atitudini democratice verificate", între care se vor număra (mai ales în pagina intitulată inițial „Arta și cultura", iar odată cu numărul 85 „Artă - Literatură - Idei"), pe lângă literații menționați în 1946, și alții. Marin Sârbulescu iscălește câtva timp și cu pseudonimul George Costin, Paul Scorțeanu este Miron Radu Paraschivescu, iar un Mari Crângași, care scrie despre *Jurnalul* lui F. M. Dostoievski și despre alți clasici ai literaturii ruse, e posibil să fie un pseudonim nemărturisit al lui Marin Preda, absent altminteri cu numele real din paginile revistei, deși figurează în enumerarea lui O. Linaru. Aici George Lesnea traduce din Iosif Utkin, dând însă și un poem original, Eugen Schileru îi transpune în românește pe Valeri Briusov și Paul Éluard, Zaharia Stancu și Sorana Gurian adaptează un fragment din comedia *Prea multă minte strică* de A. S. Griboedov, iar Eusebiu Camilar câteva pagini din *Fata căpitanului* de A. S. Pușkin. De asemenea, Emilian Bucov, Geo Dumitrescu și Vladimir Colin traduc din Vladimir Maiakovski, Cicerone Theodorescu din Boris Pasternak, Igor Grinevici din Damian Bednâi, Nina Cassian din Vera Inber. Autor a două poezii originale, *Cântec fără cuvinte* și *Elegie nouă*, și a vreo treizeci de articole și cronici tratând în special despre cultura și arta vecinilor din Est (îi mai apar, de altfel, și diverse note cu iscălitura micos), Mihail Cosma face și el tălmăciri din Vladimir Maiakovski, Serghei Esenin, Valeri Briusov și Ilya Ehrenburg, iar Victor Kernbach, pe lângă articole consacrate tot literaturii ruse și sovietice, publică numeroase traduceri din N. Ușakov, Maxim Gorki, Valeri Briusov, Konstantin Simonov, Ilya Ehrenburg, Margarita Aligher, Boris Pasternak. În numerele 79-80 Paul Ancel (Paul Celan) figurează cu traducerea nuvelei *Fatalistul* de M. I. Lermontov. Aproape un an (1945-1946), relativ frecvent, Ion Caraion dă fie poezii de război din ciclul *Cântece negre* (*Cantonament, Doină de război, Intrarea în oraș, Carnet*), fie diverse articole, în mare parte neadunate vreodată în volume. Virgil Ierunca iscălește trei articole cu o tematică la ordinea ideologică a zilei: *Louise Michel - o eroină a Comunei, Lenin și problema culturii* și *Un animator: Alexandru Herțen*. Și Al. Cerna-Rădulescu, cronicar literar în câteva numere de început, scrie articolul *Elogiul științei sovietice* ori glosează festiv, ca în *Un titan al muncii: Alexei Stahanov*, iar Gala Galaction, prezență altminteri întâmplătoare în revistă, i se alătură cu însemnările intitulate *Sfințenia muncii*. Laurențiu Fulga, și el autor al unor articole conjuncturale, publică și fragmente din romanul în lucru *Focul negru* (*Sfertul de oră dinaintea morții*), în timp ce Ury Benador oferă un eșantion din *Ghetto veac XX*. Mai colaborează cu proză, versuri, articole Nicolae Tăutu, Costache Olăreanu (încă elev la Târgoviște), Petru Vintilă, Elena Eftimiu, V. Cristian, George Dan, Fănică N. Gheorghe, Scarlat Răutu, ca și Victor Torynopol, Al. Mirodan, George Mărgărit, Mihai Calmâcu ș.a. Ilustrațiile sunt asigurate de Jules Perahim și de Ligia Macovei. *L. B.*

VESTUL, cotidian apărut la Timișoara de la 1 mai 1930 până la 5 mai 1945. Fondator și proprietar: Sever Bocu. De-a lungul timpului se perindă la conducere Pompiliu Serbescu (redactor-responsabil în 1930), Liviu Jurchescu (redactor-responsabil în 1931-1932), Liviu Iuga (director între 1931 și 1935), Constantin Miu-Lerca (director între 1936 și 1939), Gheorghe Ciorman (redactor-responsabil în 1939), Petru Sfetca (redactor la sfârșitul anului 1939 și în 1940, director din octombrie 1940, prim-redactor în 1941 și redactor-responsabil în 1944), Nicolae Țirioi (prim-redactor în 1943-1944 și în 1945), Ovidiu Metea (redactor-responsabil în 1944-1945), Marius Munteanu (redactor-responsabil în 1945). Din 6 august 1941 până la sfârșit se menționează: „Ziarul apare sub conducerea unui comitet". În 1940 subtitlul este „Foaie culturală-economică-socială", apoi „Vestul social-economic-cultural", iar între 22 noiembrie 1944 și 9 martie 1945 „Tribuna demnității bănățene". Publicația își schimbă de mai multe ori formatul, numărul de pagini și periodicitatea (după 1940 se editează uneori săptămânal, cu apariție neprecizată). Este interzisă de Guvernul N. Iorga în 1931, între 20 septembrie și 22 decembrie, sub acuzația „organ răzvrătit împotriva unității statului", întrucât militase pentru regionalism și combătuse „politicianismul balcanic de la București", suspendată în 1939, de la 2 februarie la 12 martie, întrucât a imprimat articole cenzurate, și întreruptă între 11

Anul I. No. 1 — 4 PAGINI LEI 3 — Timișoara, Joi 1 Maiu 1930

VESTUL

„Un ziar nu e un program, e o ideologie. El se conduce de câteva mari idei generale. Pe noi, în special, ne conduc cele trei mari idei de bază ale existenței noastre: DINASTIA, PATRIA ȘI NEAMUL"

Redactor responsabil: Pompiliu Serbescu

ABONAMENTUL

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA

ANUNȚURI

Apare zilnic la ora 6 dimineața

In loc de program

de SEVER BOCU

Sorec

DIRECTORATUL MINISTERIAL VII. TIMIȘOARA.

decembrie 1940 și 20 aprilie 1941. În numărul inaugural Sever Bocu precizează în articolul *În loc de program* intenția de „descentralizare intelectuală" față de Capitală și de întărire a „bănățenismului" și „bihorenismului", cu o conștiință a unității românismului care să fie „dogmă inviolabilă, indiscutabilă", afirmând totodată „o republică intelectuală și morală cu unică ierarhie: talentul". De orientare țărănistă, ziarul acordă culturii (îndeosebi în anii 1930–1931, 1939 și 1943–1944) spațiu bogat, alternând de multe ori paginile consacrate politicii interne și internaționale. Rubricile, numeroase și variate, tind să acopere uneori numere întregi, consemnând evenimente din diferite domenii (la rubrici precum „Literare-culturale-artistice", „Preocupări artistice"), știri și informații culturale, revista presei, cronică de carte, de film, sportivă etc. Se urmărește promovarea personalităților locale din toate sferele de activitate în rubrici ca „Figuri bănățene" (susținută de Ioachim Miloia, Liviu Jurchescu, Traian Topliceanu și mai ales de Vicențiu Bugariu (care în 1931 își va reuni contribuțiile în *Banatul de altădată*), „Din trecutul Banatului" (unde se reproduc pagini de istorie de Traian Birăescu ș.a.) sau cu informații despre geografia regiunii (rubricile „Priveliști bănățene", „Din viața urbelor bănățene" ș.a.). Un profil spiritual al zonei va schița în 1930 G. Călinescu în *Opinii fugare și libere despre Banat*. Alături de articole de orientare estetică și de educație artistică (se reproduc, de pildă, texte de Lucian Blaga din volumele *Ferestre colorate* și *Fețele unui veac*), apar și editoriale culturale sau articole de atitudine și actualitate, semnate de G. M. Ivanov, Brutus Hanеș, Liviu Jurchescu, Ioachim Miloia, Filaret Barbu, Zeno Velceanu, Traian Birăescu, Constantin Miu-Lerca, Nicolae Țirioi, Petru Sfetca, Marius Munteanu. Publicistica, abundentă, militează în principal pentru necesitatea unor instituții regionale (universitate, post de radio, teatru, operă, politehnică etc.), monumente locale, cămine comunale, școli profesionale, în vederea ridicării nivelului intelectual al satelor. Inițial, la **V.** se intenționează promovarea literaturii ținutului. Printre semnatari, în genere modești, unii strict locali, mulți în curs de afirmare, pot fi amintiți în poezie Al. Negură, Ion Tobă, M. I. Cosma, Liviu Stan Freamăt, Ioan Rachitoviciu, Romul Fabian, Mihai Novac, Pavel Târbățiu, Pavel Bellu, Grigore Bugarin, Dorian Grozdan, Verona Brateș, Petre Homoceanul, George A. Petre, Grigore Popiți, Marius Munteanu, Ion Aurel Manolescu, Vlaicu Bârna, Anișoara Odeanu, Cicerone Theodorescu, Virgil Carianopol, Ion Potopin, George Drumur, Alexandru Jebeleanu, Constantin Miu-Lerca, Ion Th. Ilea, Emil Manu, Ion Frunzetti. Se reproduc texte ale unor poeți contemporani consacrați: Tudor Arghezi, Aron Cotruș, Victor Eftimiu, V. Voiculescu, Al. T. Stamatiad. Ca proză, se publică mai cu seamă schițe și nuvele aparținând unor autori regionali: Gheorghe Atanasiu, Mihai Godinova, Ion Vultur, Damian Izverniceanu, Dridri Goroniță, Dorian Grozdan, Ilie Ivănuș, Aurel D. Bugariu, Teodor Baloș, Dorel Dragoescu, Alexandru Țintariu, Mircea Șerbănescu. Apar, uneori în foileton, anticipând editarea în volum, fragmente de romane (*Menuetul* de G. M. Vlădescu, *Nopți la Ada-Kaleh* de Romulus Dianu, *Ceața* de Ion Stoia-Udrea, *Femeia sângelui meu* de Mihail Celarianu, *Dezmoșteniții* și *Moara Roșie* de Gheorghe Atanasiu), nuvele (Petru Vintilă, *S-a stins pe drum un felinar*), proză reportericească (*Oameni și locuri din Căraș* de Virgil Birou). Corespondențe trimit Filaret Barbu (*Scrisori vieneze*), Nicolae Ivan (*Scrisori din Paris, Scrisori din Veneția*) ș.a., se reeditează extrase din *Scrisori bănățene* de Cora Irineu. Cu memorialistică se produc Ion Montani (*Cum s-a întemeiat „Luceafărul"*), Gheorghe Dinteanu (*Amintiri de la „România Jună"*), Ion Russu-Șirianu (*Amintiri de la „Tribuna"*), Sever Bocu (*Memorii*) ș.a. Însemnări de călătorie publică Ion Simionescu, Aurel D. Bugariu, Marilina Sever Bocu, M. Ar. Dan, I. M. Simțianu, Octavian Metea (*Prin Banatul pitoresc*) ș.a., fiind reluate și pagini din Victor Vlad-Delamarina. Se reproduc *Maxime și cugetări* de N. Iorga, iar Victor Eftimiu susține cu aforisme rubrica „Vorbe... vorbe... vorbe...". Cronică literară scriu G. M. Ivanov, Octav Șuluțiu, Petre Pascu, Grigore Ion, Grigore Popiți, Ion Aurel Manolescu, Nicolae Țirioi, Petru Sfetca, Aurel D. Bugariu, Alexandru Jebeleanu și mulți alții. Comentarii despre scriitori străini se inserează la rubricile „Limpeziri" și „Portrete lirice", susținute în special de Petru Sfetca (poeți italieni contemporani: Giuseppe Ungaretti, Umberto Saba) și Alexandru Jebeleanu (François Villon, Charles Baudelaire, André Malraux, E. A. Poe, Walt Whitman). La rubrica „Buletinul cărții" figurează printre altele și o cronică a lui Perpessicius la una din edițiile volumului *Din trâmbițe de aur* de Al. T. Stamatiad. Revista presei este amplu prezentată în ultimii ani de Nicolae Țirioi la rubrica „Marginalii". Ziarul publică, rar, interviuri, anchete, polemici (apărute de obicei cu pseudonime: Gamma, Scarabaeus, Micromegas, I. Delamunte ș.a.), conferințe transmise la radio (*Muzica din Banat* de Tiberiu Brediceanu, *Scriitori și reviste ardelene de azi* de Ion Focșeneanu, *Spiritul autohton* de Nichifor Crainic ș.a.). Numeroase sunt și traducerile, fie din lirica, fie din proza universală, semnate de Lucian Jurchescu (din Horațiu și Heinrich Heine, precum și multe fragmente din romanul *Castelul cu fantome* de Antonio Fogazzaro), Al. T. Stamatiad (*Catrenele* lui Omar Khayyam, Charles Baudelaire, *Răscumpărarea*, Maurice Maeterlinck, *Necunoscuta*), Jacques Byck (din Erich Maria Remarque), Nora Novac (fragment din *Lacul Immen* de Theodor Storm), Eugen Gropșianu (din poezia franceză: Alphonse de Lamartine, Charles Baudelaire, José-Maria de Hérédia, Paul Verlaine), Barbu Nemțeanu (*Cei trei țigani* de Nikolaus Lenau), Ion Pillat (din Maurice Barrès și Francis Jammes), Petru Sfetca (poeme de Giuseppe Ungaretti și Umberto Saba), Ion Frunzetti (Arthur Rimbaud) ș.a. Din Mihai Eminescu se tipăresc tălmăciri la *Somnoroase păsărele* (Franyó Zoltan, în germană) și *O, mamă...* (Mina Boschi, în italiană). Publicația inserează adesea cronică muzicală (G. M. Ivanov, Filaret Barbu, Alma Cornea, Zeno Vancea, Andrei A. Lillin ș.a.), plastică (Brutus Hanеș, C. Stoicănescu), cronica spectacolelor de teatru (Valentin Dănilă, Nicolae Țirioi, Ion Stoia-Udrea, Iulian N. Olariu, Iulian Popa și mulți alții), sportivă, de film etc. Prin amploarea și frecvența contribuțiilor, ziarul a jucat un rol important la integrarea ținutului în cultura românească a epocii. *G. Dn.*

VIANU, Alexandru (21.VI.1903, Giurgiu - 16.VI.1936, București), eseist. Este cel mai mic din cei cinci copii ai Floricăi (n. Rosa Leibovici) și ai lui Alexandru Vianu (n. Adolf M. Weinberg), medic, și frate cu Tudor Vianu. A urmat în orașul natal școala primară și liceul, iar studiile universitare la București (obține licența în drept în 1925), desăvârșite ulterior în Franța (1926-1930). O vreme trăiește la Iași, apoi se stabilește în Capitală, unde începe să publice comentarii privind filosofia culturii moderne și istoria mentalităților în „Facla", „Gândirea" și în „Libertatea"; ceva mai târziu va colabora la ziarul „Le Moment" și la emisiunile culturale ale Societății Române de Radio, eseurile sale radiofonice fiind tipărite în 1935 și 1936 de „Revista Fundațiilor Regale". A fost membru al grupării Criterion. O boală de o mare virulență (o septicemie în urma unei operații) l-a răpus în câteva zile.

Împlinind proiectele fratelui său, Tudor Vianu i-a adunat textele în volumul *Libertate și cultură* (1937), împărțindu-le în două cicluri, cel dintâi consacrat „problemelor contemporane ale libertății și culturii" (*Voința de libertate, Orient și Occident, Note asupra unității europene*), celălalt reunind „studii asupra culturii franceze, completat cu acele părți din cronicile sale care aduc observații noi asupra psihologiei Franței moderne" (*Între Franța și Germania, Literatura civilizației, Liberalism și conservatorism, Structura franceză*). Li se adaugă un eseu privitor la realitățile Bucureștiului anilor '30, despre care **V.** crede că reflectă compromiterea originalității orașului de la începutul secolului, în primul rând prin dispariția grădinilor, altădată prezente pretutindeni. Tânărul eseist aparține unei generații ce se maturizase sub semnul tragic al primului război mondial și al urmărilor lui; pentru ea, libertatea spiritului reprezenta problema esențială a existenței. Împotrivindu-se partizanatului de orice fel, **V.** militează deopotrivă pentru realizarea unei construcții sociale armonioase, care să încurajeze afirmarea personalității fiecărui individ. Noțiunea fundamentală este, în viziunea sa, sinteza, înțeleasă ca factor ordonator al vieții sociale. De aici, rezerva evidentă față de diversele tendințe ale culturii contemporane ce cultivau anarhia, înțeleasă ca principalul pericol la adresa sensurilor pozitive ale creației artistice. Nu era totuși un conservator, dar înnoirea însemna pentru el o reconstrucție rațională, a cărei valoare definitorie e libertatea. Raționamentul ce prezidează sistemul preconizat de **V.** explică și de ce, de pildă, a respins suprarealismul, a cărui poetică se întemeiază pe funcțiile subconștientului. În ansamblu, libertatea e privită ca o condiție existențială a culturii, opusă prin spiritul ei oricărei forme a anarhiei. Într-o epocă în care valorile umanismului erau amenințate de agresiunea totalitarismului, tânărul cărturar își afirma fără ezitare încrederea în destinul individualismului. În acest sens se poate aprecia frecventa referire la modelul propus de Paul Valéry, personalitatea pe care o admira cel mai mult dintre contemporani. Cel de-al doilea ciclu de eseuri, dedicat culturii franceze, se definește prin același respect față de raționalismul pe care îl întrupează mentalitatea franceză, în opoziție cu neliniștea romantică, definitorie pentru cultura germană. Această secțiune - unde figurează și un elogiu adus lui Alain Gerbault, navigatorul solitar care a traversat Atlanticul - pare a constitui doar o schiță ce urma să fie completată în sensul sugerat de ultimele eseuri, cele din ciclul dedicat „psihologiei culturii franceze contemporane". Chiar și în această formă, **V.** se impune ca un fin analist al spiritului francez, printre cei mai percutanți pe care i-a dat cultura noastră în secolul trecut. Dispariția lui timpurie a întrerupt una din cele mai promițătoare evoluții intelectuale.

SCRIERI: *Libertate și cultură*, îngr. și pref. Tudor Vianu, București, 1937. **Traduceri:** Alain Gerbault, *Singur străbătând Atlanticul*, pref. trad., București, 1934.

Repere bibliografice: Ovidiu Papadima, *Alexandru Vianu*, G, 1936, 7; Vianu, *Opere*, XIV, *194-195, 333, 502, 548-549*; Mihail Sebastian, *„Libertate și cultură"*, „Reporter", 1937, 12; Bucur Țincu, *„Libertate și cultură"*, PLI, 1937, 5; Mihail Sebastian, *Cartea lui Alexandru Vianu*, RFR, 1937, 5; Alexandru Mironescu, *„Libertate și cultură"*, „Credința", 1937, 1 000; Octav Șuluțiu, *„Libertate și cultură"*, F, 1937, 10; Antonescu, *Scriitori, 56-63*; Apolzan, *Aspecte, 44, 245, 377*; Șerban Cioculescu, *Dialoguri literare*, București, 1987, *94*; Matei Călinescu, Ion Vianu, *Amintiri în dialog*, București, 1994, *233-234*; Vlad Alexandrescu, *Une Étude de cas: le dr. Alexandru Vianu*, CC, 1997, 11-12. *D. G.*

VIANU, Elena (5.XI.1911, București - 4.XI.1965, București), critic literar, eseistă și traducătoare. Este fiica Elenei (n. Guțulescu) și a lui Ștefan Irimescu, medic, și soția lui Tudor Vianu. Urmează în Capitală Școala Centrală de Fete (absolvită în 1930) și Facultatea de Litere și Filosofie, obținând licența în filosofie cu mențiunea *cum laude* în 1934. Își susține doctoratul în filologie în 1962 cu teza *Moraliștii francezi*, tipărită în anul următor. Din 1955 își începe activitatea universitară ca asistentă la Institutul pentru Limbi Străine, continuând-o la Catedra de limba și literatura franceză a Facultății de Limbi Romanice, Clasice și Orientale a Universității bucureștene, unde va avansa până la gradul de conferențiar (1964). Debutează în 1955 cu versiunea în limba franceză a poveștilor lui Ion Creangă, iar prima carte personală, monografia *Racine*, apărută în 1956, inaugurează preocuparea pentru studierea literaturii franceze. Colaborează la „Viața românească", „Secolul 20", „Studii de literatură universală", „Revista de filologie romanică și germanică", precum și la periodice din Franța, Elveția și Germania; participă, în scurta sa carieră didactică, la câteva colocvii și congrese peste hotare.

Salutată ca un „strălucitor debut" (Șerban Cioculescu), cartea despre Racine se aliniază cerințelor colecției în care a apărut („Oameni de seamă"), dar și momentului în care a fost scrisă de **V.** Autoarea reușește să închege un destin din răsfrângerile biografiei asupra operei raciniene, din înțelegerea evenimentelor și articularea ideilor într-un mod credibil, în pofida unor incongruențe conjuncturale. Un curs dedicat literaturii franceze din veacul al XVII-lea, editat în 1962, pune în evidență cele două generații de reprezentanți care au contribuit la constituirea idealului clasic și la impunerea sa ca model. Cu punct de pornire filosofic în conceptul cartezian al rațiunii umane, dezvoltând o morală întruchipată în figura „generosului" care își domină pasiunile prin voință, precum și

în aceea de *honnête homme*, în prelungirea curteanului renascentist al lui Baldassare Castiglione, autoarea situează clasicismul sub semnul echilibrului și al măsurii. Prin continua referire la epocă sub aspect politic, social, economic, al vieții de la Curte și din saloanele aristocratice, se reconstituie ritmul, uneori pitoresc, al vremurilor, proiectându-se, prin sondarea sensibilității, o interesantă perspectivă asupra modernismului clasicilor. În principala sa lucrare, *Moraliștii francezi*, **V.** analizează moralismul ca „unul din izvoarele gândirii psihologice și sociale moderne", dar și în plan literar, cu consecințe esențiale asupra prozei franceze: „sobrietatea, tendința către generalizare, capacitatea de a găsi o imagine fulgurantă ce învie un gând abstract". Eseista reliefează, în capitole monografice, profunda subiectivitate a naturii umane în confruntarea cu conceptele de libertate și fericire la René Descartes și la Montesquieu; reia tema discutabilei sincerități a lui Michel de Montaigne; studiază, pe fundalul jansenismului de la Port-Royal, „disoluția eului" la Blaise Pascal, patetismul moral între gassendism și cartezianism la „dezamăgitul" La Rochefoucauld, raportul între mască și adevăr în *Caracterele* lui La Bruyère; examinează definirea „omului de lume" la Voltaire și deplasarea accentului de la metafizică la sociabilitate și civilizație; relevă dialectica lui Denis Diderot în conflictul dintre „omul natural" și „omul moral", dintre morala rațională a demnității și cea lumească a compromisului ce alcătuiește chiar o parte a conștiinței, exprimând deopotrivă relativizarea și istoricitatea valorilor; cercetează teoria faimosului „pact social" la Jean-Jacques Rousseau, prin care, în republica utopică, omul obține libertatea civilă - echivalent al independenței naturale a „bunului sălbatic" -, căreia i se adaugă libertatea morală a civilizatului, singura care îl ridică pe om până la virtute și îl face propriul său stăpân. Documentația, bogată și actualizată, urmează firesc argumentația ideilor, fără pedanterie și rigiditate. Paginile se însuflețesc, creionează atmosferă și personaje într-un discurs eseistic susținut de mânuirea abilă a citatului revelator, lăsând impresia deplinei spontaneități. Postum, sub titlul *Oameni și idei* (1968), au fost reunite unele studii și eseuri apărute anterior în reviste românești și străine, altele inedite, afirmând, în analize nuanțate, de asemenea modernitatea clasicilor: *Teatrul clasic fancez, Umanismul lui Pascal, Schema logică a raționamentului la Diderot, Jean-Jacques Rousseau, filosoful umbrei* ș.a. Se fac și deschideri către literatura de ultimă oră: *Real și imaginar la Samuel Beckett, Antiromanul în literatura franceză contemporană, „Fructele de aur" de Nathalie Sarraute, Teatrul lui Eugen Ionescu, Preludii ionesciene*, cu referire la critica românească a scriitorului, *Ironia lui Proust*, interesantă exegeză ce statuează două atitudini fundamentale ale viziunii proustiene, lirismul și ironia. **V.** a mai prefațat opere de Madame de Lafayette, La Fontaine, Racine, Balzac, Georges Courteline, Prosper Mérimée, Sainte-Beuve sau un volum consacrat dramaturgilor francezi contemporani. Tot postum au fost editate traducerile din Eugen Ionescu (piesele *Lecția* și *Scaunele*, în 1968), precum și antologia dedicată moraliștilor francezi (1966).

SCRIERI: *Racine*, București, 1956; *Delacroix*, București, 1960; *Cours de littérature française. Le dix-septième siècle*, București, 1962; *Moraliștii francezi*, București, 1963; *Oameni și idei*, București, 1968. **Traduceri:** Ion Creangă, *Contes et récits*, în Ion Creangă, *Oeuvres choisies*, pref. Dumitru Corbea, cu ilustrații de A. Demian, București, 1955; *Moraliștii francezi*, București, 1966; Eugen Ionescu, *Lecția, Scaunele*, în Eugen Ionescu, *Teatru*, I, introd. B. Elvin, București, 1968.

Repere bibliografice: Șerban Cioculescu, *„Racine"*, GL, 1957, 13; Dan Hăulică, *„Racine"*, „Tânărul scriitor", 1957, 5; Liliana Țopa, *„Cours de littérature française. Le dix-septième siècle"*, „Revista de filologie romanică și germanică", 1963, 2; Ladislau Gáldi, *„Moraliștii francezi"*, „Beiträge zur romanischen Philologie" (Berlin), 1964, 2; Michel Launay, *„Moraliștii francezi"*, „Revue d'histoire littéraire de la France", 1965, 2; Mircea Muthu, *„Oameni și idei"*, ST, 1968, 9; Corneliu Nistor, *„Oameni și idei"*, O, 1968, 10; Popa, *Ist. lit.*, I, *1110*; *Dict. scriit. rom.*, IV, *738-739*. *G. Dn.*

VIANU, Lidia (7.VII.1947, București), anglistă, poetă, prozatoare și traducătoare. Este fiica Beatricei Vianu (n. Steiner), redactor, și al lui Theodor Vianu, medic. Urmează la București Liceul „Iulia Hasdeu" (1961-1965) și Facultatea de Limbi Germanice, secția engleză (1965-1970). Începe tot aici o carieră didactică la Liceul „Mihai Viteazul", în 1974 intrând în învățământul universitar, ca asistentă la Catedra de limba și literatura engleză a Facultății de Limbi Străine, unde parcurge treptele didactice până la cea de profesor, în 1998. Obține doctoratul cu teza *Lirism filosofic la T. S. Eliot și Paul Valéry* (1978). Beneficiază de burse Fulbright în Statele Unite ale Americii, predând la universități din Binghamton (New York, 1991-1992) și Berkeley (California, 1997-1998). Debutează în 1970 la „Secolul 20" cu o traducere din James Joyce, iar editorial cu antologia de texte de poetică engleză *Quicksands of Criticism*, apărută în 1980. E prezentă cu eseuri și interviuri cu scriitori de expresie anglo-americană în „Caiete critice", „Viața românească", „România literară", „Luceafărul". A alcătuit manuale, cursuri, precum și antologii, însoțite de studii introductive analitice: *Later 20th Century British Poetry* (1984), *Modern British Short Fiction* (1987) și *29 Postwar American Poets* (1989), a semnat traduceri din și în engleză. În volumul *Censorship în Romania*, apărut la Budapesta în 1998, intervievează personalități marcante ale scrisului românesc în legătură cu cenzura (de la Maria Banuș, I. Negoițescu, Vera Călin, Ștefan Aug. Doinaș, Nina Cassian la Eugen Simion, Matei Călinescu, D. R. Popescu, Virgil Nemoianu, Marin Sorescu, Ana Blandiana, Ileana Mălănciou, Mircea Dinescu ș.a.), ilustrând interviurile cu texte din opera fiecărui autor.

Specializată în anglistică, **V.** se dedică îndeosebi literaturii britanice din secolul al XX-lea. În prima carte de critică, *Scenarii lirice moderne (De la T. S. Eliot la Paul Valéry)* (1983), analizează dimensiunea filosofică a lirismului celor doi autori, examinează, într-un studiu comparatist, producția teatrală, în esență lirică, a lui T. S. Eliot și spiritul dramatic caracteristic întregii opere a lui Paul Valéry, precum și creația lor poetică din perspectiva filosofică proprie. În alt volum, *T. S. Eliot: An Author for All Seasons* (1984, revizuit în 2002), **V.** tratează principalele direcții ale activității acestuia, dezvăluie evoluția

statutului său poetic de la respingerea critică a poemului *The Waste Land* (1922) la elogiul postbelic unanim, comentându-i lirica din punctul de vedere al coerenței, și nu a fragmentarismului, ca majoritatea exegeților; expune principiile sale de poetică, toate cu o îndelungată carieră literară; descifrează simbolurile din teatrul său, demonstrând cum tendința de evadare din lirism a condus la eșec dramatic; studiază *Four Quartets* (1944) ca testament al întregii creații eliotiene. Autoarea a încercat să definească trăsăturile literaturii britanice după 1950, perioadă pe care o denumește *The Desperado Age*, considerând termenul „postmodernism" neconcludent. În *British Literary Desperadoes at the Turn of the Millenium* (1999) urmărește structurile narative esențiale, obsesiile tematice, starea de spirit care nu mai mizează pe final ori suspans, relația bazată pe ironie dintre autor și cititor în romane de Aldous Huxley, George Orwell, Evelyn Waugh, Graham Greene, Anthony Burgess, John Fowles, Malcolm Bradbury, David Lodge, Peter Ackroyd, Martin Amis ș.a. Un eseu monografic, *Alan Brownjohn and the Desperado Age* (2003), consacră **V.** acestei figuri marcante a literaturii contemporane engleze, creator de școală poetică. Sunt comentate și câteva romane, aflate la limita dintre lirism și narațiune, iar un capitol consistent examinează critica sa literară și culturală, cu impact major în epocă. **V.** debutează ca poetă cu placheta *1, 2, 3* (1997), intimistă, feministă și postmodernă, amestec original de versuri în limbile română și engleză, monologuri sentimentale și dialoguri erotice „imaginare" în căutarea unui cuplu ideal („sunt tu ești eu / what Freudian slip"). Sub semnul joycean al romanului *Ulysses*, poemele devin de multe ori simple articulații ale „fluxului conștiinței", aproape de proză. *Moderato 7* (1998) merge pe aceeași linie, într-o împărțire pe trei secțiuni (*Șapte*, *Alone* și *Scrie-mi o pagină pe zi*), unde titluri și expresii englezești și românești se combină în ingenioase jocuri de cuvinte și stilistice de efect. Poezia creionează un univers erotic atemporal și aduce în prim-plan, compus din piese lirice, ca într-un *puzzle*, chipul unui iubit misterios absent („când ajungi la ultimul rând tu o să fie un eu imaterial"). Referințele livrești apar și aici, iar obsesia scrisului, a comunicării este cel puțin la fel de intensă ca aceea a pierdutei/ regăsitei iubiri trăite la distanță, în scrisori, sub pecetea tainei și a semnificațiilor simbolice ale cifrelor 1, 2, 3, 7. Dincolo de poemele însingurării și ale absenței, de „istovitoare nostalgii" și amintiri ale unei existențe agonice, versurile sunt uneori luminate de un optimism difuz („viitorul îmi pare mai neted", „o să învăț să te răsfăț prin scris"). Așteptările, reveriile labirintice și lupta între conștiință și iubirea aproape mistică revin în *Foarte* (2001). Căutând puntea între București și San Francisco, **V.** se apropie de locuri emblematice ale Capitalei (Cișmigiu, Obor), sugerând unitatea cuplului erotic, familial, ori scrie versuri cu o puternică amprentă reflexivă, ca în ciclul *Ești*, unde sunt invocate copilăria, pierderea tinereții și alunecarea spre bătrânețe („Vezi /viscolește vârsta / pe cărările noastre...", „sunt la sfârșitul lumii", „lung timpul lungă noaptea"). Volumul în întregul lui este caracterizat de un lirism discret, clădit pe scenarii scurte de o pagină, și subliniat de rime ascunse. Intensitatea emoțională vine din nevoia de tandrețe, care înconjoară cele câteva „personaje" de aici. Poezia, încifrată și cantabilă, cu balansul ei între două glasuri și între două culturi, celebrează pe zeul Cupidon, în aspirația de a reface din cioburile realului o pereche mitică. Cartea *Prizonieră în oglindă* (1993) este una din primele încercări postmoderne ale romanului românesc. Scriere „de sertar", abordând voalat problema cenzurii în anii dictaturii ceaușiste, ea se deschide cu o adunare de partid „fulger" într-un liceu, unde secretarul organizației de bază le reamintește profesorilor prioritățile privind normele muncii și vieții comuniștilor, ale eticii și echității socialiste. Cheia este evident ironică, dar construcția nu e deloc parodică. Împărțit în două povești care curg paralel, una sâmbătă, duminică, luni, cu capitole numerotate, 1, 2, 3,..., și cealaltă narațiune, titulară, cu capitolele numerotate în sens invers, 33, 32..., către un capitol final 0, romanul stă sub motoul bacovian „Sunt trei morți în oraș, iubito". Devenind pe parcurs o incursiune psihologică în lumea doctorilor fără morală și a profesorilor arbitrari, intriga evoluează pe două direcții: viața cotidiană și evaziunea. Romanul dezvoltă mai multe elemente obsesive: teama de bătrânețe, ireversibilitatea timpului, irosirea tinereții, refugiul într-o lume fictivă, idealizată, sau în oniric, pregnante în pofida lirismului uneori excesiv. În subsidiar circulă și un curent esopic, **V.** amestecând în jocul ei câte ceva din lumea lui Franz Kafka, Leonid Dimov sau Czesław Miłosz.

SCRIERI: *Scenarii lirice moderne (De la T. S. Eliot la Paul Valéry)*, București, 1983; *T. S. Eliot: An Author for All Seasons*, București, 1984; ed. București, 2002; *Prizonieră în oglindă*, Galați, 1993; *1, 2, 3*, București, 1997; *Censorship in Romania*, Budapesta, 1998; *Moderato 7*, îngr. Dumitru M. Ion, cu ilustrații de Cristina Ioana Vianu, București, 1998; *British Literary Desperadoes at the Turn of the Millenium*, București, 1999; *Foarte*, București, 2001; *Alan Brownjohn and the Desperado Age*, București, 2003. **Antologii:** *The Quicksands of Criticism. An Anthology of Essays on Poetry and Criticism of English Literature in the Modern* Age, București, 1980; *Lather 20th Centrury British Poetry*, introd. edit., București, 1984; *Modern British Short Fiction*, introd. edit., București, 1987; *29 Postwar American Poets*, introd. edit., București, 1989. **Traduceri:** Joseph Conrad, *Oglinda mării*, Timișoara, 1994; Eugen Simion, *The Return of the Author*, Evanston (SUA), 1996; Carolina Ilica, *The Tyranny of Dream*, București, 1999, *13 (Double) Love Poems*, București, 2001; Dumitru M. Ion, *The Gospel after John Metaphor*, București, 1999.

Repere bibliografice: Magda Teodorescu, *Prizonieră în sertar*, CNP, 1993, 13; Lena Ruști, *Evadări în imaginar*, CC, 1994, 4–5; Anca Peiu, *„Prizonieră în oglindă"*, VR, 1995, 7–8; Andreea Deciu, *Între victime și eroi*, RL, 1998, 19; Alex. Ștefănescu, *„1, 2, 3"*, RL, 1999, 3; Ștefan Stoenescu, *„Moderato 7"*, „Origini-Romanian Roots" (Norcross, SUA), 1999, 29–30; Dan Croitoru, *Despre scriitori „desperado"*, VR, 1999, 12; Henri Zalis, *Biografie lirică în liniște aparentă*, CNT, 2001, 37; Lucia Negoiță, *„Mergeam pe strada Toamnei și m-am gândit la tine"*, VR, 2002, 5–6; Maria Magda Maftei, *Un vis de fericire*, VR, 2002, 10–11; Adam J. Sorkin, *The Paradox of the Fortunate Fall: Censorship and Poetry in Communist Romania*, „The Literary review" (Michigan, SUA), 2002; Alexandra Maria Rusu, *Zodia lui Ulyse sau Odiseea memoriei*, VR, 2003, 3–4; Arina Lungu, *Postmodernismul: între da și nu*, VR, 2003, 8-9. *A. Ml.*, * * *

VIANU, Tudor (27.XII.1897, Giurgiu - 21.V.1964, București), estetician, filosof al culturii, critic și istoric literar, poet și traducător. Este fiul Floricăi (n. Rosa Leibovici) și al lui Alexandru Vianu (n. Adolf M. Weinberg), medic, și frate cu Alexandru Vianu. Tatăl, participant la Războiul pentru Independență, primește cetățenia română în 1878, iar în 1893 familia trece la ortodoxie. **V.** urmează la Giurgiu clasele primare (1904-1908) și gimnaziale (1908-1912), Liceul „Gh. Lazăr" la București (1912-1915), ani din care datează prietenia cu Ion Barbu. În 1915 se înscrie la Facultatea de Drept (licența în 1919) și la Facultatea de Litere și Filosofie (absolvită în 1920), tot acum obținând diploma Seminarului Pedagogic al Universității din București. Aflat în refugiu, face la Botoșani Școala de Ofițeri de Rezervă la artilerie (1917-1918), luând parte la campania din Moldova. Frecventează cenaclul lui Al. Macedonski și debutează cu un articol în apărarea acestuia în „Făclia" din ianuarie 1916, iar la 19 martie publică sonetul *Cuvântul* în „Flacăra" lui Constantin Banu, sub semnătura T. Al. Vianu, în același an apărându-i poezii și în „Viața nouă" a lui Ovid Desusianu. Scurtă vreme, în 1918, figurează ca redactor la „Literatorul" lui Al. Macedonski. După război va colabora la „Letopiseți", „Revista critică", „Ideea europeană". La „Sburătorul" susține, încă de la apariție, „Cronica ideilor", dar în toamnă renunță, printr-o scrisoare adresată lui E. Lovinescu, la cronica de întâmpinare, ceea ce va stârni o replică din partea criticului, sub titlul *E cu putință o disociație?* Mai semnează cronică dramatică în „Luceafărul", iar în 1921 va inaugura o îndelungată colaborare cu „Viața românească", fiind apreciat de G. Ibrăileanu. Susține rubrica „Masca timpului" în „Mișcarea literară" a lui Liviu Rebreanu și colaborează la „Gândirea" (din 1924 până în 1943), o vreme făcând parte din „gruparea revistei". În perioada interbelică mai publică frecvent în „Revista de filosofie", „Revista Fundațiilor Regale", „Vremea", „Libertatea", „Simetria", „Preocupări literare", iar după al doilea război mondial în „Gazeta literară", „Contemporanul", „Teatrul", „Steaua" ș.a. Între 1920 și 1923 își continuă studiile la Viena, apoi la Tübingen, unde își susține doctoratul în filosofie *cum laude*, cu teza *Das Wertungsproblem in Schillers Abhandlung „Über naive und sentimentalische Dichtung"* (1923), sub îndrumarea lui Karl Groos. Intră în învățământul academic: suplinitor la Conferința de estetică de la Universitatea din București (1924), docent (1927), conferențiar (1930), profesor titular (1944) la Catedra de estetică și critică literară, transformată în 1948 în Catedra de literatură universală (ulterior și comparată), al cărei șef va fi între 1958 și 1963, după ce în perioada 1948-1953 își menținuse cu greu funcția. În 1945-1946 fusese numit director al Teatrului Național, în 1946-1947 ambasador al României la Belgrad. Din 1935 membru corespondent al Academiei Române și titular în 1955, va fi director general al Bibliotecii acesteia (1958-1964). Devine secretar general al Comisiei Naționale pentru UNESCO (1958), iar cu puțin înainte de a se stinge e desemnat ambasador al României în cadrul aceleiași instituții. A fost distins cu Premiul Societății Scriitorilor Români (1930), Premiul „Năsturel" al Academiei Române (1933), Meritul Cultural clasa a doua (1943), Premiul de Stat (1963).

V. debutează editorial în 1924 publicând teza de doctorat, acum cu titlul *Das Wertungsproblem in Schillers Poetik*, lucrare de mică întindere, căreia ulterior nu îi mai acordă importanță. Diversele preocupări de estetică la noi (Titu Maiorescu, P. P. Negulescu, Mihail Dragomirescu, O. Densusianu, G. Ibrăileanu, Paul Zarifopol, Lucian Blaga ș.a.) se cereau adâncite; se simțea necesitatea integrării într-un sistem. Cursurile de estetică, destinate între 1924 și 1934 studenților de la Filosofie și Litere, se succedă în pas cu volume conexe: *Dualismul artei* (1925), *Arta și frumosul. Din problemele constituției și relației lor* (1931), *Idealul clasic al omului* (1934). Oportună s-a dovedit antologia de „texte alese" *Istoria esteticei de la Kant până azi* (1934). Cea mai importantă operă a sa în domeniu este *Estetica* (I-II, 1934-1936), prin care devine un întemeietor al disciplinei în context românesc modern. Semnificativ, G. Călinescu, în *Principii de estetică*, trimitea „în scopul informației și documentării asupra felului cum esteticienii științifici înțeleg chestiunea" la acest tratat. După primele două secțiuni, *Problemele preliminare* și *Valoarea estetică*, partea a treia este consacrată operei de artă, momentelor constitutive și clasificării artelor, cu concluzii despre „anatomia, heteronomia și pantonomia artei". De

natură mai tehnicistă e partea a patra, *Structura și creația artistică*, pe când ultima parte, o poetică a receptării, insistă pe elemente extraestetice și estetice, pe criteriile ierarhizării artistice, subliniind heteronomia fenomenului receptării. Dincolo de documentarea laborioasă, precumpănitor germană, relevante sunt punctele de vedere personale despre filosofia artei și fenomenologia structurii ei; intră în dezbatere specificitatea devenirii artei între individual și universal, între temporal și supratemporal, între imanentism și mutațiile istoriei. Din perspectiva lui **V.**, estetica e un concept-sumă, un sistem multiobiectual, larg cuprinzător, tratatul incluzând sfera literaturii și fiind deschis artelor plastice și muzicii, arhitecturii, urbanismului, filmului și altor modalități de expresie artistică. Teoreticianul tinde să întregească „vechea *estetică* prin mai noua *știință* a artei", depășind orientările lui Hegel și Schelling, care puneau preț pe „simpla cale a speculației dialectice" (*Idei trăite*, „Viața românească", 1958). Stima arătată lui Hegel este enormă: „Nimeni nu coordonase cu mai mult succes decât Hegel întreaga experiență de cultură a naturii și istoriei" (*Fragmente autobiografice*, II). Apropiat prin atenția arătată spiritului clasic de Mihai Ralea și G. Călinescu, dar având o mai mare afinitate cu esența acestuia, **V.** îl cultivă zi de zi ca observator al vieții, gânditor și comentator al frumosului, convins de puterea „rațiunii omenești". Pe scurt, idealul clasic al omului, dimensiune capitală a tratatului de estetică, se reflectă în întreaga-i operă. Confesiune fundamentală, *Idei trăite* probează că la **V.** clasicismul stă la temelia unei *Weltanschauung* de exemplară altitudine ontologică. Se pronunțase de timpuriu în sensul unei arte care, pornind de la datele complexe ale existenței, „dobândește expresivitate umană, ia parte la mobilismul vieții istorice și exercită marea ei putere asupra societății". Ideea de „heteronomie a artei" se conturase încă din perioada redactării tezei de doctorat, de unde provine și interesul pentru problemele de istorie literară, estetică, morfologie a culturilor, teoria valorilor. Sub semnul raționalismului și al istorismului, esteticianul călăuzit de idealul valorilor vede în artă forma cea mai înaltă a muncii, „un produs al lucrării de transformare a materiei". Artele umanizează și modelează; Goethe (citat frecvent în *Estetica*) pare a întruchipa idealul omului complet. Forța esteticului ține, în cele din urmă, de ridicarea din contingent și, astfel limitat în cercul kantian al frumosului, în „etero-cosmic", se ajunge la perceperea „sufletului lumii". Poezia, artele vizuale, muzica, teatrul, arhitectura, urbanismul - iată principii în interacțiune, orientând spre o „concepție estetică a lumii". După *Estetica*, volume cu finalitate înrudită continuă programatic: *Filosofie și poezie* (1937), *Raționalism și istorism* (1938, apărut dintr-o eroare tipografică cu termenii din titlu inversați), *Studii de filosofie și estetică* (1939), *Transformările ideii de om* (1942), *Filosofia culturii* (1944); din această etapă datează și *Introducere în teoria valorilor întemeiată pe observația conștiinței* (1942). Interesul pentru fenomenul german nu a obstaculat deschiderea spre celelalte spații culturale, către care comparatistul și filosoful culturii s-a îndreptat frecvent. A și tradus nu numai texte importante din Goethe (*Din viața mea. Poezie și adevăr*, I–II, 1955), din Heine, ci și din teatrul lui Shakespeare - *Antoniu și Cleopatra* (1951), *Iulius Cezar* (1955), *Coriolan* (1962) -, iar în presă din Wordsworth, din versurile lui Michelangelo și ale lui Victor Hugo. Serioasa orientare în cultura germană i-a înlesnit și stimulat activitatea de eminescolog, în special în direcția identificării unor izvoare, demonstrată în capitolele *Eminescu și etica lui Schopenhauer*, *Voluptate și durere*, *Pesimism și natură* din studiul *Poezia lui Eminescu* (1930). Spirit enciclopedic, riguros, informat și tentat de relaționări inedite, **V.** înțelege să abordeze problemele literaturii române de pe poziția unui hermeneut plurivalent, de unde și multitudinea referințelor comparatiste, raportările la cei vechi ori la moderni, filiațiile docte, relevarea fondului autohton și datele despre circulația motivelor, toate din perspectiva unui exeget pătrunzător, totdeauna echilibrat, refractar paradoxului și aventurii. Sub semnătura sa mai apar *Masca timpului* (1926), *Influența lui Hegel în cultura română* (1933), cea dintâi micromonografie consacrată lui Ion Barbu (1935), *Studii și portrete literare* (1938). Cu totul remarcabil e volumul *Arta prozatorilor români* (1941), la origine curs universitar și care deschide seria studiilor sale de stilistică. Aici scriitorii sunt grupați pe criteriul afinităților de stil, iar analizele de text, de mare finețe, anunțând în unele privințe instrumentația de azi, impun prin nuanțarea și particularizarea observațiilor. I se adaugă capitolul *Junimea*, consacrat grupării, scriitorilor de aici, „marilor creatori" Mihai Eminescu, I. L. Caragiale, Ion Creangă și Ioan Slavici, ambianței epocii, capitol încorporat în *Istoria literaturii române moderne* (1944), scrisă în colaborare cu Șerban Cioculescu și Vladimir Streinu, precum și comentariile reunite în *Figuri și forme literare* (1946). Ponderea contribuțiilor despre fenomenul literar românesc, alternând după 1950 cu studii dedicate literaturii străine, e mai restrânsă decât în perioada interbelică. De reținut antologia *Literatură universală și literatură națională* (1956), în partea a doua cu pagini despre Anton Pann, Mihai Eminescu, Mihail Sadoveanu ș.a., *Problemele metaforei și alte studii de stilistică* (1957), cu trei secțiuni - *Originile metaforei*, *Funcțiunile metaforei* și *Categoriile formale ale metaforei* - completate de alte studii și de mai vechile cercetări *Tehnica basoreliefului în proza lui N. Bălcescu* și *Observații asupra limbii și stilului lui A. I. Odobescu*. În 1964 apare, postum, *Arghezi, poet al omului*, eseu din perspectivă comparatistă. Sunt de menționat și edițiile critice Al. Macedonski (*Opere*, I–IV, 1939–1946) și A. I. Odobescu (*Opere*, I–II, 1955). Văzând în literatură o sumă de voci interactive, interpretul neoumanist - cum l-a definit Șerban Cioculescu - se manifestă frecvent în ipostaza teoreticianului savant, înclinat să vehiculeze principii și ideologii. Urmărește relațiile între filosofie și poezie, sistematizează ideile lui Goethe și ale lui Stendhal despre artă, ideile estetice ale lui Titu Maiorescu, face istoria ideii de geniu, cercetează raportul între critica literară și răspunderea morală, are în vedere criza ideii de artă în literatură, discută sinceritatea în literatura subiectivă, caută un

răspuns la întrebarea „ce este un mare scriitor" sau analizează binomul național-universal. „Critica - scrie el în *Masca timpului* - mi-a apărut drept un fel de conștiință a literaturii și literatura unul din felurile în care cultura contemporană ia cunoștință de sine." Unele din paginile sale aparțin criticii curente, însă mai multe se încorporează istoriei literare. Despre metodologia acestora avea să formuleze sagace puncte de vedere. *Metoda de cercetare în istoria literară* este, practic, un fel de profesiune de credință, creația fiind văzută ca esență a existenței și totodată reflex al timpului în mers, iar cercetarea literară ca „formă de viață"; **V.** crede că orice lucrare de sinteză presupune dedicare și o laborioasă pregătire. Exegetul investighează acumulările în postura unui „om de știință", atent la condiționările de ordin extern, ca și la resorturile interioare. Deși nu a elaborat o istorie a literaturii concepută ca atare, acoperă prin studii autonome secolul al XIX-lea în cvasitotalitatea lui, iar din secolul al XX-lea selectează principalele valori. Astfel, *Alecsandri ca descriptiv* e un prilej de a defini distanța dintre actual și inactual, cu precizarea că memoria acționează în două moduri: „a recunoaște pur și simplu că ceva s-a întâmplat în trecut" și „retrăind trecutul cu accentul lui particular și caracteristic". Filosof al culturii, el nu omite să sublinieze dimensiuni ale spiritualității naționale la exponenții Junimii, în contextul a ceea ce alții înțeleg prin „sinteza orizonturilor". Un Ion Creangă „adânc înfipt în lumea lui [...] o poate descrie fără duioșii retrospective, fără sentimentalitate, cu un realism robust și umor împăcat". Pe Ioan Slavici îl așază printre „marii creatori", în proximitatea lui Mihai Eminescu, I. L. Caragiale și Ion Creangă, pe când Al. Vlahuță și B. Delavrancea apar ușor supraevaluați. Dintre scriitorii de tip erudit, Odobescu răspunde cel mai mult opțiunii clasiciste a comentatorului, de unde zelul pentru înțelegerea acestui autor pentru care cultura e „o formă a vieții". Termenul „cultură", întâlnit de numeroase ori, întinde punți între Odobescu și Hasdeu, acesta privit separat, ca poet. La nivelul expresiei, ca dramaturg, Delavrancea i-ar datora mult lui Odobescu cel din „scene istorice"; ca reprezentant al curentului „realist-popular", prozatorul se desparte și de Slavici, și de Creangă, la care domină „mai ales notația oralității populare", autorul *Sultănicăi* adaugându-le „procedeele imagismului modern". Pe **V.** l-a atras necontenit Eminescu, a cărui operă o consideră produsul „unei imense munci de laborator". Consideră că, oricât de relevante, manuscrisele eminesciene nedefinitivate nu îl reprezintă și trebuie mers la textele finite, la „fructul copt al tuturor puterilor sale sufletești, culminând în funcțiile conștiinței active și clare". Aici opinia coincide cu a lui G. Ibrăileanu, care nu credita decât antumele eminesciene. Perfecțiunea, în genere, e raportată la travaliul înverșunat, esteticianul întâlnindu-se astfel - în chiar momentul de apogeu al avangardei - cu Ion Barbu, partizan al creației trudnice. În alt context, într-un eseu concentrat *(Dubla intenție a limbajului și problema stilului)*, Eminescu devine argument pentru ilustrarea diferențelor dintre funcția tranzitivă și cea reflexivă a cuvântului, despre care poieticienii de mai târziu vor teoretiza insistent. Despre impresionismul muzical al poeziei lui Eminescu făcuse observații ingenioase, la timpul său, G. Ibrăileanu. **V.** le adâncește și le sistematizează, remarcând, de pildă, că spațiul acustic al romanticului înglobează infrasunete, „șoapte, foșnete, îngânări, murmure", voci care „mângâie și adorm conștiința îndurerată a omului". Eminescu este „cel dintâi și a rămas cel mai de seamă poet muzician al literaturii românești", constatare reconfirmată la fiecare nouă lectură; versul său face să stăruie în noi mult timp o impresie extrarațională, învăluitoare, obsedantă, motiv pentru care „gândim la Eminescu așa cum cugetăm la Schumann sau Chopin" *(Junimea - Marii creatori)*. Intră în calcul percepția integratoare, în viziune structurală, gestaltistă. Esteticianul face distincție între armonia exterioară (de nuanță prozodică), sesizabilă la mulți, și melosul eminescian intern, în pas cu „principiul adânc al inspirației". Cu alte cuvinte, deși „fenomen muzical" (asemantic), armonia internă nu se reduce la „un simplu fenomen sonor", ci reprezintă o intruziune complexă, de aspect existențial, în ordinea universală *(Armonia eminesciană)*. În comparație cu alte interpretări ieșite din atelierul lui **V.** (precum cele despre Titu Maiorescu sau despre Al. Macedonski), axa celor din *Poezia lui Eminescu* e mai subliniat estetică, faptele biografice fiind deliberat escamotate.

Desen de Marcel Iancu

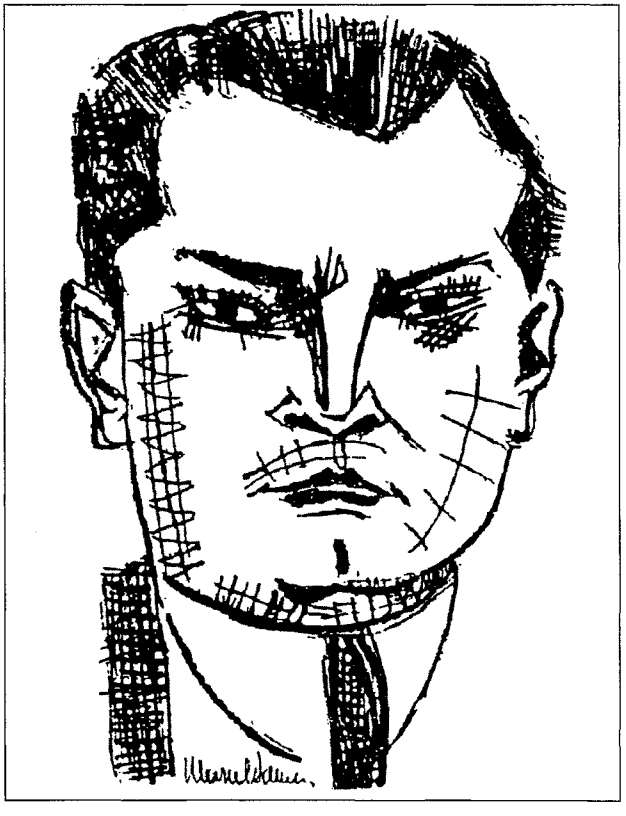

	VIAȚA	OPERA
1897	**decembrie 27** Se naște la Giurgiu Tudor, al patrulea copil al Floricăi (n. Rosa Leibovici) și al lui Alexandru Vianu (n. Adolf M. Weinberg), medic. Participant la Războiul pentru Independență, tatăl primește cetățenia română în 1878, iar familia trece la ortodoxie în 1893.	
1904–1912	Urmează în orașul natal școala primară și gimnaziul. În acești ani se înfiripă prietenii pe care le va păstra toată viața: cu Simon Bayer, viitor avocat, și cu Dan Barbilian, devenit poet sub pseudonimul Ion Barbu.	
1912	Își continuă învățătura la Liceul „Gh. Lazăr" din București, unde va fi influențat de profesorul de latină, Hildebrand Frollo.	
1913	Leagă o nouă și durabilă prietenie, cu Alexandru Coriolan, viitor poet simbolist.	
1915	Se înscrie la Facultatea de Drept și la cea de Litere și Filosofie ale Universității bucureștene; îi va avea profesori pe C. Rădulescu-Motru, P. P. Negulescu, Ovid Densusianu, D. Evolceanu, Charles Drouhet, Ioan Bianu, Mihail Dragomirescu, Konrad Richter. Este coleg cu Mihai Ralea, Al. Rosetti, Tache Papahagi, Ion Chinezu. **toamna** Frecventează cenaclul Literatorul al lui Alexandru Macedonski.	
1916		**ianuarie** Debutează în „Făclia" cu articolul *Revizuire critică*, argumentată susținere a lui Al. Macedonski, respingând opiniile formulate de E. Lovinescu în volumul al III-lea din *Critice*. **martie 19** Îi apare în „Flacăra" lui Constantin Banu prima poezie, sonetul *Cuvântul*. **aprilie 1** Sub auspiciile și sub îndrumarea lui Ovid Densusianu, publică în revista „Viața nouă" câteva poezii.
1917–1918	Aflat în refugiu în Moldova, urmează la Botoșani Școala de Ofițeri de Rezervă la artilerie, la încheierea căreia e trimis pe front.	
1918		**august 3 – noiembrie 2** Este redactor la revista „Literatorul".
1919	**februarie** Este arhivar la Comisia Monumentelor Istorice; va lucra aici un an. Își susține licența în drept.	**aprilie 19** E prezent în „Sburătorul", la „Cronica ideilor", încă de la apariția revistei, frecventând și cenaclul lui E. Lovinescu. **octombrie 18** Sub titlul *E cu putință o disociație?*, E. Lovinescu îi replică în „Sburătorul" la scrisoarea (reprodusă în același număr) prin care își justifica renunțarea la cronica literară de întâmpinare. **toamna** Scrie în „Ideea europeană" a lui C. Rădulescu-Motru.
1920	Își ia licența în filosofie cu teza *Bergson și esteticienii*. Absolvă Seminarul Pedagogic al Universității din București. **aprilie** Plecat spre Germania pentru doctorat, poposește la Leipzig, dar se va înscrie la Facultatea de Filosofie din Viena, unde va urma două semestre. Aici se împrietenește cu Lucian Blaga.	
1921	**primăvara** Se întoarce în țară. Se apropie de cercul de la „Viața românească". Îl va cunoaște pe G. Ibrăileanu.	Trimite la „Viața românească" recenzii și cronici literare. **noiembrie 14** Conferențiază în cadrul cercului Poesis despre G. B. Shaw; activitatea de conferențiar o va susține, sub egida unor instituții culturale, de-a lungul întregii vieți.
1922	Pleacă la Tübingen pentru pregătirea doctoratului, sub îndrumarea filosofului Karl Groos.	
1923	**decembrie 3** Își susține teza de doctorat în filosofie, intitulată *Das Wertungsproblem in Schillers Abhandlung „Über naive und sentimentalische Dichtung"*, obținând mențiunea *cum laude*.	

1924 **februarie 7** I se încredințează suplinirea Conferinței de estetică la Facultatea de Litere și Filosofie din București. Concomitent predă și în învățământul liceal, la „Gh. Lazăr" și la „Mihai Viteazul". Devine membru al Societății Scriitorilor Români.

februarie Apare în „Gândirea" *Statul ca îndreptar,* replică la eseul *Parsifal* al lui Nichifor Crainic, unul din textele doctrinare ale gândirismului; va continua să colaboreze la „Gândirea" până în 1943, o vreme făcând parte din „gruparea revistei". **noiembrie 15** Începe să colaboreze la revista „Mișcarea literară", scoasă de Liviu Rebreanu. Aici asigură rubrica „Masca timpului".

Publică la București teza de doctorat, cu titlul *Das Wertungsproblem in Schillers Poetik.*

Inaugurează cursul *Istoria doctrinelor estetice.*

1925 **sfârșitul anului** Este redactor-conferențiar la Fundația Culturală „Principele Carol"; colaborarea va înceta în octombrie 1929 din lipsă de fonduri.

Apar culegerile de studii *Dualismul artei* și *Fragmente moderne.*

1926

1927 **februarie 1** Este numit docent conferențiar în specialitatea estetică la Catedra de estetică, etică și sociologie a lui Dimitrie Gusti de la Facultatea de Filosofie.

Se publică la Arad volumul de critică literară *Masca timpului.*

1929 **martie 24** Rostește la radio o conferință despre Liviu Rebreanu; începe o lungă colaborare cu Societatea Română de Radio, concretizată în cicluri de conferințe, rubrici permanente și responsabilități redacționale: cenzor supleant, membru în Consiliul de organizare a radiofoniei școlare ș.a.

1930 **aprilie 1** Este numit conferențiar definitiv de estetică.
iunie 29 Se căsătorește cu Elena Irimescu, fiica medicului Ștefan Irimescu, director al spitalului Filaret.
octombrie 8 Primește numirea ca profesor suplinitor de pedagogie și estetică la Școala de Arte Frumoase din București. Este distins cu Premiul Societății Scriitorilor Români.

Iese de sub tipar, la Cartea Românească, *Poezia lui Eminescu.*

1931

Se editează *Arta și frumosul. Din problemele constituției și relației lor.*

1932 Aderă pentru scurt timp la mișcarea intelectualilor agrarieni (colaborează la „Țara noastră" a lui Octavian Goga).

Apare *Arta actorului,* curs ținut în iarnă la Academia de Studii Teatrale a Teatrului Național din București.

Începe să predea *Curs de sociologie (Puncte de vedere în sociologia contemporană),* păstrat sub formă litografiată (partea a doua se va publica postum).

1933 **mai 29** Academia Română îi acordă Premiul „Năsturel" pentru studiul în manuscris *Influența lui Hegel în cultura română,* care va fi editat în acest an.

Se tipărește memorialul de călătorie *Imagini italiene.*

Publică în limba germană, în revista lui Max Dessoir, „Zeitschrift für Aesthetik und allgemeine Kunstwissenschaft", studiul *Contribuția românească în estetică,* pe care îl va reedita ca partea a doua a *Introducerii* la antologia *Istoria esteticei de la Kant până azi.*

1934 **aprilie 15** Se naște primul copil, Ion Vianu, viitor psihiatru și eseist.

Apare culegerea de studii *Idealul clasic al omului.*

Se tipărește antologia de texte *Istoria esteticii de la Kant până azi.*

La Fundația pentru Literatură și Artă „Regele Carol II" se editează primul volum al tratatului *Estetica;* volumul al doilea apare în **1936.**

1935 **mai 28** Secția literară a Academiei Române îl alege membru corespondent.

La Editura Cultura Națională se tipărește studiul *Ion Barbu.*

1936

La Editura Alcalay apare culegerea *Generație și creație. Contribuții la critica timpului.*

1937

august Participă la Paris la al IX-lea Congres Internațional de Filosofie și la al II-lea Congres Internațional de Estetică, prezentând comunicările *Originea și valabilitatea valorilor* și *Asupra ideii de perfecțiune în artă.*

1937		La Editura Familia din Oradea se tipărește culegerea de studii *Filosofie și poezie.* Îndeplinește un act de pietate în memoria fratelui său Alexandru Vianu, editându-i, sub titlul *Libertate și cultură,* câteva studii și cronici.
1938	**noiembrie** Este desemnat să conducă Universitatea Muncitorească, înființată la inițiativa lui Mihai Ralea, ministru al Muncii, instituție de cultură care urmărea crearea conștiinței cetățenești.	Apare în volum studiul de filosofia culturii *Raționalism și istorism,* tipărit inițial în „Arhiva pentru știința și reforma socială" în 1929, cu titlul *Concepția rațională și istorică a culturii.* (Coperta exterioară se intitulează eronat *Istorism și raționalism.*)
1939		La Editura Ramuri din Craiova se publică *Studii și portrete literare,* reunind exclusiv contribuții de literatură română. Se editează *Studii de filosofie și estetică.*
1940	**iulie 25** Un grup de studenți legionari înaintează un memoriu Secretariatului Academiei Române, prin care cer înlăturarea sa din învățământ. Nu se va da curs destituirii. **septembrie 16** Se naște al doilea copil, Maria (căsătorită Alexandrescu).	Apare la Fundația pentru Literatură și Artă „Carol al II-lea" primul volum al unei ample ediții din opera lui Alexandru Macedonski; volumele II– IV ies până în 1946.
1941		La Editura Contemporană se publică *Arta prozatorilor români.*
1942		Se editează tratatul *Introducere în teoria valorilor întemeiată pe observația conștiinței* și volumul *Transformările ideii de om.*
1943	La propunerea lui Ion Petrovici, este distins cu Meritul Cultural clasa a doua.	Se litografiază *Curs de stilistică.*
1944	**iulie 5** Este titularizat profesor la Catedra de estetică și critică literară a Facultății de Litere și Filosofie din București. **septembrie 21** Apare în „Scânteia" articolul *Erorile d-lui profesor Vianu asupra materialismului istoric.*	Redactează capitolul *Junimea* pentru *Istoria literaturii române moderne,* semnată în colaborare cu Șerban Cioculescu și Vladimir Streinu (apărută la Casa Școalelor). La Editura Publicom iese *Filosofia culturii,* curs universitar ținut între 1929 și 1935 și litografiat de mai multe ori sub titlul *Introducere în știința culturii.* Tirajul fiind în majoritate distrus în timpul bombardamentelor, cartea se reeditează în anul următor. În colecția „Biblioteca pentru toți" publică *Trei critici literari,* cuprinzând studii despre Titu Maiorescu, Mihail Dragomirescu și E. Lovinescu. Deschide cursul *Problemele filosofice ale esteticii,* a cărui formă litografiată o revizuiește în vederea editării (va apărea postum). Apare litografiat *Curs de metodologie literară,* rod al activității din anul universitar precedent.
1945	**februarie** Devine director al Teatrului Național din București, la propunerea lui Mihai Ralea, ministru la Arte; rămâne în funcție timp de un an.	
1946	**martie** Este numit ambasador al României la Belgrad; revine în țară la cerere, la sfârșitul anului următor.	La Casa Școalelor se editează culegerea *Figuri și forme literare.* I se publică volumul *Transformările ideii de om și alte studii de estetică și morală.*
1947	Își reia activitatea la Catedra de estetică și critică literară, apoi, în urma desființării acesteia, devine titular al Catedrei de literatură universală.	Aflat la Belgrad, elaborează *Tezele unei filosofii a operei* (apărută postum), din care va prelua părți pentru cursul *Ideea de operă în filosofia generală și în estetică,* ținut în anul universitar următor. Începe să predea cursul *Interpretarea literaturii.*
1948–1953	Intrat în dizgrația regimului, traversează o perioadă dificilă, menținându-se cu greu la catedră.	
1951		Publică traducerea în versuri a piesei *Antoniu și Cleopatra* de William Shakespeare.

1954		Colaborează intens la „Gazeta literară", în special cu articole despre scriitori români și cu mici eseuri de literatură universală; va fi prezent în revistă și în anul următor.
1955	**iulie 2** Devine membru titular al Academiei, în aceeași ședință cu Cezar Petrescu, Tudor Arghezi, Camil Ressu, Duiliu Marcu, Mihail Jora și Iosif Iser, în urma raportului întocmit de Mihai Ralea.	Apar studiile *Anton Pann* și *Cervantes.* La Editura Tineretului se publică *Voltaire.* Se tipărește volumul *Probleme de stil și artă literară.* Îngrijește ediția *Opere* de Al. I. Odobescu, în două volume. Traduce în versuri piesa *Iulius Cezar* de William Shakespeare. Publică tălmăcirea memoriilor lui Johann Wolfgang Goethe sub titlul *Din viața mea. Poezie și adevăr.*
1956	**octombrie–decembrie** Călătorește în India împreună cu Mihai Ralea, ca delegat la a IX-a Conferință Generală UNESCO.	Apare la Editura de Stat pentru Literatură și Artă volumul *Literatură universală și literatură națională.* **septembrie** Semnează cu regularitate, în cursul stagiunii teatrale 1956–1957, cronica dramatică în „Contemporanul". Colaborează la „Teatrul", „Steaua", „Gazeta literară", „Limba română", în unele perioade, din acest an și din următorul, chiar săptămânal.
1957		Apare studiul *F. M. Dostoievski.* Își editează, sub titlul *Versuri,* toate poeziile. Iese de sub tipar volumul *Problemele metaforei și alte studii de stilistică.*
1958	**ianuarie** Este numit secretar general al Comisiei Naționale pentru UNESCO. **octombrie 1** E desemnat director al Bibliotecii Academiei. Devine șeful Catedrei de literatură universală și comparată a Facultății de Limba și Literatura Română de la Universitatea bucureșteană.	**aprilie** Publică în revista „Viața românească", sub titlul *Idei trăite,* o amănunțită autobiografie spirituală.
1959		**iulie 3–8** Participă la Congresul despre Renaștere, desfășurat la Wittenberg, unde prezintă comunicarea *Receptarea Antichității în literatura română.* Apare volumul *Ideile lui Stendhal.*
1960		Se editează micromonografia *Alexandru Odobescu.* Se publică la Editura Academiei *Studii de literatură universală și comparată.*
1961		**august 21–26** Susține la Congresul de Literatură Comparată de la Utrecht comunicarea *Tudor Arghezi și înnoirea lirismului european.* **octombrie 2–23** Ține un ciclu de conferințe în timpul unei călătorii prin câteva orașe universitare din URSS (Moscova, Leningrad, Tbilisi, Kiev). Editează pagini memorialistice sub titlul *Jurnal.*
1962	**noiembrie** Se înscrie în Partidul Muncitoresc Român, odată cu Mihai Ralea și alți intelectuali.	Apare monografia *Schiller.* Publică *Dicționar de maxime comentat.* Se tipărește studiul *Goethe.*
1963	**aprilie 30** I se decernează Premiul de Stat.	Traduce în versuri piesa *Coriolan* de William Shakespeare. **august** Cu articolul *Înțelegerea lui Maiorescu,* apărut în „Viața românească", susține, alături de Liviu Rusu, reconsiderarea criticului junimist. Apare ediția a II-a, revăzută și adăugită, din *Studii de literatură universală și comparată.* Predă ultimul său curs universitar, *Istoria ideii de geniu,* pe care nu îl va încheia (va fi editat postum).
1964	**mai 21** Tudor Vianu se stinge din viață la București, în urma unui infarct miocardic, la puțin timp după ce fusese numit ambasador al României la UNESCO.	**iulie** Se publică postum volumul *Arghezi, poet al omului.*

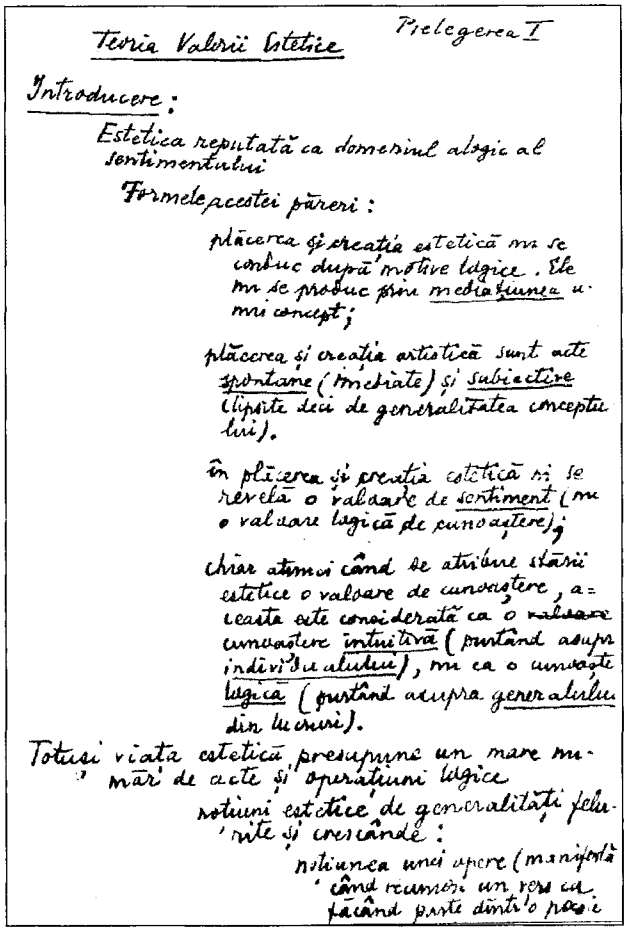
Teoria Valorii Estetice Prelegerea I

Introducere:

Estetica reputată ca domeniul alogic al sentimentului

Formele acestei păreri:

plăcerea și creația estetică nu se conduc după motive logice. Ele nu se produc prin mediațiunea unui concept;

plăcerea și creația artistică sunt acte spontane (imediate) și subiective (lipsite deci de generalitatea conceptului).

în plăcerea și creația estetică ni se revelă o valoare de sentiment (nu o valoare logică de cunoaștere);

chiar atunci când se atribue stării estetice o valoare de cunoaștere, aceasta este considerată ca o valoare cunoaștere intuitivă (purtând asupra individualului), nu ca o cunoaștere logică (purtând asupra generalului din lucruri).

Totuși viața estetică presupune un mare număr de acte și operațiuni logice

noțiuni estetice de generalități felurite și crescânde:

noțiunea unei opere (manifestă când recunosc un vers ca făcând parte dintr'o poezie

Interesează accentele, destinul ideilor, fenomenologia limbajului și efectele abisale, după ce decenii în șir zelatorii „disciplinei istorice", documentariștii zăboviseră pe amănunte. În esență, fie centrate pe analiză, fie pe generalizare, studiile lui **V.** demonstrează că literatura unifică „experiențe fundamentale", „întâlniri semnificative cu lumea" (*Figuri și forme literare*). Creația literară își justifică funcția în măsura în care dă expresie omenescului văzut din perspectivă afectiv-raționalistă. Fraza cărturarului, sobră, de o linearitate clasică, oferă pagini remarcabile de proză de idei, unele antologice.

Spirit hrănit cu o nobilă substanță filosofică, d. Vianu e un iubitor de idei generale chiar când își exercită curiozitatea în domeniul criticii. De fapt, preocupările sale ideologice ne opresc să-l considerăm drept critic, fiindcă investigațiile ce face asupra operelor plastice și mai ales literare cuceresc prin abstracțiunea abil mânuită și totuși evazivă, în concluziile de valorificare estetică. O carte de poezii sau de nuvele, un roman chiar, e pentru d-sa un pretext de a degaja o idee generală, în jurul căreia brodează interesante asociații speculative: un spirit metodic, ce lucrează cu relațiuni cerebrale, cu forme sintetice, în loc de pătrunderi analitice. Din totalitatea impresiilor sugerate de operă d. Vianu extrage una mai pregnantă, de obicei o problemă tehnică, prinzând de pânza ei agrafa sigură a unei idei abstracte.

POMPILIU CONSTANTINESCU

T. Vianu e un om multiplu, dacă nu un om total. Cultura sa e vastă și plurală, curiozitatea sa e aproape universală. El e unul dintre cei mai informați cărturari ai noștri. Informație care nu rămâne indigestă sub forma erudiției; ci, trecută printr-un metabolism moral și intelectual care o asimilează unui stil personal, unei metode, unei forme de reacție și judecată, îi servește ca material dominant și utilizat de el într-o viziune proprie. Adâncind anumite și multiple domenii, el nu e niciodată numai un specialist. Când face critică sau istorie literară, el alunecă spre sinteze filosofice; când studiază o problemă de lingvistică, o colorează cu exemple literare și estetice; când abordează o problemă de filosofie, introduce în considerarea ei elemente vii, concrete, luate din trăire și din viață. Cunoștințele sale variate se ajută interdependent. E greu, când îl cunoști, să nu te gândești, cu toate deosebirile istorice, la umaniștii Renașterii, dar mai ales la concepția de viață goetheană.

MIHAI RALEA

Dintre toți oamenii pe care i-am cunoscut el era cel mai armonios, unind bunătatea cu inteligența, alternând contemplarea cu activitatea. Erudiția lui era un ghid cu care se orienta în marile probleme ale lumii ca și în cele mai obișnuite împrejurări ale vieții, îmbrăcând totul în mantia de aur a unei gândiri nobile. Violența, impulsivitatea, egocentrismul care caracterizează uneori chiar pe marii creatori îi erau total necunoscute. Prin tot ceea ce a făcut și a gândit a fost un om modern, un om al timpului nostru, dar niciodată în afară de rigorile echilibrului clasic. [...] *Dintre toți oamenii pe care îi cunosc, și cunosc câțiva despre care sunt sigur că au trăsături de geniu, înaintea oricărui altul, Tudor Vianu îmi pare a fi fost echivalența umană a templului de pe Acropole.*

GEO BOGZA

Cercetările lui Tudor Vianu asupra stilului, simbolului, metaforei, operei literare reprezintă o fază de sincronizare cu o direcție importantă a criticii europene din epoca interbelică și primele decenii de după război. Stilistica devine și la noi o disciplină cunoscută, datorită, în primul rînd, lui Tudor Vianu. E drept că după el stilistica s-a înfundat deseori în studiul fastidios al limbii unui autor, în ignorarea totală a valorilor estetice ale limbajului, dar de degradarea copiei nu poate fi răspunzător modelul. Modelul este și azi actual, pentru că Tudor Vianu menține stilistica în sfera criticii, urmând în acest sens pe Leo Spitzer, care în ultimele lui articole cerea insistent ca studiul limbajului să fuzioneze cu critica literară. [...] *Critica stilistică este pentru el o însumare de metode: lansonism, critică simpatetică* (Einfühlung), *critică psihologică și, după cel de-al doilea război mondial, și critică sociologică. Acestea constituie cercurile care se strâng și se desfac într-o pulsație intelectuală care regularizează nu numai studiul, dar și obiectul lui:* opera. *În cercetarea lui Tudor Vianu opera apare ca o arhitectură de simetrii, chiar tehnicile anarhice, impetuoase se disciplinează sub privirea severă a criticului. Căci esența artei este, după el, ordinea și simetria.*

EUGEN SIMION

SCRIERI: *Das Wertungsproblem in Schillers Poetik*, București, 1924; *Dualismul artei*, București 1925; *Fragmente moderne*, București, 1925; *Masca timpului*, Arad, 1926; *Poezia lui Eminescu*, București, 1930; *O. Han*, Craiova, 1930; *Arta și frumosul. Din problemele constituției și relației lor*, București, 1931; *Arta actorului*, București, 1932; *Imagini italiene*, [București], 1933; *Influența lui Hegel în cultura română*, București, 1933; *Idealul clasic al omului*, București, 1934; *Estetica*, I–II, București, 1934–1936; ed. 2, București, 1939; ed. îngr. Victor Iova, introd. Ion Ianoși, București, 1968; ed. îngr. și introd. George Gană, București, 1997; ed. (*L'Esthétique*), tr. Veaceslav Grossu, Paris, 2000; *Ion Barbu*, București, 1935; ed. (*Introducere în opera lui Ion Barbu*), București, 1970; *Medrea*, București, 1935; *Generație și creație. Contribuții la critica timpului*, București, 1936; *Filosofie și poezie*, Oradea, 1937; ed. (*Filosofie și poezie. Filosofi și poeți. Către o concepție estetică a lumii*), București, 1943; ed. îngr. și introd. Mircea Martin, București, 1971; ed. îngr. Vlad Alexandrescu, București, 1997; [*Raționalism și istorism*], București, 1938; *Studii și portrete literare*, Craiova, 1938; *Mihail Dragomirescu*, București, 1939; *Studii de filosofie și estetică*, București, 1939; *Arta prozatorilor români*, București, 1941; ed. I–II, îngr. și pref. Geo Șerban, București, 1966; ed. îngr. și pref. H. Zalis, București, 1977; ed. îngr. și postfață Al. Hanță, București, 1988; ed. îngr. Alexandra Bârna, pref. H. Zalis, București, 2000; *Introducere în teoria valorilor întemeiată pe observația conștiinței*, București, 1942; ed. îngr. Maria Alexandrescu Vianu și Vlad Alexandrescu, București, 1997; *Transformările ideii de om*, București, 1942; *E. Lovinescu* (în colaborare cu Șerban Cioculescu, Pompiliu Constantinescu, Perpessicius și Vladimir Streinu), cu o schiță biobibliografică de Anonimus Notarius [E. Lovinescu], București, 1942; *Gheorghe Petrașcu*, București, 1943; *Filosofia culturii*, București, 1944; ed. 2, București, 1945; *Istoria literaturii române moderne* (în colaborare cu Șerban Cioculescu și Vladimir Streinu), I, București, 1944; ed. 2, București, 1971; *Trei critici literari* (*Titu Maiorescu, Mihail Dragomirescu, E. Lovinescu*), București, 1944; *Patru decenii de la publicarea primei opere a domnului Mihail Sadoveanu*, București, 1945; *Figuri și forme literare*, București, 1946; *Transformările ideii de om și alte studii de estetică și morală*, București, 1946; *Anton Pann*, București, 1955; *Cervantes*, București, 1955; *Probleme de stil și artă literară*, București, 1955; *Voltaire*, București, 1955; *Literatură universală și literatură națională*, București, 1956; *F. M. Dostoievski*, București, 1957; *Problemele metaforei și alte studii de stilistică*, București, 1957; *Versuri*, București, 1957; *Ideile lui Stendhal*, București, 1959; *Alexandru Odobescu*, București, 1960; *Studii de literatură universală și comparată*, București, 1960; ed. 2, București, 1963; *Jurnal*, București, 1961; *Schiller*, București, 1961; *Goethe*, București, 1962; *Arghezi, poet al omului. „Cântare omului" în cadrul literaturii comparate*, București, 1964; *Corneliu Baba*, București, 1964; *Despre stil și artă literară*, îngr. și pref. Marin Bucur, cu un cuvânt omagial de Al. A. Philippide, București, 1965; *Studii de literatură română*, București, 1965; *Postume. Istoria ideii de geniu. Simbolul artistic. Tezele unei filosofii a operei*, postfață Ion Ianoși, București, 1966; *La Societé littéraire „Junimea"*, pref. Pompiliu Marcea, București, 1968; *Studii de stilistică*, îngr. și introd. Sorin Alexandrescu, București, 1968; *Corespondență*, îngr. și introd. H. Zalis, București, 1970; *Scriitori români*, I–III, îngr. Cornelia Botez, pref. Pompiliu Marcea, București, 1970; *Clasicism, baroc, romantism* (în colaborare cu G. Călinescu, Matei Călinescu și Adrian Marino), Cluj, 1971; *Scrieri literare*, îngr. Sorin Alexandrescu, Matei Călinescu și Gelu Ionescu, pref. Gelu Ionescu, București, 1971; *Opere*, I–XIV, îngr. Sorin Alexandrescu, Matei Călinescu, Gelu Ionescu, Cornelia Botez, George Gană și Vlad Alexandrescu, prefețe și postfețe Gelu Ionescu, Sorin Alexandrescu și George Gană, București, 1971–1990; *Fragmente moderne*, îngr. și pref. Octavian Barbossa, București, 1972; *Scriitori români*, îngr. Cornelia Botez, Matei Călinescu și Gelu Ionescu, postfață Matei Călinescu, București, 1972; *Alecsandri. Eminescu. Macedonski*, îngr. și postfață Constantin Ciopraga, București, 1974; *Mihai Eminescu*, îngr. Virgil Cuțitaru, pref. Al. Dima, Iași, 1974; *Idealul clasic al omului*, îngr. și introd. Mircea Martin, București, 1975; *Trei primăveri bănățene ale lui Camil Petrescu* (în colaborare), Timișoara, 1975; *Studii de stilistică*, îngr. Cornelia Botez, postfață Sorin Alexandrescu, București, 1975; *Studii de metodologie literară*, introd. Al. Dima, postfață Ion Hangiu, București, 1976; *Scrieri despre teatru*, îngr. și introd. Viola Vancea, București, 1977; *Scrieri de călătorie*, îngr. și pref. Gelu Ionescu, București, 1978; *Scriitori români din secolul XX*, îngr. și postfață Mihai Dascal, București, 1979; *Studii de filosofia culturii*, îngr. Gelu Ionescu și George Gană, pref. George Gană, București, 1982; *Gândirea estetică*, îngr. și pref. Vasile N. Morar, București, 1986; *Întregul și fragmentul. Pagini inedite, restituiri*, îngr., tr. și pref. Henri Zalis, București, 1997; *Filosofia culturii și teoria valorilor*, îngr. Vlad Alexandrescu și Adriana Zaharia, introd. Ilie Pârvu, București, 1998; *Origine et validité des valeurs*, București, 1998; *Scriitori clasici români*, îngr. Ion Nistor, pref. Ion Biberi, București 1998; *Arcadia*, îngr. și pref. Nicolae Țone, postfață Ion Vianu, cu ilustrații de Tudor Jebeleanu, București, 1999; *Tezele unei filosofii a operei*, pref. Mircea Martin, postfață Ion Vasile Șerban, București, 1999; *Cunoașterea de sine*, îngr. și introd. Eugen Simion, București, 2000; *Studii de filosofie și estetică. Dualismul artei*, București, 2001; *Studii de literatură română. Dualismul artei*, îngr. Vlad Alexandrescu, București, 2003. **Ediții, antologii:** Alexandru Vianu, *Libertate și cultură*, pref. edit., București, 1937; Alexandru Macedonski, *Opere*, I–IV, pref. edit., București, 1939–1946; A. I. Odobescu, *Opere*, I–II, pref. edit., București, 1955, *Opere*, I, pref. edit., București, 1965 (în colaborare cu G. Pienescu și Virgil Cândea); *Dicționar de maxime comentat*, București, 1962; ed. îngr. și introd. I. Oprișan, București, 1997. **Traduceri:** Charles Maurras, *Viitorul inteligenței*, pref. trad., București, 1925; *Istoria esteticei de la Kant până azi*, îngr. și pref. trad., București, 1934; Shakespeare, *Antoniu și Cleopatra*, pref. trad., București, 1951, *Iulius Cezar*, București, 1955, *Coriolan*, București, 1962, *Poem original urmat de traducerea sonetelor LXXV, XCVIII, CXXX, CXLIII, CXLVII*, îngr. Nicolae Țone, pref. Emil Manu, București, 1999; S. Tregub, *N. Ostrovschi. 1904–1936*, București, 1951 (în colaborare cu Simion Vărzaru); N.L. Stepanov, *N.V. Gogol. 1809–1852*, București, 1952 (în colaborare cu Irina Butmy); J. W. Goethe, *Din viața mea. Poezie și adevăr*, I–II, pref. trad., București, 1955; Titu Maiorescu, *Scrieri din tinerețe*, îngr. și pref. Simion Ghiță, București, 1981 (în colaborare cu Alexandru Ionescu, Radu Stoichiță, Ion Herdan și I.E. Torouțiu).

Repere bibliografice: Ralea, *Scrieri*, II, *437–438, 486–490*; Constantinescu, *Scrieri*, V, *156–203*; I. Valerian, *Cu scriitorii prin veac*, București, 1967, *224–230*; Ionescu, *Război*, I, *131–134*, II, *133–134*; Perpessicius, *Opere*, V, *161–165*, VI, *294–299*, VII, *54–57, 114–117*, VIII, *217–231, passim*, IX, *265–275*, XI, *82–87*, XII, *13–34, 160–179*; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, II, *280–282*; E. Lovinescu, *Memorii*, II, Craiova, 1932, *226–229*; Călinescu, *Cronici*, II, *308–311*; Șuluțiu, *Scriitori*, *386–396*; Petru Comarnescu, *Sistemul de estetică al profesorului T. Vianu*, RFR, 1935, 2; Papadima, *Creatorii*, *469–472*; Chinezu, *Pagini*, *228–229*; Streinu, *Pagini*, I, *230–235*, IV, *212–224*, V, *310–313*; G. Călinescu, *Versificație academică*, ALA, 1935, 758; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, *61–62*; Vrabie, *Gândirismul*, *322–325*; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *828–829*, *Ist. lit.* (1982), *912–913*; Lovinescu, *Maiorescu post.*, *371–377*; Cioculescu, *Aspecte*, *716–717*; Baltazar, *Evocări*, *283–286*; Petru Comarnescu,

Humanism și istorism în gândirea lui Tudor Vianu, REF, 1947, 3; Henri Jacquier, *Un mare umanist: Tudor Vianu*, ST, 1957, 12; Al. Dima, *Tudor Vianu la 60 de ani*, IL, 1958, 1; Dumitru Micu, *Un umanist*, GL, 1958, 11; Victor Iancu, *„Versuri"*, O, 1958, 4; Al. Rosetti, *Tudor Vianu*, LCF, 1964, 13; Arghezi, *Scrieri*, XXVII, *430–431*; Geo Bogza, *Mărturisiri*, CNT, 1964, 22; Eugeniu Sperantia, *Tudor Vianu–evocare*, TR, 1965, 37; Simion, *Orientări, 215–220*; Ion Biberi, *Tudor Vianu (Omul și opera)*, București, 1966; Călinescu, *Eseuri, 122–124*; Căprariu, *Jurnal, 51–59*; Ciopraga, *Portrete, 247–259*; Oarcăsu, *Oglinzi, 27–35*; Papu, *Luminile, 42–59*; Ion Stoica, H. Zalis, *Tudor Vianu. Biobibliografie*, pref. Mircea Tomescu, București, 1967; Ion Pascadi, *Estetica lui Tudor Vianu*, București, 1968; Piru, *Panorama, 486–490*; Șerban, *Exegeze, 113–141*; Matei Călinescu, *Cultură și continuitate*, RL, 1970, 22; Marian Vasile, *Etic și estetic în gândirea lui Tudor Vianu*, RITL, 1970, 3; Șerban Cioculescu, *Tudor Vianu corespondent*, RL, 1970, 33; Ov. S. Crohmălniceanu, *„Ion Barbu"*, RL, 1970, 44; Cesereanu, *Ipostaze, 5–31*; Manolescu, *Poezia, 52–56, 187–197*; George, *Semne, 315–329*; *Tudor Vianu la 75 de ani*, SXX, 1972, 5 (semnează Matei Călinescu, Al. Dima, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Alexandru Duțu, Eugen Ionescu, Edgar Papu ș.a.); Florin Mihăilescu, *Vocația sintezei*, LCF, 1972, 41; Braga, *Sincronism, 68–73*; [*Tudor Vianu*] LCF, 1973, 1 (semnează Edgar Papu, Gelu Ionescu, Nicolae Balotă), RL, 1973, 2 (semnează Valentin Lipatti, Al. A. Philippide, Matei Călinescu, Venera Antonescu, Lucian Raicu, H. Zalis, Doina Ciurea); Andriescu, *Disocieri, 271–276*; Dumitrescu-Bușulenga, *Valori, 162–164*; Georgescu, *Printre cărți, 104–107*; *Ist. teatr. Rom.*, III, *463–469*; Petrescu, *Scriitori, 57–60*; Raicu, *Structuri, 104–115*; Zaciu, *Ordinea, 207–214*; Traian Podgoreanu, *Umanismul lui Tudor Vianu*, București, 1973; Dumitru Micu, *Periplu*, București, 1974, *58–60*; Crohmălniceanu, *Literatura*, III, *226–258*; Manu, *Sinteze, 62–85, passim*; Micu, *„Gândirea"*, *945–954*; Oprea, *Incidențe, 29–33*; Ion Vlad, *Lecturi constructive*, București, 1975, *48–56*; *13 Rotonde 13*, București, 1976, *187–203*; Balotă, *Universul, 49–63*; Ionescu, *Romanul, 110–127*; Mihăilescu, *Conceptul*, I, *433–440, passim*, II, *17, passim*; Papahagi, *Exerciții, 98–102*; Săndulescu, *Continuități, 252–257*; Simion, *Scriitori*, II, *369–390*; Zaciu, *Teritorii, 173–176*; Martin, *Identificări, 103–138, 158–188*; Cioculescu, *Itinerar*, IV, *333–338*; Petru Vaida, *Interpretarea filosofică a timpului și stilistica lui Tudor Vianu*, „Revistă de filozofie", 1978, 2; Edgar Papu, *Tudor Vianu, Protée ou Le Polymorphisme en critique*, CREL, 1978, 4; Crăciun, *Confesiuni, 284–288*; Al. Husar, *Întoarcerea la literatură*, Iași, 1978, *176–188*; Șerban, *Ispita, 239–243*; Martin, *Dicțiunea, 82–108*; Massoff, *Teatr. rom.*, VIII, *252–255*; N. Tertulian, *Perspective contemporane*, București, 1981, *5–12*; Petre Stoica, *Amintirile unui fost corector*, București, 1982, *7–23*; Manolescu, *Teme*, IV, *187–192*; Ciopraga, *Propilee, 236–252, 335–341*; Ecaterina Țarălungă, *Tudor Vianu*, București, 1984; Emil Manu, *Spațiu etern*, București, 1985, *60–62, 110–113*; I. Massoff, *Între viață și teatru*, București, 1985, *108–118*; Ornea, *Actualitatea, 243–250*; Mircea Muthu, *Tudor Vianu și gândirea estetică*, TR, 1986, 40; Anghelescu, *Lectura, 198–209*; Indrieș, *Polifonia, 71–85*; Râpeanu, *Scriitori, 138–146*; Eugen Simion, *Sfidarea retoricii*, București, 1986, *357–360*; Radu, *Pagini, 77–79*; Nicolae Bagdasar, *Istoria filosofiei românești*, îngr. și pref. Gheorghe Vlăduțescu, București, 1988, *210–215, 332–333*; Vasile, *Conceptul, 281–285*; Geo Șerban, *Între „vrajă și înțelegere"*, RL, 1989, 21; Papu, *Lumini, 209–221*; Al. Săndulescu, *Marii profesori*, LCF, 1990, 30; Gheorghe Grigurcu, *Schiță pentru un portret: Tudor Vianu*, F, 1990, 11; George Gană, *Poezia lui Tudor Vianu*, RITL, 1991, 1–2; Dumitru Micu, *Înțelepciune și politețe*, CC, 1991, 4–5; Florin Mihăilescu, *Lirism și demnitate*, ST, 1991, 5–7; Gheorghe Grigurcu, *Un Tudor Vianu par lui-même*, VR, 1991, 11–12; Ierunca, *Românește, 115–121*; Henri Zalis, *Valori de referință în critica și istoria literară românească*, București, 1991, *196–203*; Edgar Papu, *Tudor Vianu*, L, 1992, 16–17; *Scrisori către Tudor Vianu*, I–III, îngr. Maria Alexandrescu Vianu și Vlad Alexandrescu, postfață Florin Țurcanu, București, 1992–1997; Henri Zalis, *Tudor Vianu. Apropieri, delimitări, convergențe*, București, 1993; Geo Șerban, *Ultimul maiorescian*, RL, 1994, 19; Gheorghe Grigurcu, *Despre „taina" lui Tudor Vianu*, RL, 1994, 19; Petru Vaida, *Individualism și liberalism la Tudor Vianu*, „22", 1994, 20; Petru Vaida, *„Taina" lui Tudor Vianu: scepticism sau „culturalism"?*, RL, 1994, 25; Gheorghe Grigurcu, *Din nou despre Tudor Vianu*, RL, 1994, 29; Mihai Ralea, *Tudor Vianu*, MS, 1994, 1–4; *Centenar Tudor Vianu*, RITL, 1994, 3–4 (semnează Dan Grigorescu, Florin Mihăilescu, Gabriela Duda, George Gană, Vasile Lungu, Al. Săndulescu); Matei Călinescu, Ion Vianu, *Amintiri în dialog*, București, 1994, *233–234*; Ornea, *Înțelesuri, 179–190*; Edgar Papu, *Scriitori-filosofi în cultura română*, Craiova, 1994, *56–65*; Geo Șerban, *Tudor Vianu la maturitate*, JL, 1995, 9–12; Muthu, *Cântecul, 120–125*; Petru Creția, *Cuvânt despre memorialistica lui Tudor Vianu*, MS, 1996, 3–4, 1997, 1; Cezar Baltag, *Paradoxul semnelor*, București, 1996, *53–55*; Velea, *Universaliști, 7–18*; Alexandru Zub, *Tudor Vianu*, DL, 1997, 4; *Centenar Tudor Vianu*, MS, 1997, 2–4 (semnează Crizantema Joja, Alexandru Duțu, Marin Diaconu, George Gană, Vasile Lungu, Silviu Angelescu, Paul Cornea, Adrian Marino, Barbu Brezianu, Valentin Lipatti ș.a.); Mircea Anghelescu, *Anul Vianu: un început*, LCF, 1997, 34; Z. Ornea, *Scrieri inedite ale lui Vianu*, RL, 1997, 39; *Tudor Vianu*, CC, 1997, 11–12 (semnează Eugen Simion, Klaus Heitmann, Dumitru Micu, Dan Grigorescu, Mihai Cimpoi, Mircea Zaciu, Alexandru Surdu, Valentin Lipatti, Valeriu Cristea, Ion Ianoși, Livius Ciocârlie); Florin Mihăilescu, *Stil și stilistică în concepția lui Tudor Vianu*, VR, 1997, 11–12; Gheorghe Bulgăr, *Tudor Vianu și Dicționarul Eminescu*, VR, 1997, 11–12; Mircea Anghelescu, *Portretul criticului tânăr*, RL, 1997, 51–52; Barbu Cioculescu, *Tudor Vianu. Fotografii într-un album imaginar*, RL, 1997, 51–52; Gheorghe Grigurcu, *Clasicism în fața istoriei*, RL, 1997, 51–52; Mircea Martin, *Actualitatea lui Tudor Vianu*, RL, 1997, 51–52; Călin Căliman, *Tudor Vianu și estetica cinematografului*, CNT, 1997, 52; Vasile Lungu, *Viața lui Tudor Vianu*, București, 1997; Henri Zalis, *Viața lui Tudor Vianu. O biografie intelectuală*, București, 1997; *Tudor Vianu în conștiința criticii*, îngr. Emil Moangă și Daniel Cristea-Enache, pref. Zoe Dumitrescu-Bușulenga, București, 1997; Gheorghe Grigurcu, *Amintiri despre Tudor Vianu*, F, 1998, 1; Vasile Voia, *Modelul comparatist*, ST, 1998, 1; Liviu Petrescu, *Tudor Vianu și „idealul clasic al omului"*, APF, 1998, 1–2; Alexandru Surdu, *Influențe kantiene în „Estetica" lui Tudor Vianu*, „Revista de filosofie", 1998, 1; Z. Ornea, *Corespondența primită de Vianu*, RL, 1998, 21; Mircea Anghelescu, *Corespondenții lui Tudor Vianu*, LCF, 1998, 26; Elvira Sorohan, *Recitindu-l pe Vianu*, DL, 1998, 28; Sorin Alexandrescu, *Atitudinea stilistică sau Despre Tudor Vianu*, „22", 1998, 41; Gelu Ionescu, *Despre Tudor Vianu în ultimii săi 20 de ani*, „22", 1998, 43–45; Daniel Dimitriu, *Tudor Vianu despre „inegalitatea lui Macedonski"*, ALA, 1998, 413; Gheorghe Crăciun, *În căutarea referinței*, București, 1998, *83–85, passim*; George Gană, *Tudor Vianu și lumea culturii*, București, 1998; Mănucă, *Perspective, 216–220*; Săndulescu, *Constelații, 282–287*; Zaciu, *Departe, 156–161*; H. Zalis, *Dialogul epistolar Tudor Vianu – G. Călinescu*, RL, 1999, 47; Vasile Lungu, *Opera lui Tudor Vianu*, București, 1999; Simion, *Fragmente*, III, *105–127*; Gh. I. Tohăneanu, *Armonie*, LL, 2000, 3–4; Florin Mihăilescu, *Tudor Vianu sau Obiectivitatea ca formă de spirit*, LL, 2000, 3–4; [*Tudor Vianu*], „Euresis",

1999-2000 (semnează George Gană, Dan Grigorescu, Mircea Martin, Mircea Muthu); *Dicț. esențial, 878-883;* Dimisianu, *Lumea, 29-33, 73-76, 517-520;* Teodor Tihan, *Umanități și valori,* Cluj-Napoca, 2000, *146-193;* Ion Ianoși, *Ultimul Vianu,* ALA, 2001, 578, 579; Cristea-Enache, *Concert, 547-556;* Mihai Cimpoi, *Critice,* I, Craiova, 2001, *112-122;* Manolescu, *Lista,* III, *14-21, 29-31;* Popa, *Ist. lit.,* I, *1 096-1 100;* Tesu Solomovici, *România iudaică. O istorie neconvențională a evreilor din România,* București, 2001, *139-142;* Petru Vaida, *Tudor Vianu - metoda „observației conștiinței",* APF, 2002, 7-8. *C. C.*

VIAȚA, cotidian apărut la București între 31 martie 1941 și 20 august 1944 cu subtitlul „Ziarul de dimineață al tuturor cetățenilor", sub egida Ministerului Propagandei. Director: Liviu Rebreanu. Este ultima publicație condusă de scriitor, înscriindu-se într-un șir de realizări publicistice de prim rang. Pornește la drum spre a fi, în condițiile zbuciumate ale războiului și ale ciuntirii țării, „o tribună vie" pentru „servirea țării și a neamului". Articolul-program se intitulează *Începutul* și face trimitere la nevoia de afirmare a „energiilor creatoare românești", pentru că „în semnul dreptății neamul românesc trebuie să biruiască". Liviu Rebreanu va semna aici câteva din ultimele sale articole, printre care *Amintirea lui Octavian Goga, Sărbătoarea unei speranțe, Scriitorii* și *Glasul pământului românesc.* Ziarul va avea în vedere în special efortul țării în războiul de recuperare a Basarabiei și Bucovinei, situația de pe front ocupând, prin comentarii și reportaje, prima pagină, apoi menținerea unei atmosfere de rezistență și speranță în rândurile ardelenilor refugiați la București după Dictatul de la Viena (Rebreanu fusese proclamat la un moment dat președinte de onoare al Căminului „Avram Iancu" al acestora). Se face și propagandă în favoarea puterilor Axei, știrile și informațiile venite din Germania și Italia trecând pe primul plan, la fel ca unele colaborări ale unor scriitori și publiciști germani și italieni. De asemenea, se publică sistematic corespondențe - scrisori și reportaje - din marile centre europene de cultură. Cele din Italia, semnate de Ion I. Mirea, oferă și admirabile pagini despre întâlniri cu poetul Giuseppe Ungaretti și cu alți scriitori italieni. Cea de-a doua pagină, al cărei redactor e la un moment dat Ernest Verzea, este consacrată literaturii și artelor; aici primesc spațiu rubricile „Cronica literară", ținută la început de Șerban Cioculescu, „Calendar istoric", „Revista revistelor", „Bazar-curiozități", „Viața femeii", „Cronica dramatică", „Viața artistică", „Popasuri poetice". Pagina a treia conține rubricile „Actualitatea de ieri până azi", „Reportaj interior", „Reportaj exterior", „Din Ardealul românesc", „Tot ce vă interesează", iar ultima reunește știrile externe. Ziarul găzduiește și interviuri, cum sunt cele cu Liviu Rebreanu în postura de director al Teatrului Național, cu Cezar Petrescu, Ticu Archip, Al. A. Philippide, Sextil Pușcariu și Victor Papilian. Cronica literară mai e asigurată de G. Călinescu, Tudor Vianu, Miron Radu Paraschivescu, Sandu Tzigara-Samurcaș. Alte rubrici sunt deținute de Dan Petrașincu („Actualitatea literară"), Petru

Anul I Nr. 1 — 12 PAGINI Lei 3 — Luni 31 Martie 1941

VIAȚA

Ziarul de dimineață al tuturor cetățenilor

Director: LIVIU REBREANU

INCEPUTUL

Când ar putea sosi ajutorul american pentru Jugoslavia dacă ar fi acceptat

Iluzii engleze

Italia așteaptă evoluția evenimentelor din Jugoslavia

AUTORITĂȚILE IUGOSLAVE au luat măsuri pentru împiedecarea excesele

O țară în actualitate: Jugoslavia

Comarnescu („Cronica plastică"), Al. Kiriței cu („Cronica teatrală"). Anișoara Odeanu colaborează cu articole diverse, Tiberiu Tretinescu și Ernest Verzea participă cu intervenții pe teme literare și artistice. Grupul colaboratorilor permanenți se va consolida prin atragerea mai tinerilor Al. Raicu, George Sbârcea, Vasile Netea, Olga Caba, Nicolae Tăutu, Ion Sofia Manolescu, N. Crevedia, Ovidiu Papadima, Marcel Chirnoagă, Ștefan Aug. Doinaș, C. Tonegaru, Vlaicu Bârna, Ion Apostol Popescu, Dinu Stegărescu, Dinu Pillat, Magda Isanos, Constantin Virgil Gheorghiu ș.a. La rubrica de poezie semnează Nichifor Crainic, D. Ciurezu, Aron Cotruș, Al. Lungu, Pavel Bellu, Dimitrie Stelaru, Emil Giurgiuca, Constantin Salcia, Ion Vinea, Tudor Arghezi, George Demetru Pan, George Boldea, Iulian Vesper, iar eseuri și proză dau Ionel Neamtzu, Ioana Postelnicu, Hortensia Papadat-Bengescu, Victor Ion Popa, Claudia Millian, Petru Sfetca, Horia Oprescu, Victor Stoe. În revistă figurează comentarii despre Panait Istrati, Camil Petrescu, G. Bacovia, T. C. Stan, Lucian Blaga, Ion Agârbiceanu, Ștefan Baciu, Octav Șuluțiu, Dinu Nicodin, Mircea Eliade, Ion Petrovici, Cezar Petrescu; numere speciale sunt consacrate lui I. L. Caragiale și E. Lovinescu. Se relatează despre gruparea Thesis, despre Cercul Literar de la Sibiu, și în 1943 se publică aici *Ardealul estetic,* scrisoarea de adeziune a membrilor Cercului la direcția lui E. Lovinescu, căreia criticul îi va răspunde tot în **V.** În sectorul literaturii străine sunt prezentate noutăți din mai toate literaturile europene, inclusiv din țările nordice sau din Croația și Slovenia. Se publică articole despre Charles Baudelaire, Giovanni Papini, Giuseppe Ungaretti, Serghei Esenin, Stendhal, Remy de Gourmont, Bjørstjerne Bjørnson, Luigi Pirandello, Giosuè Carducci, Giorgio De Chirico, Romain Rolland ș.a. Ziarul reflectă viu și variat realitatea românească, fiind unul dintre cele mai bine informate ale timpului. Mai colaborează Henriette Yvonne Stahl, Iustin Ilieșiu, Ludovic Dauș, Dem. Theodorescu, Mărgărita Miller-Verghy, Aurel Chirescu, D. Păcurariu. *M. Pp.*

VIAȚA, revistă apărută la Iași din decembrie 1993 până în 1996 (trei numere). Director: Ion Apetroaie; redactor: Constanța

Apetroaie. Se publică versuri de Ad. Lișman, I.A. Dinu, Elena Ciobanu, Persida Rugu, Daniela Pârvu, Ion Zaharia și proză de Nichita Bistriceanu, Vicențiu Donose, Zamfira Lazu ș.a. Din Rainer Maria Rilke traduc Claudiu Paradais (*Poetul, Toamna, Cântec de iubire, Ultimul zâmbet*) și Al. Husar (*Rugă, Frumoasa din pădurea adormită, Pe pace*), iar Nicolae Pintilie transpune din Byron (*Melodii ebraice*) și din Henrich Heine (*Grenadirii*). Articolele semnate de Vasile Ciocârlan (*Limba noastră, Necesitatea protecției limbii române*) și de Gavril Istrate (*Limbă și unitate*) ilustrează preocuparea pentru problemele lingvistice, interesul redacției îndreptându-se și spre alte domenii: Constantin Ciopraga, *Evocând Marea Unire, Creativitatea feminină*, Al. Husar, *O nouă înflorire a artei, Cultură și civilizație*. Despre actori și dramaturgi ieșeni scrie Florin Faifer. Sunt comemorați în texte omagiale Ion Irimescu, Ion Apetroaie, Vasile Popovici, Ion Neagoe, arhitectul și pictorul Alexandru Clavel și scriitorul englez Aldous Huxley (Rodica Dimitriu, *Gânduri despre Aldous Huxley*). Rubricile „Artă plastică", „Viața cărților", „Tribuna școlară", „Lumea copiilor" și „Pe-un picior de plai" oferă informații despre evenimente culturale, literare și didactice curente ș.a. Alți colaboratori: Dimitrie Costea, Dan Hatmanu, Ionel Oancea, Alexandru Radu, Leonida Maniu, Maria Platon, Gheorghe Macarie, Ștefan S. Gorovei, Virgil Cuțitaru și, la rubrica de umor, Margareta Faifer, George Petrone, Constantin Iurașcu, Aurel Brumă. *A. St.*

VIAȚA ARMATEI, publicație apărută la București, lunar, din 1990 până în aprilie 2001, cu subtitlul „Revistă ilustrată de literatură și artă editată de Ministerul Apărării Naționale". Redactor-șef: Ion Jianu; colegiul de redacție: Ion Aramă, Vasile Preda, Nicolae Boghian, Dumitru Ispas ș.a. **V.a.** continuă „Viața militară", intenționând să exprime „cu întâietate dimensiunea spirituală a politicii militare românești" și „să valorifice potențialul creator al militarilor". În afară de autorii militari, care colaborează cu versuri, proză și articole critice, în paginile periodicului figurează scriitori consacrați și se tipăresc contribuții ale unor critici și istorici literari, precum și pagini inedite din literatura română clasică. Cu proză scurtă sau cu fragmente de roman figurează Petre Sălcudeanu (*Umbre*), Viorel Marineasa (*Refluxul*), Alex. Mihai Stoenescu (*Drumul Olandei*), Ion Aramă (*Mareșalul și soldatul*), Florian Filip (*Între anotimpuri*), Ștefan Aldea (*Noaptea de Sânziene*) ș.a. Versurile selectate aparțin lui Adrian Popescu, Radu Cârneci, Titus Vîjeu, Mircea Florin Șandru, Gabrielei Filip, lui Ioan Alexandru, Dumitru Matcovschi, Nicolae Prelipceanu, Nastasiei Maniu, Leonidei Lari, lui Grigore Vieru, Valeriu Matei, Vasile Levițchi, Ion Horea, Ion Vatamanu, Liviu Vișan ș.a. În cadrul rubricii „Valori spirituale românești în universalitate" sunt prezenți Laurențiu Buzoianu (*Școala lui Vasile Lupu*), Nicolae Mecu (*Vocația renașterii: G. Călinescu, Centenar Vasile Alecsandri. Un spirit vivace și solitar*), Gh. Nicolaescu (*„Timpul nu a mai avut răbdare". Crezul unui mare scriitor*), Viorel Cosma (*Dinu Lipatti, geniu al artei pianului*), Zoe Dumitrescu-Bușulenga (*Moștenirea lui Maiorescu*). O ipostază mai puțin cunoscută a lui Ioan Slavici e semnalată de Viorel Domenico în articolul *Ioan Slavici, redactor responsabil al publicației militare „Buletinul armatei și marinei"*. Cu mențiunea „inedit" sunt publicate *Hora de la Răducăneni* și o scrisoare a lui Vasile Alecsandri către Lascăr Rosetti, *Mesaj către oastea țării* de Victor Eftimiu, *Orație de nuntă către Romeo Vasilescu* de Nichita Stănescu, fragmente de jurnal etc. Lui Constantin Virgil Gheorghiu, scriitor din exil, i se republică un fragment din jurnalul *De la a douăzeci și cincea oră la ora eternă*, în traducerea lui Ion Aramă. Prezintă, de asemenea, interes „corespondența cu parfum de epocă: Victor Ion Popa către George Mihail Zamfirescu" și o „scrisoare către Marin Preda (de la Radu Davidescu, fost șef de cabinet al Mareșalului". La rubrica „Invitatul nostru" sunt găzduiți Marin Sorescu (*Armata a avut rolul hotărâtor în revoluție*), Florin Constantiniu, Valeriu Râpeanu, Banu Rădulescu ș.a. De o atenție deosebită se bucură scrierile lui Mircea Dem. Rădulescu, Nicolae Tăutu, Mircea Radina, Constantin Strună ș.a., comentate elogios în paginile revistei. Cronica literară e susținută de Vasile Preda, Nicolae Boghian, Paul Damian, Nicolae Baboi, cronica muzicală de Viorel Cosma, cronica teatrală de Cristina Dumitrescu, „Vitrina literară" de Aurel Martin, „Lumea artelor" de Laurențiu Sfințeș și Dan Ozeranschi. Alte rubrici sunt „Bloc-notes", susținută de Radu Theodoru, „Cuget și credință", „Pictură", „Cărți din Basarabia", „Orizont editorial", „Propaganda și armata", „Noi apariții la Editura Militară", „Scriitori militari contemporani". Din 1999 informațiile literare și literatura propriu-zisă aproape dispar. *L. Cr.*

VIAȚA ARTISTICĂ, publicație apărută la București, bilunar, între 1 martie și 1 iunie 1916, cu subtitlul „Revista tuturor artelor și pentru apărarea intereselor artiștilor". Director artistic: Mircea Freamăt (Mihail I. Ionescu). **V.a.** nu are un articol-program, dar, aflată în pragul dispariției din cauza dificultăților materiale, în ultimul număr (7) include un text cu titlul *Pro domo*, mărturisind intențiile întemeierii: „Am avut drept scop a populariza cunoașterea operelor de artă române și străine, de a răspândi și cultiva gustul pentru frumos" – ceea ce, sub raportul conținutului ca și al prezentării grafice, chiar rafinată, s-a și reușit, ținând seama de împrejurările istorice. Numărul inaugural se deschide cu un omagiu adus reginei Elisabeta, dispărută de curând, prin publicarea câtorva dintre cugetările ei „asupra artei". Tot aici apare prima parte din conferința lui Mihail Dragomirescu *Literatura noastră dramatică*, în care, după sumare considerații asupra subiectului, se face o analiză aplicată a cinci dintre cele mai importante, în opinia sa, creații dramatice românești contemporane: *Ringala* de Victor Eftimiu, *Bujorești* de Caton Theodorian, *Trandafirii roșii* de Zaharia Bârsan, *Sorana* de I. Al. Brătescu-Voinești și *Patima roșie* de Mihail Sorbul. În mod similar, D. Teleor semnează un interesant și vivace excurs în serial, *Din istoricul revistelor teatrale de la noi*, începând cu *Apele de la Văcărești*, prima revistă satirică, scrisă și pusă în scenă de Matei Millo în 1873 la sala

Bossel din București. Interesul **V.a.** pentru tradiția scenei naționale e evident și prin reconsiderarea altei pagini de istorie, ca într-un articol despre o reprezentație teatrală de la 1837 ținută la lumina lumânărilor, cu ocazia onomasticii domnitorului Alexandru Ghica, completat de reproducerea notiței despre acest eveniment din „Curierul românesc" al lui Ion Heliade-Rădulescu. Câteva anecdote teatrale sunt selectate din „amintirile" lui I. L. Caragiale. Literatura originală e prezentă în fiecare număr: versuri de Alfred Mosoiu (*Scrisoare*), D. Teleor (*Sonet*), Oreste (*Și dintr-un zâmbet...*), N. Rusu-Ardeleanu (*Dorința*), Ion Dragoslav (*Primăvara*) și Marcel Romanescu (sonetele *Sărutul* și *Aurorei*), epigrame ale directorului revistei, care își ascunde identitatea și sub iscăliturile Mio, Miz, Mihail I. Miozin. Fără semnătură apar traducerile *Plăcerile vederii*, după *Les Peintures modernes* de John Ruskin, un fragment din farsa lui Molière *Gelozia lui Barbouillé* și altul din cartea *Din grădina lui Epicur* de Anatole France. Un portret consacrat lui William Shakespeare, scris „cu ocazia serbării tricentenarului" de un Senetto, și altul lui Cervantes, realizat de Mihail I. Miozin, fac parte din materialele care nu sunt subsumate rubricilor curente (cu excepția noutăților teatrale, muzicale și artistice adunate sub titlul „Ecouri"), dar care sunt structurate tematic, după cum se indică pe copertă, în secvențele „Pictură", „Sculptură", „Teatru", „Varietăți". O ilustrație bogată și variată - portrete de actori, muzicieni, caricaturi, fotografii, instantanee din spectacole - dă atractivitate paginilor. Mai colaborează Aristizza Romanescu și Dumitru Drăghicescu. *R. P.*

VIAȚA BASARABIEI, gazetă apărută la Chișinău, săptămânal, între 21 aprilie și 25 mai 1907, în versiuni paralele, cu caractere latine și chirilice, și cu diferențe de conținut. Director: Alexis Nour. În articolul-program, intitulat *Din partea noastră către cetitori*, se menționează că **V.B.** apare „cu scop de luminare a norodului [...], ca prin știință și credință să ajungem la o viață bună și cinstită". Colaborează Alexie Mateevici cu poezia *În zarea anilor...* și cu articolele *Tovărășiile de cultură pe la sate* și *Unirea culturală*. Se republică versuri de George Coșbuc, Th. D. Speranția, proză de Sofia Nădejde, texte folclorice și traduceri din Petőfi (*Pe Dunăre*) și A. S. Puşkin (*Șalul negru*). *V. C.*

VIAȚA BASARABIEI, publicație apărută, cu întreruperi, ca lunar, la Chișinău din ianuarie 1932 și la București din ianuarie 1941 până în iulie 1944, fiind organ al Asociației Culturale Cuvânt Moldovenesc. Director: Pan Halippa. Redactori: Al. Terziman (1932-1934), N. F. Costenco (1934-1936), Sergiu Matei Nica și Octav Sargețiu (1941-1944). În 1938 figurează ca director Th. Stănescu, iar ca secretar de redacție Petre V. Ștefănucă. De-a lungul timpului, din gruparea revistei au mai făcut parte Nicolae Spataru, T. Al. Știrbu, N. N. Moroșan, Vl. Neaga, Emil Gane, Paul Mihailovici (Paul Mihail) ș.a. După pactul Ribbentrop-Molotov și după evenimentele tragice care i-au urmat, revista își mută redacția la București. **V.B.** își propune să reflecte, cum scria Pan Halippa în articolul-program, procesul de adaptare și creștere ce avea loc în stânga Prutului după Marea Unire și care se desfășura în condiții primejdioase. Redacția se angajează să dezbată un larg evantai de probleme, începând cu analiza stăpânirii țariste, continuând cu înfățișarea sufletului basarabean și a aspirațiilor sale. Sunt privilegiate studiile geografice și etnografice, se urmărește promovarea românismului. Pledoaria pentru statul național unitar era o constantă, iar consolidarea legăturilor cu românii de pretutindeni și realizarea unei politici de bună înțelegere cu alte naționalități de pe pământul Basarabiei sunt un țel. Se prezintă instituțiile noi, se dezbat probleme economice și obștești. Spre a fi cultivați „pentru scrisul și literatura românească", cititorilor li se oferă informații de cultură generală și despre civilizația universală. Literatura propriu-zisă, ca și studiile, ar trebui să reflecte caracteristicile sufletului basarabean, care, în opinia lui Pan Halippa, ar fi „cumințenia pilduitoare, bunătatea îngăduitoare, omenia neafișată și neoțărâtă, răbdarea tăcută și creștină, modestia sinceră și netrâmbițată". Nu se propune o imagine nediferențiat luminoasă, pozitivă, ci se afirmă că țăranul basarabean, asemenea celor care muncesc pământul în sud-estul european, poartă „pecetea primitivității"; dincolo de nivelul etnografic, Basarabia contribuie la portretul românității și cu personalități ca Alexandru Donici, Constantin Stamati, Alecu Russo, B. P. Hasdeu, Alexie Mateevici ș.a. După înființarea Societății Scriitorilor din Basarabia, Pan Halippa, ales președinte, revine asupra aportului literar al Basarabiei, care „n-a fost un pământ sterp spiritualicește și a rodit destulă holdă literară românească". Semnificativ este că de la început **V.B.** nu intenționează să cultive un localism fără orizont, ci aspiră ca scriitorii pe care îi va găzdui „să răzbată în lumea largă a literelor românești". Sub deviza „Cunoașteți adevărul și adevărul vă va slobozi", care animase și publicația „Cuvânt moldovenesc" condusă tot de Pan Halippa, se adoptă programatic acel punct care prevedea „deșteptarea" și luminarea trecutului basarabenilor printr-o serie de cercetări temeinice. Al. Boldur scrie amplul studiu *Istoria Basarabiei sub dominație rusească*, tipărit în 1937 sub titlul *Istoria Basarabiei*, Ion Pelivan abordează aceeași temă în *Basarabia sub oblăduirea moscovită* (1938), Al. I. Lepădatu relevă drepturile imprescriptibile ale românilor basarabeni de a se fi unit cu patria în articolul *Basarabia la Conferința de Pace de la Paris* (1943). Gh. Bezviconi îl evocă în 1943 pe Ion Halippa, istoric și teolog din Chișinău, care la începutul celui de-al doilea război mondial a fost ucis de bolșevici împreună cu fiul său. Alte analize demonstrând unitatea românilor, străvechile legături dintre provinciile țării sunt datorate lui Ion Buzdugan (*Permanențe românești în Basarabia*, 1940) și Pan Halippa (*Legături vechi între Ardeal și Basarabia*, 1943). Ideea unității este susținută și cu mărturii biografice, ca în ciclul de articole ale lui R. Marent despre legăturile cu Basarabia ale unor scriitori din România: *Gib Mihăescu și Basarabia* (în care este evocat momentul când autorul romanului *Rusoaica* a încercat să își

găsească un post de avocat la Chișinău), *G. Ibrăileanu și Basarabia, Mihai Eminescu și Basarabia* (1940). În **V.B.** se publică versuri de Ion Buzdugan, Vladimir Cavarnali, N. F. Costenco, Magda Isanos, Bogdan Istru, Virgil Carianopol, N. V. Coban, Eugen Coșeriu, Constantin Ciopraga, Sergiu Victor Cujbă, Coca Farago, Lotis Dolenga, Pan Halippa, N. I. Herescu, Cezar T. Stoika, Andrei Lupan, Vasile Lutcan, George Meniuc, Teodor Nencev, Donar Munteanu, Ion Larian Postolache, Al. Robot, Octav Sargețiu, Al. Terziman. Prozatorul în care revista și-a văzut bine ilustrat programul a fost Gheorghe V. Madan, care își tipărește aici majoritatea paginilor ce vor alcătui sumarul volumelor *Răsunete din Basarabia* și *De la noi din Basarabia*. Proză mai dau Petre Cazacu, N. F. Costenco, Elena Vasiliu Hasnaș, B. Jordan, Sergiu Matei Nica. Secțiunea de critică și publicistică literară este asigurată de Ștefan Ciobanu (*Din istoria mișcării naționale în Basarabia. Ziarul „Basarabia"*), Sergiu Matei Nica (*„Dumnezeu" în lirica națională*), C. Stere (*Limba și graiul național*), Vasile Țepordei (*Alexei Mateevici*), P. V. Ștefănucă, Boris Baidan, Vladimir Cavarnali, N. F. Costenco, Emil Gane, Pan Halippa, Vasile Harea, Bogdan Istru, Vasile Lutcan, R. Marent, Liviu Marian, George Meniuc. Au mai colaborat, la diverse rubrici, Zamfir C. Arbore, L. T. Boga, Romulus Cioflec, N. Crevedia, Ludovic Dauș, V. Demetrius, N. Dunăreanu, Onisifor Ghibu, Artur Gorovei, P. V. Haneș, V. V. Haneș, Titus Hotnog, Ion Inculeț, D. Iov, Donar Munteanu, Ion Simionescu, N. Smochină, A. G. Stino, Mircea Streinul, G. G. Ursu, Teodor Vicol, I. Zaborovschi. O secțiune cuprinzând contribuții de ținută este cea de etnografie, asigurată de P. V. Ștefănucă, Gh. V. Madan, Valeriu Ciobanu, Apostol D. Culea. Revista a avut de înfruntat numeroase adversități din partea presei ostile Basarabiei, greutăți materiale, de mai multe ori aflându-se în situația de a-și întrerupe apariția. Colaboratorii și susținătorii idealurilor naționale vor fi supuși celor mai aspre rigori politice și administrative: Pan Halippa, N. F. Costenco și Gh. Rusu sunt surghiuniți în Siberia, Mihai Curicheru moare în închisoare, Boris Baidan este aruncat în lagăr, Emil Gane se vede surghiunit în insula Sahalin, iar P. V. Ștefănucă, condamnat inițial la moarte, își sfârșește zilele într-un lagăr. *I. D.*

VIAȚA CAPITALEI, revistă apărută la București, săptămânal, din 13 ianuarie 1990 până în ianuarie 1992, editată de Primăria Capitalei și de Comitetul Municipal al Frontului Salvării Naționale; începând cu numărul 20/1991 își schimbă titlul în „Viața". Redactor-șef: Mircea Micu; redactor-șef adjunct: Dan Claudiu Tănăsescu. Publicație de informare asupra activității culturale din București, **V.C.** continuă „Săptămâna culturală a Capitalei", dar ține să se desolidarizeze „cu franchețe și vehemență" de Eugen Barbu și de „colaboratorul său personal" Corneliu Vadim Tudor. Revista are unele merite sub aspectul informării, deși, din cauza implicării politice a redactorilor, datele sunt selectate dintr-o perspectivă profund subiectivă. Rubricile au în vedere teatrul, filmul, muzica, arta plastică, literatura, dar articolele cele mai importante sunt cele politice, abordând cu o agresivitate aproape suburbană opoziția politică din acești ani. Autorii intervențiilor politice sunt Ion Lăncrănjan, Mircea Micu, Dan Claudiu Tănăsescu, Valeriu Mihăilă, Gabriel Iuga, Oana Micu, Raluca Bungărzan, Radu Mogoșeanu, George Alboiu, Cornel Brahaș, Iulian Neacșu. Critică (de teatru, literară etc.) semnează M. N. Rusu, Ileana Lucaciu, Romul Munteanu, Elena Purcărea, Alecu Popovici, Dumitru Dinulescu. Versuri dau, sporadic, Gheorghe Pituț și Mircea Micu. Alți colaboratori: Gheorghe Tomozei, Niculae Gheran (care reproduce pagini inedite din *Jurnalul* lui Liviu Rebreanu), Răzvan Theodorescu, George Sbârcea, Teofil Bălaj, Fănuș Neagu, Narcis Zărnescu. Sumarul cuprinde și interviuri cu Nicu Ceaușescu, Corneliu Vadim Tudor, Radu Ceontea, Cezar Ivănescu, Gelu Voican Voiculescu. Se publică și un fel de documentar în foileton, *Operațiunea „Trăsnet"*, compilație tradusă de Dan Brâncoveanu (probabil un pseudonim). *V. T.*

VIAȚA DE AZI, revistă apărută la București, săptămânal de la 1 martie la 26 aprilie și bilunar până la 15 iunie 1934, cu subtitlul „Politică-socială-economică-literară". Director: Ion Totu. Pe lângă sectorul politic și social, abordat dintr-o perspectivă de stânga, **V. de a.** publică note de călătorie (*Câteva zile în Florența, Veneția* de Ion Totu, *Dintr-o călătorie în India* de Mihail Dinu) și dezbateri pe probleme literare la zi, cu intervenții de Sergiu Dan (*Scriitorii și politica*), N. D. Cocea (*Erotismul în literatură* - pledoarie *pro domo*, în care se apelează pentru argumentație la poezia florentinului Pietro Aretino și a lui Charles Baudelaire, precum și la pictura lui Edouard Manet), Camil Petrescu (*Sufletul național*), Eugen Jebeleanu (*Literatura în provincie*), I. Peltz (*Viața încalecă romanul, Destinul romanului*). „Cronica teatrală" e asigurată de Cicerone Theodorescu, „Cronica cinematografică" de Andrei Tudor, „Cronica plastică" de I. D. Ștefănescu, „Cronica ideii" de Oscar Lemnaru (cu *Paralogismele cunoașterii*, de pildă), iar la „Cronica literară", uneori intitulată „Sensul cărții", scriu Petru Manoliu, Ștefan Tita, G. M. Vlădescu. Articole mai semnează Romulus Dianu (*Despre un diavolesc meșteșug*), Ion Petrovici

5 Lei Exemplarul

Viața de azi

APARE JOIA POLITICA -- SOCIALA -- ECONOMICA -- LITERARA Director: ION TOTU

In acest număr:

Sensualitatea în Artă de Prof. I. Petrovici

E ceva putred... în Danemarca de Const. Banu

Rolul studențimei de Prof. Petre Andrei

Erotismul în Literatură de N. D. Cocea

S. O. S. de Eugen Todie

Veneția (esseuri de călătorie) de Ion Totu

Viața încalecă romanul de I. Peltz

Somnul de Ing. S. Mihăescu

Dela Islaz până azi de George Silviu

O cere capitul mâncării

(*Senzualitatea în artă*), I. Peltz (*O carte despre care se vorbește*) și Petre Andrei (*Rolul studenției*). Revista stăruie asupra „scandalului Cocea", provocat de publicarea unor fragmente din romanul *Pentru un petec de negreață*, și face loc unui comentariu negativ despre romanul *Adela* al lui G. Ibrăileanu (Ion Tudosiu, *Peste bord cu „Adela" d-lui G. Ibrăileanu*). Sunt prezenți cu versuri I. Peltz (*Izmeneli*), Al. Bilciurescu (*Balada fantastică, Fata cu păr de lup, Sonet magic*), Al. Gregorian (*Praga, Drumurile*), D. Karnabatt (*Aici*), Teodor Scarlat (*Moment din Strawinsky*), Emil Gulian (*Vlad Țepeș*, din volumul *Duh de basm*, recent apărut), iar poeme în proză dă Octavian Șireagu. Câteva schițe și nuvele aparțin lui N. D. Cocea (*Cotofana* - o proză erotică), Al. Bilciurescu (*Examenul de drept roman*), Miron Grindea (*Printre debutanții vieții*), I. Peltz (*Viața mea e un roman*), Ștefan Tita (*8 și 9...*). Octavian Șireagu publică interviul *Cu dl Emil Isac despre problema ardelenismului în viața culturală a României de azi*, în timp ce George Dorul Dumitrescu figurează cu singurul text tradus din revistă, *Iuda din Keriot* de Leonid Andreev. Invitat să intre în corpul colaboratorilor, Grigore Tăușan se rezumă la două texte memorialistice, *Prieteniile de altădată* și *Un ziarist de altădată* (despre George Panu), din aceeași zonă cu *E ceva putred... în Danemarca*, note ale lui Constantin Banu pe marginea unui discurs ținut la Cameră de Constantin C. Bacalbașa. Cronichete, informații, știri, noutăți culturale, literare, teatrale, radiofonice sau spicuite din presă ocupă rubricile miscelanee „Revista revistelor", „Ecouri", „Microscop", „Cărți noi" (în alternanță cu „Bibliografie" și „Vitrina cărții românești"). Număr de număr sunt incluse în sumar și două rubrici destinate doamnelor, susținute de Lucrezzia Karnabatt („Pentru tine") și Zizi Totu (o cronică a modei). Mai sunt prezenți Isaiia Răcăciuni (tragicomedia *Bosfor*), Paul B. Marian, Otilia Ghibu, George Silviu, Petru Manoliu, Eduard Sbiera, Radu Niculescu-Mislea, Virgil Gheorghiu, Fulga Apostol (Constantin Apostol). *M. Pp.*

VIAȚA ILUSTRATĂ, revistă apărută la București, neregulat, între 24 noiembrie 1910 și 19 februarie 1911. Publicație enciclopedică, **V.i.** cuprinde rubricile „Știri și noutăți din toată lumea", „Curiozități", „Modă", „Sport", „Știință", „Ilustrațiuni", „Portrete și biografii" ș.a. Partea literară, promisă prin rubricile „Literatură", „Artă", „Poezii", „Nuvele", „Romane", se reduce la câteva versuri și texte în proză. Mihail Cruceanu semnează *Pastel de toamnă*, iar Al. T. Dumitrescu dă o proză scurtă. La „File uitate" se reproduc poeziile *Noaptea* de Miron Pompiliu și *Zadarnic* de Gheorghe din Moldova. Dintre biografii se reține comentariul intitulat *Literații noștri: Th. D. Speranția*. Alți colaboratori: Elisabeta M. Z. Ionescu, I. S. Spartali. *I. H.*

VIAȚA ILUSTRATĂ, publicație apărută lunar, la Sibiu între martie 1934 și iulie 1936 și la Cluj între august 1936 și septembrie 1944, sub auspiciile Frăției Ortodoxe Române. Director: Nicolae Colan, episcop al Clujului. Revistă de cultură și educație creștină, **V.i.** se deschide cu *Binecuvântare*, text aparținând mitropolitului Ardealului, Nicolae Bălan, și cu o *Predoslovie* semnată de Nicolae Colan, unde programul este clar definit: „o revistă pentru familia ortodoxă", care „va încerca să îmbrățișeze cu privirea întreaga noastră viață națională, pentru a o înfățișa în lumina postulatelor evangheliei ortodoxe". Publicația își propune să ofere „pilde și îndemnuri spre a zidi caractere", să zugrăvească chipuri de mari înaintași și să publice „frânturi din istoria măririi noastre naționale", scrieri literare educative, dar și povățuiri pentru viața cotidiană. Primul număr include câteva articole privitoare la dogmă, precum și un fragment din misterul creștin ortodox *Cerurile spun* de Victor Papilian (piesă care va fi publicată până în numărul 9). Octavian Goga dă un articol omagial la moartea lui Vasile Goldiș (poetul va reveni în 1935 cu un articol despre regalitate, cu ocazia zilei lui Carol al II-lea), iar Dumitru Stăniloae celebrează activitatea de mecena a lui Emanuil Gojdu. Cronica literară este asigurată de L. Bologa și Petre Drăghici. Se publică versuri de Radu Stanca, Aron Cotruș, V. Voiculescu, Ștefan Baciu, Radu Gyr, Ioan Al. Bran-Lemeny, Pompiliu Barbu, Preda Nicolae Vonica, Andrei Ungheru, I. V. Spiridon, Emil Zegreanu, Grigore Popa, Aurel Gr. Zegreanu, Romeo Dăscălescu, Sergiu Grosu, George A. Petre, Virgil Șotropa, Lucian Valea, Eugenia Mureșan, D. Gherghinescu-Vania, V. Copilu-Cheatră, Valentin Raus. Proză semnează Victor Papilian (nuvela *Din alte timpuri*, schița *Cântec de cătană*), Victor Ion Popa (fragmentul memorialistic *Moș Calistrat Hogaș glumește cu tâlc*, schița *Cravata*), Ion Agârbiceanu (nuvela *Reformat*), Cella Delavrancea (*Amintiri*), Ștefana Velisar Teodoreanu (povestirea *Niță Berbecul*), Al. Lascarov-Moldovanu, A. Nanu, Eugen Dobrotă, Coriolan Bărbat. La secțiunea de traduceri Axente Banciu selectează versuri de Petőfi Sándor, Francisc Păcurariu transpune o baladă de François Villon și o poezie de Andreas Gryphius, Pimen Constantinescu o fabulă de I. A. Krâlov ș.a. Lui Giovanni Papini i se publică în traducere un studiu despre arta dezumanizantă, privitor la prăpastia dintre ultimele mode ale artei și sentimentele profunde ale omului. Articole de orientare religioasă vin din partea câtorva înalți prelați: Nicolae Bălan, Policarp Morușca, Nicolae Colan, Teodor Scoradeț, precum și de la mirenii Romul Grecu, Ștefan Cioroianu, A. Nanu, Victor Lazăr, Horia Teculescu. În **V.i.** Emil Cioran scrie despre naționalismul de coloratură mesianică al lui Nichifor Crainic și despre sensibilitatea mistică, iar Mircea Eliade își propune să alcătuiască un manual al bunului cititor, cu lecturile necesare în momente de restriște, dând ca exemplu o carte a lui Henry de Montherlant, care a știut să își păstreze stăpânirea de sine în fața catastrofei Franței în război. Eliade mai figurează aici cu un fragment din romanul *Viață nouă* și cu note despre Portugalia. Alte rubrici - „Vlăstare ale Bisericii", „Cronica internă", „Cronica externă", „Viața studențească", „Vitrina cărții", „Viața veselă" - diversifică sumarul. Paginile revistei sunt însoțite de ilustrații de calitate, reproduceri de artă, fotografii de monumente bisericești și de icoane. *A. C.*

VIAȚA IMEDIATĂ, publicație apărută la București, într-un singur număr, la 1 decembrie 1933, sub direcția lui Geo Bogza. Articolul-program, *Poezia pe care vrem să o facem*, semnat de Geo Bogza, Paul Păun, Gherasim Luca și S. Perahim, expune crezul estetic și totodată explicitează titlul revistei. Respingând lirica „abstractă și intelectualistă", dar și „poezia pură" ce se conduce după șabloane ermetice („o bâiguială pseudoabsconsă"), cei patru acuză incapacitatea autorilor contemporani „de a trăi cot la cot cu viața". Poezia nouă - se spune - nu se poate limita la o problemă tehnică, căci însăși existența ei „este condiționată de mai marea sau mai mica ei înverșunare împotriva oprimării". Prin urmare, nu contează doar apropierea de viața imediată, poemul trebuie să fie „colțuros și zbârlit în materia lui embrionară". Se respinge în egală măsură poezia umanitaristă, de „avânturi didactice". Aspirația de a scrie altfel vine din conștiința rolului ce revine poeziei „în limpezirea și precizarea formelor de viață, cântând dintre tendințele obscure ale acesteia pe acelea care par mai generoase și mai îndreptățite să formeze caracterul epocii", iar programul se exprimă în termeni tranșanți: „Noi vrem să captăm în stare sălbatecă și vie, aceea ce face caracteristica tragică a acestui timp, emoția care ne sugrumă de beregată când ne știm contimporani cu milioane de oameni exasperați de mizerie și nedreptate, când ceva grav se petrece în toată lumea, și în fiecare noapte auzim atât de bine geamătul continentelor care își dau sufletul". Paginile a doua și a treia conțin două grupaje care au în vedere lirica europeană sub genericele *Durerea unui poet suedez*, *Tristețea unui poet polonez*, *Revolta unui poet francez* și *Cântecul unui poet rus*, versurile fiind traduse de Petru Malcoci din Pär Lagerkvist (*Cântec funebru*), Julian Tuwim (*Melancolia celor șezând pe lângă ziduri*), Pierre Morhange (*Duminica, Paris*) și A. K. Gastiev (*Rădăcina noastră este în fier*). Dintre români sunt prezenți Mihai Moga (*Sunt oameni cu ochi tulburi, Fiecare bubă, fiecare floare, Va răsări groaza*), Paul Păun (*Poem de dimineață, Voi, oameni picături de otravă*), Gherasim Luca (*Tragedii care vor trebui să se întâmple, Aceasta nu e decât o încercare*) și Geo Bogza (*Poemul servitorului Teofil*). În pagina a patra Geo Bogza alcătuiește rubrica „Evenimente, cărți, oameni", ce conține, pe lângă o extinsă „mărturisire" - disertație pe marginea distanței care separă deșteptăciunea de prostie (*Câteva rânduri împotriva deșteptăciunii*), și o scrisoare de solidaritate adresată lui Mircea Grigorescu la demisia sa de la revista „Criterion", însemnări despre André Gide, despre vizita lui Léon Pierre Quint în România și un elogiu adus romanului *Pământ nou* de Feodor Gladkov, scriere în care comentatorul vede „renunțarea la sufletul individualist" și „o mare și cosmică certitudine de viață găsită în colectivism". *M. Ș.*

NR 1

VIAȚA IMEDIATĂ

REVISTA DE LITERATURĂ DIRECTOR GEO BOGZA

POEZIA PE CARE VREM SA O FACEM

VIAȚA LITERAR-ARTISTICĂ, revistă apărută la Arad, lunar, între ianuarie și august 1989, ca supliment al ziarului „Flacăra roșie", realizat de Cenaclul din Arad al Uniunii Scriitorilor. Redactor responsabil: Florin Bănescu; colectivul de redacție: Vasile Dan, Cornel Marandiuc, Ovidiu Pecican, Alexandru Ruja, Gheorghe Schwartz, Emil Șimăndan, Dumitru Toma, Horia Ungureanu, Lucian Cociuba (prezentare grafică). Articolul-program, nesemnat, se intitulează *Început de drum și continuitate.* Sunt reproduse versuri de Mihai Beniuc, Aron Cotruș, Tudor Arghezi, Vasile Nicolescu. Poezie semnează Ilie Măduța, Lucian Emandi, Vasile Speranță, Dorel Sibii. Cu proză figurează Horia Ungureanu, Cornel Marandiuc, Ion Văran, Iosif Maria Bâta, Dumitru Toma. Oficiul critic este îndeplinit de Viorel Gheorghiță, Vasile Dan, Ovidiu Pecican. În general, publicația se concentrează asupra cărților arădenilor, promovând îndeosebi literatura locală. Numărul din iunie este dedicat lui Mihai Eminescu. Rubricile permanente sunt „Însemnări", „Cenaclu", „Opinii". *V. T.*

VIAȚA LITERARĂ, revistă apărută la Craiova, lunar din 22 noiembrie 1914 și bilunar de la 23 decembrie 1914 până la 15 iunie 1916. Abia în ultimul an se menționează că este redactată de Al. Iacobescu, Ștefan Ionescu-Bălcești, Marcel N. Romanescu și Angelo Stătescu. În *Cuvânt înainte* redacția se angajează să publice literatură de valoare, traduceri din capodoperele lumii, studii folositoare tineretului școlar. Publicație eclectică, având simpatii pentru modernism, îndeosebi pentru simbolism, insistă și asupra necesității unei literaturi „ca reflex al mediului social al unui popor". În sumar intră versuri de Octavian Goga (*În liniștea amurgului*, după Petőfi), Nichifor Crainic (*În cimitir, Durere ascunsă, Vărul Dionis*), Al. Iacobescu, I. U. Soricu, Cezar T. Stoika, Const. T. Stoica, Ștefan Ionescu-Bălcești, N. Vulovici, G. Tutoveanu, G. Rotică, Mihail Cruceanu, care dă și istorioara *Florile*, alături de Emil Gârleanu, D. Iov, I. Dragu, Al. Ciura, Corneliu Moldovanu, Eugen Boureanul ș.a., teatrul fiind ilustrat de Zaharia Bârsan (*Trandafirii roșii*) și I. U. Soricu. Traducerile din Albert Samain (*Elegie* și *Infanta*), Shakespeare (*Macbeth*, fragment), Milton (*Paradisul pierdut*, fragment), Goethe (*Faust*, fragment), Alfred de Musset (*Lucia*), Victor Hugo (*Pan*) sunt semnate de Marcel N. Romanescu, Al. Iacobescu, Th. Roman ș.a. În **V.I.** Tudor Vianu figurează cu necrologul *Émile Faguet.* Se publică, de asemenea, cronici, dări de seamă, se recenzează numerele recente ale unor reviste și ziare. Alți colaboratori: Victor

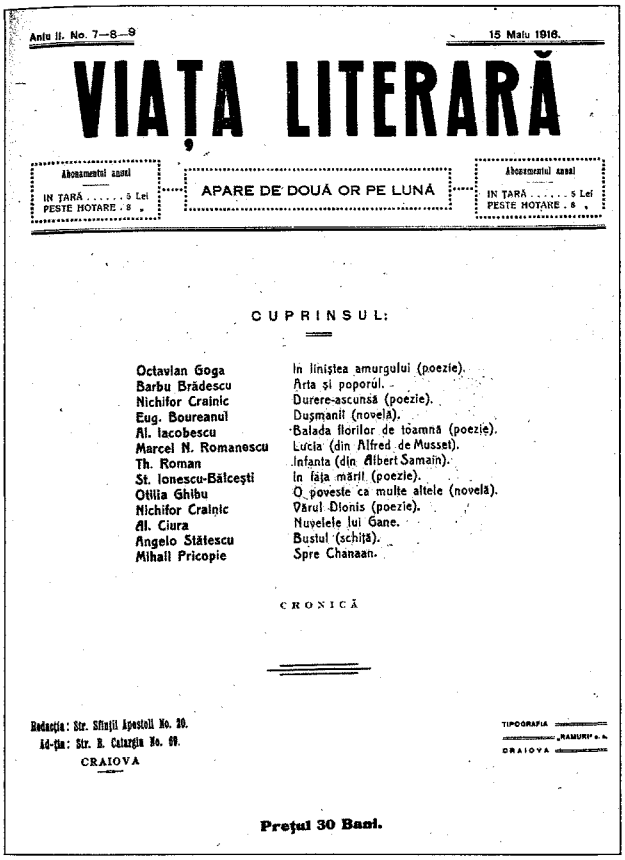

Anul II. No. 7—8—9 15 Maiu 1916.

VIAȚA LITERARĂ

Abonamentul anual IN ȚARĂ . . . . . 5 Lei PESTE HOTARE . 8 „

APARE DE DOUĂ OR PE LUNĂ

Abonamentul anual IN ȚARĂ . . . . . 5 Lei PESTE HOTARE . 8 „

CUPRINSUL:

Octavian Goga	In liniștea amurgului (poezie).
Barbu Brădescu	Arta și poporul.
Nichifor Crainic	Durere-ascunsă (poezie).
Eug. Boureanu	Dușmanii (novelă).
Al. Iacobescu	Balada florilor de toamnă (poezie).
Marcel N. Romanescu	Lucia (din Alfred de Musset).
Th. Roman	Infanta (din Albert Samain).
St. Ionescu-Bălcești	In fața mării (poezie).
Otilia Ghibu	O poveste ca multe altele (novelă).
Nichifor Crainic	Vărul Dionis (poezie).
Al. Ciura	Nuvelele lui Gane.
Angelo Stătescu	Bustul (schiță).
Mihail Pricopie	Spre Chanaan.

CRONICĂ

Redacția: Str. Sfinții Apostoli No. 20. Ad-ția: Str. B. Catargiu No. 69. CRAIOVA

TIPOGRAFIA „RAMURI" S. A. CRAIOVA

Prețul 30 Bani.

Eftimiu, Al. Busuioceanu, C. Ș. Făgețel, Otilia Ghibu, Eugen Relgis, Al. Al. Leontescu, Al. T. Stamatiad. *I. H.*

VIAȚA LITERARĂ, revistă apărută la București, săptămânal din 20 februarie 1926 până în septembrie 1930, lunar din 1 noiembrie 1930 până în 25 decembrie 1937 și din aprilie 1938 până în 15 iunie 1941; de la numărul 112 se subintitulează „Revistă săptămânală de informație, critică literară și artistică". Inițiativa editării a avut-o un grup de tineri scriitori alcătuit din I. Valerian, George Baiculescu, Nicolae Milcu, A. Bădăuță și Radu Gyr. Aceștia i s-au adresat lui George Murnu cu rugămintea de a primi directoratul, dar numele lui va fi menționat ca atare pe prima pagină doar până la numărul 19, conducerea trecând apoi sub responsabilitatea unui comitet, cu I. Valerian redactor. De fapt, Valerian a fost întotdeauna conducătorul real al publicației, ideea născându-se în cenaclul Sburătorul, unde el era o prezență constantă. Împotriva scepticismului lui E. Lovinescu („n-avem un climat favorabil, nici cititori suficienți pentru literatură adevărată"), **V.I.** a fost primită cu un interes care a depășit așteptările editorilor. Câteva articole de directivă, incluse în primele numere, se disting prin respingerea sistemelor teoretice nivelatoare, unele opinii fiind subliniate cu deosebire: recunoașterea valorilor artistice constituite și protejarea lor de profanatori; respingerea tratării rigide a raportului între tradiție și modernitate, sprijinindu-se pe convingerea că „tradiționalismul nu exclude modernitatea"; promovarea și apărarea libertății depline în artă, care nu trebuie confundată cu „individualismul haotic și dizolvant", ca și a noutăților, atât cât poate fi nouă o operă de artă, pentru că noutatea totală - se spune - este utopică; apărarea limbii literare de „farsele lingvistice", de ceea ce o violentează. Prudența de a nu se situa exclusiv de partea tradiționalismului ori a modernității explică faptul că spre revistă au venit scriitori importanți, indiferent din ce școală sau curent, cerându-li-se doar un ideal estetic. Acestei deschideri i se datorează și numărul mare al colaboratorilor de valoare. În 1929, la începutul anului al patrulea, **V.I.** precizează că nu și-ar fi îndeplinit programul fără concursul unor intelectuali ca Rădulescu-Motru, E. Lovinescu, G. Murnu și Vasile Pârvan, al scriitorilor Tudor Arghezi, F. Aderca, G. Bacovia, Emanoil Bucuța, Lucian Blaga, Eugen Boureanul, I. A. Bassarabescu, Ion Barbu, N. M. Condiescu, Adrian Maniu, Al. Lascarov-Moldovanu, Liviu Rebreanu, Ion Pillat, C. Pavelescu, Mihail Sadoveanu, frații Al. O. și Ionel Teodoreanu, Dem. Theodorescu, Mihail Sorbul, V. Voiculescu, al scriitoarelor Hortensia Papadat-Bengescu, Ticu Archip, Elena Farago, Alice Soare, Sarina Cassvan-Pas, Alice Gabrielescu, Mia Frollo. Acestora li s-au alăturat Radu Boureanu, Al. Claudian, Mircea Eliade, Artur Enășescu, G. Talaz, Nicolae Pora, Zaharia Stancu, G. M. Zamfirescu, Mihail Celarianu, A. Mândru, Sandu Tudor, Aron Cotruș, Horia Furtună ș.a. La rândul ei, revista a pus în circulație numele altora: Aureliu Cornea, Andrei Tudor, Mihai Moșandrei, Mircea Damian, Aurel Lambrino, Virgil Huzum, N. Crevedia ș.a. „Coloanele edificiului" sunt, pe rând, G. Călinescu, Pompiliu Constantinescu, Șerban Cioculescu și A. Bădăuță. În *„Debutanți" și cetitori,* scris la jubileul primului deceniu, Mircea Eliade opinează că unul din marile merite ale **V.I.** a fost încurajarea începătorilor: „Astăzi, după zece ani de apariție, «Viața literară» rămâne totuși cea mai atrăgătoare revistă pentru debutanți. Asta face și farmecul, și incontestabilul ei merit. «Viața literară» a refuzat să se oficializeze, a renunțat demult să facă apel numai la pene consacrate". Câtă importanță acorda redacția modului de a dialoga cu debutanții se vede și din faptul că o vreme „Poșta redacției" este semnată de G. Călinescu. Scandalizat de modul cum în unele publicații li se răspundea începătorilor, acesta polemizează, în articolul *Nedemnitatea redacțională,* cu maniera folosită de Mihail Sevastos la rubrica similară din „Adevărul literar și artistic", acuzându-l de „agresivitate plebee": „Dacă dl Sevastos, gazetar fără spirit și fără talent, ar ști că aceste răspunsuri sunt uneori hotărâtoare în viața intelectuală a unui individ, n-ar ucide în debutant, prin grosolănie, un scriitor de mâine, întotdeauna un iubitor de literatură". Pentru a fi cât mai variată și atractivă, **V.I.** și-a creat numeroase rubrici: „Poemele «Vieții literare»", „Opere și autori", „Literatura străină", „Cronica muzicală", „Cronica teatrală", „Cronici franceze", „Profiluri", „Cărți", „Cronica ideilor", „Viața plastică", „Cronica săptămânală" (cu subrubricile „Revista revistelor", „Ecouri", „Scrisori", „Bibliografie", „Expoziții", „Cărți și reviste streine"), „La ce lucrează scriitorii" ș.a. În vederea

VIAȚA LITERARĂ

ANUL II. No. 46 APARE SĂPTĂMÂNAL 5 LEI

Sâmbătă 9 Aprilie 1927 SUB CONDUCEREA UNUI COMITET

Redactor: I. VALERIAN

SUMARUL

Apare o nouă revistă literară

De vorbă cu d. G. Călinescu

Despre fond și forma. Mulțimea colaboratorilor. Colaboratorii.

CUMBLUL ÎN ARTĂ ȘI OPINIA PUBLICĂ

promovării literaturii originale se organizează concursuri pentru schițe și pentru sonete. La rubrica „Pagini alese" sunt reproduse fragmente din opera lui Mihail Sadoveanu, Lucian Blaga, a Hortensiei Papadat-Bengescu, a lui E. Lovinescu, Paul Zarifopol. Rubrica „Opere și autori" e susținută episodic de Pompiliu Constantinescu și de G. Călinescu. Au mai scris cronici și recenzii E. Lovinescu, Al. Dima, Vasile Damaschin, Miron Suru, Mihail Ilovici, Nicolae Roșu, Stelian Constantin-Stelian, Camil Baltazar, Ieronim Șerbu, Septimiu Bucur, Vlaicu Bârna, Zaharia Stancu, I. Valerian, N. Crevedia, Anton Holban ș.a. Versuri dau V. Voiculescu, G. Bacovia, I. Valerian, Emil Isac, Simion Stolnicu, George Murnu, N. Crevedia, Ion Pillat. Publicistica, diversă, este unul din cele mai vii compartimente, semnatari fiind F. Aderca, Tudor Arghezi, Vasile Băncilă, Ion Biberi, Radu Boureanu, Emanoil Bucuța, Al. Busuioceanu, Șerban Cioculescu, O. W. Cisek, N. M. Condiescu, Nichifor Crainic, Vasile Damaschin, Mircea Eliade, Anton Holban, Eugen Ionescu, Ionel Jianu, Vasile Lovinescu, Adrian Maniu, Alexandru Marcu, Pericle Martinescu, Gib I. Mihăescu, Ion Minulescu, Constantin Noica, Ramiro Ortiz, Hortensia Papadat-Bengescu, Camil Petrescu, Cezar Petrescu, Ion Pillat, Dan Petrașincu, Liviu Rebreanu, Horia Roman, Nicolae Roșu, Mihail Sadoveanu, Mihail Sebastian, Eugeniu Sperantia, Zaharia Stancu, Vladimir Streinu, Tudor Șoimaru, G. M. Zamfirescu ș.a. Fără a constitui o preocupare principală, traducerile sunt selectate cu gust: George Murnu tălmăcește din poezia lui Schiller, Victor Ion Popa din Rabindranath Tagore, Alexandru Marcu din Dante; în 1928, la centenarul nașterii, i se dedică un număr lui Henrik Ibsen. Pagini de referință rămân numeroasele interviuri, inserate sub genericul „De vorbă cu...", luate de I. Valerian unor scriitori reprezentativi, printre care Cincinat Pavelescu, E. Lovinescu, Ion Minulescu, Ion Pillat, Mihail Dragomirescu, Gala Galaction, Hortensia Papadat-Bengescu, Cezar Petrescu, V. Voiculescu, Tudor Vianu, Lucian Blaga, Tudor Arghezi, Camil Petrescu, Ion Barbu, Ion Vinea. Probabil că și la acestea se referea G. Călinescu când aprecia că aici au apărut „atâtea discuțiuni devenite istorice". **V.I.** s-a bucurat în mare măsură de recunoașterea criticii literare. În *Rânduri pentru „Viața literară"* (1932) G. Călinescu l-a elogiat pe I. Valerian pentru statornicia și regularitatea apariției revistei, totul explicându-se prin idealismul, fanatismul, „misticismul publicistic" al celui care, cu o bucurie „fabuloasă", i-a promovat pe alții. În schimb, Constantin Noica, colaborator sporadic, s-a arătat de multe ori nemulțumit de conținutul publicației. În „Cronica revistelor" pe care o ținea la ziarul „Ultima oră", el îi reproșează o dată platitudinea materialelor, altă dată că „sărăcește de la o zi la alta", abia cu numărul 100 acceptând că „prezintă ceva mai multă consistență", pentru ca despre numărul 107 să recunoască fără rezerve că e „în sfârșit, un număr care se poate citi", iar recenzând numărul 112 să conceadă că „se poate spera ceva". *I. D.*

VIAȚA LITERARĂ SOVIETICĂ, publicație apărută la București, lunar, între ianuarie 1960 și decembrie 1963, ca „buletin informativ" al Institutului de Studii Româno-Sovietic din cadrul Academiei Republicii Populare Române. Comitetul de redacție (menționat de la numărul 1/1961): Mihai Novicov (redactor responsabil), Teodor Rudenco, Tamara Gane, Gheorghe Barbă, Georgeta Ruță (secretar de redacție); la numărul 5/1963 sunt cooptați G. C. Nicolescu, George Munteanu și Horia Bratu. În numărul 61/1962 sărbătorirea a cincisprezece ani de activitate a Institutului, înființat în 1947, prilejuiește un scurt istoric din care se detașează obiectivele revistei, continuatoare a publicației „Probleme de literatură și artă", editată în 1948. Materialele, foarte puțin variate, sunt repartizate în secțiunea intitulată „Studii", unde sunt „traduse integral sau rezumativ" articole din aproximativ douăzeci de publicații sovietice („Voprosî literaturî", „Literaturnaia gazeta", „Drujba narodov", „Zvezda" ș.a.), fiind selectate pentru „exemplul pe care îl pot oferi literaturii noastre noi, ale cărei sarcini de dezvoltare au fost clar și precis stabilite de Congresul al III-lea al PMR", de fapt pentru a dirija înregimentarea politică și ideologică a artei. Așa sunt *Metoda materialismului dialectic în istoria literaturii* de A. V. Lunacearski, *Lucrarea lui V. I. Lenin „Materialism și empiriocriticism" și problemele literaturii* de V. R. Scerbina, *Despre adevărul artei* de Ilya Ehrenburg, *Unitate în diversitate* de V. Piskunov. Cu o pondere sensibil egală este a doua secțiune, „Discuții", prin care cititorii sunt informați despre dezbaterile specialiștilor sovietici cu privire la problemele romanului și ale realismului socialist, la rolul și sarcinile criticii literare sau ale teoriei marxiste a literaturii. De asemenea, sunt abordate chestiuni ținând de stil și obiectul artei, de reportajul literar, de estetică, de prezentarea eroului în literatura contemporană, argumentația bazându-se pe lucrările lui V. I. Lenin, G. V. Plehanov, N. G. Cernâșevski, Mihail Șolohov și Georg Lukács. Alte rubrici, ca de pildă „Referate", includ articole sau recenzii ample la romane și volume recente de poezie ale scriitorilor sovietici. Același conținut îl au rubrica „Orizont literar", dedicată analizei revistelor, cu accent pe textele ideologice sau consacrate artei literare, și „Bibliografie", cu subrubricile „Cărți sub tipar" și „Cărți apărute". Cu numărul 1/1962 se inaugurează două rubrici, „Cartea sovietică în RPR" și

„Prezențe românești în URSS", în care figurează materiale de informare și unde semnăturile cu inițiale încep să fie înlocuite, sporadic, de numele autorilor, fie și cu prenumele abreviat, cum se întâmplă frecvent, scopul fiind depersonalizarea: Mihail Calmâcu, Gh. Barbă, H. Rorlich, S. Marianovici, N. Iliescu, A. Dobre, L. Duță, F. Joffe, Ecaterina Fodor, I. Cristea, L. Manu, L. Dimov, E. Loghinovskaia. Cu timpul apar și comentarii având în centru scriitori ca Thomas Mann, Mark Twain, Adam Mickiewicz, Romain Rolland, Roger Martin du Gard, dar și Eugen Ionescu, atacat violent, în maniera grosieră proprie celor care serveau politica momentului (I. Frid, *Falsele coșmaruri ale lui Eugen Ionescu*). Un număr întreg este consacrat Congresului al XXII-lea al PCUS, totul fiind conceput în așa fel, încât „experiența" sovietică să fie transplantată în litera ei în literatura română. În ultimul an iscăliturile dispar din nou, iar numerele conțin exclusiv texte traduse. *R. P.*

VIAȚA LITERARĂ ȘI ARTISTICĂ, publicație apărută la București, săptămânal, de la 1 ianuarie până la 24 decembrie 1906 și de la 7 ianuarie 1907 la 6 aprilie 1908; până la 24 decembrie 1906 are titlul „Viața literară". Directori: George Coșbuc și Ion Gorun; secretar de redacție: Ilarie Chendi; din 1907 se află „sub conducerea unui comitet", *spiritus rector* fiind Ilarie Chendi. **V.I. și a.** ia naștere ca un fel de disidență din

ANUL I.—No. 7. 10 BANI NUMARUL Duminică 12 Februarie 1906

VIAȚA LITERARĂ

Revistă săptămânală, literară și artistică, sub direcția D-lor: G. COȘBUC și I. GORUN

REDACȚIA: No. 7, — Strada Bisérica Enei, — No. 7

ABONAMENT: PE AN 5 LEI ÎN ȚARĂ, 7 ÎN STRĂINĂTATE; JUM. AN 2.50 „ 3.50

ADMINISTRAȚIA: No. 11, — Strada Sărindar, — No. 11

CUPRINSUL:

Obolul și controlul . . . . . Ion Gorun
Goana spaimelor (poesie). . . . . G. Coșbuc
Fără boi (novelă) . . . . . Al. Cazaban
Cum n'am murit atunci? (poesie) . . Gh. Ranetti
În jurul „dreptului Gheorghiță". . I. Chendi
Cronica artistică: Matinée. Vitan. . V. Cioflec
Stihuri. Pitiul și Mazu (poesii) . . Andrei Pann
Stilpii pământului. . . . . Ș. Fl. Marian
Noaptea (schiță) . . . . . D. Sarafi
Cântece . . . . . Z. Bârsan
Armăsarul . . . . . P. Odobescu
Setagul din Câmpi (poesie) . . . Gh. Tașlemeanu
Mușatinii (schiță) . . . . . Ion Bivolenii
Din popor: Șt. Ilie nălăgeț . . . Șt. Tutescu
„ „ Chipciul lui Vodă-șiu fără Milă . . . . . V. Voiniv
Informațiuni literare și artistice.—Bibliografie.

Obolul și controlul

Cel dintâiu care a fost ispitit să caute a prinde armoniile cari privelișt[ile] din natură și să le treacă prin tăcuire meșteșugită omenească,— sau cel dintâiu care a fost îndemnat a jese în vorbe de zugrăveală, spre vecinică amintire viitorimei, fapte cum au fost ori cum le-a închipuit închipuirea care le-ar fi vrut alt-fel, — sau cel d'întâiu care a ascultat de îmboldul d'a tălmăci frământările sufletului omenesc căutând a deștepta vibrări de înțelegere în inimile celor de atunci și a celor următori, — toți aceștia și câți vor mai fi știut apoi să găsească în lumea aceasta, în lumea din afară, a simțirilor, sau în cea dinnăuntru, a simțirilor, lucruri vrednice de asemeni tăcuiri, zugrăveli, tălmăciri, — se vor fi gândit el oare că au să vină odată vremuri când tot ceea ce dinșii au alcătuit va fi să fie judecat după o altă cântăreală, decât aceea a impresiei sincere și elementare ce opera lor va fi fost în stare să lase în sufletul unuia sau altuia? Vor fi bănuit el oare că vremuri vor veni în cari prețuirea celor împlinite, sau *fărâmarea* celor ce s'ar mai putea încerca, în ordinea alcătuirei artistice, vor căuta să fie îngrădite în rot felul —și în cite feluri Doamne!—de sisteme, procedeuri, tendințe, direcțiuni, curente, cutii, manierisme... fie-care bătând toba în jurul unicei și nelipsitei inlăilibilități a unei anume *rețete* și *„perhorescând"* pe toate celelalte?

Și vor fi zis desigur și ei că în totdeauna vor fi anume înțelegători și prețuitori ai unor anume genuri; unora le vor *plăcea*,—adică vor fi mai aproape de felul și de puterea înțelegerii lor,—icoane schițate de pe privelițtile din natură,—altora descrieri de năravuri, sau de fapte însemnătoare ori pilduitoare, altora iarăș încercări de analize sufletești... Acelorași le vor plăcea și unele și altele din acestea sau și din mai multe... Unul, iarăș, va prețui mai mult ceea ce în creațiunea artistică va avea o legătură mai strânsă, mai evidentă, mai pronunțată, anume cu viața națională,—populară sau istorică,—altul, sau și tot aceia, vor ști să guste și ceea ce va fi mai larg omenesc...

Dar nu se vor fi gândit, fără îndoială, că ar putea să vină vr'odată unul să zică: nu e frumos decât ceea ce e descriere usoară, vioaie, dela suprafața lumei și vieței omenești,— sau altul: numai aceea e operă de artă... vrednică de încurajare, la care se vede bine odgonul ce o ține legată de viața noastră națională. Tot așa: dacă dintr'o operă de artă nu respiră numai decât umanitarismul—alt curent acesta!—nu-i de nici o treabă... — sau altul: ideală și creștinească să vă fie tendința, altminteri nu recunoaștem!—Sau altul iarăș: — Ba să faceți bine să vă înșirați după curentele moderne din țările, mai înaintate...

Ce sînt toate acestea?

Acolo unde producția literară e împlugată și talente, altminteri puternice, se văd amenințate a nu putea răzbi alături sau peste altele, inferioare poate, dar *agreate* în favoarea publicului, acolo se inventează *maniera* nouă, menită a forța atenția și interesarea publică și... a dura cît durează modele. Dar e în totdeauna *ceva* ce persistă de-a purure sub toate numirele cari *prind* vremelnic, și numai aceasta le face să prindă, și numai aceasta le dă, cînd le dă, o trăinicie și peste moda trecătoare...

Ce e acest *ceva*? Întreaba-te,—și nu te întreba altcineva—tu care te simți istețit a înțelege în zugrăveala cuvintului armonii și priveliști din natură, fapte omenești, stări, îmboldiri și frământări sufletești,—caută a te înălța cu cugetarea și cu simțirea ta până acolo de unde izvorăște alcătuirea operei de artă,—și lasă apoi să sufle pe deasupră în toată voia lor, toate curentele...

Ion Gorun

GOANA SPAIMELOR

Precum aduce 'n sîrg cu sine
Spre fiara de-unde-a fost gonit
Un rege 'n furie-oștiri străine,
Așa vedeam ne ștind grăbit
Cu norii după ei cum vine.

Urlînd în zărmuia cărarea
Turmîndu-și în ușoală orbi,
Păreu că varsă 'ndepărtarea
Și mii de lupi și mii de corbi
De-asvîrma să'mpământe corea.

Sălii-oă codrii mari să mugă,
Să'n tiara de unde-i supărat
Al clopotelor clnt de rugă
Trăsnească, și-un potop era
Urgia ce-aa făcut-o fuga.

Ca ei o noapte 'nfrico șată
Cumpănă peste văi trecea,—
Dar lustră parcă 'nspăimîntată
De-atîta spaimă ce făcu
De-abia veni, pornind de-odată.

S'a dus cum a venit. Departe
Spre-adîncul oricont s'a dus
Și spaime-acum pe-acolo 'mparte
Și far și lumină de sus
Și ride soarele lui Marte.

G. Coșbuc

FĂRĂ BOI

Cel din primăria Sădînești, se pomenirăm, deodată, că intră un om pe care nu-l mai văzuseră prin părțile noastre.

După felul cum se uita de neodihnă, după opincile ferfenițite din care bătea prafu, și după cum se bătea pe pieptare ștergînd parcă că se întrepătrundea în hrîsturi, se cunoștea că făcuse drum lung și obositor.

Primarul și vreo cîțiva țărani,— adunați acolo cu alți săteni la sfat,— îl măsurară bănuitori, de alefel ca pe orișice străin adus de vînturi prin meleagurile lor.

Drumețul își păru și el așteptat, așa privea într'asurzu și apoi își puse mîinele în toate părțile, fără de nici un rost. Nici buna-ziua nu le dădu. Își desfăcu numai căciula care îi gîlsîia, și dînd drumul ghiotului, ofită:

— Nici furat boii!

Nimeni altă o spuse, și s'a lăsat pe bancă. Din deîmbelșugu-i, îngrozitor, în fundul ochilor săi sticloși, o privire lungă spre fereastra din fund prin care se vedea satul cu casele lui mici, repezite pe coasta răpede, adînc de corbano repezi cari ca niște trepte uriașe urcă spre pădurea deasă, unde drumurile se înnoduse și unde urcau se întîmpă.

Șezînd aiîtea, și în liniștea care a primărit, auspiul lui stîrse inimele.

Al. Cazaban

„Sămănătorul", vechii combatanți vrând să se disocieze astfel de orientarea pe care N. Iorga o imprimase revistei lui. Atitudinea redactorilor era mult mai flexibilă și mai comprehensivă față de direcția modernă, înnoitoare, a literaturii române, ce se contura la început de secol. Aici își vor găsi spațiu de publicare E. Lovinescu, Ion Minulescu, Elena Farago, Cincinat Pavelescu, Victor Eftimiu, Carol Ardeleanu, Leon Feraru, Claudia Millian, V. Demetrius, Al. Duiliu Zamfirescu, G. Topîrceanu, Mihai Codreanu, Al. T. Stamatiad ș.a., pe care Iorga i-ar fi respins fără drept de apel. Ideea sectar-exclusivistă de curent sau grupare e înlocuită cu cea de normă valorică, așa cum se specifică în articolul-program, *Un prim cuvânt*: „Pe colaboratorii noștri nu-i vom întreba de curent sau program, îi vom întreba însă de talent, întrucât îl va putea recunoaște modesta noastră apreciere". Scopul e de a face din revistă „o icoană cât mai credincioasă și mai întreagă a vieții noastre literare și artistice în desfășurarea ei", informând „publicul cititor despre tot ce este manifestare a vieții literare și artistice prin cronici și bibliografii". Consecventă acestui obiectiv, **V. I. și a.** va accepta toate genurile și speciile literare: poezie, proză, teatru, traduceri, folclor, având și rubrici permanente de cronică literară (Ilarie Chendi), cronică muzicală (F. Bruno, Barbu Lăutaru - pseudonim utilizat atât de Ion Gorun, cât și de Nicolae Pora, care semnează și cu numele real), cronică artistică (Virgil Cioflec), cronică dramatică (Ion Gorun), revista revistelor, note și informații bibliografice ș.a. Se inserează totodată portrete și caricaturi, desene de Iser, unele mult gustate de cititori. Ilarie Chendi s-a străduit să facă din **V. I. și a.** o tipăritură vie și atractivă, găzduind numeroase polemici, discuții, dispute, dar și cronici rimate ce vizau mai ales „Sămănătorul" (*Jalnică tragedie, Ce te vaieți, Scurtule?, Populare*), pe Mihail Dragomirescu (*N-are școală!*) și pe A. C. Popovici. Majoritatea cronicilor rimate îi aparțin lui Victor Eftimiu. În ceea ce îl privește pe Chendi, el poartă un război continuu cu adversari dintre cei mai diverși: cu N. Iorga și cu revista „Sămănătorul", cu Ovid Densusianu, Al. Macedonski, M. G. Holban, G. Ibrăileanu, teoretizează chiar nevoia de polemică (*Luptele literare*) și de confruntare ideatică (*Plecarea d-lui Iorga de la „Sămănătorul"*, *Apostolomania, Lipsa de corectitudine, Convingeri... literare, Literatura decadentă, Dușmănii, Pro pudore, Papagali antipatici, Domnul care stă la dispoziție, Suflete sterpe, Răspuns d-lui Iorga*, multe texte fiind semnate Gh. Dumbravă și Cronicar). Alături de Chendi participă la dispute Ion Gorun (*Studii și ciorovăieli, Pleava tiparului, Gelozie, Jubileul și literatura, Obolul și controlul, Școlile noastre literare, Garabeți și botezați, Aprecierea scriitorilor, Glose*), E. Lovinescu (*Guerila d-lui Iorga, Artistul și moralistul*), N. Gane (*Premiile Academiei*), Virgil Cioflec (la rubrica „Polemica mărunță", cu *Procopseala lui „Traistă-n băț"*, *Mihalache - mania clasificărilor, O pildă, O rușine, Ai tu bilet de voie?*), Al. Cazaban (*Proza unui bebe, M. Dragomirescu diplomat, Ciripituri literare, Panu, Iorga și Aurel Geblescu, Marele obscur, Mutul „Sămănătorului"*) ș.a. Chendi deschide o rubrică permanentă, „Preludii", în care cerne actualitatea literară, pledează pentru îmbogățirea literaturii române prin traduceri (*Să nu ne grăbim*), pentru culegerea și valorificarea creației populare (*Un tezaur al poeziei*

noastre populare, Conferența d-lui Delavrancea), ia apărarea scriitorilor împotriva abuzurilor editorilor sau ale politicienilor (*Cum trăim, Schimbarea guvernului și literatura*), militează pentru organizarea sindicală și profesională a breslei (*Proprietatea literară, O societate literară*), pentru așezarea teatrului pe principii sănătoase (*În epoca gazetei, Impresiuni din teatru*), pentru instaurarea unei noi atitudini față de literatura satului (*Ce este literatura „țărănistă"?*) și cultivarea gustului pentru citit (*Înmulțirea cititorilor*), se ridică împotriva falselor etichetări (aplicarea greșită a termenului „eminescianism" de către Gh. Adamescu), împotriva invaziei în literatură a „bătrânilor" (*Literatura de moși, În jurul căprarului Gheorghiță*). În articolul *Faza glumeață* el atacă exagerările în lupta împotriva „franțuzomaniei", pledând pentru libertatea deplină a creației (*Libertatea artistului*) și pentru necesitatea ca poeții să țină pasul cu gustul publicului modern, deoarece „cetățile moderne se iau cu arme moderne" (*Cei rămași în urmă*). Criticul a avut un rol și în promovarea interesului pentru limbă, salutând apariția primelor fascicole din *Dicționarul limbii române* și elogiind aportul lui Sextil Pușcariu la elaborarea acestuia. De remarcat și rubrica ținută de G. Coșbuc pe această temă, cu articole precum *Provincialismele scriitorilor noștri, Pentru limba românească, Cărțile bisericești.* De mare importanță sunt articolele lui Chendi consacrate Junimii: *Junimea și Ardealul, Detractorii Junimei, Poporanismul d-lui Maiorescu, În jurul „Convorbirilor literare"*, prin care a contribuit la sporirea atenției contemporanilor față de acțiunea junimistă. Un interes special s-a manifestat pentru valorificarea folclorului: se publică piese folclorice culese și articole de Tudor Pamfile, Șt. St. Tuțescu, Mihai Lupescu, S. Fl. Marian (*Stâlpii pământului, Floarea Paștilor, Din mitologia poporului român*), Elena D. O. Sevastos. Poezia ilustrează o îmbinare între tradițional și modern, punându-i alături pe G. Coșbuc, Zaharia Bârsan, Maria Cunțan, G. Tutoveanu, G. Ranetti, Andrei Naum, Zoe Frasin (Tutoveanu), I. U. Soricu, Ioan Bârseanul, Ion Gorun, D. Teleor, G. C. Mironescu, Alice Călugăru și pe Victor Eftimiu, Ion Minulescu, Cincinat Pavelescu, Carol Ardeleanu, Mihai Codreanu ș.a. În domeniul prozei sunt de menționat Vasile Pop, Al. Cazaban, I. A. Bassarabescu, George Stoica, Gh. Becescu-Silvan, Victor Crăsescu, Romulus Cioflec, Vasile Cosmovici, Mihail Lungianu, I. T. Mera, D. Ionescu-Morel, Ion Ciocârlan, Lia Hârsu, Leon Feraru, Barbu Nemțeanu. La capitolul teatru se remarcă o piesă de Ion Minulescu, *Dragoste veche.* Mai bogat este sectorul de traduceri, cu selecții din Homer, Dante, Lenau, Goethe, Petőfi, José-Maria de Hérédia, Leopardi, Oscar Wilde (*Salomea*), Albert Samain (transpuneri de Gabriel Sutzu, pseudonim sub care se ascund D. Anghel și Ion Minulescu), Jean Moréas, Émile Verhaeren ș.a. Minulescu îi face un portret romancierului francez Jean Lorrain (*Moartea lui Jean Lorrain*), sub semnătura Ion Nirvan. Revista publică *Gânduri postume* de V. Conta, articole de C. Rădulescu-Motru, fragmente din studiul *Introducere în psihologia poporului român* al lui Dumitru Drăghicescu. De menționat și consemnările de la rubricile de note, bibliografie și revista presei culturale. **V. I. și a.** a fost una dintre cele mai bune reviste de la începutul secolului al XX-lea. *M. Pp.*

VIAȚA NOUĂ, publicație apărută la Cernăuți, săptămânal, între 6 ianuarie 1912 și 17 decembrie 1914, sub conducerea lui George Stoica, ziarist ardelean, căruia i se încredințează ziarul de la numărul 27/1912. Subtitlul „Organ politic național" devine „Organ politic național poporal", apoi „Organ al Partidului Național". În articolul *Câteva vorbe* directorul afirmă: „În nădejdea închegării cât mai strânse a rândurilor noastre și călăuzit de cele mai frumoase îndemnuri, m-am înrolat și eu, modest ostaș, sub flamura luptelor ce ne așteaptă. [...] Un popor care nu luptă pentru idealurile lui nu are dreptul la existență". În principal, gazeta informează cititorii despre evenimentele sociale, politice, administrative, precum și culturale, la rubrica „Foița" publicându-se și texte literare. În sumar intră versuri de I.U. Soricu, Victor Eftimiu, Volbură Poiană-Năsturaș, N.N. Beldiceanu. Se reiau din „Flacăra" proze de I.L. Caragiale (*Șah mat*) și Al. Vlahuță (*Un joc primejdios*). Alexandru Morariu scrie despre C. Sandu-Aldea, Alecu Isăceanu îl evocă pe actorul Petre Liciu. Amintiri din temnița de la Seghedin dă George Stoica. Articolul *Din slăbiciunile lui Eminescu: nesațiul în discuții* este semnat de Ioan Slavici. În 1912 se anunță încetarea din viață a lui I.L. Caragiale, despre scriitor vorbind Alexandru Georgude și Octavian Goga. În urma atentatului de la Sarajevo din 1914 se tipărește o ediție specială. Alți colaboratori: C. Morariu, George Voevidca. *I. H.*

VIAȚA NOUĂ, publicație apărută la București, lunar, în martie și în aprilie 1992, revendicându-se ca serie nouă a revistei „Viața nouă", editată între 1905 și 1925 sub conducerea lui Ovid Densusianu. Director: Ioan Șerb; colegiul de redacție: Mircea Anghelescu, Marin Bucur, Ștefan Aug. Doinaș, Marcel Duță (redactor-șef), Dan Grigorescu. Sunt prezenți cu versuri Ștefan Aug. Doinaș, Petru Rezuș ș.a., cu articole Mircea Anghelescu (*Un romanicer „american" al satului ardelean: Petre Neagoe*), Petru Rezuș (*Mihai Eminescu și Aron Pumnul*), Mihail Diaconescu (*Actul martiric – o formă liberă în epica daco-română*), Dan Simonescu (*Istoria literaturii în preocupările lui Ov. Densusianu*), Dan Grigorescu (*Dragoș Protopopescu și fenomenul român*). Maria Rafailă editează fragmente din jurnalul lui Ovid Densusianu. Se mai publică din corespondența lui Vintilă Horia și două traduceri, semnate de Viorica Nișcov (din Novalis) și de Victoria Ana Tăușan (din Saint-John Perse). Alți colaboratori: Ana Blandiana, Andreea Vlădescu, Mihaela Anghelescu-Irimia, Luminița Beiu-Paladi. *R. P.*

VIAȚA OLTEANĂ, publicație apărută la Craiova, lunar, de la 1 martie până în iunie 1934, cu subtitlul „Anale culturale". Director: Al. Iacobescu; redactori: M. D. Ramură, Mircea St. Iliescu. *Întâiul cuvânt*, semnat de director, încearcă să definească literatura specifică Olteniei, recunoscând că în această arie culturală grupările, revistele, impulsurile creatoare au o viață mai scurtă. Rubricile curente sunt „Cronica externă", „Cronica politică", „Cronica literară", „Cronica sportivă", „Însemnări". Versuri scriu Al. Iacobescu (*Oană*, poem în paisprezece părți), Dem. Bassarabeanu (*Peisaj, Pastel provincial*), G. Roiban (*Popa Ștefan, Moș Mitrache*), Lucian

Costin (*La moara cea adormită*). Proză semnează Oprea Gh. Petre (*Smărăndița*, schiță). Se profilează un interesant sector critic, în care Al. Iacobescu și M. D. Ramură fac portretele poeților D. Nanu și Traian Demetrescu. Bogată este pagina de recenzii despre cărți ale unor autori olteni: *Amintiri* de C. S. Nicolăescu-Plopșor, *Belfer îndrăgostit* de Ion Dongorozi. Apar bune traduceri din Michelangelo (*Strofe pe mormântul lui Occhino del Bracci*), Costas Palamas (realizate de Al. Iacobescu, însoțind articolul intitulat *Poezia greacă modernă*), Nathaniel Hawthorne (fragmentul *Nuntă în pragul morții* - nesemnat). *V. T.*

VIAȚA PATRIARHULUI NIFON, hagiografie scrisă de Gavriil Protul, „adecă mai marele" (*protos*) Muntelui Athos, în intervalul dintre 1517 (anul sfințirii ctitoriei lui Neagoe Basarab de la Curtea de Argeș), când Gavriil vine în Țara Românească, și 1521 (anul morții voievodului, eveniment pe care textul nu îl înregistrează). Gavriil Protul a fost îndemnat să întocmească biografia unui nou-venit între sfinții Ortodoxiei răsăritene. Solicitantul (dublat de un atent supraveghetor ce furniza și informații) a fost Neagoe Basarab, voievodul care a putut - de la înălțimea autorității câștigate asupra ierarhilor Bisericii Răsăritului - să obțină fără dificultăți canonizarea fostului său părinte spiritual, venit în Țara Românească în 1504. Textul (*Viața și traiul sfinției sale părintelui nostru Nifon, patriarhul Țarigradului, care au strălucit între multe patemi și ispite în Țarigrad și în Țara Muntenească*) adună tradiții păstrate la Sfetagora și știri colectate în Țara Românească, fiind alcătuit după tiparele narării unei „existențe exemplare". Copiată în numeroase rânduri (în sbornice unde face adesea pereche cu *Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie*), cu apariții frecvente în curgerea prin vreme a scrisului românesc și participând, în versiunea ei autohtonă, la realizarea primului corpus de cronici muntene - căci, oprindu-se asupra anilor dintre 1504 și 1520, cuprinde evenimente din vremea domniilor lui Radu cel Mare, Mihnea cel Rău, Vlad cel Tânăr și Neagoe Basarab -, *Viața...* se instalează legitim între scrierile fundamentale ale literaturii române. Redactată în greaca bizantină sau în slavonă (există date ce dovedesc că superiorul mănăstirilor athonite mânuia această limbă de cultură) ori trecând de la un idiom la altul pe trasee imaginate de învățați, a fost tălmăcită în românește (transpusă de pe un text slavon și devenită, la rândul ei, după ce a ajuns la Muntele Athos, izvod originar pentru trei tălmăciri-prelucrări în neogreacă, una tipărită la Veneția în 1803) în timpul lui Matei Basarab de un cărturar din cercul lui Udriște Năsturel sau chiar de învățatul cumnat al domnului, autor și realizator al unor programe savante de tălmăciri. B.P. Hasdeu publică textul „biografiei" patriarhului Nifon în „Arhiva istorică a României", în 1865. Până la un punct, desfășurarea istorisirii nu depășește cadrul impus de o lungă tradiție: „introducția", elogiul părinților de stirpe aleasă și încărcați de virtuți, anii de formare ai viitorului patriarh (ce se face remarcat prin „darul de învățătură"), petrecuți întâi pe lângă un laic, dascăl de filosofie, apoi sub supravegherea lui Ioasaf, „dascăl și providet", și a lui Zaharia din cetatea Nartei, care „știa carte grecească și slavonească", peregrinările prin felurite locuri (Nifon a fost un athonit, iar Gavriil l-a cunoscut pe când se afla la mănăstirea Dionisiu), urcarea, firească și motivată, pe scara demnităților ecleziastice (episcop de Salonic, patriarh al Constantinopolului), cu așteptatele imixtiuni răuvoitoare ale „diavolului". În *Viața...* Nicolae, mai apoi Nifon, circulă într-o Peninsulă Balcanică pestriță, complicată, străbate spații apreciabile, însoțit de destule informații corecte (lângă notele de convenționalism și de fantazare, puțin profitabile pentru individualizarea personajului), el aflându-se în scaunul de patriarh ecumenic (ca Nifon al II-lea) în două rânduri, între 1486 și 1488 (când a fost depus, se pare, în urma descoperirii unor nereguli de ordin financiar) și în 1497-1498. S-ar zice că adevărata „viață" a patriarhului Nifon începe odată cu „etapa românească" a activității sale. Nebulosul se retrage în fața unei „istorisiri" ce relatează panegiristic un șir de situații în care acționează un Nifon chemat să rezolve „teme" concrete, cum ar fi organizarea Bisericii din Țara Românească (tradiția îi pune în seamă înființarea Episcopiei Râmnicului) și plasarea ei într-un sistem al cărui punct ordonator să fie (în prelungirea doctrinei bizantine) voievodul țării. Prinde, încet-încet, chip un alt Nifon, pe care cititorul nu-l putea compune din paginile parcurse și pe care nici Radu cel Mare nu-l bănuise, probabil, atunci când se gândise să apeleze la serviciile fostului înalt prelat (dacă nu cumva țara stăpânită de fiul lui Vlad Vodă Călugărul reprezentase un loc de refugiu). Un Nifon energic, extrem de eficient, rigorist, deloc temător - în intransigența lui isihastă - să-l „învețe", într-o veritabilă predică, pe voievod („Să cade să îndreptezi pre cei strâmbi cu judecată tare și înfricoșată și dreaptă. [...] Ce să nu fățărești nici a mic, nici a mare, nici a văduvă, nici a venetic, nici pre cel sărac să nu-l miluiești cu judecata, nici de cel bogat să te rușinezi și să-i fățărești" etc.), folosind parafraze pe teme biblice și insistând apoi asupra veștejirii păcatelor grele. Fire autoritară și dominatoare, Nifon nu pregetă, în numele unei sacre severități, să se amestece chiar în chestiuni a căror rezolvare, aparținând evident și „ariei" religioase, punea în discuție însăși autoritatea voievodală. Radu cel Mare, întâiul lui protector, va reacționa vehement, cu o replică de-a dreptul monumentală: „Pasă și eși den țara noastră, că viiața și traiul și învățăturile tale noi nu le putem răbda, că strici obiceiurile noastre". Gavriil Protul are știința unei montări ce utilizează tensiunea instalată ca să își plaseze „eroul" într-o ofensivă arțăgoasă, la care îi dădeau dreptul adevărurile pe care le profesa („Nu așa, doamne, nu așa. Ce te îndireptează după legea lui Dumnezeu și pre tine și pre boieri, ca nu cumva să porniți și să aduceți mâniia lui Dumnezeu asupra voastră și în țara voastră; că văz că fărălegile voastre curând va să se sloboză pre voi"), și să-l facă, în spiritul păzirii legii, să coboare spre un atac la persoană de o savuroasă concretețe: „Că pre soru-ta, care o ai măritat după Bogdan fără lege, având el muere cu lege și o au lăsat fără de nici o vină și au luat pe soru-ta, el este curvariu și soru-ta ca o preacurvă. Ce-i desparți și dă bărbatului muerea sa și potolești mâniia lui Dumnezeu mai nainte până nu se pornește pre voi". Chiar dacă întreprinderea hagiografică a lui Gavriil

Protul continuă cu relatarea întâmplărilor petrecute după ce „a eșit fericitul Nifon den Țara Panoniei" (ieșire coincidentă cu afurisirea domnului și a poporului), fiind consemnate retragerea la Athos, moartea lui, invocându-se fapte pilduitoare, între care și convertirea a circa șase mii de „turci, armeni, papistași și de alte erese", textul devine o ramă pentru nararea altor evenimente, o cronică favorabilă Craioveștilor („Băsărăbești"), „neam blagoslovit", „carele era mai ales și mai temătoriu de Dumnezeu", și lui Neagoe Basarab, pe care, în țară fiind, Nifon „îl întăria cu învățăturile sale, ca să crească și să se înalță în toate faptele cele bune și să se rădice în noroc bun". Fostul patriarh ar fi un soi de „semn", o prezență tutelară, cuvintele lui prezic (sfârșitul lui Radu cel Mare petrecut „întru niște tâmplări rele" vine ca o confirmare a „cuvintelor sfântului"), rugăciunile sale dezvăluie (uneltirile mârșave puse la cale de Mihnea cel Rău și de boierul Stoican), salvează (Craioveștii sunt beneficiari) și pedepsesc (suprimarea „urâtului și a muncitoriului" Mihnea, trecut între timp - păcat suprem - la catolicism, de către „viteazul Dumitru Iacșici", a fost sprijinită tot de „ruga lui sveatâi Nifon"). În intenția lui Neagoe Basarab, care comandase scrierea *Vieții patriarhului Nifon* oficializând astfel propria versiune a desfășurării evenimentelor și făcând-o credibilă, căci faptele erau istorisite de un străin, un „neutru", destinația textului lui Gavriil Protul era mai complicată. Autorul - capabil să scrie „scenarii" și să-și pună „actorii" să le interpreteze - s-a acomodat cu ușurință, și astfel „viața" se transformă în cronică și odată cu intrarea în scenă a lui Neagoe în panegiric, într-un text ce țese lauda în jurul unui laic, a unui om politic. Neagoe Basarab debutează în „cronică" spectaculos: un tânăr aplecat spre învățătură și durabile achiziții sufletești, viteaz (Mihnea cel Rău, înspăimântat de isprăvile pâlcului comandat de Neagoe, „aciiaș să sculă den scaun și fugi în țara ungurească și acolo să deștepte dentr-acea frică"), dar capabil să regizeze și un joc al ipocriziei într-o „acceptare silită" a domniei: „Ce cu glas mare zis-a către tot nărodul: «Puneți alt domn, pre carele vreți vrea dimpreună și cu sfatul nostru, iar pre mine mă ertați că nu voiu fi». Iar nărodul striga tot și zicea către dânsul: «Iată, nu va Dumnezeu să fie altul, nici noi, ce numai tu să fii noao domn»". Pagina se încadrează apoi în encomion, acumulându-se și aglomerându-se ipostazele marelui voievod ctitor, autor și protector de faptă culturală. Generozitatea lui Neagoe Basarab față de lăcașele sfinte prilejuiește o *recapitulatio* spațial copleșitoare: „Să zicem depreună toate câte sînt în Evrota, în Trachiia, în Elada, în Ahiia, în Elliric, în Cambaniia, în Elipsod, în Misiia, în Machidonie, în Tetuliia, în Sermie, în Lugdonie, în Petlagoniia, în Dalmațiia și în toate laturile de la Răsărit până la Apus și de la Amiază-zi până la Amiază-noapte". Gavriil, atent și la alte locuri prin care trecuse în Țara Românească, adaugă o descriere a bisericii de la Argeș, în care minuția constatărilor justifică încheierea plasării zidirii românești (cu o târnosire imperială) între niște „minuni" arhitectonice consacrate: „Și așa vom putea spune cu adevărat că nu este mare și sobornică ca Sionul, carele îl făcu Solomon, nice ca Sfânta Sofia, care o au făcut marele împărat Iustinian, iar cu frâmsețea este mai pre desupra acelora". Lăudându-l pe Neagoe Basarab, Gavriil Protul îi blamează dihotomic pe potrivnici, face adică o „publicistică" politică de bun nivel, în care adversarii (ai lui Neagoe, dar și ai Craioveștilor) - Mihnea cel Rău, fiul său Mircea, Stoican, Vlad cel Tânăr, Bogdan vornicul - sunt desființați pentru viitorime. Așa se face că scrierea, ce aparține și istoriografiei din Țara Românească, ajunge, datorită unor mutații motivate de schimbări evidente în mentalitatea cărturarilor epocii, un vibrant panegiric consacrat lui Neagoe Basarab. Voievodul român se ridică alături de acei bazilei ai Bizanțului cărora năzuise să le fie egal. Prin modificări petrecute la nivelul funcției operei, își află locul, în una și aceeași compunere, cele două mari modele de umanitate ale vremii vechi: sfântul și cavalerul (în ipostaza sa monarhică).

Ediții: *Viața și traiul Sfinției Sale părintelui nostru Nifon, patriarhul Țarigradului, care au strălucit între multe patemi și ispite în Țarigrad și în Țara Munteneasc*ă, îngr. Iosif Naniescu și C. Erbiceanu, București, 1888; *Viața și traiul Sfântului Nifon, patriarhul Constantinopolului*, îngr. și pref. Tit Simedrea, București, 1937; *Viața Sfântului Nifon. O redacțiune grecească inedită*, tr., îngr. și introd. Vasile Grecu, București, 1944; *Viața și traiul Sfinției Sale părintele nostru Nifon, patriarhul Țarigradului, care au strălucit între multe patemi și ispite în Țarigrad și în Țara Munteneasc*ă, LRV, I, *66–112*.

Repere bibliografice: N. Iorga, *Cronice muntene*, AAR, memoriile secțiunii istorice, t. XXI, 1899; Dimitrie Onciul, *Curs de istoria românilor de la întemeierea Principatelor până în epoca lui Ștefan cel Mare*, București, 1909, *81–82*; Nicolae M. Popescu, *Nifon II, patriarhul Constantinopolului*, AAR, memoriile secțiunii istorice, t. XXXVI, 1913–1914; D.R. Mazilu, *Contribuțiuni la studiul vieții Sf Nifon, patriarhul Constantinopolului*, în *Contribuții privitoare la istoria literaturii române*, București, 1928, *21–36*; Tit Simedrea, *Viața Sfântului Nifon, patriarhul Constantinopolului*, BOR, 1937, 5–6; D. Russo, *Studii istorice greco-române*, I, București, 1939, *30–32*; Cartojan, *Ist. lit.*, I (1940), *81–85*; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *31*, *Ist. lit.* (1982), *26*; Piru, *Ist. lit.* I, *39–41*; Panaitescu, *Contribuții*, *403–407*; Lăudat, *Ist. lit.*, I, *46–48*; *Ist. lit.*, I (1964), *264–266*; Petre Ș. Năsturel, *Recherches sur les rédactions gréco-roumaines de la vie de Saint Niphon II, patriarche de Constantinople*, RSE, 1967, 1–2; Ivașcu, *Ist. lit.*, I, *76–78*; Dan Zamfirescu, *Gavriil Protul*, LRV, I, *60–65*; Dan Horia Mazilu, *Udriște Năsturel*, București, 1974, *275–282*; Cătălina Velculescu, *„Viața patriarhului Nifon" și „Alexandria"*, RITL, 1977, 1; *Dicț. lit. 1900*, *902–903*; Mazilu, *Lit. rom.*, *170–172*, *178–186*; Mazilu, *Recitind*, II, *199–206*. *D. H. M.*

VIAȚA POLITICĂ, LITERARĂ, ARTISTICĂ, SOCIALĂ, revistă apărută la București, săptămânal, între 23 ianuarie și 14 iulie 1932. Colaborează cu poezii Ion Buzdugan, Const. Rîuleț, Tudor Măinescu, Ion Pupăză, cu proză scurtă Const. Rîuleț, Victor Ion Popa, cu memorialistică Mircea Dem. Rădulescu, cu reflecții despre limbă Al. Lascarov-Moldovanu. La rubrica „Rememorări", sub inițialele N. P., apar portrete de scriitori (*Poetul florilor: D. Anghel*, *Un precursor al romanului nostru: Ioan Adam*, *Ctitorul Societății Scriitorilor Români: Emil Gârleanu*, *Coșbuc, tălmăcitorul lui Dante*) și se reconstituie atmosfera cafenelelor literare Kubler și Consulul. Reușite sunt și evocările unor parlamentari (Petre Missir, Toma Stelian, Nicolae Filipescu ș.a.) și ale unor dezbateri politice la rubrica „Câțiva

oratori ai vremii", ilustrată cu desene și caricaturi de A. Jiquidi, A. Dragoș și Neagu Rădulescu. Versuri ale poeților spanioli Gloria de la Prada și Manuel de Castro Tiedra traduc Const. Rîuleț și un H. H. Aici Cincinat Pavelescu colaborează cu epigrame, Victor Eftimiu cu maxime și cugetări, dar și cu eseul *Conflicte în teatru*, despre neînțelegerile dintre regizori și actori în România, unde regizorului nu i se acordă cuvenita importanță, iar actorii se consideră copii răsfățați, nu profesioniști. Victor Ion Popa descrie „colonia artiștilor" de la Balcic (*De la Caliacra la Ekrenê*), Sărmanul Klopștock asigură rubrica intitulată „Convorbiri teatrale", scriind câteva comentarii despre teatrul nou. În articolul *Sufletul românesc în cultura universală*, Camil Petrescu își exprimă speranța că, dacă la începutul secolului al XX-lea poporul român a fost implicat, în principal, în lupta de apărare națională, după dobândirea independenței și realizarea Marii Uniri va trece la un fel de imperialism cultural menit să îl așeze în rând cu popoarele europene de frunte. *A. C.*

VIAȚA ROMÂNEASCĂ, revistă apărută lunar, la Iași începând cu 1 martie 1906 și la București din ianuarie 1930 până în iulie 1946; în perioada noiembrie 1933 - decembrie 1934 este bimensuală. Nu s-a editat în intervalele iulie 1916 - februarie 1920 și octombrie 1940 - octombrie 1944. Și-a schimbat de mai multe ori direcția și profilul indicat în subtitlul „Revistă literară și științifică". Întemeietorii - în număr de șapte, conform unui „act de asociațiune": Constantin Botez, Ion Botez, Mihai Carp, G. Ibrăileanu, Gh. Kernbach (Gheorghe din Moldova) N. Quinezu și C. Stere - trăiseră, la vârsta studenției, experiența unei activități care, pornită sub egida socialistă, ajunge, mai ales datorită influenței lui C. Stere, sub semnul poporanismului, considerat ca realizabil numai în cadrul liberalismului. Un moment important al acestei experiențe l-a constituit scoaterea hebdomadarului „Evenimentul literar" (1893-1894), demers fericit în ceea ce privește coagularea ideilor și însușirea meseriei jurnalistice, dar dezastruos sub aspect financiar, anihilând multă vreme orice inițiativă de reluare a lui. În urma trecerii tinerilor socialiști din „pătura cultă" în Partidul Liberal, unde ei își asigură o poziție relativ puternică, necesitatea exprimării publicistice se resimte tot mai acut, membrii grupului hotărându-se către sfârșitul anului 1904 să reia proiectul abandonat. Întrucât liderul, C. Stere, era angajat în multiple acțiuni, povara cade pe umerii lui G. Ibrăileanu, care se implică energic în pregătirea minuțioasă a editării publicației: antrenarea foștilor tovarăși socialiști (C. Dobrogeanu-Gherea, căruia i se oferă direcția ideologică, D. Voinov, H. Sanielevici, C. Graur ș.a.), strângerea anticipată a „materialului" de la colaboratori de prestigiu (plătiți în avans), obținerea de fonduri, alegerea titlului și a formatului, stabilirea rubricilor, organizarea, în paralel, a unei edituri etc. Eforturile sunt încununate de succes și întâiul număr al **V.r.** apare. Pe copertă sunt indicați doi directori, C. Stere și Paul Bujor, primul pentru partea literară, al doilea pentru cea științifică (în aprilie 1907 acesta, prezent de altfel mai mult nominal, se retrage, invocând disensiuni ideologice cu restul redacției, locul său fiind luat de Ion Cantacuzino, și el cu o contribuție redusă). Textul care deschide primul număr, intitulat *Către cetitori* și iscălit cu numele revistei, face cunoscut programul într-o manieră precaută, sacrificând într-o măsură claritatea și chiar logica, pentru a preveni pe cât posibil atacurile adversarilor. Astfel, se afirmă că **V.r.** „nu poate avea alt scop decât munca pe câmpul culturii naționale", noțiune neaflată „în contrazicere cu cea de cultură universală, omenească", la care ar trebui să participe fiecare popor, *„dându-i nota specifică a geniului său"*, ceea ce nu s-a întâmplat cu noi, deși „de o sută de ani [...] am început să ne împărtășim mai cu dinadinsul de civilizația popoarelor din Apus". Cauza ar fi „starea înapoiată", „anormală", „prăpastia adâncă" dintre „clasele de sus" și „poporul de jos", singurul care este „o clasă *pozitivă* și a păstrat mai curat *sufletul românesc*". În lipsa contactului cu cei mulți, „clasele de sus" ce acced la o cultură străină sunt „asimilate", nu pot fi decât „o anexă caricaturizată" a ei. Condiția *sine qua non* a nașterii unei „culturi naționale", „de un caracter specific", este participarea „maselor mari populare" la *„formarea* și *aprecierea* valorilor culturale", iar la aceasta se ajunge doar printr-un „mijloc", anume „ridicarea culturală, politică și economică a țărănimii". Se precizează că revista, „lucrând pe câmpul său propriu, va avea, în același timp, toată simpatia pentru aceia care luptă, pe orice cale" pentru realizarea „mijlocului", dar și că, „accentuând scopul - cultura națională -, va lupta, pe cât se poate în cadrul unei reviste literare și științifice, și ea, pentru realizarea mijloacelor către acest scop". Acesta este obiectivul general al redacției, „idealul" ei, calificat în încheiere drept „cultural, național și democratic" sau „cu un nume cuprinzător - poporanismul". Precizări suplimentare se găsesc în organizarea **V.r.**, precum și în textele date la iveală. Compartimentului destinat literaturii („antologia", cum o numește G. Ibrăileanu) i se adaugă unul de studii, apoi cel al cronicilor (literară, științifică, artistică, internă, externă), rubricile „Recenzii", „Revista revistelor", „Mișcarea intelectuală în străinătate" și „Bibliografie", obișnuite în marile periodice europene ale timpului, dar și două legate de realitatea locală - „Miscellanea" și „scrisorile" din provinciile locuite de români, Ardeal, Bucovina, Basarabia. Proza inclusă în numărul de debut vine de la Al. Vlahuță și N. Gane, scriitori cu mare reputație, precum și de la tânărul Mihail Sadoveanu, consacrat de un premiu academic. Relativ cunoscut este și poetul Artur Stavri. Contribuții care se impun sunt acelea datorate lui C. Stere (eseul *Cântarea pătimirii noastre* și cronicile internă și externă), G. Ibrăileanu (un capitol din *Spiritul critic în cultura românească* și cronica *Autori și curente*), A. Philippide (*Istoria și critica literară*), lui C. Botez (*Poezii inedite de Conachi*) și I. Botez (*Studiul limbilor*), de menționat fiind, de asemenea, numeroasele recenzii și note, iscălite în genere de aceiași, din „Miscellanea" și „Revista revistelor". Până la intrarea țării în războiul mondial, aflată într-un progres continuu, **V.r.** a stimulat la maxim capacitățile de manifestare în literatură, știință și critică la membrii săi inițiali ori la cei veniți mai târziu. În domeniul prozei, un exponent va fi Mihail Sadoveanu, care dă aici, aproape număr de număr,

povestiri, nuvele (*Haia Sanis, Bordeienii*), romane (*Maria Vidrașcu, Însemnările lui Neculai Manea, Duduia Margareta, Apa morților, Neamul Șoimărești lor*), piesa *De ziua mamei*, însemnări de călătorie, note pe marginea cărților. Reprezentativ este și Calistrat Hogaș, redescoperit și pus în valoare, lui publicându-i-se textele ce vor compune volumele *În Munții Neamțului* și *Pe drumuri de munte*. Reprezentativi au fost, de asemenea, Spiridon Popescu (*În Măstăcani, Moș Gheorghe la Expoziție, Rătăcirea din Stoborăni, Diplomata din Vădeni, Hotărâre nestrămutată*), I. I. Mironescu (*La cumătrie, Sandu Hurmuzel, Furtună veteranul, Irimie Honcu*) și Jean Bart (*Datorii uitate, Jurnal de bord*). Scrierile lor, izvorâte dintr-o atitudine poporanistă asumată, au avut succes, însă nu unul durabil, de vină fiind puținătatea talentului, diletantismul. Se cuvin reținute și surprinzătoarele realizări prozastice ale lui C. Stere - „reportajul" *Patru zile în Ardeal* și ampla nuvelă *În voia valurilor. Icoane din Siberia* (semnată C. Nistrul), embrion al romanului-fluviu *În preajma revoluției*. Acestor prozatori legați strâns de redacția **V.r.** li se raliază, chiar de la primele numere, alții „din afară": munteanul I. Al. Brătescu-Voinești, care intră în sumar cu numeroase nuvele (*În lumea dreptății, Convenție, Călătorului îi șade bine cu drumul, Blana lui Isaia, Niculăiță Minciună, „Un reghiment de antilerie", Scrisorile lui Mișu Gerescu* ș.a.), ardeleanul Ion Agârbiceanu, prezent frecvent cu nuvele (*În luptă, Fefeleaga, Vârvoara, Luminița, Popa Man* ș.a.) și mai tinerii D. D. Patrașcanu (*Din amintirile lui Constantin Casian, Învingătorul lui Napoleon, O excursie de plăcere, Înzăpădiți*), N. D. Cocea (*Urlătoarea, Pâne albă*) și Gala Galaction (*Pădurarul Ion Bentu, O scrisoare găsită în zăpadă, La Vulturi, În drumul spre păcat, Calipso, greaca, fecioara, Alfa din Orion*). **V.r.** mai găzduiește pagini trimise de zeci de prozatori, de prestigiu sau în curs de afirmare, precum I. L. Caragiale (*Kir Ianulea*), B. Delavrancea (*Stăpânea odată...*), C. Sandu-Aldea (*Ape mari, Ion Măgură, Umbra*), Artur Gorovei (amintiri), Radu Rosetti (*Povestea țigăncii, O vizită la Cuhnia*), Ion Paul (*Florică ceterașul*), Romulus Cioflec (*Domnul Ghiță, Copaci bătrâni*), N. N. Beldiceanu (*Puiul, Barcagiul, La o manevră, Fetița doctorului*), I. C. Vissarion (*O întâmplare veche, Isprăvi drăcești, Satul lui Sfântu Petre*), E. Lovinescu (*Pe drumurile Heladei, Homer travestit*), Liviu Rebreanu (*O strângere de mână*), H. Sanielevici (*Icoane fugare, În diligență*), Eugen Todie (romanul *O iubire*) ș.a. Aici debutează Constanța Marino-Moscu (*Natalița, Datorie*), iar în 1913 se lansează Hortensia Papadat-Bengescu (*Viziune, Dorința, Marea. Din scrisorile unei femei, Sephora, Femei între ele*). Cât despre lirică, între întemeietorii **V.r.** se numără un singur poet - Gheorghe din Moldova. „Din afară" apar însă colaborări valoroase: Al. Vlahuță (*Sonet, 1907, Cuvântul, Dreptate*), Octavian Goga (*Carmen, O rază, În munți*, un fragment tradus din *Tragedia omului* de Madách Imre), G. Ranetti, St. O. Iosif și D. Anghel (în colaborare - *Legenda funigeilor, Cometa*, „cronicile vesele" reunite în *Caleidoscopul lui A. Mirea* -, dar și singuri, cel dintâi dând, între altele, tălmăciri din Richard Wagner și Shakespeare), Zaharia Bârsan (cu piesa în versuri *Jurământul*), D. Nanu, George Murnu (cu traduceri din *Iliada*), Victor Eftimiu, Ion Minulescu, Alice Călugăru, A. Toma ș.a. Între

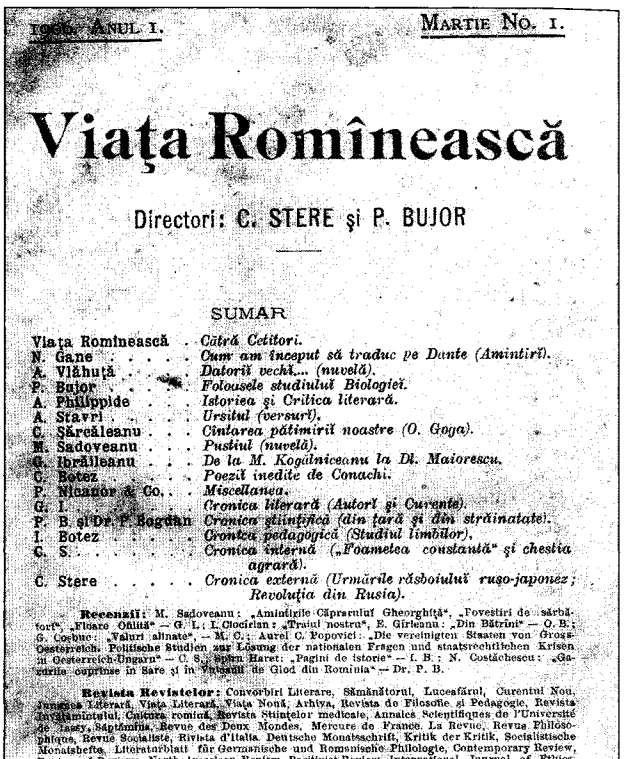
ANUL I. MARTIE NO. 1.

Viața Romînească

Directori: C. STERE și P. BUJOR

SUMAR

Viața Romînească . *Către Cetitori.*
N. Gane . . . . *Cum am început să traduc pe Dante (Amintiri).*
A. Vlăhuță . . . *Datorii vechi.... (nuvelă).*
P. Bujor . . . . *Folousele studiului Biologiei.*
A. Philippide . . . *Istoriea și Critica literară.*
A. Stavri . . . . *Ursitul (versuri).*
C. Săreăleanu . . . *Cîntarea pătimirii noastre (O. Goga).*
M. Sadoveanu . . . *Pustiul (nuvelă).*
G. Ibrăileanu . . . *De la M. Kogălniceanu la Dl. Maiorescu.*
C. Botez . . . . *Poezii inedite de Conachi.*
P. Nicanor & Co. . . *Miscellanea.*
G. I. . . . . *Cronica literară (Autori și Curente).*
P. B. și Dr. P. Bogdan *Cronica științifică (din țară și din străinătate).*
I. Botez . . . . *Cronica pedagogică (Studiul limbilor).*
C. S. . . . . *Cronica internă („Foamelea constantă" și chestia agrară).*
C. Stere . . . . . *Cronica externă (Urmările războiului ruso-japonez; Revoluția din Rusia).*

Recenzii: M. Sadoveanu: „Amintirile Căpraruluĭ Gheorghiță". „Povestiri de sărbători". „Floare Ofiliță" — G. I.; I. Ciocîrlan: „Traiul nostru". E. Gîrleanu: „Din Bătrîni" — O. B.; G. Cosbuc: „Valuri alinate". — M. C.; Aurel C. Popovici: „Die vereinigten Staaten von Gross-Oesterreich. Politische Studien zur Lösung der nationalen Fragen und staatsrechtlichen Krisen in Oesterreich-Ungarn" — C. S.; Stefan Hartl: „Pagini de istorie" — I. B.; N. Costăchescu: „Documente culese în Sate și în Tîrgușoare de Glod din Romînia" — Dr. P. B.

Revista Revistelor: Convorbiri Literare, Sămănătorul, Luceafărul, Curentul Nou, Junimea Literară, Viața Literară, Viața Nouă, Arhiva, Revista de Filosofie și Pedagogie, Revista Învățămîntului, Cultura romînă, Revista Științelor medicale, Annales Scientifiques de l'Université de Jassy, Săptămîna, Revue des Deux Mondes, Mercure de France, La Revue, Revue Philosophique, Revue Socialiste, Rivista d'Italia, Deutsche Monatsschrift, Kritik der Kritik, Socialistische Monatshefte, Literaturblatt für Germanische und Romanische Philologie, Contemporary Review, Review of Reviews, North American Review, Positivist Review, International Journal of Ethics, Occasional Papers, The University Review, Educational Review, Sovremennie Zapiski, Obacvienna Nedia.

Mișcarea intelectuală în străinătate.
Bibliografie.

timp în redacție intră Mihai Codreanu și G. Topîrceanu, ambii talentați, stăpânind bine arta versului, ultimul cu o vervă și o fantezie ce i-au permis să egaleze, dacă nu chiar să întreacă modelul, „caleidoscopul" dioscurilor. Remarcabile sunt câteva debuturi - Leon Feraru (1906), Mateiu I. Caragiale, Otilia Cazimir și Emanoil Ciomac (1912), Theodor Scorțescu (1914), ca și ralierea tânărului Demostene Botez în 1913, dar mai ales găzduirea, începând din 1911, a mai multor poeme de Tudor Arghezi. Prin bogăția excepțională a compartimentului, prin valoarea unor versuri, **V.r.** întrece celelalte reviste din epocă. Tot astfel stau lucrurile la capitolul critică, teorie și istorie literară. Între întemeietori nu sunt zelatori mărginiți ai crezului politic poporanist, forțați să îl impună și pe terenul cultural-artistic. Încă în etapa „Evenimentului literar", G. Ibrăileanu și C. Stere demonstraseră că au un orizont larg, îmbogățit mereu, o bună cunoaștere a literaturii, susținută de o mare pasiune. Arătaseră, de asemenea, o dexteritate rară în mânuirea tuturor armelor în polemică, de la argumentele cele mai subtile la inflexiuni profetice și sarcasm vitriolant. Stere, antrenat mai cu seamă în lupta politică, dă totuși câteva eseuri literare cu impact major (*Cântarea pătimirii noastre, Henrik Ibsen, Petroniu veacului al XIX: Oscar Wilde, Contele L. N. Tolstoi, „Europa" pentru un călător român din 1825*). Îndeosebi G. Ibrăileanu, învingându-și inhibițiile, căutând parcă să recupereze deceniul de absență din presă, alimentează revista, la care face multă vreme și muncă de secretariat (abia mai târziu

e înlocuit de H. Sanielevici, apoi de G. Topîrceanu și de Mihail Sevastos), cu studii de teorie și istorie literară, unde aprofundează și elucidează ideile poporaniste (*Spiritul critic în cultura românească, Probleme literare, Scriitori și curente, „Compoziția" în literatură, Artiștii „luptători", Țăranul în literatura românească, Spre roman, Literatura și societatea, „Postumele" lui Eminescu, Opera d-lui Vlahuță* etc.). Mai realizează evaluări atente ale unor scriitori români (I. Al. Brătescu-Voinești, C. Sandu-Aldea, I. L. Caragiale), dar și străini (Charles Baudelaire, Lev Tolstoi), cât și numeroase cronici și recenzii cernând ultimele apariții. În sfârșit, în articole, dar în special în notele incluse la „Miscellanea" și la „Revista revistelor", Ibrăileanu dă riposte nimicitoare adversarilor din presa vremii: Ilarie Chendi („criticul volintir" de la „Viața literară"), Marin Simionescu-Râmniceanu („Luceafărul"), N. Iorga („Sămănătorul" și „Neamul românesc literar"), Simion Mehedinți („Convorbiri literare"), Ovid Densusianu („Viața nouă"), Mihail Dragomirescu („Convorbiri critice"), E. Lovinescu, C. Rădulescu-Motru („Noua revistă română"), N. D. Cocea („Facla" și „Viitorul social"). Aceștia îi imputau poporanismul și „țărănismul", respingerea modernismului, a „intelectualizării" și „urbanizării" literaturii române, dar acuzau concomitent „americanismul" sau „mercantilismul" (plata colaborărilor). Apogeul manifestării lui polemice în **V.r.** se înregistrează în reprimanda aplicată lui Duiliu Zamfirescu pentru opiniile din discursul de recepție la Academia Română. Contribuțiile lui G. Ibrăileanu, foarte substanțiale, în sine o operă critică, s-au integrat totuși unei campanii colective. La dispută participă și Izabela Sadoveanu, care, până la război, iscălește studii pe teme generale (*Arta națională, Nicolae Grigorescu, Simbolismul, Arta și critica feminină*), o galerie de „profiluri" consacrate scriitoarelor și scriitorilor străini, precum și numeroase recenzii, Ion Botez (cu studii de pedagogie și anglistică), Constantin Botez (*Faust în românește*), Octav Botez (cu studii, ca *A. de Vigny*, și multe cronici), H. Sanielevici (*Clasificări literare, Sărmanul Dionis, Titu Maiorescu*), Charles Drouhet (cu studii referitoare la modelele franceze ale pieselor și „legendelor" lui Vasile Alecsandri). Pe aceeași linie se înscriu „modernistul" N. Davidescu (*Alexandru Macedonski*) și esteticianul D. Caracostea (*Un poet nou* , articol despre Gala Galaction). Promițătoare sunt și textele privitoare la autori români (G. Diamandy) și străini (Gabriele D'Annunzio, Oscar Wilde), semnate, din 1913, de tânărul Aureliu Weiss. **V.r.** este susținută și de mulți colaboratori care își îndreaptă interesul spre celelalte arte: Al. Tzigara-Samurcaș

D.D. Patrașcanu, N. Lupu, I. Botez, Spiridon Popescu și G. Ibrăileanu

(cu studii asupra valorii plastice a monumentelor vechi și pledoarii pentru înființarea „muzeului nostru național"), A. Baltazar (Spiridon Antonescu) (cu eseul *Spre un stil românesc*, cu articole despre arta bizantină și cu multe cronici plastice), Ștefan Popescu (cu un „carnet de pictor") ori William Ritter și Francis Lebrun, străini stabiliți în România (cel dintâi cu o prezentare a „frescurilor" din Wiesbaden, secundul cu impresii despre pictura italiană și franceză, dar și cu articole despre A. C. Swinburne sau despre literatura comparată), Pompiliu Eliade (cu un text asupra lui Richard Wagner), G. Tofan (cu medalioane ale compozitorilor bucovineni), un A.Z. (cu un text despre George Enescu) și, în sfârșit, cronicarii teatrali, cei ce urmăresc producțiile bucureștene - N.D. Cocea, Gala Galaction, Tudor Arghezi, Aureliu Weiss, și ieșene - Octav Botez, C. Alexandrescu și G. Topîrceanu. Țintind să fie nu doar o revistă literară, ci și una științifică, **V.r.** alocă un spațiu considerabil tuturor domeniilor, de la cele umaniste până la cele exacte. În afară de câteva studii, A. Philippide își exersează acerbul spirit critic asupra lucrărilor „specialistului român" (vizând pe Sextil Pușcariu și, mai departe, pe H. Tiktin și pe Gustav Weigand). Pe urmele profesorului, G. Pascu își alege ținte mai accesibile, dar abordează și subiecte precum specia lirică națională (*Doina*), în timp ce Ilie Bărbulescu se consacră realității lingvistice și culturale „din lumea balcanică". În linia preocupărilor sale de etnopsihologie, Dumitru Drăghicescu încearcă să elucideze aspecte omise până atunci. Un loc special se acordă istoriei, aici remarcându-se contribuțiile lui A. D. Xenopol (*Istorie și geologie, Descălecarea Munteniei, Centenarul răpirii Basarabiei*), Radu Rosetti și Vasile Pârvan. Câteva reconstituiri (*Jurământul țării la 1777, Nunta domniței Maria cu Ianusz Radziwill, Nunta domniței Ruxanda*) propune Ion Grămadă. În domeniul filosofiei, Ion Petrovici prezintă ideile lui Raymond Poincaré și Herbert Spencer, Izabela Sadoveanu și I. Botez pe acelea ale lui Henri Bergson, iar un Paul Rareș se ocupă de „morala" lui Félix Le Dantec sau de „paradoxurile operetei". Deosebit de generos este și spațiul oferit științelor naturii, dar și consemnării ultimelor descoperiri și inovații. Preferința redacției merge însă în chip vădit spre medicina socială și a muncii, spre economia politică, spre sociologie, spre tot ce e susceptibil a susține transformările pe linia progreselor înregistrate în Occident. Astfel, contrar celor afirmate în program, **V.r.** este și o revistă politică, nu în sensul îngust al tribunelor de partid, deși pledoariile în favoarea liberalilor nu lipsesc. În cronicile interne (foarte multe aparținând lui C. Stere), în studii precum *Social-democratism sau poporanism?* și *Neoiobăgia d-lui Gherea* ale aceluiași, în amplele expuneri semnate de G. Ibrăileanu, Radu Rosetti, Ion Radovici, Ion Teodorescu ș.a., se militează cu pasiune, cu inteligență și cu erudiție pentru reformele necesare „ridicării politice și economice a țărănimii", adică înființarea Casei Rurale, reforma administrativă, jugularea trusturilor arendășești, exproprierea latifundiarilor etc. Înflăcărate campanii sunt purtate după răscoala din 1907, ca și în primăvara anului 1914, la alegerea Adunării menite a revizui Constituția, prin introducerea votului universal și a legilor vizând împroprietărirea țăranilor. Militantismul nu se limitează însă la politica strict internă. De la început **V.r.** își îndreaptă atenția asupra „chestiunii naționale". Găzduiește număr de număr „scrisori de la frați", din Ardeal (expeditori fiind Septimiu Sever Secula, I. Russu-Șirianu, Onisifor Ghibu, care iscălește și O. Sima, ș.a.), din Bucovina (foarte harnic e G. Tofan) și din Basarabia (corespondenții fiind C. Stere, sub pseudonimul M. Costea, apoi Alexis Nour și P. Cubolteanu, alias Pan Halippa), „scrisori" ce oglindesc viața românească din aceste zone în toate laturile ei. „Chestiunii naționale" i se subsumează și majoritatea cronicilor externe (câteva asigurate de C. Stere, restul de I.G. Duca), ce urmăresc cu predilecție evoluțiile din țările vecine, precum și raporturile de putere dintr-o Europă aflată în pragul războiului mondial. Opțiunea promotorilor revistei, determinată de considerente raționale, dar și de patriotism local ori de idiosincrasiile foștilor socialiști față de reacționarul Imperiu Rus, înclină către Puterile Centrale. Orientarea este argumentată fervent, cu lux de documentare de mulți redactori și colaboratori, locul de frunte revenindu-i și aici lui C. Stere, prezent cu articole (*Imperiul Habsburgilor și politica românilor, România și războiul european*) și „carnetul unui solitar" (*Pentru ce sunt un trădător?, Discursul lui Take Ionescu, Puhoiul*). Cu o astfel de atitudine, **V.r.** își pierde mulți simpatizanți, fapt care, coroborat cu dificultățile economice inerente vremurilor, dar și cauzate de câteva accidente nefericite (incendii repetate la tipografie și depozite), o aduce în situația de a nu mai ieși regulat și de a-și sista apariția în momentul intrării țării în război.

Atmosfera de ostilitate deschisă față de gazetarii „colaboraționiști", instalată după încetarea conflagrației mondiale, a făcut ca la începutul anului 1919 să planeze îndoieli asupra oportunității reapariției **V.r.** Inițial s-a optat pentru un bimensual care, expurgat de orice ideologie, să o continue, sub un titlu nou, „Însemnări literare", cu o conducere „necompromisă". Revenirea la normalitate și mai ales necesitățile momentului au făcut ca soluția să fie doar provizorie, către sfârșitul anului fiind demarate pregătiri pentru reluarea vechii publicații. Grație îndeosebi energiei și priceperii lui D.D. Patrașcanu, ia ființă o asociație literară și științifică purtând denumirea revistei și întrunind, în fapt, acționariatul (cu peste o sută douăzeci de membri) al unei societăți „anonime" care se ocupă și de tipărire, de editare și comercializare, „înghițind" și Librăria Alcalay, cu tot capitalul și portofoliul ei, ce cuprindea unele colecții, precum „Biblioteca pentru toți", „Lumen" etc. Între acționari se numără majoritatea colaboratorilor de altădată, dar și foști adversari, cel mai notoriu fiind Duiliu Zamfirescu. Resursele financiare de care dispune societatea permit construirea unui „palat" propriu, lucrările fiind terminate nu peste mult timp. **V.r.** poate să reapară astfel la începutul lunii martie 1920. Se păstrează vechiul subtitlu, precum și rubricația, dar pe copertă nu se mai indică numele directorilor, probabil dându-se răgaz lui C. Stere, aflat în Elveția, să-și limpezească situația și intențiile. În locul unui program, o notă de la „Miscellanea", intitulată *Anul*

XII, precizează că „poporanismul" politic s-a văzut realizat prin reformele democratice introduse după război, care le-a și impus, însă pe un teren pregătit și de **V.r.** Sunt reiterate atitudinea față de literatură, reliefându-se justețea ei, ca și izbânzile în promovarea scrierilor românești de calitate. Nota se încheie cu o declarație de principiu: „Vom fi conduși de același spirit democratic, de aceeași dorință de a sluji morala și frumosul, apărători mai presus de orice ai libertății de gândire - bunul cel mai mare și mai înalt al omului". Rolul principal în redacție îl deține în continuare G. Ibrăileanu, ajutat tot de G. Topîrceanu și de Mihail Sevastos, apoi, după plecarea lor, o vreme, de mai tinerii Stejar Ionescu, G. Bărgăuanu ș.a. Ca și în etapa antebelică, **V.r.** se străduiește să fie la curent cu actualitatea literară, făcând loc în compartimentul de „antologie" unor scrieri ale autorilor cu renume sau pe cale de a se impune. În paginile ei sunt găzduiți ocazional, până în 1940, poeții Lucian Blaga, Ion Barbu, Luca Ion Caragiale, Ștefan Nenițescu, Radu Boureanu, Alice Soare, D. Ciurezu, Virgil Carianopol, Mihai Moșandrei, Mihail Celarianu, Zaharia Stancu, Ilarie Voronca, George Dumitrescu, Mihai Beniuc, Dumitru Corbea, Eusebiu Camilar, Ion Frunzetti, Ștefan Aug. Doinaș și mulți alții, precum și prozatorii Cezar Petrescu (*Unchiul din America*, fragmente din romanul *Întunecare*), F. Aderca, Mateiu I. Caragiale (*Remember*), Cora Irineu, Henriette Yvonne Stahl (romanul *Voica* și nuvela *Mătușa Matilda*, piesa *Plumb*), Gib I. Mihăescu (*La „Grandiflora"*, *Brațul Andromedei*, *Ora bunului rămas*), Ion Minulescu (romanul *Roșu, galben și albastru*), Teodor Scorțescu (*Popi*), Damian Stănoiu, D.V. Barnoschi, Const. Kirițescu, Tudor Șoimaru, Ticu Archip, Anton Holban, Mihail Sebastian, T.C. Stan, I. Peltz, Ury Benador, Sergiu Dan, Mihail Șerban, N.M. Condiescu, Georgeta Mircea Cancicov, Ion Biberi, Dan Petrașincu, Geo Bogza, Ioana Postelnicu, Cella Serghi ș. a. Nota specifică o dau însă, ca și anterior, scriitorii din cercul revistei. La capitolul proză, sunt de consemnat Mihail Sadoveanu (cu numeroase povestiri și nuvele, romanele *Oameni din lună*, dat sub pseudonimul Silviu Deleanu, *Venea o moară pe Siret* și *Zodia Cancerului*, *Divanul persian*, acestea trei din urmă fragmentar, însemnări de călătorie etc.), Ion Agârbiceanu, D.D. Patrașcanu (cu nuvele și pagini din *Viețile sfinților*), Jean Bart (*Cazul de la farul Olinca*, *Dincolo, peste Ocean*, *Prințesa Bibița*), Constanța Marino-Moscu (*Amintirile Caterinei State*), Hortensia Papadat-Bengescu (doar în primii ani postbelici), Ionel Teodoreanu (*La Medeleni*, *Bal mascat*, *Golia*), Al. O. Teodoreanu (*Neobositul Kostakelu*, *Inelul Marghioliței*, *O inspecție*, *Berzele din Boureni*), Stejar Ionescu (*Zâna fumului*, *Iubirea lui Dionis*, *Colecție*, romanul *Game*), Demostene Botez (note de front, *Victima*, *La nunta Tincuții*, *Obsesie*, *Domnul Leon*, *Într-o vacanță*), Titus Hotnog (*Vrăbioiul alb*, *Vulcanul*, *Jertfa laudei*, *Prințul Aiepa*), Lucia Mantu, Axente Frunză (cu povestiri și schițe, note de călătorie la Athos, dar îndeosebi cu tălmăciri din rusește, precum romanele *Leon Drey* de Semen Iușkevici, *Oblomov* de I. A. Goncearov, *Fără grai* de Vladimir Korolenko), Dragoș Protopopescu (*Iarmarocul metehnelor*, *„Maid of Ceylon"*). Cu versuri continuă să fie prezenți extrem de frecvent Mihai Codreanu, Demostene Botez, Otilia Cazimir, cărora li se alătură Al. A. Philippide, G. Bărgăuanu, Dragoș Protopopescu (iscălind și Dinu Lance) și George Lesnea (cu numeroase tălmăciri din Serghei Esenin). Împreună cu scriitorii „viețiști", un rol chiar mai important în conturarea identității revistei îl au, ca și în faza precedentă, criticii, istoricii literari, esteticienii. În fruntea lor se află tot G. Ibrăileanu, care, pe lângă ripostele date celor ce negau importanța publicației în etapa anterioară ori rostul revistei în noul context (*„V.R." și cultura românească*, *„Prăbușirea" poporanismului*, *Ce este poporanismul?*, *Ce a făcut „Viața românească" pentru literatură?*), dă însemnate studii (*Poezia nouă*, *Caracterul specific național în literatură*, *Influențe străine și realități naționale*, *Numele proprii în opera comică a lui Caragiale*, *Edițiile poeziilor lui Eminescu*, *Modă și originalitate*, *Creație și analiză* etc.), analize aprofundate (*„Pe lângă plopii fără soț"*, *„Vara"*, *„Conu Leonida față cu reacțiunea"*), numeroase cronici și recenzii, note polemice (la „Miscellanea" și „Revista revistelor"). Activi continuă să fie, din echipa antebelică, Octav Botez, Ion Botez, ca și Mihail Sevastos, G. Topîrceanu (ambii mai mult în primii ani), Demostene Botez, Ion Petrovici, Charles Drouhet, Aureliu Weiss, dar și D.I. Suchianu, Al. A. Philippide (recenzii, cronici, „considerații confortabile"), Paul Zarifopol (studii despre I. L. Caragiale sau despre clasici francezi, cât și eseuri, *Din registrul ideilor gingașe* fiind iscălit, ca și o seamă de traduceri, Anton Gherman), Dragoș Protopopescu (cu articole consacrate spațiului cultural englez), Ioan D. Gherea. Scurt timp Liviu Rebreanu asigură cronica teatrală bucureșteană, iar F. Aderca pe cea craioveană. Sporadic sunt prezenți în sumar academicienii C. Rădulescu-Motru, Ion Simionescu, tinerii Ion Sân-Giorgiu, Tudor Vianu ș.a. Și în „partea științifică", păstrând mereu precumpănitorul interes pentru disciplinele socio-umane, de asemenea colaboratorii de altădată fac loc tot mai vizibil celor tineri. C. Stere contribuie, din 1922, cu mai multe pagini din „carnetul unui solitar", precum și cu un studiu-fluviu care se referă la „cauzele și perspectivele revoluției ruse". Pertinente cronici externe dau Eugen Filotti, apoi Constantin Vișoianu. Frecvent se publică „scrisori", pe teme culturale, dar și politice, provenite de la Mihai Ralea, Petre Andrei, Andrei Oțetea, Petre Pandrea, D.D. Roșca, Mircea Mancaș, fiecare „transmițând" din orașul european în care se află pentru a-și desăvârși studiile. Primul este și cel mai activ, furnizând și studii, cronici, recenzii, comentarii pe teme de actualitate. De altfel, după întoarcerea în țară și numirea lui ca asistent la Facultatea de Litere din Iași în 1923, Ralea devine redactor al **V.r.** și preia multe din sarcinile lui G. Ibrăileanu. Urmând și în plan politic pe foștii săi profesori, care vedeau acum „spiritul democratic" reprezentat nu de vechii liberali, ci de partidele țărănești, Ralea merge mai departe: contribuie la elaborarea doctrinei prin propriul scris și deschide coloanele revistei tovarășilor de idei. În plan cultural, prin Ralea, D.I. Suchianu și Petre Pandrea (Petre Marcu-Balș), **V.r.** intervine începând din 1925 în campaniile împotriva misticismului, a gândirismului, căruia îi impută supralicitarea componentei ortodoxe a specificului național, precum și în dezbaterile asupra așa-numitei „noi generații". De notat e și

încercarea de a mări interesul cititorilor prin găzduirea, în intervalul 1929-1931, a unor articole trimise special pentru revistă de personalități de talie europeană: E. Vanderwelde, Thomas Greenwood, Paul Painlevé, prințul Rohan, Franck Kellog, Célestin Bouglé, H.G. Wells ș.a. Ca urmare a tot mai precarei sănătăți a lui G. Ibrăileanu, **V.r.** se va tipări de la începutul anului 1930 la București, în fapt acolo funcționând și redacția, mai ales că puțini colaboratori stabili rămăseseră în Iași. Situația capătă caracter formal abia cu numărul 1 - 2 din 1933, unde G.Ibrăileanu (în articolul *După 27 de ani*) și C. Stere (*Cum am devenit director al „Vieții românești"*) predau ștafeta unei echipe formate din Mihai Ralea, G. Călinescu și Mihail Sevastos. Modificând subtitlul (acum „Revistă de literatură, artă și ideologie"), noua conducere, redusă în realitate la primii doi, își propune „să armonizeze, contemporaneizându-se, [...] atitudinea hotărâtă, politica ideologică și socială [...] deoarece cultură înseamnă idee activă, nu academie și indiferență formală, estetică". Periodicul cunoaște și prefaceri structurale, unele rubrici fiind înlocuite cu altele noi. G. Călinescu va contribui substanțial la afirmarea „atitudinii hotărâte", îndeosebi prin note cu accente de pamflet la adresa „Gândirii", a lui Nichifor Crainic și a „noii generații", dar, excedat probabil de ponderea dată ideologicului, va abandona redacția în iunie 1934. Curând pe copertă vor apărea numele directorilor: Mihai Ralea și Ernest Ene, acestuia luându-i locul, din iulie 1937, Constantin Vișoianu, schimbat și el, în martie 1940, cu George Oprescu, ca și numele redactorului-șef: D.I. Suchianu. Ideologic, **V.r.** nu își schimbă poziția. Militând mai departe pentru național-țărănism, va găsi oportună totuși, în contextul european de după victoria fascismului în Germania, o apropiere mai mare de extremă stânga. În consecință, își deschide coloanele unor colaboratori precum Petre Constantinescu-Iași, Stanciu Stoian, Lotar Rădăceanu, Lucrețiu Pătrășcanu (semnează Ion C. Ion), H. Silber (Andrei Șerbulescu), Ghiță Ionescu ș.a. Unii radiografiază regimurile fasciste, reliefând nocivitatea lor, dar se exersează și în elogierea, mai mult sau mai puțin deschisă, a stalinismului. Realităților culturale, economice și sociale din Uniunea Sovietică li se consacră numeroase articole, chiar și un număr tematic (13-14/1934). Partea de ideologie rămâne substanțială și după 1935, dar frapează mai puțin, în condițiile în care, revenindu-se la formatul din perioada ieșeană, se acordă spațiu atât „antologiei", cât și textelor asupra literaturii și a celorlalte arte; concomitent se îmbunătățește sensibil prezentarea grafică. Către sfârșitul deceniului scriu destul de asiduu G. Călinescu (revenit în 1937), Tudor Vianu, Vladimir Streinu, Ion Biberi, Iorgu Iordan și Al. Graur, Ion Zamfirescu, D.N. Ciotori (cu foarte interesante „scrisori din Londra") ș.a. Notabil este și faptul că, în climatul intensificării mișcărilor de extremă dreapta, revista primește colaborări de la mulți scriitori și publiciști de origine evreiască, precum H. Streitman, Sergiu Dan, Ury Benador, I. Peltz, H. Bonciu, Ion Călugăru, Dan Faur, Lucian Boz, Alfons Adania, D. Trost, Paul Păun. Din 1938 Mihail Sebastian este cooptat în redacție, contribuind atât cu note și recenzii, cronici teatrale, cât și cu fragmente din

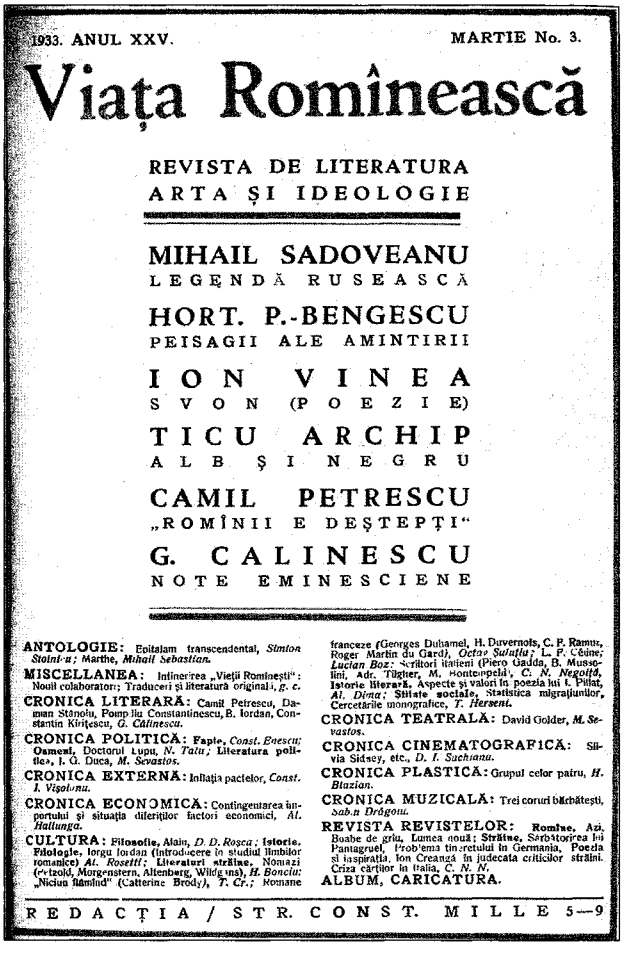

1933. ANUL XXV. MARTIE No. 3.

Viața Romînească

REVISTA DE LITERATURA ARTA ȘI IDEOLOGIE

MIHAIL SADOVEANU
LEGENDĂ RUSEASCĂ

HORT. P.-BENGESCU
PEISAGII ALE AMINTIRII

ION VINEA
SVON (POEZIE)

TICU ARCHIP
ALB ȘI NEGRU

CAMIL PETRESCU
„ROMÎNII E DEȘTEPȚI"

G. CALINESCU
NOTE EMINESCIENE

ANTOLOGIE: Epitalam transcendental, *Simion Stoilow*; Marthe, *Mihail Sebastian.*

MISCELLANEA: Intinerirea „Vieții Romînești": Noui colaboratori; Traduceri și literatură originală, *g. c.*

CRONICA LITERARĂ: Camil Petrescu, Damian Stănoiu, Pompiliu Constantinescu, B. Iordan, Constantin Kiriței cu, *G. Călinescu.*

CRONICA POLITICĂ: Fapte, *Const. Enescu*; Oameni, Doctorul Lupu, *N. Fatu*; Literatura politică, I. G. Duca, *M. Sevastos.*

CRONICA EXTERNĂ: Inflația pactelor, *Const. I. Vișoianu.*

CRONICA ECONOMICĂ: Contingentarea importului și situația diferiților factori economici, *Al. Hallunga.*

CULTURA: Filosofie, Alain, *D. D. Roșca*; Istorie, Filologie, Iorgu Iordan (introducere în studiul limbilor romanice) *Al. Rosetti*; Literatură străină, Nouazi (Arnold, Morgenstern, Altenberg, Wildgans), *H. Bonciu*; „Niciuo flămînd" (Catherine Brody), *P. Cr.*; Romane franceze (Georges Duhamel, H. Duvernois, C. F. Ramuz, Roger Martin du Gard), *Octav Șuluțiu*; L. P. Céline; *Lucian Boz*: Scriitori italieni (Piero Gadda, B. Mussolini, Adr. Tilgher, M. Montemezzi), *C. N. Negoițâ*, Istorie literară, Aspecte și valori în poezia lui I. Pillat, *Al. Dima*; Științe sociale, Statistica migrațiunilor, Cercetările monografice, *T. Herseni.*

CRONICA TEATRALĂ: David Golder, *M. Sevastos.*

CRONICA CINEMATOGRAFICĂ: Silvia Sidney, etc., *D. I. Suchianu.*

CRONICA PLASTICĂ: Grupul celor patru, *H. Blazian.*

CRONICA MUZICALĂ: Trei coruri bărbătești, *Sab.n Drăgoiu.*

REVISTA REVISTELOR: Românește. Azi, Boabe de grîu, Lumea nouă; Străine, Sărbătorirea lui Pantagruel, Irob'ema tinerimii în Germania, Poezia și inspirația, Ion Creangă în judecata criticilor străini. Criza cărților în Italia, *C. N. N.*

ALBUM, CARICATURA.

REDACȚIA / STR. CONST. MILLE 5—9

romanul *Accidentul*. Din același an Eugen Ionescu trimite intermitent „scrisori din Paris" (frecvent conțin pagini de jurnal). Sunt de reținut și numerele închinate fondatorilor **V.r.**: G. Ibrăileanu (4-5/1936) și C. Stere (1-3/1937). Alt număr este dedicat Franței în 1939 (cu prilejul aniversării revoluției din 1789), modalitate de a exprima, cu câteva săptămâni înainte de izbucnirea celei de-a doua conflagrații mondiale, adeziunea la cauza democrațiilor apusene. Prin vădita atitudine antifascistă și prosovietică se explică de ce, în condițiile instaurării dictaturii legionar-antonesciene, **V.r.** nu mai poate să apară. Își va relua existența într-o nouă conjunctură istorică, după terminarea războiului și după căderea vechiului regim, în noiembrie 1944, având ca directori pe Mihai Ralea și pe D.I. Suchianu. În sectorul literar se întâlnesc nume familiare pentru cititorii revistei: prozatorii Mihail Sadoveanu, Hortensia Papadat-Bengescu, F. Aderca, Geo Bogza, Cella Serghi, Ioana Postelnicu și poeții Al. A. Philippide, Demostene Botez, Mihai Codreanu, dar și altele întrucâtva mai noi: Mihai Beniuc, Maria Banuș, Cicerone Theodorescu, Miron Radu Paraschivescu, Geo Dumitrescu, Ion Caraion, Nina Cassian, Eusebiu Camilar, Olimpia Filitti-Borănescu, Ovidiu Constantinescu. Aceeași situație se observă în celelalte compartimente, unde sunt

prezenți Mihai Ralea (*Ceea ce e nobil, Arta ca plăcere a artificialității, Amânarea, condiție specifică a psihologiei umane*), D.I. Suchianu (cu studii, cronici, recenzii), Tudor Vianu, Ion Biberi (*Itinerar baudelairian, Orient și Occident, Evoluția criticii literare*), G.M. Cantacuzino (cronică plastică), Petru Comarnescu (eseuri, note relative la expoziții și spectacole), apoi tinerii Alexandru Piru, Adrian Marino, Silvian Iosifescu, Marius Constant ș.a. Mai mult decât o revenire la tema combaterii gândirismului, nota *Obscurantismul d-lui Lucian Blaga*, publicată fără semnatar, și îndeosebi articolul *Cazul Blaga*, aparținând lui Nestor Ignat, prevestesc campaniile îndreptate împotriva exponenților culturii „burghezo-moșierești", sfârșite cu punerea la index a operelor lor. O „scrisoare din Paris" a lui Eugen Ionescu, inclusă în sumar în iunie 1946, cu acuzații, într-un registru de pamflet nu lipsit de trivialități, țintind anumite categorii sociale (armata, clerul, corpul didactic), care ar fi profesat un naționalism abject, stârnește numeroase proteste, silind redacția să se desolidarizeze de colaboratorul ei în numărul următor. Acesta e, de altfel, ultimul, nefiind exclus ca dispariția revistei să aibă drept cauză reacția redacției, dacă nu cumva se integrează în acțiunea comuniștilor vizând izolarea și eliminarea din viața politică a Partidului Național Țărănesc. *V.D.*

VIAȚA ROMÂNEASCĂ, revistă care apare la București, lunar, din iunie 1948. Subtitlul „Revistă a Societății Scriitorilor din România" se modifică mai întâi în „Revistă a Uniunii Scriitorilor din RPR", din 1965 în „Revistă a Uniunii Scriitorilor din RSR" și din 1974 în „Revistă editată de Uniunea Scriitorilor". În primul număr figurează ca director Cicerone Theodorescu și ca secretar de redacție Corin Grosu, precum și comitetul de redacție, din care mai fac parte Ion Călugăru, Miron Constantinescu, Gáal Gábor, Nicolae Moraru, Perpessicius, Camil Petrescu, Leonte Răutu, Al. Rosetti, Zaharia Stancu, D.I. Suchianu; în 1949 Cicerone Theodorescu e menționat ca redactor-șef, iar între 1950 și 1958 nu se mai dau informații asupra conducerii; se pare că din 1953 redactor-șef este Petru Dumitriu, care predă ștafeta, probabil în 1956, lui Ov. S. Crohmălniceanu. Caseta redacțională reapare în 1958, acum menționându-i pe Mihai Ralea - director, Ov. S. Crohmălniceanu - redactor-șef, Marin Preda și Victor Tulbure - redactori-șefi adjuncți. Ulterior mai deține funcția de director Demostene Botez (1965-1973). Redactori-șefi sunt Demostene Botez (1962–1965), Șerban Cioculescu (1965–1967), Radu Boureanu (1967–1974), Ioanichie Olteanu (1974–1987), iar adjuncți Aurel Baranga (1958–1967), Paul Georgescu (1958–1972), Ioanichie Olteanu (1972–1974). Funcția de secretar general (sau responsabil) de redacție o îndeplinesc Vladimir Colin (1974–1981) și Gheorghe Pituț (1984–1987). În anii 1987–1989 conducerea este asigurată de un consiliu redacțional coordonat de Alexandru Balaci. În *Cuvânt înainte* din numărul inaugural, nesemnat, dar scris, după unele mărturii, de Mihai Ralea, se afirmă că revista e „nouă", lucru marcat și prin numerotarea *ab initio* (se va reveni la numerotarea continuă abia în 1981). În plan programatic însă diferențierea de vechea **V.r.** nu este substanțială. Se precizează că poziția proclamată – afirmarea „funcției sociale și a caracterului angajat, recunoscut sau nu, al oricărei literaturi" și o „atitudine ideologică militând pentru o literatură, o artă, o cultură realistă în viziune, optimistă în spirit, prietenă și susținătoare a oamenilor muncii" – era și a revistei întemeiate la Iași în 1906, dar numai „schițată și cu o linie încă nesigură". La fel, țelurile de acum – lupta „împotriva tristelor mostre de descompunere apărute în Occident", strădania spre o „critică neimpresionistă, obiectivă", atentă la „cercetarea temelor, a conținutului ideologic al operei", „sprijinirea creației literare în efortul ei de a-și însuși o viziune nouă", „reexaminarea patrimoniului lăsat nouă de înaintași", „încurajarea cu precădere a tineretului creator", deschiderea spre „literaturile progresiste de pretutindeni, dar mai ales spre cea sovietică" – puteau fi privite ca o adaptare a celor vechi la noile împrejurări ale istoriei. Similitudinile erau totuși doar în litera programului, nu și în esența lui, ceea ce se dezvăluie însă mai puțin în compartimentul care reunește literatură propriu-zisă. Primele numere cuprind texte ale scriitorilor de prim rang ce se raliaseră noului regim: Mihail Sadoveanu (un fragment din romanul *Lisaveta*), Camil Petrescu (*Turnul de fildeș, Fragment* și piesa *Bălcescu*), Cezar Petrescu (*Mâinile ce-și aduc aminte*), Perpessicius (versuri), G. Călinescu (nuvela *Catina damnatul*), dar și ale câtorva autori afirmați spre mijlocul anilor '30, cu notorii vederi de stânga, precum Ion Călugăru, Zaharia Stancu, Eusebiu Camilar, Eugen Jebeleanu, Radu Boureanu, Vlaicu Bârna, George Lesnea, Mihai Beniuc, Maria Banuș. Acestora li se adaugă nume noi: poeții Victor Tulbure, Dan Deșliu, Veronica Porumbacu și prozatorii Aurel Baranga, Petre Iosif, A.G. Vaida, Al. Jar și Petru Dumitriu. La majoritatea este evidentă ralierea la comandamentele ideologice ale momentului (la nou-veniți mai pronunțat), conformarea la schemele maniheiste, fie în zugrăvirea în culori sumbre a epocii trecute, fie în exaltarea revoluționarilor de la 1848 sau a opozanților regimului „burghezo-moșieresc", dar nu în măsură de a constitui o probă de literatură „nouă", ci doar de literaturizare nu o dată propagandistică. Programul nou al **V.r.** este mai clar în partea ei „ideologică", structurată pe parcurs în rubricile „Orientări", „Teorie și critică", „Discuții" (introdusă mai târziu), „Recenzii" ori „Cărți noi". Chiar în primul număr, o interpretare „în lumina materialismului istoric" a revoluției pașoptiste (Mihail Roller) stă alături de o prezentare a „elementelor noi în poezia românească" (Nicolae Moraru) și de „examene critice" la care sunt supuse revista „Flacăra" (Mihai Novicov) și literatura occidentală (Eugen Schileru). Pe această cale se merge apoi tot mai apăsat. Pentru orientarea doctrinară se recurge masiv la „învățăturile" extrase din lucrările lui V. I. Lenin și I. V. Stalin (îndeosebi cu prilejul aniversărilor și, în cazul celui din urmă, al morții) sau la ideologii de serviciu, precum A. A. Jdanov (căruia, de asemenea, i se dedică un număr la moarte). Se reproduc deseori și editoriale din presa moscovită, dezbaterile Congresului Intelectualilor de la Wrocław ori din lucrările Congresului Scriitorilor din URSS. Acestea sunt însoțite de tot mai numeroase „contribuții" ale zelatorilor autohtoni: Miron Constantinescu, Petre Constantinescu-Iași, Mihai Novicov,

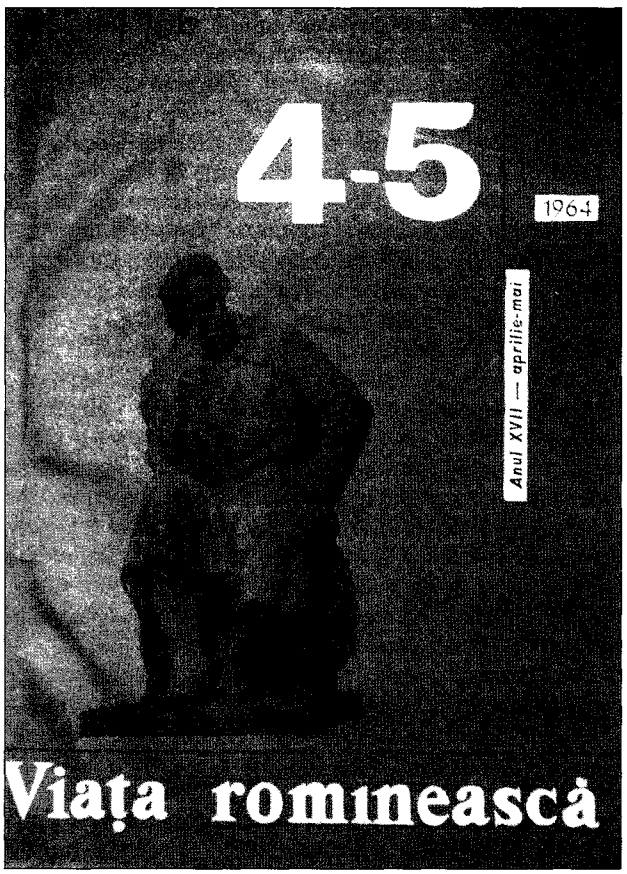

Nicolae Moraru (*Sensul principiului spiritului de partid în literatură*), I. Vitner, Eugen Campus, Ov. S. Crohmălniceanu, apoi N. Tertulian, Paul Georgescu, Eugen Luca ș.a. Experiența scriitorilor ruși și sovietici e și ea „valorificată" cu osârdie prin abundente tălmăciri, prin articole și comentarii mai mult decât elogioase. Despre Mihail Șolohov scrie Silvian Iosifescu, despre „realismul socialist al lui Gorki" discută Al. A. Philippide și Petru Dumitriu, Vladimir Maiakovski e comentat de Horia Deleanu ș.a.m.d. Notabilă e și un fel de anchetă, întreprinsă în 1950, în cadrul căreia la întrebarea „Ce-am învățat din literatura sovietică?" răspund Cezar Petrescu, Camil Petrescu, Eusebiu Camilar, Petru Dumitriu, Mihai Beniuc, Dan Deșliu, Aurel Baranga ș.a. Pe de altă parte, anunțată inițial, „reexaminarea patrimoniului lăsat nouă de înaintași" se produce cu multă precauție. În cei doi ani de început apar doar câteva articole despre I. L. Caragiale (Barbu Câmpina), V. Alecsandri, văzut ca revoluționar pașoptist (G. C. Nicolescu), Ioan Slavici și G. Coșbuc (J. Popper). Împlinirea unui veac de la nașterea lui Mihai Eminescu forțează întrucâtva procesul, poetului consacrându-i-se mai multe comentarii, iscălite de Mihai Beniuc, Perpessicius (care prezintă o seamă de inedite), Eugen Jebeleanu (despre tragismul vieții lui Eminescu), G. C. Nicolescu (despre receptarea critică) și Pericle Martinescu (despre „falsificarea" operei eminesciene de către editorii „burghezi"). Într-o împrejurare similară, I. L. Caragiale are parte în 1952 de un număr omagial. Dacă opera lui Eminescu e „valorificată" cu destule rezerve, în schimb elogiile abundă în cazul „redescoperiților" D. Th. Neculuță, Ion Păun-Pincio, Al. Sahia ș.a. Mult mai semnificativă este critica de întâmpinare exersată în paginile revistei. Cu aprecieri extrem de favorabile sunt primite romanele *Mitrea Cocor* de Mihail Sadoveanu (Vera Călin), *Desculț* de Zaharia Stancu, *Negura* de Eusebiu Camilar (Mihai Novicov), proza lui Petru Dumitriu, nuvelele lui Marin Preda (Al. I. Ștefănescu și Al. Oprea), poezia lui Mihai Beniuc (Paul Georgescu) și a lui Dan Deșliu (Mihai Gafița), piesa *Vadul nou* a Luciei Demetrius (Aurel Mihale). Criticată totuși în „Lupta de clasă" pentru unele „greșeli", redacția își ia, spășită, „angajamentul" de a purcede la o „grabnică lichidare" a lor (2/1950). Pe coordonatele ideologice trasate în anii 1948-1952 se merge într-un sens riguros liniar până la începutul anilor '60. Revista introduce în sumar texte aparținând majorității membrilor Uniunii Scriitorilor, o frecvență mai mare asigurându-se „fruntașilor". Cu versuri sunt prezenți A. Toma, Mihai Beniuc, Nina Cassian, Maria Banuș, Veronica Porumbacu, Virgil Teodorescu, Eugen Jebeleanu (*Bălcescu, Surâsul Hiroșimei*), Mihu Dragomir (*Războiul*), Mihnea Gheorghiu (*Balada lui Tudor din Vladimiri*, poemul *1821* și numeroase traduceri), Cristian Sârbu, Radu Boureanu (*Satul fără dragoste*), Miron Radu Paraschivescu (îndeosebi tălmăciri), Al. Andrițoiu (*În Țara Moților se face ziuă*), Aurel Rău, A.E. Baconsky (*Noaptea în flăcări*), Nicolae Labiș (*Gazeta de stradă, Moartea căprioarei, Rapsodia pădurii*), Ion Brad (*Balada împușcaților*), Ion Horea, Aurora Cornu, Ion Gheorghe, Florin Mugur, Gellu Naum, Ștefan Aug. Doinaș, Petru Solomon, Petre Stoica, Ilie Constantin, Gheorghe Tomozei, Florența Albu, Doina Sălăjan, Nichita Stănescu, Darie Novăceanu ș.a. În noiembrie 1953 revista îi publică lui Tudor Arghezi trei poeme, urmate apoi de altele, precum și de fragmente din ciclurile *Cântare omului* și *1907*. Ocazional mai sunt găzduite poezii ale lui Ion Barbu (*Bălcescu trăind*, 1955), G. Bacovia, Victor Eftimiu, Emil Isac, Demostene Botez, Mihai Codreanu, G. Călinescu, Dominic Stanca, Radu Stanca, Ion Frunzetti ș.a. Un spațiu foarte larg se alocă epicii și dramaturgiei. Rând pe rând apar în **V.r.** romane și ample nuvele, iscălite de Petru Dumitriu (*Bijuterii de familie, Vânătoare de lupi, Drum fără pulbere, Pasărea furtunii, Proprietatea și posesiunea*), Ion Pas (fragmente din *Zilele vieții tale*), Eusebiu Camilar (*Temelia*), Mihai Novicov (*Încredere*), A.G. Vaida (*Soarele din anii grei*), Ion Călugăru (*Oțel și pâine*), Al. Jar (*Sfârșitul jalbelor*), Nicolae Jianu (*Cumpăna luminilor*), Cezar Petrescu (*Ai noștri ca brazii, Vino și vezi!*), Zaharia Stancu (*Dulăii*), Mihail Sadoveanu (fragmente din *Nicoară Potcoavă* și din *Cântecul Mioarei*), Ioana Postelnicu, Nagy István (*La cea mai înaltă tensiune*), Camil Petrescu (*Un om între oameni*), Dumitru Mircea (*Pâine albă*), Marin Preda (*Desfășurarea, Îndrăzneala, Ferestre întunecate, Moromeții*), Ć. Ignătescu (*Niculai Călărașul*), Francisc Munteanu (*Lența, În orașul de pe Mureș*), Traian Coșovei (*Marele preludiu*), V. Em. Galan (*Bărăgan*), Alecu Ivan Ghilia (*Cuscrii, A cincea roată la căruță*), Eugen Barbu (*Groapa, Șoseaua Nordului*), Iulia Soare

(*Familia Calaff*), Remus Luca (*Liniștea iernii, Cămașa de mire*), Ion Marin Sadoveanu (*Ion Sântu*), Laurențiu Fulga (*Eroica*), G. Călinescu (fragment din *Scrinul negru*), Titus Popovici (*Mitru*), Cella Serghi (*Fetele lui Barotă*), Ion Lăncrănjan (*Cordovanii*), Mihai Beniuc (*Hada lui Vârnav, La Porumba*), Henriette Yvonne Stahl (epilog la *Voica*), Tudor Teodorescu-Braniște (*Primăvara apele sunt mari*), precum și piese de teatru, autori fiind Maria Banuș (*Se apropie ziua, Îndrăgostiții*), Lucia Demetrius (*Vadul nou, Atenție, copii!*), Mihail Davidoglu (*Cetatea de foc, Orașul în flăcări, Horia*), Horia Lovinescu (*Lumina de la Ulmi*), Aurel Baranga (*Cântecul libertății, Mielul turbat*), Ana Novac (*La începutul vieții, Familia Kovacs*), Al. Mirodan (*Ziariștii*), Paul Everac (*Poarta, Explozie întârziată*) ș.a. Alternanța „dezgheților" și „înghețurilor" e și mai vizibilă în compartimentul de critică și istorie literară. Concomitent sau la scurt interval se publică articole ce resping „neprincipialitatea" în evaluarea unor opere, „schematismul în literatură" și „manifestarea virulentă de formalism" din poezia Ninei Cassian (Paul Georgescu), se pledează pentru „expresivitatea chipurilor literare" și contra „manierei proletcultiste", dar și pentru păsirea fermă „pe drumul realismului socialist", pentru „spiritul revoluționar al realismului socialist", invocându-se permanent „principiul leninist al spiritului de partid în literatură". Către sfârșitul anului 1953 se introduce rubrica „Literatura română între 1900–1944", deschisă cu un studiu al lui Ov. S. Crohmălniceanu despre Liviu Rebreanu. Aici sau în alte rubrici se scrie despre Jean Bart (Teodor Vârgolici), G. Coșbuc (Marin Bucur), Al. Davila (Lucian Raicu și I.D. Bălan), G. Ibrăileanu (Savin Bratu), C. Dobrogeanu-Gherea (George Ivașcu), Mihail Sebastian (B. Elvin), I. Al. Brătescu-Voinești (Mircea Zaciu), Anton Holban (Octav Șuluțiu), Pavel Dan și Ion Agârbiceanu (I. Negoițescu) ș.a. În aceiași ani N. Tertulian condamnă o nouă carte a lui Cicerone Theodorescu, în care decelează „clișee decadente", pentru ca apoi să denunțe „caracterul reacționar al teoriei autonomiei esteticului" și să respingă, în meticuloase analize, concepția lui E. Lovinescu. Împotriva „reabilitării camuflate a estetismului" și a citării lui Lucian Blaga (de către I. Negoițescu) vituperează în 1958 Ov. S. Crohmălniceanu, iar Liviu Călin relevă „tendințele nesănătoase" ale unei reviste „de provincie". Progresele și regresele revistei sunt accentuate în anchetele și „mesele rotunde" organizate: *Literatura nouă și actualitatea* (12/1957), *Probleme actuale ale criticii* (4/1958, cu participarea unor critici germani și francezi), *Realismul socialist și literatura noastră nouă* (9/1958), *Scriitorii tineri* (5/1959), *15 ani de literatură nouă* (9/1959). Mai puțină obedientă față de imperativele ideologice ale regimului se distinge în cronicile și recenziile iscălite către sfârșitul deceniului, în afară de cei cu stagiu în redacție – Mihail Petroveanu, Mihai Gafița, Sorin Arghir, Eugenia Tudor, Lucian Raicu, Al. Piru, Dumitru Micu, Marin Bucur, S. Damian, Dan Grigorescu, Al. Săndulescu, Geo Șerban ș.a. –, de tinerii Cornel Regman, Georgeta Horodincă, Dan Hăulică, Ștefan Cazimir, Ecaterina Oproiu, Eugen Simion, Gabriel Dimisianu, Matei Călinescu, Sorin Alexandrescu ș.a. Eforturi face redacția și în direcția unei structurări mai atractive a publicației. Se revine astfel, din 1955, la „Miscellanea", iar rubrica „Poeții lumii" arătă o binevenită deschidere, fiind selectate și texte din literaturile occidentale. Prefigurat către sfârșitul deceniului al șaselea, un „dezgheț" major începe timid abia odată cu conferința pe țară a scriitorilor din ianuarie 1962, prezentată pe larg de **V.r.** Ulterior revista consacră un număr dublu (6–7/1963) „problemelor istoriei literare din primele patru decenii" și participă curajos la dezbaterile asupra criticii lui Titu Maiorescu (prin articole aparținând lui Liviu Rusu, Paul Georgescu, Tudor Vianu, Horia Bratu, Paul Cornea) și a lui E. Lovinescu (un articol al Ilenei Vrancea). Și opera poetică și filosofică a lui Lucian Blaga e supusă unui examen de către N. Tertulian, care, din perspectivă marxizantă, formulează numeroase obiecții, dar totodată o readuce în atenție, facilitând viitoare reeditări. Pe o treaptă superioară se află „introducerea în poezia lui Ion Barbu" realizată de Alexandru Paleologu sau un grupaj închinat lui Mateiu I. Caragiale. Sunt de consemnat și numerele speciale consacrate unor scriitori a căror „revalorificare" începuse anterior, dar continua să fie superficială, incompletă: Tudor Arghezi (5/1960, 8/1967), Mihail Sadoveanu (11/1961, 9/1970), I. L. Caragiale (6/1962), Mihai Eminescu (4–5/1964), G. Coșbuc (9/1967), precum și revistei lui G. Ibrăileanu, la șaizeci de ani de la apariție (3/1966). Efortul întreprins în direcția recuperării patrimoniului literar, îndeosebi a celui interbelic este în strânsă legătură cu cel țintind anihilarea canonului proletcultist și reconectarea la actualitatea literară vest-europeană. Actanții sunt dintre redactorii și colaboratorii din deceniul precedent, ce cunosc o evidentă evoluție, dar și alții noi. Se remarcă cei care reintră în activitate după o perioadă de interdicție: Șerban Cioculescu, Vladimir Streinu, Petru Comarnescu, D. I. Suchianu, Ion Biberi, Edgar Papu, I. Negoițescu, Ion Caraion, Dinu Pillat, Nicolae Balotă, Adrian Marino, dar și cei tineri: Nicolae Manolescu, Florea Fugaru, Gelu Ionescu, Cornel Mihai Ionescu, Valeriu Cristea, Cornel Moraru, Ion Bălu, Adriana Iliescu, Aurel Dragoș Munteanu, Mircea Anghelescu, Laurențiu Ulici, M. Nițescu ș.a. Și în compartimentul literaturii propriu-zise schimbarea se face tot mai mult simțită. Continuă să colaboreze cei care își câștigaseră un loc în conducerea Uniunii Scriitorilor, precum poeții Mihai Beniuc, Maria Banuș, Eugen Jebeleanu, Demostene Botez, Al. A. Philippide, Radu Boureanu, Emil Giurgiuca, Vlaicu Bârna, sau mai tinerii Ion Horea, Florin Mugur, Ion Brad, Alexandru Andrițoiu, Gheorghe Tomozei, precum și prozatorii Alecu Ivan Ghilia, Francisc Munteanu (*Terra di Siena*), Marin Preda (*Moromeții*, II), Eugen Barbu (*O canistră de apă, Facerea lumii*), Remus Luca (*Poveste de dragoste*), Titus Popovici (*Moartea lui Ipu*). Sunt prezenți apoi poeții Constantin Abăluță, Teodor Balș, Ion Crânguleanu, Ion Rahoveanu, Ioanid Romanescu, Ioan Alexandru, Marin Sorescu, Adrian Păunescu, Radu Cârneci, Ion Omescu, Dumitru M. Ion, Leonid Dimov, Damian Ureche, Vintilă Ivănceanu, Nicolae Ioana, Gheorghe Pituț, Miron Kiropol, Ana Blandiana, Corneliu Sturzu, Nicolae Prelipceanu ș.a. ori prozatorii Dumitru Radu Popescu (*Vara oltenilor, Dor, Vânătoarea regală*), Vasile Rebreanu (*Casa*), Nicolae Velea, Ion

Brad (*Descoperirea familiei*), Al. Simion, Nicolae Breban (*Francisca, Animale bolnave*), Al. Ivasiuc (*Vestibul*), Tudor Ursu (*Foia de parcurs*), Maria-Luiza Cristescu, Corneliu Omescu, Radu Petrescu, Mihai Pelin, Paul Goma ș.a. E de reținut și publicarea unor postume provenind din manuscrisele rămase de la Lucian Blaga, Ion Vinea (*Lunatecii*), Hortensia Papadat-Bengescu (*Străina*), Al. Robot (*Music-hall*), M. Blecher (*Vizuina luminată*), precum și a unei nuvele a lui Mircea Eliade (*Adio*) și a unui fragment de jurnal aparținând lui Eugen Ionescu. Semnificative pentru distanța parcursă în desprinderea de dogme ar fi realizarea unor numere speciale, cum sunt cele închinate umorului (6/1966) și literaturii de anticipație (7/1966), sau a unui grupaj strângând comunicări de la Colocviul Internațional de Sociologia Literaturii de la Royaumont (7/1968), dar mai cu seamă introducerea, din ianuarie 1968, a paginilor care alcătuiesc „Caietele de poezie", înmănunchind, în fiecare număr, texte lirice românești și străine cu o temă comună. Se reia, după un deceniu, inițiativa premiilor, în anul 1968 fiind distinse volumele *Intrusul* de Marin Preda, *Curent continuu* de Virgil Gheorghiu și *Eseuri* de N. Tertulian. Auspiciile, mai favorabile ca oricând, s-au dovedit în parte înșelătoare. Noua perioadă ce începe odată cu „tezele" din iulie 1971 și durează până în decembrie 1989 debutează cu o așa-zisă revoluție culturală, care, dacă se stinge relativ repede, lasă în schimb locul unei reveniri la forme depășite, inclusiv la un rudimentar cult al personalității, căruia, ca și celelalte periodice literare, **V.r.** este silită să îi plătească tribut. În pagini revin anualele omagii aduse „Griviței roșii", zilei de 1 mai, „revoluției de eliberare socială și națională" (23 august), semicentenarului PCR ori al UTC - toate, cuprinzând oportunist și elogiul lui Nicolae Ceaușescu, căruia i se închină și numere speciale. Glorificarea „cârmaciului", abundentă în editoriale, în telegramele și mesajele ce i se adresează sau în circumstanțiale profesiuni de credință, strânse îndeobște în grupaje, anchete ori mese rotunde, este ceva mai discretă în lirică sau în epică, excepție făcând, de pildă, romanul *Tinerețea unui erou* al lui Petru Vintilă, găzduit în 1984. Îi este preferată omagierea intermediată de patriotism, de atașamentul la „era socialistă", la „umanismul noii orânduiri". Dar tributul plătit ideologiei oficiale cântărește greu în 1974, când revistei i se reduce drastic numărul de pagini. În consecință, **V.r.** trebuie să își modifice structura, renunțând la „Caietele de poezie" și păstrând doar o secțiune ce cuprinde versuri, proză, câteva studii sau eseuri și două rubrici permanente: „Comentarii critice" și „Cărți - oameni - fapte" și una ocazională, intitulată „Puncte de vedere". Redacția se străduiește totuși să compenseze pe cât posibil cedările de teren. Se lansează astfel câteva ample anchete - *Tineretul și problemele literaturii* (3/1972), *Momentul actual al prozei noastre* (7-8/1973), *Momentul dicționarelor* (2-4/1980), *„Carte românească de învățătură"* (8/1983, la reeditarea *Istoriei literaturii române de la origini până în prezent* a lui G. Călinescu), *Clasicii și vremea noastră* (8/1985), *Lumea de azi - Lumea de mâine* (5-10/1988), *Mitologie românească. Noi lecturi ale „Mioriței"* (5/1989) - și se alcătuiește un „dosar" documentând asupra drumului cărții de la scriitor la cititor. În structura revistei intră și serii de interviuri, îndeosebi în intervalele 1971-1973, când sarcina și-o asumă Petru Popescu, și 1985-1989. Prin grupaje sau chiar numere întregi sunt omagiați Camil Petrescu (5/1972), Zaharia Stancu (10/1972), Cezar Petrescu (11/1972), Dimitrie Cantemir (9/1973) Octavian Goga (4-5/1981), Marin Preda (6-7/1981), George Enescu (8/1981), G. Bacovia (9/1981), Ion Agârbiceanu (9/1982), Vasile Pârvan (10/1982), Mihai Eminescu (12/1983, 6/1989), Nichita Stănescu (12/1983), Liviu Rebreanu (11/1985), B.P. Hasdeu (5/1989). Unele numere speciale au caracter teoretic, precum cel axat pe raporturile dintre literatură și mit (10/1973) ori cel consacrat literaturii științifico-fantastice (1/1974). Se acordă atenție „colocviilor naționale" organizate în anii 1978-1981 („de critică și istorie literară", „de literatură dramatică", „de literatură pentru copii" și „de traduceri și literatură universală"). Cele mai multe studii, comentarii, notele și recenziile publicate în intervalul 1971-1989 relevă voința nu de a opune pe față rezistență ingerințelor ideologice, dar de a le pune între paranteze, de a li se sustrage cât mai eficient. Secțiunea e asigurată îndeobște de vechi redactori și colaboratori, dar și de mulți noi. Foarte activi sunt acum Cornel Regman, Gheorghe Grigurcu, Alexandru George, Florin Mihăilescu, M. Nițescu, Alexandru Paleologu, I. Negoițescu, Alex. Ștefănescu, Ion Bălu, Ilie Guțan, Liviu Rusu, N. Steinhardt, Al. Protopopescu, Gelu Ionescu, Mihai Zamfir, Vasile Chifor, Nicolae Mecu, Mircea Martin, Monica Spiridon, Roxana Sorescu, Mihai Dinu Gheorghiu, Ștefan Aug. Doinaș (eseuri și medalioane), Gheorghiță Geană, Ovid S. Crohmălniceanu, Mircea Scarlat, Petru Creția (contribuții îndeosebi în legătură cu editarea operei eminesciene), Dan C. Mihăilescu, Ion Bogdan Lefter, Radu Călin Cristea, Cristian Moraru ș.a. Interesul tot mai mare manifestat pentru teoria, istoria și critica literară va conduce în 1979 la inițierea seriei „Caiete critice", la început un simplu supliment, evoluând însă rapid spre statutul unui periodic de sine stătător, din august 1982 editându-se separat. Deosebit de substanțială se dovedește „Cronica ideilor", alimentată de Henri Wald, Mircea Malița, Vasile Florescu, Vlad Russo, Dan Oprescu, Anton Dumitriu, apoi de Constantin Noica (mai ales cu *Scrisori despre logică*) și, de la mijlocul anilor '80, de Andrei Pleșu (*Minima moralia*) și Gabriel Liiceanu. În strânsă legătură cu aceasta este și reapariția rubricii „Texte", unde vor fi inserate traduceri din Boris Uspenski, Martin Heidegger, Ortega y Gasset, Theodor Adorno, Edmund Husserl, *Upanișade*, Michel Foucault, Martin Buber, Paul Ricoeur, Zhuanghzi, Arthur Schopenhauer, Werner Jaeger, Jacques Derrida ș.a. Sunt de menționat, de asemenea, tentativele de a aduce mai aproape și celelalte arte - muzica (prin comentariile lui George Bălan), teatrul (cronici de Ovidiu Constantinescu), plastica (medalioane și articole ale lui Cornel Bozbici), cinematografia (Florian Potra). Începând din 1984, intermitent apar grupaje intitulate „Colocviul (sau dialogul) artelor". Și în secțiunea beletristicii se distinge bine coexistența cedării și a „rezistenței" la comandamentele regimului. Alături de texte ocazionale, aparținând câtorva autori „specializați" în acest

gen (de pildă, Ion Crânguleanu, Eugen Evu, Petru Vintilă) ori numai dornici de a-și vedea numele tipărit cu orice preț, există și literatură autentică, deloc sau prea puțin afectată de ideologia oficială. Cu vădită preocupare de a nu încălca statutul său de „revistă a Uniunii Scriitorilor", **V.r.** îi promovează pe mai toți scriitorii activi în această perioadă. Dar în paginile ei sunt primiți relativ repede și tinerii ce se remarcă. În anii '70 pot fi întâlniți poeții Mihai Ursachi, Mircea Ivănescu, Dan Verona, Cornel Udrea, Dan Mutașcu, Mircea Dinescu, Daniela Caurea, Gabriela Melinescu, Gheorghe Grigurcu, Gheorghe Istrate, Lidia Stăniloae, Anghel Dumbrăveanu, Paul Tutungiu, Dorin Tudoran, Cezar Baltag, Adrian Popescu ș.a. ori prozatorii Petru Popescu (prezent și cu versuri, interviuri, eseuri), Mircea Constant, Viorel Știrbu, Tudor Ursu (fragment din romanul *Vârful*), Platon Pardău, Bujor Nedelcovici, Georgeta Horodincă (*Călăuza pierdută*), Maia Belciu, Eugen Uricaru (*Așteptându-i pe învingători*), George Bălăiță, Mircea Săndulescu, Dana Dumitriu, Gabriela Adameșteanu ș.a. Alături vin în anii '80 poeții Dinu Flămând, Ileana Mălăncioiu, Iolanda Malamen, Grete Tartler, Ioana Diaconescu, Mircea Florin Șandru, Doina Uricariu, Marcel Gafton, Nichita Danilov, Adrian Dumitrescu, Matei Vișniec, Liviu Ioan Stoiciu, Daniel Corbu, Lucian Vasiliu, Traian T. Coșovei, Constantin Preda, Ion Stratan, Florin Iaru, Gheorghe Izbășescu ș.a., prozatorii Mihai Sin, Mircea Nedelciu, Mihail Grămescu, Ion Filipciuc, Dumitru Dinulescu, Ioan Groșan, Stelian Tănase, Florin Sicoie, Olimpiu Nușfelean, Bedros Horasangian, Dan Petrescu, Ioan Lăcustă, Nicolae Iliescu ș.a. O fericită inițiativă are **V.r.** la mijlocul anului 1984, când lansează un concurs de poezie, proză și eseu, la care se va înregistra o participare deosebit de mare. Lucrările premiate - aparținând poeților Ioan T. Morar, Marin Lupșanu, George Vrânceanu, Nicolae Sava, prozatorilor Gheorghe Crăciun, Ovidiu Hurduzeu, Daniel Vighi, Andrei Grigor, Maria Mailat, Dan Culcer, Paul Tumanian și eseiștilor Mihai Dinu, Ștefan Borbély, Nicolae Oprea, Bogdan Ghiu, Ion Bogdan Lefter, Gheorghe Iova ș.a. - vor fi publicate ulterior în revistă, în cele mai multe cazuri constituind și începutul unei colaborări consistente, prin care s-a asigurat celei mai noi generații, a optzeciștilor, o reprezentare pe măsura potențialului ei.

Primul număr din **V.r.** apărut după 22 decembrie 1989 (numerotat 10-12/1989, dar editat la începutul anului 1990) se deschide cu editorialul *Viața românească în libertate*, în care sunt exprimate intențiile colectivului redacțional în contextul noului moment istoric. Numărul mai cuprinde un grupaj dedicat centenarului morții lui Ion Creangă, un dosar intitulat *Istoria unui număr topit de cenzură*, unde se prezintă avatarurile unui text de Constantin Noica, a cărui publicare fusese interzisă de autorități, semnatarii fiind Ileana Mălăncioiu, Andrei Pleșu, Gabriel Liiceanu, Petru Creția, Răzvan Theodorescu. În același număr mai sunt prezenți Ion Ianoși, Alexandru Paleologu, Nicolae Manolescu, I. Negoițescu, Gheorghe Iova (*Acțiunea textuală*) ș.a. În 1990 în colegiul revistei figurează Mihai Șora, Petru Creția, Gabriel Liiceanu, Mircea Martin. Redactor-șef este Cezar Baltag, iar din

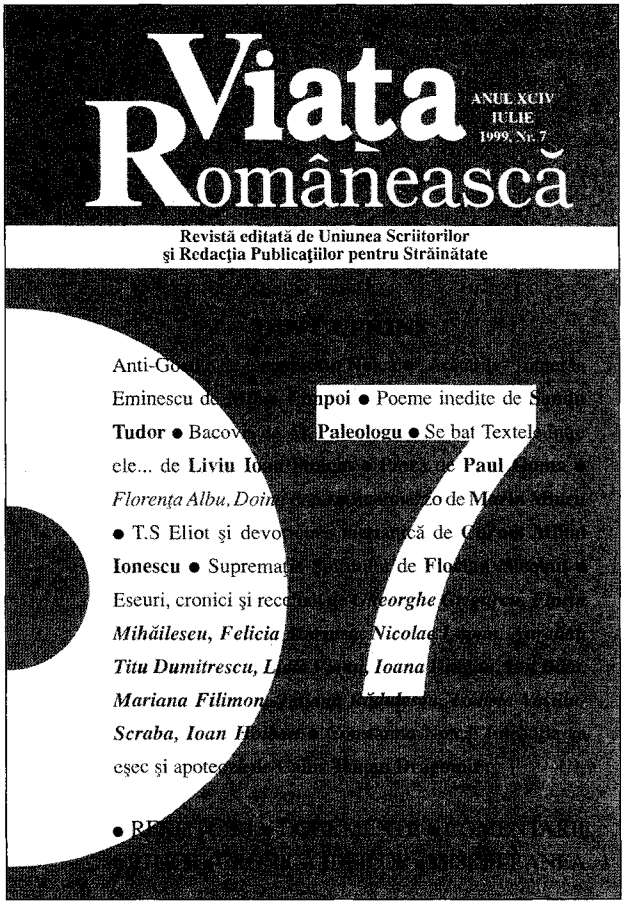

colectivul redacțional mai fac parte Florența Albu, Vasile Andru, Traian T. Coșovei, Petre Got, Ileana Mălăncioiu (redactor-șef adjunct), Gheorghe Pituț (secretar general de redacție), Nicolae Prelipceanu. Ulterior în redacție intră Aurelian Titu Dumitrescu, George Gibescu, Gheorghe Grigurcu, Maria-Ana Tupan. În 1992 caseta redacțională este oarecum modificată - redactor-șef: Cezar Baltag, redactor-șef adjunct: Ileana Mălăncioiu, secretar general de redacție: Aurelian Titu Dumitrescu, în acest colectiv intrând și Liviu Ioan Stoiciu. La moartea lui Cezar Baltag, în 1997, două numere (5-6 și 7-8) sunt consacrate personalității poetului, conducător al redacției mai mulți ani. În 1998 director al revistei este Alexandru Paleologu, redactor-șef Caius Traian Dragomir, iar redacția este alcătuită din Vasile Andru, Petre Got, Aurel Titu Dumitrescu, George Gibescu, Gheorghe Grigurcu, Liviu Ioan Stoiciu. Din colegiul de redacție fac parte Nicolae Balotă, Pascal Bentoiu, Nicolae Breban, Matei Călinescu, Mircea Cărtărescu, Mihai Cimpoi, Ștefan Aug. Doinaș, Alexandru Duțu, Dan Erceanu, Cornel Mihai Ionescu, Nora Iuga, Mircea Martin, Laurențiu Mircea Popescu, Aurel Rău, Cornel Regman, Nicolae Șarambei, Mihai Șora, Mihai Ursachi, Alexandru Zub, Caius Traian Dragomir. Revista își păstrează profilul general și chiar rubricația anterioară.

Numerele se disting prin consistența și ținuta materialelor, prin calitatea colaboratorilor. **V.r.** nu devine purtătoare de cuvânt exclusivistă sau sectară a unui grup literar, a unei generații sau promoții de scriitori, ci rămâne deschisă către întregul spectru de orientări din peisajul cultural. Colaborează scriitori, eseiști, cărturari de diferite orientări și din toate generațiile. Se publică poeme și proză literară, eseuri, studii, texte publicistice, documente de istorie literară, pagini de jurnal sau de corespondență, articole pe teme istorice și culturale. Comentarii critice substanțiale sunt semnate de Ovid S. Crohmălniceanu, Aurel Martin, Dan C. Mihăilescu, Mihai Zamfir, Cornel Regman, Maria-Ana Tupan, Monica Spiridon, Nicolae Mecu, Nicolae Oprea, Liviu Grăsoiu, Octavian Soviany, Nicolae Bârna, Florin Mihăilescu, Al. Săndulescu, Doina Ruști ș.a. Se introduc în structura **V.r.** dosare tematice, vizând o personalitate, un eveniment, o chestiune de istorie culturală, de politică culturală etc., și numeroase anchete pe teme de actualitate. Rubrici ilustrate convingător sunt cele intitulate „Restituiri", „Documente", „Texte filosofice" și „Cronica ideilor" (semnează, între alții, Vlad Russo și Gabriel Liiceanu). Continuă să apară rubrica de veche tradiție „Miscellanea". Sunt sistematic aduse în circuit texte ale unor autori exilați, interziși în România înainte de decembrie 1989: I. Negoițescu, Lucian Raicu, Dumitru Țepeneag, Miron Kiropol, Ilina Gregori, Monica Lovinescu, Virgil Ierunca, Paul Goma, Vintilă Horia, Ioana Orlea, Ilie Constantin, Nicolae Balotă, Matei Călinescu, Ion Vianu ș.a. Este remarcabil faptul că datorită longevității și prezenței continue în centrul vieții literare a secolului, **V.r.** a devenit în timp o instituție. S-a scris mult pe marginea existenței ei, iar în literatură a intrat ca personaj în *Masa umbrelor* de Ionel Teodoreanu și în numeroase pagini memorialistice. Mai toate elogiile au în vedere calitățile care individualizează publicația, viața ei neîntreruptă, cum afirma Cezar Baltag în 1996: „Faptul că o revistă de cultură românească și bună tradiție europeană a supraviețuit fracturilor istorice, politice și culturale care au marcat ultimul nostru secol este prin el însuși un eveniment remarcabil". *V. D., N. Br.*

VIAȚA SĂCELEANĂ, revistă apărută la Satulung-Săcele, județul Brașov, lunar, între ianuarie 1930 și mai 1932, sub conducerea unui comitet; secretar de redacție: Victor Tudoran. Articolul-program, intitulat *Români săceleni!*, mărturisește intenția redacției de a păstra și promova specificul local, punând în valoare obiceiurile, folclorul și „trecutul oierilor săceleni". E una din puținele publicații interbelice de etnografie și folclor ce apar într-un sat. Colaboratorii vor pune accentul, înainte de toate, pe tradițiile locale și pe istoria comunei: Ion Ghelase, *Mobilitatea mocanilor săceleni și greutățile întâmpinate*, Victor Jinga, *Săcele în trecutul apropiat, astăzi și în viitor*, Al. Stroe-Militaru, *Păstoritul mocanilor săceleni în Țara Românească*, *Mocanii săceleni ca element de unitate și expansiune națională*, Aurel A. Mureșanu, *Necesitatea unui muzeu etnografic la Săcele*, *Noua descălecare românească a Săcelelor la începutul veacului al 18-lea*, *Târculeștii*, *Păstoritul mocanilor săceleni* ș.a. Rubricile cele mai bogate în informații sunt „Scrisori vechi", „Folclor", „Bibliografie" „Spicuiri mărunte", „Poșta redacției". Sectorul de poezie este susținut de I. Al. Bran-Lemeny, Ion Iordache, Vasile Coban, Nicolae Moisiu, Victor Tudoran, Lucian Costin, Iosif Mariescu, I. U. Soricu, Nicolae Verzea ș.a., proza aparține lui Domețiu Dogariu și Gh. Poiană. Cu diverse articole și note participă I. U. Soricu, George Vâlsan, I. Brânduș, Ion Ghelase, Traian I. Butu. Un număr reușit este închinat în 1932 lui Octavian Goga. *M. Pp.*

VIAȚA SOCIALĂ, publicație apărută la București, lunar, din februarie 1910 până în iunie 1911. Director: N. D. Cocea. Revistă democratică având profil social și literar, **V.s.** nu deschide primul număr cu obișnuitul articol-program, ci cu poezia *Rugă de seară* a lui Tudor Arghezi. Redacția își va preciza orientarea într-o concisă profesiune de credință abia spre sfârșitul primului an de apariție: „Fără să aparție nici unui partid politic, «Viața socială» a luptat și va lupta pentru marele ideal de emancipare și cultură al socialismului". În acest spirit N. D. Cocea se situează în apărarea soldaților condamnați la muncă silnică în urma fraternizării cu țăranii răsculați în 1907 (*Din fundul ocnelor*), pledează pentru eliberarea lui I. C. Frimu și a altor socialiști arestați (*Justiție de clasă*), salută „sărbătoarea muncii". O anchetă amplă se referă la introducerea votului universal, exprimându-și opiniile

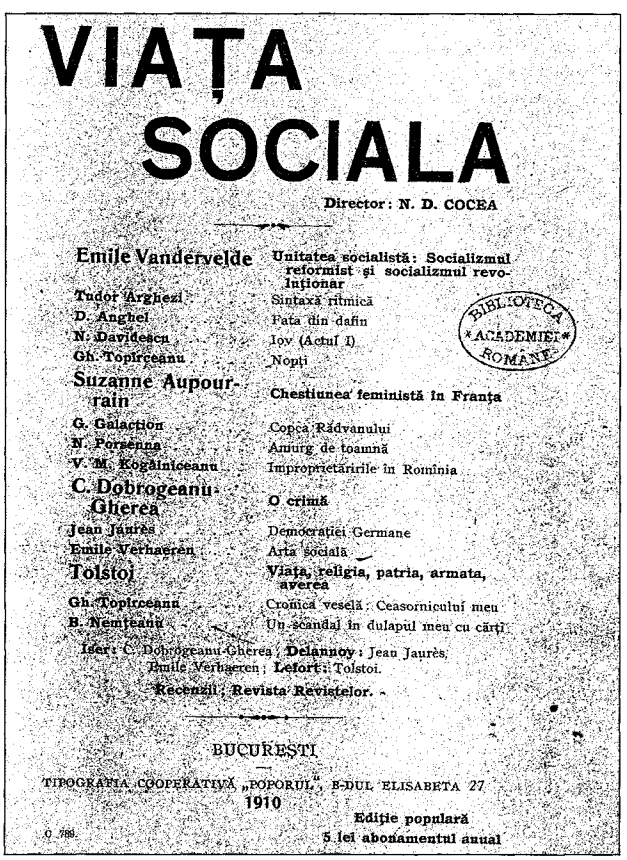
VIAȚA SOCIALA

Director: N. D. COCEA

Emile Vandervelde — Unitatea socialistă: Socializmul reformist și socializmul revoluționar
Tudor Arghezi — Sintaxă ritmică
D. Anghel — Pata din dafin
N. Davidescu — Iov (Actul I)
Gh. Topîrceanu — Nopți
Suzanne Aupourrain — Chestiunea feministă în Franța
G. Galaction — Copca Rădvanului
N. Porsenna — Amurg de toamnă
V. M. Kogălniceanu — Improprietăririle în Rominia
C. Dobrogeanu-Gherea — O crimă
Jean Jaurès — Democrației Germane
Emile Verhaeren — Arta socială
Tolstoi — Viața, religia, patria, armata, averea
Gh. Topîrceanu — Cronica veselă: Ceasornicului meu
B. Nemțeanu — Un scandal în dulapul meu cu cărți

Idei: C. Dobrogeanu-Gherea; Delannoy: Jean Jaurès, Emile Verhaeren; Lefort: Tolstoi.

Recenzii. Revista Revistelor.

BUCUREȘTI

TIPOGRAFIA COOPERATIVĂ „POPORUL", B-DUL ELISABETA 27

1910

Ediție populară

5 lei abonamentul anual

BIBLIOTECA ACADEMIEI ROMÂNE

Mihail Sadoveanu, Ovid Densusianu, C. Dissescu, Panait Istrati, Zamfir C. Arbore, Paul Bujor, Constantin Mille, C. Rădulescu-Motru. Într-un interviu dat în „Facla" (1913), N. D. Cocea mărturisea că începând să editeze **V.s.** a avut ca obiectiv major privitor la literatură să înlesnească afirmarea a două mari talente ignorate de celelalte publicații ale vremii: vechii și bunii săi prieteni Tudor Arghezi și Gala Galaction. Se poate spune, cu temei, că afirmarea lui Arghezi ca mare poet al epocii contemporane a început în paginile **V.s.**, unele versuri publicate aici constituind forma inițială a câtorva poeme desăvârșite ulterior, iar altele fiind incluse în volumul *Cuvinte potrivite* (1927) întocmai sau cu foarte mici modificări (*Rugă de seară, Drum în iarnă, Lumină lină, Inscripție pe un pahar, Mânăstire, Seara, Stihuri, Tu nu ești frumusețea, Absolutio* – reintitulată în volum *Binecuvântare, Litanii*). Printre reușitele revistei se numără și atragerea colaborării lui G. Topîrceanu. Reproducând poezia *Noapte de mai* după „Viața românească" din 1910, N. D. Cocea o însoțește de o notă în care recunoaște că Topîrceanu are „foarte mult talent". În numerele următoare poetul figurează cu *Nopți, Ceasornicului meu* și *Unei doamne*. Se acordă ospitalitate și unor poeți de notorietate sau având o anume circulație în vreme, ca Ion Minulescu (*Litanii pentru miezul nopții*), N. Davidescu, A. Mândru, Al. T. Stamatiad, V. Demetrius; se tipăresc versuri postume de Iuliu Cezar Săvescu. În ceea ce privește proza, cel mai de seamă colaborator a fost Gala Galaction, care își publică aici nuvelele *Viteazul Jap, Andrei Hoțul, De la noi, la Cladova, În Pădurea Cotoșmanei, Gloria Constantini, Dionis Grecoteiul, Lângă apa Vodislavei, Copca Rădvanului*. Sub aspect valoric, merită amintite și schițele *Calvarul florilor, Garda imperială* și *Fata din dafin* de D. Anghel, precum și nuvela *Din jurnalul unui bastard* de Ion Minulescu. Au mai semnat schițe și nuvele V. Demetrius (*Doctorul și Isidor Fein*), Vasile Savel (*O lacrimă. Scene din viața tipografilor*) și N. N. Beldiceanu (*Pâinea*), iar teatru N. Davidescu (*Iov*). În domeniul artistic, prin articolele lui Th. Cornel, ca și prin reproducerile care îi ilustrează paginile, **V.s.** i-a impus atenției publice pe Constantin Brâncuși, Iser, Camil Ressu, Ioan Theodorescu-Sion, N. Vermont, B'Arg, Cecilia Cuțescu-Storck, Gheorghe Petrașcu ș.a. Revista oferă și bune traduceri din Anatole France, Charles Baudelaire, Albert Samain, José-Maria de Hérédia, Bjørnstjerne Bjørnson, Lev Tolstoi, Émile Verhaeren, Jules Renard, Octave Mirbeau, cele mai multe neiscălite sau realizate de N. D. Cocea sub pseudonimul Nicoară al Lumei. Câteva studii – Traian Vuia, *Navigația aeriană*, Camil Ressu, *Despre artă și artiști*, C. Dobrogeanu-Gherea, un capitol din lucrarea *Neoiobăgia*, aflată sub tipar – și articolul *Din istoria socialismului român* de Constantin Graur se adaugă paginilor de informații, știri, noutăți culturale din țară și de peste hotare, care intră în rubricile „Viața literară", „Viața teatrală", „Viața artistică" și „Recenzii". Alți colaboratori: Claudia Cridim (Claudia Millian), B. Nemțeanu, Constantin Mille, N. Porsenna, Vasile M. Kogălniceanu, Mircea Dem. Rădulescu, Toma Dragu. Datorită în primul rând contribuției lui Tudor Arghezi și a lui Gala Galaction, **V.s.** a avut un ecou deosebit în climatul literaturii române din primele decenii ale secolului al XX-lea. *T. V.*

VIAȚA SOCIAL-LITERARĂ, revistă apărută la București, bilunar, între 1 februarie și 15 martie 1921. Conține versuri, proză, articole, note critice și recenzii de cărți. Colaborează cu poezii Mihail Sevastos, Domnița Gherghinescu, cu articole Lucian Blaga, iar Pompiliu Constantinescu recenzează romanul *Ape adânci* de Hortensia Papadat-Bengescu. În „Note critice" Șerban Cioculescu se referă la o conferință a lui N. Iorga despre cultura franceză. Într-o „Cronică științifică" este prezentată teoria sonicității a lui Gogu Constantinescu. *I. H.*

VIAȚA STUDENȚEASCĂ, publicație apărută la București, bilunar de la 1 iunie 1921 până în martie 1922 și lunar din martie până în iunie 1923, cu subtitlul „Tribună liberă". Director: Ioan Valescu; secretar de redacție: Ion Vițianu (1923). Într-un text intitulat *În loc de cuvânt înainte* se anunță un program ambițios: sindicalizarea tinerilor intelectuali și solidarizarea studențimii în scopul apărării intereselor și a susținerii revendicărilor celor tineri. Câteva precizări se vor face în numărul 12/1921 prin explicitarea subtitlului, arătându-se că revista „nu aparține nici unei grupări oficiale studențești și cu atât mai puțin nici uneia dintre personalitățile universitare actuale. Ea este o creațiune, deci opera personală a unui mănunchi destul de numeros și puternic avându-și ramificațiile sale în tinerimea studioasă a celor patru universități din București, Cernăuți, Cluj și Iași". Intenția de a adăuga un supliment artistic-literar cu titlul „Viața studențească literară" nu s-a realizat, dar în **V.s.** se publică, pe lângă articole privitoare la activitatea și problemele studenților (*Universitatea față cu știința și viața...*, G. G. Antonescu, *Studențimea basarabeană, Studențimea înainte și după război*), informații culturale și chiar scrieri literare. Poezie dau George Gregorian (*Așa cum stau cu ochii umezi*), Vladimir Corbasca (*În bibliotecă*), Al. Claudian (*Vacanța*), D. Ciurezu (*Peisaj și suflet, Soare, O..., toamna*), Iustin Ilieșiu (*Toamnă*), Zaharia Stancu (*Gânduri...*), Vintilă Russu-Șirianu (*Toamna*), Radu D. Rosetti (*Ocazională*, dedicată „studențimii române"), Vladimir Streinu (*Toamna*), Sanda Movilă (*Mâna*), George Silviu (*Noaptea venind*), Petre Strihan (*Picături, Nocturnă*), Horia Robeanu (*Prolog*). Proza este ilustrată numai de Mihail Mora, cu amintirile intitulate *Conferințe la țară*. Mai sunt tipărite câteva epigrame semnate I. Constantin Vedea sau doar Vedea și câteva cugetări extrase din romanul *Jean-Christophe* de Romain Rolland. Sunt de remarcat bunele recenzii, analize și cronici literare, teatrale, artistice, muzicale: Șerban Cioculescu, *Despre opera socială a lui Anatole France* (în completarea portretului *Anatole France* de Al. Claudian), Alexandru Bogdan, *D. Caracostea, Poetul Brătescu-Voinești*, N. Davidescu, *Aspecte și direcții literare, Proletariatul intelectual*, Victor Ion Popa, *O trădare binevenită* (despre expoziția Societății Arta Română, deschisă în sălile Ateneului), Eugen Cealâc, *Salonul umoriștilor români* (se remarcă talentul lui Ross, Ion Anestin și Victor Ion Popa – un „minunat meșteșugar al caricaturii") și Alexandru Colfescu. O colaborare aparte este cea a lui Tache Papahagi, cu „lecturile folclorice" *Prevestirile, O scenă din viața poporului turc* și *Poporul albanez*. Un interviu luat Alexandrinei Cantacuzino,

militantă feministă, de Ion Vițianu și o cronică elogioasă la piesa *Sarmală, amicul poporului* de N. Iorga completează partea literară a revistei. Au mai colaborat I. Rădulescu-Pogoneanu, Gala Galaction, M.D. Ioanid, Vasile Băncilă. *V. T.*

VIAȚA STUDENȚEASCĂ, publicație apărută la Paris la 15 decembrie 1934. Articolul-program menționează că revista „va reflecta nevoile și năzuințele celor ce studiază, va dezbate și soluționa problemele legate de viitorul lor" și „va încerca să libereze conștiințele și să înlăture iluziile primejdioase". Un caracter programatic are și textul *Parisul și studențimea*, unde Victor Eftimiu aduce un elogiu orașului din care „românii ies prefăcuți" datorită spiritului dinamic al Occidentului și își exprimă convingerea că această publicație a studenților români de la Paris va „duce în patrie un crez și o mărturisire nouă". În același spirit, B. Fundoianu solicită în *Apelul studențimii* colaborarea tuturor intelectualilor și a studenților la lupta decisivă împotriva fascismului, a sărăciei și a problemelor sociale „care bântuie omenirea". Se publică articole ce vizează condiția intelectualului în formare, dezbateri, fragmente literare, eseuri (*Mâl* de Isaiia Răcăciuni, *Giovanni Papini* de B. Emanoil ș.a.), precum și „Cronica actualității" educative, sociale și politice. Principalii colaboratori sunt B. Fundoianu, Ion Th. Ilea, Petre Neagoe, C. I. Parhon, sculptorul Fr. Storck. *L. T. G.*

VIAȚA STUDENȚEASCĂ, revistă apărută la București, lunar, bilunar și săptămânal, între decembrie 1956 și decembrie 1989, sub egida Asociațiilor Studențești din RPR (RSR). Redactor-șef în prima perioadă este Al. Ionescu, colegiul redacțional fiind format din Paul Cornea, Dorel Dorian, Mihai Gafița ș.a. În 1962 din redacție fac parte cadre didactice universitare și studenți, având ca redactor-șef pe Virginia Velcescu-Pană; în 1966 redactor-șef este Niculae Stoian, în 1974 Nicolae Dan Fruntelată, în 1976 Stelian Moțiu, iar în 1989 Dinu Marin. Ca adjuncți figurează, în timp, Ion Cristoiu, Cornel Nistorescu, Mihai Tatulici ș.a. Primul număr se deschide cu un articol de salut, *La început de drum*, semnat de Ion Iliescu, secretar al Uniunii Asociațiilor Studențești din RPR. Articole similare semnează Mihail Sadoveanu și Grigore Benetato. Tot aici sunt selectate poezii de Tudor Arghezi, Violeta Zamfirescu, versuri aparținând studentului Miron Scorobete. Revista nu anunță un program, dar se înțelege de la început că, pe lângă unele preocupări privind creația literar-artistică, va avea în vedere în special viața studențească, problemele ei sociale, politice etc. Rubrici de-a lungul timpului: „Ne scriu corespondenții", „Jurnalul sesiunii", „Vacanța", „Teme și condeie studențești", „Jurnal studențesc", „Trăim în miezul unui ev aprins", „Microinterviul săptămânii", „7 arte în 7 zile", „Estudiantina", „Arte", „Cenaclu", „Preuniversitaria", „Cronica social-politică", „Sport" ș.a. Publicația cunoaște perioade distincte, în funcție de evoluția relației dintre politică și cultură. Între 1956 și 1965 **V.s.** acordă o mare atenție poeziei, care ocupă un spațiu mare, în timp ce proza și critica literară lipsesc cu desăvârșire. În plan teoretic, se rezumă la a publica „prelegeri" susținute de personalități ale timpului: Tudor Vianu, Henri Jacquier, George Ivașcu, Al. Graur, Mihai Beniuc, Constantin Ciopraga, Andrei Oțetea, Valeriu Bologa, Iorgu Iordan, Ștefan S. Nicolau ș.a. Ca literatură propriu-zisă, mai poate fi înregistrat reportajul, gen cultivat de Ion Stoian, Mircea Radu Iacoban, Adrian Dohotaru, Romulus Rusan, Ilie Purcaru. Versuri semnează Teofil Bălaj, Mihu Dragomir, Nina Cassian, Miron Radu Paraschivescu, Ilie Constantin, Florența Albu, Ștefan Iureș, Alexandru Andrițoiu, Marin Sorescu, Mariana Filimon, Darie Novăceanu, Dim. Rachici, Adi Cusin, Nicolae Dragoș, Petre Ghelmez, A. I. Zăinescu, Cezar Baltag, Ion Crânguleanu, Horia Gane, Constantin Abăluță, Laurențiu Ciobanu (Dan Laurențiu), Victor Mașek, Gabriela Melinescu, Ion Cocora, Grișa Gherghei, Paul Tutungiu, Adrian Păunescu, Gheorghe Istrate, Nicolae Prelipceanu, Gheorghe Pituț, Nicolae Turtureanu, Florin Costinescu, Vasile Igna ș.a. Într-o oarecare măsură, poezia, abundentă, asigurată de condeie care vor cunoaște consacrarea, este tributară comandamentelor politice ale vremii. De altfel, în articolele aceleiași perioade se susține politica de partid, se face frecvent elogiul Uniunii Sovietice, sunt criticate sistemele de învățământ din Occident. Destul de lipsit de substanță, sectorul critic găzduiește texte de Gheorghe Achiței, Nicolae I. Nicolae, Pompiliu Marcea, Lucian Raicu, S. Damian, Ion Pascadi, Mihai Ungheanu ș.a. În perioada 1965-1971, ca în toate domeniile vieții, se manifestă o anumită normalizare, în sensul că se renunță parțial la festivismele de fațadă, încercându-se o orientare mai credibilă. Dar importanța **V.s.** scade, dat fiind că în țară se înființează și alte reviste studențești de cultură („Amfiteatru", „Echinox", „Alma Mater", devenită „Dialog", „Opinia studențească"), care preiau o parte însemnată din literatura tinerilor. Continuă să apară versuri, autori fiind Dumitru M. Ion, Titus Vîjeu, Nicolae Dan Fruntelată, Constanța Buzea, Mircea Florin Șandru ș.a. Este prezentă din când în când și proza, prin Dana Dumitriu, Dragomir Horomnea, Ion Bucheru ș.a. Sectorul critic se consolidează prin contribuțiile lui Eugen Simion, Matei Călinescu, Dumitru Micu, George Pruteanu, M. N. Rusu (susținător al „Cronicii literare"). După 1971, dar mai ales după 1974, **V.s.** se transformă tot mai mult într-o oficină politică, preocupată obedient de ideologia partidului și de omagierea conducătorului suprem. Sporadic apar colaboratori de valoare (Dinu Flămând, Magda Cârneci, Lucian Alexiu, Ioan Buduca ș.a.), dar scrierile lor se pierd în zgomotul ditirambilor vremii. În toată această perioadă presiunilor ideologice le mai rezistă doar o pagină firavă de cronici, recenzii, însemnări despre cultură și artă. *V. T.*

VIAȚA UNIVERSITARĂ, publicație apărută la Iași în august 1925, apoi la București, bilunar, între 13 septembrie și 1 noiembrie 1925, ca „organ al Uniunei Studenților Independenți". Girant responsabil: Mihail Ciobanu. Revista publică un *Cuvânt înainte* semnat U.S.I., sub un moto din Maxim Gorki: „Numai o societate bazată pe norme de drept și echitate duce o viață de cultură și este într-adevăr capabilă să trăiască". Tot în primul

număr se tipărește textul *Către studențimea universitară, către opinia publică*, apel semnat Comitetul, din care făceau parte Șerban Cioculescu, Mihail Ciobanu, Th. Ionescu, Timotei Marin, George Dumitrescu, Alex. Mihăileanu. Orientarea **V.u.** se opune dreptei românești și fascizării țării. Discuțiile se vor purta în jurul unor probleme la ordinea zilei, precum în articolele *Fascismul* (Șerban Cioculescu), *Chestia minorităților* (Traian Bratu), *Naționalism* (D. M. Pippidi), *Fanatism religios?* (N. Deleanu), *Prestigiul națiunii* (Stelian Mateescu). Alte comentarii: Gr. T. Popa, *Porunca zilelor de azi*, Octav Livezeanu, *Filantropie suspectă*, Mircea Vulcănescu, *Federația Universitară Internațională pentru Societatea Națiunilor*. Din grupare mai fac parte Petre Constantinescu-Iași, C. I. Parhon, George Marinescu, Al. Slătineanu, Z. Iagnov, L. Rusu. În revistă e prezent și deputatul italian antifascist Ezio Riboldi cu însemnări despre viața universitară din Italia. Cel mai activ colaborator e Șerban Cioculescu. El va semna comentariile *Congresul federației oltene*, va scrie despre Friedrich Nietzsche, Anatole France ș.a., purtând și câteva polemici cu E. Lovinescu ori cu „pseudodoctrinarii" ortodoxismului de la „Gândirea". Tot Cioculescu va deschide aici o rubrică de cronică literară. Alți colaboratori: Paul Sterian, N. N. Matheescu, Toma Vlădescu, Mircea Vornicu. *M. Pp.*

VIAȚA UNIVERSITARĂ, publicație apărută la Sibiu, lunar, între 2 noiembrie 1941 și 9 septembrie 1944, cu subtitlul „Almae Matri Napocensi Sacrum", ca „organ al Universității «Regele Ferdinand I» din Cluj-Sibiu". Director: Iuliu Hațieganu; redactor: Dimitrie Todoranu. Articolul-program, *La început de an universitar*, semnat de director, arată că revista va fi „informativă, formativă și educativă", urmărind să contribuie „la formarea unui stil de viață înaltă, spirituală". Partea educativă e asigurată de intervențiile unor profesori: Victor Papilian (*Întoarcere la „Deșteaptă-te, române"*), D. D. Roșca (*Spiritul mediteraneean*), Victor Jinga (*Misiunea așezămintelor de învățământ superior*), I. I. Russu, Onoriu Chețianu, Ștefan Bezdechi, Al. Borza, Victor Iancu, Petre Hossu, Valeriu Moldovan, Radu Stoichiță. **V.u.** publică permanent dări de seamă referitoare la ședințele Cercului „Octavian Goga", condus de Lucian Blaga (o relatare, din 1942, este iscălită de Cornel Regman, alta, din 1944, îi aparține lui I. D. Sîrbu), informații despre lecturile de aici ale lui Ștefan Aug. Doinaș, Radu Stanca, I. Negoițescu ș.a. Literatura este reprezentată de poeziile lui Ion Oană (*Iarnă bacoviană*), Virgil Nistor (*Corabia răpită*), Ioanichie Olteanu (*Sere*), Ion Cutova (*Cerc vicios*), Ștefan Aug. Doinaș (*Poem*), Al. T. Țion (*Sfârșitul luminii*), T. Murășanu, Ioan Popa, N. Pârvu ș.a. În 1944, sub semnătura D. Vatamanu, se înregistrează și câteva versuri de început ale lui D. Vatamaniuc. Oct. Bulbuc întocmește cronici rimate, mai ales despre vacanțele sau excursiile la Păltiniș. Proză dau Deliu Petroiu (nuvela *Axente Berbecuț*), Petre Hossu (*Scrisoarea necunoscutului*) și Virgil Petrișiu, care e autorul unei originale ucronii (*Proces an 3000*). Interesante notații la rubrica intitulată „Carnet" aduc Damian Silvestru (I. Negoițescu) și Ion Oană, ca și alții: Victor Iancu, *Sibiu, cetate academică*, Petre Hossu, *Viața studențească în Elveția, Așa sunt ei, studenții scriitori*. Se mai scrie despre Memorandum și despre Marea Unire (Virgil Petrișiu și I. Cârja-Făgădaru), se tipăresc eseuri despre Mihai Eminescu (Eugen Todoran), despre Luis de Góngora (Vladimir Drimba), despre disocierea valorilor (Petre Hossu), iar Ștefan Bezdechi compune poezii în limba latină. Sunt consemnate vizite ale unor profesori străini la Sibiu, precum cea a lui Alf Lombard, sau sărbătorirea unor profesori. În 1944, când Universitatea se întoarce la Cluj, studenții publică *Protestul studențimii ardelene față de atrocitățile maghiare de la Cluj din 3 martie 1944.* *M. Pp.*

VICIU, Alexiu (14.XII.1855, Agrișteu, j. Mureș - 6.II.1950, Blaj), folclorist. După școala primară urmată în localitatea natală (1863-1864) și la Blaj (1865-1867), continuă tot aici Gimnaziul Greco-Catolic (1867-1868, 1873-1874), făcând apoi studii de filosofie și teologie la Colegiul De Propaganda Fide din Roma și numai de teologie la Blaj (1877-1879). Este trei luni cancelarist (copist) la Cancelaria mitropolitană din Blaj și tot atunci profesor secundar suplinitor la gimnaziul pe care îl absolvise; obține titularizarea pentru limbile latină și greacă în 1882, iar în 1890 și pentru română. Se preoțește în 1881 și ajunge viceprotopop (1899). Pensionat forțat, probabil victimă a unor adversități provocate de spiritul său neînduplecat, profesează în continuare la școli din București (1911-1913), Ocna Sibiului (1913-1919), Lipova (1919-1920), Târgu Mureș (1920-1921) și Cluj (1921-1922). Alcătuiește și publică mai multe manuale pentru uzul elevilor de gimnaziu, dicționare școlare bilingve (*Dicționar portativ latin-român și român-latin*, I-II, 1892-1908), studii lingvistice (*Încercări în vocalismul limbei române*, 1893, *Limba română poporană și dialectul sicillian*, 1904) și glosare dialectale (*Glosariu de cuvinte dialectale din graiul viu al poporului român*, 1899). Colaborează la „Analele Academiei Române", „Anuarul Liceului Unit «Sf. Vasile cel Mare»" (Blaj), „Calendarul Asociațiunii pe anul 1927", „Comoara satelor", „Convorbiri literare", „Cultura creștină", „Foaia bisericească și scolastecă", „Foaia scolastecă", „Generația nouă", „România liberă", „Ungaria", „Unirea poporului", „Unirea", „Universul literar".

V. începe să culeagă folclor în 1872, la îndemnul profesorului și mentorului său, canonicul blăjean Ioan Micu Moldovan, preluând metoda acestuia de anchetă prin elevi. Inițiază în 1879 o mare colecție de literatură populară, cuprinzând doine, strigături, cântece rituale funebre, balade, cimilituri, deceuri, anecdote, legende, basme ș.a., adunate de pe o largă arie folcloristică („De la Tulgheș și până la Brad, și din Maramureș până în Olt, de pretutindenea"), publicată parțial în presă (peste trei sute cincizeci de cântece, strigături și balade apar în „Convorbiri literare" între 1881 și 1891) și în volumul *Colinde din Ardeal. Datini de Crăciun și credințe poporane* (1914), care conține mai mult de trei sute de piese, de la colinde cosmogonice până la colinde cu caracter epico-eroic. Colecția constituie prima contribuție de seamă la cunoașterea speciei, remarcându-se - cum observă Ovidiu Bârlea - atât prin varietatea tipologică a pieselor, precum *Brad înalt* și *Stan de piatră, Trei feciori, Trei pene, Pe dealul cu stânjinii* și *Doi frați*, cât și

prin descrierea obiceiului colindatului. Altă culegere, realizată între 1872 și 1911, dar publicată postum (1976) de Romulus Todoran și Ion Taloș sub titlul *Flori de câmp*, pune pregnant în valoare intensa activitate a lui **V.**, apreciat de editori ca fiind „printre cei mai de seamă culegători de folclor din Transilvania, după Ion Pop-Reteganul și Ioan Micu Moldovan". Sunt aici o mie două sute treizeci de texte (cântece de dragoste și dor, de jale și urât, mustrări și blesteme, cântece de cătănie, bocete, strigături, balade), strânse de peste două sute de culegători din aproximativ două sute cincizeci de localități, mai bine reprezentate fiind comunele Cergău Mic, Micăsasa și Bazna. Culegerea, comparabilă cu aceea realizată de Ioan Micu Moldovan între 1863 și 1878, se remarcă prin diversitatea tematică și stilistică a liricii antologate.

Culegeri: *Colinde din Ardeal. Datini de Crăciun și credințe poporane*, București, 1914; *Etnografice*, Blaj, 1929; *Flori de câmp (Doine, strigături, bocete, balade)*, îngr. și introd. Romulus Todoran și Ion Taloș, Cluj-Napoca, 1976. **Antologii:** *Legendariu românesc*, Blaj, 1884.

Repere bibliografice: Chendi, *Scrieri*, III, *44;* Ioan Rațiu, *Studii și biografii*, Blaj, 1904, *130–142;* Tudor Pamfile, *Sărbătorile la români. Crăciunul*, București, 1914, *172–176, 217–223;* Al. Lupeanu, *Folcloriștii Blajului*, „Comoara satelor", 1925, 3; Predescu, *Enciclop.*, *897;* Virgil Vintilescu, *Preocupări de folclor la „Convorbiri literare"*, în *Folclor literar*, I, Timișoara, 1967, *270;* Artur Gorovei, *Folcloristul Alexiu Viciu*, REF, 1969, 5; Bârlea, *Ist. folc.*, *427–428;* Virgiliu Florea, *„Flori de câmp"*, AMET, 1976; Nicolae Bot, *„Flori de câmp"*, ALIL, t. XXVII, 1979–1980; Vasile Netea, *Folclorul și folcloriștii mureșeni*, Târgu Mureș, 1983, *56–60; Simeon Florea Marian și corespondenții săi*, îngr. Eugen Dumitru și Petru Froicu, pref. Iordan Datcu, București, 1991, *376–377;* Comșa-Seiceanu, *Dascălii*, *109–110;* Datcu, *Dicț. etnolog.*, II, *271–272;* Ana Cosma, *Scriitori români mureșeni*, Târgu Mureș, 2000, *166–167.* *I. D.*

VICOL, Dragoș (6.VII.1920, Cacica, j. Suceava – 22.XII.1981, București), poet și prozator. Este fiul Veronicăi (n. Coșuțchi) și al lui Emilian Vicol, plutonier. Face clasele primare în Dorna Cândrenilor, începe gimnaziul la Volovăț, iar între 1933 și 1941 urmează Liceul „Eudoxiu Hurmuzachi" din Rădăuți. Încorporat, este trecut la o școală de ofițeri de rezervă din Ploiești, dar în urma refuzului de a pleca în Germania la o școală de ofițeri activi este exmatriculat și trimis pe front până în 1943. Se înscrie la Facultatea de Drept a Universității din București, însă în 1944 reintră la o școală militară de ofițeri de rezervă, pentru ca la absolvire să i se încredințeze comanda unui pluton cu care luptă din nou pe front. Demobilizat, în 1945 își reia studiile de drept, absolvindu-le la Iași, în 1947. Încă din anii studenției se implică în activitatea Uniunii Tineretului Comunist și a organizațiilor aflate sub comanda directă sau sub influența Partidului Comunist, ca Apărarea Patriotică și Uniunea Patrioților. Intră în presa de partid, fiind, între 1948 și 1953, redactor la ziarul „Zori noi" din Suceava. Mai târziu va lucra la revistele „Săteanca", „Femeia", „Luceafărul", „Viața militară" și la Redacția publicațiilor pentru străinătate. Debutează în 1939, încă elev, cu proza poematică *Iarna rădăuțeană* la revista „Suceava", iar editorial în 1940 cu placheta *Muguri*, intitulată după numele cenaclului literar al liceului. De-a lungul anilor va mai colabora la „Bucovina literară", „Revista Bucovinei", „Universul literar", „Miorița", „Națiunea", „Scrisul bănățean", „Tânărul scriitor", „Scânteia tineretului", „Iașul nou", „Iașul literar", „Gazeta literară", „România literară", „Flacăra", „Convorbiri literare", „Viața românească", „Steaua", „Luceafărul", „Tribuna", „Argeș", „Familia", „Contemporanul" ș.a. După război se dedică romanului: *Valea Fierului* (1953; Premiul de Stat), *În munții de miază-noapte* (1959), *Omul de la ora 13* (1964), *Flăcări în Vest* (1966), *Camera 210* (1968) ș.a., scenaristicii: *Râpa dracului* (1956), reportajului: *La poalele Ceahlăului* (1953), *Însemnări de călătorie prin Țara de Sus* (1956), teatrului: *A doua tinerețe* (1960). A scris, de asemenea, versuri și proză pentru copii: *A venit un pui de om...* (1957), *Poveștile pădurii* (1965), *O poveste cu povești* (1967) ș.a.

Cu o structură fundamental lirică, **V.** nu poate renunța la poezie, deși prospețimea metaforei, de influență folclorică, din cartea de debut (*Muguri*), va fi alterată ulterior de un patetism convențional, răspunzând „comenzii sociale" a momentului. Plachetele pentru ostași *Reportaj liric* (1963) și *Poeme în marș* (1969) conțin fie scrisori de dragoste adresate „patriei socialiste", fie declarații de atașament partinic. Cu trecerea timpului, poetul își definește mai precis menirea și își limpezește orizontul liric. În *Ctitorie în albastru* (1972) și *Voievod de stea* (1973) nu va mai rămâne decât o impetuozitate exterioară a declamației, echilibrată însă de o sfiiciune a dezrădăcinatului. Pentru cel ce era scoborâtor din pădurile Țării de Sus, peisajul natal devine obsedant: „Căutați-mă prin păduri, printre ape, / Fiindcă acolo mă limpezesc, acolo curg" (*Căutați-mă*). Se face simțită aici glisarea de la jubilația omului cetății către bucuriile mici, intime („o bucurie de dor, o bucurie de cuvânt"). Poetul își caută rădăcinile („M-aș întoarce spre culmi, în arbori și-nceput,/ dar turmele-n pietre și-n nisip s-au prefăcut"), dar nu mai găsește drumurile, nu mai găsește nici fântânile ca „rănile vârstei să-mi spele". Alteori pământul natal ia proporțiile fabulosului boreal. Fiorul liric este autentic și câteva poeme despre iarnă sunt notabile: „Ninge cum n-a mai nins de-o viață, / Lerui-ler, lerui-ler,/ Ning peste sănii călătorite în ceață; /săniile ruginesc la poarta raiului,/ Caii pasc iarba sfântă în cer..., / Cling-cling! Lerui-ler! (*Ninge*). Există o vizibilă interferență între peisajul bucovinean și peisajul moral, dominat de o tristețe difuză a amurgului vieții, poezia senectuții fiind mai persistentă în versurile ce vor intra în volumul postum *Sonete* (1983), din care se reține *Acteon*, unde mitologicul vânător este transformat de zeița Artemis, surprinsă goală la scăldat, într-un cerb ce aleargă peste poieni de timp: „Tristele m-alungă spre departe/ și rup din carnea mea cu dinți de moarte". Lirismul discret se regăsește și în elogiul cetății, prezent încă în *Voievod de stea*. De pildă, *Șarpele mut* are în centru un ceremonial folcloric, un descântec în manieră arghezian, iar în *Poem de țară* și în *Poem cu domnițe* se simte o interiorizare a sentimentului patriotic. Proza lui **V.** este, în anii '50, net proletcultistă și ilustrativă pentru imperativele vremii. În romanul alcătuit din *Valea Fierului* și *În munții de miază-noapte*, autorul surprinde maniheist lumea minerilor în conflict social cu patronul și schimbările provocate de sosirea

trupelor sovietice. Dar cele mai multe nuvele și romane au ca temă războiul, scriitorul valorificându-și experiența de combatant pe fronturile de Est și de Vest din ultima conflagrație mondială. O anume sinceritate a tramei unor cărți precum *Dinamica* (1965), *Flăcări în Vest, Camera 210*, mai ales când se recurge la convenția jurnalului, sau naturalețea schițării reacțiilor la oamenii simpli deveniți soldați asigură prozei de război a lui **V.** ritm interior și dramatism de substanță. Se remarcă îndeosebi, prin tematica și scriitura modernă, *Camera 210*, un jurnal de spital cu trăiri la limita între realitate și halucinație.

SCRIERI: *Muguri*, București, 1940; *Roiul de aur*, București, 1951; *Se risipește negura*, București, 1951; *Huțulca*, București, 1953; *La poalele Ceahlăului*, București, 1953; *Valea Fierului*, [vol. I], București, 1953, vol. II: *În munții de miază-noapte*, București, 1959; ed. (*Nopțile dinspre ziuă*), București, 1970; *Însemnări de călătorie prin Țara de Sus*, București, 1956; *Râpa dracului*, București, 1956; *A venit un pui de om...*, București, 1957; *A doua tinerețe*, București, 1960; *Povestiri la umbra cetinii*, cu ilustrații de Eugen Mihăescu, București, 1961; *Drumuri ostășești*, București, 1962; *Cicatricea*, București, 1963; *Reportaj liric*, București, 1963; *În întâmpinarea soarelui...*, Suceava, 1964; *Omul de la ora 13*, București, 1964; *Buchet în august*, București, 1965; *Dinamica*, București, 1965; *Poveștile pădurii*, cu ilustrații de Gheorghe Adoc, București, 1965; *Flăcări în Vest*, București, 1966; ed. (*Drumul spre Mai*), București, 1975; *O poveste cu povești*, București, 1967; *Camera 210*, București, 1968; *Poeme în marș*, București, 1969; *Dincolo de azur*, București, 1970; *Aventurile lui Țâncu-Năzdrăvanul*, București, 1971; *Ctitorie în albastru*, București, 1972; *Țară și scut*, București, 1972; *Bătrânul și livada*, Iași, 1973; *Cântec deasupra apelor*, București, 1973; *Voievod de stea*, București, 1973; *Satul cu oameni frumoși*, București, 1975; *Pasărea Phoenix*, București, 1976; *Poemele de-acasă*, Iași, 1977; *Arboroasa*, București, 1978; *Cerbul singuratic*, București, 1979; *Poeme sub drapel*, București, 1979; *Dulcile și uneori ciudatele aventuri ale unui reporter*, București, 1981; *Sonete*, București, 1983. **Traduceri:** Walter Nowotny, *Eu scriu împotriva lupilor*, Iași, 1980.

Repere bibliografice: I. Sîrbu, *„Valea Fierului"*, „Iașul nou", 1953, 3–4; Ion Mihăileanu, *„Valea Fierului"*, „Almanahul literar", 1953, 24 decembrie; Georgeta Horodincă, *„Valea Fierului"*, RMB, 1954, 2 881; Mihai Gafița, *Eroii unei mari bătălii*, „Tânărul scriitor", 1954, 1; Mihai Gafița, *Oameni care nu se frâng*, GL, 1954, 7; Mircea Drăgan, *Imaginea cinematografică a scenariului literar*, CNT, 1955, 45; Viniciu Gafița, *„În munții de miază-noapte"*, VR, 1959, 8; Gabriel Dimisianu, *O imagine simplificatoare*, GL, 1959, 39; Paul Georgescu, *„În munții de miază-noapte"*, GL, 1960, 7; Mihai Drăgan, *„În munții de miază-noapte"*, IL, 1960, 3; Valeriu Râpeanu, *Despre două volume de proză în „Cartea ostașului"*, „Viața militară", 1963, 4; *De vorbă cu scriitorul Dragoș Vicol*, „Femeia", 1963, 7; Dan Bedrosian, *„Omul de la ora 13"*, GL, 1964, 43; Nicolae Baltag, *„Buchet în august"*, CNT, 1965, 32; Alexandru Chiriacescu, *„Flăcări în Vest"*, LCF, 1967, 4; Adriana Iliescu, *„Camera 210"*, RMB, 1969, 7 626; Ion Lungu, *„Camera 210"*, TR, 1969, 16; Traian Filip, *„Camera 210"*, ATN, 1969, 11; Gheorghe Andrei, *„Dincolo de azur"*, CL, 1970, 2; Radu Vaida, *Cartea la care lucrez* (interviu cu Dragoș Vicol), „Pentru patrie", 1970, 5; Sorin Movileanu, *„Nopțile dinspre ziuă"*, „Viața militară", 1970, 7; Sorin Movileanu, *„Dincolo de azur"*, „Viața militară", 1970, 10; Daniel Dimitriu, *Dragoș Vicol*, CL, 1972, 21; George Muntean, *Darul povestirii directe*, RL, 1975, 44; Haralambie Țugui, *„Satul cu oameni frumoși"*, CRC, 1976, 10; Sabin Opreanu, *Convorbire cu Dragoș Vicol*, O, 1976, 27; George Muntean, *„Satul cu oameni frumoși"*, RL, 1976, 32; Dumitru Micu, *Proză rurală*, CNT, 1976, 33; Aurel Martin, *Din legendă spre viitor*, „Viața militară", 1978, 2; Adrian Popescu, *Poezia lui Dragoș Vicol*, ST, 1978, 5; Virgil Nistor, *„Arboroasa"*, ST, 1978, 8; Fănuș Neagu, *Cartea cu prieteni*, București, 1979, *220–221; Lit. rom. cont.*, I, *237–238;* George Muntean, *De despărțire*, RL, 1981, 52; *Prezențe militare în știința și cultura românească*, București, 1982, *273–276;* Haralambie Țugui, *„Sonete"*, CRC, 1983, 46; Virgil Nistor, *„Sonete"*, ST, 1984, 2; Iorgulescu, *Prezent, 134–135;* Victor Crăciun, *Mărturia marilor conștiințe scriitoricești*, CNT, 1986, 8; Radu Vaida, *Pagini despre Bucovina*, MS, 1988, 1; Rachieru, *Poeți Bucovina, 505–509;* Popa, *Ist. lit.*, II, *282; Dicț. scriit. rom.*, IV, *749–750.* *S. I.*

VICOL, Dragoș Ion (26.VI.1974, Cahul), prozator și eseist. Este fiul Mariei și al lui Ion Vicol. Urmează Liceul „Gh. Asachi" din Chișinău, Liceul „Mihai Eminescu" din Iași și Facultatea de Litere a Universității din București (1991–1995). Obține titlul de doctor în 1998, la aceeași facultate, cu teza *Universul spiritual românesc în opera lui Mihail Sadoveanu*. Din 1999 e șef al Catedrei de filologie română a Universității Libere Internaționale din Chișinău. A debutat cu proză în „Florile dalbe" (1988), iar editorial cu *Vânătoarea de bouri sau Descălecarea Țării Moldovei* (1990). Colaborează cu proză, articole și studii la „Tineretul Moldovei", „Noi", „Orizontul", „Femeia Moldovei", „Viața satului", „Moldova suverană", „Tineretul liber", „Azi", „România liberă" ș.a. I s-au decernat Premiul Uniunii Jurnaliștilor din Republica Moldova (1990), Premiul Ministerului Educației și Cercetării din România (1990) și Premiul Societății Scriitorilor „C. Negri" din Galați (1993).

În *Evohe, Burebista!* (1990) **V.** reconstituie cu mijloacele prozei de ficțiune evenimente și portretizează personalități politice. Culegerile de nuvele *Hoții Prutului...* (1991) și *Țara cu viță-de-vie* (1996) sunt consacrate actualității, fiind abordate dintr-un unghi cvasisămănătorist tendințe sociale nocive, precum filistinismul, degradarea limbii, falsificarea istoriei, înstrăinarea de neam. Romanul *Cornul de Aur* (1994), în care tematica etică este alimentată copios de mitul lui Dionysos, pare să-l plaseze pe scriitor pe o orbită deschizătoare de noi perspective epice. A scris și eseuri, adunate sub titlul *Răzbunarea lui Nero* (1993), și a publicat mai multe studii dedicate operei lui Mihail Sadoveanu.

SCRIERI: *Vânătoarea de bouri sau Descălecarea Țării Moldovei*, Chișinău, 1990; *Evohe, Burebista!*, Chișinău, 1990; *Hoții Prutului...*, Chișinău, 1991; *Răzbunarea lui Nero*, Galați, 1993; *Cornul de Aur*, Chișinău, 1994; *Țara cu viță-de-vie*, Chișinău, 1996; *Sadoveanu sau Miracolul sufletului românesc*, Chișinău, 1997; *Mihail Sadoveanu sau Viziunea românească asupra lumii*, Chișinău, 2000; *Viziune ontică și artă poetică în proza românească – Mihail Sadoveanu*, Chișinău, 2003.

Repere bibliografice: Nicolae Bătrânu, *Evocând istoria*, LA, 1990, 27; Aurel Ciocanu, *Lupul din noi*, LA, 1991, 31; Lucian Chișu, *Istorie și aventură*, L, 1994, 11–18; Dumitru Micu, *Poema vinului*, LA, 1995, 12; Fănuș Neagu, *Visul dragostei și al pierzaniei*, LA, 1995, 12; Eugen Negrici, *Simptomul regăsirii noastre*, LA, 1995, 12; Viorel Dinescu, *„Cornul de Aur"*, „Limba română" (Chișinău), 1996, 1; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia, 248–249.* *N. Bl.*

VICOL, Sterian (9.V.1943, Țuțcani, j. Vaslui), poet. Este fiul Ilincăi (n. Racoviță) și al lui Dumitru Vicol, țărani. Urmează

Liceul Pedagogic din Galați (1958-1963) și Facultatea de Filologie a Universității din București (1969-1972). A lucrat ca profesor, redactor în presa culturală și ca activist cultural. Din 1990 trece redactor-șef adjunct la revista gălățeană „Porto-Franco", devenind redactor-șef din 2000. A debutat în 1968 la „Amfiteatru" și a mai colaborat la „Convorbiri literare", „Ateneu", „Luceafărul", „Poesis", „Bucovina literară", „Tomis", „Contemporanul", „Dacia literară", „Cronica" ș.a. Prima carte, *Harfele grâului*, i-a apărut în 1976. Președinte al Societății Scriitorilor „C. Negri" din Galați, a desfășurat o susținută activitate de animator cultural, între altele organizând festivalurile literare „Costache Conachi", „Grigore Hagiu", „Hortensia Papadat-Bengescu". A fost distins cu Premiul Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova (2002).

Sub semnul neotradiționalismului modernizat, de factură șaptezecistă, **V.** exaltă sentimentul existenței în natură și în istorie într-o dispoziție optimistă, cam convențional jubilatorie. Natura, freamătul tainic al peisajului agrest, germinația vegetalului sunt învestite ca miracol și conectate la noimele omenescului. **V.** arborează nu o dată mărcile unui patriotism și ruralism programatic. Textele sunt colorate de imagini luminoase sau evocatoare, uneori pregnante, în maniera lui Lucian Blaga („Pârâul miroase-a trup de ursoaică/Umblând cu puii în amurg"), adesea arhitecturate în tablouri reverberând sugestiv („În cumpăna nopții/satul ținând luna în gura câinilor,/când ultimul cocor/brăzdează câmpia difuză,/peste arborii plângători ai apelor,/se aud - și eu aud - toate căruțele Moldovei;/De la Dunăre urcă, prin grâul țării/și altele, și altele dinaintea lor,/sună pământul dinăuntru/și dinafara caselor...". Nu e un ruralism decorativ, convențional-feeric ori un paseism inert, de o duioșie minoră; poetul celebrează satul și rânduielile sale, dar în imagini mai degrabă stranii, armonios-bizare și difuz incomode, uneori cvasichagalliene, moderat dramatice, cuprinse vag de o angoasă domolită în fața „marii treceri". Încă din primul volum își face loc tema dezrădăcinării, revizitată pe coordonatele exodului populației rurale către oraș în urma industrializării și, firește, pe cele ale propriei biografii, ilustrată în versuri expresive: „Și stâlp și mire, sicriu și lemn de plug,/Apasă pe o parte dealul în surpare,/Prin lacrima izvorului eu fug/Cu rădăcina casei în spinare". Apetența pentru scrutarea aleanului dezrădăcinării e legitimă, fiindcă poemele remarcabile sunt tocmai cele care circumscriu un univers specific post-rural și precar-urban, tratat nu în registrul pitorescului anecdotic, ci prin restituirea atmosferei și a stărilor sufletești (neliniște, provizorat, marasm, frustrări, tensiuni și tânjiri mocnite), cu un fel special și paradoxal de neosămănătorism, rezervele autorului față de ipostazele declasate ale urbanului fiind exprimate prin poezie modernistă. Producția lui **V.** nu se reduce însă la această tematică și la paradoxul - aparent - iscat de ilustrarea ei: sunt transfigurate, în decupaje ce au cuprinderi variabile, centre de focalizare tematică obișnuite în poezia modernistă: copiii, casa, locuirea, devenirea, nostalgia rădăcinilor ancestrale, interogația metafizică, contemplația existențială, deliberarea lăuntrică, celebrarea femeii și erotismul, abordat, în cele mai vechi, într-o modalitate care îmbină fervoarea mistuitoare cu reticența aluziv-sentimentală, iar în cele mai recente în chip mai explicit și viguros, recurgând la o simbolistică fără ambiguități și la o imagerie frapantă. Se poate observa la **V.** o continuă, deși nu spectaculoasă, ajustare și concentrare a temelor, o amendare subtilă a manierei, o cristalizare a viziunii și o optimizare a expresiei, care, după cum au remarcat criticii, câștigă în profunzime și acuratețe.

SCRIERI: *Harfele grâului*, București, 1976; *Corabia seminței*, București, 1978; *Edena*, Iași, 1981; *Vânătoare nocturnă*, București, 1981; *Sigiliul grădinii*, București, 1983; *Lacrima învingătorului*, Iași, 1984; *Repausul focului*, București, 1985; *Vindecare în păcat*, postfață Constantin Trandafir, Galați, 1991; *Daimonia*, Galați, 1995; *Corabia - labirintul celălalt*, ed. bilingvă, tr. Constantin Frosin, Galați, 1996; *Sunt putred de tine*, București, 1998; *Domnișoara Cucută*, București, 2001; *Clipa tăind subțire hohotul zăpezii*, Iași, 2003. **Antologii:** *Datini și obiceiuri de Crăciun și Anul Nou*, Galați, 1997.

Repere bibliografice: Vasile Iancu, *„Harfele grâului"*, ATN, 1977, 2; Ulici, *Prima verba, II, 134-135;* Gabriel Mardare, *„Corabia seminței"*, CL, 1979, 2; Dan Alexandru Condeescu, *Poeți gălățeni*, LCF, 1979, 32; Radu G. Țeposu, *„Corabia seminței"*, RL, 1980, 1; Constantin Trandafir, *„Corabia seminței"*, ST, 1980, 1; Laurențiu Ulici, *Imagini în plan îndepărtat*, CNT, 1981, 10; Nicolae Turtureanu, *Despre o anume corabie*, ATN, 1981, 3; Constantin Trandafir, *Vânătoarea ca inițiere*, T, 1981, 10; H. Zalis, *„Edena"*, RL, 1981, 48; Emil Nicolae, *„Edena"*, CL, 1981, 12; Piru, *Debuturi, 212-213;* Constantin Trandafir, *„Edena"*, ST, 1982, 2; Virgil Cuțitaru, *Corabia lui Sterian Vicol*, CL, 1982, 9; Constantin Pricop, *„Sigiliul grădinii"*, CL, 1983, 8; Zaharia Sângeorzan, *„Sigiliul grădinii"*, RL, 1984, 42; Constantin Trandafir, *Serbarea din cuvânt*, T, 1985, 8; Tudor Mușat, *„Lacrima învingătorului"*, TMS, 1985, 11; Constantin Trandafir, *„Repausul focului"*, ST, 1986, 12; Cristian Florin Popescu, *Echilibrul maturității*, LCF, 1987, 3; Octavian Dănilă, *„Repausul focului"*, TMS, 1987, 5; Adrian Dafir, *Meditație și implicare*, LCF, 1987, 42; Regman, *Nu numai, 247-248;* Mircea Popa, *Vină și ispășire*, TR, 1991, 34; Adrian Suciu, *„Vindecare în păcat"*, ST, 1991, 9; Constantin Trandafir, *Sterian Vicol-50*, CNT, 1993, 18; Ulici, *Lit. rom.*, I, *242-243;* Daniel Ștefan Pocovnicu, *„Corabia - labirintul celălalt"*, ATN, 1997, 1; Tudor Mușat, *Discurs îndrăgostit*, CRC, 2000, 1; George Bădărău, *Metamorfozele poeziei de notație*, CL, 2000, 3; L. D. Clement, *De-a scrierea-rescrierea*, „Bucovina literară", 2001, 5-6; Grigore Codrescu, *„Sunt putred de tine"*, ATN, 2001, 7; Vasile, *Poezia, 298-299;* Liviu Grăsoiu, *Trăirea paroxistică*, LCF, 2003, 2; Mihai Cimpoi, *Ființa „daimonică" a poeziei*, LCF, 2003, 11. *N. Br.*

VICTORIA, cotidian apărut la București din 20 octombrie 1944 până la 28 martie 1946, având subtitlul „Ziar de informație și comentariu critic". Director: N. D. Cocea; redactor-șef: George Ivașcu (de la 19 aprilie 1945); redactor: Geo Dumitrescu. Este una dintre cele mai importante publicații care se înscriu în linia ideologică a stângii postbelice. Militează pentru literatura „nouă", exprimându-și încrederea că „exploatarea omului de către om pare în sfârșit că începe să apună". Pe plan politic sunt acuzate vechile partide (N. D. Cocea, *Panica lor...*), dar și intelectualii care „nu și-au făcut datoria de a lumina masele mari" (C. I. Parhon, *Vina intelectualilor*). La 25 septembrie 1945 **V.** devine organul Partidului Național Popular, N. D. Cocea semnând împreună cu șaptezeci de intelectuali un memoriu prin care își declară sprijinul față de politica noului guvern, și

N'AVEM GUVERN
AMUL I — No. 3 4 PAGINI 10 LEI DUMINICĂ 22 OCTOMBRIE 1944
Victoria
REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA Str. Sărindar 5-7-9
DIRECTOR: N. D. COCEA
BESTIILE BALCANII
COCOȘUL PE FÂNTÂNĂ
SITUAȚIA STRATEGICĂ A GERMANIEI
NOTE LA ZI

începe să publice numeroase materiale propagandistice la rubricile „Cultura și viața", „Colțul poeților tineri", „Cronica teatrală", „Cronica literară". Orientarea ziarului este dată de articolele semnate de N. D. Cocea, Mihai Beniuc (*Funcțiunea socială a scriitorului*), George Ivașcu, Eugen Jebeleanu, Zaharia Stancu. Un loc aparte îl ocupă analizele privitoare la „democratizarea" vieții social-politice și la reorganizarea Societății Scriitorilor Români (Dan Petrașincu, *Participarea directă a scriitorilor, Unde n-au dreptate idealiștii noștri,* Al. Piru, *SSR se purifică, Epurație la SSR: Radu Gyr* etc.). Modelul sovietic devine și aici o dogmă greu de clătinat (Geo Dumitrescu, *Viața și munca scriitorului sovietic,* Ben Corlaciu, *Poetul Iosif Utkin și rostul scriitorilor*), iar ideologia marxist-leninistă e „far călăuzitor", Geo Dumitrescu declarându-și, și sub pseudonimul Vladimir Ierunca, convingerea că „Europa primește două bunuri peste care nu se poate trece: spiritul lui Lenin și voința lui Stalin". La pagina a doua, intitulată generic „Cultura și viața", cei mai activi colaboratori sunt Ion Caraion, Scarlat Callimachi, G. Talaz, George Mărgărit, Artur Maria Arsene, Silvian Iosifescu, Eugen Jebeleanu, Dan Faur, Sergiu Filerot, Ion Frunzetti, Horia Liman, Vladimir Colin, Al. Piru, N. Steinhardt. Se traduce multă literatură sovietică (Ilya Ehrenburg, Iosif Utkin), este popularizată literatura lui Petőfi Sándor și Ady Endre, alături de aceea a rezistenței franceze. N. Steinhardt deține o rubrică de comentarii despre scriitori străini (Franz Werfel, Edgar Wallace, Stefan Zweig, Jean Giraudoux, Henry de Montherlant, Jean Cocteau, Romain Rolland), iar V. Em. Galan asigură rubrica intitulată „Carnet". Foarte activ este Geo Bogza, care publică reportaje, proză, însemnări. Cu versuri sunt prezenți Magda Isanos, Dan Faur, Ion Sofia Manolescu, Cicerone Theodorescu, A. Toma, Al. Lungu, Victor Torynopol, Ben Corlaciu, Emil Dorian, proză mai dă Eusebiu Camilar, iar cu articole politice figurează Mihail Sadoveanu (*Biruința soarelui nou*), Gala Galaction, Ion Biberi, Henry Wald, Al. Dimitriu-Păușești, Petre Constantinescu-Iași. În **V.** Ion Frunzetti scrie cronici de artă, Valentin Silvestru cronici teatrale ș.a., Dan Petrașincu face procesul gândirismului. Articole speciale sunt dedicate lui Mihail Sadoveanu, Tudor Arghezi, Mihail Sebastian, se iau interviuri lui Mihai Beniuc, Eusebiu Camilar, Radu Boureanu, Ion Biberi. Mai colaborează Perpessicius, Petru Dumitriu, Paul Georgescu, Emil Manu, Pericle Martinescu, Marin Sârbulescu, Al. A. Philippide, Petru Comarnescu, B. Elvin. *M. Pp., L. T. G.*

VICTORIA TUTUROR ROMÂNILOR, publicație apărută la București, lunar, de la 7 mai 1919 până în septembrie 1924, din ianuarie 1926 până în august 1928 și în octombrie 1929; primul număr se numește „Capul" și are subtitlul „Organ social, politic, economic, literar al tuturor românilor". Redactată de un grup de militari și condusă de Alexandru Vasilescu-Lascar (A. Delaputna), **V.** conține, alături de poezie și proză, diverse articole, texte inedite și traduceri din literatura universală. Colaborează cu versuri Nichita Macedonski (*Salutul tatălui meu*), Al. Obedenaru (*Dacia noastră. Eroilor din războiul de reîntregire*), Victor Eftimiu, Iustin Ilieșiu, G. Ranetti, Al. T. Stamatiad, Cincinat Pavelescu, A. Mândru, D. Nanu, Const. Rîuleț, iar cu proză Al. Cazaban și Tiberiu Crudu, într-un supliment din 1920 fiind publicat „romanul de moravuri" *Amintirile unui copil de trupă* al lui Al. Vasilescu-Lascar. În primul număr se reproduc o scrisoare a lui B. Delavrancea (datată „25.XI.1917") și o poezie postumă de Th. M. Stoenescu. Ulterior intră în sumar alte postume ale lui Th. M. Stoenescu și două rondeluri de Al. Macedonski, un articol consacrat tricentenarului nașterii lui Molière. Se preia din „Neamul românesc" articolul *Ce reprezentăm?* de N. Iorga, iar Al. T. Stamatiad traduce *Amintirea fericirii* de Dante, *Idealul, Câinele și flăcăul* de Charles Baudelaire. Alți colaboratori: Ion Al-George, Virgil N. Duiculescu, Gh. Tulbure. *I. H.*

VIDRAȘCU, Feodosie (11.I.1929, Milești - Lăpușna), prozator, traducător și publicist. Este fiul lui Constantin Vidrașcu, țăran. După absolvirea școlii medii din satul natal este ales secretar al Comitetului raional al Comsomolului din comuna Izvorani. De aici trece în redacția gazetei politice a Stațiunii de Mașini și Tractoare Kotovsk, unde în 1948 debutează cu câteva schițe și povestiri. Termină Școala Republicană de Partid și secția de jurnalistică de pe lângă Școala Superioară de Partid din Moscova (1957). Un timp lucrează, la Chișinău, la Comitetul Central al Partidului Comunist din RSS Moldovenească, din 1957 până în 1962 este președinte al Comitetului de Stat pentru Radiodifuziune și Televiziune al RSS Moldovenești, ulterior e corespondent special la București al ziarului „Pravda" (1965–1970), secretar responsabil (din 1970) și redactor-șef adjunct (din 1982) al revistei „Novâi mir" din Moscova.

În primul său roman, *Prin vâltoare* (1956), ca și în romanul-cronică *Răcoarea brazdelor* (1961), **V.** abordează din perspectiva realismului socialist aspecte ale satului moldovenesc înainte și după 1944. *Pe strada trandafirilor* (1974) are ca subiect construirea Centrului de Televiziune din Chișinău, iar amplul roman-reportaj *Cheiurile speranței* (1982), scris în limba rusă,

construirea uzinelor de automobile de pe râul Kama, protagoniști fiind câțiva muncitori și ingineri conaționali. Povestirile și schițele, ca și publicistica, și le-a adunat parțial în culegeri. În 1962, la Teatrul „A. S. Pușkin" din Chișinău i s-a jucat piesa *Două vieți și a treia.* La Moscova, în colecția „Viața oamenilor iluștri", i s-au editat în limba rusă biografiile *Petru Groza* (1976), *Tudor Arghezi* (1980) și *Gheorghe Gheorghiu-Dej* (1986). **V.** este cunoscut și ca traducător din A. S. Makarenko (*Steaguri pe turnuri*), Vanda Vasilevskaia (*Ard râurile*), Ivan Vazov, Rabindranath Tagore ș.a.

SCRIERI: *Prin vâltoare,* Chișinău, 1956; *Ecouri,* Chișinău, 1958; *Azi alte clopote bat,* Chișinău, 1959; *Răcoarea brazdelor,* Chișinău, 1961; *Mărțișor,* Chișinău, 1962; *Ecouri,* Chișinău, 1968; *În centrul Rusiei,* Chișinău, 1974; *Pe strada trandafirilor,* Chișinău, 1974; *Dă și altuia lumină din lumina pe care-o ai,* Chișinău, 1976; *Petru Groza,* Moscova, 1976; *Tudor Arghezi,* Moscova, 1980; *Naberejnâie nadejdî,* Moscova, 1982; *Gheorghe Gheorghiu-Dej,* Moscova, 1986; *Popasuri la răspântii,* Chișinău, 1988. **Traduceri:** Pille Facasi Șivasancara, *Două măsuri de orez,* Chișinău, 1981; Iuri Dimitriev, *Un vânător neobișnuit,* Chișinău, 1987.

Repere bibliografice: A. Cândea, *„Prin vâltoare"*, „Moldova socialistă", 1956, 31 iulie; Petru Comarovschi, *Profiluri literare,* Chișinău, 1972, *109–113;* Vasile Coroban, *Romanul moldovenesc contemporan,* Chișinău, 1974, *182–269;* Mihai Cimpoi, *Cronica unui gigant,* „Moldova socialistă", 1985, 185; Ion Constantin Ciobanu, *Modelări artistice,* Chișinău, 1986, *64–71;* Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia, 216.*

Vl. C.

ANUL I. — No. 4. UN NUMĂR 20 BANI. DUMINECĂ, 19 DECEMBRE 1893.

PREȚUL ABONAMENTULUI ... 10 Lei.

VIEATA

REDACȚIA: Bulevardul Academiei, Nr. 4 BUCUREȘTI.

REVISTĂ SĂPTĂMÂNALĂ ILUSTRATĂ, APARE DUMINECA
SUB DIRECȚIUNEA D-LOR
A. VLAHUȚĂ și Dr A. URECHIĂ.

AUTORI SI EDITORI

Sunt zece ani, de când aŭ apărut, în lum, poeziile lui Eminescu: ele veaŭ pe o vreme de secetă în literara noastră. Bardul de la Mirceștĭ era tenit, și lumea se întreba: cine e să vie după el? Eminescu avea miratorĭ pasionaț, dar puțini. O ușteptată și crudă nenorocire trimță de o-dată numele blîndului și sticului poet, și împrăștiă, în toată ra, curiozitatea de a-l cunoaște, se- a de a-l citi. Pe vremea aceea arru cartea. Și pe când poetul, într'un

scoți o carte — cât de bună — într'o mie de exemplare. Cuvîntul editor avea o însemnare vagă, fictivă aproape. Azi, dacă al talent și dacă ți e drag să muncești, poți fi sigur, că nu 'ți vor mucezi manuscrisele în sertare. Azi cititorii se numără cu mille, și editorii îți iaŭ manuscrisul ud de sub condeiŭ: Socec, Graeve, Müller, Sfetea... sunt gata în ori ce moment să plătească munca unuĭ scriitor cunoscut. Sunt cărț, din carĭ se vînd trei patru ediții pe an. În cinci luni s'aŭ spulberat patru ediții din «Moș Teacă» al lui A. Bacalbașa. Șarga din Iași

car scuza mizerabilă a foamei. Publicul, acesta'i marele suveran, acesta'l singurul protector al celor cu adevărat aleși. Publicul s'a deșteptat. Buna și ocrotitoarea lui simpatie îndeamnă la muncă. El nu cere lingușiri josnice și rușinoase.

Sus frontea, tineri de talent!

A. VLAHUȚĂ.

...NIL MISERANTIS ORCI!

Lăsați drechide drumuri înfiate cugetării.
E un farâme să fi slegur, poți să te dai visării.
Calugul amurgeți ds vară nisc'asterne peste câmpi.

Vieața, revistă apărută la București, săptămânal, de la 28 noiembrie 1893 până la 28 ianuarie 1896, cu întreruperi; nu a ieșit între 26 iunie și 18 septembrie 1894, 25 iunie și 17 septembrie 1895, între 24 decembrie 1895 și 21 ianuarie 1896. În primul an s-a aflat sub direcția lui Al. Vlahuță și a lui Alceu Urechia, din primăvara lui 1895 conducerea revenindu-i în întregime lui Vlahuță. Au colaborat B. Delavrancea, George Coșbuc, O. Carp, I. N. Roman, St. O. Iosif, Radu D. Rosetti, Constanța Hodoș, Ion Gorun, Ion Găvănescul, Dem. Moldoveanu, George Murnu. Publicația își propunea - articolul-program *Două vorbe...,* nesemnat, îi aparține lui Al. Vlahuță - să impună un climat sănătos în atmosfera literară a epocii, caracterizată, cu exagerare, printr-o luptă înverșunată, nejustificată și neleală între scriitori, prin aservirea literaturii față de politică. **V.** mai intenționa să urmărească „manifestarea spiritului românesc în știință, în artă, în reforme, în tot ce poate da un caracter mai deosebit forței și activității noastre naționale" și să „supună judecății" partea de ridicol a vieții. Programul este completat de un articol al lui Delavrancea, *Cultul celor mici,* în care sunt elogiați eroii uitați, necunoscuți, umilii care fac istoria. Chiar din primele numere se întrevăd câteva atitudini definitorii: tendința moralizatoare, susținerea unui ideal etic de iubire universală și o înduioșare sentimentală (ulterior omniprezentă în literatura de aici). Vlahuță vorbește despre „familia artiștilor", respinge, în dispută cu B.P. Hasdeu, critica ce poate lua forma de răfuială (*Zacherlina d-lui Hasdeu*), se declară împotriva scandalului și a mahalagismului în literatură. Programul nu a fost totdeauna respectat, și **V.** a întreținut dispute de lungă durată, trădând nu o dată răbufniri personale, complexe, confuzii în principii și în orientarea literară, dar și pretenții nejustificate de judecător al ținutei morale a epocii. A polemizat cu B.P. Hasdeu, I.L. Caragiale, C. Dobrogeanu-Gherea, Constantin Mille, A. D. Xenopol, Anton Bacalbașa, a combătut arta socialistă, a lovit în Nicolae Petrașcu, în convorbiriști, în Anghel Demetriescu, Raicu Ionescu-Rion, Mihail Dragomirescu, G. Ibrăileanu, George Coșbuc. Atitudinea ei a fost totuși deseori ezitantă. Vlahuță recunoaște talentul lui Coșbuc, dar este gata să accepte acuzația de plagiat lansată de Gr. N. Lazu, îi creionează un portret elogios lui Gherea subliniindu-i meritele de estetician, dar îl amestecă într-o controversă făcută pe un ton lipsit de politețe și îl somează să răspundă atacurilor pe care **V.** le dezlănțuise împotriva socialiștilor. Junimiștii (în cercul cărora Vlahuță nu era apreciat) sunt ironizați (*Un grav bolnav, Convorbirile*), răspunderea pentru soarta nefericită a lui Mihai Eminescu e pusă în seama Junimii, care i-ar fi susținut înclinația către pesimismul schopenhauerian. Junimea e acuzată de lipsă de interes în problema Ardealului și pentru „frații de dincolo". Memoria lui Eminescu era scumpă redactorilor, deși poetul nu este înțeles în profunzime. Plivitor (un pseudonim al lui Vlahuță, semnificativ pentru atitudinea periodicului) îl acuză de lipsă de pietate pe N. Petrașcu, autor al unui studiu critic asupra poetului, și se răfuiește cu Aron Densușianu, care caracterizase arta eminesciană ca „literatură bolnavă". O schiță a lui Caragiale din „Vatra", greșit interpretată de Vlahuță ca o denigrare a țăranului, provoacă un schimb aspru de replici între cei doi scriitori. Gr. G. Tocilescu, Anton Bacalbașa sunt acuzați de plagiat. Revista a susținut o polemică de lungă durată în jurul artei cu tendință, cu un ton și mijloace nu totdeauna potrivite, declarând război întregii arte socialiste. Când, în 1893, este anunțată conferința *Artă pentru artă* a lui Anton Bacalbașa, Vlahuță își exprimă neîncrederea în posibilitatea de existență a unei arte dirijate, cu tendință. La riposta violentă a socialiștilor, urmează o serie de articole în jurul noțiunii (*Curentul socialist și literatura noastră, Sectari?, Arta socialistă, Supărarea socialiștilor*), dar și atacuri care nu pot fi asimilate unei controverse literare: *Interviul d-lui T. Meț* (*Tony Bacalbașa*), *Mille* și *„Mielul sugativ"*, *Din silogismele d-lui C. Vraja.*

Pentru Vlahuță arta are drept scop frumosul în sine, artistului i se cere doar să fie sincer și să se supună complexității vieții, iar tendința e înțeleasă ca aservire față de un partid. Foarte sensibil la ideea de libertate a creației, Vlahuță se arată îngrijorat de posibilitatea aplicării unor directive în domeniul artei. Cu un limbaj inadecvat, violent, disputa scoate în evidență confuzia redactorilor. Proza lui Vlahuță din **V.** dă tonul unei literaturi încărcate de compasiune pentru năpăstuiții vieții: *La arie*, *De la țară*, *Ion*, în timp ce *Amintiri din școală* se opresc asupra suferințelor îndurate de copii nevinovați. Momente ale unor existențe nefericite, frânte, dezrădăcinate, lipsite de iubire formează subiectul multor schițe: Vlahuță, *În străini*, Ion Gorun, *Moștenirea lui Panait*, Constanța Hodoș, *Janeta*, *Trei surori*. Vlahuță cere, cu o formulă ce va fi vehiculată și de programul poporanist, o literatură de „documente omenești" (*Un nou ziar*). Comună e înduioșarea – Delavrancea, *Micuții*, Vlahuță, *Mama*, Ion Gorun, *Crăciunul la proletari*. Câteva scrieri, răzlețe, se opresc asupra imaginii muncitorului din uzină (V. Pop, *Din fabrică*: *Petre Cazangiul*, George Murnu, *Proletari*). Pe de altă parte, Vlahuță creionează satiric figurile parazitare ale epocii, Alceu Urechia (sub pseudonimul Iodoform) consemnează evenimente ori aspecte ale vieții politice și culturale surprinse în latura lor ridicolă (satira alunecând deseori spre gluma ieftină), deformate caricatural (*Ghiveci săptămânal*). Fără a o recunoaște principial, **V.** a cultivat astfel o literatură de atitudine antiburgheză, cu accente presămănătoriste, care sub raport artistic suferă adesea de facilitate. În primul rând proza lui Vlahuță nu se poate salva de schematism, sentimentalism, de accente melodramatice sau moralizatoare. Meritul revistei este însă de a-l fi impus ca scriitor pe St. O. Iosif, care își publică în **V.** versurile de început și traduceri din Heine și Petőfi. Altă prezență impusă în **V.** este tânărul publicist ardelean Ion Gorun, care își va lega ulterior numele de publicațiile sămănătoriste, ca și Constanța Hodoș, Vasile Pop, C. Sandu-Aldea. Lui Duiliu Zamfirescu îi apare idila *Culcate-s romanițe*, iar lui Coșbuc poeziile *Vântoasele* și *Ispita*, se tipăresc versuri postume ale lui Ion Păun-Pincio. Exceptând un lung și monoton studiu al lui Ion Gorun despre Grigore Alexandrescu, preocupările de istorie literară și de critică sunt ca și inexistente. Al. Vlahuță și-a dat seama târziu de lipsurile revistei, dar nu a mai putut îndrepta ceva. Cunoscută mai ales datorită polemicii cu publicațiile socialiste, dar bucurându-se de popularitate în rândul tinerilor debutanți în literatură, față de care avea o atitudine binevoitoare, **V.** interesează sub raport istorico-literar și prin tendințele presămănătoriste din paginile sale. *S. C.*

Proprietarii Redactori: D. CASELLI & Artur CANTILLI

VIEAȚA NOUA

NUMĂRUL 5 — 5 APRILIE 1898

— REVISTA PENTRU LITERE, ARTE SI SCIINTE —

Colaboratorii

O lămurire

Constatarea Unui Adevăr

Matéiu Corbescu

VIEAȚA NOUĂ, revistă apărută la București, bilunar, între 1 februarie și 15 iunie 1898 și la 1 decembrie 1903; continuă din iulie 1898 cu titlul „Carmen". Editată și condusă de Domenico Caselli, Aristide Cantilli, Nicolae Țimiraș și I. Costin (Al. Cantilli), **V.n.** este o publicație apropiată atât ca atitudine literară, cât și în ceea ce privește cercul colaboratorilor de „Literatorul" lui Al. Macedonski. Cu articole de critică literară și cu altele, mai cuprinzătoare, referitoare la starea culturii naționale, la rolul influențelor străine, figurează Macedonski, N. Stroe (Nicolae Țimiraș), C. Rădulescu-Motru. Lui C. Dobrogeanu-Gherea i se retipărește studiul *Decăderea literaturii contimporane*. Gabriel Donna și, probabil, Aristide Cantilli sunt autorii unor succinte prezentări bibliografice ale scriitorilor francezi Alphonse Daudet, Leconte de Lisle, Émile Zola, Jean Richepin, Sully Prudhomme sau ale lui Macedonski și B. Delavrancea. Printre numeroșii poeți de la **V.n.** se numără Al. Macedonski, George Coșbuc, Mircea Demetriade, Aristide Cantilli, Iuliu Cezar Săvescu, Al. Obedenaru, G. O. Gârbea, Al. Cantilli (sub semnătura I. Costin), Dimitrie Nanu. Altă categorie este aceea a începătorilor, pe care redacția i-a primit întotdeauna cu o deosebită înțelegere. Între ei se află Tudor Arghezi cu poemul în proză *Senar* și cu *Versuri*, Mihail Sadoveanu cu poezia *Amurg*, Ion Minulescu, autor al unui sonet, Gr. Pișculescu (Gala Galaction) cu *Aurora mistică* și Gabriel Donna, D. Karnabatt, Iuliu Dragomirescu. În 1903 li se alătură G. Bacovia cu trei poezii. Sadoveanu colaborează și cu povestiri (*Dușman*, *Bine crescută*, *O frază nemerită*), trimise de la Iași, și tot cu o scriere în proză, *În flux*, e prezent N. D. Cocea (sub pseudonimul Nelly). Nuvele mai dau D. Caselli, Alexandrina Mihăescu, N. Gr. Mihăescu-Nigrim, Gh. Becescu-Silvan, G. Russe-Admirescu, D. Nanu. *Manuscrisul Varvarei Dobroselov* de Dostoievski e tradus de D. Negreanu. Tălmăciri din Goethe, Herder, Lenau, Heine și Byron sunt semnate cu inițiale. D. Nanu transpune *Ochii morților* de Sully Prudhomme, iar Ion Minulescu, iscălind Mi, *Nocturnă* de Paul Bourget. *R. Z.*

VIEAȚA NOUĂ, revistă apărută la București, bilunar, între 1 februarie 1905 și februarie 1925, exceptând intervalul

noiembrie 1916 - decembrie 1917, când se editează la Iași, unde redacția se afla în refugiu. E o publicație de cultură, având în prim-plan și un rol de inițiere în poezia modernă, al cărei promotor era, în viziunea lui Ovid Densusianu, conducătorul și teoreticianul revistei, curentul simbolist. **V.n.** va milita, în descendența „Literatorului" lui Alexandru Macedonski (pe care chiar l-a suplinit în perioada de întrerupere a apariției, 1905–1918), în numele unei concepții lărgite privind trăirea și frumosul în artă, pentru desprinderea de estetica numită „veche", cea care subordona, restrângător, fenomenul artistic convingerilor politice, naționalismului și sentimentalismului. În articolul-program *Rătăciri literare*, Densusianu, filolog și folclorist de o cuprindere totală și o înțelegere profundă a fondului popular, recomanda scriitorilor, cu o convingere ce nu se va clinti în timp, să nu se oprească la cunoașterea-copiere; acest *datum* inconfundabil să fie antrenat într-o interpretare vie, individualizată, „prefacere", „formă nouă", „înțeles mai adânc lucrurilor luate din popor". Alături de Ovid Densusianu, sprijinind în intervențiile lor platforma-program a revistei, s-au aflat Pompiliu Eliade (*Asupra unei direcții de azi, Versificație și logică*), istoricul literar Petre V. Haneș (*Cât ne interesăm de literatura noastră*), D. Caracostea, fostul său student și debutant în **V.n.** (*Pentru cultura artistică în școală*), Pompiliu Păltănea, atașat de presă pe lângă Ambasada României la Paris, ce debutează tot aici (va da în 1914–1916 amplul studiu *Adevăr și legendă. Puncte din estetica nouă*), poeții Ion Minulescu, Eugeniu Sperantia, Jean Boniface Hétrat, Șerban Bascovici, George Duma și, din cercul „Literatorului", Alexandru Gherghel, Al. T. Stamatiad, N. Davidescu, apoi I.M. Rașcu, încă elev, Dragoș Protopopescu, student al lui Ovid Densusianu, Emil Isac, Barbu Solacolu, Ion Pillat, George Bacovia, Agatha Grigorescu-Bacovia, tânărul B. Fundoianu și, în anii războiului, Tudor Vianu, Perpessicius, Constantin Narly (va debuta aici în 1918) ș.a. Arta era chemată de Ovid Densusianu să deslușească și să modeleze alt suflet, „sufletul modern" (*Critici și scriitori*), și, întrucât opera nu e decât „oglinda unei stări sufletești", devine, prin aceasta, oglindă a timpului. Varietatea experienței, intensificarea ei odată cu rafinarea prin cultură a interiorității („cultivarea eului nostru") sunt opuse inspirației rurale promovate de sămănătorism și poporanism, unilateralității ei reductive, echivalată - polemic - cu primitivismul, plebeianismul, diletantismul și sărăcia artistică. „E o himeră să crezi că vom ajunge să trăim altă viață până ce nu vom porni ofensiva hotărâtă împotriva trecutului cu blestemate îndărătniciri", va susține Densusianu și mai târziu (*Ne vom desmetici, când?*, 1933). În virtutea unor atare abordări, **V.n.** s-a lansat în atacuri dure împotriva lui N. Iorga, G. Ibrăileanu și a „Vieții românești". Titu Maiorescu și junimiștii erau repudiați pentru că s-ar fi erijat cu ostentație în salvatori ai limbii și literaturii, ca „singurii înțelegători ai nevoilor noastre" (Ovid Densusianu, *O legendă literară, Hoardele pretoriene în literatură, Un rol contestat al criticii, O minciună, două minciuni, Iluzii patriotice, Literatura de peste munți*, Pompiliu Eliade, *Sămănătorul de neghină*). În timpul războiului, din motive politice, Densusianu s-a desolidarizat și de Al. Macedonski. Tradiția recunoscută de **V.n.** în cadru autohton era cea pașoptistă și clasică. Însă, neabătut, orașul, Occidentul romanic și simbolismul literar au fost ridicate la rangul de *athanor* în care se pregătește transformarea omului. Orașul, „mare de viață tumultuoasă, bizară, măreață" („și unde e viață mai multă, acolo e și poezie"), se instituie ca emblemă a puterii biruitoare în lupta cu natura (*Dintr-un balcon*). Sufletul latin, cu darurile lui, numai el poate fi, pentru Densusianu, sursa singurului model organic, viabil întrucât e în acord cu firea noastră, cu „dragostea pentru ce e senin și sobru, cultul pentru efectele de artă ce se impun prin noblețea și simplitatea lor, așa cum îl aveau cei de la care am moștenit numele" (*Stilul nostru, Simpatiile și antipatiile noastre*). Deschiderea în fața „curentelor mari care au prefăcut lumea", datorie a actualității, nu poate urma decât calea trasată de romanitatea noastră. Renașterea poetică și artistică, în stare să facă distinct glasul românismului, era întruchipată și conținută de simbolism, mișcare căreia i se afirma caracterul „eminamente latin", capacitatea de a transforma „revizuind" și îmbogățind gânduri și sentimente și calitatea de artă pură - „idealism însuflețit de concepții moderne" (Ovid Densusianu, *Sufletul nou în poezie, Ideal și îndemnuri*), icoană a puterii „sintetice" a intelectului (D. Caracostea, *Pentru cultura artistică în școală*) și, în descendență mallarméeană, veșmânt polisemantic al ideii (Pompiliu Păltănea, *Adevăr și legendă*). Având curajul și forța de a se desface de prejudecăți și de a pătrunde dincolo de concret, simbolismul e văzut capabil să ajungă la tiparele ultime: instinctul vital și conștiința universală și absolută. Prin simbol și, fără să îl numească astfel, prin arhetip, la fel ca în literaturile populare (de aceea „puțin diferențiate": Ovid Densusianu, *Folclorul - cum trebuie înțeles, Puriștii noștri în artă*), această „școală de emancipare artistică", venind de la elita intelectuală, crește pe un fond de universalitate (prin el putându-i-se acorda atributul, șocant în context, de „artă democratică") și de misticism. Simbolul e în centrul acestei percepții contradictorii: imagine sau formă sensibilă constituită de o parte, sentiment al infinitului și impulsii de rezonanță interioară, în continuă, bergsoniană, mișcare, de cealaltă, iar în falia dintre ele șansa interpretării multiple, asociative. Versul liber, abandonând sonoritățile exterioare desfășurate de rimă, va fi ecoul acestui ritm special, mulat pe spectacolul interior („Pasiunile noastre - veșnică acțiune - nesuferind lanțurile grele ale versului", spune Pompiliu Păltănea) și cu aspirația spre „muzicalități strânse", condensate (Ovid Densusianu, *Versul liber și dezvoltarea estetică a limbii literare*). Și, dacă dezvoltările teoretice din **V.n.** au fost bogate, tot atât de bogat ilustrată a fost și inițiativa revistei de a îndruma, cum mărturisea directorul, pe calea ce face ca sufletul să cuprindă o lume întreagă (Ovid Densusianu, *Românismul nostru*). Astfel, prin rubricile „Mozaic", „Cărți nouă", „Din literaturile străine. Păreri asupra literaturii contemporane", „Dintr-un balcon", „Din mișcarea intelectuală de la noi și în străinătate", prin conferințele **V.n.**, inaugurate în 1909 și prezentate rezumativ în revistă, ajung să fie receptați, puși în discuție și antrenați într-o largă panoramă a liricii noi precursori ai curentului (Charles

Baudelaire), simboliștii francezi (Paul Verlaine, Arthur Rimbaud, Stéphane Mallarmé, Jean Moréas, Gustave Kahn, Francis Viellé-Griffin, Henri de Régnier), belgieni (Maurice Maeterlinck, Georges Rodenbach, Émile Verhaeren), maghiari (Ady Endre, S. Kémeny). Ovid Densusianu consacră studii ori medalioane unor poeți pe care îi prețuia, precum Henri de Régnier, campionul versului liber, Charles van Lerberghe, reprezentând „triumful simbolismului" în Belgia, Émile Verhaeren, „cântărețul orașelor de astăzi", Stuart Merrill, José Santos Chocano, un „Walt Whitman al Americii spaniole" ș.a. Interesează toate acele manifestări ale artelor și intelectului ce țin de spiritul modernității, în revistă aparând referiri, informații, note bibliografice privitoare la filosofii Friedrich Nietzsche și Henri Bergson, la esteticianul și sociologul John Ruskin, la muzica lui Richard Wagner, César Franck, Claude Debussy, iar în plastică la Auguste Rodin, Gustave Moreau ș.a. Sunt menționați, în linia rafinării și a diversificării experienței simboliste în lirica nouă, Gabriele D'Annunzio, expresionistul Richard Dehmel, Rainer Maria Rilke și hieraticul Stefan George, suprarealiștii André Breton, Charles Cros, cum, din aceeași perspectivă, este ca și condamnată teatralitatea futurismului lui F.T. Marinetti. În 1922-1923, într-o serie de eseuri consacrate direcției „fanteziste" a noii poezii, romanului și teatrului francez, Mia Frollo îi prezintă, cu o înțelegere pe alocuri limitată, dar cu o bună cunoaștere a epocii, pe Guillaume Apollinaire, Max Jacob, Paul Valéry (poezie „ghețoasă", detașată, sinteză de mallarméism, simbolism și clasicism), îl compară pe Marcel Proust cu Honoré de Balzac (în defavoarea celui dintâi, deși acesta e urmașul simboliștilor prin „legătura tainică a gesturilor cu viața interioară și o nesfârșită sugerare de impresii"), în teatru remarcă stilul prețios, dar elegant al lui Jean Giraudoux, iar la Jean Cocteau evidențiază un lirism „pervertit" de modernism. Dar „revoluția simbolistă" era urmărită și în perimetrul românesc, punându-se în evidență, prin recenzii, contribuția poeților Ștefan Petică, Ion Minulescu, Mihail Cruceanu, D. Anghel, Al. T. Stamatiad, George Bacovia la conturarea imaginii ei de ansamblu. Alexandru Macedonski, care nu a publicat în **V.n.** (așa cum nici Ovid Densusianu nu a publicat în noua serie a „Literatorului"), este elogiat, la apariția volumului *Flori sacre*, ca „închinător luminat" pentru „gândurile mari" din *Noaptea de decembrie*. În mod paradoxal, s-au manifestat reticențe tocmai față de autori care, prin complexitatea sintezei lor creatoare, depășesc orice afiliere, în esență ei rămânând moderni: Tudor Arghezi, Lucian Blaga, Al. A. Philippide, Camil Petrescu, Hortensia Papadat-Bengescu, Liviu Rebreanu. Atmosfera de descoperire și de participare la poezia și la suflul timpului a avut ca suport, în afara comentariului critic, traducerile. Nu este ignorată lecția marii tradiții greco-romane, aflată în valoarea morală a tragediei la Sofocle, analizată de N. Bănescu, în traducerea lui D. Caracostea la *Prometeu înlănțuit* de Eschil, în pildele filosofice ale lui Lucrețiu transcrise, după *De rerum natura*, de Const. T. Stoika, în *Satirele* lui Horațiu, tălmăcite de Al. T. Stamatiad. Se trece la *Vita Nuova* și *Divina Commedia*, capodoperele lui Dante, fragmentar restituite de Ovid Densusianu, sub pseudonimul Ervin, folosit pentru a-și semna traducerile și poezia, și de Mia Frollo, apoi pășind pe urme romantice (Shelley, transpus de Al. Gherghel, H. W. Longfellow cu *Imnul nopții* în versiunea lui Vintilă V. Paraschivescu, Heinrich Heine, tălmăcit de I. Bentoiu și N. Budurescu), traducerile se opresc la scriitorii care premerg ori, pe anumite laturi ale operei lor, aderă la spiritul modernității. Încât, după E. A. Poe (prezentat de Pompiliu Păltănea cu poeme și cu nuvelele *Portretul oval* și *Moartea roșie*) și Théophile Gautier (tradus și recenzat de N. Davidescu), Baudelaire se află în centrul interesului, versurile sale fiind tălmăcite de Const. T. Stoika, Titu Dinu, Al. Westfried, G.M. Răceanu, Leon Feraru, iar poemele în proză și cugetările transpuse de Al. T. Stamatiad. Lui Maurice Rollinat îi traduce un poem George Duma, iar ermeticul Josephin Péladan intră în sumar cu tragedia *Oedip și Sfinxul* în versiunea lui Const. T. Stoika. Odată cu tălmăcirile din **V.n.** ajung masiv la publicul românesc simboliștii francezi: Paul Verlaine (prin Const. T. Stoika și N. Davidescu), Villiers de L'Isle Adam (traduceri de N. Davidescu), Henri de Régnier (într-o versiune realizată de B. Fundoianu, D. Zarafu, N. Stănescu, care a tradus și din Albert Samain), Jules Laforgue (G. M. Răceanu), Jean Moréas (Al. Westfried). Belgianului de expresie franceză Maurice Maeterlinck i se publică drama *Oaspetele nepoftit* în versiunea lui Al. T. Stamatiad. Pe de altă parte, Dragoș Protopopescu traduce din misticul irlandez William Butler Yeats și din G. B. Shaw, N. Davidescu din estetul britanic Oscar Wilde, iar Victor Rath din Rainer Maria Rilke.

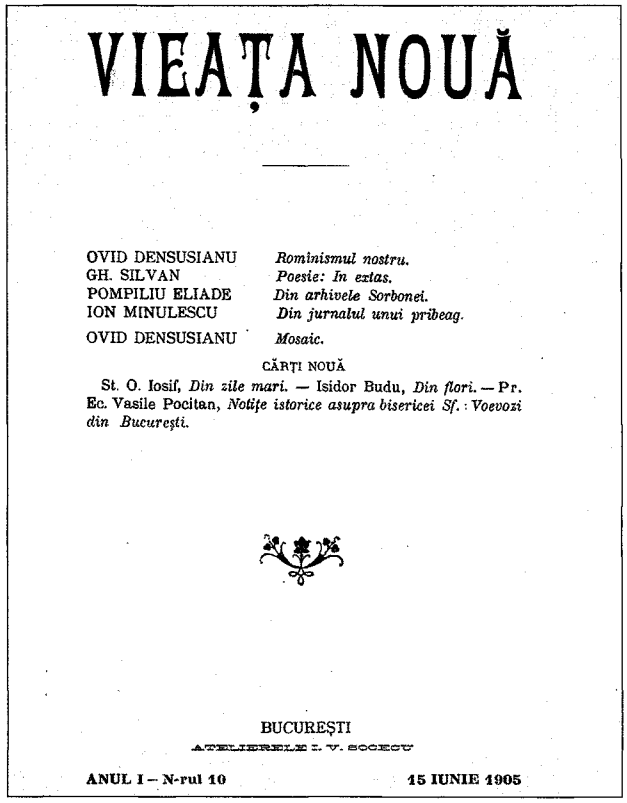

VIEAȚA NOUĂ

OVID DENSUSIANU *Rominismul nostru.*
GH. SILVAN *Poesie: In extas.*
POMPILIU ELIADE *Din arhivele Sorbonei.*
ION MINULESCU *Din jurnalul unui pribeag.*
OVID DENSUSIANU *Mosaic.*

CĂRȚI NOUĂ

St. O. Iosif, *Din zile mari.* — Isidor Budu, *Din flori.* — Pr. Ec. Vasile Pocitan, *Notițe istorice asupra bisericei Sf. : Voevozi din București.*

BUCUREȘTI
ATELIERELE I. V. SOCECU

ANUL I — N-rul 10 15 IUNIE 1905

Nici celelalte spații ale modernității nu sunt ignorate: în descendența spiritualismului hindus e prezentat Rabindranath Tagore (traduceri de Vincent), lirica spaniolă este ilustrată prin Lope de Vega și Manuel Machado, literatura nicaraguană prin Rubén Dario (transpuneri de Al. Popescu-Telega), cea rusă prin A. P. Cehov (tălmăcire de Adhemar) și V.M. Garșin (traducere de I. Licea), iar într-o conferință I. F. Buricescu se oprește la elemente ale simbolismului din teatrul de idei al dramaturgului danez Henrik Ibsen. Dacă în domeniul traducerilor **V.n.**, întâlnindu-se cu „Literatorul", parcurge experiența fecundă a descoperirii noului, în poezie (proza era evitată ca fiind dominată de principiul realității) se produce fenomenul invers: de obnubilare a originalității pe făgașul asimilării unui model dominant. Versurile de la **V.n.** păstrează o puternică și nedorită „știință" de grup, din masa lor nu s-au putut elibera prea multe individualități. Excepții fericite au fost Ion Minulescu, N. Davidescu, Tudor Vianu, George Bacovia, Ion Pillat, însă fiecare a publicat puțin, urmându-și drumul propriu în afara revistei. Redundanța motivelor și a simbolurilor l-a făcut pe Dumitru Micu să sublinieze că poeții de aici se vor diferența în funcție de rolul conferit decorului: „cadru" al emoției sau „însuși modul stării sufletești, al atmosferei interioare". Când trăirea e sinceră, pentru simboliști concretul lui *hic et nunc* devine o scenă, o mască dincolo de care domnește nevăzutul, misterul, absolutul - unica realitate către care ei țintesc. Cuvinte și imagini încărcate de fascinația analogiilor și puncte de sprijin în transcenderea aparenței formează în poezie rețele: creatorii le depășesc în căutarea sunetului plin al individualității, dar o lirică de grup, cum a fost cea de la **V.n.**, se construiește prin ele. În afară de Bacovia, prea închis în obsesiile lui pentru a adera la vreun program, poeții de aici, prin Ovid Densusianu, își propun să impună la noi modelul simbolist, dar urmează calea cea mai simplă, aceea a restituirii universului tematic al curentului. Serialitatea motivelor, șablonul care eludează emoția sunt izbitoare. Pentru că timpul și extincția fac corp comun cu misterul, decorul acestei poezii ce îl explorează se încarcă de vetustețe și de funerar. Este orașul vechi, gotic, la I.M.Rașcu, cetatea cufundată în ceața înserării sau în cea a morții, ca la Mihail Cruceanu, *Seara în cetate*, I.M. Rașcu, *În sumbra cetate*. Este, sălbatic, rece, castelul

Scriitori din gruparea revistei „Viața nouă"

de marmură ori castelul în ruină, asemenea unui suflet prăbușit, sau palatul în care doarme de veacuri o regină, imagine a stagnării interioare (Eugeniu Sperantia, Mihail Cruceanu). Este noaptea cu reminiscențe din obscura, primordiala Nyx (la V.V. Paraschivescu, E. Sperantia, M. Cruceanu). Creaturi fabuloase și ambivalente, venind din mit către o figurație asociativă a istoriei individuale, traversează scena: Sirenele (la Dragoș Protopopescu, I. M. Rașcu, Tudor Vianu), Valpurgiile și Sfinxul (la Dragoș Protopopescu), Valkyriile „care aleg morții" (la Ervin, adică Ovid Densusianu în postura de poet). Direct sau în expresie mitologică, e un spațiu al inițierii (Dragoș Protopopescu, *Sabat, Eleusis, Walpurgis,* N. Davidescu, *Rugă*). Sau unul al dezolării - al obsesiei tanatice proiectate hiperbolic în orașul-cimitir la Bacovia, în sumbra lume a cavourilor la I. M. Rașcu, în viziunea apelor Styxului la N. Budurescu, în moartea vegetației, „când toamna coboară", la Ervin. Și obsesia disoluției, translată în peisaje și în acorduri autumnale, aduce șiruri de stanțe evocatoare ale toamnei. Numai că perplexitatea în fața unei *mise en scène* cu ascunzișuri viclene, acompaniată de gândul înstrăinării de sine, se exprimă în abundența și în strălucirea, deșartă, de „vitrine" (a păpușilor, a nestematelor - Mihail Cruceanu) și „decoruri" (N. Solacolu). Fantoma, marioneta, umbra dezvăluie ispitirile dublului: *Statui albe, Statui albastre* (I. M. Rașcu), *Statuetele I-II-III* (N. Solacolu), *Două statui* (Dragoș Protopopescu), *Oglinzi* (I.M. Rașcu), *Psyche privindu-se în oglindă* (Pompiliu Păltănea), *Fantome* (N. Davidescu), *Fantomele* (Const. T. Stoika), *Balada umbrei* (Eugeniu Sperantia), *Umbrei mele* (Matei Rusu). Frumoase, chiar dacă barocul lor se izbește de extraordinarele, concentratele definiții lirice date „nestrăbătutelor așezări" ale oglinzii de către Mallarmé și Rilke, sunt poemele din ciclul consacrat de Mihail Cruceanu acestui topos metaforico-simbolic. *Poemele oglinzilor* antrenează într-un joc repetitiv, dar cu o expresie mereu înnoită în tensiunea ei, contrastul dintre fragilitatea gătelii și a tumultului omenesc („invizibila cenușă" din tristețile lui Mallarmé), reluate de „luciul înghețat" pentru a fi restituite unei morți anticipate mintal: „Și-n fundurile apei le-a-ncremenit un sloi". Încărcătura himerică a temei are numeroase ecouri în rețeaua imagistică - *Himera* de Oreste, *Robii unei himere* de Pompiliu Păltănea -, dar și o încercare de restituire conceptualizată la Eugeniu Sperantia, în *Sistemele himerei,* întregite de *Metafizica humorismului* și de *Metafizica exprimării transcendente.* Paralel cu lirica desprinderii de real ca moarte și plecare (cultul pentru porturi și corăbii este și el prezent în *Balada portului, Farul magic, Corabia fără drumeți*), prin Ervin se cultiva, mai mult alegoric decât simbolic, un mesianism dornic să ofere „torțe pentru labirint". Numeroase contaminări după Maurice Maeterlinck (la Ervin în *Moartea profetului* și *In profundis,* la Mihail Cruceanu în *Moartea magilor,* la Al. Gherghel în *Solie tristă,* la Șerban Bascovici în *Sonata magului pribeag*) învăluie elanul salvator în fatalitatea pierderii înaltului ideal și în damnare. Cum în spațiul versurilor semnate Ervin teoreticianul și îndrumătorul Ovid Densusianu nu e absent, „dogma" (Perpessicius) riscă să sufoce spontaneitatea, ajungându-se, tocmai când se dorea descoperirea subconștientului, a „sufletului universal", la o poezie de program simbolist ce evaluează cu formulele ei înghețate neliniștile prin care prindea a se defini sensibilitatea modernă. Dar mai ales efectele de ordinul sugestiei antrenate de o muzicalitate subtilă a mișcărilor sufletului, captate mai nuanțat de versul liber și de propensiunea panteistică a analogiei, sunt, din păcate, puse în umbră de o vizibilă manevrare mecanică a metaforelor-cheie, a contrastelor și de alunecarea într-o retorică a declamației. Și nu excursul reflexiv și simbolic, ci, naivă și limpede, cantilena sentimentală (chiar dacă sentimentalismul repugna teoreticianului: „o haină de teatru, s-o lăsăm actorilor vieții!") găsește mai ușor drumul către muzică, precum în „cântările sfioase" ale lui Matei Elian sau ca în melopeea lui Eulampiu Slătineanu *Ascult cum sonore..,* în „cântările albe" ale lui Barbu Solacolu, ca acompaniament pentru spleen, ori la Al. Gherghel. Deși poezia de la **V.n.** nu a avut șansa de a ieși din cadrul prestabilit prin individualități creatoare libere și puternice, ea a susținut cu ardoare simbolismul ca pe un orizont nou, deschis, apt de a stimula fecund îmbogățirea și rafinarea sensibilității, tot „ceea ce înlătură din el umbre care amintesc originea de jos" (Ovid Denusianu). Se va recunoaște, de altfel, că meritul ei principal rămâne acela de a fi fost „al doilea moment teoretic și ultimul în istoria simbolismului românesc" (Marin Bucur). Dacă, pentru a nu suporta povara imixtiunii socialului, atât proza, cât și teatrul evoluează înspre subiectivitate și atmosferă lirică - prin *Jurnalul unui pribeag* de Ion Minulescu, *Din lumea gândurilor* de Al. I. Zamfirescu (Matei Elian), prin poemele în proză și dramatice semnate de Ervin, precum *În ostrovul de vis, Steaua amintirii, Fântâna blestemată,* prin *Darul muzelor* din *Tripticul dramatic* al lui Pompiliu Păltănea -, demne de interes se arată contribuțiile teoretice dedicate artei dramatice: psihologia personajelor lui Molière e abordată de Pompiliu Păltănea, valorile universale ale tragediei antice sunt studiate de N. Bănescu și de I. Vârcol, configurația poematică din textele lui Ibsen îl preocupă pe Ovid Densusianu etc. În fine, foarte numeroasele recenzii - majoritatea partizane, judecând cu severitate literatura ce nu intră în câmpul opțiunilor revistei -, studiile de folclor și de limbă, contribuțiile de istorie și de estetică, publicarea de documente (Pompiliu Eliade vine cu pagini din arhivele pariziene), anchetele sociale și culturale, interesul pentru dialecte și pentru românii din afara granițelor, cronica plastică și cea muzicală fac din **V.n.** o temeinică publicație de cultură. *S. C.*

VIEAȚĂ ȘI SUFLET, revistă apărută lunar, la București în martie 1936 și la Brăila din octombrie 1937 până în august 1939. Director: Gh. Capagea Rosetti. În articolul-program se precizează că publicația, având profil literar, social și de comentariu critic, urmărește să creeze „un curent de primenire socială", „o primăvară [a] renașterii spiritualității noastre etnice", luptând pentru „înălțarea vieții prin întronarea primatului sufletesc", pentru care arta, ca „disciplină" complementară moralei, pregătește „sufletește pe om pentru contactul

său cu divinitatea". Mergând în direcția slujirii autohtonismului, **V. și s.** publică poezie tradiționalistă semnată de Valeriu Cârdu (*Rugă moțească*), Mihu Dragomir (*Mlaștina cu nuferi*), Aurel Chirescu, George Valea, Petre Paulescu și Virgil Huzum. Proza este ilustrată de Emanoil Dumitrescu (*Gând de sinucidere* - fragment din romanul *Toboganul*), Stelian Constantin-Stelian și A. Coja. Mihail Ilovici pledează „pentru o posibilă filosofie a culturii românești" sau pentru o „istorie a literaturii române", scriind, de asemenea, despre „arta cuvântului la Eminescu". Mai pot fi menționate eseul lui Horia Rădulescu intitulat *Țăranul român văzut de scriitori*, un portret consacrat lui Paul Valéry de Florin Niculescu, un articol ce deplânge moartea lui G. Ibrăileanu și câteva însemnări despre actualitatea culturală. Ultimul număr este dedicat lui Mihai Eminescu. Ideologic, prin articole precum *Scrisoare către Căpitan*, apărut sub semnătura lui Gh. Capagea Rosetti, revista se înscrie în seria tipăriturilor apropiate politicii de extremă dreapta. *M. Pp.*

VIERU, Grigore (14.II.1935, Pererâta-Hotin - 18. I. 2009, Chișinău), poet și eseist. Este fiul Eudochiei (n. Didic) și al lui Pavel Vieru, țărani. Orfan de tată de la vârsta de un an și afectat din prima copilărie de o boală de plămâni, marcat de lipsuri materiale și de catastrofele istoriei (război, foamete, deportări,

colectivizare, stalinism), urmează primele șapte clase în satul de baștină, școala medie la Lipcani (1950-1953) și Facultatea de Filologie și Istorie a Institutului Pedagogic „Ion Creangă" din Chișinău, absolvită în 1958. Frustrat de trăirea plenară a vieții, recurge la mijloace compensative: rămânând acasă în lipsa mamei, plecată prin târguri în căutare de hrană, scrie poezii spre alinare „de frică și singurătate", pe care începe să le publice în periodice din 1954. După încheierea studiilor universitare intră, în același an, la „Scânteia leninistă", iar în 1961 devine referent la Uniunea Scriitorilor din RSS Moldovenească, după o scurtă trecere, în 1959, prin redacția organului de presă al acesteia, revista „Nistru". Lucrează la editurile Școala Sovietică și Cartea Moldovenească (1960-1963), este consultant la Secția de poezie a Uniunii Scriitorilor din RSS Moldovenească (1963-1969). În 1989 e deputat al poporului din URSS, iar în 1991 membru în Comisia de Stat pentru problemele limbii. A colaborat la „Tinerimea Moldovei", „Nistru", „Moldova", „Drujba narodov", „Literatura și arta", ca și la publicații din România: „România literară", „Convorbiri literare", „Cronica" ș.a. Cunoscând întreaga dramă a ideologiei impuse de regimul totalitar sovietic după ocuparea Basarabiei, va privi cu nostalgie spre Miorcanii lui Ion Pillat de pe celălalt mal al Prutului: „Știam de la școală, din mincinoasele manuale, că sunt moldovean, și nicidecum român, adică sunt de alt neam, de altă limbă și de altă datină. Români erau cei din manuale, care ne «ocupaseră» și ne «bătuseră» pe toți de-a rândul, ne «luaseră» bucata de pâine de la gură și - culmea! - ne obligau să vorbim românește. Deci «nu» eram român, dar atunci când mergeam pe valea Prutului mi se umezeau ochii privind prin păienjenișul sârmii ghimpate spre satul de pe celălalt mal". Orice încercare de a reveni în România după două călătorii oficiale - una într-o delegație de scriitori sovietici (1973) și cealaltă la invitația lui Zaharia Stancu (1974) - este respinsă cu ostilitate de oficialități, și în special de conducerea breslei, dar din 1990, când este primit în Academia Română ca membru de onoare din străinătate, iar din 1993 ca membru corespondent, destinul său literar se împlinește în România. Debutează editorial fiind încă student, în 1957, cu placheta pentru copii *Alarma*, urmată de zeci de alte cărți destinate celor mici: *Muzicuțe* (1958), *La fereastra cu minuni* (1960), *Bună ziua, fulgilor* (1961), *Ce poezie știi tu?* (1961), *Făt-Frumos, curcubeul* (1961), *Cum mi-am învățat băiatul cifrele și număratul* (1963), *Făgurași* (1963), *Mulțămim pentru pace* (1963), *Soarele cel mic* (1963), *Duminica cuvintelor* (1969), *Trei iezi* (1970), *Codrule, codruțule* (în colaborare cu Spiridon Vangheli, 1970), *Mama* (1975), *Un verde ne vede* (1976), *Albinuța* (1979). În 1970, împreună cu Spiridon Vangheli, realizează primul abecedar cu litere latine în Basarabia postbelică. Volumele sale sunt încununate cu Premiul „Iosif Glavan" al Comsomolului (pentru *Versuri*, 1965), Premiul de Stat al RSS Moldovenești (pentru *Un verde ne vede*), Diploma de Onoare „Hans Christian Andersen" (1988), Premiul Special al Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova (pentru *Albinuța*, ediția 1994), Premiul „Lucian Blaga" (1994); de asemenea, i se acordă înalte distincții de stat: Ordinul Republicii (1996), Ordinul Prietenia Popoarelor, Medalia

„Mihai Eminescu" (2000), precum și titlurile Maestru Emerit al Artei (1985) și Scriitor al Poporului din Republica Moldova (1992).

V. s-a impus ca o personalitate artistică încă din studenție, când frecventa cenaclul universitar, iar mai târziu ca un talent literar de excepție și un spirit civic angajat, ca promotor consecvent al idealurilor naționale ale românilor din stânga Prutului în cele mai importante manifestări culturale, sociale și politice ale intelectualilor basarabeni, luptând pentru oficializarea limbii române și revenirea la alfabetul latin, pentru independența și suveranitatea Basarabiei (1987–1991), pentru reunirea ei cu Patria-mamă. În publicistică a abordat probleme spinoase ale actualității și a meditat asupra destinelor neamului, ale artei, limbii și literaturii române. El este eminamente un poet al satului conceput ca sălaș al veșniciei, microunivers autarhic ce trăiește după legi implacabile, spațiu al originilor și al sacrului. Cultul copilului și al copilăriei, al mamei și al maternității, al pământului cu valoare mitică universală sau – mai particulară – de plai mioritic domină poezia și mitopoetica lui **V.** Caracterele esențiale ale creației sale sunt organic legate de lupta pentru afirmarea românismului: mesianism, cantabilitate clasicistă și folclorizantă, simplitate a formulelor, dramatism de esență baladescă, eminescianism transplantat pe solul modernității. „Păstrând proporțiile, el și generația sa reprezintă pentru această provincie românească năpăstuită mereu de istorie ceea ce a fost, la începutul secolului, generația lui Goga pentru Transilvania. Similitudinea de destin are și o prelungire în plan poetic. Sub presiunea circumstanțelor, poezia se întoarce la un limbaj mai simplu și își asumă în chip deliberat un mesianism național pe care, în condiții normale, lirismul pur îl evită. Vieru, Leonida Lari, Nicolae Dabija și toți care sunt ca ei cultivă în chip deliberat temele tradiționale și recurg la formule lirice mai accesibile, voind astfel să ajungă la inima unor oameni ținuți, de regulă, departe de rafinamentele poeziei moderne" (Eugen Simion). Sunt preferate elementaritatea stihială, sinceritatea (în plan etic și estetic), căci poetul „transfigurează natura gândirii în natura naturii", după un diagnostic exact al lui Nichita Stănescu. În opera sa poetică – *Numele tău* (1968), *Aproape* (1974), *Un verde ne vede, Fiindcă iubesc* (1980), *Izvorul și clipa* (1981), *Taina care mă apără* (1983), *Cel care sunt* (1987), *Rădăcina de foc* (1988), *Hristos nu are nici o vină* (1991), *Curățirea fântânii* (1993), *Rugăciune pentru mama* (1994), *Văd și mărturisesc* (1996) ș.a. – **V.** a preferat comunicarea deschisă, colocvială, sentimentală (recurgând și la mijloace publicistice) cu cititorul, încheindu-și poeziile cu poante dens emoționale. „El atacă poezia frontal și cu cea mai mare simplitate, cu candoarea și nevinovăția celor care umblă pe acoperișuri" (Marin Sorescu). Miza se pune pe un preaplin emotiv („O poezie trebuie să fie multă. Dacă-i multă, e și frumoasă"). Conștiința „fireștii ordini", a unității omului și cosmosului naște un înfederat organicism al trăirii și viziunii. Imaginea mamei și a poetului-fiu este înconjurată de un nimb sacru, căci **V.** sacralizează maternitatea, copilăria, bucuriile simple, precum și suferința. O notă aparte, profund existențială, o aduce dialogul cu neființa din ciclul *Litanii pentru orgă*. **V.** asumă perseverent o estetică a reazemului moral pe care i-l oferă pământul, natura, cerul, mama. Versurile de dragoste se apropie – ca la Lucian Blaga – de starea complexă, contrapunctică, de situația-limită care atinge intensitatea maximă, „amestecarea" („M-am amestecat cu cântul/ca mormântul cu pământul./M-am amestecat cu dorul/Ca sângele cu izvorul./M-am amestecat cu tine/Ca ce-așteaptă cu ce vine"). Se caută fervent sensul înalt al trăirii erotice, idealitatea, erosul având o semnificație mitică: femeia este taină în taina naturii, stăpână a marelui stăpân – Dorul, „lumină stinsă în lumină". Misterul cosmic se strecoară în ritul nupțial, amplificând dimensiunile trăirii și traducându-l în acorduri de imn, madrigal, cantilenă și rugă. **V.** este un poet prin excelență al mamei și al maternității, unul dintre cei mai importanți în contextul literaturii române. Mama poetului, concretă, reală, veghetoare și însuflețitoare a spațiului copilăriei, devine Mama Naturii și a Cosmosului, Muma generică. Identitatea ontologică se exprimă prin paralelismul dintre mișcările sufletești materne și cele cosmice: „Ușoară, maică ușoară,/C-ai putea să mergi călcând/Pe semințele ce zboară/Între ceruri și pământ/În priviri c-un fel de teamă,/Fericită totuși ești-/Iarba știe cum te cheamă,/Steaua știe ce gândești" (*Făptura mamei*). Mama are capacitatea magică de a restabili și de a întreține starea de echilibru a omului și a universului: „Această lună lină/De nu va răsări,/În locu-i răsări-va/Lin chipul maică-mii". Idealizată după modelul Madonei lui Rafael, icoana Fecioarei cu Pruncul semnifică și „scutul, și îndemnul unirii în numele frățietății de neam" (Stelian Gruia). Într-o rețea de teme și motive izomorfe, mama figurează o măicuță a Basarabiei, terorizată de istorie; o nouă măicuță descinsă din *Miorița*, care își caută fiii amenințați cu dispariția. Străvechiul topos al maternității este cultivat pe fecundul sol al tradiției românești, care devine nota specială a apropierii calde, învăluitoare. **V.** este și un înzestrat poet al copilăriei ca stare plenară, ca al doilea univers, creat de copil, adevărat *homo ludens*. Grație cunoașterii intime a logicii și psihologiei infantile, el a creat frumoase versuri pentru copii: „Bate toamna nucile,/Aurește frunzele,/Îndulcește merele.../Ce ești trist, măi, greiere?" (*Toamna*). Lirica lui reactualizează și dă un farmec original motivului universal și totodată

specific-românesc al copilăriei, aceasta fiind *axis* spiritual, lume carnavalescă superior-metaforică, „răsturnată", tărâm al primordiilor și al jocului recreator de lume, paradis, recuperat prin simțul nealterat de secolul grăbit, al candorilor și frăgezimilor. Un capitol aparte îl constituie poezia de inspirație națională și socială pe linia George Coșbuc - Alexie Mateevici - Octavian Goga, versul strigăt existențial, oracular, mesianic sau pamfletar: „Sunt pata cea de sânge, zisă/Republica Moldovenească,/Ce-n loc să frigă ucigașii/Încearcă veșnic să zâmbească" (*Sunt*). Pe versurile lui, de o mare cantabilitate, au fost compuse numeroase cântece, cu predilecție de Ion Aldea Teodorovici (*Melancolie, Reaprinde-ți candela, Eminescu să ne judece, Trei culori, Răsai, Frumoasă-i limba noastră*), foarte populare în întreg spațiul românesc:.

Fără a destupa în versuri sticle de șampanie ce pocnesc spumos, autorul lasă fluviul inspirației să curgă lin în matca marilor teme, a căror ocolire nu se poate face decât cu pericolul uscăciunii și sterilității. Discret, dar ferm și precis în gusturi și artist în nuanțe, el își clădește o lirică trainică sub cupola adevărului. O poezie de mici cristale, care reflectă cu toate fețele imagini scumpe, contemplate parcă în genunchi, într-un gest de adorație.

MARIN SORESCU

În literatura română postbelică, poetul Grigore Vieru este mesagerul Basarabiei victimizate. Prin el s-a aflat că lumea românească dintre Prut și Nistru, intrată sub ocupație sovietică, n-a sucombat, continuând să-și vorbească limba și să scrie românește. [...] *Poezia lui Grigore Vieru are un ton și un univers propriu, obsesiile și sugestiile lui. Derutanta simplitate a mijloacelor ascunde sensuri grave. Poetul s-a prezentat adesea pe sine ca purtător al mărturisirii unei suferințe nespuse și a unei lacrimi imense, care a spălat sufletele chinuite ale concetățenilor săi. Poezia lui este expresia subtilă a acestei lacrimi enorme. Poetul nu vrea să fie mai mult decât un exponent, prezentându-se mereu cu decentă umilință.*

MIHAI UNGHEANU

SCRIERI: *Alarma,* Chișinău, 1957; *Muzicuțe,* 1958; *La fereastra cu minuni,* Chișinău, 1960; *Bună ziua, fulgilor,* Chișinău, 1961; *Ce poezie știi tu?,* Chișinău, 1961; *Făt-Frumos, curcubeul,* Chișinău, 1961; *Cum mi-am învățat băiatul cifrele și număratul,* Chișinău, 1963; *Făgurași,* Chișinău, 1963; *Mulțămim pentru pace,* Chișinău, 1963; *Soarele cel mic,* Chișinău, 1963; *Ceasornicul pădurii,* Chișinău, 1965; *Versuri,* pref. Ion Druță, Chișinău, 1965; *Poezii de sama voastră,* Chișinău, 1967; *Numele tău,* pref. Ion Druță, Chișinău, 1968; *Duminica cuvintelor,* cu ilustrații de Igor Vieru, Chișinău, 1969; *Codrule, codruțule* (în colaborare cu Spiridon Vangheli), Chișinău, 1970; *Trei iezi,* pref. Raisa Suveică, Chișinău, 1970; *Versuri,* Chișinău, 1971; *Aproape,* pref. Liviu Damian, Chișinău, 1974; *Numărătoarea,* Chișinău, 1974; *Mama,* cu ilustrații de Igor Vieru, Chișinău, 1975; *Un verde ne vede,* Chișinău, 1976; *Versuri,* Chișinău, 1976; *Steaua de vineri,* Iași, 1978; *Albinuța,* îngr. Iulia Tibulschi, Chișinău, 1979; ed. București, 1994; *Fiindcă iubesc,* Chișinău, 1980; *Să crești mare - Rasti bolșoi,* ed. bilingvă, Chișinău, 1980; *Izvorul și clipa,* îngr. Mircea Radu Iacoban, pref. Marin Sorescu, cu un portret de Sabin Bălașa, București, 1981; *Mama, graiul,* Chișinău, 1981; *Poezii,* îngr. și pref. Mihai Cimpoi, Chișinău, 1983; *Taina care mă apără,* Chișinău, 1983; *Scrieri alese,* pref. Mihai Cimpoi, Chișinău, 1984; *Lumina toamnei - Svet oseni,* ed. bilingvă, Chișinău, 1985; *Poezii de sama voastră - Stihi dlea detei,* ed. bilingvă, Chișinău, 1986; *Cel care sunt,* îngr. și pref. Mihai Cimpoi, Chișinău, 1987; *Poftim de intrați - Vidite pojaluista,* ed. bilingvă, Chișinău, 1987; *Să crești mare,* Chișinău, 1987; *Mama,* Chișinău, 1988; *Rădăcina de foc,* îngr. Arcadie Donos, pref. Ioan Alexandru, postfață Victor Crăciun, cu ilustrații de Sabin Bălașa, București, 1988; ed. Craiova, 2001; *Cine crede,* Chișinău, 1989; *Să facem cunoștință,* Chișinău, 1989; *Spune-i soarelui o poezie,* Chișinău, 1989; *Cartea ghioceilor,* Chișinău, 1990; *Frumoasă-i limba noastră,* Chișinău, 1990; *Hristos nu are nici o vină,* îngr. și postfață Dumitru M. Ion, pref. Carolina Ilica, București, 1991; *Curățirea fântânii,* îngr. și pref. Vlad Pâslaru, postfață Victor Crăciun, Galați, 1993; *Rugăciune pentru mama,* pref. Tudor Nedelcea, Craiova, 1994; *Văd și mărturisesc,* pref. Mihai Ungheanu, cu un medalion de Mihai Cimpoi, București, 1996; *Acum și în veac,* Chișinău, 1997; *Rădăcina de foc - Raiz de fuego,* ed. bilingvă, tr. și postfață R. Lozinski, pref. P. A. Georgescu, București, 1998; *Izbăvirea,* Galați, 1999; *Strigat-am către tine,* Chișinău, 1999; ed. 2, București-Chișinău, 2002; *Cartea vieții mele,* București, 2002; *Întregul cer,* Chișinău, 2002; *Cântec de leagăn pentru mama,* îngr. și postfață Adrian Dinu Rachieru, Timișoara, 2003. **Antologii:** *Cântec din frunză,* Chișinău, 1965; *Antologie lirică,* Chișinău, 1975.

Repere bibliografice: Vasile Vasilache, *Un debut promițător,* „Moldova socialistă", 1958, 13 februarie; A. Sajin, *Muzicuțe pentru copii,* „Cultura Moldovei", 1959, 10 septembrie; Gheorghe Dimitriu, *Versuri autentice pentru copii,* „Nistru", 1961, 8; M. Grinberg, *Făgurași de cântece,* „Tinerimea Moldovei", 1963, 29 septembrie; Vladimir Beșleagă, *Marginalii la poezia lui Grigore Vieru,* „Cultura", 1965, 10 iulie; Spiridon Vangheli, *Versurile lui Grigore Vieru,* „Cultura", 1965, 10 iulie; Mihai Cimpoi, *Retrospectivă lirică Grigore Vieru,* „Nistru", 1965, 11; Spiridon Vangheli, *Univers poetic,* „Moldova socialistă", 1966, 2 octombrie; Ion Ciocanu, *Grigore Vieru,* „Tinerimea Moldovei", 1966, 25 octombrie; Vitalie Tulnic, *Bucuria întâlnirilor,* Chișinău, 1967, *12-18;* Raisa Suveică, *Grigore Vieru,* „Cultura", 1968, 6 ianuarie; Mihai Cimpoi, *Mirajul copilăriei,* Chișinău, 1968; Mihai Cimpoi, *Disocieri,* Chișinău, 1969, *142-167;* I. Șpac, *Scriitorii Moldovei sovietice,* Chișinău, 1969, *99-102;* Mihai Cimpoi, *Alte disocieri,* Chișinău, 1971, *161-163;* Ion Ciocanu, *Motiv și semnificație,* „Nistru", 1974, 9; I. Botnaru, *Purpurie taină,* „Tinerimea Moldovei", 1975, 14 februarie; Nicolae Prelipceanu, *„Steaua de vineri",* TR, 1978, 28; Ion Mircea, *Scrisori către un poet în etate,* T, 1978, 9; Adrian Popescu, *„Steaua de vineri",* ST, 1978, 11; Andrei Hropotinschi, *Cartea - un act de cultură,* LA, 1979, 23 august; Mihail Dolgan, *„Poezia trebuie să împingă la viață și la frumos"* (interviu cu Grigore Vieru), „Nistru", 1980, 11; Ion Ciocanu, *Clipa de grație,* Chișinău, 1980, *271-273;* Ion Melniciuc, *Cartea de suflet a copilului,* LA, 1982, 1 ianuarie; Ana Bantoș, *O selecție generoasă,* „Nistru", 1982, 6; Ion Coja, *Cu dulci în gură flori de tei,* LCF, 1982, 7; Constantin Sorescu, *„Făptura mamei",* SPM, 1982, 595; Mihail Dolgan, *Creația lui Grigore Vieru în școală,* Chișinău, 1984; Ioan Alexandru, *Prinos,* FLC, 1985, 6; Ion Hadârcă, *Din munții omeniei,* LA, 1985, 11 februarie; Leonida Neamțu, *Un optimist sceptic care nu poate trăi fără poezie,* ST, 1985, 6; Ana Bantoș, *Regăsirea omului contemporan în poezia lui Grigore Vieru,* „Nistru", 1985, 8; Mihai Cimpoi, *Întoarcerea la izvoare,* Chișinău, 1985; Gheorghe Mazilu, *Splendoarea poeziei și vraja melodiilor,* LA, 1986, 17 aprilie; Ion Coja, *Ut pictura poesis,* LCF, 1986, 30; Gheorghe Grigurcu, *Rădăcina de foc a poeziei lui Grigore Vieru,* VR, 1989, 4; Dumitru Micu, *Poezia basarabeană,* CC, 1990, 1; Marin Sorescu, *Grigore Vieru și lirica esențelor,* „Moldova socialistă", 1990, 9 februarie; I. Oprișan, *„Clasicii ne-au fost pur și simplu furați"* (interviu cu Grigore Vieru), JL, 1990, 6; Ion Ciocanu, *Dreptul la critică,* Chișinău, 1990, *295-301;* V. Vasilescu, *„Hristos nu are nici o vină",* LA, 1992, 17 aprilie; Gheorghe Grigurcu, *Delicatețea poetului cu grădină,* CNT, 1992, 31; [*Grigore Vieru*], LA, 1993,

15 aprilie (semnează Eugen Simion, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Constantin Ciopraga, Mihai Drăgan, Carmen Cosma); Eugen Simion, *Grigore Vieru - un poet cu lira-n lacrimi*, CC, 1994, 1-3; Ana Bantoș, *Poet al candorilor*, „Limba română" (Chișinău), 1995, 1; Tudor Palladi, *Rapsod și scutier al neamului*, „Limba română", 1995, 1; Dan Mănucă, *Grigore Vieru - 60. Departele, aproapele*, CRC, 1995, 4; Ion Buga, *Grigore Vieru - un miracol al spiritualității românești*, LA, 1995, 9 februarie; Petru Poantă, *Grigore Vieru - 60*, ST, 1995, 1-2; Constantin Ciopraga, *Grigore Vieru - „poetul acestui neam"*, „Limba română", 1995, 2; Teodor Vârgolici, *Un cântec românesc*, ALA, 1995, 284; Fănuș Băileșteanu, *Grigore Vieru. Omul și poetul*, București, 1995; Stelian Gruia, *Poet pe Golgota Basarabiei*, București, 1995; Ludmila Pânzari, *Grigore Vieru. Bibliografie*, Chișinău, 1995; Ana Bantoș, *Cunoaștere și regăsire sub semnul veacului*, „Limba română", 1996, 5-6, 1997, 1-2; Mihai Ungheanu, *Scriitorii de la miezul nopții*, Galați, 1996, *173-178, 188-191*; Claudia Balaban, Claudia Ilievici, *Grigore Vieru*, Chișinău, 1997; Alexandru Burlacu, *Critica în labirint*, Chișinău, 1997, *88-100, 155*; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia, 192-194*; Ion Ciocanu, *Literatura română contemporană din Republica Moldova*, Chișinău, 1998, *103-138*; Vasile Bardan, *Grigore Vieru - fiul lui „a fi"*, VR, 1999, 1-2; Horia Zilieru, V. Fluturel, *Grigore Vieru - un univers poetic*, LA, 2000, 17 august; *Dicț. esențial, 883-886*; Popa, *Ist. lit.*, II, *1185-1188*; Marian Barbu, *Trăind printre cărți*, II, Petroșani, 2002, *424-426*; Gheorghe Grigurcu, *Poezia de patrie*, RL, 2003, 30; Alex. Ștefănescu, *Grigore Vieru*, RL, 2003, 38; Mihai Cimpoi, *Critice*, III, Craiova, 2003, *137-169*; Theodor Codreanu, *Basarabia sau Drama sfâșierii*, pref. Mihai Cimpoi, Galați, 2003, *214-220*; Zamfirescu, *Istorie*, II, *483-487*. *M. C.*

VIERU, Ioan (6.V.1962, Târgu Neamț), poet. Este fiul Anei (n. Chirilă) și al lui Mihai Vieru, economist. Absolvent al Facultății de Limba și Literatura Română a Universității din București, **V.** a avut preocupări literare timpurii, remarcându-se la concursurile naționale școlare. Debutează în 1977 la „Cronica", iar primul volum, *Căile șoimului*, îi apare în 1990. În anii '80 s-a afirmat în paginile revistei studențești „Amfiteatru", de mediul căreia a fost foarte atașat. A mai publicat poezii, eseuri, traduceri, interviuri, cronici literare și de artă, comentariu politic în „România literară", „Luceafărul", „Tomis", „Convorbiri literare", „Teatrul", „Arta", „România liberă" ș.a. În 1990 a fost o scurtă perioadă redactor al revistei „Tomis" din Constanța (oraș în care a și locuit câțiva ani), iar în 1992 intră în redacție la „Contrapunct", din 1994 fiind director al revistei și președinte al Fundației pentru Literatură și Arte Vizuale Contrapunct.

Neîndoios un poet inclasabil generaționist și estetic (nici optzecist, nici nouăzecist, nici modernist propriu-zis, cu atât mai puțin postmodernist), **V.** se distinge printr-o viziune și o rostire demne de luare-aminte. Retorica lirică fiind una minimală, arsenalul figurativ, ornamentul și emfaza sunt practic absente, hotărâtoare devenind cadrajul, decupajul, succesiunea secvențelor - procedee mai degrabă proprii exprimării vizuale, cinematografice -, lucru firesc în condițiile menținerii expresiei, sub aspect semantic și sintactic, pe coordonatele limpidității depline. Poezia e transparentă și directă, dar esențialmente poezie, iar nu discurs narativ-descriptiv ori solilocviu moral-filosofic versificat. Perfecta șlefuire a enunțurilor, „scriitura înșelător «albă»" (Ion Stratan), o anumită fadoare (asemuită nu o dată cu cea a producțiilor „ultimului" Bacovia) au fost remarcate de comentatori. S-a relevat, în mod repetat, caracterul sentențios al versurilor, multe poeme fiind perceptibile ca înșiruiri de aforisme, înlănțuiri de poeme de un vers sau două. Dar **V.** nu alcătuiește simple colecții de maxime, aparența aforistică e manipulată cu sagacitate, pusă în slujba unui mod de comunicare poetică. La el este vorba de o pătrunzătoare poezie de sugestie, ce induce un adevărat *brainstorming* imagistic. Enunțuri sărace, epurate de orice exces metaforic sau de culoare convențională, sunt încărcate de o vigoare a sugestiei, a reverberațiilor conotative cu totul excepțională. Sub masca reținerii și a contemplării distanțate, poetul e imperativ, în bună parte un omolog cvasibacovian al vulcanicului Cristian Simionescu. Pesimism, decepție, dezabuzare, cinism, caracter oracular, orfism, autosofie, gnosticism de factură personală, proclamarea biruinței binelui, angajare existențială și civică sunt, toate, trăsături ori atribute semnalate de critică și care, în pofida impresiei de inventar eteroclit, dau seamă de identitatea acestei poezii ce „constată și spune starea lucrurilor" (Alexandru Paleologu), însă modelând-o și interpretând-o într-o configurație de o superioară spiritualitate. Moralist și istorist, **V.**, smerit la prima vedere, are obiective mari: panoramarea sapiențială a existențialului, din detaliile evocării enunțiative fiind abstras generalul. Ceea ce frapează și pare definitoriu este omogenitatea tematică, stilistică și valorică. Se poate cita de oriunde, eventual un poem precum *Capodopera cinematografică* din volumul cu același titlu (1999): „intrăm să vedem capodopera în timp ce afară / se pregătește alt film// desigur o altă capodoperă din ghemul negru / pentru a nu ne schimba țelurile/ de la cincisprezece ani// au împușcat fiara prea aproape/ de locul simulării// lumina dintre coapse nu poate fi compromisul// au gândit o magmă mult mai fierbinte pentru zilele/notate undeva// se rezolvă numai criza petrolului / numai centru de greutate al timpului/ acceptă două ființe// numai Christ înaintează spre ochii noștri/ dintr-o singură parte// nu vom cumpăra argintăria din orașul de graniță// erați mai frumoși decât partidul unic/ decât fumul industriei tocmai bun pentru compilații// cu frică vă spun nu voi ați hrănit lupii/ nu uitați/ triumful poate fi pretutindeni". Tot așa, *Epoca noastră* ori *Astrul camuflajului*, din volumul *Transparență cu Pietà* (1997), sunt reprezentative pentru întreaga creație a autorului.

SCRIERI: *Căile șoimului*, pref. Constantin Ciopraga, București, 1990; *Cearcăn*, București, 1991; *Abisul mâinilor*, Iași, 1994; *Coloana oficială*, București, 1994; *Zidul din turn*, postfață Alexandru Paleologu, Iași, 1996; *Peisaj confiscat*, Timișoara, 1997; *Transparență cu Pietà*, București, 1997; *Capodopera cinematografică*, București, 1999; *Crinul regal*, București, 1999; *Zilele fluxului*, Ploiești, 2000; *Intervalul răbdării*, Cluj-Napoca, 2002.

Repere bibliografice: Lucian Alexiu, *Liniștitele zile ale poeziei*, O, 1990, 38; Constantin Crișan, *Între metatext și orfism*, TR, 1993, 43; Barbu Cioculescu, *„Zidul din turn"*, JL, 1996, 1-4; Alexandru Paleologu, *Justificare metafizică și lirică*, LCF, 1996, 5; Ion Stratan, *Chipul din depărtare*, VR, 1997, 5-6; Regman, *Dinspre Cercul Literar, 178-180*;

Carmelia Leonte, *Lumea ca iluzie optică*, CRC, 1998, 9; Ion Stratan, *Poetul ultimului deceniu*, APF, 1998, 3; Constantin M. Popa, *Cealaltă față a lucrurilor*, R, 1998, 5-6; Adrian Popescu, *Discreție și interiorizare*, ST, 1999, 7; Mariana Filimon, *Ordinea altor desene*, VR, 1999, 7; Mircea A. Diaconu, *Fețele poeziei*, Iași, 1999, *143-146*; Mariana Filimon, *Călătorul care a atins fildeșul*, VR, 2000, 3-4; Tudor Cristea, *Metodă și poezie*, „Litere", 2000, 6-7; Grigurcu, *Poezie*, II, *537-540*; Liviu Antonesei, *Poetul după un deceniu*, O, 2001, 5; Gheorghe Grigurcu, *Refuzul calofiliei*, CL, 2002, 5; Radu Voinescu, *Muzicalitate și țipăt*, LCF, 2002, 27; Iuliana Alexa, *Intervalele poemelor*, RL, 2002, 38; Marian Barbu, *„Intervalul răbdării"*, „Cafeneaua literară", 2003, 7. *N. Br.*

VIERU, Ion (7.XII.1941, Pelânia, j. Bălți), poet și traducător. Este fiul Teclei (n. Scorpan) și al lui Vasile Vieru, țărani. Urmează școala medie în satul natal (1949-1959) și Facultatea de Filologie a Universității de Stat „V. I. Lenin" din Chișinău (1960-1965). A lucrat ca redactor literar la Radio Moldova din Chișinău (1966-1972), redactor la editurile Lumina și Literatura Artistică (1972-1982) și la Comitetul de Stat pentru Edituri, Poligrafie și Comerțul cu Cărți (1983-1985), director al Biroului de Propagare a Literaturii (1986-1992) și consultant la Uniunea Scriitorilor din Republica Moldova (din 1992).

Chiar de la debutul cu placheta *O palmă de cer* (1969), **V.** se dovedește o fire sensibilă la durerile celor apropiați, versificând pe motivele războiului și ale vieții dramatice a omului de la țară. Maturizarea lirică este evidentă în poezia de mai târziu - *Rostul țărânii* (1980), *La părinți* (1989) - prin sinceritatea expresiei, prin cantabilitate, dar mai ales prin sugestia reflexivă amară ce transpare din versurile lui elegiace. S-a spus că poetul cultivă „formula tradiționalistă bazată pe cantabilitate folclorică și pe desenul imagistic simplu și clar conturat" (Mihai Cimpoi). Cărțile *O palmă de cer*, *Ploile dorului* (1972), *Fluvii* (1976), *Rostul țărânii*, *Autografe în câmp* (1981), *Același* (1986), *La părinți*, având ca tematică satul contemporan moldovean și oamenii lui, sunt tot atâtea trepte ale evoluției autorului spre o formulă în care lirismul de sorginte folclorică se îmbină cu meditația asupra condiției umane. **V.** scrie și literatură pentru copii: *Cântă-mi, ciocârlie...* (1979), *Pomul* (1979), *Soneria* (1985) ș.a. Multe din poeziile lui au fost puse pe muzică și se bucură de popularitate (*E liniște în codrul verde*, *Cucul*, *Mult frumoasa mea câmpie*).

SCRIERI: *O palmă de cer*, Chișinău, 1969; *Ploile dorului*, Chișinău, 1972; *Dincolo de ferestre*, Chișinău, 1976; *Fluvii*, Chișinău, 1976; *Cântă-mi, ciocârlie...*, Chișinău, 1979; *Pomul*, Chișinău, 1979; *Rostul țărânii*, Chișinău, 1980; *Autografe în câmp*, Chișinău, 1981; *Întreaga iubire*, Chișinău, 1984; *Soneria*, Chișinău, 1985; *Același*, Chișinău, 1986; *La părinți*, Chișinău, 1989; *Să facem cunoștință*, Chișinău, 1989; *Cer și pământ*, Chișinău, 1991; *Rață-rață lăbăreață*, Chișinău, 1992; *Aici pe pământ*, Chișinău, 1998; *Prin valuri*, pref. Anatol Ciocanu, Chișinău, 2001. **Traduceri:** Iuri Ermolaev, *Un final neprevăzut*, Chișinău, 1975; Boris Jitkov, *Povestiri*, Chișinău, 1978; *Cântați, privighetori!*, Chișinău, 1978; Lev Kassil, *Apărătorii tăi*, Chișinău, 1979; *Soldatul vârstă n-are*, pref. Pavel Cruceniuc, Chișinău, 1985; Vasil Vitka, *Amiază*, Chișinău, 1989.

Repere bibliografice: Vasile Coroban, *„O palmă de cer"*, „Moldova socialistă", 1969, 31 august; E.I. Vieru, *„Ploile dorului"*, „Cultura", 1973, 5 mai; Eliza Botezatu, *„Ploile dorului"*, „Cultura", 1973, 5 mai; Ion Ciocanu, *Itinerar critic*, Chișinău, 1973, *192-203*; Gheorghe Vodă, *Iscălitura*, Chișinău, 1978, *25-27*; Mihai Cimpoi, *Izvoarele poetului: Ion Vieru*, LA, 1980, *47*; Ion Ciocanu, *Clipa de grație*, Chișinău, 1980, *65-68*; Gheorghe Chira, *Miracolul cotidianului*, „Moldova socialistă", 1986, 27 noiembrie; Constantin Cubleșan, *„Un pământ venit dintr-o poveste..."*, ST, 1991, 10; Ion Cristofor, *Un poet al conștiinței civice*, TR, 1992, 7; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, *218*. *I. C.*

VIERU, Nicolae (4.XI. 1947, Bezeni, j. Bălți - 3.III.1995, Chișinău), prozator, eseist și traducător. Este fiul Haritinei și al lui Toader Vieru, țărani. Cu studii de istorie neterminate la Universitatea de Stat „V. I. Lenin" din Chișinău (1965-1971), mai târziu urmează cursurile Institutului „Maxim Gorki" din Moscova (1977-1979). A lucrat ca redactor, apoi ca șef de secție la ziarul „Tinerimea Moldovei" (1968-1971, 1973-1979), la revista „Nistru" (1988-1992), redactor-șef la Editura Literatura Artistică și la Studioul Moldova-film, director la Editura Hyperion (1995).

V. debutează cu poezii la „Tinerimea Moldovei" în 1965, și editorial cu antologia de nuvele *Vânt și lumină*, după aproape un deceniu, în 1974. Al doilea volum, tot o culegere de proză scurtă, *Maria* (1977), este urmată de romanele *Inele de iarbă* (1981), *Râul și frunza* (1982), *Omul din oglindă* (1984), *Ecouri. Studioul „Ileana-film"* (1988), *Târziu și rece* (2003) și de nuvelele din *Noli me tangere* (1990), toate relevând o solidaritate programatică cu generația basarabeană numită a „ochiului al treilea", adică a șaptezeciștilor. Autorul este preocupat de „lumea din interior", pune mereu în fața personajelor sale o oglindă rece, metalică, în care ele își „văd" conștiința și faptele ca pe niște procese, conturează adevărați arbori genealogici, urmărind atent ramificările ce configurează generații. Romanele explorează o stare de indeterminare a generațiilor, care se pierd între trecut, prezent și viitor, iar personajele suferă un proces de înstrăinare. Realitatea este constituită din fragmente, iar existența umană din „inele de iarbă", care se pot ușor desprinde și risipi. Tehnica narativă mizează pe schimbarea frecventă a unghiurilor de vedere și a perspectivelor povestirii, lanțul evenimentelor fiind frecvent întrerupt de suspansuri. **V.** trece pe rând la radiografierea morală a faptelor: Victor Negri, tehnocrații și arhitecții Michi, Brigitte, Melania și Marius Crucinski (din *Ecouri. Studioul „Ileana-film"*) sunt oameni având un chip dublu, ca în oglindă - unul obișnuit, banal și șters pentru ceilalți și altul retras în umbră, crâncen, drept și cu o voință de fier, care îi ajută să ia de fiecare dată viața de la început. Adesea personajele devin simboluri: Întemeietorul, Stoicul, Schimnicul, Conștiința, Eroarea. Ultimele nuvele ale lui **V.** indică orientarea spre naturalismul psihologic, cu accentul pe întâmplări dramatice, pe destine și cazuri de conștiință.

SCRIERI: *Vânt și lumină*, pref. Vladimir Beșleagă, Chișinău, 1974; *Maria*, Chișinău, 1977; *Inele de iarbă*, Chișinău, 1981; *Întoarcerea cailor*, Chișinău, 1982; *Râul și frunza*, Chișinău, 1982; *Omul din oglindă*, Chișinău, 1984; *Steaua de veghe*, pref. Victor Prohin, Chișinău, 1986; *Ecouri. Studioul „Ileana-film"*, Chișinău, 1988; *Noli me tangere*, Chișinău,

1990; *Târziu și rece*, Chișinău, 2003. **Traduceri:** Pille Tacari, *Șivasancara. Două măsuri de orez*, Chișinău, 1981; I.D. Dmitriev, *Un vânător neobișnuit*, Chișinău, 1987.

Repere bibliografice: Ion Ciocanu, *Refuzul livrescului*, „Tinerimea Moldovei", 1981, 24 mai; Vladimir Beșleagă, *Suflul vremii*, Chișinău, 1981, *199–209*; Timoftei Melnic, *Valențe etico-psihologice ale personajelor*, „Nistru", 1985, 9; Ghenadie Nicu, *Un roman de actualitate*, „Nistru", 1989, 8; Nicolae Popa, *Sânge și marșuri*, „Sfatul Țării", 1992, 18–20; Nicolae Negru, *Unul dintre puținii*, „Columna", 1995, 1–3; Vitalie Ciobanu, *Vânt și lumină*, „Contrafort", 1995, 5–6; Victor Prohin, *Liber ca-n amintire*, „Moldova literară", 1996, 28 februarie; Mihai Cimpoi, *Cântecul de lebădă al prozatorului*, „Moldova", 1996, 3–4; Nicolae Popa, *Despre absenteismul literar sau Nicolae Vieru și generația sa*, „Basarabia", 1997, 11–12; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, *226–227*. *M. C.*

VIFORUL, revistă apărută la Alexandria, lunar, între 3 august 1919 și 1 februarie 1920; în august și în octombrie 1919 e bilunară; la 7 septembrie 1919 își schimbă titlul în „Nufărul". Redactori: A. Davidescu-Alexandria și Florin Chiru-Nanov. Publicație „literară-artistică", **V.** își propune ca, într-o epocă de „feroce materialism", să îi sprijine pe toți cei ce ar putea contribui cu idealismul și talentul lor la redeșteptarea națională, căci arta – aristocratică prin origine, dar democratică în manifestări – are menirea de a pătrunde în conștiința celor mulți (*Cuvânt introductiv*). În paginile sale intră versuri de Nichifor Crainic (*Din pustie, Căderi*) Gemi-Zam (G.M. Zamfirescu; *Spectrul foamei*), G. Vlădescu-Albești, A. Bădăuță (*Morarul, Pastel*), George A. Petre (*Început de toamnă*), Antonian Nour, Dem. Pralea (*Castelul morții*), A. Mândru (*Poveste duioasă*), Dem. Gâlman (*Dor pustiu*), schițe și povestiri de Ion Chiru-Nanov (*Două lumânări, Fala Oprișenilor*, fragment de roman), Ion Dragoslav (*Moș Pitac*), G.M. Zamfirescu (*În parc*, proză poematică, sub aceeași semnătură Gemi-Zam), Florin Chiru-Nanov, A. Davidescu, traduceri din Nora Cloud și Góngora (*Sonet*), realizate de Antonian Nour, sau din Charles Baudelaire (*Omul și marea*) de Nina Codreanu. De asemenea, apare un studiu de psihologie socială de Antonian Nour (*Bazele naturale ale amorului*), rămas neterminat, evocări ale scriitorilor Alexandru Depărățeanu, St. O. Iosif sau Al. Vlahuță, aparținând lui A. Davidescu, recenzii, epigrame, dări de seamă asupra vieții culturale la rubricile „Teatru-Muzică", „Însemnări", „Informații". *A. C.*

VIGHI, Daniel (9.X.1956, Radna, azi în Lipova), prozator și eseist. Este fiul Zenei Vighi (n. Bar), funcționară, și al lui Gheorghe Vighi, marinar. Urmează primele opt clase la Radna (1962–1970), liceul la Lipova (1970–1974) și Facultatea de Filologie a Universității din Timișoara (1975–1980). După absolvire rămâne la Timișoara, unde devine profesor la o școală generală (1980–1989); din 1990 este redactor la revista „Orizont" și din 1991 cadru didactic la Universitatea de Vest. Își ia doctoratul în 1997 cu teza *Influența orientală în proza românească interbelică. Constante culturale și poetice*, publicată în 1998 sub titlul *Tentația Orientului*. A beneficiat de burse de studiu la Heidelberg (1990), Strasbourg (1993) și Stuttgart (2002–2003). Debutează cu versuri în ziarul arădean „Flacăra roșie" (1972), și editorial cu volumul *Povestiri cu strada depozitului* (1985; Premiul Uniunii Scriitorilor), urmat de romanul *Însemnare despre anii din urmă* (1989). Mai e prezent în „Familia", „Cuvântul", „Euphorion", „Vatra", „Ariergarda", „Provincia", „Dilema" ș.a., în periodice din străinătate. A fost distins cu mai multe premii, între care cele acordate de Uniunea Scriitorilor (1985), Asociația Scriitorilor din Timișoara (1994, 1997) și de ASPRO (1996).

Descoperit de Sorin Titel și recomandat Editurii Cartea Românească, **V.** se atașează *post factum* grupului bucureștean optzecist. Împreună cu criticul Vasile Popovici a încercat stăruitor să editeze o antologie intitulată *Celălalt veac al XVIII-lea francez*, urmărind să modifice imaginea convențional-acceptată a literaturii din epoca Luminilor. Cartea care îl impune, *Povestiri cu strada depozitului*, poartă în mod frapant semnătura promoției textualiste și are un aer demonstrativ. Personajele sunt simple marionete trase de sfori de un autor care nu se ostenește să le scoată din vidul anonimatului, mulțumindu-se să le divulge doar funcția epică – Personajul principal, Autorul ș.a. Pasionat al cinematografului, **V.** își construiește proza după norme preponderent vizuale. Anumite texte poartă titlul neutru *Secvențe*. Uneori ochiul camerei de luat vederi urmărește câte un personaj în trecerea lui prin cadru, părăsindu-l în momentul în care îl „pierde din vedere". Romanul *Însemnare despre anii din urmă*, cu un moto din Cervantes, „Întoarce-te, Măria Ta, señor Don Quijote, că mă jur pe toți dumnezeii că nu-s decât mânzări și berbeci cei cu care vrei să te măsori", se așază cu adevărat sub semnul donquijotismului, cu precizarea că aici închipuirea are un accent real asupra vieții, iar Sancho Panza (personajul echivalent e Iuliu Manoilă) se molipsește ireversibil de maladia Cavalerului Tristei Figuri (protagonistul anonim al romanului, numit Studentul). Spre deosebire de faimosul său înaintaș, Studentul controlează metodic tensiunea între imaginar și real, derutându-și progresiv companionul. Nu altfel se desfășoară jocul savant – cu mutări abil calculate – în care romancierul antrenează lectorul. Din interstițiile de manevră ale planurilor, ce glisează imprevizibil unul pe altul, reînvie o lume chesaro-crăiască fascinantă, fixată în tipologii memorabile. Alt roman al lui **V.**, încheiat înainte, dar publicat după 1989, este *Decembrie, ora 10* (1997). Titlul marchează exact momentul terminării cărții – dimineața zilei de 16 decembrie 1989, ziua declanșării revoltei anticomuniste la Timișoara, iar construcția este cronica unei lumi suferinde, care își sfârșește agonia și destinul odată cu procesul scrierii. La fel ca în lumile fictive ale comilitonilor, evenimentele se consumă în cotidianul anodin, lipsit de relief și de perspectivă, populat de ființe cu identitate generică. Protagoniști sunt două fantoșe – colonelul în retragere poreclit Moș Bocanc și amicul său, fostul șef de gară Dom Petcu –, împotmolite, sufocate într-o ambianță vâscoasă și toropită de o căldură toridă. Ca în *Străinul* lui Albert Camus, ca în schița *Căldură mare* de I.L. Caragiale sau ca în povestirea *La țigănci* a lui Mircea Eliade, în cartea lui **V.** canicula este mult mai mult decât o realitate meteorologică. Metaforă existențială, ea semnalează anestezia și finalmente lichefierea totală a spi-

ritelor, anihilate de agresiunea neantului. Plictisul cvasiconcentraționar e înzestrat de prozator cu trape invizibile. Prin ele, într-un moment de semitrezie, se poate oricând plonja ireversibil în capcana tenebrelor terifiante, care semnifică în mod palpabil coșmarul comunist. *Valahia de mucava* (1996), scriere cu statut incert – eseu, jurnal intelectual și confesiune –, are ca punct de sprijin tripla calitate a lui **V.**: participant la revolta anticomunistă din Timișoara (martor al istoriei), scriitor (creator de lumi fictive) și intelectual năucit de probleme de identitate (și subiectul tezei sale de doctorat este o dovadă). Scriitorul nu scapă nici un prilej să chestioneze neliniștit statutul și menirea literaturii în lumea contemporană, relațiile sinuoase pe care ea le întreține cu viața. Martorul privește istoria dinăuntru, punând în cauză veridicitatea narațiunilor confecționate ulterior, uneori chiar și autenticitatea evenimentelor trăite la cald. În fine, intelectualul are o conștiință autoscopică acută, aflată permanent la pândă și căutând diferențele dintre provinciile culturale: Banatul este lumea burgheză, individualistă, iubitoare de confort material, lumea mătușii Valeria din proza lui Sorin Titel, iar Valahia ar fi lumea iacobină a lui Jupân Dumitrache, dar și a mahalalei sordide, pentru care nu numai ficțiunea lui I. L. Caragiale, ci și decorurile teatrale ale lui Lucian Pintilie sunt un model. În ultimă instanță, cartea este o pledoarie contra izolării confortabile a artistului, dincolo de furtunile istoriei. Memorialul deportărilor în Bărăgan din anii '50 – *Rusalii '51. Fragmente din deportarea în Bărăgan* (în colaborare cu Viorel Marineasa, 1994), *Deportarea în Bărăgan* (în colaborare cu Viorel Marineasa și Valentin Sămânță, 1996) –, însemnările despre „anii din urmă" sau despre „strada depozitului", anatomia „Valahiei de mucava", ca și studiile privind epoca veche a literaturii române, prezente în cartea *Între hanger și sofa* (1998), cele de imagologie despre perioada interbelică din *Tentația Orientului* ș.a. sunt tot atâtea capitole ale unui fals tratat de patologie culturală zonală, în redactarea căruia prozatorul s-a implicat de la debut.

SCRIERI: *Povestiri cu strada depozitului*, București, 1985; *Însemnare despre anii din urmă*, București, 1989; *Rusalii '51. Fragmente din deportarea în Bărăgan* (în colaborare cu Viorel Marineasa), București, 1994; *Deportarea în Bărăgan* (în colaborare cu Viorel Marineasa și Valentin Sămânță), Timișoara, 1996; *Valahia de mucava*, Timișoara, 1996; *Decembrie, ora 10*, București, 1997; *Între hanger și sofa. Literatura în epoca veche românească*, Timișoara, 1998; *Tentația Orientului*, Pitești, 1998; *Apocalipsa 9*, Pitești, 1999; *Insula de vară*, Iași, 1999; *Personajul istoric în literatura pașoptistă*, Brașov, 2000; *Sorin Titel*, Brașov, 2000; *Prelegeri de literatură română. Epoca veche și modernă*, Timișoara, 2001; *Fals tratat de conviețuire* (în colaborare cu Wisky Andras și Alexandru Vlad), Cluj-Napoca, 2002; *Fahrplan für die Sixties* (în colaborare cu Viorel Marineasa), Stuttgart, 2003; *Lumea la 1848*, Cluj-Napoca, 2003.

Repere bibliografice: Cornel Ungureanu, *O confirmare: Daniel Vighi*, O, 1985, 46; Ioan Groșan, *Proză*, AFT, 1985, 12; Radu Călin Cristea, *Ecuații de gradul doi*, F, 1985, 12; Cristian Moraru, *„Povestiri cu strada depozitului"*, ST, 1986, 1; Dan Culcer, *Modificări în proza scurtă*, VTRA, 1986, 1; Vasile Popovici, *Poemul existenței ca atare*, AFT, 1986, 3; Ioan Holban, *Două debuturi*, CRC, 1986, 30; Mircea Mihăieș, *Reverii livrești*, O, 1989, 13; Ioan Buduca, *Ralantiul și acceleratorul*, AFT, 1989, 4; Vasile Popovici, *„Însemnare despre anii din urmă"*, F, 1989, 5; Ioan Holban, *Exerciții de imaginație*, CRC, 1989, 27; Nora Rebreanu, *Raportul dialogic*, ECH, 1990, 3–4; Simion, *Scriitori*, IV, *693–702*; Țeposu, *Istoria, 139–140*; Ioana Pârvulescu, *Memorialul deportării*, RL, 1994, 31; Negoițescu, *Scriitori contemporani, 459–461*; Ruja, *Parte*, I, *86–89*, II, *57–61*; Ruxandra Cesereanu, *Deportații*, ST, 1995, 3; Eugenia Tudor-Anton, *Infernul deportării în Bărăgan*, LCF, 1995, 23; Lovinescu, *Unde scurte*, V, *201–205*; Cornel Ungureanu, *Cronicarii, actorii și autorii*, O, 1996, 7; Andrei Bodiu, *Un moralist de sfârșit de secol*, VTRA, 1996, 5; Mihai Dragolea, *Încercări epice în anii din urmă*, VTRA, 1996, 5; Adrian Popescu, *Un jurnal moral*, ST, 1996, 7–8; George Buteanu, *Jurnale*, „Dilema", 1996, 178; Nae Antonescu, *„Rusalii '51"*, VTRA, 1996, 10; Gheorghe Grigurcu, *Conștiința Timișoarei*, RL, 1996, 46; Berca, *Dicț. scriit. bănățeni, 171–174*; Perian, *Scriitori, 198–204*; Mircea Mihăieș, *Tratat de disperare*, O, 1997, 6; Daniel Cristea-Enache, *Căldură mare*, ALA, 1997, 327; Ioan Stanomir, *Infernul cotidian*, LCF, 1997, 39; Ruxandra Ivăncescu, *Două fețe ale realului, două fețe ale textului*, VTRA, 1997, 11; Gheorghe Perian, *Un roman despre arșiță și moarte*, VTRA, 1997, 11; Ruxandra Cesereanu, *„Între hanger și sofa"*, ST, 1998, 11–12; Nicolae Breban, *Cămila lui Nietzsche*, CNT, 1999, 15; Mircea Cau, *Între anonimat și identitate*, CC, 1999, 6–7; Florentina Costache, *Ficțiuni*, RL, 1999, 32; Monica Spiridon, *Mic tratat de patologie zonală*, R, 1999, 7–8; Ștefana Totorcea, *Critica și condeiul autorului de ficțiune*, RL, 1999, 34; *Dicț. analitic*, II, *247–249*; Doina Curticăpeanu, *Criticul între narghilea și laptop*, F, 2000, 4; Dimisianu, *Lumea, 393–401*; Adrian Oțoiu, *Proza generației '80. Strategii transgresive*, I, Pitești, 2000, *50–51, 56–60*, II, Pitești, 2003, *49–53, passim*; Tudorel Urian, *Proza românească a anilor '90*, București, 2000, *122–127*; Bogdan Iancu, *La taifas*, RL, 2001, 15; Lefter, *Scriit. rom. '80–'90*, III, *274–277*; Manolescu, *Lista*, II, *299–302*; Popa, *Ist. lit.*, II, *924*; Svetlana Cârstean, *Banatul e un fel de Macondo tematic*, OC, 2002, 107; *Dicț. scriit. rom.*, IV, *750–752*; Carmen Mușat, *Strategiile subversiunii*, Pitești, 2002, *275–279*; Gheorghe Crăciun, *Diseminarea corporală a ideii*, OC, 2003, 152; Oprițâ, *Anticipația, 557–558*. *M. S.*

VIITORIUL, publicație apărută la Budapesta, de trei ori pe săptămână, de la 1 ianuarie 1884 până la 24 aprilie 1885. Primul redactor responsabil a fost Zamfiriu M. Rozescu, înlocuit în aprilie 1884 de Corneliu Diaconovici. Editat sub deviza „Activitate și legalitate. Dreptate și frățietate", **V.** își propune să apere drepturile românilor din Transilvania pe cale legală, respectând constituția și urmărind să coopereze, pe terenul politicii, cu ungurii. În paginile rezervate vieții culturale și literare sunt incluse știri și dări de seamă de la adunările și manifestările artistice ale societăților studențești române și de la ședințele Societății pentru Fond de Teatru Român. Urmărind cu interes viața culturală din București, **V.** reia, îndeosebi din „Românul", articole de istorie ale lui A. D. Xenopol (*Teoria lui Rösler*) și Gr. G. Tocilescu (*Dacia sub romani*), rezumatele conferințelor lui B. P. Hasdeu sau studiul lui G. I. Ionnescu-Gion intitulat *Poezia poporală*. În continuarea acestor preocupări se înscriu articolele despre istoria romanilor ale lui At. M. Marienescu și capitolul *Datinile de la nuntă la romanii vechi*, din volumul *Cultul păgân și creștin* al aceluiași autor. Un lung studiu despre ortografie, rezumând discuțiile din Academia Română, apare, nesemnat, sub titlul *De orthographia et rebus quibusdam aliis*. Paginile de literatură originală, destul de puține, sunt mediocre. Publică versificări umoristice I. de la

Buceci (Ioan Pușcariu), iar stihuri ocazionale un Catone Indoleanu, acesta culegând și câteva doine. Se reproduc scene din *Ovidiu* de V. Alecsandri, poezii de Carol Scrob, V. A. Urechia, Gh. Bengescu-Dabija și Th. M. Stoenescu închinate lui Vasile Alecsandri, retipărite din „Familia". O narațiune istorică în versuri, *Iuliu Cesar și Brutu*, aparține lui At. M. Marienescu, iar câteva pagini de amintiri dau Alexiu Sólymosi (*Suveniri*) și Matilda Cugler-Poni (*Din timpuri grele*). Un interes notabil este arătat literaturii maghiare. Alexiu Sólymosi transpune din versurile unui tânăr poet maghiar (L. Bartók), este tălmăcită nuvela lui G. Csiky *Istoria unui geniu*, iar Petru Oprișoiu figurează cu un articol despre Petőfi. Alți scriitori comentați elogios (în articole nesemnate) sunt Victor Hugo și I. S. Turgheniev. Se traduc fragmente din memoriile lui Heinrich Heine. Interesul pentru mișcarea teatrală românească este vizibil în corespondențele lui D. de la Tismana despre spectacolele teatrelor populare din Transilvania, ca și în comentariile asupra turneelor Agathei Bârsescu și ale Elenei Teodorini sau asupra reprezentației de la București cu drama *Ovidiu* de V. Alecsandri. În genere, articolele referitoare la viața culturală și literară, urmărind mai ales promovarea culturii naționale, dezvăluie, din partea colaboratorilor, un gust artistic format. *L. V.*

VIITORUL, gazetă apărută la București, bisăptămânal, între 17 decembrie 1872 și 13 iunie 1874. Până în martie 1874 director a fost N. F. Bădescu. O atitudine vag democratică, cultul lui Al. I. Cuza și critica lui Carol I sunt principalele componente ale programului politic, reflectat și în literatura din **V.** Poeții gazetei sunt Simeon Miculescu și Daniel Demetrescu, interesanți amândoi prin notele romantice și sociale din versurile lor. S. Miculescu mai publică *Marsilieza*, text propriu, care a avut o oarecare circulație în epocă, și adaptări după Victor Hugo. Mai colaborează cu versuri Dimitrie D. Păun, Șt. Poppini, Nicolae Rucăreanu, N. V. Scurtescu, se reiau poezii de Mihail Zamphirescu. O nuvelă de anticipație, printre primele din literatura noastră, intitulată *Finis Rumaniae*, scrie Al. N. Dariu. Alte schițe și nuvele aparțin lui S. Miculescu. Se traduce din Vergiliu, La Fontaine (fabula *Lupul și mielul*), din Goethe (tragedia *Stelle*, versiune de N. Miculescu) și Victor Hugo (fragmente din *Mizerabilii*). *R. Z.*

VIITORUL, publicație apărută la Târgoviște, săptămânal, din februarie până în septembrie 1888, sub redacția lui C. Alessandrescu. Continuând „Armonia" și „Unirea", gazetele efemere mai vechi ale lui Alessandrescu, **V.** se adresează cu precădere intelectualilor rurali, învățătorilor și preoților, de la care se primeau și cereri stăruitoare de transformare a ei într-o revistă literară. Cu modestie, redactorul recunoaște că lucrul nu îi stă în putință. S-a mulțumit să tipărească, pe lângă articole politice, știri locale, varietăți distractive, și versuri de Al. Vlahuță. Apărute în fiecare număr, poeziile (*Banul*, *Armida* ș.a.), ca și scrierile în proză (*O masă de stos*) ale acestuia au dat gazetei un oarecare interes. *D. M.*

VIITORUL, săptămânal apărut la Buzău între 7 mai și 29 octombrie 1889. La această gazetă politică, editată și redactată de D. I. Pleșoianu, a colaborat și Al. Macedonski cu nuvela *Nicu Dereanu*, publicată inițial în „Revista literară" din 1886, și cu *După perdele. Schițe din viața bucureșteană*. Aici Iuliu Cezar Săvescu și-a tipărit întâia dată poeziile *Când miezul nopții a trecut* și *Campestris*. *R. Z.*

VIITORUL, cotidian apărut la București între 5 noiembrie 1907 și 21 noiembrie 1916, între 2 noiembrie 1918 și 20 decembrie 1938, între 28 august 1944 și 18 februarie 1946; până în 1910 are subtitlul „Ziar de dimineață". Deși literatura nu își află constant locul în paginile acestei publicații liberale, de-a lungul timpului pot fi întâlnite semnături importante. Astfel, în primii ani colaborează cu versuri I.U. Soricu (*Înstrăinare*), Ion Minulescu (*În templul liniștii*), St. O. Iosif și D. Anghel sub pseudonimul comun A. Mirea (*Omul de zăpadă*), Cincinat Pavelescu (*Epigrame caricaturilor lui Iser*), D. Teleor (*Greva avocaților*), Al. T. Stamatiad, Mihail Cruceanu, Claudia Cridim (Claudia Millian), Ion Foti, Dumitru Drăghicescu. Proza este ilustrată de N. Pora, V. Demetrius (cu nuvelele *Gelos de viitor*, *O ședință de spiritism*, *Din două firi* ș.a.). Nu lipsesc articolele teoretice, cum sunt cele ale lui D. Drăghicescu despre poezia populară, recenziile (nesemnate) la *Istoria literaturii române în veacul al XIX-lea* de N. Iorga, la broșura *1907– Din primăvară până-n toamnă* a lui I. L. Caragiale sau la basmele lui Petre Ispirescu, toate la rubrica „Săptămâna bibliografică", precum și articole și recenzii semnate de Virgil Caraivan, Ștefan Popp, Vasile Savel (la volumul *Nucul lui Odobac* de Emil Gârleanu), cronici literare și teatrale de Petre Locusteanu, reportaje de N. Pora. Într-un număr din aprilie 1911 este comentat un schimb de epigrame între Cincinat Pavelescu și Caton Theodorian

VIITORUL
ZIAR DE DIMINEAȚA
NEȘTIINȚĂ
REA CREDINȚĂ?
MEPHISTO ȘI FRUST
RUPTURA
UN DEXC
Mișcarea culturală în Basarabia
CASA RURALA
Criza din Ungaria
STIRI POLITICE

(*Incidentul Cincinat - Caton*). Paginile cotidianului sunt ilustrate de caricaturile lui Iser. După primul război mondial **V.** găzduiește sporadic texte literare, printre care poezia *Laudă regelui* de Nichifor Crainic și *Sărbătoarea neamului* de Claudia Millian, ambele prilejuite de Marea Unire de la 1918. În anii următori se remarcă numeroase povestiri de Al. Cazaban, cronicile teatrale ale lui Paul I. Prodan, cronicile și recenziile lui Simeon Rufu și Ion Foti. Preocuparea pentru evenimentele vieții literare, permanentă pe tot parcursul apariției gazetei, e vizibilă în revista presei, în consemnarea premiilor literare, în prezentarea proiectelor privind înființarea unei edituri naționale sau în analiza activității Societății Scriitorilor Români. În cadrul rubricilor „Cartea" și „Cronica literară" sunt grupate numeroase recenzii, sub semnătura lui Ioan I. Cantacuzino (la *Bal mascat* de Ionel Teodoreanu, *Calea Victoriei* de Cezar Petrescu, *Crăișorul* de Liviu Rebreanu, *Cetiți-le noaptea* de Ion Minulescu, *Joc secund* de Ion Barbu, *Isabel și apele diavolului* de Mircea Eliade) și cea a lui Grigore Tăușan (la *Oraș patriarhal* de Cezar Petrescu, *Locul unde nu s-a întâmplat nimic* de Mihail Sadoveanu). *A. F., A. St.*

VIITORUL, cotidian apărut la București din 26 martie 1990, sub egida Partidului Național Liberal, ca serie nouă a ziarului cu același titlu (1907–1946). Directori: Gelu Netea (martie-iulie 1990), Alexandru Dincă (din iulie 1990). Din colegiul redacțional mai fac parte Florin Dumitrache și Radu Boroianu. În articolul-program intitulat *La început de drum,* Florin Dumitrache precizează orientarea publicației către „liniște și pace", „dialog în loc de confruntare", „democrația reală, care să aducă la putere voința poporului", „libertate în cuget și-n simțiri, vorbă și faptă, gândire și acțiune". Rubrici: „Ultima oră", „Viața internațională", „Sport", „Puncte de vedere", „Politica", „Economice", „Sociale", „Arte", „Externe". Din 22 septembrie 1990 **V.** editează suplimentul „Caleidoscop cultural-artistic și de divertisment", iar din 7 decembrie 1990 suplimentul studențesc „Opoziția", girat de Organizația Tineretului Universitar Național-Liberal din București. Alături de numeroase dezbateri politice, declarații de presă, interviuri, platforme-program, reportaje din actualitatea social-politică, se republică versuri de Octavian Goga și Petőfi Sándor, poezii de Marin Sorescu, Ana Blandiana, Emil Manu, Irina Mavrodin, precum și eseuri de Cezar Tabarcea, Gh. Tomozei, Mircea Ciobanu, Traian Coșovei, Constant Călinescu. **V.** cuprinde, de asemenea, memorii, cugetări, epigrame, sporadic o cronică dramatică și una plastică, sondaje de opinie, anunțuri, caricaturi, revista presei, reclame. *M. W.*

VIITORUL CETĂȚEI ALBE, cotidian bilingv româno-rus apărut la Cetatea Albă între 22 mai și 21 septembrie 1924, sub conducerea lui Grigore Răducănescu. Nu este indicat vreun colegiu de redacție, colaboratorii semnând de regulă cu pseudonime. Din articolul-program, *Scopul nostru*, rezultă că publicația își propune să fie o „tribună românească la îndemâna tuturor românilor". Numai „Pagina de duminică" conține literatură; versurile, îndeosebi de factură simbolistă, aparțin lui Al. Macedonski (*Rondelul plecării*), G. Bacovia (*Amurg, Toamnă, Note de toamnă*), Ion Pillat (*În vie, Florica*), Al. T. Stamatiad (*Doina*), Tudor Arghezi (*Sfârșitul toamnei*), Demostene Botez (*Sector liniștit*), Perpessicius (*Peisaj*), Nichifor Crainic (*Cules de vii*), Octavian Goga (*Toamnă*), N. Iorga (*Seară de toamnă*), Ludovic Dauș (*Și Dacia*), Adrian Maniu (*Tâlharul*). Ionel Teodoreanu e prozatorul preferat al redacției și al cititorilor, fiind prezent cu povestirile *Un cerșetor, Amintire, Despărțire, Cocori.* Se mai selectează proză de D. Iov (*Domnul Cocuz. Amintiri din școală*), Tudor Teodorescu-Branițe, sub iscălitura Andrei Branițe (*Împăcarea*), Ion Pas (*Divagațiuni sentimentale, Însemnările unui soldat*), N. Dunăreanu (*Pagini din trecut*). Se reproduce *Justiție* de I. L. Caragiale. Iosif Popovici este autorul studiului *Cum caracterizează românul vecinii săi,* iar Grigore Avakian al articolelor *Cetatea Albă în prima jumătate a secolului al XIX-lea. Note și impresii de la martori oculari* și *Unde a fost situat vechiul Tyras.* Sunt traduși în rusește, în cadrul rubricii „Rumânskaia literatura", C. Negruzzi, N. Gane, Barbu Delavrancea, Victor Crăsescu. Mai sunt incluse transpuneri din Remy de Gourmont, Bjørnstjerne Bjørnson ș.a. Alte rubrici culturale sporadice sunt „Cărți străine", „Cărți românești", „Teatru", „Filmul meu", „Cultura poporului", „Colțul cultural", „Bibliografii", „Muzica". *L. Cr.*

VIITORUL ROMÂNCELOR, publicație apărută lunar, la Iași din 1 ianuarie până în octombrie 1912 și la București din noiembrie 1912 până în iunie 1916. Directoare: Adela Xenopol. Revista, care își propune să apere „dreptul și emanciparea femeii", este destinată femeilor și e scrisă de femei. Într-o rubrică specială sunt evocate personalități feminine ale timpului, unele fiind și colaboratoare fidele: principesa Maria Obrenovici, principesa Olga Sturdza, Elena Cuza, Elena Pherechyde, Maria Baiulescu, Smara, Vera Myller, Caterina Bercea, Virginia Tomescu-Scrocco, Maria Cunțan, Hortensia Papadat-Bengescu. Poeziile sunt semnate de Riria (Coralia Xenopol), Virginia Micle-Gruber, Maria Gavrilescu, Cornelia din Moldova (Cornelia Kernbach), Smara, Maria Cunțan, Maria Baiulescu, Adela Xenopol ș.a. Se mai publică însemnări de călătorie (*Lacul celor Patru Cantoane,* sub genericul „Scrisori din Elveția"), articole despre opere muzicale, proză (Adela Xenopol, *Nocturnă*), amintiri (*Amintiri despre Eminescu* și *Marelui Mihail Kogălniceanu. Pioase amintiri* de Maria Gavrilescu), traduceri (Maxim Gorki, *Hanul și fiul său,* Henrik Ibsen, *Ella Rentheim,* Heinrich Heine, *Don Ramiro*), articole diverse (de T.V. Ștefanelli, *Mișcarea feministă în Bucovina,* Neli Cornea, Maria Negre, Clotilda Averescu, Elena Niculiță-Voronca), piese de teatru (*Strigoiul* de Adela Xenopol, *Păcate* de Maria Cunțan, *Ștefan cel Mare în Munții Vrancei* de Elena D. O. Sevastos, *Jărtfiții* de Fanny Emeric), cronici plastice (Maria Buteanu), muzicale (Elena Chirilă) și teatrale. Colaboratoare constantă este Elena D.O. Sevastos, cu povești populare și cu folclor medical. Iscălitura Collangée (sau Col) de Piconchère apare cu oarecare regularitate, mai ales în ultimii ani, sub editoriale (*Și noi vom învia, Perpetuum mobile, An Nou!*), schițe

vesele (*Cică să nu crezi*) și versuri. În 1915 se introduce o secțiune nouă, asigurată de Maria Beiu-Paladi, dedicată problemelor de educație a copiilor de vârste mici, unde intră, alături de texte relatând experiența proprie, și material didactic: istorioare, versificări, jocuri. Au mai colaborat Fausta Rădulescu, Laura Vampa, Miron Pompiliu, Ilie Bărbulescu, Aura Stellorian, Lili V. Vârgolici, Maria Chefaliady. **V.r.** încearcă să creeze un curent feminist panromânesc, deoarece se adresează și femeilor de dincolo de Carpați, din rândul cărora vin Maria Baiulescu (de la Brașov), Maria Cunțan (de la Sibiu). *M. Pp.*

VIITORUL SOCIAL, revistă apărută lunar la Iași din august 1907 până în iulie 1908 și neregulat la București din martie 1913 până în august 1914 și în mai-iulie 1916. Directori: Cristian Racovski, George Grigorovici, M. Gh. Bujor; secretari de redacție: Gh. Oprescu (1913), O. Călin (1914), I. C. Frimu (1916). Din 1913 sumarul este organizat pe rubrici: „Sociologie și politică", „Literatură", „Polemică", „Actualități". Publicație social-democrată cu un accentuat caracter ideologic și politic, **V.s.** intenționează să fie „un nou organ de luminare, de critică și de luptă", cu o doctrină bazată pe concepția materialistă a istoriei, în spiritul lui Karl Marx și Friedrich Engels, și cu scopul de a educa proletariatul, dar cu „o înrâurire salutară asupra întregii vieți intelectuale a țării". De altfel, din *Capitalul* lui Marx se traduce capitolul *Acumularea primitivă*. Semnează articole C. Dobrogeanu-Gherea (*Anarhia cugetării, Deosebirile dintre socialism și anarhism*), C. Racovski (*Chestiunea agrară* și, sub pseudonimul Petre Mircescu, *Reforma agrară, Pe două fronturi*), Dumitru Drăghicescu (*Asupra marxismului*), I. Sion (*Socialismul în România*), N. D. Cocea. Preocupările redacției se grupează în jurul unor probleme de natură socială și politică, precum caracterul revoluționar al revendicărilor proletare, lupta de clasă, campania pentru votul universal, critica ideilor burgheze. Prin preluarea unor texte de Paul Lafargue, Gustav Auerbach, Otto Bauer, Gustav Eckstein din revistele „Die Neue Zeit", „Le Socialisme", „Der Sozialdemocrat", „The Industrial Union Bulletin" și chiar din „România muncitoare", **V.s.** își manifestă solidaritatea cu mișcarea socialistă din Ungaria, Austria, Franța, Marea Britanie, Canada, China. Interesul pentru literatură se reduce la înscrierea în sumar a unor versuri de D. Th. Neculuță (*Cocoarele, Înainte, La Steaua*, inedite), I. Minulescu (*O, nu te apropia de mănăstire*), F. Aderca (*In Amore*), B. Nemțeanu, Barbu Lăzăreanu, la câteva schițe ale lui I. C. Vissarion (*Ciorba de găină, Pozitiv*), la traduceri fragmentare din proza lui Maxim Gorki (*Orologiul*), din Upton Sinclair (romanul *Mocirla*), Anatole France (*Dl. Thomas*), A. P. Cehov (*Călătorul de la clasa I-a*) și la transpunerea câtorva versuri de Heinrich Heine. *A. St.*

VIITORUL SOCIAL, gazetă apărută la București, săptămânal, între 11 și 25 octombrie 1931, cu scopul apărării „intereselor proletariatului și ale țărănimii din România". Colaborează cu articole Al. Sahia (*Tragedia învățătorilor, Făcătorul de papuci*), Petre Pandrea (*Politica păcii, Țărănimea*) și N. Tatu (*Marx și Engels*). Rubrica „Literatură - teatru" este semnată de Haig Acterian (*Cinema în Rusia nouă, Pasivitatea spectatorului de teatru azi*). O corespondență din Berlin despre demonstrațiile de stradă provocate de premiera filmului *Im Westen nichts Neues* (pe un scenariu după romanul omonim al scriitorului Erich Maria Remarque), considerat o ofensă adusă soldatului german, este semnată de Carl Sharp. Numărul 2 anunță intenția **V.s.** de a începe editarea unei „biblioteci științifice și literare care va fi un îndreptar ieftin pentru muncitorul doritor de cultură". *R. P.*

VIITORUL ȚĂREI, număr unic apărut la București în 1902, ca „edițiune festivală a Societății «Santinela» de sub direcțiunea d-lui căpitan Carol Scrob", pusă sub motoul „Viitor de aur țara noastră are / Și prevăd prin secoli a ei înălțare" din D. Bolintineanu. Tipăritura, inițiată de generalul Eraclie Arion și căpitanul-poet Carol Scrob cu scopul de a ajuta la construirea unui palat al invalizilor militari prin strângerea unui fond, își anunță în articolul *Rostul nostru*, semnat D.I. Stroici, intenția de a cultiva „amintirea trecutului istoric cu mărețele-i fapte", vorbind despre „vitejia neamului românesc și despre armata țării". Poezia *Ostași...* de A. C. Cuza este o ilustrare literară a acestui deziderat practic. Fascicula mai conține versuri de Alexandru Macedonski (*Sonnet lointain... - Sonetul din zori*), Mircea Demetriade (*Către drapel*), Cincinat Pavelescu (*Celor rămași*), Iuliu I. Roșca (*Oștenilor români*), Alexandru I. Șonțu (*Omagiile mele*), Constantin Cantilli (*Aurora și apus*), Virgiliu N. Cișman, o proză de Petru Vulcan (*Turbanul și împărăteasa*, poveste din campania de la 1877), o anecdotă de Nicolae Țincu (*Țiganul și marea*), articole de Carol Scrob (*Rolul poeziei în război*) și de Smara, o tălmăcire de Radu D. Rosetti după François Coppeé (*Veghea*) și alta de N. Țincu după Paul Déroulède (*Gazda bună*) și *Cugetări răzlețe*. Izbucnirea la 16 iunie 1913 a celui de-al doilea război balcanic face să renască **V.ț.** sub forma unei „publicații patriotice ilustrate", menite „a contribui la dezvoltarea și întreținerea cât mai vie a sentimentului patriotic", ce va apărea la București între 30 iunie 1913 și decembrie 1924. Directori: D. Urzică și Temistocle Grigoriu, căruia, cu puțin înainte de a muri, Carol Scrob îi încredințase acest titlu, ca fiind „cel mai potrivit pentru o publicațiune patriotică". În martie 1915, după retragerea lui Temistocle Grigoriu din redacție, o reorganizare majoră îl aduce în poziția de director (curând și proprietar) pe N. G. Rădulescu-Marador și ca secretar de redacție pe Constantin Nutzescu (până în aprilie 1916). Revista suferă numeroase întreruperi și fluctuații în periodicitate (săptămânală, bisăptămânală, lunară, numere cumulate), mutări ale redacției între Bacău și Iași (din 1920 din nou la București), urmându-l pe director în Moldova, unde se afla mobilizat. Frecvente au fost și transformările de subtitlu: „Revistă românească enciclopedică", „Organ închinat ostașilor și intereselor naționale", „Revistă literară. Patriotică. Ilustrată", „Revistă literară ilustrată. Sociologie, economie, critică, filosofie, artă, muzică, higienă, gospodărie", „Organ al Armatei II" ș.a., ca și cele în aspectul grafic, coperta devenind policromă. Concomitent, conținutul și structura se diversifică

prin introducerea unor rubrici de interes lărgit, dar cu susținere destul de firavă: „Cronica muzicală" (semnată Musicus), „Cronica artistică" (N. Pralea) „Cărți și reviste apărute", „Cronica literară", „Cronica feminină" (semnată Olimpia), „Ecouri". De atenție specială se bucură rubrica „Figuri contemporane", ce ocupă integral o pagină cu portretele în medalion însoțite de succinte prezentări ale unor personalități politice și militare ale timpului. Din mai 1916 până la 24 martie 1917 este suspendată din cauza războiului, iar când se redeschide, materialele, veștile de pe front, ordinele de zi și informațiile cu caracter militar, comunicatele despre luptele armatei române - la „Cronica războiului" - se înmulțesc, devenind preponderente. Fiind o revistă „autorizată și studiată de Marele Stat Major", **V.ț.** invită să colaboreze toți „domnii ofițeri care în orele libere se ocupă cu scrieri literare, patriotice sau orice fel de studii cu caracter militar", iar numărul acestora este destul de mare. Beletristica aparține totuși unor creatori „civili". Se publică sau se reproduc poezii de Octavian Goga (*La arme! Povestea Ardealului*), St. O. Iosif, Alexandru Macedonski (*Oh, suflete orb, Mănăstirea*), Mihai Codreanu (*Trece valul*), A.C. Cuza, Radu D. Rosetti, Smara, Mihail Săulescu,Victor Eftimiu, Al. T. Stamatiad, Cridim (Christea N. Dimitrescu), Alfred Moșoiu, V. Demetrius, Al. Vlahuță, G. Coșbuc, Ludovic Dauș (*Cerșetorul*), George Murnu (*În cimitir*), Ion Al-George (*Carmen*), Zaharia Bârsan, Mihail Celarianu, Sofronie Ivanovici, N. Vulovici (*Cântecul dorobanților*), N. Mihăescu-Nigrim, Ion Ojog, Nicolae Țimiraș, C. Z. Buzdugan, Mihail Cruceanu, George Gregorian, G. Rotică, Ioan Al. de Lemeni, N. Rădulescu-Niger, Ion Pribeagu (I.M. Popescu Băjenaru) ș.a. Se reiau și versuri de V. Alecsandri (*Latina ginta*) B.P.Hasdeu (*Mater Dolorosa*), Mihai Eminescu (*Criticilor mei*), Ion Catina, Carmen Sylva. Prozatorii, mai puțin numeroși, sunt Petru Vulcan, Al. Cazaban, N. N. Beldiceanu, A. Mândru, Al. Macedonski, N. Batzaria, Constantin Nutzescu (*Din vis de-o clipă*), N. Mihăescu-Nigrim, Ion Pas (*Fiecare cu focul lui... O faptă bună*), I. Chiru-Nanov (*Paștile*), Al. T. Stamatiad, Corneliu Moldovanu, Victor Eftimiu, Const. Rîuleț, V. Demetrius, Al. Vlahuță, Zaharia Bârsan (*Sus frunțile!*), Mihai Codreanu (*O datorie sfântă*). Rar apar traduceri, datorate lui Al. T. Stamatiad (după Maurice Maeterlinck) și Radu D. Rosetti (după François Coppée), medalioane (*D. Caselli, Marioara Voiculescu, Al. Cazaban*), epigrame de Sofronie Ivanovici, Radu R. Rosetti, Toma Florescu, anecdote (la rubrica „Urzici"), maxime și cugetări (adaptate după Charles Baudelaire). O susținere reală prin prezența sporită în sumar după încheierea războiului vine din partea lui Sofronie Ivanovici, Mihai Codreanu, O. Goga și George Gregorian. În ultimele numere figurează și numele lui N. Iorga, Romulus Seișanu și Constantin C. Bacalbașa. Intențiile începutului, de a se implica în acțiuni de binefacere, se materializează și prin cedarea unei părți din profit Crucii Roșii și prin inițiativa insolită a lui Mihai Codreanu, care compune poezia *Pentru orfani* menită să fie „cântată pe scena Teatrului Național din Iași și pe la casele particulare pentru a se colecta ajutor pentru orfani". **V.ț.** mai conține studii și articole îndeosebi cu subiecte istorice (D. Caselli, *A ființat cândva o „împărăție" bulgară?*, *Românii din Grecia*), necrologuri (*Take Ionescu, Carmen Sylva*). O ilustrație bogată - grafică, portrete (semnate Iser, Silvan, B'Arg, N. Vermont), instantanee citadine, vederi, desene - înviorează paginile. Au mai colaborat Alex. St. Vernescu, C. Spiru Hasnaș, N.A. Bogdan, Pan Hallipa, N. Pora, Th. D. Speranția, Lia Hârsu, Eugen Ciuchi, Constanța Hodoș, Stan Palanka, O. Carp (G. Proca), Mircea Dem. Rădulescu, D. Marinescu-Marion. *R.P.*

VILLARA, Mihail (pseudonim al lui Mihail Fărcășanu; 10.XI.1907, București - 14.VII.1987, Washington), prozator și gazetar. Este fiul Mariei (n. Vasilescu) și al lui Gheorghe Fărcășanu, avocat. A urmat primele clase și Liceul „Alexandru Lahovari" la Râmnicu Vâlcea și Facultatea de Drept a Universității din București (1927-1931). Își completează studiile juridice la Londra (1935) și Berlin, unde în 1938 își trece doctoratul cu teza *Über die geistesgeschichtliche Entwicklung des Begriffes der Monarchie*, tipărită în același an la Würzburg și în 1940, într-o formă prescurtată, la București, cu titlul *Monarhia socială*. Între 1935 și 1939 face parte din redacția ziarelor „Naționalul nou", „Viitorul" și „Semnalul". Eseuri și note cu teme literare sau cronici îi apar în „Democrația" încă din 1932, și în „Păreri libere". Prin căsătoria cu Pia Pillat, fiica poetului Ion Pillat, intră în familia Brătianu, care îl introduce în politică, numindu-l, în 1940, președinte al Tineretului Național Liberal și redactor-șef la „Românul", oficios al PNL. În 1944 i se încredințează (până în 1945) și conducerea noii serii a cotidianului liberal „Viitorul", unde semnează editoriale

privitoare la situația social-politică din țară, susține o campanie de presă viguroasă în favoarea recunoașterii dreptului României la statutul (și reparațiile) de stat cobeligerant. În 1939 mai trecuse printr-o experiență revuistică, editând singurul număr din „The Rumanian Quarterly", publicație a Societății Anglo-Române, în paginile căreia se vor întâlni semnăturile lui N. Iorga, Gh. Brătianu, George Fotino, Ion Pillat, Păstorel (Al. O. Teodoreanu), Cella Delavrancea, Milița Petrașcu ș.a. După manifestația anticomunistă și antisovietică desfășurată în 1945 de ziua onomastică a regelui și al cărei principal organizator a fost, urmărit de agenții cominterniști ai Anei Pauker, amenințat cu moartea, trece în clandestinitate. Un an mai târziu părăsește țara la bordul unui avion, în condiții dramatice, nu înainte de a tipări sub pseudonimul care l-a consacrat, necunoscut atât cititorilor, cât și criticii, romanul *Frunzele nu mai sunt aceleași* (1946; Premul Editurii Cultura Națională). Pentru o scurtă perioadă (1947–1948) se refugiază în Italia și în Franța, luând legătura cu exilul românesc și contribuind la organizarea politică a acestuia. La Paris publică în 1948, în numărul inaugural al revistei „Luceafărul", apărută sub coordonarea editorială a lui Mircea Eliade, nuvela *Vântul și pulberea*, cea de-a doua tentativă literară a sa, anunțată ca început al unui alt roman și semnată cu același pseudonim. Probabil că scriitorul a încercat să-și separe activitatea artistică de preocupările gazetarului și ale omului politic, ipoteza că a fost silit de cenzura comunistă să adopte un pseudonim nesusținându-se. Când în 1946 publică volumul *Scrisori către tineretul român*, interzis la scurt timp de regimul de ocupație sovietic, păstrează semnătura de gazetar pentru definirea lui ca om politic, spirit tenace, încrezător în izbânda ideilor democratice, dispus să își asume sacrificiul în susținerea ideilor. Stabilit în SUA (New York, 1948–1954, și Washington, 1954–1987), devine colaborator apropiat al generalului Nicolae Rădescu și al lui Grigore Gafencu, împreună cu care se desprinde din Comitetul Național Român și pune bazele (în 1951) Ligii Românilor Liberi, organism al exilului românesc anticomunist pe care, după dispariția prematură a lui Rădescu și apoi a lui Grigore Gafencu, îl conduce singur o lungă perioadă de timp, până la retragerea sa definitivă din viața politică. Între 1951 și 1953 a fost primul director al Departamentului românesc al postului de radio Europa Liberă din München, tot din 1951 el realizează practic ziarul „Românul", al cărui director este Nicolae Rădescu, semnând consecvent editorialele până la ultimul număr, în 1963. Colaborările sale la publicațiile românești ale exilului cuprind „Curierul român" (Paris), „Uniunea română", „România muncitoare", „La Nation roumaine", „Țara" (Roma), „Romania" (Roma), „Patria" (München) și „America". În plan cultural **V.** și-a legat numele, alături de Mircea Eliade, N.I. Herescu, Constantin Antoniade, Leontin Jean Constantinescu, D. I. Ciotori, de realizarea la Paris a Asociației „Mihai Eminescu", a susținut, în cadrul Universității Libere organizate de Petre Sergescu, ciclul de conferințe *Pașoptism și liberalism* și a fost primul președinte al Asociației Ziariștilor Români Liberi din străinătate.

În romanul *Frunzele nu mai sunt aceleași*, **V.** cultivă un existențialism cosmopolit, foarte înrudit cu cel al lui Mircea Eliade din cărți precum *Isabel și apele diavolului*, *Maitrey*, *Huliganii* sau *Lumina ce se stinge*, în parte caracteristic perioadei interbelice: trăirea ca esență a vieții de fiecare zi, supremația faptei, fie ea și gratuită (asemenea celei de proveniență gidiană), conștiința ratării, mitologizarea erosului, sensul tragic al definirii de sine, singularizarea. În același timp, jurnalul intim, transcris fără inhibiții sau mimat, devine expresia și oglinda fracturării narative, dar și a contradicțiilor dintre aspirație și dezabuzare, consemnând îndoieli, înfrângeri și abandonare. Iubirea aprinsă, centrată pe posesiunea fizică, este o justificare a experimentului fără limită, sfidând realitățile sociale și înscriind o victorie asupra absurdului existenței. S-ar mai putea evidenția și un filon sentimental-nostalgic în scrisul literar al lui **V.**, fără vreo rezonanță în manifestările publicistice ale jurnalistului sau în mesajele lui politice. Proza artistică se impune astfel și ca o compensație a reflexivității și a analismului psihologic în raport cu activismul și tendința de făptuire realistă a politicianului. De unde și doza substanțială de poezie din paginile romanului. Cartea, remarcabilă prin unitatea și concentrarea acțiunii ce oscilează între idealitate și grotesc, s-a bucurat de o receptare critică extrem de favorabilă atât la apariție, cât și după. Cronica entuziastă a lui Virgil Ierunca din săptămânalul călinescian „Lumea" a dus de altfel la interzicerea publicației de către cenzura comunistă. Articole substanțiale au și Pompiliu Constantinescu (o cronică radiofonică), Dan Petrașincu, Al. Piru și Mihnea Marmeliuc, iar mai târziu I. Negoițescu, Gabriel Dimisianu ș.a. *Vântul și pulberea* poate fi considerată nu fragment narativ, ci o nuvelă substanțială, închegată și finalizată. La porțile orașului, în zilele de sfârșit ale lui august 1944, armata română se confruntă cu trupele germane, care, după întoarcerea armelor, nu vor să accepte retragerea. Acesta este doar fundalul narațiunii, în prim-plan situându-se drumul spre infern pe care îl străbat un bărbat și o femeie, Ion și Maria, traversând frontul la întoarcerea lor spre casă. Doi necunoscuți, ce devin extrem de apropiați prin simpla întâmplare a asemănării drumului, a călătoriei, care se transformă într-o probă de inițiere în viață și în moarte. Redactată extrem de sobru, cu o tensiune dobândită prin întârzierea în descripția succesiunii evenimentelor ce îi apropie pe cei doi până la neputința despărțirii finale, episodul războiului fiind numai un pretext dramatic al chemării spre o nouă existență, nuvela relevă calități de analiză psihologică și de intuiție a modificărilor sufletești infinitezimale, proprii unui prozator de excepție.

SCRIERI: *Frunzele nu mai sunt aceleași*, București, 1946; ed. îngr. și introd. Adrian Anghelescu, București, 1997.

Repere bibliografice: Dan Petrașincu, *„Frunzele nu mai sunt aceleași"*, „Dreptatea nouă", 1946, 256; Al. Piru, *„Frunzele nu mai sunt aceleași"*, „Națiunea", 1946, 54; Constantinescu, *Scrieri*, V, 204–207; Virgil Ierunca, *Un mare scriitor: Mihail Villara*, „Lumea", 1946, 35; Mihnea Marmeliuc, *„Frunzele nu mai sunt aceleași"*, „Liberalul", 1946, 135; Ștefan Popescu, *Premiul Editurii Cultura Națională 1946*, ORT, 1946, 13–14; Petre Gheață [Alexandru Paleologu], *Mihai Fărcășanu*, „Glasul

patriei", 1964, 9; Piru, *Panorama, 383–386;* Tina Cosmin, *The Flight of Andrei Cosmin,* Londra, 1972; Andrei Brezianu, *Odihnind, acum...,* „Agora" (Philadelphia, SUA), 1987, 1; D.Z. [Dinu Zamfirescu], *Mihail Fărcășanu,* „Dialog" (Dietzenbach), 1987, 77–78; Ierunca, *Subiect, 72–78;* Negoițescu, *Scriitori contemporani, 461–464;* Emil Manu, *Propunere pentru o reeditare: „Frunzele nu mai sunt aceleași"*, ALA, 1995, 251; Reuben H. Markham, *România sub jugul sovietic,* București, 1996, *331–335;* Alexandru George, *Revenirea lui Mihail Villara,* LCF, 1997, 10; Z. Ornea, *Un roman al „generației pierdute"*, RL, 1997, 28; Dan C. Mihăilescu, *Dandysmul încercănat,* „22", 1997, 43; Dan A. Lăzărescu, *Confesiuni. Dialoguri realizate de Radu Țoancă,* București, 1997, *91–92, 119–120, 124;* Virgil Ierunca, *Pașii lui Mihail Fărcășanu,* JL, 1998, 1–2; Dan A. Lăzărescu, *Onoarea simpatiei...,* JL, 1998, 1–2; Nicolae Florescu, *Întoarcerea proscrișilor,* București, 1998, *203–211;* Micu, *Ist. lit., 718;* Carmen Brăgaru, *Dinu Pillat. Un destin împlinit,* București, 2000, *111–112;* Emil Manu, *Generația literară a războiului,* București, 2000, *295–296;* Tudorel Urian, *Proza românească a anilor '90,* București, 2000, *24–27;* Gabriel Dimisianu, *„Frunzele nu mai sunt aceleași"*, RL, 2001, 31; Popa, *Ist. lit.,* I, *277–278;* Cornelia Pillat, *Ofrande,* București, 2002, *215–231;* Nicolae Florescu, *Menirea pribegilor,* București, 2003, *74–78;* Manolescu, *Enciclopedia, 309–311.* ***N.Fl.***

VINEA, Ion (pseudonim al lui Ioan Eugen Iovanache; 17. IV.1895, Giurgiu – 6.VII.1964, București), poet, prozator, gazetar și traducător. Este fiul Olimpiei (n. Vlahopol) și al lui Alexandru Iovanache. Mama, născută la Constantinopol, are ascendență grecească (lucru trecut sub tăcere de scriitor, care se străduia să-și reconstruiască un arbore genealogic exclusiv românesc); profesoară de elină cu studii la Paris, Olimpia Iovanache îi va transmite întâiului ei născut pasiunea pentru studiu, imaginea sa regăsindu-se, însuflețită de tandrețe, în romanul *Lunatecii* (I–II, 1965). Tatăl, mic proprietar funciar, a urmat prestigioasa École Centrale pariziană, însă nu a profesat niciodată, lăsându-se în voia unei existențe fără orizont, consumată între cafenea și club, ruinătoare pentru starea materială a familiei. Curând după nașterea copilului părinții se mută la București, unde în 1902 viitorul scriitor va fi înscris la Institutul „Sf. Vineri", pentru ca între 1910 și 1914 să urmeze cursurile Liceului „Sf. Sava", secția clasică; este epoca descoperirii propriei vocații, când, stimulat de intense lecturi din poezia franceză, adolescentul scoate în 1912, împreună cu S. Samyro (viitorul Tristan Tzara), revista „Simbolul". Apariția „Simbolului" este și prilejul debutului lui **V.** (sub semnătura I. Iovanaki), care își face intrarea în literatură cu o prelucrare după *Cetatea moartă* a lui Albert Samain, urmată, în proximul număr, de poemul *Sonet.* În 1913 **V.** publică sistematic poezie în „Noua revistă română" a lui C. Rădulescu-Motru, unde în 1914 semnează pentru prima dată Ion Vinea – o adaptare a numelui bunicii din partea tatălui, Chauvignac –, extinzându-și colaborarea la „Seara" (patronată de Al. Bogdan-Pitești), „Facla" lui N. D. Cocea (de acesta îl va lega o constantă prietenie) și „Rampa". În 1915 înființează tot cu Tristan Tzara revista „Chemarea", din care vor apărea doar două numere; în același an începe să colaboreze la „Cronica" lui Tudor Arghezi și Gala Galaction, cu poezie, proză și cronici dramatice. Mobilizat în 1916 la Iași, își continuă activitatea publicistică la „Omul liber" și la „Deșteptarea politică și socială". În 1917 se căsătorește cu Ana-Maria Băjescu Oardă (viitoarea poetă Tana Quil), de care se desparte la scurt timp. După încheierea primului război mondial devine redactor la „Adevărul" (1919–1922), semnătura regăsindu-i-se, de asemenea, în „Cuvântul liber", „Facla", „Adevărul literar și artistic", „Gândirea", „Cugetul românesc" ș.a. În 1922 iese, sub redacția sa și cu sprijinul lui Marcel Iancu, revista „Contimporanul", care avea să canalizeze o bună parte a energiilor tinere din literele și artele plastice românești interbelice. În 1924 termină Facultatea de Drept la Universitatea din Iași, înscriindu-se apoi în Baroul Ilfov, dar fără să profeseze, iar un an mai târziu, în 1925, scrie la „Lumea" ieșeană și debutează editorial cu volumul de proză scurtă *Descântecul și Flori de lampă.* În pofida unor anunțuri privitoare la iminenta apariție a unei cărți de poeme (în 1919 Tristan Tzara atrăgea atenția asupra unui titlu, *La Poupée dans le cercueil,* și în 1924 era semnalată culegerea *Moartea de cristal*), aceasta se editează abia în ajunul morții: *Ora fântânilor* (1964). Între 1928 și 1932 **V.** e deputat de Roman din partea Partidului Național Țărănesc. Până la declanșarea celui de-al doilea război mondial duce o intensă activitate publicistică, inițiind campanii de presă referitoare la problemele vremii în „Contimporanul" și în „Facla" (unde e director între 1930 și 1940), între timp, în 1938, devenind președinte al Uniunii Ziariștilor Profesioniști. Colaborează la „Curentul", iar în anii de război, mobilizat, e redactor la „Evenimentul zilei". De-a lungul tim-

pului a mai semnat Ajax (cu N. Carandino), Doctorul Caligari, Evin, I. Iova, Ion Iovin, Ion Japcă, Junius (alternativ cu George Sbârcea), Kalvincar (cu L. Kalustian și N. Carandino) ș.a. Odată cu sfârșitul războiului și instalarea regimului comunist își încheie și cariera de gazetar. Suspendat în 1945 din presă, se retrage din viața publică; reușește totuși să desfășoare, în paralel cu cizelarea propriilor versuri și definitivarea romanului *Lunatecii*, o rodnică activitate de traducător, dând unele din cele mai inspirate versiuni românești ale pieselor lui William Shakespeare (*Macbeth*, *Othello*, *Hamlet* ș.a.) și ale povestirilor lui Edgar Allan Poe.

Semnele poziției estetice reformatoare a lui **V.** se întrevăd la scurtă vreme după ce în 1912, în primele numere din „Simbolul", autorul plătea, pe urmele lui Albert Samain, Al. T. Stamatiad și Ion Minulescu, un tribut adolescentin recuzitei poetice simboliste, populată de „galere roze-n drum către Cythera", „palizi matrozi" și „fantastici albatrozi". Scrisă după numai un an, poezia *Tuzla* anticipează, în juxtapuneri sincopate și eliptice, o discontinuitate simptomatică pentru devenirea ex-centrică a omului modern: „Val pal, stâncile arse, / albastrul sat într-un inel de var. / Femeile țărmului au obraz de mărgean / și se vând pe stras și suliman". Începând cu poemele publicate în 1915 în „Cronica", lirismul lui, evoluat în răspăr cu idealul compoziției sinestezice și imagistica de tip romantic-compensator, relevă pregnant categoriile structurante și tensiunile definitorii ale modernității literare: distanțarea ironică, tendința către depersonalizare, disonanța neliniștitoare, fragmentarismul, refuzul retoricii. Poemul *Un căscat în amurg* se detașează atât de cadrul fastuos-maladiv al melancoliei simboliste, cât și de fadul idilism sămănătorist: „...De o săptămână nici un factor poștal n-a mai sunat din corn, călare / în schimb, iată un popă-negru călărește cu picioarele în șosea / iată depărtarea muge și s-așterne pe o cireadă / iată vântul se înhamă cu tălăngi moștenite din tată în fiu / iată.../ nu mai știu, pesemne e târziu, / [...] sfinții și-au lepădat pe nori nestinse pipele și s-au culcat cu nevestele, / căci turme biblice și plictisite urcă, urcă, urcă, urcă pe / cărare și pocnesc printre bice, hăis-cea și vorbe murdare". Accentele lirice se deplasează către patetismul exasperării și trăirile halucinatorii, trăsături distinctive ale poeticilor expresioniste: „Să ne oprim aci lângă fântâna secată / că salcia serii cade apăsător, / chiar piscurile se gârbovesc copleșite, / iar moara de vânt, văduvă și neagră, / înnebunește pe deal, înnebunește" (*Septembrie*). Etapa constructivistă aduce cu sine un interes mai apăsat pentru dimensiunea experimentală și virtuțile ludice ale limbajului (*Ev*, *Eleonora*). În același timp, peisajul citadin cosmopolit, sclipitor și caleidoscopic devine un prilej de developare a fascinantei polimorfii a lumii moderne: „La băcănie la Ciobanu / lunecă pe chitre soare. / Câtă umbră sub pădure, / în vitrina fructelor răcoare. / Au sosit / strugurii timpurii din sud, / banane în piele de căprioară / și nucile de cocos / cumplit testiculare / în care hohotele negrilor se mai aud. / Aici, aici, / unde târguiește Mira Popovici, / sună-ți anii în valută forte, / pipăie meridianul București–Paris" (*Reclamă*). Radiografia stării de poezie din faza constructivistă este dată de poemul *Lamento*, savantă îmbinare de discontinuități metaforice cu nuanțe ermetice barbiene și sentimentalism șarjat: „Ploi de martie, tragedie citadină, / arborii își fac semn ca surdomuții. / Pentru spectacolul de adio / plângeți lacrămi de făină / printre sonerii, lumină, / de Sfântul Bartolomeu al afișelor. // Dinspre bariere noaptea vântuie, - / treci între cristale, feerică, deci, / pe rugul tău lăuntric răstignită, / în dâra farului, snop imponderabil, / cu echipaj, pe pneu rostogolit. // Și s-au aprins stelarele vitrine, / cumplit se strâmbă Negrul la volan, / înghite felinarele unul câte unul, / la intrarea în teatru, va dansa, va dansa. // Nu mă vezi, sufăr, sub țilindrul inutil". Odată cu concentrarea asupra activității gazetărești militante, și îndeosebi după încetarea apariției „Contimporanului" (1932), lirica lui **V.** își pierde treptat disponibilitatea novatoare și forța analitic-constrângătoare, pentru a rătăci în formule bătute, lipsite de orizont. Drept urmare, volumul *Ora fântânilor* - din care au fost eliminate poeme ca *Doleanțe*, *Septembrie*, *Bocet*, *Ev*, *Un căscat în amurg*, *Visul spânzuratului*, *Cosmopolis*, *Lamento* - le apărea criticilor literari ai anilor '60 drept opera unui „elegiac minor" (Nicolae Manolescu), situat departe de estetica vizionară și efervescența deschizătorului de drumuri. Proza lui **V.**, a cărei diversitate pare a îmbrățișa întregul spectru al preocupărilor pentru tehnicile moderne, de la impresionismul poemului în proză simbolist la meticulozitatea observației specifice romanului naturalist, trecând prin tipare compoziționale expresioniste și suprarealiste, își afirmă unitatea de substanță în respectarea programatică a unei orientări care, redefinind ierarhia tradițională a genurilor, s-a impus odată cu revoluția romantică drept unul din principiile modernismului literar: preeminența lirismului. Într-un interviu acordat lui I. Valerian, **V.** declara: „Nu există decât un gen literar: poemul. Numai el poate conține în stare pură esența poeziei. Toată așa-numita literatură psihologică sau de document nu interesează. Este lucru mort". Ceea ce în *Manifestul activist către tinerime* („Contimporanul", 1924) le apărea contemporanilor ca spirit de frondă și nihilism ostentativ, contribuind însă decisiv la impunerea și manifestarea lipsită de inhibiții a avangardismului în literatura română interbelică, se revelează a fi, în perspectiva unei practici auctoriale proteice și înclinate către experimentalism, asumarea tranșantă a cadrului axiomatic inaugurat în zorii modernismului de gândirea lui J. G. Herder, F. Schelling ori John Stuart Mill. În plus - crede jurnalistul **V.** -, practica gazetărească, ajunsă la maturitate expresivă, a preluat în forma reportajului toate „impuritățile" structurale ale operei literare - elementul senzațional, textura documentară, psihologismul -, încât literaturii nu îi mai rămâne decât să se concentreze asupra a ceea ce îi este primordial constitutiv: poezia. „Esențialismul" estetic al scriitorului se conturează încă din textele reunite în *Descântecul și Flori de lampă*, unde granițele dintre genuri sunt suspendate, iar obiectivismul mimetic al descrierii este înlocuit cu subiectivismul impresionist al „viziunii" și „vedeniei". În *Descântecul*, arendășoaica Sultana, părăsită de amantul care este și logofăt al moșiei - dispărut cu câștigul obținut din ultima recoltă -, încearcă să îl întoarcă pe bărbatul infidel cu ajutorul vrăjilor, închipuind o păpușă de ceară și arzând-o în timp ce dansează goală în jurul

focului aprins într-o zonă năpădită de buruieni din spatele casei. „Narațiunea" se încheagă, împotriva retorismului și a convenționalismului, ca înlănțuire de închipuiri ale protagonistei - scene de iubire brutală petrecute în trecut sau fantezii întunecate izvorâte din spaima de a fi înșelată, din îndoieli și anxietăți, risipite în final prin decodare ironică. Experimentală este și *Cravata de cânepă*, prelucrare parodică în cheie urmuziană a relației între Hamlet, „infelicele prinț al Danemarcei", și domnița Silvia-Logica, al cărei devotament pasional merge până într-acolo încât se spânzură de brațul felinarului în care Hamlet, dezgustat de patetismul abject al existenței, se metamorfozase. Celelalte schițe stau sub semnul goticului poesc, coagulându-se într-un inventar de „cazuri". În *Zvonuri*, de pildă, gelozia lui Stan Gurău, prelungită dincolo de moarte, poartă scheletul sinucigașului din dragoste până la fereastra casei unde fosta-i nevastă, adormită lângă ibovnic, tresare în somn și alungă cu gesturi inconștiente fantomele trecutului. Ema din *Talionul*, înșelată de amant, hotărăște să se sinucidă în brațele acestuia, decizia fatală fiind pecetluită de bătaia unei „pendule sepulhrale" instalate într-un „sarcofag de abanos". În *Treptele somnului* personajul descoperă într-un dulap un flacon cu pastile de otravă; împins de o curiozitate morbidă, le încearcă în repetate rânduri gustul, ajungând să fie chinuit de coșmaruri în care se vede otrăvindu-se cu bună

Portret de Marcel Iancu

știință; în cele din urmă hotarul între vis și realitate, supus repetatelor violentări, cedează, iar Pavel înghite întregul conținut al flaconului. Cea mai izbutită scriere în proză a lui **V.** este *Paradisul suspinelor* (1930), microroman poematic construit prin suprapunerea mai multor discursuri narative, inaugurând procesul de reconfigurare avangardistă a literaturii. Amestec de jurnal intim cu accente onirice suprarealiste și poem în proză postsimbolist, sincopat de intervențiile unui narator care, sub inițialele I. V., încearcă fără succes să manevreze mecanismul defect al „obiectivității" auctoriale, *Paradisul suspinelor* este un bildungsroman *à rebours*. De altminteri, lectorul este avertizat că mărturia protagonistului „s-a lăsat condusă mai mult de acuitatea impresiilor conținute decât de ordinea cronologică și logica expunerii", lipsa de unitate compozițională a tramei nefiind decât imaginea retorică a lipsei de coeziune a subiectului narator. În consecință, textul disemnează, într-un limbaj intens metaforic, fundamentele tematice ale psihanalizei freudiene, prilejuind derularea etapelor cardinale ale confesiunii analitice. Substanța epică - abandonul conjugal al tatălui, relația paradoxală între soție și amantă, nebunia Liei, tânăra iubită, regăsirea amanților și traiul lor promiscuu într-o Dobroge aproape pustie - joacă un rol secundar în această scriere „selenară și densă ca un acvarium de meduze" (Perpessicius), unde alternanța vocilor narative creează o structură polifonică și o proliferare incontrolabilă a subiectivismului și a impresionismului confesiv. S-a vorbit, în acest sens, de autenticitate în accepție gidiană ori camilpetresciană (G. Călinescu), opinie discutabilă având în vedere predispoziția evident calofilă a esteticii lui **V.** („E o socoteală a neputinței acea pornire de a obține arta prin cât mai multă sinceritate, prin sacrificarea vanității, a rușinii și a amorului propriu, pentru a cădea în cealaltă vanitate, a realizării artistice. Confesiunile sunt cea mai josnică literatură".) Cu *Lunatecii*, roman flamboaiant al crepusculului și declinului, situat în descendența prozei lui J.-K. Huysmans, Oscar Wilde și Mateiu I. Caragiale, scrisul lui **V.** se întoarce la rădăcinile obscure ale modernismului literar. Implicat în toate tendințele și mișcările de prefacere extrem-modernistă a artei, cochetând chiar, în manifeste și articole teoretice, cu radicalismul și nihilismul avangardelor, scriitorul a cărui conștiință stă sub semnul de-literaturizării literaturii își construiește ultima operă - schițată în paginile „Contimporanului" (*Un escroc sentimental*, 1930-1931) - în acord cu estetismul și decadentismul. Personajul central, Lucu Silion, rentier al unei averi scăpătate și avocat sinecurist al unui fantomatic Oficiu Intercultural și de Turism Guvernamental, face parte din familia spirituală a lui Des Esseintes și Dorian Gray. Răsfățat al femeilor frumoase și obiect al invidiei nedisimulate a bărbaților, Silion își împarte existența între reveria în marginea subtilelor metamofoze coloristice datorate alternanței anotimpurilor - contemplate estet, în compania „licorii vechi, aurii și vii" a coniacului Hennessy, într-o încăpere decorată parcă „după estampe sau descrieri" din casa lui cu aspect de „cetățuie maură", situată în Dealul Spirii -, escapadele amoroase nocturne și luxoasa cafenea Esplanade, unde, după orele de trândăvie matinală, își face apariția în ipostaza de

arbiter elegantiae. Lipsit de viață interioară propriu-zisă – consecință a ororii de psihologism a autorului –, Lucu Silion se lasă „traversat" de trăirile și efluviile pasionale ale personajelor feminine, ajungând în cele din urmă „decorul operațional" devastat, declasat și grotesc al înfruntării sentimentale dintre două amante conturate după o schemă romantic-maniheistă: de o parte, Ana Ulmu, „femeia fatală" a decadenților, brunetă, enigmatică și fascinantă; de cealaltă, Laura Feraru, blonda angelică și hipersensibilă, țintuită la pat, ca eroinele lui Poe, de capriciile unei boli nervoase necunoscute. Asemenea lui Dorian Gray, Lucu Silion se prăbușește brusc, finalul romanului, previzibil și tranșant până la proiecția în epură, prilejuindu-i lui **V.** distanțarea ironică de rețetă într-o șarjă caricaturală, amintind de atitudinea începuturilor sale literare. Așa cum se întâmplă cu întreaga operă, valoarea scrierii nu stă în intriga de roman-foileton, superficială și senzațională, ci în construcția fragmentară și relativ autonomă a episoadelor, care facilitează întâlnirea, în „mici nuclee poetice, poeme pure, pline de tensiune și farmec" (Elena Zaharia-Filipaș), dintre atenția specială acordată detaliului, definitorie pentru stilul decadentismului de la finele secolului al XIX-lea, și viziunea teoreticianului literar ca amplificare și modulare în chei retorice diverse a aceleiași esențe poematice. Publicistica lui **V.**, întinsă pe trei decenii, din 1913 până în 1945, acoperă ariile tematice fundamentale ale jurnalisticii românești din epocă, de la cronica literară și culturală la militantismul politic și de la manifestul artistic incendiar la reportajul monden. Scriitorul a început prin a face cronică literară la „Rampa", creionând, într-un stil viguros și percutant, fundalul literelor române ale începutului de secol ca spațiu de receptare și gestație a celor mai noi idei ivite în cultura europeană. Astfel, într-un articol din 1913 atrage atenția asupra multiplelor fațete ale avangardei pe cale de a se naște, proclamând despărțirea de simbolism (*Literatura rusă. Poeții. Futurism. Acmeism. Adamism. Curente noi*), iar altundeva („Facla", 1914) semnalează necesitatea ca literatura noastră să se ralieze noilor orientări, „simultaneism, unanimism, futurism, paroxism, dinamism, withmanism", a căror trăsătură comună este identificată ca fiind *„Individualitatea* – singurul element împreună cu *Talentul* pe care posteritatea îl ia în seamă" (*O școală nouă: simultaneismul*). În același timp, mobilitatea spirituală și finețea analitică a cronicarului se vădesc în recenziile dedicate unor scrieri precum *Bisericuța din Răzoare* a lui Gala Galaction, *La fântâna Castaliei* de N. Davidescu sau *Alcoolurile* lui Guillaume Apollinaire, la care se adaugă memorabile portrete în peniță ale unor mari figuri literare contemporane, între care un nuanțat și extrem de expresiv omagiu adus lui Paul Verlaine. Întâlnirea cu N. D. Cocea îl determină pe **V.** să îmbrățișeze ideile socialiste, articolele sale de atitudine transformându-se, nu de puține ori, în virulente pamflete împotriva fruntașilor Partidului Național Liberal și îndeosebi împotriva membrilor familiei Brătianu. Apogeul publicisticii lui literare este atins la „Contimporanul", când promovează, împotriva tendințelor îngust-naționaliste, ideile și mișcările europene de înnoire. Înfățișat de E. Lovinescu drept „principalul factor al extremismului [literar] român", acuzat, de cealaltă parte, de avangardiștii formați la

școala „Contimporanului" că nu a avut îndrăzneala ultimă de a se delimita tranșant („ostentativ-agresiv") de întreaga tradiție, scriitorul pare dificil de încadrat într-o istorie literară construită ca succesiune de idei estetice, curente, școli etc. G. Călinescu evită să îl situeze, în *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, în interiorul unor coordonate teoretice precise, acuzând mobilitatea talentului și imprevizibilitatea poetului, care, „dotat cu un instinct tropic", s-ar orienta după „cele mai mici schimbări ale soarelui liric". Un studiu al lui Șerban Cioculescu, *Poezia d-lui Ion Vinea* („Revista Fundațiilor Regale", 1937), intuiește tonalitatea justă pentru a releva semnificațiile de adâncime într-o formulare pe cât de paradoxală, pe atât de sugestivă: poet de avangardă, **V.** este un scriitor clasic; poziționat în centrul mișcării literare, reprezintă extremele sale turbionare. În fapt, intransigența *Manifestului activist către tinerime*, ca și detașarea ironică a poemelor *Un căscat în amurg* sau *Doleanțe* nu sunt, în perspectiva mai amplă a modernismului ca individualism raționalist și revoltă antitradiționalistă, decât urmarea logică a aceleiași atitudini; dovadă, poziția circumspectă a scriitorului față de excesele avangardei, căreia îi reproșează, într-un poem în proză modelat pe calapod futurist, superficialitatea și sterilitatea (*Vorbe goale*, 1925). Ceea ce îl desparte de avangarda istorică –

în ciuda prieteniei cu Marcel Iancu și Tristan Tzara, a manifestelor din „Contimporanul" și chiar a tentativelor de a compune poeme dadaiste (*Dicteu*, 1916) și futuriste (*Îngerul a strigat*, 1923) - este supremația ideii privind autonomia esteticului, fundamentală pentru modernism. Opera sa, aparent contradictorie și nu rareori dificilă, marchează efortul de asumare a tensiunilor erei postromantice și de înscriere a liricii noastre pe orbita „modernismului înalt", desfășurând, ca într-o reluare cadru cu cadru, „miracolul arghezian", bacovian ori barbian. Într-o literatură în care simbolismul, parazitat de elemente tradiționale, poartă epigonic pecetea romantismului eminescian și macedonskian, **V.** este reprezentantul emblematic al canonului modernist românesc.

I. Vinea este dintre artiștii care au efectuat una dintre cele mai remarcabile experiențe de sublimare a fenomenului liric. Drama acestui poet într-adevăr original stă [...] *în conflictul nerezolvat dintre inteligența sa artistică excepțională și tot atât de rara capacitate emotivă. D-sa nu a atins echilibrul ideal dintre inteligența creatoare și sensibilitate, poate pentru că s-a încrezut exclusiv în luciditate. Cu toată această alcătuire intelectualistă, I. Vinea configurează în poezia noastră zisă „de avangardă" talentul cel mai reprezentativ și o poziție de centru, care face dintr-însul un clasic al mișcării literare.*

ȘERBAN CIOCULESCU

Paradisul suspinelor *este confesiunea unui nevropat, un ins purtând povara unei vechi obsesii erotice nedezlegate, după schemele psihanalizei, scriind când în numele său, când la persoana a treia, uneori intercalând mărturii străine, deplasându-se în diferite niveluri ale duratei, înaintând sau revenind în timp, căci - ne previne autorul în comentarul cu care întrerupe din când în când confesiunea personajului său -„sensibilitatea dureroasă a eroului s-a lăsat desigur condusă în povestire mai mult de acuitatea impresiilor conținute decât de ordinea cronologică și decât [de] logica expunerii". „Oboseala", „urâtul" sau „timiditatea" ajung să justifice trecerea de la confesiune la narațiune, vorbirea când în numele propriu, când la persoana a treia, căci, ne asigură autorul, „graiul e un hamac comod în care te întorci pe ce parte îți prieste". Disoluția formelor logice ale compoziției atinge odată cu aceasta punctul ei cel mai înaintat.* [...] *Deși, prin chiar motivele ei, proza lui Vinea presupune suspendarea sau cel puțin slăbirea funcțiunii realului, ea nu va manifesta în mai slabă măsură facultatea eminentă de a nota aparența externă.*

TUDOR VIANU

Tristețea lui Vinea are un sunet specific în poezia românească. El nu cunoaște melancolia astrală a lui Eminescu, nici jalea înstrăinării unui neam ca Goga, nici durerea „trecerii" ca Blaga. Mai terestru și mai individualist, Vinea plânge o durere omenească, o înfrângere, o boală sau moartea unei ființe dragi. Poezia se zbuciumă în spațiul unei personalități închise, care se devoră mereu pe ea însăși. Răspunzând parcă peste secol lui Eminescu, Vinea arată că nici în „cercul strâmt" al existenței omenești „norocul" nu-l „petrece" pe om.

ELENA ZAHARIA-FILIPAȘ

SCRIERI: *Descântecul și Flori de lampă*, București, 1925; *Paradisul suspinelor*, cu gravuri de Marcel Iancu, București, 1930; *Ora fântânilor*, pref. Mihail Petroveanu, București, 1964; ed. pref. Matei Călinescu, București, 1967; *Lunatecii*, I-II, București, 1965; ed. pref. Magdalena Popescu, București, 1971; *Poeme*, îngr. și pref. Vasile Nicolescu, București, 1969; *Opere*, I-V, îngr. Mircea Vaida și Gheorghe Sprințeroiu, introd. Mircea Vaida, Cluj, 1971-1978; *Venin de mai*, Cluj, 1971; *Publicistică literară*, îngr. și pref. Constandina Brezu-Stoian, București, 1977; *Ora fântânilor - L'Heure des fontaines*, ed. bilingvă, tr. și pref. Dan Ion Nasta, București, 1982; *Săgeata și arabescul*, îngr. și introd. Dumitru Hâncu, București, 1984; *Opere*, I-V, îngr. și pref. Elena Zaharia-Filipaș, București, 1984-2003; *Moartea de cristal*, îngr. și postfață Nicolae Țone, pref. Ion Caraion, București, 1995. **Traduceri:** Edgar Allan Poe, *Cărăbușul de aur*, pref. Geo Șerban, București, 1957, *Nemaipomenita întâmplare a unui anume Hans Phaall*, București, 1960, *Scrieri alese*, I-II, introd. Zoe Dumitrescu-Bușulenga, București, 1963 (în colaborare cu Emil Gulian și Dan Botta), *Proză*, pref. Matei Călinescu, vol. I: *Prăbușirea casei Usher*, vol. II: *Aventurile lui Arthur Gordon Pym din Nantucket*, București, 1965 (în colaborare cu Mircea Alexandrescu), *Mellonta Tauta*, pref. Ion Hobana, București, 1968 (în colaborare cu Petre Solomon); William Shakespeare, *Macbeth*, București, 1957, *Othello*, București, 1958, *Henric al V-lea. Hamlet. Othello. Macbeth. Poveste de iarnă*, București, 1971; Washington Irving, *Rip Van Winkle*, pref. Ion Aurel Preda, București, 1963; Halldór Kiljan Laxness, *Oameni independenți*, pref. Valeriu Râpeanu, București, 1964; Eugen Ionescu, *Setea și foamea*, în Eugen Ionescu, *Teatru*, I, pref. B. Elvin, București, 1968.

Repere bibliografice: Davidescu, *Aspecte, 260-264, 580-581;* Aderca, *Contribuții*, I, *234-242, 681-683;* Perpessicius, *Opere*, II, *301-302*, IV, *283-286;* I. Valerian, *Cu scriitorii prin veac*, București, 1967, *231-236;* Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, III, *442-445*, IV, *239;* Baltazar, *Evocări, 162-164;* Constantinescu, *Scrieri*, V, *208-211;* Zarifopol, *Pentru arta lit.*, II, *33-36;* Const. I. Emilian, *Anarhismul poetic*, București, 1932, *119-122, passim;* Boz, *Cartea, 29-41;* Ionescu, *Război*, I, *72-79;* Cioculescu, *Aspecte, 22-33;* Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont., 178, 272-273;* Munteano, *Panorama, 205, 266-268;* Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *811-812, Ist. lit.* (1982), *896-897;* Vianu, *Arta*, II, *226-231;* Felea, *Dialoguri, 250-260;* Streinu, *Pagini*, III, *28-30;* Mihail Petroveanu, *Studii literare*, București, 1966, *139-148;* Streinu, *Versificația, 193-194, 197;* Călinescu, *Eseuri, 86-104;* Georgescu, *Polivalența, 241, 243-246;* Arghezi, *Scrieri*, XXVII, *440-441;* Manolescu, *Metamorfozele, 58-60;* Tomuș, *15 poeți, 200-209;* *Vinea - 5 ani - Remember*, TR, 1969, 30 (semnează Ștefan Aug. Doinaș, Ion Oarcăsu, Ovidiu Papadima, Dumitru Micu, V. Fanache); Ardeleanu, *Proza, 215-226;* Cubleșan, *Miniaturi, 232-238;* Ion Pop, *Avangardismul poetic românesc*, București, 1969, *160-171;* *Ion Vinea*, ALR, *494-509;* Crohmălniceanu, *Lit. rom. expr., 22-24, 93-95, 108-110, 127-132;* Martin, *Poeți*, II, *33-38;* Sergiu Sălăgean, *Ion Vinea*, București, 1971; Liviu Călin, *Portrete și opinii literare*, București, 1972, *211-218;* Protopopescu, *Volumul, 101-107;* Simion Mioc, *Opera lui Ion Vinea*, București, 1972; Ilie Purcaru, *Poezie și politică*, București, 1972, *39-60;* Elena Zaharia, *Ion Vinea*, București, 1972; Andriescu, *Disocieri, 34-45, 222-228;* Cioculescu, *Itinerar*, I, *281-287*, IV, *322-326;* George, *Sfârșitul*, I, *233-238*, III, *143-145;* Georgescu, *Printre cărți, 114-118;* Piru, *Varia*, II, *369-378;* Zaciu, *Ordinea, 242-256;* Crohmălniceanu, *Literatura*, II, *371-395;* Dumitru Micu, *Periplu*, București, 1974, *197-200;* Barbu, *O ist., 32-38;* Dan, *Proza, 303-307, passim;* Vasile Nicolescu, *Starea lirică*, I, București, 1975, *75-80;* Simion, *Scriitori*, II, *280-293;* Ionescu, *Romanul, 88-109;* Papahagi, *Exerciții, 103-146;* Ciopraga, *Ulysse, 126-137;* Stănescu, *Jurnal*, I, *40-44;* Ungheanu, *Lecturi, 135-140;* Vaida, *Mitologii, 54-57, 69-80, 133-139, 166-168, 191-194;* Carandino, *De la o zi, 172-185;*

Lit. rom. cont., I, 43–47; Piru, *Ist. lit., 398–402;* Mihai Zamfir, *Poemul românesc în proză*, București, 1981, *341–348;* Șerban Cioculescu, *Poeți români*, București, 1982, *364–378;* Manu, *Sensuri, 171–180;* Petre Stoica, *Amintirile unui fost corector*, București, 1982, *88–98; Ion Vinea*, în *Avangarda literară românească*, îngr. și introd. Marin Mincu, București, 1983, *109–129, 548–549, 682–683;* Micu, *Modernismul*, II, *151–164, passim;* Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Iosif Sava, *Muzica și literatura*, București, 1986, *306–321;* Manolescu, *Teme*, VI, *114–119;* Mincu, *Eseu, 256, 280–284;* Scarlat, *Ist. poeziei*, III, *5–7, 34–36, 54–63, 80–83; Ion Vinea interpretat de...*, îngr. și pref. Gheorghe Sprințeroiu, București, 1986; Nicolae Manolescu, *Despre poezie*, București, 1987, *206–214;* Craia, *Fețele, 172–175;* Vasile, *Conceptul, 303–304;* Grigurcu, *Eminescu–Labiș, 148–158;* Pop, *Avangarda, 28–32, 123–132, passim;* Lovinescu, *Unde scurte*, I, *119–123;* Negoițescu, *Ist. lit.*, I, *312–315;* Ierunca, *Semnul, 147–151;* Pop, *Recapitulări, 40–49;* Popa, *Estuar, 102–110;* Mihaela Cristea, *Despre realitatea iluziei. De vorbă cu Henriette Yvonne Stahl*, București, 1996, *167–190, 194–199;* Mircea Muthu, *Călcâiul lui Delacroix*, București, 1996, *66–75;* Pop, *Pagini, 16–26;* Cosma, *Romanul*, II, *127–129; Dicț. analitic*, II, *386–388*, III, *229–231, 270–273; Dicț. esențial, 886–887;* Micu, *Ist. lit., 238–239;* Popa, *Ist. lit.*, I, *1163–1169;* Ovidiu Morar, *Avangarda românească în context european*, Suceava, 2003, *38–43, passim;* Ovidiu Morar, *Avatarurile suprarealismului românesc*, București, 2003, *90–92, passim;* Cornel Ungureanu, *Geografia literaturii române, azi*, I, Pitești, 2003, *109–111.* *L. H.*

VINEȘ, Vasile A. (1857–21.VI.1937, București), poet. Doctor în drept la Paris (1884), **V.** a lucrat în magistratură și ca funcționar superior în București, fiind comisar al Guvernului pe lângă Creditul Funciar Rural, director al Creditului Funciar Urban, dar și demnitar, ca prefect și deputat. Pe când era student la Paris, a tipărit o broșură de versuri, *Preludii* (1875), dedicată lui Al. Macedonski și prefațată de acesta. A fost, se pare, primul discipol al lui Macedonski. Maestrul, la rându-i, îi închina un *Sonet* (1877). Încercările poetice ale lui **V.** sunt versificări stângace, de inspirație istorică sau patriotică, pe urmele lui Dimitrie Bolintineanu și Grigore Alexandrescu (*Umbra lui Mihai în Valea Călugărenilor, Umbra lui Tudor, Gândirile patriotului român, Urare României*). La „Familia", în aceeași perioadă, a trimis *Scrisori din Paris* (1877), evocări ale orașului (*La privirea Senei*) și traduceri din André Chénier și Béranger.

SCRIERI: *Preludii*, pref. Al. Macedonski, București, 1875.

Repere bibliografice: Bonifaciu Florescu, *„Preludii"*, „Românul", 1876, 30 ianuarie; Predescu, *Encicl., 900;* Al. Macedonski, *Opere*, III, îngr. și introd. Adrian Marino, București, 1967, *257–258; Dicț. lit. 1900, 906.* *S. C.*

VINICIUS, Paul (24. I. 1953, Craiova), poet și gazetar. Este fiul Ioanei Gheorghe (n. Tobă), statistician, și al lui Ștefan Gheorghe, colonel inginer; prenumele la naștere: Paul Vinicius, adoptat ulterior ca nume literar. Urmează la București Liceul „Nicolae Bălcescu" (1968–1972) și Facultatea de Mecanică a Institutului Politehnic (1977–1982). Între 1984 și 1989 frecventează Cenaclul Universitas, condus de Mircea Martin. Până în 1989 lucrează ca inginer proiectant, apoi intră în gazetărie: redactor la „Eco" (1990), „Flacăra" și „Cotidianul" (1991–1992), director la „Zig-zag" (1992), redactor-șef al Editurii Nobile din Cluj-Napoca (1992–1995), reporter special la „Expres magazin", „Evenimentul zilei" (1993–1994) și „Privirea" (1995). Profesează și în publicitate–relații publice. Se numără printre fondatorii Asociației Ziariștilor Profesioniști. Debutează în 1982 cu poezie la „Amfiteatru", iar editorial în 1998 cu placheta *Drumul până la ospiciu și reîntoarcerea pe jumătate* (Premiul Uniunii Scriitorilor), după ce în 1994 fusese inclus în antologia *Sfâșierea lui Morfeu. Literatura generației '90*, alcătuită de Dan Silviu Boerescu.

Înainte de a fi situat în etichetări de tipul „neoavangardist", „postmodernist de nuanță ironică", **V.** interpretează epigonic rolul lui Virgil Mazilescu. Frecventarea boemei asigură clișeul, băutura spirtoasă dă revelatorul, iar versurile confirmă poza. Manieriste, poemele se construiesc pe canavaua acelorași teme (iubire, alcool, prieteni) și linii stilistice (metaforizare onirică, discursivitate, tehnică de elasticitate controlată a textului), asumate de ucenicul devotat. În *Drumul până la ospiciu și reîntoarcerea pe jumătate*, lungimea titlurilor o concurează pe cea a textului propriu-zis, care face stop-cadru pe secvențe din viața „fratelui sardele" aflat în cârdășie cu „sora morfină" și în compania „prietenului vermut șprit". Elementul (auto)biografic alunecă de la cotidianul derizoriu la metafizicul corupt ori la aleatoriul prefabricat. Formula se reia în *Eclipsa* (1999) și în *Studiu de bărbat* (2002), cu înclinație vizibilă, cu precădere în primul caz, către jocul trimiterilor de la text în versuri la text în versuri/ proză. Șapte poezii, fiecare asociind o abstracțiune filosofică unei zile a săptămânii: *despre om* (luni), *despre ființă* (marți), *despre abjecție* (miercuri), *despre tăcere* (joi), *despre seninătate* (vineri), *despre singurătate* (sâmbătă), *despre durere* (duminică), alcătuiesc o a opta, cu statut de artă poetică (*despre despre**). Grupajul dedicativ, reunind parodii camaraderești: *buzăul din sânge și uneori luni* (*iova*), *ieudul de dinaintea facerii lumii* (*ioanes*), *de către o(h)m* (*legea lui groșan*), *eclipsa continuă* (*ion mureșan*), rezolvă prin notele de subsol posibilele dileme relative la un portret congener cu optzeciști de succes în anii '90. Un „el" privește la măcelărie carcasele care capătă forma trupului iubitei: „câtă criminală plăcere să intri în carmangeria/ de la parterul blocului în care ea locuiește/ și unde hălcile de carne au împrumutat/ porțiuni din alcătuirea ei" (*dumnezeu binecuvântează carmangeria*). În *Studiu de bărbat*, pe lângă versificarea întâlnirilor cu poetul Ioan Es. Pop (*întâmplare cu ioanes între două beri și o elveție prezumptivă băută de ceasuri*), lui **V.** îi reușește latura calitativă a imaginilor („la orizont/ albastrul delira verde în roșu/ câțiva crabi/ ne păndeau următoarea mișcare./ regina se sacrifica albă la f6/ soarele aluneca strâmb de pe catarge" – *între vechea cazemată și digul pescăresc*). Din păcate, în ansamblu tonul se radicalizează, limbajul coboară atmosfera boemă în mizerabilism, iar unele metafore se preschimbă în scene formate din cuvinte care vor să șocheze teribilist.

SCRIERI: *Drumul până la ospiciu și reîntoarcerea pe jumătate*, București, 1998; *Eclipsa*, cu ilustrații de Tudor Jebeleanu, București, 1999; *Studiu de bărbat*, București, 2002.

Repere bibliografice: Ion Roșioru, *Etajele realității*, TMS, 1998, 6; Dan Silviu Boerescu, *Fratele sardele, ultimul nouăzecist*, CNT, 1999, 6; Aura

Christi, *Ospiciul livresc*, CC, 1999, 1-3; Oana Fotache, *În grădina (muzeului) literaturii*, LCF, 1999, 23; Marin Mincu, *Un douămiist întârziat*, CNT, 1999, 47; Adrian Alui Gheorghe, *Poezia de după eclipsă*, CL, 1999, 11; Nicoleta Ghinea, *Un alt fel de morală*, RL, 2000, 2; Cistelecan, *Top ten, 175-177*; Grigurcu, *Poezie*, II, *541-545*; Marin Mincu, *Poeticitate românească postbelică*, Constanța, 2000, *531-534*; Lefter, *Scriit. rom. '80-'90*, III, *277-280*; Vasile, *Poezia, 299-302*; Marius Chivu, *Vinicius* uncool, RL, 2003, 23; Firan, *Profiluri*, II, *331-332*. *C. M. B.*

VINIȚCHI, Stela (12.VI.1936, Cluj), poetă. Este fiica Verei Vinițchi (n. Golubov), profesoară, și a lui Xenofon Vinițchi, inginer. A absolvit liceul la Brașov (1953) și Facultatea de Filologie a Universității din București, secția franceză (1958). Obține doctoratul în filologie cu teza *Problema alienării în teatrul lui Eugen Ionescu și Samuel Beckett* (1977). După licență lucrează ca profesoară în învățământul secundar (1958-1961) și în învățământul universitar, ca asistentă, apoi ca lector la Catedra de limbi străine a Conservatorului „Ciprian Porumbescu" (1961-1980) și la Institutul Politehnic (1980-1983) din București. În 1983 se stabilește în SUA. Obține un masterat în limba și literatura franceză la Northwestern University, Chicago, unde va rămâne asistentă (1984-1986). În perioada următoare este lector de franceză la Loyola University, iar din 1995 la Northwestern University din același oraș. Debutează la „Luceafărul" (1968), și editorial cu placheta *Versuri* (1969). Mai colaborează la „România literară", „Vatra", „Limite", „Dialog" (Dietzenbach), „Pleiades", „Voices International", „Agora" (Washington), „Argo" (Bonn) ș.a. Face parte din Modern Language Association, The Academy of American Poets și Société d'Honneur Française. A mai semnat Stella Vinițchi și Stela Vinițchi Rădulescu.

Volumul *Versuri*, primul publicat de **V.**, indică și principalele teme de mai târziu: singurătatea, iubirea, erotismul, natura. Poeziile vor fi întotdeauna marcate de elemente aparent lipsite de importanță, de banal, de cotidian, reacțiile sufletești reverberând existența naturii, adesea văzută într-o manieră expresionistă. Elementul comun al sentimentelor prin care poeta își „filtrează" versurile este marea: „Nu sunt eu marea, nu,/lovind sălbatică în cer/deși e timpul, ca valuri/să mi se facă fruntea/și ochii calzi să se scufunde/în jocul de meduze verzi" (*Nu sunt eu marea*). Acvaticul, omniprezent, configurează imagini aparte, în care trupul, chinuit de angoase, trecând prin stări de calmă melancolie sau de exuberanță, aspiră către lumină. Metafora trupului, „recipient" al apei și al sângelui, reflectând roșul și albul, simboluri ale transformării, și aceea a „spațiului gol", destinat unei noi creații, devin repere la care poeta face apel de cele mai multe ori. *Dincolo de alb* (1972) menține, în linii mari, aceeași tematică, precum și stilul pictural. Se observă aici un erotism delicat, percepții senzoriale vagi, schițate într-un decor înghețat, de un alb absolut, o oglindă în care lumina se reflectă pentru a da naștere unor spații noi. Poemele din volumul *Risipa unei veri* (1978), pus sub un moto din Paul Valéry, tind să oculteze sensurile prin abundența vegetalului, dublată de o falsă exuberanță; timpul, memoria, spațiul sunt „sufocate" de această luxurianță care este numai o fază premergătoare morții, parte a unui ciclu ce balansează în permanență între două constante: dispariția și renașterea, memoria și uitarea. *Variațiuni pe o umbră* (2003) confirmă datele poeziei scrise de **V.**: sensibilitate, senzualitate, viziune ce include natura și cosmicul, imagistică și limbaj metaforic adesea surprinzător.

SCRIERI: *Versuri*, București, 1969; *Dincolo de alb*, București, 1972; *Risipa unei veri*, București, 1978; *Singurătatea cuvintelor*, București, 1981; *Blooming Death*, Francestown (New Hampshire), 1989; *Blood and White Apples*, Lewiston (New York), 1993; *Între clipă și vreme*, Pitești, 2000; *My Dream Has Red Fingers*, Pittsburgh, 2000; *Variațiuni pe o umbră*, București, 2003.

Repere bibliografice: D. Gherghinescu-Vania, *„Versuri"*, AST, 1970, 1; Mihai Minculescu, *„Dincolo de alb"*, RL, 1973, 9; Ion Bălan, *„Dincolo de alb"*, AST, 1973, 4; Mircea Iorgulescu, *„Dincolo de alb"*, LCF, 1973, 22; Dinu Flămând, *„Dincolo de alb"*, „Scânteia tineretului", 1973, 7 457; Mihai Coman, *„Risipa unei veri"*, RL, 1978, 24; Victor Atanasiu, *„Risipa unei veri"*, „Scînteia tineretului", 1978, 9 069; Ierunca, *Semnul, 188-192*; Alexandru Lungu, [*Stella Vinițchi*], RL, 1999, 19; Popa, *Ist. lit.*, II, *564-565*; *Dicț. scriit. rom.*, IV, *756-758*. *C. Dt.*

VINTILĂ, Petru (12.VI.1922, Orșova - 7.VIII.2002, București), prozator, poet, dramaturg și ziarist. Este fiul Mariei (n. Barbeș) și al lui Petru Vintilă, subofițer. A absolvit clasele primare în

localitatea natală, liceul la Caransebeș (1942) și Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București (1948). E redactor la „Luptătorul bănățean" (1945–1946), „Frontul plugarilor" (1946–1948), „Contemporanul" (1948–1951), „Gazeta literară" (1954–1957), „Luceafărul" (1958–1963), „România liberă" (1964–1965), redactor-șef adjunct la „Colocvii" (1966–1968) și „Satul socialist" (1968–1970). Debutează în 1939 la săptămânalul timișorean „Fruncea", și editorial în 1944 cu piesa în trei tablouri *Gheorghe Doja*. În 1945 îi apare placheta *Cinci dioptrii*, urmată în același an de *Poeme*. Va mai publica volumele de versuri *Oamenii și faptele lor* (1949) și *Zăpezile de altădată* (1976). Prioritar se consacră însă prozei literare și publicisticii, producția sa devenind din 1948 torențială – povestiri și nuvele, cât și romane realiste: *Nepoții lui Horia* (1951), *Mărirea și decăderea Păunei Varlam* (I–II, 1961), *Drumul dragostei* (1963), *Numărătoare inversă* (1972), *Pictor de duminică* (1983), *Roata* (1984), romane de aventuri pentru copii și științifico-fantastice: *Mai tare ca Sfântul* (1969), *Călătorie pe planeta Zeta* (1972), „romane cronologice" (de fapt biografii): *Eminescu. Roman cronologic* (1974; Premiul Uniunii Scriitorilor), *Tinerețea unui erou* („eroul" este Nicolae Ceaușescu), cărți de reportaj: *Familia sovietică* (1948), *1907. Cincizeci de ani de atunci...* (1957), *Șoseaua milionarilor* (1961; Premiul Uniunii Scriitorilor), *Dobrogea în marș* (1961; Premiul Uniunii Scriitorilor), *Orașe fără arhive* (1964), teatru: *Casa care a fugit prin ușă* (1975) ș.a. A făcut o seamă de traduceri în colaborare și un *Mic îndreptar de comportare civilizată* (1967). S-a încercat și în pictură, cu notabile realizări în stilul artei naive.

Cinci dioptrii, debutul liric al lui **V.**, a obținut mențiunea amabilă a lui Perpesicius, care observa nota de ingenuitate rurală, creată într-un mod obiectiv, epicizant. Propensiunea spre epic se declară explicit chiar din titlul următoarei plachete, *Oamenii și faptele lor*, care celebrează vrednicia plugarilor bănățeni coborâți de pe Columna lui Traian. Acaparat de proză odată cu „povestirile cu tâlc" din *Aria lui Botgros* (1948), scriitorul a livrat în cursul „obsedantului deceniu" și al celui următor o producție inegală calitativ, alterată, parte superficial, parte în profunzime, de spiritul „comenzii sociale" specific timpului. Caracterul tezist, ostentativ angajat politic, facil propagandistic e afișat uneori chiar în titluri. Câteva narațiuni însă acoperă teza prin reprezentări obiective. În *Salamandra* (1949), pe fundalul descripției unui mediu de existență subomenească, acela al minerilor de la Anina în timpul primului război mondial, se petrece tragedia unei familii. Situat într-o zonă montană, spațiul povestirii include priveliști specifice. Prin inserția în real a fantasticului, experiența traumatizantă a personajului principal introduce o notă de insolit. Altă construcție epică, de asemenea cu subiect minier, *Nepoții lui Horia*, un mic roman, rezistă lecturii doar fragmentar. Reține atenția câțiva băieși din Munții Apuseni și moții ciubărari cu nume ciudate (Azuț, Avisalon, Ion Greul), pe cât de vânjoși, pe atât de curați sufletește. *Ciobanul care și-a pierdut oile* (1954), narând, mai mult sau mai puțin convingător, evoluția unui cioban care își găsește oile, la propriu și la figurat, prin integrarea în „lumea nouă", își plasează epicul în lunca Dunării, tărâm păstrător de datini străvechi și de practici magice. Invocarea lor și înfățișarea unor confruntări ale localnicilor cu puhoaiele apelor revărsate preludează viitorul epos al bălții din proza lui Fănuș Neagu și a lui Ștefan Bănulescu. Cu *Oraș de provincie* (1954) prozatorul trece în mica lume a „târgurilor unde se moare", dar nu pentru a descoperi „moartea cotidiană", ci tocmai pentru a semnala înfrângerea acesteia. Adoptând formula memorialistică, naratorul descrie un orășel bănățean, nu altul decât urbea natală a lui **V.**, asemănătoare micilor localități pseudourbane din proza lui Mihail Sadoveanu, Cezar Petrescu, Ion Călugăru: târg prăpădit, amorțit în inerția unei patriarhalități somnolente, apăsat de cenușiul cotidian, dar care ar fi smuls din letargie de prefacerile următoare celui de-al doilea război mondial. Teritoriul epic se lărgește considerabil în povestirea *Călătoria în țara uriașilor* (din volumul *Moștenirea*, 1955), prin cuprinderea ținuturilor românești din estul și nordul Carpaților, străbătute de un lord travestit. Inspirat de romanul cvasiomonim al lui Swift, prozatorul imaginează venirea, în epoca fanariotă, sub înfățișare de negustor, a unui consilier regal britanic, Mr. Guliver Pickerston. Acesta vizitează curțile princiare și se împrietenește cu Uzun-Aga, marele seraschier trimis de Înalta Poartă să strângă tributul, pe care la sfârșitul misiunii îl însoțește în drumul de înapoiere la Istanbul, prilej de a cunoaște, odată cu splendorile unei naturi sălbatice, oamenii pământului. Construită pe schema literaturii de aventuri, povestirea oferă o lectură antrenantă prin imprevizibilul acțiunii și derularea ei alertă, prin comicul multor situații, vorbirea mucalită a țăranilor implicați în acțiune, prin tonul degajat al relatării. Cu ciclul nuvelistic din volumele *Eroul necunoscut* (1957), *Steaua magilor* (1957) și *Linia vieții* (1958), **V.** își asumă ambiția (și riscurile) epicii de proporții. Timpul narațiunii se întinde pe durata unei jumătăți de secol, între 1907 și 1957, și aduce în prim-plan, fără convergențe plauzibil motivate, două familii: una mic-burgheză, Varlam, alta țărănească, în frunte cu Florea Gh. Iovan, fiul unui răzvrătit împușcat în răscoală. Ponderea covârșitoare o are povestea primei familii. Câteva personaje reține atenția. Între ele Victor Varlam, plutonier major de jandarmi, concomitent individualizat în nuvela *Dezertorul* (1956) și în *Mărirea și decăderea Păunei Varlam*, și Păuna (prezentă și în nuvela *Hiena și circul*, 1967), poate cea mai închegată creație tipologică a autorului. Arivistă tenace, Păuna Varlam își urmărește scopurile cu o perseverență rece, îmbinând luciditatea calculului egoist cu o amoralitate infernală și o cruzime de Lady Macbeth. Altfel involutiv e procesul suferit de personajul central al romanului *Numărătoare inversă*, replică feminină la Prințul din romanul omonim al lui Tudor Teodorescu-Branișteș. De pe la jumătatea deceniului al șaselea, principalele teme ale prozei lui **V.** sunt viața militară și istoria națională, în special momentele explozive ale acesteia: răscoale, războaie. Războaiele alimentează nuvelele din *Eroul necunoscut*, *Linia vieții*, *Postul înaintat* (1959), *Cei 45* (1962), *Pe scena vieții* (1962), *Trenul* (1965), *Hiena și circul*, *Dansatoarea și cifrul* (1970), *Doi vikingi și o fată* (1974) sau din romanele *Orașul încercuit* (1964), *Un soldat în*

căutarea patriei (1978, cu o intrigă axată pe biografia generalului Moise Groza, erou al Războiului pentru Independență, întemeietorul cartografiei militare românești), *Prima oră a dimineții* (1983), *Roata, A doua zi după război* (1985, semnat împreună cu Petru Vintilă jr), trilogia *Muntele speranței* (1986–1988). Înseriată în ciclul ce debutează cu *Un soldat în căutarea patriei*, trilogia, care continuă cu *Roata* și s-ar fi încheiat – potrivit specificării autorului – cu proiectatele *Soarele ascuns* și *Compania Indiilor Românești*, ciclu menit să întocmească „o cronică epică a națiunii române de la sfârșitul veacului XVIII până în zilele noastre", este o frescă a lumii românești în timpul primului război mondial. Componenta structurantă e un jurnal al operațiunilor militare, îndeosebi a celor de pe Jiu, realizat în urma unei stăruitoare documentări (date culese în biblioteci și arhive, din documente publicate și inedite, din presa timpului, ca și prin reproducerea de largi paragrafe din lucrări de specialitate, din memoriale, jurnale și corespondențe de război). Partea de ficțiune sau produsă cu participarea vădită a ficțiunii aduce în *Muntele speranței* mai ales medii civile din Capitală. Figura dominantă e scriitorul Mateiu I. Caragiale, înfățișat cu numele Matheiu Carabela. Client perpetuu al localurilor, „crai", fără nici o asemănare cu cei din *Craii de Curtea-Veche*, insațiabil vânător de zestre, amant din interes al unei prințese, dispus să se însoare cu o centenară cadaverică, chiriaș al unei văduve pisăloage, încasator asiduu de avansuri bănești de la Al. Bogdan-Pitești în contul romanului pe care acest mecena vrea să i-l editeze, „marele Matheiu" ascunde, sub măștile blazării, egoismului, snobismului, aroganței pseudoaristocratice și indiferentismului civic ostentativ, un suflet generos. Ceva din proză a trecut și în teatrul pe care îl scrie **V.** *Casa care a fugit prin ușă* e o piesă cu atmosferă de burg bănățean, incluzând și o poezie specifică. Subiectul amintește de *Citadela sfărâmată* a lui Horia Lovinescu: o familie micburgheză traversează, în perioada postbelică, criza trecerii de la un tip de existență la altul.

SCRIERI: *Gheorghe Doja*, București, 1944; *Cinci dioptrii*, Timișoara, 1945; *Poeme*, cu un portret de Catul Bogdan, Timișoara, 1945; *Aria lui Botgros*, București, 1948; *Familia sovietică*, București, 1948; *Metodă nouă*, București, 1948; *Oamenii și faptele lor*, București, 1949; *Revoltașa*, București, 1949; *Salamandra*, București, 1949; *Brazde în luncă*, București, 1950; *Președinta cooperativei*, București, 1950; *Nepoții lui Horia*, București, 1951; *Ion Hango și ai săi*, București, 1952; *Moș Albină*, București, 1953; *Ciobanul care și-a pierdut oile*, București, 1954; *Oraș de provincie*, București, 1954; *Moștenirea*, București, 1955; *Trei povestiri*, București, 1955; *Dezertorul*, cu viniete de Denis Grebu, București, 1956; *Eroul necunoscut*, București, 1957; *1907. Cincizeci de ani de atunci...*, București, 1957; *Steaua magilor*, București, 1957; *Zodia Cutezătorului*, București, 1957; *Linia vieții*, cu un desen de Iser, București, 1958; *Postul înaintat*, București, 1959; *Dobrogea în marș*, București, 1961; *Mărirea și decăderea Păunei Varlaam*, I–II, București, 1961; *Șoseaua milionarilor*, București, 1961; *Cei 45*, București, 1962; *Pe scena vieții*, București, 1962; *Drumul dragostei*, București, 1963; *Orașe fără arhive*, București, 1964; *Orașul încercuit*, București, 1964; *Trenul*, București, 1965; *Vendeta*, București, 1965; *Hiena și circul*, București, 1967; *Mic îndreptar de comportare civilizată*, București, 1967; *Mai tare ca Sfântul*, București, 1969; *Dansatoarea și cifrul*, București, 1970; *Călătorie pe planeta Zeta*, București, 1972; *Milița*, București, 1972; *Numărătoare inversă*, cu un portret de Milița Petrașcu, București, 1972; *101 picături de cerneală*, București, 1973; *Doi vikingi și o fată*, Timișoara, 1974; *Eminescu. Roman cronologic*, București, 1974; *Casa care a fugit prin ușă*, București, 1975; *Zăpezile de altădată*, București, 1976; *Șoimii au trecut Dunărea* (în colaborare cu Petru Vintilă jr), București, 1977; *Un soldat în căutarea patriei*, Cluj-Napoca, 1978; *Pictor de duminică*, București, 1983; *Prima oră a dimineții*, București, 1983; *Roata*, București, 1984; *A doua zi după război* (în colaborare cu Petru Vintilă jr), București, 1985; *Muntele speranței*, I–III, București, 1986–1988; *Tinerețea unui erou*, București, f.a.
Traduceri: Hans Leberecht, *Lumină la Coordi*, București, 1950 (în colaborare cu Gheorghe Nicolau); I. Reabocleaci, *Zorile*, București, 1950 (în colaborare cu Gheorghe Nicolau); Henryk Sienkiewicz, *Cavalerii teutoni*, I–II, București, 1957 (în colaborare cu Dan Telemac); V.S. Saparin, *Obiectivul 21*, București, 1960 (în colaborare cu Margareta Roman); Igor Zabelin, *O tragedie dincolo de Cercul Polar*, I–II, București, 1961 (în colaborare cu Margareta Roman).

Repere bibliografice: Perpessicius, *Opere*, XII, *83, 87–88;* Geo Șerban, *„Oamenii și faptele lor"*, FLC, 1949, 18; Ov.S. Crohmălniceanu, *„Aria lui Botgros"*, CNT, 1949, 122; Crișan Toescu, *O carte nouă despre mineri: „Salamandra"*, CNT, 1949, 149; Ion Hobana, *„Nepoții lui Horia"*, „Scânteia tineretului", 1952, 933; Eugen Luca, *Însemnări despre construcția romanelor*, CNT, 1953, 41; Valeriu Râpeanu, *„Ciobanul care și-a pierdut oile"*, GL, 1954, 33; Georgeta Horodincă, *„Ciobanul care și-a pierdut oile"*, CNT, 1955, 1; Savin Bratu, *„Moștenirea"*, GL, 1955, 12; Ion Oarcăsu, *Proza lui Petru Vintilă*, ST, 1955, 12; H. Zalis, *Evoluția unui nuvelist*, O, 1957, 7; Nicolae Mărgeanu, *Sentiment și emoție*, TR, 1957, 16; Mircea Tomuș, *Un mod al realismului*, ST, 1957, 6; Mioara Cremene, *„Eroul necunoscut"*, CNT, 1957, 26; Georgeta Horodincă, *Un erou care ar putea fi al zilelor noastre*, CNT, 1957, 26; Georgescu, *Încercări*, II, *108–111*; Teodor Vârgolici, *„Linia vieții"*, „Scânteia tineretului", 1959, 3 040; I.D. Bălan, *„Linia vieții"*, LCF, 1959, 11; Valeriu Râpeanu, *Bucuriile reportajului și necazurile cititorului*, GL, 1961, 41; Ion Vitner, *Prozatori contemporani*, I, București, 1961, *296–308;* Ion Lungu, *Un observator realist*, TR, 1963, 2; Mihai Drăgan, *Petru Vintilă*, LCF, 1966, 7; Alexandru Andrițoiu, *„Hiena și circul"*, F, 1967, 10; Piru, *Panorama, 165–167*; Sorin Movileanu, *„Dansatoarea și cifrul"*, „Viața militară", 1970, 8; Dana Dumitriu, *„Numărătoare inversă"*, ARG, 1973, 2; Victor Felea, *„Milița"*, TR, 1973, 19; Cornel Ungureanu, *„101 picături de cerneală"*, O, 1973, 32; Bogdan Ulmu, *„101 picături de cerneală"*, RL, 1973, 50; Valeriu Râpeanu, *Pe drumurile tradiției*, București, 1973, *155–158*; Sorin Titel, *O carte document despre Eminescu*, RL, 1974, 31; Cocora, *Privitor*, I, 252, II, *31–33;* Laurențiu Ulici, *„Zăpezile de altădată"*, CNT, 1976, 53; Caraion, *Pălărierul, 317–318;* Cioculescu, *Itinerar*, II, *205–210*; Cornel Ungureanu, *„Zăpezile de altădată"*, O, 1977, 2; Dana Dumitriu, *Un roman istoric*, RL, 1978, 27; Mircea Iorgulescu, *„Un soldat în căutarea patriei"*, „Viața militară", 1978, 7; Eugen Teodoru, *„Un soldat în căutarea patriei"*, „Pentru patrie", 1978, 10; Mircea Micu, *Întâmplări cu scriitori*, I, București, 1979, *85–90*; Petru Novac Dolângă, *Mărturisiri și repere*, Timișoara, 1980, *164–180;* Ștefănescu, *Jurnal, 158–159;* Ungureanu, *Imediata*, I, *105–108;* Sorin Titel, *Confesiunile unui pictor scriitor*, RL, 1983, 40; Aurel Martin, *„Prima oră a dimineții"*, „Viața militară", 1984, 1; Melania Livadă, *„Pictor de duminică"*, LCF, 1984, 14; H. Zalis, *„Pictor de duminică"*, „Scânteia tineretului", 1984, 10 839; Ghițulescu, *O panoramă, 309–310*; Emil Manu, *Destinul literar al zilei de 9 Mai*, RL, 1985, 19; Eugenia Tudor-Anton, *O carte despre război și pace*, VR, 1985, 5; Fănuș Neagu, *A doua carte cu prieteni*, București, 1985, *245–249*; Ion Butnaru, *„Reporterul este cronicarul epocii"* (interviu cu Petru Vintilă), TR, 1986, 16; Mihai Ungheanu, *„Muntele speranței"*, LCF, 1987, 18; Fănuș Neagu, *„Muntele speranței"*, FLC, 1987, 19; Nicolae

Manolescu, *Un roman istoric*, RL, 1987, 31; Romul Munteanu, *„Muntele speranței"*, FLC, 1988, 4, 1989, 5; Aurel Rău, *Portret amânat*, ST, 1992, 11-12; Ion Istrate, *Romanul „obsedantului deceniu" (1945-1964)*, Cluj-Napoca, 1995, *240-241*; *Petru Vintilă*, DRI, V, *314-326*; Bitte-Chiș-Sârbu, *Dicț. scriit. Caraș, 282-285*; Micu, *Ist. lit., 478-479*; Popa, *Ist. lit.*, I, *1031-1032*; *Dicț. scriit rom.*, IV, *758-760*; Opriță, *Anticipația*, *449*. *D.Mc.*

VINTILĂ FINTIȘ, Ioan (6.VII. 1954, Finta, j. Dâmbovița), poet și publicist. Este fiul Tudorei (n. Matei) și al lui Alexandru Vintilă, muncitor. Frecventează Școala Generală din Finta (1961-1969), Liceul Industrial de Petrol din Ploiești (1969-1974) și Facultatea de Tehnologia Prelucrării Țițeiului și Petrochimie a Institutului de Petrol și Gaze din același oraș (1975-1980). Devenit inginer, lucrează în petrochimie la Pitești (1980-1983) și ulterior la Ploiești. În timpul studenției frecventează Cenaclul literar „I.L. Caragiale" din Ploiești, se afirmă ca autor de poezii și interpret de muzică folk la Amfiteatrul Artelor (1979), la Numele Poetului (condus de Cezar Ivănescu) și la „Liviu Rebreanu" din Pitești. Poetul Ion Stratan îl introduce la Cenaclul de Luni. Debutează în ziarul „Flamura Prahovei" (1976) și editorial în antologia colectivă *Supremă iubire* (Ploiești, 1977). Primul volum personal, *Singurătatea supremă*, îl tipărește în 1991. Colaborează la „Familia", „Suplimentul literar-artistic al «Scânteii tineretului»", „Argeș", „Apostrof", „Calende", „Porto-Franco", „Dacia literară", „Tomis", „Axioma", „Poesis", „Convorbiri literare" ș.a. Se numără printre fondatorii Grupului de la Ploiești (1992) și participă la editarea revistei „Sinteze" ca secretar de redacție (din 1995) și redactor-șef. A mai semnat Ion Vintilă (la debut) și Fintiș (volumul *Amintiri de pe malul celălalt*, 1994).

La apariția plachetei *Singurătatea supremă*, cu ecou în opinia critică, **V.F.** nu era un necunoscut. Constanța Buzea îi consemnase prezența cu un bogat lot de poeme în cenaclul revistei „Amfiteatru" (1979), Ion Gheorghe îl susținuse pentru publicare în suplimentul *15 poeți* din „Biblioteca «Luceafărul»" (1980), iar Al. Cistelecan îi prefațase un ciclu de versuri în „Familia" (1982), notând câteva semne („constanța de formă poetică", „unitatea tonului, ritualic și incantatoriu", „coerența viziunii lirice") de bun augur în perspectiva evoluției poetului. Confirmarea o aduc după un deceniu primele sale cărți - *Singurătatea supremă*, *Obiecte după frig* (1993; Premiul Asociației Scriitorilor din Brașov), *Amintiri de pe malul celălalt*. Comentariile criticii vizează nota diferențială a unui poet „atașat biografic - și nu numai - generației poetice optzeciste" (Ștefan Ion Ghilimescu), situându-i poezia cumva în răspăr cu „poetica optzecistă tensionată de turnura ludico-ironică " (Nicolae Oprea). „Urme" ale acesteia, insuficient sublimate, există totuși în poemele lui **V.F.**, după cum sunt detectabile, în pofida prezenței discrete, sugestii lexicale, sintactice, metaforice din lirica lui Nichita Stănescu sau din versul lui Daniel Turcea, precum și ecouri biblice. Este evidentă însă transcrierea în cheie proprie, încercarea, deseori izbutită, de a sublima lecțiile modelatoare „într-o simplitate a cântecului" (Romulus Bucur). Versurile dobândesc astfel o eleganță ceremonioasă atât în ipostaza melodioasă, cursivă, cât și în aceea a notației lapidare: „Te-apropii de Duh blând / Când toamna-i căzută-n ruină / abia vii și te văd cum dispari / în cuvântul prăbușit / de pe țărmul cărții / Apoi te aud cum urci scara de lemn / cu gluga pe frunte-coroană / Stai de vorbă cu păianjeni - / Te rănești de respirarea lor. / Când vine din lumină arca de vânt / pe tine nu te poate cuprinde / Intri în vis / și te subțiezi în liniște // Din când în când auzi curgând / tăcerea ta din visini înfloriți // Auzi cum te apasă pământul" (*Arca de vânt*) sau: „La gurile fluviului / singur în templul / singurătății" (*Singurătatea*). Elegiac („unul dintre puținii poeți de expresie elegiacă ai generației sale" - Mircea Bârsilă), poetul își definește oximoronic dicțiunea („Rostirea mea este aidoma unui cântec / Asemenea inimii care plânge / într-o mare de minuni" - *Întuneric desăvârșit*), asumându-și condiția unui „prinț al iluziei", Don Quijote locuit de toate morile de vânt, sfâșiat între antinomii, dar și Iacob, „însetat de lumină" și „căznit de ea". Starea cel mai frecvent cultivată este aceea de contemplație extatică a unui „domeniu / de suferință", a unui „imperiu de liniște". Imagistica vorbește despre „setea de lumină", durere, spaimă, întuneric, singurătate, frig, cenușă, moarte, „iubire supremă", despre aspirația ființei de a se împărtăși din lumea sacrului, cu spaima de a nu învinge zădărnicia. Poetul invocă arghezian divinitatea: „Doamne, mi-ar trebui / un munte de viață / și moarte / o bisericuță acolo înlăuntrul luminii, / în care plutind, doar o clipă / Te-aș cerceta!" (*Dealul*).

SCRIERI: *Singurătatea supremă*, București, 1991; *Obiecte după frig*, Galați, 1993; *Amintiri de pe malul celălalt*, pref. Nicolae Oprea, Pitești, 1994; *Dealul*, Ploiești, 1996; *Hierofania*, Ploiești, 1997; *Halucinația*, Ploiești, 1998; *Obiecte după frig*, pref. Dan Silviu Boerescu, postfață Lucian Vasilescu, București, 1999; *Ceremonii de iarnă*, Ploiești, 2002; *Visul toboșarului* (în colaborare cu Costin Lupu), Ploiești, 2003.

Repere bibliografice: Constanța Buzea, *„Frumosul problematic și frumosul steril"*, VST, 1979, 19; Al. Cistelecan, *Ioan Vintilă Fintiș*, F, 1982, 8; Cleopatra Lorințiu, *Decor cu primăvară*, SLAST, 1983, 17; Dan Ciachir, *Marțea la drum*, SLAST, 1983, 17; Radu Felix, *Spații concentrice*, SLAST, 1983, 17; Vasile Spiridon, *Ioan Vintilă Fintiș*, PSS, 1992, 4-5; Romulus Bucur, *Orgoliul & modestia singurătății*, „Arca" (Arad), 1992, 6; Nicolae Oprea, *„Singurătatea supremă"*, „Calende" (Pitești), 1992, 8-9; Iulian Boldea, *„Singurătatea supremă"*, VTRA, 1992, 10; Mircea Bârsilă, *Între pietate și insurgență*, „Calende", 1994, 4; Miruna Mureșan, *Din nou poezia: Editura Calende*, „Universul cărții", 1994, 10; Gheorghe Mocuța, *„Hierofania"*, „Arca", 1997, 10-12; Ștefan Ion Ghilimescu, *Figuri ale imaginarului poetic*, Târgoviște, 1998, *84-96*; Petrescu-Paraschiva, *Dicț. lit. Dâmbovița, 245-246*; Marian Chirulescu, Paul D. Popescu, Gabriel Stoian, *Personalități prahovene. Dicționar biobibliografic*, Ploiești, 2002, *397-398*. *C.H.*

VINTILESCU, Virgil (24.X.1932, Lupoaia, j. Gorj), istoric literar și editor. Este fiul Eugeniei (n. Umbreș) și al lui Nicolae Vintilescu, funcționar. Urmează Școala Pedagogică din Turnu Severin (1948-1952) și Facultatea de Filologie a Universității „Victor Babeș" din Cluj (1952-1956). Își susține doctoratul la Universitatea din București (1968) cu teza *Ioan Slavici - viața și opera*. Profesor de limba română la Șiria, județul Arad (1956-1960), unde înființează Muzeul „Ioan Slavici", din 1960

funcționează la Facultatea de Filologie a Universității din Timișoara, parcurgând ierarhia didactică până la gradul de profesor (1978). Un timp predă limba română la Universitatea din Belgrad (1969–1972); devine membru de onoare al Societății de Limba Română din Voivodina (1972). Debutează la „Steaua" în 1957 cu articolul *Acolo unde a creat Slavici*. Mai e prezent în „Orizont", „Analele Universității din Timișoara" ș.a.

Viața și opera unui mare prozator ardelean vor constitui pentru **V.** preocupări constante, lor fiindu-le dedicat și volumul colectiv pe care l-a coordonat, *Ioan Slavici. Evaluări critice* (1977), culegere de studii care aduce câteva perspective noi. O contribuție însemnată o constituie editarea, în colaborare cu Iosif Pervain, a paginilor memorialistice ale Eleonorei Slavici, soția scriitorului, sub titlul *Jurnal* (1969). Sunt aici informații prețioase, unele inedite, privind formarea și evoluția unei personalități, și altele referitoare la diverse evenimente, între care întemnițarea la Vác, relațiile cu contemporanii etc. Debutul editorial al lui **V.** l-a constituit însă monografia *Dimitrie Țichindeal* (1965), prin care inaugurează direcția principală a preocupărilor sale: Banatul, și îndeosebi literatura de aici. Pe acest tărâm, multă vreme vitregit, a adus contribuții temeinice, nu o dată inedite, de ordin documentar, dar și interpretativ. Cele două volume consacrate acestui domeniu, *Secvențe literare. Repere literare bănățene (1880–1918)* (1987) și *Consemnări literare. Repere literare bănățene (De la începuturi până la 1880)* (1995), mărturisesc intenția de a realiza o istorie a literaturii scrise în această provincie. Gândite coerent, redactate în spirit riguros, studiile vădesc și mânuirea sigură a criteriului axiologic. **V.** a mai întocmit ediții din scrierile lui Dimitrie Țichindeal și I. L. Caragiale și a alcătuit mai multe cursuri universitare asupra epocii marilor clasici.

SCRIERI: *Dimitrie Țichindeal*, Timișoara, 1965; *Victor Vlad Delamarina*, Timișoara, 1967; *Polemica Maiorescu–Gherea. Implicații estetice și literare*, Timișoara, 1980; *Eminescu și literatura înaintașilor*, Timișoara 1983; *Secvențe literare. Repere literare bănățene (1880–1918)*, Timișoara, 1987; *Consemnări literare. Repere literare bănățene (De la începuturi până la 1880)*, Timișoara, 1995. **Ediții, antologii:** Eleonora Slavici, *Jurnal*, pref. Iosif Pervain, Timișoara, 1969 (în colaborare cu Iosif Pervain); *Documente literare*, I, pref. edit., Timișoara, 1971 (în colaborare cu Radu Flora); Dimitrie Țichindeal, *Fabule și moralnice învățături*, pref. edit., Timișoara, 1975; *Ioan Slavici. Evaluări critice*, pref. edit., Timișoara, 1977 (în colaborare); I. L. Caragiale, *Nuvele, povestiri, amintiri*, Timișoara, 1984, *Teatru*, Timișoara, 1984; *Mihai Eminescu. Comentarii critice*, pref. edit., Timișoara, 2001 (în colaborare); *I.L. Caragiale. Comentarii critice*, Timișoara, 2002 (în colaborare).

Repere bibliografice: Partenie Murariu, *„Dimitrie Țichindeal"*, O, 1966, 10; Eugen Dorcescu, *„Polemica Maiorescu–Gherea"*, O, 1980, 17; Sara Iercoșan, *„Eminescu și literatura înaintașilor"*, T, 1985, 3; Aurel Turcuș, *Sincronizare și integrare spirituală*, O, 1988, 4; Cornel Bogdan, *Cu secera și ciocanul prin lanul istoriei literare*, O, 1990, 5. *C. D.*

VIRTUS ROMANA REDIVIVA, societate literară înființată la Năsăud la 14 iunie 1870 de profesorii și elevii gimnaziului superior român greco-catolic. Directorul gimnaziului, Ioan M. Lazăr, inițiază demersurile oficiale pentru crearea unei societăți de lectură a elevilor, cu scopul de a le dezvolta

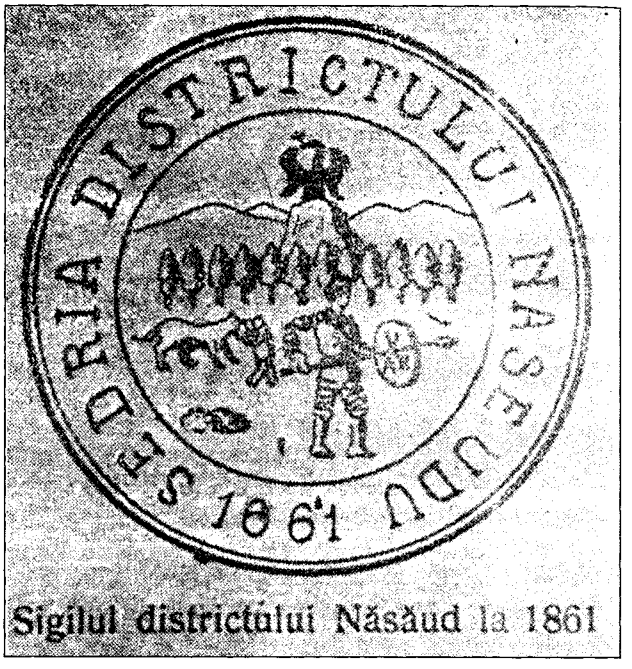

Sigilul districtului Năsăud la 1861

preocupările literare. Figurează cu numele **V.R.R.** până la sfârșitul anului școlar 1888–1889, apoi se numește doar Societatea de Lectură sau Societatea Literară, activând până la încheierea anului școlar 1920–1921. *Virtus Romana Rediviva* reprezenta deviza fostului regiment românesc II de graniță năsăudean. Împăratul Franz Josef, informat de eroismul cu care românii luptaseră pe fronturile Europei, decide gravarea acestei maxime pe toate pecețile regimentului. Gimnaziul beneficia de profesori cu o solidă pregătire, care puneau accent pe studiul temeinic al limbilor și literaturilor clasice. Cu un statut (revizuit în câteva rânduri) și forme bine organizate, **V.R.R.** are membri ordinari, onorari și fondatori, un conducător dintre profesorii domeniului umanistic, un președinte ales dintre elevii ultimei clase și un comitet format tot din elevii claselor superioare. Își desfășoară activitatea permanent, ținând reuniuni lunare și o ședință generală, consemnate mai toate în protocoale. În cadrul reuniunilor elevii recitau poezii, discutau operele autorilor clasici citite la recomandarea profesorilor și prezentau propriile încercări literare. În intervalul 1882–1912, de pildă, sunt citite peste cinci sute de „operate", provenind de la aproape două sute de elevi. Și datorită acestor reuniuni George Coșbuc, elev în clasa a V-a în 1880–1881, își dezvoltă pregătirea culturală clasică. De altfel, el se impune ca unul dintre cei mai dinamici membri ai societății, merit pentru care este ales vicepreședinte și apoi președinte (1883–1884). Coșbuc citește aici traduceri din Friedrich Rückert, Joseph Christian von Zedlitz, Petőfi Sándor, G. L. T. Kossegarten și o poveste populară în șase sute de versuri, intitulată *Pepelea din cenușă*. Anii scurși după semnarea dualismului austro-ungar, în deceniul al șaptelea al secolului al XIX-lea, au fost marcați de continua escaladare, de către oficialitățile de la Budapesta, a politicii antiromânești, prin

forme tot mai dure de asimilare forțată a elementului românesc majoritar din Transilvania. În acest climat ostil, constrânsă să renunțe la titulatura sa, care evidenția descendența latină a națiunii române, societatea își continuă totuși manifestările culturale. Sfidând politica oficială, un grup de douăzeci de elevi din cursul superior se întrunea duminica sau în zilele de sărbătoare. Declanșarea de către România a Războiului pentru Independență din 1877–1878, victoriile obținute de oștirea română, cucerirea Plevnei au stârnit entuziasm în rândurile membrilor societății, fiind sărbătorite în cadrul unor ședințe. În acest nucleu cvasisecret au activat Solomon Halița, viitor profesor de pedagogie, iar după Marea Unire de la 1 decembrie 1918 prefect al județelor Iași (1919) și Bistrița-Năsăud (1922), Ioan Macavei, viitor preot, capelan și paroh la Năsăud, care pentru articolele sale cu caracter politic apărute în ziarele românești va fi întemnițat un timp, Constantin I. Moisil, viitor director al Arhivelor Statului (1923–1938), membru al Academiei Române (1948), Ion Gavrilaș, Aurel Pop Bota, Corneliu Pop Păcurar ș.a. Din 1882 până în 1912 societatea va edita, cu intermitențe, revista literar-științifică manuscrisă „Muza someșană", cu G. Coșbuc redactor responsabil în perioada când conducea societatea. În acest interval el însuși va tipări aici peste cincizeci de poezii. Au mai colaborat Nicolae Drăganu, viitor profesor de greacă, latină și română, Ciril Negruțiu, Octavian Domide, Dionisie Loghin, Leon Scridon, I. Rebreanu (unchiul lui Liviu Rebreanu), Vasile Al-George, Octavian Moisil, Nicolae Tanco, Z. Macrea, Ion Gheție ș.a. În ciuda accentuării regimului opresiv, spre sfârșitul secolului al XIX-lea societatea își revigorează activitatea în misiunea sa de „întregire a studiilor scolastice" ale elevilor. Pentru atingerea acestui scop se punea accent pe „cetirea jurnalelor literare, deprinderea în declamarea de poezii alese și opere atât originale, cât și traduceri", îmbogățirea fondului bibliotecii cu reviste și cărți cu profil literar sau științific, în limba română sau în alte limbi. Alături de alte asociații și societăți de cultură și lectură, **V.R.R.** a desfășurat o activitate de excepție pentru apărarea și dezvoltarea limbii și a culturii românești, pentru păstrarea conștiinței libertății naționale, pentru unirea ținuturilor românești.

Repere bibliografice: Onisim Filipoiu, *Societatea de lectură Virtus Romana Rediviva și revista ei, „Muza someșană"*, AUI, limbă și literatură, t. XIII, 1987, fasc. 1; Teodor Tanco, *Virtus Romana Rediviva*, Bistrița, I, 1973, *11–22*, II, 1974, *24–28*, III, 1977, *106–110*, IV, 1981, *123–133*; Tanco, *Dicț. lit. Bistrița, 378–381.* *P. D.*

VISKI, Ioan (a doua jumătate a sec. XVII), traducător. Predicator reformat, **V.** este, probabil, traducătorul psalmilor lui David, transpuși în versuri cu titlul *A lui svent David crai și proroc o sută cincizeci de șoltari cari au scris cu mânile lui Viski Janos in Boldogfalva (Sântămărie-Orlea), 1697*. Psaltirea atribuită lui are la bază traducerea maghiară a psalmilor făcută în 1604 de Albert Molnár Szenci după psaltirea germană a lui Ambrosius Lobwasser și după versiunea lui Clément Marot continuată de Théodore de Bèze. Textul românesc păstrează pe alocuri o mare apropiere de cel maghiar, imitând și elementele de versificație: metrul și forma. Este posibil ca **V.** să fie numai copistul acestei traduceri (realizată, poate, de Ștefan Fogarași), de care Biserica Reformată avea nevoie pentru uzul liturgic. Psaltirea are în primul rând o importanță de ordin lingvistic, textul conservând forme arhaice ale limbii secolului al XVII-lea din Transilvania. Textul ei este, în același timp, o dovadă a preocupărilor transilvănenilor de a da o traducere versificată a psalmilor, fără a se putea apropia însă ca valoare de transpunerea mitropolitului Dosoftei.

Repere bibliografice: Gregoriu Silași, *Psaltirea calvino-română versificată*, T, 1875, 12–14; Ioan Bianu, *Introducere*, în *Psaltirea în versuri întocmită de Dosoftei*, București, 1887, *XXXIV, XLI–XLVIII*; Ion G. Sbiera, *Mișcări culturale și literare la românii din stânga Dunării în răstimpul de la 1504–1714*, Cernăuți, 1897, *51, 294–295*; Iorga, *Ist. lit. relig., 144*; Predescu, *Encicl., 901*; Suciu, *Lit. băn., 30–34*; Gáldi, *Introducere, 90–93*; *Dicț. lit. 1900, 906.* *A. Sm.*

VISSARION, I.[ancu] C. (2.II.1879, Costești din Vale, j. Dâmbovița – 5. XI. 1951, Costești din Vale, j. Dâmbovița), prozator. Este fiul natural al Ilincăi Sotir Dumitru, țărancă, și al unui brutar, grec macedonean de origine, Constantin Vissarion. Urmează cinci clase în comuna natală (1886–1891), apoi, dat în familia bunicului, e ucenic la un cizmar din Titu (1892–1895), de unde fuge, devenind agent veterinar, copist la tribunal, notar (1901), agent fiscal, agent sanitar, fondator de cooperative rurale. Dintr-o singură căsătorie a avut zece copii, cărora le-a dat cele mai năstrușnice nume de botez: Garibaldi, Florența, Edison, Voltaire ș.a. Locuiește fără întrerupere în satul de baștină, unde practică agricultura și se ocupă de inventarea celor mai diverse dispozitive (în 1912 i se brevetează proiectul unui helicopter realizat la îndemnul lui Tudor Arghezi, corespondează cu renumiții inventatori americani Th. A. Edison și Henry Ford). Începe să scrie de foarte tânăr (debutează în „Gazeta țăranilor"), ia contact cu B. Delavrancea, Al. Vlahuță, I.L. Caragiale și frecventează cercurile socialiste. Arestat în 1907 ca instigator la răscoală și condamnat la moarte, scapă cu greu, la intervenția lui I.G. Duca, deputat liberal. După ce un prieten îi încredințează lui N.D. Cocea nuvela *Nevestele lui Moș Dorogan* ca să i-o publice, acesta îl angajează redactor la „Rampa" și „Flacăra". În 1914 devine membru al Societății Scriitorilor Români, iar în 1920 membru al Asociației Generale a Presei Române. În timpul primului război mondial, concentrat la Serviciul supravegherii știrilor (cenzura militară), cunoaște numeroși scriitori; jurnalul ținut în această perioadă va sta la baza însemnărilor adunate în volumul *Sub călcâi* (I, 1922), dedicat „bunului prieten" I.G. Duca; partea a doua, din care multe fragmente au apărut în presa vremii („Adevărul", „Sburătorul", „Ordinea", „Cuvântul liber", „Universul literar" ș.a.), a rămas în manuscris. După încheierea războiului **V.** va funcționa un timp ca învățător în Costești din Vale (1919–1920) și ca inspector școlar. Între 1929 și 1931 colaborează statornic la radio, o vreme ținând o rubrică în emisiunea „Ora satului", cu snoave populare, povestiri cu tâlc și conferințe. În 1932 editează pe speze proprii revista „literară, științifică și sociologică"

„Steluța", pentru a avea unde să își valorifice invențiile și teoriile mecanice, dar după douăsprezece numere e nevoit să o abandoneze din cauza lipsei de fonduri. A mai colaborat la „Viitorul social", „Convorbiri literare", „Cronica", „Urlătoarea", „România muncitoare", „Viitorul", „Rațiunea", „Văpaia", „Ziarul meu", „Viața românească", „Graiul Dâmboviței", „Orion", „Adevărul literar și artistic", „Dimineața" ș.a. Ideile antirăzboinice îi atrag, în 1941, excluderea din Comitetul de redacție al broșurilor educative pentru ostași. În schimb, spre sfârșitul războiului, una din povestirile sale este utilizată de sovietici ca material de propagandă. În ultimii ani ai vieții s-a văzut silit să renunțe la tipărirea unor volume de proză deja încheiate. Postum, din 1954 scrierile lui au cunoscut reeditări selective în colecții de mare tiraj, iar o parte dintre textele rămase în manuscris (printre care un fragment de roman având drept personaje cunoscuți scriitori și oameni politici din cercurile socialiste) au fost cuprinse în volumul *Vameșul* (1974). A mai semnat Sicvianonis, Moș Dorogan, Ion Corvin, Petre Pârcălabu, Ber Căciulă, Garibaldy, I. Constantinescu, Arago, W. Zanoni, Giorgione, Ion, Hafiz Secundus, I. Visarioneanu (nume cu care figurează și în livretul militar).

Rod al unui talent nativ de excepție, dar și al ambiției de a ajunge un „scriitor-țăran, cum e Maxim Gorki în Rusia" (se recomanda el însuși oficialităților a fi „de profesie agricultor și când am inspirație scriitor"), povestirile lui **V.**, „adevărat tălmaci de suferință al plugarului răbdător" (Tudor Arghezi), au punctul de plecare în întâmplările propriei vieți aventuroase și în lumea satului dâmbovițean. Proza a trezit de timpuriu interesul lui I. Al. Brătescu-Voinești, Gala Galaction, N. Iorga, care în 1918 au susținut acordarea Premiului „Adamachi" al Academiei Române volumului *Florica și alte nuvele* (1916), după ce Duiliu Zamfirescu propusese, fără succes, la Premiul „Năsturel" *Nevestele lui Moș Dorogan* (1913). E. Lovinescu îl aprecia ca fiind „unul dintre cei mai expresivi povestitori populari de astăzi, înzestrat cu o rară putere verbală de a reproduce realitatea și de a însufleți printr-un joc inimitabil toate amănuntele unei memorii inepuizabile", a identificat în verva naratorului și în comportamentul personajelor sale „vioiciunea, șiretenia și erotismul", ca trăsături specifice țăranului muntean. Criticul a ținut, de asemenea, să precizeze că talentul lui **V.** de a reproduce viața rurală nu e însoțit și de o capacitate superioară de sinteză, maniera realistă a povestirilor părându-i a fi „de natură cinematică". S-ar putea ca această intuiție să nu fie fără legătură cu realizarea, în 1925, a filmului *Legenda celor două cruci*, pe un scenariu propriu, pornind de la povestirea *O întâmplare veche* (de altfel, **V.** a figurat în distribuție alături de Alexandru Giugaru, Puica Perieteanu ș.a.). Înzestrarea nativă și nevoia permanentă de a se exprima literar l-au îndreptat efemer și spre teatru, în 1911 încheind în prima formă „piesa socială" *Lupii* (publicată în 1915), remarcată de Victor Anestin pentru „pasajele cu privire la adevărata psihologie a țăranului nostru", dar precar realizată scenic. Magia teatrului l-a ispitit și mai târziu, manuscrisele păstrate relevând mai multe asemenea încercări nefinalizate. Un notabil succes de public l-au înregistrat poveștile pentru copii ale lui **V.**; cea mai cunoscută, *Ber-Căciulă* (1920), a beneficiat la interval de câțiva ani și de o continuare „științifico-fantastică", basmul *Ber-Căciulă împărat* (1928). Dintre poeziile în manieră folcloric-lăutărească strânse în placheta *Cântecele lui Iancu* (1924), o carieră nesperată va face textul romanței *Maria neichii, Marie.*

SCRIERI: *Draci și strigoi*, București, 1899; *Mârlanii*, pref. M.Gh. Bujor, București, 1911; *Fără pâine*, București, 1912; *Nevestele lui Moș Dorogan*, București, 1913; *Lupii*, București, 1915; *Florica și alte nuvele*, București, 1916; *Nevestele lui Moș Dorogan*, cu o scrisoare de I. Al. Brătescu-Voinești, București, 1916; *Privighetoarea neagră*, București, 1916; *Moș Neagu (Iubirea aproapelui)*, București, 1917; *Ber-Căciulă*, București, 1920; ed. îngr. Victor Crăciun și Vasile Mănuceanu, pref. Victor Crăciun, cu ilustrații de Marcela Cordescu, București, 1970; *Maria de altădată*, București, 1920; *Petre Pârcălabul*, București, 1921; *Vrăjitoarea*, București, 1921; *Sub călcâi (Note și schițe din timpul nemților)*, I, București, 1922; *Cântecele lui Iancu*, București, 1924; *Islaz ieftin*, București, 1924; *Ber-Căciulă împărat*, București, 1928; *Corvin*, București, 1928; *Lumea cealaltă*, I, București, 1929; *Învietorul de morți*, cu ilustrații de A. Jiquidi, București, [1935]; *Agerul pământului*, București, 1939; *Cucurigu!*, Moscova, 1943; ed. *(Cucurigu! Crâmpei din viața țăranilor)*, București, 1945; *Schițe și nuvele*, pref. N. Roman, București, 1954; *Lupii*, îngr. Ștefan Cristea, pref. Mihai Gafița, București, 1957; *Scrieri alese*, pref. Mihai Gafița, București, 1959; *Vameșul*, îngr. și pref. Victor Crăciun, cu o tabletă-prefață de Tudor Arghezi, București, 1974; *Scrieri alese*, I-III, îngr. Viorica Florea și Victor Crăciun, introd. Victor Crăciun, București, 1983-1987.

Repere bibliografice: Mihail Sorbul, *„Nevestele lui Moș Dorogan"*, RP, 1913, 28; Gala Galaction, *„Nevestele lui Moș Dorogan"*, VR, 1914, 10-12; N. Iorga, *O carte de nuvele: „Privighetoarea neagră"*, „Neamul românesc", 1916, 22; Victor Anestin, *I.C. Vissarion*, UVR, 1916, 11; N. Iorga, *Glasuri nouă*, „Neamul românesc", 1919, 123; Mihai Iorgulescu, *I.C. Vissarion*, „Îndreptarea", 1920, 274; I. Valerian, *Chipuri din viața literară*, București, 1970, *233-245*; Lovinescu, *Scrieri*, II, *198-203*, VI, *220-221*; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *644*, *Ist. lit.* (1982), *725-726*; Ion Roman, *„Lupii"*, CNT, 1957, 10; Ștefan Cristea, *„Lupii"*, TTR, 1957, 3; Arghezi, *Scrieri*, XXVII, *435-437*; Brădățeanu, *Istoria*, I, *74-75*; Baruțu T. Arghezi, *Casa Vissarion*, „Albina", 1970, 49; Victor Petrescu, *I.C. Vissarion în corespondență*, „Studia Valachica", 1970; Micu, *Început*, *557-559*; Ciopraga, *Lit. rom.*, *520-523*; Lucian Ionescu, *Un scriitor militant pentru ridicarea spirituală a satului: I.C. Vissarion*, „Îndrumătorul cultural", 1972, 9; Victor Petrescu, *Date noi asupra nașterii și activității literare a lui I.C. Vissarion*, „Acta Valachica", 1972; Rotaru, *O ist.*, II, *138-139*; Ștefan Popescu, *Cu armele lor au susținut răscoala*, „Albina", 1973, 2; Alex. Ștefănescu, *„Lupii" (1915)*, LCF, 1977, 10; Victor Crăciun, *I.C. Vissarion. 100 de ani de la naștere*, LCF, 1979, 7; Victor Crăciun, *Confesiuni sonore*, București, 1980, *180-182*; Tudor Arghezi, *I.C. Vissarion*, MS, 1983, 1; Mitzura Arghezi, *Un oaspete familiar la Mărțișor*, MS, 1983, 1; Modola, *Dramaturgia*, *234-236*; Ovidiu Papadima, *O restituire generoasă*, R, 1984, 9; Dan Brudașcu, *Un caz literar - I. Peltz, I.C. Vissarion și D. Ciurezu*, R, 1985, 10; Valentin Tașcu, *Semnături în contemporaneitate*, ST, 1987, 4; Șerban Cioculescu, *Dialoguri literare*, București, 1987, *107-108*; Victor Petrescu, *I.C. Vissarion. Între uitare și dăinuire* (în colaborare cu Ștefan Ion Ghilimescu), Târgoviște, 2001; *Dicț. scriit. rom.*, IV, *760-762*; Opriță, *Anticipația*, *44-46*. *C. Pp.*

VIȘAN, Dorel (25.VI.1937, Tăușeni, j. Cluj), poet. Este fiul Verginiei (n. Cenean) și al lui Traian Vișan, brigadier silvic. Urmează Școala Pedagogică din Cluj (1951-1955) și Institutul de Artă Teatrală și Cinematografică „I.L. Caragiale" din București (1961-1965). Din 1956 până în 1960 e profesor de sport la școala elementară din comuna clujeană Surduc. Ca actor al Teatrului Național din Cluj-Napoca (1965-2000), unde din 1993 este director, a interpretat zeci de roluri în piese din repertoriul național și străin clasic și modern, iar ca actor de film peste cincizeci de personaje în producții românești și internaționale. După 1989 devine profesor de actorie la Universitatea „Babeș-Bolyai", la Conservatorul „Gh. Dima" din Cluj-Napoca și la Universitatea din Oradea. I s-a conferit Ordinul Național Serviciul Credincios în grad de Cavaler. Debutează în 1995 la revista „Steaua", și editorial în 1997 cu placheta *De vorbă cu Domnul...*.

Liric sub semnul dorului, tributar modelului impus de Emil Isac și Lucian Blaga, **V.** depășește cu talent influențele zonale, evocând un sat românesc atemporal. Dialogurile cu Dumnezeu stau sub un fel de „râsu' plânsu' ", amestecând patetism și jovialitate. Seninătatea de a accepta tăcerea celui invocat se întrupează în psalmi, specie predilectă încă de la primul volum, unde contează mai mult întrebările decât răspunsurile. Emblematică este poezia *Doamne, nu te îndepărta*, căutare tensionată ca un monolog hamletian sau pierdere între „gândurile [...] de noapte/ de nesomn și de drum către moarte". Recunoscându-și păcatul cu permanente trimiteri biblice, poetul își permite să „glumească" în mărturisirile de credință către un Dumnezeu tăcut și absent. Revelația e însă clară: „Doamne, sunt convins că exiști...". Cum s-a remarcat, principala caracteristică a acestor versuri este desolemnizarea interlocutorului sacru, cu care autorul „tratează" amabil, pe un ton șugubăț, uneori ca un alt Ion Creangă. Familiaritatea exprimărilor nu cade însă în ridicol, autorul păstrându-și în ansamblu sobrietatea tipic ardelenească. S-a mai spus că „substanța versurilor sale e însă mai curând de natură morală decât propriu-zis lirică", **V.** având „vocație de fabulist" (Petru Poantă). A doua carte, *Voi veni cu fluxul* (1998), schimbă într-o mică măsură tonul liric, precum în piesa titulară: „Căci voi cunoaște Taina Morții/ Aflată chiar în inima vieții", poezia fiind simțită ca mirosind „a vulpe, a bârne, a stea și a telemea": „Contemporani/ Habar n-aveți că-n lume se întâmplă lucruri/ Anacronice" (*Minidiscurs în apărarea poetului*). În anul 2000 cele două plachete vor fi reunite sub titlul *Păcate...*. Cartea *Vremea cireșelor amare* (1998) dezvăluie alte ipostaze religioase, metamorfoze ale eului liric chinuit între sacrificiu și resemnare, „nevolnică ființă" în care s-a pierdut ceva semnificativ. Timpul „cireșelor amare" este un timp al pierderii, al bătrâneții, al apropierii de marea trecere: „Nu știu de-s dus/ Sau plâng doar o paiață/ Ceva s-a rupt în mine...". În *Psalmi* (2003) **V.** continuă numărul psalmilor biblici cu *151* (*Răspunde-mi, Doamne, dacă poți*), încheind cu *200* (*Apocalipsă*). Sunt variațiuni pe temele anterioare, despre „bucuria de a fi plâns", mărturisind acceptarea condiției umane în fața lucrării divine, în cântări despre suflet, pustiire, rugăciune, moarte. Poet evlavios, **V.** realizează un amplu autoportret al „paznicului de bunătăți" care „nu s-a înfruptat din ele": „Doamne, nu mai știm drumul de întoarcere/ Ne-am îndepărtat prea mult de țărm/ Și acum ne obosește lumina farului/ Că nu mai vedem Portul...".

SCRIERI: *De vorbă cu Domnul...*, pref. Tudor Dumitru Savu, Timișoara, 1997; *Voi veni cu fluxul*, pref. D.R. Popescu, Timișoara, 1998; *Vremea cireșelor amare*, Cluj-Napoca, 1998; *Păcate...*, Cluj-Napoca, 2000; *Psalmi*, Cluj-Napoca, 2003. **Traduceri:** *Istoria gândirii chineze*, Iași, 2001 (în colaborare cu Florentina Vișan).

Repere bibliografice: Constantin Cubleșan, *„De vorbă cu Domnul..."*, „Curierul Primăriei" (Cluj-Napoca), 1997, 113; Bogdan Ulmu, *Dialog văratec cu Dorel Vișan*, CRC, 1998, 7; Carmen Chihaia, *„Festivalurile din ultima vreme n-au avut nici un sfert din ecoul afacerii «Țigareta»"* (interviu cu Dorel Vișan), ALA, 1998, 449; Poantă, *Dicț. poeți*, *209-210*; *Clujeni ai secolului 20. Dicționar esențial*, Cluj-Napoca, 2000, *335*; Mircea Novac, *Poezia, țărm de suflet*, „Ecart", 2001, 136; Steluța Pestera Suciu, *„Doamne, pentru ce mi-ai pus pe buze cuvinte"*, „Monitorul de Brașov", 2001, 1 040; Ionel Andrașoni, *Dorel Vișan sau Ferice de cel care citește*, „Adevărul de Cluj", 2003, 3 755. *A. Ml.*

VIȘINESCU, Victor (4.III.1933, Podeni, j. Argeș), istoric literar, publicist și editor. Este fiul Anei Vișinescu (n. Pavelescu) și al lui Gheorghe Vișinescu, învățători. A absolvit liceul la Alexandria (1951) și Facultatea de Filologie, secția limba și literatura română, a Universității din București (1955). Doctor al Facultății de Litere și Științe Umane din Dijon (Franța) cu o teză despre Panait Istrati (1967), obține și un al doilea doctorat, la București, cu o teză despre Sofia Nădejde (1974). A lucrat ca

redactor la „Scânteia" (1955–1961, 1970–1972) și ca preparator, asistent și lector la Facultatea de Limba și Literatura Română din București și la universități din Beijing (China) și Dijon (1961–1970). Din 1972 conferențiar la Facultatea de Ziaristică a Academiei de Științe Sociale și Politice „Ștefan Gheorghiu" din București, în 1981 e transferat la Biblioteca Academiei, o perioadă ca șef al serviciului Bibliografie Națională. Revine în învățământ din 1990, ca profesor la Facultatea de Filologie-Ziaristică a Universității Hyperion, unde este și decan din 1995. A debutat în 1950 la ziarul „Teleormanul liber" din Alexandria, iar editorial în 1972 cu studiul *Sofia Nădejde*. Colaborează la „Tânărul scriitor", „Contemporanul", „Convorbiri literare", „Cronica", „Gazeta literară", „România literară", „Informația Bucureștiului", „Manuscriptum", „Presa noastră", „România liberă", „Scânteia tineretului", „Universitas" ș.a., semnând uneori cu pseudonimele V. Buzoiești eanu, Theodor Genir, Sorin Ticvivescu, Vasile Vinodor ș.a. Alături de Gabriel Strempel a coordonat colectivul care a alcătuit volumul al XVII-lea (*Bibliografie. Viața – Opera. Referințe*, 1999) din seria *Opere* de Mihai Eminescu, distins cu Premiul „B.P. Hasdeu" al Academiei Române.

După o perioadă în care sporadic a publicat și versuri în reviste, în 1984 **V.** tipărește *Aici e pământul!*, o carte de călătorie în China și Franța. Este o relatare cu o informație variată, referitoare la specificul locurilor vizitate. Prozele de factură autobiografică adunate sub titlul *În Alma Mater și în viață* (1990), cu personaje reale, ce apar uneori sub nume confecționate strident (de pildă, Stazah e Zaharia Stancu, „omul multilateral dezvoltat"), sunt de un interes mult mai redus. **V.** este și autorul unor studii de istorie, teorie și stilistică a presei: *Mesajul militant al presei române* (1979), *O istorie a presei românești* (2000), *Stilistica presei. Introducere în receptarea discursului mediatic* (2003), iar ca editor a îngrijit antologia *Valori lexicale și stilistice în publicistica literară românească* (1981), precum și texte ale Sofiei Nădejde, de care s-a ocupat într-o lucrare documentată, și ale lui Raicu Ionescu-Rion.

SCRIERI: *Sofia Nădejde*, București, 1972; *Mesajul militant al presei române*, București, 1979; *Aici e Pământul!*, București, 1984; *În Alma Mater și în viață*, Cluj-Napoca, 1990; *O istorie a presei românești*, pref. Dan Berindei, București, 2000; *Jurnalism contemporan*, București, 2002; *Stilistica presei. Introducere în receptarea discursului mediatic*, București, 2003. **Ediții, antologii:** Sofia Nădejde, *Din chinurile vieții*, introd. edit., București, 1968, *Scrieri*, introd. edit., Iași, 1978; Raicu Ionescu-Rion, *Arta revoluționară*, introd. edit., București, 1972; *Valori lexicale și stilistice în publicistica literară românească*, pref. edit., București, 1981; Mihai Eminescu, *Opere*, XVII, București, 1999 (în colaborare).

Repere bibliografice: Ionel Andrașoni, *„Sofia Nădejde"*, „Făclia" (Cluj), 1973, 835; Eugen Hrușcă, *„Mesajul militant al presei române"*, „Clopotul" (Botoșani), 1980, 4495; Marian Constantinescu, *„Aici e Pământul!"*, RL, 1985, 18; Cristea, *Teleorman*, 747; Iordan Datcu, *Marea bibliografie Eminescu*, ALA, 2000, 502; Maria Moldoveanu, *Sinteza idealului creator* (interviu cu Victor Vișinescu), „Biblioteca", 2001, 11-12; Petraș, *Panorama*, 641; Marian Petcu, *„O istorie a presei românești"*, „Jurnalism & comunicare", 2002, 1; Roxana Ichim Istudor, *„Jurnalism contemporan"*. *„Stilistica presei"*, „Ultima oră", 2003, 10 septembrie. *T. A.*

VIȘNIEC, Matei (29.I.1956, Rădăuți), dramaturg, poet și prozator. Este fiul Minodorei Vișniec (n. Prelipcean), învățătoare, și al lui Ioan Vișniec, funcționar. Urmează școala primară și liceul în orașul natal (1963–1975) și Facultatea de Filosofie și Istorie a Universității din București (1976–1980). Este unul din membrii fondatori ai Cenaclului de Luni, condus de Nicolae Manolescu. După absolvire lucrează ca profesor de istorie și geografie în comuna Plătărești, județul Călărași. În 1987 la Teatrul Nottara piesa *Caii la fereastră* îi este interzisă cu doar o zi înainte de premieră. Drept urmare, cere azil politic în Franța. În 1988–1989 locuiește la Londra, ca jurnalist la postul de radio BBC, secția română. În 1989 se întoarce la Paris și începe, ca bursier, studii doctorale în drept, pregătind teza *Rezistența culturală în Europa de Răsărit sub regimurile comuniste*. După ce obține diploma de studii aprofundate, abandonează doctoratul în favoarea teatrului și a activității la Secția română de la Radio France Internationale. Debutează cu versuri în 1972 la revista școlară rădăuțeană „Luceafărul", iar editorial cu placheta *La noapte va ninge*, apărută în 1980. A colaborat la „România liberă", „Steaua", „Vatra", „Convorbiri literare", „Amfiteatru", „Cronica", „Transilvania", „Echinox", „Contemporanul", „Viața românească", „Secolul 20" ș.a. După

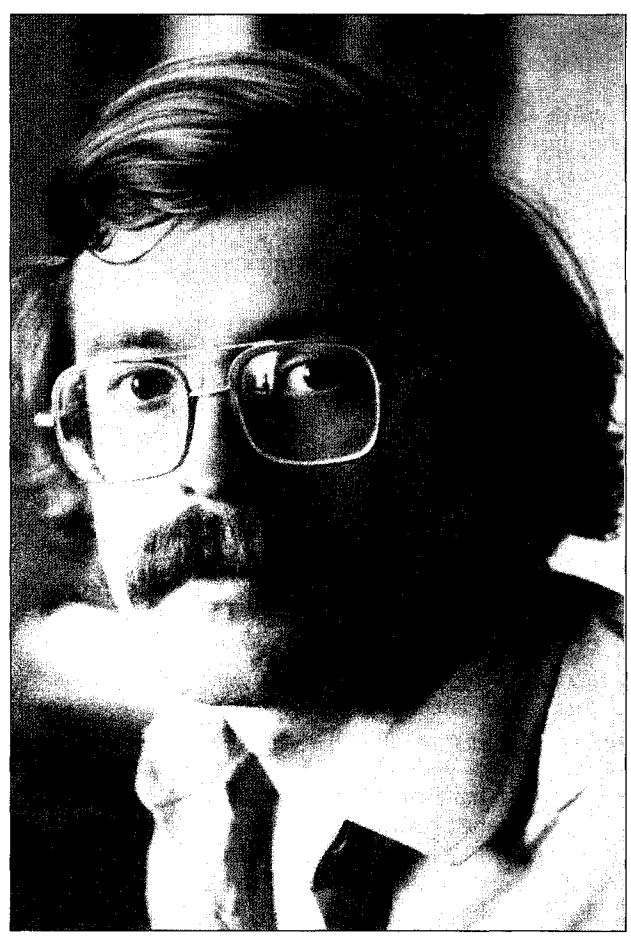

1989 piesele îi sunt jucate pe numeroase scene românești: *Sufleurul fricii* (Timișoara, 1990), *Bine, mamă, da' ăștia povestesc în actu' doi ce se-ntâmplă în actu'ntâi* (Piatra Neamț, 1990–1991, Timișoara, 1996–1997, București, 1998–1999), *Angajare de clovn* (Iași, 1991–1992), *Spectatorul condamnat la moarte* (Iași, 1991–1992), *Artur osânditul* (Târgu Mureș, 1992–1993), *Caii la fereastră* (București, 1994), *Și cu violoncelul ce facem?* (Oradea, 1995–1996, Timișoara, 1998–1999), *Țara lui Gufy* (Botoșani, 1997–1998), *Trei nopți cu Madox* (București, 1998–1999) ș.a. Totodată piesele i s-au reprezentat în Franța, Polonia, Rusia, Olanda, Elveția, Germania, Canada, Belgia, Italia, Statele Unite ale Americii, Austria, Finlanda, Republica Moldova. Activitatea dramatică i-a fost răsplătită cu numeroase premii, între care Premiul Uniunii Scriitorilor (1984, 1992, 1996, 1998), Premiul UNITER (1991), Marele Premiu de teatru radiofonic al Societății Autorilor și Compozitorilor Dramatici din Franța (1994), Premiul Academiei Române (1998), Premiul Național, acordat de Ministerul Culturii (2002).

Deși **V.** se numără printre fondatorii Cenaclului de Luni, poezia sa e departe de a face corp comun cu direcția „lunedistă" a generației '80. Căci, dacă majoritatea congenerilor se îndreaptă către un realism echivalent cu o catagrafie a cotidianului, el se concentrează asupra unui suprarealism care ambiționează să extragă doar chintesența cotidianului. Nu contingentul, ci contingența însăși, localizată într-un oraș generic, care nu numai că nu constituie o realitate determinabilă empiric, dar se complace într-o ambiguitate deopotrivă geografică și ontologică, printr-un continuu bruiaj al rutinelor sociale. Pe de o parte, habitudinile se confruntă mereu cu invazii neanunțate de pe tărâmul metaficicului, deschizând astfel o a doua dimensiune a poemului, de natură onirică sau măcar himerică; pe de altă parte, interferența unor (sub)rutine aparținând unor practici și sfere diferite generează adesea un efect ironic sau absurd, nu fără un anume substrat politic. Cele două strategeme, dezvoltate în jurul unui nucleu narativ ce atinge uneori baladescul, alternează în primele două volume de versuri, dintre care *La noapte va ninge* indică o ușoară predilecție pentru metafizică: „Hei, e cineva-năuntru? întreabă fluturele/ așezându-se pe gura fierbinte a puștii/ hei, e cineva-năuntru? repetă ecoul/ alunecând de câteva ori în jos și în sus/ prin țeava înroșită/ hei, e cineva-năuntru? repetă pădurea/ cu rădăcinile adânc înfipte în fuga animalelor/ e cineva ascuns/ în inima sărată a oceanului?/ repetară și ciclopii neliniștiți// e cineva în miezul adormit al materiei/ și are nevoie de ajutor?" (*Despre materie*), în timp ce *Orașul cu un singur locuitor* (1982) marchează o mai pronunțată familiarizare cu absurdul: „În diminețile tăcute desăvârșite/ obișnuiesc să mă plimb cu trompeta subsuoară/ prin parcul municipal// mă urc în picioare pe una din băncile ude/ și încep să cânt visător/ un bărbat și o femeie se opresc în fața mea/ ascultă răscoliți apoi se îmbrățișează/ iar el îi spune emoționat de mâine/ da, de mâine, ne vom schimba modul de viață/ vom încerca să fim fericiți ne vom duce la/ cinematograf vom discuta despre artă/[...]/ iar la vară/ o, la vară/ vom vizita Bulgaria în autocar" (*O dimineață în parc*). De aceea, adevărata mutație în

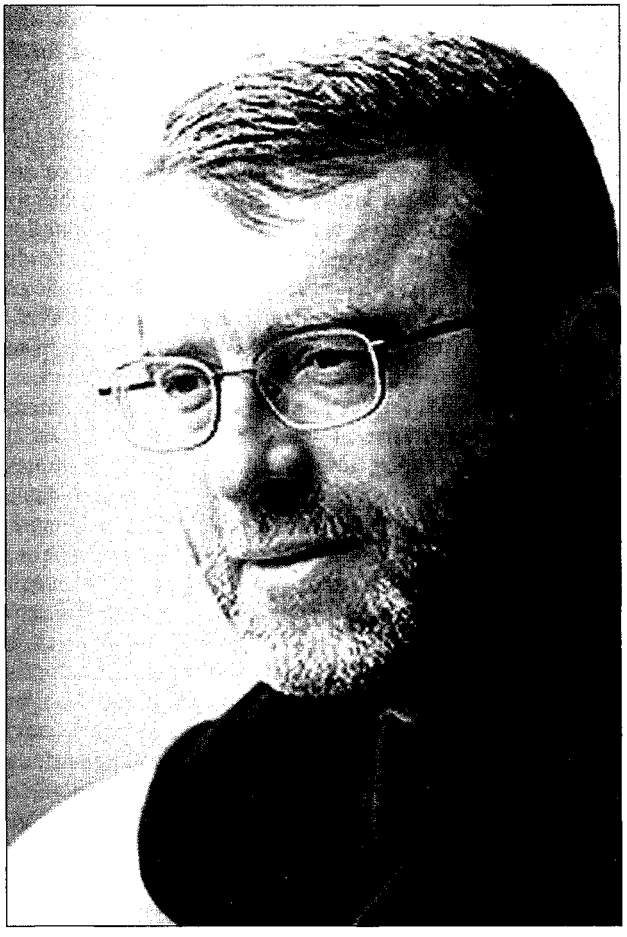

scrisul lui **V.** o reprezintă ralierea cam tardivă la textualism, anunțată de ciclul *Descrierea poemului* din *Orașul cu un singur locuitor* și legiferată în *Înțeleptul la ora de ceai* (1984), prin texte precum *Poemul care se citește pe sine*. Cu toate acestea, chiar și în cartea din 1984 maniera dominantă – adusă aici la desăvârșire prin juxtapunerea celor două tipuri de construcție – rămâne aceea adoptată în placheta de debut. Ca și modelele: Nichita Stănescu (mai ales prin figurile imaginarului – soldatul, ochiul și orbirea, câinele etc.), Marin Sorescu (prin infuzia sacralității într-o realitate aparent degradată) și suprarealismul (similitudine ce trebuie privită totuși cu rezerve de vreme ce poemele lui **V.**, spre deosebire de incontinența imagistică a avangardiștilor, își relevă adesea nu numai o coerență strictă în planul reprezentării, ci și un sens parabolic apăsat). În fond, pe această linie se așază cele mai reușite texte ale poetului, dintre care merită reținut cel intitulat *Corabia*: „Corabia se scufunda încet noi ziceam/ și ce dacă se scufundă corabia și mai/ ziceam orice corabie se scufundă/ într-o zi și ne strângeam mâinile/ ne luam rămas-bun/[...] dar corabia se scufunda atât de încet/ încât după o viață de om încă/ mai ieșeam unul câte unul și priveam/ cerul și măsuram apa și scrâșneam din dinți/ și spuneam asta nu e o corabie/ asta e o.../ asta e o...". E un nivel pe care *Poeme ulterioare* (2000), oricât de onorabile, nu vor reuși

să-l atingă. Mai interesant este romanul *Cafeneaua Pas-Parol* (1992), o punte de trecere între poezia și dramaturgia lui **V.** Tema cărții este, după declarațiile autorului, „intelectualul încolțit de istorie", a cărui dramă se manifestă, în cazul de față, într-un orășel bucovinean, cu puțin timp înaintea ultimului război mondial. Riposta imediată a inteligheției locale constă în înființarea unei „Societăți a intelectualilor", al cărei obiectiv principal e emanciparea semenilor în fața amenințărilor prezentului, dar ale cărei acțiuni sunt limitate drastic de evidența - enunțată de Manase Hamburda - că „mulțimile au nevoie să afle adevărul, dar nu sunt pregătite să-l audă". Și, oricum, intriga „realistă" a romanului trece progresiv în plan secund, mimeticul fiind subminat atât din direcția supranaturalului (temeliile orașului erau înfipte în carnea unui imens animal), cât și din direcția autoreferențialității (autorul apare în final ca un *deus otiosus* care și-a lăsat de izbeliște lumea ficțională). De altfel, asemănătoare sunt temele și tehnicile folosite în piesele de teatru, care, în pofida numărului lor mare, nu cunosc variații tipologice, ci doar graduale, evantaiul dramatic deschizându-se între doi poli: politicul și metateatralul. E drept că o eventuală sciziune între aceștia ar fi iluzorie, deoarece spectacolul și ideologia nu sunt decât fața și reversul aceleiași medalii: exercitarea puterii presupune punerea în scenă a unui *show* de dimensiuni variabile, iar acceptarea „iluziei comice" implică o formă mai mult sau mai puțin subtilă de politizare. În fond, îngemănarea celor două repertorii e vizibilă încă de la prima piesă a lui **V.** publicată în volum - *Țara lui Gufy* (1992), care tratează în manieră ubuescă o temă ce pare inspirată din feeriile lui Victor Eftimiu. Gufy, stăpân peste ținutul „orbilor", a pus să se vopsească în alb întreaga sa împărăție; numai că tot acest imens decor îi servește pentru a-și controla mai bine supușii, a căror „fericire" o declamă demagogic de față cu bufonul-*raisonneur* Lulu: „Spune și tu dacă nu e mai bine așa? Nu am inventat țara asta. Crede-mă! Nu e om mai fericit decât cel care n-are nimic de dorit." Motivul orbirii, reciclat și în *Văzătorule, nu fi un melc* (1996), cedează treptat locul unor procedee metatextuale mai complexe, precum cel al „teatrului modular" din piesa *Teatru descompus sau Omul-ladă-de-gunoi* (1998), alcătuită dintr-o succesiune de monologuri și dialoguri pe care un potențial regizor e invitat să le reorganizeze cum dorește. Însă probabil că sensul pe care îl comportă pentru **V.** teatrul în teatru se observă cel mai bine în *Ultimul Godot* (*Le Dernier Godot*, 1996), ce atestă totodată apartenența autorului la dinastia Eugen Ionescu - Samuel Beckett, nu fără unele influențe autohtone care vin, de data aceasta, nu atât de la Marin Sorescu, cât de la Teodor Mazilu. Scurtul „scenariu dramatic" e, de fapt, o conversație între Godot și Samuel Beckett, amândoi dați afară dintr-un teatru. Miza piesei e destul de transparentă de vreme ce, în ciuda afirmației categorice a lui Godot - „Teatru' a murit" -, sporovăiala celor doi reușește să adune în preajmă o serie de gură-cască, pentru ca textul să se încheie cu celebra replică din deschiderea piesei „originale" a lui Beckett. Tehnicile de punere în abis și intertextualitatea se păstrează și în scrierile mai accentuat politice, precum *Femeia ca un câmp de luptă sau Despre sexul femeii - câmp de luptă în războiul din Bosnia* (1998), unde trauma resimțită de Dorra, victimă a unui viol în timpul războiului, se reflectă atât în fișele de observație, cât și în jurnalul intim al lui Kate, terapeutul său. Situându-se printre punctele de vârf ale dramaturgiei lui **V.**, piesa se impune în egală măsură prin reflecțiile lui Kate („Noul război bosnic din Balcani violează femeia inamicului său etnic pentru a-i da astfel lovitura de grație. Sexul femeii inamicului său etnic devine astfel un veritabil câmp de luptă"), prin portretele pe care Dorra le trasează popoarelor din zonă și mai ales abisalului „bărbat din Balcani", precum și prin subtilele (contra)transferuri între medic și pacienta sa. Pretextul clinic este dezvoltat și în *Istoria comunismului povestită pentru bolnavii mintal și alte piese* (2001), unde un scriitor sovietic primește misiunea de a propovădui „adevărata" doxă printre clienții unui ospiciu. Parabolele lui Iuri Petrovski, care nu se sfiește să facă risipă de imagini excrementiale pentru a-și duce la bun sfârșit sarcina, provoacă noi tulburări (pe lângă cele obișnuite) în rândurile auditoriului, ce oscilează astfel între stupoare și delir, dar mai cu seamă stârnește o serie de neliniști ideologice printre niște cetățeni care ajung să se întrebe dacă nu cumva discursul oficial ascunde o capcană contrarevoluționară (sau invers). În orice caz, dat fiind că pentru autor spitalul nu este decât o mică porțiune a unei scene de teatru aproape infinite, piesa coagulează toate trăsăturile dramaturgiei lui **V.**: descompunerea și recompunerea identităților, dezagregarea intrigii evenimențiale sub forma conflictelor ideologice, mirajul realității și realitatea mirajului, politizarea esteticului și estetizarea politicului, țâșnirile melodramatice și temperarea lor într-o ramă autoreferențială, coexistența fluidelor grotești și a inserțiilor poematice.

Matei Vișniec este, la a doua carte, un poet foarte bun, serios, care și-a configurat un univers coerent și și-a pus la punct o scriitură personală. Lipsit de spontaneitate și strălucire sau, cu o expresie a lui G. Călinescu, de țâșnire lirică, el riscă să pară multora monoton sau plicticos. Suprafața poemelor e insuficient luminată și trebuie să o privești cu mare atenție: altfel, pierzi nuanțele, surprizele, schimbările, varietatea retrasă în colțuri obscure. Încordarea însăși a ideii e marcată de stilul conversațional, „abstract" și reflexiv până la proză. Misterioasele viziuni despre oraș ar putea fi, dacă roua harului ar arde pe blocuri, și mai impresionante, și mai convingătoare.

NICOLAE MANOLESCU

În mod paradoxal, teatrul lui Vișniec, deși ține de literatură prin materialul de construcție ce rămâne, totuși, cuvântul, este un teatru transverbal ce comunică nu prin autonomia replicilor, ci prin solidaritatea lor. Este nu numai rezultatul deprecierii extreme a „literaturii", dar și un teatru al epocii audiovizualului, care nu iartă nici un exces de locvacitate. Aici se află, desigur, și una din explicațiile trecerii de care se bucură teatrul lui Vișniec pe scenele noastre. El scrie un teatru al regizorului, și nu al scriitorului. Inamic al literaturii, el este condamnat la literatură. Dar saltul de la un teatru literar care tânjește după imagine la un teatru de imagine care aspiră la text este radical.

MIRCEA GHIȚULESCU

SCRIERI: *La noapte va ninge*, București, 1980; *Orașul cu un singur locuitor*, București, 1982; *Înțeleptul la ora de ceai*, București, 1984; *Cafeneaua Pas-Parol*, București, 1992; *Țara lui Gufy*, București, 1992; *Angajare de clovn*, București, 1993; *Du Pain plein les poches*, Lyon, 1994; *Und was soll mit dem Cello geschehen?*, Frankfurt, 1994; *L'Histoire des ours panda racontée par un saxophoniste qui a une petite amie à Francfort*, Lyon, 1995; *Les Partitions frauduleuses. Petit boulot pour vieux clown*, Paris, 1995; *Trois nuits avec Madox*, Carnières-Morlanwelz (Belgia), 1995; *Les Chevaux à la fenêtre*, Paris, 1996; *Le Dernier Godot*, tr. Gabriela Ionescu, Lyon, 1996; *Paparazzi ou La Chronique d'un lever du soleil avorté*, Paris, 1996; *Théâtre décomposé ou l'Homme poubelle*, pref. Georges Banu, Paris, 1996; *Teatru*, I–II, pref. Valentin Silvestru, București, 1996; *Văzătorule, nu fi un melc*, București, 1996; *Brefs d'ailleurs* (în colaborare), Paris, 1997; *Comment pourrais-je être un oiseau?*, Paris, 1997; *Du Sexe de la femme comme champ de bataille dans la guerre en Bosnie*, Paris, 1997; *Frumoasa călătorie a urșilor panda povestită de un saxofonist care avea o iubită la Frankfurt. Negustorul de timp*, București, 1998; *Petit boulot pour vieux clown. L'Histoire des ours panda racontée par un saxophoniste qui a une petite amie à Francfort*, Arles, 1998; *Teatru descompus sau Omul-ladă-de-gunoi. Femeia ca un câmp de luptă sau Despre sexul femeii – câmp de luptă în războiul din Bosnia*, București, 1998; *Mais qu'est-ce qu'on fait du violoncelle?*, Paris, 1999; *L'Histoire du communisme racontée aux malades mentaux*, Carnières-Morlanwelz, 2000; ed. (*Istoria comunismului povestită pentru bolnavii mintal și alte piese*), Brașov, 2001; *Poeme ulterioare*, București, 2000; *Caii la fereastră. Ultimul Godot*, Brașov, 2002; *Le Roi, le rat et le fou du roi*, [Carnières-Morlanwelz], 2002.

Repere bibliografice: Ion Bogdan Lefter, *Șansa inocenței jucate*, LCF, 1980, 50; Constanța Buzea, *„La noapte va ninge"*, AFT, 1980, 12; Ion Pop, *Doi poeți tineri*, ST, 1980, 12; Constantin Pricop, *„La noapte va ninge"*, CL, 1981, 1; Dan Cristea, *Matei Vișniec*, LCF, 1981, 16; Eugen Simion, *Poezia tânără*, R, 1981, 4; Mircea Mihăieș, *„La noapte va ninge"*, O, 1981, 9; Mircea Mihăieș, *Mitologii citadine*, O, 1983, 9; Poantă, *Radiografii*, II, *119–123;* Felea, *Aspecte*, III, *147–151;* Mihai Dinu Gheorghiu, *Ceai fără zahăr*, CRC, 1985, 16; Ion Bogdan Lefter, *Arhaic, simbolic, concret*, RL, 1985, 20; Horia Gârbea, *Partida de ceai, independența textului*, AFT, 1986, 11; Mincu, *Eseu, 60–64;* Coșovei, *Pornind, 147–151;* Alex. Ștefănescu, *Condamnat la glorie în contumacie*, RL, 1992, 8; Gellu Dorian, *„Vreau să rămân pe cei doi cai, unul francez, unul român, și sper că voi fi un bun călăreț"* (interviu cu Matei Vișniec), CRC, 1993, 9; Alex. Leo Șerban, *Cea mai bună piesă românească a anului*, „Dilema", 1993, 46; Ioana Pârvulescu, *Jocul, nu miza*, RL, 1993, 50 ; Țeposu, *Istoria, 69–70;* Ileana Berlogea, *Matei Vișniec pe scenele românești*, CC, 1994, 4–5; Valentin Silvestru, *Călătoria fantastică prin ploaie a lui Matei Vișniec în țara lui Gufy, împreună cu misteriosul Madox, osânditul Arthur și spectatorul condamnat la moarte*, CC, 1994, 4–5; Negoițescu, *Scriitori contemporani*, *464–472;* Papahagi, *Interpretări, 159–162;* Alex. Ștefănescu, *Clasicizarea lui Matei Vișniec*, RL, 1996, 20; Perian, *Scriitori, 63–73;* Rachieru, *Poeți Bucovina, 510–523;* Benoît Vitse, *Matei Vișniec*, CRC, 1997, 5; Roxana Sorescu, *„Bine, mamă, dar ăsta ia moartea în băscălie!"*, LCF, 1997, 23; Alex. Ștefănescu, *Matei Vișniec*, RL, 1997, 40; Mircea A. Diaconu, *Instantanee critice*, Iași, 1998, *259–264; Dicț. analitic*, I, *40–42*, II, *118–120*, III, *231–233, 313–315*, IV, *561–562;* Alex. Ștefănescu, *Matei Vișniec, contemporanul nostru*, RL, 1999, 10; Daniel Corbu, *Generația poetică '80*, Iași, 2000, *99–102; Dicț. esențial, 887–889;* Ghițulescu, *Istoria, 324–332;* Marin Mincu, *Poeticitate românească postbelică*, Constanța, 2000, *371–375;* Alex. Ștefănescu, *Penelopa lui Matei Vișniec*, RL, 2001, 14; Al. Cistelecan, *Ultimele poeme închipuite ale lui Matei Vișniec*, „Cuvântul", 2001, 4; Dumitru Țepeneag, Ion Simuț, *Un român la Paris, în 2001*, CNT, 2001, 23; Bogdan Crețu, *Comic și tragic în comedia lui Matei Vișniec*, DL, 2001, 41; Lefter, *Scriit. rom. '80–'90*, III, *280–283;* Manolescu, *Lista*, I, *375–380;* Pop, *Viață, 187–190;* Mircea Iorgulescu, *Vedeniile lui Matei Vișniec*, „22", 2002, 14; Cristina Modreanu, *Survolând dramaturgia românească...*, ALA, 2002, 615; Bogdan Crețu, *Grotescul în dramaturgia lui Matei Vișniec*, CL, 2002, 7; Iulia Popovici, *Din nou, Vișniec*, RL, 2002, 44; Vasile, *Poezia, 302–305;* Gabriel Stănescu, *Matei Vișniec: „Gura care se mănâncă pe sine vorbindu-se"*, CL, 2003, 4; Bogdan Crețu, *Situația limită în dramaturgia lui Matei Vișniec*, CL, 2003, 10; Alex. Ștefănescu, *Matei Vișniec*, RL, 2003, 45, 46; Ioan Holban, *Istoria literaturii române. Portrete contemporane*, I, Iași, 2003, *82–85;* Manolescu, *Enciclopedia, 713–714.* *A. Tr.*

VITNER, I. (19.VIII.1914, București – 12.IV.1991, București), istoric și critic literar. Este fiul Giselei Wittner (n. Zoller) și al lui Leon Wittner, funcționari. Urmează la București Școala primară „Poenărescu" (1921–1925), Liceul „Titu Maiorescu" (1925–1932) și Facultatea de Medicină (1933–1939), specializându-se în stomatologie. Și-a luat doctoratul în medicină (1940) și, mult mai târziu, în filologie (1971). În timpul dictaturii antonesciene, din cauza adeziunii la PCR și a legilor rasiale, i se interzice practicarea profesiunii și i se impune domiciliu forțat până în 1942, când e deportat într-un lagăr din Transnistria. Revine în țară în toamna anului 1944. Este redactor la „Scânteia" (1944–1946), membru în comitetul redacțional al revistei „Orizont" (1944–1947), redactor-șef adjunct, ulterior redactor-șef la „Contemporanul" (1946–1949) și redactor-șef la „Flacăra" (1949–1950). În 1947 dezlănțuie în presă un atac violent împotriva lui G. Călinescu. Reușind să obțină numirea în postul de conferențiar la Facultatea de Filologie, în 1950 îl înlocuiește pe G. Călinescu – îndepărtat din Universitate și trimis „în cercetare" – la șefia Catedrei de literatură română modernă și ia gradul didactic de profesor; va fi pensionat în 1970. Debutează în 1932 la revista „unu", publicând în două numere consecutive poemele *Oamenii-pași, Liane, Mitul izvoarelor, Poem, În palma-mi umblă trupul tău* și două proze scurte, *Balul din Vulcani* și *Dincolo*, semnate I. Wittner. Mai colaborează la „Cuvântul liber" (sub pseudonimul Ion Vântu), „Tribuna nouă", „Veac nou", „Studii", „Scânteia ilustrată", „Gazeta literară", „Tribuna", „Viața românească", „Utunk", „Scânteia tineretului", „Secolul 20", „Revue roumaine", „România liberă" ș.a. Mult timp (1949–1960) face parte din comitetul de conducere al Uniunii Scriitorilor. A prefațat numeroase ediții și traduceri. Împreună cu G. Călinescu și Ov. S. Crohmălniceanu a întocmit, sub egida Institutului de Istorie Literară și Folclor al Academiei, manualul *Istoria literaturii române* (I–II, 1954–1955), volumul al II-lea (din al cărui colectiv de redacție G. Călinescu fusese eliminat) fiind răsplătit cu Premiul de Stat.

Prima perioadă a activității literare a lui **V.** este legată de cercurile de avangardă ale anilor '30, în special de revista „unu" a lui Sașa Pană, ce publică, în treisprezece exemplare cu circulație clandestină, *Octombrie* (1932) și *Supremul adevăr* (1933), carte al cărei tiraj a fost în bună parte confiscat de Siguranță. În 1933, împreună cu Miron Radu Paraschivescu și Ion Vlasiu, expune colaje și desene suprarealiste în localul librăriei Hasefer din București. După al doilea război mondial are o funestă contribuție la nașterea și dominația pseudoculturii

proletcultiste. Semnează în revista „Orizont" - una dintre primele care subscriu la noua orientare culturală, favorabilă apariției literaturii socialiste - articole despre Karl Marx și despre „umanismul sovietic și Stalin", dar și despre sămănătorism și literatura țărănească; îl vede pe Mihai Eminescu ca exponent al ideologiei unei lumi ce își simte sfârșitul și îl stigmatizează ca reprezentant „tipic al feudei care agonizează". Apariția în 1949 a unor broșuri dedicate lui C. Dobrogeanu-Gherea, Mihai Eminescu și I. L. Caragiale, ca și a volumelor *Pasiunea lui Pavel Corceaghin* și *Critica criticii* corespunde tipăririi în „Contemporanul" și în „Gazeta literară" a seriei de articole vehement denigratoare în care **V.** acuză „limitele decadentismului" în literatura română și face procesul lui E. Lovinescu și G. Călinescu. Între 1946 și 1949 apar aici *Un ideolog al fascismului românesc: Nichifor Crainic, E. Lovinescu sau Impasul subiectivității, Căile artei și culturii văzute de V. I. Lenin, Sarcinile criticii literare, Fenomenologia imaginii, Finalitatea artei.* Susținător al realismului socialist, el este unul dintre cei care politizează în grad maxim literatura și - cum s-a spus - „literaturizează politicul" (M. Nițescu) prin apropierea sloganului de un limbaj cât mai literar, figurat și parabolizat. Nefast exponent al dogmatismului proletcultist, îl consideră pe Eminescu un tip de intelectual reacționar și nu va ezita să îl declare superior pe D. Th. Neculuță sau să îl elogieze pe Sorin Toma când acesta îl va denigra pe Tudor Arghezi, nici să îl considere pe G. Călinescu „teoretician al formelor descompuse ale artei [...], specifice burgheziei în plină decadență". Trecut brusc de la avangardism la proletcultism, **V.** denunță intuiționismul bergsonian și deturnează ceea ce e viabil în teoriile lui Francisc Rainer înspre un materialism abuziv (1948), în Gherea identifică un exponent al ideilor lui Cernâșevski, Belinski, Herțen și Dobroliubov. Deși cultivat și bine informat, el profesează acum - cu un zelos tendenționism sociologizant - idei aberante, ce au avut o influență dezastruoasă: ca să teoretizeze „imaginea omului nou, a tânărului revoluționar de tip stalinist", va face istoria „decadenței literare occidentale". Bunăoară, Alfred de Vigny și Alfred de Musset ar marca începutul expresiei decadentismului burgheziei, pe când Stéphane Mallarmé ar începe dictatura cuvântului. În Nichifor Crainic și Lucian Blaga **V.** nu vede decât cultul iraționalului, în G. Bacovia „un sensibil participant la viața socială a timpului său", Mihail Sadoveanu nu există decât cu romanul *Păuna Mică*, Al. Sahia dă printre primii eroi pozitivi ai literaturii române, poezia lui A. Toma este „un exemplu de ceea ce trebuie să fie o poezie înaintată", iar D. Th. Neculuță ar fi primul poet român care „a considerat poezia ca o parte integrantă a proletariatului". O anume poziție între ideologii momentului explică și apariția „sub îngrijirea" sa a trei „studii" traduse din limba rusă, strânse în volumul *Pentru o înaltă principialitate în literatură și artă* (1951). Ulterior, în *Literatura în publicațiile socialiste și muncitorești (1880-1900)* (1966) istoricul literar renunță, într-o perioadă de oarecare relaxare ideologică, la vehemența proletcultistă, ba chiar începe să vehiculeze prețiozități stilistice, care îi vor și marca ultimele cărți. Dar lectura și grila de interpretare sunt deturnante: folosește citate false din junimistul George Panu pentru a-l transforma într-un polemist contradictoriu, nu totdeauna sigur de temeinicia preferințelor sale, și într-un precursor al literaturii sociale; își pune întrebări ucronice (de ce un antijunimist ca Al. Macedonski nu se întâlnește cu „Contemporanul"?), vorbește de „constante ale literaturii socialiste românești" (care sunt, în opinia lui, folclorul, tradiția revoluționară de la 1848, respectul față de marile valori din a doua jumătate a secolului al XIX-lea), încercând să-și susțină părerile cu citate din Karl Marx, dar și din G. Ibrăileanu, C. Stere, H. Sanielevici; respinge însă ideile lui Georg Lukács, pentru că nu exprimă dialectica relațiilor dintre realismul critic și realismul epocii socialiste. Cu volumul *Semnele romanului* (1971) **V.** își schimbă punctele de reper în critică, apropiindu-se de metodele formaliste. El urmărește aici momente ale iconoclasmului românesc în istoria romanului modern și vorbește, pe urmele lui Roger Caillois, despre mimesis și romanul-oglindă, face o incursiune comparatistă analizând replici românești, însă rămâne doar un cititor neatent și superficial al romanului modern, și nici nu poate renunța la recursul la Karl Marx când abordează, de pildă, proza lui C. Fântâneru. În capitolul *Tradiție sau heterodoxie* **V.** pare, sub raport tehnic și teoretic, mai nuanțat, deschis analizei: vorbește de novatori (Camil Petrescu, Anton Holban - cu modalitatea vagului sau a fragmentarului), iar în capitolul *Oglinda și reversul ei* îi are în vedere pe André Gide, Lawrence Durrell, D. H. Lawrence, M. Blecher și Liviu Rebreanu, urmărind „metamorfozele personajului romanesc". Monografia *Albert Camus sau Tragicul exilului* (1968) trece existențialismul tot prin grilă marxistă, deși limbajul critic este mai relaxat. Discutând proza unui contemporan în monografia *Alexandru Ivasiuc. Înfruntarea contrariilor* (1980), **V.** susține că fenomenalul are în proza acestuia o situație precară, pentru ca - stăpânind concepte și procedând la asocieri teoretice de bun-simț - să examineze apoi funcția de recuzită a decorului, să urmărească necategorialul (conflictul real - imaginar), lipsa de contur a personajelor. În comentariu reia un capitol întreg din *Semnele romanului*, dar și sistematizează motivele literaturii lui Ivasiuc, vorbește despre conștiința dubitativă și, pe urmele lui Maurice Merleau-Ponty din *Le Visible et l'invisible*, face fenomenologia cuvântului. Ca memorialist, în impresiile de călătorie din *Reverii pe malurile Senei* (1978) **V.** evocă uneori fidel și empatic. Compensând dogmatismul său „științific", fundamentarea sa pozitivistă în general, aici este mai subiectiv și mai interesant. Îi amintește pe Restif de la Bretonne, Charles Baudelaire, Gérard de Nerval, Honoré de Balzac, Marcel Proust, Guillaume Apollinaire, André Breton, B. Fondane, Ilarie Voronca. Călătorul își continuă notațiile impresioniste în *Popas lângă Notre-Dame* (1981), scriind despre Victor Brauner, Paul Verlaine, Stéphane Mallarmé, Jules Pascin, marchizul de Sade, arătându-se cunoscător al bibliografiei acestuia, într-un comentariu obiectiv, cu detașare critică.

SCRIERI: *Octombrie*, București, 1932; *Supremul adevăr*, București 1933; *Critica criticii*, București, 1949; *Fronturile de luptă ale lui C. Dobrogeanu-*

Gherea, București, 1949; *Influența clasei muncitoare în opera lui Eminescu și Caragiale*, București, 1949; *Pasiunea lui Pavel Corceaghin*, București, 1949; *Problema moștenirii literare*, București,1949; *Poezia lui A. Toma*, București, 1950; *Viața și opera lui D. Th. Neculuță*, București, 1950; *Pământul prieteniei*, București, 1954; *Istoria literaturii române*, I (în colaborare cu G. Călinescu și Ov. S. Crohmălniceanu) - II (în colaborare cu Ov. S. Crohmălniceanu), București, 1954–1955; *Eminescu*, București, 1955; *Un mare scriitor al Chinei de azi: Go Mo-jo*, București, 1955; *Firul Ariadnei*, București, 1957; *Meridiane literare*, București, 1960; *Prozatori contemporani*, I–II, București, 1961–1962; *Literatura în publicațiile socialiste și muncitorești (1880–1900). Reviste literare. Formarea conceptului de literatură socialistă*, București, 1966; *Albert Camus sau Tragicul exilului*, București, 1968; *Semnele romanului*, București, 1971; *Reverii pe malurile Senei*, București, 1978; *Alexandru Ivasiuc. Înfruntarea contrariilor*, București, 1980; *Popas lângă Notre-Dame*, București, 1981.

Repere bibliografice: Pompiliu Andronescu Caraioan, *„Pasiunea lui Pavel Corceaghin"*, FLC, 1949, 20; Dumitru Micu, *Critica, „pasiunea vie". Pe marginea eseurilor critice ale tov. Ion Vitner*, „Făclia" (Cluj), 1949, 1 iunie; George Munteanu, *„Critica criticii"*, „Făclia", 1949, 25 iulie; C. Pan, *O nouă carte de critică a literaturii*, FLC, 1949, 29; Ov. S. Crohmălniceanu, *„Pasiunea lui Pavel Corceaghin"*, CNT, 1949, 138; Ileana Vrancea, *Un studiu despre un mare poet, cel dintâi poet muncitor din țara noastră*, „Scânteia", 1950, 1 699; Aurel Martin, *„Viața și opera lui Th. Neculuță"*, „Almanahul literar", 1950, 5; Maria Goleanu, *„Viața și opera lui Th. Neculuță"*, „Iașul nou", 1950, 5–6; Eugen Luca, *„Viața și opera lui Th. Neculuță"*, CNT, 1950, 187; Andrei Băleanu, *„Eminescu"*, „Scânteia", 1956, 3 517; Savin Bratu, *„Firul Ariadnei"*, GL, 1958, 10; Georgescu, *Încercări*, II, *176–180*; Alexandru Teodorescu, *„Prozatori contemporani"*, ALIL, t. XII, 1961, 2; Matei Călinescu, *„Prozatori contemporani" II*, GL, 1963, 5; Virgil Ardeleanu, *„Prozatori contemporani" II*, ST, 1963, 3; Lucian Raicu, *„Prozatori contemporani" II*, VR, 1963, 4; Mihai Drăgan, *Prozatorii tineri și critica literară*, „Iașul nou", 1963, 6; Ieronim Precup, *„Literatura în publicațiile socialiste și muncitorești (1880–1900)"*, ST, 1966, 12; Piru, *Panorama, 528–529*; *Ion Vitner*, ALR, *510–517*; Traian Liviu Birăescu, *„Semnele romanului"*, O, 1971, 12; Manolescu, *Poezia, 62–64, 215–222*; Anca Midia, *„Semnele romanului"*, VR, 1972, 1; Liviu Petrescu, *„Semnele romanului"*, RL, 1972, 15; Sorin Titel, *Muzeul inepuizabil*, RL, 1978, 16; Artur Silvestri, *Ghid parizian literar*, LCF, 1978, 19; Crohmălniceanu, *Pâinea noastră, 389–393*; Micu, *Modernismul*, I, *278*; Alexandru Piru, *Eliminarea lui Călinescu de la Universitate*, CC, 1992, 3–4; Alexandru Piru, *G. Călinescu academician*, CC, 1992, 5–6; Nițescu, *Proletcultismul, 234–240*; Pavel Țugui, *Amurgul demiurgilor. Arghezi. Blaga. Călinescu*, București, 1998, *214–226*; Micu, *Ist. lit., 705*; Popa, *Ist. lit.*, I, *739–740, passim*; Aneli Ute Gabanyi, *Literatura și politica în România după 1945*, tr. Irina Cristescu, București, 2001, *42–43*; *Dicț. scriit. rom.*, IV, *764–765*. *E. M.*

VITRINA LITERARĂ, revistă apărută la Iași, lunar, între 1 februarie și noiembrie 1927, cu subtitlul „Literatură-Artă-Știință", sub conducerea unui comitet. Redactor: S.L. Sandrea și C. L. Deleanu (la primul număr); director (pentru numerele al doilea și al treilea și ultimele trei): Ionel Fr. Botez. Articolul-program *Către cititori* promite că publicația va încuraja tinerii debutanți, dar se înscrie declarat împotriva oricăror tendințe avangardiste. Ionel Fr. Botez dă în acest sens articolele *Tendințe noi în critică și literatură* și *Impresionism și expresionism*, în care acuză „critica postbelică românească" ca fiind „cea mai extravagantă școală a exagerărilor", iar curentele literare nou apărute le consideră „deformări ale realității ce au devenit odioase", deoarece „impresionismul a produs cele mai imposibile mostre literare", odată cu „arta contaminată": cubism, dadaism, futurism. Publică poezie Gerry Spina, C. R. Ghiulea, E. Marghita, Enric Furtună ș.a. și se reproduc versuri postume de A. Steuerman-Rodion. Proză semnează Maur S. Săveanu, Petru Gâdei, Adrian Pascu. Se remarcă rubricile „Siluete literare" și „Medalioane", unde sub sigla revistei sunt prezentați Octav Botez, Mihai Codreanu și Mihail Sadoveanu. Cu *Momente din viața scriitorilor* (Dante, Vigny, Huysmans) figurează C. Săteanu, în timp ce Ion Dafin traduce din Lamartine, iar Ilarie Pustnicu și Ionel Fr. Botez din Leconte de Lisle (*Sonet, Nox*). Sumarul mai cuprinde „Revista revistelor", unde sunt incluse comentarii despre cenaclul Sburătorul și despre cel al „Vieții românești", rubricile „Vitrina teatrală", „Cronica dramatică", „Cronica plastică", „Cronica cinematografică", completate de „Cronica științifică" alternant cu „Cronica medicală", „Cronica socială". La „Vitrina librăriei" din ultimul număr, Ion Poiană (probabil Ionel Fr. Botez) elogiază volumul *Poeme cu îngeri* al lui V. Voiculescu. *M. Pp.*

VITRINA LITERARĂ, revistă apărută la București, săptămânal, între 21 octombrie 1929 și 22 aprilie 1934, cu subtitlul „Artistică, teatrală, muzicală". Director: Mircea Damian. Bine realizată, **V.l.** oferă materiale incitante în compartimentele

VITRINA·LITERARĂ

ARTISTICĂ ✻ TEATRALĂ ✻ MUZICALĂ

DIRECTOR: MIRCEA DAMIAN

UN NUMĂR 7 LEI

LABORATOR

Maria Braies-Pilat: Portretul pictorului Pilat

PROCESUL CRITICEI

Rustică

Elisee după Balzac

cultural-literare, deoarece își asumă un program generos, deschis „tuturor scriitorilor" (*Bună ziua!...*). Chiar de la început are colaboratori de prestigiu, cum sunt Cezar Petrescu (*Romanul etern*), Mihail Sebastian (cronică la *Craii de Curtea-Veche* de Mateiu I. Caragiale), Pompiliu Constantinescu, Șerban Cioculescu, Vladimir Streinu, Octav Șuluțiu. Poezie semnează C.I. Șiclovanu, George Gregorian, A. Pop-Martian, V. Ciocâlteu, Virgil Huzum, Sandu Tudor, Radu Boureanu, Ion Minulescu, George Ivașcu, Ion Pogan, Mihail Dan, Ion Pillat, George Silviu, Zaharia Stancu, Al. Baiculescu, Radu Gyr, Constantin Salcia. Proza este reprezentată de Camil Petrescu (un fragment din *Rapid Constantinopol - Bioram*), Aureliu Cornea, Apostol Fulga (Constantin Apostol), T.C. Stan, Neagu Rădulescu, Cezar Petrescu, George Acsinteanu, I. Peltz. Cu eseistică și comentarii critice mai figurează Constantin Noica (*Inutilism*), H. Blazian, Emil Gulian, Al. Al. Leontescu, Mircea Eliade (*Romanul oceanografic*), E. Lovinescu (*Problema generației de azi*), Paul Sterian (*Femeia în tragedia lui Eugen O'Neill*), Lucian Blaga (*Hugo Marti*), Radu Dragnea, Ion Marin Sadoveanu, George Mihail Zamfirescu, Ramiro Ortiz, Sergiu Dan, Ovidiu Papadima, Toma Vlădescu, Dragoș Vrânceanu, Ludovic Dauș, Septimiu Bucur. Vladimir Streinu scrie despre mari poeți ai epocii (Tudor Arghezi, G. Bacovia, Lucian Blaga), în timp ce la rubrica de interviuri sunt prezentați Mihail Sadoveanu, E. Lovinescu, Octavian Goga. Revista beneficiază și de o bine informată rubrică de teatru, de una de note și comentarii intitulată „Polemică și pamflet", de cronici muzicale, cinematografice și plastice, impunându-se ca o publicație dinamică, demnă de interes. *M. Pp.*

VIȚIANU, Alexandru (4.IX.1891, Săveni - 5.I.1985, București), poet și prozator. Este fiul Rosei și al lui Natalian Vițianu, farmacist. Urmează școala primară în localitatea botoșăneană natală, continuă la Iași, unde este elev la Liceul Național (1902-1909) și frecventează cursurile de declamație ținute la Conservator de State Dragomir. După absolvire devine concomitent student la Facultatea de Drept și la cea de Litere și Filosofie ale Universității din București, în 1912 susținându-și examenul de licență în drept și în 1916 în filosofie. Un timp profesează avocatura la București (1914-1916). Ofițer de rezervă într-un regiment de obuziere, luptă în 1916 la Turtucaia, este rănit și luat prizonier. Captivitatea îi oferă lui **V.**, care în anii liceului debuta cu versuri în revista școlară „Spre lumină" (1906), iar în 1910 publicase placheta *Bacante*, un prilej insolit de a-și relua activitatea literară. Traduce poemul *Corbul* de E.A. Poe, își notează impresiile din prizonierat, pe care le va tipări sub titlul *La fereastra mea cu gratii...* în revista „Hiena" (1921), scrie din nou versuri. După război intră în magistratură, fiind numit în 1919 judecător la Constanța, de unde este mutat la Vaslui. Demisionează în 1920 și pleacă la Paris. Experiența franceză se va dovedi însă nereușită, și în 1921 se reintegrează în magistratură, trecând prin Vișeu de Sus, Năsăud, Oradea și Timișoara. După ce obține, în 1925, confirmarea inamovibilității, în 1940 magistratul care urcase cu perseverență treptele carierei e numit funcționar superior în Ministerul de Justiție; iese la pensie la cerere, câțiva ani mai târziu (1943). **V.** a colaborat încă din adolescență la diverse reviste literare, mai ales la acelea apropiate de simbolism. Publică poezie mai întâi în „Duminica" (1906), semnând cu pseudonimul Dezaratas, apoi în „Convorbiri critice", „Revista celorlalți", „Viața socială", „Versuri și proză" (scoasă de colegul său de liceu I. M. Rașcu), „Epoca", „Simbolul", „Insula" și „Rampa", unde îi apar încercarea dramatică în trei acte *Valsul fără nume* (1912) și comedia într-un act *Un original* (1913), precum și în „Noua revistă română", „Seara", „Vremuri nouă". Odată pacea încheiată, scrie la „Bucovina" și la „Dreptatea" din Cernăuți. Va continua să dea versuri la „Adevărul literar și artistic", „Ora", „Flacăra", „Lumea literară și artistică", „Gazeta noastră", „Gazeta nouă ilustrată", „Timpul". La edituri provinciale puțin cunoscute îi apar plachetele *La sânul tău, Cytheră...* (1915), *Fericirile nebănuite* (1924), *Tristeți fără de trup* (1933), culegerea de nuvele și schițe *Veva* (1925). Ca prozator, semnează și romanele, de fapt mai mult niște eboșe, *Jurnalul unei fete de pension* (1914), *Iubire pentru iubire* (1920), *Pe alături de viață* (1925), *Ochii boschetelor* (1930). Târziu, în 1973, revine cu o nouă carte de poezie, *Suprema undă*, dar nimic din ceea ce conferea o notă personală liricii sale nu se mai păstrează în aceste autopastișe sufocate de circumstanțial. Utilizând ediția engleză din 1859 alcătuită de Edward Fitzgerald, a transpus în limba română *Rubāiyātele* lui Omar Khayyām. A folosit pseudonimele Alex. Valin și Sandu Val.

V. compune la început (în *Bacante*) o poezie de factură minoră care, deși nu îi lipsesc combustia interioară, chiar vraja sugestiei, nu trece de marginile unei notații sentimentale dominate de senzual. Sunt aici sunete, inflexiuni lirice, fulgurații ale sensibilității întâlnite, în aceeași perioadă, la G. Bacovia sau la I.M. Rașcu. Dar alăturarea de imagini și metafore, unele mărturisind predilecția pentru mitologie, încercând să refacă o experiență simbolistă (Paul Verlaine, Jean Moréas), se păstrează nu rareori la stadiul de rezolvare tehnică. Cea de-a doua carte de versuri, *La sânul tău, Cytheră...*, mărturisește înrâurirea lui Charles Baudelaire (autor al poemului *Un Voyage en Cythère*). **V.** este acum, dar în primul rând în culegerile de după 1920, mai aproape de a-și fi găsit un ton propriu. Un erotism nu mereu controlat își află expresia în formulări ce puteau să pară șocante. Versul ascunde aluzii îndrăznețe, jocurile imaginației surprind, însă alăturările de vocabule nu au tensiune lirică, rămânând simple jocuri de cuvinte.

SCRIERI: *Bacante*, București, 1910; ed. Bistrița, 1925; *Jurnalul unei fete de pension*, București, 1914; *La sânul tău, Cytheră...*, Constanța, 1915; ed. Bistrița, 1933; *Iubire pentru iubire*, București, 1920; *Valsul fără nume*, Constanța, 1920; *La fereastra mea cu gratii... (Notele unui prizonier)*, Cernăuți, 1921; *Fericirile nebănuite*, Bistrița, 1924; ed. Timișoara, 1939; *Pe alături de viață*, Bistrița, 1925; *Veva*, cu desenele autorului, Oradea, 1925; *Ochii boschetelor*, Oradea, 1930; *Tristeți fără de trup*, cu desenele autorului, Oradea, 1933; *Suprema undă*, pref. Mihai Gafița, București, 1973. **Traduceri:** Omar Khayyām, *Rubāiyātele*, Constanța, 1923.

Repere bibliografice: Evandru [I.M. Rașcu], *„Bacante"*, „Opinia", 1910, 1 166; Arghezi, *Scrieri*, XXIII, *319*; Chendi, *Scrieri*, VIII, *187-189*; Octav Botez, [*„Bacante"*], VR, 1912, 2; I. V. [Ion Vinea], [*„La sânul tău,*

Cytheră..."], „Cronica", 1916, 49; V. B., *„Iubire pentru iubire"*, UVR, 1920, 14; George Silviu, *„Fericirile nebănuite"*, DMN, 1925, 6 798; Ion Marin Sadoveanu, *„Ochii boschetelor"*, ALA, 1931, 538; Călinescu, *Cronici*, II, *299–300*; Nic. Ivan, *Un poet timișorean necunoscut: Alexandru Vițianu*, LU, 1939, 10–12; Dumitru Micu, *Poetul Alexandru Vițianu*, RL, 1973, 49; Piru, *Poezia*, I, *79–80*; Micu, *Modernismul*, I, *253*; Scarlat, *Ist. poeziei*, IV, *41–42*. *R. Z.*

VIZANTI, Andrei (4. V. 1844, Iași - ?), istoric literar. Grec de origine, adus în țară de mitropolitul Veniamin Costache, Andrei (Andricu) Vizanti, tatăl lui **V.**, a fost, probabil, profesor de muzică religioasă la Iași, iar după 1827 și protopsalt la Mitropolie. Mai târziu a practicat ingineria, și domnitorul Mihail Sturdza îl răsplătea acordându-i mici ranguri boierești (serdar, paharnic, comis). **V.** a învățat la Gimnaziul Central, apoi la Academia din Iași (fosta Academie Mihăileană) și la Universitate, absolvind în 1865 Facultatea de Litere. În același an, după ce V.A. Urechia se transferă la Universitatea din București, **V.**, fostul său elev favorit, obține, sprijinit de cercurile politice liberale, suplinirea Catedrei de limba, literatura și istoria românilor. În 1866 câștigă o bursă de stat și pleacă în Spania, unde va urma cursurile Facultății de Filosofie și Litere a Universității din Madrid. Trecând în 1868 examenul de licență cu o teză despre istoria poporului român (*Breve noticia sobre la historia de la Rumanía*, publicată în același an), de fapt o prezentare sumară a evenimentelor mai importante, se întoarce la Iași în 1869, pentru a fi numit profesor „provizor" la catedra pe care până atunci o suplinise și pe care o va ocupa treizeci de ani. Atras de politică, devine unul din liderii organizației locale a Partidului Liberal, fiind deputat (1878), senator (prin 1885) și vicepreședinte al Senatului (după 1890). În 1891 era ales președintele secției ieșene a Societății pentru Învățătura Poporului Român. Din 1896 N. Gane, primarul orașului, îl numește președinte al Comitetului teatral. În această calitate **V.** comite grave nereguli administrative, iar ca urmare este obligat să demisioneze de la catedră (1898) și să emigreze în Statele Unite ale Americii (în 1899) pentru a scăpa de rigorile legii. Acaparat de politică și avocatură, își neglijase îndatoririle didactice, lăsând adesea catedra în seama suplinitorilor (Dimitrie Petrino, Alexandru Lambrior, Aron Densușianu, A. Philippide).

De la **V.** a rămas un singur curs, transcris de T.T. Burada, intitulat *Literatura română (Istoria politică și literară a românilor)*, care datează, probabil, din 1865. Cea mai mare parte a textului este dedicată istoriei poporului român. În partea de istorie literară sunt discutate, pe rând, poezia și proza, începând cu poezia populară, așa cum făcuse și V.A. Urechia. De la Madrid **V.** trimite la „Buletinul Instrucțiunei Publice", care apărea la București, corespondențe promițătoare atât prin stil, cât și prin sfera de probleme îmbrățișate, privitoare la viața intelectuală din capitala Spaniei. În una, recenzând o antologie de literatură romanică, amintește și *Peregrinul transilvan* al lui Ion Codru-Drăgușanu, aceasta fiind prima referință critică despre cartea călătorului român. Scrie pentru revista „La Enseñanza" (1867) câteva articole în care dezbate, cu argumentația sumară avută la îndemână, chestiunea originii latine a românilor. Ulterior colaborează cu articole politice la „Românul" și la alte ziare liberale, ilustrându-se mai curând ca orator ocazional. Câteva broșuri, dintre care una dedicată în 1881 personalității mitropolitului Veniamin Costache, precum și discursul rostit la înmormântarea lui Teodor Codrescu (1894) interesează prin unele informații biografice necunoscute până atunci. *Abecedariul lui George Lazar* (1883), studiu apărut în „Revista pentru istorie, arheologie și filologie" și în broșură, însoțind o ediție facsimilată a cărții, nu este în măsură să-i consolideze autoritatea științifică, deoarece abecedarul se va dovedi un fals al editorului Zaharia Carcalechi. În ceea ce privește ideile despre istoria literaturii, **V.**, discipol al lui V.A. Urechia și al profesorilor Emilio Castelar și Felipe Monlau de la Universitatea din Madrid, nu este cu nimic original. Literatura, afirmă el în cursul inaugural ținut la Universitatea din Iași în 1869, este o expresie fidelă a stărilor sociale într-o epocă determinată. Istoricul literar trebuie să țină seama de „vorbă", de „idee" și mai ales de „operă", care reprezintă „armonizarea" primelor două; în exercițiul său are nevoie de cunoștințe vaste, din domenii înrudite (filologie, filosofie, istorie), căci fără acestea nu este posibil studiul operei literare și nici stabilirea valorii estetice; istoria literaturii nu urmărește o simplă inventariere, ci o subliniere a „culoarei, tendințelor și ideilor dominante", la această operație asociindu-i-se critica literară, „artă liberă" și totodată știință. Modelul ideal pentru **V.** este *Istoria critică a literaturii spaniole* de José Amador de los Ríos.

SCRIERI: *Discursul d-lui... la inaugurarea cursului său de literatura română de la Facultatea de Litere din Iași*, Iași, 1869; *Principiul unității în istorie*, Iași, 1869; *Discurs funebru pronunțiat la ocasiunea înmormântărei domnului românilor Alessandru Ioan I, în 29 mai 1873*, Iași, 1873; *Importanța și utilitatea învățăturei pentru popor*, Iași, 1874; *Veniamin Costaki, mitropolit Moldovei și Sucevei. Epoca, viața și operile sale (1768–1846)*, Iași, 1881; *Constantin Negri*, București, 1881; *Abecedariul lui George Lazar*, București, 1883.

Repere bibliografice: B.P. Hasdeu, *„Principiul unității în istorie"*, „Traian", 1869, 40; Emil [C. Mille], *„Veniamin Costaki, mitropolit Moldovei și Sucevei. Epoca, viața și operile sale (1768–1846)"*, „Contemporanul", 1881, 3; Rosetti, *Dicț. cont.*, *194*; [*Informații biografice. Procesul Vizanti*], „Opinia", 1899, 3, 4, 187; *Encicl. rom.*, III, *1227*; Lovinescu, *Scrieri*, II, *552*; Maria Frunză, *Cele dintâi cursuri de literatură română la Universitatea din Iași (1860–1900)*, AUI, științe sociale - istorie, filologie, t. VIII, 1962; *Ist. lit.*, II, *577*; Bucur, *Istoriografia, 86–88*; *Dicț. lit. 1900, 906–907*. *R. Z.*

VIZIRESCU, Pan[telimon] M. (16.VIII.1903, Braneț, j. Olt - 27.I. 2000, Slatina), poet și eseist. Este fiul Mariei (n. Pietreanu) și al lui Marin Gr. Vizirescu, țărani, și frate cu prozatorul Sm. M. Vizirescu. Face școala primară în comuna natală și la Slatina. În 1915 începe Liceul Militar „D.A. Sturdza" din Craiova, iar ca refugiat, în timpul războiului, frecventează liceul mutat la Iași; continuă la Liceul „Radu Greceanu" din Slatina, pentru ca abia în 1925 să treacă bacalaureatul la Colegiul Național „Carol I" din Craiova, unde e coleg cu N.I. Herescu și Radu Gyr. Urmează Facultatea de Litere și Filosofie din București (1925–1929) și

Desen de Löwendhal

paralel cursurile Facultății de Drept, însă fără să le încheie. Obține doctoratul *magna cum laude* cu teza *Poezia specificului național* (1938). A fost profesor la Liceul Militar „Ștefan cel Mare", la alte licee din Cernăuți (1930-1937) și la Liceul Comercial „Carol I" din București, subdirector la Radio România (1940-1944), director de cabinet al lui Nichifor Crainic la Ministerul Propagandei Naționale, prim-redactor al revistei „Curierul Serviciului Social", editată de Institutul Social Român al lui Dimitrie Gusti, redactor, apoi director la „Muncitorul național român" (1941-1942), publicație a Ministerului Muncii. Membru al Societății Scriitorilor Români din 1941, va fi exclus în septembrie 1944. După un an, într-un lot al așa-zișilor „ziariști naționaliști", cu Nichifor Crainic, Pamfil Șeicaru, Ilie Rădulescu, Radu Gyr, Stelian Popescu, Alexandru Hodoș, Romulus Dianu ș.a., este condamnat în contumacie, sub învinuirea „criminal de război", la detenție grea pe viață, degradare civică și confiscarea averii, dar reușește să se ascundă douăzeci de ani la Slatina. Între 1970 și 1980 face parte din cenaclul „G. Călinescu" al Academiei Române și în 1990 este membru fondator al Fundației Culturale Memoria. Debutează în 1922 la „Universul literar" cu schița *Sfârșit duios* (semnată De la Bârsa), și editorial cu antologia de reportaje *Sânge românesc pentru lumea nouă* (I-IV, 1942, în colaborare). Publică poezie, proză, critică literară și recenzii în „Bilete de papagal", „Orizonturi noi" (Bacău), „Cronicarul", „Secolul", „Revista Fundațiilor Regale", „Calendarul", la care redactează și cronica literară, „Convorbiri literare", „Almanahul muncii românești", „România", „Universul", „Țara noastră", la care e redactor, „Neamul românesc", „Porunca vremii", „Sfarmă-Piatră" ș.a., dar îndeosebi în „Gândirea" (cu o colaborare neîntreruptă între 1931 și 1944). A mai semnat Nicolae Ancuța Rădoi, Andronic și Sandu Plavie. Abia după 1980 îi apar mai multe cărți de versuri, în care va fi antologată o producție lirică de aproape șase decenii: *Poeme* (1982), *Sunet peste culmi* (1985), *Călătorie de taină* (1988) ș.a.

În tot ce a scris **V.** se dovedește, ca și în viață, un spirit artist, care contemplă și meditează, pune întrebări esențiale și caută răspunsuri, dacă nu certitudini, cel puțin consolatoare. Ca un veritabil gândirist, el crede că omul e imperfect fără întregirea prin credință și iubire, mistuit de „înfrângeri și păcate", dar aspirând la „desăvârșirea înaltă". Versurile ilustrează astfel o neîncetată înaintare în „misterul tăcerii", în extaz și vis, câteodată „joc de năluci" în căutarea de sine, însă în toate ipostazele o cale spre mântuire. Iar esența – „floarea luminii" – este cuvântul care întrupează eternitatea, „Cuvântul mumă, Cuvântul tată", prin care poetul se simte „întâiul făcut". În cea mai bună tradiție goetheană, poemele lui **V.** sunt ocazionale, inspirate de locuri și evenimente precise: satul natal, părinții, frații și surorile, prietenii, întâmplări biografice, iubiri, visuri, speranțe, gânduri, revelații, uneori datate exact, mai ales în sărbătorile creștine sau în orele de veghe și rugă ale nopții. Poetul își află matricea în anii copilăriei, lirica lui este un elogiu continuu al universului natal, imaginat rotund, ca întreaga țară, ca soarele și pâinea, un dialog tăinuit și inițiatic cu natura în curgerea ei ciclică, „de la strămoși până la noi". Însă dincolo de un anume panteism, mai degrabă o comuniune străveche între om și fire – căci „zeul Pan el însuși te destramă în fulguirea viselor terestre" –, scrisul lui **V.** se asimilează credinței ortodoxe cu o vizibilă coloratură gândiristă: „Dumnezeu a coborât în România/ Și-n Țara asta și-a făcut ogradă" (*Țara veche*); Sfântul Gheorghe apare ca un „Făt-Frumos, un voievod al sfintei libertăți", martir al lui Hristos; în fine, *Închinare Sfintei Fecioare Maria* se intonează ca un imn dedicat suferinței, jertfei, visului și minunii, smereniei omului care tentează atingerea „Celui ce-n totul este,/ Și-n totul pretutindeni se ascunde". Poezia religioasă – adunată îndeosebi în volumul *Prinos de lumină și har* (1995), supraintitulat *În duhul adevărului. Crez și mărturii* și care cuprinde multe teme biblice ritmate uneori în vers și imagini populare (*Cina cea de Taină, Învierea Domnului, Drumul spre Emaus, Sfânta Treime* etc.) – îl apropie de Nichifor Crainic, V. Voiculescu, Radu Gyr, neavând îndoiala sau tăgada prezente la Tudor Arghezi. Unele poeme sunt variațiuni pe o bogată tradiție de teme și motive autohtone, care începe cu folclorul, V. Alecsandri, Mihai Eminescu și continuă cu Lucian Blaga, V. Voiculescu, Arghezi (uneori polemic). **V.** se identifică într-un alt Meșter Manole care se zidește pe sine sau se întristează de soarta trecătoare a bradului de Crăciun și realizează o largă simbolistică a cailor – considerându-se, grav-ludic, „ultimul Pan" – ori excelează în câteva ritmuri de „folclor savant" pe tema

iubirii (*Tot aștept*). Trecut printr-o experiență extremă, supraviețuind mulți ani exclusiv în meditație solitară, rugă și speranță, el a îmbogățit literatura română cu două locuri poetice originale: podul și grădina. Oarecum similar mansardei lui Mircea Eliade, podul devine un spațiu vital impus, închis și întunecat în plină zi, în care „timpul s-a oprit". În schimb, grădina este locul sfânt unde noaptea tăinuiește libertatea, singurătatea omului, altar de rugă și pridvor al cerului. Binecuvântând anii de recluziune, **V.** se simte înălțat în eternitatea clipei, trăiește esențial și semnificativ, deși damnat la uitare. Cu volumul *Călătorie de taină* scriitorul recuperează alt tărâm care îi fusese interzis de timpul istoric: iubirea. Putere consolatoare într-un destin rău, ca un „vis târziu de toamnă", dragostea se ivește ca „să-i înflorească amurgul" și să-i ofere „ceasuri de lumină". Drama *Liga oamenilor cinstiți* (1997), un „document dramatic în patru acte", programată a fi reprezentată la Teatrul Național din București la propunerea lui Liviu Rebreanu, a fost compusă în 1931, retranscrisă și modificată târziu, după un manuscris deteriorat. Protagonistul, filantropul Ilie Basarab, întemeiază „Liga" cu scopul de a asana societatea, arătându-se intransigent, ca un adevărat „tiran" al adevărului. Dar personajele sunt schematice, axul dramei este fragil, ideile se articulează bombastic, cu accente lirice, hiperbolice, care duc - involuntar - la caricatura sublimului căutat. „Portretele eseistice" din volumul *Coloane care cresc necontenit* (1999), evocări și pagini memorialistice mai degrabă, pline de un lirism uneori grandilocvent, sunt dedicate lui M. Eminescu, O. Goga, C. Rădulescu-Motru, Ovid Densusianu, Mihail Dragomirescu, George Murnu, Liviu Rebreanu, Lucian Blaga, T. Arghezi, V. Voiculescu ș.a. Postume, volumul *Țărmul însingurării mele* (2002) cuprinde poezii inedite, scrise între 1945 și 1991, ordonate conform motivelor și temelor dominante în întreaga operă, iar culegerea *Armonii* (2003) include, cu prilejul centenarului nașterii poetului, alte inedite, grupând în prima secțiune sonete - „poeme de esențe", exerciții de rigoare formală.

SCRIERI: *Poeme*, cu un portret de Löwendhal, București, 1982; *Sunet peste culmi*, București, 1985; *Călătorie de taină*, București, 1988; *Mi se oprise timpul... (1950-1970)*, București, 1995; *Prinos de lumină și har*, Iași, 1995; *Liga oamenilor cinstiți*, Iași, 1997; *Coloane care cresc necontenit*, Iași, 1999; *Țărmul însingurării mele*, postfețe Gheorghe Mihail și Dan Cosmulescu, Slatina, 2002; *Armonii*, Slatina, 2003; *Orizonturi lirice*, Slatina, 2003; *Udroaica*, Slatina, 2003. **Antologii:** *Sânge românesc pentru lumea nouă*, I-IV, București, 1942 (în colaborare); *Poezia noastră religioasă*, introd. edit., Cluj, 1943.

Repere bibliografice: Vrabie, *Gândirismul, 320*; Tiberiu Iliescu, *Pan Vizirescu*, „Conștiința națională", 1943, 49-50; Micu, *„Gândirea", 99*; [*Scrisoare de la Pan M. Vizirescu. 1980*], ADLTR, V-13; Al. Raicu, *Pan Vizirescu - 80*, RL, 1983, 52; George Sorescu, *„Sunet peste culmi"*, R, 1985, 10; Constantin Coroiu, *„Apartenența mea la neamul românesc este un dar ceresc"* (interviu cu Pan M. Vizirescu), ALA, 1995, 295; Liviu Grăsoiu, *Trăind în pridvorul ceresc*, LCF, 1996, 3; Marina Spalas, *Cu Pan M. Vizirescu despre traversarea istoriei*, LCF, 1996, 30; Remus Andrei Ion, *Întrebări prin forța utopiei*, LCF, 1997, 46; Anca Mateescu, *Cu Pan M. Vizirescu la 95 de ani*, JL, 1998, 1-2; Marina Spalas, *„Am peregrinat un an de zile prin sate, pe la rude, ca să dispar din epoca aceea"* (interviu cu Pan M. Vizirescu), LCF, 1999, 28; Ioan Opriș, *Procesul ziariștilor „naționaliști". 22 mai-4 iunie 1945*, București, 1999, *167-168, 177*; M.P. [Mircea Platon], *Pan M. Vizirescu*, CL, 2000, 2; Constantin Coroiu, *Ultima coloană*, ALA, 2000, 504; Pamfil Șeicaru, *Epistolar. Scrisori din exil*, îngr. Mircea Coloșenco, București, 2001, *328, 330, 333, 337, 343*; *Dicț. scriit. rom.*, IV, *765-767*; Firan, *Profiluri*, II, *332-333*. *M. D., E. M.*

VIZIRESCU, Sm.[arandache] M. (29.III.1901, Braneț, j. Olt - 8.IX.1981, București), prozator, poet, eseist și dramaturg. Este fiul Mariei (n. Pietreanu) și al lui Marin Gr. Vizirescu, țărani, și frate cu poetul Pan M. Vizirescu. Urmează școala primară în satul natal, continuă, din 1915, la Liceul „Radu Greceanu" din Slatina și trece bacalaureatul la Colegiul „Carol I" din Craiova (1925). Licențiat al Facultății de Litere și Filosofie a Universității din București (1930), este remarcat de C. Rădulescu-Motru, care îl reține asistent la Catedra de psihologie. Concomitent este profesor de filosofie la licee din Capitală. În 1929 înființează Institutul de Cultură Politică și Socială împreună cu Radu Boureanu, Cicerone Theodorescu, Mircea Damian, George Acsinteanu, Ilarie Dobridor ș.a. Debutează la îndemnul lui Ov. Densusianu în 1922, pe când era elev de liceu, la „Universul literar" cu poezia *Icoana Fecioarei*, semnată Vale. Schițele tipărite în „Bilete de papagal" vor fi strânse în singura lui carte, *Geapanale*, apărută postum, în 1987. A mai colaborat la „Universul", „Ordinea", „Străbunii", „Linia nouă", „Facla românească", „Calendarul", „Orizonturi noi" (Bacău), „Viața literară", „Secolul", „Albina", „România literară" (condusă de Liviu Rebreanu), „Cronicarul", „Ultima oră", „Dacia rediviva", „Revista de pedagogie".

V. este autorul unor schițe, povestiri și nuvele în care aerul evocator este impregnat de un lirism aparte. Textele sunt tot atâtea „portrete", unitatea de loc a acțiunii permițând „chemarea" personajelor și în celelalte narațiuni. Prozatorul se oprește cu predilecție asupra dezmoșteniților sorții, inși care au legături secrete cu natura și trăiesc într-o lume a lor, lume greu de înțeles de cei din jur. Ei au nume pitorești (Geapanàoa, Gripsore, Căscăleanu, Bucșure, Chisalom, Chebere, Așunel, Hălărip, Richisâm, Bujavercă), desprinse parcă din contopirea om-natură, fiindcă multe din trăsăturile lor se află în directă legătură cu viața pe care o duc. Lirismul acoperă adesea, ca un abur, grăuntele de germinație epică. Narațiunea este statică, evocativă, **V.** fiind interesat să reconstituie din atmosferă portretul-destin al eroilor, nu acțiunea. Tilia este fierar - omul a ajuns să scuipe foc, asemenea lui Hefaistos; Bucșure are o inimă pustie, „pe care n-o putea umple cu nici o dorință"; Chebere, geambașul de cai, trăiește „o vrăjuleală liniștită după o zi de frământare între oameni, laolaltă cu animale și lucruri"; un călugăr îl poartă pe Așunel prin satele din jur ca să scoată diavolul din el; Ilie, copilul dat la carte, înnebunește, își „găsește lăcaș într-o scorbură și își face credincioși păsările câmpului". Din cortegiul de nebuni sau de neînțeleși ai satului fac parte și Hălărip, Dandanel, Gaber, Rican, Bembea, fiecare cu povestea lui. Aceștia par mai degrabă înfrățiți cu natura decât cu oamenii și parcă aparțin unui cosmos bântuit de vedenii ce vin din genuni. Câteva povestiri punctează conflictul dintre o lume arhaică și cutumele mai noi ale satului:

Lefterie și Radu, doi paria care trăiesc în bălării, sunt ei înșiși bălării; văduvul Dandanel „e ca un mag care și-a pierdut steaua"; în grădina îmbelșugată a lui Barlon cresc fructe pentru toată comunitatea; orbul Tulvur își caută propria moarte, în timp ce Rican, „un om răscolit de dorul câmpului și singurătății", trage cu arma între pereții casei sale fiindcă și pe acolo trece vânatul. Povestiri de atmosferă, *Nicirică*, *Barlon*, *Bujavercă*, *Două cruci*, *Ispășire* aparțin unui scriitor stăpân pe mijloacele sale, creator al unei lumi de amintiri pe care le ridică din melancolie în efigie. Ca poet, **V.** e mai puțin interesant. Scrie o lirică a resemnării în fața vieții, cu accente tragice, consumate pe cont propriu. Versul se derulează în vocabularul vremii și este influențat de simbolismul teoretizat de Ov. Densusianu, atingând înălțimea modelelor numai atunci când poetul pastișează. Un antemergător este Tudor Arghezi, de la care preia modul de a transpune misterul naturii și timbrul de umilință al țăranului, elemente la care se adaugă, în câteva situații, răbufniri amintind de Octavian Goga. Versurile evocă uneori un drum neîmplinit și, pe de altă parte, insinuarea, în manieră bacoviană, a naturii în propriile simțuri. *Tot plouă*, spre exemplu, este un fel de *Lacustră*, în timp ce poezii precum *Captiv*, *Mă ia singurătatea*, *Înhumare* amintesc de Arghezi. **V.** a lăsat în manuscris și trei piese de teatru: *Lumină fără întuneric*, *Ziduri fără umbră*, *Învierea*.

SCRIERI: *Geapanale*, îngr și pref. Radu G. Țeposu, Cluj-Napoca, 1987.

Repere bibliografice: Emil Samoilă, *Ziaristica*, București, 1932, *334*; [*Scrisoare de la Pan M. Vizirescu. 1980*], ADLTR, V-13; Mircea A. Diaconu, *„Geapanale" - debut editorial postum*, ST, 1988, 1; *Dicț. scriit. rom.*, IV, *767-768*. *L. Ch.*

VÎJEU, Titus (1.VIII.1948, Breaza), poet și publicist. Este fiul Anei (n. Candrea) și al lui Constantin Vîjeu, muncitor. A urmat la Breaza școala generală (1955-1962) și Liceul „Aurel Vlaicu" (1962-1966), iar la București Institutul de Artă Teatrală și Cinematografică „I.L. Caragiale", secția teatrologie-filmologie (1966-1971). Redactor la revista „Astra" din Brașov (1971-1972), vine în Capitală, unde va lucra în cadrul Radiodifuziunii Române ca redactor (1972-1990), redactor-șef adjunct la programul România-Tineret (1990-1991), director al Direcției de relații internaționale (1991-1997). Se transferă la Redacția emisiunilor culturale, unde este realizator al emisiunilor „Dicționar de literatură universală" și „Din marea poezie a lumii". În 1988 a absolvit cursuri postuniversitare de jurnalism, iar în 1991 a beneficiat de o bursă de specializare în Franța. Va fi și conferențiar (1993-1999), apoi profesor asociat la Universitatea Națională de Artă Teatrală și Cinematografică „I.L. Caragiale". Obține doctoratul în cinematografie și media cu lucrarea *Andrej Wajda și sentimentul istoriei* (2000). A debutat cu proză la „Luceafărul" în 1966, iar editorial cu placheta *Panatenee. 1964-1966*, apărută în 1969. Mai colaborează la „Ramuri", „România literară", „Steaua", „Ateneu", „Cronica", „Convorbiri literare", „Mele" (Hawai), „Diffusion" (Elveția). O masivă antologie din lirica sa a fost publicată la Skopje în 1990.

Panatenee a fost urmată în ritm susținut de alte cărți de versuri: *Deplasarea spre roșu sau Moartea termică a planetei* (1974), *Ca un meteor îndrăgostit de pământ* (1975), *Aniversarea unui crin* (1976), *Sâmbătă seara unui deceniu* (1979), *Alergând* (1983), *Pasul licornei* (1986), *Biblioteca de rouă* (1993) ori de publicistică și memorialistică de călătorie: *Cea mai frumoasă statuie* (1983), *Fotografia unei iubiri* (1987), *Fratele grâu* (1990), *Miazăzi-Miazănoapte* (1996), *Memorie de rezervă* (2000), *Eterul și eternul* (2003), într-o alternare a genurilor abordate ce creează impresia unui întreg programatic. Dacă în poezie **V.** este un livresc sau, mai corect spus, „un poet al livrescului" (Laurențiu Ulici), în schimb notele de călătorie (*Miazăzi-Miazănoapte*) sunt adevărate „memoriale de sentimente". Afiliat de unii critici liricii ardelene, în descendența lui Lucian Blaga sau a lui Radu Stanca, catalogat de alții drept un „tradiționalist emancipat" (Marin Mincu), **V.** este mai de grabă „un suflet romanțios și cavaleresc, elegiac și ironic în același timp, cu finețuri caligrafice" (Nicolae Manolescu). Prin întoarcerea perpetuă la vârsta de aur a copilăriei, la matcă, precum și prin analogia operată consecvent între universul cărților și cel al realității imediate (*Biblioteca de rouă*), **V.** se definește ca o structură lirică distinctă, în pofida posibilelor înrudiri cu alți confrați.

SCRIERI: *Panatenee. 1964-1966*, București, 1969; *Deplasarea spre roșu sau Moartea termică a planetei*, București, 1974; *Ca un meteor îndrăgostit de pământ*, București, 1975; *Aniversarea unui crin*, București, 1976; *Sâmbătă seara unui deceniu*, București, 1979; *Alergând*, București, 1983; *Cea mai frumoasă statuie*, București, 1983; *Pasul licornei*, București, 1986; *Fotografia unei iubiri*, București, 1987; *Fratele grâu*, București, 1990; *Biblioteca de rouă*, Cluj-Napoca, 1993; *Miazăzi-Miazănoapte*, Cluj-Napoca, 1996; *Memorie de rezervă*, Cluj-Napoca, 2000; *Eterul și eternul*, București, 2003. **Traduceri:** Wiesław Wernic, *Șeriful din Fort Benton*, Iași, 1978 (în colaborare cu Claudia Covalciuc).

Repere bibliografice: Dumitru Micu, *„Panatenee. 1964-1966"*, RL, 1969, 36; Dorin Tudoran, *„Deplasarea spre roșu"*, LCF, 1974, 31; Nicolae Baltag, *Translația spre social*, „Viața militară", 1974, 10; Daniel Dimitriu, *„Deplasarea spre roșu"*, CRC, 1975, 8; Mincu, *Poezie*, *72-73*; Piru, *Poezia*, II, *468-471*; Cristian Livescu, *„Ca un meteor îndrăgostit de pământ"*, CRC, 1976, 9; Nicolae Manolescu, *„Aniversarea unui crin"*, RL, 1976, 12; Paul Balahur, *Stil și emoție*, CL, 1976, 4; Dorin Tudoran, *Nu poți avea două istorii*, LCF, 1976, 22; Victor Atanasiu, *„Aniversarea unui crin"*, „Scânteia tineretului", 1976, 8 577; Ioana Diaconescu, *Sub semnul crinului*, R, 1977, 1; Constantin Dumitrache, *Cântecul trecerii*, „Scânteia tineretului", 1977, 8 601; Dan Mutașcu, *Colaborând cu cititorul*, RMB, 1977, 10 049; Radu Călin Cristea, *„Sâmbătă seara unui deceniu"*, CNT, 1979, 4; Nicolae Turtureanu, *Poezie livrescă și sentimentală*, CRC, 1979, 35; Tia Șerbănescu, *„Alergând"*, RMB, 1983, 2 150; Horia Bădescu, *„Alergând"*, ST, 1984, 3; Costin Tuchilă, *„Alergând"*, LCF, 1984, 41; Valentin Tașcu, *„Alergând"*, ST, 1985, 4; Laurențiu Ulici, *„Pasul licornei"*, RL, 1986, 31; Ulici, *Lit. rom.*, I, *243-244*; Popa, *Ist. lit.*, II, *285-286*. *D. Gr.*

VÎRTOSU, Emil (21.X.1902, Galați - 3.I.1977, București), paleograf și editor. Este fiul Elenei și al lui Alexandru Vârtosu. A absolvit în 1921 Liceul „Vasile Alecsandri" din Galați, apoi a urmat cursurile Facultății de Litere și Filosofie a Universității din București, pe care le-a încheiat în 1925 cu o teză despre

poetul St. O. Iosif. În 1926 a terminat Școala de Arhivistică și a predat scurt timp ca profesor de latină și română la Gimnaziul „C.A. Rosetti" din Galați. Mai multe stagii petrecute în capitala Franței (la École Nationale des Chartes, École Nationale de Langues Orientales Vivantes și École Pratique des Hautes Études), în Polonia, Turcia, Germania, Elveția și Danemarca îi oferă prilejul să se specializeze în arhivistică, paleografie latină și franceză medievală și să studieze limba turcă. Își trece doctoratul în litere în 1941. A lucrat la Arhivele Statului (ajungând subdirector), a fost secretar al Comisiei heraldice și membru în Comisia de achiziții a Muzeului Orașului București. Biblioteca Academiei Române l-a avut printre salariații săi. A participat la realizarea colecției *Documente privind istoria României* și a dat curs pasiunii sale pentru paleografie și sigilografie. Între 1934 și 1950 a predat paleografia chirilică la Școala de Arhivistică din București, și ulterior la Facultatea de Istorie a Universității bucureștene, ieșind la pensie în 1965. Semnătura lui, însoțind cercetări solide, multe rămase în aceste publicații, poate fi întâlnită în „Viața românească", „Artă și tehnică grafică", „Studii italiene", „Arhivele Olteniei", „Studii și materiale de istorie medie", „Revista istorică", „Arhiva românească", „Revista arhivelor" ș.a. I s-a decernat Premiul „Adamachi" al Academiei Române pentru lucrarea *Tudor Vladimirescu. Glose, fapte și documente noi (1821)*, apărută în 1927.

Excelent profesor de paleografie chirilică, **V.** s-a fixat asupra primei jumătăți a secolului al XIX-lea. A cercetat manuscrisele cronicarilor întârziați (*Dionisie Eclesiarhul. Un manuscris din 1816*, în „Arhivele Olteniei"), alte texte (*O satiră în versuri din Moldova anului 1821*, în „Studii și materiale de istorie medie", 1957), s-a aplecat cu rigoare - cercetând documente și interpretând evenimentele - asupra mișcării lui Tudor Vladimirescu (temă obsesivă o bună bucată de vreme), a editat scrisori schimbate între personalități ale acestei părți de veac. A făcut și cercetare literară consacrată scrisului românesc modern, autorii la care se oprește fiind Ionică Tăutu, Gh. Hagi-Pașacov, Ion Heliade-Rădulescu, Vasile Alecsandri. Mai cu seamă *Tragodia...* lui Alecu Beldiman beneficiază de o exegeză completă („Arhiva românească", 1940). Cât privește literatura veche, povestirea versificată *Poveste de jale și pre scurt asupra nedreptei morți a preacinstitului Constandin Cantacuzino, marelui postialnic al Țării Rumânești*, compusă în grecește și istorisind uciderea marelui postelnic Constantin Cantacuzino, este pusă în valoare (în forma tipărită la Veneția) alături de tălmăcirea românească datorată lui Radu Greceanu (*O povestire inedită în versuri despre sfârșitul postelnicului Constantin Cantacuzino*, 1940). **V.** a editat separat și două texte ce își au sorgintea în preajma lui Constantin Brâncoveanu: *Însemnările de taină* (scriere eteroclită, de unde Radu Greceanu a aflat destule știri pe care le-a transcris literalmente în paginile sale) și *Foletul novel*, un soi de „prognosticon" cuprinzând perioada 1693-1704, tălmăcit de Giovanni Candido Romano, secretarul italian al lui Brâncoveanu, după acele *foglietti novelli* italienești, texte care aveau o marcată substanță astrologică, permițând interpretări cu caracter politic. Opririle în preajma paleografiei, ca în *Chirilicale* (I-II, 1940-1942), *Din paleografia chirilică românească* (1956), apărute în reviste, apoi în volumul *Paleografia româno-chirilică* (1968), dovedesc constanța unor preocupări, cartea, unică în literatura consacrată acestor chestiuni, studiind originile, răspândirea și evoluția scrierii chirilice la români (cu un întins capitol de paleografie: materialele folosite și lichidele întrebuințate, instrumente, semnele auxiliare și punctuația, prescurtările și cronologia), procesul complex de înlocuire a alfabetului chirilic prin cel latin, chestiuni fundamentale ale editării textelor scrise cu alfabet chirilic și adăugând acestui demers câteva anexe și ilustrări privind evoluția grafiei chirilice în spațiul românesc.

SCRIERI: *Tudor Vladimirescu. Glose, fapte și documente noi (1821)*, București, 1927; *1821. Date și fapte noi*, București, 1932; *Tudor Vladimirescu. Pagini de revoltă*, București, 1936; *Mărturii noi din viața lui Tudor Vladimirescu*, București, 1941; *Pretutindeni, totdeauna...*, București, 1942; *Paleografia româno-chirilică*, București, 1968. **Ediții:** Ion Heliade-Rădulescu, *Acte și scrisori*, București, 1928, *Scrisori inedite către preotul Cosma Moșescu din Brăila, între anii 1857-1872*, București, 1940; *Însemnările de taină ale lui Constantin Vodă Brâncoveanu. 1693-1707*, București, 1940; *O povestire inedită în versuri despre sfârșitul postelnicului Constantin Cantacuzino*, București, 1940; *„Foletul novel", calendarul lui Constantin Vodă Brâncoveanu. 1693-1704*, introd. edit., București, 1942; Ionică Tăutu, *Scrieri social-politice*, introd. edit., București, 1974.

Repere bibliografice: S.T.S. [Sandu Tzigara-Samurcaș], *„Tudor Vladimirescu"*, CL, 1928, 1-4; Erasm [Petru Manoliu], *„Tudor Vladimirescu, „Credința"*, 1936, 750; Perpessicius, *Opere*, VIII, *101-106*, IX, *88-94*; I. Popescu-Cilieni, *„Mărturii noi din viața lui Tudor Vladimirescu"*, „Renașterea", 1942, 4; George Baiculescu, *„Foletul novel"*, RFR, 1943, 9; Petre P. Ionescu, *„Pretutindeni, totdeauna..."*, RFR, 1943, 10; P. P. Panaitescu, *„Foletul novel"*, CL, 1943, 11-12; *Cultura, știința și arta în județul Galați. Dicționar biografic*, Galați, 1973, *291-293*; Bucur, *Istoriografia, 341-342*; *Encicl. istoriografiei rom., 341-342*. *D. H. M.*

VLAD, Alexandru (31.VII.1950, Suceagu, j. Cluj), prozator, eseist și traducător. Este fiul Jeanei Vlad, funcționară, și al lui Vasile Sarca, dulgher. Urmează școala generală în Mihăiești, județul Cluj (1957-1965), Liceul „Ady-Șincai" (1965-1969) și Institutul Pedagogic (1970-1974) la Cluj, continuându-și studiile la Facultatea de Filologie, secția română-engleză, a Universității „Babeș-Bolyai" din același oraș (1978-1982). Este profesor în satul Feiurdeni, județul Cluj (1970-1973), anticar (1975-1978), galerist la Uniunea Artiștilor Plastici (1978-1979) și dactilograf (1979-1990) la Cluj-Napoca, între timp trecând și printr-un lanț de slujbe mărunte sau efemere: magaziner, proiecționist la un cinematograf sătesc, remizier la o echipă de fotbal, muncitor necalificat pe șantier, bibliotecar, impiegat de mișcare. Este membru al grupării Echinox. În 1990 intră în redacția revistei „Steaua", dar la sfârșitul anului trece la „Vatra". Paralel, în 2000-2001 este și redactor la publicația de artă modernă „Balkon". În 1996 a beneficiat de o bursă la Basel, în Elveția. Debutează cu versuri ca licean, în placheta colectivă *La poarta izvoarelor* (1969), dar adevăratul debut îl reprezintă un fragment de proză tipărit în „Echinox" (1973). Prima carte personală, culegerea de proză scurtă *Aripa grifonului*, îi apare în 1980, fiind distinsă cu Premiul Uniunii Scriitorilor. Refuzând

afilierea și înserierea literară, **V.** rămâne atașat prin fire subterane de mediul literar clujean, precum și de programul desantist. Mai e prezent în „Tribuna", „Convorbiri literare", „Amfiteatru", „Suplimentul literar-artistic al «Scânteii tineretului»", „Cuvântul", „Interval", „22", „Euphorion", „Arca", „Discobolul", „Poesis", „Ziarul de duminică", „Contemporanul–Ideea europeană", „Familia", „Astra", „România literară" ș.a. Ocazional a semnat și Alexandru Sarca. Este de două ori premiat în anul 2002, cu Premiul Filialei Cluj a Uniunii Scriitorilor și cu Premiul ASPRO, pentru volumul *Sticla de lampă*.

V. se afirmă ca un autor reflexiv și profund, practicând în literatura sa o cumpătare ardelenească. *Aripa grifonului* reunește pagini compuse înainte de 1980, care se leagă și compozițional de altă vârstă a prozei actuale. (Laurențiu Ulici l-a inclus pentru această carte în promoția '70.) Cel mai consistent volum al său rămâne însă *Drumul spre Polul Sud* (1985), cuprinzând texte în care autoreflexivitatea și observația se găsesc într-un echilibru fericit. Sunt rare momentele când funcția de supraveghere, exercitată constant de o conștiință expertă, cunoscătoare a tainelor scrisului, trece în prim-plan, căpătând chip și grai. Personajele pregnante – Teofil, Boldisar – se îndeletnicesc cu scrisul, ceea ce permite autorului exorcizarea și obiectivarea propriilor reflecții literare. Încă de la apariție, *Frigul verii* (1985) a fost apreciat ca un roman de observație în filieră ardeleană. În realitate, această tradiție este doar reperul în funcție de care **V.** își ia în mod vizibil distanțele. Atunci când i se ivește prilejul, refuză explicit orice legătură între propria experiență empirică și lumea ficțiunilor sale. Deoarece nu a cunoscut grozăviile războiului, el nu descrie evenimentele retrospectiv, ci mai degrabă încearcă să sugereze criza în care faptele aruncaseră oamenii. Din postura de *outsider*, Avram, protagonistul, student la istorie, rănit pe front și revenit în satul natal după aplicarea Dictatului de la Viena, încearcă să pună într-o ecuație inteligibilă relațiile individ–colectivitate–istorie în momente de cotitură a destinelor. Arta prozatorului se vede mai ales în intuiția fină cu care ține cumpăna între relatarea pură a evenimentelor și comentariul digresiv făcut de personaje. Tandemul de intelectuali ai cărții, Avram și medicul german Sedler, se angajează în colocvii memorabile, care scot narațiunea din tiparele prozei ardelenești rurale, dându-i o notă modernă, lipsită de orice stridență. Și aici este evidentă preocuparea pentru tehnicile cinematografice, romanul reținând atenția și prin maniera neostentativă cu care **V.** introduce între lectori și lumea sa fictivă o distanță convenabilă. Aceeași distanță cathartică, întreținută în proza comilitonilor de ecranul opacizat al compoziției, semnalează discret, într-un text cu aparențe tradiționale, pierderea inocenței autorului și a cititorului său și apartenența ambilor la vârsta literară de după „păcatul originar" al metacunoașterii de tip modernist. **V.** este unul din scriitorii încă neatinși de imperativul conjuncturii, fiind, probabil, actual și atunci când îi va fi trecut „vremea literară". Mai puțin simptomatic – excesele în ambele direcții, în partea realului și în cea a

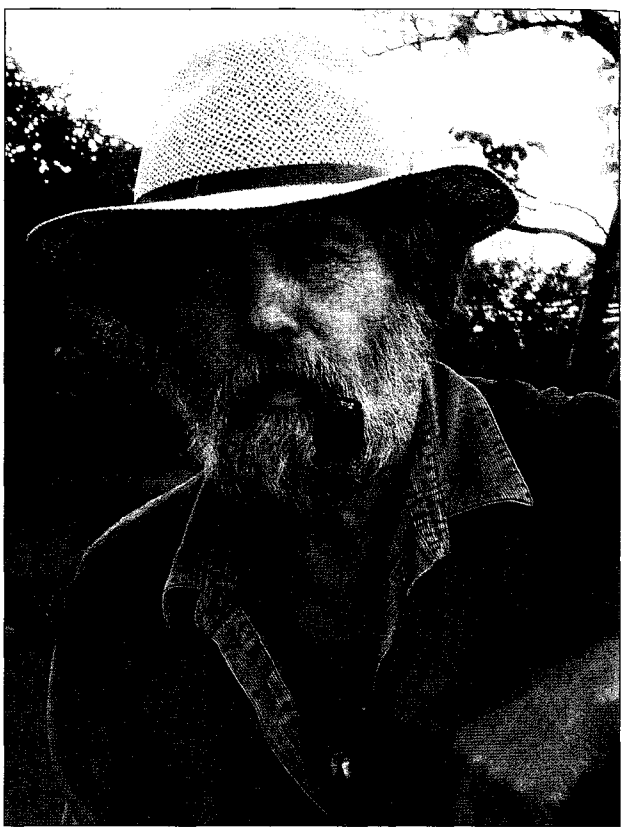

livrescului, îi sunt străine –, **V.** rămâne tocmai de aceea rezistent. După 1989, în afară de activitatea de traducător (din Henry Miller, Joseph Conrad, Țvetan Todorov), publică „literatură de sertar" – jurnalul *Atena, Atena!* (1994), datat 1988, și un volum de publicistică, *Sticla de lampă*, adunând articole publicate în ultimul deceniu. *Atena, Atena!* se remarcă prin stilul alert, fluid, jurnalul transformându-se treptat în roman-jurnal și note despre călătorie. Observația psihologică și socială, narațiunea, portretul, comentariul aluziv politic și introspecția se împletesc cu naturalețe. Farmecul provine mai ales din pitorescul emoțiilor și al micilor întâmplări pe care le trăiește un tânăr intelectual român care, în timpul regimului comunist, iese pentru prima oară „afară": traficul de mărunțișuri, stresul trecerii prin vamă, „botezul societății de consum" (prima sticlă de Coca-Cola), mirajul și bucuria libertății, fricile, singurătatea. Fără o miză literară specială, scrierea își conservă o miză personală și autenticitatea de document al unei stări de spirit. *Sticla de lampă* reunește texte eterogene – scurte eseuri, mai ales memorialistice, unele pe teme minore (fluturi, flori, riduri), literare sau morale (*Disidenții apostați sau Manierismul neputinței*, denunțând „falsul" autorilor de parabole din anii '60–'70), portrete (*Telefonul, Redactorul*), pagini de sociologie a literaturii. Eseistica lui **V.** se distinge prin aceeași discreție elegantă, de un lirism tandru când e vorba de evocarea copilăriei (*Sticla de*

lampă), sau de o ironie destinsă în textele despre moravurile mai vechi ori mai noi ale scriitorului român.

Profunzimea reflecției e, prin urmare, cea dintâi remarcă ce trebuie făcută când vorbim de Aripa grifonului *(1980),* Drumul spre Polul Sud *(1985) și* Frigul verii *(1985). Prozatorul nu pare, în scrisul său, deloc străin de un anume clasicism al meditației, trăsătură vizibilă în efortul de a sonda în adâncime stările și sentimentele fundamentale. Preocuparea pentru reacția spontană și imprevizibilă a comportamentului e minimă, autorul nefiind un psihologist, așa încât nu vom avea o radiografie a mișcării vii, autenticiste.* [...] *Vlad nu are apetit sau vocație pentru acțiune, fapte, întâmplări. Situațiile devin pretexte pentru rememorarea analitică ori pentru reverii meditative în marginea destinului fragil al ființei. Rolul central îl joacă personajul, care e o entitate coagulantă, un loc geometric al reflectărilor exterioare. Universul epic e o proiecție a cazuisticii dezvoltate în jurul cazurilor de conștiință, o recuzită evenimențială pentru disertație. În natura meditației își are originea și stilul ales, cizelat până la hipercorectitudine, adesea pedant. În astfel de digresiuni rafinate autorul dă la iveală și o latură intelectuală a scrisului său, preocupată de comentariul elevat, erudit.*

RADU G. ȚEPOSU

SCRIERI: *Aripa grifonului*, București, 1980; *Drumul spre Polul Sud*, București, 1985; *Frigul verii*, București, 1985; *Atena, Atena!*, Cluj-Napoca, 1994; *Fals tratat de conviețuire* (în colaborare cu Daniel Vighi și Wisky Andras), Cluj-Napoca, 2002; *Sticla de lampă*, Cluj-Napoca, 2002. **Traduceri:** Joseph Conrad, *Dueliștii*, pref. trad., București, 1989, *Sub ochii Occidentului*, postfața trad., București, 1996; W.H. Hudson, *Palatele verzi*, Cluj-Napoca, 1992; Alexander Noble, *Voi muri în libertate*, București, 1996; Țvetan Todorov, *Noi și ceilalți*, Iași, 1999; Henry Miller, *Zile liniștite la Clichy*, București, 2002.

Repere bibliografice: Mircea Iorgulescu, *Înainte de volum*, RL, 1978, 19; Ion Bogdan Lefter, *Certitudinea debutului*, VST, 1981, 1; Liviu Petrescu, *„Aripa grifonului"*, ST, 1981, 1; Manea, *Contur*, *238–239*; Paul Dugneanu, *„Drumul spre Polul Sud"*, LCF, 1985, 24; Gheorghe Perian, *„Drumul spre Polul Sud"*, VTRA, 1985, 7; Val Condurache, *„Drumul spre Polul Sud"*, CL, 1985, 10; Ștefan Borbély, *În spatele frontului*, VTRA, 1986, 4; Liviu Petrescu, *Portret în mișcare*, ST, 1986, 6; Gheorghe Perian, *Confiniile realismului*, AST, 1986, 9; Holban, *Profiluri*, *392–395*; Regman, *De la imperfect*, *106–113*; Ion Simuț, *Realism și intensitate epică*, RL, 1988, 13; Cosma, *Romanul*, I, *252–254*; Simona Popescu, *Un alt „metabolism cotidian"*, VR, 1989, 3; Simion, *Scriitori*, IV, *602–615*; Țeposu, *Istoria*, *149–152*; Tania Radu, *Cuminecare cu uzo*, LAI, 1994, 24; Andreea Deciu, *Un călător de modă veche*, RL, 1994, 30; Gheorghe Crăciun, *Muzee și femei*, VTRA, 1995, 9; Al. Cistelecan, *Peregrinul anglo-transilvan*, VTRA, 1995, 9; Mihai Dragolea, *Exerciții epice la Atena*, VTRA, 1995, 9; Al. Th. Ionescu, *Aventura prozei scurte în anii '80*, Iași, 1995, *89–93*; Perian, *Scriitori*, *163–179*; Simuț, *Critica*, *178–184*; Petrescu, *Studii transilvane*, *217–224*; Regman, *Dinspre Cercul Literar*, *185–189*; *Dicț. analitic*, I, *332–334*, II, *89–92*; Lefter, *Scriit. rom. '80–'90*, III, *283–286*; Popa, *Ist. lit.*, II, *867*; *Dicț. scriit. rom.*, IV, *768–771*; Ion Simuț, *Documentele unei tranziții personale*, F, 2003, 3–4; Sanda Cordoș, *Înmulțiți și împărțiți cu doi*, VTRA, 2003, 11–12; Ioan Holban, *Istoria literaturii române. Portrete contemporane*, I, Iași, 2003, *297–301*; Adrian Oțoiu, *Proza generației '80. Strategii transgresive*, II, Pitești, 2003, *30–33, passim*; Virgil Podoabă, *Anatomia frigului. O analiză monstruoasă*, Cluj-Napoca, 2003. *M. S., R. D.*

VLAD, Carmen (5.II.1936, Cluj), semioticiană, teoretician literar. Este fiica Norucăi (n. Stavrat) și a lui Coriolan Cotuțiu, medic legist; e soția criticului literar Ion Vlad. Urmează liceul la Sibiu (1950–1954), un an la Institutul Politehnic, apoi Facultatea de Filologie a Universității din Cluj (1955–1960). Își susține doctoratul în 1980 cu teza *Limbajul critic literar. Perspectivă semiotică*. Face carieră universitară, parcurgând toate treptele didactice: preparator la Institutul Pedagogic din Cluj (1961), asistent (1967), lector (1972), conferențiar (1990), profesor (1993) la Catedra de lingvistică și semiotică a Facultății de Litere a Universității clujene. În 1992–1993 a funcționat ca profesor-asociat la Universitatea Jagellonă din Cracovia. Debutează în 1966 la „Cercetări de lingvistică" cu studiul *Neologismul în proza lui Gala Galaction*, iar editorial în 1982 cu eseul *Semiotica criticii literare*. Mai e prezentă în „Tribuna", „Steaua", „Studii și cercetări lingvistice", „Studia Universitatis «Babeș-Bolyai»", „Revue roumaine de linguistique" (face parte din colegiul de redacție), „Cahiers roumains d'études littéraires", „Dacoromania" (e în redacție), „Degrés" (Belgia), „Linquistics and Language Behavior Abstracts" (SUA), „Signo" (Spania), „S-European Journal for Semiotic Studies" ș.a. A coordonat cinci volume apărute sub genericul *Semiotică și poetică* (1984–1993) și are contribuții în numeroase lucrări colective, între care *Studii de stilistică, poetică și semiotică* (1980), *Sémiotique roumaine* (1981), *Lecture et interprétation* (II, 1989), *Portret de grup cu Ioana Em. Petrescu* (1991), *Limbaje și comunicare* (1995).

Deși activitatea pe care o desfășoară **V.** intră cu precădere în câmpul lingvisticii, studiile sale interesează deopotrivă cercetarea literară, fie prin perspectiva interdisciplinară de abordare, fie prin analiza anumitor practici și obiecte proprii beletristicii. Astfel, *Semiotica criticii literare* are un dublu statut de pionierat, atât prin explorările metodologice în semiotică și în teoria textului, cât și prin tentativa de a fixa statutul comunicativ al discursului critic. Prima jumătate a cărții este rezervată clarificărilor teoretice și terminologice. Cât privește radiografierea efectivă a acestuia, sunt de reținut ideea că „«textul critic literar» se definește discursiv printr-o structură semantico-sintactică pe bază *de metalimbaj*, iar ca act comunicativ, printr-un complex de acte (asertiv, evaluativ și de explicitare), determinate de funcția de mediere îndeplinită în cadrul unei situații comunicative specifice", analiza structurilor și funcțiilor sale (ilustrată cu exemple din E. Lovinescu, G. Călinescu, Tudor Vianu, I. Negoițescu, Sorin Alexandrescu ș.a.), precum și considerațiile privind geneza limbajului critic literar românesc în secolul al XIX-lea. Volumul următor, *Sensul, dimensiune esențială a textului* (1994; Premiul „Lucian Blaga" al Academiei Române), marchează – în termenii lui Charles S. Peirce – o evoluție dinspre sintaxă spre semantica și pragmatica textului. Sensul textual este caracterizat acum prin patru proprietăți de bază, iar producerea sa este descrisă ca rezultat al interacțiunii între coeziune, configurativitate și coerență. Totodată, cartea cuprinde interpretări subtile și riguroase ale unor texte de Mihai Eminescu, Lucian Blaga și

Mihail Sadoveanu (de pildă, poemul *Trei fețe* al lui Blaga este citit ca o pendulare a poetului între „măștile" sale, denumite *Homo ludens, Homo loquens* și *Homo sapiens*). Autonomizarea deplină a autoarei în raport cu sursele teoretice se constată în *Textul aisberg* (2000). Deși în considerațiile finale adăugate la cea de-a doua ediție a volumului (2003) își așază proiectul sub o întreită influență (a lingvisticii textului, fundamentată de Eugen Coșeriu, a semiozei lui Ch. S. Peirce și a dialogismului lui Mihail Bahtin), **V.** nu ezită să deschidă uneori fecunde dialoguri polemice cu vocile de autoritate, semnificativă fiind, bunăoară, pledoaria privind reducerea relațiilor transtextuale propuse de Gérard Genette. Sub raport metodologic, principala miză o reprezintă legitimarea conceptului anunțat în titlu, care trimite la o „logică labirintică" a sensului textual, rezultată prin suprapunerea a șaisprezece rețele lingvistice, care produc tot atâtea tipuri de configurare. Analitic, cartea indică o vizibilă rafinare a modalităților interpretative, capabile acum să explice mai nuanțat unele strategii discursive problematice, precum paradoxul sau „fracturarea", ultima ilustrată printr-o analiză a poemului *Semne* de Dorin Tudoran.

SCRIERI: *Semiotica criticii literare*, București, 1982; *Sensul, dimensiune esențială a textului*, Cluj-Napoca, 1994; *Textul aisberg*, Cluj-Napoca, 2000; ed. 2, Cluj-Napoca, 2003. **Traduceri:** Jacques Moeschler, Anne Reboul, *Dicționar enciclopedic de pragmatică*, pref. trad., Cluj-Napoca, 1999 (în colaborare).

Repere bibliografice: Smaranda Vultur, *Critica - un discurs mediator*, O, 1982, 47; Felicia Șerban, *„Semiotica criticii literare"*, ST, 1982, 12; Maria Vodă Căpușan, *„Sensul, dimensiune esențială a textului"*, „S-European Journal for Semiotic Studies", 1994, 3-4; Maria Vodă Căpușan, *Enigma textului*, TR, 1995, 6; Daniela Fulga, *Statutul semiotic al textului în procesul comunicativ verbal*, ECH, 1995, 1-2; Olimpiu Nușfelean, *„Textul iceberg"*, CNT, 1995, 36; Liana Pop, *„Textul aisberg"*, ECH, 2000, 10-12; Mariana Neț, *„Textul aisberg"*, LL, 2002, 1-2; Irina Petraș, *„Textul aisberg", o metaforă cu deschidere la mare*, APF, 2003, 4; Eugenia Bojoga, *Semiotica românească în Spania sau Un dialog al culturilor sub semnul semioticii*, OC, 2003, 191. *A. Tr.*

VLAD, Dan Ion (17.VII.1947, Craiova - 30.I.2002, Craiova), prozator. Este fiul Mariei (n. Voinea) și al lui Ion Vlad. A trăit toată viața în orașul natal, unde a urmat școala generală (1953-1960), Liceul „Nicolae Bălcescu" (1960-1964), Institutul Pedagogic (1964-1967) și Facultatea de Filologie (1968-1972). A fost redactor la Editura Scrisul Românesc (1972-1986), bibliotecar la Biblioteca Județeană „Theodor Aman" (1986-1990), ziarist la cotidianul local „Demnitatea" (1990-1991), fondator și director al Editurii Romana (devenită în 1991 Vlad & Vlad). A inițiat Concursul Național de Poezie „Al. Piru" și a înființat Galeriile de Artă Vollard, loc de întâlnire a scriitorilor, pictorilor și sculptorilor craioveni. A debutat la „Ramuri" în 1969 și a mai colaborat la „România literară", „Contemporanul", „Tribuna", „Luceafărul" ș.a.

Romanul de debut al lui **V.**, *Poveste de dragoste* (1975), este o rememorare a primilor ani ai maturității, cu o intrigă vioaie, cu reflecții pertinente asupra unui timp ce îngrădea dezvoltarea normală a personalității individului. În cartea următoare, *Cântec pentru Daria* (1981), repertoriul stilistic și structural se diversifică. Personajele principale sunt preluate din romanul anterior, dar atmosfera este susținută mult mai complicat, cu numeroase dezvoltări narative. În *Valea cu iubiri* (1985) autorul își fixează materia romanescă într-un peisaj montan, unde protagonistul se refugiază voit, după o experiență profesională care l-a marcat negativ. Este o abordare psihologică a unor stări conflictuale, utilizând notații de jurnal, inserții epistolare etc. Toate cele trei romane au un caracter autobiografic pronunțat, iar modelele reale se pot recunoaște ușor în mediul scriitoricesc-editorial craiovean.

SCRIERI: *Poveste de dragoste*, Craiova, 1975; *Cântec pentru Daria*, Craiova, 1981; *Valea cu iubiri*, Craiova, 1985.

Repere bibliografice: Serafim Duicu, *Un prozator tânăr*, TR, 1976, 11; Victor Rusu, *„Poveste de dragoste"*, O, 1976, 12; Cornel Moraru, *„Poveste de dragoste"*, CRC, 1976, 15; Ilie Purcaru, *„Poveste de dragoste"*, FLC, 1976, 16; Ulici, *Prima verba*, II, *176-177;* Marian Vasile, *Noi generații, noi opțiuni*, LCF, 1981, 36; Piru, *Debuturi, 100-101;* Paul Grigore, *Secvențe critice*, AST, 1982, 2; Iorgulescu, *Prezent, 176-177.* *T. N.*

VLAD, Gheorghe (13.V.1927, Bălșoara, j. Vâlcea - 3. VII.1992, București), gazetar și dramaturg. Este fiul Elenei (n. Stănescu) și al lui Alexandru Vladu, țărani. Urmează școala elementară în localitatea natală; pleacă la București, unde intră ucenic-mecanic la Arsenalul Aeronautic Cotroceni (1941-1943). Practică diferite meserii în fabrici, pe șantiere, într-o mină de cărbuni din Valea Jiului. În 1947 este angajat la Secția de presă a Apărării Patriotice din Cluj, și la București, ca reporter la „România liberă". De aici este recrutat pentru Școala de Literatură „M. Eminescu" (1951-1952), iar la absolvire, după un răstimp petrecut în postul de inspector la Ministerul Artelor și ca preparator la Catedra de estetică a Institutului de Artă Teatrală și Cinematografică, revine în presă: reporter la revista „România azi" din cadrul Redacției publicațiilor pentru străinătate (1953-1956), redactor la „Scânteia tineretului" (1956-1966), „Femeia" (1967) și „Săteanca" (1967-1973). Debutează cu versuri la cotidianul clujean „Lupta Ardealului" în 1947, și editorial cu piesa de teatru *Îndrăzneala*, apărută în 1962 (Premiul Uniunii Scriitorilor). Colaborează la „Tânărul scriitor", „Albina", „Gazeta literară", „Scânteia", „Îndrumătorul cultural".

Înzestrat cu capacitatea de a surprinde pitorescul comportamental și lingvistic al țăranilor din zona Olteniei, **V.** a debutat ca dramaturg având în spate ani de gazetărie, în care, după propria-i afirmație, „întâmplările și faptele se adunaseră cu duiumul". Atracția pentru teatru este dublată de ideea că reportajul, schița sau povestirea nu pot cuprinde mulțimea faptelor de viață. Majoritatea pieselor sale, scrise alert, pe scheletul unor intrigi facile, care dezvoltă îndeosebi comicul de situație, pornesc de la situații reale, așezate însă în tiparul ideologic al momentului (maniheismul pozitiv-negativ etc.). Cu excepția piesei într-un act *Lupii de mare* (1975), inspirată din

viața marinarilor de cursă lungă, dramaturgia lui are ca loc de acțiune satul oltenesc. E un teatru „bazat pe structurile farsei și ale snoavei" (Marian Popa), un teatru cvasipopular, fără pretenții. Punctul forte constă în autenticitatea limbajului personajelor. Comedia *Îndrăzneala*, pusă în scenă de Mihai Dimiu la Teatrul Regional București, înfățișează, ca și alte piese, conflictul dintre tineretul unui sat, entuziast, deschis la noutățile tehnicii în agricultură, și generația vârstnică, mai conservatoare. Comicul este încă dirijat de convențiile teatrului proletcultist, iar tipologiile, în ciuda unor note ironice, sunt dictate de comandamente ideologice. Totuși, este interesant de remarcat acest joc dublu, de afirmare și ironizare a sloganurilor zilei (ideile profesate de cuplul „de revistă" Mitu și Nate demască obtuzitatea și demagogia la adăpostul naivității și a inculturii personajelor). Și aici apar mostre de umor oltenesc, unele amintind izbitor de replici moromețiene. În *Cain și Abel*, jucată în 1967, apoi în 1972 cu titlul *Moștenitorul păcălit*, biblicul litigiu fratern este transferat în Oltenia postbelică. Comedia *Cu oltencele nu-i de glumit* (pusă în scenă în 1972) demontează mecanismul psihologic rural aflat în fața conflictului între sexe. Alegerea unei tinere femei ca primar declanșează printre bărbați și femei opinii contradictorii cu privire la viitorul comunei. Tensiunea se transferă chiar și în familie, bărbatul primăriței devenind reticent și suspicios. Femeile se dovedesc mai pragmatice și izbutesc să-și impună punctul de vedere împotriva prejudecăților de tot felul, într-un final care abundă în farse. Conflictul între generații este speculat la maxim în *Comedie cu olteni* (jucată în 1969), tratare în registru comic a motivului shakespearian din *Romeo și Julieta*. Două familii rivale se judecă de ani întregi pentru tot felul de pricini ridicole, însă dragostea copiilor lor le aduce în cele din urmă împăcarea. În aceeași realitate se plasează și comediile într-un act compuse pentru trupe de amatori. După cum mărturisește, **V.** a scris și piese care „conțin și un sâmbure de dramă". Așa ar fi *Un tron pentru Goace*, reprezentată pe scenă și cu titlul *Judecata de la miezul nopții*, apoi numită *Cuiul ruginit* și reintitulată - în volumul antologie *Comedii cu olteni* din 1980 - *Un tron pentru președinte*.

SCRIERI: *Îndrăzneala*, București, 1962; *Punctul culminant*, București, 1964; *Cocoșul cu două creste*, București, 1967; *O glumă de doi bani*, București, 1968; *„Când aud cucul cântând" sau Comedie cu olteni*, București, 1970; *Scânduri pentru tron împărătesc*, București, 1970; *Concediu pierdut*, București, 1971; *Mitu și Nate, făcători de minuni*, București, 1971; *Picătura de venin*, București, 1975; *Lupii de mare*, București, 1975; *Doi olteni în cosmos*, f.l., 1976; *Frumoasele olandeze*, București, 1978; *Comedii cu olteni*, București, 1980.

Repere bibliografice: Bogdan Ulmu, *„Judecata de la miezul nopții"*, RL,1975, 2; Romulus Diaconescu, *„Chitara dragostei"*, R, 1975, 6; Popa, *Dicț. lit.* (1977), *613-614*;Alecu Ivan Ghilia, *Revigorarea unei scene*, RL, 1980, 3; Cubleșan, *Civic-etic, 169-172*; Victor Parhon, *Un dramaturg al lumii satului*, RL, 1987, 20; Liana Cojocaru, *„Am scris mult despre sat"* (interviu cu Gheorghe Vlad), RL, 1989, 9; Marian Creangă, *Gheorghe Vlad*, „Jurnalul de Vâlcea", 1995, 18; *Gheorghe Vlad*, DRI, V, *327-337*; Petria, *Vâlcea, 416-417*; Popa, *Ist. lit.*, II, *957*; *Dicț. scriit. rom.*, IV, *773-774*; Firan, *Profiluri*, II, *333-334*. *A. F.*

VLAD, Ion (26.XI.1929, Archiud, j. Bistrița-Năsăud), teoretician și critic literar. Este fiul Silviei (n. Radu) și al lui Ioan Vlad, notar; prenumele la naștere: Ionel Silviu. Este căsătorit cu semioticiana Carmen Vlad. Urmează școala primară la Miercurea Nirajului, județul Mureș, Liceul „Moise Nicoară" din Arad (1940-1945), Liceul „Al. Papiu Ilarian" din Târgu Mureș (1945-1948) și Facultatea de Filologie, secția română, a Universității „Victor Babeș" din Cluj (1948-1952). După licență rămâne asistent la Catedra de istoria literaturii române. Lector în 1955, conferențiar în 1963, este avansat în 1972 profesor titular al disciplinei teoria literaturii, șef de catedră între 1985 și 1990. A deținut și funcțiile de prodecan (1965-1966) și decan (1966-1968) al Facultății, cât și cea de rector (1976-1984) al Universității „Babeș-Bolyai". Lector de limba română la Universitatea din Beijing (1964-1965), mai târziu conferențiază la Budapesta și la Cracovia, unde va fi și profesor asociat al Universității Jagellone (1991-1992). A obținut doctoratul cu teza *Povestirea. Destinul unei structuri epice* (1971). Numit director al Teatrului Național din Cluj în iunie 1972, demisionează la sfârșitul anului. Ca licean, scrie versuri; G. Călinescu îi publică în revista „Lumea" un catren și îi răspunde încurajator la „Poșta redacției". Debutează la pagina literară a ziarului „Lupta Ardealului" în 1949 cu o recenzie, iar editorial în 1970 cu volumul *Între analiză și sinteză*, urmat în același an de altul, *Descoperirea operei*, ambele premiate de Asociația Scriitorilor din Cluj, al cărei secretar va fi în perioada 1982-1988. Este prezent cu studii, cronici literare și eseuri în „Almanahul literar", „Tribuna" (e redactor-șef adjunct în perioada 1970-1982), „Steaua" (membru în consiliul editorial), „Viața românească", „Luceafărul", „România literară", „Astra", „Transilvania", „Familia", „Studia Universitatis

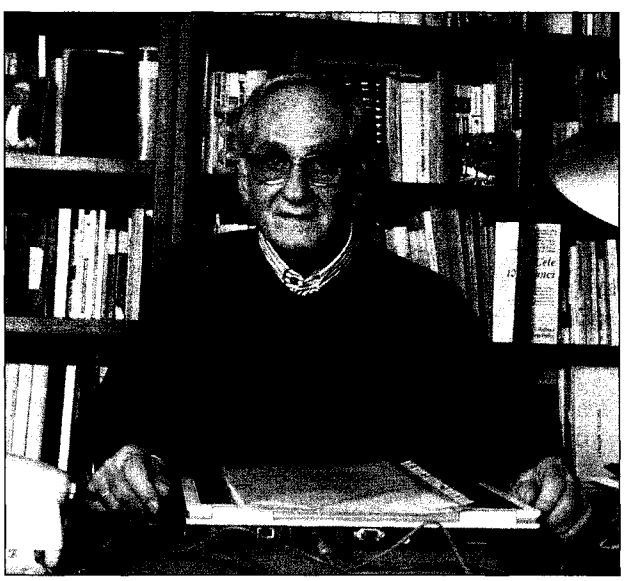

«Babeș-Bolyai»", „Vatra", „Cahiers roumains d'études littéraires", „Echinox", „Revue roumaine", „Utunk", „Korunk", „Apostrof", „Transylvanian review" ș.a. Participă cu studii la volume colective și antologii: *Literatura în actualitate* (1971), *Semnificațiile criticii literare contemporane* (1976), *Conceptul de istorie literară în cultura românească* (1978), *Marin Preda. Timpul n-a mai avut răbdare* (1981), *Ceasuri de seară cu Ion Agârbiceanu* (1982), *Liviu Rebreanu după un veac* (1985), *Portret de grup cu Ioana Em. Petrescu* (1991) ș.a., inițiază și coordonează mai multe lucrări colective, semnificativ fiind volumul *Studii literare. Din istoria presei literare și culturale românești* (1987).

Față de colegii clujeni ai începuturilor literare, **V.** a debutat editorial mai târziu. *Între analiză și sinteză* și *Descoperirea operei*, complementare în obiectivele lor, afirmă interesul precumpănitor pentru aspectul metodologic, teoretic al cercetării literare. Calitatea informației, rigoarea expunerii, fervoarea ideatică și eleganța expresiei indică o personalitate deplin edificată, pregătită pentru elaborări sistematice și totodată deschisă căutărilor înnoitoare. **V.** examinează opinii românești și străine operând o evaluare și o sistematizare elocvente pentru opțiunile sale: „Critica literară se înfățișează azi îndeosebi ca un corespondent al teoriei literare, atașându-și argumentele semanticii structuraliste, ale sociologiei literare, ale psihologiei artei etc., impresia fiind de cercetare complexă, proteică, ambiționând să epuizeze nu numai aspectele structurale ale operei, ci și procese imanente actului creator". Criticul pledează pentru „convergența" criteriilor și a metodelor de cercetare a literaturii, în condițiile unui apel stringent la text, la operă. Perspectiva teoretică este învestită cu rolul de perspectivă ordonatoare și integratoare, dar, precizează **V.**, „tendința spre o cercetare care raționalizează impresiile, emoțiile și reflecțiile imediate (semnul unei teorii și al unei poetici cu adevărat științifice!) vine din realitățile interne ale literaturii". De aici, din „realitățile interne ale literaturii", mai ales ale celei contemporane, care „își construiește o gândire despre creație", rezultă necesitatea unei lecturi „care devine un proces interdisciplinar și un act informațional de un nivel superior". Configurată într-un capitol de sinteză din *Descoperirea operei*, preocuparea criticului pentru „actul lecturii" se concretizează cu timpul într-o adevărată teorie a lecturii, dezvoltată secvențial în majoritatea cărților ulterioare: *Convergențe. Concepte și alternative ale lecturii* (1972; Premiul Uniunii Scriitorilor), *Lecturi constructive* (1975), *Lectura - un eveniment al cunoașterii* (1977), *Lectura romanului* (1983; Premiul Academiei Române), *Lectura prozei* (1991), *În labirintul lecturii* (1999). Astfel, capitolul *Lectura și cărțile ei*, din *Lectura - un eveniment al cunoașterii*, cuprinde delimitări conceptuale în sfera vocabularului fundamental și evaluări (analize, interpretări) în teritoriul criticii, sub incidența a ceea ce autorul numește „semnul protector al lecturii". Demersul teoreticianului, provocat de regulă de o carte, are punctul de plecare situat, în genere, în sfera teoriei, și mișcarea spiritului e de translare de la abstract la concret, analiza urmând să documenteze caracterul necesar al lecturii (particulare), luată ca reper pentru un anume aspect al problemei în discuție. În cartea lui Gelu Ionescu *Romanul lecturii*, de pildă, **V.** găsește argumente care „pledează pentru integrarea lecturii în sistemul general de discipline formate prin multiple interferențe (lingvistică și teorie literară)", dar și trăsături care îl individualizează pe autor. Comentariul devine prilejul unei meditații la „strategia lecturii", care în esență pretinde „un mod de a situa opera, de a stabili elemente disjunctive (necesare), de a epiciza textul, autorul sau, mai exact, de a privi dintr-un unghi epic toți factorii angajați în procesul de creație și în actul interpretării". În alt caz, oferit de volumul *Între viață și cărți* al lui N. Steinhardt, criticul semnalează întâlnirea „cu un cititor", „categorie privită în cea mai flexibilă și mai inspirată accepție a cuvântului", pentru a discerne, în spațiul lecturii, „verificarea ei ca experiență livrescă și de viață totodată". Scriind despre criticii și teoreticienii premergători sau contemporani, **V.** vizează plasarea lor în ordinea generală a disciplinei și reliefarea contribuției fiecăruia. Cum s-a observat, „teoreticianul își susține ideile prin degajarea unei tradiții naționale căreia i se raliază (de la Mihail Dragomirescu și Dimitrie Popovici la Sorin Alexandrescu) și prin abordarea propriu-zisă a unor opere literare de valoare sau apte să fie valorificate demonstrativ" (Marian Popa). Excursul analitic tinde constant spre „împlinirea" într-o sinteză, într-o panoramare orientată de exigențele genului epic, ca în *Lectura romanului* sau în *Lectura prozei*. Aici sunt comentate, cu ocazia primei apariții sau a reeditării, opere literare românești sau străine, urmărindu-se cu precădere identificarea structurilor compoziționale, a strategiilor narative, situarea în raport cu marile stiluri și curente. Privirea criticului/teoreticianului asupra prozei românești (de la I. L. Caragiale, Ioan Slavici, Liviu Rebreanu, Pavel Dan la Marin Preda, Constantin Țoiu, Nicolae Breban, D. R. Popescu, Gheorghe Crăciun, Ioan Lăcustă ș.a.) are ca obiectiv stabilirea și sublinierea „invarianților", a unei tipologii a operelor. Deschise către poetică și naratologie, interpretările tind la fixarea momentelor relevante „în aventura căutării unor *universalii* ale narațiunii". Varietatea grilelor critice aplicate dă seama de mobilitatea și suplețea exegetului, cercetarea la obiect fiind prezidată de perspectiva istorică și teoretică într-o simultaneitate care îi individualizează demersul. *Povestirea. Destinul unei structuri epice* (1972) și *Aventura formelor. Geneza și metamorfoza „genurilor"* (1996; Premiul Asociației Scriitorilor din Cluj-Napoca) sunt, în raport cu celelalte, cărți de accentuată reflecție teoretică. Prima poate fi considerată monografia unei „structuri", privită ca „esențială și arhetipală" pentru forma epică. Cercetarea devine un ax în jurul căruia gravitează și alte monografii: *„Cărțile" lui Mihail Sadoveanu* (1981) și *Pavel Dan. Zborul frânt al unui destin* (1986).**V.** abordează universul prozei sadoveniene ca o suită de „cărți" care circumscriu experiențe, trepte ale creației și ale unei biografii interioare: *Cărțile tinereții și ale începutului, Cărțile istoriei și ale miturilor, Cărțile înțelepciunii, Cărțile Povestirii* ș.a.

Exegetul urmărește edificarea progresivă a operei, de la primele scrieri la stadiul calmei contemplații din cele cu subiect „oriental". Capătul traiectului se află în proza ce cristalizează „spectacolul total" al artei narative sadoveniene, *Hanu Ancuței* și *Divanul persian*, ilustrând triumful povestirii și al povestitorului. Revenind în spațiul teoretic, *Aventura formelor*, un eseu cu dublă deschidere, propune o „vizionare" a „experiențelor organice ale teoriei literare", care „a devenit, în mod cert, [...] o teorie a formelor, o morfologie a lor". **V.** chestionează, apelând la o vastă bibliografie (de la Aristotel și Platon la Goethe, Gérard Genette, Käte Hamburger, Northrop Frye), statutul actual al disciplinei, parcurgând „treptele precursoare pentru o atare accepțiune: teoria literaturii = o teorie a formelor în interpretări care includ retorica, poetica și logica formelor". Ipoteza care întemeiază eseul este aceea că „formele literare sunt expresia unui nucleu originar de natură epică". Diagrama momentelor teoretice esențiale este însoțită de scrutarea „devenirii formelor" prin aplicații succinte și pertinente. În proiecția teoreticianului, „devenirea (evoluția) formelor realizează una dintre cele mai spectaculoase reprezentări ale istoriei reale a literaturii", mai mult - „istoria vie, reală, palpabilă a literaturii s-a scris prin actul genezei, devenirii, dispariției, metamorfozei sau, pur și simplu, prin resurecția unor forme aparent revolute". Se optează pentru conceptul formă/forme în locul termenilor gen și specie, considerați ca „inoperanți". Postulând ipostaza unui *homo narrativus* ca „instanță originară și, implicit, arhetipală a formelor literare", **V.** își ordonează reflecția pe capitole precum *Reîntoarcere la sursele originare*, *În căutarea arhetipului*, *Sub semnul tutelar al Povestirii*, *Disciplina nuvelei*, *Heterogenitatea romanului*, semnificative pentru coerența, substanțialitatea, originalitatea viziunii.

Practicând cu fervoare și deosebită perseverență actul critic, Ion Vlad nu este îndeobște un teoretician abstract, ci, dimpotrivă, unul foarte aplicat, care-și configurează și mărturisește punctul de vedere pornind de la o carte despre care scrie.

FLORIN MIHĂILESCU

În anii '65-'70 l-am avut profesor pe Ion Vlad la teoria literaturii. Cursurile sale, atunci cu siguranță cele mai pasionante, erau înțesate cu informații de prima mână. Pentru cel care voia într-adevăr să se inițieze, profesorul impunea modelul unei fervori intelectuale autentice, cu exigențe nu lipsite de o anumită cruzime, dar care, în fond, constituiau semnele unui nou mod de receptare a literaturii. [...] *Prelegerile seducătoare ale lui Ion Vlad instruiau despre puterea ficțiunii și rigorile creației. Cei dotați au înțeles cu uimire că literatura înseamnă o extraordinară aventură a formelor.*

PETRU POANTĂ

SCRIERI: *Între analiză și sinteză*, Cluj, 1970; *Descoperirea operei*, Cluj, 1970; *Convergențe. Concepte și alternative ale lecturii*, Cluj, 1972; *Povestirea. Destinul unei structuri epice*, București, 1972; *Lecturi constructive*, București, 1975; *Lectura - un eveniment al cunoașterii*, București, 1977; *„Cărțile" lui Mihail Sadoveanu*, Cluj-Napoca, 1981; *Lectura romanului*, Cluj-Napoca, 1983; *Pavel Dan. Zborul frânt al unui destin*, Cluj-Napoca, 1986; *Lectura prozei*, București, 1991; *Aventura formelor. Geneza și metamorfoza „genurilor"*, București, 1996; *În labirintul lecturii*, Cluj-Napoca, 1999. **Ediții, antologii:** *Romanul românesc contemporan (1944-1974)*, introd. edit., București, 1974; *Studii literare. Din istoria presei culturale și literare românești*, pref. edit., Cluj-Napoca, 1987; Ion Chinezu, *Aspects of Transylvanian Literature (1919-1929)*, pref. edit., Cluj-Napoca, 1997.

Repere bibliografice: Traian Liviu Birăescu, *„Între analiză și sinteză"*, O, 1970, 8; Liviu Petrescu, *„Între analiză și sinteză"*, TR, 1970, 24; Mihai Ungheanu, *„Între analiză și sinteză"*, RL, 1970, 28; Radu Enescu, *„Între analiză și sinteză"*, F, 1970, 7; Mihail Petroveanu, *„Între analiză și sinteză"*, ST, 1970, 11; Ov. S. Crohmălniceanu, *„Descoperirea operei"*, RL, 1970, 50; Ion Pop, *Disciplina lecturii*, TR, 1971, 20; Felea, *Poezie, 243-248*; Ciobanu, *Panoramic, 306-308*; Piru, *Varia*, I, *514-516*; Mircea Iorgulescu, *„Convergențe"*, LCF, 1973, 2; Dumitru Micu, *Povestirea și literatura epistolară*, CNT, 1973, 8; Al. Căprariu, *„Convergențe". „Povestirea. Destinul unei structuri epice"*, TR, 1973, 24; Petru Poantă, *„Convergențe"*, ST, 1973, 13; Adriana Iliescu, *Morfologie literară și timp istoric*, LCF, 1973, 29; Voicu Bugariu, *„Povestirea. Destinul unei structuri epice"*, AST, 1973, 7; Tomuș, *Răsfrângeri, 111-116*; Mircea Iorgulescu, *Trei decenii de roman românesc*, RL, 1974, 40; Liviu Petrescu, *Condiția romanului*, TR, 1974, 40; Nicolae Manolescu, *Proza contemporană în antologie*, RL, 1974, 47; Const. Ciopraga, *O panoramă a romanului*, CL, 1974, 11; Noemi Bomher, *„Povestirea. Destinul unei structuri epice"*, AUI, 1974; Ciobanu, *Critica, 221-225*; Felea, *Secțiuni, 357-362*; Zaharia Sângeorzan, *Ion Vlad, preeminența teoreticianului*, CRC, 1975, 4; Roxana Sorescu, *O panoramă a romanului românesc contemporan*, VR, 1975, 1; Șerban Stati, *Panorama de la prose roumaine contemporaine*, REVR, 1975, 2; Const. Ciopraga, *Vue panoramique de la littérature roumaine contemporaine*, CREL, 1975, 3; Mihai Dinu Gheorghiu, *Tipologia romanului românesc contemporan*, AFT, 1975, 11; Ardeleanu, *Opinii, 169-173*; Culcer, *Citind, 75-79*; Iorgulescu, *Al doilea rond, 125-131*; Liviu Petrescu, *Linii pentru un portret*, TR, 1977, 36; Popa, *Dicț. lit.* (1977), *614*; Constantin Hârlav, *Despre strategia și pasiunea lecturii*, ECH, 1978, 10-12; Mircea Berceanu, *Literatura ca structură*, ECH, 1978, 10-12; Mihăilescu, *Conceptul*, II, *103-109*; Vasile Rebreanu, Miron Scorobete, *Cu microfonul dincoace și dincolo de Styx*, I, Cluj-Napoca, 1979, *342-349*; Paul Dugneanu, *„«Cărțile» lui Mihail Sadoveanu"*, LCF, 1981, 25; Ion Simuț, *„«Cărțile» lui Mihail Sadoveanu"*, F, 1981, 6; Mircea Zaciu, *„«Cărțile» lui Mihail Sadoveanu"*, ST, 1981, 8; N. Steinhardt, *O interpretare structuralistă a lui Sadoveanu*, VR, 1981, 10; Grigurcu, *Critici, 205-207*; Piru, *Ist. lit., 549-550*; Titu Popescu, *Estetica în retrospectivă*, T, 1982, 4; Felea, *Prezența, 60-62*; Dorin Tudoran, *Nostalgii intacte*, București, 1982, *259-276*; Valentin Tașcu, *Lectura romanului*, ST, 1984, 3; Moraru, *Textul, 229-231*; Braga, *Sensul, 191-199*; Cornel Ungureanu, *Prezentul lecturii*, O, 1987, 2; Tudorel Urian, *Critica universitară*, O, 1987, 17; Radu, *Pagini, 85-86*; Romul Munteanu, *Descoperirea operei*, RL, 1989, 49; Cristea, *A scrie, 81-85*; Mircea Braga, *Pe pragul criticii*, Cluj-Napoca, 1992, *190-194*; Liviu Petrescu, *La o aniversare*, TR, 1994, 49; Mircea Muthu, *Profesorul*, TR, 1994, 49; Ierunca, *Dimpotrivă, 129-135*; Negoițescu, *Scriitori contemporani, 472-474*; Poantă, *Scriitori, 129-134*; Ioan Pânzaru, *„Aventura formelor"*, JL, 1996, 9-24; Micu, *Scurtă ist.*, IV, *223-225*; Dan George Burlacu, *Voci ale literaturii*, Cluj-Napoca, 1998, *160-162*; Horia Poenar, *Cuvinte despre profesorul Ion Vlad*, ST, 1999, 10; Dora Pavel, *Conversații cu Ion*

Vlad, APF, 1999, 11; Doina Curticăpeanu, *Călăuzirea spre sophrosyne*, F, 1999, 11-12; *Dicț. esențial*, *890-891*; Irina Petraș, *În „labirintul literaturii" nu se rătăcește nimeni*, APF, 2001, 1; Răzvan Voncu, *Secvențe literare contemporane*, I, București, 2001, *188-192*; Diana Adamek, *Transilvania și verile cu polen*, Pitești, 2002, *30-33*; Petru Poantă, *Efectul „Echinox" sau Despre echilibru*, Cluj-Napoca, 2003, *57-58*. *C. H.*

VLAD, Tudor (25.IV.1959, Cluj), prozator. Este fiul lui Carmen Vlad (n. Cotuțiu), semioticiană, și al lui Ion Vlad, teoretician și critic literar. Absolvent al Liceului Teoretic nr. 15 (1978) și al Facultății de Filologie a Universității „Babeș-Bolyai" (1983) din orașul natal, obține titlul de doctor în filologie cu teza *Fascinația filmului la scriitorii români* (1997). Este corector (1982-1983), redactor (1983) și redactor-șef adjunct (1990-1999) al revistei „Tribuna", redactor-șef la „Transylvanian review" (1991-1999). Lector (1993), conferențiar (din 1997) și șef (1994-1999) al Catedrei de jurnalistică a Facultății de Litere clujene, va funcționa și ca *visiting professor* la University of North Carolina, Chapel Hill (1996) și va beneficia de o bursă Fulbright la University of Georgia, Athens (1999-2000). Începând din 1998 este director pentru Europa Centrală la World Free Press Institute, California, din 2000 cercetător, iar din 2002 director adjunct la James M. Cox Jr. Center for International Mass Communication Training and Research, University of Georgia, Athens. Debutează în 1978 la „Tribuna", iar editorial în 1981 cu romanul *Al cincisprezecelea*.

Spre deosebire de ceilalți optzeciști care s-au afirmat mai întâi în nuvelă, **V.** a debutat cu un roman bine făcut, de construcție circulară. Un scurt preambul, atribuit unui narator anonim, descrie sosirea, într-o noapte, într-un sat de munte a unui „străin". Același personaj e reîntâlnit în final, tot noaptea, într-o pădure străbătută de ambii, spre a pleca definitiv din sat. Urmărită în acest interval marcat de un episod periferic al celui de-al doilea război mondial, viața satului se dezvăluie printr-o relatare auctorială la persoana a treia, prin rememorări ale unora dintre actorii și spectatorii scenelor desfășurate anterior. Ceea ce rezultă e o secțiune transversală în existența unei comunități rurale mai curând anistorice. Până la trecerea succesivă prin sat a unor detașamente militare inamice, singurul „eveniment" consemnat este, în afară de venirea „străinului", dispariția unei pisici și căutarea ei obstinată. Situații propriu-zis epice apar după venirea primei subunități militare: doi țărani, acuzați de complicitate cu inamicul, sunt aruncați din turnul bisericii și împușcați în timpul căderii; alți trei se angajează cu ostașii într-un joc de popice și sunt bătuți. Unele fapte includ înțelesuri simbolice: vremelnicilor ocupanți li se organizează o vânătoare la care hăitașii nu reușesc să provoace decât ieșirea din pământ a unor valuri grețoase de șobolani; într-o zi cade „din cer", mai precis de pe drumul prin munte, un automobil, și conducătorul lui e scos mort de sub fiarele răsucite. Întregul roman e construit cu o supravegheată tehnică a impreciziei. Dacă în prima parte discursul narativ (ascunzător de enigme) e continuu, cea de-a doua și preambulul conțin monologuri fragmentare, care nu numai că relativizează adevărul spuselor, dar îl comunică doar parțial, fără să dezvăluie identitatea vorbitorilor și făcând referiri la personaje încă neintroduse în narație, ca și cum ele ar fi cunoscute. Tehnica susține un climat de semirealitate sau chiar irealitate, halucinant, analog celui din proza lui Gabriel García Márquez, a lui Vargas Llosa, nu fără asemănări și cu cel din romanele lui D.R. Popescu. Un țăran, personaj central, „își teme" nevasta atât de tare, încât spre a o feri de privirile altora se mută de cealaltă parte a râului, și nici el, nici consoarta, nici cei doi băieți ai lor nu mai vin în sat cu anii. Fratele lui, văduv, își ține fiica sub strașnică pază de teama flăcăilor, deși nu o râvnește nimeni, fiind urâtă și suferind de boala somnului. Spre mântuirea sufletului, Gheorghe ridică o biserică, dar nu îi pune clopot, și se însoară cu o babă, nebuna satului. Un zugrav îl pictează pe ușa bisericii, sub înfățișare de drac, pe consăteanul cel mai apropiat lui. Ion Aldea înnebunind, proorocește dezastre și, dându-se drept exponentul unui „al paisprezecelea neam", menit să „îngroape lumea", opinează că „străinul", tot un ins enigmatic, s-ar putea să fie „al cincisprezecelea". Incoerentă, confuză, demențială, oratia lui Ion Aldea învăluie într-un mister compact bizara mică lume închisă din Valea Cerbului, străjuită de Muntele Vornicului și Dealul Țepelor. *Al cincisprezecelea* nu e un roman de cunoaștere, ci unul experimental: un exercițiu, un test de abilitate artistică. Demonstrația de virtuozitate devine ostentativă în *Ascensiune nocturnă* (1984), relatarea fiind însoțită de comentarii auctoriale destinate să releve caracterul de facere, de literatură. Declarându-se „cronicar" al activității de pe un șantier, naratorul anunță că va înfățișa o faptă de eroism, dar amână

mereu începerea istorisirii, introduce preliminarii, digresiuni, intercalează chiar un episod fantastic (ridicarea cuiva în văzduh, legat de piciorul unui vultur uriaș) și își motivează insistent procedările. Epicul se reduce la traversarea de către un muncitor, pe brânci, a unei conducte, pentru introducerea unui cablu de care alții uitaseră. Presupusele mișcări, fizice și sufletești, sunt notate meticulos. Un capitol, fără nici un raport de substanță cu precedenta „cronică", îl arată pe „eroul din conductă" în tren, cu câțiva tineri. Principalul obiectiv al prozatorului este parodierea falsei literaturi a șantierelor socialiste, ceea ce învederează implicit deplina stăpânire a unei diversități de mijloace. *Porțile serii* (1987) e un roman de tip flaubertian, cu două secțiuni: în *Terente și Didina* șlagărul cu acest titlu punctează o zi din viața a două cupluri familiale dintr-un oraș oarecare, unite prin pasiunea pentru partidele duminicale de canastă. Dar jocul se amână, întrucât cineva lipsește din localitate. Stările personajelor, care sunt actorii celor mai banale situații, ori psihismele unei nopți sunt înregistrate cu o minuțiozitate demnă pe alocuri de proza lui James Joyce sau de Noul Roman, îndeosebi de Nathalie Sarraute (*Portretul unui necunoscut*). În a doua secțiune, *Tratat despre simțuri*, soțul suportă o intervenție oftalmologică și nu se mai înapoiază acasă, pentru că nu își mai suportă consoarta, deși o iubește. Romanul e un fel de cronică a „micilor fapte adevărate", o radiografie a stereotipiei cotidiene. De o factură aparte chiar în contextul prozei autenticiste, inclusiv în varianta ei postmodernă, este romanul *Adunarea și scăderea zilelor* (1988), unde formula e jurnalul în jurnal. Asumându-și identitatea autorului, cu toate consecințele (ziarist la „Tribuna", prozator etc.), naratorul se decide să țină un jurnal al transcrierii jurnalului din primul război mondial al străbunicului său, Victor Vlad, funcționar la banca din Făgăraș, refugiat în 1916 la Iași. Publicându-l fără nici o modificare, fără măcar să corecteze greșelile de ortografie, romancierul reproduce, în schimb, în josul unor pagini, extrase din presa timpului și din discursuri parlamentare (N. Iorga, Barbu Delavrancea, Take Ionescu ș.a.), edificatoare istoricește. Este un document impresionant, relevând condiția tragică a unui ardelean ce îndură foame, frig, boală, și în cele din urmă moare răpus de tifos. Mărturisind condițiile în care a copiat conținutul caietului (acasă și prin alte părți, inclusiv în cazarmă, în timpul serviciului militar), naratorul relatează experiențe proprii, comunică gânduri, stări sufletești, impresii de lectură, reflecții literare, face referiri la opere și autori, la filme, evocă momente de viață familială, portretizându-și bunicii, dezvăluie sentimente suscitate de examinarea unor fotografii ale înaintașilor, emite considerații literare persiflând concepții și modalități prozastice, notează planuri înfăptuite, ratate sau realizate parțial, introduce fragmente de scrieri proprii, își destăinuie nedumeririle, nehotărârile. Segmentul auctorial devine astfel un colaj de texte eterogene, „un caiet" cu de toate. Roman-document prin jurnalul inclus, ca de altfel și prin confidențele verificabile, *Adunarea și scăderea zilelor* e o cozerie agreabilă, rememorativă, reflexivă, autoreferențială.

SCRIERI: *Al cincisprezecelea*, Cluj-Napoca, 1981; *Ascensiune nocturnă*, București, 1984; *Porțile serii*, București, 1987; *Adunarea și scăderea zilelor*, București, 1988; *Fascinația filmului la scriitorii români*, București, 1997; *Interviul. De la Platon la Playboy*, Cluj-Napoca, 1997.

Repere bibliografice: D. R. Popescu, *Tudor Vlad*, „Scânteia tineretului", 1980, 9 779; Irina Petraș, *„Al cincisprezecelea"*, ST, 1981, 7; Moraru, *Textul*, 229–231; Marian Papahagi, *„Ascensiune nocturnă"*, TR, 1985, 9; Valentin Tașcu, *Realitatea realului*, CNT, 1985, 16; Ioan Holban, *„Ascensiune nocturnă"*, CRC, 1985, 18; Valeriu Cristea, *„Ascensiune nocturnă"*, RL, 1985, 20; Valentin Tașcu, *„Ascensiune nocturnă"*, CNT, 1985, 26; Gheorghe Schwartz, *„Ascensiune nocturnă"*, O, 1986, 17; Eugen Simion, *Romanescul cotidianului*, RL, 1987, 17; Ioana Bot, *O zi care începe bine*, TR, 1987, 21; Petru Poantă, *Un prozator tânăr*, ST, 1987, 10; Cristea, *A scrie*, 210–215; Țeposu, *Istoria*, 129–131; Lovinescu, *Unde scurte*, IV, 249–253; Negoițescu, *Scriitori contemporani*, 472–474; Petraș, *Lit. rom.*, 102–105; Claudiu Groza, *Despre interviu*, APF, 1998, 6; Cosma, *Romanul*, II, 161–162; Glodeanu, *Dimensiuni*, 201–205; Daniel Cristea-Enache, *Analiză, cronologie și poem*, ALA, 1999, 493; *Clujeni ai secolului 20. Dicționar esențial*, Cluj-Napoca, 2000, 336; Lefter, *Scriit. rom. '80–'90*, III, 286–288; *Dicț. scriit rom.*, IV, 776–778; Ioan Holban, *Istoria literaturii române. Portrete contemporane*, I, Iași, 2003, 283–288. *D. Mc.*

VLAD, Vasile (4.VI.1941, Constanța), poet. Este fiul Ioanei (n. Udrescu) și al lui Constantin Vlad, lăcătuș mecanic. Urmează la București școala primară și Liceul „Mihail Sadoveanu" (1956–1960). Se înscrie la Facultatea de Filologie, dar este exmatriculat chiar din primul an în urma unei dispute cu filosoful Radu Florian. Se angajează ca zilier la Institutul de Energetică al Academiei Române (1961) și ca supraveghetor de noapte la Școala Specială nr. 1 pentru surdo-muți (1963–1967). După un nou examen de admitere la Filologie, în 1965 își reia studiile universitare, pe care le va finaliza în 1974. Lucrează ca profesor la școli generale și la Liceul de Metrologie din București (1977–1978). În 1982 devine secretar literar al Uniunii Scriitorilor. Își face debutul editorial în 1969 cu placheta *Pedepsele*, fără ca anterior să fi publicat în reviste. Supravegheat, hărțuit permanent de organele de partid și de Securitate, îndepărtat și din cele mai neînsemnate slujbe sau împiedicat să ocupe altele, și în privința cărților sale a traversat cele mai dure imprejurări. Așa s-a întâmplat în 1970 cu *Omul fără voie*, dar mai ales cu *Sărbătorile absenței*, care în urma „tezelor din iulie" 1971 a fost interzis și trimis la topit chiar înainte de a fi difuzat.

Ceea ce atrage și în egală măsură surprinde în poemele lui **V.** este limbajul și imprevizibila capacitate asociativă. Discursul liric se prezintă frecvent ca un monolog ce sfidează logica prin asocieri inedite, sintaxă și vocabular. Ținta comunicării este adesea greu de identificat, iar autorul nu pare interesat de coerență. Prima carte, *Pedepsele*, evidențiază o anumită monotonie, la care se adaugă ezitările de ordin stilistic. Se pot distinge influențe din Geo Dumitrescu, Dimitrie Stelaru, Nichita Stănescu, însă versurile includ de pe acum o vibrație autentică și o tensiune puternică. În continuă pendulare între contrarii, confesiunea se desfășoară ambiguu, implicând un mare grad de relativitate: „În ora de geometrie

tăiam copaci,/ și priveam cercurile,/ dar nu priveam cercurile,/ ci niște păsări în cercuri,/ dar nici păsări în cercuri nu erau" (*Lecție*). Germinativul (sâmburele), concentrarea sugerată de mișcarea regresivă (arborii se retrag în rădăcini, fructele se întorc în semințe) sporesc neliniștea. „Aș vrea să spun adânc ceva/ ca un cearcăn", declară poetul, care acuză neputința limbajului de a-i traduce stările. Dacă în *Omul fără voie* se produce accentuarea tendinței discursive și o înmulțire a metaforelor și personificărilor frapante, în următoarele cărți densitatea și fluxul verbal duc la o narativitate ce dă textului un aspect dezordonat. Numeroase fraze sunt abandonate la mijloc, gândurile rămân suspendate. Unitatea unor asemenea versuri, adesea violentând noimele, este conferită de conținutul reflexiv, caracterizat preeminent de semne și expresii ale deznădejdii. În *Sărbătorile absenței* personajul este „omul decupat", antisentimental, fără aspirații transcendentale, a cărui situare în lume este damnată. Ironia, prin care poetul încearcă să contracareze deznădejdea, se dovedește ineficace și are ca rezultat sporirea efectului acesteia. Relația tensionată om - univers domină în *Îndreptările doctorului Faustus sau Calea cea mai lungă* (1978; Premiul Uniunii Scriitorilor), unde limita este resimțită la toate nivelurile. Revolta în fața alterării condiției umane dă naștere unor imagini de un dramatism intens, simțurile sunt violentate de aspectele dezgustătoare și deprimante ale existenței. Anticalofilia, formulele sfidătoare contribuie la întărirea sentimentului de revoltă. În poezia lui **V.** limbajul frust elimină retorica, iar dificultatea rostirii se întrevede în sincopele expresiei. Limita impusă de cuvânt, neputința acestuia de a sugera starea, presiunea semiotică („Noi am avut pentru orice lucru/ un singur nume. Ce trist să crezi că poți spune/ ceva" - *Cântul VIII*) conduc, în mod paradoxal, la o suprasolicitare a cuvintelor, la aglomerări lexicale. În același timp, dramatismul confesării intră în conflict cu acest tip de retorism, efect al asocierilor obținute prin îndelungi căutări ce se vor insolite. La **V.** haosul este doar aparent, iar efortul de elaborare implică trudă, un travaliu conștient asupra lexicului și a sintaxei. Luciditatea artistică îi plasează poezia în modernitate și o apropie de cea a lui Petre Stoica, Marin Sorescu, Virgil Mazilescu.

SCRIERI: *Pedepsele*, București, 1969; *Omul fără voie*, București, 1970; *Sărbătorile absenței*, București, 1971; *Îndreptările doctorului Faustus sau Calea cea mai lungă*, București, 1978; *Omul fără voie*, postfață Ion Caraion, București, 1980; *Ardere lină*, București, 1981; *Omul fără voie*, îngr. Mircea Ciobanu, București, 1993; *Poeme*, Iași, 2003. **Ediții, antologii:** Mihai Eminescu, *Luceafărul*, ed. plurilingvă, pref. Petru Mihai Gorcea, București, 1985; *Monolog despre bucuriile mărunte*, tr. Rodica Locusteanu, Mihaela Andreescu și Constantin Ioncică, pref. edit., București, 1992.

Repere bibliografice: Dumitru Micu, *„Pedepsele"*, RL, 1969, 42; A. I. Brumaru, *„Omul fără voie"*, AST, 1971, 1; Dan Mutașcu, *„Omul fără voie"*, O, 1971, 3; Eugen Barbu, *„Sărbătorile absenței"*, „Magazin", 1971, 738; Dorcescu, *Embleme, 156–163*; Simion, *Scriitori*, I (1978), *356–359*; Vasile Petre Fati, *Un Faust bufon*, VR, 1979, 1; Eugen Simion, *Calea tulburată a poeziei*, LCF, 1979, 6; Lucian Raicu, *O poezie a omenescului*, RL, 1979, 28; Lucian Alexiu, *„Îndreptările doctorului Faustus sau Calea cea mai lungă"*, O, 1979, 8; Dumitru Mureșan, *„Îndreptările doctorului Faustus"*, VTRA, 1979, 9; Alboiu, *Un poet, 149–150*; Ion Caraion, *Un limbaj de încercare în poezia lui Vasile Vlad*, LCF, 1980, 13, 14; Dimitriu, *Singurătatea, 148–152*; Raicu, *Contemporani, 156–160*; Iorgulescu, *Ceara, 166–169*; Marin Mincu, *Un discurs al „absenței"*, LCF, 1985, 42; Negrici, *Introducere, 115–120*; Dan C. Mihăilescu, *„Omul fără voie"*, LAI, 1994, 24 octombrie; Ulici, *Lit. rom.*, I, *165–167*; *Dicț. analitic*, II, *220–223*; Marin Mincu, *Poeticitate românească postbelică*, Constanța, 2000, *279–283*; Popa, *Ist. lit.*, II, *580–581*; *Dicț. scriit. rom.*, IV, *778–780*. *A. St.*

VLAD-DELAMARINA, Victor (31. VIII. 1870, Satu Mic, azi Victor Vlad Delamarina, j. Timiș - 15. V. 1896, Petroasa Mare, j. Timiș), poet. Este fiul Sofiei Vlad-Rădulescu, autoare de versuri, proză și scenete dramatice, și al lui Ion Vlad, solgăbirău (judecător). A urmat școala primară și liceul la Lugoj, fiind coleg cu Ioan Popovici-Bănățeanul. Amândoi făceau parte din Reuniunea Literară, societate a elevilor români din Lugoj, a cărei activitate de cultivare a specificului românesc nu era pe placul autorităților maghiare. Când o parte din membrii societății au fost anchetați de conducerea liceului, **V.-D.** a scris pe tablă, în sala „procesului", „Trăiască românimea!" și a arborat o cocardă tricoloră. Ca urmare a acestui act de insurgență, a fost exmatriculat. În 1884 se înscrie în aceeași clasă la Liceul „Sf. Sava" din București, iar în 1886 trece la

Liceul Militar din Craiova. Aici l-a avut profesor de limba română pe Mihail Strajanu, care, apreciindu-i exercițiile de versificație și traducerile din limba germană, îl recomandă societății Junimea. În 1887 se mută la Liceul Militar din Iași, apoi urmează cursurile unei școli militare superioare la București, la absolvire, în 1892, fiind avansat sublocotenent în marină. Călătorește cu bricul „Mircea" pe Marea Neagră și Marea Egee (1891) și își notează impresiile într-un jurnal ilustrat cu desene proprii; textul apare în ziarul timișorean „Dreptatea". În 1893 întreprinde o călătorie cu crucișătorul „Elisabeta" pe Mediterana și Adriatica, consemnată de asemenea într-un jurnal. Publică și poezii în „Dreptatea", semnând cu pseudonimul Delamarina, sub care este îndeobște cunoscut. Grav bolnav de tuberculoză, a murit la moșia mamei sale. A fost înmormântat la Lugoj.

V.-D., autor a douăzeci de texte editate postum în placheta *Poezii bănățenești* (1902), este considerat creatorul „poeziei dialectale" la noi. Sunt versuri scrise cu intenția de a pune în evidență resursele expresive ale limbajului popular. Relatate în graiul bănățean, cu fonetica și lexicul specific, amintirile din copilărie (*Țucă-l moșu*), evocarea unor tipuri caracteristice (*Calu' lu' Doancă*) sau a unor figuri din lumea satului (*Carce in deparce, Lu' Ana lu' Gică*), anecdotele, întâmplările cu haz (*Ăl mai tare om din lume*) capătă o culoare aparte și impresia de viață este mai puternică („Trâmbiț, tobe, larmă, chiot,/Fluier, strigăt, râs și ropot.../ Șie să fie? Șie să fie? Iaca-n târg, «minajărie»!/O «comegie» d'a cu fiară/Și-mprejur lumie și țară"). Chiar dacă versul nu este îndeajuns finisat, la **V.-D.** există certe calități de observator fin al vieții, de bun cunoscător al psihologiei țăranului. Umorul, istețimea ascunsă uneori de o naivitate simulată, modestia sunt trăsăturile „personajelor" sale. Există aici un nucleu epic și o tendință de evitare a lirismului prin povestire și umor, care îl apropie de George Coșbuc: Bianca din *Carce in deparce* își destăinuie iubirea precum fata din *Dușmancele* lui Coșbuc, *Mă Cimișe* pare a avea ca model *Prahova*, tandrețea îndrăgostitului e ascunsă de glumă (*Luna*). Cea mai cunoscută poezie a lui **V.-D.** este *Ăl mai tare om din lume*, notabilă prin capacitatea de a creiona în câteva linii portretul naivului și curajosului Sandu Blegia, „ăl mai tare om din lume". Optimismul, antisentimentalismul, inspirația țărănească și graiul frust bănățean îi conferă autorului originalitate într-o epocă în care majoritatea poeților eminescianizau. Capacitatea de a sesiza și exploata comicul l-a îndreptat și către teatru. Încercările dramatice, comedii, farse, monologuri, unele rămase în manuscris, altele pierdute (*Învățătorul Policarp, Flușturaticul, Gusturile nu se discută, Să vii mai des, monșerică!, Pacienta, În cămin, Lacheul pedagog, Pe la miezul nopței*), sunt traduceri și localizări după repertoriul francez la modă. În *Pacienta* se introduce limbajul autentic, local, în vorbirea unor personaje provenite din mediul rural. Câteva compuneri au fost jucate la Lugoj (*Pacienta, În cămin*). Paginilor de proză ce consemnează impresii de călătorie le lipsește notația plastică, pitorească, rămânând simple însemnări, nedezvoltate literar, de reținut doar pentru terminologia marinărească folosită. Memorialistica (*Cartea vieții mele, O nimica toată*) nu are nici ea valoare artistică.

SCRIERI: *Poezii bănățenești*, îngr. și pref. Valeriu Braniște, Lugoj, 1902; ed. Sibiu, 1928; *Poezii*, București, 1922; *Poezii în grai bănățean*, introd. Al. Bistrițianu, Timișoara, 1936; *Schițele mele de călătorie*, introd. Aurel Cosma-junior, Timișoara, 1936; *Doi scriitori bănățeni: Victor Vlad Delamarina și Ioan Popovici-Bănățeanul*, îngr. și pref. Al. Bistrițianu, Craiova, 1943; *Corespondență. Memorii*, în *Documente literare*, I, îngr. Radu Flora și Virgil Vintilescu, pref. Virgil Vintilescu, Timișoara, 1971, *161–294; Ăl mai tare om din lume*, îngr. și pref. Simion Dima, Timișoara, 1972; ed. cu ilustrații de Done Stan, Timișoara, 1978.

Repere bibliografice: Maiorescu, *Critice*, II, *199–212;* Chendi, *Scrieri*, III, *39–44;* Atanasie M. Marienescu, *Dialectul român-bănățean*, pref. Valeriu Braniște, Lugoj, 1902; *Victor Vlad Delamarina*, LU, 1908, 11–12; Cosma, *Bănățeni*, I, *132–135;* Lația, *Cărturari, 19–22;* Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *567, 912, Ist. lit.* (1982), *639, 1012;* Octavian Tăslăuanu, *Notiță despre Victor Vlad Delamarina*, RFR, 1942, 8; Tancred Bănățeanu, *Poezia dialectală și Victor Vlad Delamarina*, RFR, 1942, 8; Leonard Gavriliu, *Victor Vlad Delamarina*, O, 1955, 2; Simion Dima, *Caracterul popular în creația lui Vlad Delamarina*, O, 1958, 1; Mircea Popa, *Date noi despre Victor Vlad Delamarina*, O, 1966, 5; Virgil Vintilescu, *Victor Vlad Delamarina*, Timișoara, 1967; Liviu Roman, *Pagini inedite din opera lui V. Vlad Delamarina*, O, 1967, 3; George Muntean, *Victor Vlad Delamarina și arta lui*, O, 1970, 7; Valentin Tașcu, *Victor Vlad Delamarina*, TR, 1970, 37; Aurel Cosma, *Prin Timișoara de altădată*, Timișoara, 1977, *137–149;* Țepelea, *Studii, 217–319;* Țirioi, *Premise, 19–24; Dicț. lit. 1900, 909–910;* Virgil Vintilescu, *Secvențe literare*, Timișoara, 1987, *221–245; Faifer, Semnele, 185; Dicț. scriit.rom.*, IV, *771–773.* *S. C.*

VLAHUȚĂ, Alexandru (5.IX.1859, Pleșești, azi Alexandru Vlahuță, j. Vaslui - 19.XI.1919, București), poet, prozator și publicist. Cu o copilărie ingrată, minată de boală, **V.**, fiul Ecaterinei (n. Petrescu) și al lui Neculai Vlahuță, mic proprietar, trece pragul școlii cu o întârziere de doi ani. La Bârlad face clasele primare din 1867, apoi din 1871 Liceul „Gh. Roșca Codreanu", absolvit în 1878. În anul următor își ia bacalaureatul la București, înscriindu-se la Facultatea de Drept, pe care nu avea să o termine. Profesor, din 1879, la Gimnaziul „Ienăchiță Văcărescu" din Târgoviște, obține o catedră și la școala de la Mănăstirea Dealu (1880–1883). Problemele învățământului nu-l lasă indiferent, și publică diferite articole în care combate dogmatismul și formalismul din metodele de predare, ca și defectuoasa alcătuire a unor manuale școlare; în 1902 va scoate împreună cu G. Coșbuc o carte de citire destinată școlilor secundare și profesionale. Înscris în Baroul Târgoviște (1882) cu o diplomă cumpărată, întrucât nu avea licența în drept, pledează de câteva ori, dar fără mare succes. Timp de patru luni, în 1883, se găsește la Galați, unde publică articole și schițe în ziarul „Galații". De catedră se desparte târziu, în 1893. Până atunci, mutându-se la București, mai predă la Școala Normală a Societății pentru Învățătura Poporului Român, în locul lui Ioan Slavici (1884–1885), la pensionul Elenei Miller-Verghy, este o vreme (de la sfârșitul lui 1885) meditator la Liceul „V. Alecsandri" al lui Ștefan Vellescu, apoi profesor la Azilul „Elena Doamna" și la Liceul „Sf. Gheorghe", condus de Anghel Demetriescu. În

1888, la propunerea lui Titu Maiorescu, e numit revizor școlar pentru județele Prahova și Buzău. A mai îndeplinit și alte funcții: corector la „Analele parlamentare" (1892–1896), secretar al Comisiei industriale de pe lângă Ministerul Domeniilor, șef de birou la același minister, referendar la Casa Școalelor (1901). În 1907 se afla la conducerea Muzeului Pedagogic al Casei Școalelor. A călătorit în câteva rânduri la Constantinopol, Paris, în Italia și în Norvegia. Propus de Iosif Vulcan, în 1893 este primit membru corespondent al Academiei Române, însă refuză. A fost ales, în 1948, membru de onoare post-mortem. **V.** a manifestat înclinații literare de pe când era elev la liceu și trimitea versuri la „Convorbiri literare", unde va colabora între 1878 și 1885. În 1879 i se publică un articol (*Banul*) în ziarul târgovișteanu „Dâmbovița", iar în anul următor îi apar câteva poezii în „Lira română". Publicistica lui, nu numai literară, e cu larghețe risipită prin revistele și ziarele timpului, chiar și în cele mai puțin notorii. A semnat, astfel, în „Convorbiri literare", „România liberă" (1883–1885, 1889, unde face parte și din redacție), „Epoca", „Lupta", „Epoca ilustrată", „Lupta literară", „Familia", „Revista nouă" (1887–1890, unde este și redactor), „Timpul", „Naționalul", „Calendar pentru toți românii", „Săptămâna ilustrată", „Literatură și știință", „Constituționalul", „Adevărul", „Eminescu", „Povestea vorbei", „Gazeta săteanului", „România jună", „Revista poporului", „Pagini literare", „Calendarul Minerva", „Generația nouă", „Literatură și artă română", „Scena", „Viața românească", „Universul", „Luceafărul", „Tribuna poporului", „Flacăra", „Școlarii", „Neamul românesc", „România", „Drum drept" „Lumea", „Drapelul". În perioada târgovișteană a făcut parte din comitetul de redacție al gazetei locale „Armonia". Împreună cu Alceu Urechia a întemeiat revista „Vieața" (1893), iar cu George Coșbuc a scos revista „Sămănătorul" (1901). Din 1916 conduce săptămânalul „Scriitorii români". Asociat cu I. Al. Brătescu-Voinești dirijează ziarul „Dacia" (1918), iar din însărcinarea Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice face să apară „Lamura" (1919). Lăsând la o parte inițialele și prescurtările numelui, pseudonimele lui **V.** sunt numeroase: Ada, Alecu, L. Ascar, Ave, I. Baltă, Baltazar, Decor, Jehovah, Lupu (Lup), Lupan, Mamilis, Minuzio, Mirmidon, Neagoe, Plivitor, Radu (Rad), Rareș, Sandu, Selișteanu, Spic, Stanca, Vale, Vlahul, Vluzzo. Debutul editorial se produce cu volumul *Nuvele* (1886), urmat de placheta *Poezii* (1887). Și-a strâns versurile și în cărțile *Poezii vechi și nouă* (1894), *Poezii* (1899), *Poezii* (1909), *Poezii* (1915; Marele Premiu al Academiei Române). A tradus din François Coppée, Alfred de Musset, Ada Negri.

Imaginea lui **V.** din ultimii ani ai vieții este a unui om de mare omenie, generos și modest, sfătuitor al tinerilor aspiranți la gloria literară. El are acum autoritatea unui adevărat mentor. Cât privește propria creație, aceasta a depins dintotdeauna de felurite înrâuriri. O primă perioadă, de un decepționism apăsător, dezvăluie o sensibilitate exacerbată, dar mai ales frecventarea asiduă a poeziei eminesciene. Va urma o fază de acerbă critică socială, semn că răzmeriţele țărănești din 1888, mișcarea socialistă, ca și activitatea lui C. Dobrogeanu-Gherea

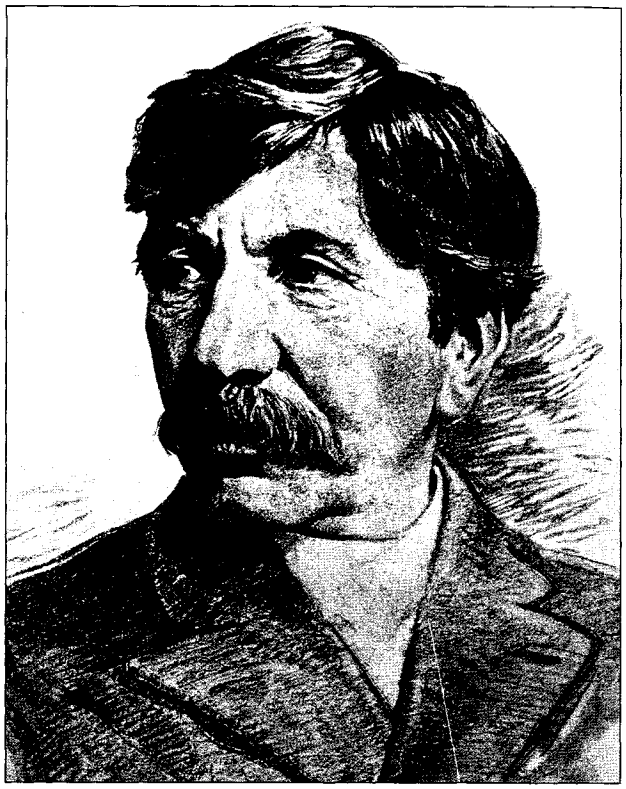

impresionaseră firea receptivă a scriitorului. Ieșit din mreaja pesimismului, el evoluează treptat spre un umanitarism vag, cu elanuri idealiste și infiltrații mistice - credința unui cărturar bătrân, cumpătat și evlavios. Simpatia lui se îndreaptă spre țăranul obidit (*Socoteala*, *La arie*) și spre intelectualul cu iluziile spulberate. Dar compasiunea și înduioșarea se preschimbă în sarcasm și vehemență (poezia *1907*) când vine vorba de instituțiile vremii, de la monarhie (pamfletul *Auri sacra fames*), justiție, școală până la armată, cu ororile ei. Modul critic al lui **V.** este pamfletul, care poate lua forma alegoriei, și mai ales portretul satiric, șarja fină și mușcătoare *(Profiluri, Dincă C. Buleandră, Câțiva paraziți)*. Fire blajină, scriitorului îi repugnă violența, revoluția i se pare dezagreabilă, așa încât, utopic, el predică, în spirit creștin, iubirea între frați, împăcarea între clase. De altfel, devine un teoretician al sămănătorismului: scriitorul se cuvine să fie un semănător de idealuri, un apostol, luminător al neamului; ameliorările ar urma să se realizeze de la sine, printr-o mai bună instrucție culturală a poporului și prin concursul binevoitor al boierimii. De pe la finele primului deceniu al secolului al XX-lea, ideile lui își adaugă elemente noi, poporaniste. Orașul îi apare ca un loc de pierzanie, cu o influență dizolvantă asupra moravurilor bune și curate de la țară. Pentru a contracara o asemenea acțiune, recomandă, naiv și ineficient, o administrație însuflețită de porniri cinstite, un învățător destoinic, un preot cucernic (*Cărți pentru popor*). Suferința nu trebuie să ducă la revoltă, ci să fie îndurată cu resemnare stoică, în tăcere și cu nădejdea că, existând fără doar

și poate o dreptate, o justiție implacabilă (*Dreptate, Există o dreptate*), binele are să învingă în cele din urmă. Idealismului moral al lui **V.** i se adaugă o însuflețire patriotică, exprimată în manieră retorică. Dacă nu concepe arta ca pe o armă, în schimb, sub înrâurirea lui C. Dobrogeanu-Gherea, el va susține în paginile revistei „Literatură și știință" arta cu tendință. Literatura exprimă o stare socială, arta e un produs al mediului, de aceea artistul nu poate să escamoteze în opera lui frământările de zi cu zi, durerile și aspirațiile celor mulți. În conferința *Curentul Eminescu și o poezie nouă* (1892), ca și în poezia *Unde ni sunt visătorii?...*, scriitorii sunt chemați să renunțe la masca jalnică, pesimistă, și în locul durerilor personale, de multe ori închipuite, să se inspire din viața adevărată, cu bucuriile și necazurile ei, să cânte o lume mai bună. Și totuși, în „Viața", în replică la conferința lui Anton Bacalbașa *Arta pentru artă*, același **V.** se declară ritos pentru arta pură. De aici, o polemică deschisă cu socialiștii (intrată în volumul *Un an de luptă*, 1895), care avea să degenereze, mergând până la unele ieșiri xenofobe. La mijloc era însă o neînțelegere, anume confuzia între teză și tendință. Scriitorul, chiar dacă și-a însușit teoria maioresciană a „formei fără fond" (*Spoială și funcționarism* ș.a.), nu a fost un adept al esteticii junimiste. Opera lui e, cu cele mai bune intenții, tendențioasă atât în latura socială, moral-educativă, cât și în cea sentimentală, umanitară. În conferința despre „curentul Eminescu", ca și în *Onestitatea în artă*, publicistul mai discută, sub influența lui H. Taine, noțiuni ca rasă, mediu, ereditate sau despre „coloarea dominantă" a operei. În altă ordine, invocă principiul tipizării, al selecției și prelucrării artistice. După el, „arta corectează natura", nu o copiază mecanic. Opera are o finalitate estetică și etică. Frumosul fiind o emanație a binelui, „puterea creatoare" în artă ar putea fi o formă a iubirii. Se simte aici și influența lui J.-M. Guyau. Până a fi cuprins de vraja liricii eminesciene, **V.** a făcut compuneri ușoare, în maniera lui Vasile Alecsandri, a lui Dimitrie Bolintineanu sau a poeziei populare. Zelator al lui Eminescu, al cărui cult îl păstrează cu pioșenie o viață întreagă, avea să imite ca un îndrăgostit gesticulația și rostirea eminesciană. Dar înclinația lui este spre poezia didactică. Teme ca dragostea, viața și moartea, credința în Dumnezeu nu sunt altceva decât niște tirade de o anume emfază a meditației, într-o punere în scenă de efect (*La icoană, Din prag*). Cu o alură teatrală, poetul monologhează despre rosturile vieții și ale morții (*Din prag*), acum încrezător în divinitate, mai încolo renegând-o, ca din nou să se pocăiască. Primele lui stihuri mărturisesc o adâncă descurajare, venită din melancolia eminesciană, dar și din propriile decepții. Întrega lui literatură va capăta un tonus optimist după 1887. Dispoziția satirică rămâne însă constantă. **V.** creionează, în versuri săltărețe, cu tentă de pamflet și caricatură, o tipologie care include politicianul venal, pe arivist și cartofor, pe trubadurul pesimist. Critica socială culminează cu incendiara *1907*. Mai reușită e lirica intimistă, grațioasă și delicată. La fel, sonetele, concentrate și lipsite de retorism. Cu un lirism în deficit, prea cerebrală, poezia este a unui eminescianizant priceput în dramatizarea sentimentelor, bun psiholog, dar cu o irepresibilă

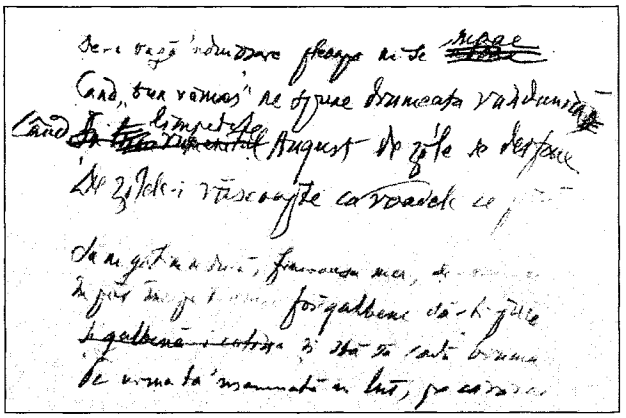

pornire didacticistă, cu resorturi etice. Între proza și publicistica lui **V.** există un flux continuu de teme și atitudini. Scriitorul nu e, în fond, un imaginativ, uneori nu are altă sursă decât aceea a observației directe. La fel ca jurnalistul, consemnează datele pe care i le oferă realitatea, însoțindu-le cu un comentariu satiric sau transpunându-le în registru psihologic (până prin 1894) ori prelucrându-le în spirit tezist, moralizator (după 1900). Așa se explică interesul pentru „documentele omenești" (care pot să încorporeze cazuri rare, patologice), pentru vieți nevinovate, pecetluite de un destin ingrat (prostituata, copiii orfani etc.), pentru aspecte întunecate din viața țărănimii. Ceea ce rezultă sunt „icoane șterse" (*Icoane șterse*, 1895), „file rupte" (*File rupte*, 1909), secvențe și instantanee surprinse „din goana vieții" (*Din goana vieții*, 1892). O notă aparte fac amintirile, cu nostalgia duioasă a copilăriei (*Un Crăciun, Mogâldea* ș.a.). Proza are un caracter reflexiv, liric și confesiv. Sentimentale, chiar melodramatice, într-o atmosferă sumbră la început, schițele și nuvelele câștigă treptat sub raportul realismului, adăugându-și energice note pamfletare și protestatare. După 1900 **V.** scrie mai anevoie, preferând să-și fixeze impresiile în epistole sau în carnete de însemnări zilnice. Meditația etică e predominantă. Regresiunea în timp, desconsiderată până prin 1895, intră acum în preocupările scriitorului, care își încearcă pana și într-o evocare istorică, *Din trecutul nostru* (1908). **V.** e o natură înclinată spre introspecție și speculația de idei. Scrisul său, în care se răsfață analizele psihologice, capătă o formulare sentențioasă, intercalându-și maxime și reflecții morale. Ambiția naratorului e de a crea tipuri, dar în tiparele pe care le concepe nu e loc decât pentru o definiție generală și cam sumară, care văduvește personajul de individualitate. Cu toate acestea, figuri noi pentru literatura noastră, destinate unei lungi cariere, precum învinsul (Radu Munteanu, Coriolan), inadaptatul (Dan), parvenitul și paraziții sociali, boierul patriarhal, se consacră mai întâi prin opera lui. Astfel, Dan, personajul care dă titlul romanului de mare răsunet la vremea publicării (1894), ar fi, după formularea lui Gherea, însușită de **V.**, „proletarul intelectual", visătorul generos, însă abulic și egocentric, în cele din urmă înfrânt, dezamăgit în viața conjugală, dar mai ales incapabil să biruie împrejurările sociale potrivnice. Sfârșitul lui Dan, care

înnebunește, asemănător cu al lui Eminescu, reflectă în intenția prozatorului destinul tragic al artistului. *Dan* rămâne și unul din primele romane psihologice la noi. Autor cu o bună intuiție a cuvântului, **V.** este și un exponent al realismului pitoresc și liric. *România pitorească* (1901; Premiul Academiei Române) e un jurnal de călătorie de un lirism abundent, înecat într-o pletoră de metafore și alegorii convenționale care risipesc liniile peisajului descris, dându-i uneori contururi ireale. Contemplând pământul țării „sfințit de jertfe mari", cu inima plină de mândrie pentru un trecut glorios, peregrinul invocă fapte strălucite din istoria neamului, legende și obiceiuri, aducând un elogiu țăranului român. În monografia lirică *Pictorul N. I. Grigorescu* (1910), el face o reconstituire exaltată a universului picturii lui Grigorescu. De altfel, în critica de artă propriu-zisă, practicată la „Universul", **V.** nu probează un gust deosebit. A prefațat numeroase volume aparținând lui Vasile Alecsandri, Mihai Eminescu, prietenilor săi I.L. Caragiale și Barbu Delavrancea, lui Traian Demetrescu, Th. D. Speranția, Alceu Urechia. Plănuia o monografie despre Caragiale, întemeiată pe corespondența acestuia. Avea de gând să scrie partea a doua a romanului *Dan* și începuse o dramă în versuri, *Vlad Țepeș*, din care un fragment s-a publicat în „Flacăra" (1914).

Mai mult artist decât poet, prin echilibrul personalității sale Vlahuță a ținut totuși într-o epocă de secetă interimatul poeziei române, și la urmă s-a impus chiar ca un fel de coreg; istoria literară îl va trece însă în rândul necesităților poetice ale epocei posteminesciene.

E. LOVINESCU

Mai toate temele prozei lui Vlahuță se regăsesc și în poezia lui. Scriitorul a depus aceeași mărturie asupra timpului, în proză și în versuri. Găsim în acestea din urmă aceleași atitudini ale poetului în lupta cu societatea, același sarcasm față de întruchipările ei, același idealism moral propăvăduitor, mărturia acelorași decepții din care îl trezesc hotărâri noi de viață și luptă, aceleași iubiri în care poetul apare ca victima sentimentalismului său, aceleași tablouri ale vieții de la țară. Dacă există un astfel de paralelism între versurile și proza lui Vlahuță, lucrul se explică prin faptul că aceasta din urmă era ea însăși străbătută de un curent liric de netăgăduit. Metodele mai noi ale realismului nu se stabiliseră încă, și, ca urmare, deși proza narativă a lui Vlahuță este susținută de observația societății, povestitorul nu se oprește a introduce în expunerea sa mărturia sentimentelor și aprecierilor sale.

TUDOR VIANU

SCRIERI: *Nuvele*, București, 1886; *Poezii*, București, 1887; ed. 2, București, 1892; *Curentul Eminescu și o poezie nouă*, București, 1892; *Din goana vieții*, București, 1892; ed. 3, București, 1893; *Nuvele*, Iași, [1893]; *Dan*, București, 1894; ed. I–II, București, [1896]; *Poezii vechi și nouă*, București, 1894; *Icoane șterse*, București, [1895]; *Un an de luptă*, București, 1895; *Iubire*, București, 1896; *În vâltoare*, Târgu Jiu, 1896; ed. 2, București, 1901; *Clipe de liniște*, București, 1899; *Poezii*, București, 1899; *România pitorească*, București, 1901; ed. (*La Roumanie pitoresque*), tr. Mărgărita Miller-Verghi, București, 1903; *Din durerile lumii*, București, 1908; *Din trecutul nostru*, București, 1908; *File rupte*, București, 1909; *Poezii*, București, 1909; *Pictorul N. I. Grigorescu*, București, 1910; ed. (*N. I. Grigoresco*), tr. Léo Bachelin, București, 1911; *La gura sobei*, București, 1911; *Dreptate*, București, 1914; *Poezii*, București, 1915; *Iubire*, București, 1919; *Poezii*, București, 1922; *Amurg și zori*, București, 1924; *Scrisori către D. G. Kiriac*, publ. Const. Brăiloiu, București, 1935; *Opere alese*, îngr. Mariana Șora și Silvian Iosifescu, București, 1949; *Opere alese*, I–III, pref. Mariana Șora, București, 1952; *Schițe și nuvele*, București, 1953; *Scrieri alese*, București, 1954; *Poezii*, pref. Ion Manole, București, 1954; *Poezii*, îngr. Teodor Vârgolici, București, 1956; *Opere alese*, pref. Virgiliu Ene, București, 1957; *Nuvele, schițe, articole*, pref. Pompiliu Marcea, București, 1959; *Scrieri alese*, I–III, îngr. și introd. Valeriu Râpeanu, București, 1963–1964; ed. I–II, Chișinău, 1992; *Iubire*, pref. George Sanda, București, 1965; *Poezii*, îngr. și postfață Ion Roman, București, 1974; *Versuri și proză*, îngr. și pref. Virgiliu Ene, București, 1981; *Versuri și proză*, pref. Tudor Vianu, București, 1986.

Repere bibliografice: C. Dobrogeanu-Gherea, *Opere complete*, VI, București, 1979, *136–171;* Demetrescu, *Profile, 175–180;* Iorga, *Pagini*, I, *305–313;* Raicu Ionescu-Rion, *Arta revoluționară*, îngr. și introd. Victor Vișinescu, București, 1972, *9–12;* Ibrăileanu, *Opere*, I, *179–200*, II, *1–142*, IV, *172–174*, X, *170–171;* Chendi, *Scrieri*, III, *174–178*, V, *197–198;* Iorga, *Oameni*, I, *429–434*, II, *452–454, 459–461, 465–467*, IV, *210–211;* Haneș, *Studii, 155–190;* Const. V. Gerota, *Poezia lui A. Vlahuță*, București, 1916; Davidescu, *Aspecte, 526–527, 634–636;* Sanielevici, *Cercetări, 113–116;* Vianu, *Opere*, II, *197–199, 599–620, 684–692*, V, *160–167;* Gala Galaction, *Opere alese*, II, îngr. Teodor Vârgolici, București, 1961, *34–38, 235–241, 288–291, 301–306;* Lovinescu, *Scrieri*, I, *290–300*, VIII, *277–289;* Artur Gorovei, *Amintiri despre Vlahuță*, „Lamura", 1920, 3; D. Nanu, *Alexandru Vlahuță. Amintiri*, „Lamura", 1920, 10–11; N. Zaharia, *A. Vlahuță. Viața și opera lui*, București, 1921; Radu D. Rosetti, *Spicuiri*, București, 1923, *64–71;* I. C. Negruzzi, *Ioan Bogdan, A. Vlahuță, A. Xenopol și manuscripte ale lor*, București, 1923; Ion Marin Sadoveanu, *Scrieri*, V, îngr. I. Oprișan, București, 1978, *56–58;* Constantinescu, *Scrieri*, V, *215–217;* Ion Gorun, *A. Vlahuță. Omul și opera*, București, [1930]; Densusianu, *Opere*, III, *617–621;* Iorga, *Ist. lit. cont.* (1934), I, *347–353;* Perpessicius, *Opere*, IV, *83–89;* I. Gr. Oprișan, *A. Vlahuță. Omul*, București, 1937; Grigore Scorpan, *Elemente eminesciene în poezia lui A. Vlahuță*, Iași, 1937; Gh. Vrabie, *Bârladul cultural*, pref. Nicolae Petrașcu, București, 1938, *142–167;* Paul Bujor, *Amintiri de A. Vlahuță și I. L. Caragiale*, București, 1938; Munteano, *Panorama, 123–126;* G. Dimitriu, *Poetul A. Vlahuță*, Focșani, 1939; Ion Negoescu, *Începuturile culturale și literare ale lui Al. Vlahuță la Târgoviște*, Târgoviște, 1940; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *490–495, Ist. lit.* (1982), *555–561;* Gala Galaction, *Vlahuță*, București, 1944; Silvian Iosifescu, *Alexandru Vlahuță*, București, 1949; Cezar Petrescu, *Alexandru Vlahuță și epoca sa*, București, 1954; Gheorghe Vlahuță, *Amintiri despre Alexandru Vlahuță*, GL, 1955, 28; Al. Bojin, *Alexandru Vlahuță*, București, 1959; Pamfil Șeicaru, *Scrieri din exil*, I, București, 2002, *532–547;* Valeriu Râpeanu, *Alexandru Vlahuță și epoca sa*, București, 1965; Cioculescu, *Varietăți, 261–268;* Al. Bojin, *Studii de stil și limbă literară*, București, 1968, *255–322;* I. Valerian, *Chipuri din viața literară*, București, 1970, *9–18;* Sașa Pană, *Alexandru Vlahuță. Evocări-amintiri*, „Albina", 1970, 39; Rotaru, *O ist.*, I, *572–580;* Gáldi, *Introducere, 280–286;* Cioculescu, *Itinerar*, II, *243–247, 270–276; Ist. lit.*, III, *741–758;* Al. Bojin, *Pagini dintr-o comedie necunoscută*, MS, 1976, 4; Virgiliu Ene, *Alexandru Vlahuță*, București, 1976; *Dicț. lit. 1900, 910–913;* Mihai Ungheanu, *Fiii risipitori*, București, 1988, *143–162;* Faifer, *Semnele, 191; Dicț. analitic*, I, *262–264; Dicț. esențial, 891–895;* Zamfirescu, *Istorie*, II, *208–210.* ***F. F.***

VLASIE, Călin (21.V.1953, Buzău), poet și editor. Este fiul Profirei Vlasie (n. Mihai), laborantă, și al lui Hristache Vlasie, funcționar. Urmează liceul la Pitești (1968–1972) și Facultatea de Filosofie–Istorie, secția pedagogie, a Universității din București, absolvită în 1978. Este profesor defectolog la Școala Ajutătoare din Tâncăbești, județul Ilfov (1978–1980) și la Centrul Logopedic din Pitești (1980–1982), apoi psiholog-logoped în Laboratorul de Sănătate Mintală din același oraș (1982–1990). Ca editor, a scos revistele „Calende" (1991) și „Paralela 45" (1994) și a înființat editurile Calende (1991), Didactica Nova (1992), Vlasie (1993) și Paralela 45 (1994). A debutat în 1971 la „Argeș". Un semidebut editorial e ciclul de versuri *Neuronia*, publicat în 1981 în suplimentul „Biblioteca Argeș", reluat în volumul colectiv *Caietul debutanților. 1980–1981*, urmat de prima carte personală, *Laborator spațial*, apărută în 1984. Mai colaborează la „Opinia studențească", „Dialog", „Universitatea comunistă", „Convingeri comuniste", „Amfiteatru", „Luceafărul", „Contrapunct", „Familia", „Vatra", „Ateneu" ș.a. În 1999 i s-a acordat Premiul Frontiera Poesis.

Optzecist minor, mai vizibil ca poet după 1989, **V.** își construiește utopia pe o mișcare dublă: eliminarea psihologiei ca anecdotă ori sentiment și înlocuirea ei cu mișcările de finețe ale psihicului, văzut în afara dispozitivului corporal, ca un filament scos din sticla becului. Un vocabular intelectualizant, tras din zone de limbaj mai mult sau mai puțin tehnic (a și fost prezentat în anii '80 drept „poezie SF"), este distribuit în enunțuri care pun în mișcare referințe și intenții din zona cerebrală și metapoetică: „Auzi tu neuronii cum se trezesc?/ Este patru dimineața./ Stelele au plecat dar creierul/ mai tare strălucește/ Stranii iluminări ale caselor/ mașinilor, copacilor/aparatelor dau acestei / dimineți forma unui imens/ craniu îndesat cu milioane/ de cifre de wolfram./ Psihul și psiha ce fac?/ Încă dorm în micutul/ crâng din glastră./ Sunt atâtea ecuații roșii/ care vor plesni în această/ cupolă de heliu!" Autorul urmărește captarea în poem a unei pulsații nonumane, nesentimentale, „pure": „Vedeți, iubiți contemporani,/ n-am folosit deloc în/ ritmul meu cuvântul trup/ căci diabolica imaginerie/ ar deveni extrem de/ plângăreață". Mai mult un exemplu de ofertă sumară și de verbiaj decât de eficiență, poezia lui **V.** nu reușește – de-a lungul drumului ei circular – să capete dimensiunea ideatică. Intenții de poetician apar în *Poezie și psihic* (2003), o adunare de încercări teoretice fără mare consistență.

SCRIERI: *Laborator spațial*, București, 1984; *Întoarcerea în viitor*, București, 1990; *Un timp de vis*, București, 1993; *Acțiunea interioară*, postfață Gheorghe Crăciun, Pitești, 1999; *Literatura română postbelică între impostură și adevăr* (în colaborare cu Nicolae Oprea), Pitești, 2000; *Neuronia–Neuronie*, ed. bilingvă, tr. Jean-Louis Courriol, postfață Gheorghe Crăciun, Pitești, 2003; *Poezie și psihic*, Pitești, 2003.

Repere bibliografice: Nicolae Oprea, *„Laborator spațial"*, ARG, 1985, 1; Liviu Antonesei, *Inventatorul de nume*, AFT, 1985, 5; Mircea Mihăieș, *Turneul candidaților*, O, 1985, 37; Cristian Moraru, *Laserul și metafora*, RL, 1986, 50; Eugen Simion, *O, nebunie a combinărilor*, RL, 1990, 14; Lucian Alexiu, *Moștenirea modernilor*, O, 1990, 32; Al. Cistelecan, *Poemul fără trecut*, F, 1990, 9; Coșovei, *Pornind, 138–141*; Gheorghe Grigurcu, *Existența întrece visul*, RL, 1993, 18; Vasile Spiridon, *Existența-vis*, ATN, 1993, 5; Al. Cistelecan, *Hopuri și anxietăți*, VTRA, 1993, 8; Ștefan Melancu, *Un timp de vis*, APF, 1993, 9; Țeposu, *Istoria, 77*; Irina Nechit, *Optzecismul ca stare de spirit* (interviu cu Călin Vlasie), „Basarabia", 1994, 9–10; Perian, *Scriitori, 152–154*; Gheorghe Crăciun, *În căutarea referinței*, Pitești, 1998, *161–167, passim*; C. Rogozanu, *Un poet obosit*, RL, 1999, 39; Milea, *Sub semnul, 133–135*; Ion Roșioru, *La ceas bilanțier*, CL, 2000, 3; Nicolae Oprea, *Poezia spațiului psihologic*, VR, 2000, 3–4; Lefter, *Scriit. rom. '80–90*, III, *288–292*; Traian T. Coșovei, *Un kalașnikov de cuvinte*, CNT, 2002, 1–2; Gheorghe Crăciun, *Aventuri în neuronia*, OC, 2003, 170; Ion Bogdan Lefter, *Poetul și eseistul din Psittey*, OC, 2003, 170. *M. I.*

VLASIE, Mihai (24.XII.1938, Fârțănești, j. Galați), prozator și eseist. Este fiul Alexandrinei Vlasie (n. Cristea) și al lui Atanasie Vlasie, învățători. Urmează școala generală în satul natal și la Târgu Bujor (1945–1952), Școala de Cântăreți Bisericești din Buzău, pe care, transformată în Seminar Teologic, o termină în 1957, și Institutul Teologic Universitar din București (1957–1961). Profesor suplinitor în comuna Cuca, județul Galați (1961–1968), între timp (1963–1967) recuperează clasele liceale la cursul fără frecvență. În 1972 își trece licența și la Facultatea de Filosofie a Universității din București, intră în redacția cotidianului „România liberă", dar în 1974 este eliminat ca „inapt pentru scris", pretext ce ascunde „vina" de a avea o pregătire teologică, stânjenitoare ideologic pentru un gazetar în deceniul al optulea. Va fi consilier la Secretariatul de Stat pentru Culte (1975–2001). Debutează la „Luceafărul" în 1965, recomandat de Eugen Barbu, cu schița *S-a prăbușit aeroplanul*. Mai e prezent în „Săptămâna", „Suplimentul literar-artistic al «Scânteii tineretului»", „România liberă" ș.a.

Volumul de debut al lui **V.**, *Smochinul neroditor* (1986), se apropie tematic de proza optzeciștilor, preocupați mai degrabă de scene cotidiene, banale, umile, lipsite de anvergură epică. Cu excepția povestirii titulare, autobiografică, creionând cu umor și duioșie prima promoție de seminariști după instaurarea regimului comunist, celelalte texte prezintă întâmplări despre mici sau mari păcate omenești, dureri, neînțelegeri (*Încurcătura*, *Pe câmp*, *Alergătorul*), despre singurătate (*Plouă*), despre doi rivali îndrăgostiți cândva de aceeași femeie (*O întâlnire*) etc. Mai degrabă poetice decât epice, povestirile ascund nuanța moralizatoare sub vălul renunțării și al plictiselii. După nouă ani de la debut, **V.** surprinde cu un roman despre diavoli, *Azazel* (1995), a cărui acțiune se petrece în zilele noastre. Azazel („unul din cei mai bătrâni diavoli, are aproape șapte mii cinci sute de ani, lung, osos, cu pantaloni din blană de țap"), care trăiește retras „ca un anahoret", păzind țapii „de ispășire" într-o vale ce-i poartă numele, e vizitat într-o zi de un tânăr modern (Jo). Acesta îl anunță că aici s-a înființat recent The Azazel Nuclear Test Field și, în consecință, trebuie să părăsească locul. Personajele care susțin intriga sunt niște draci nefericiți, bântuiți de insomnii. Se relatează isprăvile lui Zereier ispititorul, prietenul lui Azazel, și ale altor drăcușori încercând să lupte cu Macarie, sfântul care îi descoperă și îi

alungă, îi bate, îi umilește etc. Azazel va suporta consecințele exploziei nucleare anunțate în primele pagini și își va pierde mințile. În cele din urmă hotărăște să se răzvrătească împotriva condiției lui și se va transforma, probabil, într-un înger, așa cum îngerii răzvrătiți s-au transformat în demoni. Demitizarea diabolicului se produce prin comicul situațiilor, dar mai ales prin calitățile sau defectele umane atribuite dracilor. Stilul ironic, ludic, alert estompează ideea tragică, profetică a scrieturii. Reeditat de nenumărate ori, volumul *Drumul spre mănăstiri. Ghidul așezămintelor monahale ortodoxe din România* (1992) oferă informații istorice, culturale, turistice despre cele peste cinci sute de mănăstiri și schituri monahale ortodoxe din România, înființate sau reînființate după 1989. *Cărări și gânduri* (I–II, 2000–2003) este o culegere de articole publicate în suplimentul „aldine" al cotidianului „România liberă", la rubrica „Un gând", din 1997 până în 2003. Textele sunt, cele mai multe, educative fără a fi pedante, abordând teme de actualitate și de cultură, cu referiri la scriitori ca Dante, Cehov, Montaigne, Plotin, Nichita Stănescu, Omar Khayyām, Li Tai-Pe ș.a.

SCRIERI: *Smochinul neroditor*, București, 1986; ed. 2, pref. Ioan Buduca, Alexandria, 1998; *Azazel*, București, 1995; *Drumul spre mănăstiri. Ghidul așezămintelor monahale ortodoxe din România*, București, 1992; *Cărări și gânduri*, I, introd. episcopul Galaction, București–Alexandria, 2000, II, Alexandria, 2003.

Repere bibliografice: Eugen Barbu, *Un prozator*, SPM, 1986, 25; Alexandru Condeescu, *Arta evadării*, LCF, 1986, 32; Adrian Popescu, *„Smochinul neroditor"*, ST, 1987, 7; Dan Bănică Anastasian, *„Azazel"*, DEP, 1996, 93; Ioan Buduca, *Bună ziua, măi drace*, „Cuvântul", 1996, 227. *L. Cr.*

VLASIU, Ion (8.V.1908, Lechința, j. Mureș – 18.XII.1997, București), prozator și poet. Este fiul Mariei (n. Ștef) și al lui Ioan Vlas, țărani. Orfan de ambii părinți la o vârstă fragedă (tatăl moare pe front), este crescut de bunicii dinspre mamă în satul Ogra, județul Mureș, unde urmează și primele șase clase (1915–1921). Ulterior, până în 1926 frecventează Școala de Arte și Meserii din Târgu Mureș, secția tâmplărie, la absolvire fiind angajat tâmplar la Atelierele CFR Cluj (până în 1928). După efectuarea stagiului militar, în 1929 dă diferența de studii pentru liceu la Sighișoara și se înscrie la Academia de Arte Frumoase din Cluj, secția artistică, unde este elevul sculptorului Romulus Ladea, dar în 1932 este eliminat din cauza neachitării taxelor de școlarizare. Funcționează ca profesor suplinitor de desen la Școala de Ucenici din Cluj (1936), tâmplar la Fabrica de Mobile din Târgu Mureș (1937), profesor de arte decorative la Academia de Arte Frumoase din Timișoara (1938–1939), inspector al muzeelor (1942) și subinspector general al artelor pentru Transilvania (1943–1946), redactor-șef la „Arta plastică" (1966–1968). Debutează cu poezia *Mașinism* în 1932 la revista clujeană „O lume nouă", iar editorial în 1938 cu romanul memorialistic *Am plecat din sat*, scris în 1937–1938 la Paris, în timpul unei specializări. În 1932 face cunoștință cu Geo Bogza, Sașa Pană și S. Perahim, frecventează grupurile avangardiste literare, în 1933 deschide o expoziție de desene împreună cu Miron Radu Paraschivescu și Ion Vitner în localul librăriei Hasefer. Asociindu-se cu un grup de tineri intelectuali clujeni (Eduard Mezincescu, Grigore Popa, Nicu Caranica, Wolf Aichelburg, Olga Caba, Radu Pușcariu), editează în 1933 revista avangardistă „Herald", rămasă la un singur număr, unde semnează proza *Deschidere la un banchet*. Mai scrie la „Ardealul", „Revista literară", „Dacia" „Caleidoscop", „Symposion", „Gând românesc", „Hyperion", „Patria", „Tribuna Ardealului", „Societatea de mâine", iar mai târziu la „Contemporanul", „Gazeta literară", „Tribuna" ș.a., uneori semnând Saul Pelaghia, Gh. Scridon și Lukian Vlasiu. În 1921 își oficializase numele Vlasiu.

După tatonări poetice neconcludente, **V.** se afirmă prin *Am plecat din sat* (Premiul „Adamachi" al Academiei Române), primit cu entuziasm de critica literară a vremii. Abia ulterior s-a constatat că romanul constituia o parte a unei ample structuri epice, intitulată *Drum spre oameni* (1947, ulterior revăzută și amplificată), în care mai intră *Copilărie uitată* (plasată la editarea integrală a operei, în 1970, drept „cartea întâi"), *Casa nebunilor* (cartea a III-a), *Ritmuri* (cartea a IV-a), *Omul printre arbori* (cartea a V-a), *O singură iubire* (cartea a VI-a) și *Pământul* (cartea a VII-a). În perspectiva construcției integrale, în cadrul căreia romanul din 1938 reprezintă secvența cea mai rotunjită și cea mai realizată din punct de vedere artistic, toate judecățile enunțate în legătură cu proza lui **V.** trebuie relativizate sau reformulate. Desigur, elementul rural arhaic, de veche civilizație autohtonă, exercită o fascinație puternică asupra autorului, dar nu mai poate fi judecat ca un cadru închis al

narațiunii, ci doar ca un factor de opoziție în raport cu civilizația citadină, modernă, ca o imagine de contrapondere mirifică, deși contorsionată de convulsii profunde. În pofida unor paralelisme ce țin de caracterologia vârstei juvenile și de atmosfera satului românesc, apropierea de *Amintiri din copilărie* a lui Ion Creangă apare forțată, proza lui **V.** raportându-se mai degrabă, deși parțial o premerge, la *Moromeții* lui Marin Preda și la unele scrieri ale lui Ion Agârbiceanu și Pavel Dan. Memorabile sunt certurile pentru pământ (pentru avere în general) din sânul familiei, precum și tirania „Moșului" asupra copiilor. De altfel, „Moșul" și „Buna", creionați după chipul real al bunicilor din Ogra ai scriitorului, cu delicatețea și sensibilitatea ivite din dragostea pe care le-o păstra, dar și cu privirea rece, a observatorului imparțial, sunt, poate, personajele cele mai reușite ale cărții. Dacă în romanul *Am plecat din sat* **V.** părea că se folosește de copil (alter egoul său) ca de un pretext spre a da contur imaginii satului copilăriei, în *Drum spre oameni* accentul se mută pe trăirile și devenirea personajului principal. Dintr-o proză de atmosferă, menită a surprinde o colectivitate, cartea se transformă în romanul formării intelectuale și artistice a unui personaj, într-un bildungsroman. Curgerea vieții lui Ionel, cu privațiuni, cu experiențe sociale și erotice, cu acumulări spirituale și trăiri interioare, cu câștiguri în cunoașterea oamenilor și a realității, ordonează un imens material faptic, pe care autorul îl domină autoritar și îl prezintă atractiv. Narațiunea e scrisă cu nerv, adesea chiar cu suspans, și e încesată de simboluri ce îi adâncesc sensurile, ca, de pildă, susurul și oglindirile Mureșului, sclipirile dragostei, azurul cerului ș.a. Limbajul e viu, colorat cu metafore și cuvinte fruste, uneori chiar cu regionalisme. În configurarea personajelor se simt dalta și penelul artistului plastic, care alege cu talent detaliile sugestive, ca și elementele esențiale. S-a vorbit, nu întâmplător, de modalități expresioniste în desenul figurilor și în perspectivarea planurilor narative. Dar cea mai caracteristică trăsătură a prozei lui **V.** o constituie lirismul de o mare varietate, mergând de la patosul frenetic al participării la viața personajelor până la poezia descrierilor de natură și la duioșia înfățișării figurilor apropiate. O proză poematică, având delicate alunecări în fantastic, frecvente și în trilogie, se află în *Poveste cu năluci* (1941), istorie a unei iubiri tulburătoare, cu consecințe formative asupra autorului. În mod complementar, proza artistică, în cea mai mare parte cu substrat autobiografic, constituind o bogată mină de date pentru istoricul literar, are alături vastul jurnal publicat sub titlul *În spațiu și timp* (I-IV, 1970-1987). Lupta artistului cu el însuși, conflictul omului cu societatea, bucuria împlinirilor și mai ales continua îndoială privitoare la sensul existenței și la valoarea artei răzbat din aceste pagini emoționante. Demnă de consemnat e în *Obraze și măști* (1995) suita de portrete ale unor personalități pe care le-a cunoscut, creionate în tonuri alb-negru intense.

SCRIERI: *Am plecat din sat*, Sighișoara, 1938; ed. București, 1957; ed. pref. Dan Grigorescu, București, 1988; *Amintiri*, cu desene de Valentin Bardu, București, 1941; *Poveste cu năluci*, București, 1941; *Drum spre oameni*, Sibiu, 1947; ed. București, 1961; ed. I-III, București, 1970; *Puiul de veveriță*, cu ilustrații de Constantin Popovici, București, 1964; *O singură iubire*, București, 1965; *În spațiu și timp*, I-IV, Cluj, 1970-1987; *Lumea poveștilor*, cu ilustrații de Clelia Ottone și Sorin Obreja, București, 1972; *Ghicitori, ghicitori*, cu desene de Burschi, București, 1973; *Cartea de toate zilele unui an*, Cluj-Napoca, 1984; *Copil fermecat*, cu ilustrații de Octav Grigorescu, București, 1984; *Succes moral*, București, 1985; *Monolog asimetric*, București, 1988; *Obraze și măști*, București, 1995; *Casa de sub stejari*, București, 1999.

Repere bibliografice: Sextil Pușcariu, *Raport*, AAR, partea administrativă și dezbaterile, t. LIX, 1938-1939; Horia Stanca, *„Am plecat din sat"*, „Symposion", 1939, 1; Chinezu, *Pagini*, *166-170*; Perpessicius, *Opere*, VIII, *187-191*, IX, *151-155*; Miron Radu Paraschivescu, *„Am plecat din sat"*, TIL, 1939, 695; Octav Șuluțiu, *„Am plecat din sat"*, RML, 1939, 6; Miron Radu Paraschivescu, *„Poveste cu năluci"*, TIL, 1941, 1398; Ion Breazu, *Literatura Transilvaniei*, București, 1944, *359*; M. Brustur, *Note despre Ion Vlasiu*, „Lupta Ardealului", 1947, 237; Radu Enescu, *„Am plecat din sat"*, ST, 1957, 10; T.V.[Tudor Vianu] *„J'ai quitté mon village"*, REVR, 1957, 4; Dumitru Danca, *„Drum spre oameni"*, „Rumanian review", 1963, 3; Micu-Manolescu, *Literatura*, *235-237*; Camil Baltazar, *Drumul idealului artistic*, RMB, 1966, 6 667; Virgil Ardeleanu, *„O singură iubire"*, ST, 1966, 2; Gheorghe Buzoianu, *Sculptorul scriitor*, „Magazin", 1966, 5 martie; Râpeanu, *Noi*, *225-228*; Căprariu, *Jurnal*, *105-109*; Zaciu, *Masca*, *9-11*; Ioan Adam, *„În spațiu și timp"*, „Scânteia", 1970, 8592; G. Eftimie, *„În spațiu și timp"*, TR, 1970, 48; Mihai Negulescu, *„Drum spre oameni"*, „Scânteia", 1971, 8 723; Perpessicius, *Lecturi*, *35-50*; Ion Oarcăsu, *„Creația îmi pare ca o continuă asceză. Confesiuni de atelier"* (interviu cu Ion Vlasiu), TR, 1972, 22; Ardeleanu, *„A urî"*, *42-46*; Vlad, *Convergențe*, *329-342*; Dan Culcer, *„În spațiu și timp"*, VTRA, 1973, 8; Baltazar, *Evocări*, *287-301*; Anton Cosma, *Univers epic transilvan*, VTRA, 1979, 5; Zaciu, *Lancea*, *33-38*; Edgar Papu, *O sinteză romanescă*, LCF, 1984, 8; Negoiță Lăptoiu, [*Ion Vlasiu*], ST, 1984, 5; Călin Demetrescu, *Ion Vlasiu*, București, 1984; Dan Grigorescu, *Autoportretul lui Ion Vlasiu*, RL, 1985, 10; Anton Cosma, *Ion Vlasiu*, VTRA, 1985, 3; Cornel Ungureanu, *Jurnalul lui Ion Vlasiu*, O, 1985, 9; Adrian Marino, *Jurnal intim*, TR, 1985, 33; Roxana Sorescu, *„Succes moral"*, RL, 1985, 46; Fănuș Neagu, *A doua carte cu prieteni*, București, 1985, *53-56*; Constantin Cublești, *„Viața fiecărui om este un roman"*, RL, 1988, 19; Mircea Zaciu, *Fișă biobibliografică*, RL, 1988, 19; Băilești eanu, *Aorist*, *173-176*; Tihan, *Apropierea*, *80-83*; Mircea Muthu, *Dalta și condeiul*, LCF, 1990, 8; Vlad, *Lect. prozei*, *317-321*; Constantin Cublești an, *Memorialistul Ion Vlasiu*, ST, 1993, 5; Olga Caba, *Cheia personajelor romanului autobiografic „Drumul spre oameni"*, JL, 1995, 21-24; Iulian Boldea, *Reflecție și confesiune*, LCF, 1996, 41; Mircea Muthu, *Călcâiul lui Delacroix*, București, 1996, *78-81*; Nicolae Prelipceanu, *Artistul și amintirea*, LCF, 1997, 47; Cosma, *Romanul*, II, *238-241*; *Dict. analitic*, I, *37-38*; Micu, *Ist. lit.*, *262-263*; *Clujeni ai secolului 20. Dicționar esențial*, Cluj-Napoca, 2000, *337*; *Dict. scriit. rom.*, IV, *786-789*. *I. O.*

VLĂDĂREANU, Elena (2. II. 1981, Medgidia), poetă. Este fiica Danielei Vlădăreanu (n. Sandu), laborantă, și a lui Virgil Vlădăreanu, șofer. Urmează în orașul natal școala generală și Liceul „Nicolae Bălcescu", absolvit în 2000, iar în Capitală Facultatea de Litere, secția română-franceză. Cu un debut în 2000 la revista constănțeană „Metafora", va frecventa diferite cenacluri bucureștene (cenaclul de la Litere, cel al Uniunii Scriitorilor coordonat de Nora Iuga, cenaclul Euridice, condus de Marin Mincu). Din 2001 lucrează ca redactor la „Cotidianul". A colaborat cu versuri, proză sau cu articole de

atitudine, cronici de carte, interviuri, reportaje la publicația „Fracturi", animată de poetul Marius Ianuș, fiind considerată printre reprezentanții grupului literar „fracturist", la „Convorbiri literare", „Viața românească", „Luceafărul", „Paradigma", „Vatra", „Orizont", „Averea", la Radio România Cultural ș.a. După prezența în antologia *Poezia taberei* (2000) și apariția plachetei *Din confesiunile distinsei doamne M.* în colecția *underground* „Carmen" (2001), debutul editorial propriu-zis are loc în 2002 cu volumul *Pagini*.

Poezia publicată de **V.** i-a șocat ori i-a scandalizat pe unii observatori ai fenomenului literar prin duritatea, sordidul sau dramatismul „referinței" și prin libertatea expresiei, de o impudoare afișată. Dar discursul poetei e „mânios din prea mare sete de puritate", după cum a observat Octavian Soviany. Simplificând lucrurile, se poate spune că lirica ei se definește de la început printr-un inedit amestec de cinism și candoare, rostirea fiind „cântecul unei femei nefericite, care simte cu acuitate lumea în care trăiește" (Bogdan-Alexandru Stănescu). Sordidul existenței cotidiene e mobilizat pentru a produce, prin ricoșeu, evocarea unui vis de frumusețe. Deloc brută și deloc naiv-neutră, poezia este elaborată în subtext prin selecție și omisiune, prin dozarea intensității expresive. Dacă s-ar căuta filiații sau afinități, s-ar putea depista, mai ales la început, accente bacoviene sau o afinitate de viziune cu Angela Marinescu, analogiile fiind concludente numai într-o oarecare măsură. S-a făcut trimitere și la „urletul expresionist al Sylviei Plath" (Bogdan-Alexandru Stănescu). În opusculul *Din confesiunile distinsei doamne M.*, ca și în următoarele două, *Pagini* și *Fisuri* (2003), predomină erosul, obsesia morții, dar mai ales revolta unei conștiințe vulnerate de agresiunile unui climat existențial perceput ca funciarmente advers. Textul din *Pagini*, deși clasat de exegeză ca poezie, e o alcătuire neconvențională, mai degrabă un text de frontieră, omolog autoficțiunilor în proză: un fel de jurnal, o corespondență prin internet, comentarii la acestea, pretins livrate (fragmentar și alternat) ca atare, de fapt atent „lucrate", cu obținerea aparenței de expresivitate involuntară. Și aici se abordează decomplexat sordidul existenței zilnice, fervoarea erotismului neinhibat, anecdoticul, frustrările și inflamările jubilatorii ale cotidianului, reveria și sentimentalitatea (toate rostite în chip violent), iar în ultimă analiză, deși bine ascunse sub carapacea de vitalism agresiv ori de platitudine căutată, marile chestionări existențiale, „partea poetului".

SCRIERI: *Din confesiunile distinsei doamne M.*, București, 2001; *Pagini*, Iași, 2002; *Fisuri*, Constanța, 2003.

Repere bibliografice: Adrian Alui Gheorghe, *Poezia din tabără*, CL, 2001, 1; Nicoleta Cliveț, *Feminitatea în fel și chip*, „Piața literară" (Cluj-Napoca), 2002, 6; Nicoleta Cliveț, *La al doilea volum*, „Piața literară", 2002, 13; Gellu Dorian, *„Pagini"*, CL, 2002, 7; Octavian Soviany, *Viața în pagini*, LCF, 2002, 36; Raluca Benga, *Debut pe mai multe voci*, VTRA, 2002, 11-12; Octavian Soviany, *Despre starea calorică a (cvasi)literaturii*, „Paradigma", 2003, 1-2; Nicolae Bârna, *Însemnări despre doi poeți*, VR, 2003, 3-4; Mircea A. Diaconu, *Meridiane feminine (IV)*, CL, 2003, 4; Bogdan-Alexandru Stănescu, *Adio, Dumnezeul meu*, LCF, 2003, 27; Octavian Soviany, *Cancerul rușinos al memoriei* , LCF, 2003, 31; Marin Mincu, *O autolivrare viscerală*, „Ziua literară", 2003, 63; Marius Ianuș, *Cine a inventat „fracturismul" și ce este el*, ALA, 2003, 670; Daniel Cristea-Enache, *Poezia-jurnal*, ALA, 2003, 677; Mihai Iovănel, *Suferință erotică și erotizantă...*, ALA, 2003, 680. *N. Br.*

VLĂDESCU, G.[eorge] M.[ihail] (2.III.1885, Cotești, j. Vrancea - 29.III.1952, Dumitrești, j. Vrancea), prozator, dramaturg și traducător. Este fiul Elenei (n. Fleva) și al lui Mihai Vlădescu, funcționar. Studiile secundare le face la Focșani și la Bacău, oraș în care mulți ani și-a câștigat existența ca funcționar. Debutează în paginile revistei „Santinela" în 1902, și editorial în 1915 cu volumul de schițe și nuvele *Lacrimi adevărate*. În 1913 editează la Bacău revista „Căminul" (două numere), în care publică el însuși câteva proze lacrimogene (*Mi-ai fost drag..., Norocul lui Moș Caloian, Păcat mare*), semnate Mihail Corbea, nume sub care este menționat în dubla calitate de redactor și administrator al publicației. Va reveni ca inițiator de reviste peste două decenii, în 1930, când scoate la București publicația cu profil literar, social și artistic „Orientări", dispărută după numărul inaugural, dar care s-a bucurat de colaborarea lui Simion Mehedinți, George Lesnea, Mihai Cruceanu, Octavian Goga. A colaborat la „Duminica", „Cetatea", „Convorbiri critice", „Căminul nostru", „Cosinzeana", „Ramuri",

Desen de Virginia Radu Slăvescu

„Chemarea", „Curierul Bacăului", „Florile dalbe", „Lectura pentru toți", „Gândirea", „Adevărul literar și artistic", Convorbiri literare", „Năzuința", „Universul literar", „Licăriri", „Graiul nostru", „Gândul nostru", „Viața literară", „Neamul românesc literar", „Politica", „Miorița", „Pământul", „Lumea literară și artistică", „Țara de Jos", „Teatrul" (Iași), „România literară (1939-1940), „Semnalul", „Capitala", „Rampa" ș.a. A mai semnat O.B., Odo Basca, George Vlad, G.M. Vl., g.m. vl., G. M. Vlădescu-Vlad. În 1932 i se decernează Premiul Societății Scriitorilor Români pentru romanul *Menuetul*, iar în 1934 este încununat cu Premiul Femina pentru romanul *Moartea fratelui meu*. A tradus prin intermediar francez din literatura rusă (M. P. Arțâbașev, *Extrema limită*, F.M. Dostoievski, *Crocodilul*) și din Mark Twain (*Prinț și cerșetor*).

Drumul afirmării lui **V.** a fost deosebit de sinuos. Schițele și nuvelele publicate în periodice de-a lungul primelor decenii de activitate literară, adunate parțial în *Lacrimi adevărate, Tăcere...* (1922) și *Plecarea Magdalenei* (1936), sunt neconcludente, ele căpătând o anume relevanță doar în perspectiva prozei de maturitate. Deși simte, asemenea unui personaj din schița *Tăcere...*, chemarea „tragediilor fără număr ce se petrec în jurul său" și vrea „să se adape din durerile vii", **V.** nu poate depăși zona faptului divers, a insolitului și accidentalului, rămânând - sub aspectul modalităților artistice și uneori chiar tematic - tributar unor maeștri ca I. L. Caragiale, Mihail Sadoveanu, I. Al. Brătescu-Voinești, I. A. Bassarabescu ș.a. Saltul hotărâtor avea să îl realizeze odată cu apariția romanului *Menuetul*, cea mai valoroasă scriere a sa. Aspirația către ideal, către împlinirea neabătută a destinului, către depășirea prozaicului și a nesemnificativului - pe care, chiar în aceeași perioadă, Mircea Eliade o considera extrem de rară în literatură română - constituie tema centrală a cărții. Un tânăr violonist, Paul Manolache, care nu e prezent nici o clipă direct în paginile cărții, ajuns o celebritate la Paris, devine punct de reper pentru urbea din care s-a desprins, cu micimile și josniciile ei, și mai ales pentru Annibal Ionescu, profesorul lui de vioară, care nu a avut tăria să se lepede de plumbul vieții materiale și să-și urmeze chemarea. Visând încă la ceea ce ar fi putut realiza, pe deplin conștient de ratare, el sfârșește prin a se sinucide. E felul cel mai înalt de omagiere a ascensiunii celui transfomat în star sub numele Pol Manó. Restul colectivității privește aproape la unison ridicarea artistului dintr-o perspectivă mercantilă, dorind să obțină, pentru localitatea în care trăiesc sau pentru ei personal, toate avantajele posibile. E un bun prilej pentru autor de a prezenta fețele târgului de provincie, cu nuanțe mai mult caragialești decât sadoveniene. Admirabil e surprinsă psihologia creșterii și descreșterii interesului public față de Angelica Manolache, mama violonistului, în funcție de știrile care vin din străinătate. Atâta timp cât presa franceză anunță succesele artistului, toți îl consideră un simbol al orașului, iar mamei i se acordă întreaga considerație. Se pregătește chiar, în urma unei farse *à la* Caragiale, printr-o telegramă mistificată, primirea oficială a tânărului. Când însă știrile despre succesul lui încetează să mai apară și violonistul își tot amână venirea, târgul își îndreaptă atenția spre alte subiecte, punct în care

Desen de Neagu Rădulescu

romanul s-ar fi putut încheia anodin. Dar, printr-o mișcare imprevizibilă, autorul răstoarnă cursul întâmplărilor și dă o tentă de mister întregii construcții epice. Paul Manolache nu s-a întors în orașul natal pentru că , de fapt, murise în urmă cu doi ani într-un accident, iar iluzia supraviețuirii sale o întreținea cu dăruire, recunoștință și iubire secretara sa (pe care el o salvase cândva pe malul lacului Léman), trimițându-i regulat mamei scrisori de răspuns bătute la mașină și fotografii vechi, retușate. La data anunțată, în locul violonistului sosește credincioasa lui secretară, care îi comunică Angelicăi Manolache adevărul. Impresionată de devotamentul fetei, mama violonistului o îmbrățișează ca pe propria-i fiică. Tenta aceasta de umanism și de înfrățire peste durere trece și în celelalte cărți, fiind o idee constantă a prozei lui **V.** Scris cu nerv și cu inventivitate verbală, romanul rezistă, în pofida unor formule melodramatice. Impresia de artă autentică o transmite și cel de-al doilea roman, *Moartea fratelui meu* - definit chiar de autor ca „o povestire prea tristă pentru lumea veselă de acum" -, cuceritor mai ales prin explorarea universului infantil. Doi copii, Lucu (orfan de tată) și Nucu (fiul unui ofițer), se înfrățesc și manifestă unul față de altul o prietenie duios-spirituală, dincolo de fire, pe care o păstrează cu sfințenie până la maturitate, când, în condițiile războiului, sunt aruncați de destin pe poziții ireconciliabile: Nucu e condamnat la moarte sub învinuirea de trădare pentru că luase apărarea unui tânăr german care căuta trupul tatălui său căzut în luptă, iar Lucu e desemnat ca paznic al lui. Spre a-i ușura ultimele clipe de viață, Lucu își minte prietenul: îi spune că a fost grațiat

și îi dă astfel o undă de speranță. Dar gândindu-se la șocul pe care Nucu îl va avea în fața plutonului de execuție din care va face parte și el, se hotărăște să-i facă „binele" până la capăt și îl împușcă în somn, înfrânându-și durerea nemărginită pe care i-o provoacă acest gest. Apare aici reduplicată, ca un pandant, o scenă similară cu aceea pe care maiorul Arnotă, tatăl lui Nucu, o trăise în timpul Războiului pentru Independență, când, spre a-și salva de suferințe prietenul mutilat, neamțul pe care îl învățase românește și pe care și-l făcuse frate, „reflexul conștiinței lui", își călcase pe inimă și îl împușcase. E subliniată încă o dată, spre a căpăta contur definitiv, credința că binele trebuie făcut chiar cu riscul răului. Ca și în *Menuetul,* autorul aruncă peste realitate vălul misterului, irizând-o cu numeroase taine. Pe unele, precum cele ale maiorului Arnotă și ale rahagiului Alexe, își propune să le deslușească chiar Lucu, alter egoul autorului. Pe altele **V.** le lasă într-adins nedescifrate. De pildă, misterul dens care o înconjoară pe mama lui Lucu, poate cel mai interesant dintre personaje, femeie frumoasă, descendentă dintr-o familie nobilă, ducându-și cu demnitate viața de mizerie și încercând - inexplicabil pentru toți cei din jur - să-și mențină în bună stare podgoria, ultima dovadă a trecutei ei stări sociale. Scrisă cu câțiva ani înaintea declanșării celui de-al doilea război mondial, cartea e traversată de ideea absurdității războiului și de necesitatea conviețuirii în pace și înțelegere universală. Această idee, conjugată cu cea a combaterii răului de toate felurile, oriunde și oricând, în numele binelui ce trebuie săvârșit fără ezitare, se prelungește și mai evident în următoarele două romane, *Republica disperaților* (1935; retipărit în ediție definitivă în 1946 cu titlul *Republica disperaților. Gabroveni & Co.*), pe care Leon Baconsky îl apropie de romanul lui Franz Werfel *Cazul judecătorului Sebastian* prin „tezismul umanitarist", și *Gol,* rămas la primul volum, *Început de viață* (1937). Problemele ineficacității justiției, care nu îi poate pedepsi pe marii vinovați și în general nu țintește stârpirea cauzelor sociale ale răului (discutate în *Republica disperaților*) sau ale imensului gol moral ce acaparează îndeosebi înalta societate secând-o de orice dram de moralitate în ascensiunea fără scrupule către bogăție și putere (tratat în *Început de viață*), sunt prezente de fapt în ambele scrieri, în diverse dozaje, dar cam în același fel dezavuate. Pe bună dreptate s-a observat că ultimele cărți ale lui **V.** au o subliniată desfășurare tezistă și că autorul îngroașă exagerat liniile, cultivând cu predilecție pasta întunecată, tezismul având drept consecință schematizarea multor personaje și creionarea caricaturală a peisajului uman în care ele trăiesc. Alte romane, publicate fragmentar (*Crenguța, Dureri fără nume, Romanul unui visător, Vipera*) sau despre care a lăsat mărturii că le-ar avea în pregătire (*Eldorado sau Omul care s-a însurat cu o găină, Errare, Adulter* - cu pagini de o tragică rezonanță) nu au fost, din câte se știe, niciodată încheiate. Cartea *Rango, prietenul oamenilor,* tipărită în 1942 sub numele lui **V.**, îi aparține în realitate lui Marius Mircu, pe care legile rasiale impuse de Guvernul Antonescu îl împiedicau să publice.

SCRIERI: *Lacrimi adevărate,* București, 1915; *Tăcere...,* București, 1922; *Menuetul,* București, [1932]; ed. pref. Constantin Cublești, București, 1972; *Moartea fratelui meu,* București, 1934; ed. îngr. și pref. Teodor Vârgolici, București, 1965; *Republica disperaților,* București, [1935]; ed. (*Republica disperaților. Gabroveni & Co.),* București, 1946; *Plecarea Magdalenei,* București, [1936]; *Gol,* vol. I: *Început de viață,* București, 1937; *Menuetul. Moartea fratelui meu,* București, 1988. **Traduceri:** Mark Twain, *Prinț și cerșetor,* București, 1937; M. P. Arțâbașev, *Extrema limită,* București, 1939; F.M. Dostoievski, *Crocodilul,* București, [f.a.].

Repere bibliografice: G.B. [George Baiculescu], *„Tăcere...",* ALA, 1923, 155; I. Gr. Oprișan, *„Tăcere...",* „Răsăritul", 1925, 2; Al. Robot, *„Menuetul",* RP, 1932, 4 487; Nicolae Țimiraș, *O satiră socială,* „Cetatea", 1933, 2; Constantinescu, *Scrieri,* V, *212-214;* Octav Șuluțiu, *„Menuetul",* „Axa", 1933, 14; Perpessicius, *Opere,* VI, *96-98,* VII, *90-92;* Octav Șuluțiu, *„Moartea fratelui meu",* F, 1935, 1; Izabela Sadoveanu, *Premiul Femina în România,* ALA, 1935, 746; Teodor Scarlat, *Un mare artist: G.M. Vlădescu,* „Naționalul nou", 1935, 365; Traian Stoica, *G.M. Vlădescu,* „Pământul", 1935, 108; Alexandrescu, *Confesiuni, 60-63;* Sebastian, *Eseuri, 340-344;* Papadima, *Creatorii, 323-326;* Pericle Martinescu, *„Republica disperaților",* „Reporter", 1935, 75-77; a.n. [Alexandru Negură], *„Menuetul",* „Hotarul" (Arad), 1936, 2-3; Erasm [Petru Manoliu], *„Gol",* „Credința", 1937, 1 054; *Omagiu lui G.M. Vlădescu,* „Pământul", 1937, 163-165 (semnează Elena Farago, Victor Eftimiu, George Mihail Zamfirescu, Eugen Cealâc, Al. Lascarov-Moldovanu, Cezar Petrescu, Virgil Huzum, C.D. Fortunescu, Dem. Theodorescu, Radu Gyr, Mircea Brateș, Radu Cosmin, Sandu Teleajen, Petre C. Georgescu-Delafras ș.a.); Camil Baltazar, *Scriitor și om,* București, 1946, *177-184;* C. Săteanu, *Cuvinte despre G.M. Vlădescu,* „Pământul", 1937, 168; D. Murărașu, *Romanul românesc contemporan,* CTC, 1937, 11-12; Horia Liman, *„Menuetul",* „Lumea românească", 1937, 167; Lovinescu, *Scrieri,* VI, *204-205;* Baltazar, *Evocări, 239-249;* Predescu, *Encicl., 903;* Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *702-704, Ist. lit.* (1982), *786-788;* I. Valerian, *Chipuri din viața literară,* București, 1970, *59-63;* Leon Baconsky, *G.M. Vlădescu,* ST, 1971, 9; Sorin Titel, *„Moartea fratelui meu",* RL, 1971, 52; Crohmălniceanu, *Literatura,* I (1972), *350-351;* Piru, *Ist. lit., 270-271;* Carianopol, *Scriitori,* I, *76-92;* Nae Antonescu, *G.M. Vlădescu,* ST, 1985, 4; Radu Sorescu, *Un prozator al simetriei existențiale,* CNT, 1989, 17; *G. M. Vlădescu,* RRI, IV, partea I, *429-448; Dicț. scriit. rom.,* IV, *789-791.* *I. O.*

VLĂDUȚ, Dumitru (3.III.1950, Ciorăști, j. Vâlcea), teoretician literar, comparatist. Este fiul Gheorghiței (n. Tănăsuică) și al lui Gheorghe Vlăduț, muncitor. Urmează școala generală la Șirineasa, liceul la Băbeni, județul Vâlcea (1965-1969), și Facultatea de Filologie, secția română-franceză, a Universității „Babeș-Bolyai" din Cluj (1969-1973). După absolvire lucrează la Timișoara în calitate de cercetător la Baza de Cercetări Științifice a Academiei Române, Sectorul poetică și stilistică (1973-1975), la Centrul de Științe Sociale al Universității din Timișoara (1975-1990), ulterior la Institutul de Cercetări Socio-Umane „Titu Maiorescu" al Academiei Române, iar din 1999 la Universitatea Tibiscus, unde este conferențiar la Facultatea de Drept și Administrație Publică. Și-a susținut doctoratul în 1990 cu teza *Simbolismul poetic românesc: atitudini, concepte, procedee.* A debutat la „Orizont" în 1976, iar prima carte personală este *Teoriile simboliste românești,* apărută în 1987. Mai colaborează la

„Analele Universității din Timișoara", „Studii de literatură română și comparată", „Caietul «Cercului de studii»" (publicație a Centrului de Științe Sociale, al cărei secretar de redacție a fost), „Aradul cultural", „Paralela 45", „Limbă și literatură", „Cercetări de lingvistică", „Banatul", „Clio", „Analele Universității «Tibiscus»", „Transilvania", „Lumina" (Novi Sad) ș.a. Este prezent cu studii în culegerile colective *Limbaj poetic și versificație în secolul al XIX-lea* (I–IV, 1977–1981), *Stilurile nonartistice ale limbii române literare din secolul al XIX-lea (I–V, 1982–1986)*, *Text, figură, coerență* (1987), *Semiotică și poetică* (1992), *La Terre et l'Écrit. De la découverte archéologique au texte scientifique et littéraire* (Montbrison, 2000) ș.a.

Volumul *Teoriile simboliste românești* va fi reluat și amplificat în *Poetici simboliste în România și Franța* (1999), unde **V.** dă o lucrare academică consistentă, cumpănit structurată și redactată cu rigoare. Cercetarea este una de erudiție, de recenzare și interpretare a informației. Deși obiectul ei ține în principal de istoria și teoria literară, definitoriu pentru felul în care a fost concepută e caracterul interdisciplinar, autorul operând cu suplețe pe tărâmurile stilisticii, poeticii, retoricii, prozodiei etc., dar și în alte domenii: istoria artei, istoria ideilor și mentalităților, a filosofiei etc. Perspectiva de ansamblu este comparatistă, și, după cum remarca un comentator, cartea „limpezește multe lucruri care [...] nu au beneficiat de aprofundare prin tehnici ale cercetării comparatiste, în care sunt valorificate atât elemente conceptual-teoretice, cât și analize pornind de la opera lirică propriu-zisă" (Alexandru Ruja). Titlurile capitolelor lămuresc dinamica de ansamblu a demersului: *Contextul inovator, Spre un nou ideal estetic. Cucerirea modernității. Atitudinea față de tradiție, Muzicalizarea. Poetica implicitării, Retorica analogiei, Criteriile limbajului liric, Verslibrismul.* Efortul de fixare a aspectului doctrinar, ideologic și teoretic al simbolismului poetic românesc se întreprinde nuanțat, în deplină cunoștință de cauză. Dificultățile sunt relevate de **V.** de la bun început, atunci când își caracterizează demersul ca unul „descriptiv, vizând mai întâi codurile poetice normative pe care teoreticienii simbolismului românesc le-au făcut cunoscute în numeroase intervenții de natură fragmentară, nesistematică, într-un limbaj nu atât conceptual, cât predominant eseistic, polemic și chiar liric". Etapei descriptive, densă și riguros administrată, și care se oprește nu numai la contribuțiile teoretice consistente ale lui Ovid Densusianu, N. Davidescu, Pompiliu Păltănea, Ion Minulescu, Ștefan Petică, ci și la acelea oarecum întâmplătoare, i se adaugă comentariile interpretative, extinse până la situarea problematicii într-o perspectivă culturală amplă, fiind de semnalat referirile la filosofia germană, la contribuția teoretică a lui Miguel de Unamuno, Ortega y Gasset, Carlos Bousoño ș.a. După cum judicios remarcă G. I. Tohăneanu, „în ciuda bogăției și diversității informației, în ciuda numărului imens de «trimiteri» directe sau mijlocite, se vede cât de colo că Dumitru Vlăduț își controlează și își domină sursele cu dezinvoltura și autoritatea ochiului său critic, ordonator și selectiv. Iar vastul său aparat bibliografic atrage luarea-aminte nu numai prin ceea ce nouă filologilor ne place să numim «acribie» exemplară, dar și printr-o neobișnuită «voluptate» științifică ce pulsează dincolo de slove".

SCRIERI: *Teoriile simboliste românești*, Timișoara, 1987; *Poetici simboliste în România și Franța. Interferențe retorico-stilistice*, introd. G. I. Tohăneanu, Timișoara, 1999.

Repere bibliografice: Livia Vasiluță, *„Elemente lexicale de limbă vorbită în stilurile nonartistice ale limbii române literare din secolul al XIX-lea"*, SCL, 1986, 4; Alexandru Ruja, *Poetici simboliste*, „Paralela 45", 2002, 3 289. *N. Br.*

VLĂSTARUL, revistă a Liceului „Spiru Haret" apărută la București, bilunar din 25 decembrie 1923 până la 25 decembrie 1930, apoi lunar din ianuarie 1931 până în mai 1939 și din octombrie 1939 până în decembrie 1942; publicația va fi reactivată într-o serie nouă în 1965. La început apare sub îngrijirea unui comitet, apoi îi are ca directori pe George Marinescu (1930) și pe V. V. Haneș, sprijiniți de un comitet a cărui componență se schimbă mereu. Este una dintre cele mai bune reviste școlare din țară, conținând materiale originale, de ținută. Mai are meritul că paginile ei găzduiesc începuturile literare ale unor scriitori importanți care au trecut prin acest liceu. Din prima generație de colaboratori la **V.**, unii chiar debutând aici, sunt de amintit Mircea Eliade, Ioan I.

VLĂSTARUL

Vlăstarul . . . . . V. V. HANEȘ
Toamnă târzie (versuri) . . . NELU CIORĂNESCU
In memoria lui Spiru C. Haret „VLĂSTARUL"
Epistolă către Pisoni . . . . HORAȚIU
Știința ieri și azi . . . . . EMIL ȘTEFANESCU
Castelul (versuri) . . . . . VASILE VELCIU
Glasul copilăriei (nuvelă) . . N. C.
Jocuri distractive, Pagina humoristică, Probleme propuse, Informațiuni.

ANUL I. No. 1.
25 Decembrie 1923.

Ciorănescu, Al. Claudian, Haig Acterian, Valeriu Papahagi, Alexandru Ciorănescu, Barbu Brezianu, Constantin Noica. Generația din anii '30 îi numără pe Alexandru Elian, Traian Lalescu, Octav Șuluțiu, N. Steinhardt. Din generațiile următoare s-au ilustrat Alexandru Paleologu, Dinu Pillat, Alexandru Vona (sub numele real, Samuel Albert). La început **V.** beneficiază de aportul unor tineri poeți, ca Alexandru Ciorănescu, Barbu Brezianu, Constantin Noica (cu mai multe poezii, între care și *Meșterul Manole*, „dedicată d-lui L. Blaga"); proză dă Adrian Gheorghiu, iar cu eseuri sunt prezenți Mircea Eliade, Al. Elian, Valeriu Papahagi, C. Noica, Haig Acterian, Eugen Ionescu, Octav Șuluțiu, N. Steinhardt. Revista deține o serie de rubrici interesante, ca „Omnia", „Cronica științifică", „Cărți", „Rubrica matematică". Se publică multă literatură originală, dar și traduceri din Horațiu, Byron, Leconte de Lisle, Jean Moréas, Petrarca ș.a. Despre asociația absolvenților liceului scrie C. Noica, este evocată personalitatea lui Spiru Haret, se inserează comentarii despre literatura contemporană. Merită amintite articolul lui Dinu Pillat intitulat *Evoluția nuvelei în literatura română*, o analiză privind teatrul lui Lucian Blaga iscălită de Al. Dragomirescu-Baranga și portretul *Lucian Blaga* de Vera Popovici. În 1935 se publică un supliment închinat Transilvaniei, ce reunește materiale precum *Ardealul* de Mircea V. Popa, *Doctrina lui Simion Bărnuțiu* de Cezar Popescu, *Nuvela lui Slavici* de Mircea Bărbulescu, *Romanul lui L. Rebreanu* de Mihail M. Manolescu, *Gh. Coșbuc* de G.I. Florian, *Goga și Ardealul* de Al. Nițulescu. *M. Pp.*

VLĂSTARU-WEXLER, Boris (pseudonim al lui Baruh Wexler; 20.X.1922, Rezina, j. Orhei - 11.II.1993, Tel Aviv), prozator. S-a născut în familia unui cultivator de tutun. Primele clase le face în localitatea de baștină, după care urmează Liceul „Vasile Lupu" din Orhei. Luptă pe front în al doilea război mondial, la întoarcere absolvind Institutul Pedagogic „Ion Creangă" din Chișinău. A fost redactor la „Țăranul sovietic" și la „Moldova socialistă", a colaborat la emisiuni literare radio. În 1973 se stabilește în Israel.

V.-W. este autor al unor volume de proză scurtă, majoritatea pentru copii: *Anicuța* (1953), *A licărit o stea* (1957), *Treceau cocorii* (1958), *Arbori de veghe* (1962), *Popasuri* (1963), *În pragul casei* (1964), *Strada* (1972) ș.a., în care explorează mai ales universul infantil. A compus povestiri, nuvele și romane și din nevoia, așa cum mărturisește el însuși, de a dezvălui una „dintre cele mai triste și mai sângeroase pagini din istoria Basarabiei". Romanul *Rugăciune pentru cei morți* (inclus în *Scrieri alese*, 1993), alcătuit „în adâncă ilegalitate" în iarna 1972-1973 și trimis clandestin peste graniță, se remarcă tocmai prin caracterul realist al descrierii unor tablouri și episoade ale vieții românilor și evreilor basarabeni (războiul, deportările care au urmat etc.), prin verosimilitatea prezentării personajelor.

SCRIERI: *Anicuța*, Chișinău, 1953; *A licărit o stea*, Chișinău, 1957; *Treceau cocorii*, Chișinău, 1958; *Chirică*, Chișinău, 1960; *Povestiri*, Chișinău, 1960; *Perdeaua de plopi*, Chișinău, 1961; *Arbori de veghe*, Chișinău, 1962; *Creasta pestriță*, Chișinău, 1962; *Pașii*, Chișinău, 1962; *Popasuri*, Chișinău, 1963; *În pragul casei*, Chișinău, 1964; *Strengarii*, Chișinău, 1965; *Acoperiș deasupra capului*, Chișinău, 1966; *Cascade*, Chișinău, 1968; *Marghit*, Chișinău, 1970; *Strada*, Chișinău, 1972; *Scrieri alese*, Chișinău, 1993.

Repere bibliografice: Raisa Suveică, *Vorbește creația*, „Octombrie", 1956, 7; Mihail Știvelman, *A doua carte a scriitorului*, „Nistru", 1957, 6; F. Levit, *Înclinații și orientare*, „Nistru", 1962, 2; Ion Ciocanu, *Din mii de tone*, „Nistru", 1964, 8; Ion Ciocanu, *Articole și cronici literare*, Chișinău, 1969, 41-70; Victor Prohin, *Revenire: Boris Vlăstaru-Wexler*, „Scrieri alese", LA, 1993, 3-4; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia*, 216-217. *I. C.*

VOACEA ROMANULUI, publicație apărută la Roman, săptămânal, de la 4 mai 1889 la 26 aprilie 1890. Condusă de un comitet, gazeta cuprinde informații politice din localitate și din țară, articole de polemică politică, rubrici de varietăți și știri sociale. În foileton se tipăresc mai în fiecare număr scrieri ale lui Eugen Vaian. Cele mai multe sunt schițe naturaliste, încercând să surprindă trăsăturile unui tip social (*Gazetarii*, *Nenea Sandu*, *Artiștii*). Se mai publică „scene și tablouri din viața clerului" de Șt. Basarabeanu (Victor Crăsescu). Poeziile, puține de altfel, aparțin lui Eugen Vaian, M. Ciucă și Elizei Mustea. Rar figurează în sumar cronici teatrale sau muzicale, semnate Emil, pseudonim care, ca și Emile Cadenette, pare a fi al lui Vaian. În gazetă sunt incluse și tălmăciri din Émile Zola, Pierre Loti, Ludwig Uhland sau din autori francezi obscuri. *D. M.*

VOCEA ADEVĂRULUI, publicație apărută la București, bilunar, între martie 1882 și 1 iunie 1883, sub redacția lui Panait Macri; la numărul 4, alături de prim-redactor, figurează ca redactor N. Cristescu, care anterior era menționat ca administrator, iar la numărul următor se anunță transformarea gazetei în hebdomadar. Având pe copertă subtitlul „Revistă ilustrată", iar pe prima pagină „Revistă pentru toți", **V.a.** încearcă să se adreseze unui public larg, făcând în mod obișnuit concesii unui gust îndoielnic. Cele mai reușite scrieri în proză sunt reproduceri, de preferință din „Convorbiri literare" (Nicolae Gane, *Privighetoarea Socolei*, *Fluierul lui Ștefan*). Panait Macri este prezent în mai toate numerele, lui aparținându-i romanele în foileton, schițele și povestirile tipărite timp de mai bine de un an. Intrigi, amoruri, răzbunări, crime din iubire - toate formează trama, uniformă, a paginilor lui Macri (*Omorul din pădure*, *O noapte îngrozitoare*, *Petru și Amorina*, *Victima amorului*). O povestire lipsită de orice însușiri publică Ion Pop-Florantin (*Sugrumătorul*). În bună măsură versurile din **V.a.** sunt iscălite tot de Panait Macri. *Miron și Florica*, o replică puerilă la poemul omonim al lui Iacob Negruzzi, este indicată de Macri drept legendă autentic populară și adnotată minuțios. Alte poezii aparțin lui Iuliu I. Roșca (*Merele*, *Pe munte*, *Zâna florilor*), B. P. Hasdeu (retipăriri), Elenei Demetrescu, lui Oreste Lujan. Redactorul susține rar o cronică literară și mai consecvent una teatrală, dovedind, cu deosebire în comentariile consacrate unor piese, oarecare pricepere și gust. Mai interesante, deși alcătuite în genere după clișee publicistice, sunt portretele făcute de Dionisiu Popescu lui Cezar Bolliac, A. T. Laurian, Pantazi Ghica, Al. Candiano-Popescu, Vasile Conta ș.a. Se mai dau tălmăciri din Ossian

(*Ruinele Selenei*), Byron, Voltaire, Pușkin (*Fiica căpitanului*), dar și câteva nuvele mediocre sau melodrame, cărora nu li se menționează autorul. Mai pot fi întâlnite numele lui I. C. Fundescu, I. S. Spartali și Carol Scrob. *D. M.*

VOCEA OLTULUI, gazetă apărută la Craiova, bisăptămânal, între 22 aprilie și 24 decembrie 1857, cu subtitlul „Jurnal politic și literar", apoi între 14 februarie și 26 iunie 1860, având subtitlul „Jurnal politic, judiciar și literar". În primul an de apariție este condusă de unionistul Gheorghe Chițu, autor de articole politice bine orientate din punct de vedere național și de reușite versuri patriotice. La seria a doua se menționează că jurnalul va fi redactat de un G. G. Măcescu, acesta ocupându-se probabil doar de partea administrativă. Același G. G. Măcescu mai editase în 1855 o gazetă politică având titlu identic, din care nu s-a păstrat nici un exemplar. Începând cu numărul 6 din 1857 **V.O.** este înlocuită de „Oltul", dar în 1860 se revine la primul titlu. În coloanele publicației semnează Nicolae Nicoleanu, Radu Ionescu, August Pește, Gheorghe Chițu și Toma Strâmbeanu. Se reiau și poezii de C. D. Aricescu, G. A. Geanoglu (*Odă la Safo*) sau de I. C. Fundescu (*Italia la 1860, La Patrie, La damele române, Soldatul român*). Tot reluări sunt „două arii" din cantoneta comică *Surdul*, „compusă și executată de dl I. Caragiali și publicată de curând la București". Câteva traduceri din Lamartine (*Charlotte Corday* - fragment din *Istoria girondinilor*), Al. Dumas (*Frații corsicani*), A. Ubicini (*Despre antichitățile, monumentele, obiceiurile și costumele românilor*) și un fragment din *Românii subt Mihai Viteazul* de N. Bălcescu înviorează foiletonul periodicului. *R. Z.*

VOCEA OLTULUI, publicație apărută la Craiova, bisăptămânal, între 2 aprilie și 8 septembrie 1891. Organ al Partidului Național Liberal, gazeta îl susținea pe I. C. Brătianu, dedicându-se aproape în întregime polemicilor politice. Literaturii i s-a acordat un loc secundar. S-au tipărit versuri de Traian Demetrescu (*Impresiune, Camera ei*), traduceri care îi aparțin tot lui (*Rugăciune*, după Sully Prudhomme, *Seri nostalgice*, după Em. Michelet), precum și poezii de D. Marinescu-Marion, Al. G. Polihroniade, Petru Vulcan (sub numele real, P. Ghinu), M. Măldărescu. De asemenea, N. Burlănescu-Alin semnează versuri mai în fiecare număr (*Melancolie, La țărmul liniștitei mări, Și când...*). Este inclusă și o snoavă de Petre Ispirescu (*Advocatul gonit din rai*). Se pare că **V.O.** era redactată în cea mai mare parte de publicistul craiovean C. N. Iovipale, care, de altfel, era și girant responsabil. *D. M.*

VOCEA ROMÂNĂ, revistă apărută la Craiova între 5 iunie și 5 decembrie 1880, între 15 noiembrie 1882 și 5 iulie 1883 și între 15 ianuarie și 15 septembrie 1884; în primul an s-au editat trei numere, la intervale neregulate; din 1882 iese bilunar, iar în 1884 lunar. „Organ al Clubului Profesoral din Craiova", **V.r.** are un comitet de redacție format, la prima serie, din profesorii G. M. Fontanin, I. Bombăcilă și D. I. Papilian, grup la care ar trebui adăugat și L. Cl. Raymond, coautor al unui *Advertisment preliminariu*. Cu o ortografie etimologizantă, care face articolele greu de citit, se anunță un program ce include ideea de „progres retrospectiv" în cultură și în limbă, combătându-se orientarea italienistă a lui Ion Heliade-Rădulescu, dar și ortografia fonetică a „noii direcții" de la Iași. Colaborează cu versuri câțiva elevi ai liceului din Craiova, printre care Nicolae Cioculescu. Seria a doua (1882-1883) abandonează ortografia hibridă impusă de Fontanin și adăpostește colaborarea lui B. P. Hasdeu cu poezii (reluate din revistele lui), cu un comentariu de documente istorice locale, *Din răvașele banilor Craiovei*, și cu textul unui discurs rostit la Iași, la dezvelirea statuii lui Ștefan cel Mare. Versuri mai dau G. T. Buzoianu și Gr. I. Columbeanu. Se preia din „Armonia" de la Târgoviște nuvela *O masă de stos* de Al. Vlahuță, iar G. T. Buzoianu este și autorul unei cronici dramatice tot el semnând, în seria ultimă, comedia într-un act *Adriana*. Din Fénelon traduce D. I. Papilian. La seria din 1884 comitetul de redacție e format din S. Mihalescu, Mihail Strajanu, G. T. Buzoianu, G. I. Bușilă și M. V. Stăureanu. Printre colaboratori se numără Grigore Sima al lui Ion (*Cântece populare din Ardeal*). Mihail Strajanu figurează cu o analiză a poeziilor lui Mihai Eminescu, în care pune în evidență originalitatea imaginilor, „libertatea de cugetare" și profunzimea ideilor filosofice. *R. Z.*

VODĂ, Gheorghe (24.XII.1934, Văleni, j. Cahul - 24.II.2007, Chișinău), poet, prozator și eseist. Este fiul Mariei și al lui Dimitrie Vodă, țărani. Învață la școala din Văleni, apoi la Cahul. Va urma Institutul Pedagogic „Ion Creangă" din Chișinău (1954-1959), iar mai târziu cursuri de regizori și scenariști la Institutul Unional de Cinematografie din Moscova (1965-1966). A fost reporter, asistent de regie și regizor la Studioul Moldova-film, timp îndelungat consultant și consilier la Uniunea Scriitorilor din RSS Moldovenească (membru în comitetul de conducere ales în 1987 și reconfirmat la Congresul din 1990), redactor la Comitetul de Stat pentru Radio și Televiziune (demis ca naționalist), la publicațiile „Moldova socialistă" și „Tinerimea Moldovei", colaborator, iar din 1994 redactor la „Glasul națiunii" (primul ziar tipărit cu caractere latine după inițierea acțiunii de renaștere națională) și la „Țara". A regizat filmele *Bariera, Se caută un paznic* (1967) și *Singur în fața dragostei* (1969), a scris scenarii pentru filmele documentare *D-ale toamnei, Nunta* ș.a., la care a semnat și regia.

Ca și placheta *Zborul semințelor*, cu care a debutat editorial în 1962, celelalte volume de poezii ale lui **V.** - *Focuri de toamnă* (1965), *Ploaie fierbinte* (1967), *Aripi pentru Manole* (1969), *Pomii dulci* (1972), *Valurile* (1974), *Frumos să-i fie pururi chipul* (1976; Premiul „N. Ostrovski" al URSS), *Inima alergând* (1980), *De dorul vieții, de dragul pământului* (1983; Premiul de Stat al RSS Moldovenești), *La capătul vederii* (1984; Premiul de Stat al RSS Moldovenești) - relevă un poet ce întreține în cel mai înalt grad cultul eticului și își supune gesturile și faptele unui examen de conștiință, făcând o radiografie socială în lumina adevărului. Versul său e direct, dens și tăios ca o sentință. Ca și Grigore Vieru și Ion Vatamanu, **V.** a cultivat cu predilecție balada. Afiliat la mesajul moral al generației Labiș, refuză inerția, somnul, lâncezeala. Raportarea la bunul-simț de sorginte

populară, la firesc generează o ardoare etică în spiritul *Glossei* eminesciene sau al poeziei gnomice argheziene: „Nu e Rău și nu e Bine,/este bine, este rău,/Tu să pleci când altul vine/mai semeț în locul tău". Pildele socratice ale lui Moș Pasăre, personajul epic al mai multor poeme, sunt rostite când în spirit folcloric, când cu mijloace publicistice, când în formule livrești. Moș Pasăre este prezent în versurile lui **V.** și în anii renașterii basarabene, ironizându-i pe toți cei cărora le erau străine idealurile naționale, adevărul și limba, „casa ființei noastre". În lirica începuturilor poetul apare ca „un pom al Sudului", valorizând culoarea locală și simbolurile acestuia: amiaza, câmpia, rădăcinile, soarele. El recurge la *spiritus loci* spre a glorifica fermitatea, cumpătarea, dârzenia. În același timp este un poet structural nonconformist: blamează, scutură de convenții, asanează, dezgheață, ascute simțurile și rațiunea, îndeamnă; exprimă o atitudine de esență etică în spiritul poeților-tribuni ardeleni, face pedagogie socială. Versurile apar ca o reacție justițiară a unei conștiințe lucide, măsură supremă a valorilor. Bunăoară, în *Aripi pentru Manole* mitul icaric este reinterpretat în sensul accentuării nu a nevoii omului de a zbura, ci a existenței vămilor care trebuie plătite pentru a atinge altitudinea spirituală; cunoașterea presupune înălțări și căderi alternative; omul modern este mereu răvășit de pasiunea pentru lumină, pentru „foc", este „ars" în etape. **V.** scrie și mici parabole etice despre pericolele existențiale și sociale: automatismul, degradarea naturii, identificarea cu masca. Unele versuri, deosebit de concentrate, miniaturale în felul haiku-urilor japoneze, prezintă viziuni epifanice. Poet al „stelelor" cunoașterii, **V.** a mai publicat povestiri pentru copii: *Caietul din fântână* (1979), *Bunicii mei* (1982; Premiul de Stat al RSS Moldovenești), *Leagănul* (1984) și eseuri (*Iscălitura*, 1978), iar în anii '90 articole axate pe ideea națională. A tradus un volum de versuri de A. A. Tvardovski (1973).

SCRIERI: *Zborul semințelor*, Chișinău, 1962; *Focuri de toamnă*, Chișinău, 1965; *Ploaie fierbinte*, Chișinău, 1967; *Aripi pentru Manole*, Chișinău, 1969; *Versuri*, Chișinău, 1970; *Pomii dulci*, Chișinău, 1972; *Valurile*, Chișinău, 1974; *Frumos să-i fie pururi chipul*, Chișinău, 1976; *Rămâi*, Chișinău, 1977; *Iscălitura*, Chișinău, 1978; *Caietul din fântână*, Chișinău, 1979; *Inima alergând*, Chișinău, 1980; *Marele strengar*, Chișinău,1980; *Bunicii mei*, Chișinău, 1982; *De dorul vieții, de dragul pământului*, Chișinău, 1983; *La capătul vederii*, Chișinău, 1984; *Leagănul*, Chișinău, 1984; *Omul de la temelie*, Chișinău, 1985; *Scrieri alese*, pref. Mihai Cimpoi, Chișinău, 1988; *Viața pe nemâncate*, Chișinău, 1999. **Antologii:** *Poezia Moldovei Sovietice*, Chișinău, 1984 (în colaborare cu Mihail Dolgan).

Repere bibliografice: Aureliu Busuioc, *Semințe de rod*, „Nistru", 1963, 2; Anatol Ciocanu, *Treptele poeziei*, „Tinerimea Moldovei", 1965, 17 septembrie; Ion Ciocanu, *Gheorghe Vodă. Profil liric*, „Tinerimea Moldovei", 1966, 5 noiembrie; Mihai Cimpoi, *Alte disocieri*, Chișinău, 1971, *138–141*; Mihai Cimpoi, *Profiluri literare*, Chișinău, 1972, *132–135*; Eliza Botezatu, *„Un adevăr în patrie trăiește..."*, „Nistru", 1978, 5; Ana Bantoș, *Creație și atitudine*, Chișinău, 1985, *116–128*; Mihail Dolgan, *Poezia: adevăr artistic și angajare socială*, Chișinău, 1988, *275–281*; Ana Bantoș, *Un poet mergând desculț pe pământul Basarabiei*, „Limba română" (Chișinău), 1991, 3–4; Leo Butnaru, *Umbra ca martor*, Chișinău, 1991, *141–145*; Ion Ciocanu, *Contururile definitivului*, „Limba română", 1993, 1; Mihai Cimpoi, *Poezia ca rezistență*, CC, 1993, 7–9; Timofei Roșca, *Lacrima revelatoare a poeziei*, LA, 1995, 43; Mihai Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia, 198–199*; Ion Ciocanu, *Literatura română contemporană din Republica Moldova*, Chișinău, 1998, *169–174*. *M. C.*

VODĂ CĂPUȘAN, Maria (30.XII.1940, Timișoara), critic și teoretician literar, traducătoare. Este fiica Vioricăi Vodă (n. Iuga), actriță, strănepoată a lui George Barițiu, și a lui Ștefan Vodă, magistrat. A urmat la Cluj Liceul „George Coșbuc" (1953–1956) și Facultatea de Filologie, secția română-franceză, a Universității „Babeș-Bolyai", absolvită în 1962. Obține doctoratul în 1969 cu o teză despre teatrul francez contemporan. Face carieră didactică universitară la Cluj. Debutează în 1968 la „Tribuna " cu un articol despre Jean Cocteau, iar editorial în 1976 cu volumul *Teatru și mit*. Mai este prezentă în „Steaua", „România literară", „Contemporanul", „Ramuri" ș.a.

Teoretician și analist al literaturii dramatice, **V.C.** concepe o poetică teatrală modernă, originală sub multe aspecte, axată îndeosebi pe metodele de investigare oferite de semiotică, teoria textului și estetica receptării. Interpretarea „semnelor" dramatice într-o viziune semiologică, panoramică, comparatistă îi prilejuiește un excurs critic nuanțat, menit să surprindă specificul, structura și modalitățile teatrului, privit ca „fenomen complex, constituit din semne diverse" (*Accente*). Studiile sale vădesc o certă orientare către teoretizarea fenomenului, organizându-se într-un „discurs asupra metodei" ilustrat printr-o varietate de modele exegetice preluate din literatura română și universală, comentate cu rigoare demonstrativă și cu fervoare interpretativă. Conceptualizarea teatrului modern, prin fixarea câtorva repere teoretice și structuri analitice, face obiectul câtorva cărți, începând cu *Teatru și mit*. Discutând semnificațiile mitului și metamorfozele acestuia în timp din punctul de vedere al discursului, dar și din cel al reprezentării scenice, exegeta demonstrează persistența și specificitatea structurilor mitice în teatrul modern, în speță la Jean Cocteau, Jean Giraudoux, Jean Anouilh, Jean-Paul Sartre, Eugene O'Neill, Thornton Wilder și Jack Richardson. Analiza mitului în piesele moderne, problema demitizării și implicațiile sale, statutul eroului ca personaj și cel al măștii ca „misterios semn de spectacol" sunt puncte centrale ale demersului critic, ce converg spre conturarea unei semiologii a creației dramatice. Într-o perspectivă similară, cel de-al doilea studiu, *Dramatis personae* (1980), se concentrează asupra personajului, interpretat prin prisma conceptelor *theatrum mundi* și *mască*. În opinia autoarei, ambiguitatea și ambivalența ca simbioză între eroul prezent în text și actor, între ficțiune și realitate apar evidente îndeosebi prin procedeul teatrului în teatru, care deschide o problematică existențială în relație cu ideea de *theatrum mundi*. Prin analiza procedeului, prezent în întreaga istorie a literaturii dramatice de la *Istoria ieroglifică* a lui Dimitrie Cantemir la existențialismul francez sau la teatrul lui Peter Weiss, precum și prin definirea măștii la I. L. Caragiale, A. P. Cehov, Luigi Pirandello, Alfred Jarry, este vizată o conceptualizare a limbajului teatral ca sistem de semne deopotrivă verbale și nonverbale. Considerații structurate concentric în

jurul unei viziuni similare apar și în următoarele cărți, *Teatru și actualitate* (1984), *Pragmatica teatrului* (1987). „Coerența specifică" textului dramatic ca „literatură aparte", cu două componente, una aflată în sfera limbajului, iar cealaltă întrupată din „metafora vie a trupurilor și lucrurilor", reclamă anumite coduri de lectură și nu se poate mărgini la modalitățile naratologice ale structuralismului, adică la modelele interpretative pur textuale. Pledoaria se îndreaptă spre o hermeneutică simultană, contextuală și intertextuală, spre o receptare de tip pragmatic, după modelul oferit de Camil Petrescu, „unul din primii pragmaticieni ai teatrului". Din multitudinea de ilustrări prin intermediul cărora se configurează construcția teoretică, autoarea se oprește îndeosebi asupra pieselor lui I.L.Caragiale, Camil Petrescu și Mircea Eliade, cărora le dedică trei studii pornind de la câteva aspecte tratate și anterior. Astfel, analiza funcțiilor măștii în teatru - din volumul *Dramatis personae* - se constituie ulterior într-o hermeneutică a operei lui I.L. Caragiale (*Despre Caragiale*, 1982), întemeiată pe semiologia moftului. „Moftul e mai presus de toate un cuvânt, și definiția lui e deopotrivă o reflecție asupra verbului și a semnului, asupra rostului și sensurilor lor." Sunt investigate modalitățile discursului ca „joc impur, al conivenței și demascării", procedeele narative ale moftului și semnificațiile acestuia în plan caracterologic, sociologic, axiologic, ontologic. Prevalența moftului, semn al discrepanței între aparență și esență, și consecințele sale - proliferarea și relativizarea cuvintelor, obsesia pentru oratorie și retorică - duc la agonia comunicării, la vidul de sens și, în cele din urmă, la o adevărată criză ontologică ce definește universul cercetat. Din perspectivă semiologică este abordat „textul" lumii lui Camil Petrescu, a raporturilor complexe între cuvânt și semn, lume și limbaj, realitate și discurs teatral sau romanesc - *Camil Petrescu. Realia* (1988). Marea forță a viziunii scriitorului constă în „autentificarea prin experiența proprie, deopotrivă trăită și reflectată în conștiință, în asumarea la persoana întâi a «procesului semnificației»". În *Mircea Eliade. Spectacolul magic* (1991) se demonstrează legătura inextricabilă între dramaturgia și proza scriitorului, actualizabilă ca „joc teatral" cu o dublă deschidere: înspre lectură și înspre spectacol. E surprins „dramatismul" întregii opere ca „spectacol existențial" și ca „operă deschisă", cu o pluralitate de înțelesuri. Eliade este considerat un mare dramaturg și un precursor al celor mai noi forme ale teatrului, în speță a viziunii beckettiene și poststructuraliste. Interesante sunt și considerațiile pe marginea publicisticii lui Mihai Eminescu din volumul *Accente* (1991), care reunește comentarii la *Fragmentariumul* eminescian, recenzii, articole consacrate unor concepte literare de actualitate, câtorva scriitori și critici români sau străini, precum și eseuri despre teatru.

SCRIERI: *Teatru și mit*, Cluj-Napoca, 1976; *Dramatis personae*, Cluj-Napoca, 1980; *Despre Caragiale*, Cluj-Napoca, 1982; *Teatru și actualitate*, București, 1984; *Pragmatica teatrului*, București, 1987; *Camil Petrescu. Realia*, București, 1988; *Accente*, Cluj-Napoca, 1991; *Mircea Eliade. Spectacolul magic*, București, 1991; *Marin Sorescu sau Despre tânjirea spre cer*, Craiova, 1993; *Caragiale?*, Cluj-Napoca, 2002; *Dictionnaire des relations franco-roumaines* (în colaborare cu Marina Mureșanu-Ionescu și Liviu Malița), Cluj-Napoca, 2003. **Traduceri:** Marcel Brion, *Homo pictor*, pref. Dumitru Matei, București, 1977 (în colaborare cu Victor Felea); Petru Dumitriu, *Zero sau Punctul plecării*, București, 1992 (în colaborare cu Horia Căpușan); Mihai Eminescu, *Poezii - Poèmes*, ed. bilingvă, pref. Mircea Zaciu, postfață Tudor Ionescu, Cluj-Napoca, 1999 (în colaborare cu Ariadna Combes).

Repere bibliografice: Victor Felea, *„Teatru și mit"*, TR, 1976, 45; Vasile Avram, *„Teatru și mit"*, T, 1976, 12; Mihai Coman, *„Teatru și mit"*, RL, 1977, 9; Ioan Lazăr, *„Dramatis personae"*, RL, 1980, 32; Popescu, *Cărți, 59-62*; Dan C. Mihăilescu, *Semne și structuri dramatice*, TR, 1981, 2; Marian Popescu, *Prezențe critice*, RL, 1981, 35; Felea, *Prezența, 97-100*; Florin Manolescu, *„Despre Caragiale"*, CNT, 1983, 13; Eugen Simion, *Mophtologies*, RL, 1983, 15; Val Condurache, *„Despre Caragiale"*, CL, 1983, 4; Ileana Berlogea, *„Despre Caragiale"*, „Revue roumaine d'histoire de l'art", 1983; Mircea Ghițulescu, *„Despre Caragiale"*, TTR, 1985, 11-12; Ștefan Găitănaru, *Mirajul teoriei*, LCF, 1988, 5; Constantin Cubleșan, *Textul și panorama*, ST, 1988, 12; Piru, *Critici, 260-263*; Mircea Morariu, *„Mircea Eliade. Spectacolul magic"*, F, 1991, 3; Mircea Morariu, *O carte și despre teatru: „Accente"*, F, 1991, 10; Elisabeta Lăsconi, *Accente diverse și incitante*, CC, 1992, 3-4; Mircea Morariu, *„Marin Sorescu sau Despre tânjirea spre cer"*, F ,1993, 9; Mircea Morariu, *„Caragiale?"*, F, 2003, 7-8; *Dicț. scriit. rom.*, IV, 791-793. *M. W.*

VOEVIDCA, George (22.IV.1893, Sinăuții de Jos, azi Mihăileni, j. Botoșani - 1.II.1962, Câmpulung Moldovenesc), poet, epigramist și prozator. Este fiul Veronicăi și al lui Alexandru

Desen de Neagu Rădulescu

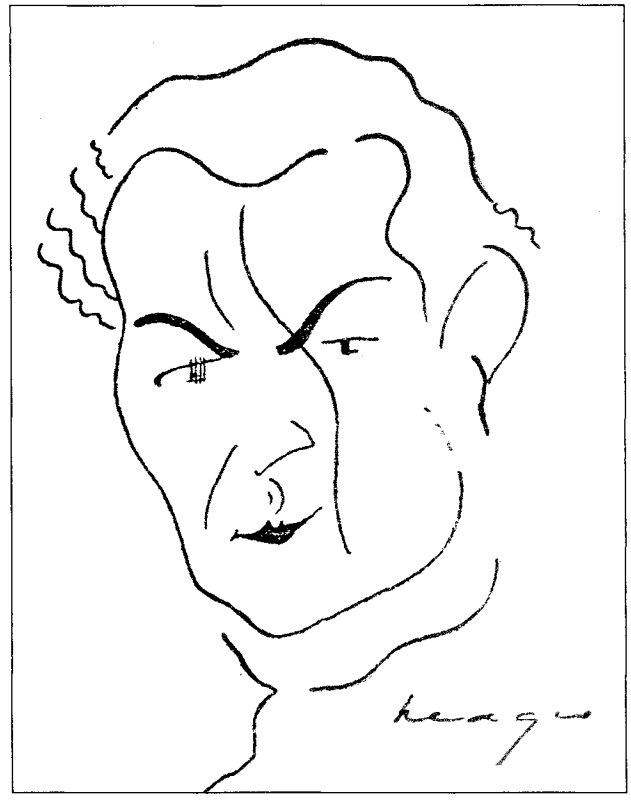

Voevidca, învățător și folclorist muzical. A făcut școala la Siret, Suceava și la Cernăuți, aici absolvind liceul în 1912, Facultatea de Litere și Filosofie în 1918 și pe cea de Teologie în 1920. Șef al Biroului de translatură de pe lângă Directoratul General pentru Instrucțiunea Publică (după 1918), referent artistic pentru Bucovina în Ministerul Artelor (din 1920), calitate în care redactează revista bilingvă „Die Brücke - Podul" (1920-1922), ulterior va fi profesor suplinitor de română, latină și germană la Liceul „Ștefan cel Mare" din Suceava (1923-1930), la liceul din Roman (1930-1933) - unde a editat și revista „Analele Romanului" (1932-1933) -, la Cernăuți (1933-1934) și la Liceul „Dragoș Vodă" din Câmpulung Moldovenesc (1934-1954). A debutat în 1919 la „Universul literar" (deși el însuși își fixează debutul în 1918 la „Glasul Bucovinei"), colaborând apoi la „Flacăra" (cu epigrame semnate Lucifer), „Lumina" (Caransebeș), „Progresul" (Oravița), „Junimea literară", „Făt-Frumos", „Neamul românesc literar" (N. Iorga îi găsea „versuri de o rară frumusețe"), „Viața nouă" (Cernăuți), „Drum drept", „România viitoare", „Gânduri bune", „Florile dalbe", „Gândul nostru", „Răsăritul", „Cosinzeana", „Revista Moldovei" (Botoșani), „Floarea soarelui", „Glasul Bucovinei" „Luceafărul", „Ramuri", „Adevărul literar și artistic", „Convorbiri literare", „Rampa", „Cele trei Crișuri", „Epigrama", „Universul", „Transilvania", „Gândirea", „America" (Cleveland, SUA), „Steaua noastră - Our Star" (New York) ș.a., cu versuri originale și traduse, cu epigrame ș.a. A fost înmormântat la Suceava.

În domeniul poeziei, **V.** a încercat cele mai diverse tehnici și atitudini lirice, trecând de la sonet la metrica mai nouă, de la pastel la epigramă, de la tonul social, de o mânie reținută, la cântecul delicat de iubire. Rămâne însă în toate un minor, cu nuanța lui de discreție și intelectualitate ironică, uneori agresiv vulgară. G. Călinescu vorbea despre „versuri banale", iar Perpessicius, mai îngăduitor, găsea totuși în *Cântece pentru Lu* (1936) și „excelente cântece de primăvară". Epigramele, vioaie, cu poante agreabile, adesea de un umor fin, pătrunzătoare, îl țin în atenția oricărui iubitor al genului. Rețeta lor ar fi: „Luați un pumn de cuvinte,/amestecați-le bine;/trântiți-le apoi pe hârtie/și ștergeți... ce nu vă convine". A și teoretizat pe marginea genului, într-un studiu intitulat *Despre epigramă*, apărut în 1935. Teatrul se află strict ocazional între preocupările sale: un act intitulat *Puteri întunecate*, publicat în „Calendarul poporului" din 1926, și satira într-un act *Supremul argument* (1929).

SCRIERI: *Sonete*, București, 1920; *Epigrame*, Suceava, 1925; *Turnuri*, Suceava, 1928; *Supremul argument*, Suceava, 1929; *101 epigrame. Profiluri de catedră. Academice. Zig-zag.* C_2H_6O, Suceava, 1932; *Cântece pentru Lu*, București, 1936; *Pro Patria*, Cernăuți, 1943.

Repere bibliografice: Al. Dan [G. Ibrăileanu], *„Sonete"*, VR, 1920, 5; Alexandru Busuioceanu, *„Sonete"*, „Dacia", 1920, 8 iunie; Loghin, *Ist. lit. Bucov.*, *242-244*; Traian Chelariu, *„Cântece pentru Lu"*, GBV, 1936, 4 836; m.o.[Marcel Olinescu], *„Cântece pentru Lu"*, „Hotarul", 1936, 7-8; Perpessicius, *Opere*, VII, *288-289*; Petru Iroaie, *Epigramistul Voevidca*, FF, 1937, 5-8; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, *135*; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *852*, *Ist. lit.* (1982), *938*; Alexandru C. Ionescu, *Poezia lirică română contemporană*, București, 1941, *203-212*; George Drumur, *George Voevidca, primul poet bucovinean*, „Bucovina", 1942, 349; *George Voevodica*, în *Antologie rădăuțeană*, îngr. și pref. E. Ar. Zaharia, Cernăuți, 1943, *136-137*; Ciopraga, *Lit. rom.*, *261*; *Ist. teatr. Rom.*, II, *61*; Grațian Jucan, *Epigramistul George Voevidca*, CRC, 1976, 5; Iordan Datcu, *Autobiografia unui poet*, CRC, 1979, 48; Lucia Olaru Nenati, *Centenarul unui poet*, „Caiete botoșănene", 1993, 10-12; Grigore C. Bostan, Lora Bostan, *Literatura română din Bucovina*, Cernăuți, 1995, *71-74*; Rachieru, *Poeți Bucovina*, *524-529*; Lucia Olaru Nenati, *George Voevidca - poet al Bucovinei*, „Glasul Bucovinei", 1999, 23; Lucia Olaru Nenati, *Voevidca - un bucovinean original*, „Bucovina literară", 2002, 11-12, 2003, 1. *G. M.*

VOIA, Vasile (20.X.1938, Slatina-Nera, j. Caraș-Severin), istoric literar, comparatist și traducător. Este fiul Mariei (n. Raica) și al lui Tudor Voia, miner. Urmează școala generală în satul natal (1946-1950) și în comuna Sasca-Montană (1950-1953), liceul la Oravița (absolvit în 1956) și, după doi ani petrecuți ca pedagog la Anina, Facultatea de Filologie, secția limba și literatura română, a Universității „Babeș-Bolyai" din Cluj (1958-1963). Face carieră didactică în învățământul universitar la Cluj, avansând de la gradul de preparator (1963) până la cel de profesor (1999) la Catedra de literatură universală și comparată. Este doctor în filologie (1978) cu teza *Mitul poetului și semnificația artei în opera lui Novalis și repercusiunile lor asupra poeziei și teoriei poetice moderne europene. Reflexele lor în literatura română*. Bursier al Fundației Humboldt la Stuttgart și Freiburg im Breisgau (1970-1972, 1982-1984, 1990, 2003), a fost și lector de limba și literatura română la Institutul Pedagogic Superior din Szegéd (1992-1995), docent pentru limbă, literatură și civilizație românească la Universitatea din Freiburg im Breisgau (1995-1997). Debutează la „Steaua" în 1963, iar editorial în 1981 cu studiul *Novalis*. Mai e prezent cu articole, studii și recenzii în „Tribuna", „Echinox", „Orizont", „Viața românească", „Cahiers roumains d'études littéraires", „Studia Universitatis «Babeș-Bolyai»", „Noi, românii din Ungaria" (Gyula), „Kőznevelés" ș.a. Se numără printre autorii unor volume colective, precum *Studii despre Coșbuc* (1976), *Cercetări de literatură comparată* (1976), *Le Comparatisme roumain* (1982), *Studii literare* (1987), *Michel de Ghelderode... trente ans après* (1995).

Novalis, prima monografie românească dedicată poetului german, e concepută de **V.** ca o „cercetare sistematică de literatură comparată", în care opera acestuia e studiată în raport nu doar cu romantismul, ci și cu simbolismul, suprarealismul, urmărindu-se și receptarea critică în context românesc. Biografia, socotită importantă doar în măsura în care are un rol în formarea conștiinței poetice, va fi aproape neglijată. Capitolele *Mitul poetului*, *Periplu*, *Inițiere orfică*, *Imperiul poeziei*, *Magicul imperiu subteran* consemnează minuțios traseul spiritual parcurs de Novalis. Cu o solidă bază teoretică, **V.** acordă o mare atenție concepției filosofice, făcând asociații originale (*Dialectica spiritului: rațiune și intuiție*, *Filosofia poetică*, *Farmecul fragmentului, Novalis și Fichte*, *Idealismul tragic*), dar plătește și un anume tribut metodei structuraliste de interpretare (*Novalis și matematica modernă*, *Teoria semnului*), fără a dăuna ansamblului, elaborat cu eleganță și claritate. Opera lui Novalis pare

pe alocuri un pretext pentru a pune în discuție romantismul, cu trăsăturile lui esențiale (*Ironia romantică, Teoria geniului, Definiția poeziei romantice* etc.). În *Tentația limitei și limita tentației. Glose la mitul faustic* (1997), un studiu literar-filosofic de anvergură, **V.** urmărește legenda lui Faust din Evul Mediu până în zilele noastre. Pornind de la Faust, reprezentant al umanității în istoria modernă a culturii, studiază toate etapele importante ale circulației mitului, comentând până și asimilarea personajului cu socialismul, redobândirea dimensiunii istorico-politice a operei lui Goethe, orientarea materialistă sau „tehnicistă", când *Faust II* devine „o operă poetică a fazei preindustriale". Analiza nu se axează pe reconstituirea universului faustic sau goethean; fidel metodei comparatiste, **V.** propune comentarii nonfactologice, orientate spre estetică și filosofie (*Dimensiunea filosofică a orizontului faustic*). Partea cea mai consistentă a cărții prezintă convergența faustiană a unor mari scriitori din literatura universală (Byron, F. M. Dostoievski, Thomas Mann, Paul Valéry, Mihail Bulgakov, Michel de Ghelderode), evidențiind totodată influența lui Goethe în literatura și cultura română (asupra lui Titu Maiorescu, Mihai Eminescu, Lucian Blaga, Nae Ionescu, Constantin Noica, Ștefan Aug. Doinaș), ca și interesul pentru Faust al sașilor transilvăneni. Cartea *Aspecte ale comparatismului românesc* (2002) conține o serie de eseuri și articole care înregistrează evoluția literaturii comparate în România, cu momentele ei „de flux și de reflux". Având ca premisă ideea că „idealul poeticianului comparatist îl constituie în prezent dialectica convergenței și divergenței, a similitudinii și diferenței, precum și identificarea unui sens comun și a unei metodologii unitare", demersul lui **V.** oferă nu numai o viziune generală asupra comparatisticii românești, dar și metode variate și complexe de analiză comparată, marcate de predilecția pentru literatura și filosofia germană. Prima parte, *Clasicii în perspective comparatiste*, se oprește îndeosebi asupra lui Eminescu, studiat în raport cu filosofia kantiană și cu literatura germană; adevărate „mostre" care surprind prin densitate și varietate sunt capitolele *Eminescu și Richard Wagner în spiritul doctrinei lui Schopenhauer* și *Dosarul „Florii albastre"*. Sunt evidențiate și problemele de traducere a poeziei lui Eminescu sau receptarea lui printre germani. Alți scriitori analizați sunt Coșbuc (*George Coșbuc și poeții germani din secolul XIX-lea*), Ioan Slavici, Al. A. Philippide, Emil Isac. De asemenea, este reliefată contribuția revistei „Steaua", care a înregistrat seismografic fenomenul poetic contemporan, fiind „martora și oglinda fidelă a timpului". În secțiunea *Profiluri de comparatiști* **V.** se arată interesat nu doar de cărturari precum Tudor Vianu și Liviu Rusu, dar recuperează și personalitatea unui Hugo Meltzl de Lomnitz.

SCRIERI: *Novalis*, București, 1981; *Tentația limitei și limita tentației. Glose la mitul faustic*, Cluj-Napoca, 1997; *Literatura comparată. Principii teoretice și studii aplicative*, Gyula (Ungaria), 1998; *Aspecte ale comparatismului românesc*, Cluj-Napoca, 2002. **Ediții, antologii:** Gheorghe Petrușan, *În căutarea identității noastre*, pref. edit., Gyula, 1994; Domokos Sámuel, *Tipografia din Buda. Contribuția ei la formarea științei și literaturii române din Transilvania la începutul secolului al XIX-lea*, Gyula, 1994; Maria Berényi, *Românii din Ungaria de azi în presa din Transilvania și Ungaria secolului al XIX-lea (1821–1918). Documente*, Gyula, 1994; *Proza românească în perioada dintre cele două războaie mondiale*, Gyula, 1995; *Antologie de literatură română*, Szegéd (Ungaria), 1995; Liviu Rusu, *Goethe. Câteva aspecte*, pref. edit., Cluj-Napoca, 2001; Lucian Blaga, *Mareele sufletului – Die Gezeiten der Seele*, ed. bilingvă, tr. Georg Drozdowski, introd. edit., Cluj-Napoca, 2003. **Traduceri:** Hans-Georg Gadamer, *Heidegger și grecii*, pref. trad., Cluj-Napoca, 1999.

Repere bibliografice: Ovidiu Mureșan, *„Novalis"*, ST, 1981, 9; Const. M. Rădulet, *„Tentația limitei și limita tentației"*, ECH, 1997, 7–9; Marion Schuller, *„Tentația limitei și limita tentației"*, ECH, 1997, 7–9; Diana Adamek, *Glose la mitul faustic*, ST, 1998, 10; *Clujeni ai secolului 20. Dicționar esențial*, Cluj-Napoca, 2000, *337–338*; Petraș, *Panorama*, *647*; Andrada Fătu Tutoveanu, *„Aspecte ale comparatismului românesc"*, „Studii literare", 2002–2003, 5; Mircea Popa, *„Aspecte ale comparatismului românesc"*, „Adevărul de Cluj", 2003, 6; Corin Braga, *Reconstrucția teoretică a comparatismului*, ST, 2003, 6. *L. Cr.*

VOICA, Adrian (26.VIII.1938, Ploiești), critic și teoretician literar, poet. Este fiul Elenei (n. Iliescu) și al lui Ilie Voica, muncitor. Urmează Liceul „I. L. Caragiale" din Ploiești (1952–1955). În 1956 lucrează ca scriitor de vagoane la rafinăria din același oraș. Își reia studiile la Facultatea de Filologie a Universității „Al. I. Cuza" din Iași (1957–1962). Rămâne preparator la Catedra de literatură română a facultății absolvite, parcurgând toate gradele didactice până la cel de profesor (1999). Obține doctoratul în 1987 cu teza *Etape în evoluția sonetului românesc*. Debutează în 1959 la „Flacăra Iașului" cu poezia *Soldații*, iar editorial în 1980 cu placheta *Anotimp cu zăpadă*. Colaborează la „Iașul literar", „Convorbiri literare", „Cronica", „Dacia literară", „Viața românească", „Limbă și literatură", „Limba română", „Anuar de lingvistică și istorie literară", „Revista de istorie și teorie literară", „Tribuna", „Ateneu", „Sinteze", „Revista română" ș.a.

Începând chiar cu volumul *Anotimp cu zăpadă*, **V.** își va ilustra ideile despre poezie, despre forma și rostul acesteia. *DaVinciAna* (1983) reflectă cel mai bine această tendință, autorul reușind să atingă aici mari teme ale liricii, preluate în spirit leonardesc, cu trimiteri la mitul Mioriței sau al Meșterului Manole: „Cu mlădieri sonore – care flaut/Își caută-n verde-galben partitura?/În strune de vioară trec măsura/În apele albastrului ce caut...". Interioritatea se reflectă într-un spațiu plin de romantism, nu de puține ori melancolic și confesiv: „Deopotrivă plină de mistere –/Meteoriții roșii în panere.../În slavă crește steaua de mătase:/Rotundul măr al serilor frumoase". În *Hanul cuvintelor* (1999), un „eseu versificat despre balcanismul literaturii române", **V.** închipuie, în manieră când antonpannescă, când de inspirație barbiană, spectacolul vieții unui târgușor cu iz oriental, plin de mișcare, cu întâmplări stranii, personaje pitorești, textul fiind punctat de un limbaj presărat cu arhaisme și regionalisme. *Distihuri* (2000) impune o manieră diferită a expresiei poetice, forma fixă, extrem de concentrată, lăsând aparent o libertate minimă de expresie. Ciclurile *Ars Longa*, *Acuarele*, *Ochean* și *Hai-hui* demonstrează ceea ce ar trebui să însemne, în opinia lui **V.**, o

genuină îmbinare între funcțional și estetic. De altfel, se poate observa că aceasta este o caracteristică esențială: emotivitatea e dublată de aspirația spre simetrie și armonie, iar ritmul, rima, poezia ca rezultat al unei arhitecturi bine structurate valorifică un spațiu cvasiarid, reușind să creeze o altfel de ipostază a expresivității lirice. Scrierile teoretice ale lui **V.**, a căror serie e deschisă de *Tehnica accentuării în sonetul eminescian* (1991), vor fi legate tot de poezie, îndeosebi de poezia cu formă fixă. *Versificație eminesciană* (1997), de exemplu, se ocupă de studierea sonetului și de analiza prozodică, punând accentul pe structură, dar și pe ceea ce semnifică funcționalul și esteticul în rimele sonetelor antume. Alt câmp de interes cuprinde investigarea detaliată a armoniei, considerată principiu existențial și poetic, continuată de aprofundarea diverselor aspecte privitoare la tehnica versificației la Eminescu. Aceleași preocupări pot fi observate în *Repere în interpretarea prozodică* (1998; Premiul Asociației Scriitorilor din Iași), ce are în atenție ipostazele ritmului (substituiri ritmice, accentul secundar al cuvintelor, ritmurile penta și hexasilabice în versul cult românesc etc.) și ale rimei (clasificarea rimelor după accent, virtuțile rimei interioare, paradoxurile rimei rare etc.). Cea mai consistentă contribuție teoretico-analitică este *Deschiderea cercului* (I–II, 2002–2003), unde autorul se concentrează asupra „redescoperirii poeziei", trece prin „anotimpurile lirice", pentru a ajunge la „recuperări", un capitol fiind dedicat poeților basarabeni. Și aici **V.** este interesat în primul rând de analiza schemelor ritmice și de rimă, urmărind cum se poate ajunge de la un element de acest fel la o lectură de tip comparativ. Poeții cercetați sunt dintre cei mai diverși, de la Ion Barbu la George Lesnea și Victor Eftimiu.

SCRIERI: *Anotimp cu zăpadă*, Iași, 1980; *DaVinciAna*, pref. Constantin Ciopraga, Iași, 1983; *De vorbă cu Poesis*, Iași, 1987; *Tehnica accentuării în sonetul eminescian*, București, 1991; *Etape în afirmarea sonetului românesc*, Iași, 1996; *Versificație eminesciană*, Iași, 1997; *Repere în interpretarea prozodică*, Iași, 1998; *Hanul cuvintelor*, Iași, 1999; *Distihuri*, Ploiești, 2000; *Poezii cu formă fixă. Aplicații eminesciene*, pref. Gh. Bulgăr, Iași, 2001; *Deschiderea cercului*, I–II, pref. Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Al. Husar, Iași, 2002–2003; *Întoarcerea Penelopei*, Iași, 2003; *Visul sferic*, Iași, 2003.

Repere bibliografice: Laurențiu Ulici, *„Anotimp cu zăpadă"*, RL, 1980, 41; Leonida Maniu, *„DaVinciAna"*, „Pagini bucovinene", 1983, 6; Zaharia Sângeorzan, *„DaVinciAna"*, CRC, 1983, 28; Ion Apetroaie, *Lirism și caligrafii melodice*, CRC, 1983, 28; Ioan Holban, *„De vorbă cu Poesis"*, CRC, 1987, 31; Constantin Ciopraga, *Un studiu despre sonetul românesc*, DL, 1997, 24; Corina Popescu, *„Etape în afirmarea sonetului românesc"*, RITL, 1997, 1–2; George Bădărău, *Sonetul românesc*, CL, 1999, 12; Ovidiu Morar, *De-a poezia*, CL, 2000, 1; Al. Husar, *„Versificație eminesciană"*, VR, 2000, 1–2; George Bădărău, *Adrian Voica – poet și interpret*, CL, 2000, 3; Theodor Codreanu, *Epopeea cuvintelor*, „Est", 2001, 2; Simion Bărbulescu, *Modelul antonpannesc*, LCF, 2001, 20; Mircea Coloșenco, *Adrian Voica – Poetul*, „Pagini literare", 2002, 14; Busuioc, *Scriitori ieșeni* (2002), *439–440*; N. Georgescu, *Bâlciul cuvintelor*, „Națiunea", 2003, 193; Valentin Talpalaru, *„Întoarcerea Penelopei"*, DL, 2003, 4; Constantin Dram, *Bibliotecile și viețile sublimate*, CL, 2003, 10; Alexandru Melian, *Polemici implicite*, București, 2003, *350–353*.

C. Dt.

VOICULESCU, Claudia (30.I.1950, Corbii Mari, j. Dâmbovița), poetă. Este fiica Despinei (n. Marin) și a lui Marin Ilie, croitor. Urmează școala generală în localitatea natală (1957–1965), prima clasă de liceu la Titu-Gară (1965–1966), absolvind la București (1969), ulterior face o școală postliceală sanitară la Fundeni (1972–1974) și alta de ghizi a Oficiului Național de Turism (1972–1973). A lucrat ca asistentă medicală. Scrie poezie încă din anii de liceu, publicând în 1968 în revista școlară „Manuscrise". Debutul propriu-zis se produce în 1972 la „Astra", iar cel editorial odată cu prezența în volumul colectiv *Caietul debutanților* (1978), tipărit de Editura Albatros. Prima plachetă personală este *Rondelul orei fermecate*, apărută în 1995. Mai colaborează la „Luceafărul", „România literară", „Orizont", „Transilvania", „Îndrumătorul cultural", „Viața românească", „Saeculum", „Glasul națiunii" (Chișinău), „Dorul" (Danemarca), la Radio România Cultural ș.a. A făcut parte din redacția revistei „Cronica Fundațiilor", editată de Fundația Internațională pentru Cultură, Știință și Morală Civică „Mihai Eminescu". A mai semnat Claudia Ilie și Claudia Ilie Voiculescu.

Cu o prezență îndelungată în presă, **V.** publică prima plachetă relativ târziu, acesta având un conținut alcătuit în exclusivitate din rondeluri, ceea ce era un adevărat act de curaj, remarcat ca atare de comentatori. Un act de curaj care comporta riscuri, poemele cu formă fixă producând aproape inevitabil impresia monotoniei, a repetării mecanice. *Rondelul orei fermecate* învederează totuși câteva atribute esențiale: „o poezie a intuiției fulgurante, uneori atroce, dar cel mai adesea discrete, de o discreție care estompează deopotrivă și disperări, și entuziasme", ca și „un remarcabil simț al ritmului", datorită căruia „poeta strunește admirabil materia verbală, nu prin constrângeri de sens, ci printr-o transcendență muzicală" (Cezar Baltag). Opțiunea pentru clasicitatea formelor și a tonului discursului se însoțește cu pregnanța și francheța rostirii, care, deși situată contra curentului (în contextul literar al contemporaneității imediate), respiră o prospețime și o implicare ce reține atenția. Preferința pentru poemele cu formă fixă nu este exclusivă, în plachetele ulterioare existând și numeroase piese în forme libere, cel mai adesea cu versuri rimate, uneori cu accente folclorice. Muzicalitatea, șlefuirea și rigoarea formală sunt trăsături caracteristice, la fel și enunțarea limpede, ferită de ambiguități. În general, poezia scrisă de **V.** exprimă trăirile și meditațiile unei conștiințe solicitate de pătimirile existenței, articulate cu reținere, fără dramatism, în imagini de o atrăgătoare expresivitate lirică. Autoarea recurge uneori la un arsenal livresc ori la sugestii din lirica populară, simțămintele dominante fiind însingurarea, tristețea trecerii timpului (un comentator vorbea de „obsesia târziului"), comunicate pe trama unor regrete, reverii și autoscrutări lucide. Înstrăinarea de sine, mirajul nostalgic al iubirii pierdute sunt contrabalansate de dârzenia autocontemplării pătrunzătoare și de adeziunea la imperativele etice. Atitudinea eului liric față cu vulnerările existențiale este una de „resemnare înseninată" (Liviu Grăsoiu): „Ce-ai făcut, suflete, cu-acest interval dintre mine și mine ? / E-o depărtare, o

despărțire de sine ?/ Și cine să îmi spună unde să întârzii / În această cămașă fără cusătură ? / Și unde, flacără limpede să ard ?// Suflete al meu sunet de lumină / Vino peste moarte, vino peste vină !// Nu-mi ajung nici mie, golul meu să-l umplu,// Uriașule Orb, suflete al meu!" (*Necuprindere*).

SCRIERI: *Rondelul orei fermecate*, pref. Marcel Duță, postfață Cezar Baltag, București, 1995; *Nimic pentru vamă*, Timișoara, 1997; *Arzând anotimpuri*, postfață Petre Popescu-Gogan, Timișoara, 1998; *Dintr-o iubire*, pref. Cezar Baltag, Timișoara, 2001. **Ediții:** Grigore T. Popa, *Reforma spiritului*, București, 2002 (în colaborare cu Petre Popescu-Gogan).

Repere bibliografice: Florin Mugur, *Generația lui Eminescu*, „Scânteia tineretului", 1980, 9 535; A.I. Trifan, *Curajul clasicizării*, „Viața medicală", 1995, 32; Dim. Rachici, *Obsesia târziului*, L, 1996, 12–13; Cezar Baltag, *Claudia Ilie*, RL, 1996, 16; A. I. Trifan, *Două reveniri*, „Viața medicală", 1997, 16; Liviu Grăsoiu, *Despre trei poeți și despre poezie*, LCF, 1997, 24; Gheorghe Marin, *Eros și poezie. Claudia Ilie*, „*Nimic pentru vamă*", „Universul cărții", 1997, 8; M. I. V., „*Nimic pentru vamă*", „Jurnal de Dâmbovița", 1997, 10 noiembrie; Anatol Ciocanu, *Cuprinderea umbrei solare*, „Glasul națiunii", 1998, 12; A.I. Trifan, *Clasicizarea nu este o modă „retro"*, „Viața medicală", 2001, 28; Mihai Mihailide, *Medici-scriitori și publiciști români*, București, 2001, *151*. *N. Br.*

VOICULESCU, V.[asile] (27.XI.1884, Pârscov, j. Buzău – 26.IV.1963, București), poet, prozator și dramaturg. Este fiul Sultanei (n. Ion) și al lui Costache Voicu, gospodar înstărit; prenumele la naștere: Vasile Costache. Își începe învățătura în satul vecin, Plești, o continuă la pensionul „I. D. Răscanu" din Buzău, unde face și primele două clase gimnaziale la Liceul „Al. Hasdeu", absolvind ciclul secundar la Liceul „Gh. Lazăr" din București (1902), aici având-i colegi pe Dem. Demetrescu-Buzău, viitorul Urmuz, pe G. Ciprian și pe Nicolae Constantinescu, viitor pictor. După ce un an (1902–1903) frecventase cursurile Facultății de Litere și Filosofie din București, urmează Facultatea de Medicină, susținându-și licența în 1910. Tot acum se căsătorește cu Maria Mitescu, o colegă de la Medicină. Funcționează ca medic de țară în câteva județe (Gorj, Buzău, Dâmbovița, Ilfov), în timpul primului război mondial fiind mobilizat ca medic militar la Bârlad, unde participă la reuniunile Academiei Bârlădene și se împrietenește cu Al. Vlahuță și G. Tutoveanu. Transferat la începutul anului 1920 la București, își va exercita profesia până în 1940, când se pensionează. Lucrează mai întâi la Administrația Domeniilor Coroanei, din 1921 este director adjunct, iar din 1922 director la Fundația Culturală „Principele Carol", unde împreună cu Gh. D. Mugur întreprinde acțiuni de culturalizare, inițiind și colecția enciclopedică „Cartea vieții", care cuprinde, pe lângă scrieri literare, o culegere de colinde și una de proverbe, lucrări de uz practic, precum *Chestionar folcloristic*, *Îndreptar pentru conducătorii culturali la sate*, *Chestionar de anchetă socială pentru monografii*, reunite în 1930 în *Cartea misionarului*. O perioadă lungă (1930–1945) activează la Societatea Română de Radiodifuziune ca referent, coordonator al emisiunilor literare și colaborator permanent la „Ora satului", multe contribuții de aici sau de la emisiunea „Sfatul medicului" intrând în volumul

Toate leacurile la îndemână (1935). Alte lucrări de popularizare ale medicului **V.** preiau texte apărute inițial în „Lamura", „Albina", „Vatra", „România administrativă", „Tribuna medicală", „Farul căminului". Între timp devenise un nume în literatură. Prima poezie, o odă dedicată lui Eminescu, datează din 1901. Va debuta însă cu poezia *Dorul* în 1912, la „Convorbiri literare", sub inițialele V.V. Publică ulterior în „Flacăra", „România", „Dacia", „Revista copiilor și a tinerimei", „Însemnări literare", „Răsăritul", „Luceafărul", „Lamura" (va face parte din redacție), „Cugetul românesc", Năzuința", „Ilustrațiunea națională", „Flamura", „Ramuri", „Graiul nostru", „Duminica Universului", „Azi", „Herald", „Vremea", „Satul", „Muzică și poezie", „România literară" (1943) ș.a. Împreună cu G. Tutoveanu, Tudor Pamfile și Mihail Lungianu scoate la Bârlad „Florile dalbe" (1919), iar alături de N. I. Herescu și Ion Pillat revista „pentru poezie și artă" „Pleiada" (1934). Scrie permanent în „Gândirea", din 1927 fiind unul din stâlpii grupării din jurul revistei, devine și unul din principalii colaboratori ai „Revistei Fundațiilor Regale". Editorial a debutat în 1916 cu placheta *Poezii;* peste doi ani îi apare culegerea *Din Țara Zimbrului și alte poezii* (Premiul Academiei Române). Din 1920 este membru al Societății

Scriitorilor. În primul deceniu interbelic i se tipăresc cărțile *Pârgă* (1921) și *Poeme cu îngeri* (1927; Premiul Societății Scriitorilor), în cel de-al doilea ies *Destin* (1933; Marele Premiu „C. Hamangiu" al Academiei Române), *Urcuș* (1937) și *Întrezăriri* (1939; Premiul Editurii Fundației Regale). I se acordă în 1941 Premiul Național pentru Poezie. În 1944 apare, în seria „Ediții definitive" de la Fundația Regală pentru Literatură și Artă, antologia *Poezii*, o selecție de autor. În intervalul 1930-1943 i s-au publicat și piese de teatru: *Fata ursului* (1930), *La pragul minunii* (1934), *Umbra* (1935; Premiul Teatrului Național din București) și *Demiurgul* (1943); două (*Fata ursului* și *Umbra*) au fost reprezentate la Naționalul bucureștean. Abia în 1972, în volumul *Teatru*, va fi editată comedia *Gimnastica sentimentală*, scrisă în aceeași perioadă și jucată în stagiunea 1969–1970 la Teatrul de Stat din Baia Mare. „Comedia sentimentală" *Trandafir agățător*, ca și altele nu s-au tipărit antum, nici scenariile radiofonice *Darul domnișoarei Amalia* și *Două furtuni*. Prezentată Comitetului de lectură al Teatrului Național din București în 1943, piesa mitico-istorică *Pribeaga* apare în 1967 în „Steaua", de unde intră în același volum *Teatru*. După 1944 semnătura lui **V.** (care își va oficializa numele de scriitor în 1950) nu mai poate fi întâlnită două decenii în publicații sau pe vreo carte. După moartea soției, în 1946, **V.** se refugiază într-o existență ascetică, lipsită de comodități elementare. Se dedică meditației și scrisului. Frecventează gruparea spirituală Rugul Aprins de la mănăstirea bucureșteană Antim, inițiată de Sandu Tudor, în jurul căreia se vor strânge numeroși intelectuali ai vremii. Interzisă în cele din urmă, după destrămarea grupului va participa la întrunirile din casa colecționarului Barbu Slătineanu, la audițiile muzicale de la seratele lui Apostol Apostolide, la reuniunile ținute la Alexandru Mironescu, Dinu Pillat și la alți intelectuali, considerate clandestine de autoritățile timpului. Arestat în noaptea de 4/5 august 1958, condamnat la cinci ani de temniță grea, scriitorul va suporta urmările unei detenții severe la Jilava și Aiud. Eliberat la 2 mai 1962, grav bolnav, se va stinge după un an. Postumitatea lui **V.** produce revelația unei opere profunde, creată în decursul a aproape unui deceniu, cu limitele situate între moartea soției și arestarea sa. Ea cuprinde toate povestirile (începând de la *Capul de zimbru*, ultima scriere antumă, 1947), editate în 1966 în două volume, romanul *Zahei orbul*, publicat în 1970, și lirica de senectute. Prima apariție postumă, cartea *Ultimele sonete închipuite ale lui Shakespeare în traducere imaginară de V.Voiculescu* (1964) va fi urmată de o selecție ilustrativă din versurile antume, precum și de ciclurile inedite intitulate de editori *Veghe* și *Clepsidră*. Situația manuscriselor de poezie – confiscate la arestarea scriitorului (printre care se află „caietul negru" cu lirica ultimilor ani dispusă cronologic), în parte încredințate chiar de autor lui Andrei Scrima („manuscrisul Scrima", orânduit după afinități tematice) la plecarea acestuia în India, spre a fi trecute clandestin peste graniță – a rămas multă vreme incertă, fiind clarificată abia spre cumpăna dintre milenii. În 1993 Academia Română îl va desemna pe scriitor membru post-mortem.

Cele dintâi volume ale lui **V.** – *Poezii* și *Din Țara Zimbrului și alte poezii* –, îndatorate profund lui Al. Vlahuță și lui George Coșbuc, sintetizează caracterele liricii sămănătoriste și totodată prefigurează tradiționalismul promovat de revista „Gândirea". *Casa noastră*, o piesă rezumativă a cărții de debut, opune tabloul convențional idilic al satului patriarhal („Ce pașnic era satul... Pitit la poala culmii / Ca ostrovul de mituri sub strașina-nvechită...") degradării lui ulterioare. Asemuirea chietudinii rustice de altădată cu liniștea schiturilor anunță poetica gândiristă: „Plutea pe noi o pace adâncă, robitoare, / Ca peste-un schit ce pururi ar sta în rugăciune". *Din Țara Zimbrului...* preia din sămănătorism militantismul național, inclusiv șabloanele acestuia. Influențat aici mai mult de Coșbuc, adoptând și procedee utilizate de Vasile Alecsandri în *Ostașii noștri*, **V.** oferă o nouă culegere de „cântece de vitejie". Construite impecabil, asemenea celor din prima carte, dar într-o materie verbală aspră, întrucât numește realități crâncene, versurile dobândesc intermitent o forță expresivă notabilă. **V.** devine poet autentic odată cu *Pârgă*, unde, substituind gustului sămănătorist pentru idilic, pentru grațios și suav curajul de a surprinde realul neînfrumusețat, expune priveliști de lume rurală frumoasă, dar nu neapărat edenică. Privirea e reținută mai mult de plante mustoase decât de flori

Desen de Marcel Iancu

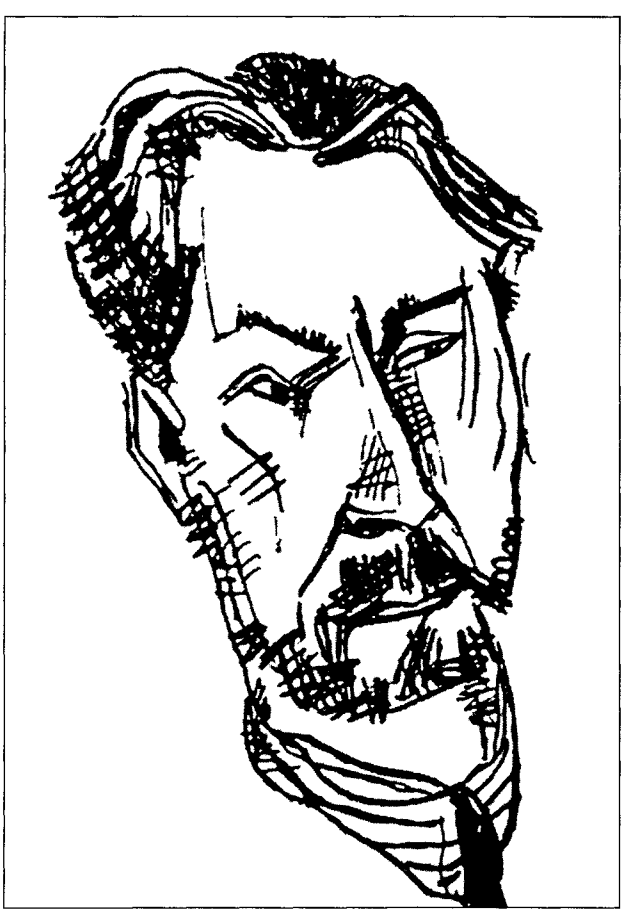

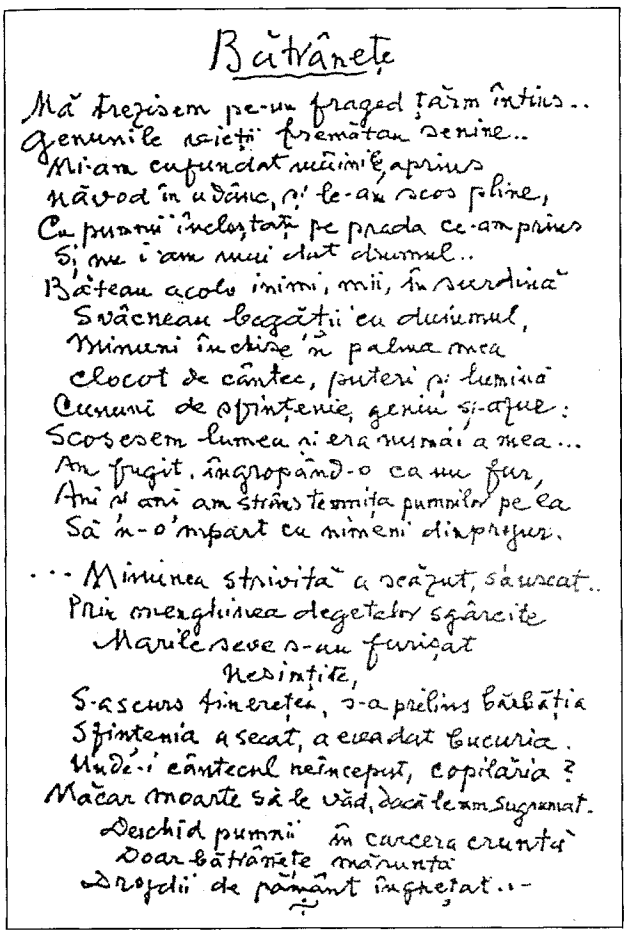

Bătrânețe

Mă trezisem pe-un fraged țărm întins..
Genunile naiștii fremătau senine..
Mi-am cufundat mâinile, aprins
Năvod în adânc, și le-am scos pline,
Cu pumni închegați pe prada ce-am prins
Și ne i-am mai dat drumul..
Băteau acolo inimi, mii, în surdină
Svâcneau bogății în dumicul,
Minuni înotând în palma mea
Clocot de cântec, puteri și lumină
Cununi de sfințenie, genii și-așa:
Scoseem lumea ni era numai a mea...
Am furat, îngropând-o ca un fur,
Ani și ani am strâns tremnița pumnilor pe ea
Să n-o împart cu nimeni dinprejur.

... Mâinea strivită a scăzut, s-a uscat..
Prin mergătoarea degetelor sgârcite
Marile seve s-au furișat
Nesimțite,
S-a scurs tinerețea, s-a prelins bărbăția
Sfințenia a secat, a rămas bucuria.
Unde-i cântecul neînceput, copilăria?
Măcar moarte să le văd, dacă le am sugrumat.
Deschid pumnii în cercera cruntă
Doar bătrânețe mărunță
Firfirii de pământ înghețat...

gingașe, mai mult de reptile decât de viețăți paradisiace. Lexicul e pe măsura reprezentărilor: cuvinte dure, pământoase, bolovănoase, colțuroase, zgrunțuroase, țepoase, deseori clocotitoare, vuitoare. Frecvente sunt neaoșismele suculente, regionalismele cu înfățișare de bărăgan bălărios și bulgăros. În versurile din cărțile următoare provincialismele se rărești, fără a dispărea. Cu asemenea material poetul compune pregnante gravuri, de proporții, cu priveliști când statice, precum cele din *Pe muntele Obârșia*, unde „zănoage găunoase cu ochiuri de zăpadă [...] / Își apără comoara / În țarcuri făurite din colți zâmbați de stâncă", sau din *Bucegii*, unde „Din Piatra Arsă până-n Omul, colan de munți se tot înșiră, / Cu late cefe sprijinite în cintra cerurilor goale", când dinamice, fremătătoare, ca în *Nori de vară*. Descripția își însușește tehnici epice și cinematografice, proiectând elementele într-o învălmășire fantastică, analoagă celei din *Prigoana* lui Tudor Arghezi: „Sosesc cirezile de nori în goană [...]. / Buhai cu zimbri, junci cu vaci cât malul. / Și-nchise în oborul cerurilor late, / Năvalnicele boaite / Bălțate, negre ori țintate, / Se îmbulzesc și suflă-nspăimântate / Ca la vederea unei haite... / Se-mpung, se-ncalecă, se iau în coarne, / Zăplazurile zării stând să spargă". Subsidiară în primele volume, tematica religioasă intră în prim-plan odată cu *Poeme cu îngeri*, doar în aparență carte de vizită a ortodoxismului literar. Unele poezii par comentarii la desenele cu care Demian a ilustrat paginile „Gândirii", într-un loc se arată Domnul „înconjurat de îngeri albi", altundeva îngerul strălucește la porți, mai încolo un înger culege snopi, în preajmă zboară „îngerul luminător". Este evident că aici se află o iconografie convențională, chipurile sunt simple măști, împlinind o funcție. **V.** a îmbrăcat în veșminte îngerești figuri profane, din viața cotidiană, reducând suavele ființe aripate la rostul de element decorativ. Există însă și situații în care îngerii, departe de materialitatea carnală din *Cântec pentru dezbrăcare*, sunt dematerializați până la abstractizare. Dând în vis „ocol grădinii sfinte", poetul vede cu dezolare că „focosul heruvim flăcărător" nu îi „arată poarta, ca-nainte". Exasperat de prea multe gânduri nepioase, ce alcătuiesc „un codru de stafii", el cere Domnului să trimită „un pâlc de îngeri, în spate cu securi", iar altcândva îngerul lovește în pereții sufletului cu „securea durerii". Apartenența la tagma angelică poate fi doar aspirație, „îngerește": „Coborând pe line aripi de suspine, / La un loc cu viermii, lin, să nu-i deștepte. / Se întoarce-n carne, alte vremi s-aștepte, / Alba îngerește închegată-n tine!" (*Înger amânat*). **V.** mai rescrie capitole din *Evanghelie*, precum acelea referitoare la umblarea pe ape și la Cina cea de Taină, ori fantazează în marginea unor momente din biografia cristică. În general vorbind, poezia lui afișat religioasă acuză cerebralitatea și meditația, „rugăciunile" zvâcnesc cu adevărat liric doar incidental. Când motivul religios devine prilej de retrăire a unor emoții din altă vârstă, lirismul este autentic, însă emană nu atât din religiozitate, cât din candoare, din inefabilul transportării în ambianța copilăriei: „Joi porneam în cete la pădure, / S-adunăm călțunași și viorele, / Umpleam de chiot și cântec dealurile sure, / Uitând că ești mort și c-o să Te împodobim cu ele: / Zăceau pe sfânta masă biete flori vinete, încă înfrigurate / Și printre ele lucea, vie, zugrăvită pe icoană, / Roșia floare a coastei Tale însângerate / Și stropii de sânge picurați din coroană" (*Iisus din copilărie*). În esență, prin tot ce e durabil în opera sa, **V.** se impune ca poet al naturii în înțeles larg. Din *Poeme cu îngeri*, *Destin*, *Urcuș*, *Întrezăriri* se detașează pasteluri vrednice de a figura în cea mai exigentă antologie a genului. Modul poetic evoluează spre diafan și muzical. Începând de la *Poeme cu îngeri*, contururile priveliștilor tind să devină lichide, masivitatea cedează supleței, sculpturalul face loc picturalului. Poetul preferă acum linia zveltă, unduitoare, peisajul campestru și marin. Versului clasic i se substituie adesea cel polimetric liber. Cu această - în parte - nouă tehnică, **V.** zugrăvește bărăgane învăluite în umbrele înserării (*Bărăgan în amurg*), șesuri și coline (*Dobrogea-n amiază de vară*, *În cimitirul turcesc din Mangalia*), autumnale (*Plâns de toamnă*, *Toamna la baltă*, *După cules*, *Făurăria toamnei*), marine (*Haitele mării*, *Efigii marine*), uneori în tablouri de-a dreptul memorabile, în verde, albastru și aur, precum imaginea Bărăganului topit în azur: „În aur de pojarnic și spumă de scumpie, / Rostogolind apusul la margini de pământ, / Își joacă Bărăganul talazu-i de câmpie / Cu iezere de ierburi zănatice în vânt". Foarte izbutite sunt o seamă de invernale, icoane în argint, ca *Iarnă scitică*, *Colind*

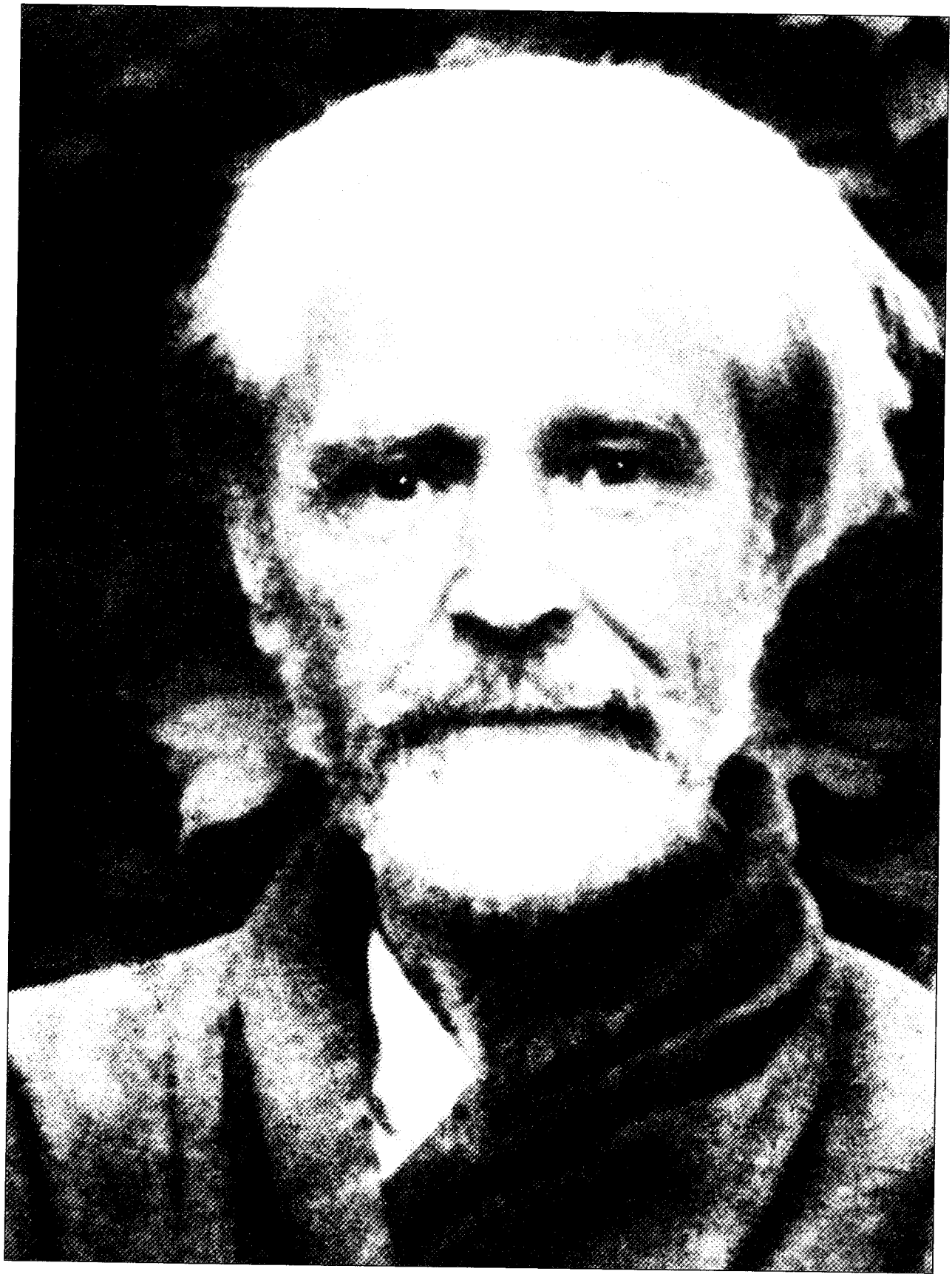

uitat, Iarna de altădată sau *Gânduri de iarnă*. Orientat spre idilic, spre bucolic, spre stilizare, poetul nu își pierde simțul pentru elementar, pentru teluric, care irumpe în *Hoți de cai*, de pildă, într-un iureș de sălbăticie superbă. Cu versurile din *Urcuș* și *Întrezăriri* **V.** trece la un neoclasicism de factură modernă, pe care nu fără temei Vladimir Streinu îl pune în relație cu *Vrăjile* lui Paul Valéry. Filonul inspirației religioase se subțiază până la dispariție, poetul - evadat din umbra crucii - așezându-se, asemenea lui Ion Pillat (cu care are multe afinități), sub „scutul Minervei", spre a cânta *Helada*: „Chenare de ciclade te-nconjoară, unică. / Pe zarea de zambilă te-ntrezăresc prin pini, / Când îți azvârli amurguri de vin peste tunică / Și beau centauri aur pe piscuri de lumini". Asemenea lui Arghezi, autorul se mărturisește - în alți termeni lirici - obosit de a fi „înflorit numai cu focuri sfinte", înfometat „de nisip și lut": „Munte pur cu piscuri tăioase, / Urc în cer furtuna de stânci, / Dar râvnesc câmpul liniștii joase, / Mă roade dor de șesuri adânci". Acum poezia parcurge o adevărată renaștere, în sensul de întoarcere la păgânătate. Senzuale încă din *Destin*, eroticele devin cu timpul adevărate explozii de patimă, și niciodată în lirica românească de neoavangardă nu au răsunat „strigări" mai „trupești" (nici chiar în placheta astfel intitulată a lui Camil Baltazar) ca în *Cântec pentru dezbrăcare*, *Fericitul gâde* sau ca în postuma *Plugărie*. O fuziune de extaz și senzualitate spiritualizată e poezia din *Ultimele sonete închipuite ale lui Shakespeare...*. Ferecând o confesiune de iubire aparent stranie în cătușele de aur ale prozodiei clasice, versul exprimă o elevație considerată de unii interpreți de natură platonică. I s-a dat și interpretare creștină. Fapt este că mai multe sonete celebrează un eros sacralizant, instrument de transcendere a materialității: „Mă-nfățișez cu duhul, nu te sărut pe gură, / Plecat ca peste-o floare, te rup și te respir... / Și nu mai ești de-acum trupească o făptură, / Ci un potir de unde sug viața și strâng mir". Tonalitatea sacrală nu exclude intermitente accente de pasionalitate profană. **V.** o cântă pe „domnița grădinii cu merele de aur", căreia „îi prinde trupul în sărutări [...] ca-ntr-un năvod". El se visează Hercul ce „despică oceanul", pentru ca ajuns la iubită, „ostrovul feciorelnic să-ți jefuiesc de rod". Carnalul erosului apare ca efect al reacției naturii la tentativa omului de a i se sustrage cu totul, prin spirit: „S-a străduit natura ca omul să nu-i scape; / Iubirea îl urcase deasupra ei prea tare, / Și-a-nmormântat-o-n carne". Oratia îndrăgostitului se adresează când unei iubite, când unui iubit. Obiectul erotic este invocat prin apelative ca „scumpa mea", „iubita mea", „domniță" sau „iubite", „puternicul meu domn", „prinț hermetic", „amant". Și nu e vorba (în orice caz, nu explicit) de un dialog ca acela din *Cântarea Cântărilor*. De exemplu, în sonetul *CLXIV* un bărbat vorbește altui bărbat: „Dac-ai fi fost femeie, te-aș fi ales eu oare? / De ce mă lași acuma? Te smulgi și te dezlegi? / Tăiat în jumătate și-n pulberea zdrobirii, / Cum am să port eu singur poverile iubirii?" Când se împlinește prin înfrângerea cărnii, prin asceză, prin transsubstanțiere, „gloria iubirii", în înțelegerea sonetistului inspirat de Shakespeare, „nu este îmbuibarea, / Ospețe de săruturi, orgii de-mbrățișări, / Ci dorul lung și taina-mpletită cu-așteptarea"; iubirea „nu stă-n trup, stăpână a cărnii și-a plăcerii", ea e „sfințită de marea-i înălțime". Este o mistică a androginului, „sămânță eternității", prin care „misterioasa carne se face duh în noi". În interpretarea teologică propusă de Valeriu Anania, sonetele ar exprima năzuința sufletului uman de a se contopi cu Logosul divin. Dintre piesele de teatru ale lui **V.**, *Fata ursului*, *Umbra* și *Pribeaga* reflectă climatul rural în care își are sursa lirismul de orientare tradiționalistă. Un climat cu pronunțat specific etnografic și reminiscențe de mentalitate arhaică, îmbibat de superstiții și credințe străvechi, punctat și de anomalii sociale. Optica, scenic obiectivată, e demitizantă. În *Umbra*, venit după cincisprezece ani de absență în locurile de obârșie, un mărunt funcționar, Jorj Iuliski, alias Ghiță Vârzob, flecar și escroc sentimental, găsește un sat de oameni creduli ca niște copii, inclusiv preotul, învățătorul și primarul, și o mamă habotnică, teroarea satului, care, prinzând de veste că insul vrea să se însoare cu o rudă, îi „ia" acesteia umbra și o îngroapă în zid spre a-i provoca moartea. Păzitoare a vechilor rânduieli, baba Savila întruchipează primitivitatea, bigotismul, dar și bunul-simț popular, exprimat în curajul de a fi ea însăși, de a nu ceda modelor, în dârzenia cu care împiedică de a se făptui ce nu se cade. Dramaticul e covârșit însă de comic. Având ca personaj central pe hlestakovianul Jorj, *Umbra* e mai mult o comedie de moravuri și situații decât (cum o consideră Tudor Vianu) „un mister tragic". Punctată de fărâmituri de gândire mitică, *Fata ursului* include o istorisire demitizantă. „Ursul" care a furat-o în noaptea nunții pe Vidra de lângă soțul ei nu e decât ibovnicul ascuns sub piele de sălbăticiune. Satul află adevărul mult mai târziu, iar întâmplările cu urși răpitori de femei sunt relatate cam în doi peri. Cei ce le povestesc nu prea cred în ele, le spun mai curând de dragul poveștii ca atare. Baciul, mai cu seamă, vorbește cu subînțelesuri, pe un ton mucalit, strecoară în evocare un umor ghiduș, o ironie subțire, parodiază cu bonomie folclorul orientat spre fabulos. Suflete simple, țăranii și ciobanii sunt, în același timp, minți limpezi, lucide, naturi sănătoase, care, chiar dacă un moment admit posibilitatea unor întâmplări în răspăr cu ordinea firească a lucrurilor, nu se pierd cu firea, nu sunt cuprinși de spaime mistice. Atitudinea lor față de neobișnuit e asemănătoare cu a țăranilor lui Ion Creangă, a lui Dănilă Prepeleac și a lui Stan Pățitul. Irizările mitice participă la întocmirea unui spectacol realist, *Fata ursului* fiind o snoavă dramatizată, o *sottie*, până când intervine un deznodământ tragic, nepregătit, discordant, artificios. Piesa aduce în scenă o psihologie profană, restituind atmosfera vieții de prin părțile Buzăului: o atmosferă ce aduce cu a epicii lui Mihail Sadoveanu, dar se și diferențiază de ea, oamenii lui **V.** fiind mai pozitivi, mai iuți, mai puțin ceremonioși, cu un grai mai aspru. Nu întâmplător *Fata ursului* și *Umbra* au fost editate în 1943 împreună, sub titlul *Duhul pământului*. Basm proiectat într-un timp istoric incert, dar într-o geografie precisă, *Pribeaga* expune la început evenimente de la Curtea împărătească din Bizanț, spre a se desfășura apoi în Valahia, alcătuind un vast tablou etnografic. Pornită în căutarea mirelui fugar, un Făt-Frumos de dincolo de Istru, Irina, fiica bazileului, Cosânzeană egeică, pribegește prin țara lui un an și mai bine, prilej de a

	VIAȚA	OPERA
1884	**noiembrie 27** Conform actului oficial, în casa Sultanei (n. Ion) și a lui Costache Voicu, gospodar înstărit din satul Pârscov de pe valea Buzăului, se naște Vasile Costache, viitorul scriitor V. Voiculescu. După mărturii de familie, data reală de naștere ar fi 13 octombrie.	
1890	Începe școala primară într-un sat vecin, Pleșcoi.	
1891	Își continuă învățătura la pensionul particular „I. D. Răscanu" din Buzău.	
1895	Intră la Liceul „Al. Hasdeu" din același oraș, unde face primele două clase gimnaziale.	
1897	Urmează la București Liceul „Gh. Lazăr" (absolvit în 1902), unde îi are colegi pe viitorii scriitori G. Ciprian și Urmuz (Demetru Dem. Demetrescu-Buzău) și pe viitorul pictor Nicolae Constantinescu.	
1901		Scrie primele poezii, din care se păstrează *Lui Eminescu* și *Generații sceptice.*
1902	Frecventează un an Facultatea de Litere și Filosofie din București.	
1903	Devine tot aici student la Facultatea de Medicină.	
1907	**vara** Face o călătorie la Veneția, împreună cu Nicolae Constantinescu.	
1910	**februarie 21** Se căsătorește cu Maria Mitescu, studentă medicinistă; vor avea cinci copii. **mai 6** Își susține teza de licență în medicină. **iunie 4** E numit medic de circă la Ocolu, județul Gorj; începe o serie de transferări în localități din județele Buzău, Dâmbovița, Ilfov.	
1912		**martie** Debutează cu poezia *Dorul* în „Convorbiri literare", sub inițialele V. V.
1913	Participant la campania din Bulgaria, va fi decorat cu Medalia Avântul Țării.	
1915	Mobilizat în Capitală cu gradul de locotenent, i se încredințează misiunea organizării unui spital militar.	
1916	Este trimis în Moldova ca șef de spital mobil.	Apare la București placheta *Poezii.*
1917	Este transferat la Spitalul Militar din Bârlad; în anul următor va fi numit medic, prin detașare, în același oraș.	La Bârlad începe să frecventeze reuniunile literare ținute în casa lui Al. Vlahuță. Publică poezii în ziarul de front „România", scos de Mihail Sadoveanu.
1918	**februarie 1** Primește Ordinul Coroana României cu spade, în grad de Ofițer.	Iese de sub tipar la Bârlad volumul *Din Țara Zimbrului și alte poezii.*
1919		**ianuarie 1–15 decembrie** Face parte din comitetul de conducere al revistei literare „Florile dalbe" din Bârlad, alături de G. Tutoveanu, Tudor Pamfile și Mihail Lungianu.
1920	**ianuarie 6** Numit medic al Administrației Domeniilor Coroanei, se stabilește la București. **iunie** Academia Română îi premiază volumul *Din Țara Zimbrului și alte poezii.* Devine membru al Societății Scriitorilor Români.	
1921		Apare la București volumul de poezii *Pârgă.* Începe să publice în revista culturală „Lamura", iar în 1928 face parte din comitetul de redacție.
1922	**mai 1** Este numit director al Fundației Culturale „Principele Carol". Funcționează ca medic și profesor la Institutul Pompilian.	Mai scrie la „Cugetul românesc", „Năzuința", „Ilustrațiunea națională", „Flamura" (Craiova), „Albina", „Ramuri" ș.a., colaborarea continuând și în anii următori. Împreună cu Gh. D. Mugur publică o culegere de colinde, intitulată *Cântece de stea.*

1924	**martie 28** Este numit în Comisia de control și cenzură cinematografică din cadrul Direcției Presei.	
1925	I se decernează Crucea Meritul Sanitar clasa I.	
1927		**ianuarie** Începe o lungă colaborare la „Gândirea", susținută pe toată durata apariției revistei. **martie 5** Pe scena Teatrului Mic din București, în regia lui Adrian Maniu, are loc premiera piesei *Măiastra fără inimă,* adaptare după *Prințesa Turandot* de Carlo Gozzi. La Slobozia editează *Amintiri despre Vlahuță.* La Editura Fundației Culturale „Principele Carol" apare placheta *Poeme cu îngeri.*
1928	Este distins cu Premiul Societății Scriitorilor Români pentru volumul *Poeme cu îngeri.*	Împreună cu Gh. D. Mugur publică o culegere de proverbe.
1929	**septembrie 5** Din lipsă de fonduri este concediat de la Fundația Culturală.	
1930	**ianuarie 15** Este numit la Direcția Educației Poporului din Ministerul Muncii și Prevederilor Sociale. **decembrie 16** Este delegat cu conducerea Secțiunii sanitare din Sectorul III Albastru din București. Este decorat cu Ordinul Coroana României în grad de Comandor. Începe o colaborare statornică la Societatea Română de Radiodifuziune, în cadrul mai multor emisiuni („Ora satului", „Sfatul medicului"), care va dura până în martie 1945.	**decembrie 6** Pe scena Teatrului Național din București are loc premiera piesei *Fata ursului,* în regia lui Paul Gusty. La Craiova editează *Cartea misionarului,* subintitulată „îndreptar cultural" (scrisă în colaborare cu Gh. D. Mugur), și *Chestionar folcloristic* (tot împreună cu Gh. D. Mugur).
1932		**ianuarie 25** La emisiunea radiofonică „Programul de seară" se difuzează actul *O soaré la banul Constantin Bălăcescu, care nu a vrut să învețe grecește (1830),* în regia lui Victor Ion Popa.
1933	**septembrie 1** Devine referent literar la Societatea Română de Radiodifuziune.	Apare la București, la Editura Cartea Românească, placheta *Destin.*
1934		**ianuarie** În revista „Azi" se publică misterul dramatic într-un act *La pragul minunii* (intitulat inițial *Sacul cu cartofi*), la scurt timp scos și în volum. Va fi jucat și la Paris de Compania Pitoëff. **ianuarie–martie** Editează la București, împreună cu N. I. Herescu și Ion Pillat, seria a doua a revistei „Pleiada" (număr unic).
1935	**aprilie** Este ales cenzor, împreună cu Tudor Vianu, la Societatea Scriitorilor Români. **septembrie 1** Este numit consilier în Direcția de Programe a Societății Române de Radiodifuziune. **noiembrie 27** Primește decorația Meritul Cultural pentru Litere și Opere Literare clasa a II-a, în grad de Cavaler. I se decernează Marele Premiu „C. Hamangiu" al Academiei Române pentru volumul de poezii *Destin.*	**octombrie** Revista „Gândirea" tipărește *Confesiunea unui scriitor și medic.* **noiembrie 25** După o așteptare de patru ani, la Teatrul Național din București are loc, în regia lui Ion Șahighian, premiera piesei *Umbra.* În colecția „Cartea satului" a Editurii Fundației pentru Literatură și Artă „Regele Carol II" apare volumul de popularizare *Toate leacurile la îndemână,* care va avea mai multe ediții.
1936	**mai** Teatrul Național din București premiază piesa *Umbra.* **august 2** Devine membru al Societății Autorilor Dramatici. **toamna** Călătorește în Oltenia, în tovărășia prietenului N. I. Herescu.	
1937		La Fundația pentru Literatură și Artă „Regele Carol II" apare placheta *Urcuș.*
1939	**aprilie 6** E numit medic-șef al Sectorului III Albastru. **aprilie 27** I se acordă Premiul Editurii Fundațiilor Regale.	La Fundația pentru Literatură și Artă „Regele Carol II" se editează placheta *Întrezăriri.*
1940	**mai 7** Este decorat cu Meritul Cultural pentru Litere și Opere Literare clasa I, în grad de Cavaler. **decembrie 1** Se retrage la pensie.	

1941 **februarie 18** Este numit, pentru o perioadă de patru ani, membru în Comisia de control și cenzură cinematografică.
I se atribuie Premiul Național pentru Poezie.

1943 **iulie 16** E distins cu Meritul Cultural pentru Litere și Opere Literare în grad de Ofițer.

1944

1945

1946 **noiembrie 22** Îi moare soția. Va duce o viață de recluziune și asceză, refugiindu-se în meditație și scris. Începe să frecventeze gruparea isihastă Rugul Aprins de la mănăstirea bucureșteană Antim.

1947 **mai** Juriul prezidat de Victor Papilian atribuie Premiul III la concursul revistei „Provincia" din Turnu Severin povestirii *Capul de zimbru.*

1950 După destrămarea grupării Rugul Aprins (interzisă în 1948), participă, ani de zile, la întrunirile literare din casa colecționarului Barbu Slătineanu, la audițiile muzicale de la Apostol Apostolide, la reuniunile ținute la Alexandru Mironescu, Dinu Pillat și la alți intelectuali, considerate clandestine de autoritățile timpului. Își oficializează numele Voiculescu.

1952–1954

1954 Suportă o intervenție chirurgicală, repetată în anul următor.

1955–1958

1956 **noiembrie 28** Îi încredințează lui Andrei Scrima, la plecarea acestuia în India, un manuscris cu poezii, pentru a fi trecut peste graniță.

1958 **august 4/5** Este arestat și condamnat sub acuzația de „activitate dușmănoasă contra regimului".
Trece printr-o grea detenție la Jilava și Aiud. I se confiscă biblioteca și manuscrisele, a căror căutare va dura ani de zile.

1962 **mai 2** Este eliberat din închisoare.
Grav bolnav, va fi internat de câteva ori, la insistențele familiei.

1963 **aprilie 26** V. Voiculescu se stinge din viață la București.
Este înmormântat în cimitirul Bellu.

august–septembrie Revista „Gândirea" îi dedică un număr omagial, în care semnează Nichifor Crainic, Ion Pillat, N. I. Herescu, Ovidiu Papadima, Pan M. Vizirescu ș.a.
La Editura Casa Școalelor se publică piesa *Demiurgul,* iar la Fundația pentru Literatură și Artă „Carol II", în colecția „Scriitori români contemporani", sub titlul comun *Duhul pământului,* piesele *Umbra* și *Fata ursului.*
La Fundația pentru Literatură și Artă „Carol II", în colecția „Scriitori români contemporani", ediții definitive, în selecția autorului, apare volumul *Poezii.*
iunie–august Schițează piesa *Trandafir agățător.*
mai Termină o versiune a piesei *Pribeaga.*
iulie 23 Este datată piesa *Gimnastică sentimentală.*
decembrie Termină *Capul de zimbru,* care va inaugura seria povestirilor.
Compune pentru emisiunea „Teatru radiofonic" piesa *Darul domnișoarei Amalia.*
Acum se fixează geneza primelor povestiri: *Taina gorunului, Behaviorism, Șarpele Aliodor, Lostrița, În mijlocul lupilor, Lacul rău,* iar în anii următori – *Limanul, Iubire magică, Sezon mort, Misiune de încredere, Alcyon sau Diavolul alb, Ultimul Berevoi* ș.a.

Scrie o suită de poezii religioase, publicate mai târziu sub genericele *Clepsidra* și *Călătorie spre locul inimii,* și povestirile *Chef la mănăstire, Schimnicul, Viscolul, Ciorbă de bolovan, Perna de puf* ș.a. Continuă lucrul la romanul *Zahei orbul.*
decembrie 5 Începe să compună ciclul intitulat *Ultimele sonete închipuite ale lui Shakespeare în traducere imaginară de V. Voiculescu* (încheiat la 21 iulie 1958).
Continuă să scrie lirică de meditație.
Seria povestirilor se îmbogățește cu *Ispitele părintelui Evtichie, Ciobănilă, Pescarul Amin, Căprioara din vis, Revolta dobitoacelor* ș.a.

cunoaște locurile și oamenii. Mai mult epică decât dramatică, scrierea concentrează materia unui roman de aventuri sau a unui basm de inițiere. Improprie reprezentării, se pretează în schimb ecranizării, fiind ca un scenariu de film. De alt tip sunt piesele *Demiurgul*, unde un medic experimentează modificarea firii unor animale, și *La pragul minunii*, care relevă drama unui tânăr evreu înapoiat de peste Nistru în târgul natal. Nesatisfăcut de răspunsurile date întrebărilor capitale de legea mozaică și de cea creștină, Itic îmbrățișează ateismul și începe să lupte cu îndârjire împotriva tuturor confesiunilor. Însă în loc de a contribui la eliminarea credinței, redevine credincios el însuși, predicând o religie a înfrățirii universale, înăuntrul căreia să coexiste armonios toate cultele. Cu publicarea în 1966 a povestirilor lui **V.** literatura română a dobândit, la trei ani după dispariția autorului, un nou prozator, de o valoare deosebită. Un prozator care demonstra că resursele tematice ale universului rural nu fuseseră epuizate. Mihail Sadoveanu, Gala Galaction, Ion Agârbiceanu revelaseră multe dimensiuni și orizonturi sufletești, dar nu dezvăluiseră toate zăcămintele de spiritualitate arhaică. Anumite aspecte de practică ezoterică și gândire magică fuseseră semnalate mai curând fugitiv. Povestirile

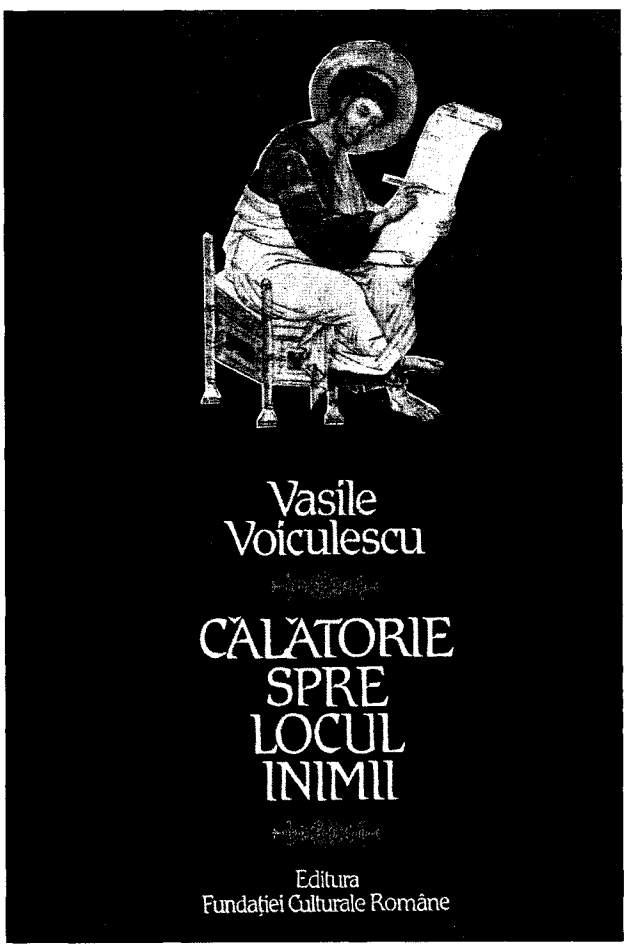

voiculesciene merg în principal tocmai la acestea sau le reliefează în vreun fel existența. Excepție face, între altele, *Capul de zimbru*, unde se relatează o întâmplare din timpul ultimului război: un ofițer român dovedește că posedă al treilea timbru cap de zimbru, după ce un coleg german susținuse că în toată lumea nu existau decât două, al doilea în posesia lui. În marginile anecdoticului se consumă și epica altor compuneri, fără raport cu arhaicul. Un moșier grec, înșelat de consoartă, spulberă presupunerea că nu ar fi tatăl celor cinci fete care îi poartă numele, descălțându-le în public spre a se vedea că toate au, ca el, șase degete la piciorul drept (*Proba*). Un avocat se amuză făcând curte, doar în aparență, tuturor doamnelor din oraș, și ele se pretează jocului, cu excepția uneia. Întâmplându-se să călătorească într-o iarnă împreună spre Iași, falsul seducător îi obține consimțământul de a împărți la hotel aceeași încăpere. Acolo însă comandă două camere, la etaje diferite. Dimineața femeia e găsită moartă (*Farsa*). Cuiva i se promite la un hotel internațional „o fată javaneză", dar sub această denumire i se oferă o anume pernă (*Fata din Java*). Narațiunile de genul acesta includ situații comice sau dramatice, peisaje, descripții de mișcări ale naturii memorabile. Anecdotica e uneori cu tâlc. Improvizarea unui ospăț în plină stradă, din ceea ce nevoiașii dintr-o localitate aruncă în oală peste un bolovan pus la fiert, exemplifică urmările benefice ale oricărui act de solidaritate umană (*Ciorbă de bolovan*). Domolirea unor animale răsculate prin scânteia țâșnită din două pietre lovite una de alta învederează puterea de nebiruit a minții omenești (*Revolta dobitoacelor*). Supraviețuiri ale arhaicului se întâlnesc îndeosebi în povestirile al căror epos se făurește în climatul primitivității, în păduri, în munți, în medii pastorale, mănăstirești, în ambiante tribale. Trei narațiuni cu călugări incită și creează suspans prin comportamentele brave ale protagoniștilor; a patra construiește un spectacol bahico-pantagruelic vrednic de Mihail Sadoveanu și de Calistrat Hogaș. Un călugăr în veșnică luptă cu diavolii pe care îi izgonește bătând într-un lighean de aramă și trăgând focuri de pistol, înverșunat în a-și educa permanent puterea de abstinență, ține în chilie cărnuri și sticle cu felurite alcooluri fără a se atinge de ele și îi cere starețului să îi procure femei spre a-și dovedi imunitatea la ispită. El respinge și încercările unei cârciumărese de a-l târî în păcat. Se descurcă în misiuni dificile, cu implicații bănești, și se bate în codru cu tâlhari pe care îi aduce legați la mănăstire. Într-o noapte alungă niște hoți cu pistolul, omorând pe unul din ei (*Ispitele părintelui Evtichie*). O călugăriță, fostă hoață de codru, zădărnicește prin șiretlic jefuirea mănăstirii de o bandă al cărei conducător e unul dintre cei cu care tâlhărise și îi taie capul (*Behaviorism*). Personajul povestirii *Schimnicul* e un licantrop. Habotnic în practicarea ascezei, părintele Sofonie se transformă noaptea, fără să o știe, în lup și, înhăitat cu alte fiare, pradă stâna mănăstirii. Într-o noapte lupul în care se metamorfozase corpul său astral fiind împușcat, sihastrul e găsit a doua zi mort, cu o rană în coaste. În *Chef la mănăstire* trecerea întâmplătoare a unui protopop pe la un așezământ bogat stârnește în cuviosi o asemenea ambiție de a-l ospăta după cuviință, încât organizează o petrecere

homerică, ce ține patru zile. Pentru a pune iapa sfinției sale la adăpost de orice primejdie, o urcă în clopotniță. Uitând de ea, o lasă acolo până a treia zi când, alertați de dangătele clopotului stârnite de captivă, o hrănesc și o adapă cu alcool tare, îmbătând-o. Cele mai poetice istorisiri ale lui **V.** se cantonează într-o lume a eresurilor, cu tărâmuri de basm chiar. O țărancă bolnavă de cancer crede că a intrat în ea un șarpe (*Șarpele Aliodor*). Urcând în munți spre a încerca să filmeze fabuloșii cocoși în sezonul împerecherii, un cineast întâlnește un flăcău care le imită glasul și știe să îi îmblânzească (*Misiune de încredere*). Un țăran învățase să folosească limbajul lupilor, și într-o noapte el domolește cu privirea o haită în mijlocul căreia căzuse, dintr-un copac, un orășean (*În mijlocul lupilor*). Undeva, într-un sat de munte, cineva strânge prund de aur într-o blană de berbec așezată în râu. Un vrăjitor scoate purecii din casă prin descântec. Îndrăgostit nebunește de o tânără femeie, naratorul află de la vrăjitoarea locală că aceasta îi făcuse farmece și, când o revede, tânăra se preschimbă subit într-o babă respingătoare (*Iubire magică*). *Sakuntala* reface povestea din poemul lui Kālidāsa. Ducându-se, după o boală grea, pentru refacere la moșia unui prieten, naratorul îl găsește într-o tabără de țigani. Se instalase acolo fascinat de o fată care nu vrea să îi devină soție, căci iubește un țigan, hoț de cai întemnițat, cu care avea un copil tăinuit. Întreaga povestire e un clocot de romantism. *Lostrița* e un basm. O „nagodă" cu înfățișare de lostriță spintecă apele Bistriței, și nimeni nu izbutește să o pescuiască. Cei care încearcă sunt omorâți, alții se lasă în cele din urmă păgubași. Nu și Aliman, pentru care diavolița ajunge obsesie. Într-o zi el reușește să o prindă în brațe, dar vietatea fabuloasă îi scapă. Mai târziu pare să o identifice într-o fată scoasă din mâl leșinată, după o inundație, dar mama acesteia apare din necunoscut și o ia acasă. Resemnat cu timpul, flăcăul e pe cale să se însoare cu o consăteancă, însă la nunta lor lostrița reapare. Mirele aleargă la râu, o vede, sare în apă și ambii se pierd în valuri, îmbrățișați. Mai cu seamă povestirile *Sezon mort* și *Pescarul Amin* au obținut din partea criticii aprecieri superlative. În prima, în decorul silvestru al unei crescătorii de fazani se înfiripă două idile estivale: a unui câine cu o vulpe și a domnului Charles, proprietarul pădurii, cu nevasta slugii sale. Descoperind situațiile, sluga împușcă vulpea, iar consoartei îi aplică, pedagogic, cuvenita corecție corporală. Valoarea de capodoperă e dată de poezia irumperii forțelor oarbe, irepresibile ale firii. În cealaltă narațiune, spre a face imposibilă o plănuită pescuire cu dinamita, un pescar ce se crede coborâtor din moruni, paznic al unui „ochean de apă" îngrădit, rupe într-o noapte zăgazul și, luat în piept de un morun uriaș în care își identifică totemul, curge vijelios, spre a se vărsa în Dunăre împreună cu puhoiul de pești învălmășiți cu stelele cerului răsturnat în vâlvătaia acvatică. Romanul *Zahei orbul*, mai curând o povestire mai întinsă, e odiseea picarescă a unui Samson valah. Pierzându-și vederea, Zahei, o namilă de om, ajunge învârtitor de roată la bâlci, grădinar, ocnaș, purtător în spate al unui preot moșneag și infirm. Mediile traversate de nefericit sunt descrise cu mijloacele celui mai necruțător realism, apogeul viziunii tragic-grotești a degradării ființei umane fiind atins în pictura vieții de ocnă.

Fără să caute culoarea, peisajul d-lui Voiculescu devine colorat prin chipul în care e văzut. E ceva aici din arta icoanei pe sticlă ardelenești, la care petele de culoare sunt materia, și liniile configurative accidente ce se pot înlătura fără primejdia de a distruge zugrăveala. [...] Desigur, ca orice poet îndrăgostit de uneltele sale, poetul face uneori exerciții suplimentare, ce înăbușă linia esențială. Dar aceasta se întâmplă rar, și apoi sunt în opera lui Voiculescu destule poeme pe temeiul cărora să-l putem socoti, fără să ne facem silința conștiinței, unul dintre cei mai de seamă poeți contemporani.

G. CĂLINESCU

Ancorarea permanentă în misticism, în credință, în mit nu supără deloc, căci poetul – cam abstract și câteodată puțin didactic în primele sale opere – a reușit mai ales de la volumul Poeme cu îngeri *încoace, prin arta sa de a întrebuința imaginea și comparația poetică, integrând-o muzical și organic în însăși substanța versului, să ne dea cam în felul vizionar și puternic al evocărilor din* Biblie *– o realitate vie și apropiată simțurilor noastre, și totuși transcendentală și încărcată de taine infailibile. Poezia lui Voiculescu din acest punct de vedere este poezia cea mai interiorizată ce a avut-o vreodată literatura română.*

ION PILLAT

Diversitatea subiectelor fiind deconcertantă [*în povestiri*]*, numitorul lor comun este aspectul neobișnuit și incredibil, indiferent dacă faptele aparțin imaginației populare primite sau unor zone banale ale civilizației moderne: un vânător e salvat de la moarte, într-o iarnă, de câinii săi care se culcă peste el și mor înghețați, un solomonar bătrân vorbește cu lupii; o vrăjitoare dezlănțuie puteri diavolești. Câteva povestiri pot fi curate basme* (Lostrița). *Dar nu fantasticul propriu-zis se cuvine remarcat, ci, mereu, capacitatea inventivă. V. Voiculescu redescoperă stilul naiv și captivant al unei literaturi interesate în primul rând sub raportul anecdotei, al capriciului. Eresurile, practicile magiei și celelalte forme ale imaginației populare nu reprezintă, în sine, elemente caracteristice, ca la alți autori, unde, prin ele, ni se sugerează existența unui alt sistem de gândire sau al unei alte realități materiale. V. Voiculescu nu e un teoretician, ci un căutător de aventură și, oricând, subiectul imediat farmecă la el mai puternic decât sâmburele filosofic, narațiunea decât teza pe care o ilustrează.*

NICOLAE MANOLESCU

Dacă „romanul" lui Voiculescu [Zahei orbul] *satisface ideea de operă eroică de proporții este și pentru faptul că străbatem căile experiențelor umane, experiențe situate între sublim și prăbușire: infernul și căderea ființei, tentativa de a obține dreptul la demnitate. Rătăcirile eroului și treptele suferințelor (citește: experiențelor) alcătuiesc, în ultimă analiză, structura cărții și sensul ei ultim. Putere și prăbușire, patimă și asceză, dragoste și păcat, ideea de culpă și de injustiție, speranță și reîntoarcere în matca patimilor și a decăderii nu sunt altceva decât cercurile unui infern.*

ION VLAD

SCRIERI: *Poezii*, București, 1916; *Din Țara Zimbrului și alte poezii*, Bârlad, 1918; *Pârgă*, București, 1921; *Amintiri despre Vlahuță*, Slobozia, 1927; *Poeme cu îngeri*, București, 1927; *Cartea misionarului* (în colaborare cu Gh. D. Mugur), Nichifor Crainic, Craiova, 1930; *Chestionar folcloristic* (în colaborare cu Gh. D. Mugur), Craiova, 1930; *Fata ursului*, București, 1930; *Destin*, București, 1933; *La pragul minunii*, București, 1934; *Toate leacurile la îndemână*, București, 1935; *Umbra*, București, 1935; *Urcuș*, București, 1937; *Întrezăriri*, București, 1939; *Demiurgul*, București, 1943; *Duhul pământului*, București, 1943; *Poezii*, București, 1944; *Ultimele sonete închipuite ale lui Shakespeare în traducere imaginară de...*, pref. Perpessicius, București, 1964; ed. (*Die letzten ersonnenen Sonette Shakespeares in der erdachten Übersetzung ... – Ultimele sonete închipuite ale lui Shakespeare în traducere imaginară de ... –*), ed. bilingvă, tr. Immanuel Weissglas, pref. Zoe Dumitrescu-Bușulenga, București, 1974; ed. (*Ultimele sonete închipuite ale lui Shakespeare în traducere imaginară de ... – Shakespeare's Lost Fancied Sonnets in Immaginary Translation by...*), ed. bilingvă, tr. Cristina Tătaru, Pitești, 2000; *Povestiri*, I–II, introd. Vladimir Streinu, București, 1966; ed. (*Nuvele*), I–II, îngr. Ion Voiculescu, pref. Mircea Tomuș, București, 1972; *Poezii*, îngr. și pref. Al. Piru, cu un desen de Marcela Cordescu, București, 1966; *Poezii*, I–II, îngr. Ion Voiculescu și Victor Iova, pref. Aurel Rău, București, 1968; *Viscolul*, București, 1968; *Zahei orbul*, îngr. Ion Voiculescu, pref. Mircea Tomuș, Cluj, 1970; ed. îngr. și pref. V. Fanache, Cluj-Napoca, 1986; ed. îngr. și pref. Constantin Mohanu, București, 1996; *Poezii*, îngr. și postfață Ștefan Aug. Doinaș, București, 1972; *Teatru*, îngr. Mircea Tomuș și Ion Voiculescu, Cluj, 1972; *Iubire magică*, îngr. și postfață Gelu Ionescu, București, 1975; *Coiful de aur*, cu ilustrații de Elena Boariu, București, 1981; *Poezii – Poésies*, ed. bilingvă, tr. Paul Miclău, pref. Ștefan Aug. Doinaș, București, 1981; *Ultimele sonete închipuite ale lui Shakespeare în traducere imaginară de ... și alte poezii*, îngr. și postfață Cornel Ungureanu, București, 1981; *Povestiri*, I–II, îngr. Victor Iova, București, 1982; *Poezii*, I–II, îngr. și pref. Liviu Grăsoiu, București, 1983; *Récits*, tr. și posfață Irina Bădescu, București, 1983; *Iubire magică*, îngr. Victor Iova, București, 1984; *Gânduri albe*, îngr. și introd. Victor Crăciun, pref. Șerban Cioculescu, București, 1986; *Capul de zimbru*, îngr. și pref. Marin Bețeliu, București, 1987; *Toiagul minunilor*, îngr. și pref. Nicolae Florescu, București, 1991; *Alcyon sau Diavolul alb*, îngr. și pref. Florentin Popescu, București, 1992; *Poezii inedite și corespondență*, îngr. și pref. Ileana Ene, Galați, 1993; *Călătorie spre locul inimii*, îngr. Radu Voiculescu, pref. Zoe Dumitrescu-Bușulenga, București, 1994; *Lostrița. Căprioara din vis*, îngr. Florentin Popescu, București, 1995; *Poezii*, îngr. și pref. Ion Apetroaie, Galați, 1995; *Înaltele neliniști*, îngr. Roxana Sorescu, București, 1998; *Integrala prozei literare*, îngr. și pref. Roxana Sorescu, București, 1998; *Integrala operei poetice*, îngr. și pref. Roxana Sorescu, București, 1999; *Antologie de versuri și proză*, îngr. Sultana Craia, București, 2002; *Poezii*, îngr. Roxana Sorescu, București, 2002; *Opera literară*, vol. I: *Proza*, îngr. și introd. Roxana Sorescu, București, 2003. **Culegeri:** *Cântece de stea*, București, 1922 (în colaborare cu Gh. D. Mugur); *Proverbe*, București 1928 (în colaborare cu Gh. D. Mugur).

Repere bibliografice: Nichifor Crainic, *Poeziile lui V.Voiculescu*, „Neamul românesc", 1918, 71; I. Valerian, *Cu scriitorii prin veac*, București, 1967, *237–244;* Constantinescu, *Scrieri*, V, *218–220;* Aderca, *Contribuții*, II, *30;* Perpessicius, *Opere*, III, *36–40*, VI, *321–323;* Tudor Vianu, *„Poeme cu îngeri"*, G, 1927, 5; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, III, *107–110;* N. I. Herescu, *Poezia lui V. Voiculescu*, „Pleiada", 1928, 3–4; Davidescu, *Aspecte, 456–458;* N. Crevedia, *Poetul V. Voiculescu*, UVR, 1930, 182; Călinescu, *Cronici*, I, *246–256*, II, *353–357;* Victor Ion Popa, *„Fata ursului"*, „Duminica Universului", 1931, 1; P. Nicanor et Co. [G. Călinescu], *Căți îngeri sunt în cer*, VR, 1931, 7–8; Gib I. Mihăescu, *Dramele și drama poetului V. Voiculescu*, „Calendarul", 1933, 523; Nichifor Crainic, *Lui V. Voiculescu*, „Calendarul", 1933, 523; Șerban Cioculescu, *„Destin"*, ADV, 1933, 15; Papadima, *Scriitorii, 196–217;* Ion Marin Sadoveanu, *Scrieri*, V, îngr. I. Oprișan, București, 1978, *65–68;* Călinescu, *„La pragul minunii"*, ALA, 1934, 687; Boz, *Cartea, 123–129;* Baltazar, *Evocări, 122–133;* Vianu, *Opere*, V, *549–558*, XII, *300–303;* Ovidiu Papadima, *„Urcuș"*, G, 1937, 3; G. Călinescu, *„Urcuș"*, ALA, 1937, 862; Cioculescu, *Aspecte, 147–149;* Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont., 94–95;* Munteanu, *Panorama, 123–126;* Streinu, *Pagini*, II, *32–49*, III, *193–233;* Vrabie, *Gândirismul, 155–157, 200–203, 218–226, 300–301;* Alexandru Busuioceanu, *Poeții „Gândirii"*, „Ethos", 1941, 1; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *797–800, Ist. lit* (1982), *881–884;* Virgil Carianopol, *Cu poetul V. Voiculescu* (interviu), RL, 1970, 31; [*V. Voiculescu*], G, 1943, 7 (semnează Nichifor Crainic, Ion Pillat, N. I. Herescu, Ovidiu Papadima, Pan M. Vizirescu ș.a.); Pillat, *Tradiție, 300–308;* Șerban Cioculescu, *Portret*, „Glasul patriei", 1963, 14; Adrian Marino, *Opera postumă a lui V. Voiculescu – „Ultimele sonete închipuite ale lui Shakespeare în traducere imaginară de V. Voiculescu"*, GL, 1965, 17; Ion Pop, *Poezia lui V. Voiculescu*, LCF, 1966, 35; Adrian Maniu, *V. Voiculescu – omul*, LCF, 1966, 44; Negoițescu, *Scriitori, 168–179;* Ion Pop, *V. Voiculescu și tentația mitului*, LCF, 1967, 13, 14; Tudor Teodorescu-Branițe, *Emisiunile de altădată*, „Presa noastră", 1967, 8; Martin, *Poeți*, I, *12–19;* Leon Baconsky, *Modul vizionar. Dimensiuni interioare. În marginea poeziilor lui V. Voiculescu*, ST, 1968, 4; Al. Andriescu, *„Poezii"*, CRC, 1968, 19; Dumitru Micu, *„Poezii"*, GL, 1968, 25; Manolescu, *Metamorfozele, 31–32;* Ion Oarcăsu, *Prezențe poetice*, București, 1968, *12–20;* Tomuș, *15 poeți, 153–164;* Ion Voiculescu, *Vasile Voiculescu. 85 de ani de la naștere. Scurtă evocare*, ST, 1969, 2; Ardeleanu, *Proza, 227–301;* Romulus Dianu, *Despre V. Voiculescu*, R, 1970, 2; George Muntean, *V. Voiculescu – orizontul folcloric al scrisului său*, în *Izvoare folclorice și creație originală*, coordonator Ovidiu Papadima, București, 1970, *283–309;* I. Valerian, *Chipuri din viața literară*, București, 1970, *9–18;* Vlad, *Descoperirea, 142–152;* Nicolae Manolescu, *Povestirile lui V. Voiculescu*, LCF, 1971, 2; Ion Voiculescu, *Amintirile unei odăi*, ST, 1971, 4; Constant Ionescu, *Amintiri despre V. Voiculescu*, RL, 1971, 26; Crohmălniceanu, *Lit. rom. expr., 93–96;* George, *Semne, 287–304;* Mincu, *Critice*, II, *117–140;* Dinu Pillat, *Mozaic istorico-literar*, ed. 2, București, 1971, *284–292;* Braga, *Sincronism, 168–214;* Vlad, *Povestirea, 103–105;* Cornel Ungureanu, *Nostalgia eposului*, F, 1973, 1; Zoe Dumitrescu-Bușulenga, *Ultimele sonete în opera lui V. Voiculescu*, VR, 1973, 5; Sașa Pană, *V. Voiculescu și Urmuz*, MS, 1973, 3; Virgil Carianopol, *Scriitori*, I, *93–102; Ist. teatr. Rom.*, III, *169–172;* Ștefan Aug. Doinaș, *Orfeu și tentația realului*, București, 1974, *179–199;* Piru, *Varia*, II, *348–364;* Ungheanu, *Pădurea, 243-254; V. Voiculescu. Articole, comunicări, documente*, I–IV, îngr. și pref. Alex. Oproescu, Buzău, 1974–1994; Balotă, *Ion, 340-378;* Crohmălniceanu, *Literatura*, II, *285–311;* Virgil Munteanu, *„Gimnastica sentimentală"*, TTR, 1975, 3; Zoe Dumitrescu-Bușulenga, *Nouă glosă la sonete*, SXX, 1975, 9; Ion Apetroaie, *V. Voiculescu*, București, 1975; Dan, *Proza, 258–268, passim;* Micu, *„Gândirea", 513–540, 833–890;* Ionescu, *Romanul, 74-87;* Pop, *Transcrieri, 47–64;* Simion, *Scriitori*, II, *294–318;* G. I. Tohăneanu, *Dincolo de cuvânt*, București, 1976, *182–195;* Liviu Grăsoiu, *Poezia lui V. Voiculescu*, Cluj-Napoca, 1977; Ungureanu, *Proză, 80–108;* Brădățeanu, *Istoria*, II, *276–281;* Livius Ciocârlie, *Negru și alb*, București, 1979, *229–242;* Sorescu, *Interpretări, 110–132;* Crăciun, *Confesiuni, 132–139; Lit. rom. cont.*, I, *32–43;* Alex. Oproescu, *Scriitori buzoieni. Fișier istorico-literar*, Buzău, 1980, *30–37;* Elena Zaharia-Filipaș, *Introducere în opera lui Vasile Voiculescu*, București, 1980; *V. Voiculescu interpretat de...*, îngr. și pref. Rodica Pandele, București, 1981; Piru, *Ist. lit., 362–366; Alte 13 Rotonde 13*, București, 1982; Bucur,

Poezie, 151-170; Mircea Zaciu, *V. Voiculescu centenar,* RITL, 1984, 2; *Centenar V. Voiculescu,* ST, 1984, 10 (semnează Valentin Tașcu, Dan C. Mihăilescu, Ion Simuț, Constantin Miu, Mircea Popa, Aurel Rău); *Centenar V. Voiculescu,* MS, 1984, 4; Șerban Cioculescu, *Centenarul V. Voiculescu,* R, 1984, 12; Cornel Ungureanu, *Coincidentia oppositorum,* RITL, 1984, 4; Mircea Braga, *V. Voiculescu în orizontul tradiționalismului,* București, 1984; Marius Pop, *Vasile Voiculescu peregrin prin veac. Mărturii despre scriitor și epoca sa,* București, 1984; Florentin Popescu, *Pe urmele lui Vasile Voiculescu,* pref. Augustin Z. N. Pop, București, 1984; *Vasile Voiculescu. 100 de ani de la naștere,* îngr. Viorica Nebel și Constantin Petcu, Buzău, 1984; Valeriu Anania, *V. Voiculescu sau Liniștea supremă a iubirii,* RITL, 1985, 1; Sorescu, *Ușor cu pianul, 281-296;* Ungureanu, *Proza rom., 324-355;* Mircea Muthu, *„Gândurile albe" ale lui V. Voiculescu,* ST, 1987, 3; N. Steinhardt, *Escale în timp și spațiu,* București, 1987, *355-359;* Aurora Alucăi, *V. Voiculescu (1884-1963). Biobibliografie,* I-II, Iași, 1988; Mihăilescu, *Întrebările, 169-178;* Tihan, *Apropierea, 49-57;* Zamfir, *Cealaltă față, 176-186;* Grigurcu, *Eminescu-Labiș, 188-200;* Marius Pop, *V. Voiculescu în amintirea contemporanilor,* București, 1989; Florescu, *Itinerarii, 13-101;* Negoițescu, *Ist. lit.,* I, *301-305;* Octavian Soviany, *Din „preistoria" poeziei voiculesciene,* RL, 1992, 13; Cornel Ungureanu, *Abstracție și hierofanie,* O, 1992, 16; Aurel Martin, *Religie și ficțiune,* RL, 1992, 29; Octavian Soviany, *Vasile Voiculescu, prozator,* CNT, 1993, 22; [*Vasile Voiculescu*], JL, 1993, 41-44 (semnează Nicolae Florescu, Andrei Voiculescu, Mihaela Constantinescu, Sandu Lăzărescu); Nicolae Manolescu, *Vasile Voiculescu față cu Securitatea,* RL, 1993, 48; *V. Voiculescu. Contribuții buzoiene,* îngr. și pref. Alex. Oproescu, Buzău, 1993; Florentin Popescu, *V. Voiculescu și lumea lui,* București, 1993; Alex. Ștefănescu, *Vasile Voiculescu,* RL, 1994, 36; Negoițescu, *Scriitori contemporani, 73-80;* Marius Oprea, *Scriitorii și Securitatea - Dosarul Vasile Voiculescu,* „Dilema", 1995, 105, 107, 110; Cornelia Ștefănescu, *Certitudini subiective,* JL, 1995, 21-24; Anania, *Rotonda, 216-234;* Pop, *Recapitulări, 66-78;* Ion Simuț, *Revizuiri,* I, București, 1995, *275-298;* Constantin Miu, *Proza religioasă a lui Voiculescu și Arghezi,* CL, 1996, 4; Roxana Sorescu, *Un unghi de vedere,* LCF, 1996, 30; *Prigoana. Documente ale procesului C. Noica, C. Pillat, N. Steinhardt, A. Acterian, S. Al-George, Al. O. Teodoreanu etc.,* București, 1996, *295-299, 336-346, 352-355, 454-457, 463-466, passim;* Florentin Popescu, *V. Voiculescu la Pârscov,* Buzău, 1996; Adrian Voica, *Etape în afirmarea sonetului românesc,* Iași, 1996, *185-216;* Cornel Ungureanu, *Comedie divină și comedie profană la Vasile Voiculescu,* LCF, 1997, 6; Roxana Sorescu, *„Ultimele sonete închipuite ale lui Shakespeare în traducere imginară de V. Voiculescu" - ca spațiu liturgic,* ALA, 1997, 382; Florentin Popescu, *V. Voiculescu, contemporanul nostru,* Buzău, 1997; *V. Voiculescu,* DRI, V, *338-343;* Cornel Ungureanu, *Viața și supraviețuirea,* RL, 1998, 9; Sergiu Pavel Dan, *Fețele singularizării la Pavel Dan și Vasile Voiculescu. O paralelă vag plutarhiană,* VR, 1998, 4-5; Gheorghe Grigurcu, *Sonetele lui V. Voiculescu,* RL, 1998, 32; Roxana Sorescu, *V. Voiculescu. Consecvența experienței spirituale,* ALA, 1998, 416; *Dicț. analitic,* I, *119-121, 336-338,* III, *315-316, 363-365,* IV, *286-288, 328-330, 424-426, 570-573;* Mihai Rădulescu, *Rugul Aprins. De la mănăstirea Antim la Aiud,* București, 1998, *passim;* Roxana Sorescu, Andrei Voiculescu, *V. Voiculescu ludicul,* RL, 1999, 16; Daniel Cristea-Enache, *V. V.- de două ori semnul victoriei,* ALA, 1999, 498; Ștefan Aug. Doinaș, *Poeți români,* București, 1999, *279-300;* Gheorghe Grigurcu, *O aventură a vitalismului: V. Voiculescu,* VR, 2000, 10-11; *Dicț. esențial, 895-897;* Ghițulescu, *Istoria, 35-39;* Delia Pop, *De la comunicare la cuminecare. Dimensiuni ontice în opera lui Vasile Voiculescu,* Baia Mare, 2000; Florentin Popescu, *Detenția și sfârșitul lui V. Voiculescu,* București, 2000; Adrian Poruciuc, *Structuri dramatice și imagini poetice la Shakespeare și Voiculescu,* Iași, 2000; Teodor Tihan, *Umanități și valori,* Cluj-Napoca, 2000, *55-77;* Ungureanu, *La vest,* II, *131-136;* Roxana Sorescu, *Eminescianismul la 1900: V. Voiculescu,* ALA, 2001, 592; Ioan Opriș, *Cercuri culturale disidente,* București, 2001, *107-109, passim;* Popa, *Ist. lit.,* I, *1150-1163;* Octavian Soviany, *Lirica evanghelică a depersonalizării,* CNT, 2002, 12; Sergiu Ailenei, *Revolta dobitoacelor,* CL, 2002, 3; Elvira Sorohan, [*V. Voiculescu*], RL, 2002, 33, 44; Dan Manolescu, *Portret al poetului Vasile Voiculescu,* Buzău, 2002; Codruța Stânișoară, *William Shakespeare și Vasile Voiculescu, sonetiști,* Craiova, 2002; Nicolae Oprea, *Magicul în proza lui V. Voiculescu,* Pitești, 2003; Florentin Popescu, *Viața lui V. Voiculescu,* București, 2003; Cornel Ungureanu, *Geografia literaturii române, azi,* I, Pitești, 2003, *117-134.* *D. Mc.*

VOINA-RĂUȚ, Luminița (13.VIII.1958, Brașov), traducătoare. Este fiica Mariei Voina (n. Mateescu), profesoară, și a lui Ioan Voina, inginer. A absolvit Liceul „Andrei Șaguna" din Brașov (1977) și Facultatea de Limbi și Literaturi Străine, secția spaniolă-franceză, a Universității din București (1981). Urmează cursuri de perfecționare la universitățile Complutense din Madrid (1991) și „Menendez y Pelayo" din Santander (1992, 1996), studii de management cultural la Amsterdam Summer University (1996). După absolvirea facultății a funcționat ca profesoară de limbă franceză în județul Ialomița, ulterior fiind traducătoare la Institutul de Cercetări în Informatică din București (1987-1990), referent de specialitate la Ministerul Culturii (1990-1994), secretar literar la Teatrul Municipal „Lucia Sturdza Bulandra" din București (din 1994). Colaborează cu traduceri, articole, recenzii, eseuri la „România literară", „Dilema", „Lettre internationale", „Observator cultural", „Adevărul literar și artistic", „Ramuri", „Tomis".

V.-R. s-a aplecat îndeosebi asupra operei românești a unor scriitori importanți din America Latină, din spațiul cultural al limbii spaniole, printre care Julio Cortázar, Ernesto Sábato, Mario Vargas Llosa. Limbajul simbolic și aluziv, cu expresii sofisticate, caracterul uneori complicat al narațiunii constituie reale dificultăți de transpunere, echivalare lingvistică și stilistică, pe care traducătoarea le-a depășit cu succes. Au interesat-o și unele scrieri autobiografice, cărora le dezvăluie complexitatea în echivalări nuanțate, ca, de pildă, *Între scris și sânge. Conversații cu Carlos Catania* de Ernesto Sábato, mediind cititorului român înțelegerea profilului spiritual al unor personalități.

Traduceri: Julio Cortázar, *Autostrada din sud,* București, 1994, *Cât de mult o iubim pe Glenda,* București, 1998, *Toate focurile, focul,* Iași, 2003; Ernesto Sábato, *Între scris și sânge. Conversații cu Carlos Catania,* București, 1995; Mario Vargas Llosa, *Peștele în apă,* București, 1995, *Adevărul minciunilor,* I, București, 1999, *Orgia perpetuă. Flaubert și „Doamna Bovary",* București, 2001, *Sărbătoarea țapului,* București, 2002 (în colaborare cu Mariana Sipoș); Juan Marsé, *Vraja Shanghaiului,* Iași, 2003.

Repere bibliografice: Al. Ioanide, *Vitrina Allfa,* RL, 1999, 15. *L. Cr.*

VOINEA, Bujor (24.VI.1945, București), poet. Este fiul Elenei Voinea (n. Săndulescu), funcționară, și al lui Constantin Octavian Voinea, tehnician proiectant. Urmează la București Liceul „Al. I. Cuza" și Facultatea de Hidrotehnică din cadrul Institutului de Construcții (1966-1971). A lucrat ca inginer

proiectant și cercetător în construcții hidrotehnice. Debutează la „Luceafărul" în 1965, iar editorial cu placheta *Elementele*, apărută în 1970. A mai colaborat la „Ramuri", „Amfiteatru", „Viața românească". ș.a.

De la prima carte, *Elementele*, **V.** se dovedește un poet aplecat spre calofilie, iubitor al sonorităților ce imprimă versurilor o eleganță care tinde spre prețiozitate. Rima și ritmul derivă dintr-o cantabilitate căutată, poetul demonstrând o plăcere artizanală în cizelarea imaginilor, cu predilecție spre regia metaforică. Sentimentul îmbracă adesea forma versului tradițional, cu aspect de cântec, de incantație; „Pulbere, pulbere, / Mâna e negură, mâna e pulbere / Trupul e pulbere, sticlă și pulbere. / Vântul zăpezilor, lacrima tulbure" (*Pulbere, pulbere*). Trecerea ireversibilă a timpului, motiv central în *Șah*, melancolia din *Sclav pe lave*, răsturnarea tragicului în ironie prin lexic și structură poematică în *Jocul* par să nu aibă mare pondere, placheta de debut impunându-se prin coloratură, prin imagini, prin jonglarea cu mereu aceleași elemente ale universului. Metalele, roua, ploaia, lumina, ceața, focul, stropii revin frecvent, intrând în componența unor imagini ce se remarcă prin plasticitate. O anumită tensiune lirică ce se transmite lectorului e semnul unei stări de nesiguranță în perceperea realului, ca expresie a inconsistenței și a evanescentului. Poeziile privilegiază metamorfoza prin mișcare regresivă către germinativ („Orele lichide până la țărmuri curg / Și trupul îmi descrește în neștire" - *Stăvilare*). Influențe din Ion Minulescu sunt evidente în amestecul de intimism melancolic și sugestivitate căutată. De altfel, **V.** se remarcă prin culorile, parfumurile, artificiile punerii în pagină („Splendoarea lumii pe zilele de soare / Pe trandafirii rozalii, sublimi, / Pudră căzând în marmore ușoare, / În muguri răcoroși de heruvimi"), iar realul este adesea transfigurat într-o manieră prin care prozaicul capătă farmec. *Ultimele scrisori* (1976), *Cogitatum* (1984) conțin versuri grațioase, cu accent pe decorativ, ca și placheta *Transparențe* (1997). Eul liric caută răspuns la neliniștile privind existența, cum se întâmplă în *Privesc în golul cel despărțitor*: „Privesc în gol și golul e totul, / Doar lovituri de umbră și culoare, / Iluzii explodând amețitoare / În adâncimea fără de egal".

SCRIERI: *Elementele*, București, 1970; *Hidrargir*, București, 1971; *Ultimele scrisori*, București, 1976; *Cogitatum*, București, 1984; *Transparențe*, București, 1997.

Repere bibliografice: Alex. Ștefănescu, *Sensibilitate în absența expresiei*, LCF, 1970, 49; Dan Cristea, *„Hidrargir"*, RL, 1971, 33; Constantin, *A doua carte, 262-264*; Barbu, *O ist., 371-374*; Popa, *Dicț. lit.* (1977), *117*; Dimitriu, *Singurătatea, 155-160*; Ulici, *Lit. rom.*, I, *322-323*. *A. St.*

VOINESCU, Alice (10.II.1885, Turnu Severin - 4.VI.1961, București), eseistă și traducătoare. Este fiica Massincăi (n. Poenaru) și a lui Steriu Steriadi, avocat. Urmează școala primară și liceul în orașul natal, apoi Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București, luându-și licența în 1908, cu Titu Maiorescu. În 1909 pleacă la Paris în vederea pregătirii doctoratului, și de aici la Leipzig, unde audiază cursurile lui

Theodor Lipps și ale lui Johannes Volkelt. În primăvara lui 1911 frecventează la Marburg cursurile lui Hermann Cohen, reprezentant de seamă al școlii neokantiene, iar în 1913 își susține la Sorbona teza de doctorat, intitulată *L'Interprétation de la doctrine de Kant par l'École de Marbourg*, printre primele analize consacrate neokantianismului. Stimată pentru marile ei însușiri intelectuale, i s-a oferit un post de asistentă la Sorbona, dar a declinat propunerea și s-a întors în țară. Va fi mai mulți ani profesoară la un liceu industrial. Respinsă la concursul pentru Catedra de istoria filosofiei moderne de la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București sub motivul că „o femeie nu poate exercita funcția de profesor universitar", abia în 1922 va fi numită profesoară de estetică și istorie a teatrului la Conservatorul Regal de Muzică și Artă Dramatică. Prestigiul ei internațional a fost confirmat de invitația adresată în 1925 de Paul Desjardins (repetată până în 1939) de a participa la dezbaterile de la Pontigny, la care erau prezenți unii dintre cei mai reprezentativi oameni de cultură ai Europei interbelice: André Gide, Roger Martin du Gard, François Mauriac, André Malraux, Paul Langevin, Ernst Robert Curtius ș.a. „Nu știu - va comenta Șerban Cioculescu - câte femei vor fi asistat la această ambianță de înalte dezbateri culturale și etice, dar, în orice caz, Alice Voinescu a lăsat o impresie profundă și a contractat prietenii puternice." A fost preocupată constant de popularizarea superioară a capodoperelor literaturii universale, materializată în activitatea de

conferențiară în sălile instituțiilor de cultură din București și la microfonul postului național de radio. Arhiva Radiodifuziunii păstrează textele a zece prelegeri rostite de **V.** între 1932 și 1942, trei pe teme de larg interes cultural - *Paul Claudel, Sufletul românesc în pictura lui Grigorescu, Faust, un mare neliniștit* -, celelalte cu subiecte de morală sau reflectând o atitudine militantă pentru cauza emancipării femeii. Încercarea de a se împotrivi înrâuririlor nefaste ce acționau în epocă asupra tineretului îi definește cursurile, articolele și conferințele. În numele umanismului a înfruntat mari primejdii și în 1940, când - de la catedră - va condamna asasinarea profesorului ei, N. Iorga. În 1947 a doua ediție a monografiei *Eschil* este scoasă din planul Editurii Fundațiilor Regale și tot atunci încetează colaborarea sa la „Revista Fundațiilor Regale" (cronicile dramatice din 1945-1947 se vor tipări în volum în 1983). La scurt timp, în presa comunistă s-a declanșat o campanie violentă împotriva ei, în Conservator această campanie fiind susținută de activiștii organizației comuniste de tineret. Urmarea a fost îndepărtarea din învățământ (1948) pentru „atitudine permanent antidemocratică". I s-a interzis să publice sau să conferențieze. În primăvara anului 1951 e arestată; după o detenție, fără proces, de un an și șapte luni în lagărul de la Ghencea și în închisoarea Jilava, i se fixează domiciliu obligatoriu în satul Costești din județul Iași, permițându-i-se întoarcerea la București abia la începutul anului 1954. Slăbită, îndurând grele privațiuni, **V.** își păstrează puterea pe care i-o dă credința, de a nu urî pe nimeni și de a nu renunța la scris. Un lot de scrisori expediate Floricăi Rarincescu în 1952 și 1953 va forma epistolarul postum *Scrisori din Costești* (2001). I se îngăduie în 1955 să colaboreze cu traduceri la Editura de Stat pentru Literatură și Artă și publică tălmăcirea nuvelei *Michael Kohlhaas* de Heinrich von Kleist (1960) și o selecție din nuvelele lui Thomas Mann. În 1960-1961 se va întoarce spre lumea Greciei antice scriind mai multe eseuri, intitulate *Dialoguri cu eroii tragici*.

Prima lucrare amplă publicată de **V.** în România e *Montaigne. Omul și opera* (1936), în care expune aserțiunile tradiționale privind evoluția moralistului de la stoicism la scepticism și de aici la epicureism, fiind printre primii exegeți europeni care explică sistemul gândirii montaigniene ca rezultat al acțiunii simultane a diferitelor idei. Concluziile le anticipează cu peste un deceniu pe cele ale lui Hugo Friedrich. Sublinierea valorilor morale întemeiate de *Eseuri* constituie principala contribuție a interpretării românești. Publicat din inițiativa lui C. Rădulescu-Motru, primul volum din *Istoria filosofiei moderne* (1937), cuprinzând secolele dintre Renaștere și Kant, conține și capitole redactate de **V.**: *Scepticismul francez* (Montaigne, Pierre Charron, François Sanchez), *Nicolas de Malebranche* și *Blaise Pascal*. Se reiau observații anterioare despre gândirea lui Montaigne, cu formulări care le completează în mod fericit. În scurta analiză consacrată lui Malebranche se insistă asupra problemelor de epistemologie, iar secțiunea despre Pascal relevă semnificative corespondențe cu punctele de vedere ale unor exegeți străini de mai târziu. Solicitată să scrie și partea referitoare la Școala de la Marburg în cel de-al treilea volum al *Istoriei filosofiei moderne* (1938), **V.** nu va aduce elementele noi față de teza de doctorat din 1913, dar va acorda o atenție semnificativă problemelor de logică și de teoria cunoașterii, introducând în analiză o idee extrem de importantă: „Orice obiect exterior, orice subiect etic e luat de valul puternic al sentimentului pur care este iubirea și din care ia naștere eul esteticii; acest sentiment este iubirea de om, iubirea naturii omului, a omului naturii și în natură". Iubirea e principiul primordial, de substanță creștină, al viziunii estetice conturate de **V.** Mai clar schițat în eseurile și studiile consacrate esteticii teatrului, el dă înțeles și interpetărilor sale anterioare. Patru studii asupra unor dramaturgi cu viziuni estetice și morale foarte diferite - Luigi Pirandello, Frank Wedekind, Paul Claudel, G. B. Shaw, reunite în volumul *Aspecte din teatrul contemporan* (1941), pun în lumină o trăsătură care îi unește: pentru toți, opera de artă „înseamnă conștiință, contopire definitivă și reală" a ideii și a vieții. Fără să fie formulată în termeni preciși, concluzia se referă la autonomia relativă a artei, la puterea adevăratei capodopere de a surprinde procesele vieții, ideile autorului captând sensul realului. În esență, idealul eseistei era de factură clasică, ceea ce explică și importanța acordată Antichității grecești. Un rezultat de seamă al acestei încrederi în valorile lumii clasice e publicarea, în 1946, a monografiei *Eschil*, lucidă căutare a permanențelor, a certitudinilor, afirmate într-o vreme în care acestea erau grav amenințate și când apărarea lor nu se putea face fără mari primejdii.

Numele acestei femei învățate ar fi uitat, poate, azi, dacă nu ar fi apărut între timp jurnalul ei intim (publicat postum, în 1998), realmente excepțional. Jurnalul începe în 1929, când autoarea împlinise patruzeci și patru de ani, și se încheie în 1961 (30 mai) cu câteva zile înainte ca ea să moară. O istorie întinsă pe treizeci și ceva de ani, o cronică a vieții interioare și a lumii prin care trece o femeie inteligentă și fără noroc, devotată în conjugalitatea ei tumultoasă, cu o certă vocație creatoare, lipsită de vanitățile care, de regulă, devastează femeile din clasa ei. Nu scrie ușor, nu are ceea ce se cheamă talent literar, unele fragmente din jurnal par a fi traduceri din altă limbă, dar are idei și chiar o imaginație a ideilor, lucru mai rar în confesiunea feminină. Impresionează înainte de orice în aceste notații subiective destinul ei înalt tragic. **V.** vorbește despre iubirea și despre nenorocirile vieții sale altminteri decât vorbesc, în mod obișnuit, femeile care țin un jurnal secret. Literatura română cunoaște, de altfel, puține femei-diariști, deși se susține că femeile, predispuse la singurătate prin natura lor și convențiile sociale, au inventat genul diaristic. Printre puținele nume care pot fi citate în literatura română este Jeni Acterian, care încearcă în anii '30 să noteze cu sinceritate (o sinceritate „rea", plină de cruzime) complexele, judecățile morale și, totodată, reveriile sale intelectuale. **V.** face parte din altă categorie, jurnalul ei rivalizează în totul (inclusiv în ce privește bunătatea inteligentă și spiritul de justiție morală) cu însemnările zilnice lăsate de Mircea Eliade sau de Mihail Sebastian. Este un spirit religios și, chiar în iubire, admite ideea unui „eros spiritual". Are o instrucție superioară, e înzestrată cu mult bun-simț și înțelepciune. Nu vrea să fie o

femeie savantă, și din jurnalul intim se vede limpede că nu cunoaște falsele drame ale snobinetelor intelectuale. Profesoara de estetică și teoria teatrului este o fire răbdătoare și dârză, are principii morale și le aplică în chip consecvent în agitata și pestrița viață dâmbovițeană. Nu e, cu toate acestea, o moralistă sâcâitoare (nici măcar în caietele ei secrete) și nu face caz de știința sa într-adevăr remarcabilă. Căsătorită cu avocatul Stelian Voinescu (Stello), o ființă petrecăreață și bucureșteană, suportă cu stoicism infidelitățile, fugile lui, apoi, după ce Stello moare, are pentru el un devotament mistic. Caz unic în literatura română: jurnalul înregistrează în aproximativ cinci sute de pagini formele și peripețiile acestei iubiri postume sublime. Cu greu se află în diaristica românească și chiar în diaristica europeană un personaj ca acesta zidit într-o iubire definitivă pentru un unic bărbat. Confesiunile amintesc de marile iubiri din literatura romantică, de cuplurile celebre pe care numai moartea le poate despărți. Deosebirea este că pe naratorul/personajul din jurnalul lăsat de **V.** moartea nu îl desparte de iubirea sa unică și incoruptibilă, moartea îi deschide doar o perspectivă religioasă, adică profundă și eternă.Cât timp trăiește, chefliul Stello îi face zile fripte învățatei și statornicei sale Penelope, iar când el moare, Penelopa școlită la Sorbona descoperă în răutăciosul Ulise un spirit independent superior și un caracter minunat. Alexandru Paleologu, care a cunoscut-o din copilărie pe autoarea jurnalului, spune că asemenea iubire „se poate numi genială". În orice caz, este surprinzătoare într-o lume care se conduce după principiul „morții cu morții și viii cu viii" sau „ochii care nu se văd se uită". În afara acestei unice iubiri spirituale și a tragediei individuale pe care o presupune, diarista cunoaște și alt rând de tragedii. Jurnalul este și din acest punct de vedere extrem de interesant pentru că oferă date despre modul în care judecă o femeie lucidă epoca prin care trece. Cunoaște mișcările politice din anii '30, ascensiunea fascismului, rebeliunea legionară, războiul, mizeria materială, dezastrul, schimbarea sistemului politic, instalarea comunismului, închisoarea, deportarea. A trecut prin toate, istoria nu a menajat-o deloc. Specialista în Montaigne și Kant are, probabil, simpatii monarhiste, este, oricum, un spirit democrat și judecățile ei politice și sociale sunt juste. Detestă demagogia politicianistă, mișcările xenofobe, simpatizează cu evreii persecutați („Să fie oare cu putință să se facă ghetouri? Am înnebunit cu toții! Deportările sunt de o cruzime ca și executările. De ce suntem fiare sistematizate?"), nu îi plac „legionarii lui Cristos" și nici nemții care au optat pentru dictatură și, întrucât extremiștii fac caz de religie, roaba lui Dumnezeu Alice scrie în jurnal: „Nu te văd hitlerist, Doamne". Este dezgustată și de „burghezia criminală"; pierderea Transilvaniei, asasinarea lui N. Iorga sunt pentru ea mari drame naționale, pe care le percepe ca atare. „Doamne - se roagă ea - fă-ne vrednici și putincioși." Nu are deloc încredere în oamenii politici ai momentului, toată speranța ei este în clasa țărănească, în Biserică și în boierimea de țară (aceea pe care miza și Mihai Eminescu). „Mi-a fost dor de țărani azi, toată ziua. N-aș vorbi cu drag acum decât la sate" - notează ea; sau: „Iubesc duhul nostru, cel adevărat, cel din sat și cel din biserică și din boieria adevărată"; iar după un timp, în același spirit: „N-am nădejde decât în țărani. Numai în ei e mintea românească sănătoasă și în câțiva oameni culți mai bătrâni". Acest tradiționalism cultivat, spiritualizat nu sună rău în discursul confesiv al admiratoarei lui Goethe. Ea caută rădăcinile, miturile fondatoare. Are o autentică oroare față de mitocanul național: mitocanul „de sus", adică mitocanul ajuns, titrat, boierit, și mitocanul „de jos", tradițional. Când se schimbă regimul politic și încep persecuțiile bolșevice, arestările, intră în alt ciclu al suferinței sale. „Totul mă doare" - îi comunică ea lui Stello - „sufăr pentru umilința întregii țări". Prietenii sunt dați afară din slujbe, arestați, lumea din jurul ei se rărește, teroarea se instalează temeinic. **V.** notează fără frică aceste acte de cruzime și jurnalul e un document esențial pentru epoca postbelică românească. Se vede concediată din învățământul universitar și în locul ei este numit poetul „pe linie" (cum se zicea în epocă) Marcel Breslașu. La „demascarea" ei (cuvânt la ordinea zilei) un rol important l-a avut, se pare (oricum, așa reiese din notele intime), tânărul, pe atunci, versificator, actor și activist politic Dan Deșliu. Sigur este că această mare intelectuală e lăsată pe drumuri, trăiește în mizerie, trece apoi prin experiența detenției și a deportării. Însemnările din această perioadă sunt zguduitoare. Când iese din pușcărie și intră în domiciliu obligatoriu (17 noiembrie 1952) la Costești, o comună de lângă Târgu Frumos, face o confesiune amară în care îl citează pe Nietzsche lângă Lenin, două spirite care nu prea intră în dicționarul ei spiritual. Nu găsește nici o explicație rațională pentru ce i se întâmplă, nu poate înțelege cruzimea și absurdul experienței sale. Pune în discuție răbdarea românească și visează o morală a forței izvorâte dintr-o imensă disperare: „Dacă mi s-ar mai da glas, vreodată, nu aș mai propovădui blândețea și bunătatea, i-aș învăța pe tineri să voiască cu putere, să nu le mai fie milă, ci să se cutremure de silă în fața celor slabi. Îmi fac *mea culpa*, o, Nietzsche!" Cruzimea represiunii nu înrăiește, totuși, sufletul acestei femei bine alcătuite pe dinăuntru. În decembrie același an își înștiințează, din domiciliul obligatoriu, partenerul invizibil (Stello) că în pușcărie „au fost [...] și clipe frumoase". Acolo a întâlnit femei simple, de o mare bunătate, solidare, omenoase. Îi este dor de coana Ioana și de baba Leana și de Verona, care plângeau când celelalte deținute cântau *O, ce veste minunată*. Ca N. Steinhardt, **V.** descoperă în cele din urmă un sens religios în experiența sa carcerală: Dumnezeu a vrut să-i pună credința la încercare. Trebuie spus că este vorba de o încercare dincolo de capătul răbdării. Femeia credincioasă se simte pustiită pe dinăuntru și părăsită de Dumnezeu. Se îndoiește în credința ei și reproșează divinității chiar faptul de a se fi născut. Gest grav, nihilist, cioranian, de neimaginat la un creștin autentic: „O, Doamne, de ce ai permis să mă nasc?" Îl consultă atunci pe înțeleptul Stello, care acolo, sus, în ceruri, trebuie să fie la curent cu ceea ce se petrece pe pământ: „Cu mine ce s-a hotărât?", întreabă ea, sau într-un ton involuntar comic: „Dragule, voi ce păziți?!" De hotărât hotărâseră însă alții, și această intelectuală de rasă bea

paharul deznădejdii până la fund. Cu adevărat soarta i-a hărăzit să treacă prin mari încercări, ca un Iov feminin. Le consemnează pe toate cu sentimentul că ispășește o pedeapsă divină, „un fel de biciuire sufletească". Uneori nu mai rezistă și atunci se roagă de Dumnezeu să nu-i ceară să fie sfântă. Ideile nu sunt lăsate în anticamera jurnalului, dar viața din preajma ideilor are prioritate în confesiune. Originalitatea lor se manifestă în substanța reflecției și în calitatea portretelor. **V.** trăiește pasional ideile, se îndrăgostește de un autor sau de o operă și un timp experiența lecturii îi acaparează spiritul. „Se asvârle în Goethe", de pildă, sau petrece o vreme cu Paul Claudel. Participă la seratele muzicale ale lui George Enescu și își notează cu acuitate impresiile. Portretul Marucăi Cantacuzino Enescu este bun. O scenă epică remarcabilă, călinesciană, este aceea care înfățișează o nuntă aristocratică după război. Bine prinsă e atitudinea demnă, puțin scorțoasă a oamenilor scăpătați. Dar religioasa diaristă nu se arată invariabil blândă. Pe Elena Văcărescu, marea domană franco-română, o bănuie de impostură: „Nu e om de adevărată cultură, nu are dragoste respectuoasă față de adevăr". Pe Heidegger îl suspectează de „onanism intelectual", despre Montherlant spune că „are un suflet strâmb, e sterp [...], e impotent", pe Ion Marin Sadoveanu, Lucia Sturdza Bulandra, care s-au dat cu noul regim politic, îi numește cu o vorbă imposibilă („lichele"); în fine, este exasperată de parveniții spirituali. Nu îi place deloc teatrul lui Eugen Ionescu, modelele ei dramatice sunt în altă parte. Mai degrabă decât limită a gustului estetic, este consecința educației sale. **V.** nu se oferă nici pe sine ca model moral și se ceartă că, în loc să fie o Maria care stă lângă Iisus Hristos și-l ascultă, a devenit o Marta nevoită să-și asume grijile gospodăriei. „De unde această furie în minor?", întreabă ea retoric. Consideră că singurătatea este nerodnică și, când nu poate s-o îndure, se adresează din nou mitului pe care l-a creat (Stello) cu acestă rugăminte: „Viața mea e proastă, mai vino să mă scuturi". Nu se joacă deloc cu vorbele. Bocetul ei este demn și rugăciunea sfâșietoare. Dă acum și o judecată aspră, dar dreaptă, despre condiția intelectualului român: „Așezați în mediocritate, într-o țară mică, fără atmosferă culturală prea intensă, handicapați de lipsa de avere, înzestrați cu un spirit critic care ne împiedică să ne credem, ca alții, mai mult decât ce eram; cu un simț al ridicolului care ne oprea de la gesturi care pe alții i-au înălțat; săraci și mândri și cu idealuri înalte culturale, modești". Pe scurt, jurnalul intim a devenit cronica unui coșmar trăit de o ființă care crede în Dumnezeu și în cultură. Când un scriitor, Geo Bogza, îi oferă un liliac și un mic aparat de radio se emoționează. Jurnalul e o scriere complexă, credibilă, un document existențial de prim ordin. Este un indirect roman de familie povestit de o Madame Bovary a misticii ortodoxe, cum crede autoarea, dar, mai sigur, roman povestit de o femeie autentic intelectuală, care încearcă să privească drept lumea prin fereastra nenorocirilor sale. Neavând o idee originală despre jurnalul intim, reușește să aducă o notă de originalitate în literatura confesivă - în afară de experiența ei unică - prin schimbarea radicală, imprevizibilă a strategiei diaristice și a

destinatarului. Numai dragostea și tăria de caracter ale unei femei umilite de istorie pot transforma un martor indiscret și un lector nedorit într-un confident ideal și într-un personaj erotic spiritualizat.

SCRIERI: *L'Interprétation de la doctrine de Kant par l'École de Marbourg*, Paris, 1913; ed. (*Kant și Școala de la Marburg*), tr. și introd. Nestor Ignat, București, 1999; *Montaigne. Omul și opera*, București, 1936; *Aspecte din teatrul contemporan*, București, 1941; *Eschil*, București, 1946; *Întâlnire cu eroi din literatură și teatru*, îngr. și introd. Dan Grigorescu, București, 1983; *Scrisori către fiul și fiica mea*, îngr. Maria Ana Murnu, Cluj-Napoca, 1994; *Jurnal*, I, îngr. Maria Ana Murnu, pref. Alexandru Paleologu, București, 1997; *Scrisori din Costești*, îngr. și pref. Constandina Brezu, București, 2001. **Traduceri:** Charles Dickens, *Afacerile firmei „Dombey și fiul" en gros, en detail și export*, I-II, București, 1957 (în colaborare cu Alexandru Nasta); Heinrich von Kleist, *Michael Kohlhaas*, București, 1955; ed. pref. Zoe Dumitrescu-Bușulenga, București, 1961, *Logodna din Santo Domingo*, pref. Thomas Kleininger, București, 1989 (în colaborare cu H. R. Radian);Thomas Mann, *Nuvele*, pref. Al. Dima, București, 1960 (în colaborare cu Lazăr Iliescu și Al. A. Philippide).

Repere bibliografice: Tudor Arghezi, *O conferință a doamnei Alice Voinescu*, „Bilete de papagal", 1929, 281; Sebastian, *Jurnal*, *445-451*; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *832*, *Ist. lit.* (1982), *916*; Constantinescu, *Scrieri*, V, *221-226*; Biberi, *Lumea*, *116-130*; Petru Comarnescu, *Problemele de bază ale teatrului românesc*, RFR, 1946, 5; C. Panaitescu, *O „temerară"* -

d-na Voinescu, RP, 1948, 1 februarie; Florin Tornea, *Necesitatea unei verificări sau Poziția ideologică a d-nei Voinescu*, FLC, 1948, 1 februarie; Piru, *Panorama*, *495–496*; Alexandru Paleologu, *Alice Voinescu*, RL, 1970, 10; Virginia Șerbănescu, *Alice Voinescu*, MS, 1973, 4; *Ist. teatr. Rom.*, III, *470–475*; *Alice Voinescu*, R, 1979, 12 (semnează Tudor Vianu, Florica Muzicescu, Perpessicius, Mihail Jora, Camil Petrescu, Victor Eftimiu, Marioara Voiculescu); Ion Sava, *Teatralitatea teatrului*, îngr. și pref. Virgil Petrovici, București, 1981, *320–322*; *Cele 13 Rotonde*, 13, București, 1981, *136–154*; Edgar Papu, *„Întâlnire cu eroi din literatură și teatru"*, „Scânteia", 1983, 12 743; Al. Călinescu, *„Întâlnire cu eroi din literatură și teatru"*, CL, 1983, 10; Nicolae Manolescu, *„Întâlnire cu eroi din literatură și teatru"*, RL, 1983, 45; Nicolae Florescu, *Profitabila condiție*, București, 1983, *121–129*; Justin Ceuca, *Întâlnire cu Alice Voinescu*, ST, 1984, 1; Ornea, *Actualitatea*, *164–167*; Ion Zamfirescu, *Oameni pe care i-am cunoscut*, București, 1987, *62–72*; Cioculescu, *Itinerar*, V, *444–451*; Ierunca, *Românește*, *45–53*; Lovinescu, *Unde scurte*, II, *78–81*; Andreea Deciu, *„Scrisori către fiul și fiica mea"*, RL, 1994, 32; Z. Ornea, *Alice Voinescu - testament spiritual*, RL, 1994, 40; Mircea Zaciu, *Două epistolare*, F, 1994, 10–11; Tania Radu, *„Scrisori către fiul și fiica mea"*, RITL, 1994, 4; Ion Simuț, *Revizuiri*, I, București, 1995, *257–261*; Dan C. Mihăilescu, *Mica bibliotecă de toamnă*, „22", 1997, 49; Frusinica Moraru, *Femei arestate în anii 1949–1953*, „Analele Sighet", 1997, 7; Stelian Tănase, *Anatomia mistificării*, București, 1997, *196–198*; Z. Ornea, *Jurnalul unei ființe rare*, RL, 1998, 4; Dan C. Mihăilescu, *Triumful resemnării*, „22", 1998, 4, 5; Cornelia Pillat, *Ceva despre Alice Voinescu*, RL, 1998, 13; Adriana Bittel, *Autoportretul unei doamne*, RL, 1998, 13; Barbu Cioculescu, *Alice în țara lacrimilor*, RL, 1998, 13; Cornelia Ștefănescu, *... nimic fără dragoste*, JL, 1998, 15–16; Constandina Brezu, *Alice Voinescu sau „Voința de a birui"*, JL, 1998, 15–16; Gheorghe Grigurcu, *Între dragoste și obiectivitate*, VR, 1998, 6; Simion, *Fragmente*, II, *243–245*; *Dicț. esențial*, *897–899*; Popa, *Ist. lit.*, I, *320–321*; Simion, *Ficțiunea*, III, *312–324*; Virginia Șerbănescu, *Alice Voinescu în celula de la Jilava*, LCF, 2002, 20; Iulia Popovici, *Scrisorile lui Alice*, RL, 2002, 23; Virginia Șerbănescu, *Doamnă Voinescu, am fost colege*, CL, 2002, 7; Carmen Mihalache, *Dans în fața oglinzii*, ATN, 2002, 9; Vasile Igna, *Strigarea catalogului*, ALA, 2002, 617; Vasile Iancu, *Alice Voinescu în exil la Costești*, RL, 2002, 44; Alexandru Paleologu, *Sfidarea memoriei*, Cluj-Napoca, 2002, *234–235*; Teodor Vârgolici, *Alice Voinescu în perioada surghiunului*, ALA, 2003, 637; Firan, *Profiluri*, II, *337–341*. *D. G., E. S.*

VOINESCU I, Ioan (c. 1800 - c. 1870), traducător și autor dramatic. Este fiul Smarandei (n. Izașcu) și al lui Răducanu Voinescu, în 1800 sluger, în 1816 stolnic, mai târziu mare clucer. Ofițer de carieră (căpitan în 1830, maior în 1836, colonel în 1841), **V.** a fost aghiotant domnesc și a avut funcții militare importante: „ajutor al șefului oștirii", „șef al ștabului oștirii", „șef al ștabului domnesc". În 1851 era printre conducătorii școlii militare înființate de domnitorul Barbu D. Știrbei. A îndeplinit și funcția de președinte al Tribunalului Militar de Revizie, iar în timpul domniei lui Al. I. Cuza a fost membru în Consiliul de Stat (1864). A făcut parte din Asociația Literară a României (1846). Era bun cunoscător al limbii ruse, ceea ce îndreptățește presupunerea că el, iar nu vărul său, Voinescu II, va fi studiat la Odessa. Din rusește a tradus mai multe manuale și regulamente ostășești, precum și *Elemente de creștinească învățătură sau Prescurtarea Istoriii Sfinte și catihizmul pe scurt* (1852). Din franceză transpune, în 1842, un „buchet" de cinci „anecdote istorice" (*O curtizană, Portfeiul, Întoarcerea recrutului, Între două etape, Tâlharul de la Waterloo*), un „romanț" (*Marcel*, 1845) și, pentru întâia oară în românește, *Corina sau Italia* (1846) de M-me de Staël.

În prefața la *Corina sau Italia*, constatând insuficiența limbii literare, **V.** argumentează, în polemică reticentă cu partizanii arhaismelor și cu latinizanții, necesitatea împrumutului de neologisme, care însă nu trebuie să ducă la înlăturarea acelor slavonisme „rumânite" de vreme. El formulează și câteva păreri în ceea ce privește limba poeziei, care, altfel decât a prozei, se cade să fie „sublimă" și înțeleasă numai de inițiați. A colaborat la „Curierul românesc" și la „Vestitorul românesc" cu versuri, note, articole și prelucrări de nuvele, iar la „Revista Carpaților" (1860) cu „episodul istoric" *O răzbunare sublimă* și cu un fragment din memoriile sale. Aceste memorii, intitulate *Notițe istorice asupra Românii de la 1821–1866*, rămase în mare parte în manuscris, sunt prețioase documentar, fiind consemnate de un „martur ocular" atent și adesea perspicace, însă cu o „convicție" potrivnică revoluției de la 1848. Amator de teatru, **V.** a tradus, pentru repertoriul teatral, *Doctorul fără voie* de Molière (1835) și a făcut, cu totul sporadic, comentarii de spectacole în „Albina românească" (1846), preocupat mai îndeaproape de jocul actoricesc. A compus chiar și o mică dramă, *Recrutul răscumpărat* (1842), a cărei însușire de căpetenie, dacă nu și singura, este ambianța autohtonă; totuși, piesa ar putea fi și o prelucrare. Intriga e ușoară, copleșită de tezism. Părinții Sorei, stăpâniți de prejudecăți, nu îngăduie însoțirea fetei cu plugarul Petre, încredințând-o unui negustor străin, hapsân, care o și părăsește. Tânărul, în prada unei disperări pe care o declamă în tirade romanțioase, lacrimogene, este gata să se înroleze. Însă intervenția unui boier mărinimos, plin de omenie față de țăranii de pe moșia lui (pe care o gospodărește singur, nelăsând-o pe mâna hrăpăreață a unor „arendași cumpliți"), se dovedește salvatoare și Petre, „recrutul răscumpărat", se poate, în fine, căsători. Atmosfera e idilică. Compunerea, însuflețită de bune intenții, salutând, de pildă, binefacerile științei de carte la sate, denotă un moralism strict, evident în tonul rigid, în care se strecoară și unele nuanțe retrograde. Autorul își divulgă la tot pasul profesiunea, satisfăcut când descoperă, cu ochi de militar, ordine și disciplină sau folosind cu voluptate expresii cu puternic iz de cazarmă, într-o rostire uneori cam țeapănă, chiar dacă mereu cu intenție ceremonioasă. Drama, scrisă într-o limbă uniformă, corectă, dar nefirească în ambianța rustică, balansează între exclamațiile de melodramă și pedanteria cazonă. Cu această piesă colonelul **V.** nu-și trădează, de fapt, adevărata vocație.

SCRIERI: *Recrutul răscumpărat*, București, 1942. **Traduceri:** [Autori neidentificați], *Buchetul coprinzător a cinci anecdote istorice...*, București, 1842, *Marcel*, București, 1845; M-me de Staël, *Corina sau Italia*, București, 1846; ed. 2, I–II, București, 1856–1857.

Repere bibliografice: D.G. [Dimitrie Gusti], *„Recrutul răscumpărat"*, „Albina românească", 1845, 85; Trifu, *Cronica*, *181–182*; Constantin Rezachevici, Valeriu Stan, *Memoriile istorice ale colonelului Ion Voinescu I, un izvor inedit privitor la istoria politică a veacului al XIX-lea*, STD, 1978, 5; *Dicț. lit. 1900*, *914–915*; *Dicț. scriit. rom.*, IV, *799–801*. *F. F.*

VOINESCU II, Ioan (1808, București - 31.XII.1855, Pau, Franța), publicist și traducător. Este fiul Marghioalei și al paharnicului Ștefan Voinescu. Și-a făcut studiile în țară. Intrat în armata națională, aghiotant de secție, în 1830 făcea parte din Statul Major. După un an e avansat căpitan, iar în 1836 maior. Fost în subordinele lui I. Câmpineanu, **V.**, aghiotant domnesc în 1841, abandonează cariera armelor în 1843. Alegând magistratura, va fi numit procuror al Curții de Revizie. În 1843 aderă la societatea secretă Frăția, fiind ales și în comitetul de conducere. Prestigiul său e în continuă creștere nu doar pe tărâm politic, ci și pe acela cultural. În casele lui se strâng din când în când membri ai Asociației Literare a României (1845), al cărei secretar era împreună cu N. Bălcescu. Colaborează, în țară, la diferite publicații („Curierul românesc", „Curiosul", „Dacia literară", „Propășirea"), precum și, în timpul exilului, la „România viitoare" și „România literară". Figurează, de asemenea, în redacția „Gazetei Teatrului Național". Membru al Societății Filarmonice, intră în grupul de inițiativă al „patronilor Teatrului Național". În 1847 își propune să traducă o istorie universală în patru volume - după o lucrare a lui Aug. Poirson și Ch. Cayx, dar izbucnirea revoluției îl împiedică să își înfăptuiască planul. **V.** s-a dăruit cauzei mișcării cu multă credință și elan. Ca o recunoaștere a abnegației sale va fi ales ministru al Trebilor din Afară în Guvernul Provizoriu. Ca diplomat, **V.** dovedește simț politic, clarviziune și o impunătoare demnitate. Exilat după înfrângerea mișcării, el se stabilește la Paris. Ros de boală și încolțit de sărăcie, continuă să fie activ până la sfârșitul prematur. Redactează, alături de alți camarazi, memorii și manifeste, susține o corespondență (cu Ion Ghica, George Barițiu, între alții), cu accente dramatice uneori, în care discută și chestiuni politice. S-a alăturat lui C. A. Rosetti, V. Mălinescu și D. Brătianu, formând împreună un comitet menit a se pune în fruntea emigrației. Privit cu tot mai multă suspiciune și ostilitate, bănuit de intrigi, părăsit de prietenii de odinioară, e încă din timpul vieții un nedreptățit. S-a stins departe de țară, cum presimțise. A fost înmormântat la Paris, în cimitirul Père Lachaise.

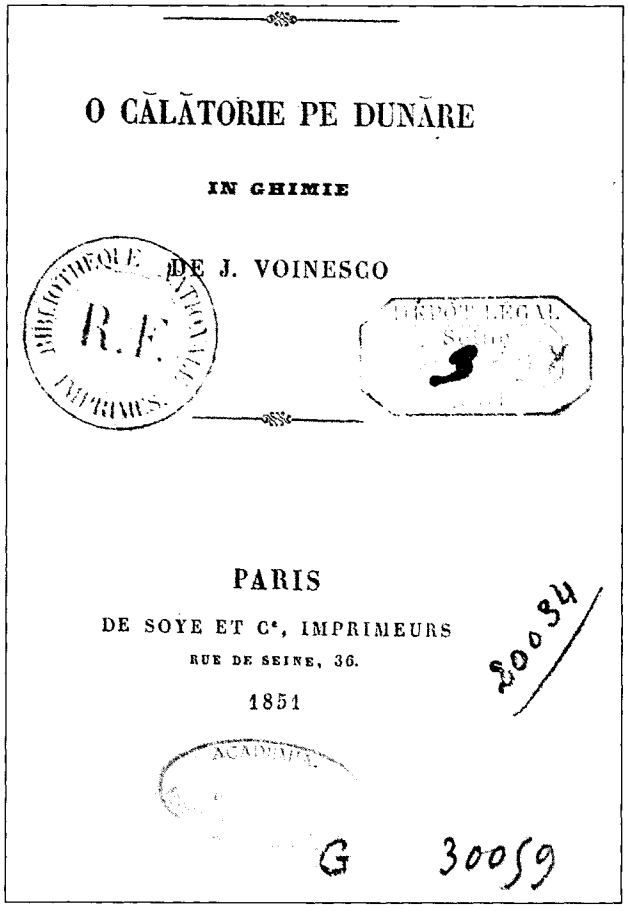
O CĂLĂTORIE PE DUNĂRE

IN GHIMIE

DE J. VOINESCO

BIBLIOTHÈQUE NATIONALE IMPRIMÉS R.F.
DÉPÔT LÉGAL Seine 3

PARIS

DE SOYE ET Cᵉ, IMPRIMEURS

RUE DE SEINE, 36.

1851

20084
ACADÉMIE
G 30059

Până să intre în declin, **V.** s-a bucurat de o mică faimă ca om de cultură. El este acela care stăruie pe lângă Vasile Cârlova să compună versuri românești. Cezar Bolliac și Grigore Alexandrescu îi dedică epistole, Dimitrie Bolintineanu îl socotea chiar „la plume la plus élégante des Principautés". Totuși, nu a fost atât un scriitor, cât mai degrabă un animator. Titlurile de merit și le dobândește prin numeroasele traduceri (cunoștea franceza, germana și limbile clasice) pe care le întreprinde începând cu perioada participării la Societatea Filarmonică. Uneori, ca în cazul dramei lui August von Kotzebue *Mizantropia și pocăința*, el își permite unele abateri de la textul original, alteori tălmăcirile sunt mai mult adaptări, localizări. Preferințele lui se îndreaptă, dintre autori, spre Molière (*Bădăranul boierit, George Dandin*, 1836) și către dramaturgie. Astfel, el tălmăcește vodevilul *Mademoazel Aise* de Étienne Arago și comedia *Două bilete* după Florian, jucată în 1845. În „Curiosul" publică o tălmăcire din „Le Temps", *Prorocul Petre*. În aceeași foaie, semnând cu inițiale, inserează un scurt comentariu pe marginea unei „imitații" de D. Ciocârdia-Matila după elegia lui Ch.-H. Millevoye, *La Chute des feuilles*. O scurtă narațiune cu tâlc moral, *Moartea omului drept în compărire cu a celui nelegiuit*, apare în „Curierul românesc". Ca secretar al Asociației Literare a României, **V.** colectează manuscrise ale poeților Văcărești spre a le tipări. Va edita doar opera lui Iancu Văcărescu, într-un volum pe care îl și prefațează. După dispariția lui Bălcescu publică un necrolog (1853), care constituie întâia biografie a istoricului. El este primul care susține că poemul *Cântarea României* i-ar aparține lui Bălcescu, opinie care avea o circulație mai largă în cercurile emigrației române. La Paris, în „Revue de l'Orient" (1845), îi apare însemnarea *Coutumes du Pays Roumain* - dintr-un memoriu pentru Jules Michelet -, descriind datina nunții la români. În același spirit, al propagării culturii românești peste hotare, se înscriu și tălmăcirile sale în franceză din Costache Negruzzi (*Alexandru Lăpușneanul* în „Revue de l'Orient", 1853-1854) și Vasile Alecsandri (un volum de doine tipărit în 1852, îmbogățit și reeditat în 1855). O încercare timidă de literatură originală e nuvela istorică *Popa Stoica Farcaș*, unde o sentimentală intrigă de dragoste se împletește cu evocarea, pilduitoare, a unor vremuri de vitejie sub domnia lui Mihai Viteazul. Memorialul *O călătorie pe Dunăre în ghimie* (1851), cu supratitlul *Arabescuri* este o relatare cu momente patetice, de

exaltare romantică (sub influența lui Lamennais și Mickiewicz), despre trimiterea în exil a unor fruntași pașoptiști. **V.** e un cozeur fin, adesea spiritual, cu fraza ușoară și elegantă, cu ochi de moralist. Așa se înfățișează el cititorilor revistei „România literară" în două corespondențe literare, *O duminică în Paris* și *O plimbare la băile din Pirenei* (1855). Interesat de teatru, în special ca traducător, încearcă, într-un articol de oarecare finețe disociativă, *Cugetări asupra teatrului,* să emită câteva considerații privind genul dramatic. După **V.**, opera și vodevilul ar fi apărut ca urmare a degenerării teatrului antic. De factură eseistică, articolul face o apologie a virtuților tragediei clasice, punând totodată în relief valorile morale și eficiența instructivă proprii acestei arte. Dacă preocupări diverse nu l-ar fi absorbit, **V.** și-ar fi câștigat merite mai mari în cultura românească.

SCRIERI: *Arabescuri. O călătorie pe Dunăre în ghimie,* Paris, 1851; *Nicolas Balcesco,* Paris, [1853]; *[Corespondență],* DML, I, *343–364.* **Traduceri:** Alexandre Duval, *Junețea lui Carol II,* București, 1836; Molière, *Bădăranul boierit,* București, 1836; August von Kotzebue, *Mizantropia și pocăința,* București, 1837; Eduard Vehse, *Table istorice,* București, 1841; *Istoria sfântă sau Prescurtare istorică a Testamentului Vechi și Nou,* București, 1846; ed. 2, București, 1851; ed. 3, Buzău, 1854; Vasile Alecsandri, *Les Doïnas,* Paris, 1852; ed. 2, pref. Georges Bell, Paris, 1855.

Repere bibliografice: Nicolae Bălcescu, *Opere alese,* I, îngr. Andrei Rusu, introd. Gh. Georgescu-Buzău, București, 1960, *171–176;* U. M. [Ullysse de Marsillac], *Jean Voynesco,* „La Voix de la Roumanie", 1863, 45; G. Bogdan-Duică, *Traducătorii români ai lui August de Kotzebue,* în *Lui Titu Maiorescu. Omagiu,* București, 1900, *195–197;* N. Iorga, *O descriere a exilului din 1848,* RI, 1921, 10–12; *Ist. lit.,* II, *599–601;* Ivașcu, *Ist. lit.,* I, *515;* Trifu, *Cronica, 48–50;* Cornea, *Originile, 545–546;* Cioculescu, *Itinerar,* I, *49–51; Dicț. lit. 1900, 915–916;* Petre Florea, *Un nedreptățit: Ion Voinescu II,* „Memoriile Comisiei de Folclor", t. III, 1989; Faifer, *Semnele, 164–165, 253;* Valeriu Stan, *Ion Voinescu II (1808–1855). Un revoluționar de la 1848 scos din uitare,* București, 1997; *Dicț. scriit. rom.,* IV, *801–802.* *F. F.*

VOINESCU, Radu (psedonim al lui Nicolae Baboi; 8.XII.1958, Dâmbroca, j. Buzău), poet, critic literar și eseist. Este fiul Floarei Baboi (n. Voinea) și al lui Ion Baboi, muncitori. A urmat școala generală în satul natal (1965–1973), Liceul Militar „Dimitrie Cantemir" din Breaza (1973–1977), Școala Militară de Ofițeri Activi „Nicolae Bălcescu" din Sibiu (1977–1980) și Facultatea de Filologie, secția română–franceză, a Universității din București (1982–1987). Ofițer în Garnizoana București (1980–2001), **V.** a fost ziarist la săptămânalul „Apărarea patriei" și la revista „Orizonturi militare" (1986–1990), redactor-șef al Secției beletristică de la Editura Militară (1990–1993), redactor, apoi secretar general de redacție la „Viața armatei"; în 2001 trece în rezervă pentru a se dedica literaturii. A debutat cu versuri la „Luceafărul" în 1989, și editorial cu placheta *Hierofantul,* apărută în 1999. Mai colaborează cu poezii, eseuri, recenzii la „România literară", „Viața românească", „Tineretul liber. Supliment literar-artistic", „Paradigma", „Poesis", „Familia", „Vatra", „Unu", „Semne", „Princeps Edit", „Tomis", „Antares", „Nouvelle Europa" (Luxemburg), „Contrapunct", „Litere, arte & idei", „Cronica", la Radio România ș.a.

Poet provenit din întâlnirea mai multor influențe, **V.** e un modernist întârziat, cu elanuri defensiv-paseiste în zona sentimentului, resimțite ca „lucruri de rușine" și contraatacate prin acidularea tonului. Critica a crezut că vede aici o poezie barocă, tensionată între „existențialism" și „estetism" (Gheorghe Grigurcu), dar se mai poate observa că această descriere, ca și alegerea termenilor, este exagerată, autorul fiind doar un liric indecis în alegerea mijloacelor de expresie. Simptomatic, unele poeme amestecă într-un discurs bazat pe topică neomodernistă refrene de șlagăre din anii '80 („Ah, aceste ape înecate-n sargase/ focile de antracit ale viselor/ plutind pe banchize de clar-obscur// Ra-Ra-Rasputin,/ Russian special love machine// Ca o spumă a timpului această luptă/ când ai coborât în tranșeea realității// Cutia de scrisori mereu goală...// Take my breath away...// Învesmântat în frigul tristeții/ privești cum te-nconjoară/ din toate colțurile odăii/ Nimicul..." - *După-amiaza de duminică*) sau, între ele, clișee metaforice („Era o iarnă a cuvintelor;/ gerul măreț, ca o marmură albă, naltă,/ înghețase șoaptele ca pe corali risipiți" - *Anestezic I*), altele trăgându-se către zona milenarismului, de actualitate la data debutului. Având ambiții de „antropologie culturală", eseistica din *Modernități* (2001), cu un sumar dat de inventarierea ofensivă a câtorva locuri comune ale postmodernității, aparține unui amator cultivat, care se sprijină pe bibliografie și se specializează în tăierea de noduri gordiene. Speculația are vervă, aplomb, claritatea expresiei susținând judecăți și analize echilibrate, fără alunecări în subiectivism, însușiri ce trec și asupra paginilor de critică literară din *Spectacolul literaturii* (2003). Cartea reunește eseuri despre literatura de consum, literatura feminină de azi (generația '90), despre plagiat ș.a. Este de remarcat efortul lui **V.** de a da eseuri și studii ample, de sinteză, în defavoarea foiletonului pe care, de altfel, criticul l-a practicat.

SCRIERI: *Hierofantul,* București, 1999; *Modernități,* București, 2001; *Poezii,* Drobeta -Turnu Severin, 2002; *Spectacolul literaturii,* București, 2003.

Repere bibliografice: Ruxandra Ivăncescu, *Poezia ca eternă sărbătoare,* VTRA, 2001, 4–5; Valeriu Filimon, *Hierofanie arhetipală,* L, 2001, 21–23; Lefter, *Scriit. rom. '80–'90,* III, *295–296;* Maria-Ana Tupan, *Un antropolog al modernității,* LCF, 2002, 13; Otilia Hedeșan, *Antropologia ca fascinație,* O, 2002, 19; Horia Gârbea, *Secolul religios și hiero-fantele,* LCF, 2002, 23; Ion Pop, *Scormonind prin sensurile modernității,* „Piața literară", 2002, 16; Gheorghe Grigurcu, *Barocul damnării,* RL, 2002, 37; Marius Victor Chivu, *„Modernități",* OC, 2002, 130. *M. I.*

VOINȚA, cotidian apărut la Cluj între 18 august 1920 și 27 martie 1922, cu subtitlul „Socială, economică, politică". Fondatori: Lucian Blaga, G. Bogdan-Duică, B. Cecropide, Al. Ciura, Silviu Dragomir, Emil Hațieganu, Iustin Ilieșiu (redactor responsabil) ș.a. Ziarul își propune să contribuie la instituirea unui cadru adecvat contribuției transilvănenilor la viața social-economică, politică și culturală a noului stat român unitar. În acest scop, se susține promovarea unui cod al valorilor social-politice și spirituale, mobilizarea forțelor în vederea creării unei atmosfere stimulative și a integrării minorităților în fluxul noilor realități, necesitatea unei critici a oligarhiei și a inechității sociale, sprijinirea muncitorimii și intelectualilor pentru afirmarea democrației naționale. **V.**

abordează și problemele tradiției liberale a provinciei, precum și a celei național-țărănești, deschizând o discuție mai largă prin seria de articole *Orientări pentru țărăniștii Ardealului,* scrise de G. Bogdan-Duică. Tot el este autorul unui apel pentru un cămin studențesc la Cluj, în timp ce Anton Bibescu, ministrul României la Washington, apără, într-un ciclu de articole, cauza României înaintea opiniei publice americane, susținut și de seria „Scrisori din America", iscălite Ion Ardeleanul și Ion Iosif Schiopul. Pe lângă rubricile „Viața politică", „Cronică politică", „Informațiuni", ziarul dispune de un foileton literar, de o rubrică de informații cultural-artistice, de o cronică a revistelor românești, maghiare și germane și de articole literare. După portretele câtorva filosofi (*Einstein, W. Wundt, Michailovski - Nietzsche al rușilor* ș.a.), Lucian Blaga deschide o rubrică intitulată „Note", cuprinzând comentarii literare, culturale și filosofice, un gen de „tablete" nesemnate, identificate ulterior a-i aparține. Probabil că i se poate atribui și pseudonimul E. Dera, citibil Iedera, nume de alint pentru soția lui, Cornelia Blaga, pseudonim sub care dă traduceri (*Din cugetările lui Merejkovski*) și articolul *Socialism și cultură.* Alături de Iustin Ilieșiu, sunt prezenți în mod obișnuit Cezar Petrescu (iscălind și c.p. sau Iago), Adrian Maniu (folosește inițialele A.M. pentru articole politice, literar-culturale, comentarii și note), Al. Ciura (semnând Petronius, Alfa, Al.), Eugen Filotti, Emil Isac (prezent cu articole și foiletoane), Lucian Bolcaș, V. Onișor, Vasile C. Osvadă, Vasile Al-George, Dariu Pop, Emanoil Bucuța, D.I. Cucu, N. Ghiulea, Aurel Vlad, Cassiu Maniu, Horia Maniu, G. Todica, Teodor Murășanu, Ioan Lupaș ș.a. Se menționează date interesante despre Sindicatul Presei Române din Ardeal, constituit sub președinția lui Ion Agârbiceanu. **V.** mai cuprinde versuri de Ovidiu Hulea, reproduce articole de I. L. Caragiale (*Boris Sarafoff*) și dă în foileton romanul *Aventurile domnului Collin* de Frank Heller, tradus sub pseudonimul Scotus et Co., proză de Emil Isac (*Doamna Matilda*) și Emanoil Bucuța (*Hanul drumeților*). Se tălmăcește proză de F. M. Dostoievski, D. Merejkovski ș.a. De reținut cronica la volumul *Poezii* de Teodor Murășanu și la piesa *Zamolxe* de Lucian Blaga. *M. Pp.*

VOINȚA CRAIOVEI, publicație apărută la Craiova, săptămânal, de la 18 august 1894 până la 18 iunie 1896 și de la 24 februarie 1897 până la 14 mai 1905, ca organ al Partidului Național Liberal. În primii ani, în spațiul restrâns acordat literaturii, pot fi întâlniți cu versuri Ludovic Dauș, Caton Theodorian, Panait Zosîn, A. C. Cuza, Smara, Dem. Moldoveanu, Cincinat Pavelescu, Radu D. Rosetti. Lui Al. Macedonski i se publică poezia *În restriște,* iar din G. Coșbuc se reproduc mai multe versuri. Traduceri din Charles Baudelaire și din Henri Murger dau Ludovic Dauș și C. Z. Buzdugan. În foiletonul gazetei apar schițe de I. A. Bassarabescu (*Prozaici*), N. M. Condiescu (care debutează aici în 1897 cu versuri), Al. G. Olteanu, pagini postume aparținând lui Traian Demetrescu, basme populare prelucrate. Fără semnătură, din August Strindberg este tradusă nuvela *În cimitir,* iar din Catulle Mendès schița *Julieta victorioasă.* O rubrică de note satirice, pe teme îndeosebi politice, se intitulează „Din viața lui Spanachide". Poetei Ada Negri îi dedică un articol elogios Al. Vlahuță. În afară de unele cronici dramatice privitoare la spectacolele Teatrului Național din Craiova, în ultimii trei ani publicația s-a dezinteresat cu totul de viața literară și artistică. *L. V.*

VOINȚA NAȚIONALĂ, gazetă apărută la București, zilnic între 10 iulie 1884 și 31 decembrie 1912 și săptămânal de la 6 ianuarie 1913 la 12 aprilie 1914. În acest oficios al Partidului Liberal, cel mai important ziar editat de liberali după 1880, preocupările literare și-au făcut loc sporadic, mai ales atunci când un scriitor era membru al redacției. În cei dintâi ani director fiind omul politic și ziaristul Gh. C. Cantacuzino, funcția de prim-redactor i-a fost încredințată lui N. D. Xenopol. Din 1888 **V.n.** are doi redactori principali, dintre care unul, până prin 1894, este Barbu Delavrancea. Spre sfârșitul secolului ziarul va fi condus de gazetari profesioniști, iar din 1903 director va fi Ioan Nădejde, în redacție intrând Sofia Nădejde, Petre Locusteanu, mai târziu Constantin Banu, Grigore Tăușan ș.a. Un colaborator consecvent, chiar din 1885, a fost A.D. Xenopol, care scrie cronici literare (la *Poezii* de Matilda Cugler-Poni, *Poezii* de N.Gane ș.a.), cronici muzicale sau de artă plastică, studii, articole de istorie și filologie, recenzii, articole politice. În 1886–1887, semnând și cu pseudonimul Helvetius, Xenopol dă și amintiri din călătoriile în Elveția ori în țară (*O călătorie la Dorna în Bucovina*). Divergențe de opinii politice duc în anii 1905–1906 la atacuri nedrepte în **V.n.** îndreptate împotriva istoricului. În 1888 Ion Ghica începe să publice, aproape în același timp în „Revista nouă" și aici, *Amintiri din pribegia după 1848,* doi ani mai târziu tipărindu-i-se *O pagină de istorie.* Din 1885 datează colaborarea lui I. L. Caragiale, mai întâi cu publicistică literară (*Din foloasele tiparului* ș.a.), iscălită cu pseudonimul Quodlibet; semnate Luca sunt două cronici teatrale; câteva cronici rimate (pseudonimul folosit este Papură) pot să îi aparțină, după cum *Varietăți politice,* prima versiune a scrierii *Temă și variațiuni,* ca și unele articole, neiscălite, dar în consonanță cu atitudinea politică a scriitorului, sunt ale lui. Prin octombrie Caragiale își încetează activitatea. Deosebit de întinsă și variată este colaborarea lui Delavrancea; uneori, mai ales prin anii 1888–1890, el a scris aproape singur întregul ziar, de la

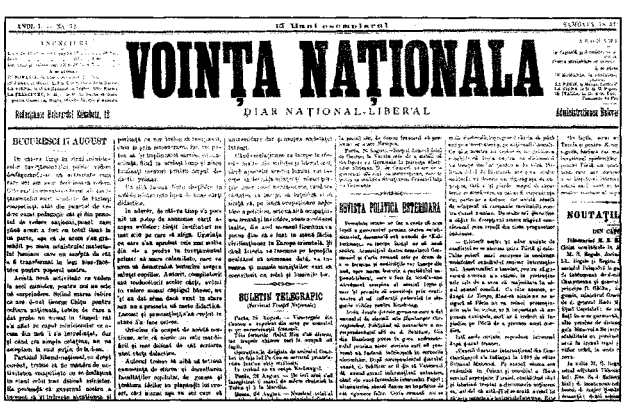
VOINȚA NAȚIONALA

DIAR NAȚIONAL-LIBERAL

editorialul din prima pagină la știrile și notițele paginii a treia, semnând și B., D., V., Același țăran, Juvenal, Un amic, Un cetățean, Un oltean, Un țăran, Un visător, Unul din Ligă, Vr. Pseudonimul Juvenal îl folosea și N. D. Xenopol, autor de nuvele și pamflete publicate sub titlul comun *Tipuri ministeriale*, în care sunt criticați politicieni conservatori (P. P. Carp, Al. Marghiloman, Titu Maiorescu) sau radicali (G. Panu). Diverse cronici și articole dedicate literaturii scriu T.G. Djuvara (*Încercare asupra literaturii române de la origini până în zilele noastre*), D. C. Ollănescu-Ascanio (*Studii și figuri literare, O scrisoare pierdută* ș.a.), I. Tanoviceanu (iscălea și T. Ioan), Ion Gorun, Ioan Nădejde, Sofia Nădejde. Publicistică politică dau și D. A. Sturdza (semna și S.), Al. G. Djuvara (secretar de redacție în 1884), Ioan Slavici (în 1893), Al. Macedonski (prin 1893–1894). Se reproduc versuri aparținând lui V. Alecsandri, Al. Vlahuță și se inserează în sumar poezie ocazională. Un foileton cu traduceri din literatura franceză (*Proscrisul* de H. Rochefort, dar și interminabile romane de aventuri) ocupă, de câteva ori pe săptămână, partea de jos a unor pagini. Odată cu venirea la conducere a lui Ioan Nădejde, dar mai ales începând din noiembrie 1907, când misiunea de apărător al opiniilor liberale e preluată de un nou cotidian, „Viitorul", în structura gazetei se produc schimbări. Editorialele și alte luări de poziție vor fi mai concise, mai directe. Numărul corespondențelor din provincie, în primul rând din Craiova și din Iași, crește, iar conținutul lor e tot mai interesant, depășind frecvent sfera chestiunilor de interes local. Săptămânal se inserează cronici ale vieții muzicale (aparțin lui H. Goring și N. Pora) sau ale expozițiilor de artă plastică (făcute de Grigore Tăușan și I. Grozea). Cu aceeași regularitate apare cronica dramatică, ținută de Petre Locusteanu, actor și autor dramatic, Const. Rîuleț sau de I. Gruia. Comentariile dedicate literaturii recapătă spațiul avut în perioada când B. Delavrancea răspundea de alcătuirea gazetei. Cronicar literar este Ilarie Chendi; de multe ori intervine în analiza actualității sau în discuțiile de principii Izabela Sadoveanu (care debutează aici în calitate de critic literar în 1904; folosește și pseudonimul Evan). Tot ea publică în **V.n.** și o serie de portrete închinate unor scriitori străini (Bjørnstjerne Bjørnson, Jean Moréas, Israel Zangwill) sau români (D. Anghel, St. O. Iosif, Emil Gârleanu, Octavian Goga, Mihail Sadoveanu ș.a.). Între cei care continuă să colaboreze se numără Ion Gorun, G. G. Longinescu și unii tineri apropiați prin convingerile lor de Ioan Nădejde, între care G. Diamandy, D. A. Teodoru, Spiridon Popescu. Se tipăresc și scrierile unor autori aflați la începutul carierei, cum sunt N. N. Beldiceanu, Al. Cazaban, P.V. Haneș ș.a. Mihail Sadoveanu, cel mai cunoscut dintre ei, este prezent în **V.n.** începând din 1905, cu multe fragmente din cartea la care lucra, *Amintirile căprarului Gheorghiță*. Gazeta ia, de altfel, poziție, printr-un articol al lui Ilarie Chendi (*Cazul Sanielevici–Sadoveanu*) și prin altul al Izabelei Sadoveanu (*Artă și morală*), ca și prin reproducerea unui studiu al lui G. Ibrăileanu – *Doi critici și mai mulți scriitori (Morala d-nului Sadoveanu)* –, în ampla dispută dintre M. Sadoveanu și H. Sanielevici în legătură cu morala în opera literară. Au mai colaborat I. Al. Brătescu-Voinești, Emil Grigorovitza (cu schițe și amintiri), N. Zaharia, se reproduc scrieri de Ion Agârbiceanu, G. Bogdan-Duică, G. Coșbuc, N. Iorga (multe articole din „Sămănătorul"), Al. Vlahuță. Inițiativa redacției de a iniția o discuție privind starea literaturii române la 1905 atrage intervențiile lui Ovid Densusianu, E. Lovinescu și Simion Mehedinți. Ecouri în mediile intelectuale, dar și în rândurile celorlalți cititori, a produs și polemica în jurul paternității dramei *Vlaicu Vodă* a lui Al. Davila, declanșată în 1905 și continuată ani în șir. Semnalul l-a dat o notiță aparent nevinovată, inserată anonim de Petre Locusteanu la rubrica „Informații". Nu întâmplător, Al. Davila a fost mai mereu ținta cronicarilor dramatici de la **V.n.** și în calitatea lui de director al Teatrului Național din București. Frecvent figurează în paginile politice articole de C. Stere sau de G. Diamandy și, foarte des, comentarii aparținând lui Vintilă Brătianu. O contribuție susținută are Sofia Nădejde, cu intervenții de atitudine socială, povestiri, nuvele și traduceri din opera lui Henryk Sienkiewicz (romanul *Potopul*, în foileton), Leonid Andreev (*Prăpastia, Câinele*), Maxim Gorki (*Omorul, Loico și Radda*), A. P. Cehov (*Mucenicii, Băieții*), E.A. Poe (*Portretul, Leonora, Sfinxul* ș.a.), H.G. Wells (*Casa roșie*), Selma Lagerlöf (*Sfânta icoană din Lucca*, după o versiune în limba germană) ș.a. Transformată din ianuarie 1913 într-o publicație care, cum afirmă Ioan Nădejde în articolul *Programul nostru*, „fără a fi revistă științifică de doctrină [...] îi va ține locul", gazeta va mai apărea un timp, dar influența ei în mișcarea de idei a vremii este tot mai scăzută. *R. Z.*

VOINȚA TRANSILVANIEI, gazetă apărută la București între 10 septembrie 1944 și 9 aprilie 1945 și la 10 septembrie 1945. Subintitulată „Săptămânal de atitudine națională", **V.T.** e redactată de un grup de publiciști ardeleni, mulți refugiați, militanți pentru eliberarea Transilvaniei și înlăturarea consecințelor ce decurgeau din Dictatul de la Viena. Principalii colaboratori sunt Vasile Netea, Ilie Dăianu, Coriolan Gheție, E. Bosca-Mălin, Gabriel Țepelea, Olimpiu Boitoș, I. D. Suciu, Cornel Regman, Ion Apostol Popescu. Cu versuri figurează Emil Zegreanu, D. Missir, Al. Husar, D. Savu, Al. Negură, Ion Apostol Popescu, I. Tudose, Mihai Beniuc, Zaharia Bârsan, Dumitru Micu. Lui Tudor Arghezi i se reproduce poezia *Inscripție pe o ușă* din volumul *Cuvinte potrivite*. Articole scriu V. Netea (*Ardealul în politica românească de azi*), Zenovie Pâclișanu (*Caracterul românesc al Transilvaniei, Maramureșul românesc, Ce este Ardealul?*), îndemnând la solidaritate națională. Istoria literară e ilustrată de unele reproduceri, cum este un articol al lui Radu D. Rosetti despre V. A. Urechia, sau de portrete și medalioane literare, precum cele semnate de Ionel Neamțzu despre Ilarie Chendi, de Ion Apostol Popescu despre Mihai Beniuc, de I. Al. Terebești (Nae Antonescu) despre George Boldea. Alți colaboratori: Corneliu Albu, Ștefan Pascu, Iosif E. Naghiu, Ion I. Ghelase. *M. Pp.*

VOINȚA TULCEI, publicație apărută la Tulcea, săptămânal, între 10 august 1896 și 26 august 1897, sub direcția unui comitet. Administrator și girant responsabil este L. E.

Manacachi, înlocuit de la numărul 38 cu S. Husar. Cuprinzând știri despre viața politică a orașului, gazeta a acordat spațiu și preocupărilor de literatură și artă. Aproape în fiecare număr se tipăresc versurile nostalgice ale lui Iuliu Cezar Săvescu, scrise, cele mai multe, în orașul de pe Dunăre: *Amorul dintâi, Vorba veche* ș.a., o traducere din Shelley (*Regina visurilor Mab*). Sporadic intră în sumar și poezii semnate de George I. Gârbea (*Imnul fraților*), Elena Poenaru (*Cântarea Dobrogei*) ș.a. Proză s-a publicat puțină, gazeta adăpostind, între altele, povestirea *Cenușa unei scrisori*, iscălită cu pseudonimul Mar. Scurte note au în vedere spectacolele de teatru – puține de altfel – din oraș. Două comentarii ample se referă la prodigioasa activitate teatrală a lui Matei Millo și a Aristizzei Romanescu. *D. M.*

VOITIN, Al. (6.VIII.1915, Pașcani – 5.IX.1986, București), dramaturg, prozator și poet. Este fiul Iuliei Voitinovici (n. Zierhoffer), învățătoare, și al lui Adam Voitinovici, cofetar. Va absolvi la Iași Liceul de Aplicație de pe lângă Seminarul Pedagogic (1933) și Facultatea de Drept (1937). Intră în magistratură, ocupând diverse funcții mărunte la tribunalele din Piatra Neamț, Dorohoi, Roman, Iași, din județele Ilfov și Prahova. Cariera îi va fi favorizată de conjunctura politică de după război, când este numit președinte al Tribunalului Poporului (1945–1946), procuror general (1948–1952), președinte al Tribunalului Suprem (1954–1967), șef al Colegiului de Jurisdicție la Curtea Superioară de Control Financiar (1973–1979). În perioada 1945–1967 a slujit cu zel noua putere politică, dând sentințe dure și nedrepte, în urma cărora au fost încarcerați și chiar executați cei considerați dușmani ai regimului comunist. Istoria îi reține numele îndeosebi în legătură cu rolul avut în 1946 în instrumentarea procesului intentat lui Ion Antonescu și colaboratorilor acestuia. Ca literat, debutează în 1933 la „Adevărul literar și artistic" cu versificarea intitulată *Matematica*, iar editorial în 1934 cu placheta *Beton armat* (reluată, cu mici modificări, în *Pahare de fum*, 1974), amalgam de rimări ale unor stereotipii imagistice, în registru simbolist, romantic-tradiționalist, avangardist. **V.** este indecis atât în stil, cât și în tematică, oscilând între omagii aduse lui Demostene Botez, balade ale nopților cu lună, cu bătrâne vrăjitoare, cânturi aprinse despre noua arhitectură și progresul mijloacelor de transport. Tot în 1934, împreună cu câțiva colegi de la Drept și Medicină, editează revista „Manifest", la care renunță după al doilea număr, cedându-i titlul lui George Ivașcu. Mai publică la „Însemnări ieșene", „Umorul literar", „Lumea", „Tot", „Cuvântul liber", „Șantier", „Era nouă", „Frize", „Jurnalul literar", „Ecoul", „Cronica", „România literară", „Teatrul" ș.a. În 1957 semnează cu pseudonimul Alexandru Adamescu dramatizarea *Judecata focului* și alege să se ocupe cu perseverență de acest gen literar. A mai iscălit Al. V. Voitinovici, Adam Apostol.

Piesele de teatru ale lui **V.** sunt grupate în trilogii: *Oameni în luptă* (1964), alcătuită din *Oameni care tac, Oamenii învinș* și *Oamenii sunt oameni* (*Ancheta*), sau *3 comédii* (1968), intitulate *Portretul, Tezaurul lui Justinian, Scrisori anonime*, ori sunt antologate tematic: *Procese istorice* (1976), unde intră mai vechile *Judecata focului, Procesul Horia* (1967), *Avram Iancu sau Calvarul biruinței* (1970), la care se adaugă *Adio, majestate!* și *Colivia cu năluci*. Textele se definesc fie ca scheciuri bulevardiere de îndoctrinare, salvate, pe scenă, de la penibilul clișeistic prin jocul câte unui actor de talent (Grigore Vasiliu-Birlic în rolul negustorului bețiv Zigu din *Oameni care tac*), fie ca inconsistente replicații de „mușatisme", ca ironizări ale moravurilor familiale mic-burgheze, fie ca dezlănțuiri patetice, grandilocvent naționaliste și mesianice, orientarea fiind luată cu împrumut din discursul oficial. Simplistă formal, decupată în câte trei acte, fiecare fiind segmentat în tablouri cu replici scurte și precise, seria *Oameni în luptă* propune scenarii de acțiune (tipărire de manifeste, sabotaje ș.a.m.d.), adecvate mitologiei ideologice a ilegaliștilor urmăriți de Siguranță, dispuși în piesă într-o galerie de personaje-tip, opuse maniheist altora, care ilustrează îngroșat postura negativă. Defectul tehnic rezidă în sufocarea conflictului. Piesele încep și se termină la nivelul indicațiilor scenice, atent precizate ideologic, desfășurarea ulterioară fiind întru totul previzibilă, printre înșiruiri de lozinci, metafore schingiuite contextual și sancțiuni pe eșantioane sociale. **V.** abandonează clișeul propagandistic în *3 comédii*, adoptându-l pe acela al cazurilor de mic-burghezi beneficiari ai unor moșteniri dubioase. Autorul are acum ocazia să satirizeze copii răsfățați, cucoane simandicoase și soți fanfaroni. Fără subtilitatea lui Tudor Mușatescu, el nu obține însă decât efecte prin ricoșeu, niște fragile similarități de spirit, într-o imitație înfundată în stângăcii. Un rateu major al acestei trilogii îl reprezintă *Scrisori anonime*. Dorind să ridice ștacheta inspirației, dramaturgul se străduiește să scrie în maniera participativă a lui Luigi Pirandello. Ticluiește o „comédie" în care personajele își cedează cuvântul unul altuia, dar lecția pirandelliană nu prea are la ce folosi. Piesele reunite sub titlul *Procese istorice* aparțin registrului solemn al activismului patriotic. **V.** alege să instrumenteze cu predilecție cauze importante (eliberarea iobagilor de sub exploatarea grofilor unguri și a Curții de la Viena, frățietatea provinciilor românești, repusă în discuție la revoluția de la 1848 ș.a.), pe care însă le afundă în declamații, imprecații, asimilări sanctificatoare, fără a face diferență între manifestarea mândriei și naivitățile găunoase (Franklin și Beaumarchais stau de vorbă la un pahar de Bordeaux și admiră insurgența lui Horea). Lipsite de adâncime, personaje-etalon precum Horea și Avram Iancu transportă un întreg arsenal de locuri și situații comune parafate politic. **V.** supralicitează acțiunea, deschide multiple planuri de argumentare privind „rolul istoric". Totodată ecranează partitura protagonistului, redus la o voce prestatoare de aserțiuni, stilistic rizibile, însă întotdeauna rostite cu patos: „Lupta noastră a fost ca o vacă neagră... Întunecată de durere. Dar n-a fost stearpă" (*Avram Iancu sau Calvarul biruinței*). În alte piese, *Adio, majestate!* (în centrul scenei: N.D. Cocea și Miron Radu Paraschivescu – luptătorul de stânga vechi și cel nou), *Colivia cu năluci* (răstălmăcirea unei legende din Valea Târnavelor), intriga e complet subordonată acceselor de propagandă prin care sunt aruncate în banca acuzării monarhia („În fruntea tuturor nelegiuiților au stat întotdeauna regii") și „obscurantismul", sub incidența căruia cade religia („Puterea voastră se va spulbera. Omul va fi deplin stăpân pe brațele lui, pe mintea lui, pe sufletul lui. Pe întreaga lui ființă și

viață"). Personajele, conflictul reprezintă parametri ideologici, schematizați, anticipativi, montați într-un ansamblu cu mizã educativă. În 1975 lui **V.** i se editează volumul *Însemnările unui ucenic politic de odinioară*. Sunt pagini memorialistice cu mesajul la vedere, destinate tineretului, spre luare-aminte asupra formării unui intelectual „democrat" în atmosfera culturală și ideologică a Iașului interbelic. Se rememorează ambianța familială, anii de studii, confruntările cu militanții de dreapta, sunt evocate câteva figuri din lumea literară (Magda Isanos, George Ivașcu), reuniunile cvasimondene/cvasipolitice, „ceaiurile" uteciste. Romanul *Cinema Splendid* (I-II, 1978–1981), care împreună cu alte două, proiectate cu titlurile *Cocoșul de vânt* și *Corbii demenți*, ar fi trebuit să alcătuiască o trilogie, pare o demonstrație de scriitură scăpată de sub control, excesiv digresivă, cu ținta pe dispunerea galopantă a pledoariei, fără vreo preocupare pentru construcția personajelor. Stilul magistratului nu se acomodează nici acum exigențelor scrisului literar, eforturile fiind resimțite drept sforțări, ambiții, fără să poată anula senzația de proză confecționată.

SCRIERI: *Beton armat*, Cernăuți, 1934; *Judecata focului*, București, 1957; *Oameni care tac*, București, 1963; *Oameni în luptă*, București, 1964; *Procesul Horia*, București, 1967; *Tezaurul lui Justinian*, București, 1967; *3 comédii*, București, 1968; *Avram Iancu sau Calvarul biruinței*, București, 1970; *Niciodată singuri...*, București, 1970; *Pahare cu fum*, pref. Aureliu Goci, București, 1974; *Însemnările unui ucenic politic de odinioară*, București, 1975; *Procese istorice*, București, 1976; *Cinema Splendid*, I-II, București, 1978–1981; *Pragul nemuririi. Horia, Cloșca, Crișan*, București, 1985; *Dezbateri dramatice*, pref. Valeriu Râpeanu, București, 1986.

Repere bibliografice: Radu Popescu, *„Judecata focului"*, RMB, 1957, 4 037; B. Dumitrescu, *O nouă piesă originală*, „Scânteia tineretului", 1960, 11 decembrie; N. Carandino, [*„Procesul Horia"*], ST, 1967, 5; Ion Vlad, *„Procesul Horia"*, ST, 1967, 5; Aurel Bădescu, *Teatrul istoric și teatrul politic* (interviu cu Al. Voitin), CNT, 1970, 43; Nicolae Balotă, *„Avram Iancu"*, RL, 1971, 24; Victor Parhon, *„Procesul Horia"*, CNT, 1972, 13; M. G. [Mihai Gafița], *Teatrul și poezia lui Al. Voitin*, RL, 1975, 32; Dinu Săraru, *„Procese istorice"*, SPM, 1976, 293; Radu Popescu, *„Procese istorice"*, RMB, 1976, 9 779; Ionuț Niculescu, *„Procese istorice"*, TTR, 1976, 3; Aureliu Goci, *„Procese istorice"*, RL, 1976, 19; Virgil Brădățeanu, *Viziune și univers în noua dramaturgie românească*, București, 1977, *217–218;* Paul Dugneanu, *Romanul de largă respirație*, LCF, 1978, 22; Luca Vasile, *„Cinema Splendid"*, CL, 1978, 6; Nicolae Balotă, *Rememorare și analiză*, RL, 1978, 29; George Muntean, *Un roman-document*, RL, 1978, 29; Ileana Fărcașiu, *„Cinema Splendid"*, ST, 1978, 8; Elena Tacciu, *Un bildungsroman*, RL, 1981, 10; H. Zalis, *Planurile cinematografice ale memoriei*, CNT, 1981, 19; Iorgulescu, *Critică, 141–144*; Brădățeanu, *Istoria*, III, *235–237*; Cocora, *Privitor*, II, *113–115*; Diaconescu, *Dramaturgi, 230–233*; Faifer, *Dramaturgia, 146–148*; Ghițulescu, *O panoramă, 292–295*; Mihai Vasiliu, *Al. Voitin -70*, RL, 1985, 32; Ionuț Niculescu, *Al. Voitin, un dramaturg al proceselor deschise*, T, 1986, 10; Miruna Ionescu, *„Dezbateri dramatice"*, SLAST, 1987, 6; Romulus Diaconescu, *„Dezbateri dramatice"*, RL, 1987, 38; Ileana Berlogea, *„Oameni care tac"*, TTR, 1989, 4; Mihai Vasiliu, *Universul dramaturgiei antifasciste*, TTR, 1989, 5; *Al. Voitin*, DRI, V, *348–362*; Cosma, *Romanul*, II, *158–159*; Popa, *Ist. lit.*, I, *1183*; *Dict. scriit. rom.*, IV, *802–803*. *C. M. B., L. Cr.*

1 Annee. — N° 10. LA VOIX DE LA ROUMANIE. Jeudi, 30 Mars (11Avril 1861.

Bulletin politique, scientifique, littéraire et commercial.

PARAISSANT TOUS LES JEUDIS.

Rédacteur en chef ULYSSE DE MARSILLAC.

ADMINISTRATEUR AUGUSTE MACK.

ON S'ABONNE.

La Roumanie devant l'Europe.

IIe article. (*)

FEUILLETON.

Rosslie

par

Ange Pechméja.

VOIX DE LA ROUMANIE, LA, publicație apărută la București, săptămânal, între 26 ianuarie 1861 și 6 octombrie 1866, cu subtitlul „Bulletin politique, scientifique, littéraire et commercial". Redactorul-șef, Ulysse de Marsillac, care anterior editase „La Voix roumaine" (1–15 ianuarie 1861), precizează că scopul revistei este de a oferi Europei o imagine cât mai completă a României. Se dau îndeosebi informații despre viața politică a țării, gazeta având valoare de document istoric, întrucât concomitent tipărește nu doar legi și comentarii politice, ci și toate discursurile din Cameră. Ulysse de Marsillac e prezent cu numeroase însemnări despre literaturile română și franceză: *Jenăchiță Văcărescu, Gérard de Nerval, Lettres sur la littérature roumaine, „Les Misérables", „Baba Hârca" de Matei Millo, Les Poètes roumains. Vasile Alecsandri, Chateaubriand,* Jules Michelet publică studiul intitulat *La Poésie roumaine*, iar Ange Pechméja traduce în franceză, număr de număr, pagini din literatura populară (*Mănăstirea Argeș, Miorița, Tinerețe fără bătrânețe și viață fără de moarte*) sau din literatura contemporanilor (Grigore Alexandrescu, *Cântecul soldatului*). Apar și numeroase studii despre istoria României, istoria limbii române, cronici referitoare la actualitatea culturală și mai ales despre viața muzicală de la București și de la Paris. Astfel, în același număr stau alături note privind spectacolele din cele două capitale: *Traviata* și *Coana Chirița*, *Rigoletto* sau *Vecerniile siciliene* și *Prăpăstiile Bucureștilor*. *P. C.*

VOLBURĂ POIANĂ-NĂSTURAȘ (pseudonim al lui Constantin I. Năsturaș; 13.III.1890, Galbeni, j. Bacău – 5.X.1972, Arad), poet și prozator. Este fiul Elenei și al lui Ioan Năsturaș, preot. Urmează școala în comuna natală, la Poieni și la Iași, unde între 1904 și 1911 este elev al Seminarului „Veniamin Costache". După absolvire își schimbă orientarea profesională

inițială, înscriindu-se la Școala Militară de Infanterie din București, pe care o frecventează până în 1913. Tânăr ofițer, participă la campania din Bulgaria (1913), iar în 1917 la luptele de la Mărăști și Mărășești. Este rănit în confruntările de la Brăniștari, județul Giurgiu, și cade prizonier. Se întoarce pe front, anul 1919 găsindu-l sub comanda generalului Traian Moșoiu, în Transilvania. Cariera sa militară, desfășurată în garnizoanele Arad, Timișoara, Sibiu, Deva, Oradea, Chișinău și Lugoj, avansează până la gradul de colonel, în 1939. A funcționat ca director de studii la Școala de Ofițeri de la Sibiu, la Școala de Maiori de la Sfântu Gheorghe și la Liceul Militar „Principele Ferdinand" din Chișinău. Ca prefect în Transnistria (1941–1943), a reușit să evite deportarea peste Bug a șaptezeci de mii de evrei, scăpându-i astfel de la moarte. Această atitudine îl va salva de la detenție după cel de-al doilea război mondial, el fiind singurul prefect transnistrean care a beneficiat de achitare. Debutează cu versuri în 1909 la „Dascălul poporului" din Roman, iar editorial în 1912 cu volumul *Spre viață*. Colaborează la „Făt-Frumos", „Cuget clar", „Sămănătorul", „Neamul românesc literar", „Cele trei Crișuri", „Dacia Traiană", „Luceafărul", „Cosinzeana", „Ramuri", „Viața românească", „Flacăra", „Viața literară", „Universul literar", „Românul" (Arad), „Drapelul" (Lugoj), „Flacăra roșie" (Arad) ș.a. Prezență deosebit de activă în viața literară, organizează conferințe și șezători literare, inițiază Expoziția de Cărți Românești din Timișoara (1933), participă la înființarea Societății Scriitorilor Români din Banat (1934), al cărei prim președinte este. După 1945 se stabilește la Arad, unde activează în Cercul Literar „Al. Sahia" și în Cenaclul „Lucian Blaga", sprijinind cu deosebire tinerii scriitori. A mai semnat V. Poiană și Volbură Poiană.

Deși activitatea literară a lui **V.P.-N.** însumează un număr mare de volume, autorul lor rămâne mereu egal cu sine. Tributar liniei naționaliste susținute de N. Iorga, el o transferă în plan literar, asumându-și condiția de poet-tribun, convins de rolul său mobilizator. Versurile se polarizează în jurul unei tematici comune: evocarea satului natal și a figurii luminoase a părinților, marcarea evenimentelor religioase, decorul idilic și idealizat al naturii. Uneori sunt evocate, în felul lui George Coșbuc, conflicte rurale în care fetele urâte își plâng soarta sau se bucură de prima ieșire la horă. Erotismul e însă convențional, diluat de barierele educației conservatoare și de propria cenzură. O temă preferată este istoria, poetul arătându-se interesat cu precădere de soarta Ardealului înstrăinat și a Basarabiei pierdute, cărora le închină două volume. Proza se înscrie în același regim moralizator, personajele principale fiind un copil a cărui evoluție e urmărită până în momentul încheierii școlii primare, când trebuie să ia hotărârea de a-și continua ori nu studiile (*Ion Burduf*, 1925) sau tineri care pun mai presus de orice interesul național, jertfindu-și viața pentru Unire (*Fata din Ardeal*, 1926). Cu vizibilă tentă autobiografică, romanul *Din stejar, stejar răsare...* (1935) are în centrul acțiunii urmările primului război mondial în existența simplă și lipsită de spectaculos a unei familii de țărani olteni harnici și respectați, puși de autor în situația neverosimilă de a se transforma peste noapte în personaje eroice, cu discurs mobilizator.

SCRIERI: *Spre viață*, pref. N. Iorga, București, 1912; *Glasul brazdelor*, Roman, 1914; *Domnia Bistriței*, Bistrița, 1918; *În noaptea Paștilor*, Sibiu, 1920; *Lumină nouă*, Sibiu, 1920; *Din copilărie*, Săliște, 1921; *Noaptea Învierii*, Sibiu, 1921; *Luna-n prag*, Deva, 1923; *Ramuri altoite*, București, 1923; *Regina Maria*, Deva, 1923; *Cosașii*, Orăștie, 1924; *Ion Burduf*, Arad, 1925; *Aurul patriei*, Oradea, 1926; *Fata din Ardeal*, Arad, 1926; *Galbenii*, Oradea, 1926; *Toamnă*, Arad, 1929; *Grâu bun*, Craiova, 1932; *Pâne pentru suflet*, Timișoara, 1932; *Din stejar, stejar răsare...*, București, 1935; *Fântâni cu lună*, Timișoara, 1936; *Pământ românesc*, Iași, 1939; *Basarabia*, Chișinău, 1940; *Țara noastră (1910–1940)*, Timișoara, [1940]; *Hotarele*, Timișoara, 1941; *Patria*, Timișoara, f.a.; *Cântă cucu dragostea*, f.l., f.a.

Repere bibliografice: Perpessicius, *Opere*, XII, *547–548*; M. San-Marino [M. Samarineanu], *„Galbenii"*, F, 1926, 3; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, III, *72–74*; Iorga, *Ist. lit. cont.* (1934), II, *191, 241*; C. Miu-Lerca, [*„Din stejar, stejar răsare..."*], „Vulturul" (Oradea), 1935, 1 428; D. Drăgan, [*„Fântâni cu lună"*], „Lumea" (Timișoara), 1936, 96; Paul I. Papadopol, *„Din stejar, stejar răsare..."*, „Neamul românesc", 1936, 217; Predescu, *Encicl.*, *910*; G. M. Ivanov, *Simfonie literară în Banat. Prozatorii bănățeni*, RML, 1940, 39; P.P.B. [Pavel Bellu], *Volbură Poiană Năsturaș*, LU, 1940, 4; N. Ch. Dimancea, [*„Țara noastră"*], „Gazeta cărților", 1942, 7–8; Matatias Carp, *Cartea neagră*, III, București, 1947, *300*; Rucsanda Lustrea, *Constantin Volbură Năsturaș – contribuții biografice*, „Studia Universitatis «Vasile Goldiș»", 1994, 3; *Dicț. scriit. rom.*, III, *776–777*. *N. Bc.*

VOLENTI, Nicolae (17.VI.1857, Galați – 21.IX.1910, Iași), poet, prozator și traducător. Este fiul lui Gheorghe Volenti, avocat. Liceul l-a urmat, probabil, în orașul natal, iar bacalaureatul l-a trecut la Iași. A studiat dreptul la Paris, fiind, după întoarcerea în țară, judecător supleant la tribunalele Putna și Tutova și judecător de instrucție la Tribunalul Brăila; în 1880 se transferă la Iași, unde ajunge prim-președinte al Tribunalului, apoi consilier la Curtea de Apel. Doi ani este deputat junimist din partea județului Vaslui, dar renunță la cariera politică, pentru care nu avea nici o înclinație. A fost membru al societății Junimea din 1880. A debutat la „Convorbiri literare" în 1874, încă elev, semnându-și poeziile cu inițiale, iar primul volum, *Câteva strofe*, îi apare în 1875. Nu a făcut parte dintre junimiștii intransigenți, fiind uneori în dezacord de principii cu Titu Maiorescu. După mutarea revistei la București în 1885, în casa lui **V.** se întruneau junimiștii rămași la Iași.

Junimist mai mult prin colaborarea constantă, de peste treizeci de ani, la „Convorbiri literare", **V.** a fost adept al teoriei potrivit căreia mediul îl influențează pe om și, în consecință, pe oricare artist. Pentru el noțiunea de mediu era foarte largă, incluzând cadrul natural, clima, forma de guvernământ, instituțiile. În virtutea acestei viziuni a combătut vehement teoriile lui J.-A. Gobineau, pe care le califica drept „arbitrare". Adept al relativității gustului, a fost adversarul canoanelor estetice, considerând că acestea duc la convențional și la rutină. Din aceleași motive s-a arătat ostil normelor clasicismului, care ar împiedica dezvoltarea originalității creatoare a artistului. A prețuit în mod deosebit poezia populară, pe care o recomanda ca izvor de inspirație și mijloc de întemeiere a unei arte naționale. Autor a trei volume de versuri – *Câteva strofe*, *Poezii* (1891) și *Câteva versuri* (1901) –, **V.** are merite în dezvoltarea pastelului românesc. Spirit horațian, poetul contemplă viața cu

seninătate. Natura este un refugiu și trebuie căutată pentru prospețimea-i continuă, pentru bogăția de forme ale vieții, pe care el le selectează cu pricepere, creând tablouri ce sugerează opulența. Orașul, „o lume îmbătrânită", îi repugnă. Contrastul între lumea citadină și cea rustică rămâne deosebit de accentuat, perversității uneia fiind-i opusă puritatea celeilalte. Identificarea sat-natură este permanentă, de unde și un idilism care îl precedă pe acela al lui George Coșbuc. Pastelurile au o deosebită cursivitate, fraza e amplă și clară, susținută prin versuri de șaisprezece silabe, gesturile sunt domoale și pașnice; domnește în toate o atmosferă de echilibru. Treptat, **V.** abandonează pastelul și se consacră poeziei de meditație. Realizările sale în acest domeniu sunt însă firave; el evită să analizeze incertitudinile existenței, păstrându-și doar rolul de a le constata și enumera. În cel de-al doilea volum este vizibilă influența lui Mihai Eminescu nu numai în cadența frazei, dar și în topică, lexic și rime. **V.** se vrea un poet al durerii, evocând „trecutul" și „amintirile", dar e prea adesea livresc, iar impresia de sinceritate se estompează. Autor și de scurte scrieri în proză, a avut intenția de a le închega într-un roman. Dacă *Istoria a doi cai* este excesiv moralizatoare și de un sentimentalism dulceag, *O idilă* și *O idee fixă* pot fi considerate printre cele mai reușite schițe publicate în „Convorbiri literare". Lumea funcționarului mărunt și visător e creată din trăsături sigure. **V.** se dovedește și un portretist atent la detalii fine, amuzant atunci când le descoperă, alternând condescendența cu umorul și uneori cu ironia. A tradus piesa *Trecătorul* de François Coppée (1890), versuri de La Fontaine, Arvers, Victor Hugo, Alfred de Musset și o povestire de L. N. Tolstoi.

SCRIERI: *Câteva strofe*, Galați, 1875; *Poezii*, Iași, 1891; *Formă și fond*, Iași, 1894; *Câteva versuri*, Iași, 1901. **Traduceri:** [Victor Hugo, Alfred de Musset, François Coppée], în *Poezii*, Iași, 1891; [Arvers, La Fontaine, Victor Hugo], în *Câteva versuri*, Iași, 1901.

Repere bibliografice: George Panu, *Portrete și tipuri parlamentare*, București, 1893, *172-174*; A.C. [Nicolae Petrașcu], *„Câteva versuri"*, LAR, 1900-1901, *7*; *Albumul Societății „Junimea"*, SDL, IV, *315*; N. Iorga *Oameni*, I, *414-415*; I. Paul, *Nicolae Volenti*, „Junimea literară", 1910, 10; M.D. [Mihail Dragomirescu], [*Nicolae Volenti*], CVC, 1910, 10; Ana Conta-Kernbach, *Boabe de mărgean*, Iași, 1922, *109-110*; Iorga, *Ist. lit. cont.* (1934), I, *176-177*; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *373*, *Ist. lit.* (1982), *430*; Cioculescu-Streinu-Vianu, *Ist. lit.*, *190*; *Documente literare junimiste*, îngr. și pref. Dan Mănucă, Iași, 1973, *264*; *Dicț. lit. 1900*, *917-918*. *D. M.*

VOLOVICI, Leon (10.VIII.1938, Iași), istoric literar și editor. Este fiul lui Miriam (n. Leibovici) și al lui Fridel Volovici, fierar. Urmează în orașul natal primele șapte clase la Școala Junimea (1946-1953), Liceul Național (1953-1956) și Facultatea de Filologie, secția limba și literatura română, a Universității „Al. I. Cuza" (1957-1962). Obține doctoratul în 1975 cu teza *Scriitorul. Apariția și evoluția lui în perioada de constituire a literaturii române moderne*, publicată în anul următor sub titlul *Apariția scriitorului în cultura română*. După absolvirea facultății lucrează doi ani ca profesor în comuna Bivolari, județul Iași. Din 1964 este cercetător la Centrul de Lingvistică, Istorie Literară și Folclor din Iași (azi Institutul de Filologie Română „A. Philippide") până în

1984, când emigrează în Israel. Se stabilește la Ierusalim, unde va fi cercetător la Institutul Yad Vashem pentru studierea holocaustului. Se transferă în 1989 la Universitatea Ebraică din același oraș, fiind cercetător și conferențiar în cadrul Institutului de Iudaism Contemporan și al Centrului Internațional pentru Studierea Antisemitismului. În paralel e redactor la „Romanian jewish studies", colaborează cu cronici literare și comentarii politice la emisiunile în limba română de la Kol Israel și France-Inter. Debutează în 1964 la „Iașul literar" cu o recenzie semnată Radu Zamfirescu. Mai e prezent în „Anuar de lingvistică și istorie literară", „Convorbiri literare", „Cronica", „Revista cultului mozaic", „Cahiers roumains d'études littéraires", „22", „România literară", „Contemporanul - Ideea europeană", „Dilema", „Minimum" (Tel Aviv) ș.a. Face parte dintre inițiatorii Societății de Studii „B. Fondane" (Paris - Ierusalim) și din comitetul de redacție al revistei „Cahiers Benjamin Fondane". Este coautor și membru al echipei de coordonare și revizie la *Dicționarul literaturii române de la origini până în 1900* (1979; Premiul „Timotei Cipariu" al Academiei Române). I s-au mai decernat Premiul Uniunii Scriitorilor pentru cea mai bună ediție a anului (1996) și, în Israel, Premiul Arcadia.

În *Apariția scriitorului în cultura română* **V.** urmărește primele manifestări ale interesului pentru literatură și fazele profesionalizării scrisului „în perioada de formare și consolidare a literaturii române moderne". Pornind de la aceste deziderate, sunt analizate circumstanțele ce au favorizat apariția scriitorului, circumstanțe legate de laicizarea culturii, rezultat al nașterii burgheziei românești la începutul secolului al XIX-lea. Cartea - remarcă **V.** - având în epocă un prestigiu uriaș, părea

să aibă puteri miraculoase, fapt consemnat și de unele creații populare, iar răspândirea tiparului a sprijinit misiunea autorilor de a atrage și forma cititorii. Astfel, la începutul secolului al XIX-lea literatura devine un reper real, important în viața intelectuală românească. Studiul lui **V.**, în care sugestia sociologică irigă structurile istoriei literare, este cea dintâi sinteză consacrată apariției și evoluției scriitorului în zorile literaturii române moderne, în discuție fiind evoluția „ideii de literatură", literatură care își cucerește, mai devreme decât s-ar crede, o conștiință de sine. Se are în vedere etapa în care autorul „capătă și conștiința că este scriitor, fie și în raport numai cu o anumită operă a sa, când el nu se consideră nici cronicar, nici istoric, nici comentator de texte religioase sau de morală". Un riguros spirit de ordine rânduiește numeroasele mărturii deslușite până în cele mai neașteptate documente, selectând acele opinii care să se adune, asemenea unor linii de forță, în jurnalul ideii călăuzitoare. De la primii muguri până la arborescența fastuoasă din crezul marilor noștri romantici, metamorfozele conceptului de „scriitor", cu infiltrații tot mai abundente în opera literară, sunt urmărite cu o asiduitate care nu se pierde în divagații. Aprecierea estetică însoțește discret, dar îndeaproape, o demonstrație în care unele, lucide, constatări sunt în răspăr cu anumite prejudecăți ce stăruie în istoria literară (de pildă, prejudecata diletantismului absolut al unor autori care, chiar dacă într-o manieră naivă, erau totuși preocupați de specificul poeziei, al literaturii). Din noianul inform al atâtor scrieri se conturează treptat, cu limpezime și cu logică stringentă, o construcție originală, ambiționând a se situa pe meridianele ideologiei literare. Dacă, însă, răgazurile pentru popasuri tematice, cu speculații precumpănitor estetice, sunt mai rare, argumentul care se impune, cu o profundă condiționare social-istorică, este acela al rosturilor practice, al finalității imediate a scrisului beletristic. Nici o supralicitare, ba încă, atunci când se cuvine, și o binevenită undă de ironie în comentariul echilibrat, clarvăzător al lui **V.**, sprijinit, cu înțeleaptă cumpănire, pe tripticul autor–operă–public. Din jurul acestor factori, la care se adaugă alții, variabili (presa, librăriile ș.a.), se încheagă imaginea mai amplă, de o anume prospețime, a unei culturi, cu dinamismul propriu și cu protagoniștii ei – de la primii, ingenui, stihuitori și de la bătrânii cronicari, de la sârguincioșii traducători și pedanții pedagogi „luminători", de la trubadurii melancolici sau învățăiații pașoptiști până la acei cărturari și poeți care, precum Ion Heliade-Rădulescu, ajung să încunune strădaniile unor generații anterioare și deschid perspective mai înalte cugetării literare, aureolată prin gândirea eminesciană. O viziune mobilă, dialectică susține acest studiu, unde, ca într-o diorama, sunt luminate mereu alte mentalități și atitudini, semne de felurită înțelegere a actului creației, alte teme și motive poetice, cristalizând fie experiențe, trăiri intense, fie rezultate ale unor reflecții livrești, alte „măști" (uneori „ipostaze în negativ") sau mituri. De o atașantă acuratețe, stilul exegezei, concentrat, sobru, cu subtile nuanțări, își dă măsura – chiar dacă unele caracterizări forțează nota – în expresive profiluri de cărturari și scriitori, precum și în nucleele de sinteză, care beneficiază de unele, remarcabile, creionări. Alt volum, *Ideologia naționalistă și „problema evreiască"* (1995), apărut întâi în limba engleză, este un eseu despre formele antisemitismului prezent la unii intelectuali în România anilor '30 ai secolului trecut. După ce încearcă situarea naționalismului și a antisemitismului în istoria modernă a României și în contextul politic al momentului, **V.** schițează activitatea unor figuri publice care au avut, într-o împrejurare sau alta, atitudini considerate antisemite (Mircea Eliade, Emil Cioran ș.a.). Se ajunge la concluzia că printre intelectualii români dintre cele două războaie mondiale „antisemiți extremiști au fost puțini, dar atașamentul pentru o anumită idee de conștiință națională – în care există, uneori latent, o percepere a evreului ca străin și, în anumite împrejurări, ca dăunător sau periculos – este o caracteristică a majorității". Lucrarea reprezintă o contribuție originală în dezbaterile ce au ca subiect problema antisemitismului și a holocaustului. Continuând aceste preocupări, **V.** organizează la Ierusalim, împreună cu Costel Safirman, o serie de conferințe, comunicări și dialoguri, unele publicate în volumul *Întâlniri la Ierusalim* (2001).

SCRIERI: *Apariția scriitorului în cultura română*, București, 1976; *Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900* (în colaborare), București, 1979; *Nationalist Ideology and Antisemitism. The Case of the Romanian Intellectuals in the 1930s*, tr. Charles Kormos, Oxford, 1991; ed. (*Ideologia naționalistă și „problema evreiască"*), București, 1995. **Ediții, antologii:** D. Teleor, *Sonete patriarhale*, pref. edit., București, 1981; Mihail Sebastian, *Jurnal. 1935–1944*, pref. edit., București, 1996 (în colaborare cu Gabriela Omăt); B. Fundoianu, *Iudaism și elenism*, București, 1999 (în colaborare cu Remus Zăstroiu); Arnold Schwefelberg, *Amintirile unui intelectual evreu din România*, pref. edit., București, 2001 (în colaborare cu Costel Safirman); *Întâlniri la Ierusalim*, București, 2001 (în colaborare cu Costel Safirman).

Repere bibliografice: Nicolae Manolescu, *Două studii*, RL, 1977, 6; Paul Balahur, *Apariția scriitorului*, CL, 1977, 2; Dan Cristea, *Ideologia și sociologia literară*, LCF, 1977, 10; Adrian Marino, *Apariția scriitorului român*, CL, 1977, 5; Florin Faifer, *„Apariția scriitorului în cultura română"*, ALIL, t. XXVI, 1977–1978; Al. Duțu, *„Dicționarul literaturii române"*, RL, 1979, 49; *Dicționarele literare și locul lor în cadrul culturii românești contemporane*, ALIL, t. XXVII, 1979–1980; Z. Ornea, *Contenciosul antisemitismului*, RL, 1992, 4; Adrian Marino, *Post-scriptum la o carte*, JL, 1992, 13–14; Mihai Dinu Gheorghiu, *„Nationalist Ideology and Antisemitism. The Case of the Romanian Intellectuals in the 1930s"*, „Dialog" (Dietzenbach), 1992, 139–141; Mircea Iorgulescu, *Ideologie națională și antisemitism*, „Dialog", 1993, 147–151; Solo Har, *Generația confruntărilor*, Tel Aviv, 1994, *293–300*; Andrei Oișteanu, *Infelix culpa: naționalism și antisemitism în România interbelică*, „22", 1995, 23, 24; Mircea Handoca, *Leon Volovici față cu reacțiunea*, JL, 1997, 47–52; Liviu Grăsoiu, *„Eu sunt format în cultura română"* (interviu cu Leon Volovici), JL, 2000, 9–12; Mircea Iorgulescu, *Evrei români și români evrei*, „22", 2002, 663; Cristofor, *Țara Sfântă*, II, *138–145*; *Dicț. scriit. rom.*, IV, *803–804*; Aczél, *Scriitori rom. Israel, 160–163*; Manolescu, *Enciclopedia*, *715–716*. *Ș. A., F. F.*

VONA, Alexandru (pseudonim al lui Alberto Enrique Samuel Bejar y Mayor; 3.III.1922, București – 23.X.2004, Neuilly-sur-Seine, Franța), prozator și poet. Descendent al unei familii de evrei convertiți, care în secolul al XVI-lea s-a refugiat din

Spania în Imperiul Otoman și în cele din urmă s-a stabilit în România, și rudă cu scriitorul Elias Canetti, **V.** este fiul Stelei (n. Mayer) și al lui Henry Samuel, industriaș. Urmează la București clasele primare la Școala catolică „Sf. Andrei" din mahalaua Lucaci și la Școala Mântuleasa (1929–1933), Liceul „Spiru Haret" (absolvit în 1939) și, după un an petrecut în Elveția, Școala Politehnică (1940–1946). Lucrează ca inginer specializat în lucrări hidrotehnice. Debutează în 1936, semnând Samuel Albert, cu poezie la „Vlăstarul", revista Liceului „Spiru Haret". Ulterior este prezent cu nuvele, note de lectură și mai ales cu poeme ale singurătății și tăcerii, ale reveriei și refugiului în trecut la „Prepoem", „Revista Fundațiilor Regale" și la suplimentul acesteia, „Caiet de poezie". De altfel, la paisprezece ani publicase sub pseudonimul Vona placheta *Versuri*, iar în 1947 va fi distins cu Premiul acordat de Fundațiile Regale scriitorilor tineri needitați, pentru manuscrisul de poezii *Vitralii*, care nu va mai apărea din cauza desființării Fundațiilor. Tot în 1947 se stabilește la Paris. Mai publică sporadic versuri în „Limite", „Caete de dor" și în „Argo" (Bonn), iar după 1989 alte scrieri îi apar în „România literară", „Vatra", „Jurnalul literar", „Apostrof".

Romanul *Ferestrele zidite* (1993) e o carte cu destin ciudat: scrisă de **V.** pe parcursul a trei săptămâni în 1947, a circulat în manuscris la Paris, unde s-a bucurat de aprecierea lui Paul Celan, Mircea Eliade, a Monicăi Lovinescu, a lui Roger Caillois, Alain Robbe-Grillet și Brice Parain, dar nu și de atenția sau de interesul vreunui editor. Tradus în franțuzește prin 1949–1950 de Claude Sernet, manuscrisul a ratat orice încercare de a fi tipărit la Paris, probabil – crede Monica Lovinescu în jurnalul său – și din cauza unei echivalări lingvistice defectuoase, pentru că Sernet „lucrase în derâdere, dând un simplu *mot-à-mot*, ca nu cumva un ins care îndrăznise să părăsească raiul socialist să poată fi publicat". Editarea în țară a declanșat o primire entuziastă din partea majorității criticilor români, dar și recunoașterea internațională, concretizată în traduceri prestigioase la edituri din Franța, Germania, Spania și Olanda, ca și în Premiul Internațional al Uniunii Latine (1995). Roman al singurătății și al imposibilei comunicări, cartea încheagă un epic relativ simplu. Într-un oraș de provincie atemporal, loc unde nu se întâmplă nimic, naratorul anonim – învecinat parcă prin depersonalizare cu viitorii protagoniști cu identitate difuză ai Noului Roman francez – întâlnește doi tineri, în aparență frate și soră, se îndrăgostește de fată și încearcă să-i înțeleagă misterul, dar e constant împiedicat să ajungă la aceasta, pentru ca în final necunoscuții să dispară din oraș, fără ca dezvăluirea decisivă să aibă loc. Faptele contează însă mai puțin decât ecoul în conștiință al celor întâmplate, imaginarul fiind mai consistent decât realitatea. Protagonistul, febril, cu vocația introspecției, caută semnificații de adâncime gesturilor cotidiene, își explorează universul închis până la limita unde se confundă cu himera, forțează tainele cu un acut sentiment al absurdității lumii și cu o permanentă intuiție a primejdiei. Asociat frecvent cu Marcel Proust și Franz Kafka – apropiere pe care o respinge cu argumentul că nu e interesat de social precum cel dintâi și nici nu are propensiunea spre alegorie a celui de-al doilea –, **V.** scrie un roman al eului ce trimite la scrierile lui M. Blecher și în care se regăsește ceva din strania atmosferă mateină. Anunțând într-un fel rafinamentul poeziei expresive a târgoviștenilor, dar – s-a spus – și profunzimea poemului filosofic existențialist al lui Mircea Ivănescu sau aspectul controlat al proiecțiilor oniricilor din anii '70, cartea, livrească fără a pastișa, sugerează, aidoma lucrărilor contemporane ale lui Pavel Chihaia, Mihail Villara sau Dinu Pillat, cum ar fi putut arăta literatura română imediat postbelică dacă nu ar fi intervenit brutalitatea rupturii realist-socialiste. O culegere de proze scurte scrise între 1941 și 1997, reunite sub titlul *Misterioasa dispariție a orașului din câmpie* (2001), se situează în contiguitatea romanului, pe care îl prefigurează sau îl prelungesc. Se confirmă astfel unitatea de viziune a operei, unde revine obsesiv tema rătăcirii într-o lume ostilă și plină de primejdii ascunse și reapar personaje fragile, neajutorate, mai înclinate spre reverie decât spre contactul cu realitatea cotidiană. Volumul *Esmeralda* (2003) grupează două nuvele scrise în anii '40 și revăzute de autor în 2001, precum și fragmente dintr-un jurnal început în 1943, notații cu un redus conținut autobiografic, ce reține mai degrabă senzații decât evenimente. Ca și în alte proze ale lui **V.**, personajele din nuvele, singuratice și predispuse la visare, caută să-și

recupereze trecutul cotidian în lumea iluzorie a bâlciului sau a circului. Autorul scrie mereu despre ceea ce se află dincolo de aparențele obișnuite, în profunzimea tăinuită a ființei și a lumii.

SCRIERI: *Versuri*, București, 1936; *Ferestrele zidite*, București, 1993; ed. (*Les Fenêtres murées*), tr. Alain Paruit, Paris, 1995; Alexandru Vona, Ovidiu Constantinescu, *Ferestre întredeschise*, dosar îngrijit de Marta Petreu și Ion Vartic, Cluj-Napoca, 1997; *Misterioasa dispariție a orașului din câmpie*, postfețe Marta Petreu și Ion Vartic, Cluj-Napoca, 2001; *Esmeralda*, cu desenele autorului și ale Gabrielei Melinescu, Cluj-Napoca, 2003.

Referințe bibliografice: Ovidiu Constantinescu, *Alexandru Vona*, RL, 1992, 29; Ovidiu Constantinescu, *Alexandru Vona*, VR, 1992, 6-7; Ovidiu Constantinescu, *Alexandru Vona*, JL, 1992, 35-43; Tania Radu, *O șaradă cu happy-end*, LAI, 1993, 43; Ioana Pârvulescu, *O carte excepțională cu un destin excepțional*, RL, 1993, 47; Mircea Eliade, *Jurnal*, II, îngr. Mircea Handoca, București, 1993, *393*; Alexandru George, *O carte excepțională*, RL, 1994, 1; Georgeta Pop, *O mizerie înduioșătoare* (interviu cu Alexandru Vona), LAI, 1994, 14; Irina Mavrodin, *Cu și despre Alexandru Vona - Ciudățenia capodoperei*, RL, 1994, 15; Elena Beram, *„Ferestrele zidite"*, JL, 1994, 17-20; Magdalena Popescu, *„Ferestrele zidite"*, JL, 1994, 17-20; Dan Stanca, *Între acțiune și contemplație*, VR, 1994, 5-6; Alexandra Crăciun, *Sacrificii pentru „persistența memoriei"*, CC, 1994, 6-8; Titus Popescu, *Un poem romanesc: „Ferestrele zidite"*, JL, 1996, 25-32; *Țintă fixă: Alexandru Vona*, VTRA, 1996, 10 (semnează Doina Jela, Cornel Moraru, Alain Paruit, Ruxandra Ivăncescu, Iulian Boldea, Dumitru Mureșan, Al. Cistelecan); *Ferestre întredeschise. Alexandru Vona - Ovidiu Constantinescu*, APF, 1997, 12 (semnează Iris Radisch, Ion Pop, Ion Vartic, Nicolae Bârna, Daniel Moșoiu); Dan C. Mihăilescu, *Existențialism romantic*, „22", 1997, 405; Glodeanu, *Dimensiuni, 273-284*; Zaciu, *Departe, 145-153*; *Dict. analitic*, II, *66-69*; Glodeanu, *Incursiuni, 156-172*; Monica Lovinescu, *La apa Vavilonului*, București, 1999, *70-71*; Micu, *Ist. lit., 651-652*; Gabriel Dimisianu, *Frumuseți glaciale*, RL, 2001, 38; Ion Vartic, *Agendă cu Vona*, APF, 2001, 12; Bârna, *Comentarii, 175-182*; Popa, *Ist. lit.*, I, *297-302*; Grigore Scarlat, *Vis și realitate*, CL, 2002, 4; Cristina Ionică, *Misterioasa literatură de sertar*, RL, 2002, 30; D. Gulea, *„Misterioasa dispariție a orașului din câmpie"*, OC, 2002, 117; Călin Teutișan, *Fețele textului*, Cluj-Napoca, 2002, *68-73*; Gheorghe Glodeanu, *Reîntoarcerea prozatorului*, JL, 2003, 1-6; Roxana Racaru, *La capătul liniei*, RL, 2003, 18; Mircea Popa, *Alexandru Vona - prozatorul regăsit*, F, 2003, 7-8; Gheorghe Glodeanu, *Vălurile Esmeraldei*, JL, 2003, 21-24; Manolescu, *Enciclopedia, 716-718*. *A.C.*

VONCU, Răzvan (24.VIII.1969, Constanța), critic literar, eseist. Este fiul Liviei Voncu (n. Niculiță), tehnician-proiectant, și al lui Ștefan Voncu, inginer. Urmează Liceul „Frații Buzești" din Craiova (absolvit în 1988) și Facultatea de Litere, secția română-bulgară, a Universității din București (licența în 1994), unde ulterior va trece un master în litere (1996). Se afirmă în presă, fiind șef de secție la cotidianul „Ora" (1994), redactor la revista „Literatorul" (1994-1998), secretar general de redacție la „Caiete critice" (1998-2001), redactor-șef adjunct al cotidianului „Cronica română" (2001-2002). Concomitent, din 1998 este cadru didactic la Facultatea de Litere bucureșteană, Catedra de istoria literaturii române. Debutează la „Luceafărul" în 1991, iar editorial cu *Jurnalul unui an satanic* în 2001. Mai este prezent în „Contemporanul-Ideea europeană", „Tribuna", „Viața românească", „Noi cercetări literare", „Fețele culturii" (suplimentul cultural-artistic al cotidianului „Azi"), „Arc", „Moftul român", „Harababura" ș.a., la emisiuni radio și de televiziune, dar și în publicațiile sârbești „Savremenik", „Književne novine", „Bagdala", „Razvitak", „Doroteus" etc. De asemenea, colaborează cu articole la *Dicționarul general al literaturii române*.

Jurnalul unui an satanic este o carte confesivă. Un an din existența tulbure a Serbiei de la sfârșitul celui de-al doilea mileniu (mișcările kosovare, bombardamentele NATO) devine la **V.** materie diaristică, ingenios așezată într-un discurs alert, dar și provocare autocognitivă. Observând și observându-se, scriitorul își descoperă natura intelectual-afectivă și o valorifică într-un text bine articulat. Temele sunt diverse: politica națională și mondială, istoria recentă și îndepărtată, religia, prietenia, literatura ca axă unificatoare. Modelul - mărturisit și urmat fie și involuntar - este *Timpul trăirii, timpul mărturisirii*, jurnalul lui Eugen Simion. Limbajul și atitudinea vin, ca și în textele critice, dinspre Petre Pandrea: directe, fără o preocupare specială pentru construcții aluzive și subtilități, concretizate în evaluări concentrate, viguroase și în caracterizări care iau câteodată forma unor acte justițiare „haiducești". E o manieră care nu a trecut neobservată: „Răzvan Voncu nu se încurcă în nuanțe, spânzură scurt (ca pandurii în varianta Ion Barbu), propozițiile lui merg la țintă. Este cât se poate de imprudent, nu-și ascunde gândurile, aleargă de cele mai multe ori gălăgios și intempestiv împotriva curentului general" (Eugen Simion). Critica lui **V.** își dezvăluie relieful în paginile din *Secvențe literare contemporane* (I, 2001; Premiul „Titu Maiorescu" al Academiei Române; II, 2002). Două texte inaugurale, *De ce scriu critică literară* și *Posibilitățile criticii literare, azi*, formulează mobilurile și convingerile autorului: nevoia de autoritate într-o literatură tulburată de tendințele demolatoare postdecembriste și afectată de „dezertarea" unor critici importanți; așteptarea răbdătoare, în spiritul modelului oferit de E. Lovinescu, a operei și creatorului de geniu; „iubirea lucidă" pentru scrisul românesc, opusă „principiului urii", dar și „beatitudinii perpetue" sau „extazului cvasimistic în fața oricărui text, bun sau rău". **V.** pledează pentru cronica literară, ca exercițiu obligatoriu pentru formarea unui „mecanism al diagnosticului", pentru asumarea unei scrieri și a unei orientări culturale, toate necesare unui proiect de sinteză de mai mare amploare. Pe de altă parte, consideră că generația sa, care a avut șansa de a nu fi suportat constrângerile ideologiei comuniste, are o „datorie morală și profesională în a face critică de actualitate". Cu astfel de opinii, impetuos, fără complexe sau prejudecăți, cu incisivități de multe ori justificate, criticul atacă - uneori în sensul propriu al cuvântului - teme dintre cele mai importante și actuale: statutul instituției critice și regimul existenței generațiilor literare, autoritatea criticului, revizuirile, canonul. Analizează nediscriminatoriu, sub semnul explicit al autonomiei esteticului, literatura generației '60, literatura optzeciștilor, dar și a mai tinerilor nouăzeciști, interesându-l în egală măsură poezia, proza și critica.

Preferințele lui se îndreaptă către Marin Preda, Fănuș Neagu, Dumitru Radu Popescu, Nichita Stănescu, Marin Sorescu. În volumul *Despre Preda și alte eseuri neconvenționale* (2003) **V.** investighează teme esențiale ale operei acestuia - *Morometii și „tema prozatorului", „Noua gnoză", o mistică a ființei* - și comentează incitant diferite aspecte ale receptării ei după 1989, identificând trei direcții de „ocultare" a prozatorului: negarea integrală a valorii (similară tendințelor din anii dogmatismului stalinist), minimalizarea binevoitoare (prin reducerea unor texte la dimensiunea politică) și minimalizarea răuvoitoare (prin acceptarea în spațiul reușitelor estetice a numai două opere, *Întâlnirea din pământuri* și primul volum din *Morometii*). Analizate pertinent, cu avertizarea asupra efectului lor deformator, aceste direcții își dezvăluie precaritatea. O bună cunoaștere a literaturii vechi și a surselor de informare în domeniu demonstrează *Orizonturi medievale* (2003), unde se identifică elemente anticipative ale „jurnalului intim" și se analizează dimensiunea memorialistică a primelor texte românești.

SCRIERI: *Jurnalul unui an satanic*, București, 2001; *Secvențe literare contemporane*, I-II, București, 2001-2002; *Despre Preda și alte eseuri neconvenționale*, București, 2003; *Orizonturi medievale*, București, 2003. **Ediții:** Ilarie Chendi, *Eminescu și vremea sa*, pref. edit., București, 1999. **Traduceri:** Predrag Bogdanović Ci, *Biblioteca rătăcitoare*, îngr. și postfața trad., Oradea, 2000 (în colaborare cu Adam Puslojić și Ioan Flora).

Repere bibliografice: Marian Barbu, *Trăind printre cărți*, I, Petroșani, 2001, *317-320*; Andrei Grigor, *Fotografie cu lupi tineri. Critici caietiști*, „Antares", 2002, 7; Eugen Simion, *Oamenii mei*, CC, 2003, 1-2. *A. G.*

VORA, Emil (pseudonim al lui Emil Maroiu; 14.IX.1906, Meriș, j. Mehedinți - 17.III.1979, București), poet. Este fiul Anei și al lui Vasile Maroiu, țărani. A urmat școala primară în satul natal, Liceul „Traian" (1920-1924) și Școala Superioară de Comerț la Turnu Severin (1924-1928), iar la București Academia de Înalte Studii Comerciale (1929-1934), unde este coleg cu viitorul poet Constantin Nisipeanu. Din 1929 este funcționar în Ministerul Finanțelor. A debutat în 1931 cu versuri semnate Liana Cedru la revista „Brazda literară", iar editorial în 1936 cu placheta *Floarea amară*. A făcut parte din mișcarea poetică Adonis, alături de Virgil Treboniu, Mihu Dragomir, Mihail Grama, Ion Larian Postolache, Petru Homoceanul ș.a. A colaborat la „Ramuri", „Convorbiri literare", „Sfarmă-Piatră", „Universul literar", „Azi", „Românismul", „Pământul", „Cruciada românismului", „Festival", „Luceafărul", „Curentul literar", „Provincia", „Revista Fundațiilor Regale" ș.a., uneori semnând Emil Gicana. A mai publicat volumele *Fântânile tăcerii* (1940), *Cartea plecărilor* (1941), *Înalte vânturi* (1943; Premiul Academiei Române), reunite parțial în 1969 în culegerea *Poarta destinului*, împreună cu un ciclu de versuri adunate din periodice și cu altul, mult mai bogat, de inedite (datate între 1942 și 1966). În 1974 i-a mai apărut volumul de poezie *Nestinsa uimire*.

Mai mult decât prin factură și prin varietatea motivelor, destul de redusă, versurile lui **V.** se diferențiază valoric. Cartea de debut, *Floarea amară*, care prezintă interes ca document al stării de spirit proprii unei generații devorate de o tristețe exasperantă, ajunsă - cum clama Emil Cioran - „pe culmile disperării", e puțin relevantă din punct de vedere poetic. Expresia se menține în marginile corectitudinii, rareori depășită prin câte un accent liric mai personal, și în următoarele două volume. Dulceagă sau abstractă, platitudinea e ruptă intermitent de mici curenți subterani, produși de stări sufletești apte să se comunice în formulări de oarecare pregnanță. Piesa titulară din *Fântânile tăcerii*, de pildă, transmite sentimentul solitudinii convingător, într-o tonalitate tânguitoare: „Pe-aici nu trece niciodată nimeni,/Încât e cerul anilor mereu închis/De parcă n-a fost tinerețe și nici vis/În pomul cu frunzișul între oameni.// Pe-aici îmi las singurătatea numai eu,/Când toamna scutură rugină pe tufani,/Și drumurile-mi suie pulberea de ani/În nouri grei, de rod, spre Dumnezeu". *Popas lângă pământ* exprimă, în metru folcloric, iubirea pentru pământul natal: „Negrule pământ,/Pentru cine cânt,/De tot stau și-aștept/Cu toamnele-n piept!// [...] Stoluri de lăstuni,/Toamna, prin goruni,/Frunza-și scutură/Ca o ciutură". Terține atent cizelate concentrează reflecții cu o vagă amprentă de stil blagian. Superior precedentelor cărți, *Înalte vânturi* însumează poeme din timpul războiului, născute „în vecinătatea morții", în vecinătatea adâncului, „lângă nopțile cerului, lângă nopțile pământului", în vânturi aspre, sub stele reci. Nesiguranța perpetuă, iminența pericolului extrem, devenite mod firesc de existență, se transmit în strofe de reală, deși nu intensă, vibrație: „Curgătoare ca apele înspre adâncul mărilor,/Viețile noastre curg și se clatină;/Depărtarea le-ngroapă în licăritul stelelor,/Unde nimic nu-i prea mult pentru ele". În poemele editate după război, atenția cititorului e reținută îndeosebi de peisaje campestre și marine, unele grațios modulate prin discrete inflexiuni de melos simbolist: „Pe mări de timp, pe mări de nesfârșite valuri,/Corăbii trec, corăbii negre vin spre țărmul vieții,/Și vânturile lumii, vântul serii, vântul dimineții,/Mereu le-abat la câte-un țărm și iar le duc spre alte maluri".

SCRIERI: *Floarea amară*, București, 1936; *Fântânile tăcerii*, București, 1940; *Cartea plecărilor*, București, 1941; *Înalte vânturi*, 1943; *Poarta destinului*, pref. Pericle Martinescu, București, 1969; *Nestinsa uimire*, București, 1974; *Marea curgere*, îngr. Alex. Maroiu, București, 1981.

Repere bibliografice: C. Pajură [C. Papacostea], *„Floarea amară"*, „Reportaj", 1936, 10-13; C. Fântâneru, *„Fântânile tăcerii"*, UVR, 1940, 14; Dan Petrașincu, *„Cartea plecărilor"*, VAA, 1941, 131; C. Fântâneru, *„Cartea plecărilor"* UVR, 1941, 36; Ion Șiugariu, *„Înalte vânturi"*, RFR, 1943, 10; Virgil Ierunca, *„Înalte vânturi"*, „Fapta", 1944, 32; Dumitru Micu, *„Poarta destinului"*, RL, 1969, 26; Adrian Munțiu, *„Poarta destinului"*, O, 1969, 9; Dumitru Micu, *Laus Patriae*, CNT, 1975, 6; Virgil Mazilescu, *„Nestinsa uimire"*, RL, 1975, 16; Emil Manu, *Doi poeți: Emil Vora și Romulus Cojocaru*, TR, 1975, 51; Firan, *Macedonski-Arghezi*, *445-465*; *Lit. rom. cont.*, I, *117-118*; Scarlat, *Ist. poeziei*, IV, *52*; Micu, *Ist. lit.*, *357*; Popa, *Ist. lit.*, II, *394*; *Dict. scriit. rom.*, IV, *804-806*; Firan, *Profiluri*, II, *342-344*. *D. Mc.*

VORNIC, Tiberiu (pseudonim al lui Tiberiu Oprea; 21.I.1900, Tohanu Vechi, azi Zărnești, j. Brașov - 21.III.1975, București),

prozator, dramaturg și gazetar. Urmează la Cluj liceul și doi ani Facultatea de Drept. Pretor la Prefectura județului Ciuc, notar la Prefectura județului Făgăraș (1921-1923), mai târziu devine șeful serviciului administrativ (1942-1943), apoi director general (1944-1948) al uzinelor Malaxa. A colaborat la „Adevărul literar și artistic", „Contemporanul", „Flacăra", „Gazeta literară", „Viața românească" ș.a. *Scrisorile unui fripturist* (1926), cartea de debut a lui **V.**, este o culegere de articole politice, având în comun cu scrierile ulterioare doar interesul pentru Ardeal. Autorul condamnă atitudinea oamenilor politici ardeleni care nu și-au îndeplinit promisiunile, urmărind evoluția Partidului Național în relație cu celelalte partide (*Greșelile conducerii Partidului Național, Întâia guvernare a generalului Averescu, Guvernul Take Ionescu, Guvernul liberal* ș.a.).

În 1949, când publică primul volum de povestiri, *Movila neagră*, **V.** se află deja printre reprezentanții „exemplari" ai realismului socialist promovat de culturnicii comuniști ai perioadei. Epicul e simplist, de un maniheism categoric: jupâni hapsâni, chiaburi cruzi și lacomi îi exploatează fără milă pe țăranii săraci, dar destoinici și curajoși, muncitori care știu să fie vigilenți când dușmanul lovește ș.a.m.d. Acțiunea are loc în primii ani după instaurarea puterii comuniste, într-un sat, Bălțoaca, inundat din cauza indiferenței unor „elemente" oportuniste care au intrat în partid, dar nu servesc interesele „poporului". Trei romane, *Oameni sub patrafir* (1950), *Întâmplări din pragul veacului* (1953), *Sub pajura împărăției* (1954), reconstituie, de asemenea în spiritul și litera realismului socialist, dintr-o perspectivă tezistă, viața țărănimii transilvănene de la începutul secolului al XX-lea. **V.** vorbește în *Oameni sub patrafir* despre primele mișcări „revoluționare" ale celor săraci și obidiți. Sluga Tănasie, credincios și harnic, e acuzat pe nedrept că a furat banii stăpânului. În mod previzibil, conform rețetei ideologice a anilor '50, în închisoare el va intra în contact cu ideile socialiste ale unui muncitor lipovean. Vehemența autorului se îndreaptă spre slujitorii Bisericii, spre intelectualii satului sau spre administrația maghiară. Ceva mai reușit și cu mai puține clișee, romanul *Sub pajura împărăției* are acțiunea situată în ambianța tulbure a anilor premergători primului război mondial. Oarecum mai nuanțată, dar urmând aceeași linie demonstrativă, e relația dintre Simion Todericiu, directorul băncii Someșana din Dej, și fiul său, Toderiță, căruia i se recunosc primele „semne de rătăcire". Ca să-și înțeleagă mai bine fiul, tatăl va citi jurnalul intim al acestuia și va afla despre prietenia lui cu copiii de țărani, cu slugile și cu alte persoane nedreptățite de bancherul arivist. Galeria de personaje imaginare e îmbogățită cu o serie de personaje reale, istorice, precum Take Ionescu sau Titu Maiorescu, prezentate ironic și tendențios. Dramaturgul **V.** compune o serie de piese (cele mai multe într-un act) care plătesc, de obicei, tribut propagandei oficiale. Aici apar personaje care pot fi (sau trebuie) „reabilitate", convertite la noua ideologie. Iordache din *Paznicul stelelor* (1958) este un mijlocaș care ezită, „nu e dușman, ci retrograd", la fel ca Eremia Vântoiu, din piesa *Gardul* (1956), acesta refuzând să se lase „corect" influențat de fiii săi, patrioți comuniști. Acțiunea din *Umbra baroanei* (1958) are loc între 1940 și 1957 și urmărește în aceeași manieră traiectoria unor intelectuali ardeleni.

SCRIERI: *Scrisorile unui fripturist*, București, 1926; *Movila neagră*, București, 1949; *Oameni sub patrafir*, București, 1950; *Alegerea conașului Raul*, București, 1953; *Întâmplări din pragul veacului*, București, 1953; *Sub pajura împărăției*, București, 1954; *Împărăția lui Machidon* (în colaborare cu Ioana Postelnicu), București, [1955]; *Gardul*, București, 1956; *Răfuiala*, București, 1956; *Vânătorii după doi iepuri*, București, 1956; *Târgul inimilor*, București, 1957; *Paznicul stelelor*, București, 1958; *Umbra baroanei*, București, 1958; *La comisia de împăciuire*, București, 1960; *O vizită cu tâlc*, București, 1962; *Inima unei femei*, București, 1964.
Traduceri: Nagy Sándor, *Împăcare*, București, 1951; F. Gladkov, *Energia*, București, 1956 (în colaborare); Kakassy Endre, *Logodnă furtunoasă*, București, 1959; Simon Magda, *Spic de grâu*, București, 1962.

Repere bibliografice: Mihai Petroveanu, *„Oameni sub patrafir"*, VR, 1950, 10; Mihai Gafița, *„Întâmplări din pragul veacului"*, GL, 1954, 10; Radu Popescu, *„Sub pajura împărăției"*, GL, 1954, 35; Liliana Pavlovici, *„Sub pajura împărăției"*, VR, 1955, 2; V. Mîndra, *„Împărăția lui Machidon"*, GL, 1955, 40; M. Ghimpu, *„Împărăția lui Machidon"*, RMB, 1955, 9 noiembrie; Virgil Brădățeanu, *„Împărăția lui Machidon"*, CNT, 1955, 46; Popa, *Dicț. lit.* (1977), *618-619; Tiberiu Vornic*, DRI, V, *363-367;* Popa, *Ist. lit.*, I, *1053-1054.* *L. Cr.*

VORNICESCU, Nestor (1.X.1927, Lozova, j. Orhei - 17.V.2000, Craiova), istoric literar. Nicolae, pe numele de botez, este cel

mai mare din cei cinci fii ai Verei (n. Roșu) și ai lui Vasile Vornicescu, răzeș basarabean. După ce termină șapte clase în satul natal, intră novice, în 1944, la schitul Nechit din Munții Neamțului, apoi la mănăstirea Neamț, unde urmează Seminarul de Muzică Bisericească și cursurile Seminarului Monahal Superior (1946–1951). Depune voturile monahale în 1951, primind numele Nestor. A absolvit în 1955 Institutul Teologic din București și tot aici (între timp fusese hirotonit ierodiacon) a urmat cursurile de doctorat în teologie, secția patrologie (până în 1958). Ieromonah în 1956, devine preot slujitor la catedrala mitropolitană din Iași și bibliotecar al Mitropoliei Moldovei. Și-a urmat cariera ecleziastică – stareț, apoi protosinghel al mănăstirii „Sf. Ioan cel Nou" din Suceava din 1962, cu rangul de arhimandrit din 1966, an în care a fost rânduit stareț al mănăstirii Neamț –, desăvârșindu-și concomitent pregătirea teologică. Bursier al Institutului Ecumenic de la Bossey (Elveția) în 1969–1970, frecventează și cursurile doctorale ale Facultății Autonome Protestante din Geneva, preocupat mai ales de istoria bisericească medievală. La sfârșitul lui 1970 a fost ales episcop vicar al Arhiepiscopiei Craiovei (cu titlul Severineanul), ulterior locțiitor de arhiepiscop al Craiovei (1972–1973), pentru ca în 1978 să fie ales arhiepiscop al Craiovei și mitropolit al Olteniei. În 1983 și-a susținut teza de doctorat, dedicată primelor scrieri patristice din literatura noastră (secolele IV–XVI). În 1992 este ales membru de onoare al Academiei Române și membru al Academiei de Științe din Republica Moldova. I s-au acordat numeroase distincții bisericești și laice, în țară și peste hotare.

Ecumenist de seamă, trimis de Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române la diferite manifestări consacrate dialogului teologic, autor al multor studii consacrate începuturilor monahismului și primelor lui „reguli", **V.** e colaborator al unor publicații prestigioase: „Biserica Ortodoxă Română" (unde debutează în 1949), „Telegraful român", „Studii teologice", „Mitropolia Moldovei și Sucevei", „Mitropolia Olteniei" (pe care a condus-o din 1978 până în 2000), „Ortodoxia", „Magazin istoric", „România literară", „Ramuri", „Almanahul parohiei ortodoxe române din Viena" (uneori a folosit și pseudonimul A. Sever), istoric al Bisericii românești. Din lungul șir de contribuții pot fi pomenite cele consacrate unor personalități ecleziastice, ca arhiereul Narcis Crețulescu-Botoșăneanul, arhimandritul Leon Asachi, arhimandritul Benedict Teodorescu, mitropolitul Veniamin Costache, duhovnicul Andronic, mitropolitul Dosoftei, mitropolitul Sofronie Miclescu. Este tentat uneori și de adierile venite dinspre literatură, ca în narațiunea cu inserții documentare despre un haiduc din secolul al XIX-lea, intitulată *În afara legii* (1976), și în însemnările de evocare a atmosferei unui timp zbuciumat, precum în *Descătușarea 1821* (1981). Cele mai importante sunt însă contribuțiile la cercetarea literaturii române vechi și a plasării ei în context sud-est-european. Teza de doctorat, publicată în două variante: *Scrieri patristice în Biserica Ortodoxă Română până în sec. XVII. Izvoare, traduceri, circulație* (1983) și *Primele scrieri patristice în literatura noastră (sec. IV–XVI)* (1984), alături de studiile particulare izvorâte din substanța ei, examinează sistematic, aproape epuizând informația, prezența textelor din epoca patristică – inclusiv a celor elaborate în Scythia Minor –, care au avut o funcție covârșitoare în zidirile spirituale românești. **V.** crede în existența scriitorilor străromâni, socotind că „începuturile culturii noastre scrise trebuie împinse până în secolul IV". În introducerea la masiva antologie *Proloage* (1991) el susține convingător, între altele, că mitropolitul Dosoftei a inclus în *Viața și petrecerea svinților* „biografiile" acestora în redacții scurte. Dosoftei – spune **V.** – a lucrat la tălmăcirea proloagelor, texte ce serveau pentru lectură „în cadrul Sfintei Liturghii și la timpul cuvenit, zilnic, la trapeza mânăstirilor ori chiar în incintele considerate locuri sfințite [...], de asemenea și în chiliile monahilor, în unele școli și case ale oamenilor", animat de dorința de a elimina stânjenitoarea barieră a neinteligibilității. Aceeași tendință de a epuiza informația predomină și în cercetările consacrate prelatului și învățatului Petru Movilă, veritabilul modernizator al Răsăritului ortodox european.

SCRIERI: *În afara legii*, Iași, 1976; *Contribuții aduse de slujitorii bisericești pentru independența de stat a României, în anii 1877–1878*, Craiova, 1978; *Despre viața și opera Sfântului Vasilie cel Mare*, Craiova, 1979; *Descătușarea 1821*, Craiova, 1981; *Scrieri patristice în Biserica Ortodoxă Română până în sec. XVII. Izvoare, traduceri, circulație*, Craiova, 1983; *Primele scrieri patristice în literatura noastră (sec. IV–XVI)*, Craiova, 1984; ed. 2, Craiova, 1992; *Unde-i turma, acolo-i și păstorul. Participarea mitropolitului Sofronie Miclescu la înfăptuirea Unirii Principatelor Române–1859*, Craiova, 1985; *Pace pe pământ, între oameni de bună voire*, Craiova, 1986; *Sfinți români și apărători ai legii strămoșești*, Craiova, 1987; *Biruit-au gândul*, Craiova, 1990; *Sfântul mitropolit Petru Movilă*, Craiova, 1990; *Una dintre primele scrieri ale literaturii române străvechi: „Pătimirea martirilor Epictet și Astion" (de la cumpăna secolelor III–IV)*, Craiova, 1990; *Sfântul ierarh Petru Movilă, mitropolitul Kievului, al Galiției și a toată Ucraina*, pref. Virgil Cândea, Craiova, 1999; *Viața, nevoințele și scrierile Sfântului Ambrozie, episcopul Mediolanului, în spiritualitatea și cultura românească (secolele XIV–XX)*, Craiova, 2000.

Repere bibliografice: Ioan Alexandru, *Iubirea de patrie*, II, București, 1985, *264*; Tudor Nedelcea, *Vocația spiritualității*, Craiova, 1995, *317*; *Dicț. teolog., 483–485*; Rusu, *Membrii Academiei, 561–562*; Nicolae Andrei, *Voievozi ai spiritului românesc*, Craiova, 2000, *422–428*; Marian Barbu, *Trăind printre cărți*, I, Petroșani, 2001, *321–322*; *Enciclopedia marilor personalități*, III, coordonator Ion Văduva-Poenaru, București, 2001, *466–469*; *Dicț. scriit. rom.*, IV, *806–808*; Tudor Nedelcea, *Interferențe spirituale*, Craiova, 2002, *543–552*; Firan, *Profiluri*, II, *344–346*; Mihai Cimpoi, *Critice*, III, Craiova, 2003, *182–184*. *D. H. M.*

VORONCA, Ilarie (pseudonim al lui Eduard Marcus; 31.XII.1903, Brăila – 5.IV.1946, Paris), poet, prozator și eseist. Este fiul Ceciliei (n. Brenner) și al lui Isidor Marcus, comerciant. Urmează în orașul natal școala primară și cele dintâi clase secundare la Liceul „Nicolae Bălcescu", iar la București Lideul Pedagogic, absolvit în 1921, și Facultatea de Drept, luându-și licența în 1924. Începând din 1926 face studii de drept la Paris, dar intenția de a obține un doctorat nu se va realiza. A frecventat cenaclul lui E. Lovinescu, fiind descris de amfitrion ca un tânăr „timid, nostalgic, sentimental", „iepure de casă pitit după o frunză de varză". A debutat cu poezia

Tristeți de toamnă la „Sburătorul literar" în 1922, iar editorial în 1923 cu placheta *Restriști*. Desfășoară o intensă activitate publicistică proavangardistă. În octombrie 1924 scoate împreună cu Victor Brauner, Marcel Iancu, M. H. Maxy ș.a. unicul număr al revistei „75 HP". Semnează atât cu numele literar (dat de E. Lovinescu), cât și cu pseudonimele Alex. Cernat, Roneiro Valcia. Mai publică manifeste, articole de atitudine belicoase, poeme ultrabizare în revistele „Punct", „Integral" (la care figurează ca redactor) și „unu" (unde e, de asemenea, în redacție). „Iepurele sfios - scrie Lovinescu - vrea să necheze și să muște, vrea să smulgă și să sfâșie ca leii." Revenit în 1929 din capitala Franței, până în 1931 este angajat la Direcția Presei din Consiliul de Miniștri. În 1933 se stabilește definitiv la Paris. Funcționar la o casă de asigurări, colaborează la „Nouvelles littéraires", „Cahiers du Sud", „Cahiers juifs", la „Journal des poètes" din Bruxelles, trimite articole la „Adevărul" (1935-1937), conferențiază despre literatura română la Radio Paris și la Sorbona, iar după război va coordona emisiunile în limba română ale Radiodifuziunii franceze. Traduce în colaborare cu Jacques Lassaigne bocete românești, ce vor fi editate în 1947 sub titlul *Les Chants du mort*. Încă mai înainte de expatriere își editase în Franța volumele *Colomba* (1927), *Ulise* (1928) și *Plante și animale. Terase* (1929). După stabilirea la Paris își traduce *Ulise* (sub titlul *Ulysse dans la cité*, 1933), ajutat de Roger Vailland, și *Petre Schlemihl*, carte din 1932 (sub titlul *Poèmes parmi les hommes*, 1934). Direct în franceză publică mai multe plachete, între care *Permis de séjour* (1935), *La Poésie commune* (1936), *Amitié des choses* (1937), *Pater Noster* (1937)), *L'Apprenti fantôme* (1938), *Beauté de ce monde* (1939), *Les Témoins* (1942), *Contre-solitude* (1946), precum și volume de proză: *Lord Duveen ou L'Invisible à la portée de tous* (1941), *La Confession d'une âme fausse* (1942), *La Clé des réalités* (1944), *L'Interview* (1944), *Henrika* (1945), *Souvenirs de la planète Terre* (1945). Postum au apărut, în afară de reeditări, *Poèmes inédits* (1964), *Onze récits* (1968) și, în ediție bilingvă, *Petit manuel du parfait bonheur - Mic manual de fericire perfectă* (1973), carte scrisă în timpul războiului. Opera în limba franceză a lui **V.** s-a bucurat de aprecieri elogioase. Léon-Gabriel Gros afirmă că prin el - ca și prin Tristan Tzara și B. Fundoianu - „lirismul românesc a infuzat un sânge nou poeziei franceze". Într-un comentariu din 1956 Jean Rousselot găsește că **V.** e „cea mai înaltă, cea mai amplă, cea mai generoasă voce" a poeziei franceze din perioada interbelică, dar în istorii, panorame și dicționare ale literaturii franceze din secolul al XX-lea, precum cele semnate de Pierre de Boisdeffre, Gaëtan Picon, André Bournin și (din nou) Jean Rousselot, numele lui **V.** nu figurează. După invadarea Franței de Germania nazistă, **V.**, îmbrățișând crezul comunist, a luptat în mișcarea de rezistență. În ianuarie 1946 a vizitat pentru ultima dată România, fiind primit cu frenezie de prieteni. La scurt timp după înapoierea în Franța, spre consternarea celor ce îi prețuiau scrisul, și-a pus capăt zilelor fără vreo motivație explicită.

Poet deosebit de fecund, prozator cu inepuizabile resurse lirice, **V.** a fost, înainte de toate, un publicist activ, cel mai înfocat combatant în periodicele de avangardă. Lansând fremătătoare manifeste, el semnează în „75 HP", „Punct", „Integral", „unu" și microeseuri literare, unele incluse ulterior în *A doua lumină* (1930) și în *Act de prezență* (1932). Laitmotivul este pledoaria pentru înnoirea artistică. Explicitând enunțul programatic din *Aviograma*, inserată (în loc de manifest) în „75 HP" - „Artistul nu imită, artistul creează", **V.** nu ostenește să afișeze principiul originalității, al ineditului, sub lozinca „Inventează, inventează". După el, arta se definește prin surpriză, implicit exclude regulile, canoanele: „A hotărî dinainte că poezia trebuie să îmbrace cutare formă [...], a *limita poezia* înseamnă a o ucide"; „Opera de artă trăiește numai prin ignorarea tuturor regulilor cunoscute". În loc de a se integra în orizontul de așteptare al virtualilor consumatori, arta își îndeplinește menirea tocmai prin aceea că îl sfidează, îl violentează: „Gustul, ochiul, urechea spectatorului trebuiesc neîncetat violate". Fiind „înainte de toate inventator", adevăratul artist nu poate admite „o ținută dinainte stabilită - numească-se ea «modernism» sau «arhaism» -, știind bine că, așa cum puțin le pasă vântului, legumei sau omizii de regulile hotărâte în laboratorul cu ferestrele închise, și poemul [...] nu va putea fi niciodată hotărnicit între granițe preconcepute". Oricât repudiază însă normativele estetice, pasionatul avan-

gardist consideră că arta nouă se autofăurește urmând un principiu, obiectivarea, și apreciază că acesta e consecvent aplicat de constructivism. Rezultat din lupta între cubism și dadaism, constructivismul l-a smuls pe primul din „lâncezeala de atelier" „îmbrâncindu-l" în stradă și a curmat anarhismul celui de-al doilea opunând subiectivității expresioniste obiectivitatea; depășește și futurismul minat de tendințe centrifuge, neagă „dezagregarea bolnavă romantică suprarealistă". În consecință, idealul de artă e „ordinea sinteză, ordinea esență constructivă, clasică, integrală". Spiritul epocii moderne - constată **V.** în 1925 - a pus capăt disparității între arte. Sub impulsul lui, „poezia, plastica, drama, muzica și mai ales arhitectura, toate converg într-un acord abstract pe același drum arcuit ca o coardă: *sinteza*". Sinteza ar fi expresia clasicizării avangardismului prin constructivism și integralism. Clasicizarea implicând obiectivitatea, urmează că „artistul adevărat creează direct, fără simbol, în pământ, lemn sau verb [...]; cuvântul trăiește indiferent de sens, precum fierul, piatra sau plumbul". Codul creației literare va trebui să cuprindă un articol prevăzând suprimarea adjectivelor. În toate sferele existențiale sentimentalismul dispare, triumfă cerebralitatea. Însă **V.** este el însuși un incorigibil sentimental deghizat. Afectivitatea nu umple scrisul său de adjective, dar se exprimă în profuziuni de imagini chiar și în eseistica sa. Nu există în publicistica românească stil mai ornamentat. În articolele și cronicile poetului abundă formulări ca acestea: „Victor Brauner scormonește cu penelul lui toate penele gândului, agită în mâini toți clopoțeii extazului"; „La sărbătoarea poemului său, Stephan Roll a invitat toate cosânzenele izvoarelor, toți voievozii vântului"; „Cuvintele cu intestinele despletite aleargă prin foburg, înlănțuindu-se în jazzul frazelor vertiginoase" ș.a. Pe de altă parte, în „Adevărul" abordează teme diverse, inclusiv sociale și politice. După E. Lovinescu, poemele care exprimă plenar „substanța adevărată a psihologiei" lui **V.** sunt cele din *Restriști*, placheta de debut. Ele transmit vibrațiile unei sensibilități de o delicatețe maladivă, ale unui „suflet moldovenesc [...] risipit în vânt ca o scamă de păpădie, suflet de toamnă și de învins". O fac însă fără a instaura un stil nou, un limbaj net diferențiat de al poeților români sub a căror influență s-a format. Tonalitatea de cantilenă a versurilor libere, dar majoritatea rimate, conservă ecouri din Ion Vinea, Adrian Maniu, Camil Baltazar, Demostene Botez și mai ales din G. Bacovia („E pretutindeni un aer apăsător, ca de spital,/și pomii în despletiri își spun mâhniri știute./Amintirea ta îmi închide drumul ca un mal,/Și-mi simt gândurile în pietrișul umed căzute"). Modul personal, inconfundabil, se anunță prin ineditul asocierilor din unele construcții imagistice: „păsările ploii", „vântul răscolește cerul ca pe-o carte deschisă", „porumbeii albi ai clopotelor", „liniștea e aceeași batistă de melancolie și mătase", „sufletul țipă sub tristețe ca lemnul sub ferăstrău", „era o tristețe în noi ca o luntre în trestii". Cu cel de-al doilea volum, *Colomba*, **V.** se detașează de modele, construindu-și o personalitate poetică integral proprie. Fondul său prim, elegiac, e luat în stăpânire autoritar, adeseori chiar strangulat (în *Invitație la bal*, spre

Desen de Marcel Iancu

exemplu) de inteligența estetică. Poetul se autoconstruiește în limbaj prin destructurarea discursului. În izbitoare contradicție cu propriile pledoarii patetice pentru constructivism și integralism, pentru „ordinea sinteză, ordinea esență constructivă, clasică, integrală", el sfidează orice construcție, cedând inițiativa nu cuvintelor, ca dadaiștii, ci fanteziei, unei frenezii nesupravegheate cel puțin la prima vedere. De aici rezultă erupții de imagini analoage focurilor de artificii, fenomen similar celui din lirica lui Ion Vinea, dar de o violență considerabil sporită și de aparență cu totul spontană. Critica îl caracterizează prin formulări globale: „isterie verbală", „frenezie rimbaldiană de imagini", „uragan de imagini", „delir liric", „delir metaforic" (Pompiliu Constantinescu) sau prin caracterizări mai precise: „o colecție de expresii ce urmează să fie utilizate pentru un eventual volum de poeme", întrucât versurile, câte există, sunt tot atâtea „bucăți diferit colorate și prinse artificial una de alta, asemenea unor frunze ținute pe o pagină de ierbar la întâmplare" (Mihail Sebastian). Un poem de **V.** - zice E. Lovinescu - poate fi citit „cu egal efect de la început la sfârșit sau de la sfârșit la început". Potrivit unei aprecieri a lui G. Călinescu, fiecare poem e „o râmă lungă, scoasă proaspăt din humă și pe care oricum ai tăia-o, trăiește

total și parțial". În *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, criticul aseamănă actul poetic al lui **V.** cu desfacerea unei cârpe „în care sunt îngrămădiți peștișori aurii". O asemenea poetică amalgamează principii ale tuturor curentelor de avangardă, exemplificând o aserțiune din *Act de prezență*: „Cubism, futurism, constructivism s-au revărsat în același dârz cerc: sinteza". Indiferent dacă, așa cum pare, scriind autorul s-a abandonat dicteului automat sau a operat asocieri imposibile în mod lucid, imagismul său excelează, mai mult decât al oricărui alt autor român, prin arbitrar. Nimeni la noi nu și-a însușit mai în litera ei afirmația lui André Breton că imaginea cea mai puternică e aceea care conține „le degré d'arbitraire le plus élevé". Nu puține imagini instaurează o „suprarealitate" onirică: „inima duce-n codru sub piept ca o caleașcă", „aerul stă pe acoperișuri ca un preș", „soarele își face loc cu coatele", „tusea scrâșnea ca în colții dulăilor oasele", „un curcubeu se zbate sub talpă ca un șarpe". Prin obiectivare, prin eradicarea sentimentului, prin cerebralitate, **V.**, deși de regulă nu înlănțuie reprezentările coerent și, în consecință, nu realizează acea „armonie abstractă cu legi fixe" pe care a salutat-o, poetizează în spiritul curentelor impulsionate de ideea „creației pure", „impersonale", „obiective", „clasice": cubism, constructivism, integralism. Prezență modelatoare constantă, artisticul nu se realizează deloc sau se realizează prea rar în planul compoziției. Niciunde nu e vizibilă o preocupare de selecție, de concentrare, de reliefare imprevizibilă a sensului, de sugerare a lui, subtilă, de gradare a efectelor. Tot ce are de spus poetul spune, nu sugerează niciodată, el e mereu un neostenit producător de imagini. Adevărată natură în această privință, el emite comparații, metafore, personificări cu fecunditatea – și monotonia – pământului care naște neîncetat flori, plante, buruieni. Nu numai în versuri. Orice ar scrie, limbajul este înflorit. Toată arta sa e o artă a corelării de reprezentări eterogene incomparabile. Uneori stridența aliajelor surprinde chiar și cea mai generoasă receptivitate. Mihail Sebastian denunța „artificializările" din *Plante și animale* ca „ridicol de neromânești", „profund dizgrațioase și antiartistice", exemplele date (luna – „mașină de călcat rufe", inima – „amazoană pe șaua pieptului") nefiind cele mai șocante. Prin aglutinări întâmplătoare, uneori și prin lipsa acordurilor gramaticale sau prin formulări eliptice, în numeroase cazuri se obțin imagini precum „vertebrele tăcerii", „unghia norilor", „taraful vinelor", „loteria norilor", „lacătele mușcăturilor", „gleznele cântecului", „oceanul din omidă", „eprubeta fulgerului", „ugerul de fulger". Însă violentarea limbii se produce mai cu seamă prin acele „rezecții sistematice ale articolelor", semnalate de cel mai binevoitor dintre recenzenți, Perpessicius. Acestea („umeri ca grinzi", „cuvintele în aer se sparg precum oglinzi", „umbrele sfințite în amurguri cum cozi", „tâmplele ca hățuri" etc.) par să ignore simțul limbii. Efecte analoage, de ordin mai mult decât lingvistic, provoacă și unele „originalități" propriu-zis poetice: asonanțe năstrușnice („voce"–„rocii", „ramuri"–„armuri", „sticlă"–„spilcă", „sănii"–„sânii", „cere-i"–„tăcerii", „roz"–„orz", „foamei"–„oameni" ș.a.), aritmii stridente (mai ales în *Incantații*, 1931), versuri greoaie, lutoase, sfărâmicioase. Cu toate acestea, definitorii pentru poezia lui **V.** nu sunt infirmitățile, ci reușitele. Adesea, asocieri deconcertante devin imagini de o rară, unele de o neegalată frumusețe: „gândul tău alunecă peste mine ca o sanie peste zăpezi", „liniștea zumzăie în noi ca o albină", „pleoapa mea de tine se umple ca o ceașcă", „ce frumoase instrumente de muzică sunt peștii/în acest glas străveziu ca un acvariu", „laptele clatină o cădelniță de-arome", „au adormit gârlele ca harfe", „sufletul s-a umplut ca o orgă", „în tipografii mașinile dorm ca niște pești uriași/Prin ferestrele înalte noaptea își scutură sacii cu făină albastră", „uraganul nechează ca un armăsar la jarul stelelor", „arborii/își întind gâtul precum câinii de vânătoare". Când, oricât de eteroclite, imaginile aderă la același flux emoțional, corolele lor se luminează ca niște beculețe policrome la declanșarea curentului electric și colajele devin panouri luminiscente. Unele sunt citate de toți comentatorii: „imnul" închinat în *Ulise* „veacului mediocrității", lauda ceaiului, a cartofului cu „față de Hristos" tot de acolo, oratia-reportaj despre tipografii din *Brățara nopților* (1929), unele secvențe din *Plante și animale*, solilocviul îndurerat din *Petre Schlemihl* intitulat *Hemoragie, ascensiune*. Asamblând – sau răsturnând din „coșuri" – imagini disparate (Ov. S. Crohmălniceanu), **V.** nu le învestește pe nici unele cu funcții simbolice. Dacă în alte privințe poetul și-a călcat cu seninătate principiile atât de bătăios afirmate, în ce privește asimbolismul voit al semnificațiilor el a fost mereu consecvent cu sine însuși. S-a conformat cu strictețe propriei „gramatici", care statuează că „artistul adevărat creează direct, fără simbol, în pământ, lemn sau verb, organisme vii, mașini spintecând drumuri, strigăte tresărind violent ca în furtună acoperișuri" (*Act de prezență*). S-a spus că „mitologia cotidianului" instituită de **V.** ar trăda o „spaimă de vid", o „teamă de absență", anihilate (sau doar temperate) de o „pândă" vizând „apariția salvatoare a lucrurilor" (Ion Pop). Poate că poetul va fi avut tot timpul sentimentul că adăpostea moartea („vidul") în propriu-i trup și tocmai de aceea a căutat cu atâta patimă o salvare provizorie (și iluzorie) în frumusețea evanescentă a „lucrurilor". În poemele sale euforice nu doar „plantele și animalele", ci și existențele inanimate, străzile, clădirile, obiectele apar ca tot atâtea miracole, văzute cu ochii cuiva care parcă atunci le descoperă sau le contemplă pentru ultima dată. În scrierea postumă *Mic manual de fericire perfectă* el a formulat explicit o adevărată mistică a lucrurilor: „Când pulpa savuroasă zdrobită între dinți face să țâșnească deliciile zemoase pe limbă și pe cerul gurii, nu uităm (măcar pentru o clipă) grijile, obișnuitele preocupări, nu ne facem una cu portocala, nu ne portocalim? [...] Gândiți-vă la timpul scurt cât ține beția prin vin. Exemplul acestei bețiii e o probă că omul se asimilează vinului, și vinul omului"; „Aerul e plin de făgăduieli, de bucurii. Fiecare obiect, într-o cameră, fiecare aspect de pe stradă ne poate povesti o întâmplare plăcută. [...] Piatra aceasta de pe marginea potecii vă pare indiferentă și rece. Dar dacă vă aplecați spre ea puteți observa că e împodobită cochet cu un fular de mușchi". În mijlocul lucrurilor, și chiar în absența lor, doar reprezentându-și-le,

Desen de Ross

poetul își învinge angoasele generate de teama de singurătate. Fetișizând, sanctificând obiectele, privirea lui **V.** preface teritoriul existenței de toate zilele într-un spațiu mirific, de paradis. Dar cam de când începe să scrie *Petre Schlemihl*, dragostea de lucruri și mai ales de vietăți a poetului este excedată continuu de o fremătătoare iubire pentru oameni: „Eu vă voi spune: oameni, nu sunt decât un frate,/Același smuls în ploaie, îngenuncheat în toamnă,/a mea e tristețea voastră, ale mele sunt înfrângerile voastre,/Ca și voi nu sunt decât un copac pe care se-odihnește pasărea călătoare a vieții". Oamenii pe care îi declară frați sunt oprimații, năpăstuiții, frustrații, toți aceia care, ca și el, „au fost primiți cu pietre", aceia cărora până atunci le fusese străin: „Nu, niciodată, n-am stat de voi alături/ [...] Lumina țâșnită din apă împiedica vederea". Depărtându-se de cei ce l-au „alungat din ograzile ude de ploile urâte", „de pe ulițele pline de vuiet", de cei ce l-au „lovit cu bice în piețele publice ca pe un cal bătrân" și au fost în stare a-l „răscoli până în cele mai adânci măruntaie", noul Ahasverus își vrea inima și stiloul încărcate cu sângele celor pe care, în poemele franțuzești, îi va numi „oamenii viitorului". Adresându-se lor, le împărtășește „bucuria de a scrie nu pentru el, ci pentru o mulțime generoasă". Autorul volumului *La Poésie commune*, tălmăcit de Saşa Pană cu titlul *Poezia de toate zilele*, nu ezită să-și renege propria artă poetică: „Nu, nu vreau să scriu un poem glorios./Nu, nu un cântec plin de isteține și despre care/Cunoscătorii să exclame: O ce rime, ce formă făr'de greș!//N-am ce face/Cu podoabele voastre și cu jocurile voastre lingvistice"; „N-aș mai găsi nici o bucurie să împreun cuvinte bizare,/Nici chiar imaginile cele mai surprinzătoare" (*Viața, poemul pe care aș vrea să-l scriu*). Poetul mutat de pe Dunăre pe malul Senei nu-și mai destăinuie propriile trăiri, ci interpretează în alt grai latin simțămintele „unei lumi": „Câtă bucurie astăzi să pot spune/Nu ceea ce simt eu, ci ceea ce simt mii și mii de oameni./Câtă bucurie să pot împărtăși aspirațiile unei mulțimi generoase/Să vorbesc liber despre viitor și o nădejde comună". Fostul apologet al „armoniilor abstracte" e convins că prin această depersonalizare participă la înfăptuirea visului miticei „vârste de aur": „Oameni ai viitorului. Tot ce spun în această carte va fi într-o zi/Ca legendele care le asculți fără să le crezi". Odată cu ideile despre poezie **V.** își schimbă și modul de a poetiza. Din (oarecum) reportericească, în orice caz vizualizantă, lirica lui devine discursivă: încă din poemele românești de după *Incantații* prodigiosul imagist începuse să-și dezartificializeze versurile, iar propensiunea spre discursivitate se profilase mai înainte, în *Ulise*. Evident, discursul asumat implică structurarea, și din ce în ce mai hotărât poetul își strânge nebuloasele de imagini în jurul câte unei emoții dominante, *Petre Schlemihl* fiind, din această perspectivă, piatra de hotar între producția românească și cea în limba franceză. Prin această schimbare la față **V.** a devenit dintr-un omolog (concurat cu succes de Stephan Roll) al lui Robert Desnos, un emul al lui Paul Éluard, angajatul politic, ca și al tuturor poeților antifasciști militanți. Cu o influență care nu se restrânge la spațiul românesc, lui **V.** îi sunt debitori, în grade diferite, toți poeții de după 1930 formați (și) sub steaua lui Ion Vinea, în special „decadenții" de la „Cadran" și „Albatros" și, chiar mai mult, cei tipăriți imediat după război de Editura Forum (Mihail Crama, Victor Torynopol, Mihail Cosma, între alții) sau prezenți în „Revista Fundațiilor Regale" (Marcel Gafton, C.T. Lituon ș.a). În bună măsură sub impulsul versurilor lui, în intervalul 1945–1947 a luat avânt poemul-reportaj, în general poezia de angajare civică, iar lirismul activist, lansat diluvian, al lui Ion Gheorghe sau Toma George Maiorescu, oricâte modele ar avea (Whitman, Verhaeren, Maiakovski ș.a.), se resimte în limbaj și de pe urma experienței lui **V.** Dar în chipul cel mai direct opera lui a acționat în sens stimulativ, dacă nu modelator, asupra avangardiștilor din anii '30, unii activi și după 1944 (Virgil Teodorescu, Gellu Naum ș.a.), precum și asupra generației optzeciste.

Ilarie Voronca a ilustrat deopotrivă funciarul nonconformism al avangardei, radicalul ei anticonvenționalism și năzuința unei anumite echilibrări a raporturilor cu tradiția marii poezii românești (de la Eminescu, elogiat încă în „Integral", la Arghezi sau Bacovia), dintr-o perspectivă ce se apropie adesea de „modernismul moderat". În orice caz, iconoclastia avangardistă n-a afectat la el nici o clipă încrederea în poezie *și în* poem, *întâmpinate* [...] *cu un sentiment cvasireligios: Voronca a fost printre puținii poeți ai vremii sale părând a trăi exclusiv și la o înaltă temperatură lăuntrică* pentru *și* întru

poezie. Le înțelegea, desigur, din perspectiva absolutei disponibilități avangardiste și a unei identificări dintre a scrie *și* a fi, *acompaniate, chiar dacă nu întotdeauna în chip mărturisit, și de o conștiință „modernistă" a formei: dovadă frecventele tentative imnice și incantatorii de poet „inspirat" și „spontan", dar și de meșteșugar (neo)baroc și manierist, fascinat de spectacolul metamorfozelor verbale, cu gust pentru performanțele de ingeniozitate combinatorie.*

ION POP

Ilarie Voronca reprezintă o personalitate originală și complexă în cadrul primei avangarde; el, cu toate sinuozitățile manifestărilor sale, exemplifică perfect fie aspectul tipic avangardist, fie pe cel experimentalist [...]. *Prin fervoarea lansării de programe și reviste, Voronca este promotorul principal al manifestărilor avangardiste de la „75 HP", unde inventează împreună cu Victor Brauner „picto-poezia", de la „Punct", unde inventează termenul „sintetism" și mai ales de la „Integral", unde polemizează cu toate „ismele", trasând direcția „integralistă" în acord cu orientarea modernistă sintetizatoare. După Urmuz, Tristan Tzara și Ion Vinea, ca factori reformatori incipienți, Ilarie Voronca schimbă în mod esențial modul de a gândi și a face poezia, schimbare definitivă ce deschide o breșă istorică în sistemul codificat al poeziei române.*

MARIN MINCU

SCRIERI: *Restriști*, cu desene de Victor Brauner, București, 1923; *Colomba*, cu două portrete de Robert Delaunay, Paris, 1927; *Ulise*, cu un portret de Marc Chagall, Paris, 1928; ed. (*Ulysse dans la cité*), tr. autorului în colaborare cu Roger Vaillant, pref. Georges Ribemont-Dessaignes, cu un desen de Marc Chagall, Paris, 1933; *Plante și animale. Terase*, cu trei desene de Constantin Brâncuși, Paris, 1929; *Brățara nopților*, cu un desen de Victor Brauner, București, 1929; *A doua lumină*, București, 1930; *Zodiac*, cu un desen de M.H. Maxy, București, 1930; *Incantații*, cu un portret de Milița Petrașcu, București, 1931; *Invitație la bal. 1924–1925*, București, 1931; *Act de prezență*, București, 1932; *Petre Schlemihl*, cu ilustrații de Michonze, Victor Brauner și S. Perahim, București, 1932; ed. (*Poèmes parmi les hommes*), cu un portret de Edmond Vandercammer, Bruxelles, 1934; *Patmos și alte șase poeme*, București, 1933; *Patmos*, Paris, 1934; ed. (*Patmos*), introd. Tristan Tzara, cu un portret de Victor Brauner, Paris, 1977; *Permis de séjour*, Paris, 1935; *La Poésie commune*, Paris, 1936; ed. postfață Jean-Pierre Begot, cu desene de Georges Ribemont-Dessaignes, Paris, 1979; *La Joie est pour l'homme*, Paris, 1936; *Amitié des choses*, Paris, 1937; *Pater Noster*, Paris, 1937; *L'Apprenti fantôme*, Paris, 1938; *Le Marchand de Quatre Saisons*, Bruxelles, 1938; *Oisiveté*, Paris, 1938; *Beauté de ce monde*, Paris, 1939; *Lord Duveen ou L'Invisible à la portée de tous*, Paris, 1941; *La Confession d'une âme fausse*, Paris, 1942; *Les Témoins*, Paris, 1942; *La Clé des réalités*, Paris, 1944; *L'Interview*, cu un portret de Halicka, Paris, 1944; *Henrika*, Paris, 1945; *Souvenirs de la planète Terre*, Paris, 1945; *Contre-solitude*, Paris, 1946; *Dîner chez Jeanne Coppel*, cu colaje de Jeanne Coppel, Paris, 1952; *Poèmes choisis*, introd. Tristan Tzara, cu un portret de Marc Chagall, Paris, 1956; ed. Paris, 1967; *Poeme*, tr. Sașa Pană, pref. Eugen Simion, București, 1961; *Poèmes inédits*, pref. Denys-Paul Bouloc, cu un desen de Abidine, Paris, 1964; *Onze récits*, pref. Eugène Ionesco, Paris, 1968; *Poème pour glorifier le pied*, Paris, 1971; *Act de prezență*, îngr. și introd. Ion Pop, Cluj, 1972; *Poeme alese*, I–II, îngr., tr. și pref. Sașa Pană, București, 1972; *Petit manuel du parfait bonheur – Mic manual de fericire perfectă*, ed. bilingvă, tr. Sașa Pană, București, 1973; *Interviul. Unsprezece povestiri*, tr. Barbu Brezianu, Irina Fortunescu și Ion Pop, pref. Ion Pop, introd. Barbu Brezianu, București, 1989; *Scrieri*, I–II, îngr. și introd. Ion Pop, București, 1992–1993; *A doua lumină*, îngr. și pref. Ion Pop, București, 1996; *Versuri*, Chișinău, 1999; *Ulise. Brățara nopților*, pref. Ion Pop, Cluj-Napoca, 2003. **Traduceri:** *Les Chants du mort*, Paris, 1947 (în colaborare cu Jacques Lassaigne).

Repere bibliografice: Perpessicius, *Opere*, II, *144–146*, III, *131–135*, *284–288*, IV, *69–72*, *245–248*, V, *78–81*, *174–178*, *351–352*, VI, *65–68*, IX, *252–256*, XII, *537–538*; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, III, *446–448*; Davidescu, *Aspecte*, *436–438*; Sebastian, *Jurnal*, *184–187*, *195–196*; Călinescu, *Cronici*, I, *181–184*, II, *106–111*, *326–329*; Șerban Cioculescu, *„Plante și animale"*. *„Brățara nopților"*, ADV, 1929, 1 406; Octav Șuluțiu, *„Brățara nopților"*, VRA, 1929, 87; Sebastian, *Eseuri*, *219–223*, *233–235*; Dan Botta, *Scrieri*, IV, îngr. Dolores Botta, pref. Ion Biberi, București, 1968, *349–352*; Geo Bogza, *Pulsul recenziei*, „unu", 1930, 21; Ionescu, *Război*, I, *146–148*; Octav Șuluțiu, *„Invitație la bal"*, VRA, 1931, 193; Constantinescu, *Scrieri*, V, *227–240*; Al. A. Philippide, *„Zodiac"*, ALA, 1931, 540; Șerban Cioculescu, *„Incantații"*, ADV, 1931, 14 691; Al. A. Philippide, *„Incantații"*, VR, 1932, 1–2; Călinescu, *Ulysse*, *136–140*; Stephan Roll, *„Act de prezență"*, „unu", 1932, 46; Șerban Cioculescu, *„Petre Schlemihl"*, ADV, 1932, 14 997; Const. I. Emilian, *Anarhismul poetic*, București, 1932, *115–117*, *passim*; E. Lovinescu, *Memorii*, II, Craiova, 1932, *173–182*; Alexandrescu, *Confesiuni*, *40–42*; Boz, *Cartea*, *243–244*; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, *178–179*; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *782–784*, *Ist. lit.* (1982), *866–868*; Léon-Gabriel Gros, *Ilarie Voronca*, în *Présentation des poètes contemporains*, Paris, 1944; Stephan Roll, *Îndrăgostitul de oameni*, ORT, 1946, 8; Baltazar, *Evocări*, *165–170*; Cioculescu, *Aspecte*, *244–248*; Geo Bogza, *Despre moartea lui Ilarie Voronca*, „Revista literară", 1947, 8; Luc Decaunes, *Ilarie Voronca ou l'Ami des hommes*, „Cahiers France-Roumanie", 1948; Jean Rousselot, *„Poèmes choisis"*, „Europe", 1956, august-septembrie; Denys-Paul Bouloc, *Ilarie Voronca*, Paris, 1961; *Homages à Ilarie Voronca*, „Le Pont de l'Épée", 1965, 27; Manolescu, *Metamorfozele*, *48–50*; *Ilarie Voronca*, ALR, *518–531*; Ion Pop, *Avangardismul poetic românesc*, București, 1969, *172–191*; Sașa Pană, *Ilarie Voronca - amintiri*, „Albina", 1970, 43; Caraion, *Duelul*, *236–247*; Piru, *Varia*, II, *365–368*; Sașa Pană, *Născut în '02*, București, 1973, *175–177*; Zaciu, *Ordinea*, *273–287*; Constandina Brezu, *Ilarie Voronca popularizator al literaturii românești*, MS, 1974, 2; Crohmălniceanu, *Literatura*, II, *405–420*; Evelin Fonea, *Ilarie Voronca sau Dramaticul optimism al lui Eduard Marcus*, RCM, 1975, 440; Barbu, *O ist.*, *24–30*; Tașcu, *Incidențe*, *74–102*; Balotă, *Arte*, *162–171*; Negoițescu, *Analize*, *184–189*; Pop, *Transcrieri*, *125–140*; Vartic, *Spectacol*, *69–74*; Gheorghe Grigurcu, *Poezia lui Ilarie Voronca*, ST, 1978, 4; Piru, *Ist. lit.*, *403–405*; Mihai Zamfir, *Poemul românesc în proză*, București, 1981, *passim*; Marin Bucur, *Poezie. Destin. Dramă*, București, 1982, *122–136*; Ion Pop, *Memento: Ilarie Voronca*, RL, 1983, 52; *Ilarie Voronca*, în *Avangarda literară românească*, îngr. și introd. Marin Mincu, București, 1983, *36–40*, *131–152*, *550–572*, *683*; Dan Culcer, *Ilarie Voronca și „Cahiers du Sud"*, VTRA, 1984, 155; Micu, *Modernismul*, II, *161–174*; Mincu, *Eseu*, *285–290*; Scarlat, *Ist. poeziei*, III, *33–38*, *40–43*, *46–49*; Pavel Țugui, *Noi contribuții la biografia lui Ilarie Voronca*, RITL, 1988, 3–4; C. Popescu-Cadem, *O „rectificare" și câteva precizări*, RITL, 1988, 3–4; Stolnicu, *Printre scriitori*, *70–72*; Grigurcu, *Eminescu - Labiș*, *316–326*; Gabriela Dumitrescu, *Ilarie Voronca și răspândirea culturii românești. Proiectul unor traduceri în Franța*, MS, 1990, 3; Pop, *Avangarda*, *14–20*, *passim*; Negoițescu, *Ist. lit.*, I, *293–297*; Z. Ornea, *Un mare poet*, RL, 1992, 35; Alexandru Piru, *Cazul Voronca*, L, 1992, 45; Gheorghe Grigurcu, *Avangarda ca ariergardă*, VR, 1993, 10–11; Arșavir Acterian, *Jurnal în căutarea lui Dumnezeu*, Iași, 1993, *210–211*; Lovinescu, *Sburătorul*, I, *118*, *passim* - V, *11*, *passim*; Ion Pop, *A scrie și a fi. Ilarie Voronca și metamorfozele poeziei*, București, 1993; Ion Pop, *Ilarie Voronca, le*

milliardaire en images, „Euresis", 1994, 1-2; Marin Sorescu, *Ilarie Voronca*, L, 1995, 39; Papahagi, *Interpretări*, 43-47; Pop, *Recapitulări*, 142-159; Ștefan Baciu, *Însemnările unui om fără cancelarie*, București, 1996, 90-95; *Dicț. esențial*, 899-901; *Dicț. analitic*, III, 290-291, IV, 282-284; Ov. S. Crohmălniceanu, *Evreii în mișcarea de avangardă românească*, îngr. și pref. Geo Șerban, București, 2001, 95-123, 187-191, *passim*; Marian Victor Buciu, *Ilarie Voronca, un integralist, un integrator*, CNT, 2002, 17; Ion Pop, *Sonetele lui Ilarie Voronca*, ST, 2003, 13; Ovidiu Morar, *Avatarurile suprarealismului românesc*, București, 2003, 134-147, *passim*. *D. Mc.*

VRABIE, Gheorghe (8.IV.1908, Voinești, j. Vaslui - 19.VII.1991, București), folclorist și istoric literar. Este fiul Ecaterinei (n. Jerebie) și al lui Gheorghe Vrabie, țărani. Urmează școala primară la Obârșeni, județul Vaslui (1915-1919), Liceul „Gh. Roșca Codreanu" la Bârlad (1922-1929) și Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București (1929-1933). Recomandat de D. Caracostea, obține o bursă a Fundației Humboldt pentru a-și pregăti doctoratul la Universitatea din Berlin, unde audiază cursurile profesorilor Adolf Spamer și Richard Thurnwald (1940-1944). Teza de doctorat, trecută *summa cum laude* (1943), o va tipări în țară într-o versiune întregită, cu titlul *Folklorul. Obiect. Principii. Metodă* (1947). A fost profesor secundar la Oltenița (1935-1938), Dorohoi (1938-1940) și Buzău (1940), lector la Catedra de istoria literaturii române vechi a Facultății de Litere din București (1944-1957), cercetător la Institutul de Istorie Literară și Folclor (1957-1962), apoi profesor de folclor la Institutul Pedagogic din Pitești (1962-1973). A colaborat la „Ethnos", „Gândirea", „Revista vremii", „Curentul", „Viața românească", „Argeș", „Cronica", „Cercetări folclorice", „Limbă și literatură", „Studii și cercetări de istorie literară și folclor" ș.a., la publicații din străinătate. Este laureat al Premiului Herder (1987).

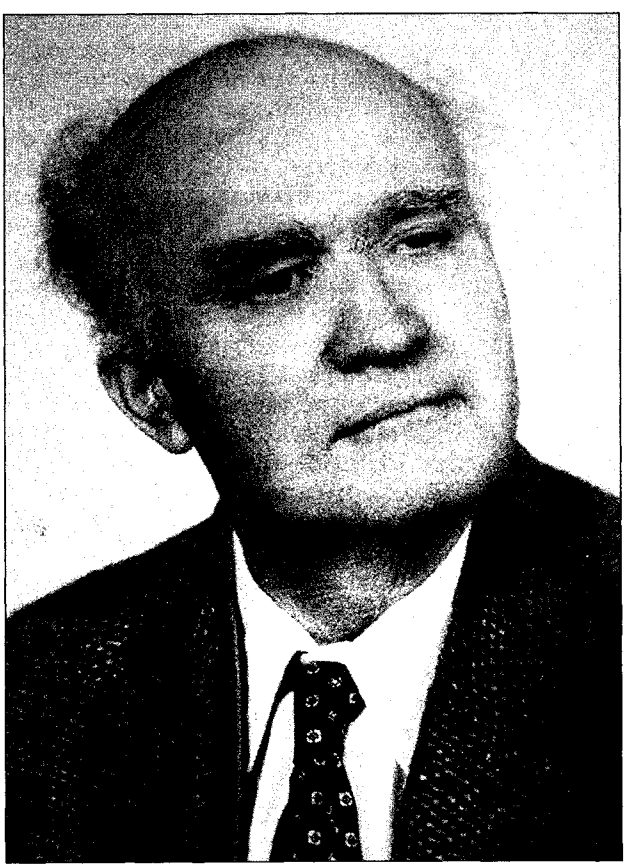

Primii ani de activitate literară ai lui **V.** nu îl anunțau pe folcloristul de mai târziu. Dimpotrivă, colaborator al „Gândirii" (1939-1944), el scrie primul studiu de amploare despre gruparea din jurul revistei, *Gândirismul. Istoric, doctrină, realizări* (1940), în care propune o interpretare „departe de a fi invulnerabilă" (Dumitru Micu). Tot acum tipărește o ediție din scrierile lui Emil Gârleanu (1941) și studiul *Bârladul cultural* (1938), recompensat cu Premiul „Constantinide" al Academiei Române, la propunerea lui Alexandru I. Lapedatu, care laudă „spiritul atât analitic, și mai ales sintetic al autorului, căldura și iubirea cu care înfățișează evenimentele și figurile proeminente ale trecutului bârlădean, ca și stilul său foarte îngrijit și deosebit de atrăgător". Odată cu *Folklorul. Obiect. Principii. Metodă*, **V.** se îndreaptă exclusiv spre cercetarea folcloristică. Este cartea în care se conturează primul său mod de abordare a creației populare, și anume metoda istorică, tradițională. Se remarcă aici și o serie de deschideri spre cercetarea modernă, pe care le va aplica și adânci în analizele ulterioare: *Balada populară română* (1966), *Structura poetică a basmului* (1975), *Retorica folclorului. Poezia* (1978), *Eposul popular românesc. Teme, motive, structuri poematice* (1983), în abordările stilistice *Poetica „Mioriței"* (1984), *Proza populară românească* (1986). Toate sunt caracterizate de un demers critic consecvent, prin care se urmărește delimitarea folcloristicii ca disciplină autonomă, de valorificare estetică a literaturii populare. *Balada populară română* reprezintă o încercare reușită de aplicare a doctrinei expuse cu douăzeci de ani înainte în *Folklorul...*, autorul fundamentând științific geneza, evoluția și specificul eposului românesc, căruia îi relevă tematica proprie, ideile și imaginile originale. Reține atenția capitolele în care sunt examinate temele și motivele, mijloacele tipice de exprimare (clișee, figuri de stil) ale baladei legendare, păstorești, ale cântecului istoric sau de Curte, ale baladei antiotomane, antifeudale și familiale. **V.** racordează fiecare tip de baladă la temeiurile etnografice, la substraturile străvechi, citează legende și credințe aferente baladelor și subliniază imaginile caracteristice ale unor secțiuni (focul și apa în eposul antiotoman, calul în cel haiducesc). Fără să ignore alte aspecte (conflict, caractere), studiul evidențiază, cu ajutorul analizei comparative sincronice, îndeosebi valorile artistice. În demersul critic din *Structura poetică a basmului*, renunțând la exclusivismul vechilor metode de interpretare (genetică, geografică, etnografică) și la preocupările limitative, formale, ale biografismului și documentarismului, optează pentru interpretarea morfologico-funcțională, mai aptă de a surprinde semnificațiile artistice și sistemul de ficțiuni cu regulile lui. Preocupat îndeosebi de valențele artistice, cercetează - făcând apel și la metoda structuralistă - discursul poetic, diferitele grupuri de personaje și relațiile dintre ele,

tematica, problemele fantasticului, stilul și limbajul, tehnica narării. Basmul apare, potrivit acestei viziuni, ca o operă cu „arhitectonică bogată și diversă, compozită și totodată coerentă", cu eroi-prototipuri prezentați în acțiune; construit cu ajutorul miraculosului hiperbolic, al alegoriei iluzorii, basmul dezvoltă structuri generale, linii structurale (narograme). Povestitorul popular, meșter al unei adevărate *ars combinatoria*, întrunește calități de regizor, scenograf, mânuitor de clișee, afirmându-și originalitatea în cadrul dat al unor motive, în funcție de talent și de limitele narării tradiționale. Un accent deosebit este pus pe discursul fantastic, cu motivele și motivemele lui, cu tipurile specifice (monoplan, scenic, panoramic). Culegerea *Basmul cu Soarele și fata de împărat* (1974), realizată prin anchete de teren între 1962 și 1968 împreună cu un grup de studenți, este, într-o anumită măsură, o exemplificare a studiului despre structura poetică a basmului, în introducere adăugându-se observații pertinente despre mutațiile basmului în funcție de condițiile istorice, geografice, morale și sociale și despre caracteristicile mai noi ale eposului popular - vioiciunea, stilul eliptic, bogăția dialogului, linearitatea structurii, absența descrierilor și a caracterizării eroilor, a evocării ambianței, pătrunderea elementelor urbane -, explicabile prin influențele exercitate asupra folclorului de factorii culturali moderni. Cu *Folcloristica română. Evoluție, curente, metode* (1968), structurată pe direcții și școli, **V.** este și autorul primei încercări de sinteză diacronică asupra folcloristicii autohtone.

SCRIERI: *Mesianism ardelean*, București, 1937; *Bârladul cultural*, pref. Nicolae Petrașcu, București, 1938; *Gândirismul. Istoric, doctrină, realizări*, București, 1940; *Emil Gârleanu*, Craiova, 1941; *Folklorul. Obiect. Principii. Metodă*, București, 1947; ed. (*Folclorul. Obiect, principii, metodă, categorii*), București, 1970; *Balada populară română*, București, 1966; *Folcloristica română. Evoluție, curente, metode*, București, 1968; *Folcloristica*, București, 1975; *Structura poetică a basmului*, București, 1975; *Gruia lui Novac. Repovestire în proză*, cu gravuri de Mircia Dumitrescu, București, 1977; *Retorica folclorului. Poezia*, București, 1978; *Eposul popular românesc. Teme, motive, structuri poematice*, București, 1983; *Poetica „Mioriței"*, București, 1984; *Proza populară românească*, București, 1986; *Zur Volkskunde der Rumänen. Volksdichtung und Brauchtum im europäischen Kontext*, tr. Albrecht Zweier, București, 1989; *Din estetica poeziei populare române. Analize stilistice și literare*, București, 1990; *De civitate rustica. Studii și cercetări de etnologie și literatură populară*, București, 1999; *Introducere în etnografie. Obiect, principii, metode*, pref. Nicolae Constantinescu, București, 2001; *Ritualurile agrare la români*, București, 2002. **Culegeri:** *Basmul cu Soarele și fata de împărat. Povești, snoave și legende argeșene*, București, 1974; *Folklor românesc. Studii și texte*, Craiova, f.a. **Ediții:** Emil Gârleanu, *Bucăți alese comentate*, Craiova, [1941]; Vasile Alecsandri, *Poezii populare ale românilor*, I–II, pref. edit., București, 1965; *Gruia lui Novac*, cu ilustrații de Done Stan, București, 1965.

Repere bibliografice: Augustin Z. N. Pop, *„Mesianism ardelean"*, VBA, 1938, 1–2; Iorgu Gane, *„Bârladul cultural"*, „Țara Bârsei", 1938, 4–6; Aurel Ivănescu, *„Bârladul cultural"*, IIȘ, 1938, 5; Alexandru I. Lapedatu, [*„Bârladul cultural"*], AAR, partea administrativă și dezbaterile, t. LIX, 1938–1939; Augustin Z. N. Pop, *„Gândirismul"*, „Moldova" (Bolgrad), 1940, 8–10; Pan M. Vizirescu, *„Gândirismul"*, G, 1940, 5; George Dem. Loghin, *„Gândirismul"*, „Cetatea Moldovei", 1941, 13; I. Șt. Botez, *Emil Gârleanu, „Bucăți alese"*, „Orizonturi", 1941, 5–10; Raffaele Corso, *„Folklorul. Obiect. Principii. Metodă"*, „Folclore" (Napoli), 1948; Ion Taloș, *„Balada populară română"*, „Jahrbuch für Volksliedforschung" (Berlin), 1967; Pavel Ruxăndoiu, *„Folcloristica română"*, „Revista învățământului superior", 1968, 12; Ion Șeuleanu, *„Folcloristica română"*, SUB, Philologia, t. XIV, 1969, fasc. 2; I. Oprișan, *„Folcloristica română"*, RITL, 1969, 3; Alexandru Dobre, *„Balada populară română"*, REF, 1969, 5; Gérald Berthoud, *„Folclorul"*, „Archives suisses d'anthropologie générale" (Geneva), 1969–1970; E. Wildhaber, *„Folclorul. Obiect, principii, metodă, categorii"*, „Schweizerisches Archiv für Volkskunde" (Basel), 1970, 3–4; Bela Gunda, *„Folclorul. Obiect, principii, metodă, categorii"*, „Folklore" (Londra), 1971; Bârlea, *Ist. folc., 569–571*; Max Lüthi, *„Die dichterische Struktur des Volksmärchens"*, „Schweizerisches Archiv für Volkskunde", 1976, 3–4; Ioana Bot, *În așteptarea sintezei*, TR, 1986, 34; Petru Ursache, *Eseuri etnologice*, București, 1986, *269–287*; I.C. Chițimia, *Un nou premiu Herder pentru folcloristica românească*, REF, 1987, 2; Adriana Rujan, *Profesorul Gheorghe Vrabie la 80 de ani - clasicitatea modernă a operei*, REF, 1988, 2; Marian Vasile, *Teorii folclorice românești în ultimele decenii*, REF, 1989, 1; Iordan Datcu, *Gheorghe Vrabie. In memoriam*, ADV, 1991, 450; Adriana Rujan, *„Proza populară românească"*, AAF, 1991; Ion Cuceu, *Gheorghe Vrabie (1908 - 1991)*, AAF, 1993; Iordan Datcu, *Gheorghe Vrabie și valorificarea estetică a literaturii populare*, AAF, 1993; Nicolae Busuioc, *Oglinzile cetății*, IV, Chișinău, 1996, *122–129*; Valentin Chifor, *Caleidoscop critic*, Oradea, 1996, *198–201*; Datcu, *Dicț. etnolog.*, II, *279–281*; *Dicț. scriit. rom.*, IV, *811–814*. *I. D.*

VRABIE, Olga (11.XI.1902, Chișinău - 14.VIII.1928, Filioara, j. Neamț), poetă. Este al cincilea copil al Elenei (n. Andrianov, descendentă a unei familii nobile levantine, înrudită cu ramura basarabeană a Mavrocordaților) și a lui Dimitrie Vrabie (Vraghie la origine), ofițer de ulani, iar după 1918 primar al orașului Bălți și senator. Urmează, în limba rusă, școala primară și, între 1912 și 1919, liceul la Bălți. În 1920 se înscrie la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din Iași, dar din cauza sănătății șubrede nu poate frecventa cursurile. Intră în corespondență cu G. Ibrăileanu și îi trimite încercări poetice, dintre care unele vor apărea începând din 1920 în „Viața românească". Alte poezii i s-au tipărit în „Viața Basarabiei", „Însemnări ieșene" și „Adevărul literar și artistic". Împreună cu soțul ei, asistentul Gheorghe Năstase de la Facultatea de Geografie a Universității ieșene, care obținuse o bursă pentru doctorat la Sorbona, pleacă în 1923 în Franța. Însă starea sănătății i se agravează și e nevoită să se întoarcă în țară, stabilindu-se la Filioara, în apropierea mănăstirii Văratec. Moartea prematură a împiedicat-o să-și vadă versurile adunate într-o carte. În manuscris au rămas un caiet cu poezii, mai multe însemnări autobiografice și o culegere de cântece populare din Basarabia, în parte publicate postum, în anii '90.

În versurile ei **V.** evoluează de la trăirea romantică și atracția pentru peisajul natural spre o lirică feministă, marcată de un zguduitor mesaj tragic. E o poezie în care conștiința unui destin implacabil covârșește o sensibilitate delicată, profundă. Încă în căutarea unei expresii personale, autoarea conferă totuși o coloratură particulară, adesea inspirată, unui „univers intim, mărunt, plin de vrajă", dominat de „durerea fără nume" provocată de „presentimentul morții", dar caracterizat și de

„jocul fantezist sub semnul reveriilor de basm și al chemărilor dragostei" (Mihai Cimpoi).

SCRIERI: *Poezii*, îngr. și pref. Carmen Gabriela Alexandrescu, Iași, 1995; *Opera completă*, îngr. Carmen Gabriela Alexandrescu, tr. și pref. Emil Iordache, Iași, 1997.

Repere bibliografice: [*Olga Vrabie*], DMN, 1928, 7 792; R. Marent, *Un crin al Basarabiei: Olga Vrabie*, VBA, 1939, 1; Ion Pâslărașu, *O poetă necunoscută*, MS, 1989, 2; Iurie Colesnic, *„În mine plânge jalnic un suflet de poet..."*, LA, 1995, 18; Liviu Leonte, *Datorii care nu trebuie uitate*, RR, 1996, 1; Carmen Gabriela Alexandrescu, *„Un crin al Basarabiei"*, RR, 1996, 1; Dumitru Năstase, *Însemnări despre Olga Vrabie (1902–1928)*, RR, 1996, 1; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia, 146, 386–387; Femei din Moldova*, îngr. Iurie Colesnic, Chișinău, 2000, *303*; Alexandru Burlacu, *Literatura română din Basarabia. Anii '20–'30*, Chișinău, 2002, *119*. *S. P.*

VRAJA, revistă apărută la București, lunar, din 26 septembrie 1930 până în 28 noiembrie 1931 și în martie 1932, ca „Organ al cercului literar «P. Cerna»". Director: I. N. Copoiu; redactori: Vasile Breazu (înlocuit la numărul 2–3 de Raul Papacioc) și Teodor Scarlat (care își face debutul aici); de la numărul 10–12/1931 numele redactorilor nu mai figurează în casetă, locul acestora luându-l „gruparea revistei": I. N. Copoiu, Ioan Gh. Tărbescu, Mihail Popa, Raul Papacioc, Teodor Scarlat, Virgil Carianopol, Miralena Milany, iar subtitlul devine „Literatură, ideologie, cultură generală". **V.** are două faze distincte de editare: în cea dintâi (1930 și parțial 1931) e o publicație juvenilă obișnuită, în cea de-a doua devine declarat avangardistă. Inițial eclectică, tipărește versuri tradiționaliste (Virgil Gheorghiu, *Symonis*, Teodor Scarlat, *Vremuri vechi, Decor nocturn, Haliduna*, Al. Raicu, *Pace*), alături de câteva proze banale, o traducere după Alfred de Musset (*S-apropie sfârșitul*) semnată de Teodor Scarlat, epigrame, cugetări și anecdote. Face notă aparte Ion Simionescu, prezent în sumar cu articolul de etnografie *În casa unui dac*. Abia după restructurarea din vara anului 1931 **V.** devine exclusivistă, exprimându-și crezul modernist în materiale speciale și în articole de direcție. Schimbarea orientării este marcată și printr-o schimbare de format, similar la numărul 13/1931 cu al „Biletelor de papagal". Tot în acest număr apare articolul-program *Antiarhaism*, scris de Teodor Scarlat, iar I.N. Copoiu îi dedică lui Sașa Pană textul programatic *Gânduri în flăcări*, o pastișă în manieră avangardistă. În numărul următor Sașa Pană figurează și el cu un fel de manifest, unde declară: „Dilatați-vă patima pătrunderii până la portalul îndoliat al resemnării și în ritmul nebuniei colective acidulați-vă coeziunea intermoleculară a spiritului". Odată cu trecerea la avangardism, rămân fideli grupării Teodor Scarlat (*Strofe pentru Otilia Cazimir, Confratelui Quaternar*), Virgil Carianopol, F. Didulescu, I. N. Copoiu (mai iscălește incopoiu) - în poezie, Mihail Sabini (*Vitriolul, Uciderea iubirii*), Gh. Tăbăcaru (*Iluzii curbe*), T.I. Ștefănescu (*Zodia dracului, Amintiri din culise*) și Virgil Carianopol - în proză. Sunt frecvente gesturile de frondă, precum *Manifestul grupării* de I. N. Copoiu sau „Colțul pârliților", unde scriu Virgil Carianopol, I. Gh. Tărbescu, I. N. Copoiu. Ultimele numere conțin texte conforme cu noul program, precum *Dinamica transfigurației* (Miralena Milany), *Pe locul rămas alb, Vederi din miragii* sau *Cascada de senzații*. La „Cronica literară" **V.** poartă polemici cu „Adevărul literar și artistic" și cu alte publicații de orientare moderată, lăudând în schimb revista „unu", și recenzează elogios plachetele *Flori de spin* a lui Virgil Carianopol și *Artificii* a lui Teodor Scarlat, recent apărute. *M. Pp.*

VRANCEA, Ileana (19.IV.1929, București), istoric literar. Este fiica Anei Katz (n. Liebman), lucrătoare, și a lui Matei Katz, dentist; prenumele la naștere: Hedda. Ambii părinți se vor sinucide după 1945. **V.** învață la București, unde termină liceul în 1947, Facultatea de Drept în 1950 și Facultatea de Filologie în 1951. Își susține doctoratul în 1970 cu teza *E. Lovinescu - criticul literar*. Membră a Partidului Comunist Român din 1950, conduce secția de învățământ și cultură a ziarului „Scânteia" (1950–1955), secția de literatură și artă la revista „Lupta de clasă" (1955–1971), ulterior la „Era socialistă". În 1958 și-a oficializat pseudonimul ca nume civil. În 1983 se stabilește în Israel, unde este conferențiară la Institutul Dinur și la Universitatea Ebraică din Ierusalim. Debutează în 1950 la „Viața românească", iar editorial în 1962 cu antologia *Tradiții ale criticii literare marxiste din România. 1930–1940*. A mai colaborat la „Luceafărul", „România literară", „22", „Agora" (Philadelphia, SUA), „Dialog" (Dietzenbach), „The Jerusalem Post" ș.a.

După ce pe parcursul anilor '50 a practicat o publicistică militantă în principalele organe de propagandă oficială conformându-se directivelor ideologice în domeniul literaturii, **V.** s-a orientat cu predilecție către problemele criticii literare. În acest context, în 1962 a dat la iveală o amplă antologie de texte considerate a reprezenta „tradițiile criticii literare marxiste" autohtone în anii 1930–1940, culegere însoțită de o introducere dilatată, simplă instrumentare partinică a literarului. Preocuparea din ce în ce mai insistentă pentru evoluția și avatarurile exegezei literare a condus-o la analiza contribuției lui E. Lovinescu. Pus într-o lumină mai favorabilă în 1962 într-un studiu reparator publicat în „Lupta de clasă", criticul devine în 1965 subiectul unei monografii, *E. Lovinescu, critic literar*, fiind interpretat de **V.** nu ca adversar al marxismului, ci ca aliat prezumtiv al acestuia, pe terenul campaniei sale raționaliste, democratice și antifasciste: deși Lovinescu nu a înțeles „lupta activă și gândirea creatoare a clasei muncitoare", „impasul gândirii lovinesciene, închisă în cadrul unor limite ideologice anihilante, neputința de a înțelege mersul dezvoltării societății nu ne poate face să ignorăm însă rolul de ferment pe care l-a avut delimitarea de o realitate istorică odioasă, negarea vehementă a situației aduse de fascism". Recuperarea în limbaj marxist a avut darul de a-l scoate pe marele critic din zodia unilaterală a acuzelor și a represaliilor de până atunci. Lovinescu e studiat ca scriitor într-o nouă carte, *E. Lovinescu, artistul* (1969), unde sunt avute în vedere literatura de imaginație, memorialistica și portretistica. O secțiune specială reconstituie ultimul mare roman al criticului, *Mălurenii*, rămas în manuscris. Transformat în pasiune, interesul cercetătoarei se

prelungește în urmărirea destinului acestuia în epocă și postumitate într-o panoramă intitulată *Confruntări în critica deceniilor IV–VII. E. Lovinescu și posteritatea lui critică* (1975), care opune în mod provocator direcția și lecția ilustrului precursor atât criticii sociologist-dogmatice din anii '50, cât și noii generații „antierudite" din anii '60. „Obsesia noastră este captată astăzi tocmai de modalitatea de a asigura *construcția de durată* în condițiile date ale acestui prezent, *aici* și *acum*. Spre această finalitate tindem atunci când *pornim* de la necesitatea încorporării și depășirii etapei lovinesciene; Lovinescu reprezintă nu o operă critică, ci o *etapă* a criticii [...]. Scopul retrospectivei noastre a fost nu acela de a demonstra cum să ne întoarcem la Lovinescu, ci de a demonstra ce se întâmplă când vrem să *sărim peste capitolul* Lovinescu." Principul structurant aplicat materiei este, de asemenea, marxist și comunist-internaționalist: ceea ce dă valoare de adevăr unei poziții este adecvarea la poziția partidului, Gh. Gheorghiu-Dej și Nicolae Ceaușescu fiind referințe de autoritate. Tabloul propus de **V.** a fost considerat o revoltătoare mistificație. Și mai multă vâlvă a făcut cartea despre G. Călinescu, *Între Aristarc și bietul Ioanide* (1978), ieșită din aceeași obsesie a rolului excepțional al personalității lovinesciene. Autoarea încearcă să demonstreze că opera lui Călinescu este rezultatul unei duble moșteniri, bine asimilată, dar rău asumată: aceea primită de la N. Iorga, pe linie istorică și conceptuală, și aceea a lui E. Lovinescu, pe linie estetică. Pentru exegetă, Călinescu este un scriitor genial, dar care nu apare din goluri, ci dintr-o continuitate fecundă a spiritului critic românesc. Accentuarea unor erori sau gesturi oportuniste ale „bietului Ioanide" a avut drept consecință un veritabil scandal, alimentat îndeosebi de închinătorii cultului călinescian. Campania violentă dusă dinspre tabăra lui Eugen Barbu a asigurat autoarei cea mai bună apărare în fața rezervelor pe care demersul său le formulează. Acută dialectic, lucrarea produce totuși mistificație prin manipularea de citate și de contexte. Presiunea politicului asupra culturalului, activată în a doua parte a deceniului al cincilea și constantă în deceniul al șaselea, este pusă între paranteze, activitatea critică a lui Călinescu fiind privită ca una dusă în condiții de perfectă libertate și autonomie, fără „abdicări, concesii sau inconsecvențe", el rămânând „egal cu sine, în perioade istorice diferite". Printr-o astfel de metodă nedisociativă, cauza este substituită efectului și invers: nu perioada dogmatică dictată de politic înrăurește negativ parcursul lui Călinescu, ci criticul determină, prin marea lui influență, perioada dogmatică, inclusiv inițierea și menținerea stigmatizării lui Titu Maiorescu. Plecată din țară, **V.** a continuat să scrie în același stil incisiv și controversat, mai ales pe tema relațiilor dintre intelectuali și regimul comunist. Fixate în intervalul 1988–1993, eseurile *Mâna statului democrat popular. Secvențe: 1958–1959* ori *1968–1978. Sensul unic al amneziei colective. Secvențe israeliene* ș.a. sunt fragmente dintr-un proiectat volum intitulat *Intelectualii și modalitățile totalitare din România. 1940–1993* și au apărut fie în reviste israeliene de limba engleză, fie în publicații românești de peste hotare, „Dialog", de pildă, oferind, din iulie 1995, spațiu unei cărți propriu-zise, *Un minimum obligatoriu*. Din aceeași perspectivă se revendică și întinsul studiu *Destinul maiorescianului I. Negoițescu*.

SCRIERI: *E. Lovinescu, critic literar*, București, 1965; *E. Lovinescu, artistul*, București, 1969; *Confruntări în critica deceniilor IV–VII. E. Lovinescu și posteritatea lui critică*, pref. George Macovescu, București, 1975; *Între Aristarc și bietul Ioanide*, București, 1978. **Antologii:** *Tradiții ale criticii literare marxiste din România. 1930–1940*, introd. edit., București, 1962.

Repere bibliografice: Nicolae Ciobanu, *Semnificația unor tradiții*, O, 1963, 1; Ion Apetroaie, *„Tradiții ale criticii literare marxiste din România. 1930–1940"*, IL, 1963, 2; *„Tradiții ale criticii literare marxiste din România. 1930–1940"*, VR, 1963, 3; Nicolae Manolescu, *O monografie E. Lovinescu*, CNT, 1966, 9; Streinu, *Pagini*, IV, *256–263*; M. N. Rusu, *E. Lovinescu sub o zodie nouă*, LCF, 1966, 17; I. Negoițescu, *„E. Lovinescu, critic literar"*, ST, 1966, 6; Paul Georgescu, *După 20 de ani*, VR, 1966, 10; Leon Volovici, *„E. Lovinescu, critic literar"*, ALIL, t. XVII, 1966; Mihail Petroveanu, *„E. Lovinescu, artistul"*, VR, 1970, 6; Melania Livadă, *E. Lovinescu și critica de astăzi*, RL, 1971, 33; Piru, *Varia*, I, *289–291*; Stănescu, *Poeți și critici*, *162–165*; Al. Dobrescu, *„Confruntări în critica deceniilor IV-VII"*, CL, 1975, 3; Șerban Cioculescu, *O carte de confruntări*, RL, 1975, 30; Dumitru Micu, *Sensul unei acțiuni critice*, CNT, 1975, 32; Nicolae Manolescu, *Necesitatea criticii și critica necesară*, RL, 1975, 34; Liviu Leonte, *Posteritatea lui Lovinescu*, CRC, 1975, 36; Gheorghe Grigurcu, *„Confruntări în critica deceniilor IV-VII"*, F, 1975, 9; Marcel Pop-Corniș, *O panoramă a disputelor criticii postbelice*, O, 1975, 46; Negoițescu, *Engrame*, *193–194*; Virgil Nemoianu, *„Confruntări în critica deceniilor IV-VII". Lovinescu și critica de azi*, ST, 1976, 10; Negoițescu, *Analize*, *251–255*; Șerban Cioculescu, *„Între Aristarc și bietul Ioanide"*, FLC, 1978, 44; Mircea Iorgulescu, *Locul lui G. Călinescu*, RL, 1978, 47; Marian Vasile, *Teorie și personalitate*, FLC, 1978, 47; Dumitru Micu, *Partizanatul în critică*, ST, 1978, 11; Nae Antonescu, *În căutarea adevărului critic*, T, 1978, 11; Alex. Ștefănescu, *Eroarea de fond*, LCF, 1978, 50; Zaharia Sângeorzan, *Gâlceava Ilenei Vrancea cu G. Călinescu*, CRC, 1978, 51; Ungheanu, *Lecturi*, *344–315*; Eugen Barbu, *Societatea anonimă de întrajutorare feminină*, LCF, 1979, 4; Victor Atanasiu, *„Între Aristarc și bietul Ioanide"*, ARG, 1979, 1; Titu Popescu, *O lectură cu mai multe semne de întrebare*, T, 1979, 1; Alexandru George *„Între Aristarc și bietul Ioanide". Studii critice despre G. Călinescu*, VR, 1979, 1; Radu G. Țeposu, *Cu mânie și părtinire*, AFT, 1979, 3; Petru Poantă, *„Între Aristarc și bietul Ioanide"*, ST, 1979, 4; Dobrescu, *Foiletoane*, I, *170–174*; Traian Filip, *Falsificatorii de imagini*, Roma, 1979, *289–384*; Alexandru Piru, *Marginalia*, București, 1980, *206–238*; Grigurcu, *Critici*, *148–163*; Marcea, *Varietăți*, *82–86*; Marcea, *Concordanțe*, *124–128*; Stănescu, *Jurnal*, II, *210–216*; Moraru, *Textul*, *82–85*; Mihai Ungheanu, *Exactitatea admirației*, București, 1985, *146–157*; Șerban Cioculescu, *Dialoguri literare*, București, 1987, *19–21*; Lovinescu, *Unde scurte*, III, *52–65*, VI, *269–274*; Ara Alexandru Șișmanian, *Pe marginea unei cărți despre George Călinescu*, F, 1997, 10, 11; Micu, *Scurtă ist.*, IV, *105–106*; Dorin Tudoran, *Primatul adevărului*, RL, 1998, 15; Constantin Coroiu, *Ceasul beznelor încălecate*, ALA, 2001, 555; Monica Lovinescu, *La apa Vavilonului*, II, 2001, *74–77*; Petraș, *Panorama*, *648–649*; *Dicț. scriit. rom.*, IV, *814–815*; Monica Lovinescu, *Diagonale*, București, 2002, *64–67*; Manolescu, *Enciclopedia*, *719*. *F. M., M. I.*

VRÂNCEANU, Dragoș (14.II.1907, Băbeni, j. Vâlcea – 4.V.1977, București), poet, eseist și traducător. Este fiul Marioarei Vrânceanu (n. Irimescu) și al lui Atanasie Necula Vrânceanu, învățători. Urmează școala primară la Băbeni și Costești

(1914–1918) și începe gimnaziul la Râmnicu Vâlcea (1919). Din perioada liceului, absolvit în 1927 la Bălți, unde tatăl său fusese mutat inspector școlar, datează primele încercări literare și debutul cu poezia *Porumbeii* în „Universul literar" (1927). Între 1928 și 1932 studiază filosofia la Florența, unde leagă prietenii trainice cu oameni de litere italieni; în acești ani traduce, în colaborare cu Tommaso Landolfi, drama *Meșterul* a lui Adrian Maniu (text nepublicat). În 1934, după ce trei poezii îi fuseseră reținute de Zaharia Stancu în *Antologia poeților tineri*, este distins de Societatea Scriitorilor Români cu Premiul „Ionel Pavelescu" pentru sonet și debutează editorial cu placheta *Cloșca cu puii de aur*, tipărită în colecția „Opere premiate ale tinerilor scriitori needitați", a Editurii Fundațiilor Regale. Face parte din redacția cotidianului „Curentul" (1931–1940), e redactor și la „Curentul literar", „Curentul magazin", iar în 1940 e prim-redactor la „Curentul pentru copii și tineret". Cu versuri, proză, eseuri, cronici și traduceri mai e prezent de-a lungul timpului la „Bilete de papagal", „Viața literară", „Dacia", „Azi", „Adevărul literar și artistic", „Gândirea", „Vitrina literară", „Revista Fundațiilor Regale", „Societatea de mâine", „Viața românească", „Contemporanul", „Gazeta literară", „România literară", „Tribuna", „Ramuri", „Tempo" (Milano), „Il dramma", „Europa letteraria", „Mezzogiorno", „La fiera letteraria" ș.a. Este admis în Societatea Scriitorilor Români în 1936. Din 1939 începe să funcționeze, cu intermitențe, ca asistent la Catedra de limba italiană de la Academia de Înalte Studii Comerciale din București. Între 1940 și 1945 e atașat de presă pe lângă Consulatul Român din Milano. Arestat de autoritățile fasciste, reușește să evadeze și se refugiază un timp în Elveția. În țară este epurat din SSR. Publică în revista milaneză „Costume" poemul *Les Horloges mortes de Milan*, scris sub impresia bombardamentelor distrugătoare la care asistase în ultimele luni de război. În 1946 predă la Universitatea din Urbino, dar în 1947 preferă să revină la București, reluându-și activitatea didactică la Academia de Înalte Studii Comerciale. După desființarea acesteia în 1949, va fi funcționar în Ministerul Comerțului Interior, de unde demisionează în 1952, retrăgându-se în satul natal și rămânând aici până în 1956. După această dată începe o serie de colaborări cu Institutul de Lingvistică al Academiei (1956–1958) și reintră în viața literară ca traducător. Între 1959 și 1967 este angajat la Catedra de limba italiană a Institutului de Arte Plastice „Nicolae Grigorescu", iar între 1962 și 1968 (anul pensionării) e și redactor la „Luceafărul". Conferențiază frecvent în Italia, la Roma, Pisa, Napoli, Florența, și participă la alcătuirea unor volume de poezie românească în traducere italiană. Bunele raporturi pe care le întreține cu o serie de scriitori italieni importanți (Giuseppe Ungaretti, Eugenio Montale ș.a.) contribuie la netezirea căilor de acces la promovarea literaturii române contemporane în Peninsulă. I se editează la Milano un volum de versuri în traducerea unor nume de răsunet ale vieții literare italiene (*Tachicardia di Atlante*, 1971). În ultimul deceniu de viață animează o serie de activități culturale în județul natal, unde a fondat cenaclul literar Casa de sub Pădure, pus sub președinția de onoare a lui Eugenio Montale. A fost o prezență statornică în emisiunile culturale ale Radiodifuziunii, mai ales după 1960 (debutase în publicistica radiofonică în 1934, susținând conferința *Poezia și meditațiile lui Leopardi*), o mare parte din materia volumului *Întâlniri cu scriitori italieni* (1972) fiind convorbiri și medalioane transmise pentru emisiunile „România - Italia", „Lecturi paralele", „Scriitori ai secolului XX" și „Meridiane lirice". În 1975, ajuns la momentul retrospectivei poetice, **V.** își va retipări placheta debutului cu mențiunea că „are rolul uverturii", atrăgând astfel atenția asupra îmbogățirii în timp a propriului repertoriu liric. A semnat și cu pseudonimele Ion Necula, Bruno Siriani.

Cu marcate reminiscențe din lexicul eminescian, dar și din Lucian Blaga, Tudor Arghezi și Ion Pillat, lirica de tinerețe a lui **V.** cultivă motivul voiajului pe mare și peisagistica marină, însă fără mari îndrăzneli de sonoritate: „Lângă coapse bate marea/soarele se-nmoaie-n ea/ziua tremură pe margini/până unde poți vedea" (*Baladă*). Trei decenii mai târziu, la reintrarea în viața literară cu volumul *Columne* (1965), tematica poeziilor e infuzată de verbozitate lozincardă („secol nou", „marea cotitură către soare"), peisajele apar dinamizate de noile

realități industriale („Sar sălbăticiunile din vizuine/la lumina frunților roșii de uzine"), iar pastelurilor le ia locul evocarea entuziastă a marilor șantiere socialiste: „În vuietul betonului/se prăbușesc pustietățile/ca zidurile Ierihonului./E ora când se pun în mișcare/uriașe ceasornice de motoare,/ca niște cataracte simfonice de bătăi/în ureche străvechilor văi" (*Cornul de vânătoare*). O încercare de istorisire a genezei neamului românesc se află în *Poemele trashumanței* (1968), axate pe exaltarea valorilor rustice și a civilizației păstorești ancestrale („opinca purta-n talpă drumul mers/ca harta unei lumi sau ca un vers"). Următoarele două culegeri - selective -, ambele intitulate *Poezii*, apar în 1968 și 1970. O carte de vizită mai reprezentativă este antologia lirică *Tachicardia di Atlante*, oferită în 1972 publicului românesc cu titlul *Migdalul înflorit a doua oară*. Abundența de peisaje italiene, capacitatea de a proiecta în mitic datele realității autohtone și pendularea între o lume de minuni arhitectonice și un spațiu rural plin de mistere, cu sentimentul permanent al exilului, sunt trăsături caracteristice întregii producții versificate a autorului. Nu rămâne fără ecou în lirica lui **V.** îndelungata frecventare a marilor poeți ai Italiei; uneori recurge chiar la replici, cum este cazul reelaborării unor celebre versuri leopardiene în *Dulci stele ale Ursei:* „Un umblet mi-a fost viața/buimac în prada gândului/copleșit de întâmplări./A scăpat de la răspântii/soarele spărgând norii,/topiți apoi în ploi./ Mai afund am încercat să merg în mine./Totdeauna am revenit/să mă refac/în casa de sub pădure,/intrând în adăpostul copilăriei./O cicatrice după alta/mi s-au așezat pe trup/ca niște dulci stele ale Ursei". Meritorii ca inițiative culturale, traducerile din poezia lui Eugenio Montale, Mario Luzi ș.a. sunt totuși modeste.

SCRIERI: *Cloșca cu puii de aur*, București, 1934; *Attualità della cultura italiana*, Milano, 1945; *Columne*, București, 1965; *Poemele transhumanței*, cu ilustrații de Val Munteanu, București, 1968; *Poezii*, pref. Șerban Cioculescu, București, 1968; *Poezii*, pref. Vladimir Streinu, București, 1970; *Tachicardia di Atlante*, postfață Carlo Bo și Roberto Sanesi, Milano, 1971; ed. (*Migdalul înflorit a doua oară*), București, 1972; *Întâlniri cu scriitori italieni*, București, 1972; *Cântecele casei de sub pădure*, București, 1973; *Creioane colorate*, cu ilustrații de Laurențiu Sârbu, București, 1974; *Cântecul vremilor*, București, 1975; *Cloșca cu puii de aur și alte versuri (1934–1975)*, București, 1975; *Materia literară și idealurile ei*, București, 1976; *Privește spre oraș*, București, 1976; *Expedițiile lui... Alexandra cea mică...*, cu ilustrații de Ecaterina Draganovici, București, 1978; *Versuri*, îngr. și pref. Rodica Marian, București, 1986; *Scame de nimburi*, îngr. M. Mircea, Râmnicu Vâlcea, 2000. **Traduceri:** *Pagini nemuritoare ale lui J.-J. Rousseau, alese și explicate de Romain Rolland*, pref. Ștefan Șoimescu, București, 1939; *Viața lui Benvenuto Cellini scrisă de el însuși*, București, 1948; Jan Neruda, *Povestiri din Malá Strana*, pref. Elena Eftimiu, București, 1958 (în colaborare cu Lia Toader); *Antologia della poesia romena*, cu o prezentare de Salvatore Quasimodo, introd. Mario de Micheli, Florența, 1961 (în colaborare cu Mario de Micheli); Carlo Montella, *Incendiu la cadastru*, București, 1963; Maria Banuș, *Nuovi spazi*, Milano, 1964 (în colaborare cu Andrea Zanzotto); Mihai Beniuc, *La vita dalla vita*, îngr. trad., pref. Rafael Alberti, postfață N. Tertulian, Roma, 1964 (în colaborare cu Elio Filippo Accrocca); Mihai Eminescu, *Luceafărul - Der Abendstern - L'astro*, ed. plurilingvă, pref. Mihai Beniuc, București, 1964 (în colaborare); Emilio Manlio Bologna, *Pățaniile Pinocchiettei*, cu ilustrații de Constantin Nițulescu, București, 1965; Danilo Dolci, *Mărturii siciliene*, pref. trad., București, 1966; Eugenio Montale, *Poezii*, ed. bilingvă, pref. trad., București, 1968, *Poeme alese*, pref. trad., București, 1983; Giovanni Pascoli, *Versuri*, pref. trad., București, 1968; Enrico Emanuelli, *O minunată călătorie*, pref. trad., București, 1969; Dino Campana, *Cânturi orfice*, ed. bilingvă, București, 1970; Eugen Jebeleanu, *Il sorriso di Hiroshima e altre poesie*, Parma, 1970 (în colaborare cu Elio Filippo Accrocca), *La porta dei leoni*, Milano, 1970 (în colaborare cu Roberto Sanesi); Mario Luzi, *Poeme*, ed. bilingvă, pref. trad., București, 1971; Carlo Bo, *Moștenirea lui Leopardi*, pref. trad., București, 1972; Marina Javarone, *În urmă cu un noian de visuri*, București, 1973.

Repere bibliografice: Perpessicius, *Opere*, VII, *31–32;* Cioculescu, *Aspecte, 498–508;* Octav Șuluțiu, *„Cloșca cu puii de aur"*, F, 1935, 5, 6; Boz, *Cartea, 191–194;* Lovinescu, *Scrieri*, VI, *170;* N. Crevedia, *O lichidare*, „Sfarmă-Piatră", 1940, 17; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *818, Ist. lit.* (1982), *903;* Ion Caraion, *„Columne"*, GL, 1965, 33; George Munteanu, *„Columne"*, CNT, 1965, 44; Marin Sorescu, *„Columne"*, R, 1966, 4; Martin, *Poeți*, I, *85–91;* Dumitru Micu, *„Poemele transhumanței"*, GL, 1968, 29; Ion Dodu Bălan, *Condiția creației*, București, 1968, *40–46;* Damian Necula, *„Poezii"*, VR, 1969, 10; Cornel Mihai Ionescu, *Dino Campana - Cânturi și memorie orfică*, RL, 1970, 43; Romulus Dianu, *„Poezii"*, ATN, 1971, 7; Streinu, *Pagini*, III, *31–33;* Paul Emanuel, *Între cotidian și metafizic*, LCF, 1972, 14; Romul Munteanu, *„Întâlniri cu scriitori italieni"*, „Scânteia", 1972, 9 167; Laurențiu Ulici, *„Migdalul înflorit a doua oară"*, CNT, 1972, 39; Gheorghe Grigurcu, *„Întâlniri cu scriitori italieni"*, F, 1972, 10; Doinaș, *Poezie, 98–105;* Grigurcu, *Teritoriu, 71–75;* Ilie Constantin, *„Migdalul înflorit a doua oară"*, LCF, 1973, 1; Dana Dumitriu, *Reîntoarcerile poeților: Dragoș Vrânceanu, „Cântecele casei de sub pădure"*, RL, 1973, 32; Grigurcu, *Idei, 109–115;* Crohmălniceanu, *Literatura*, II, *508–509;* Piru, *Poezia*, I, *144–148;* Barbu, *O ist., 98–100;* Regman, *Colocvial, 296–304;* Vlaicu Bârna, *Dragoș Vrânceanu*, RL, 1977, 19; Eugen Jebeleanu, *Buimacul frenetic*, LCF, 1977, 32; Gheorghe Grigurcu, *Ceremonie critică*, VR, 1977, 12; Adrian Popescu, *Poezia lui Dragoș Vrânceau*, ST, 1978, 5; Dorin Tudoran, *Biografia debuturilor*, Iași, 1978, *235–246;* Grigurcu, *Poeți, 241–246;* Zaharia Sângeorzan, *Pelerini români la Columna lui Traian*, București, 1979, *230–232;* Crăciun, *Confesiuni, 244; Lit. rom. cont.*, I, *119–122;* Negoițescu, *Alte însemnări, 111–112;* Nicolae Pop, *Perimetru sentimental*, Craiova, 1980, *331–336;* Grigurcu, *Critici, 541–544; Documentar biobibliografic Dragoș Vrânceanu*, Râmnicu Vâlcea, 1982; Alexandru Balaci, *Eugenio Montale în românește*, RL, 1983, 12; Ion Lotreanu, *Ciobani vâlceni la Palazzo Vecchio*, SPM, 1983, 648; Micu, *Modernismul*, I, *271–272;* Vlaicu Bârna, *Mesajul poetului*, RL, 1987, 8; Grigurcu, *Eminescu–Labiș, 368–379;* Negoițescu, *Ist. lit.*, I, *320;* Petria, *Vâlcea, 419–423;* Popa, *Ist. lit.*, II, *310–311; Dicț. scriit. rom.*, IV, *815–818;* Firan, *Profiluri*, II, *347–353;* Zamfirescu, *Istorie*, II, *591–592.* *C. Pp.*

VREMEA, revistă apărută la Iași, săptămânal, de la 28 noiembrie la 12 decembrie 1899; primul număr a fost intitulat „Rubinul". Literatura publicată, puțină, este lipsită de valoare, ca și articolele în care un Della Codru divaghează pe tema lipsei de receptivitate a criticilor. Două traduceri, din Goethe (poezia *Gânduri de noapte)* și din Alphonse Daudet (schița *O partidă de biliard*), sunt făcute în aceeași notă de mediocritate. Au colaborat H. G. Lecca, C. G. Damaschin, un Balsamo și Delatutova (A. Axelrad). *R. Z.*

VREMEA, cotidian apărut la Galați între 1 ianuarie 1925 și 29 decembrie 1932, ca „Organ al Partidului Național (Național-Țărănesc)", devenit din 1930 „Cotidian independent de seară". Pe frontispiciu apare mențiunea „Fondat în 1906". Fondatori: George N. Caranfil, Ion Măgură; directori: Const. Mihăileanu, Vlad Dimitriu (din 1927), George C. Plesnilă, Alexandru Guțu (din 1930). Gazeta face politică național-țărănistă, ceea ce explică interesul declarat pentru fruntașii ardeleni ai partidului, ca și numărul mare de colaboratori din Transilvania: Ion Agârbiceanu, Ștefan Meteș, Emil Isac, Al. Vaida Voevod, George Sofronie, Teofil Bugnariu, N. Ghiulea, Sever Stoica, Ștefan Bezdechi, Victor Iancu, Aron Cotruș, Aurel Vlad, Iuliu Maniu, mai toți prezenți și în paginile cotidianului „Patria" de la Cluj. Dintre ceilalți semnatari sunt de amintit N. Iorga, I. G. Munteanu, Const. Mihăileanu, Vlad Dimitriu, George Murnu, I. Crăciun, Grigore Gafencu, Eugeniu Sperantia, Ion Mihalache, Pan Halippa. Articolele culturale sunt numeroase: N. Iorga, *Înfățișarea prin literatură*, Ștefan Meteș, *Românii din Ucraina*, Al. Keresztury, *Rolul Transilvaniei în istoria culturii moderne*, George Sofronie, *Cursurile dlui N. Iorga la Sorbona*, Ion Agârbiceanu, *Apostolat cultural, apostolat național*, Teofil Bugnariu, *Presa provincială*, Ștefan Bezdechi, *Corecțiuni la ideologia democrată*, Victor Iancu, *Literatura Ardealului românesc și tradiția*. Literatura este ilustrată de pagini selectate din poezia lui Aron Cotruș (*Pătru Opincă, Invalidul*), de un mare număr de schițe, nuvele și povestiri ale lui Ion Agârbiceanu (*Cea veșnic călătoare, Frumoasa cea de piatră, Nestematele, Sub cireșul Miei, File dintr-un carnet, Pustnicul, Odihna de dincolo, Jupâneasa Clara, Meșterul grădinar, Visuri grele*) sau de proza lui Ion Dongorozi (*Dumerire*), Gala Galaction (*Iarna-i ici, vara-i departe*), Emil Isac (*Milioanele lui Wells*), Eugeniu Sperantia (*Flori, propagandă, flori...*), Paul I. Papadopol (*Prin Câmpina*) ș.a., incluse în „Foița «Vremii»". Se traduce din Luigi Pirandello (*Bătrânul Dumnezeu*) și se publică *O amintire din viața lui Gh. Coșbuc* de V. Crișan. *M. Pp.*

VREMEA, revistă apărută la București, săptămânal, de la 23 februarie 1928 până la 6 septembrie 1944; în perioada 1 ianuarie 1939 - 15 septembrie 1940 este interzisă; în 1942-1944 iese intermitent cu titlul „Vremea războiului"; în 1941-1944 editează un almanah. Pe durata existenței, director este Vladimir Al. Donescu, doar în primele trei luni pe frontispiciu figurând și Valjan ca director literar. În schița de program din numărul inaugural se precizează că noul periodic nu se vrea „un organ de partid", ci „un interpret credincios al ritmului vremii", și ca atare „va înfățișa actualitatea vremii, cu doctrina ei, cu cultura ei, cu arta ei". Obiectivele sunt „studierea tuturor problemelor ce interesează viața societății" și „lupta [...] pentru o activitate mai intensă pe toate tărâmurile sociale, pentru mai mult simț de răspundere și pentru mai mult spirit de inițiativă", „cu gândul de a stărui în soluțiile ce pot aduce îndreptarea". Pentru atingerea țelului - se mai spune în final - „vom primi cu mulțumire colaborarea acelora ce înțeleg să-și apere drepturile". Se preconiza, așadar, de la început, o colaborare largă, venind, cum va constata Vladimir Al. Donescu la cea de-a șaptea aniversare a revistei, îndeosebi de la tineri „din toate ramurile de activitate și din toate curentele literare". **V.** pornește la drum cu o redacție restrânsă, din care, pe lângă cei doi directori, mai fac parte C. A. Donescu, Ion Anestin, Mircea Ștefănescu, Costin Nenițescu, R. Peretz, Mircea Durma, George I. Duca și N. Constantinescu (Nicon). Formatul amintește de acela al cotidienelor, cele patru pagini fiind alocate secțiunilor social-politică, economico-financiară, culturală (rubricile „Biblioteca ambulantă" și „În fața celor trei ziduri") și sportivă. Un progres se produce în 1930-1931, când se trece la un număr sporit de pagini și la un profil mai distinct: „Viața internațională", „Vremea literară" (redactată de Camil Baltazar, apoi de Al. Sahia), „Teatrul" (preluată de Ion Anestin), „Ecranul" (de care se ocupă Sorin Carnabel), „Vremea sport" și „Vremea de după paravan" (cu rubrica de comentarii „Luni, marți & co", susținută, cu scurte întreruperi, de Mircea Ștefănescu). Lista colaboratorilor, majoritatea tineri, se caracterizează printr-o mare variație, ce conduce la o poziționare de centru-stânga în domeniul politicului și la una stimulând confruntarea între tradițional și modernitate în cel cultural. Iscălesc Ștefan I. Nenițescu, G. M. Zamfirescu, Ion Orleanu, Mihail Polihroniade, Tudor Teodorescu-Braniște, G. Călinescu (*Literatura ortodoxă, Critica visului, Sub zodia altei poezii, Aristide Demetriad, Masca apoloniană a lui E. Lovinescu,*), Tudor Vianu (*Arta și actorul*), Șerban Cioculescu (*Etapele poeziei*

argheziene, P. Cerna), Ramiro Ortiz, Petre Pandrea (*Piscator și teatrul politic*), Al. Talex (despre corespondența lui V. Pârvan), Ion Barbu, Hortensia Papadat-Bengescu ș.a., precum și A. Clarnet, F. Aderca, Ion Călugăru, Ionel Jianu (semnând Vivian Bell), Pompiliu Constantinescu, Petru Comarnescu, Mihail Sebastian, Constantin Noica, Arșavir Acterian (și sub pseudonimul Aristide Manu), Octav Șuluțiu, Lucian Boz, aceștia din urmă începând acum o colaborare întinsă pe mai mulți ani. Relativ sărac e compartimentul creației originale, reprezentată prin versuri de Radu Boureanu, proză de Al. Sahia (*Sarah a sărutat pe Crist*), Gh. Brăescu, Cezar Petrescu (*Comoara regelui Dromichet*), Victor Ion Popa (*Floare de oțel*), Mircea Damian (*Celula nr. 13*), Ion Vinea (*Escroc sentimental*), Carol Ardeleanu, prin fragmente dramatice aparținând lui Tudor Mușatescu, Mircea Ștefănescu, Victor Ion Popa, Camil Petrescu. Sunt de reținut și câteva interviuri (seria *Cu oameni mari despre lucruri mici*, susținută de Nicon) și anchete (*Noile orientări în teatrul românesc, În contra ostracizării teatrului german, Încotro merge teatrul?, Între intelectualitate și politică, Între intelectualitate și sport*). Începutul anului 1932 marchează apropierea hotărâtoare de ceea ce Vladimir Al. Donescu va numi „formula «Vremii»", adică o „gazetă săptămânală de politică, de reportaj și de literatură [...] în genul parizienelor «Candide», «Gringoire» și «Marianne»", analogia din urmă având în vedere îndeosebi locul acordat graficii, datorată în întregime lui Ion Anestin, și fotomontajului. O schimbare importantă se produce în partea politică, aici ceea ce ține de viața internă cedând prim-planul răspunsurilor la provocările timpului în diverse țări. În genere, poziția revistei se menține de centru-stânga până către mijlocul anului 1936. Se inițiază anchete și numere tematice de interes larg: *Pace și război* (1933), *Ce gândiți despre acțiunea rasistă a lui Hitler?* (1933), *Stânga sau dreapta* (1934), *Vreți dictatura? De ce? Cu cine?* (1934), *Dictatură și democrație* (1936). Regimurile dictatoriale sunt respinse principial, în anii 1933–1935 atitudinea antinazistă a **V.** fiind mai radicală chiar decât a multor periodice de extremă stânga. Fenomenele politice sunt abordate însă și prin specii situate la frontiera cu literatura: reportaj, viață romanțată, eseu. Reportajul își face de timpuriu intrarea în sumar prin însemnările de călătorie ale lui Al. Sahia (în Palestina) și George I. Duca (în Laponia, Suedia, America de Nord). Din 1932 în paginile revistei se desfășoară o veritabilă competiție, la care participă redactori și colaboratori, unii venind în întâmpinarea gustului public pentru pitorescul, exoticul, insolitul zonelor îndepărtate ori din imediata apropiere, alții exploatând și posibilitățile speciale ale reportajului de a se pronunța în problemele actualității politico-sociale. Reporteri pe mapamond sunt Petru Comarnescu (*Deșertul Californiei, Tipuri americane*), Mircea Eliade (*În Țara lui Gandhi*), Ionel Jianu (*Din țara cu cer albastru*), Eugen Relgis (*Șase zile în Bulgaria, Germania zilelor noastre*), I. Marius-Mircu (în Maroc, Franța, Mexic, America de Nord), Lorin Firu (în Yemen), Anton Holban (*O călătorie în Palestina, Spre Luxor, Odessa, Danzig, Istanbul – imagine splendidă și tulbure*), George I. Duca (*Japonia*), Traian Șelmaru (*Salzburg, Viena*), Pericle Martinescu (*Atena, Introducere în Cyclade*), M. Blecher (*Berck, orașul damnaților*), V. V. Stanciu (*Paris. În lumea vagabonzilor*), Ion Anestin (*Expo de Paris '37, Zile și nopți pariziene*) ș.a. Se acordă de asemenea atenție spațiului autohton, cel mai activ și original reporter fiind în 1934–1935 Geo Bogza. Acesta, după ce inițiază o anchetă întru mai buna definire a speciei, publică reportajele reunite ulterior în volumele *Țara de piatră, Țara de foc* și *Țara de pământ* ori altele: *Lumea petrolului, Lumea se împarte în clase, Nopți de ger, Reportaj aerian, Reportaj din închisoare, Zile și nopți în Valea Plângerii, Breasla măcelarilor* etc. În acest tip de scriitură se mai ilustrează Ion Călugăru (*Dorohoi sau Veneția de altădată, Bursa neagră, La vânătoare de oameni*), Al. Robot (*Brăila, Bazargic, Mangalia*), Ștefan Roll (*Viața romanțată a Coastei de Argint*), Bogdan Amaru (*Viața romanțată a Iașilor, Cafeneaua cu genii și tutun*), Ieronim Șerbu (*Prin regatul cerșetorilor, Crucea de piatră*), mai târziu George Acsinteanu (*Între românii secuizați, Maramureș*) și Mircea Streinul (*Cernăuți, Prin ținutul huțulilor*). Valență dublă posedă și viața romanțată, cultivată cu frenezie: F. Aderca se ocupă de „oamenii excepționali" Stalin, Hitler, Kemal Atatürk, Henry Ford, W. R. Hearst, Andrew Carnegie, ca și de Cleopatra, Richard Wagner, Paul Cézanne, Isadora Duncan, Sarah Bernhardt, în vreme ce Mircea Eliade se oprește la maharajahul de Kassimbazar și la romancierul T.E. Lawrence, Petru Manoliu la „Ishill umanistul" și la Nietzsche, Ion Călugăru la „orfanul Charlot", Hitler și Machiavelli, Pericle Martinescu la Amiel și Trotki, Vasile Lovinescu scrie despre Dante, Constantin Brâncoveanu și despre regina Elisabeta, M. Blecher despre „vizionarul genial și chinuit" William Blake, Mihai Moșandrei îl înfățișează pe Góngora, Ion Anestin pe Gauguin, Menilek „omul de la Adua", Nicolas Fouquet, pe „cetățeana" Tallien ori pe țarina Caterina „cel Mare", Eugen Ionescu îl are în vedere pe „un oarecare van Gogh" etc. Cu fervoare e abordată și eseistica. Aproape șase ani (1932–1938), pe lângă studiile consacrate alchimiei asiatice și celei babiloniene, Mircea Eliade dă la iveală textele ce vor forma volumele *Fragmentarium* și *Oceanografie*, precum și intervenții în favoarea lui Mihail Sebastian și a lui Nae Ionescu (*Judaism și antisemitism, Creștinătatea față de judaism*), „carnete de vacanță", pagini de jurnal, interviuri (*Convorbiri cu Lucian Blaga*), numeroase note și articole. Foarte activ este și Petru

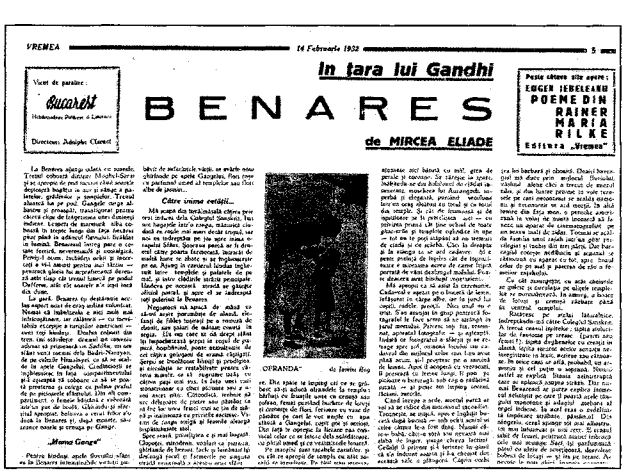
VREMEA 14 Februarie 1932 5

In țara lui Gandhi

BENARES

de MIRCEA ELIADE

Director: Adolphe Clarnet

Pentru cititorii site aparte: EUGEN IRIDESCU POEME DIN RAINER MARIA RILKE Editura „Vremea"

Comarnescu. Întors de la studii, el își face reintrarea la **V.** în decembrie 1931 cu o anchetă ce pune în discuție unilateralitatea deschiderii culturii române (*Suntem sau nu o colonie a culturii franceze?*), anchetă urmată de altele, privitoare la „misiunea și realizările generației tinere" (de Crăciun 1932 și în 1937), la crezul personalităților (*În ce cred*, 1933) ori la „cetatea universitară". Acestora li se adaugă nenumărate „semnalizări", texte precum *Simbolizarea omului modern, Estetizare și experimentalism, Explicațiile timpului nostru* (despre mișcările tineretului francez) sau *Franța de azi* (dări de seamă asupra congreselor internaționale de filosofie de la Praga și Paris), ori interviuri (cu Léon-Pierre Quint, Rolf de Maré, René Benjamin), comunicări privind activitatea Seminarului de Sociologie, recenzii, cronici plastice, multe alte note și glose culturale. Prezent încă din 1929, Constantin Noica își înmulțește „notațiile" și comentariile îndeosebi în perioada formării grupării Criterion. Cu asiduitate colaborează și Vasile Lovinescu, încercând să surprindă „fețele zilei", dar și pe tema ezoterismului, tot mai familiară lui. Începând din 1933 Emil Cioran publică aici o bună parte din materia cuprinsă mai târziu în cărțile *Pe culmile disperării* și *Schimbarea la față a României*, precum și numeroase „scrisori din Germania". Acuitate și mobilitate relevă și „Cronica ideilor", susținută un timp de Mircea Nicolescu, apoi de Mircea Mateescu. Din când în când sunt incluse în sumar texte semnate de Mircea Brucăr (*Arta, oglinda spiritului de azi, Povestea basmului*), M. Blecher (*Care este esența poeziei, Între imagine și experiență, Complexul individualității, Conceptul repetiției la Kierkegaard*), Ioan I. Cantacuzino (*Filosofia sportului, Omul, acest necunoscut*), Radu Gyr (*Păsările lui Uccello*), G. M. Cantacuzino (*De la sat la metropolă*), Emil Botta (*La marginile sportului, Libertate și sport, Întâlnirea mea cu muntele, Haig Acterian și minciunile adevărate*), Alfons Adania (*Etică și tehnică, Epica polimorfă a lui John Dos Passos*) ș.a. De remarcat, de asemenea, *Camaradul Anton*, un articol al seminaristului Valeriu Anania în memoria profesorului său Anton Holban, și o intervenție polemică a lui Mihai Șora, intitulată *Poziția metafizică a tineretului român* (1937). La impunerea hebdomadarului în presa culturală a epocii au contribuit esențial și paginile „Spectacolul" și „Cartea". Cea dintâi cuprinde, pe lângă cronicile judicioase și articolele mai totdeauna tăioase la adresa diriguitorilor vieții teatrale, scrise de Ion Anestin, care răspunde de pagină până în 1938, numeroase anchete, cronici muzicale iscălite de Radu Cioculescu, apoi de Traian Șelmaru, dări de seamă privind activitatea scenelor din țară, o istorie a teatrului ieșean datorată lui Gh. Andreescu, contribuții ale lui Haig Acterian (despre „reuniunea Volta" de la Roma, *Eseu despre tragic, Gordon Craig și ideea de teatru*), Victor Ion Popa, Mircea Ștefănescu, Victor Eftimiu, precum și drame și comedii, fragmentar sau în întregime (*Caterina a doua* și *Punctul culminant* de Vladimir Tudor, *Un asasinat politic* de N. Papadapol, *Hai să ne mutăm!* de D. St. Rădulescu etc.). Pagina „Cartea" se coagulează în jurul cronicii literare, pe care o va gira, din 1932 până în 1944, Pompiliu Constantinescu. Capacitatea analitică, obiectivitatea judecăților critice și nu în ultimul rând continuitatea activității i-au conferit acestuia o autoritate ca puține altele în epocă. El este în fapt pilonul de rezistență al întregului compartiment literar, pe care îl va administra cu spirit luminat, atrăgând colaboratori de valoare, asigurându-le exprimarea liberă chiar dacă nu le împărtășea ideile. Elocvent este articolul *Literatura română există*, cu care ripostează la negativismul tânărului Eugen Ionescu, ori *Cațavencu a devenit mistic*, îndreptat împotriva unui oaspete al **V.** pornit să nege rolul intelectualului, dar mai ales să conteste întinsul studiu apologetic despre Arghezi, replică la serialul *D. Tudor Arghezi ca poet minor* de N. Davidescu. În aceeași pagină se ocupă de cartea străină, cu precădere de cea franceză, Constantin Noica, Octav Șuluțiu, Anton Holban și Mihail Sebastian, semnează articole, comentarii, studii și evocări Ion Călugăru (*Un Eminescu adevărat, Th. D. Speranția, Modernismul românesc*), F. Aderca (*Pornografie?, Armata și... literatura, Magistrații și... literatura, Profesorii și... literatura, Procesul lui Flaubert*), I. Peltz (amintiri despre Al. Macedonski, Duiliu Zamfirescu, C. Dobrogeanu-Gherea), Șerban Cioculescu (*Critica istoriografică și T. Arghezi, Noul index*), Tudor Vianu (*Mizeriile literaturii, Critica literară și răspunderea morală, Două tipuri filosofice*), George I. Duca (*Petre Neagoe*), Mihai Moșandrei (*Sensul naturii în artă, Poezie și critică, Poezia și dl Călinescu, Câteva idei limpezi despre poezia obscură*), Petru Comarnescu (*Contesa Anna de Noailles - poetesă a trăirii solemne, Paul Valéry și Parisul*), Pericle Martinescu (*Amiel sau Despre incurabila tristețe, De la Byron la Malraux*), Octav Șuluțiu (*Între Molière și Caragiale*) ș.a. Compartimentul literaturii originale este, în această etapă, de asemenea mai bogat. Sunt găzduite numeroase nuvele semnate de Sanda Movilă, F. Aderca, Ion Călugăru, Grigore Cugler (*Apunake, Match nul, Drumul dragostei, Logodin*), Anton Holban, Emil Botta (*Aplauze, Timpul cel prielnic, Trântorul, Râsul tăcut, Terra incognita*), C. Fântâneru (*Noapte de dragoste, Scrisori din Dușița, Balconul*), cărora li se adaugă mai târziu proză de Mihail Șerban, Ieronim Șerbu, N. Davidescu, Lucia Demetrius, D. St. Rădulescu, Sărmanul Klopștock, Dan Petrașincu, N. Totu ș.a. *In extenso* se publică romanele *Amor încuiat* de I. Peltz și *Desfigurații* de Sanda Movilă, precum și *Ambigen* al lui Octav Șuluțiu, *Podul lui Ventrim* de Paul P. Negulescu și *Hora paiațelor* al lui Virgiliu Monda, ultimele trei premiate la concursul organizat de **V.** în 1933. Mai apar fragmente din romanele *Maitreyi, Întoarcerea din rai* și *Nuntă în cer* de Mircea Eliade. Comparativ, spațiul acordat poeziei este extrem de mic, ceea ce rareori e compensat de valoarea pieselor selectate. Numele mai frecvente sunt George Dumitrescu, Matei Alexandrescu, Al. Robot, Pericle Martinescu, George Dorul Dumitrescu, Dumitru Cosma, G. Negrea, sporadic figurează Ion Pillat, G. Bacovia, Radu Gyr, Ilarie Voronca, Geo Bogza (*Poem petrolifer*), Ștefan Baciu. Versuri și proză umoristică, în general de calitate, dau, în pagina „Râzi, că te tai!" (devenită „Humor"), Ionel Lazaroneanu, Florin Iordăchescu, Nello Manzatti. Succesul revistei se consolidează și prin numere speciale ori suplimente consistente și având o grafică de excepție. Pentru a susține acest succes a fost întemeiată Editura Vremea, care inițiază colecțiile „Biblioteca teatrului românesc contimporan", „Biblioteca literară" etc. De la jumătatea anului 1936 **V.** își modifică treptat atitudinea, un prim pas fiind renunțarea la

VREMEA — 10 Aprilie 1932 — 7

SEMNALIZARI

Notații în jurul vieții moderne

de PETRU COMARNESCU

Prejocone familiei

Bergson și familia

O problemă nouă

CRONICA LITERARA

E. LOVINESCU: Memorii, II, 1918-1931, Edit. „Scrisul Românesc", Craiova

colaboratorii de origine evreiască, majoritatea simpatizanți ai stângii, situație „justificată" de editorialiștii politici (C. A. Donescu, N. C. Angelescu și E. Poulopol), dar și de noul redactor, N. Davidescu, în foiletonul *Structuralitatea judaică a presei*. Concomitent, vechii colaboratori simpatizanți ai dreptei își intensifică prezența, îndeosebi prin critica neajunsurilor democrației în genere, ca și prin afirmarea unui naționalism mai mult ideal ori prin apologia „jertfei". Notabile sunt câteva intervenții, în ianuarie 1938, ale lui Mircea Eliade (*Noua aristocrație legionară*, *Provincia și legionarismul*), urmare – va spune autorul lor mai târziu – a fascinației exercitate de Nae Ionescu, a unei solidarizări cu colegii de generație, precum și a revoltei față de represiunea violentă la care recursese puterea. În cursul anului 1938 revista arată simpatie mișcării legionare în forme mai mult indirecte, aluzive, atitudine impusă de cenzura din timpul dictaturii regale. În intervalul septembrie 1940 - ianuarie 1941 hebdomadarul plătește tribut conjuncturii legionare, căutând a-și face capital și din poziția adoptată anterior. Un spațiu larg au textele consacrate ideologiei mișcării legionare, trecutului ei, îndeosebi „prigoanei" și celor care i-au căzut victime, texte iscălite de colaboratori mai vechi (Arșavir Acterian, Horia Stamatu, Constantin Noica) ori noi (Gabriel Bălănescu, Vera N. Totu, Ion Banea). Contaminate politic sunt într-o măsură și rubricile culturale, în care se manifestă frecvent Barbu Theodorescu, Paul Georgescu (cu serialul *Naționalismul lui Eminescu*), Luca Dumitrescu (studiul *Sensul lui Harap Alb*), Alice Botez (cronici literare), Mihai Isbășescu (cartea germană) ș.a. Detașarea se produce însă îndată după înlăturarea legionarilor de la Guvern, când e vizibilă și o importantă primenire a colaboratorilor. Către sfârșitul anului 1941 secretariatul de redacție este încredințat lui George Ivașcu, ceea ce are ca efect coabitarea exponenților dreptei cu cei ai stângii. Astfel, acum scriu asiduu Vasile Netea (evocări, studii, interviuri, reportaje, articole), Petru Manoliu (care își aduce de la „Credința" rubrica „Țintar"), Ion Frunzetti (eseuri și cronici plastice), Octav Șuluțiu, Pericle Martinescu, Dan Petrașincu, Ion Ștefan (Traian Lalescu), George Sbârcea, Al. O Teodoreanu (rubrica „Tămâie și otravă"), uneori Mircea Eliade, Constantin Noica, chiar Radu Gyr, dar și Ion Pas, Al. A. Philippide, Iorgu Iordan, M. R. Paraschivescu, Marin Sârbulescu, Virgil Ierunca, Ion Caraion ș.a. Notabilă e, în 1943 și 1944, prezența lui G. Călinescu, și sub pseudonimul Aristarc, cu articole și „cronici ale mizantropului". De un spațiu mai generos va dispune literatura propriu-zisă. Se publică nuvele de E. Lovinescu, V. I. Popa, Mircea Streinul, Liviu Bratoloveanu, Eusebiu Camilar (câștigător al concursului instituit de revistă în 1942), Monica Lovinescu (care debutează aici în 1942, sub pseudonimul Ioana Tăutu), Ioana Petrescu, Ioana Postelnicu ș.a. Versuri dau Constantin Salcia, Magda Isanos, Ioanichie Olteanu, Geo Dumitrescu, Al. Jebeleanu, Petru Vintilă, M. I. Cosma, Victor Kernbach ș.a. De reținut, de asemenea, lansarea amplei anchete *Ce este poezia?* (1942), organizarea în 1943 a unui „concurs pentru sonet" (juriul selectându-i în final pe G. G. Ursu, Ion Caraion și E. Ar. Zaharia) și a mai multor ședători menite să întrețină interesul publicului pentru literatură. În condițiile neprielnice ale celui de-al doilea război mondial, contribuția **V.** la viața culturală a țării este merituoasă, dar se situează mult sub aceea, strălucitoare, din anii 1932-1937. *V. D.*

VREMEA ALMANAH, publicație apărută la București din 1941 până în 1944, sub direcția lui Vladimir Al. Donescu, directorul revistei „Vremea". Literatura e foarte bine reprezentată, cu excepția anului 1944. Între colaboratorii anului 1941 sunt de amintit Victor Buescu, Pompiliu Constantinescu, Ion Frunzetti, E. Lovinescu, Pericle Martinescu, Vasile Netea, Constantin Noica, Perpessicius, Dan Petrașincu, Victor Ion Popa, Mircea Streinul, Tudor Vianu. În 1942 se publică poezii de Otilia Cazimir, Demostene Botez, Al. O. Teodoreanu, Ion Barbu (*Aprilie*), Tudor Arghezi, Octavian Goga, Lucian Blaga, V. Voiculescu, Marcel Romanescu, Ion Pillat, Ion Minulescu, Al. A. Philippide. Sunt descrise ținuturile Basarabiei și ale Transnistriei, se vorbește despre românii din Ungaria și din sudul Dunării, sunt omagiate unele personalități, ca Ion C. Brătianu, Octavian Goga, George Coșbuc, Nicolae Iorga, George Enescu, se fac bilanțuri în domeniul cultural, teatral, literar. Anul 1943 e structurat pe comemorări: Titu Maiorescu (scrie E. Lovinescu), I. L. Caragiale (evocat de D. Karnabatt), Ion Heliade-Rădulescu (de St. Dimitropol), Duiliu Zamfirescu (de A. P. Todor), Stendhal (prezentat de Geo Dumitrescu, sub pseudonimul Vladimir Ierunca), Stéphane Mallarmé (autor e Pericle Martinescu) ș.a., dar are în vedere și premiile literare (comentate de Radu Costin și Geo Dumitrescu), evenimentele literare ale anului (cronici de Pompiliu Constantinescu, N. Carandino, Constantin Noica) ori situația de pe front. *M. Pp.*

VREMULEȚ, Constantin (30.VII.1940, Jijila, j. Tulcea), prozator. Este fiul Olgăi (n. Mihai) și al lui Ion Vremuleț, funcționar. Urmează școala generală în comuna natală (1947-1951) și la Măcin (1951-1954), Liceul „Ștefan cel Mare" din Câmpulung Moldovenesc (1954-1958) și Facultatea de Filologie a Universității din București, absolvită în 1965. Lucrează ca profesor la Școala Generală din comuna Băneasa, județul Galați, bibliotecar la Brăila și Galați, redactor la ziarul „Viața nouă" (1968-1989) și redactor-șef al Editurii Porto-Franco din același oraș (1990-2001). Debutează la „Pagini

dunărene" cu schița *Noaptea păsărilor albe*, semnată V. Aron, iar editorial în 1975 cu volumul *O anumită zi însorită, de vară*. Colaborează cu proză și eseuri la „Cronica", „Convorbiri literare", „Contemporanul", „Steaua", „Tribuna" ș.a.

În prima carte, *O anumită zi însorită, de vară*, **V.** adună scurte povestiri pentru copii, cu întâmplări din lumea satului sau a orașului dobrogean, ancorând frecvent în fantastic, potrivit modului de gândire infantil, și având permanent în vedere efectul valorilor educative. Romanul istoric *Ziua ploii de purpură* (1979) e o evocare a luptelor armatei române în Războiul pentru Independență, concentrată pe atacul asupra fortărețelor turcești Plevna și Grivița, relevând sacrificiile, mizeria și suferințele de pe front. Trama, redusă la o serie de situații ce se încheie cu moartea unor soldați, include, mai ales în prima parte a narațiunii, evocări ale vieții rurale, într-un stil conștiincios, supravegheat atât la nivelul frazei, cât și în realizarea unor simboluri angrenate în structurarea imaginarului. Majoritatea personajelor întruchipează țăranul român din perspectiva tradiției orale: sărac, prins în antagonismele de clasă, dârz, sfătos și fatalist. Povestirile din *Falimentul proprietății Chistol et Company* (1981) prezintă lumea unei așezări rurale care ascunde mari drame, configurată pe dimensiuni atemporale, cu propensiuni în fabulos și exotic. Cartea probează posibilitățile autorului prin performanțe în realizarea miracolului halucinatoriu (*Pasărea din vis*), a hibridului om-animal (*A doua înfrângere a lui Ion Roteanu*), a fantasticului care relativizează spațiul și timpul (*Chiriașii de la Casa șchiopului*), a alegoriei privind creatorul și creația (*Capcana albă*). **V.** se situează astfel evident pe direcția scrisului artist al prozei contemporane: povestitor înclinat către „pitoresc și culoare delirantă în linia prozei lui Fănuș Neagu", el „nu construiește psihologii, ci schițează tipuri și situații de natură să introducă într-o lume ale cărei resurse imaginative sunt într-o continuă metamorfoză" (Mircea Iorgulescu). *Insula* (1984) este un roman de dragoste complicat până la absurd de boala misterioasă a protagonistei, ca și de biografia și opțiunile personajului principal masculin. Plecând de la protoistoria românilor, romanul *Vântul de miazănoapte* (1987) proiectează o parabolă cu trimiteri la vremurile contemporane. Subiectul provine dintr-o succintă consemnare a istoricului latin Tacit despre un rege geto-trac dinainte de cucerirea romană, Oroles, care își obliga oștenii să îndeplinească treburile nevestelor și să doarmă la picioarele acestora, mobilizându-i astfel pentru victorie. În relatare, atribuită unui sclav, se îmbină simplitatea expunerii cu intensitatea dramatică. *Castelul de papură* (1991) reface o frescă a societății comuniste, sistem care depersonalizează individul și cultivă nonvaloarea opresivă. Deciziile activistului Onea generează o existență de constrângeri insuportabile pentru cei considerați refractari regimului politic, cum se întâmplă cu Elvira Modiga, a cărei existență dobândește o turnură kafkiană. În romanul-parabolă *Profesoara și gardianul* (1998), forțată de împrejurări, Martha Steriade acceptă postul de profesoară de engleză la un penitenciar și ajunge să fie supusă rigorilor instituite pentru deținuți. Încercând zadarnic să se elibereze din păienjenișul halucinant al împrejurărilor, ea moare împușcată tocmai de ofițerul care îi susținuse iluzia eliberării. Proiecția metaforică este secondată aici de o bogată fantezie în relevarea sordidului și a grotescului.

SCRIERI: *O anumită zi însorită, de vară*, Iași, 1975; *Ziua ploii de purpură*, București, 1979; *Falimentul proprietății Chistol et Company*, București, 1981; *Insula*, București, 1984; *Vântul de miazănoapte*, București, 1987; *Castelul de papură*, Galați, 1991; *Profesoara și gardianul*, Galați, 1998.

Repere bibliografice: Ioan Holban, *Pasărea iluziei*, CRC, 1981, 43; Mircea Iorgulescu, *Autori de proză scurtă*, RL, 1981, 50; Laurențiu Bourceanu, *Un roman de dragoste*, TMS, 1985, 11; Mircea Iorgulescu, *Un roman istoric*, RL, 1987, 47; Constantin Trandafir, *Un roman istoric*, T, 1988, 3; Romul Munteanu, *Romanul unei societăți aberante*, „Baricada", 1991, 10; C. Constantin, *„Castelul de papură"*, ST, 1991, 8; Mircea Popa, *Crepusculul unei lumi*, TR, 1991, 44; Constantin Dram, *Între alegorie și structură. Clasicism și textualism*, CL, 1998, 4; Emil Manu, *O carte care prezintă un muzeu imaginar?*, VR, 1998, 7-8; Constantin Trandafir, *O parabolă a spațiului concentrațional*, F, 1998, 9; Constantin Trandafir, *Criza romanului?*, F, 1998, 10. *M. In.*

VREMURI NOI, publicație apărută la Cetatea Albă, ca lunar, la 15 ianuarie și la 20 martie 1922, cu subtitlul „Revistă pentru răspândirea literaturii, artei și științei românești". Comitetul de redacție: Gh. Botea, V. Bergheanu, N. Mogoș, Al. Teodorescu, C. Zagoritz. **V.n.** își propune să lupte „pentru înfrățirea cetățenilor" din România întregită, indiferent de naționalitate sau religie. Pornind de la îndemnul lui Al. Vlahuță „Să dăm cititorilor o cât mai aleasă literatură și literaturii un cât mai mare număr de cititori", redactorii sunt mai interesați de valorile consacrate, de „literatura noastră clasică și actuală, opere ce avem mai desăvârșite". Autorii selectați sunt Ion Creangă (*Amintiri din copilărie* - fragment), Mihai Eminescu (*Ce te legeni, codrule, La mijloc de codru des, Ce stă vântul, Glossa*), I. L. Caragiale (*Novelă, La hanul lui Mânjoală*), Barbu Delavrancea (*Bunicul, Bunica*), Octavian Goga (*A murit Caragiale*), George Coșbuc (*Mama*), N. Gane (*Aliuță, Petrea Dascălul*), Alexie Mateevici (*Limba noastră*), Nichifor Crainic (*În taină*), Tudor Pamfile (*Snoave*). Se mai reproduc versuri de Mihai Codreanu și Ion Gorun. Adresându-se în mod special dascălilor și învățătorilor de la țară, **V.n.** publică multe articole pe teme religioase (*Evanghelia muncii: preotul și învățătorul. Biserica vie* - amplu text despre necesitatea reformării Bisericii, semnat de Simion Mehedinți) și pedagogice (Al. Teodorescu, revizor școlar, propune modele de lecții pe diverse teme). Știrile sunt preluate de obicei din revistele „Dacia" și „Viitorul". Rubrici: „Revista revistelor", „Cărți apărute", „Știri din țară", „Știri din toată lumea". *L. Cr.*

VREREA, publicație apărută la Timișoara, săptămânal, din 24 mai 1932 până în 6 noiembrie 1937 și din 15 ianuarie 1945 până în septembrie 1947. Cu profil de „informare economică, politică și culturală", în 1933 **V.** devine „revistă literară și social-politică". Inițial tipărită cu format de ziar, apoi cu format de carte, revine în cele din urmă la cel de ziar. Director: Ion Stoia-Udrea. Comitetul de redacție (în 1936): Virgil Birou, Ștefan Gombosiu, Romul Ladea, Tiberiu Vuia. Ion Stoia-Udrea

a adunat în jurul publicației personalități ale vieții culturale timișorene, de la FránYo Zoltán, Méliusz József la Sabin Drăgoi și Zeno Vancea, mai târziu Silvio Guarnieri, Petru Sfetca, Florian Potra, Alexandru Jebeleanu, Petru Vintilă, Pavel Bellu. Energia lui, spiritul polemic, dar și pregătirea de istoric al Banatului și al Imperiului Austro-Ungar își pun pecetea asupra revistei. Primul articol-program pe care îl semnează, *Drumul unei generații*, încearcă să inițieze un dialog cu confrații care dezbat, cu deschidere pamfletară, acest subiect la ordinea zilei la începutul deceniului al patrulea. Vizate sunt „celebritățile" generației tinere, precum și revistele sau gazetele în care ele se exprimă: „Azi", „Cuvântul", „Gândirea". Autorul articolului crede că generația sa s-ar putea numi „generație de tranziție", fiindcă rostul ei, eșuat acum, ar fi fost acela de a realiza legăturile între „generația activă a războiului [...] și cea crescută și trăind viața oferită de vremurile mai noi". Și, apăsând pe „lipsa de ideal a generației": „O generație întreagă și-a pierdut rostul de a fi. Belșugul de energie al unei epoci este lăsat să putrezească în mod inutil". **V.** își propune să mobilizeze tânărul intelectual împotriva răului social, să stimuleze cercetarea, creația, atitudinea protestatară, să descopere „adevăratul Banat, adevărata Timișoara", să afirme un climat de prietenie între români, germani, maghiari. Chiar numărul inaugural salută apariția volumului *Rumänische Dichter* de FránYo Zoltán, „antologie completă și absolut reprezentativă pentru poezia românească modernă". Întâia serie a revistei este politică; informația e corectă, tonul ponderat. Numerele din ianuarie-februarie și martie-aprilie 1935 sunt consacrate revoltelor țărănești „de odinioară". Aron Cotruș publică fragmente din ciclul *Horia*, Ion Th. Ilea dă poemul *Horea*, Méliusz József figurează cu evocarea *Năpraznica moarte a lui Gh. Doja*, Stoia-Udrea are studii despre răscoalele țărănești din Banat în secolul al XVIII-lea, protestatar fiind și poemul său *Cântecul uzinei*, text ilustrativ de altfel și pentru evoluția unui expresionism bănățean (prezent și în *Lume fără cer*, *Cartea minelor*, din care ample fragmente vor apărea în ultima serie a publicației). Stoia-Udrea își publică în **V.** „poemul comemorativ" *Veacul de foc*, reprezentat la Teatrul Național din Timișoara. Se discută democrațiile occidentale, „literatura celor de jos", de la Ernst Toller la Walt Whitman. Interzisă în 1937, **V.** își deschide seria din 1945 cu alt articol-program al lui Ion Stoia-Udrea, *Unde aparținem*, ce reclamă integrarea politică a intelectualului „de partea celor de jos" și cultivă utopiile stângii românești, care speră într-o evoluție democratică a țării. Publică în fiecare număr, alături de director (prezent cu cercetări de istorie a Banatului, articole, traduceri din Ernst Toller, Walt Whitman, din lirica negrilor din America, din Michelangelo, Ady Endre ș.a.), Iosif Aldan-Moisi, Méliusz József, Grigore Popa, Silvio Guarnieri (scrie și un amplu studiu despre Pavel Dan), Alexandru Jebeleanu, Petru Sfetca (poezii, traduceri din Eugenio Montale, Umberto Saba, Charles Baudelaire, Francis Jammes, Paul Verlaine, Guillaume Apollinaire, Paul Valéry, Stéphane Mallarmé, Arthur Rimbaud ș.a.). Sunt prezenți, de asemenea, Franyó Zoltán (articole, traduceri în germană din Mihai Eminescu), Mircea Ștefănescu (nuvela *Trei sinucigași*), Virgil Birou, Pavel Bellu (un studiu despre Ilarie Voronca, articolele *Criticul G. Călinescu, Viziunea socială a artei și valorile anestetice*), Nicolae Țirioi, Ștefan Aug. Doinaș, Romeo Dăscălescu, Emil Manu, Mihai Beniuc, Petru Vintilă, Ion Bănuță, Aurel Stănescu ș.a. Mai colaborează cu articole Zeno Vancea (despre Arnold Schönberg, Béla Bártok), Traian Liviu Birăescu (*Machiavelli, Despre romanul contemporan*), Florian Potra (*Italo Svevo, Elio Vittorini* ș.a.). Nu lipsesc rubricile consacrate cronicii de carte, vieții publicațiilor, notele și comentariile pe teme culturale. În ultimele numere se consemnează că unii membrii ai Cercului Literar de la Sibiu propun un proiect cultural demn de atenție. **V.** s-a bucurat și de colaborarea unor plasticieni de excepție: Catul Bogdan, Iulius Podlipny, Aurel Ciupe, Ștefan Szony. *C. U.*

VRIONI, Aida (17.X.1880, Ploiești - 1954, București), prozatoare și autoare dramatică. Este fiica Ioanei (n. Pistreanu) și a lui Ion Mateescu, avocat; prenumele la naștere: Maria. Urmează la Ploiești școala primară (absolvită în 1890) și liceul, apoi Conservatorul de Artă Dramatică din București. Debutează încă de pe băncile școlii, în 1898, la revista modernistă „Carmen", cu o proză poetică în serial, sub forma unui schimb de scrisori, *Între prietene*, semnată Aida și p. conf. În 1901 scoate la Ploiești împreună cu fratele său o foaie efemeră, „Aurora". În 1903 îi solicită un post de redactor la „Adevărul" lui Constantin Mille, care inițial o refuză, dar o va chema în redacție în 1904, încredințându-i cronica feminină, cronica artistică, rubrica „Impresii și palavre". Va mai da reportaje,

Desen de Nadia Grossman Bulyghin

interviuri, articole, recenzii, anchete de presă în „Dimineața", „Provincia literară" (Tecuci), „Cronica literară" (Constanța), „Adevărul literar și artistic", „Rampa", „Țara", cu numele Maria Mateescu, Maria Aida Vrioni (după căsătorie), Maria Vrioni-Aida și cu pseudonimele Aura, Aida, Marioara, Princesse Nadine, Amneris, Lucio Matteo, Diana, Chérubine. Membră în Comitetul central al Uniunii Intelectuale Române și președintă a Consiliului Național al Femeilor Române, a făcut parte din comitetul de conducere al „Revistei scriitoarelor și scriitorilor români" din 1929, devenind directoarea publicației în 1931. Debutează editorial în 1923 cu romanul *Rătăcire* și frecventează, în deceniul al treilea, cu o oarecare constanță, cenaclul Sburătorul, unde citește nuvele, însemnări de călătorie și fragmente în proză. Impresia lăsată asupra confraților prezenți și asupra amfitrionului, consemnată de E. Lovinescu în *Agende*, nu e tocmai măgulitoare: „Aida Vrioni cu romanul *Rătăcire*: groaznic *pas bleu*, de o rară suficiență" (cu toate acestea, cartea a epuizat un tiraj de cinci mii de exemplare numai în anul apariției); „Dezastrul Aidei Vrioni: un act de roman-foileton; critica-mormântală"; „Mare lectură din Aida Vrioni, pasagiu sublim de infatuare". În stagiunea 1927–1928 Teatrul Popular îi pune în scenă comedia într-un act *O noapte de nuntă*, în 1941 Studioul Teatrului Național îi joacă piesa *Suflet în vâltoare* (cu titlul inițial *Ispășire*, modificat în *Vieți frânte*), iar în 1942 Comitetul de lectură al aceluiași teatru lua în considerare, printre numeroase altele, și piesa sa *Iubirea cea mare*. Fragmente ale unor proiectate romane, *Învățătoarea* și *Chip peste chip*, rămân în pagini de revistă. Semiparalizată în 1950, întrerupe orice activitate, dar continuă să țină un jurnal, început prin 1916–1917, până în vara lui 1953, nu cu mult înaintea dispariției.

Construit pe un dublu conflict - între două clase sociale, capitaliștii și muncitorii, și între două confesiuni, cea creștină și cea mozaică -, romanul *Rătăcire*, plasat în mediul de afaceri evreiesc, o are ca protagonistă pe delicata domnișoară Amelia Wehren, imagine schematică, idealizată a bunătății duse la extrem, „unicul vis de dragoste" al lui Radu, tânăr proprietar de moșie și prieten din copilărie. La polul opus se află lucrătorii de la fabrica tatălui Ameliei, care se pregătesc să asasineze întreaga familie, cu intenția de a-și însuși fabrica. Pericolul comunist este prezentat naiv, narațiunea devenind de un patetism ridicol: ofensat, patronul se decide să le dăruiască fabrica răsculaților, care încep să verse lacrimi, încercând să-i explice că s-au comportat irațional, otrăviți de „vrăjitorii de comuniști". Finalul este plin de optimism: muncitorii disperați sunt îmbărbătați și iertați de patron, Amelia se hotărăște să se convertească la creștinism din dragoste pentru idealurile creștine și se căsătorește cu Radu. Ceva mai bine articulat este al doilea roman, *Fata-sport* (1925), subintitulat „roman de moravuri bucureștene", axat pe viața unei tinere sfâșiate între plictiseala de a nu face nimic și neîncrederea în propriile forțe, dilemă rezolvată prin căsătoria - recomandată de părinți - cu un diplomat și plecarea în Japonia. Saloanele bucureștene ale anilor '20 au rolul de a oferi un mediu propice discuțiilor pe acest subiect, întreaga acțiune învârtindu-se în jurul lipsei de moralitate a tinerilor, a goanei după originalitate cu orice preț. În *Și zilele grăiesc* (1927), definit de autoare „volum de eseuri" și purtând motoul „Iubiți-vă unii pe alții (Iisus Hristos)", **V.** se străduiește să construiască un fel de poem în proză psihologizant despre zile și despre semnificația acestora; diversitatea lor și revolta împotriva lipsei de inventivitate a oamenilor sunt elementele de bază. În subtext cartea este un fel de jurnal intim întins pe doi ani, 1925–1926, mascat de pretextul confesiunii zilelor întrupate în personaje, eliminând clasicele notații cotidiene cu referiri directe la fapte și susținut exclusiv de reflexivitate și reverie.

SCRIERI: *Rătăcire*, București, 1923; *Fata-sport*, București, 1925; *Și zilele grăiesc*, cu desene de Nadia Grossman Bulyghin, București, 1927.

Repere bibliografice: „*Rătăcire*", DMN, 1923, 5 966; V.Z., *Un nou roman*, DMN, 1923, 5 982; Al. Bogdan, *Un nou roman umanitarist: „Rătăcire"*, LUT, 1923, 550; Constanța Hodoș, *„Fata-sport"*, RVS, 1926, 2; Miller-Săndulescu, *Evoluția, 385–390*; Lovinescu, *Scrieri*, VI, *270–288*; *Scrisori către Camil Petrescu*, II, îngr. și pref. Florica Ichim, București, 1981, *315–317*; Massoff, *Teatr. rom.*, VIII, *30, 86*; Lovinescu, *Sburătorul*, I, *3, passim* - V, *11, passim*; Ioan Lăcustă, *Aida Vrioni. Anul 1951 în România. Journal d'une femme-écrivain*, „Magazin istoric", 2001, 4–7. *C.Dt.*

VUIA, Octavian (31.VIII.1914, Budapesta - 11.XII.1989, Freiburg im Breisgau), eseist și memorialist. Este primul din cei doi copii ai lui Romulus Vuia, etnograf. A absolvit la Cluj Liceul Seminarului Pedagogic și Facultatea de Litere și Filosofie (1936), iar între 1937 și 1939 a fost bursier al Școlii Române de la Fontenay-aux-Roses (Franța). Și-a completat

instrucția universitară printr-un doctorat pregătit la Freiburg im Breisgau, cu Martin Heidegger (1940–1947). Începând din 1942 este lector de limba și literatura română la Catedra de romanistică a lui Hugo Friedrich la Universitatea din același oraș. Pleacă la Paris în 1947 ca bursier al Universității germane și, la recomandarea lui Jean Wahl, devine, în același an, cercetător la Centre National de la Recherche Scientifique, unde activează până în 1951. Face parte dintre membrii fondatori ai Centrului Român de Cercetări din Paris (1949), alături de Mircea Eliade, Paul Costin Deleanu, Horia Stamatu, Emil Cioran, Leontin Jean Constantinescu ș.a., fiind numit secretar general și, în perioada 1982–1989, vicepreședinte. Din 1953 este redactor la Departamentul românesc al postului de radio Europa Liberă din München (în 1976–1980 e director general adjunct) și docent, apoi conferențiar la Facultatea de Filosofie a Universității muncheneze. Emisiunile radiofonice din ciclul „Lumea creștină", realizate de el, sunt difuzate sub pseudonimul Lucian Loga. După pensionare, în 1980, se stabilește definitiv la Freiburg im Breisgau. Toate evenimentele acestei biografii au fost exploatate în volumul memorialistic *Întâlnire cu oameni și idei,* publicat postum, în 1995. În perioada studiilor universitare colaborează sporadic cu recenzii și microeseuri la revista „Pagini literare" din Turda, unde și debutează, la „Vremea", „Revista Fundațiilor Regale" ș.a.

Coleg de serie cu Grigore Popa, prieten cu Constantin Noica și cu Alexandru Dragomir, **V.** manifestă un interes deosebit pentru orientările existențiale din filosofia contemporană. Activitatea sa publicistică urmează mai ales această direcție, sub influența vizibilă a lui Martin Heidegger, căruia, la împlinirea a opt decenii de viață, i-a consacrat un volum omagial (*Symposion Heidegger,* 1972). O conștiință existențială nu putea să nu se revendice în anii '50 din mesajul gândirii heideggeriene, ceea ce explică în bună măsură înțelesurile pe care românii le-au extras din contactul cu revelația acestei gândiri, refuzând orice implicări, deviații sau înrâuriri sartriene. „Sartre – observă **V.** – n-a sesizat că este vorba aici de o depășire a cogitoului lui Descartes, deoarece el dă «conștiinței» același rang ca și «prezenței în lume» – *Dasein* – la Heidegger", comentatorul român remarcând faptul că la filosoful german „esența prezenței noastre în lume stă în existență". Așadar, nu întâmplător **V.** vorbește de un Heidegger îndrumător, iar când încearcă să oglindească „împlinirea metafizicii" la acesta, el dă îndrumării un limpede și particular înțeles românesc, fiindcă, în mod continuu, interesul său se circumscrie universului nostru specific. Marea filosofie a timpului, de la Nietzsche la Heidegger, Jaspers sau Ortega y Gasset, este filtrată astfel în raport cu gândirea și conștiința românească. Sunt puse în lumină și valențele particulare ale gândirii existențiale la Gabriel Marcel, Maurice Blondel, Jacques Maritain, dar permanent sunt avute în vedere repere precum cele oferite de opera filosofică a lui Lucian Blaga sau de eseistica lui Emil Cioran și Constantin Noica, a lui D.D. Roșca ori Grigore Popa. Cele mai importante scrieri de factură filosofică și principalele eseuri ale lui **V.** au apărut în „Libertatea românească", „Destin", „Buletinul Bibliotecii Române", „Buna Vestire", „Revista scriitorilor români", „Limite", „Cuvântul românesc" ș.a. A publicat astfel un concentrat studiu intitulat *Dimensiunile cugetării românești,* încercând să dea o schiță tipologică, cu totul alta decât cea din 1940 a lui Nicolae Bagdasar, asupra filosofiei noastre, stabilind un dialog rodnic și surprinzătoare sincronizări între gândirea românească și aspectele moderne ale celei occidentale. **V.** desprinde și descifrează în evoluția gândirii românești patru momente sau faze: faza învățării, cu o interesantă disociere între cumpănire și descumpănire ca forme esențiale ale unui echilibru de mentalitate, aspirație continuă a devenirii noastre istorice; faza înțelegerii, cu subtile diferențieri între cugetare – ca fenomen specific de manifestare a spiritului autohton (implicând obligatoriu contemplarea, până la cea de sine) – și gândire; faza judecării sau a orientării critice, cu delimitarea nivelurilor afirmării și negării tranșante; în fine, faza lămuririi, când intervine ca necesitate aprecierea prezentului printr-o permanentă întoarcere la izvoare. Problematica românească privită din unghiul de vedere autenticist, în care contemplarea metafizică, ortodoxismul raporturilor Orient-Occident erau criterii esențiale de afirmare, reprezintă o posibilitate, o soluție în marea criză a vremii noastre, ceea ce „aștepta Heidegger de la noi la ieșirea din răscrucea în care se găsește filosofia azi". În *Manifestul crinului de pădure sau Mărturia unui om al secolului,* **V.** cuprinde într-o relevantă unitate toate elementele viziunii sale asupra destinului românesc în contextul realităților contemporane. Studiul e totodată o replică de readaptare a punctelor de vedere în raport cu o nouă revenire la „dimensiunea românească a existenței", schițată de Mircea Vulcănescu în perioada interbelică. **V.** stabilește trei tipuri de umanitate în contextul evoluției istorice, opunând lui *homo faber* și lui *homo sapiens* conceptul *homo existens,* a cărui prezență se explică mai ales prin conștiința depășirii de sine prin har, ceea ce înseamnă o opoziție, o luptă a contrariilor între ideea de natură creatoare, definibilă în cazul lui *homo faber* sau *homo sapiens,* și trebuința harului în înțelesul pascalian al lucrurilor. *Homo existens* este, în plan ontologic, altă față a omului agonic definit de Unamuno, și el se relevă prin opoziția la spiritul dionisiac al supraomului nietzschean, căruia îi substituie supracreștinismul, o perspectivă ce încearcă să valorifice mesajul evanghelic inițial. *Homo existens* se naște astfel tocmai din revelația crucii și se justifică prin conștiința sacrificiului ca soluție de convergență a divergențelor, fiindcă „a exista" nu înseamnă numai depășire de sine, ci și „a fi în serviciul cuiva, a fi pentru altul". Deci, „fiecare popor sau națiune reprezintă tot atâtea condiții specifice pentru realizarea lui *homo existens*". În plan istoric, coordonatele pentru societatea românească de azi se concentrează astfel în jurul a trei principii: gândirea existențială, ecumenicitate și federalism, în funcție de care se poate realiza organismul unitar, aspirând spre totalitate, al lui *homo existens.* Sugestiile lui **V.** sunt extrem de fecunde sub aspectul definirii unei actuale „dimensiuni românești a existenței". Altă serie de studii antrenează în dezbatere probleme de filosofia istoriei, iar dintre acestea un punct de reper original se dovedește cel intitulat *A gândi cu Eminescu.* În perspectiva istoriei literare, **V.** este primul care evidențiază

„mântuirea" ca formă supremă de afirmare a eului poetic eminescian: printr-o dramatică luptă a contrariilor, opoziția dintre „mă mântuie, părinte" și „mă-ntunec" izvorăște nu dintr-o credință dogmatică, ci din acel sentiment mioritic care la Eminescu transfigurează moartea în nuntă cosmică. **V.** a scris și trei „meditații dialogice", specie mai apropiată de sfera literaturii atât ca mod de abordare a unor idei prin intermediul personajelor dramatice sau narative, cât și prin recursul la tratarea artistică a temei supuse analizei. În *Le Voyage de l'Argo* (1985), descifrând mitul medeic înainte ca el să fie contaminat de conștiința istorică a crimei, de negarea lui „a fi", autorul se întoarce spre izvoare, acolo unde „a nu fi" echivalează cu „a fi de un alt rang", dând altă semnificație logică acelui *trivium* de la începuturile gândirii occidentale, prin sensul explicit heraclitean al gândirii existențiale, deoarece „a fi și a nu fi înseamnă și nu înseamnă același lucru, fiindcă fiecare drum are contrariul său". Sub semnul logicii contrariilor stau și parabolele narative din *Întoarcerea lui Zamolxe* și „misterul creștin" *În grădina Ghetsimani* (ambele publicate de „Jurnalul literar" în 2000). Textele dezvăluie un spirit dominat de poezia timpului, fascinat de logica adevărului istoric și de valorile inițiatice ale începuturilor, ce trăiește intens miracolul dezvăluirii mitice. Probe de gândire existențială, ele sunt totodată autentice probe de literatură. Analizele existențiale de tip heideggerian întreprinse de **V.**, precum *Ambiguitatea adevărului la Platon*, *Regăsirea în Pascal*, *Maurice Blondel și amphibologia ființei*, *Actualitatea problemei ființei*, *Existență și logică*, *Condițiuni ale experienței metafizice*, s-au completat și cu o substanțială ediție din presocratici, *Remontée aux sources de la pensée occidentale* (1961).

SCRIERI: *Le Voyage de l'Argo*, Freiburg im Breisgau, 1985; *Întâlnire cu oameni și idei*, o carte gândită de Nicolae Stroescu-Stânișoară, îngr. și postfață Nicolae Florescu, București, 1995; *Regăsirea în Pascal și alte „analize" heideggeriene*, îngr. Nicolae Florescu, pref. Alexandru Dragomir, București, 1997; *Montesquieu und die Philosophie der Geschichte*, îngr. Richard Reschika, Frankfurt am Main - New York, 1998; *Întoarcerea lui Zamolxe*, îngr. și pref. Nicolae Florescu, București, 2000; *Aducere-aminte. Publicistică*, îngr. și pref. Nicolae Florescu, București, 2002. **Ediții:** *Remontée aux sources de la pensée occidentale*, Paris, 1961.

Repere bibliografice: Horia Stamatu, *Ieșirea din impas*, „Destin" (Madrid), 1962, 12; Cicerone Poghirc, *„Le Voyage de l'Argo"*, „Lupta" (Paris), 1985, 42; Yvonne Rossignon, *În amintirea lui Octavian Vuia*, „Buletinul Bibliotecii Române", 1990-1991; Cicerone Poghirc, *Oameni care au fost: Octavian Vuia (1914-1989)*, „Lupta", 1993, 206; Mihai Cismărescu, *Ceva despre „actualitatea" lui Heidegger*, JL, 1996, 5-8; Aristide Burileanu, *Cu O. Vuia despre „o altă logică" și alte metode de interpretare*, JL, 1998, 1-2; Marian Vasile, *„Aruncați în lume" sau Despre valorile românești în exil*, JL, 1998, 1-2; Ion Tănăsescu, *Un discipol al lui Heidegger*, JL, 1998, 1-2; Nicolae Florescu, *Întoarcerea proscrișilor*, București, 1998, *127-140*; Cornel Mihai Ionescu, *Drum. A îndruma. Îndrumător*, VR, 2001, 7-8; Theodor Cazaban, *Eseuri și cronici literare*, București, 2002, *111-113*; Nicolae Florescu, *Menirea pribegilor*, București, 2003, *227-231*; Manolescu, *Enciclopedia*, *719-721*. *N. Fl.*

VUIA, Romulus (28.I.1887, Comlosu Mare, j. Timiș - 2.VII.1963, București), etnograf. Este fiul lui Iuliu Vuia, învățător; eseistul Octavian Vuia este fiul său. După studii liceale la Orăștie și normaliene la Timișoara, urmează Școala Normală Superioară la Budapesta (1907-1910). Se specializează în etnografie și antropologie la Berlin (1910), cu profesorul Felix von Luschan. Obține doctoratul în geografie cu mențiunea *summa cum lauda* la Cluj (1924), cu teza *Țara Hațegului și regiunea Pădurenilor*, „studiu antropogeografic și etnografic". Profesor la Hațeg (1910-1919), devine asistent (1920) al lui George Vâlsan la Institutul de Geografie din Cluj, șef de lucrări (1921-1926), profesor suplinitor (1926-1939), apoi titular (1939-1947) la Catedra de etnografie și folclor a Facultății de Litere și Filosofie clujene. Fondează, împreună cu George Vâlsan, Societatea Etnografică Română, este întemeietor, alături de George Vâlsan și de Emmanuel de Martonne, și director al Muzeului Etnografic al Transilvaniei și al Parcului Național „Regele Carol I" din Cluj (1923). Mai târziu va fi cercetător (1955) și șef al Sectorului de etnografie al Academiei RPR (1957), șef al Secției de etnografie la Institutul de Etnografie și Folclor din București (1963). Membru al Societății de Antropologie, Etnologie și Preistorie din Berlin (1910), în 1939 va înființa Cercul de Studii Etnografice și de Folclor. A colaborat la „Lucrările Institutului de Geografie din Cluj", „Anuarul Institutului de Istorie Națională din Cluj", „Anuarul Muzeului Etnografic al Transilvaniei", „Buletinul Arhivei Etnografice-Folclorice a Muzeului Etnografic din Cluj", „Culegătorul", „Dacoromania", „Lamura", „Revue de Transylvanie", „Transilvania", „Museion" (Paris), „Zeitschrift für Ethnologie" (Berlin) ș.a.

În lucrările teoretice ale lui **V.**, îndeosebi în studiul *Etnografie, etnologie, folclor*, lecție de deschidere în 1926 a cursului *Introducere în etnologie și folclor* la Universitatea din Cluj, ca și în cercetarea practică, etnografia are o sferă cuprinzătoare, incluzând și folclorul; între cele două ramuri există „o strânsă legătură internă, organică", fenomenele din ambele apar „în realitate strâns legate și [...] aproape inseparabile", civilizația materială, cât și cea spirituală fiind „părți componente ale unui întreg bine definit: civilizația rurală". Tabelul care încheie studiul cuprinde întregul spectru al folclorului, de la credințe și superstiții, obiceiuri, ceremonii, rituri, cunoștințe, artă până la bogatul capitol de literatură populară. De altfel, între 1910 și 1960 **V.** realizează o culegere de folclor care cuprinde colinde, povești, descântece, plugușoare, variante ale bradului, credințe și superstiții, cântece, balade, texte despre obiceiuri agrare și pastorale, de meteorologie populară, strigături, jocuri de copii, proverbe, ghicitori. Răspunsurile la chestionarele sale, ca și unele studii, precum *Legenda lui Dragoș* (1921), îi interesează în special pe cercetătorii mitologiei populare românești. În această analiză, observând „marea asemănare între legenda maghiară (despre vânătoarea lui Hunor și Magor) și a lui Dragoș și fiind cronicile maghiare cele mai vechi", **V.** se întreabă „dacă nu cumva prin mijlocirea lor să fi ajuns această temă la noi". Fără să excludă posibilitatea împrumutului, consideră legenda lui Dragoș „ca o variantă a aceleiași teme internaționale", dar nu îi contestă caracterul original, „prin faptul că ne zugrăvește una dintre îndeletnicirile voinicești ale voievozilor noștri, vânatul de bouri. Prin felul descrierii și subiectul temei (vânatul de bouri) se deosebește de toate legendele similare, și în acest fapt zace originalitatea legendei noastre". Tema l-a preocupat și pe Mircea Eliade în capitolul *Voievodul Dragoș și vânătoarea rituală* din cartea *De la Zalmoxis la Genghis-Han*, dar acesta nu mai pune problema împrumutului legendei în maniera lui **V.**, ci o privește ca pe o plăsmuire originală, în care uciderea bourului este interpretată drept act ritual, de sorginte iraniană, pătruns în cultura populară românească prin filieră scitică.

SCRIERI: *Muzeul Etnografic al Ardealului*, București, 1928; *Problema continuității românilor în Dacia. Patru conferințe la Universitatea Radio* (în colaborare cu Constantin Daicoviciu), Sibiu, 1943; *Satul românesc din Transilvania și Banat. Studiu antropogeografic și etnografic - Le Village roumain de Transylvanie et du Banat*, Cluj, 1945; *Portul popular din Țara Hațegului. Bazinul de la Hațeg*, București, 1962; *Tipuri de păstorit la români (sec. XIX - începutul sec. XX)*, pref. Tiberiu Morariu, București, 1964; *Studii de etnografie și folclor*, vol. I, îngr. Mihai Pop și Ioan Șerb, pref. Mihai Pop, București, 1975, vol. II, îngr. Florica Șerb, București, 1980.

Repere bibliografice: N. Iorga, *„Țara Hațegului și regiunea Pădurenilor"*, RI, 1926, 7-9; Ovid Densusianu, *„Țara Hațegului și regiunea Pădurenilor"*, „Grai și suflet", 1927-1928, vol. 3, fasc. 1; Teodor Onișor, *Romulus Vuia*, AMET, 1966; Ion Vlăduțiu, *Etnografia românească*, București, 1973, 95-97; Ofelia Văduva, *„Studii de etnografie și folclor"*, REF, 1976, 2; Boris Zderciuc, *Romulus Vuia - întemeietor al etnografiei românești ca disciplină independentă*, REF, 1987, 1; Gheorghe Pavelescu, *Contribuția lui Romulus Vuia la fundamentarea și dezvoltarea etnografiei românești*, „Studii și cercetări de etnologie", 1993; Gheorghe Pavelescu, *Contribuția profesorului Romulus Vuia la studiul obiceiurilor tradiționale*, „Studii și cercetări de etnologie", 1994; Datcu, *Dicț. etnolog.*, II, *281-283*; Ioan Toșa, *Romulus Vuia. Patru decenii de cercetare în etnografia românească*, Cluj-Napoca, 1999; *Clujeni ai secolului 20. Dicționar esențial*, Cluj-Napoca, 2000, *339*; Ion Chelcea, *Privire către noi înșine ca popor*, Pitești, 2002, *78-80*; Ioan Godea, *Etnologia română contemporană. Lexicon bibliografic ilustrat*, București, 2002, *398-411*. *I. D.*

VUKADINOVIĆ, Miljurko (7.XII.1953, Gornje Svarče, Serbia), poet și traducător. Este fiul Desankăi Vukadinović (n. Djordjević), îngrijitoare, și al lui Gojko Vukadinović, tâmplar. A urmat la Belgrad liceul (1968-1972) și Facultatea de Filologie (1972-1979). După licență este secretarul Asociației Scriitorilor Tineri din Serbia, iar din 1984 directorul Editurii Pegaz. Din 1990 e lector de limba și literatura sârbă la Catedra de limbi slave a Facultății de Limbi și Literaturi Străine de la Universitatea din București. În 1995 fondează și devine director al editurii bucureștene Europoint. Debutează în 1968 cu poezie în presa belgrădeană, participând în perioada 1978-1986 la mișcarea neoavangardistă numită „clocotrism", inițiată și condusă de Adam Puslojić. Din 1977 va publica în țara natală numeroase volume de poezie, proză, eseuri, studii și romane. A tradus în română numeroși autori de limbă sârbă, o antologie a poeziei muntenegrene din secolul al XX-lea , iar în 1988 o antologie a tinerei generații de poeți sârbi (în colaborare cu Mariana Dan). De asemenea, a tălmăcit în sârbește, în reviste sau în volume, scrieri de Mihai Eminescu, Mihail Sadoveanu, Ana Blandiana, Ioan Flora, Eugen Uricaru ș.a. În 2000 i s-a decernat Medalia Jubiliară „Mihai Eminescu", în 2003 e distins cu Premiul Special al Uniunii Scriitorilor din România pentru traducerea și promovarea literaturii române în lume.

Intrarea lui **V.** în lirica română se produce în 1996 cu placheta *Magie și câlți*. Sub influența clocotrismului din anii '80, combinat cu un „suprarealism tragic și estetizant", poetul se declară contaminat de „virusul" Nichita Stănescu, model liric cu care se află într-un permanent dialog în majoritatea poemelor. Trecând la scrierea în limba română „frățească", **V.** opune zbuciumatul Est unui Vest brutal și opac, fără a se înregimenta în vreun curent literar de la noi. El crede că pentru a gândi și a te exprima românește trebuie doar să simți că această limbă se regăsește în cea universală, a poeziei. Eminescu, Brâncuși sau „Nichita prietenul" devin repere esențiale pentru cel ce a adoptat altă cultură și speră să descopere specificitatea unei civilizații de care se simțea apropiat încă din tinerețe. Mergând pe urmele „etalonului de aur", își schițează un autoportret înrudit cu „pata de sânge care vorbește", încercând a „traduce întunericul", adică să recupereze logosul. Pentru că misiunea poetului e simultan cuvântare și tăcere, își articulează lirica pe metafora dezrădăcinării, a dezagregării spațiului balcanic, în care, el a ales „călătoria" ca un exil mai blând. Estul mereu rănit devine un loc uitat de Dumnezeul „mort". De la Est la Est (adică din Serbia către România) se realizează o alianță de cuvinte, pentru că „o poezie/ cheamă după ea/ altă poezie". În viziunea lui **V.**, se poate constitui astfel o mare familie creatoare cu Eminescu drept ax central, versul rămânând și o armă de supraviețuire în primul rând în mult încercatul spațiu ex-iugoslav, unde salvarea nu mai poate veni decât prin rezidirea cuvântului.

SCRIERI: *Magie și câlți*, București,1996; *De la Est spre Est*, București, 1999; *(V) Estul*, București, 2001. **Ediții:** Srba Ignjatović, *Când eram cu toții Tito și alte povestiri*, tr. Ioan Radin, pref. Ioan Flora, București, 1997; Zdravko Krstanović, *Povestiri din Infern*, tr. Ioan Radin, pref. Ioan Flora, București, 1997; Jovan Zivlak, *Penitență*, tr. Dușița Ristin, pref. edit., București, 1997; Milovan Vitezović, *Atacuri cerebrale*, tr. Maria Mutici și Andreea Claudia Sandu, pref. edit., București, 1999. **Traduceri:** *Arhipelagul dantelat. Antologia tinerilor poeți din Serbia*, Pančevo, 1988 (în colaborare cu Mariana Dan); Budimir Dubak, *Hilandar*, îngr. trad., Constanța, 1999 (în colaborare cu Maria Mutici); Risto Vasilevski, *Destinul minunat al unui portofel fermecat*, postfață Eugen Uricaru, București, 1999 (în colaborare cu Maria Mutici); Aleksandar Lukić, *Ferma de vipere*, îngr. și postfața trad., București, 2000 (în colaborare cu Maria Mutici); *Tiranja sna*, Smederevo, 2000 (în colaborare cu Milijana Vukadinović); Paul Polidor, *Emigrant în reverii - Emigrant u snovima*, ed. bilingvă, București, 2002. *A. Ml.*

VULCAN, Iosif (31.III.1841, Holod, j. Bihor - 8.IX.1907, Oradea), gazetar, poet, prozator, dramaturg și traducător. Este al cincilea copil al Victoriei (n. Irinyi) și al lui Nicolae Vulcan, preot unit. Crește într-o familie cu tradiții cărturărești, între înaintași aflându-se și episcopul Samuil Vulcan. Urmează școala primară la Leta Mare, în 1851 se înscrie la gimnaziul din Oradea, unde îl va avea profesor pe Alexandru Roman și va fi membru a Societății de Lepturǎ. Își continuă studiile la Facultatea de Drept și Științe de Stat din Pesta (1859-1863). Debutează în 1859, publicând o corespondență la „Telegraful român" și versuri la „Gazeta Transilvaniei". Mai scrie acum la

„Foaie pentru minte, inimă și literatură", „Amicul școalei", „Concordia", „Aurora română" (la care este și redactor), „Muza română", dar și la numeroase periodice de limba maghiară din Pesta. La inițiativa sa, în 1862 aici se fondează o societate academică (purtând ulterior numele lui Petru Maior), în al cărei consiliu de conducere intră ca „notar" (secretar), mai târziu fiind vicepreședinte, apoi președinte mai bine de un deceniu. Cum cariera de avocat nu îl atrage, se hotărăște să se dedice gazetăriei. Scoate împreună cu George Ardeleanu revista „Umoristul" (1863-1866), iar în continuarea acesteia „Gura satului" (sub direcția sa din 1867 până în 1871). În 1865 face să apară, tot la Pesta, revista „Familia", mutată în 1880 la Oradea, periodic pe care îl conduce patruzeci și doi de ani. Este experiența care îi va capta integral energia, titlul său de noblețe în istoria culturii române. Gândită ca o revistă enciclopedică, având ca model publicațiile-magazin maghiare și germane, „Familia" a reușit să fie în primul rând o gazetă unde, ca și în cele ale lui George Barițiu, ideea unității naționale, exprimată prin intermediul unității de limbă și cultură, era dominantă. În paginile ei intră tot ce era simțit ca util la un moment dat țelului propus, astfel că în „Familia" își au locul orientări foarte diferite, contribuții de valoare inegală, **V.** dând dovadă de multă însuflețire și de mai puțin spirit critic. Generos editor al scrierilor literare transilvănene, pe care le judeca prin prisma etico-națională, el va considera multă vreme apologia mai eficientă decât critica severă, motivată exclusiv de rațiuni estetice. La concursurile literare inițiate recomandă îndeosebi inspirația istorică și populară, îndemn oportun, dar prea general. De la început ține la conlucrarea cu oamenii de cultură din toate provinciile românești și aduce bune servicii interesului pentru lectura în limba română, educării gustului, printr-o conștiincioasă acțiune de informare culturală și artistică, prin reproducerea sau publicarea scrierilor unor autori consacrați, precum Vasile Alecsandri, Dimitrie Bolintineanu, B.P. Hasdeu, A. I. Odobescu, V.A. Urechia, Ion Creangă, Barbu Delavrancea, Al. Vlahuță, Duiliu Zamfirescu ș.a. Între meritele directorului de la „Familia" figurează și primirea entuziastă a versurilor începătoare ale lui M. Eminovici, căruia tot el îi schimbă numele în Eminescu, intuirea talentului unor poeți ca George Coșbuc și Octavian Goga. După ce își trecuse, în jurul anului 1870, revista prin focurile unei disputei cu Titu Maiorescu, după 1880 **V.** ajunge la o schimbare de atitudine în privința receptării spiritului junimist, ceea ce a favorizat integrarea activității „Familiei" în circuitul general al literaturii române. Considerându-se în toate un continuator al lui Barițiu, **V.** scrie versuri, proză, teatru, dar și articole, cronici, recenzii, în intervențiile sale contând nu atât originalitatea ideilor, cât perseverența demersului, înflăcărarea. Volumul *Panteonul român* (1869), alcătuit din portrete și biografii ale unor personalități culturale și politice, poartă acest sigiliu. Autorul e un admirator cu verbul avântat, ingenuu, superlativ, ceea ce ține, într-un fel, de paradigma primei jumătăți a secolului. Atitudinea e de regăsit și în atmosfera favorabilă culegerii și studierii folclorului, pe care el o întreține în „Familia". Când paginile revistei devin

neîncăpătoare, îi adaugă altă publicație, „Șezătoarea" (1875–1882), destinată folclorului. El însuși semnează intervenții programatice, disertații, articole despre literatura populară română, din care traduce în periodice de limba maghiară. Societatea culturală maghiară Kisfaludy îl primește membru extern în 1871, discursul de recepție fiind *Poezia populară română*. **V.** inițiază introducerea și traduce treizeci de poezii populare, cuprinse în culegerea *Román népdalok* (1877), realizată în colaborare cu Ember György și Iulian Grozescu. Tot el se află printre cei care au inițiativa creării în Transilvania a Societății pentru Fond de Teatru Român (1870). Apreciind teatrul ca „un templu al moralității, al luminii și al științei", îi atribuie rolul de „cea mai mare școală de educațiune", alături de Biserică și școală. După ce pregătește terenul prin popularizarea în „Familia" a turneelor trupelor Fanny Tardini, Al. Vlădicescu și Mihail Pascaly, redactează articolul-program *Să fondăm teatru național!* și apelul care anunță înființarea societății, „Familia" devenind de la început organul ei de presă. Secretar, apoi președinte din 1895, **V.** a fost îndrumătorul cel mai entuziast, organizator principal al întâlnirilor periodice, la care conferenția frecvent (*De ce voim să avem un teatru național?*, *Schițe din istoria teatrului*, *Limba și scena*, *Literatura noastră dramatică*, *Pregătiri la înființarea unui teatru român* ș.a.). Îngrijindu-se în mod deosebit de strângerea de fonduri și de partea administrativă a acțiunilor societății, cu timpul pierde contactul cu aspecte importante ale mișcării teatrale, precum promovarea unui repertoriu original de valoare și formarea actorilor profesioniști, încât după 1900 e nevoit să lase conducerea altora. Gazetar și animator cultural de prestigiu - membru corespondent al Academiei Române în 1879, titular în 1891, cu un discurs de recepție despre Dimitrie Țichindeal, și președinte al Secției literare în 1904, la propunerea lui Titu Maiorescu –, **V.** era și un autor prodigios de poezie, proză, teatru, traduceri. Scria de toate, mult, grăbit, fiind într-un fel redactorul universal al „Familiei", unde îi apar mai întâi lucrările literare. Folosea și pseudonimele Spinu Ghimpescu, Urzica Spinescu, Spinusa Urzicescu ș.a., iar tălmăcirile din poezia lui H. Heine, Victor Hugo, Pierre-Jean de Béranger, versiunile la romane de Al. Dumas (*Colomba*, 1865), Ponson du Terrail (*Cavalerii nopții*, I-V, 1870–1871), Jules Verne (*Călătorie de pe pământ în lună*, *În jurul lumei*, 1876), Xavier de Montépin (*Secretele castelului*, 1877–1878), Claire de Chandeneux (*Misterul nopții*, 1880) ș.a. le semna uneori Iosif Holodan.

Ilustrative pentru profesiunea de credință a lui **V.** (poetul e „apostol și profet" al națiunii), două volume, *Poezii* (1866) și *Lira mea* (1882), relevă patosul său patriotic, dar și puțina înzestrare poetică. Sursa de inspirație este, cum recomanda și altora, lirica populară, versurile lui Alecsandri și Bolintineanu. El dă glas sentimentelor de suferință și revoltă împotriva opresiunii, invocă strămoșii, pe Traian, Dragoș, Mihai Viteazul, Horea, Avram Iancu, are viziunea unității naționale. Maniera greoaie, retorica grandilocventă, stilul fără timbru particular sunt ale unui poet depășit de vremuri. În „Familia" se publică mai întâi proza lui, parțial adunată în volume: *Novele* (I-III,1872–1874) și *De la sate* (1883), romanele *Sclavul amorului* (I-III, 1873–1875), *Ranele națiunii* (I-III, 1876), *Barbu Strâmbu în Europa* (1879–1880), *Fata popii* (1885–1886). Tot aici semnează impresii din călătoriile în țară și în străinătate (Bavaria, Boemia, Germania, Franța, Turcia), pagini interesante ca document psihologic, scrise într-un stil agreabil. Și acele „conversări cu cetitoarele", caracteristice profilului publicației, sunt ale unui om plăcut, blajin, de lume. În nuvele el se fixează asupra cadrului local, alegându-și personajele din mediile satului și orașului ardelean. Conflictele sunt însă schematice, maniheiste, apăsat moralizatoare (*Animă pentru animă*, *Amor și ambițiune*, *Colibă și palat*). În unele narațiuni se insistă asupra obiceiurilor, datinilor, elementelor de literatură populară (*Pricoliciul*, *Marți seara*). Prozatorul are gustul observației bonome, oarecare vervă ironică și autoironică, găsește când și când tonul, cuvântul simplu, firesc (*O călătorie la nuntă*, *Mai poftim, domnule!*). **V.** pregătește astfel, împreună cu alți nuveliști ardeleni, apariția lui Ioan Slavici. Mai puțin realizate sunt romanele lui, din cauza absenței spiritului imaginativ, a repetării monotone a unor bune intenții tematice, a penuriei stilistice. Într-o narațiune extinsă, ce inaugurează romanul ciclic la noi, nu și elaborată romanesc, se reiau aceeași tipologie din nuvele, aceleași opoziții morale simpliste, personaje artificiale, dialoguri articulate nu o dată fals, dar mai cu seamă se face simțit un accentuat apetit pentru epicul senzațional. Poate că, în interpretarea dată de gazetar, acest gen de literatură - romanul popular - nici nu își propunea altceva decât o „conversare" pe teme morale cu „cetitorii" și „cetitoarele" care căutau o compensație în ficțiune. De o circulație incomparabil mai mare s-au bucurat piesele lui **V.**, foarte multe la număr (între acestea și o traducere, *Gramatica*, după Eugène Labiche și François-Antoine Jolly), el fiind, după Alecsandri, autorul cel mai jucat de trupele de diletanți din Transilvania. Pe de altă parte, încă din 1872, la Teatrul cel Mare condus de Mihail Pascaly, se reprezenta comedia *Alb sau roșu?*, cea dintâi piesă a unui ardelean pusă în scenă la București. În 1892 se monta la Teatrul Național bucureștean drama istorică *Ștefan Vodă cel Tânăr*, admisă în repertoriu din 1883, apoi remaniată cu zel de autor. Piesa arăta o bună intuiție a epocii lui Ștefăniță Vodă, mișcarea psihologică fiind condusă cu ingeniozitate. Servindu-se de modelul dramelor lui B.P. Hasdeu, V.A. Urechia și Alecsandri, **V.** îi premerge lui Delavrancea, care pare să fi cunoscut piesa. În 1897 i se mai joacă pe scena bucureșteană comedia *Gărgăunii dragostei*. Dramaturgul scrie însă pentru publicul ardelean, compune numeroase „cântece comice", monoloage (*Copila română*, *Renegatul*, *Ciobanul din Ardeal* ș.a.), comedii „sătești" (*Ruga de la Chiseteu*, *Sărăcie lucie*, *Mâța cu clopot* ș.a.) sau în care încondeiază moravuri de la oraș (*Secretul*, *Mireasă pentru mireasă*, *Soare cu ploaie*, *Gărgăunii dragostei* ș.a.). Cele peste treizeci de piese (unele rămase în manuscris, multe menționate doar ca reprezentate) au o intrigă simplă, transparentă, ca în comediile lui Alecsandri, țintind să transmită în mod accesibil o învățătură, o idee morală. Există un comic al întâmplărilor, un dialog cu savoare populară, adesea plin de haz și de culoare. Comediile „poporane" așezau prezentarea datinilor, a

folclorului în centrul acțiunii, ceea ce făcea ca ele să devină și atrăgătoare spectacole etnografice.

SCRIERI: *Poezii*, Pesta, 1866; *Panteonul român*, Pesta, 1869; *Novele*, I-III, Pesta, 1872–1874; *Sclavul amorului*, I-III, Pesta, 1873–1875; *Goronul lui Horia*, Budapesta, 1876; *Ranele națiunii*, I-III, Budapesta, 1876; *Mireasă pentru mireasă*, Budapesta, 1877; *Orfana Crișului*, Budapesta, 1877; *Lira mea*, Oradea, 1882; *De la sate*, Oradea, 1883; *Ruga de la Chiseteu*, Oradea, 1890; *Dimitrie Cichindeal. Date nouă despre viața și activitatea lui*, București, 1893; *Ștefan Vodă cel Tânăr*, Oradea, 1893; *Sărăcie lucie*, Oradea, 1894; *Mâța cu clopot*, Oradea, 1898; *Prima rochie lungă*, Oradea, 1898; *Soare cu ploaie*, Brașov, 1898; *Gărgăunii dragostei*, Oradea, 1899; *Însurătilă*, Oradea, 1903; *Nunta lui Pârjol*, Brașov, 1907; *Mărturii muzicale*, îngr. și pref. Ianca Staicovici, București, 1979; *Schițe de călătorie*, îngr. și pref. Constantin Cubleșan, București, 1982; *Publicistica*, îngr. și pref. Stelian Vasilescu, Timișoara, 1983; [*Scrieri*], îngr. și introd. Lucian Drimba, vol. I: *Poezii. Proză. Teatru*, București, 1987, vol. II: *Publicistică*, București,1989, vol. III: *Însemnări de călătorie (I)*, București, 1994, vol. IV: *Însemnări de călătorie (II). Corespondență*, București, 2002. **Traduceri:** Al. Dumas, *Colomba*, Pesta, 1865; Victor Hugo, Heinrich Heine, Pierre-Jean de Béranger, [*Versuri*], în *Poezii*, Pesta, 1866; Ponson du Terrail, *Cavalerii nopții*, I-V, Pesta, 1870–1871; *Román népdalok* [*Cântece populare românești*], introd. trad., Budapesta, 1877 (în colaborare cu Ember György și Iulian Grozescu).

Repere bibliografice: Maiorescu, *Critice*, I, *178, 197–200*, III, *271–272*; Pop, *Conspect*, II, *195–197*; Bogdan-Duică, *Studii*, *11–15, 55–62*; Chendi, *Scrieri*, III, *257–258, 373–374*; Iorga, *Oameni*, I, *215–218*; Goga, *Precursori*, *13–40*; Iorga, *Ist. lit. cont.* (1934), I, *39–40, 41*; Eugeniu Potoran, *Poeții Bihorului*, Oradea, 1934, *49–59*; Teodor Neș, *Oameni din Bihor (1848–1918)*, Oradea, 1937, *225–249, passim*; *Iosif Vulcan*, F, 1941, 4–5 (număr omagial); Teodor Popa, *Iosif Vulcan. Viața și activitatea lui*, Sibiu, 1941; Vasile Vartolomei, *Mărturii culturale bihorene*, Cluj, 1944, *175–189, 405–425*; Breazu, *Studii*, I, *60–72, 108–117, 467–475*; Mărcuș, *Thalia, passim*; Vasile Netea, *Pe urmele lui Iosif Vulcan...*, București, 1947; Perpessicius, *Alte mențiuni*, I, *134–142*; Massoff, *Teatr. rom.*, II-III, *passim*; Brădățeanu, *Istoria*, I, *9–11*; Vrabie, *Folcloristica, 128–133*; Brădățeanu, *Comedia, 130–133*; Köteles Pál, *Iosif Vulcan a Kisfaludy Társaságban*, București, 1970; *Ist. teatr. Rom.*, II, *passim*; Lidia Băncescu, *Scrisori către Iosif Vulcan*, Sibiu, 1971; Bucur, *Istoriografia, 61–62*; *Ist. lit.*, III, *551–553*; Alexandru Crișan, *Familia (1865–1906)*, Timișoara, 1973, *passim*; Bârlea, *Ist. folc., 195–197*; Lucian Drimba, *Iosif Vulcan*, București, 1974; Fanache, *Întâlniri, 191–194*; *Dicț. lit. 1900, 918–920*; Mancaș, *Teatrul, 37–51*; Popa, *Tectonica, 201–204*; Marian Barbu, *Romanul de mistere în literatura română*, Craiova, 1981, *150–152*; Alexandru Andrițoiu, *„Familia" lui Iosif Vulcan în spații și timp*, F, 1982, 8; Stelian Vasilescu, *„Panteonul român", o carte a patriotismului*, F, 1982, 8; Dumitru Chirilă, *„Schițe de călătorie"*, F, 1982, 8; Mîndra, *Ist. lit. dram., 191, 331–332*; Gheorghe Petrușan, *Iosif Vulcan și „Familia"*, Gyula (Ungaria), 1992; Vasile Voia, *Iosif Vulcan văzut azi în Ungaria*, ST, 1992, 7; Țepelea, *Rememorări, 109–110*; Faifer, *Semnele, 216*; Teodor Vârgolici, *Călătoriile lui Iosif Vulcan*, ALA, 1995, 255; Valentin Chifor, *Caleidoscop critic*, Oradea, 1996, *131–144*; Datcu, *Dicț. etnolog.*, II, *283–284*; Rusu, *Membrii Academiei, 563*; Mihai Cimpoi, *Critice*, I, Craiova, 2001, *32–42*; *Dicț. scriit. rom.*, IV, *818–820*; Cornelia Ștefănescu, *Un entuziast: Iosif Vulcan*, RL, 2003, 28. *G. D.*

VULCAN, Petru (pseudonim al lui Petru Ghinu; 25.VI.1869, Târnova, azi în Republica Macedonia – 4. II.1922, Constanța), autor de versuri, prozator și publicist. De origine aromână, este fiul Mariei (n. Darvinga) și al lui Dimitrie Ghinu, primar. Vine în 1880 în România, chemat de rude. Își continuă cu multe dificultăți învățătura începută în ținutul natal, înscriindu-se într-un târziu la liceul din Craiova, unde îl are coleg pe Traian Demetrescu, iar profesor pe Mihail Strajanu. Își ia bacalaureatul în 1893 și urmează doi ani cursurile Facultății de Drept a Universității din București (1893–1895). O vreme este funcționar în Ministerul de Interne. Din 1897 se stabilește la Constanța, unde lucrează ca șef de birou și de serviciu la Prefectura județului, apoi e diurnist la Direcția Porturilor Maritime. Elev de liceu, **V.** își vede tipărit cel dintâi volum de versuri, *Zori*, în 1889. Ulterior, numele pe care și-l alesese, Petru Vulcan, ca și celelalte pseudonime (Don Petre, Pedro, Picurar'lu de la Pind, Picurarul de la Pind, Vulpe) pot fi întâlnite în „Lumina", „Revista craioveană", „Revista școalei", „Curierul Olteniei", „Opiniunea literară", „Vocea Oltului", „Albina", editate la Craiova, în „Jiul", „Familia", „Lumea nouă", „Lumea nouă științifică și literară", „Adevărul ilustrat", „Povestea vorbei", „Românul", „Soarele", „Foaia interesantă", „Viitorul țării", „Epoca", „Valuri" ș.a. În 1897 figurează ca director literar la „Revista poporului" din București. Altă publicație pe care o fondează și conduce, în care îi apar aproape număr de număr versuri, nuvele, schițe, impresii de călătorie, articole pe diferite teme, recenzii și un fragment de roman, este „Ovidiu", editată la Constanța între 1898 și 1910, în jurul căreia organizează și un cerc literar. Inițiativa venea din credința că ar putea ajunge un reformator al literelor românești.

V. este un publicist infatuat, un poligraf impenitent, care nu poate fi descurajat de nimeni și de nimic. Versurile cuprinse în placheta *Zori* sau în *Limba iubirei și Raiana* (1892), *Pontice* (1898), împovărate de stângăcii și de sărăcie imaginativă, îi imită palid pe Mihai Eminescu, Al. Vlahuță și pe George Coșbuc. Când invocă trecutul macedoromânilor, cu viziunea ridicării lor la o viață glorioasă, versificările capătă o oarecare substanță. De altfel, în periodice, ca și în volumul *Lilice de la Pind* (1897), dă poezii în dialectul aromân, însoțite de transpunerea lor în cel dacoromân. Paginile de proză, incluse în culegerea *Dragomir. Medgeea. Baba Sanda. La bacalaureat* (1895), în *Icoane din viață* (1903) ori în romanele *Almeiuna* (*Din Orient*) („Familia", 1903) și *Armâna* (1904), au caracter autobiografic. Alteori **V.** încearcă să descrie moravuri contemporane, ca în romanele *Fecioara* (1900) și *Liliana* (1914) sau în fragmentul de roman *Mizerabilii noștri* („Ovidiu", 1910) și într-o puzderie de instantanee publicistice, toate narațiuni amorfe, banale, în care își pierd urma și mobilul patriotic, și cel moral. Chiar atunci când pastișează (în *Fecioara* pleacă de la romanul *Dan* al lui Vlahuță), **V.** ajunge să își desfigureze modelul. Doar în unele însemnări de călătorie pare să se închege câte o secvență mai interesantă.

SCRIERI: *Zori*, Craiova, 1889; *Limba iubirei și Raiana*, Craiova, 1892; *Dragomir. Medgeea. Baba Sanda. La bacalaureat*, Craiova, 1895; *Lilice de la Pind*, pref. V.A. Urechia, Târgu Jiu, 1897; *Pontice*, Constanța, 1898; *Fecioara*, Constanța, 1900; *Asasinarea lui Ștefan Mihăileanu*, Constanța, 1900; *Acropolis*, Constanța, 1901; *Icoane din viață*, Constanța, 1903; *Armâna*, Constanța, 1904; ed. îngr. Dina Cuvata, Fayetteville, NY – Constanța, 1996; *Albumul național al Dobrogei*, București, 1906; *Istoricul orașului Constanța* (în colaborare cu Mihail Maldarescu), Constanța,

1911; *Liliana*, Constanța, 1914; *Constantinopolul Semilunei*, București, 1916; *Bucăți alese*, pref. Al. Gherghel, Constanța, 1936; *Spre „Tropaeum Traiani" și „Monumentul triumfal" de la Adamclisi*, București, f.a.

Repere bibliografice: Chendi, *Scrieri, 107-111, 382-383*; Gr.G. Tocilescu, *„Armâna"*, AAR, partea administrativă și dezbaterile, t. XXVII, 1904-1905; [*Petru Vulcan*], „Dobrogea jună", 1922, 28, 29, 31; Predescu, *Encicl., 914*; Enache Puiu, *Literatura în Dobrogea - Petru Vulcan*, TMS, 1968, 5; *Dicț. lit. 1900, 920-921*; Faifer, *Semnele, 134-136*. *G. D.*

VULCĂNESCU, Mircea (3.III.1904, București - 28.X.1952, Aiud), filosof al culturii, eseist. Este al doilea născut al Mariei (n. Tonescu) și al lui Mihai Vulcănescu, inspector financiar, originar din Pielești - Dolj; prenumele la naștere: Mircea Aurel. Urmează cursurile primare în particular (1910-1914), apoi intră la Liceul „Matei Basarab" din București. Printre colegi - Miron Nicolescu și Grigore Gr. Manoilescu. În septembrie 1916 devine cercetaș și în noiembrie, când nemții ocupă Bucureștiul, familia lui se refugiază în nordul Moldovei, la Zvoriștea, județul Dorohoi. În ianuarie 1917 **V.** se află la Iași pentru a-și continua studiile, tot în particular, dând examenul de promovare la Liceul Național, secția destinată refugiaților. Trece în iarna aceluiași an la Gimnaziul „Ștefan cel Mare". În 1918 ia lecții de istoria filosofiei și audiază la Universitatea ieșeană pe N. Iorga și pe alți profesori. Își susține examenul de capacitate în iunie 1918 la gimnaziul din Tecuci, iar în toamnă se înscrie în clasa a V-a la liceul din Galați, secția reală. Revine după puțină vreme la București și este înscris la Liceul „Gh. Lazăr". În decembrie, ca elev, vorbește alături de episcopul Miron Cristea, I. G. Duca - ministrul Cultelor și Instrucțiunii Publice - în Piața Universității, în fața delegației Marii Adunării de la Alba Iulia. Începe să se afirme în societățile culturale școlare (Propășirea, Înfrățirea Românească) cu lucrări și conferințe despre filosofia existenței, cunoaștere și recunoaștere, mecanismul psihologic al recunoașterii, conștiința națională la români. Nu ignora nici creația literară: compune acum poemul *Spânzurătoarea*. Își prepară studiile tot în particular, în 1920 promovând clasele a VI-a și a VII-a la Liceul „Matei Basarab". Audiază la Universitate cursurile lui Vasile Pârvan și Nae Ionescu. Sub influența acestuia din urmă, concepe deja o „teorie a criteriilor". Examenul de bacalaureat îl susține în 1921 la Liceul „Mihai Viteazul", ultim popas al unui agitat itinerar preuniversitar. În toamna aceluiași an se înscrie la Facultatea de Filosofie și Litere și, paralel, la Facultatea de Drept din București. Publică în „Buletinul Asociației Studenților Creștini din România" (aprilie 1923) articolul-program *Cuvinte pentru drum* și *Aspirația la creștinism și înțelesul ei actual*. Are proiecte ambițioase (*Sistemul meu filosofic: existentismul*), influențat de Dimitrie Gusti și de Nae Ionescu, devenit în curând modelul spiritual al generației tinere. Temele de meditație ale studentului **V.** sunt mari și dificile: cercetări asupra cunoștinței, evoluția psihismului, introducere în fenomenologia teoriei cunoștinței, încercare asupra existenței, misticismul și teoria cunoștinței, note asupra „esenței". Nu au rămas din aceste proiecte decât planurile și câteva însemnări.

Aproape totdeauna se va întâmpla așa cu proiectele intelectuale ale acestui filosof al culturii cu știință de carte în toate domeniile, om de sistem într-o generație care, pe urmele lui Friedrich Nietzsche, detestă sistemul în filosofie. Leagă acum prietenie cu Paul Sterian, viitorul poet din grupul Criterion, cu Sandu Tudor (poet, prozator și mai târziu teolog, participant la acțiunea grupului Rugul Aprins, călugărit după război și dispărut în închisorile comuniste), cu Anina Rădulescu-Pogoneanu, care îi va deveni soție, cu Margareta Ioana Nicolescu, a doua soție. Conduce, în cadrul Asociației Studenților Creștini din România, un cerc de studii care se preocupă de *Împărăția Domnului*. În ianuarie 1925 susține, sub îndrumarea lui Dimitrie Gusti, lucrarea de licență în filosofie cu tema *Individ și societate în sociologia contemporană* și în sesiunea din iunie lucrarea de licență la Facultatea de Drept. Participă apoi la programul de cercetări sociologice inițiat de Gusti în satul Goicea Mare, județul Dolj. În octombrie se căsătorește, iar în noiembrie pleacă la Paris pentru a-și pregăti doctoratul în sociologie. Se gândește și la un doctorat în drept (în specialitatea economică). Se înscrie la Facultatea de Drept și, sub îndrumarea profesorilor C. Bouglé și Paul Fauconnet, strânge materiale pentru o lucrare intitulată *Essai sur les professions intellectuelles en France. Étude sociologique*. Intenționează să

trimită revistelor din țară o serie de „scrisori din Paris" și în decembrie 1926 schițează studiul *Gândirea filosofică a d-lui Nae Ionescu. Note pentru un comentar*, însemnări folosite în articole viitoare. În ianuarie 1927 semnătura îi poate fi întâlnită în „Gândirea", sub articolul *În marginea mișcării teatrale*, iar în februarie-aprilie în „Buletinul Asociației Studenților Creștini din România", sub notele *Confesionalism și interconfesionalism în viața Federației Asociațiilor Creștine Studențești din România*. Se vede limpede că tânărul **V.** are preocupări intelectuale vaste și derutante. De la proiectul unui sistem filosofic „existentist" trece la probleme practice privind confesionalismul în federațiile studențești. Conferențiază în Austria despre Nikolai Berdeaev, în cadrul unei sesiuni a Federațiilor Asociațiilor Creștine din Sud-Estul Europei, participă la Paris la viața acestor asociații. Vorbește despre libertate și autoritate în viața spirituală, conduce un cerc de studii religioase și sociale de pe lângă Biserica Ortodoxă Română din Paris (unde ține conferința *Doctrinele de autoritate și creștinismul*), iar la un seminar de statistică prezintă comunicarea *Introduction à l' étude des prix*. Subiect nu atât de neobișnuit, totuși, pentru acest tânăr cu rădăcini oltenești care vrea să se instruiască temeinic și în economie. Obține în 1927 diploma de studii superioare de doctorat în științele politice și economice. Cam tot atunci ține o conferință publică cu tema *Tomism și augustinism în filosofia creștină* sau face însemnări pe marginea mișcării artistice franceze. **V.** vrea să devină un spirit interdisciplinar și nu-și refuză, nici acum, nici mai târziu, vreun domeniu de cercetare. Are un gust enorm al cuprinderii și al performanței, formându-și o etică în acest sens. La Paris frecventează cercurile intelectuale cu preocupări teologice și într-un rând (1928) i se semnalează prezența în grupul interconfesional de la Meudon, condus de Jacques Maritain. Ține aici conferința *Sainte Vierge dans l'Église Orthodoxe*, iar în cercul de studii de pe lângă Biserica Ortodoxă Română din Paris susține subiectul *Izvoarele învățăturii ortodoxe, „Sfânta Scriptură" și Sfânta Tradițiune așa cum sunt cuprinse în Biserica Ortodoxă a Răsăritului* (februarie 1928). Peste o lună conferențiază în același loc despre „renașterea tomistă". În altă asociație prezintă *Orientări spirituale din România* și *La Conception orthodoxe de l'Église*. Va folosi și mai târziu, în România, calea de a-și comunica ideile prin conferințe, de aceea multe din studiile lui ajung, azi, la noi doar sub formă de scenarii, planuri, liste de capitole și subcapitole; autorul, dornic să se afirme și solicitat de atâtea preocupări, nu a mai avut timp să le redacteze integral. Scrie articolele *Revizuirea de conștiință* și *Însemnări pe marginea crizei morale*, trimise la buletinul în care publica din 1923, altul cu titlul *În marginea centenarului lui Taine* (apărut în „Curentul", 1928). Are în vedere și alte subiecte: problema școlii unice în Franța, asupra influenței lui Maurras și Gide etc. Nu abandonează proiectul *Filosofia vieții integrale (eseu despre existență)* și face însemnări în această direcție sau, cum zice deseori autorul, „în marginea". În iulie 1928 se întoarce la București împreună cu familia, mărită între timp cu fiica Elena-Maria Vulcănescu, zisă Vivi (născută la Paris în 1927). În iulie-august se află printre cei șaizeci și doi de cercetători din echipa lui D. Gusti, în anchete sociologice la Fundu Moldovei, județul Câmpulung. Participă, alături de profesorul Gusti, Ernest Bernea, C. Brăiloiu, George Breazul, Floria Capsali, Mac Constantinescu, Traian Herseni, Francisc Rainer, H.H. Stahl, nume ce vor deveni notorii în cultura română. În octombrie începe să publice în „Cuvântul" și tot acum este chemat ca asistent la Catedra lui Gusti. Conduce seminarii unde se analizează metodele de cercetare monografică și teoria monografiei sociologice, ține conferințe despre teoria ortodoxă a culturii sau, din nou, despre libertate și autoritate în viața spirituală, răspunde, în „Tiparnița literară" (noiembrie), la ancheta despre „noua spiritualitate" (subiect preocupant pentru generația ce se ridică), vorbește despre Léon Bloy, participă la o campanie de presă pornită de Nae Ionescu în „Cuvântul" împotriva Sinodului, este, pe scurt, prezent în mai toate acțiunile culturale din epocă. În iulie-august 1929 e în Făgăraș, la Drăguș, împreună cu D. Gusti, Traian Herseni, Harry Brauner, Tudor Vianu, Petru Comarnescu, Margareta Sterian, Victor Iancu, C. Brăiloiu ș.a., în cea de-a cincea cercetare sociologică și, obișnuit să valorifice noile experiențe, scrie în „Realitatea ilustrată" articolul *Satul românesc* (septembrie); mai înainte vorbește despre creștinism și politică. Tot acum prezintă în „Arhiva pentru știința și reforma socială" teoriile lui Max Scheler, iar în decembrie trimite prin „Cuvântul" o „scrisoare deschisă" lui Paul Sterian. În biografia lui **V.** intervin câteva evenimente importante: se desparte de Anina Rădulescu-Pogoneanu, iar în aprilie 1930 se căsătorește religios cu Margareta Ioana Nicolescu, profesoară de franceză și filosofie la un liceu din Capitală; vor avea două fiice: Elena Alexandra (Sandra), născută în 1931, și Ioana Maria Mărgărita (Măriuca), venită pe lume în 1933. Ajunge funcționar la Ministerul de Finanțe (1930), în această calitate participând la alcătuirea bugetului de stat și, în acest răstimp, ține conferințe (*Logos și Eros în metafizica creștină*), participă la al șaselea program sociologic la Runcu, județul Gorj. În 1931 merge, în cadrul aceluiași program, în Basarabia, la Cornova, județul Orhei. Deschide un curs de economie politică și altul de drept civil practic la Școala Superioară de Asistență Socială, ține prelegeri la Școala Superioară de Statistică (1930-1935). **V.** nu ignoră nici critica literară. În „Cuvântul" (ianuarie 1931) face o avancronică a romanului *Lumina ce se stinge*, scris de Mircea Eliade parțial în India. Temele articolelor sunt în continuare foarte variate: gândirea filosofică a lui Nae Ionescu, universitate și ortodoxie, etica sistematică, problema sinuciderilor, spre un nou medievalism economic, Europa față de America etc. În ciclul de conferințe organizat de gruparea Criterion, vorbește despre Lenin, Mussolini, filosofia lui Freud, iar în revistele economice publică articole despre relația între gospodăria țărănească și economia capitalistă sau despre tendințele actuale ale capitalismului („Axa", 1932). Este și acum interesat de o teorie generală a disciplinelor pe care le îmbrățișează. De pildă, schițează (în „Arhiva pentru știința și reforma socială", 1932) o „teorie și [o] sociologie a vieții economice; prolegomene la studiul monografiei economice a unui sat". Polemizează cu Mihail Polihroniade în „Azi" (ianuarie 1933) pe tema generației tinere și își prezintă ideile la

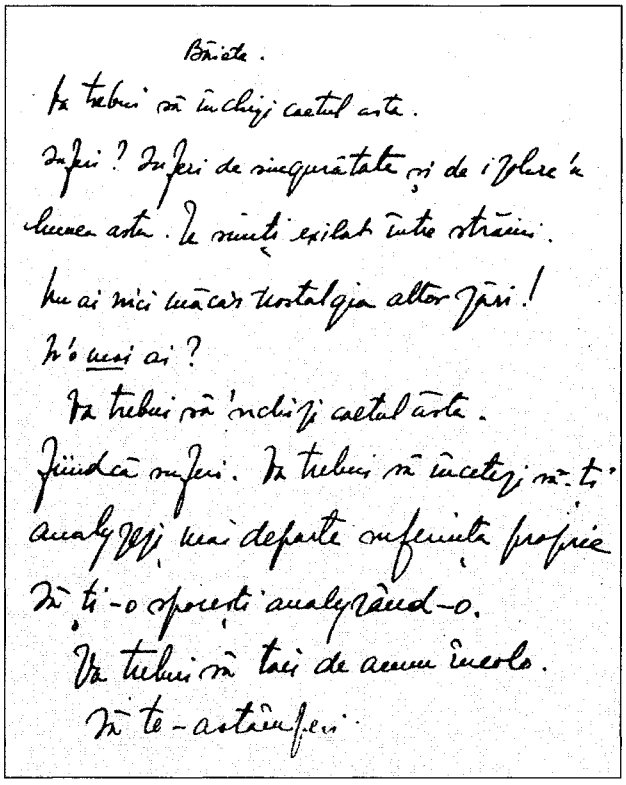
Băiete.
Te rebui să închizi cartul arte.
Înțeși? Înțeși de singurătate și de tăcere în lumea asta. Te simți exilat între străini.
Nu ai nici măcar nostalgia altor țări!
Și ce mai ai?
Te rebui să închizi cartul arte.
Fiindcă nu știi. Te rebui să încetezi mă-ți analizezi mai departe conținutul psihic
Nu ți-o spun eu, analizând-o.
Te rebui să taci de acum înainte.
Nu te-am întrebat.

Criterion, în conferința *Istorismul prin resemnare în spiritualitatea tinerei generații* (februarie 1933). Ține, sub pseudonimul Ivy, o cronică a modei („Moda și noi") în săptămânalul „Index". Mai înainte scrisese versuri și publicase în „Azi", în noiembrie 1932, poezia *Iarna*, sub pseudonimul Merica Urlea. **V.** este surprinzător: filosof, sociolog, economist, teoretician al eticii sistematice și al statisticii morale, profesor, poet, cercetător pe teren, teolog, jurist și critic literar deloc convențional. Se vrea un spirit al totalității, nu un spirit al fragmentului. Nu evită nici discipline mai frivole, cum ar fi moda sau dansul. Era, de altfel, un bun dansator, deși trupul lui voluminos nu l-ar fi recomandat. Constantin Noica își amintește de el sub acest aspect. În 1933 ține la Criterion conferința *Jean Cocteau sau Zădărniciile virtuozității*, iar la „Convorbiri literare" (unde intrase în 1934, pentru puțină vreme, în colegiul de redacție, alături de Noica și Henri H. Stahl) comunică în numele generației tinere opiniile sale despre Ion Creangă. „Generația tânără", numită și „generația spirituală", reprezintă tema esențială, recurentă în scrierile și conferințele acestor tineri care vor să schimbe modelele vieții intelectuale românești (inclusiv modelele literaturii) și să construiască, în spiritul doctrinei lui Nae Ionescu, o Românie culturală bazată pe ortodoxia țărănească. **V.** este cel mai apropiat, dintre elevii profesorului, de această soluție, spiritualizarea României fiind cuvântul de ordine al generației. La apărarea lui Eugen Ionescu și pledează pentru premierea și tipărirea manuscrisului *Nu;* când Sandu Tudor îl atacă pe Petre Comarnescu în „Credința" (1934) cu argumente neintelectuale, **V.** îl pălmuiește în redacție pe agresor. Se declanșează proteste în presă împotriva huliganului și se deschide un proces încheiat fără condamnări. **V.** este, în genere, un om echilibrat, o natură stabilizatoare, un om de sistem, un intelectual care vrea să construiască. În cotidianul „Prezentul" (1935) începe o cronică externă (peste o sută zece articole), sub pseudonimul Veritas și din când în când cu numele său. La Sala Dalles vorbește despre Gargantua (februarie 1936), iar în iunie același an scrie eseul *Filosofia morală engleză în secolele al XVII-lea și al XVIII-lea.* Mai colaborează la „Industrie și comerț", „Le Moment", „Revista de studii sociologice și muncitorești" ș.a. În 1937 are în proiect *Omul românesc* și într-o conferință schițează o paradigmă a subiectului. În februarie 1938 trece la Claude Debussy (o conferință la Dalles cu această temă), apoi la Colbert (martie 1938) și, din nou, la „etica sistematică". În iunie 1939, între mai multe intervenții privitoare la economie și la problemele liberului schimb, găsește timp să comunice părerile sale despre teatrul lui Eugene O'Neill la Teatrul Ligii Culturale. La 15 martie 1940 moare în chip misterios Nae Ionescu și elevii săi se gândesc să îi tipărească prelegerile de metafizică și logică, **V.** fiind, alături de C. Noica și C. Floru, în grupul care se îngrijește de proiect. Astfel, în 1942 apare *Metafizica, I, Teoria cunoașterii metafizice. Cunoașterea imediată.* Cariera lui **V.** ia o întorsătură nouă: după ce fusese director general la Direcția Vămilor (1935–1937) și ulterior condusese Direcția Datoriei Publice, la sfârșitul lui ianuarie 1941 e numit subsecretar de stat la Ministerul Finanțelor și va rămâne în această funcție până la 23 august 1944. Numărul conferințelor și al articolelor se diminuează. Are timp, totuși, să țină conferințele *Ispita dacică* (mai 1941), *Două tipuri de filosofie medievală* (martie 1942), să conducă un seminar cu tema *Tehnica muncii intelectuale* (în anul universitar 1942–1943), să participe la alcătuirea bugetului general al statului, iar în ianuarie 1943 să prezinte la Ateneul Român *Dimensiunea românească a existenței.* Revăzută, rămâne cea mai frumoasă și cea mai reputată scriere a lui, cu largi ecouri până azi în cultura românească. Când Ion Antonescu este arestat și Guvernul cade, **V.** revine ca director la Datoria Publică. La 18 mai 1946 va fi arestat și închis la Arsenal; *Jurnalul de la Arsenal* se leagă de acest moment. Este eliberat după zece zile, dar la 30 august e din nou arestat. În răstimpul dintre cele două detenții pregătește teza de doctorat cu tema *Problemele economiei românești după al doilea război mondial* și, paralel, își face note în vederea unui studiu despre filosofia existențialistă a lui Jean-Paul Sartre și unul despre „o filosofie românească a nonrezistenței" (neîncheiat). Este condamnat la opt ani de detenție în lotul „criminalilor de război". La proces, în favoarea lui depun mărturie D. Gusti, Vasile Băncilă, Anton Dumitriu, N. Georgescu-Roegen. La ultima înfățișare (15 ianuarie 1948) se apără timp de patru ore cu un discurs extraordinar (*Ultimul cuvânt*), publicat integral de revista „Ethos" de la Paris, în 1983. Închis la Aiud, moare la patruzeci și opt de ani. Se povestește că acoperise cu trupul lui, pentru a-l salva, un coleg de celulă grav bolnav. Înainte de a se stinge, ar fi spus: „Să nu ne răzbunați!" A fost îngropat în cimitirul de pe Dealul Robilor, situat la marginea Aiudului. Abia după un an familia a fost încunoștințată de sfârșitul lui. În 1983 revista

„Caiete critice" reproduce integral, pentru prima oară după cel de-al doilea război mondial, studiul *Dimensiunea românească a existenței*, iar în 1979 C. Noica scrie, la solicitarea Mărgăritei Vulcănescu, amintiri despre **V.**, tipărite în „Almanahul literar" al Asociației Scriitorilor din București și reluate după 1990. Emil Cioran afirmă undeva despre **V.** că „extraordinara lui vitalitate transfigura și problemele, și peisajele".

Este limpede că **V.**, așa cum va spune mai târziu Constantin Noica, e „cel mai extraordinar autor de proiecte", un „om al procesului", ca și Mircea Eliade, un „practician", nu numai un spirit speculativ, cum sunt mai toți criterioniștii. **V.** are, poate, o formulă mai potrivită pentru a-și defini demersul intelectual și natura spiritului său scotocitor și disociator: „un metafizician al realului". Noica remarcă și un fel de „titanism bun" în această nelimitată deschidere a spiritului. Orice subiect ar aborda (de filosofie, sociologie, literatură sau din sfera acțiunilor practice), el începe prin a pune „temeiuri" sau prin a defini „feluri", „ispite" „probleme". Este, din acest punct de vedere, un maiorescian într-o generație care detestă „filosofia de școală". Sunt și alte deosebiri față de tinerii filosofi din anii '30. Emil Cioran crede, de pildă, în *Schimbarea la față a României* că ortodoxia și țăranii cu miturile și morala lor mioritică reprezintă o povară pentru România și pentru „ethosul eroic" pe care vrea să îl impună acestor latini de răsărit inerți, vegetativi, resemnați în nenorocul lor istoric. **V.** pornește de la ideea (*Prolegomene sociologice la satul românesc*) că există două Românii, una profundă, eternă, creatoare, stabilizatoare (România rurală), alta impură, tranzacțională, instabilă (România orășenească). E o teorie veche în publicistica românească. Sămănătoriștii făcuseră din ea o utopie și un criteriu de judecată morală și estetică. El dă altă justificare acestei compartimentări: „Țărănimea nu e reacționară. Ea e conservatoare și pasivă [...] E satul forma politică ideală? Nu. Principial, nu există formă politică ideală. Satul e însă forma de așezare omenească cea mai favorabilă «omeniei». [...] Nu cred în evoluția uniliniară. Nu cred în progres. «Omului de pe stradă» trebuie să-i opunem «omul dinlăuntru», fie el «cel din urmă dintre oameni». Destinul esențial al omului este transmundan. [...] O idee de OM! Nu social, ci *metafizic*. [...] Trebuiesc depășite categoriile conștiinței moderne. Și reîntors omul la colectivitate. [...] Dreapta și stânga se întâlnesc. Deosebire de *etichetă*. Nu libertate politică, ci libertate spirituală. Ce ne desparte de comuniști ne desparte și de fasciști, și de catolici. Suntem *răsăriteni*. Viața omenească are sens transmundan, nu social, ci metafizic. Nu cred în politică. Nu vreau libertate politică, ci spirituală. Nu vreau fericirea lumii cu de-a sila. Nu vreau omul abstract, nici «umanitatea», ci OMENIA!" Ce e curios în această utopie a satului răsăritean este că sociologul refuză să accepte ideea că orașul poate să facă parte din România bună, profundă prin valorile pe care le creează. În privința experienței (ideea cu care operează filosofii și o bună parte din prozatorii generației tinere), pune accentul pe conceptul de „istorism [al] resemnării", care înseamnă „conștiința răspunderii colective și sentimentalismul solidarității", dar și „nostalgia spiritualității", „pesimismul eroic". „Pesimism eroic" - iată un punct dintr-un program paradoxal al generației care vrea să ridice țara lui Mitică la dimensiunea spiritului. Programul prevede, după **V.**, setea de experiență, autenticitatea, primatul spiritului și, în genere, spiritualitatea (nevoia de absolut, „cerința de veșnicie"), apoi tensiunea dramatică (conștiința tragică, sentimentul unei crize profunde) din care s-ar putea naște „pesimismul eroic". Mai sunt menționate în acest tablou de generație „activismul prin disperare", „misticismul ortodox", „agonia", umanismul neoclasic, negativismul, naționalismul integral și chiar „comunismul marxist". În fine, cum este un constructor spiritual, un pedagog, autorul *Dimensiunii românești a existenței* stabilește și rosturile generației tinere în istoria românească, în număr de patru: „să asigure unitatea sufletească a românilor", „să exprime în forme universale acest suflet românesc", să se pregătească „pentru ceasurile grele care vor veni" și să pregătească „ivirea omului nou". Cât privește semnificația acestor formule oximoronice („activismul prin disperare" și „istorismul prin resemnare"), prima s-ar traduce prin setea de absolut și dorința de a înfăptui ceva, indiferent ce. Un fanatism al acțiunii, o voință irepresibilă de afirmare a personalității. Este filosofia de existență a personajelor din *Întoarcerea din rai* și *Huliganii*, romanele lui Mircea Eliade, pusă acum în concepte. „Istorismul prin resemnare" reprezintă un fel de boicot al istoriei, un refuz de a folosi valorile spiritului ca mijloace de parvenire politică, în cele din urmă o „asceză a vieții sociale". Dacă aceasta este atitudinea ideală a intelectualului, nu mai pare posibilă „fapta". E curios că, vorbind de „experiență", „autenticitate", „adevăr", „pesimism eroic", „fundamentarea unui stat cultural", unii tineri moraliști din anii '30 recomandă o atitudine ambiguă față de istorie și implicit față de acțiunea politică. Disprețuiesc politica și se feresc „să cadă" (cum zice tot Cioran) în istorie. Vor face totuși politică (și nu cea mai inspirată) și se vor amesteca (imprudent, cu consecințe catastrofale pentru ei) în istorie. Unii vor trece de la stânga la extremă dreapta (Petre Țuțea), alții vor evolua spre stânga (Petre Pandrea) și aproape toți vor suferi rigorile istoriei și injustițiile politicii. **V.** nu include politicul printre rosturile generației sale. Ironie a soartei, dintre toți criterioniștii el va plăti cel mai greu pentru utopiile sale ideologice. În tot ceea ce scrie ia în serios ideea reformării societății românești și a construirii unui stat cultural, moral, religios. Pentru el, „noua spiritualitate" nu e o simplă temă de speculație filosofică, ci un proiect de fundamentare a unui „om nou românesc" (fantasma tuturor regimurilor totalitare), care, în imaginația sa, este în primul rând un „om metafizic". Aceste „ispite" ale omului românesc se regăsesc mai bine definite în „schița fenomenologică" *Dimensiunea românească a existenței*, cel mai original eseu al lui **V.**, printre puținele proiecte pe care le-a dus la capăt cât de cât. Eseul, tipărit în „Izvoare de filosofie" (1943), încearcă să fixeze, în treizeci de pagini, specificul nostru sau ceea ce filosofii existențialiști numesc „modul de a te situa în lume". Autorul vorbește de „faptul și felul de a fi" și de „firea ființei", pornind, pe urmele lui Nietzsche și Heidegger, de la gramatică pentru a ajunge la gramatica spiritului românesc.

Este ce va face mai târziu, mai documentat, C. Noica în două cărți ale sale. Dintr-o însemnare rămasă în manuscris se poate înțelege că această „schiță fenomenologică" (numită ca atare de **V.**) ar fi o încercare de „metafizică existențială", devenită ulterior „metafizică existențialistă". Față de Mihai Eminescu, N. Iorga, G. Ibrăileanu, Ovid Densusianu, Dumitru Drăghicescu, Vasile Pârvan, C. Rădulescu-Motru, E. Lovinescu și atâția alți istorici, filosofi și critici literari care s-au ocupat de problema spiritului național, el schimbă radical unghiul de percepție și, căutând să determine „faptul și felul de a fi" al ființei românești, nu mai apelează la însușiri omenești generale (duioșie, omenie, resemnare etc.), ci la alte categorii ale spiritului, cum ar fi „negația românească", „înțelesul prefacerii", ideea de tot, ideea de singurătate, de trecere, cu alte cuvinte vrea să descopere nuanțele ontologice ale spațiului și ale timpului românesc. Începe cu dificultățile cercetării („nedumeririle", le zice el), apoi își fixează conceptele cu care lucrează, pentru a încheia cu „urmările". Toate acestea sunt puse într-un discurs coerent, demonstrativ, cu fraze din loc în loc profetice. Ideea de la care pleacă fenomenologul este că un neam nu există și nu rezistă în istorie dacă nu este ancorat nu numai în existență, dar și în spirit. Au spus-o mulți înaintea lui, dar **V.** dă ideii o accepție metafizică și un accent „kairotic". Din când în când omul acesta metodic și constructiv capătă, subit, sentimentul urgenței, devine profetic, ultimativ, folosește cuvinte cu o valoare premonitorie: „Tăria spirituală a unui neam se măsoară după gradul în care e în stare să impuie altora perspectiva lui proprie a existenței, e în stare să dezagrege pe a altora, s-o dezarticuleze, să-i pună în evidență lipsurile și, cu voie sau fără voie, să facă pe străin să încline spre chipul lui de a lua atitudine. Asta înseamnă cucerire spirituală! Nu există contact între culturi care să nu aibă asemenea consecințe. Și acesta este și avantajul, dar și primejdia schimburilor între culturi. Pe planul spiritual, tot ce există are un profil absolut: o efigie imperială; sau nu este. Altfel zis, dacă noi existăm într-adevăr nu numai ca o colectivitate biologică, dar și ca o ființă spirituală, nu se poate să nu avem o față a noastră proprie, un chip neasemănat de a răsfrânge lumea aceasta a lui Dumnezeu la care să voim să reducem pe toate celelalte, care chip ne este, oarecum, justificarea existenței noastre deosebite pe lume, în marea cea mare a făpturilor lui Dumnezeu. Fără să vrem, gândurile aceste ale noastre, aparent fără legătură cu realitatea, își dezvăluie un interes acut. Suntem, cu ele, în centrul împărăției românești adevărate: împărăția valorilor românești. Căutăm axa de orientare a spiritului românesc în existență și rațiunea prin care ne justificăm dreptul de a fi români în fața spiritului pur". Discurs profetic, limbaj metaforic, ardoare de tânăr misionar. Autorului îi plac construcțiile verbale vechi, cuvintele uitate, și le readuce în discurs înnobilându-le cu sensuri filosofice. Scrie, de pildă, „a năimi", „vedenie", analizează cuvântul „tocmeală" sau cuvântul „rânduială", ia câte o o biată vorbă („ba da, ba nu", „pururea" și „de-a pururea", „tot-de-a-una", „are loc" etc.) pentru a scoate din ele semnele fatalismului și ale eleatismului funciar românesc. Din această nouă experiență ființa românească iese îmbogățită, înnobilată, competitivă în plan metafizic; ea are acces la spiritul pur, trăiește metafizic existența și primește într-un mod original gândul trecerii. Există, spune cu o neascunsă fervoare **V.**, o formulă, o dimensiune românească a existenței, cu rădăcini adânci în timp și spațiu. „Omul românesc" nu se identifică în nici un chip cu Mitică (omul caragialian), om al suprafețelor, „omul de vorbe" (cum îi spune Tudor Vianu). Fenomenologul caută omul de profunzime ascuns în cuvintele lui și în combinațiile dintre cuvinte. Trecând peste alte disocieri (despre „ins", „singurătatea insului", „firea și chipul", „rostul și soarta", „teofania lumii") și peste încercarea de a face o tipologie a spiritului european (*Logos și Eros în metafizica creștină*), sunt de urmărit ideile lui **V.** despre literatură și judecățile critice, unde se vede percepția lui estetică, cât de fin este gustul artistic al acestui om învățat și prob. Este suficientă parcurgerea cronicilor, recenziilor, eseurilor, însemnărilor din revistele vremii, precum și a scenariilor pentru conferințe pentru a înțelege că el nu e un critic literar veritabil, nici un eseist profesionist, cum sunt mulți în generația sa. Literatura nu este spațiul său predilect, dar de câte ori pășește în el, filosoful lasă câteva urme. Scrie bucuros, de exemplu, despre

Autoportret. 1932

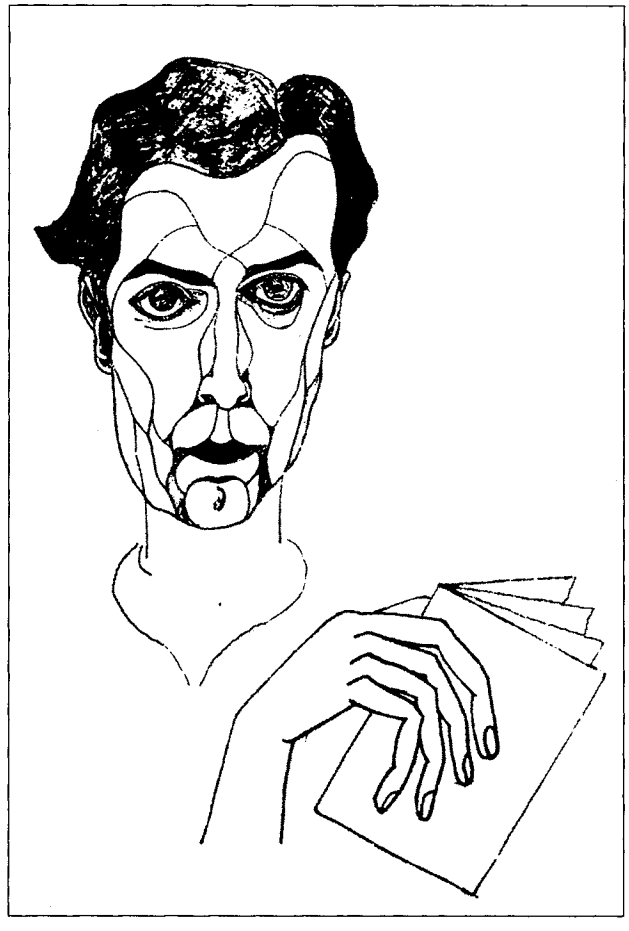

epistolele lui A. I. Odobescu și despre o traducere realizată de Maria Holban, discută pasionat despre actualitatea lui Ion Creangă și, potrivit tipului său de demers analitic, stabilește perioade, trepte în creația humulesteanului; îl respinge pe G. Călinescu, adică pe singurul critic român care dăduse, după Titu Maiorescu și G. Ibrăileanu, o interpretare nouă (și strălucitoare) a operei lui Creangă, scoțându-l de sub tutela „gestului poporan". **V.** este un critic cultural ocazional și, în mod obișnuit, permisiv, generos, ușor sentimentalizat. „A fost un om de pe la noi - încheie el lungul comentariu despre autorul *Amintirilor din copilărie*. Un om. Și pentru că a fost un om, în vremurile acestea de măscări, slăvit îi va rămâne numele și neamul, în neamul neamului, cât va fi neam românesc." „Vremuri de măscări" sugerează limbajul arhaizant și păstos al lui N. Iorga, restul frazei trimite, în chip neinspirat, la retorica din piesele lui B. Delavrancea. **V.** are, în profetismul lui social și moral, o coardă a spiritului care vibrează la aceste vorbe mari. Adresează scrisori deschise lui Mircea Eliade, discutându-i romanele, problematizând totul. Descoperă filiații spirituale, clasifică și clarifică filosofic și moral actele personajelor. Parantezele, speculațiile adiacente intră în program. Examinând cazul Mihail Sebastian (scandalul provocat de apariția cărții *De două mii de ani*, prefațată de Nae Ionescu), sociologul face observații de obicei juste. Nu e, oricum, un spirit intolerant, nu acceptă discriminarea și, ca să-și exprime mai limpede ideile, trimite la Nikolai Berdeaev, Werner Sombart, la problema mântuirii, la fericitul Augustin, la Jacques Maritain, la puțin cunoscutul Zankov și la cartea lui despre ortodoxia răsăriteană. Aceste desfășurări de forțe sunt necesare, pentru că **V.** nu vrea să dea o simplă, rapidă judecată de valoare despre romanul lui Sebastian; el analizează „gena" cărții, disecă fenomenul, vrea să determine morala colectivă, modul de a fi al nației, chestiuni pe care, de regulă, criticul literar profesionist le evită. Ca să ajungă la o concluzie trebuie să vorbească, în cinci puncte, despre iudei și despre evoluția spiritualității iudaice. Intuiția lui e mai bună și tonul comentariului critic mai potrivit în cazul lui Eugen Ionescu, autorul scandalosului *Nu* din 1934. Criticul ia apărarea tânărului inteligent și teribilist, înțelegând că negativismul provocator al tânărului este expresia unei neîncrederi fundamentale în posibilitatea criticii literare de a da judecăți universal valabile. Comparația cu nihilismul lui Cioran se dovedește potrivită: „Numai că-n vreme ce la Cioran acest scepticism are o bază livrească și factură filosofică vitalistă și irațională, la Eugen Ionescu el este resortul unor reacții de amărăciune cu prilejul constatării neputinței de a rosti o judecată critică universal valabilă, reacție din care izvorăște un minunat eseu asupra faptului de a scrie critică. Puține pagini din literatura lumii întregi ating nivelul unora din paginile celui de-al doilea *intermezzo*, sub raportul lucidității, adâncimii, amărăciunii și stringenței. Eugen Ionescu constată, deci, amărât, că actul critic, judecata literară și artistică, nu izvorăște dintr-o constrângere interioară, adică dintr-o evidență lăuntrică, intuitivă, a predicatelor critice; ci este, teoretic, un act gratuit, pornit din arbitrarul conștiinței criticului, care își exercită asupra operei cercetate voința lui de sistem, de consecvență sau de pledoarie și care, de cele mai multe ori, ascunde și acoperă - ca orice arbitru - «aranjamente», socoteli de ordin etic și economic, cu totul independente de sensul intrinsec al judecății". Fină este și observația că *Nu* reprezintă jurnalul existențial al unui mare timid, înspăimântat de lume și dezgustat de o literatură din care vrea să evadeze. Când coboară stilul și se angajează într-o polemică mai profană (de pildă, cu Pompiliu Constantinescu, într-o problemă legată de misticism), **V.** nu are succes. Limbajul este țeapăn, arogant, profesoral și ironia intelectuală cade alături. Polemica la acest palier nu este specialitatea sa. Când intră însă pe terenul speculației metafizice, stilul își găsește rosturile și originalitatea.

Nu știai ce să admiri mai întâi: nestăvilita lui curiozitate, cultura lui vastă, solidă, bine articulată sau inteligența lui, generozitatea, umorul sau spontaneitatea cu care-și trăia credința și iscusința cu care și-o tălmăcea. Nu cred c-am întâlnit un alt om înzestrat cu atâtea daruri. Și nici altul care să-l întreacă în modestie. [...] *Când au venit încercările, Mircea Vulcănescu le-a primit senin și încrezător; într-un anumit fel, misterios, se integrau vieții lui religioase. În câteva zile a pierdut tot: avere, glorie, situație socială și academică, familie, libertate. Dar a rămas același. Nu s-a îndoit și nici n-a tăgăduit, a continuat să mărturisească, cu aceeași senină fermitate, credința și încrederea lui de totdeauna.* [...] *Ce știm cu toții ne e de ajuns ca să înțelegem cât de totală i-a fost victoria. Victorie împotriva călăilor, desigur, dar mai ales victorie împotriva Morții. Pentru că știm cum a murit! Iar ultimul lui mesagiu din temniță, adresat fiecăruia dintre noi, a fost acesta: „Să nu ne răzbunați!"*

MIRCEA ELIADE

Între limitele generației sale, printre care a numărat destui prieteni (Mircea Eliade, Constantin Noica, Petru Comarnescu etc.), Mircea Vulcănescu rămâne o figură mai curând nelămurită, în ciuda simpatiei de care a fost înconjurat atât în timpul vieții, cât și după moartea sa, survenită tragic în închisorile comuniste. A fost, negreșit, o mare promisiune prin inteligență, cultură și curiozitate intelectuală, toate abătute în prea multe direcții pentru ca „insul" lui să nu-și piardă identitatea, deși el nu a publicat excesiv de mult. Mircea Vulcănescu a fost mai mult o prezență în epocă [...]. *Toți contemporanii vorbesc admirativ de Mircea Vulcănescu, ca despre un om deosebit de dotat, generos, cu o mare cultură filosofică, dar și cu o egală apetență pentru viață și pentru bucuriile ei foarte diverse, oarecum în contrast cu „idealismul" lui de concepție. În generația sa a fost spiritul cel mai „așezat", fără a fi însă și neutral; el se situează între extreme - Cioran și Pandrea -, o atitudine în care se instalează firesc, fără a se lăsa ispitit de excesele celorlalți (sau chiar de cele ale unui Petre Țuțea și Belu Zilber). El era cel mai „burghez" dintre ei, menit parcă altui destin decât acela care se va încheia prin dispariția sa prematură, caz unic printre camarazii săi de generație.*

ALEXANDRU GEORGE

SCRIERI: *Logos și Eros. Creștinul în lumea modernă. Două tipuri de filosofie medievală*, îngr. și pref. Marin Diaconu, București, 1991; *Dimensiunea românească a existenței*, îngr. și pref. Marin Diaconu, București, 1991; *Nae Ionescu. Așa cum l-am cunoscut*, îngr. Alexandru Badea, București, 1992; *Ultimul cuvânt*, îngr. Marin Diaconu, București,

1992; *Dimensiunea românească a existenței*, I–III, îngr. Marin Diaconu și Zaharia Balinca, pref. Constantin Noica, București, 1992–1996; *Vicleim*, București, 1996; *Prolegomene sociologice la satul românesc*, îngr. și pref. Marin Diaconu, București, 1997; *Școala sociologică a lui Dimitrie Gusti*, îngr. și pref. Marin Diaconu, București, 1998; *De la Nae Ionescu la Criterion*, îngr. Marin Diaconu, București, 2003. **Traduceri:** Rainer Maria Rilke, *Poeme*, ed. bilingvă, București, 1991.

Repere bibliografice: Călinescu, *Cronici*, I, *246–256*; G. Călinescu, *Marele profet*, VR, 1933, 10; Belu Zilber, *Feciorii lui Nae sau Tânăra generație*, „Șantier", 1934, 12; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *802*, *Ist. lit.* (1982), *886*; E.M. Cioran, *Lettre sur Mircea Vulcănescu*, „Ethos" (Paris), 1973, caiet I; Vasile Vetișanu, *Cuvânt necesar despre Mircea Vulcănescu*, VR, 1982, 10; Eugen Simion, *Un punct de vedere despre specificul nostru*, CC, 1983, 1–2; Constantin Noica, *O amintire despre Mircea Vulcănescu*, „Almanahul literar", 1983; Vasile Vetișanu, *Mircea Vulcănescu în conștiința culturii românești*, VR, 1984, 6; Eugen Simion, *Sfidarea retoricii. Jurnal german*, București, 1985, *198–201*; Braga, *Tradiție*, *40–58*, *175–176*; *Hommage à Mircea Vulcănescu (1904–1952)*, Paris, 1989; Constantin Noica, *Amintiri despre Mircea Vulcănescu*, O, 1990, 1; Edgar Papu, *Credință, speranță și dragoste*, ALA, 1990, 36; Arșavir Acterian, *Câteva rememorări din pușcăriile comuniste și o precizare a lui Mircea Vulcănescu*, „22", 1990, 47; Arșavir Acterian, *Schiță de portret fizic și spiritual al lui Mircea Vulcănescu*, APF, 1991, 12; Ștefan J. Fay, *Sokrateion sau Mărturie pentru om*, București, 1991; Negoițescu, *Ist. lit.*, I, *345–346*; Z. Ornea, *Vulcănescu despre omul românesc*, RL, 1992, 17; Florin Manolescu, *Tentația luciferică*, LCF, 1992, 25; Florin Mihăilescu, *Hermeneutica specificului național*, ST, 1992, 5–6; Z. Ornea, *Vulcănescu despre Nae Ionescu*, RL, 1992, 26; Gheorghe Grigurcu, *Un candidat la canonizare: Mircea Vulcănescu*, F, 1992, 9; Eliade, *Împotriva*, *251–256*; Mircea Iorgulescu, *Contribuție de istorie literară*, RL, 1993, 24; Ierunca, *Subiect*, *9–17*; Romulus Vulcănescu, *Un proiect obsedant*, L, 1994, 7; Arșavir Acterian, *Jurnal în căutarea lui Dumnezeu*, Iași, 1994, *51–59*; Marta Petreu, *Mircea Vulcănescu*, APF, 1995, 3–4; Cicerone Poghirc, *Mircea Vulcănescu sau Conștiința românească fără complexe*, CC, 1995, 3–4; Caraion, *Tristețe*, *91–95*; *Mircea Vulcănescu*, MS, 1996, 1–2 (semnează Mihai Șora, Alexandru George, Șerban Cioculescu, Măriuca Vulcănescu, Ștefan J. Fay, Zaharia Balinca, Virgil Ierunca ș.a.); Arșavir Acterian, *Portrete și trei amintiri de pușcărias*, București, 1996, *155–158*; Cicerone Poghirc, *Mircea Vulcănescu sau Seninătatea conștiinței*, JL, 1997, 43–48; Marin Diaconu, *O viziune asupra lumii*, JL, 1997, 43–48; Dan C. Mihăilescu, *Biblioplan de aprilie*, „22", 1997, 337; Emil Manu, *Paradisul pierdut al lui Mircea Vulcănesu*, ALA, 1997, 357; Dan C. Mihăilescu, *Întoarcerea lui Mircea Vulcănescu*, „22", 1997, 379; Marta Petreu, *Ideologia generației '27*, APF, 1999, 11; Paul Al. Georgescu, *Cartea întâmplărilor*, București, 1999, *101–123*; Mihai Sorin Rădulescu, *Genealogii*, București, 1999, *117–125*; Simion, *Fragmente*, III, *189–199*, IV, *154–201*; Mihai Șora, *Crochiuri și evocări*, 2000, *83–97*; Marin Diaconu, *Mircea Vulcănescu. Profil spiritual*, București, 2001; Cristian Măgură, *Nostalgia enciclopedismului interbelic*, RL, 2003, 28; Mirela Marian, *Mircea Vulcănescu. Profil spiritual*, APF, 2003, 10. *E. S., M. Dn.*

VULCĂNESCU, Romulus (23.II.1912, București – 10.XI.1999, București), etnolog. Este fiul Anei Vulcănescu (n. Ionescu), muncitoare, și al lui Horia Vulcănescu, tehnician cadastral. Urmează școala primară și patru clase de liceu la Galați, continuă la Liceul „Spiru Haret" din București, unde va face și studii de sociologia culturii și etnologie la Facultatea de Litere și Filosofie (1934–1937). E profesor de filosofie și drept (1937–1950), de drept și chimie (1950–1957) la Liceul Militar

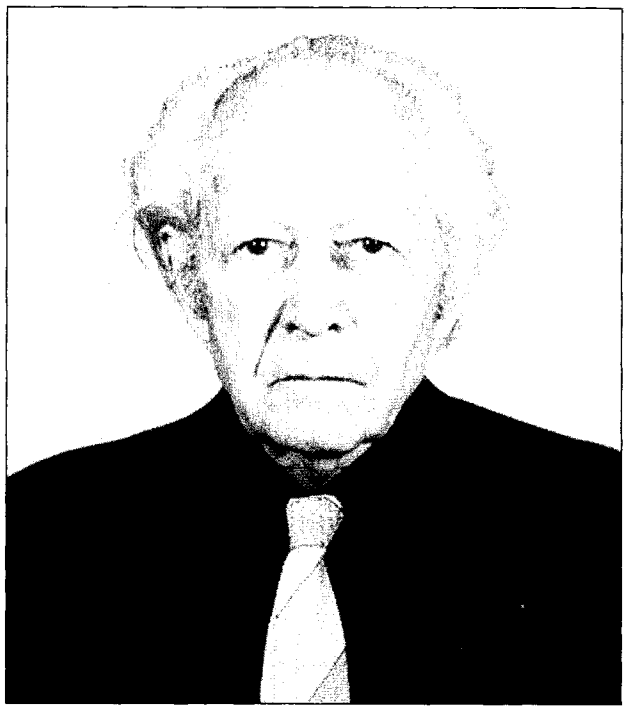

„Nicolae Filipescu" de la Mănăstirea Dealu, la Giurgiu și București. Sub îndrumarea lui D. Gusti, își ia doctoratul în etnologie-sociologie a culturii în 1944 (validat în 1947), cu teza *Troița, o problemă de mitologie română*, din care va publica prima parte, *Coloana cerului*, în 1972. Va fi cercetător (din 1958) și șef de sector la Institutul de Arheologie din București, cercetător și șef de sector la Institutul de Istoria Artei (din 1960), cercetător și șef al Secției etnografice (din 1967) la Institutul de Etnografie și Folclor, ale Academiei Române. Face parte din Istituto Internazionale di Sociologia (Roma, 1965), Union Internationale des Sciences Anthropologiques et Ethnologiques (1967), The Folklore Society (Londra, 1972), Association Internationale d'Études des Civilisations Mediterranéennes (1973) ș.a., e ales în 1993 membru de onoare al Academiei Române. A fost între redactori la „Trimestrial de mitologie și estetică" (1931), „Gongul" (1941), „Symposion" (1943–1944), „Cercetări folklorice" (1947), „Ethnologica". Publică, de asemenea, în „Dacia", „Porunca vremii", „Buna-Vestire", „Suflet nou", „Îndreptar", „Presa Olteniei", „Ramuri", „Studii și cercetări de istoria artei", „Revista de etnografie și folclor", „Revue historique du Sud-Est Européen" ș.a., uneori semnând cu inițiale sau Vulca, Vulcan, V. Petre, Petre V. În 1981 a fost distins cu premiul „Simion Bărnuțiu" al Academiei Române.

V. a elaborat lucrări de antropologie culturală și socială, sociologia și filosofia culturii, mitologie, etnografie. O secțiune însemnată a operei sale o constituie studiile de mitologie, autorul numărându-se printre cercetătorii care au făcut pasul important de la mitografie (acea „fază [...] lungă de tatonări și explorări mitologice", ilustrată, între alții, de Tudor Pamfile) la mitologie. El opinează că „în fond mitologia este sarea oricărei

culturi, expresia creației majore a tuturor experiențelor transculturale. Nu poți cunoaște capacitatea de creație spirituală a unei comunități etnice sau naționale fără să-i cunoști concepția mitică, istoria particulară a viziunii sale seculare despre destinul omului în cosmos, valențele condiției creatoare în ecosistemul din care face parte, aspirațiile etice în contextul spiritual al umanității". Principala sa scriere în acest domeniu este *Mitologie română* (1985), rezultat al unor cercetări desfășurate aproape cinci decenii. Lucrare căreia i-a consacrat anii „cei mai grei, dar cei mai fecunzi din viața" sa, *Mitologie română* a fost elaborată inițial în trei variante, „deosebite structural și ideativ", fiecare deschizând alte perspective și solicitând alte soluții. În varianta finală, mitologia românească nu este văzută ca una creștină, arhaică (daco-romană), nici ca o mitologie necreștină (tracică sau latină), ci ca „sinteză integratoare a celor două straturi mitologice - dac și roman - cu zestrea lor și influențele mitice alogene, ponderea căzând însă pe structura, viziunea și tematica remodelate în perioada medievală". Cartea urmărește să demonstreze capacitatea „de creație a românilor în mitologie, una din fațetele cele mai expresive ale spiritualității românești", mitologia fiind - susține **V.** - „prin însăși dăinuirea ei în timp și spațiu un certificat autentic de autohtonitate, continuitate și originalitate emanat din mediul și viața întregului popor român și a ramurilor lui istorice, un atestat istoric de creativitate culturală și originalitate creatoare". Două sunt însă carențele: îndepărtarea, uneori chiar trădarea surselor primare (credințele populare, așa cum se prezintă ele în lucrări de mare probitate) și limbajul greoi, adesea obscur. *Fenomenul horal* (1944) examinează „realitatea culturală horală", înțeleasă ca element de permanență al culturii române, iar *Coloana cerului* reconstituie „forma originară și conținutul mitologic al unuia dintre cele mai vechi și mai semnificative monumente ale culturii arhaice românești", care la origine a avut bradul ca arbore cosmic și este un „produs agropastoral" uranic, ultima lui fază fiind o plăsmuire cultă majoră: *Coloana infinită* a lui Constantin Brâncuși. În *Măștile populare* (1970) **V.** extrage implicațiile mitologice ale acestor forme de folclor ludic și propune o nouă clasificare a lor.

SCRIERI: *Chestionar mitologic*, Târgoviște, 1938; *Două tipuri de mitologie română*, București, 1944; *Fenomenul horal*, Craiova, 1944; *Boșimanii*, București, 1967; *Etnografia: știința culturii populare*, București, 1968; *Etnologie juridică*, București, 1970; *Incașii*, București, 1970; *Măștile populare*, București, 1970; *L'Écho de quelques monuments mégalithiques dans le paléofolklore roumain*, Praga, 1971; *Coloana cerului*, București, 1972; *Drumuri și popasuri străvechi* (în colaborare cu Paul Simionescu), București, 1974; *Istoria etnologiei românești*, București, 1975; *Dicționar de etnologie*, București, 1979; *Mitologie română*, București, 1985; *Izvoare de cultură. Secvențe dintr-un itinerar etnologic*, București, 1988; *Calea zeilor*, pref. Justin Tambozi, București, 2000.

Repere bibliografice: Paul Simionescu, *„Coloana cerului"*, REF, 1973, 3; Bârlea, *Ist. folc., 538;* Traian Herseni, *„Dicționar de etnologie"*, „Ethnologica", 1979; Constantin Sorescu, *Etnologia și literatura*, SPM, 1981, 555; Paul Tutungiu, *Cu Romulus Vulcănescu despre civilizația română și valoarea ei în contextul istoriei universale*, LCF, 1982, 11; Ion Chelcea, Septimiu Chelcea, *Etnologia, disciplinele conexe și lipsa rigurozității științifice*, „Revista de filosofie", 1982, 2; Paul Caravia, *Enciclopedia mitologiei românești*, RL, 1985, 43; Valeriu Rusu, *„Mitologie română"*, SPM, 1985, 48; Silviu Angelescu, *Portretul literar*, București, 1985, *200-201;* Mihai Rădulescu, *Restituirea mitologiei române*, LCF, 1986, 5; Mihai Coman, *O sinteză discutabilă*, SLAST, 1986, 12-14; Ion Itu, *„Mitologie română"*, AST, 1987, 8; Vasile Vetișanu, Germina Comanici, *Întâlnirea generațiilor (1949-1994)*, București, 1994, *198-202;* Datcu, *Dict. etnolog.*, II, *284-286;* Rusu, *Membrii Academiei, 563-564;* Ioan Godea, *Etnologia română contemporană. Lexicon bibliografic ilustrat*, București, 2002, *411-414.* *I. D.*

VULOVICI, N.[icolae] (8.VI.1877, Calafat - 8.IX.1916, Miercurea Ciuc), poet. Este fiul Ștefanei și al lui Petre Vulovici. După terminarea școlii primare și a liceului în orașul natal, în 1898 se înscrie la Școala de Ofițeri de Infanterie din Craiova, de unde în 1899 este trimis la București, la Școala Militară de Artilerie și Geniu, pe care o va absolvi în 1900 cu gradul de sublocotenent. Repartizat la Regimentul 26 Infanterie „Rovine", cu garnizoana la Craiova, rămâne aici până în 1908 (între timp, în 1906, fusese avansat locotenent), când este mutat la Fălticeni, în Regimentul 16 Infanterie „Suceava", ca urmare a implicării într-un scandal ofițeresc încheiat cu un duel și cu pedepse disciplinare. În 1910 este avansat căpitan. Mutat la Piatra Neamț, în Regimentul „Războieni", va lupta și va muri sub drapelul acestuia, la comanda batalionului său, în războiul pentru reîntregire. A fost recompensat pentru bravură militară cu Medalia Bărbăție și Credință, cu Ordinul Steaua României și avansat maior post-mortem. Debutează în 1901 la „Gazeta nouă" (Craiova), tipărind sporadic în nenumărate alte periodice: „Patria", „Reporterul", „Sămănătorul", „Neamul

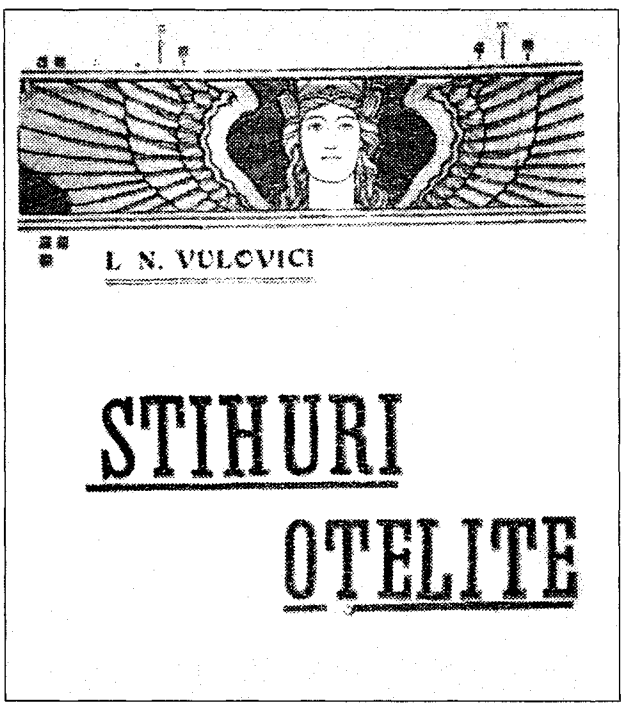

românesc literar", „Universul", „Cazarma" (Iași), „Foaia ilustrată" (Budapesta), „Frăția românească" (Iași), „Fluierașul", „Calendarul Ligii pentru Unitatea Culturală a Tuturor Românilor", „Almanahul Societății Scriitorilor Români", „Junimea literară", „Viața literară" (Craiova), „Zorile" (Târgu Jiu) ș.a. Face parte din primul colectiv de conducere al revistei „Ramuri", fondează în 1903, alături de actorul Ștefan Braborescu și de publicistul I. C. Popescu-Polyclet, „Noua revistă olteană", iar împreună cu C. Ș.-Făgețel alcătuiește „Calendarul revistei «Ramuri» pe 1908". Sporadic a tradus din Petőfi, Sully Prudhomme și din Lucilla Chițu. A mai semnat Nepeve.

Placheta de debut a lui **V.**, *Vitejești* (1906), e primită favorabil de N. Iorga, probabil mai mult pentru a-l încuraja pe tânărul ofițer aderent la platforma teoretică a „Sămănătorului": „Dl Vulovici are limba ușoară, mlădioasă..., poeziile au mișcare, avânt, putere de a strânge emoție în câteva cuvinte sau întorsături de vers". Sunt adunate aici încercările sale începând din perioada liceului, compuneri simple, înflăcărate, patriotice (dedicate „Alteței Sale Regale Principelui Ferdinand, moștenitorul Tronului"), celebrând luptele românilor pentru independență de la Plevna, Calafat, Rahova și Grivița. Câteodată versurile capătă accente sociale, ca în *Ion al Floarei* și în *Caporalul*, ce desenează profilul omului simplu, sau accente demascatoare, cu tonalități grave, ca în *Plugarul* sau în *Din străini*. S-a spus că din placheta *Stihuri oțelite* (1909) „măcar o poezie a lui merită să figureze în antologii și în manuale, aceea în care și-a prevăzut parcă sfârșitul, care a fost așa cum și-l dorise" (Șerban Cioculescu): „De-o fi să mor, Tu, Doamne, dă-mi/O moarte ostășească;/Un glonte-n floarea din chipiu/În luptă mă izbească". Totuși, o voce critică a contestat versurilor lui **V.** orice valoare literară: „Ca artă - scrie Ilarie Chendi - poeziile d-lui Vulovici rămân la un nivel discutabil. În afară de câteva imitații după genul popular al lui Eminescu, multe din oțeliturile acestea sunt, prin asprime și stângăciile lor, de natură încă rudimentară și nu au nici rotunzimea exterioară unui meșter de talent".

SCRIERI: *Vitejești*, Craiova, 1906; *Stihuri oțelite*, Craiova, 1909; *Vitejești*, pref. C. Ș.-Făgețel, Craiova, 1925; *Vitejești*, îngr. și pref. Victor Rusu, Craiova, 1978.

Repere bibliografice: Ion Gorun, *„Vitejești"*, „Revista noastră", 1906, 4; Iorga, *O luptă* (1979), II, *305, 393*; N. I. Apostolescu, *„Vitejești"*, LAR, 1906, 2; D. Tomescu, *Atitudini politice și literare*, Craiova, [1932], *291–292*; Pușcariu, *Cinci ani, 102*; Emil Nicolau, *Cum muri căpitanul Vulovici*, U, 1916, 260; Chendi, *Schițe, 161–162*; C. Ș. Făgețel, *Căpitanul N. Vulovici*, R, 1920, 1; N. Iorga, *Războiul nostru în note zilnice*, II, Craiova, 1922, *137–138*; Eugen Constant, *„Vitejești"*, „Năzuința", 1925, 1; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, I, *63–64*; Ion Agârbiceanu, *Meditație în septembrie*, Cluj, 1971, *70–71*; Iorga, *Ist. lit. cont.* (1986), II, *144, 226*; Predescu, *Encicl., 914*; Augustin Z.N. Pop, *Despre scriitorul soldat N. Vulovici*, „Revista Bucovinei", 1942; Aurel George Stino, *Basarabia în poezia lui N. Vulovici*, VBA, 1942, 8–9; C.Ș. Făgețel, *Revista „Ramuri"*, R, 1943, 4–5; Valentin Iulian Moldoveanu, *Un ostaș poet: Nicolae Vulovici*, SPM, 1975, 241; Ștefan Bossun, *Destine paralele*, R, 1976, 10; Teodor Vârgolici, *Ecouri literare ale cuceririi independenței naționale*, București, 1976, *261–262*; Eugen Marinescu, *Cântărețul luptelor și al biruințelor, căpitanul poet Nicolae Vulovici*, București, 1977; *Prezențe militare în știința și cultura românească*, București, 1982, *282–283*; Șerban Cioculescu, *Dialoguri literare*, București, 1987, *302–303*; Firan, *Profiluri*, II, *353–354*. *G.E.*

VULPESCU, Ileana (21.V.1932, Bratovoești, j. Dolj), prozatoare și traducătoare. Este fiica Mariei (n. Socoteanu) și a lui Adrian Nicolaescu, țărani, și soția scriitorului Romulus Vulpescu. Urmează la Craiova Școala „Regina Elisabeta" (1939–1943) și Liceul „Elena Cuza" (1943–1946), continuat în particular din motive de sănătate, și la București Facultatea de Filologie, secția limba și literatura franceză (1953–1958). După licență este documentaristă, apoi cercetător științific la Institutul de Lingvistică al Academiei Române, Sectorul lexicografie și lexicologie (1959–1974). Debutează în 1966 la revista „Familia" cu povestirea *Scrisoare către un cunoscut*, și editorial în 1963 cu traducerea unui roman de André Wurmser; prima carte personală, culegerea de povestiri și teatru scurt *ș.a.m.d.*, îi apare în 1969, reluată și amplificată cu titlul *Candidații la fericire* în 1983. Nota dominantă a acestor povestiri este pesimismul - moartea cuiva drag, ratarea unei vieți, neîmplinirea, sterilitatea sufletească. S-a impus însă ca romancieră cu *Rămas-bun* (1975;

Premiul Asociației Scriitorilor din București), *Arta conversației* (1980; Premiul „Ion Creangă" al Academiei Române, Premiul Cântarea României) și *Carnetul din port-hart* (1995). Colaborează la „România literară", „Vatra", „Flacăra", „România Mare" ș.a. Este și autoarea fanteziei dramatice pentru copii *Grădina fermecată*, jucată la Teatrul de Păpuși din Iași în stagiunea 1980–1981, a dramatizării *Arta conversației*, după romanul omonim, realizată împreună cu actorul George Bănică (premiera în 1983 la Teatrul Giulești din București, pusă în scenă și la Oradea, Craiova, Cluj-Napoca). În aceeași colaborare figurează și *Singurătatea unei femei (Arta conversației II)*, reprezentată în 1990 de compania particulară Arlechin din Pitești. Cu Romulus Vulpescu a publicat repovestirea romanelor *Gargantua* și *Pantagruel* de François Rabelais, iar singură, *Extraordinarele aventuri ale lui Tartarin din Tarascon (Tartarin din Tarascon, Tartarin în Alpi, Portul Tarascon)* după Alphonse Daudet. Are o bogată activitate de traducătoare din literaturile engleză, franceză și spaniolă, concomitent transpunând în limba franceză pagini din literatura modernă și contemporană românească. În 1991 i se acordă Premiul „România Mare" pentru întreaga activitate literară.

Cele mai importante romane scrise de **V.** alcătuiesc o trilogie: *Rămas-bun*, *Arta conversației* și *Carnetul din port-hart*. Personajul liant, doctorul Daniel Șerban, deși nu totdeauna pion principal, este o figură pregnantă. Prezentul narațiunii nu reprezintă decât un pretext pentru incursiunile în diverse straturi temporale (amintiri, întoarceri în timp, confesiuni, monologuri interioare), astfel că perioada cuprinsă în istorisire devine considerabil de mare: cu aproximație, 1850–1989. Genul de proză practicat de **V.** este legat în mod evident de literatura feminină – romane în care se vorbește mult (chiar în gând), în care se fac analize psihologice, se relatează mereu despre alte personaje (glasul auctorial face portretul cvasicomplet al unui personaj înainte ca acesta să intre în scenă), în fine, romane în care e regăsită împlinirea vieții în treburile de zi cu zi. *Rămas-bun* are ca punct de pornire vânzarea casei părintești a doctorului Daniel Șerban. El face o ultimă vizită și, scotocind prin dulapuri vechi după cafea, își aduce aminte diferite istorii petrecute în familie la originile ei, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Construcția romanului se bazează pe capitole-portret, un bun prilej pentru autoare de a povesti tot ce știe despre cineva și, în egală măsură, sursă pentru minunate descrieri de toalete, bijuterii, interioare. Reușita este conferită de bucuria de a evoca o epocă la care **V.** ține mult. „Scris cu o matură stăpânire a tonului și a materiei, într-o frazare impecabilă, dar fără efort vizibil, atent ritmată, romanul [...] explorează inteligent filonul pitoresculului [...], împletește poezia un pic melancolică a unor vremuri apuse cu luciditatea pe alocuri malițioasă, evocarea elegantă cu observația exactă și cu ironia" (Valeriu Cristea). Intriga propriu-zisă dezvăluie un roman al erosului, căci personajele sunt de obicei în căutarea unui aranjament matrimonial care să le asigure liniștea materială și socială sau se întâmplă să se îndrăgostească cu adevărat, însă aproape obligatoriu nelegitim. Strănepoții acestora, boieri și câteva slugi credincioase, se regăsesc în *Arta conversației* și au aceeași neliniște erotică, dar cu alte motivații. Acțiunea are loc la sfârșitul anilor '70 ai secolului trecut, iar perioada la care se opresc rememorările este a anilor '50. Categoria socială – la fel de unitară ca în romanul precedent – e alcătuită aici aproape numai din medici (nu sunt uitați și câțiva artiști). Relevante sunt și de această dată aparițiile feminine. Dincolo de alegerea altei epoci, între cele două romane există o diferență fundamentală de strategie narativă: autorul omniscient al secolului al XIX-lea din *Rămas-bun* lasă loc în *Arta conversației* unui autor-personaj, doctorița Sânziana Hangan. Ea va conduce intriga de la început până la sfârșit, preluând în mare parte și rolul autorului-narator: Sânziana Hangan își cunoaște rudele, prietenii și copiii ca un adevărat demiurg. Acum timpul obiectiv este scurt: trei zile – sâmbătă, duminică și luni. Memoria care amplifică relatarea este declanșată de această dată nu de căutarea cafelei prin diferite dulapuri și camere, ci prin intermediul unor vizitatori: fiecare dintre cei care vin în casa doctoriței în aceste trei zile este purtător de amintiri despre copilărie, adolescență, dragoste, profesie, căsătorie, nașterea copiilor, părinți. *Arta conversației* a încântat prin caracterul său de mărturisire, de recapitulare a unei vieți construite pe un principiu de natură morală. În lungi conversații, reale sau imaginare, Sânziana Hangan își întemeiază toate hotărârile pe câteva precepte, învățate de la mama și bunica ei, țărănci cu firi exemplare. Fiecare lucru, fiecare om e situat într-o categorie sau alta nuanțat, cu precizie, fără dubii și fără reveniri ulterioare. Romanul nu devine însă dogmatic, căci Sânziana nu este perfectă. Divorțată, cu un copil din flori, cu o mulțime de iubiri ratate (inclusiv mari iubiri nemărturisite), ea rămâne totuși un om drept, cu o viață obișnuită. Cu romanul *Carnetul din port-hart* se adaugă figuri noi, și anume câteva paciente bătrâne ale doctorului Daniel Șerban, prin intermediul cărora memoria va regresa până în perioada celor două războaie mondiale. Pentru primul este folosit un document de epocă: notele de front ale căpitanului Dumitru Băncilă. Crescut într-o mahala a Bucureștilor, el nutrește dorința (și pasiunea sinceră) de a avea o casă demnă de un ofițer, prilej nimerit pentru **V.** de a descrie achiziții de antichități, pe care le pune în valoare cu mult rafinament al descripției. Perioada interbelică, văzută mai mult prin prisma soției lui Băncilă, o fată de la țară, adusă la oraș și speriată de gusturile costisitoare ale soțului ei, va fi creionată într-un mod destul de nebulos, intervale de timp importante fiind comprimate în numai două paragrafe. Acțiunea propriu-zisă se petrece în contemporaneitate, anul 1989 fiind un timp mai larg și mai relativ decât scurta vizită din *Rămas-bun* sau decât cele trei zile din *Arta conversației*. Și aici sunt urmărite micile probleme ale fiecăruia – statul la cozi, grijile, copiii, bătrânețea –, dar tragedia la nivelul întregii societăți e ignorată; cea mai mare problemă pare a fi dorul de copiii emigrați și gândul obsedant că pământul natal nu trebuie părăsit. O carte cu totul surprinzătoare este *Sărută pământul acesta* (1987), un roman-frescă poetizat al Daciei cucerite de romani. După aproape un deceniu, în care a dat edițiile *ne varietur* ale

volumelor anterioare, prozatoarea revine în 2002 cu *Arta compromisului*, un roman satiric cu cheie despre actualitatea postdecembristă, judecată din perspectiva aceleiași Sânziana Hangan. Epicul este neglijat în favoarea unor lungi dialoguri despre destinul României, noul guvern, falsitatea și mediocritatea ariviștilor recenți. Deși protagonista e medic și lucrează în cadrul unui institut de cercetări, majoritatea personajelor sunt scriitori, pictori, muzicieni, elita culturală dinainte de 1989. Pentru a-i caracteriza, autoarea „inventează" o cântăreață, Stela Dobrian, care îi invită pe toți la masă. Ținta disprețului și a ironiei auctoriale este pictorița de talent, „produsul de lux al comunismului", Sabina Josan, care, după ce a beneficiat de burse, călătorii în străinătate, cărți publicate în timpul regimului comunist, acum joacă rolul victimei reprimate. O figură memorabilă e „protectorul" Petruț Grigorescu, „cu mutra lui de mistreț corcit cu mops, din care abia i se mai vedeau ochii și nasul cu adâncitură, cu aerul lui sigur pe sine". Martoră a evenimentelor din 1989, Sânziana e dezamăgită de cursul ulterior al lucrurilor și de inutilitatea jertfelor omenești (moartea unui tânăr care s-a dus să lupte împotriva mitralierelor înarmat cu o tigaie ș.a.). Concluzia la care ajunge doctorița este previzibilă: „Nu mi-am închipuit niciodată că după comunism o să urmeze raiul pe pământ, dar nici că lumea avea să devină o cloacă mai puturoasă decât prima. Consider viața care mi-a mai rămas de trăit o condamnare, însoțită de-o dezamăgire inimaginabilă." Nota sarcastică își pierde vehemența când intră în scenă prietenii din America, români stabiliți acolo care vin să-și revadă patria. Prezentarea grafică barochizantă a cărților este realizată de Romulus Vulpescu.

SCRIERI: *ș.a.m.d.*, București, 1969; *Rămas-bun*, București, 1975; ed. (*Rămas-bun casei părintești*), București, 1990; *Arta conversației*, București, 1980; ed. București, 1997; *Candidații la fericire*, București, 1983; ed. 2, București, 2000; *Sărută pământul acesta*, București, 1987; ed. București, 2000; *Carnetul din port-hart*, București, 1995; *Arta compromisului*, Ploiești, 2002. **Traduceri:** André Wurmser, *Asasinul a murit l-ul*, pref. autorului, București, 1963; Samuel Pepys, *Jurnal. 1660–1669*, pref. Zoe Dumitrescu- Bușulenga, București, 1965 (în colaborare cu Costache Popa); Joë Hamman, *Far West*, pref. D.I. Suchianu, București, 1966; Juan Ramón Jiménez, *Platero și cu mine*, București, 1966; Jean Defradas, *Literatura elină*, îngr. și introd. Adelina Piatkowski, București, 1968; François Rabelais, *Viața nemaipomenită a marelui Gargantua, tatăl lui Pantagruel & Uimitoarea viață a lui Pantagruel, feciorul uriașului Gargantua, ticluite odinioară de...*, introd. Romulus Vulpescu, cu ilustrații de Val Munteanu, București, 1968 (în colaborare cu Romulus Vulpescu); Romulus Vulpescu, *Récital extrordinaire*, Paris, 1968; Ambroise Vollard, *Amintirile unui negustor de tablouri*, București, 1969; Simone de Beauvoir, *Imagini frumoase*, București, 1973, *Sângele celorlalți*, București, 1994; François Nourissier, *Sfârșitul*, pref. Radu Toma, București, 1974; André Maurois, *Țara celor o mie și una de meandre*, cu ilustrații de Done Stan, București, 1976; Alphonse Daudet, *Extraordinarele aventuri ale lui Tartarin din Tarascon*, cu ilustrații de Val Munteanu, București, 1978; Michel Tournier, *Vineri sau Limburile Pacificului*, pref. Micaela Slăvescu, București, 1978; *30 poètes roumains contemporains*, București, 1978 (în colaborare); Geo Bogza, *Poezii și poeme - Poésies et poèmes*, ed. bilingvă, pref. Ștefan Aug. Doinaș, București, 1979; Aleksa Čelebonović, *Realismul burghez la sfârșitul secolului XIX (1860–1914)*, pref. Dan Grigorescu, București, 1982; Paul al României, *Carol al II-lea, rege al României*, București, 1991.

Repere bibliografice: Sanda Radian, *„ș.a.m.d."*, „Revista bibliotecilor", 1970, 2; Doina Munteanu, *Ambroise Vollard, „Amintirile unui negustor de tablouri"*, CRC, 1970, 40; Valeriu Cristea, *Blana de samur*, RL, 1975, 49; Val Condurache, *„Rămas-bun"*, CL, 1976, 1; Silvia Urdea, *Literatură medie*, VTRA, 1976, 3; Valentin Chifor, *Între portret și analiză*, T, 1976, 6; Sanda Radian, *Grațioase siluete feminine sau Balcanismul înnobilat*, VR, 1976, 6; Emil Manu, *„Rămas-bun"*, SPM, 1976, 292; Ștefan Baciu, *Recviem pentru un oraș*, „Presencia" (La Paz), 1978; Tia Șerbănescu, *Arta de a trăi frumos*, RMB, 1980, 11 091; Dana Dumitriu, *Un roman de dragoste*, RL, 1980, 30; I. Sîrbu, *Romanul confesiune*, CRC, 1980, 32; Valentin F. Mihăescu, *Viața ca dialog*, CNT, 1980, 34; Sultana Craia, *Tentația idealizării*, LCF, 1980, 36; Magda Ciopraga, *„Arta conversației"*, CRC, 1980, 39; George Popescu, *„Arta conversației"*, R, 1980, 10; Rodica Florea, *Voluptatea monologului*, VR, 1980, 11; N. Carandino, *Ileana Vulpescu și „arta conversației"*, CL, 1980, 12; Băileșteanu, *Refracții, 239–241*; Radu Ciobanu, *„Arta conversației"*, T, 1981, 1; Emil Manu, *Respectul pentru cuvinte*, RL, 1981, 31; Irina Petraș, *„Arta conversației"*, ST, 1981, 10; Gelu Ionescu, *Orizontul traducerii*, București, 1981, *143–145*; Valeriu Mangu, *De vorbă cu Iorgu Iordan*, București, 1982, *232–233*; Condurache, *Portret, 142–144*; Fănuș Neagu, *A doua carte cu prieteni*, București, 1985, *37–39*; Dinu Chivu, *„Arta conversației"*, CNT, 1986, 29; Emil Manu, *O explorare modernă a spațiului dacic*, VR, 1988, 11; Cosma, *Romanul*, I, *296–298*; George Pruteanu, *„Arta nu suportă spiritul de turmă"* (interviu cu Ileana Vulpescu), CRC, 1990, 14; Lovinescu, *Unde scurte*, I, *384–385*; *Ileana Vulpescu*, RRI, IV, partea I, *449–464*; Cristea, *A scrie, 140–146*; Marian Barbu, *Aspecte ale romanului românesc contemporan*, II, Craiova, 1995, *119–137*; Alex. Ștefănescu, *Viața romanțată a poporului român*, RL, 1996, 28; Rotaru, *O ist.*, IV (1997), *260–265*; Perian, *Pagini, 158–161*; Marin Radu Mocanu, *Cenzura comunistă. Secret. Strict secret*, București, 2001, *419–420*; Popa, *Ist. lit.*, II, *926*; *Dict. scriit. rom.*, IV, *820–822*; Firan, *Profiluri*, II, *354–357*.

C. B., L. Cr.

VULPESCU, Romulus (5.IV.1933, Oradea), poet, prozator, traducător, editor și publicist. Este fiul Elenei (n. Botez) și al lui Constantin Vulpescu, maistru militar armurier; este căsătorit cu prozatoarea Ileana Vulpescu. A urmat la București școala primară, liceele „Sf. Andrei" (1939–1948) și „Gh. Șincai" (1948–1951), frecventând clasele X-XI la seral, paralel cu o școală profesională (1950–1951) de unde iese cu diploma de strungar calificat. După absolvirea Facultății de Filologie, secția limba și literatura română, a Universității din București (1955), lucrează ca redactor la Editura de Stat pentru Literatură și Artă (1955–1960), la Editura pentru Literatură Universală (1961–1964), la revista „Luceafărul" (1964–1965), ca secretar literar și director adjunct la Teatrul „Barbu Delavrancea" (1967–1969), muzeolog la Muzeul Literaturii Române și în redacția „Manuscriptum" (1970–1973), secretar la Uniunea Scriitorilor (1973–1989), director al Teatrului Mic (1990–1991). E senator (1990–1992) și membru în Consiliul Național al Audiovizualului între 1994 și 1998, când iese la pensie. Debutează în 1953 la „Tânărul scriitor" cu un grupaj de poezii, și editorial în 1956 cu traducerea în versuri a dramei pastorale *Aminta* de Torquato Tasso, iar în 1965 cu prima carte personală, placheta *Poezii*. Colaborează la „Ateneu", „Tomis", „Transilvania", „Gazeta literară", „Cinema", „România literară",

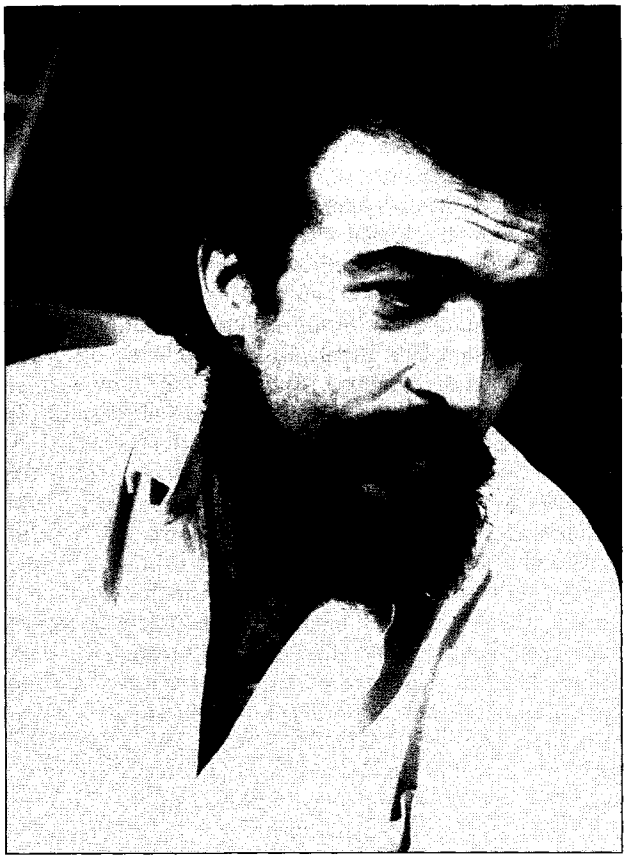

„Convorbiri literare", „Secolul 20", „Orizont", „Limba română", „Săptămâna" ș.a., precum și la radio, unde a fost titularul rubricii „Cărți pentru eternitate" (1981-1985) și examinator în cadrul emisiunii-concurs „Cine știe câștigă". A făcut regie de teatru (I. L. Caragiale, *O noapte furtunoasă, Conu' Leonida față cu reacțiunea, D-ale carnavalului* ș.a., Mihail Sorbul, *Ion*, Tudor Mușatescu, *Titanic Vals*, cât și *O soarea de poezie românească* și spectacolul-coupé *C.O.R.A.*, ambele pe texte proprii), regie de film TV, grafică de carte. În *Hâncu~ba!* (I-II, 2002) își adună publicistica anilor 1962-2001. Majoritatea articolelor, agresiv ori pitoresc polemice („polemicării"), sunt dedicate unor probleme filologice, politice și sociale. Culegerea cuprinde și alocuțiuni, discursuri parlamentare, publicistica din săptămânalul „România Mare" (unde între 1991 și 1996 a ținut o rubrică permanentă). Este membru în comitetul asociației de cultură occitană (L'Astrado Provençalo, din 1967) și în Collège de Pataphysique de la Paris (din 1969). A fost distins cu Premiul Uniunii Scriitorilor (1975, 1983), al Asociației Scriitorilor din București (1979), Premiul Cântarea României (1985), al revistei „România Mare" (1990), Premiul de grafică al Ministerului Culturii (1970), Medalia de Argint pentru grafică de carte (Leipzig, 1971), Marele Premiu al Ministerului Culturii pentru întreaga activitate în domeniul cărții (2002), Premiul Național pentru renașterea cărții bibliofile (2002), Premiul „Mihai Eminescu" al Academiei Române (2003). A fost recompensat cu gradul de Officier dans l'Ordre des Palmes Académiques al Franței (1986) și cu Ordinul Serviciul Credincios în grad de Cavaler (2003).

Lirica lui **V.** nu este ușor de înscris în cadrele clasificative ale poeziei române postbelice. Identitate bine conturată, într-un proces de autoconstrucție pe care nu îl consideră niciodată terminat, aflat în continuă harță cu poeticile și cu poieticile mai vechi sau mai noi, el își alcătuiește lirica pe două dimensiuni în strânsă conexiune: delimitarea și afirmarea de sine. Demersul este lent, cu acumulări și limpeziri care fac ca bibliografia lui să nu fie prea extinsă. În trei decenii a publicat, la distanțe destul de mari, doar patru volume de versuri, ultimele două cuprinzând în bună parte selecții din cele anterioare: *Poezii, și alte poezii* (1970), *Arte & meserie. Versuri vechi & noi* (1979), *Versuri. 1948-1993* (1995). Încă de la început **V.** intră în arena literaturii cu o siguranță de sine în parte mimată, în parte autentică, aruncând mănușa confraților contemporani sau celor din timpuri trecute. Într-un poem, *Neo-epigon*, revolta se îndreaptă chiar împotriva mitului eminescian, de fapt împotriva unui cult dogmatizat și exclusiv, ceea ce pare o ireverențiozitate stupefiantă fiind un refuz al anchilozării în prejudecăți. Și în alte *artes poeticae*, directe sau implicite, **V.** țintește polemic excesul stilistic, „metafora și tropii", care „te împiedică de miezul/Cugetării să te-apropii". Deși rebel, el nu este un nihilist. Pune în stare de tensiune o continuă și pătimașă căutare a lirismului, căruia încearcă, utopic, să-i circumscrie teritoriul. Uneori ajunge la tulburi și tulburătoare presimțiri ale inefabilului și realizează o tăietură disociativă între poet și om: adevărata poezie ar fi aceea trăită; cea scrisă devine doar expresia amânată și esențializată a trăirii, care își cere dreptul la zăbavă pentru a se decanta și obiectiva: „În seara asta am atâta spirit în clocot/Că nu mai încape în poem, în pagini;/[...] Mâine, ce-a spumegat se va-nchega în șisturi" (*Previziune*). De aceea, probabil, multe piese sunt discursuri lirice cu un pronunțat accent evocator, în care încearcă să reconstituie substanța și ritmurile unor stări ce depășesc marginile interiorității și devin momente de biografie consemnabilă. Între clipa de tensiune lăuntrică și aceea a punerii ei în cuvânt, patetismul se distilează în nostalgie. Detașându-se de experiențele interioare, autorul câștigă libertatea de a le evoca, autentificându-le, sau de a le repudia, de a-și persifla sau chiar de a se lua la harță cu propria biografie: „Căci pline ciuturi, anii tineri/S-au răsucit în calendar,/Trecuți de mucedul hotar/Al inimii, pe care-o-ncineri/Ca să-i împrăștii scrumul rar", cum spune în *Întoarcerea fiului risipitor*. Poemul, considerat de altfel emblematic de mai toți comentatorii, este o desfășurare amplă, de aproape o mie de versuri, care transformă parabola biblică în metaforă a propriului act creator. Ocolită sau ignorată de critica detectoare de dimensiuni metafizice, lirica lui nu se construiește totuși în afara acestora. Problematica existențială respiră în multe poeme, dar **V.** refuză să o clameze și o supune unei atenuări voluntare. Și aici rostul poeziei se arată a fi acela de a exprima umbra marilor răscoale lăuntrice și a marelui impact cu lumea. Stările ca atare rămân în urmă, zguduiri producătoare de falii pe care autorul le cercetează

detașat, silind cuvintele să le descrie sau să le evoce. Moartea, însingurarea, prăbușirile interioare, absurdul, divorțul de lume și revoltele în van sunt motive subtextuale. **V.** aspiră la elaborarea unei „matematici a morții" și a unor formule lingvistice noi și concentrate pentru exprimarea problemelor existențiale grave. Uneori, ca în tulburătorul psalm *De ce, Părinte?*, neputința de a da divinității un sens îl duce de la inchietudine la ipostazele răzmeriței argheziene: „Citesc pe chipul milei Tale ciuda/Că-Ți sunt mai om decât mi-ești Dumnezeu". Frecvent însă, angoasa, sentimentul părăsirii sau al finitudinii sunt deturnate spre formele ludicului. *Tristis amor, Telefon, Romantic, Ispita clipei, Bărbat învins, Spovedania unui copil al Erosului nostru* și multe alte piese din ciclul *De-amor și de-amar* (joc de cuvinte mizând pe rezonanțele etimologice ale celui de-al doilea termen) sunt elegii erotice convertite, disimulate prin prozodii sprințare și prozaizări voite: „Noi ne iubim în paturi de-mprumut;/Pe-o canapea îngustă, fără pernă,/Crezând că aventura de-un minut/Devine lesne «dragoste eternă»" (*Destin*). Altele nu-și trădează substanța elegiacă, chiar dacă păstrează elemente prozaice: „Se-mbracă-n demnitate-amărăciunea:/Duminica de ieri și-a scos coroana./Săruturile tac. Zi tristă lunea./Rămas-bun ochi. Rămas-bun târg. Rămâne rana" (*Duminica de ieri*). Indiferent spre ce își orientează lirismul, **V.** aspiră mai presus de toate la virtuozitatea tehnică, și vocația sa novatoare se manifestă divers. Sonetul clasic, de pildă, e „ameliorat" uneori prin adăugarea unui catren, alteori a unei terține. Spiritul exersat în lectura formelor fixe produce astfel surprize, în toate se vede virtuozul care caută desăvârșirea cu o mereu lucidă mânuire a verbului. Inedite efecte răsar din punerea unui limbaj pronunțat neologic în cadențele și tonalitățile baladei. „Confuz", „unanim", „uz", „eficace", „magnanim" sunt vocabule care sonorizează aparte un discurs manierist de tip medieval. Demersul novator ia uneori formele experimentului (chiar astfel precizat în subtitlul unor poeme) neologistic, asonantic, aliterativ, lexical, muzical, gramatical și chiar gastronomic. E o joacă ce amintește de ludicul lexical barbian, fără să cadă sub limitele artisticului: „Damiroză culp nastralp,/vestrapună pulc dirică" sau: „Dam, daira, dara, darac,/[...] dever, dalcauc, dovleac/ dandana, dambla, dalac.../ - Dud, duducă, dușumea". Ca prozator, **V.** nu este mai puțin interesant. Apelând la parodierea stilurilor (hiperbolic, detașat, grațios, participativ, explicativ etc.), el polemizează cu tiparele consacrate. Volumul *Proză. Exerciții de stil* (1967) conține un număr important de schițe „patafizice", descinse adică din „știința soluțiilor imaginare", conform definiției date de Alfred Jarry. Modalitatea construcției este urmuziană, dar similitudinile merg până la un punct. Debutul narațiunilor se supune aproape totdeauna realului, situațiile inițiale nu frizează neobișnuitul, dimpotrivă, sunt mărunte și simple până la banalitate. Premisa și ansamblul întâmplărilor care o susțin sunt ale observatorului realist. Realul se fisurează însă repede, lăsând loc terifiantului, farsei tragice. În *Piesa,* de pildă, spectatorii care asistă la o reprezentație mediocră și fastidioasă adorm. Faptul nu depășește limitele realului, dar prelungirea acestui somn în asemenea împrejurare trece în absurd. În altă parte, un comerciant mărunt află din ziare despre dispariția istorică a micului burghez și se micșorează el însuși până la dispariție. Soluțiile narative sunt, evident, fantastice, dar trecerea dinspre real spre acest nivel se face firesc, cu un discurs epic bine articulat, încât, în absența vreunui semnal asupra metamorfozei, cele două dimensiuni se unifică. Caracterul polemic și cel de amuzament riscă să așeze aceste schițe la un nivel artistic minor. Sensurile desprinse din parabole sunt însă deseori grave. Individul este prins într-o rețea de posibile pericole, iar formele ciudate în care se exprimă acestea nu fac decât să avertizeze asupra gravității lor. Traducerile lui **V.** sunt considerate unanim excepționale. Remarcabilă este capacitatea traducătorului (dublat în permanență de scriitor și de filolog) de a păstra esența operei, adaptând-o cu har la spiritul și chiar la atmosfera românească. Lexicul lui François Villon, spre exemplu, se mută în neaoșisme balcanice. Astfel, în *Balada muierilor din Paris* termeni ca „bătălii parșive" sau „codoșlâcuri" nu trădează spiritul originalului, dimpotrivă, îi dau pregnanță, cum se întâmplă și în alt text transpus în limbaj cronicăresc: „Ce încă unde-i Patriarcul/ În camilafcă dalb stihar/ Și-n patrahil?" Scrupulozitatea tehnică, ingeniozitatea tălmăcitorului se vădesc și în paginile care continuă traducerea dramei *Richard al III-lea* a lui Shakespeare, începută de Ion Barbu, cu păstrarea stilului impus de predecesor.

Un tipic „manierist", mai ales în latura exterioară a scrisului său, cel mai ingenios, mai inventiv, poate, în această latură, dintre toți „manieriștii" români nu numai de azi este Romulus Vulpescu.

Gustul pentru decor, pentru podoabă, spectaculoasa vocație bibliofilă și anticarială în genere îl determină pe acest poet cu daruri de caligraf și miniaturist, pe acest insațiabil degustător de frumuseți artizanale să acorde aspectului tehnico-grafic al cărților pe care le semnează (opere originale și tălmăciri) tot atâta însemnătate, dacă nu chiar mai multă uneori, ca și conținutului lor: să aleagă formatul cel mai agreabil adecvat, să asigure cât mai ademenitoare coperți, să ornamenteze paginile, copios, cu ilustrații splendide, să procure, pentru imprimarea textelor, cerneluri speciale, de culori diferite. Inspirația e livrească prin excelență. [...] *Unele sunt parafraze, pastișe, rezumate, comentarii, adnotări, glose, parodii. În conținut, versurile sunt, adeseori, clasice* stricto sensu, *cuminți, însă clasicismul este mistificat în permanență prin neologizări, ce introduc o notă de parodie subțire (cam de felul celei călinesciene) sau, mai rar, coborât în zona anecdoticului.* [...] *Estet de maxim rafinament, dar de un rafinament perfect „sănătos", fără „perversități", Romulus Vulpescu identifică arta cu meșteșugul. Cel mai elegant și mai reprezentativ volum al său de poezii originale se intitulează, semnificativ și oarecum programatic,* Arte & meserie.

DUMITRU MICU

SCRIERI: *Poezii*, București, 1965; *Proză. Exerciții de stil*, București, 1967; *Hoinărind prin București*, cu fotografii de George Șerban, București, 1968; *Récital extraordinaire*, tr. Ileana Vulpescu, Paris, 1968; *și alte poezii*, București, 1970; *Procesul Caragiale-Caion. Dosarul revizuirii* (în colaborare cu Diana Cristev, Octaviana Mihăilescu și Manuela Tănăsescu), pref. Șerban Cioculescu, București, 1972; *Arte & meserie. Versuri vechi & noi*, București, 1979; *Vraiștea*, București, 1994; *Versuri. 1948-1993*, București, 1995; *Hâncu-ha!*, vol. I: *Zodia cacialmalei*, vol. II: *Praznicul pușlamalelor*, Ploiești, 2002. **Ediții:** Cristian Sârbu, *Pași spre lumină*, pref. Ion Bănuță, București, 1963; William Shakespeare, *Viața și moartea regelui Richard al III-lea*, tr. Ion Barbu, pref. Zoe Dumitrescu-Bușulenga, București, 1964; George Magheru, *Poezii antipoetice*, pref. Perpessicius, București, 1966; Ion Barbu, *Poezii*, București, 1970, *Joc secund*, București, 1986; Ion Horea, *Versuri (1956-1972)*, București, 1973; G. Bacovia, *Plumb*, București, 1981; Romulus Guga, *Poezii*, introd. Ștefan Aug. Doinaș, Cluj-Napoca, 1986. **Antologii:** *Antologia poeziei chineze clasice*, pref. N. T. Fedorenko, București, 1963; *Anotimpurile poeziei românești - Poetry's Seasons*, ed. bilingvă, tr. Gabriela Bernat, București, 1984; *30 poeți, 101 poeme*, București, 1999. **Traduceri:** Torquato Tasso, *Aminta*, îngr. și introd. Nina Façon, București, 1956 (în colaborare cu George Lăzărescu); François Villon, *Opurile magistrului...*, pref. trad., București, 1958; Ana Marcos, *Rădăcinile zorilor. Poeme din închisoare*, cu desene de Constantin Piliuță, București, 1961; Carolina María de Jesús, *São Paolo, strada A, nr. 9*, pref. trad., București, 1962; François Rabelais, *Gargantua*, introd. N. N. Condeescu, București, 1962, *Viața nemaipomenită a marelui Gargantua, tatăl lui Pantagruel & Uimitoarea viață a lui Pantagruel, feciorul uriașului Gargantua, ticluite odinioară de...*, introd. trad., cu ilustrații de Val Munteanu, București, 1968 (în colaborare cu Ileana Vulpescu); Plaut, *Militarul fudul*, București, 1963; Molière, *Avarul*, București, 1964; Jean-François Regnard, *Jucătorul*, București, 1964; Jean-Paul Sartre, *Târfa cu respect*, în *Teatrul francez contemporan*, pref. Elena Vianu, București, 1964; *Poeți ai Pleiadei*, pref. N. N. Condeescu, București, 1965; ed. bilingvă (*Pleiade - Pleiada*), București, 2001; Pablo Picasso, *Dorința înhățată de coadă*, București, 1967; André Praga, *Un Stradivarius pentru Brummel*, București, 1967; Roger Richard, *Era armoniei*, București, 1967; [*Versuri*], în Charles Baudelaire, *Les Fleurs du mal - Florile răului*, îngr. Geo Dumitrescu, introd. Vladimir Streinu, București, 1968; Alfred Jarry, *Ubu, rege...*, îngr. trad., pref. Romul Munteanu, București, 1969; Oswaldo Dragún, *Trei povestiri care merită povestite. Îndrăgostiții de la masa 10*, București, 1970; Dante Alighieri, *Vita Nuova*, în *Opere minore*, îngr. și introd. Virgil Cândea, București, 1971; *Aucassin și Nicoleta*, București, 1974; Charles d'Orléans, *Poezii - Poésies*, ed. bilingvă, îngr. și pref. trad., București, 1975; Mateiu I. Caragiale, *Pajere - Aigles royaux*, ed. bilingvă, București, 1983; *Anotimpurile poeziei românești - La Poésie des saisons*, ed. bilingvă, îngr. trad., București, 1984; Marivaux, *Joaca de-a amorul și de-a întâmplarea*, București, 1996, *Încercarea*, București, 1997, *Travestirea sau Pramatia pedepsită*, București, 2000; Jean Anouilh, *Euridice*, București, 1999; *Voix et voie de la poésie roumaine - Glasuri și popasuri ale poeziei române*, ed. bilingvă, București, 1999; Fernando Arrabal, *Scrisoare de dragoste*, București, 2000.

Repere bibliografice: Nicolae Manolescu, *„Poezii"*, CNT, 1966, 1; Negoițescu, *Scriitori, 440-444*; Regman, *Cărți, 25-29*; Mincu, *Critice*, I, *203-205*; Eugen Simion, *Un urmuzian: Romulus Vulpescu*, RL, 1970, 9; Al. Călinescu, *„Ubu rege"*, CRC, 1970, 21; Marin Sorescu, *Alfred Jarry în românește*, RL, 1970, 21; Nicolae Balotă, *„Ubu rege"*, TR, 1970, 21; *Ion Barbu. Opera poetului în ediția lui Romulus Vulpescu*, LCF, 1970, 37 (semnează Cezar Baltag, Ștefan Aug. Doinaș, Ion Caraion, Alexandru Paleologu, Emil Manu); Dan Laurențiu, *„și alte poezii"*, LCF, 1971, 8; Florin Manolescu, *„și alte poezii"*, ARG, 1971, 3; Ardeleanu, *„A urî"*, *100-104*; Sorianu, *Contrapunct, 183-187*; Dan Mutașcu, *„și alte poezii"*, AST, 1972, 2; Piru, *Varia*, I, *346-349*; Barbu, *O ist.*, I, *354-356*; Nicolae Balotă, *Poeziile lui Charles d'Orléans în traducerea integrală a lui Romulus Vulpescu*, TBR, 1976, 80; George Arion, *„Condiția de scriitor îmi dă dreptul de a lupta pentru nou"* (interviu cu Romulus Vulpescu), FLC, 1976, 46; Corbea-Florescu, *Biografii*, II, *222-228*; Regman, *Colocvial, 183-185*; Felea, *Aspecte*, I, *221-223*; Marius Pop, *O convorbire cu Romulus Vulpescu*, O, 1978, 29; George Arion, *Romulus Vulpescu*, FLC, 1978, 38; Simion, *Scriitori*, I (1978), *639-642*; Alexandru Niculescu, *Traducerile poetului Romulus Vulpescu*, RL, 1979, 15; Nicolae Manolescu, *Poezia ca meserie*, RL, 1979, 18; Cornel Ungureanu, *„Arte & meserie"*, O, 1979, 25; Grigurcu, *Poeți, 270-274*; Fănuș Neagu, *Cartea cu prieteni*, București, 1979, *212-215*; Adrian Păunescu, *Sub semnul întrebării*, București, 1979, *586-593*; Costin Tuchilă, *Poezia lui Romulus Vulpescu sau Despre o inedită tautologie*, O, 1980, 9; *Lit. rom. cont.*, I, *655-659*; Sângeorzan, *Conversații, 83-87*; Gelu Ionescu, *Orizontul traducerii*, București, 1981, *195-199*; Moraru, *Semnele, 52-58*; Alex. Ștefănescu, *Între da și nu*, București, 1982, *76-79*; Alexandru Balaci, *Autobiografie lucidă*, RL, 1983, 14; Gheorghiu, *Reflexe, 84-86*; Ion Jianu, *Generațiile nu apar pentru că vor ele*, R, 1984, 9; Tașcu, *Poezia, 46-51*; Dumitru Micu, *Limbaje moderne în poezia românească de azi*, București, 1986, *133-134*; Șerban Foarță, *Printed by Romulus Vulpescu*, O, 1987, 5; Cistelecan, *Poezie, 216-219*; Lovinescu, *Unde scurte*, I, *478-480*; Alex. Ștefănescu, *O tonă de ciocolată*, RL, 1995, 36; Rotaru, *O ist.*, IV (1997), *274-281*, V, *514-518*; *Dict. esențial, 901-904*; Popa, *Ist. lit.*, II, *547-550*; Luiza Barcan, *Sărbătoarea cărții românești la ediția a X-a a Târgului Internațional București*, CNT, 2002, 23; *Dict. analitic*, IV, *197-200, 447-449*. *A. G.*

VULPIAN, Dimitrie (2.I.1848, Romani, j. Neamț - 25.IX.1922, București), folclorist. Fiu al paharnicului Vasile Vasiliu, **V.** a făcut școala primară la Roman, după care în 1860 intră la Gimnaziul Central din Iași. Din 1864, când s-a înscris la Conservatorul de Muzică și Declamație din același oraș, în timpul vacanțelor a început să culeagă melodii populare pe care le executa el însuși la fluier, caval sau flaut. Studiază flautul cu profesorul Gustav Wagner, concertând apoi în țară și

PREMIAT LA MONTPELLIER

POESIA POPULARĂ

pusă în muzică

ROMANȚE

Voce și Piano

Volumul al III-lea

D. Vulpian

LONDON, Schott fils. PARIS, Schott. BERLIN, E. Schlesinger. VIENNE, G. Lmp. ST. PETERSBURG, E. Schröter.

DRESDE, F. Ries. BRUXELLES, Schott. MAYENCE, Schott. MILAN, Ricordi. NEW-YORK, G. Schirmer.

În comision la librăriele Socec, Gesove. Bucuresci.

BUCUREȘCI

Tipo-Litografia „Universala" Strada Covaci No. 14.

1897

peste hotare. În 1868 intră la Universitate. Studiile muzicale și le va perfecționa în Italia. Iubitor al muzicii populare, este entuziasmat de colecția de poezii populare a lui Vasile Alecsandri. După modelul acestuia, în 1868 începe să desfășoare o activitate susținută de culegere a melodiilor românești. Cutreieră aproape toată țara, dornic să transcrie cântece. Continuând încercările modeste ale înaintașilor săi (F. Ruschitzki, I.A. Wachmann, H. Ehrlich, Anton Pann, Carol Miculli și Al. Berdescu), **V.** are în vedere partea melodică. Astfel, el alcătuiește o lucrare amplă, *Muzica populară*, cuprinzând balade, colinde, doine, idile și pastorale, hore, romanțe, jocuri de brâu. Susținut de Alecsandri, care elogiază strădania culegătorului de a aduna „o comoară națională", o prezintă Academiei Române sub titlul general *Poezia populară pusă în muzică*, colecția fiind premiată în 1886, după o amânare de trei ani, îngăduită pentru a fi amplificată și îmbunătățită. Volumul al treilea, în manuscris, împreună cu celelalte a fost premiat cu Medalia de Aur *hors concours* în 1891 la Montpellier (era membru corespondent al societății Le Félibrige Latin).

Cantitativ, colecțiile lui **V.** conțin un număr impresionat de cântece față de colecțiile înaintașilor (peste o mie nouă sute de piese). Calitativ însă, ele sunt vulnerabile în ce privește notația muzicală, deficientă, cum semnalează Gavriil Musicescu. Există, de asemenea, disonanțe între notarea muzicală a cântecelor și textul lor. Prezentând inițial lucrarea fără textele literare, **V.** a fost nevoit să le introducă la recomandarea Academiei. Proveniența acestora este diversă, multe fiind preluate din colecțiile lui V. Alecsandri, Simion Florea Marian, G. Dem. Teodorescu. Altele sunt reproduse din manuscrise și publicații, după cum există și texte adunate de **V.** însuși de la informatori selectați întâmplător, din mediile cele mai diferite. Culegătorul nu face totdeauna distincție între creația populară și cea cultă sau aceea orășenească, realizată în stilul celei populare. La cântece se notează uneori numai informatorul, alteori numai localitatea de unde s-a cules. Sunt incluse și câteva poezii de Dimitrie Bolintineanu, Vasile Cârlova și Andrei Mureșanu. Dintre speciile populare predomină cântecele, urmate de balade, de colinde și texte la paparude. În afara baladelor cunoscute din colecțiile lui V. Alecsandri, S. Fl. Marian și G. Dem. Teodorescu, merită reținute câteva piese reprezentative culese din Banat. Între „idile" și „romanțe" **V.** nu face o distincție netă, iar la „jocuri populare" își trece adesea propriile producții. El a continuat să publice arii populare și între 1900 și 1908. Meritul lui este de a fi atestat vechimea și circulația unor cântece și melodii de joc populare, ca și evoluția repertoriului și a stilului de execuție lăutăresc.

Culegeri: *Muzica populară. Balade, colinde, doine, idyle*, București, [1885]; *Poezia populară pusă în muzică*, București, 1886; *Muzica populară*, vol. II: *Horele noastre*, Leipzig, f.a.; *Poezia populară pusă în muzică*, vol. III: *Romanțe*, București, 1897.

Repere bibliografice: Titu Maiorescu [*Raport la colecția de folclor a lui Dimitrie Vulpian*], AAR, memoriile secțiunii literare, 1885, 1; *Muzica română premiată în Franța*, F, 1891, 49; *Biografia lui Dimitrie Vulpian*, „Izvorașul", 1923, 5–6; Predescu, *Encicl.*, *914*; George Breazul, *Patrium Carmen*, Craiova, 1941, *352–353*; Viorel Cosma, *Dimitrie Vulpian – un folclorist pe nedrept uitat*, ATN, 1969, 2; Bârlea, *Ist. folcl.*, *264–266*; Gheorghe Ciobanu, *Studii de etnomuzicologie și bizantinologie*, București, 1974, *245–246*; Octavian Lazăr Cosma, *Hronicul muzicii românești*, IV, București, 1976, *278–285*; *Dicț. lit. 1900*, *921–922*; Viorel Cosma, *Muzicieni români*, I, București, 1989, *401*; Datcu, *Dicț. etnolog.*, II, *287–288*. *L. Bd.*

VULTURESCU, George (pseudonim al lui Gheorghe Pop Silaghi; 1.III.1951, Tireac, j. Satu Mare), poet și eseist. Este fiul Irinei (n. Cuha) și al lui Gheorghe Pop Silaghi, țărani. Urmează patru clase în satul natal (1958–1962), alte patru în Tătărești (1962–1966), liceul la Satu Mare (1966–1970) și Facultatea de Filologie, secția română–rusă, a Universității „Babeș-Bolyai" din Cluj-Napoca, absolvită în 1981. A lucrat ca muncitor în portul Constanța (1971–1972), pedagog la Liceul Forestier din Satu Mare (1972–1973), librar (1973–1974), profesor suplinitor la Liceul de Filologie–Istorie din Satu Mare (1974), instructor cultural (1975–1986) și director (1986–1996) la Casa de Cultură a Municipiului Satu Mare; din 1996 este consilier-șef și director executiv al Direcției pentru Cultură, Culte și Patrimoniu Național a Județului Satu Mare. Debutează în 1973 la „Familia" cu un ciclu de versuri prezentat de Ștefan Aug. Doinaș, și editorial în volumul colectiv *Caietul debutanților* al Editurii Albatros, apărut în 1981. Tipărește prima plachetă personală, *Frontiera dintre cuvinte*, în 1988. Colaborează la „Tribuna", „Steaua", „Echinox", „România literară", „Dacia literară", „Antiteze" (Piatra Neamț), „Minerva" (Bistrița), „Contemporanul–Ideea europeană", „Amfiteatru", „Apostrof", „Bucovina literară", „Flacăra", „Cronica", „Convorbiri literare", „Unu", „Vatra", „Viața românească", „Columna", „Literatura și arta" (Chișinău), „artPanorama" ș.a. Este fondatorul (în 1990) și directorul revistei „Poesis" din Satu Mare, în jurul căreia se grupează în primul rând scriitorii din zonă, ulterior aici coagulându-se o adevărată mișcare poetică. Organizează saloane anuale de poezie și seminarii internaționale de

traduceri în cadrul Zilelor Culturale Poesis (cu importante decernări de premii), inițiază și coordonează Festivalul Frontiera Poesis. După 1989 se impune impetuos: publică numeroase volume de poezie - *Poeme din Ev-Mediul odăii* (1991), *Orașul de sub varul pereților* (1995), *Femeia din Ev-Mediul odăii* (1996), *Tratat despre Ochiul Orb* (1996), *Podul sau Dictatura ochiului* (1997), *Gheara literei* (1998), *Scrisul agonic* (1999), *Nord, și dincolo de Nord* (2001), îngrijește o antologie din publicistica lui Lucian Blaga (*Saeculum - Metafizică și... polemică*, 1995), un volum din lirica lui Constantin Noica (*Poeme*, 1995) ș.a., figurează în culegeri reprezentative de poezie contemporană. În 1999 și în 2003 a fost distins cu Premiul Filialei Cluj a Uniunii Scriitorilor. Din 2002 este membru al PEN-Clubului Român.

Lirica lui **V.**, „plină de aluzii la cultură, este, totuși, în primul rând poezie a observației directe, imediate, în care metaforismul «împăunează» abia o emisiune verbală de un prozaism voit, tocmai pentru a sublinia erupția poeticului prin structurile cotidianului banal și naturalist, asemenea unei surprinzătoare prezențe (poate inevitabile) a ierbii prin crăpăturile unui asfalt" (Ștefan Aug. Doinaș). Poetul se înscrie în ecoul unui postmodernism în care el însuși devine plăsmuire a propriului verb, căutând mereu să-și definească condiția de creator prin cuvânt al unui univers de idei. Vrea să reprezinte metaforic nu neapărat realitatea lumii, cât sentimentul trăirii acesteia. Într-un proces de abstractizare poetică, oscilând între eleganță și sordid, între candoare și abjecție, între puritate și scabros, lansează continuu programe-manifest ca într-o vastă *ars poetica*. Pentru **V.**, cuvântul, versul, poemul, cartea sunt semnele și „însemnele" unei umanități ce se complace în a-și depozita aici toată murdăria și mizeria. El denunță substanța abjectă a poeziei neangajate, vorbește mereu despre „nămolul", „cenușa", „stârvul cuvintelor" etc., discreditează poemul, avertizându-și cititorul că există cuvinte „care-ți vin brusc pe buze ca o viespe/ altele împânzesc pagina ca javrele pe uliți târzii/ haite fără stăpâni". Lirica este axată pe această obsesie a cuvântului-vers ce devine chintesență a sensului existențial contemporan. E o încercare de a scormoni în măruntaiele acelei ființe care e poezia și cu care el însuși se confundă ca un demiurg-artist, capabil să creeze și să se recreeze mereu pe sine, violent, într-un limbaj marcat de cultivarea ostentativă a unor imagini sordide. Se tinde astfel spre o formulă ce conține însuși procesul de creație, spre o definire de sine prin propriul demers poetic. **V.** este un temperament romantic bine cenzurat, cu o luciditate crudă, terifiat de prozaismul unei existențe golite de romantism.

SCRIERI: *Frontiera dintre cuvinte*, București, 1988; *Poeme din Ev-Mediul odăii*, București, 1991; *Orașul de sub varul pereților*, Piatra Neamț, 1995; *Femeia din Ev-Mediul odăii*, Timișoara, 1996; *Tratat despre Ochiul Orb*, București, 1996; *Podul sau Dictatura ochiului*, Timișoara, 1997; *Gheara literei*, București, 1998; *Scrisul agonic*, Botoșani, 1999; *Cultură și literatură în ținuturile Sătmarului. Dicționar 1700-2000*, postfață Nae Antonescu, Satu Mare, 2000; *Nord, și dincolo de Nord*, Cluj-Napoca, 2001; *Stânci nupțiale*, Iași, 2003. **Ediții, antologii:** *La ce bun poeții*, Piatra Neamț, 1994; Lucian Blaga, *Saeculum - Metafizică și... polemică*, Piatra Neamț, 1995; Constantin Noica, *Poeme*, pref. Nae Antonescu, Piatra Neamț, 1995; Ștefan Munteanu, *Poeții beau din apa cerului*, pref. edit., Satu Mare, 1998; Ștefan Teodorescu, *Spre un nou umanism*, pref. edit., Satu Mare, 1999.

Repere bibliografice: Ștefan Aug. Doinaș, *Un voluptuos al imaginii*, F, 1973, 1; Nicolae Manolescu, *Poeții tineri la Albatros*, RL, 1981, 42; N. Steinhardt, *Cuvinte și fotografii*, ST, 1989, 3; Gellu Dorian, *„Frontiera dintre cuvinte"*, ATN, 1989, 4; Alexandru Piru, *Poezii în regie proprie*, SLAST, 1989, 22; Traian T. Coșovei, *Până unde-l poți însoți pe Don Quijote*, CNT, 1992, 2; Sorin Preda, *Chirurgia unui zâmbet*, „Tineretul liber. Supliment literar-artistic", 1992, 4; Laurențiu Ulici, *George Vulturescu față cu livrescul*, LCF, 1992, 8; Adrian Suciu, *Poetul, ochiul orb și lupii*, ECH, 1992, 3; Al. Cistelecan, *Poemul adaptat*, LCF, 1992, 17; Vasile Ciobanu, *În miezul incandescent al realului*, ATN, 1993, 4; Virgil Podoabă, *Exerciții de dezvățare*, VTRA, 1993, 6; Liviu Ioan Stoiciu, *Textualismul trebuie reformat*, „Cotidianul", 1994, 242; Nicolae Oprea, *Un poet din Nord-Vest*, „Calende", 1994, 8-10; Mircea Muthu, *Poemul despre cuvinte*, TR, 1994, 50; Virgil Mihaiu, *Suflu poetic septentrional*, ST, 1994, 12; Aurel Pantea, *Un dionisiac la masa textualiștilor*, APF, 1995, 1-2; Caius Dobrescu, *Incredibil, dar adevărat*, VTRA, 1995, 3; Ion Moldovan, *A patra carte*, F, 1996, 7-8; Dumitru Chioaru, *De la alexandrinism la vizionarism*, APF, 1996, 9; Munteanu, *Jurnal*, VI, *142-149*, VII, *231-234*; Iulian Boldea, *Tensiunea detaliului*, LCF, 1997, 22; Borbély, *Xenograme, 151-153*; Mircea A. Diaconu, *Instantanee critice*, Iași, 1998, *215-218*; Marin Mincu, *Bulboana textuală a „ochiului orb"*, CNT, 1999, 7; Marin Mincu, *Pregnanța vizionară*, CNT, 1999, 8; Valeriu Bârgău, *Generația '80 - precursori & urmași*, Deva, 1999, *135-143*; Mircea A. Diaconu, *Fețele poeziei*, Iași, 1999, *148-151*; Marta Petreu, *Conversații cu George Vulturescu*, APF, 2000, 9; Bucur, *Poeți optzeciști, 224-228, 233-236*; Daniel Corbu, *Generația poetică '80*, Iași, 2000, *103-109*; Grigurcu, *Poezie*, II, *548-560*; Marin Mincu, *Poeticitate românească postbelică*, Constanța, 2000, *465-469*; Regman, *Ultime explorări, 100-105*; Rotaru, *O ist.*, V (2000), *513-518*; Lefter, *Scriit. rom. '80-'90*, III, *299-301*; Gheorghe Grigurcu, *Un poet al Nordului*, RL, 2002, 35; Marius Victor Chivu, *„Nord, și dincolo de Nord"*, OC, 2002, 127; Vasile, *Poezia, 305-311*; Constantin Ciopraga, *Căutând cuvântul magic - George Vulturescu*, CL, 2003, 10. *Ct. C.*

VULTURUL, revistă apărută la Oradea, bilunar, de la 1 ianuarie 1892 până la 1 septembrie 1905, sub direcția și redacția lui Iustin Ardelean. Un timp acesta a avut diverși asociați, fie în calitate de redactori responsabili (Ion Iosif Schiopul), fie în calitate de „colaboratori primari" (Antoniu Popp, E. Pădan, Adrian P. Deseanu). Alți colaboratori au fost G. Bodnariu, G. Dudulescu, G. Andron Galbinescu, D. Popovici, I. Bota, I. N. Pop. Se folosesc însă de obicei pseudonime: Aquila, Greurușul, Cato, Gligor, Cloșca, Don Ramiro, Azi-Buchicescu, Ion de la Avrig, Iustinianus, Ascanio, Mureșanul ș.a. Dacă la început **V.** intenționează să critice nu atât păcate general-omenești, cât mai ales înclinarea unor români ardeleni către ceea ce nu are legătură cu tradiția și nu este „străbun", cu timpul programul se va lărgi. Se publică versuri și schițe pe tema neînțelegerilor provocate de vulgarizarea darwinismului, despre raporturile între creditori și datornici, despre lipsa de cuviință a unor fețe bisericești ș.a.m.d. Insistându-se asupra suferințelor îndurate de țărani, se critică aspru atitudinea unora (*Pasivitatea românilor*), se ironizează simulacrele de procese politice (*Procesul „Tribunei", tragicomedie într-un act*), se inserează versuri de laudă la adresa memorandiștilor sau care iau în

derâdere alegerile desfășurate sub amenințare (*Ecou după alegeri*). Cu sarcasm sunt atacați, pentru atitudinea lor politică antinațională, Gh. Alexici, Moldován Gergely ș.a. Redacția găsea de cuviință să își extindă preocupările și asupra vieții politice a românilor regățeni, pe care o satirizează adesea (*Alarmă ș.a.*). De altfel, se tipăresc și texte ale unor scriitori de dincolo de Carpați (N. N. Șoimescu, C. Munteanu-Râmnic ș.a.). Pe lângă foarte numeroase anecdote versificate compuse în genul lui Th. D. Speranția, mai ales de Aron Boca Velchereanu, N. A. Bogdan și Petre Dulfu, apar și schițe cu un umor de calitate (*Civilizație la sate*), unele iscălite de I. I. Schiopul. *Ce și cum trebuie să lucreze omul ca să devină literat cunoscut de toată românimea* este o „rețetă" de succes rapid nu atât în literatură, cât în societate. În **V.** Sebastian Stanca traduce *Batrachomyomachia sau Broscoșoreciada* de Homer, iar un Don Prisăcan tălmăcește din scrierile umoristice ale lui M. G. Saphir. *D. M.*

VULTURUL, publicație apărută la București, săptămânal, de la 27 noiembrie 1905 la 15 noiembrie 1911 și de la 11 ianuarie la 20 noiembrie 1915, cu subtitlul „Foaie pentru educația națională a poporului român". Comitetul de redacție e format din Cristu S. Negoescu (președinte), Grigore Patriciu (director), N. N. Gregoriade, Ioan Ciocârlie, Ioan I. Teodoru, T. Dușescu-Duțu și Grigore A. Tăbăcaru (redactor-șef de la 30 noiembrie 1908, director și proprietar de la 27 septembrie 1909, director în 1911 și în 1915). În primul număr redacția semnează articolul *Frați români!*, în care declară că revista va promova o „artă angajată", urmărind „luminarea minții și îndrumarea spre mărirea poporului". Deși are mai mult profilul unui magazin de popularizare a evenimentelor din istoria națională, **V.** publică sporadic versuri și proză de Carmen Sylva (*Paza Dunării, Peleșul povestitor, În luncă, Pe Dunăre*), poeme de Ioan S. Nenițescu (*Vorbe sfinte*), Haralamb G. Lecca (*Scumpă țară românească*), reproduce poezii de Vasile Alecsandri (*Primele obuzuri, Concert în luncă, Dan, căpitan de plai*) și Anton Pann (*Pentru șezătorile de la sate*), iar în foileton include nuvela *Doamna Chiajna* de A. I. Odobescu. Titulatura rubricilor - „Sfaturi", „Știrile săptămânii", „Din străinătate" - indică fără dubiu tipul de subiecte pe care le abordează. Paginile centrale ale fiecărui număr conțin desene pe subiecte istorice, dar fără valoare artistică. *M. Dr.*

VULTURUL BASARABIEI, săptămânal apărut la Chișinău, neregulat, din 10 decembrie 1920 până la 26 octombrie 1922, la Iași, bilunar, din 15 martie până la 1 mai 1923, editat cu titlul „Vulturul Carpaților", iar de la numărul 6 cu subtitlul „Revistă literară și științifică a elevilor", și din nou la Chișinău din 17 mai 1923 până la 5 octombrie 1924, cu titlul „Gândul neamului". Director: Alexandru I. Lazăr. În *Cuvinte premergătoare* se afirmă că „popoarele trăiesc prin cultură" și că în Basarabia propaganda culturală este o necesitate din cauza politicii culturale a fostei stăpâniri ruse, care nu permitea relații cu România. În sumar intră cu versuri Nușa Tulliu (*Terra Patria, Voinicul*), Ludovic Dauș (sonetul *În tremur de note, Balada celor mutilați, Neant, Orfanii*), Nicolae Dunăreanu, Petre Stati (*Regenerare*), Liviu Marian (*Basarabiei* - dedicată lui Simion Murafa), Anton Lutcan și Alexandru I. Lazăr. Proza poartă semnăturile lui Olimpiu Constantinescu, Nicolae Dunăreanu (*Schițe din Basarabia*), C. Ignătescu (*Conștiința românească*), Sergiu V. Cujbă. Se mai publică traduceri din opera lui Anatole France, realizate de A. Princevschi și Bogdănet, precum și din *Demonul* de M. I. Lermontov, versiune aparținând lui Alexis Nacco. Olimpiu Constantinescu mai dă articolul *Unirea Principatelor Române*, iar N. Dunăreanu figurează și cu un medalion consacrat lui Tudor Pamfile. Fără indicarea autorului mai apar un portret *Alexandru Vlahuță*, însoțit de un fragment din *România pitorească*, și evocarea *Dimitrie Cantemir*, prilejuită de bicentenarul morții. O oarecare diversitate se înregistrează prin reproducerea câtorva pagini din Ion Creangă, a unor cugetări de Vasile Conta și de Carmen Sylva, ca și prin jocuri și probleme șahistice, rebusuri, ghicitori, anecdote. *I. H.*

W, X

Weigand, Gustav

Xenopol, A. D.

WATTREMEZ, Michel (16.II.1959, Rosendaël, azi în Dunkerque, Franța), eseist și traducător francez. Este fiul Robertei Julienne Wattremez (n. Durut), comerciantă, și al lui René Wattremez, uleier. Învață mai întâi la Cappelle-la-Grande, urmează liceul la Dunkerque (1974–1977), apoi e student la Universitatea Paris III (1977–1981). La L'Institut National de Langues et Civilisations Orientales din Paris obține în 1986 diploma în cercetări și studii aplicate cu lucrarea *La Réception de l'oeuvre de Gérard de Nerval en Roumanie de 1855 à 1941*. Face studii doctorale la Universitatea din Aix-en-Provence (1990–1995), sub conducerea lui Valeriu Rusu, finalizate cu teza *L'Art romanesque de Ionel Teodoreanu dans „La Medeleni" (1925–1927)*. Între timp a predat limba franceză la licee din Bourges, Châteauroux și Vitry-le-François (1981–1990). Ulterior funcționează ca lector la Universitatea „Ovidius" din Constanța și la Institutul de Construcții din București. Din 1994 alternează activitatea pedagogică la Universitatea din Lille și la Universitatea Paris III cu cea de diplomat în misiuni culturale la ambasadele Franței din Budapesta, Bangkok și Praga. Interesul pentru România se manifestă de timpuriu: începe să se familiarizeze cu limba română la vârsta de doisprezece ani datorită pasiunii de a colecta mărci poștale; din 1976 datează primele sale traduceri din antumele eminesciene și din poezia lui Lucian Blaga, rămase nepublicate.

W. debutează în „Caietele Eminescu" cu studiul comparativ *Mihai Eminescu et Gérard de Nerval* (1985). Mai publică în „Synthesis", „România literară", „Revue de littérature comparée", „Dialogos" ș.a. Întreprinde, la Paris și la București, cercetări consacrate îndeosebi lui Gérard de Nerval și secolului al XIX-lea românesc. În teza de doctorat el analizează caracterul inițiatic al trilogiei romanești a lui Ionel Teodoreanu și modernitatea ei prin aspectul autoreferențial, prin „dimensiunea speculară și compunerea digresivă", scrierea oferind, în contextul literaturii europene, un exemplu de „dezagregare a epicului în panlirism". În lucrarea lui **W.**, masivă, pentru întâia dată „structurile romanului sunt privite cu lupa" și „imaginarul teodorenian este decupat cu atâta minuție" (Eugen Simion). Alte contribuții în domeniul istoriei literare sau al comparatismului privesc personalitatea lui Frédéric Damé și opera lui A. I. Odobescu. A publicat, în Franța și în România, traduceri în franceză din proza și poezia eminesciană (*Sărmanul Dionis, Cezara, Poeme postume, Fragmentarium*), schițe de I. L. Caragiale (*Momente*) și romanul *Saludos* de Alexandru Ecovoiu, versiuni apreciate pentru frumusețea și modernitatea echivalărilor. **W.** este membru de onoare al Uniunii Scriitorilor din România (1997) și a primit Medalia Jubiliară „Mihai Eminescu" (2000).

Traduceri: Mihai Eminescu, *„Le Pauvre Dionis", suivi de „Cezara"*, Arles, 1993; *„Poeme postume" urmate de „Fragmentarium" – „Poèmes posthumes" suivis de „Fragmentarium"*, ed. bilingvă, București, 1997; ed. Lille, 2002; Alexandru Ecovoiu, *Saludos*, București, 2000; I. L. Caragiale, *Moments*, Lille, 2002.

Repere bibliografice: Mihnea Radu, *Eminescu în librăriile pariziene*, RMB, 1993, 854 ; Eugen Simion, *„Medelenismul" văzut de la Aix-en-Provence*, CC, 1995, 1–2 ; Annie Bentoiu, *Postumele lui Eminescu pătrund în cultura franceză*, RL, 1997, 20; Ofelia Ichim, *„Primii mei profesori de limba și literatura română au fost timbrele, copiii din România și autorii de capodopere literare"* (interviu cu Michel Wattremez), CL, 2003, 6. *O. I.*

WEIGAND, Gustav (1.II.1860, Duisburg, Germania – 8.VII.1930, Belgershain, Germania), filolog și etnograf german. După cursuri gimnaziale la Giessen (1871–1876) și normaliene la Bensheim (1876–1878), își încheie studiile de filologie modernă la Universitatea din Leipzig (1884). Doctor în filologie în 1888, urmează un semestru la Paris (1890–1891), obținând docența. Este profesor la Școala de Fete din Darmstadt (1878–1881), învățător la Școala Reală Privată „Teichmann", profesor extraordinar de limbi romanice la Leipzig (din 1897). Înființase aici, în 1893, Institutul pentru Studiul Limbii Române, subvenționat de statul român, și publicația „Jahresbericht des Instituts für Rumänische Sprache" (1894–1921). Academia Română îl primește în 1892 membru corespondent străin.

W. publică o gramatică a limbii române (*Rumänische Grammatik*, 1903), primul atlas lingvistic român (*Linguistischer Atlas des dacorumänischen Sprachgebietes*, 1909), câte o monografie etnografico-filologică despre dialectele aromân, meglenoromân și istroromân, studii despre dacoromână (graiurile bănățean, crișan, moldovean și muntean), precum și numeroase alte studii solide, incluse în anuarul institutului din Leipzig, unde valorifică și rezultatele anchetelor. A cercetat mai mult de șapte sute douăzeci de localități, textele de folclor culese din ținuturile locuite de români ridicându-se la peste patru sute, cele mai multe reproduse în transcriere fonetică. Artur Gorovei, care l-a găzduit pe **W.** la Fălticeni mai mulți ani, a evocat modul cum acesta își desfășura anchetele pe teren: „Timp de cinci ani și-a petrecut lunile de vacanță colindând țările române cu trăsura, din sat în sat, de-a lungul văilor. Ardealul, România Veche, Bucovina, Basarabia, Dobrogea au fost cercetate de el stând de vorbă cu mii de oameni și notând

rezultatele. Pe el îl interesa chipul cum se rostesc cuvintele în diferite localități. Pentru aceasta își alcătuise o listă de cuvinte caracteristice, în care interveneau toate variațiile de rostire a literelor alfabetului, și, când întâlnea un țăran pe drum sau când ajungea într-un sat, intra în vorbă cu oamenii. Vorbea lucruri banale, ca orișcare excursionist care rătăcește prin sate pentru a-și pierde vremea, și nimeni nu bănuia scopul urmărit de el. Weigand avea grijă să puie astfel de întrebări, ca în răspunsurile date săteanul să rostească și cuvinte tipice, din formularul lui". Ca profesor la Leipzig, i-a avut elevi pe Theodor Capidan, Pericle Papahagi, Iosif Popovici, Sextil Pușcariu, Sterie Stinghie, Ion Scurtu. De asemenea, a atras o serie de studenți germani spre studierea limbii și culturii populare românești, precum K. Schladebach, Arthur Byhan, Ernst Bacmeister, Martin Block. A urmărit cu atenție revista „Șezătoarea" de la Fălticeni și i-a recomandat conducătorului ei, Artur Gorovei, să publice texte transcrise riguros fonetic. **W.** a fost foarte apreciat de oamenii de știință din România, N. Iorga, spre exemplu, opunându-l, în 1903, folcloristului „indirect", „de cabinet", și elogiindu-i efortul: „Să străbată cineva mai ales județele de la câmp în indispensabila căruță proprie, cum o are d. Weigand".

SCRIERI: *Die Sprache der Olympo-Walachen nebst einer Einleitung über Land und Leute*, Leipzig, 1888; *Wlacho-Meglen. Eine ethnographisch-philologische Untersuchung*, Leipzig, 1892; *Die Aromunen. Ethnographisch-philologisch-historische Untersuchungen über das Volk der sogenannten Makedo-Romanen oder Zinzaren*, I-II, Leipzig, 1894–1895; *Der Banater Dialekt*, Lepzig, 1896; *Die Dialekte der Grossen Walachei*, Leipzig, 1902; *Die Dialekte der Bukowina und Bessarabiens*, Leipzig, 1904; *Rumänen und Aromunen in Bulgarien*, Leipzig, 1907; *Linguistischer Atlas des dacorumänischen Sprachgebietes*, Leipzig, 1909; *Etnographie von Makedonien*, Leipzig, 1924. **Traduceri:** Ion Creangă, *Harap Alb*, Leipzig, 1910.

Repere bibliografice: Elie Dăianu, *Dr. G. Weigand*, T, 1896, 1-2; Enea Hodoș, *Cântece bănățene*, Caransebeș, 1898, *5–28*; N. Iorga, *Colecția de folk-lore a Ministeriului de Instrucțiune*, București, 1903, *8*; A. Philippide, *Un specialist român la Lipsca*, Iași, 1909; Carlo Tagliavini, *Gustav Weigand*, „L'Europa Orientale", 1930; Artur Gorovei, *Literatură populară*, îngr. și pref. Iordan Datcu, București, 1976, *125–126, 165*; Sextil Pușcariu, *Gustav Weigand*, DR, 1929–1930; Iorga, *Oameni*, III, *329–330*; [Red.], *Gustav Weigand*, RIR, 1931, vol. I, fasc. 1; Dimitrie Macrea, *Studii de istoria limbii și lingvisticii române*, București 1965, *231–245*; Maria Luiza Ungureanu, *Scrisorile lui Gustav Weigand către Artur Gorovei*, REF, 1968, 6; Vasile Arvinte, *Contribuția lui Gustav Weigand la dezvoltarea dialectologiei românești*, ALIL, t. XXXIII, A. lingvistică, 1992–1993; Popa, *Convergențe, 200–216*; Datcu, *Dicț. etnolog.*, II, *289–290*; Rusu, *Membrii Academiei, 566*; Ion Taloș, *Gustav Weigand și literatura populară română*, în *Întâlniri între filologi români și germani. Actele colocviului de la Cluj, 24–26 mai 2002*, Cluj-Napoca, 2003, *27–43*. *I. D.*

WEISS, Aureliu (26.X.1893, București – 31.V.1962, Paris), eseist și critic dramatic. Este fiul Anei (n. Goldstein) și al lui Leon Weiss, croitor. Urmează la București Liceul „Matei Basarab" (absolvit în 1912) și Facultatea de Drept (licența în 1915). Îmbrățișează cariera de avocat în Baroul Ilfov (1919–1940), fiind și autor al unor lucrări juridice. Membru al Partidului Național Țărănesc, este ales vicepreședinte al filialei București, iar în 1932 deputat de Ilfov. În timpul celui de-al doilea război mondial, în urma aplicării legilor rasiale ale guvernării mareșalului Ion Antonescu, i se interzice să mai pledeze. Din 1948 se stabilește în Franța. Debutează precoce, în 1908, la numai cincisprezece ani, la „Noua revistă română". Din 1913 e prezent cu articole în „Viața românească", unde deține un timp și cronica dramatică, ulterior scrie în paginile ziarului „Lumina", iar în 1920 conferențiază sub auspiciile cercului Poesis, fondat de Ion Marin Sadoveanu și Ion Sân-Giorgiu. Între 1925 și 1935 colaborează la „Adevărul literar și artistic", „Lumea", „Dreptatea", „Dimineața", „Cuvântul liber", „Curierul israelit" și cu articole de specialitate la „Curierul judiciar", „Pandectele române", „Revista de drept comercial". Imediat după al doilea război mondial este membru al Asociației Cultură și Progres, în cadrul căreia susține, în 1947, expunerea *Revoluția de la 1907 în romanul românesc*. Deschiderea de orizont, familiarizarea cu mișcarea literar-dramatică românească și europeană, subtilitatea observațiilor, stilul alert sunt câteva trăsături distincte ale contribuțiilor critice ale lui **W.**, vizibile și în selecțiile riguroase din volumele *Studii literare* (1922) și *Autori și păreri* (1929), singurele publicate în românește. Manuscrisul unui al treilea volum, pregătit în 1947, s-ar fi pierdut în momentul naționalizării tipografiei unde trebuia să apară.

În *Studii literare* **W.** include analize asupra scrierilor lui George Diamandy, Gabriele D'Annunzio, Oscar Wilde, George Bernard Shaw, Henri Barbusse, D. Merejkovski ș.a., iar *Autori și păreri* cuprinde eseuri despre Romain Rolland, André Gide, Jules Romains, A. P. Cehov, Luigi Pirandello, John Galsworthy ș.a, completate de studiul *Drama socială contemporană*, cu referiri la teatrul naturalist al lui Gerhart Hauptmann ori la cel expresionist al lui Ernst Toller, Fritz von Unruh ș.a. Deși unele texte reprezintă încercări de punere în contact a publicului românesc cu opera unor personalități contemporane ale literaturii universale, autorul tinde constant către studiul de contribuție și către interpretarea personală, eseurile sale fiind, nu o dată, replici românești la opiniile unor exegeți consacrați. În paralel cu critica foiletonistică, mai ales după stabilirea în Franța, **W.** s-a îndreptat către teatru, elaborând o operă amplă, de care nu s-a știut nimic până în 1960, când apărea la Paris volumul *Le Destin des grandes oeuvres dramatiques*. Celelalte scrieri au fost publicate postum: *L'Esprit de la tragédie* („Revue esthétique", 1963), *Le Théâtre de Luigi Pirandello dans le mouvement dramatique contemporain* (1965), *Le Monde théâtral de Michel de Ghelderode* (1966), *Le Théâtral, le dramatique et la vie. Ressource et prestige du théâtre* („Revue esthétique", 1966), *Curiosités nietzschéennes* („Sophia", Padova, 1967), *Les Foules sur la scène* („Annales d'esthétique", 1967–1968), *Héroïnes du théâtre de Henry de Montherlant: Mariana, Inés de Castro et l'Infante, Geneviève, Soeur Angélique, Pasiphae* („Archives des lettres modernes", 1968), *Aesthetic Prejudices and the Perception of Ideals: An Educational Problem* („The Journal of Aesthetic Education", 1969) ș.a. Spre

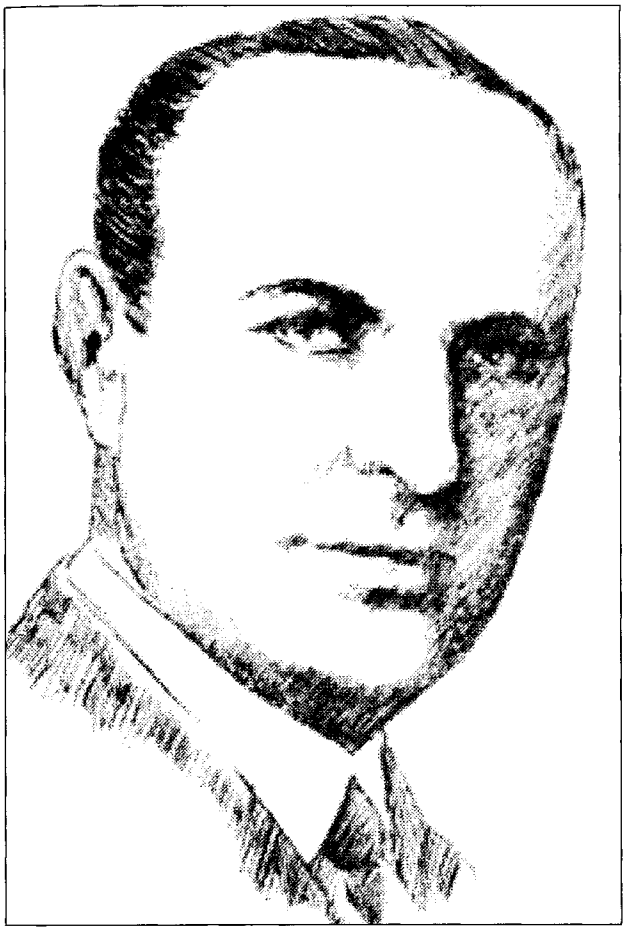

deosebire de cele două cărți tipărite în țară și de numeroasele cronici literare și dramatice rămase în periodice, textele redactate de **W.** în ultima parte a vieții sunt mai accentuat teoretice, studiile de caz transformându-se în pretexte de dezbatere. Așa, de pildă, analiza tragediilor lui Sofocle sau Eschil în comparație cu reluările ulterioare ale temelor din *Antigona* și din *Prometeu înlănțuit* îi dă prilejul unui nuanțat eseu asupra miracolului supraviețuirii în timp a tragediei grecești și a puterii ei dramatice incomparabil superioare producțiilor de mai târziu. Relevând cu subtilitate accentul pus de Sofocle pe forța religiei în *Antigona*, iar nu pe elemente psihologice, cum se consideră îndeobște, **W.** reafirmă, ca și în eseul *Teatrul și interpreții lui*, din 1934, că „modernii nu pot înțelege personajele tragediei în sensul viziunii antice" și că „ei văd doar idei și simboluri, acolo unde erau credințe [...] văd cu ochii lor, în interpretarea lor personală, de veac și țară". Umbrit de cronicarul dramatic, eseistul și cronicarul literar se dovedește - în perspectiva timpului - și un judicios receptor al valorilor contemporane românești. Aprecierile asupra prozei lui Mihail Sadoveanu, C. Stere, Liviu Rebreanu ș.a. își păstrează încă interesul, prospețimea. Ele au contribuit, nu în mică măsură, la impunerea în conștiința publică a unor lucrări sau idei.

SCRIERI: *Studii literare*, București, 1922; *Autori și păreri*, București, 1929; *Le Destin des grandes oeuvres dramatiques*, Paris, 1960; *Le Théâtre de Luigi Pirandello dans le mouvement dramatique contemporain*, Paris, 1965; *Le Monde théâtral de Michel de Ghelderode*, Paris, 1966.

Repere bibliografice: Octav Botez, *„Studii literare"*, VR, 1923, 1; Izabela Sadoveanu, *„Autori și păreri"*, ALA, 1929, 437; Demostene Botez, *„Autori și păreri"*, VR, 1929, 4; Podoleanu, *60 scriitori*, II, *368*; Predescu, *Encicl.*, *916*; Dimitri Weiss, *Aureliu Weiss, critique dramatique et esthéticien du théâtre*, „Revue de l'Université de Ottawa", 1975, 1; Mircea Anghelescu, *Un uitat: Aureliu Weiss*, RITL, 1986, 4; *Dict. scriit. rom.*, IV, *826-827*. *I. O.*

WEISSGLAS, Immanuel (14.III.1920, Cernăuți - 28.V.1979, București), traducător. Este fiul lui Isak Weissglas, jurist. După terminarea liceului, perioadă în care se împrietenește cu Paul Celan, acesta devenindu-i și emul în cucerirea măiestriei poetice, lucrează ca bibliotecar în orașul natal. Tot aici începe studii filologice la Universitate, dar le întrerupe din cauza izbucnirii celui de-al doilea război mondial. Un val de arestări declanșat în vara lui 1942 lovește și familia Weissglas, care va fi deportată până în primăvara anului 1944 în diferite lagăre transnistrene (Cariera de Piatră, Obodovca). Tatăl său, reprezentant de opinie al unui lot de deportați, a scris o relatare detaliată despre perioada prigoanei rasiale, apărută postum (*Steinbruch am Bug. Bericht einer Deportation nach Transnistria*, Berlin, 1995), iar **W.** a situat în centrul creației sale poetice moderniste - *Kariera am Bug* (1947), *Der Nobiskrug - Hanul din urmă* (1972), un prim volum, datat 1947, *Gottes Mühlen in Berlin*, păstrându-se în dactilogramă - momente ale acestei etape biografice, reflectate sub aspectul soartei ahașverice a neamului său. Venit în 1945 la București, după o ședere de mai multe luni la Cernăuți, se angajează secretar tehnic și corector la Editura Europolis, iar începând din 1948 ocupă diferite funcții la ziarul „România liberă". În 1972 Uniunea Scriitorilor îi decernează Premiul pentru poezie. A semnat traducerile din limba germană cu pseudonimul Ion Iordan.

Flexibilitatea lui **W.** în mânuirea limbilor română și germană poate fi asociată cu înclinațiile sale muzicale; în tinerețe chiar se gândise la o carieră de pianist, dar împrejurările i-au împiedicat realizarea acestei năzuințe; reușește totuși să-și asigure o vreme existența ca instrumentist într-o formație de teatru. Începe să facă traduceri și retroversiuni chiar din timpul liceului, încurajat de Tudor Arghezi, care în 1937 îi mijlocește publicarea unor versuri de Rainer Maria Rilke în „Viața românească", unde semnează și tălmăcirea poeziilor lui Arghezi *Ploaie* și *Poarta cernită*. Mai târziu va realiza versiuni românești ale unor opere consacrate din literatura germană: *Faust* de Goethe (1957-1958), proză de Franz Grillparzer, Lion Feuchtwanger și Adalbert Stifter. Debutul pe celălalt traseu, al retroversiunii, îl va realiza de asemenea sub protecția lui Arghezi, cu poemul *Luceafărul* al lui Eminescu (1940). Fie și cu texte relativ puține (*Luceafărul*, *Mai am un singur dor*, *Diana*), **W.** a contribuit la „fondul principal al unui Eminescu german" (Dieter Roth). Dintre scrierile clasicilor români a mai tălmăcit piesa *Despot Vodă* de Vasile

Alecsandri în versuri fluide, cu rimă bogată, ingenios aplicată. Atras de lirica românească a secolului al XX-lea, **W.** a publicat în „Rumänische Rundschau" numeroase traduceri din Tudor Arghezi, Victor Eftimiu, Ștefan Aug. Doinaș, Leonid Dimov, G. Călinescu, Ion Caraion și Ion Gheorghe, dispus mereu de a se apropia de poeme dificile ca rimă, prozodie și ideatică. Măsura talentului său de traducător, slujitor devotat și discret al originalului, a dat-o odată cu transpunerea ciclului *Ultimele sonete închipuite ale lui Shakespeare în traducere imaginară de V. Voiculescu*, despre care Zoe Dumitrescu-Bușulenga scrie: „Încercarea lui Immanuel Weissglas ni se pare admirabilă în temeritatea ei cu atât mai mult, cu cât o fidelitate strictă o închină în tiparele celei mai riguroase analogii. Suntem tentați să considerăm realizarea aceasta, atât de grea și de frumoasă, ca una din cele mai strălucite traduceri de poezie din română în germană, echivalând cu aceea a sonetelor shakespeareene traduse din engleză în germană de Stefan George".

Traduceri: Mihai Eminescu, *Hyperion*, București, 1940, *Gedichte* București, 1975 (în colaborare); J. W. Goethe, *Faust*, I-II, București, 1957-1958; Franz Grillparzer, *Granit*, București, 1964; Lion Feuchtwanger, *Succesul. Trei ani din istoria unei provincii*, pref. I. D. Bălan, București, 1964; Paul Schuster, *Văpaia de februarie*, București, 1966; Adalbert Stifter, *Vechea pecete*, pref. Nicolae Balotă, București, 1970; Vasile Alecsandri, *Fürst Despot*, București, 1973; *Die letzten ersonnenen Sonette Shakespeares in der erdachten Übersetzung V. Voiculescu – Ultimele sonete închipuite ale lui Shakespeare în traducere imaginară de V. Voiculescu*, ed. bilingvă, pref. Zoe Dumitrescu-Bușulenga, București, 1974; *Eine Welt wird geboren. Auswahl rumänischer Gegenwartsdichtung*, București, 1974 (în colaborare).

Repere bibliografice: Popa, *Dicț. lit.* (1977), 622; Dieter Roth, *Gedanken zu einem deutschen Eminescu*, în *Wechselwirkungen in der deutschen und rumänischen Geisteswelt am Beispiel Mihai Eminescu*, Stuttgart, 1977; Alfred Kittner, *Abschied von Immanuel Weissglas*, „Neue Literatur", 1979, 7; *Lexikon deutschsprachiger Schriftsteller. 20 Jahrhundert*, Hildesheim-Zürich-New York, 1993. *J. W.*

WINTERHALDER, Enrich (1808 – 14.V.1889, Kritzendorf, Austria), poet, autor dramatic, traducător și publicist. Stabilit la București în 1829, austriacul **W.**, pe atunci în vârstă de douăzeci și unu de ani, se înrolează în armata română recent înființată. Îl cunoaște pe C. A. Rosetti, cu care leagă o strânsă amiciție. Cei doi prieteni și asociați deschid o tipografie, mai bine dotată decât a lui Ion Heliade-Rădulescu, precum și o librărie. **W.** participă atât la pregătirea, cât și la desfășurarea revoluției de la 1848. Pentru devotamentul lui a fost împământenit printr-un decret al Guvernului Provizoriu. După reprimarea mișcării este arestat și închis. Pus în libertate, el ține o permanentă legătură cu tovarășii aflați în exil, îndeosebi cu Rosetti, dar în 1852 este expulzat și pleacă la Viena, unde reputația de revoluționar nu-i aduce prea mulți prieteni. Va reveni în 1855, dobândind încă o dată, în 1859, cetățenia română. În 1860 C. A. Rosetti, intrat în Guvern, îi încredințează fostului său colaborator conducerea Teatrului cel Mare din București. Din 1861 predă la „Sf. Sava", pentru prima dată la noi, un curs public de stenografie. Socotit un priceput economist, a fost secretar general în Ministerul de Finanțe, vicepreședinte al Consiliului Superior de Comerț și Industrie.

W. a fost un publicist nu lipsit de aptitudini scriitoricești. A semnat în „Pruncul român", unde era și redactor, un articol intitulat *Dezrobirea României*, e prezent în „Curiosul", „Pământeanul", „Foaie pentru minte, inimă și literatură", precum și în „Propășirea". La „Românul" se manifestă ca un gazetar prolific, dând, uneori număr de număr, articole privind chestiuni economice, financiare, comerciale, foiletoane, comentarii satirice, „fantasii" (*Din suvenirea unei pietre*, *O fantasie de figuri* ș.a.), versuri, șarade, enigme, logogrife, iscălite fie cu inițiala W., fie Iernescu (sau E. Ernescu), fie Frigurescu. Fără a fi un erudit, e în orice caz un om citit, cu o informație cuprinzătoare. Publicistica lui impresionează plăcut prin tact și printr-un anume spirit de curtenie față de cititor. Câteva încercări de teorie, despre arta dramatică, despre patos, nu au însemnătate, dar opiniile despre teatrul vremii sau cele referitoare la limbă conțin idei bine gândite. Sceneta satirică *O comedie tragică* (1859) pune, de asemenea, în discuție probleme ale scenei românești. **W.** îndeamnă la consolidarea unui teatru național susținut de o dramaturgie cu rosturi etice, inspirată din actualitate. În ce privește limba română, o găsește dulce și armonioasă, dar primejduită de abuzul de „ziceri străine" (*Câteva cuvinte asupra limbei noastre*). În articolul *Trecutul, prezentul și viitorul* face dovada unor resurse de memorialist, povestind convingător despre sosirea lui în țară sau realizând o interesantă descriere a Bucureștilor acelor ani, amestec de lux și mizerie. E sugestivă mai ales o evocare a orașului bântuit de ciumă, cu priveliștea „spăimântătoare" a sinistrelor convoaie de înmormântare. A mai scris (și sub pseudonimul Contimporanul) cronici dramatice și muzicale. Împreună cu C. A. Rosetti editează mai multe calendare. Înclinația lui era de a face operă de popularizare. Pentru scena românească produce comedii și vodeviluri, în realitate traduceri și prelucrări. *Triumfu amorului* (1836) e o compunere artificioasă, fără haz, în care premiate sunt, în cele din urmă, dragostea și statornicia. Piesa *Actorul fără voie* (1836) se aseamănă cu unele comedii ale lui V. Alecsandri. Este, probabil, o traducere a piesei lui August von Kotzebue, *Der Schauspieler wider Willen*, aceasta, la rândul ei, cu prototip francez. Alte lucrări sunt *Nevinovații*, cu urmarea *O poliță*, apoi *Nepotul în locul unchiului* (1846), după Louis-Benoît Picard, *Trei dascăli*, comedie cu cântece, *Parazitul sau Meșteșugul d-a-și face norocul* (1859), după Schiller. Din Philippe Dumanoir și Clairville transpune comedia-vodevil *33 333 de franci și 33 de centime pe zi* (1859), din Henri Murger *Bunul odinioară*, iar din A.G.A. Müllner tragedia *Vina*; alt nume este cel al lui Heinrich Zschokke. Mai vrednică de interes este versiunea românească a piesei *Don Carlos* de Schiller. **W.** scrie și un articol despre dramaturgul german, din care mai încearcă și o tălmăcire după *Wilhelm Tell*. Nuvela *Balu viță-legatului* („Pământeanul", 1839) o are ca autoare pe M-me Charles Reybaud. Onest traducător în românește, **W.** s-a străduit, pe de altă parte, să realizeze, tot cu mijloace modeste, versiunea germană a unor poezii de Gh. Asachi, V. Cârlova, C. A. Rosetti, precum și a nuvelei *Zoe* de C. Negruzzi, pentru gazeta „Bukarester Deutsche Zeitung". Poeziile lui, apărute în „Propășirea" și în „Foaie pentru minte, inimă și literatură", adunate în volumul *Flori de scăieți culese pe malul Dâmboviței*

(1846), sunt întâmpinate de Gh. Asachi cu o scurtă, dar elogioasă, notă în „Albina românească". Cărțulia cuprinde versuri ușurele, vioaie, unele cu alură forțat cogitativă (*Mormântul*), de o tristețe simulată, altele (*O fată de măritat*) cu caracter satiric. Mai cunoscută este *Dâmbovița*, căreia muzica lui J.A. Wachmann i-a adus o îndelungată popularitate. **W.** a mai compus fabule, unele imitate din nemțește.

SCRIERI: *Actorul fără voie*, București, 1836; *Triumfu amorului*, București, 1836; *Magazia de veselie sau Românul cel glumeț*, București, 1839; *Flori de scăieți culese pe malul Dâmboviței*, București, 1846; *Bătălia de la Călugăreni*, în C. A. Rosetti, *Amintiri istorice*, îngr. Vintilă C. A. Rosetti, 1889, București, *102–113*. **Traduceri:** A.G.A. Müllner, *Vina*, București, 1843; Philippe Dumanoir, Clairville, *33 333 de franci și 33 de centime pe zi*, București, 1859; Schiller, *Parazitul sau Meșteșugul d-a-și face norocul*, București, 1859.

Repere bibliografice: Gh. Asachi, *„Flori de scăieți culese pe malul Dâmboviței"*, „Albina românească", 1846, 55; C. A. Rosetti, *Amintiri istorice*, îngr. Vintilă C. A. Rosetti, București, 1889, *93–102*; Rosetti, *Dicț. cont.*, *200*; Const. V. Rosetti, *Enric Winterhalder*, ALA, 1923, 122; N. Iorga, *Un martur german al timpurilor de prefacere românești*, RI, 1933, 4–6; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *248*, *Ist. lit.* (1982) 269–270; Florica Em. Condurachi, *Enric Winterhalder, tipograf și revoluționar*, SCB, 1955; Nicolae Liu, *N. Bălcescu, E. Winterhalder și biblioteca „Magazinului istoric"*, SCB, 1957; Alexandru Piru, *Identificări*, LL, 1960; Corneliu Dima-Drăgan, *Completări și precizări asupra studiului „Bălcescu, E. Winterhalder și biblioteca «Magazinului istoric»" de Nicolae Liu*, SCB, 1960; *Ist. lit.*, II, *579–581*; Marin Bucur, *C.A. Rosetti*, București, 1970, *303–306*; *Dicț. lit. 1900*, *923–924*. *F. F.*

XENOPOL, Adela (1861, Iași - 11.V.1939, București), prozatoare și autoare dramatică. Este al cincilea din cei șase copii ai Mariei (n. Vasiliu) și ai lui Dimitrie Xenopol, pedagog, apoi director al penitenciarului din Iași; are ca frați mai mari pe istoricul A. D. Xenopol și pe economistul și omul politic Nicolae D. Xenopol. După studii la Sorbona și la Collège de France din Paris, revine în țară și se stabilește pentru început la Iași, apoi la București. Se raliază mișcării feministe, devenind una din fruntașele ei. A debutat cu versuri la „Revista politică" din Suceava în 1886, iar în 1888 își strânge „încercările literare" în cartea *Versuri și istorisiri*. Pentru propagarea ideilor de emancipare a femeilor și pentru încurajarea scrisului feminin publică articole și editează sau conduce periodice ca „Dochia" (1896-1898), „Românca" (1905-1906), „Viitorul românc elor" (1912-1916) și „Revista scriitoarei" (1926-1928). Mai e prezentă cu versuri, proză și teatru în „Convorbiri literare", „Cele trei Crișuri", „Evenimentul", „Revista literară", „Românul" (unde îi apare în 1893 romanul *Dorin Molna*) ș.a. A folosit și pseudonimele Stanca, D. Elgard și Yna Bucov. S-a numărat printre inițiatoarele Societății Scriitoarelor Române, a cărei președintă a fost aleasă în 1925.

Pe lângă nuvele și povestiri, multe având ca tematică războiul și urmările lui asupra oamenilor, **X.** este autoarea a două romane istorice: *Pe urma războiului* (1913) și *Uragan* (1922). Aici încearcă o transpunere în plan narativ a evenimentelor din timpul campaniei din Bulgaria și a celor legate de participarea României la primul război mondial, care alcătuiesc fundalul unor drame sentimentale din înalta societate bucureșteană, asupra cărora **X.** se concentrează într-o acțiune destul de convențională. Mai dă lucrarea *Prin cetatea Carpaților* (1928), care, bogată în informații și în imagini de mare plasticitate, adună impresii de călătorie cu inserții reportericești prin localități din Ardeal, Banat, Bucovina, Basarabia, precum și din Elveția. În contextul scrierilor sale, piesele de teatru prezintă o notă aparte: majoritatea sunt comedii cu scene pline de vervă, având ca model teatrul lui Vasile Alecsandri. O piesă, *Le Poète*, din volumul *Comédies. Tableaux de la vie roumaine* (1910), îl are ca personaj chiar pe Alecsandri.

SCRIERI: *Versuri și istorisiri*, Iași, 1888; *Între sfinți*, pref. Léon Clarétie, Iași, 1902; *Spre lumină*, București, 1903; *Comédies. Tableaux de la vie roumaine*, Paris, 1910; *Éducation et religion*, Geneva, [1910]; *Pe urma războiului*, București, [1913]; *Uragan*, București, 1922; *Prin Cetatea Carpaților*, București, [1928].

Repere bibliografice: „*Încercări literare*", „Bibliografia română", 1888, 4; M. Jeanjaquet, „*Comédies*", „La Roumanie", 1910, 3 282; Mefisto [M. Faust-Mohr], „*Pe urma războiului*", „România viitoare", 1914, 2; C. Sp. Hasnaș, „*Pe urmele războiului*", FLR, 1914, 36; Barbu Delavrancea, *Raport*, AAR, partea administrativă și dezbaterile, t. XXXVI, 1913-1914; Constantin Mille, „*Uragan*", LUT, 1922, 108 ; Lucrezzia Karnabatt, „*Uragan*", DMN, 1925, 6 640 ; Romulus Dianu, „*Prin Cetatea Carpaților*", RP, 1929, 3 345; Recenzentă [Agatha Grigorescu-Bacovia], „*Prin Cetatea Carpaților*", RVS, 1929, 8-9; *Adela Xenopol*, în Miller-Săndulescu, *Evoluția, 206-215; A murit Adela Xenopol*, RVS, 1939, 5-6; Predescu, *Encicl., 919*; Al. Zub, *A.D. Xenopol. 1847-1920. Biobibliografie*, București, 1973, *31, 60.* *L. D.*

XENOPOL, A.[lexandru] D. (23.III.1847, Iași - 27.II.1920, București), teoretician și istoric al literaturii, autor de versuri și proză. Este primul născut din cei șase copii ai Mariei (n. Vasiliu) și ai lui Dimitrie Xenopol, pedagog; Adela Xenopol și Nicolae D. Xenopol îi sunt frați. Tatăl său, probabil autodidact, dar cu o remarcabilă cultură și vorbind câteva limbi europene, nu a avut o situație materială sigură, fiind, după stabilirea la Iași, dragoman la Consulatul Prusiei, proprietar de pension, preceptorul copiilor marelui ban Iordache Ruset din Bacău și, în sfârșit, director aproape douăzeci de ani al penitenciarului din Iași. După ce urmează primele clase la pensionul greco-francez al lui Constantin Athanasiade și la școala de la „Trei Ierarhi" cu învățătorul I. A. Darzeu, **X.** își continuă studiile la Academie (fosta Academie Mihăileană) și la Institutul Academic, unde îi are profesori pe Titu Maiorescu, Nicolae Culianu, Grigore Cobălcescu. În 1867 este calificat primul la examenul de absolvire, iar în toamna aceluiași an devine student în drept și filosofie la Berlin, datorită bursei oferite de societatea Junimea și de Primăria municipiului Iași. Perioada de studii în Germania se încheie în 1871, odată cu obținerea doctoratelor în drept (la Berlin) și filosofie (la Giessen). Participă la serbările de la Putna din august 1871, unde rostește o cuvântare publicată în „Convorbiri literare", revistă la care colabora din 1868. Intră, la Iași, în magistratură

(mai întâi ca procuror de secție, după aceea prim-procuror), apoi practică avocatura și concomitent face parte din corpul profesoral al Institutului Academic. În 1883, când la Universitatea din Iași se înființează Catedra de istorie națională, **X.** se prezintă la concurs și devine titular, fiind definitivat în 1886. Între 1896 și 1912 tipărește *Istoria românilor din Dacia Traiană* (I–XIII), la care lucrase douăzeci și șase de ani. În 1899 imprimă la Paris *Les Principes fondamentaux de l'histoire*, studiu pe care un an mai târziu îl traduce în limba română, și în 1908 îl retipărește, revăzut și completat, sub titlul *La Théorie de l'histoire*. Ca membru fondator al Societății Științifice și Literare din Iași, este ales președintele secției literare și director al revistei „Arhiva", iar în intervalele 1899–1903 și 1906–1908 președintele societății. Din 1889 este membru corespondent și din 1893 titular al Academiei Române, fiind în mai multe rânduri președinte al secțiunii istorice. Academia de Științe Morale și Politice din Paris îl alege în 1901 membru corespondent; a fost, de asemenea, profesor onorific la Sorbona. Institutul Internațional de Sociologie din Londra l-a cooptat membru titular în 1914. A colaborat la cele mai importante periodice politice, științifice și literare românești, precum și la numeroase publicații străine, printre care „Revue historique", „La Renaissance latine", „Deutsche Literatur-Zeitung". După întoarcerea de la studii activitatea lui **X.** este strâns legată de Junimea: în 1871–1872 va fi, pentru câteva luni, secretarul societății în locul lui Iacob Negruzzi; vreme de patru ani (1871–1874) redactează procesele-verbale ale ședințelor junimiste; până în 1880 este un conștiincios conferențiar la „prelecțiunile populare"; „Convorbirile literare" îl au colaborator mai bine de două decenii, ultima dată în 1892. Totuși, nu a fost niciodată un junimist. Opoziția la ideologia grupării se manifestă încă din anii perioadei berlineze. Scrisorile către Iacob Negruzzi, articolele publicate în „Convorbiri literare" (*Cultura națională, Studii asupra stării noastre actuale*) îl arată în dezacord mai ales cu unele idei ale lui Titu Maiorescu privind evoluția politică și culturală a societății românești. Din 1878 se desprinde și politic de junimiști, pentru a adera la gruparea liberalilor moderați, împreună cu Vasile Conta, iar ceva mai târziu la Partidul Liberal. Convingerile sale sociale își au rădăcina în pașoptism. Ca orientare politică, mai ales în chestiunea națională și în cea țărănească, îl precedă pe N. Iorga. Cu deosebire creator se arată **X.** pe terenul studiilor istorice și filosofice. *Istoria românilor din Dacia Traiană*, operă monumentală, de o deplină obiectivitate științifică, este prima sinteză completă a istoriei naționale. *La Théorie de l'histoire* îl situează în rândul fondatorilor europeni ai filosofiei istoriei. Aici, aproape în același timp cu filosofii germani Wilhelm Heinrich Windelband și Heinrich Rickert, **X.** demonstrează caracterul științific al istoriei.

Preocupările literare au în ansamblul activității lui **X.** o pondere mult mai mică decât cele istorice. El situează literatura în cadrul istoriei ca pe o componentă a culturii naționale, alături de limbă, tradiții, moravuri și artă. Distinge, între primii la noi, literatura „în sensul special", restrâns, al cuvântului, deci ca artă, de cea în sens „general", adică de totalitatea scrierilor,

indiferent de natura lor. Literatura trebuie să fie în primul rând „frumoasă". A doua trăsătură a ei, definită în directă descendență pașoptistă, este caracterul național ca sumă a ideilor specifice unui popor, spiritul său general. Totodată literatura este un produs individual, iar din determinarea mai mult sau mai puțin clară a individualității artistului provine originalitatea operei. Atunci când talentul și forța de creație depășesc sfera naționalității, literatura poate căpăta atributul universalității. În același timp ea are o profundă menire socială, fiind una din principalele cauze ale evoluției societății. **X.** crede chiar că evenimentele revoluționare de la 1848 sunt, în bună parte, o urmare directă a dezvoltării literaturii române după 1840. Pentru el, scrierile literare nu pot avea valoare estetică atâta vreme cât nu exaltă „simțămintele" patriotice ale cititorului. De aceea, va privi cu neîncredere lirica erotică, pe care o socotește apanajul poeților minori. El a afirmat, în spiritul „Daciei literare", strânsa legătură între literatura nescrisă și cea cultă; creația populară a avut, începând din perioada formării poporului român, rolul de a forma, de a cizela și de a conserva calitățile estetice ale limbii române; scriitori români din toate epocile au găsit în folclor un prim izvor de inspirație. În consecință, **X.** acordă o mare importanță studierii și culegerii exacte a literaturii populare. Fără a avea vocație critică, a găsit totuși răgazul necesar pentru a discuta scrierile unor autori ca Gr.H. Grandea, N. Gane, Matilda Cugler-Poni, Ana Conta-Kernbach și Riria (Coralia Xenopol, născută Biberi, soția lui). Cronicile, deși conțin numeroase observații de bun-simț, sunt mai curând o dovadă a precarității spiritului

critic. Astfel, **X.** îl apropie pe N. Gane, ca poet, de Mihai Eminescu, Matilda Culger-Poni este considerată unul dintre cei mai mari poeți români, iar Riria ar fi chiar genială. În ceea ce privește istoria literară, se dovedește mult mai obiectiv. Urmărește evoluția literaturii în strânsă legătură cu evoluția istorică a poporului român, cu realitatea socială și culturală a fiecărei epoci, o atenție deosebită dând genurilor și speciilor. În cadrul unei perioade sunt căutate trăsăturile care o pot defini, creatorii care o pot reprezenta, scriitorilor li se trasează portrete sumare, dar veridice, interesante totuși mai mult în plan social, deoarece nu surprind, cel mai adesea, trăsături morale sau artistice, ci motivele unei opțiuni politice, ale unei atitudini civice. **X.** și-a semnat versurile și pastelurile publicate în „Arhiva" I. Laur (1894-1899) și Rama (1901-1902), aici întrebuințând, mai rar, și pseudonimul Vitold. Inspirația lui lirică provine dintr-o filtrare naivă a elanurilor intime, care ar fi putut să capete înfățișarea adevăratei poezii erotice dacă nu ar fi copleșită de o retorică greoaie, vetustă, cu ecouri din Grigore Alexandrescu și chiar din Costache Conachi. Se adaugă inaptitudinea de a folosi lexicul poetic adecvat și lipsa oricărei preocupări pentru eufonia versului. Însemnările de călătorie din Carpații răsăriteni, Elveția, Italia, Austria și Germania, unele publicate sub pseudonimul Helvetius în „Voința națională" (unde din 1885 e prezent și cu articole, studii și cronici), sunt lipsite de culoare, de emoție în fața frumuseții peisajelor. **X.** privește numai cu ochiul unui călător minuțios și dornic de instrucție, care notează ce vede pentru a-și completa informația. În schimb, puținele pagini memorialistice, grupate sub titlul *Istoria ideilor mele*, transmit deseori ceva din sincera umanitate și din experiența de viață a autorului. A tradus destul de corect din Goethe (*Hermann și Dorotheea*, versiune rămasă în manuscris) ori din flamandul Hendrik Conscience (*Flori de câmp. Rosa cea oarbă*, 1873). Cele câteva poezii tălmăcite din G. Fischer și apărute în „Convorbiri literare" sunt semnate y, ca și traducerea poeziei *Enigma* de Schiller.

SCRIERI: *Influența franceză în România*, Iași, 1887; *Amintiri de călătorie*, Iași, 1901; *Tablouri din natură*, Iași, [1913]; *Scrieri sociale și filosofice*, îngr. și introd. N. Gogoneață și Z. Ornea, București, 1967. **Traduceri:** Hendrik Conscience, *Flori de câmp. Rosa cea oarbă*, București, 1873.

Repere bibliografice: Emilgar [Emil Gârleanu], *Amintirile de călătorie ale d-lui A.D. Xenopol*, „Evenimentul", 1901, 279; Iorga, *O luptă* (1979), II, *26-27, 59-60, 199-201, passim;* B. P. Hasdeu, *Riria și altele*, „Cuvântul", 1905, 3-4; Caion [C. Al. Ionescu-Caion], *Alexandru Xenopol ca prozator*, „Românul literar", 1906, 12; Botez, *Scrieri, 243-250;* Iorga, *Oameni*, III, *32-34, 37-39;* D. Bodin, *A. D. Xenopol și Junimea*, CL, 1937, 1-5; Munteano, *Panorama, 46-49;* Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *384, Ist. lit.* (1982), *441-442;* Nicolae Bagdasar, *Istoria filosofiei românești*, București, 1941, *329-344;* E. Lovinescu, *T. Maiorescu și contemporanii lui*, I, București, 1943, *279-370;* Cioculescu-Streinu-Vianu, *Ist. lit., 205-210;* Adrian Marino, *Începuturile ideii de literatură*, IL, 1969, 7; Al. Zub, *Memorialistica lui A. D. Xenopol*, ALIL, t. XXIII, 1972; *A. D. Xenopol. Studii privitoare la viața și opera sa*, coordonatori Leonid Boicu și Al. Zub, București, 1972; Bucur, *Istoriografia, 122-125;* Al. Zub, *A. D. Xenopol. 1847-1920. Biobibliografie*, București, 1973; *Dicț lit. 1900, 925-926;* Al. Zub, *Biruit-au gândul*, Iași, 1983, *232-243, passim;* Al. Zub, *Historiographie roumaine à l'âge de la synthèse: A. D. Xenopol*, București, 1983; Al. Zub, *Cunoaștere de sine și integrare*, Iași, 1986, *32-43, 166-187, passim;* Vasile, *Conceptul, 111-114;* Mircea Popa, *Xenopol și Eminescu*, „Pagini bucovinene", 1989, 6; Faifer, *Semnele, 192-193, 207, 211, 226-227;* Al. Zub, *În orizontul istoriei*, Iași, 1994, *77-85, 149-156, 200-216, passim;* Rusu, *Membrii Academiei, 568;* Dicț. *scriit. rom.*, IV, *828-830;* Zamfirescu, *Istorie*, II, *197-203.* *R. Z.*

XENOPOL, Nicolae D. (11.IX.1858, Iași - 18.XII.1917, Tokio), poet și prozator. Este fiul Mariei (n. Vasiliu) și al lui Dimitrie Xenopol, pedagog; A.D. Xenopol și Adela Xenopol sunt frații săi. După absolvirea liceului în orașul natal, ajutat de societatea Junimea, al cărei membru devine din 1877, pleacă în același an la Paris. Își va lua doctoratul în drept la Universitatea din Liège (1881). După întoarcerea în țară părăsește Junimea, se înscrie în Partidul Liberal și în 1882 ajunge redactor la „Românul". Din 1885 este prim-redactor al ziarului „Voința națională", unde sub pseudonimul Juvenal publică proză, cronici satirice și portrete ale oamenilor politici ai epocii, adunate ulterior în volumul *Cronici glumețe* (1891). Deși nu mai era membru al Junimii, **X.** nu i-a contestat unele principii literare, pe care a căutat să le răspândească. Pe plan politic însă a fost un adversar neîmpăcat al junimiștilor, împotriva cărora a scris

numeroase pamflete, pline de trivialități. Între 1885 și 1888 a fost șef de cabinet al lui I. C. Brătianu, iar din 1895 deputat, senator și, scurt timp, ministru (1912-1913). A condus în 1904-1916 revista „Le Mouvement économique", iar în 1911-1912 „Țara nouă", ajutat de A. D. Xenopol, Mihail Dragomirescu ș.a. Prezintă economia și relațiile economice ale României în *Les Relations économiques entre La France et la Roumanie* (1910) și în *La Richesse de la Roumanie* (1916), o carte documentată, ale cărei capitole apăruseră anterior în presă. În 1917 a fost numit ministru plenipotențiar - cel dintâi - al României în Japonia, unde a și murit.

X. a debutat cu versuri la „Convorbiri literare" în 1874, continuând să publice aici până în 1881. În lirica de dragoste el versifică incolor, folosind imagini banale, de un pesimism factice. Tot în revista junimistă semnează și *Păsurile unui american în România* (1879-1880), încercare de roman social care istorisește pățaniile unui nord-american, J. Blackwurst, în Iași. Intriga e doar un pretext pentru o satiră acerbă, de pe pozițiile junimismului, îndreptată împotriva a tot ceea ce considera ca aparținând unei civilizații de import, insuficient asimilată. Satira se extinde asupra întregii societăți românești. Scriitorul este tentat să înregistreze aspecte cât mai numeroase spre a-și susține teza, dar tocmai aceasta diluează compoziția și dăunează analizei. Procedeele sărace și monotone (apar frecvent nume precum Fleacstone, Bruftuiescu, Perjescu, Flecarovici, Oftalmescu), sunt subminate și de o preferință deloc adecvată pentru argumentarea propriilor teorii asupra evenimentelor descrise. *Păsurile...* ar fi o primă încercare - ratată - și un exercițiu în vederea scrierii celui de-al doilea roman, *Brazi și putregai* (1881). Subtitlul *Moravuri provinciale române* indică aceeași intenție a autorului de a oferi un tablou de ansamblu. Dar aici el imaginează o intrigă mult mai închegată. Alecu Negradi, propietar de moșie, se hotărăște să îl cheme în țară, de la Paris, pe Iorgu, băiatul său. Acesta vine la Piatra Neamț împreună cu un prieten de studii, ardeleanul Leon Valerianu, care se îndrăgostește de Maria, sora lui Iorgu. Gospodăria lui Alecu Negradi este pe cale de a se distruge, dar proprietarul, hotărât să-și refacă averea, începe să muncească singur, își alungă fiul, încercând să-și mărite fata cu un bătrân bogat și asuprindu-și cu cruzime pe țăranii de pe moșie, cărora le fură pământurile. E însă ucis de Toader Fulger, plăieș care răzbună astfel înșelăciunea. În jurul acestui conflict scriitorul grupează câteva conflicte secundare: adulterul Agripinei Negradi, dragostea lui Iorgu, afacerile lui Zlotescu și ale lui Grozăvescu, lingușelile lui Hristea Cozmescu. Iubirea dintre Maria Negradi și Leon Valerianu e văzută ca elementul de vitalitate robustă a societății românești: renunțarea la satisfacțiile materiale în numele unui ideal superior. Opoziția între „brazi" și „putregai" simbolizează în chip transparent înfruntarea între jertfă și mentalitatea mercantilă. În funcție de această teză, **X.** întreprinde o critică violentă a societății vremii. Tabloul general este alcătuit din detalii lucrate cu grijă, dar în culori terne. Cu un spirit de observație viu, scriitorul realizează portrete sugestive, cum ar fi cel al lui Alecu Negradi. Prin acest tip de personaj, ca și prin preocuparea față de mediul social, *Brazi și putregai* anticipează romanele lui Duiliu Zamfirescu.

SCRIERI: *Brazi și putregai. Moravuri provinciale române*, București, 1881; ed. 2 și 3, București, 1892; ed. îngr. și pref. Teodor Vârgolici, București, 1955; *Hatârul*, București, 1885; *Cronici glumețe*, București, 1891; *Psihologia mulțimei*, București, 1895.

Repere bibliografice: Eminescu, *Opere*, XIII, *95-97, 451-452;* Ioan Nădejde, *Istoria limbei și literaturei românești*, Iași, 1886, *478-479;* Const. Mille, *Săptămâna literară*, LUP, 1887, 321; Iorga, *Pagini*, I, *249-251;* Caion [C. Al. Ionescu-Caion], *Un om politic: Nicolae Xenopol*, „Românul literar", 1906, 14; Negruzzi, *Junimea, 196-200;* Liviu Marian, *Un detractor al lui Eminescu: N. Xenopol*, ALA, 1923, 149; Iacob Negruzzi, *Dicționarul „Junimei"*, CL, 1925, decembrie; Iorga, *Ist. lit. cont.* (1934), I, *256, 314-316;* Predescu, *Encicl., 919;* Rodica Florea, *Poeți convorbiriști în perioada 1867-1895*, SIL, *174-177; Dicț. lit. 1900, 926-927;* Teodor Vârgolici, *Aspecte ale romanului românesc din secolul al XIX-lea*, București, 1985, *198-206; Dicț. scriit. rom.*, IV, *830-831.* *D. M.*

X.Y. LITERATURĂ ȘI ARTĂ, publicație apărută la București, neregulat, din 17 februarie până în decembrie 1931 (trei numere). Redactor: Neagu Rădulescu; secretar de redacție: Ștefan Popescu (sub pseudonimul Sabin Vasia). Subtitlul este „Revista nouii generații", dar comportă și o intenție de detașare pe care Alexandru Sahia o explică într-un text introductiv, *Mecanism tragic*, de fapt o evocare, o fabulă despre cruzimea și cinismul „unei generații". Altă proză scurtă, *Călugării și ciorapul de mătase*, semnată de Neagu Rădulescu și dedicată „monahului Iosif Theodorescu (Arghezi)", vorbește, cu un ton sobru și precizie, despre fățărnicie și vină, despre culpă atribuită și trăire în fervoare neștiută. Tot Neagu Rădulescu dă fragmentul de roman *Poveste cu maici naive*, precum și *Omul agățat de ureche*. Mai sunt prezenți Octav Șuluțiu, cu *Note sumare*, eseu în notă lirică, de revoltă antiestetizantă și deopotrivă contra nivelării sociale, Mihail Ilovici (*Discordanța criticii în aprecierea estetică*), Dan Zaharia (despre memoriile lui E. Lovinescu și despre tânăra generație de literați), George Nichita, Vasile Damaschin (proză), Vladimir Cavarnali. Despre George Lesnea scrie Ștefan Popescu, în timp ce Mihail Ilovici

recenzează romanul *Casa cu fete* de Carol Ardeleanu, iar Al. Talex prezintă volumul *Zodiac* al lui Ilarie Voronca, definindu-i poezia ca „o cavalcadă de imagini", în care „poetul pictează cu imaginea starea sa sufletească, aidoma pictorului". În ultimul număr Neagu Rădulescu explică titlul publicației ca o „colaborare aproape anonimă", „drum cinstit al cunoașterii lăuntrice", „poziție [...] a unei maxime rezerve". Mai figurează în sumar G. Ionescu (*Landscap: peisaj*), Eugen Ionescu (*Poeții nu sunt serioși*, despre „utilitatea inutilului", scurte note caustice despre poezie ca artă și joc, despre „scrânteala" criticii, școli literare etc.), Lucian Boz, Emil Botta (*Actorul și moartea lui*), Alfons Adania (despre Mircea Damian), G. Mavrogheni (recenzează volumul *Incantații* de Ilarie Voronca), Liviu Deleanu (scurt text despre poezia lui Dan Botta). Versuri scriu Const. Lucreția Vâlceanu (*Copilărie decedată*), Ștefan Stănescu, Eugen Jebeleanu (*Moarte, Mulatra*, unde se vădește modernismul autorului: „Căci te vor sori și ninsori, / sfâșiindu-te. Și latră / Jderi de-argint în închisori, / Pasărea-n visul de piatră"), Horia Roman, Ilariu Dobridor, Radu Boureanu, Ion Călifar, Cicerone Theodorescu (*Presimțiri*, poem eminescian-simbolist), Andrei Tudor, Mihail Dan, Ștefan Popescu. La rubrica „Bluze albe" sunt incluse scurte proze lirice aparținând lui C. N. Alexandrescu, Ștefan Stănescu, N. Iordăchescu și N. Cristinoiu. „Cronicheta plastică" e asigurată de Simion Vavila, iar panoramarea revistelor va fi realizată de C. H. Niculescu. Stridentă este rubrica „Cimitirul literar", defavorabilă revistei și grupării „unu", în speță lui Geo Bogza, dar și lui G. Călinescu, care tocmai scosese primul număr din „Capricorn", aici fiind inserate, de asemenea, însemnări răutăcioase privitoare la Ludovic Dauș, Aureliu Cornea și Camil Baltazar. Altă rubrică permanentă este cea intitulată „Notițe". Reproducerile de pictură și grafică au, în general, ținută: George Nichita, Neagu Rădulescu, Gall, Marcel Iancu. *E. M.*

Z

Zaciu, Mircea

Zamfirescu, Duiliu

Zarifopol, Paul

ZACIU, Mircea (27.VIII.1928, Oradea – 21.III.2000, Cluj-Napoca), critic și istoric literar, memorialist. Este fiul Otiliei Zaciu (n. Muth), secretară de liceu, și al lui Adrian Zaciu, avocat. Urmează la Satu Mare școala primară (1935–1939) și prima clasă a Liceului „Mihai Eminescu". În urma Dictatului de la Viena familia mutându-se la Arad, învață la Liceul „Moise Nicoară", și după război în Oradea, la Liceul „Emanuil Gojdu", unde în 1947 își dă bacalaureatul. Student la Facultatea de Filologie a Universității din Cluj, își ia licența în limba și literatura română în 1952. Din anul al IV-lea este preparator la Catedra de literatură română a aceleiași facultăți. Devine asistent și urcă întreaga ierarhie universitară: lector (1952), conferențiar (1962), profesor titular (1972), profesor consultant (1990–1997); în 1967 își susținuse doctoratul. Ocupă și funcția de decan (1962–1966). O perioadă (1967–1970) este lector la universitățile din Köln, Bonn și Aachen, unde predă limba și literatura română, dar nu i se aprobă prelungirea contractului și se vede demis din funcția de șef al Catedrei de literatură română contemporană și teoria literaturii. Ales în Consiliul de Conducere al Uniunii Scriitorilor în trei legislaturi succesive, între 1990 și 1995 face parte din Comitetul Director. După 1990 se stabilește în Germania. În 1997 devine membru de onoare al Academiei Române. Debutează în 1944 la ziarul „Ecoul" cu un medalion despre Duiliu Zamfirescu, iar editorial în 1954 cu un scenariu de film, *Amiaza unei revoluții*. Mai e prezent în „Almanahul literar", „Tribuna", „Steaua", „Flacăra", „Familia", „Astra", „Transilvania", „Vatra", „România literară", „Revista de istorie și teorie literară", „Manuscriptum" ș.a. După micromonografia *Ion Agârbiceanu* (1955), reluată și revizuită structural în 1964 și în 1972, publică numeroase volume de critică și istorie literară, memorialistică etc. A mai alcătuit antologia de proză scurtă *Cu bilet circular* (1974), antologiile *Ceasuri de seară cu Ion Agârbiceanu* (1982), *Liviu Rebreanu după un veac* (1985), scrie prefețe și îngrijește ediții. Din 1972 până în 1985, când este suspendată, a coordonat colecția „Restituiri" a Editurii Dacia, care a contribuit esențial la readucerea în circuitul public a scrierilor unor autori „uitați" din diverse motive, cele mai multe de natură politică. A fost distins cu numeroase premii, între care Premiul Uniunii Scriitorilor (1975, 1981, 1993), Premiul Asociației Scriitorilor din Cluj (1970), Premiul Academiei Române (1975), Premiul Opera Magna al Uniunii Scriitorilor (1995).

Z. are o activitate critică prodigioasă, ce cuprinde literatura română de la începutul secolului al XIX-lea până în anii '90 ai secolului al XX-lea. Încă din *Masca geniului* (1967), care se resimte, ca mai toate cărțile epocii, de pe urma dogmatismului și a sociologismului, el își afirmă aplicația pentru studiul de sinteză (*Începuturile romanului românesc, Nuvela românească*), pentru abordarea micromonografică a operei unui scriitor (Duiliu Zamfirescu, I. Al. Brătescu-Voinești) și, de asemenea, preocuparea specială pentru viața literară din Transilvania (*Caragiale și Transilvania, „Convorbiri literare" și Transilvania, Scriitorii ardeleni și răscoala din 1907, Centenarul Astrei*), revenind adesea, uneori nu fără a-i suprasolicita, asupra lui Ion Agârbiceanu, Emil Isac, Al. Ciura, Aurel P. Bănuț, Victor Papilian, Teodor Mureșanu ș.a. Monografia consacrată lui Agârbiceanu are o construcție clasică, îmbinând descrierea minuțioasă a vieții cu aceea a operei, cu accent pe scrieri viabile, precum romanul *Arhanghelii*, și fiind completată cu un bogat capitol documentar și bibliografic. Totuși, **Z.** nu va cultiva acest tip de demers, ci preferă sinteza și mai ales cronica literară sau a edițiilor ori articolul eseistic. Bun cunoscător al literaturii române, ca și al celor străine, orientat în domeniul artelor, aflat într-o permanentă efervescență intelectuală, el are inițiative importante în istoria literară, conștient de nevoia unor instrumente de lucru fundamentale: „Arhiva națională a literaturii române", care să publice sistematic documentele inedite ale scriitorilor, o bibliografie completă a periodicelor interbelice, un dicționar al scriitorilor români, pe care l-a și realizat într-o primă variantă în 1978, coordonându-l în colaborare cu Marian Papahagi și Aurel Sasu (*Scriitori români*), și ulterior într-o formulă mult lărgită – *Dicționarul scriitorilor români* (I–IV, 1995–2002). Acesta a fost, în momentul apariției – după cum se precizează în *Argument* – și „singurul dicționar de o asemenea mărime, însumând, de la origini până în prezent, cel mai mare număr de scriitori români înregistrat vreodată într-o lucrare de lexicografie literară". Istoria elaborării și mai cu seamă a publicării lui a fost dramatică, așa cum atestă și dosarul inclus în primul volum. Predat la editură în 1983, dicționarul a fost cules în 1984, dar împiedicat să apară, oficialitățile dispunând topirea zațului în 1986; lucrările nu au putut fi reluate decât după 1989. O formă concentrată, intitulată *Dicționarul esențial al scriitorilor români*, iese de sub tipar în

2000. În volumele personale de istorie literară, **Z.** denunță caustic braconajul documentelor inedite, improvizația, impostura, inconștiența unor „cercetători" care falsifică imaginea autorilor discutați ș.a. Spirit polemic prin excelență, el combate prejudecata modelelor, precum proustianismul Hortensiei Papadat-Bengescu, pe care îl consideră unul inconștient, *avant la date*, sau clișeele proletcultiste, de felul celor privindu-l pe „trădătorul" Ion Heliade-Rădulescu. Caracterizările sunt întotdeauna sugestive, comparațiile savante, apropierile insolite, bunăoară acelea dintre Mihail Sadoveanu și Mateiu I. Caragiale, cu trimitere la două personaje: Lai Cantacuzin și Pașadia. Având fibră de prozator, **Z.** descrie locuri pe unde au trăit scriitori (Gh. Șincai), evocă dascăli care i-au fost apropiați (Ion Breazu), desenează portrete de o mare pregnanță (Vladimir Streinu, Perpessicius și mai ales Ion Agârbiceanu) și, cu pană de colorist (era și colecționar de artă), surprinde peisaje, ca la Vălenii de Munte ai lui N. Iorga sau la mănăstirea Suzana. Și metafora critică, ce trădează o fire poetică, se insinuează câteodată în text. Pornind de la profesorul său D. Popovici, **Z.** proiectează o viziune recuperatoare asupra operei lui Heliade-Rădulescu, care i-a anunțat pe Al. Macedonski, Tudor Arghezi sau pe Al. A. Philippide. Valoarea de anticipare e descifrată și în caracterul estetic al prozei lui C. Negruzzi ori în aceea a lui B. P. Hasdeu. Alteori criticul abordează analiza comparată, susținută de bogate referințe teoretice moderne, ca atunci când efectuează o lectură polisemică a lui E. A. Poe și I. L. Caragiale. Revine adesea la cei trei mari romancieri interbelici: Liviu Rebreanu, Hortensia Papadat-Bengescu, Camil Petrescu, glosând asupra conceptelor „experiență", „autenticitate", „substanțialitate", prezente la cel din urmă. Aceeași forță de atracție o exercită asupra interpretului marea tripletă a poeziei interbelice: Tudor Arghezi, Lucian Blaga, Ion Barbu. Dacă primele volume ale lui **Z.** conțin exclusiv articole de istorie literară, odată cu *Lecturi și zile* (1975) încep să își facă loc comentariile despre scriitorii contemporani, acestea devenind preponderente în *Lancea lui Ahile* (1980). Aici, ca și în *Viaticum* (1983), poate cea mai densă carte a sa, aplică metodele criticii moderne. Astfel, opera lui Geo Bogza este analizată prin prisma „elementelor" lui Gaston Bachelard, iar proza lui Marin Preda prin diverse grile de lectură, decriptându-i-se numeroase sensuri ascunse (revolta împotriva tatălui etc.). În timp, **Z.** consacră articole și cronici unui mare număr de scriitori ai actualității, de la Zaharia Stancu, Eugen Jebeleanu și Marin Preda la Ana Blandiana, Mircea Horia Simionescu și Constantin Țoiu, de la Edgar Papu și Al. Paleologu la Eugen Simion, Lucian Raicu, Gabriel Dimisianu, Valeriu Cristea, Șerban Foarță și mulți alții. De o privire atentă se bucură ardelenii și bănățenii, cu deosebire cei din generațiile mai tinere, precum Ion Pop, Mircea Martin, Ioana Em. Petrescu, Marian Papahagi, Ion Vartic ș.a. Într-o scurtă prezentare de ansamblu a prozei dintre 1970 și 1980, și nu numai acolo, Augustin Buzura e considerat „unul dintre cei mai puternici

Emil Giurgiuca, Vlaicu Bârna, Anghel Dumbrăveanu, Laurențiu Fulga, Mircea Zaciu, Ana Blandiana, Mircea Dinescu, Dorin Tudoran, Mircea Sântimbreanu și Marta Petreu

Mircea Zaciu și Christian W. Schenk

scriitori contemporani, un excelent romancier". O temă predilectă a criticului o reprezintă jurnalul, corespondența și însemnările de călătorie, despre care scrie frecvent și cu mare plăcere. Jurnalul e văzut ca document istoric și de creație, dar mai mult ca literatură, pagina diaristică individulizându-se prin spontaneitate, sinceritate, îndepărtare de artificiu și de modă, ceea ce îl face să intre în concurență cu structurile clasice ale romanului, aflate în impas. Acest tip de literatură are o audiență mai îndelungată tocmai prin puterea de seducție a faptului trăit, autentic. **Z.**, el însuși autor al unui jurnal de mare întindere (I-IV, 1993-1998), se va entuziasma de „notele zilnice" ale lui C. A. Rosetti, Camil Petrescu sau Octavian Goga. Rudă apropiată a jurnalului este corespondența, având și ea cam aceleași virtuți, pe care istoricul literar le așază în relief la Heliade-Rădulescu, Duiliu Zamfirescu, E. Lovinescu și îndeosebi la Ion Barbu, ale cărui scrisori către Tudor Vianu „trebuie citite ca literatură, ele fiind investite cu farmecul ficțiunii". Cel puțin la fel de constant este interesul pentru jurnalul de călătorie, în care descoperă un caracter neașteptat de modern prin detașarea de orice canoane estetice, prin narațiune epică sau meditație lirică, notație sociologică sau „reportericească", situată la hotarul dintre nuvelă și „fiziologie". **Z.** dă și o caracterizare memorabilă literaturii românești de călătorie, în funcție de temperamentul specific al poporului: natură solară, meridională. Nu rămâne aproape nici un „călător" necomentat (Dinicu Golescu, Gh. Asachi, Timotei Cipariu, Vasile Alecsandri, Teodor Codrescu, Dimitrie Bolintineanu, Mihail Kogălniceanu, Nicolae Filimon, Ion Codru-Drăgușanu), istoricul literar observând pentru secolul al XIX-lea, cu mici excepții, predominanța simțului istoric, invazia sociologicului. Singurii „artiști" i se par Alecsandri și Codru-Drăgușanu, iar mai aproape în timp N. Iorga și Calistrat Hogaș. Analistul crede că marile pagini de călătorie rămân „cele smulse peisajului românesc". Ideea fundamentală a lui „acasă" străbate și volumul *Teritorii* (1976), pe care autorul îl consideră un antijurnal, în sensul că privirea e întoarsă mai mult înăuntru decât în afară. Și totuși, aici poate fi descoperit cu adevărat coloristul și chiar poetul **Z.**, scriitorul ironic și câteodată prea malițios, cu apăsată înclinație spre caricatural, când e vorba, de pildă, de realitățile germane. Cu alt prilej, paginile care descriu mișcările de stradă ale studenților parizieni din mai 1968, baricadele, desfacerea caldarâmului, incendierea mașinilor, ocuparea Sorbonei și arborarea steagului negru pe unul din turnuri sunt de o mare densitate epică. În masivul *Jurnal*, ce reconstituie ultimul deceniu al dictaturii comuniste, **Z.** surprinde pe viu cele mai întristătoare aspecte ale vieții de zi cu zi, frigul, cozile, „alimentația rațională", demolările în urma cărora terenurile răscolite de buldozere dau impresia de peisaj lunar sau devin de-a dreptul lugubre, ca în cazul deshumărilor din cimitirul Crângași, apoi cultul deșănțat al personalității lui Ceaușescu, omniprezența Securității, „rămânerile" în Occident, zvonurile, bancurile politice. Această frescă e completată substanțial de evocarea vieții culturale și mai ales a celei literare. Paginile dau seamă de lipsa de libertate, cenzura, haosul moral, filajele Securității, lupta cu echipa naționalist-comuniștilor din Uniunea Scriitorilor, lingușelile, turnătoriile, limba de lemn, culisele breslei. Sunt bine marcate și atitudinile de protest, rapid și drastic sancționate, pe care și le-au asumat Dan Deșliu, Dorin Tudoran, Ana Blandiana, Mircea Dinescu. Diaristul este când reporter, cu talentul de a relata, când bun portretist (Alexandru Paleologu, Ion Caraion) sau maestru al caricaturii (Suzana Gâdea), când memorialist liric, când peisagist atras de culoare, când prozator de factură balzaciană în descrierea mediilor și a unei semnificative tipologii provinciale. În permanență este un analist, adesea amar-ironic și caustic, lăsând să se vadă, în afara sentimentului de frustrare generală, și drama personală, izolarea și singurătatea din acești ani. *Jurnalul* pare să fi fost de dimensiuni cu mult mai mari (autorul îl începuse din adolescență), în volumele publicate operându-se o selecție și poate unele intervenții în text.

Energicul polemist se dovedește un sentimental și un iubitor nostalgic de oameni și cărți. Toată critica lui e o confesiune ocolită. Entuziasmele ca și denegațiile par deopotrivă impregnate de tristețe intelectuală. Mircea Zaciu nu e un om vesel și cordialitatea lui, ca formă de reticență politicoasă, nu-l face un partener de discuție comod. E un erudit, mai în largul său printre cărți decât în amfiteatre. [...] *Limba i se dezleagă mai degrabă între prieteni decât în public, și cei mai buni dintre studenții săi îi vor fi descoperit căldura, devotamentul (fără de care știința cea mai temeinică nu se comunică) abia devenindu-i colegi. Nici omul, nici critica lui nu sunt atașante la întâiul contact. Accentul de sinceritate răzbate cu greu la suprafață, dar când răzbate înroșește gestul, cuvântul sau pagina ca un foc lăuntric, multă vreme ținut secret sub un strat de lavă întărită.*

NICOLAE MANOLESCU

De ce ținem un jurnal? Mircea Zaciu citează într-un rând pe Julien Green („ține un jurnal în chip regulat în speranța poate un pic nebună de a opri timpul") și explicația dată de diaristul francez s-ar potrivi într-o oarecare măsură și lui însuși: ține cu osârdie zece ani un jurnal nu ca să oprească timpul (care nu poate fi, de altfel, oprit), ci ca să fixeze un rău adânc, un rău generalizat, un rău perfid în care ne-am instalat cu toții și pe care îl nutrim, vrem-nu vrem, cu propriile noastre existențe. Pot să spun acum, la sfârșit, că acest proiect i-a reușit lui Mircea Zaciu în ciuda atâtor accente subiective care ne pot irita. Mărturisește într-un rând că vrea să scrie o carte pe care s-o numească Exercițiu de despărțire *(sugestie venită, desigur, de la Cioran). A și scris-o: este chiar această meticuloasă și extraordinară cronică a* deceniului satanic, *din care a eliminat aproape complet, în chip voluntar, speculațiile asupra diarismului. A rămas doar cronica evenimentelor mărunte, reflecțiile morale, portretele în* aqua forte, *reacțiile individului și reacțiile colective, laolaltă cu fantasmele melancoliei și ale singurătăților sale. Omul care scrie și-a luat în chip serios rolul de martor al unei istorii bolnave și, fără a mai aștepta jumătate de secol (până să dispară personajele din confesiunea sa), își asumă riscul să publice notele lui de taină.*

EUGEN SIMION

SCRIERI: *Amiaza unei revoluții*, București, 1954; *Ion Agârbiceanu*, București, 1955; ed. București, 1964; ed. București, 1972; *Începutul sfârșitului*, București, 1956; *Unde sfârșește pustiul*, București, 1956; *Nuvela românească – La Nouvelle dans la littérature roumaine*, București, 1965; *Masca geniului*, București, 1967; *Glose*, Cluj, 1970; *Colaje*, Cluj, 1972; *Sechestrul* (în colaborare cu Vasile Rebreanu), Cluj, 1972; *Ordinea și aventura*, Cluj, 1973; *Bivuac*, Cluj-Napoca, 1974; *Lecturi și zile*, București, 1975; *Teritorii*, Cluj-Napoca, 1976; *Alte lecturi și alte zile*, București, 1978; *Scriitori români. Mic dicționar* (în colaborare), București, 1978; *Lancea lui Ahile*, București, 1980; *Cu cărțile pe masă*, București, 1981; *Viaticum*, București, 1983; ed. Cluj-Napoca, 1998; *Jurnal*, I–IV, Cluj-Napoca, București, 1993–1998; *Clasici și contemporani*, București, 1994; *Dicționarul scriitorilor români* (în colaborare), I–IV, București, 1995–2002; *Ca o imensă scenă, Transilvania...*, București, 1996; *Scrisori nimănui*, Oradea, 1996; *Departe, aproape*, Cluj-Napoca, 1998; *Dicționarul esențial al scriitorilor români* (în colaborare), București, 2000; *Jucătorul de rezervă*, Cluj-Napoca, 2000; Mircea Zaciu, Ion Brad, *Dialog epistolar*, îngr. și pref. Maria Cordoneanu, București, 2003. **Ediții, antologii:** Duiliu Zamfirescu, *Nuvele*, pref. edit., București, 1957; Al. Macedonski, *Poezie și proză*, pref. edit., București, 1960; Nicolae Iorga, *Peisagii*, pref. edit., Cluj, 1972; ed. Cluj-Napoca, 1998; *Cu bilet circular. O antologie posibilă a schiței românești*, pref. edit., Cluj-Napoca, 1974; ed. bilingvă (*Cu bilet circular – With Circular Ticket*), tr. Fred Nadaban și John W. Rathbun, Cluj-Napoca, 1983; B. P. Hasdeu, *Sarcasm și ideal*, postfața edit., București, 1975; Camil Petrescu, *Note zilnice (1927–1940)*, pref. edit., București, 1975; *Ceasuri de seară cu Ion Agârbiceanu*, Cluj-Napoca, 1982; *Liviu Rebreanu după un veac*, Cluj-Napoca, 1985.

Repere bibliografice: D. Florea-Rariște, *„Amiaza unei revoluții"*, ST, 1954, 8; Marin Mincu, *„Masca geniului"*, VR, 1968, 4; Tomuș, *Carnet, 141–149*; Ion Pop, *„Glose"*, TR, 1970, 24; Mihai Ungheanu, *„Glose"*, RL, 1970, 28; Al. Căprariu, *„Glose"*, TR, 1971, 28; Nicolae Manolescu, *„Colaje"*, CNT, 1972, 9; Piru, *Varia*, I, *240, 517–519*; Vlad, *Convergențe, 149–153*; George, *Sfârșitul*, I, *295–299*; Grigurcu, *Idei, 217–223*; Petrescu, *Scriitori, 75–78*; Tomuș, *Răsfrângeri, 105–110*; Ardeleanu, *Opinii, 189–193*; Cocora, *Privitor*, I, *199–202*; Ungureanu, *La umbra cărților, 81–86*; Constantin Coroiu, *Dialoguri literare*, I, Iași, 1976, *157–168*; Culcer, *Citind, 27–30*; Iorgulescu, *Al doilea rond, 74–82*; Săndulescu, *Continuități, 288–290*; Anghelescu, *Creație, 345–351*; Ardeleanu, *Mențiuni, 205–210, 238–246*; Dorin Tudoran, *Biografia debuturilor*, Iași,1978, *285–304*; Ungheanu, *Lecturi, 324–329*; Dobrescu, *Foiletoane*, I, *78–83*, II, *214–223*; Sasu, *În căutarea, 88–90*; Cristea, *Faptul, 298–302*; Popescu, *Cărți, 22–30*; Raicu, *Contemporani, 193–197*; Sângeorzan, *Conversații, 270–273*; Dana Dumitriu, *„Cu cărțile pe masă"*, RL, 1981, 50; Culcer, *Serii, 71–73*; Grigurcu, *Critici, 81–89*; Iorgulescu, *Critică, 202–205*; Martin, *Paranteze, 152–154*; Eugen Simion, *Nostalgia eticului*, RL, 1982, 45; Felea, *Prezența, 21–32*; Livescu, *Scene, 224–226*; Ciocârlie, *Eseuri, 95–109*; Dimisianu, *Lecturi, 168–170*; Grigurcu, *Între critici, 174–178*; Pop, *Lecturi, 115–118*; Sângeorzan, *Anotimpurile, 141–144*; Moraru, *Textul, 17–20*; Raicu, *Fragmente, 447–453*; Simion, *Scriitori*, III, *600–615*; Braga, *Sensul, 207–213*; Gheorghe Grigurcu, *Rebreanu după un veac*, RL, 1986, 6; Mircea Mihăieș, *Sărbătorile Rebreanu*, O, 1986, 2; Ion Cristoiu, *Lumea literaturii*, București, 1986, *200–202*; Nicolae Florescu, [*Interviu cu Mircea Zaciu*], RL, 1987, 1–2; Radu, *Pagini, 83–85*; Livius Ciocârlie, *Secretul iradiant*, APF, 1990, 2; Ion Ianoși, *Un domn transilvănean*, APF, 1990, 2; Ovidiu Pecican, *Samuraiul*, TR, 1991, 12; Ștefan Borbély, *Mircea Zaciu*, F, 1993, 3; Irina Petraș, *Mircea Zaciu*, ST, 1993, 8–9; Al. Cistelecan, *Etica judecății*, ST, 1993, 8–9; Octavian Soviany, *Exemplaritatea „supraviețuirii"*, CNT, 1993, 49; Grigurcu, *Peisaj*, I, *107–124*; Ierunca, *Subiect, 213–218*; *Cu „Jurnalul" pe masă*, F, 1994, 1 (semnează Ioan Moldovan, Florin Ardelean, Traian Ștef, Viorel Horj, Miron Beteg, Tiberiu Ciorba); Dan C. Mihăilescu, *Organismul literar: Mircea Zaciu și drenul postoperatoriu*, LAI, 1994, 7–11; Ion Pop, *O mărturie de epocă*, ST, 1994, 6; Gheorghe Grigurcu, *Satiriconul profesorului Mircea Zaciu*, VR, 1994, 7–8; Mircea Popa, *Spațiile criticii*, APF, 1994, 10–12; Constantin Hârlav, *Documente de însoțire*, CC, 1994, 12; Ioana Pârvulescu, *Intimitatea colectivă*, RL, 1995, 21–22; [*Mircea Zaciu și „Dicționarul scriitorilor români"*], VTRA, 1995, 7 (semnează Caius Dobrescu, Iulian Boldea, Doina Jela, Mihai Dragolea); Nicolae Manolescu, *Odiseea unui dicționar*, RL, 1995, 33; Gheorghe Grigurcu, *Seriozitatea lucrului monumental*, RL, 1995, 34; Florin Mihăilescu, *Dincoace și dincolo de limite*, ST, 1995, 7–8; Carmen Matei Mușat, *Jurnalul unui martor*, LCF, 1995, 45; Lovinescu, *Unde scurte*, V, *30–34*; Papahagi, *Interpretări, 85–88*; Geo Șerban, *Blazonul Zaciu*, LCF, 1996, 23; Diana Adamek, *Transilvania și verile cu polen*, TR, 1996, 31–32; Alex. Ștefănescu, *Literatura în vreme de ciumă*, RL, 1996, 33; Dan C. Mihăilescu, *Ardealul hipersenzitiv*, „22", 1996, 349, 350; Ioan Moldovan, *Noii ani orwellieni*, F, 1996, 10; Al. Săndulescu, *Mircea Zaciu și istoria literară*, RITL, 1997, 1–2; Al. Săndulescu, *Prozatorul Mircea Zaciu*, RL, 1997, 34; Borbély, *Xenograme, 42–47*; *Țintă fixă: Mircea Zaicu*, VTRA, 1998, 8 (semnează Gelu Ionescu, Ion Pop, Nicoleta Sălcudeanu, Georgeta Moarcăș, Ruxandra Ivăncescu, Dana Mocanu, Iulian Boldea); Al. Săndulescu, *„Scrisori nimănui"*, RL, 1998, 34; Gheorghe Grigurcu, *Jurnalul-roman*, RL, 1998, 35; Cosma, *Romanul*, II, *248–250*; *Dicț. analitic*, II, *300–302*, IV, *222–225*; Munteanu, *Jurnal*, VII, *179–183*; Ilie Guțan, *Critica și actul lecturii*, Sibiu, 1999, *122–135*; Nicolae Manolescu, *Glose*, RL, 2000, 13; *In memoriam. Mircea Zaciu*, APF, 2000, 4 (semnează Livius Ciocârlie, Adrian Popescu, Dinu Flămând, Mircea Popa, Marta Petreu); [*Mircea Zaciu*], JL, 2000, 9–12 (semnează Ion Pop, Ion Vlad, Nicolae Florescu, Vasile Igna, Zorina Regman, Titu Popescu, Dan Grigorescu); *Dicț. esențial, 905–909*; Dimisianu, *Lumea, 92–107*; Alexandru George, *Alte întâlniri*, București, 2000, *275–291*; Simion, *Fragmente*, IV, *356–365*; Dan C. Mihăilescu, *„Dicționarul esențial al scriitorilor români"*, „22", 2001, 576; *Întoarcerea învinsului. Întâlniri cu Mircea Zaciu*, îngr. Aurel Sasu și Mircea Petean, Cluj-Napoca, 2001; Cristea-Enache, *Concert, 467–471*; Manolescu, *Lista*, III, *187–197*;

Nicolae Oprea, *Opera și autorul*, Pitești, 2001, *131-141;* Pop, *Viață, 42-55;* Popa, *Ist. lit.*, II, *1141-1142;* Simion, *Ficțiunea*, III, *384-408;* C. Rogozanu, *Mircea Zaciu, între jurnal și dicționar*, RL, 2002, 16; Titu Popescu, *O comemorare neconvențională*, JL, 2002, 5-10; Mircea Iorgulescu, *Monument și document*, „22", 2003, 674; Săndulescu, *Memorialiști, 319-324.* *Al. S.*

ZADNIPRU, Petru (13.I.1927, Sauca, j. Soroca - 23.X.1976, Chișinău), poet și traducător. Este fiul Mariei și al lui Ion Zadnipru, țărani. Învață în satul natal, apoi urmează Liceul Agricol din Soroca. Va absolvi Facultatea de Istorie și Filologie, secția limba și literatura română, la Universitatea de Stat din Chișinău (1952). Își continuă studiile ca doctorand la Institutul de Istorie, Limbă și Literatură al filialei de la Chișinău a Academiei de Științe a URSS. A lucrat ca redactor la diferite reviste, la „Chipăruș" fiind redactor-șef (1961-1963), ulterior ca secretar al Uniunii Scriitorilor din RSS Moldovenească (1963-1971) și în administrația guvernamentală.

Z. debutează cu *Luminile câmpiei* (1952), o „plachetă de dibuiri poetice", cum o califică autorul însuși. Următoarele culegeri de versuri - *Struguraș de pe colină* (1956) și *Însetat de depărtări* (1959) -, deși conțin câteva poezii și cântece cu oarecare ecou în epocă, abundă în versificări dogmatice, într-un limbaj discursiv, șablonard. Abia volumele *Lume, dragă lume...* (1962) și *Gustul pânii* (1964) învederează un autor ce mizează pe spontaneitate, pe simplitate și cultivă dezinvolt o formulă de factură tradițional-cantabilă, cu rădăcini în folclor. Evocarea ambianței rurale și poetizarea faptelor cotidiene reprezintă nota dominantă a versurilor lui **Z.**, care explorează eficient detaliul revelator și metafora rară. Evoluția ulterioară a poeziei sale vizează cuprinderea unei game de trăiri mai variate, contradictorii, paradoxale. Ultimele culegeri - *Mi-e dor* (1971) și *Mă caut* (1976) -, ciclul *Postume* din antologia *Poezii* (1981) propun o lirică de atmosferă, dominată de neliniști, interiorizată și dramatică, mai bogată în substanță sufletească. Aplecat asupra stărilor de spirit polare, poetul se autoexaminează și se autodefinește sever în raport cu timpul și cu „înaltul sens de Om", aspiră spre puritate morală, meditează asupra rosturilor condiției umane. El condamnă tot ce e meteahnă și rău social, așezându-se sub semnul bunătății, al omeniei și al faptei nobile. Dezbaterea unor teme interzise de regim, precum și a unor probleme ce țin de igiena spiritului, de misiunea poeziei și a poetului a intensificat caracterul polemic al cărților din ultimii ani, dramatizând și îmbogățind registrul de tonalități. Farmecul lirismului rezultă din mișcarea frazei în manieră folclorică, din armoniile și plasticitatea versului, din construcțiile anaforice și epiforice bine geometrizate. **Z.** a scris și câteva cărți pentru copii: *Tabloul fără un colț* (1956), *Lădița lui Ionel* (1958), *Titirezul* (1962) ș.a. Și-a dat concursul la întocmirea unor manuale de citire pentru clasele primare, a cules folclor, a tradus din Serghei Esenin, Evgheni Evtușenko, Mihail Isakovski, Alexandr Tvardovski, Konstantin Simonov ș.a.

SCRIERI: *Luminile câmpiei*, Chișinău, 1952; *Ilie-Căciulie*, Chișinău, 1956; *Struguraș de pe colină*, Chișinău, 1956; *Tabloul fără un colț*, Chișinău, 1956; *Lădița lui Ionel*, Chișinău, 1958; *Însetat de depărtări*, Chișinău, 1959; *Lume, dragă lume...*, Chișinău, 1962; *Titirezul*, Chișinău, 1962; *Gustul pânii*, Chișinău, 1964; *Spionul*, Chișinău, 1964; *Versuri*, pref. George Meniuc, Chișinău, 1969; *Mi-e dor*, Chișinău, 1971; *Mă caut*, pref. Emilian Bucov, Chișinău, 1976; *Băieții tatei, băieți...*, pref. Nicolae Dabija, Chișinău, 1977; *Poezii*, pref. Mihail Dolgan, Chișinău, 1981; *Mă nasc întruna*, îngr. și pref. Ion Ciocanu, Chișinău, 1992; *Cocorul călăuză*, îngr. și pref. Tudor Palladi, Chișinău, 2003; *Mă caut*, Chișinău, 2003.

Repere bibliografice: Vasile Coroban, *Petru Zadnipru*, în *Profiluri literare*, Chișinău, 1972, *217-222;* Mihai Cimpoi, *Era mai mult decât un poet*, „Moldova", 1977, 1; Ion Ciocanu, *Căutările și realizările lui Petru Zadnipru*, în *Critica și procesul literar contemporan*, Chișinău, 1979, *207-233;* Nicolae Dabija, *Trecerea unui poet*, LA, 1981, 22 octombrie; Vasile Romanciuc, *Inima poetului*, „Orizontul", 1985, 9; Mihail Dolgan, [*Petru Zadnipru*], în *Creația scriitorilor moldoveni în școală*, Chișinău, 1989, *110-154;* Mihail Dolgan, *Petru Zadnipru sau Nevoia căutării de sine*, RLSL, 1990, 2; Ion Ciocanu, *Dreptul la critică*, Chișinău, 1990, *302-316;* Nicolae Dabija, *Un om ce suferea de prea mult suflet*, LA, 1997, 9 ianuarie; Silvia Celac, *Atât de tânăr și de neuitat*, LA, 1997, 9 ianuarie; Ion Ciocanu, *Un alt poet cu satu-n glas*, LA, 1997, 9 ianuarie; Cimpoi, *Ist lit. Basarabia, 187;* Popa, *Ist. lit.*, II, *1188-1189;* Ion Ciocanu, *Un zbucium și-un frământ*, LA, 2002, 10 ianuarie. *M. Dg.*

ZAFIU, Rodica (6.V.1958, București), eseistă și stilistician. Este fiică a Constanței Zafiu (n. Arbănaș), tehnician chimist, și a lui Ion Zafiu, economist. Învață la București, unde urmează școala generală, Liceul „I. L. Caragiale" (1973-1977) și Facultatea de Limba și Literatura Română, absolvită în 1981. Până în 1985 va fi profesoară la Ciorogârla, județul Giurgiu. Ulterior intră în cercetare, ca filolog la Institutul de Lingvistică din București, iar din 1990 în învățământul universitar, unde în 2002 obține titlul de conferențiar la Facultatea de Litere, în anul următor revenind la Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan - Al. Rosetti". Între 1993 și 1995 beneficiază de o bursă de cercetare la Praga, acordată de Central European University. În 1998 își susține doctoratul cu teza *Narativul ca mijloc de poetizare*, reluată în *Narațiune și poezie* (2000; Premiul „Timotei Cipariu" al Academiei Române). Funcționează ca lector de limba

română la Universitatea din Pisa (1996–2001) și ca profesor de limba și literatura română la Università della Calabria (Cosenza). Debutează în 1979 la „Tribuna României", iar editorial în 1986, în volumul colectiv *Analize și texte poetice*. Prima carte alcătuită de **Z.**, antologia *Poezia simbolistă românească*, apare în 1996. Mai semnează, pe lângă studii de lingvistică în publicațiile de specialitate, articole în „Caiete critice", „Revista de istorie și teorie literară", „Revista română de comunicare și relații publice", „Euresis-Cahiers roumains d'études littéraires", „Manuscriptum". Susține apreciate rubrici de cultivare a limbii: „Povestea vorbei" în „Luceafărul" (1990–1993), „Păcatele limbii" în „România literară" (din 1993), „Subversiuni lingvistice" în „Vineri", supliment al revistei „Dilema" (1997–1999). Figurează între colaboratori la *Dicționarul scriitorilor români* (I–IV, 1995–2002), *Dicționarul esențial al scriitorilor români* (2000), *Literatura română. Dicționar de opere* (2003) ș.a.

Antologia *Poezia simbolistă românească* este concepută de **Z.**, cercetător format la școala filologică bucureșteană, ca instrument destinat cunoașterii aspectelor relevante ale curentului în cultura europeană, cu amplele sale ramificări în spațiul românesc. Autoarea glosează atent aspectele privind specificul și istoria simbolismului, spațiul cultural de extindere, precum și retorica simbolistă, inovațiile formale etc. În ceea ce privește lirica românească, sunt comentate versuri din autori reprezentativi, refăcându-se și dosarul textelor teoretice și al manifestelor simboliste din epocă. Un mic dicționar de terminologie poetică și o bibliografie completează această carte încadrabilă într-o sferă mai largă de preocupări, **Z.** fiind și coautoare a unor manuale de limba și literatura română pentru liceu. În *Narațiune și poezie* se demonstrează că, între posibilele moduri de organizare discursivă a textului, narativul dezvoltă strategii specifice care contribuie la efectul poetic al textelor epice. Contradicția dintre narativ și liric, categorii distincte, este abordată prin intermediul paradigmelor cercetării moderne spre a defini rolul narativității în poezia modernă. Cadrul teoretic alătură domenii diverse: teorie literară, estetică, poetică, retorică, stilistică, psiholingvistică. Ele se dovedesc apte să releve punerea în mișcare a mecanismelor „care pot fi descrise adecvat doar de sintaxă în relația ei cu semantica și cu fenomenele de origine discursivă". Pentru demonstrație, este selectat un corpus de texte care reflectă evoluția poeziei române moderne de la Ion Heliade-Rădulescu la Mircea Cărtărescu. În mod neașteptat, din aceste analize lipsește contribuția poetică, de început, a lui Geo Bogza, poate cea mai reprezentativă în sensul urmărit aici. *Diversitate stilistică în româna actuală* (2001), un studiu temeinic, pornește de la observația, extrem de eficientă, a deplasării efectului formativ în ceea ce privește tendințele limbajului contemporan: influența exercitată de literatura artistică și de autorii ei cei mai avizați se diminuează, mai importante ajung să fie mesajele presei, devenită principalul furnizor de limbă literară. Lucrarea încununează seria de comentarii asupra corectitudinii și abaterilor de la aceasta, pledoariile pentru cultivarea limbii, susținute de **Z.** prin intermediul rubricilor pe care le girează în publicațiile culturale.

SCRIERI: *Narațiune și poezie*, București, 2000; *Diversitate stilistică în româna actuală*, București, 2001; *Calendarul după Caragiale* (în colaborare cu Călin Andrei Mihăilescu și Liviu Papadima), București, 2002. **Antologii:** *Poezia simbolistă românească*, introd. edit., București, 1996.

Repere bibliografice: Nicolae Mecu, *„Poezia simbolistă românească"*, LL, 1997, 2; Irina Iliescu, *„Narațiune și poezie"*, OC, 2001, 68; Mircea Vasilescu, *Două cărți, două secole*, „Dilema", 2002, 472; Marius Chivu, *Romanul limbii actuale*, RL, 2002, 20; Mircea Vasilescu, *Calendar eternel*, „Dilema", 2002, 510; Mircea Borcilă, *„Narațiune și poezie"*, LL, 2002, 3–4; Dan Gulea, *Timpul în opera lui Caragiale*, OC, 2003, 153; Cătălin Constantin, *Timpul de după Caragiale*, RL, 2003, 8; Mirela Mureșan, *„Narațiune și poezie"*, LL, 2003, 4. *L. Ch.*

ZAHARIA, E. Ar. (pseudonim al lui Zaharia Macovei; 24.I.1911, Horodnic de Sus, j. Suceava – 22.I.2005, Sibiu), poet, publicist și editor. Este fiul Aspaziei (n. Moroșanu) și al lui Hermolai Macovei, țărani. Urmează liceul la Cosmeni și la Cernăuți, unde în 1930 se înscrie la Facultatea de Litere și Filosofie, absolvită în 1935, cu o teză despre G. Bogdan-Duică. Frecventează și Seminarul Pedagogic Universitar, condus de Leca Morariu (1935–1936). Profesor la Fălticeni, dar locuind cu intermitențe în București, audiază cursurile lui Nicolae Iorga, Mihail Dragomirescu ș.a. Își continuă studiile la Școala Română de la Fontenay-aux-Roses și la Sorbona (1938–1941), preocupat de literatura comparată și lingvistică, îndeosebi de lingvistica romanică. În 1940 îi prezintă lui N. Iorga teza de doctorat în istorie *La Pensée française et le problème de l'union de tous les roumains*, dar nu va ajunge să o susțină, savantul fiind asasinat. Pentru obținerea doctoratului la Sorbona, va pregăti două teze, *Le Théâtre religieux français et espagnol jusqu'en 1643* și *L'Influence espagnole en Roumanie*, pe care, din cauza începerii războiului, de asemenea nu le va susține. Anterior, în 1938, întocmise pentru „Mélanges de l'École Roumaine en France" indicele bibliografic al poeziei din „Revista nouă". Întors în țară, funcționează ca profesor de liceu la Cernăuți (1941–1944), Brașov (1944), Lugoj (1944–1946) și Oradea (1946–1964; director în ultimii patru ani), ulterior ca lector la Institutul Pedagogic orădean. A condus cercurile literare de la Liceul „Emanuil Gojdu" (printre elevi s-au aflat, de-a lungul timpului, Mircea Zaciu, Gheorghe Grigurcu ș.a.) și Liceul Pedagogic, precum și cenaclul studențesc din Oradea. Pensionat în 1973, locuiește succesiv la București, Cluj și Sibiu. În 1998 i se decernează titlul *doctor honoris causa* al Universității din Oradea. Debutează în 1927 la „Ziarul călătoriilor și al științelor populare", fiind prezent ulterior în numeroase periodice, între care „Junimea literară", „Azi", „Familia", „Pagini literare", „Societatea de mâine", „Viața literară", „Calendarul", „Revista Fundațiilor Regale", „Bucovina literară", „Limba română" ș.a. Redactor la „Glasul Bucovinei" și „Deșteaptă-te, creștine!", în 1931 va scoate, împreună cu alți colegi, revista șapirografiată „Gâtița calicilor"; în anii următori e în redacția altor publicații: „Pana literară" (1933), „Orion" (1933–1935), „Argonaut" (1934), „Nord" (1938). După 1944 va colabora la „Familia", „Gaudeamus", „Crișana", „Filobiblon", „Nebănuitele trepte", „Orizont", „Limbă și literatură",

„Cercetări de limbă și literatură", „Țara Crișurilor", „Vatra", „Colocviu", „Pagini bucovinene", „Floare de gând", „Lucrări științifice", iar după 1989 la „Buciumul", „Demiurg", „Jurnalul literar" ș.a. În 1971–1973 a redactat publicația dactilografiată „Dor". Editorial a debutat în 1933 cu *Rostiri tari*, plachetă scoasă împreună cu Arcadie Cerneanu. A întocmit *Antologie rădăuțeană* (1943), a îngrijit ediții din scrierile lui Ioan Slavici, Horia Bottea, a publicat o piesă de teatru, *Conștiința* („Bucovina literară", 1944), având alte șapte în manuscris (*Năluca, Primul Mușatin, Matei înțeleptul, Viviana, Acul bate, Maura în munți, Acoperișul*), a tradus din autori (mai ales poeți) francezi, spanioli, ruși, a scris studii de istorie literară și folcloristică și a colaborat la lucrări didactice colective, a întreținut o prodigioasă corespondență. În 1998, după o tăcere de cincizeci și cinci de ani, poetului i se publică volumul antologic *Alborada*. A mai semnat cu numele real ori cu pseudonimele Ear, E. Arabescu, B. Bănulescu, Mălin Bucur, Dem. Codrescu, E. Frăsinel, Firu Magdalin, Radu Vochița.

Fixată în tipare clasice, poezia lui **Z.** izbește, la debut, printr-o senzualitate debordantă. Aproape toate cele șaisprezece piese ale ciclului *Trandafirii negri* din placheta *Rostiri tari* poetizează situații erotice, cu etalarea detaliilor corporale feminine. Vibrația cea mai autentic lirică se află în *Candoare*, poem al ingenuității adolescentine. În versurile din *Apoteoz* (1933) expresia tinde spre inefabilul muzical, erosul având inflexiuni epitalamice, cu ecouri din *Cântarea Cântărilor*. Aceeași tonalitate apare în *Minois* (1934): „Aș vrea să am asemenea poeților latini / puterea proslăvirii și geniul lor bogat / să cânt delicatețea picioarelor ce-au stat / întinse goale-n umbră sub brațe de smochini". Începând cu poezia din *Marathon* (1936), poate sub influența grupării Iconar, al cărei program îl împărtășește, intimismul muzical e copleșit de vizualul iconografic, efuziunea sentimentală se condensează în contemplație. Iubitei frenetice i se substituie „o fată ca Iisus de doisprezece ani", sunt contemplați „patriarhi biblici cu barba ca iernile / și mantii albe ca helgile", care ies din cer făcându-și loc „prin mirișteа de stele". Poetul visează și aventuri argonautice, când și când făcând apel și la elemente de figurație decadentă: cabarete verlainiene, dansatoare ce își „leagănă Etiopia de-abanos a coapselor". Indiferent din ce spații, din ce repere existențiale și-ar culege materialul figurativ, **Z.** îl estetizează. Făurește, cu o anume afectare, imagini grațioase, dar confecționează și hibrizi imagistici de o artificialitate stridentă ori rime forțate. De gust îndoielnic sunt mitologizările sfătoase, în spirit ruralist ostentativ, procedeu frecvent în epocă la tinerii poeți bucovineni. Elementul autohton se intensifică în versurile din timpul războiului, unde „dacii ies în pragul pădurii să prindă mistreți uriași" etc., iar exortațiile vin să îmbărbăteze țara ciuntită. În ansamblu, formula liricii lui **Z.** a fost considerată „una neașteptat de originală, situată la intersecția vectorilor simbolisto-moderniști cu cei sui-generis tradiționaliști și – nu o dată – prevestitori ai unui postmodernism, atunci embrionar" (Mircea Zaciu). Versurile ultime, străbătute de nostalgii, inclusiv pariziene, punctate de vibrații pentru arta românească veche („albastrul suav" de Voroneț), accentuează nota meditativă.

SCRIERI: *Rostiri tari* (în colaborare cu Arcadie Cerneanu), Rădăuți, 1933; *Afania*, pref. Vera Marian [Ghedeon Coca], Rădăuți, 1933; *Apoteoz*, Cernăuți, 1933; *Eu-s virgină*, Rădăuți, 1934; *Minois*, Rădăuți, 1934; *Trestia Barcan*, pref. George Demetru Pan, Rădăuți, 1934; *Hora holdelor*, Rădăuți, 1935; *Stihuri, metafore și imagini românești*, Rădăuți, 1935; *Marathon*, București, 1936; *Acteon*, Fălticeni, 1938; *Artur Gorovei*, Brașov, 1938; *Insurgențe*, Fălticeni, 1938; *Nord*, Fălticeni, 1938; *Portrait de la Bucovine*, Paris, 1939; *Nerv*, București, 1940; *Sânge și crini*, Cernăuți, 1942; *Beatitudini*, Cernăuți, 1943; *Essai de bibliographie pour l'étude du „dor" roumain*, Cernăuți, 1943; *Opinii europene despre dor*, București, 1943; *Alborada (Poezii gotice)*, îngr. Ion Derșidan și Paul Magheru, pref. Mircea Zaciu, Reșița, 1998. **Ediții, antologii:** Ion Roșca, *Semne-n scuturi*, pref. Mircea Streinul, București, 1937; *Antologie rădăuțeană*, pref. edit., Cernăuți, 1943; Ioan Slavici, *Atitudini și mărturisiri*, pref. edit., Timișoara, 1975; Horia Bottea, *Game și pendulări*, pref. Geo Bogza, postfață Ilie Radu-Nandra, Cluj-Napoca, 1983 (în colaborare cu Ilie Radu-Nandra). **Traduceri:** Adela Popescu, *Between Us, Time*, ed. plurilingvă, Washington DC, 1992 (în colaborare); Mihaela Bidilică-Vasilache, *Existențe – Existences*, ed. bilingvă, Brașov, 1999.

Repere bibliografice: Perpessicius, *Opere*, VIII, *81–82*, X, *256–261*; *E. Ar. Zaharia*, în *Poeți tineri bucovineni*, îngr. Mircea Streinul, cu portrete de Rudolf Rybiczka, București, 1938, *161–176*; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *823*, *Ist. lit.* (1982), *907*; Murărașu, *Ist. lit.*, *397*; Micu, *„Gândirea"*, *640*; Zaciu, *Cu cărțile*, *288*; Ion Prelipceanu, *E. Ar. Zaharia* (*Zaharia Macovei*), „Pagini bucovinene", 1987, 8; Nae Antonescu, *E. Ar. Zaharia*, ST, 1992, 2; Satco – Pânzar, *Dicționar*, *248–249*; Rachieru, *Poeți Bucovina*, *530–532*; Datcu, *Dicț. etnolog.*, II, *292*; Mircea A. Diaconu, *Mișcarea „Iconar"*, Iași, 1999, *48, passim*; Gheorghe Grigurcu, *E. Ar. Zaharia vă vorbește în anul 2000* (interviu), JL, 2000, 7–8; Grigore C. Bostan, Lora Bostan, *Pagini de literatură română. Bucovina, regiunea Cernăuți (1775–2000)*, Cernăuți, 2000, *340–342*; Grigurcu, *Poezie*, II, *561–572*; *Dicț. scriit. rom.*, IV, *832–833*; Ion Popescu-Sireteanu, *Scriitorul Zaharia Macovei*, „Septentrion", 2002–2003, 19–20. *D. Mc.*

ZAHARIA, Romulus (15.II.1930, Chișinău – 28.VI.2006, Făget), gazetar și prozator. Este fiul Mariei (n. Caratașu) și al lui Gheorghe Zaharia, funcționar. Urmează la Iași Școala „Costache Negri" și intră în gimnaziu la Liceul Național. Refugiat împreună cu familia în 1943, își continuă învățătura la Liceul de Stat din Petroșani, la Liceul „Inochentie Micu Klein" din Cluj (1946–1947), la Școala de Ofițeri de la Măgurele (1948–1949), din care iese cu gradul de sublocotenent de grăniceri, apoi urmează Școala de redactori și tehnoredactori de editură din cadrul Direcției Generale a Presei și Tipăriturilor (1949–1950). Absolvind și liceul, face un an la Academia Militară din București (1951), avansând la gradul de locotenent-major. Mai târziu (1968) va termina Facultatea de Limba și Literatura Română a Universității bucureștene, cursuri fără frecvență. Participă la înființarea revistei „Pentru patrie" (1949), lucrează în redacția unor periodice: „Aviația sportivă", „Radioamatorul", „Sănătatea", „Munca" (unde asigură un deceniu și jumătate rubrica „Cetățeanul și legea"), e secretar general de redacție la „Luceafărul" (1958–1966). Susține vreme îndelungată emisiunea radiofonică „Memoria pământului românesc". Este șeful serviciului de presă la Direcția Rețelei Cinematografice și Difuzării Filmelor (1969–1971), inspector general la

Centrul Național al Cinematografiei (1971–1973) și instructor în Consiliul Culturii și Educației Socialiste (1973–1984), redactor la Editura Științifică și Enciclopedică (1984–1986). Se stabilește în Statele Unite ale Americii în 1987, fiind coproprietar al unei companii. Editează „Hic ego" (1991–1992), publicație de atitudine polemică privind politica românească, scrisă în bună măsură de **Z.**, care inserează aici și scrisori din exil ale lui Ion Caraion. Debutează publicistic în 1946 la ziarul „Lupta Ardealului", iar literar în 1959 la „Luceafărul". Mai e prezent cu reportaje în „Viața românească", „Tribuna", „Familia", „Vatra", „Orizont", „România literară".

Un prim volum de reportaje, *Întâmplări din viață și sport*, alcătuit de **Z.** în colaborare, îi apare în 1958. Următoarele trei cărți, tot de reportaje – *Cal bătrân cu chingă roșie, Pământul, marea, cerul și oamenii* (ambele din 1974) și *Semnul delfinului* (1976) –, își extrag substanța din viața de toate zilele pe marile șantiere, în uzine, fabrici, în Insula Mare a Brăilei etc. După tiparul ideologic al epocii, **Z.** investighează mediile muncitorești, se arată fascinat de „oamenii socialismului" ori de „omul comunist", își provoacă interlocutorii la lungi discuții și decupează crâmpeie de viață care vorbesc hiperbolic, triumfalist despre efort și sacrificiu, despre „victoria omului devenit sufletul corabiei" ori semnalează, de pildă, „o mare și profundă lecție de etică revoluționară". În același stil este surprinsă, complementar, grandoarea naturii. Titlurile reportajelor sunt edificatoare: *Băieții din cartierul Progresul, Oamenii de piatră de la Mahmudia, Minerii, către ora două, La ieșirea din schimb, Un om al zilelor noastre, Soldați în marș, Pe insulă s-au aprins altare, Și lupta cu natura continuă* etc. Romanul *Ademenirea*, scris între 1968 și 1982 și editat, după numeroase avataruri, în 1983, abordează dezvăluirile privind instaurarea noii ordini comuniste în Ardealul retrocedat. Prezența unui sanatoriu psihiatric, ca spațiu al „ademenirii", fie ea și spre descifrarea „adevărului", amintește de Augustin Buzura. Evenimentele petrecute la Cluj în anii 1945–1946 sunt relatate prin prisma unui tânăr comunist, apoi ofițer de securitate, Ioachim C. Pajură, alias Iozom. Devenit amnezic în urma unui traumatism, Iozom reface sub tratament întreaga istorie la care a fost martor. În calitate de tânăr activist, participase la multe evenimente și acțiuni politice, nu era străin de situațiile-limită pe care acestea le provocaseră – o istorie plină de violențe, asasinate, lașitate și ură. Tratamentul doctorului Balcea se dovedește eficient, iar memoria lui Iozom prodigioasă; el reproduce pe nerăsuflate pagini de documente, relatează în detaliu tot felul de întâmplări, vehiculează sute de nume, cu datele personale ale fiecăruia, ca un adevărat scormonitor în fișe de cadre. Episoadele narațiunii aduc în scenă personaje controversate, comuniști recrutați din rândul iredentiștilor maghiari, precum și lideri politici ai momentului – Marele Sfinx (Iuliu Maniu), Anca Pelecanu (Ana Pauker), Vasile Nurca (Vasile Luca), Petrache Sever (Lucrețiu Pătrășcanu). *Ademenire* include multe pagini de proză autenticistă. Cu romanul *Casa cu ochii scoși* (I–II, 1993–1994) autorul își plasează personajele în Munții Apuseni, scena de desfășurare a acțiunii fiind un șantier de exploatare a uraniului în folosul unei puteri străine, ușor de identificat sub numele Roxolania. Fără o construcție epică și fără un flux narativ propriu-zis, cartea se articulează ca o succesiune de episoade dramatice, dând seamă despre deteriorarea și ieșirea din matcă a vieții oamenilor din acest ținut al minelor. Rezistă la lectură câteva tablouri de atmosferă, care surprind „misterul" blestemat al locului, tensiunea momentului (primii ani după al doilea război mondial), ca și unele siluete. Oprindu-se și la alte medii, precum în *Anotimpurile unei țigănci* (2003), experimentând câteva formule narative, **Z.** conturează în cele douăzeci de povestiri din *Epihia în stil valah* (2003) imaginea unei Americi neconvenționale, „mărturisind" despre „deșțărare" și despre experiențe dure sau grotești.

SCRIERI: *Întâmplări din viață și din sport* (în colaborare), București, 1958; *Cal bătrân cu chingă roșie*, București, 1974; *Pământul, marea, cerul și oamenii*, București, 1974; *Semnul delfinului*, București, 1976; *Ademenirea*, Cluj-Napoca, 1983; *Casa cu ochii scoși*, I–II, Cluj-Napoca, 1993–1994; *Muntele de foc*, Cluj-Napoca, 1993; *Celor morți fără lumină*, Cluj-Napoca, 1994; *Anotimpurile unei țigănci*, pref. Dinu Bălan, Lugoj, 2003; *Epihia în stil valah*, postfață Dinu Bălan, Lugoj, 2003.

Repere bibliografice: Mihai Minculescu, *„Cal bătrân cu chingă roșie"*, RL, 1975, 5; Constantin Zărnescu, *„Cal bătrân cu chingă roșie"*, TR, 1976, 1; Valentin F. Mihăescu, *Oameni și ape*, LCF, 1976, 41; Ion Arieșanu, *Ochiul plin de adevăr...*, O, 1983, 42; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia, 309*; Popa, *Ist. lit.*, II, *1033–1034*; Sasu, *Dicț. lit. SUA, 307–311*; Manolescu, *Enciclopedia, 722*. *M. P.-C.*

ZAHARIA-FILIPAȘ, Elena (9.VI.1938, București), critic și istoric literar, editoare. Este fiica Ecaterinei (n. Bogdan) și a lui Ion Zaharia, muncitor. Absolventă a Liceului „I. L. Caragiale" (1956), urmează cursurile Facultății de Filologie la Universitatea din București (1956–1961). Rămâne preparator la Catedra de istoria literaturii române și parcurge toate treptele ierarhiei universitare, devenind profesor în 1995. Își susține doctoratul în 1971 cu o teză despre Ion Vinea, apărută în anul următor în volum. Debutează în 1965 la „Contemporanul" cu un text despre Adrian Maniu. Mai e prezentă cu studii și articole de critică și istorie literară în „România literară", „Analele Universității București", „Manuscriptum", „Limbă și literatură", „Caiete critice", „Euresis", „Luceafărul", „Adevărul literar și artistic" ș.a. Participă la realizarea unor lucrări colective: *Dicționar de literatură română* (1980), *Sinteze de literatură română* (1981).

Axată pe epoca interbelică și specializată în zona modernismului, **Z.-F.** aduce, într-un teren al tuturor experimentelor artistice și al suprainterpretărilor critice, observația minuțioasă și argumentația cercetătorului autentic. Ca și cursurile sale, care au format generații de studenți, studiile propriu-zise și comentariile din edițiile critice îngrijite (scrierile lui Ion Vinea, în primul rând) se remarcă prin rigoare, adecvare la obiect și o privire limpezitoare asupra unor subiecte și aspecte controversate. Autorii asupra cărora se apleacă – de la Ioan Slavici și Mihail Sadoveanu la Tudor Arghezi, Camil Petrescu și G. Călinescu, de la Mircea Eliade la V. Voiculescu și Marin Preda – sunt niște inovatori clasicizați, prozatori sau poeți care au umplut spațiile albe ale hărții artistice autohtone, creând apoi

tradiție și intrând în canon. Excepția o constituie Ion Vinea, avangardistul constructivist (ca manifest și formulă liric-propulsivă), însă atât de risipitor și neinteresat de articularea în volume a scrierilor sale. Prin substanțiala monografie pe care i-o dedică, **Z.-F.** face un act de interpretare și de recuperare deopotrivă, reasamblând, după o atentă analiză a textelor și contextelor, compartimentele glisante ale unei opere neașezate. Contrariată, pe bună dreptate, că „un scriitor care a teoretizat ani de-a rândul ideea disciplinei și a lucidității în actul creației a fost atât de puțin disciplinat față de talentul său", autoarea procedează la o investigație completă, de critică și istorie literară, căutând sensul de adâncime, coerent și unificator, al unei activități publicistice și literare parcă nefiltrate. Mobilitatea derutantă a stilului poetic al lui Vinea conduce analiza către experiențe lirice și estetici diferite, pe un arc de cerc larg, de la simbolism la avangardism. Inteligența artistică, tot mai pregnantă, devine constrângătoare pentru lirica lui Vinea, spontaneitatea, prospețimea expresiei fiind progresiv cenzurate de intelectualism și - într-o mișcare de retorică dublată - de reflecția asupra lui. Conștiința de sine duce la un exces de abstractizare, iar incursiunea în universul poeziei lui Vinea relevă „o dramă a sterilității". În schimb, tripticul nuvelistic din *Paradisul suspinelor* va fi valorizat drept cea mai interesantă operă ficțională a autorului studiat, aici viziunea sa modernistă găsindu-și aplicarea și justificarea. Un caz diferit este cel din *Introducere în opera lui Vasile Voiculescu* (1980), carte scrisă cu aceeași preocupare de a acoperi toate fațetele (poezie, teatru, proză) și de a desprinde concluzii, subliniind, dar și integrând diferențele. Comentariul este ascuțit și subtil, pe linia unei descripții exacte și a unei continue raportări a textelor de aceeași factură unele la altele, pentru a se evidenția și fixa schema generatoare. Comparatismul este și „extern", cu texte din clase apropiate sau chiar suprapuse (demonismul din proza lui Gala Galaction, fantasticul lui Mircea Eliade, drama simbolică din *Undine*, nuvela romanticului german Friedrich de la Motte-Fouqué). *Retorică și semnificație* (1993) grupează minuțioase studii asupra unor autori extrem de diferiți - Constantin Țoiu, Henriette Yvonne Stahl, Marin Preda, Camil Petrescu, Ioan Slavici, G. Călinescu -, dar cu focalizare simbolică modernă. Desprins din comentariul amplu despre proza lui Constantin Țoiu, titlul indică domeniile de investigație și centrii de interes ai analizelor întreprinse de **Z.-F.**: cum este concepută și modulată o creație literară, care este semnificația de adâncime, structurantă, ce o traversează și o transformă într-o operă.

SCRIERI: *Ion Vinea*, București, 1972; *Introducere în opera lui Vasile Voiculescu*, București, 1980; *Retorică și semnificație*, București, 1993. **Ediții, antologii:** Tudor Arghezi, *Poezia filosofică*, pref. edit., București, 1976, *Poezii alese*, introd. edit., București, 1995; Mihail Sadoveanu, *Creanga de aur*, postfața edit., București, 1976; Camil Petrescu, *Jocul ielelor*, pref. edit., București, 1978; *Clasa muncitoare în literatură*, I-II, pref. edit., București, 1981; Ion Vinea, *Opere*, I-V, introd. edit., București, 1984-2003, *Poezii*, București, 1988; Isaiia Răcăciuni, *Teatru*, pref. edit., Cluj-Napoca, 1990.

Repere bibliografice: Al. Piru, *O monografie Ion Vinea*, RL, 1972, 20; Nicolae Manolescu, *Cazul Ion Vinea*, RL, 1972, 24; Ciobanu, *Critica*, *236-240*; Z. Ornea, *I. Vinea-Prozatorul*, RL, 1995, 16; Popa, *Ist. lit.*, II, *1123*; Teodor Vârgolici, *Publicistica lui Ion Vinea în ediție critică*, ALA, 2002, 603 ; Cornelia Ștefănescu, *Literatură și eveniment*, RL, 2002, 38; Alexandru Ruja, *Publicistica în avangardă*, O, 2002, 5. *D.C.-E.*

ZAICIK, Olga (8.XI.1921, Łódź, Polonia), polonistă, traducătoare. Fiică a Jonei (n. Landau) și a lui Manase Zayczyk, tehnician textilist, **Z.** se stabilește în România împreună cu familia în 1927. Urmează cursurile primare și secundare la Pitești (1928-1938), absolvite la Școala Centrală din București (1938-1940), se înscrie la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din același oraș, specializându-se în limba și literatura franceză (1944-1947). Își va susține licența cu teza *Le Sentiment de la mort chez Pascal*. Din 1948 până la pensionare (1976) va fi redactor la Editura de Stat (1948-1951), Editura de Stat pentru Literatură și Artă (unde va deveni în 1959 șef de secție), Editura pentru Literatură Universală (ca șef al secției de literaturi romanice din 1965) și Editura Univers (din 1970). Colaborează la „Secolul 20", „România literară", „Cahiers roumains d'études littéraires" ș.a. Pentru activitatea de traducătoare a primit din partea statului polonez Crucea de Aur a Ordinului pentru Merit (1970), Medalia Amicus Poloniae (1976), Premiul Asociației Autorilor (ZAIKS) (1980) și Crucea de Cavaler al Ordinului Național Merite pentru Republica Polonă (1999), iar din partea Președinției României Ordinul Național pentru Merit în grad de Ofițer (2000).

Primul studiu critic publicat de **Z.**, *Pasiunea romantică* (1965), prezintă creația poeților Adam Mickiewicz și Juliusz Słowacki, reprezentativi pentru romantismul polon. Folosind selectiv datele biografice, numai în măsura în care fundamentează trepte conceptuale, autoarea își punctează cercetarea cu accente interpretative originale. Cel mai interesant, în planul analizei estetice, este capitolul *De la Werther la Faust*, în care se urmărește evoluția eroului lui Mickiewicz din poemul *Strămunii*, de la sentimentalul Gustaw la ingeniosul Konrad, în paralel cu cea de la Werther la Faust, personajele lui Goethe. Scrisă într-un stil alert, partea dedicată lui Mickiewicz evidențiază mai cu seamă contribuția poetului, lăsând în umbră activistul social, publicistul și prozatorul. În cazul lui Słowacki, expunerea urmează același criteriu cronologic, înregistrându-i dominantele, aflate sub semnul lui Byron, Shakespeare sau Dante, iar ultima perioadă, cea mai importantă și cea mai dificilă, influențată de mistica lui Andrzej Towiański. Documentația bogată ce se întrevede în spatele comentariului exigent, metoda analitică și suplețea unor judecăți critice fac din carte o reală contribuție la cunoașterea celor doi poeți în spațiul românesc. Monografia *Henryk Sienkiewicz* (1972) continuă mai vechile preocupări, scriitorul fiind situat prin poetica romanelor istorice mai aproape de romantism decât de realism, predominant totuși în epopeea sa. Miezul cărții îl alcătuiește analiza consacrată trilogiei istorice care l-a impus ca maestru al genului în Polonia. Pornind de la părerile lui Sienkiewicz, **Z.** insistă convergent asupra genezei, a problematicii și a tipologiei. Fără a neglija paralelismele cu reprezentanții romanului istoric din alte literaturi, cu westernul modern

ori cu folclorul, autoarea păstrează detașarea necesară pentru a formula cu finețe și scăderile celor trei părți componente, fundamentând o ierarhizare valorică, în fruntea căreia se află *Potopul*. Celelalte scrieri sunt investigate conștiincios, reliefându-se particularitățile de meșteșug și problematică și prin raportarea la alte texte. La fel de atent sunt comentate două romane de moravuri cu subiect contemporan, *Fără ideal* și *Familia Połaniecki*. Interpreta sesizează că alături de perspectiva criticii tradiționale și a recursului la ideile pozitiviste, mai este posibilă și alta, care afirmă o linie estetică neîntreruptă prin obiectul urmărit și soluția propusă pentru rezolvarea impasului social, regenerarea aristocrației funciare în „purgatoriul" energiilor stării a treia și reîntoarcerea la proprietatea latifundiară, exploatată corespunzător noilor condiții - un fel de patriarhalism romantic. Ca traducătoare, **Z.** s-a implicat în transpunerea în românește a prozei polone, în palmaresul său intrând versiuni la autori de primă mărime, precum clasicii Bolesław Prus, Henryk Sienkiewicz (*Potopul*), Zofia Nałkowska, Eliza Orzeszkowa, Maria Dąbrowska. Un loc însemnat îl ocupă tălmăcirile din proza contemporană, incluse în mai multe antologii, ca și din scriitori moderni (Jarosław Iwaszkiewicz, Stanisław Ignacy Witkiewicz, Witold Gombrowicz ș.a.) ori mai recenți (Czesław Milosz, Olga Tokarczuk). Traducerile se remarcă nu numai prin găsirea celor mai potrivite echivalențe stilistice, ci și prin reconstituirea atmosferei și a ritmului fiecărui text.

SCRIERI: *Pasiunea romantică*, București, 1965; *Henryk Sienkiewicz*, București, 1972. **Traduceri:** Jerzy Putrament, *Realitatea*, București, 1950; *Cântecul Varșoviei. Nuvele din noua literatură poloneză*, București, 1951; Lesław Bartelski, *Oameni de dincolo de râu*, București, 1954; Bolesław Prus, *Soartă de orfan*, București, 1954; Maria Dąbrowska, *Popa Filip*, pref. trad., București, 1957; Alexander Fredro, *Răzbunarea*, pref. Tereza Maiorescu-Kwieczińska, București, 1958 (în colaborare cu Virgil Teodorescu); Maria Konopnicka, *Natură moartă*, pref. trad., București, 1960; Danuta Bieńkowska, *Daniel în ghearele leului*, București, 1961, *Regăsire. Vacanță la Paris*, pref. trad., București, 1992; Eliza Orzeszkowa, *Julianka*, pref. trad., București, 1962; *Nuvele clasice polone*, București, 1963 (în colaborare); Henryk Sienkiewicz, *Potopul*, I-V, pref. trad., București, 1969; Sławomir Mrożek, *Fuga în sud*, București, 1970; Jarosław Iwaszkiewicz, [*Proză*], în *Maica Ioana a îngerilor*, I, București, 1971, *Îndrăgostiții din Marona*, București, 1972, în *Povestiri muzicale*, București, 1979; Michal Walicki, *Vermeer*, pref. Vasile Drăguț, București, 1972; Julian Kawalec, *Dansul eretelui. Caut casă*, București, 1973; Maria Krüger, *Mărgica albastră*, București, 1973; Maria Kuncewiczowa, *Străina*, București, 1974; Witold Gombrowicz, *Ivona, principesa Burgundiei*, București, 1975, *Jurnal. Teatru*, îngr. și postfața trad., pref. Romul Munteanu, București, 1988, *Jurnal*, îngr. trad., pref. K. Jurczak, București, 1998; *Banchetul. Nuvele polone contemporane*, îngr. și pref. trad., București, 1976; Roman Ingarden, *Studii de estetică*, introd. Nicolae Vanina, București, 1978; Zofia Nałkowska, *Dragostea Teresei Hennert*, pref. trad., București, 1979; Józef Ignacy Kraszewski, *Meșterul Twardowski*, pref. trad., București, 1981; Wojciech Żukrowski, *Nopțile Ariadnei*, pref. trad., București, 1983; Andrzej Kuśniewicz, *Lecția de limbă moartă*, pref. trad., București, 1985, *Regele celor două Sicilii. Lecția de limbă moartă*, pref. Constantin Geambașu, postfață D. Branea, București, 1998; Michal Choromański, *Gelozie și medicină*, București, 1991; Andrei Amalrick, *Rasputin*, București, 1994; Jean Chevalier, Alain Gheerbrant, *Dicționar de simboluri*, I-III, București, 1995 (în colaborare); Andrzej Zaniewski, *Șobolanul*, introd. autorului, București, 1995; Ryszard Kapuściński, *Agonia imperiului*, București, 1996; A. D. Xenopol, *Teoria istoriei*, introd. Al. Zub, București, 1997; Stanisław Ignacy Witkiewicz, *Gyubal Wahazar sau În labirinturile nonsensului*, pref. trad., București, 1998, *Teatru*, pref. edit., București, 1998 (în colaborare cu Janina Radu); Czesław Miłosz, *Valea Issei*, pref. Marius Lazurca, postfață Stan Velea, București, 2000 (în colaborare cu Stan Velea); Olga Tokarczuk, *Străveacul și alte vremi*, postfața trad., Iași, 2002.

Repere bibliografice: Velea, *Interferențe*, *220-226*; Velea, *Universaliști*, *140-145*; Stan Velea, *Literatura polonă în România. Receptarea unei mari literaturi*, București, 2001, *85-87*, *passim*. *St. V.*

ZALIS, Henri (21.V.1932, București), istoric și critic literar, prozator. Este fiul lui Sally (n. Rosman) și al lui Iancu Zalis, contabil. Urmează la București școala primară, liceele „Alexandru Graur" și „Ion Neculce". Tot aici e student la Facultatea de Filologie (1951-1955), unde își va susține și doctoratul în 1972. Face câteva stagii de specializare în Franța (1979-1980) și Elveția (1981, 1991). Lucrează ca redactor (1955-1958) și corector (1959-1962) la „Gazeta literară", bibliotecar (1963-1967), documentarist (1967-1972), redactor (1973-1979), cercetător (1979-1987) la Biblioteca Centrală Universitară din București. Debutează în 1948 la „Revista elevilor", iar în 1949 semnează în „Flacăra" un articol despre A. P. Cehov. Prima carte, monografia *Nicolae Filimon*, îi apare în 1958. Mai e prezent în „Steaua", „România literară", „Viața românească", „Luceafărul", „Săptămâna", „Tribuna", „Cronica", „Ateneu" ș.a., folosind și pseudonimele Horia Zamfir, Radu Zamfir, Radu Rotaru. Majoritatea cărților sale de istorie literară examinează personalități, genuri, curente și structuri literare sau reunesc studii cu o anume tematică (de pildă, călătoria). Numeroase sunt lucrările, unele alcătuite în colaborare, care adună „contribuții bibliografice", obiectul acestora fiind curentele în literatura română, viața și opera lui Tudor Vianu, revista „Convorbiri literare" ș.a. Productiv și în literatura de imaginație, a publicat placheta *Acoladă* (1980), culegerile de proză scurtă *Mai aproape de amiază* (1981) și *Sezonul oglinzilor abandonate* (2002), romanele *Până la capăt* (1982) și *Strălucirea cristalului* (1993), însemnări de călătorie: *Răsfrângeri prin fereastra deschisă* (1983), *Cu soarele în gând* (1990), memorialistică: *Grădina cu rodii* (2002). I s-au decernat Les Palmes Académique din partea Republicii Franceze (1987), Premiul „Ion Petrovici" al Academiei Române (1995), Premiul Uniunii Scriitorilor din Israel și Premiul Uniunii Scriitorilor din România (1997).

Întâmpinate critic sau neluate în seamă la apariție, monografiile lui **Z.** nu pot fi totuși trecute cu vederea de istoricii literari. Studiile despre romantism și neoromantism sunt construite pe ideea că, indiferent de momentul constituirii sale, romantismul e o permanență complexă, exprimând o atitudine, un mod de a exista și a reacționa în fața universului. După cercetarea cristalizărilor din secolul al XIX-lea, în fond a „vârstelor interioare ale curentului", în *Romantismul românesc* (1968), exegetul depistează în *Aspecte și structuri neoromantice*

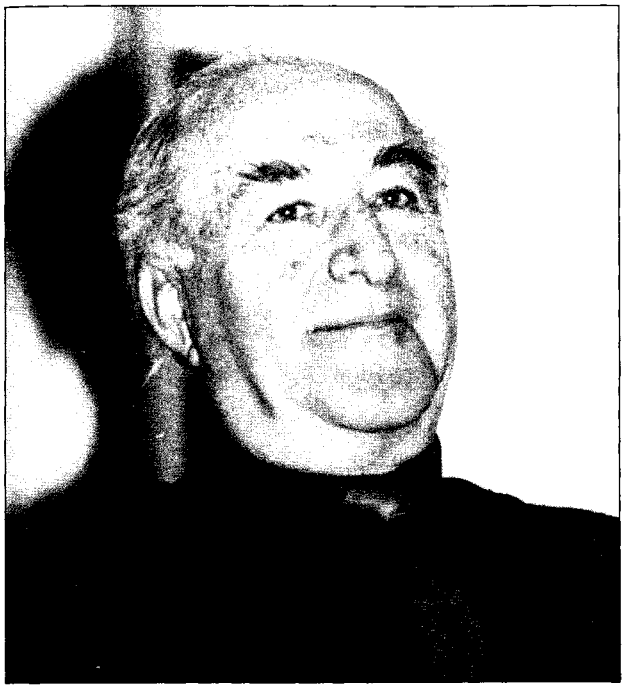

(1971) teme și modalități existente după 1900 în alte curente literare, de orientare tradițională sau modernă. Identifică note neoromantice atât la Mihail Sadoveanu, St. O. Iosif, Octavian Goga, Ion Agârbiceanu ș.a., cât și la D. Anghel, Ion Minulescu ș.a., iar mai târziu la Al. A. Philippide, Mateiu I. Caragiale, G. Călinescu, Panait Istrati, Tudor Arghezi, Lucian Blaga, Emanoil Bucuța, Ionel Teodoreanu, G. M. Zamfirescu, I. Peltz, Emil Botta, Radu Stanca. Deși consideră romantismul o permanență, **Z.** nu atribuie caracter romantic inerent simbolismului, expresionismului și suprarealismului. În general, studiul frizează superficialitatea, pe de altă parte irită prin prețiozitate. Neajunsuri de felul acesta, cărora li se adaugă formulări confuze, improprietăți terminologice etc., afectează și analiza consacrată naturalismului, intitulată *Sub semnul realului* (1974). Debutând cu geneza curentului și manifestarea sa în Franța, studiul descrie și forme proprii altor literaturi (germană, italiană, spaniolă, anglo-irlandeză, norvegiană, daneză, suedeză, rusă, polonă, maghiară, română etc.), stabilind caracterele comune ale orientării. Teza ar fi că, departe de a reprezenta, cum s-a afirmat, o direcție opusă realismului, „naturalismul întregește realismul", îl „îngroașă", îl „amplifică". Demonstrația, plauzibilă, nu elucidează însă pe deplin chestiunea. Preocuparea istoricului literar de a evidenția cuantumul de realism cuprins în naturalism nu se conjugă cu aceea de a preciza statutul propriu, individualizant, al curentului. Informația și considerațiile privind naturalismul românesc sunt reluate și dezvoltate în *Estetica imperfecției* (1979). O încercare de a defini „condiția" poeziei românești postbelice prin surprinderea „tensiunilor" ce îi „potențează întregul spiritual și afectiv" se află în volumul *Tensiuni lirice contemporane* (1975), însă multe articole din sumar au caracter de cronică, eludând promisiunea din *Preambul* de a examina lirismul contemporan în raport cu „stările de conștiință" pe care le exprimă. În pofida unor observații pertinente, discursul critic aliază din nou truismul cu formulări alambicate, cu un metaforism găunos. În ipostaza de prozator, **Z.** resuscită medii și categorii umane asemănătoare celor din epica de la finele secolului al XIX-lea și începutul celui de al XX-lea, înscrisă în spațiul micului realism și al naturalismului, interesul istoricului literar pentru naturalism implicând, pare-se, o adeziune specială. Personajele din nuvele și povestiri sunt mărunți funcționari, medici rurali, profesori săraci, studenți, meseriași, unii marcați de lovituri ale sorții. Cineva, externat, află că rămăsese între timp văduv, soția murindu-i într-un accident de circulație; un profesor este exclus din învățământ, ca urmare a unei depoziții favorabile acuzatului într-un proces politic; convocat la Securitate pentru a da o declarație, un elev nu își revine din traumă nici după treizeci de ani ș.a.m.d. Componenta principală a romanului *Până la capăt* e biografia unui intelectual sărac, Iuliu Zemeș, personaj apropiat de Dan al lui Al. Vlahuță: învățător într-un cătun de munte, apoi în București, unde și colaborează la un ziar obscur, tânărul va fi ucis întâmplător, în timpul rebeliunii legionare. Biografia protagonistului, scrisă (conform unei convenții tradiționale) pe baza unui caiet găsit, nu structurează romanul, fiind doar cel mai lung episod din cele patru, juxtapuse oarecum arbitrar. „Tranșe de viață", relevante individual, dar nejustificate de un sens, compun romanul *Strălucirea cristalului*, cronică a faptelor petrecute, timp de câteva luni, într-o clinică bucureșteană de psihiatrie. Fluxul narativ înregistrează paralel activitatea medicală legată de două cazuri - un pilot naval care se vrea scafandru, un geolog traumatizat pentru că nu i s-a aprobat o inițiativă - și tensionarea crescândă a raporturilor dintre personalul spitalicesc și director, încheiată prin înfrângerea celui din urmă. Mult mai coerent decât romanul anterior, cu personaje precum doctorița Fausta, care își transgresează semnificativ condiția profesională, *Strălucirea cristalului* e departe de a fi construit impecabil. Include, ca mai toate narațiunile ample ale lui **Z.**, digresiuni, ramificații nefuncționale, situații arbitrare.

SCRIERI: *Nicolae Filimon*, București, 1958; *Romantismul în literatura română (Contribuții bibliografice)*, pref. Mircea Tomescu, 1965; *Simbolismul în literatura română (Contribuții bibliografice)*, București, 1967 (în colaborare cu D. Copilu și Constantin Pompilian); *Tudor Vianu (Biobibliografie)* (în colaborare cu Ion Stoica), pref. Mircea Tomescu, București, 1967; *Modernismul în literatura română (Contribuții bibliografice)* (în colaborare cu Ion Stoica), București, 1968; *Romantismul românesc. Eseu despre vârstele interioare ale curentului*, București, 1968; *Gustave Flaubert*, București, 1968; *Clasicismul în literatura română (Contribuții bibliografice)* (în colaborare cu Ion Stoica), București, 1969; *Aspecte și structuri neoromantice*, București, 1971; *Naturalismul în literatura română (Contribuții bibliografice)*, București, 1971; ed. București, 1983; *Sămănătorismul în literatura română (Contribuții bibliografice)*, București, 1971; *Poporanismul în literatura română (Contribuții bibliografice)*, București, 1972; *Scriitori pelerini*, București, 1973; *Conștiința de sine a criticii literare românești (Contribuții bibliografice)*, I, București, 1974; *Sub semnul realului. Eseu despre*

naturalismul european, I, București, 1974; *„Convorbiri literare" (Bibliografie)* (în colaborare cu Constantin Pompilian), București, 1975; *Tensiuni lirice contemporane*, Cluj-Napoca, 1975; *Realismul în literatura română (Cercetare bibliografică)*, București, 1977; *Estetica imperfecției. Contribuții la studiul naturalismului românesc*, Timișoara, 1979; *Gustave Flaubert*, București, 1979; *Acoladă*, București, 1980; *Mai aproape de amiază*, București, 1981; *Romantismul în literatura română (Cercetare bibliografică)*, București, 1981; *Până la capăt*, București, 1982; *Răsfrângeri prin fereastra deschisă*, București, 1983; *Cu soarele în gând (Călătorii culturale)*, Miloșești, 1990; *Valori de referință în critica și istoria literară românească*, București, 1991; *Strălucirea cristalului*, București, 1993; *Tudor Vianu. Apropieri, delimitări, convergențe*, București, 1993; *Paul Zarifopol comentat de...*, București, 1995; *I. L. Caragiale comentat de...*, București, 1995; *Viața lui Tudor Vianu. O biografie intelectuală*, București, 1997; *Tudor Vianu comentat de...*, București, 1997; *Grădina cu rodii*, București, 2002; *Sezonul oglinzilor abandonate*, Cluj-Napoca, 2002. **Ediții, antologii:** Tudor Vianu, *Corespondență*, introd. edit., București, 1970, *Întregul și fragmentul. Pagini inedite, restituiri*, tr. și pref. edit., București, 1997; Carol Ardeleanu, *Diplomatul, tăbăcarul și actrița*, pref. edit., București, 1972; F. Aderca, *Domnișoara din str. Neptun. Orașele scufundate. Copilul cu vioara. Scurt roman al unui ogar*, pref. edit., București, 1982, *Aventurile d-lui Ionel Lăcustă-Termidor. Revolte*, pref. edit., București, 1987, *Zeul iubirii (Țapul). Femeia cu carnea albă. Nuvele*, pref. edit., București, 1993; *Scriitori români peregrini (Traiectorii literare în timp și spațiu)*, pref. și postfața edit., București, 2002 (în colaborare cu Silviu Bădia). **Traduceri:** Charles Ferdinand Ramuz, *Viața lui Samuel Belet*, pref. trad., București, 1987, *Aline. Jean-Luc persecutatul*, București, 1991, *Vindecarea de rele*, București, 1998; Marc Eigeldinger, *Eseuri despre poezia franceză, de la romantism la postsimbolism*, îngr. și pref. trad., București, 1992; Jean-Claude Fontanet, *Mater Dolorosa*, pref. trad., București, 1994; Yvette Z' Graggen, *La Punta*, postfața trad., București, 2000.

Repere bibliografice: Sanda Radian, *„Romantismul în literatura română"*, „Lupta de clasă", 1967, 10; Adrian Marino, *Scriitori de seamă*, CRC, 1969, 5; Al. Coman, *„Romantismul românesc"*, CRC, 1969, 6; Ovid S. Crohmălniceanu, *„Gustave Flaubert"*, RL, 1969, 11; Nicolae Manolescu, *Istorie literară*, CNT, 1969, 16; Edgar Papu, *O carte despre Flaubert*, LCF, 1969, 31; Dumitru Micu, *Permanența romantismului*, TR, 1971, 51; Constantin Ciopraga, *Avatarurile romantismului*, CRC, 1972, 9; Piru, *Varia*, II, *196–199*; Dumitru Micu, *Literatura realului*, CNT, 1975, 4; Petru Poantă, *„Tensiuni lirice contemporane"*, ST, 1975, 12; Gheorghe Grigurcu, *„Tensiuni lirice contemporane"*, VR, 1976, 3; Cioculescu, *Itinerar*, II, *325–326*; Dan Mănucă, *„«Convorbiri literare» (Bibliografie)"*, LL, 1977, 2; Dimisianu, *Opinii, 331–334*; Irina Petraș, *„Estetica imperfecției"*, ST, 1979, 6; Mihai Ungheanu, *„Estetica imperfecției"*, LCF, 1979, 43; George, *Sfârșitul*, III, *28–30*; Popescu, *Cărți, 44–49*; Voicu Bugariu, *Poezii „de tête"* LCF, 1981, 16; Pompiliu Marcea, *„Acoladă"*, R, 1981, 10; Grigurcu, *Critici, 136–143*; Ioan Holban, *„Mai aproape de amiază"*, CNT, 1982, 7; Ștefan Cazimir, *Un spirit laborios*, RL, 1982, 21; Constantin Călin, *Omul rezonabil*, ATN, 1982, 5; Simion Bărbulescu, *„Până la capăt"*, CRC, 1982, 40; Laurențiu Ulici, *„Până la capăt"*, CNT, 1982, 46; Aurel Dragoș Munteanu, *Cartea de călătorie*, LCF, 1984, 15; Constantin Călin, *„Răsfrângeri prin fereastra deschisă"*, ATN, 1984, 10; Claudiu Constantinescu, *Două cărți de proză*, RL, 1991, 9; Florin Faifer, *N-ar fi stricat, orișicât, mai mult umor*, CRC, 1991, 1–2; Octavian Soviany, *Un model cultural*, CNT, 1993, 13–14; Marian Vasile, *„Tudor Vianu"*, RITL, 1993, 3–4; Octavian Soviany, *Cartea Faustei*, CNT, 1994, 4; Octavian Soviany, *Nostalgia modelelor*, CNT, 1996, 47; Ion Romeo Roșiianu, *Strălucirea cristalului, cristalul strălucirii*, CRC, 1998, 4; Z. Ornea, *Biografie comportamentală?*, RL, 1998, 7; Răzvan Voncu, *Vrăjitorul ideilor*, CNT, 1999, 4; Luminița Marcu, *Din liniștita Elveție*, RL, 2000, 47; Geo Vasile, *Estetica peregrinului român*, CNT, 2001, 8; Popa, *Ist. lit.*, II, *1104*; *Henri Zalis 70*, CNT, 2002, 22 (semnează Radu F. Alexandru, Alexandru George, G. G. Constandache, Eugen Uricaru, Nicolae Breban, Adrian Mihalache, Aura Christi); *Dicț. scriit. rom.*, IV, *836–837*.

D. Mc.

ZALMOXIS, revistă apărută la Paris în 1938 și în 1939, la Paris și la București în 1940–1942, sub direcția lui Mircea Eliade. Subintitulată „Revue des études religieuses" în primii doi ani, apoi „Études religieuses", și anunțând o periodicitate semestrială, **Z.** se editează în câte un număr în 1938 și în 1939, iar ultimii trei ani sunt comasați într-un singur caiet, contribuțiile diminuându-se considerabil pe parcurs (inclusiv recenziile la studii de referință), ca și ponderea celor internaționale, mai numeroase la început. În acest context, revista are însă meritul de a promova (în ultimul număr exclusiv) tineri specialiști români. Aria preocupărilor este foarte variată: credințe și religii vechi și mai noi din toate părțile lumii și din toate timpurile, filosofie, arheologie, astrologie, arte etc., remarcându-se totodată caracterul interdisciplinar. Se evidențiază nume importante ale istoriei religiilor, precum Ananda K. Coomaraswamy (*The Philosophy of Mediaeval and Oriental Art* și studiul despre Paradisul ceresc,

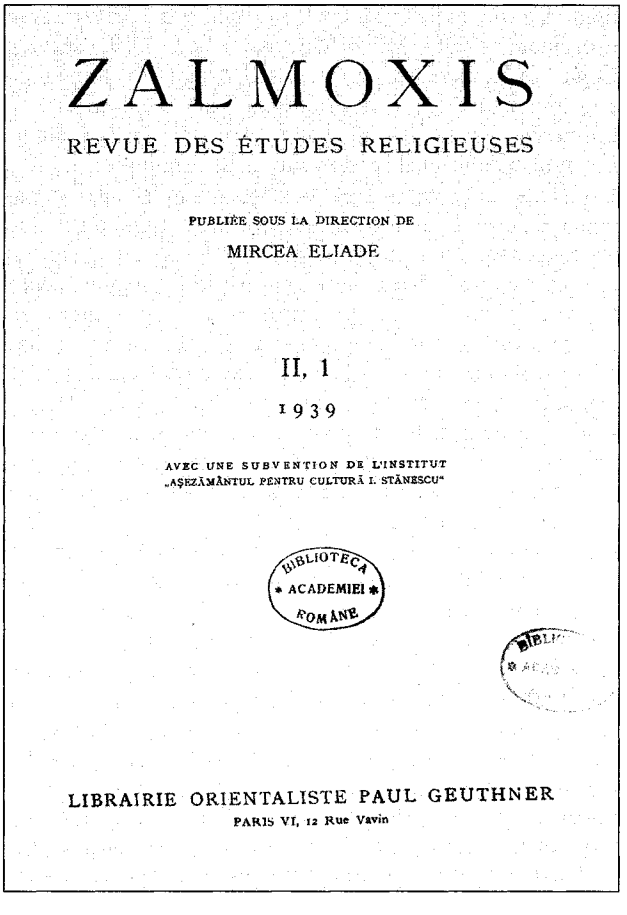
ZALMOXIS

REVUE DES ÉTUDES RELIGIEUSES

PUBLIÉE SOUS LA DIRECTION DE

MIRCEA ELIADE

II, 1

1939

AVEC UNE SUBVENTION DE L'INSTITUT „AȘEZĂMÂNTUL PENTRU CULTURĂ I. STĂNESCU"

BIBLIOTECA * ACADEMIEI * ROMÂNE

LIBRAIRIE ORIENTALISTE PAUL GEUTHNER

PARIS VI, 12 Rue Vavin

intitulat *Svayamātṛṇṇ: Janua Coeli*), Raffaele Pettazzoni (*Le Corps parsemé d'yeux*), Carl Clemen (*Zalmoxis*), Carl Hentze (*Le Culte de l'ours ou de tigre et le t'ao-t'ie*), Benjamin Rowland Jr. (*Buddha and the Sun God*), Jan Przyluski (*Le Culte de l'étendard chez les Scythes et dans l'Inde*). Mircea Eliade este prezent în toate numerele cu studii esențiale (*Metallurgy, Magic, and Alchemy, Le Culte de la mandragore en Roumanie* și *La Mandragore et mythe de la „naissance miraculeuse", Les Livres populaires dans la littérature roumaine, Notes sur le symbolisme aquatique, Mélanges: I Notes de démonologie, II Locum refrigerii*). În circuit intră contribuții ale tinerilor cercetători români Jean Coman (*Orphée, civilisateur de l'humanité, Zalmoxis, Décénée*), Petru Caraman (*Xilogénèse et lithogénèse de l'homme*), Ovidiu Papadima (*Die Dämonie der Natur*), Gheorghe Focșa (*Le Village roumain pendant les fêtes religieuses d'hiver*). Bogat este sectorul recenziilor despre cărți și studii din reviste de specialitate din cele mai diverse arii de interes, prezentat substanțial de Mircea Eliade (la cărți de Raffaele Pettazzoni, *La confessione dei peccati*, Ananda K. Coomaraswamy, *Elements of Buddhist Iconography*, Georges Dumézil, *Flamen-Brahman*, Franz Cumont, *L'Égypte des astrologues*, Carl Hentze, *Frühchinesische Bronzen und Kultdarstellungen*, René Dussaud, *Les Découvertes de Ras Shamra (Ugarit) et l'Ancien Testament*, Alfred Boissier, *Mantique babylonienne et mantique hittite*, G. Simpson, *Sex in Religion. An Historical Survey*, Arthur Christiansen, *Les Gestes des rois dans les traditions de l'Iran antique* ș.a.) și Jean Coman (J. R. Watmough, *Orphism*, William Chase Greene, *Fate, Good, and Evil in Early Greek Poetry*, Eduard Schwartz, *Kaiser Konstantin und die christliche Kirche*, Nichifor Crainic, *Nostalgia Paradisului*, A. Nour, *Cultul lui Zalmoxis* și *Credințe, rituri și superstiții geto-dace* ș.a.). Unele studii sunt însoțite de ilustrații. *G. Dn.*

ZALMOXIS, revistă apărută în număr unic la Cluj-Napoca la 1 decembrie 1995, editată de societatea culturală omonimă. Redactori: Ionuț Țene, Bogdan Pletea, Horia Muntenuș. Articole consacrate riturilor religioase ale dacilor semnează G. D. Iscru (*Considerații privind locul și rolul geto-dacilor în etnografia românească*), Ionuț Țene (*Armia lui Zalmoxis*), Petre Popescu-Gogan (*Dacă este adevărat...*), Teohar Mihadaș (*Burebista*), Vasile Lovinescu (*Omul universal*), Horia Muntenuș (*Zalmoxis sau Celebrarea luminii, Mărturisirea, Zalmoxianismul funciar din dramaturgia lui Lucian Blaga*), Daniel Hoblea (*Încreștinarea dacilor*). Mai colaborează I. V. Bădică, Nicolae Georgescu, Vasile Lechințean, Mina Văcărescu, cei mai mulți cu preocupări axate pe tema literară a dacismului și a raporturilor dintre literatură și istorie. *M. Pp.*

ZAMFIR, Mihai (6.XI.1940, București), istoric literar, critic și teoretician, prozator. Este fiul Floricăi (n. Penescu) și al lui Pantazi Zamfir, funcționar. Absolvent al Liceului „Dimitrie Cantemir" din București (1957), urmează Facultatea de Filologie, secția limba și literatura română, a Universității bucureștene (1957–1962), devenind apoi asistent la Catedra de literatură română. Beneficiază de un stagiu la Universitatea din Nisa (Franța, 1966–1967). Își susține doctoratul în 1970. Între 1972 și 1975 este profesor auxiliar la Universitatea din Lisabona. Întors la București, înființează secția limba și literatura portugheză la Universitate, în 1990 avansând conferențiar, iar în 1992 profesor. Concomitent va fi desemnat subsecretar de stat în Ministerul Învățământului (1990–1993). Profesor invitat la universități din Portugalia și Brazilia, va îndeplini mai târziu și funcția de ambasador al României la Lisabona (1997- 2001), fiind distins cu Ordinul Meritului în rang de Mare Ofițer (2000), cel mai important ordin civil portughez. Debutează la „Contemporanul" în 1962 cu un articol de critică literară, iar editorial cu antologia *Gândirea românească în epoca pașoptistă (1830–1860)* (I–II, 1968, în colaborare cu Paul Cornea); prima carte personală, *Proza poetică românească în secolul al XIX-lea*, la origine teză de doctorat, îi apare în 1971. Mai e prezent în „România literară", unde va susține și rubricile „Mic dicționar" (1990–1997), „Scrisori portugheze" (1997–2003), la „Viața românească", „Steaua", „Ramuri", Convorbiri literare" ș.a.

Istoric literar cu vocația paradigmaticului metodologic și teoretician sedus de plasticitatea formelor concrete, **Z.** își construiește demersul analitic pornind de la formula aparent paradoxală a „stilisticii diacronice", definită, în prefața volumului *Cealaltă față a prozei* (1988), drept operația de urmărire a metamorfozelor și evoluției „seriilor literare" nu în succesiune linear-istorică, „ci ca suite formate din elemente retorice devenite funcții, adică încadrabile într-un sistem". Concepută ca alternativă la istorismul și pozitivismul veacului al XIX-lea, stilistica diacronică pune în valoare schimbarea fundamentală de viziune culturală care, concretizată inițial în teoria lingvistică saussuriană și în cercetările Școlii formale ruse, a dus la apariția paradigmei structuraliste și a teoriilor semiotice întemeiate pe interdependența câmpurilor semantice (A.-J. Greimas, Michel Riffaterre) și a naratologiei (Tzvetan Todorov, Gérard Genette), ca sistematică a înlănțuirii și distribuției unor coduri și funcții universale. Aplicarea acestei metodologii acoperă toate studiile lui **Z.**, de la *Proza poetică românească în secolul al XIX-lea* până la analizele comparatiste din *Imaginea ascunsă. Structura narativă a romanului proustian* (1976) sau din *Formele liricii portugheze* (1985; Premiul Asociației Scriitorilor din București), dobândind maxima concentrare în *Poemul românesc în proză* (1981; Premiul Asociației Scriitorilor din București). Carte despre arta prozatorilor lirici, situată în descendența *Artei prozatorilor români* a lui Tudor Vianu – cum a observat Marian Papahagi –, *Poemul românesc în proză* reface istoria literaturii române moderne prin prisma unei specii a cărei cuprindere conceptuală reclamă construirea unui model polivalent – retoric, lingvistic și chiar statistic-matematic –, în condițiile în care înțelegerea tradițională a prozei poetice („influență accidentală a poeziei asupra prozei") nu dă seamă de prefacerile gândirii estetice care au prezidat nașterea modernității europene. Aspectul diacronic al interpretării lui **Z.** se regăsește în analizele pertinente referitoare la „nodurile" seriale conturate în procesul de devenire formală a poemului în proză autohton – de la meditațiile lui Alecu Russo și Cezar Bolliac până la „construcțiile muzicale" ale lui Ștefan Petică și „poemele

conceptuale" ale lui D. Anghel –, cu capitole substanțiale dedicate lui Alexandru Macedonski și Mihai Eminescu. În studiile din *Cealaltă față a prozei*, consacrate cu deosebire fenomenului literar interbelic (Liviu Rebreanu, Mateiu I. Caragiale, C. Stere, Anton Holban, E. Lovinescu, M. Blecher), dar și prozei de după război a lui V. Voiculescu și Marin Preda, instrumentarul metodologic al stilisticii diacronice este aprofundat și rafinat în sens hermeneutic, prin restrângerea ariei de cercetare către „fața ascunsă" a creației și focalizarea interesului critic spre ceea ce **Z.** numește „cifrul stilistic" al operei – „nucleul ei esențial". Ipotezele de lucru ale stilisticii diacronice își probează eficiența și în domeniul literaturii universale și comparate, odată cu *Imaginea ascunsă. Structura narativă a romanului proustian*, una din cele mai temeinice monografii despre Marcel Proust apărute la noi. Centrul ei de interes, dincolo de utila și riguroasa expunere a procesului de pătrundere a proustianismului în cultura europeană și românească, rezidă în identificarea, pe urmele celor mai recente eforturi din domeniul naratologiei, a principiului compozițional – genetic-arborescent – care a dat naștere „aventurii" textuale din *À la recherche du temps perdu*, roman care „reprezintă un caz-limită de homologie perfectă între structura frazei, a paragrafului și a întregului volum: «structura de adâncime» a unui întreg volum este reprezentată de o frază extinsă care notează doar impulsul primordial. Într-o asemenea perspectivă, romanul devine suită de scene imense, izolate între ele, blocuri narative independente la baza cărora se află un *pasaj-cheie* (uneori o *frază-cheie*) identificabil". Trebuie amintite, de asemenea, capitolul *Retorica poeziei romantice românești* din volumul colectiv *Structuri tematice și retorico-stilistice în romantismul românesc (1830–1870)* (1976), dar mai cu seamă substanțialele studii ce alcătuiesc cartea *Din secolul romantic* (1989) – epoca literară de strictă specialitate a lui **Z.** ca profesor –, unde binomul memorie *vs* imaginație, ideea de exil sau radicalismul ideatic al scriitorilor romantici sunt tot atâtea paradigme semiotice în configurarea și înțelegerea liniilor de forță caracteristice literaturii române din veacul al XIX-lea. **Z.** și-a încercat talentul și în literatura de ficțiune. *Poveste de iarnă* (1987) urmărește, pe fondul cenușiu și înghețat al Bucureștilor anilor '80, zbaterea psihologică a lui Mircea Stere, intelectual rafinat, condamnat la o existență mediocră de sistemul „egalitar" comunist, prins într-o relație fără orizont cu o femeie superficială. Asemenea lui Ladima, personajul lui Camil Petrescu, Stere este un inadaptabil. Perspectiva condiției sale sociale, pe care, gânditor refugiat în sferele transcendente ale artei, o ignoră, este conturată în proiectul de scenariu imaginat, în descendența neorealismului cinematografic italian, de fratele său Niki, regizor la Animafilm și om de lume. *Acasă* (1992) este un poem al melancoliei, bătrâneții și stingerii: în plină „epocă de aur" ceaușistă, marcată de sărăcie și resemnare, crizele de inimă ale mamei protagonistului sunt reverberațiile organice ale demolărilor brutale la care sunt supuse clădirile istorice ale orașului. **Z.** excelează în descrierea oazelor scăpate temporar de „sistematizare" – străzi de mahala cu căsuțe ascunse sub bolți de viță sau bulevarde mărginite de castani seculari –, ca și în înfățișarea morții lente și dureroase a caselor lovite de furia buldozerelor. Declarat postmoderne sunt *Educație târzie* (I–II, 1998–1999) și *Fetița* (2003), „rescrieri" ale *Educației sentimentale* a lui Gustave Flaubert sau a *Lolitei* lui Vladimir Nabokov. Aici tramele epice sunt pretexte pentru meditația asupra condiției postrevoluționare a intelectualului român, pierdut într-o lume care, așteptată ca un paradis terestru („cultural"), se instalează ca o lume întoarsă, tulbure și haotică.

SCRIERI: *Proza poetică românească în secolul al XIX-lea*, București, 1971; *Introducere în opera lui Al. Macedonski*, București, 1972; *Imaginea ascunsă. Structura narativă a romanului proustian*, București, 1976; *Poemul românesc în proză*, București, 1981; ed. 2, București, 2002; *Formele liricii portugheze*, București, 1985; ed. 2, București, 2003; *Poveste de iarnă*, București, 1987; *Cealaltă față a prozei*, București, 1988; *Din secolul romantic*, București, 1989; *Acasă*, București, 1992; *Experiența libertății*, București, 1994; *Discursul anilor '90*, București, 1997; *Educație târzie*, I–II, București, 1998–1999; *Jurnal indirect*, București, 2002; *Fetița*, Iași, 2003. **Antologii:** *Gândirea românească în epoca pașoptistă (1830–1860)*, I–II, București, 1968 (în colaborare cu Paul Cornea); *Palatul fermecat. Antologia poemului românesc în proză*, pref. edit., București, 1984; *Arte poetice. Romantismul*, coordonator Angela Ion, introd. Romul Munteanu, București, 1982 (în colaborare); Al. Macedonski, *Cartea de aur*, pref. edit., București, 1986; *Antologia poeziei portugheze*, tr. Dan Caragea, pref. edit., București, 1990 (în colaborare cu Dan Caragea).

Repere bibliografice: George Sorescu, *„Gândirea românească în epoca pașoptistă (1830–1860)"*, R, 1969, 8: Mihai Ungheanu, *„Proza poetică românească în secolul al XIX-lea"*, RL, 1971, 18; Dinu Flămând, *„Proza poetică românească în secolul al XIX-lea"*, LCF, 1971, 21; G. Gheorghiță, *Eseuri și eseiști*, R, 1971, 6; Emil Manu, *„Introducere în opera lui Al. Macedonski"*, RITL, 1973, 3; Nicolae Manolescu, *Stilistică și critică*, RL, 1976, 42; Ion Vlad, *Poetică și stilistică*, TR, 1977, 7; Alex. Ștefănescu, *Romanul ca personaj*, RL, 1977, 17; Gheorghe Perian, *„Imaginea ascunsă"*, VTRA, 1977, 8; Nicolae Manolescu, *„Imaginea ascunsă"*, CREL, 1978, 1; Irina Mavrodin, *„Poemul românesc în proză"*, RL, 1982, 15; Grigurcu, *Între critici*, 241–244; Nicolae Manolescu, *O sinteză remarcabilă*, RL,

1985, 45; Nicolae Manolescu, *Roman în doi*, RL, 1987, 26; Marian Papahagi, *O poveste de dragoste*, TR, 1987, 31; Al. Călinescu, *Love story*, CRC, 1987, 37; Ion Bogdan Lefter, *Iarna amoroasă a unui documentarist*, R, 1988, 3; Al. Călinescu, *Stilistică și poetică*, CRC, 1989, 3; Livius Ciocârlie, *„Cealaltă față a prozei"*, O, 1989, 13; Eugen Simion, *Stilistica diacronică*, CC, 1990, 2; Ștefan Avădanei, *Semnificațiile exilului*, CRC, 1990, 12; Ion Buzera, *Secolul romantic și „stilistica diacronică"*, R, 1990, 3; Cristian Moraru, *„Din secolul romantic"*, CNP, 1990, 14; Gheorghe Grigurcu, *Resortul afectiv*, F, 1990, 4; G. Iorga, *Secolul ca text*, ATN, 1990, 6; Liviu Călin, *Acuitatea observațiilor critice*, JL, 1990, 27; Vasile Popovici, *Romantismul tutelar*, O, 1990, 9; Diana Adamek, *Secolul al XIX-lea - Perspective stilistice*, TR, 1990, 44; Alex. Ștefănescu, *Casa condamnată la moarte*, RL, 1992, 31; Florin Manolescu, *Vară indiană*, LCF, 1992, 45; Octavian Soviany, *Timpul și moartea după Proust*, CNT, 1993, 1; Tania Radu, *Diferență de presiune*, LAI, 1993, 2; Bogdan Popescu, *Din epoca demolărilor...*, CC, 1993, 5–6; Marian Victor Buciu, *Traversarea deșertului*, R, 1993, 8–9; Alex. Ștefănescu, *Și hârtia taie*, RL, 1994, 47; Papahagi, *Fragmente, 113–117*; Petraș, *Lit. rom., 119–121*; Cornea, *Semnele, 242–247*; Ierunca, *Semnul, 131–137*; Lovinescu, *Unde scurte*, IV, *372–374*; Ioan Stanomir, *„Discursul anilor '90"*, LCF, 1998, 16; Spiridon, *Interpretarea, 181–186*; Ioan Stanomir, *Educație sentimentală*, LCF, 1999, 7; Gheorghe Grigurcu, *Un antiideolog*, RL, 1999, 39, 40; Daniel Ștefan Pocovnicu, *Pentru un alt realism*, CL, 2000, 1; *Dicț. esențial, 909–911*; Dimisianu, *Lumea, 371–375*; Alexandru George, *Alte întâlniri*, București, 2000, *20–27*; Manolescu, *Lista*, III, *306–309*; Popa, *Ist. lit.*, II, *1150*; Ioana Pârvulescu, *Lecția*, RL, 2002, 36; Gheorghe Grigurcu, *Un spirit liber*, RL, 2002, 41–42; Tudorel Urian, *Jocuri periculoase*, RL, 2003, 15; Marius Chivu, *Intelectualul român față cu libertatea*, „22", 2003, 713; Mihai Iovănel, *De la Fetița la Lolita și înapoi*, ALA, 2003, 677; Ioan Holban, *Istoria literaturii române. Portrete contemporane*, I, Iași, 2003, *382–387*; Cornel Ungureanu, *Geografia literaturii române, azi*, I, Pitești, 2003, *240–245*. *L. H.*

ZAMFIR, Vasile (10.VI.1932, Broșteni, j. Dâmbovița - 29.VI.1991, București), poet și traducător. Provine dintr-o familie de țărani. Șef de depozit la Editura pentru Literatură, din 1972 va fi secretar tehnic de redacție la Editura Eminescu. Primele versuri îi apar în 1961, în „Luceafărul", la rubrica „Poșta redacției". Debutează editorial cu placheta *Sufletul copacilor* (1964). Mai e prezent în „Convorbiri literare", „Orizont", „Ramuri", „România literară", „Tribuna", „Steaua" ș.a. De asemenea, publică (uneori împreună cu Constanța Zamfir ș.a.) traduceri, prin intermediar, din lirica greacă, japoneză și maghiară, unele incluse în *Antologia literaturii maghiare* (III, 1968), *Din lirica japoneză* (1970) ș.a.

De la *Sufletul copacilor* la *Tainele iubirii* (1988), versurile lui **Z.** configurează un fel de jurnal liric al bucuriilor, tristeților și melancoliilor cotidiene, exprimate direct, cu sfială și modestie, în pasteluri discrete, abia schițate, sau în notații laconice, mici balade și cântece. Un „statornic nestatornic" se definește poetul, intuind structura propriei sensibilități în continuă vibrare, ca „o cutie de rezonanță" sau „ca unda dintr-un izvor," invocând deseori instrumente muzicale (fluierul, vioara, lira). El adoptă atitudinea unui cântăreț spontan („Eu cânt așa cum cântă vântul/... Eu cânt ca un plugar ce ară") care prețuiește frumusețea bucolică și elogiază miracolele lumii („Gust mărul și aud livada/ sărbătorind o naltă împlinire/ a roadelor, întru slăvirea vieții,/ de pe pământ, cu tainică iubire" - *Mărul*) ori plânge implacabila lor trecere („A căzut bruma.../ Sfâșietoare/ e agonia plantelor// De-aș putea,/ le-aș acoperi/ cu o mantie călduroasă,/ ruptă din sufletul meu,/ să le ocrotească de-această ucidere" - *Prima brumă*). Tema cântărețului și a cântecului este cea mai frecventă, în timp adăugându-i-se nuanțe noi, cu accente de gravitate a interogației. Dicțiunea se cristalizează pe o dimensiune elegiacă, preluând cadențe și asimilând rezonanțe din poezia lui G. Bacovia, Tudor Arghezi, V. Voiculescu, Ion Minulescu, Ion Pillat. În *Premise*, de pildă, un poem elocvent în privința schimbărilor de gestică și atitudine lirică, imaginile câștigă în concretețe și pregnanță plastică, incantația dobândește mai multă vigoare: „De la o vreme-n gânduri mi-i tot mai vânt și seară. / De unde vii, tu, toamnă, în zdrențe, și ce vrei? / Cu greieri și cu stele suspină-n călimară / rugina ta de frunze ucise pe alei". Autoportretul are altă tăietură, căutând o „tectonică", o exprimare a contrariilor: „Am simțul timpului, intens, lichid... / În mine fiecare clipă-și taie, / ca stema căzătoare, de văpaie, / drum, ca pe un cer întunecat și vid. // Sunt plin de înălțări și prăbușiri. / Am fost necontenit în frământare. / Mi-i martoră această grea cântare, / ce vâlvorește încă-n noi iubiri..." (*Tectonică*). Încercând să părăsească registrul naiv, **Z.** compune o serie de sonete, câteva dedicate capodoperelor brâncușiene. Dincolo de clișeele din versurile de început, lirica lui își desenează treptat un discret și nepretențios contur.

SCRIERI: *Sufletul copacilor*, București, 1964; *Dimineață cu fluturi*, București, 1967; *La marginea lumii*, București, 1970; *Bucurii cotidiene*, București, 1972; *Nervurile toamnei*, București, 1973; *Regăsire la porți*, București, 1976; *Unghiuri mișcătoare*, București, 1977; *Culorile iubirii*, București, 1978; *Cântec de alean*, București, 1980; *Tăceri furate*, București, 1981; *Umbra mirată*, București, 1983; *Mirele nopții*, București, 1985; *Tainele iubirii*, București, 1988. **Traduceri:** [*Versuri*], în *Antologia literaturii maghiare*, III, îngr. Lörinczi László, Majtényi Erik, Szász János, Constantin Olariu, București, 1968, în Victor Sivetidis, *Măslinul*, București, 1968, în *Din lirica japoneză*, îngr. Ion Acsan, pref. Vasile Nicolescu, București, 1970.

Repere bibliografice: Eugen Munteanu, *„Sufletul copacilor"*, TR, 1965, 8; Teodor Vârgolici, *„Sufletul copacilor"*, GL, 1965, 16; Horia Zilieru, *„Dimineață cu fluturi"*, CRC, 1968, 5; Dumitru Micu, *„Dimineață cu fluturi"*, GL, 1968, 24; Emil Manu, *Modestie*, VR, 1969, 12; Eugenia Anton, *„La marginea lumii"*, VR, 1971, 7; Emil Manu, *„Nervurile toamnei"*, SPM, 1973, 153; Magda Ursache, *„Nervurile toamnei"*, CRC, 1974,1; Piru, *Poezia*, II, *222–224*; Hristu Cândroveanu, *„Regăsire la porți"*, TMS, 1976, 4; Paul Dugneanu, *Poezia șoptită*, LCF, 1976, 27; Emil Manu, *Două cărți de poeme*, SPM, 1976, 291; Paul Balahur, *Regim sever de verticalitate*, CL, 1976, 7; I. Dinulescu, *Fantezie și disciplină lirică*, R, 1976, 7; Eugen Dorcescu, *„Regăsire la porți"*, O, 1976, 30; Fănuș Băilești eanu, *„Regăsire la porți"*, RL, 1976, 33; Mihai Dușescu, *„Unghiuri mișcătoare"*, R, 1977, 12; Popa, *Dicț. lit.* (1977), 626; D. Octavian, *„Culorile iubirii"*, CL, 1979, 4; Felea, *Aspecte*, II, *155–157*; *Lit. rom. cont.*, I, *529–530*; Cristian Moraru, *„Umbra mirată"*, RL, 1983, 39; Victor Crăciun, *„Umbra mirată"*, CL, 1984, 3; Petrescu-Paraschiva, *Dicț. lit. Dâmbovița, 257*. *C.H.*

ZAMFIRESCU, Al.[exandru] Duiliu (18.III.1892, Roma - 24.II.1968, București), prozator și traducător. Numit la naștere Alexandru-Antonio-Lascar-Cesare, **Z.** este fiul Henriettei (n.

Allievi) și al scriitorului Duiliu Zamfirescu. Își începe învățătura la Roma, unde va face și o parte a liceului, pe care îl termină la „Janson de Sailly" din Paris, în 1909. Obține o licență în litere (1912) și alta în drept (1913). La Paris urmează și École des Sciences Politiques (1914). Voluntar în războiul din 1913, activează din 1915 în Ministerul Afacerilor Străine. I se încredințează misiuni diplomatice: atașat, secretar și prim-secretar de legație la Roma și Berlin (1919–1928), însărcinat cu afaceri la Haga (1929–1932), ministru plenipotențiar la Rio de Janeiro, însărcinat cu organizarea legațiilor României în Chile, Argentina și Brazilia, precum și în Portugalia (1933–1936), ministru plenipotențiar la Varșovia (1937–1938), Roma (1938) și Copenhaga (1939). În 1944 se vede destituit, iar în 1948 pensionat. Cu toate acestea, în 1957 e desemnat delegat al României în Brazilia. Ca scriitor se afirmă abia în 1947, când îi apare jurnalul de călătorie *Pe căi de miazăzi*. A tradus din Francesco Jovine, precum și din Mihail Sadoveanu în franțuzește.

Scrise, probabil, după al doilea război mondial, când sunt și editate, ceea ce explică, în parte, pasta groasă a caracterologiei, narațiunile lui **Z.** refac ambianțe și reînvie o tipologie din proza începutului de secol XX, dar într-un stil cu amprente proprii. Nuvelele din *Fără frac și joben* (1952) și *Perfecții diplomați* (1962) aduc situații și personaje din mediul funcționăresc, în speță din al Ministerului de Externe, și din protipendada provincială munteană; epicul din romanul *Domnul Daltaban de Seraschier* (1965) include și mediul legațiilor României în diverse capitale, îndeosebi din cea de la Roma, toate scrierile având o bogată sursă autobiografică. Multe proze, dacă nu toate, sunt vădit apropiate de unele producții ale tatălui său, Duiliu Zamfirescu. Astfel, personajele negative intră tipologic în categoria ciocoiului din *Subprefectul*, desăvârșit portretizat apoi în Tănase Scatiu, și a impostorilor din *Lume veche și lume nouă*, iar o seamă de situații din *Domnul Daltaban...* se petrec în climate analoage celor din *Nuvele romane*. Ceea ce diferențiază scrisul lui **Z.** e un mod mai lejer de a povesti și o propensiune mai accentuată spre umor și satiră. Tenta umoristică îl apropie uneori de D. D. Patrașcanu, iar comicul cu tăiș satiric e asemănător celui din schițele lui G. Brăescu. Lumea „perfecților diplomați" relevă o faună compusă, potrivit chiar indicațiilor auctoriale, din „lichele", „licheluțe", „hoțomani", „caiafe", „vulpoi" și alte asemenea specimene, caracteristice fiindu-i ciocoismul, veleitarismul, impostura, snobismul, indolența, servilismul, ipocrizia, invidia, delațiunea, hoția legalizată, corupția. Șefii de legații și alți funcționari superiori își dau aere aristocratice, își atribuie origini nobiliare, chiar princiare. Ambasadorul interimar State Daltaban, fiul unui „fioros bivolar" de la Zimnicea, fost hoț de cai, obține prin tertipuri cognomenul „de Seraschier" și visează să figureze în *Almanahul de la Gotha*, din care îi citește încântat, după cină, consoartei. Un subaltern al său se pretinde descendent din Porfirogeneți și semnează Théodore Trascano-Porphyrogénète, în realitate fiind nepotul unei Profira, preoteasă în satul Trăscău din Vale. Cu foarte rare excepții, nu numai diplomații, ci și alți deținători ai vreunei dregătorii sunt suflete pervertite, ariviști odioși, demnitari obtuzi, aroganți, cruzi, obstinați în a căuta mijloace de îmbogățire rapidă, iscusiți în a trage sfori și a obține profituri exorbitante, experți în a se implica, oricând se ivește ocazia, în afaceri oneroase, încasatori de sinecure, comisioane. Tipic în acest sens e prefectul Leonte Haleală (*Pe Dunăre*), care, neagreând, ca moșier, construirea de silozuri și diguri, organizează unei delegații olandeze venite în acest scop o primire fastuoasă, cu muzici, discursuri și ospețe, spre a o împiedica să lucreze. Pe fondul comun al psihologiei, îngroșate, a unor ipochimeni de acest fel, probabil inițial „copii după natură", trăsăturile individualizante se înscriu între viclenie și imbecilitate. Dacă un faimos avocat, conu Năiță (*La Excepțional sau Vulpea și vulpoii*), își construiește edificii din onorariile stoarse de la o văduvă înstărită, iar fiul lui, tot avocat, odată cu fiica îi ia bătrânei întreaga avere, un director din Ministerul Afacerilor Străine suferă de senilitate precoce. Dar semnificația istorisirilor ce constituie suportul epic al textelor lui **Z.** nu depășește nivelul unor fapte diverse, al relatărilor gazetărești, narațiunea exploatând nu o dată anecdoticul și așezând în prim-plan teza și finalitatea etică. Cât privește arta narativă, aceasta se realizează la nivelul meșteșugului. Cozeur prin vocație, autorul povestește agreabil, antrenant. Într-un județ oarecare urmează să vină un ambasador, însoțit de prim-ministru. Un înalt funcționar al prefecturii e însărcinat să le organizeze primirea. Dar în preziua sosirii o anonimă îl înștiințează că soția îl înșală. Buimăcit, nu mai vrea să facă nimic și își dă demisia, revenind însă asupra hotărârii de îndată ce prefectul îi promite avansare și decorații (*Un ambasador ne vizitează județul!*). Unele anecdote au tâlcuri mai substanțiale. Primind de la ministrul de Externe o listă de studenți propuși pentru burse în străinătate, ministrul Educației, neatent la ce i se spune, crede că tabelul i se restituie în semn de protest pentru că aici figurează doar fii de demnitari, în frunte cu propriii copii ai celor două excelențe. Înfuriat, se răstește la primul său consilier, care, la rândul lui, își dojenește imediat subalternul, iar dojana se transmite ierarhic, fiecare dând vina pe cel inferior lui în grad. În cele din urmă, se dovedește că alerta era falsă: ministrului nu i se reproșa nimic, doar i se solicita avizul (*Nepărtinire*). Cu toate că în intenția lui **Z.** cărțile ar fi format un ciclu, tema, câteva personaje fiind prezente și în nuvele, și în roman, *Domnul Daltaban de Seraschier* e de un caracter mai aparte. Aparent, textul însumează numeroase fragmente memorialistice, chiar dacă unele episoade se desfășoară în afara mediului diplomatic. Cu o rudă îndepărtată a lui State Daltaban, pictorița și sculptorița Miruna Năvodaru, autorul pătrunde în lumea artistică a Romei ori nimerește într-o speluncă, altcândva aduce elemente legate de confruntările între socialiștii și fasciștii italieni sau descrie excursii la mare și la munte, ultima agrementată de un moment cinegetic. Plenar, vocația turistică și implicit darul descriptiv al prozatorului se desfășoară în *Pe căi de miazăzi* și în *Macumba-Carioca* (1968), roade ale cutreierării unor spații europene (Olanda, Italia) și latino-americane. Mai ales ultima carte e pe cât de atractivă, tot pe atât de instructivă, cu derularea de peisaje naturale și

imagini ale unor orașe, cu informații privind flora și fauna, cu frecvente comentarii de natură etnografică și sociologică (momentul central e un ceremonial nocturn de magie desfășurat într-o pădure braziliană), cu incursiuni istorice.

SCRIERI: *Pe căi de miazăzi*, București, 1947; *Fără frac și joben*, București, 1952; *Perfecții diplomați*, București, 1962; *Domnul Daltaban de Seraschier*, București, 1965; *Macumba-Carioca*, București, 1968. **Traduceri:** Mihail Sadoveanu, *Le Hachereau*, cu ilustrații de A. Demian, București, 1955; ed. introd. Pierre Abraham, Paris, 1965, *Vie d'Étienne le Grand*, București, 1957; Francesco Jovine, *Pământuri blestemate*, pref. Alexandru Balaci, București, 1962.

Repere bibliografice: Mihnea Gheorghiu, *Un realism cu... mănuși*, VR, 1952, 5; Modest Morariu, *„Domnul Daltaban de Seraschier"*, REVR, 1965, 3; Dumitru Micu, *„Domnul Daltaban de Seraschier"*, GL, 1966, 1; Camil Baltazar, *„Macumba-Carioca"*, VR, 1968, 7; Aurel Leon, *Cu Alexandru Zamfirescu despre Duiliu*, CRC, 1972, 22; Popa, *Dicț. lit.* (1977), *626*; Victor Crăciun, *Mărturia marilor conștiințe scriitoricești*, CNT, 1987, 2; Sanda Stolojan, *Depărtări și întoarceri. Un diplomat de carieră: Al. Duiliu Zamfirescu*, MS, 1998, 1-2; Pavel Țugui, *Al. Duiliu Zamfirescu: „...odată lucrurile repuse pe cale nu vă voi mai importuna decât..."*, ST, 1999, 2; Popa, *Ist. lit.*, I, *1048*; *Dicț. scriit. rom.*, IV, *840-842*. *D. Mc.*

ZAMFIRESCU, Dan (21.XII.1933, București), istoric literar, editor și publicist. Este fiul Elenei (n. Adamescu) și al lui Ion Zamfirescu, inginer agronom. Învață la București, unde urmează Liceul „Titu Maiorescu", devenit în 1948 „I. L. Caragiale" (1944-1952). Interzicându-i-se, din motive politice, să se prezinte la examenul de admitere la Facultatea de Filosofie, intră la Institutul Teologic din Sibiu, de unde în 1954 se transferă la București, luându-și licența în 1956. Până în 1959 frecventează cursuri pentru un doctorat în teologie - bizantinologie, sub îndrumarea lui Alexandru Elian. Se înscrie în 1961 la Facultatea de Limbi Slave a Universității din București, secția rusă - română, absolvind în 1966; tot aici, sub conducerea lui Dan Simonescu, își pregătește doctoratul în filologie, susținut în 1971. Lucrează ca redactor la revistele Patriarhiei Române și la Biblioteca Sfântului Sinod (1959-1960), apoi la Asociația Slaviștilor (1961-1968). Ulterior va fi angajat de George Ivașcu la „Contemporanul", de unde demisionează în 1973, în urma unor neînțelegeri cu noul redactor-șef. Aproape șaptesprezece ani nu ocupă nici o funcție și trăiește din scris. În 1990 fondează Editura Roza Vânturilor, specializată în publicarea unor opere fundamentale mai puțin cunoscute, aparținând lui Nae Ionescu, Nichifor Crainic, Mircea Eliade ș.a. Începând din 1994 predă istoria literaturii române la Facultatea de Teologie Ortodoxă a Universității „Valahia" din Târgoviște. Titularizat profesor în 1996, devine și șef de catedră. Debutează la „Luceafărul" în 1962 și mai este prezent în „Romanoslavica" (unde face parte din redacție), „Gazeta literară", „România literară", „Argeș", „Ateneu", „Scânteia", „Scânteia tineretului", „Flacăra", „Săptămâna" ș.a. În calitate de publicist și cronicar literar, **Z.**, polemist redutabil, adeseori incomod prin subiectivitatea și retorica agresivă a intervențiilor, se va opri la ceea ce crede că ilustrează relația dintre specificul național românesc, ortodoxie

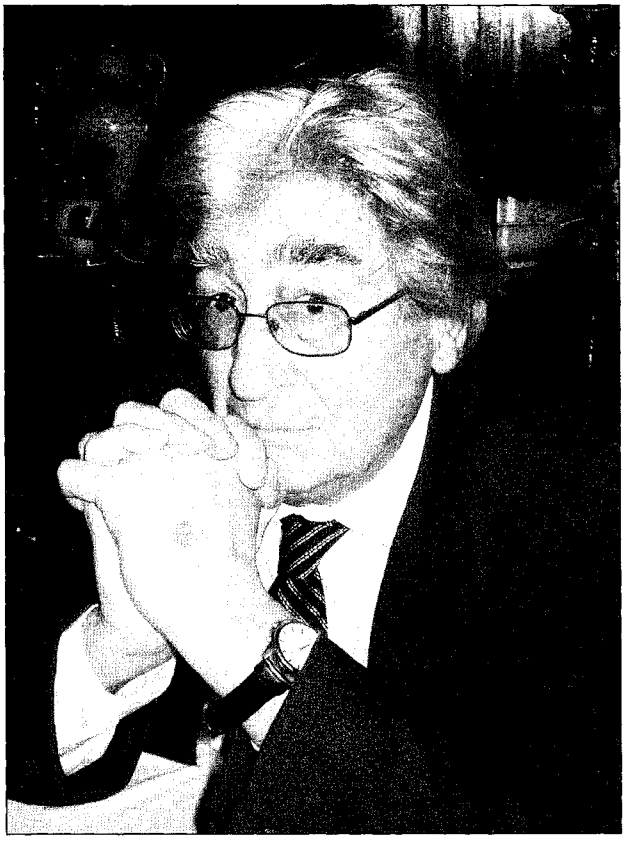

și militantismul cultural, dar va semna și numeroase pagini de circumstanță, oportuniste, într-un stil grandilocvent, patetic, ca în *Accente și profiluri* (1983) sau în articolele din *Un om pentru istorie* (1985), având în centru „personalitatea unică" a lui Nicolae Ceaușescu ș.a.

Studiile și eseurile lui **Z.** au ca trăsătură comună evaluarea rolului culturii române în aria ortodoxiei și în context european, realizată dintr-o perspectivă comparatistă. Încă de la prima sa lucrare de amploare, *Ortodoxie și romano-catolicism în specificul existenței lor istorice* (elaborată în 1956 ca teză de licență, dar publicată în volum abia în 1992), se arată preocupat „de a pătrunde esența istoriei și a destinului spiritual românesc". Medievist, bizantinolog și slavist, **Z.** asociază informația și sugestiile oferite de comparatism pentru a proiecta originalitatea, puterea de iradiere și supremația culturii române în diverse epoci istorice, mergând până la susținerea fervență, în anii '80 ai secolului trecut, a protocronismului, a unor idei excesive, puternic marcate conjunctural, servind ideologia naționalist-comunistă. Convingerea că manifestările spiritualității românești revelează o înaltă conștiință de sine îi structurează volumele *Studii și articole de literatură română veche* (1967), *România - pământ de civilizație și sinteză* (1969), *Istorie și cultură* (1975), *Permanența Patriei* (1975), *Independență și cultură* (1977), *Via Magna* (1979), *Contribuții la istoria literaturii române vechi* (1981) ș.a. O atenție deosebită a acordat personalității și operei lui Neagoe Basarab. Rezultatele

acestor preocupări sunt valorificate mai ales în ediția *Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie* (1970), realizată împreună cu Florica Moisil și G. Mihăilă, ca și în lucrarea *Neagoe Basarab și Învățăturile către fiul său Theodosie. Problemele controversate* (1973). În 1996 tipărește în facsimil color manuscrisul versiunii originale slavone a *Învățăturilor...*, păstrat parțial la Biblioteca Națională din Sofia, transcrierea și traducerea în română aparținând lui G. Mihăilă. Puncte de vedere originale, interpretări noi și date istorico-literare inedite se află și în antologia *Literatura română veche (1402–1647)*, alcătuită împreună cu G. Mihăilă (I–II, 1969). Conceput din perspectiva opiniilor lui **Z.** despre rolul de excepție al culturii române în aria ortodoxiei și în evoluția istorică a lumii europene este și studiul titular inclus în lucrarea omagială *Paisianismul – un moment românesc în istoria spiritualității europene* (1996). Elementele puse în relație subliniază modul în care monahismul românesc a influențat cultura rusă și spiritualitatea europeană în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea și în secolul al XIX-lea. Demonstrația este realizată pe baza unor texte filocalice – **Z.** a și tipărit în 1990 *Dobrotoliubie*, ediție anastatică a filocaliei slavone a lui Paisie Velicikovski –, ca și prin utilizarea unor date de istorie literară, istorie bisericească și istorie a mentalităților.

SCRIERI: *Studii și articole de literatură română veche*, București, 1967; *România – pământ de civilizație și sinteză*, București, 1969; *Atitudini*, București, 1970; *Spre noi înșine*, București, 1971; *Neagoe Basarab și Învățăturile către fiul său Theodosie. Problemele controversate*, București, 1973; *Istorie și cultură*, București, 1975; *Permanența Patriei*, București, 1975; *Independență și cultură*, București, 1977; *Via Magna*, București, 1979; *Contribuții la istoria literaturii române vechi*, București, 1981; *N. Iorga. Etape către o monografie*, București, 1981; *Accente și profiluri*, București, 1983; *Un om pentru istorie*, București, 1985; *O carte fundamentală a culturii române*, București, 1991; *Ortodoxie și romano-catolicism în specificul existenței lor istorice*, București, 1992; *Războiul împotriva poporului român*, București, 1993; *Regele și mareșalul*, București, 1994; *Lucian Blaga și condiția culturii românești*, București, 1995; *Cultura română – o mare cultură cu destin universal*, București, 1996; *A treia Europă: alternativa realistă la iluziile sinucigașe*, București, 1997; *Cultura română – sinteză europeană*, București–Chișinău, 2002; *Istorie și cultură*, I–II, București, 2003. **Ediții, antologii:** *Literatura română veche (1402–1647)*, I–II, introd. edit., București, 1969 (în colaborare cu G. Mihăilă); *Învățăturile lui Neagoe Basasarab către fiul său Theodosie*, tr. G. Mihăilă, introd. edit., București, 1970 (în colaborare cu G. Mihăilă și Florica Moisil); ed. tr. și introd. G. Mihăilă, pref. edit., București, 1996; Nicolae Iorga, *Sinteza bizantină*, pref. și tr. edit., București, 1972; Paisie Velicikovski, *Dobrotoliubie*, pref. mitropolitul Daniel, București, 1990; *Paisianismul – un moment românesc în istoria spiritualității europene*, București, 1996.

Repere bibliografice: George Muntean, *„Studii și articole de literatură română veche"*, CNT, 1967, 51; Corneliu Bărbulescu, *„Studii și articole de literatură română veche"*, GL, 1968, 3; I. D. Lăudat, *„Studii și articole de literatură română veche"*, IL, 1968, 9; G. Mihăilă, *„Studii și articole de literatură română veche"*, VR, 1968, 11; Rusu, *Utopica, 96–100*; Mihai Ungheanu, *„Atitudini"*, RL, 1970, 43; Emil Manu, *„Spre noi înșine"*, SPM, 1972, 6; Stănescu, *Poeți și critici, 227–231*; Doina Curticăpeanu, *„Neagoe Basarab și Învățăturile către fiul său Theodosie"*, ST, 1973, 9; Al. Dobrescu, *„Neagoe Basarab și Învățăturile către fiul său Theodosie"*, CL, 1973, 13; Gh. Bulgăr, *„Neagoe Basarab și Învățăturile către fiul său Theodosie"*, SPM, 1973, 123; Tomuș, *Răsfrângeri, 75–76*; Ioana Dinulescu, *„Istorie și cultură"*, R, 1975, 7; Mihai Ungheanu, *„Istorie și cultură"*, LCF, 1975, 33; Laurențiu Ulici, *Cronica lapidară*, CNT, 1975, 43; Andrei Roman, *„Istorie și cultură"*, VR, 1975, 12; George Muntean, *„Permanența Patriei"*, RL, 1976, 13; Mihai Ungheanu, *„Permanența Patriei"*, CNT, 1976, 16; Dumitru Micu, *„Permanența Patriei"*, CNT, 1976, 19; Bucur Țincu, *Despre permanența patriei*, O, 1976, 28; Ioan Adam, *Permanența ideii de patrie*, T, 1976, 8; George Arion, *„Suntem printre cei care așază pietrele de temelie"* (interviu cu Dan Zamfirescu), FLC, 1977, 15; Mircea Muthu, *„Să se știe de când..."*, T, 1977, 10; Dan Mutașcu, *„Independență și cultură"*, SPM, 1977, 365; Papu, *Clasicii, 9–12, 20–28*; Mirela Roznoveanu, *Literatura unei idei*, LCF, 1978, 24; Anatol Ghermanschi, *Marele drum al culturii române*, AST, 1980, 1; Nicolae Ulieru, *„Via Magna"*, RL, 1980, 18; Mihail Diaconescu, *Vocația sintezei*, LCF, 1981, 25; Nicolae Vasilescu-Capsali, *Etape către o monografie*, LCF, 1981, 47; Dan Simonescu, *„Contribuții la istoria literaturii române vechi"*, „Scânteia", 1981, 12 100; Mihai Ungheanu, *Interviuri neconvenționale*, București, 1982, *155–171*; Aurel Martin, *„Accente și profiluri"*, CNT, 1983, 32; Al. Dobrescu, *Actualitatea lui Maiorescu*, CL, 1983, 8; Corneliu Vadim Tudor, *„Accente și profiluri"*, SPM, 1983, 38; Dan Ciachir, *O deviză: restaurarea omului*, LCF, 1983, 51; Mihai Ungheanu, *Exactitatea admirației*, București, 1985, *181–202*; Ion Cristoiu, *Lumea literaturii*, București, 1986, *80–83*; Ilie Purcaru, *Literatură și națiune*, București, 1986, *130–139*; Gabriel Țepelea, *Însemnări de taină*, București, 1997, *328–329*; Dimisianu, *Lumea, 42–43*; Popa, *Ist. lit.*, II, *1135*; *Dicț. scriit. rom.*, IV, *842–843*. *M. D.*, ***

ZAMFIRESCU, Duiliu (30.X.1858, Plăinești, azi Dumbrăveni, j. Vrancea – 3.VI.1922, Agapia, j. Neamț), prozator, poet, dramaturg și gazetar. E primul din cei opt copii ai Sultanei (n. Mincu) și ai lui Lascăr Zamfirescu, funcționar în Focșani, care, în anumiți ani, arenda moșii. Bunicul patern, Zamfir, negustor de cherestea („blănar"), se trăgea din plăieși vrânceni; cel după mamă, Pavel Mincu (Minco), era comerciant în Focșani. Potrivit unei legende din familie, strămoșii ar fi coborâtori din imperialii bizantini Lascarizi. **Z.** a copilărit la Focșani, unde urmează școala primară (1865–1869) și gimnaziul (1869–1873). Mediul familial, cu unchi din partea tatălui școliți în Occident, iar din partea mamei artiști (arhitectul Ion Mincu, pictorul Ștefan Mincu), îi oferă șansa unei educații îngrijite. Își continuă studiile la Liceul „Matei Basarab" din București. Începe să scrie și încearcă, fără succes, să colaboreze la „Convorbiri literare". În 1876 își susține bacalaureatul și intră la Facultatea de Drept a Universității bucureștene, absolvind-o în 1880. În aprilie 1877 debutează cu poezia *Domnișoarei Niculescu Aman* la „Ghimpele". Din 1878 semnează versuri și proză în „Resboiul" lui Gr. H. Grandea, din 1880 și în „Literatorul", unde publică poemul *Levante și Calavryta*, iar în 1882 traducerea unui fragment din drama *Hernani* de Victor Hugo, urmată de prima sa încercare dramatică, sceneta în versuri *O suferință* (ce fusese respinsă de Teatrul Național bucureștean). În 1880 e numit supleant de ocol (procuror) la Hârșova. Trimite proză narativă și „fiziologii" la „România liberă", unde din decembrie 1880 colaborează permanent, devenind cronicarul literar, teatral și artistic al ziarului; îi apar aici și versuri, nuvele, pamflete, note, corespondențe. Ceea ce individualizează prezența sa e rubrica

„De las palabras", devenită „Palabras", în care folosește pseudonimul Don Padil; mai semnează Zadig, Discerniu, Crai nou et comp., Placido etc. Transferat în 1881 la Tribunalul din Târgoviște, renunță după câteva luni la magistratură, profesând avocatura la Focșani, dar stă mai mult în București, unde activează intens în presă. Debutează editorial în 1883 cu volumul de poeme și nuvele *Fără titlu*. Din același an începe să frecventeze cenaclul Junimea și leagă cu Titu Maiorescu o prietenie de durată, care se va reflecta și în una din cele mai interesante corespondențe din literatura română (editată postum, în 1937, de Emanoil Bucuța). În ianuarie 1884 i se joacă, fără succes, piesa *Prea târziu*, scrisă în colaborare cu Ștefan Vellescu. În foiletonul „României libere" se publică în 1884 romanul *În fața vieții*, scos și în volum în același an. Funcționar, din 1885, în Ministerul Afacerilor Străine, e concomitent profesor la Liceul „Sf. Gheorghe", condus de Anghel Demetriescu, și la pensionul de fete al Elenei Miller-Verghi. În 1888 e trimis atașat diplomatic la Roma, unde va rămâne până în 1906, cu o detașare temporară la Atena (1892) și alta la Bruxelles, când girează și postul de la Haga (1892–1894). Se căsătorește în 1890 cu Henriette Allievi, fiica unui bancher și senator italian, i se nasc trei copii, între care Alexandru, viitor diplomat și scriitor. E decorat în 1891 cu Coroana României în grad de Cavaler, promovat prim-secretar de ambasadă, ales în 1898 membru corespondent al Academiei Române. Perioada șederii peste hotare reprezintă și cea mai fecundă activitate a sa pe tărâmul literaturii. În afară de „Scrisori din Italia", în „Convorbiri literare" îi apar versuri, nuvele, studii, articole, traduceri din Giacomo Leopardi, romanele *Lume nouă și lume veche* (1891), *Viața la țară* (1894–1895), *Tănase Scatiu* (1895–1896), *În război* (1897–1898), *Lydda. Scrisori romane* (1898–1904), *Ceea ce nu se poate* (1906, 1910). Mai colaborează la „Ateneul român", „Revista română", „Revista idealistă" și mai ales la „Literatură și artă română", unde în 1901–1902 publică romanul *Îndreptări*. Ca volum, *Viața la țară*, primul din ciclul Comănești enilor, iese în 1898. Anterior se mai tipăriseră culegerile *Novele* (1888), *Alte orizonturi* (1894), *Novele romane. Frica* (1895), *Imnuri păgâne* (1897) și romanul *Lume nouă și lume veche* (1895). Numit, după înapoierea în țară, secretar general al Ministerului Afacerilor Străine, apoi ministru plenipotențiar clasa a II-a, **Z.** se dedică în special administrării proprietăților sale (case, vii) și acceptă președinția unui sindicat al podgorenilor din zona Odobești, care în 1906–1907 scoate și un ziar, „Trebuința". În aprilie 1908 e ales membru titular al Academiei Române. *Poporanismul în literatură*, discursul de recepție din mai 1909, provoacă replica dură a numeroși confrați, în primul rând a lui Titu Maiorescu, al cărui aspru răspuns în forul academic pecetluiește și ruperea relațiilor amicale dintre ei. Poziția agresivă a noului academician, care minimaliza rolul poeziei populare și trecea sub semnul tezismului și al idilismului opera unor mari scriitori, e criticată în articole virulente de „Viața românească", „Țara noastră", „Luceafărul" ș.a., ridiculizată în epigrame, cronici versificate etc. Între **Z.** și adversarii săi izbucnește o polemică mai pătimașă decât cea declanșată în 1903 de articolul *Literatura românească și scriitorii transilvăneni*, publicat în „Revista idealistă", unde erau atacați pe nedrept Ioan Slavici, precum și alți scriitori de peste munți. Ostilitatea față de ceea ce autorul numește „poporanism" (termen prin care înțelegea întreaga literatură de inspirație rurală) se exprimă și într-o comunicare academică din 1911, *Metafizica cuvintelor și estetica literară*, care de asemenea a provocat reacții violente, mai ales că subtextual combătea și principiile esteticii și criticii literare maioresciene. Din iunie 1909 **Z.** funcționa ca delegat al României în Comisiunea Europeană a Dunării și în Comisiunea Mixtă a Prutului. În februarie 1910 devine membru în Comitetul de lectură al Teatrului Național din București, pe a cărui scenă i se vor juca piesele *Lumină nouă*, *O amică*, *Poezia depărtării*, *Voichița*, incluse și în sumarul revistei „Convorbiri literare" (1912–1914). Se vede disponibilizat în 1913 de prim-ministrul Titu Maiorescu. În iunie 1916 e desemnat președinte al Societății Scriitorilor Români, iar în octombrie 1918 va fi ales vicepreședinte al Academiei Române. Scrierile îi apar încă în „Convorbiri literare", dar semnează și în „Viața românească", în „Românul" din Arad. I se editează romanele *Lydda* și *Anna* (1911), volumul de nuvele *Furfanțo* (1911), culegerea de poezii *Pe Marea Neagră* (1919), concomitent se reeditează, în 1914, primele trei romane din ciclul Comănești enilor, pe care le prefațează cu un text ce deschide proiectatul volum *Amintiri din cariera diplomatică*, realizat parțial și apărut în „Convorbiri literare". Începe, fără a-l termina, și un serial memorialistic, *Portrete 1914*, menit să cuprindă galeria, zugrăvită critic, a oamenilor politici contemporani. În ordine

biografică, **Z.** parcurge momente depresive, tensionate: moartea soției (1906), rănirea fiului său Lascăr în 1916, pe front. Aderând, în 1918, la facțiunea generalului Alexandru Averescu, participă la întemeierea Ligii Poporului și a oficiosului „Îndreptarea", în care e prezent cu articole, poezii. Scoate și un supliment al acestuia, „Îndreptarea literară" (Iași, octombrie 1918), unde figurează ca director. Senator, apoi deputat, va fi ministru de Externe și, în două legislaturi, președinte al Camerei. În 1921 fiul său Lascăr moare într-un duel. În vara anului următor, în timpul unei excursii la mănăstirea Agapia, scriitorul trece la cele veșnice. Va fi înmormântat la Focșani.

Prolific în toate genurile scrisului literar, **Z.** debutează editorial simultan cu versuri și proză, volumul *Fără titlu* reunind atât poeme, cât și nuvele, de fapt descrieri, schițe, biografii sau fragmente de biografii romanțate. Poemele, unele lirice, cu elemente de pastel, idilă, madrigal, meditație, satiră, altele epice, se plasează tipologic în configurația poeziei românești de dinainte de Mihai Eminescu. Tânărul compars al lui Al. Macedonski își cadențează spunerile când în alexandrini, când în versuri scurte, unele cu ecouri neoanacreontice. Spre deosebire de preeminescieni, **Z.** își cizelează stihurile mai totdeauna impecabil. Dar cele lirice vădesc tocmai lipsa lirismului, mult mai bogate resurse poetice alimentând compunerile cu caracter narativ-descriptiv. Acestea introduc, cu incontestabile efecte literare, exoticul, un exotic atenuat (grecesc în *Levante și Calavryta*, oriental în *Câinele nizamului*, boreal în *Alina-Linda*), bizarul și fabulosul (*Bjali*, *Nebuna din Herăști*), macabrul (*La bal mascat*). În *Harpista* romantismul mizerabilist îl anunță pe cel din simbolismul decadent și din literatura impulsionată de școala de la „Contemporanul". Versurile rezistă la lectură și azi în virtutea substanței epice, a plasticității expresiei unor stări de tensiune provocate fie de pasiuni umane, fie de năprasnice dezlănțuiri ale stihiilor: „Se-ntuneca. Prin aer treceau arcuri de foc. / Tuna. Cădeau ici-colo mari picături de ploaie. / Părea câteodată tot cerul că se-nmoaie / În foc. Săgeți aprinse trăsneau pomii pe loc" (*Alina-Linda*). Inegal, cu situații confuze, poemul *Miriță*, ultima construcție de proporții a lui **Z.**, impresionează prin vigoarea unor situații spectaculoase, ca aceea a confruntării armate din episodul *Lupta*, descrisă în manieră homerică. În schimb, pastelurile, portretele, idilele se înfăptuiesc doar în marginile grațiosului, unele chiar lezează simțul estetic prin neologisme șăgalnice și, nu rareori, printr-o tentă de mievrerie. Versurile meditative nu evită truismul, eroticele au un aer convențional, afectat madrigalesc și epigonic. Simplificând, autorul apare în poezia naturii ca un pastelist descins din Vasile Alecsandri, factice și destul de anemic, fiind un eminescianizant în cea erotică, subjugat de model. Mai multă însuflețire, prin atitudinea polemică, aduc orațiile satirice *Către Cleobul* sau *Invectivă:* „Spânatec, gras, soios, urât, / Ghebos cu fața scurtă, / Cu capul priponit în gât / Și gâtul într-o burtă; // Zidit din greu, / bolohănos, / Și, cum îi zice presa, / Un chip menit să fie dos / Ce și-a greșit adresa". De la al doilea volum, *Alte orizonturi*, **Z.** experimentează noi specii lirice și noi mijloace de expresie, își diversifică structura metrică. Însușindu-și ritmuri, procedee de la alți poeți - cadențe eminesciene îndeosebi -, dar și forme proprii unor predecesori mai îndepărtați, ca Ienăchiță Văcărescu (*Turturica*) și Costache Conachi (*Fantazio*), el adoptă (sau concurează) și prozodiile unor contemporani, precum Al. Macedonski și G. Coșbuc. Nu lipsesc nici accentele anticipative. Volumul *Imnuri păgâne* anunță, nu doar prin titlu, ci parțial și prin figurație, *Visări păgâne* de Ion Pillat, *Noapte bună* pare scrisă de St. O. Iosif, o strofă din *Primăvara* îl vestește pe Ion Minulescu, apar chiar stihuri de rezonanță argheziană („A luminat din tine vibrații din avântul / Ce-a fost la începuturi când tot era Cuvântul" - *În ruine*). Poezia e, în bună măsură, de speță artizanală, dovadă și polimetria experimentală din *Strofe, Versuri heterometre, Opt rânduri, Quarta rima, Versuri în heterometre albe, Strofe stinghere.* Întotdeauna **Z.** compune, literaturizează. De obicei urmează canonul, o poetică normativă clasicizantă ordonează cuminte și cele mai romantice motive. Versurile exprimă sensibilitatea disimulată, implicată convenției epice și viziunii antichizante, a unui monden de familie spirituală horațiană. Dar, neavând resursele lui Horațiu, poetul realizează, în piesele antologice *Amurg, De la Villa Tusculana, Nimfa tânără Leuco..., Jos, la Tivoli, Anienul*, fără să aducă și o situare ontologică în absolut, un hieratism maiestuos, sublimarea idilicului în umor, o delicată fructificare lirică a suprapunerilor trecut - prezent, limpezime clasică, glacială, transformând trăirea în ceremonie. Majoritatea așa-ziselor „novele" din *Fără titlu*, ca și câteva din celelalte volume, aparțin mai mult memorialisticii și biografis-

mului romanțat decât prozei de ficțiune. *Amintiri din vremuri* (*Pagini din viața lui Depărățeanu*) compun biografia sentimentală a celui care a semnat culegerea *Doruri și amoruri*, într-o narațiune convențională, cu elemente factice de senzațional, *Blaue Donau* dezvăluie momente intime din viața lui Johann Strauss, *Din Dobrogea* adună „scene și portrete" mai mult ca probabil „după natură". Trei narațiuni din volumul *O muză* (1922) fac parte din proiectatul serial *Amintiri din cariera diplomatică*. Conținutul unei proze din *Novele romane* e rezumat în titlu: *O vânătoare de vulpe în Campania romană. Badea Cârțan la Roma*. În câteva mici scrieri rememorative relatările sunt înecate în descripții: Mănăstirea Dealu, Ceahlăul, împrejurimile orașului Albano. *Spre Costești*, un fel de reportaj cinegetic, întârzie asupra unor tablouri patriarhale, prevestindu-l pe Mihail Sadoveanu. Există în proza scurtă a lui **Z.** și o anecdotică animalieră, mai apropiată de paginile lui I. Al. Brătescu-Voinești decât de cele ale lui Emil Gârleanu (*Bușcă, O curcă romantioasă, Un pui și un gândac*). Nuvelele par mai curând niște povestiri de factură fie romantică, fie realistă. *Spre mare* narează o idilă ce se încheie brusc, inexplicabil, altă poveste de dragoste are un final similar și colorit exotic (*Noapte bună*), iar *Alessio* e de asemenea o scriere cu ambianță exotică și tramă melodramatică. În două nuvele realiste, *Conu Alecu Zăgănescu* și *Subprefectul*, evoluează siluete prefigurând personaje din romanul Comănești enilor: Alecu Zăgănescu, naiv, „milos până la risipă", e înrudit nu numai cu Dinu Murguleț, ci și cu viitorul Pană Trăznea Sfântul al lui I. Al. Brătescu-Voinești; un dregător cu vederi generoase se confruntă cu un ciocoi nemernic, figură anticipându-l pe Tănase Scatiu. *Locotenentul Sterie* și mai ales *Frica* dobândesc relief prin ponderea crescută a elementului psihologic. Personajul central din *Frica* (replică, în intenție, la *O făclie de Paște* de I. L. Caragiale), un ofițer participant la Războiul pentru Independență, pune rămășag că va lua ceva din haina unui cadavru putrezit între fronturi și chiar o face. Spaima trăită de tânărul militar amintește de cea a lui Leiba Zibal, fără ca veridicitatea transpunerii să atingă forța din nuvela lui Caragiale. Tensiuni interioare dau conținut și nuvelelor *Jeana* și *Un drum greșit*, ultima având în centru un ins torturat de iluzia feminității ideale. Există în nuvelistica lui **Z.** și narațiuni în notă umoristică: Petrică e, în povestirea omonimă, un tânăr mecena surprins într-o ambianță boemă, Furfanțo întrupează un italian beț iv și sentimental pripășit la un han din Târgoviște, iar *În carantină* relatează peripeții ale unor călători opriți la Predeal. În roman s-ar fi putut crede că **Z.** a debutat cu ghinion. *În fața vieții* le va stârni hazul lui B. Delavrancea și lui Al. Vlahuță, colegi de redacție la „România liberă"; ofensat, autorul rupe relațiile cu ei și părăsește ziarul. Viitorul prieten D. C. Ollănescu-Ascanio lansează chiar, fără temei, acuzația de plagiat. Analizând scrierea din punct de vedere etico-social, C. Dobrogeanu-Gherea aplică personajului principal calificativul stigmatizant de „pesimist papagal" (*Pesimistul de la Soleni*). Dar cartea nu e lipsită de merite, în special prin descripția de medii pariziene și bucureștene, deși, axată pe o biografie puțin relevantă, problematica ei majoră se irosește la nivelul

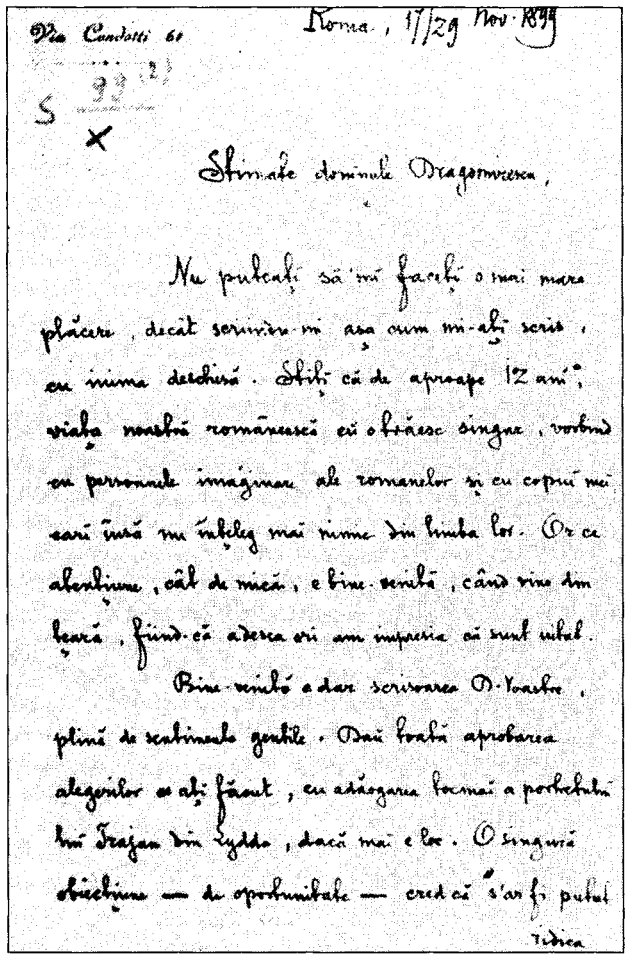

Scrisoare către Mihail Dragomirescu

banalității. Prezentat drept „natură [...] mândră și cu totul superioară", protagonistul, Eugeniu Soleanu, nu justifică această caracterizare auctorială de vreme ce comportamentul îl înfățișează ca depravat, scârbit uneori de el însuși și dispus să atribuie vina pentru eșecurile pe care le suferă determinismului crud, inerent existenței. Încercând, probabil, să făurească un omolog român al „oamenilor de prisos" din literatura rusă, prozatorul reușește să contureze doar un fel de Manoil, tot atât de puțin viabil ca personajul lui D. Bolintineanu. Creația de oameni nu e mai substanțială în *Lume nouă și lume veche*, roman „cu cheie", având în atenție două familii, Stroiescu și Ștefănescu. Portretizați satiric, Stroieștii, ale căror modele, ușor de recunoscut în contemporaneitate, sunt socialiștii, folosesc simulacrul angajării în serviciul dreptății sociale ca trambulină spre treptele de sus ale ierarhiei politice. Cel mai reliefat dintre ei, Veniamin Stroiescu, personifică politicianul necinstit, versatil, demagog, revoluționar în vorbe, arivist de rând prin mod de viață și aspirații. În schimb, cu *Viața la țară* **Z.** atinge cota maximă a realizării ca prozator, înscriind implicit un moment major în evoluția romanului

românesc. Alt volum din ciclul Comăneștienilor, *Tănase Scatiu*, îl continuă pe primul atât de direct, încât textele par „cărți" ale aceleiași istorisiri. Reunind tipologic, dar la un nivel artistic diferit, caractere din narațiunile scurte ale autorului, romanele compun o sinteză sub mai multe aspecte. Filonul epic actualizează o temă frecventă anterior - înlocuirea în viața social-economică a boierimii de către burghezie, mai ales cea rurală. Într-o zi de vară, la Dinu Murguleț, boier patriarhal, apare intempestiv un vecin de moșie, arendașul Tănase Sotirescu, poreclit de el Tănase Scatiu, însoțit de coana Profira, mama arendașului, care aruncă, oarecum în treacăt, întrebarea dacă acesta e bucuros a se încuscri cu ea. Ofensat, întrucât Tănase era flăcău tomnatic, fiu al uneia din fostele lui slugi, iar Tincuța, fiica lui, încă o copilă, bătrânul nu răspunde sfidătoarei întrebări și, după plecarea oaspeților nepoftiți, poruncește să se deschidă ușile, ca „să iasă mirosul de mitocani". Planul ticluit de „mitocani" va reuși totuși: arendașul îl are la mână pe boier, căci i-a împrumutat bani, și nici un scrupul nu îl împiedică să îl constrângă să îi dea fata și moșia. Îmbogățindu-se întruna, prin cele mai josnice mijloace, Scatiu intră și în politică, ajunge deputat. Dinu Murguleț își pierde și soția, rămâne fără nimic; infirm, se vede nevoit să locuiască la Tincuța, suferind să o vadă roabă în casa „tâlharului". Traumatizată de umilințele îndurate, dezgustată, tânăra moare. Singur, captiv, bătrânul boier încearcă să evadeze și, printr-un șiretlic, reușește să fugă la conacul său. Acolo se va salva, căci Scatiu se duce să îl ia înapoi cu forța și e ucis de țărani. Viața la țară apare în romanul lui **Z.** în viziune dihotomică: ceea ce are etern, natura și „sufletul satului", se exprimă în peisaje mirifice și în datini (o înmormântare, o logodnă, o sfeștanie în cadrul unei procesiuni religioase); ceea ce ține de o anumită perioadă istorică, de social, răzbate în situații oripilante. Mai mult decât roman, *Viața la țară* e un poem al vieții câmpenești, o rapsodie a Bărăganului. Existențele omenești se consumă într-un cadru maiestuos, cu lanuri de grâu mișcătoare și cârduri de dropii, cu o baltă colcăind de pește, împrejmuită de perdele de trestii, peste care zboară gâște și rațe sălbatice, lișițe, găinușe de baltă, cucove și unde înoată lebede. Drumul străbătut într-o dimineață estivală de familiile Murguleț și Comăneștieanu în întâmpinarea lui Matei Damian, nepotul boierului Dinu, înapoiat din străinătate, îi prilejuiește naratorului o memorabilă descriere a întinderilor campestre traversate de Ialomița. Reușită este și secvența în care, la miez de noapte, Matei Damian contemplă cerul înstelat împreună cu baciul Micu, întrupare simbolică a omului de la țară simplu și integru, știutor al mersului lumii și al constelațiilor. De un lirism intens, câteva pagini descriu cum, într-o după-amiază de septembrie, oglinda lacului e tăiată de barca purtându-i pe Mihai Comăneștieanu și pe Tincuța, pătrunși de primii fiori ai dragostei. Poezia iubirii împlinite aureolează idila, încheiată matrimonial, a lui Matei Damian și a Sașei Comăneștieanu, proprietara moșiei din Comănești. Apropierea celor doi, trecuți de prima tinerețe, se produce treptat, cu tatonări reciproce, disimulări, mici șiretenii candide, cu replieri interiorizate; stări între somn și trezie, așa-numitele „visări treze", ce introduc în proza românească pagini de fină analiză psihologică, odată cu „poezia sfioasă a sufletelor alese ce se cercetează tăcând" (E. Lovinescu). În contrast, romanul surprinde acutele contradicții sociale, unele confruntări violente, curmate prin intervenția organelor statului. Torturarea țăranilor ce nu vor să își lase pământurile smulse de Tănase Scatiu e prezentată în scene de un realism necruțător, provenite și din amintirile scriitorului, participant în 1883, ca ziarist, la anchetarea țăranilor dintr-un sat prahovean răsculat. Astfel construit, romanul asociază idilicul, lirismul cu incisivitatea observației, romantismul idealizant cu realismul brutal. Aliajul artistic contrastant include și o optică ideologică disjunctivă, în viziunea romancierului toată vina pentru soarta țăranilor având-o arendașii; în schimb, boierul, demofil prin definiție, îi este țăranului părinte. Proprie literaturii române cu tematică rurală din secolul al XIX-lea, această viziune va orienta la începutul secolului următor literatura sămănătoristă. Tănase Scatiu se definește caracterologic încă din primul volum al ciclului, cel de-al doilea susținând prin noi detalii dominantele portretului său moral. Fiu al unui argat și al unei femei respingătoare, „groasă, buhavă, murdară", meschină, abrutizată de alcool, ambițiosul arendaș unește în felul de a fi explozii de energii necheltuite ale omului din popor cu tarele sufletești ale specimenelor din straturile de jos societății. Ros de frustări sedimentate și cu apriga dorință de a sui pe scara socială, e în stare de orice spre a-și atinge scopul. În conduita publică îmbină potlogăriile de culise cu sălbăticia pe față, iar la înmormântarea Tincuței mimează deznădejdea cu un patos cabotin. În jurul protagoniștilor, unii întruchipând virtuțile boierimii de neam și ale țărănimii neinfluențate de schimbarea vremurilor, alții viciile burgheziei, se mișcă o seamă de personaje de fundal: surorile Sașei, administratori și servitori, țărani, funcționari, dar, cu excepția baciului Micu, acestea nu au pregnanță, prezența lor întregind doar imaginea spațiului rural, gândit ca măsura caracteristică a etosului național. În al treilea volum al ciclului, *În război* (1902), Mihai Comăneștieanu devine figura centrală, fiind și personajul-retină. În aprilie 1877, în ziua intrării armatei ruse în România, ca locotenent în rezervă, tânărul fusese chemat în Capitală prin ordin militar. Prin Nicolae Milescu, un coleg de universitate din perioada pariziană, o cunoaște pe Anna Villara, care aprinde în el o pasiune intensă. Romanul devine jurnalul unei iubiri amplificate în contextul pregătirilor de război, cu alt conținut și altă desfășurare decât cea prezentă mai târziu la Camil Petrescu în *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război*. În roman se discută filosofie, se cimentează prietenii, se creionează tablouri idilice și scene mondene. O secvență aventuroasă - trecerea Dunării noaptea, cu lotci, în misiune de recunoaștere - e preludiul contracarării erosului prin tragic. Comăneștieanu, Milescu și maiorul Șontu participă la atacul asupra redutei Grivița și își pierd viața. Moartea lui Milescu încununează un eroism funciar, impresionant prin manifestările lui autodisimulative. Relatarea întâmplărilor petrecute pe front, pe parcursul câtorva zile din august 1877, este, prin sobrietatea ei, prin concretețe și autenticitate, un reportaj palpitant. Ordinul de zi, cu precizări

de ordin tehnic, antiliterare prin definiție, se încorporează în narațiune, o structurează realist. Ținta ar fi fost demonstrarea, într-o probă de foc, a vitalității și resurselor morale latente ale poporului român și ale boierimii de neam. Acest sens traversează intermitent și ultimele cărți ale ciclului, *Îndreptări* și *Anna (Ceea ce nu se poate)*: dacă boierimea nu e fără păcate, are șansa de a se „îndrepta", ea își poate refortifica organismul anemiat „împrospătându-se cu sânge curat, transilvan" (G. Călinescu). Murind ultimul purtător prin naștere al numelui Comăneștienilor, destinul neamului e dus mai departe de nepotul eroului de la Grivița, Alexandru, fiul lui Matei Damian și al Sașei. Menit „să răscoale Transilvania", Alexandru se însoară cu fiica unui preot din Ardeal. O face nu din elan patriotic, ci constrâns de Anna Villara, devenită amanta lui și care vrea să aibă un paravan pentru legătura lor. Vizitele celor doi tineri la Sibiu și prin satele învecinate îi prilejuiesc autorului o galerie de portrete. Un refief deosebit dobândesc chipul protopopului Marcu Stamatu și al notarului Sgurea, funcționar care deține o bogată bibliotecă de poezie românească și, asemenea soției sale, recită cu pasiune versuri, dar denunță inclement racilele cu scopul „îndreptării". Alexandru e însă arestat de jandarmii unguri, încheindu-se astfel, demonstrativ, acolada unei narațiuni discursive, moralizatoare, gândită ca o lecție de patriotism. În *Anna*, ultimul roman al pentalogiei, același prezumtiv eliberator al Transilvaniei, căutând un rost și „ceea ce nu se poate", cade în plasa aventurilor galante. E aici o intrigă sentimentală aproape redundantă, un epic precar, monoton, obosit, tezist, căci și „puterea de observație s-a redus alarmant" (Nicolae Manolescu). De alt tip, de o factură insolită în raport nu doar cu literatura lui **Z.**, ci și cu proza românească anterioară și chiar cu cea de după, *Lydda*, „primul roman «de idei» românesc" (G. C. Nicolescu), este o compunere heteromorfă. Scrierea conține două părți, cea secundă se subdivide iarăși dual, raliind un jurnal (*Însemnările bătrânului*) și un grupaj de cugetări (*Măsura dreaptă a vieții*). Prima secțiune e construită epistolar, de unde și subtitlul *Scrisori romane*. Tânărul Mircea M. corespondează din Roma cu Filip A., vârstnic proprietar rural, ambii scriind într-un stil protocolar, cu toate că (se deduce abia spre final) sunt tată și fiu. Ei se angajează într-o cordială polemică filosofică, tânărul comunicând în treacăt și altfel de lucruri: a cunoscut o încântătoare italiancă, pictorița Lydda, și s-au căsătorit. În scurt timp Mircea moare și Filip merge la Roma să își aducă nora la Costieni. Lydda e o ființă minunată, o femeie, s-ar spune, ideală, cu care bătrânul poate discuta filosofie, citind și comentând pagini din Platon. Lydda se stinge însă la nașterea copilului. Nesuportându-i absența, socrul o invocă prin practici spiritiste. Cu un astfel de cuprins, cartea e mai mult eseu filosofic, intarsiile speculative acoperind un fir epic plăpând. Ceea ce merită menționat este pionieratul autorului în romanul eseistic, construcție dificilă, de o modernitate vizibilă și un rafinament rar întâlnit în epocă. Inferioară izbânzilor din proză, dramaturgia lui **Z.** nu mai poate năzui azi la luminile rampei. Piesele suportă totuși lectura, prin ingeniozitatea intrigii, prin dialogurile punctate de replici spirituale, de dueluri verbale amuzante. S-a spus că preocupările pentru teatru „sunt ale unui diletant cultivat" (Mircea Ghițulescu). „Scena dramatică" în versuri *O suferință* aduce în prim-plan conflictul dintre un tânăr idealist doritor să se realizeze în teatru și o mamă cu vederi ultrapozitive. Comedia într-un act *O amică* e o simplă glumă, „amica" fiind o viespe care readuce înțelegerea între soți, în vreme ce piesa *Lumină nouă* vrea să surprindă beatitudinea încercată de o fată care, refuzând orice legătură sentimentală, se călugărește. *Poezia depărtării*, cu intriga generată de o cazuistică psihologică artificioasă, are în centru tot tribulațiile iubirii, ca și comedia *Vochița*, dar compusă cu mijloacele farsei, exploatând întâmplări senzaționale, coincidențe etc. Alte trei piese sunt de interes și mai scăzut: *Prea târziu* (dramatizare a nuvelei *Jeana*), *Buccea sau căpățână* și *Thargelia din Milet*. Ignorată sau subestimată multă vreme, publicistica lui **Z.** revelă fațete noi ale personalității scriitorului. Condus în literatura de imaginație de principii ale clasicismului (seninătate, echilibru, obiectivitate), el se manifestă în gazetărie ca un cronicar și comentator ce nu își ascunde subiectivitatea. Mereu impecabil articulată, fraza lui devine adesea caustică, flagelantă, mușcătoare. Umorul de stil academic coexistă cu polemica acidă, chiar cu virulența pamfletară, generată de ranchiună, de erupții ale orgoliului rănit. Prin obiectul preocupărilor, scrisul jurnalistului e orientat constant spre actualitatea literară, muzicală și teatrală, iar în anii primului război mondial și în cei imediat următori este modelat de angajarea politică. Punctul de sprijin al judecăților în materie de literatură și artă e tot idealul clasic. Fără a fi totdeauna explicit formulat, acesta poate fi dedus din criteriile după care își structurează cronicile și articolele, ca și din atitudinile polemice exprimate în comunicările academice *Poporanismul în literatură* și *Metafizica cuvintelor și estetica literară* sau în studiile *Leon Tolstoi, Romanul și limba română, Literatura românească și scriitorii transilvăneni*. Respingând, în proză, copierea naturalistă a realității, preferința pentru patologic a unor „veterinari psihologici, ca Zola", dezavuând tot ce e „decadent", **Z.** admiră arta realistă când „nu se mărginește la descrierea formelor oarbe, a contururilor lumei, ci intră în esența ei", transfigurând-o, astfel încât „devine acceptabilă și evidentă, chiar atunci când este în sine antipatică și confuză". Viabilă este opera literară în care, ca în *Război și pace* sau în *Învierea* de Lev Tolstoi, de pildă, căutând esența lumii reale, autorul semnalează „realități armonice", conduse de principiul „concordanței în diferitele părți ce le compun". În felul acesta se „atinge clasicitatea", opera fiind „la adăpost de mode". Articolele politice învederează, în egală măsură, posibilități de analiză pătrunzătoare și vocația combativității pătimașe, ceea ce impune reconsiderarea imaginii lui **Z.** în conștiința multor contemporani și a posterității, el fiind văzut îndeobște ca un personaj excesiv de protocolar, trufaș, cu fumuri aristocratice. Unele intervenții exprimă situări curajoase, sfidări chiar la adresa monarhiei, atitudini demofile riscante. Amintirile, ca și portretele unor politicieni (P. P. Carp, Ion C. Brătianu, Dimitrie Sturdza, Alexandru Marghiloman ș.a.) se integrează, prin calitatea expresiei, prozei literare. O ținută

	VIAȚA	OPERA
1858	**octombrie 30** Se naște în satul Plăinești (azi Dumbrăveni), situat între Focșani și Râmnicu Sărat, Duiliu Zamfirescu, primul din cei opt copii ai Sultanei și al lui Lascăr Zamfirescu. Străbunica după mamă, Vâța „sârboaica", venea din Macedonia și a căsătorit-o pe fiica sa Maria cu Pavel Mincu (Minco), negustor și proprietar în Focșani, bulgar de origine. Bunicul dinspre tată, Ion Zamfir Blănaru, se trăgea din moșneni sau plăieși din Munții Vrancei. Sultana, mama viitorului scriitor, era sora arhitectului Ion Mincu.	
1865–1869	Face școala primară la Focșani.	
1869–1873	Urmează gimnaziul tot la Focșani. E fascinat de poezia lui Torquato Tasso, pe care o citește în traducerea lui Ion Heliade-Rădulescu.	
1873	**toamna** Este înscris la secția umanistă a Liceului „Matei Basarab" din București.	
1875		**octombrie** Trimite câteva versuri revistei „Convorbiri literare"; răspunsul e o „respingere foarte netă".
1876	Își susține bacalaureatul. În toamnă se înscrie la Facultatea de Drept a Universității bucureștene. Audiază și cursuri la Facultatea de Litere, având o mare admirație pentru Titu Maiorescu. Vacanțele și le petrece în Bărăgan, la moșia de la Bălești a lui D. Simionescu-Râmniceanu.	
1877		**aprilie 3** Debutează cu poezia *Domnișoarei Niculescu Aman* în „Ghimpele". Versuri și proză îi apar în „Resboiul".
1878		**februarie 10** „Literatorul" îi publică poemul *Levante și Calavryta*, cu prezentarea elogioasă a lui Al.Macedonski.
1880	**iunie 17** Își susține teza de licență în drept. **septembrie 13** Este numit supleant de ocol la Hârșova.	**decembrie** I se publică în cotidianul „România liberă" *O pagină din viața lui Strauss*; momentul marchează începutul unei bogate colaborări. Inaugurează în „România liberă" suita „Tipuri și portrete".
1881	**februarie–mai** Este transferat procuror la Târgoviște. **iulie 20** Demisionează și devine avocat pledant în Baroul Putna.	
1882	Scurtă vreme e profesor de franceză la gimnaziul din Focșani. Se stabilește la București, ca avocat în Baroul Ilfov.	**martie** Face parte din redacția ziarului „România liberă". **aprilie** „Literatorul" îi publică cea dintâi încercare dramatică, sceneta în versuri *O suferință*. **august** Deschide în „România liberă" rubrica „De las palabras", ulterior numită „Palabras". Va mai semna Don Padil.
1883		**martie** Debutează editorial cu volumul de poezie și nuvele *Fără titlu*. Frecventează cenaclul Junimea.
1884		**ianuarie** În L'Indépendance roumain" deschide atacurile antimonarhice din seria *Le Domaine de la Couronne*. **ianuarie 19** Piesa *Prea târziu*, scrisă în colaborare cu actorul Ștefan Vellescu, are o primă și unică reprezentație la Teatrul Național din București. **octombrie** Apare romanul *În fața vieții*.
1885	**februarie** Reușește la concursul pentru un post de atașat de legație, dar timp de trei ani va lucra la București, în Ministerul Afacerilor Străine. În paralel este profesor la Liceul „Sf. Gheorghe", condus de Anghel Demetriescu, și la pensionul de fete al Elenei Miller-Verghi.	

1888	**mai 6** Pleacă la Roma ca secretar II al Legației Române.	Publică nuvele în „Convorbiri literare". Apare volumul *Novele.*
1890	**martie** Se căsătorește cu Henriette Allievi, fiica directorului Băncii Generale din Roma.	
1891	Este decorat cu Coroana României în grad de Cavaler.	„Convorbiri literare" îi publică romanul *Lume nouă și lume veche.*
1892	**martie 18** Se naște la Roma fiul său Alexandru Duiliu Zamfirescu, viitor diplomat și scriitor . **iulie–noiembrie**. Este mutat la Legația Română din Atena. **decembrie** Numit secretar II la Legația din Bruxelles, girează și postul de la Haga (până în octombrie 1894).	
1894		I se editează volumul *Alte orizonturi.* În „Convorbiri literare" începe tipărirea romanului *Viața la țară.*
1895	**februarie** Revine la Legația din Roma.	Apare în volum *Lume nouă și lume veche.* „Convorbiri literare" începe să publice *Tănase Scatiu*, al doilea volum din ciclul Comănești enilor. I se editează *Novele romane. Frica.*
1897		Iese de sub tipar o nouă carte de versuri, *Imnuri păgâne.* Romanul *În război* apare în „Convorbiri literare".
1898	**aprilie** Este ales membru corespondent al Academiei Române.	Scoate în volum, în colecția „Biblioteca pentru toți", *Viața la țară.* Romanul *Lydda. Scrisori romane* începe să fie publicat în „Convorbiri literare".
1899		I se tipărește volumul *Poezii nouă.*
1900		Sub titlul *Temps de guerre*, la editura pariziană Ollendorf apare traducerea franceză a romanului *În război* , datorată lui Dem. J. Ghica.
1901	**iulie** Călătorește în Ardeal pentru a cunoaște mai bine mediul evocat în *Îndreptări*, romanul la care lucra.	
1902		Se tipărește romanul *În război,* iar *Îndreptări,* început din 1901 în „Literatură și artă română", e încheiat acum.
1903		**septembrie** Articolul *Literatura românească și scriitorii transilvăneni*, pe care îl semnează în „Revista idealistă", lovește, nedrept, mai ales în Ioan Slavici.
1906	**august** Revine în țară; conservatorii îl numesc secretar general al Ministerului Afacerilor Străine. E înaintat la gradul de ministru plenipotențiar clasa a II-a. **noiembrie** Îi moare soția.	**martie–mai** Primele capitole din romanul *Ceea ce nu se poate* sunt cuprinse în numărul jubiliar al revistei „Convorbirile literare".
1907		Romanul *Tănase Scatiu* iese în „Biblioteca pentru toți".
1908	**aprilie** Este ales membru titular al Academiei Române.	Se tipărește romanul *Îndreptări.*
1909	**iunie** Funcționează ca delegat al României în Comisiunea Europeană a Dunării și în Comisiunea Mixtă a Prutului.	**mai 16** Discursul de recepție la Academie, *Poporanismul în literatură,* provoacă polemici violente și dezaprobarea lui Titu Maiorescu.
1910	**februarie** Face parte din Comitetul de lectură al Teatrului Național din București.	
1911		**mai** O comunicare susținută la Academie, *Metafizica cuvintelor și estetica literară*, pune în evidență o atitudine antimaioresciană și antipoporanistă. Apar romanele *Lydda* și *Anna* (*Ceea ce nu se poate*), precum și nuvelele strânse în volumul *Furfanțo.*
	noiembrie I se conferă titlul de ministru plenipotențiar clasa I.	
1912		Piesele *O amică* și *Lumină nouă*, ce i se tipăresc în „Convorbiri literare", sunt jucate la Teatrul Național din București.

1913	**iulie** Titu Maiorescu, prim-ministru, îl pune în disponibilitate din funcția deținută în Comisiunea Europeană a Dunării.	Piesa *Poezia depărtării se* publică în „Convorbiri literare".
1914	Pledează pentru neutralitatea României.	Tot în „Convorbiri literare" e inclusă piesa *Vochița*.
1916	**iunie** Este ales președinte al Societății Scriitorilor Români.	Lucrează la un ciclu de memorii început din 1914.
1918	Aderă la Liga Poporului, facțiunea generalului Alexandru Averescu. **octombrie 15** Este ales vicepreședinte al Academiei Române.	**aprilie 12** Înființează oficiosul averescan „Îndreptarea". **octombrie** Scoate publicația „Îndreptarea literară", unde figurează ca director.
1919		Îi apare culegerea de poezii *Pe Marea Neagră*.
1920	**februarie** Este senator de Putna. **martie 12** E desemnat ministru de Externe (funcționează până la 13 iunie). **iunie 30** E președinte al Camerei Deputaților (până la 24 ianuarie 1922).	
1921	**ianuarie** Primește o puternică lovitură prin moartea, în duel, a celui de-al doilea fiu al său, Lascăr.	
1922	**iunie 3** Duiliu Zamfirescu moare în timp ce se afla la mănăstirea Agapia, ca urmare a unei crize hepatice. Este înmormântat la Focșani.	Apare, postum, volumul de memorii *O muză*.

artistică aleasă, alături de fervoarea opiniilor estetice, distinge și bogata corespondență a lui **Z.**, considerată uneori partea „cea mai durabilă și cea mai actuală" a scrisului său (Al. Săndulescu). Mai ales epistolele adresate lui Titu Maiorescu (și alte câteva către Iacob Negruzzi) sunt revelatoare pentru om și scriitor, ca idei și cultură, opțiuni, momente și stadii ale genezei operei, imagine de sine și conștiință a propriei identități auctoriale, dar și ca reflecție asupra lumii și epocii prin care a trecut. Tonul pe care comunică diplomatul de la Roma cu Titu Maiorescu e marcat de prețuirea datorată mentorului, dar și de demnitatea intelectuală a unei atitudini deschise dialogului, fermă și argumentată, din care nu lipsesc accentele de umor și cele ludic-autoironice, menite să atenueze distanța, diferențele de opinii. Pentru el, testul decisiv în ce privește arta romanului este „de a-ți da iluzia cea mai intensivă despre realitatea vieții". De aceea preferă „romanului psihologic" al lui Paul Bourget calitatea de artă a acelui „studiu de suflet omenesc de la un capăt la altul", însă fără „teorii", în care excelează Tolstoi și Dostoievski, *in nuce* intuire a ideii centrale din *Creație și analiză*, eseul de mai târziu al lui G. Ibrăileanu. A afirma răspicat că „orice roman bun trebuie să fie psihologic" implică opțiunea pentru psihologic nu ca explicare de „resorturi sufletești" ale personajelor, ci ținând de „creație", de „iluzia cea mai intensivă despre realitatea vieții", ca principiu estetic fundamental. Deși exagerată (în evaluarea unor mari autori, precum Stendhal și Flaubert), respingerea unui cult al stilului e simptomatică: pledoarie pentru o autenticitate de ordinul expresiei date „pasiunii", care „curge necontrolată", în registrul unui dialog neplivit de repetiții (dacă dialogul e între doi oameni ce „nu sunt de hârtie") și neevitând „gândirile naive" de teama banalului. **Z.** propune o distincție între „nota personală" și „subiectivitate", convins că dialectica subiectiv-obiectiv generează o identitate de viziune și sens, iar „nota personală" duce la recunoașterea unei amprente stilistice, lui însuși reproșându-și însă o stereotipie a „felului de a spune" și a personajelor. Își mărturisește „furia de a scrie", alternând cu ezitări, impasuri; scrisul, la el, e o formă de viață, dar și „refugiu", și absorbire în propriul imaginar („trăiesc cu oamenii din mintea mea"). Rând pe rând, *Viața la țară*, *Tănase Scatiu*, *Lydda* trec dinspre proiecte, intenții, sens avut în vedere, schițe de personaje, situații și conflicte către realizarea ca atare, cu dezvăluiri, în scrisori, despre geneză și elaborare, demne de toată atenția. Parvenirea arendașilor îl interesează dintr-un unghi al sociologiei și psihologiei sociale (Tănase Scatiu în special), nu își ascunde dorința de a-i „judeca" în proiecția dată imaginii lor ficționale, dar fără nimic schematizant, fără a-i transforma în fantoșe; „tendința" (nu teza) îi apare ca un drept al romancierului la o „demonstrațiune" – nu de idei, ci prin *fictio* – a unui punct de vedere implicit, care trebuie „să stea de sine". **Z.** are intuiția premonitorie a acelui „realism trist" pe care îl va realiza Liviu Rebreanu, ca imagine a universului rural; îl vede pe țăran sub semnul unui singur „motor sufletesc: posesiunea pământului". Comparațiile cu ipostazele literare ale țăranului rus îi par a dezvălui nu doar diferențe de fond etnopsihologic („substratul naturii românului", mai echilibrat), dar și de spirit al viziunii și „creațiunii", pe aceeași axă delimitativă între fondul latin și cel slav. Își dorește, cum îi scrie lui Iacob Negruzzi, să dea „nota exactă a naturii noastre românești atât în țăran, cât și în lucrurile dimprejurul lui"; țăranii lui Ioan Slavici îi par falși

(„dulcegării"), rezervele față de *Năpasta* lui I. L. Caragiale sunt, în esență, aceleași cu ale lui G. Călinescu, formulate ulterior. Aspirația creatoare a lui **Z.**, neîmplinită (baciul Micu), merge spre altfel de țărani decât „amorezați și blegi", fie ei „cinstiți", fie „vițioși sau sceptici", dar „oameni vii în literatură", înzestrați „cu voință și mușchi". Lui Caragiale îi detectează o atingere a inteligenței de „mobilitatea sceptică a raselor bătrâne", îi contestă reprezentativitatea românească în dramaturgie, consideră forțată nuvela *O făclie de Paște*, deși, vorbind de politicienii „pehlivani" și de orășenii unei „nații de chiacheroni", îl confirmă pe cel căruia îi recunoaște, totuși, calitatea de „mare vizionar". Avea o înaltă prețuire pentru Mihai Eminescu, respingea însă moda epidemică a „lamentațiilor" posteminesciene; îi premerge totodată lui G. Ibrăileanu în criticile aduse publicării neselective a postumelor. Cerea literaturii române, îndeosebi celei din „provinciile subjugate", mai multă „imaginație combinativă" (acuza „invenția slabă"), dar îi minimalizează pe George Coșbuc, pe Slavici, pe Octavian Goga, ajungând astfel la diletantismul atât de vulnerabil din discursul academic *Poporanismul în literatură*. În ansamblu însă, orientarea estetică a lui **Z.** este de esență clasică (efasarea: „mă păzesc de natura mea, în estetică"), cu deschidere spre modernitate (inserția ordinului de zi al generalului Cernat - considerat „document artistic sugestiv" - în romanul *În război*, pledoaria pentru romanul citadin și situarea, cel puțin teoretic, antisămănătoristă). Scrisorile lui sunt, dincolo de unele contradicții și erori, expresia unui spirit reflexiv, care dublează și susține creația prin nevoia, adesea mărturisită, a dialogului de idei. Confesiunile omului, experiențele diplomatului, impresiile călătorului nu sunt nici adaosuri, nici variațiuni, ele fac dovada unui ochi și a unei sensibilități vii: peisaje, monumente și muzee, scene de viață și portrete prinse în mișcare, pagini de intensă emoție culturală, alternând cu altele de cotidiană proză domestică, probează mobilitatea unui spirit complex, exigent și cultivat, nu rigid, dimpotrivă, adesea ironic, fantezist și liric, de un umor niciodată forțat, cu virtuți eliberatoare. Prin ele, ca și prin exuberantele confesiuni de tinerețe încredințate lui Duiliu Ioanin ori prin scrisorile către Nicolae Petrașcu, Trandafir Djuvara, V. Alecsandri, Elena Miller-Verghi, **Z.** se plasează, alături de I. L. Caragiale, Mihai Eminescu, A. I. Odobescu, Mateiu I. Caragiale, între marii epistolieri ai literaturii române.

Atletic, apolinic, de o frumusețe bărbătească, trăit foarte mulți ani în străinătate, din care vreo cincisprezece în Italia, în societatea internațională cea mai aleasă, cu un viu simț al artei și al naturei, de o mare cultură clasică, culeasă la înseși izvoarele ei, euritmic în toată făptura lui fizică, artist echilibrat, măsurat în expresie, precis și elegant, fără a fi strict și limitat, cu acea discreție și rezervă de ton atât de prețioasă, spărgând simbioza cu artistul, omul în toate manifestările lui se arată lamentabil. Înfumurat, [...] teatral, protector fără să i-o fi cerut, lipsit de nuanțele pe care le înmuia atât de bine în artă, insuportabil chiar când era binevoitor, protocolar, clătinându-se între aroganță și politețe vădit superioară, curtenitor cu femeile, serenissim cu oricine, în atitudine, în vorbă și tăcere. Iată contrastul dureros, divorțul aproape, între artist și om, ce m-a abătut repede de la privelișteа jalnică a acestei dizarmonii intime, iar ca memorialist, mult mai târziu, m-a făcut să arunc vălul biblic peste amintirea lui...

E. LOVINESCU

Latura cea mai originală a romanelor lui Duiliu Zamfirescu este intenția de a nota intimitatea dintre sufletele fine, clipele de extaz erotic. Deși tratarea rămâne exterioară, apare aici, pentru întâia oară, pagina analitică, întrucât obiectul scriitorului nu e omul, ci o stare în sine, studiată monografic. Luate în chip absolut, aceste pagini sunt încă insuficiente, adesea naive, dar în cuprinsul literaturii noastre ele reprezintă întâiele încercări.

G. CĂLINESCU

Nu se poate să nu observăm că, în nuvele, dar și în Viața la țară, *atmosfera idilică, cu ogrăzi forfotind de orătănii, cu livezi parfumate, cu familii de mici boieri provinciali ce trăiesc printre tabieturi și vechituri sentimentale, evocă locurile și întâmplările copilăriei scriitorului. E deci un caz tipic de ideologie sentimentală, cel puțin la început. Aristocratismul scriitorului, ce stă la baza literaturii lui convenționale și estete, e o sensibilitate întoarsă într-un program.*

NICOLAE MANOLESCU

SCRIERI: *Fără titlu*, București, 1883; *În fața vieții*, București, 1884; *Prea târziu* (în colaborare cu Ștefan Vellescu), București, 1884; *Novele*, București, 1888; *Alte orizonturi*, București, 1894; *Lume nouă și lume veche*, București, 1895; *Novele romane. Frica*, București, 1895; *Imnuri păgâne*, București, 1897; *Viața la țară*, pref. autorului, București, 1898; *Poezii noui*, București, 1899; *Temps de guerre*, tr. Dem. J. Ghica, Paris, 1900; *În război*, pref. autorului, București, 1902; *Tănase Scatiu*, pref. autorului, București, 1907; *Îndreptări*, București, 1908; *Poporanismul în literatură*, București, 1909; *Mirița*, București, 1910; *Anna (Ceea ce nu se poate)*, pref. autorului, București, 1911; *Furfanțo*, București, 1911; *Lydda. Scrisori romane*, București, 1911; *Metafizica cuvintelor și estetica literară*, București, 1911; *Câteva cuvinte critice*, București, 1916; *Pe Marea Neagră*, București, 1919; *O muză*, București, 1922; *Poezii alese*, pref. Mihail Dragomirescu, București, 1922; *Poezii*, îngr. și pref. Mariana Rarincescu, Craiova, 1934; *Romanul Comăneștenilor*, I-V, îngr. și pref. Mariana Rarincescu, Craiova, 1935-1938; *Duiliu Zamfirescu și Titu Maiorescu în scrisori (1884-1913)*, îngr. și pref. Emanoil Bucuța, București, 1937; *Nuvele*, îngr. Mariana Rarincescu-Zamfirescu, Craiova, 1939; *Poezii alese*, îngr. Ion Pillat, București, 1942; *Viața la țară. Tănase Scatiu*, îngr. și pref. G. C. Nicolescu, București, 1956; *Poezii și nuvele*, îngr. și pref. Al. Săndulescu, București, 1961; *Scrieri alese*, I-II, pref. Mircea Zaciu, București, 1962; *Scrisori inedite*, îngr. și introd. Al. Săndulescu, București, 1967; *Cele mai frumoase scrisori*, îngr. și pref. Al. Săndulescu, București, 1974; *Opere*, vol. I-IV, îngr. și pref. Mihai Gafița, București, 1970-1974, vol. V-VI, îngr. Mihai Gafița și Ioan Adam, București, 1982-1987, vol. VII-VIII, îngr. Al. Săndulescu, București, 1984-1985; *Romanul Comăneștenilor*, pref. Aureliu Goci, București, 1993.

Repere bibliografice: Al. Macedonski, *Opere*, IV, îngr. și introd. Tudor Vianu, București, 1946, *45-75*; C. Dobrogeanu-Gherea, *Studii critice*, București, 1967, *75-94*; Petrașcu, *Scriitori*, *103-121*; Mihail Dragomirescu, *Critică*, I, București, 1927, *43-58*, II, București, 1928, *117-149*; Chendi, *Scrieri*, II, *53-61*, *161-164*, III, *147-148*, V, *124-126*; Iorga, *O luptă*, I, *62-63*, *270-271*, *391*; G. Bogdan-Duică, *Trei romane de Duiliu Zamfirescu*, LU, 1907, 10; Maiorescu, *Critice*, III, *323-341*;

Sanielevici, *Cercetări, 85-95;* Densusianu, *Opere,* III, *610-617,* VI, *354-360;* Lovinescu, *Critice,* IV, *21-27,* VI, *129-146;* Ibrăileanu, *Opere,* III, *102-110,* IV, *394-396, 433-434;* Arghezi, *Scrieri,* XXVIII, *42-48, 89-93;* Corneliu Moldoveanu, *Autori și actori,* București, 1944, *151-158;* Aderca, *Contribuții,* I, *333-335, 482-485, 697-700;* Davidescu, *Aspecte, 69-72, 513-515, 544-549;* E. Lovinescu, *Portrete literare,* București, 1921, *39-74;* Al. Busuioceanu, *Figuri și cărți,* București, 1922, *162-165;* Iorga, *Oameni,* III, *100-101;* Camil Petrescu, *Teze și antiteze,* București, 1936, *110-113;* Dragomirescu, *Scrieri, 108-112, 185-186;* Petre V. Haneș, *Istoria literaturii române,* București, 1924, *259-263;* Ion Petrovici, *Figuri dispărute,* București, 1937, *27-33;* Mihail Dragomirescu, *De la misticism la raționalism,* București, 1924, *257-262;* Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.,* I, *96-103, 163-165;* Nicolae Petrașcu, *Duiliu Zamfirescu,* București, 1929; Sebastian, *Eseuri, 287-290, 453-457;* Petrașcu, *Icoane,* I, *173-224,* III, *153-171,* IV, *207-217; 32 de opere din literatura română,* îngr. I. M. Rașcu, București, 1933, *182-218;* Mario Ruffini, *Duilio Zamfirescu romanziere,* Milano, f.a.; Claudio Isopesco, *Il poeta Duilio Zamfirescu a Napoli,* Napoli, 1933; Șerban Cioculescu, *Un poet neoclasic: Duiliu Zamfirescu,* RFR, 1934, 8; Iorga, *Ist. lit. cont.* (1934), I, *327-338,* II, *168-170;* Perpessicius, *Opere,* VII, *59-66;* Mariana Rarincescu, *Duiliu Zamfirescu și Italia,* București, 1934; Constantin N. Stănescu, *Duiliu Zamfirescu, traducător din italienește,* SI, 1935; Șerban Cioculescu, *O față nouă a lui Duiliu Zamfirescu,* RFR, 1936, 8; Emanoil Bucuța, *Scrieri,* II, îngr. Lucia Borș-Bucuța și Violeta Mihăilă, București, 1977, *346-353;* Călinescu, *Ulysse, 334-339;* Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont., 330-331;* E. Lovinescu, *Memorii,* III, București, 1937, *20-28;* Munteano, *Panorama, 109-114, 143-145;* G. C. Nicolescu, *Structură și continuitate,* București, 1970, *165-231;* Lucian Predescu, *Duiliu Zamfirescu. Viața și opera,* București, 1938; Constantinescu, *Scrieri,* V, *241-259;* Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *470-479, Ist. lit.* (1982), *532-541;* Vianu, *Opere,* V, *152-159;* E. Lovinescu, *T. Maiorescu și posteritatea lui critică,* București, 1943, *113-151;* Pillat, *Tradiție, 245-262;* Breazu, *Studii,* I, *286-338;* Franco Cardinali, *La poesia di Duiliu Zamfirescu,* București, 1947; Georgeta Horodincă, *Duiliu Zamfirescu și contribuția lui la dezvoltarea romanului nostru realist,* București, 1956; Dima, *Studii, 125-143;* Baltazar, *Evocări, 205-209;* Mircea Anghelescu, *Al șaselea roman din ciclul Comănești enilor,* ST, 1964, 1; Eftimiu, *Portrete, 37-41;* Brădățeanu, *Istoria,* I, *80-81;* Manolescu, *Lecturi, 27-45;* Negoițescu, *Scriitori, 99-133;* Săndulescu, *Pagini, 5-94;* Streinu, *Pagini,* IV, *266-269;* Georgescu, *Polivalența, 217-221;* Zaciu, *Masca, 69-102;* Stănuța Crețu, *Duiliu Zamfirescu poet,* ALIL, t. XX, 1969; Mihai Gafița, *Duiliu Zamfirescu,* București, 1969; Liviu Petrescu, *Realitate și romanesc,* București, 1969, *7-42;* Al. Săndulescu, *Duiliu Zamfirescu,* București, 1969; Zaciu, *Glose, 33-38;* Barbu, *Sine ira, 251-253;* Păcurariu, *Clas. rom., 175-184;* Rotaru, *O ist.,* I, *609-621;* Gabriela Onisciu, *Duiliu Zamfirescu (1858-1922). Biobibliografie,* Iași, 1972; Piru, *Varia,* I, *8-9;* Săndulescu, *Lit. epistolară, 150-198, 304-334;* Stănescu, *Poeți și critici, 227-231; Ist. lit.,* III, *663-698;* Cioculescu, *Itinerar,* I, *182-189,* II, *274-277,* V, *277-284;* George, *Sfârșitul,* I, *11-13,* II, *149-157;* Săndulescu, *Citind, 5-10, 56-63;* Ștefănescu, *Momente, 96-97;* Ungheanu, *Pădurea, 59-69;* Gafița, *Fața lunii, 433-456;* Popa, *Spații, 25-33;* Săndulescu, *Continuități, 78-105; Duiliu Zamfirescu interpretat de...,* îngr. și introd. Ioan Adam, București, 1976; Cristea, *Alianțe, 335-391;* Cristea, *Arcadia, 56-83;* Adriana Iliescu, *Proza realistă în secolul XIX,* București, 1978, *174-191;* Protopopescu, *Romanul, 10-12;* Ungheanu, *Lecturi, 165-168;* Ioan Adam, *Introducere în opera lui Duiliu Zamfirescu,* București, 1979; ed. 2, Focșani, 2002; *Dicț. lit. 1900, 928-932;* Kalustian, *Simple note, 239-256;* Manolescu, *Arca,* I, *120-138;* G. C. Nicolescu, *Duiliu Zamfirescu,* București, 1980; Sanda Stolojan, *Duiliu Zamfirescu,* tr. Eric D. Tappe, Boston, 1980; Petrescu, *Configurații, 181-188;* Ion Istrate, *Un punct de vedere sociologic în cercetarea operei de romancier a lui Duiliu Zamfirescu,* DCF, *16-38;* Ciobanu, *Opera, 80-89;* Iorgulescu, *Ceara, 68-72;* Săndulescu, *Portrete, 105-117;* Nițescu, *Atitudini, 7-24;* Țeposu, *Viața, 35-45;* Adam, *Planetariu, 6-70;* Cornea, *Itinerar, 212-241;* Dobrescu, *Foiletoane,* III, *152-160;* Cosma, *Geneza, 105-114;* Craia, *Orizontul, 64-71;* Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Iosif Sava, *Muzica și literatura,* București, 1986, *208-228;* Al. Săndulescu, *Duiliu Zamfirescu și marele său roman epistolar,* București, 1986; Negrilă, *Însemnări, 54-74;* Vasile, *Conceptul, 147-150;* Al. Săndulescu, *Pe urmele lui Duiliu Zamfirescu,* București, 1989; Negoițescu, *Ist. lit.,* I, *119-121;* Ornea, *Înțelesuri, 91-96;* Lăzărescu, *Prezențe, 107-121; Dicț. analitic,* I, *42-43,* II, *218-220, 254-257,* III, *154-156, 381-384,* IV, *212-215, 381-384;* Săndulescu, *Constelații, 61-119;* D. St. Rădulescu, *Dicționarul personajelor din „Viața la țară" și „Tănase Scatiu" de Duiliu Zamfirescu,* București, 1998; Sultana Craia, *Îngeri, demoni și muieri,* București, 1999, *19-21, passim;* Mircea Tomuș, *Romanul romanului românesc,* I, București, 1999, *55-66, 339-344; Dicț. esențial, 911-916;* Ghițulescu, *Istoria, 180-181;* Ioan Adam, *Oglinda și modelele. Ideologia literară a lui Duiliu Zamfirescu,* București, 2001; Mihai Cimpoi, *Duiliu Zamfirescu între Natură și Idee,* Focșani, 2002; Al. Săndulescu, *Viața lui Duiliu Zamfirescu,* Focșani, 2002; Mircea Dinutz, *„Viața la țară" sau Noblețea clasicismului,* Focșani, 2003; Săndulescu, *Memorialiști, 66-72.*

D. Mc., S.C.

ZAMFIRESCU, George Mihail (13.X.1898, București - 8.X.1939, București), dramaturg, prozator, publicist, poet și traducător. Este fiul Ralucăi (n. Costache) și al lui Petre Mihai, căruțaș. **Z.** (care la naștere se numea Gheorghe Petre Mihai) urmează școala primară și, până în clasa a VI-a, Liceul „Cantemir Vodă" din Capitală (1905-1916). Compune piese istorice și polițiste, jucându-le împreună cu alți copii. Din 1917 elev al Școlii de Ofițeri de Rezervă din Botoșani, ia parte la

campania militară din 1918. Întors de pe front, frecventează cenaclul lui Al. Macedonski și debutează la „Literatorul" în august 1918 cu poezia *Versurilor mele,* semnată Gemi Zam. Întemeiază în 1920 Societatea Tinerilor Scriitori Români, ce își propunea promovarea dramaturgiei autohtone. În același an inițiază gazeta „Eroii patriei", scrie la „România nouă" și la „Universul literar". Se va stabili un timp (1922-1924) la Satu Mare, ca funcționar la Asigurările Sociale. Aici scoate, la 15 martie 1923, publicația satirică „Săgeata", cu texte asigurate în cea mai mare parte de el, iar între noiembrie 1923 și august 1924 revista „Icoane maramureșene", la care au colaborat, printre alții, Ion Pas și Ion Marin Sadoveanu. Se străduiește să organizeze o secție de teatru în cadrul cercului cultural local. În aceeași perioadă e prezent în „Cele trei Crișuri", „Evoluția", „Cultura poporului" și „Clipa". În 1925 revine, ca bibliotecar și gazetar, în București. Își citește piesele în cenaclul Sburătorul, publică fragmente din *Domnișoara Anastasia* în „Universul literar" (1926), din *Sam* în „Premiera" (1928) și din *Adonis* în „Excelsior" (1930). Semnează cronică dramatică la „Vremea", dă în „Gândirea" cronici literare și susține „Cronica spectacolelor" (1931-1932), e titularul cronicii literare la lunarul de orientare țărănistă „Progresul social" (1932-1933). Va fi redactor la „Facla", unde în 1932 asigură, alternativ cu Al. Sahia, rubrica „Literatură-artă", și la ziarele „Adevărul" și „Dimineața". Nutrind convingeri democratice, colaborează la „Cuvântul liber". Pasionat de scenă (s-a încercat și ca actor), vrând să dea impulsuri noi, cu deschideri experimentale, mișcării teatrale românești, înființează două companii dramatice cu existență efemeră - Masca (1931) și Treisprezece și unu (1932). Practică regia la Teatrul Național din Cernăuți (1929) și la cel din Iași (1933-1939), unde va deveni prim-regizor în locul lui I. A. Maican. În capitala Moldovei întemeiază, cu Sandu Teleajen, Titus Hotnog, George Lesnea și Bogdan Amaru, lunarul „literar, critic, social" „Cadran" (ianuarie-iunie 1934) și se implică în existența revistei „Pamflet" (1934-1938), la care iscălește și articolul-program (*Cuvânt pentru o plecare la drum*). Temperament efervescent, de rară energie, în ciuda sănătății șubrede, a fost prezent în numeroase alte periodice, de orientare tradiționalistă sau modernistă: „Abecedar" (Brad), „Adevărul literar și artistic", „Azi", „Calendarul", „Comedia", „Complex", „Cosinzeana", „Curentul", „Familia", „Floarea soarelui", „Gazeta literară", „Gândul nostru", „Însemnări ieșene", „Manifest", „Năzuința" (Craiova), „Omul liber", „Opinia", „Rampa", „România literară", „Reporter", „Revista Fundațiilor Regale", „Revista scriitoarelor și scriitorilor români", „Teatrul", „Viața literară". A mai semnat M. Zamfirescu, Constantin Bonea, Bucur Dâmboviță, George Filaret, Mircea Lacrimă, Radu Lacrimă, Iosif Mihai, Sam., Mircea Someș, Iacob Trudă. La 1 ianuarie 1929 devine membru al Societății Scriitorilor Români, după ce, cu un an înainte, intrase ca „membru activ" în Societatea Autorilor Dramatici Români. Distins de SSR cu premiul pe anul 1931 pentru romanul *Madona cu trandafiri,* i se acordă și Premiul „I. Al. Brătescu-Voinești" (1932), iar post-mortem Premiul „Regele Carol II" (1939) pentru opera de romancier.

În versurile lui **Z.**, cele inițiale de rezonanță minulesciană, lamentațiile venite din nevroze și gânduri funebre, reflectând o structură mereu frământată, vulnerabilă, coabitează cu atitudini umanitariste, ce dobândesc nu o dată accente protestatare. Asemenea atitudini caracterizează și nuvelele adunate în volumul de debut *Flamura albă...* (1924), aducând, prin tușe crud naturaliste, dar și cu dese inflexiuni de meditație lirică, scene de război, „suflete și chipuri prinse în vârtejul morții". Următoarea culegere de proze scurte, *Gazda cu ochii umezi* (1926), cultivă efuziunile lirice, atrăgând însă atenția prin portretistica aplecată adesea asupra dezmoșteniților sorții și prin observarea mediului citadin provincial. Altă culegere de nuvele și povestiri, *Miss,* va apărea postum, în 1942. Același mediu e prezent și în primul roman, *Madona cu trandafiri.* De data aceasta, departe de orice implicații ale realismului, **Z.** promovează subliniate trăsături expresioniste, privilegiază caricaturalul, șarja grotescă și absurdul. Cu acțiunea plasată într-un univers dereglat, halucinant, de coșmar burlesc, scrierea, relevabilă prin atmosferă și printr-un personaj memorabil - mitomanul Mihăilă, posesor al unei imaginații debordante, enorme -, suferă însă de pe urma afectării intelectuale, estetizante, reflectând complexe de autodidact. În cu totul altă cheie sunt concepute romanele, gândite ca o construcție ciclică, *Maidanul cu dragoste* (I-II, 1933) - creația cea mai izbutită, care l-a consacrat pe autor, *Sfânta mare nerușinare* (I-II, 1936) și *Cântecul destinelor* (1939). Li se adaugă - neterminat și editat postum, în 1946 - *Bariera,* acest titlu fiind hărăzit, de altfel, întregului ciclu. Se realizează aici, cu influențe din literatura rusă - Maxim Gorki mai cu seamă - și din proza lui Panait Istrati, monografia unei zone puțin abordate până atunci, mahalaua bucureșteană, restituită ca un mediu pestriț, pitoresc, marcat de insalubritate morală, de instincte primare, dar în același timp nu lipsit de profunzimi sufletești, de trăire totală a iubirii, sentiment frust, violent, cu „gust de moarte", ori ca lume revelând oaze de afectivitate imaculată. Sunt proiecțiile unui narator - copilul, apoi adolescentul Iacov, prin care autorul își exploatează biografia într-o coloratură romantică, lirică, adesea excesivă, mai ales în ultima scriere. Sentimentalismul caracterizează, în cele din urmă, mai toate paginile lui **Z.**, impresia de autentic dominând însă, creată atât prin atmosfera unei colectivități aparte, cât și prin ipostazele umane care ilustrează fatalitatea erosului. Poetizări superflue, tendințe intelectualizante sunt iarăși prezente, după cum se poate constata diluarea treptată a substanței epice. Dacă **Z.** și-a câștigat ca romancier un loc distinct în opinia vremii și a posterității, el s-a impus, totuși, în primul rând ca dramaturg. Asupra teatrului și a artei scenice are idei tranșante. În 1938 publică un volum de cronici și eseuri teatrale, *Mărturii în contemporaneitate,* conținând observații profunde și dezvăluind atracția pentru nou. Aproape că nu există articol sau intervenție în care să nu insiste asupra caracterului literar al scrisului dramatic, gen în care recunoaște preeminența cuvântului. „Teatrul literar" este delimitat, așadar, de „teatrul teatral". Susținător al pieselor de avangardă, **Z.** deosebește noțiunile „modernism" și „modernitate".

Dacă respinge modernismul, înțeles ca o extravagantă paradă de virtuozitate, în schimb se declară adept al unui teatru modern, adică al unui „teatru umanitar și de idei", argumentația revenind mereu asupra virtualităților spectaculare ale textului dramatic, convins că „numai un text nou poate impune forme noi". Pentru el, piesa de teatru nu poate fi decât o „operă sintetică", absorbind substanța unui moment anume - istoric, social, ideologic, existențial - sub acea prismă simbolică prin care clipa primește reflexele eternității. Creația dramatică înseamnă astfel, într-o definiție mai strânsă, caractere sintetice într-o acțiune sintetică. În tot teatrul lui se simte, cu oscilații, cu împliniri și nereușite, această voință de a construi supraetajat, aruncând un „pod de argint" între real și imaginar, imaginar și simbolic, concret și abstract. S-ar putea risca afirmația că, dacă expresionismul nu ar fi existat, dramaturgia lui **Z.** și-ar fi inventat, sui-generis, propriul expresionism. „Comedia tragică" *Domnișoara Nastasia* (pusă în scenă în 1927 de Compania Bulandra-Maximilian-Manolescu-Storin, la Teatrul „Regina Maria") este o certă realizare a literaturii dramatice moderne românești. Anterior, scriitorului îi apăruseră compoziții teatrale în revista „Slove" de la Calafat (1924), i se reprezentase în 1925 o piesă în versuri pentru copii, *Sfârlă năzdrăvanul,* și în același an i se tipărise în „Năzuința" drama într-un act, inspirată din nuvela *Alexandru Lăpușneanul* de C. Negruzzi, *Cuminecătura,* dovedind deja forță expresivă și meșteșug în plăsmuirea intrigii, în construirea personajelor. Domnitorul, mai ales, prezintă trăsături inedite în raport cu optica tradițională integral negativă - bunăoară, atitudinea lui față de boieri e justificată prin versatilitatea acestora -, atribuindu-i-se calități de abil diplomat, ce îl apropie de Vlaicu Vodă, personajul lui Al. Davila. **Z.** mai încearcă teatrul istoric, experimentând soluții expresioniste în piesa scurtă *Fu poruncă de la Suceava* (reprezentată în 1927 la Teatrul Național din Craiova) și publică în „Universul literar" (1926) „actul provincial" *Primăvara ce s-a dus,* tentativă de dramă psihologică degajând o delicată poezie melancolică. Piesa *Domnișoara Nastasia* evocă, asemenea ciclului romanesc *Bariera,* dar cu un plus de tragism și cu mai nuanțate sondări ale psihicului, mahalaua, văzută altfel decât la I. L. Caragiale, dar la fel de complex cum o adusese pe scenă celălalt promotor al comediei tragice, Mihail Sorbul. Amintind și umanitatea din *Azilul de noapte* de Maxim Gorki, protagoniștii - Nastasia, Vulpașin -, firi aprige, pasionale, având ceva din hybrisul eroilor tragediei antice, sunt doborâți și în același timp înălțați prin suferință, eroina impresionând și datorită purității sufletești. Simțul progresiei pare a fi însușirea de căpetenie a dramaturgului, care într-un bine susținut dozaj injectează în text, odată cu fiorul tragic, presentimentul unui zguduitor, de neevitat sfârșit. „Vina tragică" a personajelor rezidă în patima care le-a înrobit și le devastează. Elementele de comedie sunt utilizate cu măsură, spre sublinierea contrapunctică a filonului dramatic. Deschiderile către expresionism, realismul robust, care poate fi pus alături de cel din romanul *Ion* al lui Liviu Rebreanu, accentele naturaliste se contopesc într-o structură unitară, de evidentă originalitate. Alte piese, nereprezentate pe scenă în timpul vieții autorului - *Sam, Grup revoluționar 8* (*G. R. 8*) (1930), *Adonis* -, cu tăietura lor de parabolă (veșmânt prețios al tezei), nimeresc o țintă diferită de aceea pe care și-o propun. Semețindu-se întru idee, ele sunt totuși mai convingătoare prin sentimente. Metafora intermediază, dând o turnură insolită unui mesaj mai curând poematic decât filosofic. Cu o singură excepție, piesa *Sam,* teatrul lui **Z.** nu va mai atinge nivelul din *Domnișoara Nastasia,* deși în anumite privințe poate reține atenția. În acest text subintitulat „Poveste cu mine, cu tine, cu el...", mișcările sufletești sunt trecute prin alambicul unei prolixe alegorii. Propunându-și să urmărească un destin ce implică general-umanul, vehiculând numeroase personaje-idee, arhetipale, hărăzindu-i protagonistului iluminări, dramaturgul îl poartă printr-o serie de încercări, care înseamnă și un periplu în diverse spații geografice. În esență, personajul trăiește trei probe fundamentale: iubirea, războiul și revoluția, în și prin care caută certitudini ultime, absolute. Condiția sa atinge granițele tragicului tocmai pentru că percepe distanța dintre construcțiile imaginative, dintre ideal și lume, datul real. La capătul drumului intervine însă o revelație compensatoare, oferind un sens existenței: „Cred în suferință, singurul adevăr, singura

Desen de Ion Anestin

viață, singura fericire, singura înălțare". Piesa, s-ar spune *Peer Gynt* a literaturii noastre, rămâne, în ciuda unor scăderi (parțiala nebulozitate a eșafodajului de idei), o amplă meditație de respirație modernă. Cu timbrul ei poematic, cu pigmentația simbolică a construcției alegorice și ambițioasele (prezumțioasele) punți aruncate spre sferele abstracte, *Sam* se apropie de „opera sintetică" a cărei fantomă îl vizitează pe **Z.** în asiduitățile lui de dramaturg. Dar piesa, acceptată inițial de Teatrul Național bucureștean, e declarată subversivă, devine un „caz" în epocă și nu va vedea luminile rampei decât în 1971, la Teatrul de Stat din Pitești. *G. R. 8* se vrea o „glumă neverosimilă cu dragoste și moarte". Tema iubirii e asociată temei morții, într-o combinație în care „gluma" nu e glumă deloc, iar termenul „neverosimil" sugerează o desprindere de convențional. Nerealizată artistic, piesa apelează intens, ca și *Sam*, la modalitățile expresioniste, tinzând să ilustreze - cu reflexe din Dostoievski - ideea că pentru formarea caracterelor ferme e absolut necesară fapta eroică. Spirit febril, tentat mereu de noi experiențe în diferite perimetre ale genului dramatic, scriitorul compune *Adonis*, o „parabolă cu o haimana, o portocală și un vis", pronunțat expresionistă, împletind planul realului și al oniricului pentru a relata, în tonalitate poetică, trista poveste a unui vagabond inadaptabil. Ulterior practicării formulei dramei alegorico-simbolice, el va face concesii gustului mic-burghez în comedia apăsat sentimentalistă (dar de anume pătrundere psihologică și virtuți umoristice) *Idolul și Ion Anapoda* (premiera în 1934 la Teatrul Național din București), ce se apleacă, în manieră tradițională, asupra lumii funcționarilor mărunți, punând în prim-plan tipul insului modest, dar altruist, loial, afectuos, cu semeni în teatrul lui Camil Petrescu, G. Ciprian, Tudor Mușatescu, Mihail Sebastian.

Noutatea Domnișoarei Nastasia *stă în unghiul tragic și verosimil sub care e pictată mahalaua; cu material de extracție caragialiană, d. George Mihail Zamfirescu a izbutit să se scuture de influența marelui comic, convertind în viziune dramatică lumea periferică, intuită până acum numai în deformațiile ei morale și intelectuale.* [...] *Peste rezerve și deficiențe, romanul* Maidanul cu dragoste *este, până acum, opera capitală în proză a d-lui George Mihail Zamfirescu și evocarea de suflu epopeic a periferiei, văzută în aspectul ei de cerc închis, cu moravuri și o etică proprie, cu pitoresc specific și tragică umanitate, în aerul otrăvit de miasmele instinctelor primare.*

POMPILIU CONSTANTINESCU

SCRIERI: *Flamura albă... Suflete și chipuri prinse în vârtejul morții*, pref. Eugen Relgis, Satu Mare, 1924; *Cuminecătura*, București, 1925; *Gazda cu ochii umezi*, București, 1926; *Domnișoara Nastasia*, București, 1928; *Madona cu trandafiri*, București, 1931; *Maidanul cu dragoste*, I-II, București, 1933; ed. îngr. Florence G. Zamfirescu, pref. Valeriu Râpeanu, București, 1957; ed. îngr. și pref. Valeriu Râpeanu, București, 1993; *Idolul și Ion Anapoda*, București, [1935]; *Sfânta mare nerușinare*, I-II, București, 1936; ed. îngr. și pref. Valeriu Râpeanu, București, 1998; *Mărturii în contemporaneitate*, București,1938; *Cântecul destinelor*, București, 1939; *Sam*, Oradea, 1939; *Sufletul soldaților de plumb*, București, 1940; *Miss*, București, 1942; *Bariera*, pref. Florence G. M. Zamfirescu, București, 1946; *Teatru*, îngr. și pref. Valeriu Râpeanu, București, 1957; *Isprava duhului roșcovan*, îngr. și pref. Fănuș Băileșteanu, București, 1974; [*Scrieri*], vol. I: *Teatru*, vol. II: *Mărturii în contemporaneitate*, îngr. și introd. Valeriu Râpeanu, București, 1974; *Corespondență*, îngr. și pref. Claudia Dimiu, București, 1988; *Domnișoara Nastasia și alte piese*, Cluj-Napoca, 1989; *Teatru*, îngr. și pref. Valeriu Râpeanu, București, 2000. **Traduceri:** Ly-Chao-Pée, Pieter van der Meer, Selma Lagerlöf, în *Magnolia*, Arad, 1925; Pierre Mac Orlan, *Bestia cuceritoare*, București, 1925.

Repere bibliografice: George Baiculescu, *„Flamura albă"*, ALA, 1924, 193; Camil Petrescu, *Teze și antiteze*, București, 1936, *322-324*; Sandu Teleajen, *„Cuminecătura"*, „Gândul nostru", 1925, 3-4; Perpessicius, *Opere*, V, *188-192*, VI, *166-171*, VIII, *273*, XII, *389, 550-551*; George Baiculescu, *„Gazda cu ochi umezi"*, ALA, 1926, 286; Ion Pas, *„Gazda cu ochi umezi"*, LUT, 1926, 1 361; Ion Marin Sadoveanu, *Scrieri*, V, îngr. și introd. I. Oprișan, București, 1978, *410-414, 527*; Lovinescu, *Critice*, III, *163-167*; Adrian Maniu, *G. M. Zamfirescu*, RP, 1929, 3 456; Aderca, *Contribuții*, II, *290-291*; Călinescu, *Cronici*, I, *261-262*; Constantinescu, *Scrieri*, V, *260-273*; Șerban Cioculescu, *„Madona cu trandafiri"*, „Azi", 1932, 1; Dragoș Protopopescu, *„Domnișoara Nastasia"*, „Calendarul", 1932, 154; Ionescu, *Război*, II, *146-149*; E. Lovinescu, *Memorii*, II, Craiova, 1932, *244-246*; Sebastian, *Eseuri, 294-298*; Șerban Cioculescu, *„Maidanul cu dragoste"*, ADV, 1933, 15 138; Papadima, *Creatorii, 344-351*; Adrian Maniu, *Pe maidanul cu dragoste*, U, 1933, 119; Al. Robot, *Un roman al periferiei*, RP, 1933, 4 572; Baltazar, *Evocări, 239-249*; Camil Petrescu, *„Idolul și Ion Anapoda"*, „Argus", 1934, 6 512; Șerban Cioculescu, *„Sfânta mare nerușinare"*, RFR, 1936, 3; Călinescu, *Ulysse, 295-300*; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont., 249-250, 373-374*; Sebastian, *Jurnal, 545-548*; Munteano, *Panorama, 239-240*; Ivașcu, *Confruntări*, III, *42-43*; Radu Boureanu, *Funia de nisip*, București, 1972, *311-317*; Ieronim Șerbu, *Itinerarii critice*, București, 1971, *100-106*; Mihail Sebastian, *La moartea lui G. M. Zamfirescu*, RFR, 1939, 11; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *835, 837*, *Ist. lit.* (1982), *920, 922-923*; Ion Marin Sadoveanu, *„Domnișoara Nastasia"*, VAA, 1944, 1 038; N. Carandino, *Teatrul așa cum l-am văzut (1935-1945)*, București, 1986, *189-193*; [*G.M. Zamfirescu*], „Acțiunea", 1944, 1 070 (semnează Victor Ion Popa, Dan Petrașincu, Ioana Mihail, Ion Pas, Radu Boureanu, Alexandru Talex); Ion Călugăru, *„Bariera"*, CNT, 1946, 9; Al. Piru, *„Bariera"*, „Națiunea", 1946, 24; Ion Marin Sadoveanu, *„Idolul și Ion Anapoda"*, TIL, 1948, 3 674; Vianu, *Opere*, XII, *355-360*; Ion Vlad, *Marginalii la ediția „Teatru" de G. M. Zamfirescu*, ST, 1957, 8; Liviu Călin, *„Teatru"*, GL, 1957, 36; Valeriu Râpeanu, *George Mihail Zamfirescu*, București, 1958; Silvia Cucu, *George Mihail Zamfirescu și teatrul*, București, 1967; Zaciu, *Masca, 373-379*; Brădățeanu, *Comedia, 278-282*; Crohmălniceanu, *Lit. rom. expr., 163-170*; Zalis, *Aspecte, 176-183*; Crohmălniceanu, *Literatura*, I (1972), *303-304*, III, *24-41*; Piru, *Varia*, I, *388-389*; *Ist. teatr. Rom.*, III, *217-221, 284-287, 523-526*; N. Barbu, *George Mihail Zamfirescu în actualitate*, CRC, 1975, 37; Valeriu Râpeanu, *Interpretări și înțelesuri*, București, 1975, *60-119*; Massoff, *Teatr. rom.*, VII, *155-163, passim*, VIII, *434-435*; Brădățeanu, *Istoria*, II, *258-269*; Mancaș, *Teatrul, 123-131*; Râpeanu, *Cultură*, I, *197-263*; Mircea Ștefănescu, *Un dramaturg își amintește...*, I, București, 1980, *366-385*; Piru, *Ist. lit., 420-421*; Amza Săceanu, *Clasicii nu vor să îmbătrânească*, București, 1983, *332-354*; Ciopraga, *Propilee, 284-288*; Silvestru, *Un deceniu, 272-274*; Ornea, *Actualitatea, 168-172*; Râpeanu, *Scriitori, 189-216*; Craia, *Fețele, 141-143*; *George Mihail Zamfirescu*, RRI, IV, partea II, *465-511*; Negoițescu, *Ist. lit.*, I, *229-231*; Ornea, *Înțelesuri, 248-253*; *G. M. Zamfirescu*, DRI, V, *368-396*; Florin Faifer, *Cordonul de argint*, Iași, 1997, *112-121*; Justin Ceuca, *George Mihail Zamfirescu astăzi*, ST, 1998, 10; *Dicț. analitic*, I, *319-321*, III, *13-14*; *Dicț. esențial, 916-918*; Ghițulescu, *Istoria, 110-113*. *E. O., F. F.*

ZAMFIRESCU, Ion (7.VIII.1907, Craiova - 31.XII.2001, București), istoric al teatrului, eseist și memorialist. Este fiul Mariei (n. Petrescu) și al lui Ion Zamfirescu, comerciant. Termină în 1926 Liceul „Frații Buzești" din orașul natal și se înscrie la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București, pe care o va absolvi în 1929. Funcționează ca profesor la liceele „Sf. Sava", „Gh. Lazăr" și „Mihai Viteazul" din Capitală până în 1940, când își susține doctoratul în filosofie cu teza *Spiritualități românești*, fiind titularizat conferențiar la Catedra de filosofia culturii și a istoriei la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității bucureștene. Suspendat în 1950 din motive politice, se vede trimis în învățământul liceal, unde predă până în 1960, an în care este numit profesor de literatură comparată la universitățile din Craiova și București; deține acest post până la pensionare, în 1968. A fost ales președinte al Comitetului Național de Literatură Comparată în 1969 și a făcut parte din conducerea publicațiilor „Synthesis", „Revue roumaine d'histoire de l'art", „Studii și cercetări de artă". Debutează în 1934 la cotidianul „Adevărul", semnând cronici și articole teatrale. Studii, intervenții în chestiuni de istoria culturii, teatru, literatură, dar și publicistică pe teme sociale și politice îi mai apar în „Arhiva pentru știința și reforma socială", „Anuarul «Ateneului Român»", „Jurnalul", „Viața românească", „Meridian", „Semnalul", „Revista Fundațiilor Regale", „Viitorul", „Ramuri", „Revista de istorie și teorie literară" ș.a. I s-a decernat în 1974 Premiul „I. L. Caragiale" al Academiei Române.

Într-o primă etapă, incluzând anii 1930–1950, preocupările lui **Z.** atestă orizonturi pluridisciplinare, determinate și de îndeletnicirile didactice. Paginile cu privire la istoria învățământului, ca în volumul colectiv *Monografia Liceului „Gh. Lazăr" din București (1860–1935)*, tipărit în 1935, etică (*Elemente de etică pentru clasa a VIII-a secundară*, manual semnat în 1936 în colaborare cu Dimitrie Gusti) și psihologie (*Breviar de psihologie*, 1947) răspund mai degrabă unor îndatoriri și nevoi formative. În schimb, cărțile *Spiritualități românești* (1941), *Orizonturi filosofice. Idei, oameni, probleme de cultură* (1942) și *Destinul personalității. Contribuții la cunoașterea omului și culturii contemporane* (1942) sunt rodul unor strădanii născute din pasiune și vocație, prefigurând posibile sinteze. Poate să surprindă, de aceea, dar e explicabilă în contextul politic al timpului, orientarea după 1950 spre literatura universală, mai exact spre istoria dramaturgiei. Doar până la un punct, fiindcă în studiile de filosofia culturii autorul mai prospectase acest spațiu, în întrepătrundere cu altele, înrudite, din câmpul umanisticii. Cea dintâi și cea mai însemnată contribuție istorico-literară a lui **Z.** este *Istoria universală a teatrului* (I–III, 1958–1968). Fără a accentua asupra evoluției spectacolului, ci tinzând spre o sinteză a manifestării teatrale cu fundamentele ei istorice, filosofice și estetice, tratatul, primul de acest profil și amploare la noi, are ca premisă ideea că scena a reflectat continuu tot ce s-a petrecut mai de seamă în așezarea moravurilor, în viața instituțiilor, în dezvoltarea istorică și morală a societății, în constituirea și funcționarea stilurilor de cultură. Cele trei volume ilustrează acest adevăr de la Antichitate până la clasicism, închizând evoluția cu perioada actuală. În atenția cercetătorului a intrat, mai restrâns, și spațiul Extremului Orient - India, China, Japonia ș.a. Prinse analitic în contextura epocii, fenomenele de teatru sunt judecate din numeroase unghiuri - repertoriu, actor, public, regie, subiecte, intrigi, forme și idei înnoitoare, influențe, semnificații etc. -, spre a le revela permanențele estetice și umane. Efortul de a ordona și sintetiza un material uriaș într-o imagine de ansamblu care să sugereze dinamica manifestărilor scenice din toate timpurile, și nu în ultimul rând achizițiile interpretative și documentare conferă *Istoriei universale a teatrului* meritele unei lucrări de referință nu numai în perimetrul național. Continuat de *Teatrul european în secolul Luminilor* (1981), *Teatrul romantic european* (1984) și de alte cercetări realizate după aceleași principii, tratatul reprezintă și un punct de plecare pentru un tablou impresionant prin vastitate și diversitate. În *Panorama dramaturgiei universale* (1973), un fel de compendiu prelungit până în actualitate, accentul cade asupra literaturii dramatice, în impactul ei cu realitatea culturii sociale. Înăuntrul epocilor clasică și modernă se respectă cu strictețe succesiunea stilurilor și a mișcărilor literare: clasicismul Luminilor, romantismul, realismul, simbolismul și modernismul, teatrul contemporan fiind văzut mai mult ca o posibilitate de lucru. *Drama istorică universală și națională* (1976) punctează perioadele de avânt și stagnare înregistrate de drama istorică. **Z.** refăce aici drumul subspeciei din Antichitate până azi, ultimele capitole acoperind spațiul românesc, ale cărui momente sincrone cu evoluția

europeană și a cărui specificitate le subliniază. Uneori lucrările despre istoria teatrului și a dramaturgiei au ca sorginte studii, conferințe și eseuri anterioare, adunate în volumele *Probleme de viață, teorie și istorie teatrală* (1974) sau, parțial, *Teatru și umanitate* (1979), unde se urmăresc „motive general-umane în creația dramatică a lumii". Idei și procedee similare, cu scopuri didactice îndeosebi, vor conduce la elaborarea *Istoriei literaturii universale* (I–II, 1970–1973), scrisă în colaborare cu Margareta Dolinescu. Cât privește memorialistica lui **Z.**, un aer ceremonios îi învăluie amintirile senine, de o lucidă afectivitate – *Oameni pe care i-am cunoscut* (1987), *Întâlniri cu oameni, întâlniri cu viața* (1990). Prezența tutelară, în filigran, este aceea a Profesorului în căutare de pilde care să aibă „puterea unei exemplarități suverane". Om de școală, sortit unei lungi cariere de dascăl, cărturarul nutrește o neprecupețită admirație pentru „arta de catedră", privită ca sacerdoțiu și har al oficierii. Personalitățile rostuite în sobre medalioane (Nicolae Iorga, C. Rădulescu-Motru, Ion Petrovici, Francisc Rainer, E. Lovinescu, Nicolae Cartojan, Tudor Vianu, Al. Claudian, Alice Voinescu, Nicolae Bagdasar ș.a.) se proiectează, conform didacticismului asumat al suvenirelor, în luminoase „modele de umanitate", oferind „lecții de viață" filtrate de „esențe estetice și morale". Ferindu-se de pitorescul ieftin, de anecdotica de colportaj, **Z.** evocă în „diapazon subiectiv", sub semnul unei „alianțe spirituale", oameni de seamă pe care a avut șansa de a-i întâlni, privindu-i sub două aspecte – în societate și în intimitatea lor sufletească. E o portretistică generoasă, cu accent omagial și totuși croită cu o certă seriozitate analitică. Profilul istoricului literar definit de vocația sintezei, al istoricului de teatru, al teoreticianului culturii și al memorialistului este completat de activitatea dascălului și a cărturarului, prezent, cu verbul lui vibrant, în numeroase împrejurări culturale.

SCRIERI: *Spiritualități românești*, București, 1941; ed. îngr. Marin Diaconu, București, 2001; *Destinul personalității. Contribuții la cunoașterea omului și culturii contemporane*, București, 1942; *Orizonturi filosofice. Idei, oameni, probleme de cultură*, București, 1942; *Istoria universală a teatrului*, I–III, București, 1958–1968; ed. 2, I, îngr. Rodica și Alexandru Firescu, Craiova, 2001; *Istoria literaturii universale* (în colaborare cu Margareta Dolinescu), I–II, București, 1970–1973; *Panorama dramaturgiei universale*, București, 1973; ed. Craiova, 1999; *Probleme de viață, teorie și istorie teatrală*, București, 1974; *Ateneul Român* (în colaborare cu Virgil Cândea și Vasile Moga), București, 1976; *Drama istorică universală și națională*, București, 1976; *Teatru și umanitate. Motive general-umane în creația dramatică a lumii*, București, 1979; *Teatrul european în secolul Luminilor*, București, 1981; *Teatrul romantic european*, București, 1984; *Oameni pe care i-am cunoscut*, București, 1987; *Întâlniri cu oameni, întâlniri cu viața*, București, 1990; *Pagini memorialistice*, Craiova, 1995; *Din cartea nepoților: poezii*, București, 1999; *Testament moral pentru tinerii mileniului al treilea*, Craiova, 2002. **Antologii:** *O antologie a dramei istorice românești (Perioada contemporană)*, introd. edit., București, 1986.

Repere bibliografice: Petru Comarnescu, *Liceul, gândit cu prilejul unei monografii*, RFR, 1935, 10; George D. Nedelcu, *„Spiritualități românești"*, „Gazeta cărților", 1941, 5–6; Petru P. Ionescu, *„Spiritualități românești"*, RFR, 1942, 8; *„Orizonturi filosofice"*, PL, 1942, 11; N. Mihăescu, *Spre un nou umanism*, „Acțiunea", 1942, 649; Licu Pop, *„Orizonturi filosofice"*, LU, 1943, 6; François Clair, *Unde-s intelectualii?*, „Ancheta", 1945, 121–122; Rodica Pandele, *„Panorama dramaturgiei universale"*, RITL, 1973, 4; Romulus Diaconescu, *„Drama istorică universală și națională"*, RL, 1977, 10; N. Barbu, *„Teatru și umanitate"*, CRC, 1980, 12; Constantin Cubleșan, *„Teatrul european în secolul Luminilor"*, ST, 1981, 12; Mihai Vasiliu, *Teatrul european în epoca Luminilor*, F, 1982, 3; Mihai Vasiliu, *Ion Zamfirescu – 75*, F, 1982, 8; Doina Modola, *Ion Zamfirescu la 75 de ani*, TR, 1982, 39; Natalia Stancu, *„Teatrul romantic european"*, RL, 1984, 52; Emil Manu, *Fidelitatea memoriei*, VR, 1988, 4; Florin Faifer, *Elogiu cuvântului*, CRC, 1989, 50; Alex. Ștefănescu, *Literatură și anamneză*, RL, 1990, 14; Nae Antonescu, *„Întâlniri cu oameni, întâlniri cu viața"*, ST, 1990, 5; Victor Bibicioiu, *Ion Zamfirescu*, „Dimineața", 1992, 151; Velea, *Universaliști, 49–55*; Popa, *Ist. lit.*, II, *1146–1147*; Bogdan Ulmu, *Un mare om care a ratat centenarul*, CL, 2002, 1; Ștefan Oprea, *Istorii și monografii*, DL, 2002, 3; *Dict. scriit. rom.*, IV, *853–855*; Firan, *Profiluri*, II, *357–361*. *St. V., F.F.*

ZAMFIRESCU, Violeta (21.VII.1920, Craiova), poetă, prozatoare și autoare dramatică. Este fiica Ioanei (n. Bumbaru) și a lui Sterian Lăzăroiu, ofițer. Urmează școala primară și Liceul „Regina Maria" în orașul natal, luându-și bacalaureatul în 1939. Se înscrie la Facultatea de Drept a Universității din București în 1942, dar își întrerupe studiile în 1944. Va lucra ca redactor la „Gazeta literară" (1954–1956), la Radiodifuziune (1956–1959, 1968–1969), „Luceafărul" (1960–1968) și ca redactor-șef la Editura Eminescu (1969–1971). Debutează în 1951 la „Viața românească", iar editorial în 1955 cu placheta *Inima omului*, urmată de numeroase culegeri de versuri, unele pentru copii: *Rodul pământului* (1957), *Grădina soarelui* (1961), *La gură de rai* (1965), *Colind de primăvară* (1969), poemele dramatice *Gheorghe Șincai, Lumea și cucul*, editate în volumul *La poarta celor care dorm* (1970), cartea de proză scurtă *Cei de la casa pândarului...* (1974), romanele *Îndrăgostiții triști* (1979), *Surâsul iubirii* (1984), publicistică.

Versurile din culegerile *Inima omului, Iarba dragostei* (1957), *Ceasul de slavă* (1960), *Liniștea vântului* (1963), precum și altele semnate de **Z.** se plasează atât prin sensibilitate, cât și prin mijloacele de expresie în climatul liric de la începutul secolului al XX-lea, mai precis în sămănătorism. Notele definitorii sunt sentimentalismul nud, sinceritatea spontană, prea puțin transfigurată, inocența involuntară, rostirea directă, fără căutări stilistice și nu rareori diluția verbală. Concurând-o parcă pe Maria Cunțan, poeta se destăinuie ca într-o corespondență particulară versificată, amintindu-și clipe de intimitate: „Atunci strâns în brațe-ntâia oară, / Te-aș fi certat, poate, ca pe copii, / Dar se strânsese vânt de primăvară, / Prin inimă, prin codri, peste Jii". În efortul de înfrângere a sentimentalismului, a intimismului, pe alocuri dulceag și chiar ușor impudic, **Z.** cedează intermitent unei tentații diametral opuse. Există, chiar în cărțile de după 1964 (moment de schimbare benefică în scrisul poetei, ca și în tot scrisul românesc), formulări net prozaice și declamative, convențional patetice. Caracteristice unor culegeri precum *Frumusețe continuă* (1964), *Ziua a șasea* (1966), *Dumineca* (1967) sunt însă poeziile cu efuziuni cenzurate, unde facilitatea e biruită prin stilizare: „Au poame crude toți prunii, gutuii. / Cerul dezlănțuie alt curcubeu. / Și

n-aud cum nucii bat - amăruii - / Frunza tomnatecă-n sângele meu. // Beau soare mult, mi se clatină mersul. / Râd și mă cațăr cu fânul pe căi. / Sună zefirul în mine neștersul / Imn pentru flacăra ochilor tăi" (*Dans euforic*, din volumul *Frumusețe continuă*). În versurile ulterioare culegerii *Dragoste* (1968) registrul tematic se îmbogățește prin explorarea mitologicului de sursă îndeosebi folclorică, autohtonă. În *Inia Dinia* (1971) simbolul iubirii e un Orfeu feminin care străbate infinitul călare pe Galben de Soare, metaforă a inspirației. **Z.** se încearcă și în teatru, dar *Gheorghe Șincai* sau *Lumea și cucul* sunt nerealizate ca scrieri dramatice. Prima tinde să actualizeze apoteotic personalitatea celui mai combativ cărturar al Școlii Ardelene, reliefând trei momente din viața lui (întemnițarea, găzduirea la poetul Nagy László și ultimul drum, cel de la Oradea la Sinea), cu imaginarea unor acțiuni conspirative. A doua piesă, cu subiect din actualitate, inserează o intrigă sentimentală într-o dramă socială: construirea și surparea unui stadion. O demipoetă, Irina Brumaru, căsătorită cu un inginer, vrea să îl despartă pe șeful acestuia, Dan Celmare, de soție și să îl determine să se însoare cu ea. Nu reușește. Alt inginer se străduiește să aducă pace în familii; efort zadarnic, întrucât se confruntă doi „cuci", iar aceștia nu își pot schimba condiția. Salvând din cele două piese ceea ce a crezut că poate fi salvat, autoarea a inclus unele fragmente, ușor retușate, în antologiile *Poezie* (1972) și *Incandescențe* (1985). Un poem omagial dedicat Elenei Ceaușescu, *Floare de suflet* (1989), încheie, deloc fericit, o producție prolifică. Proza scurtă (*Cei de la casa pândarului...*) e insignifiantă la **Z.**, care sentimentalizează și poetizează naiv pe tema „vieții noi", a „reconstrucției socialiste" ș.a.m.d., sau care în romanele *Îndrăgostiții triști* și *Surâsul iubirii* zugrăvește scene de viață obișnuită, impregnate forțat tot de lirism.

SCRIERI: *Inima omului*, București, 1955; *Iarba dragostei*, București 1957; *Rodul pământului*, București, 1957; *Ceasul de slavă*, București, 1960; *Grădina soarelui*, București, 1961; *Liniștea vântului*, București,1963; *Frumusețe continuă*, București, 1964; *La gură de rai*, București, 1965; *Ziua a șasea*, București, 1966; *Duminecă*, București, 1967; *Dragoste*, București, 1968; *Colind de primăvară*, București, 1969; *Nuntă cu zei*, București, 1969; *La poarta celor care dorm*, București, 1970; *Poezii pentru copii*, București, 1970; *Inia Dinia*, cu ilustrații de Mihu Vulcănescu, București, 1971; *Nevindecare*, București, 1972; *Pedeapsă de viață lungă*, București, 1972; *Poezie (1950-1972)*, București, 1972; *Cei de la casa pândarului...*, București, 1974; *Simfonie*, București, 1975; *În aerul vibrând*, București, 1977; *O lume pentru toți*, București, 1977; *Îndrăgostiții triști*, București, 1979; *Trandafirul cerului*, București, 1979; *Incandescența miezului*, București, 1981; *Lacrima pietrei*, București, 1981; *Surâsul iubirii*, București, 1984; *Incandescențe*, pref. Paul Georgescu, București, 1985; *Zbor de cântec peste nori*, București, 1985; *Abura lumii*, București, 1987; *Floare de suflet*, București, 1989. **Antologii:** *Izvoare nesecate. Poeții României socialiste omagiază eliberarea patriei*, București 1979 (în colaborare cu Aurel Martin). **Traduceri:** *Din lirica japoneză*, îngr. Ion Acsan, pref. Vasile Nicolescu, București, 1970 (în colaborare).

Repere bibliografice: Petroveanu, *Pagini*, *266-269*; Eugen Luca, *„Frumusețe continuă"*, CNT, 1965, 2; Bălan, *Condiția*, *60-64*; Martin, *Poeți*, I, *109-118*; Dumitru Micu, *„Dragoste"*, RL, 1968, 5; Rusu, *Utopica*, *226-231*; Mircea Iorgulescu, *„La poarta celor care dorm"*, RL, 1971, 5; Eugen Luca, *O poetă a registrului solar*, F, 1971, 12; Daniel Dimitriu, *„Pedeapsă de viață lungă"*, CL, 1972, 15; Caraion, *Duelul*, *182-183*; Barbu, *O ist.*, *113-116*; Piru, *Poezia*, I, *379-387*; Doina Uricariu, *„În aerul vibrând"*, LCF, 1977, 35; *Lit. rom. cont.*, I, *238-242*; Nicolae Pop, *Perimetru sentimental*, Craiova, 1980, *337-341*; Fănuș Neagu, *A doua carte cu prieteni*, București, 1985, *160-163*; Emil Manu, *„Incandescențe"*, RL, 1986, 2; Cândroveanu, *Lit. rom.*, *222-224*; Micu, *Ist. lit.*, *396*; Popa, *Ist. lit.*, I, *937-938*; *Dicț. scriit. rom.*, IV, *855-857*; Firan, *Profiluri*, II, *361-363*. *D. Mc.*

ZAMPHIRESCU, Mihail (1838 sau 1840, București - 15.VI.1878, București), poet. Fiu al Mândichii (n. Popescu) și al unui Zamfir, **Z.** a absolvit Colegiul „Sf. Sava" din București. Cu ajutorul lui Ion Heliade-Rădulescu ar fi urmat literele și filosofia la Paris și Viena. A fost funcționar al Eforiei Spitalelor Civile până la moartea sa, survenită într-o casă de sănătate din București. Scrie și publică versuri în ziarele „România", unde își face debutul în 1857 cu poezia *La Romania*, și „Dâmbovița", strângându-le apoi în placheta intitulată *Aurora*, apărută în 1858. Mai colaborează la „Revista Carpaților", „Buciumul", „Perseverența", „Foaia Societății pentru Învățătura Poporului Român", iar „Foaia Societății Românismul" (1870-1871) îl menționează printre membrii comitetului de redacție. Din 1873 până în 1876 e prezent cu versuri, figurând și în redacție, la „Revista contimporană". Nu a fost lipsit de o anumită popularitate, mai ales după ce în 1873 compune, la îndemnul confraților de la această publicație, revista teatrală *Muza de la Borta Rece*, în care îi ridiculiza pe membrii Junimii. Mai scrie, împreună cu Petru Grădișteanu, Ciru Oeconomu, Nicolae Țincu, Al. Lara și Oscar Eliot, revista umoristică *Cer cuvântul!* (1874). I s-au atribuit și o serie de satire politice versificate din ziarul „Scrânciobul". Poeziile de după 1860 apar în culegerea *Cântece și plângeri* (1874). Au rămas neterminate - după unele mărturii - o poemă satirică (*Nebuniada*) și alta epică (*Bătălia de la Teișani*), precum și un dicționar de rime.

Volumul *Cântece și plângeri* reunește încercări de factură diferită: balade, legende, meditații, cântece, sonete. Numeroase sunt stihurile de iubire care, în tonul elegiac și sentimental al timpului, au avut o muzicalitate capabilă să le asigure o receptare imediată. Motive romantice - veghea, toamna, luna, noaptea - sunt frazate obsesiv. **Z.** și-a însușit de la romanticii apuseni tonalitatea pesimistă a mărturisirii, învăluită uneori în melodia romanței sau în țesătura baladei. Confesiunea Mariei (*Sora Maria*), un „suflet blestemat", o amintește îndeaproape pe cea a lui Rolla din poemul lui Alfred de Musset. *Cântecul zvânturatului* reia monologul byronian, *Poetul și muza* dezvoltă tema pierderii credinței, cu ecouri din *L'Espoir en Dieu* de Musset, iar în construcție imită *Nopțile*. Blazarea (un sonet se intitulează *The Spleen*) este însă artificială, impresie acutizată și de limbajul italienizant, în linia lui Heliade-Rădulescu. O armonie particulară dobândește, prin refren, poemul *Somnolența*, expresie a dezolării (care îl va obseda și pe Mihai Eminescu) în fața spectacolului neschimbat al lumii. Autorul arată o preferință marcată pentru macabru și sepulcral - castele ale morții, strigoi, femei cu mințile rătăcite cântând

noaptea în cimitir –, fără a fi original. *Mireasa strigoiului* preia trama baladei *Oscar of Alva* de Byron, cu unele ecouri din Ludwig Uhland și din *Zburătorul* lui Heliade-Rădulescu. Fantasticul este diluat de lamentația după tinerețea și fericirea pierdută. Totuși, în *Bardul* (poem influențat vădit de *Blestemul bardului* al lui Uhland) se conturează un portret sugestiv al cântărețului străin de acestă lume, cu elemente ce îl apropie, pictural, de imaginea Luceafărului eminescian. **Z.** a încercat, cu mare ușurință în versificare, diferite tipuri de strofe și ritmuri. El nu se sfiește să introducă vocabule și versuri străine în refren sau în rimă. Alături de Al. Depărățeanu, a consolidat versul scurt. Dar nici exercițiile metrice, nici aspirația romantică nu pot birui platitudinea imaginii. Satira *Muza de la Borta Rece*, subintitulată „bufonerie literară" (atribuită imaginar comediografilor francezi Henri Meilhac și Ludovic Halévy), în care Titu Maiorescu este Minorescu, Eminescu - Minunescu, G. Panu - Pan-Pan, Samson Bodnărescu - Butnărescu, se dovedește lipsită de spirit. Eminescu e acuzat, cu îngustime, de a fi încălcat regulile gramaticii și se citează, într-un comentariu dirijat de o neînțelegere totală, fragmente din *Mortua est* și din *Sărmanul Dionis*, pe care **Z.** le găsea „grotești". Scrierea a fost destul de cunoscută în epocă, servind adversitățile, de diferite origini, pe care și le crease Junimea.

SCRIERI: *Aurora*, București, 1858; *Muza de la Borta Rece*, București, 1873; *Cântece și plângeri*, București, 1874; ed. București, 1881; ed. București, I–II, [1895–1896]; ed. pref. Ludovic Dauș, Craiova, 1907.

Repere bibliografice: Pop, *Conspect*, I, *160–163;* Demetrescu, *Profile, 149–158;* Panu, *Junimea*, II, *222–268;* Apostolescu, *Infl. romant., 266–277;* Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *294–295, Ist. lit.* (1982), *328–330;* Cornea, *Alecsandrescu–Eminescu, 310–311; Ist. lit.*, III, *152–153;* Emil Georgescu, Vasile Bașa, *Destinul unui poet: Mihail Zamfirescu*, CRC, 1975, 36; *Dicț. lit.1900, 932;* Tacciu, *Romant. rom.*, II, *307, 317*, III, *92, 291; Dicț. scriit. rom.*, IV, *857–858.* *S. C.*

ZANC, Grigore (26.I.1940, Șigău, j. Cluj), prozator. Este fiul Mariei (n. Todean) și al lui Todor Zanc, țărani. Urmează școala primară în satul natal, își continuă învățătura la Dej (1950–1956) și la Liceul Pedagogic din Cluj (1960–1961), iar între 1964 și 1969 este student al Facultății de Filosofie a Universității „Babeș-Bolyai" din Cluj. Obține titlul de doctor în filosofie cu teza *Politicul în concepția lui Petre Andrei* (1981). Un timp a fost învățător în câteva sate din județul Cluj (1956–1962), instructor al UTC (1962–1964) și la Comitetul Județean PCR (1972–1980) din Cluj. În perioada studenției conduce subredacția clujeană a revistei „Viața studențească" (1967–1969) și ulterior Cenaclul de estetică Diotima (1970–1974). După licență e asistent (1969), lector (1974), conferențiar (1990) la Catedra de filosofie a facultății absolvite. Din 1990 intră și în viața politică, fiind președinte al organizației județene Cluj și membru în conducerea națională a Partidului Democrației Sociale din România. Prefect de Cluj din 1990, demisionează în august 1996 și funcționează, câteva luni, ca ministru al Culturii. În 2000 va fi ales senator de Cluj. Debutează cu o schiță la „Amfiteatru" în 1969. Mai scrie în „Luceafărul", „Tribuna", „Steaua", „Utunk", „Korunk", „România literară", „Vatra", „Viitorul social", „Studia Universitatis «Babeș-Bolyai»" ș.a.; în 1990 a fost director al săptămânalului clujean „Azi", iar între 1990 și 1992 a făcut parte din colegiul de redacție al cotidianului „Azi" din București. Prima carte, romanul *Conul de umbră*, îi apare în 1975 și e urmat de alte două – *Cădere liberă* (1978) și *Careul de fugă* (I–II, 1985–1990), de proză scurtă – *Alb* (2000), eseuri – *Etica spiritului revoluționar* (1975), *Hamlet–între vocație și datorie morală* (1998) și de scenariul cinematografic *Probleme personale* (1981, după o idee din *Cădere liberă*). I s-au decernat Premiul Uniunii Scriitorilor (1975, 1978, 1999), Premiul Asociației Scriitorilor din Cluj (2002) ș.a.

Romanele lui **Z.** aparțin acelei direcții a prozei românești din anii '70–'80 ai secolului trecut care, în numele unui alt tip de „angajare" politică și morală, supune mentalitățile dogmatice ale „obsedantului deceniu" unei abordări diferite, aparent mai democratică. În atmosfera închisă a activiștilor de partid este urmărită evoluția câtorva conștiințe în paralel cu desfășurarea unor evenimente istorice (colectivizarea, destinderea ideologică temporară, înlocuirea unei generații de nomenclaturiști cu alta mai puțin închistată). Protagoniștii sunt intelectuali, dar și activiști de partid care nu pot rămâne pasivi față de încărcătura etică a faptelor proprii și ale semenilor. Caracteristic este primul roman, *Conul de umbră*. Personajul principal, Micu, individ din stirpea lui Niculae din *Marele singuratic* de Marin Preda, recurge permanent – printr-un ingenios procedeu auctorial de alternare a planurilor – la interogarea eului asupra legitimității acțiunilor sale. Luciditatea critică și intransigența morală îl pun în conflict cu oameni primitivi și abjecți, din pricina cărora intră într-un „con de umbră". Examenul de conștiință are în centru delimitarea adevărului de fals, a celor drepți de cei abuzivi, iar asumarea riscului trebuie

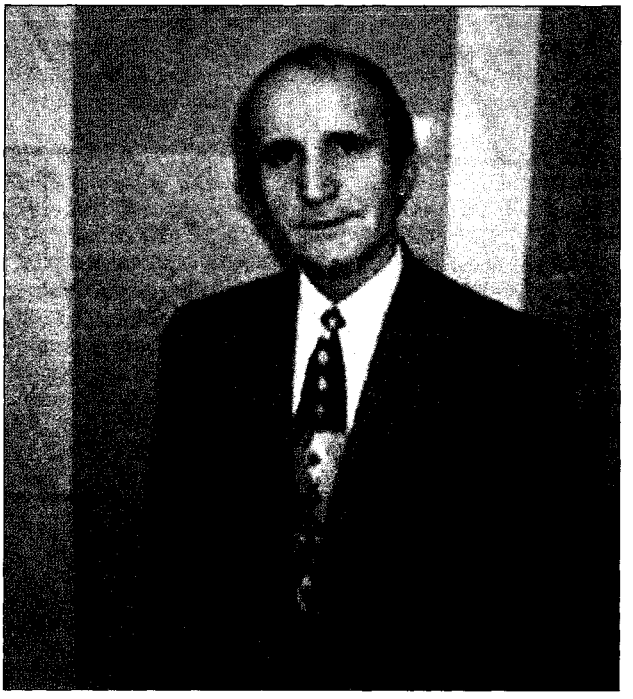

să demonstreze faptul că „nici un scop nu scuză mijloacele care îi contrazic esența". Povestea sentimentală are o pondere mai redusă în acest prim roman decât în următoarele. Ieșirea din „conul de umbră", care fusese provocat și de obsesia despărțirii de Sonia, se produce în momentul când Micu descoperă niște scrisori certificând superficialitatea femeii iubite. *Cădere liberă* propune o analiză a raporturilor de putere într-un oraș de provincie. Universitarul și activistul Cremene, spirit lucid și caracter incomod, are, pe lângă dezamăgirile generate de contactul cu tot felul de superiori incompetenți și dogmatici, revelația întâlnirii unui prim-secretar de partid de altă factură decât cei dinainte. Dar el își pierde treptat tăria de caracter și combativitatea din pricina frământărilor sufletești legate îndeosebi de Camelia, una din prezențele feminine cele mai izbutite în roman. La fel ca în *Conul de umbră*, o întâmplare neprevăzută îl face pe Cremene să descopere - cu puțin înainte de a muri sub dărâmăturile blocului Scala, în cutremurul din martie 1977 - erorile propriei existențe. Finalul, deși ușor neverosimil, este semnificativ: legile implacabile ale destinului acționează în mod tragic asupra protagonistului. *Careul de fugă* tinde a fi un roman de moravuri, în care politicul este voalat de un șir nesfârșit de aventuri galante și de fire epice încâlcite. Ziaristul Mihai Bratu trece prin nenumărate experiențe erotice, la fel cu prietenul, dar și opusul său moral și intelectual, de altfel deloc antipatic, șoferul David. Apar și aici tipuri umane variate: „contele", reprezentant al vechii orânduiri sociale și etice, antagonică celei actuale, prilej de înfierări ale epocii comuniste, ori Alina, un personaj feminin complicat, rafinat.

SCRIERI: *Conul de umbră*, Cluj-Napoca, 1975; ed. Cluj-Napoca, 1992; *Etica spiritului revoluționar*, București, 1975; *Cădere liberă*, Cluj-Napoca, 1978; ed. Cluj-Napoca, 1995; *Careul de fugă*, I-II, Cluj-Napoca, 1985-1990; ed. 2, Cluj-Napoca, 2002; *Hamlet - între vocație și datorie morală*, Cluj-Napoca, 1998; *Alb*, Cluj-Napoca, 2000.

Repere bibliografice: Ion Vlad, *Romanul și „autobiografia"*, TR, 1976, 6; Ion Simuț, *„Conul de umbră"*, ECH, 1976, 4; Ulici, *Prima verba*, II, *177-179*; Poantă, *Radiografii*, I, *59-62*, II, *160-163*; Dan C. Mihăilescu, *Un roman al memoriei afective*, LCF, 1979, 4; Irina Petraș, *Proză interogativă*, RL, 1979, 43; Ciobanu, *Însemne*, *248-249*; Șerban, *Ispita*, *127-133*; Moraru, *Semnele*, *247-252*; Cornel Ungureanu, *Diferite nostalgii*, O, 1985, 35; Traian Ungureanu, *Roman social*, RL, 1985, 41; Ion Simuț, *Grigore Zanc după trei romane*, F, 1986, 3; Cosma, *Romanul*, I, *162-164*; Mikó Ervin, *Întâlnire cu anul 2000*, Cluj-Napoca, 1989, *188-193*; Diana Adamek, *„Oglinda retroproiectoare de conținuturi"*, TR, 1991, 11; *Grigore Zanc*, RRI, IV, partea II, *512-524*; Tudor Dumitru Savu, *Despre Grigore Zanc - după douăzeci de ani*, ST, 1995, 1-2; Ulici, *Lit. rom.*, I, *438-439*; Simuț, *Critica*, *113-119*; Popa, *Ist. lit.*, II, *929*; *Dict. scriit. rom.*, IV, *858-860*. *A. F.*

ZANCA, Andrei (13.IX.1952, Sighișoara), poet și traducător. Este fiul Olgăi (n. Zanca) și al lui Andrei Sofalvi, muncitor. Învață în orașul natal și face studii postliceale în cadrul Academiei de Științe Economice din București (1971-1974), urmând apoi Facultatea de Filologie, secția germană-română, la Universitatea „Babeș-Bolyai" din Cluj-Napoca (1978-1982); mai târziu va studia la Universitatea din Freiburg (1992-1995). Frecventează gruparea literară de la revista „Echinox" (al cărei redactor a fost în timpul facultății) și ulterior predă la mai multe școli și licee din Sighișoara (1982-1991). Debutează în 1978 la „Echinox", cu recenzii și cronici semnate Andrei Sofalvi, iar editorial în *Caietul debutanților 1980-1981* (1983). Mai colaborează la „Vatra", „România literară", „Amfiteatru", „Viața studențească", „Tribuna", „Contemporanul", „Convorbiri literare", „Ramuri", „Steaua", „Apostrof", „Unu" ș.a. Din 1991 se stabilește în Germania, unde e referent european. Își continuă activitatea literară și sub semnătura Carl Landau, tipărind versuri în volume proprii (*Waisenmauer*, 1999) sau în antologii colective. Traduce din scriitori de expresie germană, unii originari din România: Christian W. Schenk, Dieter Schlesak, Werner Dürrson, Richard Reschika, Ingrid Bacher, Richard Wagner, Hans Magnus Enzensberger ș.a. E redactor pentru Germania al revistelor „Vatra", „Poezia", „Euphorion" ș.a., coordonează colecția „Meridian german" la Editura Paralela 45.

Lirismul lui **Z.** are ca suport o percepție discontinuă ce traduce stări de neliniște, dezvoltând tehnici ale dezarticulării în linii îngroșate expresionist. Primul volum personal, *Poemele Nordului* (1984), stă sub semnul „scutului iernii", anotimp al singurătății, care îngheață imaginația și impune doar imaginea. Versurile din ciclul *Trunchiuri și ilustrate* sunt niște „antipasteluri" (Cristian Livescu), pentru că notațiile fulgurante, crâmpeiele de peisaj vorbesc despre o derealizare a realului. Dezarticularea senzațiilor, lipsa de coerență a eului sunt transpuse în plan morfosintactic prin sintaxa discontinuă, prin aglomerările substantivale sau verbale, prin lipsa majusculelor. Ceea ce asigură, în ultimă instanță, unitatea este memoria, amintirea copilăriei: „dispunem întotdeauna de o trăsură unde memoria / noastră crudă te va răstigni". Înregistrând aspecte fragmentare ale realului, eul se pierde, se risipește în fiecare clipă: „atâta risipă în noi atâta risipă în noi / încât a privi în gol nu este oare / începutul unei lumi privite pe dinafară?" Poezia nu este posibilă decât din prisma acestui „îngheț" interior, a atingerii „Nordului", grad zero al percepției suprapus peste decantarea afectelor. *Elegiile din Regensburg* (1994) oferă un orizont nou, unde eul liric se înfățișează în trei ipostaze - unul care trăiește existența, altul care se retrage în amintire, iar ultimul consemnează trăirea, o transformă în text: „Te-nscriu unic / în timpul ce-ți aparține doar ție / și-ți pare în cumpăna acalmiei / că te privești de undeva de departe: / unul în valea vieții / într-un zâmbet / fără de vreme / neștiuți unul de altul / iar eu, cel de-al treilea, / înșirând această istorisire, / departe de orice închipuire. o jur". Ființa de dincolo de timp a poetului capătă o vizibilitate ce se hrănește din nostalgie, din aducere-aminte: „a fi poet înseamnă a hălădui / pe un meleag / fără de vreme". Astfel, versul devine și el o oprire din timpul devorant, un dialog cu esența ființei, nu alta decât moartea: „orice poem devine un popas / în goana neîntreruptă, de nestăvilit a luminii", „Într-un taifas vremelnic cu moartea ea neștiind / că ești doar lira la care cântă / cineva dispărut de multă multă vreme". Treptat, se poate observa că „liricii de mânie și sintaxei imprecative" **Z.** „îi subsumează o mare fervoare interogativă, ducându-și disperările la o febră psaltică" (Al. Cistelecan). În

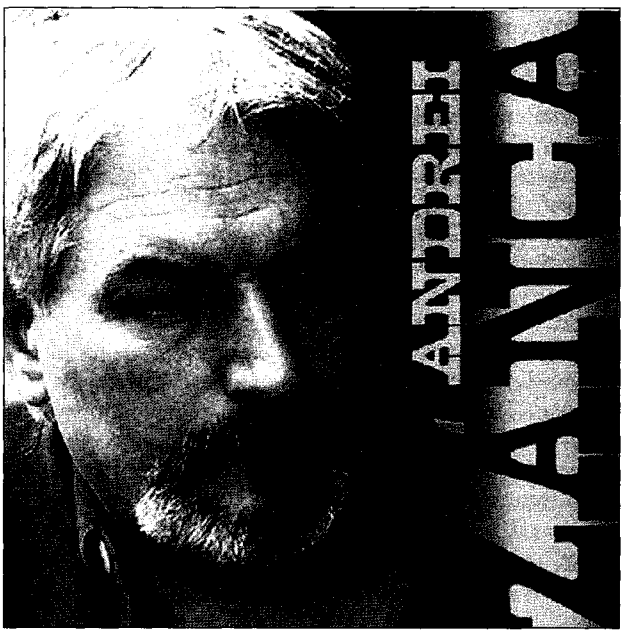

Nopțile franciscane (2001) comentariile criticii au surprins „o modernă viziune asupra lumii, care desființează granițele dintre observator și lume" (Dieter Schlesak) și o definiție particulară a esenței poeticului, ca mișcare de fragmentare și reasamblare a suprafețelor părelnice ale lumii prin intermediul amintirii. Peisajul este epurat, redus la liniii esențiale, un traseu ciclic duce de la eu la peisaj, care se revarsă apoi în spațiul interior: „o iei în susul râului. apa curge. / delta morții în tine". Revin și stările de destrămare, de pustiu lăuntric, dar tot amintirea este cea care asigură unitatea dintre eul înstrăinat și cel regăsit. Titlul trimite la nota de franciscanism regăsibilă în inefabil, în comuniunea sacră cu lucrurile, cu universul. Se simt urme ale tristeții, ale suferinței, mai adânci decât în alte poeme, stilul apropiindu-se de elegiile lui Rainer Maria Rilke și de meditațiile lui Lucian Blaga: „din nevăzut / mi se lasă neliniștea pe umăr / din nebănuit ocolesc un abis de moarte / din neant coboară noaptea o voce în mine". Nu lipsesc nici sintagmele stănesciene: „va veni o vreme când viața ta te va muri pe îndelete". Cuvântul își duce existența între eu și lucruri, este un semn al tânjirii după forma concretă a rostirii sau a scrierii: „Orice cuvânt abia însăilat își ademenește deja umbra / și totul se îmbină în vârtejul drumului nostru întors / ori poate dumnezeu vrea / ca setea-ne întru tânjire / să-l devină aievea?"

SCRIERI: *Poemele Nordului*, București, 1984; *Un străin în bârlogul lupului*, Brașov, 1993; *Elegiile din Regensburg*, Târgu Mureș, 1994; *Euroblues*, Sibiu, 1995; *După-amiază cu branduardi*, Brașov, 1997; *La cumpăna dintre milenii*, München, 1999; *Ziduri orfane*, Leonberg, 2000; *Nopțile franciscane*, Cluj-Napoca, 2001; *Suitele transilvane*, Botoșani, 2001; *Cei ce-n inimă-s desculți*, Timișoara, 2003; *După ani, după noi*, Norcross (SUA), 2003; *Nopți lungi, zile scurte*, München, 2003; *Viața și moartea din glas*, München, 2003. **Traduceri:** *Antologia poeziei române de limbă germană*, Târgu Mureș, 1999; Christian W. Schenk, *Vorbe sugrumate-n aer. Exegeza înființării*, îngr. Ioan Țepelea, introd. trad., Oradea, 1999; Ingrid Bacher, *Să stăpânești umbra păsării*, Pitești, 2000; Reiner Kunze, *O zi pe acest pământ*, Pitești, 2000; Richard Reschika, *Apocaliptica în creația lui Paul Celan*, postfața trad., Pitești, 2000; Dieter Schlesak, *Poeme*, introd. trad., București, 2000, *Există o viață după moarte*, introd. trad., Pitești, 2001; Richard Wagner, *Cretă neagră*, Pitești, 2001; Irmela Bender, *Joc tăcut cu bilele de sticlă*, Pitești, 2001; Kurt Drawert, *Ceea ce textele trec sub tăcere*, Pitești, 2001; Werner Dürrson, *Cui să-i mai fie verde*, Pitești, 2001, *Umbra vândută*, Cluj-Napoca, 2002.

Repere bibliografice: Marian Papahagi, *„Poemele Nordului"*, TR, 1985, 6; Constanța Buzea, *„Poemele Nordului"*, AFT, 1985, 3; Cristian Livescu, *„Poemele Nordului"*, ATN, 1985, 5; Cornel Moraru, *„Poemele Nordului"*, VTRA, 1985, 5; Gheorghe Perian, *„Poemele Nordului"*, ST, 1986, 2; Țeposu, *Istoria, 53–54;* Al. Cistelecan, *Dezrădăcinarea nemțească*, LCF, 1994, 16; Horea Poenar, *„Elegiile din Regensburg"*, ST, 1995, 1–2; George Vulturescu, *La Nord de... Nord*, VTRA, 1995, 3; Cornel Moraru, *Alte poeme ale Nordului*, VTRA, 1995, 3; Aurel Pantea, *„Elegiile din Regensburg"*, APF, 1995, 5–7; Ion Mureșan, *O instanță melancolică și necruțătoare*, TR, 1996, 10; Aurel Pantea, *Recviem pentru omul european*, F, 1996, 6; Al. Pintescu, *Andrei Zanca sau Modelul cultural european*, PSS, 1996, 8; Perian, *Scriitori, 144–147;* Ovidiu Moceanu, *Experiența lecturii*, Brașov, 1997, *69–70;* Pop, *Pagini, 254–259;* Vasile Baghiu, *Andrei Zanca și pluralul liric*, PSS, 1998, 3; Carmelia Leonte, *Fabula mistică*, CL, 1998, 11; Romulus Bucur, *Poeți optzeciști (și nu numai) în anii '90*, Pitești, 2000, *228–229;* Cistelecan, *Top ten, 40–42;* Dumitru Chioaru, *„Nopțile franciscane"*, ECH, 2001, 7–9; Octavian Soviany, *Nevoia de metafizic*, LCF, 2001, 41; Ion Pop, *„Nopțile franciscane" ale lui Andrei Zanca*, VTRA, 2001, 9–10; Titu Popescu, *„Nopțile franciscane"*, JL, 2001, 21–24; Lefter, *Scriit. rom. '80–'90*, III, *302–304;* Popa, *Ist. lit.*, II, *635; Dicț. scriit. rom.*, IV, *860–861; Dicț. analitic*, IV, *178–180.* *D. Mr.*

ZANNE, Alexandru (20.VII.1821, București – 7.XI.1880, București), publicist și traducător. Prieten al poetului Dimitrie Bolintineanu, cu care a fost coleg la Colegiul „Sf. Sava", **Z.** ia parte la revoluția din Țara Românească. În calitate de comisar al guvernului revoluționar, este trimis la Pitești, dar e prins de trupele turcești și exilat la Constantinopol și apoi la Brusa. De profesie inginer, va lucra până în 1856 în cadrul administrației turcești. Chemat de Ion Ghica, bei al insulei Samos, **Z.** a condus aici lucrări de construcție și amenajare a șoselelor. Din 1859, întors în țară, va desfășura o activitate civică și publicistică bogată. A fost, printre altele, director în Ministerul Cultelor, director al Arhivelor Statului din București, a tipărit diferite documente istorice. Din 1866 îl va adăposti în casa sa pe D. Bolintineanu, pe care îl va îngriji cu devotament în timpul bolii. La începuturi prezent în „Foaie pentru minte, inimă și literatură", „Popolul suveran" (unde va fi, în absența lui D. Bolintineanu, și redactor responsabil) și „Învățătorul satului", mai târziu colaborează la „Românul", „Albina Pindului". În 1859 intenționa să scoată un dicționar istoric și geografic al României, după un an fondează împreună cu Carol Popp de Szatmary revista „Ilustrațiunea", iar cu D. Bolintineanu și Pantazi Ghica tipărește „Calendar istoric și literar" („Calendar geografic, istoric și literar") în 1859–1861. A publicat, de asemenea, un manual intitulat *Curs elementar de studiu în limba română pentru clasele începătoare* (1862) și un *Monetar de toate monetele străine și unitățile de valoare române vechi* (1867).

În publicistica politică și socială (*Patrioții de astăzi și patrioții de ieri, Jurământul, Recunoștința* ș.a.) **Z.** susține ideile reformatoare de la 1848 și principiile unioniste. Din încercările lui literare merită citat volumul *Din preludările lui Alexandru Zanne* (1845), în care aspiră, în spiritul ideologiei pașoptiste, să le deștepte românilor mândria pentru trecutul lor istoric. A tradus din clasicii latini Salustiu și Cicero, dar și din P. Raynal și Herder. Cea mai importantă transpunere, realizată în colaborare cu Dimitrie Bolintineanu și Miltiade Costiescu, este versiunea la romanul *Mizerabilii* de Victor Hugo, din care primul volum apare în 1862, în același an cu originalul francez, ceea ce o situează, cronologic, printre cele dintâi traduceri ale cărții.

SCRIERI: *Din preludările lui...*, București, 1845. **Traduceri:** Salustiu, *Războiul catilinar sau Conjurația lui Catilina și a soților săi*, București, 1840; Victor Hugo, *Mizerabilii*, I-VI, București, 1862-1864 (în colaborare cu Dimitrie Bolintineanu și Miltiade Costiescu); *Catilinarele sau Orațiunile lui Cicero contra lui Catilina*, București, 1875.

Repere bibliografice: Gaster, *Lit. pop.*, 46; Rosetti, *Dicț. cont.*, 202; *Encicl. rom.*, III, 1263-1264; D. Bolintineanu, *Scrisori din exil*, NRL, 1909, 463-471, 514-519; Cornea, *Alecsandrescu-Eminescu*, 63-64; *Alexandru Zanne*, DML, I, 132; Teodor Vârgolici, *D. Bolintineanu la „Popolul suveran"*, RITL, 1969, 1; Christina Zanne, *Alexandru Zanne și „Popolul suveran"*, RL, 1973, 25; *Dicț. lit. 1900*, 933. *L. Bd.*

ZANNE, Iuliu A. (11.VII.1855, Brusa, Turcia - 14.II.1924, București), folclorist. Este fiul lui Alexandru Zanne, publicist și traducător. A absolvit Liceul „Louis le Grand" și Școala Centrală de Arte și Manufacturi din Paris, obținând diploma în 1880. Întors în țară, va fi inginer de căi ferate la Serviciul de poduri și șosele (1880-1887, 1890-1899) și subdirector la Serviciul tehnic al Primăriei București (1887-1888). A colaborat la „Literatură și artă română".

Opera monumentală căreia **Z.** i s-a dedicat cu pasiune toată viața este culegerea *Proverbele românilor din România, Basarabia, Bucovina, Ungaria, Istria și Macedonia*, din care se editează în 1895 primul volum. Până în 1903 aveau să se tipărească zece tomuri, primele două fiind premiate de Academia Română. Încă de la apariție lucrarea a fost apreciată de folcloriști reputați. **Z.** a intenționat să realizeze o colecție exhaustivă, un corpus care să înglobeze proverbe și zicători, precum și sfaturi, idiotisme, ghicitori ș.a. din literatura cultă sau existente în circuitul oral, cu corespondențele străine ale proverbelor românești. Este o întreprindere care impune, în comparație cu ceea ce se realizase până atunci, prin metoda riguroasă de lucru și de organizare a materialului, la fiecare tip și variantă consemnându-se atestarea proverbului în graiul popular sau prezența lui în scrierile literare. Proverbele sunt însoțite de scurte comentarii referitoare la datini, obiceiuri, tradiții, legende. Vastul material este grupat în douăzeci și trei de capitole tematice, reprezentând o idee generală: natura fizică (aștri, pământ, plante, anotimpuri etc.), animale, omul și organele sale, viața fizică (obiceiuri, îmbrăcăminte, case ș.a.), viața socială (stări sociale, justiție, învățătură, meserii etc.), viața intelectuală (sufletul și facultățile sale). La aceasta se

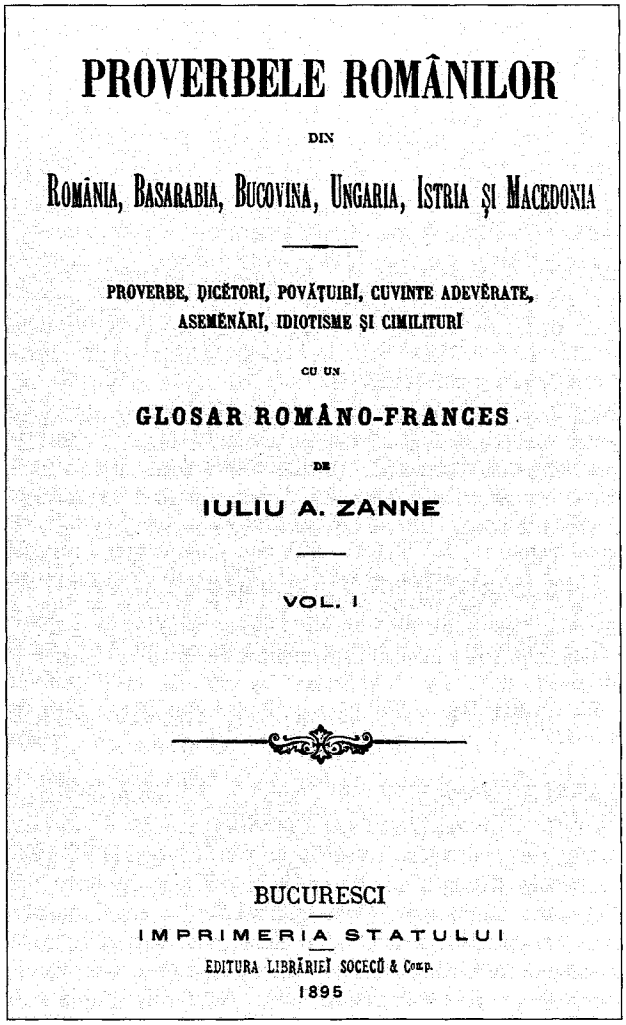
PROVERBELE ROMÂNILOR

DIN

ROMÂNIA, BASARABIA, BUCOVINA, UNGARIA, ISTRIA ȘI MACEDONIA

PROVERBE, DICĂTORI, POVĂȚUIRI, CUVINTE ADEVĂRATE, ASEMĂNĂRI, IDIOTISME ȘI CIMILITURI

CU UN

GLOSAR ROMÂNO-FRANCES

DE

IULIU A. ZANNE

VOL. I

BUCURESCI

IMPRIMERIA STATULUI

EDITURA LIBRĂRIEI SOCECŬ & Comp.

1895

adaugă proverbe istorice și geografice, maxime și pilde extrase din cronici și scrieri religioase, din manuscrisul cu „pilde" al lui Iordache Golescu, din *Povestea vorbii* a lui Anton Pann, din culegerile lui I. C. Hințescu și Petre Ispirescu, din scriitorii mai noi. În cadrul unui capitol proverbele sunt clasificate după „cuvântul cel mai de căpetenie", fiecărui proverb i se consemnează înțelesurile, variantele și originea. Citând și expresii străine, **Z.** conferă cărții sale un profil comparatist. „Proverbele asemănate" sunt cele de circulație universală, pe care autorul le distinge de proverbele „particulare", românești. Spre deosebire de predecesori, el adoptă o clasificare după conținut aproape completă, având în vedere lumea concretă din care iau naștere proverbul, zicala, expresia citată. După G. Dem. Teodorescu, care în 1877 publicase *Cercetări asupra proverbelor române*, **Z.**, un bun cunoscător al literaturii de specialitate a vremii, se ocupă în prefața primului volum și de problemele teoretice ale speciei: enunță câteva opinii despre geneza și importanța proverbelor, discută amănunțit diferite modalități de clasificare. Culegerea sa, rezultat al unei strădanii de peste

douăzeci de ani, realizată și cu ajutorul a numeroși colaboratori, printre care folcloriștii Teodor Bălășel, Mihail Canianu, Avram Corcea, Mihai Lupescu, Petre Danilescu, Artur Gorovei, Th. D. Speranția, Gheorghe V. Madan, Nicolae Mateescu, Elena Sevastos, Simion T. Kirileanu, Al. Vasiliu ș.a., a izvorât din dorința de a pune în lumină frumusețea și bogăția limbii române și este considerată una dintre cele mai mari colecții de acest fel din cultura universală.

SCRIERI: *Proverbele românilor din România, Basarabia, Bucovina, Ungaria, Istria și Macedonia*, I-X, pref. G. Dem. Teodorescu, București, 1895-1903; ed. (*Proverbele românilor*), îngr. C. Ciuchindel, pref. Mitu Grosu, 1959; ed. vol. I-II, îngr. Mugur Vasiliu, pref. Nicolae Constantinescu, București, 2003.

Repere bibliografice: Jan Urban Jarník, *„Proverbele românilor din România, Basarabia, Bucovina, Ungaria, Istria și Macedonia"*, „Zeitschrift des Vereins für Volkskunde" (Berlin), 1896; Rosetti, *Dicț. cont.*, *203*; *Encicl. rom.*, III, *1263-1264*; S. Fl. Marian, *„Proverbele românilor din România, Basarabia, Bucovina, Ungaria, Istria și Macedonia"*, AAR, partea administrativă, t. XXVII, 1904-1905, fasc. 2; Ibrăileanu, *Opere*, IV, *235-237*; I. C. Chițimia, *Paremiologie*, RITL, 1960, 3; Vasile Netea, *Primele colecții de proverbe românești publicate*, în *Studii de folclor și literatură*, București, 1967, *401-403*; Vrabie, *Folcloristica*, *240-243*; *Scrisori către Artur Gorovei*, îngr și introd. Maria Luiza Ungureanu, București, 1970, *369-373*; Bârlea, *Ist. folc.*, *324-327*; *Dicț. lit. 1900*, *933-934*; Datcu, *Dicț. etnolog.*, II, *293-294*; *Dicț. analitic*, III, *427-428*. *L. Bd.*

ZARAFU, George (5.IV.1933, Oarja, j. Argeș), autor de versuri și editor. Este fiul Floarei (n. Angheloiu) și al lui Ilie Zarafu, țărani. Elev al liceelor „Aurel Vlaicu" din București (1945-1948) și „Nicolae Bălcescu" din Pitești (1949-1953), va absolvi în 1958 Facultatea de Filologie a Universității din București. Angajat redactor la Editura de Stat pentru Literatură și Artă, se transferă în 1969 la Editura „Ion Creangă", de unde se pensionează în 1993. Debutează în 1965 cu o epigramă la „Urzica". Prima plachetă pentru copii, *Ham, aventurile unui cățel năzdrăvan*, îi apare în 1974. Mai este prezent în „Contemporanul", „Cutezătorii", „Gazeta literară", „Luminița", „România literară", „Universul copiilor" ș.a.

Z. este un prolific versificator pentru cei mici, cu o perspectivă edenică asupra copilăriei, în continua ei deschidere spre valorile morale perene. Cărțile sale pentru copii s-au bucurat de succes, au fost traduse în Marea Britanie, Franța, Rusia, Bulgaria, Cehoslovacia, Ungaria. A inițiat și o serie de cărți de colorat avându-l ca protagonist pe Moș Bărbuță, situat în diverse spații de peregrinare (la Zoo, la Polul Nord, în cosmos). **Z.** este și epigramist, atât pentru cei mici, precum în *Pauze cu aplauze* (1982), cât și pentru cei mari, ca în *Ace la purtător* (2002). De asemenea, a realizat, singur sau în colaborare, o ediție Cincinat Pavelescu, *Versuri, epigrame, amintiri, corespondență* (1972), câteva antologii tematice: *Epigramiști cu sau fără voia lor* (1983), *Antologia epigramei politice* (1994), *Bucureștii în epigrama românească* (1997), *Antologia umorului românesc* (I, 1998) ș.a. Dar, înainte de orice, **Z.** este un depozitar al epigramei românești, dispus să debiteze, cu neobosită vervă, versuri și amintiri la întâlniri cu cititorii, organizate sau ocazionale.

SCRIERI: *Ham, aventurile unui cățel năzdrăvan*, București, 1974; *Bolduri cu imbolduri* (în colaborare cu Giuseppe Navarra), 1975; *Miau, o pisică galbenă și mică*, București, 1975; *Chiț, un șoricel, cel mai mititel*, București, 1976; *Oac, o broscuță dintr-un lac*, București, 1976; *Cip, o păsărică fără frică*, București, 1978; *Trenul alfabetului*, București, 1979; *Ținte cu învățăminte. Epigrame și catrene școlare* (în colaborare cu Giuseppe Navarra), București, 1979; *De la cucurigu la tic-tac*, București, 1981; *Desenăm, zugrăvim, învățăm ca să muncim* (în colaborare cu Stela Crețu), Iași, 1982; *Pauze cu aplauze*, cu ilustrații de Matty, București, 1982; *Dialog fără catalog*, București, 1985; *Umor pe ogor* (în colaborare cu D. C. Mazilu), București, 1986; *Căluțul de ciocolată*, Iași, 1989; *Mac, de la margine de lac*, București, 1990; *Ace la purtător*, București, 2002. **Ediții, antologii:** Cincinat Pavelescu, *Versuri, epigrame, amintiri, corespondență*, pref. Victor Crăciun, București, 1972 (în colaborare cu Victor Crăciun); *Zece umoriști români*, cu ilustrații de Tia Peltz, București, 1974; Miron Radu Paraschivescu, *Scrieri*, III-IV, București, 1974-1975, *Amintiri*, București, 1975; *Ceasul muncii și al privighetorii*, cu ilustrații de Mircia Dumitrescu, București, 1976; *Zâmbete la umbră*, cu caricaturi de Al. Clenciu, București, 1976 (în colaborare cu Giuseppe Navarra și Mircea Trifu); B. Fundoianu, *Poezii*, tr. Virgil Teodorescu și Dora Litman, introd. Mircea Martin, postfață Paul Daniel, București, 1978 (în colaborare cu Paul Daniel), *Poezii*, I-II, pref. Dumitru Micu, București, 1983; *Epigramiști români de azi*, București, 1979 (în colaborare cu Mircea Trifu, Dumitru Munteanu și Giuseppe Navarra); *Epigramiști cu sau fără voia lor*, București, 1983 (în colaborare cu Giuseppe Navarra); *Râdeți, copii!*, București, 1985 (în colaborare cu Patița Silvestru); *Antologia epigramei politice*, București, 1994; Al. O. Teodoreanu, *Politice și apulitice*, București, 1996; *Bucureștii în epigrama românească*, București, 1997; *Antologia umorului românesc*, vol. I: *Epigrama clasicilor*, București, 1998; Mihai Sălcuțan, *Viața ca o epigramă*, pref. George Corbu, București, 1999; *Versuri pentru fiecare despre soare și ninsoare*, București, 1999 (în colaborare cu Liana Pârjol-Săvulescu); *En garde! (Antologie de dueluri, șarje și comentarii epigramatice)*, pref. George Corbu, Ploiești, 2001 (în colaborare cu Valerian Lică); *Versuri pestrițe pentru grădinițe*, București, 2001; *Cei trei magnifici: Cincinat, Ion și Mircea Pavelescu*, Râmnicu Sărat, 2002 (în colaborare cu George Corbu și Mihai Sălcuțan); *Epigramiști români contemporani (1970-2001)*, Ploiești, 2002 (în colaborare cu George Corbu și Valerian Lică). **Traduceri:** Agnija L. Barto, *Jucării*, București, 1983 (în colaborare cu C. Ionescu).

Repere bibliografice: Piru, *Varia*, II, *222*; Laurențiu Ulici, *Epigrame școlare*, RL, 1975, 23; Simion Bărbulescu, *„Pauze cu aplauze"*, CNT, 1982, 34; Șerban Cioculescu, *„Epigramiști cu sau fără voia lor"*, „Urzica", 1984, 705; Alexandru Adam, *Invitație la... râs*, O, 1987, 26; Emil Șain, *„Umor pe ogor"*, O, 1987, 47; Cândroveanu, *Lit. rom.*, *225-227*; Tudor Cristea, *„Căluțul de ciocolată"*, ARG, 1989, 6; Eugenia Nistor, *„Căluțul de ciocolată"*, ST, 1989, 10; Horia Gârbea, *Vacanță în Infern*, II, București, 2003, *102-103*. *S. I.*

ZARATHUSTRA, revistă apărută la Buzău în 1940 și în 1941 (trei „plachete"), editată de gruparea omonimă. Redactori ai acestei publicații „de poezie modernă" erau elevii de liceu Alexandru Lungu și Ion Caraion. În prima plachetă semnează Constantin Bivolaru, Ion Caraion, Ion Coltofeanu, Lucian Dumitrescu, Traian Lalescu, Alexandru Lungu, George Popa, în a doua li se alătură Ștefan Crăciun, Vasile I. Lușcan, Nanu Măinescu, Marin M. Negulescu, Panait Nicolae, C. Pârlea, George Ion Popescu, Marin Sârbulescu, Dem. Gh. Nolla, Lucian Valea, iar în ultima apar nume noi: Aurel Fediuc, N.

Milcu, D. Nestorescu, Ion Pena, Alcom Ion Tudor. Intenția vădită a publicației este de a grupa exponenții tinerei generații și de a face cunoscut scrisul unui grup identificat ulterior sub numele „generația pierdută". *M. Pp.*

ZAREMBA, Aurel (21.VII.1908, Iași - 9.VIII.1930, Iași), poet și prozator. Este unul din cei cinci copii ai Victoriei (n. Călinescu) și ai lui Gheorghe Zaremba, funcționar. Elev în orașul natal la Școala „Costache Negri" (1915-1920) și la Gimnaziul „Alexandru cel Bun" (1920-1924), se înscrie în clasa a V-a la Liceul Național. Rămânând corigent la „istorie și științele fizico-chimice", nu se prezintă în toamnă la examinare, fiind declarat repetent. Pare posibil, deși nu există date sigure, să fi absolvit cursurile secundare în particular. Pasionat de literatură, mai ales de cea franceză, scriitorii lui preferați fiind Lautréamont și Jacques Vaché, citește mult și începe să scrie. Prin 1927 avea o slujbă modestă de bibliotecar la Ateneul Popular Tătărași. Tot acum semnează în „Solia Moldovei", pe care o edita Ateneul, primul său articol, o evocare dedicată lui B. P. Hasdeu, de la a cărui moarte se împlineau douăzeci de ani. Preocupările literare îl îndreaptă însă către alte orizonturi. Împreună cu Virgil Gheorghiu, Al. Dimitriu-Păușești, Radu Suțu și Raul Iulian, cărora li se va alătura Sașa Pană, în 1928 începe să colaboreze la revista avangardistă „Prospect", condusă mai întâi de Liviu Deleanu, apoi de Mihai Bicleanu. Aici publică poeme, schițe și un comentariu dedicat lui André Breton. Diferențele de opinie ivite între grupul de tineri scriitori și Mihai Bicleanu îi fac însă pe aceștia să părăsească o publicație despre care cred că ar fi început să avanseze „directive literare mucegăite". Ei își adună „puterile financiare", iar **Z.**, având contribuția principală, își asumă și însărcinările redacționale, și la sfârșitul anului 1928 scot „XX literatura contimporană", păstrând aceiași colaboratori. Cu alte încercări în proză, dar și cu versuri sau recenzii și articole, unele iscălite A. Z., A. Zar, Azar, mai e prezent în „Bilete de papagal", „unu" și „Vitrina literară", iar sub titlul *Eröffnung*, un poem al său va fi preluat, alături de alte texte ale scriitorilor de la „unu", de revista berlineză „Der Sturm" a lui Herwarth Walden (septembrie 1930). Sașa Pană, căruia după sfârșitul prematur al lui **Z.** familia i-a încredințat arhiva rămasă, alcătuiește placheta *Deschidere*, apărută în 1933.

Nemulțumit de ceea ce numea în revista „Prospect" literatura „scriitorilor gospodari", **Z.** caută cu înfrigurare, în puțin numeroasele scrieri pe care le-a definitivat, să evadeze din tot ce simțea a fi formulă închistată, cale bătătorită. Se poate afla în experimentele lui, trecând peste inevitabile exagerări ori eșecuri, existente și în textele unor comilitoni de la „unu", „XX literatura contimporană" sau de la alte publicații de avangardă, un protest sincer, niciodată mimat și în parte îndreptățit, împotriva rutinei, a locurilor comune, a literaturii unor autori oficializați, prezenți în manualele școlare și abonați la premiile anuale. Placheta *Deschidere* însumează unsprezece poeme selectate dintr-un ciclu cu același titlu, în mare măsură inedit, nouă schițe în proză și o parodie, *Resemnare*, la versurile „gospodarului Demostene Botez". Metafore insolite, alăturări neașteptate de cuvinte, versuri întrerupte abrupt, într-un cuvânt o tehnică surprinzătoare, în linii generale comună avangardiștilor, dar și cu o amprentă personală, conferă un sunet aparte acestor încercări poetice. E atât o tentativă, adesea reușită, de a descifra înțelesuri ascunse, de a pătrunde, cum spunea Louis Aragon, „dans le labyrinthe du paysage intérieur", cât și o înregistrare, poate involuntară, a unor mesaje de-a dreptul dramatice, pe care, receptor cu o sensibilitate neobișnuită, **Z.** le descoperea în cele mai banale gesturi, obiecte ori peisaje și evenimente. Proza nu e concepută în alt registru. Sunt note fugare, în care un amalgam de impresii invadează textul. Semnalele exterioare, lumina amurgului, zborul unui stol de vrăbii, râul care alunecă leneș printre maluri sunt percepute cu acuitate și într-o cheie neobișnuită. Bunăoară, întâmplări normale survenite într-o excursie își dezvăluie semnificații ieșite din comun, în *Căzăcească* un dansator rămâne suspendat în spațiu, sustras gravității, în timp ce corul se risipește în cer, iar în *18 carate* ficțiunea trece pe nesimțite în eseistică. Autorul își definește demersul „o viziune stranie de vis", iar sensurile căutate drept „slovă neînțeleasă, de oracol". Deși a scris puțin, iar din paginile lui și mai puține s-au tipărit, **Z.** este un nume pe care istoria suprarealismului românesc nu îl poate ocoli.

SCRIERI: *Deschidere*, îngr. și pref. Sașa Pană, cu un portret de S. Perahim, București, 1933.

Repere bibliografice: *Aurel Zaremba. Închidere*, „unu", 1930, 29 (semnează Sașa Pană, Ilarie Voronca, Stephan Roll, Raul Iulian); Virgil Gheorghiu, *„Deschidere"*, „Grai moldovenesc", 1933, 5-6; N. Cristinoiu, *„Deschidere"*, „Brazda literară", 1933, 5-6; Călinescu, *Cronici*, II, *300-304*; Sașa Pană, *Comemorări*, „Naționalul nou", 1934, 99; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *806*, *Ist. lit.* (1982), *890*, *891*; *Aurel Zaremba*, ALR, *532-536*; Sașa Pană, *Născut în '02*, București, 1973, *242-244*; *Aurel Zaremba*, în *Avangarda literară românească*, îngr. și introd. Marin Mincu, București, 1983, *17*; Pop, *Avangarda*, *211*; *Dicționar de avangardă literară românească*, coordonator Lucian Pricop, București, 2002, *177-178*; Ovidiu Morar, *Avatarurile suprarealismului românesc*, București, 2003, *97*, *105*, *181*, *passim*. *R. Z.*

ZARESCU, Elena (5.XI.1933, Popești-Deal, j. Vâlcea), poetă. Este fiica Mariei (n. Nițu) și a lui Florea Zarescu, țărani. Își începe învățătura în comuna Blidari (1941-1948), urmează Școala Profesională de Confecții din Curtea de Argeș (1949-1951) și Facultatea Muncitorească la Universitatea din București (1953-1955). Își continuă studiile la Facultatea de Pedagogie-Filologie a Institutului Pedagogic din Capitală, absolvită în 1959. După scurte perioade ca muncitoare la Fabrica de Confecții (1951-1952) și pedagogă în cadrul Grupului Școlar Profesional și Tehnic din București (1954-1955), ca profesoară la Foleștii de Sus, județul Vâlcea, și Copaciu, județul Gorj (1959-1960), devine asistentă și ulterior lector de literatură la Facultatea de Ziaristică a Academiei de Studii Social-Politice „Ștefan Gheorghiu". Concomitent, predă în licee bucureștene - Liceul Industrial de Construcții de Mașini (1967-1970) și Liceul „Unirea" (1970-1972). Debutează cu versuri la „Luceafărul" (1966), iar editorial cu placheta

Nordice, apărută în 1971. Mai e prezentă în „Argeș", „Iașul literar", „Cronica", „România literară", „Suplimentul literar-artistic al «Scânteii tineretului»", „Steaua", „Convorbiri literare", „Al cincilea anotimp".

Primele versuri publicate de **Z.** ilustrează tranziția de la poezia angajată din anii '60 spre un climat liric mai destins. Structurate în trei secțiuni, textele din volumul *Nordice* se evidențiază prin prezența aproape obsesivă a unor cuvinte și metafore care în foarte scurt timp deveniseră clișee. Ceea ce atrage atenția este insolitul combinațiilor și al căutărilor lexicale, utilizate diletant, cu scopul de a epata. E aici un fel de dicționar de termeni și idei ce se pot regăsi în lirica timpului. Din recuzită fac parte oximoronul („soare negru", „piramida cu vârful în jos", „parabola simplă"), ca și sintagme (metafore) precum „apele norilor", „arhipelagul somnului" sau altele, rutiniere, ca „muzica sferelor", „nord și sud", „sine de sine". Aproape invariabil apar perechi semantice de felul „ceasul-munte", „ceasul-fluviu", „copacul-soare", „copacul-om", „copacul-pasăre", sugerând o intenție de recompunere a ordinii materiei prin elementele introduse în aceste simboluri. Unele imagini migrează în volumele următoare. Se delimitează „nordul" de „sud", dihotomia, inculcată în peisaje, semne, simboluri, revenind și în *Poeme* (1977), unde intră și reminiscențe de poezie patriotică, sentimentalizată, cu tonalități imnice: „Și cerbii, o, cerbii - frați buni vulcanilor / patriei mele, înserarea vâslind / câmpia sfințită de rod primenindu-i" (*Corabie în roșu în altă Donaris*). Este folosit metrul popular, baladesc, exultă bucuria lăuntrică ori se instalează pacea sufletească purificată ritualic. Același discurs, transpus tot într-o structură triadică, poate fi întâlnit în *Solaria* (1982), unde versului cu inflexiuni patriotice îi ia locul lirica orfică. Titlul este sugestiv, poezia devine mai limpede, ideile și sentimentele sunt exprimate mai puternic, dar autoarei i se reproșează și acum indecizia stilistică (Cezar Ivănescu). Poemele se intitulează *Rană de somn*, *Stea orfică*, *Trup înflorit* și prezintă, ca o noutate, preferința pentru cuvântul învechit („novembre", „inemi").

SCRIERI: *Nordice*, București, 1971; *O tăcere adaos*, pref. Mihai Beniuc, București, 1975; *Poeme*, București, 1977; *Solaria*, București, 1982; *Ora de taină*, Oradea, 1997.

Repere bibliografice: Dan Mănucă, *De la o lună la alta*, IL, 1966, 11, 1967, 3; Paul Dugneanu, *„O tăcere adaos"*, RL, 1975, 24; Virgil Mihaiu, *Muzica rememorării*, ST, 1975, 7; Virgil Mihaiu, *„Poeme"*, ST, 1977, 10; Victor Frunză, *În teritoriul poeziei*, LCF, 1977, 47; Emil Manu, *Sentimentele pământului*, SPM, 1977, 367; Popa, *Dicț. lit.* (1977), 627; *Lit. rom. cont.*, I, 720-721; Gh. Bulgăr, *„Solaria"*, ST, 1982, 10; Cezar Ivănescu, *Numele poetului: Elena Zărescu*, LCF, 1982, 46; C. Sorescu, *„Solaria"*, SLAST, 1983, 15; Miron Blaga, *„Solaria"*, F, 1983, 9; Aureliu Goci, *„Solaria"*, RL, 1983, 46; Petria, *Vâlcea*, *425-426*; Gloria Lăcătușu, *„Reveriile voinței noastre ca popor"*, „Al cincilea anotimp", 1999, 3; Ioan St. Lazăr, *Cu Doris întru Iisus*, „Povestea vorbei", 2000, 1; Popa, *Ist. lit.*, II, 566; Firan, *Profiluri*, II, 363-364. *L. Ch.*

ZARIFOPOL, Dinu (31.VII.1921, Cârligi, j. Bacău - 2.III.2002, București), prozator. Este fiul Elenei (n. Mihalcea) și al lui Teodor Zarifopol, magistrat. Bunicul său a fost fratele scriitorului Paul Zarifopol. Urmează cursurile primare și liceale la Roman, absolvind în 1940 Liceul „Roman Vodă", iar în 1944 își ia licența la Facultatea de Drept a Universității din București. Imediat după terminarea studiilor pleacă pe front, fiind demobilizat în 1946. Își începe cariera de avocat în 1948, dar va fi îndepărtat din cauza originii „nesănătoase". Reprimit la începutul anilor '50, profesează ca avocat pledant până la pensionare. Ca elev, între 1937 și 1940 semnează poezii în revista „Vers și proză", precum și în publicațiile Liceului „Roman Vodă": „Albăstrele", „Gând și faptă". Continuă să scrie, fără însă a avea șansa de a-și vedea vreo carte tipărită după instalarea regimului comunist.

În anonimat complet, **Z.** lucrează, vreme de douăzeci de ani, la o tetralogie pe care o va publica abia în ultimul deceniu al secolului trecut. Mai întâi însă îi apare volumul de proză scurtă *O crimă bine ticluită* (1993), cuprinzând „două nuvele polițiste și șapte povestiri stranii". Romanele *Naufragiul* (1994), *Moartea lui Levi* (1997), *Șah la rege* (1998) și *Crima generalului* (1999) formează o carte unică, în care personajele migrează de la un volum la altul, marcate decisiv de perioada istorică dificilă de după cel de-al doilea război mondial. Ampla desfășurare narativă conține multe elemente care par să nu își găsească utilitate în arhitectura textului, dar creează atmosfera unei lumi în continuă și abruptă transformare, cu o identitate pe cale de dispariție. Deși situațiile sunt încărcate de un dramatism acut, atingând uneori paroxismul, implicarea auctorială, de altfel programatic abandonată, nu este vizibilă, rezultând doar din selecția evenimentelelor plasate în prim-plan, din decupaje și din felul în care sunt asamblate. Perspectiva narativă este însă omniscientă, textul răspunzând formulei realiste. Tema - prăbușirea unei clase sociale ce era posesoare a unor tradiții și valori, oferind stabilitate și echilibru - are drept centru simbolic moșia Rămurenilor, conacul familiei Sumariotis. Acesta e spațiul unde se perindă personaje cu destine ce se încrucișează, între care Vincent Renda (prin intermediul căruia **Z.** își exprimă aspirația de a scrie „o carte totodată sentimentală și cinică, brutală și subtilă, descriptivă și dinamică"), Zulnia Balasam, Marie-Rose și Iorgu Sumariotis, patriarhul locului. Incursiunile în biografiile protagoniștilor, ca și descrierile minuțioase de întâmplări și cadre imprimă tetralogiei un caracter balzacian, cu forța dată de documentul uman și social. Coordonate temporale precise marchează firul narativ, străin de rupturi și derapaje. **Z.** constată lucrurile, nu încearcă să le comenteze în vreun fel, dar tocmai datorită conciziei, sobrietății lor, constatările „neutre" se dovedesc percutante, cu reverberații dramatice. Pentru că multe destine individuale eșuează fără drept de apel, oamenii se pot sinucide sau aleg abandonarea de sine, naufragiind odată cu lumea lor, condamnată la dispariție. Mărturisind „am scris pentru a mă regăsi pe mine însumi", **Z.** pare să nu fi sperat la publicarea romanelor sale, dar, odată scoase la iveală, ele ilustrează însemnătatea și impactul pe care le poate avea literatura de sertar.

SCRIERI: *O crimă bine ticluită*, București, 1993; *Naufragiul*, postfață Mircea Anghelescu, Iași, 1994; *Moartea lui Levi*, Timișoara, 1997; *Șah la rege*, Timișoara, 1998; *Crima generalului*, Timișoara, 1999.

Repere bibliografice: Liviu Antonesei, *Literatura de sertar*, „Timpul", 1994, 10; Mircea Anghelescu, *Revanșa*, LCF, 1994, 20; Alex. Ștefănescu, *La Medeleni, cu Dinu Zarifopol*, RL, 1995, 18; Dana Chetrinescu, *Viața spulberată*, O, 1997, 8; Irina Tudor, *La umbra cărților în floare: Nepotul lui Zarifopol, strănepotul lui Lampedusa*, „Cuvântul", 1997, 7; Romul Munteanu, *Dinu Zarifopol și romanul roman*, LCF, 1999, 12; [*Romanul lui Dinu Zarifopol*], VTRA, 2000, 1 (semnează Alexandru Vlad, Mihai Dragolea, Georgeta Drăghici, Iulian Boldea, Al. Th. Ionescu, Nicoleta Cliveț, Nicoleta Sălcudeanu, Iolanda Malamen); Mândica Mardare, Liliana Cioroianu, *Geografie spirituală băcăuană*, Bacău, 2001, 52. *Ș. A.*

ZARIFOPOL, Paul (30.XI.1874, Iași – 1.V.1934, București), eseist, traducător și editor. Este fiul Elenei (n. Culianu) și al lui Paul Zarifopol, mare proprietar în Iași și în județul Roman. Pe linie paternă se înrudea cu poetul D. Anghel. Face clasele primare cu un preceptor, în familie, apoi continuă la Institutele Unite din Iași. Urmează din 1892 Facultatea de Litere a Universității ieșene, specializându-se în istorie și filologie clasică și modernă. Își ia licența în 1898 și pleacă pentru studii de filologie și filosofie în Germania, unde își pregătește teza de doctorat, *Kritische Texte der Lieder Richards de Fournival*, pe care o susține în 1904 la Universitatea din Halle, publicând-o în același an. Stabilit împreună cu familia (se căsătorise cu Ștefania, fiica lui C. Dobrogeanu-Gherea) la Leipzig, rămâne aici, rentier și om de litere, până la izbucnirea primului război mondial. În această perioadă se împrietenește cu I. L. Caragiale, autoexilat la Berlin. Spirite înrudite prin ironie și pasiunea pentru muzică, se vor influența reciproc, în pofida marii diferențe de vârstă. Întors în țară în 1915 și sărăcit în urma războiului, **Z.** trăiește din scris mulți ani, afirmându-se ca un strălucit eseist. În ultima parte a vieții (ianuarie–aprilie 1934) va fi redactor-șef al „Revistei Fundațiilor Regale". Debutează la „Arhiva" în 1897 cu o recenzie despre Marie-Henri D'Arbois de Jubainville. Va colabora la „Süddeutsche Monatshefte" (1908–1911), „Cronica" (1915), „Viața românească", „Revista vremii", „Săptămâna muncii intelectuale și artistice", „Adevărul", „Dimineața", „Adevărul literar și artistic" (unde în anii '30 scria săptămânal), „Cuvântul liber", „Adam", „Dreptatea" ș.a. A mai semnat cu pseudonimele Anton Gherman și Costin Adam. După o antologie de nuvele fantastice traduse, *Vedenii* (1924), prima carte de eseuri, *Din registrul ideilor gingașe*, îi apare în 1926, urmată de volumele *Despre stil* (1928), *Artiști și idei literare române* (1930), *Încercări de precizie literară* (1931) și *Pentru arta literară* (1934).

Z. se distinge în primul rând prin aserțiuni de teoretician și istoric literar, chiar dacă nu va reuși să încheie lucrarea de sinteză pe care o proiectase. Definind esteticul ca domeniu autonom, cu o acuratețe care o depășea chiar și pe aceea a lui Titu Maiorescu, eseistul va milita pentru arta ca fenomen diferit față de morală, filosofie, religie etc., având legile sale specifice, „tehnica" sa. După opinia lui, literatura nu poate fi „l'art du tout le monde", ea are un limbaj special, ca rezultat al procesului istoric (*Tehnica artistică și cealaltă tehnică*). De aici, și opoziția față de critica istorică, psihologică, sociologică, adică față de sistemele care, într-o măsură mai mare sau mai mică, confundau literatura cu alte discipline, împrumutându-le metodele și aplicând nu o dată criterii străine de esența ei. Conceptul de autonomie a artei, apărut pe la mijlocul secolului al XIX-lea, se leagă de numele lui Théophile Gautier și al lui Gustave Flaubert, de parnasieni și simboliști, de pictura impresionistă și de muzica lui Richard Wagner. Arta devine tot mai inaccesibilă, mai ermetică, dorind să scandalizeze publicul și sfârșind prin a-i face concesii odată cu primirea la Academia Franceză a lui Paul Valéry (*Arta și publicul*). **Z.**, pentru care autonomia estetică implică, în chip declarat, și opțiunea pentru modernism și modernitate, înțelege să își fundamenteze ideile și filosofic, chiar dacă nu va deveni un estetician. Două sunt studiile sale mai importante: *Valori umane* și *Polemică abstractă*, cărora li se adaugă *Recapitulări. În planul estetic* (fragment dintr-o carte anunțată) și o conferință din tinerețe, *Impresia estetică*. Pe urmele lui Henri Bergson, a cărui filosofie o combate în alte împrejurări, **Z.** disociază între eul empiric și cel supraempiric sau, altfel spus, între eul social și cel profund. Numai primul, care s-a numit personalitate, este condiționat istoric și se poate explica, pe când celălalt strat al conștiinței, insondabil, autonom, scapă empiriei și nu se supune socialului (*Valori umane*). Acesta din urmă, definit de eseist ca „moment

adânc al eului primordial și autonom", ar fermeca în chip deosebit „atenția omului actual", mare prețuitor al „complicațiilor ființei adânci". Discuția continuă pe schema opoziției om nou / om vechi, cel dintâi fiind atras de zonele ascunse, iraționale, de „începuturile nepătrunse" ale conștiinței (ca în filosofia lui Lucian Blaga), al doilea încorporând tipul comun, social, echivalat de **Z.** cu tipul „clasic". Omul nou e lipsit de aureolă, desfide „totalurile armonice", „unitatea", „adevărurile eterne", pe el îl captivează infinitul clipei. Poate fi recunoscut aici comentatorul modern al romanului proustian. Eseistul vorbește despre „disparatele experienței" și admiră „frumusețea disonanțelor celor mai insolubile între aspectele valului empiric". Iată-l și partizan al „poeziei pure". Opozițiile om vechi / om nou și unitate / diversitate se reduc în esență la opoziția clasic / modern, care îi animă întreaga operă, opțiunile și mai cu seamă negațiile. Ca în cazul eului supraempiric, și obiectul estetic este scos de sub incidența oricărei cauzalități, a „teleologiei comune"; el provoacă starea estetică, de asemenea contrapusă spiritului practic, constituind o „pauză a vieții" (un „repaos al inteligenței", spusese Maiorescu), „un obiect de joc și desfătare", ceea ce s-ar numi plăcere estetică. Spirit rațional și sceptic, așa cum deseori a fost calificat, însă deloc rigid în planul estetic, **Z.** supune criticii curentul cel mai rațional, clasicismul, ce reprezenta, potrivit antinomiei utilizate, „omul vechi". Eseistul respinge dogmatismul clasic, stilul vorbit, pe înțelesul tuturor, claritatea, ideea de perfecțiune, didacticismul, caracterul vetust al genurilor strict delimitate. Pentru el, Malherbe, Vaugelas, Boileau au avut rolul de „vrednici jandarmi literari". Clasicii francezi și mai ales urmașii lor (Ernest Renan, André Maurois) au parte de adevărate (nu întru totul îndreptățite) execuții literare. Totuși, interpretul nu poate să nu recunoască anumite merite clasicismului, în a cărui tradiție „de îndărătnică prelucrare a unei limbi au putut să apară problemele artistice care l-au chinuit pe Flaubert și să se producă revoltele literare moderne" (*Stilul clasic*), și află câteva preferințe și în acea epocă: Saint-Simon și îndeosebi La Rochefoucauld, pe care îi consideră moderni. Dar opțiunile sale se fixează în secolele al XIX-lea și al XX-lea. Îi admiră mai mult decât pe congenerii lor occidentali, cu excepția lui Flaubert, pe Henrik Ibsen și pe August Strindberg, pe Lev Tolstoi și pe Dostoievski, pe autorii de literatură fantastică. Din literatura franceză preferă scriitorii care i se părea că exprimă „frumusețea disonanțelor celor mai insolubile": Stéphane Mallarmé (*Virtuți de diletant și fatalități de artist*), André Gide, Paul Valéry, despre care a scris în repetate rânduri, în fine, Marcel Proust, căruia i-a consacrat un amplu studiu încă înainte de primul război mondial, scriitor ce întruchipa cel mai bine ideile expuse în *Valori umane* și *Polemică abstractă*. Flexibil și sceptic, teoreticianul a fost în schimb excesiv în chiar susținerea autonomiei esteticului, ca și a criticii pur estetice (deși uneori se va abate el însuși de la aceste principii, apelând la metoda psihologică și la cea sociologică). Ideea perisabilității artei, înrudită într-un fel cu „mutația valorilor" a lui E. Lovinescu, nu are nici ea întru totul acoperire. Modelul romanului elaborat cu mare grijă pentru stil, propus contemporanilor români, venea și el în contratimp. E greu de admis, de asemenea, reducerea unor scriitori la o singură trăsătură: „sentimentalul Maupassant", „incomparabilul caz de bovarism Stendhal", maestrul biografiei psihologice Sainte-Beuve, care a făcut „mahalagism distractiv". Combaterea, tot excesivă, a sentimentalismului, depistat chiar și la marii poeți, riscă să compromită însuși lirismul acestora. Despre literatura română **Z.** a scris puțin și oarecum întâmplător. Prețuitor al Junimii, cu care și-a descoperit atâtea afinități (lupta contra imposturii, a falsității, a prostului gust), a fost și un admirator entuziast al lui Mihai Eminescu, pe care îl compară cu Homer, Eschil, Dante, Shakespeare și îl consideră „un dătător de legi, un începător de tradiție artistică". Cele mai ample considerații le-a făcut asupra lui I. L. Caragiale, cunoscut bine și ca om - corespondența lor este captivantă - și a cărui operă a publicat-o în prima ediție critică (I-III, 1930-1932; Premiul Societății Scriitorilor Români). Atât în studiile introductive, dar mai cu seamă în *Publicul și arta lui Caragiale*, scriitorul e definit ca un spirit junimist, neîncrezător față de „inovație" (forma fără fond), dar și față de noutatea ca atare, luată drept gogomănie și moft, ca un „moralist" în sensul francez: constructor de tipuri și portrete. Observația lui

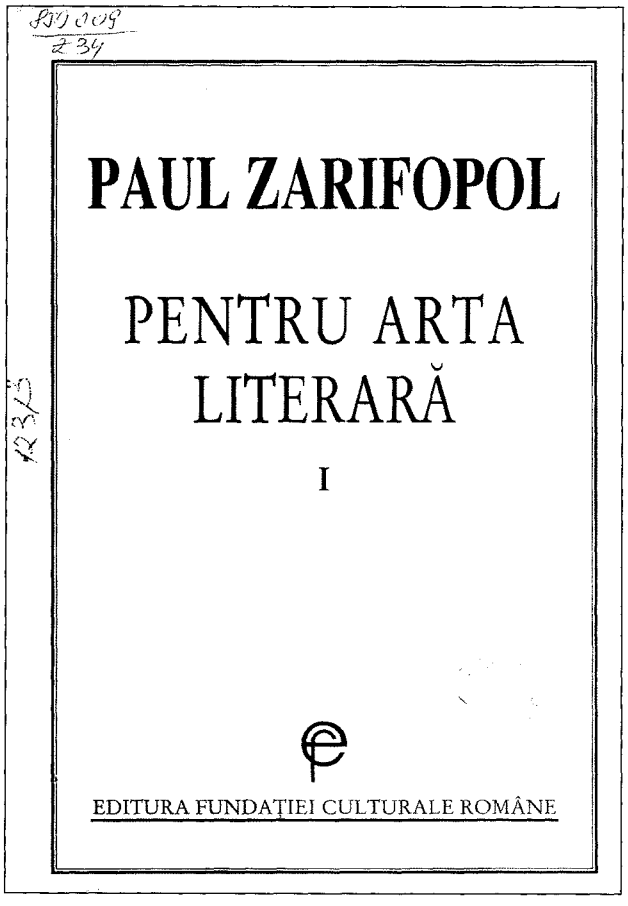

Caragiale s-a aplicat unei societăți specific românești, iar așa-zisul schematism al personajelor din *Momente* se explică prin stadiul de nediferențiere a tipului de mahala. **Z.** e de părere că în schițe nu domină satira propriu-zisă, ci râsul orientat spre bufon. Opera lui Caragiale este o caricatură și a-i cere „adâncime psihologică", așa cum făceau C. Dobrogeanu-Gherea și G. Ibrăileanu, ar însemna să se vrea înlocuirea comediilor și a prozei cu altceva. Criticul mai constată că arta lui Caragiale este „artă vorbită și mimată", că dramaturgul a reabilitat stilul comic, pe care gustul comun îl considera radical inferior celui tragic și epic. Această idee reprezintă una din principalele opinii estetice ale eseistului, alături de aceea a artei ca meșteșug, ilustrată în mod exemplar de opera lui Caragiale. Scriitorul e văzut ca un *summum* al conciziei, simplității și sobrietății, obținut în urma unui îndelungat travaliu și pe baza unei tehnici nu atât învățate, cât elaborate de artistul însuși. Nu e scutit însă de obiecții, reproșându-i-se prezența elementelor melodramatice în *O făclie de Paște* și în *Năpasta*, precum și a unui clasicism naturalist. Dintre contemporani **Z.** îi apreciază pe G. Ibrăileanu, devenit un adevărat prieten intelectual (este semnificativă și corespondența dintre ei), pe Tudor Arghezi, Ion Barbu, pe Lucian Blaga ca filosof, pe G. Călinescu (pentru *Viața lui Mihai Eminescu*), pe Al. O. Teodoreanu și, în mod surprinzător, pe Ion Minulescu romancierul. Cu o amplă activitate publicistică de moralist, de eseist politic și chiar de istoric al civilizației române, autorul cărții *Din registrul ideilor gingașe* s-a situat în apărarea inteligenței, păstrându-și „mângâierea gândirii lucide". El a fost, în tradiția lui Montaigne (unul din scriitorii preferați), un moralist sceptic, iar în tradiția lui Caragiale – un ironist incisiv și un artist al cuvântului. Structură nonconformistă, cu vocația pamfletului măsurat, de o jubilație rece, sarcastică, **Z.** pune în discuție mai toate ideile curente ale epocii, de la doctrinele filosofice (intuiționism, freudism) și politice (liberalism, comunism, fascism) până la ultimul strigăt al modei. S-a regăsit adesea pe pozițiile junimiste și ale lui Titu Maiorescu, respingând nonvaloarea, „moftul" cultural, dilletantismul, imitația pripită, „beția de cuvinte", „slugărniciile tardive", totul în numele autenticității, singura care trebuie să canalizeze actul de cultură, talentul și creația, „tehnica", adică „localismul esențial", traductibil ca specific național. Rămâne atașat de marile valori naționale (Eminescu, Creangă), vestejește tradiționalismul de paradă, argumentează vigoarea și originalitatea culturii din Regat și prezența aici a spiritului critic (ceea ce îl apropie de G. Ibrăileanu), militează pentru modernizarea politică, e un spirit european, adept al liberalismului occidental și al căii industriale pentru prosperitate economică (la fel ca E. Lovinescu), situându-se la polul opus „Gândirii" și autohtonismului. **Z.** relevă și importanța contribuției ardelene în istoria culturii și civilizației românești, prin aceea că a dezvoltat substanțial ideile de romanitate, unitate și continuitate și a venit cu un avans de civilizație (*Rămâne în tradiție, Concluzii pentru cultura României întregite*). Pe de altă parte, moralistul desenează cu o peniță acidă o tipologie unde se detașează în prim-plan „tipul politic", sinonim cu lăcomia de putere, violența și agresivitatea, întrupare a politicianismului setos de autoritate și adulație, inspirator al celor mai negre fanatisme, stăpânit de instinctualitate și bizuindu-se pe „solidaritatea pumnilor" (*Tipul politic, Ciomagul candid*). Înrudit cu el este patronul „omnicompetent", care se vrea lingușit, maestru al tuturor „învârtelilor" și al corupției (*La minister*) sau parvenitul versatil, oportunist, precum „neobositul Monsieur Mitică", cel care susține că „România a realizat cu exces democrația", de unde s-ar trage toate relele. În alte variante acesta e „mitocănașul parizianizat", „încarnare a mediocrității meridionale" (*Băiat deștept*), superficial și prezumțios, diletant, snob, cu dispreț față de inteligența cultivată, clientul doctrinelor dictatoriale, care consideră arta o chestiune pur personală, sentimentală, neînțelegându-i specificitatea (*Literatura ca păcat*), adoră „ideile răposate", „siropurile trezite", „ruinele literare", clasicismul școlar, cultivă imitația, strâmbă din nas în fața valorilor naționale (*Cultură și grimasă*), se dă în vânt după ocultism, după șarlataniile teosofilor sau se complace în respectarea formală a „neocreștinismului cotidian, de foileton și de cafenea, de budoar și thé dansant" (*Creștinism de actualitate*). Un asemenea misticism „de carieră" este combătut, iar nu cel autentic, **Z.** manifestând de altfel comprehensiune și pentru „noutatea creștină", și pentru studiile lui Nikolai Berdeaev. La fel de sagace este ca analist al stărilor de lucruri în politica internațională, în primul rând în cea europeană. Observă efectele crizei mondiale din 1929–1933, criza parlamentarismului, autoritarismul birocratic, apelul la dictatură, la indivizi declasați, primitivi, ahtiați de parvenire și de putere (*Momentul sclavilor*), ineficiența politicii pacifiste și a cedărilor care aveau să culmineze cu semnarea acordului de la München în septembrie 1938 (*Indispensabilul narcotic*). A meditat adesea asupra temei intelectualului, dar nu mai puțin asupra forțelor care îl opresează, îl pun într-o stare de umilință și îl împing, ca pe ceva inutil și chiar dușmănos, la marginea societății. **Z.** consideră că există o incompatibilitate de esență între orice totalitarism și arta pentru artă (*Statul și capelmaistrul*), comunismul rusesc atingând această „performanță" într-o și mai mare măsură prin modul de reprimare a „inteligheției". Una din cauze este că intelectualii sunt foarte greu, dacă nu cumva imposibil de manipulat (*Abstracție și egalizare*). Disprețul comuniștilor merge până acolo încât ajung să vadă știința ca „un fel de ceva care se face fără muncă", „o anexă de lux, un bagaj reacționar", doar cu un prestigiu decorativ (*Muncitorii decorativi*). **Z.** condamnă metodele comuniste (*Despre niște ciorapi ruși și șansele extremismului*), dorința de hegemonie (*De la Confucius la Karl Marx*), spiritul cazon, asemănător cu al nazismului (*Convertiri*), denunță și ridiculizează nomenclatura, înalții funcționari cu figuri sumbre, paznici ai unui „regim pur polițienesc" (*Aristocrațime sovietică*). Ca traducător, selectează în volumul *Vedenii* texte din literatura fantastică scrisă de Prosper Mérimée, Henri de Régnier, Villiers de l'Isle-Adam, Marcel Schwob, H. G. Wells, Gustav Meyrink, Hanns Heinz Ewers, Karl Hans Strobl.

Inteligență disociativă, neafiliată, desăvârșit autonomă, pasiune intelectuală, pentru care ideile trec pe primul plan, iar autorii și cărțile devin pretexte de nesfârșit distinguo*; aversiune declarată contra gândirii practice și sentimentalismului de ordin cultural sau național; causticitate necruțătoare față de ideile acceptate, de* idola tribus*; ironie, care este atitudinea sa înaintea vieții și a comodității de judecată contemporană, fie că se situează tradițional, fie că se reclamă de la spiritul de neliniște postbelic, soluționat prin misticitate sau surogate teologice; criteriu estetic, opus cu vioiciune și tinerețe multiplelor confuzii ale valorilor; în sfârșit, dialectică sprintenă, combativă, de spadasin, căruia nu îi este necunoscută nici o dibăcie a duelului polemic, iar superioritatea numerică a adversarilor, un stimulent și o voluptate.*

ȘERBAN CIOCULESCU

Paul Zarifopol este un spirit individualist și critic, un estet care nu dă altă valoare artei decât aceea a propriei gratuități - și un cititor luminat, cu un gust diavolesc pentru tot ce este subtilitate a expresiei și luciditate a minții. L-am putea denumi un voltairian, în sensul larg al cuvântului, adică o totalitate de vioiciune, nuanță și zeflemea intelectualizată.

POMPILIU CONSTANTINESCU

Se lămurise, și lămurirea aceasta se făcuse contra modei, într-un admirabil comerț cu clasicii, cu filologia, cu tehnica controversei. Paul Zarifopol, fără nici o exagerare, ajunsese un om perfect. Poate singurul cap perfect al generației sale. Gust sigur, gând clar, dialectică precisă. De câte ori eforturile lui s-au îndreptat asupra formelor de cultură moarte*, adică realizate, depășite (clasicismul, romantismul, Renan, Maupassant etc.), au dat rezultate admirabile. Rezultate pe care tinerii ar fi trebuit să le admită neîntârziat. Și totuși, Zarifopol a întâmpinat rezistențe, chiar prin studiile sale admirabile și juste. De ce? Pentru că era citit prea devreme.*

MIRCEA ELIADE

SCRIERI: *Kritische Texte der Lieder Richards de Fournival*, Halle, 1904; *Din registrul ideilor gingașe*, București, 1926; *Despre stil*, București, 1928; *Artiști și idei literare române*, București, 1930; *Încercări de precizie literară*, București, 1931; *Pentru arta literară*, București, 1934; ed. I–II, îngr. și introd. Al. Săndulescu, București, 1971; ed. I–II, București, 1997–1998; *Pagini de critică*, postfață Al. Săndulescu, București, 1984; *Paul Zarifopol în corespondență*, îngr. Al. Săndulescu și Radu Săndulescu, pref. Al. Săndulescu, București, 1987; *Eseuri*, I–II, îngr. Al. Săndulescu și Radu Săndulescu, introd. Al. Săndulescu, București, 1988; *Marxism amuzant. Eseuri cenzurate*, îngr. și pref. Al. Săndulescu, București, 1992; *Încercări de precizie literară*, îngr. Al. Săndulescu, pref. Alexandru Paleologu, Timișoara, 1998. **Ediții:** I. L. Caragiale, *Opere*, I–III, introd. edit., București, 1930–1932; reed. vol. I, Iași, 2001. **Traduceri:** *Vedenii*, pref. trad., București, 1924.

Repere bibliografice: Ibrăileanu, *Opere*, V, *54–62, 278–292;* Camil Petrescu, *Teze și antiteze*, București, 1936, *114–129;* Mihai Ralea, *„Din registrul ideilor gingașe"*, VR, 1926, 11; Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, II, *272–277;* Constantinescu, *Scrieri*, V, *274–285;* Vianu, *Opere*, III, *51–53*, V, *258–260*, XIV, *185;* Aderca, *Contribuții*, II, *52–54, 231–234;* Al. A. Philippide, *„Artiști și idei literare române"*, VR, 1930, 6; Perpessicius, *Opere*, V, *107–115*, VI, *81–85*, VII, *9–11*, VIII, *48–51;* Șerban Cioculescu, *„Artiști și idei literare române"*. *„Încercări de precizie literară"*, ADV, 1932, 14 941; Ionescu, *Război*, II, *95–97;* Sadoveanu, *Cărți*, II, *115–117, 144–147;* Arghezi, *Scrieri*, XXVII, *300–303;* Sebastian, *Jurnal*, *425–432;* Chinezu, *Pagini*, *218–223;* Mircea Eliade, *Când trebuie citit Paul Zarifopol*, RFR, 1935, 3; Șerban Cioculescu, *Corespondența dintre I. L. Caragiale și Paul Zarifopol (1905–1912)*, București, 1935; Streinu, *Pagini*, I, *236–246;* Lovinescu, *Ist. lit. rom. cont.*, *68–69;* Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *825–827*, *Ist. lit.* (1982), *909–911;* E. Lovinescu, *T. Maiorescu și posteritatea lui critică*, București, 1943, *289–292;* Al. Rosetti, *Diverse*, București, 1962, *42–43;* Simion, *Orientări*, *315–346;* G. Călinescu, *Cronicile optimistului*, București, 1964, *414–416; Scrisori - Ibrăileanu*, I, *261–305;* Sevastos, *Amintiri*, *391–395;* Ov. S. Crohmălniceanu, *Retușări la un portret*, LCF, 1969, 7; Muthu, *Orientări*, *57–64;* Vlad, *Convergențe*, *99–113;* Zaciu, *Colaje*, *73–76;* Bucur, *Istoriografia*, *444–448;* Cioculescu, *Itinerar*, I, *214–218*, II, *291–300*, V, *352–359;* Săndulescu, *Citind*, *89–129;* Crohmălniceanu, *Literatura*, III, *336–360;* Mihăilescu, *Conceptul*, I, *441–445;* Balotă, *Arte*, *214–223;* George, *Sfârșitul*, II, *189–197;* Paleologu, *Ipoteze*, *96–143;* Constantin Trandafir, *Paul Zarifopol*, București, 1981; Mircea Muthu, *Paul Zarifopol între fragment și construcție*, București, 1982; Săndulescu, *Portrete*, *230–236;* Șerban Cioculescu, *„Paul Zarifopol în corespondență"*, RL, 1987, 19; Nicolae Manolescu, *Locul lui Zarifopol*, RL, 1988, 38; Vasile, *Conceptul*, *261–262;* Negoițescu, *Ist. lit.*, I, *180–181;* Henri Zalis, *Valori de referință în critica și istoria literară românească*, București, 1991, *219–222, 243–244;* Gabriel Dimisianu, *Paul Zarifopol antifascist și anticomunist*, RL, 1992, 33; *120 de ani de la nașterea lui Paul Zarifopol*, RITL, 1994, 4; Ornea, *Înțelesuri*, *242–248;* Muthu, *Cântecul*, *99–110; Paul Zarifopol comentat de Henri Zalis*, București, 1995; Nicolae Manolescu, *Zarifopol cenzurat*, RL, 1996, 8; Alexandru George, *Al treilea Zarifopol*, LCF, 1997, 22; Florin Mihăilescu, *Estetul moralist și ironic*, ST, 1997, 8; Gheorghe Grigurcu, *Despre Paul Zarifopol*, RL, 1997, 46; Dan C. Mihăilescu, *Călătorie cu biblioplanul*, „22", 1997, 366; Popa, *Estuar*, *163–169;* Săndulescu, *Constelații*, *225–281;* Simion, *Fragmente*, III, *80–95; Dicț. esențial*, *918–920;* Dimisianu, *Lumea*, *77–80;* Ion Simuț, *Arena actualității*, Iași, 2000, *124–127;* Nicolae Manolescu, *Paul Zarifopol*, RL, 2003, 25; Teodor Vârgolici, *Caleidoscop literar*, București, 2003, *247–250*. *Al. S.*

ZATTI, Lucian (6.II.1927, Brezoi - 22.VIII.1993, Turnu Severin), publicist și prozator. Este fiul Caterinei și al lui Luigi Zatti, italieni angajați la o societate forestieră. După 1932 familia se mută la Turnu Severin, unde în 1937 **Z.** termină clasele primare la Școala Romano-Catolică și în 1939 este elev la Liceul de Arte și Meserii, secția sculptură. În timpul războiului familia refugiindu-se în zona Văii Jiului, se înscrie la Școala Tehnică din Vădeni, județul Gorj. În 1945 se întoarce la Turnu Severin, unde ulterior va fi redactor-șef al cotidianului „Severinul liber", devenit „Drumul socialismului". În 1951 primește domiciliu forțat la Craiova. În 1953 devine redactor, la București, la Radiodifuziune, dar va fi trimis din nou la Craiova pentru a înființa postul de radio local (1954), unde va funcționa ca redactor până în 1985. În anii 1968, 1971, 1976 călătorește în Italia și în Grecia. Debutează în1956 la „Oltenia literară" cu reportaje, schițe, povestiri, iar editorial cu volumul de reportaje *Pe plaiurile pandurilor* (1957, în colaborare cu Petre Dragu). A mai colaborat la „Scânteia tineretului", „România liberă", „Scânteia", „Flacăra", „Tribuna", „Ramuri", „Luceafărul", „Steaua" ș.a. A semnat și cu pseudonimele Lucian Severineanu, L. Talaz, Tucin Talaz.

Reporter cu propensiuni literare, **Z.** se înscrie în seria condeierilor care „relatează" cu entuziasm, în spiritul cerințelor ideologice ale momentului, fapte ale oamenilor noi, exploatând îndeosebi „filonul" aflat în Oltenia, „pe plaiurile pandurilor". Bunăoară, cu toate că titlurile, ca și țesătura textelor din *Orașele dragostei* (1967), volumul lui reprezentativ, sunt predominant lirice – *Pe portativele anotimpurilor, Focuri în nopțile Parângului, Cuibul de rață sălbatecă* –, mesajul este subminat de un tezism accentuat. Câteva notații referitoare la tainele copilăriei ies de sub tirania ideologiei, fiind reușite (o mamă explică unui băiat că munții cresc pentru că sunt aidoma copiilor etc.), ca și descripția unor peisaje de natură. Elogiul realizărilor socialiste se regăsește în *Triunghiul apelor* (1978), carte dedicată satelor oltenești. S-a observat că uneori umbra lui Calistrat Hogaș, Mihail Sadoveanu și chiar a lui V. Voiculescu planează asupra scrierilor lui **Z.**, ca în *Cantată oltenească* (1981), volum care cuprinde schițe, nuvele, „cavatine", a căror notă distinctivă este descrierea, irizată de secvențe legendare, a aceleiași zone. Câteva legende mai sunt incluse în *Drumuri și oameni din Oltenia* (1985). Proza din *Telegrame de dragoste* (1984) sau din *Curcubeul romanticilor* (1987), deși rămâne tributară parțial registrului reportericesc când și când excesiv impetuos, face trecerea la alt discurs narativ, mai elaborat, nutrit însă tot de dragostea pentru peisajul natural și uman al Olteniei. **Z.** compune și câteva piese de teatru, una (*Vreau și eu un rol*) jucată la Teatrul Național din Craiova, altele (*Ediție specială, Chiot de bucurie* etc.) fiind transmise la radio.

SCRIERI: *Pe plaiurile pandurilor* (în colaborare cu Petre Dragu), Craiova, 1957; *Pe temeliile lui August*, Craiova, 1959; *Biruim*, Craiova, 1960; *Mi-e Oltenia o floare* (în colaborare), Craiova, 1967; *Orașele dragostei*, București, 1967; *Pe-un picior de plai*, București, 1967; *Triunghiul apelor*, București, 1978; *Cantată oltenească*, București, 1981; *Telegrame de dragoste*, București, 1984; *Drumuri și oameni din Oltenia*, București, 1985; *Curcubeul romanticilor*, Craiova, 1987; *Flori de câmp*, îngr. Gabriela Rusu Păsărin, București, 1996; *Confesiuni în sinceritate*, îngr. Ana Zatti, pref. Ovidiu Ghidirmic, București, 1999; *Îndrăgostit de viață*, îngr. Ana Zatti, Craiova, 1999; *Cu dragoste, mereu*, îngr. Ana Zatti, pref. Ovidiu Ghidirmic, postfață Gabriela Rusu Păsărin, Craiova, 2002.

Repere bibliografice: Ovidiu Ghidirmic, *Posibilitățile reportajului*, R, 1967, 4; D. Ioncică, *„Orașele dragostei"*, LCF, 1967, 24; Firan, *Macedonski – Arghezi, 456–457*; Popa, *Dicț. lit.* (1977), *628*; Romulus Diaconescu, *Teritoriul afectiv al reportajului*, R, 1978, 5; Miu Florea, *„Telegrame de dragoste"*, R, 1984, 8; Petria, *Vâlcea, 426–427*; Marian Barbu, *Trăind printre cărți*, II, Petroșani, 2002, *171–172*; Firan, *Profiluri*, II, *364–366*. *A. V.*

ZAVERGIU, Mihail (21.III.1894, Oltina, j. Constanța – 31.I.1985, București), prozator și publicist. Este fiul Ioanei (n. Iorga) și al lui Iancu Zavergiu, comerciant. Urmează clasele primare în comuna natală și Seminarul „Veniamin Costache" din Iași (1907–1915). În perioada 1915–1919 este elev al Institutului Medico-Militar „Carol Davila", după primul război mondial fiind scos din rândul cadrelor militare active, ca urmare a unei invalidități. Făcuse și studii de pediatrie și medicină preventivă la Paris (1916–1917), iar mai târziu frecventează Facultatea de Medicină la Iași și la București, absolvind în 1922. Devine asistent universitar la Institutul Medico-Legal (1922–1925), e medic la Asociația Invalizilor de Război din București (1923–1930), medic consultant la Spitalul „Ion Cantacuzino", apoi inspector general la Centrul de Medicină Preventivă, de unde se pensionează în 1957. Broșurile și cărțile de specialitate, semnate Mihail Zavergiu Theodoru, ca și publicistica lui însumând articole de popularizare în „Universul", „Dobrogea jună", „Timpul", sunt legate mai ales de medicina socială și preventivă. În calitate de scriitor, debutează cu proză la „Adevărul literar și artistic" în 1923, iar editorial în același an cu o nuvelă amplă, structurată ca un microroman, *Viața de student*, apărută sub pseudonimul Marcel Olin, ca și romanele *Femeia isterică* (1925), *Amor de vagabond* (1927), *Femeia pătimașă* (1928), doar *Eroare medicală sau sinucidere?* (1936) fiind iscălit Mihail Zavergiu. *Jurnalul unui medic* și alte manuscrise inedite mărturisesc preocuparea lui **Z.** pentru dramaturgie, piesele *Virusurile, Destinul, Exuberanța tinereții* ș.a., inspirate din viața medicală, întâmpinând constant refuzul teatrelor de a fi înscrise în repertoriu.

Plecând de la împrejurări și cazuri reale, cărțile de literatură ale lui **Z.** sunt prea puțin rodul invenției narative sau al imaginației. *Femeia isterică*, de pildă, s-a bucurat la apariție de un impresionant succes de librărie, datorat în întregime caracterului senzațional al subiectului: cazul unei nevropate cu o „ereditate vicioasă", aici locul analizei psihologice fiind preluat de investigația medicală. După mărturisirea autorului, *Amor de vagabond* dezvoltă avatarurile unui student bolnav psihic, întâlnit la Paris. De asemenea, personajele centrale din *Eroare medicală sau sinucidere?* au corespondenți reali: doctorul Aristide îi fusese lui **Z.** coleg de facultate, camarad de arme și prieten, în timp ce pe Antoaneta Fotescu o cunoscuse îndeaproape soția autorului. Deși romanul este scris la oarecare distanță după dispariția protagoniștilor, narațiunea, ce pornește de la știrea din ziare privind sinuciderea celor doi la Hôtel des Étrangers din Paris și urmează parcă o manieră autenticistă, rămâne, prin detalii și precizie, prea strâns legată de extraliterar, având aerul reconstituirilor sau al reportajului gazetăresc. Personajele trăiesc exclusiv în umbra manifestărilor exterioare, într-o lume a convenienței, a imaginii celorlalți, iar analiza comportamentistă nu reușește să creioneze psihologii viabile. Poate singura izbândă este atmosfera specifică mediului profesional al medicilor, restituită într-o optică pesimist-caricaturală, amintind de invidia și ura care macină lumea lui L.-F. Céline, departe însă de umorul negru al scriitorului francez și într-un registru stilistic neutru, prea puțin expresiv.

SCRIERI: *Viața de student*, București, 1923; *Femeia isterică*, București, 1925; *Amor de vagabond*, București, 1927; *Femeia pătimașă*, București, 1928; *Eroare medicală sau sinucidere?*, București, 1936.

Repere bibliografice: C. C. [Constantin Coman], *„Eroare medicală sau sinucidere?"*, „Naționalul nou", 1936, 766; Constantin Coman, *Cu dr. Zavergiu...*, RP, 1936, 5 668; Gheorghe Corneanu, *„Eroare medicală sau sinucidere?"*, DMN, 1936, 10 776; Virgil Carianopol, *„Eroare medicală sau sinucidere?"*, DEP, 1936, 2 722; V. Damaschin, [*Mihail Zavergiu*], VL,

1937, 15; V. I. Cataramă, [*Mihail Zavergiu*], IIȘ, 1937, 7; *Mihail Zavergiu*, RRI, IV, partea I, *525–529*; *Dicț. scriit. rom.*, IV, *865–866*. *S. D.*

ZAVULAN, Pavel (2.XI.1927, Chișinău), istoric literar. Este fiul lui Timofei Zavulan. Împreună cu familia a fost deportat în regiunea Kemerov din Siberia. După revenirea în locurile natale va absolvi Institutul Pedagogic „Ion Creangă" din Chișinău (1959). Lucrează un timp ca învățător, iar din 1962 devine cercetător la Institutul de Limbă și Literatură al Academiei de Științe din Chișinău. În 1968 își susține doctoratul cu teza *Proza lui Vasile Alecsandri*, tipărită în 1970. Studii de istorie literară i-au apărut și în culegerile colective *De la cronografie la literatura modernă* (1974), *Cercetări de istorie literară* (1978), *Literatura moldovenească și folclorul* (1982), *Istoria literaturii moldovenești* (II, 1988) ș.a.

Cercetările lui **Z.** se bazează pe o documentare amănunțită și bogată, fără să fie neglijat aspectul artistic al operei abordate. Cartea *Între document și evocare* (1975) urmărește, între altele, sursele utilizate de Zamfir C. Arbore în scrierile sale memorialistice, iar monografia *Creația literară a lui B. P. Hasdeu și folclorul* (1983) analizează importanța literaturii populare ca izvor de inspirație pentru romanul *Ursita*, scrierea istorică *Ioan Vodă cel Cumplit*, drama *Răzvan și Vidra* și pentru alte opere.

SCRIERI: *Proza lui Vasile Alecsandri*, Chișinău, 1970; *Între document și evocare*, Chișinău, 1975; *Creația literară a lui B. P. Hasdeu și folclorul*, Chișinău, 1983. **Antologii:** *Vasile Alecsandri văzut de contemporani*, pref. edit., Chișinău, 1971.

Repere bibliografice: Lazăr Ciobanu, *„Proza lui Vasile Alecsandri"* „Nistru", 1971, 1; Vasile Ciocanu, *„Între document și evocare"*, RLSL, 1976, 2. *V. C.*

ZĂINESCU, A.[urel] I.[on] (22.X.1939, Dara, j. Buzău – 14.IV.2004, București), poet. Urmează Școala Pedagogică din Buzău (1953–1957) și Facultatea de Filologie a Universității din București, absolvită în 1962. Va fi redactor și redactor-șef adjunct la „Scânteia tineretului", apoi secretar general de redacție la revista „Luceafărul". Debutează cu publicistică în 1958 la „Viața Buzăului" și cu versuri, în același an, la „Luceafărul", iar prima carte, *Zeii neatenți*, îi apare în 1967. În „Scânteia tineretului" publică eseuri la rubrica „Scrisori natale", altă serie, intitulată „Reflex", fiind susținută în „Viața Buzăului" și în „Luceafărul".

Salutată, în egală măsură, de poeți și de critici, lirica lui **Z.** gravitează inițial – *Zeii neatenți*, *Recviem într-un cimitir de mașini* (1969), *În zale albe* (1971) – în jurul unei tematici tradiționaliste, actualizată de o generație dornică să reînnoade legăturile cu marea creație interbelică. Originar bucolic, registrul motivelor – apartenența la un spațiu matrice rustic, proiectarea în mit a obiceiurilor și datinilor, evocarea continuității etnice, elogiul strămoșilor țărani, lauda roadelor, nostalgia pierderii valorilor satului pe măsura pătrunderii civilizației orășenești ș.a. – e abordat fie dintr-o perspectivă senină, idilică, fie prin afirmare energică, pe linia expresionismului țărănesc al momentului. În căutarea timbrului personal, o mare încordare ia în stăpânire poemul, desfășurat de obicei amplu, în metaforice viziuni concentrice. Frecvent, Arcadia lui **Z.** e rezultatul unei dezlănțuiri frenetice de viață telurică supusă ritualurilor ancestrale: „Sunt din Arcadia, bun, mult temuta și buna / Arcadie Felix încoronată cu vin, / Stoluri de dropii și plopi; cu o apă ca luna / Care se roade în stânci și se roade vara în rădăcini. [...] // Și noi toți deluroși, plini de iarbă în coaste, / Clopot albastru în fugă de cer pe sub rai / Tropot uscat de copite mari tălpile noastre, / Sfinții-n biserici murind și noi vara pe cai" (*Felix*, în *Zeii neatenți*), spațiu elementar al asprimii și durității existenței rurale – filon „realist" ce urcă până la bucolica Antichității clasice: „Frații mei și surorile mele,-n podgorii, / Arși pe un rug toată viața – ne rupem / Mâinile-n piatră, bem vin să ne stingem, murim / În fiecare noapte câte puțin, ne dăm foc dimineața / Noi singuri și iar ne mai naștem un timp, / Se mai naște un râu sau o casă" (*Toată viața*, în *Zeii neatenți*). Aspectul bolovănos al versului, topica dislocată, aglomerarea imaginilor dau impresia unui poet dificil și chinuit. Tenace, **Z.** înfăptuiește în *Grădinile ascunse* (1974), *Legea viei* (1976), *Poeme* (1985) și *Abatoarele de greieri* (1984, titlu păstrat și în ediția definitivă din 2001, unde procedează la o severă revizuire atât la nivelul textelor, operând adesea intervenții substanțiale, cât și prin renunțarea la numeroase poeme din volumele anterioare) un proces intens de conceptualizare. Figurația rustică nu dispare, ci își estompează din asperități, energetismul teluric, mai înainte vehement, e înlocuit de meditația asupra condiției umane. Memoria decantează emoția nostalgic, dezvăluind secvențe de amintiri. Nostalgia obârșiilor devine totodată speranță a continuității generațiilor: „Veți aduna toate dealurile-acum de prăsilă / Și vă veți înmulți precum albinele, roiuri, / Un strugure până când vi se va aprinde pe creștet / Și vă veți trezi toți într-un strugure, / Dintr-un strugure până când / Vi se trag și luminile ochilor. // Și vă veți întoarce tot mai mulți acasă, / Veți întări pe rând terasele cu viță, / Ca niște plaje ale sufletului, verzi, / Peste care marea să sufle" (*Legea viei*). Unele texte sunt alegorii (*Ploaia de cuie*, întruchipare a secetei, sau *Treizeci și nouă cu șase*, marcând acumularea energetică de la care orice este posibil), la **Z.** accentuându-se în timp gustul pentru abstracțiune, parabolă, exprimare gnomică ori paradox. Marile întrebări metafizice, reflecția asupra rostului omului în lume, introspecția interogativă, uneori chiar demonstrația ideatică și forțarea conceptului se manifestă în tendințe contrarii, când spre confesiune neîngrădită, când spre încifrarea discursului. Agresiunea civilizației tehnice asupra simbolurilor arhaice se realizează în ample poeme într-un mod contorsionat, polemic (de pildă, *Mistreții pe asfalt*, *Centaurul la fierar* sau *Abatoarele de greieri*), în care se derulează, auster și dramatic, viziuni fantasmatice de unde mitul a fost izgonit de istoria recentă. Dacă în primele volume **Z.** părea mai cu seamă un poet al pământului, un htonic elementar, în ultimele cărți viziunile sale, convertite în „vise" ale cotidianului (multe din ele parabole, precum *Cioplitorul*, *Întoarcerea fiului risipitor la părintele său și mai risipitor*, *Ce număr port*, toate în *Legea viei*), întăresc impresia gravității întrebărilor despre sensurile existenței: „La împerecherea clipei și la desperecherea ei, / Un

murmur blând, o rază ca de lună-aproape: / De ce-au bătrânii ochii uneori mai grei / Și parcă-ar ține-așa de-o lebădă pe ape? // De ce-au părinții, parcă, tot un dor de spus, / Tot o pădure au și-o-nălbesc cu trunchii, / Copiii-n lume gata să izbească-n sus / Și să despice drum cocorilor prin unghii? // [...] Această lume-acum ce bântuie și-n stei, / Stăm țintuiți de ea, legați ca de-un ecou, / La împerecherea clipei și la desperecherea ei, / Când e și moarte-n tot și naștere din nou" (*La împerecherea clipei*, în *Poeme*). Alteori perindarea în lume îl conduce pe insul rupt de obârșie în masa indistinctă, depersonalizată, în visul halucinant al pierderii de sine: „Ce număr port, deci, ce fel de număr / Mai este și capul meu, greu de răspuns - / Și-am dat să ies întinzând mâna spre ușă / Și iarăși, țin minte,-am atins chiar cu umărul ușa, / Îmi aduc bine aminte, m-am izbit chiar cu ochii de ușă / Și m-am izbit chiar de pragul de sus, cine știe? - / Pentru că port / Un număr de nor și uneori mă izbesc surd de mine, / Mă izbesc tot de ușa aceea adică și ori de câte ori / Încerc să ies, să spun lumii ceva, / Simt că trebuie să-mi prind capul în palme" (*Ce număr port*). Când și când regăsirea de sine se înfiripă în elanul erotic, epuizat însă grav, cu o intensitate reflexivă (*Fierbinte e tăcerea, Dar tu exiști, exiști mereu, Ca orbul, iluzia, Iubire, floare de pelin amară* ș.a.). În cazul particular, cel al poeților, se propune autointrospecția, trăirea profundă a îndoielilor existenței la nivelul individului, și nu al aparențelor („și-n fântânile / Noastre sunt tot mai puțini cei ce se uită, iată, / Mai degrabă sub focuri de artificii, mulți / Își împrumută din obișnuință viața"), făurirea unui „club al spațiului" unde „fiecare lucru numește-un cuvânt / Și fiecare ființă se recunoaște / După fulgerele pe care stă..." (*Clubul spațiului*). De bună seamă, adâncirea în oniric este emblematică pentru concepția lui **Z.** despre creație. Vizitat de fantasme vizionare, pe alt palier al cunoașterii poetice, el reface legătura cu tradiția neoromantică și expresionistă a lui Al. A. Philippide, de pildă. Ca o boală cosmică eruptivă, visul bântuie imaginația aprinsă a lumii, prilejuind o disecție nemiloasă în străfundul conștiinței omenirii: „Se taie-adânc și-n ele se desfundă mări, / Cangrena-n care vise se scufundă, vaste, / Pe masa de operație-s cuvinte, gânduri, stări, / Iar lângă ele,-nțepenite, trupurile noastre; / Și dor, mai doare-auz și dor și ochi, doare cuvânt / Și dor și inimile-acum, întredeschise, / Scăpați cumva din calea vărsatului de vânt, / Să nu cădem iar pradă vărsatului de vise" (*Vărsatul de vise*). Puțin frecventat în ultimele decenii, care au coincis, de fapt, cu maturizarea sa artistică, **Z.** rămâne un poet surprinzător, încă de descoperit, după cum a semnalat o parte a criticii. A mai lăsat, pentru copii, cărți de versuri fluente, cantabile - *E un copac frumos pământul țării* (1977), *La bunici cu toți cei mici* (2002).

SCRIERI: *Zeii neatenți*, București, 1967; *Recviem într-un cimitir de mașini*, București, 1969; *În zale albe*, București, 1971; *Tinerii*, București, 1971; *Grădinile ascunse*, București, 1974; *Legea viei*, București, 1976; *E un copac frumos pământul țării*, București, 1977; *Abatoarele de greieri*, București, 1984; *Poeme*, București, 1985; *Abatoarele de greieri și alte poeme*, pref. Valentin F. Mihăescu, București, 2001; *La bunici cu toți cei mici*, București, 2002.

Repere bibliografice: Valeriu Cristea, *„Zeii neatenți"*, AFT, 1967, 20; Mircea Martin, *„Zeii neatenți"*, R, 1967, 9; Dragoș Vrânceanu, *„Zeii neatenți"*, LCF, 1968, 1; Florin Manolescu, *„Recviem într-un cimitir de mașini"*, RL, 1970, 18; Doinaș, *Diogene, 124-125;* Dinu Flămând, *„În zale albe"*, LCF, 1971, 16; Constantin, *Despre poeți, 202-204;* Stănescu, *Poeți, 85-89;* [*A. I. Zăinescu*], LCF, 1974, 27 (semnează Ștefan Aug. Doinaș, Valeriu Cristea, Marian Popa, Mircea Martin); Dorin Tudoran, *Necunoscutele candori*, LCF, 1975, 1; Mihai Ungheanu, *„Grădinile ascunse"*, LCF, 1975, 10; Paul Dugneanu, *„Grădinile ascunse"*, CNT, 1975, 13; Piru, *Poezia*, II, *285-288;* Raicu, *Critica, 393-395;* Dorin Tudoran, *Fireștile reînnoiri*, LCF, 1977, 4; Valeriu Cristea, *Patetismul metaforic*, RL, 1977, 6; Cornel Moraru, *„Legea viei"*, FLC, 1977, 6; Mihai Ungheanu, *„Legea viei"*, LCF, 1977, 16; Florin Mugur, *Legile creșterii*, T, 1977, 9; Popa, *Dicț. lit.* (1977), *628;* Iorgulescu, *Scriitori, 170-172;* Dan C. Mihăilescu, *Grădinile ascunse*, LCF, 1980, 43; *Lit. rom. cont.*, I, *692-693;* Alex. Oproescu, *Scriitori buzoieni. Fișier istorico-literar*, Buzău, 1980, *103-104;* Artur Silvestri, *Triumful duratei*, LCF, 1984, 49; Artur Silvestri, *„Abatoarele de greieri"*, LCF, 1985, 10; Costin Tuchilă, *Cursa cu sine*, RL, 1985, 42; Roxana Sorescu, *Mit și istorie*, RL, 1986, 26; Emil Manu, *Mitologie țărănească*, RL, 1987, 46; Zaharia Sângeorzan, *Istorie și mitologie*, CRC, 1988, 39; Valeriu Nicolescu, *Buzău-Râmnicu Sărat. Oameni de ieri, oameni de azi*, vol. II, partea I, Buzău, 2001, *551;* Popa, *Ist. lit.*, II, *643;* *Dicț. scriit. rom.*, IV, *866-867;* Florentin Popescu, *A.I. Zăinescu într-o ediție „deocamdată definitivă"*, CNT, 2003, 4. **G. Dn.**

ZĂRI SENINE, revistă apărută la Iași, lunar, din iunie până în septembrie 1915. Publicație de literatură cu orientare eclectică, ezitând între o atitudine poporanistă și poza simbolistă, fără să ocolească însă unele manifestări moderniste timide, **Z.s.** adună în paginile ei mai ales colaborări ale unor scriitori aflați la început de drum, dar se bucură și de prezența altora, deja cunoscuți. Rubricile dedicate notelor, recenziilor și criticii literare își susțin interesul prin vivacitatea și, adesea, prin justețea unor luări de poziție. Sunt comentate cu ironie excesele unor producții de factură așa-zis patriotică, aparținând Smarandei Gârbea (Smara) sau lui Ion Dragoslav și Constantin Spiru Hasnaș, la fel predilecția pentru „siropul poetic și mahorca patriotică" în revista „Flacăra", șfichiuită în articolul *Program* de S. Androniu (probabil un pseudonim al lui B. Fundoianu). Semnând B., W. sau Const. Meletie, Fundoianu recenzează, într-un limbaj critic surprinzător de matur, și texte de C. Stere (*Carnetul unui solitar* din „Viața românească"), E. Lovinescu (*Revizuiri literare* din „Flacăra") sau volume de poezie de B. Nemțeanu (*Stropi de soare*), A. Steuerman-Rodion (*Spini*) și regina Maria (*Visătorii de vise*). Poziția critică, oarecum insolită în epocă, a lui E. Lovinescu este urmărită cu atenție și devine obiectul unor analize negativiste, doar în parte susținute prin argumentație: C.D.B., *Note. Autoanaliza d-lui Lovinescu*, V., *Constatări și retetă* ș.a. Cu alte însemnări sau recenzii sunt prezenți B. Lăzăreanu, Petre Locusteanu, Alexis Nour, autor și al unor comentarii de politică externă, Richard Santa și Verardy (probabil un pseudonim). Se discută, cu observații de bun-simț, dar și cu un ușor ton encomiastic, publicistica lui C. Dobrogeanu-Gherea, se prezintă cărți recent apărute (*Statui* de Mihai Codreanu) sau reviste („Cronica" lui Tudor Arghezi, „Noua revistă română", „Flacăra"). Poeziile din sumar pun în evidență eclectismul publicației: G. Bacovia (*Pastel*, semnată V.

G. Bacovia), G. Topîrceanu (*Cântec*), Mihai Codreanu (*Somnul rozelor*), B. Fundoianu (*Iarnă, „Charme dangereux"*), Enric Furtună (*De pe stâncă*), Al. Dumbravă, I. Davidescu (*Cântec*), Al. Vâjâianu, C. R. Ghiulea, B. Lăzăreanu, Dinu B. Arbore, Mihai I. Bantaș. Cu titlul *Fragment din „Marea epopee"*, Al. Macedonski figurează cu o traducere a capitolului *Epoda roșie* din romanul *Thalassa*. Alături de *Pagini dintr-un confesional*, o nuvelă a lui B. Fundoianu, în general bine concepută, dar cu unele naivități, mai dau proză scurtă I. Teodorescu, V. Irimescu, B. Iosif. O versiune izbutită a unei poezii de Goethe oferă, sub titlul *Mignon*, A. Mândru. *R. Z.*

ZĂRI SENINE, revistă apărută lunar, la Bistrița între 1 aprilie 1925 și mai 1926, la Dej în septembrie și octombrie 1926 și la Bacău în decembrie 1927. La prima serie redactori sunt Costel Dumitrescu-Delavarona (pseudonim folosit de Mircea Damian), care la un moment dat figurează ca director, Ion Munteanu-Mio și, pentru puțină vreme, Gallia Tudor. La Bacău **Z.s.** este scoasă de un comitet de redacție alcătuit din G. Bacovia, Agatha Grigorescu-Bacovia, G. Șt. Cazacu, C. Dumitrescu-Delavarona. De la numărul 3-4/1925 subtitlul este „Literatură - artă - știință", modificat la numărul 7/1925 în „Literară - culturală", iar de la numărul 10/1926 în „Revistă literară - artistică - culturală". Rubrici permanente: „Însemnări", „Recenzii", „Cronica Bistriței". Articolul-program *Pornim și noi...* vine să sprijine ideea activismului cultural de tip regional; publicația dorește să fie „una din acele lumini care pâlpâie într-un colț al României întregite" și „va fi pur culturală". În seria transilvană orientarea publicației este tradiționalistă, în descendența liniei Ioan Slavici - Ion Agârbiceanu. Astfel, primului i se republică un fragment din romanul *Spiru Călin*, alături de un necrolog încărcat de elogii, iar celui de-al doilea povestirea *Pustiul*. Un număr este închinat lui George Coșbuc, căruia i se reproduc textele *Baladă* și *Roata morii*. Atitudinea antimodernistă e adesea exprimată în termeni tranșanți: „Noile curente nu au nimic cu realitatea, nici chiar cu simțurile noastre cele mai artificiale, sunt niște halucinații, deci vor muri". Prozatorii revistei sunt I. Munteanu-Mio (*Potopul, Au murit umbrele, Lovin și Helga, Doamna Maria, Cumpărătorul de păcate, Eva*) și C. Dumitrescu-Delavarona (*Pentru țară, Confesiunile unui nebun, Ușurare, Judecătorul, Poveste banală, Un om ca toți oamenii*), care semnează număr de număr, ca și Gallia Tudor, prezentă cu proză și teatru (drama *Avram Iancu*). Poeții publicației pot fi socotiți Teofil Bugnariu și Emil Giurgiuca, alături de care se află G. Tutoveanu, George Voevidca, Ciprian Doicescu, Iustin Ilieșiu, dar și G. Ponetti, Ion Tahiș, G. Nedelea, Sylvia Pan, Gr. Vêja ș.a. La sectorul traduceri sunt de semnalat poemul *Bacanta* de Albert Samain, în tălmăcirea lui G. Pallady, și piesa de teatru *Sofonisba* a lui Alfred Poizat, transpusă în versuri de Claudia D. Zaharia. **Z.s.** nu are un oficiu critic aparte, rubricile de cronici și recenzii fiind susținute de redactori. Se mai publică aforisme, epigrame, revista presei. La Bacău, deși un articol intitulat *Pro domo* precizează: „Pornim la drum îmbrăcați în aceeași haină, urmând aceeași directivă, cu forțe primenite și entuziasm reîntinerit", orientarea se schimbă. Versuri dau G. Bacovia (*Ego, Dialog de iarnă*), Pavel Al. Macedonski și G. Șt. Cazacu, sub semnătura Delarast. Se adaugă „Cronica Bacăului", câteva scurte prezentări: *Simfonii de seară* de C. Dumitrescu-Delavarona și revista „Încercări". *M. Pp.*

ZĂRNESCU, Constantin (24.III.1949, Lăpușata, j. Vâlcea), prozator, dramaturg și eseist. Este fiul Anei (n. Lixandru) și al lui Constantin Zărnescu, tehnician veterinar. Urmează Liceul „Al. I. Cuza" din Horezu (1963-1967) și Facultatea de Filologie a Universității „Babeș-Bolyai" din Cluj, secția română-italiană (1967-1972). Devine redactor la secția de beletristică și reportaj a revistei „Tribuna", unde funcționează până în 1999 și unde debutase în 1971 cu un fragment din *Clodi Primus*, romanul ce va constitui, în 1974, debutul său editorial. Mai colaborează la „Echinox", „Steaua", „Vatra", „Korunk", „Luceafărul", „Ramuri", „Transilvania", „România literară", „Teatrul", „Contemporanul", „Apostrof" ș.a., precum și la publicații din Ungaria („Magyar hirlap"), Israel („Minimum"), Grecia, Iugoslavia. În 1990 scoate „Revista pentru arte și meserii" și înființează, împreună cu alții, Editura RFT (Recomfinas - Fapta Transilvăneană). I s-au decernat Premiul Uniunii Scriitorilor (1974) și Premiul „Brâncuși" al Ministerului Culturii.

Primul roman al lui **Z.**, *Clodi Primus*, are în centru existența unui tânăr atins de surzenie, infirmitate care, pe de o parte, îi reduce capacitatea de a percepe lumea exterioară, iar pe de alta, îi accentuează aria de cuprindere intuitivă a aceleiași realități prin cuvânt și imaginație. Unii critici au văzut aici un roman sartrian, în vreme ce alții fie au identificat în existențialismul textului mai mult un „stil" decât o alcătuire de adâncime, fie l-au negat, din cauza faptului că personajul nu caută să compenseze un handicap, ci să îl cultive, să îl exploateze pozitiv prin discurs și fantezie creatoare. Scriitura are și unele inflexiuni ironice și parodice. În câteva episoade onirice există similitudini cu realismul fantastic al prozatorilor latino-americani, în timp ce în secvențele de familie atmosfera e cea din proza ardelenească. De remarcat abundența romanescă a materiei epice, construcția personajelor, ca și o bună adecvare stilistică. În *Meda, mireasa lumii* (1979) **Z.** își propune să contureze „câteva geometrii ale spiritului feminin" prin confruntarea a două personaje antitetice, niște studente în ultimul an, care fac și un pas decisiv căsătorindu-se. Romanul reabilitează sărbătorescul existenței și transcrie, cu un realism stilistic expresiv, atmosfera juvenil-confuză dintr-un grup studențesc. Topografia banalității este și ea prezentă în limbajul semidoct, cu pretenții eseistice, din unele dezbateri la care sunt prezenți studenți și profesori. *Ieșirea la mare* (1985) se vrea o parabolă romanescă despre zbuciumul sufletesc provocat de înlănțuirea amețitoare a unor fapte excepționale, într-o lume labirintică, pe dos, care mai poate fi salvată, căci „ieșirea la mare" este încă posibilă. Deși narațiunea este fragmentată, textul se coagulează prin câteva imagini-simbol, iar discursul naratorului-martor înregistrează evenimentele datorită perspectivei sale privilegiate. Romanul pentru adolescenți *Teii înfloresc pentru Irina* (1992) este o istorisire despre

dragoste, la persoana întâi; idila se desfășoară între „un fecior ignorant și naiv și o fată dulce, neștiutoare". Tot un roman, alcătuit din relatări și mărturisiri ale participanților la Unirea din 1918, este *Ziua zilelor* (2002). Ca dramaturg, **Z.** se înscrie pe linia Radu Stanca - D. R. Popescu. Piesa *Regina Iocasta*, apărută în revista ieșeană „Arlechin" (1981), tradusă în franceză, engleză, germană, rusă, cu premiera absolută abia în 1991 la Târgu Mureș (Premiul Festivalului Național „I. L. Caragiale"), s-a bucurat de o primire entuziastă din partea criticii teatrale. Autorul operează o mutație în prezentarea mitului Labdacizilor, frecventat din literatura Antichității până la André Gide, Jean Cocteau și Jean Giraudoux. Regina Iocasta, scoasă din umbra lui Oedip și adusă în prim-plan, ajunge cea dintâi în posesia adevărului, devenind un personaj tot atât de tragic și măreț ca Oedip. Piesa are un substrat psihanalitic mai degrabă de natură jungiană decât freudiană, iar lecția ei afirmă că adevărul, pe care protagoniștii îl intuiesc, dar amână mereu să îl pronunțe, nu poate fi înăbușit. Pare-se că **Z.** „a citit mitul nu numai dincolo de infailibila *moira*, ci și dincolo de psihanaliza freudiană", pentru că aici „Iocasta, atât de încercată de păcatul incestului, devine, sub protecția lui Dionysos, o preoteasă a tainei, în opoziție cu Oedip, un nefericit al adevărului, alergând, ignorant, în abisurile acestuia la porunca lui Apollo" (Mircea Ghițulescu). Valoarea literară a piesei se sprijină pe intriga abil condusă, pe tragismul intens, pe simboluri poetice polisemantice și structuri narative de o deosebită forță evocatoare. Altă piesă, *Dracula în Carpați* (2002), realizează o sinteză sui-generis între idei din cronici, documente și sugestii oferite de narațiuni, legende despre Vlad Țepeș, cu multe elemente de fantastic preluate nu numai din folclor, ci și din câteva scrieri suprarealiste. Eseul *Principele Dracula, Doctor Faustus și Machiavelli* (2002) confirmă interesul pentru un subiect căruia **Z.** îi consacră ani de studiu. A mai alcătuit un volum intitulat *Aforismele și textele lui Brâncuși* (1980), în care adună pentru prima oară opiniile despre artă ale sculptorului român, concentrate în maxime și aforisme. În două studii ample, care flanchează antologia de texte, eseistul reexaminează relația între teoriile lui Brâncuși și arta sa, interpretează și descifrează, plecând tot de la ideile artistului, complexul sculptural de la Târgu Jiu, considerat „una dintre minunile lumii". Se adaugă analizele privind creația sculptorului în perioada 1907–1918, incluse în cartea *Brâncuși și civilizația imaginii* (2001), precum și alte două antologii, una de aforisme - *Brâncuși, cioplitorul în duh* (2001), cealaltă, *Brâncuși și Transilvania* (2001), cuprinzând studii semnate de specialiști și diverse texte lirice dedicate artistului.

SCRIERI: *Clodi Primus*, Cluj-Napoca, 1974; *Meda, mireasa lumii*, Cluj-Napoca, 1979; *Ieșirea la mare*, Cluj-Napoca, 1985; *Teii înfloresc pentru Irina*, Cluj-Napoca, 1992; *Cartea României Mari*, pref. George Uscătescu, Cluj-Napoca, 1993; *Să nu te lași scris*, București, 1993; *Brâncuși și civilizația imaginii. Anii revoluționari 1907–1918*, Cluj-Napoca, 2001; *Dracula în Carpați*, Cluj-Napoca, 2002; *Principele Dracula, Doctor Faustus și Machiavelli*, Cluj-Napoca, 2002; *Ziua zilelor*, pref. Constantin Cubleșan, Gelu Neamțu, Cluj-Napoca, 2002. **Ediții, antologii:** *Aforismele și textele lui Brâncuși*, pref. Marin Sorescu, Craiova, 1980; *Brâncuși, cioplitorul în duh*, Iași, 2001; *Brâncuși și Transilvania*, Cluj-Napoca, 2001; Lazăr Morcan, *Viziunile unui peregrin*, pref. edit., Cluj-Napoca, 2002 (în colaborare cu Ion Arcaș).

Repere bibliografice: Aurel Sasu, *Aventura cunoașterii*, TR, 1974, 31; C. Stănescu, *„Clodi Primus"*, LCF, 1974, 32; Ion Lungu, *Un prozator original și talentat*, TR, 1975, 20; Voicu Bugariu, *Familiaritate exagerată*, LCF, 1975, 23; Ulici, *Prima verba*, I, *40–41*; Mircea Popa, *„Meda, mireasa lumii"*, TR, 1980, 3; Cornel Ungureanu, *„Meda, mireasa lumii"*, O, 1980, 4; Ioana Em. Petrescu, *Negarea labirintului*, ST, 1981, 8; Val Condurache, *Fantezii critice*, Iași, 1983, *90–94*; Gheorghiu, *Reflexe*, *49–52*; Mircea Bențea, *Constantin Zărnescu: nostalgia împlinirii*, TR, 1984, 14; Ghițulescu, *O panoramă*, *295–297*; George Pruteanu, *Două romane*, AST, 1986, 6; Irina Petraș, *„Ieșirea la mare"*, T, 1986, 7; Adrian Dinu Rachieru, *Povestind și ascultând*, O, 1986, 31; Toma Grigorie, *Romanul parabolic*, R, 1986, 9; Ioan Holban, *Prezentul repetabil al poveștii*, RL, 1986, 46; Cosma, *Romanul*, I, *294–295*; Mikó Ervin, *Întâlnire cu anul 2000*, Cluj-Napoca, 1989, *194–202*; Ion Cocora, *„Regina Iocasta"*, TR, 1991, 12; Valentin Silvestru, *În sfârșit, un debut dramaturgic!*, RL, 1991, 14; *Constantin Zărnescu*, RRI, IV, partea II, *530–537*; Ovidiu Pecican, *Despărțirea de adolescență*, TR, 1993, 9; Steinhardt, *Monologul*, *225–229*; Ulici, *Lit. rom.*, I, *439–440*; Petria, *Vâlcea*, *427–429*; Constantin Cubleșan, *Constantin Zărnescu - 50*, ST, 1999, 3–4; Ghițulescu, *Istoria*, *467–469*; Popa, *Ist. lit.*, II, *858*; *Dicț. scriit. rom.*, IV, *867–868*; Firan, *Profiluri*, II, *366–368*. *D. V.*

ZĂRNESCU, Narcis (11.XI.1948, Cîmpulung), eseist și traducător. Este fiul Elenei Zărnescu (n. Theodorescu), profesoară, și al lui Stelian Zărnescu, economist. Urmează cursul primar și liceal la Câmpulung și Facultatea de Limbi Străine a Universității din București, secția limba și literatura franceză (1967–1971). Va fi asistent la Institutul Pedagogic din Pitești (1974–1984), ulterior intrând în presă, ca redactor, apoi redactor-șef. Din 1991 se reintegrează în învățământ, fiind conferențiar și profesor asociat la mai multe universități bucureștene. Își susține doctoratul în filologie în 1983 cu teza *Dialectica receptării literare*, iar în 2001 doctoratul în științe economice, după ce finalizează cursurile la Institutul Bancar Român (1998). Va mai absolvi Colegiul Național de Apărare. Din 1995 e funcționar și ulterior consilier parlamentar la Camera Deputaților. Debutează în 1970 la „România literară" cu o traducere din proza lui Yukio Mishima, iar editorial în 1980 cu volumul *Stendhal. Omul și opera*. Semnează articole, cronică literară și dramatică, interviu în „Argeș", „Limbă și literatură", „Viața românească", „Cahiers roumains d'études littéraires", „Luceafărul", „Steaua", „Convorbiri literare", „Săptămîna", „Viața Capitalei", „Caiete critice". Este și autorul unor traduceri din limbile franceză, spaniolă și engleză.

La originea reflecțiilor lui **Z.** din monografia pe care i-o consacră lui Stendhal stau opera și jurnalul scriitorului, susținute de o consistentă bibliografie, incluzând și referințe despre istorie, sisteme sociale și mentalități, sociologie. Incursiunea în biografia și scrisul lui Stendhal urmează un traseu interpretativ modern, cu numeroase descinderi în tehnici noi de analiză, precum structuralismul, în discuție intrând și alte modalități critice, de la istorism și biografism la semiotică, sociologie literară, retorică sau poetică. **Z.** scrie concentrat, capitolele fiind structurate în unități de mici

dimensiuni, în care enunțul teoretizant, formulările prețioase minează uneori expunerea. Viața și opera lui Stendhal sunt decupate în fragmente semnificative spre a fi recompuse într-o schemă analitică menită a releva caracterul novator al artei sale, care se dezice de tradiția prozei clasice și se detașează de cadența oratorică romantică în favoarea unei spontaneități și a unui stil aspirând către obiectivitatea codului civil, în text regăsindu-se toată gama de nuanțe a sufletului uman, pe care Stendhal o însoțește cu propriul comentariu ironic. *La Renaissance. La poésie française* (1999) abordează lirica renascentistă din perspectivă comparativ-istorică și tematologică, în raport cu modelele italiene, spaniole și anglo-saxone. O analiză a globalizării culturale de tip francofon, alternativă umanistă la marile mutații contemporane, se află în *La Francophonie ou La Globalisation par la culture et la civilisation de l'„Ancienne Europe"* (2003).

SCRIERI: *Stendhal. Omul și opera*, pref. Gabriel Țepelea, București, 1980; *La Renaissance. La poésie française*, București, 1999; *La Francophonie ou La Globalisation par la culture et la civilisation de l'„Ancienne Europe"*, București, 2003. **Traduceri:** Jacques Soustelle, *Olmecii – cea mai veche civilizație a Mexicului*, pref. trad., București, 1982; Fray Bernardino de Sahagún, *Istoria generală a lucrurilor din Noua Spanie*, pref. trad., București,1989; *De la revoluția franceză la primul război mondial*, coordonator M. Perrot, București, 1997; Thomas Laqueur, *Corpul și sexul de la greci la Freud*, București, 1998; Viviana Celan, *Paradigme abstracte – Paradigmes abstraits*, ed. bilingvă, București, 2001.

Repere bibliografice: Mihail Diaconescu, *Intuiție și metodă*, ARG, 1981, 1; Mihai Musceleanu, *„Stendhal"*, AST, 1981, 2; Valeriu Gherghel, *„Stendhal"*, CL, 1981, 6; Sergiu Nicolaescu, *Narcis Zărnescu*, ARG, 1982, 5; Popa, *Ist. lit.*, II, 1149. *L. Ch.*

ZĂSTROIU, Remus (18.I.1936, București), istoric literar. Este fiul Virginiei (n. Iosif) și al lui Alexandru Zăstroiu, tâmplar. Urmează în orașul natal primele clase, iar din 1950 Gimnaziul „C. Dobrogeanu-Gherea", apoi, la Galați, Liceul Militar de Marină, după care îmbracă uniforma Școlii Superioare Militare de Marină din Constanța (1954–1957). Dificultățile experienței îl conving să își caute în altă parte vocația și astfel devine student al Facultății de Filologie a Universității „Al. I. Cuza" din Iași (1958–1963). După absolvire e repartizat la Centrul de Lingvistică, Istorie literară și Folclor (azi Institutul de Filologie Română „A. Philippide") din același oraș. În 1990 își ia doctoratul cu teza *Literatura română în presa periodică dintre anii 1850 și 1880*, ce nutrește ambiția configurării unui „tablou" complet și încearcă o scrutare din toate unghiurile a fenomenului: mecanisme, elemente de structurare, modele etc., în discuție intrând și istoria mentalităților, teoria informației, perspectiva sociologică ș.a. Câțiva ani mai târziu, în 1994, e desemnat să coordoneze Departamentul de istorie literară. Profesor asociat la Departamentul de științele comunicării și jurnalistică al Facultății de Litere ieșene, din 1994 predă cursuri de istorie a presei românești, ținând și prelegeri având ca obiect sfera canalelor de comunicare. A debutat la „Iașul literar" (1965), unde foarte curând i s-a încredințat secțiunea de critică a prozei în cadrul rubricii „De la o lună la alta" (1966–1967). Comentariile lui se caracterizează prin acuratețe, prin simțul măsurii, al echilibrului, componentă atrăgătoare a personalității sale. Alte colaborări sunt găzduite de „Luceafărul", „Anuar de lingvistică și istorie literară", de care va și răspunde, întâi ca secretar științific de redacție (1971–1988), apoi ca redactor-șef. A mai semnat în „Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie «A. D. Xenopol»", „Ateneu", „Buletinul Universității «Al. I. Cuza»", „Cronica", „Curierul de Iași", „Revista română" ș.a. Câteva contribuții i s-au tipărit în publicații din străinătate: „Cahiers Benjamin Fondane" (Paris–Ierusalim), „Wissenschaftsstrukturen in Rumänien vor und nach 1989. Funktionsmodelle und Entwürfe" (Tübingen). O documentare impresionantă și, nu mai puțin, o judecată aptă să pună ordine în hățișul de date vădește „schița istorică" *Teatrul românesc la Timișoara*, realizată pentru Institut für Donauschwäbische Geschichte und Landeskunde din Tübingen. Este coautor la *Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900* (1979; Premiul „Timotei Cipariu" al Academiei Române), pentru care a redactat sute de articole, ca și pentru alte două importante lexicoane, *Dicționarul literaturii române de la 1900 la 1950* (A–B), rămas în manuscris, și *Dicționarul general al literaturii române*, la cele trei lucrări fiind și membru în comisia de coordonare și revizie. Face parte din Société d'Études B. Fundoianu / B. Fondane (Paris), fiind corespondent al acestei societăți pentru România. S-a ocupat de organizarea unor simpozioane internaționale a căror temă

privea viața și opera lui B. Fundoianu, precum și relațiile literare și culturale germano-române.

Publicistica lui **Z.**, ca și prestația de lexicograf, relevă o privire ageră, care nu lasă, pe cât posibil, să îi scape nimic, scotocind fie și prin zone de umbră în căutarea unor lucruri noi. Îi reține atenția autori despre care nu prea se vorbește, așa cum unor scriitori consacrați li se dezvăluie anumite trăsături sau manifestări puțin sau câtuși de puțin cunoscute (V. A. Urechia ca gazetar politic, preocupările literare ale lui A. D. Xenopol, anii de început ai lui B. Fundoianu, N. I. Popa în ipostaza de publicist). E un gest, comprehensiv și întotdeauna motivat, de restituire, în cadrul unei strategii de (re)evaluare care se sprijină pe elemente îndeobște neluate în seamă. Spiritul realist, circumspect al lui **Z.**, ferit de subiectivism și de orice fel de exces, se afirmă, cu o argumentație stringentă și o bine închegată armătură documentară, în încercările de corectă plasare în context sau într-un nou și relevant sistem de relații. Medalioanele (*Const. D. Anghel, Alexandru Ciorănescu* ș.a.), studiile de istorie literară, microsinteze în fond (*Elemente de critică literară în publicațiile socialiste dintre 1900–1916, Aspecte ale criticii literare românești dintre 1880–1900*), se înscriu în acest demers, convingător prin întovărășirea de rigoare și claritate, bun-simț și fină pertinență. Se percepe aici o atentă, supravegheată ritmare a gândurilor, dar și o oarecare reținere, explicabilă poate prin persistența unor inhibiții. Când scapă de aceste frâne, discursul își (re)capătă aplombul și eficacitatea. Un tur de forță a realizat **Z.** alcătuind majoritatea articolelor despre reviste și ziare în *Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900*, unde sute de micromonografii îi poartă semnătura („Adevărul", „Albina românească", „Arhiva", „Buciumul", „Epoca", „Moftul român", „Foaie pentru minte, inimă și literatură", „Gazeta de Transilvania", „Românul", „Timpul", „Tribuna", „Universul" ș.a.m.d.). Se adaugă o seamă de profiluri de autor (Alexandru Antemireanu, Ion C. Bacalbașa, Eugeniu Carada, Sofia Cocea, Alexandru D. Xenopol ș.a.). Sunt cuprinse, în aceste recuperări, o mulțime de mărturii inedite privind împrejurările apariției, fluctuațiile, fuziunile și metamorfozele unor periodice, cum și informații despre numeroșii redactori și colaboratori care au populat scena „mediatică" a vremii. Personalități cu identitate definită ori figurine de plan secund, campioni ai scrisului zilnic și poligrafi excentrici formează o lume complexă, colorată și fără astâmpăr, cercetată cu un ochi străin de ispita înfloriturilor ce denaturează, dar și de tentația spectacolului îndoielnic al deriziunii. Contribuția lui **Z.**, într-o arie care din start se anunța ingrată, e prețioasă și prin mai multe descoperiri: pseudonime sau simple inițiale, debuturi, colaborări necunoscute anterior, o sursă de revelații fiind rubrica „Poșta redacției", unde sunt de găsit, la primele lor încercări, personaje menite să își facă un nume: N. Batzaria, N. D. Cocea, St. O. Iosif, I. Popovici-Bănățeanul, Nuși Tulliu, Gh. Țițeica, viitorul matematician ș.a.); atribuiri, în cazul unor scrieri nesemnate. Curiozități, filiații destul de îndrăznețe (Petru Albulescu-Albastru, „un precursor al lui Urmuz"), ipoteze convingătoare (motivul ranchiunei lui Caion împotriva lui I. L. Caragiale), câte un *flash* surprinzător (Take Ionescu scriitor) colorează suitele de comentarii cărora supunerea canonică la obiect nu le diminuează elasticitatea. O măsură justă păstrează și succintele analize propriu-zis literare, **Z.** îndărătnicindu-se să nu piardă din vedere, chiar și la condeierii mai mărunți, „semnele talentului". Profesionalismul său îmbină sobrietatea și neliniștea explorării. Pentru **Z.** ziaristica este o pasiune, dar, mai mult decât atât, înseamnă „o lume, o istorie, o mitologie".

SCRIERI: *Dicționarul literaturii române de la origini pînă la 1900* (în colaborare), București, 1979; ed. București-Chișinău, 2002. **Ediții:** B. Fundoianu, *Iudaism și elenism*, pref. edit., București, 1999 (în colaborare cu Leon Volovici).

Repere bibliografice: Alex. Ștefănescu, *O mare sinteză*, CNT, 1979, 51; Z. Ornea, *„Dicționarul literaturii române" – un eveniment cultural*, „Era socialistă", 1979, 24; *Dicționarele literare și locul lor în cadrul culturii românești contemporane*, ALIL, t. XXVII, 1979–1980; C. Trandafir, *O sinteză de amploare*, ATN, 1980, 1; Hangiu, *Dicț. presei rom.*, *36*, *67*, *154*, *passim*; Z. Ornea, *Iudaismul în estetica lui Fundoianu*, RL, 1999, 48; Paul Cornea, *Fundoianu inedit*, „Cahiers Benjamin Fondane", 2000–2001, 4; Busuioc, *Scriitori ieșeni* (2002), *442–443*; Florin Faifer, *O privire ageră*, CL, 2003, 1. *F. F.*

ZBÂRCIOG, Vlad (22.XII.1943, Horodiște, j. Bălți), prozator, poet și eseist. Este fiul Anicăi (n. Anton) și al lui Ion Zbârciog, țărani. Urmează școala primară în satul natal, Școala Agricolă de la Saharna, raionul Rezina, școala medie la Zăicani, raionul Râșcani, și Școala de Medicină din Tiraspol, absolvită în 1963. Câțiva ani funcționează ca medic militar. Între 1968 și 1973 este student la Facultatea de Filologie a Universității de Stat din Chișinău. Un timp lucrează la gazete din Briceni și Drochia (1966–1968), la Televiziunea din Chișinău (1968–1973), ulterior fiind redactor și șef de secție la revistele „Cultura" și „Literatura și arta" (1973–1991), iar mai târziu director adjunct la Muzeul Literaturii Române „Mihail Kogălniceanu" din Chișinău și secretar al Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova. Primele versuri i-au fost publicate în „Tinerimea Moldovei" (1965), iar întâia carte, *Flăcări albastre, portocalii...*, o culegere de proză scurtă, îi apare în 1976. Continuă să publice schițe și povestiri: *Țărmul din suflet* (1981), *Orașul de la capătul pământului* (1984), *Semănătorii de lumină* (1984), *Lumina rămâne...* (2001), romane: *Conul de umbră* (1990), *Suntem ca o poveste* (1999), *Orizontul pierdut* (2003), versuri: *Încercarea de foc* (2000), *Treci ca o lumină* (2001), eseuri și publicistică: *Poemele sufletului* (1978), *Vămi pentru valorile sufletului* (1989), *A patra dimensiune* (1990, în colaborare cu Lucia Purice), la care se adaugă textul polemic *Istoria Moldovei falsificată de Vasile Stati* (2003) și încercarea monografică *Mihai Cimpoi sau Dreapta cumpănă românească* (2003).

Proza lui **Z.** aparține unui scriitor interesat de ceea ce se întâmplă în timpul său. În romane, ca și în eseuri sau în publicistică există o „tensiune epico-dramatică cunoscută din nuvelistica lui profundă și polivalentă" (Tudor Palladi). Manifestându-se în mai multe genuri, autorul cultivă diverse formule, în care tehnicile se intersectează, conferind textului dinamism. Relatarea este naturală, dezvoltată într-o moda-

litate fluentă, colorată uneori, dar de obicei sobră. Gravitatea abordărilor nu exclude recursul la ironie. Nota particulară o dă raportarea meditativă la istorie, în special la „teroarea" pe care aceasta o exercită asupra românilor din stânga Prutului aruncați în infernul sovietic, în general la categoriile eterne (viață, moarte, destin, bine, rău, timp, veșnicie, Dumnezeu). Adevărurile, până nu demult interzise, sunt rostite cu patetism, cu luciditate. Aceleași însușiri se regăsesc în eseurile-portret consacrate unor scriitori clasici sau contemporani, unor artiști plastici și compozitori.

SCRIERI: *Flăcări albastre, portocalii...*, pref. Anatol Gavrilov, Chișinău, 1976; *Poemele sufletului*, Chișinău, 1978; *Țărmul din suflet*, Chișinău, 1981; *Orașul de la capătul pământului*, Chișinău, 1984; *Semănătorii de lumină*, Chișinău, 1984; *Vămi pentru valorile sufletului*, Chișinău, 1989; *Conul de umbră*, Chișinău, 1990; *A patra dimensiune* (în colaborare cu Lucia Purice), Chișinău, 1990; *Suntem ca o poveste*, Iași, 1999; *Încercarea de foc*, Timișoara, 2000; *Lumina rămâne...*, Timișoara, 2001; *Treci ca o lumină*, Chișinău, 2001; *Istoria Moldovei falsificată de Vasile Stati*, Chișinău, 2003; *Mihai Cimpoi sau Dreapta cumpănă românească*, Chișinău, 2003; *Orizontul pierdut*, Timișoara, 2003.

Repere bibliografice: Tudor Palladi, *Flacăra bunei credințe*, „Nistru", 1977, 1; Valeriu Senic, *Proza scurtă, substanța și formula poetică*, LA, 1983, 10 martie; Tudor Palladi, *Imaginea sau sentimentul dramei*, „Tinerimea Moldovei", 1984, 8 ianuarie; Tudor Palladi, *Ideea sau povestea sentimentului istoric*, LA, 2000, 31 august; Ion Ciocanu, *Un roman nou...*, „Glasul națiunii", 2000, 15 noiembrie; Ion Roșioru, *Un prozator de peste Prut*, LCF, 2002, 3; Vitalie Răileanu, *Culisele prozei lui Vlad Zbârciog*, LA, 2003, 13 noiembrie. *E. Ț.*

ZBURĂTORUL, revistă apărută la Galați, bilunar, între 15 iunie și 10 octombrie 1913, cu subtitlul „Literar - artistic - social". Mai mulți tineri intelectuali gălățeni, între care George Emil Botez (George Botez-Rareș), Pavel Papadopol-Galați (Paul I. Papadopol) și Al. Petrescu, editează, cu dificultățile materiale inerente, consemnate cu amărăciune în numărul 6 din 1 octombrie, această publicație dedicată actualității literare. Un grupaj de rubrici conține comentarii referitoare la presa din epocă (George Emil Botez, sub pseudonimul G. Răzvan, *Ce lipsește revistelor bune?*, Al. Petrescu, *Spicuiri*), la relația dintre literatură și social sau politic (Paul I. Papadopol, *Literatura și războiul*, George Emil Botez, semnând Ioan Costin, *O problemă literară*), cronici, recenzii și note (George Emil Botez, *Un plagiat scandalos* și *G. Tutoveanu, „La arme!"*, Al. Petrescu, *Spicuiri și reflecții*, în care discută cartea *Venus și Gioconda* a lui Corneliu Moldovanu). Pentru St. O. Iosif, plecat dintre cei vii, dar care atunci când se pregătea apariția **Z.** își anunțase colaborarea, A. Orna-Galați scrie un necrolog unde inserează informații biografice inedite, în timp ce, în *Cântărețul erou*, George Emil Botez glosează asupra semnificațiilor sociale ale liricii acestuia. Alături de o inedită (*Întâiul cântec*) și de republicarea unor poezii de St. O. Iosif, cu versuri sunt prezenți Octavian Goga (*Taina*), Mihail Săulescu, G. Tutoveanu, Sandu Teleajen, Leontin Iliescu, Soare I. Mateescu, Ion Iordăchescu. Din manuscrisul nr. 2661, aflat la Biblioteca Academiei Române, se tipărește o variantă a *Glossei* lui Mihai Eminescu, împreună cu *Mai am un singur dor*. Mai multe nuvele, între care una intitulată *Poet*, dedicată lui St. O. Iosif, semnează George Emil Botez. Traduceri din Friedrich Nietzsche (fragmente din *Crepusculul zeilor* și din *Așa grăit-a Zarathustra*), John Ruskin și din scriitorul sârb Iovan Dučić sunt realizate de Elena C. Dimitriu sau de Th. Palade. *R. Z.*

ZBURĂTORUL, revistă apărută la Onești, ca lunar, din martie 1990 până în octombrie 1996, editată de asociația omonimă. Redactor-șef: Gheorghe Izbășescu; consiliul consultativ inițial: Sorin Antohi, Liviu Antonesei, Al. Călinescu, Gheorghe Crăciun, Radu Călin Cristea, Marin Mincu, Cristian Simionescu, Radu G. Țeposu; colegiul redacțional: Sever Avram, Petru Cimpoeșu, Gabriel Drug, Cornel Galben, Marilena Mardale, Valentin Rădulescu, Ion Vaciu, Lăcrămioara Vodă, ulterior fiind cooptați Victor Ciochină, Eugen Grigore, Felix Lupu, Catiușa Popescu, Livia Batog. De la numărul 4-6/1992 poartă mențiunea, discutabilă, „Revistă fondată la 1919 de E. Lovinescu", iar de la numărul 1-3/1995, când își modifică și formatul, se specifică „Fondat de E. Lovinescu". Apărută din inițiativa și prin eforturile poetului Gheorghe Izbășescu, **Z.** își propune dintru început să dea prioritate tinerilor scriitori, mai precis generației optzeciste și celei nouăzeciste, bucurându-se, în acest sens, de sprijinul entuziast al unor scriitori cunoscuți, între care Marin Sorescu. Deși nu va deveni exclusiv, criteriul generaționist se face simțit în selecția colaboratorilor, în tematică, în conținutul rubricilor și al textelor selectate. Astfel, poeții aparțin în majoritate generației afirmate în jurul anilor '80, unii având deja mai multe cărți și o anume notorietate: Liviu Ioan Stoiciu, Ion Stratan, Lucian Vasiliu, Mircea Petean, Liviu Antonesei, Gellu Dorian. Revista publică însă, din abundență, și versuri ale unor debutanți talentați, ale unor elevi remarcați în diverse cercuri literare sau ale unor tineri premiați la concursuri regionale ori naționale (rubrica „Anii de ucenicie"). Ceva mai sărace, paginile de proză cuprind totuși texte notabile, cum sunt fragmentele de roman ale lui Dumitru Țepeneag (*Europa! Europa!*), autoanalizele textualist-eseistice ale lui Gheorghe Crăciun (*Lepădarea de piele, Biografie și text*), un fragment de roman al lui Gheorghe Izbășescu (*Salonul de vară*), povestirile lui Radu Macrinici și Dan Perșa, notele de călătorie ale lui Dorin Speranția. Variată și dinamică este secțiunea critică. Publicația lansează anchete ample pe teme ca *Literatură și politică*, *Literatura generației '80*, *Școala de proză de la Târgoviște*, tipărește scrisori inedite (Lucian Blaga, E. Lovinescu, Elena Văcărescu, Radu Petrescu), aniversează sau comemorează mari scriitori, precum centenarul nașterii lui Tristan Tzara, dar acordă un spațiu larg mai ales comentariilor critice de actualitate, semnatarii de cronici și recenzii fiind Eugen Budău, Dan Silviu Boerescu, Adriana Iliescu, Petre Isachi, Vasile Spiridon, Iulian Boldea, Al. Florin Țene ș.a. Interesante, nonconformiste, sunt rubricile „Debuturi întârziate: scriitori fără cărți" (ținută de Nicolae Oprea), „Foaia de temperatură", „Monograme" și „Profil", ultimele două consacrate unor

portrete atât de autori cunoscuți, cât și în curs de afirmare. Din sumar nu lipsesc traducerile, detașându-se cele grupate sub genericul „Latinitas", realizate de Ioan Micu (versiuni din Properțiu, Ovidiu, Vergiliu, Horațiu, Catul, Fedru, Seneca). Alți colaboratori: Monica Lovinescu, Christian W. Schenk, Mihai Coman, Daniel Vighi, Rodica Draghincescu, George Bădărău, Adrian Dinu Rachieru, Ioan Lazăr, Viorel Mureșan, Gheorghe Mocuța, Vasile Buțan, Mihaela Artimon. *I. M.*

ZEANA, Ionel (19.VII.1912, Doleani, Grecia - 8.I.2003, București), poet și prozator. Este fiul Mariei (n. Gamzeli) și al lui Nicolae Zeana. Urmează școala primară în satul natal și la Veria, gimnaziul românesc la Salonic, iar din 1928, după emigrarea familiei, învață un an la Bazargic, absolvind liceul la Râmnicu Vâlcea. Studiază la Facultatea de Medicină din Cluj (1932-1938), specializându-se în ftiziologie. Întemnițat în 1936, 1938-1940 pentru implicare în mișcarea legionară, va fi închis și în timpul regimului comunist (1948-1963). După eliberare își va relua activitatea profesională la diferite sanatorii TBC. **Z.** a publicat puțin în presa vremii, la „Glasul strămoșesc", „Buna Vestire" și la „Armatolii" (1940), publicația lui Constantin Papanace, unde va fi și redactor. Poezii a trimis la reviste din străinătate, precum „Zborlu a nostru" din Germania și „Fenix" din Macedonia iugoslavă. După 1990 a colaborat la „Deșteptarea", „Dimândarea", „Cuvântul românesc". A transpus în aromână din versurile lui Mihai Eminescu, Lucian Blaga ș.a., a îngrijit o antologie de poezie aromână în trei volume (2001), panoramând perioada clasică (de la Zicu Araia la Petru Vulcan), modernă și contemporană.

Prima carte al lui **Z.**, *Cântitsi tră armănami - Cântece pentru aromâni*, apărută în 1992, deși autorul încredințase unei edituri încă din 1965 manuscrisul intitulat *Flueara-a Pindului* (*Cavalul Pindului*), adună poeme scrise de-a lungul vieții în dialectul aromân, dar și cu multe versiuni proprii în româna literară. Cu o vizibilă ușurință a versificării, variind ritmurile, poetul evocă locurile natale, vatra aromânilor de la sudul Dunării (*Doleani, satul meu frumos, Crușova, sat minunat*), istoria tracă (*Frumoasă, neuitată Macedonie*), pe Alexandru Macedon („Strămoșule, falnicu-ți nume/Solar străluci-va în veac./Țâșnit ca un fulger în lume/Din clocotul sângelui trac") și deplânge pierderea graiului din străbuni (*Strigăt, O vorbă*), pe care îl socotește „limbă veche-mpărătească". Unele texte sunt pasteluri (*Toamnă în Pind*), iar un ciclu de balade (*Balada căpitanului Dona, Balada voinicului căzut în luptă, Balada tânărului întors din surghiun, Șana* ș.a.) dezvoltă episoade eroice din vremuri de demult. Dintre ele se detașează *Șana*, unde, pe un fundal cvasiarhaic pastoral, o femeie frumoasă, devotată, luptă cu armele, alături de cel drag, împotriva pașei din Ianina, venit cu puhoi de oaste să supună ținutul grămoștean, în cele din urmă sinucigându-se, pentru a nu cădea în mâinile dușmanului. Alt volum, *Golgota românească* (1995), în româna literară, exaltă de asemenea trecutul, însă majoritatea poemelor consemnează experiența dură a închisorilor prin care **Z.** a trecut, pe alocuri într-o dicție cu inflexiuni argheziene: „Hei! Cine oare-a părăsit pământul / Și-a plecat cu noaptea și cu vântul / Și-a pornit spre vămile din cer, / Strecurându-se hoțește printre drugii groși de fier? // Cine e acuma duh / Și plutește liber în văzduh, / Ca o vrabie, ca un porumb / Slobozit din temnița de plumb?" (*A mai căzut o stea...*). **Z.** publică și câteva povestiri, precum și romanul istoric *Vulturii Pindului* (2002), în care zugrăvește un episod al conflictelor uneori sângeroase dintre aromânii și grecii din Macedonia la începutul secolului trecut, reconstituire a atmosferei de epocă din Balcani, într-o proză relevabilă prin tăietura frazei, a istorisirii și prin câteva caractere puternice.

SCRIERI: *Cântitsi tră armănami - Cântece pentru aromâni*, îngr. și pref. Tiberius Cunia, Syracuse (SUA), 1992; *Golgota românească*, București, 1995; *Florilegiu*, București, 2000; *Arăzgănseri*, îngr. și pref. Dina Cuvata, Skopje, 2002; *Vulturii Pindului*, București, 2002. **Ediții, antologii:** Lucian Blaga, *Puizii aleapti*, Fayetteville, NY - Constanța, 1995; ed. 2, postfață Hristu Cândroveanu, București, 2000; Mihai Eminescu, *Poezii*, îngr. și pref. Hristu Cândroveanu, București, 1997; Theodor Gher. Zuca, *Samaroscutlu (Astarea-a Sămarlui)*, Fayetteville, NY - Constanța, 1999 (în colaborare cu Apostol Caciuperi și Sutiri Galani); *Antuluyia-a puiziiljei armănească*, I-III, Fayetteville, NY - Constanța, 2001; Justin Tambozi, *Poeme*, ed. aromână-română, pref. Aureliu Goci, București, 2002.

Repere bibliografice: Cândroveanu, *Aromânii, 104-106;* Popa, *Ist. lit.*, I, *48, 458, 943, 949, 950, 953, 954,* II, *1 202, 1 204.* *Hr. C,* * * *

ZEFIRUL, revistă apărută la București, de trei ori pe lună, de la 5 aprilie până la 5 mai 1910, sub conducerea unui comitet compus din I. A. Ionescu, Const. N. Mihail, Cristian Dumitrescu și Gr. I. Brănișteanu. Articolul-program al acestei gazete „de familie", *Cuvântul nostru*, vorbește de „nevoia de cultivare a generațiilor noastre tinere". Publică versuri C. P. Zamfirescu, Gr. I. Brănișteanu, Mathias Grünberg, Cristian Dumitrescu, Const. Ramură (Dimitrie A. Teodoru), Dragomir Frunză, Ioan B. Mizil, iar proză Eugen Gabrielescu și Nelly (probabil N. D. Cocea). Se fac traduceri din Uhland și se tipărește foiletonul *Extraordinarele aventuri ale lui „Raffles"*, în traducerea lui Gr. I. Brănișteanu. *M. Pp.*

ZEFLEMEAUA, revistă apărută la București, săptămânal, de la 30 septembrie 1901 până la 4 ianuarie 1904. Director: George Ranetti. În articolul-program se arată că publicația „are de îndeplinit un rol social nu din cele mai puțin importante [...], scuturând de urechi necinstea cocoțată sus, demascând șarlatania îmbrăcată în haine pompoase, pălmuind prostia ce dă năvală să mănânce la masa destinată meritului". Pe lângă redactor, care se ascunde sub o mulțime de pseudonime, sunt prezenți statornic cu versuri și proză Barbu Lăzăreanu, D. Teleor, Petre Liciu, George Gr. Caïr, Ludovic Dauș, Vasile Podeanu, Al. Cazaban, C. Cosco, Vasile Pop. Se inserează aspecte de la procesul I. L. Caragiale-Caion, se reproduc versuri de Mihai Eminescu, N. N. Beldiceanu, Fatma (Elena Farago), Florian I. Becescu. Epigrame dau Cridim (Christea N. Dimitrescu), Cincinat Pavelescu și Const. Graur. Apare, în

ANUL I. No. 1. 16 BANI NUMĂRUL DUMINICĂ 30 SEPTEMBRE 1901

Zeflemeaua

APARE ODATĂ PE SĂPTĂMÂNĂ

PIAȚA TEATRULUI d'asupra Berăriei Cooperative

DIRECTOR: GEORGE RANETTI

Abonamentul: pe an . . . 8 Lei; pe șase luni . . 4 .

Prețul anunțurilor, mulțămirilor și reclamelor, după învoială.

Pantheonul Român, desen de *N. Petrescu*.

BIBLIOTECA ACADEMIEI ROMÂNE

ZEFLEMEAUA

— Dacă azi țara românească seamănă cu o expoziție de păpuși automatice, cari se mișcă și vorbesc, dar sunt lipsite de *suflet* și de viață, e vina zeflemiștilor cari, batjocorind totul, au făcut ca toate să ajungă o biată de joc. Jos zeflemeaua!...

Ca mai curând, aceasta adeacă acestă tiradă.

Că zeflemeaua a pricinuit de multe ori rău, e netăgăduit; dar să condamni cu desăvârșire această particică imposibilitoare din lumea românească, e tot așa de absurd ca a voi să se desființeze cățe ferate din Romînia pe motiv că s'au întîmplat nenorociri la Fîlmova și la Palota.

Nu trebuie să se uite că zeflemeaua a adus atîtea servicii în deșteptarea vieței noastre naționale, că a asvîrlit la muidanul cu gunoaie multe erezii, a spulberat piedestalele de mucava imitînd marmura ale multor glorii de contrabandă, a designat disprețului public pe parveniții fără merit și pe reclamagii fără obraz, nu trebuie să se uite că zeflemeaua a dărîmat tot ce-a fost putred sau grotesc pentru ca pe terenul netezit și în atmosfera purificată să se înnalțe durabile și mîndre clădirile de folos și frumoase.

— Jos zeflemeaua, pentru că a insultat armata! Strigă militarii țări nu se servesc de sabie decît pentru a maltrata ființele sau a cuceri cu ea zestre. Dar marea majoritate a militarilor cari fac onoarea și fala armatei binecuvîntează zeflemeaua ce pedepsește fără milă pe cei cari compromit această instituțiune.

— Jos zeflemeaua, pentru că lovește în literatura serioasă a țărei! strigă grav domnu Gagiaționel-Delsurzicenî; dar literații cu talent aplaudă bucuroși pe cei cari smulg hălăriile parazitare ce năpădesc cîmpul literelor.

...Și așa-fel, pe toate terenurile de activitate, zeflemeaua are de îndeplinit un rol social nu din cele mai puțin importante.

foileton, romanul de senzație *Tragediile adulterului*, gen parodiat în fragmentul *O crimă de la miezul nopții. Scrisoarea fatală* („roman fără poze"). *M. Pp.*

ZEGADŁOWICZ, Emil (20.VII.1888, Bielsko-Biała, Polonia – 24.II.1941, Sosnowiec, Polonia), traducător polonez. Urmează polona, germana și istoria artei la Universitatea Jagelonă din Cracovia (1906– 1911), completându-și studiile la Viena și Dresda. Ocupă, după revenirea în țară, diferite posturi: funcționar în Ministerul Artei și Culturii (1919–1921), director al Teatrului Polonez din Poznań (1927–1931) și al celui din Katowice (1933–1934), profesor de istoria artei la Conservator. Este, în paralel, redactor sau șef de redacție la periodicele „Ponowa", „Tęcza", „Świat Kulis" ș.a. În 1922 se află printre fondatorii grupării literare de orientare regionalistă Czartak, promovată în revista cu același nume, iar în 1934 preia conducerea periodicului „Wieś", editat la Cracovia de Uniunea Tineretului Popular.

Pe lângă o bogată activitate de poet, prozator și dramaturg, marcată în parte de expresionism, **Z.** se dedică transpunerii în limba polonă a operelor unor scriitori români. Prietenia cu Nichifor Crainic, din 1931 atașat de presă la Varșovia, contribuie esențial la această alegere. Va tălmăci și publica mai multe culegeri de poezii, între care *Tematy rumuńskie* (1931) și Mihai Eminescu, *Wybór poezji i poematów* (1933). Apreciind „conversația" cu Eminescu ca „una dintre cele mai frumoase și mai nobile" din viața lui, **Z.** selectează douăzeci și șase de poezii din creația poetului care „atinge cu o aripă viața și complexitatea ei, iar cu cealaltă veșnicia". Traducerile s-au bucurat în genere de o receptare favorabilă, dar au avut parte și de critici destul de dure, privind mai cu seamă modificarea prozodiei eminesciene și efectele asupra melosului poetic. Cu toate acestea, nu puține au fost incluse în antologii, alături de alte contribuții. Îi aparțin, de asemenea, numeroase transpuneri, mai bogate decât în antologia proprie din 1931 – versuri de Mihai Eminescu, Al. Vlahuță, Nicolae Iorga, Octavian Goga, St. O. Iosif, Ion Pillat, Mihai Codreanu, Cincinat Pavelescu, Perpessicius, Ion Minulescu, G. Bacovia, Tudor Arghezi, Adrian Maniu, Lucian Blaga, Aron Cotruș ș.a. –, prezente în grupajul care însoțește *Zarys dziejów literatury rumuńskiej*, lucrarea din 1935 a lui Emil Biedrzycki.

Traduceri: *Panteon wielkich twórców* [*Panteonul marilor creatori*], îngr. St. Lam, Varșovia, f.a. (în colaborare); *Tematy rumuńskie* [*Teme românești*], pref. trad., Poznań, 1931; Mihai Eminescu, *Cesarz i proletariusz* [*Împărat și proletar*], Poznań, 1932, *Wybór poezji i poematów* [*Culegere de poezii și poeme*], pref. Nicolae Iorga, cu un eseu biografic (*În Nirvana*) de I. L. Caragiale, Varșovia, 1933; [*Versuri*], în Emil Biedrzycki, *Zarys dziejów literatury rumuńskiej z antologja poezji* [*Schiță a istoriei literaturii române cu o antologie de poezie*], îngr. Włodzimierz Lewik, Lvov, 1935.

Repere bibliografice: Perpessicius, *Opere*, V, *335–336;* Velea, *Interferențe, 11–22.* *St. V.*

ZEGREA, Ilie Tudor (3.VI.1949, Sinăuții de Jos – Cernăuți), poet și publicist. E absolvent al Școlii Medii din Tereblecea (1966) și urmează Facultatea de Filologie a Universității de Stat din Cernăuți, pe care o termină în 1979. Redactor pentru emisiunile în limba română la Comitetul de Televiziune și Radio din Cernăuți, din 1999 devine șef de redacție. Figurează, de asemenea, ca redactor la „Zorile Bucovinei" și redactor-șef al revistei „Septentrion literar". Un timp, până în 2000, deține funcția de președinte al Societății Culturale „Mihai Eminescu", iar la Reuniunea Scriitorilor Români din Cernăuți e membru fondator și președinte. Versuri și publicistică îi apar în „Luceafărul", „România literară", „Moment poetic" (Chișinău), „Contrafort" ș.a. După placheta de debut, *Timpul ierbilor*, editată în 1977, publică alte cărți de poezie: *Navigator în septembrie* (1983), *Crinul îngândurat* (1986), *Oglindă retrovizoare* (1991). I s-au decernat Premiul „G. Bacovia" al revistei „Ateneu" (1993), Premiul Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova (1999) ș.a.

Z. cultivă o poezie pătrunsă de un fior elegiac, de „o aleasă eleganță a versului, ce parcă vine să convingă că își face ucenicia la vibrația versului eminescian" (Anatol Ciocanu). Intenția poetului este de „a da glas esențelor vieții", creșterii și reînnoirii plaiului natal ori de a-și interoga semenii („Cât sânge cald mai ai tu, neamul meu? / Cât adevăr în vine, cât – minciună?"), de a găsi acele fibre („ochiul de iarbă", „trandafirul duios") care îl leagă de veșnicie și frumusețe. În pofida scepticismului, cu toată duritatea realității care „vâră pumnii

în gura Istoriei", dar și în ciuda anxietății care îl asaltează, poetul încă mai „ară iluzii".

SCRIERI: *Timpul ierbilor*, Ujgorod, 1977; *Navigator în septembrie*, Chișinău, 1983; *Crinul îngândurat*, Chișinău, 1986; *Oglindă retrovizoare*, Chișinău, 1991; *Singurătatea Apocalipsei*, București, 1998.

Repere bibliografice: George Muntean, *Un poet bucovinean*, ALA, 1992, 106; Mihai Iordache, *„Oglindă retrovizoare"*, „Bucovina literară", 1995, 3–4; Rachieru, *Poeți Bucovina, 536–542*; Cimpoi, *Ist. lit. Basarabia, 233*; Grigore C. Bostan, Lora Bostan, *Pagini de literatură română. Bucovina, regiunea Cernăuți (1775–2000)*, Cernăuți, 2000, *517–527*; Mihai Cimpoi, *Critice*, I, Craiova, 2001, *171–173*. *G. B.*

ZEGREANU, Aurel Gr. (31.V.1905, Ocna Dejului, azi Dej – 1.VII.1979, Cluj-Napoca), poet. Este penultimul din cei șapte copii ai Pacenței (n. Horoș) și ai lui Grigore Zinveliu (Zegreanu), brutar; poetul Emil Zegreanu îi e frate. Urmează Liceul „Andrei Mureșanu" din Dej, apoi Liceul „Petru Maior" din Gherla. Licențiat al Facultății de Drept a Universității „Regele Ferdinand I" din Cluj, își susține doctoratul în științe juridice și doctoratul în științe de stat (1934). Magistrat (președinte de tribunal și procuror-șef), în guvernarea Goga-Cuza îndeplinește funcția de primar al orașului Dej. Debutează în 1923 la revista „Cosinzeana" din Cluj cu poezia *Liniștea*, iar editorial în 1939 cu placheta *Cruci de lemn*. Este prezent în „Scânteia" (Gherla), „Someșul", „Societatea de mâine", „Hyperion", „Viața ilustrată", „Țara noastră", „Familia", „Convorbiri literare", „Patria", „Transilvania", „Steaua", „Tribuna", „Echinox", „Orizont", „Korunk", „Neue Literatur" ș.a., semnând uneori cu pseudonimul I. V. Cătană. Din 1936 a fost membru al Asociației Scriitorilor Români din Ardeal. A tradus din scrierile unor autori maghiari, iar unele versuri i-au fost tălmăcite în limbile maghiară și germană.

Într-un decor sumbru, cu o tonalitate deseori patetică, **Z.** reține în poeziile din *Cruci de lemn* doar întrebările ce dramatizează conștiința, trăind – nu fără oarecare satisfacție juvenilă – un sentiment de profundă neîmplinire, de prăbușire iminentă. Din perspectiva celui de-al doilea volum, *Întoarcerea timpului risipitor*, publicat postum (1989), după jumătate de veac de la apariția primului, este limpede că pesimismul arborat cu atâta emfază nu va fi fost o atitudine de viață, ci se născuse din dorința poetului de a se simți viu. „Sufăr, deci exist" este codul în care pot fi citiți „psalmii" săi: „Doamne, nu-mi da niciodată pace / Bate-mă de vrei să te iubesc" (*Rugă*). Cartea modifică radical portretul de tinerețe, marcând renunțarea la atitudinea de răzvrătit de odinioară („Am privit îndărăt / De unde am pornit / Să calc peste dureri / Pe care le-am scornit"). E redescoperit, cu uimire și bucurie, miracolul iubirii, al existenței. Seninătatea senectuții, mulțumirea calmă a plenitudinii invadează acum versurile, chiar și pe cele în care competiția cu timpul se menține. Deși poate fi definit drept autor minor, **Z.** demonstrează că poezia „este un cuvânt rostit cu sinceritate, o investiție personală la spectacolul lumii prin mijlocirea sa", cum a declarat.

SCRIERI: *Cruci de lemn*, Oradea, 1939; *Întoarcerea timpului risipitor*, îngr. și pref. Valentin Tașcu, Cluj-Napoca, 1989; *Trei „Z"*, ed. bilingvă, pref. Vasile Lechințan și Fodor György, Cluj-Napoca, 1996.

Repere critice: Al. Piru, *„Cruci de lemn"*, JL, 1939, 15; Valentin Tașcu, *Suflet și dăruire*, ST, 1983, 6; Petru Poantă, *O restituire*, „Munca", 1989, 22; Ion Cristofor, *Un poet recuperat*, ST, 1989, 8; Teohar Mihadaș, *Un poet*, ST, 1990, 5–6; Ion Lungu, *„Întoarcerea timpului risipitor"*, TR, 1990, 40; Teohar Mihadaș, *Trei poeți într-un singur eu*, APF, 1996, 5; Teodor Tihan, *„Trei «Z»"*, ST, 1996, 6; Ion Lungu, *O familie de poeți*, TR, 1997, 23; Tanco, *Dict. lit. Bistrița, 388–389; Clujeni ai secolului 20. Dicționar esențial*, Cluj-Napoca, 2000, *343*. *C. Br.*

ZEGREANU, Emil (1.III.1913, Ocna Dejului, azi Dej – 2.IV.1987, București), poet. Este ultimul din cei șapte copii ai Pacenței (n. Horoș) și ai lui Grigore Zinveliu (Zegreanu), brutar; poetul Aurel Gr. Zegreanu îi e frate. A absolvit Liceul „Andrei Mureșanu" din Dej și Facultatea de Medicină a Universității „Regele Ferdinand I" din Cluj. Doctor în medicină, s-a numărat printre primii asistenți ai lui Victor Papillian la Catedra de anatomie a facultății clujene. După refugiul la Sibiu se stabilește și profesează ca medic și director de spital în București (la Spitalul Brâncovenesc și la „Gheorghe Marinescu"). Debutează cu versuri în 1933 la „Hyperion", iar editorial în 1938, sprijinit de Victor Papilian, cu placheta *Către țara ochilor mei*, care va inaugura colecția Asociației Scriitorilor Români din Ardeal. Mai e prezent în „Societatea de mâine", „Adevărul literar și artistic", „Luceafărul" (Cluj), „Cronicar", „Familia", „Gândirea", „Revista Fundațiilor Regale", „Revista Bucovinei", „Viața ilustrată", „Voința Transilvaniei" ș.a.

Nota distinctivă a versurilor din primul volum semnat de **Z.**, ca de altfel a întregii sale lirici, este imaginea; o imagine care nu vrea să epateze, ci este firească, ivindu-se din natura de care poetul s-a simțit mereu aproape. Atâta „risipă" de imagini nu se mai întâlnise – s-a spus – decât la V. Voiculescu. Poetul nu evocă țara fizică, ci una transfigurată într-o „țară a ochilor". A doua plachetă, *Murmură tăcerile* (1940), continuă cu aceeași simplitate să dezvăluie o sensibilitate netrucată, însă are o tematică mai diversă. Pe lângă pasteluri se întâlnesc poeme puternic impregnate de sentimentul religios (*Scrisoare lui Iisus*) sau de cel patriotic, înțeles ca asumare gravă a descendenței țărănești. Patriotismul, marcat aici în doar câteva poezii, devine predominant în *Nopți ardelene*, carte care cuprinde versuri scrise în plin război, în momentul în care **Z.** a fost nevoit să ia drumul pribegiei. Este explicabil dorul sfâșietor care îi inundă textele: „Când am plecat era o jale-n sate / Amurg de sânge mi-a-nsângerat calea / Izvorul suspina strângând în brațe valea / Și stelele plângeau îndoliate". Volumul *Dar de nuntă*, apărut tot atunci (1944), excelează prin seria pastelurilor în care autorul nu contenește să aducă imnuri naturii. Se conturează astfel imaginea unui poet neoclasic, tradiționalist robust, adept al clarității, virtuoz al metaforei care nu își pierde din strălucire cu toată frecventa ei întrebuințare. După o tăcere de aproape două decenii, **Z.** scoate placheta *Amfora de lut* (1965). Părându-le unora „ultraapologetică", prefața lui Tudor Arghezi nu face decât să îi fixeze

locul: „E vorba de un poet autonom și de un spațiu de sensibilități inedit. [...] E un poet, un poet adevărat". Sunt sesizabile în vers și influențe argheziene, dar cea mai mare parte a textelor e reprezentată de poeme luminoase, în care se atinge echilibrul între idee și expresie. Ultimele trei culegeri, *Sonete* (1969), *Lăsați vulturii să zboare* (1975), *Asemeni lucrurilor* (1977), includ sonete care surprind uneori prin încălcarea versificației și prin impresia de ușoară domolire a fanteziei. Totuși, sensibilitatea, delicatețea, melodicitatea rămân caracteristice, multe poezii având aerul unor romanțe.

SCRIERI: *Către țara ochilor mei,* pref. Victor Papilian, Cluj, 1938; *Murmură tăcerile,* București, 1940; *Dar de nuntă,* Sibiu, [1944]; *Nopți ardelene,* Sibiu, f.a.; *Amfora de lut,* pref. Tudor Arghezi, București, 1965; *Sonete,* București, 1969; *Lăsați vulturii să zboare,* București, 1975; *Asemeni lucrurilor,* București, 1977; *Trei „Z"*, ed. bilingvă, pref. Vasile Lechințan și Fodor György, Cluj-Napoca, 1996.

Repere bibliografice: V. Copilu-Cheatră, *Imaginea în poezia lui Emil Zegreanu,* LU, 1942, 6; D.V. [Dragoș Vitencu], *„Dar de nuntă"*, „Revista Bucovinei", 1944, 8; C.L. [Constantin Loghin], *„Nopți ardelene"*, „Revista Bucovinei", 1945, 1–2; Camil Baltazar, *„Amfora de lut"*, GL, 1965, 40; Haralambie Țugui, *„Amfora de lut"*, O, 1965, 12; Perpessicius, *Lecturi, 144–148;* Dumitru Micu, *„Sonete"*, RL, 1969, 29; Zaharia Sângeorzan, *„Sonete"*, CRC, 1969, 43; H. Zalis, *Emil Zegreanu sau Poezia discreției,* RL, 1983, 10; Corneliu Ionescu, *Un poet pentru iubirea noastră,* „Viața medicală", 1990, 51; Teohar Mihadaș, *Trei poeți într-un singur eu,* APF, 1996, 5; Teodor Tihan, *„Trei «Z»"*, ST, 1996, 6; Ion Lungu, *O familie de poeți,* TR, 1997, 23; Tanco, *Dicț. lit. Bistrița, 389–390; Clujeni ai secolului 20. Dicționar esențial,* Cluj-Napoca, 2000, *343.* *C. Br.*

ZEGREANU, Octavian Gr. (17.X.1938, Dej – 30.I.2004, Cluj-Napoca), poet. Este fiul Aureliei Zegreanu (n. Bugnariu), educatoare, și al lui Aurel Gr. Zegreanu, magistrat și poet. Urmează Liceul „Andrei Mureșanu" din Dej și obține licența la Facultatea de Drept și la Facultatea de Biologie ale Universității din Cluj, unde își va susține și doctoratul în științe. Specializat în toxicologie, va lucra la Spitalul Clinic Județean și la Clinica de Boli Profesionale din Cluj. Debutează în literatură în 1971 la „Făclia" și continuă să publice proză și versuri în „Steaua", „Tribuna", „Albina", „Korunk", „Munca", „Transilvania" „Utunk", „Echinox", „Napoca universitară", „Apostrof" ș.a. Vreme îndelungată, începând din 1978, a condus cenaclul clujean „Victor Papilian", alcătuind, împreună cu alții, și fiind prezent în câteva culegeri de texte (*Imagini, Și pentru noi, Într-o vreme, Pe undeva...* ș.a.). Un grupaj de poezii inclus în antologia colectivă *Alpha '87* va fi urmat de placheta *Amfore stelare,* apărută în 1991. În 2000 i se decernează Premiul Filialei din Cluj-Napoca a Uniunii Scriitorilor.

Rostite cu sfială, cu modestia omului ce scrie pentru a-și împlini existența, versurile lui **Z.** au de la început o claritate aparte, în sensul concentrării maxime asupra unei idei. Poetul vizează în primul rând lumea lăuntrică, dovedindu-se un „intimist înrăit" care, într-un discurs lirico-muzical, expune „radiografii corecte ale unei biografii interioare". Sustrăgându-se efemerului, el aspiră să se situeze în atemporalitate și vede „amforele stelare" ca niște depozite misterioase de amintiri. Poeziile din *Iubește clipa de față* (1994) aparțin tot liricii naive, caracteristică arătându-se și de această dată sinceritatea rostirii. Dominantă este conduita epicureică, aplicată cu precădere erosului, iubirea fiind elogiată ca esență a existenței, dătătoare și de suflu poetic. Poemele din culegerea *Pe scara unui gând* (2000) „adaugă un cerc nou de vârstă" (Constantin Cubleșan), marcând cultivarea timbrului reflexiv, a dialogului cu divinitatea.

SCRIERI: *Amfore stelare,* pref. Valentin Tașcu, Cluj-Napoca, 1991; *Iubește clipa de față,* pref. Marin Oprea, Cluj-Napoca, 1994; *Trei „Z"*, ed. bilingvă, pref. Vasile Lechințan și Fodor György, Cluj-Napoca, 1996; *Pe scara unui gând,* pref. Constantin Cubleșan, Cluj-Napoca, 2000.

Repere bibliografice: Petru Poantă, *„Alpha '87"*, TR, 1987, 47; Nicolae Manolescu, *Debuturi în poezie,* RL, 1988, 6; Valentin Tașcu, *Încredere pentru mai târziu,* ST, 1988, 2; Călin Teutișan, *„Amfore stelare"*, TR, 1992, 16; Dan Damaschin, *„Amfore stelare"*, ST, 1992, 4; Călin Manilici, *„Iubește clipa de față"*, ST, 1994, 12; Ion Cristofor, *Un discipol al lui Epicur,* TR, 1995, 10; Ion Lungu, *Octavian Gr. Zegreanu la a treia carte de versuri,* TR, 1995, 20; Teohar Mihadaș, *Trei poeți într-un singur eu,* APF, 1996, 5; Teodor Tihan, *„Trei «Z»"*, ST, 1996, 6; Ion Lungu, *O familie de poeți,* TR, 1997, 23; Poantă, *Dicț. poeți, 211–212; Clujeni ai secolului 20. Dicționar esențial,* Cluj-Napoca, 2000, *343.* *C. Br.*

ZEHAN, Eugen (27.VII.1938, Gădinți, j. Neamț), prozator. Este fiul Sofiei și al lui Ioan Zehan, ofițer. Urmează la Cluj liceul (1951–1954) și Facultatea de Filologie, secția engleză-română (1957–1962), luându-și licența în 1968. Profesor în comuna Urmeniș, județul Maramureș (1962–1963), vine la Cluj, unde se angajează funcționar, din 1965 ca traducător la filiala Bibliotecii Academiei, iar în 1970 redactor la Editura Dacia. În 1972 își dă demisia și de atunci este scriitor liber-profesionist. Debutează în 1966 cu proză la „Povestea vorbei" (supliment al revistei „Ramuri"), iar editorial cu volumul de nuvele *Cerul de dincolo,* apărut în 1969. Mai colaborează la „Ateneu", „Tribuna", „Luceafărul", „Steaua", „Cronica" ș.a.

Preocupat de relația dintre copii și părinți, de măruntele conflicte familiale sau profesionale (*Cina cea de taină*), de lumea miraculoasă a copilăriei (*Goliat*), **Z.** pare mai degrabă un prozator sentimental și melancolic. *Schimbarea la față, Noaptea dintâi, Copilul, Mărgăritarul* sunt poeme în proză, abordând liric teme majore. Personajele care populează nuvelele sale sunt misterioase, neliniștite sau bântuite de un „absurd grandios". Însingurarea copilului căruia i-a murit mama, tatăl recăsătorindu-se cu o femeie tânără și frumoasă, dar rece și răutăcioasă, e restituită cu finețe (*Căminul*). Unele scene anunță viitoare romane, cu ședințe interminabile și inutile, în care oameni fără nici o vină sunt condamnați, ca până la urmă adevărul să triumfe (*Adunarea la care totuși s-a fumat*). Romanul *Mlaștina* (1971) prezintă un triunghi de îndrăgostiți, narațiunea fiind împânzită cu prea multe detalii și digresiuni, cu lungi fragmente de dicteu automat, menite să sporească ambiguitatea sentimentală și neliniștea personajului principal. Mai dinamic, *O partidă de remi* (1974) are în centru aventura unui profesor onest și entuziast, venit să predea într-o școală sătească. El intră în conflict cu directorul, un tip de activist „corect" din punct de vedere ideologic, dar, de fapt, corupt și

fățarnic. De obicei, pentru a sugera complexitatea trăirilor sau pentru a introduce amintiri sau scene mai puțin legate de subiect, autorul inserează pagini din jurnalul protagonistului. Cel mai important roman al lui **Z.**, care își propune să fie o panoramă critică a epocii, *Studenții* (I-II, 1977-1981), urmărește traiectoria tânărului Paul, care vine să învețe la oraș. Student strălucit, ajunge șef UTM, dar câteva altercații cu superiorii îi vor fi fatale. Cartea reușește să surprindă atât mentalitatea studențească (munca voluntară în gospodării colective, ședințele), cât și atmosfera generală (sărăcia, interdicția de a călători, cozile lungi, șerpuitoare, care înaintează încet, însoțite de încăierări când cineva încearcă să sară peste rând etc.). Criticile, chiar dacă dure, se păstrează prudent între anumite limite, personajele, rebele și nonconformiste, nu sunt și anticomuniste, ci doar „realiste", criticând greșelile unor conducători. În spiritul ideologiei oficiale din anii '70, aparent mai destinsă, Paul va afirma că socialismul nu se construiește în zece ani, că politica Anei Pauker nu a fost cea mai adecvată, că „Pătrășcanu a fost victima nu a trădării lui, ci a trădării altora". Pentru că ia apărarea unui prieten, pentru că își permite să spună mereu ce gândește și nu condamnă niște biete studente, pentru că scrie versuri critice la adresa unei nepoate de știab comunist, dansează Hora Unirii pe stradă și ascunde faptul că tatăl său se află în arest preventiv, Paul va fi exclus din UTM, apoi exmatriculat din facultate. Limba de lemn, adecvată în portretizarea unor instructori birocrați, a unor turnători, aduce un deserviciu când e folosită de protagonist și de prietenii lui. *Tăcutele neliniști* (1979) continuă formula romanului anterior, schimbându-se cadrul și finalul. Tânărul inginer Doru Măgureanu, promovat în Comitetul de Partid al întreprinderii, nu se supune șefului și este propus, în cadrul unei ședințe, să fie dat afară. Colegii se vor solidariza cu el, iar cel exclus va fi, în cele din urmă, șeful abuziv. Dreptatea învinge, în conformitate cu tendința literaturii promovate în epocă. *Pasul de cadril* (1980) este povestea unei iubiri chinuite, amânate, între doi tineri ale căror sentimente evoluează între dramatismul grațios și incertitudinea nostalgică. Publicat în 1989, romanul autobiografic *Prins în capcană* aduce critici acerbe Occidentului și laudă sistemul politic și social din țară. Protagonistul, nu altul decât autorul, se simte atras de mirajul Occidentului, acolo unde inițial crede că ar domni „armonia dintre stăpâni și supuși, conștiința egalității depline dintre ei, politețea, solicitudinea, demnitatea neștirbită și drepturile depline asupra omului - asupra cărora se veghează cu necurmată strășnicie". Emigrează în Austria, dar periplul lui e plin de dezamăgiri și chinuri: refugiații sunt ținuți într-un lagăr, sunt prost hrăniți și tratați ca niște animale; cei care au ales să fugă peste hotare sunt fie escroci, bandiți, fie naivi etc. Cu o astfel de teză, romanul își pierde interesul literar și devine o pledoarie fără măsură pentru țara natală, unde oamenii ar avea frigiderele pline, mașini, vile, soții frumoase și fidele, o stare socială respectabilă.

SCRIERI: *Cerul de dincolo*, București, 1969; *Mlaștina*, București, 1971; *O partidă de remi*, Cluj-Napoca, 1974; *Studenții*, I-II, Cluj-Napoca, 1977-1981; *Tăcutele neliniști*, București, 1979; *Pasul de cadril*, București, 1980; *Prins în capcană*, București, 1989. **Traduceri**: Frank Norris, *McTeague. O întâmplare din San Francisco*, București, 1973.

Repere bibliografice: Mircea Vaida, *„Cerul de dincolo"*, TR, 1970, 12; Anița B. Jucan, *„Cerul de dincolo"*, ST, 1970, 6; Aurel Sava, *„Cerul de dincolo"*, VR, 1970, 8; Alex. Ștefănescu, *„Mlaștina"*, LCF, 1971, 18; Nicolae Balotă, *„Mlaștina"*, RL, 1971, 20; Liviu Petrescu, *Un romancier: Eugen Zehan*, TR, 1974, 19; Val Condurache, *„O partidă de remi"*, CL, 1974, 6; Ion Oltean, *„O partidă de remi"*, ST, 1974, 8; Traian Vedinaș, *De la inerție la acțiune*, TR, 1974, 41; Cristea, *Domeniul, 352-357*; Pavel Aioanei, *„Studenții"*, TR, 1977, 40; Dana Dumitriu, *Viața de student*, RL, 1977, 52; Popa, *Dicț. lit.* (1977), *628-629*; *Clujeni ai secolului 20. Dicționar esențial*, Cluj-Napoca, 2000, *343*; Popa, *Ist. lit.*, II, *894*; *Dicț. scriit. rom.*, IV, *868-869*. *L. Cr.*

ZELETIN, C. D. (pseudonim al lui Constantin Dimoftache; 13.IV.1935, Burdusaci, j. Bacău), poet, eseist și traducător. Este fiul Mariei Dimoftache (n. Țarălungă), învățătoare, și al lui Nicolae Dimoftache, preot. Urmează Liceul „Gheorghe Roșca Codreanu" la Bârlad, absolvit în 1952, și Facultatea de Medicină la București (1953-1959). Medic la Hunedoara și la Mangalia, devine asistent la facultatea pe care o terminase, urcând treptele ierarhiei universitare până la cea de profesor, în 1993, la Catedra de biofizică. Doctor în științe medicale (1974), **Z.** este autor de tratate și manuale de biofizică, precum și a numeroase lucrări științifice în domeniul medicinii nucleare, criobiofizicii, citospectrofotometriei și a modelării cibernetice a proceselor biologice; face parte (1994) din Academia de Științe Medicale. Ca scriitor, a debutat în 1960 la revista „Luceafărul", iar editorial în 1964 cu volumul de traduceri *Sonete* de Michelangelo. Mai colaborează la „Gazeta literară", „Contemporanul", „Tribuna", „Ateneu", „România literară", „Steaua", „Familia", „Ramuri", „Tomis", „Amfiteatru", „Cronica", „Convorbiri literare" ș.a. Din 1991 este președinte al Societății Medicilor Scriitori și Publiciști din România. A fost decorat cu Ordinul Național Serviciul Credincios în grad de Ofițer (2000).

Autor de poeme și eseuri ivite ca o încununare a unei impresionante munci de transpunere în românește a poeziei italiene și franceze renascentiste și moderne, **Z.** se dovedește a fi, încă de la *Călătorie spre transparență* (1977), creatorul unui lirism în care cerebralitatea discursului și livrescul inspirației, împletite cu savoarea delicată a expresiei, conturează o viziune elegiacă, traversată de melancolii fără ieșire: „În lăuntrice chilii, / goale de iubire, / adun zile - cochilii / la un țărm subțire. // Unghii unor foste mâni, / țărmul plâng s-apuce, / însă unda-n săptămâni / și în ani le duce... // Marea vremii, val de val / prin rumegătură, / sus, le trage către mal, / jos, spre-adânc le fură. // Nestatornicul ei cort, / repezindu-și harul, / în strălucitor efort / macină zadarul" (*Cochilii*). Volumul de eseuri *Respiro în amonte* (1995) cuprinde contribuțiile cele mai semnificative ale lui **Z.** în domeniul istoriografiei și al criticii literare: *Poezia lui Michelangelo* îi prilejuiește poetului-traducător o incursiune pe cât de atentă la detaliul biobibliografic, pe atât de pătrunzătoare sub raport ideatic în lumea marelui artist renascentist, pentru care poezia reprezintă complementaritatea - confesivă, neliniștită și

constant interogativă - necesară unei personalități conturate cu o asemenea forță, încât generațiile care i-au urmat nu au ezitat să o considere cvasidivină. Studiul *Sonetul și Renașterea italiană* trasează complexa istorie a apariției și dezvoltării unei specii literare arhetipale. Trecând în revistă ipotezele asupra nașterii sonetului și apoi variațiile formale datorate diversității temperamentelor lirice, **Z.** urmărește identificarea unei filosofii subiacente speciei, așa cum se întâmplă în cazurile lui Michelangelo sau Shakespeare. Sumarul cărții e completat de câteva studii de istorie literară și evocări avându-i în centru pe George Coșbuc, Ștefan Petică, Perpessicius sau familia de cărturari Tzigara-Samurcaș - modalități de abordare ce vor defini și eseurile din următoarele volume, *Gaură-n cer* (1997) și *Amar de vreme* (2001). Cel mai însemnat merit al lui **Z.** este însă efortul de traducător care a făcut accesibile cititorului român, în transpuneri elegante și inspirate, sonetele lui Michelangelo (Premiul de Carte și Medalia de Aur la Edinburgh, 1965; Premiul Asociației Scriitorilor din București, 1975), versurile celor mai reprezentativi poeți italieni din Evul Mediu și Renaștere - Cino da Pistoia, Guido Guinizelli, Dante, Petrarca, Leon Battista Alberti, Angelo Poliziano, Giordano Bruno ș.a. -, precum și marea poezie franceză modernă, mai cu seamă prin traducerea integrală a capodoperei lui Baudelaire, *Florile răului* (1991; Premiul Uniunii Scriitorilor), dar și prin versiunile din Gérard de Nerval, Théophile Gautier, Stéphane Mallarmé, Arthur Rimbaud, Guillaume Apollinaire și Paul Valéry.

SCRIERI: *Neapole*, cu fotografii de Hedy Löffler, București, 1973; *Călătorie spre transparență*, București, 1977; *Ideograme pe nisipul coridei*, București, 1982; *Andaluzia*, București, 1986; *Respiro în amonte*, București, 1995; *Gaură-n cer*, București, 1997; *Adagii*, București, 1999; *Amar de vreme*, București, 2001; *Ștefan Zeletin. Contribuții documentare*; Bacău, 2002. **Ediții:** Alexandrina Enăchescu Cantemir, *Portul popular românesc*, introd. edit., București, 1971; Al. Tzigara-Samurcaș, *Scrieri despre arta românească*, introd. edit., București, 1987, *Memorii*, III, introd. edit., București, 2003; Ștefan Zeletin, *Burghezia română, originea și rolul ei istoric*, București, 1991, *Neoliberalismul*, București, 1992; Vintilă Ciocâlteu, *Adânc împietrit*, București, 2003. **Traduceri:** Michelangelo, *Sonete*, ed. bilingvă, îngr. și introd. trad., pref. Tudor Vianu, București, 1964, *Sonete și crâmpeie de sonet*, îngr. și pref. trad., București, 1975, *Scrisori urmate de Viața lui Michelangelo scrisă de Ascanio Condivi*, I-II, îngr. și postfața trad., București, 1979, *Poezii. Opera omnia*, îngr. și pref. trad., București, 1986, *Quindici sonetti - Cincisprezece sonete*, ed. bilingvă, cu gravuri de Simona Bucan, București, 1992; *Lirica Renașterii italiene*, îngr. și introd. trad., București, 1966; Charles Baudelaire, [*Versuri*], în *Les Fleurs du mal - Florile răului*, ed. bilingvă, îngr. Geo Dumitrescu, introd. Vladimir Streinu, București, 1968, *Florile răului*, îngr. trad., București, 1991; Alessandro Parronchi, *Michelangelo sculptor*, București, 1970; *Sonetul italian în Evul Mediu și Renaștere*, I-II, îngr. și pref. trad., București, 1970; Romain Rolland, *Viața lui Michelangelo*, București, 1971; *Lirică franceză modernă*, îngr. și postfața trad., București, 1981; *Sonetul în zorii, amiaza și amurgul Renașterii italiene*, îngr. și introd. trad., Târgoviște, 2002; Paul Verlaine, *Poèmes - Poezii*, ed. bilingvă, Târgoviște, 2002 (în colaborare); G. Tutoveanu, *Albastru*, îngr. Mircea Coloșenco și Sergiu Coloșenco, introd. trad., Bârlad, 2003.

Repere bibliografice: Perpessicius, *Alte mențiuni*, III, *202-206*; Constantin Pricop, *Etape critice*, CL, 1976, 3; Dan Grigorescu, *Michelangelo, „Sonete și crâmpeie de sonet"*, CNT, 1976, 14; Emil Manu, *„Călătorie spre transparență"*, RL, 1978, 17; *Lit. rom. cont.*, I, *537*; Dan Grigorescu, *Florilegiu de poezie franceză*, CNT, 1981, 40; Piru, *Debuturi, 193-194*; Françoise Escoffier, *„Lirică franceză modernă" par C. D. Zeletin*, „Revue des deux mondes", 1982, august; Radu Cârneci, *Marele florilegiu*, LCF, 1983, 27, 28; Emil Manu, *„Ideograme pe nisipul coridei"*, RL, 1983, 31; Emil Manu, *„Andaluzia"*, RL, 1987, 9; Alexandru Balaci, *Poezia lui Michelangelo*, RL, 1987, 13; Ecaterina Țarălungă, *Desprinderea esenței*, CNT, 1987, 22; Rotaru, *O ist.*, III (1987), *237-240*; M. N. Rusu, *Ipostaze neoclasice*, SPM, 1988, 51; Ștefan Aug. Doinaș, *Pasiune și meșteșug*, RL, 1991, 50; Ulici, *Prima verba*, III, *156-157*; George Bălăiță, *Medicină și poezie*, ATN, 1995, 2; Vasile Ciobanu, *„Gaură-n cer"*, ATN, 1998, 2; Vlad Sorianu, *Cugetarea ca trăire*, ATN, 2000, 3; Anca Țuculescu, *Aforismul - paradox, metaforă, poezie*, „Viața medicală", 2000, 5; Popa, *Ist. lit.*, II, *593*; Gheorghe Grigurcu, *Un aristocrat al scrisului*, „Viața medicală", 2002, 39; Geo Vasile, *Sonetul italian, pasiunea de-o viață a poetului C. D. Zeletin*, „Viața medicală", 2002, 42; Dorin-Liviu Bâtfoi, *Vremea în exces*, RL, 2002, 43; *Dicț. scriit. rom.*, IV, *869-871*; Gheorghe Grigurcu, *Un aristocrat livresc*, VR, 2003, 1-2; Gruia Novac, *Traseul unui destin sempitern*, „Pagini medicale bârlădene", 2003, 62-63; Vlad Sorianu, *Un feeric spectacol de idei și emoții*, ATN, 2003, 6. *L. H.*

ZIARUL MEU, publicație apărută la București, bilunar, între 20 martie și 15 august 1916, având subtitlul „Revistă literară, socială și artistică". Redactor: Petre Locusteanu. Cum indică și titlul, numele cel mai frecvent întâlnit în sumar este al redactorului, prezent cu versuri, proză, comentarii diverse, cronică literară etc. Colaborează cu poezie Octavian Goga, G. Topîrceanu, Cincinat Pavelescu, Mircea Dem. Rădulescu, Victor Eftimiu, George Gregorian, proza aparține lui B. Delavrancea (nuvela *Sadi-El Mahib*), D. D. Patrașcanu (*Candidat fără noroc*), H. G. Lecca, Al. Cazaban, I. C. Vissarion, G. Diamandy, iar fragmente de încercări teatrale dau Ion Peretz (*Domnul Tudor*) și Oreste (*Rugăciune*). De relevat seria *Figuri contimporane*, semnată de Petre Locusteanu, care asigură și cronica literară, articolele despre teatru și actori, suita intitulată *Impresii... nesubvenționate din Germania*, ca și rubrica „Însemnări", unde, sub pseudonimul Cronicarul Dâmboviței, redactorul scrie cu un condei acid despre viața culturală a capitalei, vizând îndeosebi oameni și moravuri din lumea literară. *M. Pp.*

ZIARUL CĂLĂTORIILOR ȘI AL ÎNTÂMPLĂRILOR PE MARE ȘI PE USCAT, revistă apărută la București, săptămânal, între 5 noiembrie 1897 și 19 decembrie 1939, cu o întrerupere datorată primului război mondial între 15 noiembrie 1916 și 6 ianuarie 1920. Titlul a suferit de-a lungul timpului câteva modificări: „Ziarul călătoriilor și al întâmplărilor pe mare și pe uscat" (5 noiembrie 1897 - 7 noiembrie 1912), „Ziarul călătoriilor și al științelor populare" (16 noiembrie 1912 - 5 noiembrie 1913), „Ziarul științelor populare și al călătoriilor" (12 noiembrie 1913 - 15 noiembrie 1916, 16 ianuarie 1920 - 23 octombrie 1923), „Ziarul științelor și al călătoriilor" (30 octombrie 1923 - 19 decembrie 1939); în 1928 i se adaugă explicitarea „Scris pe înțelesul tuturor". Fondată de Luigi Cazzavillan, patronul trustului de presă „Universul", din constelația căruia **Z.c.** de asemenea face parte, revista a stat sub conducerea lui Neculai

Procopiu, C. Cosco (până în 1913) și a lui Victor Anestin (1913-1916) - gazetari detașați din redacția „Universului", Dimitrie Dimiu - profesor secundar (1920-1924), Enric Otetelișanu - directorul Institutului Meteorologic Central și D. Rotman-Roman - profesor la Politehnică (1924-1926), Aurel Negulescu - comandor, unul din cei mai vechi colaboratori, Constantin A. Dissescu și I. J. Focșăneanu (din 1926); anul 1938 îl indică redactor responsabil pe același A. Negulescu, dar sub pseudonimul consacrat Moș Delamare, iar 1938 îl aduce în locul lui I.J. Focșăneanu pe Eugeniu A. Negulescu, probabil fiul primului. Un articol jubiliar din 1936 socotește anii de viață ai publicației începând din 1884 când, în numărul din 15/27 iulie al ziarului „Frăția româno-italiană" (tot al lui Cazzavillan), este inserat următorul anunț: „Ziarul ilustrat al călătoriilor și al întâmplărilor pe uscat și pe mare". Acest ziar foarte interesant și instructiv e întâiul și unicul în țară și se recomandă tuturor familiilor ca cel mai frumos ornament al oricărei biblioteci. E tipărit pe hârtie bună, satinată, cuprinzând opt pagini format mare, ca al «Frăției româno-italiane» și al «Necesarului». Fiecare număr cuprinde o ilustrație mare, reprezentând vederile, scenele și evenimentele cele mai de căpetenie din țările depărtate. Aduce descrierile regiunilor de curând descoperite, ține în curent pe cititori despre marile călătorii contimporane și despre explorările și expedițiile geografice". Acesta a fost de altfel programul constant al publicației, care se numără printre cele mai longevive din presa românească, respectat cu fidelitate, dar extins pe măsura avansului științei moderne, al înmulțirii descoperirilor tehnicii - cu precădere după primul război mondial -, al diversificării cercetării și al interesului pentru noi domenii de studiu. Greutăți de tot felul ar fi determinat o periodicitate sporadică în 1885, abia în 1897 o decizie fermă a patronului transformându-l într-o tipăritură perenă, încredințată unui responsabil indicat anume. Locul central în fiecare număr este ocupat de un roman de aventuri în serial, cu subiecte fantastice sau cu acțiunea plasată în ținuturile exotice, de relatarea unei expediții în jurul lumii sau la antipozi. Așa sunt *Castelul din Carpați, Stăpânul lumii, Michael Strogoff, O dramă în Mexic, Insula părăsită, Cinci săptămâni în balon* etc. de Jules Verne, *Haiducul Macedoniei, Misterele Mexicului sau Logodnica mexicană, Exploratorii cerului, Pe viață și pe moarte* de Louis Boussenard - scriitor și voiajor francez foarte la modă -, călătoria naturalistului norvegian Fridtjof Nansen în Arctica (*Episoade din călătoria mea la Polul Nord, Călătoria vaporului „Fram"*), a vasului Belgica la Polul Sud, din al cărui echipaj a făcut parte și biologul român Emil Racoviță, expedițiile în Africa ale englezilor David Livingstone - explorator și misionar - și H.M. Stanley - ziarist - pe urmele acestuia. Foarte numeroase sunt însemnările de voiaj în țară - unele retipărite după alte reviste sau fragmente din cărți apărute, la mănăstiri ori cu destinații culturale: D. Iov, *Mănăstirea Măgura* („însemnările unui pribeag" dintr-o călătorie lângă Vâlcea), I.L. Caragiale, *O vizită la Castelul Iulia Hasdeu*, drumeții: Silvestru Moldovan, *De prin Ardeal*, George Vâlsan, *Din Valea Prahovei* - sau în străinătate: V.A. Urechia, *Românii la Roma*, N. Iorga, *Veneția, Padova, Verona, Geneva*, E. Lovinescu, *Impresii din Verona, Pe Bosfor*, Smara, *Adriatica, Via Crucis* ș.a. Se reproduc aproape *in extenso*, în orice caz fragmente întinse pe mai multe numere, din *Călătorii la românii din Macedonia* de D. Bolintineanu și din călătoriile lui V. Alecsandri. Tot cu un pronunțat caracter etnografic sunt *Limba românească în Serbia* din volumul lui Ioan S. Nenițescu, *De la românii din Turcia europeană* și *Orașul Bursa, Valahia moravă* (sau *Mezericul valah*) de T.T. Burada, *Țara țopilor*, o analiză interesantă a unei comunități din ținutul Câmpenilor, în Munții Apuseni, în care se aduc argumente scoase din *Magnum Etimologicum Romaniae* al lui B.P. Hasdeu și din istoricul bizantin Constantin Porfirogentul, îi aparține lui Rubin Patița. Alte note și însemnări de voiaj, toate scrise cu spirit de observație, conținând aplicate comentarii personale dau, pe lângă Gabriel Donna (*Insula Șerpilor*) și Dimitrie Ghica-Comănești (*Vânătorul de crocodili* - întâmplări aventuroase dintr-o călătorie în Africa), numeroși anonimi aflați în Extremul Orient (cu predilecție în China, Japonia, Malaysia), pe continentul austral, negustori plecați peste mări și țări, la Canton și New York, care din cititori în țară devin corespondenți voluntari. Din puzderia acestora se detașează S. Schiffer, ce descrie oazele din Sahara, și Sever Pleniceanu cu o suită de scrisori din Congo (expediate prozatorului N. G. Rădulescu-Niger), ambii mercenari în Legiunea Străină. Prezențe efemere în revistă sunt Gustav Weigand cu *O curiozitate a naturii* - despre porțile de piatră din preajma mănăstirii Vratna din Serbia, continuată cu *O călătorie la românii din Serbia*, A.D. Xenopol cu fragmente din *Amintiri din călătorie*, Zaharia Bârsan cu *Impresii de teatru din Ardeal*, Apostol D. Culea cu *Însemnări pe ape* - un fragment din antologia „celor mai frumoase mărturii ale celor ce călătoresc pe ape fie ca marinari, fie ca pescari", I.C. Vissarion cu articolul *Ce e știința* și cu descrierea tehnică amănunțită *Motorul Steluța*, o încercare abilă totodată de a-și găsi un sponsor pentru brevetarea acestei invenții, Ioan Genilie cu *Fritz. Povestea unui vultur captiv*, schiță din familia celor ale lui Brătescu-Voinești inspirate din universul ființelor mici, N. Dunăreanu, Radu R. Rosetti și Victor Eftimiu cu o scurtă proză SF, *Pământul a vorbit!* Anul 1930 înregistrează probabil una dintre cele mai prestigioase semnături scriitoricești din **Z.C.**, a prozatorului Mihai Tican-Rumano, căruia i se tipărește romanul *Pierduți între fiare*, urmat în 1931 de *Dansul canibalilor* (cu un preambul extins semnat de Mario Verdaguer, care va prefața și publicarea în volum în același an), în 1932 de *Monstrul apelor* (prezentat de I. Riber Rovira, președinte al Federation de la Prensa de España) și în 1934 de *În inima pădurilor virgine*, „aventuri trăite". Între istorie și literatură monografică sunt articolele dedicate orașului București de G.I. Ionnescu (-Gion) (*Dâmbovița bucureșteană*), Ion Ghica (*Industriile din București*), Grigore G. Tocilescu (*Din istoria Bucureștilor*), H. Stahl (*Prin Bellu*, extras din volumul *Din Bucureștii ce se duc*), D. Caselli (*Biserica Sf. Gheorghe, Hanul lui Manuc*) ș.a. Revista fiind alcătuită preponderent cu materialele venite benevol de la cititori - traduceri, adaptări, prelucrări ale unor informații, articole, scurte piese literare, noutăți și curiozități de tot felul și din toată lumea, preluate din reviste românești („Albina" „Revista

științifică «Adamachi»" „Natura") și străine („Nature", „Journal de voyages", „Kosmos") - pentru a putea stăpâni această materie prolifică, abundentă, redactorii o ordonează în rubrici bine structurate, iar o rubrică nouă odată acceptată în sumar se va păstra, chiar dacă uneori își modifică puțin titlul. Majoritatea sunt miscelanee: „Tot globul în revistă", „De toate", „Noutăți științifice", „Varietăți", „Din toată lumea" etc. dar sunt și câteva specializate: „Rubrica filatelică", „Rubrica matematică", „Rânduri glumețe", „Cronica muzicală", „Cronica sportivă", „Poșta redacției", reduplicată de „Corespondența ziarului". Cea mai extinsă și de interes maxim, ocupând invariabil două pagini, este „Rubrica cititorilor", compusă din „Întrebări" și „Răspunsuri", din care adesea se preiau idei și subiecte ce vor deveni articole. Sugestii de lectură fac uneori Victor Anestin și Al. Dima la „Cărți recomandate" sau „Cărți bune", unde scurte recenzii de întâmpinare la volume recent apărute sunt urmate și de un fragment expresiv. Cititorii pot afla astfel despre *Pățaniile lui Vasilache sau Istoria unei paiațe* de Collodi, despre romanul lui H. Stahl *Un român în Lună*, despre *Copiii Căpitanului Grant* de Jules Verne. Se mai recenzează sumar *Dacia preistorică* de Nicolae Densușianu, volumul de nuvele *Mărgele de măcriș* de Marta D. Rădulescu, iar din literatura universală *Căpitani curajoși* de Rudyard Kipling, în traducerea lui V.I. Popa, și jurnalul de călătorie al lui Alain Gerbault *Singur străbătând Atlanticul*, tradus de Alexandru Vianu. Aici își găsesc loc și un articol critic inspirat lui Victor Anestin de licențele poetice ale prozatorului Corneliu Moldovanu din nuvelele volumului *Venus și Gioconda*, contrazise de realitatea astronomică științifică și, în consecință, nocive pentru adolescentul care citește enormitățile imaginației artistice, precum și trei analize extinse, al căror subiect este *Literatura și astronomia, Poemele Lunei* și *Luceafărul în poezie*, scrise de Gabriel Donna, și un eseu al lui Nikita Macedonski, *Cea mai minunată călătorie*, despre literatura fantastică a călătoriilor în timp scrisă de H.G. Welles și Jules Verne. O specie la limita între știință și literatură, publicată cu oarecare frecvență, este legenda, fie însoțind denumirea unei păsări, a unei planete, a unui loc istoric, fie inspirată din tradiția folclorică a unui popor, un autor interesat de valoarea ei educativă fiind poetul Al. Vlahuță, care dă cu predilecție prelucrări de „tradițiuni" antice (*Bacchetis, Hybris* ș.a.). În mulțimea de articole de dicționar sau de prezentare monografică a vieții și activității unor oameni de știință și savanți din toate timpurile și disciplinele câteva medalioane sunt dedicate scriitorilor Camões, Victor Anestin și Jules Verne. Se fac multe traduceri din literatura lumii, romane, nuvele, schițe cu subiecte ce țin de profilul revistei: Maupassant (*Trei pagini din caietul unui vânător*), J.H. Rosny (*Pieirea pământului*, „povestiri din lumea timpurilor viitoare"), H. Chr. Andersen (*Lada zburătoare*), Alphonse Daudet (*Lăcustele*), Edmondo De Amicis (*Briganzii din Capitanata*), Pierre Lotti (*O vânătoare*), Mark Twain (*O călătorie de plăcere*), Mayne Reid (*Eschimoșii, Insula Dracului*), Conan Doyle, Ivan Turgheniev, Lev Tolstoi, Maurice Leblanc, Maxim Gorki și mulți alții. Dintre debuturile găzduite de revistă, cel mai spectaculos în perspectiva timpului este al lui Mircea Eliade, „elev la Liceul «Spiru Haret»", cu articolul *Dușmanul viermelui de mătase* în numărul 51/1921, urmat de schița onirică *Cum am găsit piatra filosofală* și de o prezență repetată în 1922 și 1923 cu notițe și însemnări de amator naturalist (*Din lumea animală*), chimist (*Istoria culorilor naturale*) și entomolog (*Câțiva gândaci folositori, Secretul viespilor solitare*), de cercetaș activ (*Vălenii de Munte, Cernăuții, Constanța, Viața în tabără*), la care se adaugă o bucată literară, *Amintiri din retragere*. Semnăturile folosite sunt Eliade G. Mircea, Eliade Gh. Mircea, M.G. Eliade, M. Eliade. Alți debutanți primiți în paginile **Z.c.**, tineri care vor face carieră în lumea științifică, literară sau în gazetăria românească sunt în 1909 Th. Simenschi (iscălește și Thesim), în 1913 Aurel G. Stino și Otilia Ghibu, în 1920 Alexandru Dima, în 1921 C. Nicolăescu-Plopșor, Anton Dumitriu și Constantin C. Kirițescu, în 1928 I. Marius Mircu și în 1929 Paul B. Marian. În ciuda seriozității necontestate a acestei publicații ce și-a propus, și a reușit, să facă educație și să cultive un public de toate vârstele, dar mai ales tineretul școlar, greșelile de tipar se strecoară nestingherit, înșelând atenția redactorilor, cum o face și câte o reclamă de felul „Văpsea pentru păr rapid", atunci când produsele cosmetice nu sunt prezentate în rime sprințare, chiar galante, potrivite de poetul Carol Scrob. Au mai colaborat Pavel Al. Macedonski, Eufrosina Pallă, Th. Bădărău, Coriolan Bărbat, Maura Prigor, Em. Bucuța, Alexandru Nora, Victor Săhleanu, Luigi Vampa, G.C. Ionescu-Sisești, D.N. Ciotori, N. Istrati, Gavril Todică, Dumitru Furtună, Gh. D. Mugur, Lia Hârsu, Petru T. Gâdei, Lia Dracopol, Ion Biberi, N.M. Condiescu, Horia Oprescu și mulți alții. *R. P.*

ZIARUL NOSTRU, publicație apărută la Galați, lunar, între 2 mai 1926 și aprilie 1937, editată de Asociația Feministă locală, sub îngrijirea unui comitet, apoi sub redacția Mariei Dimitriu-Castano (de la numărul 3–4/1928), iar de la numărul 3/1930 și sub egida Asociației Feministe din Constanța. Scopul gazetei, anunțat în articolul-program, „este de a înlesni comunicarea sufletească dintre toate femeile, fără deosebire de clasă sau avere". Se urmărește cu atenție mișcarea feministă din țară, cititorii fiind informați cu privire la activitatea asociațiilor din Brașov, Timișoara, Galați, Constanța sau despre congresele feministe din străinătate. Multe editoriale sunt scrise de neobosita Maria Dimitriu-Castano, care imprimă publicației ținută intelectuală. **Z.n.** face cunoscute o serie de personalități din țară și de peste hotare, în special militante pentru drepturile femeii, ca Irina Duka, Edith Cavell, Doamna de Sévigné, Ellen Key, Maria Bașkirțev, Ștefania Mărăcineanu, Josephina Buttler, Mary Webb ș.a. Consacră un număr special morții reginei Maria, inserează necroloage pentru Emilia Rațiu, Olga Demetriu, Maria Gavrilescu, Augusta D. Faur ș.a., prezintă secvențe din activitatea Elenei C. Meissner, Mariei Dimitriu-Castano, Emiliei Humpel Maiorescu, Clotildei Averescu, Mariei Baiulescu. Rubricile obișnuite sunt „Buletin politic", „Cronica feministă", „Figuri de femei", „Colțul bibliotecei" (unde apar articole ca *Arta cititului, Romanul englez*), „Medicale", „De pretutindeni", „Informațiuni", „Culi-

nare". Colaborează cu publicistică Maria M. Pop, Eugenia Creangă, Zoe Verbiceanu, Silvia Constantinescu, Ana Chirescu, Silvia Isăcescu, Victoria Păsculescu, Magdalena Beldiman, Constanța Cotovu, Ecaterina Carnabel, Calypso Botez, Henrieta D. Gavrilescu. Preocupările sunt diverse, de la atitudinea politică (editorialul *Primul vot al femeilor și partidele politice*) la implicarea femeilor în administrație pe alte meridiane (ca în cazul Berthei Knight Landes, primar al orașului american Seattle) sau la chestiunile feministe reflectate în literatură („*Baltagul*", *Vitoria și feminismul* și *Despre femei în folclorul român*, ambele articole aparținând Silviei Constantinescu). Se reproduc ample conferințe, precum *Mișcarea gandhistă* (Marioara Alexandrescu), *Tagore și Gandhi* (sub inițialele Y. I.), sunt prezentați scriitori români (Mihail Kogălniceanu, Mihail Sadoveanu) sau străini (Sigrid Undset, Marcel Proust ș.a.). Cu versuri figurează Cornelia Buzdugan, Lucia Scurtu, Alexandrina Crăciun Fostini, Elena Cruțiu, Ana G. Tașcă, Elena Nour, iar cu proză Martha Bibescu, Elena Văcărescu, Sandra Tzintzu. Se traduce din Giovanni Papini, Fr. Hackett și Gh. Tzocopolos. *M. Pp.*

ZICĂTOARE, specie folclorică prin care se exprimă în mod figurat, cu o expresie succintă și plastică, o constatare general valabilă, o normă de conduită. Termenii pentru denumirea speciei sunt de proveniență populară, confundându-se, în parte, cu denumirile date proverbelor: *cuvânt, poveste, vorbă (vorba ceea, vorba ăluia, vorba prostului* ș.a.), *zicală*. Apropiată de proverb prin concizie și aspect imagistic, **z.** nu se poate defini decât prin raportarea continuă la acesta. Spre deosebire de proverb, **z.** nu enunță o judecată întreagă, rămânând la constatarea faptului, căruia îi dă o formulare metaforică și îl plasează într-un anumit context. De aceea, **z.** apare ca imagine care întregește o idee („i-a venit apa la moară"). Proverbul formulează o concluzie, pe când **z.** doar o sugerează, făcând mai plastică o anumită situație („a intrat nora în blide"). Ca și proverbul, are origine străveche, izvorând dintr-o experiență umană îndelungată. Unele **z.** românești au, se pare, ascendență latină („a arunca praf în ochi", „a tăcea ca peștele"), multe sunt de circulație universală („din lac în puț", „a-și găsi nasul"). Cele istorice își află obârșia în fapte și stări din trecutul nostru („a dat șfară-n țară", „și-a aprins paie-n cap", „fuge parcă vin turcii"), iar din punct de vedere lingvistic se apropie de idiotisme, nefiind traductibile. Dintre **z.** locale, specifice sunt cele de tipul „a vorbi în dodii", „colac peste pupăză". Când este menită să sublinieze calități umane, **z.** relevă atitudini pozitive („a fi ruptă din soare"). În general, nu se referă numai la om, ci și la fenomene față de care omul își raportează anumite aprecieri („mare cât toate zilele", „soare cu dinți"). Și prin aspectul formal **z.** se deosebește de proverb, deși în cercetările mai vechi nu s-a făcut vreo distincție între ele. Neexprimând judecăți complete, **z.** se prezintă ca o frântură de propoziție și se poate adapta contextului unei fraze în care intră ca sintagmă („a fi cal bătrân", „a avea urechi de lup"); în majoritatea colecțiilor publicate multe **z.** apar cu verbul la infinitiv. Față de proverb, care este o îmbinare stabilă de cuvinte în propoziții sau în fraze, **z.** are o mai mare mobilitate sintactică. Prin aceste caracteristici, este frecvent considerată o categorie aparte de fapte stilistice. Fiind în primul rând expresie figurată, folosește, ca procedee specifice, metafora („ajunge o măciucă la un car cu oale") sau comparația („ca stelele cerului", „ca nisipul mării"). Concluzia implicată, adesea dezaprobatoare față de acțiuni și atitudini umane, se transmite prin formulări ironice: „a face zile fripte (zile negre) cuiva", „sperie lupul cu pielea oii". Ca și proverbul, **z.** are o anume simetrie, ritm, intonație, accent, uneori rimă. Diversitatea ei atestă capacitatea de inventivitate și de îmbogățire continuă a limbii române.

Ediții: Petre Ispirescu, *Zicători populare*, RIAF, 1882–1883, vol. I–II, 1884, vol. III, 1885, vol. V; Iuliu A. Zanne, *Proverbele românilor din România, Basarabia, Bucovina, Ungaria, Istria și Macedonia*, I–X, pref. G. Dem. Teodorescu, București, 1895–1903; ed. vol. I–II, îngr. Mugur Vasiliu, pref. Nicolae Constantinescu, București, 2003; Gh. Ghibănescu, *Din traista cu vorbe*, Iași, 1906; I.-A. Candrea, *Dicționar de proverbe și zicători*, București, 1912; *Din înțelepciunea poporului*, îngr. Corneliu Bărbulescu și Gh. Ghiță, București, 1957; *Apa trece, pietrele rămân. Proverbe românești*, îngr. și pref. George Muntean, București, 1966; Petru Rezuș, *Dacă poți râde, să râzi*, pref. Dumitru Lazăr, Timișoara, 1974; *Proverbe și zicători bănățene*, îngr. Costa Roșu, Novi Sad, 1996; *Dicționar de proverbe și zicători românești*, îngr. și pref. Grigore Botezatu și Andrei Hâncu, București–Chișinău, 2001.

Repere bibliografice: I. C. Chițimia, *Paremiologie*, RITL, 1960, 3; Ovidiu Bârlea, *Proverbe și zicători românești*, București, 1966; Ovidiu Papadima, *Literatura populară română*, București, 1968, *596–604*; *Ist. lit.*, I, *139–199*; Gh. Vrabie, *Folclorul. Obiect, principii, metodă, categorii*, București, 1970, *276–282*; I. C. Chițimia, *Folclorul românesc în perspectivă comparată*, București, 1971, *239–267*; Mihai Pop, Pavel Ruxăndoiu, *Folclor literar românesc*, București, 1976, *231–244*; *Dicț. lit. 1900*, *934*; Cezar Tabarcea, *Poetica proverbului*, București, 1982; Constantin Negreanu, *Structura proverbelor românești*, București, 1983; Gabriel Gheorghe, *Proverbe românești și proverbele lumii romanice*, București, 1996; Constantin Negreanu, Alexandru Stănciulescu-Bârda, *Istoria proverbului românesc*, Bârda, 1998; Stelian Dumistrăcel, *Dicționar de expresii românești*, Iași, 2001; Pavel Ruxăndoiu, *Proverb și context*, București, 2003. *L. Bd.*

ZILIERU, Horia (pseudonim al lui Gheorghe Iancu; 21.V.1933, Racovița, j. Argeș), poet. Este fiul Anei (n. Apostol Matei) și al lui Marin N. Ion (Iancu), muncitor forestier. Urmează școala primară în satul Conțești, județul Argeș (1939–1945), Școala Normală la Câmpulung (1945–1951) și Facultatea de Filologie a Universității din Iași, secția limba și literatura română (1951–1955). După absolvire e ziarist la „Flacăra Iașului" (1955–1957), bibliotecar la Biblioteca Centrală Universitară „Mihai Eminescu" (1957–1959), redactor, ulterior secretar general de redacție la „Iașul nou", „Iașul literar", „Convorbiri literare" (1959–1990). Între 1997 și 2000 este secretar executiv al Asociației Scriitorilor din Iași și membru în conducerea Uniunii Scriitorilor din România. Publică primele versuri pe când era încă elev, dar poetul consideră că debutul său se produce în 1952 la „Iașul nou", fiind girat de George Mărgărit. Prima plachetă, *Fluierul*, îi apare în 1959. Mai colaborează la „Cronica", „Luceafărul", „România literară", „Argeș", „Tribuna" ș.a. I s-au decernat Premiul Asociației Scriitorilor din

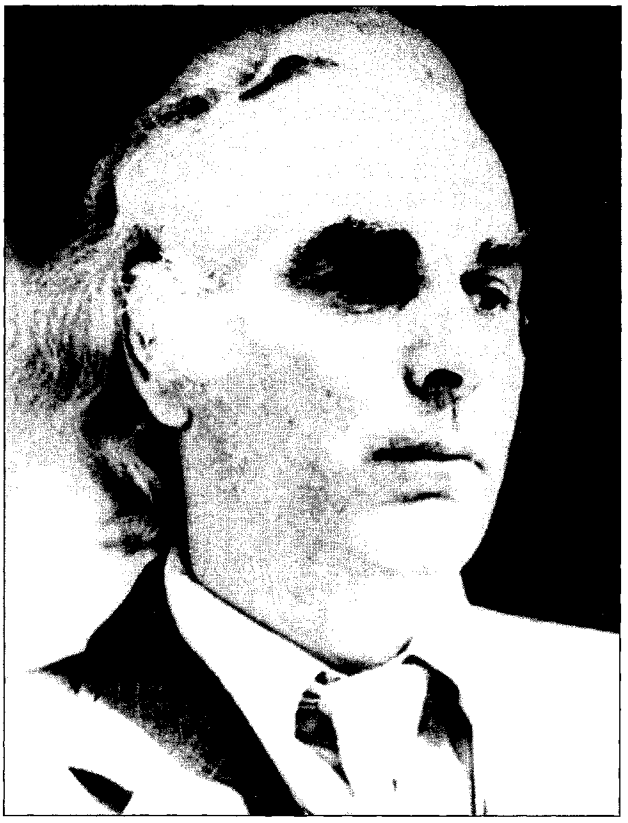

Iași (1969, 1974, 1979, 1993), Premiul „Mihai Eminescu" al Academiei Române (1980). Face parte din PEN-Clubul Român și din Organizația Mondială a Poeților.

Z. începe prin a scrie o poezie în stil delicat tradiționalist (*Fluierul, Florile cornului tânăr*, 1961), recomandată cu căldură de Otilia Cazimir. Se văd numaidecât influențele din Tudor Arghezi (în poezia căminului și a paternității) și mai ales din Ion Pillat. Trece la o lirică neosimbolistă, suavă și ceremonioasă (o ceremonie a diafanului), cu o imagistică barocă, de priceput orfevru în ultimele cărți. Modelele sunt acum Ion Barbu și, într-o oarecare măsură, Dan Botta. Poetul tinde spre un lirism ermetizant, dar ermetismul este limitat la suprafața versului. Spiritul elegiac din adâncurile ființei nu împiedică însă manifestările exuberante, simpatic teatrale în relațiile obișnuite de viață. Poezia este fastuos erotică, plină de aluzii și de solemnități în stilul parnasienilor și al simboliștilor. **Z.** scrie cu precădere despre eros, adunând în jurul lui toate figurile retoricii. În *Umbra paradisului* (1970), ca și în alte volume, se întâlnesc, din nou, „lunaticii crini" și „candelele muzicale", „baletul lebedelor pe ape", „clavirele de unde", „asfințitul razelor în urne", „carbonizatele păsări" bacoviene și toate celelalte simboluri de la începutul secolului al XX-lea, într-un discurs lent, țesut mărunt și complicat într-o oarecare măsură de prea multe aluzii. Nevroza simbolistă e întoarsă spre jubilație, în spitalul amorului sunt „spasme de parfumuri" și o desfătare cu triști (*Nunțile efemere*, 1972). Versurile sunt ritualice și criptice, galante uneori în chip excesiv, cu podoabe și sonorități livrești, de o eleganță care place totuși, fiindcă **Z.** pune gravitate și pricepere retorică în lirica sentimentală. După o frumoasă parafrază barbiană în *Cartea de copilărire* (1974) revine, cu *Astralia* (1976), la tema lui privilegiată, erosul, pe care o tratează într-un vers mai concentrat. Este în continuare încercat de mari voluptăți și trece prin extazuri împinse la limita suportabilului, însă în câmpul lui de observație încep să pătrundă în chip amenințător făcliile de ceară, văile plângătoare, amanții palizi, corbii, cimitirele, nevrozele - cu alte vorbe, toate figurile simbolismului astenic. Bacovia este tradus aici în codul unei retorici ceremonioase. Sunt și sugestii ce trimit la Lucian Blaga (între ele o definiție a dragostei ca „blânda stare de orbire") sau la Nichita Stănescu („os hiperboreean", îngeri care trec cu aortele deschise de hotarul dintre zi și noapte etc.), de unde se poate deduce că pentru poet comunicarea lirică începe printr-o asumare solemnă a emblemelor tradiționale și moderne. **Z.** poartă cu orgoliu insignele acestei retorici și nu se sperie că va fi socotit nesincronic. Cu toată invazia de imagini funerare, poemul erotic nu își pierde caracterul feeric. Dragostea continuă să fie o sărbătoare a simțurilor chiar și atunci când prin fața ei trece un carnaval de imagini agonizante. Roza este „floare de geniu" a poetului și, hrănită cu suflarea morților, ea dă o beție extatică albă. **Z.** prelungește cu o remarcabilă abilitate tehnică imaginea și prestigiul bardului care întreține cu aspră loialitate lumina în candela suferinței erotice. În *Orfeon* (1980) apar clasicitățile, Hera și Zeus, Venera și Amor, simbolurile trag spre zonele sacrului, în câmpul de semne se ivesc hierofaniile, retorica se complică. Poemul titular este conceput ca un oratoriu liric, cu personaje-mituri (Henoch, Măturătorul, Tsicla, Corul, Corificul) și indicații solemn-patetice de regie: „zidurile plâng orologii oarbe", „norii târâsc sigiliul marelui eros". Și Costache Conachi folosea acest fel de colocviu liric pentru a defini „urgiile" amorului. **Z.** bate spre latura lui sacră, dar cu o îngrămădire de subtilități formale care împiedică demonstrația. Retorica amoroasă este, în genere, inventivă și deviază sistematic trubadurescul *salut d'amour* spre o poezie de pură incantație. Conachi a scris o retorică poetică de dragul unei ibovnice cu priviri concupiscente, **Z.** ambiționează să compună un „fals tratat de gramatică", unde studiază trecerea nudurilor prin adverbe, mișcarea doamnelor prin (sau în) morfeme, sufixe și desinențe.

Horia Zilieru are curajul de a rămâne un calofil, în accepțiunea elevată a cuvântului. [...] *Toate aceste prea frumoase podoabe lexicale, din care sunt alcătuite imagini laborioase, îl recomandă pe Horia Zilieru altui veac, cu limba ceremonioasă și haine incomode.* [...] *Darul, real și nu lipsit de importanță, de a construi imaginea, cizelată cu răbdare și cu pricepere de orfevrier, învăluie fiorul liric în veșminte grele, de fire metalice strălucitoare, sub care abia îi bănui o existență firavă și tăinuită.* [...] *Rafinamentul lui e de a fi ușor vetust în insistența cu care răscolește un adevărat relicvar erotic, etalat printre flori și esențe rare. Imaginile pe care le folosește sugerează un univers închis, incapabil de creștere, supus măcinării. Sensibilitatea*

poetului descoperă aici un domeniu care-i aparține, alăturând, într-o îmbinare rară, senzualitatea de castitate.

AL. ANDRIESCU

SCRIERI: *Fluierul*, Iași, 1959; *Florile cornului tânăr*, pref. Otilia Cazimir, București, 1961; *Orfeu îndrăgostit*, București, 1966; *Alcor*, București, 1967; *Iarnă erotică*, București, 1969; *Umbra paradisului*, Iași, 1970; *Nunțile efemere*, Iași, 1972; *Orfeu plângând-o pe Eurydice*, București, 1973; *Cartea de copilărire*, Iași, 1974; *Astralia*, Iași, 1976; *Fiul lui Eros și alte poezii*, Iași, 1978; *Oglinda de ceață*, București, 1979; *Orfeon*, Iași, 1980; *Addenda la un fals tratat de iubire*, postfață Marian Popa, Iași, 1983; *Roza eternă*, București, 1984; *Doamna mea, Eternitatea*, Iași, 1986; *Fulgerul și cenușa*, Iași, 1989; *Doamna cu sonetul*, Galați, 1993; *Între două nopți*, Iași, 1995; *Muzeul dragostei*, Timișoara, 1995; *Mirii paradisului pierdut*, postfață Nicolae Busuioc, Iași, 2000; *Les Muses de l'amour*, tr. Constantin Frosin, Galați, 2000; *Floarea Moldovei*, Iași, 2001; *În loja nopții*, Iași, 2001; *Melancolie de vulcan*, I–II, postfață Ioan Holban, Iași, 2001–2003.

Repere bibliografice: Al. Andriescu, *„Orfeu îndrăgostit"*, CRC, 1966, 38; Eugen Simion, *„Orfeu îndrăgostit"*, GL, 1967, 1; Cornel Ungureanu, *„Orfeu îndrăgostit"*, O, 1967, 2; Adrian Marino, *Poezia iubirii*, CNT, 1967, 5; Dumitru Micu, *„Alcor"*, GL, 1968, 13; Dan Laurențiu, *„Iarnă erotică"*, LCF, 1969, 17; Dinu Flămând, *„Iarnă erotică"*, ST, 1969, 5; Tomuș, *Carnet*, *194–195*; Constantin, *Despre poeți*, *190–191*; Gheorghe Drăgan, *Corabia argonauților*, Iași, 1972, *165–166*; Constantin Ciopraga, *Un elegiac solar*, CRC, 1973, 48; Mircea Iorgulescu, *„Orfeu plângând-o pe Eurydice"*, LCF, 1973, 50; Andriescu, *Disocieri*, *85–94*; Cândroveanu, *Alfabet*, *242–245*; Ciobanu, *Critica*, *89–94*; Barbu, *O ist.*, *175–181*; Mincu, *Poezie*, *143–145*; Piru, *Poezia*, II, *112–116*; Zalis, *Tensiuni*, *261–264*; Raicu, *Critica*, *324–326*; Nicolae Manolescu, *Doi poeți*, RL, 1977, 3; Adrian Popescu, *Lirismul între virtuozitate și sentiment*, ST, 1977, 2; Eugen Simion, *Poezia erotică*, LCF, 1977, 23; Mircea Iorgulescu, *Ceremonii poetice*, RL, 1978, 34; Daniel Dimitriu, *Ares și Eros*, Iași, 1978, *140–149*; Dorcescu, *Embleme*, *149–155*; Grigurcu, *Poeți*, *384–386*; Sasu, *În căutarea*, *102–105*; Cândroveanu, *Poeți*, *167–169*; Constantin Coroiu, *Dialoguri*, II, Iași, 1980, *205–215*; Felea, *Aspecte*, II, *134–136*; *Lit. rom. cont.*, I, *294–295*; Sângeorzan, *Conversații*, *64–72*; Virgil Cuțitaru, *Spații*, Iași, 1981, *191–205*; Piru, *Ist. lit.*, *501*; Laurențiu Ulici, *Persoana poetului*, CL, 1983, 5; Al. Călinescu, *„Addenda la un fals tratat de iubire"*, CL, 1983, 9; Poantă, *Radiografii*, II, *103–105*; Simion, *Scriitori*, III, *235–243*; Al. Călinescu, *„Roza eternă"*, CRC, 1985, 15; Constantin Pricop, *„Roza eternă"*, CL, 1985, 12; Tașcu, *Poezia*, *302–315*; Grigurcu, *Existența*, *113–117*; Rotaru, *O ist.*, III (1987), *30–40*; Micu, *Limbaje*, *304–315*; Eugen Negrici, *Sistematica poeziei*, București, 1988, *158–160*; Radu, *Pagini*, *60–61*; Laurențiu Ulici, *Roza și raza*, RL, 1989, 51; Ioan Holban, *„Un frig erotic intră-n estuare"*, CRC, 1990, 8; Negoiță Irimie, *Orfeu îndrăgostit*, TR, 1993, 21; Nicolae Busuioc, *Oglinzile cetății*, II, Chișinău, 1994, *232–240*; Micu, *Scurtă ist.*, II, *350–351*; Liviu Grăsoiu, *Capriciile lui Horia Zilieru*, LCF, 2001, 25; Popa, *Ist. lit.*, II, *475–478*; Busuioc, *Scriitori ieșeni* (2002), *443–445*; *Dicț. scriit. rom.*, IV, *871–873*; Ioan Holban, *Istoria literaturii române. Portrete contemporane*, I, Iași, 2003, *8–13*. *E. S.*

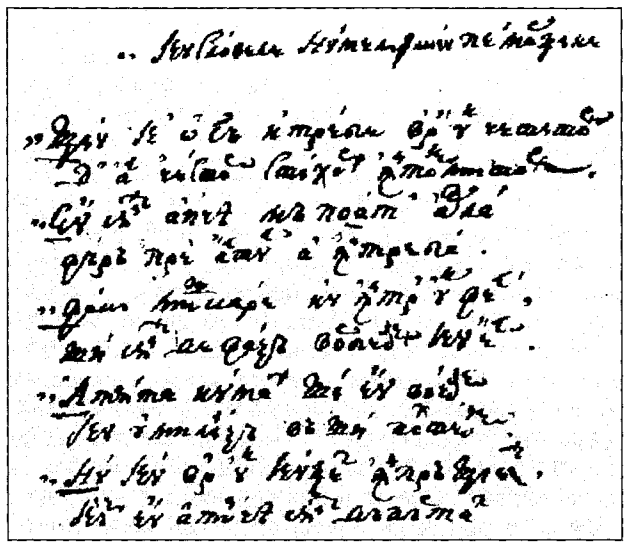

Acrostih cu prenumele cronicarului

ZILOT ROMÂNUL (1787, București – 12.XI.1853, București), cronicar și autor de versuri. **Z.** rămâne în istoria literaturii sub acest pseudonim, deși s-au făcut încercări repetate de identificare – drept Ștefan/Fănică/Fănuță Moru (sau Mora) ori Ștefan Ioan Moru sau, mult mai plauzibil, Ștefan Fănuță (însă diminutivul devine patronimic doar pentru urmașii cronicarului). Ștefan provenea dintr-o familie de boiernași fără nume de familie (într-o vreme când această recunoaștere nu era obligatorie), din care nu lipseau clerici și funcționari. Tatăl său, Ioan, „fiul popii", ajunsese mare staroste de negustori, funcție ce pretindea cunoștințe juridice. De la cincisprezece ani, **Z.R.** intră, până prin 1814–1815, în serviciul clucerului Ștefan Conduratul, jurist pentru care, ca logofăt de cancelarie, copia în grecește, până în 1811, *Manualul de legi* al lui Mihai Fotino. Sunt anii de ucenicie și formare ai lui **Z.R.**, care, atras de scrierile istorice și stimulat de sentimente patriotice și antifanariote, își pregătea, de pe acum, propria cronică. Om activ, dobândește și ranguri mărunte, bunăoară de medelnicer în 1817, când redactează, ca protejat al lui Grigore Brâncoveanu, un memoriu către Poarta Otomană din partea boierilor pământeni. Deși îl admiră pe Tudor Vladimirescu, în 1821, înspăimântat de „rebelie", se refugiază (ca altădată, în 1802, de teama pazvangiilor) în zona Brașovului. Sub domnitorul Grigore Dimitrie Ghica primește o slujbă mai însemnată la Departamentul Episcopiei Obștirilor (1825–1827) și rangul de serdar (septembrie 1827). În timpul Regulamentului Organic veghea la respectarea legilor, fiind membru în Sfatul Orășenesc al Bucureștiului (1831–1832, 1836–1837) și Președinte al Tribunalului Agiei (1831–1836). Rămas fără funcții (în 1847 se plângea lui Gheorghe Bibescu că era „horopsit"), se ocupă, la fel de zelos, de afacerile familiei, numeroase după trei căsnicii. Dintre copiii săi, mai cunoscuți au fost Ioan (Iancu) Fănuță, autor de versuri și traducător din Al. Dumas, și maiorul Atanasie Fănuță, o figură memorabilă pentru Constantin Bacalbașa. În 1848 **Z.R.** este alături de boieri de vază la tratativele purtate cu trimisul sultanului pentru restaurarea vechilor rânduieli. Prin activitatea sa publică el cunoscuse o serie de personalități: Barbu Știrbei, Ioan Câmpineanu sau pe cei din familia banului Barbu Văcărescu, încredințându-i poetului Iancu Văcărescu parte din manuscrisele sale.

Personaj întârziat între cronicarii epocii fanariote, **Z.R.**, influențat de mișcarea de renaștere națională, scrie sub

impulsul sentimentelor de îngrijorare pentru „Patria" în primejdie. Publicate postum, de B. P. Hasdeu (1884) și de Gr. G. Tocilescu (în „Revista pentru istorie, arheologie și filologie", 1885, 1891), paginile sale își accentuează și prin aceasta carcterul anacronic. El tratează istoria Țării Românești între 1796 și 1820, cu incursiuni în trecut, până la daci și romani, și reveniri în actualitate, până la 1848. Sursele, vag amintite, „istorii vechi și nouă", includ cronografe, istorii universale (și scrieri despre Napoleon), cărți religioase și populare, dar și lucrarea istoriografică a lui Mihail Cantacuzino, clar menționată: *Istoria Țării Românești*, Viena, 1806. Se adaugă informațiile contemporanilor și propria mărturie, consemnată în paralel cu succesiunea evenimentelor. Amestecă, mai peste tot, proza și versurile, intuind deosebirea retorică între „proasta scrisoare" și „poeticul" - canon artistic la care aspiră fără îndreptățire. *Domnia lui Constandin-vodă Hangerliul. Mazâlia și pierderea sa*, inițial scriere independentă, însă pierdută, se regăsește integrată cronologic la începutul istoriei sale. Inspirată de un subiect ce îi impresionase pe contemporani - Dionisie Eclesiarhul, Dionisie Fotino, ca și pletora de cronici rimate -, este croită în versuri lungi, de cincisprezece silabe (tetrametru trohaic catalectic), după modelul scrierilor neogrecești. Dacă în versurile sale moralizatoare sfârșitul violent al domnitorului este socotit o pedeapsă divină, previzibilă și meritată, când compune în proză **Z.** îi analizează cauzele: înrobirea țării prin biruri și abuzuri cunoscute la Poartă, de unde vin mazilirea și moartea, descrise pe larg. Principala lucrare a lui **Z.**, fără titlu general, ci doar pe capitole, pregătită, fără șansă de tipărire, pe la 1830-1831, cuprinde istoria domnilor fanarioți Alexandru Ipsilanti (a doua domnie), Constantin Hangerliu (concis), Alexandru Moruzi, continuându-se cu domniile scurte și repetate ale lui Mihai Suțu, Alexandru Suțu, Constantin Ipsilanti. Abuzurile fanarioților îi provoacă autorului, pătimaș și veninos ca mai vechii cronicari munteni, resentimente puternice, violent exprimate. Țara se află sub permanenta amenințare a atacurilor și jafurilor turcilor lui Osman Pazvantoglu, pașa din Vidin, un rebel față de puterea, în declin, a Imperiului Otoman. În timpul domniei lui Alexandru Moruzi pazvangiii pârjolesc Oltenia, boierii înfricoșați pribegesc la Sibiu, cei lacomi rămânând să își păzească averile, iar cronicarul observă, cu simț analitic, cum frica le paralizează mințile și faptele. El consemnează detaliat mișcările pazvangiilor și ale cârjaliilor, cunoscute și din relatările unor martori oculari. Încercarea lui Alexandru Moruzi de a forma o oaste de panduri este disprețuită însă de **Z.**, devenit, ca și în alte dăți, boier cu vechi ifose față de acei mișei. Atacurile lui Pazvantoglu nu vor fi respinse nici de Capitan Pașa (Capudan Hassan), ajutorul trimis de Poartă (în intrigile căruia s-ar afla o cauză în plus a morții lui Hangerliu), ci de intervențiile mult mai eficace ale nazârului Brăilei. A doua invazie a cârjaliilor, în timpul lui Mihai Suțu, la 1802 - descrisă în peste o mie de versuri -, ia proporții îngrijorătoare și amenință să cuprindă întreaga țară, încât domnul și boierii se refugiază în Țara Bârsei. **Z.** surprinde cu accente dramatice starea dezastruoasă a refugiaților și ostilitatea localnicilor față de pribegii aidoma lăcustelor. Ulterior luptele pentru domnie între Alexandru Suțu și Constantin Ipsilanti se duc la Constantinopol și prin intermediul diplomaților marilor puteri, prinse într-un conflict care îl anticipează pe cel beligerant. Din 1806 țara se transformă în teatru de luptă și furnizoare pentru oștile străine, încleștate în războiul ruso-turc, câștigat de Rusia în 1812, prin izbânzile unor comandanți ca bătrânul feldmareșal Prozorovski, generalii Bagration, Kamenski și Kutuzov, sugestiv caracterizați. Capacitatea de portretizare, calitate principală a cronicarului, merge de la definirea sumară, dar semnificativă, la imaginea amplă, cum e aceea a lui Alexandru Moruzi - natură complexă, însă în „țesătura ei pătată fără lecuire" - sau a lui Mihai Suțu - domn „supțire la minte", dominat de consilieri. **Z.** susține obiectivitatea istoricului într-o formulă asemănătoare cu aceea din dicționarul lui Pierre Bayle: „N-am frate, / N-am rudă, n-am vecin, / Stăpân am pr-adevărul, / Lui cat să mă-nchin". E o calitate morală asumată constant în scrierile sale, dincolo de subiectivismul, naivitățile și lipsa de erudiție care o însoțesc. În cronică este intercalată și o scriere din 1818, *Judecată, alegere și hotărâre pentru începutul Țării Românești și starea întru care este acum supt domnia grecilor fanarioți*, compusă în versuri pentasilabice, cele mai izbutite ale autorului, unde combină motivul *fortuna labilis* și ideea privind evoluția ciclică a popoarelor. După un memento al trecutului glorios, vorbind de biruințele dacilor asupra romanilor (**Z.** se situează, ca și Naum Râmniceanu, pe pozițiile dacismului), el revine asupra contemporanilor și îi avertizează pe cei puternici de instabilitatea măririlor, reflectând că toate în lume „nasc, cresc, au moarte". Providențialist, **Z.** vede evenimentele istorice guvernate de imanența legii morale totdeauna biruitoare. *Domnia lui Ioan-vodă Caragea alcătuită întâi pre scurt în stihuri grecești*, ultimul capitol al cronicii, conține un sinopsis în versuri grecești, urmate de traducerea lor în proză și de comentarii despre cârmuitorul ce schimbă „lingușitoarea piele a vulpii" și trece la abuzuri fățișe, împilând țara. Notele dezvoltă considerații asupra influenței grecești la români, începând cu neamul Cantacuzinilor, aflat în conflict cu Constantin Brâncoveanu. Căderea celor două stirpe domnești deschide calea grecilor fanarioți la scaunul țării, ascensiune înlesnită, după exacta înțelegere a lui **Z.**, de decăderea puterii militare la români. Altă scriere, *Domnia a treia a lui Alexandru-vodă Suțul, ce i să zicea și Dracache* (1819), surprinde perioada de mari tulburări în țara aflată sub conducerea dezbinată a boierilor din „arhondotetrarhie", care doreau izgonirea clerului grec din țară, dar și sporirea privilegiilor proprii în dauna micilor boieri. Ajuns domn, Alexandru Suțu continuă nedreptățile, vânzând rangurile boierești și cinurile bisericești. Lamentațiile cronicarului nu sunt însă copleșite de pesimism, căci speranța este sugerată alegoric printr-o viziune - o corabie cu steagul Țării Românești înfruntând furtuna - ce conotează salvarea națiunii. În *Jalnica cântare a lui Zilot, întru care să cuprind revuluția românilor, supt Tudor slugerul Vladimirescul, i zavera, supt Aleco beizadea Ipsilant* (1823) prezintă evenimentele din timpul mișcării de la 1821, trecând, destul de confuz, de la luptele conduse de Tudor Vladimirescu la rolul eteriștilor și al

lui Alexandru Ipsilanti. **Z.** pare copleșit de soluțiile revoluționare ce contravin ordinii divine prestabilite, condamnând răzvrătirea și pe „apostați". Deși dezaprobă instalarea la Cotroceni a „Domnului Tudor", el e fascinat de personalitatea aceluia pe care „cărbunele ce-l avea ascuns în inimă" îl ridicase împotriva tiraniei, realizând un portret bine intuit psihologic. Anul 1821 este, în viziunea cronicarului, însoțit de devastări apocaliptice provocate de oamenii lui Alexandru Ipsilanti, ce jefuiesc țara, distrug bibliotecile boierilor, răspândesc diversiunea și îl ucid „cu ficleșug" pe Tudor Vladimirescu. O alegorie politică, compusă înainte de 1821, este *Dăslușire*, „tragodie" versificată, inspirată și de Dimitrie Cantemir, în care personajele animaliere - Mistrețul (Românul), Leul (Turcul), Vulpea (Grecul), Lupul (Neamțul) și Ursul (Muscalul) - reprezintă forțele ce au condiționat istoria românilor între 1711 și 1812. Bun cunoscător al contextului istoric în care s-au desfășurat evenimentele, ca și al relațiilor românilor cu puterile vecine, **Z.** recomandă prudență diplomatică, o „politichi" de îndelungă răbdare. *Adunare de stihuri* cuprinde poezii inedite sau extrase din celelalte scrieri, având o tematică variată; sunt versuri dedicate unor figuri istorice din vechime: Radu Basarab (Radu Negru), Mircea cel Bătrân, sau unor personaje contemporane, precum Scarlat Ghica, generalul Kutuzov, marii boieri Grigore Brâncoveanu, Barbu Văcărescu, Mihalache Manu ș.a. Soarta Țării Românești îi inspiră cele mai multe stihuri, ocazionale sau politice, chiar și pe cele izbutite formal, influențate de metrica populară (*Cântec românesc jalnic*). În *Leatul 1848*, poem compus în mai 1850 de un **Z.** îmbătrânit, depășit de spiritul epocii, revoluția e văzută ca o calamitate ce unește straturile de jos ale societății cu reprezentanți ai elitelor pentru răsturnarea vechilor privilegii. Cronicarul, atent și de astă dată, prezintă exact etapele revoluției, formarea Guvernului Provizoriu, intervenția turcilor, ciocnirea armată din Dealul Spirii, dar le denaturează sensul. Important pentru documentul istoric pe care îl reprezintă cronicile sale, **Z.** rămâne un autor interesant, deși defazat în istoria scrisului autohton. Dincolo de construcțiile lingvistice arhaice și slaba cultură modernă, el reușește, în momentele de avânt patriotic și expresivitate retorică, amintind de Nicolae Bălcescu, să surprindă sentimentalitatea zbuciumată a unei epoci.

SCRIERI: *Înainte de Tudor Vladimirescu 1800-1821. Ultima cronică română din epoca fanarioților*, îngr. și introd. B. P. Hasdeu, București, 1884; *Dăslușire*, îngr. și pref. Gh. T. Kirileanu, București, 1943; *Domnia lui Constantin-vodă Hangerliul*, CPV, *320-328*; *Opere complete*, îngr. și introd. Marcel-Dumitru Ciucă, București, 1996.

Repere bibliografice: Petru Grădișteanu, *O cronică inedită*, „Revista contimporană", 1873, 5; Grigore G. Tocilescu, *Scrierile inedite ale lui Zilot Românul*, RIAF, 1885, vol. V; A. Philippide, *Introducere în istoria limbei și literaturei române*, Iași, 1888, *160, 220*; Iorga, *Ist. lit. XVIII*, II, *284-292*; Mihai Galiță, *Zilot Românul din punctul de vedere al dezvoltării limbii literare românești*, „Noua revistă oltеană", 1904, 4; Petre V. Haneș, *Dezvoltarea limbii literare române în prima jumătate a secolului al XIX-lea*, București, 1904, *10-13, 48-49*; Densusianu, *Lit. rom.*, I, *140-145*; Mihai Galiță, *Cronica lui Zilot Românul*, „Gazeta cărților", IV, 1935, 17, 18, V, 1935, 3, 4; Călinescu, *Ist. lit.* (1941), *188-191*, *Ist. lit.* (1982), *197-200*; Popovici, *Studii*, *150-154*; Valentin Al. Georgescu, *Un al treilea manuscris ieșean al „Manualului de legi" din 1766 al lui Mihail Fotino (Fotinopulos)*, STD, 1961, 6; *Ist. lit.*, II, *131-133*; Piru, *Ist. lit.*, II, *198-204*; Ivașcu, *Ist. lit.*, I, *345*; N. A. Ursu, *Adevăratul nume al lui Zilot Românul*, LR, 1969, 4; Gáldi, *Introducere*, *107*; Cornea, *Originile*, *67-68, 123-124, 131-132, 170, 281-282, 462-463*; *Dicț. lit. 1900*, *935-936*; Marcel-Dumitru Ciucă, *Adevărata identitate a lui Zilot Românul. Confirmarea unei ipoteze de acum 100 ani*, MS, 1980, 3; Scarlat, *Ist. poeziei*, I, *139, 142*; Rotaru, *O ist.*, II (1994), *75-81*; Cristina Bârsan, *„Opere complete"*, RITL, 1997, 1-4; N. A. Ursu, *Contribuții la istoria literaturii române*, Iași, 1997, *411-417*; N. A. Ursu, *O ediție îndelung așteptată: Zilot Românul, „Opere complete"*, CRC, 1998, 1; *Dicț. scriit. rom.*, IV, *873-875*. *A. Sm.*

ZIMBRUL, gazetă apărută la Iași, bisăptămânal, între 3 iulie 1850 și 21 februarie 1852, 17 ianuarie 1855 și 10 septembrie 1856 și, sub titlul „Zimbrul și Vulturul", de la 1 noiembrie la 30 decembrie 1858; fuzionând din 2 ianuarie 1859 cu „Steaua Dunării", ziarul lui Mihail Kogălniceanu, se tipărește în continuare cu denumirea „Steaua Dunării, Zimbrul și Vulturul". Până în 1856 directorul periodicului a fost Al. Fotino, ca redactori figurând Teodor Codrescu (17 ianuarie 1855 - 10 septembrie 1856) și Dimitrie Gusti (17 ianuarie - 31 decembrie 1855), iar Vasile Alexandrescu (V. A. Urechia) ca secretar de redacție (17 ianuarie - 31 decembrie 1855). În 1858 redactor devine V. A. Urechia, care semnează, împreună cu Iancu Codrescu, noul articol-program. **Z.** a mai ieșit zilnic, cu titlul inițial, sub conducerea lui Grigore Mălinescu, din 19 decembrie 1878 până în 29 martie 1879 și, cu un comitet de redacție (Corneliu Codrescu, Grigore Mălinescu și Vasile N. Lupu), de trei ori pe săptămână, de la 16 noiembrie 1883 până în aprilie 1884. Prima serie (1850-1852) reprezenta vederile politice ale unui grup de intelectuali ieșeni - Teodor Codrescu, Al. Fotino, D. Gusti, Teodor Stamati, George Radu Melidon -, care scriseseră în gazetele lui Gh. Asachi. După 1848 foștii colaboratori ai lui Asachi, nemulțumiți de conservatorismul acestuia, editează **Z.**, periodic în care vor milita, cu moderație, pentru modernizarea relațiilor sociale, pentru unele reforme politice și pentru Unire. La 1 ianuarie 1851 gazeta este suspendată din cauza poeziei *Anul Nou 1851* de Gh. Sion; obținând o nouă aprobare, reapare din 25 ianuarie, dar va fi din nou suspendată la 21 februarie 1852. În septembrie 1856 redactorii renunță să mai scoată jurnalul, în semn de protest împotriva suprimării legii presei. Printre abonați s-au numărat Costache Negruzzi, Vasile Pogor, Damaschin T. Bojincă, Neculai Istrati, Mihail Kogălniceanu, Vasile Alecsandri și Grigore Alexandrescu. **Z.** publică în fiecare număr un comentariu politic, scris de Teodor Codrescu, Dimitrie Gusti

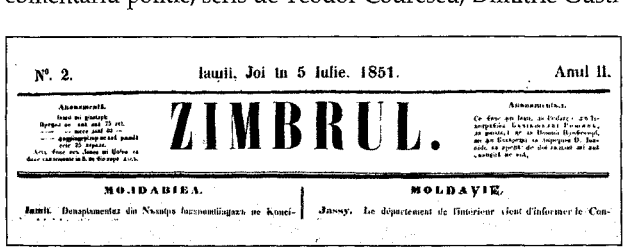

Nº. 2. Iași, Joi în 5 Iulie. 1851. Anul II.

ZIMBRUL.

MOLDABIEA. MOLDAVIE.

sau Al. Fotino, o „revistă" a principalelor evenimente politice din străinătate, o cronică dramatică redactată de T. Codrescu, D. Gusti sau Gh. Sion, versuri și proză, precum și traduceri. Colaboratori literari sunt Gr. Alexandrescu, V. Alecsandri, D. Bolintineanu, D. Dăscălescu, Gh. Sion, D. Ralet, Ecaterina Chinezu, I. Poni, C. D. Aricescu, G. Rozali, Matei Millo, I. Catina, G. Crețeanu. Li se adaugă în 1858 B. P. Hasdeu, I. V. Adrian, D. G. Negulici și Gh. Tăutu. Cu pseudonimul Terentie Hora a semnat Al. Russo articolul, rămas neterminat, *Studie moldovană*. S-a tradus din Pliniu cel Tânăr (fragmente din *Epistole*, în versiunea lui D. Stoica), Molière (C. Negruzzi tălmăcește câteva scene din *Les Femmes savantes*), Milton (fragmente din *Paradisul pierdut*, transpuse în românește de Gh. Sion), Goethe, Lamartine, Al. Dumas, Ponson du Terrail, Xavier Marmier ș.a. *R. Z.*

ZINCĂ, Haralamb (4.VII.1923, Roman – 24.XII.2008, București), prozator. Este fiul Carolinei (n. Sielberman) și al lui Iosif Sielberman, „orator socialist cu lavalieră". După cum va relata în romanul autobiografic *Fiecare om cu clepsidra lui* (1988), **Z.** își petrece copilăria într-un Roman patriarhal și apoi într-un București pitoresc, cu iz balcanic; la unsprezece ani intră ucenic într-o frizerie, iar la paisprezece se angajează la o prăvălie. În adolescență, stimulat probabil și de exemplul tatălui, devine comunist în ilegalitate, colaborând cu organizația Ajutorul Roșu, astfel încât până pe la șaptesprezece ani este mereu silit să se ascundă; din cauza acestei vieți subterane, perioada o va considera mai târziu ca „prima mea moarte". În primăvara lui 1944 se înrolează voluntar pe frontul antihitlerist, luptă în Lituania și în Prusia Orientală, participă la asediul Königsbergului. Ține acum un jurnal de front, pe care îl publică în 1954 ca roman, restituindu-l sub forma inițială în *Fiecare om cu clepsidra lui*. La un moment dat se declară „refugiat" și ajunge tocmai într-un sat din Uzbekistan, unde muncește ca văcar și cioban. În noiembrie 1945 cere să fie repatriat. Ulterior va fi bibliotecar la ARLUS (1945–1946), activist de partid (1946–1948), activist sindical (1948–1950), elev al Școlii de Literatură „M. Eminescu" (1950–1951), redactor-șef adjunct la „Tânărul scriitor" și la „Luceafărul", redactor la „Viața românească", secretar de redacție la „Gazeta literară" (1962–1966), director al Casei Uniunii Scriitorilor (din 1967). Debutează în 1947 la „Revista literară" cu proze de război, prin intermediul lui Miron Radu Paraschivescu, cel care îi găsește și pseudonimul, iar editorial cu nuvela *Primăvara*, apărută în 1950.

Intrat inițial în plutonul scriitorilor înregimentați în campaniile ideologice ale realismului socialist din anii '50, **Z.** se cantonează în proza polițistă, treptat fiind interesat și de derivatele ei (cum ar fi epica de spionaj). El știe că ingredientele unui roman polițist reușit nu sunt numai suspansul, inteligența investigației detectivistice a unui caz sau atentul control al materialului factologic. Dorința sa pare a fi aceea de a transforma în ficțiune viabilă o specie a literaturii de consum și, spre deosebire, de pildă, de George Arion, nu mizează pe efecte de ordin parodic, ci acționează în conformitate cu regulile genului. **Z.** fie inventează „o crimă aproape perfectă", precum în romanul astfel intitulat (1969), fie lansează drept suspecți indivizi cu traume psihanalizabile, ca în *Dragul meu Sherlock Holmes* (1977). Alteori încearcă o transformare a perspectivei asupra tramei epice și atunci apelează la autoreferențialitate, propunându-se atât ca personaj, cât și ca narator. *Dispărut fără urmă* (1973) este cea mai reușită scriere dintr-o serie în care se încadrează și *O invitație după miezul nopții* (1967), *Mapa cenușie G.R.* (1977), *Toamnă cu frunze negre* (1978). Un imperativ al genului, și anume continuitatea serială, este obținut prin inventarea unui personaj-detectiv ce revine în mai multe cărți, mai cunoscuți fiind colonelul Călin Musceleanu, care apare întâi în *O crimă aproape perfectă*, maiorul de securitate Lucian, prezent în *Moartea vine pe bandă de magnetofon* (1966), *Dispărut fără urmă* etc., ori agentul B-39 din *Soarele a murit în zori* (1976), *Mapa cenușie G.R.*, *Toamnă cu frunze negre*, *Anotimpurile morții* (1980), *Operațiunea „Soare"* (1984) ș.a. Uneori – cazul cel mai frapant fiind romanul *Moartea vine pe bandă de magnetofon* – amestecul de proză polițistă și de spionaj creează un hibrid, interesant însă prin prisma sociologiei literaturii. Excelent ca scriere de gen, romanul primește la **Z.** o cârjă tematică aleasă spre a fi convenabilă ideologic, precum cea a complotului militar hitlerist, variațiuni pe aceeași temă aflându-se, spre exemplu, în *O invitație după miezul nopții*, unde „ucigașul" parașutiștilor este o bandă internațională de spionaj, sau în *Dispărut fără urmă*, în care se anchetează, după douăzeci de ani, împrejurările suspecte ale morții unui aviator. Alt tip de epică în care a excelat **Z.** este romanul-document. Capul de serie, *Și a fost ora „H"* (1971), recompune, pe baza documentelor din arhive de tot felul (naționale, militare, secrete), a presei, a altor mărturii, contextul premergător zilei de 23 august 1944, punând în evidență rolul Palatului în evenimente. Rețeta se regăsește, de pildă, în *Revelion '45* (1989), unde sunt relatate evenimentele de pe frontul din Ungaria, și mai cu seamă în *Noiembrie însângerat* (2000), text în care se aglutinează aproape exclusiv documente (ordonate însă după o schemă narativă), prezentat ca „dosarul răpirii și asasinării prof. Virgil Madgearu și a prof. Nicolae Iorga". **Z.** a scris și proză de război, *Jurnal de front* sau culegerea de nuvele (microromanul) *Dragoste moartă* (1975) fiind menționabile ca document de istorie literară, fără să aibă popularitatea de care s-a bucurat literatura sa polițistă.

SCRIERI: *Primăvara*, București, 1950; *Cazul R-16*, București, 1953; *Jurnal de front*, București, 1954; *Urmele*, București, 1954; *Amintire*, București, 1956; *Atac la obiectivul 112*, București, 1956; *A doua tinerețe a uzinei*, București, 1958; *Ultima toamnă*, București, 1958; *Urmele*, București, 1958; *Popasuri...*, București, 1959; *Un civil în tranșee*, București, 1959; *Dintre sute de catarge*, București, 1961; *Palma lui Hercules*, București, 1962; *Sfârșitul spionului fantomă*, București, 1963; *Zefirul*, pref. Valeriu Râpeanu, București, 1964; *Ordinul „Stejarul" în acțiune*, București, 1965; *Taina cavalerului de Dolenga*, București, 1965; *Moartea vine pe bandă de magnetofon*, București, 1966; ed. București, 1995; *Ceasurile sfântului Bartolomeu*, București, 1967; *O invitație după miezul nopții*, București, 1967; *Ochii doctorului King*, București, 1968; *Sus mâinile, domnule „Cristi"*, București, [1968]; *O crimă aproape perfectă (Din*

caietul colonelului Călin Musceleanu), București, 1969; ed. București, 2000; *Crima de la 217,* București, 1970; *Și a fost ora „H",* București, 1971; *Ultima noapte de război...,* București, 1972; *Un caz de dispariție,* București, 1972; *Dispărut fără urmă,* București, 1973; *Limuzina neagră,* București, 1973; *Supersonicul 01 decolează în zori,* București, 1974; *Dragoste moartă,* București, 1975; *Un glonte pentru rezident,* București, 1975; *Soarele a murit în zori,* București, 1976; *Dragul meu Sherlock Holmes,* București, 1977; ed. Oradea, 1993; *Mapa cenușie G. R.,* București, 1977; *Toamnă cu frunze negre,* București, 1978; *Eu, H. Z., aventurierul,* București, 1979; *Anotimpurile morții,* București, 1980; *Glonțul de zahăr,* București, 1981; *Dosarul aviatorului singuratic,* București, 1983; *Operațiunea „Soare",* București, 1984; *Ultima noapte de război, prima zi de pace,* București, 1985; *Noaptea cea mai lungă,* I–II, București, 1986–1987; *Fiecare om cu clepsidra lui,* București, 1988; *Revelion '45,* București, 1989; *Cosciugul agentului K-05,* București, [1991]; *Suspecta moarte a lui Mario Campanella,* I, București, 1991; *Temerarul,* București, 1991; *Interpolul transmite: „arestați-l",* I–II, București, 1993; *Moartea m-a bătut pe umăr,* București, 1993; *„Spion" prin arhive secrete,* București, 1993; *Moartea mirosea a Christian Dior,* București, 1997; *Noiembrie însângerat,* București, 2000.

Traduceri: Kertapati Rukiah, *Scrisori din munți,* București, 1963; Vasili Ajaev, *Preludiul vieții,* București, 1964; Vasili Axionov, *Bilet spre stele,* București,1966; Iuri Bondarev, *Tăcerea,* București, 1968.

Repere bibliografice: Eugenia Tudor, *Figura scumpă a unor luptători eroici,* GL, 1954, 34; Valeriu Râpeanu, *Pe marginea volumelor „Urmele" și „Jurnal de front",* VR, 1955, 2; Ion Lungu, *„Ultima toamnă",* ST, 1958, 8; George Gană, *„Dintre sute de catarge",* CNT, 1961, 45; Matei Călinescu, *„Sfârșitul spionului fantomă",* GL, 1963, 35; Gabriel Dimisianu, *„Taina cavalerului de Dolenga",* GL, 1965, 47; Gabriel Dimisianu, *„Ochii doctorului King",* RL, 1969, 5; Marius Robescu, *O carte de istorie contemporană,* RL, 1971, 34; Mircea Iorgulescu, *„Un caz de dispariție",* LCF, 1972, 29; Mircea Iorgulescu, *„Limuzina neagră",* LCF, 1973, 42; Constantin, *Prozatori – critici, 62–65;* Val Condurache, *„Dispărut fără urmă",* CL, 1974, 4; Martin, *Pro Patria, 161–164, 181–183;* Sorin Titel, *Două romane polițiste,* RL, 1975, 48; Cristea, *Domeniul, 305–309;* Dumitru Micu, *Volume de proză,* CNT, 1977, 14; Ioana Crețulescu, *Războiul secret: document și ficțiune,* LCF, 1977, 36; Virgil Mazilescu, *„Dragul meu Sherlock Holmes",* RL, 1977, 40; Dimisianu, *Opinii, 131–141;* Radu G. Țeposu, *„Toamnă cu frunze negre",* RL, 1979, 12; Sultana Craia, *Dincolo de creație,* LCF, 1980, 23; Sorin Titel, *Pasiunea pentru istorie,* RL, 1981, 2; Nicolae Ulieru, *„Glonțul de zahăr",* RL, 1981, 48; Teodor Vârgolici, *Clasici și contemporani,* București, 1982, *263–265;* Emil Manu, *Consecvența genului,* RL, 1984, 40; Sultana Craia, *„Operațiunea «Soare»",* LCF, 1984, 48; Fănuș Neagu, *A doua carte cu prieteni,* București, 1985, *56–58;* Valentin Lipatti, *Lauda ostașului român,* RL, 1986, 4; Sultana Craia, *Adevăr istoric și imaginație creatoare,* LCF, 1987, 20; Valeriu Cristea, *Legende și realități,* RL, 1989, 3; Niculae Stoian, *Un prozator în travesti liric,* LCF, 1989, 7; Nicolae Georgescu, *Interpretarea documentelor,* LCF, 1989, 32; Aurel Martin, *Romanul-document,* RL, 1989, 37; *Haralamb Zincă,* RRI, IV, partea I, *538–548;* Maria Genescu, *Avertisment,* RL, 1994, 6; Cosma, *Romanul,* II, *203;* Popa, *Ist. lit.,* II, *1020–1021; Dicț. scriit. rom.,* IV, *875–876;* Gabriel Dimisianu, *Haralamb Zincă octogenar,* RL, 2003, 28. *O. S.*

ZIOA, cotidian apărut la Iași la 3 martie și de la 2 la 10 aprilie 1859. Pentru numărul inaugural redactori au fost Gh. Sion și G. Baronzi. Primul retrăgându-se, gazeta a fost alcătuită, în continuare, de celălalt redactor. Articolul-program, *Prospect,* reia o aserțiune cu circulație în epocă, „politica a absorbit literatura", și anunță intenția redacției de a da un loc însemnat beletristicii românești, criticii și studiilor literare. **Z.** și-a încetat însă apariția înainte de a putea trece la înfăptuirea programului propus. Gh. Sion publică un articol politic, *Unirea,* și poezii; Baronzi scrie versuri cu caracter politic, fabule, proză și comentariul intitulat *Revistă retrospectivă,* în care discută evenimentele politice și culturale (semnând Hârșoveanu). Sceneta versificată *Codirișteș și Hoinărescu* și o traducere din Lamartine, *Genevieva. Istorie a unei serve,* sunt ale lui S. Mihăilescu, totodată autor de articole în care cere autorităților și protipendadei să sprijine dramaturgia națională, făcând observații în legătură cu repertoriul lui Matei Millo. *R. Z.*

ZISSU, A.[vram] L.[eiba] (25.I.1888, Piatra Neamț – 16.IX.1956, Tel Aviv), prozator și eseist. Este unul din cei zece copii ai Hindei-Lea și ai lui Pincu Zissu, contabil de bancă. S-a format ca autodidact, în ambianța sinagogii. La douăzeci de ani obține titlul de rabin, dar nu își va asuma niciodată îndatoririle ce decurg din această calitate. Adolescent, debutează în 1904 la revista ieșeană „Egalitatea", la care scrie până în 1910. Angajat la Banca Moldova din Iași, va fi liderul grevei din 1914 a salariaților. În 1920 este administrator la Fabrica de Zahăr din Ripiceni, județul Iași, lucrează apoi într-un magazin de fierărie și în cadrul unor exploatări forestiere din județul Neamț. Împreună cu M. Braunstein-Mebashan scoate în mai–decembrie 1909 la Iași, ulterior la Piatra Neamț, revista în limba ebraică „Chazon Lamoed" (devenită „Hamekitz"), scrie la lunarul ieșean „Floare albastră". În 1918 e prezent în revista „Spicul", condusă de Gala Galaction și L. Algazi, iar în ianuarie anul următor fondează, la București, ziarul „Mântuirea", pe care îl va conduce până în 1920, fiind și director al seriei 1944–1948, când reprezintă Federația Sionistă din România. Președinte de onoare al Partidului Evreiesc din România, **Z.** îl reînființează după al doilea război mondial și conduce Executiva Sionistă. Interzis ca publicist și scriitor sub regimul lui Ion Antonescu, arestat scurt timp pentru insulte aduse Centralei Evreilor din România, în 1950 este închis pe viață pentru activitate sionistă. Eliberat în 1956, emigrează în Israel, unde moare după câteva luni. A debutat editorial cu piesa în patru acte *David Brandeis* (1916), abandonând însă dramaturgia după alte câteva încercări. Publică volumele de proză scurtă *Spovedania unui candelabru* (1926) și *Ereticul de la Mănăstirea Neamțu* (1930), culegerile de articole și eseuri *Noi... – breviar iudaic* (1932), *Logos, Israel, Biserica* (1937), *Nu există cult mozaic* (1947), dar se remarcă mai ales cu romanele *Marcu sin Marcu* (1934), *Calea calvarului* (1935), *Samson și noul Dagon* (1939), ultimul bucurându-se de aprecierea lui Gala Galaction, care îl și prefațează. Colaborează susținut, cu articole culturale și polemici (intră în dispută cu Nae Ionescu, între alții), eseuri, proză de idei și reportaje, îndeosebi la publicații de stânga – „Egalitatea", „Opinia", „Capitala", „Lumina" (Iași), „Steagul", „Cuvântul", „Hatikvah", „Licht", „Viața românească", „Lumea evree", „Integral", „Lumea" (Iași), „Bilete de papagal", „Adam", „Facla", „Hasmonaea", „Renașterea noastră", „Curierul israelit". Semnează și cu pseudonimul Ormuz.

Cu povestirile și nuvelele din *Spovedania unui candelabru*, proza lui **Z.** pare a-și fi găsit formula definitivă, chiar dacă se păstrează în sumar și un text mai vechi, intitulat *Copilărie*, mai apropiat stilistic de ambianța revistei „Integral", unde apăruse inițial. Nota plastică a descrierilor de locuri și personaje, extinderea viziunii poetice în alegorie țin de esența artei de prozator a lui **Z.**, procedeul regăsindu-se și în romane. Imaginile pitorești, insolitul existențelor în lumea mahalalei evreiești, exploatată și de alți autori contemporani, sunt valorizate cu o percepție dilatată de foc mistic și obsedată de mari idei teozofice. Întâmplări banale, locuri prozaice, lesne identificabile în topografia orașului natal, capătă valoare simbolică. Figuri legendare, ca aceea a lui Ben-Iochai, populează visurile lui Daniel, calfă de alămar, literatura mistică intersectând istoria profană: un rabi Pincas face aluzie la tatăl scriitorului, Pincu Zissu, iar incendiul de la sinagogă îi prilejuiește protagonistului „retrăirea" unor evenimente petrecute cu două mii de ani în urmă. Un amestec indistinct de reverie, stări extatice și amintiri creează registrul specific, genul de fantastic al acestor proze, precum în *Golem* de Gustav Meyrink. Nuvelele din culegerea *Ereticul de la Mănăstirea Neamțu* pierd din tensiunea primei cărți, narațiunea câștigând în schimb coerență și verosimil. Întâmplări „scandaloase", ca erezia părintelui Lazăr, sunt pigmentate de umor fin și de subtilitate psihologică, în timp ce restul prozelor, cu subiecte având drept fundal Bistrița și piscul Cernegura (*Pubertate*), vârful Pietricica și pârâul Cuejdi, „reinterpretează" în cheie mistică întâmplări din copilăria autorului. Profanul comunică secret cu spațiul și timpul sacru: Uziel, din proza omonimă, coboară într-o fântână spre a-l urma pe Baal-Șem, umbra unui inițiat legendar. Romanele lui **Z.** păstrează maniera parabolică și conturează imaginea unor oameni problematici, a unor destine ilustrând, de asemenea, trăirile religioase ale scriitorului. Personajele capătă relief nu atât în desfășurarea tramei, cât în evoluția încordată a ideilor care guvernează monologurile întinse și disputele, încât s-a spus că paginile ar fi mai degrabă eseuri narative, lungi meditații pe tema iudaismului. *Calea calvarului*, amplă parabolă despre soarta evreului care reeditează cu fiecare generație calvarul originar, avertizează că, în ciuda aspectului ei „inofensiv", civilizat, lumea contemporană se află în pragul holocaustului, pregătit de isteria antisemită în tihna unei Europe în vilegiatură. David Sondek din *Samson și noul Dagon*, un răzvrătit metafizic, se sinucide pentru a-l pedepsi pe Dumnezeu, printr-o astfel de abordare **Z.** depășind miza pitorescului și a literaturii sociologice, concentrată asupra ghetoului.

SCRIERI: *David Brandeis*, [București], 1916; *Spovedania unui candelabru*, București, [1926]; *Ereticul de la Mănăstirea Neamțu*, București, 1930; *Noi... - breviar iudaic*, București, 1932; *Marcu sin Marcu*, București, 1934; *Calea calvarului*, București, 1935; *Logos, Israel, Biserica*, București, 1937; *Samson și noul Dagon*, pref. Gala Galaction, București, 1939; *Nu există cult mozaic*, București, 1947.

Repere bibliografice: B. Fundoianu, *„David Brandeis"* „Hatikvah", 1916, 1; I. Ludo, *„David Brandeis"*, „Absolutio", 1916, 11; Arghezi, *Scrieri*, XXIV, *276-281*, XXVI, *303-307*; Camil Baltazar, *„Spovedania unui candelabru"*, „Știri din lumea evreiască", 1926, 213; B. Fundoianu, *„Spovedania unui candelabru"*, „Integral", 1927, 10; I. Peltz, *O carte și un poet*, „Caietele lunare", 1927, 1; Romulus Dianu, *„Ereticul de la Mănăstirea Neamțu"*, CRE, 1931, 1 071; Ion Călugăru, *O carte și o generație*, „Adam", 1931, 44; Mihail Sebastian, *„Noi... - breviar iudaic"*, CU, 1932, 2 486; Mihail Sebastian, *„Calea calvarului"*, RP, 1935, 5 347; S. L. Ariel, *„Calea calvarului"*, „Hasmonaea", 1936, 7; Podoleanu, *60 scriitori*, II, *379-380*; Eugen Relgis, *Eseuri iudaice*, București, 1936, *149-159*; Idov Cohn, *„Logos, Israel, Biserica"*, „Adam", 1937, 105-106; I. Ludo, *„Samson și noul Dagon"*, „Renașterea noastră", 1939, 686-688; Dan Petrașincu, *„Samson și noul Dagon"*, RML, 1939, 35; Th. Loevenstein, Naum Kitzler, *Israel în lume*, București, 1939, *201-202*; B. Fundoianu, *„Samson și noul Dagon"*, „Hasmonaea", 1940, 8-9; Predescu, *Encicl.*, *925*; Gala Galaction, *Jurnal*, II, îngr. și pref. Teodor Vârgolici, București, 1977, *156-157, 293, 336-337, 398-399, 430, 499*, III, București, 1980, *4, 175*; *A. L. Zissu*, ALR, *537-542*; *Encycl. jud.*, XVI, *1185*; Eugen Relgis, *Obras (Profetas y Poetas)*, Montevideo, 1981, *269-271*; M. Șorar, *Directorul „Mântuirii"*, RCM, 1989, 671; *Sioniști sub anchetă. A.L. Zissu*, îngr. și introd. Mihai Pelin, București, 1993; *Dicț. scriit. rom.*, IV, *876-878*. *S. D.*

ZIUA, cotidian apărut la București între 11 ianuarie și 19 iunie 1896. Oficios al Partidului Democrat Radical, ziarul este inițiat și condus de G. Panu; din redacție face parte N. G. Rădulescu-Niger, autor de articole politice sub semnătura Ignotus. Un colaborator asiduu a fost I. L. Caragiale, cu texte critice (la adresa mitropolitului primat Ghenadie), cu cronici, note literare și proză. Primul articol, *Principii și vaccină*, iscălit L., îi este publicat la 16 februarie. Caragiale continuă aproape în fiecare număr cu alte contribuții, intitulate *Culisele chestiunii naționale*, *Galantomiile lui Ghenadie* sau *Notițe literare*; tot ale lui sunt o tălmăcire din Mark Twain (*Poșta redacției*), însemnările apărute sub titlul *Săptămâna* ș.a. Iscălindu-și publicistica politică mai ales cu litera X, directorul, G. Panu, scrie și cronici literare sub inițiala G. El se arată interesat de evoluția formelor poetice, a versificației, dar urmărește și actualitatea, în primul rând discuțiile în jurul așa-ziselor plagiate ale lui George Coșbuc. Beletristica din **Z.** îi aparține lui N. G. Rădulescu-Niger. Se mai tipărește o traducere a nuvelei *Vrăjitoarea* de Karl Emil Franzos. *R. Z.*

ZLOTEANU, Mircea (22.III.1942, Chișinău), prozator. Student la Facultatea de Filologie a Universității de Stat din Chișinău (1961-1966), **Z.** este după absolvire redactor la „Tinerimea Moldovei", iar în 1968 trece la revista pentru tineret „Scânteia leninistă" (care își va schimba titlul în „Noi"), ca redactor literar și ulterior redactor-șef adjunct. Conduce, în calitate de redactor-șef, periodicul de ecologie „Artemis" (1995-2001). Primei cărți, *Chemarea pitpalacului* (1976), i se adaugă altele care se adresează în special copiilor: *Puntea* (1977), *Din lunca Înșovățului* (1981) ș.a. A tradus din scrierile unor autori ruși, mai ales din acelea ale lui D. N. Mamin-Sibireak.

Preocupat de relația dintre om și natură, **Z.** își axează schițele, povestirile și publicistica pe această tematică. Abordarea lirică, atent controlată, face casă bună cu prezența unor elemente oferite de realitate și de cunoașterea îndeaproape a felului în care viețuiesc păsările și animalele pădurii etc.

Ritmul prozei este accelerat, ficțiunea stă în marginea miracolului, o nuanță de mister tensionează adesea acțiunea. Protagoniștii narațiunilor, îndeobște puștani, adolescenți, se aventurează în locuri nestrăbătute încă, aparținând unui areal care prinde să se transforme într-un spațiu fantastic, invadat deopotrivă de visurile copilăriei și de tentația aventurii.

SCRIERI: *Chemarea pitpalacului*, Chișinău, 1976; *Puntea*, Chișinău, 1977; *Din lunca Înnováțului*, Chișinău, 1981; *Muguri în decembrie*, Chișinău, 1986; *Făuraș*, Chișinău, 1989.

Repere bibliografice: Nicolae Bătrânu, *„Puntea"*, LA, 1977, 29 decembrie. *I. C.*

ZOBA DIN VINȚ, Ioan (a doua jumătate a sec. XVII), cărturar, traducător. Protejat de principele Mihail Apáfi, preotul calvin Zoba, originar din Vințu de Jos (în Alba), este făcut în 1664 nemeș, împreună cu fratele său Oprea. Protopop la biserica reformată din Sebeș (1682–1684) și secretar sinodal, el reia tradiția tipăriturilor religioase în limba română. Sprijinit de principe și de mitropolitul Varlaam al Ardealului, instalează în 1683 o tipografie românească la Sebeș, mutată în 1685 la Bălgrad (Alba Iulia).

Propovedania a treia

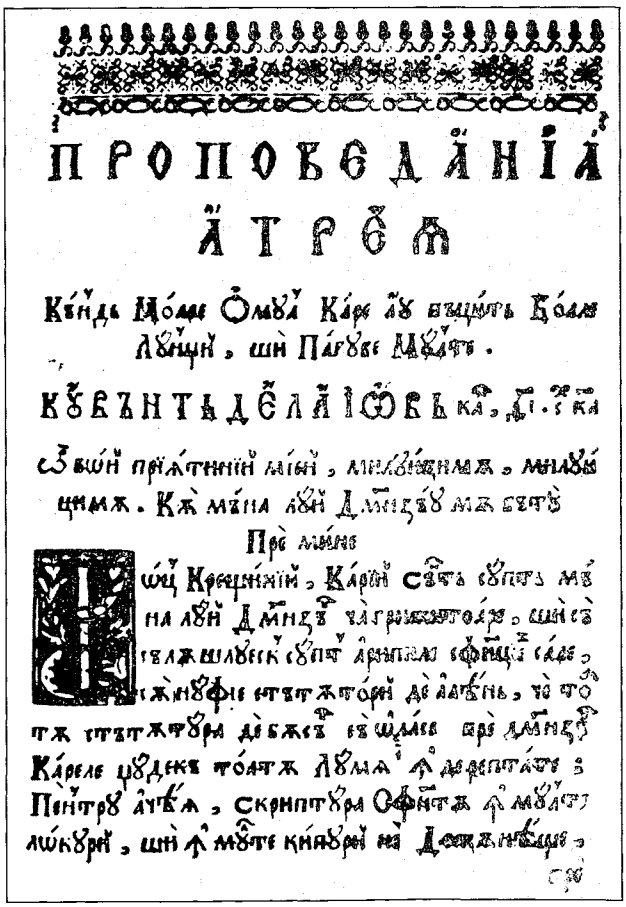

Prima tipăritură aparținând lui **Z.**, *Sicriul de aur. Carte de propovedanie la morți* (1683), este o lucrare de omiletică funebră, cu originea în textele sfinte. Motouri, trimiteri pilduitoare sau pasaje epice sunt preluate din *Noul Testament* (1648) și din *Psaltirea* (1651) apărute la Bălgrad, iar citatele din *Vechiul Testament* sunt traduse după o *Biblie* maghiară de la Vizsoly, din 1590. Cele cincisprezece predici, diferențiate tematic și după auditoriu, au în vedere categorii de răposați: omul bătrân, preotul, fiul iubit sau fata de boier, cei vestiți, cei singuri ș.a. Omiliile sunt completate cu numeroase pilde, citate latinești și „învățături", moralizând în sens iluminist despre cinstea cuvenită părinților și femeilor înțelepte, despre fățărnicie și goana după agoniseală, despre viața echilibrată ce trebuie dusă la senectute. O prefață a cărții conține reverențele datorate principelui Apáfi, iar a doua, „cătră cetitori", va deveni cunoscută pentru atenția acordată regionalismelor. Explicate prin procedeul glosării, ele îmbogățesc sinonimia limbii, săracă în epocă. Expresivitatea „propovedaniilor" e dată de seria epitetelor plasticizatoare și de comparațiile largi, metaforizante. *Cărare pre scurt spre fapte bune îndreptătoare* (1685), manual de morală practică după model catihetic, destinat școlilor calvine, este transpus prin intermediul versiunii maghiare a lui Ștefan Matko după un original englez. Două traduceri din slavonă (un „ceasloveț" și un molitvenic, tipărite în 1687 și în 1689) completează seria cărților de cult necesare în limba română, conform ideilor susținute de tălmăcitor în prefețe.

Traduceri: *Sicriul de aur. Carte de propovedanie la morți*, pref. autorului, Sebeș, 1683; ed. îngr. și introd. Anton Goția, București, 1984; *Cărare pre scurt spre fapte bune îndreptătoare*, Bălgrad [Alba Iulia], 1685; *Ceasloveț care are întru sine slujbele de noapte și de zi scoase pre rumânie de pre slovenie*, Bălgrad [Alba Iulia], 1687; *Molitvenic*, Bălgrad [Alba Iulia], 1689; *Propovedaniia a șeaptea*, LRM, 548–557.

Repere bibliografice: Iorga, *Ist. Bis.*, I, 385–386; Gh. Comșa, *Istoria predicei la români*, București, 1921, 51–54; Drăganu, *Hist. litt.*, 48–50; Piru, *Ist. lit.*, I, 197–198; *Ist. lit.*, I, 441–443; Rosetti-Cazacu-Onu, *Ist. lb. lit.*, I, 93–94; *Dicț. lit. 1900*, 937; Țepelea, *Opțiuni*, 153–159; Traian Vedinaș, *„Sicriul de aur"*, TR, 1990, 8. *A. Sm.*

ZODIAC, revistă apărută la București, lunar, între ianuarie și noiembrie 1930, în martie și în noiembrie 1931. Redactor: I. Peltz. Fără să aibă program propriu, **Z.** își asumă explicit o direcție modernistă. Intervențiile de la rubrica permanentă „Note", în regim constant ironic, au ca țintă „târnosirea mediului literar de suspecți și râie", explicațiile revenind insistent: „Tembelismul instalat, grețos, în fruntea cutărei publicațiuni literare de tiraj sau în capul cutărei foi tipărite la rotativă, face victime. Deocamdată constatăm fenomenul și adunăm material tehnic, necesar demascării proștilor gravi și a dobitocilor solemni" sau: „N-am renunțat încă a crede în triumful artei autentice" ș.a. Orientarea modernistă e întărită prin raportarea la personalitatea lui E. Lovinescu, considerat „singurul director cultural român care a dovedit cea mai largă comprehensiune pentru toate manifestările scrisului contemporan". În ce privește dimensiunea activ programatică, publi-

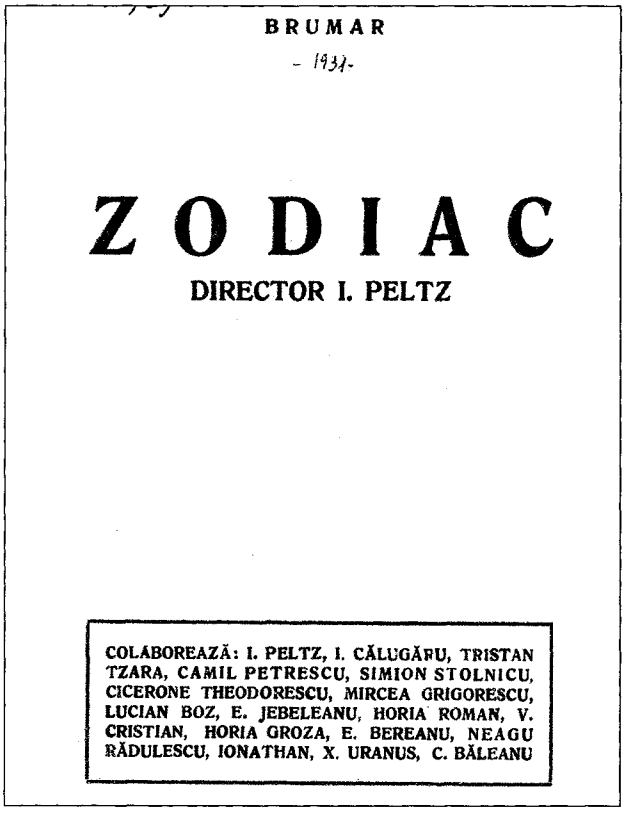
BRUMAR

- 1931-

ZODIAC

DIRECTOR I. PELTZ

COLABOREAZĂ: I. PELTZ, I. CĂLUGĂRU, TRISTAN TZARA, CAMIL PETRESCU, SIMION STOLNICU, CICERONE THEODORESCU, MIRCEA GRIGORESCU, LUCIAN BOZ, E. JEBELEANU, HORIA ROMAN, V. CRISTIAN, HORIA GROZA, E. BEREANU, NEAGU RĂDULESCU, IONATHAN, X. URANUS, C. BĂLEANU

cația se dorește deschisă „prozatorilor și poeților tineri, aceia al căror talent la început are de parcurs - oricum - drumul greu al indiferenței masei", precizând: „Vom prezenta, așadar, sistematic pe tinerii poeți în a căror sensibilitate vom fi descoperit mai ispititoare caracterele autenticității [...] pe tinerii prozatori de veritabilă esență". Rubricile „Note", „Vitrina", „Zodiac" și „Galantar" reflectă, sub specia crochiului, evenimentele literare ale zilei, precum aparițiile de la Editura Cultura Națională, cuprind scurte articole în maniera criticii de receptare, iscălite de Cicerone Theodorescu, I. Peltz și Eugen Ionescu, extrase din presa vremii și reacția de la **Z.**; se consemnează apreciativ activitatea editorului S. Ciornei, se combate literatura de salon și se comentează cu ironie critica promovată de G. Ibrăileanu. Rubrica „Medalion", susținută de Lucian Boz, renunță la registrul detașat-ironic, predominant în atitudinea publicației, pentru a contura reușite portrete Hortensiei Papadat-Bengescu, lui Ion Vinea, Camil Baltazar și pentru Filip Corsa ori ca să omagieze centenarul bimensualului „Revue des deux mondes". Versuri publică Cicerone Theodorescu, Eugen Ionescu, F. Aderca, Barbu Brezianu, Camil Petrescu, Eugen Titeanu, Virgil Gheorghiu, Horia Roman, Virgil Huzum, Scarlat Callimachi, Radu Boureanu, Ioan Georgescu, Simion Stolnicu, Andrei Tudor, Eugen Jebeleanu, Sandu Tudor, Isaiia Răcăciuni, V. Cristian, Horia Groza. Proză semnează I. Peltz (fragmente din romanul *Horoscop*), Lucian Boz (care iscălește și Vasile Cernat), Tudor Arghezi (*Plicul*), Victor Valeriu Martinescu, Emil Boldan (și sub pseudonimul Emil Sarval), Ion Călugăru, Paul Daniel, N. Davidescu (*Fântâna cu chipuri*, fragment de roman), Luca Florian, Eugen Goga, Ion Pogan, Constantin Băleanu, Neagu Rădulescu, Mihail Avramescu (anecdote), sub pseudonimul Ionathan X. Uranus ș.a. Genul dramatic e reprezentat de o scenă din *O sinucidere ciudată* de Paul B. Marian. Studiile critice, aparținând lui E. Lovinescu (*Elemente eterogene în literatura română*), Lucian Boz (*Poezia lui Camil Baltazar, Simfonia pastorală sau Masca la André Gide, „Eros" la Mihai Eminescu*), Octav Șuluțiu (*Un artist - Damian Stănoiu*), ca și eseurile lui F. Aderca (*Un dramaturg de avantgardă - William Shakespeare*), F. Brunea-Fox (*Reflexiuni asupra decadenței spectacolului*), Eugen Ionescu (*Insuficiența formulei estetice în literatură*) întăresc interesul pentru comentarea fenomenului cultural contemporan. Traduc din limba franceză Eugen Jebeleanu (un poem de Tristan Tzara), Miron Grindea ș.a. Revista este ilustrată de Marcel Iancu, Aurel Jiquidi și Severo Burada. *I. T.*

ZOGRAFI, Vlad (18.VI.1960, București), prozator, dramaturg și traducător. Este fiul Polixeniei Djamo (n. Zografi), muzeograf, și al lui Nicolae Djamo, profesor. Absolvent al Liceului „Mihai Viteazul" și al Facultății de Fizică a Universității din București în 1985, obține o bursă, dându-și doctoratul la Universitatea Paris XI (Orsay) în 1994. Din 1995 lucrează ca redactor la Editura Humanitas. Debutează în 1990 la „România literară", iar editorial în 1993 cu volumul de proză scurtă *Genunchiul stâng sau genunchiul drept*. Ca dramaturg, publică în 1996 *Isabela, dragostea mea* (Premiul Uniunii Scriitorilor), culegere care include trei piese, dintre acestea *Petru sau Petele din soare* fiind jucată pe scena Teatrului de Nord din Satu Mare, în regia lui Cristian Ioan (1997), și, cu un succes notabil, la Teatrul Municipal „Lucia Sturdza Bulandra" din București, în regia Cătălinei Buzoianu (1998). Textele dramatice i-au fost traduse în limbile franceză, engleză, germană, suedeză, greacă. Mai colaborează la „Contrapunct", „22", „Litere, arte & idei", „Memoria" ș.a. Împreună cu Vlad Russo traduce teatru de Eugen Ionescu (I-III, 2003), versiunea realizată pentru *Scaunele* fiind de altfel și reprezentată scenic.

Nuvelele lui **Z.** din *Genunchiul stâng sau genunchiul drept* impun prin siguranța stilului și coerența lumii ficționale, chiar dacă se încearcă mai multe formule narative și măști, iar subiectele sunt variate. Autorul este un borgesian, cunoscător al tuturor poveștilor, pe care le reia lucid, amuzat, cu sentimentul zădărniciei, dar și cu înțelepciunea celui care a aflat toate secretele. „Odiseea" lui Ulise, uciderea lui Mozart, teme clasice precum alegerea, libertatea, motivul drumului, tema scrisului sau a timpului sunt abordate cu naturalețe, recontextualizate, reinterpretate postmodern, întotdeauna urmărind un sens filosofic, o idee. Nuvelele se disting prin caracterul simbolic sau parabolic, amintind de proza lui Hermann Hesse, prin plonjarea în straniu, insolit și fantastic. Romanul *Omul nou* (1994) valorizează din plin această dexteritate a scriiturii. E un text realist-psihologic cu inserții fantastice despre lumea comunistă și postcomunistă românească, având o miză socială și filosofică destul de transparentă, din nou sprijinindu-se pe

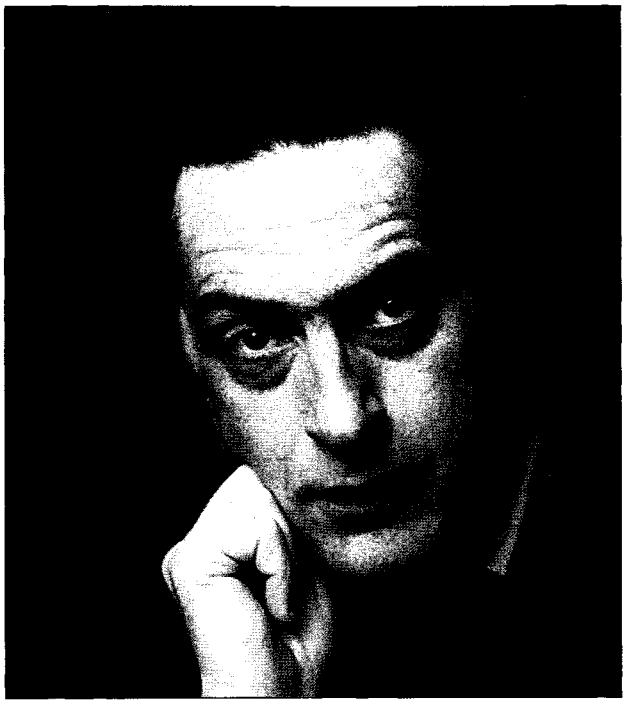

alegorie și parabolă. Scriitorul își încearcă mâna și în teatru, piesele fiind publicate sub titlurile *Isabela, dragostea mea, Oedip la Delphi* (1997), *Regele și cadavrul* (1998), *Viitorul e maculatură. Creierul. Sărută-mă* (1999). Nu toate montările scenice s-au bucurat însă de succesul înregistrat de *Petru sau Petele în soare*, o comedie politică burlescă având un punct de plecare istoric, parabolă a celor două Europe, răsăriteană și occidentală, atât de diferite și atât de asemănătoare totuși. *Oedip la Delphi* reia tema tragediei antice, trecută prin interpretarea pe care Hugo von Hofmannstahl a dat-o mitului: aflat la oracolul din Delphi, Oedip își trăiește viitorul. Dar visătorul modern devine la **Z.** *voyeur* postmodern, oracolul mitic se transformă în ecran, în simulacru, adevărul devine „afacere". Pythia e o fată frumoasă drogată, iar Oedip, deținător absolut al informației vizuale, ajunge „omul cel mai puternic din cel mai puternic oraș de pe fața pământului", un zeu absurd, scârbit de sine însuși. „Mi-e scârbă de tot pământul" e noul strigăt tragic, „greața" provenind din haosul informației vizuale, care copleșește individul, anulându-l, vidându-l. Prezentul abolește viitorul, căci este „o afacere mai sigură". Oedip conduce din umbră cetatea care prosperă, închis în propria imagine și iluzie, în templul lui Apollo. Pierderea identității, descompunerea sinelui fac din Oedip un antierou. **Z.** reușește să remodeleze tragedia originală după datele simulacrului contemporan, definitoriu pentru lumea postmodernității mediatice, iar din personajul tragediei antice să facă un simbol puternic al derivei și inconsistenței individului postmodern. *Regele și cadavrul*, reprezentată în 1999 la Teatrul Național din București, e inspirată de studiile de istorie a religiilor ale lui Heinrich Zimmer și, în mare parte, prelucrează o operă clasică a literaturii sanscrite. Se repune în joc motivul oriental (dar și medieval) al cadavrului ambulant, al mortului vesel, într-o spumoasă șaradă parodico-fantastică, care mizează pe ironia morbidă și pe aluzia politico-morală la contemporaneitate, alcătuind un fel de basm modern în decoruri de halima. *Viitorul e maculatură, Creierul* și *Sărută-mă* își plasează nu doar alegoric acțiunea în România postdecembristă. Piesă de rezistență, *Viitorul e maculatură* rămâne, deocamdată, cel mai realist și mai dur text al lui **Z.**, reluând problematica abordată anterior, dar fără mănușile alegoriei sau ale livrescului. Scrierea are un ritm alert, personajele, schematice, ilustrează psihologii ori comportamente tipice ale perioadei „de tranziție" a anilor '90 din secolul trecut și trăiesc mai ales prin limbajul autentic, suculent, pitoresc, cu replici scânteietoare, paradoxale, cultivând aforismul. Lumea românească e imaginată ca fiind compusă din oameni standardizați (omul statistic, secretara, arivistul sau, de cealaltă parte, declasații „liberi", hoții și cerșetorii), în care răul s-a cuibărit ca o banalitate. Diavolul însuși, venit în România cu două ajutoare, deghizat în filantrop elvețian, recurge, în aceste circumstanțe, tot la morală pentru a reuși să mai distrugă ceva. Cinismul e regula acestui univers malefic, a cărui șansă de eliberare pare a fi doar nebunia. Piesele lui **Z.** se remarcă prin ironia amară, ca instrument pentru a dezvălui fața tragico-absurdă a contemporaneității, prin gravitatea reflecției și deopotrivă prin autenticitatea limbajului, dramaturgul dovedind un deosebit simț al ritmului scenic și al replicii de efect.

SCRIERI: *Genunchiul stâng sau genunchiul drept*, București, 1993; *Omul nou*, București, 1994; *Isabela, dragostea mea*, pref. Monica Lovinescu, introd. Marian Popescu, București, 1996; *Oedip la Delphi*, București, 1997; *Regele și cadavrul*, pref. Dan C. Mihăilescu, București, 1998; *Viitorul e maculatură. Creierul. Sărută-mă*, București, 1999. **Ediții, antologii:** *Cioran și muzica*, tr. Nicolae Bârna, București, 1996 (în colaborare cu Aurel Cioran); Emil Cioran, *Despre Dumnezeu*, București, 1997 (în colaborare cu Aurel Cioran). **Traduceri:** Eugen Ionescu, *Teatru*, I-III, București, 2003 (în colaborare cu Vlad Russo).

Repere bibliografice: Radu Voinescu, *Omul aproximativ*, CNP, 1995, 6; Marina Constantinescu, *Lecția de anatomie*, RL, 1997, 4; Mircea Morariu, *„Isabela, dragostea mea"*, F, 1997, 1; Iulian Băicuș, *Pe culmile împăcării*, TTR, 1997, 3; Roxana Sorescu, *Bastonul de mareșal*, LCF, 1997, 23; Mircea Morariu, *Confirmarea speranțelor*, TTR, 1997, 10-11; Dan C. Mihăilescu, *Un ionescian febril*, „22", 1997, 359; Dumitru Chirilă, *Când se ciocnesc două lumi*, F, 1998, 2; Alice Georgescu, *Vodcă și camembert*, „Scena", 1998, 1; Daria Dimiu, *Istorie atemporală*, „Scena", 1998, 1; Al. Ioanide, *„Regele și cadavrul"*, RL, 1999, 17; Marina Constantinescu, *E o crimă să ai idei*, RL, 1999, 24; Florentina Costache, *Despre actualitate*, RL, 2000, 10; Emilia David, *Trei discursuri despre lume*, OC, 2000, 19; Ghițulescu, *Istoria, 393-395; Dicț. analitic*, III, *331-333*; Irina Coroiu, *Viitorul - maculatură?*, CNT, 2002, 16; Marina Constantinescu, *Dracul vorbește românește*, RL, 2002, 18; Cristina Modreanu, *Survolând dramaturgia românească...*, ALA, 2002, 615; Horia Gârbea, *Vacanță în Infern*, II, București, 2003, 61-63. *R. D.*

ZORI DE ZI, săptămânal apărut la București între 6 decembrie 1935 și 29 ianuarie 1936. Director: Dem. Antohi. Rubricii „Fapte, știri, comentarii" i se alătură cea intitulată „Literatură,

artă, știință", în cadrul căreia Ion Foti (sub pseudonimul Virgiliu Cuffa) se ocupă de Paul Bourget și de Rudyard Kipling, Al. Al. Leontescu scrie despre romanul *Turnuri în apă* de Sandu Teleajen, iar la „Note" sunt inserate o serie de informații la zi. Mai colaborează Sandu Tudor. *M. Pp.*

ZORI DE ZI, publicație apărută la Freiburg im Breisgau (Germania) din decembrie 1979 până în aprilie 1984, editată de Eparhia Ortodoxă Română pentru Europa Centrală. Redactor responsabil: D. C. Amzăr; consultant teologic: preotul Viorel Mehedințiu. **Z. de z.** capătă repede o ținută literară distinctă datorită colaborării unor personalități din afara granițelor, precum Duiliu Vinograschi, Petre Vălimăreanu, Horia Stamatu, Alexandru Gregorian, Octavian Vuia, Eglantina Daschievici ș.a. Dezbaterile teologice, portretele dedicate unor figuri ale ortodoxiei cu prilejuri aniversare sau comemorative (Petru Movilă, Antim Ivireanul), chemările adresate enoriașilor sunt completate de reproduceri din operele unor mari scriitori (Mihai Eminescu, Ion Creangă, Octavian Goga, St. O Iosif ș.a.) și mai ales de versuri primite de la poeți din diaspora. Mai firav, și proza își face loc în revistă. O atenție aparte se acordă legendelor religioase, parțial reproduse după S. Fl. Marian. Pe de altă parte, se răspunde tranșant propagandei maghiare și se militează pentru întregirea României în granițele ei firești. Alți colaboratori: Dorina Gabor Bălășoiu, Eugen Păunescu, Al. Păunescu, Demostene Nacu, Elisabeta Popescu-Kermel, Valerian Dobrescu, Al. Bidian, Sava Gârleanu, Nicolae Alexandru, Remus Radina, Alexandru Micle, Sorin Petcu, Gabriel Manolescu, Alexandru Isac, Mircea Carp, Monahul Ioan (Șova), Eugenia Ușeriu. *I. O.*

ZORILE, gazetă apărută la București, săptămânal, din 24 martie până la 5 august 1884; numai ultimul număr, al 13-lea, se mai păstrează. Redactori: D. Marinescu-Marion și I. I. Trutescu. Colaborează D. Teleor (cu nuvela *Noaptea nunței*), Mircea Demetriade (cu poezia *Mizantropul*), precum și A. Lupu-Antonescu. Din Jules Verne se traduce fragmentar *Martin Paz. Romanul unui indian.* *R. Z.*

ZORILE, revistă apărută la București în februarie și în martie 1909. Subtitlul „Litere, științe, arte" mărturisește un program ambițios, rămas doar în intenție. Grupul de colaboratori este format din tineri, unii aflați la începutul carierei literare, alții oprindu-se la primele încercări. Versuri dau Corneliu Moldovanu, George Murnu, Matei Rusu, C. Cosco, C. A. Feraru, Mihail Munteanu, D. G. Ionescu, N. Săvulescu. Semnând cu pseudonimul Narcis, C. Săteanu publică, sub titlul *Poeme eterne*, câteva poeme în proză. Traian Demetrescu este evocat într-un articol și i se reia poezia *Natură moartă.* Mai multe schițe, fără nimic relevabil, sunt scrise de G. T. Faur și de Nicolae Țimiraș, iar o cronică echilibrată, bine informată, cu judecăți de valoare corecte – *Un ibsenian, Bernard Shaw* – îi aparține lui C. Săteanu. *R. Z.*

ZORILE, publicație apărută la București, bilunar, între 15 aprilie și 1 iunie 1912. Director: N. N. Hêrjeu. Articolul-program *Ca să se știe!* pledează pentru urmarea exemplului clasicilor, respingându-se „literatura impotentă și ambițiile naufragiate ale simboliștilor". Poeții revistei sunt Oreste, N. N. Hêrjeu, Ion Al-George, Nichita P. Macedonski, proza este semnată de Waldemar, iar un text dramatic, *Sapho,* dă Ion Al-George. Se evocă personalități (N. Iorga, B. Delavrancea, Mihai Eminescu), se comentează spectacole teatrale la rubrica intitulată „Cronica dramatică", se emit opinii critice, unele aparținând lui G. Bogdan-Duică. O mențiune specială merită articolul *Perfecțiunea artistică în poezia lui M. Eminescu* de Oreste. *M. Pp.*

ZORILE, revistă apărută la Iași, bilunar, între 10 mai și 15 iulie 1914. *Cuvânt înainte*, care fixează traiectoria publicației, afirmă că **Z.** se bazează pe „concursul tinerilor". Paginile vor fi deschise mai cu seamă acestora, dar și câtorva autori mai cunoscuți. I. Cosma, Octav Ștefănescu, Mihnea Dorin, Al. Dumbravă, Mihai Codreanu, Lolotte Vasiliu, Victor Ion Popa, N. Davidescu sunt prezenți cu versuri, iar Anicuța Cârje, Cecilia Sandu, Vespasian V. Pella, Scarlat Calimachi cu proză. Se mai publică recenzii și o „revistă a revistelor". *M. Pp.*

ZORILE, revistă apărută la București, neregulat, între ianuarie și decembrie 1923, editată de societatea culturală omonimă, aflată sub președinția lui Pavel Al. Macedonski. Director: Mihail Frunză; redactori: Radu Mihai Teodorescu și Dinu Cruceanu. Publicația este menită să întrețină cultul lui Al. Macedonski, ale cărui articole și versuri sunt reluate; astfel, în numărul inaugural se retipărește articolul *Forța morală,* care ține loc de program, și e inclusă poezia *Imn regal*; în alte numere intră în sumar poemele *Mângâierea dezmoștenirei, Formele,* un fragment din piesa *Saul,* schița *Pomul de Crăciun.* Se reproduc, de asemenea, scrieri de Traian Demetrescu și Oreste. Sunt prezenți frecvent Pavel Al. Macedonski (cu versuri, proză, dar și cu piesa *Masca,* tipărită sub pseudonimul P. Rogala), Nichita Macedonski, precum și alți foști participanți la cenaclul macedonskian, între care Grigore Cruceanu, Mihail Celarianu, Ion Steriopol, Stan Palanka, Ion Vițianu, Al. T. Stamatiad, Alfred Moșoiu. **Z.** promovează și câțiva poeți tineri: George Nichita, Gheorghe Bobei, D. N. Puiu, Constantin Barcaroiu, N. Dinescu Barzan, dar predomină spiritul cenaclier și de omagiere a vremurilor de la „Literatorul". În câteva numere figurează nuvela *Jiletca mea* de Ion Dragoslav. Sumarul este completat cu scurte însemnări la rubricile „Cărți și reviste românești", „Revista revistelor", „Cronica teatrală", „Cronica științifică", „Poșta redacției". *M. Pp.*

ZORILE, gazetă apărută la Aiud, săptămânal, între 1 octombrie 1923 și 9 martie 1924, având la 10 februarie 1924 subtitlul „Cea dintâi gazetă românească din Aiud", ulterior schimbat în „Gazetă culturală". Director: Ovidiu Hulea; redactor responsabil: Paul Fodorean. În articolul-program, *Ori de câte ori,* se afirmă că deviza publicației va fi „Totul pentru cultură". În sumar intră

versuri de Livia Rebreanu, Ovidiu Hulea (*Către oastea țării...*), Vidu Rusmin (*Numai noi*), Teodor Murășanu (*Povestea unui cântec*), proză de Al. Ciura și Liviu Rebreanu (*Nevasta*). O. Hulea scrie despre Titu Maiorescu și propune o zi de sărbătoare națională închinată lui Mihai Eminescu. **Z.** este o revistă ilustrativă pentru nivelul cultural al Aiudului din primul deceniu postbelic. *M. Pp.*

ZORILE, publicație apărută la București de la 5 mai 1935 până la 23 decembrie 1936, cu subtitlul „Ziar independent de dimineață". Director: Emanuel Socor. **Z.** continuă programul ziarului „A.B.C.", declarându-se împotriva curentelor de dreapta și a abuzurilor clasei politice. Rubrica „Teatru-Literatură-Artă", semnată Lafcadio (Lafcadio & Co.), prezintă aparițiile editoriale, conține însemnări despre premiere teatrale și expoziții, scurte informații despre viața scriitorilor. La ancheta „Cum trebuie să fie Casa Scriitorilor?" răspund Anton Holban, G. M. Zamfirescu, Ion Vinea, Octav Șuluțiu, Pompiliu Constantinescu, I. Peltz, N. Davidescu ș.a. Pictorul N. N. Tonitza susține rubrica „Plastica de la noi - de aiurea". Pe prima pagină a numărului din 18 mai 1935 este reprodusă o discuție cu Mihail Sadoveanu despre „problemele de actualitate (hitlerism, război și altele)". L. Kalustian (care mai folosește pseudonimele Democrit, Lucullus) scrie, într-o manieră polemică, articolele *Răsplătirea lui Cezar Petrescu, Giovanni Papini, Romain Rolland și Spania.* Geo Pavel prezintă eseul *Pentru filmul românesc,* Demetru Em. Paulian dă comentariile intitulate *Minunile din vechime și de azi, Misticism.* Sub genericul „Bucureștii de altădată" se publică informații despre Filaret, Turnul Colței, casa mitropolitului Antim, Hanul lui Manuc, precum și articolele *Capitala de mâine* de Sandu Eliad (sub pseudonimul Ion Bucureșteanu; altă iscălitură e M. Ursu), *Hoinărind prin cartierele mărginașe, Fosta reședință domnească - penitenciarul Văcărești* de Alexandra Mezincescu, *Oameni care dispar: zarafii-bancheri de altădată* de A. Preda. Însemnările eseistice de pe prima pagină sunt susținute de G. Spina (care semnează Ion Alexis), Dumitru Almaș, Ion Moldoveanu, B. Iosif, Dinu Dumbravă. De o atenție deosebită beneficiază premiile acordate de Academia Română, după cum sunt intervievate o serie de personalități, printre care Ionel Jianu, N. Gheorghiu, Virgil Madgearu, Titel Petrescu, Dem. I. Dobrescu. Se reproduc frecvent, cu ocazia unor evenimente politice, cuvântările lui Nicolae Titulescu, Ion Mihalache, Iuliu Maniu ș.a. G. Spina asigură „Cronica externă", Ion Minu colaborează la „Cronica radio" și la „Cronica muzicală", Sandu Eliad la „Foileton teatral", Vasile Scorțeanu la „Rubrica tineretului", iar Al. Manoliu semnează rubrica „Polemici". Al. Terziman propune o serie de articole despre Basarabia (*Anchetele noastre în Basarabia, Între politică și cultură* etc.). Alte rubrici sunt „Cronica științifică", „Cadran", „Viața politică", „Cronica femeii", „Ultima oră", „Din toată lumea". Alți colaboratori: Romulus Cioflec, Titu Mihăilescu, Silviu Herescu, Ella Negruzzi, Sergiu Milorian, Vasile Șova, Sigismund Maur, Stelian I. Constantinescu. *L. Cr.*

ZORILE

Se caută un berlid (bentru d. Vaida

Dela „A.B.C." la „ZORILE"

Bucureștii de altă dată reînviază la Expoziția din Parcul Carol

Conflict la frontiera germano-lituaniană

Demisia guvernului spaniol

Bucur păstorul

TURNUL COLȚEI

ZORILE LUMINEI, publicație apărută la Tomești-Iași, lunar, din iulie 1925 până în aprilie 1929, editată de Căminul Cultural „Mihail Sadoveanu". Director: învățătorul Gheorghe Mărgărit, apoi preotul C. Dron, căruia i se va alătura I. Popovici. Foaia, care urmărea să fie un îndreptar pentru tineret, publică materiale pe teme de educație, etos țărănesc și despre activitatea așezământului. Cu versuri sunt prezenți Mircea Baciu, C. Berea, Petru Chirica, Const. Rollea, E. Trifan, I. Dobre, P. Ursache ș.a. Între colaboratori figurează și N. Iorga, Mihail Sadoveanu, Gala Galaction, Ion Simionescu ș.a. Se reproduc scrieri de A. I. Odobescu, Anastasie Panu, Mihai Eminescu (*O, mamă...*), George Coșbuc (*Baladă, Sunt de vină, mamă*), Ion Creangă, Vasile Alecsandri, Petre Dulfu, Vasile Al-George. Alți colaboratori: Victor Iamandi, Gh. Ghibănescu, Dumitru Furtună, Vasile Sadoveanu, D. Filimon, Anton Gurgu. *M. Pp.*

ZORILE ROMANAȚULUI, publicație apărută inițial la Caracal și de la numărul 3-4 la Celaru (județul Dolj), lunar, între ianuarie 1927 și mai 1945, având subtitlul „Revistă de cultură generală"; cu numărul 6-8/1936 titlul se schimbă în „Zorile Romanaților". Scoasă în primii ani de societatea culturală omonimă, iar de la numărul 2-3/1930 de Ateneul Popular Înfrățirea, odată cu numărul 5-7/1939 devine organ al Căminului Cultural „Alexandrina Celăreanu - Zorile Romanaților" și al Ateneului Popular Înfrățirea. Redactorii numărului inaugural sunt M. Smarand-Oprișeanu și Marin I. Georgescu, cărora li se alătură la numărul următor, în formula

unui comitet de redacție, Gogu Mazilescu pentru partea științifică. Începând cu numărul 11, întreaga responsabilitate revine învățătorului Marin I. Georgescu. Publicația își propune „să răspândească raze de lumină și cultură", să promoveze scrisul tinerilor și să contribuie la formarea conștiinței morale și naționale. Se tipăresc materiale pentru „nevoile satelor", din convingerea că învățătura va pătrunde „atât în coliba săracului, cât și în palatul bogatului". Într-un editorial din 1935, după nouă ani de apariție, gazeta se mai considera încă „o trâmbiță sunătoare de luptă și de victorie" într-o epocă de „cras materialism". Ambițiosul program sămănătorist este ilustrat cu versuri de Sterian Ciucescu, Maria Staiculescu, Al. Iliescu, Lucian Costin, Al. Gregorian, Al. C. Aldea, Nelu Cristescu, V. Popa Măcești, V. Stoenescu-Odaia, Neculai P. Chirica, dar și de Virgil Carianopol, E. Ar. Zaharia, Ion Potopin, Ion Apostol Popescu, Eusebiu Camilar. Se publică proză de Mihail Lungianu, Olga Leontenescu, Victor Săndulescu-Toplița, iar D. Diaconescu-Dăiești semnează romanul foileton *Între aur și iubire*. Rar apar traduceri (din Lamartine, Giovanni Pascoli, Goethe), realizate de colaboratori ai revistei - cadre didactice, studenți (Nelu Cristescu, Ion Potopin, Ioan I. Georgescu ș.a.) -, tot sporadice sunt încercările de analiză literară și preocupările pentru estetică (Rhea-Sylvia, Ioan I. Georgescu, Stelian I. Popescu). Cât despre „noaptea adâncă" a poporului, se încearcă a fi risipită și prin numeroase materiale didactice, alcătuite de Zenobia Georgescu, ca și prin monografia comunei Celaru (Marin I. Georgescu), cântece și versuri populare, sfaturi practice (agricole, medicale), note de vacanță, epigrame, cugetări. *A. S.*

ZOTTOVICEANU RUSU, Ștefania (15.VIII. 1898, Roman - 25.XII.1953, București), autoare dramatică, poetă și traducătoare. Este fiica lui Petru Teodor, ofițer, participant la Războiul pentru Independență. Licențiată a Facultății de Litere și Filosofie a Universității din Iași, **Z.R.** a debutat cu versuri în 1925 la revista ieșeană „Lumea". După terminarea studiilor s-a stabilit la București. Frecventează cu asiduitate cenaclul Sburătorul, unde citește poezii și fragmente de piese. În 1928 ocupa postul de bibliotecară și secretară a Comitetului de lectură al Teatrului Național. Preocupată de teozofie, colaborează cu soțul ei, Silviu Rusu, inițiind Editura Stelei, „Buletinul Stelei" (1929-1933) și traducând din conferințele și scrierile lui J. Krishnamurti, despre care și publicase o primă lucrare, *Krishnamurti în cadrul poporului românesc* (1930). În perioada 1933-1940 întreprinde mai multe călătorii în India. La Teatrul Național din București îi este reprezentată piesa *Ucenicul vrăjitor* (1926), iar la Teatrul Național din Chișinău i se joacă *Mariana și ceilalți* (1927). Lucra, în 1928, împreună cu G. M. Zamfirescu, la comedia în trei acte *Țufundachi dramaturg contemporan*. A mai compus piesele *Fluxul* (1924), *Urangutanul* (1929), *Când bântuie furtuna* (1944), *Livada cu pruni*, tipărită fiind numai *Cu nerodul satului la alegeri* (1946). De ecouri critice numeroase s-au bucurat însă câteva volume de versuri: *De ziua tatii și Scrisoare către Dumnezeu* (1940), *Jocul de-a dragostea și moartea* (1940), *Rodul* (1942), *Renaștere* (1943). A tradus două romane ale scriitorului irlandez Liam O'Flaherty, *Denunțătorul* (1931) și *Ceață la Dublin* (1942). A mai colaborat la „Universul literar", „Limba română", „Gândirea", „Rampa", „Curentul magazin", „Premiera ilustrată", „Studio Teatrul Național", „Preocupări literare", „Femeia", „Familia", „Viața", „Orizont", „Revista literară", „Timpul", „Adevărul", „Universul", „Patriotul" (Arad), „Basarabia" ș.a. Devine membră a Societății Scriitorilor Români în 1943. A lăsat numeroase manuscrise, unele pagini fiind înrâurite de dialogurile cu Nae Ionescu, pe care l-a cunoscut îndeaproape.

Firave, semnalând oarecare virtualități, piesele de teatru compuse de **Z.R.** nu au provocat un mare interes, cu toate că seria lor fusese deschisă de *Ucenicul vrăjitor*, în care un cronicar remarcase „vădite preocupări intelectuale", iar în spectacol erau distribuiți actorii Dida Solomon, George Calboreanu și George Vraca. În schimb, despre *Mariana și ceilalți* E. Lovinescu spunea că e „mediocră și vulgară". Textele din placheta *De ziua tatii și Scrisoare către Dumnezeu* conturează destul de limpede maniera poetică practicată, în linii mari aceeași în următoarele cărți. Lirica, mereu ancorată în realitate, putându-se numi chiar „poezie ocazională", este declanșată de istoria în curs, îndeosebi de a doua conflagrație mondială. Poeta încearcă să își apropie, patetic, evenimentele, dar modalitatea e mereu discursivă și retorică, iar eposul, menit să constituie nervul poemelor, se diluează într-o frazare greoaie, perifrastică, monoton tânguitoare. **Z.R.** alternează, într-un discurs prolix - Șerban Cioculescu observa „excesul vocal de «haut parleur» care-i sonorizează sensibilitatea" -, versurile scurte cu cele foarte lungi, operează cu o topică secționată inadecvat, întârziind ideea prin acumulări eliptice și descifrări amânate, amintind epigonic de topica lui Tudor Arghezi. În poetizarea cotidianului, a războiului, de pildă, singurele insule de lirism sunt susținute de câteva elemente provenind din copilăria autoarei, din dramele sale intime, unde emoțiile se exprimă cu accente firești în mici piese nutrite din atmosfera casei, saturată de moliciuni și voluptăți domestice. Poezia erotică, ezitând între o discreție naturală, feminină, și o voință de forță și expresie frustă, poate de sorginte argheziană, rămâne în cadrele desprinse din *Cântarea Cântărilor*, marcate de o senzualitate difuză, bacanală. Tentativa scriitoarei de a se ancora în mersul ideologic al celui de-al cincilea deceniu al secolului trecut, cu volumul *Caii anilor* (1947), are ca efect o impură literatură de propagandă, căci poemele par „un curs de marxism în versuri" (Al. Piru). Tot acum alcătuiește piese de teatru conjuncturale și traduce în presă din versurile lui Vladimir Maiakovski.

SCRIERI: *Krishnamurti în cadrul poporului românesc*, București, 1930; *Krishnamurti, mesagerul inteligenței*, București, 1935; *De ziua tatii și Scrisoare către Dumnezeu*, București, [1940]; *Jocul de-a dragostea și moartea*, București, 1940; *Rodul*, București, 1942; *Renaștere*, cu gravuri de Dobrian, București, 1943; *Cu nerodul satului în alegeri*, București, 1946; *Caii anilor*, București, 1947. **Traduceri:** J. Krishnamurti, *Viața eliberată*, București, 1930, *2 conferințe*, București, [1931], *Cărarea*, București, 1932, *Regatul fericirii*, București, 1932 (în colaborare cu Silviu Rusu), *Cuvântări și răspunsuri la întrebări din Italia*, București, 1935 (în

colaborare cu Silviu Rusu), *Cuvântări și răspunsuri la întrebări din New York City USA*, București, 1935 (în colaborare cu Silviu Rusu), *Izvorul de înțelepciune* (în colaborare cu A. Dumitriu), București, 1935, *Patrusprezece cuvântări rostite de ... în vara anilor 1937 și 1938 la Ommen, Olanda*, București, 1939 (în colaborare cu Silviu Rusu); Liam O'Flaherty, *Denunțătorul*, București, 1931, *Ceață la Dublin*, București, 1942.

Repere bibliografice: R, *„Ucenicul vrăjitor" la Teatrul Național*, RP, 1926, 2 529; C. P. [Camil Petrescu], *„Ucenicul vrăjitor"*, „Argus",1926, 3 921; Carol Drimer, *Ștefania Zottoviceanu Rusu*, „Bacăul", 1930, 129; Constantin Virgil Gheorghiu, *O scriitoare de talent*, TIL, 1941, 1 322; Șerban Cioculescu, *Poemele d-nei Ștefania Zottoviceanu Rusu*, VAA, 1941, 132; C. Fântâneru, *„De ziua tatii și Scrisoare către Dumnezeu"*, UVR, 1941, 42; Pompiliu Constantinescu, *„De ziua tatii și Scrisoare către Dumnezeu"*, VRA, 1941, 620; Dan Petrașincu, *Poemele d-nei Ștefania Zottoviceanu Rusu*, VAA, 1942, 337; Aida Vrioni, *„Rodul"*, RVS, 1942, 5–6; C. Stelian, *„Rodul"*, F, 1942, 9; V. I. [Virgil Ierunca], *Relief*, „Gândul nostru", 1942, 1; Matei Alexandrescu, *„Rodul"*, SE, 1942, 1 361; Perpessicius, *Opere*, IX, *392–398*; Marcel Chirnoagă, *„Renaștere"*, VAA, 1943, 957; Piru, *Panorama, 73–74*; Lovinescu, *Sburătorul*, II, *41, 43, 200, 248, 278*, V, *168, 187*, VI, *64, 82, 85, 376–378, passim*; Ștefan Baciu, *Însemnările unui om fără cancelarie*, București, 1996, *132–134*; *Ștefania Zottoviceanu Rusu*, DRI, V, *397–399*. *S. D.*

ZUB, Alexandru (12.X.1934, Vârfu Câmpului, j. Botoșani), istoric al culturii, eseist și editor. Este fiul Savetei (n. Ițcou) și al lui Constantin Zub, țărani. Urmează școala primară în comuna natală (1941–1945), Școala Pedagogică din Șendriceni, județul Botoșani (1946–1953) și Facultatea de Istorie a Universității din Iași (1953–1957). Își începe cariera de cercetător la Institutul de Istorie și Filologie din Iași. Acuzat că a organizat o manifestare

studențească ilegală cu ocazia împlinirii a cinci sute de ani de la înscăunarea lui Ștefan cel Mare, suportă o perioadă de detenție politică (1958–1964), fiind închis în mai multe penitenciare (Iași, Jilava, Gherla, Balta Brăilei). Amnistiat, lucrează mai întâi ca bibliograf la Biblioteca Centrală Universitară „Mihai Eminescu", iar din 1968 revine în cercetare, ca responsabil al colectivului de istoria culturii la Institutul de Istorie și Arheologie „A. D. Xenopol" din Iași. Doctor în științe istorice (1973) și bursier al Fundației Humboldt (1977–1978), beneficiind de real prestigiu științific, devine, după evenimentele din 1989, director al aceluiași institut și profesor (până în 2001) la Universitatea „Al. I. Cuza" din Iași. Este ales membru corespondent al Academiei Române (1991), *doctor honoris causa* al mai multor universități (Alba Iulia, Galați, Suceava, Constanța), e Cavaler al Ordinului Artelor și Literelor, oferit de Republica Franceză (1995), decorat cu Ordinul Național Steaua României în grad de Mare Ofițer (2000). Face parte din Comisia Internațională de Istoriografie, Asociația Istoricilor Europeni, Asociația Istoricilor Americani, Societatea Internațională pentru Studiul Timpului etc., din colegii de redacție la publicații din țară și de peste hotare, coordonează „Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie «A. D. Xenopol»" și „Xenopoliana" (editată începând din 1993) precum și numeroase volume tematice, printre care *Cultură și societate* (1991), *Identitate/alteritate în spațiul cultural românesc* (1996), *Basarabia. Dilemele identității* (2001), *Globalism și dileme identitare. Perspective românești* (2001), *Franța, model cultural și politic* (2003). A debutat în 1957 la „Viața studențească" cu eseul *Ștefan cel Mare și posteritatea*, iar editorial în 1971 cu biobibliografia *Mihail Kogălniceanu*. Colaborează la „Anuar de lingvistică și istorie literară" (Iași), „Ateneu", „Cahiers roumains d'études littéraires", „Caiete botoșănene", „Columna" (Roma), „Contemporanul", „Convorbiri literare", „Cronica", „Dacia literară" (unde este director de onoare), „Familia", „Iașul literar", „Luceafărul", „Magazin istoric", „Revista bibliotecilor", „Revue des études sud-est européennes", „Revue roumaine d'histoire", „Vatra", „Viața românească" ș.a. A mai semnat Al. Constantin. Este membru fondator al Asociației Foștilor Deținuți Politici din România și are consecvent un discurs ferm antitotalitar.

Rod al exploatării perseverente a unor resurse esențiale: viziunea, erudiția, hărnicia, scrierile lui **Z.** au substanță distinctă și îndeosebi unitate, varietatea subiectelor abordate fiind sinonimă cu aprofundarea lor permanentă în perspectiva alcătuirii unei sinteze. Rar o carte, chiar un articol, care să trădeze o preocupare de moment, conjuncturală, vocația întregului răzbătând din fiecare piesă aparent disparată. În mod obișnuit, premisa se confruntă dintru început cu concluzia definitivă, iar edificiul se clădește atât dinspre fundație, cât și invers. Obsesia arhitectonicii include cultul detaliului, ca urmare impresionantă, indiferent de natura lucrărilor, fiind documentarea. Metoda și rigoarea lui **Z.**, autor de solide biobibliografii – a impus, practic, modelul acestui gen de instrumente de lucru prin *Mihail Kogălniceanu, A. D. Xenopol* (1973) și *Vasile Pârvan* (1975) –, se regăsesc, potențate de o

interpretare și o structurare adecvate, în sinteze monografice și în ediții de anvergură. Studiul *Mihail Kogălniceanu istoric* (1974; Premiul „Nicolae Bălcescu" al Academiei Române), micromonografia *Mihail Kogălniceanu* (1984) și ediția academică dedicată scrierilor istorice reprezintă punctul de plecare obligatoriu al oricărei noi abordări științifice a activității marelui înaintaș. Imaginea de arhitect inspirat, de constructor temeinic, într-un cuvânt de fondator al României moderne, ca și aceea de îndrumător al culturii și literaturii se configurează cu pregnanță. De o tratare similară se bucură și ceilalți doi oameni de cultură, pe care **Z.** îi readuce în actualitate deopotrivă prin evocare, analiză și editare. Cartea *Vasile Pârvan. Efigia cărturarului* (1974; Premiul „Nicolae Bălcescu" al Academiei Române), un portret spiritual relevant mai ales prin acuratețea detaliilor, este urmat de o densă „viață" în stil tradițional, *Pe urmele lui Vasile Pârvan* (1983), de scrutarea „dilemelor" istoricului (1985) și de repunerea în circulație a scrierilor, inclusiv a celor inedite (*Corespondență și acte, Scrieri, Memoriale, Idei și forme istorice. Patru lecții inaugurale* etc.). Lui A. D. Xenopol, definit emblematic a întruchipa „istoriografia română la vârsta sintezei", i se consacră studii privitoare la viață și operă, atenția îndreptându-se și spre scrierile literare, cum ar fi, de exemplu, memorialistica, i se editează *Istoria românilor din Dacia Traiană*. De altminteri, și alte lucrări se continuă, într-un fel, una pe alta. De la investigarea activității lui A.D. Xenopol ca membru al Junimii și colaborator la „Convorbiri literare" se trece, în 1976, la o carte consistentă despre „implicațiile" istoriografice ale Junimii - spiritul istoric al societății, istoria în „Convorbiri literare", în „prelecțiuni" și la Academia Română, literatura de inspirație istorică etc. - și, în 1994, la alcătuirea unor captivante „glose istorico-culturale" cu privire la Mihai Eminescu; mai multe volume, începând din 1986, au în centru problema identității, „căutarea", „dilemele" și „perspectivele" acesteia, inclusiv în Basarabia; istoriografia urmărită în pașoptism, în postpașoptism, în etapa sintezei și la cumpăna secolelor („sub semnul modernității"), e studiată, pentru prima dată, și „sub dictatură" - *Orizont închis* (2000). O constantă a metodei de cercetare a lui **Z.** se dovedește aceea a arcului peste timp în tratarea subiectelor preferate, ciclicitatea presupunând întotdeauna o depășire semnificativă a precedentului stadiu de investigare. Același caracter de contribuție științifică riguroasă îl au și studiile, articolele, conferințele etc. incluse în culegerile tematice proprii sau în volumele pe care le coordonează. În eseistica lui **Z.**, în publicistica sa în general, nu se reiau locuri comune, informații curente, referințe de enciclopedie; popularizarea îi repugnă autorului în orice situație. Cărți precum *Biruit-au gândul* (1983) (despre evoluția istorismului românesc), *Cunoaștere de sine și integrare* (1986) (reflectând procesul inserției românilor în lume, sub unghi istorico-cultural) ori *În orizontul istoriei* (1994) (referitoare la literatură, muzică, folclor, iconografie) se particularizează prin introducerea în discuție a unor noi argumente în susținerea punctelor de vedere. Mai mult decât atât, omul de știință exigent, convins de utilitatea imediată a obiectivelor, verificărilor și concluziilor, se străduiește să le proclame în for pentru luare-aminte. Asumându-și dubla condiție de istoric și publicist - „ipostaze care nu înseamnă în fond decât modalități diferite de exprimare în cadrul unui singur program" -, **Z.** speră să preîntâmpine, pe cât posibil, izolarea primejdioasă a istoriei ca disciplină, să împiedice proliferarea diletantismului patriotard, care face „mari deservicii atât istoriografiei, cât și spiritului public" și, implicat astfel în „viața epocii", să răspundă la nevoia ei de îndrumare. „Istoria ca opțiune civică" reprezintă la **Z.** „un anumit mod de asumare a duratei". Tot prin prisma duratei, totalității, temeiniciei, finalității, creativității plurivalente (cu atâtea alte derivate: ritm, mentalitate, legitimare, continuitate, personalitatea și devenirea istorică a neamului ș.a.) sunt (re)poziționate în istorie, deci și în istoria literaturii, personalități ca Nicolae Bălcescu, Mihail Kogălniceanu, B. P. Hasdeu, Titu Maiorescu, Mihai Eminescu, Nicolae Iorga, Mircea Eliade. Eseistul va insista predilect asupra unor chestiuni de ordin identitar: „sensul duratei" la Eminescu, „obsesia sintezei" la Maiorescu, „sentimentul istoriei" la Kogălniceanu (cel care „se identifică cu liniile de permanență ale destinului românesc"), „ispita totalității" la Hasdeu (sub semnul profesiunii de credință: „Mi-am înțeles misiunea pe o scară colosală"), „soritul Unirii" la Bălcescu („omul acției"), „amplitudinea și profunzimea" spiritului critic la Iorga (și el om al „sintezei", „care împacă erudiția cu nevoia de orizont"), „nostalgia totalității" și „tradiția enciclopedică" la Mircea Eliade. De câte ori i se ivește prilejul glosează asupra unor „conexiuni" și „interferențe" ale istoriei cu limba, literatura, lingvistica, creația populară, melosul folcloric, iconografia, comparatismul, memorialistica, economia, publicistica, asociază arheologia cu arta. Îi va plasa, de exemplu, adunând tot felul de mărturii, pe Kogălniceanu, Xenopol, Pârvan sau Iorga „în universul muzicii". **Z.** desăvârșește o scriitură elevată, care se supune deopotrivă rigorilor stilului științific și plasticității celui literar, devenind, prin expresivitate, de neconfundat.

Dintre istoricii generației mele, cel mai mult mi-a plăcut și îmi place, în continuare, Alexandru Zub, un eminent teoretician al istoriei și un analist de marcă al fenomenului cultural în care intră, bineînțeles, și ideologia literară și istoriografia propriu-zisă. Pe urmele lui Xenopol și Pârvan, modelele sale intelectuale, el vede istoria ca o parte a culturii generale și, dincolo de fapte, caută legile secrete care le determină și, totodată, caută legile ce acționează la suprafața fenomenului. Ca istoric, Alexandru Zub studiază faptele trecutului și cauzalitățile din spatele lor, voind a prinde sistemul ce le guvernează, nu numai efectele lor în plan social. Acest tip de demers intelectual nu poate ocoli literatura ca parte ficțională a istoriei. Alexandru Zub arată o mare deschidere spre lumea ideilor din literatură și, dacă observ bine, studiile lui vizează cu precădere pe scriitorii-ideologi, adică pe aceia care au un sistem coerent de gândire și au, totodată, un program de acțiune sau, cu o formulă mai veche, au o filosofie practică. Faptul se poate deduce din studiile lui, de pildă, despre Kogălniceanu și Pârvan, printre cele mai bune pe care le avem despre acești scriitori-istorici sau filosofi-istorici. I se potrivește, cred, lui Alexandru Zub această propoziție din Pârvan: „scopul suprem al luptei noastre e spiri-

tualizarea vieții marelui organism social-politic și cultural creator care e națiunea". Ca și autorul Memorialelor, *Alexandru Zub gândește disciplina istoriei nu numai ca o formă de cunoaștere a trecutului, dar și ca un mijloc de spiritualizare a ființei sale. A sugerat de mai multe ori în scrierile sale această idee. Discursul lui este coerent și elegant, plin de idei și de o expresivitate remarcabilă. El însuși, ca om, are în relațiile obișnuite de viață un comportament de o distincție, aș spune, aristocratică. Ușor retractil, de o corectitudine și o discreție ce contrastează cu volubilitatea și relativismul nostru valah, moldoveanul Alexandru Zub este o figură distinctă în comunitatea intelectuală de azi. Nu-i cunosc bine biografia, dar felul lui de a fi mă face să bănuiesc, ca și în cazul lui Ștefan Aug. Doinaș, că s-a ridicat din rândurile nobleței rurale de altădată. Adică din adevărata aristocrație românească.*

EUGEN SIMION

SCRIERI: *Mihail Kogălniceanu. 1817–1891. Biobibliografie,* București, 1971; *A. D. Xenopol. 1847–1920. Biobibliografie,* București, 1973; *Vasile Pârvan. Efigia cărturarului,* Iași, 1974; ed. 2, Iași, 2001; *Mihail Kogălniceanu istoric,* Iași, 1974; *Vasile Pârvan. 1882–1927. Biobibliografie,* București, 1975; *Junimea. Implicații istoriografice. 1864–1885,* Iași, 1976; *M. Kogălniceanu, un fondateur de la Roumanie moderne,* București, 1978; *Hundert Jahre Unabhängigkeit Rumäniens* (în colaborare cu Gerhard Ernst), Regensburg, 1978; *A scrie și a face istorie (Istoriografia română postpașoptistă),* Iași, 1981; *Biruit-au gândul (Note despre istorismul românesc),* Iași, 1983; *Pe urmele lui Vasile Pârvan,* București, 1983; *L'Historiographie roumaine à l'âge de la synthèse: A. D. Xenopol,* București, 1983; *Mihail Kogălniceanu,* București, 1984; *De la istoria critică la criticism (Istoriografia română la finele secolului XIX și începutul secolului XX),* București, 1985; ed. 2, București, 2000; *Les Dilemmes d'un historien: Vasile Pârvan,* București, 1985; ed. (*Vasile Pârvan: dilemele unui istoric*), Iași, 2002; *Cunoaștere de sine și integrare,* Iași, 1986; *Istorie și istorici în România interbelică,* Iași, 1989; ed. 2, Iași, 2003; *Istorie și finalitate,* București, 1991; *Eminescu. Glose istorico-culturale,* Chișinău, 1994; *În orizontul istoriei,* Iași, 1994; *La sfârșit de ciclu. Despre impactul revoluției franceze,* Iași, 1994; ed. (*Reflections on the Impact of the French Revolution. 1789, de Tocqueville, and Romanian Culture),* pref. Paul E. Michelson, Iași–Oxford–Portland, 2000; *Impasul reîntregirii,* Iași, 1995; *Chemarea istoriei. Un an de răspântie în România postcomunistă,* Iași, 1997; *Discurs istoric și tranziție. În căutarea unei paradigme,* Iași, 1998; *Orizont închis. Istoriografia română sub dictatură,* Iași, 2000; *Oglinzi retrovizoare. Istorie, memorie și morală în România. Alexandru Zub în dialog cu Sorin Antohi,* Iași, 2002. **Ediții:** Vasile Pârvan, *Corespondență și acte,* introd. edit., București, 1973, *Scrieri,* introd. edit., pref. Radu Vulpe, București, 1981, *Memoriale,* pref. edit., București, 2001, *Idei și forme istorice. Patru lecții inaugurale,* introd. edit., București, 2003; Mihail Kogălniceanu, *Opere,* II, introd. edit., București, 1976.

Repere bibliografice: Leonid Boicu, *O biobibliografie,* CRC, 1971, 50; Mircea Anghelescu, *„Mihail Kogălniceanu. Biobibliografie",* RL, 1972, 14; Ion Bălu, *„Mihail Kogălniceanu. Biobibliografie",* VR, 1972, 4; Al. Ivasiuc, *Spiritul științific,* RL, 1975, 4; Mihai Drăgan, *„Junimea. Implicații istoriografice",* CRC, 1977, 7; Liviu Petrescu, *Spiritul istoric la Junimea,* TR, 1977, 12; Florin Constantiniu, *„Junimea. Implicații istoriografice",* „Revue roumaine d'historie", 1977, 2; Dan Mănucă, *„Junimea. Implicații istoriografice",* ALIL, t. XXVI, 1977–1978; Ungheanu, *Lecturi, 189–194;* Constantin Coroiu, *Dialoguri literare,* II, București, 1980, *216–220;* Șerban Cioculescu, *Vasile Pârvan – poetul imnic,* RL, 1982, 19; Gheorghe I. Florescu, *„Biruit-au gândul",* CL, 1984, 3; Ștefan Lemmy, *Popularizarea istoriei,* CRC, 1984, 45; Gh. Platon, *„De la istoria critică la criticism",* AUI, istorie, t. XXXII, 1986; Vasile Pușcaș, *Datoria creației majore,* TR, 1987, 24; Nae Antonescu, *„Istorie și istorici în România interbelică",* ST, 1989, 8; Victor Neumann, *Istoricul față în față cu istoria,* F, 1990, 6; Mihai Răzvan Ungureanu, *„Lucrul cel mai grozav a fost să întâlnesc omenia din oameni"* (interviu cu Al. Zub), CRC, 1991, 2; Nicolae Busuioc, *Oglinzile cetății,* Iași, 1993, *201–209;* Pavel Chihaia, *O constantă contemporană: Al. Zub,* RL, 1994, 17; Mircea Anghelescu, *Timpul eminescian,* LCF, 1994, 28; Al. Dobrescu, *Tânărul Alexandru Zub,* CL, 1994, 11–12; *Alexandru Zub: un personaj și o cultură de tip eroic,* CL, 1994, 11-12 (semnează Florin Cântec, Florea Ioncioaia, Lucian Nastasă, Florin Platon și Cătălin Turliuc); Dan Berindei, *Alexandru Zub la 60 de ani,* „Memoriile Secției de Științe Istorice și Arheologie", t. XIX, 1994; *Istoria ca lectură a lumii* (volum omagial), Iași, 1994; Iosif Sava, *Invitații Eutherpei,* Iași, 1997, *11–45;* Rusu, *Membrii Academiei, 573–574;* Mircea Iorgulescu, *Încotro și de unde,* „22", 2002, 660; Busuioc, *Scriitori ieșeni* (2002), *446–447; Dicț. scriit. rom.,* IV, *879–880; Istorici români de azi. Mică enciclopedie,* îngr. Stelian Neagoe, București, 2003, *132–145.* *A. N.*

ZUBAȘCU, Ion (18.VI.1948, Dragomirești, j. Maramureș), poet și gazetar. Este fiul Mariei (n. Ofrim) și al lui Ilie Zubașcu, țăran, luptător anticomunist, ucis în 1950 în închisoarea din Sighet. **Z.** urmează școala generală în comuna natală (1955–1957) și la Baia Mare (1957–1962), apoi cursurile Liceului „Gheorghe Șincai" din același oraș (1962–1965) și ale Liceului Minier din Borșa (1966). Absolvent al Institutului Pedagogic din Oradea (1969), devine student al Facultății de Filologie la Universitatea „Babeș-Bolyai" din Cluj, secția română–franceză, luându-și licența în 1974. Profesor la Școala Generală din comuna Bogdan Vodă, județul Maramureș (1969–1977), va funcționa până în 1983 ca profesor la Casa Pionierilor și Șoimilor Patriei din Borșa, ulterior fiind secretar tehnic, corector, redactor și șef de secție la revista „Flacăra" (1985–1992), redactor și șef de secție la „Expres magazin" (1992–1993) și la „Evenimentul zilei" (1993–1997), publicist la „România liberă". Participă, în calitate de cântăreț folk, la recitaluri și spectacole organizate în țară și peste hotare. Debutează cu versuri în ziarul „Crișana" din Oradea (1967), iar editorial cu placheta *Gesturi și personaje,* apărută în 1982 și distinsă cu Premiul Editurii Albatros. Colaborează cu versuri, reportaje, articole la „Tribuna", „Familia", „Echinox", „Luceafărul", „Flacăra", „Convorbiri literare", „Vatra", „Poesis", „Flacăra Basarabiei" ș.a.

Încă de la debutul lui **Z.**, critica semnalează tendința „epopeică" a lirismului, nutrit în egală măsură din „mitologia cotidianului" și din „nostalgia unei ontogeneze corupte" (Radu G. Țeposu). Un număr de șaisprezece ipostazieri ale ființei (printre care „omul holografic", „omul de la recepție", „omul disponibil") constituie substanța versurilor din *Gesturi și personaje,* eul liric căutând prin cunoaștere o cale de întoarcere la primordial. Poemele *Homo sapiens* și *Homo cinematograficus* sunt filipice la adresa civilizației publicitare: un modern Apollo redus la condiția de detergent, o Lady Cameea căreia i se atribuie un destin de deodorant, un ambulant Enea plutind în apele unui extract de plante medicinale – acestea ar fi câteva personaje recondiționate ale civilizației contemporane. Remediul propus nu este deloc original, el constând în clasica reîntoarcere în sânul naturii.

Numai credința în vocația sa pentru eposul cu sonuri vizionare l-a determinat, probabil, pe autorul cărții *Omul de cuvânt* (1991) să lucreze la amplul poem *Omul disponibil* (1999), o „epopee provincială" unde își aproprie mari tablouri cosmogonice. Versurile sunt pe alocuri prea explozive, cad în verbiaj oracular și diluează prin redundanță unele intuiții prețioase.

SCRIERI: *Gesturi și personaje*, București, 1982; *Omul de cuvânt*, București, 1991; *Întoarcerea la Dumnezeu. Între viață și moarte cu Ioan Alexandru*, Piatra Neamț, 1995; *Omul disponibil*, postfață Nicolae Balotă, Botoșani, 1999. **Antologii:** *Copilării*, București, 1982.

Repere bibliografice: Laurențiu Ulici, *Omul disponibil*, RL, 1983, 10; Petru Poantă, *„Gesturi și personaje"*, TR, 1983, 23; Mircea Mihăieș, *Ipostaze*, O, 1983, 24; Radu Călin Cristea, *În grădina lui Ion*, F, 1983, 8; Laurențiu Ulici, *Les Debutants*, REVR, 1984, 2-3; Felea, *Aspecte*, III, *192-194;* Coșovei, *Pornind, 201-204;* Ioan Moldovan, *Utopia „disponibilității"*, F, 1991, 12; Mircea Moga, *„Omul de cuvânt"*, LCF, 1992, 2; Alex. Ștefănescu, *Versuri din perioada de tranziție*, RL, 1992, 25; Augustin Cozmuță, *Retorică și expresivitate*, ATN, 1992, 9; Anton Horvath, *La timpul său, adevărul*, TR, 1992, 41; Țeposu, *Istoria, 57-58;* Radu Cernătescu, *Un psalm pentru generația '80*, LCF, 1995, 26; Alex. Ștefănescu, *Pe culmile exaltării*, RL, 1995, 30; Al. Cistelecan, *Entuziasme și sarcasme*, „Cuvântul", 2000, 5; Grigurcu, *Poezia*, II, *573-580;* Vasile Spiridon, *Plângerea diaconului Ion*, „Hyperion", 2001, 1; Dan Stanca, *Poetul în prelungirea omului*, JL, 2001, 1-4; Lefter, *Scriit. rom. '80-'90*, III, *304-306;* Vasile, *Poezia, 313-315.* *V. S.*

Cifre și simboluri

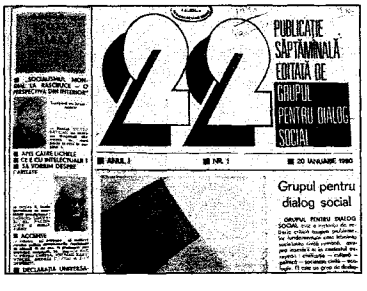

22

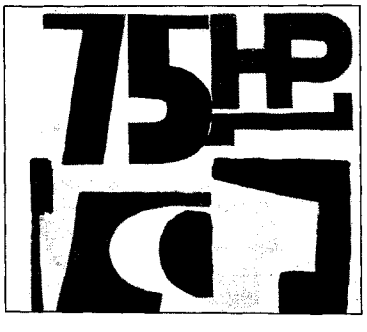

75 HP

13, revistă apărută la Focșani, lunar, între martie 1934 și martie 1935, sub conducerea lui Alexandru Călinescu, Gh. B. Ionescu și Pavel Nedelcu, cel de-al doilea fiind înlocuit la un moment dat de George Car; la primul număr titlul era scris „Treisprezece". Publicație „de literatură și cronică", **13** nu are un program declarat, dar orientarea este moderat modernistă. Cu poezie figurează Aurel Marin, Dan Mureș (G. Moldoveanu), Pavel Nedelcu, Mircea Streinul, Alexandru Călinescu, Ștefan Baciu (*Ploaie – lui Horia Stamatu, Cuprinsul, Sfârșitul cărții, Poem, Convalescență, Elegie, Drum în toamnă*), E. Ar. Zaharia, Vasile Dorneanu, Emil Boldan, George Negrea, Florea Călin (semnătură folosită de Florea Al. Crețescu), Mircea Pavelescu, Ion Frunzetti (*Nevroză, Periferie*), Traian Mihăilescu, Vladimir Cavarnali, Virgil Huzum, Ștefan Stănescu, Ștefan Ioan, G. Bacovia (*Cuptor*) ș.a. Sunt incluse în sumar și câteva poeme de Serghei Esenin, traduse de Florea Călin (*Spovedanie vântului* și *Am să cânt...*) sau de George Lesnea (*Tot ce scoate viața...*), și versuri din Verlaine, transpuse de Virgil Huzum (*Cântec de toamnă*). Eseurile, pe teme de literatură română în general, dar și filosofice, sunt semnate de Ioan Al. Bran-Lemeny (*Religie și artă*, în care se demonstrează în temeiuri kantiene că religia și arta nu sunt creații raționaliste, ci manifestări ale imperativului categoric, arta fiind născută din trăire religioasă), Florea Călin (*La poarta cimitirului spenglerian*) și Mircea Streinul (*Considerații pe marginea literaturii tinerești din România*), acesta din urmă fiind autorul singurului text viciat de o atitudine antisemită, cu trimitere la F. Aderca, Camil Baltazar sau Mihail Sebastian. Proză dau B. Jordan, Alexandru Călinescu (două nuvele), I. M. Dimitrescu, Constantin Apostol (sub pseudonimul Apostol Fulga), Vasile Dorneanu, Mihail Chirnoagă, Traian Mihăilescu, Nicolae Andrieș, George Car (și cu două poeme în proză), Elisabeth Hențiu. Rubrica de cronică literară este ținută de Gh. B. Ionescu, Pavel Nedelcu (cel mai frecvent) și de Alexandru Călinescu (probabil și sub pseudonimul Sacha Carmen). Altă rubrică, „Bloc notes", este asigurată de aceeași tripletă, ca și de George Car (comentarii asupra unor evenimente culturale). Revista reproduce și un număr de picturi și gravuri de Dimitriu-Nicorești. *E. M.*

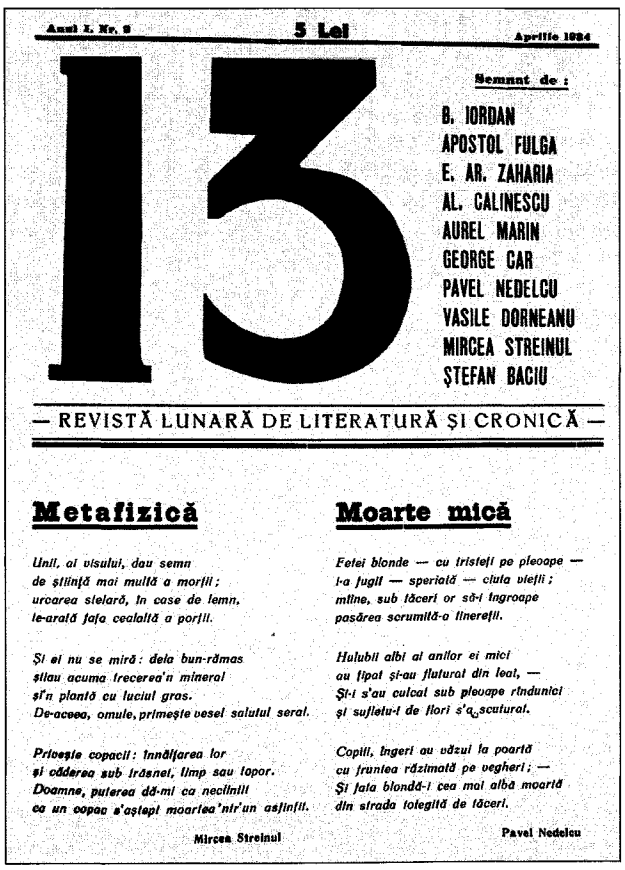
Anul I. Nr. 5 — 5 Lei — Aprilie 1934

13

Semnat de :

B. IORDAN
APOSTOL FULGA
E. AR. ZAHARIA
AL. CALINESCU
AUREL MARIN
GEORGE CAR
PAVEL NEDELCU
VASILE DORNEANU
MIRCEA STREINUL
ȘTEFAN BACIU

— REVISTĂ LUNARĂ DE LITERATURĂ ȘI CRONICĂ —

Metafizică

Unii, ai visului, dau semn
de știință mai multă a morții;
urcarea stelară, în case de lemn,
le-arată fața ceilaltă a porții.

Și ei nu se miră: dela bun-rămas
știau acuma trecerea'n mineral
și'n plantă cu luciul gras.
De-aceea, omule, primește vesel salutul seral.

Privește copacii: înnălțarea lor
și căderea sub irăsnet, limp sau topor.
Doamne, puterea dă-mi ca neclintit
ca un copac s'aștept moartea'ntr'un asfințit.

Mircea Streinul

Moarte mică

Fetei blonde — cu tristeți pe pleoape —
i-a fugit — speriată — ciuta viețli;
mtine, sub tăceri or să-i îngroape
pasărea scrumită-o tinerețil.

Hulubii albi al anilor ei mici
au fâlpat și-au fluturat din leat, —
Și-i s'au culcat sub pleoape rîndunici
și sufletu-i de flori s'a scutural.

Copiii, îngeri au văzut la poartă
cu fruntea răzimată pe vegheri; —
Și iata blondă-i cea mai albă moartă
din strada tolegită de tăceri.

Pavel Nedelcu

13 MARTIE, publicație apărută la București, într-un singur număr, la 13 martie 1916, redactată de un comitet. Foaia marchează zece ani de la manifestația studențimii care a protestat împotriva reprezentării la Teatrul Național bucureștean a unui repertoriu în limba franceză. În termenii naționalismului sămănătorist, redacția și un număr de foști studenți participanți evocă evenimentul, subliniindu-se rolul catalizator jucat de Nicolae Iorga la acțiunea din 1906. Se reproduce și un text de D. Anghel, unde se face portretul profesorului Iorga, un „om transfigurat, ca un anahoret, ca un rătăcit din altă lume", care cu „o fantezie de fraze", cu elocvența lui, „târăște masele", dar care în acel moment a încercat, fără succes, să folosească „vorbe domoale și liniștitoare". *E. M.*

13 PLUS, revistă care apare la Bacău, lunar, din noiembrie 1998, editată de Centrul de Asistență Psihologică și Sociologică „Psyhelp". Directorul publicației este Adriana Ocolașu; din colegiul de redacție fac parte Petre Isachi (redactor-șef), Gheorghe Iorga, Dan Petrușcă, Carletta-Elena Brebu, Ioan Tudor Iovian, Marin Preda, Romulus Iulian Olariu, Mircea Dinutz, Petronela D. Popa. În eseul programatic al redactorului-șef, *Efectul Pygmalion*, se menționează dorința de a face din revistă o „tribună a gândirii de mâine", primele numere ale acestui proiect ambițios cuprinzând și un consiliu de redacție pentru diverse domenii ale culturii: istorie literară – literatură contemporană – literatură comparată, traduceri – estetică, poetică, critică literară – teatru, artă – lingvistică, stilistică – literatură SF – magie, mitologie, religie, folclor – cultură și strategii educaționale – istorie și civilizație – filosofie. Eseurile pe teme de istorie literară românească sunt partea cea mai consistentă și mai valoroasă a publicației, autorii fiind mai puțin tentați de cronica literară de întâmpinare: Ioan Tudor Iovian, *Gherla imaginarului poetic arghezian*, Ioan Lazăr, *Radu Gyr*, Tatiana Scorțan, *Poezia călinesciană, calea spre sine*, Marius Manta, *Spre un alt Culianu*, Carletta-Elena Brebu, *Snoava populară românească sau Delimitări în retorica râsului, Basmele lui Ion Creangă sau Universul de adaptare în mediul cult a proverbului popular românesc*, Gigi Mihăiță, *O perspectivă semiotică. Veșnic prezentul Caragiale*, Mircea Dinutz, *Un prozator din Teleorman: Gheorghe Stroe, „Gorila" – semnificațiile unui eșec, Poezia lui Liviu*

Ioan Stoiciu sau Insurgența ca stare de spirit, Romulus Iulian Olariu, *Ritual erotic și inițiere în romanul „Maitreyi" de Mircea Eliade*, *„Orbitor" în oglinda criticilor literari* ș.a. Preocupările pentru literatura universală sunt vizibile în articole precum *Euripide și esența tragediei grecești* de Elena Drăghincean, *„Omul fără însușiri" - o simfonie neterminată* de Petre Isachi, *Sacralitate și sacrificiu în romanul lui Nikos Kazantzakis* de Lavinia Pavel, *Borges și umorul* de Iulia Popovici ș.a. Revista publică un interviu al lui Ioan Dănilă cu Ioana Postelnicu, incluzând în paginile ei și câteva scrisori ale lui Augustin Z. N. Pop către G. T. Kirileanu. Foarte generoasă cu poeții din toate generațiile, pe care îi promovează în cadrul rubricilor „Poeți contemporani", „Orga de poezie", „Constelații poetice", „Debut", publicația găzduiește versuri de Gheorghe Grigurcu, Petru Scutelnicu, Veronica Stănilă, Florentina Stanciu, Constantin Enianu, Elena Dragu, Marieta Rădoi-Mihăiță, Iancu Grama, Adrian Chiș, Codrin Antonovici, Tania Nicoleta Mândru, Silviu Păduraru, Andrei Trocea, Andreea Drăguleasa ș.a. Din literatura universală sunt incluse în sumar poezii de Silvia Plath și Derek Mahon (în traducerea Elenei Ciobanu), iar fără a se indica traducătorul, sunt prezentate texte din lirica elvețiană de limbă franceză și din poezia nordică modernă. Se publică proză de Gheorghe Izbășescu, Mihai Vulpe, Cătălin Gavriliu. O importanță deosebită se acordă tinerilor debutanți de la mai multe cenacluri din țară. Cu excepția câtorva rubrici permanente: „Din problematica revistelor de cultură", „Psihologie socială", „Confluențe", „Mit, istorie, poetică", „Cărți primite la redacție", „Din și despre poetica romanelor-fluviu", celelalte nu au, de obicei, periodicitate, putând fi considerate ca supratitluri adaptate la conținutul articolelor. Promițătoare la început, treptat revista face loc unor colaborări mai puțin semnificative. *L. Cr.*

13 SAU GLASUL CELOR CARI SUNT PUȚINI, revistă apărută la București în ianuarie și în martie 1913. Se menționează că publicația aparține unui grup numit „Cercul celor 13 visători", redacția și administrația fiind asigurate de Sargandor. Altă precizare se referă la durata apariției: revista va ieși în treisprezece numere, după care „va lua un alt nume și un alt drum". Un text programatic cu turnură de proză ritmată, semnat Sargandor, vorbește despre „lumina cea nouă" care trebuie „să gonească ploaia ideilor bolnave". Textele pun în evidență adeziunea la orientarea simbolistă - cultivarea senzațiilor, a erosului, figurația exotică etc. Chiar dacă autorii sunt cvasinecunoscuți, utilizând și pseudonime greu de decriptat (în primul rând Sargandor, dar și Nihil sine dolor, Dor nebun ș.a.), notabilă e participarea lor la susținerea unei mișcări literare noi. Cu versuri și poeme în proză colaborează Vladimir Lăiniceanu (*Romanța rândunelelor*, *Romanța iubitei*), N. Hagiescu (*Derifa*, *Edenul* ș.a.), Corneliu Octavian (*Nostalgia pribegiei*), Conor Carmen, Sargandor (*Bavabhutti*, *Povestea cea nouă*), N. I. Broșteni (*În agonie...*), G. N. Danubius (*Proscrisul*) ș.a. O rubrică intitulată *Note*, semnată Arc, vine să confirme opțiunile redactorilor. Sunt prezentate succint, elogios volumele *Figurile de ceară* de Adrian Maniu, *Zâna din fundul lacului* de N. Davidescu, *Flori sacre* de Al. Macedonski, e consemnat conținutul unui număr al revistei „Viața nouă", condusă de Ovid Densusianu; se relatează și despre apariția cărții *Printre străini* de G. T. Niculescu-Varone. *E. M.*

XX literatura contimporană, revistă apărută la Iași, lunar, de la 8 decembrie 1928 până la 15 mai 1929. Un grup de tineri scriitori, format din Virgil Gheorghiu, Al. Dimitriu-Păușești, Raul Iulian și Aurel Zaremba, inițiatori în 1928 ai publicației avangardiste „Prospect", intră în conflict cu noua ei direcție (Mihail Bicleanu) și se hotărăsc, adunându-și „puterile financiare", să editeze o revistă proprie. Nu este menționată periodicitatea, nici componența redacției, dar publicația, de dimensiunea unui caiet școlar, este susținută material și redactată de A. Zaremba, care mai folosește aici pseudonimul Azar și inițialele numelui. Apropierea de linia avangardei integraliste este ilustrată de consemnarea repetată a sumarelor revistei „unu", de recomandarea unor volume ale lui Ilarie Voronca - apărute (*Plante și animale*) sau în pregătire (*Brățara nopților*) -, Stephan Roll (*Poem în aer liber*), F. Aderca (*Mic tratat de estetică literară*) ș.a., la cei mai mulți semnatari dominând alogicul dadaist articulat la factura urmuziană a poeticii. În

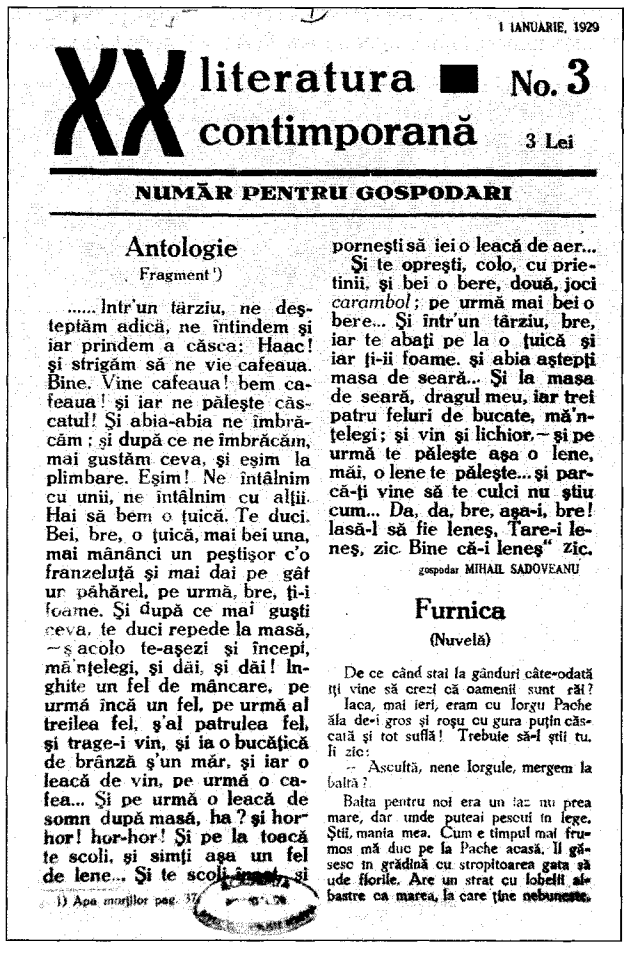

1 IANUARIE, 1929

XX literatura contimporană ■ No. 3

3 Lei

NUMĂR PENTRU GOSPODARI

Antologie

Fragment [1])

..... Într'un târziu, ne deșteptăm adică, ne întindem și iar prindem a căsca: Haac! și strigăm să ne vie cafeaua. Bine. Vine cafeaua! bem cafeaua! și iar ne pălește căscatul! Și abia-abia ne îmbrăcăm; și după ce ne îmbrăcăm, mai gustăm ceva, și eșim la plimbare. Eșim! Ne întâlnim cu unii, ne întâlnim cu alții. Hai să bem o țuică. Te duci. Bei, bre, o țuică, mai bei una, mai mănânci un peștișor c'o franzeluță și mai dai pe gât ur păhărel, pe urmă, bre, ți-i foame. Și după ce mai guști ceva, te duci repede la masă, — s'acolo te-așezi și începi, mă'nțelegi, și dăi, și dăi! Înghite un fel de mâncare, pe urmă încă un fel, pe urmă al treilea fel, s'al patrulea fel, și trage-i vin, și ia o bucățică de brânză s'un măr, și iar o leacă de vin, pe urmă o cafea... Și pe urmă o leacă de somn după masă, ha? și hor-hor! hor-hor! Și pe la toacă te scoli, și simți așa un fel de lene... Și te scoli [illegible] și pornești să iei o leacă de aer... Și te oprești, colo, cu prietinii, și bei o bere, două, joci *carambol*; pe urmă mai bei o bere... Și într'un târziu, bre, iar te abați pe la o țuică și iar ți-ii foame. și abia aștepți masa de seară... Și la masa de seară, dragul meu, iar trei patru feluri de bucate, mă'nțelegi; și vin și lichior, — și pe urmă te pălește așa o lene, măi, o lene te pălește... și parcă-ți vine să te culci nu știu cum... Da, da, bre, așa-i, bre! lasă-l să fie leneș, Țare-i leneș, zic. Bine că-i leneș" zic.

gospodar MIHAIL SADOVEANU

Furnica

(Nuvelă)

De ce când stai la gânduri câte-odată îți vine să crezi că oamenii sunt răi? Iaca, mai ieri, eram cu Iorgu Pache ăla de-i gros și roșu cu gura puțin căscată și tot sufla! Trebuie să-l știi tu. Îi zic:

— Ascultă, nene Iorgule, mergem la baltă?

Balta pentru noi era un lac nu prea mare, dar unde puteai pescui în lege. Știi, mania mea. Cum e timpul mai frumos mă duc pe la Pache acasă. Îl găsesc în grădină cu stropitoarea gata să ude florile. Are un strat cu lobelii albastre ca marea, la care ține nebunește.

1) Apa morților pag. 37

primul număr, în locul consacrat prin tradiție articolului-program, este plasat un *Poem* cu valoare de manifest semnat de Virgil Gheorghiu, care anunță despărțirea irevocabilă de poetica tradițională, trimițând fără echivoc la direcția suprarealistă: „Căutați-mi zeii cocoțați pe cruci / Să le cânt prohodu-n hohot de răscruci. / Șoldul Afroditei mi-l ascut la strung / Și fruct bun de veacuri cu venin îl ung. / Fulg zălud misterul l-ați băut topit / Cu aperitivul pentru infinit". Efectul imediat al intransigenței iconoclaste este nu doar construcția pronunțat dadaistă a textelor tipărite, dar și alcătuirea unui număr întreg (3) - subtitrat „Număr pentru gospodari" - la cererea și pe gustul unor „cititori gospodari", care ar fi reproșat redacției „că nu văd o singură bucată în tot cuprinsul revistei care să aibă miez, în care să se întâmple ceva". În consecință, pastișa - aleasă ca licență poetică - este aplicată sfidător-radical unor scriitori „nu proști, nu mediocri, ci inexistenți, care n-au nimic cu poezia", dar care domină „de un timp viața literară din țara noastră". Rezultă patru pagini cu texte pastișate după Mihail Sadoveanu (*Antologie*, „fragment" din romanul *Apa morților*), I. Al. Brătescu-Voinești (*Furnica*, nuvelă) G. Topîrceanu (*Confesie*, parafrază la *Viața la țară*), Demostene Botez (*Resemnare*, poezie), Mihai Codreanu (*Autobiografie postumă, Sonet*, poezii), străveziu asumate „p. conf." de redactori cu inițialele A.D.P., V.G., A.Z. și R.I. În celelalte numere, o ingenioasă țesătură leagă între ei autorii, care își dedică reciproc versurile: Raul Iulian lui Virgil Gheorghiu (*Cântec insonor. Lângă zăpadă*), Ilarie Voronca (*Imn, Scafandrul*), Al. Dimitriu-Păușești (*Libret, Poem corect*) și lui Stephan Roll (*Descriere după natură*), A. Zaremba lui Ilarie Voronca (*Poem*), Virgil Gheorghiu lui A. Zaremba (*Poeme telegrafice*) și lui Stephan Roll. Aceleași nume apar și sub alte versuri, cât și sub prozele miniaturale sau sub poemele în proză suprarealiste: *Caricatură*, *Povestire cu subiect* (Al. Dimitriu-Păușești), *Miriapodul*, *Desen grotesc* (A. Zaremba), *Lesbiană* (Virgil Gheorghiu), *Garderoba obligatorie* și *Onomastică*, „dedicată lui Geo Bogza" (Ilarie Voronca). Adeziunea declarată la europenismul actului literar modernist e demonstrată de redacție și prin câteva texte scrise în franțuzește de Tristan Tzara (*Sur une ride du soleil*) și de Virgil Gheorghiu (*Teinte, Vaudeville*), ca și de prezența confraților Isidore Ducasse (*Les Grandes-têtes molles*), A. Flores de Montejaho (*Constantinople, Chasse*), susținute de reflecțiile teoretice culese din scrierile lui Jacques Vachés, Louis Aragon, Max Jacob, Jean Cocteau ș.a., în original sau traduse. Trei cronici literare în aceeași manieră suprarealistă aparțin lui A. Zaremba, care se oprește asupra romanului *Rue Pigalle* de Francis Carco, inspirat din fauna patibulară a celebrei străzi pariziene, ori asupra insolitei cărți *Arianne*, datorată lui Georges Ribemont-Dessaignes, scriitor cu o imaginație onirică excesivă, ca și asupra volumului *Traité du style* de Louis Aragon, a cărui construcție „este un proces general al ideilor în Franța". Singurele semnături venite aparent din afara grupării sunt ale lui Sașa Pană - precedat de un anunț de colaborare iminentă în care se simte deferența - cu proza *Apa*, după tipar urmuzian, identificată drept „curs pentru adulți", cea a adolescentei Madda Holda cu *Autobiografie* și a unui colaborator ascuns sub pseudonimul S. Zara cu un *Peisagiu arctic* și cu poemul în proză *Rachete în surdină*, compus sub semnul lui Voronca. Cu numărul 7 se încheie viața acestei reviste rafinat paginată, chiar atractivă, în ciuda absenței oricărei ilustrații. *E. M., R. P*

22, publicație care apare la București, săptămânal, din 20 ianuarie 1990, editată de Grupul pentru Dialog Social (GDS). Redactori-șefi: Stelian Tănase, Victor Bârsan (din ianuarie 1991), Gabriela Adameșteanu (din 1992); redactori-șefi adjuncți: Gabriela Adameșteanu, apoi Dan Pavel, Rodica Palade, Andrei Cornea. Cum se afirmă în numărul inaugural, **22** intenționează să fie un ecou al „reflexiilor critice asupra problemelor fundamentale care frământă societatea românească, asupra inserării ei în context european: civilizație–cultură, politică–societate civilă". Intenția de a prospecta căile de evoluție și organizare a societății civile, pentru „a găsi strategiile de care societatea românească va avea nevoie în viitorul imediat", este formulată în paginile revistei într-o varietate de opinii exprimate de scriitori, economiști, sociologi, politologi, filosofi, urbaniști, teologi. Maniera preferată de expunere, evitând limitarea în granițele speciilor literare canonice, trădează încercările, transformările și tensiunea demersului cognitiv, sub forma eseului. Deși alternează o serie

de rubrici - „Restituiri", „Accente", „Memento", „Intervenții, comentarii", „Eseu", „Agenda", „Cronica politică", „Eveniment", „Lumea", „Curier", „Cultură", „Viața literară" etc. -, **22** păstrează o atitudine constantă, țintind surprinderea chestiunilor vitale pentru societatea românească în ansamblu. Revista oglindește dinamismul intelectual al perioadei postdecembriste în dialoguri cu Geo Bogza, Mihai Șora, Alexandru Paleologu, Mihnea Berindei, Petre Țuțea, preoții Gheorghe Calciu-Dumitreasa și Constantin Galeriu, Octavian Paler, Ion Vianu, Virgil Nemoianu, Matei Călinescu, Vladimir Tismăneanu, Florin Iaru, Andrei Pleșu, Gabriel Liiceanu, Henri Wald, Diana Turconi. Personalități culturale „exilate", precum Constantin Noica, Mircea Eliade, N. Steinhardt, Mircea Vulcănescu, Emil Cioran, sunt recuperate prin evocări sau comentarii de generația următoare de intelectuali: Andrei Pleșu, Gabriel Liiceanu, Sorin Vieru ș.a. Nevoia societății de a-și recâștiga valorile ignorate justifică publicarea jurnalelor de temniță, a amintirilor din închisorile comuniste, a studiilor despre gulagul românesc (semnează Monica Lovinescu, Virgil Ierunca, Arșavir Acterian) sau realizarea anchetelor cuprinse în „Dosar 22", în dezbatere intrând civilizația satului românesc, situația românilor din stânga Prutului, rolul presei în societate, problema intelectualului în revoluție, contribuția istoriei la formarea societății civile ș.a. Din 1994 o rubrică de istoria religiilor, susținută de Cezar Baltag, definește spiritualitatea românească printr-o fină interpretare a sărbătorilor religioase și a altor elemente de tradiție populară. Textele inedite care intră în sumar ilustrează mai cu seamă eseul: Lucian Blaga, *Spiritul creator nu poate să-și dea randamentul decât însoțit de conștiința libertății*, C. Noica, *Eseu despre casă și locuire*, Ioan Petru Culianu, *Principiul antropic*, fragmente din jurnalul rămas de la Alice Voinescu. Aparținând unor intelectuali cu formație teoretică diferită, eseurile din **22** au un scop identic: proiectarea unor idei care interesează major societatea. Astfel, actualitatea e văzută și comentată de Gabriel Liiceanu, Sorin Vieru, Andrei Cornea, Sorin Dumitrescu, Gabriela Adameșteanu, Ștefan Aug. Doinaș, Lucian Raicu, Gheorghe Grigurcu, Mircea Iorgulescu, Adrian Marino, Ioana Ieronim, Andrei Pippidi, Petre Creția, Ileana Mălăncioiu, Nicolae Balotă, Barbu Brezianu, Andrei Oișteanu, Alexandru George, Daniel Vighi, Iosif Naghiu, Șerban Foarță, Al. Zub, Tia Șerbănescu, Paul Goma, S. Damian, Norman Manea, Dan Pavel ș.a. Din 1993 Horia-Roman Patapievici scrie mai multe eseuri la rubrica „Idei în libertate". Actualitatea culturală e prezentată de Florin Manolescu, Gabriel Dimisianu, Magda Cârneci, Adrian Marino, Andrei Cornea, Aurelian Crăiuțu, Dan C. Mihăilescu, Matei Călinescu, Virgil Nemoianu (cronica de carte), Dan Perjovschi, Amelia Pavel (artă plastică), Erwin Kessler, I. Coroiu (film, teatru). Se publică traduceri din Václav Havel, Aleksandr Zinoviev, Aleksandr Soljenițân, Françoise Thom, A. Glucksmann, Nikolai Berdeaev, Karel Čapek, Benedetto Croce, Simone Weil. **22** propune, ca posibil model, omul de cultură, prin a cărui intervenție ar putea fi schimbată mentalitatea socială și realizată orientarea spre valori democratice autentice. Și în perioada de după 1995 preocupările vor fi în primul rând axate pe aspectul social. În marea lor majoritate, rubricile sunt intitulate simplu „Economie", „Actualitate", „Eveniment", „Estul", „Eseu", „Cultura". Articolele sunt semnate de Ilie Șerbănescu, Gabriela Adameșteanu, Cezar Paul Bădescu, Monica Lovinescu, Andrei Cornea ș.a. Multe numere vor aduce în discuție problema minorităților din România și, de asemenea, rubrici culturale precum „Cronica de carte" sau „Cultura paralelă" vor începe să capete o pondere din ce în ce mai mare. Suplimentul revistei, numit „22 Plus" și devenit "„22 Puls" începând cu 4 septembrie 1996 (după care va reveni la denumirea inițială), este structurat în principal pe numere tematice; *Cazul Patapievici, Tinerii și sexualitatea, Violența în familie* sau *Pot face tinerii carieră în România?* sunt doar câteva exemple care ilustrează această tendință. Începând din 1996, accentul se va pune din ce în ce mai mult pe interviuri, chiar primul număr al acestui an cuprinzând rubrica „Interviul săptămânii" (*Ion Vozian, avocatul lui Ilie Ilașcu*, articol de Mihai Șora). Ca numere tematice mai pot fi semnalate *Marea Unire de la 1918: destinul unor fruntași politici, Campanie împotriva corupției, Românii din Iugoslavia sub presiunea deznaționalizării* sau *Europa Liberă - Dosarele Securității*. Se va menține interesul pentru actualitatea politică și economică (analize, polemici, rubrici precum „Sociologia comunismului" ș.a.), dar și pentru fenomenul literar contemporan. Atât în paginile revistei, cât și în supliment tendința va fi într-o creștere vizibilă, lucru marcat și de subtitlul publicației, care de la numărul 44/2000 e „Politică, societate, economie, cultură". Temele culturale acoperă o arie extrem de vastă: interviuri, memorialistică, proză, istorie literară, carte străină, cronică plastică, actualitate culturală, autorii articolelor fiind Bujor Nedelcovici, Vladimir Tismăneanu, Gabriel Andreescu, Magda Cârneci, Mircea Iorgulescu ș.a. În ansamblu, în structura revistei se observă atenția acordată cronicii de carte și mediului literar contemporan, ca și legăturii între literatură și istorie sau relației între social și literar. *I. T., C. Dt.*

75 HP, revistă apărută la București, într-un singur număr (cu șaisprezece pagini, inclusiv coperta întâi și a patra), în octombrie 1924. Director: Ilarie Voronca. Publicația ilustrează programul constructivist inițiat de Ilarie Voronca, Victor Brauner, Marcel Iancu și M. H. Maxy. **75 HP**, în sine un obiect de artă, devine materializarea cea mai concretă a unei grupări care solicită imperativ „Cetitor, deparazitează-ți creierul", profesează „arta surpriză" (poezia „e un pumn mutând fălcile cititorului") și este un veritabil experiment manierist (în sensul anistoric dat de Gustav René Hocke). În *Aviograma (în loc de manifest)*, aparținând directorului, se afirmă: „Artistul nu imită, artistul creează", „Inventează, inventează". Ca „unicul grup de avangardă din România", cum se declară cu frondă juvenilă, publicația își anunță colaboratorii, recurgând și la inocente mistificări: Alen Arrlan, Victor Brauner, F. Brunea-Fox, A. Crainik, Mihail Cosma (Claude Sernet), Miguel Donville, Dr. Sever Gallu, ing. Galbano, F. Livian, Luc I. Lant, Heda Le, Dr. S. Marinelli, A. Cernat (pseudonimul lui Ilarie

Voronca), Stephan Roll, Giuseppe Ralanzi, F. Sthopp, Dr. Ubiceanu, Ilarie Voronca, Ségallène, Siméon Vadimiresco, Théodore Zaboro, A. Zamfir, L. Xontal, și ține să precizeze că se mizează pe „cei mai buni scriitori și artiști ai mișcării moderniste din toată lumea". Revista dispune o arhitectură antigrafică a casetelor în care sunt prezentate textele: anunțuri precum organizarea unui „grand théâtre antithéâtral avec de représentations foudres asphaltes hépatisme diatermie acide carbonique", la care spectatorii trebuie să vină în toalete speciale: „de gants de boxe de chaussures de pommes de terre de claxons trompettes signaux de revolvers préférables browning de perruques d'asbest", sau anunțul revelării „celei mai mari invenții a secolului" - „le pictophone", descoperitorul fiind Victor Brauner. Pagina, în întregime în franceză, mai avertizează că pentru a colabora aici trebuie „savoir bien dancer / uriner sur tout / respecter ses parents / avoir souffert un / accident d'avion / ne pas faire de la / littérature/ avoir un certificat de bonne conduite / boire de l'acide sulfurique / connaître la boxe se / décapiter deux fois par semaine". Se vorbește despre organizarea unui „grand laboratoire pictopoétique avec salle" și se recomandă, în același registru ludic: „on pourra lire avec accompagnements de cablocardostepp sur les murs de pictopoésies polynationales". În evidentă descendență futurism - cubism - dadaism - constructivism - suprematism, ca expresii generale dominate de iconoclastie și abstractizare, gruparea, în special prin Ilarie Voronca în asociere cu Victor Brauner, dorește ca sistemul constructivist să refacă unitatea originară „sunet - cuvânt - culoare", ce se întemeiază pe analogia esențială „de corpuri geometrice", mai presus de caracteristicile organice, deci între poezie și fenomenul natural. Poezia ca expresie a universului contiguu. „Creație pură", ea recurge la osmoze de limbaje specifice. Termenul „polynationale" nu este altceva decât elementul supranațional, nu doar ca aparență formală, ci ca „imagiNAȚIUNE" a asocierii elementelor disparate, fiind o constantă a poeticii lui Ilarie Voronca, în timp ce programul pictopoetic inițiat cu Victor Brauner sintetizează în primul rând experiența constructivistă a înălțării deasupra actului mimetic. Voronca urmărește acordarea paradigmatică la exigențele arhitecturale constructiviste (stilul epocii), creația e văzută ca armonie abstractă cu legi fixe, poetul așezând totodată sub un nou indicativ dadaismul, care la rându-i - prin negație - pusese sub alte auspicii întreg modernismul. Așadar, un efort intelectual deosebit pentru a aduce într-un unic loc limbaje specifice și adevărurile acestora. „Sintetismul" pictopoetic inițiat și asumat de Voronca și de Brauner nu e nici poezie, nici pictură, „pictopoezia e pictopoezie", întrucât aceasta gândește împreună arhitectura tipografică a paginii, în care se „ordonează" dadaist imagini în aceeași măsură hermetic-suprarealiste și declarativ negatoare, de manifest al altei gramatici lirice, ce se supune unei logici reformate. Revista reproduce pe o pagină întreagă *pictopoezia no 5721*, joc sincretic de culoare, formă (abstractă) și cuvânt (sunet), apoi *pictopezia no 384*, însoțită de un „poem" pe două coloane („sinteza / subconștient / simultanism / arterioscleroza / ritm

/ armonie / sonor / paralelism / Le trottoir Gouta - Percha / abstract / vocabular / interstițial / mecanism / l'armoir / joue par intervalles / cerveau acétilène"), termenii enumerați fiind esențiali pentru poetica constructivistă. Alt poem al lui Ilarie Voronca respectă principiile arhitecturii antigrafice (cu volume abstracte, deconstruite), în care exigențele destrucției dadaiste lasă loc asocierilor surprinzătoare. Având alături un desen de Marcel Iancu, poezia *Zvon* de Ion Vinea, de un avangardism moderat, nu exclude metafora și se înscrie în modernismul tipic autorului: „de muzici parcurile metropolei / se leagănă / ca o cireadă migratoare / de elefanți prin dunele natale". Pe altă pagină, lângă reproducerea unei lucrări de grafică a lui M. H. Maxy, intitulată oximoronic *Construcție senzuală*, se află *Metaloid - noi infuzăm atomului dinamică*, un poem al lui Stephan Roll, ilustrând deplin paradigma constructivistă: „elastici constructivi / plămânii orașelor / vertebre de bronz" etc. Într-o pagină întreagă, încadrând o lucrare de Victor Brauner, *Construcție* („Le pictophone musique colorée..", de un sincretism în linia orfismului practicat de Sonia și Robert Delaunay), e publicat un text de Ségallène și alt poem „polynationale" (cu a doua parte răsturnată), intitulat *Unt cu pâine* și semnat Miguel Donville: „Rasol de vacă cu cremă de ghete Cavaler / Selecta difusión de autores del bajo apartado / L'amour vénal est un escroquerie /[...] Ungeți-vă stomacul cu benzină $\frac{1}{\sqrt{x^4-3x^2+2x}} = \frac{5}{}$/Amor improbus omnia vincit". Formula matematică e - conform poeticii sincretiste a constructivismului - o expresie specifică asociată altei expresii, cea antilirică, prin sensul ordonator, secret, pe care îl introduce în haosul negației și al destrucției poetice. Pagina următoare

reproduce un linoleum de Victor Brauner și poeme de Ilarie Voronca dispuse în trei sensuri de citire: exerciții de compoziție manieristă, ce poartă germenii liricii din cărțile sale ulterioare, și, ca breșă în modernismul românesc, semne ale poeziei lui Nichita Stănescu sau a lui Mircea Cărtărescu; „Agamenomon: vă spun că e extraordinar / cutia asta urinează gramatical ([...] Herogott est un grand tricheur"; „inima cu acetilen îmi e foame îmi / e întuneric / îmi e dicționar telefonul / cu barbă cochilia desface sonerii / almanach strada"; „Monsieur l'archange est un bon chef contable / Euridice: să-ți prind ochii cu ace de siguranță / te rog până aici fără aluzii matematice / Euridice mă duc să mă culc". O proză urmuziană, de un umor negru, *Răzbunarea lui Papufili* de F. Brunea-Fox, dedicată „d-nei M-y", ia în răspăr teme romantice, precum dublul: Filipapu e dublul specular al lui Papufili, fiind descoperit într-o zi, „la două decenii de la pierderea memoriei surprinse într-o chelie", când vede „o singură gură, cu patru buze adulterine. Gura purta fracul lui Filipapu și decolteul soției sale". Un logo de Mihail Cosma enunță tăios: „Littérature - le meilleur papier hygiénique du siècle". Alături de alt linoleum de Victor Brauner, eseul *1924* anunță că „bagajul de melancolie" e „uitat treptat prin gări suburbane", proclamă „triumful cerebralității music-hallului acrobatismului elegant politicos până la gazometru" și reînvierea literaturii, care „pneu rostogolit vulcanizare în dantul cetăților se prăvălește", dar și a picturii constructiviste, care se revarsă „peste pânzele vindecate de imbecializare". Sub pseudonimul Alex. Cernat, Voronca își reia manifestul constructivist, într-o eră „de inteligență cu 60 de etaje ascensor". Teatrul trebuie să coboare în public („Rupte toate cortinele, să ne lăsăm invadați de stradă, de cetăți, de noi"), dar și lumea „trebuie reinventată. Mereu inedit". În fine, „pictopoezia e sinteza artei noi și ar putea fi ea singură justificarea grupării 75 HP", antimimetismul și contiguitatea poeticii cu modurile vieții moderne fiind încă o dată pronunțate. Și în elogiul eseistic adus de Voronca lui Brauner se afirmă direcția sincretismului: „Artistul e neîncetat plăsmuitorul unor noi înlănțuiri de sunet - cuvânt - culoare. Era desăvârșirilor e sfârșită. Acum a sunat ceasul tuturor încercărilor îndrăznețe, fie chiar cele mai absurde". Un logo de Miguel Donville, articulat ca un calambur („Arta e un castravete, toți artiștii castrați"), flanchează un poem de S. Marinelli, intitulat *Construcție*. O pagină cu recomandări („Bitte zu lesen") trece în revistă cărți, expoziții, proiecte avangardiste, printre care și revista „- ∞", pe care își propune să o realizeze Victor Brauner. Tot aici Miguel Donville e prezentat ca „grand steppeur chauffeur et excroque", care va da la Paris o reprezentație de „cablocardostepp im Ritmus des Pictophonischen. Donauschnelldurftdampfschifffahrtsgesellschaftsbörsenorchester". Probabil că James Joyce s-ar fi amuzat la lectura acestui ultim „cuvânt". *E. M.*

1898, revistă apărută la Iași, într-un singur număr, în 1898, având subtitlul „Gazetă literară". Nu este menționată echipa redacțională. Publică versuri George Murnu (*Tu cu obrajii de zăpadă..., Lângă lac* - din volumul *Gânduri și vise,* anunțat că va apărea în curând), A. Steuerman-Rodion (*Unor amici,* ocazională), Matei Rusu (umor hâtru, cu o cadență populară), Teodor Indu (cu puternice influențe din George Coșbuc), Ion I. Tăutu (care versifică eminescian). Cu proză figurează Ioan Adam (și sub pseudonimul Ioan Blanc), Matei Rusu, H. Perez, Teodor Hâncu, D. Tătaru, subiectele fiind predominant din lumea rurală. Sub semnătura Hamo, apare o traducere din Guy de Maupassant (*Iubire*). *E. M.*

1907, revistă apărută la București, săptămânal, între 30 noiembrie 1909 și 24 ianuarie 1911. Director: Ion Gr. Păucescu. Titlul publicației e destinat să marcheze „o dată din istoria țării", adică „răspântia între ceea ce a fost și ce va fi". De orientare socialistă, revista se deschide cu *Prolegomena* lui Ion Gr. Păucescu, care discută necesitatea unor reforme sociale, economice și politice, în mod special despre imperativul unei noi legi electorale. Ion Arnotă și G. I. Juvara, I. Rusu-Abrudanu, N. D. Cocea (semnând poate și Gh.Coasă), N. Basilescu, A. Kiriacescu și St. Antim fac incisive comentarii politice și sociale. O cronică politică din țară și din străinătate, precum și câteva rubrici („Fapte și documente", „Cronica economică și financiară", „Cronica internă" ș.a.) întăresc caracterul polemic al revistei. În rubrica „Note de artă și literatură", pe care o girează N. D. Cocea (sub pseudonimul Ioan Nicoară), se afirmă că această publicație „de luptă și avangardă" socotește că „în complexul infinit al vieții sociale artele și literatura fac parte integrantă din credințele, din năzuințele, din felul de concepție asupra vieții" și se anunță că va fi luat în considerare gradul de însemnătate socială al manifestărilor literare ale timpului. Tot N. D. Cocea recenzează, cu accente critice, drama *Viforul* de Barbu Delavrancea, spunând că îi lipsesc caracterele, acțiunea și gândirea generală, ori poezia lui Panait Cerna, văzută ca fiind „monotonă, corectă, cu sentimente cinstite, declamatorie, îngrijită savant". N. D. Cocea se mai oprește la „Cumpăna", revista condusă de D. Anghel, St. O. Iosif și Mihail Sadoveanu, comentează spectacolele Teatrului Național din București, precum și simezele, expozițiile. Rubrica are totuși o viață scurtă, gazeta urmând să se axeze pe chestiuni politice și social-economice. Gala Galaction e prezent cu însemnări asupra problemelor ridicate de traducerea *Bibliei* și de aspirația sa de a da o versiune „într-o limbă română clasică". *E. M.*

1944, revistă apărută la Câmpulung, lunar, în iulie și august 1944, cu subtitlul „Literatură - Poezie - Artă". Redactori responsabili: Pericle Martinescu și Ernest Bernea. Într-o notă a primului număr se precizează că publicația constituie un „simplu act de prezență și de camaraderie al câtorva literați și artiști stabiliți temporar la Câmpulung", într-un „an de mari încercări". Aceștia sunt Matei Alexandrescu, Vlaicu Bârna, Ernest Bernea, Rainer Biemel, Ion Burlea, Tudor Ciortea, Vasile Damaschin, Gabriel Drăgan, Ion Frunzetti, Ștefan Mihail Lazăr, Pericle Martinescu, Mihai Moșandrei, C. N. Negoiță, Valeriu Olaniuc, Const. Rîuleț, Victor Stoe, Mircea Streinul și Horia Ursu. Un prim editorial, *Literatură și*

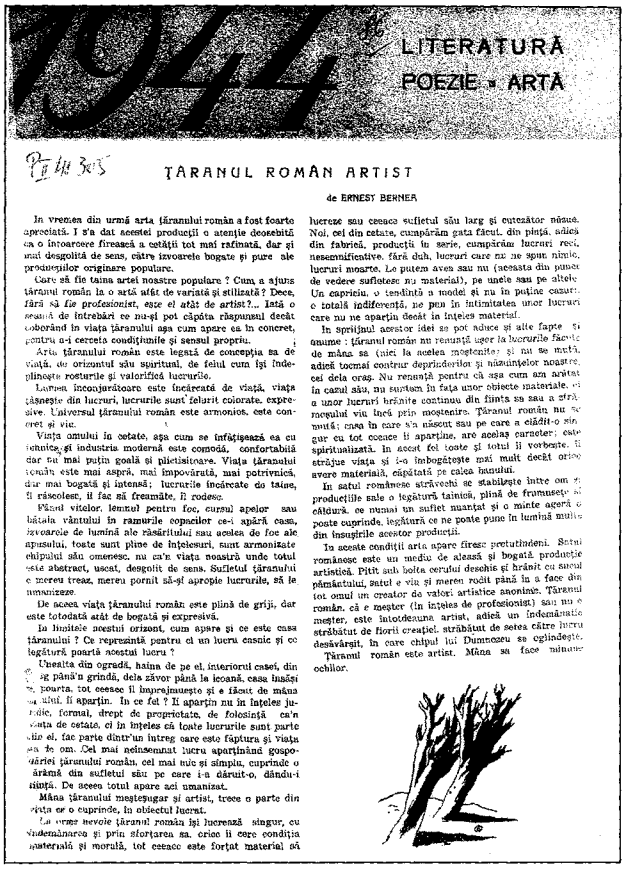

1944 LITERATURĂ POEZIE • ARTĂ

ȚĂRANUL ROMÂN ARTIST

de ERNEST BERNEA

În vremea din urmă arta țăranului român a fost foarte apreciată. I s'a dat acestei producții o atenție deosebită ca o întoarcere firească a cetății tot mai rafinată, dar și mai desgolită de sens, către izvoarele bogate și pure ale producțiilor originare populare.

Care să fie taina artei noastre populare ? Cum a ajuns țăranul român la o artă atât de variată și stilizată ? Deoe, fără să fie profesionist, este el atât de artist?... Iată o serie de întrebări ce ne-ar plăcea răspunsul decât coborând în viața țărănului așa cum apare ea în concret, pentru a-i cerceta condițiunile și sensul propriu.

Arta țăranului român este legată de concepția sa de viață, de orizontul său spiritual, de felul cum își îndeplinește rosturile și valorifică lucrurile.

Lumea înconjurătoare este încărcată de viață, viața țășnește din lucruri, lucrurile sunt felurit colorate, expresive. Universul țărănului român este armonios, este concret și viu.

Viața omului în cetate, așa cum se înfățișează ea cu tehnica și industria modernă este comodă, confortabilă dar nu mai puțin goală și plictisitoare. Viața țăranului român este mai aspră, mai impovărată, mai potrivnică, dar mai bogată și intensă; lucrurile înconjurătoare au taine, îi răscolesc, îi fac să freamăte, îl rodesc.

Făcutul vițelor, lemnul pentru foc, cursul apelor sau bătaia vântului în ramurile copacilor ce-i apără casa, izvoarele de lumină ale răsăritului sau acelea de foc ale apusului, toate sunt pline de înțelesuri, sunt armonizate chipului său omenesc, nu ca'n viața noastră unde totul este abstract, uscat, desgolit de sens. Sufletul țăranului e mereu treaz, mereu pornit să-și apropie lucrurile, să le umanizeze.

De aceea viața țăranului român este plină de griji, dar este totodată atât de bogată și expresivă.

În limitele acestui orizont, cum apare și ce este casa țăranului ? Ce reprezintă pentru el un lucru oarecare și ce legătură poartă acestui lucru ?

Unealta din ogradă, haina de pe el, interiorul casei, din ... ag până'n grindă, dela zăvor până la icoană, casa însăși ... poarta, tot ceeace îl împrejmuește și e făcut de mâna ... ului, îi aparțin. În ce fel ? Îi aparțin nu în înțeles ju... dic, formal, drept de proprietate, de folosință ca'n viața de cetate, ci în înțeles că toate lucrurile sunt parte din el, fac parte dintr'un întreg care este făptura și viața ... fe om. Cel mai adesemnat lucru aparținând gospodăriei țăranului român, cel mai mic și simplu, cuprinde o ... ărâmă din sufletul său pe care i-a dăruit-o, dându-i ființă. De aceea totul apare aci umanizat.

Mâna țăranului meșteșugar și artist, trece o parte din ... viața ce o cuprinde, în obiectul lucrat.

... ... nevoie țăranul român își lucrează singur, cu ... ...

carii" etc. – *Spovedanie*), **?** intră stângaci pe terenul literaturii cu proză scurtă, de fapt mici tablete, semnate cvasianonim: t.s. (*Sinuozități*), Poconiu (*Numărul 13 are noroc contra tuturor nimicurilor*), Saturn (*Cercetări arheologice în câmpul amintirilor mele*). Este prezent însă și Virgil Carianopol, care publică *Arbitraj*, versuri ocazionale îndreptate împotriva revistei „unu". I. N. Copoiu recenzează comprehensiv volumul *Echinox arbitrar* al lui Sașa Pană, asimilând, asemenea lui Virgil Carianopol, poezia acestuia, ca și pe cea a întregii grupări de la „unu", cu futurismul. *E. M.*

31.823